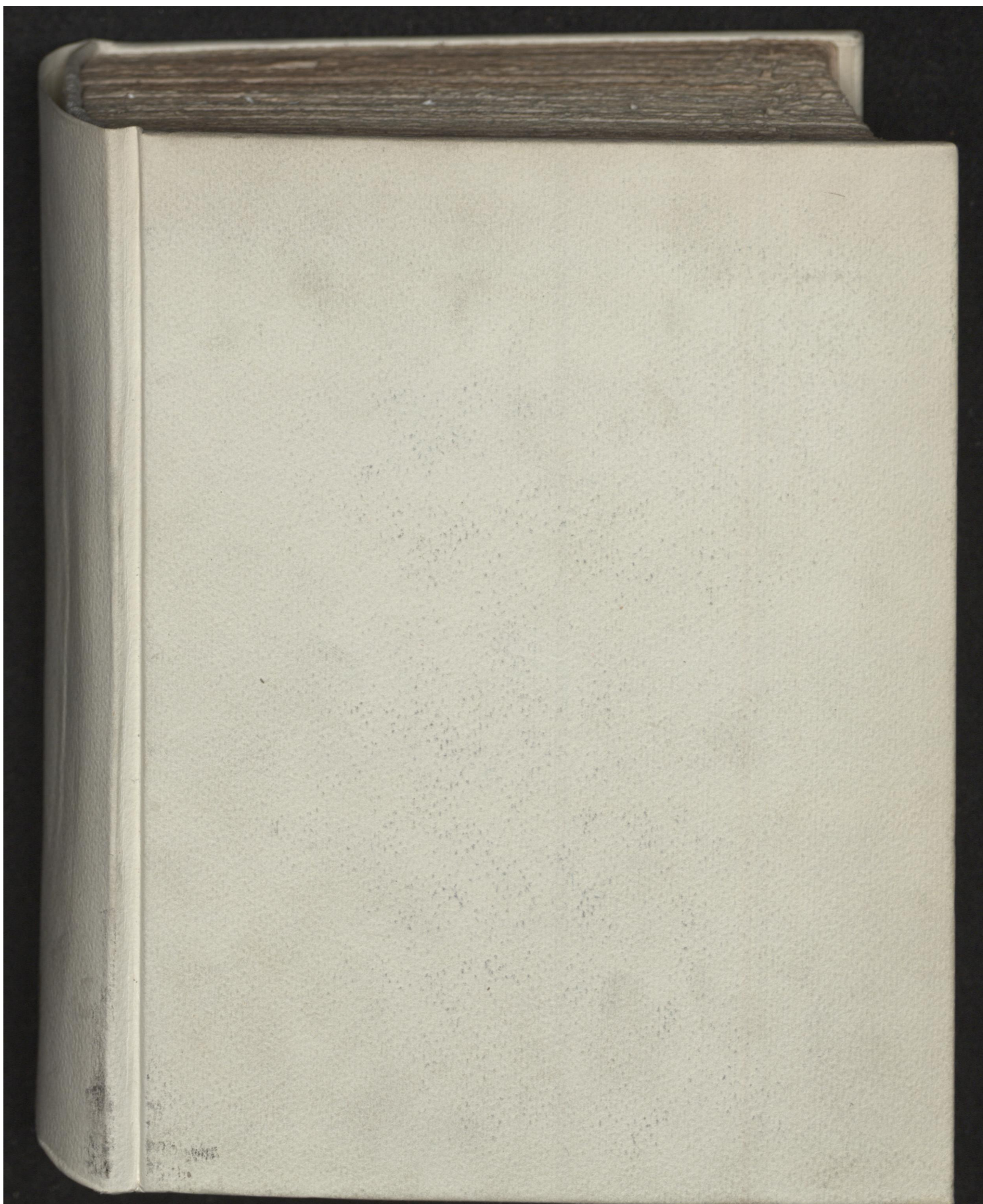
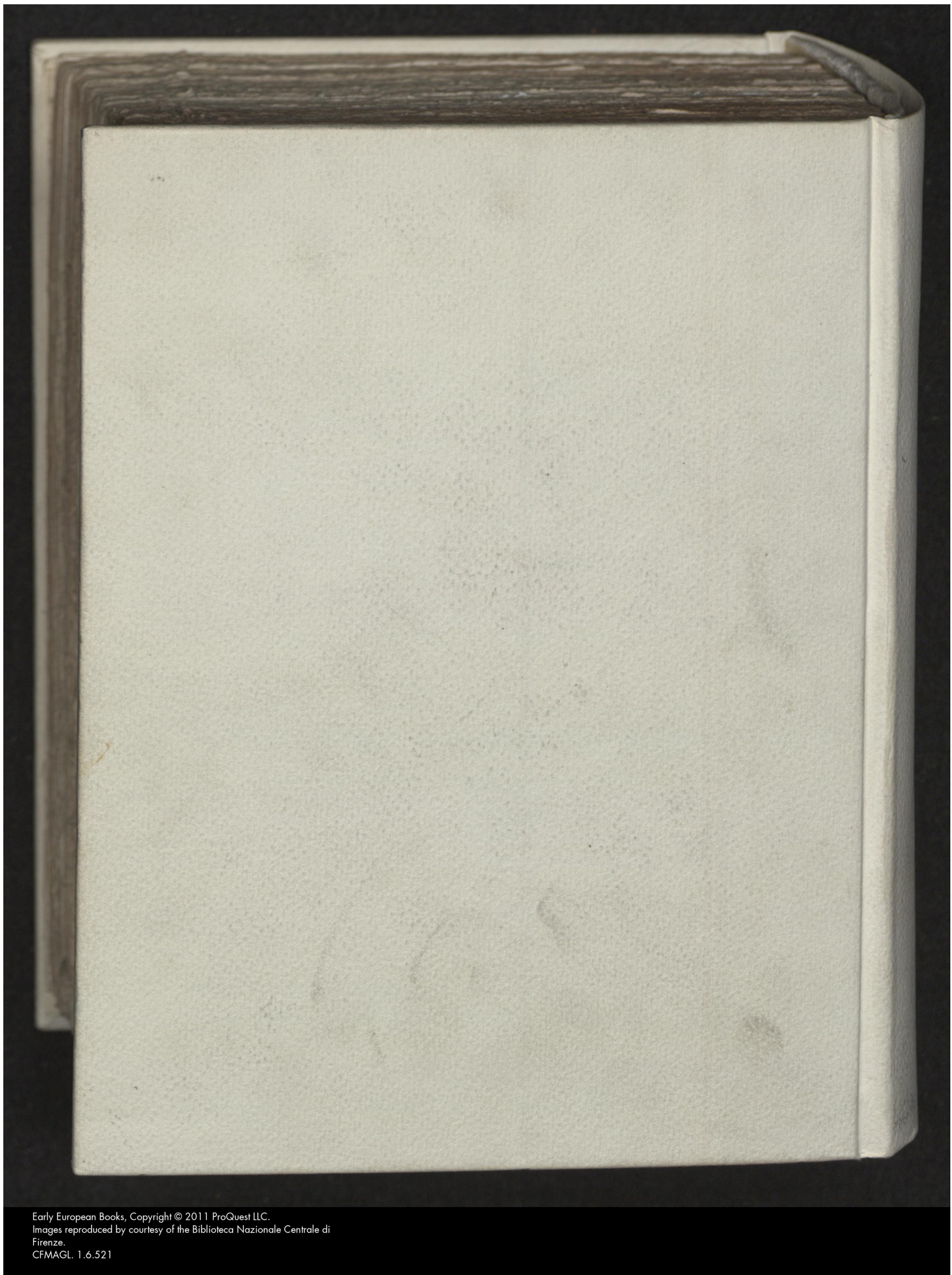
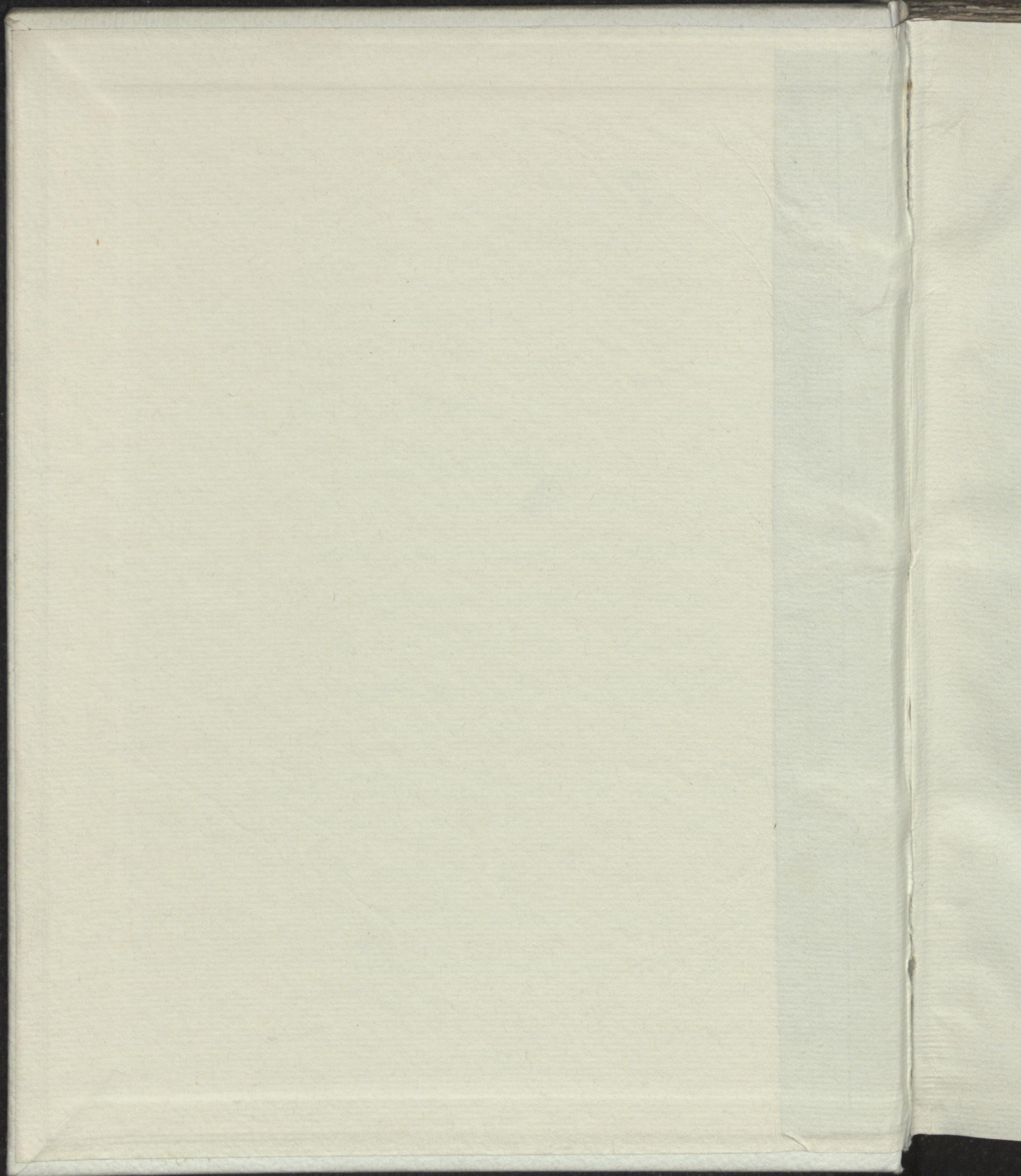

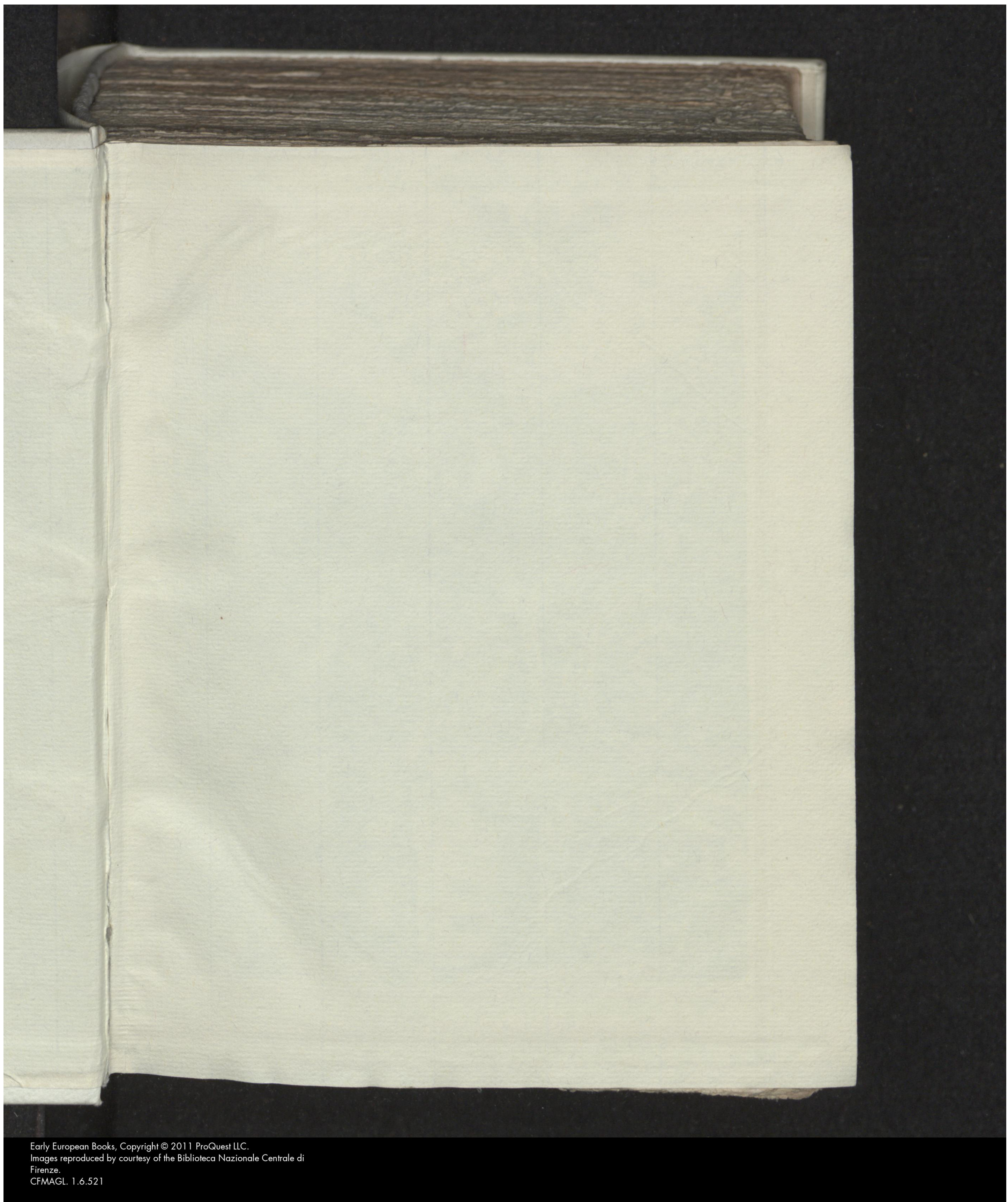

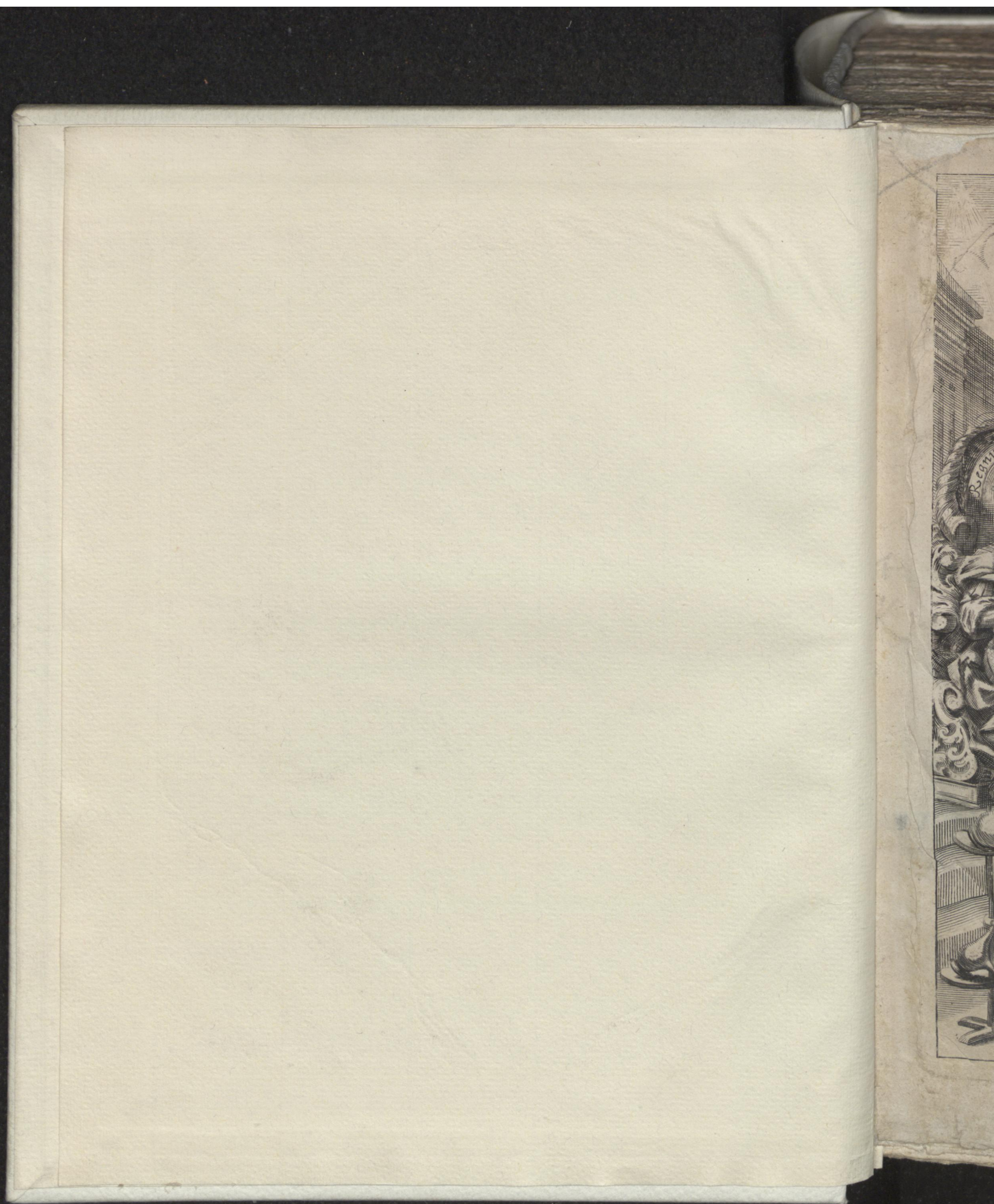

OFFICINA Sanitatis et praxis Chymiatrica.
Regnum vegetabile
Regnum animale
Regnum Minerale
ex me nobilissimus spiritus vini.
ex me incomparabilis spirit. salis armoniaci
ex me profundissimus spirit. Mercurij
Cornelis Nicolaus Schurtz fecit

OFFICINA SANITATIS

Sive

PRAXIS CHYMIATRICA PLANE AUREA.

Antehac à Johanne Hartmanno Med. Doct. & Chymiatriæ in Academia Marpurgensi Profess. Publ. celeberrimo, nec non Celsissimorum Principum Hassiæ Archiatro insolito candore conscripta, & à Clariss. D.D. Johanne Michaelis ac Georgio Everharto Hartmanno Authoris filio publici juris facta, ast à typographis adeò depravata, ut ejusmodi falsatio & depravatio cunctis hactenus editionibus inemendabilis fuerit.

Nunc verò indefesso labore & pari Chemiatriæ experientiâ ab innumeris istis mendis & falsatione typographica revindicata, nec non accessione prætermissæ ab Authore morborum theoriæ, unà cum eorum signis diagnosticis, causis & prognosticis, præcipuarumque totius corporis partium anatomicâ descriptione illustrata atque compluribus arcanis, experimentis & secretioribus præparationibus locupletata.

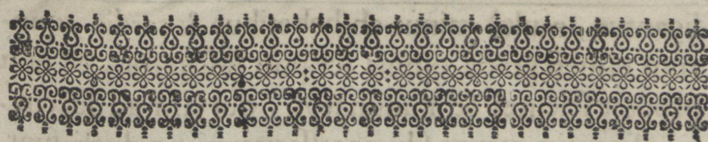
à

JOHANNE HISKIA CARDILUCIO,

Com. Pal. Phil. & Med. Doctore.

Plato in Gorg. *Medicina est ars, quia ejus quem curat, naturam considerat, causam eorum quæ facit, & singulorum horum rationem reddere potest.*

NORIBERGÆ,
Sumptibus WOLFGANGI MAURITII ENDTERI, & JOHANNIS ANDREÆ ENDTERI Hæredum.
ANNO MDCLXXVII.

PRÆFATIO.

Uanto candidiſſimus Hartmannus ſibi opere rempublicam devinxerit Medicam, tonſoribus quoque & lippis notum eſt; ſicuti enim vir haud exigui talenti, variæque ſcientiæ & experientiæ fuit, ita etiam ſe planè apertum & communicativum eorum, quæ alii ſibi ſolis reſervare ſolent, poſteritati exhibuit, ut palam ipſius ſcripta ſincera teſtantur, quorum quælibet ferè pagina aliquid ſecretioris, vel melioris, vel rarioris continet, ſecus ac aliorum opera, imprimis eorum, qui in Chemia & Philoſophia per ignem, alios docere præſumunt, ubi ſæpè in multis tractatibus vix unicam omnino ſinceram detectionem, vel remedium fideliter communicatum reperies, ſed meras obſcuritatum tenebras, defoſſionem talenti, & abſconſionem candelæ accenſæ ſubter modium, adeò ut vel ab ingenioſiſſimis, omniumque ſagaciſſimis non intel-

ligantur, multò minus ab hebetibus & tardis, quorum tamen gratiâ omnis ſcriptio ſuſcipitur, & non propter ſcientes & illuminatos, qui jam ad lucem intelligentiæ rerum ſibi neceſſariarum perducti ſunt, ſed illos qui etiamnum ſunt ignari, ſimplices & ſtupidi, & ad cognitionem neceſſitatum corporalium, & poſtmodum ſpiritualium tanquam per alphabeta adhuc promovendi, his ſi ducem quis ſe præbere velit, & ſcribendo ipſos erudire, oportet ut omnino vulgaribus, ſimpliciſſimis, & cuilibet idiotæ intelligibilibus verbis utatur, aliàs infructuosè laborabit. Talem præmonſtratorem inexpertis rei medicæ tyronibus ſe præſtitit Hartmannus noſter, cujus ideò ſcripta ab omnibus cordatis impensè adamantur, omnia tamen nimis breviter pertractat, ubique ferè theoriam morborum omittens, atque eveſtigiò ad praxin ſe applicans, qua in re minus his prodeſt, qui nondum in theoricis ſolida fundamenta poſuerunt, proindeque non immeritò querimoniam de hac re inſtituunt, quemadmodum idem etiam praxi Medicæ Riverii excellentiſſimi contigit, quum initio absque theoria prodiiſſet, adeò ut multorum querelis permotus iſtum tandem defectum ipſus ſuppleverit, optandumque foret, ut idem Author noſter

fecis-

fecisset. Verumenimverò cum fato præventus id nequiverit, aliis jam ea provincia subeunda venit; quam tamen nondum quisquam in se suscepit, eam forte ob causam, quod plerique viri docti scripturientes de integro malint proprium ingenii partum formare, quàm alienis ad majorem perfectionem deducendis operam dare, quod tamen minus laudabile, bonoque communi utile deprehenditur, enim verò hoc modo libri ita cumulantur, ut tandem impossibile sit omnes perlegere, nedum utiles ab ineptis distingvere, quinimò cum viro uni datum non sit omnia novisse, didicisse vel observasse, longè utique melius foret, ut semper posteriores suis scientiis & experientiis bonum publicum exornaturi, id facerent in aliquo antecessorum libro in eadem professione conscripto & probato, reassumendo ipsum, suisque experimentis & observationibus illustratum & auctum denuo publicando, ita enim libri multis parasangis forent perfectiores, utiliores, nec sic ut nunc numerosi, sed perlectu jucundiores facilioresque, neque verò cuiquam hac sorte verendum, ne sibi ejusmodi conatus studiumque minori sit futurum gloriæ, quàm si solus alicujus libri Author sit, neutiquam, imò forsan majori, etenim si hujuscemodi liber

liber à diversis elaboratus eximiè bonus sit, mox primâ fronte ejus Authores pari laude condecorantur, quod sine æmulatione ac fuco sua dona pro bono publico contulerint. Viceversâ autem contrarium sæpenumerò evenit solitariis scriptoribus, quòd ob curtam sibi supellectilem (unicum enim granum rarò multos culmos profert, imò crebrius planè sterilescit, plura verò semina simul sparsa fermè semper germinant, si non unum, saltem alterum) mox primo intuitu contemnantur, & nonnunquam ad latrinas relegentur. Id verò ita se habere ipse Author noster testimonio est luculento, qui dictum in modum obstetricando basilicæ Crollianæ tantum abest ut se objecerit contemptui, ut potius eò magis laudibus ad cœlum evehatur, & par cum incomparabili Crollio encomium promeritus censeatur, quod ejus operi majorem fœcunditatem conciliare maluerit, quàm proprio partui operam navare. His itaque nobiscum probè pensitatis deprehendimus dudum, istam methodum pro amplificando bono publico esse amplectendam & sequendam, cœpimusque jam pridem nobilissimis Carrichteri scriptis desiderata quædam adjicere, eaque simul ab innumeris mendis typographicis, quibus adeò corrupta & defœdata erant, ut

quibus-

quibusdam fermè in locis incorrigibiles viderentur, laborioso adhibito studio emendare, & denuò sub nomine Pharmacopœæ Urbano-ruralis in lucem emittere, quemadmodum & librum excellentissimum docimasticum Erckeri egregiâ accessione auctum denuò ad publicationem promovimus, quanquam etiam optima diligentiâ nostrâ impensâ obtinere minimè potuimus, quin multa rursum sphalmata typographica eidem irrepserint, & quibusdam in locis integræ lineæ omissæ fuerint, cujus rei gratia impressionis curatorem Dn. Bibliopolam Zunnerum crebrius per literas & oretenus monuimus, ut saltim errata ipsi à nobis transmissa in fine libri imprimi curaret, verùm id hucusque ab ipso nullo impetrare modo potuimus, quod hic tacere noluimus, ut quilibet norit, per nos non stetisse, quò minus præfatus liber ita correctus, ut à nobis traditus fuit, in lucem prodiret, vel saltem errata à nobis denuò laboriosè & scrupulosè excerpta, & multâ cum rogatione crebrâque per literas hortatione, ut libro excusa annecterentur, præfato curatori maturè transmissa imprimerentur, utinam & alii non desisterent tantisper ipsum literis stimulare, donec æquitati pareat.

Eâdem quoque mente, uberiorandi nimirum

auream laudati nostri Authoris praxin Chymiatricam aggressi, invenimus duplex eo nomine requiri studium, primò ut ab Authore prætermissa, à studiosis tamen hactenus desiderata theorica morborum descriptio adjiciatur, deinde ut dictus liber ab ingenti depravatione typographica (quâ per omnes hucusque editiones adeò scatet, ut inemendabilis ferè factus sit) ad pristinum suum candorem & nitorem postliminiò revocetur; prius quidem quum sit præter consvetudinem moremque receptum, supervacaneum videri posset, at posterius tam nemini non probari meretur, quàm omnium semper votis expeti solet, ut quò præstantior aliquis liber est, eò correctior conservetur, vel alicubi depravatus restituatur, ac proinde non mediocri aviditate excepta est Hollandica illa editio hujus praxeos, quæ se omnibus aliis emendatiorem jactitat, quum tamen quibusdam in locis plus aliis deteriorata sit, quod unico saltem exemplo probabo, nempe quod ipsa ad tincturam ☽æ, ad quam Author noster calcem ☽æ vulgari modo per ♀ ⩡tam (i. e. calcem argenti ex aqua forti mediante cupro præcipitatam) accipere jubet, eandem calcem per venerem sublimatam explicet, at quis unquam fixissimam calcem argenti per cuprum sublimare,

limare, ſeu in ſuperiorem partem vaſis elevare potuit? tales verò deteriorationes complures in dicta editione occurrunt, prout quilibet, qui propriis manibus in laboribus Chymicis eſt exercitatus, conferendo eam cum hac, animadvertere & teſtari poterit, iſti enim & non alii poſſunt noſtrum Authorem intelligere, corrigere & aliis interpretari. Tametſi verò gemino hoc labori arduo ſuſcipiendo longè nos impares arbitremur, præſertim cum in theoricis jam ferè nova ſint omnia, tantoque etiamnum opere intricata, ut vel defæcatiſſima ingenia plus dubitent quàm certò ſciant. Nihilominus cum non nulla ſecretiora & rariora nobis per DEI gratiam comperta ſint, quibus aliis prodeſſe tenemur, quantum poſſimus, quod melius non poſſumus, quàm ea publicando, ſic enim in vita & morte proderimus, idcirco etiam in reliquis aliquid audendum eſſe rati ſumus, commodiusque id fieri poſſe ea annectendo alii bono libro ob rationes ſuperius allatas, dictus autem liber jam pridem opus haberet reaſſumptione, correctione & reeditione, itaque eundem commentandum aſſumpſimus, multisque rarioribus, ſcituque dignis locupletavimus, absque tamen immutatione

 verbo-

verborum Authoris, ſed potius ſervato ipſius textu genuino, quem eo ordine, ut à D. D. Michaelis evulgatus eſt, literis majoribus recenſemus, ubi notandum, quod quæ in textu in parentheſi poſita ſint, pariter non Authoris noſtri verba eſſe, ſed D. D. Michaelis, quibus unam vel alteram obſcuritatem illuſtrare voluit, neuter tamen ornatum ſtyli quæſivit, ſed potius utilitatem ſolummodò publicam, de cætero parum ſollicitus, an eruditè vel indoctè quid ſcribatur, ſi modò probè intelligatur & multis proſit, quod etiam nobis placuit imitandum. Proinde in hoc Authoris ſcripto & ordine ab ipſo inſtituto nihil mutavimus præter mendas, niſi quando ſicubi in diverſis locis de eodem morbo ſcripſit, ea in hac noſtra editione neceſſariò ſub unum caput redigenda fuere, ne idem caput alibi cum omnibus circumſtantiis denuò repetendum foret. Adjecimus quoque aliqualem præcipuarum corporis partium anatomicam deſcriptionem, non tamen eum in finem, ut tyronibus famem caninam curioſitatis anatomicæ excitaremus, qualis hodiè adeò invaluit, ut plurimi nil niſi ſectionem cadaverum & ſcrupuloſiſſimam minutiſſimarum fibrarum indagationem indefeſsè moliantur, ſperantes ſe exinde in abſolutiſſimos evaſuros Medi-

cos,

cos, parum tamen etiam ditissimâ anatomiæ cognitione in curandis magnis morbis præstant, imò sæpè minus quibusdam idiotis, qui uno vel altero arcano Chymico propriis laboribus potiti sunt. Talia enim utplurimum licet ab indoctissimo rustico exhibeantur, æquè totum corpus pervadunt, & locum morbi reperire norunt, ac si ab absolutissimo anatomico propinata fuissent, imò nisi ipsa natura sedem morbi quærat & assumpta medicamina eò deducat, ars certè anatomica medicamen ad locum destinatum mittere non poterit. Non ergò sine ratione etiam magnus Helmontius superfluam ejusmodi curiositatem in tract. *Ignota actio regiminis*; reprehendit his verbis: *Sufficiebat pro anatome situm, colligationem & usus partium novisse, non autem tota vita cadaverum lanienam ad minima venæ ductus inveniendos exercuisse. Siquidem ad inanem & sordidam jactantiam spectant, in qua preciosissimum vitæ stadium infrugiferè consumitur.* Consimilem quoque superabundantis scrupulositatis rationem ineunt quamplurimi botanici, pererrantque multis annis valles & montes, pro reperiendis novis herbis hactenus incognitis, nimisque curiosè describunt minutissimos flosculos, foliola & eorum venulas alias-

que circumſtantias, interim tamen diu cognitarum herbarum virtutes ignorant, ubi econtra multæ ſunt vetulæ, quæ quibusdam experimentis ſæpè difficiles affectus curant, prædictosque botanicos longiſſimè ſuperant, quamvis pauciſſimas herbas cognitas habeant, ita ſemper Mundus minus neceſſariis occupatur, eaque quibus maximè opus eſt, negligit. Potius ergò noſtros tyrones à tali præpoſtera ſedulitate dehortamur, quàm ut eandem velimus commendatam. Quod ſupereſt, benevolum lectorem rogatum volumus, ut noſtrum ipſi inſerviendi, & benè merendi ſtudium æqui bonique conſulat, ſuisque nos precibus ad Deum ter opt. max. fundendis includat in cujus gratiam nos omnes humilimè commendo.

PROOEMIUM AUTHORIS.

Feliciter in Praxi Chymiatrica processuro ad duo respiciendum est. 1. Ut benè cognoscat morbum. 2. Ut remedia convenientia & selectiora in promptu habeat. Prius cognoscitur ex pathologia, alterum ex therapeusi, quæ tamen præcipua est Chymica: In pathologicis doctissimus Fernelius est consulendus: In therapeusi, quæ imprimis pharmaciam spectat, hoc loco præstant Chymica, scilicet specifica, & quidem euporista in quibus duobus tota ratio medendi consistit. Antequam igitur ad singularum partium morbos & symptomata perveniamus, non erit inutile præmittere universalia medicamenta in certas classes redacta, ex quibus universales curationes particularium morborum petendæ. Cum autem in Medica Praxi frequentissima intentio sit evacuatio. Medicum eandem per medicamenta cita, tuta & jucunda ritè administrare callentem principalem praxeos nervum callere meritò arbitramur. Igitur de morborum principalium

palium cura tractaturis, operæ precium erit universalia illa evacuantia, quæ in singulis quasi morbis offerenda, præmittere. Cum autem natura per quatuor vias (a) ordinariè morbi mineram expellere soleat. 1. Per superiora. 2. Per inferiora. 3. Per vesicam urinariam. Et 4. per ambitum corporis; Medicus naturæ minister eam in his meritò imitatur, & propterea quatuor evacuantium medicamentorum classes constituit, scilicet vomitoriorum, purgantium, diureticorum & diaphoreticorum, atque hæc pro diversitate subjecti & morbi scilicet modò ex vegetabilibus, nunc ex mineralibus depromit.

Quemadmodum autem in singulis morbis hæc in usum veniunt, ita sæpius ob virium imbecillitatem, aut doloris vehementiam nunc æger confortandus, nunc dolor mitigandus, nunc confortantia & anodyna adhibenda, quæ particularibus curis præmittenda.

(a) Hisce meritò accensenda sunt salivativa, genus profectò corpus impurum selectivè purgans & depurans, imò sæpè planè renovans, uti innumera experimenta admiranda vidimus & novimus, eorumque usum in convenientibus locis docemus.

PRAXIS

PRAXIS CHYMIATRICÆ
PARS PRIOR.

TRACTATUS PRIMUS
DE DIGESTIVIS.

Ivinus Medicorum Princeps in omnibus imitationis Naturæ studiosissimus, & cum ipso omnes magni Authores maximè necessarium esse observarunt, ut nunquam ab una extremitate ad alteram sine intermedio transitus fiat, quod etiam omnino in evacuatione impuri corporis humani convenit, in tali enim multæ cruditates succique non concocti partim à viscerum debilitate, partim verò ab internis meatuum obstructionibus & òppletionibus stagnant, quas si quis pharmaco purgante ex abrupto è corpore exturbare violenter præsumeret, magna & periculosa corporis conturbatio facilè excitari posset, præmonstrante itaque naturâ didicerunt, in qualibet magna corporis impuritate & cruditate evacuationem præcedere debere convenientem præparationem, quæ vulgò vocatur digestio & concoctio, non quidem quod ejusmodi impura colluvies digestione & concoctione maturetur in legitimum succum alimentarium, uti fit in vera coctione quæ pepsis dicitur seu coctio rerum alibilium naturæque conformium & consocialium, sed quâ res è statu naturali egressæ mitigantur & percoquuntur, quæ pepasmus vocatur, estque plenior naturæ elaboratio & separatio puri ab impuro, quemadmodum enim in molendino farina purissima totalis non potest separari à furfuribus, nisi frumentum prius per molituram penitus in minutissimum pulverem conteratur & comminuatur, ita etiam purum corporis alimentum non potest penitissimè à fæcibus segregari, nisi per plenam fermentationem & percoctionem, ad quam absolvendam necesse est, ut omnes viscerum meatus sint aperti, & ab obstructionibus liberi, tunc enim spontaneo naturæ cursu temporis sufficienti spacio interposito purum se ab impuro separat, uti fæces à musto, & serum à lacte, tuncque impurum sponte secedens convenienti purgativo evacuari potest,

antea verò admodùm difficulter ob exactam commixtionem puri cum impuro, prout etiam mustum ante fermentationem non facilè à fæcibus separari potest, sed purum cum impuro effunditur, at si expectatur donec mustum fermentando deferbuerit, tunc fæces sponte fundum petunt, mustum verò fit clarissimum vinum, ac à fæcibus decantari potest. Idem etiam in lacte contingit, è quo serum & caseus à cremore & substantiâ butyrosâ initio non separantur, nisi lac per unum & alterum diem quasi in digestionem & concoctionem reponatur, vel liquor ipsi contrarius, nempe austeri vel acidi quid infundatur, tunc enim mox separatio fit, talis itaque pari modo digestio & maturatio in impuro corpore ante ipsius evacuationem necessaria est, in qua consimiliter ut in separatione lactis, purum ab impuro sequestratur, quod fit præinjunctâ corporis quiete, & reseratione obstructorum meatuum, ut libera evacuatio subsequi possit, quorum utrumque etiam in repurgatione fæcum musti & cerevisiæ novellæ necessarium est, ut nimirum dolia, in quibus defæcari debent, in cella in quiete detineantur, atque etiam in superiori parte aperta sint, aliàs præ violentiâ effervescentiæ periculum foret, ne rumperentur.

De hac digestione & præparatione loquitur etiam Hippocrates in sequentibus:

Concocta & non cruda sunt movenda & educenda. lib. 1. aph. 22
Neque per initia purgandum, nisi materiâ turgente. 1. 22
Educenda eò dirigenda quò vergunt. 1. 21
Corpora purganda oportet fluida facere. 2. 9
Corpora quum quis repurgare volet, fluida faciat. 7. 70
Supra si purgandum, alvus sistenda. 7. 70
Si verò infrà, humectanda. 7. 70
Corpora non facilè supra purgabilia ante potionem copiosiori alimento & quiete sunt præhumectanda. 4. 13
Materiâ turgente in valdè acutis eodem die purgandum. 4. 10
In talibus enim differre, malum. 4. 10
Corporibus humida carne præditis fames est imperanda. 7. 61
Fames enim siccat. 7. 61

Varia itaque præparantia vulgò in usu sunt juxta temperamenta diversa, quæ communiter parantur ex his quæ aliàs obstructiones hepatis & lienis aperiunt, humectant, urinam, menses & sudorem fundunt, ut sunt: cichorium, endivia, agrimonia, lupulus, asparagus, salvia, taraxacon, lingva cervina, lactuca, portulaca, fumaria, melissa, capillus veneris, apium, ruscus & similia, è quibus concinnantur apozemata, juscula & vina medicata, quæ purgationibus solemnibus præmittuntur, ex gr.

℞. rad. scorzoner.
ebuli an. ℥ß.
fol. fumar.

scolo-

scolopendr.
melis.
lingv. cervin. an. m. j.
flor. lupul.
borrag.
bugloss.
rosar. an. p. ij.
sem. apii.
fœnic. an. ℥ij.

Omnia concidantur & contundantur crasso modo & dentur in charta, de quibus unus vel alter manipulus cerevisiæ vel vino immittatur, nimirum pro qualibet libra vini manipulus hujus mixturæ, & post infusionem viginti quatuor horarum, de hoc potu per aliquot dies largiter bibatur, potest etiam inter coquendum unà jusculis non nihil talium herbarum incoqui, atque in tali jusculo fervido postmodum cremor tartari, vel alia ab Authore commendata resolvi & assumi.

Continuato per aliquot dies ejusmodi potu digestivo, in quo subinde etiam liquores aperientes ut sunt spiritus salis armoniaci, spiritus salis dulcis, cochleariæ, aperitivus Penoti &c. ad guttas X. vel plures assumi possunt, tum demùm purgatio vera convenit, juxta exigentiam temperamenti instituta, finita autem purgantis medicaminis operatione iterum ad digestiva & aperitiva veniendum, nec non specifica morborum, de quibus suo in loco, jam verò revertamur ad ea quæ proponit.

TEXTUS.

INter digestiva familiaria præter cætera in dogmatica medicina usitata, & interdum etiam ab ipsis ægrotis requisita maximè in usu sunt.

Tartarus Vitriolatus.

I. *TARTARUS VITRIOLATUS imprimis à Crollio descriptus, ex quo est digestivum ibidem. Istud eo modo paratum, quem docet Crollius, in vino scilicet cum passulis & cinamomo cocto dissolutum, etiam ostensum unicum est, quod debito modo exhibitum in morbis contumacibus & chronicis digestione & mitigatione egentibus, plurimum potest.*

Crystallus tartari.

II. *Est CRYSTALLUS TARTARI, à Quercetano sæpè laudatus, & hactenus usu quoq; confirmatus, vulgò vocant cremorem tartari, ejus usus quoq; valdè conveniens morbis multis, digestione opus habentibus: imprimis verò ad calculum renum vel vesicæ, de quo infra, maximè est accommodatus, dosis hujus est à ʒß. ad ʒj. in melancholia summum est deoppilativum tam alvi* (a) *quàm tartari in venis mesaraicis stabulantis. Datur in jusculo carnium vel vino sæpius dosin reiterando.* (b)

(*a*) Crystallus vel cremor tartari in pulverem tritus melancholicis ad purgandum ita exhibetur:

℞. Cremor. tart. ℈ij.
Pulv. rad. jalap. gran. XV. vel XVI.
m. f. pulvis assumendus mane in

fervido jusculo vel cerevisia calida.

(b) Digestivis hisce annumerari potest caput mortuum sive remanentia spiritus salis armoniaci, constans ex æqualibus partibus salis armoniaci & clarificati salis tartari, quæ nimirum post destillationem præfati spiritus in fundo cucurbitæ remanet, hæc evacuatur beneficio aquæ communis solvitur, filtratur, & evaporatione aqueæ humiditatis iterum in salem congelatur, qui pondere unius vel alterius scrupuli in jusculo vel vino medicato exhibetur.

Vidimus quoque in ipsius Hartmanni nostri literis ad D.D. Michaelem datis mirum in modum commendari tartarum crudum album, si in spiritu vitrioli Philosophico solvatur, filtretur & abstracto rursus hoc vitrioli spiritu in salem coaguletur, atque ejus ℈j. vel ʒß. assumatur, non modò enim insigne haberi digestivum, verùm etiá lenissimum & svavissimum evacuativum, nos quidem hoc tentavimus, & in abstractione spiritus vitrioli invenimus collum retortæ vitreæ repletum albis & oblongis filis, his similibus, quæ sæpè copiosè in aëre per aliquot dies continuos volitant. Remanens auté in fundo sal jam factus non adeò magnas edere virtutes videbatur, judicium tamen nostrum suspendimus, huncque laborem etiam aliis relinquimus tentandum.

TRACTATUS II.

DE VOMITORIIS ET VOMITIONE SPONTANEA.

VOmitoria vocantur etiam emetica & cathartica per vomitum operantia, quorum usus est ad purgandum ventriculum primasque vias à nimio infarctu, nec solùm hominibus purgatio per vomitum usitata est, verùm etiam quadrupedibus, uti quotidie observatur in canibus, felibus, lupis &c.

Conveniunt omni ætati, minus tamen tutò senibus ætate admodum provectis, omnibusque morbis jamjam incipientibus, at qui jam diu durarunt, & vires multum prostraverunt, vix ulli vomitorio auscultant, sed ferè ab illis pejorescunt. Adhæc fœminæ hystericæ facilè ab iis assumptis irritantur ad novi paroxismi insultum, proinde in iis propinandis circumspectione opus est.

De vomitoriis etiam optimè præcepit Medicorum Dictator in sequentibus aphorismis:

Ante exhibitionem vomitorii inspicere oportet regionem, tempus, ætatem & morbos, an conveniat vel non. lib. 1. aph. 2

Signum ejus est, quod talia purgentur, qualia oportet. 1. 2

Et ægri leviter eam ferant. 1. 2

Quælibet evacuatio ad extremum deducens periculosa. 1. 3

Evacuatio eò est ducenda, quò maxime natura vergit. 1. 21

Æstate magis per superiora, hyeme

TEXTUS.

I. INter vomitoria primum tenet locum aqua benedicta à Martino Rulando propriè ita dicta.

Aqua benedicta Rulandi.

 II. Est

Syrup. ex aqua bened.

II. *Est Syrupus ex aqua benedicta, de quo in notis ad Crollium.*

Vitriolum alb.

III. *Vitriolum album: hujus autem usus rarior: à ℈ß. ad ℈j. in aqua menthæ aut hordei dissoluta vomitum movet, si purius desideras, dissolve illud in aqua centaurii minoris, solutum filtra & coagula, idque tertia vice; ultimò dissolve in aqua rosarum, solutum filtra, & in cineribus calidis per sex dies digere, feces fundum petentes separa, quod clarum evapora ad siccitatem; dosis ℈ij cum conserva rosarum, vino, hydromelite, vel ptisana, addito ad libitum syrupo acetosæ, vel oxymelite.*

Gilla Paracelsi.

IV. *Gilla Paracelsi, ut extat apud Crollium.*

Vomitorium Plateri.

V. *Vomitorium Plateri ex nucibus viridibus, raphano & aceto vini, quod ita fit:*

℞. *Nucum juglandium circa Festum Johan. Baptist. collectarum q. v.*
Rad. raphani an. part. ij.
Aceti vini destillati part. iij.

Conquassatis nucibus & raphano fiat digestio leni calore per dies 5 vel 6. postea destilla per alembicum ex Baln. dos. ℥ß. ad ℥iij. fortificatur cum aquæ benedictæ dimidia dosi, vel etiam tertiâ aut quartâ parte.

Vomitivũ Conradin.

VI. *Vomitivum Conradinum, de quo ad Crollium.*

VII. *Ramenta* (a) *ungvium in vino vel alio liquore.*

NB. *In hydrope si segmenta ungvium digitorum & pedum umbilico ægri imponantur, miraculosè dicuntur aquam expellere, D. C. H. Basil.*

(a) De rasura & segminibus ungvium teste Henrico ab Heer exempla sunt quorundam, qui neque antimonio nec hellebori extracto moveri potuerunt, hac autem rasurâ propriorum ungvium impotâ largiter sursum & deorsum purgati sunt.

Coagulum asari.

VIII. *Coagulum asari: ex asaro toto h. e. radice & foliis cum spiritu vini extrahitur tinctura, quæ cum sale purificato ejusdem conjungitur, & factâ in M. B. lento igne digestione spiritus vini in B. abstrahitur ad consistentiam vel coagulum.*

Clarius: Mense majo ℞. *radicum asari q. s. cum foliis, quæ in umbrâ diligenter exsiccentur, & earum pars quarta conquassetur, postea & ipsi in phiola affundatur spiritus vini rectificatus, ut quatuor digitos emineat, phiola optimè obturata in loco calido ponatur, donec spiritus vini colore è viridi, flavo tingatur, spiritus tinctus decantatur à fæcibus, & in vase clauso servatur. Ex partibus residuis tribus in cinerem combustis aquâ calida salem extrahe. Hic siccatus in crucibulo ad*

ad ignem patentem funditur. Fluens remotus ab igne solvitur in aqua calida, & digeritur, iterumq; exsiccatur. Huic sali tinctura parata, prius per chartam bibulam filtrata superfunditur, & in cucurbita spiritus vini igne lento abstrahitur ad consistentiam mellis, hujus ℈j ad ℈ij vel ʒj. in ptisanæ jusculo exhibetur, aut hydromelite vel hydrelæo in morbis, ubi vomitivis opus est. Alii tantùm folia asari no. iiij in vino per horas VI. aut VIII. macerant (b) *vinumq; leniter expressis foliis exhibent, atque ex hoc sine molestia vomunt.*

Coagulum asari.

(b) Folia asari non omnibus movent vomitum, licet vel novem, vel ultra foliorum exhibueris, ficuti crebrius talia exempla obveniunt, alii dant pulverem radicis ejus à ʒß. ad ʒj. quo aliqui sat violenter ad vomendum concitantur, alii vero non, antimoniata autem rarò fallunt, nullum quoque peculiarem habent saporem vel odorem, eoque nomine etiam præ aliis speciale commodum præstant, ita enim horum infuso nulla odoris vel saporis qualitate distingvibili ægri obstinati ingenti cum eorum commodo optimè possunt falli, ut taceamus eorum insignem operationem nullis aliis secundam planè universalem, suntque ideò multis modis aliis præferenda. Rarò tamen admodùm vomitus institui debet, & non nisi in gravibus casibus, observavimus enim, quod crebræ vomitiones naturale robur stomachi insigniter pessundent, ut vix unquam se recolligere valeat.

(IX *Oleum antimonii cum berberibus:* ℞. *antimonii* ℔j *succi berberũ* ℔vj. *stent in sole aut loco calido per mensem unum, postea succum effunde, extrahe aquam ad consistentiam* (c) *syrupi, quam reserva ad exsiccanda ulcera. Olei residui gutt. XX. ad summum movent vomitum absque violentia, frequens est Wertenbergero Basileæ.*)

Oleum antimonii cum berberibus.

(c) Sensus est, quod ex berberibus succus debeat exprimi, & per residentiam clarificari, tumque antimonio pulverisato superfundi, & in loco calido seu tepido mixtura in vitro obturato detineri per mensem, quo elapso destillatio in M. B. instituatur per alembicum, donec succus in fundo crassescat in modum syrupi fluidioris, tunc à destillatione cessandum, & haberi in fundo succum crassiusculum instar syrupi seu oleiformem, cujus guttæ XV. ad XX. ad summum inserv. re pro vomitorio non violento, aquam autem per alembicum stillatam adhiberi posse ad eluenda ulcera, quæ ab eâ exsiccentur, & ad sanationem promoveantur, quem usum si quis non desideret, possit succum extractione antimonii imprægnatum saltem evaporare ad præfatam consistentiam.

Aqua vomitoria præstantissima.

X. *Aqua vomitoria præstantissima :* ℞. *vitri antimonii hyacynthini more Matthioli præparati, & in pulverem subtilem redacti, salis carduibenedicti an. gran. XL. aquæ veronicæ ℥V. aq. cinamomi gutt. XXX. infundantur in balneo tepido per horas 24. postea colentur per chartam, & serventur, de quo patienti drachmæ III. IV. V. vel VI. secundum quod repletus, robustus, facilis vel difficilis fuerit, ad purgandum dentur.*

Vitriolum vomitivũ.

XI. *Vitriolum vomitivum in febribus laudatissimum remedium, & purgans frigidum Angeli Salæ, vide notas ad Croll.*

Aquæ benedictæ Rulandi præparatio.

XII. *Aqua benedicta Rulandi* (d) *etiam insigne vomitorium est, quod ita paratur:* ℞. *epar antimonii ex antimonii & nitri partibus æqualibus factum, per horas V. in aqua ebulliat, hinc resideat, & aqua clara à fæcibus separata per pannum laneum trajiciatur, & relinquatur per diem, ut resideat rubedo in fundo, aut inspergantur guttæ aliquot aceti, ut rubedo ad fundum præcipitetur. Aqua nitro imprægnata separetur, aliâq; affusâ rubedo lavetur, ut omnem salsedinem corpus deponat, aquâ decantatâ exsiccetur crocus. Ejus ℈j. maceratur in unciis IV. vel V. vini albi, alteriusve liquoris convenientis in loco calido per diem, aut si statim opus habeatur, bulliat eodem liquore, colatura propinetur calida vel frigida, vires & usum cautelasq; vide in notis ad Crollium.*

(d) Potius Hartmanni, incertum enim est Rulandum, hoc eodem modo usum fuisse.

Extractum hellebori.

XIII. *Extractum hellebori* (e) ℞. *rad. cyclaminis, bryoniæ ana. ℥ij. ellebori albi ℥j probè mundatas, lotas, vicissimq; exsiccatas comminue in pulverem, cui affunde spiritum vini ad eminentiam quatuor digitorum, digerantur in loco calido per tres dies, deinde lentissimo igne spiritum vini destilla, & cave ne ignis vehementia materia comburatur, quare præstat eam cum ad mellis consistentiam destillata est, eximere, & in scutella vitrea leni calore exsiccare. Materiam exsiccatam vicissim comminue, & spiritum vini antea abstractum reaffunde, relinque in calido per duos dies, postea filtra, liquorem filtratum usui reserva. Ejus guttæ 6. vel 8. in haustu aquæ tepidæ, vini, aut si fortius desideres vomitorium, decocti seminis raphani cum syrupo acetosæ simpl. ad libitum exhibentur, ad excitandum sine animi molestia vomitum.*

(e) Extractum omninò simplex seu

seu essentia hellebori paratur in hunc modum: ℞. radicum hellebori albi crassiusculè contusarum ℥ß. seu drachmas quatuor, inde eas fiolæ, ac superfunde libram vini generosi seu Hispanici, vitrum ohturatum expone calori solis æstivo per aliquot septimanas, ac postea decanta. Datur hujus vini cochlearium pro concitando vomitu, quem satis validè movet, nec tamen admodum affligit. Et si ejus semicochlearium aliis laxantibus addatur, tunc absque vomitu alvum insigniter movet; linctibus quoque pectoralibus ejus paucæ guttulæ admixtæ præclarè & copiosè expectorationem promovent.

Extractum hellebori.

Sunt adhuc alia multa vomitum proritandi facultate prædita, imprimis autem usitata sunt: aqua juniperi per descensum in pelvi destillata, ejusque cochl. j vel ij. bibita. Item cortices radicum juglandis & medianus ejusdem pondere ʒj. item cortic. virid. median. sambuci, & summitates ejusdem sursum decerptæ: ficus assæ & oleo imbutæ, flor. anethi, chamæmeli, juli juglandium ex vino, sem. raphani, anethi, atriplicis ad ʒij. urticæ ex mulsâ ad ʒj. pluraque alia; omnium autem usitatissima est radix asari aliis addita, ut

℞. pulv. rad. asari ʒß. vel ℈ij.
conserv. viol. ʒj.
elæosach. anis. gr. V. m. f. pulvis.

Vel ℞. pulv. rad. asari ℈ij.
oxymel. simpl. ℥ß.
brodii carn. non pingv. q. s. m. f. haustus.

Vomitiva etiam est aqua tabaci, item infusum ejus e g.

℞. pulv. tabaci sicc. Indic. ʒj.
cerevis. ℥iij. infundantur per noctem, manè colatura detur.

At sine ambagibus & ullis sumptibus vomitorium tutissimum haberi potest, immittendo digitum in fauces, in eisque tamdiu titillando, donec vomitus sequatur.

XIV. Electuarium antimonii: ℞. *vitri antimonii per se sine borrace fusi, & in tenuissimum pulverem redacti ℥ij instilla spiritus vitrioli ʒij. ac misce diligenter in mortario, vel super porphyrium, & postea pulverem in scutella ad lentum ignem exsicca. Hunc pulverem misce cum speciebus enumeratis à Crollio in electuario antimonii.*

Electuarium antimonii.

XV. *Non dissimili virtute præditi sunt flores antimonii & vitrum ejusdem, si per diem infundantur in vino vel alio liquore convenienti (v. g. in aquæ carduibened. ℥iij. cinamom. ʒj.) à ℈ß. ad ℈j. & manè vinum clarum decantatum exhibeatur: si verò in promptu vomitivum habere animus sit, infundi possunt ʒij florum antimonii vel croci vel vitri ejus in ℔ jv. vel circiter vini albi, aut aquæ carduibenedicti, additâ paucâ aquâ cinamomi, & in vase benè clauso asservari, liquo-*

Flores & vitrum antimonii.

ris, cum opus, dabis ℥iij. vel IV colentur & exhibeantur vel per se, & cum syrupo acetosæ, vel oxym. vel simpl.

Gummi gutta.

XVI. *Alii gummi guttæ gran. aliquot (III.) cum gutt. ij. ol. cinamomi aut aquæ ejusdem in pingvi jusculo exhibent.*

NB. *Si vomitus ut & purgatio à datis his medicamentis nimium (f) subsequatur, præsentissimum est remedium potus lactis cocti cum pane, aut cochlearium unum syrupi de mastiche, aut theriaca antiqua, statimq; cibum, aut panem tantùm vino generoso imbutum exhibere. Prodest etiam emplastrum de crusta panis ventriculo imponere & plantis pedum: præsentissimum quoque remedium est, si offeratur pilula una laudani opiati; interdum prodest, si æger ad vomitum non ad modum proclivis est, naturam juvare jusculo exhibito sine pane, aut aquâ hordeaceâ, vel hydrelæo.*

(f) Nostrum usitatissimum arcanum ad sistendas vomitiones ab antimoniatis superfluas est lapis pumicis, cujus parum tenuissimè tritum in vino propinamus, & protinus vomitio quasi incantamento cessat.

TRACTATUS III.
DE CATHARTICIS EISQUE PRIMO VEGETABILIBUS.

Catharrtica sunt ejusmodi medicamenta, quæ corpus humanum purgant per secessum seu inferiora; quonam autem pacto hanc suam operationem perficiant, non sat explicari potest, nisi quod à superioribus deorsum trahunt, ubi è contra vomitoria ab inferioribus sursum anthlient, & sic ventriculum ad vomendum concitent, uti quilibet assumpto vomitorio advertere potest: exturbant enim primò pituitam in ventriculo stagnantem ad superiora, mox verò bilem meracam per apertum pylorum ab inferioribus attractam. Verùm non opus est de abstrusioribus hisce naturæ operationibus multum esse solicitos, sed sufficit nobis compertos habere optimos vacuandi purgandiq; corpus nostrum stagnantibus cruditatibus impuratum modos, quos quotidiè mirum in modum tam in internis quàm externis corporis affectibus prodesse experimur, ut ut non exactè norimus, qua ratione intus ejusmodi purgatio à natura instituatur. Hoc autem per diutissimam & infinitam experientiam satis notum est, unum hominem nequaquam purgandum esse, sicut alterum: sunt enim quatuor præcipuæ complexiones seu temperamenta humana, nimirum 1. complexio sanguinea, 2. biliosa, 3. phlegmatica. 4. melancholica: videlicet juxta

Qualitas temperamenti sangvinei.

quatuor

quatuor Mundi Elementa, nec ſolùm diverſæ hæ differentiæ Elementares in corporibus humanis obſervantur, ſed & in cunctis aliis rebus ſublunaribus, & ſic conſequenter etiam in ſimplicibus rei medicæ inſervientibus: ab antiquiſſimo enim tempore eadem in diverſas quatuor claſſes diſtincta ſunt, videlicet in evacuantia bilem, pituitam, melancholiam, & mundantia ſangvinem. Operæ igitur precium eſt, ut de ſingulis horum non nulla hic adducamus, incipiendo primo de ſimplicibus ſangvineo temperamento dicatis.

Qualitas temperamenti ſangvinei.

Eſt autem complexio ſanguinea omnium nobiliſſima & temperatiſſima, ſequens naturam aëris & influentiam Solis & Jovis, & ubicunque in homine dominium obtinet, plurimum generat ſangvinis, firmaque viſcera ſangvifica nempe cor & hepar impertit, una cum corpore robuſto & carnoſo, concinnâque formâ & proportione condecorato, pilis abundante, eisque plerunque flaveſcentibus, non admodùm criſpis ſed ferè planis, & procedente tempore ad colorem caſtanearum tendentibus, color vultus in ſangvineis eſt venuſtè albicans cum rubore mixtus, præſertim in genis, oculi mediocriter magni & prominentes ſunt ferè cæſii vel furvi, moribus ſunt comibus & gratis, amant converſationem, fœmineum ſexum, & res curioſas, variisque novis reſciſcendis dediti ſunt, mites, pacifici, creduli, compatientes, à ſuſpicionibus ferè alieni, conjugium & venerem maturè appetunt, labores graviores refugiunt, facilè & multum ſudant, proni ad hæmorrhagiam, dyſenteriam, aſthma, hydropem, podagram, aliosque affectus à repletione oriundos; tam enim in cibo quàm potu facilè exceſſum ferunt, & convivationem non detrectant, idque in gratiam amicorum, ex ſuâ naturâ autem potiùs ad temperantiam feruntur: ſunt quoque proni ad riſum & lachrymas, benè dormiunt, nec de turbulentis ſomniant ſed ferè de placidis, largam venæ ſectionem ferunt, at nequaquam validam purgationem, qua mox viribus fatiſcunt; pulſus ipſis eſt validus, urina flava & copioſa, alvus temperatè laxa & benè reſpondens.

Cathartica ſangvinea ſunt omnia illa, quæ ſangvinem à ſuperfluo ſero mundificant, hepar & lienem deobſtruunt, ac menſes movent, imprimis autem:

I. CASSIÆ FISTULARIS ALEXANDRINÆ recens medulla, flos ſeu pulpa; extrahitur autem ſuper alicujus decocti vapore, nempe malvæ &c. Doſis ejus pro infantibus eſt à ʒiß. ad ʒij. pro adultis à ℥j ad ℥iſ. in clyſteribus ab ℥ij ad ℥iij. pro debili ventriculo corrigitur cinamomo, maſtiche, ſemine coriandri præp. pro flatulentis, ſemine aniſi, fœniculi &c.

II. MANNA CALABRINA, datur infantibus bimulis à ʒij ad ʒiij. grandiuſculis ℥ſ. adultis ab ℥j. ad ℥iij. manducata in ſubſtantia, vel in brodio carnium diſſoluta, vel in morſulos redacta; corrigitur zingibere, ci-

namomo, aniſo, &c. acuitur ſyrupo roſarum ſol. vel cremore tartari, aliisve purgantibus acidis, præſertim in naturis calidis.

III. RHABARBARUM tam vulgare Germanicum aliàs monachorum, quàm peregrinum, datur ſi ſimul reſtringendum ſit, in ſubſtantia puerulis à ℈j. ad ʒſ. adultis à ʒj. ad ℈iv. pro infuſione doſis eſt à ʒij. ad ℥ſ. extractum ejus exhibetur à ʒſ. ad ʒj. corrigitur tertia ſui parte cinamomi, Schœnanthive, additis tribus vel quatuor granis ſpicæ, quæ tamen omitti debet in gravidis, febricitantibus & nauſeabundis. Rhabarbarum monachorum ſemper in duplo pondere exhibetur. Adhæc in officinis hæc compoſita è rhabarbaro proſtant, ſcilicet ſyrup. Diaſereos Andernaci. Trochisci de rhabarbaro, ſyrup. de cichoreo cum rhab ſyr. de rhab. ſolutiv. ſpecies diaturb. cum rhab. pil. de rhab. extract. d. rhab.

IV. RHABARBARUM ALBUM SEU MECHOACANNA, datur in ſubſtantia pro pueris ℈j. adultis à ʒj. ad ʒij. addita tertia parte cinamomi, vel fœniculi, vel maſtichis.

V. MYROBALANI CHEBULÆ, fricantur vulgò ineptè oleo amygdalarum dulcium, danturque à ʒij. ad ℥ſ. in ſero lactis vel juſculo gallinæ, aut decoquuntur ℥iiſ. in brodio aliquo, at uſitatius eſt, ʒj. ad ℥iſ. earum aliis purgantibus miſcere.

VI. TEREBINTHINA CYPRIA, coquitur ad duritiem ſeu friabilitatem, daturque in pulverem trita ad ʒj. præparatur etiam cum vitello ovi e.gr. ℞. terebinth. Venet. ʒiij. dimidium vitelli recentis, commiſce & ſubagita hæc invicem in mortariolo, donec albeſcat, admiſcendo paulatim aquæ alicujus ſtillatitiæ juxta affectus qualitatem nempe aquæ ſcabioſæ ad pectus, alkekengi vel petroſelini ad renes &c. circiter ℥iij. fiatque potio.

VII. RADIX JALAPPÆ, quæ & mechoacanna nigra dicitur, doſis ejus in pulverem tuſæ eſt à ℈j. ad ℈ij. ad infuſionem verò ʒij. corrigitur cinamomo, vel aniſo, vel eorundem oleis deſtillatis, pulvis aſſumitur in cochleari cum brodio carnis: extrahitur quoque mediante ſpiritu vini tinctura ejus, quæ ob eximiam operationem Phalaja nuncupatur, & à ℈ſ. ad ℈j. in ſyrupo rubi idæi propinatur. Vel ſpiritus vini, in quo eſſentia extracta eſt, ad dimidium abſtrahitur, in reſiduum verò aqua communis infunditur, qua extractum ad fundum præcipitatur, & reſina jalappæ appellatur, quæ granis XV. datur, cum particula cremoris tartari, ſcilicet ℈j. vel ʒſ. & guttis tribus olei cinamomi.

Plus autem conſiſtit mundatio ſanguinis in his, quæ urinam, ſudorem & menſes educunt, quàm in ventris ſubductione.

Qualitas complexionis cholericæ.

Porrò TEMPERAMENTUM CHOLERICUM quod attinet, imitatur illud qualitatē elementi ignis, eſtq; calidum & ſiccum, bilioſum, ad iram, & excandeſcentiam pronum: homines ergò, in quibus hæc complexio prædominatur, ſunt valdè chole-

chole-

cholerici & bilioſi, litigioſi, facilè iraſcibiles, iterumque reconciliabiles, at in iracundia præcipiti ſæpè furibundi, eaque committunt, quorum poſtea ipſos pœnitet, Capillos ut plurimum alunt nigros & criſpos, ſæpius quoque ruffos, color faciei eſt paſſeus vel ex flavo pallens, ſunt quoque ferè feroces, robuſti, impetuoſi, actionibus prompti & celeres, otii impatientes minus pingves, venerei, judicioſi, aſtuti, increduli, ſeveri, rebus tamen quoque ridiculis facilè in riſum effunduntur; multum vigilant, potus ſunt appetentiores quàm cibi, quo facilè ſatiantur, ut & ſomno, ſomnia eorum ſunt de igne, tonitru, pugnis, rixis, equitatione, & vectione; pulſus eorum eſt celer & magnus, urina rutilans, fæces ventris intensè flaveſcentes, valdèque proclives ſunt ad vomitum, larga verò venæſectio ipſis haud convenit, prout & à forti evacuatione brevi exhauriuntur, vel in choleram bilisve effuſionem præcipitantur, at purgantia lenia & vomitoria ipſis conducunt. Morbos producere ſolent præcipites, acutos, periculoſos, curſumque ſuum velociter percurrentes.

Purgantia cholerica ſunt ea quæ bilem ſupra vel infra educunt, præcipuè autem

I. ALOE EPATICA ET SOCOTORINA; datur à ʒſ. ad ʒij. vel ʒiij. correctione non admodum indiget, corrigitur tamē maſtiche, tragacantha & bdellio, acuitur aliis aromatibus vel terebinthinâ, paratur ex ea aloë violata, ad quam aloë pars I. ſolvitur in tribus partibus ſucci violarū rurſusq; coquitur ad conſiſtentiam maſſæ pilularis, cujus doſis eſt à ℈j. ad ʒſ. ad leniendum. Eodem modo etiam fit aloë roſata cum ſucco roſarum Damaſcenarum. Proſtant quoque ex ea pilulæ aſſajeret, item peſtilentiales Ruffi, item hiera ſimplex & picra, item pilulæ de hiera picra, de hiera cum agarico, de hiera compoſ. Nicolai.

II. Tamarindorum pulpa datur pueris à ʒij. ad ʒiij. adultis ℥j. ad ℥ij. in liquore vel bolo, in decocto autem ab ℥ij. ad ℥iiij. additur ob frigiditatem cinamomi ʒj. vel ʒij. vel maſtiches, macerisve, acuitur ſero caprino, ſucco lupuli, fumariæ, mannâ, caſſiâ & ſimilibus.

III. Myrobalani citrinæ ſeu flavæ, datur pulpa in bolo à ʒj. ad ʒvj. in decocto ab ℥j. ad ʒxx. additur tamen communiter aliis purgantibus eo modo, ut paulo ante dictum eſt de Chebulis.

IV. Roſæ, quarum folia recentia in aqua calida infuſa & expreſſa idque ter cum recentibus floribus dant ſyrupum roſatum ſimplic. novem autem vicibus tali infuſione ſemper cum recentibus floribus repetitâ concinnatur ſyr. roſar. ſolutiv. ex multiplici infuſione roſar. cujus doſis ℥iſ. ad ℥iij.

V. Violæ purpureæ ſeu martiæ uſurpantur eodem modo, ut jam de roſis eſt dictum, in ejusmodi caſibus ubi adhuc impenſius eſt refrigerandum.

VI. Prunorum dulcium medulla ſeu diaprunon datur ab ℥ſ. ad ʒx.

item pruna Damaſcena & Hungarica condita laxativa dantur pueris ab ℥ſ ad ʒvj. adultis ab ℥j. ad ℥ij. proſtat hinc diaprunum lenitivum vel diadamaſcenum Nic.

VII. Semen Pſyllii in mucilagine vel infuſo à ʒj. ad ℥ſ. cum ſyr. violarum.

VIII. Aſari radix inter diem XV. Auguſti & 8. Septembr. collecta, & infernè ex terra tracta, datur ejus pulvis groſſus à ʒſ. ad ʒj. in infuſione vel decoctione à ʒij. ad ℥ſ.

IX. Scammonium, quod ob ſuam violentiam à diverſis diverſo modo corrigitur, quidam illud in malo cydonio excavato in furno panificii coquunt, quod ſic correctum vocatur diagridium. Alii illud corrigunt fumo ardentis ſulphuris, vocantq; ſcammonium ſulphuratum, alii aliter. Doſis correcti ſcammonii ſeu diagridii eſt ℈ſ. ad ℈j. extrahitur etiam diagridium ſpiritu vini, & dicitur reſina ſcammonii vel pulvis ſyrius, cujus doſis eſt à gran. X. ad XV.

X. Colocynthis vix in ſubſtantia datur, infunditur autem pro robuſtis à gran. VII. ad ℈j. in trochiſc. alhandal. à gran. V. ad XV. in clyſteribus ad ʒſ. in petia ligata, ne fibræ ejus inteſtinis adhæreant, infundi etiam ſubſtantia ejus in urina poteſt, ubi omnem amaritudinem deponit, ac deinde ſecurè ad ʒj. in omnibus affectibus capitis frigidis exhiberi valet, è trochiſcis alhandal cum ſpiritu vini etiam extractum paratur, quod à gran. iij. ad X. exhiberi poterit, corrigiturque maſtiche, cumino, tragacantha, bdellio, & oleo amygdalarum dulcium.

Natura temperamenti phlegmatici.

PHLEGMATICAM TEMPERATURAM, quod concernit, frigida ea eſt & humida juxta qualitatem Elementi aquæ, cujus imitatrix eſt, in quibus autem hæc complexio dominatur, hos efficit pigros, tardos & ſomnolentos, datque pilos prælongos ex albo flaveſcentes planos ac minimè criſpos, facilè quoq; deciduos & recreſcentes, color faciei ferè pallidus eſt, corporis ſubſtantia ad tactum mollis & flaccida, qualis eſt fœminarum, nec non ſubfrigida ferè ſentitur, aut parum tepida, ſemper enim frigent phlegmatici & debiles ſunt, in venerem non admodùm proclives, ideòque tardè ſe ad matrimonium applicantes, nec diu in venere valentes, parum admodum bibunt, cibo quoque facilè ſaturantur, at non ſomno, ad quem ferè ſemper proni ſunt, videntur quoque plerunque pingves & corpulenti, aſt ſæpius vera non eſt pingvedo, ſed turgeſcentia quaſi inflata, phlegma quoque reddit valdè mutabiles juxta naturam lunæ ſemper in alia forma & loco apparentis, ad converſationem ſunt inhabiles, & inconſiderati, de curioſitatibus & exhilarationibus parum ſolliciti, timidi, rixas & lites fugiunt, in iram & riſum tardè ſolvuntur, moxque iterum placantur; pulſus ipſis debilis eſt & tardus, urina ſubcraſſa & pallida, alvus ferè lubrica & copioſè egerens, purgatio ipſis frequens convenit, at minimè venæſectio, quæ ipſos adhuc magis frigidos & debiles

debiles redditura esset, præterquam in gravibus casibus, scilicet catarrho suffocativo & apoplexia, ubi tamen parum sangvinis emittendum; hæc complexio morbis longis obnoxia est, quamvis non adeò periculosis, quæ sunt vertigo, epilepsia, calculus, lienteria, scabies, ulcera, dolor dentium, oculorum, capitis &c.

Purgantia phlegmatica seu phlegmagoga sunt omnia, quæ pituitosos humores deorsum trahunt & evacuant, præsertim autem

I. Agaricus fœmineus seu albus, masculinus enim seu niger nullius est precii, datur in substantia à ʒj. ad ʒij. in infusione vel decocto à ℥ij. ad ℥v. corrigitur stomachicis, ut zingibere, caryophyllis, spicâ Celticâ ob nauseabilitatem, & sale gemmæ ob tarditatem; prostant in officinis trochisci & pilulæ de agarico.

II. Bryonia quæ species est jalappæ, cujus radix à cortice mundatur, siccatur, pulverisatur & cum vino malvatico in trochiscos formatur, datur in substantia à ʒſ. ad ʒj. in infusione à ʒj. ad ℥ſ.

III. Medulla seminis carthami datur in substantia à ʒj. ad ʒiij. in jusculo pulli decocta à ʒiij. ad ʒv. corrigitur cinamom. mastich. galang. anisi tertia parte, fortificatur zingibere, sale gemmæ, cardamom. usitata sunt extract. diacartham. syr. d. carthamo, electuar. diacartham. species diacartham.

IV. Hermodactylus, cujus superflua humiditas corrigitur zingibere, mastiche & cumino, flatulentia cinamomo, aniso, macere, tarda operatio scillâ, & sale gemmæ, tumque purgat defluxiones arthriticas specificè, datur in substantia in forma electuarii vel pulveris vel pilular. à ʒſ. ad ʒj. in infuso à ʒij. ad ʒiij. correcta nimirum ut supra, mentha zingibere &c. intrat quoque pilulas artheticas Nic. electuarium caryocostinum Bayeri, & pilulas de Hermodact.

V. Turbith, cujus tarditas corrigitur exterioris corticis abrasione, zingiberisque additione, fervor & acrimonia oleo amygdalarum dulcium, vehementia aromatibus & mastiche, datur in substantia in forma pulveris à ℈ij. ad ℈jv.

VI. Gummi ammoniacum, cujus ʒj. in pilulis datur, è quo & in usu sunt pil. de ammoniaco.

VII. Gummi sagapenum vel serapinum insigne purgans est à ʒſ. ad ʒj. correctum tertia parte zingib. mastich. cinamom. spic. ingreditur pil. fœtid. & de sagapeno.

VIII. Opopanacum datur eadem dosi & modo.

IX. Sarcocolla, cujus tarditas corrigitur zingibere & aliis purgantibus, usuales sunt ex eo pil. de sarcocolla.

X. Euphorbium à plerisque una accensetur catharticis phlegmaticis, est tamen nil aliud quam vesicatorium internum, igneâq; suâ virtute aquam attrahit, uti etiam omnia ignea exterius applicata, aquam attrahunt in vesicas, sed ideò non sunt purgantia phlegmatica; datur à gran. iij. ad X. correctum cordialibus & stomachicis nec non succis

acidis,

acidis, nempe acido citri, phlegmate vitrioli ſpiritu proprio fortificato, ſucco limonum, aceto roſaceo, croco, maſtiche, ol. amygdalar. dulc.

Præter jam enumerata adhuc alia purgantium phlegmaticorum turma præſtò eſt, quorum virtus purgativa conſiſtit in evacuatione tenuioris aquæ, ideoque hydragoga appellantur, horum præcipua ſunt:

I. Iris, corrigitur mannâ, melle & abſynthio, ſuccus datur ab ℥j. ad ℥iij. & ſubinde pro errhinis inſpiſſatur.

II. Soldanella, datur in ſubſtantia à ʒſ. ad ʒj. correcta ſtomachicis, zingibere, cinamomo, macere, aniſo, intrat & electuar. Renodæi.

III. Sambucus & ebulus, in uſu eſt interior cortex radicis ad aquas educendas.

IV. Rhamnus ſolutivus vel ſpina infectoria, cujus baccæ primo virides & dein nigræ in uſu ſunt, quarum recentium n. XV. ad XX. arefactæ verò pulveriſatæ pondere ʒj. ad ʒiſ. in decocto n. 40. vel 60. exhibentur, proſtat quoque ex his ſyr. domeſticus, ſyr. de ſpina infectoria, ſyr. d. ſpina cervina doſ. ℥j. ad ℥ſ.

V. Elaterium, cujus uſus rarus eſt ob vehementiam, doſ. gran. IV. pro pueris ℈ſ. pro adultis.

VI. Ricinus, cujus ſemina ſeu grana n. XII. in uſu ſunt, ſed ſatius eſt ea relinquere quadratis ruſticis.

VII. Gratiola, vehementiſſimè purgat, dantur fol. n. XII. vel ʒj. in infuſo ʒij. corrigitur cinamom. ſem. aniſi, glycyrrhyz.

VIII. Granum Tilli excorticatum num. I. vel. ſ.

IX. Gutta Jemou vel gamandra, datur à gran. V. ad XIV. extractum per ſpiritum vitrioli factum à gran. XV. ad XX. extrahitur etiam ſpiritu vini, cujus extracti doſis ℈ſ. corrigitur oleo cinamomi & ſacharo ſeu elæoſach. cinamomi.

X. Mezereum, hinc in uſu ſunt pil. de Mezereo.

XI. Tithymallus vel Eſula, vocatur etiam rhabarbarum ruſticorum, maceratur per triduum in aceto forti vini, tumque ulterius corrigitur bdellio, tragacantha & mucilagine ſem. pſyllii.

Qualitas temperamenti melancholici.

Tandem MELANCHOLICAM COMPLEXIONEM quod attinet, ea juxta elementum terræ, cujus naturam ſequitur, frigida eſt & ſicca, & ubicunq; in homine dominium obtinet, raros & nigros dat capillos duriuſculos, nigricantem, fuſcum vel plumbeum faciei colorem, cutemque corporis reliquam lividam, corpus macilentum & ſiccum; ſunt quoque melancholici ut plurimum tardi, pigri, providi, ſuſpicaces, tenaces, parci, torvi, moroſi, diffidentes, pertinaces, in converſatione tædioſi, contradicentes, aliis melius quàm ſibi ipſis conſulentes, ſcrupuloſi, timidi, mœſti, increduli, ſemperque miris & aliis inſvetis phantaſiis deditiſunt, rarò rident, nec rebus jucundis exhilarantibus vel muſicâ admodùm delectantur, ſolent tamen eſſe ſalaciores, ad iram quoque tardi ſunt, at offenſi tardè vel nunquam verè reconciliantur, ſomnus ipſis

ipſis eſt brevis, & turbulenta ſomnia, multa comedunt & copiosè mingunt, alvus autem plerunque aſtricta eſt, & laboriosè egerunt, pulſus eſt tardus, parvus & duriuſculus, venæſectio ipſis nocet, nam adhuc magis eos jam pridem nimium frigidos frigefacit, tales quoque morbi frigidi & ſicci eos infeſtant, nimirum affectio hypochondriaca, quartana, ficus, hæmorrhoides, obſtructio alvi, tympanites, ſcabies ſicca, aliique diuturni, & plerunque in fine quàm principio perículoſiores, plerique autem demum hydrope moriuntur, conducunt ipſis purgantia per ſeceſſum & adhuc magis diuretica ſalibus volatilibus prædita; raró autem ejusmodi complexiones puræ reperiuntur, ſed plerunque mixtæ ſunt, & ſic etiam earum ſigna ſunt mixta.

Sunt autem purgantia melancholica præcipua ſequentia:

I. Myrobalani nigræ ſeu Indæ, adduntur aliis purgantibus in infuſo.

II. Fumaria, herba in ſubſtantia datur à ʒiij. ad ʒv. ſuccus ab ℥ſ. ad ℥ij. in infuſione vel decoctione ſeri lactis, vel hydromelitis ℥xii. vel ℥xv. herbæ ℥j. ad ℥iſ. at aliis purgantibus additis ejus minor eſt doſis.

III. Epithymum præſertim creticum, datur in ſubſtantia à ʒij. in infuſione vel tantilla decoctione à ʒvi. ad ℥j. corrigitur ſale gemmæ, caliditas ejus mitigatur decocto paſſularum & liquirit. Acuitur ſero lactis præſertim caprini, hyeme melius convenit quàm æſtate, additur tamen ferè aliis purgantibus, proſtat ex eo ſyrup. de epithymo doſ. ℥ij. ad ℥iij. vel plus pro legitima purgatione.

IV. Polypodium quercinum, cujus radix recens cathartica eſt, arida verò minimè, datur radix in ſubſtantia à ʒij. ad ʒiij. in infuſione vel decoctione cum aqua hordei vel ſero caprino ab ℥j. ad ℥v. corrigitur ſemine fœniculi, aniſi, liquiritia, zingibere.

V. Sena Alexandrina ſine ſtipitibus; datur in ſubſtantiâ pulveriſatâ à ʒj. ad ʒij. in infuſione, & levi coctione, quæ tamen minus bona eſt, ab ℥ſ. ad ℥j. pro una vice, tarditas ejus corrigitur ſale gemmæ, zingibere, paſſulis, flatulentia & torminoſitas ſemine aniſi, fœniculi, ſemine malvæ & althææ, cinamomo, caryophyllis, galangâ, punctio ſeparatione ſtipitum.

VI. Lapis lazuli ſeu cyaneus, datur in forma pulveris vel pilularum à ʒſ. ad ʒiſ. teritur minutiſſimè & abluitur aquâ, donec ea non amplius coloretur, vel ſaporis alieni particeps ſit, corrigitur cordialibus, ut ſunt bugloſſa, cortic. citri, oſ. de corde cervi; proſtant ex eo pil. de lap. lazuli, ejusdem uſus eſt lapis armenus, datur pulvis illoti ad ʒj. loti à ℈ij. ad ℈iij. ciet vomitum & alvum.

VII. Hellebori nigri radicum fibræ macerantur in vino cydoniorum, aqua fœniculi, aceto roſaceo, vino malvatico, phlegmate vitrioli, tenuisque medulla abjicitur, ſiccato cortice, qui in ſubſtantia datur à

gran. XV. ad ℈j. vel ʒſ. in robustioribus ad ʒj. infunditur craſsè pulverisata in jure pingui, hydromelite, aqua hordei à ʒj. ad ʒſ. corrigitur aniso, fœniculo, mastiche, cinamomo, vel eorum oleis, nos tamen alibi meliorem correctionem docemus.

Loquitur verò de evacuatione per secessum etiam Hippocrates sequentibus:

Vasorum evacuatio legitima est quæ educit quæ debet, & facilè perfertur. lib. 1. aph. 2
Sin minus, contrà. 1. 2
In morborum crisi non est purgandum vel movendum. 1. 20
Eductio eò est dirigenda, quò natura per loca convenientia vergit. 1. 21
Purgatio non nisi concoctâ materiâ convenit. 1. 22
Non autem in cruditate, neque in morbi principio. 1. 22
Præterquam si materia turgeat. 1. 22
Excreta non quoad copiam sunt æstimanda. 1. 23
Si modò talia educantur, quæ oportet, & ægrum allevient. 1. 23
In acutis morbis rarò purgandum. 1. 24
Idque saltem in eorum principiis. 1. 24
Et non nisi magna cum cautione. 1. 24
Legitima purgatio est, quando purgantur quæ debent, & æger alleviatur. 1. 25
Intempestiva contrario modo. 1. 25
Si quis à morbo cibum non capiat, vacuatione indiget. 2. 8
Corpora impura ab optimo nutrimento fiunt impuriora. 2. 10
Corpora purganda debent reddi fluida. 2. 9
Morbos ex repletione ortos curat evacuatio. 2. 22
Et qui fiunt ex evacuatione, repletio. 2. 22
Si quid movendum videtur, movendum est in morbi principio. 2. 29
Morbis verò jam consistentibus quiescendum. 2. 29
Si partes ad umbilicum & infimum ventrem pertinentes ad infernas purgationes valdè tenues & tabefactæ fiant, periculosum. 2. 35
Salubritatem corporis habentes à medicamentis purgantibus citò exsolvuutur. 2. 36
Item qui pravo victu utuntur. 2. 36
Bonâ corporis valetudine gaudentes purgationes difficulter ferant. 2. 37
Evacuatio ex abrupto copiosa periculosa. 2. 51
Ut & quilibet motus corporis plurimùm & repentè factus. 2. 51
Omne nimium naturæ inimicum. 2. 51
Paulatim verò & per gradus purgare, tutum. 2. 51
Prægnantes materia turgente purgandæ sunt à quarto mense usque ad septimum. 4. 1
5. 29

diu immotæ residentes veluti strigmenta subsident, his purgatio per inferiora convenit. 7. 67

Corpora purganda prius reddi debent fluida. 7. 70

Ante purgationem per inferiora humectandum. 7. 70

Huc pertinet etiam purgatio spontanea seu fluxus alvi sponte à natura institutus, de quo pariter Hippocrates in sequentibus:

In perturbationibus ventris spontaneis, si purgantur quæ oportet, confert, & facilè feruntur. 1. 2

Contrarium contrario modo. 1. 2 25

In ventris profluviis excrementorum mutatio quæ non ad pravum mutatur, juvat. 2. 14

In morbis faucium & nascentibus in corpore tuberculis, si excrementa sunt biliosa, corpus unà ægrotat. 2. 15

Non autem si sanorum similia. 2. 15

Confertim & celeriter alentia etiam celeriter excernuntur. 2. 15

Alvus humida in juventute, siccatur in senectute & contra. 2. 20

Habentes alvum humidam in juventute melius degunt, in senectute deterius. 2. 53

Austrina constitutio ventrem laxat. 3. 5 17

Aquilonia verò astringit. 3. 5 17

Constitutione pluviosa regnante fiunt alvi fluxus. 3. 16

Item in æstate. 3. 21

Autumno autem lienteriæ. 3. 22

Alvi profluvia infantibus dentire incipientibus familiares. 3. 25

Ut & ætati consistenti. 3. 30

Excrementa nigra sangvini similia sponte in & extra febrem prodeuntia, pessima. 4. 21

Morbis quibuslibet incipientibus, atra bilis supra vel infra prodiens lethalis. 4. 22

Atra bilis vel velut sangvis niger desubter in extenuatis à morbo diuturno, vulneribus vel ullo alio modo exiens denotat mortem postridiè. 4. 23

Febricitantes quocunque modo hæmorrhagiam patiantur, in refectione alvo humectantur. 4. 27

Dejectiones biliosæ à superveniente surditate cessant & contrà. 4. 28 60

Quibus suspensa hypochondria murmurant, dolore lumborum superveniente in febribus, his alvi humectantur. 4. 73

Mictio de nocte copiosa denotat parvam dejectionem. 4. 83

Tabidi superveniente fluxu alvi moriuntur. 5. 12 14

Jam properemus ad TEXTUM Authoris, quo recenset:

CATHARTICA VEGETABILIA.

I. P*ulvis diasenæ laxativus:* — Pulvis diasenæ.
℞. *Fol. sen. mund.*
Cremoris tartari an. ℥j.
Sem. anisi.
Caryophyll.
Cassiæ ligneæ.

Galang.
Diagrid. an. ʒj.

Pulverisa subtilissimè, dosis à ʒß. ad ʒiß. in substantia ad summum in convenienti liquore, in infusione dosis est ad ℥ß.

Panchymagogon vegetabile.

II. *Panchymagoga vegetabilia Crollii, & illud quod à me additum est, aut aliud, quod ex utroque componitur, dosis à ℈ß. ad gran. XVI. videatur in notis Crollianis.*

Extractum rhabarbari.

III. *Extractum rhabarbari, quod nullo alio modo fit, quàm per aquam cichor. vel endiv. aut centaur. minor. cum guttis aliquot olei tartari sine ulla compositione alia. Acui tamen illud potest necessitate requirente cum diagridio, item cum gummi gutta, vel elaterio præparatis, nempe per levigationem in marmore cum guttis aliquot spiritus vitrioli, & ol. anisi, fœniculi, cinamomi, angelicæ, citri &c. pro ratione morbi & patientis.*

Extractum senæ.

IV. *Tale quoque est extractum Senæ cum aqua cinamomi, eodem modo cum extracto rhabarbari paratum, dosis horum à ℈j. ad ℈ij.*

Extractum mechoacannæ.

V. *Extractum Mechoacannæ cum aceto factum, & ad piceam substantiam redactum. dos. ʒß.*

Extractum esulæ.

VI. *Extractum radicis esulæ minoris eodem modo paratum; vide notas ad Crollium.*

Extractum ellebori veri.

VII *Extractum radicis ellebori veri cum aqua majoranæ vel melissæ & oleo tartari, dosis à ℈ß. ad gr. XVI. vel etiam XX. nonnulli extrahunt cum vino bono, vide Crollianas notas.*

Radix ellebori præparata.

VIII. *His annumerantur radices ellebori præparatæ per phlegma vitrioli, quod absolvitur hoc modo: ℞. rad. ellebori veri, irrora cum phlegmate vitrioli, quod nempe in rectificatione spiritus vitrioli primo loco prodit, pone in scutella vitrea ad lentum calorem cinerum, subinde cum spatula lignea movendo. Fœtor nimirum exhalans ex ipsis radicibus earum venenositatem secum rapit: perge irrorando amplius, & eas sinendo in leni calore, donec nempe fœtor omnis abactus, radices relinquat grati odoris, & summè nigricantes. Exsiccentur leniter, quanquam subinde quasi madore perfusæ maneant. Dosis à ℈ß. ad ℈j.*

Extractum colocynt.

IX. *Extractum colocynthidos.*

Extractum scammonii.

X. *Scammonium simul cum aceto elaboratum, aut extractum scammonii per se simpliciter cum aceto factum, dosis à gran. VIII. ad XII.*

ELECTUARIUM DE FOLIIS SENÆ.

℞. cinam. el. ʒVI. fol. sen. Oriental. sine stipitibus ℥V. fiat infusio

sio in vini generosi ℔. IV. per biduum in loco tepido, tunc leviter bulliant & exprimantur. Cum colatura extrahe pulpam passularum in aqua coctarum ℥IX. adde pulpæ cassiæ ℥VI. & si fortius desideras electuarii lenitivi ℥ij. olei nucis moschatæ per expressionem facti ʒß. m. f. electuar. dosis ʒVI. ad VIII. vel X. per se vel cum ℈ß. ad ℈j. diatartari.

PANCHYMAGOGON (e) VEGETABILE.

℞. colocynth. inveteratæ, ab arillis & nucleis purgatæ ʒVI. fol. senæ Oriental. sine stipitibus ℥IV. rhabarb. ʒß. sem. ebuli ℥iß. rad. ellebori nigri præparat. agar. trochiscat. an. ℥j. cinam. caryophyll. an. ʒij. contusa infundantur in spir. vini non rectificato ad eminent. trium digitorum matracio optimè clauso per XVI. dies in loco calido digere, ut spiritus vini tingatur, tinctum effunde, aliumque affunde toties, donec non amplius tingatur. Hinc ℞. elaterii ℥ij. aloës succotorin. ℥j. infunde in spiritu vini bono, additis aliquot guttis spiritus vitrioli aut olei sulphuris per campanam per tres dies in loco calido, matracio exactè clauso. Hinc materia per filtrum trajiciatur, digitis exprimatur, & inspissetur calore lento, atque cum extracto superius facto conjungatur. ℞. etiam scammon. opt. q. v. in marmore tenuissimè tere, & imbibe spiritu vitrioli, addendo guttas aliquot olei anisi, (ex gr. ad ℥j. scammon. additur spirit. vitrioli vel olei sulphuris ℈ß. olei anisi gutt. VI.) diligenter subige ad massam instar picis viscidam. Hæc tinctura optimè corrigit scammonium. Nam cum exuperante calefaciendi potestate polleat, quæ à mercurio & sale volatili dependet, hac via mordicans sal per mortificationem ab actione contraria spiritus vitrioli & olei anisi profecta retunditur, & ad beneficam operationem redigitur. Massam dictam cum aqua rosacea aut majoranæ extractam ad siccitatem evapora. ℞. nunc extractum superius pulverisatum, & adde extracti scammonii ʒVI. olei nucis moschat. per expressionem facti ʒij. misce in mortario, & ad usus serva. Dosis à granis XII. ad ℈j. vel ʒß. in forma pilular. in prunis, aut passulis vel pomo cocto. Potest etiam extractum scammonii solum propinari à granis XII. ad XX. cum syrupo rosar. solutivo in pilulas redactum. Purgat etiam leniter & sine molestia. Idem etiam extractum potest supplere vicem colocynthidis ad incorporandum mercurium quovis modo præparatum.

(e) Panchymagogum paratu fa-

cilè

cilè & bonæ operationis eſt etiam ſequens: ℞. baccas ſambuci maturas, & radicem ejusdem minutim conciſam, exprime earum ſuccos, quos ſine quieſcere, ut feces fundum petant, claro defuſo inde folia ſenæ & radicem ellebori pro placito, coque ſimul donec fiant rob, vaſe inter coquendum probe conte-cto; tum affunde aquam vel vinum, & extrahe eorum eſſentiam, evapora liquorem in vitro, doſis eſſentiæ ſemiplenum cochlear.

EXTRACTUM SEU RESINA SCAMMONII.

℞. ſcammon. opt. ℥j. in mortario reduc in pulverem piſtillo oleo amygdal. dulc. illito, in matracium pone ſuperfundendo aquam endiviâ vel roſarum ad eminentiam trium digitorum in loco calido per tres dies, vas optimè clauſum reponatur. Aquam colore obſcuro tinctam decanta à fecibus, filtra & in calore blandiſſimo aut Mar. balneo menſtruum aufer, ut remaneat extractum ſcammonii in forma pulveris. Hujus gr. IV. V. VI cum ℈j. tartari vitriolati exhibe, vel, quod melius: Tartarum vitriolatum tinctura ſcammonii imprægnatum ita conficere potes: ℞. dictam tincturam ſcammonii, poſtquam eam filtraveris, & cum ℥ij. tartari vitriolati conjunge, conjuncta in balneum loca, menſtruumq; inde ad ſiccitatem evoca. Purgat per inferiora & omnes obſtructiones tollit, ſi miſceatur cum cathartico ver. gr. panchymagogo, vel offeratur in ſyrupo roſar. ſol. vel violar. vel mell. roſar. ſolut. ut: ℞. tartari vitriolati ℈j. mellis roſac ſolut. ℥j. vini enulati ℥ij. m. In hydrope & febribus melancholicis & phlegmaticis ad craſſos & ſeroſos humores expurgandos commodè datur cum oxym. helleborato & aqua vel decocto bugloſſæ. In quartana præmiſſis univerſalibus utiles ſunt pilulæ ſubſequentes.

Tartarus vitriolatus ſcammoniatus.

Pilulæ in quartana.

℞. extracti chamædr.
centaur. min. an. ℈j.
pip. nigr. gr. IV.
ol. aniſ. gut. iij.
cinam. gut. ij.
m. f. p. accipe unam atque alteram horis matutinis.

Cremor tartari aſſumitur in juſculis convenientibus, aut in quibus radices fœniculi, petroſelini &c. fuerint decoctæ à ʒſ. ad ʒj. ℈iiij. vel etiam ʒij. ſtimulus adjici poteſt ex ſale gemmæ vel diagrid. ex gr. ℞. crem. tartari ʒj diagrid. gran iij. m. in juſculo tribus horis ante cibum exhibeatur, vel ℞. gumm. gutt. gr. VI. crem. tartari ℈j. m.

In melancholia hypochondriaca nihil felicius: nam ſi aliquot diebus ejus ʒſ. vel ℈ij. in juſculo cum capparum decocto exhibeantur,

tur, & exterius ad hypochondrium sinistrum emplastrum ex ammoniaco gummate in aceto squillitico soluto applicetur, senibus maximè & qui obstructa sunt alvo, conducit.

In obstructionibus ℞. *cremoris tartari* ʒj. *tartari vitriolati* ℈ʃ. *vel cremor. tartari* ℈iiij. *salis absinth.* ℈j. *f. pulvis. Insigne evadit catharticum, si cremoris tartari* ʒʃ. *tartari vitriolati* ℈j. *addantur in bile educenda extracti scammon. gr. VIII. vel X. in jusculo vel vino, non tantùm omnes impuritates laxando alvum educit, sed & summum est aperitivum, unde loco digestivi vel deobstruentis in quibusvis obstructionibus exhiberi potest ante usum catharticorum. Modus exhibendi talis est:* ℞. *crem. tartarus* ʒʃ. *ad* ʒj. *tartari vitriolati à* ℈j. *ad* ʒʃ. *detur in jusculo, si loco aperitivi vel digestivi uti iis velis, dentur bis in die ad* ʒj. *tribus horis ante pastum cum jusculo vel electuar. de senna* ʒij. *aut cum syr. de canella, vel alio quocunq; appropriato electuario liquido aut syrupo, patiens eo sumpto parum deambulando se exerceat.*

ANISUM LAXATIVUM.

Anisum laxativū.

Anisum laxativum fit quando in confectione ad singulas ℔. ʒij. *scammonii pulverisati (&, si lubet, non nihil mercurii vitæ vel dulcis ad libitum, item non videtur incongruum, si cum infusione florum antimonii aut croci metallorum, aut vitri antimonii dissolvatur sacharum, quo ad confectionem utimur, sed hoc modo cathartica erunt vomitiva) cum sacharo rosato ut docet Crollius inter conficiendum aspergantur. Aut si vis præparetur scammonium hoc modo: inter pulverisandum inspergantur gutt. aliquot spir. vitrioli, exactè trituretur, atque exsiccetur scammonium, iterumque pulverisetur. Dosis anisi hujus* ʒj. *pro infantibus, & aliis* ʒʃ.

PASSULÆ LAXATIVÆ.

Passulæ laxativæ.

Passulæ laxativæ fiunt si in decocto quocunque purgante passulæ macerantur; maceratæ pro quantitate decocti imbibiti adsumuntur. Eas si fortiores desideras, adde infusionis florum vel vitri antimonii vel quod melius, croci metallorum ad libitum.

CATHARTICA MINERALIA.

Mercurius dulcis.

I. *Mercurius dulcis seu Panchymagogum Quercetani fortificatus cum Mercurio vitæ, ita ut gran. XVI. istius capiant gr. ij. Mercurii vitæ.*

NB. *Hæc mixtura diligenter super marmore per aliquot horas est læviganda, sic enim vis vomitiva Mercurii vitæ torpet, & ille cum Mercurio dulci tantum per inferiora purgat blandè.*

Pilulæ ex floribus antimonii.

II. *Pilulæ ex floribus antimonii correctis tantum per inferiora purgantes.*

Mercurius vitæ.

III. *Pulvis emeticus seu mercurius vitæ vel flores butyri* (f) *antimonii, qui etiam inter vomitiva locum habent, in quantum & vomitionibus & purgationibus inducendis inserviunt. Tales fiunt ex butyro antimonii rectificato, seu in oleum butyraceum converso & in aqua communi præcipitato; vis enim vomendi adimitur, si aliquandiu cum sale communi lævigentur in marmore, & posteaquam sal per edulcorationem cum aqua communi fuerit ablatum, pulvis residuus in consveta priori dosi exhibitus tantum alvum movet.*

(*f*) Ejusmodi flores Author ferè solitus est conficere è floribus antimonii albis vulgaribus hoc modo: ℞. salis communis & vitrioli ad flavedinem calcinati ana ℔iij. adde terræ figulinæ duplum vel triplum, mixta invicem distilla per retortam igne aperto in aquam fortem, quam per B. rectificatam superfunde floribus albis antimonii, atque exinde iterum destilla, & saltim phlegma inutile ascendit, spiritus verò combibiti à floribus in fundo remanent; affunde recentem aquam fortem, & iterum destillabit phlegma, idque toties repete, donec flores nullos amplius spiritus combibere queant, tum istos flores imprægnatos destilla per retortam, primoque exeuntem aqueam humiditatem seorsim excipe, promanantibus autem guttulis ponderosis albicantibus & butyraceis aliud vas recipiens appone, omneque oleum exstillans collige. Verumenimverò cum idem & ejusdem faciei sit hic liquor cum vulgari butyro antimonii, illud hujus locum cum notabili laboris parsimonia supplere potest, illi enim ipsi spiritus salis & vitrioli, quos alias mercurius in sublimatione secum siccos evehit, hic liquidi destillantur, sive ergo sicci sive humidi sint, percupidè substantiam mercurialem sive flores antimonii solvunt, sicci quidem attrahendo humiditatem ex aëre, humidi verò assumendo in destillatione phlegma aqueum dictorum salium, & cum antimonium sit corpus arsenicale fugacissimum, sequitur rapaces istos spiritus perfacile trans alembicum, ita ut cuncta in forma ponderosi olei transscendant, sive verò siccis sive humidis dictis spiritibus hoc oleum constet, semper tamen affusa aqua vulgari lactescit, eam ob causam quod aqua acredinem spirituum diluat, ita ut non amplius atomos antimonii ungvibus suis retinere queant, sed dimittere cogantur, protinus ergò dictæ atomi (quæ antea in tam minutissimos pulvisculos laceratæ erant, ut

omnem

omnem oculorum conspectum fugerint,& planè invisibiles evaserint) conglomerantur,& sibi invicem adhærent, adeò ut rursus in sua albedine videri possint, sunt tamen initio etiamnum aliqualiter subtiles, adeò ut in omnibus ferè poris aquæ hæreant,& cum ea quasi liquor lacteus appareant, at non diu in tali forma permanent, sed adhuc magis conglomerantur,& ad fundum mox ruunt in pulverem album, quem probe edulcatum mercurium vulgò vitæ nominant, ob ingentes & planè miraculosas operationes,quas multi viri magni sæpissimè in ejus usu observarunt, quod nimirum vitam ab instantaneo interitu vindicarit. Verùm cum itidem etiam non pauci eventus planè tristes & manifestas ægrorum aliàs evasurorum jugulationes ab ipso causatas animadverterint, merito jam quilibet providus Medicus in tanta cæteroquin ubertate aliorum longè tutiorum, nec minus salubrium medicaminum ab eo abstinet, quàm plenus enim sit ejus usus periculi, inde constat, quod quidam diu in Aulis Hassiacis versatus mihi narravit, fuisse sibi quendam Doctorem Medicum in Hassia familiarem, qui hunc ita vocatum mercurium vitæ ab Hartmanno ipso paratum sibi reservarit, & demum post fata ipsius propriæ filiæ jam nubili virgini,& morbo aliquo conflictanti manè propinarit, quo illico in vehementem paroxysmum epilepticum conjecta fuerit, miser ergo ille Medicus infausto hoc experimento planè anxius & consternatus præ inopia consilii alium adhuc medicum pro salute filiæ imploravit, qui evestigiò quidem cum insigni quodam pulvere antepileptico adfuerit, eumque patienti exhibuerit, at sine juvamine, virginem enim eodem die à meridie fatis cessisse. Ex quo infelix ille Medicus se devoverit, se nunquam ullo amplius chymico medicamento usurum vel in praxi ordinaturum. Inferri hic quidem potest, in hoc casu elucescere, eum plus imperito rei chymicæ medico quam ipsi medicamini tribuendum venire, porrecta fortè teneriori fœmellæ tali dosi, quæ alicui quadrato rustico competebat,ignorando quoque antimoniata etiam optimè præparata per longum tempus reservata, ex aëre rursus acredinem attrahere, vitriolescere & violentiora evadere, ita ut semper opus sit, ejusmodi annosa ante usum denuo vel edulcorare vel probè candefacere. Adhæc etiam uterque sua stupida ignorantia peccavit depulsurus hujusmodi convulsiones epileptico pulvere, irritatas saltem ab acredine non sat edulcati medicamenti,nec aliunde sedabiles quam sopiendo per narcotica, vel lubricando per oleosa. Verumenimverò nihilominus consultius est ab hoc periculoso mercurio vitæ prorsus abstinere, & securioribus inhærere, de quibus querelæ non constant,luctuosos ab eis casus esse compluribus illatos per sinistram eorum usurpationem.

Aurum vitæ.

IV. *Aurum vitæ vel præcipitatus à Rhenano pag. 34. & 35. de Sole è puteo emergente descriptus.*

Turpetum minerale.

V. *Mercurius præcipitatus Crollii.*

Arcanum corallinum.

VI. *Arcanum corallinum Paracelsi in Basilica Crollii elaboratum.*

Oleum antimonii dulce.

VII. *Oleum antimonii dulce, quod ita fit: calcinetur antimonium ad summam albedinem, dein aceto destillato (alii spiritum vini sumunt) in Baln. essentia salina extrahitur, abstrahitur acetum, & aquâ pluviali de novo eadem essentia extrahitur, trajicitur per chartam bibulam, aliquoties, hunc laborem repetendo, fitque sal nitidissimum, quod in cella frigida liquescit, & solvitur in oleum rubicundum, quod instar sachari dulce. Hujus gutt. VII. per alvum clementer purgant.*

NB. *Antimonium debet esse fusum cum marte, & postea calcina cum sulphure, postea per se, ut pro vitro, & habebis oleum antimonii dulce astrictivum.*

Succinum antimonii.

VIII. *Succinum* (g) *antimonii: partes volatiles mercurii vitæ vulgaris in retorta igne lento evocari & in oleum destillari possunt, reliquum si in crucibulo fundatur, confit inde vitrum colore succini ferè. Dosis gran. ij. vel iij. per se vel in infuso.*

(*g*) Pro construendo hujuscemodi succino communicatus mihi est sequens modus tanquam optimus: Fac mercurium vitæ ut moris est, quem optimè edulcoratum exsicca in solis radiis, exsiccatum cum æquali pondere mercurii sublimati iterum destilla, edulcora & exsicca ut prius, tum funde per se igne violento super laminam ferream optimè politam aëre sereno. ℞. hujus vitri ʒß. lunæ crystallinæ i. e. mercurii dulcis, pulverisata invicem misce & in crucibulo mundo funde super laminam ferream politam aëre cœloque sereno, & efforma lapillos desideratæ magnitudinis, qui vocantur hiacynthi solares, horum 7. 8. 9. in vino infusi faciunt vinum epotum sedes movere interdum cum vomitu, quot horis ibidem sunt relicti.

Vitrum antimonii purgans.

IX. *Vitrum antimonii purgans: vitrum antimonii in veram chilistem laxativam abit modo sequenti: ℞. vitri antimonii pulverisati ℥j. instilla spiritus vitrioli optimè rectificati ℨj. misce diligenter in mortario & in catino ad ignem lentum exsicca, & de nuo eandem quantitatem spiritus vitrioli affunde, atque iterum exsicca, idque septies repete, semper providendo, ut pulvis bene exsiccetur. Interim ℞. mastic. ℨj. affunde illi spiritus vini ℔j. digere per 4. horas: hinc spiritum vini* decan-

decanta, atque in eo vitrum antimonii præparatum per tres dies macera; hinc flores seu vitrum cum spiritu vini in crucibulum inde & spiritum vini accende, ut totus deflagret, quod ut eo rectius fiat, cum flammam non amplius concipit materia, in ignem rotæ colloca crucibulum, ut totus spiritus vini exhalet. Pulvis residuus lento igne cinerum per duodecim horas, in scutella vitrea exsiccetur. Dosis à gr. I. ad IV.

Dicta hæc medicamenta ut cum majori voluptate assumantur, misceri poterunt cum conserva rosar. aut quacunque alia, aut cum sacharo rosato ad justam consistentiam; cum adhuc calet ex catino eximatur, & super tabulam mundam extendatur, & cum cultro designata magnitudine tabularum, in singulas tabulas inde IV. gran. vitri aut florum pulverisator. sic aptè formentur tabulæ, quas exsicca. Vel ℞. sach rosat. cum pauca aq. ros. in mortario contunde, ut fiat massa: hujus ℞. quantum libet, eique admisce dosin antimonii præparati, & cum instrumento apto manu tabellam forma, & sic procede, donec habeatur quantitas sufficiens. Vel subigatur farina cum aqua rosarum & cinamomo addito, ut fiat massa; ex hac dum placentulas in formam oblatæ formas, in instrumento proprio coque, singulisque insperge dosin vitri antimonii præparati. Vel pyra moschatella conficimus, & in singulis fiat foramen, cui indatur dosis dicti purgantis, iterum proprio operculo exactè claudantur, & conficiatur confectura humido sicca; idem in aliis fructibus conficiendis fieri potest.

X. *Mercurius laxativus*: ℞. mercurii vivi q. v. superfunde olei sulphuris per campanam facti, aut olei vitrioli, ut digitum transversum superemineat, hinc in arena calida tamdiu pone, donec materia in vase coaguletur, quod fiet intra tres horas, matracium saltem papyro tegatur, quo spiritibus volatilibus exitus pateat; hinc fracto matracio materiam aufer, & si quid fortè mercurii vivi in fundo restat, illud separa, pulverisatam materiam in crucibulum inde, & igne patenti per horam digere, ut totus rubeat in igne. Hinc ab igne remoto crucibulo materiam in aquam calidam injice, & convertetur in pulverem flavissimum, qui abjectâ aquâ, alia adhuc affusa lavetur, & postea exsiccetur. Hinc in matracium indatur, & cum spiritu vini digeratur per XV. dies, hinc spiritus vini decantetur,

Mercurius laxativus.

tetur, & super candens ferrum mercurius ponatur, ut optimè exsiccetur; dosis gran. VI. ad X.

NB. *Mercurius dulcis sublimatus ad grana XVI. exhibitus in corpore valde cacochymico plus purgat, quam in alio non ita cacochymico gran. XXX.*

Panacæa mercurii alba.

XI. *Panacæa mercurii alba* (h) *vulgaris: Mercurius in aqua forti dissolvitur, in solutionem aqua salsa infunditur, ut mercurius ad fundum præcipitetur, qui ab omni salsedine per reiteratas ablutiones liberatus exhibetur cum terebinthina à gran. VI. ad X. vel XVI.*

(h) Panacææ hujus longè optimæ meliorem parationem dabimus: ℞. aquæ fortis destillatæ ex nitro & vitriolo ut vulgariter fit, quantum vis, rectifica illam à suis fecibus, hujus ℞. ℥iij. solve iisdem drachmam unam argenti cupellati, tum in eadem solutione solve ℥j. mercurii vivi (purgati ut alibi docemus) super arena calida, & quando totum argentum vivum est dissolutum, tunc in hanc solutionem mercurialem & argenteam funde libram dimidiatam aquæ pluvialis, in qua prius dissoluta sit ℥ſ. salis communis, lactescunt invicem, & mercurius cum luna præcipitatur, sine quiescere per diem & noctem, sequenti die aquam fortem decanta, & iterum superfunde aquam communem, quiescantque etiamnum per horas viginti quatuor, hancque decantationem & recentis aquæ simplicis superfusionem repete vigesies, & satis mercurius edulcoratus erit; quem tunc probè exsicca; hujus præcipitati albi ℞. ℥ſ. pulveris jalappæ ℥ſ. turpeti, mechoac. diagrid. ana pulverisatorum ʒj. misce exactissimè, & cum mucilagine tragacanti fac exinde massam pilularem, ex eaque pilulas instar granorum piperis minorum efforma, quarum 7. 9. vel 11. pro vice dantur, purgant per quatuor vel quinque sedes omnes humores noxios securissimè in plerisque morbis. Observavimus etiam quod loco hujus præcipitati albi pari cum successu mercurius dulcis secundum nostram descriptionem paratus in hanc mixturam pilularem sumi, & eâdem dosi exhiberi possit, est enim utrumque nil aliud quam præcipitatus volatilis ab omni acrimonia liberatus.

Flores antimonii correcti.

XII. *Flores antimonii correcti: Fiant primo flores antimonii albi sequenti modo: sumatur olla aut cucurbita fictilis ampla juxta fundum perforata, cui in furnum locatæ applicentur perforatæ aliæ quatuor vel quinque invicem se excipientes, in summitate apponatur alembicus rostratus, accendatur ignis lentus, donec per gradus vas inferius candescat. Hinc de antimonio pulverisato, per foramen in infima olla relictum injiciatur ad ℥ſ. quo injecto statim elevantur flores in superpositas ollas, foramen subinde exactè clauda-*

Mercurii cum auro præcipitatio.

claudatur operculo apto: relinquantur per horam continuando ignem, ut olla inferior candeat, horâ elapsâ aliam ℥ß. antimonii pulverisati injice, iterumque per horam relinque. Hic labor quoties visum fuerit, repetatur. In principio semper aliquid phlegmatis per alembicum destillare solet, quod cùm stillarit, rostrum claudatur charta, & sublimatio ut dictum continuetur. Floribus hoc modo præparatis destillatur ex melle aqua, lento cinerum calore aut balnei, quæ primo exit insipida (quæ enim hanc sequitur instar aceti acris est) quam cum æquali portione spiritus vini rectificati misce, & in fiolam super flores affunde ad eminentiam quatuor digitorum, circulentur hoc modo flores in sole, vel alio loco calido per mensem, postea menstruo abjecto flores exsicca leni calore & serva; videbis violentiam florum antimonii, quæ à cruditate erat, per coctionem & nobilis menstrui præsentiam coctam & sublatam esse, ac tantum sedes movere sine omni vomitu. Dosis à gran. V. ad VI. vel VII.

Flores antimonii correcti.

Mercurii cum auro præcipitatio.

XIII. *Mercurius præcipitatus* (i) *cum auro*: ℞. auri fini partem unam, mercurii vivi partes sex, fiat secundum artem amalgama, & postea mercurium ab amalgamate super ignem lentum carbonum evolare sine in tigillo, remanebit calx auri in fundo. Calcem iterum cum aliis partibus sex mercurii secundum artem amalgama, optimè agitando, ut calx omnis in mercurio dissolvatur, & unum corpus homogeneum appareat; amalgama hoc inde retortæ parvæ lutatæ, & superfunde aquam fortem ad eminentiam trium digitorum, retortam in cineribus loca per diem ad digerendum igne mediocri; die sequenti igne fortiori collige aquam fortem in recipiens retortæ appositum, & ignem sub finem auge, ut fundus retortæ incandescat, & omnes spiritus aquæ fortis corrosivi destillent. Vasis refrigeratis materiam exime, tere, iterumque retortæ inde, superfunde aquam fortem antea abstractam, iterumque igne forti arenæ destilla ut prius, ut retorta in fundo incandescat. Vasis refrigeratis materiam in retorta contentam rubicundissimam exime, abjiciendo illud, quod fortè ad latera retortæ sublimatum est. Hinc ℞. laminam ferream quadratam, quam in igne ut incandescat, tene, cum optimè candet, insperge pulverem mercurialem, ut optimè exsiccetur, & quod volatile restet, evaporet, cum ferrum frigere incipit, materiam aufer, & in

vase clauso ad usum asserva. Lente sine omni etiam vomitu, nisi scilicet superioris ventris regio sive ventriculus quibuslibet impuritatum mineris refertus sit, per secessum purgat. Dosis à gran. iij. ad VIII. cum paucula terebinthina, aut extracto colocynthidis, aut in horum defectu cum pilulis cochiis minoribus, aut aliis. Summum arcanum in hydrope, lue gallica, & omnibus cutaneis affectibus & defluxionibus, & ubi corpus scatet pituitosis humiditatibus.

(*i*) Vocatur hic præcipitatus à quibusdam aurum vitæ, alii verò eundem parant cum additione vitri antimonii hunc in modum: ℞. ℥ſ. auri purgati, solve in aqua regis, item in eadem aqua regia solve ℥ſ. vitri antimonii seorsim, in aqua forti autem solve ℥iij. mercurii vivi purgati, solutiones omnes limpidissimas cõjunge, & omnem humorem abinde destilla, quem iterum affunde, & rursus abstrahe ad duodecimam usque cohobationem, vel donec ad sufficientem fixitatem præcipitalem perveniat, quam sustinere debet super tegulam ignitam absque fumatione, affunde tunc isti pulveri præcipitato spiritum vini, quem sexies renovatum ab eo abstrahe, tandem fixus & insipidus pulvis sub tegula igniatur, quem Bovius suum Herculem appellavit, omniumque aliorum catharticorum speciebus anteponendum judicavit tanquam domitorem luis venereæ, febrium petechialium, pestilentialium, vermium & aliorum morborum incurabilium; dosis gr. VI. cum gr. XII. scammonii. Notandum verò, prædictam aquam regiam non esse conficiendam mediante sale armoniaco, quia nimium volatizat & in sublimationem adducit mercurium & vitrum antimonii, sed sale marino vel gemmæ, quamvis & ejusmodi aqua Regis valdè volatizet, & proinde singularis industria requiratur, si quis hujus Herculis familiaritatem exoptet.

NB. *In exhibitione mercurii quomodocunque parati notandum: 1. Convenientissimam omnium exhibendi formam esse pilulas, ne scilicet mercurius morâ nimiâ in palato noxam afferat, movendo ptyalismum* (k) *& tonsillarum tumorem inferendo, attractis ad palatum undique humoribus tenuioribus propriâ quadam naturæ familiaritate.*

2. Incorporando mercurium semper consultum est addere guttam unam & alteram olei sulphuris, quia hoc ipsius malignitatem compescit, volatilitatemque, quâ sursum tendit, figit (l) *& symptomata, quæ infert, corrigit.*

3. Ut post sumptum mercurium (ad summum horis duabus post) detur jusculum, & cibus dimidiâ horâ post, ne diutius in ventriculo hæreat.

4. Ne

4. Ne exhibeatur frequentius biliosis, quia educendo serosam humiditatem frenum bilis, nocumento illis esse poterit.

5. Ut exhibeatur cum terebinthina aut extracto colocynthidis sequenti: ℞. *colocynthidis non recentis, sed ab annis aliquot reservatæ sine interioribus arillis & nucleis* ℔ß. *scammonii puri* ℥iij. *incisa extrahantur cum spiritu vini antea usurpato, seu non rectificato; rejectis fæcibus menstruum tinctum cucurbitæ indatur, & per M. B. spiritus vini usque ad mellis seu pilularum consistentiam evocetur.*

(*k*) Ptyalismus & salivatio impotum mercurium sequi solennis adeò reformidari non debet, sed potius studiosè expeti, est enim plerunque signum secuturæ sanitatis, ut ploratio palmitum verna fructuositatis.

(*l*) Oleum sulphuris nequaquam mercurium figit, sed tantum præcipitat, nec impedire potest, quo minus in ventriculo ejusmodi præcipitatus revificetur; quemadmodum enim spiritus vini omnes præcipitatos, per corrosiva paratos revificat, si aliquoties per alembicum ab ipsis destilletur, dulcificat enim corrosiva & extingvit, ita ut non amplius retinere possint particulas mercurii suâ aciditate absorptas; ita idem quoque contingit in ventriculo humano, in quo quotidiè spiritus vini ex vino, cerevisia, pane præstò est, & pari modo spiritus corrosivos præcipitatorum transmutat, ut mercurii atomos dimittere cogantur, imò spiritus vini mercurium non modò revificat, sed etiam secum rapit in alembicum, quod etiam in ventriculo à spiritu ardente seu vini fit, rapit enim secum mercurium revificatum sursum ad os, unde brevi salivatio sequitur.

TRACTATUS IV.
DE DIAPHORETICIS.

Diaphoretica seu sudorifera sunt, quæ crassam & obstruentem pituitam sua caliditate & subtilitate fundunt, & in halituosam substantiam convertunt, quæ vaporetenus ad ambitum corporis fertur, & roris instar per poros transsudat, ubi pars ejus ab ambiente congelatur, & in guttulas concrescit paulatim decurrentes, pars verò invisibiliter difflatur, non secus ac efflatus vapor anhelitus tempore æstatis invisibiliter in aura ambientis calida evanescit, ab externo autem hyemis frigore mox condensatur in vaporem visibilem instar crassæ nebulæ. Materia itaque sudoris nil aliud est, quàm pars corporis pituitosa per totum corpus diffusa, quæ aliàs serum sangvinis à dogmaticis nuncupatur, aquosior enim pars nutrimenti & potulentorum in sangvificatione ministerio glandularum & vasorum lymphaticorum à cruore, qui instar maturi lactis liquor spissiusculus est, primo albidus ac dein rubinescens, segregatur, & transmutatur, in liquo-

liquorem insipidum nobilissimis partium functionibus peculiaribus destinatum, quamvis enim quotidiè omnem cibum nostrum saliamus, salque maris in omnibus liquoribus solvatur, & per filtra quæcunque unà percoletur, nihilominus tamen aquosa hæc corporis lympha, quam Helmontius laticem vocat, planè est insipida, nemo autem potest salem marinum in liquore solutum ex eo iterum separare, nisi per destillatio nem, lympha autem nostra non est liquor destillatus, sed gummeus & materiam gelatineam in se vehens, ut lachrymæ ostendunt, sequitur ergò, quod separatio salis marini è lympha fiat per peculiarem fermen tationem & transmutationem qualitatis salsæ in subdulcem & insipidam, quoniam usus partium quarundam ita exigebat, præsertim earum, quæ motui inserviunt, ut sunt oculi & articuli, quarum indesinens motus liquore aliquo tenui, lubrico & nulla acrimoniâ prædito opus habebat, ad facilitandum motum, uti etiam rustici norunt, atque ideò semper suum ungventum carrarium secum vehunt axesque rotarum eo perungunt, & nisi hoc faciant, motus rotarum retardatur vel planè inhibetur; Hæc autem lympha cum peculiari qualitate fermentativâ glandularum quotidiè ubertim generetur, & errore diætæ aliisque modis variè depravetur, & tum corpus afficiat, stagnando obruat & diversimodè noceat, itaque natura etiam diversa remedia produxit ad evacuandam & corrigendam superfluam vel vitiosam lympham, imprimis autem diaphoretica, quibus ea sub cutem stagnans per poros diffunditur, diuretica, quibus lympha in interioribus vasis ad renes fusa deturbatur, & salivativa, qualia sunt: imperatoria, mastiche, mercurius &c. quibus eadem ad os trahitur, & exsalivatur, hic loci autem de diaphoreticis seu sudorem expellentibus sermo est, quæ semper sunt qualitatis calefactivæ, quæcunque enim totum corpus percalefaciunt, sudorem affatim prolicere solent, quod etiam solo calore externo excitato fieri potest, nimirum per vehemens corporis exercitium, calorem solis, hypocaustorum, balneorum, lecti &c.

De sudore verò & sudatione loquitur etiam noster Dictator in sequentibus.

Quæ educere oportet, eò per loca convenientia ducenda, quò maximè vergunt. lib. 1. aph. 21

A sudore horror, non bonum. 7. 4

Quacunque corporis parte prodeat aliquid, si quid non purgatum remanserit, malum. 7. 69

Omnis corporis evacuatio vel alteratio ex abrupto & percopiosè instituta periculosa. 2. 51

Paulatim verò & gradatim, tuta. 2. 51

Omne nimium naturæ inimicum. 2. 51

Qua parte corporis sudor, ibi latere morbum significatur. 4. 38

Sudor

Sudor multus in somno absque causa manifesta prodiens est signum copiosioris alimenti. 4. 41

In parciore autem victu contingens denotat necessitatem evacuationis. 4. 41

Sudor multus semper fluens significat morbum. 4. 42

Calidus quidem morbum minorem, frigidus majorem. 4. 42

Sudores in febribus boni & critici sunt, qui prorumpunt die tertio, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, 21. 27. 31. & 34. 4. 36

Aliis verò diebus significant laborem, morbi longitudinem, & recidivas. 4. 36

Frigidus sudor in febre mitiore designat morbi longitudinem. 4. 37

In acuta autem mortem. 4. 37

Febre à sudore non deficiente malum. 4. 56

Significatque multam humiditatem & morbi prorogationem. 4. 56

Sudor multus calidus vel frigidus semper fluens superfluam humiditatem evacuandam designat. 7. 61

Idque in robustis per vomitum, in debilibus per secessum. 7. 61

Quæ per carnes exeunt, si parum à natura recedant, parvus est morbus. 7. 79

Si multum, magnus, si valdè multum, lethalis est. 7. 79

Sudores critici vehementes & veloces, periculosi. 8. 4

Præsertim expulsi ex fronte velut guttæ & aquæ scaturientes, & frigidi valde ac multi. 8. 4

Prodeunt enim cum violentia, laboris excessu ac diutinâ expressione. 8. 4

Quibus cutis laxa & rara, cum sudore moriuntur, quibus autem arida & dura, sine sudore obeunt. 5. 71

Considerare oportet sudorem in universum, alii enim ex corporum exolutione, alii ob vehementem inflammationem fiunt. lib. 1. præsag. 23

Saluberrimi sunt sudores in omnibus acutis morbis critici, & febrim finientes, & guttatim & exhalando prodeuntes. 1. 22

Et ubi æger in toto corpore æqualiter sudat, & alleviatur. 1. 22

Contrario modo contingentes inutiles. 1. 22

Et ubi tantùm caput, cervix aut facies insudat. 1. 22

Et sudor instar milii circa caput & collum tantùm obhæret. 1. 22

Pessimi omnium sunt sudores frigidi. 1. 22

Denotantque in febre mitiore morbum diuturnum. 1. 22

In acuta verò mortem. 1. 22

Sunt autem ad ciendum sudorem præcipuè in usu hæc sequentia simplicia; radices pimpinellæ angelicæ, barda-

bardanæ, petroſelini, apii, fœniculi, biſtortæ, tormentillæ, ſarſaparillæ, chinæ, zedoariæ, herbæ carduibenedicti, capilli veneris, chamædris, fumariæ, ſcabioſæ, cerefolii, chelidonii majoris; flores chamæmeli, ſemen aquilegiæ, citri, naſturtii, lignum & cortices fraxini, ligni ſancti, ſaſſafras, juniperi. Terra ſigillata, bolus Armenus, cornu cervi, rob ſambuci & ebuli &c.

Huc pertinent etiam bezoartica ut ſunt: radices contra jervæ, dictamni, enulæ campanæ, imperatoriæ, valerianæ, leviſtici, eryngii, ſcorzoneræ, ſucciſæ, vincetoxici, petaſitidis.

Folia ſcordii, rutæ, ſcabioſæ, veronicæ, calendulæ, abſynthii &c.

Adhæc ſæpius quoque alia externa media ad evocandum ſudorem in ſubſidium vocantur, nempe lateres calefacti, & unà in lectum ægro admoti, item lagenæ ſtanneæ aqua fervida impletæ, inunctiones, balnea laconica &c.

E ſuperius verò enarratis & aliis concinnantur compoſita, ut ſunt Theriaca Andromachi, Mithridatium &c. quæ in efficacibus & appropriatis vehiculis aſſumenda ſunt præſertim è mineralibus parata, quæ plerunque ſine ejusmodi vehiculis ſpecificè appropriatis parùm operantur, ſed ſi fixa ſint, inſtar terræ mortuæ per ventrem feruntur, quod etiam in ſequentibus notandum, quæ proponit:

TEXTUS.

D*IAPHORETICA ſunt:*

I. *Bezoarticum minerale ſimplex, doſ. gran. VI. ad XII. vel plura in vehiculo convenienti, vino, aqua carduibenedicti, cinamomi, vel cum theriaca, vide notas ad Crollium.*

Bezoarticum minerale ſimplex.

II. *Bezoarticum minerale ſolare, doſis eadem.*

Bezoarticum ſolare.

III. *Bezoarticum lunare, quod fit hoc modo: argentum in aqua forti ſolvitur, digeritur tamdiu, donec ſolutio fiat viridiuſcula, abſtrahe (per alembicum ad mellaginem) aquam fortem, & ex argento cum ſpiritu vini tincturam extrahe viridem, hanc extractionem repete, donec non amplius tingatur. Spiritu vini viciſſim ablato remanentem tincturam butyro antimonii in ſpiritu nitri ſoluto (proportione ſuboctupla ad butyrum antimonii) junge, & lege artis deſtillando ad ſiccitatem bis terve fixa, eodem modo quo bezoarticum commune minerale ſimplex figitur; doſis eadem.*

Bezoarticum lunare.

IV. *Antimonium diaphoreticum ſeu flores antimonii albi fixi: doſis à ℈ ſ. ad ℈ j. nonnunquam etiam ultrà cum conſerva roſarum, vel in aqua convenienti, cum particula theriacæ veteris, vitioſos humores per ſudorem pellit optimè.*

Antimonium diaphoreticum.

V. Pana-

Panacæa seu sulphur antimonii fixum.

V. *Panacæa* (l) *seu sulphur antimonii fixum, quæ fit hoc modo: ex cinabari antimonii post destillatum butyrum antimonii in collo retortæ collecto primum eliciatur sulphur* (m) *rubrum hoc modo: fiat lixivium fortissimum ex cineribus clavellatis vel calce viva, ut moris est, cum quo exactè purificato, perque filtrum trajecto cinabaris antimonii pulverisata ebulliat per tres vel quatuor horas in cacabo ferreo, lixivium redditur rubicundum (propter sulphur) argentum vero vivum in fundo fluit currens. Tinctum lixivium per inclinationem separatum, & adhuc calidum per chartam bibulam separatur, & reponitur per horas aliquot, atq; ita sulphur antimonii fundum petet in forma pulveris rubri, quod à lixivio separatum deinceps edulcorandum est aquâ communi, postea lento calore exsiccandum. Hujus sulphuris & reguli* (n) *antimonii* ℞. *ana verbi gratiâ* ℥j. *olei sulphuris per campanam facti, vel olei vitrioli* ℥iij. *digere per aliquot dies in retorta vitrea in loco calido, deinde destilla in arena ter (ad minimum quaterve vel quinquies) cohobando, urge postremâ vice ignem quarti gradus per duodecim horas, & erit totum fixum in igne manens, quod exime, & cum aqua rosarum lava. Hujus* ℞. ℥j. *salis seu magisterii corallorum* ʒij. *misce exactè, & fiat pulvis; dosis hujus panacææ ex sulphure antimonii à gran. X. ad XV. est egregium sudoriferum, præsertim in morbis malignis & epidemicis, in aquis appropriatis sudoriferis. Datur in conserva aliqua, vel mithridatio, vel cum decocto rasuræ cornu cervi.*

(l) Panacæa hæc magnæ suæ decantationi non omnino respondet, paravimus enim eam propriis manibus admodum solerter & scrupulosè, sed non adeò magnarum deprehendimus virium, quod etiam aliis contigit, uti nobis narravit ex propria observatione D. D. Waibelius, nec etiam longè aliter se res habere potest cum ejusmodi fixis, sunt enim quasi terra mortua, & si aliquid præstare debent, semper cum efficacissimis vehiculis propinari oportet, & tunc unum ab altero quasi de novo specificatur.

(m) Non absolutè necesse est illud sulphur elicere è cinabrio antimonii, sed è pulverisata quoque ejus minerâ vel antimonio crudo per aliquod fortè lixivium è cineribus clavellatis, tartaro usto, & calce viva paratum bulliendo extrahi potest, & postmodum è colorato lixivio mediante aceto destillato iterum ad fundum præcipitari, hoc præcipitatum sulphur si denuò in recenti lixivio bulliat, donec lixivium coloretur, atque tum etiamnum aceto destillato præcipitetur,

fit longè pulchrius, purius & efficacius, poteſtque tunc locum ſulphuris è præfatâ cinabari extracti ſubire.

(n) Melius eſt ex regulo iſto parare flores per ſublimationem, hosque demum in præſcripto pondere accipere.

Aqua theriacalis.

VI. *Aqua theriacalis Crollii in ſpecifico peſtilentiali, doſis à coblearii ſemiſ. ad integrum.*

Mixtura ſimplex.

VII. *Diaphoreticum in pera cutis Paracelſi, ſeu mixtura ſimplex, doſis ʒj.*

Spiritus tartari alcoholiſatus.

VIII. *Spiritus tartari alcoholiſatus, de quo in Crollio, doſis ʒj. ad ʒij.*

Lapis bezoar.

IX. *Lapis bezoar. doſ. gran VI. VII. ſi verò quotidiè, ut in morbis diuturnis (cordis palpitatione) eo utendum, doſ. gran. ij iij. in aquis convenientibus.*

Mixtura è cinabari antimonii.

X. *Cinabaris antimonii cum ana magiſterii corallorum & perlarum permixta, doſis à gr. VIII. ad XII. ſi æquale pondus ad hanc mixturam addatur magiſterii cranii humani, fit egregium diaphoreticum in epilepſia. Doſis poſterioris ſunt grana XVI ad XX.*

Arcanũ carduibenedicti.

XI. *Arcanum carduibenedicti doſis gran. V. VI. VIII. it. ſal carduibenedicti in ſpiritu nitri ſolutus, & iterum in cryſtallos redactus, doſis ℈j. valdè commendatur in quartana.*

Aurum potabile Anglicũ.

XII. *Aurum potabile Anglicum, doſis gutta una vel altera uſque ad octo ſolutæ in malvatici ℥j.*

Laconicum D. Hartmanni.

XIII. *Laconicum D. Hartmanni quod tale eſt: fiat cupa ex aſſeribus alta pedes quinque lata duos, longa quatuor vel quinque quadrata. In ſuperiori tegumento fiat foramen, per quod caput exſeri poſſit (aſſerculis hinc inde mobilibus) in fundo fiat craticula lignea, in medio ſedile cum ſcabello pertingente ad craticulam ad ſublevandos pedes. Antica parte fiat oſtiolum cum feneſtra vitrea, quæ poſſit aperiri & claudi. In partibus extremis fiant manubria ex ferro, quibus moveri & portari poſſit, ſub craticula ad omnia quatuor latera fiant feneſtræ mobiles (Schubfenſter) ligneæ, per quas in ſcutellis ferreis (ſtanneæ enim aceto abſumuntur) acetum vel vinum ardens poſſit ſubjici, cujus ardentis vel inflammati vapor per cupam totum corpus patientis in ea depoſitum, excepto capite tantum, ferire poſſit (interdum decoctum herbarum vel etiam aromatum pro neceſſitate nempe ipſius morbi adhuc fervens ſimul in cupam reponitur, ejusque vapores per fiſtulam ligneam unà excipiuntur, ut ſimul cum ſpiritu vini ardente eò melius ad ſudandum exſtimulare poſſint) idque tamdiu inſtituitur,*

quam-

quamdiu opus est & ratio dictitat.

Flores antimonii diaphoretici.

XIV. *Flores antimonii diaphoretici:* ℞. antimonii calcinati ℔ſ. ſalis tartari ℥j. ſublimentur, ut flores antimonii ſemel cum ſale tartari, ſecundò & tertiò per ſe eleventur, tandem abluantur aquâ ſimplici ac deinde roſarum, ſic habebis flores diaphoreticos.

Mixtura è cornu cervi.

XV. *Mixtura è cornu cervi:* ℞. cornu cervi præparati ℈iſ. magiſterii perlarum ℈j. lap. bezoar. gran. V. m. f. pulvis, ſumatur cum aquæ carduibenedicti ℥j.

Aqua tophorum C. C.

XVI. *Utiliſſimum etiam ad omnes morbos malignos ſudoriferum elicitur è tophis ſeu cornibus recentibus cervorum ſangvine adhuc rigidis* (Hirſchkolben Waſſer) *ſi tenuiſſima fruſtula conciſa in retorta per M. balneum aut roris deſtillentur, vel per ſe, vel pauco vino generoſo addito, donec liquor omnis egrediatur; doſ cochlear ſemiſ. vel per ſe, vel cum opiatâ aliquâ, aut conſervâ florum citri, aurantiorum, vel in liquore convenienti in omnibus febribus ardentibus, malignis & epidemicis.*

Aqua theriacalis.

XVII. *Aqua theriacalis:*
℞. Rad. Ariſtol. utriusque
Angelicæ.
Serpentar.
Cyperi.
Tormentill.
Scorzoneræ.
Enulæ.
Pentaphyl.
Valerian.
Dictamn. alb. an ℥ſ.
Zedoar.
Pimpinell.
Olſnicii an. ʒiij.
Baccar. Lauri recent. ℥iij.
Juniperi ʒvj.
Sem. Citri ʒiſ.
Card. bened.
Siler. montan. an. ʒj.
Galang.
Xiloaloës.
Santal. Citrin. an. ℈iv.
Cortic. Aurant.
Citri an. ℥j.
Flor. Citri ʒvj.
Fol. Scordii mj.
Morſus Diabol.
Veronic.
Carduibened.
Scabioſ. an. mſ.
Flor. Borrag.
Bugloſſ.
Hyperic. an. mſ.
Succi Acetoſæ ℔iſ.
Salviæ.
Scabioſ.
Borrag. an. ℔ſ.
Vini optimi ℔iv.
Camphoræ ʒiſ.
Mithridatii optimi ℥iſ.
Theriacæ Andromachi ℥ij.
Vini granatorum ℔j.
Spiritus vini ℥iv.

Inciſa

Incisa & contusa infunde simul & digere in loco tepido per octo dies, postea destilla in M. balneo.

XVIII. *Acetum (o) theriacale:*

℞. *Rad. Bistort.*
Gentian.
Pimpinell.
Angelic.
Tormentill. an. ʒx.
Baccar. Lauri.
Juniperi an. ℥j.
Nucis Moschat. ʒv.
Rasuræ Ligni sancti ℥ij.
Zedoar. ℥ß.
Santali Albi ʒiij.
Fol. Rutæ.
Absynth.
Scord. an. mß.
Flor. Tunic
Bugloss. an. p. iß.
Theriac. Androm.
Mithridat. an. ʒvj.

Contusis contundendis fiat omnium in aceto vini infusio per octo dies postea destilla per M.B.

(o) Melior est infusio horum ingredientium in aceto destillato, quàm ab eis destillatio, optimum etiam acetum bezoarticum fit infusione herbarum perpetuò virentium in aceto destillato, ut alibi docemus.

TRACTATUS V.
DE DIURETICIS.

Diuretica seu urinam moventia valdè cognata sunt diaphoreticis, quemadmodum enim hæc crassam lympham fundendo ad ambitum corporis halituosè propellunt, ita illa eandem salinâ qualitate magis exacuunt, quâ maximè incidunt, & omnes meatus aperiunt, serumque suâ salinâ igneitate copiosè attrahunt, & ad renes & vesicam urinariam defluere faciunt: tali autem operatione opus est in internis obstructionibus viscerum, ac imprimis hepatis & lienis, mucositate & arenositate renum, obstructione mensium & febribus omnibus.

De urina loquitur etiam Hippocrates in sequentibus:

Quæ educere oportet, eò ducenda quò vergunt. lib. 1 aph. 21
Excreta non copiâ sunt æstimanda, sed si exeant qualia oportet, & ægrum allevient. 1. 23
Urinæ excrementa sunt signa morborum. 1. 12
Quælibet eductio vel corporis motio plurimum & repentè facta periculosa. 2. 51
Aquiloniæ constitutio affert urinæ difficultates. 3. 5
Quod etiam fit à siccitatibus. 3. 16
Nec non à senio. 3. 31
Excretiones omnes lividæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ sive per sputum, vel urinam vel alvum prodeant, in febribus continuis omnes malæ. 4. 47 7. 69
Imò quælibet excretio non juvans. 4. 47
Urina in febre crassa, grumosa, pauca, in tenuem & copiosam mutata juvat. 4. 69

Fitque

Urina optima, securitatem & brevem morbum significans facit per totum morbum residentiam albam lævem & æqualem. lib. 2. præsag. 26

Si verò urina est modò liquida, modò album & læve in ipsa residet, tunc morbum longiorem & minorem securitatem spondet. 2. 26

Urina in febre subrubra cum subrubra & lævi residentia, designat morbum longiorem sed salubriorem. 2. 27

Tenuis verò & rufa morbum crudum. 2. 30

Talis si diutius permaneat, æger periclitatur, ne ante morbi finem viribus destitutus succumbat. 2. 31

Nebulæ albæ in urina suspensæ bonæ, nigræ malæ. 2. 29

Urina cum residentia instar farinæ crassioris, mala. 2. 28

Ut & alba & tenuis. 2. 28

Pejor est cum residentia laminis simili. 2. 28

Longeque periculosior, in qua tanquam furfura resident. 2. 28

Perniciosissima est urina fœdi odoris, diluta, tenuis, nigra & crassa. 2. 32

Urina in viris & mulieribus nigra est deterrima. 2. 33

In pueris verò tenuis & diluta. 2. 33

Urina tenuis & cruda diu sic reddita cum reliquis signis salutaribus abscessum infra diaphragma fere promittit. 2. 34

Pingvedo telis aranearum similis est signum tabis. 2. 39

Nubeculæ urinarum ad imam vasis partem tendentes cum præfatis coloribus bonæ, sursum verò sublatæ malæ. 2. 36

Quocunque autem modo vesica laboret, hæc indicia non valent, tumque tales urinæ non ad universum corpus, sed tantùm ad vesicam sunt referendæ. 2. 37

Porrò diuretica à dogmaticis in duas distingvuntur classes, quarum una comprehendat diuretica propriè ita dicta, altera quæ minus propriè: Proprietaria ipsis sunt, quæ facilè ad venas penetrent, crassum humorem fundant, ac tenuiorem partem separent, idque suâ tenuitate & caliditate in tertio caloris gradu, qualia sint:

Radices asparagi, apii, petroselini, rusci, fœniculi, eryngii, pimpinellæ, valerianæ.

Herbæ agrimoniæ, eupatorii, absynthii, asari, urticæ, betonicæ, chærefolii, chamæpit. scordii, rutæ.

Semina fœniculi, anisi, petroselini, saxifragiæ, seseleos, milii solis, baccæ juniperi, persicorum nuclei, cinamomum, cardamomum, cubebæ, cassia lignea, spiritus tartari, & sal ejus &c.

Minus proprietaria diuretica ab ipsis vocantur, quæ non propriè virtute caliditatis hanc operationem perficiant, quum etiam quædam frigida id præstent, quod autem nihilominus urinam moveant, hoc ideò fieri, quod quædam sint lubricativæ

cativæ & abſterſivæ qualitatis, ac renes viasque urinæ abſtergant, aliæ multam aquoſam materiam ſuppeditent, aliæ temperatè refrigerent, ſangvinisque nimium æſtum, qui aliàs bonam aquoſitatis partem planè diſſlet, ut inſenſibiliter transſpiratione abſumatur, nec in ſubſtantiam urinæ reſolvi, & ad renes defluere poſſit, reſtingvant, talia autem mixta diuretica ſint: omnes ſpecies braſſicæ, ciceres, anethum, capillus veneris, terebinthina, althæa, glycyrrhiza, ficus, ſemina cucumerum, melonum, cucurbitæ, fraga, baccæ, alkekengi, malvæ caſeoli, ſpiritus ſalis marini &c.

Præcipua autem compoſita ſeu præparata diuretica recenſet:

TEXTUS.

Aqua ex nucleis perſicorum.

DIURETICA (p) *ſunt:*

I. *Aqua ex nucleis perſicorum:* ℞. *Nucleorum perſicorum q.v. & cum malvatico vel alio vino generoſo macera per dies V. vel VI. & poſtmodum deſtilla per M.B. vel in cineribus, cujus cochlear exhibitum efficaciſſimum eſt.*

Vinum diureticum.

II. *Vinum extinctionis ſilicum: Silices albiſſimi è flumine collecti igniti in vino generoſo extingvuntur toties, donec planè in pulverem redacti fuerint. Vini per filtrum trajecti hauſtus unus ſubitò urinam pellit propter ſalem ſilicum; urinæ enim ſal reſtagnans in corpore per ſalem alium curatur.*

Oleum ceræ.

III. *Oleum ceræ guttis ij. iij. vel IV. in aqua rad. urtic. major. datum urinam pellit fortiter Renum regio ſimul inungatur oleo de lateribus, ſcorpionum & ceræ, item perineum ungatur eodem oleo ceræ, quod ſic fit:* ℞. *ceræ* ℔j. *cinerum lotorum* ℥IV. *deſtilla in cucurbita humili aut retorta in cineribus igne lento, quod primùm exſtillat, butyri inſtar coagulatur, unde ſæpius orificium alembici, aut roſtrum retortæ clauditur, quod adhibito carbone liquandum, ut in recipientem deſcendat. Semel atque iterum per retortam addita aqua communi rectificetur poſtea.*

Sal ſuccini volatile & fixum.

IV. *Sal ſuccini volatile Crollii: Vide notas in Crollium; item ſal ſuccini fixum, quod fit ex capite mortuo poſt deſtillationem olei in fornace figulina calcinato, & è calce hac ſal extrahendo, doſis à* ℈*j. ad* ʒſ. *in convenienti liquore.*

Spiritus ſalis marini.

V. *Spiritus ſalis præſertim marini, cum aquis urinam moventibus à guttis iij. ad VI. vel X. cum aqua fontanâ, aut petroſelini aut halicacabi.*

Spiritus nitri.

VI. *Spiritus nitri, quemadmodum & nitrum ipſum, doſis eadem cum aceti partibus duabus.*

Aqua vitæ.

VII. *Aqua vitæ, doſ. cochlear. j.*

Tinctura tartari.

VIII. *Tinctura seu sulphur tartari, hujus guttæ IV. vel VIII. cum vino vel alio liquore exhibitæ vehementer pellunt inferiorum viscerum morbos per urinam, & quod mirari licet, alvi segnitiem vel à medicamentorum usu, vel à natura contractam mirificè restituit, senibus accommodatissimum. Vide notas ad Crollium.*

Julepus diureticus.

IX. *Julepus diureticus, qui ita fit:*

℞. *Salis prunellæ ʒß. ad ʒj.*
Aquæ ononidis.
petrosel. an. ℥iij. vel jv.
Syrup. è flor. ononid. præp. vel violac. tantum vel de succo borrag. aut limonum ℥j. m.

Oxymel diureticum.

X. *Oxymel diureticum est apud medicos nonnullos in usu frequentissimum, quod ita fit:*

℞. *Radic. valerian.*
vincetox.
eryng. an. ℥ß.
Herb. origan.
hysop.
veronic.
scabios.
marrub. an. mj.
Radic. fœnic.
petroselin. an. ʒvj.
Sem. anis.
fœnic. an. ʒij.
Flor. genist.
sambuc. an. piij.
Mell. colat. ℔ij.
Aceti squillit. ℔ß.
Aq. fontan. ℔jv.
m. lentè ebulliant, & stent in loco calido cooperta per dies octo, coque & exprime; f. l. a. oxymel, dos. ab ℥ij. ad IV. vel VI. urgente necessitate.

(p) In defectu jam commemoratorum efficax diureticum haberi potest, si consolidæ regalis, & cyani an. mj. in vini & aquæ pluvialis an. ℔j. unà cum passularum majorum ℥IV. per ¼. horæ coquantur, hujusque decocti vel aquæ stillatitiæ harum herbarum an. cochl. V. pro vice assumantur, melius adhuc operatur, si circiter gutt. XV. tincturæ corallorum, vel martis vel silicum in aliquot cochleariis alterutrius impotentur pro unâ vice, in his affectibus, quibus urinam moventia prosunt, nimirū in calculo, nephritide, paroxysmis podagricis, difficultate urinæ, potest quoque hoc inservire pro vehiculo superiorum diureticorum. Si cruditates adsint, assumatur ʒß. vel ℈ij. pulveris jalappæ in jusculo prunorum.

TRACTATUS VI.
DE CONFORTANTIBUS.

PEr confortantia hic intelliguntur ea, quæ in magna virium imbecillitate, animique defectione ægros reficiunt, ac spiritus vitales corroborant; confortatio autem hæc & refectio duplex est, una quæ exhaustam morbi diuturnitate, longâque

gâque inediâ corporis substantiam, succum & sangvinem regignendos concernit, altera quæ in repentina animi defectione, quæ interdum in plena corporis succulentia à venenatis & cordi infestis vaporibus irruit, cor confortandum docet:

Ad confortantia etiam pertinet diæta & victus ægrotantium, cujus exacta observatio innumeros ad pristinum corporis robur exoptatamque sanitatem reducit.

Loquitur verò etiam divinus senex de diæta & refectione in sequentibus:

Refectiones extremæ sunt periculosæ. lib. 1. aphor. 3

Tam extrema tenuitas quàm repletio in victu gravis. 1. 4

Non satietas, non fames, neque aliud quicquam naturæ modum excedens bonum. 2. 4

Corpora longo tempore extenuata oportet sensim reficere, brevi verò, celeriter. 2. 7

Facilius est potu refici quàm cibo. 2. 11

Quæ confertim & celeriter alunt, etiam celeriter excernuntur. 2. 18

Si à morbo cibum quis capiens vires non recipiat, copiosiori corpus uti alimento significat. 2. 8

Impura corpora quò plus nutriuntur, eò magis læduntur. 2. 10
7. 67

Cibus præter naturam copiosior ingestus creat morbum. 2. 17

Morbi à repletione orti curantur evacuatione. 2. 22

Cibus & potus svavior, quamvis deterior, insvaviori, licet meliori præferendus. 2. 38

Diu consveta, quamvis deteriora insvetis minus sunt molesta. 2. 50

Plurimum & repentè replere, vel vacuare, aut alio modo corpus movere, periculosum. 2. 51

Omne nimium naturæ inimicum. 2. 51

Paulatim verò & gradatim procedere tutum est. 2. 51

Qui crescunt plurimum habent calidi innati, ideoque plurimo egent alimento, aliàs absumitur corpus. 1. 14

Hyeme & vere cibi facilimè feruntur, æstate & autumno difficilimè. 1. 18

Hyeme & vere ventres naturâ sunt calidissimi, & somni longissimi, tuncque copiosiora alimenta sunt exhibenda. 1. 15

Calidi innati plus habentes copiosiori indigent alimento. 1. 15

Omnium minimè pueri præsertim vividiores abstinentiam ferunt. 1. 13

Ac proximè post illos adolescentes. 1. 13

Facile jejunat ætas consistens. 1. 13

Omnium facilimè senium. 1. 13

Senibus parum calidi inest, quod à multis fomitibus extingvitur, hinc ipsi pauco nutrimento indigent. 1. 14

Labor excitat famem, atque

causa

causa manifesta animo linqvuntur, derepentè moriuntur. 2. 41

Fastidium cibi extra febrem postulat purgationem per superiora. 4. 17

Quilibet febricitantes, si ullam hæmorrhagiam patiantur, in refectione suâ ventre humectantur. 4. 27

Frigida ingesta veluti nix & glacies pectori sunt inimica moventque tusses, destillationes, & sangvinis fluxiones. 5. 24

Sitis nocturna melius est redormiscendo sedari. 5. 27

Mulieres præter naturam tenues abortiunt. 5. 44

Gravidæ febre correptæ, & sine evidenti causa extenuatæ, difficulter & periculosè pariunt vel abortiunt. 5. 55

Tabidis & præter naturam extenuatis non admodum febricitantibus lac confert. 5. 64

Fastidium cibi in morbo diuturno, malum. 7. 6

Ut & in longis intestinorum difficultatibus. 6. 3

Fames corpora siccat, & conducit humidâ carne præditis. 7. 59

Cibus valenti robur, ægrotanti morbus. 7. 65

Confortantia autem alimenta quod attinet, quæ nimirum corpus extenuatum respiciunt, ea peti debent è culina, medicamenta verò ea debent esse cordialia & stomachica nec non spirituosa, quale præ omnibus aliis est vinum generosum, quod adhuc in stomacho existens totum corpus mirè roborat & exhilarat.

Sunt autem simplicia cordialia calida:

Herbæ, melissæ, scordii, rorismarini, carduibenedicti, ocymi, veronicæ, cardiacæ, menthæ &c.

Flores anthos, liliorum convallium, calendulæ, tunicæ, melissæ, lavendulæ, salviæ.

Semina citri, kermes, ocymi, juniperi.

Aromata culinaria pleraque scilicet cinamomum, cubebæ, caryophilli, crocus, macis, nux moschata, moschus, ambra, zibetha.

Frigida: rosæ, violæ, nymphæa, succus citri, granatorum, limonum, poma odora, santala, terra sigillata, bolus armenus, margaritæ, coralla, gemmæ &c.

Ex his varia parantur composita, & præparata, excellentiora autem proponit

TEXTUS.

CONFORTANTIA *sunt*:

I. *Sal perlarum* (q) *& magisterium earundem, dos. à gran. VI ad X. vel XX.* (NB. *in notis ad Crollium ne excedas gran. XV.*)

Sal perlarum.

(q) Quum margaritæ pro pauperioribus & tenuioris fortunæ hominibus nimis magni sint precii, in eorum locum in ejusmodi casibus sumi possunt matres perlarum seu conchæ, in quibus uniones reperiuntur, non multum enim viribus sunt

sunt inferiores, poteſtque eodem modo ſal ex eis ut è margaritis parari.

Si verò etiam hæ conchæ haberi nequeant, accipiantur earum loco cochlearum & oſtrearum teſtæ, lapillive oculorum piſcium, & in aceto deſtillato, mundatæ prius optimè, & reverberatæ ſi opus ſit, ſolvantur. Hæc ſolutio ad ʒj. datur in menſium profluvio cum vino, quæ doſis quotidiè ſemel per unum vel alterum diem reiteratur, ſi verò menſtruum evaporetur ad ſiccitatem ſalis, tunc ſufficit ℈ſ. ad ℈j. pro una vice, utrumque mundificat quoque ſangvinem, & lac in mammis auget; in defectu boni menſtrui ſolventis poſſunt tantummodò calcinari ad albedinem, & in majori doſi exhiberi, inſerviunt etiam ad alios affectus, ſed in aliis vehiculis pro morbi exigentia aſſumi debent, nimirum ad dyſenteriam & diarrhœam cum miva cydoniorum ad confortandum cor cum aqua cinamomi.

Syrupus perlarũ.

II. *Syrupus perlarum: præparat Quercetanus ſyrupum è corallis, qui confortativus quoque cenſetur, ad cujus imitationem fieri poteſt ſyrupus è margaritis, ſi cum ſucco limonum depurato ad Authoris mentem digerantur & ſolvantur perlæ, & ex ſolutione fiat ſyrupus, ſicut etiam de ſyrupo corallorum docet.*

Arcanum perlarum.

III. *Arcanum perlarum: doſ. gran. XV. XX. propter ſpiritum guajaci, quo præparatur, ſangvinem egregiè purgat in lue venerea*

Sal corallorũ.

IV. *Sal corallorum.*

Magiſterium corallorũ.

V. *Magiſterium corallorum.*

Tinctura corallor.

VI. *Tinctura corallorum: doſ. à granis VI. ad X. vel XV. vide notas ad Crollium.*

Elixir proprietatis.

VII. *Elixir proprietatis Paracelſi* (r) *doſ. à gutt. VI. ad XXV. in convenienti vehiculo, vide notas ad Crollium.*

Elixiris proprietatis modus ſingularis.

(r) Cum elixiris proprietatis modus Paracelſicus vulgò non notus ſit, variæ ſunt ejus præparationes in uſu, quarum hæc non infima eſt:

℞. Aloë Socotorinæ ℥iiij. myrrhæ elect. ℥j. croci ℥j. fiat pulvis, ſuperfunde ſpiritum ſequentem, digere in fiola benè clauſa per menſem in arena calida, movendo quotidie, tandem cola, & parumper exprime, hinc etiamnum per menſem probè obturatum, ne reſpiret, digere, ac deinde filtra & ſerva.

Spiritus ſolvens ita paratur; deſtillabis ſpiritum vini non ex fæcibus ſed è vino ipſo, & optimè rectificabis, cujus ℥xxx. conjunge cum ℥iiij. ol. ſulphuris per campanam, mixturam digere per quatuor dies, ut exactè uniantur, deinde totum per retortam deſtilla, & ſpiritus paratus eſt, ſuperioribus ſuperfundendus.

Uſus & vires

Hoc elixir conſervat à putredine, valet in morbis epidemicis, affectibus hypochondriacis, & hyſtericis, prodeſt

prodest stomacho &c. dos. gut. XV. ad XXV. in vino, vel jusculo carnis.

Oleum cinamomi.

VIII. *Oleum* (s) *cinamomi; dos. à gran. iij. ad IV.*

(s) Ex oleo hoc & sacharo candidissimo fit elæosacharum cinamomi, mirè cor & cerebrum roborans. Efficacissima etiam est aqua cinamomi cum generoso vino parata, præsertim si aliquot guttæ spiritus salis armoniaci, cujus confectio infra cap. 8. docebitur, admisceantur, talis enim mixtura spirituosissimum odorem antequam ori infundatur, in nares vibrat, totumque cerebrum, nec non partes vitales illo efficaci odore roborat, & cor valdè recreat, & melancholicis solamen affert.

Balsamus cinamomi.

IX. *Balsama confortantia, de quibus Crollianæ notæ videantur. Balsamus cinamomi sic fit:* ℞. *olei nucis moschatæ per expressionem parati q. v. tincturam cum spiritu vini extrahe, donec oleum in fundo albidum, & quasi inodorum restet, hoc accipe, eique adde extracti cinamomi ℥vj. & in cineribus calidis fine, ut in unum corpus abeat, quo facto adjice olei cinamomi destillati ʒij. optimè misce & serva. Dos. gran. VI. in aqua melissæ vel alia cordiali, conserva vel opiata cordiali. Omnia principalia membra confortat, imprimis ventriculum frigidum, cor & cerebrum, ut & in deliquiis animi singulare est remedium, ubi cor etiam inungi potest.*

Aurum potabile.

X. *Aurum potabile Anglicum.*

XI. *Aurum* (t) *transparens, de quo Rhenanus in libro de sole è puteo emergente.*

(t) Huc pertinet etiam aurum diaphoreticum, quod in appropriatis vehiculis assumptum cor confortat, & sudorem pellit, ejus autem paratio hæc est:

Primo destilletur spiritus nitri è nitro ab omni sale communi clarificato, cujus cape tres partes, atque unam partem salis communis ex ipso nitro educti, nullum enim nitrum paratur, in quo non bona pars salis communis in coctione & clarificatione nitri separetur, quæ salsedo in forma liquaminis fimetorum apparet, coquitur autem, donec omnis aquositas evaporet, residuum igne aperto calcinatur ad aliqualem albedinem. Deinde aquâ communi solvitur, filtratur, & rursus congelatur in salem album elegantem, qui vocatur sal centralis, eò quod semper in intimo quasi nitri centro deliteat, nitrum quoque è terra, quæ verum mundi centrum & basis est, excoquitur, hujus centralis salis una pars ad tres præfatas spiritus nitri partes accipitur, ac in cucurbita vel retorta vitrea spiritus nitri à sale destillatur per arenæ calorem, & hoc modo spiritus nitri mutatur in spiritum salis, qui jam aurum solvit, argentum verò non arrodit, ante abstractionem autem hanc à sale

centrali solvebat argentum, & aurum integrum relinquebat, idem etiam præstat vulgaris aqua fortis abstracta per destillationem à sale communi vel gemmæ, nosque aliàs aurum ita solvimus, verum heîc edoctum spiritum salis aurum longè aliter solvere, quàm fiat vulgari modo communicator sanctè affirmabat: in hoc spiritu salis solve in calore tantum auri, quantum in eo solvi velit (quod ob certas rationes ita fieri oportet) solutione factâ ad manus habeas oleum tartari per deliquium, ut vocant, è calcinato tartaro in cella paratum, & filtratum colore spadiceo, quod guttatim in solutionem auri instillatur, & una vice aurum præcipitatur ad fundum specie terræ cujusdam flavæ, spiritus autem salis & oleum tartari colorem aquæ cõmunis assumunt, quæ tunc decantantur, aurum verò ab omni acredine edulcoratur, & sine calore exsiccatur, ne fulminet, dos. gran. VIII. X. ad XV. imò XX. cum competenti vehiculo.

Aqua confortativa. Aqua magnanimitatis. Ambra rectificata.

XII. *Aqua confortativa.*

XIII. *Aqua magnanimitatis de qua in medulla destillatoria lib. 2. tr. VIII.*

XIV. *Ambra rectificata, quâ sæpius usum fuisse Rudolphum Imperatorem ajunt, ejus compositionem ab Elisabetha Regina Angliæ accepit, quæ talis est: ℞. ambræ griseæ puræ & probæ partes VIII. moschi odoratissimi partem unam, sachari albissimi partem semis, omnia pulverisata cum spiritu rosarum ardente terantur optimè diutius, sæpius aliquid de spiritu rosarum affundendo, attemperando, & rursum paulatim reponendo, ut quasi siccescat, hinc rursus ut prius teratur, & ad usum servetur. Dosis instar pisi minoris in vino vel alio liquore conveniente. Est omnium viscerum confortativum maximum, & imprimis vim procreandi promovet.*

Spiritus fuliginis.

XV. *Spiritus fuliginis cum oleo ejusdem, qui talis est: ℞. fuliginis ex caminis elegantis & splendentis instar succini nigri* (Spiegel-Ruß) *quò propior adhæret fornaci, eo melior est, ejus ℞. q. v. imple eo retortam vitream benè loricatam, vel etiam terream usque ad collum, & apposito receptaculo capacissimo destilla gradibus ignis aperti ab initio lentis, postmodum fortioribus, ut phlegma, omnes spiritus albicantes, oleumque simul primò flavum, ultimò rubeum transeat, unde phlegmate per tritorium debile separato, spiritum cum oleo aliquandiu in digestionis igne digere, postea affunde medietatem spiritus vini, & destilla (sæpius) prodit cum spiritu vini spiritus fuliginis, & simul etiam oleum rectificatissimum, odorem habens instar camphoræ. Caput mortuum calcina, & exinde extrahe salem*

ſalem more communi, quem reſerva tanquam præſtantiſſimum curativum in cancro exulcerato Hic ſal extrahitur cum aceto, inque liquorem in loco humido frigido rurſum ſolvitur, eoq; poſtea cancroſa ulcera ſemel atque iterum inungantur, venenoſitas inſtar vaporis viſibiliter extrahitur. Tandem verò oleum ſupradictum leni aſpergine ſæpius illitum cruſtam inſtar cuticulæ ſupra inducit, quæ ſponte ſpacio quinque vel ſex dierum cadens ulcus conſolidatum eſſe indicat. Doſis ſpiritus eſt à granis ſex ad ſemiſcrupulum; olei à guttis ij. ad iij. exhibentur in vino vel alio vehiculo convenienti. Ejus guttæ tres agonizanti in aceto exhibitæ mirabiliter eum refocillando exſuſcitant. Unde & hanc δοκιμασίαν *imminentis mortis animadvertere licet. Si ſudor poſt exhibitum oleum copioſius emanarit, ſignum indubitatum ſanitatis & convaleſcentiæ erit, ſin ſecus, mortis. Quod ſi cum fuligine vulgari noſtrate fuligo laricis, vel etiam quercus miſceatur, exindeque more uſitato eliciatur oleum correctum, multum id præſtabit in caduco & contractura, ſyncopen & lypothymias arcendo ſolvit, ſpiritusque animales vehementer excitat & corroborat.*

Spiritus fuliginis.

XVI. *Eſſentia margaritarum, quæ ſic fit: ℞. ſalis perlarum per acetum facti q.v. affunde ſpiritum vini rectificatiſſimum ad eminentiam trium digitorum, & vaſe hermeticè clauſo illud ad digerendum in cineres calidos loca ad octo vel decem dies. Perlæ eo tempore eſſentiam inſtar olei ſpiſſi ad ſuperficiem ſpiritus vini remittunt. Hoc oleum per inclinationem ſepara cum ſpiritu vini à ſubſidentia, inque vaſe benè clauſo ſerva. Remanentiæ olei ſpiritum vini recentem affunde, & ut prius digere, ac toties eſſentiam collige, cum priori conjunge, quoties viſum fuerit. Eſſentiam omnem collectam in cucurbitam inde, & lentiſſimo igne ſpiritum vini evoca, donec in fundo inſtar olei eſſentia remaneat. Hæc eſſentia datur à guttis ſex ad decem in conſerva, opiata vel decocto quocunque, utiliſſimè verò exhiberi poteſt cum ſequenti mixtura.*

Eſſentia margaritarum.

℞. ſeminis meliſſ. ℥j.
lactuc. ℥ſ.
aq. fœnic. ℥x.
roſar. ℥jv.
f. emulſio, cujus ℞. ℥jv. eſſent. perlar. ʒij. m. dentur cochl. iij. vel plura (cochl. 1. manè & veſperi, vel tempore quocunque neceſſitate urgente.)

Quod si cui dicta operatio nimis laboriosa videatur, is è citri malis abjectis corticibus succum exprimat, eumque in MB. ut depuretur per aliquot dies detineat. Tunc ℞. perlas contusas vino albo lotas, in matracio affunde succi dicti ad eminentiam quatuor digitorum, in cineres calidos loca per octo horas, videbis perlas solvi, & quasi in liquorem butyraceum converti. Huic affunde rorem majalem destillatum, vel aquam melissæ, ut solvatur in ea solutio perlarum, aquam effunde, iterumque affunde succi dicti q. s. digere, affusaque aqua quod solutum aufer. Hunc laborem toties repete, donec penè totæ solutæ sint, relictis exiguis fecibus; hinc liquores omnes conjunge, & in cineribus igne lento aquam & succum exhalare permitte: invenies pulverem impalpabilem, in quovis liquore resolubilem; cujus usus à granis VI. ad ℈ß. ex aqua roris majalis cum manna destillata, vel ex aqua cinamomi cum aqua rosarum destillata aut buglossæ, vel ex conserva corticum vel florum citri.

Liquor hyacinthi.

XVII. *Liquor hyacinthi*; qui ita fit: ℞. hyacint. pulveris. q. v cum æquali pondere sulphuris vivi (mineræ adhuc conjuncti, non in magdaleones redacti) misce, atq; in crucibulo forti cum operculo tecto, sed non lutato, igne circulari, primùm lento, deinde fortiori, & tandem fortissimo calcina, donec sulphur omne exhalet, & pulvis hyacinthi ex igne extractus non spiret amplius odorem sulphureum. Hinc aquâ communi diligenter lavetur & cum æquali portione nitri præparati seu salis prunellæ misceatur, & in igne circulari calcinetur, donec in massam cum nitro abeat in igne metalli instar rubescentem. Hinc in aquam calidam injiciatur, ut nitrum solvatur, relicto in fundo pulvere hyacinthi aquâ calidâ eluendo, donec non amplius sapiat nitrum, postea exsiccetur, eique affundatur acetum sequens: ℞. aceti vini ℔. VI. cinerum herbæ kali ℔j. (si herba kali deficiat, fiat acetum terebinthinatum ex aceto & terebinthina per retortam simul destillatis, oleoque & spiritu ab aqua separatis) acetum sensim in retortam super cineres affundatur, ne effervescat. Hinc in cineribus destilletur, fiatque cohobatio tribus vicibus, sic acetum fit dulce, nec adeò mordax, magnarum tamen virium in solvendis preciosis lapidibus omnibus. Hujus igitur aceti affunde pulveri, ut dictum, ad eminentiam duorum vel trium digitorum, & ut solvatur in cineres calidos loca per duos dies, materiam semper

per

per agitando. Elapsis duobus diebus tincturam decanta, aliud acetum affunde, & tincturam collige, donec hyacinthi sint soluti, relictis exiguis fecibus in fundo. Solutionem omnem filtra, & ad siccitatem exhala, remanebit sal hyacinthi, sæpius aquâ simplici solvendum & coagulandum, donec omnis sapor aceti absumptus sit; aut insperge in solutionem guttas aliquot olei tartari per deliquium facti, sal ad fundum præcipitatur, quod affusâ quantitate sufficienti aquæ simplicis ab omni acredine liberatur. Usus ejus est ut solutionis perlarum.

Acetum terebinthinæ pro extrahendis lapidibus. ℞. *terebinthinæ* ℔*iij. affunde aceti* ℔*iij. digere, destillaque in arena, donec rubrum oleum ascendat; tunc muta recipiens, separa oleum terebinthinæ ab aceto per tritorium, & solum acetum super zingibere rectifica.*

Extractum kermes.

XVIII. *Extractum alkermes, quod ita fit: Grana kermes in sufficienti quantitate contundantur, ac affusâ aquâ rosar. q. s. acidula reddita cum guttis aliquot spiritus vitrioli aut sulphuris ad eminentiam quatuor digitorum, digerantur in loco calido per dies quatuor, aqua tincta auferatur, aliâque affusâ tamdiu tinctura extrahatur, donec aqua non tingatur amplius, tincturam in B. vel cineribus destilla. Potest & idem extractum fieri instar aliorum extractorum cum spiritu vini: vel succum ex granis maturis sub prælo exprime, per quatuor dies in B. digere, donec clarus evadat, subsidentibus in fundo fecibus; succum clarum decanta, filtra, atque in cucurbita inspissetur, per B. destillando; aquam destillatam & succum seorsim serva. Possunt enim hæc duo necessitatis tempore conjungi, ut inde liquor fiat. Idem succus depuratus ad usus servari potest, si cum sachari candidi parte dimidia ad consistentiam syrupi igne lento cinerum per B. coquatur. Dosis extracti à* ℈*j. ad* ℈*ij.*

Aurum potabile Anglicum.

XIX. *Aurum potabile Anglicum Francisci Antonii, cujus præparatio hæc est: Primum dissolvatur aurum finum in aqua Regis s. a. (aqua* (u) *Regis fit ex aquæ fortis* ℔*j. salis armoniaci unciis quatuor, simul per retortam in arena destillatis) solutionem claram in capax vitrum effunde, quod sit colli amplioris & guttatim infunde oleum tartari* (x) *per deliquium factum, donec aqua regis clara & alba evadat. Hoc signum si appareat, calcem totam ad fundum descendisse certum est, sine adquiescere per diem, & manè liquore ablato calcem qua-*

ter vel quinquies aqua communi ablue, eamque lenissimo igne exsicca.

NB. Cave ne calor sit excedens, quàm primùm enim calorem (y) ignis sentit hæc calx, statim concipit flammam, & in auras abit, quare tutius est in hypocausto vel aëre tantùm exiccare, diligenter statulâ ligneâ agitando. Calci adde dimidiam partem sulphuris pulverisati, simul misce, & in crucibulo per ignem patentem sulphur conflagrare permitte, adhibendo in principio ignem lentum, & in fine per horam unam fortissimnm, ut calx quodammodo reverberetur, & tenuissima evadat, quam in fiolâ optimè clausâ ad usum serva.

Spiritus urinæ.

Jam fiat spiritus urinæ: ℞. hominis sani vinum modicè bibentis urinam, quam in cucurbita benè clausa in fimo equino, vel alio loco calido per quadraginta dies digere, finito putrefactionis tempore destilletur hæc urina ex arena per alembicum, adhibito recipiente satis amplo, donec omnis humiditas destillata fuerit. Destillatum tertiò rectificetur per cohobia à capite mortuo, ut exinde postea spiritus justè eleventur: ex phiola igitur longioris colli cum suo alembico & recipiente juncturis bene undique clausis in arena destillatio instituatur, & elevabitur spiritus instar crystalli in alembicum, nulla concomitante aquea humiditate. Hæc destillatio continuanda, donec omnes spiritus ascenderint. Quod sublimatione prodiit, aqua pluviali destillata solvitur, & ex phiola ut prius destillatur, idque sexies repetitur, semper novam aquam pluvialem accipiendo. Hinc in phiolam hermeticè clausam per XV. dies reconduntur crystalli, & digeruntur, lento calore balnei, donec in liquorem limpidissimum abeant. Huic liquori additur æquale pondus spiritus vini, è vino bono facti, & quàm optimè rectificati, & simul in balneo per 12. dies digerantur, & uniantur.

Nunc ℞. calcem auri, & ei affunde menstrui è spiritu vini & urinæ facti, ut tribus digitis emineat, in lento calore digere, donec sangvinis instar rubicundum evadat. Tinctura decantata & sæpius collecta in balneo per aliquot dies digeritur (ex gr. 8. 10. 12.) hinc lentissimo calore spiritus solvens abstrahitur, adhuc semel cohobando. Hinc remanet sal in fundo cucurbitæ in forma rubicundissimi olei svavem odorem de se spargens, in quolibet liquore resolubilis. Propterea hoc oleum auri potabilis veri succedaneum esse potest. Eandem solutionem si non

non in balneo ſed in arena deſtilles è retorta poſt partem menſtrui primam, cum reliqua ejus parte auri tinctura per alembicum tranſit rubicunda inſtar ſangvinis, relicta in fundo vaſis terra nigra, ſpongioſa, levi. Idipſum autem menſtruum, in quo tinctura auri prodiit, per balneum tepidum ſeparandum eſt, ut oleum auri, in fundo reſtitans ſolum aſſervari poſſit. Hoc eſt illud aurum potabile, quod in Anglia habetur apud Franciſcum Antonium Medicum Londinenſem, unde ſæpius in Germaniam & alia loca allatum. Cujus grana IV. ad VI. vel VIII. modo quocunque exhibita vires mirificè reficiunt, & contra quemvis morbum agunt, plerunque per ſudorem evacuando, licet nonnunquam per ſingula emunctoria noxium expellant.

(*u*) Optima aqua regis fit hoc modo: ℞. libram unam ſeu uncias XVI. vulgaris aquæ fortis probè argentum ſolventis, ſuperfunde illam quatuor unciis ſalis communis decrepitati in cucurbita vel retorta vitrea, indeque per deſtillationem evoca, & obtinebis liquorem citrinum, qui ex voto aurum ſolvit, ſal verò in fundo cucurbitæ remanens per iſtam abſtractionem immutatus eſt in verum nitrum ſive ſalem petræ, è quo denuò optima aqua fortis & ſal prunellæ confici poteſt.

(*x*) Spiritus urinæ ſive ſalis armoniaci urinoſus & rectificatus pariter aurum ex aqua regis præcipitat, & quidem multò melius oleo tartari lixiviali, tartarea enim præcipitatio facilè damnum infert, ita ut pars quædam auri in aqua regis remaneat, & cum liquore poſtmodum abjiciatur, uti plurimis contigit, poſt infuſionem olei tartari ſibi imaginantibus, omne ſuum aurum ad fundum deſcendiſſe, abjecto verò ſupernatante liquore ceu phlegmate inutili notabilem ponderis jacturam in reſtante pulvere auri deprehenderunt, id quod à ſpiritu ſalis armoniaci non adeò pertimeſcendum, fulminatione tamen ab illo quod per oleum tartari præcipitatum eſt, non differt, imò vehementius ſtrepit & tonat; in defectu verò utriusque nempe ſpiritus urinæ & olei tartari accipi poteſt ſal tartari clarificatus, & in aqua pura ſolvi, iſtâque ſolutione aurum ex aqua regis præcipitari.

(*y*) Si poſt præcipitationem mox etiam tantillum pulveriſati ſulphuris adjeceris, nullum amplius periculum erit fulminationis, ſed tutò tunc tuum pulverem aureum ſiccare poteris; nonnulli operosè hunc pulverem per ſe ſiccant, nempe ſine additione ſulphuris, eoque pro diaphoretico utuntur, exhibendo ejus gran. X. ad XX. verumenimverò vulgare ſulphur vel flores ejus virtutem ipſius diaphoreticam nequaquam minuent, ſed potius augebunt, ſi conjunctim aſſumantur.

ALIUS MODUS.

Aurum laminatum in ſpiritu ſalis

salis solvatur, abstrahe menstruum, remanebit calx in fundo, cui affundatur aliud menstruum ex spiritu vini optimè rectificato, & sale urinæ paratum (menstruum hoc in leni calore per quindecim dies stet, ut uniatur) aurum ita solvitur, ut per alembicum cum menstruo simul destillari possit in arena, qua facta destillatione menstruum leni balnei calore separetur, tincturâ auri in fundo remanente.

Consummatum.

XX. *Consummatum* : ℞. *caponem vel perdicem solum, vel cum parte aliqua carnis vitulinæ, in minutissimas partes conscinde, & ossa in mortario conquassa, & in phiolam aptam vitream vel stanneam inde, cum pauco cinamomo, &, si libet, croco, phiolam exactè claude, & in catinum aqua fervente plenum pone, ignem continua, ut per tres horas bulliat aqua. Hinc carnem exime, & liquorem exprime, qui est optimi saporis & odoris, statimque congelatur, caro verò est dura & insipida; liquoris cochl. j. vel ij. per se, vel cum alio jusculo exhibetur.*

TRACTATUS VII.
DE ANODYNIS.

Anodyna sunt quæ magnos dolores mitigant, vel sedant, partim acrimoniam leniendo, partim inflammationis æstum dolorificum extingvendo, & torporem inducendo, hinc sub anodynis etiam comprehenduntur narcotica seu stupefactiva & somnifera, quæ magnâ suâ frigefactione sensum obtundunt, ita ut dolorem minus sentiat. Quod etiam ab intenso frigore hyberno contingit, prout quilibet propriâ experientiâ novit, & quotidiè tempore hyemis experitur, ita ut perfrigeratis manibus & pedibus vix quicquam sentiat, vel odoratu odoret, donec recalescat; omnes etiam qui extremo frigore enecantur, demum in somnum incidunt, & ita intereunt, hincque manifestum fit, etiam simplicia narcotica nimiâ suâ perfrigeratione somnum & stuporem inducere, quo sensus torpens dolorem non percipit, hinc etiam Hippocrates lib. V. aphor. 25. Modicus (inquit) torpor doloris solvendi vim habet.

Sunt autem simplicia anodyna potissimum hæc in usu: nimirum radices liliorum, althææ cum toto, malva, melilotus, chamomilla, anethum, semen lini, fœnugræci, hordei tritici, & eorum farina, medulla panis albi, lac recens tepidum, vitelli ovorum, pingvedo caponum, anserum, porcorum, oleum dulce ætatis mediæ, amygdalar. dulcium, chamæmelinum, crocus &c.

Narcotica sunt frigida in tertio & quarto gradu, ut sunt: lactuca, papaver, nymphæa, solanum, mandragora, hyascyamus, opium &c. è quibus varia anodyna & stupefactiva parantur, at jam in ore omnium est

laudanum opiatum, inventum illud laudabilissimum Paracelsi, de quo potissimum agit

TEXTUS.

Laudanum opiatum.

ANODYNA *sunt:*

I. *Laudanum opiatum generale (vide notas in Crollium, & opiologiam de laudano opiato) tam cum opio, quàm sine eodem, hoc est cum sulphure vitrioli anodyno correcto, & fixo præparatum.*

II. *Laudanum epilepticorum, vide infra de epilepsia.*

III. *Laudanum suffocationum, quorum omnium dosis est à gr ij. iij. iiij. ad summum, vide infra de suffocatione uteri.*

Laudanum sine opio.

Laudanum sine opio: ℞. *limaturæ martis purissimæ sine omni pulvere part. 1. vitrioli Hungarici p. ij. tere & misce omnia, postea in cucurbita superfunde acetum, ut supereemineat dimidium digitum transversum, coque & coagula lento igne arenæ ad siccitatem, quo facto urge ignem, ut omnia quodammodo rubeant. Vasis refrigeratis materiam exime, tere & affunde acetum ad eminentiam trium vel quatuor digitorum, digere donec acetum tingatur, quod fiet intra tres vel 4. circiter dies. Acetum tinctum sine fæcum perturbatione decanta, alioque affuso tamdiu tincturam collige, donec acetum non colore tur amplius. In acetum tinctum filtratum insperge guttas aliquot olei tartari per deliquium facti, & sulphur narcoticum petet fundum, quod aqua communi sæpius ablue, donec aqua non amplius acredine aut gustu vitrioli inficiatur, hoc enim nisi fiat, propter salis vitrioli* (z) *præsentiam nauseam vel etiam vomitum causabit.*

(z) Ejusmodi nausea vel vomitus provenit à corporali cupro, quod mediante limatura martis è vitriolo Hungarico vel quovis alio cæruleo præcipitatur; talia namque vitriola cyanea nil aliud sunt quam cuprum à spiritibus acidis solutum, quibus promptissimè solvitur, eosque eâdem operâ vicissim coagulat, ita ut ambo salem seu corpus vitriolicum constituant valdè acerbum seu acidum, cuprum enim ex sua natura pariter est acidum, quare ejus vitriolum hujusmodi aciditatem vel austeritatem retinet, & alia etiamnum metalla imprimis autem ferrum arrodit, donec aciditas saturetur, ferrum autem ex sua natura est saporis dulcis, & à dicta aciditate facilimè solvitur, quam tamen omnino dulcificat, ita ut atomos cupri amplius retinere nequeat, sed cadere sinat, quæ se ferro ceu itidem metallo affigunt, & cuprea crusta obducunt, idiotæ verò hactenus falsò putarunt, ferrum hoc modo in cuprum transmutari, atque in Hungaria hujusmodi aquas esse, quæ ferrum in cuprum mutent, quod fal-

ſum eſt, verùm tales aquæ Hungaricæ transcolantur per loca vitriolacea cuprea, vitriolumque cupro dives diſſolvunt, & ſecum devehunt, quod poſtmodum impoſito ferro præcipitatur. In hoc itaque proceſſu atomi cupri conſimiliter limaturæ ferri ſe agglutinant, & deinde aceto deſtillato iterum ſolvuntur, & in prædicta tinctura remanent, ſuaque demum ponticitate ventriculum ad nauſeam ſtimulant, niſi crebra edulcoratione omnis acredo cuprea accuratiſſimè eluatur.

Nunc ℞. pulveris ſantali rubei & citrini an. ℥j. pulv. macis, galangæ, piperis longi & nigri an ʒiij. cardamomi majoris & minoris, ligni aloës an. ʒij. f. l. a. cum ſpiritu vini extractum. Extrahe etiam mumiæ Ægyptiacæ & myrrhæ rubeæ an. ℥j. cum aqua cichorii, tincturas diligenter collectas & filtratas conjunge cum ſulphuris narcotici ℥ij. Omnia ſimul in vaſe clauſo per XV. dies calore lento digere, poſtea menſtruum usque ad mellaginem detrahe. Hinc adde extracti croci ʒſ. ſalis ſive magiſterii perlarum & corallorum an. ʒj. m. & maſſa uſui recondatur. Anodynum eſt præſtantiſſimum in omnibus doloribus ad conciliandum ſomnum accommodatum, præſertim intra corpus aſſumptum à gran. VI. ad X. cum conſerva aliqua aut liquore, aut forma pilularum.

Cum non rarò doloris & ipſius individui comitis vigiliarum & inquietudinis tanta ſit vehementia, ut vires ipſæ reſolvantur, nulloque modo niſi ſymptomatibus ablatis morbis ipſis occurri poſſit, imò his ipſis ablatis ſæpius levi cura morbus ipſe tollatur, magna omnino danda opera, ut qui eſt amicus naturæ ſomnus introducatur, ſummum in medicina arcanum, quo introducto dolor & cruciatus enormes plerunque conſopiuntur, ac ſæpè dum quieſcit cum corpore morbus, ſimul dolorum cauſæ extirpantur. Ut igitur eſſentiali aliquo anodyno tanquam theſauro Attalico inſtructus ſit medicus oportet, qui in acie quaſi novaculæ conſtitutus ad illud tempus ad ſacram ſalutis anchoram confugere poſſit. Quod igitur anodyna attinet, ea à Galenicis conſtituuntur Philonium Romanum, Perſicum, Athanaſia magna, Aurea Alexandrina, theriaca recens, trochiſci de alkekengi, pilulæ de cynogloſſa, quæ omnia ſi juſto tempore & debito pondere cum convenientibus exhibeantur, ſæpius magno emolumento ſunt; verùm his omnibus præſtantiora omnino ſunt laudata illa chymicorum laudana, quæ opium principale anodynum ſomniferum, ob omni veneno & impuritate liberum, optimè corre-

correctum & ſulphur vitrioli anodynum recipiunt, id quod de ſuperioribus affirmari nequit. Unde & horum vis efficacior & uſus ſecurior.

Laudanũ opiatum.

Laudanum opiatum. ℞. opii optimi q. v. ſcinde in particulas parvas ac tenues, ac in ſcutella vitrea igne lento cinerum exſiccа, donec ſponte ſua in pulverem digitis comminui poſſit, ac benè oleat, ſulphure ſcilicet fœtido, ob quod ab initio valdè fœtet, per exhalationem abſumpto. Poſtea extrahe cum aceto deſtillato ſuperfundendo illud ad eminentiam V. vel VI. digitorum & digerendo in arena per tres dies, coloratum acetum à fæcibus ſepara, filtra, & in balneo deſtilla ad mellaginem, quod iterum ſolve in aqua roſarum, filtra denuo, aquam per deſtillationem aufer. extractum ſerva.

Extractum croci.

℞. Etiam croci q. v. extrahe cum ſpiritu vini, ſemper alium ſpiritum vini affundendo, donec non amplius coloretur, coloratus ſpiritus vini per alembicum deſtillatur, ut remaneat extractum in fundo inſtar mellis; jam ergò ℞. extracti opii ℥j. ſalis perlar & corallorum an. ʒſ extracti croci cum ſpiritu vini facti ℈vj. ſive ʒij. m. addendo in fine moſchi ℈j ambræ ʒj. ol. caryophyllorum gut. VI. vel ℈ſ ſerva ad uſus in vaſe clauſo. Doſis à gran. IV. ad VI. in forma pilularum deauratarum. Vel in aqua appropriatâ aut ſyrupo de papavere, aut confectione cardiaca, ſi dolor ſit vehemens vel vigiliæ, horis tribus à cœna datur pilula una, nocte mediâ altera, & ſi non remittat, circa diluculum tertia.

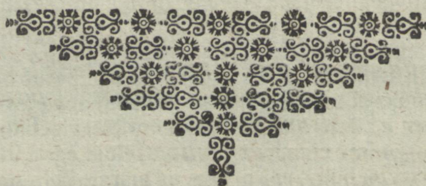
Exterius etiam applicatur unguentum alabaſtrinum. ℞. hujus ungventi ℥ij. laudani opiati ʒj. m. f. ungventum. Aut ſolvitur laud. op. in aqua ſolatri, roſarum, papaveris rhœad. in ſoluto lintea intinguntur, ut patebit ſuo loco.

Laudanum opiatum aliud.

Laudanum aliud: (aa) ℞. Spec. diambræ ℥j. affunde ſpirit. vini optimè rectificati, ut duobus digitis ſupereminеat, ſtent in infuſione per 14. dies, poſtea tincturæ dimidium effunde, atque adde opii ʒiij. ſtent iterum in infuſione per 14. dies, poſtea quod clarum eſt effundatur, atque lentiſſimo calore ſpiritus vini ſeparetur ad ſyrupi fluidioris conſiſtentiam, extracto huic adde ſolutionis corallorum, margaritarum an. ℈j. ſuccini optimè præparati ℈ſ C.C. ℈j. & affunde reliquam tincturam diambræ ſpecierum & ſtent in loco calido, adde ſub finem moſchi, ambræ an. gr. VI croci ℈ſ. ol. cinam. caryophyll. an. gut. IV. m. doſ gr. ij. ad iij.

(aa) Laudani opiati confectio

ab aliis aliter ac variè instituitur, plerique opium calore non excessivo arenæ vel in sartagine super prunis siccant, ut digitis friari queat in pulverem, suoque fœtido & stupefactivo sulphure privetur, postea aceto destillato vel succo limoniorum puram essentiam extrahunt, & à fæcibus colant, atque in spissum extractum redigunt, alii inspissata extracta papaveris rhæad. hyoscyami & similia addunt, nonnulli opii crudi non siccati in calore nec non clarificati salis tartari æquales partes accipiunt, & spiritu vini conjunctim extrahunt, nil sibi hoc pacto à relicto opii sulphure torpefactivo metuentes, experimento edocti sopores quosvis sive morbidos sive opiatos profligabiles esse lixivialibus; ac proinde quoque ejusmodi soporificum sulphur non posse non addito sale tartari lixiviorum antesignano cicurari, postmodum admiscent correctiva superius nominata & interdum alia nempe unicornu, lapid. bezoartic. verum, terram sigillatam & similia, quorum tamen pleraque supervacanea sunt, & precium laudani inutiliter augent, potissima enim virtus in correcto opio consistit, & non in tanta addidamentorum farragine, quidam optimam opii correctionem in digestione statuunt diutina, ut nimirum per unum vel alterum mensem simpliciter in aceto destillato, vel saltem vulgari rosacea digeratur, demumq; pura ejus substantia percoletur, exprimatur, & in massam pilularem inspissetur. Bifariam tamen ejus compositio adornatur, nimirum in consistentia spissa, ut exinde pilulæ efformari valeant, vel in forma liquida ut lambitivum seu electuarium ex ea concinnari queat.

PRA-

PRAXIS CHYMIATRICÆ
PARS POSTERIOR.

CAPUT PRIMUM.
DE CAPITIS DOLORE, *Germ.* Haupt-Schmertzen.

IUxta morem consvetum Author noster suam praxin orditur de capite primaria illa parte corporis humani,& quasi firmamento microcosmi, cujus luminaria: sunt oculi; aures: poli; planetæ & stellæ: harmonia sensuum; motus cœli: ratio; influentiæ & virtutes: inclinationes; elementa: corporis principia constitutiva; ideò namque homo se calefacit, quod participet de elemento ignis, respirat,quod particeps sit aëris,edit ac bibit quod constet ex aqua & terra: ejus ver est infantia,æstas juventus, autumnus virilitas, hyems senectus, uno verbo, microcosmus iste in omnibus concordat & harmonizat cum macrocosmo,imò cum ipso Deo exceptis peccatis, homo enim nihil aliud est quàm compendium universi, sive Deus terrestris,mortalis quidem quoad exteriorem figuram, immortalis verò,& incorruptibilis & intransitorius, quoad mentem, spiritum & animam, ideòque per Deum cœlestem redimi debuit & deduci ad suum regnum supernum, cœleste & immarcessibile præparatum huic parvo Deo ante jactum Mundi fundamentum, secundum enim suam æternitatem, non potuit æternum in caduco hoc ædificio terreno manere, sed oportebat tandem aliquando emigrare ad regnum immortalitatis per portam mortis, quâ autem horâ & temporis puncto, creator omnisapiens eum celavit, ut se Dominum omnis Dominii ostenderet, homoque discat eum timere,venerari & invocare,ne verò homo imparatus præruptâ morte abriperetur, pater misericordiæ præmisit suos nuncios, nempe morbos,qui perpetuò homines tam parvos quàm magnos mortis suæ admonent,creavit etiam media,quibus isti Divini Legati sive morbi ad tempus placari possunt, ut hominem diutius hic manere sinant opportuniusq; spacium ad suam præparationem ipsi concedant, nimirum medicamenta, quasi dicas media capienda mente gratâ, inventa Dei gratiosâ inspiratione per mul-

torum ſeculorum experientiam, induſtria fidelium obſervatorum humanarum neceſſitatum, qui eum in finem in omnibus ferè palpabilibus creatis, tria diverſa regna conſtituentibus, nempe animale, vegetabile & minerale ſcrutati ſunt, ut optima remedia contra iratum exercitum morborum invenirent, ſuasque obſervationes, præparationes, & experimenta bonâ fide conſignarunt cum deſcriptione cujuslibet morbi, qua facie, quibus ſignis & circumſtantiis fores pulſet, quidque prognoſticandum ſit de ejus adventu, an conceſſurus ſit dilationem vel inexcuſabilem accinctionem ad iter lethale imperaturus.

Horum ex numero quoque eſt ſcriptor præſens celeberrimus candore ſuo multis aliis palmam præripiens Hartmannus noſter, qui omni conatu deſudavit, ut veriſſima & rariſſima quæquæ experimenta brevibus ſcriptis comprehenderet, ita ut nulli alii ſcopo videatur intentus fuiſſe, quàm conſignationi experimentorum medicorum, omittens planè doctrinam illam theoricam cognoſcendorum morborum & eorum ſymptomatum, apud alios evolvendam, hoc verò ne opus ſit, conabimur iſtum defectum ſupplere, & ejusmodi deſcriptionem adjicere, ut tyrones cuncta neceſſaria uno libro comprehenſa ad manus habeant.

Antequam verò id laboris aggredimur, æquum eſt implorare Archiregis gratiam & benedictionem, ipſiusque telonii portorio debitum exſolvere laudis tributum, & humilimum gratiarum actionis vectigal. Te proinde Monarcha immortalitatis ſublimiſſime, ſacroſanctiſſime & omni gloria glorioſior ſupplices proſtrati ante ſcabellum tui Throni thronorum adoramus, rogamusque, ut ne dedigneris ſuſcipere pudendæ noſtræ tenuitatis & indignitatis munusculum, nobisque propitius tuam gratiam & benedictionem clementer largiri, ut noſtrum inſtitutum cedat in glorioſi tui nominis ſanctificationem, tuæ ſanctæ voluntatis præſtationem, proximique noſtri multiplicem utilitatem, ac nemini unquam in damnum, tibi ſoli ſit omnis laus, gloria, honor & gratiarum actio omni tempore, omni die ac nocte, omni hora, omni minuta, omni momento, ſine intermisſione perpetuò & in omnem æternitatem.

Quandoquidem autem Author noſter initium hujus libri à capite faciat, inſtituti ratio poſtulat, ut aliquam hujus partis deſcriptionem præmittamus. Conſtat igitur caput humanum variis partibus tam externis quàm internis, quas præcipuum ejus firmamentum nempe oſſeum cranium comprehendit, quod ideò à voce, κράνος i. e. galea derivari volunt, quòd inſtar galeæ militaris dictas partes firmiter contineat & tueatur. Calva etiam ſeu calvaria nominatur, quia caput capillis privatum, conſpicitur calvum. Cranium hoc in recens natis cartilagineæ videtur ſubſtantiæ, atque etiam per aliquot annos ejus-

modi

modi mollitiem servat, donec in adultiori ætate duritiem osseam assumat. Peripheria hæc ossea ferè ubique gemina est, seu duplici laminâ constat, (intus pumicosâ quadam materiâ intercedente) externâ nimirum & internâ, quas parietes & tabulas vocant, quibusdam tamen locis tabulatum istud simplex est, pellucidumque ac tenue, omnique privum meditullio, ubi verò geminatur, exteriorem tabulam longè densiorem & crassiorem multoque porosiorem internâ exhibet, hanc verò illâ solidiorem & fragiliorem, quam ob causam etiam vitrea appellatur, non tamen ubivis loci æquè fragilis est, verùm præcipuè ad tempora, ad commissuram autem suturæ coronalis & sagittalis tenuissima, ibique ob faciliorem penetrationem medicamina applicari solent; Quamvis autem caput unico cranio contiguo circundatum sit, os tamen continuum non est, sed è diversis inter se commissis constat, quorum tamen in omnibus certus numerus non est, sed pro ætatis discrimine variat, ita ut in nuper natis plures, in decrepitis pauciores cranii partes seu commissa ossa inveniantur. Communiter autem in media viventium ætate octo advertuntur, quorum duo communia dicuntur, reliqua sex, propria, suntque 1. os frontis, aliàs coronale inverecundum, vel puppis appellatum, 2. os occipitis vulgo Basilare, 3. 4. duo ossa syncipitis seu bregmatis, 5 6. duo ossa temporum, quæ etiam petrosa, mendosa, & squamosa vocantur. Hæc in sua connexione certas suturas efficiunt, quarum tres communiter notissimæ sunt, nempe 1. coronalis, os frontis ab ossibus syncipitis dirimens, 2. sagittalis, quæ & virgata & jugalis dicitur, hæc media est inter suturam coronalem & lambdoideam. 3. lambdoides seu ypsiloides quia figuram harum Græcarum literarum refert, præter has enumeratas veras suturas etiamnum quædam nothæ seu falsæ sunt, propriisque nominibus ab anatomicis distingvuntur, qui de hac re videantur. Usus præcipuus suturarum esse creditur, ut aura fuliginosa ex quotidiana nutrimentorum fermentatione in alembicum capitis sublimans tanquam gas sylvestre (ut cum Helmontio loquamur) per has rimulas transpirare queat, quibus etiam unà insutæ meninges cerebri suspendi visuntur. Hæ meninges sunt duo velamenta seu membranæ cerebrum involventes, quarum exterior meninx crassa seu dura mater nominatur, dotatur hæc in substantia sua membranacea assurgentibus per latera copiosis venis, & arteriis, venas quidem anterior venæ internæ jugularis ramus suppeditat, arteriæ verò ab anteriore atque ampliore carotidis internæ ramo deducuntur, porrò geminum hæc processum constituit, quorum qui antrorsum à posteriore sede supra medium cerebrum protenditur, sensimque in modum falcis angustatur, eam ob rationem falciformis seu falcis nomen obtinuit. Alter brevior licet cerebro cerebelloque limites dederit,

rit, adhuc tum anonymus est. Inseruntur his processibus sinus seu canales alii, quorum præcipuè septem sunt, iique partim majores, partim minores, horum primus & secundus vocantur laterales, atque ad latera suturæ lambdoideæ dextrorsum lævorsumque cerebellum conscendunt. Tertius omnium maximus longitudinalis vocatus superiori falcis processus parti inseritur, surculosque copiosos tam ad meninges quàm cranii medutullium distribuit. Quartus est sinus brevior congressusque seu commune forum aliorum, procedens inter cerebrum & cerebellũ versus inferiora. Quintus stabulatur in inferiore falcis acuminata parte. Sextus ut & septimus laterales minores nominantur, distantes circiter transverso pollice à dictis majoribus. Altera seu interior meninx, quæ & pia mater nuncupatur, proximè cerebrum contegit, eadem, quæ dura, sibi pervoluta habens vasa, nempe venas & arterias numerosas, illam tamen longitudine longè superans ad cerebri interiora se profundat, ejusque ventriculos coefformat. Porrò cerebrum cum suo cerebello est vera microcosmi luna substantiam habens singularem è pellucida seminis parte confictam, quâ spiritum animalem elaborat, mediantibus venis jugularibus, arteriisque carotidibus sangvinem spiritumque vitalem ipsi advehentibus; dividitur à falcato duræ meningis processu in dextram sinistramque partem, estque in universum conspicuæ amplitudinis, atque cum luna cœli crescente & decrescente incrementum & decrementum suscipit, sinuumque diversam cavitatem exhibet. Cerebellum demum ceu altera cerebri pars, eâdem constat albicante substantiâ, eisdemque vasis, paucioribus tamen gaudet, minoris quoque est magnitudinis ipso cerebro, pluribusque laminulis more cæparum sibi invicem impositis coagmentatum. Situm est intra ossis occipitis sinus, & pro officina memoriæ habetur. Cæterum variæ in arce hac cerebrali occurrentes cavernulæ & protuberantiæ diversa apud anatomicos invenere nomina, uti sunt: corpus callosum, ventriculi duo anteriores, insuperque ventriculus tertius & quartus, speculum lucidum, fornix, nates & testes, vermiformis processus, & pons Varolianus, principium medullæ spinalis, plexus choroides, nervi olfactorii, cum prima, secunda, tertia, quarta, quinta & sexta nervorum conjugatione, item infundibulum, glans pituitaria nec non pinealis, reteque mirabile. Corpus callosum portio est cerebri solidiuscula, sub ejus divisione anteriore mox conspectui obvia, cui ad latera duo ventriculi anteriores subsituantur, nimirum dexter & sinister, suntque cavitates seu sinus cerebri omnium amplissimi, membranulâ tenui undique investiti, & ab ipso cerebro intersepti tenui quodam interstitio, quod ob pelluciditatem versus admotam candelam speculum lucidum appellatur. In medio utriusque ventriculi superius se offert

fert *fornix* seu *testudinea concameratio*, eo quod in morem testudinis cujusdam in ædificiis sinus ventriculorum molemque cerebri deorsum in linantis sufferre visa sit, tribus suffulta cruribus, quorum duo postici deorsum versus cerebri basin producuntur, spinalisque medullæ radicem juxta latera comprehendunt. Tertium fornicis crus anticum supra communem dictis ven triculis cavitatem protensum apparet. Concurrunt heic quoque duo globuli à trunco spinalis medullæ efformati subcarnei interius, exteri us albentes. Hisce leviter diductis versus anteriora rima notabilis se offert, *ventriculi tertii* nomine insignita. Notantur in hoc meatus bi ni, quorum anterior deorsum vergit per infundibulum ad pituitariam glandem, quem *vulvæ* assimi lant. Posterior *ano* æquiparatus ad dorsalis medullæ principia, (quæ mutuo concursu spacium quatuor protuberantiis conspicuum efformant inter cerebrum & cerebellum collocatum, ac pro *quarto ventriculo habitum)* exporrigitur. Dictarum protuberantiarum minores vocantur *testes*, majores verò *nates*, similitudinariè ita dictæ atque magis in brutis quàm homine distinctæ. Medium harum locum occupat *glandula pinealis* seu conaria tenui membranâ succincta substantiamque duriusculam nacta, supra quam *plexus choroides* ad ventriculos an teriores protenditur *Processus vermiformis* in cerebello ventriculum quartum tegit, *pontem* verò *Varolii* dant tubercula varia priori circumposita. Nervi à spinalis medullæ principio originem ducunt, suntque tenues candidique funiculi spiritum animalem sensus & motus localis authorem ducunt in omnes corporis partes, horum autem omnium uberior doctrina apud anatomicos evolvenda, nos verò ad institutum nostrum pergamus.

Nomen nec non differentia morbi.

Dolorem itaque capitis quod attinet, à quo Author initium hujus libri facit, intellectam vult per eum passionem illam capitis, quæ cephalæa vulgato nomine vocatur, estque dolor quilibet cephalicus morbosus, qui non ab externa læsione, per vulnerationem, percussionem aut externâ aliquâ vi provenire solet, sed ab internis causis proficiscitur, atque apud medicos triplici nomi ne ac differentiâ notus est, nempe cephalalgiæ, cephalææ & hemicraniæ. Priores duæ species inutiliter distingvi videntur, quamvis quidam cephalalgiæ vocabulum dolori capitis recenti, cephalææ autem inveterato tribuant: sed quid quæso solatii in diversis nominibus rem eandem significantibus? sive enim caput jam dolere incipiat, sive dudum cruciaverit, unum & alterum tamen est dolor capitis, tertiæ tamen aptius propria nomenclatura convenire posset nimirum hemicraniæ, differt enim à dictis prioribus, semperque tantummodò dimidiatum latus alterutrum capitis occupat, ibique continuo terebrantem quasi dolorem excitat, ac si clavus aliquis malleo incutiatur, propterea que

vocatur Germanicè der Hauptnagel id est clavus capitis.

Differentiæ.

Præter narratam jam differentiam etiamnum aliæ sunt, alius enim dolor capitis est externus, alius internus, nunc essentialis sive idiopathicus, jam accidentalis seu sympatheticus, diversimodè etiam affligens deprehenditur, nimirum generativus, vel pungitivus vel tensivus, vel pulsatorius.

Agnitio signaque hujus affectus difficultatem non pariunt, nam vel bimulus infans expeditè indicare novit sibi dolere caput, & qua in parte affligat, qualis verò dolor sit videlicet idiopathicus vel sympathicus, difficilius dignoscitur, meo tamen judicio perrarò cephalici dolores essentiales sive in ipso capite nidulantes habentur, sed plerunque ab aliis membris principalibus sympathicè capiti communicantur.

Pars affecta.

Partes affectæ sunt meninges sive membranæ cerebri exquisitissimè sentientes, ac proinde vel levissimis ex causis atrocissimis doloribus obnoxiæ, & ad suscipiendos eos promptæ.

Causæ.

Hujus affectus causæ complures ac variæ sunt, quarum omnium proxima vulgo statuitur solutio continui, at meâ sententiâ satis impropriè, quoties enim dolores capitis ex improviso oboriuntur, sæpèque etiam leviter rursus sopiuntur? quod fieri non posset, si vel minima & vix atomosa discontinuitas in dictis membranis reapse adesset, & quamvis quidam glossam adjiciant, per ejusmodi discontinuitatem non intelligi solutam unitatem, at saltem quandam tensionem, & divisionem partium nervosarum & membranosarum, attamen & hoc locum hic habere nequit absque horrendo spasmo & convulsione epilepticâ, longè ergò mitiores causæ statuendæ veniunt in tanta sensibilitate dictarum membranarum, si enim minima galba seu syron vel quivis minutissimus vermiculus præ parvitate ferè visum effugiens sua reptione mox in exteriori nostra cuticula, quæ tamen vix vigesimâ parte tantopere sentit ac meninges, molestum pruritum sçalpendamque titillationem excitat, quid non futurum putemus in prænominatis sensilitatis exquisitissimæ membranis omnium minimâ & vix perceptibili molestiâ irritatis? Molestantes verò ejuscemodi causæ internæ & externæ sunt, internarum idiopathicarum possunt esse aliquis superfluus mador vel lentor, adeò ut vel nimis, vel non satis succulentæ sint meninges, vel quædam obstructio, quâ perspirabilitas omnibus particulis communis aliquo modo impediatur, vel quædam debilitas in digestione vel distributione, & similes aliæ, sympathicarum autem præcipua est magnetica compassio membrorum principalium, nam sicut magnes trahit ferrum etiam per conclusum vitrum & interpositum parietem, & equæ afficiunt equos licet tantoperè à se distantes, ut per visum discrimen sexus dignosci nequeat, ita pariter membra principalia in se invicem magnetismum exercent, ita ut

majorem in partem tales dolorositates capitis à malè affecto stomacho, liene, hepate, felle, pulmone, renibus vel utero excitentur.

Externæ causæ sunt nimia aëris ambientis caliditas vel frigiditas, vel earum subitanea vicissitudo & alternativa pertransitio è calore in frigus & vice versâ, item radii solares & lunæ præsertim plenilunii nudum caput ferientes, cibus pravi nutrimenti, comessatio, crapula &c.

Huc etiam pertinent sequentia graviloquia, sive aphorismi inimitabilis illius Naturæ genii & vatis Medici ita scribentis:

Hyems post autumnum pluviosum & australem, gignit capitis dolores. lib. 3. aph. 13

Austrina aëris constitutio caput gravat. 3. 17

Austri gravem auditum, pigritiem & dissolutionem inducunt & caput gravant. 3. 5

Capitis gravitas seu gravedo est morbus hyemalis. 3. 23

Excitatur quoque à suffitu aromatum. 5. 28

Urina in febribus, jumentorum more turbida denunciat capitis dolorem. 4. 70

In capitis dolore lac est nocivum. 5. 64

In dolore posterioris partis capitis vena in fronte secanda. 5. 68

Capitis gravitas solvitur à calido suppuratorio. 5. 22

Vehemens capitis dolor solvitur effluente pure, aquâ vel sanguine e naribus, vel ore vel auribus. 6. 10

A capitis ictu obstupescentia & desipientia malum. 7. 14

Sanorum capitis dolor repentinus, cum obmutescentia & stertore necat in septem diebus. 6. 51

Capitis dolores & sonitus aurium sine febre, aut vertigo, aut surditas, aut manuum torpor imminentem apoplexiam aut epilepsiam significat. in coacis

Qui in doloribus capitis æruginosa vomunt, & cum surditate vigilant, ii citò vehementer insaniunt. 1. prorrh.

Utero gerentibus capitis dolores soporosi cum gravitate fientes, mali. 1. prorrh.

Prognostica.

Prognostica hujus affectus quod concernit, ea partim in citatis jam aphorismis continentur, partim sequenti modo instituenda veniunt:

Dolor capitis obstinatus extra febrem in naturis melancholicis vel phlegmaticis metum facit, 'ne in epilepsiam terminetur, & nihil boni portendit, copulatus verò acutæ febri, concurrente excretione tenuis & albæ urinæ phrenitidis periculum minatur, ob raptam, ut vulgo putatur, bilem, quæ urinam tingere creditur, in cerebrum, quod verisimile non est, tinctura enim sive color lotii flavus nequaquam est à bile, sed mera salsedo in serositate dissoluta & transcolata in modum lixivii vulgaris constantis ex aqua & salsedine cinerum, per quos aqua trans-

transcolatur, eamque elixiviando dissolvit, quæ sibi copiosè unitâ itidem in forma ruffa imò planè puniceâ, si valdè forte sit lixivium, apparet, quod tamen neutiquam à bile provenit, sed à copiosa salsedine, quod pariter quoque statuendum est in urina, quod copiosa salsedo eam reddat opacam, coloremque ruffum mentiatur, cum tamen ista salsedo post suam evaporationem omninò alba inveniatur. Homo enim in omni cibo salem marinum comedit, qui postea non modò in urinam venit, verùm etiam digestio humana naturaliter chylum salsificat, salsedine salis armoniaci, cujus copiosâ præsentiâ urina ruffescit, in acutis autem sive calidis morbis adhuc rubicundior urina fit, id quod arguit copiosiorem salsedinem tempore febrili in corpore esse & pauciorem aqueitatem, cujus causa esse potest, quod calor febrilis non modò plus salsedinis producat, sicuti in calidis regionibus mare plus salis continet, quàm in frigidis, sed etiam majorem partem aquositatis evaporare faciat, unde remanentia fit lixivialior, spissior & rubicundior, uti etiam vulgare lixivium quod ad conficiendum saponem ad eam spissitudinem redigitur, ut ovum impositum ei supernatet, ob suam spissitudinem rubicundum apparet; quod verò urina instante phrenitide aqueam albedinem ostendat, causam ejus esse defectum ordinariæ salsedinis conjecturandum est, idque venire à collectione quadam catarrhali & apostematica in capite, quæ mox incalescit, calor vero parit dolorem & instar vesicatorii attrahit spiritus & humorem corporis ab aliis locis non aliter ac cucurbitulæ calefactæ fortissimè imò dolorificè attrahunt, unde quoque non modò ab isto æstu pituita capitis liquatur, verùm etiam ab aliis locis attrahitur copiosè in modum illius lymphæ, quæ ab attractione vel per ambustionem ignis vel vesicatoria se in vesicas colligit, postea verò per alias vias defluit ad vesicam urinariam, & non per officinas concoctionis & salsificationis, neque vera urina est sed crudum insulsum liquamen, denotatque ingens damnum & instantaneam phrenesin, insulsi verò medici suâ stupiditate eam damnositatem eo augent, quod non perpendant, tales patientes ob prostratum appetitum sæpè per multos dies nihil comedere, salemque marinum cum cibis ut tempore sanitatis non assumere, ac proinde necesse fore, ut eum cum medicamentis propinarent, homo enim sine eo diu vivere nequit, aut incorruptus manere, sicuti etiam recens caro brevi putrescit, sale verò probè conspersa & salita ab omni corruptione vindicatur, ita ut sale conditi pisces vel carnes ad aliquot annos pro cibo asservari queant, sed mirum quàm altum sit in omnibus libris medicis de tantoperè necessaria notela silentium.

Prognosis. Sed ut ad prognostica redeamus, quivis dolor capitis vehemens cum febre junctus periculosus est, præsertim si simul extrema frigescant, ingenti enim capitis æstu spiritus ab

extre-

extremis retractos esse ad locum affectum, ibidemq; lethalem inflammationem accendere significat. Si verò ejusmodi dolor fortis repentè quiescat absque aliqua notabili evacuatione, morbique imminutione, mortem denunciat, cessat enim facultas animalis, nempe sensatio doloris.

Dolor autem qui tempore crisis accidit, & ab initio morbi non fuit, metuendus non est, utut molestus & perturbativus, criticum enim motum naturæ ad hæmorrhagiam vel vomitum expulsivum causæ morbi denotat.

Verùm si in declinatione morbi alicujus inferiorum partium dolor capitis fortis & increscens oboriatur, nullaque excretio evidens superveniat, apostemationem in cerebro expectare jubet, transeunte materiâ morbifica ab inferioribus ad superiora, ibique sedem figente, ubi dolor percipitur juxta Hippocr. aph. 32. lib. 4. Quibuscunque resurgentibus ex morbo, si quæ pars laboraverit, hic fiunt abscessus.

Curatio.

Curatio sequenti modo instituenda est, ut docet Authoris

TEXTUS.

IN cephalæa seu doloribus capitis quibuscunque I. imprimis usus aquæ benedictæ ventriculo jejuno statâ dosi exhibitæ multum prodest. Vide notas in Crollium.

II. *Ejusdem affectus quoque est syrupus ex aqua benedicta.*

III. *Purgatio fit:* (a)

1. *Per diasenam laxativam.*

2. *Per panchymagogum vegetabile.*

3. *Radices hellebori præparati.*

4. *Scammon. præparatum.*

5. *Mercurium dulcem.*

6. *Mercurium vitæ.*

7. *Flores antimonii correctos.*

8. *Specificum purgans Paracelsi, quod maximè commendatur, vide notas ad Crollium.*

(a) Hic subintelligendum non est, ut omnia ista purgativa simul ad depellandum istum affectum adhibeantur, sed seligendum esse unum ex his, prout aptius videbitur.

INTERNA.

Pilulæ caput confortantes ex ladano.

Inter interna referuntur pilulæ capitales non purgantes sed confortantes ex ladano, quæ sunt tales: ℞. olei camphoræ gran. VI (oleum camphoræ sic fit: camphora solvitur in olei spicæ ana) extracti gummi ladani cum spiritu vini facti ℈j moschi optimi gran. iij. m. f cum aq. majoranæ & mucilagine tragac. pilulæ ponderantes singulæ gran. IV. dos. pil. ij. vel iij ad summum reiteratis vicibus si opus est; dentur longè à pastu circa vesperam. His rectè accensetur spiritus vitrioli Philosophicus in vino exhibitus.

Dolor tripliciter aufertur.

Cum dolor omnis tripliciter auferatur, 1. iis quæ causam doloris

loris tollunt, eique hoc modo contraria sunt. 2. Anodynis, quæ paregorica causam doloris mitigant, consopiunt & æquabilem reddunt, leniterque rarefaciunt. 3. Narcoticis, quæ dolorem non percipi faciunt: (hæc propriè doloris causam non tollunt, nisi per somnum fortè, quem interius assumpta causant, ea mitigetur & concoquatur) dolor vehementissimus narcoticum, mitior anodynum indicat.

Si igitur dolor ab intemperie aliqua calida cerebri vel vaporibus calidis exhalantibus fiat, ut in febri, cui occurri poterit præmissa evacuatione per clysterem, statim vena secetur, si adsit præsertim plethora aut totius corporis intemperies, aut quod magis tantùm affectum spectat, applicentur homoplatis cucurbitulæ cum scarificatione: imò ea sæpius reiterata in magnis doloribus eodem die sine scarificatione applicentur. Hinc frontale aliquot anodynum applicetur, quod tale:

Anodynum frontale.

℞. laud. opiati ℈j.
aquar. solani.
rosar. an. ℥iij.
aceti rosac. ℥ß.
m. & pannis linteis iis madefactis applicetur fronti.

Olfaciat quoque æger sæpè aquam rosarum, in qua camphora soluta sit, & faciem eâdem lavet. Interius dentur quæ intemperiem alterant, humores noxios educunt, quæque vim habent anodynam, qualia sunt laudana supradicta.

Quod si hoc modo non cedat dolor, ad vesicatoria accedendum, quæ applicentur syncipiti, vel collo prope nucham.

Quod si verò à frigida intemperie cerebri vel cum vel sine materia oriatur dolor, à dictis medicamentis abstinendum, & ad ea, quæ à practicis vulgò præscribuntur, accurrendum. Inter maximè sibi accommodata habeat medicus acetum & oxymel scilliticа, aquam florum sambuci, oleum & aquam pulegii, rorismarini, anethi & petroselini, quæ extra applicata præsertim duo posteriora vel sola sæpius, præmissis tamen præmittendis, dolorem ejusmodi sedant, materiam digerunt & dissipant, vel ita disponunt, ut postea ab errhinis & apophlegmatismis facilè educi & dissipari queat.

Ad tempora & frontem, nec non ad coronalem suturam summoperè prodest eorum inunctio. Prosunt quoque oleum nucis moschatæ expressum, & balsamus apoplecticus naribus illitus, item cinamomi & succini balsamus. Prosunt etiam vel maximè sacculi in modum pileoli ex serico confe-

confecti, in quibus insuuntur aromata cum herbis capitalibus, & illi qui ex milii partibus quatuor & salis tosti parte una fiunt, capiti quotidiè ter aut quater applicandi, prius tamen calefaciendi.

Et si his affectus non cedit remediis ordinariis, post aures in parte inferiore excitare vesicas licet, quæ ubi excitatæ, rumpuntur, illisque superimponuntur folia brassicæ, vesicæ apertæ detinentur, & si eas consolidare animus, inunguntur ungvento albo Rhasis. Possunt etiam, si morbus sit diuturnus & rebellis, applicari setaceum, aut cauterium potentiale aut actuale.

Quod si ob ventriculi vitium & consensum oriatur capitis dolor, isque continuus aut per intervalla affligat, sæpius detur infusio croci metallorum vel florum antimonii, (b) *in aqua betonicæ aut menthæ facta. Prodest ut & in dolore à frigidis humoribus causato mercurius cum auro præcipitatus,* (c) *mercurius vitæ, & panacæa.*

(*b*) Hisce remediis vomitoriis circumspectè utendum, eaque saltem robustis propinanda, in debilibus enim sæpè stomachos adeò invertunt & debilitant, ut nunquam se postea reficere queant, sed utplurimum inflantur, & hydropem vel aliud grave malum accersunt, uti accuratè observavimus. Ast si patientes sunt robustæ naturæ, & florentis ætatis, tunc in hoc casu optimè succedit propinatio vomitivi antimonialis non vehementis, nempe aquæ benedictæ vel centaurii mineralis, vitrum tamen antimonii & mercurium vitæ planè improbamus, ob eorum vehementiam.

(*c*) Author intelligit præcipitatum illum supra inter cathartica mineralia descriptum, qui vulgò aurum vitæ audit, & Hercules Bovii, si cum additione vitri antimonii confectus est, præferimus tamen ipsi longè nostrum præcipitatum aureum, cujus parationem in tractatu de panacæis mineralibus ostendimus, quatenus est dolor chronicus & à frigidis humoribus causatus, ut hic docetur, si vero dolor febrilis ut in acutis morbis, ceu peste, febribusque malignis sævire solet, tunc dictus Authoris præcipitatus vel etiam vomitoria antimonialia optimè operantur, si unum ex ipsis mox in principio morbi impotetur, illicò enim bilem doloris istius causatricem exturbat, & utplurimum brevi à morbo liberat.

Prosunt in talibus etiam vel maximè pulveres grossi ex aromatibus coriandri præparati, anisi confect. rotularum diarhodon Abbatis, diamosch. & similibus facti, post pastum assumpti, habitâ semper curâ ventriculi (d) *ut & capitis, quod confortandum adoratis balsamis, & aliis tam intra quàm extra assumptis & applicatis.*

(*d*) Benè

(d) Benè hic monetur, ſemper curam haberi debere ventriculi, quorſum etiam ſupra collimavimus affirmantes perrarò dolores capitis eſſe idiopathicos, ſed plerunque ab aliis membris principalibus capiti communicari ſympathicè, ſcilicet à malè affecto utero, vel liene aliisve, quæ tamen plerunque ſuam infirmitatem ventriculo proſtrato vel impurato acceptam ferunt, ideò nos in plerisque infirmitatibus primarium curationis ſcopum dirigimus ad ventriculum cum bono ſucceſſu.

In omni dolore (e) *capitis tanquam arcanum appropriatum a qua verbenæ deſtillata commendatur, quæ ſæpè aſſumpta pondere ℥iv. cum ſpiritus vitrioli gutt. iiij. juvat, ut & verbena tota contuſa, & capiti impoſita vel particula ejus vel tota cum radice collo è filo ſuſpenſa, ut radix ſurſum vergat, amuletum eſt.*

NB. *Verbena primum cum terra, cui adhæret radix, eruenda, poſtea radix prehenſa ipſa per terram ordine inverſo ducatur.*

(e) Multum etiam tribuitur pilulis cephalicis Fernelii, de quibus ipſe aſſeverat, ſibi non obveniſſe aliquam cephalalgiam hemicraniamve, quam uſu iſtarum pilularum non curârit, quarum deſcriptio hæc eſt:

Pilulæ cephalicæ Fernelii.

℞. Aloës optimæ ℥ſ.
pulv. electuar. de gemmis.
trium ſantalor.
roſar. rubrar. an. gr. iij.
cum ſyrup. abſynthii
& violar. an. q. ſ.
f. maſſa pilularis, ex eaque pilulæ, quarum ℈j. pro vice hora 1. vel ij. ante cœnam detur, idque bis in ſeptimana.

Specificum etiam eſt liquor ex radicibus juglandis arboris, primo vere per inciſionem exſtillans, qui bibitus doloribus capitis ſolatium affert, & cum ſucceſſu propinatur.

EXTERNA IN DOLORE CAPITIS.

I. *Epithema ex cammaris.* (f)

(f) Intelligit ſuccum cancrorum expreſſum, & temporibus applicatum, quod teſte Paracelſo optimum eſt in malignis nempe peſte, morbo Hungarico &c.

II. *Spiritus vini optimus, qui valet (quàm maximè) in dolore capitis ex crapula, præſertim ſi teſticuli cum ſpongia in aceto vini, vel aqua communi macerata & expreſſa fomententur.*

III. *Epithema ex zedoaria: pulvis zedoariæ irrigatur cum aqua florum ſambuci (vel aqua communi) roſarum, betonicæ, & applicetur ad nucham debitè.*

IV. *In hemicrania præſertim in clavo à proprietate juvat radix cucumeris* (℈j) *cum verbenæ & abſynthii pontici an. p. 1. in vino aſſumpta (in febribus Hungaricis cum aqua roſar. cocta f. epithema.)*

V. *Aqua compoſita talis:*
℞. *aquæ roſarum.*
ſambuci an. ℥iiij.

camphoræ ʒij.
moſchi optimi gr. iij. vel jv.
extract. carlinæ ʒſ.
ol. ſpicæ ʒij.

Diſſolve camphoram in oleo ſpicæ, poſtea omnia miſceantur & applicentur in petiis dolenti capiti in magnis & ingentibus caloribus, in febribus verò ab æſtu ſolis applicentur ad tempora & carpum.

VI. *Eſt ſpecificum in doloribus capitis frigidis, quales ſæpè vexare ſolent mulierculas, præſertim ſi credant, ſibi in occipitio frigida cum fluctuatione quadam hærere.* ℞. *piperis longi (eſſent. pip. long.) contunde in mortario in pulverem craſſum, poſtea extrahe cum ſpiritu vini & ſerva. Uſus talis eſt: fiat ſacculus ex ſuccino albo pulveriſato craſſiuſculè, interpaſſetur ſacculus, & in hac eſſentia piperis longi madefactus applicetur calidè ſuturæ coronali (maxime prodeſt) ſi opus eſt, præmittatur evacuatio univerſalis per alvum.*

VII. *In graviſſimis doloribus capitis (cum vigiliis, urgentibus deſtillationibus) recurrendum eſt ad laudanum opiatum, cæteris nimirum nihil proficientibus.*

VIII. *Cancri aliquot fluviatiles aceto roſaceo irrigentur & contundantur, ac emplaſtri loco circumplicentur.*

IX. *Radix plantaginis collo ſuſpenſa dolori capitis à proprietate medetur.*

X. *Hederæ folia mollia cum oxyrhodino torreantur, & fronti temporibusque apponantur, optimum eſt in cephalalgia bilioſa.*

XI. *Verbena, ut ſupra dictum, eſt inſigne ſpecificum intus & extra uſurpata.*

XII. *Nuclei perſicorum cum aqua betonicæ vel verbenæ contuſi & applicati juvant mirabiliter in capitis dolore à cauſa frigida.*

Ungventum de alabaſtro.

XIII. *Ungventum de alabaſtro:* (g)

℞. *cimarum rubi m. ij.*
fol. rutæ p. j.
florum chamomillæ recentium ℥iij.
lapidis alabaſtrini ſubtiliſſimè pulveriſati ℔ſ.
olei roſarum ℔j.
ceræ ℥iſ.
vini albi ℔ij.

Pone in olla vitreata nova per triduum, poſtea ebulliant ad conſumptionem vini, refrigeſcant, addantur albumina ovorum num. iiij. m.

(g) Hæc manipulatio non nihil variat à vulgari modo præparationis ungventi Alabaſtrini, quæ hæc eſt:

℞. succi chamomillæ vel florum ejus recent. ℥iv. vel v.
succi rosar. recent. vel florum earum recenter decerptor. ℥ij. vel iij.
folior. recent. rutæ hortens. betonicæ an. ℥ij.
rad. althææ recent. ℥ij.

Contunde omnia in mollem pultem & superfunde in vitro olei rosati omphacini vel saltem vulgaris ℔iß. ac per aliquot dies invicem macerare permitte, postea leniter coque in B. ad consumptionem aquositatis, tum oleitatem fortiter exprime, eique adde alabastri puri subtilissimè triti, ac denuo invicem aliquandiu macera cum crebra commotione alabastri fundum petentis, tandem adjice ceræ albæ q. s. nimirum. ℥V. vel. VI. fiatque ungventum; quod omni capitis dolori tam sympathico quàm idiopathico succurrit.

CAP. II.

DE DESIPIENTIA, SIVE AMENTIA NEMPE MANIA ET MELANCHOLIA, Germ. Unsinnigkeit.

Amentia quid?

PEr desipientiam Author noster intelligit quodlibet delirium vehemens febrem non habens comitem, sed citra illam hominem invadens & furibundum efficiens. Quod tamen diverso planè modo quotidiè contingere conspicimus, quidam enim dementes sunt feroces & audaces, ac quemcunque obvium invadunt, miroque robore præditi sunt, & nisi catenis constringantur, plurimos lædunt, quæ dementia propriè mania vocatur; Alii è contra sunt timidi, mœstique & homines fugiunt, quæ insaniæ species nomine melancholiæ nota est.

Definitio.

Quamlibet itaque distinctim heîc tractabimus. Mania ergò, ut dictum, est delirium biliosum sine febre cum furore & audaci ferocia, non est tamen phrenitis, quæ pariter furor biliosus est, sed ab ea distingvitur per carentiam febris, in phrenitide enim semper acuta febris concurrit, in mania verò nunquam, quoad propriam essentiam, etenim si maniacus febri corripiatur (uti quidem possibile) alia ex causâ id fieri necessum est, ac non eâ, quæ maniam gignere solet; ita ut ejusmodi febris non esset productum maniæ, sed peculiaris morbus, jamque cum duobus morbis ægro confligendum foret. A melancholia autem differt quoad symptomata pathognomica, melancholia enim semper conjuncta est cum timore ac mœstitia, mania autem cum furore & audacia.

Signa diagnostica.

Agnitio hujus affectus per hæc signa habetur: æger maniacus est ferox, effrenis & trucis aspectus, ac nisi vinculis coerceatur propria vestimenta dilacerat & disrumpit, obvios quosque impetit pugnis, ungvibus & dentibus, & instar immanis beluæ in eos ferocit, quidam tamen magis sangvineam complexionem participantes sunt mitiores, neminemque lædunt, sed tantum toti interdum in cachinnos solvuntur, nonnunquam integras horas continuò blaterant, sed meras gerras, adeò ut inter

inter mille prolata verba ne unicum audiri queat, quod ullum ſenſum vel intellectualem connexionem præbeat, nec ſemper tutum eſt iſtis mitioribus fidere, quandoque enim alios lædere cupiunt, vel eos convitiis petunt, uno etiam tempore plus alio ferociunt, juxta incrementa vel decrementa lunæ cerebrum gubernantis.

Melancholica inſania quid?

Melancholia verò eſt furor ſive inſania atrabiliaria itidem carens febre, interdum cum omnimodâ, non rarò intervallatâ mentis alienatione, diſtingvitur à ſuperiori per timiditatem & triſtitiam, quibus ſemper hæc paſſio copulatur, ob frigidam qualitatem atræ bilis, ex qua provenit, ejusque obſcuritatem ſeu tenebroſitatem, quâ ſpiritus obnubilat, timidosque & triſtes efficit, quod ſemper tenebris commune, ut timorem & metum incutiant tædiumque pariant, unde ſic affecti abſurda cogitare vel loqui vel operari ſolent.

Signa diagnoſtica.

Signa diagnoſtica hujus affectus ſunt, ut dictum eſt, diuturna mœſtitia timorque, quæ ordinaria & infallibilia indicia ſunt vel præſentis, vel exorturæ inſaniæ melancholicæ, cum conjunctione cogitationum, vel locutionum, vel actionum abſurdarum, atque à ratione conſilioque abhorrentium, omnes etiam melancholici ſunt averſantes converſationis hominum, hilaritatis & recreationis, & econtra ſolitudinem ſectantur, mœrent ſine cauſa, ſuæque ſortis tædio afficiuntur, ſunt deſperabundi, ſuorum negligentes, vitam damnantes, & interdum præ mœſtitia ſibi mortem conſciscentes; diverſas tamen & varias imaginariarum impreſſionum phantaſias ſibi cudunt, pro diverſitate, minoris, mediocris vel majoris conſtitutionis humoris melancholici, alii enim ſe colluviem ranarum, ſerpentum vel aliam in ventre geſtare, & ad quosvis borborygmos ſeu murmura viſcerum earum coaxationes, vel ſibilos audire perſvaſiſſimi ſunt, alii ſuum naſum ad terram usque pendulum eſſe credunt, ejusque alliſionem ad proprios pedes verentur & anxiè cavent, non nulli ſe vitreos vel argillaceos rentur, & occurſum aliorum vitant, ne allidendo in fragmenta diſſiliant, quidam ſe pro Deo, angelo, rege, vel etiam dudum mortuo habent, milleque alias veſanias perſvaſione ſibi tam obſtinatè impreſſas tenent, ut contrariam ſuggeſtionem à nemine recipiant, vel ad ſaniorem mentem redigi valeant, interdum tamen unicâ ſaltem falſa perſvaſione hallucinantur, & in cæteris ſat rationales ſe præſtant.

Melancholia hypochondriaca.

Præter hanc etiamnum alia melancholiæ ſpecies, hacque longè vulgarior oberrat, atque innumeros tam viros quàm fœminas fatigat, quæ hypochondriaca dicitur, cujus ſigna ſunt, quod cum mitiori, imò interdum vix notabili inſania crebram moleſtamque cordis palpitationem, dolorem & gravitatem ſiniſtri hypochondrii, frequentes ventris rugitus, murmura & flatus, acidos ructus, & non rarò vomitus inducat, amentiamq; poſt ſumptum

cibum gravioret, ſed de hac in peculiari agetur capite.

Horum affectuum nimirum amentiæ & delirii fit etiam mentio in ſequentibus aphorismis Hippocratis.

Inſania & melancholia fiunt autumno. lib. 3. aph. 22
Item vere. 3. 20
Qui corporis ſui dolores magna ex parte non ſentiunt, ægrotant mente. 2. 6
Deſipientiæ cum riſu ſunt ſecuriores. 6. 53
Serioſæ periculoſiores. 6. 53
Furori dyſenteria ſalutifera. 7. 5
Item hydrops. 7. 5
Nec non mentis alienatio ſive ejus vehemens motus. 7. 5
Hæmorrhoides inſaniam ſolvunt. 6. 21
Nec non varices. 6. 21
Cui vena in cubito pulſat, furibundus eſt & ad iracundiam præceps. 2. epid. 5
Præcordiorum pulſus mentis turbationem vel delirium portendit. 1. præſag. 25
Frequens oculorum motus inſaniam comminatur. 1. 25
Timor & mœſtitia diuturna indicant melancholiam. lib. 6. aphor. 23
Melancholicæ defluxiones efficiunt furorem. 6. 56
Item repentinam linguæ incontinentiam vel ſtuporem. 7. 41
Nec non convulſionem vel cæcitatem. 6. 56
Deſipientia ex multa potatione pernicioſa. 7. 7
Item quæ fit ab ileo. 7. 10
Nec non à profluvio ſangvinis. 7. 9
Ut & à capitis ictu. 7. 14
Atque in vigilia. 7. 18
Cauſatur ab oſſis præciſione. 7. 25
Si à ſomno ſedatur, bonum. 2. 2

Cauſam harum amentiarum quod attinet, nemo hactenus in ea invenienda ſibi ipſi, multominus aliis ſatisfacere potuit, veteres eam ſtatuerunt calidam & ſiccam intemperiem ab humore atrabiliario oriundam, quæ maniam producat, melancholiæ verò cauſam proximam eſſe ſpiritum tenebricoſum, colore nigro infectum, ſuaque opacitate & tenebroſitate timoré & mœſtitiam parientem, at ſi per inſtantiam quæratur, quo pacto ejusmodi intemperies menti tantoperè hoſtilis & prædominans absque accenſione febris in cerebro ſtabulari queat, cum calor remiſſior febrim producat, quamvis ad delirium pariendum non ſit ſufficiens, tunc etiam Authores graviſſimi hæſitant, quidam reſpondent, ad febrem accendendam requiri calorem fuliginoſum in materia humida exiſtentem, qualis ſit materia febrium putridarum, cujus fuligines ad cor delatæ febrim excitent, ita ut in febri calor ſit quaſi in flamma, in mania verò in pruna, cujus humidum ſit exuſtum & incineratum, nullasque amplius fuligines de ſe exſufflare valeat. Qua tamen reſponſione prior inſtantia neutiquam evincitur, ſed exemplo febris

febris hecticæ plus urgetur, quod illa nimirum majorem humiditatum conſumptionem inducat maniâ, febrem tamen nihiloſecius perdurare ad omnimodam totius humidi radicalis depaſcentiam ac vitæ finem usque.

Alii ad limitandam hanc difficultatem arbitrantur, malignam quandam ac venenatam qualitatem cum dicta ſicca & calida intemperie concurrere, potioremque maniæ cauſam exiſtere, quod tamen ſcrutinioſo ingenio nondum ſatisfacit, præſuppoſitamque difficultatem diluit, qua videlicet ratione hujusmodi intemperies etiam cum malignitate conjuncta non potius febrem, quàm amentiam ſuſcitet, eamque acutiorem, quàm ſi malignitate careret, cum videamus malignas febres etiam ſine notabili caloris exceſſu interficere, quid ergo non perpetrabunt conturmatæ tanto æſtu, qualis in maniacis ſe prodit, adeò ut mediante eo rigidiſſimo aëris hyberni frigori omnes aquas glacianti, omniaque vulgaria olea tota ferè ignea, & ipſiſſimum ignis pabulum per ingentia dolia in ſciſſilem maſſivitatem obrigeſcere facienti, corpus nudum innoxiè objiciant.

Excuſabiles itaque ſunt, qui ad inveniendas in quibusdam incognitâ hucusque abſtruſitate obtectis ſolidiores cauſarum rationes, veterum placitis non ſat fundata ſibi viſis non acquieſcunt, ſed rimando pergunt, philoſophationemque ſuam etiam per ignem cuncta penetrantem inſtituunt, donec aviditati ingenii rerum cauſas cognoſcere felicitatem arbitrantis rationabilius ſatisdent. Quos inter etiam ſunt duo illi mirum in modum, diverſo tamen apud pleroſque reſpectu famigerati viri Paracelſus & Helmontius, quorum hic ſedem animæ ſenſitivæ in ſtomacho tanquam in proprio toro ſtatuit, lienem verò ipſius ſcilicet ventriculi ſolem, coctorem & rectorem exiſtere, inſpirando ipſi fermentum acidum, ciborum digeſtivum, ſuâque innumerâ arteriarum tortuoſitate formare primos animæ ſenſitivæ conceptus, atque hæc ambo membra conſpirare, & conſtituere duumviratum cunctis aliis membris etiam cordi, cerebro, pulmonique imperantem, quoties verò lien alieni quid ſibi irrepſiſſe ſentiat, vel malè ſe habeat, excitare mox per ſuas frequentiſſimas, & fortè quadringentas arterias fortem pulſationem, ad exoticum hoſpitem excutiendum, nō aliter ac in digito ab infixa ſpina durus pulſus concitetur, qui prius latenter & vix perceptus pulſabat, ſicque pulſationem fortem hypochondrii eſſe à liene ſpinoſo, & denunciare amentiam juxta illud Hippocratis: *Quibus vena fortiter pulſat in hypochondrio, his mox mens ægrotat.* Hinc itaque probari, amentiam prodire ex dicto duumviratu, ut & ſomnum & ſomnia, primosque conceptus turbationum formari in ſede animæ, uti pateſcat in eſuriente, cui triſte aliquod inopinato nuntium adferatur, quòd e-veſtigio intercidat appetitus, ſtudiumque nimium prius gravare ventricu-

triculum, poſtmodum verò amentare, opiata ſomnum inducere ad huc exiſtentia in ventriculo, ſemenque hyoſcyami per errorem introſumptum maximam peperiſſe inſaniam, etiamnum immorans ſtomacho, ſeipſo ſpectante, eamque eſſe ſanatam per vomitorium intra ſemihoram, vinum inebriare adhuc contentum in repleto ſtomacho, & diverſas inſaniæ ſpecies cauſare, ut unus rixetur, alter ſaltet, alius cantillet &c. eſurientem ſomniare de conviviis, & gravatum ſtomachum parere incubum, eoque palam fieri, omnem phantaſiam formari in ſtomacho, amentiamque nil aliud eſſe quam vigil ſomnium, ac ſedere plerunque in hypochondrio, & ſi ſit absque materiali errore, dare ſaltem impreſſionem ſive ideam dementem ſæpe per vitam durantem, imò ad poſteros traducem, velut maculam à prægnante fœtui impreſſam, ſi verò ſordes ſimul adſint, provenire inde febrem & delirium febrile.

Verumenimverò licet omnia hæc concedantur, nondum tamen inde ſat eluceſcit, ubi ſint diverſa diſtincta diverſoria febris & amentiæ, undeque huic aliàs toti ſtolidæ tantum judicium, ut opportunius noverit diverti in nitido maniaco, quàm ſordido febrili hoſpitio.

Paracelſus verò potiſſimam cauſam veſaniæ & furoris tribuit quibusdam ſpiritibus in natura oberrantibus, quos phantasmata vocat, eosque nec cœleſtes nec infernales eſſe aſſerit, inviſibiles tamen, & prope homines libenter verſantes more canum, hominisque nimium in phantaſia ſe profundantis menti ſe ingerentes, & amentantes.

Hæc cum captum noſtrum transſcendant, in medio relinquimus, malumusque cum cæteris cauſam genuinam neſcire, quàm ſupra vires ſcrutando inſaniâ periclitari.

Maniæ igitur cauſam quod attinet, aliquid ſupernaturalis interverſari opinamur, naturaliter enim vix fieri poteſt, ut nudum corpus humanum majori ex parte materiâ glaciabili conſtans hyemis frigidisſimo tempore diu inglaciatum vel non perrigeſcens perduret, quod tamen maniacis nihil incommodi affert, ſed atrociſſimum frigus dies noctesque etiam ſuper gelidiſſimo marmore nudi ſupinantes absque damno perferunt, atque inſuper tactu calidi ſentiuntur. Cum tamen videamus animalia etiam frigori aſveta, & contra illud pelliceis quaſi ſeu pellibus ſpiſſis villoſis vel plumis munita tantum frigus vix diu ſine læſione ſuſtinere, ſed tepida ſtabula requirere, aves ſe occultare, vel in calidas regiones ſecedere, ipſasque feras in luſtra & ſpeluncas ſe abdere, aquas in glaciem concreſcere, panem, ova, poma, carnesque glaciali duritie imperſecabiles fieri, & nil ferè contra gelu perſiſtere præter ſpiritus igneos, ut ſunt ſpiritus vini, ſpiritus nitri, vitrioli, ſalis, urinæ, aqua regis, fortis, & ſimilia. Percipimus etiam in Evangelio, complures morbos acceptos ferri ſpiritibus, ſicuti lunaticus ille Marc. 9. caduco laborans, & ſæpè in ignem

&

& aquam cadens & ſpumans, morbum ſuum habebat à quodam ſibi inhabitante ſpiritu, quem Chriſtus vocat ſpiritum mutum & ſurdum Et Luc. XI. iterum ſpiritum è muto ejecit. Item Luc. XIII. mentio fit fœminæ per 18. annos ſpiritum infirmitatis habentis, qui ipſam fecerat incurvam, ut ſe non poſſet erigere. Quidni ergò etiam adhuc hodie permittente Deo morbi quidam à diverſis ſpiritibus effici valerent, huncque ejusdem primordii participem eſſe poſſe.

Melancholiæ autem ſtabulamentum in hypochondriis eſſe, ejusque cauſam terreſtrem quandam fœculentiam ac frigidam ſiccam intemperiem exiſtere, non obſcurè elucet, cum ex ejusmodi diæta, aëris conſtitutione, & auxilii genere certis periodis & intervallis exacerbetur & remittat.

Prognoſis.

Prognoſis horum affectuum partim continetur in ſuperioribus aphoriſmis, partim verò in hunc modum experientiâ deprehenditur: Quod nimirum mania ſit morbus non quidem lethalis, at vehemens, & ob deformationem Divinioris partis nempe mentis, & diuturnitatem planè horribilis, durans per menſes, annos & ſæpè per totam vitam, ac medicamentis hactenus notis vix ullatenus cedens, cujus difficultas plurimum augetur defectu rationis, quo ægri ad ſalutem ſuam cooperari & obtemperare nec norint nec velint. Facilioris tamen curationis eſt, quæ fit cum riſu quàm quæ ſtudio, ſolviturque ſpontaneis ſudoribus prodigis, fluxibus alvi, hæmorrhagiis infra vel ſupra & varicibus.

Idem ferè etiam de melancholia prognoſticandum venit.

Curatio.

Curationem tradit ſequens Authoris

TEXTUS:

IN ejusmodi caſibus (a) I. *exhibeatur cæteris paribus aqua benedicta.*

(a) Videlicet in qualibet deſipientiæ ſpecie.

Luna potabilis.

II. *Succus Lunæ viridis* (*aliàs liquor lunæ & luna* (b) *potabilis*, *qualis quidem haberi poteſt. Vera enim lunæ tinctura non habetur niſi per menſtruum univerſale*) *qui fit hoc modo*:

℞. *ſalis tartari optimè purificati partes duas, terræ ſigillatæ albæ partem unam, pulveriſentur in porphyrio tenuiſſimè, poſtea in crucibulo ſuperius operculato* (*cum luto*) *gradibus ignis ab initio obſervatis, in furno anemio ita ſtatuantur, ut tandem igne vehementiori ad fluxum quaſi usque per horas 24. maneant* (*propter terram ſigillatam non fluit materia, ſed quaſi fluere videtur*) *ubi refrixerint omnia, ſal tartari reperitur in crucibulo inſtar vitri viridis, hoc exime, & tenuiter reduc in pulverem. Hujus* ℞. *partem unam, calcis lunæ finæ per aquam fortem ſolutæ, & communiter*

niter per cuprum præcipitatæ (in aquæ copia) ac diligenter postea ab omni acrimonia liberatæ partes duas, misce curiosè invicem, denuò in pyxide vel tigillo cæmentatorio perlutato pone in arenam, & subministra ignem à primis gradibus lentum, postmodum etiam fortiorem subtus & supra, ut vasculum candeat, & cæmentetur materia per 12. horas, ita tamen ne fluat, & si fortè fluxerit, laborem denuò repete.

Refrigeratis vasis exime totum illud, & subtiliter tere, & in cucurbita lati fundi affuso spiritu vini optimo extrahe rubedinem (rubedo non est à lunâ, quæ tantum cæruleum vel viridem colorem continet, sed à tartaro) per dies 6. 7. vel 8. Decantato hoc spiritu vini alium affunde, & in digestione ut antea repetitis vicibus rubedinem vel flavedinem extrahe. Extractiones omnes serva, luna verò in cucurbita post extractionem rubedinis apparebit cærulea aliquantulum. Hanc igitur paulatim exsicca, & in marmore terendo in pulverem reduc, serva diligenter. Extractiones verò rubeas collectas destilla per balneum, & prodibit spiritus vini, rubedo verò tota manebit in vitro instar sanguinis. Hanc cum lunâ illâ cæruleâ reservatâ tere minutissimè, & cum iis junge vel misce duplum silicum calcinatorum (quod fit si igniti aliquoties in aqua extingvantur) diligenter misce, & ex sublimatorio fictili, seu cucurbita humili ad sublimandum pone in arena, observatis gradibus, igne tandem vehementiori, & ascendit seu elevatur luna tota cærulea instar saphyri, remanente in fundo ipsius corpore crasso nigro.

Hanc nigram materiam diligenter exemptam tere in marmore, & aquâ calidâ aliquoties elue, postea moderato igne calcina (in vase terreo) ut abeat in calcem levissimam (ut in calcinatione antimonii semper movendo spatulâ) ex hac calce cum destillato antea à rubedine spiritu vini ad supereminentiam trium vel quatuor digitorum superfundendo illum extrahe, sal digerendo scilicet per tres vel quatuor dies in balneo optimè clauso vase. Lactescente aliquantulum spiritu vini, hunc spiritum aufer à fecibus, & perge calcinando & extrahendo, donec satis est, hoc est donec nihil amplius salis prodierit, nec lactescat spiritus vini. Extractiones omnes collige, & spiritum vini inde evoca destillando in M. B. donec circiter quarta duntaxat pars totius in fundo relicta fuerit. Pone hanc in locum frigidum humidum, & sal

ſal lunæ translucens inſtar cryſtalli ſuccreſcit ſeu granulatur. Spiritum vini reliquum collecto priore ſale denuò ad quartam usque partem deſtilla, & ſal granulatum viciſſim collige, & ſic perge, donec omne ſal collegeris. Salia collecta omnia diligenter exſicca & ſerva.

℞. tunc cœruleæ lunæ ante ſublimatæ & elevatæ partes duas, ſalis jam collecti partem unam, tere in marmore invicem, & per retortam igne arenæ deſtilla in oleum, vel liquorem cœruleum lunarem (aliquantulum vireſcentem) quem liquorem collectum diligenter ſerva. Ejus doſis eſt à gutt iij. ad IV. in convenienti vehiculo, in omnibus affectibus capitis, præſertim in phrenitide, melancholia hypochondriaca, paraphrenitide, maniâ, apoplexiâ, paralyſi, epilepſia, memoriâ deperditâ ſeu debili, vertigine, catarrho &c.

Principale certiſſimum & probatiſſimum (c) remedium in omnibus affectibus cerebri, hoc mirabiliter reſtituti per annos multos catenis conſtricti.

(b) Plures ſunt modi argentum ſive lunam redigendi in potabilitatem ſeu liquorem medicinalem in aliis vehiculis propinabilem, vehicula enim convenientia ſunt quaſi auriga, metallica medicamina ad deſtinata loca pervehens, ſine quo etiam tanta non præſtant, quanta ipſis attribuuntur, utut legitimè præparata ſint.

Cum ergò varii modi ad unum ſcopum ducentes expetantur ob diverſa ingenia diverſasque commoditates præparandi, dum unus in hoc alius in alio ſit magis expertus, promptus, materialibusve inſtructus, aliter atque aliter lunæ potabilitas inſtitui poteſt ſequentibus manipulationibus.

Purgatio argenti per cineritium.

Ante omnia ad manus præſtò ſit argentum repurgatum, quæ repurgatio fit per cineritium ſive cupellationem hoc modo: ℞. cineres vulgares faginos, ſalicinos vel alios percribratos, ut à carbonibus & lapillis ſegregentur, tum ex eis aquâ vulgari omnem elixivia alcalitatem ſive ſalſedinem, donec nullum amplius ſaporem acrem in infuſione aquæ deprehendas lingvæ guſtatione, ſuperfunde tunc elixiviato cineri in magno vaſe copioſam aquam, & cinerem in fundo ſubſiſtentem hinc inde fuſte aliquo per aquam dimove & circumagita, ut aqua probè à cineribus turbetur, expecta tum aliquandiu & craſſiorem partem cinerum rurſus ad fundum ſubſidere permitte, leviorem verò adhuc in aqua turbida natantem, cum aqua ſimul defunde, aliamque claram remanentiæ ſuperfunde, & movendo cineres iterum aquam turba, & poſtea ſubtilem turbulentiam cum aqua decanta ad priorem, ac ſimul omnem ad fundum ſubſidere permitte, tum ſupernatantem aquam claram

claram effunde, aliamque dulcem communem reinfunde, ut reliquum salsedinis, si qua supersit, totum eluas, quo facto, edulcoratum cinerem eo usque exsicca ut possit conglobari, ex eoque fac globos vel pilas, quas in calore penitus exsiccatas in furno figulino perure, ut frustillula carbonum, quæ fortè in cribratione simul perciderunt, concrementur, cinisque per totum valdè subtilis fiat: cinerem hunc perustum, contritumque denuo aquâ edulcora, ut ignea impressio eluatur, hoc enim nisi fiat, capellæ, quæ ex isto cinere parantur, facilè concidunt in frusta, si candefiant, more calcis vivæ concidentis ab aëre frigido in pulverem. Tum cinerem istum rursus exsicca, & in loco mundo asserva, cavendo ne quid rei alterius admisceatur.

Præparatis sic cineribus lignariis, etiam de cineribus ossium tibi prospicias, qui optimi fiunt ex ossibus vitulinis, item bovinis, ovinis & equinis, sed non porcinis, hæc similiter incendio furni exponas, donec pulverabilia & nivea sint, tum contunde ea in pulverem, & aquâ clarâ edulcora, nec non super marmore tere in subtilem cinerem, qui cribro transmissus pariter asservatur.

Ad hæc duo præparata à plerisque etiam accipitur argilla cinerei coloris, ut ea compactius cohærere faciat, quam itidem aquâ dissolvunt in amplo vase, & agitando subtiliorem partem cum aqua turbida deluviant, eâdem ratione ut cum cineribus factum est, eamque exsiccatam ad usum reponunt.

Jam pro repurgatione argenti è dictis speciebus cupellæ & testæ probatoriæ finguntur, capiendo cinerum lignariorum 20. partes sive uncias, farinæ commemoratæ ossium 8. uncias, argillæ præparatæ octavam partem totius, nempe 7. lothones, hos subtilissimos pulveres sedulò invicem commisce, & per cribrum angustum transmitte, ut per minima conjungantur, humecta eos aquâ purâ saltem, ut cohærens exinde fiat massa, non nimis humida, aliàs instrumentis se agglutinat, & efformationem cupellarum impedit, quomodo autem cupellæ ex hac massa fiant, apud probatores metallicos & monetarios videre est, ad hanc verò repurgationem requiruntur testæ, sive majores cupellæ, qua una vel altera marca argenti repurgari queat, ad ejusmodi testam capias saltem parvam paropsidem terream, vel annulum ferreum in diametro circiter sex digitos transversos amplum, ac ipsum dictâ mixturâ imple, & fortiter digitis imprime, & si totus compressè repletus est, intrude in medio cavitatem cum aliquo globo ligneo vel ferreo, atque probe exsiccare sine; postmodum circumpone lateres in distantia semispithamæ à testa circum circa, & testam terreo fornice sive tegula obtege, ne carbones vel cineres illabi possint, satis tamen spacii inter ipsam & tectum tegulæ maneat ad introspiciendum & argentum imponendum.

Quibus

Quibus ſic inſtitutis incipe ſtruere ignem, in circuitu teſtæ prius ponendo prunas, quibus ſuperinjice carbones mediocres (non autem comminutos quia inæqualem ignem præbent) donec tota tegula carbonibus ſit obtecta ignisque ardeat ad luculentum teſtæ candorem, quam ita ad ſemihoram probè percandere permitte, poſtmodum impone tres partes plumbi ad unam partem argenti, & quando rotando absque ſubſaltatione diffluit, tum quoque argentum infer, & ignem ſat fortem continua ad totalem usque plumbi conſumptionem, quod æſtu ſupernè & ad latera afflictum ſenſim per poroſam mixturam in teſtam fugit, ſecumque omnem impuritatem ab argento rapit, atque id purum relinquit.

Ejusmodi argentum purgatum ſive luna fina requiritur ad præcedentem lunam potabilem, vel alios ejus potabilitatis modos, quomodocunque inſtituantur, quam quidam compendiosè ſe nacturos ſperant ſolvendo lunam ſpiritu nitri rectificato, eumque inde redeſtillando ad tertias ſive cuticulæ apparentiam, ubi reliquum in loco frigido reponunt, donec luna cryſtalletur, cryſtallos iſtas in patella vitrea leniter ad ignem exſiccant in pulverem albicantem, cui admiſcent clarificati ſalis armoniaci duplum, aërique libero humidiusculo proſtituunt, donec quædam viridiuscula cæruleitas prolecta conſpiciatur, quâ apparente materiam ſublimant in cucurbita cum alembico in arena, repetitis ſublimationis cohobiis, quoad anima lunæ ſufficienter ſurſum evecta ſit, quam poſtea edulcatione à ſale armoniaco liberant, & denuo ſpiritu vini rectificato & ſpiritu urinæ unito ejus tincturam eliciunt, per reiteratas recentis menſtrui reaffuſiones, quousque omnis tinctura extracta ſit, quam abſtrahendo ſpiritum vini ſuperfluum in liquoroſam eſſentiam redigunt, & in convenientibus vehiculis adminiſtrant.

Alii puriſſimum argentum tundendum curant in laminas ſpiſſitudine cultri menſarii in tergo ejus, easque in fruſta conſciſſas indunt pixidi terreæ cementatoriæ cum ſale communi puro ſtratificando, & operculo ſuperlutato cementant tali igne, ne materia fluat, ſed obſcurè candeat per 24. horas, vel etiam tres dies, poſtea ſalem abluunt, & cum recenti ſtratum ſuperſtratum faciunt, denuoque cementant, atque hoc repetunt & continuant, quoad luna ſit in calcem redacta, & ſuperfluâ nigredine ſpoliata, calcem iſtam cum ſulphure vulgari flavo conterunt, atque ſulphur inter ardentes prunas deflagrare ſinunt, eamque calcinationem cum recenti ſulphure aliquoties repetunt, demum probè candefactâ lunâ, quò omne ſulphur evaporet, calcem extrahunt ſpiritu ſalis armoniaci, eoque ablato iterum ſpiritu vini tartariſato, atque hac eſſentiâ pro lunæ potabilitate utuntur.

Alii ſimpliciter lamellata puri argenti fruſtula cum ana optimi ſulphuris ſtratificata in vas terreum re-

condunt, atque operculo tegunt, tum vas igne circulari circumvallant, lunamque ad omnem usque sulphuris deflagrationem ignescere sinunt, postmodum eam jam fragilem redditam in pulverem redigunt, atque iterum cum decima sui parte sulphuris super marmore conterunt, & rursus super prunis sulphur efflammare permittunt, hancque sulphuris admixtionem & incensionem aliquot vicibus reinchoant, & sic luna sensim acidum sulphuris secum retinet, & per illud vitriolescit, adeò ut injecta aquæ ferventi solvatur, nempe quantum ejus vitriolaceam naturam induit, reliquum quod in aqua nondum est solubile, iterum sulphure calcinatur, & aquâ calidâ eliquatur, donec nimirum tota luna in vitriolum convertatur. Quod tunc more vitrioli veneris paululum calcinatur, atque additione pulveris silicum in spiritum & oleum per retortam destillatur. Caput mortuum tractatur vel per sublimationem salis armoniaci, vel per ejus rectificatum spiritum, donec ejus tinctura habeatur. Et sic quodlibet seorsim cum appropriatis aliis in usum vocari poterit.

(c) In defectu verò ejusmodi lunæ potabilitatis non contemnendam pœnitendamve ejus vicem supplere potest tinctura florum hyperici, per spiritum vini extracta, ac guttatim in aliis vehiculis impotationi porrecta, ejus enim continuato usu ad sanam mentem redierunt, qui per quatuor annos vinculis catenisque coërcendi fuerunt, non enim immeritò hæc herba fuga dæmonum vocatur.

Atque hæc sunt generalia ac nobilissima remedia ad quamvis desipientiam chronicam, uti & sequentia Authoris:

III. *In insania, mania, melancholia etiam tanquam specificum laudatur sangvis asini (asini sangvis durat annum tantum; hac æstate 1615. fabrum quendam lignarium restituit ex venis post aures captus, in quem linteola munda nulli usui antea exposita macerentur & exsiccentur)* NB. *analogia* (d) (*asinus est animal melancholicum.*)

Usus: ex his laciniis cape quantitatem duos digitos latam, & unum pollicem longam, macera in haustu aquæ fontanæ, donec color exeat. Hanc aquam da epotandam talem morbum passo, triduo integro manè semel, & quantum ejus fieri potest, sudorem evoca (quem elicit hic sangvis.)

(d) Author vult dicere, asinum esse animal stolidissimum, ideò sangvinem capitis ejus exsiccatum imbuere postmodum aquam, cui immaceretur, virtute medicâ depellendi morbosam stoliditatem humani capitis. Jam verò Author generalibus remediis subnectit specialem curationem cujuslibet prædictarum insaniarum.

Maniæ cura perfecta talis est: Curatio maniæ specialis.

1. Ex-

1. Exhibeatur vomitorium, imprimis aqua benedicta.

2. Post vomitorium per aliquot dies capiat decoctum anagallidis flore purpureo (sine omni additamento, vinum nullo modo exhibeatur.)

Lixivium capitale.

3. Præparetur lixivium tale: ℞. herbarum cephalicarum cum floribus q. v. coque in aqua fontana, deinde ℞. baccarum lauri & radicum hellebori nigri ana q. s. contundantur invicem crassè, & insuantur sacculo interpassato & longiori. Sacculum coque aliquantulum in prædicto lixivio. Tandem per novem dies continuos accipe singulis diebus istius lixivii lib. ij. calefac, & cum linteolis in eo madefactis, & leviter expressis fove caput rasum per integram horam, postea sacculum istum applica suturæ coronali (quamdiu calet) cum bona ligatura, patiens incumbat lecto, & si fieri potest, quiescat. Tunc mira expurgantur per omnia capitis emunctoria, & alvus simul aliquantum fluit. (Hinc colligitur à quibusdam usum hellebori apud veteres fuisse externum potius quàm internum) sic nimirum fuligines inhærentes cranio & cerebro mirabiliter dissolvuntur, quod sanè nulla remedia alia præstare poterunt.

Experimentum ad maniam.

4. Commendantur in mania folia (e) *buxi (hoc nondum ratum* (f) *commendari tamen audivit) ejus ℞. folia novem in minimas particulas cum cultro scissa exhibent in uno atque altero cochleari aquæ lavendulæ jejuno ventriculo, præmissis antea præmittendis, & si fieri potest, sudorem eliciunt, repete semel atque iterum.*

(e) Hoc experimentum Author excerpsit è tractatu de peste Jobi Kornthaueri, & quia ipse non expertus est, pro commendato tantum tradit, ideo *(f)* D. Michaëlis in parenthesi de ejus veritate dubitat, Kornthauerus tamen affirmat se ipsum esse expertum, meum tamen exemplar Kornthaueri non habet folia buxi sed Buchbaumblätter id est folia fagi, utrum autem ita scripserit vel Buxbaum id est folia buxi ut Author noster habet, incertus sum, & relinquo illud experimentali certiorationi.

Laudatus jam Kornthauerus (& dudum ante ipsum Carrichterus) adhuc aliud remedium à seipso probatum ad quamlibet insaniam commendat, sequenti normâ instituendum:

Aliud experimentum.

Cape nigrum arietem vivum, ipsiusque caput unâ cæde celerrimèque decolla, atque illud adhuc calens cum pelle & pilis in repletam aquâ ollam ferventem injice, atque operculo obtectam coctioni permitte. Peractâ concoctione extrahe omnem ex capite cerebri substantiam, atque admisce ei macis,

nucis moſchatæ, caryophyllorum, zingiberis &c. prout conveniens videbitur, pondus tamen nucis moſchatæ cæteris prævaleat, commiſce cuncta invicem, atque ex ſubacta maſſa effinge globulos, quos aſſerva, horum ſingulis veſperis unum magnitudine nucis juglandis patienti jam cubituro devorandum præbe, ſecando pariter venam in ipſius fronte; ac poſt 14. dies medianam, elapſisque iterum 14. diebus ſectionem venæ frontis repete, potus ipſius ſit aqua cum admixtione ſpiritus vitrioli.

In omni etiam (inquit) inſaniæ ſpecie & ante omnia caput ægri, ſi natura ejus permittit, expurgandum eſt pilulis de maſtiche vel ſuccino vel ex gr. talibus:

Pilulæ caput purgantes.

℞. extract. card. bened. ʒij.
gummi ammoniac. ʒiſ.
maſticis.
ſuccini an. ʒj.
aloës lotæ ℥iſ.
m. f. cum aq. betonicæ pilulæ.

Harum dabis ʒſ. ante cœnam, nec non poſt cœnam iterum ʒſ. vel integram ʒj. ſub noctem ante lecti ingreſſum, poſtridiè defluxiones à capite detrahit, (reſolvens interim matetiam peccantem ut varorum inſtar in facie appareat) quantumvis verò non admodum per inferiora purgent, non refert, ſuccenturiato enim alio purgante id mox ſequenti mane fieri poteſt, ità ut præceſſâ per noctem præparatione per cōmemoratas pilulas, ſequenti mane optima evacuatio ſequatur mediante hac propinata potiuncula:

℞. mannæ Calabr. ℥ſ. reſolve in aq. betonicæ q. ſ.
colaturæ adde ſyr. roſar. ſolut. ℥j.
diagrid. præparat. gran. IV.
m. f. potio calida aſſumenda.

Adhæc ſi fieri poteſt provocentur hæmorrhoides, quod hunc in modum obtinetur:

Parabis balneum ſive ſemicupium ex decocto chamæmeli, malvæ, ſegmentorum raparum, cum 4. manipulis ſalis communis, ſalis nitri, calcis vivæ an. ℔j. &c. huic inſideat æger ut ejus venæ molleſcant, deinde aperiatur ipſi ſaphæna vel mediana in poſteriori parte pedis prope calcaneum, ut ſangvis à capite deorſum trahatur; tum accipe ſuccum ceparum expreſſum vel fel bovinum, immerge ei goſſypium, illudque ano impone, & ſi etiamnum non aperiuntur, ſcalpelli inciſione id promovebitur, ut ut verò hic modus curationis injucundus ſit, mirum tamen in modum apertio hæmorrhoidum amentiis opitulatur.

Si ingens capitis fervor concurrat, pro ordinario potu hæc mixtura convenit:

Potus pro maniacis.

℞. aquæ betonicæ.
roſar.
nymphææ an. ℥IV.
aq. fontanæ menſur. j.
ſpiritus vitrioli viridis vel ejus loco vulgaris quantum ſufficit ad gratam acetoſitatem de hoc affatim bibant & nil aliud per aliquot dies.

Hac methodo curavi nonnullos catenis antea ligatos, qui (Deo laus ſit) præcipuè à potatione immixti

ſpiritus

ſpiritus vitrioli per aliquod tempo-ris ſpacium, ac confortatione cere-bri per remedia duo à me probata (è cerebro arietis &c. & ſupradictis foliis ab Authore noſtro edoctis) convaluerunt. Hæc ille.

5. Ultimum in hoc morbo re-fugium eſt cranii apertio cum tre pano. Vide infra in fine capitis de phrenitide & paraphrenitide.

Curatio melancholicæ inſaniæ ſpecialis.

Melancholiæ cura:

In melancholia purgantia ſunt præter vomitoria:

1. Pulvis diaſenæ laxativus.

2. Radices hellebori præpara-tæ. (g)

3. Optimum eſt ſpecificum pur-gans Paracelſi.

Extractum hellebori.

(*g*) Ea præparatio ſuperius inter cathartica vegetabilia tradita eſt. Optimè etiam huic morbo conve-nit hæc præparatio: ut nimirum co-qvantur hæ radices in aqua ſimplici pluviali per aliquot horas, donec ni-mirum omnem virtutem in aquam depoſuerint, aqua colata evapore-tur, ad conſiſtentiam inſtar mellis, quam quidam denuò ſpiritu vini ex-trahunt, fecesque per filtrum ſegre-gant, ſpirituque vini ad ſpiſſitudi-nem abſtracto reſiduam eſſentiam paucis granis ad purgandum in affe-ctibus melancholicis exhibent, ſpi-ritus vini tamen potiorem virtutem ſecum abdiſtillando rapit, hæc enim radix eſt quaſi antimonium vegeta-bile, conſtans velut meris floribus ſive ſalſitate volatili, quod qui non vult credere, evaporet dictam radi-cis cocturam in aqua factam per

alembicum, aquamque exſtillantem excipulo colligat, ac deguſtet, non obſcuram enim acredinem guſtu in ea deprehendet, hinc etiam incaſ-ſum deſudant qui per incineratio-nem dictarum radicum copiam ſa-lis alcali ex eis ſibi promittunt, pau-ciſſimum enim ſalis fixi continet, multum verò acredinis ſalſæ volati-lis, quod optimè norat ſublimis in-genii Carrichterus, docens has ra-dices infundere in bono vino ad mi-nimum per tres ſeptimanas, at non ultra quinque, atque deinceps vi-num deſtillare per alembicum, ac iſto deſtillato vino loco corporalis radicis hellebori ad purgandum uti.

Pro cerebri confortationibus eſt:

1. Elixir proprietatis Para-celſi.

Eſſentia croci.

2. Eſſentia croci cum aquâ vi-tis deſtillatâ (aqua vitis fit ex vi-tibus inciſis, quæ poſtea deſtilla-tur propter conſervationem) ex-tracta.

3. Liquor lunæ, de quo ſupra.

4. Extractum alkermes cum extracto gummi ladani adjecta particula ambræ & moſchi.

Nota: extractum alkermes fit neque per ſpiritum vini, neque per aliud menſtruum, ſolus ſuccus pomorum redolentium præſtat. Illud extractum poſtea diutius conſervatur, ſi poſt confectam præparationem ſpiritus vini ad-miſceatur, aliam præparationem vide ſupra de confortantibus.

Extractum lapidis lazuli.

5. *Extractum lapidis lazuli:*
℞. *lapidis lazuli quantum placet, igniatur sexies vel septies, & toties extingvatur in spiritu vini, tandem in pulverem redigatur, & cum aqua melissæ ipsius recrementa terrea eluantur* (abschlichen) *redigantur in pulverem tenuissimum, & cum spiritu vini digerantur in calore per septimanas tres vel quatuor, postremò per destillationem aufer spiritum vini à toto, & remanentiam diligenter serva. Est extractum lapidis lazuli dosis à ℈ſ. ad ℈j. in melancholia, epilepsia, vertigine, cephalalgia. Quartanæ medicamentum præstans in liquore appropriato.*

Medicinam melancholiæ specificam Paracelsus ponit in floribus antimonii bis, ter, quaterve pro morbi contumacia cum pauca theriaca exhibitis.

Melancholicis pulvis fumariæ sæpius exhibeatur & liberantur. Item aqua & conserva elenii, essentia chelidoniæ minoris in melancholia hypochondriacâ mirè confert.

Hypochondriacum Zwingeri.

Zvvingeri in hypochondriaca recepta:

℞. *quinque radicum aperitiv. an. ℥j.*
buglossæ.
carduibenedict. an. p. j.
absynthii parum.
sem. fœnic. ʒj.
carthami ʒſ.
fol. senæ ℥iſ.
agarici.
tartari albi an. ℥ſ.
zingib.
cinamom. an. ʒſ.

Parentur omnia (h) *pro vino. Inde sumantur quotidie tres cyathi manè per tres hebdomadas usque ad ægri langvorem.*

(*h*) I. e. concidantur radices ac herbæ in particulas, semina ac aromata grosso modo contundantur, omnibusque sacculo infarctis superfundantur circiter VI. lib. vini albi boni in cantharo lapideo, qui probè obturatus seponatur per tres dies, donec nimirum vinum probè sit essentificatum; cujus postmodum haustulus diluculo, meridie & sub lecti introitum parcior vel uberior prout operabitur, bibatur.

Aqua antihypochondriaca secreta.

Magni nominis medici aqua secreta melancholiæ hypochondriacæ convenientissima.

℞. *flor. borraginis.*
buglossæ.
stœchados Arab. an. ℥ſ.
rorismarini.
majoranæ.
melissæ an. ʒiiſ.
rad. buglossæ ʒij.
pœoniæ ʒj.
aq. buglossæ.
borraginis an. ℥iij.
syrup. granator. ℥iiſ.
pulv. cinamom. grossi.

galang.
caryophyll.
Croci.
sem. basilicon. an. ℥j.
Superfunde vini Rhen. ℔iij. stent in infusione per duos vel tres dies, deinde destillentur in Balneo.

Digestivum in affectibus hypochondriacis.

Digestivum excellens in hypochondriaca:

℞. salis tartari crystallini ℈j.
ol. vitrioli vel acidi sulphuris gut. XX.

m. in jure prunorum vel alio jusculo per biduum reiteretur vel triduum, postea purgetur cum apozemate ex cholagogis & phlegmagogis cum suis correctoriis & carminativis.

CAP. III.
DE HYDROPHOBIA SIVE INSANIA EX MORSU CANIS RABIOSI; Germ. der Wasserscheu.

Quanquam canis sit animal homini ferè omnibus aliis fidelius, eumque valdè amet, sectetur, ac pro eo per noctem excubias agat, imò quibusdam proprii corporis partibus & recrementis ægritudinibus humanis medicamenta suppeditet, attamen in rabiem incidens fit homini & pecoribus venenum funestum, quemcunque enim mordet, vel nudo attactu salivâ commadidat, eum hoc modo ad parem perniciosamque rabiem fermentat, adeò ut exacto certo temporis intervallo in hydrophobiam, hoc est aversationem aquæ omnisque rei liquidæ incidat, sitique emoriatur.

Hoc itaque ne fiat, tantumque periculum à cane pertimescendum sit, cautè cavendum est, quod primariò fit cognitione causarum canes rabificantium, quas vulgus è Columella persvasum putat esse nervosam congeriem vermibus similem sub lingva canum existentem, vel extremo caudæ apici adhærentem, quâ ipsis adhuc catulis secundò exemptâ, vel extremitate caudæ abscissâ, canes postmodum haud fore rabiei obnoxios; rabidos quoque eos effici linctione humani sangvinis, vel devoratione carnis salitæ, item nimio solis æstu fervefactos, ut fit diebus canicularibus, vel ab aliis rabiosis demorsos, vel saltem eorum spumâ salivâve attactos.

Imprimis autem eos facilè efferari prædictâ congerie non exsectâ, utpote quæ inflammetur, & putrescat, lingvamque simul incendat, ac in tumorem elevet, atque os impleat totum pituitâ & spumâ contagiosâ.

Signa canis rabientis.

Cognoscitur verò canis rabiosus ejusmodi signis, quod escæ & potus redditur abstemius, auriculis caudâque demissis, lingvaque ex ore pendulâ circumcursitat, cum voce raucâ vel mutescente, copiosâque spumâ ac pituitâ ex naribus & hiante rictu exsalivante, nec non oculis obliquè ac torvè rutilantibus in obvios defixis, in quos etiam sive homines sive pecora sint, noti antea vel ignoti, indiscriminatim irruit, atque impræcesso latratu mordet,

cujus demorſionis vulnus initio ſæpè non videtur magni momenti, ſed ſponte atque haud difficulter ſaneſcit, at peracto jam tempore quadraginta dierum latens in corpore fermenti rabifici noxa inopinatò ſe prodit, ac morſum in mortis periculum deducit.

Sequuntur autem morſionem hæc ſymptomata: locus vulneratus dolet, vulnus tamen brevi & ſuapte ſponte conſolidatur, poſt 40. verò vel plures dies, dudumque conſolidato vulnere, læſus ille plus ſolito & absque cauſa ſibi cognitâ contriſtatur, ac paulatim cogitabundè ſe fixis & melancholicis cogitationibus improfundat, ſomniaque ſomni tempore ſibi cudit de invadentibus ſe canibus ferocibus, pavidisque cum illis luctamentis, quibus ſubinde ad auxilium implorandum neceſſitatus cum clamore evigilat, hæque melancholicæ phantaſiæ ſenſim increſcunt, donec tandem planè turbatâ mente obſcura loca & ſolitudinem ſectetur, lucem & hominum conſortium averſando, ſecumque ſolus murmurans alloquentes torvè intuendo. Succedit his horror ab omni conſpectu vel mentione aquæ, ac liquidæ potulentæve materiæ, conſociatus ſiti indies vehementiori, cum faciei & oculorum rubore, & nonnunquam febre, & tandem extremorum convulſione. Et quamvis ſitis mirum in modum ipſum excruciet, bibere tamen non audet, ſed ab omnibus liquidis expaveſcit, horret ac timet, donec morbo & ſiti conficiatur.

Curatio.

Curationis ſequentia paucula tradit noſter

TEXTUS:

IN hydrophobia nobiliſſimum medicamentum eſt mixtura (a) *ſimplex, ut ſcilicet ſudet patiens.* (b)

(a) Mixtura ſimplex vocatur etiam diaphoreticum in peracutis Paracelſi, conſtatque ex tribus ſpiritibus, nempe ſpir. theriacalis quinque partibus, ſpir. tartari tribus partibus & ſpir. vitrioli unâ parte, mixtis invicem & ſervatis in vitro probè obturato, doſis ejus eſt ʒj. in convenienti vehiculo pro morbi conditione, in hoc verò affectu poteſt adminiſtrari in aqua anagallidis cum flore rubro.

Experimentum certum ad morſum canis rabidi.

(b) Melius eſt præcipitare patientem fune alligatum in id quod tantoperè exhorret, nempe in profundam aquam, evenietque ei idem quod accidit hydrophobis ſacri lavacri ethnicis, qui tantoperè immerſionem in aquam horrent, & tamen cœcò fidei obſequio in eam præcipitati à ſuo rabiei veneno æternum convaleſcunt. Tali etiam planè modo fit noſtris hydrophobis, ut aquis ſubmerſi ſuam rabiem deponant, id verò hactenus à Belgis factum eſt in mari ſalſo, at Helmontius eos imitando in quibusvis aquis dulcibus eundem nactus eſt eventum, debentque hydrophobi ſubmerſi detineri ſubter aquis ad tantum ſpacium, quo ferè ſuffocari poſſint, quod tamen non fit, ſed extractus æger atque pronus poſitus declivi

clivi capite omnem inspiratam muriam rejicit, postliminiò rediens ad respirationem.

Certa curatiò obtinetur etiam ex herbis sangvineis sub Jovem pertinentibus, ut in Carrichteri descriptione graduum Jovis videre est, è quo fundamento etiam sequens experimentum procedit: Videlicet quamprimum homo vel pecus admordetur à rabioso cane, deradatur & abstergatur vulnus aliquo ferreo instrumento ad id apto, modò ne sit culter mensalis ad comedendum usualis, postmodum abluatur calidâ aquâ & vino invicem mixtis, quibus & dissolutus sit pugillus salis marini, quâ elotione diligenter peractâ accipe herbam & flores bellidis, rutæ & salviæ ana q. v. nempe pro homine circiter manipulum unum, aliquot radices & quidem tenerrimas roseti seu fruticis rosarum sylvestris, ac radicis scorzoneræ pro lubitu, concide radices minutim, adde radicum allii circiter ad duas drachmas, contunde omnia per invicẽ in mortario, adjiciendo pugillum salis marini, & fac ex omnibus cataplasma applicandum vulneri, cui etiam si profundum sit, non nihil succorum ex dictis herbis instilletur prius, postea verò commemoratum cataplasma superligetur, atque sic relinquatur usque ad sequentem diem. Hujus tamen cataplasmatis mixturam nõ totam applica, sed particulam ejus magnitudine ovi fac residuam, quam priori mortario inditam contunde paululum cum haustu vini, quantum nempe capit poculum mensarium, decolando postmodum illud vinum, herbasque probè exprimendo, eam colaturam admixto sacharo, ne ob insvavitatem ægro nauseam pariat, patienti jejuno stomacho propina, imperatâ simul post assumptionem collutione oris ex aqua & vino, ad eluendum ingratum saporem, nec non abstinentiâ à cibo & potu per tres integras horas.

Experimentum certum ad morsum canis rabidi.

Sequenti manè idem cataplasma eundemque haustum ex recentibus herbis repete, supersedendo tamen à derasione vulneris, idque per novem dies continuos reiterando, atque dum demum cessari potest, sed non citius, ne aliqua venenositas non sat expugnata relinquatur, & patienti damnum inferat, vel etiam aliis per conversationem periculum contaminationis creare possit. Elapsis verò 9. diebus omnia in tuto sunt, vulnusque si nondum planè coaluit, instar alterius vulgaris consolidari poterit.

Eâdem quoque ratione demorsa pecora tractantur, excepto quod vino animalibus insveto lac substituatur.

Est etiam spiritus salis marini singularis ad demorsionem canis rabidi medicina.

CAP. IV.

DE PHILTRO, SIVE INSANIA EX POCULO AMATORIO; Germ. ein Liebetranck.

TAmetsi perpauci Authores hujus affectus luculentam tradant

deſcriptionem, ſæpè tamen inter vulgus occurrit, eſtque pertinaciſſima dementiæ ſpecies per omnem vitam æquali furore eum perciens, in quo radices egit, trahit verò originem à maleferiatis & impudicis utriusque ſexus maſtigiis, qui ad explendam ſuam libidinē poſthabito omni Dei timore & conſcientiæ contradictione alias ſibi complacitas perſonas ſeducere, & in ſui amorem pertrahere conantur, ejusque rei gratia veneficas vetulas & alia ejusdem farinæ propudia donariis oblinita vocant in conſilium, ut ſua experimenta promant ad dictas perſonas irretiendas, quæ etiam cooperante Diabolo mox præſtò ſunt edocentque, quo pacto hoc vel illud clanculum cibo vel potui ſit immiſcendum, & furtivâ celatione in buccam deſiderati hominis compromovendum. Quod interdum ut communis rumor fert, in tantum ex eorum voto ſuccedit, ut per ejusmodi illicita media vel venuſtis vel opulentis conjugibus potiantur, ſed malis plerunque avibus, terminante ſe amore coacto veſano in implacabile perpetuumque odium, lites & rixas, non rarò tamen malum exitum ſortiuntur hæ artes, adeò ut loco conciliati amoris omnem eis rationem ſuffurentur, quibus parantur. Per philtrum itaque Author in hoc capite intelligit ejusmodi clandeſtinas mixtiones rerum certarum magicarum ex herbis, radicibus vel aliis ſuperſtitiosè vel veneficè apparatarum, & in ferculis vel poculis ingeſtarum, quibus paſti non quidem lethaliter intoxicantur, exceſſivâ tamen qualitate caloris vel frigoris, qua hujusmodi venefica proculdubio præcellunt, rationem hominis prorſum invertunt, mentemque in perpetuam phantaſiam exſtaticam rapiunt, uti tales vidimus per totum vitæ curriculum inſanientes, ſuamque inſaniam hujuscemodi philtro, ut nobis referebatur, acceptam ferentes, quales in aulis principum morionum loco habiti frequentes ſunt.

Hujus amentiæ de cauſis & circumſtantiis plura proferre noſtræ rationis non eſt, nec fieri poſſe putamus, niſi à veneficii gnaro, quod tamen nemo vir pius & honeſtus addiſcere deſiderabit.

Prognoſis verò de eâ ex quotidianâ obſervatione pateſcit, quod nimirum ſit ridicula ferè maniæ ſpecies, maximè diuturna, & plerunque ad mortem usque perdurans, tumque demum ægrum deſerens, quando brevi poſt ei moriendum, adeò ut ante mortem ſuam rationem recuperet, & optimè intelligentem ſe præbeat.

Curari tamen initio poteſt à ſolerti medico celerrimè venefici poculi inhauſtamentum oppugnante, & regurgitationem ejus accelerante per efficax vomitorium, ut etiam habet

TEXTUS.

IN philtris (furore ex philtris) 1. neceſſaria ſunt vomitiva, aqua benedicta, electuarium vitri antimonii Crollianum, &c.

2. *Poſtea*

Pulveris secundinæ præparatio.

2. *Postea ℞ secundinam recentem (pulvis secundinæ vix ultra biennium durat) segrega venam umbilicalem, & cuticulam exteriorem exsicca in clibano, ut possit pulverisari. Hujus pulveris exhibe (bis diebus duobus continuis) patienti post universalia à ʒj. ad ʒiſ cum extracti theriacæ ℈ſ. vel aquæ aut spiritus theriçalis vel diaphoretici in acutis ʒj. (cum cochl. 1. atque altero succi nasturtii aquatici) & emplastrum simul applicetur sequens ad ventriculum:*

Emplastrum.

℞. pulv. colocynth. ʒij.
scammon. ʒj.
radic. imperator. ʒiſ.
salis gemmæ.
helleb utriusque an. ʒj.
cortic. cydon. ℥ſ.
pulverisentur omnia grosso modo, adde
olei sambucini.
ceræ an. q. ſ.

f. emplastrum, extendatur particula super alutam, & non nisi per horæ dimidium ibidem relinquatur; postea provocetur sudor. Quibus omnibus absolutis per aliquot dies exhibeatur electuarium sequens:

Electuarium.

℞. succi melissæ.
hyperici an. ʒij.
rad. vincetox. ℥ſ.
magnetis lapidis boni & qui ferrum trahat ʒij.
mellis despumati q. ſ.

f. electuarium, dosis est à ʒj. ad ʒiſ. jejuno ventriculo aliquoties, donec remittat malum (potest etiam à meridie quotidiè exhiberi aliquid de tinctura corallor. à gr. VI. ad X.

CAP. V.
DE PHRENITIDE,
Germ. das Hirnwüten.

Phrenitis quid?

PHrenitis describitur à practicis, quod sit inflammatio cerebri & membranarum ejus cum delirio perpetuo, & febre continuâ acutissimâ, eam verò inflammationem esse systrophicam, quæ nimirum verum tumorem ex sangvine extravasato, & in partis substantiam effuso constituat, quæ descriptio tamen suâ non caret difficultate, è tali enim inflammatione vix ullum evadere posse quivis censebit, cum tamen aliqui interdum à verâ phrenitide iterum convalescant, opinamur itaque veram phrenesin statuendam esse mox incipiente æstuatione febrili ante ejusmodi inflammationem tumoralem, atque etiam citra eam delirium phreneticum efficere posse, cum totâ phrenitidos dependentiâ cursuque, licet interdum talis inflammatio concurrat, nonnunquam verò minimè.

Nominis ratio.

Dicitur phrenitis à vocula φρὴν, quæ apud Græcos mentem atque etiam septum transversum significat, quod nempe sit morbus mentis & diaphragmatis.

Pars affecta.

Locus affectus apud methodicos est

eſt ipſa ſubſtantia cerebri, quod affici ajunt partim ut ſimilare temperatum ſecundum medullam; partim ut diſſimilare ſecundum vaſa & membranas; Helmontio verò ubique profundius ſcrutinanti pars affecta eſt ipſius duumviratus ſive ſedes animæ ſenſitivæ, quam ſtatuit in præcordiis ſive ſtomacho, ventriculi enim imperium in omnia membra reliqua, nimirum in caput, pulmonem, hepar, ac ipſum cor agnoſcit, adeò ut in quibuſdam ejus paſſionibus nempe in cardialgia &c. ipſius cordis nomen ob ſummam ejus præferentiam etiam antiquitus atque ab ipſo Hippocrate nomen præcordiorum ipſi tribuatur. Habere tamen ſuum præeminentem moderatorem, rectorem, coctorem & veluti Solem nimirum lienem, à quo ſtomacho inſpiretur primaria concoctionis vis nempe fermentum acidum, quo cibi in liquamen diſſolvantur plus quàm ab ullo calore, adeò ut canes oſſa igni incombuſtibilia, gallinæ & aliæ volucres arenam, lapillos, imò ſe obſervatore ipſius vitri in igne rerum ultimi fruſtula conſumant ac conficiant. Hujus mirabilis concoctionis Vulcanum provenire à ſplene, ſtomacho incumbente, lienem tamen habere etiamnum in ſua innumerabili arteriarum perplexitate proprium focum, idearumque ac conceptuum incudem, ſibique ſoli coquere, atque ſi hæc ejus propria coctio tantillum fatiſcat, ſplenem digerendo ceſſare, debitumque ſtomacho fermentum denegare, unde loco digeſtionis acidæ oboriri ructus nidoroſos putredinis febrilis teſtes, lienem verò ad expellendam hanc exoticam labem mox ſuſcitare in ſuis arteriarum anfractibus fortem pulſum latenter antea pulſantem, non aliter ac in ſano digito vix pulſatio percipiatur, qui tamen ad infixam ſpinam confeſtim duris ictibus pulſet, ſicque pulſantem lienem pari modo teſtari ſuam moleſtam ſpinam, ac confuſionem idearum inſtantanei delirii indicem; cum ergò, juxta ſcholas, *functio vitiata ſit ejuſdem partis, cujus eſt in ſanis functio integra; & contra;* Idcircò teſtatum fieri, vegetationem primariam intellectus eſſe à ſeriis conceptibus lienis, ſicuti aridatio intellectivæ poteſtatis à turbatis ipſius ideis pulſu lienis ejuſque pediſſequo delirio pariter innoteſcat; dum verò lien ſe rectè habeat, eum perpetuò incumbere ſeriis ejuſmodi conceptibus, præterquam ſub tempus concoctionis in ſtomacho, tum enim lienem ſuos conceptus ſopire, alterius alimenti deliciis, atque ab opere dare inducias, ſive ſuſpendere vigilantem idearum incudationem, quæ ſit ſomnus & ſomnium.

Verumenimverò ſi hæc ita ſe habeant, debebant hæc omnia etiam ita obtingere brutis, quorum lienes, ſtomachi & reliqua inferiora viſcera ſi non in omnibus, ſaltem majori ex parte nempe numeroſitate arteriolarum ſplenicarum, acore ventriculi longè acidiore, ſucco pancreatico, amaritie fellis, &c. cum humanis certare poſſent, foret itaque ne-

cesse, ut idem duumviratus, eadem intellectualitatis vegetatio, & per consequens eadem rationis & morborum ratio esset, quod tamen in nullo brutorum apparet, nam neque febricitant, neque apoplexia tanguntur vel affectibus soporosis & similibus corripiuntur, unde liquet, quod cerebrum humanum sicuti prærogativâ planè regiâ in magnitudine, teneritudine, puritate & sphæritate omnium reliquorum animantium cerebralem massam, & constitutionem longè antecellit, ita eo ipso fit contubernium plurimorum affectuum soli homini familiarium, cum enim solus homo studeat, contempletur, scrutetur, curiosis delectetur, præteritorum recordetur, amabilia sectetur, fortibus potibus sæpè inebrietur, tristibus afflictetur, aliisque innumeris multifariam turbetur, fieri non potest, quin cogitationum perplexitate, affectuum contrarietate, speculationum circumgyratione, curarum ponticitate, inebriantium spirituum tumultuatione, memorandorum infixione, catarrhorum exesione, ascendentium vaporum & defluentium phlegmatum collisione, aliisque multis aliquando flaccescat, vel parietibus scabrescat, substantiâ debilescat, plus justo humescat, siccescat aliisve multiplicibus modis diversimodè hebescat, atque sic occasionem ac materiam diversorum morborum progignat, aliisque membris transmittat.

Differentia phrenitidis.

Sunt autem phrenitidis duæ species, nempe vera seu legitima, propriéque in hoc capite intellecta; altera illegitima seu spuria, quæ paraphrenitis nominatur. Vera phrenitis quæ etiam primaria nuncupatur, est quando primariò afficitur cerebrum, eaque iterum duplici modo insultat, nempe vel in dispositione, ac vulgatissimæ frequentiæ est, vel in habitu, quæ hectica phrenesis appellitatur, altiusque se cerebro veluti quadam biliosâ tincturâ insinuat, ac plures ejus partes obsessas tenet; Secundaria verò sive paraphrenitis est, quando phreniticus calor cerebro adventitiè communicatur, vel à toto corpore, ut in febribus ardentibus fit, vel per consensum à membro aliquo inflammato, nempe hepate, pulmone, ventriculo, imprimis vero diaphragmate, cujus inflammatio haud raro contingens ferè lethalem phrenesin causare solet.

Paraphrenitis.

Signa diagnostica.

Agnitionis signa hujus affectus jam imminentis ita se habent: patiens immodicè garrulus est, vigiliis infestatur, & si somnus obrepat, brevis & turbulentus est, ac æger cum labore evigilat, oculi cum frequenti motu immutantur, caput cum dolore calet, urina primò crassa, postmodum verò tenuis redditur & diaphana, quibus signis indicatur, materiam febrilem jam petere caput, & delirium excitaturam:

Præsentis verò indicia sunt: delirium jam manifestum & stultiloquium, vigiliæ continuæ, jectigatio manuum insolita, frequens oculorum motus cum maxima impatientia & insania, capitis motus, stridor & stri-

cta

cta commorsio dentium, respiratio rara & magna propter oblivionem quod respirandum sit, raritas autem magnitudine respirationis compensatur, sitim quidem esse magnam verisimile est ob ingentem æstum, at ob defectum rationis non sentitur. Pulsus parvus ac frequens, durus & aliquantulum undosus ob laborans cerebrum, lingva est aspera, nigraque vel citrina propter vapores biliosos eam exsiccantes, æger modò flet, modò ridet, sæpius è lecto assurgit, adstantes vult mordere, assiduè nugatur cum clamore maximo & voce gravi.

Signa Paraphrenitidis.

Paraphrenitis verò hæc peculiaria signa habet, quod respiratio sit parva & cita, quia inflammatum diaphragma non potest multum dilatari extendique, ideòque necesse habet eò citatiorem respirationem facere, ac parvitatem frequentiâ referre, vox in ea est acuta, quia respirationis organum impeditur, præcordia tument & distenta sunt.

Hectica autem phrenesis hoc signo se dignoscendam præbet, quod comitetur delirio subobscuro, ac mitiori, in ea enim ægri sunt quieti, silentes & dormire videntur.

Causæ.

Causa phrenitidis primariæ est inflammatio cerebri membranarumque ejus, cum accensione spirituum animalium, quâ inflammatione fit attractio ab aliis locis ad locum affectum, accursusque humorum, quâ membranæ intumescunt & dolorem excitant, causæ verò mediatæ sunt humores quantitate & qualitate peccantes, eorumque effervescentia, quæ variis modis fieri potest, nempe per incalescentiam capitis à radiis solis summè fervidis, vel excandescentiam ac bilis commotionem, ut fit litigationibus, rixis, injuriis, aliisque iracundiæ occasionibus, ac præsertim in juvenili ætate ad iram pronâ, atque ad hunc morbum dispositâ, item nimia commotio corporis per exercitium, luctationem, cursitationem, potationem vinorum fortium, potuumque facilè inebriantium, aliaque quæ apta nata sunt cerebrum vel calefacere, vel debilitare, unde calefactum facilè humores acrioremque lympham, & catarrhosam materiam attrahit, debilitatum verò superfluitates non expellit, adeò ut utroque modo inflammatio causari possit, debilitatio autem vario etiam modo induci potest, nempe per desidiam, laborisque intermissionem, quâ excretitii humores cumulantur, vel per nimiam somnolentiam, item per studia nimis pertinacia, lucubrationesque nocturnas &c.

Capita etiam angustiora & acuminatiora habentes, cilones vocati, procliviores sunt ad phrenesin, ob angustum spacium, liberiorem spirituum commotionem impediens, unde coarctati facilè incalescunt, uti quilibet experiri potest, qui per alembicum parvum sive parvæ capacitatis destillat, talem enim præ magno longè citius & vehementius incalescere, incommodioremque destillationem facessere advertet.

Huc quoque spectant sequentia graviloquia Hippocratis:

Phrenitis est morbus virilis ætatis. *lib. 3. aphor.* 30
Senioribus annis quadraginta periculosa. 8. 1
Phrenitici annum quadragesimum excedentes non facilè evadunt. 8. 1
Phrenitis post peripneumoniam perniciosa. 7. 12
Urina alba & pellucida phreneticorum mala. 4. 72
Luctuosa suspiria in acutis mala. 6. 54
Desipientiæ cum risu sunt securiores, cum studio periculosiores. 6. 53
Desipientia in vigilia mala. 7. 18
Si residere vult æger in morbi vigore, malum in omnibus acutis. *lib. 1. præsag.* 16
Stridor dentium in febribus significat insaniam & mortem. 1. 17
Stridor dentium cum insania, maximè perniciosum. 1. 17
Phreniticus manum faciei admovens ad venandum quid inde, aut festucas, floccos & paleas carpens est morti vicinus. 1. 19
Spiritus magnus & ex longis intervallis delirium declarat. 1. 20
Perituri difficulter spirant, delirant, vigilant. 3. 10
Præcordiorum pulsus delirium portendit. 1. 25
Ut & frequens oculorum motus. 1. 25
Somnus neque noctu neque interdiu accidens, pessimum. 2. 12
Significat futurum delirium. 2. 12
Capitis vehemens & perpetuus dolor in febre, malum. 3. 13

Prognosis hujus affectus potiori parte in dictatis jam Hippocraticis proposita est, quorum summa est, eum plerunque esse, atque etiam ipsius hujus Medicorum Dictatoris curationi fuisse lethalem, paucosque ab eo evadere, eò quod tenerrimum, nobilissimum nostroque microcosmo verè cœlesti influentiâ roriferum membrum princeps tantam incendii tostionem absque interemptoria corruptione vix ferat, idque imprimis in senioribus, junioribus autem paulò minus timendus, præsertim eis cum risu delirantibus, minorique symptomatum vehementiâ luctantibus, ac viribus non flaccidis, eòque magis, si post summum morbi vigorem notabilis quæpiam evacuatio prorumpat, videlicet per sudationem, sangvinis stillationem, aut ventris dejectionem. Prognosis.

Hisce autem non contingentibus, sed viribus concidentibus, lingvâ & manibus trementibus, dentibus stridentibus, vigiliis permanentibus, horrore, delirio serioso & convulsione ægrum occupantibus, eoque intento ad colligendas festucas, floccosve, vel mutationem lecti expetente, vel stillam sangvinis nigri è nare alterutrâ emittente, seu urinam albam & pellucidam alvique dejectionem albam excernente, hæc omnia lethalé exitum denunciant.

Curationis scopum proponit Authoris nostri

TEXTUS.

IN phrenitide, cerebri membranarumque ejus inflammationem cum febre acuta conjunctam habente, curandi communes seu usitatæ medicationes locum habent, ideòque non excutiendæ. Initium fit curationis, ut in morbo acutissimo rectissimè à venæsectione (habitâ nullâ ratione temporis, & horæ & ventriculi pleni) ad revellendum & evacuandum: Plethora si magna sit, venæsectio sequente die reiteranda: quæ ob urgentem necessitatem protinus & quidem copiosa, si vires ferant, sangvisque redundet, administranda est, non injecto etiam clystere (emolliente & refrigerante) & ventriculo pleno. Si verò ætas & virium lapsus obstent, cucurbitulæ homoplatis & cervici cum scarificatione applicentur. 2. Danda opera, ut æger quiescat, neque huc neque illuc se jactando vires amittat. 3. Phreniticis succus consolidæ cum melle mistus, & naribus infusus prodest. Statim quoque in initio oxyrhodino caput madefaciendum: hoc nimirum ipsum depellit humorem & alterat.

4. Fiat irrigatio super suturam coronalem, rasis capillis, ex olei rosarum ℥iij. chamomillæ ℥j. aceti rosacei ℥iß. tepidè admoveatur. 5. Si inquietudines magnæ imprimis molestæ sint, præsertim cum primis diebus vigiliæ admodum laboriosæ vires infestarint, & febrim auxerint, statim exhibeatur laudani opiati dosis, postque octo horas repetatur, donec assumpserit ℈j. imò in defectu laudani opiati tantùm exsiccetur opium, donec in pulverem redigi possit, & ejus grana VI. dissolvantur in aqua nymphææ vel lacte, vel decocti refrigerantis ℥iij. additâ syrupi de papavere ℥j. si verò, quod semper fit, potum desideret. ℞. aquæ nymphææ ℥iij. rosarum, buglossæ an. ℥VI. syrupi de ribibus aut limonibus ℥iiß. salis prunellæ ʒj. aut ʒiß. misce, utatur pro potu.

Potus in phrenitide.

Ad vigilias non incongruum erit fronti applicare epithema liquidum sæpius linteis exsiccatis renovandum.

Epithema.

℞. aquar. solani.
lactuc. an. ℥ij.
aceti rosac. ℥ß.
laudani opiati ℈j.
camphoræ gr. VI. m.

Possunt quoque nares inungi ungvento sequenti:

Ungventum somniferum.

℞. ungventi populei ℥j.
essentiæ opii gran. iij. m.
Aut ℞. olei nucis moschat. per expres. ℈j.
laudani opiati ℈ß.
m. pro conciliando somno.

Bilis fervore contemperato exhibeantur sæpè gr. X. salis perlarum,

rum, cum aqua borraginis vel buglossæ.

Pedilavium. *Lavari quoque poterunt crura & brachia decocto sequenti:*

℞. *folior. sedi.*
nymphææ.
vitis albi.
rosarum.
vini fortis an. q. v.
capitum papaveris albi
& sem. lactuc. ad libitum
f. decoctum. (a)

(a) Decoquenda in aquæ vulgaris q. s. eique frigefactæ immergendi pedes, manusque.

Epithema. *Cordi quoque epithemata applicentur refrigerantia, quibus utiliter admiscetur essentia seu extractum croci ad ℈ iß. seu crocus ipse & aliquot grana camphoræ. Testibus quoque adhibemus epithemata, quibus addatur aliquid aceti vini ad penetrationem. Facies lavetur sæpius aceto rosaceo. Hinc corpus purgandum extracto rhabarbari aut infusione ejus in aqua cichorii.* Unguentum somniferum. *Hinc si morbus non remittat, præstat catulum in tergo incisum, detractis intestinis calidum* (b) *vertici applicare, ad partem anteriorem declinando, aut in ejus locum pulmonem animalium calidum, pulllumve à tergo incisum, quæ si refrixisse senseris, aquæ calidæ, in qua incocta sint capita papaveris & flores nymphææ, immersa recalefacienda, & aquâ spongiâ abstersâ iterum applicanda. Nam calor ille externus mitis humidus calorem internum temperat humectando: imò gradui caloris nostri similia causam doloris mitigant, concoquunt, æquabilemque reddunt, dissipantque calorem præter naturam leniter rarefaciendo. Unde hoc tanquam primarium remedium præmissis his dictis sibi quivis commendatum habeat. In reliquis progrediendum ad præscriptum practicantium, addendo semper medicamentis aliquid solutionis perlarum, & in declinatione guttas aliquot auri potabilis, quia hoc solet Natura confortata plerunque morbi reliquias per sudorem expellere.*

(b) Calore suo naturali adhuc tepentem.

Cautela. *NOTETUR etiam, ne usus stupefacientium sit continuus, ne fiat transitus de phrenitide in lethargum, cautè quoque applicentur in his, qui imbecillium jam sunt virium, imprimis externa, ne materia in capite coaguletur, quæ propter imbecillitatem virium postea dissipari & resolvi non posset.*

Paraphrenitis & delirium. *Eodem modo paraphrenitis* (c) *& delirium simplex, ac symptomata mitigantur, tolluntúrque morbo curato, qui illorum causa.*

Cautela.

Illud tamen notetur, quod ſi ſint criſeos præſagia & ſymptomatica, ſi item rheuma adſit, nulla adhibenda eſſe ſtupefacientia, ſed ſolum offerendam ſemel atque iterum doſin laudani opiati.

(c) Febres acutæ omnes, malignæ & qualescunque morbi ſint, debellantur radicitus ut plurimum mox in eorum pullulatione, propinato inſigni quodam vomitorio, quod innumeris vicibus experti ſumus, verùm non expectamus, donec ſignis dignoſci queat, qualis præcisè morbus vel febris effloreſcere velit, ſed eveſtigio & quam primùm quis ſe malè habeat, ſive vir vel fœmina, juvenis vel puer ſit, exhibemus ipſi centaurium noſtrum minerale, (cujus locum ſubire poteſt aqua benedicta Rulandi pariter in hoc libro edocta) in cochleari repleto vino albo, ſuperhauſtis adhuc binis vel ternis cochlearibus ejusdem vini, & circiter ſemihorâ poſt injungimus ſorptionem largi hauſtus calidi juſculi non pingvis, & protinus vomunt copioſam bilem ſive liquorem ſubviridem amariſſimum, & paulò poſt quoque bis, ter quaterve deponunt alvum liquida dejectione ſine ullis torminibus, ſicque plerunque ex tempore convaleſcunt, morbusque in ſui exortu defalcatur, ut curſum ſuum abſolvere nequeat, liquido argumento, morbos plerunque in ſtomacho incipere, indeque eorum causâ ejectâ nihileſcere & extingvi. Aſt ſi in ejusmodi inceptaneâ malaciâ hoc genus auxilii non adhibeatur, ſed uno vel altero die poſt inſtituatur, tum adeò optatè non ſolet ſuccedere, quod tamen non contingit culpâ medici ſed decumbentis, & condomeſticorum ejus, qui ferè ſolent expectare donec noxa morbi probè inſultet, antequam medicum vocari curent. Tumque Medicus cogitur vulgatæ viæ inſiſtere, ut ſartam tectam ſervet famam ſuam, ne ſi quid inuſitati ordinet, morbus tamen nihilominus triumphet, poſtmodum traducatur. Si tamen pauperculis gratis inſervit, atque inſuper medicamenta ipſis dono dat, tunc interdum efficacibus à ſeipſo præparatis medicaminibus in caſibus planè deſperatis magna præſtare poteſt, uti nobis accidit vocatis ad virum pauperem quinquaginta fortè annorum febre malignâ epidemica decumbentem, die morbi decimo, cum ſtudio jam delirantem, cantilenasque lugubres cantantem, ac colore lurido & livido per totam faciem conſpicuum, huic dedimus aliquot grana præcipitati aurei in tractatu noſtro de panacæis mineral. deſcripto, admixtis aliquot granis mercurii dulcis atque uno vel altero grano Panacææ Anwaldinæ invicem contritis, increduli tamen, aliquid effectum iri in tam deſperato ſtatu, ſicuti tamen contra omnem ſpem evenit, mercurius enim ſua potentiſſima reſolvendi qualitate ſtatim materiam febrilem aggreſſus eſt, ac per erumpentes innumerabiles petechias expulit, virumque convaleſcere fecit.

Qui

Experimentum ad omnes febres.

Qui verò talibus destituuntur, sequens experimentum sibi optimè commendatum habeant, quo etiam non semel honorificam opem ægris tulimus: nempe accipe nasturtium hortense vel aquaticum virens ac succulentum, contunde illud & exprime succum, cui adde tertiam, quartam vel quintam circiter ejus partem aceti vini acerrimi, ac pugillum salis communis decrepitati, in affectibus pectoris potes etiam addere oleum olivarum, hujus mixturæ patiens singulis horis cochlearia duo plurave sorbeat, rumpit apostemata interna, restingvit calorem febrilem, febresque omnis generis imprimis verò intermittentes eradicat, paulò ante paroxysmum propinata, bis terve reiterata, ut rarò quarta repetitione opus sit.

Non contemnenda etiam est cura Æsculapii Germanici nempe Carrichteri in phrenitide & paraphrenitide, quæ talis est: ℞. florum bellidis, salviæ, persicorum & cydoniorum ana manip. ſ. aquæ fontanæ ℔. VIII. coque ad dimidias, colatura refrigerata inserviat pro potu ordinario per totum morbi decursum, omni alio potuum genere abdicato: Adhæc ℞. recentis herbæ anserinæ sive potentillæ q. s. nempe manipulos 4. vel 5. contunde eam probè cum aqua rosarum & sale communi in pulmentum, quod cataplasmatis loco, ad crassitiem digiti plantis pedum, carpis manuum & temporibus applicabis, dieque ac nocte gestandum curabis, ac singulis 6. horis renovandum: si ad manus sint recentia matura cydonia, cape eorum duo, & singula in octo particulas conscinde, & affusis aquæ octo libris ex eis potum coque ut supra, vel succum eorum sive mivam substituere poteris. Tum purgabis hoc modo: ℞. folior. senæ ʒvij. rhabarbari Germanici ʒij. seminis fœniculi ℥ſ. pro viro, pro fœmina autem seminis anisi ʒiij. coque in ℔ij. aquæ ad tertias, colaturæ bibat largum haustum.

Eadem medicamenta suo modo quoq; observatis practicantium regulis & methodo in mania exhibentur, in qua prodest sæpius exhibere flores antimonii, & antimoniata alia cum purgantibus permixta. Item extractum hellebori nigri præparatum cum suis corrigentibus & aliis purgantibus permixtum.

Ultimum in hoc morbo refugium est, si aliis non cedat medicamentis, admovere capiti intra coronalem & sagittalem suturam cauterium potentiale, quod relinqvitur, donec tanta erosio facta sit, ut os nudum appareat. Hinc trepano aperiatur cranium, maneatq; locus apertus per mensem & sanabitur à maniâ æger. Hinc s. a. consolidetur vulnus.

CAP. VI.

DE EPILEPSIA PUERORUM, *Germ.* das Vergicht der Kinder.

EPilepsia puerorum aliquantulum differt à vera epilepsia, imò sæpissimè planè non est iste affectus, qui specie convulsionis puerulos torquet, & ab imperitis medicis pro epilepsia curatur, si enim dolore gingivarum ab erumpentibus & eas perterebrantibus denticulis, vel etiam torminibus ventris à malignitate quadam lactis materni divexantur, tunc pariter se in cunis hinc inde incurvant contrahuntque, oculos pervertunt, ac nonnunquam pituitam ex ore reddunt, non tamen laborant paroxysmo epileptico, qui musculos ac nervos invito ægro distendit, sed voluntaria quasi contractione ad expellendam molestiam, quæ tamen in veram epilepsiam terminari potest. Hæc itaque est morbus pueris perfamiliaris, acutus & ut plurimum lethalis, eos crudeliter distorquens cum violenta oculorum perversione, colorisque nativi faciei mutatione in lividum, ruffofuscum & variè decolorem, spumæ protrusione, nec non corporis distorsione.

Causæ.

Causæ ejus plerunque sunt nimia humiditas frigidaque cerebri intemperies, vel vapores acres ex inferioribus partibus ascendentes, tenellum cerebrum lancinantes, idque vel à lumbricis in intestinis se dimoventibus, ac crebrò putrilagineam sui habitaculi sentinam inagitantibus, vel sensiles tunicarum parietes arrodentibus, vel à lacte vitioso ac subacri, itemque dentitione difficili, nec non à nimiâ permadefactione ac diutinâ indormitione in perurinatis fasciis, eoque magis, si cum istis etiam infrigescant, ac neglectâ abstersione plus justo obsordescant. Item à sordibus febrilibus, ac non rarò à solito variolarum & morbillorum restagnamento communi, ac cerebro nervosoque generi perquàm hostili.

Prognosis.

Prognosis ejus est, quod quidem affectus sit periculosus, & plurimos infantes è medio tollens, facilè tamen à perito medico sanabilis.

Curationis methodum hæreditariis experimentis ex Aulis Hassiacis Authori communicatis fretam tradit sequens ejus

TEXTUS.

EPilepsia & similes morbi, qui à paraxysmorum vehementia & pernicie infames sunt, duplicem habent indicationem 1. Quæ paroxysmum respicit. 2. Quæ ipsas morborum radices.

I. *Aquavitæ mulierum* (Weiber *aqua vitæ, aliàs balsamus embryonatus, vide pharmacop. August.*) *propinata prægnanti mensurâ cochl. 1. cum spiritus antepileptici nostri guttis iij. vel IV. singulis mensibus semel in novilunio à mense quarto ad partum usque, fœtum ab epilepsia præservat: præmissâ illâ majoris securitatis ergo datur hic pulvis:*

℞. *spinam*

Pulvis præservativus.

℞. spinam dorsi vivæ mustelæ (a) *non coctæ sed crudæ, à capite ad caudam probè mundatam & exsiccatam, eamque pulverisa, hujus pulveris ℞. & magisterii corallor. & perlar. an. ʒij. m. dosis quantum cultelli mucro capit, in pulpa pomi assati.*

(a) Intelligit mustelam piscem Germ. Aalrupp.

Experimentum ad epilepsiam puerorum.

II. *Præservantur pueri ab epilepsia, vel prorsus liberantur, ne unquam succedente ætate tali passione capiantur, si recens jam natis, antequam lac sugant, vel cibum comedant, ingeratur ol. amygd. dulcium recens cum sacharo fino permistum, utriusque sit à ʒß. ad ℥ij. vel ʒiij. sic enim ubi paulisper à sumpto hoc medicamento abstersivo quieverit, materia epilepsiam generans laxatâ alvo educitur.*

Aliud.

℞. stercus de vacca nigra adhuc calidum, indatur ollæ novæ & calcinetur, de quo exhibeatur ℈j. vel ʒß. modò nato infanti, (Electoris Saxoniæ secretum) tandem evomunt pituitosam admodum copiam impuritatum in utero materno ante exitum collectarum (si præsertim in spiritu ducto aliquid menstrui hauserint) quæ impuritates sunt causæ multorum morborum in pueris, nominatim verò epilepsiæ. Quod si non evomunt, per alvum saltem purgantur: deinceps ubi balneantur aliquandiu, & imprimis per tempus puerperii coquantur in balneo (b) *cortices salicis recentes. Sic nimirum non ab epilepsia tantum, sed etiam à tabe præservantur (specificum in aridura puerorum.)*

(b) Melius existimo infantis usitato lavacro portiunculam seminis pœoniæ justo tempore collecti incoquere, idque aliquoties repetere, quidam accipiunt dicti seminis conquassati, castoriique ana q. p. ac in aquæ fontanæ calidæ q. s. dissolvunt, eoque totum corpusculum infantis post ipsius lavacrum illiniunt; vel dictas species spir. vini extrahunt, & postea ejusmodi essentificato spirit. vin. eodem modo utuntur.

Spiritus antepilepticus puerorum (vide notas ad Crollium) cujus gutt. 6. 8. 9. cum aquis epilepticis, nempe florum tiliæ, radic. pœoniæ, aq. hirundinum, cerasorum nigrorum, lavendulæ, it. aquâ epileptica Langii exhibitæ tum in paroxysmo, tum etiam post eundem mirificè puerorum morbum tollunt. (c) *Præsertim si in primo paroxysmo exhibeantur.*

(c) Sunt etiam alia experimenta hinc inde in usu: Crato sequens pro præservativo recens natorum commendat: terantur aliquot amygdalæ cum lacte muliebri, inspergendo parum sachari, exprimantur omnia per linteum mundum, ita fit succus instar lactis, qui infanti cochleari in-

stille-

stilletur antequam quicquam alterius lactis sumat.

Alii dant pulveris radicis valerianæ sylvestris pugillum cum lacte semel atque iterum, servetur etiam his pueris alvus aperta, cum teste Hipp. alvus astricta infantium non parum faciat ad hunc affectum excitandum.

Præterea nutrix probam diætam observet, & assiduè rad. pœoniæ in suo potu infundat seu immaceret.

Vidimus etiam curatum hunc morbum exhibito infanti momento vitrioli veneris in substantia.

Si suspicio sit infantem laborare torminibus ventris, tunc opus non est confugere ad medicamenta epileptica, sed sacculi avenâ impleantur, & unus post alterum in sartagine super prunis calefactus superponatur umbilico ejus, & quando frigescit, alius, & statim si ex tormine sit causa, melius habebit, alvusque proritetur suppositorio ex melle, dando simul operam, ne ambientis frigori exponatur nudatus, imprimis ad regionem umbilici ac pedes ipsius. Nutrix etiam fugiat potum impensè frigidum, cibisque multum cuminatis & anisatis vescatur.

At si jam grandioris ætatis pueri epileptici sunt, ii tractabuntur methodo vulgari pro caduco usitata, ut sequenti capite habetur.

CAP. VII.

DE EPILEPSIA ADULTORUM, Germ. die fallende Sucht oder schwere Noth.

Epilepsia, caducus, comitialis, Herculeus & sacer morbus synonyma sunt significantia horrendum illum morbum, quo laborantes subitaneo casu in terram collabuntur, ac toto corpore imprimis verò cerebro & nervis convelluntur.

Epilepsia quid?

Est itaque convulsio vel potius convulsivus motus totius corporis non perennis sed interpolatis, subitaneis tamen & improvisis paroxysmis suos ægros adoriens, omnemque plerunque mentis ac sensuum usum pro tempore suspendens ac lædens.

Pars affecta primaria est cerebrum ejusque ventriculi & nervi, imprimis autem cavitas illa media, ubi nervi principium sumunt.

Pars affecta.

Triplicem ejus differentiam fecerunt antiquiores practici, quarum una in ipso cerebro causam & locum habeat, altera in ventriculo, quâ cerebrum per consensum sibi cum ventriculo intercedentem afficiatur. Tertia demum in extremitatibus nempe digitis manuum ac pedum, à quibus quasi aura quædam gelida sursum scandens, ac in cerebro paroxysmum efficiens percipiatur. Verùm ista scrupulosa & superflua distinctio non magno est necessaria opere, sed sufficit uti in aliis affectibus, sic etiam in hoc dupliciter cerebrum

cerebrum & quodvis membrum principale ægrotare, nempe per idiopathiam & sympathiam, qui tamen melioris intellectionis gratia præter sympathicam seu magneticam epilepsiam, quâ membra principalia per imperceptibilem magnetismum sibi invicem compatiuntur, veluti chordæ in testudine, ubi cum tactis etiam intactæ sonant, etiamnum tertiam per acres vapores aliunde sursum fumantes contingentem constituere velint, cum illis equidem non litigabimus. Ubi etiam, si scrupolosè distingvendum sit, hæc differentia agnosci debet, epilepsiam videlicet non semper dari completam, verùm sæpenumero quoque imperfectam, non omnia sensuum officia intercipientem.

Signa.

Agnitio hujus morbi per signa diagnostica difficilis non est, cum plebejissimus quilibet ex horrendo insultu mox præ omnibus aliis eum dignoscere norit, verùm qualis sit, idiopathicus vel sympathicus, præsens vel imminens, in actu vel potentiâ in corpore, & quanam ejus parte nidulans, per certa signa, quantum experientiâ innotuit, disquirendum conjecturandumq; est.

Quæ triplicia sunt.

In diversos itaque ordines hanc materiam dispescimus nempe 1. in signa naturalem ad hunc morbum dispositionem indicantia. 2. Potentialem ejus inceptionem declarantia. 3. Actualem ejus fomitem jam idiopathicè vel sympathicè gliscentem, & identidem in paraxysmos erumpentem commonstrantia. 4. Imminentem ipsius invasionem præsagientia, nempe in his qui actualiter hoc morbo laborant, si verè nondum reapte eum sunt experti, unum vel alterum signum per se specialem quidem indicationem hujus affectus adeò certè dare nequit, sed tantum generalem capitis laborationem gravissimam, cum etiam alii vehementes ejus affectus eadem signa præsagia habeant, simul tamen concurrenter sumpta, etiam in specie aliquid certi indigitare queunt.

Signa ex dispositione.

Naturalem proinde ad hunc affectum dispositionem prænunciat temperamentum phlegmatico melancholicum, sive complexio melancholica siccitate non excedens, sed cum humida qualitate conjuncta, ut melancholicæ fœminæ solent esse, tales enim, quoad pituitam, suppeditant defluxiones, quoad melancholiam autē eas etiam quasi salsificant & perausterant, quâ austeritate pontica eorum cerebrum facilè lancinatur, convellique aptum evadit. Quod etiam Hippocrates innuere videtur lib. 6. aphor. 56. inquiens: *in morbis melancholicis periculosos fieri decubitus & convulsionem significare*, i.e. defluxiones austeritatem melancholicam secum vehentes periculosiores affectus causare, nempe convulsionem &c. Unde idem Hippoc. lib. 6. de morbis popularibus in eandem sententiam scribit: Melancholicos etiam plerunque fieri epilepticos & contra. Eadem dispositio significatur quoque à fixo gravique capitis dolore diuturno, pallore vultus, segnitie & gravitate corporis, perenni aurium tinnitu,

tinnitu, mentis torpore, capitis soporositate & perpetua somnolentia.

Signa potentialis inceptionis.

Potentialem verò inceptionem ejus conjecturari licet ex omnium prædictorum incremento, capitis gravante & dolorosâ gravitate, insomniis turbulentis, obtutu defixo, mœstitiâ & similibus.

Signa actualis inceptionis.

Actualem autem ipsius fomitem jam sensibiliter gliscentem produnt paroxysmi luculenter demum sive perfectè sive imperfectè insultantes, integer enim & perfectus paroxysmus hominem subitaneâ correptione in terram prosternit, ita ut ejus sensus omnes interni externique intercipiantur, ac totum ejus corpus plerunque cum mugitu convellatur, concurrente stridore & frensione dentium, respiratione suffocatoria instar eorum, qui laqueis strangulantur, nonnunquam quoque excrementa alvi, urinæ & seminis unà in paroxysmo involuntariè effluunt, tandem etiam spuma ex ore & naribus prodit, ubi paulo post æger ad se redit, actorum omnium immemor, miserandâque debilitate delassatus.

Essentialisne verò sit vel accidentalis hæc actualis laboratio, ex constitutione corporis perquirendum est, si enim jam antea perpetua capitis gravitas, dolorositas, aurium tinnitio, memoriæ imminutio, difficilis auditio, oculorum & sensuum hebetudo, aliaque capitalium functionum vitiosa executio valdè molestaverit, morbum essentialem esse judicandum erit, sin autem caput ejusq; organa sat benè se habeant, in inferioribus verò partibus alicubi molestia percepta fuerit, auraq; inde subinde sursum ferri sentiatur, ægritudinem accidere per sympathiam conjiciendum est, ibique, ubi sensus molestiæ se percipiendum præbet, originem mali stabulari, cerebroque magneticè communicari, vel vaporaliter transmitti, quemadmodum à fundo matraciorum vapores odoriferi sursum in alembicos feruntur, nasumque adhibitum rostro alembici feriunt.

Signa ab utero.

Communissimè verò ejusmodi transmissio in fœminis epilepticis ab utero proficisci solet, quippe qui non solum magneticè cerebrum insigniter afficit, verùm etiam vaporaliter, cum enim veluti in receptaculum omnis superiorum impuritatum sentina istuc confluat, teporemque putrificantem ibi inveniat, fœtorem & putrilaginem indè caussari rationabile est, eoque non tantum uterum molestissimè affici, & contra adversum sibi ad illud exturbandum insurgere, cerebrumque magneticè simul afficere, verùm quoque tam ex putrilagine, quàm commotionis incalescentiâ vapores modò ponticos, modò austeros sursum efflare, præsertim in his, quæ multum seminis generant, nec illud debitè excernunt, quod postmodum corrumpitur, & malignissima pathemata excitat.

A stomacho.

A stomacho autem (cujus Duumviraticum imperium Helmontianū in reliqua membra non omnino de nihilo esse, res ipsa loquitur) fontem morbi esse, indicio erit notabilis

in

in ipſo defectus, nempe ventriculi dolor, intumeſcentia, appetitus proſtratus, nauſea, inedia, mala concoctio, cardialgia, cibi faſtidium & ſimilia; inteſtinorum culpam redarguunt egeſtio vermium, tormina, excrementa malè colorata, atque innaturalis conſiſtentiæ, fœtor ſubacidus, narium creber pruritus, & ad vellicandum irritatio, dentium ſtridor & ſimilia.

Ab hepate & liene.

Ab hepate verò vel liene primordium ſagittari portendunt multi ructus acidi, flatuumque copia, borborygmi, rugitus & murmura hypochondriorum, præcordiorum tenſio, & coarctans moleſtia, concurrente ſimul reſpiratione difficili, & ſpiritus anguſtiâ non perenni, ſed per vices exorbitante, aliaque, hæc tamen ad agnitionem epilepſiæ eſſentialis & accidentalis ſufficiant.

Signa caduci imminentis.

Reſtat nunc quoque imminentis caduci ſigna declarare, quæ ſunt mentis inſolita conturbatio, triſtitioſus angor, capitis ſoporoſa vel vertiginoſa gravitas, aurium ſibilans tinnitio, oculorum fumoſa obverſatio, vel ſcintillarum, volantium muſcarum vel nubecularum imaginaria conſpectio, fœdi odoris perceptio, muſſitatio, obtutus defixio, membrorum ſubſaltillans vel tremula vel tractiva commotio, cephalalgia obſtinata & ingraveſcens, vigiliæ vel inſatiabilis ſomnolentia, inſomnia turbulenta, corporis ſegnities & gravaria pigrities, ſenſuum torporoſa hebetudo, extremorum ſpontanea perfrigeſcentia, faciei pallor, & ſimilia, quæ tamen non omnia in omnibus concurrere ſolent, ſed jam quædam ex eis in uno, alia in alio pro diverſitate cauſarum & variantium temperamentorum; paroxyſmum tamen ſemper præcedunt cordis palpitatio dolorque, nauſea, mentis conſternatio & animi deliquium.

Cauſæ.

Cauſas quod attinet, eæ ex declaratis ſignis partim unà eluceſcunt, ſuntque internæ vel externæ, internæ ut plurimum ſunt: vel excedens cerebri nativa conſtitutio in frigiditate & humiditate, ut ſolet eſſe infantia, ac in fœminis complexio melancholicophlegmatica, quâ ingens pituitæ copia producitur, eâque cerebri & nervici principii meatus infarciuntur, ſpiritibusque animalibus libera reciprocatio impeditur, quibus poſtea impetuoſè perrumpentibꝰ convulſiva alluſio cauſatur. Item lympha cerebri auſtereſcens, uti in dictis complexionibus facilè contingit, quâ acredine cerebrum ſubinde vellicatur, ita ut ad expellendum ſibi contrarium ſe contrahat, & convellatur. Itemque quædam ſubfrigida acredo ab inferioribus extremitatibus prorepens, nempe pollicibus manuum vel pedum, ſurſumque ſentiente ægro ſcandens, vel ſublimans, quâ etiam ligando interceptâ paroxyſmus interdum vel præcavetur, vel retardatur vel mitioratur.

Internæ.

Externæ.

Externæ ſunt repentina animi perculſio terrorque ſæpiſſimè epilepſiam inducens, frigefacit enim & congelat, uti tremor artuum poſt ingentem quemlibet terrorem hominem

minem invadens indicat, frigus autem mordentem acredinem in se habere testatur Hippocr. quod nimirum frigidum ulceribus sit mordax, à terrore autem panico ejusmodi frigida & acris impressio ad intima penetralia humorum & spirituum defertur, prout melancholica dispositio in vehementer consternatis remanens edocet, quæ frigida mordacitas postmodum subinde ab affectibus animi renovatur, tenerumque cerebrum vellicando ad sui convulsionem incitat.

Non minoris efficaciæ sæva iracundia est, at planè contrario modo, facit enim impressionem inflammantem & adurentem, & amaram acredinem, uti quivis in adustis illis, quæ fundis ollarum adhærent, gustando deprehendet, quod semper sint insignis amaritudinis, etiamsi prius fuerant frigidæ qualitatis, quæ amara sive biliosa acredo itidem intimè insigillatur, & postea interstinctos paroxysmos efficit.

Item diæta pravè nutrientium eduliorum, succumque melancholicum gignentium; virulenti & tetri odores; casus vel ictus capitis cerebrum debilitans, ita ut abhinc multa humiditas in eo coacervetur. Quod idem fit à continua heluatione & ingurgitatione potuum inebriantium, cerebrumque demum valdè debilitantium, uti quotidiè cernere licet.

Huc etiam pertinent sequentia Hippocratis veriloquia:

Epilepsia ab assiduis imbribus causari solet. lib. 3. aphor. 16
Est morbus vernalis. 3. 20
Nec non autumnalis. 3. 23
Pueros facile corripit sub tempus dentitionis. 3. 25
Maximè caninis dentibus erumpentibus. 3. 25
Præsertim in pueris crassioribus alvum duram habentibus. 3. 25
Pueros qui septimum annum nondum excesserunt, quàm promptissime invadit. l. 3 præf. 36
Adolescentibus est familiaris. lib. 3. aph. 29
Desinit in pueris ante septimum annum. 3. 28
Vel ad pubertatem accedentibus, puellisque menstruis erumpentibus. 3. 28
Terminum hunc excedens solet inveterascere. 3. 28
Ante pubertatem contingens mutationem recipit. 5. 7
Post annum autem vigesimum quintum ferè ad mortem usque durat. 5. 7
In morbis melancholicis timeri debet. 6. 56
Melancholici magna ex parte epileptici fiunt. lib. 6. de morb. vulg.
Epileptici omnes fiunt melancholici. ibid.
Quartanarii sunt fere ab eâ immunes. lib. 5. aphor. 70
Quartanâ superveniente solvitur. 5. 70

Prognosin quod spectat, Epilepsia est affectus omninò chronicus, remediis quibuslibet ægerrimè cedens, imprimis idiopathica, sympathica

Prognostica signa.

thica autem sæpè expugnatur, at nequaquam hæreditaria, infantulis & pueris perfamiliaris est, consistenti ætati rara, senioque planè insolens, quod hujus loco crebrius apoplexiâ infestatur.

Post pubertatem eveniens difficilimæ quidem est curationis, superabilis tamen efficacibus medicamentis tempore Hippocratis incognitis, attamen cum sat difficulter, & interdum planè non succedat ejusmodi curatio, suprà citatus aphorismus adhuc hodie nequaquam falsitatis evincitur, cujus sensus est: epilepsiam post puberem utplurimum per vitam durare.

Nec, si vehemens est, longævam vitam concedit, sed paroxysmorum vehementiâ cerebri & vitalium viscerum œconomiam adeò invertit concutitque, ut suo officio ulterius diu fungi nequeant, imò non rarò in paroxysmo ægro vitam abrumpit. Interdum sedem suam officinæ rationis infert, amentiamque melancholicam parit, atque in eam degenerat, mitescente causæ morbificæ acredine, quâ non amplius convellit, sed in fumosam tenebrositatem abit, lumenque rationis offuscat, nonnunquam tamen pars ejus secedit in fumositatem, & mentem turbat, pars verò ulterius sui simile attrahit austeræ acredinis, & vellicando pergit, sicque bini affectus alternando cohabitant, nempe caducus & delirium, quando videlicet causa est melancholicophlegmatica. Ubi verò magis pituitosa est, ex uberante demum pituitâ in apople-

Prognostica signa.

xiam vel paralysin abscedit. Aliquando ægrotanti spleni se associat, contumacemque quartanam excitat, ibique hospitata prioris morbi causa non amplius extat, splen verò non adeò delicatus mitius novum hospitem suffert, ingenti tamen totius corporis concussione & insequentis caloris diutina assatione tandem materiam morbificam penitus discutit; ægrumque in statum sanitatis reducit.

Curationis instituendam rationem præpingit noster

Curatio.

TEXTUS.

IN epilepsia in adultis I. *præmittantur universalia vomitiva, cathartica, imprimis specificum purgans Paracelsi. Postea exhibeantur specifica, qualia sunt:*

II. *Epilepticum Crollii.*

III. *Pulvis antepilepticus ex cinabrio antimonii, qui talis est:* ℞. *cinabaris antimonii, magisterii corallorum, & perlarum ana:*

Pulvis antepilecticus.

Alius: ℞. *cinabaris nativæ pellucidæ & splendentis* ℥ß. *pulverisa in marmore subtilissimè: adde magisterii corallorum & perlarum ana* ℈ij *croci* ℈j. *folior. auri diligenter tritorum super lapidem q. pl. reduc in pulverem, cujus grana VII. ad XVIII. in aqua salviæ propinentur, & sæpius repetatur, vide supra de sudoriferis.*

 Alius

Pulvis epilepticus magnarum virium.

Alius pulvis epilepticus magnarum virium: ℞. cinabaris Ungaricæ probè lotæ & depuratæ ℔ſ. imbibe cum ſpiritus vitrioli ℥IV. ſcobis cranii humani nunquam ſepulti ℥iſ. imbibe cum ſpiritu vini, relinque in loco calido per XV. dies, & poſtea per retortam deſtilla liquorem, & illud quod reſtat, ſeorſim ſerva. Hinc ℞. ſcobis ungulæ alcis ℥iſ. myrrhæ rubræ ℥ſ. ſolve in ſpiritu ſalis, ſolutum à fæcibus ſepara & ſerva; poſtea ℞. croci ℥ſ. & cum ſpiritu vini ejus tincturam extrahe, liquores omnes ſimul miſce, & in iis imbibe cinabarim ante præparatam, lotam & pulveriſatam, calore lento ſemper exſiccando, donec omnem liquorem imbiberit, & in pulverem ſiccum abierit, doſis à gr. ij. ad 4 cum vino generoſo aut ſpiritu vini, vel aqua antepileptica in, ante, & poſt paroxyſmum.

Spiritus cerebri humani.

IV. *Spiritus cerebri humani*, qui ſic fit: ℞. cerebrum hominis juvenis integri benè ſani (adoleſcentis infra annum 24.) & bonæ conſtitutionis, violentâ morte perempti, collige fruſtulatim cum omnibus membranis, arteriis, venulis & nervis, cum medullâ ſpinæ totâ, conquaſſa in mortario lapideo, & adde in cucurbita, vel phiola potius capaci aquarum capitalium ſcilicet florum tiliæ, pæoniæ, betonicæ, ceraſorum, lavendulæ imprimis, adde diaphoretici in acutis ad ſupereminentiam 4. vel 5. digitorum (plusquam de reliquis ſimplicibus aquis, addunt etiam ſpiritum vini) claudatur hermeticè vas, & relinquatur aliquandiu, per annum 1.2.3. &c. poſtea per cohobia deſtillatur ex balneo roris, ut tota (aliquota) cerebri ſubſtantia ſimul tranſeat. Hanc aquam abjectis fæcibus curioſè ſerva. Ex fæcibus poſt ſextuplex cohobium calcinatis elice ſalem, quem deinceps cum ſpiritu facto junge, & totum curioſè ſerva. Doſis à ℈j. ad ℨiij. in vehiculis convenientibus.

NB. Si initio non addita eſt miſtura ſimplex propter defectum, poſtea phlegmate per balneum leniter abſtracto adde miſturæ ſimplicis partem dimidiam, & procede, ut monitum eſt, doſis à ℈j. ad ℨiij.

Epatum ranarum præparatio.

V. *Epata ranarum*, quæ ſic parantur: Collige epata de ranis viridibus (a) aquaticis (non terreſtribus) 40. quibus vivis jecinora exime, & ſigillatim pone ſupra folia braſſicæ capitatæ ad eam partem, quâ terram reſpiciunt, ita ut ſe invicem contingant, poſtea in ollis devitreatis & recentibus (irdene Bratpfannen) ſuperiùs tectis exſiccentur ad lentum ignem, ita ut in pulverem tenuiſſimum teri poſſint, à foliis

cautius

cautius separata. Postea divide pulverem integrum in quinque partes æquales & serva.

(*a*) Nobis amicus, cui idem experimentum familiare & probati usus erat, constanter asseruit, se tantummodò vulgares quascunque ranas accipere, nec opus esse prædictis viridibus operosè insidiari, ut eorum epata selectivè obtineantur, plura tamen jecinora nempe 100. loco horum 40. ad dictum amici medicamentum requirebantur.

Usus.

Partem unam exhibe patienti præmissis universalibus jejuno ventriculo, in haustulo aquæ vel spiritus appropriati, cum luna in gressa est in cancrum: vesperi duabus horis à cœna alteram partem, atque sic consequenter postero die manè tertiam, vesperi quartam, tertio die ultimam partem manè.

Cautela.

Ubi tamen observandum, semper ante & post sumptionem pulveris duabus horis ab omni cibo & potu esse abstinendum. Si patiens præsertim adultus, post sumptam hanc medicinam in fronte & temporibus sudat, est testimonium operationis exquisitæ. Itaque si post tertiam, quartam & quintam exhibitionem sudor provocetur, vel in lecto vel in laconico totius corporis, effectus sperandi sunt uberiores.

Caveant sibi ab omni terrore, ab irâ, ab aqua & igne, à vino & ne videant epilepticos cadentes, horum nimirum conspectu morbus, qui vel diu latuit, vel jam sopitus erat, redire potest. Præterea etiam ab ejaculatione tormentorum. Præcipuè verò studiosè evitet omnes animi motus vehementes, ebrietatem tanquam pestem fugiat.

Diæta & cæteræ (ex res non naturales convenienti admodum ratione & modo observentur, ne aliquid accidat; quod isti curæ impedimentum aliquod afferre poterit.

NB. *1. Ranæ virides tantùm & non aliæ accipiendæ sunt, & quidem vivæ. 2. Hic pulvis mense Majo, Junio & Julio usque ad medietatem Augusti tantùm confici potest, extra hæc tempora ranæ inutiles sunt. 3. Cum exsiccata sunt epata, ut possint pulverisari; folia brassicæ capitatæ diligenter sunt segreganda, & postea epata in mortario contundenda. 4. Hic pulvis ultra annum non durat, ideòque singulis annis si opus est, de novo præparandus est.*

Vix potest dici quantum emolumenti ab hac medicina simplici accidat. Instituenda est cura in Junio circa solstitium, & si primo anno non correspondeat effectus, altero anno hæc cura reiteranda. (b) *Hoc remedio restitutus*

tutus est Fridericus IV. Palatinus, qui ab anno XV. ætatis ad XXVI. epilepticus fuit.

Secretum Paracelsi.

(*b*) Accepimus secretis manuscriptis sequens consilium Paracelsi, quod pro secreto Romanorum tum temporis Regi Ferdinando primo, germano fratri Caroli Quinti communicavit, quo ipsius arcanus curandæ epilepsiæ modus continetur, qui etiam verè curare potuit hunc morbum, uti ipse in suis scriptis gloriatur, se nimirum radicitus averruncare posse caducum qualemcunque, quantumcunque etiam inveteratus sit, ac mirè aphorismum Hipp. exagitat, quo affirmatur: epilepsiam, post vigesimum quintum annum contingentem, solere ad mortem usque perdurare. Hisce verò verbis laudatum gloriosæ memoriæ Regem communicato suo scripto affatur: Accipiendam curet Vestra Regia Majestas sphæram microcosmicam (intelligit recens cranium violenter interempti, sive per suspendium decollationem aliosve modos viæ justitiæ usitatos, sive per violentum obitum in bello id factum sit, in particulas confractum) eamque ex retortâ vitreâ, per candentis ignis expressionem, destillandam, donec omnis liquorosa substantia transscenderit, quæ suo residuo reaffundatur, denuoque stillatitiâ expressione abstrahatur, idque ternis vicibus repetatur, tum parata est hæc preciosa aqua instar auri asservanda.

Adhæc V. R. M. alteram quoque aquam destillandam mandabit è radice & herbâ pœoniæ, residuamque ejus terrestritatem ignis comburio incinerandam, propriaque ipsius aqueitate salem ejus extrahendum ut artis est, quippe qui sal mirabilis virtutis est. Hisce sic elaboratis, Vestrâque Regiâ Majestate in desiderio habente aliquem ab epilepsia etiam ultra vigesimum annum inveteratâ liberandum dare, tunc superioris aquæ recipiantur ℥iij. cui admisceatur recentis castorei ʒj. spec. diamosch. dulc. ʒj. mellis ʒij. anacardini ℈iß. ab his dicta aqua adhuc semel destilletur ex M. B. optimoque studio adhibito. Tum ℞. fol. auri optimi gran. XX. spiritus sive olei vitrioli V. guttas, olei anisi gutt. X. hujus mixturæ detur in paroxysmo quantum cochlear mensale pro una vice capit, idque per novem dies quolibet manè repetatur, cum jejunio trium horarum, restituit enim omnes epilepticos, ac fundaliter eos reconvalescere facit. Humilimè itaque precor, ut V. R. M. hæc in secretis habeat.

Amuletum antepilepticum.

VI. *Amuletum ex frutice sambuci in salice* (c) *inventi: diligenter observetur, ubinam in salicibus præsertim antiquis subnascatur sambucus, id quod sæpè fit præsertim in salicetis, ubi non procul ab iisdem ad hortorum sepes sambucus plantata fuerit; hîc nimirum grana matura ab avibus leguntur, præsertim à pico. Picus nimirum excrementa sua post comesta*

mesta grana Sambuci deponens super salicem antiquam (cui interdum innasci solent aliæ plantulæ vel frutices, nominatim verò amara dulcis, urtica, chelidonia) exinde quasi primordia figit & ponit sambuci exinde nascentis. Picus autem quia epilepsia laborat, hoc nobile periapton ad similem morbum curandum facit. Colligatur frutex quolibet mense, melius tamen in Septembri, & Octobri, quando maturuerint grana sambuci, ante plenilunium diebus duobus, & reservetur usui. Servari potest annos 12.) teneriores saltem surculi sufficiunt.

Experimentum contra incendium domorum.

(c) Idem eodem modo collectum fruticale lignum restingvere quoque quodlibet domorum incendium, amicus quispiam nobis confidenter aperuit pro certo atque à seipso verificato, si in illud conjiciatur, injectionem tamen operanti sat grave facessere negotium, uti sibi id tentaturo obtigerit, adeò ut dum voluerit igni accedere propius, iste quasi probè se agnoscens flammam velut ad scopum contra se vibraverit, accessionem & injectionem dictam depulsurus, unde se coactum fuisse eminus subsistere, commemorataque ligni frustula oneratæ pulvere pyrio bombardulæ ephippiali, quam vulgo pistole vocant, intrudere, ac displosione in incendium jaculari, quo etiam confestim ardendi vim amiserit, fueritque extinctum.

Usus talis est: seca surculum unum tenuiorem in taleolos tenues, & quantum fieri potest, integros. Eorum novem redigantur in nodulum, vel ex linteo vel ex serico confectum, & cum simplici filo lineo, (das in demselben Hause gesponnen / und von dem Patienten / *licet parum referat) fiat amuletum adpensile collo usque ad orificium ventriculi, ut rectè nodulus eò pertingat. Applica verò hunc nodulum, post universalia exhibita ad mundificandum corpus, quolibet tempore seu ante seu post paroxysmum; nodulus relinquatur tamdiu, donec sponte suâ citra omnem vehementiam rumpatur filum, & nodulus videatur cadere, quem deinceps neque in se patiens, neque ullum animal nudis manibus vel pedibus tangat, sed mediante aliquo instrumento, vel forcipe, vel alio sepeliatur subtus terram, eo in loco, ubi neque homines neque animalia pertransire possunt; Secus si tetigerit, morbus epilepticus denuò invadet eum: vel alios antea morbum non passos corrumpit, id quod studiosè est evitandum. Hoc amuleto curari possunt & ii, qui longissimo tempore hoc morbo laborarunt.*

A curatione deinceps diligentissimè præservandi sunt ab omnibus causis externis, alioquin huic

morbo infestis, de quibus diximus in præcedentibus.

Nota: in adultis soleo ex majoribus surculis excavatis facere cannas, per quas tempore gestationis amuleti omnem suum potum hauriant.

VII. *Spiritus vitrioli volatilis duplex, de quo in notis ad Crollium (præsertim in adultis.)*

VIII. *Laudanum epilepticorum, de quo in opiologia & infra de apoplexiâ.*

Radicis pœoniæ collectio

IX. *Radix pœoniæ maris nimirum seu nigræ, nam fœmina nullius efficaciæ, si suspendatur de collo pueri epileptici, morbus cedit, sed radix effodienda est in Julio* (d) *lunâ decrescente, sole existente in leone in meridie & die solari.*

(d) Melius est cum D. Desgrandsprez observare propriam pœoniæ constellationem, nempe inclinante lunâ in ariete existente, quo tempore effossa radix solâ de collo gestatione morbum abigit.

Visci quercini collectio

X. *Viscus quercinus lunâ decrescente inter duo Mariæ festa h. e. XV. die Augusti & VIII. Septembris collectus: nobilior autem habetur illa pars, quæ quercui propior resecta est.*

Mixtura antepileptica.

XI. *Mixtura antepileptica, quæ sequenti modo fit:*

℞. spiritus vitrioli viridis ex vitriolo & urinâ puerorũ ʒj. ℈j. cum aquâ rad. pœon. & flor. tiliæ an. ʒj.

m. de hac mixtura exhibe in paroxysmo, membris convulsis & contortis cochl. semis. guttatim, & paulo post redibunt ad sese recollectis sensibus, quo animadverso denuò aliquid exhibeto, atque ita tertiò; quòd si quidem rediturus sit paroxysmus, ut fieri potest, eundem processum repete. Postea confortantia cerebrum adhibeantur, ceu sunt magister. corallor. perlar. cranii humani &c. multum possunt hæ tabellæ:

Tabulæ ad epilepsiam.

℞. magister. cranii humani ʒj. (quod fit, si supra cranium pulverisatum affunditur spiritus vitrioli, & fermentatur, postea bis vel ter abstrahitur, remanebit pulvis elegantissimus instar magisterii) gran. pœoniæ n. XVI. sachari in aqua theriacali soluti q. s. f. s. a. tabulæ, quarum una atque altera tam manè jejuno ventriculo, quàm vesperi longè à pastu & cœnâ exhibeantur.

Paroxysmus epilepticus instans ut avertatur, æger signa quædam præsentiens statim capiat pil. 1. laudani antepileptici vel rotulam unam antepilept. aut in horum defectu ol. succini guttam unam & alteram.

Nares autem inungat balsamo antepileptico, aut balsamo succini.

Præsens

Præsens sedatur modo sequenti: Cadentis ori cuneus immitten dus est, ut apertum maneat, nec lingvam commordeat, altâ voce inclamandus, nares constringendæ, & sternutatorio sequenti irritandus:

Pulvis sternutatorius.

℞. rad. hellebori albi ℥j.
castorei.
euphorbii an. ℥ß.
m f. pulvis.

Suffitus etiam fieri potest ex succino albo.

Membra incurvata molliter ad rectitudinem reducenda, fricanda & continenda.

Fauces extracto castorei, oleo succini, aut mithridatio vel theriaca in aquâ epileptica solutis: nares autem & tempora balsamo apoplectico illinenda.

Et si suspicio sit, eam ob vitiosos humores in ventriculo collectos, & ad caput exhalantes fieri, utile est excitare vomitum cum aquâ benedictâ, aut vitriolo albo in aquâ pœoniæ, in qua scobs visci quercini bullierit, dissoluto.

Paroxysmo sedato, si metus sit, ne mox revertatur, clysteres acres injiciendi sunt ad avertendos humores acres, aliosq; ad cerebrum irruentes.

Cucurbitæ item cum scarificatione humeris applicandæ, & si plethora adsit, vena (e) *secanda.*

(e) Venæsectio nullatenus convenit, est enim morbus frigidus, sangvinis autem missio adhuc magis infrigidat, & morbum fortiorat, ut exactè observavimus, & nuper in epileptico melancholico, cui chirurgus propriâ authoritate venam secuerat, ita eventurum chirurgo eodem argumento præostendimus, quod & evenit, & quidem tanto incremento, ut ægro eo intereundum fuerit, qui aliàs in juvenili ætate constitutus servari fortassis potuisset.

Quo facto ad radicis epilepticæ excisionem progrediendum, ubi præscripta bona vivendi regula ad universalem totius corporis evacuationem perveniendum, observatis hac in parte practicantium regulis; nonnunquam utile est admiscere purgantibus extractum scammonii, aquam benedictam, extractum hellebori nigri &c. & sæpius præparatum corpus purgare mercurio dulci, mercurio vitæ, floribus antimonii (f) *&c.*

Purgans in epilepsia.

(f) Convenientissimum hujus morbi purgans est extractum rad. hellebori nigri spiritu vini factum & inspissatum, fortiter enim purgando causam morbi deorsum trahit. Quod probè intellexit Massaria, qui rectè Medicis culpam objicit, quod semper in levibus purgantibus hæreant, atque ideò raro aliquid opere dignum in curatione epilepsiæ efficiant. Plenum tamen compendium fructuosæ purgatio-

nis consistit in exacta observatione cerebralis constellationis, ut nimirum ejusmodi pharmaca administrentur pridiè novilunii pleniluniive, vel alterutrius lunæ quadrantis, ob miram cerebri harmoniam cum cursu lunæ.

Hinc ad caputpurgia, & ad ea quæ à proprietate (g) *conferunt, accedendum, non neglectis iis quæ caput exsiccant, & maximè roborant.*

Tabulæ antepilepticæ.

Tabulæ antepilepticæ:

℞. *rad. pœoniæ ʒj.*
magister. perlarum.
corallor. an ʒis.
cranii human. ʒs.
Sachari in aq. flor. tiliæ soluti q. s. f. tabulæ, detur una atque altera manè jejuno ventriculo & vespe ri longè à cœnâ.

Aqua epileptica.

Aqua epileptica:

℞. *flor. lil. convallii manip. ij. infunde in s q. vini generosi, digere per decem dies vel donec habere poteris.*
flor. tiliæ recentium ℔s.
pœoniæ ℥iv.
destilletur in B. M. ad siccitatem, in destillato iterum infunde:
℞. *rad. pœon. ℥j.*
dictamni albi.
visci quercini an. ℥s.
cranii human præp. ℥s.
rad. pyrethri ʒs.
fol. rutæ m. 1.
flor stœchad. Arab.
lavend an. pug. iiij.
betonicæ p. vj.
castorei ℈ij.
cubebar.
maceris an. ʒij.
cinamom. ʒj.
scyllæ præp. ʒiij.
digere iterum per XV. dies, hinc per alembicum in M. B. destillatur, & aqua usui reservatur. Dos. ℥s. ad ℥j.

Clysterem in epilepsia vide in cap. seq.

Balsamum vide etiam in cap. seq.

(g) Etiam vulgaria specifica huc accersenda veniunt, cum non cujusvis sit arcanissima & rarissima præparata obtinere. Tinctura florum hyperici cum spiritu vini facta, cujus supra de amentia mentionem fecimus, etiam mirè hîc valet, ordinavimus quoque sequens cum successu:

℞. saponis Hispanici ʒs. vel ℈ij.
coque in lactis vaccini recent. ℥IV.
colatura integra manè jejuno stomacho calida sorbeatur, ac vesperi eadem dosi repetatur, id continuando per aliquod temporis spacium.

Spiritus salis gemmæ, & armoniaci urinosus egregiè hic conveniunt, crebrò alicui vino medicato guttatim instillati usque ad saporis perceptionem, vinum tale parari potest è radicibus pœoniæ maris, valeria-

nae

næ ſylveſtr. calami aromat. enulæ campan. foliis betonicæ, ſalviæ, anagallidis rubræ, rutæ ſylveſtris, floribus hyperici, lilii convall. lavend. tiliæ ſeminibus pœoniæ, dauci, fœnic. aquileg. viſco quercino &c.

In diæta Paracelſus commendat loco olerum nempe betæ &c. coquenda folia hellebori nigri, atque eum in modum comedenda, ut aliàs cocta olera edantur, ſalique communi pro condiendis ſive ſaliendis cibis viſcum quercinum pulveriſatum ſubſtituendum, quo etiam ſi patiens contentus ſit, nec ſalem communem depoſcat, certiſſimum ſignum eſſe, eum vero laborare caduco, & ſi jam curatus videatur, velisque noſſe, an cura ſit abſoluta, hoc ex eodem ſigno mox ſciri ac pernoſci poſſe, quamdiu enim æger condimentum viſci quercini loco ſalis acciplat, nondum eum perfectè eſſe curatum, ſed rurſum paroxysmis inſultatum iri, curatum etiam diſtingvi ab incurato hoc ſuffitu:

Suffitus ſingularis.

℞. raſuræ cornu caprini ʒj.
aſæ fœtidæ ʒſ.
m. injiciatur prunis ad ſuffiendum, quo nondum curatum confeſtim in paroxysmum cadere, curatum vel ſanum minimè.

Porrò loco vulgaris confectionis docet ſubordinare ſemen pœoniæ, nec non pro incoctione radicum petroſelini, radicem pyrethri injungere, vitandas verò eſſe carnes caprinas, poma, pyra, aromata, rapa, raphanum, ac libidinem, provocantia, conducere autem carnem agninam, fœniculum, cumynum & lac ovinum.

CAP. VIII.

DE APOPLEXIA, *Germ.* der Schlag / oder die Gewalt Gottes.

Apoplexia quid?

Apoplexia ſive attonitus morbus eſt ſubitanea ſenſuum cunctorum motusque privatio, & ſoporoſa interceptio facultatum animalium, repentè ac improviſè hominem ad eum diſpoſitum corripiens, omnesque actiones intercludens atque ex inſtanti ſuſpendens, adeò ut ſolâ aliquali reſpiratione difficili vel potius ſtertore à mortuo differat.

Differentia.

Ejus duæ ſunt ſpecies, una quæ jam deſcripta veraque ac fortis apoplexia eſt, altera eſt remiſſior atque hemiplexia nominatur.

Apoplexia fortis eſt morbus acutiſſimus, celerrimè interficiens, hemiplexia verò aliqualem ſenſum ac motum, ſed valdè impotentem ac ſtuporoſum, atque alterutrum latus corporis reſolutum relinquit.

Signa.

Agnitio & dignotio hujus affectus haud difficulter habentur per hæc ſigna diagnoſtica: In apoplexia forti omnimoda ſenſus & motus privatio fit, eâque correptus ſubito, interdum verò ſenſim nullis tamen plerunque malis ſignis ante paroxyſmum præcurſoriis præmonitus cõcidit, ac inſtar cæſæ victimæ attonitus corruit, fixis jacens oculis, ac abſque omni ſenſu, motu, & intellectu ſtertens, cum pulſu magno difficilique reſpiratione, quæ vera reſpiratio non eſt, ſed ſtertor, reſoluto

enim cerebro, meatibusque inde conniventibus, animali spiritui non patet exitus ad nervos, sicque spiritibus motoribus interceptis thorax dilatari nequit, abitque respiratio in stertorem, pulsusque stagnantibus fuliginibus fit magnus, brevi tamen suffocandus, membra laxa manent, & elevata pondere suo concidunt instar strangulatorum.

In mitiori verò dicta symptomata obtingunt remissius, atque ægri non rarò ante ingruens malum hebetudinem quandam sensuum percipiunt, nempe debilitatem memoriæ, gravitatem vel obtusum dolorem capitis & similia, & postmodum itidem derepentè deficiunt, corruendo vel sensim inclinando sensuque ac motu privantur, cum stertorosâ, minùs tamen superiori, difficili respiratione, sudorisque eruptione oculis suspensis vel clausis, qui etiam tandem ad se redeunt, ac munere videndi, audiendi intelligendique repotiuntur, verùm alterutro latere vel aliquo corporis membro, nempe lingvâ, brachio &c. resoluti.

Pars affecta est cerebrum secundum ejus medullam oblongatam, principiumque nervorum in basi calvariæ à cerebro prodiens.

Distingvitur apoplexia à caro, quod in hoc æger adhuc vellicatus sentit, integrè respirat, & concussione excitari potest, licet oculos vix aperiat, & interrogatus non respondeat. A comate verò, quod in eo æger adhuc facilius quàm in caro sit excitabilis, oculosque concussus aperiat & respondeat, utut mox in profundum soporem relabatur. A lethargo autem, quod is semper febrem & delirium conjuncta sibi habeat, quæ omnia in vera apoplexia desunt, quo pacto autem hæc ab hemiplexia distingvatur, docet Avicenna, quod nimirum in forti attonito morbo vitium consistat in illis meatibus qui sunt ex cerebro: cujusmodi sunt nervi, cerebri ventriculi nec non radix medullæ dorsalis. In debili verò noxam hærere in meatibus, qui eunt ad cerebrum, ut sunt venæ jugulares & arteriæ carotides.

Causæ.

Causæ hujus funesti affectus sunt diversæ, quarum præcipua est calor naturalis debilescens, ut fit post annum ætatis quadragesimum, quemadmodum enim idem in macrocosmo accidit, ut deficiente calore herbæ ac folia flaccescant ac decidant, nebularum, imbrium ac procellarum proventus fiat, ita quoque deficiens calor in microcosmo vegetum virium statum membrorumque reddit flaccidum, & defluxionibus imbriosum, cumulanturque pituitosa excrementa, ac distenti antea meatus connivent more foliorum in vegetatione sua lætè sursum exporrectorum, in flacciditate verò deorsum pendulorum, sicque spiritus animales in pituitosioribus tam præ angustiâ pituitæ opplentis, quàm conniventiâ flaccidorū meatalium parietum facilè sistuntur, totaque sensuum œconomia momentaneè cessat, & apoplexiam fortem vel debilé efficit pro majori vel minori infarctamento, vel reciprocationis

tionis impedimento. Sic etiam continuæ crapulæ & ebrietates ardens ellychnium lampadis vitæ præsertim in debili & decrepito senio facilè obruunt, lumenque sensuum extingvunt, vel crebris tumultibus inebriantium spirituum cerebrum adeò debilitant, ut superfluitates neque concoquere neque expellere amplius valeat, sed aliquando omnes ejus functiones repentè succumbant. Non minus quoque continuatæ per longum tempus lucubrationes & indefessi sensuum labores cerebrum tandem insigniter labefactant, ansamque consimilis debilitatis & consequentiæ præbent ut dictum est, quod etiam præstari ab incessabili cacoëthe usus nicotianæ, multoties à practicis observatum est. Temperamenta etiam phlegmatica, ac tempestates, regionesque humiditate excedentes creberrimè ad hunc morbum suscipiendum disponunt. Causa ejus quoque existere potest delapsus ex sublimi, capitis concussio, mœror, subitaque mentis consternatio & consimilia.

Mentionem ejus etiam facit Cous Vates in sequentibus graviloquiorum locis:

Apoplexia est morbus senilis. lib. 3. aphor. 31

Et popularis in pluviosa constitutione. 3. 16

Estque morbus hyemalis. 3. 13

Cerebro vehementer concussi fiunt protinus muti. 7. 58

Melancholici decubitus denunciant corporis syderationem. 6. 56

Apoplexia fit maximè ab anno quadragesimo ad sexagesimum. 6. 57

Ebrius repentè obmutescens convulsus moritur, nisi febre corripiatur. 5. 5

Apoplexia fortis est impossibilis solutionis. 2. 42

Debilisque perdifficilis. 2. 42

Qui statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febri corripiantur. 6. 51

Apoplectici in septem diebus pereunt nisi febris accedat. 2. de morbis

Apoplecticæ affectiones derepentè exolutorio modo fientes perniciosæ. in coacis

In valdè acutis medicandum eodem die. lib. 4. aph. 10

Caput gravatum medicandum calidis. 5. 22

Prognosis. Prognosin quod spectat, perceptum jam est majori ex parte in aphorismis, nempe apoplexiam etiam debilem existentem magnum curationi facessere negotium, fortem verò extra omnem spem esse, ad eum verò proni dispositique sunt catarrhosi, frigidumque ac pituitosum cerebrum habentes, ac crapulosi, pluribusque dietim eduliis se effarcientes, quàm natura eorum conficere potest, quique vehementes capitis dolores diutinosque crebrius persentiscunt, nec non quibus perpetim extrema frigent ac stupescunt, irruens verò paroxysmus juxta magnitudinem suam gravius vel levius periculum affert, quò

enim

enim difficiliorem reſpirationem efficit, eò ingentius diſcrimen declarat, maximè comitatus ſudore eoque frigido, is enim omninò lethalis eſt, interveniens autem febris benè ſperare jubet, ſi ſit acuta, moxque initio incaleſcat, lenta verò vel mediocris non tam benè, nulloque modo febris diu poſt ſe ingerens, quod etiam Hippocr. innuit, in coacis dictitans: *Apoplecticæ affectiones exolutoriæ, febre temporis progreſſu accedente pernicioſæ.* Mitior ſæpius ſolvitur in paralyſin, pulſus plenus & fortis manet, atque imperitos medicos decipit, mortisque periculum nihil minuit, ſecus ac in apoplexiâ uterinâ, ubi pulſus penitiſſimè ſæpè aboletur, & tamen creberrimè ad ſe ægra redit; retinent apoplectici quoque faciei colorem, hocque & forti pulſatione à ſyncopticis diſtingvuntur, quibus ſemper ſudor frigidus & viſcidus, faciei decoloratio, pulſusque imminutio ſolemnis eſt.

Curationis accinctionem tradit noſter

TEXTUS.

IN apoplexia qualicunque inſignis eſt:

I. *Spiritus cerebri humani, de quo in epilepſia.*

II. *Sangvinis arterioſi humani ſpiritus, cujus vires inſigniter commendat D. Graseccius Argentinenſis in libro ſuo de vita humana, nuper edito Spiræ in quarto 1615. Germanicè. Utriusque operationes & vires vide ibidem in aliquot obſervationibus ab ipſo habitis. Spiritum ſangvinis arterioſi vocat aquam benedictam. Spiritum cerebri humani vocat aquam auream.*

Apoplecticos excitant:

I. *Mercurius vitæ, juſtâ doſi exhibitus, à crebris enim vomitionibus in robuſtioribus primâ regione ventris expurgatâ, paulò poſt ad ſeſe redeunt. Præſertim ſi epithema fiat ad ſuturam coronalem ex ſuccino pulveriſato, & in ſacculum oblongiorem interpaſſatum conformato, prætereaque in aqua vitæ vel ſpiritu vini cum pipere longo eſſentificato, & cum olei ſuccini guttis aliquot aſperſo, decenti ligaturâ ſuturæ coronali impoſito multum prodeſt, ſi (in debilioribus ſcilicet) præſertim ubi mercurius vitæ non eſt exhibitus, enemata primò leniora, poſtmodum & acriora injecta fuerint.*

II. *Excitant ſternutationes præſertim ex ſemine nigellæ & ſeniore nigra Paracelſi hoc eſt helleboro nigro (& moſcho & ambra, item ſemine lolii quod ſemine nigellæ tutius & melius) exempli gratia:*

℞. *fol. majoran.* ℨij.
ſem. nigellæ ℨj.
rad. helleb nigr. ℈ij.
moſch. opt. ℈ſ.
ambr. gran. VI.

m. f.

m. f. pulvis, dosi magnitudine pisi insufflatur in narem utramque calamo fortiter.

III. *Fumus pennarum perdicum. Item fumus succini, vel etiam oleum succini intra nares sæpissimè cum pennâ perdicis sumptum.*

NB. *In Apoplexia mirabilis est ille balsamus vitæ ex nobilissimis illis balsamis, Orientali nempe & Turcico, itemque oleis aromatum diligenter confectus à nobili Chymico Johanne* Eichtenacker / *dosis à gran. ij. ad iiij. in mistura simplici cum aqua appropriata, de quo in notis ad Crollium.*

In præservatione maximè conducit balsamus apoplecticus Crollii; item aqua vitæ apoplectica ejusdem.

Aqua antapoplectica.

Ad præservationem autem & curationem (a) *unicè prodest aqua antapoplectica meæ compositionis, quæ sic est:*

℞. *florum lilii convallii mense majo cum exortu Solis collectos (maturos & adhuc roridos statim in vitrum ingere sine lotione ullâ) eosque recentes sine apiculis, saltem protuberantes flores abscerptos, in vino generoso malvatico vel alio dulci digere ad solem, in vitro optimè clauso, relinque tamdiu, donec etiam lavendula floreat, cujus flores cæruleos sine calicibus & apiculis diligenter separatos æquali pondere conjunge cum floribus lilii convallii in idem vitrum, quod firmiter clausum relinque usque ad mensem Septembrem. Tandem per alembicum ex balneo destilletur, & quæ primo loco egreditur aqua spirituosa diligenter reservetur. Est nimirum preciosa & tam præservando quàm curando apoplecticis prodest (reliqua etiam usui esse potest, sed tam virtuosa non est, facit imprimis ad frictiones membrorum) ex capite mortuo elici potest sal. Hæc aqua diu durat, & fragrantissima est. Dosis cochleare ſ. vel j. per se, etiam iſ. vel ij. pro ægri & morbi naturâ cum gutta una atque altera olei succini jejuno stomacho.*

(*a*) Non inferior hâc aquâ aliisque hic laudatis antapoplecticis, si non superior, est sequens balsamus sive oleum balsamosum Apoplecticum tam curando quàm præservando, aliaque multa præstando, ita ut quotidiè novæ virtutes à plebecula, cui multum contra omnifarias defluxiones apud nos in usu est, in eo observentur & deprehendantur, ejus confectio sic se habet:

Balsamus apoplecticus, in- & externus.

℞. 10. lib terebinthinæ Venetæ, inde eam in maximæ capacitatis ollam devitreatam, superfusâ simul aquâ pluviali ad supereminentiam unius circiter spithamæ, atque sic obtectam ollam in loco tranquillo quiescere sine, donec sequentes

herbæ ac flores in eorum optimâ constitutione colligi potuerint, nempe primò vernales flores ut sunt:

Flores lilii convallii.
primulæ veris.
liliorum alborum.
tiliæ.
rosarum.
sambuci.

Postmodum herbas cum floribus suis ut:

Herb. hyssopi.
betonicæ.
melissæ.
menthæ crispæ.
origani.
salviæ.
serpilli.
thymi.
basilici.
majoranæ.
pulegii.
rorismarini.
lavendulæ.

Singulorum manip. j. vel ij. aliasque præterea nobiles herbas, quæcunque placuerint, tum adde corticum aurantiorum citrior. an. ℔ß.

Singula ante suam impositionem crassò modo conciduntur, & quæ imposita sunt, hebdomadatim spathulâ lignea optimè bis vel ter invicem subiguntur, ut probè cum terebinthina commisceantur, & secum mutuò computrescant, in hac maceratione relinquantur, donec cuncta ingredientia, pluraque alia aromata, si velis, intraverint, & computrescentiâ fermentali participarint, nempe in autumnum usque, tum omnia in vesicam cupream evacuabis, lenemque cum eis destillationem secundùm artis requisita institues, tibique transcendent odorifera aqua & supernatans oleum crystallinum instar spiritus vini, sive clarissimæ aquæ fontanæ pellucidum, quod ab aqua separabis, & pro commendato heîc balsamo apoplectico asservabis, usus ejus est internus & externus, intrò enim manè jejuno stomacho à guttis VIII. ad XV. in vino vel alio vehiculo assumptum purificat sangvinem, conducit capiti & stomacho, renes balsamicè repurgat, & diureticum est, prout odor violaceus ex paulò post redditâ urinâ ad nares assurgens, atque etiam in ambitum cubiculi se spargens, indicio est, aliasque peculiores virtutes præstat, quas propter abusum reticemus. Exterius inunguntur ejus aliquot guttæ naribus, locisque, defluxionibus frigidis gravatis, sicque cerebrum tam fragrantiâ quàm balsamicâ operatione mirè confortat, & ab apoplexiâ præservat, in capitis catharroso dolore instillatur atque infricatur vertici, suæque salutiferæ operationis manifesta signa edit, si enim defluxiones reperit, tunc locum quasi pungit & vellicat, & defluxiones absumit, si non, indolens est, prætereaque variè homini conducit, prout usus docebit; aquam supradictam in destillatione unà transstillantem, usuque nobis nondum sat compertam, usurpare poteris, ut Author hic de suis commonefacit.

Alia aqua apoplectica.

Aqua Apoplectica alia:

℞. *florum primulæ veris ℔j.*
lavendulæ.
stœchados Arab. an. ℥j.
tiliæ.
buglossæ an. ℥iß.
anthos.
nymphææ an. ℥ß.
radic. pœoniæ.
caryophyllatæ an. ʒx.
zedoariæ.
macis.
spicæ indicæ an. ℥ß.
iridis Florentinæ.
visci quercini an. ℥ß.
galangæ.
caryophyllorum an. ʒvj.
pomorum citrior. recent. n. ij.
rasuræ ligni sassafras ʒiß.
folior. majoranæ.
artemisiæ an. m. iß.
rorismarini m. j.
semin. fœniculi.
sileris montani.
pœoniæ.
basiliconis an. ʒiij.
confractis & contusis crasso modo affunde in matracio capaci
aquæ rosarum ℔j.
vini generosi ℔ij.
simul per tres dies vase bene clauso digerantur, hinc adde recentis expressi ex foliis
succi salviæ ℥vj.
betonicæ.
melissæ an. ℥iv.
spiritus vini ℔iv.

Denuò per tres dies digeratur & destilletur in M. B per alembicum ad siccitatem, fiatque semel cohobium (b) *hinc per se in cineribus vel balneo aqua illa rectificatur, destillando tres partes, quartâ relictâ, & inserendo rostro alembici*
moschi.
ambræ an. gran. vj.
bombace involuta, tandem omnia in vitro benè clauso serventur usui.

(b) I. e. aqua jam destillata resuperfundatur remanentibus in fundo speciebus, atque adhuc semel abinde destilletur, usus ejus erit uti superioris ab ipso cum oleo succini sorbendæ commendatæ.

His omnibus potest annumerari diaphoreticum in peracutis, præsertim, si cum ejusmodi aquis appropriatis apoplecticis mixtum exhibeatur sequens, & sudor provocetur

Laudanum antepilepticum.

Laudanum Antepilepticum.

℞. *laudani nostri ex sulphure vitrioli facti ℥j.*
olei camphoræ ℥ß.
m. & habetur laudanum præstantissimum, cujus usus tam in paroxysmo quàm ad curationem extra paroxysmum, dosi sæpius reiteratâ præmissis universalibus.

Oleum camphoræ verum.

Oleum camphoræ verum.

℞. camphoræ partem unam,
argillæ præparatæ & siccatæ part. VI.

contunde invicem, & misce exactè, donec camphora nullibi appareat. Ex massa forma globulos, quos in umbra exsiccatos destilla in arena per retortam lutatam in excipulum, quod continebit aliquid aquæ pluvialis destillatæ, & prodibit camphora partim oleaginosa, partim sublimata, quæ tamen sese solvit.

Hinc destillato cum aqua adde spiritus vini partes tres, & destilla per alembicum igne lento; ita spiritus vini tenuissimum oleum camphoræ transferet, quod separatim servandum, separato spiritu vini per separatorium, vel per M. B.

ALIO MODO:

Oleum camphoræ aliud.

Solve camphoram in spiritu antepileptico ex vitriolo & urina puerorum leni calore, & camphora elevabitur in forma olei ad superficiem. Hoc seorsim collige, & cum terrâ sigillatâ siccâ & pauco aceto forma globulos, destilla ex arenâ per retortam, & prodibit spiritus seu oleum camphoræ valdè fugax.

Apoplecticis prosunt salviæ decoctum, extractum ejusdem, semen carvi & erucæ, item ℞. aquæ vitæ q. s granorum juniperi m. ij. contundantur & macerentur in aqua vitæ per triduum, colenturque, imponantur deinde salvia, pulegium & nasturtium, & ℥j. croci. Detur patienti, & statim loquelam recuperabit.

Balsamus apoplecticus:

℞. olei nucis moschatæ per expressionem facti ℥j.
ambræ grys. gran. XVI.
moschi optimi.
benzoës.
styracis calamitæ.
ladani optimi an. ℈ß.
ol. stillat. caryoph. gutt. xvj.
lavendulæ.
rutæ.
anthos.
cinamomi an. ℈ß.
succini gutt. vj.

Pulverisatis pulverisandis optimè cum oleo nucis moschatæ in scutella aliqua argenteâ vel aurichalceâ cum pistillo quàm optimè uniantur, ut in corpus unum abeant. Hinc admiscentur olea destillata pedetentim, & balsamus in vase benè clauso ad usum servatur. Apoplecticis, epilepticis & vertiginosis prodest, si extremitates manuum, tempora & vertex eo inungatur, ratione præservationis singulis septimanis bis aut ter saltem inunctio instituatur.

De Apoplexia.

Clyſter.

Clyſter ad apoplexiam, epilepſiam, paralyſin & lethargum:

℞. *radic. cyclam.*
colocynth. an. ʒiſ.
aſari ℥j.
hellebori nigr. præp.
ſem. carthami an ʒj.
centaur. minor. ʒſ.

coque in ſ.q. aquæ ad ℔j. colaturæ adde mellis anthoſati ℥ij. & ſi æger robuſtus ſit, ſalis gemmæ ʒj. f. clyſter.

Medicus apoplecticum aggreſſurus ante omnia in principio conſideret, an in ægro adhuc ſigna & ſpes aliqua vitæ adſit, quibus cognitis ad curam ſeſe ſtatim accingat, ægrum hinc inde agitare (c) *& membra ejus fricare mandet, abraſis capillis verticem ſtatim inungat & nucham balſamo ſuccini, aut oleo ejusdem, ſtatimque ſi os clauſum ſit, illud aperiat, apertum conſervet, palatumque cum balſamo dicto, aut mithridatio, aut theriacâ inungat, nares & tempora balſamo apoplectico.*

(c) Patiens à duobus robuſtis viris elevetur in altum, delabique rurſus ſinatur aliquo modo violenter in pedes, eâ figurâ ac ſi in pedes ſaltaret, corpusque erectum maneat, ita enim interdum impacta materia viſcida vi excutitur, & deorſum concutitur, ægerque quaſi è profundo ſomno excitatus ad ſe redit, uti contigiſſe teſtari poſſumus.

Capiti ſæpius admoveat laminam vel tabulam ferream oportet calefactam vel etiam ignitam.

Per os ſi fieri poteſt, exhibeatur ſtatim cochl. 1. aquæ apoplecticæ, & ſi nimiam ſentit ſangvinis abundantiam, venam brachii, immiſſio tamen prius clyſtere acriore aperiat.

Naribus item aliquid ex pulvere per canalem vel culmum pyrethri, helleborive inflet.

Umbilico adhibeat aut ungventum arthanitæ, aut hellebori in forma cataplasmatis, poſſunt etiam ratione revulſionis cucurbitæ applicari dorſo, lumbis &c.

Hinc ad vomitoria aquam ſcilicet benedictam confugiendum, ubi notandum, quod in duplici ſemper quantitate, prout ſopitæ ſunt magis vel minus vires, exhibenda.

Interim continuanda exhibitio aquæ apoplecticæ, quemadmodum & reliqua dicta medicamenta.

Poſſunt & veſicatoria brachiis & pedibus, ſyncipiti item, interdum etiam ad primam vertebram cauterium actuale non ſine commodo applicari.

Ægro reſuſcitato cura ſecundum practicos inſtituatur.

 Nota:

Nota: *Clysteres non tantùm ante venæsectionem, sed & post eam conveniunt, primum ex mollientibus & stimulantibus calidis, capitique appropriatis, mox etiam ex fortiter irritantibus, quæ quoque cum non retineantur diutius, repetenda, eoque frequentius, quo morbus magis urget. Plat. tom. 1. pag. 47.*

Clyster.

Levior itaque talis ab initio exhibeatur:

℞. *malvæ.*
mercurialis.
salviæ.
rutæ.
pulegii an. m. j.
radic. ireos recentis ʒiij.
furfuris m. j.
flor. chamomillæ.
anthos an. p. j.
sem. carvi ʒj.
Fiat decoctum, in quo dissolve
mellis ℥j.
elect. benedict. laxativ. ʒij.
ol. laurini.
rutæ an. ℥j.
salis communis ʒj.
m. f. clyster.

Clyster fortior.

Fortior: qui post primum, vel si malum urgeat, statim in principio exhiberi potest.

℞. *radic. ireos recent.*
sigilli Salomonis.
cyclaminis an. ʒj.
herb. rutæ.
thymi.
salviæ.
pulegii.
origani.
calamenthæ.
hyssopi an. m. j.
florum stœchados.
anthos ana pugil. j.
semin. citri.
cumini an. ʒij.
carthami.
baccar. lauri.
juniperi an. ʒs.
agarici in panno ligati ʒij.
f. decoctum in quo dissolve:
hieræ colocynthidos ʒiij.
mellis anthosati ℥ij.
succi mercurialis.
betæ an ℥j.
fellis tauri ℥s.
salis fusi ʒj.
m. f. clyster.

Clyster fortissimus.

Fortissimus in apoplexia. (d)

℞. *radic. ireos.*
pyrethri an. ʒs.
ari ʒs.
hellebori ʒj.
folior. rutæ.
salviæ.
thymi.
florum centaur. minoris.
nasturtii an. manip. j.
seminis carvi ʒs.
urticæ.
rutæ an. ʒj.
synapi ʒij.
colocynthidos in petia ligati ʒs.
anthos pugill. ij.

f. de-

f. decoctum in quo dissolve
hieræ colocynthidos ℥ß.
mellis ℥j.
olei rutæ ℥iij.
castorii.
euphorbii an. ℈j.
salis ℥j.
f. clyster.

Clyster fortissimus.

(d) Ad excitandos apoplecticos, morbumque hunc gravem expugnandum valet mirum in modum hoc: ℞. salis tartari per calcinationem, solutionem, filtrationem & congelationem crudi tartari parati, vel in ejus defectu saltem calcinati tartari, & salis armoniaci per solutionem, filtrationem & recongelationem purificati, vel in ejus defectu crudi, & apud pharmocopolas prostantis, recipe horum duorum æquales partes, misce invicem, eaque inde retortæ vitreæ, eique appone receptaculum magnum, & lenissimo igne destilla, exibit intra semihoram cum impetu spiritus salis armoniaci, qui instar glaciei se parietibus receptorii vasis affiget, adhærescetque. Hunc solve in spiritu liliorum convallium cum vino malvatico paratum, eumque ad odorandum apoplectico offer, si non præsentaneum auxilium affert, infunde hujus mixturæ cochleare dimidium in os patientis, deobstruit enim potentissimè, & ponticitatis est expers, quod si tertia exhibitione juvamen non attulerit, de ægri vitâ actum est, sin verò loquelam recuperat, diaphoretico tamen Paracelsi vel mixturâ de tribus Andernaci futuram paralysin, quantum fas est, præcavebis.

Spiritus salis armoniaci.

CAP. IX.
DE PARALYSI, Germ. die Lämniß.

PRæcedente capite dictum est, atque etiam quotidianâ experientia deprehenditur, remissiorem apoplexiam plerunque terminari in paralysin, sive resolutionem alterutrius lateris, vel alicujus partis corporis, proximè igitur eam Author noster atque etiam alii morbo attonito subnectit, cujus & nos vestigiis insistentes claram ejus descriptionem hic moliemur.

Paralysis quid?

Paralysis igitur est nervorum resolutio, privans & destituens sensu & motu vel totum corpus excepto capite (cujus resolutio simul contingens non paralysin, sed veram apoplexiam constituit) vel alterutrum latus, vel aliquam duntaxat corporis partem, nempe pedem, brachium, manum aut lingvam, interdum tamen motum saltem adimit, illæso sensu, vel sensum illibato motu, quando omnes partes sub capite paralyticat, paraplegia nuncupatur, si verò dimidiatam alterutram partem, hemiplegia; sin autem quandam solummodò particulam, paralysis particularis vulgò audit, verumenimverò cum unus idemque affectus hæc omnia perpetret, eorundemque remedia ex uno eodemq; penuario depromantur, operæ pretium non est tot distinctionum ambagibus intortuari, sed nosse sat est, eum ferè duplici modo affligen-

Paraplegia. Hemiplegia.

affligentem offendi, nempe perfectâ vel imperfectâ sensus & motus abolitione, perfecta paralysis est, ubi sensus & motus omninò & integrè abolentur, imperfecta est, quando iidem saltem imminuuntur, idque interdum tam leviter, ut stupor tantummodò vel torpor aliquis percipiatur, qui tamen ejusdem morbi genuinus surculus est, atque increscens eundem completè producit.

Pars affecta.

Pars affecta est cerebrum illud alterum sive rivus cerebri, nempe spinalis medulla, nervique spirituum animalium canales.

Signa diagnostica.

Agnitio hujus affectus per hæc signa diagnostica desumitur: æger vel ex prægressâ apoplexiâ se recolligens, vel mox absque illius prægressu in impotentiam sensus & motus incidens, dextrum vel sinistrum latus sui corporis, vel aliquod membrum, nempe brachium, vel femur, vel lingvam movere nequit, illaque pars paralytica quasi gravescens voluntario motui non amplius auscultat, motum tamen coactum retinet, atq; ab aliis moveri quidem potest, sponte tamen rursus gravitatis suæ mole decidit, & calido influo quadantenus privatur, atque sic more eorum, qui ab atroci hyemis frigore valdè perfrigerati præ rigore in sensu ac motu deficiunt, interdum tamen motum retinent & sensum amittunt vel contra, quod propter diversam nervorum obstructionem fieri creditur, ita quod alii duriores atque ex spinali medulla orti, motuique magis servientes obstructione suâ immobilitatem tantum, alii verò molliores, & ex cerebro oriundi, sensuique plus ancillantes saltem insensilitatem, at si simultaneè obstruantur, integram motus & sensus privationem inducant.

Causæ.

Causæ sunt vel obstructio vel perfrigeratio nervorum spinalisque medullæ juxta illud Hippocratis lib. 5. aphor. 18. frigidum inimicum dentibus, nervis, cerebro, spinali medullæ. Obstructio autem frequentissimè fit à pituitæ copiâ in cerebro præhumido cumulatâ, atque abinde per nervos deciduâ, cujus nimia uberositas apoplexiam, paucior verò hunc affectum procreat, perfrigeratio ab eâdem internâ pituitâ ceu frigidæ qualitatis crebrò causatur, sæpè tamen ab externo frigore ambientis vel moræ in aquis frigidis proficiscitur, obstructio etiam fit per compressionem nervorum, uti evenire solet à luxatione vertebræ alicujus, item per dissectionem nervorum, musculorum, vel spinalis medullæ, quamvis ejusmodi dissectio propriè non sit obstructio, idem tamen idque multò gravius efficit, cum spiritus animales partibus inferioribus per dissectionem transversalem à superioribus divisis amplius communicari nequeant, itaque necessariò omni motu & sensu privantur. Interdum quoque à narcoticis melancholicoque humore idem affectus efficitur, ac pari fermè ratione, utrumque enim valdè perfrigerat, nervosque stupidos reddere potest.

Huc quoque quadrant sequentia Hippocratis dictitata:

Repentina linguæ incontinentia fit à melancholico. lib. 7. aph. 41

Ut & stupor cujusvis partis corporis. 7. 41

Stupor corporis fit à melancholico decubitu. 6. 56

Prævalentes austri sunt dissolventes. 3. 5

Austrinæ constitutiones corpora dissolvunt. 3. 17

Quâ parte corporis calor vel frigus, ibi morbus. 4. 39

Frigidum inimicum cerebro, nervis & spinali medullæ. 5. 18

Facitque rigores. 5. 17

Quæcunque refrigerata sunt, excalfacere oportet. 5. 19

Calidum rigores mitigat. 5. 22

Estque utile cerebro nervis ac spinali medullæ. 5. 18

Atque in his adhibendum quæ ad caput gravatum pertinent. 5. 22

Nec non his quæ à frigore moriuntur. 5. 22

Prognostica.

Prognosis hujus affectus hoc modo instituenda venit: Quòd nimirum quælibet paralysis, sive à pituita, sive à melancholico humore originem trahat, curatu sit perdifficilis, imprimis autem apoplexiæ succedanea non facilè curationem recipit, sed ut plurimum in priorem affectum recidivatur, ac debilitatum jam antea cerebrum cum vita pessundat.

Difficultas hujus curationis consistit in eo, quod cerebrum ac nervi sint naturæ frigidæ, ac si etiamnum accedit perfrigeratio paralytica, tum sanè gemina ista frigiditas eò magis impedit, quo minus virtus medica possit intrare, adhæc debilis expultrix planè langvet, nec cum remediis cooperari potest, profundus etiam situs spinæ & nervorum difficultatem augent, potestas enim medicaminum vix istuc salva penetrat, nisi longo continuationis usu, quem pauci ad finem usque sustinent, sed potius interim despondent animum, tædioque sumptuum afficiuntur.

Si tamen vel sponte vel medicamentis calor actualis partis revertitur, spem facit recuperandæ sanitatis, pertinax verò frigus contrarium, eòque magis, si pars paralytica etiam extabescit, ac evidentem extenuationem ostendit cum notabili pallore conjunctam, & adhuc magis, si etiam resoluti lateris oculus imminuatur, indicat enim affectus confirmationem, ac caloris nativi unà cum sanationis spe extinctionem.

Paralysis senum etiam longè insanabilior quàm juniorum vel consistentis ætatis, ob exiguum in illis calorem naturalem.

Secundùm quoque graviorem vel remissiorem resolutionem difficultas curationis major vel minor est, semper tamen satis magna juxta Celsum lib. 3. 28. dicentem: solent vehementer per omnia membra resoluti celeriter rapi, etsi confecti non sunt, diutius quidem vivunt, sed raró ad sanitatem perveniunt, & plerunque miserum spiritum, memoriâ quoque amissâ trahunt. In

partibus verò nunquam acutus, sæpe longus ac ferè sanabilis est morbus.

Inferiorum tamen partium nempe crurum pedumque resolutio facilius curatur, quàm superiorum, quia nervos robustiores & duriores habent, & si diarrhœa febrisve fervens superveniat, curam reddit eò faciliorem, quod & medicum movere debet, ut in eo Naturam sequatur, curamque subducentibus, calidisque & calido tempore, non autem hyeme aggrediatur.

Curationis scopus.

Cujus instituendæ rationem præmonstrat noster

TEXTUS.

IN paralysi curandâ etiam ea quæ in apoplexia enumerata sunt, locum tenere possunt. Hîc igitur mercurius vitæ, enemata, aliaque purgantia, genus nervosum respicientia, utilia sunt.

In loquelâ restituendâ maximè satisfacit aqua apoplectica, etiam cum sangvine turturis calente anâ imprægnata.

Sic oleum anisi guttatim lingvæ paralytici aspersum, loquelam restituit & reducit. Talis est aqua florum lilii convallii cum vino facta.

Item essentia castorei per spiritum vini extracta. Item sal perlarum, corallorum & succini mirificè juvant.

Ad sudores imprimis eliciendos ubi, quæ ab initio erant necessaria, omnia præstita sunt, præter hactenus enumerata singularis est virtutis in paralysi pulvis seu magisterium ex cinabari antimonii, & magisterio perlarum & corallorum, de quo supra de sudoriferis & epilepsia. Dosis à granis VIII. ad XII. vel XVI. sudores autem melius, imò optimè in laconico, seu in diaphoretico enumerato eliciuntur.

Essentia foliorum tabaci.

Inter externa maximè laudabilis est essentia foliorum tabaci (viridium) cum malvatico facta (solâ infusione sine destillatione) si præsertim à præmissis sudoribus membra paralytica hac essentiâ diutius fricentur. Resoluta nimirum membra facilè restituuntur, & ad sensum redeunt.

Paralyseos curandæ ratio plerunque à venæsectione inchoatur, præmisso clystere acriore, si scilicet ætas & habitus corporis consenserint. Hinc ad materiæ concoctionem & eductionem (a) *accedimus, ubi semper admisceri debent aquæ destillatæ primulæ veris, salviæ aut melissæ, aut extracta ipsorum, & vel purgantia illis infundi, vel extrahi possunt, adjectis guttis tribus vel IV. olei tartari per deliquium, statimque inungatur spina oleo chamomillæ solo.*

(*a*) Ad purgandum cassia non convenit, quia nimis humectat.

Quod

Quod si citius & rectius curam absolvere volueris, modo sequenti progredere: ℞. extracti scammonii gran. iij. florum aut vitri antimonii gran. ij. tenuissimè pulverisata misce cum ℥ij. vel iij. conservæ buglossæ, capiat manè cum custodia. Si ad vomitum irritatur, detur jusculum ad eum promovendum, purgabitur hoc modo æger per superiora & inferiora: diebus duobus sequentibus utatur apozemate aliquo vel syrupo capitali & aperiente cum guttis aliquot spiritus tartari, aut in defectu ejus tartari vitriolati ℈j. hinc iterum dicto medicamento purgetur, à quo si fortè propter vomitũ abhorreat æger, f. infusio ex agarico cum radice hellebori nigri pulverisati & jalappæ cum aqua florum primulæ veris & melissæ, aut capiat extracti panchymagogi dosin, iterumque per duos dies utatur apozemate dicto, vel syrupo aliquo magistrali appropriato. Eadem medicamenta repetantur ad decem dies. Interim inungatur spina oleo chamomillæ, cui parum petrolei sit admistum. Hinc ingrediatur stupham, excipiatque vaporem sequentis decocti super ignitos lapides affusi, & quàm optimè sudet:

Decoctum sudorificum.

℞. Florum salviæ.
sambuci.
lavendul.
rorismarini.
chamomillæ.
melissæ.
stœchados Arabicæ an. q. pl.

decoque in aceto vini, æger commoretur in stupha ad horam unam, aut quantum vires permittunt: antequam egrediatur, assumat Mithridatii ℥j. cum guttis IV. aut V. spiritus tartari, aut solùm assumat Mithridatium. Postquam egrediatur, linteis calidis sudor omnis exsiccetur, & in lecto quiescat per horam semis.

Galbanetum Paracelsi.

Spina verò inungatur galbaneto Paracelsi, quod fit modo sequenti: ℞. galbani ℔ß. inde in cucurbitam satis amplam, & ei affunde spiritus terebinthinæ ℔j. digerantur in loco calido per octo dies, postea per alembicum ex cucurbita non nimis altâ destillentur ad siccitatem, quod si odoratius & præstantius desideres, rectifica ab aromatibus, nuce moschatâ & canellâ. Eodem balsamo omnia membra paralytica inungi debent: factâ inunctione imponatur radix symphyti majoris in aqua communi ad pulticulam cocta instar cataplasmatis.

Cataplasma.

Cataplasmatis applicatio & inunctio repetatur vesperi, præmissâ partium affectarum cum panno asperiore frictione, & adsperso post frictionem spiritu tartari,

aut fricentur membra intincto linteo in spiritu tartari, postea inungantur, & applicetur cataplasma. Interim in quotidiano usu habeat æger conservam anthos, & florum salviæ, stœchados Arabicæ cum Mithridatio extracto, aut pulvere castorei, confectione anacardinâ, cum paucula solutione perlarum & auro potabili. Continuetur balneum per quatuordecim dies singulo manè aut ad minimum de biduo in biduum. Interim utatur diætâ tenui, & bibat decoctum guajaci & hydromel loco potus.

Curatio particularis.

Si medico proponatur resolutus, qui membrum unum tantummodo habeat resolutum, illud restituat modo sequenti:

℞. summitatum origani,
foliorum quercus,
baccarum juniperi ana m. iiij.
Conorum abietis n. IX. cum aqua communi coque ad crassitiem. Cum his herbis membrum fove, donec refrigescant. Hinc linteo calido diligenter abstersâ aquâ inungatur sequenti mixtura:

℞. spiritus salis
vitrioli
& terebinthinæ ana.
misce diligenter, guttatim infundendo spiritum terebinthinæ. Repetatur eadem inunctio bis in die, & restituetur membrum, sæpius quoque in die rotulas sequentes assumere debet:

Rotulæ.

℞. aquarum lilii convallii.
florum lavendulæ
an. ℥IV.
sachari albi ℥V.
coque ad perfectionem, inde remotis ab igne adde olei succini rectificati ℈j. extracti salviæ ʒij. aut olei ipsius ʒß. agitentur pistillo, & fiant secundum artem rotulæ.

Præstat quoque in initio paralyseos facere embrocationem cum oleo copioso, item balneum ex lacte & oleo solo vel ex lacte cum aqua mixto, vel hydrelæo.

Pulvis antiparalyticus.

Utile quoque est in omni paralysi ad excitandum sudorem in balneo vel lecto assumere sequentem pulverem: ℞. cinabaris antimonii in destillatione butyri antimonii in collo retortæ collectæ q. v pulverisa, atque in cucurbita vitrea sublima.

Hinc ℞. cinabaris hujus ter per se sublimatæ partem unam.
Magisterii corallorum & perlarum ana partem semiß.
Ossium humanor. ustor. partes duas,
misce, dosis ʒß. in aqua senecionis vel carduibenedicti, repetitis vicibus exhibeantur.

CAP. X.

DE PARALYSI EX COLICA, *vulgo* die Contractur.

DE hoc affectu ejusque fiendi ratione mira est apud Authores taciturnitas, nec mirum, est enim alterius planè indolis quàm vulgaris paralysis, quæ morbus frigidus existit, illam verò naturæ calidæ esse causa & remedia ostendunt, ex biliosâ enim colicâ oritur, ac remediis insigniter calidis utplurimum exasperatur, ut Paulus Ægineta & ex eo Forestus testantur, valere nempe his ægris quædam olea non vehementiora quale est lilinum, nardinum, narcissimum, myrthinum, camæmelinum, anethinum &c. eosque his curari vel juvari, quæ leviter refrigerant, calidiora verò plurimum obesse, commendat autem huic scopo Forestus oleum chamæmeli cum succo seridis.

Hic affectus solemnis est his qui mirum in modum bile æstuant, eâque per iram leviter commotâ facile in gravissimam colicam labuntur, quæ postmodum non rarò in impotentiam motus, non autem sensus terminatur, quam Author heic intelligit, eamque vulgò contracturam vocant.

Causæ.

Causam ejus Paracelsus quærit in tartaro in intestinis collecto, cui insit virtus pontica, stiptica atque acetosa, prius colicam & deinde contracturam generans, non aliter atque apostemata à punctionibus proveniant, diversis tamen modis ejusmodi contracturam obtingere, nempe in quibusdam cum atrophia, aliis cum tremore, nonnullis cum contractione membrorum nec non venosi generis, aliis cum tensione ejusdem, aliis cum cruciatu, aliis cum insensibilitate, aliis cum vomitu, quæ tamen cuncta ex unâ eademque causa proficiscantur nempe ex materiâ colicæ, excitante acerbos dolores ac tormina, à quibus spiritus ac succus aliorum membrorum attrahantur undecunque, nimirum è brachiis, femoribus, spinâ dorsi &c. qui ad locum doloris pertingentes acri istiusmodi causæ tartareæ commisceantur, ejusque ponticitatis portionem in se combibant, quo contemperamento atrocitas doloris quidem remittat, eoque remittente spiritus ad sua loca recurrere, at cum quadam infectione ac tincturâ in se combibitâ, quemadmodum spiritus vini destillatus à rebus acribus, nempe spiritu salis, nitri, aquæ fortis &c. portionem nonnullam semper ac improhibiliter secum rapiat ac transvehat, si itaque dicti spiritus ad spinam dorsi & nervos remigrent, & peregrinam tincturam eis invehant, tunc eos suâ incredibili sensilitate ab exoticâ ponticitate mox offendi, & stupescere, adeò ut impotentia motus sequatur, quod quidem non in omnibus fiat ob diversum robur archæi humani, majoremque vel minorem ejusmodi combibitionem acredinis tartareæ.

Hæ rationes cum quadantenus probabiles videantur, eas heîc adducere, ac tamdiu eis acquiescere voluimus, donec verisimilioribus no-

stræ ac curiosorum menti à plus talentatis satisfiat.

Prognostica.

Prognosis secundum experimentalem observationem se ita habet: quod affectus hic radicationem nanciscens sit negotii ardui, vixque ulli arti morem gerat, uti etiam laudatus jam Paracelsus testatur, quod videlicet in magnis tantummodo arcanis, ex obryzo, antimonio, perlis &c. paratis spes sit hunc affectum eradicandi, atque etiam noster Author desperare videtur, nisi mox in prima morbi inceptione ingeniosè succurratur, prout habet ipsius

TEXTUS:

Hujus curationem vide in thesibus meis medico-chymicis disput. 1. pag. 19. cujus hæc summa: Non diu hîc cunctandum, morbus enim temporis successu fit incurabilis, qui cæteroquin præceps est.

Purgantia vehementia, quæ nimirum ægrum convellunt, prorsus evitanda sunt: materia tamen subduci potest extracto esulæ, vel senioris nigræ in justa dosi. Materiâ subductâ quotidiè (donec successus respondeat) jejuno ventriculo detur spiritus tartari guttis XX. vel XXV. hinc tertio quovis die sudores provocentur.

Decoctum sassafras multum hîc potest, juvat nimirum ventriculum & intestina, unde mali initia.

Dentur quoque quotidiè rotulæ confortantes: membra affecta primum linteo asperiore fricentur, deinde spiritu tartari aspergantur, tandem balsamo galbani terebinthinato inungantur quotidie ter, ab inunctione qualibet radices symphyti majoris in aqua fontana decoctæ, linteoque in forma cataplasmatis superinductæ membris inunctis calidè applicentur, reliqua naturæ (a) committendo.

(a) Paracelsus insigniter commendat oleum sive liquorem ex optimo vitriolo singulari studio destillatum, ac spiritum tartari guttatim interno usui adhibendum, extra verò penetrantissima balsamica infricanda ac inspiranda: inspirationis formula ejus hæc est:

℞. oleorum olivæ
juniperi an. ℥V.
mastic. ℥VI.
terebinthinæ ℥IVs.
spiritus vini ℥iij.
nitri crudi clarificati ℥is.

misce omnia invicem, eaque tigillo inde ac incende ut flagrantem flammam concipiant, tum ardentem hanc mixturam illicò in aptum vas ad fundum ejus pone, atque ægri membrum contractum super vaporem ejus colloca, obtegendo superius, ne vapor ad latera exeat, sed probè membrum feriat, atque afflatu suo calefactet, sique flamma restingvitur, tum iterum incende, atque sic perge, donec membra optimè perintepescant.

Post

Post hæc inungere jubet balsamum aliquod stillatione paratum, atque huic usui sequens commendat:

Balsamum paralyticum.

℞. oleorum lauri
olivæ
juniperi
terebinthinæ an. ℔j.
masticis
myrrhæ
thuris an. ℔iß.

destilla olea peculiariter, ac postea quoque gummata separatim, destillata olea conjunge, conjuncta adhuc semel destilla, ac postmodum de eis inunge.

Sequens verò pro singulari arcano contra hunc & podagricos morbos accepimus, quod quidem nondum licuit in usum vocare, at rationi conforme communicamus illud fideliter, sicut accepimus:

Oleum mirabile.

Oleum mirabile contra contracturam, podagram & alios morbos:

℞. aliquod frustum puri ferri spissitudine 4. digitorum transversorum vel pro lubitu, hoc candefac atque iterum restingve in impermixto oleo lini, idque toties repete, donec oleum non amplius frigat strideatve à candente ferro, obtecto quavis vice vase, ne oleum flammam concipiat, quod vigilanter cavendum est.

Præparato sic oleo tantum calcis vivæ consubmisce, ut velut pastam constituat spissiusculam, quam probè subagita & condepse ac si animus esset effingendi exinde massam panis, quam diffringe in buccellas vel in globulos conglomera, quas inde lutatæ retortæ igneque primum leni ac dein auctiori destilla, ad totalem usque olei exsudationem, egressum oleum adhuc sexies per se restilla cohobando.

Demum ad decem vel plurium dierum spacium illud oleum in fimum reconde ad putrefiendum, ut eò magis subtilescat, ac deinde etiamnum semel illud destillationi subjice, obtinebisque valde purum & penetrativum, adeò ut guttæ ejus binæ vel tres volæ manus inguttatæ eam mox absque tamen dolore pervadant.

Usus hujus olei.

Usus olei.

Si ergò jam allubescat non nemini, arthriticis, podagricis, contracturalibusve affectibus divexato opem præstare, in qualicunque demum corporis parte vel loco id flagitaretur, tum cape optimi recentis castorei, ac radicis pyrethri ana partes æquales, impone ea in prædictum oleum, illudque ab eis rursus destilla, & mirè valet ad commemoratos affectus, si eo, prægresso prius balneo vel fomentatione inungantur, dissipat quoque scirrhos & duritiea hepatis & lienis, conducit etiam magnis illis malis capitis nempe apoplexiæ & epilepsiæ, naribus inunctum.

CAP. XI.

DE MEMORIA INFIRMA ET AMISSA, Germ. Entgehung der Gedächtniß.

Quemadmodum quilibet Rex diversos sui status Regni primarios

marios habet Præsides, qui cum Rege negotia regni administrant, uti sunt Magnus aulæ magister, Archistrategus, Archicancellarius &c. ita etiam mens humana tanquam Monarcha microcosmi verusque animantium Princeps diversos regni sui Directores habet, nempe rationem, imaginationem & memoriam: ratio quasi summi Aulæ magistri vices gerit, imaginatio est velut archithesaurarius, memoria vero Archicancellarius, cuncta regni documenta & res gestas fideliter consignans ac custodiens; hujus benevalentis & rectè munere suo fungentis beneficio homo cuncta sibi per totam ferè vitam obvenientia retinet & recordatur, sive bona sint sive mala, imò hanc reminiscentiam etiam in morte non interire necesse est, cum homo aliquando de unoquoque verbo inutili sit rationem redditurus, quod tum facere non posset, si non omnium per memoriam recordaretur.

Sedes memoriæ.

Sedes ipsi à Medicis & Philosophis in posteriori ventriculo cerebelli assignatur, ex cujus temperie ejus bona vel mala constitutio dependet, magna enim memoriæ est diversitas ob varias cerebelli temperaturas, ita ut unus habeat acutissimam & constantissimè reminiscentem, alius obliviosam, alius perplexam &c. semper tamen versatur & occupatur circa præterita, ut ea firmiter sibi infixa teneat, suoque tempore ad necessarium usum depromat, quod quidem solius hominis memoria præstat, neque ullius alterius animalis, fit tamen subinde vitiosa, rerumque & actionum præteritarum imagines & simulacra non rectè retinet, sed eorum partem nunc minorem nunc majorem elabi sinit, memoriæque diminutionem vel abolitionem inducit, quâ laborans horum, quæ antea noverat, obliviscitur, atque audita, vel visa, vel lecta vel gustata parum vel planè non retinet, reminiscitur vel comminiscitur.

Causæ.

Causæ imminutionis vel abolitionis memoriæ possunt esse variæ, nempe vel nimia memoriæ defatigatio, uti fit ab illls, qui insatiabili curiositate immensam copiam scibilium memoriæ imprimere conantur, tandem tamen eam ita obruunt, ut valdè confusè reminiscatur, imò sæpè obliviscatur eorum, quæ jam ferè in ore erant; vel nimia turbatio mentis per animi pathemata, videlicet repentinum terrorem, vehementem iram, vesanum amorem, inexplebilem avaritiam & similia, sicuti enim aqua turbidissima, vel speculum conspurcatum non recipiunt imagines, vel valdè obscuras, ita etiam bona memoria in perturbata mente locum plenarium non habet; item humor cerebrum gravans, uti fit in lethargo & affectibus soporosis; itemq; intemperies frigida & humida, qualis occurrit in senili & tenellâ puerili ætate; nec non maligni vapores, non infrequentes in quibusdam pestilentibus malignisq; febribus. Item debilitatio cerebri per diutinas ebrietates continuas, vel immoderatas vigilias

& lucubrationes: item refrigeratio capitis per diuturnam moram in aquis vel locis ſtagnoſis paludoſisve, vel nudo affulſu radiorum lunæ, vel ſtupefacientium medicaminum immoderatà applicatione. Item concuſſio capitis per aliquam acceptam plagam, vel alliſionem ex lapſu.

Prognoſis.

Prognoſis ejus in hunc modum ſe habet: memoriæ imminutio à nimia ingenii exercitatione oriunda periculoſa quidem non admodum eſt, at difficilis reparationis ob attritos ſpiritus, quæ verò à magna turbatione, ſanabilis quidem eſt, at magis exceſſu illo pathematum in ordinem redacto, quàm pharmacis; quæ verò ab ebrietate vel humectaneâ pergelatione, ſtupefactivisve: aliquid gravioris ſibi verendum habet, ne vel apoplecticæ vel paralyticæ ſyderationes ſic affectum ſint adorturæ. Abolita autem memoria uti affectus eſt prægrandior, ita quoque diſcriminoſius quid portendit, ac quidem ſi abolitio ejusmodi ſubitanea ſit, reliquo corporis incolumi manente, ſuccedaneam brevi habebit epilepſiam, vel apoplexiam vel paralyſin, in eis maturè antevertat, ea verò nî morbo obtingens cum concidentibus viribus, ægrum jam morti eſſe vicinum declarat.

Curationis ineundæ modum jam ſuppeditat noſter

Pulvis Trithemii ad memoriam.

TEXTUS.

IN memoriâ deperditâ revocandâ, præſertim apud ſenes, multum prodeſt pulvis Trithemii, ita vocatus (vide miracula Chymica Mülleri pag. 117. Ruland. cent. 5. p. 100.)

℞. *macis*
cubebarum
caryophyllorum an. ʒvj.
fol. ſenæ
cryſtall. tartari
zingiberis
chamæpytis an. ʒv.
radic. calami aromatici
gentianæ
ſemin. cumini
ſileris montani
aniſi
ameos
dauci
petroſelini
ſpicænardi indicæ an. ʒß.
magiſter. corallorum
perlarum an. ʒij.

redigantur ſecundum artem in pulverem, doſis ʒj. quam accipiat primo menſe manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino vel etiam brodio; ſecundo menſe tantum manè: tertio menſe manè ter in hebdomade: quarto menſe bis in ſeptimana: quinto ſemel in ſeptimana, & ſic deinceps per aliquot menſes.

2. In memoria confortanda & reſtaurandâ mirificè valet aqua magnanimitatis, repetenda ex Medullæ deſtillatoriæ parte ſecunda Conradi. Elegantius valet, ſi cum eâ extrahantur ſpecies anacardinæ, cujus eſſentiæ gran.

Extractū ſpec. anacardin.

 De Affectibus Soporosis.

iij. IV. V. VI. in septimana semel, bis vel ter exhibitæ in vino vel aqua lavendulæ unicè prosunt.

NB. *In biliosis & ficcioribus hac aquâ circumspectè utendum, valdè nimirum exsiccat: rarior ergo ejus usus esto in ejusmodi hominibus, qui in melancholicis & pituitosis potissimum tutior est.*

3. *Insignis est liquor lunæ, de quo supra in desipientia.*

CAP. XII.

DE AFFECTIBUS SOPOROSIS, Germ. die Schlaffsucht.

HOc nomine Author comprehendit lethargum, coma vigil & somnolentum, carum, cataphoram, subeth, siphytam strictam (ita vocat Paracelsus somnum illum lunaticum, quo affecti de nocte profundo sepulti somno surgunt, hinc inde oberrant, ac subinde instar felium alta tecta & muros scandunt, noctambulones vocati) item catocho, incubo & tremore laborantes, nec non stupore, quibus cunctis unam eandemque curationem dicat.

Singula ergò hic describemus, ut unum ex altero intelligatur, eorumque differentia & fundamentum curationis innotescat.

Lethargus.

Lethargus itaque sive veternus est somnus profundus cum febre & delirio, pulsu forti & aliquantulum undoso, pallore faciei albescente, nec non oblivione omnium quæ dicuntur, vel acclamantur.

Coma.

Coma duplex est nempe vigil & somnolentum, in vigili ægri clausis oculis dormire videntur, qui tamen vigilant & delirant, atque ex levi attactu mox oculos aperiunt cum torvo aspectu, ac illicò in somnum relabuntur. In somnolento verò comate, (quod etiam cataphora & subeth vocitatur) est pariter somnus profundus, sed patiens ab eo excitatur, oculosque aperit & respondet, moxque rursum profundè indormiscit.

Carus.

Carus est pariter somnus sine febre, sed prædictis profundior, in quo æger excitatus oculos vix aperit, & non respondet, sentit tamen concussus, & integram habet respirationem.

Siphyta stricta.

Noctambulus vero somnus vel siphyta stricta est sopor de cætero innocuus, hominem tamen, quem obsidet, violenter impellens ac cogens ad consurgendum, & variè circumerrandum, adeò ut nocte intempesta licet profundè & clausis oculis dormiens, se è lecto proripiat, fores cubiculi aperiat, & per angulos ædium circumvagetur, imò nonnunquam fastigia murorum, nec non tectorum ascendat, atque hinc inde imperterritè repat, demumque rursum promptè descendat, ac in lectum se reclinet, reliquum somni quietè transigendo, eadem omni ferè nocte repetens absque omni periculo, nisi nominetenus inclametur, tum enim eum extemplo, ubicunque sit, præcipitio ruere ajunt, si verò sibi inturbatus relinquatur, tam inhæsitanter & velut præcogi-

tatè suas scansiones absolvit, ut sole meridiano aptius fieri nequeat, manè tamen omnium immemor.

Catochus. Catochus autem sive catalepsis est repentina motus ac sensuum obrigescentia, quâ correpti eam positionem membrorū retinent, quam ante invasionem hanc habebant, ita ut si fuerint jacentes, sedentes, stantes vel scribentes, eandem figuram post correptionem retineant, ac so lummodò profundæ speculationi inhærere videantur, impulsi tamen nec sensum nec motum, sed solam respirationem habere deprehenduntur.

Incubus. Incubus verò sive ephialtes est sopor semper cum somnio de incumbente sibi aliqua re ponderosa conjunctus, ita ut rude vulgus planè opinetur, incubum esse aliquod spectrum nocturnum, vel sagarum quoddam veneficium dormientibus insultans, incubituque eos premens, adeò ut neque loqui neque alterius opem implorare, vel membra movere possint.

Tremor. Tremor est depravatio voluntarii motus, qua membrum alternatim celeriter elevatur & deprimitur, atque hinc inde quatitur, more eorum qui rigore febrili, vel hyberna perfrigeratione concutiuntur.

Stupor. Stupor verò vel torpor est imperfecta vel obtusa perceptio sensilitatis in aliquo membro, de qua actum est capite de paralysi.

Causæ. Causas horum omnium ex una radice promanare hinc conjectatur, quod eorum remedia ex unico fundamento procedant, habent tamen suas speciales differentias, nam lethargus, coma, & carus habent quidem eandem causam, nempe intemperiem cerebri frigidam & humidam, ea tamen diverso modo accidere potest, scilicet vel à nativa constitutione, vel inordinatâ diætâ, vel redundantiâ sangvinis, vel à sangvine extravasato, vel à medicamentis nimium refrigerantibus & stupefactivis, vel à malignitate morborum febriumve malignarum, hæ verò iterum in gradu differunt, adeò ut parcior vel uberior frigiditas humida jam unum, modò alterum istorum affectuum producat.

In comate verò vigili putatur etiamnum biliosa qualitas prædictæ frigidæ & humidæ materiæ accedere, atque erysipelas œdematosum progignere, in quo si bilis prædominatur, vigiliæ, & delirium prævalent, si verò pituita, majorem ad somnum propensionem efficit.

In noctambulatione autem aliquid supernaturalis concurrere, meritò suspicari licet, rationi enim consonum non est, aliquem talia in somno & tenebris, clausisque oculis posse perpetrare, quæ sibi optimè vigilanti, luceque meridiana fruenti interdum penitus impossibilia forent. Helmontius quidem putat hos siphyticos frui lumine lunæ, quæ nocte peculiare lumen eradiet, cujus beneficio noctivaga animalia cernant, quod hoc argumento probare contendit, quod vespertilio, mus, glis, bubo, & quæcunque in nocte sub densissimis tenebris eminus objecta sua distingvunt, & celerrimos

mos objectorum motus notant, nequeant oculorum nitore glauco, quem quædam præ se ferant, vel medium distantiæ illustrare, ut per illum eminus perfectè cernant, ac proinde necesse esse, ut densissimâ nocte, & recluso antro aliquod continuò lumen sit, cujus interventu ejusmodi animalia perspicuè videant, illudque ex eo percipi posse, quod nimirum noctivida nullum extra oculos lumen mittant, quod sit illuminando medio, ad distinctè noscendum objectum eminus positum, atque adeò illa videre solius luminis lunaris beneficio, si statuatur speculum inter oculũ animalis & objectum suum, idque spissis sub tenebris, ne minimum enim luminis in speculo reflexum inveniri; evinci ergò, aliud lumen subter terram esse, nempe lunæ ad dominium noctis constitutæ, quod etiam nocte illuni luceat, ac antra quoque subterranea infenestrata perfulgeat, modo tamen diariis oculis imperceptо, cujus illustratione noctabunda animalia visu fruantur. Horum in confirmationem narrat, sibi aliquando in classibus literariis, fuisse honestum sodalem in cubiculo, qui noctu plerunque clausis oculis surrexerit & oberraverit, clavem verò secum detulerit, seramque post se clausam rediens aperuerit. Se itaque vespere surrexisse, & clavem clanculum subter pulvinar abscondisse. Illum verò in somno surgentem, abditam clavem velut sibi visam cepisse & abiisse. Se ergò arreptâ tunicâ illum esse secutum. Illum verò antiquum scandisse parietem, terminum Collegii, musco ac fœno obsitum. Arcum enim fuisse, quo trans flumen sustinuerit paries hortum vicinum, fuisse etiam plenilunium & noctem pruinosam. Ad spectaculam se horruisse, & præ frigore rediisse. Sodalem verò mox reversum tam inhæsitanter clavem in foramen seræ abdidisse, ut vix ullus videns, & sub meridiem æquè incunctanter id fecisset. Manè verò eum omnium immemorem fuisse. Istos enim ambulones clausis palpebris clarè sub densis videre tenebris, absque vertigine securos scandere, eò quod lunari lumine fruantur. Hæc Helmontius. Verumenimverò licet ejusmodi lumen lunare, nec non noctivagorum animalium ab eo influum visum concederemus, inde tamen non sequeretur, etiam somnolentos & compalpebratos noctambulones per clausas palpebras ad illud lumen videre, & scandendo cum felibus certare posse, imò cum jam commemorato etiam res abditas cernere, & in momento è suis latibulis depromere, somnoque defunctos nil quicquam à se patrati reminisci, hæc enim à vulgari hominum natura aliena potius nos eo magis suspicaces reddunt, non nil innaturale hisce subesse, talesque per causas nobis incompertas subesse dominatui lunatico, & complicatè quibusdam spiritibus tenebrarum eos in somno moderantibus, maximè cum à somno resobrescentes nihil horum sciant, non enim obscurè hisce emicat, quod hæc neque per

per voluntatem neque potestatem istorum hominum fiant, aliàs deberet aliqualis eorum relicta scientia & recordatio concurrere, nempe ad minimum quasi somnialis. Porrò si illud lunare lumen tam potens & fulgosum sit, ut etiam per clausos oculos visum illustrare possit, adeò ut non tantum per sua tegmina, verùm quoque spississimas tenebras cernere queat, idque etiam in homine noctividis oculis aliàs non gaudente, tum sanè lumen lunæ immensis parasangis fulgorem solis superabit, & supervacanei fortè erunt oculi animantium noctivagorum.

Catochi causa.

Catochi verò causam major pars medicorum statuit frigidam & siccam cerebri intemperiem, cerebri partem præcipuè posteriorem constipantem & condensantem, unde nervos ab eâ oriundos etiam condensari, tensosque ac rigidos evadere, posse quoque talem intemperiem totum nervosum genus occupare ab interna & externa causa productam, internam fieri à dicta intemperie frigidâ, externam verò causari posse à nimiâ perfrigeratione externâ, idque eo proclivius in temperamentis siccioribus, in quibus etiam duplici viâ contingere possit, nempe quod vel facilè nervorum rigidationem ab ambientis frigore recipiant, vel crebros vapores melancholicos foveant, à quibus aliquando nervorum tensio & rigorositas inducatur.

Alii cum Sennerto causam hujus affectus agnoscunt spiritum quendam congelantem, à quo spiritus animales figantur & immobiles reddantur, cujus tamen vis congelativa & fixativa non dependeat ab intemperie frigida & sicca, sed à qualitate occultâ quadam in naturâ rerum non infrequente, nam in fulmine pariter ejusmodi spiritum congelantem dominari, exemplis eorum, qui fulmine tacti, obrigescentes nonnunquam intereant, commonstrari. Qualis etiam vis congelativa mox oculis objici possit in coagulatione mercurii per fumum plumbi, mercurium adeò constringentem, ut fiat malleabilis. Verùm hæc opinio vix strictum rationis examen sustinet, nam licet condonemus ejusmodi spiritus congelativos indies in natura obvios, eorum tamen vis fixativa & congelatoria in nervis rigidans dominium exercere nequit absq; vitæ interitu vel lethali morbo, nam si in spaciosis vasis nempe in vesica & renibus adeò calamitosæ sint congelationes, quid futurum censebimus in tam contiguis & sensibilissimis nervis à minima punctura mox lethaliter spasmantibus? propriis etiam eorum exemplis id patescit, nempe quod nemo unquam à congelante fulminis vi afflatus supervivat, sed ad unum omnes mortaliter obrigeant, absque ullo à privatione ad habitum regressu.

Cum autem iste affectus sit sanabilis, licet cum eâdem cum paralysi & soporosis difficultate, nos simpliciter ipsum ascribimus soporosæ frigidæ qualitati, non à spiritu congelante, sed potius à defectu spirituum proficiscenti, cujusmodi sunt phlegmatica & melancholica complexio-

plexiones, quæ omnibus morbis frigidis obnoxiæ ſunt ob ejusmodi defectum ſpirituum, nam ſicuti vinum debile, quod parum ſpiritus vini ſive aquæ vitæ ardentis in ſe habet, diu conſervari nequit, ſed ſuapte naturâ tendit in vappam & acetum, & à levi gelu glaciatur, ita quoque dictæ complexiones ex defectu ſpirituum ſangvineorum debiles ac veluti vappicæ ſunt, atque in morbos frigidos ferè à juventute pronæ. Econtra quemadmodum vina fortia, quæ plena ſunt ſpiritus ardentis, colorem odorem & ſaporem habent, diutiſſimè incorruptè conſervantur, calefaciunt & exhilarant, omnem ſuam virtutem à copioſis eorum ſpiritibus habent, nec vappeſcunt, vel glacie rigeſcunt, niſi ſpiritus eorum igneus prius evaporet. Sic etiam temperamenta ſangvinea & bilioſa affectibus frigidis, ſoporoſis vel auſteris non facilè auſcultant, niſi ſpiritibus eorum per morbos acutos prius evaporatis.

Soporoſis ergò affectibus catalepſin cum noſtro Authore accenſemus, materiamque ſoporum variè dimigrare in corpore poſſe putamus, ut modò ſoporem, modò paralyſin, jam catalepſin, nunc incubum efficiat.

Incubi causa.

Incubi verò cauſam quod attinet, experientiâ conſtat, eum ſemper hoſpitio excipi ab ingluvioſis & ſtomachum ſuperfluè gravantibus, qui & mox à pleno paſtu ſomnum ſupini capeſſunt, recurrere ergò ſpiritus undiquaque atque etiam è nervis, & tum quoque à calefactorio ſtomachi pondere gravante attrahi ad ventriculum infarctamento diſtentum, ut eam molem conficere adjuvent, veriſimile eſt, nervos verò à fuga ſpirituum torpeſcere more eorum, quibus externum frigus ſpiritus ad interiora pellit, atque hoc pacto eos torpentes reddit, unde illis ſomnium cuditur de gravi ſibi incumbente mole, quâ preſſi mox ſuffocatione, reſpirationiſque ac motus interceptione ſe periclitari autumant, atque anheloſè auxilium flagitant. Vulgus tamen hiſce prolatis cauſis non acquieſcit, ſed genuinam refert accipiendam ludibrio dæmonum, ſagiſque veneficis noctu per ſomnum incumbentibus pectori, ac ſpiritum vitalem unà cum ſangvine è papillis exſugentibus, quia plerunque ſaltem vividi pueri hoc affectu divexentur, ac non ſenes vel debiles, qui tamen æquè ac multo ſæpius iisdem affici deberent, ſi malum ex ſolis cauſis naturalibus oriretur.

Tremoris causa.

Tremoris verò cauſa vera pariter refrigeratio eſt, diverſiformiter tamen accidens, in quibusdam enim terror panicus tremorem parit, fugientibus à triſti nuncio ſpiritibus ad cor, ex quo exteriora frigent & titubant. In aliis ab æſtu febrium acutarum ſpiritus ſangvinei diſſipantur, unde poſtmodum nervi ingruentem refrigerationem ſentientes, prius tremunt, ac poſtmodum ſe contrahunt more eorum qui moleſtum frigus ſentientes ſcapulas hinc inde torquent ac contrahunt; alii à nativa conſtitutione ſunt pau-

peres

peres spiritibus sangvineis, ut supra dictum est, & levissimè palpitatione cordis & tremore trepidant; alii à diæta refrigerante & phlegmaticante, vel usu nimio stupefactivorum perfrigerantur. Alii fumum argenti vivi & cinabaris, quæ ex mercurio quoque conficitur, nempe merum frigus spirituale subtilissimum respiratione attrahunt, & ex ingenti illa perfrigeratione spirituali per tempus vitæ tremorosi fiunt. Modus autem tremoris fiendi explicatu difficilis est, vulgaris enim illa ratio, quod nimirum facultas motrix membrum attollere & in eo situ continere contendat, gravitas verò ex debilitate orta illud ruere sinat, sicque motus ille tremulus contingat, sufficiens non est, caput enim tremens quatitur in gyrum vel circuitâ tremulatione, genua verò lateraliter, majus autem robur requiritur ad celeriter aliquid quatiendum gyratâ reciprocatione, quàm saltim attollendum.

Huc spectant quoque sequentia Hippocratis graviloquia:

In quo morbo somnus laborem facit, lethale. lib.2.aph.1
Somnus modum excedens, malum. 2. 3
Somnus immodicus morbus est. 7. 71
Morbus peracutus statim extremos habet labores. 1. 7
In quovis morbo mente non constare ad ea quæ offeruntur, malum. 2. 33
Lethargus est morbus virilis ætatis. 3. 30
Tremor in veterno, malum. 7. 21
Caput gravatum medicandum calidis. 5. 22
Lethargo affecti in septem diebus intereunt. lib.2.de morbis
Lethargus septimum diem excedens sanatur. ibid.
Lethargo servati empyici fiunt i. e. purulenta excernunt alicubi. in coacis
Tremores fiunt in febribus ardentibus. lib. 6. aph. 26
Tremores febriles solvuntur delirio. 6. 26

Prognostica. Prognostica horum affectuum in hunc modum se habent: Soporosi affectus omnes sunt periculosi, idque magis vel minus pro eorum majori vel minori vehementia, unus tamen altero periculosior, nempe lethargus comate, carusque utroque, omnes tamen senio lethales esse solent, cum enim propter eorum calorem nativum debilem, ne quidem simplex gravedo vel raucedo juxta aph. 40. l. 2. in decrepitis concoqui possit, multo minus hi morbi vix juvenibus robustis superabiles. Admodum etiam periculosi sunt in febribus acutis, ubi prægressæ vigiliæ cerebrum valdè debilitarunt, unde postmodum talem affectum gravem vix superare potest.

Si tamen quædam excretio purulenta prodeat, nempe ex naribus, faucibus vel auribus, cum symptomatum mitiori facie, vel parotides erumpant, ægrum in tuto esse spem faciunt, vincente jam robore membri principis, materiamque morbi à se propellente, tumque verificatur citatus aphorismus, quod nimirum

rum lethargici ſervati empyici fiant.

Non leviora prognoſtica habet coma vigil, nempe mixta ex jam dictis & phrenitide, adeò ut vehemens exiſtens vel lethali ſomno vel jugulante convulſione finiatur.

Similiter & catalepſis in magnitudine periculi curationisque difficultate prædictis nihil cedit, eademque fere præſidia depoſcit cum ſoporoſis.

Incubus verò voracibus pueris ſolemnis rarò ſolet eſſe periculoſus, & cum ætate & meliori diæta mutatur. Nimis tamen creber epilepticæ eſt indolis, atque ideò minor epilepſia à medicis vocatur, & communia cum illa auxilia agnoſcit.

Noctambulanus autem ſopor plus extirpatur ingenio quàm pharmacis, ut mox audietur.

De curatione eorum ſequentia paucula tradit

TEXTUS.

IN ſopore, caro, veterno, comate ſomnolento & vigili, cataphora, ſiphyta ſtricta id eſt noctambulonibus; item in incubo, tremore, ſtupore cæterisque vitiis cerebri præter illa, quæ hactenus enumerata ſunt (a) *potiſſimum prodeſt liquor lunæ, ſupra in deſipientia deſcriptus, cujus excellentia in ejusmodi caſibus ſatis commendari nequit.*

(a) I. e. medicamenta apoplectica, paralytica, epileptica, quæ hic quoque cuncta valent.

NB. *Sternutatoria in ejusmodi caſibus eſſe* (b) *neceſſaria, itaque in curationibus iſtorum morborum ſternutationes ſunt ſæpius provocandæ.*

(b) Præſertim in lethargo, caro &c. ubi imitandus eſt excellentiſſ. D.D. Deckers, qui lethargico inflandum curavit per nares pulviſculum ex turbit. mineral. ℈ſ. glycyr. pulv. ʒſ. quo etiam empyema lethargicum ruptum, & per nares & fauces evacuatum eſt. Longè tamen melior eſt noſter præcipitatus aureus, in tract. de panacæis mineral. deſcriptus, & confici edoctus, ſaluberrimam enim ſternutationem cum magna capitis alleviatione excitat, etiam in ſanis, ſicuti ſæpiſſimè experimur, quoties ejus non nihil in mortario pro uſu medico ſubtiliſſimè terimus, facilimè enim ejus particula inviſibiliter ab aëre arripitur, & inter volandum reſpiratione per nares attrahitur, atque aliquot fortes ſternutationes excitat, cum optato levamine capitis, & multa ſcreatione mucoſæ pituitæ.

Prodeſt litus ex oleo de caſtoreo cum ſucco rutæ & fæniculi. (c)

Item ℞. *ſucci apii, aceti fortis q.ſ. & cum pulvere caſtorei f. emplaſtrum, & capiti abraſo ſuperpone.*

Emplaſtrum.

(c) Egregiè valet ſequens Paracelſi experimentum in ſopore lethali peſtilentialium vel malignarum febrium:

Experimentum.

℞. herb.

℞. herb. betonicæ
majoranæ
ſalviæ
flor. ſambuc.
roſar. ſylveſtr. an. m. j.

bulliant in aceti roſacei & vini an. q. ſ. aliquantulum, ut ſuas vires exerant, tum prædictas herbas expreſſas atque optimè calentes capiti in circuitu applica, & quando refrigeſcunt, recaleſiant in commemorato decoctionis jure, denuoque eas capiti admove, aliquoties id repetendo, ſic ſopor ille lethalis expugnatur, atque in mitem ſomnum naturalem convertitur, adeò ut in ægri nocumentum minimè cedat.

Spiritus ſulphuris convenit.

Hisce profundè ſepultis etiam ſalutariſſimi uſus eſt ſpiritus ſulphuris acidus vel vitrioli in ſat magna doſi aceto vini inſtillatus, eaque ſimul in ſomno ægro per os in ſtomachum infuſa, pro perſona robuſta poterit doſis ſpiritus ſulphuris integra drachma eſſe, imò in ingenti ſopore adhuc major, extremis enim extrema conveniunt juxta aphor. 6. ſect. 1. additis tribus cochlearibus aceti vini, eisque probè invicem agitando commixtis totam mixturam pro una vice per fauces decumbentis demitte.

In defectu dictorum ſpirituum poteris accipere chelidonium majus, atque illud cum radice conquaſſatum recens in libra una aceti vini in obtectâ ollula coquere ad tertiæ partis conſumptionem, ac colaturæ etiamnum tolerandè ferventis hauſtulum trium vel quatuor unciarum patientis ori infundere.

Experimentum ad incubum.

Incubus verò uti eſt ludibrioſus affectus, ita quoque per ludibrium hoc certo & probato experimento non repullulaturus extirpatur: habeas in promptu ignorante ægro acerrimum flagrum, eoque jam ad oberrandum conſurgente, ipſum protinus ſequare, ac ita nudum vel induſiatum absque compaſſione flagro cædas tanta cum vehementia, ut quælibet ferè plaga vel cæſio vibicem appingat, & quamvis æger expergefactus inhibitionem clamet, ſurdo tamen fabulam narret, ſed te quoque ſomno & ſomnio obrutum ſomniare fingas de flagellatione equorum ſcuticis impellendorum vel canum è culinâ ejiciendorum, ſic æger præ dolore inermis tandem aufugiet, ſuoque genio tantum metum incuſſum reportabit, ut planè impoſterum à noctambulatione deſiſtat, veluti canes, qui ſemel opiparè vapulantes poſtmodum ſemper oſtenſo ſaltem baculo ſe dant in fugam.

CAP. XIII.

DE VIGILIIS, *Germ.* Schlafflosigkeit.

Vigiliæ quid?

Dogmatici Medici definiunt vigilias, quod ſint extenſi motus facultatis animalis, atque ejusdem actiones liberæ in ratiocinando, ſentiendo, localiterque movendo, ſomnum verò eorundem quaſi vinculum exiſtere, quo dictæ actiones conſtringantur ac ligentur.

Sedes vigiliarũ juxta dogmaticos.

Palatium earum proprium conſtituunt cerebrum, cujus ſiccitas ſit ipſarum cauſa, fieri quoque easdem

per accidens ab halitibus impensè calidis & acribus, cerebri temperiem turbantibus, vigiliasque inferentibus.

Juxta Helmontium.

Profundissimus verò Helmontius actionem Regiminis corporalis nostræ vitæ statuit in hypochondrio, splene scilicet atque stomacho, quæ duo duumviratum constituant, atque omnibus reliquis partibus ac membris imperent, ex eo argumento, quod omnis amentia incipiat atque etiam ab ipso ægro ascensurâ præsentiatur in hyochondrio, constipulante Hippocratis aphorismo: quod fortis pulsatio hypochondrii instantem dementiam annunciet, si ergò ibidem sit ortus amentiarum, debere per consequens eodem loci quoque hospitari intellectualem potestatem, juxta ipsam scholarum receptam sententiam sive axioma: *Quod nimirum ejusdem partis sit functio sana, cujus est vitiata & contra.* Amentias quoque omnes exceptis soporum affeclis, tollere somnum, & comites individuos habere vigilias, ergò somnum & vigilias itidem stabulari in hypochondrio, item phantasiam, venerem nec non potestatem motricem, integramque sedem animæ sensitivæ esse in stomacho velut proprio toro, ac ex eo actioni regiminis præesse, in splene vero vicario illo Saturni deastrorum parentis, & inspiratore fermenti acidi primariæ illius causæ concoctionis in stomacho, formari primos idearum conceptus, & vegetationem intellectivæ potestatis, cujus ergo immensâ arteriarum numerositate dives sit, in quibus, quamdiu benè valeat, leniter & vix perceptibiliter pulset, ac identidem seriis conceptibus occupetur, vigiliasque causetur, sumpto verò cibo nempe sub tempus concoctionis eum suspendere serias suas actiones ad fruendum deliciis fermentalibus in stomacho, unde somnus & somnia.

Verùm hisce disceptationibus diu immorari non est animus, sed prosequi jam instituti rationem nostri Authoris, quid per suas velit vigilias.

Tractat ergò præsens caput de vigiliis morbosis ægros valdè debilitantibus, quo pacto nimirum præveniantur & præsentes abigantur.

Quinam vigiliis obnoxii?

Hæ ferè semper sunt alterius morbi productum, eòque curato sponte iterum cessare solent, adsunt verò in quibusvis magnis doloribus, præsertim capitis, dentium, aurium, intestinorum, in inflammationibus & ardentibus febribus & similibus, quibusdam etiam extra morbos molestæ sunt, nempe senibus, & qui sunt temperamenti siccioris.

Quid operentur?

Nusquam verò imoderatæ quicquam adjumenti afferunt, sed totum corpus exsiccant, atque exarescere & gracilescere faciunt. Concoctionem interturbant, cruditates augent, tremorem membrorum inducunt, & pallorem vultus, sangvinemque reddunt biliosum.

Moderatæ tamen utilitate non carent, iisque conveniunt, qui sunt temperamenti præhumidi & frigidi, his enim superfluam pituitam exsiccant, torpentes spiritus recreant, inge-

ingenium acuunt, calorem obrutum reparant, superflua in corpore halituosè consumunt, appetitum firmant, nec non excretiones promovent.

De his Hippocrates sequentia habet:

Vigiliæ modum excedentes malæ. *lib. 2. aphor. 3*
Vigiliæ immodicæ sunt morbus. *7. 71*
Sunt familiares senibus. *3. 31*
Vigiliæ continuæ fiunt ob dolorem vel laborem. *lib. 2. præs. 12*
Vel delirium futurum significant. *2. 12*
Vigiliæ continuæ sunt pessimæ. *2. 12*
Perituri vigilant. *3. 10*

Causas & prognostica vigiliarum quod concernit, non fore necesse arbitramur de iis hic multa disserere, cum, ut dictum est, ferè semper ab aliis affectibus dependeant, atque ita in descriptione istorum sufficiens harum fiet commemoratio. Jam verò audiendus

TEXTUS.

1. *In vigiliis immoderatis usitata sunt mihi pedilavia, præcipuè verò hoc, quod recipit:*

Pedilavium.

folior. salicis
lactucæ
nymphææ
violariæ an. m. j.
chamomillæ
betonicæ an. m ß
capitum papaveris albi sine semine n. 6, vel 7.

incisis capitibus reliqua bulliant in aqua fluviatili. Hoc decocto primum madefiant tempora & manus sponte exsiccandæ, tandem pedes per ἐγκάθισμα abluantur; somnum jucundissimum producit, præsertim si aliquot diebus vesperi ante ingressum lecti illud usurpetur.

2. *Multum prodest laudanum opiatum intrò sumptum dosi certâ & exquisita, vide opiologiam.*

Valent item epithemata (a) *ad caput ex floribus anthos, sem. anisi, fœniculi & papaveris albi in aqua decocta & fronti imposita seu temporibus.*

(a) Interdum per tempus æstivum calor ambientis nimium fervens etiam sanis inducit molestas vigilias, tumque si nihil aliud ad manus sit, saltem aliquod strophiolum intingatur aquæ frigidæ communi vel rosar. rursusque exprimatur, & circumligetur capiti, mox enim medetur vigiliis.

Conducit quoque ungventum populeon temporibus & pulsibus illitum.

Ungventum somniferum.

Vel ℞. ungv. popul. ℥ij.
ol. papav.
jusquiami an. ℥ß.
mandragor.
thuris an. ʒij.
opii ʒß.
f. ungv. temporibus inungendum.

CAP. XIV.
DE PEDICULIS CEREBRI.

INconjecturabile nobis esse palam fatemur, quid sibi velit monstrosum hoc caput, medicaturum pediculis ac vermiculis cerebri per fumum cinabrii, quasi verò hoc cœlum microcosmicum, omne impurum adeò horrens, ut à vaporibus biliosis phreniticè, ab atrabilijariis verò epilepticè furat, salvâ vitâ sustenturum sit nidulationem insectorum, incolumitatemque recuperaturum fumo venenato mercuriali inspirato, & quis medicus lustrabit eorum nidum per conclusum cranium? aut quibus signis innotescet, cerebrum pediculescere?

Verum quidem est homines quosdam interdum incidere in pedicularem morbum sive phthiriasin, quâ totum eorum corpus pediculos profert in tanta copia, ut nonnunquam mortem inferant, quemadmodum & Ennius, Sylla, Pherecydes, & ut quidam volunt, etiam Plato hoc genere mortis interierunt, tuncque ipsum pariter cerebrum ab eis infestari posse non negamus, verùm absque spe reconvalescentiæ, talibusque hesc præscripta remedia nil conferre posse putamus, sed tantam eos cerebri ac reliquarum partium corruptionem incursuros, ut quasi sphacelatione sit ipsis pereundum.

Fortassis autem per inadvertentiam nomen cerebri hic scriptum est, voluitque Autor tractare de pediculis capitis, aliarumque partium pilosarum. Quod institutum & nos prosequemur.

Fit itaque pediculatio in toto corpore, præsertim in locis calidis & humidioribus, nempe circa collum, sub alis, in universo capite pilis obsito, item interdum in barba, & circa ingvina ac loca secretiora, verùm pediculi non sunt unius generis, sed inter se differunt, qui enim in capite generantur, sunt plerunq; aliquantulum fusci & duriores, lendesque crinibus affigunt tam firmiter, ut vix ungvibus avelli possint, neque etiam lateraliter decidunt, sed oportet ipsas secundum longitudinem pilorum abstrahere usque ad extremitatem pili, qui per lendem transit, unde videre est, lendem initio esse mollem, ut pediculus eam pilo circumponere possit, pilusque per eam quasi foraminatam pertranseat, postea verò non nihil indurescere, ex istis lendibus ceu ovis pediculi prodeunt minutissimi, sensim & quidem sat velociter increscentes, rursusque tales lendes parientes, quæ ante suam exclusionem sunt pellucidæ ac turgentes, ungveque pressi cum strepitu crepant seu rumpuntur. Qui verò circa collum degunt, sunt albiores & molliores, ac plicis indusiorum vestiumque inhærent, videnturque prioribus delicatiores, pastum enim capitis aversantur, ac mollem duntaxat cuticulam depascunt. Præter hos adhuc alii alteriusque formæ, sed non tam frequentes inveniuntur, qui loca pilosa secretiora incolunt, tenacissimèque

Pediculi capitis.

Pediculi indusiorum.

que cuti adhærent velut adnati, citissimè tamen ab uno ad alium per infectionem transferuntur, adeò ut si quis unica saltem nocte in eodem lecto cum aliquo dormiat, qui his pediculis scateat, mox uberrimos secum reportabit, tam firmiter tamen cuti affixos, ac si agnati essent, atque hi pediculi vocantur pessolatæ vel petalæ. A nonnullis etiam cyrones inter pediculos referuntur, qui minutissima sunt animalcula inter cutem & cuticulam latitantia, ac nunquam foras prorepentia, nisi eximantur, sunt autem hi vermiculi infantibus & pueris familiares, atque interdum his qui molliter vivunt, manusque non nisi aqua tepidâ lavant, ac semper molestam pruriginem excitant, præsertim si manus ad ignem calefiant (in manibus enim saltem inveniuntur, & in infantibus etiam in pedibus) serpuntque sub cuticula ab uno loco ad alium, & cavatam lineam sive sulcum relinquunt ita ut videri possit, quorsum migrarint, ubi, si velis, in extremitate hujus lineæ albæ cuspide aciculæ animalculum eruere possis, estque tam exiguum, ut visum ferè effugiat, colore albicans cum capitello nigro, & si speculo terso imponatur, moveri advertitur, ungveque compressus crepat instar pediculi. Vocatur hic vermiculus, ut dictum est, cyron vel syron, item acarus vel teredo.

Pessolatæ, petalæ. *Cyrones*

Causæ.

Causæ pediculorum sunt humidæ ac tepidæ sordes cutis, in ejus poris meatibusque coacervati, item transportatio ab uno ad alium, facilimè enim disseminantur, atque ab una veste ad aliam transmigrant; proveniunt quoque à mala victus ratione, & præsertim à multa ficuum comestione, nec non castanearum aliorumque fructuum tepidum & humidum nutrimentum suppeditantium, item à neglectâ cultura capitis ac corporis, sorditie camisiarum vestiumque, quando ea diu impermutatæ ac illotæ gestantur, ut fit à militibus, mendicis, & quibusdam ordinibus monasticis munditiem & balnea negligentibus, pediculi verò ingvinales veniunt à spurco commercio cum meretricibus, scabiosis & sordidis.

Prognosis.

De Prognosticis non est quod multi simus, nemo enim est cui ignoti sint, & qui non aliquando ipsorum extiterit hospes, ac symbolum ab ipsis acceperit, omnes enim gratissimè solvunt nummos pruriginis, frictionis, scalptionis & scabiei, ac rarissimè majus periculum inferunt, nisi ingens cacochymia corporis accedat, ex eaque generalis pediculatio generetur, quæ mortali periculo plena est, & singularis vindicta Dei creditur, quâ Rex Herodes Agrippa, qui Apostolum Jacobum decollari jusserat, punitus dicitur.

De curatione audiemus quid moneat

TEXTUS.

IN pediculis cerebri 1. prosunt purgationes cerebri, quæ fiunt partim à vulgaribus (verbi gra-

tia pilulis cochius) partim à specifico purgante Paracelsi.

2. Sternutatoria aliquoties jejuno ventriculo exhibita.

3. Vermiculos enecant suffumigia ex candelis ex cera & cinabrio pulverisato confecta. Fumus autem excipiendus est in loco angustiori, emoriuntur (a) *vermiculi ab hoc fumo.*

(a) Potius ne quis phthiriasin contrahat, utendum nostro præcipitato aureo, qui insigniter præ omnibus aliis purgantibus sangvinem & humores corporis mundificat, ita ut vermiculationi nullus relinquatur locus.

Citius cura absolvitur, si quotidiè post sternutationes aliquid de mercurio dulci in axungia capi distemperetur, & cum turundis in naribus gestetur.

Cingulum sapientiæ Rulandi.

NB. *In pediculis totius corporis, tum ex hoc tum vestimentis* (b) *abigendis valet cingulum sapientiæ Rulandi, quod Recipit nigredinem mercurii, ex ejus præparatione cum spiritu vini nimirum agitando, in eundem spiritum vini depositam* (c) *quantitate sufficiente, miscetur ea cum pulpa pomorum assorum, ut fiat instar ungventi. ℞. deinde linteum in fascias instar cinguli affabrè sectum, & in extracto liquido croci aliquoties imbibe & sicca. In duas tales licinias ungventum istud in forma emplastri extendendum, tandem ab altera parte exteriore corium subtile adapta, & cingulum nudo corpori circa lumbos applica & gesta.*

Experimentum.

(b) Præstantissimum remedium ad omnes pediculos abigendos & enecandos est pannus, quo aurifabri vasa deaurata extergere solent, cujus si frustum vel portionem nactus fueris, ac ad nudum corpus gestaveris, vel eo caput, vel plicas vestium ingvinave confricueris, brevi omnes pediculos evanescere deprehendes.

Non minoris efficaciæ, sed ob citatiorem operationem ferè majoris est aqua illa, in quam dicti aurarii & argentarii fabri ab amalgamationibus suis (Gekrätsch) adhibitum argentum vivum destillant, quam & ipse hoc modo parare poteris: si argentum cum mercurio amalgamaveris, ac postea istud amalgama retortæ vitreæ luto obductæ indideris, ad collum verò retortæ vas recipiens nempe cucurbitam vel aliam retortam tam amplum orificium habentem, ut prioris retortæ collum ingrediatur, cum portione aquæ communis applicueris, ac igne per gradus adhibito destillaveris, donec omnis mercurius ab argento per ignem ad extremum luculenter candentem extrusus, & in aquam præappositam destillatione transpulsus fuerit, hæc enim aqua simplici illinitione omnes pediculos abigit, poterit etiam contra lumbricos summo cum fructu, nec non in difficili partu potui misceri sine ullo veneni

veneni timore, integrum enim pondus mercurii recuperabis, ita ut certus sis mercurium corporaliter huic aquæ non esse mixtum, sed tantummodo spiritualem ejus irradiationem aquæ inspiratam mansisse.

Obser-vatio.

Fugiunt etiam pediculi ab odore eorum, quæ fortem fragrantiam spirant, uti sunt zibetha, moschus, camphora, crocus, oleum spicæ & similia, fortè etiam alia insecta, sicut nuper deprehendimus per oleum fortis odoris à nobis destillatum illinendo illud rimaturis, in quibus cimices confertim latitabant, quicunque ergò eo attacti fuerant, adhuc aliquandiu circumrepebant, demum verò convulsi rigebant, qui autem oleo non attacti fuerant, nihilominus ob odorem latibula sua priora reliquerunt, aliorsum fugam capessentes, unum non adunctum projecimus in telam araneæ, visuri an eum adorsura sit, uti muscis faciunt, quod & fecit, cimicem exsuctura, leviter itaque dum aranea paululum secesserat, dicto oleo cimicem tangebamus, adversuri num araneæ ipsius odor perceptibilis esset, illa proinde reversa denuò ad suas cupedias se convertebat, verùm jam eas attingens celerrimè se in fugam dedit, nec amplius rediit.

Cautio.

Vulgò adversus pediculos capitis utuntur ungventis mercurialibus, quibus nempe argentum vivum admixtum est, eaque capiti puerorum pediculoso inungunt, ac pediculos quidem abarcent, at cum ingenti capitis noxa, mercurius enim cerebri & nervorum infensissimus hostis est, eisque per futuras capitis intrans communicatur, atque eò magis tenerrimo cerebro puerorum, nihili ergò iste pestilens abusus reputandus est, neque etiam oleum spicæ & alia valdè odorifera capiti admovenda sunt, nam cerebrum pariformiter debilitant, sequens verò ungventum pueris optimè convenit, pediculos interficit, ac porriginem capitis sanat, quod ita paratur: ℞. unum ovum ad duritiem coctum, & parem quantitatem butyri recentis non saliti, contere hæc duo invicem in mortario super prunis, donec ex eis fiat conveniens ungventum, quo pediculosum caput quotidiè ungatur, & aliquandiu ejus usus continuetur.

Experi-mentum.

(c) Cave ne spiritum vini ab ista nigredine mercuriali destilles, uti & nos primâ ejus experimentatione frustraneè fecimus, sperantes ex unâ fideliâ duos parietes dealbare, sive unâ operâ spiritum vini rectificatum reobtinere, ac simul abstracto spiritu vini pulverem nigrum mercurii in fundo cucurbitæ optimè ad usum paratum nancisci; spiritus vini enim in abdistillatione continuò bulliens istum nigrum pulverem mercurii revificat, & secum rursus in viva & currenti mercuriali substantia in alembicum rapit. Non etiam succedit ejusmodi lotio mercurii, si eam intendas perficere per spiritum vini ex fecibus meri vulgato modo confectum, sed debet ejusmodi spiritus ex ipso vino, eoque bono destillari, alias mercurius cum eo lotione agitatus nigrediné suam

in eum non deponit, neque etiam ista lotio vera mercurii purgatio est, sed debet institui juxta mentem Trevisani dicentis: sunt quædam sublimationes mercurii à propriis corporibus, à quibus sæpius elevatus & reconjunctus superfluitates amittit & fit aptus ad operationem.

CAP. XV.
DE VERTIGINE, Germ. Schwindel.

Vertigo quid?

Vertigo est passio cerebri imaginationem lædens, adeò ut omnia objecta & caput ipsum circumagi, & in gyrum rotari videantur. Affectus hujus sunt duæ species, una est vertigo levis, in qua visio illæsa manet, objectaque tantum aliquantulum agitari videntur, altera est tenebricosa vertigo, in qua non solum omnia circum rotata apparent, sed oculi etiam simul obtenebrantur, eisque nebulosa, vel fumosa, vel varia coloramenta obversantur.

Pars affecta.

Pars affecta est cerebrum ejusque ventriculi potissimum verò anteriores.

Signa.

Signorum diagnosticorum descriptione vel enumeratione scrupulosâ opus non est, cum affectus per se cuique pateat, modò ne interdum à simpliciori pro epilepsia vel apoplexia habeatur, à quibus hoc modo differt, quod nempe epileptici subitaneè velut siderati in terram concidunt, cum labore convelluntur, ac tandem spumam emittunt, apoplectici verò subitaneè omnem sensum ac motum amittunt, difficilimeque ac stertorosè respirant, quorum nullum in vertigine affligit sive lenta sive fortis sit, nam licet in forti etiam cadant, id tamen fit sensim, & cum rationis retentione, præcedit enim inversio & circumrotatio objectorum, & si tenebricosa vertigo affligat, oculi simul variè obtenebrantur, modò quasi per spissam nebulam aut fumum, jam quasi obversante viridissimo, vel flavo, vel rubro vel spadiceo vel variegatè colorato velo, ipsumque pavimentum videtur inverti & rotari in altum, hinc patiens circum se palpat, quærens adminiculum, quo se sustentet contra casum, & nisi scamnum, vel postam, vel aliud quid arripiat, vel aliquis manum ipsi porrecturus accedat, tandem in terram decidit.

Differentia.

Causæ.

Causæ vertiginis à Medicis existimantur flatulenti spiritus, nec non vapores excitati ab imbecilli calore, agente in crudos viscidosque humores, quos cum superando conficere nequeat, ascendere ejusmodi flatuosos vapores, ac per venas & arterias ventriculis cerebri communicari, ubi spiritus animales variè afficiant, sensumque imprimis visus ac motus turbent, quæ commotio tamen non continuò fiat seu perduret, sed per intervalla, quoties nimirum calor agat in crassos humores, ex hac ergò causa symptoma non esse continuum sive permanens, sed per certos paroxysmos affligere. Crassam verò pituitam sive dictos viscidos humores interdum etiam in ipso cerebro coacervari, & à calore oppugnari, interdum verò in ventriculo, & inferio-

inferioribus partibus contineri, sicque dupliciter hunc affectum obtingere, nempe idiopathicè & sympathicè;

Excitatur vertigo quoque sæpissimè in sanis, si nimium intentè in aquas labentes prospiciant, præsertim è nave in iisdem aquis currente, tum enim plerisque sic vectis inversio quædam aquæ & cœli fieri videbitur, quod idem quoque accidit sedentibus in rhedis curribusque velociter currentibus, tum enim si velocissima rotatio rotarum ejusdem currus continuò aspiciatur, tum currus iste hærens in uno loco apparet, terra verò rapidè circumagitata: vertiginosi etiam nonnulli fiunt, licet aliàs ab hoc affectu immunes, è locis altissimis deorsum prospicientes, nempe à valdè excelsis montibus in subjectas profundas valles, vel à sublimibus fastigiis turrium, item quicunque suo proprio corpore celeriter per aliquod temporis spacium in gyrum agitantur, vertiginat quoque insveta crapula, & repentina inebriatio, imprimis verò valdè vehementer prima haustio fumi tabaci: nec non diutina retentio excrementorum ventris; item calor solis & balneorum excessivus, lunæque radii nudum caput præsertim in plenilunio aliquandiu affulgentes; his causis accensentur legumina crassæ substantiæ & pellicularum, ut fabæ &c. diu & affatim comesta, cibique eructativi ut sunt raphanus, allium, cepæ, sinapi, exercitatio corporis intempestivè, & cum nimia commotione instituta, inedia insveta, vehemens iracundia, concussio capitis vehemens & similia.

An verò sit vertigo idiopathica vel sympathica, ex certis signis discendum est, caput enim identidem dolens, gravitatemque ac tinnitum aurium percipiens, affectum in ipso capite stabulari indicat, si verò in inferioribus locis simul gravamina sentiantur, sympathicam vertiginem esse conjecturari licet, murmura enim & tensiones gravativæ hypochondriorum suspicionem movent, lienem vel hepar in culpa fore, inappetentia verò, nausea, vel amaror oris, stomachum; suppressio mensium in fœminis, vel tædiosa viduitas vel molesta virginitas reum faciunt uterum.

Helmontius verò quamlibet vertiginem è debili stomacho oriri contendit, virusque rotans esse, ac plerunque assumpto vomitorio cessare.

De hoc affectu sequentia habet Hippocrates:

Vertigo est familiaris senili ætati. lib. 3. aph. 31
Morbusque hyemalis. 3. 23
Vertigo tenebricosa extra febrem requirit purgationem supernam. 4. 17
Vertigo tenebricosa in febre est signum desperatum. 8. 15
Austrina constitutio efficit vertiginem. 2. 17

Prognostica.

Prognosin quod attinet, vertigo crebra designat debilem complexionem, talesque affecti rarò ad senectutem provectam proveniunt,

nimirum si præmaturè hoc affectu corripiantur, qui etiam ipse in eodem statu non consenescere solet, sed in alium morbum mutari nempe in epilepsiam, aut apoplexiam, vel amentiam, præcipuè verò tenebricosa vertigo, coloratum aliquod chaos oculis objiciens, nempe vel viridissimum, vel rutilans, vel atrum, quorum quidem ater color pronitatem in apoplexiam, viridis epilepsiam, rubens amentiam portendit, levis verò vertigo & à causis externis proficiscens adeò pertimescenda non est, ceu solennis ab iisdem paulo antè enarratis causis, senibusque frequens, nec facilè ab iis per medicamenta separabilis, ob jam debile eorum cerebrum, & calidi innati imminutionem, quibus etiam propter frigidam & pituitosam capitis constitutionē periculosior quàm juniori ætati; in universum tamen omnibus periculosa est repræsentans totius corporis capitisque ac rerum externarum circumactionem, visusque læsionem, & planè in terram dejiciens, casum enim instantem graviorem scilicet epilepticum vel apoplecticum præsignat.

Curationis modum jam percipiamus, quem docet

TEXTUS:

In vertigine, præmissis universalibus (a) *specificus est pulvis ex cinabrio nativo* (b) *confectus, cujus descriptionem habet Quercetanus, libro de capitis affectibus circa finem.*

Stercus pavonis absque omni præparatione in forma pulveris cum sacharo mixtum & exhibitum dosi drachmæ unius, vel semidrachmæ vertiginem etiam inveteratam curat.

(a) Universalia sunt conveniens diæta, causæque morbificæ eductio per debitam evacuationem, in diæta vitentur cibi vaporantes ut fabæ, pisa pelliculata (per colum tamen transmissa ad segregandas pelliculas dant alimentum innocuum) lentes, brassica condita, cæpæ, allium, raphanus, sinapi, caro porcina, lardum & similia duræ concoctionis, convenit verò victus probè nutriens, ut caro caponum, gallinarum, vitulina, ovina, ova recentia sorbilia, jusculaque ex prædictis herbis stomachicis & aromatibus condita, salis culinarii non sit parcus usus, mirè enim naturam roborat, ut postmodum sponte ejusmodi debilitatem expellat.

Pro potu convenit vinum album tenue, vel cerevisia clara, vel hydromel, quibus recens coctis non nulla ex herbis & radicibus cephalicis & stomachicis concisa in sacculo indantur, ut confermentationem invicem subeant.

Ex ejusmodi herbis etiam magno cum fructu concinnari potest vinum medicatum ad VI. ℔. pro vice, in quo non prætereatur chalybs præparatus vino in nodulo insuspendendus, tali enim vino nuper curavimus sacerdotem ex melancholia adeò vertiginosum, ut inter cultum Divinum aliquoties in terram ceciderit,

Observatio.

derit, ferè tanquam ſemi-epilepticus, cui præter hoc vinum etiam ordinavimus ſpiritum ſalis armoniaci urinoſum, bis & ter dietim ad guttas XII. vel XV. aſſumendum, & conſervam è floribus calendulæ, quibus optimè convaluit.

Evacuatio in junioribus robuſtis convenientiſſimè fit per aquam benedictam Rulandi, vel aliud inſigne vomitorium, quo cauſa morbi plerunque in ventriculo hærens feliciter exturbatur juxta mentem Hippocratis etiam vomitionem pro vertigine commendantis, & Helmontium propriam vertiginem hauſtu ſalis vitrioli eliminare ſolitum, ceu in ſordibus ſtomachi latitantem, eisque cum noxâ rotante excuſſis recedentem. At in ſenibus non ſvadenda eſt vomitioſa eductio, ſed in lenibus catharticis & roborantibus perſiſtendum.

(b) Melior eſt noſter præcipitatus aureus à granis IV. ad VI. introſumptus, ingentem enim eluviem per ſalivationem educit, cum eaque gravantem cerebri pituitam ſimul reſolvit, & erivat.

In paroxyſmo trahantur in uſum quæ ſuperius apoplexiæ deſtinata ſunt, & imprimis ibi deſcriptum oleum album balſamicum, naribus inungendum, cujus deficientis locum ſubire poteſt oleum macis vel nucis moſcharæ ſtillatum. Ori verò indatur maſticandum aliquid macis vel ſalis communis, vel theriaca cum aceto roſaceo, vel non nihil elixiris proprietatis, vel confectionis alkermes; ſedato paroxyſmo uſurpentur ſuperius præſcripta, venæſectio non conducit, eſt enim morbus frigidus, per venæſectionem autem adhuc major perfrigeratio introducitur.

CAP. XVI.
DE CONVULSIONE,
Germ. der Krampf.

Convulſio ſive contractio ſpaſmica eſt paſſio doloroſa nervorum muſculorumque motu violento involuntario verſus ſuam originem retractorum. *Convulſio quid?*

Fit autem convulſio duplici ratione, unâ quidem propriè ſic dictâ, quâ nimirum convellens continuaque retractio obtingit, alterâ verò impropriè ita vocatâ, cum ſaltem motus convulſivus exiſtat, & interpolatis inſultibus divexet, habentque inter ſe hanc differentiam, quod convulſio fiat à repletione & inanitione, motus verò convulſivus ab irritatione. *Differentia.*

Hoc autem caput tractat ſaltem de verâ convulſione propriè ſic dictâ, quâ nervi & muſculi præter voluntatem violenter retrahuntur, voluntaria verò extenſio & complicatio articulorum læditur, membrumque ſeu pars affecta à naturali ſua figura immani cum dolore revellitur.

Hujus quatuor ſpecies inveniuntur, quarum prima vocatur emproſtotonos, in qua caput, cervix, & ſpina dorſi antrorſum convelluntur, adeò ut mentum ad pectus, vel interdum ad genua vel pedes torqueatur. *Emproſtotonos.*

Secundæ nomen eſt opiſtotonos, in *Opiſtotonos.*

in qua corpus retrorsum sive ad posteriora retrahitur, convulsis nempe duodecim musculis, vel quibusdam ex illis capitis extensioni dicatis.

Tetanos. Tertia nuncupatur tetanos, in qua nervi ac musculi anteriores & posteriores simul & in uno instanti, violentâ tractione stringuntur, antrorsumque & retrorsum tenduntur æqualiter, adeò ut dictæ partes in utramque oram convulsæ quasi in rigido æquilibrio erectæ maneant, ac motum tonicum constituant, ex musculorum cunctorum contentione orientem, prioribus longè violentiorem & rariorem.

Spasmus. Quarta omnium communissima vocitatur simpliciter spasmus, quæ particularis quædam convulsio est, musculisque humerorum & tibiarum, nec non digitis manuum pedumque crebrò obventanea, hisque perquam familiaris qui nimiæ sunt dediti voracitati, cibisque frigidis & humidis se indies opplent, uti sunt fructus crudi & similia. Inter has particulares convulsiones quædam propriis nominibus notissimæ sunt, ut spasmus cynicus quæ est contractio lati musculi oris ab una tantùm parte, speciem ringentis canis efficiens, ac proin cynica appellata, tortura tamen oris, propriè non est convulsio, sed relaxatio alterutrius musculi oris ex paralysi, ubi alter oppositus os ad partem sanam trahit, ac sic os distortum efficit. Quæ si ab utraque parte fiat, patientis os speciem dat ridentis, risusque Sardonius nominatur. Strabismus verò est

Spasmus cynicus.

convulsio musculorum oculos moventium; temporalium autem & maxillarium musculorum convulsio trismus appellitatur, & quæ in musculis priapi accipit, satyriasis vel priapismus, plures particulares nomine tenus proprio, quod sciamus, non notæ sunt.

Causæ. Causæ veræ convulsionis ab omnibus Auctoribus ipsoque Hippocrate referuntur ad repletionem & inanitionem, per repletionem videlicet eam fieri, quando musculi & nervi aut irrigentur aut inflentur, & in tumorem eleventur; per inanitionem verò, quando iidem plus justo exsiccentur, chordarumque instar aut lororum igni admotorum contrahantur, ubi tamen plurimi gravissimi & acutissimi mirè se torquent, & inextricabili difficultati se implicitos agnoscunt, incomprehensibile putantes ab unâ eademque causa, nempe repletione adeò diversos affectus ac maximè contrarios nimirum paralysin & convulsionem provenire posse, & quî id fiat, ut infarctus nervus convulsionem pariat, & non meatibus pituitâ obstructis, paralysin, vel infarctamentum paralysin pariens, nervosque ita replens, ut spiritibus animalibus non pateat transitus, non parturiat distensionem in latitudinem, & cur in uno omnis sensus & motus intercidat, in altero verò utrunque nimium vigeat nempe motus etiam invitus, sensusque intolerabiliter dolens. Ad quæ sagaciores respondent, convulsionem fieri à magis crasso humore, nervos secundum latitudinem

Rationes Riverii. Objectio. Responsio. Rationes Helmontii.

dinem extendente, ſecundum longitudinem verò eos comprimente, paralyſin autem à tenuiori & fluxiliori per nervi meatus delabente, ejusque ſubſtantiam lubricante & laxante, poros autem non extendente; Cum verò hoc ulteriori inſtantiæ, cur nempe humor craſſus nervum opplens eum in latum extendat, ac non potius meatus impleat, & paralyſin progignat, aut humor ille tenuis ſaltim ſequenter non craſſeſcat, uti aliàs ſemper ſolet, adeò ut lachrymæ oculi velut in gummi ſpiſſeſcant &c. ac ſic paralyſis illa in convulſionem degeneret, non ſatisfaciat. Excellentiſſimus Riverius has plauſibiliores rationes affert, quod nimirum convulſio & paralyſis in eo differant, quòd paralyſis ab humore pituitoſo puro & impermixto generetur, qui in partibus tenſionem non efficiat, ſed eas potius relaxet, uti in œdemate videre ſit, convulſionem verò ab eodem humore fieri, non quidem ſincero, ſed plurimis flatibus permixto, à quibus præſertim flatibus nervi ac muſculi tendantur, ac verſus ſuam originem contrahantur, ita ut flatuoſus ſpiritus ad vehementem contractionem efficiendam ſit aptiſſimus, flatus enim valdè extendere, ut pateat in hydrope & tympanite, & graviſſimos dolores parere poſſe, uti in colicâ palam fiat.

Rationes Riverii.

Rationes Helmontii.

Subtiliſſimus tamen Helmontius longè aliam immediatam cauſam convulſionis agnoſcit, nempe vitam peculiarem muſculorum, quâ tam forti præter communem corporis præditi ſint, ut dudum poſt cordis mortem adhuc vita in muſculis notetur, hincque falſum eſſe deprehendatur, quod cor ſit ultimum moriens, mortuo enim jam pridem corde, vitam illam muſculorum extinctionem vitæ apprehendentem utrinque tendere tendines, adeò ut cadaver tum demum generali tetano utrinque tenſum obrigeat, hocque ita eſſe, indicari volentâ hominis morte, ubi vita illa peculiaris muſculorum ſimul ſuffocetur, hujus enim cadaver flaccidum manere. Omnem itaque convulſionem, ſive à colica, vel veneno vel alio modo prognatum, non eſſe ex motu voluntario, ſed ex naturali ſenſu motuque muſculorum, etiam poſt mortem aliquandiu ſuperſtite, prout in inſectis appareat, quorum partes diu poſt eorum diſſectionem adhuc moveantur, muſcæque avulſo capite adhuc avolent, muliere enim dudum mortuâ uterum non rarò ſuum profligaſſe fœtum; Concludit ergò & dudum ante ipſum Paracelſus muſculos præter vitam corporis adhuc ſingularem poſſidere vitam, & quod motus ſpaſmodes involuntarius non tam animæ, quam huic vitæ muſculorum ſingulari ſit tribuendus, quæ adhuc à morte aliquandiu perſeveret, tetanumque dudum ab interitu demum inchoare, adeò utut vita muſculorum ab anima ſenſitiva promanet, peculiarem tamen quandam energiam & loci ſtationem ſortiatur, nec ideò mirum vel abſurdum, muſculos proprio motu tumultuari, ſi citra mortem

senserint vitam cõmunem eclipsari. In apoplexia autem & syncope etiam motum musculorum planè intercidere, excepto motu intercostalium, subire enim totales tenebras tum animam sensitivam. Contingere autem ejusmodi eclipses non secus, atque si foramen subitò claudatur, per quod lumen in locum obscurum alioqui diradietur, lumenque repentè intercludatur & cesset, ita ut propterea vernaculum apoplexiæ sit apud Germanos & Belgas nomen ictus, se tamen eam recentem multoties procurato vomitu vel destillatis stomachicis validioribus, rebusque aromaticis superasse.

Verùm cum hæ profundæ rationes pro tyronibus adhuc nimis sint eclipticæ, ita ut ex iis vix capere potuerint, quo pacto distinctæ repletoriæ & inanitoriæ convulsiones creberrimè per experientiam deprehensæ ægros percrucient, inhærebimus tamdiu tritis callibus, donec eximii vir quispiam talenti hanc reddat nobis doctrinam illustriorem & perceptibiliorem.

Causæ inanitionis internæ.

Hæ ergo causæ inanitionis vel repletionis sunt vel internæ vel externæ, internæ inanitionis sunt febres ardentes & malignæ, quæ tamen plerunque etiam ab externis causis proveniunt, bilis exundans, venenata qualitas ex intemperie corporis humorumve enascens &c.

Causæ inanitionis externæ.

Externæ inanitionis causæ sunt nimiæ hæmorrhagiæ undecunque profusæ, vel per menses, vel vulnera vel narium exstillationem, item superfluæ sudationes, inedia, violentæ evacuationes per alvum vel vomitum, nimiæ exercitationes, & percalefactiones ab æstu solis vel ignis, à quibus febres ardentes accersuntur, item malæ curationes antegressarum ægritudinem, inter quas non reticenda est intoleranda illa ignoratio usus salis marini, sine quo homo diu absque corruptione conservari nequit, ob inscitiam tamen complurium praxin exercentium interdum per plures dies sale in suo langvore non fruitur, quando appetitu penitus prostrato ab omni esculento salito abstinet, summæ ergò in tali passu necessitatis erat, potulenta ægri sat largo sale condire, ne carere cogeretur hoc nobilissimo corruptionis balsamo, absq; quo omnis recens caro mox putret, omnisque eo destitutus cibus homini est ingratus & insipidus, quod sanè considerare debebat ejusmodi insulsus practicus, salemque in suis dosibus nunquam prætermittere, etiamsi patiens appetitu valeat, salsisque cibis vescatur, superaddito enim medicaminibus sale fuso vel saltem decrepitato, qualem coqui non frequentant, non peccabit, sed potius ægrum eò magis roborabit, & ad pristinam sanitatem citius revocabit, ita enim quoque facere consvevit noster Dictator Hippocrates, salemque fusum in peste ægris propinavit, indubiè eam ob causam, quod venenum pestis fracidum omnem mox appetitum pessundet, ut nil æger comedere possit, plebs autem tantùm cibos saliat, ac non potum, quamdiu ergò homo inappetens esset,

Notabilissima de sale communi.

esset, deberet etiam carere sale quo sine tamen ne sani vivere possunt, multò minus ægri, quem defectum Hippocrates sale fuso vulgari illo acriori, & plus saliente resarcire, eoque medicamenta salire voluit. Hoc verò vulgo minus considerato non mirum est, si ægri è levioribus affectibus in graviores incidant, ac calore putredinali facilè gliscere incipiant, eoque succo vitali exhauriantur:

Causæ repletionis internæ.

Repletionis verò causæ internæ sunt: obstructiones vasorum, nempe uteri, hepatis, lienis, fellisve, mensium vel hæmorrhoidum suppressio, interni tumores, & tubercula, debilitas viscerum, qua neque debitè concoquere, neque justè expellere excretitia queunt.

Causæ repletionis externæ.

Externæ repletionis causæ sunt multa ingurgitatio, ebrietas & crapula, habitatio in locis uliginosis, crebra versatio & immoratio in aquis frigidis, item vulneratio, punctura & inflammatio in nervis vel propè ipsos obveniens, insequens enim tumor & dolor attrahunt humores aliunde, ac sic ea repletio facilimè convulsionem inferre potest.

Non tamen quælibet inanitio vel repletio hunc affectum producunt, sed illæ tantum, quæ celeriter & confertim fiunt, ab unaque extremitate ad aliam transitus fit, inanitio tamen semper gravior est, ac generalem lethalemque convulsionem parit, nervos in longitudinem convellentem, illa verò quæ à materiali repletione contingit, in latum nervos tendit ac convellit.

De hoc affectu Hippocrates sequentia habet:

Convulsio fit à repletione & inanitione. *lib. 6. aphor.* 39
Nec non ab infrigidantibus. 5. 17
Frigidum facit convulsiones. 5. 20
Estque nervis inimicum. 5. 18
Decubitus melancholici periculum convulsionis minantur. 6. 56
Convulsio est infantibus familiaris. 3. 25
Promptissimè invadit pueros, qui septimum annum non excesserunt. *lib. 2. præs.* 36
Grandiores verò non tam facilè invadit, nisi præsentibus vehementis malitiæ signis, ut in phreniticis. 2. 36
Convulsio in acutis febribus mala. *lib. 4. aphor.* 66
Nec non in febribus ex somnis. 4. 67
Eam in febribus prænunciat spiritus offendens. 4. 68
A sanguinis profluvio convulsio malum. 5. 3
7. 9
Atque ab æstu vehementi. 7. 13
Nec non ab ileo. 7. 10
Ut & à vigiliis. 7. 18
Hellebori assumptio facilè inducit convulsionem. 4. 16
Estque hæc lethalis. 5. 1
Uti etiam ab aliis purgantibus. 5. 4
7. 25
Nec non à vulnere. 5. 2
Atque ebriis derepentè obmutescentibus. 5. 5
Convulsio post febrem pejor,

quàm

Prognosin quod attinet, ea ferè tota in citatis jam aphorismis continetur, quibus videre est, convulsionem ex inanitione quâcunque semper esse lethalem, quæ verò à repletione est, non tam periculosa existit, verùm in lethali etiam non mox desperandum, sed ad efficacia præsidia confugiendum, nostro ævo enim longè præstantiora habemus, quàm Hippocratis tempore cognita fuêre, novimusque ingentem convulsionem ab helleboro, curatam, quæ tamen heic omnino lethalis pronunciatur, proinde in ejusmodi casibus à laudano opiato & aliis optimè præparatis adhuc aliquid sperari potest.

De curatione pauca habet noster

TEXTUS.

Eadem hîc valent (a) *quæ in epilepsia.*

(a) Debet institui repletionis evacuatio in robustis per aquam benedictam, in debilioribus optimè inservit Panacæa mercurii alba supra inter cathartica mineralia relata, eductâ sufficienter materiâ peccante debent accersi efficacissima topica, inter quæ Penoti linimentum non ultimum locum meretur sic componendum:

Linimentum.

℞. ol. terebinthinæ, vel olei albi balsamici supra ad apoplexiam edocti ℥ß.
ol. caryophyllor. gutt. VI.
mucilaginis bryoniæ q. s. ut fiat consistentia linimenti, quod calidum inunge.

In convulsione à vulneribus inserviunt olea destillata, & imprimis oleum rubeum terebinthinæ temperatum sive immixtum alicui unguento vulnerario, quæ mixtura postmodum vulneri imponatur, extra verò in ambitu ejus adungatur oleum rectificatum Philosophorum, vel aliud stillatitium, reliqua tamen ferè cuncta virtute superat oleum lavendulæ destillatum, si convulsio fit à læsis nervis, si exterius convulso membro illinatur, ejusque

etiam nonnihil intrò accipiatur, cavendo ad hæc omne frigus studiosè

CAP. XVII.

DE JECTIGATIONE,

Germ. das Klopffen oder Zappeln.

Jectigatio quid?

JEctigatio sive palpitatio est species quædam tremoris, ab eo tamen eatenus differt, quod tremor secundum methodicos sit defectus invalidæ virtutis, palpitatio verò instrumentorum, in essentia autem conveniunt, quia uterque provenit à causa frigida, à quibusdam etiam vocatur titillatio, ab aliis saltus membrorum.

Pars affecta.

Est ergò jectigatio motus quidam involuntarius, incessens ea membra, quæ dilatari & constringi possunt, uti est caro lacertosa & musculosa, membra autem nimis dura nempe ossa & cartilagines, ut & mollia ad eum recipiendum non sunt habiles, frequentissimè itaque accidit in pericardio, atque etiam magna ex parte sub cute & carne in facie, palpebris, superciliis, fronte, genis, quin & in aliis membris quibuscunque dilatabilibus & constringibilibus, nimirum cute, musculis, ventriculo, intestinis, utero, vesica, jecore, liene, diaphragmate, in quibus manifestam motitationem exhibet, attollendo cutem & palpitando in modum dilatationis arteriarum, à qua tamen discrepat, quòd arteriæ motu naturali & incessanter pulsitent, palpitatio verò motu inflativo morbifico, raró contingente, & post aliquod infestationis spacium iterum cessante. Distingvitur à tremore, quod in eo sit motitatio totius membri cum suis nervis, arteriis, venis & ossibus, quæ cuncta simul in tremore agitantur, in palpitatione verò neque os, neque nervus, neque cartilago palpitat.

Causæ.

Causa jectigationis à practicis existimatur spiritus crassus aëreus vaporosusque, qui se in dictorum locorum cavitatibus subinde colligat, easque obstruat, adeò ut ipse exire atque perrumpere nequeat, secundùm tamen suam naturalem nobilitatem exitum moliatur, atque sic moveatur se surrigendo & subsidendo, sive sursum & deorsum fluctuando, hincque talem fieri concussionem, maximè vero in partibus exterioribus infrà cutem. Causam etiam ejus esse externum frigus ambientis, frigidasque regiones, tempus hybernum, ætatem senilem, temperamentum flatulentum, vitam sedentariam, victum frigidum & flatuosum, crapulam & ebrietates. Nos verò observavimus, ejusmodi palpitationes ut plurimum excitari à venenatis halitibus, intus ab obstructionibus generatis, vel ab extra inspiratis, frequentes enim sunt fœminis obstructione mensium laborantibus, melancholicis, item operatoribus Chymicis vapores aquarum fortium, fuliginesque mineralium respiratione introhaurientibus.

Possunt quoque huc accommodari sequentia dictitata Hippocratis:

Dolores palpitantes circa umbilicum

bilicum (i.e. prope diaphragma) perturbationem mentis ostendunt. *1. prorrh.*

Palpitatione per totum corpus perseverante, voce destitutus morietur. *ibid.*

Prognostica. Prognosin quod spectat, ea in hunc modum institui potest, palpitationem, si levis sit, & non diu perduret, periculosam non esse, facilè enim difflabilis talis est, at si crebrò molesta sit, aliquid monstri intus ali denotat, advertimus enim, quod tuberculis in pulmone nascituris, frequens palpitatio sub axillis præcesserit, in fœminis autem ferè solet indicare defectum mensium, & impuritatem uteri, in viris autem constitutionem melancholicam, quæ periculosos illos decubitus, de quibus Hipp. lib. 6. aph. 56. loquitur, facilè suscipiat, diuturna enim palpitatio vel tremorem, vel paralysin, vel apoplexiam, vel epilepsiam minatur.

Curationis compendium docet jam Authoris

TEXTUS.

Jectigatio 1. curatur vomitoriis, aquâ benedictâ, mercurio vitæ, tanquam universalibus primum.

2. Postea confortantibus ventriculum (a) *imprimis spiritu vitrioli Philosophico.*

3. Ad membra jectigata & imbecillia (b) *prosunt laconica ex herbis (imprimis rubo idæo bis radicato) capitalibus, vel sudatorium cum spiritu vini, quod maximè prodest.*

Interdum ad confortationem exhibenda magisteria corallorum & perlarum, item lapis bezoar, & balsamus vitæ.

(*a*) Ad corroborandum ventriculum commendabilissimum quoque est emplastrum stomachicum Cratonis, pro quo summas Deo laudes concinit, quod sibi hoc medicamentum ostenderit, cum nihil sit ventriculo convenientius, & concoctioni accommodatius hoc cerato, calorem innatum fovente, flatus dissipante, & coctionem valdè juvante, concinnatio autem ejus hæc est:

Empl. stomachicum.

℞. ladani ℥ij.
ceræ ℥IV.
ol. nucis mosch. ʒiij. f. massa emplastri, ex eaque ceratum scutiforme, regioni ventriculi supergestandum.

(*b*) Coquantur dictæ herbæ, nempe lavendula &c. it. baccæ lauri & sulphur in lixivio forti, decocto calido (si desit commoditas laconici) imbuatur spongia nova, eaque pars affecta foveatur, post fotum potest superponi emplastr. de baccis lauri.

CAP. XVIII.
DE CATARRHO, Germ. Flüsse.

Occasio & ratio nominis.

PArum abfuit antiquissimis, nempe Hippocrati, Galeno, aliisque, quin jam tum artificium destillationis per alembicum invenerint, affectui huic ferè idem nomen imponentes,

nentes, catarrhus enim significat destillationem, sive defluxionem ex superiori collectione, comparant etiam caput humanum tecto cuidam calido ædificio impositum, in quod vapores & fuligines ab inferioribus partibus sursum vaporantes, conferantur, atque ab eo per frigiditatem cerebri velut nubes in aëre condensentur, postmodum verò per teporem spirituum quasi austrinum denuò resolvantur in liquamen, quod in modum pluviæ rursus in subjectas partes depluat deorsumque stillet; verùm longè aptius hæc omnia comparari potuissent cum organis destillatoriis, nimirum cucurbitis ac vesicis, impositisque eorum alembicis, in quibus pariter suppositæ herbæ, radices vel alia simplicia à calore concoquuntur, vaporesque ex eis jam subdulces, modò acidiusculi nunc acres elevantur, & in frigidis alembicis colliguntur, resolvunturque in variè usuales spiritus & aquas stillatitias; nisi quod inter has operationes, nostrasque in cerebro collectiones hæc differentia intercedat, quod nimirum in artificiali destillatione non ascendat simul terrestritas, sed in fundo sub vulgato nomine capitis mortui remaneat, in nobis verò integri succi cum terrestritate sursum ferantur, uti quilibet probare poterit, si mucum vel sputum vel etiam limpidissimam coryzæ aquositatem, ipsasque lachrymas colligat, ac in tepore evaporet, videbit enim post evaporationē terrestritatem quandam residuam, quæ in aquis destillatis communibus non deprehenditur, quippe quæ in calore absque ulla remanentia fundali divapidant, ita ut palam fiat, ejusm⟨o⟩di nobis superiorem collectionem non fieri per vaporationem, sed potius quasi persuctionem, quâ integer succus assugendo sursum fertur, quemadmodum filtrum aquam salsam è patina simul cum sale exsugit.

Sed ut institutum explicandi catarrhi prosequamur, designat ea nomenclatio humores excrementitios sive à naturâ proscriptos, potissimumque in capite collectaneos, atque abinde defluxiles in subjectas partes, idque tripartito decursu, ita ut tres catarrhi species inde consurgant, videlicet:

Tres catarrhi species.

I. Quando defluxio catarrhalis in os ac fauces ruit, ibique læsionem interebrat, tum enim hæc vocula catarrhi, aliàs generaliter omnem morbosam defluxionem significantis, more ubique recepto nunc pro genuino nomine istius destillationis usurpatur.

Defluxio catarrhalis.

II. Si verò delapsu naribus influat ibique stagnet, coryza sive gravedo appellitatur.

Coryza seu gravedo.

III. Si verò depluitans in fauces arteriamq; asperam confluat, bronchos sive raucedo vocatur, juxta hos versiculos:

Bronchos seu raucedo.

Si fluit ad pectus dicatur rheuma catarrhus,
Si ad fauces, bronchos, si ad nares esto coryza.

Alii tamen latius catarrhi nomen extendunt, omniumque corporis partium gravationes, humorumque deflu-

defluxiones catarrhos vocant, omnesque dolores eis acceptos ferunt, uti sunt ophthalmiæ, odontalgiæ, otalgiæ, anginæ, tusses, herpetes, erysipelata &c. diversos etiam ipsis gradus assignant, ut modò sit febris catarrhalis, quando nimirum humor cum sangvine à cerebro in venas defluat febrimque accendat, jam verò catharrus ferinus, acrimonia sua pulmonem exulcerans, tabemque inferens, atque ab humore acri & salso in calido jecinore genito proficiscens, nunc verò catarrhus suffocativus, à fluxione confertim irruente in bronchia pulmonis desurgens, ac suffocationis periculum injaculans; alibi catarrhus epidemicus, malignam qualitatem secum vehens, atque à vitiato aëre originem trahens, popularique grassatione inficiens.

Catarrhus ferinus.

Catarrhus suffocativus.

Catarrhus epidemicus.

Signa diagnostica quod concernit, multâ non opus est desudatione ad ea describenda, cum quilibet è vulgari plebecula mox catarrhum dignoscat, ac is ipse copiosâ sternutatione se prodat, nec non capitis gravitate, torpore & hebetudine sensuum, & similibus.

Signa.

Causæ catarrhosæ cerebri destillationis internæ sunt: temperamentum phlegmaticum, multam pituitæ copiam quotidie producens, & cerebro communicans; ventriculus debilis malè concoquens, humoresque cerebro transmittens: calor naturalis decrescens, humiditatesque excretitias non difflans, uti fit in senio. Externæ verò sunt: repentina alternatio caloris & frigoris, quemadmodum hoc ferè quotidiè eis accidit, qui tempore frigido subitaneè in calefacta hypocausta, vel ex illis foras in aëris ambientis frigus se conferunt, ita quod plerunque statim catarrhis laborent; item australina constitutio, ac tempestas pluviosa; vita crapulosa, vel sedentaria; comessationes & ebrietates: multæ lucubrationes vigiliæque immodicæ vel intempestivæ, caput calefacientes, ex quo postea instar cucurbitulæ calefactæ humores attrahit: victus frigidus & humidus; somni diuturni vel diurni: capitis calefactio à sole vel balneis aliæque.

Causæ.

Huc pertinent quoque sequentes aphorismi Hippocratis:

Senibus fiunt destillationes. lib. 3. aphor. 31

Præsertim post hyemem australem & pluviosam, ac ver siccum & aquilonium, talesque citò interimunt. 3. 18

In valde senibus raucedines & gravedines non concoqvuntur. 2. 40

Post æstatem siccam & aquiloniam, ac autumnum pluviosum & australem ad hyemem fiunt raucedines & gravedines. 3. 13

Fiunt & tempore verno. 3. 20

Atque hyeme. 3. 23

Destillationes moventur à frigidis, qualis nix & glacies. 5. 24

Destillationes in ventrem superiorem, suppurantur intra 20. dies. 7. 39

Destillatio & sternutatio in omni-

omnibus morbis etiam periculosissimis utiles. lib.2.præs.49
Periculosæ autem in omnibus morbis pulmonum. ibid.

Prognosis.

Prognosis hujus affectus hæc esse potest: quod interdum leve, interdum verò difficile negotium facessat, prout major vel minor humorum copia molestaverit, catarrhus tamen suffocativus semper solet esse periculosus, & interdum hominem in præsentaneum mortis periculum conjicit.

Curationis modum tradit jam noster

TEXTUS.

Aqua serpilli

IN omnibus catarrhis & defluxionibus tum prohibendis, tum etiam caput ab iisdem præservandis prodest aqua serpilli cum vino destillata, ejusque particula quotidie sumpta, dosis cochl. j. ij. pro ratione ægri, illa sic fit: ℞. serpillum cum flore, matutino tempore ante exortum solis, decrescente luna collectum, incide in particulas minimas, superfuso vino generoso albo, digere aliquandiu in sole, postea per alembicum destilla in balneo.

Vinum medicatum.

2. Prodest vinum (a) *medicatum sequens:*

℞. radic. caryophyllatæ ℥vj.
acori ℥iij.
pulv. flor. sambuc. m. s.
fol. majoran. m. j.
vini ℔. XVI.
exhibeatur pro potu communi.

(a) Hæc compositio vini medicati tradita est à Paracelso, paulò tamen aliter, ordinavitque eam contra omnes defluxiones præcavendas & tollendas, diversas tamen ejus compositiones exhibet, unam pro tempore hyberno, alteram pro æstate, hybernalis hæc est:

Vinum medicatum hybernum.

℞. dolium sive tonnam novi musti, cui inde in sacculo, vel etiã manipulatim injice sequentia simplicia:
Nempe radic. acori i. e. gelbe Lilienwurtz ℔ij.
caryophyllatæ ℔iij.
rhapontici ℔j.
angelicæ ℥j.
pimpinellæ
tormentillæ
diptamni an. ℥is.
zingib. ℔s.
galangæ
zedoar. an. ℥ij.
cinamom. ℥iis.
baccar. junip. m. V.
super hæc concisa funde illud mustum, uti aliàs à torculari doliis infertur, eaque simul confermentare sine, absque ulla alia impositione, & quoties ex eo bibis, alio reinfuso vino dolium rursus imple

Vinum medicatum æstivum.

pro usu æstivo ita componatur:
℞. semitonnam vini rubei, cui inde
chamædr.
cichor.
veronic.
fumi terræ
endiv.
folior. senæ
folior. helleb. nigri
valerianæ,
ireos an. m. IV. fiat ut supra.

3. Catarrhum quemvis sistit sacculus ex succino & spiritu vini paratus, de quo supra in apoplexia: hujus itaque usus est magni momenti in catarrho suffocativo. Item ex chamæpithe pulverisato, oleo succini asperso.

4. Catarrhos tenues delabentes ad partes interiores præsertim pectus feliciter sistit laudanum opiatum sub ingressum lecti exhibitum.

Amuletum in catarrho.

5. Præsentissimum in catarrho remedium extat in amuleto radicis verbasci virginis, hoc est quod per eam æstatem non floruit.

Quando colligendum sit.

Colligitur autem in die veneris ante exortum solis à XV. Augusti usque ad VIII. Septembris (ex his in ultima die veneris optima est lunâ decrescente) postea radix purificata exsiccatur in loco umbroso. Ejus particula in auro ligata & collo postea appensa mirificè contra omnes catarrhos qualescunque corporis præservat. Fœminis non prodest, conceptum impedit quamdiu gestatur, qui eâ remotâ restituitur. Vide Dodonæum, radix quo rectior eo melior in parva quantitate.

CATARRHUS SUFFOCATIVUS, ein Steckfluß.

Inter fluxiones quæ à capite ad subjectas partes fiunt, nulla periculosior illa, quæ ad pectus & cor fit, adeò interdum vehemens, ut hominem subitò è medio tollat. Unde huic statim occurrendum absque omni mora. Hinc medicus vocatus, statim præsente magnâ sangvinis abundantiâ, præmisso clystere forti eoque reddito venam secet, fumum in cubiculo excitet è mastiche, thure, succino per vices & acetum rosaceum super lapidem ignitum effundat.

Capiti rasis capillis applicet emplastrum sequens:

Emplastrum capitale.

℞. emplastri contra rupturam ℥iß.
gummi ammoniaci ʒß.
mastiches
succini an. ʒj.
myrtillorum ʒß.
m. simul & f. emplastrum rotundum suturæ coronali applicandum.

Nares inungat balsamo succini, & ut æger sedeat in lecto imperet; exhibeat deinde syrupum ex aqua benedicta, & paulò post acetum theriacale, vel squilliticum destillatum cum radice iridis Florentinæ. Accipitur scilicet ℔j. aceti squillitici, pulveris radicis ireos Florentinæ ℥ij. simul per alembicum ad siccitatem destillando, imposito rostro alembici nodulo ex radice dicta. Accipiat item boli armeni loti in aqua rosarum ℈ij. cum syrupo de rosis siccis & pulvere diatragacanti frigidi

frigidi ad ℥ʃ. sequens item gargarisma in usum vocetur:

Gargarismus.

℞. syr. papaveris.
diamori an. ℥ij.
vini granatorum ℥ʃ.
aq. plantaginis
scabiosæ an. ℥j.
m. f. gargarismus.

Hinc ad materiam concoquentia apozemata, syrupos, magisteria & electuaria confugiendum.

Materia cocta repurganda tum iis quæ sentinam in toto corpore respiciunt, tum iis quæ caput ab humore liberant, qualia sunt errhina, sternutatoria, apophlegmatismi, gargarismi. Palmam inter hæc obtinet nigella Romana, si subtilissimè pulverisata cum aqua majoranæ è volâ in nares attrahitur: imò hæc sæpius odorata proprietate occultâ confert in quavis destillatione capitis.

Emplastrum capitale.

Quæ caput confortant, sunt vel electuaria, vel conservæ florum anthos, stœchados, rosarum, vel cum pulvere diamoschi dulcis, oxymelle squillitico, & oleo nucis moschatæ mista, aut rotulæ cum speciebus dictis & cum oleo succini & sacharo in aqua florum sambuci soluto, quibus addi potest florum sulphuris drachma una vel altera. Possunt quoque ad præcavendum fluxum humorum subitaneum in ore noctu præsertim inter dormiendum tempore destillationis detineri orbiculi sequentes:

Orbiculi.

℞. spicænardi ℨj.
mastiches ℨij.
sachari ℥ij.
cum syrupo de rosis siccis fiant orbiculi similes lupinis.

Exterius admoveantur sacculi vel pileoli capiti, qui recipiant ea quæ caput roborant, & materiam exsiccant.

Cucupha.

℞. Florum melissæ
majoranæ
betonicæ
summitatum origani an. m. ʃ.
nucis moschat.
caryophyllor. an. ℨij.
benzoës ℨiij.
croci
macis an. ℨiʃ.
thur.
mastich. an. ℨiij.
rosar. rub. p. ij.
in pulverem grossum redacta serico rubro includantur, ac insuantur, f. pileolus.

Aut si æger hoc medicamentum recuset, pulvis syncipiti inspergatur è mastiche, thure, succino, gallia moschata. Excipiatur linteo, quo caput tegatur. Linteum sæpius perfumetur, & capiti applicetur. Vel

Trochisci pro fumo.

℞. mastichis
olibani an. ℨij.
thymiam.
benzoës an. ℨj.

succini ʒß.
tacamahacæ q.s. ad incorporandum
f. trochisci pro fumo.

Prosunt & hic poma odorifera ac balsamus apoplecticus naribus illitus.

Quod si medicamentis dictis non cedat (a) *catarrhus, parti capitis anteriori tonsæ vesicatorium admoveatur, vesica rumpatur & per diem unum & alterum aperta servetur, tandem consolidetur, non neglectis interim, quæ ad catarrhum exterminandum faciunt, medicamentis.*

Alii candens ferrum vel cauterium potentiale applicant, ubi digitorum maximus desinit, capitis parti anteriori passâ manu ejus radice seu pollice extremæ nasi radici admoto.

(a) Ad catarrhosam materiam penitus è capite absumendam & deturbandam optimæ sunt pilulæ de succino Cratonis, si singulis septimanis in syrupo betonicæ vel alio cephalico ad ʒß. tribus horis post cœnam frugalem deglutiantur per tres vel quatuor menses, sic enim defluxiones totius capitis tam biliosas quàm serosas evacuant, nec ullas in aures, oculos &c. incumbere permittunt.

CAP. XIX.

DE AFFECTIBUS OCULORUM, AC PRIMUM DE STRABISMO,

Germ. Schelheit.

Oculi non tantum in reliquis corporis affectibus ac morbis simul per consensum laborant, verùm quoque multis ægritudinibus peculiaribus ex se conflictantur, eisque vicissim totum corpus acerbissimè afficiunt, idque non casu fortuitò sed procul dubio ex speciali Justissimi Creatoris ordinatione ad puniendos ingratos homines, qui per oculos omnibus momentis immensa & innumerabilia beneficia accipiunt, quæ tamen non agnoscunt, nec unquam debitas pro eis gratias Deo optimo referunt, quotus quisque enim est qui Deum pro suis sibi utilissimis oculis fervidissimè celebret, quod eis se ornârit, nec cœcum creârit? quod iisdem intueri possit opera creata Dei, nempe admirabile cœlum, lucidissimum solem, lunam, stellasque nec non elementa Mundi, omniaque exinde orta tam sicca quàm humida, quæ homo cuncta ignoraret, si à nativitate esset cœcus; non posset etiam suum discernere cibum, potum, vestesque, neque pro eis habendis laborare, uno verbo, quis posset omnia bona enumerare vel recensere, quibus ingratus homo mediantibus oculis fruitur? Cùm verò pro illis rarò aut nunquam Creatorem suum ex toto animo celebret, ideò variis ocularibus affectibus castigatur, admone-

moneturque ut imposterum erga Deum gratiorem se gerat. Quos antequam recensemus, de natura & constitutione oculorum nonnulla præfanda explicandaque veniunt.

Oculi quid?

Sunt itaque oculi specula lucis, ipsaque lux corporis, sicuti quoque Dominus noster eos lucernam corporis vocat, variasque comprehendunt partes, nempe membranas, musculos, glandulas, vasa, pingvedinem & humores.

Eorum partes.

Membranæ sunt panniculi sive tunicæ oculum includentes, suntque communes & propriæ. Communes sunt 1. adnata sive conjunctiva. 2 Innominata. Propriæ sunt 1. Sclerotes sive dura, parte anteriore transparente corneam tunicam exhibens. 2. Uvea, cujus portio per corneam transparens ob colorum varietatem iris dicta, foramen habet, sive fenestellam, nempe pupillam, per quam rerum visibilium species intrant, ac speculo visorio recipiuntur. 3. Choroides, ob venulas ita vocata, quibus instar chorii non paucis referta cernitur. 4. Retiformis sive amphiblestroides, ob mollem mucosamque substantiam, quâ projectum in aquas reticulum æmulatur sic dictum. 5. Crystallina sive aranea.

Musculi oculorum.

Musculi oculum quemlibet moventes sunt in homine sex, in brutis autē septem, quorum quatuor sunt recti, duo obliqui. Recti sunt 1. attollens sive superbus, in oculi superiore sede locatus. 2. Deprimens sive humilis, priori ex adverso in inferiori parte oppositus 3. studiosus seu lectorius & bibitorius, adducens ad nasum, cujus locus est in latere ad angulum internum. 4. Indignatorius & excubitor à naso abducens, cujus situs est in alio latere ad angulum externum.

Origo omnium est circa foramina ampla nervos admittentia, suntque æqualis ferè magnitudinis & crassitiei, & sub adnata tunica ad corneam usque se extendunt.

Duo verò obliqui musculi, qui amatorii vocantur, circumgyrationi oculorum inserviunt, quorum alter, qui Major, situ superior longiorque est, ac commune cum recto musculo bibitorio principium nactus, juxta internum oculi angulum tenui suo tendine trochleam cartilagineam irreptat, flexuque obliquo oculi superiora attingens, ad extremitatem tendinis obliqui inferioris musculi desinit, ac circumrotationem oculi versus internum angulum capessens trochleatoris nomen obtinuit.

Alter, qui Minor, situatiône inferior est initiumque sumens, ubi primum maxillæ os quarto in extima orbitæ inferioris parte copulatur, obliquâ ascensione versus angulum palpebræ externum se extendit, ac brevi tendine ad iridem exporrectus oculum deorsum versus angulum externum flectit.

Glandulæ oculor. Caruncula lachrymalis.

Glandulas oculi habent numero duas, majorem & minorem, major sita est ad oculi canthum externum, speciali tamen nomenclatione non insignita, minor autem interno cantho adjacens caruncula laçhrymalis

Y appel-

appellatur, hæc sua spongiositate & mollitie meatum subjacentis ossis, ad nares pertingentem operit, ne lachrymæ per eas transitum moliantur.

Vasa utut exilia, vivacissimas tamen & promptissimas semper functiones obeunt, adeò ut vix alia corporis nostri pars prosperæ & infirmæ valetudinis luculentiora celeri usque conspicua signa edat, benevalentis enim oculi pleni sunt ac splendidi, qui ingruente infirmitate mox collabuntur, turbantur, obscurantur, mœstumque aspectum proferunt.

Venulæ. Venulas habent externas & internas, externæ hinc inde in albo oculorum intertextæ conspiciuntur, atque imprimis in sangvineis & in venerem proclivibus spectabiles sunt, ac à jugularium ramis externis derivantur; internæ nec non occultæ à jugularibus internis plexuque choroide deducuntur, ac nervum opticum comitantur.

Arteriæ. Eâdem ratione se res habet cum arteriis, ut eis exterioribus & interioribus ditati sint, has arteriæ carotides subministrant, illas carotidis ramus externus.

Nervus opticus. Inter nervos eorum varios nervus opticus prærogativam tenet tanquam auriga spiritus visivi, qui propriam quoque substantiam expandens in triplicis oculorum tunicæ texturam abire putatur, post hunc alter minor cum aliis adhuc duobus nervulis dispersos ramulos in oculorum musculos invehit, ac motioni auscultantes eos reddens motorius nominatur.

Pingvedinem quod attinet, ea eandem aliarum partium legem subit.

Humores oculorum. Humores oculorum tres sunt inter se differentes, nempe aqueus, crystallinus & vitreus, suntque omnes pellucidi, & colorum expertes, ac intra oculorum tunicas contenti, ubi aqueus imprimis anteriora occupat, vitreus posteriora, media crystallinus, variante tamen quantitate, ita ut crystallinus omnium sit minimus, vitreus quintuplo eo major, duplo verò superans aqueum. Qualitatis quoque disparitatem inter se habent, ita ut aqueus sit frigidus & humidus, tenuisque, & in modum aquæ labilis, ac coloris aquei, nisi quod tunica uvea aliquam nigredinis reflexionem ipsi conciliet. Vitreus pariter est frigidus & humidus, sed aqueo crassior & fluxilitate tardior, vitri fusi colorem exhibens. Crystallinus verò est frigidus & siccus, vitreoque concretior colore crystallo vel glaciei accedens.

Physionomia ex oculis. Præbent etiam oculi diversa arcana indicia, nigri enim oculi plerunque probè valent, atque animum constantem, animosum, veracem, honorificum, & à mobilitate & timiditate alienum produnt.

Glauci indicant animum duplicem, subdolum, vagum, mutabilem, consilio potentem imbecillitatem visus, astutiamque. Lusci designant falsarium, astutum, vafrum, diffidentia plenum, cui non facilè imponi, neque etiam tutò fides haberi potest,

potest, præterea ejusmodi homo plerunque fugit laborem, deditusque est otio, usuræ, aleis, fornicationi, rapinis & similibus.

Oculi nimis parvi, ac profundè siti debilitatem visus arguunt, quæ in senectute non raro penitus in cœcitatem abit, tales quoque solent esse audaces, pugnaces, imperterriti, malitiosi, ad mala facinora prompti, possuntque multa perferre, sæpius tamen malum vitæ exitum sortiuntur.

Nimium verò magni & prominentes declarant aviditatem ac voracitatem, nec non discretionem rerum eminus videndarum turbatam.

Nictatio oculorum nimis crebra sive palpebrarum motus in claudendo & aperiendo nimium frequens timidum & sollicitum denotant, animique & cogitationum inconstantiam.

Oculi citò huc illuc se moventes indigitant animum amoribus deditum, cautum, ac consiliis promptum.

Obtutus oculorum defixus ac deorsum semper conversus insimulant verecundum ac modestum.

Oculi rutilantes indicant animositatem & fortitudinem.

Splendidi ac immoti aspicientes commonstrant heroëm, magnanimum, audacem ac strenuum, suisque inimicis terrificum.

Adhæc supercilia oculorum diversè figurata diversas significationes oppingunt. Recta enim in modum lineæ, levitatem animi cogitationumque significant more fœminarum.

Rara ac pauca pusillanimitatem, ingenii tarditatem, intellectusque duritiem, ac membrorum principaliorum frigiditatem.

Spissa è contra ac crebra nec non erecta & elevata magnanimitatem, caloris prædominium, ac intelligentiæ habilitatem.

Longa & pauca timiditatem, & in melancholiam propensionem, præsertim nigra.

Depressa invidiam & aviditatem.

Paucissima vel nulla corruptionem sanguinis, ut fit in lepra, lue venereâ atque ethicis, in quibus humidum naturale depascitur & exsiccatur.

Valdè longa senectutem, cui nimium crescendo visum impedire solent.

Jam etiam graviloquia Dictatoris Medicorum de oculis & eorum affectibus prolata huc accersenda veniunt:

Austrina constitutio oculis vertiginem affert. lib. 3. aph. 17

Aquilonia verò eos mordet. 3. 17

Oculorum humiditates, visus hebetudines & glaucomata sunt affectus senum. 3. 31

Ophthalmiæ fiunt æstate, quam hyems sicca & aquilonia, verque pluviosum & australe præcessit. 3. 11

Hyemem australem, pluviosum & clementem, verque siccum & aquilonium sequuntur ophthalmiæ siccæ. 3. 12

Nunc institutum prosequamur

DE STRABISMO SEU LUSCIOSITATE.

Est proinde strabismus oculorum aspectus obliquus, quo affecti non possunt sibi directè opposita recto intuitu aspicere, sed obliquo & limo, ita ut si talis aliquem velit aspicere, pupillam vel sursum vel ad alterutrum latus convertere cogatur. *Strabismus.*

De signis non opus est plura proferre, est enim affectus vulgatissimus, & quotidiè occurrens, suâque deformitate omnibus notus, qua inter aspiciendum oculi vel sursum vel deorsum vel sinistrorsum dextrorsumve contorti apparent.

Causæ hujus affectus sunt vel inversio crystallini humoris, vel musculorum ocularium mollities ac resolutio vel convulsio nervorum musculis *Causæ.*

musculis ocularibus insertorum, vel nimia humiditas musculos oculares relaxans, potissima vero causa in infantibus, quibus hæc affectio familiaris, est incuria & negligentia nutricis ejus, qua in decubitu infantis non raro peccatur statuendo cunas ejus tali positione, ut lateraliter vel lucidas fenestras, vel ardentem candelam sæpe aspiciat, quo aspectu tenella oculorum infantis constitutio facile distorquetur, ut postea semper aspectus eorum contortus maneat, interdum etiam ex intuitu subitaneo alicujus rei terrificæ vel flammæ ignis, splendorisve Solis eis idem accidere potest.

Prognosticon ejus est, quod hic affectus in adultis vix emendabilis est, vel arti paret, in infantibus autem facilè emendationem recipit.

Curatio eâ norma instituitur quam docet

TEXTUS:

Strabismus recens (inveteratus enim non curatur) in pueris (universalia pro humore peccante præmittuntur) corrigitur si (a) *larva facieì applicatur foraminibus ad locum oculorum perforata, ut per ea radios visivos emittat patiens, ut propter situm ipsorum radii visivi ad genuinum oculorum situm reducendi conformentur, opus tamen est accuratâ diligentiâ in hoc rectè perficiendo.*

(a) Vel cunæ infantis inferantur obscuro cubiculo, infansque in eis ita situetur, ut ex adversâ parte detortorum oculorum obtineat punctum lucidum, nempe vel lucernam ardentem, vel foramen aliquod splendorem diei recipiens, sic ut si oculi sursum sint detorti, statuatur flamma lucernæ ad pedes infantis, si verò lusciositas tendit sinistrorsum, candela accensa ponatur in opposito dextro latere, & sic consequenter semper ex adversa parte detorsionis, sic enim oculi (qui in infantibus semper se naturaliter convertunt ad res lucidas) sensim se torquebunt in alteram partem, & lusciositati desvescent.

CAP. XX.
DE PARALYSI OCULI.

Paralysis oculi quid?

Paralysis oculi alterutrius est resolutio ejusdem, qua ad obeundas suas functiones impotens fit, ac sursum, vel deorsum, vel obliquè se movere nequit, atque etiam mordicationem ab acri illinitione non percipit.

Resolvitur autem hæc pars & reliquæ faciei non tantum in universali corporis paralysi, de qua supra egimus, verùm etiam in particulari affectione alicujus nervi moventis ejusmodi partem, affectis enim nervis, qui à secunda conjugatione è calvaria prodeuntes in oculi musculos disperguntur, nervoque optico, paralysin hanc oculi, illæsis aliis partibus producere potest, nervus autem tertiæ conjugationis per foramen ossis orbitæ transeuntis resolutionem palpebrarum.

Causæ. Causæ præter superius in descriptione paral. allatas possunt esse lapsus vel percussio aliaque violenta impactio nervum opticum ita afficiens, ut oculi resolutionem inducat.

Prognostica. Prognosis hujus affectus in hunc modum institui potest: quod nimirum tam totius oculi quàm palpebræ solius resolutio difficilimæ curationis sit, imprimis in provectiori ætate, ob frigidam naturam oculorum, nervosque venas & arterias valdè constrictas.

Quantum autem spei relinquitur, aggredienda est cura sequenti ratione:

TEXTUS.

Paralysis oculi rarò occurrit sine resolutione aliarum partium: si tamen sola, vix curatur, & si cum reliquis partibus, ut in hemiplexia, cura (a) *eadem instituitur, quæ in paralysi communi.*

(*a*) Vulgares practici ut Rondeletius &c. consulunt præmissa universali evacuatione adhibere ad paralysin superciliorum emplastra ac dropaces ex pice, castoreo, euphorbio & consimilibus calidis, inunctionemque ex succis rutæ, urticæ & tapsiæ partis affectæ & vicinarum, imprimis partis posterioris capitis ac primæ vertebræ, unde nervi motorii superciliorum oriuntur, si non restituatur his, svadent inducere vulnus obliquè à cantho minori ad majorem, sic enim palpebram factâ cutis deperditione contrahi & sursum stringi, verum hâc cum incommoditate, quod oculus imposterum semper maneat apertus, quod tamen melius sit, quàm si semper clausus permaneat.

Totius verò oculi resolutionem quod attinet, jubent in ea prius venæsectionem celebrare in cubito, ac postmodum alvi depositionem proritare clystere, tum verò corpus cathartico purgare, naribus etiam adhibere errhina & apophlegmatismos, nec non occipiti cucurbitulas cum scarificatione, temporibusque hirudines, intra corpus verò dare castoreum, pulegium, hyssopum, absynthium, rutam cum oxymelite & sale, capiti quoque illinere castoreum cum rosaceo & aceto, idemque linimentum molli lana exceptum clauso oculo applicare, eâ quantitate, ne diffluere & oculo illabi possit, probant etiam vomitum jejuno stomacho, quia hic à loco affecto sine multa commotione derivet.

CAP. XXI.

DE VISUS IMBECILLITATE ET CALIGINE,

Germ. Dunckelheit der Augen.

Amaurosis, gutta serena. Caligo oculorum vocatur etiam amaurosis, gutta serena, visusque obscuritas, estque ejusmodi affectus, quo videndi facultas imminuitur, pupillâ nihilominus clarâ & lucidâ apparente patiensque objecta cuncta tanquam per caliginem vel fumum aspicit, vel planè nihil cernit.

Pars affecta. Partes affectæ sunt nervi optici, qui

qui diversimodè affici possunt, nimirum vel per astrictionem, vel obstructionem, vel continui solutionem.

Signa diagnostica.

Signa diagnostica hujus affectus sunt hujusmodi: Visio patientis imminuitur vel aboletur absque causa manifesta, oculi enim quoad inspectionem omnem naturalem constitutionem habere videntur, nullumque in eis vitium deprehenditur, nisi quod pupilla aliquantulum nigrior & amplior conspicitur.

Causæ.

Causæ sunt internæ & externæ, internæ & propinquæ sunt obstructiones nervorum opticorum, à crassis pituitosis collectionibus meatus eorum obstruentibus, uti ab eâdem materiâ fieri consvevit in aliis quoque nervis per paralyticam collectionem obstructis, estque hæc obstructio vulgarissima, & ferè solemnis causa guttæ serenæ, interdum tamen etiam compressio nervorum opticorum eam efficit, quando nimirum non intra, sed extra eos ejusmodi collectio pituitosa coacervatur, suumque spacium extendit, unde necesse est adjacentes partes magis angustari ac premi, quæ compressio spiritus visivos intercludere potest; item astrictio potest etiam in causa esse, quæ quidem accidere potest à vaporibus austeris & frigidis, semper enim frigus constringit, uti videmus in constitutione aquiloniâ, quod semper alvum astringat, incrementumque sumens sua astrictione adeò pergat, ut aquas penitus in glaciem constringat & induret, uti etiam alumen & vitriolum sua frigida qualitate talem constrictionem potentissimè demonstrant. Non minus etiam vehemens æstus aptus natus est visum obtenebrare, quemadmodum enim in furnis destillatoriis calor intensè auctus tandē spiritus nebulosos elevat, qui totum receptorium utut è crystallino vitro confectum adeò obnubilant, ut per illud amplius conspici nequeat, ita pariter etiam fieri ab ingenti calore interno, quotidiana testatur experientia, in phrenitide enim & aliis æstuosis morbis tandem visus obtenebrari solet, adeò ut patientes sæpè nihil cernere queant, adhæc corneæ tunicæ densitas, vel spirituum visivorum defectus hunc affectum causare possunt.

Causæ externæ.

Externæ ac mediatæ causæ sunt crebræ crapulæ atque excessus in diæta, unde multæ superfluitates tandem coacervantur, quæ meatus nervorum obstruunt; item fervor solis caput feriens, aliique externi immoderati calores humores in capite fundentes, quod idem etiam fieri potest à violentis corporis exercitiis corpus percalefacientibus, item repentina alternatio caloris & frigoris, migrando nempe ab una extremitate in aliam, absque interjectis temperatis mediis, ut fit quando quis repentè è frigore forti se confert in locum intensè calidum & vice versa, quâ mutatione semper gravissimos catarrhos excitari quilibet novit: quibus postea variæ obstructiones oriuntur. Quantum etiam nervos debilitet, omnesque sensus hebetet Venus immoderata, per expe-

experientiam notum est, sic etiam intempestiva studia, lectioque & scriptio multa mox post pastum stomachum subvertit, cruditates gignit, & cum speculativis spiritibus pituitosos vapores in caput allicit, unde postmodum nervi optici facilè obstrui possunt.

Progno-stica.

Prognosin quod attinet, affectus hic pro causarum diversitate in uno gravior est quàm in alio, is enim qui venit ab obstructione nervorum opticorum, ejusdem est curationis difficultatis cum alia nervorum obstructione paralysin generante, qui verò non intra sed extra nervos opticos causam habet, nempe à compressione, vel astrictione, facilius discuti potest.

Curationem jam auspicemur juxta præscriptionem

TEXTUS.

Ad visus imbecillitatem & caliginem, spiritusque visivos confortandos, cerebrum humoresq; ipsius rectificandos præmissis universalibus mirificè prodest euphrasia dextrè parata. Vulgò utuntur eâdem in infuso vini in quotidiano victu, cibis admistâ. Item in conservis aliisque formulis. Præstat ipsius essentia chymicè extracta granis ij. iij. IV. V. item sal ejusdem crebris solutionibus & coagulationibus, præsertim si cineres ab initio cum sulphuris ana calcinati (a) *fuerint, sine igne (h. e. ne fluat in tigillo) ad summam puritatem deductum, & in usu sali mensario admixtum. Sic euphrasiæ arcanum præstantissimum est in visu recuperando à gran. ij. ad V. sumptum. Hinc vere* (b) Augentrost *dicitur.*

Euphrasiæ vis in affectibus oculorum.

Essentia est sal euphrasiæ.

(a) Author eam ob causam cineres euphrasiæ cum æquali portione admixti sulphuris communis vult calcinatos, quòd postea per elixiviationem præbeant salem in frigore non liquescentem in liquorem, uti aliàs cuncta salia herbarum facere consveverunt. Verùm eum in hac manipulatione hallucinari palam est, sulphur enim sub cineres tritum, & cum eis incensum eructat suum spiritum acidissimum, qui alioquin etiam ab ardente sulphuris flammâ colligitur, ac spiritus sulphuris per campanam appellatur. Aciditas ista mox ab alcali cinerum combibitur, quæ & ipsum planè permutat è sua alcaliosa naturâ, ac vicissim ab alcali penitus immutatur, nunquam enim acidum & alcali concurrunt, quin è vestigio invicem dimicent, unumque alterum transmutet, ita ut ex ambobus fiat sal hermaphroditicum, ex acido & alcali constans, quod vulgato nomine tartarus vitriolatus nominatur, qui itidem in hunc modum confici posset, ut Author hîc docet, calcinando nimirum tartarum perustum cum pulvere sulphuris, & postmodum elixiviando, eandem enim proprietatem habebit, ac si cum oleo vitrioli confectum esset. Hic ergo ab Authore edoctus sal euphrasiæ sulphuratus amplius

Notand. de salibus barum.

amplius non est sal euphrasiæ, sed quasi tartarus vitriolatus, constans ex acido sulphuris & alcali cinerum euphrasiæ.

(b) Fortè adhuc majori jure nomen Augentrost i. e. solatium oculorum meretur radix valerianæ, quam feles tantoperè amant, & ubi eam advertunt, crebrò se super eam volvunt, hæc enim radix oculis ferè ad miraculum conducit, tam in hominibus quàm brutis, adeò ut non admodum longo abhinc tempore in hac nostra confinia clericus quidam eam suo excœcato cato ad collum appenderit, isque hoc amuleto visum recuperarit. Usus ejus est internus & externus, modo quocunque quis eâ uti velit, semper enim salutares operationes præstat.

Aqua ocularis interna.

II. *Aqua quoque est efficax quæ fit hoc modo:*

℞. *folior. euphrasiæ,*
rutæ,
verbenæ,
fœniculi an. m. j.
summit. rorismarini.
salviæ,
florum rosar. an. p. j.
baccar. juniperi ℥j.
cassiæ ligneæ ℥ß.
ligni aloës ℥ß.
semin. fœniculi ℥ij.
sileris montani ℥j.
rutæ ℥ß.

infunde cum vini malvatici ℔. VI. macerentur per quindenam, postea destillentur. Hujus cochl. ß. vel j. manè jejuno ventriculo sumptum visum eleganter confortat.

Aqua ocularis externa.

Externa est aqua ocularis cum vitriolo albo confecta hoc modo:

℞. *lapidis scissilis i e.* Schiefer-stein/ *in frusta contusi* ℔ß.
Aquæ fontanæ claræ vel pluviæ quæ præstat ℔iij.
Vitrioli albi ℥j. ad summum vel ℥VI.

coque ebulliendo in olla, & inter coquendum spumam diligenter remove ad casum duorum digitorum transversorum, postea per filtrum mitte, & vase benè clauso serva. Usus (c) *quotidianus est immittendo in oculum mane & vesperi guttas aliquot.*

Aqua ophthalmica nobilissima.

(c) Sequens aqua ophthalmica vix etiam ab ulla alia Mundi superari poterit, multi enim eâ per aliquod tempus usi tantam visus aciem sibi compararunt, ut sua specilla ocularia, jam dudum in subsidium vocata, rursus abjecerint, cum antea absque ejusmodi conspicillis nec legere nec scribere potuerint, paratur verò in hunc modum:

℞. tutiæ præp. ℥ij.
vitrioli albi ℥iß.
calaminaris præp.
salis communis an. ℥j.

His subtilissimè pulverisatis affunde in nova ollula

Aqua fœniculi
chelidoniæ an. cyathum

bulliant invicem super prunis tantillo temporis spacio, tum mox refrigescant, atque aquam à relicto pulvere

pulvere per filtrum separa, cujus una vel altera gutta infirmis oculis manè, meridie, & sub noctem instillata, omnem dolorem & ruborem ex ipsis brevi abigit, ac visum mirè clarificat.

III. *Ad externos usus item in glaucomate mirificè commendatur aqua destillata ex fellibus piscium, præsertim lucii piscis. Vide infra de ungvibus, nebula & pterygio oculorum.*

CAP. XXII.

DE DIVULSIONE ET RUPTIONE PUPILLÆ.

RUptionis & distorsionis uveæ tunicæ alii quidem Authores mentionem faciunt, medicationi verò earum non immorantur, quod arte irreparabiles esse sibi persvadeant, perexigua verò pupillæ vulnuscula tantillamque ejus læsionem sanationem recipere excellentissimi chirurgi propriâ experientiâ testatum fecere, ac imprimis Wurzius, qui eum in finem oleum rubrum plumbi pro arcano omnium maximo commendat tanquam vulnerarium specificum ad qualemcunque læsionem oculorum, atque in hunc modum conficiendum:

Oleum Saturni.

Capies unam libram cerussæ subtilissimè tritæ, cui superfundes libras tres aceti vini bis destillati, abjiciendo qualibet destillatione tertiam ejus partem primo exstillantem, ac reliquam fortiorem aceti substantiam ultimò stillantem retinendo, cujus tres partes uni cerussæ adjicies, ac ea simul per dimidium horæ optimè coques, postmodum vas cum materia in locum calidum per tres vel quatuor dies reponito, quibus elapsis totum in retortam optimè lutatam evacuabis, eam verò furno destillatorio, cujusmodi sunt, quibus oleum vitrioli destillatur, incamerabis, ac lenem ignem subjicies, donec omne acetum fuerit egressum, quo facto ignem augebis, ac destillationem urgebis, donec guttas rubras transscendere conspexeris, quas peculiariter angusto vasculo vitreo excipies, ignemque magis magisque fortificabis, donec nil amplius exstillet. Parum quidem admodum olei obtinebis, at immensæ virtutis ad omnia oculorum vitia persananda.

TEXTUS.

IN divulsione & ruptione pupillæ item corneæ omnium optima est aqua, quæ fit ex albumine ovorum. Item ex cancris & chelidonia, de quibus in notis ad Basilicam Crollii.

CAP. XXIII.

DE ALBUGINE ET NEBULA.

Nebula, nubecula, albugo, leucoma.

REmanentes post curata oculorum ulcera cicatrices vocantur nebulæ, & nubeculæ, item albugines tenues, & si altiores sint, simpliciter albugines vel albugines crassæ, atque à quibusdam leucomata. Fernelius autem vocat nubeculam humorem crassum corneæ inhærescentem, ægriq; visum adeò remo-

remorantem, ut cuncta objecta per nebulam, vaporemve aut fumum videre se putet, huncque humorem sensim crassescentem tandem albuginem producere vult, ita ut albugo sit crassus & albus humor in uvea aut etiam supra eam sic concretus & densatus, ut omnem plerunque videndi acutiem obtundat, diciturque albugo ab albedine cocti ovi, quod ejus colorem æmuletur, originem ducunt hæc duo vitia ex ophthalmia & epiphora, vel etiam ex variolis aliisque pustulis exulceratis, denuoque cicatrisatis, vel etiam ex proprio humore lento ob pupillam effuso, atque ex istis spatiis, quæ sunt inter uveam & membranam adjacentem, præcipuè verò corneam tunicam afficiunt, ac colore potissimum albescunt, si nimirum supereminent, planæ autem albugines vel æquales minus albent, & quæ cavæ magis sunt, aliquantulum vergunt ad nigricationem.

Causæ. Causæ albuginis ex jam dictis innotescunt, respiciendum enim ad præcedentia, nempe ophthalmiam, exanthemata, vel quicquid præcessit.

Prognostica. Prognosin quod attinet, illa albugo quæ superficiaria est, atque ab ophthalmia, vel crasso humore proficiscitur, nec inveterata est, haud difficulter curatur, quæ verò cicatricea vel profundior est, difficillimam curationem facessit, ob exquisitum sensum tenerrimæ istius partis, quippe quæ remedia efficacia ad extirpationem cicatricis necessaria non nisi multo cum negotio perferre valet.

TEXTUS.

IN albugine & nebula præter illa communia cuivis nota egregiè valet pingvedo ex epate mustelæ, Germ. Quappen/Ahlrauppen. *Hepar hoc lava ex vino, & statim ita implantetur vitro, ne fundum & parietes ipsius vitri tangat, sed liberè in eodem pendeat. Vitrum optimè claudatur, & exponatur soli aliquandiu, & epar fermè totum in pingvedinem flavam destillat, quam collectam serva. Usus ejus est externus tantùm inungendo palpebras eundo cubitum. Fortius operatur, si intrò in cibis aliquoties exhibeatur pulvis ille de carduis minoribus pratorum,* Heidedistel.

Pingvedo hepatis mustelæ piscis.

CAP. XXIV.
DE PHLYCTENIS.

PHlyctenæ Arabicè Bothor sunt minutæ & exiguæ oculorum pustulæ sive vesiculæ in cornea tunica obortæ dolorificæ, ac diversi coloris aquâ repletæ more illarum vesicularum, quæ ab aqua fervida per ambustionem excitantur.

Phlyctenæ quid?

Locus affectus est cornea & adnata tunica.

Signa. Signa diagnostica ad longum recensere opus non est, cum facilè distingvantur, sunt enim parvi tumusculi instar granorum milii, rubei coloris, si adnata sunt, subnigra verò in superficiariâ parte corneæ, albidæ autè in ejus profundiori parte.

Causæ.

Causæ sunt humores acres ac catarrhosi in capite se cumulantes, ac per duram meningem ad oculos labentes.

Prognostica.

Prognosis hujus affectus in hunc modum se habet. Quod nimirum phlyctenæ nociviores sunt in cornea quam adnatâ, plusque periculi ab iis profundioribus impendet, quàm superficiariis, in profundo enim magis erodentes evadunt, & facilè densitatem corneæ erodere queunt, vel etiam in causa esse, ut uvea procidat, vel humor aqueus effluat, quod ne fiat, sollicitè cavendum, omnique studio invigilandum, ne suppuratio eveniat, sed potius materia resolvatur & discutiatur, præmissâ universali evacuatione & venæsectione, posteaque adhibitis topicis, quem in finem Author commendat solutionem vitrioli albi, ut habet

TEXTUS.

In phlyctenis valet aqua vitrioli albi.

CAP. XXV.
DE ULCUSCULIS OCULORUM.

Teneritudo hujus partis non impedit, quò minus non nunquam etiam exulcerationem experiri cogatur, quando nimirum in sæva ophthalmia tantus fit affluxus, ut suppuratio inde enascatur, vel prædictæ phlyctenæ discuti nequeunt, vel variolæ ipsos oculos occupant, aliæve pustulæ, cursumque suum ibi absolvunt ac disrumpuntur, vel acris defluxio catarrhosa ibi sedem figit, erosionemque excitat, hisce enim modis in cornea tunica atque adnata exulceratio fieri potest.

Prout verò ejusmodi exulceratio major vel minor, superficialis vel profunda, lata vel arcta est, diversa apud Authores nomina sortitur, cavum enim angustum & durum ulcus vocant bodrion sive fossulam; in iridis verò circulo situm, argemon: profundum crustosumque epicauma vel encauma; latum & superficiale cœloma, at quorsum opus nomina adeò multiplicare? cum sanatio in eis non consistat o sed in unitate, nam qui unam speciem ejusmodi exulcerationis sanare noverit, iisdem remediis etiam reliquas sanabit.

Bodrion. Argemon. Epicauma. Encauma. Cœloma.

Causa.

Causæ exulcerationis oculorum paulò ante enumeratæ sunt, præter illas ea etiam causari potest à rebus acribus oculis involantibus vel incidentibus, uti sunt ignis, calx, liquores ignei, ærugo, vitriolum calcinatum, aliique pulveres acres, uti nobis contigit, quando aliquando mercurium sublimatum contunderemus, quòd ejus minutum frustulum oculo insiliit, ac inter palpebram & oculum quasi impactum hæsit, suaque mordacitate ingentem dolorem & inflammationem intulit, nec mirum, retracta enim palpebra coram speculo advertimus locum doloris jam guttâ sangvinis obtectum, confestim ergò dissolvimus sacharum saturni in vulgari aqua, eique intinctis linteolis locum læsum & inflammatum continuò fovimus

fovimus per integrum diem, linteola exficcata semper reintingendo & imponendo, sicque ferè eodem die omnis dolor, inflammatio & læsio cessavit.

Prognostica.

Prognosis esse potest, quod quælibet exulceratio oculorum periculosa & operosa est, idque adhuc magis in cornea quàm adnata, prope pupillam verò existens difficultati sanationis insuper conjunctam habet cicatricem, post sanationem ulceris remanentem, corneæque diaphanitatem tollentem, eoque modo visum impedientem, erosionem autem tunicæ sequitur effluvium humoris aquei & procidentia uveæ.

De curatione sequentia paucula tradit

TEXTUS.

Aqua ex albumine ovorum.

IN ulcusculis hinc (ex phlyctenis scilicet natis) valet aqua ex albumine ovorum, vide infra de ungve, nebulaque oculorum.

CAP. XXVI.
DE CARCINOMATE OCULORUM.

UTi cancer semper malum dolorosum est, ita eundem quoque idem oculis esse conjiciendum est, quando eos infestaverit, quod quidem raró fit, at nihilominus in quibusdam accidit, ut quoad oculos cancrosi fiant, nimirum senioribus melancholicis potissimum post diuturnam ophthalmiam, nec non mulieribus demenstruis; Est autem carcinoma oculorum ulcus rubens ex materiæ adustæ inflammatione, cum defluxu humoris subacris & tenuis, & individuo comite ruboris partes oculi nempe albas & nigras obsidentis, ulcuscula etiam in nigro oculi exorientia dolorosa, venas insitas habentia varicosas pariter cancrosa vocantur, quæ cicatricem non admittunt, quamvis interdum cicatrisari videantur, nam sine ratione manifesta rursus evanescit, ejusmodi ulcera cancrosa semper conjunctum habent dolorem capitis ingentem continuum punctorium ad tempora usque pertingentem, color faciei oculique est plumbeus, nec non fuscus ulceris; malum hoc pro incurabili & deplorato relinquitur, ac tantum cura palliativa à practicis adhibetur, spectans solummodo ad mitigationem symptomatum per evacuationem atrabiliarii humoris, & topica remedia.

Carcinoma oculorum quid?

Ulcuscula cancrosa.

TEXTUS.

Pulvis cuticularum in ovis.

IN carcinomate oculorum nihil melius est pulvere illo cuticularum in ovis, è quibus pulli excluduntur, simpliciter inspersо. Cætera fiant ut in cancro.

CAP. XXVII.
DE EPIPHORA.

Epiphora quid?

INvoluntaria lachrymarum crebra exsudatio vocatur epiphora, quæ Græcanica vox est, significans quidem fluxum humoris in genere, usu tamen dudum recepto ab omnibus practicis intelligitur eo nomine impetus tenuis humoris, specie lachrymarum in oculos decumbens, atque per oculorum angulos emanans,

nans, quamquam à quibusdam pro effectu tunicæ conjunctivæ habeatur, eorum tamen opinio erronea est, evincente oculari aspectu angulos istas lachrymas profundere, humor autem profluens jam frigidus, aquosæ tenuitatis, & absque dolore est, ruborisve vel doloris molestiâ, quandoq; verò salsus, mordax, pruriginosus, doloremque exsuscitans, ac nonnunquam asperitatem, callositatem, duritiem ac inversionem palpebrarum, interdum quoque carunculam anguli majoris exedit, unde major fluxio lachrymarum excitatur, remotâ jam eâ glandulâ, quæ pro obturamento & operculo inserviebat, inhibente profluxionem aquosæ materiæ eam ad nares regurgitare faciente.

Humor lachrymalis unde?

Humor ejusmodi effluens redundat è cerebro interdum per venas internas, ac aliquando per externas eum transmittente, estque humiditas aquosa tenuis & limpida, quæ in cerebro continetur, quam practici absque admixto aëre statuunt, eoque differre volunt à sputo seu saliva, quod ea aëris sit particeps, ideòque semper spumea appareat.

Causæ.

Causæ profusionis lachrymarum sunt: vel vapores acres ut odor cæparum, allii, raphani majoris & similium, vel atomi pontici oculis involantes ut pulvis piperis, item fumus, qui atomos oleosas in igne nondum combustas, succumque ligni acidum secum vehit, eisque oculos mordet, calor quoque quilibet nempe solis, focorum, balneorum, nec non incalescentia corporis nimia per exercitia, venerem, compotationem, lachrymas expellunt, quæ quidem expulsio solemnis est calori, uti etiam omnes recentes herbæ calori subjectæ lachrymas aquarum stillatitiarum plorant; frigus verò intensum velut per expressionem lachrymas prolicit, constringit enim fortiter, & aquas conglaciat, unde constrictum & compressum cerebrum aquositatem de se dat, quæ resolvitur in lachrymas, idem etiam præstant aliæ compressiones ex mœrore, tristitiâ, melancholiâ, mœstitiâ &c. at ejusmodi illachrymatio non pertinet ad epiphoram, quæ involuntaria emissio est lachrymarum, mœstorum enim lachrymæ exprimuntur à mente, quæ regere debet voluntatem, atque ideò planè involuntariæ dici nequeunt.

Neque etiam huc trahi possunt lachrymæ illæ semper in procinctu exeundi versantes, ut fit in fœminis, pueris & senibus, qui omnes ex quavis causa facilimè plorant, semper enim voluntas eorum concurrit. Et sic consequenter ubi causa manifesta est, epiphora dici non debet.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, epiphora in junioribus ex superflua humiditate, vel causis externis orta exactâ diætâ & convenientibus medicaminibus corrigi potest, nisi jam oculis nimiam læsionem impresserit, vel caruncula lachymalis exesa vel opera chirurgica abscissa sit, vel major ejus pars ablata, tunc enim fluxio lachrymarum amplius inhiberi non potest, verùm nativa, vel etiam inveterata, atque in senibus existens imme-

immeliorabilis est, in iisque facilè fistulam lachrymalem parit, in acutis verò morbis involuntaria illachrymatio secundum Hippocratem semper suspecta est, & malum signum, imò etiam in sanis frequens eruptio lachrymarum absque ulla causa manifesta de futuro nil boni portendit, funt enim isti homines à natura dispositi ad apoplexiam, quamvis non semper illis ex angulis oculorum limpida illa lympha lachrymalis eploret, verùm etiam crebrò in somno aliquid liquoris ex ore profluat taliaque signa multos annos præcedant, antequam apoplexia eos invadat, tales quoque homines in quovis profundo risu mox copiosas lachrymas emittere solent, ex quo constitutio phlegmatica cerebri eorum innotescit, prona ad gravem istum morbum phlegmaticum. Lachrymæ etiam alios morbos sequentes curari nequeunt, nisi prius morbus eos producens tollatur, tumque simul abeunt.

Curationis scopus.

Curationis modus requirit ante omnia sublationem causarum, quæ eleganter à schola Salernitanâ comprehensæ sunt his versiculis:

Balnea, vina, venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum, cum cæpis, faba, lens, fletusque, sinapi,
Sol, coitusque, ignis, labor, ictus, acumina, pulvis,
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Tum verò nimia serositas cerebri deorsum trahenda & evacuanda venit per convenientem purgationem phlegmaticam.

Tandem deveniendum ad specifica de quibus jam agit

TEXTUS.

Periapton ex radice malvæ.

IN epiphora vel ophthalmia periapton ex radice malvæ simplicis (præmisso caputpurgio, & aversionibus debitis) radix colligitur quando sol est præcisè in signo ♏. effodiendo illam subtus cum exortu Solis, ita ut radix primum denudetur ad latus fodiendo, postea planta tota subtus eruatur. Applicetur radix illa ad nucham alligando vel appendendo.

Ad lachrymas:

Collyrium.

℞. cortic. granatorum ʒiij. vel ℥ſ.
lapid. hæmatit. ʒj. vel ʒiſ.
cortices coque in aqua rosarum, colentur sæpius, postea in colatura lapidem pulverisatum terendo dissolve. Hæc compositio applicetur oculis in petiis. Alioquin etiam applicant sacculum ex floribus chamomillæ. Vide Platerum in praxi.

CAP. XXVIII.

DE OPHTHALMIA,

Germ. Hitze/Röte und Schmertzen der Augen.

Ophthalmia quid?

OPhthalmiæ vox quidem in genere omnem oculorum affectionem denotat, verùm usus obtinuit, ut per eam ab omnibus Authoribus inflammatio exterioris tunicæ, quam adnatam & conjunctivam vocant,

vocant, intelligatur, extenditur tamen hæc inflammatio perſæpè quoque ad corneam ob exactam ejus conjunctionem cum adnata, uti etiam alii affectus, nempe vulnera, exulceratio, puſtulæ, tumores utrique tunicæ communes ſunt.

Signa.

Signa diagnoſtica hujus affectus ſunt hæc: oculi inflammantur, dolent, ac craſſam humiditatem, quæ lippa vocatur, affectui nomen lippitudinis dedit, copiosè ſalivant, adeo viſcoſam, ut palpebras in ſomno invicem conglutinet, ſæpè etiam ſomnum non concedit, ſed more omnium dolorum, moleſtas vigilias inducit.

Non ſemper tamen hic affectus eâdem vehementia affligit, ſed in nonnullis mitius, in allis acerbius, unde triplicem ejus diſtinctionem faciunt, levemque inflammationem cum mediocri dolore exiguoque rubore conjunctam taraxin ſive conturbationem vocant. Majorem vero æſtuationem cum manifeſta intumeſcentia, ac dolorifica rubedine complicatam, atque ab internis cauſis nempe pravis humoribus corporis devenientem veram ophthalmiam nuncupant. Ferventiſſimam autem doloroſitatem, cum ingenti rubore & tumore diſcruciantem Chemoſin vocitant, qua nimirum ſuperiores palpebræ adeò intumeſcunt, ut verſus frontem retrahantur, atque utraque planè invertatur, ita ut oculi eis obtegi nequeant, in hac quoque album oculorum altius aſſurgit, rubrum verò majorem in partem iridem occupat, totusque oculus deformem admodum aſpectum obtinet, ac vulgò Germanicè ein Plerrauge nominatur.

Taraxis.

Chemoſis.

Ab Hippocrate verò lib. 3. aphor. 12. & 14. diſtingvitur ophthalmia in ſiccam & humidam, illamq; tempore verno hyemem auſtralem & pluvioſam, ver autem ſiccum & aquilonium ſequi ſolere ait, hanc vero in magnis ſiccitatibus, nec non æſtate, quam hyems ſicca & aquilonia, ver autem pluvioſum & auſtrale præceſſerit, item autumno aquilonio & ſicco popularem eſſe, ubi per humidam vulgarem illam, de qua hic agimus intelligit, per ſiccam verò rariorem ſpeciem absque lachrymis & humidis defluxionibus inſultantem.

Cauſæ.

Cauſæ ophthalmiæ eædem poſſunt eſſe, quæ in ſuperiori capite epiphorá producere affirmatæ ſunt, uti etiam epiphora ſæpiſſimè in graviſſimam ophthalmiam mutatur, præcipuè vero humores corporis vitioſi ſangvinem bilioſum, phlegmaticum vel melancholicum redentes, unde fluxiones acres generantur poſtmodum in oculos decumbentes, humores verò vitioſi pravi victus ſoboles ſunt, heluationisque, crapularum, voracitatis, peſſimi etiam catarrhi à repentina mutatione aëris frigidi in calidum & vice verſa procreantur.

Ad internoſcenda autem ſigna cauſarum, accurato opus eſt judicio, ea enim quæ ab Authoribus notantur, non omnia ſunt certa, exempli gratia eroſionem lachrymarum, quando nimirum angulos oculorum

rum genasque excoriant, Authores pro signo biliosi sangvinis habent, at quot pueri inveniuntur, qui non solum ex oculis, verùm quoque è naribus tam acrem humiditatem emittunt, ut infra nares quasi erosam viam gestent, cum tamen vix ullus puer biliosus dici mereatur?

Prognostica.

Prognosticon quod attinet, ii homines qui frequenter ophthalmia laborant, humiditate abundant ac purgatione per inferiora opus habent, nec non contractiori diæta. Est tamen ophthalmia inficiens, ac oculos eorum qui optima sanitate fruuntur, diætamque probè observant, solâ inspectione, quando nempe infirmi oculi sanos alterius inspiciunt, ad consimilem passionem inficere potest; ophthalmia quoque jam unum ægri oculum invadens, plerunque etiam mox alterum corripit; Ophthalmia nimis diu durans suppurationem aut exulcerationem minatur, solvitur autem juxta Hippocratem ab alvi profluvio.

Curatio.

Curationem modò ut aggrediamur, scire expedit, ante omnia causas esse summovendas, quas Schola Salernitana in jam supra citatis versibus recenset; Æger autem debet versari in aëre temperato subobscuro, ab omni fumo & pulverulentiâ puro, tegendo oculos panno serico viridi vel cœruleo, ac vitando fortem commotionem, clamorem, & sermonem multum, in urente ophthalmia à vino abstineat, ac ejus loco decoctum hordei bibat, in frigidâ verò & declinante hac passione vinum convenit, sicuti quoque Hippoc. vini meraci potum ad dolores oculorum commendat.

Victus ratio debet esse parca & tenuis, ac moderatè refrigerans, nempe ex cremore hordei, ovis sorbilibus, jusculis carnium, aliisque mollibus & elixis, ac non assis durisve, operosa enim dentium commansio oculos acerbè commovet, vitentur quoque acria & percalida ut aromata, item vaporosa, ut cæpæ, lac, sinapi, raphanus uterque, item animi pathemata ac imprimis iracundia, somnus valdè conducit, ac infirmum oculum tranquillat.

Purgatio per alvum singularis indicatio est ad lippitudinem juxta Hippoc. lib. 6. aph. 17. semper tamen specifica ophthalmica admisceri debent ac præsertim sal euphrasiæ & chelidoniæ.

Præmissis his generalibus transeundum est ad specifica, prout tradit Authoris

TEXTUS:

In ophthalmia mihi usitatum est applicare ad nucham, cæteris paribus, farinam erucæ Senffmehl / *in sacculo interpassato & cum vino cocto repetitis vicibus, eundem calidè è regione oculi patientis apponendo. Mirabiliter nimirum ab oculo versus nucham trahit, quod si vesicæ ab hac applicatione fuerint excitatæ, illæ aliquandiu servantur, aut rumpuntur, superimposito folio brassicæ vel hederæ, postea cum mucilagine seminis cydoniorum in*

aqua plantaginis extracta curantur. Oculus verò fovetur vel cum lacte muliebri, vel cum sief albo, seu opio in aqua rosarum dissoluto. Soleo subindè externè oculo applicare sacculum cum floribus chamomillæ repletum.

Aqua florum cichorii.

In ophthalmia & plerisque oculorum affectibus secreta est aqua ex floribus cœruleis de cichorio, quæ fit hoc modo: collige flores cichorii, quando solstitium incipit, vel sol principium leonis obtinet, recentes in vitrum inde & illud replendo etiam fortiter, quantum fieri potest, postea orificium diligenter claude (subere, vel vesicula quintupla) & circum circa applica farinam subactam, ex quâ panis pinsitur, ita ut tres vel quatuor digitos æquet. Tandem in clibano pinse instar alterius panis, sed tantum massa illa est super asserculum in clibano ponenda (ne rumpatur vitrum) & pro coctione fortiori relinque; donec panis eximatur, prospice tamen, ut hæc massa benè cocta sit. Exime & exprime, & invenies flores in aquam rubentem & pinguiusculam conversos. Hanc destilla per alembicum ex B. (aqua hæc nisi destillata sit, non servatur) & hac in affectibus oculorum tantùm palpebras externè singulis diebus bis illine (ituro cubitum & manè) albugines, nubeculas, ungves, suffusiones, caligo, imò ipsa cœcitas mirificè tolluntur.

Ad inflammationem oculorum, dolorem, epiphoram:

Collyrium.

℞. aquæ rosar.
euphrasiæ
verbenæ ana ℥j.
tutiæ præparatæ ʒj.
matris perlarum subtilissimè pulverisatæ ℈ij.

m. & usus tempore præcipuè misce probè instillando parum in oculum, nec non petias ex mistura illa madentes extrinsecus applicando.

Principio sive à causâ calidâ sive à crassis & flatulentis spiritibus nata sit ophthalmia, præmissâ evacuatione per clysterem seu lenitivum purgans, venæsectio aut cucurbitulæ scapulis applicandæ.

Hinc statim ad corporis evacuationem die sequente properandum, & ad pilulas cochias & lucis accedendum.

Interim statim collyrium in oculos mittendum: solum scilicet lac muliebre recens mulctum cum aquâ plantaginis & pauco croco; hoc nimirum humores ab oculo repellit, antequam verò applicetur, prodest lavare oculos decocto fœnugræci, aut applicare pomum coctum cum pauco fœniculo sub cineribus in forma cataplasmatis.

Repe-

Repetatur lotio & cataplasmatis applicatio, dictique collyrii immissio sæpius. Hinc ad alia collyria & ophthalmica properandum.

Quod si affectus hic per intervalla revertatur, purgetur patiens mercurio cum auro præcipitato, aliquoties.

Hinc vena secetur & adhibeantur sequentia ophthalmica.

Occipitio quoque setaceum seu cauterium applicetur, aut fiat fontanella in brachio, nam hoc maximè ex capite & oculis revellit, & ab ophthalmia præservat.

In doloribus oculorum folia nicotianæ applicentur, opiata hic vitanda externè, internè tantùm dari possunt.

Ad ardorem & ruborem oculorum cum dolore:

Ungventum.

℞. butyri recentis novies in aqua rosarum loti ℥ſ.
tutiæ præpar. ʒj.
camphoræ ʒſ.
m. & reserva in vitreo vase & parum oculo indatur.

Ad inflammationem, & rubedinem oculorum, ut & pustulas faciei rubras dissolvatur sacharum Saturni in aqua euphrasiæ & rosarum ana, addito pauculo tutiæ præparatæ.

Ad caliginem, rubedinem, lachrymas & omnia ferè vitia oculorum valet aqua Crollii ophthalmica, & sequens:

Aqua ophthalmica.

℞. vini albi non adulterati,
aquæ rosarum an. ℥ij.
sachari candi albi
vitrioli purificati an ℈iiij.
m. postea ex hac aqua super cotem tere tamdiu digitum unum zingiberis, donec in aquam absumptus fuerit, cola per chartam emporeticam per filtrum, tandem in spiritus vini cochl. ij. solve camphoræ tritæ ʒj. m cum priori, & eam probè servatam ad quævis oculorum vitia usurpa, immittendo sæpè guttam unam atque alteram.

CAP. XXIX.

DE HORDEOLO, Germ. ein Gerstenkorn.

TAm pueris quàm consistentis ætatis hominibus persæpè in palpebræ margine tuberculum quoddam oblongiusculum, acuminatum, duriusculum ac rubicundum pronascitur, calore, prurituque molestum, magnitudine ferè hordei granum æquans, unde quoque crithe quod hordeum sonat, ac Latinè hordeolum nominatur, cujus adhuc aliam speciem Authores faciunt albidiorem, quam grandinem appellant, at nostro judicio unum & idem est, licet colorem subinde variet, nam & vari idem faciunt, ac nonnunquam rubei sunt, interdum verò planè albicant, quæ diversitas inde venit, quod rubei plus partici-

Crithe seu hordeolum. Ejus species.

pent de materia melancholica, albæ verò phlegmaticâ, ac ideo integri in spissum pus cedunt, rubei non item, sed sangvinem apertæ magis profundunt, existimamus ergò hordeolum etiam nil aliud esse quàm varum palpebrarum, consimili enim modo tandem suppuratur ut varus, ac concretam particulam puris in se continet, quæ non nisi expressa egreditur ob spissitatem.

Causæ. Causam hujus tuberculi esse victum phlegmaticum ac mucilaginosum advertimus, uti sunt carnes suillæ pingves ac aliæ adiposæ, caseus recens copiosè ingestus, poma cruda aliique fructus arborum, cerevisia crassa, lacticinia ac imprimis cum farina in pultes cocta, & crebrò comesta, & similia.

Prognosis. Prognosticon ejus est quod nihil periculi inferat, sed tantummodo suppuratur, expressumque per se consolidatur, reverti tamen solet ei, qui semel eo laboraverit.

Remedia ejus ab Aetio traduntur discutientia, imponendum nimirum esse galbanum cum modico nitri subactum, vel sagapenum ex aceto tritum, vel affricandas esse muscas absciſſo & abjecto capite. Plebecula autem solet tria grana integra hordei accipere, eaque aversâ facie trans caput tergum versus in puteum præcipitare, & sic hordeolum ei, qui ipse suis manibus hoc remedium adhibet, evanescit ob fortem operationem superstitionis ut videtur. Uti & nos in pueritia dum absque ratione svasum stolidi vulgi sequeremur, experti sumus, at nuper dum rursus hordeolū in superioris palpebræ margine sinistri oculi enascebatur, imposuimus frustulum emplastri Apostolici, quo illud brevi emollitum & ruptum est, exeunte materia alba spissa, quo facto cito iterum sanatum est. Observatio.

Præstat tamen in sanatione ejus corpus agarico vel aliis phlegmagogis evacuare, ac postmodum specifica applicare supradicta, vel quæ habet

TEXTUS.

IN hordeolo hordeum (a) *jejuno ventriculo sæpius masticatum applicetur.*

(a) Alii hordeum & chamomillam in aqua decoqvunt, eoque decocto hordeolum fovent, quidam loco hujus decocti fomentationem instituunt cerevisiâ ex hordeo coctâ calidâ, ac postea hordeolum manè inungunt propriâ salivâ, & sic curant.

CAP. XXX.
DE PROCIDENTIA OCULI.

QUando vi internâ vel externâ oculi, sive pupilla, sive uvea tunica à propria sede commoventur, ac foras protuberant, vocatur is affectus procidentia vel expressio oculi, in quâ plerunque cornea tunica rupta vel erosa est, vel ejus ligamenta laxata, ita ut duplici modo contingat, nempe vel violentâ propulsione, vel relaxatione, in utraque autem oculi de sede sua summoti extra calvam consistunt.

Causæ. Causæ exitus oculi sunt vel humores

mores pituitosi vel acres ad oculos decumbentes, ac corneam tunicam vel lubricantes & emollientes, vel erodentes, vel nimius conatus in difficili partu aliâque fortissima aëris suppressione, quando nimirum urina laboriosâ cum difficultate redditur, vel alvi excrementa indurata vehementi nisu egeruntur, vel vomitio multâ cum vi spiritum commovet, idem quoque accidere potest in luctis athleticis suffocativis, vel inflatione supervehementi tubarum, nec non in strangulatione, idque potissimum in his, qui partes laxas mollesque circa oculos obtinuere; denique vulnus illatum tunicæ adnatæ oculum intra retinentis, elapsionem hanc producere potest, uti quoque violenta oculorum excussio.

Curatio.

Curatio instituitur cum causarum ablatione, si ergò evenit à vitiosis humoribus, ii subducendi veniunt convenienti purgatione, quemadmodum selecta ejusmodi cathartica supra in hoc libro edocta sunt, quæ contingit à laborioso partu, infra de affectibus matricis sua remedia habet. In reliquis post sangvinis missionem & purgationem prout opus videbitur, parcæque diætæ imperationem, applicantur cucurbitulæ in occipitio, oculi verò eminentes fomentantur decocto meliloti, chamomillæ & similium, ac leviter comprimuntur, ut retrò in suum locum cedant, adhibitis simul astringentibus & topicis, de quibus jam

TEXTUS.

Experimentum.

In procidentia (a) *oculi (ut & ani)* ℞. *scarabæos in stercore equino natos, mortifica in vitro clauso ad solem, benè exsiccentur, & fiat pulvis tenuissimus, qui servetur usui: post mollificatas partes aspergatur tenuiter, & fiat dextra repositio. Vide infra de procidentia ani.*

(a) Est adhuc alia oculi procidentia, de qua Author non tractat, quæ fit per rupturam corneæ, uti vulgò appellatur, idque per erosionem ab humoribus erodentibus, exulceratione, aut apostemate, vel per ruptionem corniformis tunicæ ab externis causis, nempe percussione, vulneratione, lapsu vel illapsione aut insultione rerum acutarum vel asperarum, & quocunque modo ista ruptio accidat, tum enim pars quædam uveæ seu uviformis tunicæ prolabitur, quæ prolapsio proptosis rhagoidis sive uviformis tuniculæ procidentia appellatur, cujus quadruplicem differentiam Authores constituunt, quando enim ea procidentia est perexigua ac quasi in primo gradu, tunc quippiam instar capitis muscæ protuberat, ac proinde myocephalon nominatur. Quando verò major portio egreditur, tunc acinum uvæ repræsentat, ac propterea staphyloma sive uvatio vocitatur. Cùm autem integra uvea prolabitur, tum palpebras transilit, pomumque exæquat, atque eam ob causam melon sive malum appel-

Proptosis rhagoidis. Myocephalon. Staphyloma. Melon.

appellitatur. Quum verò totalis hæc proruptio jam inveterata eſt, callumque contraxit, clavus vocatur ob ſimilitudinem capitis clavi, quam exhibet. Læditur ergò in hoc affectu tam cornea quàm uvea, cornea enim eroſa vel rupta ſolutionem continui patitur, uveæ verò morbus in ſitu conſiſtit, ac totius oculi in figura, pupillæ autem in ſitu & figura, neceſſariò enim divulſionem ſuſtinet. Dignoſcitur hæc prolapſio oculi à phlyctenis vel puſtulis, eò quod illud quod prolapſum eſt, ſemper cœruleum vel nigrum videatur, ac in circuitu circa fundum prolapſæ partis labia perroſæ corneæ alba oſtendat, quod in phlyctenis non eſt, ſed ſimul undique nigram apparentiam faciunt, eò quod ſuperficiales exiſtant.

Clavus.

Ex iſtis autem quatuor differentiis ſive gradibus procidentiæ prima tantum nempe myocephalon curari poteſt; Secundæ tamen etiam ſpes curationis eſt, verùm ambiguæ & cum difficultate, ſi mox initio remedia adhibeantur, at ſi alborem callumque obduxit ſtaphyloma, extra omnem ſpem eſt, ſunt tamen ſecundum Aetium plures ſtaphylomatis ſpecies, interdum enim cornea tunica elevatur, & eminentiam acino uvæ ſimilem facit, idque vel ab humoribus intra ipſam cacervatis, vel ex puſtula aliquâ profundius inter ejus partes inhærente, neutiquam verò hæ duæ ſpecies corneam utut ita elevatam & tuberoſam rumpunt vel exedunt, ſed ſolam elevationem & non rupturam efficiunt, ac propterea id quod protuberat, cœruleo vel nigro colore non apparet, uti in vero ſtaphylomate, minùs ergò convenienter hæ ſpecies ſtaphylomati accenſentur, ſed merebantur potius inter puſtulas referri. Curatur myocephalon ac incipiens ſtaphyloma aſtringentibus, poſſuntque huc applicari quæ ſupra cap. 22. narrata ſunt, confirmatum autem ſtaphyloma curam palliativam tantum admittit minoris deformitatis gratiâ, idque ſolummodo operâ chirurgicâ, qui verò id fiat, apud Hieronymum Fabricium ab Aquapend. & Scultetum videre eſt.

CAP. XXXI.

DE MACULIS ET PUSTULIS OCULORUM.

HUjus capitis inſcriptio ſive titulus ſuperfluus videtur, cum eadem ferè ſuperioribus cap. 23. & 24. conſignata ſint, verùm cum adhuc aliæ maculæ ac impedimenta viſus, nec non ſuppurationis genus oculorum dentur, de iis hic agemus, cum alibi Author ea omiſerit.

Referri itaque huc poterit glaucoma ſive mutatio corneæ tunicæ, eſt autem glaucoma cryſtalloidis aut vitrei humoris in glaucum aut fuſcum colorem mutatio, eoque affecti exiſtimant ſe cernere per nebulam & fumum, & accidit, quando utriusque humoris ſubſtantia nimium craſſeſcit, ſpiſſiorque & ſiccior evadit, unde vitium hoc ſenibus perfamiliare & immedicabile eſt, ob naturalem humidi deperditionem, quam

Glaucoma quid.

quam provecta ætas secum fert; mutatur etiam subinde color corneæ tunicæ in alium non naturalem, nempe in flavedinem, nigredinem & viriditatem in ictero citrino vel nigro, eaque mutatio omnibus objectis quæ aspiciuntur eundem colorem obducere videtur. Verùm ea mutatio corneæ non est glaucoma, quod semper glauci est coloris, nec in objectis innaturalem colorem repræsentat, præterquam quod turbidior aspectus videatur.

Signa.

Affectus hic dignoscitur ex eo, quod circa pupillam notabilis quædam ac profunda albedo conspicua sit, quia verò etiam in suffusione albedo in pupilla apparet, ideò unus affectus perdifficulter ab altero distingvitur, sed potius ab Authoribus plurimis invicem confunduntur, hac tamen ratione ab invicem distingvi possunt, quod in suffusione albedo in pupilla ipsa hæreat ac juxta corneam, in glaucomate verò magis in profundo sita videatur. Cum verò hic affectus remediis non cedat, plura de eo verba non faciemus, sed hæc eum saltim in finem hic brevibus complecti voluimus, ut ejus inter affectus oculares aliqualis mentio fieret.

Visus imbecillitas.

His annumerari potest visus imbecillitas & debilitas, quæ extra ophthalmiam & supra descriptam obscuritatem quibusdam oculis familiaris est, ita ut neque splendidum, neque insigniter album, neque igneum colorem spectare possint, sed à qualibet levi causâ acie videndi hebescant, ac lachrymas inter legendum longioremque scriptionem profundant, rhyadici tamen, sive epiphorâ affecti non sunt, cum illi sine causâ illachrymentur, hi verò causam nempe suam debilitatem agnoscant.

Sub debilitate visus à quibusdam Authoribus etiam comprehenduntur & connumerantur myopia, nyctalopia & amblyopia.

Myopia.

Sunt autem myopes qui à nativitate ita conformatos oculos habent, ut pusilla propè admota optimè conspiciant, procul verò & cominus etiam magna perspicere nequeant, legendisque & scribendis literis oculos propinquissimè adhibere opus habeant, cujus causa ab Authoribus ascribitur raritati tunicarum oculi, vel humoris tenuitati & subtilitati spiritus visorii, qui priusquam angulum faciat, dissolvatur atque evanescat, verùm si exactè ejusmodi oculos introspiciant, deprehendent eos omnes admodum amplas habere pupillas, non pauci etiam myopes inveniuntur, qui in juventute eminus probè ac rectè cuncta perspiciunt, studiis verò incumbentes, ac nimis crebrò lucubrantes, atque ad lucernas multum minutis literis scribentes cum tempore ita mutantur, ut non nisi propè admota oculis debitè cernant, ex eo quod multâ nocturnâ lectione & exaratione pupilla valdè dilatatur, quæ myopiæ vera causa existit, ac medicamentis sanari nequit, conspicillis tamen ocularibus concavis adeò sublevantur myopes, ut eorum interventu etiam procul exactissimè cernant, literasque

que impressas vel scriptas, quas aliàs vix spithamæ unius distantiâ distingvere valebant, per talia conspicilla etiam ad pedes positas erecti legere queant.

Nyctalopia.

Altera debilitatis visus species est nyctalopia sive nocturna cœcitas, qua affecti per diem rectè cernunt, sole autem occiduo eorum oculi simul obscurantur, ut parùm ac tempore noctis omnino nihil videant more gallinarum, paulò tamen melius cernunt tempore novilunii, quàm plenilunii, causa hujus vitii refertur ab Authoribus ad crassitiem tunicarum, in quibusdam ad multitudinem humorum, vel spirituum confusionem, vel cerebri defectum, nervorumque opticorum, videtur tamen in omnibus concurrere atra bilis, quæ calorem nativum debilitat, & noctu plus dominatur, sunt enim ejusmodi patientes melancholici, & juxta mutationes lunæ gravius vel levius afficiuntur, ita ut hinc conjecturabile sit, ob dominium melancholiæ & lunaticam frigefactionem spiritus eorum visivos post occasum solis torpescere, conjecturam auget genus remedii, ab omnibus enim Authoribus contra hunc affectum commendatur jecur hircinum assandum, defluentemq; inde humorem oculis inungendum, ac assum jecur cum sale comedendum. Qui tamen ab assatione in veru destillans humor Rondeletio non satisfecit, donec jecur illud cum felle torruit, tum enim istam demanantem saniem ad cōmemoratum affectum efficacissimam deprehendit.

Amblyopia.

Aliter se res habet in amblyopia, qua visus ita debilitatur, ut unicum objectum intuenti appareant duo, cujus causa à practicis putatur nimia humiditas oculorum reflexionem spiritui visorio faciens, ut pro uno duo cernat, potest etiam fieri ab impetu humorum tunicas tantillum saltem à situ suo detorquentium vel elevantium, ita ut uterque oculus uno intuitu non faciat exactam harmoniam, sed quilibet peculiariter videat, unde necessariò visio duplicatur, alterutro autem oculo clauso alter oculus apertus manens rectè cernit. Horum remedia sunt purgatio & exsiccatio superfluorum humorum, & rectificatio spiritus visorii per herbas & flores cephalicos & ophthalmicos.

Hypopyon.

Denique tam maculis quàm pustulis cognatus affectus est hypopyon seu pus collectum inter corneam & uveam, quæ collectio secundum practicos fit vel per transsudationem, vel per congestionem, transsudatio potest contingere ab ophthalmia non benè curatâ, in qua subtilis quædam materia ad locum commemoratum penetrat, ac ibidem incrassatur, ac puris naturam induit, congestio autem non rarò sequitur contusiones oculorum, indeque ortas sugillationes, quæ postmodum suppurantur, colorque sangvinis mutatur in albedinem, quæ nonnunquam totam pupillam contegit, ac visionem remoratur, interdum autem iridem circundat referens figuram resecti ungvis, quo nomine etiam appellatur.

Signa

Signa diagnostica.

Signa diagnostica hujus affectus desumuntur partim ex prægressa oculi contusione, vel sugillatione, vel vehementi inflammatione ab ophthalmia, partim ex colore albicante, puris naturam repræsentante, qui etiam commoveri videtur, si oculus commovetur, adest quoque vehemens dolor, si ex inflammatione affectus est vel contusione, qui etiam ante omnia sedari debet, si admodum vehemens est, decocto meliloti, fœnugræci & lini, vel lacte recenter mulcto, & cum pane similaceo decocto, ac post ejus sedationem ad leviter discutientia progrediendum, ut sunt flores meliloti, chamæmeli, mucilag. psyllii & fœnugræci cum melle & pauco sacharo, succoque fœniculi, verùm inflammatione non præsente possunt remedia pterygii paulò post secutura etiam huc accommodari, in genere verò his affectibus conducit illud specificum, quod tradit jam

TEXTUS.

Linimentū ophthalmicum.

AD maculas, pustulas & phlyctænas oculorum:
℞. fell. anserin.
gallinar.
& piscium ana part. æquales inde ea vitro, adde mellis modicum, f. limentum, quo oculi inungantur.

CAP. XXXII.
DE FISTULA OCULI.

Ægylops.

Fistula oculi ortum ducere solet ab ægylope seu tuberculo inter majorem oculi angulum & nasi radicem exoriri solito, quod ante suam ruptionem anchylops, ruptum vero ægylops vocatur, merebatur tamen hæc duo nomina cum majori distinctione ipsi attribuere, cum duplicis sortis videatur, nam interdum nullius inflammationis particeps est, sed tumusculum saltem excitat materiâ spissâ & viscidâ pultem aut mel referente refertum, cujusmodi sunt tumores phlegmatici nempe meliceris, steatomata, atheromata, scrophulæ & similes, cui melioris differentiæ ergò perpetuò nomen anchylopis competere posset, nonnunquam verò cum inflammatione prorumpit in tumusculum rubentem minutoque furunculo similem, & dolorificum in suppurationem abientem, & post sui ruptionem ulcusculum facientem, quod haud rarò persanationem non recipit, sed sinuosum exitum præbet, & per eum affluxum perennem suppeditat, atque sic in fistulam degenerat, quæ ob perpetuam tenuis humiditatis exsudationem lachrymalis appellatur.

Anchylops.

Fistula lachrymalis.

Congenera sunt hisce adhuc duo alia vitia, nempe rhyas & encanthis: Rhyas est absumptio vel imminutio vel exesio carunculæ anguli majoris, encanthis verò est istius carunculæ immodica eminentia seu luxuria.

Rhyas. Encanthis.

Causa rhyadis est plerunque humor depascens è fistula lachrymali, absumens hanc carunculam, ex quo angulus latior fit, & effluxio humiditatis lachrymalis major sublato obturamento, ejus inhibitivo. Potest

tamen etiam ab aliis causis ejusmodi absumptio provenire, nimirum ab humoribus catarrhosis acribus & depascentibus istorsum ruentibus, vel à medicamentis cathæreticis pro fistulæ curatione intempestivè applicitis.

Causa verò encanthidis est sangvis redundans à diæta sangvifica ubertim generatus proferens in ea parte carnem luxuriantem, uti quoque in vulneribus & ulceribus fit, quod diæta nimium sangvifica mox in eis carnem superfluam producat.

Remedia.

His affectibus sequentia remedia conveniunt: Primum ægylopi incipienti præpediendа est via suppurationis per venæsectionem & purgationem, atque alicujus repellentis in fronte applicationem, cujusmodi optimum est sacharum Saturni in aqua rosarum dissolutum, & intinctis panniculis huic vel cuilibet inflammationis inceptioni affotum.

Repellente ejusmodi celebrato adhibenda veniunt resolventia, cui usui inservire potest ceratum Amati Lusitani contra ægylopas, ita conficiendum:

Ceratum contra ægylopas.

℞. Aloës lotæ
thuris
myrrhæ an. ℥ß.
cerussæ
sangv. dracon.
sarcocollæ an. ʒiij.
testarum cochlearum pulverisat. ʒij.
gummi opopan. in aceto soluti
lap. hæmatit. an. ʒiß.
croci ℈ij.
ceræ
resinæ an. ℥iij.

misce omnia ad ignem, fiatque secundum artem ceratum.

Sequens etiamnum potentius resolvit & dissipat:

℞. Mastic.
thuris masculi an. ℥j.
santali rub. ℥ß.
croci oriental. ℈iß.
flor. chamæmeli
rosar. rub. an. m. j.
f. omnium pulvis subtiliss. probè permixtus; tum ℞. ceræ ℥ß.
Axungiæ cerv. ℥j.
ol. chamæmel.
baccar. junip. an. ʒß.

F. s. a. emplastrum quod superinductum panno & dietim bis superpositum tumores quosvis à defluxionibus oriundos, imprimis verò circa pudenda extirpat, omnem sangvinem subcutaneum dissolvit & exigit, estque singulare ad erisypelas, ac quamvis inflammationem dissipat.

Si verò ejusmodi resolventia fortè ex neglectione in tempore adhibita non fuerint, suppuratioque procedat, ea procuranda est maturativo, nempe empl. apostolico vel alio, nihil autem ferè tam citò maturat & rumpit abscessus, ac cæpæ sub cineribus coctæ, contusæ & cum portiuncula saponis illius nigri molliusculi & pingvedinis lardi subactæ, & per modum cataplasmatis superligatæ. Rupti abscessus optimè sanantur dicto empl. apostolico.

Si verò degeneraret in fistulam, ea tractanda & sananda est modo curationis fistularum infra edocendo.

Rhyadis verò remedia consistunt in

in sarcoticis & consolidantibus ex. gr.

Collyrium.

℞. flor. malvæ arboreæ siccator.
rosar. rubr. an. p. j.
sangv. dracon. ʒj.
thuris
aloës an. ʒß.
aq. plantagin. ℔j.
bulliant ad casum transversi pollicis f. collyrium.

Encanthis aufertur exedentibus medicamentis illis quæ aliàs luxuriantem carnem absumunt, cujusmodi sunt alumen calcinatum, caput mortuum vitrioli, ejusque oleum melli submixtum & similibus, antiqui eam ferro abscindebant non autem totam, sed saltem superfluam partem, quod etiam in administratione exedentium vel cauterii potentialis observandum, ne nimirum tota caruncula absumatur, alias fieret inde rhyas.

Sequitur jam medicamentum pro fistulis, quod proponit

TEXTUS.

Unguentum.

℞. *Sulphuris vivi*
aceti fortissimi
aluminis
salis an.
radic. lapathi acut. recent. ʒß
f. unguentum bis terve in die inungendum.

CAP. XXXIII.
DE UNGULA, NEBULA ET PTERYGIO OCULORUM,
Germ. ein Fell der Augen.

Plures Authores sollicitas distinctiones faciunt inter pannum, ungulam, pterygiumque, alii verò distinctiones istas susque deque habent, cum in curatione non differant, afferemus tamen descriptionem, uti à plerisque distingvuntur.

Pannus. Sebel.

Pannus ergò sive sebel Arabum est affectus tunicæ adnatæ maximam habens affinitatem cum ungve sive ungula sive pterygio Græcorum eandem tunicam occupante, differt tamen à dicta ungula, eo quod ungula sit nerveum quid sine venarum repletione, exoriens à lachrymali domestico sive angulo oculi majore, operitque oculum in forma sagittæ, pannus autem obtegit totum oculum sive tunicam adnatam, vel etiam corneam instar panni rubei viscosi cum venulis intertexti, quam ob rationem etiam ei nomen panni sive panniculi impositum est, propter similitudinem, quam cum eo obtinet, habet autem plures differentias, ita ut modò sit mollior vel durior, jam major vel minor, recentior, vel confirmatior &c.

Ungula. Pterygium.

Ungvis.

Ungvis sive ungula è contra est ut dictum membranula nervosa pronascens ab angulo oculorum, nec rarò ad pupillam se explicans, eamque adaucta cooperiens, initium plerunque sumit ab angulo majori juxta nasum, perrarò à minori, atque etiamnum infrequentius à supernâ vel infernâ parte.

Unum & idem tamen esse arbitramur quamvis specie & colore interdum paululum variet, ac modò albicet contiguumq; appareat, in aliis vero rutilet ac venulis multis in-

tertextis se conspiciendum præbeat, ludit enim natura etiam in multis aliis rebus unius ejusdemque speciei, ita ut in una arbore poma alba & rubra pendeant, fungi etiam in uno loco crescentes, jam albi nunc flavi, rutilive parvi & magni evadant, quamvis ex uno terræ succo succrescant, idem itaque in oculis fieri posse, atque ex eâdem lachrymosa humiditate oculorum tam albos quam rubeos panniculos pronasci verisimile est.

Causæ. Causam hujus affectus Authores statuunt exulcerationem carnis, quæ in angulo est oculi, aut adnatæ tunicæ, cujus scabritiem & inæqualitatem à dicta exulceratione provenientem natura facultatis nutrientis studeat complanare & æquare, eumque in finem copiosiorem sangvinem affundere, eique incrementum præternaturale producere, ac quoddam veluti tegumentum ingenerare, quum autem malè affectus oculus quàm plurima excrementa alliciat, ideò non purum sangvinem sed plura permixta excrementa ad generandum ungvem concurrere, indeque tot ejus variationes emergere, ut modò albus, nunc citrinus mollis, durus, ruber, fuscus, facilè deglubilis, vel tenaciter adhærens inveniatur.

At nostro judicio tota hæc diversitas ex simplicibus lachrymis provenire potest, quæ etiam nil aliud sunt quam succus corporis, qui succus, vel limpida lympha etiam in aliis locis variè mutatur, in digitis enim manuum & pedum fiunt ex eo duri clavi, in locis osseis, nattæ (Uberbein) in dorso & pectore gibbositas, in collo strumæ, atque hæc omnia ex compressione, quidni ergò etiam in oculis aliqua illata vis vel compressio duriusculam excrescentiam producere poterit?

Prognostica. Prognosis ejus est, quod ungula recens non adeò difficulter curari potest, ætatem verò agens non nisi operâ chirurgicâ cedit, requirit tamen ea ungula, quæ curabilis est, etiam longum tempus, eò quòd ob exquisitum oculorum sensum affectus acribus medicamentis oppugnari nequeat; ungvis autem aliquam acredinem ob sui attritionem expostulet, aliàs non cedit. Quò magis ergò ista acria diluuntur & temperantur, eò tardius operantur, atque eò longius spacium expetunt.

Curationis scopus. Curationis norma consistit in universali evacuatione & observatione exactâ diætæ, cujusmodi supra ad ophthalmiam proposita est. Postmodum deveniendum ad specifica experimenta, de quibus jam

TEXTUS.

Specificum lucii piscis. A*D ungves, nebulas pterygia oculorum feliciter adhibetur specificum lucii piscis:* ℞. *fellium luciorum q. v. destilla in cucurbita usque ad crassitiem, in aqua destillata solve aliquid camphoræ, & postea serva, crassitiem relictam extrahe cum spiritu vini, & spiritum vini vicissim ab extracto per destillationem separa. Hujus extracti & salis Saturni*

turni ana granum unum dissolve in prioris aquæ guttis tribus vel quatuor, ac cum pluma in oculum manè & vesperi immitte, videbis felicem progressum.

qua albuminis ovorum.

Alia aqua ex albumine ovorum præstantissima præparatur, quæ qualiacunque vulnera citra aliquam cicatricem consolidat, estque magnarum virium. Coquantur ova ad duritiem, dein per medium dissectis (ungeschelet) *ovis eximantur vitelli, postea cum quibusdam albuminibus ad duritiem coctis, & tenuiter quasi in pultem cum cultello sectis cavernas reliquorum ovorum comple, partibusque debitè conjunctis & filo colligatis in cucurbita præcisè in medium ex filo suspende, ne spondilia ab iis tangantur. Obstructo orificio cucurbita in M B. collocetur & coquantur, videbis albumina liquefacta paulatim in liquorem destillare, quem probè ex fundo cucurbitæ collectum (est nimirum satis exiguus) ad vulnera oculorum recentia cum pennæ pluma sæpius applica. Ad reliqua quoque attende, quæ ab inflammationibus externis oculos muniunt: non dubium est, quin quævis oculorum vulnera violenter impressa, præsertim si solutio continui adfuerit (modò crystallinus humor cum retinâ tunicâ non læsus fuerit) citra visus deperditionem sanari possint.*

CAP. XXXIV.

DE SUFFUSIONE,

Germ. der Stahr.

Suffusio. Hypochyma. Aqua. Cataracta.

SUffusio, hypochyma, hypochysis, aqua, cataracta unum affectum significant, nempe collectionem & concretionem humoris lenti vel in pupillam vel inter rhagoidem tunicam & humorem crystallinum, quâ spiritus visivi per pupillam prodire impediuntur, putant quidem nonnulli, ipsum humorem crystallinum nonnunquam condensari, & suffusionem parere, verùm id experientiâ non comprobatur, quæ compunctione inveteratam suffusionem tollens, eam ab excrementitio humore provenire deprehendit, aliàs nunquam curari posset, sed totus humor crystallinus condensatus mera suffusio esset. Qui verò contendunt, suffusionem diversos gradus habere, quorum cuilibet diversa denominatio competat, eumque in finem diversa jam proposita nomina excogitata esse, cum ipsis quidem non litigabimus, facit enim ad meliorem distinctionem, si diversis affectus gradibus diversa nomina imponantur, uti quibusdam placet, qui incipientis suffusionis primum gradum visus aciem jam leviter obscurantem variasque imagines oculis objicientem, suffusionem nominant.

Augmentum verò ejus, in quo quippiam in pupilla collectum apparet, aquam appellant. Cum autem

omninò fuerit confirmata, manifestè pupillam obducens, tum cataractæ nomen ei attribuunt, suffusio tamen sive hypochyma, est generale hujus affectus nomen, sive incipiat, sive in statu existat, unumque vel ambos oculos invadat, uti veræ suffusioni solemne est.

Præter hanc adhuc alia suffusionis species est, nempe suffusio spuria sive non vera, quæ semper ambos oculos simul afficit, & eodem modo imagines, muscas, culices, lineolas, aliaque velut in aëre volantia corpuscula oculis objicit ut in verâ, differt tamen à verâ, quod obversationes ejusmodi oculorum in falsâ obtingat semper utrique oculo, ac interdum remittat, in verâ autem hoc non semper fit utrique oculo, sed crebrius alterutri, & si affectus oculus claudatur, tunc alter oculus nisi unà laboret, ejusmodi imagines non videt, & qui eas cernit, sine remissione ita pergit indiesque deterius afficitur, donec patiens confirmato affectu denique visu istius affecti oculi privetur.

Causæ.

Causæ suffusionis sunt: humores pituitosi, ac temperamentum phlegmaticum ejusmodi humores cumulans, qui postmodum ad debiliorem partem facilè decumbunt, oculi verò in quibusdam vel nativâ vel affectitiâ constitutione debilescunt, ac defluxiones promptè recipiunt, nativam debilitatem obtinent oculi humidiores, prominentes, glauci, cæsii, adventitiam verò ex multis crapulis, lucubrationibus, lectionibus & scriptionibus ad lucernam, nimia exercitatione in venereis palæstris, assiduâ inspectione sufflatorum ignium, uti fit conflatoribus vitrorum, fusoribus metallorum, fabrisque ferrariis, item involutione rerum acrium & mordacium, vel vaporosarum & fuliginosarum, ut sunt calx viva, pulveres, fumi, venti & imprimis austrini, habitatio in locis uliginosis, pluviosis, vel subterraneis, admotio cæparum, porrorum, raphanorum & consimilium oculis inimicorum.

Signa.

Signa suffusionis primum inceptantis sunt: corpuscula varia oculis obvolantia, specie muscarum, filamentorum, culicum, nubecularum, lineolarum, telarum aranearum, aliarumque rerum atrarum vel fuscarum, interdum etiam subsplendidarum, nonnunquam etiam aspicientibus lucernas halones circa eas apparent, procedente autem tempore, humore suffusionis magis crassescente visus magis magisque deficit, speciesque visibiles incipiunt ex parte ipsum effugere, vel alieno colore ipsi apparere, donec visio planè dispereat, manente pupillâ albâ.

Differentia.

Differentia autem inter veram & falsam suffusionem his signis patescit: quòd nimirum legitima suffusio alterutrum oculum ferè afficit, aut si utrumque, non tamen planè consimili modo, unâque inceptionis vice, quod tamen in spuriâ semper ita obtingit.

Deinde in legitima obscurum quid seu tenebrosum in pupilla apparens est, non item in spuria, quanquam hoc signum non semper sit firmum,

firmum, tenuis enim & aquoſus humor ſuffuſionem producens ejusmodi mutationem vix excitat ob ſuam tenuitatem & aqueam perſpicuitatem, inexercitati autem medici eo falluntur ſuffuſionis differentiam ignorantes, putantque eſſe guttam ſerenam, quando non vident in pupilla alterationem conſpicuam, accuratâ tamen inſpectione diſcrimen agnoſcitur, eò quod in gutta ſerena viſus deficit, absque læſione in oculo obſervabili, in iſtâ verò ſuffuſione levis ſaltem viſus imminutio fit, ob diaphanitatem & tenuitatem humoris aquei eam producentis, quam inſtar vitri ſpecies objectorum facilè permeant. Dignoſcitur quoque ex hoc, quod plerunque in ſuffuſione videndi acies non ex omni pupillæ parte æqualiter læditur, ſed nonnunquam anterius, interdum ad latus alterutrius anguli melius cernit, ob majorem vel minorem humoris ſpiſſitatem vel tenuitatem in una pupillæ particula quàm in altera.

Porrò in verâ ſuffuſione non fit mutatio vel intermiſſio ſymptomatum, quod tamen in ſpuriâ contingit, ita ut uno tempore melius vel deterius cernant quàm alio, pro majori vel minori transmiſſione vaporum à ventriculo vel utero, unde plerunque hæc ſpuria ſuffuſio provenire ſolet, at in legitima defectus viſus, quo æger ſemper ſe per nebulam aut ſpiſſum vitrum cernere arbitratur, perpetua eſt & invariabilis.

Tandem ſpuria vix abit in cœcitatem, ſed non raró per multos annos ejusdem qualitatis eſt, uti ab initio fuit, at ſuffuſio intra breve temporis ſpacium ad ſex circiter menſes confirmatur vel breviori, tumque color pupillæ immutatur, ac nebuloſa, vel turbida vel cœrulea apparet, ac tandem albicat cum integra viſus deperditione, & ſuffuſione abſolutè confirmatâ.

Prognoſtica.

Prognoſticon ejus juxta diverſitatem variat, incipiens enim in juniori ætate oculiſque non admodum debilibus exiſtentibus curari, ac medicamentis digeri poteſt, non item quæ incrementum ſumpſit, ac inveterata eſt, quippe quæ manu chirurgica curari debet, ſiquidem curabilis ſit, non enim omnes compunctione curari queunt, ſed aliqui tantùm, quos ab incurabilibus his ſignis juxta practicos diſcernere licet. Enim verò jubent ſuffuſum ex adverſo medici ſtatuere, alteroque oculo clauſo eum altero aperto intentè aſpicere, qui ſi mox clarior reddatur, ſignificet, plurimum lucidum ſpiritum eò ferri, atque oculum illuſtrare, caliginemque illam obductam evincere poſſe, ſi verò turbida permaneat, ſignum eſſe viſivum ſpiritum non ferri ad oculum, vel propter nervi obſtructionem, aut oculi debilitatem, vel turbidum craſſumque eum eſſe, adeò ut viſionis claritudo non reditura ſit, etiamſi ſuffuſio auferretur. Quibus etiam altero oculo clauſo, alterius pupilla dilatetur, eis ſpem eſſe reviſionis per compunctionem. Quos verò hæc dilatatio deſtituat, horum neminem unquam revidiſſe.

Diſcerni

Discerni etiam curabiles hoc modo, si aqua pupillæ suffusa digitis insigni quadam frictione ab ejus loco separetur, & postmodum brevi intervallo ad eundem locum refluxerit, hos enim punctionis regimine exactè celebrato curatum iri, si non, non. Excusari etiã à manus adhibitione suffusiones glaucescentes, gypseas, plumbeas, nigras, & multum citrinas, viridescentes verò, vel cinereitate, vel perlarum albore coloratas manum poscere, dummodò non nimium sint inveteratæ & congelatæ, ægritudine enim ad summum prorogatã ægrum excœcari, pupillamque ad candidum colorem sine ullo penitus splendore mutari.

Suffusio autem non vera curatur adhibitis eis partibus præsidiis, à quibus vapores oculis transmittuntur.

Curationis suffusionis legitimam methodum præscribit noster

TEXTUS.

SI hypochyma adsit incipiens (facta nimirum suffusio & confirmata solius ocularii chirurgi ope curari potest) nisi adsit plethora, vena secanda non est, ne refrigeretur cerebrum, & postea materiam largius cumulet, & in oculum transfundat, sed potius materia concoquenda est & educenda, visus & caput confortandum, & ne vapores è ventriculo ad caput adscendant, cavendum. Unde pulveres post cibum præscribendi ex confectione seminis fœniculi, summitatibus euphrasiæ, vel tabellis cum oleo fœniculi & aqua euphrasiæ, aut extracto ejus, & si necessitas urgeat, vesicatorium occipitio aut cauterium apponatur, quod ad minimum ad sex menses teneatur apertum.

Adhæc collyriis sequentibus utendum, quæ antequam oculis indantur, non inutile erit fovere oculos sacculo sequente aqua calida immerso.

Sacculus.

℞. fœnugræc. aq. frigida loti ℥iß.
sem. lini ℥ß.
malvæ
althææ an. ℨij.
terantur, & pannis lineis raris includantur insuanturque.

Ad collyria autem oculis immittenda (a) mirè prosunt aqua mellis, euphrasiæ, rorellæ, chelidoniæ, fœniculi, valerianæ, succique dictarum herbarum per se depurati, quæ vel solæ adhibeantur, vel inter se permisceantur, adjunctâ pauculâ aquâ rosarum, lacte muliebri, decocto fœnugræci cum collyrio albo, croco & tutia præparata.

Si erosio vel vulnus subsequatur & adsit, stupendum hocce ophthalmicum, oculos ad desperationem usque læsos restituit virtuosissimè, ejusque vulnera spatio 24 horarum glutinat:

Ophthalmicum.

Collige succum florum & foliorum chelidoniæ, ejusq; bonam

quantitatem in B. M. digere, ut sponte suâ depuretur, donec nempe omnes impuritates ad fundum dejectæ fuerint, deinde ℞. mense Junio, sole & luna existentibus in cancro, cancros fluviatiles n. XX. resectisque extremis seu durioribus pedibus, & caudarum crustis, contundantur in mortario, ut succus inde exprimi possit, quem chelidoniæ succo depurato conjunctum destilla ex B. M. & reserva usui. Eodem tempore collectionis alium cancrum vivum integrum, & nullâ sui parte mancum in ollam inditum exsicca in clibano, usque dum teri possit, exsiccatum reduc in pulverem tenuissimum & subtilissimum, tum per incerniculum optimum trajiciendo. Hujus pulveris exiguam quantitatem ex canaliculo pennæ præcisè in vulnus oculi instilla, atque ita relinque per horas 24. succedente tempore eandem tantum aquam sine pulvere prædicto sæpius immitte, lavando & eluendo omnem purulentiam, quæ tamen vel nulla, vel admodum exigua apparebit, & optatus certè finis subsequetur.

Experimentum.

(a) Inter collyria ad suffusionem præcipuus est spiritus vini, ita per se linteolis duplicatis dietim, bis terve vel quater oculo suffuso impositus, continuato ejus usu per integrum mensem, indubiè enim suffusionem detergit & absumit, etiam eam quæ jam planè visum impedit, non tamen neglectis interim quæ fluxionem ab oculis revellant & ad ventrem deturbatam expurgent, cujusmodi sunt pilulæ lucis, vel de succino Cratonis, sæpius ad purgationem adhibitæ.

Observatio.

Vidimus etiam puellam quæ convaluit ab hac passione insufflato aliquoties pulvisculo ex capite felis nigræ perusto parato.

CAP. XXXV.
DE SUGILLATIONE OCULORUM.

Hypospłagma. Macula.

Sugillatio seu hyposphagma, seu oculorum macula est affectus ocularis, in quo sangvinea puncta in quadam parte laborantis oculi conspiciuntur, nimirum in exterioribus tunicis scilicet adnata & cornea, Græci hunc affectum vocant hypopion (non hypopyon; quod supra cap. 31. descriptum est) & hypophthalmion, estque ex genere effusionum, quæ ecchymoses & ecchymomata appellantur, & à quibusdam rubea macula, ab Avicenna verò Altarfati nominatur, quo nomine intelligit punctum sive maculam sangvinolentam ex sangvine recenti rubeo, vel antiquo mortuo in conjunctivam effuso, cujus color vel rubeus est vel subrubens vel nigricans, tumque à quibusdam sangvis mortuus vocitatur.

Hypopion. Hypophthalmion. Altarfati. Sangvis mortuus.

Signa.

Signa sugillationis sunt in propatulo, oculus enim læsus cruentus apparet, ac postmodum livescenti-

bus nigricantibusque maculis conspiciendum se præbet, ipsi verò patienti cuncta objecta rubicunda videntur.

Causæ internæ. Causæ internæ immediatæ sunt vasorum ruptio vel apertio, nimirum venularum vel arteriolarum per exteriores oculorum tunicas extensarum, contingens vel ex nimia vasorum repletione, vel ebullitione à fervore vel incalescentia corporis excedente oriundâ; Externæ. Externæ sunt violentus ictus vel plaga vel contusio oculorum, vel intensa asperitas frigiditasve aëris ambientis, venulas ejusmodi constringendo rumpens, externæ facilè ex relatu ægri percipiuntur, internas scrutinante rationis conjectura assequi oportet.

Prognosis. Prognosis ejus talis est, quod nisi confestim ad curationem properetur, antequam sugillatio recens denigrescat, sangvisque grumescat, difficilimè postmodum discutitur, tardatione enim oculus livescit & denigratur, visumque oppidò obscurat, aliaque symptomata graviora parit, non rarò quoque suppuratur, præcipuè si aliquantulum copiosior sit sangvis subeffusus, fitque perdifficilis curationis.

Curationis scopus. Curationem in plethoricis aggrediuntur venæsectione & purgatione, affectum autem locum ut alios ictus tractant, applicando vel caseum recentem vel sangvinem recentem columbinum illinendo, collectum ab extractis earum pennis tenellis in extremitate sangvine plenis, inveteratæ sugillationi fortiora discutientia applicanda veniunt, uti sunt raphanus, rasura recentis bryoniæ, hysopus, succus chelidonii majoris & similia. In jam nigricantibus valet nucleus juglandis jam rancidus oleosusque commansus, præsertim concurrente adhuc jejunantis saliva, & cum melle subactus, ægro supino per tres horas superligatus, & postmodum reinnovatus, cujusmodi vulgaria etiam tradit.

TEXTUS.

Hyposphagma oculi tollunt summitates hyssopi, aqua simplici coctæ, & in nodulis oculis tepidè applicatæ. Item radix sigilli Salomonis conquassata, oculo partibusque vicinis in forma cataplasmatis apposita. Vulgo sangvinem è plumis columbarum pullorum (a) *expressum calidè oculo indunt.*

(*a*) Imò & aliarum avium nempe palumborum, hirundinum, quam quidam cæteris præferunt.

Ad rubores tollendos utile ovum ad duritiem coctum per medium dissectum oculo per noctem calidè apponere.

CAP. XXXVI.

DE AFFECTIBUS AURIUM, AC PRIMUM DE PHLEGMONE ET ULCERE.

Quantum Creatoris beneficium sit auditus benè valens, ex miseria eorum qui surdi nati sunt, addiscimus, non modò enim nihil

nihil audiunt, ſed etiam omni ſermonis uſu privantur, ac per omnem vitam muti manent, ingens quidem calamitas cœcitas eſt, his tamen opera Dei narrari, & via ſalutis per ſermonem monſtrari poteſt, at ſurdis & mutis nihil horum, neque enim aliis ſuam mentem aperire, vel ab aliis quicquam percipere poſſunt, pejoremq; brutis vitam tranſigunt, ſemper ergò Creatori ſuo homo auditu donatus gratias confiteri debet, pro hoc ingenti dono auditus, eoque libenter verbum & præcepta Dei audire & obedire, cum verò ingratus homo munus ſuum gratitudinis planè omittat, & ne milleſimus quidem inveniatur, qui ſpeciales propter acceptum auditus beneficium Deo gratias agat, propterea absque dubio conſtituti ſunt caſtigatores, nempe variæ ægritudines auditus, admonentes hominem reſipiſcere, & ni hoc faciat, doloroſitate ſuâ temporariâ futuros æternos dolores inferni in memoriam revocant, ingrato & inobedienti peccatori prædeſtinatos.

Sunt autem inter varias auditus auriumque noxas præcipuè iſtæ: nimirum læſiones membranarum auditus, quę facilimè læduntur, ventis, frigore, aquâ, irreptione beſtiolarum, fumis venenatis, & imprimis argenti vivi & arſenici aliisque ab extra lædentibus, intrinſecus autem fiunt læſiones ab humoribus, parientibus inflammationes ac dolores, ſordidaque ulcera, fiſtulas, purulentiam ac graveolentiam, obauditiones ſonitusque incertos, murmura,

ſibilus, tinnitus, gravitatem & tarditatem auditus, ac ſurditatem, verminoſitatem aurium, & circa eas erumpentes parotides, ſunt autem affectus aurium longè difficilioris curationis ocularibus, cùm ob ſitum ac figuram organi, partesque præcipuas ejus abſconditas, tum propter attingentem viciniam cerebri, acutiſſimumque ſenſum auditus, facilimè irritabilem.

De auribus loquitur graviſſimus Hippocrates ſequentibus locis.

Nuper nati infantes habent aures humidas. lib. 3. aph. 24

Auditus hebetatur ab auſtrina conſtitutione. 3. 17

Auſtri auditum hebetant. 3. 5

Aquilonia conſtitutio auditum valentiorem reddit. 3. 17

Gravis auditus eſt ſenibus familiaris. 3. 31

Auditus deficiens in febribus continuis eſt ſignum lethiferum. 4. 49

Auditus obſurdeſcens ſolvitur fluxu ſangvinis per nares. 4. 60

Surditas in febribus ſolvitur bilioſâ dejectione. 4. 28

Bilioſa autem dejectio ſurditate. 3. 28

In acutis febribus non audiens eſt morti proximus. 8. 16

Auris dolor acutus cum febri continuâ valdè periculoſum. lib. 3. præſag. 15

Paritque delirium. 3. 15

Nec non mortem. ibid.

Juniores eo moriuntur intra dies ſeptem. 3. 16

 Senio-

Seniores verò multo tardius. ibid.

Jam institutum nostrum pertractemus

DE PHLEGMONE ET ULCERE AURIUM.

Phlegmone aurium.

AUres non minus ac aliæ partes, quæ nutriuntur à sangvine, inflammationem & suppurationem patiuntur, ejusmodi inflammatio est phlegmone hæc, de qua præsens caput agit, estque affectus acutus semper comitem habens febrem nunc mitiorem, nunc vehementiorem pro majori vel minori inflammatione, quæ si major sit, etiam delirium excitat & mortis periculum.

Solet itaque phlegmone sive inflammatio aurium interiores auris partes occupare, nempe vel eas, quæ auditorii instrumenti compositionem ingrediuntur, vel vicinas, iterumque instrumentales partes afficiens, exteriores saltem apprehendit, vel intimiores, ita ut inflammatio ad nervum usque auditorium pertingat, quæ sollicitè distingvere oportet, quandoquidem tam magnitudine periculi, quàm curationis diversitate admodum differant.

Signa.

Signa diagnostica hujus affectus sunt ejusmodi: patiens in aure affecta percipit dolorem pulsatilem gravitatem, ac tensionem, cum febri & forti arteriarum pulsatione, ac faciei rubore, qui plerunque ad malas & tempora protenditur, tum etiam exactè in aurem introspicienti, interna pars ad lumen tumere & rubere videtur, nisi nimium profunda & abdita sit phlegmone, caputque universum simul est calidum & inflammatum, idque eò magis, si plus ad interiora vergit inflammatio, quanto enim ea intimior est, tanto fortior fit calor, & pulsatio, periculumque majus, ac acerbior dolor.

Causæ.

Causæ hujus affectus sunt: fervor & copia sangvinis cum bilis admixtione, nimia calefactio corporis à sole, vel exercitiis, iracundia, subitanea permutatio ambientis caloris in frigus & vice versâ, & similes.

Prognostica.

Prognosis hujus affectus in hunc modum se habet: quod nimirum in omni aurium vitio gravius periculum impendet, quàm in affectibus oculorum, sicque aurium inflammatio longè periculosior est oculorum inflammatione, idque imprimis in junioribus, & ubi inflammatio profundius inhæret, nervum enim auditorium prehendit, mortemque in junioribus accelerat, antequam phlegmone suppurari queat, nervus enim internam auris superficiem attingens acuta sensilitate præditus vehementem doloris perceptionem efficit, cerebrumque in consensum pertrahit, unde febris incrementem, delirium & mortis discrimen. Si verò dolor diutius protrahatur, abit affectus in suppurationem, juxta Rhasem, qui dicit: *Si per dies tres dolor perduret, nec sedetur, tunc phlegmone ad concoctionem tendit.* Quo ita eveniente dolor minuitur, juxta Hippocratem: *Dum pus fit, major dolor, quàm jam facto:* Tuberculumque phlegmonicum rumpitur, ac ulcus producit.

Potest

Poteſt tamen ulcus aurium pluribus modis obtingere, nimirum vel ob tumorem in auribus disruptum, vel ob abſceſſum, aut ſolutionem continui, aut per acrem catarrhum, acrimonia ſuâ interiores aurium partes exulcerantem, tum quoque per externam injuriam, uti ſunt: caſus, percuſſio, contuſio, alliſio, vulneratio & ſimilia, exulceratio harum partium accerſi poteſt, quibus ulceribus ſi mox poſt eorum ruptionem & apertionem chirurgica manus adhibeatur, levius & facilius curantur, quàm diuturna & diu neglecta.

Curationis ſcopus.

Curationis autem inflammationis ſcopus in eo verſatur, ut protinus ſangvis præmiſſo refrigerante & emolliente clyſtere detrahatur, quam detractionem medici in inferioribus partibus ejusdem lateris, nempe in cubito horâ unâ atque alterâ poſt expulſas à clyſtere fæces non nihil liberaliter celebrant, ad revellendam influxionem ad inflammatam partem, non neglectis etiam aliis revellendi mediis, nimirum cucurbitulis, frictionibus & ligaturis, clyſteribusque, ſi opus ſit, repetitis, à venæſectione, uno atque altero die intermiſſo, etiam ad educendam bilem feſtinant, propinato aliquo cholagogo, uti ſunt infuſum vel extractum rhabarbari, &c. victum præſcribunt tenuem, refrigerantem & humectantem, potumq; hordeatum, interdicto vino & aliis calidis, potui incoquendum mandant ſemen papaveris pro obtundendo dolore & conciliando ſomno, urgentibusque doloribus ad majora ſedativa ipſumque opium deſcendunt, quod etiam obſervant in applicatione topicorum, ut ea eligant, quæ leniunt & non nihil relaxant, cujusmodi eſt albumen ovorum probè concuſſum, cum lacte muliebri tepidum infuſum, nec non aſelli in oleo violaceo vel roſaceo infuſi & expreſſi, cujus expreſſionis oleum itidem tepidum vel ſolum, vel ſubinde cum prioribus mixtum inſtillant, adjiciendo interdum pauxillum aceti, injectisque hisce ſupra aurem affectam lanam mollem commemoratis his intinctam ſuperimponunt, imperando ſimul ſilentium & requiem, nec non omnimodam abſtinentiam à duriori commanſione, dolentem quoque locum fotibus lenientibus & diſcutientibus fovent exempli gratia:

Fomentum.

℞. cimarum malvæ
bismalvæ
ſalicis
lactuc.
violar. an. m. j.
florum ſambuc.
chamæmeli
meliloti
roſar. rub. an. p. j.
ſemin. malvæ
cydon. an. ℥j.

coquantur in lib. ij. aquæ, in decocto madefiat ſpongia, expreſſâque tepente locus foveatur, hisce continuatis aliquantisper adhuc magis digerentia addunt, uti ſunt ficus, ſemen lini & fœnugræci, quibus ſæpius materia omnino reſolvitur, & ſine abſceſſu abit.

In quibusdam tamen materia operam

ram resolutionis eludit, ac ad maturationem tendit, in hoc casu practici maturationem adjuvant appositis maturantibus & suppurativis, cujus sortis est sequens cataplasma:

Cataplasma.

℞. rad. althææ
lilior. albor. an. ℥ſ.
fol. malvæ
bismalvæ
violar. an. m. j.
flor. chamæmel.
melilot. an. p. j.
lilior. alb. p. jſ.
ficuum pingv. n. IV.
decoquantur in ſ. q. aquæ ad tertias, adde farinæ semin. lini
fœnugræc. an. ℥j.
triticeæ ℥iſ.
axungiæ porcinæ
caponis an. ℥j.
butyri majalis ℥ſ.
ol. amygd. amar. q. ſ. f. ſ. a. cataplasma.

Aut fiat cataplasma ex cepis vel ficubus cum axungia porcina mistis & superponatur, donec abscessus rumpatur, qui tunc abstergentibus repurgetur crebrius instillatis, cujusmodi est mel rosatum tepidum, & similia.

TEXTUS.

PHlegmone aurium interna communibus repellentibus curatur: ulcus autem maturantibus.

CAP. XXXVII.
DE FLUXU AURIUM.

Fluxus aurium quid?

FLuxus sive purulentia aurium est ejusmodi affectus, quo ichorosa & purulenta materia, vel etiam sanguis tenuis, pusve aut sanies ex auribus emanat, idque vel continuatim, vel intervallatim, cum odore tetro & astantibus nauseabili. Accidit hic affectus his quibus cerebrum nimiâ humiditate scatet, uti sunt pueruli, quibus etiam perfamiliaris est, adversans tamen naturæ, quæ pro evacuatione cerebri exitum per nares & palatum formavit, unde quoque quotidiè humida excretio educitur, nil verò per aures, excepta paucissima biliosa sorditie amaricante, quæ indies vaporetenus per aures prodit, atque etiam in minima portiuncula materialiter parietibus aurium internis adhærescit.

Causæ.

Causæ effluxus hujus sunt vel superflua mucosaque humiditas cerebri, cujusmodi infantibus propria est, vel vitiosa, catarrhosaque humiditas, membranulas obductas aurium foraminibus erodens, vel abscessus in alterutra aure genitus, qualem observavimus in puella octenni, quæ ante ejus generationem multas recens è farina triticea & butyro coctas cupedias jamjam è sartagine venientes una vice devorarat, ac brevi post in talem apostemationem incidit, & diuturnam purulentiæ ex aure effluxionem, ac omnimodam post erosas dictas membranulas, surditatem, unde constitit quantum officiat auditui copiosa ingestio cujuslibet similacei sine prævia fermentatione pisti vel cocti, absque dubio etiam talia & pejora Israelitis accidissent à suis azymis, nisi ex præcepto Dei herbas amaras simul affatim comedissent, quibus fortassis à bile repur-

repurgati sunt, quæ fortè aliàs ab azymis commota ejusmodi noxas intulisset.

Prognosis.

Prognosis hujus affectus hæc est: quod effluxus aurium purulentus in earum abscessibus neutiquam est cohibendus, nisi velis patienti epilepsiam procurare, sed effluere sinendus, donec ulcus probè sit repurgatum ab omni purulentia, adjuvando repurgationem immissis mundificativis, at ne permittatur ejusmodi emanatio abire in consvetudinem, aliàs dictas membranulas perrodit, & auditum pessundat, atque in fistulam abit nunquam sanabilem; quamvis quidam glorientur se curasse effluxionem saniei ex auribus, quæ jam per aliquot annos durasset, in inveteratâ enim emanatione frustra adhibentur medicamenta, præsertim si exiens sanies mali est coloris, & fœtidi odoris, à latente enim apostemate profundo & diuturno eam provenire ominandum est, sanies verò recens effluens albi coloris, quam præcessit dolor capitis, & sensuum perturbatio, quæ etiam cum erumpente sanie mox quiescunt, boni indicii est, & brevis sanationis signum.

Curationem ipse satis compendiosè proponit noster

TEXTUS.

IN fluxu aurium perpetuo inq; colluvie laudatur urina puerorum destillata, immissa in aurem guttis aliquot, etiam usque ad decem; relinquitur immissa urina aliquandiu (manè quotidie ventriculo jejuno) postea inclinato capite denuò emittitur.

In hoc casu necessariæ sunt purgationes capitis, vel ex medicamentis communibus vel pilulis, vel etiam ex panchymagogo vegetabili. Item specifico purgante Paracelsi. Datur præterea decoctum guajaci pro potu.

In pueris, qui propter humiditatem potissimum huic morbo obnoxii sunt, non deproperandum ad curam, sed malum ætati crescenti relinquendum; exemplum habui in Knidii filia.

CAP. XXXVIII.
DE VERMIBUS AURIUM.

VErmiculos auribus innasci posse nihil novi est, quanquam perrarò hoc fiat, ac contra naturam aurium sit, quibus perpetuò biliosæ sordes insunt, admodum amaricantes, ac ideò generationem vermium putrefactionemque inhibentes, nisi nimium aures sordescant ab exulceratione & purulentia, tum enim quoque putredo & vermiculatio sequi possunt.

Foris autem crebrius irreptant vermiculi, nimirum pulices, ac aliud quoddam genus vermium coloris punicei, ac longitudine ungvem digiti æquantium, atque in extremitate caudæ duas velut falculas habentium, isti oblongi vermiculi vulgares sunt, in hortis & agris reptando errantes, putridisque lignis & circa

vitium

vitium antiquarum radices, nec non in cespitibus nascentes, quos vulgo vermes auriculares appellant.

Causæ. Causa nascentium in auribus vermiculorum est putrefactio ex sordida exulceratione. Irreptatio verò à foris planè casualis est, pulices enim hinc inde saltantes interdum casu insiliunt, ac postmodum in aure vagando ingentem strepitum aures percipere faciunt, auriculares autem vermes interdum dormientibus super virescentibus cespitibus in somno auribus irreptant, sicuti naturaliter foraminibus irrepunt, ac crebri in deciduis pomis, quæ foraminula à propriis vermibus exesa habent, inveniuntur, & ubicunque irrepserint, postea intus manent, suumque hospitium, si res manducabilis sit, ut poma, pyra &c. pro cibo arrodunt, atque ita etiam in auribus se gerere dicuntur, hactenus quidem talem patientem nondum vidimus, vulgus autem narrat periculosissimos homini istos vermiculos esse auribus jam per somnum ingressos, locum enim suæ hospitationis ab eo continuò arrodi, atque etiam cacationis conspurcatione impurari, donec ad mortem ægrum deducant, nisi maturè vermiculus extrahatur.

Curatio. Curatio vermiculationis putridæ fit per remedia præcedentis capitis, foris autem ingressi vermiculi extrahi debent, & quidem si pulices sunt, ajunt eos statim adhærescere naturaliter indito auribus fasciculo è pilis caninis, & sic extrahi, alii autem enecantur succo absynthii, vel mentastri, vel foliorum persicorum vel similium, imprimis si ejusmodi succus aliquandiu prius coquatur cum vulgari argento vivo, atque etiam aliquid aloë addatur, ac postmodum tepidè instilletur, enecati possunt deinde auriscalpio extrahi.

TEXTUS.

In vermibus aurium tum enecandis tum extrahendis, quemadmodum etiam in vermibus narium & cerebri præstat unguentum ex axungia capi & oleo coryli cum pauxillo mercurii præcipitati, vel mercurii dulcis mistum (granis duobus ne fiat eschara) & in orificio aurium cum bombace positum.

CAP. XXXIX.
DE DOLORE AURIUM.

Otalgia sive dolor aurium est tristis sensatio auris (uti loqvuntur methodici) à contraria derepente & violenter simul & vehementer imprimente facta, cujus recensent quinque species, nempe *gravem*, *tensivum*, *stimulantem*, *punctorium* & *pulsatilem*. Videntur tamen hæ species omnes & qualescunque adhuc inveniri possent, ferè simul in atroci dolore concurrere, ita ut simul & semel dolor immensè gravis, pungens, lancinans pulsansque excruciet, idque tam excessivâ acerbitate, ut ægrum sæpè in periculum vitæ præcipitet, quod etiam Hippocrates testatur in præsag.

ſag. inquiens: *Auris dolor acutus cum febre non intermittente, vehementique, grave periculum minatur, nam & mentem turbat, & hominem rapit.*

Locuti quidem ſumus paulò ante cap. 36. de dolore aurium, ſed qui fit à phlegmone, quæ nunquam eſt ſine dolore, at hic dolor poteſt absque phlegmone eſſe.

Cauſæ.

Cauſæ doloris ſunt vel temperamentum bilioſum, vel lympha acrior membranulas vellicans, item nimia calefactio capitis vel à fervore ſolis, vel corporis exercitiis, vel repentinâ mutatione caloris in frigus & vice versâ, unde ſæpe vehementiſſimi catarrhi excitantur, ac dolores intolerabiles in nerveis vel membraneis partibus.

Prognoſis.

Prognoſis hujus affectus eſt ejusmodi, quod dolor aurium vehemens in junioribus valdè periculoſus ſit, cerebrum enim facilè in conſenſum trahit, & graviſſima ſymptomata excitat, nempe internum eryſipelas, delirium, convulſionem & mortem, ſolentque increbreſcente hoc affectu interire, antequam ſuppurationem inducat, ſeniores autem cum tam vehementi inflammatione non corripiantur, diutius morbum ſuſtinent, unde apud illos dolor aurium magis in ſuppurationem abit.

Curatio.

Curatio doloris aurium pro diverſitate cauſarum inſtituenda eſt, in cauſa enim calida eadem ferè remedia conveniunt, quæ ſupra cap. 36. ad inflammationem aurium conſcripta ſunt: ubi verò malum à frigiditate ortum trahit, nimirum vel à frigida intemperie, vel inſpiratâ aurâ gelida ab afflatu ventorum, vel ſubitaneâ commutatione ambientis, vel influxu aquæ frigidæ, aqua illapſa inclinato capite rurſus effluere ſinatur, vel per calamum ipſa, aurave inflata exſugatur. Membranæ verò perfrigeratæ adhibitis calefacientibus iterum calefiant, cujusmodi ſequens eſt: accipiatur parvus orbis panis jam jam è clibano extractus & excoctus, cui impiſtum eſt cuminum, fiat in latere ipſius foramen, in quod infundatur ſpiritus vini, ac ſubitò ita calens auri infirmæ admoveatur, interjecto tamen aliquo lineo circulo, ne fervens panis cutem immediatè attingat, foramen autem laborantis auris foramen panis quaſi ſubintret, & ita per aliquod temporis ſpatium calens panis ad aurem teneatur. Vel inſtillentur olea calida, nimirum ol. laurinum, de caſtoreo, liliorum albor. rutaceum & ſimilia invicem mixta, mixturæque aliquot guttulæ tepidè indantur. Poteſt etiam aſſumptâ recenti theriacâ ſudatio in lecto inſtitui.

TEXTUS.

IN doloribus aurium folia nicotianæ viridia, vel etiam exſiccata, ſed iterum humectata mirificè proſunt.

Dd CAP.

CAP. XL.

DE TINNITU, SONITU, STREPITU ET SIBILO AURIUM, Germ. Sausen und Klingen der Ohren.

Tinnitus aurium quid?

FRequens & vulgaris affectus est tinnitus aurium, in quo aures intra seipsas plenæ sunt sono, ac tantoperè sonant, ut externus aliis audibilis sonus, vel planè non vel admodum difficulter percipiatur, sed ab illo sono spurio intra aures stridente repercutiatur, vocatur hæc passio quidem diversis nominibus nimirum strepitus, sibilus, sonitusve, est tamen una & eadem affectio auditum aliter atque aliter afficiens, ita ut nunc quasi sonus murmurum aquarum, jam follium fabrilium, modò nolarum vel tintinnabulorum, rotarum ab aquis in molendinis versarum, papyri in laceratione jam versantis, vel cicadarum in pratis strepentium audiatur.

Strepitus, sonitus, sibilus.

Causæ.

Causas hujus infirmitatis medici complures statuunt esse flatulentos spiritus inter membranam foramini auditorio obtensam, à nervo auditorio ortam, & inter piam matrem, quæ ab invicem incude officulo sint disjunctæ, congestos ac inclusos, vel tenues & siccos vapores ex epate, ventriculo, atque aliis partibus eò delatos: vel humores crassos ac lentos, foramina aurium obstruentes; vel crebriores crapulas vinique meracioris ingurgitationes, violentas & crebras vomitiones, aquam foraminibus aurium illapsam, capitis percussionem & similes. Verum multis aliis hæ rationes non satisfaciunt, quidamque ex eis causam præcipuam esse absconditam & imperscrutabilem arbitrantur. Si tamen probè eos consideremus, qui hoc affectu laborant, invenimus majori eos parte debiles ac calore naturali deficientes, neque id solum in hoc affectu, verùm quoque in aliis, nimirum in visus debilitate &c. quibus semper debiles & senes multum hallucinantur, unde conjiciendum est, in ejusmodi debilibus spirituum esse defectum, ac contra in robustis plenam eorum adesse copiam, adeò ut totius corporis cutem & tunicas à spiritibus tensas, & à rugis explanatas servari in robustis & viridi ætate constitutis verisimile sit, cum verò eædem partes quæ antea extendebantur, turgebant, & luminoso colore veluti splendebant, in senibus, exhaustis & debilibus concidant, conniveant, corrugentur & collabantur, id fieri ob defectum spirituum arbitrandum est, idemque contingere auditui, quòd autem debilescens auditus mox peregrinos sonitus edat, hinc fieri putamus, quod in debilitate spiritus dissipentur, & partim priora sua spacia relinquant vacua, cum autem vacuum non possit esse, ideo mox externus aër frigidus in eorum locum subintrat, ingressu autem suo ad pauciores etiamnum residuos spiritus quasi allidat, quæ collisio quamvis imperceptibilis videri possit, nihilominus auditui acutissimo sensu prædito sub certâ sonorum differentia audibilis fit. Hujus contingentiæ

gentiæ poteſt eſſe exemplum hypocauſtum optimè calefactum hyberno tempore, in quo commoranti ſi alicubi foraminulum ſit, per quod ingredi poſſit aër frigidus, non magnopere moleſta videtur ejusmodi frigida inſpiratio per dictum foramen, eò quod calor intus per hypocauſtum extenſus & diffuſus frigidum aërem repercutit, ejusque parum per foramen illud admittit, at ſi calor hypocauſti debilis eſt, tunc per idem foraminulum permoleſta frigida inſpiratio intus percipitur, quia calor antea extenſus cedit & relinquit ſpacia vacua, ita mox in ejus locum aër frigidus intrat, ita ut ejus inflatio aliquantulum impetuoſa admotâ foramini manu ſentiatur.

Progno-ſis.

Prognoſin quod attinet, tinnitus aurium recens incipiens facilius ſanari poteſt inveterato & chronico, qui medicamentis difficulter cedit, imprimis ab affectione hypochondriaca vel lue venerea proſapiam ducens, in ſenibus autem medelam non recipit, & ſi admodum fortis ſit, debilitatem cerebri denunciat, metumque alicujus gravioris affectus; diuturnus aurium tinnitus à pituitoſa cerebri conſtitutione dependens in ſurditatem terminari ſolet, atque obſtructionem auditorii meatus; ab ictu capitis proveniens curationem non admittit.

Jam remedia percipiamus, quæ docet adhibere

TEXTUS.

IN tinnitu præſtat vapor abſinthii & verbenæ ex lacte, ut:

Deco-ctum præſtans.

℞. abſynthii crudi m. j. decoque in lacte vaccino, poſtea per tritorium, quod commodè orificium ollæ iſtius decocti claudat, immittatur vapor decocti adhuc ferventis in aurem, abſterſâ aure & purgatâ geſtetur goſſypium, quod aliquandiu cum moſcho fuit conjunctum (moſchus nimirum capiti amicus, imprimis viris, mulieribus verò ratione uteri minus tutus.)

In tinnitu, ſonitu, ſtrepitu, ſibilo multum præſtat panis recens coctus minor, ſtatim ex clibano ſumptus, & inferiore cruſta ablatâ, immiſſoque ſpiritu vini (a) *bono, ſi ad aurem applicetur (interjecto circulo lineo craſſiore ad evitandam partis exuſtionem) ut vapor ille intrò recipi poſſit.*

NB. *Continuetur curatio, donec cedat malum.*

Experi-mentum.

(a) Idem remedium etiam valet ad quartanam videlicet applicatio ejusmodi orbis panis calentis jam jam è furno extracti in inferiori cruſta foraminati, & infuſo in illud foramen ſpiritu vini, umbilico ſuppoſiti eo modo, ut umbilicus velut ſubintret iſtud foramen. Optimè etiam convenit oleum Philoſophorum aliquot guttis inſtillatum.

Poſſunt etiam adhiberi ſternutatoria præmiſſis univerſalibus.

In obauditione & fluctuatione, ſi huic remedio cedere nolit, immittantur auri olei amygdala-

rum amararum guttæ duæ vel tres, quæ postmodum emittantur: ab oleo juniperi abstinendum.

Post universalia instituantur fotus, præsertim ex corroborantibus caput, qualis est decoctum absynthii & verbenæ in lacte, vel etiam cum pane calente cum & sine spiritu vini (si affectus lenior) foris ut antea applicatio. Tandem si non solvatur in B. immittatur in aurem turunda ex radice raphani affabrè sculptâ, & per dies aliquot in spiritu vini macerata, ac in B. inter sudandum in aurem immissa. Si neque hoc modo solvatur, eadem turunda tandem maceretur in oleo fœniculi stillatitio, & eodem modo in balneis usurpetur. Auri instilletur sæpè oleum carvi & illinatur post aures.

CAP. XLI.
DE SURDITATE, Germ. Taubheit.

Auditus imminutus & interceptus.

AUditus pariter ut aliorum sensuum functiones sæpissimè læditur, idque duplici modo, nimirum vel imminutione, vel totali interceptione, imminutio ejus vocatur gravis auditus, eoque affecti surdastri nominantur, nec non subsurdi, qui videlicet sonos & verba summissâ voce prolata penitus non audiunt, vel saltem confusè absque perceptione differentiarum significativarum, fortiores autem voces etiam difficulter distingvunt, nec alloquentes intelligunt nisi forti inclamatione in aures. Integra verò ablatio & interceptio auditus surditas appellitatur, quam patientes omnino surdi sunt, nec ullo clamore aliquid percipere queunt.

Causæ.

Causæ hujus affectus sunt: vel innatus defectus instrumenti auditorii; vel aër crassus & humidus, qualis generatur ab austrina constitutione, ac in regionibus uliginosis, uti in Belgio solemne est, ac proinde gravis auditus vocabatur olim: auris Batava. In ejusmodi enim locis & ab austrinis ventis diu flantibus generatur aër crassus, turbidus & nebulosus, non modo in regione aëris, verùm etiam in interna auditus cavitate, qui debiles sonos repercutit non aliter ac fumus in tali aëris constitutione ab igne focorum ascendens in fastigiis caminorum ab externo spisso & humido aëre repercutitur, ita ut talis repercussio fumi sit certum instantis pluviosæ tempestatis signum, indicetque spacia aëris vapore aquoso jam esse repleta, nec alios vapores, ut est fumus, in se suscipere posse; item vapores crassi & pituitosi à malo victu & diætæ erroribus cerebro communicati, biliosi quoque vapores auditum solent obstruere, uti in biliosis febribus sæpe contingit, quòd patientes vel nihil vel difficulter audiant; item cerebri intemperies vel connata vel ascititia, læsioque in illa parte, ubi nervi auditorii oriuntur.

Debilescens quoq; calor naturalis vel à senectute, vel morbis, humores, sangvinem & spiritus depopulanti-

lantibus, ſpiritibus enim ſenſim deficientibus eorum locum externus aër frigidus ſubit, ac cavitatem opplet, humidis vaporibus corporis immixtus, atque ita ambo ſpiſſum aërem conſtituunt, quem ſoni externi transvibrare opus habent; ſi velint intrare, non ergò niſi fortes permeant, debiles verò diffluunt remorati. Externa quoque violentia ut ſunt ictus, caſus, alliſio, percuſſio circa auditorias partes contingens, item immanes fragores repentini, quales majora tormenta bellica, tonitruaque cominus edere ſolent, facilè ſuâ violenta commotione aëris aliquid lædunt, ſolutionemque continui inferunt, quemadmodum etiam diſploſa tormenta propinquas feneſtras concutiendo diſſilire faciunt, ab ejusmodi enim violentia interdum fiunt grumi ſanguinis, nec non abſceſſus, ſordesque relinqvunt aurium foramina obſtruentes.

Prognoſtica.

Prognoſis ſurditatis & ſurdaſtritatis in hunc modum inſtituitur: quod nimirum ſurditas nativa, curationem non agnoſcit, nimium etiam inveterata pariter incurabilis eſt, quamvis exempla ſint quorundam curatorum, qui per multos annos ſurdi fuerant, raro enim id contingit, multoque plures ſunt, quibus fruſtra adhibentur remedia: ſurditas verò in febribus contingens, cum morbo plerunque abit, ſed malum eſt ſignum, mortisque utplurimum prænuncium; omnis auditus gravitas ſi non brevi diſcutiatur, cum tempore increbreſcit, & plerunque tandem in integram ſurditatem abit. Ea tamen, quæ modò gravior, modò levior eſt, facilius curatur, cum ab humore mobili dependeat, qui educi poſſit, at ſi membrana tympani ſit eroſa vel rupta, vel cicatricem ſuperſtitem nacta, immedicabilis fit ſurditas.

Curationis ſcopus.

Curatio juxta diverſitatem cauſarum variat, præmittendo tamen ſemper univerſalia, nempe mundificationem corporis, capitisque expurgationem, poſtmodum verò applicando ſpecifica convenientia, de quibus jam agit

TEXTUS.

Specifica.

AD ſurditatem & tinnitum valent ſucci raphani, pingvedo angvillæ, axungia talpæ, oleum amygdalarum amararum, pingvedo ſerpentis, ſuccus expreſſus ex cepa, imbutâ ſpiritu vini, & ſub cineribus coctâ.

Experimentum.

Item ℞. cepam magnam rubram in medio cavatam, cujus cavitatem reple oleo rutæ, addendo pulveris cyperi, baccarum lauri, aniſi, cumini ana ℥j. caſtorei pulveriſati ℨſ. bulliant omnia ſuper prunas ardentes, poſtea exprimantur, ſerventur in fiola, de qua ſtillentur aliquot guttæ in aures manè & veſperi, claudendo eas cottone moſchato.

Aliud.

In ſurditate non connata præmiſſis univerſalibus mirabiliter operatur eſſentia fellis humani (a) *cum ſpiritu vini extracta (diu*

durat) & simili ratione cum turundis raphani inter sudandum applicata: tamen à proprietate innata in hoc casu præstat fel perdicum, si cum oleo succini albi ana mixtum in aures guttatim immittatur (dosis guttæ iij. IV. ad plurimum) hæc verò aliquoties sunt repetenda.

(a) Imò nostro judicio quodlibet fel eandem virtutem præstat, quidam habent experimentum ex quatuor fellibus commistis, quo curatos esse multos ajunt, qui planè surdi fuerint, componendum in hunc modum:

Aliud.

℞. sequentia quatuor fella, nempe piscis trutæ, angvillæ, leporis & corvi, impone ea ollulæ devitreatæ novæ, superfunde spiritum vini ad eminentiam trium vel quatuor digitorum, obtege ollulam operculo, illudque superlutabis, tum appositam igni bullire permitte donec semel vel bis recitari possit oratio Dominica, tum remove ab igni, ac frigefieri sine. Hujus liquoris tres vel quatuor guttulas è canaliculo pennæ in aurem infirmam instilla, patiens recumbat super scamno, aure affectâ sursum versâ, & si primâ vice non curetur, instillatio repetatur. Hoc experimentum quidem ita se habet, at si quis alia fella sumpturus esset loco horum, absque dubio eundem effectum esset consequuturus. Pariter si Author loco fellis humani aliquod horum acciperet, idem eo præstitum iri non dubitamus, est enim utrinque par ratio nempe essentia fellis per spiritum vini extracta.

Aliud.

Expertissimum quoque medicamentum est aqua illa sive liquor destillatus ex melle & formicis, cujus confectio infra de atrophia ab Authore docetur, guttatim auri affectæ instillata.

CAP. XLII.
DE PAROTIDE, Germ. Ohrenmitzel.

Parotis quid?

Parotis est tumor pone aures, estque ex genere inflammationum, quæ glandulis circa aures affectis fiunt, ac bifariam sive duplici modo contingit, primò per motum criticum, quando natura materiam morbificam præsertim in febribus expellit per viam crisis, secundò per rationem symptomatis, uti fit in peste, ubi materia maligna sursum ad molles & laxas partes aurium glandulosas movetur: de parotide pestilenti dicetur suo loco in capite de peste, hic autem de vulgari non adeò maligna sermo est, quæ quidem ex se ægro non infert mortem, ob sæva tamen symptomata, quæ comitantur febrem acutam, cum periculo juncta est, accidit quidem interdum citra febrem, in se ipsa tamen inflammationem excitat, quæ febris dici potest. Erumpit enim pone aures in tumorem prædurum, qui die tertio rubere incipit, cum inflammatione & dolore capitis, hic affectus potissimum obtingit junioribus adolescentulis, qui annum ætatis 24. nondum attigerunt, atque in eis suppuratur, & evanescit.

Causæ,

Cauſam parotidum medici ſtatuunt eſſe ſangvinem vitioſum ferventem in venis capitis abundantem, quem natura ſegreget ad aurium partes glanduloſas; in pueris quidem advertimus, ex ſuperfluo nutrimento eas utplurimum provenire, atque à natura protrudi, inſtar ſuperflui gummi ex arboribus, in his nimirum, qui temperamenti ſunt ſangvinei, qui enim maximè phlegmatici ſunt, non admodum eis pertentantur, ſed potius tumoribus phlegmaticis videlicet ſtrumis, ſcrophulis &c.

Prognoſtica,

Prognoſticon ejus eſt quod inter bubones parotis maximè difficulter rumpitur, apertio quoque per ferrum ipſi non eſt adjumento, ſed debet per aliquod maturativum emollificari & rumpi; Ejusmodi maturativum fit optimum, ſi gummi opopanacis in aceto coquatur, per pannum exprimatur, coquendoque rurſus inſpiſſetur ad gummi conſiſtentiam, cujus accipe ℥ſ. olei Philoſophorum rectificati ℥j. colliqueſcant invicem ſuper prunis, hujus recipe q. ſ. & parotidi ſuperimpone, donec aperiatur. Quædam parotides ſunt valdè malignæ & epidemicæ, & accelerationem curationis & apertionis poſtulant, quædam verò criticæ, & admodum periculoſæ, ſi intro redeant, niſi enim alvi profluvium vel notabilis aliqua eductio fiat, mortem inferunt.

Curatio,

Curatio earum vulgariter inſtituitur per venæſectionem & purgationem, at inconvenienter, purgatio enim intrò trahit, quod contra naturæ motum fit, quæ materiam in parotide contentam conjunctim expellere nititur, atque ideò in unum locum congeſſit, debet ergò motus naturæ juvari expellentibus, nimirum ſodoriferis ac maturativis abſceſſui ſuperpoſitis, licet parotis non adeò ſit maligna, nihilominus enim nihil boni in ſe continet, ſed contenta naturæ moleſta ac ad expulſionem proſcripta.

Si parotis nimis profundè deliteſcat, commodè teſte Aetio affiguntur cucurbitulæ, ut motus naturæ foras tendens promoveatur.

Eadem ferè Author brevibus complectitur, commendans ad expulſionem oleum guajaci ſive ſpiritum ejus vel tartari, quæ intro aſſumpta, conatum naturæ expulſivum fortiter adjuvant, reliqua clarè tradit

TEXTUS.

IN parotide oleum fœtidum guajaci vel tartari juvat, ſi adeſt exulceratio (a) *mollificetur locus, quo facto inſpergatur pulvere menthæ* (*ulcere rupto*) *& ulcus ſæpius eluatur aquâ menthæ, adhibito emplaſtro convenienti, quale eſt diaſulphuris.*

(a) I. e. ſi tendit ad ſuppurationem, malacticum maturativum imponatur, ruptoque ulceri mundificantia adhibeantur, poſtea incarnetur.

CAP.

CAP. XLIII.

DE AFFECTIBUS NARIUM ET PRIMO DE OZÆNA.

Utilitas narium.

NAres multum usum commodumque corpori humano afferunt, per eas enim solas omnes rerum odores intrant,& olfactui communicantur, excrementa verò cerebri tanquam per canales inde emanant, triplicique modo nempe per ordinarium mucum, coryzam & sternutationem emittuntur, superfluum etiam sangvinem Natura sæpissimè ad nares velut epistomium mittit, ac exstillare sinit, præcipuum autem emolumentum eo præbent, quod pro anthliâ spiritus vitæ inserviunt, respirationemque hauriunt & fuligines efflant, quod etiam munus oris est, verùm eo inter edendum & loquendum occupato necessariò nares ipsi succenturiantur, ut taceamus usum loquelæ, in qua formanda nares concurrunt, ita ut absque earum interventu literæ m & n pronuntiari nequeant,pro quibus aliisque innumeris beneficiis Creatorem nostrum immensè beneficum & benignum indesinenter laudare, humilimasque gratias ipsi confiteri convenit. Quum autem proh dolor pars hominum major in hisce debitum suum non persolvant, jure merito etiam nares suos castigatores nimirum peculiares affectus patiuntur, quos in sequentibus recensebimus.

Horum quoque Cathedrarum Medicarum Princeps mentionem facit in sequentibus dictitatis:

Nares naturâ humidiores valetudinem minus prosperam arguunt. lib 6. aph.2

Narium humiditas est affectus Senectutis. 3. 31

Nec non destillationes. 3. 31

Post hyemem australem, pluviosam & clementem, ver autem siccum & aquilonium senibus catharri perniciosi fiunt. 3. 12

Post æstatem siccam & aquiloniam, atque autumnum pluviosum & australem gravedines ad hyemem contingunt. 3. 13

Ab autumno aquilonio & sicco fiunt gravedines diuturnæ. 3. 14

Gravedo est affectus vernalis. 3. 20

Nec non hyemis. 3. 23

In valdè senibus gravedo non concoquitur. 2. 40

Mulieres naribus percipientes suffitum subter undique obtectis vestibus suis factum fœcundæ sunt. 5. 59

Perversio nasi in febre continuâ est signum lethale. 4. 49

Nec non nares acutæ. lib.1.præsag.2

Et si nasus torquetur. 1. 8

Ex naribus spiritus frigidus prodiens est admodum lethalis. 1. 20

In præcordiis tumidis sangvis inter primos circuitus è naribus fluens non mediocri præsidio est. 1. 28

Sangvinis fluor è naribus contingere solet in capitis dolore vehemente febrili ad diem vigesimum durante. 3. 13

Præci-

Præcipuè in junioribus triginta quinque annis, temporibusque & fronte dolentibus. 3. 14

Jam institutum prosequamur differentes

DE ULCERIBUS NARIUM ET OZÆNA.

Ozæna.

OZæna est ulcus sordidum, putridumque ac vetustum jam factum, at incipiens exulceratio in naribus speciale nomen non habet, quamvis sæpe occurrat, neglectum enim brevi ex affluentibus sordibus narium incrementum sumit, ac ulcus sordidum factum postea nomen ozænæ retinet.

Causæ.

Recens ac simplex exulceratio excitatur vel à causis internis nempe catarrhosa affluxione in nares salsedine suâ subjectam cutem erodente, ac postmodum exulcerari pergente, vel ab ebullitione sangvinis abscessum vel tuberculum in naribus pariente, quod suppuratum ruptumve ulcus efficit; vel externis nimirum à vulnere vel contusione in puris generationem abiente.

Signa.

Dignoscitur utrunque ex eo quod levis & incipiens exulceratio non admodum dolorifica est, ac sicciori crustula subnigricante obducta, quæ nisi vi revellatur, sæpè exarescere pergit, ac sponte persanatur, at violentius attacta, vel detracta sangvinis non nil exsudat, ac ab emunctione narium valentiori non rarò unà exturbatur, ubi mox spissior crusta subnascitur, ac incuriè habita tandem indies depravatur, donec in ozænam mutetur, quæ ulcus est priori dolorosius, ac crustâ humidiori & sordidiori, exhalans graveolentiam, adeò, ut etiam mucum reddat graveolentem ac tetrum, anhelitus quoque ægri non modò astantibus, sed & ipsi ægro abominabilis & molestus fit.

Prognosis.

Prognosis hujus affectus ejusmodi est, quod quælibet exulceratio narium ad deteriorationem proclivis est ob continuum affluxum muci, humiditatem catarrhalem, quæ in tali occasione citius eò fertur, unde facilè ulcus fit serpens & suffodiens, interdum narium pinnas interstitiumve, vel ipsa nonnunquam tenellula nasi ossa corrumpens exedensque, ac putrefactiva exesione aliquando palatum perrodit, imprimis si putrefactivus morbus concurrat, uti sunt morbus Gallicus, lepra, psora vel cancer, quibus præsentibus confirmatisque omnia adhibita remedia eludit, donec complicati affectus extirpentur.

Cæteroquin perfectè curari poterit modo, quem docet

TEXTUS.

IN ozænis & reliquis fœtidis ulceribus præmissis universalibus mundificantia primum necessaria, postea consolidantia. Mundificantia sunt aquæ abstergentes, qualis est aqua aluminis ex arena sine spiritibus è cucurbita terrea simpliciter per alembicum destillata, & aqua plantaginis, in qua aliquid de mercurio dulci dissolutum fuerit, & similia.

Aqua viridis Plateri.

Deinde præstans est aqua viridis ex auripigmento confecta, quam ex aliis Platerus habet in curatione doloris, quæ recipit æruginis æris ʒj. auripigmenti ʒiß. terantur subtilissime, & coque in vini albi ℥iiij. ad consumptionem partis mediæ, ubi refrixerint, adde aquæ rosarum & solani an. ʒij.

Aqua viridis Hartmanni.

Aqua viridis Hartmanni.

Præstantior alia est aqua viridis mihi usitata, quæ non tantùm in ozænis, sed in omnibus ulceribus fœtidis narium, palati, uvulæ, gingivarum, linguæ &c. mirificè valet, estque talis:

℞. mellis rosati ʒij.
sulphuris vivi
aluminis crudi
æruginis æris an. ʒj.
albi græci
comarum sabinæ an. ʒß.
sambuci ʒj.
fol. hyperici
rorismarini
rutæ
plantaginis
salviæ
pulegii an. m. ß.

Hæc coque in vini & aquæ ℔ij. ad consumptionem digiti transversi unius (in aphthis puerorum temperetur aquâ tabaci & solani ana, secus nimirum acrior est) nota: ærugo æris non simul coquatur, sed in fine addatur & relinquatur, donec refrixerit, postea coletur & servetur usui, cujus cochlear calefiat supra candelam, postea cum penicillo eandem aquam intincto tangatur locus exulceratus.

In fœtidis ulceribus palati, faucium, uvulæ, immittatur aqua hæc cum stupis: mirabiliter non tantùm mundificat, sed insuper etiam consolidat, imprimis ulcera palati & faucium ex lue venereâ orta.

Mirabilis quoque est in scorbuto oris (interdum applicetur cum gossypio vel stupis, ne noctu deglutiatur propter æruginem) pro gargarismate multum valet decoctum veronicæ & mellis in aqua simplici, vel decocto saturejæ in vino.

Consolidantia sunt præter illam aquam viridem posteriorem, quæ maximè ad consolidationem facit, præsertim in ozænis.

1. Præstantissimum est quod reperitur apud Rondeletium titulo de ozænis, ad quod

Trochisci consolidantes.

℞. ladani puri
hypocistidis
mastic.
myrrhæ rubeæ an. ʒiij.
styracis calamitæ
corticum thuris
sandarachæ
auripigmenti rub. an. ʒij.

(Rondeletius habet ʒiij. sed improbo)

probo) excipiantur omnia terebinthina, & fiant trochiſci, quibus fumigetur in cubiculo ſerò & manè. Optimum etiam eſt iis parare candelas cum cera rubra (propter cinabrium, quod in cera rubra) & fumum, qui ex candelis ſuccenſis in loco anguſtiori colligitur, excipere.

Trochiſci conſolidantes.

Decoctum.

2. *Eſt decoctum myrrhæ & olibani an. ℥iſ. in vini & aceti an. ℔ij. & in petiis (de ſyndone) aliquoties calidè applicatum.*

CAP. XLIV.

DE ERYSIPELATE NARIUM.

Eryſipelas naſi.

ERyſipelas narium ſive exterioris partis naſi eſt inflammatio ejusdem cum ſplendente rubedine, uti aliàs eryſipelas ſolet apparere.

Cauſa.

Cauſa eryſipelatis hujus eſt ebullitio ſangvinis biliosa, imò eædem quæ eryſipelas in aliis corporis partibus producunt, illud etiam in naſo generare poſſunt, ideòque heic multa de eo verba facere nolumus, ſed ſuperſedebimus, donec cum Authore ad ejus communiorem ſedem devenerimus.

Gutta roſacea.

Huc pertinet etiam vulgaris illa rubedo naſi quam guttam roſaceam vocant, quæ integrum naſum veluti tuberculatum, & inſtar panni ſcarlati rubrum reddit, rubedo autem ejusmodi exteriori cuticulæ non adhæret, ſed interiores carnis & cutis partes occupat, adeò ut quosdam inſigniter deceperit, qui ſibi perſvaſerant, ſi liquore aliquo cauſtico exteriorem cuticulam abſumerent, aliam novam legitimè coloratam ſuccreturam, facto autem periculo ſuæ opinionis vanitatem deprehenderunt, & quod rubedo illa in carne firmiter adhæreat, nec medicaminibus cedat, ſed curam tantum modò ſuſcipiat palliativam. Eryſipelatis remedia fideliter deſcribit

TEXTUS.

E*Ryſipelata narium communi more inſtar eryſipelatum cæterorum reſtingvuntur.*

Specificum.

Specificum (a) *eſt menſtruum virginis in aceto deſtillato roſaceo diſſolutum, & in petiis rubris calidè applicatum, præſertim ſi ſudores moveantur.*

(a) Eryſipelas quoque optimè debellat lixivium forte cum æquali parte olei roſacei miſtum, & aliquoties illitum, item ſambucinum rob inſtar linimenti inungatur.

Experimentum.

Ad guttam verò roſaceam valet experimentum Matthioli ſequens ſæpius probatum:

℞. camphoræ
ſulphuris vivi an. ʒj.
myrrhæ
thuris an. ℥ſ.
aquar. fragorum
roſarum albarum
ſcrophulariæ an. ℥v.

inſolentur in vaſe vitreo optimè clauſo per 10. ☉☉. vel amplius, poſtea in M. B. deſtilla, qua facies in die ſæpius abluatur.

Aliud. Vel ℞. ceruss. albissimæ ʒiij.
lythargyrii argenti ʒj.
camphoræ ℈ij.
aquarum nymphææ
solani
fabarum an. ℥iij.
aceti albi ʒij.
resideant horis 6. filtrataque servetur, qua facies bis & ter dietim madefiat.

Potiora autem guttæ rosaceæ remedia petuntur ab his, quæ naturam obtinent cutem humanam albificandi, tenuem, mollem, delicatam & emaculatam reddendi, extrahendo nimirum ex ea id quod ipsam obscurat, & opacat, cujusmodi sunt: aquæ destillatæ è floribus fabarum, ranunculo, stercore humano & vaccino, sigillo Salomonis &c. quibus facies sæpius lavatur, & sponte resiccari finitur; sequens autem à Paracelso ad hanc intentionem in specie commendatur: ℞. albumina decem ovorum ad duritiem coctorum, calcis sive pulveris testarum ovorum uncias sex, ex his commixtis destilla aquam, urgendo in fine ignem, quò humiditas è testis omnis propellatur, egressam aquam denuò relictis fecibus superfunde, & secundâ vice ab eis destilla, huic aquæ rectificatæ impone foliorum argenti, cerussæ, cinerum stanni, pulverisque stanni ana ʒij. ac invicem per integrum mensem digere, crebrò materiam agitando, postmodum iterum destilla, & eo liquore faciem ad dictum modum collue.

Aliud Paracelsi.

CAP. XLV.
DE CARCINOMATE NARIUM, *Germ.* das Gefräß.

Naribus etiam proprium est ulcus quoddam maximè corrosivum & serpens, quod carcinoma narium, ab aliis noli me tangere, & tentigo prava nominatur, à nonnullis etiam lupus, ob horrendam ejus istarum partium depastionem, incipit in quibusdam à malè & intempestivè curato polypo, in aliis sponte enascitur. Exorientibus sub naribus minutis pustulis, vel specie quadam tuberculi, vel verrucæ cineritiæ vel fuscæ, admodum prurientis, ut à frictione & scalptione patiens sibi temperare nequeat, perfricta autem humescere incipit, & humidam crustam induit, quæ ab insequente sanie iterum depascitur, sicque exedente lachrymatione serpere pergit in & sub naribus, & utrunque labium arrodit, brevique penitus depopulatur, ut nudati dentes hient, quod etiam proprium signum est, patientem vero narium cancro laborare, qui demum nasum, oculos & totam faciem absumendo devastat, atque in profundum suffodiens palatum aliaque interiora usque ad ipsum cerebrum abligurit, ac patientem ad miseram mortem deducit, nam licet ipsum ulcus diuturnius vivendi spacium concederet, fame tamen ægro pereundum esset, cum omnem oris usum amittat.

Cancer narium. Noli me tangere. Tentigo prava. Lupus.

Signa.

Causa hujus mali assignatur à Medicis atræ bili, ac excedenti sangvinis

Causa.

nis salsedini, verùm difficile explicatu est, quî nuspiam tantoperè aliàs sæviat, ac hujus loci, suspicamur itaque aliquid peculiarius hic sublatere, quod ingenti huic corrosivitati ansam det, ac fortassis innascuntur minutissimi vermiculi, præ minutie visum fugientes, ac species quæpiam syronum, unde fortassè hic affectus Germanicè Siren nominatur, mobilitate suâ in tam sensibilibus locis maximum pruritum, & attractionem acris lymphæ catarrhalis (quæ cæteroquin promptè versus hæc loca nariumque exitum decumbit) excitantes, quæ affluxu suo ulteriorem putredinem & vermiculorum generationem inducere potest, unde partes tam putrilagine quàm erosione absumuntur.

Progno-stica.

Prognosticon ejus est, quod nisi mox initio, antequam malignam cancri naturam induat, purgantibus & sangvinem mundantibus ei occurratur, postea in cancrum vel lupum degenerans, vix ulla arte compesci potest, sed indies majori malignitate se roborat, donec mortem inferat.

Curatio.

Curatio, ut dictum, statim ab initio exulcerationis hujus institui debet evacuando corpus à superflua humiditate, ne ad locum affectum prolabatur, & corruptionem augeat, præstantiora autem purgantia non dantur mercurialibus, quanto enim opere corruptioni & putredini adversentur, illinc colligere licet, quod omnes corporis vermes, lumbricos & ascarides enecent, eamque fortè ob causam luem venéream nil adeò potenter sanat ac mercurius, quod pariter ea lues fortassis vermiculosam putredinem conjunctam habeat, mercurius autem vermiculos præminutie non visibiles exterminet, quibus abactis postea morbus sponte persanatur.

Evacuatio optima.

Convenientissimum ergò corporis mundificativum in hoc affectu præbet præcipitatus aureus à nobis alibi edoctus, si ejus grana VI. cum scrupulis duobus massæ pilularum de fumaria subigantur, ac formatæ inde pilulæ pro una vice exhibeantur. Post hæc etiam putridum ulcus mundandum est, fundusque ejus corrosivus auferendus liquore aliquo mundificativo, quod præstat oleum è teneris corticibus betulinis per descensum destillatum, nec non oleum arsenici aquis stillatitiis earum herbarum, quæ humi serpere solent, ut sunt pilosella & similes, temperatum, donec gustus ejus ad lingvam tolerari possit, mortificato corrosivo ulceris fundo imponendum est emplastrum, quod derasam à fundo immunditiem extrahat, cujusmodi sequens est: ℞. conorum abietis viridium q. p. coque eos in aqua, quoad aqua sufficienti eorum viscositate impraegnatum sit, tum aquositatem evapora in aheno aliquo, donec viscum spissum remaneat, cujus ℞. ℔j. resinæ pini ℔ß. farinæ hordei ℥vj. liquescat resina super prunis, ac reliquis immixtis fiat emplastrum, vel alia atque alia topica adhiberi possunt, uti etiam habet

Mundificatio ulceris.

Emplastrum.

TEXTUS:

Carcinomata narium curantur ut alia carcinomata (carcinomata exulcerata tantùm intelligantur, reliqua quæ sine dolore & ulcere, ne tangantur) mirificè tamen hic valet aqua arsenici, quæ fit hoc modo: ℞. arsenici albi & nitri puri ana q. s. figantur invicem in tigillo (a) *igne rotæ, ita ut in fine omnia fuerint liquata* (NB. *evitetur fumus studiosè, ideoque hæc operatio sub dio fiat*) *ubi omnia refrixerint, arsenicum erit candidissimum. Hæc autem operatio secundâ & tertiâ vice cum ana recentis nitri instituatur. Ex hoc arsenico per deliquium in loco humido fit oleum, hujus tantum in aqua plantaginis vel persicariæ dissolvatur, ut mixtura ipsa ad gustum lingvæ tolerari possit.*

Oleum arsenici.

(a) Terantur hæc duo invicem, ac in forti crucibulo imponantur igni circulari, donec liquescant & ascendant, tum effunde materiam super marmoream tabulsm, ac rursus eidem crucibulo inde, ac in igne detine, quoad iterum sursum ferantur, tum denuo effunde, continuando id tamdiu, donec non amplius ascendant, sed in fundo crucibuli absque ullo fumo remaneant, fixatum hoc arsenicum tere, ac in cellam super tabulam vitream declivem repone, & solvetur per deliquium in oleum, quod omnia corrosiva ulcera & fistulas ad dictum modum temperatum mirè mundificat, ac corrosivum salem ulcerum in escharam convertit, quæ inungenda est oleo vel butyro, & sponte decidet.

Alius modus.

Alii arsenicum cum nitro clarificato contritum in cucurbita vitrea sublimant, sublimantes flores abjiciunt, claramque aquam quæ destillatione transscendit, ac venenata est, custodiunt vel fabris gladiariis vendunt, qui scripturas ac lineas gladiis suis novis per eam inurunt seu incauterizant, eamque sublimationem ter cum recenti nitro repetunt, tandem verò arsenicum probè excandefaciunt, ac in cella in oleum convertunt, ut dictum est.

CAP. XLVI.

DE POLYPO ET SARCOMATE NARIUM, Germ. das Nasengeschwer mit einem Fleischgewächs.

Sarcoma.

Sarcoma & polypus sunt excrescentiæ carneæ in naribus genitæ, sarcoma quidem certam figuram non habet, sed caro quædam luxurians est eidem similis, quæ in aliis ulceribus luxuriosè excrescit, atque propterea hypersarcosis appellatur;

Polypus.

Polypus autem in sua luxuriante carnosa excrescentia certam quandam figuram assumit, atque exiles radiculas figit, queis tanquam petiolis sive pedibus adhærescit, & sic crescendo nares opplet in longum & latum se extendens, naribusque propendens similitudinem aliqualem (ut diversi volunt) polypi piscis refert, quanquam Rondeletius hoc nomen

nomen carpere videatur dicens: polypum exulceratum esse ozænam, miratus hoc nomen graveolenti ulceri impositum esse, cum piscis polypus odorem musci exhalet.

Vocatur etiam à nonnullis: hæmorrhoides narium, cum non tantum hæmorrhoidibus in ano quadantenus similetur, verùm etiam profusionis sangvinolentę proles sit, uti illæ in ano, sæpè enim polypus hæmorrhagiam narium sequitur, ex sangvine illo in naribus jam sedato & concrescente. Differt polypus à sarcomate, quod sarcoma magis in carnosioribus ac imis narium partibus subnascatur, polypus autem in superioribus ad radicem nasi, ubi interdum ad palatum propendet, ac obstructione meatui oris molestus est; non rarò quoque è naribus pendulus prominet, modò albicans, jam rubens, nunc livens, tempore plenilunii & austrinæ constitutionis longè plus turget, aquiloniæ verò & novilunii decrescit & flaccescit, multum molestiæ & impedimenti infert tam respirationi quàm sermoni, & si læditur, mirum in modum sangvinem profundit.

Signa.

Signa diagnostica manifesta sunt, carnea enim narium excrescentia palam in conspectum prodit. Quod verò respondeat carni nimirum tumescentiâ, laxitate, raritate, mollitie, & coloris varietate piscis polypi, inepta quorundam Authorum comparatio est, cum innumeri istum piscem non agnoscant, atque ideò sarcomata hæc juxta illum dignoscere nequeant.

Causæ.

Causæ sarcomatis ac polypi referuntur ab Authoribus ad viscosos lentosque humores, è cerebro ad nares labentes, atque in earum ulceribus in carnem sylvestrem abeuntes, fit etiam crebrò polypus à narium hæmorrhagiâ jam cessante, sangvis enim concrescens postea ejusmodi carnem producit.

Prognostica.

Prognosis ejus est, quod sarcoma sanabilius sit polypo, quanquam unum & idem sint, & iisdem medicamentis curentur, hocque tantùm discriminis intercedat, quod affectus incipiens vocetur sarcoma, confirmatus autem polypus, qui difficilius curatur, ac neglectus in cancrum narium degenerare solet.

Curatio.

Curatio polypi debet institui decrescente luna, dum flaccescit, præmissâ evacuatione corporis, confert ad eum hoc specificum: ℞. nasturtium hortense & aquaticum contusum, intrude illud affecto foramini narium, vel si non sit spatium, exterius superliga, vel imple eo sacculum coriaceum, eumque appende naribus, viginti quatuor horis elapsis ligaturam remove, & corrugatum polypum invenies, quem rescinde, non tamen usque ad carnem, & magnam hæmorrhagiam concitat, intrude deinde contusum nasturtium in illud narium foramen, donec omnis luxurians caro abscedat, si verò non detur spacium in oppleto foramine, tum expressum succum nasturtii in die bis vel ter immitte, & perfectè curabis, sunt etiam alia specifica, de quibus jam audiendus

Specificum.

TEX-

TEXTUS.

IN polypo præter cætera vulgaria præſentiſſimam medicationem (præmiſſis præmittendis) præſtant turundæ radicis gentianæ cum ungvento ſeqventi illitæ: ℞. pingvedinis anſeris q. pl. foliorum malvæ, radicis, althææ ana q. ſ. coque invicem, poſtea exprimantur per laciniam, & f. ungventum. Vel ℞. butyri recentis, pingvedinis capi, ol. olivarum q. omnium placet, adde ceræ exiguum, f. ungventum.

Experimentum

Ungventum.

In alterutro horum ungventorum miſce mercurii præcipitati, vel arcani corallini, vel etiam mercurii vitæ (verbi gratia in ungventi ℥ſ. mercurii præcipitati ℈ſ. vel etiam plus usque ad ℈j. hoc ungvento parato inungantur turundæ ex radice gentianæ factæ & indantur naribus, ſi adhuc quandam cavitatem habuerint: ſin minus, tantum polypus propendens inungatur aliquoties, idque fiat tantisper, donec totus abſumptus fuerit.

CAP. XLVII.

DE FOETORE NARIUM.

NOn opus erat Authori peculiarem hujus affectus mentionem facere, cum nullum de opitulando eo verbum proferat, neque etiam aliud ſit quàm fœtor anhelitus ſeu fœtens reſpiratio, quæ ſive per nares vel per os ducatur, fœtor ejuſmodi non naribus vel ori, ſed ipſi ſpiritui ſive reſpirationi anhelituique malè olenti aſcribi debet, quo affectus tam aliis quàm ſibimet ipſi moleſtus eſt.

Cauſæ fœtentis anhelitus per nares ſunt eædem quæ fœtoris oris ſunt, nempe aliquid putidi in ventriculo, vel pectore, vel pulmone graveolentiam de ſe ſpirans, quæ mox aëri attracto commiſcetur, ita ut is fœtens in exſpiratione reddatur: interdum tamen materia corrupta & putris foraminibus ethmoidum nariumque meatibus inſidet, quæ reſpirationem putore inficit.

Cauſa.

Curatio fœtoris narium & oris difficilis quidem eſt, mitigari tamen ac corrigi, ſi non omnimodè auferri poteſt, primarius autem ſcopus conſiſtit in cauſarum ablatione. Si itaque è ventriculo putiscens odor eructetur, purgandus erit ventriculus à materia putreſcente, quod commodè fiet pilulis Ruffi per intervalla aſſumptis, multum enim omni putredini adverſantur, poſtmodum ſvaveolentia olea, uti ſunt nucis moſchatæ, caryophyllorum, menthæ, angelicæ, abſynthii & ſimilia in uſum veniant, impotando aliquot guttulas alicujus dictorum oleorum in vino, vel competenti vehiculo, quibus etiam accenſeri debet oleum illud balſamicum capite de apoplexia deſcriptum, non tantùm enim anhelitum emendat, ſed & urinam admodum ſvaveolentem reddit, ita ut colligi hinc queat, omnem

Curationis scopus.

omnem occultam putredinem ab eo abactum iri.

Si verò putoris ac fœtoris causa in foraminulis ossis ethmoidis, vel narium meatibus obhæreat, attrahendi sunt & insufflandi naribus pulveres sternutatorii ac errhina, ut putida materia excutiatur, subinde etiam digitulus auricularis dicto oleo balsamico intingendus, ac naribus infricandus, nam egregiè anhelitum corrigit.

Nonnunquam fœtor anhelitus causam in ore habet ex corrosis, putridisque dentibus, vel eorum insterstitiis à miculis carnis dentiscalpiis non repurgatis, putredinemque concipientibus, ac putidè postmodum fœtentibus, in tali itaque casu os crebrius colluendum est decoctis astringentibus, dentesque dentifriciis mundandi, interdum etiam aliquid svaveolentis commasticetur, ut sunt radix zedaoriæ, angelicæ, iridis Florentinæ vel Illyricæ, caryophyllorum & similia.

Si fœtor anhelitus occultus sit & impenetrabilis, quod cognoscitur ex eo, quod nec homo ille nec Medicus aliquod vitium adversæ valetudinis invenire queunt, tum specificum remedium quærendum est in re simili, nempe itidem putente & fœtente, cujusmodi est odor latrinarum, si patientem sæpe aspiret, debet itaque sic affectus crebrò ore hiante & aperto per aliquam moram morari propè latrinam, ob ver so ei ore patente, ut odor quasi sub intrare queat, sic odor odorem curabit.

TEXTUS.

FOEtor narium assiduus difficulter curatur: fit ex abscessu vel putredine in ipso olfactus sensorio vel osse ethmoideo.

CAP. XLVIII.

DE ODORATU ABOLITO, *Germ.* der verlohrne Geruch.

ODores rerum sunt atomi volatiles oleosæ, vaporetenus naribus communicatæ, per quas & ossa ethmoidea ad duos spongiosos meatus seu propagines ex anterioribus ventriculis cerebri ad narium radices protensas feruntur, iisdemque ventriculis cerebri prioribus ceu locis sensus communis mediante aëris inflatu apportantur, ubi à spiritibus animalibus dijudicantur, suisque differentiis dignoscuntur, imò etiam tabellis memoriæ tam firmiter imprimuntur, ut dudum post iidem vapores notabilem odorem ferentes etiam clausis oculis discerni queant, quanquam homo in hoc dono multum cedere cogatur quibusdam brutis, qui etiam è longinquo odorantur, canes enim tam acri odoratu præditi sunt, ut etiam vias odorando invenire queant, per quas heri eorum transiere. Odores autem esse atomos volatiles nec non oleosas patet exinde, quia res fixæ & incombustibiles ferè nullum odorem de se spargunt, uti sunt lapides, metalla, arena, terra, vitrum & similia, volatiles verò quæ oleosæ non sunt etiam vix odorabile quid suppeditant,

tant, ut nix, pluvia, mercurius sublimatus, flores antimonii & similia, solæ autem res calidæ, oleosæ & sulphureæ fragrantes & odoriferę sunt ut aromata, herbæ calidæ & oleosæ & consimilia, quorum olea si abinde destillantur, etiam ferè omnem odorem secum transportant, ita ut constet, meras atomos oleosas transscendisse, potissimumque calidas esse & sulphureas, & à calore exagitari, calor enim attenuat & in auras spargit, ut apparet in hortis & myrotheciis, quæ aëre calente eò magis fragrant, & quò plus fragrant, eò citius exolescunt, ob calorem eorum atomos oleosas & fugaces exturbantem.

Læsio olfactus diversa.

Nobilissimus hic sensus odoratus in homine etiam sæpius debilitatur, ac in quibusdam imminuitur, in aliis depravatur, in nonnullis verò prorsus aboletur.

Depravatio seu vitiatio odoratus est ejusmodi affectus, quô patienti quilibet odor alius videtur seu percipitur, ac revera est.

Imminutio verò veros quidem odores ad odoratum pervenire sinit, sed imminùtè, ita ut fortes odores tantum istuc penetrent, debiles autem remanere majori ex parte cogantur.

Abolitio autem planè omnem odoribus aditum prohibet, odoratumque nil odorari permittit.

Causæ.

In differente hac odoratus læsione etiam causas differre necesse est, sunt tamen in imminutione & abolitione eædem causæ, ac saltim secundum magis & minus differentes, nempe intemperies & obstructio, quibus quidam addunt astrictionem.

Intemperies frigida tam humida quàm sicca hunc affectum producere apta nata est, uti videmus in coryza, quæ passio frigida & humida est, odoratum penitus intercipi, in hyberno autem frigore intenso, quod siccum existit, diu versantes, & insigniter perfrigeratos vix quicquam odorari, donec recalescant, frigiditas enim omnes sensuum actiones imminuit, suspendit vel abolet, uti omnes ejusmodi defectus in frigida senectute potissimum adveniunt, morsque ipsa nil aliud est quam omnimoda extinctio caloris naturalis.

Obstructio pariter ab impactione materiæ siccæ vel humidæ obvenire potest, utrunque enim contingere videmus, quemadmodum inveniuntur, qui diu multumque in pulverulento aëre versantur, ut sunt ustulatores & præparatores calcis vivæ, carbonarii & similes, eâque causâ admodum sensu odoratus debilitantur. Humida verò obstructio à crassâ ac tenaci pituita itidem quotidie se offert, quâ meatus sensiles seu narium ductus & insensiles seu pori cerebri processuumque mamillarium opplentur, quò minus odores pertransire queant.

Astrictio consimiliter negari non potest, quâ viæ odoratus angustantur, quod tamen nihil aliud est quam incompleta obstructio.

Depravationis autem causa potest esse congestio alicujus materiæ putridæ,

tridæ, nempe ex ulcere narium exhalantis, vel putidâ pituitâ circa nares, vel os ethmoides ſtagnantis, ac odoratum ita afficientis, ut quemlibet odorem alium putet ac revera eſt, quod etiam in depravato guſtu accidit, ita ut res modò amaras, jam dulces acidas, vel inſipidas autumet, quales tamen non ſunt.

Prognoſtica.

Prognoſticon quod attinet, odoratus deficiens ſemper debilitatem caloris nativi denunciat, & purgationem cerebri à craſſa pituita indicat. Ejusmodi læſio recens à catarrho proveniens facilè curatur, inveterata autem & confirmata vix unquam; innata verò & à mala conformatione partium ad odoratum pertinentium nequaquam.

Curatio.

Curatio inſtituitur pro cauſarum diverſitate incipiendo generali corporis evacuatione, ac imprimis capitis, ac poſtmodum applicando ſpecifica, de quibus etiam

TEXTUS.

Specificum.

IN odoratu abolito ſpecificum eſt extractum majoranæ, ſingulis diebus jejuno ventriculo & veſperi præmiſſis univerſalibus ſumptum, doſis ℈ſ. vel etiam ℈j. item ſal majoranæ affabrè factus, & cum extracto mixtus, aut per ſe ad grana VI. vel VIII. ſæpius in vino ſumptus. Item balſamus majoranæ vel etiam oleum moderatè ad grana ij. iij. IV. aliquando ſumptum penitus morbum tollit.

Valent etiam ſternutamenta, cum præſertim vitium ſit in obſtructione oſſiculi ethmoidis.

CAP. XLIX.

DE CORYZA, Germ. der Schnupffen.

Coryza gravedo.

CORYZA ſive gravedo eſt ſpecies catarrhi cuilibet nota, ita ut vix ullus inveniatur, qui eam non multoties ſit expertus, eſtque defluxio è cerebro in nares, vel potius obſtructio oſſis ethmoidis, quam natura reſerare & eluere intendens fluxionem iſtam concitat, ut nimirum copioſa affluente lymphâ catarrhali obſtructio illa eluatur.

Cauſæ.

Obſtructio iſta fit plerunque à cauſis externis, nempe ab aurâ frigidâ veſpertina, vento boreali, nudatione capitis & colli tempore nocturno in ſomno, item à calore Solis: incaleſcentiâ corporis ex nimiis exercitiis, compotatione, vel repentina mutatione caloris in frigus & vice verſa, calor enim poros aperit, quem ſi ſubitò frigus inſequatur, eò acutius conſtringit, atque ita ſpongioſum os ethmoidis prægreſſo calore maximè apertum, inſequente frigore ſubitaneo conſtringitur & obſtruitur, quam conſtrictionem natura eluere allaborat, copioſamque aquoſitatem eò mittit, inferioribus autem detrahit, ita ut venter fiat aſtrictior & urina paucior, donec paulatim obſtructio reſeratur, tum enim non amplius tanta aquoſitas tenuis attrahitur, ſed verus mucus generatur ſpiſſus & flaveſcens, & coryza definit.

Prognosis.

Prognosticon peculiare hic affectus non meretur, periculosus enim non esse solet, sed tantummodò ad aliquot dies caput gravat, odoratum suspendit, ac nonnihil loquelæ impedimento est, at intra paucos dies cessat.

Curatio ejus auspicanda est aliquo purgativo, si vehementius hominem infestet, alioquin ferè à quovis negligitur, cum ferè semper per se rursus abire soleat, imprimis autem ipsi optimè conducit vomitus per aquam benedictam Rulandi, si huic non cedat, applicari poterit superiori parti nasi decocti sabinæ cataplasma calens, cavitati narium etiam intromittitur nonnihil olei cujusdam calidi, nimirum stillatitii succini vel alterius interventu digiti auricularis illud introvehentis, resolvit enim efficaciter obstructionem & discutit; de pluribus remediis loquitur

TEXTUS.

De coryza vide supra in catarrho. Hîc etiam valet gummi animæ, vel oleum ejusdem pro suffitu super carbones. Item tabacum aliquot guttis olei anisi conspersum more communi sumptum.

CAP. L.
DE HÆMORRHAGIA NARIUM, Germ. das Nasenbluten.

Vox hæmorrhagiæ è lingva Græca recepta significat quidem in genere quemlibet sangvinis fluxum seu profusionem, usus tamen obtinuit, ut narium sangvinolenta stillatio ab omnibus per eam vocem intelligatur. Nihilominus Author nomen narium addidit, ut eò magis specifica sua fluxui narium cruento conferentia innotescant, & ab aliis sangvinis erumpentis specificis, nimirum uterinis, pulmoniacis, hæmorrhoicisve distingvantur.

Est autem hæmorrhagia affectus junioris ætatis sangvine spirituoso & tumultuoso præditæ, ideoque facili de causa ejus effervescentiam & ebullitionem sæpissimè experientis, non secus ac vinum novum nondumque satis defæcatum, quod ob spirituositatem ac turbiditatem suam seipsum concitat ad fervorem, ut fæces suas à se dejiciat, quas sursum ac deorsum propellit tanto conatu, ut magna pars optimi vini cum fæcibus sursum ad foramen orificii vasis feratur & una effluat; idem etiam fieri in juvenculo sangvine verisimile est, ut ad amovendam à se fæculentiam se fervidè commoveat, & præ fervore sursum bulliat, ejusque pars per summum humani vasis orificium nimirum nares superefluat, ac dictam hæmorrhagiam constituat, in quâ sangvis per nares prorumpens, vel à venis & arteriis cerebri basin permeantibus educitur, vel à vasis à palato ad nares pertingentibus, suisque extremitatibus ibi desinentibus, uti venæ hæmorrhoidales in ano & utero.

Causæ.

Causæ hæmorrhagiæ narium sunt vel

Anastomosis. Diapedesis. Rhixis. Diabrosis.

vel anastomosis sive apertio, vel diapedesis sive rarefactio, vel rhixis sive ruptio, vel diabrosis sive erosio. Anastomosis fit à calore & effervescentia sangvinis orificiola venularum aperiente, & proruptionem efficiente. Diapedesis autem provenit à tenuitate & subtilitate sangvinis, per poros transsudante, quemadmodum argentum vivum subtilissimas suas guttulas per corium spargere solet, rhixis verò ab externa violenta allisione nempe ictu vel contusione contingit venas rumpente, vel etiam à superfluitate sangvinis vasa distendente, ac disruptionem causante. Diabrosis autem ab acredine vel salsedine venarum tunicas erodente atque exulcerante. Hæ verò causæ plerunque foventur ab aliis causis, uti sunt victus plenior sangvinem multiplicans, compotatio & ingurgitatio vini meracioris, fortiumque potulentorum, quæ sangvinem in ebullitionem redigit, uti etiam alia calefacientia nempe vehemens corporis exercitatio, iracundia, œstrum venereum, incalescentia à sole vel balneis & similia. Sub diversas igitur differentias comprehenditur hæmorrhagia, cum alia fiat à motu naturæ circa tempus potissimum pubertatis, alia à causa morbifica symptomaticam vel criticam hæmorrhagiam producente, in febribus enim acutis critica excitatur, in morbis verò chronicis ferè symptomatica, ob jecur imbecillum, sangvinem vitiosum generans, qui postmodum per istas venas educitur.

Causæ.

De hæmorrhagia loquitur etiam Hippocrates in sequentibus ipsius dictitatis:

Hæmorrhagia narium est affectus familiaris pubescentibus. lib. 3. aphor. 27

Solvit vehementem capitis dolorem. 6. 10

Conducit in defectu mensium. 5. 33

Surditatem in febribus abigit. 4. 60

Hæmorrhagia in febribus contingens, ventris lubricitatem in reconvalescentia efficit. 4. 27

Abscessus generationem impedit in articulis, maximè si unà urina alba crassa copiosè emittatur. 4. 74

Hæmorrhagia narium in præcordiis tumidis inter primos circuitus admodum salutaris. lib. 1. præsag. 28

Contingere solet in vehementi capitis dolore febrili, ad diem vigesimum durante. 3. 13

Præcipuè in junioribus triginta quinque annis, temporibusque & fronte dolentibus. 3. 14

Hæmorrhagia in quartana mala. lib. 7. aph. 87
8. 3.

Aphor. 87. lib. 7. in quibusdam exempl. non extat.

Prognosis hujus affectus in hunc modum se habet, quod hæmorrhagia narium mediocris & per rara intervalla adveniens salutaris est, natura enim à superfluo pondere se exonerat, at si nimis crebræ ac magnæ sint ejusmodi sangvinis profusiones, ad certum interitum deducunt, se-

quitur enim postea hydrops omnino incurabilis, ita ut exempla non nota sint curatorum ab hydrope, qui hæmorrhagiam narium seqvutus sit, in quem etiam conjicit, si per lenta spacia ejusmodi sangvinis fluxio per nares diu fatiget, at si confertim & continuatim fiat, lethalem convulsionem excitat.

Pessimum etiam signum in quartana est hæmorrhagia, quia quartana est morbus frigidus & siccus, sangvinis verò eruptio adhuc magis refrigerat, eâque ratione in omni morbo frigido, uti sunt tam melancholici quàm phlegmatici, sangvinis emissio nocet, quia semper frigiditatem, & per consequens etiam morbum auget.

Stillæ sangvinis paucæ in febribus acutis per nares exeuntes pravum signum præbent, & imprimis in morbi principio, eò quod omnis excretio juxta Hippocratem, quæ tantùm incipitur, & non finitur, damnanda est.

Curationis scopus.

Curatio præmissis universalibus nempe venæsectione, frigidorumque applicatione tam intrinsecè quàm extrinsecè fit per specifica, quorum multa sunt, inter quæ etiam maximè commendamus lutum furnorum in rubedinem ustum, aceto temperatum, & fronti alligatum, item aqua, in qua unum vel alterum ovum ad duritiem coctum sit, de qua in ejusmodi casu haustus bibatur, plura recenset

TEXTUS.

HÆmorrhagias narium excitat (a) *millefolium, cujus succus recens expressus naribus attrahitur* (*pulvis minus efficax*) *item flammulæ* (*sed minori cum efficacia*) *constrictu leniter fasciâ venis jugularibus. Vide P. Bayerum capite de polypo.*

Eandem sistere lubet, proximum est: accipe 1. fumum de pilis leporinis sub ventre nascentibus, vel caudæ extremitate, die weissen Haar am Hasen / *xenia Paracelsi.*

2. Hæmorrhagiam narium sistit pulvis bufonis exsiccati in nares insufflatus, vel laciniis inditus, aut bufo integer sub axillis gestatus.

3. Flores bellidis minoris in manu patientis aliquandiu detenti, sangvinem sistunt. Alioquin iidem flores sangvinem coagulatum & putrescentem extra venas mirâ proprietate dissolvunt, & consumunt, si in cibo usurpentur (*etiam in partibus distantissimis, v. gr. sub ungvibus.*)

4. Stipites melanthii admoti vel gestati etiam idem faciunt sistendo sangvinem.

5. Laudanum opiatum vel intro sumptum, vel etiam cum pilulis naribus intrusum.

6. Lamina argentea (*verbi gratiâ thalerus*) *inter cilia fronti applicetur* (*fortissimè*) *fasciâ, extemplo juvat.*

Hæmorrhagiam sistit extra-

ctum

ctum croci martis sequens, si ejus grana IV. cum aqua plantaginis exhibentur.

Croci martis paratio.

℞. *limaturæ martis ℥j. affundantur paulatim & successivè ℥IV. ad VIII. aquæ fortis, digerantur per noctem in cineribus vel arenâ. Hinc per alembicum aqua fortis abstrahitur ad siccitatem: pulveri restanti affundatur spiritus vini ad duorum digitorum eminentiam, digeratur totum, donec rubescat. Hinc à fecibus decantatur, & in B. vel cineribus usque ad oleitatem destillatur.*

Lepus in martio captus, exiccatus & pulverisatus, pulvis in nasum vel vulnus immittatur.

(a) Ejusdem efficaciæ est succus calendulæ recens expressus.

DE REMEDIIS HÆMORRHAGIÆ CRITICÆ.

HÆmorrhagia narium critica nisi copiâ vires prosternat, non impedienda: morbosæ verò mox in principio succurrendum.

Quare ad ea, quæ sangvinem avertunt ad alias corporis partes, accedendum, & si indicantia permittant, vena secetur brachii externa, nec magna sangvinis quantitas unâ vice detrahatur, sed reiteratis vicibus, horâ unâ intermissâ, semper pro virium robore.

Cucurbitæ magnæ hypochondriis & inter scapulas applicentur. Omnia acria & calida vitet, vinum granatorum cum aquâ chalybeatâ dilutum bibat, succum ribium inspissatum vel conditum eorundem per intervalla assumat: Syrupis utatur refrigerantibus, ut de corallis Quercetani dilutis cum aquâ cichorii, endiviæ, portulacæ, nymphææ, additâ drachmâ unâ atque alterâ salis prunellæ; aquam item è typhis cervorum assumat, terram sigillatam, bolum armenum cum speciebus diatrion santalon in formâ aut aquæ cardiacæ cum confectione de hyacintho, aut in forma boli cum conserva.

Epithema item applicetur exterius epati ex aquâ endiviæ, cichorii, rosarum, nymphææ cum floribus rosarum rubrarum, santalo, camphorâ, additis semine portulacæ, oxalydis, cichorii, cum pauco aceto. Statim hinc sequente manè purgetur infusione rhabarbari cum syrupo rosarum solutivo aut de cichorio cum rhabarbaro.

Fronti quoque & temporibus adhibeantur medicamenta adstringentia, & refrigerantia: imprimis fiat cataplasma ex bolo armeno, aut sangvine draconis

cum

cum albumine ovi subactis, immittatur turunda naribus è granis quinque aut sex laudani opiati cum panno in aquam rosarum intincto: aut fiant pilulæ duæ ex laudano, occludendo illis narem utramque. Aut stercus asininum aut suillum aceto rosaceo dissolutum immittatur in nares, quod vel solo odoratu sæpius sangvinem sistere compertum, si cum aqua rosarum & camphora mixtum sacculis includitur ad odorandum.

Ad collum, ubi venæ jugulares ascendunt, applicantur lintea in aquâ sperniolæ, in qua parum camphoræ & sachari Saturni solutum sit, intincta.

Eadem aqua utiliter ad epithemata epatis & testium, qui involvi possunt linteis imbutis aceto rosaceo, in quo sperniolæ compositum dissolutum, adhibeatur.

Imò dictâ aquâ lavare faciem & nares commodum, quia coagulat sangvinem: ita & in hæmorrhagiis quibusvis vulnerum applicari cum linteis commodissimè potest. Vide notas ad Crollium.

CAP. LI.
DE FACIEI ET ORIS VITIIS AC PRIMUM DE RUBORE FACIEI.

PRærogativa hominis præ cæteris animantibus inter alia etiam ex facie ipsius elucet, quam summè reverendus Creator ipsi non pronam & ad terram demissam ut brutis, sed versus cœlum versam contulit, quò identidem admoneretur, se tantummodò ad hospitandum & exulandum pro tempore in Mundum esse constitutum, & non ad manendum hîc æternùm, ac proinde sibi semper cogitandum esse de futurâ patriâ nempe cœlo, & tanquam filio lucis ambulandum in luce, quam aspectus pulcherrimorum luminum, nimirum Solis, Lunæ, astrorum & firmamenti ipsi perpetuò in memoriam revocat, quod probè intellexit Ovidius in Metamorph. optimè in hunc modum scribens:

Os homini sublimè dedit, cœlumque tueri
Jussit & erectos ad sydera tollere vultus.

Pars hæc sola omne frigus nuda suffert, nullâ enim re tempore hyemis contegitur, & præter barbam tota glabra est, unde liquet, ipsam non mediocri caliditate esse præditam.

Affectus ejus non adeò morbosi sunt, sed ferè ad ornatum saltim spectant, eique obesse solent, uti in sequentibus percipiemus; Primùm autem loquitur Author

DE RUBORE FACIEI,
Germ. ein rot/küpffern Angesicht.

Rubedo faciei vitiosa.

RUbedo itaque faciei est vitiosa mutatio naturalis coloris faciei, quem aliàs ferè communiter habere solet, in alium aliquantulum minus naturalem, quo facies admodum rubicundo colore solet tingi, & in quibusdam etiam obduci exiguis pustulis, vel minutulis tuberculis, absque ullo tamen dolore, aut suppuratione, sed deformitatem aliquam solummodo infert, in quibusdam solum nasum hæc rubedo occupat cum majoribus tamen tuberculis, & deformiori inæqualitate, & gutta rosacea nominatur, de qua superius egimus, in aliis rursus tota facies rubedine efflorescit, de quâ hic sermo fit.

Causæ.

Causa hujus affectus existimatur hepatis calida intemperies, qua sangvis fervidus generatur, sangvinem ita pertingens, quemadmodum etiam in pudore, & æstuante calore à balneis vel exercitiis excitato fervefactus sangvis ejusmodi sangvineam rubedinem in faciem propellit. Advenire etiam solet hæc rubedo à nimia bibacitate vini meracioris, estque ferè unum & idem, potatio enim strenua fortium potulentorum hepar incendit, ejusque intemperiem calidam producit.

Prognosis ejus est, quod hic rubor faciei non facilè auscultet medicamentis abeatque, verum non adeò magnam parit molestiam aut sanitati incommodat, quanquam ita affecti plerunque sint fratres siticulosi.

Ad curationem ejus usurpari etiam possunt quæ superius cap. 44. pro gutta rosacea tradita sunt, & quæ jam recenset

TEXTUS.

IN rubore faciei 1. fit respectus ad (a) *hepar, ex cujus intemperie ejusmodi rubores insoliti provenire solent. Radix itaque cichorii cum toto, præmissis universalibus, in infuso aliquandiu usurpata hepar corrigit. Idem faciunt aliæ.*

Postea descendatur ad localia, quæ sunt: ℞. *masticis, thuris albi, camphoræ ana, solve cum spiritu vini, quo faciem manè & vesperi ablue per menses duos vel tres, ac simul fiat scarificatio auriculæ singulis mensibus semel vel bis, interdum præsertim verò singulis mensibus illinatur facies tota ungvento de cerussa camphorato, & abluatur vicissim cum lixivio ex cineribus caulium brassicæ facto, & tandem desinet rubor. Ejusmodi plura sunt in antidotario Weckeri.*

(a) Sequens præstans est contra ruborem & pustulas faciei:

℞. lythargyrii præp. ℥ß. aceti destillati ℥IV. bulliant ad tertiæ partis consumptionem, & in alia olla bulliant salis communis & aluminis ana ℥ß. thuris ℈j. aquæ rosarum ℔ß. misce utrunque decoctum, & post colaturam per linteum videbis liquorem in modum lactis albentem, quo

facies abstergatur, tollit maculas & pustulas. Sequens verò est specificum ad pustulas:

℞. Mercurii sublimati ʒj. ungventi rosati ʒij. fiat mixtura perfectissima, quâ obline pustulas, dolebunt & tumescent parum, mox subsidebunt, & radicitus decident. Ablue locum aceto, limaturâ cornu cervi impraegnato, in quo camphoræ parum cum sacharo albo contusæ solutum sit, mira experieris. In defectu horum usurpandum est menstruum juvenculæ, optimè valentis in aquâ calidâ dissolutum, quo per aliquot dies facies vesperi lavetur, & sponte exsiccetur, rubor evanescit, & nova cuticula succrescit.

CAP. LII.

DE PUSTULIS ET MORPHÆA, Germ. die Muselsucht.

Rubor faciei, de quo in præcedenti capite dictum est, ac gutta rosacea, item rubea tubercula, pustulæque nec non morphæa cognati sunt affectus faciem depravantes, ac venustatem tollentes, ac saltem gradibus inter se differunt, dum enim rubicunda phlogosis in facie apparet, in constanti rubore permanens, nilque præter aliqualem deformitatem damni inferens, tunc ille affectus est, de quo præcedens caput agit, si verò ea rubedo etiamnum exaltatur, plurimaque tubercula faciei ac imprimis naso inspergit, gutta rosacea, & si vehemens sit, gutta rabiosa appellatur, in eis tamen non est exulceratio, sed tubercula sicca rubicunda excitant, quæ veluti pustulæ carneæ sunt, neque exulcerantur, nec pruritum vel dolorem inferunt, ast si rubor mutatur in colorem lividum, violaceum, fuscum, vel cinereum, ac tubercula in pustulas & vesiculas abeunt, tunc vera est morphæa, quæ duplici modo contingit, nempe vel ex transmutatione guttæ rosaceæ in eam, vel etiam sponte in temperamentis melancholicis enascitur.

Morphæa quid? *Morphæa duplex.*

Est itaque morphæa affectus melancholicus in cute faciei enascens & non alibi, & si fortè alibi corporis aliquid simile pronasceretur, non esset tamen morphæa, sed potius ipsa lepra, morphæa enim alium locum non infestat quam faciem, neque etiam ulterius serpit, sed in facie fixa manet, excitans ibi pustulas humidas, pruritum, dolorem & intumescentiam, tantamque coloris fœditatem, ut ignorantibus lepra videatur, sed, uti dictum, ea non est, neque in eam mutatur, vocem etiam non reddit raucam ut lepra, ubicunque enim raucedo vocis aliaque signa lepræ concurrunt, morphæam tunc non adesse certum est.

Sedes Morphææ. *Signa.*

Causa hujus affectus procul dubio est sangvis melancholicus & atrabiliaria constitutio, quæ naturæ est frigidæ, paucosque spiritus sangvineos habet, qui ipsam à corruptione præservent & tueantur, non secus ac vinum austerum ac debile, ob paucitatem spiritus ardentis non diu conservatur, sed mucidum fit, dulce verò ac forte vinum semper spiritu ardente abundat, atque ab eo diu-

Caussa.

diutissimè conservatur, uti per destillationem observatur.

Sicuti ergò vinum debile in superficie mucescit, cuticulam generat ac fracedinem, ita etiam sangvis temperamenti melancholici naturæ frigidæ est atque austeræ, ac ob paucitatem spirituum sangvineorum corruptionis maculam in superficie nempe in cute contrahit, uti omnes melancholici colorem cutis fuscum, lividum & subluridum habent, atque in dicta cutis superficie facilimè mucorem quasi contrahunt, sive cutaneam corruptionem, qualis est scabies, tinea, psora, lepra, morphæa, ulcera phagedænica & similia.

Prognostica.

Prognosis hujus affectus hæc est, quod in prima sua inceptione iisdem remediis, quæ guttæ rosaceæ medentur, curari potest, tum enim in exteriori saltem cute hæret, processu autem temporis introrsum fermentat, reliquumque sangvinem & carnem sua fracedine inficit, ac ad corruptionem disponit, quâ postmodum exulceratur, ac nigricantem crustam profert, partesque exulceratæ demum excidunt, signumque certum præbent, morbum jam esse confirmatum & insanabilem, actualemque putredinem incepisse, quæ restaurationem non patitur, sed putrefactum manet putridum, ac ulterius putrefacit, tumque caput dolere incipit, ac febris cum interno calore generatur, quæ certum signum est secuturæ mortis.

Curatio.

Curationem quod attinet, sperari ea poterit affectu nondum confirmato, sed in principio adhuc existente, cujus scopus est, ut præmissis universalibus, nimirum purgatione ac mundificatione sangvinis, ubi præ cæteris inservit præcipitatus aureus alibi à nobis edoctus (venæsectio hic nullatenus confert sed malum magis sangvinem refrigerando auget) ea in crebriorem usum vocentur quæ spiritu sangvineo turgent, cujusmodi sunt herbæ joviales, nimirum scabiosa, scrophularia (cujus radix tuberosa signaturam dat, quod contra omnes affectus tuberosos inserviat) aliæque sub triplicitatem sangvinis pertinentes, atque à Carichtero per gradus consignatæ, quæ continuato usu interius usurpentur, exterius autem adhibentur specifica prioris capitis, atque sequentia, de quibus loquitur

TEXTUS.

Specificum.

IN pustulis faciei eadem valent, sed præstantius est menstruum (virginis vel aliàs juvenculæ boni habitus) in aqua calida solutum, quo si per dies aliquot sub vesperam eundo cubitum facies lavetur tota, & sponte exsiccetur, pustulæ cadunt, succrescente novâ cuticulâ, & rubor perit.

Oleum bufonum.

In iisdem pustulis & morphæa totius faciei radicitus extirpandis mirificè valet oleum bufonum, quod fit hoc modo: ℞. bufones vivos (propter signaturam macularum in bufonibus) num. tres vel quatuor, coque in olei olivarum ℔ij.

℔ij. per integram horam, postea cola. Hoc oleo illine faciem aliquoties, sed singulis diebus semel, post aliquot dies cadunt pustulæ, & morphæa sanatur, omnium fortissimum est hoc oleum, ideoque cæteris nihil proficientibus ad id accedendum.

CAP. LIII.

DE VARIS, *Germ.* Finnen deß Angesichts.

Vari, jonthi.

VAri sive jonthi sunt exigua & duriuscula tubercula in facie circa nasum pronascentia, modò rubicunda, nunc instar perlæ candicantia, magnitudine seminis cannabini, atque etiamnum minori, rubea interdum aliquantillum doloris inferunt, & in maturationem abeunt, ubi expressi non nihil puris cum sangvine mixti ex se projiciunt, ita ut quasi cum impetu prorumpat, albicantia autem merum albidum pus continent, atque ungve lacerata facilimè emittunt, quædam autem exsiccantur & planè indolentia evadunt, cuspide tamen aciculæ expuncta pus induratum expressione reddunt, magnitudine capitis aciculæ, dolorem autem nullum vel ante vel post expressionem movent.

Causæ.

Causæ varorum sunt alimenta pingvia, potusque fortis & calidus, item abundantia seminis prolifici, quemadmodum eos familiares esse conspicimus adolescentibus jam ad venerem maturis; item hepar calidum, calorque aëris ambientis, magis enim æstate quàm hyeme generantur, quinimò plerique juniores masculi materia eorum scatent, quamvis non omnibus erumpant, majori enim parte sparsim ea materia versus poros cutis movetur, atque ferè in omnibus poris particula quædam ejus inhæret & exprimi potest, ubi compressione quamplurima exigua frustulà quasi spissæ pingvedinis exeunt, phlegmaticis autem ea materia in peculiaria tubercula colligitur, idque non solùm in hominibus, sed etiam in quibusdam porcis, ubi in tanta copia generantur, ut dudum magistratibus providendum fuerit in hac re, ne caro ejusmodi porcorum mactatorum indiscriminatim vendatur, cum eam comedentibus lepram parere possint, si tamen hujuscemodi porcis ante eorum mactationem antimonii crudi pulverisati nonnihil in eorum pabulo devorandum detur, tunc materia varorum expurgatur, ita ut post mactationem nulli vari inveniantur, sed potius mera svavissima caro deprehendatur.

Prognostica.

Prognosis eorum est, quod nihil periculi inferant sed tantummodò aliqualem dedecorationem, at si frigidioribus topicis quis studeat copiosam eorum eruptionem impedire, conatus iste interdum non caret periculo, pingvis enim hæc impuritas si retrocedere in corpus cogitur, periculosam intus alicubi collectionem facilè excitare potest.

Curatio eorum perficitur mundatione sangvinis, quæ fit per venæsectionem & purgationem phlegmati-

gmaticam, postmodum applicantur topica, ut habet etiam

TEXTUS.

IN varis nihil præstantius est oleo granorum lauri sæpius illito.

CAP. LIV.

DE SUGILLATIONE, Germ. unter geronnen Blut.

Sugillatio quid? Sugillatio est effusio sangvinis subter cutem, ubi per cutem aliquantulum transparentem colorem lividum oculis subjicit, fiunt autem lividitates duplici modo, nempe vel ab humore, & tunc vocantur ecchymoses & ecchymomata, quæ verò ab externa violentia ut sunt plaga, ictus, allisio, excitantur, appellantur vibices, stigmata, & ob lividitatem peliomata; curantur facilè discutientibus, & sangvinem resolventibus, cujusmodi est emplastrum illud dissipativum supra cap. 32. descriptum, resolvit etiam brevique discutit cruorem subter pelle nigricantem rasura recentis bryoniæ, vel raphani, item nucleus juglandis cum melle & sale contusus & superpositus; item vulgare illud officinarum ungventum de alabastro, pluraque alia, imprimis ea quæ docet

Ecchymoses. Ecchymomata. Vibices, Stigmata. Peliomata.

TEXTUS.

IN sugillationibus applicatio carnis bubulæ recentis unicè prodest; sic charta illa emporetica crassior cum sputo applicata intra horas aliquot sanat.

CAP. LV.

DE LENTIGINE, Germ. Sprößelen / Sommerflecken.

Lentigo sive lenticula est vulgatissimus affectus faciei & manuum, proferens in eis parvas cutis maculas magnitudine lentium, unde nomen lentiginis; ac colore ex flavo rutilante, quæ hyemis tempore iterum disparent, & sub reditum solis denuo supra & prope nasum, in exteriori parte manuum, ac ea parte pectoris, qua indusium hiare solet, confertim erumpunt, idque plerunque in talibus hominibus, qui cutem admodum albicantem habent, neque ullam aliam molestiam inferunt, nisi quod venustatem aliquantulum imminuant.

Signa.

Causa lentiginis est biliosa efflorescentia sangvinis, à calore Solis excitata, in his qui tali biliosâ tincturâ abundant, cujusmodi solent esse rufi sive rubeos capillos habentes, qui eâdem materiâ tinguntur, ac temperamentum biliosum indicant, rufi enim ferè omnes biliosi & litigiosi sunt, & sæpissimè lentigines cum rubeis capillis conjunctas habent.

Causæ.

Prognosis earum est quod nunquam sanitati adversentur, sed potius conferant, sexus tamen muliebris tantoperè venustati studet, ut sæpius etiam valetudinem posthabeat, cui & varia remedia contra lentiginem in usu sunt. Inungunt enim fella quadrupedum & piscium, vel liquorem qui in folliculis arboris ulmi invenitur.

Prognosis.

Vel formicas rubeas in panno ligatas exprimant, ſuccumque illinunt, & plura alia, de quibus etiam

TEXTUS.

Lentigines (Honigflecken) curantur cum oleo ceræ & oleo tartari per deliquium, ſi ana permiſceantur, & lentigo faciei eis illinatur.

CAP. LVI.

DE IMPETIGINE ET LICHENE, *Germ.* Zittrachten und Flechten/ *item DE VERRUCIS*, *Germ.* Wartzen.

Pars affecta.

IMpetigo, ſerpigo & lichen ſunt affectus cutis non tantùm in facie provenientes, verùm etiam in aliis carnoſis partibus, nimirum in collo, manibus &c. præcipuè tamen his, quæ nudum aëris attactum ſemper tolerant, ut facies & manus, ubi primo ſcabrities quædam cutis exoritur, quæ ſenſim augetur, profundiusque & latius ſerpit, ac cutem reddit ſcabram & furfuraceam, demum verò eam findit atque in fiſſuras dividit, nonnulli hos affectus inter ſe diſtingvunt, ac incipientem cutis ſcabroſitatem vocant impetiginem, furfuroſitatem autem, fiſſionemque & ſquamulationem ſerpiginem, at immeritò, unus enim & idem affectus eſt, ac tantummodò eam habet differentiam, quòd modò mitior jam ferior eſt, lichenis nomen autem propriè huic affectui non competit, per lichenem enim & herpetem Medici Græci ſcabiem ſiccam intellexere.

Signa.

Cauſa.

Cauſa hujus affectus plerunque eſt à ſubtilitate & ſiccitate aëris ambientis, qualis ſpirare ſolet in Martio & à ſeptentrione, eosq; ad hunc affectum diſponit, qui temperamenti ſunt humidi teneramque & mollem habent cutem, quam aër ſiccior ſubitò exſiccat, ac ſubtiliſſimâ ſuâ frigiditate adeò penetrat, ut aliquo modo quaſi pulvereſcat, ac tota ſcabra reddatur, uti experimento norunt illi, qui flante ejusmodi aëre ſicco manibus ſuis aquam multum tractare opus habent, eisque humectatis mox in aërem ſe conferunt, rapidè enim quaſi ab aëre exſiccante humiditas illa ſiccatur, quæ antea cutem mollificabat, quâ evaporatâ & abſumptâ cutis fit ſcabra & arida, quæ ſcabrities & ariditas nil aliud ſunt quàm deſcriptus jam affectus. Præterea etiam per contagium aliis communicari poteſt, nimirum uſu ejusdem lecti, veſtium, linteorumque, quibus impetiginoſus quispiam uſus fuit.

Adhæc non rarò ex inordinatâ diæta ejusmodi collectio ſalſa & calida contrahitur, quam natura poſtmodum ad circumferentiam cutis propellit, quam inſtar calcis vel aluminis exſiccat & ſcabrificat.

Prognoſis.

Prognoſis ejus in hunc modum inſtitui poteſt, quod hic affectus niſi impetigo ex Gallica ſit lue (quæ huc non pertinet ſed ſub proprio capite tractabitur) non magni ſit momenti, verùm facillimè curari poſſit, dummodò mox ab initio remedia adhibeantur, at ſi negligentius tractetur, vel patiens quoque tempe-

temperamenti sit melancholici, tunc tandem crustas gignit, & inveterata in lepram terminari poterit.

Curatio. Curatio ab initio affrictâ jejuni salivâ, vel muriâ saliti butyri fieri potest, melius tamen esset si simul mundificatio sangvinis institueretur, quamvis non absolutè necessaria sit, postmodum accedendum ad specifica, ubi imprimis inservit liquor ille, qui in doliolis venalis ungventi aurigarum (Ther oder Wagenschmier) in superficie dicti ungventi fluctuat, illitus enim serpigini brevi eam abigit; licet flavedinem cutis relinquat, quæ & ipsa adunсto oleo tartari per deliquium iterum disparet, alium curationis modum docet etiam

TEXTUS.

Eodem modo impetigines, lichenes (a) & volatica faciei scabies curantur.

Verrucæ faciei tolluntur eo modo, quo in toto corpore.

(a) Plura de his Infra cap. 196. habebuntur.

CAP. LVII.

DE SPASMO CYNICO ET PARALYSI LABIORUM.

Spasmus cynicus quid? Spasmus cynicus sive canina convulsio est contorsio oris, in qua musculi oris à suo loco distorquentur, ita ut labris prominulis canum venaticorum consimiles videantur, estque paralysis seu resolutio musculorum oris & annexorum mandibulis, in qua os in alterutram faciei partem retorquetur, ac naturalis constitutio oris admodum vitiatur ac deformatur.

Causæ. Causæ hujus affectus plerunque sunt acuti capitis morbi, nempe apoplexia, epilepsia & paralysis, quæ vehementi suo insultu ramos tertii paris nervorum oris nec non faciei musculis insertos contrahunt, qua contractione musculi una tracti convelluntur, ac in alterutram partem retorquentur, abreptâ eorum propriâ configuratione ac deturpatâ; contingere etiam potest à vulneratione ac transversa dissectione nervorum musculorumque oris, malâque curatione ejusmodi vulnerum.

Paralysis verò seu resolutio labiorum contingit pari modo ut aliarum partium, videatur itaque supra caput de paralysi

TEXTUS.

Spasmi cynici curatio eadem quæ spasmi in communi.

Paralysis labiorum curatur ut paralysis vulgaris, de qua supra de paralysi.

CAP. LVIII.

DE FISSURIS LABIORUM, Germ. Schrunden der Lefftzen.

Labia humana etiam nonnullos affectus proprios habent, quorum potissimum tres sunt, nempe fissuræ, vesiculæ & aspredo, fissura est disruptio pelliculæ labiorum, quæ frequenter contingit in inferiori labio, idque ex siccitate pelliculæ, ob

ob quam non potest extendi, sed rumpitur, si homo ridet, & labia in risu extensione opus habent: vesiculæ creberrimè exoriuntur modò in inferiori, modò in superiori labio, in quibus clara lympha continetur, quæ disruptis vesiculis effluit, & crustam super vesiculis relinquit, quæ tandem arescit & decidit. Aspredo sive asperitas labiorum est, quando dicta pellicula ex nimia caliditate squamatim se à labiis separat, deglubique ac detrahi potest; scissuræ etiam in aliis corporis partibus mollioribus provenire solent, nimirum lingva, volis manuum, digitis, podice, plantis pedum, nec non in verendis fœmineis. In labiis autem frequenter aliquid sangvinis ex eis prorumpit, præsertim in biliosis hominibus ad iram commotis.

Vesiculæ labiorum.

Aspredo.

Causæ fissurarum ac asperitatis labiorum sunt: aëris constitutio sicca & squalida, qualis in Martio & flante boreâ contingit, item diuturna commoratio in solis radiis, vehementique frigore aëris, item iracundia & bilis commotio, vapores ventriculi nidorosi, quales in febribus ardentibus contingere solent, vesiculæ autem causas habent onerationem stomachi, quando nimirum aliquid concoctu difficile ingestum est, item repentina consternatio, & timor nonnunquam vesiculas excitant.

Causæ.

Prognosis horum affectuum sic se habet, quod scissuræ labiorum in febribus ardentibus bonam spem denunciant, naturæ enim concoctionem prævalere ostendunt, fissuræ autem lingvæ contrarium in febribus significationem indicant, internamque putrefactionem ostendere videntur, rimæ volarum manuum plantarumq; pedum indicium præbent, ejusmodi hominem istis partibus multum frigoris perferre, & si nimium profundæ sunt, infectionem morbi Gallici denotant.

Prognostica.

Curatio scissurarum fit inunctione mucilaginis tragacanti vel seminis cydoniorum cum aquâ plantaginis vel millefolii extractæ, vel unguenti pomati, vesiculæ autem citò curantur, si forfice abscindantur, ac postmodum inungantur ungvento ex sulfure, oleo oliv. & pulvere baccarum lauri. Optimum quoque est specificum, de quo

Curatio.

TEXTUS:

IN fissuris labiorum curandis valet pingvedo quæ ex cochlearibus ligneis ad coquendum in culina usitatis, si aliquantulum igni admoventur & torrentur, edistillat. Hac nimirum pingvedine fissuræ illitæ citò curantur.

Experimentum.

CAP. LIX.
DE STUPORE DENTIUM, *Germ.* stumpffe Zähne.

STupor dentium sive hæmodia est ejusmodi affectus, quo dentes sensu tactus vitiantur, & quasi stupentes fiunt, ita ut non nisi cum molestia cibum duriorem commasticare possint.

Hæmodia.

Causæ stuporis dentium sunt.

Causæ.

Comestio rerum austerarum, & acidarum, quales sunt prunellæ sylvestres, uvæ immaturæ, poma immatura acerbaque, mala cydonia, item potus peracidus, uti vinum austerum, aliaque acida potulenta.

Curatio. Curatio fit per calefacientia, & abstergentia aciditatis dentibus inhærentis, uti sunt, caseus vetustior commasticatus, vinum calidum in ore retentum, portulaca viridis commasticata & similia, alia habet

TEXTUS.

IN stupore dentium fricentur dentes stupidi sale, vel masticetur pannus laneus vel pilosus pileus.

CAP. LX.
DE NIGREDINE DENTIUM.

NIgredo dentium est affectus vulgarissimus & quotidiè in innumeris conspicabilis, quorum dentes vel atri, vel fusci, vel lividi sunt, vel fulvam mucilaginem, tartareumque tophum adnascentem habent, aspicientibusque munditiei cultoribus nauseam pariunt, quippe qui norunt, hoc vitium ex incuria tantùm provenire, & unumquemque posse habere candicantes & eburneos dentes, si modò eos debitè mundet, quod & facere debebat, cum hoc propriæ sanitati conducat, putridi enim & putidi dentes semper fœtidum & abominabile quid inter edendum detritu emittunt, quod cum cibo & saliva in stomachum pergit, nihilque boni ibi generare potest, inter combibendum verò cum aliis, uti plurimorum fert consvetudo, quod tota societas ex uno cantharo bibat, non potest non ejusmodi spurcities nauseabilis esse, cum potus in cantharo putridos dentes alluat, & cessando à bibitione refluat in cantharum, & aliquid putidi secum in eum revehat, quod postmodum aliis communicatur.

Causæ. Causæ nigredinis dentium sunt: crebra comestio sachari, quod dentes adeò putrefacit, ut frustillatim excidant, nigrescant, caventur, imò prorsus absumantur, eandem operationem etiam præstat caseus putridus antiquus instar ungventi mollis, quem aliqui in deliciis habent, sed dentes eorum putrilagine depasciur, item frequens lacticinium, dulciumque eduliorum usus, cibi nimium calidi, crapulæ, præcipua autem causa est incuria & neglectio mundificationis dentium & collutionis oris.

Curationem docet

TEXTUS.

IN nigredine dentium evitandâ præsertim evitetur acetum & cibi admodum calidi.

Removeatur item sæpius adnatus tartarus & impuritates dentium, colluendo os à sumpto cibo vel cum aqua salsa vel etiam cum vino.

Experimentum *Deinde nigredo & colores dentium fœdi hoc modo commodè auferuntur:* ℞. *aquam fontanam, dilue in eadem spiritum vitrioli*

trioli vel aquam seu spiritum aluminis q. s. ne scilicet nimium acescat. Cum hoc lavamento quotidiè manè & vesperi cum licinia lanea frica dentes diligenter, deinde eosdem frica cum magisterio corallorum, vel cum hoc pulvere (a)

Pulvis dentifricius.

℞. *mandibularum lucii piscis*
coralli albi
cornu cervi usti
aluminis usti
radicis ireos an. ℨß.
salis gemmæ ℨj.
m. f. pulvis.

(a) Insignis etiam pulvis dentifricius paratur in sequentem modum, dentes non modo dealbans, verùm gingivis quoque conducens:

℞. Balaust. ℥j.
testarum concharum ℥ij.
corallor. rubeor.
albor. an. ℥j.
cornu cervi usti ℥ß.
aluminis usti
pumicis
cremoris tartari an. ℨij.
sangv. dracon. ℥j.
mastic. ℨij.
fiat pulvis, excipiendus frustulo lintei, eoque dentes confricandi.

Nigredo dentium & lingvæ ex esu cerasorum & myrtillorum extemplo tollitur suffitu candelarum sulphurearum (Schwefelstecken) *faucibus tamen propter fumos nocivos occlusis.*

CAP. LXI.
DE MOBILITATE DENTIUM MORBOSA, *Germ.* das Wackelen der Zähne.

Vacillatio mobilitasque dentium est quando dentes in alveolis suis non amplius firmi & immoti inhærent, sed huc illucque vacillant, digitisque moveri possunt ac torqueri ab uno loco ad alium, quod vitium frequenter obtingit, interdum etiam planè excidunt sed rarius, plerunque enim per aliquot dies tantummodò vacillant, ac postmodum refirmantur, ut non amplius mobiles sint, sed firmiter alveolis suis inhæreant.

Causæ. Causæ mobilitatis dentium sunt: vel defluxiones valdè aquosæ, nervos ac radices dentium nimium humectantes, unde postmodum mollescunt, ac laxantur, nec non resolvuntur; vel violenta dentium concussio, allisioque; vel fumi mercuriales, & cinabriales, quæ semper salivationem inducunt, ac dentes relaxant, idque sæpè tam supra modum, ut quibusdam omninò excidant, vel putrescendo absumantur; præparata quidem medicamina mercurialia dentes nonnunquam pariter intrò assumpta mobiles reddunt, ac salivationem excitant, at vix unquam cum damno dentium, eductis enim per salivationem malis humoribus dentes mox pristinam suam firmitatẽ recuperant. Omnibus etiam pueris circa annum septimum mobiles fiunt dentes primores,

res, at non simul, sed unus post alium, universi tamen præter maxillares mobilitatem istam experiuntur, ac tandem excidunt sponte, aliique in eorum locum recrescunt, idque naturali contingentia, verùm de ejusmodi mobilitate naturali hic sermo non est, sed de morbosa à causis jam narratis contingente, qualis interdum etiam à scorbuticis defluxionibus accidere solet, item à medicamentis stupefacientibus nimis diu in ore retentis, nec non à fumis mineralibus venenatis, uti etiam aurifabri & argentarii, metallorumque fusores frequentissimè hunc affectum proprio experimento agnoscunt.

Prognostica.

Prognosis ejus est, quod dentes nimis diu vacillantes tandem penitus excidant, ac nunquam amplius recrescant, præterquam in pueritia, ubi alii in elapsorum locum repullulare solent.

Curatio.

Curatio mobilitatis ac vacillationis dentium pro diversitate causæ instituitur, si est ab internis vitiosis humoribus scorbuticis, illi expurgandi sunt, admixtis semper specificis herbis scorbuticis, uti sunt: nasturtium, cochlearia, becabunga &c. prout in curatione scorbuti plenius indicabitur; si verò à fumis mercurialibus, vel ejusdem farinæ medicamentis intrò assumptis dentes vacillant, tunc os crebrò colluendum decocto fortiter astringente, cujus exemplum monstrat

TEXTUS.

Decoctum expertum.

Mobilitatem dentium aufert peculiare & specificum remedium sequens:
℞. glandium ℥j.
gallarum ℥ß.
aluminis usti
succi acatiæ an. ℥ß.
fol. rosarum rubrarum m. ß.
coque cum vini rubei ℔ij ad casum unius pollicis, postea cola. Cum hoc decocto sæpius quotidiè eluantur dentes, rursum figuntur, & immobiles redduntur, & conservantur.

CAP. LXII.
DE ODONTALGIA,
Germ. Schmertzen der Zähne.

Dolor dentium non leve tormentum est, sed immanis cruciatus, vulgarissimus tamen, adeò ut pauci reperiantur, qui non aliquando eum sint experti, unus tamen longè acerbius altero, quosdam enim tam atrox dolor detinet, ut vix sibi ipsis manus violentas non inferant, alii aliquantulum lenius eo molestantur.

Dolor dentium triplex.

Sunt autem tres odontalgiæ differentiæ, vel enim dentes integri dolorem inferunt; vel cavi & cariosi, vel ipsæ gingivæ circa dentes inflammantur, intumescunt, & dolorositatem pariunt.

Causæ.

Causæ doloris dentium sunt: jussculæ nimium fervida crebrius sorpta, aliive cibi valdè calidi quotidiè

ingesti, superaddendo ipsis mox potum frigidissimum, hisce enim contrariis fatiscunt ac fragiles fiunt, non aliter ac silex & quivis lapis durus, qui candefactus in aquam frigidam projicitur, nullus enim tam durus est, sive sit vulgaris, vel gemma, vel vitrum, vel crystallus, qui hisce contrariis non dehiscat, ac in particulas dissiliat, ita ut postea facilimè in pulverem conteri possit: quamvis autem objici posset, inter ejusmodi contraria non esse comparationem, sed multum distare fervorem à candore, res tamen revera ita se habet, teste experientiâ, licet dens non incalescat ut lapis, propter nervum enim suæ radicis majoris est sensilitatis à fervido jusculo saltim incalescens, quàm silex jam per aliquot horas in candore detentus, adeò enim corrumpitur, ut postmodum sponte putrescat sensim, quod silex non facit, sed tantùm triturabilis fit. Excitat etiam dolorem & corruptionem dentium crebra inter dentes fodicatio, imprimis ferreo instrumento ut cultro vel furcula, item frequens comestio sachari aliarumque rerum dulcium, nec non veteris casei putridi, nucumque juglandium ac ejusmodi alimentorum, quæ flatus & defluxiones gignunt, uti sunt fructus arborum crudi, rapa &c. quæ postmodum ad radices dentium decumbunt, suaque acredine nervulos vellicant, ac acerbissimum dolorem inferunt.

Prognostica.

Prognosis hujus affectus est, quod dolor dentium ex defluxionibus sæpius recurrere soleat, eò quod per intervalla, nova defluxionum materia generetur, & ubi in dente aliquo sedem figit, ibi sævire non desinit, donec ille dens, qui ex defluxione dolet, perrodatur, aërique accessus detur, tunc enim in isto dente dolor plerunque cessare solet, at cum tempore ad alium dentem transire consvevit, ibique de novo dolorem ac dentis excavationem progignit; interdum tamen defluxio dentem non arrodit, sed ad exteriora serpit, ibique in tumorem se colligit, qui tandem transspiratione resolvitur ac evanescit, in aliis gingivas occupat, inflammat, earumque tumorem & suppurationem profert, nec non exulcerationem; dentes autem molares qui ita excavantur, imposterum subinde per se suaque sponte dolorem movent, licet nulla defluxio ad eos recumbat, isti enim dolores plerunque à propriis sordibus excavatorum dentium proveniunt, collectis ab illapso cibo, non raró quoque aromatici quid inter mandendum intruditur, nempe piper, zingiber, & similia, quibus cibi condiuntur, à cujus acredine & mordicatione dolores excitantur, vel percalidus cibus, vel frigidus potus istuc pertingunt, ac dolorositatem concitant.

Curatio.

Curatio pro causarum diversitate instituitur, si enim à defluxionibus dolor adsit, deorsum trahitur materia catarrhosa, propinato corporis purgativo, postea conveniens aliquis liquor in ore tenetur, qui dolorem demulceat, humoremque dolorificum ad se arripiat, nos in eo casu

casu diversa quædam experimenta habemus, & certum plerunque auxilium consequimur vel ab uno vel altero, quæ sequenti modo se habent:

Experimentum certum.

Si defluxio quædam circa dentes obhærens dolorem pariat, cujus signum est, quod in loco doloris nulla dentis cavitas advertitur, tunc accipimus herbam persicariæ non illius maculatæ, quæ fœmina est, atque in hunc usum non inservit, sed illam cujus folia angustiora lingvam commansa adurunt, atque ideò hydropiper vocatur, sive recens sit vel arida, nihil refert, hujus manipulum circiter vel quantum placet, immittimus mundæ ollulæ, superfundimus acetum vini pro arbitrio, ut saltem herba ad mollitiem possit coqui, ut brevi contingit, tegendo ollulam operculo, si herba coctione emollita est, sufficit, tunc circiter pugillum hujus decoctæ herbæ pro una vice probè adhuc calentis in os ponimus ad dentem dolentem, & relinquimus ibi ad spacium quo recitari oratio Dominica semel possit vel paulò diutius, tunc emittitur dictus pugillus, & alius decoctæ herbæ inditur, donec omnis decocta herba in ore retenta fuerit, tunc eam defodimus in recentem terram humidam, affuso etiam decoctionis brodio, ut eò citius putrescere possit, quando enim herba in putredinem abit, tum etiam materia defluxionis consumitur ac annihilatur, ut nemo sciat, quorsum abiverit, uti innumerè experti sumus, verùm absque putredine herbæ illud nullatenus contingit, atque ideò unicus auxilii scopus est, ut herba tam citò quàm fieri possit, putreat, quod fit per humiditatem, si nimirum herba in terram humidam defodiatur, vel in putridum fumum, vel etiam in latrinam conjiciatur cum impetu, alligato in papyro lapide, qui fasciculum herbæ in profundum stercoris invehat, ut putrefactio acceleretur.

Verumenimverò si dolor non est à defluxione, sed à cavitate alicujus dentis, tunc dolor à dicto hydropiperis usu non cedit, decoctum autem cimarum sabinæ eum demulcet & extrahit, decoquimus sabinam si dolor sit valdè calidus, in tenui cerevisia, si verò frigidus, in vino, ac liquorem decocti tam calidum quàm perferri possit, in bucca per aliquod temporis spatium continendum curamus, ac tum exspuendum, aliumque insorbendum, tunc dolorem extrahit, & si fortè in cavo dente etiam vermiculi occultarentur, illi simul extrahuntur & exterminantur, interdum tamen etiam hoc decoctum non juvat, & tunc confugimus ad lapidem prunellæ sive nitrum cum sulphure purificatum more communi, ac in orbiculos fusum sive rotulas, quarum una in ore ad dentem affectum tenetur, & multam attrahit salivam, ita ut copiosè ex ore profluat, cum quâ dolor plerunque abit.

Decoctū sabinæ confert in dolore à dentibus excavatis.

Sic præter hæc tria nostra remedia vix alio indigemus, unum enim ex eis certissimè juvare solet, sunt tamen etiam multa alia specifica in usu, de quibus etiam noster

TEXTUS.

Specificum.

Odontalgiam ex quacunque causa ortam ex quadam specifica proprietate tollit radix lapathi acuti (ante germinationem vere collecta præstat, mihi familiaris) exsiccata & denti dolenti applicata.

Idem præstat sed remissius radix lappæ, dolores subito aufert, humoremque superfluum extrahit, lappæ inquam majoris.

Si fiunt dolores ex destillationibus, decoctum radicis urticæ majoris & allii, cum pauxillo nucis moschatæ rasæ & croci in vini adusti & aceti ana paratum, & calidè in ore, locove dolente retentum, humores illapsos mirabiliter extrahit; ab initio quidem videtur dolor augeri, sed paulò post mitigatur & desinit.

Idem præstat decoctum guajaci cum vino & aqua paratum; in eodem casu præstat decoctum serpilli (imprimis si ex destillatione, vel ejusdem aqua, gargarisando nempe cum iisdem.)

Dentes cavi.

Si dentes sunt cavi & dolent, vel etiam citra cavitatem in dentibus dolentibus præstans est oleum caryophyllorum, in cujus ʒj. scilicet camphoræ ℈ß. solutus fuerit, hujus compositi gutta una vel altera in gossypio (præsertim quod cum moscho fuit) cavo denti immissa, vel etiam dolenti alioquin applicata, omnem dolorem aufert.

Externum est laudanum opiatum in forma pilularum dentibus insitum vel inditum, vel externè (in genis) cum ungvento alabastrino (gran. j. laudani ad ʒj. unguenti) dissolutum. Item cum emplastr. de mastiche & cera.

Dentes corrosi.

Si dentes sunt corrosi; tunc juvat eos suffimigium ex semine hyoscyami per tubulum vel tritorium ad dentem dolentem factum.

Dentes cariosi.

Si dentes sunt cariosi, tunc evelluntur promptius, si duobus digitis madefactis ac inspersis pulvere ex lacertis aquaticis exenteratis, & in clibano calcinatis aliquandiu prehendantur. Lacertæ colliguntur Aprili & Majo.

Dens hominis mortui.

Sic etiam dens ex maxilla mortui evulsus, & cum radice sua dentem cariosum sæpius tangens, tandem post aliquot dies frustulatim dentem cadere facit.

In eruptione difficili dentium apud pueros maxillæ sæpius inunguntur butyro recenti, & facilius prodeunt.

Quod si nec hoc modo prodire videantur (a) *& necessitas urgeat: ℞. sangvinem è crista gallinacei recentem, & cum digito semel tantùm vel ad summum bis innunge gingivas, & sine difficultate aliisq; accidentibus tandem prodeunt.*

(a) Ali-

(a) Aliqui inungunt axungiam leporinam in iſtis locis gingivarum, ubi erumpere debent dentes, atque ita levius mollificatas jam gingivas dentium cuſpides ſub eis latentes perterebrant, & erumpunt. De dolore dentium vide plura in ſequenti capite.

CAP. LXIII.

DE EPULIDE ET PARULIDE GINGIVARUM,

Germ. übriges Wachſen deß Zahnfleiſches.

Parulis & epulis quid?

QUando gingivæ adeò luxuriant & intumeſcendo protuberant, ut dentes ferè obtegant, tunc affectus iſte vocatur parulis & epulis, alii verò his binis nominibus duos gingivarum affectus inſigniunt, quorum alter epulis vocatur, ubi circa radices dentium veſiculæ generentur, alter autem gingivarum tumorem ſeu apoſtema denotans parulis nominatur.

Cauſæ.

Cauſæ hujus luxuriei & incrementi gingivarum ſunt eædem quæ hyperſarcoſis in vulneribus, nempe victus ſangvificans, ex quo uberior ſangvis affluit ad ea loca, ubi apertio eſt, ut ea carne impleatur, quamvis autem in ejusmodi gingivis nulla ſit apertio, valdè tamen raræ & ſpongioſæ ſunt, ita ut minimo attactu ſangvinem emittant, itaque facilè in ſpongioſitatis poros cruor influit, carnemque augmentat & extendit.

Curatio.

Curatio hujus excreſcentiæ fit per emiſſionem & exſuctionem ſangvinis, quæ pro neceſſitatis exigentia nonnunquam etiam ſcarificantur, deinde collutiones oris fiunt & affrictiones earum rerum, quæ excreſcentem carnem in vulneribus abſumere ſolent, uti ſunt alumen crudum vel uſtum, ærugo, ſal decrepitatum & Armeniacum &c. exempli gratia:

Pulvis.

℞. ſalis decrepitati ℥j.
aluminis uſti
ſalis armoniaci an. ℈j.

m. f. pulvis, quo confricentur turgentes gingivæ ad ſangvinolentiam usque, deinde colluatur os ſequenti decocto:

Decoctum.

℞. cortic. radic. prunorum ſylveſt. ſive acaciæ,
roſarum rubear. an. m. j.
balauſtior. p. j.
cupular. gland. ʒj.
aluminis uſti
ærugin. an. ʒß.
thuris
maſtic. an. ℈ij.

contuſa coque in aquæ pluvialis ℔iij. ad medias, quo os quotidiè poſt ſuperiorem confricationem eluatur, vel procede, ut docet

TEXTUS.

IN epulide optima eſt ſectio per forficem, qua excisâ adhibe gargariſma ex myrrha & ſale, adi dogmaticos.

In parulide citra inflammationem maximè commendatur gargariſmus ex prunella, foliis ſalviæ, & naſturtio aquatico paratus.

Si inflammatio acceſſerit, ex aqua tabaci deſtillata cum lapide prunella

prunellæ dissoluta in eadem fit gargarismus (vel aquâ prunellæ.)

Extrinsecus applicetur medulla panis triticei cum lacte cocta (doch nicht gar zerkocht.)

Curatio doloris dentium:

Dolor dentium quia plerunque fit à capitis defluxionibus, ideoque in curatione ipsius statim ad ea accedendum quæ fluxionem inhibent. Unde statim temporibus applicandum emplastrum de gummi elemi, vel etiam mastiche factum, quod antequam applicetur, calefiat optimè.

Inter scapulas applicetur cucurbita magna sine scarificatione.

Hinc statim ad repellentia materiam, fluxumque evacuantia confugiendum, qualia sunt galla matura in aceto cocta, ita ut acetum in ore supra dentem dolentem detineatur calidè per horam dimidiatam, vel integram.

Hinc ad topica anodyna ex proprietate occulta dolorem tollentia progrediendum.

Quod si continuus sit dolor hisce non cedens, sed ab aliqua intemperie vel capitis vel totius corporis, aut copia materiæ ad caput, & inde ad dentes fluentis proficiscatur, capiti simul providendum, tum evacuantibus, tum alterantibus & confortantibus medicamentis, tum etiam toti corpori.

Topica.

Topicorum, quibus vel solis sæpius dolor omnis aufertur, sequentia sunt præstantia: Laudanum opiatum, cujus grana tria cum guttis duabus spiritus vitrioli denti dolenti applicentur, simulque pilula una in corpus assumatur: dolor sopitur, applicato etiam emplastro ad tempora, & si opus, cucurbitulis.

Oleum buxi.

Similis planè effectus est oleum ex buxo destillatum: ℞. serrati buxi (a) *q. s. & repleantur tres partes retortæ vitreæ, retortam in cineres loca, & destilla oleum & liquorem aqueum, igne primum lento, postremum fortiori, & tandem summo, & destillabit oleum. Idem oleum rectius per descensum aut per vesicam destillatur. Hujus olei (è buxo) ℞. gut. tres, & cum vino, si affectus à frigida defluxione veniat, aut cum aceto, si à calida, misce, contineat æger mixturam dictam in ore, post aliquod tempus exspuat, & si dolor nondum cessabit, repetatur, donec ad sextam vicem, tandem abluat os vino aut aceto, & sedabitur dolor.*

Oleum heracleoticum.

(a) Quidam pluris faciunt oleum heracleoticum sive è ligno coryli- no quod lignum Heraclii vocatur, illud in frustula sive segmenta conscinditur, quibus retorta luto loricata vitrea impletur, eaque in capellam vacuam sive ollam destillatoriam

toriam (eine Sand-Capell) in qua nihil arenæ aut cineris ſit, quemad modum aliàs retortæ & cucurbitæ arenâ vel cinere obteguntur inter deſtillandum, ſed omnino vacua eſto capella, ſtatuatur autem in ea collum aliquod ſive ſuperior margo confractæ ollulæ, & ſuper illud retorta ligneis ſegmentis impleta, poſtmodum capella ſuperius operculo vel patinâ obtegatur, ut calor intus contineatur, & ab omni parte retortam feriat, quibus ita ordinatis ignis capellæ ſubjiciatur, & tantus calor excitetur, ut operculum capellæ obtectum manu vix tangi queat, ſic oleum è ligno exſudat, & cum phlegmate in appoſitum vas recipiens transſcendit, quod deinde rectificetur, ejusque una vel altera gutta goſſypio imbibatur, & cavo denti dolenti imponatur mediante aliquo ſtylo ferreo, vel idem uſus cum eo inſtituatur, ut de oleo buxi paulo ante narratum eſt.

Poteſt illud oleum corylinùm etiam in duabis ollis per deſcenſum deſtillari, implendo nimirum unam ollam ſegmentis ligni, & ſuperlutando ollæ impletæ laminam plenam foraminulis, hæc olla cum ligno deinde alii ollæ inverſa inorificatur, quæ nimirum orificium amplius habeat, ut olla cum ligno in orificium ollæ vacuæ intret, & ſic utraque olla optimo luto conglutinatur, lutumque ſiccari finitur, tum demum fovea foditur, in eamque olla vacua usque ad marginem ſive commiſſuram lutatam imponitur, atque undique terrâ obruitur & obtegitur usque ad ſuperiorem ollam, in qua lignum continetur, facto hoc ignis circularis circa ollam ſuperiorem inverſam ſtruitur, ab initio ollam non attingens, qui ſenſim propius adhibetur, ita ut tandem totam ollam obtegat, ollam aliquandiu in candore ſervando, donec nimirum omnis oleoſitas è ligno deorſum in inferiorem ollam in terram defoſſam exprimatur, quibus peractis omnis removetur ignis, ut ollæ poſſint frigefieri, demumq; exhumantur, lutumque ſtudioſè detrahitur, ne in oleum cadat, atque illud impurum reddat, oleum autem evacuatur in lagenulam vitream, & obturatum ſervatur. Hoc modo poteſt etiam oleum è ligno buxi deſtillari, & utrunque adhuc ſemel rectificari.

Item pulvis gallarum in ſucco radicis pyrethri decies vel duodecies imbibitus, & exſiccatus cum fermento miſceatur, fiat globulus parvus, qui denti dolenti impoſitus dolori medetur, dentes firmiores reddit, vermiculos in ipſorum cavernis genitos necat, fluxiones omnes ad gingivas delapſas extrahit. Specificum.

Tandem ultimum (b) *in omni & acerrimo dolore perfugium, applicare veſicatorium poſt aures & cervici.*

(b) Singulare remedinm præſtat vulgare oleum vitrioli vel aqua fortis, ſi goſſypium in alterutro intingatur, & poſtmodum illud madefactum goſſypium ſtylo aliquo è ligno

& non ferro confectum, in cavernam dentis intrudatur, dolentem enim medullam dentis mortificat, ita ut brevi omnis dolor cesset.

Confert etiam alumen ustum excavato raphano inditum, in quo in spissiusculum succum liquescit, quod cavo denti injectum dolorem demulcet.

Vel ℞. radicis bistortæ
pyrethri an. q. p.
aluminis usti parum, contunde invicem, ac mellis q. s. addito f. electuarium, cujus quantitatem pisi cavo denti immitte, sedat dolorem, humiditatem extrahit, vermiculos enecat, ac caput repurgat.

Experimentum certum.

Certissimum etiam experimentum contra omnem dentium dolorem præbent tibiæ ranæ terrestris optimè à carnibus mundatæ, quibus si dens dolens tangatur, omnem dolorem abigunt.

Valet etiam Sotirella parva Mindereri imponendo ejus parum dentis dolentis cavitati.

Exterius inungi possunt maxillæ oleo amygdalarum dulcium, & si tumor appareat, applicetur emplastrum de meliloto. Si intus in ore ad apostema tendat dolor, fiat cataplasma (c) *ex ficu assata cum farina tritici: si aperiatur, dissolvatur mel rosatum in aqua plantaginis atque eo diluatur os.*

(c) Imò ficus sola assata sine ulla additione sufficit, uti nos ipsi experti sumus. Plura de dolore dentium vide in capite antecedente.

CAP. LXIV.

DE LAXITATE, PUTREDINE ET EXESIONE GINGIVARUM, Germ. Faulung und Erschwerung deß Zahnfleisches.

QUemadmodum in præcedenti capite actum est de incremento inutili gingivarum, ita hoc caput earum nimium decrementum, & absumptionem concernit, quando nimirum gingivæ diminuuntur, corrumpuntur, flaccescunt, putrescunt, nec non radices dentium denudantur, ubi semper conjuncta est putredo oris, tetrique odoris efflatio.

Causæ.

Causæ putredinis gingivarum sunt cibi mali nutrimenti, sangvinem crassum & melancholicum generantes, qui postmodum scorbutum oris parit, seu putredinem & corruptionem gingivarum, cujus causa etiam esse potest aër crassus & halitibus salsuginosis refertus, qualis in plagis maritimis septentrionalibus eructatur, ubi etiam hoc oris vitium vulgare est, & imprimis accolis maris balthici.

Signa.

Signa hujus affectus non opus est recensere, cum manifesta & notissima sint, flaccidæ enim ejusmodi gingivæ conspiciuntur, nec non lividæ, ac ad quemvis levem attactum sangvinem tenuem & atrum emittunt, absumuntur etiam gingivæ, caroq; earum ita imminuitur, ut radices dentium denudatæ remaneant.

Prognosis.

Prognosis hujus affectus est, quod eo ignavi, somnoque pomeridiano

dediti

dediti crebrò infestentur, unus tamen plus minusve alio, præsertim qui manè oris collutionem ex aqua pura frigida negligunt, interdum in verum totius corporis scorbutum transit, rarius tamen, plurimis autem in ore remanet, & nihil amplius mali infert, præter crebram gingivarum sangvinolentiam, corruptionem & fœtorem.

Curatio fit per astringentia in vino rubeo decocta, quibus frequenter os colluitur, optimum est sequens de quo

TEXTUS:

Laxitati, putredini & exesioni gingivarum à proprietate quadam aquilegia mederi videtur. Potest autem inde compositum tale fieri:

℞. pulveris folior. aquilegiæ
salviæ
menthæ crispæ
nucis moschatæ an. ʒß.
aluminis usti ʒj.
mellis purissimi ℥iiij.

mel incalescat ad ignem & leviter decoquendo despumetur, deinde pulveres prædicti cum melle adhuc calente sensim aspergendo misceantur, & serventur ad usum. Hoc ungvento illinantur gingivæ bis quotidiè.

(NB. *decoctum summitatum rubi idæi etiam valet hîc) quod si cibus capiendus est, eluatur os aquâ prunellæ, vel infuso nasturtii aquatici in vino (imprimis in scorbuto.)*

Ad mundificationem autem gingivarum putrescentium maximè valet aqua illa viridis mea composita secunda, de qua supra in narium affectibus ozæna nimirum.

CAP. LXV.

DE DESTILLATIONE AD ARTICULUM MAXILLÆ.

Defluxiones uti in varias partes decumbunt, ita varia nomina sortiuntur, defluxio tamen, quæ subinde in articulum maxillæ fit, singularem quidem denominationem non obtinuit, contingit tamen ex eadem defluxionum materia, quæ interdum ad radices dentium ruit, ac eorum dolorem excitat, & excavationem unius vel alterius dentis producit, nonnunquam intra gingivas fluit, imprimis ad dentium radices, easque intrò forasve adeò prominentes reddit, ut etiam partes vicinæ distendantur, ruboremque calorem ac dolorem patiantur, quæ defluxio si in superiorem maxillam procumbit, ex oculorum cantho majore, inferiorem autem è venis per tempora istuc deflexis provenire solet, ubi in gingivis triplicem affectum efficit, nempe parotontidas, parulides & epulides, quæ leves distinctiones sunt gingivarum phlegmone tentatarum: parotontides enim sunt tumores sive excrescentiæ carnosæ, quæ non suppurantur,

parulides verò sunt intumescentiæ gingivarum, in suppurationem abeuntes, exiguosque abscessus producentes, cum inflammatione & dolore, cujus ulcus si non vel malè curetur, prominentem caruncularum producit, epulis nominata. Quarum curatio supra proposita est. Si verò defluxio incidit in maxillæ articulum, non quidem suppurationem profert, sed dolorem & immobilitatem articuli maxillæ.

Causæ. Causæ sunt eædem, quæ aliarum defluxionum, imprimis multa ingurgitatio vini meracioris ac crebræ crapulæ, item subitanea alternatio caloris & frigoris, voracitas eduliorum phlegmaticorum & similia.

Curatio. Curatio perficitur remediis defluxiones purgando evacuantibus, ac deinde applicatis specificis, de quibus

TEXTUS.

IN destillatione ad articulum maxillæ, ubi præsertim accessit immobilitas, sacculus pulvere tartari & sale communi consutus & externè applicatus (calefiat prius ad fornacem) calidè destillationes prohibet. Ipsa verò immobilitas aufertur oleo rutæ, vermiumque terrestrium, in quibus flores chamomillæ ebullierint. Vel si mavis, addatur prioribus oleis oleum chamomillæ, & locus affectus calidè inungatur.

CAP. LXVI.
DE APHTHIS ET ORIS ULCERIBUS, Germ. Geschwer deß Mundes/ Schwammen.

Aphthæ. Alcolæ. Calabæ. APhthæ sunt serpentia oris ulcera, quæ Arabibus Alcolæ appellantur & Calabæ, à quibusdam vocantur lactucimen, quia sugentibus puerulis persamiliaria sunt, quibus hinc inde per os serpunt tam in latera quàm profundum, ita ut circumcirca in quamvis oris partem pergant, nempe in palatum, gingivas, lingvæ latitudinem ac profunditatem seu radicem, suntque pueris non rarò admodùm periculosa, & eos penitus consumunt, præsertim si ad malignitatem accedant.

Præter hæc etiamnum alia oris ulcera sæpius occurrunt, quæ aphthæ non sunt, aphthæ enim solummodò puerulis tribuuntur, si verò adultorum ora ulceribus laborant, uti in lue venereâ ac interdum in febribus malignis fit, tunc illa simpliciter oris ulcera nominantur.

Causæ. Causæ aphtharum sunt: partim acrimonia lactis, partim mollissima constitutio internarum partium oris, quæ suctione facilimè excoriatur, excoriatio autem semel facta non potest non difficulter conglutinari, cum suctio identidem eam denuo abradat, accedit quod lac in ventriculo acescat, acidosque ac subputridos vapores emittat, quibus ulcuscula illa semper plus irritantur & sanationi resistunt.

Causæ verò aliorum ulcerùm proratio-

ratione eorum diversæ esse possunt, ut plurimum tamen sunt eæ pravi corporis humores internas oris, faucium, palatique partes erodentes, acremque affluxum istuc transmittentes, à quo exulceratio fovetur indiesque malignior redditur.

Prognostica.

Prognosis ulcerum oris in hunc modum se habet: quod alia sunt simplicia ac mitiora, alia maligna, maligna sunt exedentia & sanationi valdè adversantia, ideòque ab antiquis incurabilia pronunciata sunt, imò vix simplices aphthas sanare potuerunt, antequam usus spiritus vitrioli innotuit, nunc verò vix maligna sanationem inhibere amplius valent.

Curatio.

Curatio aphtharum pro ratione earum instituenda venit, recentes enim & simplices aliter, inveteratæ rursus & malignæ vicissim aliter tractari debent; si igitur aphthæ sunt in lactentibus infantibus, primum nutricis habenda est ratio, ut vel alia substituatur, si vitiosum nimis lac esse deprehendatur, aut lac ejus corrigatur cibo & potu melioris nutritionis, præscribendo ipsi edulia refrigerantia, qualia sunt cydonia, pyra, portulaca, & similia, quæ etiam adultis conveniunt, omissis aromatibus acrioribus.

Specificum.

Specificum ad aphthas citò persanandas est oleum vitrioli martis & veneris, quo adultorum aphthæ per se tanguntur, in puerulis verò admiscetur tantum mellis rosati, ut gustus spiritus vel olei vitrioli acidior adhuc percipiatur, eâque mixturâ aphthæ tanguntur, & brevi consanescunt. In defectu olei vitrioli accipiatur spiritus sulphuris per campanam, vel spiritus vitrioli Philosophicus.

Adultorum autem ulcera oris serpentia internis medicamentis curari debent, propinatis per aliquod tempus vulnerariis medicamentis, hisque quæ aliàs morbum Gallicum sanant, ea enim etiam ulcera curant, imprimis si purgatio simul instituatur è præcipitato aureo, postea adhibeantur specifica, de quibus

TEXTUS.

In aphthis primo est decoctum Saturejæ in vino, quo colluatur os sæpius.

2. Decoctum veronicæ præstans, præsertim si adjiciatur aliquid mellis rosati.

Nota: in aphthis contumacibus hisce decoctis adde aliquid spiritus vitrioli, & non resistent.

In aphthis ex lue venerea omnem absolvunt nodum aquæ virides supra de ozæna descriptæ, imprimis si loco aquæ simplicis assumatur aqua persicariæ, vel in secunda aqua foliis reliquis addantur folia persicariæ.

CAP. LXVII.

DE LINGVÆ FAUCIUMQUE AFFECTIBUS, AC PRIMUM DE RANULA SUB LINGVA.

Usus lingvæ varius.

Lingva præcipuum instrumentum est loquelæ ac sermonis, quo homo ab omnibus reliquis animan-

tibus tanquam monarcha ac Princeps eorum incomparabili prærogativâ discriminatur, nulli enim alii rationabilis loquela mentisque expressio verbalis concessa est, præterquam soli homini, at quo major est gratia, eò obstrictiorem reddit hominem, ipsam grato animo agnoscere, benignissimoque Creatori indefatigabiles agere gratias, istoque mirabilissimo sermonum instrumento, præ omnibus aliis verborum prolationibus Dei ter optimi maximi laudes, glorificationes ac benedictiones annunciare, prædicare atque incessanter enarrare, quum autem major pars hominum illud negligenter omittat, ac vix unquam ullum Dei beneficium seriò expendat, ac pro eo gratam se exhibeat, ordinati etiam sunt peculiares lingvæ castigatores, qui subinde eam diversimodè morbosis affectibus flagellent, suique officii admoneant: fruitur homo præterea per lingvam multis aliis beneficiis, nempe tot svavitatibus ciborum ac potuum, gustationibus innumerorum saporum ex aromatibus, salibus, liquoribus, fructibus, nucleis, rebusque multifariam delicatis, svavibus, dulcibus, ac amabilibus; Inservit etiam lingva quasi pro servo molario, qui inter molendum hoc est manducandum perpetuò cibum protrudit ad molares, ut probè comminuatur, eumque saliva humectat, ac lubricat, ut eò melius deglutiri queat, ac ad concoctionẽ exactè præparetur.

Affectus lingvæ. Sunt autem præcipui affectus lingvæ: pustulæ parvæ, fissuræ, tumusculi scirrhosi, scabrities & nigredo, gustus imminutio, depravatioque, paralysis lingvæ, ranula &c.

Ranula lingvæ quid? Cum verò Author primùm de ranuncula agat, ejus descriptionem hic dabimus: est itaque ranuncula abscessus seu apostema sub lingva enascens, in quo venæ nigricantes intumescunt, tumoremque lividum constituunt ad ranæ coloris similitudinem, unde ipsi nomen ranunculæ impositum est, interdum glandulæ similis est, & modò ad sangvineos modò ad phlegmaticos abscessus refertur, diversæ etiam est magnitudinis, in quibusdam enim ad fabæ, in aliis castaneæ magnitudinem accedit, vel ovi minoris columbini, habens in se materiã ovi candido persimilem, ob quam tumor tactui cedit, speciemque œdematis mollis & laxi refert, nonnunquam tamen duriusculum est apostema, febremque adjunctam habet, ac interdum lethale evadit.

Causa. Causa hujus ranulæ procul dubiò eadem est, quæ aliorum apostematum, figit autem sedem sub lingva, quia laxa & spongiosa caro sub ea disposita est ad recipiendum affluxum, contingitque potissimum pueris, quia ætati grandiori ea pars etiam fit durior, & postmodum idonea non est ad fluxionem istam recipiendam, ideoque adultis longè rarior est.

Prognosis. Prognosis ejus est quod in pueris acceleranda ejus curatio est, periculum enim est ob communionem, quam cum pulmone habet, ne subitò suffocentur.

Curatio

Curatio.

Curatio ejus consistit in scarificatione & apertione cum scalpello, ut materia collecta educatur, siquidem in purulentiam abiit, si tamen jam incipit, non rarò absque chirurgi opera discutitur hoc pulvere: ℞. hysopi exsiccati, salis communis vel gemmæ, corticum granatorum, fiat ex omnibus pulvis, quo, corpore prius purgato, tumor frequenter perfricetur, eum quoque sub lingva continendo.

Pulvis discutiens.

Alii hoc lavamento oris utuntur, ac pariter ranulam abigunt, at cum astringentia & repellentia ingrediantur, prohibere vix possunt, quin alibi locorum postmodum iterum in abscessum erumpat, educi enim debet materia à natura præscripta, ac non repelli, ita autem lavamentum parant:

Lavamentum

℞. Balaust. ℥iß.
aluminis ʒß.
mellis rosat. ℥ß.
aquæ plantaginis ℔ß. bulliant nonnihil, eoque os colluatur.

Alii alia adhibent, at nostro judicio nil melius est apertione.

TEXTUS.

In ranula sub initium præsertim aperiatur vena sub lingva: quidam ranam vivam nuchæ applicant, non tamen semper respondet effectus.

Cum Author sub ranula etiam alios lingvæ affectus videatur comprehendere, nec tamen aliam eorum mentionem faciat, nos nonnulla de eis etiamnum subnectemus.

Inter vulgares itaque lingvæ affectus sunt etiam *pustulæ*, quæ parvæ sunt vesiculæ aquosâ lymphâ repletæ, quidam aphthas & pustulas hasce sub uno nomine comprehendunt, habent tamen aliqualem inter se differentiam, aphthæ enim incipientes non semper sunt pustulæ, sed modò rubea, jam albida, nunc livida exanthemata, cum econtra hæ pistulæ semper aquosas vesiculas proferant, & ferè semper lingvam occcupent, in eaque unam vel alteram vesiculam excitent more earum, quæ ab ambustione ignis erumpunt, aphthæ verò non in lingva solum, sed etiam aliis internis buccæ partibus proveniunt, & serpendo se diffundunt.

Pustulæ lingvæ.

Causa earum est internus sangvinis & humorum fervor, cuticulam lingvæ ita perurens, ut in vesiculam attollatur.

Curatio pustularum consistit in his, quæ ambustioni medentur, singularis est mucilago è contuso semine cydoniorum cum aqua rosarum extracta, addito momento olei rosacei, cum subagitatione mucilagini admixto, donec in svave linimentum abeant, quod apice plumæ alicujus crebro pustulis illinatur; vel rumpantur vesiculæ, tanganturque melle rosaceo, cui nonnihil olei vitrioli sit immixtum, & brevi consanescent.

Curatio.

His cognati sunt *tumusculi scirrhosi*, suntque tumores duriusculi hinc inde in lingvæ superficie enascentes instar verrucarum, alii tamen sunt molliores, albique ac aliorum colorum, quos ab Arabibus Bothor

Tumusculi lingvæ.

thor nominatos esse quidam contendunt, verùm ipsi ita nominarunt quaslibet aquosas pustulas, sunt autem nil aliud quàm parva apostemata lingvæ, & scirrhosæ excrescentiæ.

Causæ.

Causæ horum tumusculorum sunt: diæta prava ac victus crassus, impurum sangvinem generans, item infectio quædam ex morbo Gallico, solent enim scirrhosi tumusculi ac verrucales ejus esse præcursores ac prænuntii.

Curatio.

Curatio hujus affectus instituenda est per mundificationem sangvinis, præmissâ si opus sit etiam venæsectione, postmodum vocentur in usum eadem topica, quæ superioribus oris vitiis dicata sunt, tangendo nimirum hos tumores vel oleo vitrioli solo, vel cum melle rosaceo temperato, vel destilletur sequens liquor, omnibus oris vitiis mirè conveniens, eaque celeriter sanans:

Liquor ad quælibet oris vitia.

℞. Florum antimonii & sachari candi partes æquales, vel loco florum istorum accipe tantundem salis gemmæ, ac destilla cum ignis regimine cauto ex eis liquorem, uti oleum sachari destillari solet, quod vel per se inunge, vel duplum aquæ plantaginis, vel prunellæ admisce, ejusque dimidium cochlearis pro vice in buccam cape, atque ab uno loco in alium move, mirâ cum celeritate sanaberis.

Nigredo lingvæ.

Nigrities verò ac *scabrities* lingvæ cum vel sine *scissuris* etiam quotidianus est affectus, quatenus nimirum ardens febris hominem infestat, extra verò ingentem calorem seu æstum febrilem vix insultat, est ergò hic affectus accidens & symptoma alterius morbi, ac non morbus per se.

Causa.

Causa nigredinis lingvæ, ut dictum, est internus æstus, aliunde lingvam adurens, uti fit in acutis febribus, præterea in cerebri, stomachi vel pulmonis ustulatione lingva simul per consensum uredine afficitur, item ab interni abscessus inflammatione, nec non à veneno intro-hausto, supina etiam dormiendi consvetudo lingvam reddit scabram, quando quis assvescit semper hiante & aperto ore dormire.

Prognosis.

Prognosis nigredinis lingvæ potest esse talis: quod nimirum nigrities & scabrities nihil portendit boni, sed neglecta brevi deterioratur, lingvamque adeò adurit, ut foramina contrahat ac depascentem exulcerationem, totam lingvam pervadentem, ac mortem inferentem.

Curatio nis scopus.

Curatio fit per gargarismos frigefacientes, dissolvendo nimirum salem prunellæ sive nitrum sulphure communi præparatum in aqua prunellæ vel plantaginis, eoque crebrò os colluendo, vel

Gargarisma.

℞. Florum rosar. rub. m. j. ß.
malvæ arboreæ m. ß.
herb. salviæ
prunellæ
pilosellæ an. m. j.
radic. polypod. quercin. ℥iß.
concidantur omnia & coquantur in lib. iij. aquæ fontanæ, adde
salis petræ sive nitri per sulphur commune præparati ℥j.
aluminis crudi ℥ß.

mellis

mellis rosati ℥iſ.
aceti vini ℥iiij.
coque ad caſum transverſi digiti, poſtea cola per pannum & exprime, quo ſingulis horis tepefacto gargarizandum, deinde impone lingvæ nigræ cruſtulam lardi, cui pingvedo reſecta ſit, & tamen nonnihil pingvis etiamnum adhæreat, ubi nimirum in pingviuscula parte decuſſatim incide, & ſic lingvæ impone, & nigra cuticula à lingva ſeparabitur.

Exulceratio lingvæ.

Si verò jam exulcerata & tumida facta ſit lingva, tunc accipe ungventi populei q. p. calefac illud in cochleari ſuper flammam candelæ, & poſt uſurpatam gargariſationem jam dictam, plumaceola lingvæ inunge, interdicta ejus deglutitione, & ſic tumor ſedabitur, poſtea mundifica ulcuſcula melle roſato, vel melle ſimplici cum nitro ſubacto, tandem ℞. olei hyperici & ovorum ana æquales partes, calefac ea & plumaceola foraminulis inunge.

Remedia vulgaria.

Vulgaria remedia nigritiei lingvæ ſunt: ſacharum candum arundinibus accryſtalliſatum, ceraſa acida, tamarindi, pruna & ſimilia ore detenta, lentor ſeminis cydoniorum vel pſyllii cum ſacharo, item acorus & zingiber contrita, & cum melle roſato mixta optimè conveniunt.

Ptyaliſmus.

Porro lingva & os laborat etiam frequenter *ptyaliſmo*, ſive continuâ exſpuitione ſalivæ tenuis & aquoſæ, ubi per ſalivam intelligimus omnẽ humorem, qui ex ore absque tuſſi, exſcreatione & vomitione exſpuitur, cui vitio dediti ſunt quidam ex mala conſvetudine, alii à quotidiana hauſtione fumi tabaci, quos hic non intelligimus, ſed eos tantùm qui ex morboſa conſtitutione, ac præter eorum conſvetudinem eam ſalivationem patiuntur.

Cauſæ.

Cauſæ ſuperfluæ ſalivæ ſunt: vel cerebrum humidius vel excrementis ſcatens, vel ventriculus debilis non rectè concoquens, & ſic multam humiditatem ori transmittens, uti fit poſt chronicos morbos, atque in capitis obſtinatâ deſtillatione, ſic etiam medicamenta mercurialia magnam excitare ſolent ſalivationem, & quidem primariâ eorum operatione, & niſi hoc faciant, vix aliquid laude dignum præſtant, verùm ejusmodi ſalivatio neutiquam huc trahenda, vel inter morboſas affectiones reputanda, cum plerunque terminetur in exitum maximè ſalutarem. Partes etiam oris eique adjacentes non rarò intemperie vel imbecillitate quadam laborant, unde juſto copioſior ſaliva attrahitur, vel calore funditur, vel frigore comprimente exprimitur, ita ut in exceſſiva copia adſit, quæ tamen pro catarrhali habenda, nec diutius durare ſoleat quàm alii catarrhi. Vomiturientibus etiam vel ſponte, vel ab impoto vomitorio os multâ ſalivâ ante vomitiones madet, ob connexionem ventriculi cum lingva per membranam; item irruente defluxione in fauces & tonſillas, uti fit in anginæ ſpeciebus ſynanche & paraſynanche, tum enim quoque multa ſalivalis humiditas attrahitur, quemadmodum etiam in conſtitutione auſtrina, ubi non modò ſaliva plus

æquo scaturit, verùm etiam aliæ capitis partes humore tantoperè replentur, ut oculi lachrymentur, aures graviter audiant, tonsillæ madeant, ac columella nonnunquam relaxetur.

Verùm ne longiores simus non nulla de curatione trademus, quæ quidem pro causarum varietate varianda est; si ergò vitium sit ex stomacho, is purgandus est à colluvie, ac deinde confortandus stomachicis, uti infra in affectibus ventriculi dicetur.

Si sit ex debilitate cerebri, remedia è superioribus capitibus de affectibus capitis agentibus petenda sunt; si ab affectione hypochondriacâ, infra in proprio capite de ea agetur.

Abscessus lingvæ. Accidunt lingvæ quoque alii *abscessus calidi* tam duri quàm molles, cum inflammatione & suppuratione, idque potissimum in superiori parte, cum ranula sit abscessus semper sub lingva pronascens, his ægris secanda est vena sub lingva, alvusque solvenda, os verò gargarizandum decocto aliquo ex refrigerantibus, uti sunt: Plantago, malva arborea, solanum, diamorum & similia, sique tendit ad suppurationem, tenenda est in ore ficus tosta, & si abscessus suapte sponte non rumpitur, aperiendus est scalpello, & mundandus melle rosato &c.

Desquamatio. In *Desquamatione* lingvæ seu abscedente superficiali cuticula veteres decoxerunt amurcam in vase æneo, ac illeverunt, verùm nobis mel rosatum sufficit, vel ea quæ paulò ante ad nigredinem lingvæ proposita sunt.

Carcinoma lingvæ. Quamplurimis etiam carcinoma in lingva exoritur, ulcus nimirum durum, atrum, callosum, melancholicum, & si irritatur, sangvinem profundit, & per totam lingvam ad radicem ejus usque serpit, ac mortem infert, pro more enim cancri vulgaribus remediis non auscultat.

CAP. LXVIII.
DE PARALYSI LINGVÆ,
Germ. Lämniß der Zungen.

PAralysis lingvæ est ejusdem resolutio, quâ motus lingvæ voluntarius vel impeditur, vel planè aboletur, eumque in modum castigatus serò addiscit, quantum sit Dei beneficium usus lingvæ in loqvela formanda. Contingit ista resolutio vel per laxationem & mollificationem nervorum lingvæ, qui rami sunt, oriundi è tertio pari nervorum cerebri, musculorumque lingvalium, quorum novem sunt, vel per refrigerationem ac torpescentiam eorum, ubi itaque alterutrum istorum obtingit, torpescens vel mollescens lingva fit impotens ad explanatam & articulatam vocem edendam, non enim nisi diversis lingvæ motibus perfici potest, quam resoluta lingva præstare nequit, sed distinctam vocum articulationem vel planè amittit, vel difficulter, ægrèque balbutiendo vix aliquid effatur, quod intelligi possit. Lingvæ impotentia.

Causa. Causæ resolutionis lingvæ sunt: vel nimia humiditas à superflua cerebri

rebri pituita in nervos & musculos decumbens eosque relaxans, vel refrigeratio excessiva, quæ ab eadem pituita frigidæ naturæ existente proficisci potest, nec minus à melancholico humore, qui non modò perfrigerat, sed etiam succum mobilitatis expeditivum siccat ac torpescere facit, unde etiam Hippocrates lib. 7. aphor. 40. paralysin lingvæ, ac cujuscunque membri stuporem melancholico humori ascribit, humor enim iste frigidissimus & siccissimus comparari potest hyemi, cujus atrocissima operatio fit per ejus qualitatem frigidam & siccam, quâ non modò aquam aliàs mobilissimam stringit & siccat, ut fiat rigida glacies, sed etiam oleum quasi coagulat, & ungventa ipsa, motum rotarum, horologiorum &c. lubricitate sua promoventia, incrassat & aliquo modo indurat, motumq; eorum interventu aliàs facilitatum retardat; potest etiam oriri hic affectus à nimia sangvinis plethora, item à remediis stupefacientibus ore contentis; à crebra quoque ebrietate non raro oritur, ab assidua enim ebriositate spiritus vini cerebro & nervis communicatur, qui eos insigniter debilitat, suaque igneitate humorem eorum fundit, eosque relaxat; immobilitas verò lingvæ, quæ frequentius in febribus ardentissimis nec non morituris obtingit, huc non pertinet, non enim provenit à lingvæ resolutione, sed à nimia exsiccatione & depastione ipsius humoris nativi ab æstu febrili.

Curatio.

Curatio instituenda est causarum ablatione, si itaque paralysis lingvæ apoplexiæ sit succedanea, evacuetur totum corpus ac caput, evacuationem autem pro voto impetrabis extracto ellebori nigri, addito scrupulo uno vel etiam duobus castorei pulverisati in substantia, & si desit extractum illud, decoquatur radix ellebori nigri (si patiens sit senior annis quinquaginta, juniori autem ejusmodi ætate radicem hellebori albi commendat Paracelsus) cum carne bubula minutim concisa, additâ nuce moschatâ & pipere longo, in cantharo lutato per sex horas in balneo, postea de colatura propinetur quantum opus videbitur pro vice, ita ut continuatâ potione materia morbosa successivè educatur, in qua quidem operatione hæc radix omnia alia superare creditur ab expertis, omnes enim corporis cavitates & spatia pervestigat, & pituitam gravantem educit, Carichterus verò svadet helleborum macerare per tres, quatuor vel quinque septimanas at non diutius in generoso vino, ac postmodum spiritum vini per alembicum abstrahere, & purgandis propinare, quem modum præ reliquis amplectimur, spiritus enim vini optimam hellebori essentiam purgantem secum transvehit, atque etiam intra corpus assumptus mox per arterias carotidas in caput & ad locum affectum ducit, ac simul totum corpus spiritualitate igneâ calefacit, qui calor simul plurimùm cooperatur in abigenda materia apoplectica & paralytica, uti per experientiam observavimus.

Evacuato corpore lingva fricetur spiritu vini vel ardente liliorum convallium, cui insit quarta pars theriacæ Andromachi antiquæ, optima etiam est illinitio olei succini albi rectificati tam ad lingvam, quàm in nucha, subinde quoque cum utilitate capiuntur grana seu semen sinapi albi sacharo obductum seu incrustatum; eadem etiam conveniunt in alia quavis lingvæ Paralysi, uti etiam ad eam quocunque modo obortam eximium est oleum illud balsamicum capite de apoplexiâ à nobis superius edoctum, aliaque specifica, de quibus jam

TEXTUS.

Paralysis lingvæ præmissa universali ipsius cura curatur frictione lingvæ cum semine erucæ & theriacâ. Item oleo anisi in apicem lingvæ instillato. Item balsamo vel oleo caryophyllorum. Spiritus cerasorum nigrorum loquelam amissam ad miraculum usque restituit.

CAP. LXIX.

DE APHONIA, Germ. Sprachlosigkeit.

Aphonia sive obmutescentia non est unius generis, sed diversimodè accidit, ita ut etiam Hippocrates diversarum ejus specierum mentionem faciat, sequentibus locis ita scribens:

Quibus cerebrum aliqua ex parte concussum fuerit, necesse est statim mutos fieri. lib. 7. aph. 59

Si ebrius quispiam repentè obmutuerit, convulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut ubi ad horam pervenerit, qua solvuntur crapulæ, vocem recuperet. 5. 5

Quicunque sani dolore capitis repentè capiuntur, & statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. 6. 51

Variis itaque ac diversis modis quidam obmutescunt sive vocem amittunt, alii enim muti ex toto nascuntur, alii morbosis causis repentè obmutescunt, alii à lingva resolutâ aut contracta, alii ab ictu capitis, externave vi aut lapsu ex alto, nonnulli ob dolorem stomachi, cordis, cerebri, oris uterique eruciatus, vel vitio nervi à cerebro orti, vel lingvæ lacerto læso imperfectè loqvuntur, uti etiam ex nimia humiditate contingit, prout in balbis videre est; in summa ex spasmo, lingvæ mollitie, siccitate, duritie, abscessu, ulcere, aut brevitate freni, vel excessiva ejus crassitie in loquela impediuntur. Febres etiam ardentes ac imprimis phrenitis crebrò aphoniam inducunt, quæ mortem prænunciat.

Verùm hîc ab Authore per aphoniam intelligitur interceptio illa vocis, quæ repentè absque vi externa in hominem incidit, ac à quibusdam apoplexia notha vocatur, quam etiam Hippocratem intellexisse verisimile est, quando 4. de rat. vict. acut. text. 23. ait: *Quod autem quis derepentè obmutescat sine causâ*

causâ manifestâ, id venarum interceptiones, occlusionesque faciunt.

Causa.

Interceptio hæc fit à crasso vapore ac pituitoso sangvine arterias carotidas, venasque jugulares infarciente, ita ut circulatio sangvinis impediatur, non quidem perfectè, ut fit in apoplexia, sed imperfectè.

Prognosis.

Prognosis ejus in hunc modum se habet, quod hic affectus sanabilis quidem est, si maturè per efficacia medicamina ei occurratur, per negligentiam autem facilimè in veram apoplexiam transit; febrilis autem aphonia, sive integra vocis amissio in febribus acutis insanabilis est ac mortis prænuntia, si verò vocem edere possit æger, quamvis non loquatur, malum sanabile esse ostenditur.

Curatio instituitur eum in modum, ut docet

TEXTUS.

Aphonia in genere curatur ut paralysis, in specie autem laudatur (præmissâ capitis universali purgatione) 1. aqua liliorum convallium. 2. Aqua antapoplectica ex floribus lilii & lavendulæ; de qua supra in apoplexia.

Quod si alterutri sangvis turturis fuerit permixtus (sangvis turturis unius universus in uncias tres vel quatuor aquæ misceatur) & tandem mixtura in usum revocata, aquâ nempe colluendo lingvam, aut diutius eam in ore tenendo, felicius succedit vocis restitutio.

Ubi tamen semper ad causas fuerit respiciendum, pro quarum varietate medicamentorum farragines quoque variant.

Præmissis igitur universalibus appertinentibus localia tum loco affecto, tum præterea in vertebras colli, nucham & collum ipsum reliqua sunt dirigenda, quæ petantur à practicis.

CAP. LXX.

DE BALBUTIE, *Germ.* Stamlen und Lispelen.

Admirationem quibusdam non immeritò movebit, Authorem singulari balbutiem comprehendere capite, nec unicum tamen ejus medendæ verbum adjicere, imò ipsummet spem omnem publicè abjicere, contra eam quicquam præstari posse, quorsum ergò hæc scriptitatio, reique in medium prolatio, quam quivis norit? & cujus remedium ipse Author ne credit quidem?

Quandoquidem autem ejus mentionem facit, nonnullam descriptionem hujus affectus adjiciemus.

Balbuties quid?

Est itaque balbuties ejusmodi lingvæ vitium, quo laborantes literam r non possunt pronunciare, uti etiam è verbis Ciceronis patet, dicentis: *Ita balbus erat, ut literam R non posset dicere.* Quæ verba contra illos faciunt, qui eos esse balbos contendunt, qui literam S effari non pos-

possunt, qui tamen non balbi sunt sed blæsi, quos Germani vocant lispelend.

Causa. Causa hujus affectus est nimia humiditas, uti videre est in plerisque pueris, quod balbi sint, literamque r pronunciare nequeant, temporis autem & ætatis progressu humiditas illa excessiva consumitur, ita ut nullum amplius impedimentum in tali pronunciatione sentiant, in quibus autem superflua illa humiditas non consumitur, illi etiam per totam vitam balbi permanent, ac propensione ad morbos humidos imprimis autem ad alvi profluvia humiditatem suæ naturæ testantur, quod etiam Hippocrates lib. 6. aph. 32. testatur: *Balbi* (inquiens) *ab alvi profluvio diuturno maximè capiuntur.*

Quod quidem contingit ob nimiam cerebri vel linguæ, vel utriusque humiditatem, quemadmodum enim qui per aliquam cannam in aquam flat, multas bullas & stridorem in aqua excitat, ita etiam balbi per suam linguam aquositate repletam literam r pronunciaturi stridorem quasi bullientem commovent, superfluamque suam humiditatem testantur.

Ineptè tamen textus Avicennæ à quibusdam explicatur, eum nimirum Fen. 1. lib. 3. tract. 4. c. 18. scripsisse, balbos præcipuè dispositos esse ad melancholiam, quod experientiæ non respondet, suspicionemque movet, expertissimum illum medicum palpabilem hanc falsitatem non protulisse, sed ab insulso interpretastro falsè explicatum esse, cum Latinè non scripserit, eumque non locutum esse de balbis, sed traulis illis, qui vocem aliquam prolaturi, sæpe aliquandiu in prima ejus syllaba hærent, aliquoties eam repetentes, antequam eam pronunciare queant, idque ob vagas & superfluas suas cogitationes, ad diversas imaginationes uno instanti directas, sæpiusque ea obliviscentes, quæ vellent dicere, unde aliquandiu hæsitant, antequam dispersas & vagas suas cogitationes in unam intentionem recolligant, quod signum est ficcioris cerebri temperamenti, varièque vagabundi, atque ad melancholiam dispositi.

Prognostica. Prognosin balbutiei quod attinet, ea à nativitate impressa, diuturnâque consvetudine inveterata incurabilis omninò est, antequam tamen in consvetudinem & diuturnitatem abeat, in tenera pueritia diætâ siccante, crebrâque humiditatis detractione per inferiora corrigi posse non dubitamus, si juxta prudentis medici præscriptionem regimen vitæ instituatur. Multo magis autem si balbuties accidentaria à catarrho contingat, copiosoque humoris phlegmatici decubitu in fauces & lingvam, ubi evacuationem, derivationem, revulsionem, siccationemque multa præstare posse verisimile & rationabile est, quamvis exiguam spem faciat

TEXTUS.

B*Albuties difficulter tollitur.*

CAP.

CAP. LXXI.
DE GUSTU DEPRAVATO, ABOLITO ET IMMINUTO, Germ. der verlohrne Geschmack.

CReator ter optimus maximus immensam suam bonitatem etiam innumerabili diversitate svavium saporum adumbrare voluit, sensum autem gustus in instrumentum loquelæ nimirum in lingvam posuit, ut multiplicem illam saporum svavitatem tanquam gratuitum Dei donum gustatione dignoscat, verbisque agnoscat, ac creatorem eorum pro eis intimè collaudet. Lingva itaq; spongiositate suâ præcipuum gustus organon est, experitur tamen in hoc suo munere etiam subinde infirmitatem læsionemque, quæ læsio uti & reliquorum sensuum ac reliquæ corporis actiones triplici ratione contingit, nimirum depravatè, imminutè & abolitè. Depravatio fit, quando sensus gustus fallitur, saporesque gustando alios esse putat quàm revera sunt, & illud vitium sæpissimè obvenit, ægrisque imponit, ut omnia quæ degustant, amara vel insipida esse arbitrentur.

Gustus læsio triplex.

Imminutio gustus pariter non infrequens est, in qua æger fortem aliquem saporem vix percipit, debilem autem nequaquam, in abolitione autem gustus, nec debilis nec fortis sapor gustatione deprehenditur.

Causæ.

Causa depravationis gustus est vitiosus humor lingvam inficiens vel biliosa amaritie, vel salsa pituita, vel austero melancholico liquamine, id quod frequenter febribus solemne est, ut lingva omnia quæ gustat amara esse autumet, in melancholicis autem affectibus subacida.

Imminutionis verò & abolitionis gustus causæ eædem sunt, differuntque tantummodò majori vel minori læsione, minor enim gustum imminuit, major autem eundem abolet, ista autem major vel minor gustus imminutio evenit ex defectu spiritus animalis, qui defectus vel à penuria eorum provenit, uti in morientibus contingit, vel ab obstructione tertii paris nervorum, à quo officium gustandi, ex nervo autem septimæ conjugationis, quæ durior ac longior existit, potentia movendi confertur, qui verò per summam lingvæ cuticulam circumseptam dispergitur, acutiorem gustum reddit, nec non accuratiorem.

Lingvæ etiam defectus superficiarii gustum lædere possunt, uti sunt tumores, pustulæ, exulceratio, denique nimia perfrigeratio ab aëre externo, vel usu stupefacientium læsionem gustus inducere potest, quemadmodum in notabili perfrigeratione nihil novi est, quod non tantùm sensus gustus, sed & olfactus, odoratus & tactus ab ea insigniter lædantur.

Signa causarum.

Dignoscuntur autem signa causarum hisce indiciis: si vehemens refrigeratio, vel tertii paris nervorum obstructio in causa est, sapores difficilimè percipiuntur, caputque dolet & gravatur. Si nimia lingvæ humectatio ab impacto poris phlegmate gustum lædat, omnia putantur

tur degustata saporem emittere insipidum, exteriorque lingvæ cuticula albida videtur; si verò ex imbuto poris lingvæ humore bilioso gustus patiatur, cuncta quæ gustantur, amarissima sapiunt, colorque lingvæ subflavus apparet, in melancholicis verò affectibus fuscedo lingvæ aliqualis conspicitur, gustusque acidulus, ac interdum vitriolaceus accusatur.

Progno-sis.

Prognosis hujus affectus in hunc modum institui poterit, quod imminutio & abolitio gustus plerunque ex frigore est, & defectu caloris naturalis, talique ætate contingere solet, in qua calidum nativum in decremento est, remediumque calidum & spirituosum postulat. Depravatio autem gustus modò est à calore modò à frigiditate, ac expurgationem ventriculi necessariam esse indicat, & quidem si lingva amaritiem sapiat, per superiora, in aliis per inferiora, ac in affectibus melancholicis per diuretica, propinatis enim salibus diureticis ejusmodi sapores acidos & vitriolaceos egregiè debellavimus, concurrunt tamen ferè semper in depravatione alii morbi ut febres, vel passiones lienis, hepatis, ventriculi, cerebrive, quibus tunc primarius curandi scopus & directio debetur.

Curatio incipit à corporis evacuatione, postmodum adhibentur specifica, de quibus etiam Authoris agit

TEXTUS.

Gustus depravatus amarus corrigitur usu radicis cichorii conditi, sic etiam amaritiem lingvæ tollit sal cichorii.

Item sal cichorii. Item rasura ipsius lingvæ cum radice zedoariæ. Item gentianæ.

Si abolitus vel imminutus 1. tundantur venæ sub lingva. 2. Utere gargarismate, quod in affectibus oris communibus & anginâ est præstans:

℞. herbæ malvæ hortensis m. j.
florum rosarum rubearum
prunellæ
veronicæ
salviæ an. m. ß.
radic. polypod. quercin. ℥ij.
coque in aquæ puræ ℔ IV.
aceti vini ℥ VI.
usque ad casum transversi pollicis, postea colentur & colatura leniter exprimatur.

3. Fiat talis mixtura:
℞. spiritus vitrioli ʒ ß.
spiritus vini ℥ij.
mellis ℥j.
misce instar linimenti: hoc linimento post adhibitum gargarismum illinatur lingva, & imminutus gustus paulo post redibit.

CAP.

CAP. LXXII.

DE TUMORE TONSILLARUM, *Germ.* Geschwulst der Mandeln.

Mortalibus omnibus natura duas carunculas exiguas naturales ex adverso utrinque in oris termino seu circa radicem linguæ posuit, quæ rotundæ sunt instar duorum nucleorum amygdalinorum, ac spongiosæ, Græcè vocantur paristhmia per similitudinem ab isthmo significante partem terræ angustam seu brachium telluris interjacens duo maria, nec non antiades, Latinè tonsillæ, item glandulæ & amygdalæ, usus earum est, ut salivalem humiditatem inter mandendum aspergant, cibumque sicciorem & duriorem humectent, quò melius deglutiri possit, atque ad concoquendum exactius præparetur.

Antiades. Tonsillæ. Glandulæ. Amygdalæ.

Exiguæ hæ particulæ etiam non sunt immunes ab ægritudinibus, sed subinde inflammatione, dolore, tumore, & exulceratione infestantur, ubi tantilla hæc corpuscula satis magnam corpori inferunt molestiam.

Affectus hic admodum familiaris est pueris paulo ante & post septimum ætatis annum, quod etiam Hippocrates aphor. 26. lib. 3. attestatur, nec non virginibus jam maturis, quibus menses non fluunt, teste Aëtio lib. 8. cap. 46. his quoque promptius aliis indurescunt ac supputantur.

Signa diagnostica.

Signa diagnostica hujus affectus sunt, quod dictæ glandulæ majores aliquantulum apparent, cum & interdum citra inflammationem, ubi etiam proprium servant colorem suæ substantiæ, ast ubi inflammantur, rubicundæ inspicientibus apparent, ac dolorem inferunt molestum, imò sæpius etiam partes proximè adjacentes incendunt, ubi difficilis deglutitio simul insequitur, dolorque & febris cum difficultate respirationis.

Causæ.

Causæ intumescentiæ ac inflammationis tonsillarum sunt ingluvies & voracitas nimia, uti pueri consvescunt, item copiositas & effervescentia sangvinis in venis jugularibus, item frequens ingurgitatio vini meracioris, in virginibus defectum mensium inflammationem tonsillarum producere posse, sæpius observatum est, puerulis etiam non infrequens est à vitioso lacte, denique perfrigeratio colli potior ferè omnibus aliis causa inflammationis hujus est, uti & nos in pueritia non semel experti sumus.

Prognosis.

Prognosis hujus affectus est, quod si mox ab initio doloris manus medica adhibeatur, vel unicâ interdum gargarisatione totum malum tolli possit, at si negligatur donec inflammatio sedem figat, non exiguam doloris & respirationis imò & deglutitionis molestiam creabit, quin nonnunquam tum in veram anginam mutatur, ac mortiferum periculum minatur.

Curatio.

Curatio incipientis hujus inflammationis admodum levis est, fitque gargarisatione astringente, ut ℞. florum malvæ arboreæ sive hortensis

m. ſ. vel j. impone eos per unam vel alteram horam in cyathum aquæ fontanæ, ac poſtmodum eâ aquâ tincturâ dictorum florum imprægnatâ os & guttur probè gargariſetur, & è veſtigio omnem inflammationem ſiſtit. Vel gargarismum in hunc modum compone:

Gargarismus.

℞. aquæ plantaginis ℔iſ.
florum malvæ hortenſ.
rosar. rubr. an. p. ij.
ſemin. cydonior. contuſi ʒj.
ſalis prunellæ ℈j.
bulliant unica ebullitione, colaturæ adde diamori
dianucum an. ℥j.
m. f. gargarismus.

Si cauſa ſit ex redundantia ſangvinis, vena ſtatim incidatur, dictusque gargarismus in uſum vocetur.

Si ex voracitate malum incipiat, còrpus evacuetur purgativo ex. gr.

Purgans.

℞. ſyrup. roſar. ſol. ℥j.
flor. caſſ. rec. extr. ʒſ.
vel. diacathol. ʒV.
aq. betonic. ℥ij.
roſar.
cichor. an. ℥ſ.
m. f. p.

In virginibus menſium obſtructione laborantibus atque hunc affectum eâ ex cauſa incurrentibus mittatur ſangvis ex talo, idemque gargarismus adhibeatur, vel in hunc modum paretur:

℞. violar. purpurear. exſiccat.
flor. malvæ hortenſ. an. m. j.
cortic. rad. prunell. ſylveſtr. ſive
acaciæ noſtr. ʒVI.
alumin. crudi ʒſ.
ſem. plantag. ʒiſ.

Inciſa & contuſa quæ decet coque in ℔ij aquæ fluvialis ad caſum tranſverſi pollicis, colaturæ adde diamori ʒVI. f. gargarismus.

Accidit etiam ut tonſillæ inflammatæ ſordes congerant, uti & aliæ partes infirmæ multum ſordium accumulant, prout videre eſt in oculis in ophthalmia, veſicâ in ejus calculo &c. ſi quid ergò ſordium tonſillis ſubinſpiciendo adhæreſcere animadvertatur, abſtergendæ ſunt quotidiè penicillis bis vel ter in tepido melle roſaceo aquâ plantaginis diluto, vel diamoro imbutis, ſi verò adſit exulceratio, liquor è ſale gemmæ & ſacharo candi ſupra cap. 67. edoctus ſanationem accelerat cum melle roſaceo contemperatus, in defectu iſtius liquoris tantillum olei vitrioli vel ſulphuris per campanam dicto melli roſaceo admiſceatur, eâque mixturâ aliquoties pars exulcerata tangatur.

Poſſunt & alia remedia applicari, prout docet

TEXTUS.

Tumor tonſill.

IN tumore tonſillarum ex cauſâ frigida fiant ſaltem externæ inunctiones cum oleo amygdalarum dulcium cui aliquid olei ceræ deſtillati immixtum ſit (verbi gratia ad ℥j. olei amygdal. ℈j. olei ceræ) internè fiant gargariſationes cum pipere longo, in aqua communi decocto, & eo ſic gargariſato.

Inflammatio.

In tonſillarum inflammatione

I. va-

1. valet gargarismus prædictus (de quo in gustu abolito)

2. Externæ inunctiones cum oleo amygdalarum dulcium simplici (sine additione olei ceræ) item cataplasma ex mica panis triticei cum melle citò inflammationes sistit.

His omnibus prævalet menstruum in aceto dissolutum & applicatum; item folia raphani sylvestris foris applicata.

Abscessus. In abscessu seu putredine & ulcerationibus tonsillarum gargarismus supra de gustu depravato & abolito traditus multum potest. Mundificat nimirum & consolidat, si præsertim cum reliquis adjiciantur folia plantaginis. Itaque ipsius usus in ulceribus internis maximè utilis est.

In sordidis verò recurrendum est ad mundificationes fortiores, qualis expectanda est aqua illa viridis secunda, de qua supra de ozæna dictum.

Postea decoctum veronicæ & mellis eadem ulcera facilè consolidat.

CAP. LXXIII.

DE LAXITATE, ET INFLAMMATIONE UVULÆ,

Germ. Niderschiessung und Entzündung deß Zäpffleins.

Usus apud practicos obtinuit, ut oblonga illa caruncula, palato circa radicem lingvæ adhærens, appelletur uvula, quod nomen etiam Author retinet, quanquam minus conveniat, uva enim seu uvula est morbosa quædam affectio hujus carunculæ, cum nimirum ejus summum acino uvæ simile appareat, genuinum autem hujus particulæ nomen est columella, quod nempe oblonga & rotunda sit instar columnæ, ac veluti parvam columnam seu columnellam, ut ita dicam, constituat, vocatur etiam gurgulio, & gargareon à sono illo qui in gargarisatione auditur. Substantia ejus est glandulosa, mollis ac spongiosa, orisque tunica communi investita, colore rubet, figuram, ut dictum est habet oblongam, superius crassiorem, inferius acuminatam, affixa est palato, atque ab eo juxta meatus narium supra rimam laryngis inter amygdalas in os dependet. Usus ejus est ut plectrum seu organon sit sonoræ vocis, sequester aëris intrantis, inhibitorque ascensus in nares assumptorum.

Uvula. Uva. Columella. Gurgulio. Gargareon.

Minutula hæc particula etiam nonnullos peculiares affectus patitur, nempe laxitatem seu elongationem, tumorem, inflammationem, exulcerationem, & ut Rondeletio placet etiam atrophiam sive consumptionem.

Signa. Agnitio & dignotio horum affectuum hoc modo distinctim innotescunt: si laxatur & elongatur columella, depressâ lingvâ introspicientibus oblongior & tenuior de palato in guttur pendula apparet, ægroque continuam salivæ exspuitionem

nem concitat, & ipsi quasi bolus carnis in faucibus hærens sentitur, quem continuo deglutire incassum conatur.

Si verò intumescit & inflammatur, molestia illa inflammationis cum angore in faucibus persentiscitur, oculique subinde invitas emittunt lachrymas, lustrantibus etiam ad lucem diei in apertum os ægri columella instar uvæ rotundæ cernitur, rubensque ac inflammata, difficilemque deglutitionem ac febrem parit. In tabe autem ejus (inquit Rondeletius) contabescit hæc pars ac velut lorum efficitur, quæ affectio à nimia siccitate vel atrophia illius partis evenit & non curatur.

Causæ.

Causæ elongationis & laxitatis columellæ sunt: pituitosæ defluxiones, frigidique ac humidi aëris inspiratio nimia, ac perfrigeratio faucium, victusque abundantis humiditatis præsertim concurrente temperamento phlegmatico, à proprietate autem cerasorum multa comestio juxta Matthæum de Gradi, anginam & alias gutturis ægritudines, sub quas & hæc pertinet, parere solet, item immodica compotatio, & similia quæ humores pituitosos augent, resolutionemque ligamentorum columellæ ac ejus elongationem inducunt. Tumorem verò & inflammationem ejus efficiunt destillationes acriores ac salsiores, mordacitate sua calorem & phlogosin hujus partis excitantes.

Prognosis.

Prognosis horum affectuum in hunc modum se habet, quod nimirum quævis columellæ passio festinatam opem postulat, ut neque inflammatio, nec elongatio cursum absolvat, illa enim in periculosam & operosam exulcerationem terminatur, hæc verò inveterata pendulam flacciditatem stabilit, ac supputrescentiam columellæ progignit, ita ut amplius remedium non detur, nisi ejus abscissio periculi plena, resectâ enim eâ vox clara & expedita amittitur, sangvinis verò tanta per sectionem eruptio excitatur, ut vix ulla arte possit inhiberi.

Curatio.

Curatio relaxationis columellæ hunc in modum instituatur, ut primò pituitosa humiditas defluxionem hanç producens evacuetur, postmodum deveniendum ad topica, nimirum adstringentes gargarismos, ac validissimè siccantes pulveres, quorum interventu imbibita ejus superflua humiditas exsiccetur, laxaque columella abbrevietur, & sursum restringatur. Experimentum est ad ejus laxitatem, si pulvis succini albi partim inspergatur vertici, partim cum fermento acri subagitetur, ac raro linteo indatur, nec non vertici jam dicto pulvere consperso superligetur.

Experimentum.

Tumori autem & inflammationi ejus obviam iri debet venæsectione, ac corporis evacuatione, topica autem sint pariter astringentia, uti singula optimè edocet ac proponit

TEXTUS.

Laxitas uvulæ.

IN laxitate uvulæ præstat gargarismus compositus, supra de gustu abolito & depravato commemoratus, præsertim si uvularia

ria adjecta fuerit (propter signaturam) deinde fiat talis pulvis:

Pulvis.

℞. piperis longi ℈j.
succi acaciæ exsiccatæ
radic. tomentillæ an. ℈ij.
m. f. pulvis.

Hujus pulveris aliquid insuffletur uvulæ post usurpatum gargarismum (instrumentum vide apud Fabricium Hildanum) vel verticis capillos sursum fortius paulatim trahe, donec nimirum facient sonitum, postea pauxillum de alumine usto supra uvulam sparge, & laxitas remittet. Idem præstat semen rosarum.

Experimentum

Quod si hæc omnia parum præstiterint: ℞. ovum recens ad duritiem coctum, scinde per medietatem in longum, & cum ligatura vertici impone (calidissimè) per aliquot horas, donec nimirum laxitas fuerit sublata.

Inflammatio uvulæ.

Inflammationem uvulæ tollit gargarismus quilibet, modò capiat aliquid de nitro fixo. Sic aqua prunellæ destillata cum lapide prunellæ mixta, & ad gargarismum usurpata, inflammationem tollit.

NB. Hîc verò mirificè operatur gargarismus compositus, suprà de gustu abolito & depravato descriptus.

Ulcera columellæ.

Ulcera columellæ (sine malignitate) simplicia curantur facilè, quemadmodum etiam linguæ & totius palati, item faucium. Sic igitur decoctum veronicæ & mellis cum aqua simplici. Item decoctum Saturejæ cum vino post debitas gargarisationes ejusmodi ulcera perfectè curant.

(NB. Potus sit non acris admodum sed sacharo temperatus, quod etiam descendentem cum potu putrilaginem absumit.)

Interdum recurrendum est in contumacioribus ad spiritum vitrioli, qui ejusmodi aquis vel decoctis mundificantibus additur, ita tamen ut vix sentiatur (per se nunquam) celerius & potentius curat, præsertim si in aqua plantaginis permistus applicetur.

Ad extremum usus diamori, vel potius succus expressus, aut sal mori multum hisce curationibus prosunt (proprietate ad os, unde Maulbeer Germanicis dicitur.)

Ulcera fœtida.

In ulceribus fœtidis & putridis præter jam dicta recurrendum est ad aquas illas virides, supra de ozæna præscriptas, quæ omnia putredinem & exulcerationem fœtidam funditus tollunt, ut facilius elegans consolidatio subsequi possit.

Victus esto commodus ne recrudescant ulcera.

Ulcera ex lue venerea.

In ulceribus ex lue venerea in quacunque oris & faucium parte 1, cognoscendus est morbus, de qui-

quibus signu infra de lue venerea vel morbo Gallico. 2. *Descendendum ad universalia & particularia in illo morbo & tali ratione facilè ulcera incipientia in istis locis simul cum morbo transeunt, sin secus, deveniendum ad topica, primum mitiora, gargarismos nimirum & decocta usitata.*

Quod si nec sic quidem malum coërceri possit: deinceps aquæ virides supra de ozæna descriptæ accersendæ & applicandæ sunt, tangendo nimirum cum penicillo tantùm affectum locum, & cum gargarismo postea eluendo, sic nimirum facilè cedunt.

In his verò omnibus mirabiliter operatur, universum morbum luis venereæ ex toto corpore eliminando, spiritus mercurii rubeus, cujus præparationem & usum docebimus infra de lue venerea.

CAP. LXXIV.

DE ANGINA, Germ. das Wulchen.

Angina quid?

ANgina est erysipelas faucium occupans laryngis & pharyngis musculos, eosque graviter inflammans, qua inflammatione deglutitio & respiratio impeditur, adeò ut quidam ægri eâ citò strangulentur, alii verò tardius, alii autem evadant, pro graviori vel mitiori inflammatione. Quidam contendunt (ut Forestus, citans etiam ejusdem sententiæ Donatum) Hippocratem & veteres inflammationem in gutture & faucibus contingentem simpliciter & unico nomine anginam appellasse, posteriores autem ut Æginetam differentiam inter cynanchem & synanchem &c. fecisse, verùm hos ipsa Hippocratis scripta redarguunt, cum 6. epid. sect. 8. text. 1. sic scribat: *Quibusdam faucium inflammationes aderant, aliis anginæ.*

Hodie verò ab omnibus ferè Authoribus sub nomine anginæ intelliguntur quatuor ejus species quæ sunt 1. cynanche, 2. paracynanche, 3. synanche, 4. parasynanche. Cynanche est ubi interni laryngis seu gutturis musculi inflamantur, nuspiam tamen ullus tumor vel rubor apparet, ægriq; canum more hiante ore respirare coguntur, paracynanche est inflamatio exteriorum laryngis musculorum cum aliquali sed parvo tumore conspicuo; synanche comprehendit inflamatione interiores pharyngis seu faucium musculos cum tumore, parasynanche exteriores ejusdem musculos cum tumore & rubore affligit.

Angina quadruplex.

Quibus à quamplurimis adhuc quinta anginæ species adnumeratur, quæ fit ex luxatione vertebrarum ad anteriora, quam etiam teste Aëtio, veteres appellarunt cynanchen, ea luxatio potissimùm contingit in vertebra secunda cervicis; quam Hippocrates vocat dentem seu dentiformem, circa quam à vehementi defluxione exoritur phyma seu tuberculum, à quo membranæ & vincula vertebrarum convelluntur,

juntur, quæ convulsio luxationem illam inducit, fitque ea luxatio vel in anticam partem & dicitur lordosis sive excavatio, vel in posticam & vocatur cyphosis, ac utraque omnino est lethalis, quia secunda hæc vertebra validissimo vinculo capiti connexa est, eo itaque rupto larynx & œsophagus comprimitur, si verò hæc dentiformis vertebra luxatur in alterutrum latus, tunc vocatur scoliosis sive obliqua excavatio, quæ minimè periculosa est, reliquarum autem ab hac secunda cervicis vertebrarum lateralis luxatio periculosior est quàm in anticam vel posticam partem, eò quod nervum comprimat, qui abhinc membris inseritur.

Lordosis. Cyphosis.

Scoliosis.

Rursus dividitur angina in veram seu legitimam & notham, vera est quæ vehementem inflammationem & febrem habet comitem, spuria autem, quæ febre caret, & solummodò à catarrho phlegmatico in fauces ruente, at inflammationem non invehente excitatur, verùm hæc nimium scrupulosa nominum distinctio parum utilitatis affert, neque in omnibus assensum meretur, verisimile enim non est, morbum hunc tam sollicitè & electivè musculos ab invicem discreturum, ut modò hos modò illos invadat, aliosque propinquissimè adjacentes liberos dimittat, sed rationabilius est, unum ægrum altero ferius inflammari, teneriores que partes interiores esse uni quàm alteri, inflammationem autem incendere non unam faucium partem sed omnes, at non æquali vehementia quoslibet ægrotos, sed diverso modo biliosos, sangvineos nec non phlegmaticos.

Partes affectæ itaque in hoc morbo sunt fauces, tonsillæ, columella, musculi laryngæi, pharyngæi & œsophagæi cum palato ipso.

Partes affectæ.

Agnitio & dignotio hujus affectus jam instantis hoc modo habetur, patiens sentit intra collum dolorem prementem, paulatim increscentem, ac deglutitionem magis magisque impedientem, qui tamen eò crebrius salivam deglutit, sperans simul noxam cum eâ deorsum lapsuram, unde frequenti eâ deglutitione affectum magis exacerbat, collum etiam more consveto non potest movere in ambitum, percipitque dolorem & ardorem in faucibus, quæ omnia brevi spacio admodùm augentur, donec vera angina jam præsens sit, cujus signa diagnostica sunt: respiratio tam difficilis, ut omninò quasi suffocatoria sit, eamque hiante ore aucupari æger cogatur, deglutitio adeò præclusa, ut ne liquida quidem descendere queant per fauces, sed per nares rejiciantur, febris acuta fervet, cum dolore & angustia ingenti, facies rubet, lingva arescit, vox langvet, tumor interdum in collo apparet, idque in tribus anginæ speciebus hoc fieri potest, nempe in paracynanche, synanche & parasynanche, at nunquam in cynanche.

Signa.

Causa veræ anginæ ferè semper est acris & biliosa defluxio proximè ad naturam erysipelatis accedens, talis autem defluxio à variis causis exci-

Causæ.

excitari potest, nempe vel à nimia commotione corporis & excalefactione per exercitia, iram, cursum, luctam, saltationem, venerem & similia, imprimis si subitò à percalefactione perfrigeratio sequatur, vel frigidissimus haustus bibatur, ita etiam æstus à sole, aëre ambiente, vel balneis excitare hunc affectum potest, fundendo pituitam in capite, ac in defluxionem convertens, nec minus frigus ambientis ejusmodi fluxionem excitare poterit, per modum compressionis, ut flante borea sæpe contingit, & à nudatione capitis & colli tempore nocturno, vel nimia obtectione eorundem, quæ etiam fundit, austrina quoque constitutio non infrequenter hunc morbum producit, nimium caput & cerebrum humectans. Nec non multa compotatio & crebræ crapulæ. Denique ab externa violentia etiam provenire potest, uti sunt casus, concussio, urentium rerum deglutitio, ut est piper Hispanicum, vel aculeatarum, uti sunt pisciculi illi aculeati à multis in deliciis habiti, imò quorumcunque piscium spinæ incautius deglutitæ faucibus interdum inhærescunt, & talem calamitatem inferunt, res etiam venenositatem quandam in se habentes ad cibum delectæ fauces interius lædere possunt, uti sunt quidam fungi, quemadmodum & multa cerasorum comestio naturaliter hunc affectum producere dicitur.

Ut nihil dicamus de certis quibusdam constellationibus anginam endemicam, aliosque malignos affectus inurentibus.

De hoc affectu & faucium passione loquitur etiam Hippocrates in sequentibus graviloquiis:

Angina est affectus vernalis. lib. 3. aphor. 20
Nec non autumnalis. 3. 22
Popularis est in assiduis imbribus. 3. 16
In angina tumor in collo exortus, bonum. 6. 37
Significatque morbum foras verti. 6. 37
Tumor & rubor pectoris in angina sunt signum bonum. 7. 49
Quod nimirum morbus foras vergit. 7. 49
Liberatio ab angina ad pulmonem transiens necat in septem diebus. 5. 10
Diutius viventes fiunt empyici. 5. 10
Vertebræ in occipitio introrsum luxatio est pueris grandiusculis familiaris. 3. 26
Suffocatio in febribus repentina, nullo in faucibus apparente tumore, lethale. 4. 34
Deglutitio difficilis repentina cum febre absque tumore, lethale. 4. 35
Faucibus ægrotantibus si excrementa sunt biliosa, corpus unà ægrotat. 2. 15
Si verò sanorum similia, corpus tutò ali potest. 2. 15
Strangulatio quæ fit cum spuma circa os omnem spem recollectionis adimit. 2. 43

Per-

Perversio colli in febribus lethalis est. 4. 35
Angina periculosissima est & celeriter necat, ubi in faucibus & cervice nihil apparet. lib.3.præs.18
Et in qua dolor est vehemens. 3. 18
Ac difficillima respiratio. ibid.
Talis angina jugulat eodem die. ibid.
Vel secundo. ibid.
Vel tertio. ibid.
Vel etiam quarto. ibid.
Angina in faucibus tumorem & ruborem excitans, sed magno dolore afficiens non minus est periculosa. ibid.19
Est tamen diuturnior. ibid.
Maximè diuturna est, in qua rubor in faucibus & cervice est. ibid.20
Si rubor simul in cervice & pectore est, bonum. ibid.
At si erysipelas intrò revertitur, malum. ibid.
Item si evanescit non in decretoriis diebus. ibid.21
Item ubi non foras convertitur tumor. ibid.
Ægerque non pus screat. ibid.
Ubi æger absque evacuatione levis, & à dolore immunis videtur, signum mortis. ibid.
Vel recidivæ. ibid.
Tumor & rubor foras conversi signum tutissimum. ibid.22
Angina conversa ad pulmonem dementiam excitat. ibid.
Plerunque autem suppurationem. ibid.
Anginosi qui non celeriter cocta exspuunt, sed pauca viscida crassa sputa reddunt, malè & lethaliter habent. in coacis
Tumores faucium repentè disparentes lethales. in coacis

Prognostica.

Prognosin quod spectat, ea majorem in partem continetur in citatis jam dictitatis Hippocratis, nonnulla tamen etiamnum adjiciemus: Est itaque angina familiaris his qui sangvine fervent, nempe juniori ætati, minus autem fœmineum sexum molestat, ob frigidiorem earum sangvinem, & ordinariam ejus repurgationem per menses, quæ ejusmodi morbos ut plurimum avertit, uti etiam maribus contingit, quibus natura mundationem sangvinis per ordinarium fluxum hæmorrhoidalem instituit, vel aliquod fluens ulcus in corpore habent, eos enim non facile anginosos futuros arbitramur. Inter quatuor autem supra descriptas anginæ species duæ sunt lethales, nempe cynanche & paracynanche, duæ verò superabiles & non tam periculosæ sunt, ut synanche & parasynanche, ea etiam in qua vertebra supradicta in anticam vel posticam partem luxatur, absque induciis lethifera est.

Curatio.

Curatio pro diversis anginæ speciebus varianda est, atque etiam aliter instituenda in anginâ epidemica malignâ, in qua rectè cordati Medici venæsectionem & gargarisationem repellentem rejiciunt, non minus autem in aliis speciebus quidam curationem erroneam instituunt, ac anginam cum nigredine illa lingvæ

quæ Germanicè die Bräune dicitur, confundunt, ac pro uno eodemque affectu habent, uti & ipsum Authorem nostrum in eodem errore fuisse, ex remediis ab ipso ad anginam commendatis videre est, uti sunt 1. Gargarismus Paracelsicus. 2. Cantzmeyericus, & 3. ad gustum abolitum, quæ cuncta potius contra nigredinem lingvæ & gutturis, qualis in febribus ardentibus & pestilentibus solemnis, & de qua supra cap. 67. actum est, inserviunt, uti etiam Paracelsus dictum gargarismum contra ejusmodi lingvæ nigredinem, quam non anginam sed prunellam vocat, ab herba illa prunellâ, quæ hunc affectum curare solet, consignavit. Rectè autem Author ante omnia aquam benedictam Rulandi contra anginam celebrat, in quo ipsi astipulamur, vixque fieri posse putamus ut excellentius remedium in rerum natura contra hunc morbum detur nostro centaurio minerali vel laudatâ illâ aquâ benedictâ, si modò alterutrum mox sub primam affectus inceptionem in sat forti dosi hauriendum detur, antequam nimirum viginti quatuor horæ prætertlabantur, postea verò vix convenire possunt, at primo statim die propinata stupendum in modum morbum expugnant, materiamque in apostema gutturis coituram ejiciunt, unoque instanti à periculo liberant.

Verùm si commoditas medicinam hanc exhibendi præterlapsa est, præcipuam practici spem ponunt in liberali sangvinis missione ad libram unam vel etiam duas, non tamen una vice, ne in deliquium æger & suffocationem præcipitetur, sed partitis vicibus, celebrantes eam quacunque hora vocati fuerint, etiam in gravidis & fluentibus mensibus & lochiis, nec non quocunque graviditatis tempore, post detractionem sangvinis altero die illicò ad purgationem se applicant, etiam non præmissa humorum præparatione vel concoctione, jubente ita Hippocrate, quod nimirum in valde acutis medicandum sit eodem die, tardationemque omnem periculosam esse.

Gargarismata refrigerantia & repellentia non convenire putamus, est enim morbus nil aliud quàm erysipelas, quod frigidis cum periculo vitæ retropellitur, sed foràs potius evocari debet, commendabilis itaque est gargarismus ille ex spiritu vini & spiritu urinæ vel salis armoniaci, qui jam pro experimento in usu est, qui tamen repellenti gargarismate uti velit, omittat id saltim in anginâ malignâ, atque etiam in cæteris non nisi in primo initio adhibeat, materiamque mox purgativo evacuet. Exterius guttur inungatur oleo anethino, chamæmeli, amygdalarum dulcium, & violarum invicem mixtis, imponi etiam poterit cataplasma:

Cataplasma.

℞. farinæ hordei ℥ß.
fœnugræc.
sem. lini an. ℥ij.
muccagin. semin. alth.
fœnugr.
extract. cum aq. malv. an. ℥ß.
olei

olei anethin.
chamomill. an. ℥j.
butyr. recent. ℥ß.
cum lana succida tepidè applicentur.

TEXTUS:

Anginam vel incipientem vel etiam confirmatam, præsertim si febris urgeat, subitò vomitoria, imprimis aqua benedicta tollunt. Sic nimirum inflammatio cedit, & ulcera vel apostemata rumpuntur. In omnibus verò hisce respiciendum ad naturam patientis & virium robur.

Quod si ergò vomitoria locum habere nequeunt, recurrendum statim est ad ea specifica, quæ nihilo secius etiam post vomitoria locum habere possunt, talia sunt:

Experimentum

1. Quod est apud Paracelsum in tractatu de pestilentia ad Sterzingenses, quod ℞. VI. vel VIII. cancros vivos (cancri insigniter refrigerant) sedi majoris m. iij. vel IV. quæ invicem contusa in mortario, & postmodum expressa succum reddunt, quo lingua & fauces sunt fovendæ, vel ipsa lingua radenda, imò ejus (sed valdè parum, guttas videlicet aliquot) in liquore convenienti aliquid intrò concedendum.

2. Est experimentum Antonii Cantzmeyr civis Augustani, quod ℞. sedi majoris ℔j. contunde in mortario exprimatur succus. Hujus ℞. ℔j. adde salis armoniaci ℥ß. relinque in loco humido, usque dum solvatur sal armoniacum, postea destilla per alembicum. Hac aquâ sæpius ablue lingvam calidè & tepidè. Est probatissimum. Vide Conradinum de lue venerea.

3. Gargarismus ille de quo supra de gustu abolito & depravato.

Nota: in hoc casu aliquid addendum est plantæ ipsius nempe de sedo majori.

Quod si gargarisare nequeat, siphunculis injiciendus est gargarismus: post singulas gargarisationes ℞. corium de lardo (Speckschwarten) *duos digitos latum, & assulatim incide, ex eâ parte, qua adhuc lardum est, & pone ad lingvam, ut aliquandiu detineatur. Sic nigerrima* (a) *cuticula lingvæ resolvitur, & tandem discedit, & curatio sequitur celerior.*

(a) Hic curationis modus planè spectat potius ad nigredinem, scabritiem & fissuras lingvæ, de quibus supra cap. 67. egimus, qui affectus semper accidens est alterius morbi, ingentem æstum in orificio stomachi excitantis, unde fuliginosus calor ascendit, lingvamque ita adurit, angina autem est morbus per se, non ab alio morbo proveniens, licet utplurimum febris acuta concurrat,

febrim enim istam angina excitat, non autem angina à febre excitatur, quemadmodum etiam nomen habet ab angendo, quod nimirum semper angorem & spiritus angustiam invehat, ob strangulationem in faucibus, quam tumor cum hoc affectu concurrens, efficit, quamobrem etiam Germanicè das Wülchen / das Geschwer im Halse nominatur, nigredo autem lingvæ ejusmodi strangulationem non semper conjunctam habet; non ergò huc adducta ab Authore experimenta propriè pertinent, sed inter affectus lingvæ recenseri debent. Genuina autem anginæ curatio instituenda est ut diximus, nempe per vomitorium, ac postmodum per emollientia & rumpentia apostemationem gutturis, quod optimè præstat succus expressus nasturtii hortensis vel aquatici, mixtus cum quarta parte aceti vini, & tantillo olei olivæ & salis communis, cujus mixturæ sæpius unum vel alterum cochlear sorbeatur, pueris sufficit lac recens caprinum cum sacharo contemperatum, seu dulcificatum; si verò simul adsit tumor colli interius vel exterius, tunc

Experimentum

Electuarium.

℞. mellis rosac. ℥ij.
diamor. ℥iß.
albi græc. ʒß.

m.f.electuarium, cujus sæpius quantitas nucis moschatæ lambatur.

Exterius super tumorem applicetur hoc cataplasma, panno superinductum tepidè:

Cataplasma.

℞. mellis ad spissitudiné cocti ℥IV.
mellis rosacei ℥ij.
albi græci subtiliss. pulverisati q. s. ad cataplasmatis consistentiam, vel sequens Authoris:

Externè ad collum ipsum applicetur emplastrum ex nidu hirundinum (integris & albo græco ana) cum aqua ferrariorum coctum calidè.

Pro potu dissolve nitrum præparatum vel salem prunellæ (vinum non detur) ad ʒß. in aquæ fontanæ mens. I. (b)

(b) Intelligit mens. LVI. unciarum.

Anginæ conferunt ea in quibus sal nitrosum armoniacum delitescit, ut stercus canis album, ossa rodentis, in aqua probè coctum & cum melle exhibitum.

Rasuræ dentis apri ʒj. cum oleo amygdalarum dulcium & sacharo.

Cinis cancrorum ustorum.

Cinis hirundinum.

Consolida media, prunella, uvularia, cervicaria, mentha crispa, rubus idæus.

Angina notha.

Angina notha puerorum curatur emplastro modò dicto.

Caput viperæ exsiccatum & collo appensum commendatur pro amuleto.

℞. noctuam unam, cum pennis combure, & fiat pulvis, cujus postea modicum in guttur immittatur, aperit & rumpit apostema mirabiliter.

Spiri-

Spiritus nitri tum in extinctione inflammationum, tum in resolutione apostematis plurimum valet.

Exhibetur in haustu aquæ fontanæ calido, sive ℥iiſ aquæ, quam misce cum spiritus vini & spiritus nitri an. ʒſ. vide Crollium.

Gargarisma.

℞. *aquæ sempervivi*
prunellæ an. ℔j.
salis armoniaci ʒj.
m. f. gargarisma.

Anodynum minerale.

Crystallum vel anodynum minerale, ut vocant, seu lapis prunellæ (quòd lingvæ inflammationi, item faucium vicinarumque partium asperitati unicè medeatur) insignis est virtutis, ad ʒſ. vel ʒj. in aquâ aliquâ appropriata resolutus & gargarisatus mirè confert, post etiam parum hujus misturæ cum sacharo junctæ deglutiri, vel si mavis, sali prunellæ vulgari modo præparato quantum placet adde sachari candi vel crystallini tantundem, vel etiam plus, utrumque pulverisatum coque cum aqua rosarum quantitate sufficiente, donec gutta lamellæ stanneæ superfusa consistentiam habeat, effunde in concham & repone, relinquendo, donec instar lapidis induruerit, tandem exime, & in particulas diffringe, vel etiam in pulverem redige, utere hoc sæpius.

CAP. LXXV.

DE AFFECTIBUS PULMONUM, AC PRIMUM DE PULMONIBUS VENTOSIS.

Pulmonis substantia & usus.

PUlmo est veluti anthlia spiritus vitalis, membrumque ad vitam maximè necessarium, quo nullus homo carere potest absque vitæ extinctione, sine pulmonibus enim respirare non possumus, nec ullum verbulum proloqui. Substantia ejus videtur quidem carnosa, & è sangvine, prout etiam lien & hepar conformata, at recentiores altius rimando, non obscura invenerunt indicia, corpus pulmonum meram vesicularum congeriem esse, quod etiam rationi consonum est, supernatant enim aquis instar inflatarum vesicarum, cum aliæ partes carneæ submergantur, unde constat, undique eos aëre turgere, aëremque cysticulis seu vesiculis inclusum esse, aliàs expansio & supernatatio in aquis esse non posset. Usus pulmonum à tota antiquitate creditus est, quòd haustu aëris frigidi cor refrigerent, ejusque fuligines & vapores exspirando reddant, ventilentque sic calorem vitalem, moderni autem gravissimis argumentis evincunt, eorum operam in sangvificatione & massa sangvinis perficienda inevitabiliter concurrere, quemadmodum etiam ampla vasa sangvinea recipiunt, nimirum venam arteriosam seu arteriam pulmonalem è dextro & arteriam venosam è sinistro cordis ventriculo, nec non ramos

Vasa pulmonum.

mos à ſexto pari nervorum ac lymphatica.

Membrum quidem eſt ſimplex ac unicum, interventu tamen mediaſtini in partem dextram & ſiniſtram dividitur, quarum una ſi lædatur, altera integrum capeſſit officium, ſingulæ verò etiamnum duos lobos conſtituunt, nempe ſuperiorem & inferiorem, imò nonnunquam terni eorum in uno latere conſpiciuntur.

Officium pulmonis ſecundum dogmaticos. Idem juxta Helmontium.

Inſpiratione aëris hoc membrum extendi, diduci, & totum thoracem replere ſemper apud Medicos in confeſſo fuit, perpetuòque moveri & inſtar continuò flantis follis occupari. Verum illuſtris Helmontius pluribus argumentis & rationibus hanc doctrinam impugnat, præcipuè autem ſequentibus, pulmonem inter cætera hunc præſtare homini uſum, quod inſerviat pro cribro aëris, aërem enim ſemper plenum eſſe volatilibus atomorum pulviſculis, qui ſaltem ad ſplendorem ſolis in conſpectum veniant, eos autem cum anhelitu continuò intrò trahi, niſi ergò ejusmodi colatorium ſeu cribrum ſit, quod intro tractum pulviſculum ſegreget, & ejiciat, thoracem totum mox luto oppletum iri, anfractibus ergò pulmonis præfatum atomorum pulverem affigi, & per ſcreationem deſarcinari, hucque multiplicem cannarum aſperæ arteriæ diductionem facere, quò minus tenuior pollen penitius vadat. Pulmonum autem ſubſtantiam diductionis & compreſſionis prorſus eſſe incapacem, avium enim pulmonem (volucri iisdem uſibus inſervientem) coſtis firmiter annexum omnem follium dilatationem & compreſſionem reſpuere. Pulmonem adhæc tribus conſtare vaſis adæquatè per totum diſperſis, nempe venâ arteriali, arteriâ venali ac aſperâ arteriâ, circum affuſo cruoris parenchymate, & membranâ tanquam togâ, tria hæc vaſa eſſe canales per totum deductos, quorum duo priores ſint ſangvine repleti, atque adeò incapaces, ut intra ſe novum aëra inſpiratum recondant. Tertium verò canalem ſemper patere aëre repletum, ideoque incapacem alterius novi & inſpirati aëris, niſi contentus aër cedens advenæ, in thoracem intraverit, atque adeò tertius ille canalis ſit perforatus, unà cum membranâ pulmonem veſtiente. Hunc tertium canalem annulis cartilagineis, ſibique invicem contiguis ſemper eſſe diſtentum & patentem, non ſecus atque ipſummet arteriæ aſperæ truncum. Quartam autem viſceris partem eſſe carnem ejus parenchymaticam, aëris adventitii æquè incapacem. Quintam tandem eſſe membranulam ſive tunicam pulmonis. Horum itaque nil capax eſſe novi aëris, nil anhelitus novi ſuſceptivum, nihilque quod dilatationem atque compreſſionem ſuſtinere poſſit vel motum.

Conceſſo autem quod tertium vaſorum ſive prædictorum canalium aëre non eſſet plenum, ſed planè omni prorſus aëre vacuum: à reſpiratione (cum tamen pateat alioqui, nec in ſe concidere valeat inſtar veſicæ,

ficæ, annulorum id vetante cartilagine) saltem tantundem duntaxat aëris in se conciperet novi, quanta esset alioqui visceris pars. Veruntamen cum ad lubitum unica vice plus aëris inspiremus, quàm totus pulmo sit amplus; necesse esse omninò, aërem non saltem inspirari in canales asperæ arteriæ, ad concidendum & dilatandum aliàs impotentes: sed ab his intrò pergere in pectoris cavitatem. Terebratis etiam musculis per pugionem intercostalibus vulnus mox penetrasse prodi: nam flatu erumpente per vulnus flammam extingvi candelæ. Etsi vulnus claudatur, inspirandoque & exspirando aperiatur iterato, semper candelæ lumen efflabellari, fieri tamen id esse impossibile, nisi ductus inspiratusque aër trans pulmonem in thoracem pergat, & per consequens sit pulmo quietus. Maximè quod in pectore duplex sit mediastinum, sive membrana interstitia à summo thoracis ad imum, tutandi causa cordis ab aëris injuriis, quod mediastinum thoracis dextrum à sinistris dirimat. Liquere ergò mechanicâ necessitate, anhelitum recta in thoracem ferri trans pulmonem, adeòque & hunc quiescere. Quod æquè manifestè per pleuritidis expectorationes sit obvium. Quippe per tussim rejici, quæ prius in costis & pectoris cavo fuerint extravenata & putrefacta. Oportere itaque membranam pulmonis esse valdè patulam, quæ cruori & puri transmittendo sufficiat; si ergò cruor & pus per poros pulmonis in pleuritide sorbeantur, quidni & aër per eosdem poros in thoracem transmittatur. Probari hoc per mechanicam. Efflet enim quis anhelitum è pectore quantum possit, metiatur dein filo costarum circumferentiam. Tum rursus quantum valeat, aërem inspiret, atque iterum metiatur. Reperturum eum per cubum, plus aëris attracti, quàm ad magnitudinem pulmonis humani, quantò magis quòd magna pars anhelitus hanc mensuram fallat. Nimirum quantum diaphragma deorsum tetenderit stomachum. Experiatur hoc iterum: attrahat anhelitum quantum possit, & inspiret in vesicam, & reperturum idem quod ante, quod nempe capacitas inflatæ vesicæ excedat integri pulmonis magnitudinem, non obstante, quod post omnem exspirationem adhuc canales asperæ arteriæ suis aperti annulis manserint, & aëre ut antè etiamnum repleti. Pulmonem enim brutorum aquis quibus bulliatur, integrum supernatare, at frustulatim dissectum sidi, quia aëre sit impleta aspera arteria. Indubium esse quin pectus & venter inspirato aëre intumescat: quòd si ergò pulmo extendi possit (quod nullatenus) at saltem non ad subdecuplum, quantum thorax extendatur, esse locando aëri inspirato. Motum ergò thoracis arguere motum pulmonis non esse necessarium. Quòd si pulmo totum pectoris cavum impleret (quod manifestè non) rationi consonum esset, quod costarum elevatio pulmonem dilatare posset, sed cum aër dilatationem & compressionem su-

stineat

ſtineat (ut dici ſoleat) ergò coſta-
rum elevatio non traheret adæqua-
tum aërem. Imò cum iſta attractio
adhuc eſſet violenta (timore vacui
nimirum) naturali atque vitali mo-
tui adverſa, ſequatur etiam motum
coſtarum non eſſe inſtitutum ad di-
latandum pulmonem. Cumque
pulmo nec in ſe, nec aliundè motus
ſui habeat principium ullum, niſi à
motu coſtarum (juxta ſcholas) ſe-
qvatur etiam pulmonem nullo mo-
tore moveri, ſed planè ſemper quie-
ſcere. Quæ enim ſit major fatuitas,
quàm fateri, omnes aſperæ arteriæ
ramulos, cartilagineorum annulo-
rum contextu apertos, & tamen do-
cere, omnes eoſdem ramulos, attra-
cto inſuper novo aëre ſemper am-
pliari, diduci & comprimi. Tum
non rarum inſuper eſſe ructum è
ſtomacho, qui odores in pulmonem
hauſtos exprimat. Pulmonem ergò
& diaphragma eſſe membra perſpi-
rabilia. Siquidem ſi quis ſupino de-
cubitu unam manum ſuper abdo-
men, alteram verò ſuper coſtas po-
ſuerit; moderatum verò, ſive inco-
actum anhelitum duxerit, ſenſurum
tum facilè, ſolos muſculos abdomi-
nis operatos fuiſſe. Ventre nimirum
ſublato, diaphragma deorſum trahi,
& conſequenter tantundem abdo-
minis cavum ampliari, quantum
diaphragmatis planum (in ſe laxum)
ſive diameter minor ſit ſemicirculo
ſui deorſum tracti, ac tanto ampli-
us, quanta & plana diaphragmatis
ductilis laxitas. Imò ſi ſtrictâ zonâ
coſtas cinxerit, atque præfatum an-
helitum duxerit, ſenſurum, ventrem

attolli & deprimi, coſtis prorſus im-
motis, & per conſequens pulmo-
nem, etſi aliàs mobilem (quod non)
toto tamen die ſic poſſe quieſcere.
Sed in ſuſpirio, oſcitatione, ſternu-
tatione & forti anhelatione ſentiri
(nec antè) muſculos intercoſtales
ſuo quoque vicariatus & adminicu-
li fungi officio; coſtas namque ſemi-
circulos eſſe deorſum propenden-
tes, quos muſculi intercoſtales ſin-
guli ſingulos ſurſum attrahant, ha-
ctenus quoque majores fiant attol-
lendo, quatenus tum fiant rotun-
diores, & ſic pectoris cavitatem am-
plient. Sic nempe rectâ tantùm cer-
vice reſpirantes, alas & humeros in
ſubſidium flatus diducere, manus u-
trinque ad elevandos humeros ſedi-
libus premere, ut pectoris cavum
augeatur, ac majori tubere diaphra-
gma deorſum promineat. Pulmo-
niacos & difficulter ſpirantes atten-
tè conſideratos reperiri plerunque,
eos laterum uno cubare felicius, at-
que altero vix reſpirare poſſe; Ete-
nim indubium eſſe, quin iſtud viti-
um ſit ipſius pulmonis; quodque
pulmonis prono latere (ſive cui tum
æger incumbat) quâque parte tum
coſtalem membranam tangat, pori
ſunt conſtipati, quibus aliàs reſpi-
rare ſoleat: quod etiam ſupini tum
lateris lobus uterque pulmonis ſint
poris morboſè obſtructi, ſi non o-
mnibus, ſaltem pro magna parte, id-
que metiendum à proportione defi-
cientis anhelitus. Quo argumento
manifeſtum eſſe, pulmonem non at-
tolli, & concidere inſtar follis, ſed
poris pervium, per quos aër ad &
extra

extra thoracem perfluus, ejus diducti vel contracti amplitudini æquatus reſpondeat. Hinc nempe erectos quàm jacentes reſpirare melius, eò quòd pulmo pendulus undiquaque poros liberos habeat, qui non vitio oppilationis ſuccubuerint. Suppoſito enim mille orificiis arteriæ aſperæ omnem aërem deportari ordinariò in thoracem, & totidem ſanitati ſatis eſſe, centum autem eorum eſſe conſtipata, fore tum ut ille homo celeri motui diuturno, vel aſcenſioni decima parte ſit impar & ſuſpirioſus. Hæc Helmontius.

Verumenimverò extenſio & inflatio pulmonis reipſa tam demonſtrabilis nunc eſt, ut & animali jam demortuo flatu adeò poſſit diſtendi, ut totus thorax repleatur.

Porrò pulmones collo junguntur per arteriam aſperam, per mediaſtinum verò ſterno anterius, poſterius autem dorſo, nec non pleuræ & diaphragmati, modò toto ambitu, nunc parte aliqua fibraliter annexi, interius ſinuata cavitate per vaſa cordi alligati illud ceu architriclinium vitalis caloris molli complexu fovent, vitiatique ipſi ſuam læſionem facilè aſpirant, niſi noxa altius in gibba parte hæreat, aut propriâ tunicâ ſive cyſticulâ concludatur, quo pacto nonnunquam per multos annos tubercula pulmonum absq; ulla cordis debilitatione, vel vitalis functionis imminutione, imò ſine omni tuberculi perceptione geſtantur, donec ex improviſo rumpantur, ac momentaneum vitæ periculum inferant.

Teneriori ætati denſiores deprehenduntur, cujus progreſſu paulatim magis rareſcunt, ita ut non raro vulneratorum injectos in pectoris capacitatem liquores vulnerarios poroſæ raritati ſuæ transmiſſos cum tuſſi ad os deferant, pari modo cum rareſcentiâ etiam magis magisque rubeſcunt, donec in ſenili ætate flacceſcant, collabantur ac albidum pallorem induant.

Primariam pulmonum actionem eſſe reſpirationem nemo eſt qui dubitet, quo pacto autem pulmo ex neotericorum ſententia maſſam ſangvineam coadjuvet, arterialemque & venalem ſangvinem à cordis ventriculis & aortâ recipiat & reddat, ſuaque in ditione ſemper ſpumantem conſervet, & qualem præterea uſum præſtet, nihil certi adhuc determinari licet.

Convertimus ergò nos ad affectus pulmonum ex ordine Authoris declarandos, ubi primo agit

DE PULMONIBUS VENTOSIS.

Pulmonũ ventoſitas quid?

VEntoſitas pulmonum nihil aliud eſt quàm aſthma flatulentum, in quo pulmones perpetuò flatibus adeò tenduntur, ut ſpiritus non niſi cum difficultate poſſit trahi.

Cauſam putamus eſſe defectum caloris nativi venientem vel à ſeneſcente ætate, vel longâ morboſâ defatigatione, vel melancholicâ conſtitutione, quæ ſemper naturæ frigidæ eſt & ſiccæ, ac plurimam ventoſitatem parit, vel multâ ſangvinis profu-

profusione, quâ corpus refrigeratur, item ab externa nimia perfrigeratione corporis ab aëre ambiente, potissimum tamen ejusmodi ægri solent esse temperamenti melancholici, in quibus semper calor naturalis debilescit, eoque eos ad flatus disponit. Quemadmodum enim appropinquante autumno, & calore solis deficiente venti & turbulentæ procellæ fiunt, sic idem in homine ab imminuto calido nativo fieri verisimile est, gignente multam flatulentiam.

Ventositatem verò autumnalem contingere præcipuè ex his causis arbitramur, quod imminuto calore omnia incipiunt corrumpi, quæ corruptio herbarum, foliorum, graminis generat putredinem, aciditatem & fermentationem, fermentatio autem omnis eructat flatus, uti in fermentantibus vinis & cerevisiis videre est, quod cellas si copiosa sint, adeò flatibus opplent, ut diu morantes ibi suffocent, cum ergò integra regna & provinciæ secedente in autumno calore solis refrigerentur omnisque earum viriditas corrumpatur, & sic per aliquot centum milliaria una vice fermentatio rerum virentium corruptarum contingat, necesse est immensam copiam flatulentiæ in aërem spargi, ibique collectam ventos procellosos excitare; idem etiam in homine fieri calido imminuto non est dubium, ut succi ipsius corporis sensim corrumpantur, & acescant, omnia enim quæ corrumpuntur, acescunt, acescentia enim est corruptio dulcedinis, uti in musto videre est, quod suapte natura transeat in aciditatem, at non sine ingenti ebullitione & flatuosa fermentatione, eò quod dulcedo corrumpatur & emoriatur.

His ergò ex causis melancholicos esse flatulentos res ipsa indicat, sunt enim plerunque asthmatici etiam absque ulla infarctione pulmonum ex materia pituitosa, sed solummodò à distensione pulmonum à flatibus, uti etiam hypochondria ipsis tenduntur & murmurant, ac nonnunquam tument, multosque edunt ructus.

Curationis scopus.

Curatio debet fieri per calefacientia & aciditatem imbibentia, quod præstant semina quatuor majora calida, & eorum salia, in salibus enim lixivialibus omne acidum commoritur, ex hoc fundamento procedunt omnia quæ in hunc finem commendat

TEXTUS.

PUlmones ventosos hoc est flatibus distensos, adeoque respirationem impedientes restituunt essentialia ex carminativis, citò ad locum affectum penetrantia.

Hîc præstat balsamus fœniculi, cujus descriptio in Crollio est dicta.

Sic sal stipitum carvi dextrè (hoc est per sulphur calcinatus, ut in sale euphrasiæ dictum) & cum sale communi usurpatus, tum curando ab ejusmodi morbo liberat.

Speci-

Specificum.

Specificum in curatione est radicis aronis pulveris ℥j. item fœculæ aronis ad ℥j. in aqua appropriata, syrupo vel vino, item in cibo, in præservatione quotidie ℈ß. ad ℈iß. sed cautè & rarò, tutò autem ℈j.

CAP. LXXVI.

DE ASTHMATE, ORTHOPNOEA, DISPNOEA,

Germ. Reichen / Engbrüstigkeit.

Curationis tempus.

HOmo organis respirationis rectè valens non agnoscit, quantum beneficium istarum sit partium bona valetudo, edit, bibit, canit, ridet, currit, saltat, sedet, ambulat, dormit, cunctaque alia sanitatis munia cum facilitate exequitur, solam autem gratitudinem erga creatorem suum pro omnibus istis beneficiis gratiarumque ardentissimam actionem negligenter, tardè, morbosè & perfunctoriè perficit, imò interdum omninò obliviscitur, mittente autẽ omnium justissimo vindice cunctorumque mortalis capillorum numeratore suos castigatores in vasa & organa respirationis, nimirum asthma, tussim, phthisin, aliosque morbos pectoris, tum demum ingrato innotescit, quanta sit miseria difficultas & impedimentum spirandi, & quàm omnia simul corporis membra, eorumque actiones gravissimè affligantur.

De spirationis ergò difficultate cum præsens caput agat, operæ pretium est istum affectum dilucidius hic describendum dare. In genere igitur omnis respiratio difficilis, vocatur asthma, cum verò diverso modo ægri respiratione laborent, præcipuè autem tres notabiles gravis anhelitus differentiæ dudum observatæ sint, tribus distinctis nominibus methodici eas discriminarunt, nimirum asthmatis, dispnœæ & orthopnœæ.

Asthma.

Asthma proinde est impedimentum respirationis à multa obfarctione cannarum pulmonis oriunda, ita ut anhelitus difficulter pervadere queat, prout auditu ipso percipitur, tam enim intrò meante quam exeunte spiritu sive anhelitu sibilus, stridor, & ronchissatio auditur, ob meatuum videlicet angustationem, ubi enim aër per angustas rimas transit, sibilare & fistulare solet, uti quivis in fistulis musicis observare poterit, eas sonoram fistulationem non edere nisi obturato earum orificio per inaptatum lignum, ita ut solum angusta rima relinquatur, per quam flatus transeat, ubi cum impetu perrumpens in ferè conniventibus parietibus collisionem facit, sonoramque sibilationem; quod itidem etiam in asthmate contingit ex infarctis crassâ pituitâ meatibus, ut ob angustationem spiritus non nisi laboriosè & vi quadam adhibita pervadat, atque ideò anhelitum reddat stridulum, quâ anhelatione laboriosâ æger admodum defatigatur, imprimis si operosa ambulatio accedat, nempe ascensus acclivis vel scalaris.

Dispnœa.

Dispnœa verò est etiam difficilis

reſpiratio, priori tamen aliquantulum levior, & abſque ſtridore contingens,ratione,ut arbitramur,quod non fiat ex anguſtatione meatuum, ſed integra quorundam obſtructione, manentibus cæteris liberis & apertis, cum verò ſufficiens aër per eos intrare nequeat,itaque non quidem ſtrident, laborem tamen & quandam defatigationem concitant ex defectuoſa anhelitus anthliatione, aliorum autem opinio eſt, obſtructionem non in bronchiis pulmonum, ſed in ipſa eorum ſubſtantia fieri, eamque ob cauſam diſpnœam ſtridore carere,liberum itaque eſto cuique, ſentire quodcunque velit.

Ortho-pnœa.

Orthopnœa autem eſt maxima & omnium difficilima reſpiratio, in qua ægri jacentes ſuffocatione periclitantur,atque ita coguntur ſedendo dormire, & erectâ cervice reſpirare, unde nomen orthopnœa id eſt recta reſpiratio, hanc exiſtimamus eſſe concurrentiam ſuperiorum duarum ſpecierum, ita ut non modò meatus quidam planè ſint obſtructi, verùm cæteri etiam coanguſtati, quibus inter jacendum etiamnum plus compreſſis & conniventibus, non poſſunt non ægri ſuffocatorio modo ſe habere,donec erecti maneant, ac reliqua meatuum apertio in pendula libertate ſervetur, & laborioſè aliquam lateralem extenſionem facere non nequeat. Aliis autem placet quod in orthopnœa muſculi intercoſtales abdominiſque, nec non ſuperiores pectoris & ſcapularum graviter afficiantur.

Præter has aſthmatis ſpecies etiam aliæ anhelitus difficultates ſæpius occurrunt, verùm ad aſthma non computantur, inflammationes enim vicinarum partium nempe mediaſtini, diaphragmatis ac pleuræ ſemper reſpirationem afficiunt, ſicuti quoque incendium cordis in febribus reſpirationem magnam & frequentem efficit,item affectio hypochondriaca & ſcorbutica anhelitum inſigniter impediunt, uti etiam omnes hydropis ſpecies ac imprimis hydrops pectoris idem nocumentum inferunt, affectusque uteri. Nullum tamen iſtorum ad verum aſthma pertinet, ſed tantummodò quando vitium conſiſtit in vaſis & meatibus pulmonis.

Signa diagnoſtica.

Agnitio & dignotio hujus affectus ſpecierumque ejus diſtincta difficilis non eſt,in aſthmate enim ſpiritus tractio fit cum ſatis magna difficultate,& pectoris gravitate cum anhelatione ſtridente, rhonchiſſante ac ſibilante.

In diſpnœa reſpirationis difficultas eſt aliquantulum minor & abſque ſono & ſtridulatione;

In orthopnœa totâ morbi duratione decubitus denegatur, ſed ſolùm ſedendo patiens cum magna moleſtia ſomnum cogitur capeſſere, & erectus reſpirare, niſi velit ſuffocari.

Cauſæ.

Cauſæ difficilis reſpirationis ſunt oppletio & infarctio cannarum aſperæ arteriæ à tenacibus humoribus, aut tubercula in pulmonibus naſcentia, & meatus reſpirationis comprimentia, atq; ejuſmodi compreſſione

preſſione viam halitus anguſtantia, ita ut laborioſè transmeet, item vapores venenati & aſtringentes dictas vias inſtar aluminis conſtringentes.

Signa cauſarum.

Signa cauſarum ſunt: ſi reſpiratio impeditur ab infarciente pituita, gravitas in pectore ſentitur, ſtertorque, ſtridor & ſibilus inter reſpirandum, maximè verò in ſomno auditur, ſi à catarrhoſa defluxione fiſtulæ oppleantur, adeſt vel præceſſit capitis gravitas, aliaque ſigna catarrhi, in hiſce tamen caſibus aſthma febri nō copulatur, & ſi ſimul cum difficili reſpiratione febris vel calor poſt cibum increſcens concurrat, tuberculum vel ſuppurationem in pulmonibus latere ſuſpicandum eſt, præſertim ſi ſimul adſit tuſſis moleſta, rumpitur etiam tandem his tuberculum, ac pus ſcreatu rejicitur.

Aſthmatis cauſæ juxta Helmontium.

Profundiſſimus autem Helmontius huic doctrinæ methodicæ nequaquam ſubſcribit, ſed deſerendam ſvadet tanquam noxiam, & è cujus fundamento nunquam aſthma ſanetur, alias autem aſthmatis cauſas, fiendi modum ſanandique proponit in tractatu de aſthmate & tuſſi, cujus ſumma hæc eſt. Pulmonem eâ parte, quâ aſperæ arteriæ extrema deſinant, ſpirentque in thoracem, patere, poriſque pervium eſſe, in aſthmate verò eorundem pororum fieri ſtricturam ſive conſtrictionem convulſivam.

Aſthma muliebre peculiare.

Aſthma autem eſſe duplex, unum muliebre ex ſolo uteri regimine pendens, atque tam frequens huic ſexui, ut ſcholæ omnem uteri arithmum (qui multiplex ſit) dicaverint uteri præfocationibus, unoque velut capite ingens volumen morborum præteriiſſe voluerint, quaſdam enim ſvaveolentium odore præter cephalalgias & comminatas ſyncopes confeſtim in extremam reſpirandi difficultatem incidere.

Alias ſpirante borea ſtatim vel in hypocauſtis aſthmate plecti. Alias ex ira, nuntio triſti, potu ſachari, vini Hiſpanici &c. vel etiam objurgatas luctuoſo mox aſthmate corripi, uterum enim actione regiminis, modoque penè influentiali ad nutum iræ, triſtitiæ, pavoris &c. præfatos pulmonis poros, qua in thoracem deſinant, obſtipare, perinde atque luna ſolo aſpectu aquis præſideat, eò quod uteri vita atque poteſtas toti imperet mulieri, cui videlicet proin aliud quàm viro mentum, ingenium, caro, pilus, ſangvis &c. iterumque ceſſantibus furiis, & exundationibus præfati regiminis confeſtim liberam reſtitui reſpirationem, ac plerunque citra notabilem exſcreationem. Nec enim uterum vaporibus tenus, ſed mero regiminis imperio totam regere mulierem, cum ſit peregrini hoſpitis inſtar, à corpore non niſi alimentaliter dependens prout viſcus ab arbore, cui innaſcatur. Cæterùm uterum quadrâ vivere propriâ, nullumque ſibi præter animi pathemata hoſtem noſſe: Ac ideò non ſervire animæ, ſed in importunum perturbationibus animum non ſecus atque in corpus furiendo ſævire. Solas namque perturbationes animæ uterum in di-

versos furores agitare, adeò ut nunc in nervos, tum in intestina, ossa, viscera, & membranas crudeliter ferociat, cor item, caputve, sensus ac mentem succutiat. Non raró enim tendines magno cruciatu convulsos spontè extra locum prosilire, miras quoque musculorum convulsiones ingenti ejulatu concitari, resolvi, ymò ipsamet ossa seriò dislocari. Observatasque esse apoplexias, paralyses, caducos, icteros, hydropes, tormina, hemicraniam, amentias, multamque morborum tyrannidem ex utero provenisse, à scholis autem virilibus remediis frustra tentata, atque ad solam asthmatis præfocationem relata quodammodo, quasi singulari prærogativa solum guttur utero obediret. Multa commiseratione dignum sexum fœmineum omnes propemodum morbos pati ex utero, iterumque eosdem tanquam homines tolerare.

Asthma commune duplex siccum & humidum.

Asthma igitur alterum adhuc esse utrique sexui promiscuum, subdividi autem iterum asthma in siccum & humidum, sic ab excrementis censum. Esse autem nidum asthmatis in duumviratu (qui ab Helmontio constituitur in ventriculo & liene) unde videlicet totius moderamen pendeat, nam aliàs malum non sedeat immediatè in spiritu influo, quod scilicet unica accessione terminaretur, non enim repetiturum nec perseveraturum, nisi stabilem intus radicem obtinuisset. Stare igitur asthma in semine virulento, seminis autem illius proprietatem esse contrahere poros pulmonis, quibus anhelitum in thoracem transmittat, characterem autem mali in stabili parte tantisper dormientem nō videri alibi stabulari posse, quàm unde regimen corporis pendeat, adeoque & cordis prærogativam assumpserit.

Asthma ergò in hoc epilepsiæ esse simile, quòd licet non mentem feriat, non contrahat nervos, aut syncopen concitet, dormiet tamen in aliqua sede, unde tandem contagione quadam archeum inquinans si non nervos, saltem pulmonem contrahat. Respiciat nimirum singulariter illud viscus: Imò licet pari passu venas, renes, & jecur contrahere videatur, non tamen horum tam manifestam esse læsionem, qualis in præfocando sentiatur. Libertate itaque philosophica asthma nominari posse caducum pulmonis, nidum ejus quidem esse in duumviratu; morbum totius quoque, quatenus membra cuncta commoveat ante accessum, adeòque & spiritum totius rectorem concutiat. Attamen in area thoracis fructificare, respicereque singulariter ipsum pulmonem, velut suæ proprietatis scopum, & objectum proprium. Caducum istum pulmonis fieri è veneno, quod proprietate suâ pulmonem afficiat, non secus atque cantharis lotii organa. Venenum scilicet aliquod esse, quod caput, totumque hominem in epilepsiam sternat, multoque insolentius atque mirabilius, quàm quod pulmonem stringeret. Affectus tamen raritatem non ausam esse compellere ad epilepsiæ

Asthma esse caducum pulmonis.

cujus-

cujusdam poſitionem. Cum tamen interim quicquid epilepticum ſanet adultum, ſanet etiam aſthmaticum. Venenum illud latere in corpore, expectare tamen debere ſui maturitatem & commiſtionem cum ſpiritu totius, montana autem & æſtiva loca maturare feſtinareque eruptionem ſeminis ſicci aſthmatis (i. e. laborantes ſicco aſthmate incidere in paroxysmum æſtate & appropinquantes montanis tractibus) quod in humido hybernis & paludoſis ditionibus facilius erumpat.

Propriè itaque loquendo ipſum ſemen eſſe aſthma & caducum pulmonis, licet ſileat dudum, ad maturitatem autem provectum jam eſſe pomum illius arboris, radicis, fructus, acceſſus & productum latentis aſthmatis; & quia in actum ſurgat vi regiminis vitalis, atque per modum influentiarum, hinc ſubitò non ſecus ac collo injectum laqueum invadere. Diſcere ergò hinc debere virum quemque cordatum & chriſtianum eſſe volentem, fruſtraneas eſſe in aſthmate (præſertim ſicco) expectorationum ſollicitationes per illinctus, loch, ſyrupos, per phlebotomiam, ac ſolutiva, per chinæ, zarzæ ac ſaſſafras potus, perque diætæ parſimoniam, ſudores, balnea, cauteria, antecedentem aut conjunctam aſthmatis cauſam è ſtomacho ſublatam, vel alioqui è capite pluentem materialiter ſiſtere, revellere, evacuare, conſumere, vel avertere velle. Cum aſthma nullo unquam remedio circumcidatur, niſi remedio arcani, quod per totum penetret omnes corporis ſemitas, ut nil relinquat intentatum: atque unico medio caducum cum aſthmate everrat, & quicquid immediatè in corporis latebris alicubi ſedem fixerit; excepta podagra & ſimilibus morbis immediatè in vitæ ſpiritu diverſoria nactis.

Aſthma ergò duplex eſſe humidum & ſiccum, illud quidem à copioſo ſcreatu nomen inveniſſe, & plerunque fieri vitio proprio pulmonis, adeòque continuum eſſe, magisque infeſtare ſtationibus frigida vel humida, ſenio, debilitati ac morti affinibus. Siccum verò aſthma plerunque eſſe interruptum, & prout totum corpus (dentes usque) tumultuosè concutiat, cum vitalium confuſione, neceſſariò eſſe caducum pulmonis, in quo pulmo ſolus conſtrictionem ſui, ſive convulſionem patiatur, quia faciat conſtrictionem pororum. In hoc aſthmate archeum totalem in radice eſſe inquinatum. Partem aliquam (uterum nempe, vel lienem &c.) primariò affectare ſpiritum innatum pulmonis, actione regiminis. Ideoque ex inviſibili & immateriali ſubitâ procellâ totum corpus concuti, & inſperatæ valetudini rurſus repentè reſtitui. Fruſtrà ergò tentari in aſthmate ſicco pororum apertiones, neſcitas, hactenus, fruſtraque expectorationes multas ac faciles, cum palliativa ac vana ſint auxilia, quotquot productis ſive poſterioribus ſint intenta. Vana eſſe nimirum remedia, quæ tuſſibus adhiberi ſoleant, cum tuſſis ab aſthmate ſicco

differat

differat longiſſimè. Aſthma humidum autem, etſi plerunque tuſſim pariat, ut productam mucilaginem expectoret, totâ tamen ſpecie à tuſſi ſecretum eſſe. Quoniam pluribus de cauſis naſci ſoleat, Vel enim habeat vomicam, vel ſecretum aliquod phlegma obſtruens in ipſo viſcere, vel alicujus frigoris, alteriusve injuriæ impreſſum ſtigma, unde plures mucilagines procreet, propriumque ſui alimentum corrumpat. Eſſe denique aſthma partim ſiccum partimque humidum, quod ſcilicet propter ſuſcepta endemica, tenui ſorbitione hauſta, tenerum pulmonem affectet. Idque non niſi oblatis quibusdam endemicis injuriis, aut aliàs vitæ ſub inordinatione emergere & exaſperari. Tandem ſcirrhum, hydropem &c. etſi affectus anheloſos pariant, tamen cum graventur alieno pondere, non eſſe aſthmata.

Aſthma adhuc aliud partim ſiccum partim humidum.

Icterum verò proprio veneno aſthma ſiccum proferre. Poſtremò remedia aſthmati ſicco deberi, quæ epilepſiæ inveteratæ. Magna autem confortativa & reſtaurativa tam reſpectu pulmonis quàm cuſtodis requiri pro aſthmate humido. Hactenus Helmontius.

Icterus profert aſthma ſiccum.

Huc etiam pertinent ſequentia dictitata Hippocratis:

Spirandi difficultas eſt affectus ſenum, lib.3.aph.31
Nec non virilis ætatis. 3. 30
Item puerorum. 3. 26
Aſthma eſt morbus autumni. 3. 22
Spiritus offendens in febribus malum. 4. 68
Et ſignificat convulſionem. 4. 68
Difficultas ſpirandi in febre non intermittente ſignum lethale. 4. 50
Aſthma in pubertate gibbum faciens, mortale. 6. 48
Perituri in acutis difficulter ſpirant. lib. 3. præſag. 10

Prognoſin quod concernit, aſthma eſt affectus vulgaribus remediis non cedens, ſed antiquitus & adhuc hodie inter maximè incurabiles relatus fuit juxta illud dictum: *Hydrops & aſthma mirabile phantasma, quod nullum curat cataplasma.* Imprimis autem aſthmatici ſenes extra ſpem ſunt, juvenes verò interdum adhibitâ induſtria cum difficultate curantur, plures tamen nullo modo, ſed non raro tandem cachexiâ vel hydrope corripiuntur, orthopnœa tamen reliquis ſpeciebus eſt gravior, graviumque paroxysmorum inſultu ſæpius ſuos ægros ſuffocat.

Prognoſtica.

Aſthma autem incurrunt ſive aſthmatici communiter fiunt foſſores ac fodinarii metallici, ac præcipuè argenti vivi ac mineræ ipſius cinabaris nimirum nativæ, ex qua argentum vivum vi ignis pellitur, non modò enim currens in fodinis reperitur ſeu vivum, & mercurius virgineus appellatur, ſed etiam in glebas rubras ponderoſiſſimas induratum inſtar cinabaris ferè factitiæ, item fuſores metallicarum minerarum, nulla enim minera eſt, quæ non arſenicum contineat, quod unum è principiis metallicis exiſtit, & in fuſione prima inſtar denſiſſimi fumi effumat,

effumat, ac à circumſtantibus attrahitur anhelitu, poſtmodumque vias reſpirationis obſidet, ac pulmones corrumpit. Pariter aſthmatici evadere ſolent confectores cinabaris factitiæ, ſublimatores mercurii, aurifabri inauratione multum fumi argenti vivi inſpirantes, aquarum fortium deſtillatores, molitores, cæmentarii calcis vivæ, ac nonnunquam nautæ, præſertim cereviſiis vel tritico onuſtas naves crebrò vehentes, non ſolum enim aërem ſemper humidum attrahunt, verùm vapores etiam reſpirationi naturaliter nocivos è dictis rebus hauriunt, odor enim tritici & carinæ ex putrida ſentina ſæpius ſuffocaſſe obſervatus eſt, qui verò ab enarratis jam rebus venenatis aſthma contrahunt, non modò non curantur, verùm quoque citius aliis dispnœicis intereunt, ob malignam corruptionem, quam pulmonibus inferunt. Infantibus autem aſthmaticis catarrhus ſuffocativus ſupervenire, eoque ſuffocari ſolent.

Curatio.

Curationis methodus hæc à practicis inſtituitur: quòd alia remedia in paroxyſmo adhibeant, alia extra eum.

In paroxyſmo confugiunt mox ad venæſectionem, at cum affectus omninò ſit frigidus & ſenilis, detractio autem ſangvinis & ſpirituum etiamnum magis refrigeret, non poteſt non inde morbus augeri, calor enim & ſpiritus vitales conſiſtunt in ſangvine, ſicut robur vini generoſi in copia ſpiritus vini ardentis, uti per deſtillationem palam fit, quòd quo fortius vinum ſit, eo plus ſpiritus ardentis contineat, ſicuti ergò vinum ab exdiſtillatione ſui ſpiritus debilitatur & convertitur in vappam, ita etiam detractio ſangvinis in ægrotis jam pridem ex frigiditate ſive paucitate ſangvinis laborantibus nil niſi augmentum morbi inducere poteſt, interdum tamen in juvenibus robuſtis à nimia plenitudine dispnœa provenire poteſt, tuncque venæſectio convenit.

Vomitoria autem mirum ſublevamen afferunt, inter quæ Platerus ſuccum ireos noſtratis ad ℥ſ. cum ℥j. vini Hiſpanici propinatum magnoperè laudat, & à ſe optimo cum ſucceſſu uſurpatum teſtatur, alii verò aquam ſtillatitiam tabaci ad ℥j. impotam, noſtro autem judicio vitriolum veneris hiſce nil cedere poteſt, cum enim mirificè conferat ad epilepſiam, epileptica autem teſte Helmontio etiam huic affectui opem ferant, utique ſpecificè proderit, ſed eſt aliquo modo vomitorium violentum, & in nonnullis ventriculo guſtum cupreum imprimere dicitur, dudum pòſt etiamnum ructibus percipiendum.

Extra paroxyſmum materia peccans ſubducenda eſt purgantibus phlegmaticis, incidendaque & detergenda expectorantibus.

Sequens ſyrupus tam in quàm extra paroxyſmum mirabiliter operatur:

Syrupus antaſthmaticus.

℞. radic. ireos.
liquiritiæ an. ℥j.
enulæ campan.
imperator. an. ℥ſ.

Oo ange-

angelicæ ʒij.
sem. aniſi
fœnic. an. ℥ſ.
radices incidantur minutim, ac ſemina conquaſſentur, eisque ſimul inditis vitro ſuperſundatur aceti vini ℥XX. macerentur ſimul in vitro obturato in loco calido per diem unum vel alterum, ac poſtmodum fortiter exprimantur, in expreſſo diſſolve ſachari ℥XXXX. adde ſpiritus vitrioli vulgaris vel Philoſophici ʒij. vini malvatici ℔iſ. ſerva probè obturatum inſtar theſauri, dantur ejus pro vice ſesqui vel duo cochlearia manè & veſperi, promovet expectoratione inſigniter, rumpitque brevi apoſtemata pectoris, diſſolvit etiam cruorem extravenatum, & mucilagineam pectoris infarctionem, expectoratione autem jam probè procedente & reſpiratione alleviatâ ab ejus uſu ceſſandum, ne acrimonia & aciditas pulmonibus damnum inferant, in prægnantibus etiam ab eo abſtinendum.

Inciſo per ſyrupum pectoris craſſo & tenaci phlegmate optimè convenit aſthmaticis purgatio, quæ in hunc modum decreſcente lunâ ſive diebus aliquot à plenilunio inſtitui poterit:

Purgans.

℞. rad. ireos noſtr. ʒſ.
enulæ camp.
polypod. querc. an. ʒij.
liquirit. ʒj.
fol. ſenæ ſ. ſ. ʒVI.
agar. trochiſc. ʒj.
ſem. aniſi
fœnic. conquaſſator. an. ʒj.
zingib.
cinam.
galang. an. ʒſ.

Infundantur per noctem in aquæ tuſſilaginis q. ſ. & coqvantur ſ. a. ad tertiæ partis conſumptionem, ut colaturæ ſuperſint ℥iij. in quibus diſſolve mannæ ℥iſ. f. potio.

Exterius pectus eſt inungendum ungvento reſumptivo, vel alio convenienti ex. gr.

Ungventum pectorale.

℞. ol. amygd. dulc.
irini
lilior. albor. an. ℥ſ.
axungiæ muris alpini Murmelthierſchmaltz ℥j.
pulv. rad. ireos
imperator.
althææ an. ℈ij.
farin. ſem. lini
fœnugræc. an. ʒiſ.
mucilagin. ſem. cydon. cùm aqua ſcabioſæ extractæ ʒij.
ceræ q. ſ. f. linimentum, calidè inungend.

Poſſunt etiam in uſum vocari alia atque alia, imprimis quæ habet

TEXTUS.

Pulvis aſthmaticus Rulandi.

Asthma, orthopnœa, dispnœa facilè curantur vomitoriis imprimis aquâ benedictâ. Idem facit præſertim in craſſis humoribus bronchia pulmonum obſtruentibus ſuccus (fecula etiam) radicis ireos noſtratis, cujus ℥ſ. ad ſummum, interdum tamen ℥ij. vel ℥iij. in convenienti liquore datæ, imprimis verò in vino malvatico citiſſimè humorem craſſum expellit. *Con-*

Confirmata asthmata difficulter uno atque altero vomitorio cedunt, itaque usus:

I. Florum sulphuris, vel etiam sulphuris vivi cum asa dulci in ovis tremulis (ad sulphuris vivi ʒj. benzoës ʒß. vel ʒj. hujus compositi datur ℈j. in ovo tremulo, addito salis momento) per aliquot dies exhibitus, pulmones infarctos à crassis humoribus liberat.

Idem præstat lac sulphuris, de quo vide notas ad Crollium.

Præstantissimum omnium sunt flores sulphuris albissimi, quorum præparationem vide in exegesi chymiatrica Tenzelii.

II. Per pulverem asthmaticum purgantem, qui est apud Rulandum cent. 8. cent. 6.

Pulvis asthmaticus Rulandi.

℞. fol. carduibenedict.
carthami an. ʒij.
piperis longi ʒj.
fol. senæ mundat.
rad. ari exsiccat. an. ʒij.
anisi ʒß.
diagrid. ℈j.

f. pulvis subtilissimus qui distribuatur in partes XII. æquales, ac per 6. dies continuos detur earum pars una manè jejuno ventriculo, pars altera vesperi circa horam tertiam cum vino albo, jusculo &c. quod si contumacior fuerit morbus, aliquandiu hoc est per aliquot dies desistendum à cura, postea eadem repetenda, usque ad morbi declinationem, dosis pro una vice fermè ʒß. & gran. ij.

Specificum.

In asthmate aqua destillata ex fructibus rubi cum rob nucum sumpta pro placito, asthma resolvit mirabiliter. Potentius operatur, si aquæ, quæ fit, ex compositione sachari albi scilicet cum raphani taleolis simul in duabus patinis hinc inde commotis recenter facta (si nimirum ad horam unam vel alteram servatur fœtet) cochl. 1. manè seròque exhibetur.

Plura de hisce affectibus vide infra de sputo sangvinis, cap. 83. in medio.

Catarrhus suffocativus.

Catarrhi suffocativi curatio supra tradita est, quæ ibi videri potest cap. XVIII.

Angustia pectoris.

Angustiam pectoris morbosam succus bryoniæ mirabiliter dilatat & omnibus præstat, qui fit hoc modo: Radix ejus crassa internè excavatur (radix quo crassior, eò melior) ut nihilominus extremitates relinquantur spissiusculæ. Radix excavata recens superiori operculo proprio admoto collocatur (a) in locum humidum frigidissimum, mense Majo, Junio & Julio: intra paucas horas cavitas radicis aquâ repletur, quâ effusâ, denuòque radice operculatâ & sepositâ succus tamdiu colligitur, quamdiu præstò fuerit, succus facilimè exspirat.

Hujus aquæ ℞. ℥VI. vel VIII.

m. cum spiritus vitrioli vel olei sulphuris per campanam ℥ß. & probè reservetur usui. Singulis diebus cochl. 1. istius compositi sumptum angustiam pectoris mirificè tollit (diu durat hæc aqua in frigido servata, rectius tamen annuatim paratur) pulmones item impuritatibus repletos expedit. Ideòque in asthmate ejus usus utilissimus est. Serum omne ex corpore educit, ergò ejus usus esse etiam potest in hydrope.

(*a*) Nugas agit, radix enim effossa, & in frigido loco reposita operam eludit, magnam verò quantitatem hujus succi obtinebis, si prægrandem quandam bryoniæ albæ radicem tempore verno investigaveris, nequaquam autem effodies, sed in suo loco relinques, circa caput verò ejus terram circumcirca removebis, ut caput radicis sit liberum, tum supremum acumen sive operculum abscindes, ac radicem interius excavabis, ad tantam amplitudinem, ut parvulum aliquod cochlear intret, tum proprio rursus operculo obtectam radicem in terra relinques, & parvo elapso temporis spacio factam radicis cavitatem invenies succo turbido impletam, quem cochleari aliquo in lagenam vitream exhauries, ac iterum radicem obteges, donec alius succus intus colligatur, atque hoc pacto intra exiguum temporis intervallum aliquot libras ejusdem succi colligere possis si velis, si collectionem primo vere, quando arbores & radices succescunt, instituens. Est autem hic succus ingratus, amarus, & subalbidè turbulentus, mox tamen suam turbiditatem copiosè ad fundum deponit, quam si exsiccas, habebis vulgares illas feculas bryoniæ, succus autem clarificatus coloratur instar cerevisiæ.

CAP. LXXVII.

DE PERIPNEUMONIA,
Germ. Entzündung der Lungen.

Peripneumonia est inflammatio ipsius pulmonis, sicut pleuritis membranæ circemcostalis, à quibusdam vocatur simpliciter pneumonia & pulmonia, est autam acutus morbus pulmonum, conjunctam habens febrem æstuantem & spirandi difficultatem immodicam atque angustiam tantam, ut ægris labor suffocationis incumbat, erectique respirare sæpius cogantur, quo nonnihil solaminis percipiunt, ac aliqualem thoracis dilatationem, decumbendo autem ejusdem concidentiam & strangulantem compressionem, ardor internus semper admodùm affligit, in uno tamen vehementius altero, in vehementiori putant nonnulli concurrere erysipelas, at nos totum hunc affectũ nil aliud esse arbitramur, quam erysipelas pulmonum, uti etiam Hippocr. ejusmodi inflamationes tam faucium in angina quàm pulmonum in pulmonia erysipelas vocat. Quidam tamen præter veram peripneumoniam & notham agnoscunt, à tenui atque

Peripneumonia. Pneumonia Pulmonia. Peripneumonia notha.

atque acri destillatione cerebri copiosa confertim illabente in pulmones oriundam, in eisque ardorem præter naturam, nec non æstum & febrilem marcorem concitantem, in qua æger difficili respiratione, tussique ac febri lenta paulatim conficiatur.

Signa.

Agnitio & dignotio peripneumoniæ per hæc signa habentur: febris adest valdè acuta, crebraque ac difficilis respiratio cum multa anxietate & strangulationis periclitatione, ægri plurimum efflando levari videntur, ac cupidè aëri frigido attrahendo inhiant, eumque corporis erectione aucupari cupiunt, in neutro tamen sufficiens solamen percipiunt, in erectione enim perdurando deficiunt, jacendo autem suffocantur, in thorace sensus est gravitatis, dolorisque ad spinam pertingentis, dolor enim non est in ipso pulmone ceu parte indolente, sed in membranis ob denegatam extensionem, maxillæ rubent, pulsus est magnus, mollis, langvidus, undosus & inæqualis, respiratio est stridula & frequens ob impeditam pulmonum dilatationem, spacium enim quod aërem capere debet, materiâ influxionis obsessum est, parumque aëris admittere potest, tussis semper stimulat, tussicula autem modò siccа modò humida est, sive in exscreatione proficiens, ac sputa nunc pituitosa nunc biliosa vel sangvinea proferens, tandemque sæpius materiam purulentam exscreans. Differt autem peripneumonia à pleuritide, quod in peripneumonia difficultas spirandi major sit quàm in pleuritide, ita ut erecti respirare compellantur peripneumoniaci, dolor autem minor quàm in illa, ac gravativus est, nec non profundus, ex imo ad spinam & pectus pertingens, quem quælibet tussitio plerunque exasperat, ac inter scapulas ac ad jugulum usque perceptibilem reddit, qui etiam extra tussim majori parte iterum cessat, in reliquis signis ferè cum pleuritide convenit, excepto pulsu, qui semper in pleuritine durus est.

Causæ.

Causæ peripneumoniæ sunt: defluxiones catarrhales, quæ modò ophthalmiam, modò anginam, pleuritidem vel alium affectum pariunt, prout in aliquem locum decumbunt, excitantur autem ejusmodi defluxiones vel à vitiosis humoribus corporis, nempe redundantiâ sangvinis, vel commotione bilis, vel ab injuriâ aëris ambientis, præsertim quando subitanea fit mutatio frigoris in calorem & vice versâ, imprimis autem experientia docet, partes illas per quas aër respirando transit, facilimè noxam & inflammationem suscipere ex repentina inspiratione aëris frigidi post prægressam incalescentiam earum, ut si quis à calidissimis balneis vel maximè calefactoriis corporis exercitiis æstuans subitò aëri frigido se objiciat, eumque inspiret, potest mox fieri pleuriticus, vel anginosus, vel peripneumoniacus, quemadmodum quotidiè ejusmodi ægri occurrunt, qui tali occasione morbum suum contraxerunt, vel etiam frigido haustu in cor-

poris æstuatione, unde planè iidem effectus solent sequi, ratio est, quod dictæ partes ac sangvis ab antegresso calore quasi ferventes, ab insequente subitaneo frigore inspirato, vel largo potu frigido confertim injecto percellantur & fragilescant, non secus, ac igniti silices, subitò in frigidam aquam conjecti à summo contrario adeò percelluntur, ut in particulas dissiliant, nec tam durus lapis vel gemma in mundo est, qui non istis contrariis nempe caloris & frigoris non fragilescat, & in pulverem dehiscat, quidni ergò idem quoque accidat partibus jam dictis calore ferventibus, & à contrario nempe aëris frigore subito afflatis, ut mox fragilescant, & labem concipiant, & quamprimùm alicubi hoc fit, humores istuc è vestigio confluunt, ut labem eluant, uti hoc fieri videmus in coryza, quæ etiam à tali subitanea vicissitudine caloris & frigoris ferè semper excitatur, quòd pariter mox copiosa pituitæ affluxio fiat ad eluendam istam labem, cum autem nares fluxionum ferè asvetæ sint, destillatio non adeò magnum ibi inducit nocumentum, in hisce autem partibus longè tenerioribus, nempe tonsillis, larynge, pleurâ, pulmonibus, quum non sint ordinaria defluxionum receptacula, ut nares, sed earum planè insvetæ, ab eis mirum in modum irritantur, & periculosè inflammantur, uti in angina, pleuritide & peripneumonia manifestum fit. Peripneumonia etiam non raró ex alterutro dictorum affectuum fit, nempe ab angina vel pleuritide, quando illa priorem suum locum relinqvunt, & in pulmones ruunt. In quibusdam etiam regionibus hic affectus popularis est, teste experientia & Hippocrate, qui pulmonias frequentes ascribit regionibus palustribus & paludosis, ratione, ut arbitramur, quod tales naturaliter pulmones corrumpant, uti observatur in Hollandia, quod eandem ob rationem ovibus valdè perniciosa sit, ac majori parti earum pulmones corrumpat.

Huc etiam pertinent sequentia Divini senis dictitata:

Peripneumonia est morbus virilis ætatis. lib.3.aph.30

Nec non hyemalis. 3. 23

A pleuritide peripneumonia, malum. 7. 11

Phrenitis in peripneumonia, malum. 7. 12

Nec non alvi fluxus. 6. 16

Laborantibus ob pulmonem, abscessus secundum aures, bonum. lib.2.præs.64

Imprimis si in partibus infernis suppurantur ac fistulam efficiunt. ibid.

In vehementi periculosaque peripneumonia, abscessus in cruribus, bonum. lib.2.præs.61

Talibus abscessibus nil melius. ibid.

Præsertim si una sputum mutetur. ibid.

Nempe cruentum sputum si in pus mutatur, & excernitur, tutissimum. ibid.

Si sputum non excernitur, nilque residet in urina, claudicatio

dicatio istius articuli timenda. *ibid.*

Si subsidens abscessus repetit absque sputo cum febre, delirium aut mortem minatur. *ibid. 68*

Suppurationes ex pulmonum morbis ferè senibus lethales. *ibid. 69*

Cæteræ junioribus. *ibid.*

Si residere vult æger in morbi vigore, est longè pessimum in pulmonibus laborantibus. *lib. 1. 16*

Spiritus frequens indicat dolorem aut inflammationem in partibus septo transverso superioribus. *1. 20*

In pulmonis doloribus oportet ut sputum celeriter & facilè screetur. *2. 43*

Sputum cruore valdè tinctum, bonum. *2. 44*

Sputum multò post doloris initium cruentum aut rufum sine multa tussi, nec adeò cum cruore mixtum, malum. *ibid. 45*

Sputum cruentum, simul sincerum, periculosum. *ibid. 46*

Sputum album, viscidum, & rotundum, inutile. *ibid. 46*

Malum quoque admodùm viride, & spumosum. *ibid. 47*

Deterrimum sincerum & nigrum. *ibid. 49*

Sputum non expurgatum nec à pulmone projectum, sed ob plenitudinem in gutture fervens, non tutum. *ibid.*

Destillatio & sternutatio in omnibus morbis pulmonum præcedens vel subsequens, periculosa. *ibid.*

Sputum cruentum cum pauco sangvine mixtum in principio inflammati pulmonis est nota securitatis. *ibid. 50*

Apparens tamen tale ad septimum usque diem vel longius, intutum. *ibid.*

Omne sputum dolorem non mitigans, malum. *ibid. 51*

Nigrum omnium pessimum. *ibid.*

Saluberrimum dolorem placans. *ibid.*

Urinæ circa initia crassæ & postea ante diem quartum tenues factæ, lethale. *in coacis*

Prognosis.

Prognosticon quod attinet, totum ferè illud in citatis jam Hippocraticis comprehenditur, nempe quod peripneumonia sit pleuritide longè periculosior, & ut plurimum præsertim senioribus lethalis, minus tamen doloris inferat, quod etiam celsus ille Celsus breviter his verbis declarat: *Hoc morbi genus* (inquiens) *plus periculi quàm doloris habet, & plerunque in calamitatem abire solet.*

Si tamen levis tantùm phlogosis à sangvine pituitoso in pulmonibus excitatur, facilius à robustis junioribus superatur, & laudabili sputo excluditur. Sputum autem biliosum plerunque ante diem septimum, spumosum verò non multo post perimit, admodùm autem perniciosa est peripneumonia cum dolore punctorio incipiens, sive ubi pleuritis præcedit, uti superius Hippoc. testatur,

testatur, it. lib. 2. prog. c. 12. ubi, *Morbus acutus* inquit) *acuto supervenìens, plerunque est lethalis.* Mortem autem prænunciant lapsus virium, insomnia, delirium, sputa malè colorata, vel intus retenta, lividitas ungvium, respiratio erecta & strangulatoria, & alia supra narrata.

Curationem (prædicto agnatis periculo in hoc morbo semper concurrente) practici incipiunt venæsectione præsentaneâ, & aliquoties repetita pro virium tolerantia, ob irruentem in pulmones sangvinem, exceptâ pulmoniâ anginæ vel pleuritidi succedaneâ, ubi ob debilitationem ex priori morbo non adeò sangvinem mittere audent.

Victum ordinant refrigerantem & humectantem è cremore ptisanæ, jusculis caponum vel pullorum gallinaceorum, non admodùm aromatisatis vel acificatis aceto vel succis acidis, ne tussis valdè irritetur, & similibus, potum verò expectorativum præscribunt ex decocto hordei decorticati, additis radicibus glycyrrhyzæ, uvarum passarum, jujubarum & similium. Eandemque methodum fermè in omnibus servant, cum curanda pleuritide, uti inferius dicetur.

Helmontii methodus curandi peripneumoniam.

Helmontius autem tam hic quàm in pleuritide venæsectionem spernit tanquam maledictam, quâ neglectâ balsamum vitæ ac naturæ vires servari ait, si modò infixa spina unica hujus morbi causa evellatur, ita enim statim cessare dolorem, sputum cruentum & febrem placidè, ipsumque divulsum continuum mox incarnari, seque spondere ac promittere ad pœnam experimenti, neminem in pleuritide & peripneumonia desertum iri à pulvere de virga cervi vel tauri, vel cruore hirci (quem ex abjectis testibus emissum & exsiccatum unicè laudat) vel succo cichorii sylvestris, floribus papaveris sylvestris & similibus.

Adstipulatores in hac re etiam alios obtinuit celeberrimos diversos practicos, inter quos etiam erat magnus ille Archiater Neoburgicus, nimirum Excellentissimus Doctor Waibelius piæ memoriæ, qui etiam no sanctè hortabatur ad neglectionem venæsectionis, naturam enim eâ debilitari, ut postea non adeò benè hostem suum expellere possit. Idem etiam plures alii affirmant, & imprimis clarissimus Jacobus van Hadden.

Nos verò nihil augustius ad eradicandum hunc morbum esse existimamus vomitorio mox in prima ejus inceptione accepto, ita etiam nobiscum sentiente Divino sene, lib. 4. aphor. 18. ita dicente: *Dolores supra septem transversum purgatione indigere per superiora significant.* In peripneumonia autem adest ejusmodi dolor, ergo.

Idem etiam statuit prudenter noster Author, ut declarat ipsius

TEXTUS:

Peripneumonia vera curatur ut pleuritis: itaque vomitoria ab initio multum juvant, praesertim aqua benedicta, postea expecto-

pectorantia multum valent, de quibus tractabimus in pleuritide.

CAP. LXXVIII.

DE VOMICA PULMONIS, *Germ.* ein Apoſtem in der Lungen.

Vomica. Tuberculum.

PEr vomicam pulmonis intelligunt Authores tuberculum & abſceſſum alicubi in ipſa pulmonum ſubſtantia latentem, aliqui tamen differentiam faciunt inter tuberculum & vomicam, ita ut vomica pulmonum ſit apoſtema in eorum ſubſtantia detentum, parenchyma pulmonis paulatim tabefaciens, & in ſuppurationem trahens, donec ſenſim ad exteriorem membranam perveniens eam perrodat, putrilaginemque confertim evomat, unde etiam vomica dicatur, tuberculum autem eſſe tumorem exiguum, in quadam ipſius parte congeſtum, duplicisque generis, unum vocari ab Hippocr. 1. de morbis tuberculum crudum, quod nunquam ſuppurationi ſit aptum, ſed paulatim magis magisque intumeſcens & grandius evadens meatus reſpirationis reſtringat, tandemque anguſtando ægrum præfocet.

Tuberculum duplex. Tuberculum crudum.

Tuberculum maturabile.

Alterum eſſe tuberculum maturabile in ſuppurationem abiens, quâ completâ ſubitò illud rumpi, ac pus modò introrſum ad cor fundere, & repentinam mortem inferre, modò illud in cavitatem pectoris jaculari, nunc ad bronchia transmittere, ubi interdum per anacatharſim evacuetur, ac æger evadat, communius tamen aliquid puris in cavo, ubi tuberculum latuit, relinqui, ulterioremque exulcerationem pulmonũ producere, ac demum phthiſin. Suppurabilia tamen ejusmodi tubercula iterum diverſo modo fiunt, quædam enim ſe propriâ veſiculâ ſive cyſtidulâ inveſtiunt, includuntque, quæ inveſicatio impedit, quò minus tetra aliqua exhalatio, quam alioqui ſuppurationes emittere ſolent, reliquis partibus communicetur, periculumque percipiatur, quamobrem non rarò accidit, ut quispiam planè inſcienter tali tuberculo laboret, nec quicquam mali ſentiat, cunctaque conſveta munia absq; ullo impedimento obeat, neque ſe morbidum putet, ruptione autem ejus ſubitaneâ ex improviſo è medio tollatur, ac intra quadrantem horæ ſanus ſit & mortuus.

Cauſæ.

Cauſæ horum affectuum ſunt; vel interna vitioſa congeſtio, vel catarrhoſa defluxio in aliquam particulam pulmonum decumbens, ac acredine arrodens, ſtudioſa autem natura ſui conſervandi parvum illud nocumentum propria pellicula inveſtit, & ab alia ſana ſeparat, at maligna non deſiſtit ulterius putrefacere, donec tandem pelliculam illam exedat, ac intus concluſam purulentiam effundat. Communiſſimam autem cauſam eſſe putamus attractionem atomorum acrium per reſpirationem, plurimi enim chemiſtæ ſubitaneâ morte intereunt, & in ſuis lectis ſæpiſſimè mortui inveniuntur, quorum mortis

procul dubio talia tubercula præcipua causa sunt, improvisâ ruptione pus cordi communicantia illudque obruentia, quæ conjecturaliter ipsis occultè succrevere ab intro haustis acribus atomis rerum venenatarum, ac in igne vaporabilium, uti sunt mercurius, flores antimonii, aquæ fortes, liquores arsenicales gradationibus eorum inservientes, & similia, fusionibus, sublimationibus & destillationibus ab ipsis parata, à quorum acribus vaporibus sibi non cavent, sed incogitanter & indesinenter halitu introhauriunt, donec tandem aliquid acris in aliqua cavernula pulmonum obhæreat, & ejusmodi tuberculum procreet: Denique venula in pulmonibus rupta, vel à catarrhosa defluxione erosa sangvinem profundens in causa esse potest vomicæ vel tuberculi, minimum enim elabentis sangvinis in regiunculam aliquam pulmonum secedens illic putrescit, ac paulatim pus parturit, quod per summa siccescens quasi pro membranulâ seu pellicula inservit reliquam inferioris puris partem tegente, & includente, & hæc quidem pro cognoscendis vomicis & tuberculis sufficiant.

Suppuratio.

Est tamen adhuc alia puris collectio intra & extra pulmones, quæ simpliciter suppuratio nominatur, cujus Author inter affectus pectoris non meminit, nisi eam sub nomine vomicæ unà velit comprehensam, cum autem communior sit superiori, prætereunda hic non est.

Empyema.

Hæc suppuratio vocatur empyema, quod nomen quidem omnem puris collectionem significat, uti etiam Hippocrates suppurationem ex lethargo empyema vocat, verùm ex usu moderno per empyema communiter intelligitur suppuratio; quæ frequenter fit in spacio capaci thoracis, quod est inter pulmonem & thoracem intermedium, & qui eo affectu laborant, nominantur empyici, hoc est suppurati & purulenti.

Causæ.

Causæ empyematis diversæ esse possunt, communiores autem sequentes sunt: Quando nimirum descripta in superiori capite peripneumonia medicamentis non discutitur, vel collecta materia sputo exscreatur, sed in suppurationem transit, tunc rupto abscessu pus in dictum thoracis spacium effunditur, idem etiam crebrius in pleuritide contingit. Item anginâ in suppurationem abiente, ab ejus rupto apostemate pus effluens, consimiliter in thoracem defluit. Item sangvis in thoracem influus, uti fit à rupta, vel aperta vel erosa aliqua vena vel vulnere thoracis pariter in alieno receptaculo putrescit, & in pus & saniem mutatur; suppurationem quoque in pectore efficere potest gravis casus & devolutio ex alto ipsius corporis adversus pectus, vel alterius rei gravis delapsio in corpus & verssus thoracem, vel violenta percussio vel allisio vel arietatio sive contusio, quibus sangvis facilè extravenari potest, unde postmodùm corruptio & suppuratio obtingit, si in pectus fluat. Item defluxio acris catarrhi

tarrhi si à capite in thoracem ruat, sæpius erosionem excitat, uti illud manifestè apparet in his, qui crebrò coryza laborant, naresque perpetuò humidas habent, quòd interdum sub naribus cutis excorietur, quod si idem in pectore contingat, quod talis erosio ab acri aquositate catarrhali fiat, facilè ulterius suppurationem excitabit. Colligitur autem in ejusmodi casu in alterutro latere & quandoque in utroque simul.

Signa diagnostica.

Signa diagnostica empyematis in his, qui ex aliquo dictorum morborum evaserunt, non tamen convenienter à pure repurgati sunt, facilè innotescunt, viâ enim ordinariâ ab istis morbis in empyema transeunt, adhæc empyici cum validâ tussi pus exscreant, ac gravitatem sentiunt in pectore cum difficili respiratione, unumque latus gravius sentitur altero, vel nonnunquam utrumque, & in conversione inter jacendum ab uno latere in alterum aliquid liquorosi intus fluctuat, sudores etiam in somno illicò ad quamlibet indormitionem copiosè erumpunt, ac subsequente tempore quoque pedes intumescunt, & sicca tussis incessanter molestat, donec paulatim in phthisin transeat, ac marcor nec non atrophia corporis subsequatur, cum rubedine genarum, ungvium incurvatione, & carnis musculosæ propè pollices manuum consumptione, nec non crebræ pustulæ in externa pectoris cute eruptione, vel interdum intra buccam, ubi aphthæ nominantur.

Ad investigandum autem in qua parte vel latere thoracis pus lateat, ipse Hippocrates optimam dat instructionem 2. prog. text. 21. *Si* (inquiens) *empyema in alterà tantum parte existat, hos convertere ac discere oportet, doleantne in altero latere, & an alterum altero calidius sit, atque cubantem supra sanum latus interrogare, an videatur sibi onus aliquod desuper suspendi, si enim ita est, in quocunque latere pondus sit, in altero suppuratio existit. Quemadmodum si utrinque calor & pondus sentiatur, in tota thoracis cavitate pus continetur.*

De prædictis affectibus agit etiam Divinus senex in sequentibus ipsius graviloquiis:

Tubercula contingunt vere. lib. 3. aphor. 20

Tuberculis in corpore nascentibus excrementa spectare oportet. 2. 15

Excrementa biliosa indicant quòd unà corpus ægrotet. 2. 15

Sanorum similia designant corpus tutò ali posse. 2. 15

Tubercula intus rupta faciunt vomitum, exolutionem & deliquium animi. 7. 8

Suppuratio fit à destillatione in thoracem. 7. 38

Item ab angina ad pulmonem conversa. 5. 10

Et necat in septem diebus. 5. 10

Evadentes purulenti fiunt. 5. 10

Pleuritis in quatuordecim diebus non supernè expurgata transit in empyema. 5. 8

Empyici à pleuritide debent

intra quadraginta dies à ruptione sursum purgari. 5. 15
Et liberantur, aliàs fiunt phthisici. 5. 15
Suppuratio interna ob crassitudinem puris & loci non innotescit. 6. 41
Empyici debent uri vel secari. 7. 44
Si pus est purum & album, evadunt. 7. 44
Si subcruentum, feculentum & fœtidum, pereunt. 7. 44
Suppurationis signa sunt: si febris non dimittit. lib. 2. *præs.* 60
Eaque interdiu levior est, & noctu increscit. ibid.
Multus sudor oritur. ibid.
Tussiendi cupiditas est. ibid.
Sed nihil penè exscreatur. ibid.
Oculi cavantur. ibid.
Malæ rubent. ibid.
Ungves in manibus curvantur. ibid.
Digiti maximèque summi calent. ibid.
Pedes tument. ibid.
Cibi fastidium est. ibid.
Pustulæ toto corpore nascuntur. ibid.
Empyici melius habentes & qui ferè expurgati videntur, si sputum fœtidum excernant, cum recidiva intereunt. in coacis
Quibus specillum à pure, velut ab igne coloratur, hi ferè moriuntur. in coacis

Prognostica.

Prognosin quod attinet, eam brevibus ipse Hippocrates comprehendit his verbis lib. 2. præs. 63. *A periculo* (inquit) *tuti sunt, quibus eodem die, quo eruptio facta est, febris conquievit, desieruntque urgere cibi fastidium & situs, alvus exigua quadam & figurata reddit, pus album, læve, simplici colore & sine pituita est, atque sine dolore, levi tussiculâ rejicitur. Hæ notæ sunt perquam salutares, quæ celeriter hominem liberant, securitatem quoque promittunt, quæ ad hæc proximè accedunt.*

Certum autem periculum est, si febris non quievit, aut post quietem repetit. Item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus lividum, aut pallidum, si nihil nisi spumantem pituitam æger screat, itaque servari non possunt, quibus hæc omnia accidunt, quibus verò non omnia, alii quidem moriuntur, alii autem post longa temporum intervalla sani evadunt.

Scopus curationis.

Curationis scopus in empyemate consistit primò in convenienti victus ratione, ut nimirum æger in loco temperato sive nec nimis calido, neque nimium frigido detineatur, atque ab omni vehementiori commotione corporis ac animi pathematis abstineat, cibisque euchymis utatur, uti sunt cremor hordei & avenarum, poma dulcia, carnes vitulinæ, hœdorum, pullorum gallinaceorum, caponum & earum juscula cum incoctione chærefolii, anisi, fœniculi, malvæ, item gelatinæ pedum quadrupedum, potus sit aqua hordeata, vel hydromel, imprimis febre gliscente.

Ad promovendam suppurationem

Cataplasma emolliens & suppurans.

nem foris emplastrum vel cataplasma loco affecto applicandum ex emollientibus & pepticis, ex. gr.

℞. panis micam triticei, coque in jure pingui non salito, vel lacte recenti in formam pultis spissioris, cujus lib. I. adde axungiæ porcinæ ℥j. ol. amygd. dulc. ℥ß. applica tepidè in modum cataplasmatis.

Aliud.

Vel ℞. rad. althææ
lilior. alb. an. ℥j.
fol. malvæ m. j.
flor. chamæm.
melilot. an. p. ij.
caricar. n. VIII.
cæpar. alb. ℥j.

Conscissa & contusa decoque in aquæ q. s. ad sufficientem mollitiem, tum in pultem contunde, rejectis durioribus vel per cribrum substantiam mollem transige, massæ pultaceæ adde

farinæ hordei
fœnugræc. an. ℥j.
fermenti ℥ß.
pingved. porcin.
butyri non saliti an. ℥ß.
ol. communis q. s. ad impinguationem.

m. f. cataplasma tepens loco affecto imponendum.

Intra corpus utatur decocto ficuum, liquiritiæ, uvarum passarum, malvæ, althææ & similium cum saccharo.

Specificum.

Eximia autem est terebinthina alba, si ejus ℥j. pistillo solvatur in mortario, addito pusillo vitelli ovi, ac postmodum per vices admisceatur aquæ hederæ terrestris (quæ etiam sola proprietatem habet saniem è pectore & disruptis vomicis expurgandi, ter quaterque in die ad ℥iij. vel IV. assumpta) ℥ij. vel iij. atque hæc simul tantisper subigantur, dum omnia coalescant quasi in colostrum candore cremori lactis assimilabile, potione ebibendum.

Si verò his vel aliis convenientibus remediis adhibitis empyema per anacatharsim non solvatur, ultimum remedium est lateris apertio, constantibus adhuc viribus, & in juniori ætate, pulmonibusque nondum læsis, eo loco, quem natura tumore ostendit, sive uti Hippocrati, Guidoni, Amato Lusitano &c. placet inter tertiam & quartam costam, ab inferioribus & nothis numerando, (Fienus tamen & Riverius inter quartam & quintam, Paulus verò Ægineta, Aquapendens, Sennertus & plerique alii inter quintam & sextam apertionem moliendam esse statuunt) de qua operatione videantur Scriptores Chirurgici. De empyemate vide plura cap. 80.

Lateris apertio.

Vomicam pulmonis quod concernit, eam interdum planè consumi posse insensibiliter, quidam asseverant, inter quos Basilius Valentinus id constanter & quasi jurando affirmat, quod per essentiam sulphuris communis, vel antimonii succedat, cujus sententiæ etiam noster Author est, ut docet ipsius

Vomica pulmonis.

TEXTUS.

IN pulmonum vomica consumenda laudatur aqua valerianæ cum spiritu vitrioli, aut oleo

sulphuris per campanam ad gratam acetositatem temperata, & quotidiè manè & vesperi bibita, insensibiliter consumptivum est. (a)

Sic antimonium diaphoreticum seu flores fixi antimonii communiter facti quotidiè quinquies vel sexies in vino dosi ℈j. assumpti, tandem omne apostema interius, ubicunque situm est, efficacissimè, sed lentè tamen consumit.

(a) Communicatum nobis est pro secreto ad ejusmodi vomicas vel insensibiliter discutiendas, vel in materiam evacuabilem, nimirum sudoretenus vel per urinam resolvendas, si nimirum herba pulegii infundatur in spiritu vini per octiduum, & postmodum spiritus ille à pulegio essentificatus bibatur manè & sub tempus eundi cubitum, per aliquod temporis spatium, efficacius etiamnum operari, si infusio prima elapso octiduo destilletur per alembicum, atque in isto abstracto spiritu vini pulegiato rursus recens pulegium maceretur, atque uti jam dictum est usurpetur, hoc remedio ejusmodi apostemata pulmonalia vel insensibiliter dissipari, vel etiam puretenus educi, ubi si tandem adhuc aliqua læsio vel solutio continui sentiatur, usurpandum esse balsamum Samaritanum, in hunc modum parandum:

Balsamus Samaritanus.

℞. sachari albiss. lib. iij.
ol. oliv. lib. j.

comixta sensim ac leniter ad ignem calefiant, ut sacharum liquescat, postmodùm cum continuâ agitatione etiam infunde libras duas sive mensuram Augustanam vini generosi calentis, sic mediante sacharo vinum & oleum sibi invicem commiscentur, abeuntque in ejusmodi nobilem balsamum, qualem Samaritanum illum Evangelicum habuisse rationabile est, qui vinum & oleum vulneribus infudit, quæ per se parum adjumenti vulneribus allaturæ essent, nisi per artem heic indigitatam ex eis balsamus conficiatur.

Potest etiam inter agitandum dimidium libræ simul spiritus vini infundi. De hoc balsamo 1. vel 2. cochlearia manè, meridie & vesperi assumpta inserviunt contra internas læsiones & dysenteriam, quam etiam desperatam hoc balsamo se sanasse affirmabat, hæc an omnia revera ita se habeant, experti nondum sumus, sed candidè ut accepimus, communicamus.

CAP. LXXIX.
DE PHTHISI, Germ. die Lungensucht.

Phthisis quid.

Species tabis diversæ.

PHthisis seu tabes quidem in genere tantùm corporis consumptionem significat, communiter tamen jam omnes propriè per phthisin intelligunt tabem ab ulcere pulmonis originem trahentem, antiquitus phthisis una ex speciebus tabis fuit, quarum Cornelius Celsus tres recenset, nempe atrophiam, cachexiam & phthisin, verùm hodie tabes & phthisis unum & idem significant,

ficant,

ficant, nimirum lethalem illam & immedicabilem pulmonum exulcerationem, quâ totum corpus lenta tabe conſumitur & tabeſcit.

De etymologia nominis inter viros doctos non convenit, quidam enim deduci volentes à verbo ptyzo quod ſpuo ſignificat, ſcribendum cenſent phthyſin, alii à verbo phtio, id eſt abſumo vel corrumpo vocem derivari autumant, eò quod hoc morbo corpus penitus ſecundum ipſius habitum conſumatur & exhauriatur, & quod ideò phthiſis per i & non y ſcribi debeat, verùm hæc de lana caprina disceptatio admodùm parum ſolatii affert miſerrimis hisce ægris, qui jam pridem etiam plebejismi morbum probè norunt, & libentius aliquid audirent de efficaci aliquo ejus remedio.

Eſt itaque phthiſis ſeu tabes exulceratio pulmonum copulata cum febre hectica, ſive lentè corpus extenuante, qua paulatim ſubſtantia totius corporis ſucculenta, caroque ac pingvedo depaſcitur, corpusque ſummè macilentatur, ita ut nil præter exſucca oſſa, cute ſaltim obtecta remanere videatur.

Species tabis diverſæ.

Sunt tamen adhuc aliæ contabeſcentiæ ſpecies, nimirum ex corde, ventriculo, epate & liene malè affectis, atque etiam à diverſis cauſis oriundæ, notum enim eſt cor ex veſano amore veluti areſcere, & totius corporis tabiditatem inducere, itemque ex poculis lento veneno intoxicatis, uti quoque veneficiis ſagarum. Ventriculus inappetens ac coctione læſus pariter corpus ad extremam maciem deducit, ſi affectus diu perſeverat. Lien non uno modo corpus tabefacit, ſed diverſis ſui furoris ſatellitibus, ut ſunt affectio ſcorbutica, hypochondriaca, ſcirrhus ipſius, non modò corpus emarcidat, ſed & anhelitum ſtringit, & ſummè fatigat; hepar ægrotans parit cachexiam; Vermiculi atrophiales (die Miteſſer) conſimiliter infantes valdè tabefaciunt, pluresque aliæ ſortes tabefactionum, quas brevitatis cauſa nunc tacemus, fietque earum ſuo loco ſufficiens commemoratio.

Cauſæ.

Cauſæ phthiſeos ſunt: defluxiones acres, excitatæ vel ab aura boreali frigidiori, cerebrum exprimente, vel tuſſes movente, vel ab immodicâ ingurgitatione vini meracioris, item à frigidiſſimo potu præſertim prægreſſâ corporis calefactione largiter aſſumpto, & quicquid tuſſes movet, inveteratæ enim tuſſes tandem pulmones lædunt, cibi etiam vehementer ſaliti cum magnam ſitim pariant, ſiticuloſusque poſtea immoderatè frigidum potum hauriat, non modo pulmones eo læduntur & ad tuſſim ſtimulantur, verùm etiam ventriculus gravatur, qui deinde proventum defluxionum emittit, medicamenta quoque acria & venenata, imprimis vaporetenus attracta, ut contingit aurifabris, foſſoribus, cæmentariis, & laboratoribus Chemicis, lapſus corporis ab alto, vel gravium rerum in corpus delapſio, pectoris violenta percuſſio, pulmonisque concuſſio vel læſio, ruptio, vel apertio vel eroſio alicujus

venæ,

venæ, ſangvinisque in pulmone collectio, & putrefactio, effervescentia ſangvinis uti fit in junioribus à decimo octavo anno ad trigeſimum quintum, idque à variis cuaſis commoventibus ut ſunt vehemens corporis vel animi commotio, ſubitanea frigida inſpiratio prægreſſo calore, vel frigida potatio, item attractio halitus alterius phthiſici, atque ex eodem poculo cum eo compotatio, vel in eodem cubiculo commoratio, ubi phthiſicus degit, contagioſum enim malum eſt, & hæreditarium, tranſitque à parentibus in liberos ac ſtirpes. Item prægreſſa peripneumonia, empyema, pleuritis, ſangvinis ſputum, hos enim affectus ordinariè ſequitur. His cauſis neoterici addunt ſuccum pancreaticum malè bili mixtum, unde chylum craſſiorem indebitè transcolari per glandulas meſenterii, ubi craſſior ipſius pars in glandulis lacteis hæreat intranscolata, easque infarctas induret, ſeroſiorem autem ejus partem tantummodò per ductum thoracicum ad cor deferri, veſiculas autem tam ſinuoſas quam orbiculares pulmonum ex lege circulationis ſangvinis repleri lympha ſeroſiori, ac brevem anhelitum & tuſſem efficere.

Cauſa phthiſeos juxta neotericos.

Signa diagnoſtica.

Signa diagnoſtica phthiſeos ſunt: reſpiratio valdè difficilis ac diſpnœa indeſinens, tuſſis ac tuſſiendi cupiditas continua, cum exſcreatione ſputi flavi, cinerei, ſubviridis, purulenti, ac ſubinde cruenti, quod in ignem conjectum fœtorem exſpirat, in aquâ verò fundum petit ob cohærentiam & gravitatem, corpus lentè febricitat, quæ febricula indies duabus circiter horis à ſumpto cibo exaſperatur, volasque manuum reddit calidiores, ab initio morbi tuſſis ſicca infeſtat, ac ventriculus inflatur, totumque abdomen intumeſcit, cor anxietate premitur, atque aliquando palpitat, appetitus proſternitur, ſputa primum albida amariuscula, & levia ſunt, ac ſenſim craſſeſcunt, colorantur, putreſcunt ac fœtent, tumque eorum halitus aſtantibus fit gravis & teter, corpus incipit conſumi à febricula illa lenta & hectica, quæ conſumptio in carpis manuum & carne muſculoſa pollicum incipit, totumque ſenſim corpus extenuat, omni ſucco nutritio converſo ad pulmones, ibique ſpeciem puris aſſumente, & per ſcreatum absque dolore exeunte, reliqua corporis ſucculentia à calore febrili in ſomno aucto reſolvitur in ſudorem, ac copioſè exſudat; Conſummatâ autem tabe appetitus fit major ſed inæqualis, genæ (quæ initio roſeo rubore rubebant) liveſcunt, facies palleſcit, pedes intumeſcunt, & pediculi copioſè generantur, cutis aridior nigricat, reſpiratio difficilimè anhelat, præſertim in minimâ aſcenſione vel acclivi progreſſu, urina fit oleaginea & rubens, ac nonnunquam rubicundam arenam ferè inſtar cinabaris pulveriſatæ ad fundum matulæ deponit, capilli à capite defluunt, nares acuminantur, tempora collabuntur, & ad extremum diarrhœa corripit, ubi ſputa ſtringuntur, & mortem accelerant,

celerant, quæ plerunque placidissima & cum retentione rationis ad extremum usque halitum, esse solet.

Huc pertinent quoque sequentia Divini senis graviloquia:

Tabes est affectus adolescentum. lib. 3. aphor. 29
Ac morbus autumnalis. 3. 22
Et autumno exasperatur. 3. 10
Autumnus pluviosus & australis post æstatem siccam & aquiloniam generat subsequente hyeme in quibusdam tabem. 3. 13
In siccitatibus fiunt morbi tabifici. 3. 16
Tabes maximè fit ab anno decimo octavo ad trigesimum quintum. 5. 9
Item. 8. 7
Natura vergens ad tabem promovetur simili vigente tempore, uti hyems hydropem, æstas febrem ardentem auget. 8. 8
Curati à diuturnis hæmorrhoidibus incidunt in tabem, nisi una servetur aperta. 6. 12
Empyici ex pleuritide transeunt in tabem. 5. 15
Nisi à ruptione intra dies quadraginta sursum purgentur. 5. 15
Tabes sequitur puris sputum. 7. 16
Tabidi caveant vomitum. 4. 8
Tabidis non valdè febricitantibus convenit lac. 5. 64
In tabe capilli defluentes, lethale. 5. 11 12
Nec non eorum sputum prunis injectum graveolens. 5. 11
Ut & profluvium ventris. 5. 14
Alvi profluvium in tabe fit à fluxione ex capite. 7. 82
Fluxio capitis à puris sputo. 7. 82
Puris sputum à sanguinis vomitu. 7. 82
Sanguis è pulmone est spumosus. 5. 13
Fluxus ventris in tabe astringit sputum. 7. 82
In suppressione sputi mors adest. 7. 16 82

Prognosin quod spectat, majorem in partem ea in citatis Hippocraticis continetur, quam etiam lib. 1. de morbis text. 9. 10. 11. breviter complectitur his verbis: *Suppuratus autem fit, si pituita à capite in pulmonem destillet, & primum quidem utplurimum latenter defluit, tussimque tenuem exhibet, & sputum paulò amarius solito, & aliquando tenuis adest calor. Temporis autem progressu exasperatur pulmo, & intus ulceratur à pituita inhærente & putrescente, & gravitatem exhibet pectori, & dolorem acutum antè & retrò, caloresque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad se trahit pituitam ex toto corpore. & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore, & hanc putrescentem subcrassam spuit. Quantò verò magis tempus progreditur, tantò magis pus sincerum exspuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens, ac fortis, ac inedia vexat, &* Prognostica.

De Phthisi.

tamen alvus infernè turbatur, turbatur autem à pituita, pituita verò de capite descendit. Hic cum ad hoc pervenerit, perit.

His adjungenda sunt sequentia plurimorum experientiâ comprobata & annotata : phthisin nimirum esse malum omninò incurabile, si jam notabilis exulceratio pulmonum contracta sit, & copiosum pus exspuatur, interdum tamen videtur pus exspui, sed non est pus, verùm affluens latex corporis, & speciem puris mentiens, idque non modò hic, sed etiam in aliis affectibus, in ophthalmia enim similiter accurrit, & tandem in purulentum quid mutatur, attamen similiter non est verum pus, aliàs oculi vera contraherent ulcera, quod tamen ut plurimum non faciunt, sed tandem absque exulceratione convalescunt; sic non rarò in coryza affluens hic latex aquosam suam formam, sub qua initio apparebat, in fine coryzæ mutat in spissum, glutinosum, flavú, & subviridiusculum liquamen, puri exulcerati pulmonis non absimile, cum tamen certò constet, nil quicquam puris subesse, quidni ergò idem in gravissimo catarrho pulmonum contingere interdum queat, insulsus autem quispiam medicaster putet, concurrente vehementi tussi pulmonem esse exulceratum, ac pus screari, ordinetque lac caprinum & conservam rosarum, iis etiam catarrhus demulceatur, & subsistat, ac medicaster deceptus clamitet, se ulceratam jam phthisin sanasse. Proinde accuratè distingvendum est, ne quis sibi ipsi imponat, atque alios postmodùm pariter seducat.

Difficultas autem sanationis ulcerationis hujus non simplex est, sed complicata, ideòque eò major, cum vis unita sit fortior : primò enim omnia medicamenta in stomacho immutantur, visque medicamentosa longo tractu adeò debilescit, ut vix quicquam residui ad pulmonem deportetur, qui tamen ob tussis continuam lacerationem à recentissimis & efficacissimis vix ac ne vix quidem sanari posset, imprimis consumpta quadam ejus substantiæ parte, quæ restaurari nequit. Adhæc expectorationi, ulceris sanationi, febris restinctioni, & consumptionis restaurationi omninò contraria remedia debentur, ita ut febris & macies desiderent frigida & humectantia, quibus tamen ulcus plus sordescit, ulcus verò exsiccantia, quibus sputa inhibentur, & febris augetur.

Recens autem incipiens phthisis diligentiâ adhibitâ facilè sanari potest.

Quantum autem spei est ad curationem, id viâ methodicâ sequentibus & similibus efficitur.

Practici itaque primò curationem prophylacticam tractant pro catarrhosis, hæreditariâ dispositione in phthisin proclivibus, vel cum phthisicis necessariò cohabitantibus.

His itaque convenit expurgatio catarrhosæ materiæ, ventriculi & capitis roboratio, & à contagio præservatio. Pro expurgatione inserviunt varia cathartica lenia, mirandú autem levamen in vehementi catar-

rho

rho reipsa affligente afferunt vomitaria ex aqua benedicta & similibus, his, qui ad vomitum proclives sunt. Pro roborando autem stomacho & ventriculo suis in locis remedia indicantur.

Balsami sulphuris præparatio.

Ad præservandum contagium tabis efficacissimus est balsamus sulphuris, qui ita paratur: Primo comparabis tibi spiritum terebinthinæ, quem, si fortè venalis non sit, ipse sic conficies:

℞. terebinthinæ optimæ quantum placet e. gr. libram unam, inde eam magnæ cucurbitæ vitreæ, tum infunde etiam sex partes sive libras aquæ communis, destilla per alembicum in cineribus, donec major pars aquæ per alembicum transcenderit in appositum vitrum receptorium, & tantummodò circiter sesquilibra aquæ in cucurbita apud terebinthinam remaneat, tunc satis est, & invenies in receptaculo spiritum terebinthinæ supernatantem crystallinum instar spiritus vini, quem optimè obturatum reserva, fit nihilominus cum vetustate turbidus & inspissatur aliquantulum, uti cætera olea destillata, quæ tandem abeunt in gummi, recens autem est clarissimus & limpidissimus velut aqua fontana destillata. Hujus spiritus ℞. ℥iij. florum sulphuris à sale communi & vitriolo calcinato bis vel ter sublimatorum ℥j. inde ea simul in parvam cucurbitam vitream, quam probè obturatam loca in aquam moderatè & non nimis calidam, ne spiritus vitrum disrumpat, tam profundè ut aqua circundans, impositam materiam in vitro saltim altitudine adæquet, atque ita per octiduum in aqua illa continuò calente in digestione relinque, & spiritus terebinthinæ tingetur colore rubicundo, tinctum hunc spiritum sensim inclinato vitro in aliam cucurbitam effunde, eique etiamnum unciam unam spiritus vini affunde, ac in balneo humiditatem abstrahe, ac spiritus terebinthinæ transcendet, ac rubicundissimum sulphuris balsamum in fundo relinquet, quem instar thesauri asservabis. Dantur ejus gutt. VIII. X. XII. in vino vel alio convenienti vehiculo.

His autem qui etiam incipiunt infestari insultu hujus morbi, eoque initiati sunt, illis juxta unaminem consensum omnium Medicorum unicè convenit lactis usus, omnium autem optimum est lac humanum ita recens & uberibus suctum, de quo exempla sunt, non nullos penè desperatos eodem esse restitutos, summis etiam laudibus evehitur ad hanc intentionem decoctum santalorum paratum & usurpatum instar decocti guajaci, cujus virtutes sunt, quòd incipientem phthisin efficacissimè inhibeat, repurgando sangvinem destillationibus salsis medeatur, nec non diuturnis sangvinis fluxibus & effervescentiis.

Decoctũ santalorum.

Observatio.

Nos duos phthisicos, quibus tabes jam incipiebat, nuper restituimus, quorum unus convaluit tantummodò ab electuario à nobis ipsi commendato ex una parte rasuræ raphani majoris, & tribus mellis despumati manè & vesperi lambendo,

quo per aliquod temporis ſpacium continuato nobis retulit, ſe antea in pectore ſenſiſſe, quaſi excoriationem ſive apertam læſionem à ſummo pectoris ad imum, ab uſu autem dicti electuarii ſibi viſum eſſe, ſanationem ſive conglutinationem prius in ſummo incepiſſe, demumque ad imum perveniſſe; imò in nobis ipſis experti ſumus dudum inſignem operationem raphani contra læſionem pulmonum, in adoleſcentia enim, dum nondum haberemus fundamentum medicinæ, obtinuimus cubiculum, in quo phthiſicus habitaverat atque etiam exſpiraverat, ac parietes ſuis ſputis conſpurcaverat. Nobis autem tum ignorantibus morbum iſtum eſſe contagioſum brevi myasmata infectionis communicata ſunt, incepimusque ferino modo tuſſire cum ſtridore, qualiter tabidæ oves tuſſiunt, quam tuſſim remediis non potuimus compeſcere, donec idiota quispiam nobis conſuleret, ut omni veſpere eundo cubitum aliquid raphani cum melle comederemus, & nil deſuper biberemus, quo remedio tuſſis & omnis noxa penitus deſiit.

Porro alteri dictorum phthiſicorum ordinavimus vinum medicatum ex herbis radicibusque ſtomachicis & pectoralibus (plerunque enim morbus à debilitato ventriculo incipit) cujusmodi ſunt radices enulæ, imperatoriæ, zedoariæ, herbæ ſcabioſæ, agrimoniæ & ſimiles, infuſo ſimul chalybe per ſulphur præparato. Adhæc dedimus ipſi tincturam ſulphuris ad guttas XX. vel XXX. cum vino vel alio vehiculo ſumendam, & utrunque egregiè ipſi profuit, ita ut minori ſpacio quàm quatuor hebdomadum plenè convaleſceret, & ſtrenuè edendo etiam impingvaretur, cum antea nec dormire nec comedere poterat.

Tinctura sulphuris.

Tincturam ſulphuris ita paravimus: ℞. ſulphuris communis Italici vel alterius optimæ notæ, & tantundem ſalis tartari, hæc duo contrita leni prunarum calore colliqua, ne ſulphur concipiat flam̃am, poſtmodùm colliquatam maſſam effunde ex ollula ſuper madefactum aſſerculum ligneum ne adhæreſcat, tum maſſam hanc rurſus contuſam inde in retortam vitream, ac ad altitudinem duorum vel trium transverſorum digitorum oleum terebinthinæ ſuperfunde, & deſtillatione rurſus abſtrahe, eum in finem ut ſulphur ſua clave, nempe oleitate aperiatur; Tum ſpiritum vini tartariſatum ſuperfunde, donec tingatur, quo defuſo alium affunde, quoad ſatis tincturæ elicuiſti, tunc ſpiritum vini abſtrahe ad juſtam tincturæ conſiſtentiam, quam tunc ſerva, debitè parata ſatis jucundi eſt odoris, & amaricantis ſaporis, confortat ſtomachum & pellit urinam, & in roborando & reparando ventriculo ſupradicto balſamo ſulphuris præferenda, ſi verò vitium non hæreat in ſtomacho, ſed pulmone, tunc melius balſamus convenit.

Balſamũ Peruvianum.

Parium cum balſamo ſulphuris virium eſt balſamum Peruvianum, cujus gutta una vel altera cum ſa-

charo

charo in pilulam redigatur, & quotidiè accipiatur.

Aſſenſum etiam meretur Clariſſimus Barbette, contra omnium ferè Scriptorum Practicorum ſententiam laudans ad hunc affectum temperata acida, teſtatus ſe eis feliciſſimè uſum, dulcia verò acidis non temperata obſervata eſſe ægris ſi non ſemper, ſaltim plerunque obfuiſſe, quibus dicere velle videtur, ideò in curatione phthiſeos tam parum præſtari, quòd practici ſemper in dulcibus hæreant, quæ tamen plus obſint quàm proſint, niſi ejusmodi dulcia parumper acidis contemperentur.

Plura remedia & ſpecifica phthiſica proponit

TEXTUS:

Phthiſis hæreditaria.

PHthiſis hæreditaria difficulter curatur imò ferè nunquam propter altius impreſſas nativæ (avitæ) conſtitutionis radices, quæ curationes nullas accipiunt, inducias quidem interdum patiuntur, ne nempe gravius affligant, conſummatas curationes autem nunquam.

Quia vero transplantatæ tabis plerunque deſtillationes comites & cauſæ ſunt, experientiâ comprobatum eſt, radicem rheumaticam, de qua ſupra de catarrho ſuffocativo, ex collo geſtatam, bonâ inſuper obſervatâ diætâ in ejusmodi tabeſcentibus multum profuiſſe. Ex ejus itaque uſu de tabe hæreditariâ minuendâ, vel ſaltem impediendâ non eſt deſperandum, plura de phthiſi vide infra de ſputo ſangvinis.

Tabes incipiens

In incipiente tabe à deſtillationibus acribus vix dici poteſt, quantum vomitiones præſtent, præſertim ab aqua benedicta, ſi ſimul cerebrum tanquam membrum mandans ſuis ſpecificis & confortativis diligenter in ſuo vigore conſervetur. Deinde reſpiciendum quoque eſt ad illapſos humores in ipſos pulmones, ut expectorationibus mundificativis, aut ſi tenues ſunt, incraſſantibus domentur. Quod ſi nihilominus exulceratio ipſius pulmonis, quæ exquiſitam phthiſin conſtituit, ſuborta fuerit, ſi recens extiterit, vomitiones multum juvant (a) *ad mundificationem & pectoris ſaburram ſublevandam. Deinde mundificantia apprimè ſunt neceſſaria, qualia ſunt hydromelita compoſita expectorantibus. Item alia quæ uſu quotidiano, & praxi Authorum ſunt addiſcenda.*

(*a*) Non usque adeò tutæ ſunt vomitiones, ubi jam actu pulmonum læſio ſeu exulceratio ſuſpicabilis eſt, facilè enim etiamnum plus lædi poſſet, vel vomitus ſangvinis excitari. Incepimus quidem in ſupra commemorato altero phthiſico curationem etiam cum vomitorio

& benè cessit, postea præscripsimus mentionatum illud vinum medicatum, at affectus erat in inceptione, & absque suspicione læsionis pulmonum actualis nihilominus primo usu illius vini partem sangvinis semel tantùm rejecit, quod nobis metum incussit, ne pulmo jam esset actu ulceratus, & vitriolatio chalybis in vino soluta adhuc magis eum arroderet, more acidularum mineræ ferri participantium quales sunt Schwalbacenses, quæ pulmones læsos adeò lædere pergunt, ut nemo phthisicus eas impunè bibat, atque in tali passu etiam chalybs omittendus est, in aliis verò addendus, quia in roborando ventriculo & tollendis obstructionibus vix par habet, cum verò indicium ad tale quippiam suspicandum non esset, jussimus vinum continuare & tincturam sulphuris, neque amplius quicquam sangvinis prodiit.

Expectorantia sunt loch cum floribus sulphuris. Item flores sulphuris albi, lac sulphuris. Item balsamus fœniculi, & alia quam plurima.

Balsamus sulphuris.

Ad consolidantia pulmonis ulcera tanquam præstantissimum pertinet balsamus sulphuris: ℞. *florum sulphuris alborum quantum vis, sublima adhuc semel atque iterum ab aloë & myrrha & olibano, ut docet Crollius. Hos flores extrahe cum oleo anisi (vel spiritu terebinthinæ balsamico) sine ebullitione, & fiet rubicundissimus balsamus. Hujus guttæ VI. ad XX. in decoctis pectoralibus quotidie manè & vesperi (augendo dosin pro morbi processu) intro sumptæ pulmones putridos & exulceratos, præmissis tamen mundificantibus & expectorantibus, mirabiliter restituunt, ulcera consolidant, & ad perfectam* (b) *curationem unicè disponunt.*

(b) Verecunda praxis consolidationé ulcerum pulmonalium nunquam promittat, vel ejus spem faciat, balsamus enim sulphuris quomodocunque paratus etiam in levioribus pulmonum vitiis sæpius frustra in usum vocatus fuit, imò testibus Sennerto & aliis practicis plurimi ex nimio balsami istius usu in phthisin inciderunt.

Hujus farinæ etiam est conserva rosarum annum non excedens, a cujus largo usu multos penè desperatos phthisicos convaluisse historiæ testantur, at si imitari velis, in plurimis fallet.

Imprimis autem pro arcano nobis communicatum est ad sanandam phthisin, eoq; non diu abhinc consilio monachi revaluisse quendam omninò derelictum, & adhuc optimè valere, si mense Martio colligatur aqua pluvialis, paulò post verò renascentibus herbis accipiantur herbæ pectorales & sangvineæ, uti sunt veronica, scabiosa, agrimonia, bellis, salvia, pulmonaria & similes statim sub prima earum pullulatione,

ne, atque cum prædicta aqua sinantur fermentare, fermentatumque pro potu ordinario bibatur, communicator sanctè asseverabat, eum qui hoc potu curatus sit, sibi optimè esse notum, & antea fuisse quasi umbram, nunc verò iterum pingvem, carnosum & optimæ valetudinis, quod etiam monachus prædixisset his verbis: *Tu ex mea institutione propines tuo corpori primam viriditatem naturæ, & eodem modo revirescet, & perfectè convalescet.* Hujus ipsi quidem experimentum nondum vidimus, sed candidè communicamus, uti accepimus.

Alius Monachus Dominicanus etiam nunc probè valens, & antea pro confirmato phthisico habitus nominetenus nobis indicabatur, qui convaluerit multo usu pulveris fungorum salicibus adnascentium. Imò Archiater quidam insignis nobis retulit, proprium suum fratrem à nimio potu vinorum Franconiensium incidisse in phthisin, & jam ab omnibus pro deplorato habitum accessisse fœminam empiricam, se curaturam eum offerentem, quod etiam fecisset, sed non nisi integro elapso anno, ubi malum ad exteriorem cutis circumferentiam versum sit, adeò ut totum corpus scabie veluti crustâ sit obductum, adhæc fratrem quolibet postmodùm anno sensisse aliquam recidivam, donec scyphi illi è ligno fraxini in usum venissent, potu enim aliquandiu ex ejusmodi scypho assumpto omnes morbi reliquias desiisse, fœminam autem commemoratam medicaminibus etiam fungos salicum immiscuisse.

Pulmonum adhæsio (c) *difficulter curatur in adultis.* — Pulmonum adhæsio.

(c) Tam frequens & naturalis est, ut Generosissimus Nic. Tulpius lib. 2. obs. 17. pulmonem paucis putet corporibus omnino esse liberum, sed ut plurimum agglutinari huic vel illi costæ, imprimis autem in sectis phthisi defunctorum sæpius tam firmiter pulmo adnatus vel agglutinatus invenitur, ut sine laceratione divelli nequeat, nihil tamen certi determinari potest, an ista agglutinatio fuerit causa phthiseos, vel phthisis agglutinationis.

Plura de curatione phthiseos vide infra capite de sputo sangvinis.

CAP. LXXX.

DE PLEURITIDE, Germ. das Seitenstechen.

Lateralis morbus quamvis sit nomen generale & diversos in latere affectus significare posset, tamen quia hic affectus vulgarissimus est, quivis jam per illud generale nomen in specie hunc affectum intelligit, qui etiam pleuritis vocatur, à pleura, quæ membrana illa est costas intercostalesque musculos investiens, atque in hoc affectu inflammatur, intumescit & dolorem acutissimum ac punctorium infert, more omnium membranarum, quum eæ uti etiam nervi sint instrumenta sensus & attactæ vel tensæ dolores acutissimæ sensilitatis movere soleant, rationem etiam esse putamus quod cæteris partibus minus sint porosæ, — Morbus lateralis.

atque

atque eum in finem à natura circumtenſæ, ut ea quæ intus reſervari debent, ſine eruptione vel difflatione conſerventur, uti videre eſt in veſica urinaria, quod iſta membrana neque aërem nec urinam perſpirare ſinat. Cum ergò flatus intus excitetur, nec exitum habeat, non poteſt non membranas tendere & dolorem vehementer perceptibilem ciere.

Pleuritis quid?

Eſt itaque pleuritis inflammatio & doloroſa tenſio commemoratæ interioris thoracis duplicatæ tunicæ pleuræ, ac muſculorum quibus adhæret, imò ipſius pulmonis, uti veraciſſimus & expertiſſimus Platerus autopſiâ & irrefutabilibus rationibus evincit, tam in peripneumonia quàm vera pleuritide pulmones inflammatos eſſe, quæ pleuræ inflammatio ſemper contingit cum dolore lateris punctorio, tuſſi, difficili reſpiratione, febre continuâ, ac pulſo duro.

Pars affecta.

Pars affecta primaria eſt membrana pleura, per conſenſum verò ſimul afficiuntur muſculi meſopleurii, pulmo, mediaſtinum, ſeptum transverſum, pericardium.

Pleuritis duplex.

Sunt autem duæ ſpecies pleuritidis, una eſt genuina ſive vera & exquiſita, magiſque periculoſa, altera ſpuria & non adeò periculi plena.

Vera pleuritis à methodicis antiquioribus hæc dicitur, quando fervens & impurus bilioſusque ſangvis inter pleuram & muſculos intercoſtales conſarcinetur. Notha verò, quando humores craſſi vitioſi frigidiores ſpiritusve flatulenti inter membranas coſtas exterius obducentes, muſculosque coſtis extrinſecus incumbentes congerantur. Recentiores autem ſtatuunt, quod in genuina pleuritide ſangvis arterioſus acris ſe præternaturaliter effundat in membranam pleuram, in nothâ autem ſangvini ſimul miſceatur lympha craſſior, ſeu pituita.

Cauſæ

Cauſæ ſecundum practicos ſunt ea omnia, quæ ſangvinem in venis queant calefacere, extenuare & fluxilem efficere, item pituitam in cerebro fundere, ac defluxionem inde concitare, uti ſunt vehemens corporis exercitatio calefactoria, vel incaleſcentia à fervore ſolis vel balneis calidiſſimis, irâ, veneris palæſtrâ, calidorum aromatum, vel radicum interno uſu, vini meraci ingurgitatione, item ſubitanea refrigeratio poſt prægreſſum corporis æſtuationem, vel per largum hauſtum frigidum vel inſpiratum aërem perfrigidum, talis enim repentina alternatio caloris & frigoris graviſſimas defluxiones excitat, paritque communiter vel coryzam (quæ rariſſimè periculoſa, quia nares ſunt receptaculum defluxionis, atque ideò aliquo modo aſvetæ) vel anginam, vel pleuritidem vel peripneumoniam, ubi defluxiones ſemper ſunt periculoſæ ob teneritudinem partium, & quod defluxionum inaſvetæ ſunt, ſi ergò defluxio ruit in pleuram, illa acutiſſimâ ſenſilitate prædita mox dolorem concipit & indignatur, quæ indignatio & doloroſitas illicò æſtum pariunt, ab æſtu autem veluti à calefactis cucurbitulis

tulis sangvis & humores attrahuntur copiosè, quorum nimietas sive multa affluxio pleuram tendit ad ampliandum prius angustum spacium, illa tensio autem ob exquisitissimum membranarum sensum infert dolorem pungentem & lancinantem, à quo attractio augetur & inflamatio. Tensio ejusmodi membranæ pleuræ etiam sæpissimè excitatur ab aliquo irrumpente flatu, qui ob impatientiam tensionis dictæ membranæ confestim intolerandæ dolorositatis punctionem excitat, omnis autem dolor suscitat calorem & attractionem, ut dictum est, quod autem communissima pleuritidis causa sit quædam flatuositas, & longè communior eâ, quæ à sangvinis effervescentia, affluxu, vel biliosa admixtione fiat, patet ex eo, quod multi etiam senes corripiantur verâ pleuritide, uti etiam Helmontius natus sexaginta septem annos eâ interiit, in tali autem ætate sangvis non effervescit, neque importuna ira, vel exercitia tantum æstum excitare possunt, flatus verò his frequentes, qui omnia hæc commovere valent. Adhæc Hippocrates testatur, quod qui multum eructent, non admodùm pleuritici fiant, ratione ut putamus, quod aër & quilibet flatus facilè inveniant rimulam, per quam exhalent, multum autem eructantes non solùm flatibus in ventriculo suo, sed etiam aliis intra thoracem interdum se colligentibus consvetudinem fecere, ut ad fauces & os pergant, quod sæpissimè in nobis ipsis experti sumus,

quod interdum alicubi in alterutro latere thoracis ex improviso dolor aliquis punctorius ex aliquo procul dubio flatu se percipiendum præbuit, cum verò eructare possimus quandocunque velimus, & quasi aliquâ anthliâ flatus ventriculi ructando exhaurire, non desiimus semper sursum trahere ructus, quoad pungens dolor omninò evanuerit, putamus itaque punctionem hujusmodi fuisse à flatu in aliquam cavernulam illapsam, & ab anthliante ructatione simul ad fauces tractam, quod ni fecissemus, fortè dudum in pleuritidem incidissemus, hoc modo autem nunquam quicquam ejus percepimus excepto tali interdum pungitivo dolore, ab eructatione ne horam quidem durante.

Doctrina Helmontii de pleuritide.

Acutissimus autem Helmontius in describenda & curanda pleuritide à methodicis recedit, ac planè aliud fundamentum de ejus modo fiendi in tractatu: *Pleura furens* profitetur, cujus summa hæc est; Se (nimirum Helmontium) considerare in pleuritide primum motorem internum sive calcar, ac dein laceratorem pleuræ, & utrunque unum idemque efficiens sui ipsam se vocare pleuritidem, cruorem autem eò affluentem & effusum, indeque natum apostema tanquam productum considerare, quorsum communem se adducturum experientiam in exemplum. Sit spina parti alicui infixa, cui succedat in instanti dolor, à dolore mox pulsus, à pulsu cruoris affluxus, unde tumor, febris, apostema &c. spinam ergò post se movere

cætera. Metaphoricam ergò ſpinam pleuritidis, & propriè loquendo, ipſam pleuritidem eſſe peregrinam aciditatem, conceptam in Archeo, quam ſi fuget, aut deponat in cruorem venæ cavæ, eam ad venam azygos, imò vel in ipſam propinquam coſtarum carnem expelli, unde apoſtema tanquam pleuritidis productum. Denique ſicut apoſtema natum ab infixâ digito ſpinâ non niſi temerè curetur per venæſectionem, ſed propter ſolam ſpinæ evulſionem ſanationem promittat: ita contingere in pleuritide.

Etenim uti acor in ſtomacho ſit gratus & ordinarius ſapor: ſic extra ſtomachum omnem aciditatem eſſe præter naturam & hoſtilem. Quod hactenus ſit neſcitum à ſcholis. Sic nempe tormina ab acido inteſtinorum, in lotio ſtranguriam, in ulceribus corroſionem, in pelle ſcabiem, in artubus podagram &c. quodque ſi experiri quis velit ad manum, emictæ noviter absque dolore urinæ aliquot ſaltem guttas vini aciduli immiſceat, & per ſyringam injiciat, experturum eum ſe invito, hanc doctrinam eſſe veram. In latice quoq; pleuritidem notham (quam ventoſam vocent) ſuſcitare, aſt ſi archeus in cruoris gremium leviculam ſibi ſiniſtro applicatam aciditatem depoſuerit, ſtatim extravenetur, ejiciatur à venis ſpreta, & apoſtema pariat, ubicunque id locorum contigerit.

Si verò id profundius in venis eveniat, peſtilens aliquod pathema inſurgere. Quod à ſe probari. Quippe cruorem aut carnem nunquam aceſcere absque actuali putrefactionis conſecutione (quod alibi per carnes beluarum ſub canicula ociſſimè putrefientes, ideò juſculum acidum dantes ſe probaſſe ex inſtituto) cruorem enim aceſcentem mox contra naturam venarum totiusque carnis indolem (quamdiu vivat) coagulari. Nam dudum in cadavere cruorem à coagulatione præſervari à vena, è qua ſi excidat, ſtatim grumeſcere. Hinc ſequi quod facti apoſtematis non poſſit ejusdem cruor per venam ſectam evacuari, utcunque nomen revulſionis aut derivationis in morbi metum, & ægrorum deluſionem jactitetur. Itemque nec venæſectio impediat, ne quid deinceps amplius aceſcat. Cum phlebotomia privationis tantum vim habeat. Nec poſſit eductus cruor inhibere, ne qui intus aciditatem hauſit, eandem deponat. Aſt condignum pleuritidis remedium teneri in Archeo cauſare averſionem ab aceſcendi conceptu. Si itaque acor cruoris ſit ejusdem putrefientis indicium, certum eſſe, quod vena nec putridum, nec putrefientem cruorem in ſe recipiat, nec putrere ſinat, ſi adhuc à morte eandem à coagulatione defendat. Ergo exorbitantem aliquam, peſtilentemve impreſſionem in cruore eſſe, ſi aceſcat utut tenuiter.

Sin autem ab endemico in thoracem ſpirato, vel aliàs intus veneno acido Archeus infectus ſit, isque venarum cruorem vel alium in alimoniam deputatum affecerit, ſtatim eundem

eundem cruorem à quavis parte putredinem extimeſcente à ſe repelli. Atque hoc eſſe calcar efficiens verumque pleuritidis. Idque videri primum Medentum Hippocratem ſenſiſſe, dum ſcribat: *Non calidum, frigidum, humidum, ſiccumve, morbos eſſe, ſed acre, amarum, acidum & auſterum.* Eſſe autem acidum in pleuritide, ex eo patere, quod in pleuritide lotium & cruor venâ ſectâ elicitus grumeſcant etiam exeundo, ſive ante cruoris condenſationem, quæ grumeſcentia ſive caſeatio ſit acoris effectus. Latex enim aceſcens in intercoſtales carnes incidens faciat dolorem pleuriticum, non autem verum aut conſtantem affectum. Quemque idcirco flatulentam nominent (quanquam flatus eò nunquam attingant, niſi aſſumpto toxico transmutante) qui & leviculo remedio mox ſit difflabilis per inſenſiles nimirum transſpirationes.

Pleuritis flatulenta.

Aciditatem igitur confeſtim dolorem parere, doloris autem proprium comitem ac cauſam eſſe convulſionem, in qua convulſione pulſus antea latens manifeſtetur, indureſcat arteria, & comitetur dolor. At quia convulſio plerunque per intervalla tendatur ac remittatur (quod parturientium dolor teſtetur) hinc fiat, quòd quoties pleura ſpasmum ſuum, proprio motus blas intendat, toties aliquid fibrarum dilaceretur à coſtis, dumque ſe vel tantillum remittat, accurrere cruorem vicinum in locum rugarum contrahendo fracturam. Hocque iteratis vicibus eſſe cauſam apoſtematis magni, juxta frequentiam & aſperitatem contracturarum. Cruorem autem extravenatum, aut alioqui juſtam doſin ſuperantem, ob ſymbolum fermenti acidi conceptum, hoſtilem fieri, & præſtò coagulari. Quod ſi verò acor in venam arterialem, vel arteriam venalem (quæ ſint vaſa pulmonis) diſpergatur ab infecto Archeo, neceſſitatam advenire peripneumoniam pulmonis. Debere itaque cernere & diſcernere ſcholas, an cauſæ continenti ac radici medeatur phlebotomon. An verò totus illarum conatus ſaltem ſeſe extendat, ut cum procurata virium jactura incrementum pleuritidis præcaveant, ſpinâ enim evulsâ facilè ceſſare reliquum. Niſi fortè diutina mora apoſtema ipſum fecerit ſpinoſum. Nam ſemel formata apoſtemata vel ulcera, licet à tergo nec radicem in corpore ſint nacta, nec aliunde foveantur, per ſe ſtare deinceps ac ſubſiſtere abſque aliâ ſui tutelâ. Incumbendum ergò ſpinæ evellendæ: tabidique eſſe ulceris pertinaciam: quod ulcus non ſpinam jam habeat, ſed ſpinoſum evaſerit. Gigni itaque in nobis ſponte pleuritidem, dum primæ digeſtionis hoſpes in alienam meſſem peregrinus involet: vel aliàs inſpirato endemico virulento. Tumque eſſe pleuritidem populariter frequentem. In multo enim æſtu repentinum, multumque affatim frigidæ hauſtum, pleuram non ſecus atque aliud acidum irruens contrahere. Non etiam eſſe culinam pleuræ in tenuiſſima ac indiviſibili

Peripneumoniæ cauſa.

ejus membranula: ſed in contigua ſibi intercoſtali carne. Nimiam namque ejus tenuitatem non permittere intra ſe culinam abſcondi. Mortificari ideò citiſſimè pleuræ ipſius cruorem per violentum irruens externum, ſive acidum fuerit ſive repentinum frigus, eo quod in externa illa culina alimentum ſibi non digeratur, atque præparetur. Vitiatum ergò cruorem, dum in fieri eſſe ſit, ad alimentum pleuræ, illicò aceſcere, fiatque vera pleuritis. Pleuritidem autem non quidem advenire, ſed adveniſſe & adeſſe ſentiri, dum ab externo irruente generetur. Generationes enim naturales velut in inſtanti fieri. Ideoque degenerationem cruoris in præfata exteràque pleuræ coquina eſſe quaſi inſtantaneam. Sed pleuritidem contingentem ab acido cruore aliunde contaminato, morbos plerunque habere alios prænuncios. Eſſe autem pleuritidi quoque proprium, quod mox naturam ſui peccati pœniteat. Adeòque horrore admiſſi erroris delictum ſuæ digeſtionis libenter corrigat. Ac proinde ad ſanationem exigatur tantùm, ut ſpina & confuſæ digeſtionis productum auferantur in ipſo cruore circumſtante, imò & in ipſo apoſtemate. At pleuritidem quæ ſit per phlebotomiam reſtituta, ſæpè poſt annum recurrere, ſæpiusque tabem poſt ſe relinquere. Quia reſiduæ ſpinæ negotium relinquatur ſolius naturæ humeris ſuperandum, absq; adjutorio reſtaurante characterem ibidem morantem. Veteres quidem ſenſiſſe: *Ubi dolor & calor, eò affluere cruorem.* Sed ſpinam præcedentemque motricem aciditatem neminem adhuc attigiſſe. Cruentum autem in pleuritide pro unâ parte ſputum non coagulatum (quia nondum acidum) velut ad ſolamen doloris miſſum accurrens non eſſe cauſam occaſionalem morbi, pro altera autem parte cruorem intra pleuram & coſtas ſiſti acidum, grumeſcere, apoſtemari & pus fieri. Plurimum itaque cruorem feſtinantem pro ſolamine doloris (ubi dolor, eò accurrat cruor) trans pleuram in thoracem penetrare, qui moleſtiſſimâ exſcreetur tuſſi. Pleuritidem itaque à peripneumonia nec cauſis occaſionalibus ut neque remedio differre. Suffundi nempe cruorem in pulmonis parenchyma juxta ſpinam pleuriticam. In vomica namque licet pulmo cruorem, ac diverſa in ſe contineat hoſtilia, defectu tamen acidæ ſpinæ non eſſe peripneumoniam, ſed alios eſſe defectus, procedentes ab excrementis propriæ digeſtionis.

Vomica pulmonis.

Sua demum remedia nempe pulverem de virga cervi, vel tauri, vel cruorem hirci, vel ſuccum cichorii ſylveſtris, flores papaveris ſylveſtris & plura talia neminem in pleuritide & peripneumonia relinquere, imprimis ſangvinem hircinum abſectis teſtibus emiſſum & exſiccatum difficilimæ triturationis. Quibus cauſa immediata in Archeo corrigatur, acor tollatur, & ad diaphæreſin cruor diſponatur, dolor pacetur, quia aciditas extingvatur. Eadem quoque remedia propinari devolutis

Remedia pleuritidis Helmontii.

tis ab alto, quatenus contusione grumefactum cruorem dispergant, id est spinam auferant, venenum tollant, & eatenus locum incarnent. Sic omnibus simul indicationibus unica spinæ emendatione satisfaciant. Tandem narrat seipsum tertio Kal. Januarii absoluto ætatis anno 63. repentè invasum febre cum rigore leviculo, sic ut dentes quassissent, cum dolore punctili in latere anteriore circa os sternum, qui inspirationem præpedierit. Mox dein sputum cruentum adfuisse, ac tandem merum cruorem prodiisse. Sumpsisse se statim cervi genitale carptum, & dolorem statim imminutum esse, mox bibisse drachmam cruoris hircini. Quatriduo cessasse sputum cruoris, perstite tussiculâ rarâ, cum aliquot exscreationibus, perseverasse autem febrem. Nam secunda die dolorem circa zonam latere sinistro sese pandisse cum respiratione difficili, febris augmento & pulsu intermittente, expectasse se in splene coagulari apostema, cum lien globatus in molem pondus fecisset. Attollendo enim genua in sublime, vel in latus dextrum decumbendo gravis ponderis cadentem globum se sensisse & suspicatum pleuritidem è splene suscitatam, quæ cum justis remediis abacta esset è costis, lienem demum afflixerit. Cui statim obvenisset potu vini bulliti cum lapidibus cancrorum, & infra paucos dies omnem dolorem & ponderis molem evanuisse. Hæc Helmontius.

Huc pertinent etiam sequentia Hippocratis graviloquia:

Pleuritis est affectus consistentis ætatis. lib. 3. aph. 30

Et morbus hyemalis. 3. 23

Causatur quoque ab aquilonia constitutione. 3. 5

Et à tumoribus ulcerum rubicundis in anteriori corporis parte existentibus, & repentè evanescentibus. 5. 65

Rarò accidit his qui acidum eructant. 6. 33

Pleuritide laborantes debent in quatuordecim diebus sursum purgari. 5. 8

Aliàs fiunt empyici. 5. 8

Empyici ex pleuritide debent in quadraginta diebus è ruptione sursum purgari. 5. 15

Alioqui fiunt phthisici. 5. 15

Sputum statim circa initia pleuritidis apparens morbum breviat. 1. 12

Si verò postea, prolongat. 1. 12

An ejus dolores ab aliis multum differant, perdiscendum. 6. 5

Si mutatur in peripneumoniam, malum. 7. 11

Superveniens in ea alvi fluxus, malum. 6. 16

Si pleuriticus dolor cum sputis biliosis sine ratione evanuerit, æger in delirium incidit. 3. prorrhet.

Densa & exercitationi dedita corpora ex pleuritide & peripneumonia citius intereunt. in coacis

Quibus in morbo laterali plurimus ex sputo strepitus in pectore sonat, & vultus demissus

missus est, oculusque aurigine suffusus, & caligine obductus, in his mors expectanda est. *in coacis*

Reliqua Hippocratis præsagia de suppuratione à pleuritide & peripneumonia supra cap. 77. citata inveniuntur.

Prognosis.

Prognosin quod spectat, ea majorem in partem in citatis jam Hippocraticis comprehenditur, his tamen etiamnum sequentia addi possunt. Nimirum pleuritidem esse quidem affectum periculosum, ex ea tamen plurimos evadere, & iterum convalescere, quo citius autem materia peccans in suppurationem abit, sputaque quo magis copiosa, albicantia, & cum minori difficultate exeuntia sunt, eò citius morbus curatur, si verò tussis à copioso screatu non levatur, sed cum difficili respiratione augetur, vel non imminuitur, signum pravum, imprimis si pulsus est parvus, frequens & valdè durus, talium enim neminem evadere observatum est. In specie verò solet hic morbus his esse perniciosus, qui jam ante bis vel ter eodem laborarunt, item asthmaticis, prægnantibus, & decrepitis, nec non cachecticis, & ex priori morbo aliquo debilitatis, laboriosis etiam sive gravi labore quotidie occupatis uti sunt fabri ferrarii, fossores & similes, non benè cedit, quia ejusmodi robusti homines non nisi ex prægnanti causâ tali morbo corripiuntur, eòque magis eodem superantur.

Curatio à plerisque practicis incipitur venæsectione (quam, ut paulo ante audivimus, Helmontius & & ejus sequaces omnino rejiciunt, & tanquam maledictam & vires imminuentem spernendam svadent) etiam in senibus, pueris, gravidis, puerperis, & menstruas purgationes patientibus, eam mox primo morbi die celebrantes, imò eodem die semel vel bis reiterantes. At vix divinius auxilium statim morbi principio obtingere potest centaurio nostro minerali vel aquâ benedicta Rulandi, aliquantulum largius exhibitâ, ut aliquot vomitus proritentur, quibus materia erysipelatodes hujus morbi extunditur, atque æger veluti à gravi sarcina liberatur, prout etiam practici testantur, vomitum biliosum & copiosum in principio pleuritidis salutem prænunciare, talem autem vomitum possumus benedictissimo illo remedio concitare, nemo itaque illud intermittere debet, quod idem etiam Author noster, Angelus Sala, Martinus Rulandus, Johannes Petrus Faber aliiq; in usu habuere, imò ipse Hippocrat. hoc jubet, lib. 4. aph. 18. dicens: *Dolores quoscunque supra diaphragma requirere vomitum, inferiores verò purgationem ventris.*

Specifica.

Post vomitum statim veniendum ad specifica, quorum diversa ad hunc morbum sunt decantata, uti sunt flores sulphuris, rasura apri, stercus caballi vel gallinæ album, scobs priapi taurini vel cervini, flores buxi, fuligo camini, vel ejus spiritus destillatus & similia, ex his quod-

quodcunque placuerit, datur ad ʒj. in aqua papaveris erratici.

Experimentum

Insigne etiam est remedium, si pomum excavatur, eique inditur ʒj. thuris, & postea ad ignem assatur, atque ægroto pro una vice integrum datur comedendum, superbibitis ℥iij. aquæ carduibenedicti, quibus assumptis in lecto coopertus sudet.

Exterius ad dolorem leniendum inungendum est aliquod ungventum topicum e. gr.

Ungventum topicum.

℞. ungvent. dialthæ. comp.
pectoral. an. ℥ſ.
oleor. anethin.
sem. pap. alb. an. ʒiij.
chamæmel.
rosac. an. ʒvj.
m. detur in fictili.

Vel superponatur emplastr. diachylon simplex, quod præ cæteris dolorem lenit. Plura docet

TEXTUS.

IN pleuritide verâ ante omnia & quidem sub initio vel etiam tertio aut quinto die exhibeo aquam benedictam ad vomitus ciendos. Sic nimirum influxus humoris & inflammatio sistitur, ac pectus ipsum ab impuritatibus liberatur. Aqua benedicta exhibetur justâ dosi in aqua cardui Mariæ vel rheados, aliquando descendo ad venæsectionem, si non morbus videtur resolutus, & plethora jusserit. Idque facio vel ante vel post vomitum.

2. Ubi vel natura ipsa vel etiam patientes abhorrent à vomitu, ipsa sangvinis missio principaliter præcedat, præsertim ex vena cordis (basilica istius lateris quod affligitur) quod si nec sic quidem febris & symptomatæ remissiora fiunt, descendo ad alia magis appropriata, quorum prius ℞. spir. nitri & spir. vini (spiritus vini corrigitur à spiritu nitri, datur præterea in perexigua dosi, aliàs omnis ejus usus hic nocivus) ana ℈j. vel ʒſ. aut ℈ij. ad summum, misce cum aqua papaveris rheados tepida quantum placet (v. gr. ℥j. ij iij.) & patientem assumpta hac potiuncula ad sudandum in lecto, quantum fieri potest, dispone.

Appropriatum.

3. Mox exhibeo diaphoreticum in peracutis ad ʒj. cum aqua cardui Mariæ vel rheados.

4. Rusticis vel robustioribus (a) *exhibeo oleum lini ab ℥j. ad ℥iij. posthæc omnia deinceps administrantur expectorantia.*

Experimentum

(a) Quibuslibet vel magis vel minus robustis ordinamus succum nasturtii aquatici recenter expressum, mixtum cum tertia, quarta, vel quinta ejus parte aceti vini vel scillitici, addita portiuncula salis communis, & si placet olei olivæ, hujusque mixturæ omni circiter semihora unum vel alterum cochlear plenum assumere jubemus, optimè expectorat, apostemata rumpit, febrem restin-

restingvit, estque cuilibet ferè temperamento salubre.

Specificum.

Nota: specificâ proprietate pleuresin solvit rasura dentis apri aliquoties exhibita in vehiculis appropriatis: melius est magisterium ejusdem (die Hauzähne) *Extrinsecus ad doloris & puncturarum mitigationem faciunt inunctiones ex ungvento dialthææ, oleo amygdalarum dulcium, & similibus.*

Confert quoque epithema ex melle & lacte invicem decoctis, & calidè in vesicâ suillâ lateri dolenti applicatis. Hujus loci sunt cataplasmata ex anodynis, quæ multa sunt apud practicos.

Specifica quoque sunt priapus cervi, tauri ad ℨj. *Joël pag. 277. decoctum florum papaveris rheados. Valeriola lib. 5. obs. 10.*

Pleuritis notha.

In pleuritide nothâ eadem plerunque observantur, nisi quod à spiritu vini abstineamus.

Pleuresis flatulenta.

Externè in flatulenta pleuresi mirificè valet pulvis seminis cymini in folia brassicæ butyro illita aspersus, & foris loco dolenti applicatus (hoc usus sum in filiolo meo Christophoro.)

Empyema.

In empyicis præsertim à pleuritide consultò maturanda est suppuratio, postea sanies seu pus educendum, de quibus omnibus consulantur practici, imprimis Rondeletius, & B. Faventinus.

Hoc nimirum loco Chymica videntur vacillare, cum omnia lenioribus maturantibus extrinsecus & intrinsecus lenientibus sunt peragenda. Nihilominus decoctum guajaci cum pectoralibus exhibitum multum prodest. Fortius operabitur, si flores antimonii fixi aliquoties non singulis diebus, sed singulis septimanis pondere ℨj. *in decocto guajaci propinentur.*

Sic nimirum tum maturatio tum ruptio apostematis promovebitur. Rupto autem apostemate, nec dum sanie per purgationem expectoratâ, recurrendum est ad abstergentia.

Inter cætera laudatur hoc: ℞. *aquæ hordei* ℔ij. *mellis rosati* ℥V. *(intellige aquam hordei destillatam) radicis althææ* ℥j. *m. & ebulliant ad consumptionem tertiæ partis, postea colatura detur ad lambendum: (syrupus de althæa Fernelii hîc etiam valet) hoc abstergetur ulcus & pus ad inferiores partes corporis transferetur, mundabiturque per spiritum. Interea dum hæc fiunt, patienti quater vel quinquies in die aquæ hederæ terrestris cum suo sale acuati propinentur calidè* ℥iij. *vel IV. singulis vicibus. Item folia hederæ terrestris in cibos mixta suppurationem dextrè sanant. Felicior fit progressio, si ex hedera terre-*

terrestri fiat arcanum, cujus guttæ IV. vel VI. in aqua propria exhibitæ omnem locum absolvunt.

Serum in pectore fluctuans educit succus bryoniæ ut supra de angustia pectoris. Item succus ireos nostratis ad summum semunciâ assumptus(b)*purgat nimirum per vomitum.*

(*b*) Typographus corruperat hunc locum imprimendo dosin hujus succi ℈ſ. quasi verò tantillum possit esse summa dosis, imò ad unciam unam vel paulò plus accipi potest, ita à talibus incuriis interdum optimi libri penitus suâ corruptione redduntur inutiles, si non damnosi.

Plura vide infra de sputo sanguinis, cap. 83. in fine.

CAP. LXXXI.

DE BRONCHO SIVE RAUCEDINE, *Germ.* Heiserkeit.

Raucedo quid?

RAucedo (rectius raucitas ut Plinius habet, à Plauto etiam ravis dicitur) est remissio vocis morbosa à suâ naturali asperitate & gravitate, cujus loco editur mollis, substridula, & semisona, melius tamen ab omnibus intelligitur vox rauca, utpote quæ tam frequens & vulgatus est affectus, ut vix sit, qui eam non audierit, vel ipsus aliquando expertus sit.

Causæ.

Causæ vocis raucæ sunt: vel nimia humectatio, vel asperitas vel ulceratio pelliculæ asperæ arteriæ, de qua Aetius: *Asperæ* (inquit) *arteriæ extremum, & subjacentem ipsi asperam arteriam cum suis propriis musculis pellicula quædam fortiter complectitur & ambit;* humectatio itaque huic membranulæ nimia contingit sæpius à catarrho è capite in asperam arteriam defluente, nimia tamen potius vocem penitus intercipit, mediocriter verò rigans raucosam efficit, idem etiam frequenter fit ab ingurgitatione & heluatione, qua pariter aspera arteria plus justo humectatur, nec non à clamore immoderato, uti frequentem hunc affectum in hisce observamus, quorum munus est vocem semper vehementer intendere, & valdè sonoram edere, uti sunt cantores, præcones, prædicantes in magnis templis, citharœdi, tragœdi & similes, qui omnes peculiari nomine Phonasci nominantur. Magnâ enim vociferatione nõ solum commemorata pellicula arteriæ extremum ipsamque arteriam asperam ambiens, verùm etiam musculi vocem operantes à confertim erumpente spiritu & collisione ex stridore intensæ vocis perenni perculsi inflammantur, omnis autem inflammatio sive calor nimius attrahit mox affluxum catarrhalem, uti in applicatione nimis calefacientium ad cutem videmus attrahi lympham, quæ cuticulam attollit, ut spacium obtineat, ac vesicam constituit; item inspiratio auræ borealis, vel fumi, vel pulveris nonnunquam raucitatem producit, excitando similem calorem, humoremque at-

Phonasci.

trahendo. Exulceratio quoque depascens in fauces serpens, uti contingit in lue Gallica, lepra, noli me tangere, tandem vocem lædit, ac primò raucam facit, postea verò penitus aufert, vehementi nimirum erosione tunicas & plectrum vocis corrumpens, ut nulla amplius collisio & angustatio aëris (quæ sonum & clangorem efficit, uti in fistulis & tubis observatur, quòd absque angustissimis orificiis non sonent) fieri queat. Denique quicquid instrumenta vocis uti sunt guttur, epiglottis, vocales nervi ac lacerti, lædit, causa hujus affectus esse potest.

Prognosis. Prognosis hujus affectus est, quod, si jam integrum annum duraverit, utplurimum curationem amplius non recipit, desperata etiam non solum raucitas sed & ipsa vita est, si in dictis exulcerationibus vox rauca edatur.

Curatio. Curatio instituenda est pro causarum varietate & ab earundem ablatione. Si itaque bronchus ab illabente in asperam arteriam catarrho proveniat, curatio dirigenda est ad sublationem destillationis, quod præcipuè fit assumptione aquæ benedictæ, ut catarrhus per vomitum expurgetur, aliisque debelletur, quæ supra cap. 18. proposita sunt, si defluxio fervens ac salsa est, conferunt ipsi post evacuationes lambitiva ex diacodio, syr. violac. jujubino, de glycyrrhiza, frigidæ verò ac viscidæ syr. de hysopo, prassio, oxymel scillit. loch sanum, de caulibus, ac decocta pectoralia calefacientia, item succus caulium cum melle mixtus, aliaque quæ tussi conveniunt.

Remedia in causa frigida. Raucedo à frigore, clamore, aliisque externis causis levioribus curatur lubricantibus asperam arteriam calefactivis moderatè, uti sunt succus glycyrrhizæ sub lingva detentus & sensim deglutitus, rotulæ diaireos, pastilli bechici, vel fiant tales morselli:

Morselli.

℞. succ. liquirit. ʒij.
pulv. rad. irid. flor.
myrrhæ an. ʒß.
gum. tragacant. ℈ß.
sachar. cand. ℥ij.

cum aq. hysopi affusa f. morselli, quorum eundo cubitum unum sub lingva teneat, ac sponte liquescentis succum sensim deglutiat, cubando in dorso.

Lobelius verò syrupum de erysimo adeò ad raucedinem commendat, ut per decennium raucedine laborantes juvenculas à se restitutas esse asseveret, syrupus iste sic paratur:

℞. Erysimi totius recent. m. VI,
rad. enulæ camp.
tussilag. recent. succulent.
glycyrrhizæ an. ℥ij.
herb. borrag.
capill. veneris
cichor. an. m. iß.
flor. cordial.
stœchad. vel betonic.
anthos an. m. ß.
semin. anis. ʒvj.
passular. mundat. ℥ij.

Incisa & contusa decoqvantur in s. q. aquæ hordei (convenientiorem arbitramur aquam simplicem, aqua enim

enim hordei se implevit, quantum in se continere potest, nec ulterius multum solvere potest, nisi priora sua contenta rursus abjiciat, & alia dissolvat, & tunc etiam nil aliud esset, quàm aqua simplex, cum verò dictæ species meliores vires ad hunc affectum in se habeant quàm hordeum, operæ precium est, eas aqua simplici dissolvere & extrahere, quæ non jam pridem alia contenta & quidem viliora in se vehat, sed de recenti se totam ex his speciebus impleat) hydromelitis & succi erysimi ℥vj. ut coctione ad casum transversi pollicis continuata supersint: circiter libræ ij. vel iij. quas fortiter exprime, in colatura dissolve sachari circiter ℔iß. & f. ſ. a. syrupus, qui mirum in modum expectorat; possunt etiam alia atque alia in usum vocari, uti etiam optima proponit

TEXTUS:

R*Aucedo à clamore sanatur rotulis diatragacanthi frigidi, cum oleo anisi illitis, si paulatim in ore resolutæ deglutiantur.*

Quæ à frigore, tollitur haustu vini calidi cum sacharo distemperato.

In raucedine à destillatione præstans est syrupus compositus de erysimo Lobelii.

CAP. LXXXII.
DE TUSSI, *Germ.* Husten.

TUssem longâ descriptione declarare opus non est, quum nullus unquam homo inveniatur, qui eam non sæpissimè exerceat, estque homini tam familiaris, ut etiam nuper nati infantes absque ullius institutione eam brevi addiscant, est ergò tussis motus naturalis pulmonum, asperæ arteriæ, musculorum thoracis & diaphragmatis à natura institutus ad respirationis organa per excussionem repurganda à pulvisculis & aëris atomis, cum respiratione quotidiè introhaustis, nec non à crassa & viscida pituita ad parietes asperæ arteriæ ab inspissante calore naturali se affigente, quum verò interdum ille motus ab acri defluxione vel pungentibus pulvisculis, quales à calce, cinere, aromatibus & similibus rebus acribus pulverulenter evolitant, nimium irritetur, hominemque valdè fatiget, vel etiam pejora excitet, si non succurratur, necesse est in ejusmodi occasione tussim lenire.

Duplicis autem generis tussis deprehenditur, nimirum sicci & humidi, sicca tussicula est, in qua æger ad tussim quidem stimulatur, & creberrimè tussit, sed nihil excernit, humida econtra multum tenacis muci & pituitæ tussiendo extundit, & screatu ejicit. *Tussis duplex sicca & humida.*

Causæ tussis sunt: frigida aëris constitutio, ut fit flante aurâ boreali frigida & sicca, item frigidissimi po- *Causæ.*

tu: larga & confertim facta ingurgitatio, defluxio catarrhalis, decumbens in asperam arteriam, tenuemque ac salsam aquositatem eò derivans, quæ titillando tussim excitat, potus quoque subacidus vel austerus facilè tussim stimulat, item pulverulenta inspiratio, vel acida, vel fumosa, quarum quælibet contingit crebrius operatoribus & Destillatoribus Chemicis, pulverem enim volatilem carbonum, cinerum, rerumque suarum calcinatarum, vel sublimatarum halitu intromittunt, ut & vapores acidos aquarum fortium, fumosq; à furnis ascendentes. Item pingvia crebrius esitata, uti sunt pingvia juscula, lardum & nuces rancidæ, aliaque similia, fit etiam tussis per communicationem ab aliis membris malè affectis, nempe à liene, hepate, stomacho, pulmone, utero, pleura, & diaphragmate inflammatis, nec non ab infestantibus lumbricis, acribusque humoribus os ventriculi lancinantibus.

Huc pertinent etiam sequentia divini senis dictitata:

Tussis est affectus nuper natorum infantium. lib. 3. aph. 24
Nec nonsenum. 3. 31
In quibus fit à destillatione. 3. 31
Talesque affectus uti sunt raucedines & gravedines in valdè senibus non concoquuntur. 2. 40
Tusses, raucedines & gravedines fiunt vere. 3. 20
Nec non hyeme, pragressa æstate sicca & aquilonia, atque autumno pluvioso & australi. 3. 13
Aquilonia constitutio movet tusses. 3. 5
Frigida ut nix & glacies sunt pectori inimica. 5. 24
Moventque tusses ac destillationes. 5. 24
Tussis in hydrope, malum. 5. 35
Hydropici tussientes sunt desperati. 7. 47
Sicca tussis in febribus ardentibus, parum stimulans diuque durans est signum parvæ sitis. 4. 54
Tussis ante pubertatem gibbum faciens lethale. 6. 46
Hydrops à jecinore facit tussim. 2. præs. 3

Prognosis de tussi in hunc modum institui potest, quod levis quidem sit affectus, & de facili adveniens, atque etiam haud difficulter in junioribus robustis & alias benè dispositis rursus abiens, at si diu duret, contemnendus & negligendus non est, radicem enim figens, absque læsione pulmonum vix recedit, quippe qui continuâ hac concussione tandem exasperatur & incalescit, unde semper plus catarrhalis defluxionis attrahitur, quæ tempore progrediente acredinem & salsedinem assumit, ac erodens fit, ita ut diuturnam & vehementem tussim plerunque sangvinolenta rejectio subsequatur, postmodumque pulmonis exulceratio ac ipsa phthisis.

Sicca autem tussis ac nil exscreans cum febriculâ quotidiè à cibo plus incalescente, ac corporis atrophiâ febrem hecticam arguit.

Diutur-

Diuturna quoque & violenta tussis prægnantium periculo non vacat, plerunque enim abortum accersit.

In cæteris diutina tussicula sicca cum dolore vel tensione in regione alicujus membri principis nimirum hepatis, lienis, ventriculi &c. obstructiones obstinatas ac impuritatem ejus significat, adeò ut reliqua membra per consensum simul afficiantur, & graventur, quæ sympathica gravitas pulmonem ad motum hunc stimulat.

Curatio.

Curatio tussis pro diversitate caussæ instituitur, cum autem plerunque gravis tussis catarrhum habeat comitem, cura primariò dirigitur contra catarrhum, per ea remedia quæ supra cap. 18. enumerata sunt, incipiendo, in impetuosa defluxione à purgatione per vomitum in his qui vomitioni asveti sunt, sin minus, per secessum, ut materia defluxionis deorsum à pectore trahatur.

Bechica.

Evacuato corpore usurpentur expectorantia, aliàs bechica dicta, quorum varia in officinis prostant, uti sunt syrupus violatus, jujubinus, de papavere, de nymphæa, diacodion in tabulis, diatrag. in forma solida, conserva nenupharis, violar. loch de mucilaginibus, oxymel simplex per se vel admixto gumm. ammoniaci, cujus nimirum ʒj. miscetur ℥ij oxym. Cuncta autem hæc conveniunt in materia acri & tenui, in frigida autem syr. de prassio, de farfara, capillis veneris, de hysopo, oxymel scilliticum, syr. factus ex foliis tabaci, mixtura ex oleo amygdal. dulcium & sacharo dissoluto in aqua hysopi, quæ ob egregiam detersionem saponea dicitur.

Saponea.

Sequens syrupus non solum optimè expectorat, viscidamque pituitam tussientium & asthmaticorum incidit, sed etiam sensim per inferiora educit:

Syrupus expectorans.

℞. syr. rosar. solutiv. ʒiij.
de liquirit.
althæa
diacartham. an. ℥j.
vini malvatici ℥ij.
aceti scillit. ʒiij.
spir. vini ℥iß.
vitrioli ℈j.
aquæ cinamom.
rosar. opt. an. ℥i.
sachari ʒVIII.

dissolvantur invicem s. a. cujus manè & vesperi cohlear unum vel alterum sorbeatur.

Infantibus autem & puerulis infarctum pectus habentibus hæc compositio non convenit, quia pro ipsis nimis fortis est, proinde leniora pro eis his substituenda, quale sequens est:

℞. lactis caprini recentis ʒiiij.
sachari candi pulv. ʒij.
syr. rosar. solut. ʒiij.
diacartham. ʒj.

dissolvantur invicem, deturque subinde ejus mixturæ cochlear plenum pro vice, subducit mucum per inferiora.

Optimè etiam convenit sequens liquor bechicus:

Liquor bechicus.

℞. spiritus vini non rectificati ℥VI.
rad. elenii

irid. Florent. an. pulverisat. ʒij. superfunde his spiritum vini, & invicem macerare permitte, quoad spirit. vini essentiam extraxerit, cum decanta, & pulverem per linteum exprime, adde essentificato spiritui sachari cand. pulv. ℥ij. eaque in scutella stannea ellychnio sulphurato incende, & inter ardendum cultro commove, donec sacharum probè liquescat, tum adde croci pulv. ℈s. cujus manè & vesperi cochlear plenum lambatur.

Si verò tussis symptomatica sit, & ab aliis malè affectis partibus procuretur, tunc cura ad earum defectus primariò ordinetur.

Plura remedia tussis proponit noster

TEXTUS.

Tussim tum recentem tum inveteratam plerunque si non semper curant vomitus ab aqua benedicta procurati. Hac nimirum ratione prima regio ventris ab omnibus impuritatibus liberatur, destillationes sistuntur, & si postea convenientia pectoralia tum interna tum externa fuerint adhibita, rarissimè redit.

Interna sunt omnis generis loch seu syrupi pectorales tum expectorantes, si opus sit, tum confortantes, & thoracem cum pulmonibus ab illapsu humorum praeservantes.

Inter expectorantia laudatur oxymel & acetum squilliticum cum syrupo de jujubis, de prassio mixtum.

Confortantia sunt syrupus de acetosa, de hysopo, violarum, liquiritiae. His omnibus annumerantur syrupi de althaea Fernelii.

Externa sunt unguenta.

Nota.

Praeservatio à tussi mirabilis est in zizyphis hoc est majoribus illis uvis passis, quas Zibeben *Germani vocant, macerantur in spiritu vini, & turgescentibus valdè, earum una atque altera manè & vesperi sumpta à tussi praeservat.*

II. *Tussim mirabiliter resolvit liquor sachari cum raphani taleolis* (a) *complosione praeparatus, de quo supra de asthmate & orthopnoeâ.*

(a) Si taleoli recentis & acriusculi raphani saltim intingantur melli despumato, & vesperi ante ingressum lecti aliquot eorum manducentur, nihil desuper bibendo vel edendo aliud, itidem longè optimè contra tussim operatur.

Oleum sachari magistrale.

Item oleum sachari magistrale, quod vocant, fit hoc modo: fundatur super sacharum candi album spiritus vini semel correctus, relinquantur invicem per aliquot horas in loco tranquillo, postea succendatur spiritus vini, & sacharum cum reliquo phlegmate in liquorem crassum abit, qui

qui in tussibus etiam inveteratis assumptus expectorationem promovet, & asperam arteriam cum pulmonibus leniendo corroborat, præsertim si aliquot guttæ extracti seu essentiæ croci huic admisceantur.

Item extractio helenii per spiritum vini cum sacharo mista spiritu incenso deflagrat, manetque ad tussim liquor perutilis. Huc refer pulverem illum Rulandi, de quo antè de asthmate & orthopnœâ.

In puerulis & infantibus tusses solvunt species diatragacanthi frigidi in rotulis. Item si pedes quotidiè bis vel ter præcipuè ituris cubitum laventur in cerevisiâ calidâ, & postea soleæ pedum inungantur cum axungiâ lucii piscis. His omnibus annumerantur flores & lac sulphuris.

Tusses inveteratas (b) *à tenuibus destillationibus causatas sistit laudanum opiatum, quod etiam in reliquis tussibus haud inutile est, modò dextrè adhibeatur, thorace nempe à pituita crassa & lenta non prorsus infarcto sed libero.*

Experimentum certum.

(*b*) Expertissimum ad tussem inveteratam Amati est: ℞. sulphuris com. opt. triti ʒß. benzoi ℈j. in ovo sorbili manè jejunè vel eundo cubitum sorbendo sumatur.

CAP. LXXXIII.

DE HÆMOPTYSI SEU SPUTO SANGUINIS, Germ. Blutspeyen.

Hæmoptysis, hæmatoptysis.

HÆmoptysis, hæmoptoë vel hæmatoptysis significat sangvinis exspuitionem, seu per os rejectionem, estque talis affectus, in quo sincerus sangvis isque majori ex parte spumosus screatu excernitur, quum ergò hæc passio à quibusdam ad tussis genera refertur, Author statim post tussim ejus remedia tradere voluit, quemadmodum etiam utplurimum tussim vehementem & diuturnam tandem sequitur, longè tamen eâ horribilior affectio est, adeo ut Alexander Trallianus dubitet, an alius æquè difficilis sit affectus ac sangvinis exscreatio, cum non modò per se, dum immoderatam vacuationem inducat, vitam adimere consveverit, sed etiam ex accidenti pessimos & lethales morbos pariat, & ita tam per essentiam quàm per accidens inevitabiliter necet.

Varia autem egestio sangvinis ex ore esse potest, ita ut modò ex thorace, jam ex pulmone, aspera arteriâ, faucibus, palato, gingivis, columellâ, nunc à cerebro, ventriculo, hepate, liene prodire queat, hîc tamen solummodò per hæmoptysin ea sangvinis per os excretio intelligitur, quæ venit à partibus vitalibus, videlicet aspera arteria, pulmone & thorace, ac reliquis jam dictis longè pejor est, quanquam nulla planè sangvinis eruptio ex instituto sit naturæ, sed toto genere præter natu-

naturam, ſolo muliebri fluore ab utero fluente excepto. Nec obſtat quod Hippocrates profluvium ex naribus laudare videtur, comparatione enim ejus ad ea quæ ex ore prodeunt, hoc fecit, illud namque è naribus rarò noxam infert, niſi multitudine excretionis.

Hæmoptyſis triplex.

Triplici autem modo ſangvinis per os eductio fieri ſolet, nempe vel per dilatationem orificiorum venarum & arteriarum, quæ receptacula ſunt ſangvinis, quæ dilatatio & apertio anaſtomoſis vocatur, vel per diſruptionem eorundem, quæ rixis appellatur, vel per eroſionem ipſorum, quæ diabroſis nominatur, juxta vulgare diſtichon:

Anaſtomoſis. Rixis. Diabroſis.

Diabroſis venas erodit, rixis eaſdem
Scindit, anaſtomoſis has aperire facit.

Anaſtomoſi etiam accenſeri poteſt diapedeſis ſive rarefactio ſangvinis, quando ſangvis præ raritate & tenuitate etiam abſque apertione oſculorum venarum poros tunicarum earum permeat, & transcolatur more argenti vivi, quod corio incluſum & compreſſum poros corii vi compreſſionis extendit, & transcolatur, abſque diſruptione vel apertione corii.

Diapedeſis.

Cauſæ.

Cauſæ hujus affectus poſſunt eſſe variæ, & quidem internæ vel externæ, internæ ſunt vel quantitas vel qualitas ſangvinis modum naturæ excedens, quantitas enim ſangvinis nimia vaſa extendit, ut vel ruptio vel dilatatio contingat, qualitas verò vitioſa ſive nimia caliditas vel tenuitas ſangvinis facit ut facilè per poros caliditate magis dilatatos permeet, & diapedeſin conſtituat, vel arreptâ acrimonia bilioſâ vel ſalſâ alicubi tunicas erodat, ac diabroſin efficiat, vitioſa iſta qualitas etiam anaſtomoſin & rixin producere poteſt, nimiam enim caliditatem inducens, effervescentiam tandem excitat, quemadmodum nimius calor ahenis & ollis ſubſtructus intus contentum liquorem in effervescentiam & ebullitionem redigit, ut priori ſpacio amplius contineri nequeat, ſed inſurgat, ſummum vaſis transcendat, ac ebulliendo effluat, vel ſi exitus denegetur, vas diſrumpat & in particulas diſturbet. Ita etiam ejusmodi nimium incaleſcens & efferveſcens ſangvis vaſa tendere, & vel rumpere vel aperire poteſt. Externæ ſunt quæcunque ſangvinem in quantitate vel qualitate ſupra legitimum naturæ terminum evehunt, uti ſunt victus nimium ſangvificans uſu ciborum euchymorum, potuumque plus juſto refectivorum, uti ſunt vina & cereviſiæ præpingves optimè nutrientes, vel etiam diæta nimium calefaciens, quod præſtant aromata, vinaque meraciora plenius aſſumpta, vehemens corporis exercitatio, per equitationem, venationem, ſaltationem in choreis, curſitationem, luctationem, pugilum veneriſque palæſtram, & ſimilia multa, corporis temperamentum in fervorem reducentia, uti etiam fit ab æſtu ſolis, ac balneorum calidiſſimorum, præſertim ſi alternatio repentina accedat

dat caloris in frigus & contra, ſicuti quamplurimi eo modo hunc affectum ſibi cudunt, nimirum vel inſpiratione aëris frigidiſſimi poſt ingentem corporis calefactionem, vel aſſumptione potus frigidi æſtuante corpore affatim & repentinâ deglutitione ingurgitati, qua concurſione contrariorum nil niſi deſtructio corporis intermedii generatur, uti videmus quod candentes ſilices aquæ frigidæ ſubito injecti mox fragileſcant, & in pulverem diſſiliant, item ſi ferventi oleo frigida unda ſubitaneè infunditur, tantus excitetur ſtrepitus, ut oleum mox omne conflagret. Contingere etiam poſſunt hi affectus à multis aliis, imprimis à retentione menſium vel hæmorrhoidum, ubi ſtagnans & ſimul vitioſam qualitatem aſſumens ſangvis apertionem vel ruptionem vel eroſionem producere valet, item ab externâ violentia nempe ictu, lapſu, percuſſione, vulneratione, & ſimilibus.

Signa cauſarum.

Quinam verò inter dictos modos ſit, cui hæmoptyſis accepta feratur, & ex quanam parte corporis prodeat, agnitu quodammodo & diſtinctu difficile eſt, per hæc tamen ſigna internoſci poterit, ruptis enim vel læſis vulneratisve vaſis ſangvis ſubitò & ubertim in os ruit, in eroſione autem paulatim, & intervallatim eò derivatur, in apertura orificiorum inæqualis ſangvinis eductio fit, jam parca, nunc prodiga pro majori vel minori oſculorum hiatu. Partis autem mittentis indicia petenda ſunt ex prægreſſa aliqua indiſpoſitione hujus vel alterius partis vel regionis illius, præſensâ nimirum gravitate, tenſione vel dolore quodam in hoc vel illo loco. Prægreſsâ enim capitis gravitate & dolore, & poſtmodum ſangvine cum ſcreatu rejecto, ſangvinem è capite in os confluere oſtendit.

Si ſimplici exſpuitione prodeat, ex oris ipſius partibus provenire, nempe gingivis, columellave conjiciendum eſt.

Si ſangvis paucus cum tuſſi ac titillatione aſperæ arteriæ excludatur, ipſi arteriæ aſperæ tribuendum eſt.

Sangvis è pulmonibus eſt ſpumoſus ac florido rubore conſpicitur, atque ſine dolore cum tuſſi exit.

Sangvis è thorace nigricat & grumoſus eſt, atque in thorace dolor percipitur.

Sangvis è ventriculo grumoſus & niger eſt, prægreſſo vel concomitante nauſeâ, nec non cum eo pituita vel bilis admixta ſimul evomitur.

Unde autem in ventriculum fluxerit ſangvis, conjecturis his pateſcit, ſi enim ex hepate vel liene, in alterutro latere tenſio, tumor vel dolor percipitur, ac ſangvis prodiens nigricat & grumoſus eſt. Si ex utero, obſtructio menſium prævia fuit, tumorque & dolor epigaſtrii concurrunt.

Huc pertinent etiam ſequentia Hippocratis veriloquia:

Sputum ſangvinis eſt affectus adoleſcentum. lib 3. aph. 29

Sangvinis ſuperna ejectio qualiſcunque, mala. 4. 25

Sangvinis undecunque copia in febribus educta causat in refectione humectationem ventris. 4. 27

Post copiosam sangvinis evacuationem lac dare, malum. 5. 64

Vehemens cephalalgia solvitur sangvine ex ore prodeunte. 6. 10

Sangvis spumans extussitus à pulmone est. 5. 13

Frigida ut nix & glacies sunt pectori inimica, & movent profluvium sangvinis. 5. 24

Frigido in his utendum unde fluit sangvis aut fluxurus est, non ad ipsa sed circa loca ubi influit. 5. 23

Vomitus sangvinis sine febre, salutare, cum febre, perniciosum. 7. 37

Post fluxum sangvinis singultus aut convulsio, malum. 5. 3

A sangvinis sputo puris sputum, malum. 7. 15

Sangvinis sputum debet curari acerbis & refrigerantibus. 7. 37

Prognosis.

Prognosin quod attinet, ea majori ex parte in citatis jam Hippocraticis continetur, in quibus omnis per os excretio sangvinis damnatur, sæpius tamẽ in fœminis obstructione mensium laborantibus vomitus sangvinis nihil nocuit, sed levamen attulit, nihilominus centies fuisset melius, si non per istam, sed ordinariam naturæ viam talis eductio fuisset facta. Inter differentias autem sangvinis exspultionis supra descriptas diabrosis omnium pessima & desperata est, rixis autem paulò minus, satis tamen periculi plena, nisi enim ante quartum diem consolidetur, exulcerationem pulmonis & phthisin indubiè procreat. Anastomosis verò magis sanabilis est & diapedesis etiamnum facilius.

Curatio.

Curatio à practicis incipitur venæ sectione ad derivandum & revellendum sangvinem à thorace, ideòque aperiunt venas pedum sub talis cum parca tamen emissione sangvinis pro vice, quam bis vel ter reiterant.

Julepus.

Tum potiones refrigerantes & astringentes exhibent e.gr.

℞. aquar. millefol.
plantag.
papaveris sylv. an. ℥iß.
syr. corallor.
de rosis sicc. an. ʒvj.
salis prunell. ʒj.
m. f. julepus, binis vicibus ebibendus.

Rhabarbarum convenit.

Convenit etiam in hoc casu exhibere rhabarbarum, astringit enim & simul educit biliosum vitium, sangvinem ad effervescentiam stimulans, meliusque operatur, si vis purgans prius non nihil extrahitur, ut:

℞. rhab. elect. ʒij. infundatur in aquæ plantaginis ℥iij. per tres horas, tum hanc aquam defunde, atque alias ℥IV. recentis aq. plantag. superfunde, adde myrobal. citrin. ʒß. tamarind. ℥ß. infunde simul per VIII. horas, tum exprime, adde pulveris rhab. ʒß. nucis moschat. ℈j. syrup. corallor. ℥j. m. f. potio.

Nuper nos vocari curavit civis quidam

quidam circiter triginta sex annorum, per intervalla sincerum sangvinem extussiens, sed valdè parum qualibet vice, screatum tamen quodlibet sputum sangvine erat tinctum, ac insuper semel vel bis plenam buccam sangvinis sinceri ejecerat, quæ quidem rejectio ipsum adeò exterruerat, ut toto tremebundus esset corpore, & genua ferè ad invicem collidérent, jussimus ipsum bono esse animo, sangvinem enim non prodire è pulmonibus, cum non esset spumosus sed per anastomosin aliunde transmitti, permanebat tamen valdè timidus, omnibus ex sua familia innatum esse inquiens, ut tabe pulmonali interirent, præscripsimus ipsi talem potiunculam:

Potio sangvinem sistens.

℞. aquæ plantag. ℥iiij.
hæmatit. præp. ℈j.
laudan. opiat. gr. j.
spir. vitrioli gutt. XX.
m. f. potio.

qua assumpta quievit, & ab eo tempore nil quicquam sangvinolenti rejecit.

Specificum.

Pro majori autem securitate communicavimus ipsi usum herbæ persicariæ urentis seu hydropiperis, ut nimirum ista herba coqueretur in aqua solani vel sedi majoris, atque tum aqua ea decocta biberetur, herba autem in fundo relicta in terram loco humidiori defoderetur, ut putrescere posset, putrens enim sanat ulcera & vulnera, & defluxiones absumit, atque in nihilum redigit.

Notatu dignum.

In copioso sangvinis sputo non sufficit sangvinem restringere & cohibere, sed maximè quoque opus est extravenatum intus coagulatum dissolvere, & educere, aliàs nil certius sequitur quam phthisis, & in hoc peccant plurimi medici, qui tantùm de cohibendo sangvinis sputo solliciti sunt, & de intus remanente coagulato nihil cogitant, debent itaque suppressa hæmoptysi ea exhiberi, quæ aliàs devolutis ab alto aliisque congelatum sangvinem intra corpus dissolvunt, uti sunt rubia, oculi cancrorum, sperma ceti, ungventum rubrum potabile, & similia, quibus purgantia nempe rhabarbarum &c. permiscentur. Plura proponit

TEXTUS.

Sputum sangvinis è pulmonibus imprimis curat semen hyoscyami, cum aliis pectoralibus (a) & astringentibus admixtum & tabulatum. Vide Platerum in praxi & observationibus.

(a) Istæ tabulæ Plateri ita parantur:

Tabulæ hæmoptoicæ.

℞. sem. hyoscyam. alb. subtilissimè pulverisati ℈ij.
corall. rub. ʒß.
gumm. Arab. ℈j.
violar. recent. n. X.
succi berb. ʒij.
sach. in aq. rosar. & plantag. dissoluti ℥ij. f. tabellæ manè & serò per multos dies sumendæ.

De semine hyoscyami notandum quod frigidam malignitatem in se continet, ac ita crudum pro interno usu non inservit, quod etiam fideliter monet Carrichterus incomparabilis

bilis Med. Cæsareus, illudque corrigere docet infusione per noctem in tribus partibus aquæ fontanæ, duabus partibus aceti vini, & una parte vini albi veteris non admodùm meraci, resiccatumque demum in usum adhibere.

Si verò copiosus sangvis simul excernitur, astringentia fortiora necessaria sunt.

℞. aquæ radic. urticæ major. stillat. ℥IV.
olei vitrioli quant. s. ad mediocrem acetositatem f. mixtura & frigidè detur, hæc mixtura etiam sangvinis vomitum feliciter curat, vide infra de vomitu.

Vel ℞. aquæ plantag. ℥iij.
ol. vitrioli ℈ß.
m. subitò sistit sangvinis profluxum ex pulmonibus (vide ne guttur sit exulceratum) & sangvinis vomitum copiosum.

In casu ab alto, si febres accesserint, signum est, sangvinem extra vasa in corpore putrescere.

In hoc casu nihil melius est aquâ benedictâ in vehiculo aquæ chærefolii propinatâ. Febrem nimirum & inflammationes subitò tollit (vena quoque secari potest) ac totum corpus ab impuritatibus liberat.

Potest eadem exhiberi, etsi nulla adhuc tum febris adsit, & quidem statim ab initio, facit nimirum ne febris facilè succedat, imprimis si & cætera fiant, quæ sangvinem coagulatum dissolvunt, qualia sunt: Essentia sangvinis hirci. Item sangvinis lupi, mumiæ, imprimis verò magisterium oculorum cancrorum, item carbones tiliæ (ad ℈j. vel ij. in aqua chærefolii vel aceto) chærefolium quoque detur incibis.

Pulvis sequens in casu multum prodest: Pulvis

℞. carbonum tiliæ
oculorum cancrorum
herbæ cherefolii ana.
f. l. a. pulvis dosis ℈ij.
in aceto.

Sic diaphoreticum in peracutis seu mixtura simplex (vel aqua alia theriacalis) singularis est in hoc casu, si intrò sumpta sudores provocentur, qui admodùm necessarii sunt, & interdum ab externis promovendi.

Si lodices in vino rubro stiptico (diaphoreticis parum proficientibus) immersæ & postea expressæ, ac universum corpus amicientes, sudores in hoc casu mirificè promovent in lecto, præsertum ubi conquassationes interiorum viscerum metuuntur.

Felix Wurzius in sua chirurgia laudat Mercurium præcipitatum (b) *quem vide.*

(b) Mens

(b) Mens Wurzii eſt, ſi per negligentiam ſangvis in corpore extravaſatus non diſſolutus & eductus ſit, ſed jam reipſa putreſceret, & internam ſuppurationem efficeret, tunc vix ullum medicamen in officinis extare, quod ejusmodi ſuppurationem iterum diſſolvat, ſola autem antimonialia & mercurialia in hoc caſu potentia eſſe factá jam ſuppurationem à ſangvine in corpore putreſcente rurſus diſſolvere, & foras eliminare, imprimis autem hoc præſtari à mercurio præcipitato, per quem ſeipſum mira vidiſſe, non ſolum enim ſangvinem congelatum diſſolvere, ſed ipſas jam ab eo factas ſuppurationes & vomicationes, à tali mercurio diſſolvi & expurgari, nec ſe credere ab ulla re quaquam idem fieri poſſe, ad hanc autem operationem commendat hanc mercurii præcipitarionem.

Præcipitatus Wurzii ad educendum ſangvinem putreſcentem.

Capias mercurii optimè per ſalem & acetum loti unciam unam, cui ſuperfunde in cucurbita vitrea aquæ fortis ex æqualibus partibus vitrioli calcinati & clarificati nitri confectæ uncias quinque, ac cucurbitam illam luto prius obductam reponas in capellam deſtillatoriam intra arenam, atque aquam fortem per alembicum à mercurio deſtilla ad ſiccitatem, tum verò denuò eam ſuper remanentem in fundo mercurium jam in maſſam pulverabilem converſum refunde, ac ſecundâ vice ab eo per deſtillationem repete, idque etiamnum tertiô reiterabis.

Hisce ſic peractis mercurium inſtar florum cheiri vel aurichalci citrinum è confracto vitro exime, ac ſuper marmore in pulverem tere, tritum rurſus alii cucurbitæ inde, ac unciam unam olei vitrioli eidem affunde, & vitrum cum eis in locum tepidum repone per viginti quatuor horas, poſtmodùm igne ſuppoſito valido oleum vitrioli in cineribus fac evaporet, ac omnes ab aqua forti relictos ſpiritus ſecum aufert, ita ut ab eis nil remaneat præter ſolum mercurium exſiccatum, colore flaventem, maſſam itaque in fundo jacentem exime, relictâ eâ parte, quæ lateribus vitri adhæret, atque iterum optime ſuper marmore contritam in vitrum inde, ac ſpiritum vini ſuperfunde ad altitudinem duorum digitorum transverſorum, ac vitrum per duos dies totidemque noctes in loco tepido relinque, tum verò ſpiritum vini inclinato absque turbatione vaſe defunde, ac alium recentem rurſus infunde, ac per idem temporis ſpatium invicem macerare ſine, tumque pariter ſpiritum vini decanta, idemque in omnibus etiam tertia vice repete, & mercurius optimè erit paratus. Quo ſe ita eſſe uſum ait:

Propinabis primò patienti lene evacuativum è ſyrupo roſarum ſolutivo, ut binæ tantùm ſedes prorientur, poſtero die 5. 6. 7. vel 8. grana hujus mercurii pro ægri ratione in drachma una ſucci roſarum exhibe, & ſi jam incipit operari, patiens aſſumat unum vel alterum cochlear juſculi carnis, atque elapſis duabus horis juſculum accipiat cum duobus ovorum vitellis. Poſtmo-

dum quiescat, & optimè tectus sudorem expectet. Operatur hic mercurius absque ulla violentia, unum saltem vomitum excitando, prout multum impuritatum in superiori corporis parte reperit. Inferius autem egregiè purgat, omnemque eluviem sangvinis congelati exigit, etiamsi apostematio esset, radicitus tamen expellit, idque leni cum corporis turbatione.

Sunt & alii descripti pulveres ad casum utiles, de quibus vide practicos.

Sangvinem coagulatum in venis & extra venas resolvunt omnia illa (interdum etiam vena hic secari potest) de quibus jam diximus, imprimis verò sudores prolecti post sumpta resolventia citò id expediunt.

Extractum vel arcanum seu essentia bellidis minoris intrò sumpta innatâ quadam proprietate omnem sangvinem coagulatum solvunt, & per insensilem quandam transspirationem educunt. Sic aqua theriacalis & spiritus tartari idem præstant.

Vide etiam supra de asthmate.

Quamprimùm ad Medicum Asthmaticus defertur, statim purgans aliquod lenitivum præscribat, à fortioribus nimirum medicamentis in principio temperandum. Hinc decoquatur materia syrupis pectoralibus de prassio, hysopo, liquiritiâ an. ℥iß. floribus sulphuris optimè tritis ℈j. succi liquiritiæ ℈iß. aquæ tussilaginis, veronicæ an. ℥ij capiat manè & tribus horis post prandium cochl. ij. vel iij. hinc purgetur syrupo aut apozemate, ad quod

Syrup... purga...

℞. rad. hellebori nigri præp.
flor. irid Florent. an. ʒiß.
herb. tussilaginis cum toto
pulmonariæ maculosæ an. m. ß.

coque in s. q. decocti pectoralis aut florum & fructuum ad ℔j.

In colaturæ ℥VIII. infunde
agarici
rhabarb. elect. an. ʒiiß.
cinamom. ʒß.

In colatura reliqua ebulliant folior. senæ ʒij. colaturam s. q. sachari aut syrupo aliquo pectorali ad syrupi consistentiam coque, cui in fine coctionis adde infusum ex agarico & rhabarbaro, & f. apozema, aut syrupus liquidus, de quo sumat, si sit apozema, manè cum custodia ℥iiij. si syrupus ℥iij. quod si non satis respondeat alvus, tunc

Pulv... purga...

℞. rad. mechoacannæ
agaric. troch. an. ℈j.
diagrid. gr. VIII.
cinam. elect gr. VI.
ol. anisi gutt. ij.

f. pulvis subtilissimus detur media vel tertiâ parte singulis vicibus cum dosibus superioribus.

Commendabiles quoque sunt flores benzoës cum floribus sulphuris

phuris si misceantur. Item elixir proprietatis Paracelsi cum aqua hyssopi, aut tussilaginis exhibitum à gutt. VI. ad X. vel XII.

Fiat purgatio semper intermissis duobus diebus, in quibus utatur syrupo diluto superius descripto. Hinc si plethoricus sit æger, potest vena secari, sed parcè mittatur sangvis: potest etiam inungi pectus sequenti ungvento:

Ungventum pectorale.

℞. ungventi resumptivi
de althæa an ʒß.
ol. scorpionum ʒj.
f. ungventum. Aut

Aliud.

℞. ol. amygd. dulc.
butyri recentis loti an. ℥j.
axungiæ anatis (aut in defectu ejus olei chamomillæ ʒß.
ol. irini & croci an. ℈j.
cum pauca cera f. ungventum quo calidè inungatur pectus manè, & vesperi ante pastum, aut applicetur emplastr. diachylon.

Potest etiam in initio exhiberi nonnunquam aqua benedicta aut infusio florum antimonii, ut scilicet ventriculus benè evacuetur, & regio thoracis commota in materiam morbificam exurgat.

Quibus ita præmissis ad ea, quæ expectorationem juvant, accedendum, non neglectis tamen iis, quæ à proprietate quadam morbum hunc exterminant. Inter

quæ palmam tenent flores sulphuris, extractum helenii, oleum anisi, lac sulphuris & balsamus sulphuris.

Rotulæ expectorantes.

℞. Florum sulphuris ʒj.
extracti elenii ℈j.
sachari albissimi in aqua tussilaginis soluti ℥iß.
olei anisi gutt. iij.
f. rotulæ.

Possunt autem flores sulphuris aut per se, cum æquali parte iridis Florentinæ, aut speciebus diatragacanthi frigidi assumi in ovo sorbili ad ʒj. aut cum rob nucum, quod singulare in hoc morbo remedium, in forma electuarii adhibito pauco spiritu vini & sacharo rosato (ut fiat lambitus cum aqua & fructu rubi, aut quod convenientissimum, fiant rotulæ) aut si propter extractum injucunditatem pariat, ipsius loco sumatur pulvis radicis ireos.

Rotulæ.

Aut ℞. diaireos s. ʒj.
diatragacanthi ʒß.
balsami sulphuris ℈ß.
sachari in aqua capilli veneris aut farfaræ soluti ℥ij.
f. rotulæ, illinantur oleo anisi.

Lac sulphuris exhiberi potest cum loch de pino, de pulmone vulpis, sano & experto, admixtis bechicis albis, penidio, & speciebus diatragacanthi.

Prosunt quoque ac debent cum supra-

supradictis eclegmatibus & syrupis pectoralibus exhiberi & misceri crystalli Martis & flores benzoes.

Crystalli Martis fiunt hoc modo:

Crystalli Martis.

℞. *limaturam martis puram ac tenuem, superfunde guttatim oleum sulphuris per campanam, statim incalescit, & totum quasi solvitur, sine quiescere & refrigerari, & intra duos dies concrescent crystalli, qui per aquam communem destillatam solvi, & à fecibus per filtrationem separati, denuò aquâ evaporatâ in crystallos redeunt, si scilicet exhalatur aqua ad cuticulam.*

Hinc in locum frigidum locatur, & regenerantur crystalli, aqua restitans ulterius, ut prius, evaporatur, colliguntur que crystalli toties, quoties possunt, dosis gran. ij. vel iij.

Prodest quoque fumum excitare per os ex benzoë, aut benzoën cum florib sulphuris ana misceri pro fumo.

Quod si à materia tenui & a quosa à cerebro delabente oriatur dictus morbus, tunc quæ in capite præcedente de catarrho suffocativo dicta sunt, cum his medicamentis conjungenda, observatis iis, quæ à practicis in hac cura annotantur.

Pectoralia ad phthisin.

Pectoralibus iisdem planè remediis phthisis (de qua etiam supra de phthisi hæreditaria) curari potest, propter febris tamen præsentiam addantur, quæ humectant & refrigerant, & ut æger utatur pro potu ordinario, aut quàm sæpissimè in die decocto pectorali, eoque semper, si fieri potest, debito communi aut simili in copia.

Item rotulas frequenter assumat de floribus sulphuris cum oleo, balsamo & lacte sulphuris cum essentia mellis, quæ fit: si misceatur mel cum arena lota, ut fiat quasi massa, cui superfundatur spiritus vini ad duos digitos Hinc per dies quinque digeratur, spiritus tinctus ad mellis consistentiam iterum destilletur. Teneat quotidiè quoque in ore opiatum sequens:

Opiatum.

℞. *conservæ rosarum* ℥ij.
sachari rosati tabulati
penidii
bechici albi an ℥ſ.
spec. diatragacant. frig. ʒij.
cum syr. violarum misce.

Ad pectus emplastrum semper admotum sit pectorale aut cataplasma, inuncto prius pectore (c) *ungvento appropriato.*

Ungventum Paracelsi.

(c) Paracelsus mirè commendat hoc ungventum ad phthisin:
℞. axungiæ cervinæ ℔. X.
medullæ cervi ℔ſ.
oleí

olei de baccis lauri ℥VI.
de angelica ad pondus omnium,
ſucci endiviæ q.ſ.pro decoctione,
decoquantur ad ſucci conſumptionem, & paretur ſecundum artem ungventum, quo totum corpus quotidiè manè & ſerò inungatur, quavis vice priorem inunctionis ſorditiem reabluendo aquâ cum aceto mixtâ & decoctâ, idque ad decem ſeptimanarum ſpacium continuando, vel donec urina mutetur, & tunc patientem ſenſim reſtaurari ait.

Ad confortationem (d) *paratur pinolatum & panis marcius addita ſolutione perlarum.*

Pasta Regia,

Poteſt etiam fieri paſta regalis hoc modo:

℞. amygdalar. Ambroſinarum
pinearum an. ℥iij.
ſachari roſati tabulati ℔iſ.
ſem. aniſi
papav. albi an. ʒiſ.
bombacis
pulv. de pulmone vulpis an. ʒj.
carnis pectoris caponis unius, aut perdicis, diligenter in mortario contuſi.
m. & f. paſta, quæ in fruſta tenuia ad lubitum ſecta coque ſ. a. ad flavedinem.

Pinelaota.

Vel ℞. carnium teſtudinum
cancrorum an. ʒj.
nucum pinearum in aqua roſ. maceratarum ℥ij.
pulv. diamargariti
diatrag. frig. an. ʒj.
flor. ſulphuris
rad. ireos an. ʒſ.
ſachari in aqua capillorum veneris aut ejus decocto ſoluti q. ſ. f. pineolata.

(*d*) Cardanus conſtanter aſſeverat, ſe multos reſtituiſſe phthiſicos etiam deſperatos tali regimine: ut nimirum patiens non alio nutriretur alimento, quàm hordeato abſque carnium juſculo parato, & pro potu uteretur aqua ſacharata. Singulis verò diebus manè caperet ℥IV. decocti caudarum & chelarum cancrorum fluvialium in aqua hordei cum drachmis duabus ſachari facti.

Poſtquam materia optimè expectorata fuerit, utiliter adhiberi poteſt decoctum ex herbis, quæ vim habent conſolidandi. Exempli gratia:

Decoctū conſolidans.

℞. plantaginis cum toto ℔j.
conſolidæ majoris,
bugloſſæ ſeu conſolidæ mediæ,
fœniculi,
prunellæ cum totis an. ℥IV.
diptamni cretici ℥iiiſ.
florum hyperici
bugloſſæ
violar. an. ℥iiij.
cinamom. ʒiſ.

f. decoctum, aut infundantur in lacte caprillo ad tres dies. Hinc per retortam deſtillentur ad ſiccitatem. Poſſunt etiam cum dictis herbis fieri conſummata,

Destillatum apud nonnullos in magno pretio est ex corde nempe, hepate & pulmone vituli, adjectis aliquot herbis.

Bezoarticum animale.

Prodest quoque viperarum alcohol, vel bezoarticum animale, quod fit, cum post excoriationem viperarum, dum adhuc vivunt, intestinis, capite & cauda abjectis, caro reliqua, ut & cor & epar elota primùm in aqua simplici & postea in spiritu vini, exsiccetur lentè in umbra, vel balneo, & in pulverem subtilissimum redigatur: Hujus pulveris ℞. ℥j. salis præparati (sæpius fusi) ʒij. assumitur pulvis ad quemlibet cibum loco salis mensarii.

Quinta essentia perlarum ad guttas IV. vel VI. quotidie imbibita phthisicis quoque summum solatium est: illos nimirum pristinæ sanitati restituit, & morbum planè expellit, præsertim si guttulæ aliquot olei cinamomi ipsi adjungantur.

Pleuritidis remedia.

Ad pleuritidem (plura vide supra de pleuritide) laudant nonnulli aquam illam mucosam, quæ effluit ex ore equorum, quando ex puro & gelido fonte aquantur, si patienti propinetur.

Tragæa antipleuritica.

Tragæa antipleuritica:

℞. salis prunellæ (quidam anodynum minerale vocant) ʒij.
pulveris flor. papav. rheados
corallor. rub. an. ʒj.
sachari violacei ℥ß.
m. dosis ʒij. cum aq. papaveris rheados vel card. benedicti. Est singulare remedium ad pleuresin.

Quemadmodum in omnis inflammationis, ita & in pleuritidis curatione studendum, ut fiat inhibitio fientis, factæ fluxionis evacuatio, & doloris urgentis sedatio.

Ut igitur fiens prohibeatur; statim ab initio, ut vocatus est medicus (oportet autem, ut ante tertium diem vocetur, aliàs irrita erunt omnia) injecto clystere vena secetur media, vel interna lateris dolentis, etsi magnus sit affluxus & tensio, cucurbitulæ brachiis & cruribus super genua apponantur, statimque quia dolor urget, fomentum fiat ex rebus anodynis & temperatis, quale est decoctum è meliloto, chamomilla, fœnugræco, malva & rosis in lacte vel vino & aqua æqualibus partibus.

Cum decocto fomentetur latus cum spongiis, aut quod ferè præstat, lacte calido impleatur vesica, & lateri dolenti applicetur per horas tres. Hinc supra pannum calefactum extendatur theriaca mediæ ætatis, superinspersis speciebus diambræ, & calidè applicetur.

Intra corpus verò assumat dosin laudani opiati.

Julepus. *Bibat ordinarie julepum:*
℞. *aquæ rheados ℥VI. vel XII*
syrup. de endivia
violar. an. ℥ij.
Alius. *spir. vitrioli gutt. VI.*
Aut ℞. aq. papaveris
petroselini
halicacabi an. ℔j.
syrup. de quinq. rad. ℔ſ.
spir. vitriol. ℨſ.
pellit urinam & sudores, si fieri potest, assumat totam aquam XXVI. dosibus; matutinis verò temporibus assumat syr. de quinque radicib. de cichorio cum rhabarb. an. ℥VI. aq. veronicæ ℥IV. m. ebibat totum spatio horæ.

Die tertio si adhuc adsit plethora, & dolor urgeat, vena secetur iterum, & si vires ferant, purgetur die sequenti infusione de agarico, & rhabarbaro, electuario benedicto laxativo, aut electuario de foliis senæ, aut syrupo aliquo magistrali: indeque utatur oxymelite simplici & scillitico, verbi gratia.
℞. *Eorum ℥iſ.*
syr. de liquiritia
jujubis
hyssopo an. ℥iij.
aq. farfaræ
capill. veneris an. ℥iſ.
cum decocti pectoralis ℥iij. misce, capiat ad libitum, imprimis manè & tribus horis post prandium.

Si apostema sentiatur, danda opera ut illud ad extra trahatur si fieri potest. Ad rumpendum verò abscessum (e) *cæteris prævalet cataplasma ex herba kaly, radicibus lilii albi recentis, axungia porci, quod lateri dolenti applicandum, subitò rumpit abscessum, sive interius sive exterius sit.*

(e) Cum illâ herbâ his in locis careamus, atque sic commendatum heic cataplasma nobis inutile foret, videndum ut aliud simplex in virtute huic proximè accedens substituatur, exterius quidem vulgares cæpas in hac operatione experti sumus sæpius, esse potentissimas, & fortè herbam kali etiam superantes, vel ad minimum æquantes, alii certè rei nulli cedunt, sed etiam compositis ad ruptionem destinatis palmam præripiunt, uti in nobis ipsis hujus rei fecimus periculum, oborto enim nobis aliquando abscessui ad femur doloroso sive phymati superposuimus emplastra officinalia ruptoria, nempe diachylon cum gummi, item apostolicon, ob fortem tamen tunicam phymatis nulla sequebatur ruptio, imposuimus ergò cæpam assatam cum axungia quadam, & momento saponis nigri communis molliusculi contusam & subactam, & statim phyma cum sedatione doloris remolliendo aperuit, effluente pure albo cum sangvine permixto. Verùm ad interiores abscessus ejus virtutem nunquam experti sumus, nec cum ea periculum fecimus, putamus tamen eas ruptivam qualitatem etiam in-

trorsum ad apostemata non adeò profundè sita exerturas esse.

Illustrissimus Digbæus, qui de pulvere sympathetico scripsit, sequens experimentum à se sive in suâ præsentia probatum commendat, ad rumpendum apostema pleuriticum: accipe panem recens excoctum, finde eum per medium, & in duas medietates sequestra, ac quamlibet partem interiori superficie, ubi mica dissecta est, theriacâ Andromachi obline, atque utrisque tepefactis unam superliga loco dolenti, alteram verò ex adverso satis fortiter, ne decidere queant, ac bis viginti quatuor horas ita superligatas relinque, donec abscessus interius rumpatur, quod se observante contigerit, antequam dictum temporis spatium elapsum sit, tunc remove panem, & patiens omnem vomicæ purulentiam vomitu rejiciet.

Experimentum

Duo alia experimenta ad pleuritidem à laudati Digbæi familiaribus probata idem commendat, verùm ea etiam apud alios practicos in usu sunt, unum è stercore equino, cujus manipulus bullitur in vini albi libra una vel sesqui ad tertiæ partis consumptionem, reliquum colatur, & sacharo dulcoratur, nec non bibendum propinatur, quo epoto patiens tectus in lecto sudorem præstolatur.

Alterum procedit è pomo cocto cum thure hunc in modum: pomum prægrandius excavatur, ut nuclei eximi queant, cavitati inditur circiter drachma thuris selecti contusi, cum particula medullæ ejus excavando extractæ permixti, & superligato operculo à pomo rescisso; pomum illud sub cineribus percoquitur, ac postmodum ab ægro ad rumpendum, vel expectorandum internam collectionem pleuriticam devoratur: medicamentum hoc quidem in tali casu præstans est, ac dudum etiam à nobis in usum vocatum, longè tamen excellentius in eadem operatione medicamen esse reipsa non semel deprehendimus succum nasturtii, utendum ut supra docuimus.

Folia item hederæ (f) *in cibos mixta suppurationem dextrè sanant, felicior fit processus, si ex hedera fiat arcanum, cujus grana quatuor vel quinque in aqua appropriata exhibita omnem scopum absolvunt.*

(f) Aqua stillatitia hederæ terrestris etiam in phthisi singularem operationem præstat, atque etiam à Paracelso laudatur.

Non inutiliter quoque præscribi possunt rotulæ de floribus sulphuris cum oleo anisi & tragacantho factæ.

Prodest quoque sulphur vitrioli anodynum (g) *cum syrupo violarum, aqua cardui benedicti, cardui Mariæ & rheados, hæc enim à proprietate quadam naturali dicto morbo contrariatur.*

(g) Præparatio sulphuris vitrioli anodyni ab Authore quidem ipso initio hujus libri edocta est, melius tamen fore putamus, si vitriolum illud cœruleum, è quo sulphur illud elicien-

eliciendum esse docuit, prius injectis lamellis ferreis dulcoretur, quod fit si vitriolum illud solvitur in aqua communi in vitro vel vase lapideo, ac non comuni terreo, quippe quæ multum in se sorbent, ac filtratur, ut lapilli & feces remaneant, solutioni claræ imponuntur lamellæ ferreæ, ac cum eis coquitur, donec culter tersus à solutione hac amplius non obducitur rubedine cuprea, & si lingva gustatur, dulcem det saporem, tunc omne cuprum ex hoc vitriolo præcipitatum est, vitriolum hoc evaporando iterum exsiccatur, & vel aceto destillato ex eo calcinato sulphur extrahitur, vel sublimando cum sale armoniaco educitur, idem sulphur etiam in lapide hæmatite efficacissimum invenitur, ac sale armoniaco evehitur. Prædicta autem præcipitatio cupri eum in finem instituitur, ut sulphur habeatur absque acrimonia, cuprum enim valdè acerbum dat saporem, ac eo violentam excitat vomitionem, quæ acerbitas etiam simul in sulphur illud Authoris transit, ac illud vomificans efficit, nisi studiosè edulcoretur, ut ipse Author fatetur.

Potest item nonnunquam offerri de mixtura, quæ fit ex spiritus nitri & spiritus vini æqualibus partibus, ℈j. aut ℈iß.

Spiritus tartari (h) *etiam prodest cum aqua cardui Mariæ aut rheados, addito aliquo syrupo, pulvere seminis urticæ ad ℈j. cum syr. violarum lambat, & paulatim deglutiat.*

(h) Spiritus cornu cervi etiam insignis est, item vulgaris fuligo camini in substantia ad ʒj. in convenienti vehiculo accepto, potentius operatur spiritus ejus rectificatus.

Notetur ut omnia illa, quæ assumit æger, sint actu calida, aut ad minimum tepida. Nam frigida, quæ inter bibendum ad pulmones veniunt, poros condensant, & resolutionem impediunt.

Pectus inungendum (i) *ungvento, ad quod*

Ungventum pectorale.

℞. *ol. amygd. dulc.*
chamomillæ an. ʒß.
croci ʒß.
ceræ q. s.

f. ungventum quo inungatur post fotum.

(i) Melius operatur hoc sequens ungventum:

Aliud.

℞. ungv. de alth. comp. ʒj.
ol. anethin. express.
lil. alb. an. ʒij.
papav.
hyoscyam. expr.
rosar. an. ʒiß.
cumin. stillat.
camæmel.
philos. an. ℈ß.
m. f. linimentum.

Magnæ etiam efficaciæ deprehendimus sequens emplastrum:

Emplastrum.

℞. Massæ emplastri diachyl. c. gum. ℥j.
pulv. rad. ireos
sem. cumin. an. ʒj.
ol. stillatit. cumin. ℈ß.
anethin. q. s. ad incorpo-

rationem f. maſſa emplaſtri pectori dolenti imponendum.

Maximè etiam commendantur rotulæ ſequentes:

Rotulæ.

℞. *flor. ſulphuris* ʒX.
myrrhæ rubeæ ʒiſ.
aloës epaticæ ʒj.
croci ʒſ.

f. pulvis qui poteſt dari per ſe à ʒſ. *ad* ʒj. *aut cum ſ. q. ſachari ex eo fiant rotulæ pro lubitu aſſumendæ.*

Si hisce non cedat, ſed protrahatur morbus, ad ea accedendum, quæ ad ſputi facilem exſcreationem faciunt, materiam detergunt, attenuant & incidunt, aut ſi nimis tenuis ſit, incraſſant: vias pectoris dilatant, ut educi poſſit materia, eamque tandem educunt, ubi non inutile exhibere interdum doſin de mercurio laxativo. Reliquorum medicamentorum farrago apud practicos extat.

CAP. LXXXIV.

DE CORDIS AFFECTIBUS AC PRIMO DE ULCERIBUS ET ERYSIPELATE.

COr omnium membrorum maximè princeps, quinimò humanum præ omnibus rebus in hoc mundo creatis prærogativam ac principatum tenet, ſolum enim à Creatore juxta cœlos cœlorum electum eſt, in quo Sacroſanctiſſima Trinitas veraciter habitet, atque adeò cor contritum omnibus templis, quàm ornata & ſacrata unquam haberi queant, longè ſanctius & ſacrius eſt, in templis enim manufactis Deum non habitare S. Scriptura expreſsè teſtatur. Act. 7, 48. Imò non ſolum Deus ter opt. max. cor mundum inhabitare in deliciis habet, verùm etiam Diabolus ſemper ſatagit homines ſeducere, ut ſibi cor ſuum in habitaculum cedant, uti de proditore Juda Scriptura S. dicit, quod Satanas in cor ipſius intraverit.

Divinum hoc membrum ſubſtantiam habet muſculoſam, & jure merito archimusculus dici poſſet, quum veluti è pluribus muſculis conſtare videatur, ſicuti autem dulciſſimum eſt totius corporis, non quidem dulcedine lingvæ, ſed potius menti guſtabili, mera enim dulcia mentalia ac gaudioſa amat, ac omnia triſtia horret, ita etiam more omnium nucleorum dulcium tegumento incluſum eſt, nimirum membranoſo illo involucro, quod pericardiú nominatur, conſtans membranâ admodum craſsâ, ſolidâ, tenaci, compactâ ac durâ, undique cor cingente, ac circumcirca involvente, adeò ut niſi cultro prius diſcindatur, cor in conſpectum non veniat, habetque hoc involucrum eandem cum corde figuram, ac ubique æquali diſtantiâ ab eo diſtat, tantâ nimirum, ut ſufficiens ſpacium intermedium ſit pro pulſus & agitationis neceſſitate. Semper invenitur in eo liquor quidam tenuis aquoſitatis, limpidusque ac ſubdalcis ſive inſipidus, nullam enim exceſſivam ſaporum

porum qualitatem neque dulcedinis ſacharaceæ vel amaritudinis vel ſalſedinis, vel ponticitatis cor ferre poteſt, cum ſit membrum temperatum, liquor iſte non modò hîc ſemper præſtò eſt, verùm etiam in aliis partibus ad motum inſervientibus, uti ſunt omnes corporis articuli, quos indeſinenter ejusmodi liquor lubricat, ne reſiccati in motu tardentur vel impediantur, quæ lubricatio etiam in omnibus inſtrumentis motu continuo circumagitatis neceſſaria eſt, eamque ob cauſam lubricantur ac illiniuntur axes rotarum, volvuli horologiorum, pinnæ ſerarum &c. omne ergò membrum multo motu opus habens continuò tali liquore inſipido glareali lubricatur, ut etiam contingit in oculis & palpebris, quæ identidem ob indeſinentem circumverſionem & nictationem lubricante madore humectantur, qui ſubinde in lachrymas erumpit, videtur ergò indeſinens præſentia lymphæ hujus in pericardio aliquid ad motum cordis conferre. In omnibus enim hominibus præſens eſt tam ſanis quàm morbosis, vivis & jam mortuis, in uno tamen copioſior quàm in altero, communiter tamen in ſanis circiter cochlear unum ejus reperitur, ſive forte ℥j. vel ij. in morbidis copioſior multò eſt, & aliquot interdum unciarum, pueri etiam, fœminæ & catarrhoſi plus ejus habent, quàm viri & ſicciores temperamenti.

Non tamen capſa hæc cordis ut vocant, ſimplicis tunicæ conditionem ſolummodò fert, contiguum enim exterius eſt mediaſtino, interius vaſis à corde provectis, perreptantibus eam venâ pulmonali & cavâ, arteriâ magnâ & pulmonali, nervisque à ſexto pari, nec non vena & arteria coronaria ab aorta & cava, adipe quoque copioſo eam ſuperius humectante.

Cor ipſum parenchymate conſtans denſo, compacto & firmo coloris eſt rubicundi, exterius læve, interius ſcrobiculis inæquale, figuram repræſentat pyramidis inverſæ vel coni pinealis, ſuperius latum magis, inferius, vero plus acuminatum, ita ut apex ſit inferius, baſis autem ſuperius. Annexæ ſunt baſi ejus duæ particulæ concavæ inſtar auricularum, quæ proinde etiam auriculæ cordis nominantur. Uſum earum moderni anatomici eum eſſe credunt, ut ſua concavitate nervoſisque fibris, quibus ſint inſtructæ, in laxatione cordis poſt ſyſtolen validam conſtrictionem faciant, ſangvinemque in ſe receptum in ventriculos cordis propellant, diverſum autem eis motum à motu ventriculorum cordis eſſe Harvæus putat, talem nimirum, qui quidem cum motu ventriculorum ſimul moveat, motum tamen ventriculorum anticipet, ita ut quatuor motus loco diſtincti ſint, duo tantum tempore, hasque eam ob cauſam auriculas eſſe appoſitas, ne ſangvis copioſè & violenter è venis in ventriculos irruens, clauſuram & conniventiam valvularum impediat, cum ventriculi ſe conſtringant, ſed in his ad oſtium poſitis ceu diverticulis, moram

ram aliquantulum faciat, donec rursus à motu ventriculi quiescant, laxenturque & valvulæ flaccescentes non amplius orificia claudant. Interea auriculas sangvine à venis distendi, ac finito motu ventriculorum, cum illi ad recipiendum sint præparati, auriculas jam multum distentas se undique constringere, & in cordis ventriculos jam laxatos sangvinem impellere. Hisce absolutis ventriculos statim rursus ad motum insurgere, sese undique restringere, valvulas orificia claudere, sangvinem ex illis in arterias, pulmonariam è dextro, magnam è sinistro ventriculo effundi, & auriculas rursus novo sangvine impleri. Ideoque auriculas appositas esse, ne sangvis continuo & repentino incursu vel valvulas violaret, vel illarum conniventiam impediret.

Duo autem sunt ejusmodi ventriculi sive cavitates cordis interiores, nimirum dextra & sinistra, dextra major est sive amplior & latior, & carne graciliori suffulta. Sinistra verò minor & carne crassiore septa, carnoso autem interstitio à se invicem disjuncti sunt, quod septum vocatur. Ac alias etiamnum in se habet cavernulas, neutiquam tamen pervias, prætereaque columnas partim carnosas, partim tendinosas secundum profunditatem exporrectas diversimodas pro contractionis commoditate.

E dextro ventriculo originem ducit vena cava ita dicta, quod ampliori cavitate reliquis venis, quæ alioqui pariter cavæ sunt, prædita sit, deferens sangvinem in hunc ventriculum dextrum, quæ postmodum supra cor elevata venam azygon profert, cujus rami costis inferioribus distribuuntur, ad jugulum autem assurgens vena cava dispescitur in ramos amplos, subclavios cognominatos. Prodit etiam è dextro cordis ventriculo vena arteriosa, ita vocata, quod duplici tunicâ instar arteriæ vestita sit, deferens per suos ingentes bifidosque ramos sangvinem in dextram ac sinistram pulmonum partem.

E sinistro cordis ventriculo initium capessit arteria magna seu Aorta, ita nominata, quod aërem & spiritum cum sangvine vehat, magna verò quod arteriarum maxima ac veluti mater existat, in hac quum anthliatio arterialis sive pulsatio valida primordium sumat, ideò tunica forti geminaque induta est, quarum interior adeò densescit, ut in extremo senio nonnunquam rigida evadat, exterior autem tenuis est ac rara, sed à propinquarum partium membranis subinde succenturiati roboris tutelam consequitur.

Ex hoc sinistro ventriculo porrigitur etiam arteria venosa ob simplicem tunicam, quâ venis respondet, ita appellata, hæc mox ab exordio geminatur, ramosque bisulcos dextræ sinistræque pulmonum regioni inserit, ubi exsuperantem in in eis sangvinem hausto aëre contemperatum in se accipere ac ventriculo cordis sinistro advehere putatur.

Situm est quidem cor in medio thora-

thoracis, non tamen poſitu mathematico, vergente ejus mucrone ſiniſtrorſum, ubi ſub ſiniſtra papilla pulſus ſe prodit.

Sangvificatio autem in corde, quam nunc plerique ſtatuunt, quomodo fiat, nihil certi adhuc conſtat, Helmontius quidem in tractatu: *Sextuplex digeſtio.* Probare nititur: Quod digeſtio quarta compleatur in corde ejusq; arteria (primam enim vult fieri in ventriculo, cibumque ab acido ſtomachi verti in cremorem, ſecundam in duodeno, ubi fellis inſpiratione aciditas cremoris commutetur in ſalem ſalſum, aquoſioremque ejus partem à meraciore fieri ſegregabilem, quæ à renibus trahatur, unde urina ſit ſalſa ſatis, cruor autem parum. Tertiam demum digeſtionem fieri præſide fermento hepatis, ubi ſangvificatio incipiat in ſtomacho meſenterii, ac tandem in vena cava perficiatur) in qua elaboratione quartæ digeſtionis rubens craſſiorque venæ cavæ cruor perficiatur, fiatque flavior & planè volatilis. Cor enim utrinque auritum dici, habereque ad ſiniſtrum ſinum pulſantem arteriam unicam, magno ſibi trunco inſertam, ut duplici cruorem remigio fortius trahat trans ſeptum, quod inter utrumque ſinum in medio cordis ſit, differre itaque cruorem hepatis à ſangvine arteriali per quartam digeſtionem colore & conſiſtentia digeſti manifeſtam.

Sangvinem autem (inquit in tract. Blas humanum) ſiniſtri ſinus jam arterialem, & veri nominis ſangvinem eſſe, à ſe ipſo cruore in vena cava diverſum colore & ſubtilitate. Etenim non ſecus atque cruor venalis à cremore & chylo differat, ſic & ſangvis arterialis à cruore, quanquam cognatione propinquiore, & cœlorum inveſtitura quadantenus in unam familiam redegerint.

In eo tamen eſſe ſpecificam amborum differentiam, quod ſangvis ab anima immortali informetur in ſiniſtro ſinu: cruor verò minimè, ſolaque luce formæ ſenſitivæ participativè, non autem informativè illuſtretur. Cæteras enim digeſtiones quietem exigere. Quartam verò indeſinenti motus continuitate perfici. Non quidem quod ipſe cordis motus ſit cauſa formalis transmutativa: ſed tantum diſpoſitivè concurrat. Scilicet in ſinu cordis ſiniſtro tanquam ſtomacho ſingulare fermentum maximè vitale & lumino ſum habitare, quod transmutati cruoris in ſangvinem ſit cauſa ſufficiens, prout ſangvinis in ſpiritum vitalem transmutationi præſit. Quippe omnem cruorem naturaliter tendere in finem ſuum, qui ſit nutritio. Attamen ultimato in vaporem ſive in gas, diſpergi & evaneſcere, niſi per accretionis coagulum ſiſtatur. Sangvinem vero arterialem pro ſcopo habere, non quidem ut in fuliginem ſive excrementum vergat. Id enim ſi fiat, à morbo & per accidens evenire illi. Proprium alioquin objectum ſangvinis eſſe in ſpiritum vitalem traduci, qui ſi dein etiam evaneſcat, hoc illi præter intentum eſſe. Cum omne ens naturaliter per-

permanere desideret. Spiritum nempe vitalem esse lucem originaliter in fermento sinistri sinus inhabitantem, quæ illuminet novos spiritus à sangvine arteriali partos, ob quam lucis continuitatem scilicet arteria elevetur. Hæc & plura Helmontius in eodem tractatu in hanc sententiam profert, quæ ibi videantur.

Porrò cor per vasa sua partibus proximis jungitur, nimirum per pericardium mediastino ac diaphragmati.

Actio ejus propria est per motum suum continuum excitare calorem, & spiritum vitalem, sangvinemque elaborare ac distribuere, motus autem iste dicitur pulsus, qui vulgo distingvitur in systolen, quâ cor ad expulsionem suscepti sangvinis se coarctat: & diastolen, quâ se ad eundem suscipiendum relaxat.

Magnitudo cordis humani in diversis variat, frigidioris enim qui sunt temperamenti, majus cor habent, calidiores minus, communiter tamen ejus longitudo ordinaria circiter sex transversos digitos adæquat, altitudo quatuor ac latitudo totidem.

Loquitur verò etiam de cordis affectibus senex Divinus in sequentibus graviloquiis:

Vulnus cordis lethale. lib. 6. aph. 18
Sani à purgatione incidunt in deliquium. 2. 36
In his qui pravo cibo utuntur, purgatio excitat syncopen. 2. 36
A tuberculi interni ruptione animi fit defectio. 7. 8
Deliquium in muliebri fluxu, malum. 5. 56
Incidentes sæpè in deliquium absque causa manifesta, subito intereunt. 2. 41

Tractat autem Author primò

DE ULCERIBUS ET ERYSIPELATE CORDIS.

Miratu dignum quid sibi Author velit inutili hac scriptione, cum ipse fateatur hos affectus esse insanabiles, quod etiam verum est, quid ergò juvat de eis multa verba facere?

Signa diagnostica hujus affectus nimirum exulcerationis in corde certa vix habentur, sed etiam ferè cum aliis pectoris & pulmonis affectibus communia sunt, præcipuè autem hæc in ejusmodi exulceratis dudum ante notata sunt: nimirum cardialgia per intervalla affligens, dolor in scapulis & summitate alterutrius brachii circa ejus commissuram, alvi fluxus & febris, pulsus inæqualis & intermittens, per totum morbi decursum perdurans, dolor in regione ea ubi ulcus est, perpetuus & fixus, ac æger in latere affecto cubare nequit, sed mox cardialgia & tussi corripitur, tussis sicca adest cum difficultate spirandi, dolorque lateris affecti interdum pungens, observatus etiam est denique sequi sputum sangvinis cum & sine spuma, quo & vita simul abrepta est, hisce tamen signis etiam exercitatissimus nihil certioratur de ulcere cordis, nisi forte cardialgia & pulsus inæqua-

inæqualitas ac intermissio suspicionem moveant, aliquid monstri intus ali. Uti etiam ejusmodi inordinatus pulsus semper debet suspectus esse, cum nunquam non gravem cordis passionem vitamque abbreviandam denunciet, qualis verò in specie passio affliget, ex tali inæqualitate etiam haberi nequit, sed saltem post obitum ex sectione elucescit.

Cum ergò ne sciri quidem certò possit cordis ulcus, multo minus curari, ruit omnis spes de salutiferis ejus remediis, ut etiam censet

TEXTUS.

Ulcera cordis ejusque erysipelata incurabilia sunt.

CAP. LXXXV.

DE LIPOTHYMIA, ET SYNCOPE, *Germ.* Unkräffte und Ohnmacht.

Diversæ voces apud Authores Scriptoresque Medicos inveniuntur, significantes summam virium imbecillitatem ac animi deliquium, quales sunt eclysis, lipothymia, lipopsychia & syncope, quæ tamen etiam ab ipso Hippocrate inter se confunduntur, ut videre est lib. 7. aphor. 8. ubi dicit: Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξεως ἔκλησις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται. Id est: à tuberculi intus ruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit, ubi eclysis, sive exolutio & lipopsychia seu animi deliquium confundi, unumque & idem significare videntur, idem etiam apud alios reperitur, ut modò lipothymiam, modò lipopsychiam scribant, quæ tamen diversam habent significationem, una enim vox animi, altera animæ deliquium significant, verùm hæc confusio nominum practicum non debent confundere, non enim nisi cor unum est, quod semper in imbecillitate virium patitur, licet in uno vehementius, in altero mitius, ac semper eadem remedia nimirum cordialia in acerbiori & remissiori pathemate adhibentur, quod autem pro lipothymia etiam apud quosdam lipopsychia, id est defectus animæ, in usu sit, eam habet causam, quod Principes Medicinæ sedem animæ in corde statuunt, & per deliquium animæ intelligunt defectum animosæ, sive animositatis, promptitudinis & vigoris virium.

Inter hæc autem jam explicata nomina & syncopen plerique hanc faciunt differentiam, quod illa levem & paulativam virium declinationem, syncope verò præcipitem & subitaneum earundem lapsum ac tantùm non extinctionem significet.

Lipothymia quid

Lipothymia ergò nec non lipopsychia & eclysis ferè pro synonymis haberi possunt significantibus inceptaneam animi defectionem, quæ fit quidem cum perfrigeratione partium extremarum & exolutione virium, absque tamen sudore, vox etiam & sensus non planè intercipiuntur, nec facultas vitalis omninò dissoluta existit.

Syncope quid?

Syncope verò uti à verbo συγκόπτω id est concido derivatur, ita etiam nihil aliud significat quam concisionem

nem vel collapsionem repentinam omnium virium simultaneam tam vitalium quàm animalium & naturalium, quoniam æger syncopticus sensu & motu privatur, ac cor ipsum laborat atque læditur vel per se vel per consensum, prout præceps illa virium ruina, imbecillitas, pulsusq; exiguitas indicant, atq; adeò in hoc affectu pars affecta ipsum cor est.

Syncope ergò est animi deliquium forte, in qua omnes vires simul repentè concidunt, vox, sensus & motus intercipiuntur, pulsus est debilissimus, & interdum planè subsistere & cessare videtur, extrema ut manus, pedes, nasus & auriculæ perfrigerantur, sudor frigidus in temporibus, cervice, & in pectore circa foveam cordis prorumpit, facies & labia pallescunt, & interdum luridescunt, rationis & sensuum functio omnis suspenditur, totumque corpus extremè debile & impotens est.

Causæ.

Causæ horum affectuum eædem esse possunt, ita ut si leves sint, lipothymiam, fortiores verò syncopen producant, suntque internæ vel externæ, internæ sunt venenatæ, putridæ, corruptæ ac cordi infestæ exhalationes ex utero, ejusque putida sentina à corrupto retento menstruo vel semine. Item ab erumpente vel alicubi corporis delitescente pure internorum tuberculorum vel vomicarum. Causari etiam possunt ab assumpto toxico, venenatisve vel endemicis halitibus in febribus malignis & pestilentibus (ubi crebra deliquia certa dant indicia malignitatis) quorum occultus odor, sapor, vel acredo partim acutissimæ sensilitatis orificio stomachi, partim verò cordi ipsi perceptibiliter communicantur, eaque antipathicè lædunt. Pari modo omnibus affectibus obnoxium cor vel ex seipso vitium aliquod producere, vel ab aliis partibus principalioribus per consensum suscipere potest, quemadmodum ingens ille depascens æstus febrium ardentium tandem omnem viscerum succulentiam absumit, ubi postmodum corporis summus squalor & inanitio nil nisi extimam virium prostrationē progignere potest. Denique omnia immoderata & excessiva animi pathemata, uti sunt ira, amor, terror, aliaque non modò animi deliquium, sed & ipsam mortem repentinam inducere possunt, cuncta enim in ipso corde oriuntur, ac proinde prius cor quàm aliud quicquam lædunt. quantum enim incendium est iracundia furens, alios momentaneè interficiens? annon ergò, priusquam alios, proprios sui nidi parietes carneos destructoriè ustulare vel lædere valeret? numquid insatiabilis avaritia omnia corradere satagens, non proprii domicilii fundum prius suffoderet, quàm usquam alibi fulcaret? & sic de aliis immoderatis animi affectibus, ut sunt terrores panici, dolores immanes, immensus mœror timorque, inexplebilis lascivia & luxuria, indicibile gaudium, & similia, intelligendum, ab eis nimirum periculosam ejusmodi plagam cordi infligi, vel ejus muneri turbationem inferri posse.

Exter-

Externæ causæ sunt: extemporanea enervatio per laborem immodicum, vel balnea nimium calida, evacuatio corporis confertim, acceleranter & superabundanter facta, inedia diuturna, vigiliæ intempestivæ, palæstra veneris supra vires exercitata. Percussio vel allisio violenta versus sinistram mammam vel orificium stomachi.

Deliquium duplex.

Cum verò duplex sit deliquium nimirum idiopathicum & sympathicum, studiosè dignosci & addisci debet, quale nam actu affligat, inquirendum itaque est, an pars quædam jam antea laborarit, ex. gr. an doluerit vel turbas dederit uterus, vel percepta sit mordicatio in ventriculo & consimilia, tum enim insequens lipothymia sympathica pronuncianda est, si verò nihil præcesserit, idiopathica.

Prognosis.

Prognosis est, quod perniciosus est affectus, præsertim sæpius repetens & in his qui crudis humoribus scatent, imò in cunctis si vehemens est, ac calor non ocyus revocetur.

Curatio.

Curationis scopus in eo consistit, ut quàm citissimè paroxysmus solvatur, qui non dat inducias, donec mali causæ internoscantur, sed solummodo festinandum ad tollendum quod magis urget, confestim ergò liquor aliquis odoratus & efficax frigidusque in faciem ægri aliquantulum cum impetu & confertim injiciendus, ex tali enim svavi frigiditate calor nativus & spiritus ad cor ruentes foras revocantur, tum etiam odoratissimum aliquod oleum stillatitium, qualia sunt: angelicæ, rosarum, cinamomi, caryophyllorum, corticum citri, benzoini, vel ex eis paratus balsamus naribus indi, illinique debet, svavi enim fragrantiâ lapsæ vires recreantur, præterquam in syncope à suffocatione matricis, ubi svaveolentia cuncta, si naribus adhibentur, malum pejorant, fœtida econtra valdè prosunt, uti sunt fumus combustarum plumarum, sulphuris, castoreum, asa fœtida & similia.

Frequens verò est syncope stomachica, à biliosâ nimirum colluvie os ventriculi mordicante, in hoc casu valdè confert proritatus vomitus per infusam aquam benedictam, plura habet

TEXTUS:

Lipothymiam solvit oleum succini albi, & ejus balsamus naribus inditus, vel ad odorandum exhibitus. Item balsamus, oleum, & aqua cinamomi. Balsamus rutæ, caryophyllorum idem & quidem celerius præstant. Sic ambra & moschus feliciter lipothymias tollunt, præsertim in viris. Item acetum florum tunicæ, rutæ, florum sambuci commodè huc accersuntur.

Spiritus corallorum hic insignis est, de quo vide Crolli notas.

In lipothymia stomachica prosunt: 1. vomitivum. 2. confortantia, ut oleum zedoariæ. Item vinum & extractum ejusdem, essentia melissæ cum spiritu vini,

& aliquot guttis olei juniperi, essentia melissæ ex plicis ventriculi pituitam crassam educit, vide etiam supra de capitis affectibus.

In syncope folia & flores melissæ insuantur sacculo, qui postea cum spiritu vini aspersus applicetur mammillæ dextræ calidè.

Aqua perlarum.

Aqua perlarum:

℞. *aquarum quatuor cordial. an* ℥ij.
manus Christi cum vel sine perlis ℥j.
magisterii perlarum ʒß.
succini albi pulverisati (super marmore terendo) ℈ij.
aquæ Langii ℥j.
m. detur cochl. semiss.

CAP. LXXXVI.

DE PALPITATIONE CORDIS, Germ. Hertzklopffen.

MOtum & pulsationem cordis continuam primariam radicem, ac velut matrem vitæ corporis esse, negari nequit, quò debilior enim pulsus est, eò minus vita & vires vigent, & cessante pulsu omnia cessant, pulsus verò etiam absque respiratione nullo modo subsistere potest, ideò hæc duo membra nempe cor & pulmo conjunctim in una arce habitant, & sepimento costarum, sternoque & spina undique muniuntur, ne vi externâ aliquâ tam facilè lædantur, suntque continuo occupati, adeò ut à primâ vitalis auræ in utero matris conceptione ad mortem usque ne unicam horam ferientur, sed indesinenter vitam anthlient, cor quidam ipsa vitæ anthlia videtur esse, pulmo vero anthliator, sangvis autem aqua vitæ est, quam attrahunt mediante aëre, sine quo etiam vulgares anthliæ nō possunt trahere vel aquam haurire, amboque ab aqua illa vitæ vivunt, ac recentem continuò parant, ac toti corpori distribuunt. Quoties ergò cor pulsat, & pulmo respirat, toties homo vitam suam de novo quasi à Deo optimo maximo mutuatur, totiesque tanquam fidelis vasallus feudum hoc erga feudarium suum debet agnoscere, atque ex omnibus viribus suis pro locato hoc vitæ feudo gratias agere, eoque in honorem Creatoris, ac utilitatem boni publici benè uti, quum verò nemo hoc faciat, quidam aliis in exemplum variis morbis puniuntur, major tamen pars non resipiscentium in pœnam futuram reservatur. Inter tales autem morbos pauci sunt ipsum cor infestantes, cor enim diu eos sustinere nequit, quin simul brevi à munere suo sive pulsatione cesset, feriæ autem cordis ipsa mors sunt. Est tamen unus vel alter affectus cordialis non adeò citò interimens, nimirum lipothymia, de qua in præcedenti capite actum est, & cordis palpitatio, de qua præsens caput agit. Mirum autem est vitam cordis & totius corporis in motu cordis consistere, & tamen quoque à motu lædi. Verùm hic motus nempe

nempe palpitatio non eſt naturalis, ſed violentus & præter naturam, quando nimirum cor aliquod gravamen ſentit, movetur violenter ac velut ſpasmicè ad rem illam moleſtam excutiendam.

Palpitatio itaque nihil aliud eſt quàm immoderata concuſſio & laborioſa commotio cordis per vehementem diaſtolen & ſyſtolen moleſtam, ut illud à quo naturalis ipſius motus arctatur vel gravatur vel tardatur, à ſe propellat, quæ concuſſio interdum tam vehemens eſt, ut Fernelio notante animadverſum ſit vicinas quandoque coſtas ab ea fuiſſe fractas, easque quæ ſupra mammas ſunt à ſede ſua propulſas.

Cauſæ.

Cauſa hujus affectus ſunt: vel ipſa cordis intemperies, vel nimia copia illius humoris, quem aliàs naturali ter pericardium in ſe continet, tunc enim naturalem motum impedit, ac violentum concitat, uti moleſtus humor in cerebro epilepſiam exſuſcitat. Imprimis autem temperamentum melancholicum ſemper in hunc affectum proclive eſt, & frequenter eò inquietatur, non quidem continuò ſed per intervalla, adeò ut in ipſis crebros & acerbos paroxysmos producat, qui ad quosvis corporis vel animi motus recurrunt, in ſpecie autem ab ira, balneis, equitatione, venere, æſtu, immodicâ exercitatione, crapulâ, vino meraciore, metu, horrore, triſtitiâ & ſimilibus, provenit etiam ab internis flatibus, quibus melancholici & hypochondriaci ferè ſemper abundant, noctuque ab eis plus quàm per diem moleſtantur, cooperante calore lecti, & in ſpiſſum eorum ſuccum agente, omnes enim fermè melancholici ſicciores ſunt, ac ventris aſtricti, ob paucam & ſpiſſam corporis humiditatem, quod autem ſucci inſpiſſati incaleſcentes multos edant flatus, quilibet experiri poteſt, ſi aliquem ſuccum expreſſum, nempe pomorum, baccarum ſambuci vel alium ad ſpiſſitudinem coquit, initio enim dum adhuc tenuis & dilutus ille ſuccus eſt, nullos inter coquendum edit flatus, coctione verò jam ſpiſſeſcens adeò flatulentus fit, ut pedere videatur, ſimile ferè teſte quotidiana experientia contingit in melancholico temperamento præditis, ut in pueritia & adoleſcentia, cum ſucco tenui & aquoſo etiamnum diluti ſunt, talem flatulentiam vix experiantur, exhalante autem per majorem ætatem, increſcentemque corporis calorem tenuiori & aquoſiori ſucculentiæ corporis parte, adeò tandem flatulenti evadunt, ut per ructus & peditus, emittere flatus cogantur, eorumque murmura interna etiam ab aſtantibus audiantur, hos flatus autem ſubinde multam in corpore faceſſere tenſionem, rationabile eſt, uti advertimus, quod ſæpius melancholici laborent aſthmate, absque tamen abundantia craſſæ & mucoſæ pituitæ in pulmonibus, quæ aliàs aſthma parere ſolet, neceſſe ergò eſt, ut id fiat à flatibus vias reſpirationis ac diaphragma tenſione ſuâ arctantibus, quidni ergò ab ejusmodi tenſione etiam pericardium introrſum

premi

premi posset, qua arctatione cordi in motu suo molestia & impedimentum infertur, insurgitque ut noxam à se excutiendo propellat, quod etiam creberrimè sub mediam noctem contingit, unde è somno excitantur, ac ingenti metu percelluntur, tenebris formidinem augentibus, cujus causa esse potest, quod tum in somno atque etiam compromovente calido lecto calor internus augeatur, ac supradicto modo plures flatus excitet, frequentissimè etiam hæc passio ab utero excitatur, quia is non modò tetros halitus à corrupto semine, putidaque colluvie in utero confluente emittit, verùm quoque facilimè membra principalia totumque corpus in consensum trahit, ut videre est, quod ferè semper hysterica passio thoracem & pulmones stringat, ac asthma efficiat, quidni ergò pari facilitate pericardium & cor ipsum affligat? quemadmodum etiam uterus ab imprægnatione mira symptomata interque ea & hunc affectum sæpius progignit. Interni quoque abscessus & tubercula vix non palpitationem producunt, ratione ut putamus, quod in omni interna collectione, quantulacunque ea sit, spiritus vitales, qui à corde exeunt, ut radii à sole, (cor enim sol microcosmi est) eodem loci in suo libero transitu impediuntur, quemadmodum radii solis in eclipsatione ejus, unde crebriores tempestates sequuntur, uti etiam sæpius in macrocosmo contingit. Ictericis quoque, cachecticis, hydropisinque incurrentibus, affectus hic etiam non rarus est, ob impurum sangvinem ad cor in circulatione delatum. Quod idem etiam in obstructione mensium censendum est. Denique venenata aura in pestifera constitutione, aliique maligni halitus, vel ipsa assumptio veneni cujusdam hanc passionem generare possunt, quanquam natura venenorum potius sit cor pessundare, & in syncopen & animi deliquium præcipitare, certum tamen est, quod halitus venenati arsenicales è fodinis & furnis fusoriis, nec non à destillatione aquarum fortium & gradatoriarum respiratione diu hausti inevitabiliter tandem hoc malum inurant. Imò diversæ adhuc causæ enumerari possent, nimirum lumbrici, nimia corporis perfrigeratio vel calefactio, immoderata evacuatio, fœtorosa habitatio, vulneratio, quam etiam singulariter Forestus incusat, si post eam venæsectio negligatur, imò ad quamlibet palpitationem sangvinis missionem commendat.

Prognosis.

Prognosticon quod spectat, periculosus est affectus cordis palpitatio, ob læsum vel impeditum cordis motum naturalem, ad conservandam vitam inevitabilem, quemadmodum etiam hi, qui in juventute sæpè hoc malum patiuntur, non facilè consenescunt, sed ut plurimum infrequenter in animi deliquium incidunt, eoq; tandem intereunt. Multò etiam periculosior est palpitatio idiopathica, quàm quę per sympathiam ab utero vel aliis partibus excitatur, hæc autem illâ frequentior est.

Cura-

Curatio.

Curatio pro causarum diversitate variat, quæ etiam solummodò locum habet in sympathica palpitatione, quam practici ex admonitione Foresti incipiunt cum venæsectione, tumque disquirunt, cujus temperamenti æger sit, potissimum tamen melancholici & biliosi ab hoc malo præ aliis turbantur, ac nonnunquam nimio sangvine repleti sive plethorici, nostro tamen judicio tales vix puri sangvinei sunt, sed ut plurimum melancholicam quandam in sangvine admixtionem habent, quæ quantilla etiam sit, austeritatis saturninæ est particeps, in circulatione autem ad cor deveniens non potest non subinde dulcedini solari adversari, ac effervescentiam quandam excitare, imprimis præcedente gravi aliquo animi pathemate, nempe terrore, metu, tristitiâ & similibus, quæ sangvinem adhuc magis depravant, uti è depravatione coloris vultus talium observari potest, in tali itaque casu exhibenda sunt imprimis quæ sangvinem mundificant, quod potius per diuretica, quàm ventrem evacuantia obtinetur, nec non per alexipharmaca & bezoartica, passiones enim melancholicas omnes aliquid venenati in se vehere arbitramur, atque antidotis, uti sunt theriaca Andromachi, Mithridatium, diascordium Fracastorii, electuarium Orvietanum, vel similibus oppugnandas.

Nos in hoc casu conservam ordinamus è floribus calendulæ, quæ efficacissima est, ceu ex simplici solari, vinumque medicatum ex herbis

stomachicis & cordialibus, cum infusione chalybis præparati, frequentem quoque assumptionem spiritus salis armoniaci in aqua melissæ vel ejus infuso.

Habuimus tamen nuper quendam hypochondriacum multa palpitatione in somno turbatum, & excitatum, qui hisce & aliis convenientibus præsidiis curari non potuit, donec præcipitatum nostrum aureum acciperet, à quo per dies aliquot salivans integrè curatus fuit. Longè optima etiam proponit:

TEXTUS.

In palpitatione cordis à quacunque causa profectâ memorabilis est lapis bezoar genuinus non adulterinus, ejus grana ij. vel iij. cum magisterii perlarum & corallorum an. gran. VI. quotidiè usque ad remissionem morbi, exhibeantur in aqua cinamomi, vel aqua cordiali composita.

Externè applicentur inunctiones ex balsamis cordialibus. Item epithemata tum calida tum frigida.

Specifica.

Nota: palpitationem cordis inveteratam penitus aufert mumia hominis sani, aliquoties in aqua cinamomi exhibita: (a) *item aqua theriacalis Crollii. Item aqua theriacalis camphorata Crollii, quæ ingreditur compositionem mixturæ simplicis. Item liquor margaritarum cum spiritu guajaci*

jaci præparatus, mirificè proficiunt si suis dosibus intrò dentur. Usus olei cinamomi in rotulis multum (b) *prodest.*

(a) In palpitatione ab utero conveniunt antihysterica, & si nil aliud ad manus sit, detur ℈j. vel ʒß. castorei in aqua melissæ, imò à sola aqua melissæ assumpta mox melius habere observavimus, vel detur sequens mixtura:

Mixtura in palpitatione hysterica.

℞. aq. meliss.
puleg.
artemis. an. ℥j.
theriac. Androm. ʒVI.
elixir. uterin. Croll. ʒß.
spir. salis armoniaci ℈j.
ol. succin. gutt. VI.
syr. artemis. ℥j.

Hujus mixturæ exhibeatur cochleare unum vel alterum in paroxysmo.

In biliosis temperamentis bilis per vomitum educatur assumptâ aquâ benedictâ, in reliquis pro causarum exigentia procedendum.

(b) Mirè his ægris succurrit elæosacharum cinamomi.

CAP. LXXXVII.
DE VERMICULIS IN CORDE SEU SUB CAPSULA CORDIS.

UBicunque ulcera & apostemata nasci possunt, ibi quoque vermes generari poterunt, non ergò mirum, si unum vel alterum etiam in corde fiat, cum constet ex carne musculosa, ad putredinem apta, hisce etiam obsisti posse medicamentis putredinem humorum inhibentibus, ac impuram colluviem, antequam corruptionem & putrefactionem inducat, maturè expurgantibus, omnino methodicum & rationabile est, factâ autem jam putrefactione, vel vermiculatione & quidem in ipso corde vel intra ejus involucrum, curationem promittere velle, idem esse putamus, ac si quis pomum vel nucem à verme intus perrosam redintegrare præsumeret, nimirum inanem operam ac lateris lavacrum.

Nolumus ergò de ejusmodi affectu verbosiores esse, sed maneat in suâ existimatione

TEXTUS.

SUbnasci in corde vel sub capsula cordis vermiculos extra dubium est (morbus hic virginibus familiaris (a) *) morbi dignotio sumitur 1. à puncturis & doloribus cordis. 2. Lumbricis excretis vel non excretis. 3 Signum pathognomicum est convulsio.*

(a) Virginibus plerisque familiaris est vermis cordis nimirum amor juvenum, cui etiam infra scripta cura per Mercurium competit, Mercurius enim in forma juvenis pingitur, ita ut nulla alia sit contra hunc vermem cordis medicina, quàm mercurius mortificatus sive juvenis illaqueatus vehiculo nuptiarum exhibitus.

Cordialia seu calida seu frigida seu etiam specifica (nisi quod lapis bezoar ab initio, antequam convul-

convulsiones subsequantur, cum sale tanaceti, vel diptamni Cretici, aut vulgaris sumptus, dosi granorum IV. V. VI. VIII. interdum aliquid proficiat) parùm aut omninò nihil efficiunt.

Curatio specifica.

Cura specifica est talis: 1. expurgantur lumbrici per mercurium in conserva rosarum exhibitum hoc modo: ℞. mercurii vivi purgati verbi gratia usque ℈j. distempera vel mortifica (mercurius non mortificatur propriè) cum saliva jejuni vel cum succo limonum, misce cum conservæ rosarum ℥ß. adde benzoës pulverisat. gr. ij. aut si mercurius crudus reformidetur, tantùm ejus ℥j. vel ij. infusione in aquæ frigidæ haustu per noctem factâ aqua decantata tandem exhibeatur (b) *sine mercurio (qui non attrahitur quidem ab aqua, sed odore suo eam efficacem efficit) aut aqua destillata ex cæpis vel allio quantitate ℥ij. vel iij. propinetur. Lumbrici certò emoriuntur aut expelluntur.*

(b) Centies efficacius operatur aqua, in quam mercurius per retortam destillatus fuit.

2. *Lumbricis quidem excretis sed convulsionibus & paroxysmis recurrentibus, unde certissimum signum vermiculi cordialis deprehenditur, specifica extracta allii, raphani sylvestris & nasturtii aquatici exhibeantur, dos. ℈j.* (c) *in brodio vel jusculo, ubi raphanus sylvestris maceratus fuerit. Ab hac cura citissimè curantur.*

(c) Intelligitur, quod unus scrupulus sit dosis sive dicta extracta commisceantur, sive unum vel alterum ex eis absque reliquorum admixtione usurpetur, sunt enim ejusdem efficaciæ.

Nota: in defectu extracti sufficiunt succi an. cochl j. ij. vel iij. (d) *in hoc salia prædictorum simplicium dextrè parata idem præstant.*

(d) Sensus est, ut omni manè talis dosis assumatur, & desuper per duas vel tres horas jejunetur.

CAP. LXXXVIII.

DE VENENIS, Germ. Gifft.

Diversa variaque venena in natura esse, nemo est qui ambigit, quibus etiam tam homines quàm pecora interimi possunt, ut quotidiè obviam fit in arsenico, quo glires, mures, feles & canes necantur, multaque exempla nota sunt, quod etiam homines, qui per errorem illud hauserunt, eo interempti sunt, certum tamen est, doctrinæ medicorum de venenis etiam multas fabellas insertas esse, quæ procul dubio à pristinis ac primis scriptoribus introductæ sunt, quibus posteri omnia firmissimè credidere, non considerantes, illos etiam fuisse homines imò ethnicos, multò nobis rudiores,

diores, atque ita errare potuisse, uti quidem facilè quibusdam simplicibus demonstrari potest, quæ ab illis venena proclamata sunt, illud tamen per experientiam falsum invenitur ac manifestissima mendacia. Plumbum enim, lithargyrium, cerussa, argentum vivum, minium, cinabrium, sulphur, sal armoniacum, antimonium, vitriolum, alumen, boracem aliaque venenis de leterejis annumerarunt, nos tamen sanctè testari possumus, nos extractum plumbi, lythargyrii, cerussæ ac minii multis abhinc annis in proprium corpus assumpsisse absque damno, si ergò in substantia essent ullo modo venena, magis talia essent in extracto, uti extracta semper vires suorum simplicium servant, adeò ut nemo unquam extractum arsenici crudi impunè intra corpus accepturus esset, quia verum est venenum, similiter etiam intrò accepimus cinabrium, mercurium (cujus ultra integram libram ab alio Archiatro intro datum esse sine damno novimus) boracem, sulphur, & antimonium, sal armoniacum sublimatum jam satis est in usu, uti etiam vitriolum in substantia & alumen. Palam ergò fit, plurimos saltem exscripsisse ab aliis, & nihil probasse reipsa, an vera sint nec ne, illi verò à quibus mutuati sunt, sua rursus ab aliis sunt suffurati absque facto periculo, & sic semper unus decepit alterum, ad primum usque, qui fortè etiam à fabulatore quodam delusus fuit, qualem suspicionem meritò movere debet vulgare narramentum de basilisco, à plurimis scriptoribus traditum, quorum nullus noverat, an sit verum vel fabula, meram tamen fabellam esse arbitramur, ac è Chymicis libris totum Mundum dementantibus ortam, qui materiam lapidis Philosophici rem venenatissimam & basiliscum vocarunt.

Recensebimus autem venena illa putatitia metallica, & paululum examinabimus, an & qua operatione venena sint.

1. Lithargyrium sive auri vel argenti spuma est plumbum diu igne violento ustum, unde tandem fluorem suum metallicum amittit, abitque in massam ponderosam, nunc magis albicantem nunc plus flaventem, atque ob diversitatem coloris ab imperitis distingvitur in lithargyrium auri & argenti, cum tamen unum & idem sit, à chirurgis miscetur emplastris suis incarnativis & conglutinantibus, nam mirum in modum vulneribus & ulceribus confert, ac ea persanat, quod non fieret, si ullo modo venenositatem in se haberet, vera enim venena etiam exterius imposita semper nocent.

2. Lasurinus color ex argento est anima vel sulphur argenti, ac optima ejus substantia seu essentia, argentum autem purum non esse venenatum, patet ex eo, quod tam patinæ, disci, quàm scyphi & canthari ex argento parentur, & quotidiè ex eis edatur & bibatur, absque ullo nocumento, si ergò argentum ipsum non sit venenatum, quomodo ejus optima essentia venenum erit, diversis

verſis autem modis ea ex argento educitur, nempe per ſpiritum urinæ, ſalis armoniaci aliosque liquores, imò ferè absque additione parari poteſt, quando nimirum amplo vitro acetum fortiſſimum inditur, ac tenues lamellæ argenti in eodem vitro ſupra acetum ſuſpenduntur, ita ut acetum non attingant, illudque vitrum obturatum reponitur in leni calore, quo acetum vaporare poſſit, & ille vapor aceti aſſurgens ſulphur illud argenti in pulcherrimo colore cœruleo elicit, ut exterius lamellis adhæreat, ac pede leporino deverri poſſit, à pictoribus expetitum ob pulchritudinem coloris, qui illud ultramarinum vocant. Quid jam dicent imperiti Scriptaſtri? an forte, quod non intelligant hoc ſulphur lunæ, ſed azurinum illud nobile, quod è lapide lazuli confiat, at ille lapis etiam datur intra corpus ſine damno, quomodo igitur optima pars ejus poſſit eſſe toxicum?

3. Ærugo ex cupro nihil aliud eſt quam eroſum cuprum mediante aliqua re acida vel acri, communiter autem fit per vinaceas laminis cupri ſuperſtratas, donec ab eis laminæ exedantur, ac in calcem viridem convertantur, quæ quidem propriè venenum non eſt, ſed res acris non nihil rodens, atque chirurgis ideò familiaris, quod impura ulcera mundificet, intra corpus autem non inſervit, niſi vitriolum ex eo paretur, quod in parva quantitate accipi poteſt ad ciendum vomitum, non ergò venenum eſt.

4. Scoria ferri eſt pars ſquamoſa ferri inter tundendum ſuper incude decidua, ab omni venenoſitate tam aliena, ut potius etiam aliorum nocivitatem extirpet, ſi enim cum his vel integro ferro mercurius ſublimatus bulliatur, corroſivitaté ejus adeò mitigat ut intro ſumi queat.

5. Plumbum uſtum fit, quando liquatum ſuper ignem plumbum continuò movetur, donec in calcem ſeu cinerem vertatur, huic cineri ſi ſuperfunditur acetum deſtillatum, extrahit ex eo dulcedinem, quæ filtrata & evaporata dat in frigore cryſtallos ſive ſal quoddam plumbi, quod in parvâ quantitate in ardoribus tùto intro ſumitur; ſi ergò calx plumbi eſſet venenum, deberet etiam extractum ſive ſal ejus venenum eſſe.

6. Minium ex plumbo fit, ſi ſupradicta calx tamdiu igniatur, donec rubeat, eſt ergò ejusdem naturæ, ac idem ſal præbet.

7. Ceruſſa uſta ex plumbo, eſt itidem calx plumbi ad albedinem uſta, ſimilis cum præcedentibus naturæ, ac pariter idem ſal ex ſe dat ut dictum eſt, omnes etiam hæ calces plumbi eandem habent naturam in perſanandis vulneribus & ulceribus, & malignitatem ex eis extrahendis potius, ergò venenoſitatis expertes ſunt.

8. Mercurius præcipitatus ex argento vivo tantùm abeſt ut venenum ſit, ut potius nullum præſtantius antidotum ſit contra malignitatem luis Gallicæ, & procul dubio etiam peſtis, nunquam enim peſtis graſſatur in hisce tractibus, ubi fo-

dinæ argenti vivi vel cupri habentur & ædificantur, ita ut colligere liceat, horum vapores venenum pestiferum abigere.

9. Æs ustum & crocus veneris sunt cuprum calcinatum, ejusdemque ferè virtutis cum ærugine.

10. Crocus martis est ferrum calcinatum, & jam ferè quotidiè intra corpus datur.

11. Mercurius sublimatus ex argento vivo inter hæc omnia solummodò manifestum est venenum, mirumque dictu, quod idem sublimatus, si denuo ab æquali parte mercurii vivi optimè cum eo contritus & subactus sublimetur, omnem rursus venenositatem deponit, ex ea causa quod mercurius in se venenum non est, sed si à sale communi & vitriolo sublimatur, tunc eorum spiritus corrosivos secum rapit, eosque retinet. amboque pulverem valdè corrosivum constituunt, qui denuò cum mercurio vivo contritus, suos spiritus salinos extendit, & reliquum mercurium vivum etiam in pulverem calcinat, non tamen corrosivum, quia spiritus corrosivi labefactantur in extensione, ac omnem acrimoniam amittunt, unde talis præcipitatus albus volatilis mercurius dulcis nominatur.

12. Cinabrium ex argento vivo & sulphure planè nihil venenositatis in se habet, nisi ejus fumus ex igne ascendens halitu hauriatur, tunc enim venenatam qualitatem homini infert nunquam superabilem, ita ut pessimè faciant, qui in lue venereâ fumum cinabaris adhibent, idem enim malum inducit, quod fumus argenti vivi, nempe tremorem, corruptionem pulmonum, aliaque, quibus auri fabri perpetuò conflictantur.

Atque hæc sunt venena metallica, uti quidem vulgo in quibusdam libris practicis habentur, venena autem mineralia ab iisdem proclamantur sequentia.

1. Sulphur vulgare, quod tamen veritati non consonum est, cum sulphur potius venenis resistat, omnique corruptioni, uti videmus in doliis vinariis, quod solo fumo sulphuris à corruptione conserventur.

2. Arsenicum quod etiam verum, nam longè pessimum venenum arsenicum est.

3. Nitrum, quod in nostro nitro non est verum, sed potius illud in malignis febribus optimum remedium est. Si verò dicatur antiquorum nitrum fuisse venenum, hoc nihil ad nos, atque etiam incertum est, cum nemo jam illud noverit.

4. Antimonium, quod tamen jam adeò in usu est, ut vix amplius ejus usum quis vereatur, sed debet legitimè præparari, ac justa dosis non transscendi, aliàs verum est quod sit venenum.

5. Auripigmentum, quod etiam verum venenum est, uti etiam arsenicum rubrum, quod vulgo rusogallum nominatur, ac vulgari arsenico pejus.

6. Salarmoniacum, quod in nostro non est verum, nam potior ejus pars ex homine, nimirum ejus urina venit, qui nihil venenati continet, si

verò

verò inferatur, priscorum sal ammoniacum fuisse venenum, hoc cum veritate affirmari nequit, cum illud jam planè sit incognitum.

7. Vitriolum, quod qui venenum affirmat, imperitum mendacemque se prodit, nam in substantia & essentia ad internum usum jam familiarissimum est.

8. Alumen, quod etiam assertum mendax est, nam innoxiè jam internum usum subit.

9. Borax, quod in nostro non est verum, nam in difficili partu, retentis mensibus aliisque affectibus salutarem usum præstat.

Porrò incusantur etiam venenositatis hi lapides, nimirum Armenius, Lazuli, Magnes & Calaminaris, sed cum eâdem veritate ut superiora. Verum quidem est quod ferè omnes jam enarratæ species in igne fumum venenatissimum exhalent, qui cum respiratione intrò haustus immedicabilem noxam infert, sed ab illo facilè caveri potest, & debet, nam & quilibet vulgaris fumus lignorum aliarumque rerum combustibilium valdè noxius est, imò omnis permixtio aëris, sive sit ex pulvere, vel aquosis halitibus vaporibusve, nihil enim pulmonibus & lampadi vitæ convenit, quàm aër purus, serenus & siccus.

Hæc series est præcipuorum venenorum metallicorum & mineralium, è quibus solum arsenicum & mercurius sublimatus revera lethifera sunt venena, & intus accepta rodendo necant, reliqua quidem malignitatem inferunt, sed non omnes, ac raró ad internecionem.

Seqvuntur nunc venena animalia, quæ sunt:

1. Cantharides, spanische Mucken/ quæ præcipuè vesicæ urinariæ noxam inferunt, stranguriamque ac cruentam mictionem excitant, febremque per totum corpus ardentem, præparatæ tamen intra corpus dantur, suntq; experimentum contra calculum vesicæ.

2. Buprestes, Schmetterlein/ est ex genere erucarum, toti corpori nocens si intrò accipiatur.

3. Eruca, Raupen/ intrò acceptæ quidem malè conveniunt, sed lethale venenum non præbent.

4. Papiliones, Butterfliegen/ etiam aliquid nocivi continent, sed non lethales sunt.

5. Araneæ, Spinnen/ hæ lethale venenum in se continent, & subindè excernunt satis copiosè, atque albi coloris, quod qui nesciunt, & in fundo fenestrarum conspiciunt, putant esse excrementum alicujus aviculæ, grandis enim aranea pro una vice ferè quantitatem pisi excernit, ab hoc deorsum cadente veneno interdum homines interiisse dicitur, quibus ab araneis supra mensam hærentibus tale venenum deciderat in fercula; araneis etiam accensentur phalangiæ & tarantulæ, quum verò eis careamus, non opus est de ipsis verba facere.

6. Crabrones Hurnüssen/ vespæ Premsen/ fuci Hummeln/ apes Immen/ tantùm puncturâ suâ tumorem & dolorem inferunt, quæ affrictu argillæ cessant.

7. Ser-

7. Serpentes, Schlangen/eorum varia sunt genera, & plerique homini lethali veneno infesti.

8. Viperæ, Natern/ morsu suo sunt homini lethales, quibus quidem his in locis caremus, sæpe tamen vivæ ad nos transportantur.

9. Scorpii, Scorpionen/ pungendo homines lædunt, sed non lethaliter, sed his in oris ignoti.

10. Bufones, Kröten/ lethale venenum emittunt.

11. Hirudines, sangvisugæ, Blutegeln/ lethales non sunt nisi improvidis in potu aquæ in corpus ferantur, & intus sangvinem sugant, ubi duplicem noxam inferunt, nempe internam læsionem, & sangvinis extravasationem, quam suppuratio sequitur.

12. Torpedo, pastinaca marina nobis non nocent, quum eis careamus, multò minus basiliscus, quem nemo vidit, & tamen ridicula multa in quibusdam libris Medicis de eo inveniuntur, an nimirum possit interimere cœcum vel surdum.

13. Canis rabiosus, ein toller Hund/ morsu suo & hominibus & pecoribus lethalis est.

14. Felis cerebrum comestum in amentiam præcipitat.

15. Lupus rabiosus eâdem morsu suo ratione lethalis est ut canis, ac canis etiam est sylvestris.

16. Vespertilio, Fledermaus/ eadem symptomata, idemque periculum morsu suo excitare dicitur, quæ canis rabidus, quod tamen incertum esse putandum est, succidiis enim in caminis pendentibus semper inhiant, ac sæpissimè de eis comedunt, postmodum verò homines iisdem quoque vescuntur indemnes, quod non fieret, si canis rabiosus eas vel minimum prælibasset, vel saltem salivâ attigisset, ac aliquis postea de eis comederet.

17. Morsus hominis quoque valdè noxius est, & plerunque gangrænam demorsi loci parit, pessimum quoque venenum est sangvis menstruus.

Recitanda nunc quoque sunt venena vegetabilia; quæ sunt sequentia.

1. Napellus & diversæ aconiti species, Eisenhütlein/ Wolffswurtz/ hæ herbæ venenatissimæ sunt, imprimis napellus, cui intrò sumpto remedium non esse Matthiolus statuit, uti in suâ præsentia experimento deprehensum sit in uno, qui ab assumpto Arsenico præstanti quadam antidoto curatus fuerit, & in altero, cui post assumptum napellum eadem antidotus nihil adjumenti attulerit, sed venenata hac herbâ extinctus sit.

2. Tithymalus, esula, Wolffsmilch/ cujus sunt diversæ species, violentissimè purgantes, legitimè autem præparatæ tutò possunt in debita dosi exhiberi, quam si quis transscendat, noxam inferunt, nec mirum, cum & vinum aliaque longè optima in nimiâ copia ingesta lethaliter nocere possint.

3. Mezereon, Kellershals/ itidem violentissimâ purgatione nocet.

4. Laureola, pariter perquam violen-

violentas purgando excitat operationes.

5. Veratrum album & nigrum, Nieſewurtz/ perindè violenter corpus purgando turbant, niſi legitimè præparentur & corrigantur, facilè enim convulſionem lethalem excitant.

6. Cyclamen, Schweinbrod/ eſt ſimiliter periculoſum purgans.

7. Cataputia, Wunderbaum/ Springkörner/ eſt conſimili modo violentiſſimum purgans.

8. Turbith, eſt radix violenter purgans, niſi debitè corrigatur.

9. Ranunculus, Hanenfuß/Brenkraut/ eſt herba impoſitione cutem exulcerans, intrò verò accepta interna exurit & lædit.

10. Euphorbium eſt violentum purgans, & ſi non debitè corrigatur, totum corpus incendit, dyſenteriam ac mortem parit.

11. Anacardus, Elefantenlaus/ aſſumptus internum facit incendium & convulſionem.

12. Staphis agria, Läuſekraut/ intrò ſumpta operatur ut anacardus.

13. Nux vomica, Kråenaugen/ malignitatem continet, & laborioſum vomitum ciet.

14. Taxus, Eibenbaum/ non ſolum accepta intrò nocet, ſed etiam umbrâ ſuâ morantibus aliquandiu ſub ea.

15. Agaricus niger, ſchwartzer Tannenſchwamm/anxietatem & noxam infert àſſumptus.

16. Viſcus, Miſteln/ ejus baccæ & viſcoſus ſuccus aſſumptione nocent, & rationem turbant.

17. Cicuta, Schierling/ Wüterich/ continet venenum frigidum lethale.

18. Hyoſcyamus, Pilſenſamen/ intrò accepta ſtupefacit, & rationem turbat.

19. Pſyllium, Flöhſamen/ ſemen pulveriſatum aſſumptum valdè nocet, etiam extracta mucilago, ſi in nimia quantitate in corpus ſumatur.

20. Mandragora, Alraun/ intrò accepta ſtupefacit, & carum generat.

21. Opium ſeu ſuccus papaveris eſt venenum frigidum, lethalem ſtuporem & ſomnum inducens.

22. Fungi, Schwämme/ ex his quidam venenati ſunt, adeò ut muſcas necent, ac homines interdum ſtrangulent.

Ex his quædam lethalia venena exhibent, quædam verò non, ſuntque forſan etiam alia vegetabilia in ſecreto uſu ad paranda venena, quorũ ſcientiâ Itali omnes nationes ſuperare dicuntur, ſed valeat hæc ars latronaria, cujus Magiſtri Proditore Judâ longè pejores ſunt, qui quidem clam prodidit, demum tamen manifeſtam vim intulit, ita ut forſan caveri potuiſſet, at hi ſceleſti ſicarii adeò clanculum fratres ſuos occidunt, ut caveri nequeant.

Quamvis autem varia & diverſa ſint venena, diverſaſque operationes præſtent, eoſdem tamen tandem effectus edunt, quod intumeſcentiam corporis inducant, ac colorem lividum, ſtomachum aquâ repleant, ac ſangvinem coagulent.

Signa veneni calidi.

Signa assumpti veneni calidi hæc sunt: rubor faciei, tumor venarum, proruptio copiosa sudoris: æstus vehemens, angustia ingens, sitis magna, citrinitas oculorum, fœtor oris ac simul percepta ab ægro rosio in stomacho vel ventre, mordicatio, ac lancinatio tam acuti doloris, ac si viscera à cane discerperentur, vel terebra foderentur, vehementem etiam motum naturæ excitant, ejusque operationem insigniter augent, nimirum per vomitum vel ventris fluxum magis magisque increscentem usque ad dysenteriam.

Signa frigidi.

Signa verò frigidi sunt: insolita gravitas membrorum, rigor & frigiditas corporis, subsequente motus tarditate, spasmo aut tetano, demumque caro seu somno profundo, durante per tres dies vel plures inexcitabiliter, aut si excitetur, oculos tamen mox claudit ac redormit, donec natura vincat, & tunc evigilat, vel vincatur, tunc dormire pergit usque ad mortem, adest etiam frigus & labiorum tremor.

Curatio.

Curatio generalis omnium venenorum consistit in eo, ut mox efficax vomitorium exhibeatur, nimirum aqua benedicta, vel drachma salis vitrioli, ita enim quodlibet venenum sive calidum vel frigidum existat, è stomacho exturbatur, ut nocere nequeat, mox post vomitum detur multum butyri cum calida cerevisia, vel oleum amygdalarum dulcium, vel oleum hyperici, ita enim parietes stomachi & intestinorum lubricantur, ut corrosivum venenum non possit adhærere, quod imprimis contra arsenicum & mercurium sublimatum conducit, nec solum internè verùm quoque externè, si quispiam corrosivum quoddam applicuisset, vel rodens aliquis liquor, uti sunt aqua fortis, oleum vitrioli, vel aliud casu superfusum esset, corrosio eorum mox oleo sistitur, tamdiu ergò sorbitio cerevisiæ butyratæ calidæ continuari debet, donec omnis vis corrosiva veneni edomita sit, exterius totum corpus inungat balsamo aliquo calefaciente, introque accipiat theriacam Andromachi, & egregiè venenum debellabit; optima etiam contra venena sunt, quæ commendat

TEXTUS.

De præservatione & curatione venenorum diligenter notentur, quæ Crollius habet, perfectiora non dantur.

Balsamus vitæ Lichtenackeri egregia antidotus est.

Bezoarticum minerale solare meum.

Marrhozes radix ex Indiis nuper allata.

In dolore cordis bezoar & reliqua supra de confortantibus cor enumerata valent.

CAP. LXXXIX.
DE MAMMILLARUM VITIIS.

Formator omnis pulchritudinis, dulcedinis & deliciarum pro homine jam nato duas delicatissimas lagenu-

lagenulas ipsius matris pectori appendit, scaturientes nectar vivum & svavissimum, dulcedine fortè omnia alia exuperans, uti conjecturabile sit, quod Deus ipse delectatus est ex ejusmodi lagenulis virgineis admirandum hoc nectar haurire.

Appositæ sunt hæ lagenulæ sive mammæ ad ipsam fontis vitæ arcem, in qua soli illi duo fabricatores vitæ nempe cor & pulmo habitant, dieque ac nocte sine ullis feriis occupantur anthliâ vitæ, derivantes fortasse nonnullam partem aquæ vitæ in has sibi proximas uvas, quamvis præcipua portio videatur huc deduci à chylo.

Constant autem mammæ è substantiâ glandulosâ, ita ut nihil aliud sint quam congeries corpusculorum glandulosorum quamplurimorum perexiguorum.

Delibutæ sunt mammæ multa pingvedine, pro fovendo calore vitali, svavique mollitie illis conciliandа in reclinatione infantis contra eas, atque etiam ob nitidiorem venustatis formam sexui fœmineo impertiendam, uti ex quibusdam aliis elucet, solummodò ob decorem eidem indultis.

Venas implantatas habent duplices, unam axillarem, per exteriora mammarum distributam, & ab axillari ramo derivatam, alteram mammariam vocitatam à ramo subclavio venæ cavæ declinantem ac per interiora dispersam. Has totidem comitantur arteriæ, consimili ratione à ramo subclavio arteriæ magnæ nec non axillari deductæ ad advehendum sangvinem vitali calore turgidum. Nervos obtinuere à quarto ramo medullæ spinalis, nec non ductus lymphaticos.

Receptacula hæc potus principis animantium epistomiola in medio habent nimirum papillas, quæ sunt corpuscula rara teretia perforata exteriusque prominula, instar mororum rotunda, ut circum circa ab osculo infantis in apertura sua pariter foramen rotundum constituentis comprehendi ac circumvallari possint, ne inter sugendum aliqua hiationis rima remaneat, ubi aër intraret, ac suctionem impediret, admirandum sanè quod quilibet in lucem editus infans mox suctionem istam adeò exactè perficere noverit, ac si optimâ ratione vel ingenio perfrueretur, in omnibus ergò potentia & providentia immensa Creatoris elucet, qui adeò mirabiliter nos omnes in utero matris format, in tanta angustia nativitatis conservat, natosque svavissimo isto potu recreat, & ex eo incrementum appositionemque omnibus membriolis tam mollibus quam duris corpusculi nostri accedere ordinarit, ut ab isto crescamus, vireamus & conservemur, sicut arbor à succo per radicem assucto, infantis verò genitricem pariter delicatissimo lacte mammarum vitis seu uvarum meris papillis lactiferis refertarum potat, ac sic ex uno lacte parat aliud, quo nos omnes mirum in modum educamur, ubi postmodum nobis etiam cœleste lac ac manna immortalitatis, nempe fidem Christianam ac san-

ctissimam cellam viniferam sui verbi videlicet sacram scripturam omni ineffabili suavitate instructissimam paravit, & paratam instruxit. Quis ergò non animitus laudet adeò benignissimum patrem, & pro omni micula cibi, omni guttula potus, omni filamentulo vestitus, omnique literula doctrinæ indesinenter gratias agat? Annon etiam jure merito paratus esset infernus & cruciatus æternus omnibus ingratis, qui omnia hæc creatoris innumerabilia beneficia ab utero matris ad mortem usque recipiunt, iisque educantur, vestiuntur, cibantur & potantur quotidie, imò eis comessantur, inebriantur, ac sæpè splendidè superbiunt, sed non agnoscunt, paternaque præcepta datoris horum in ullo puncto observant, quid ergò tales in extremo judicio respondebunt?

Variis autem mammæ afficiuntur affectibus, quos Author uno nomine comprehendit. At propter tyrones necesse foret præcipuos singulatim nonnihil declarare, quod etiam pro modulo nostro effectum dabimus, suntque potissimum sequentes: nimirum intumescentia, inflammatio, exulceratio, cancer, lactis defectus, lactis superfluitas, lactis grumescentia in mammis, papillarum fissuræ.

Audienda verò ante omnia graviloquia Divini senis de mammis prolata:

Subitanea extenuatio mammarum prægnantis significat abortum. lib. 5. aph. 37

Instante abortu mammæ extenuantur. 5. 53

Induratio verò mammarum designat futurum dolorem in mammis. 5. 53

Vel oculis. 5. 53

Vel coxis. 5. 53

Vel genubus. 5. 53

Talis dolor adimit metum abortus. 5. 53

Extenuatio unius mammæ in ferente gemellos indicat abortum alterutrius. 5. 38

Nempe dextræ mammæ, maris. 5. 38

Sinistræ verò, puellæ. 5. 38

Lac in mammis extra prægnationem vel puerperium est signum defectus mensium. 5. 39

Lac copiosè è mammis effluens, est signum fœtus imbecillis. 5. 52

Collectio sangvinis in mammis indicium est furoris. 5. 40

Mammæ firmæ ac solidæ fœtum esse valentem declarant. 5. 52

Cucurbitula permagna mammis affixa sistit menses. 5. 50

DE MAMMARUM INTUMESCENTIA.

Tumor mammarum diversus.

MAmmæ non uno modo intumescunt, sed modò sangvineum tumorem cum rubedine & inflammatione patiuntur, de quo postea, vel melancholicum, qui in scirrhum vel cancrum abit, de quo itidem postea, vel phlegmaticum laxum, de quo hic agemus, tumor ergò mollis

Oedema duplex.

mollis & laxus vocatur œdema, qui duplicis eſt generis, nempe vel flatulentus, in quo ſaltem craſſus flatus continetur, vel pituitoſus, in quo quædam aquoſa frigida ac plerunque etiam flatibus mixta materia ſtagnat, in utroque genere dolor ferè nullus percipi ſolet, ob frigiditatem affectus, quæ ſimul ſtupefacit, & ubi non eſt dolor, ibi quoque non excitatur affluxus ſangvinis, vel inflammatio, œdema itaque eſt tumor indolens, mollisque & tactui cedens, ac potiſſimum in mammis pariter laxis & tibiis oboriri ſolet,

Signa.

cognoſcitur ex eo, quod ſemper fit cum laxitate, exiguoque vel nullo dolore, colore autem ad albedinem vergente propter abſentiam inflammationis, tactuique cedit ob paucam aquoſam materiam intus retentam, ac tenſionem non facientem, tactu verò & impreſſione digitorum factâ manet veſtigium ſeu cavitas impreſſionis aliquandiu, ſi tumor ſit à collectione phlegmaticâ ſi verò flatuosâ, tunc impreſſionis ſignum non remanet, ſed pars impreſſa amoto digito mox rurſus exſilit, ob renitentiam flatus.

Prognoſis.

Prognoſis ejus eſt, quod non facilè œdema ſuppurationem producat ob frigiditatem, uti dictum eſt, quæ ſtupefaciens eſt, ac dolorem, inflammationemque prohibet, inſuppuratum ergò remanet, ac vel inſenſibiliter difflatur, vel reſolvitur, vel indureſcit.

Curatio.

Curatione œdemati tali modo ſuccurrendum, ut ſuperflua pituita è corpore expurgetur, quod præſtat pulvis jalappæ, vel ejus reſina cum ſyrupo roſar. ſolut. aſſumpta, vel alia phlegmagoga. Poſtea deveniendum ad ea quæ œdema reſolvunt vel diſcutiunt, in quem finem adhibentur fotus ex aſtringentibus & aquis naturâ vel arte ſalſis vel nitroſis, adjuncto etiam ſulphure, ſi valdè ſit diſcutiendum, hunc in modum:

Cataplaſma diſcutiens.

℞. ſulphuris pulveriſati ℥iſ.
myrrhæ
ſalis gemmæ an. ℥j.
aluminis uſti ʒſ.
croci ℈j.

pulveriſentur invicem & cum ol. anethino & tantillo aceti f. cataplasma tumori applicandum. Vel fiat ex eis decoctum, quo tumor foveatur, poſtmodum verò imponatur diſcutiens emplaſtrum, qualia ſunt: diachalciteos, diachylon ireatum, ceroneum &c.

Emplaſtra diſcutientia.

Si verò œdema in nodos indureſcat, ſive in apoſtema tranſeat, emollientia conveniunt, uti ſunt: diachylon ſimplex, vel viſcus arborum cum modico calcis & aceto, vel fiat tale cataplasma:

Cataplaſma emolliens

℞. rad. althææ
lilior. an. ℥ſ.
herb. atriplicis
parietar. an. m. j.
flor. melilot.
chamæmel. an. p. ij.
ſem. lini
fœnugræc. an. ʒſ.

decoquantur in jure pingui ad mollitiem, tum probè contundantur, adde olei anethini & chamæmelini an. q. ſ. f. cataplasma calidè imponendum.

Hoc cataplasma repetatur quotidiè bis, donec emolliatur durities, tunc aperiatur ferro aut imponatur emplaſtrum ruptorium, quod ita fieri poterit:

Emplaſtrum ruptorium.

℞. fermenti acris ℥ſ.
pulveris cantharid. ℈ij.
ſtercoris columbin. ʒij.
ſucci ranunculi q. ſ.

f. maſſa mollis, cujus parum linteo inducatur, & in decliviori loco tumori imponatur, & per horas aliquot ibi ſinatur, & tumor eo rumpetur.

Rupto apoſtemate imponatur ipſi empl. apoſtolicon, vel triapharmacon, donec perſanetur.

Præcipuum autem in hoc affectu eſt, ut patiens ſimul utatur diæta convenienti, eaque refugiat, quæ nutrimentum dant craſſum & phlegmaticum, uti ſunt: braſſica, lac, poma, caſeus, lentes, piſces, caro porcina, cerevisia non ſatis defæcata & ſimilia, his enim pituita corporis augetur, atque hic affectus firmatur, qui alioqui difficulter medicamentis cedit.

DE MAMMARUM INFLAMMATIONE.

INtumeſcentia de qua jam actum eſt, erat tumor phlegmaticus & indolens, heic verò agemus de tumore mammarum ſangvineo, & valdè dolorifico, qui ſemper cum inflammatione concurrit, ac phlegmone mammarum nominatur.

Phlegmone mammarum.

Inflammatio itaque mammarum eſt corruptio in eis accenſa, qua paulatim ſangvis & humor mammarum incaleſcit inſtar putreſcentis fimi equini, ſeu fœni madidi, à quo calore mox attractio fit ſangvinis & humorum ab aliis locis, non ſecus ac à calidis cucurbitulis validè attrahitur, quâ attractione & affluxu humorum mammæ infarciuntur, & tumeſcunt, affluens enim materia requirit majus ſpacium, extenditque tunicas ad majorem amplitudinem, quæ extenſio fortis in his vaſis acutiſſimâ ſenſilitate præditis, magnum parit dolorem & inflammationem, inflammatio autem putrefacit partem cruoris ſuperfluam attractam, atque in pus vertit.

Cauſæ hujus inflamationis ſunt: vel ſuperfluitas ſangvinis, ob menſes vel obſtructos vel non ſufficienter evacuatos, ubi ſuperfluus vel impurus ſangvis poſtea regurgitat ad mammas, quia maximam cum utero convenientiam habent; vel etiam lac in mammis aceſcens & caſeoſam coagulationem ſuſcipiens, poſtmodum corrumpitur, ac inflammationem accerſit, eſtque hæc lactis corruptio communiſſima cauſa ejusmodi inflammationis. Poteſt etiam contingere ab externis cauſis, nempe à contuſione, lapſu, ictu, repentinâ poſt calorem perfrigeratione, ac ſudoris erupti repercuſſione; item ab affectibus animi, nempe terrore, ira, zelotypia, laſciva concupiſcentia, nihil enim potentius afficit uterum his affectibus, & per conſenſum etiam facilè mammas.

Signa diagnoſtica manifeſta ſunt, tumor enim rubens ob inflammationem, renitensque ob tenſionem à copioſa

copioſa affluxione tactu deprehenditur, patiensque de dolore acerbisſimo conqueritur.

Prognoſis. Prognoſis ejus eſt, quod ſemper inflammatio mammarum maximum dolorem conjunctum habet ob acutam ſenſilitatem earum, calorque valdè urens percipitur, quem dum quis vult frigidis reſtingvere, & nimium frigida ac repellentia applicat, facilè mammas in lapideam duritiem aſtringit, ſicuti enim lac proclive eſt ad coagulationem, ita etiam vaſa ejus eandem naturam retinent, emollientibus autem & ſuppurantibus applicatis vitioſa materia brevi in pus tranſit, atque abſceſſus poſtmodum haud difficulter perſanatur.

Curationis ſcopus. Curationis ſcopus eſt, ut ſtatim initio inflammationis, antequam affluxio humorum fiat moderatè frigida applicenter, quæ omnem calorem extrahunt, ac inflammationem ſedant, ubi ſimul vitioſa materia in eis collecta, deorſum trahenda, ac purgativo ſangvinis evacuanda eſt, verùm hæc frigefacientia remedia tantummodò à primo inflammationis initio conveniunt, poſt aliquam verò tardationem minimè, brevi enim collecta materia puſſeſcit ſeu pus concipit, quod poſtea potius promovendum, quàm impediendum.

Lac virginis. Inter ejusmodi frigefacientia præcipuum eſt vulgare illud lac virginis quod ita paratur: accipe tres vel quatuor uncias pulveriſati lithargyrii vel minii, vel ceruſſæ, vel incinerati plumbi, ac duas vel tres libras aceti deſtillati, inde ea in ollam vitreatam, ac mox ſuper prunis invicem obtectâ ollulâ coque, agitando ſubinde materiam ſpatulâ ligneâ, ac rurſus ollam obtegendo, coctionemque continuando, donec circiter libra una aceti ſuperſit, quam per filtrum defunde in mundum aliquod vitrum, tum etiam manipulum ſalis communis in duabus libris aquæ communis coque ad remanentiam unius libræ, quam pariter in peculiare vitrum cola, & utrumque vitrum obturatum cuſtodi, uſu autem exigente, ex utroque vitro aliquam partem confunde, fietque liquor candidus, optimè refrigerans, quem ideò lac virginis appellant, in quo duplicata lintea humectantur, atque huic omnique alii inflammationi imponuntur, donec exſiccentur, tunc iterum intincta denuò imponuntur, donec omnis calor extractus ſit, quod brevi fiet.

Alii coqvunt vulgarem cremorem lactis cum melle, & imponunt, nonnulli olibanum & myrrham in aceti & vini æqualibus partibus coqvunt, & ſi unà ingens dolor infeſtat, etiam tria vel quatuor grana laudani opiati addunt, ac cum prædictis bulliunt, poſtmodumq; jus intinctis linteis calidè imponunt, quo dolores ſedantur, ac ſuppuratio impeditur.

Alii accipiunt olei roſacei ℥ij. albuminum ovorum n. ij. aquæ roſaceæ ℥j. aceti roſacei ℥ſ. hæc cum fruſto aluminis inter digitos retento optimè inter ſe conquaſſant, mixtaque ac tepida duplicatis linteis applicant.

Sedato

Sedato dolore bis in die admoveatur ungventum de althæa, quod egregiè resolvit & discutit, si verò tendit ad suppurationem, imponatur emplastr. apostolicum, vel cæpa sub cineribus assata, & cum axungia porcina, & modico sapone illo molli nigricante subacta, quo cataplasmate citò rumpitur, & triapharmaco sanatur.

DE EXULCERATIONE MAMMARUM.

INflammatio nisi discutiatur vel resolvatur, semper naturaliter terminatur in suppurationem & exulcerationem, quæ tamen plerunque paulò ante narratis remediis præcaveri potest, multisque aliis, quemadmodum Forestus duo arcana superstitiosa (ut ipse vocat) contra inflammationem mammarum in medium profert, quibus prohiberi possit suppuratio, ita tamen ut mox in principio adhibeantur, quorum unum sit, quod quis manu dextra 25. ranas occidat, manumque postea mamillæ inflammatæ applicet, sic inflammationem abigi; alterum sit, quod quis manu talpam tenendo occidat, tamdiu scilicet eam comprimendo, donec moriatur, manumque postea leviter ad mammam apponat initio, & sic inflammationem curari absque suppuratione. At parvi facienda esse ejusmodi arcana arbitramur, quæ curant absque eductione causæ, nam licet consanescere videantur, non potest tamen firma & constans sanitas esse, sed noxa aliquandiu in corpore latebit, & postea alibi erumpet, verùm si simul conveniens purgatio instituatur, ut vitiosa materia educatur, tunc facilè varia sedativa inflammationis succedere possunt.

Interdum autem dicta inflammatio discutientibus resolvi nequit, sed sponte ad suppurationem fertur, vel etiam per ignorantiam ægri opportuno tempore convenientia medicamenta non adhibentis negligitur, gravemq; exulcerationem excitat, in hoc casu suppuratio adjuvanda est cataplasmate emolliente, quale sequens est:

Cataplasma emolliens.

℞. radic. althææ
lilior. albor. an. ℥j.
folior. malvæ
mercurial. an. m. j.
coquantur ad mollitiem quibus contusis adde
farinæ tritici
hordei an. ℥ß.
butyri recent.
pingved. gallin.
porcin. an. ℥j.
ol. chamæmelin. q. s. f. cataplasma tepidè imponendum.

Si maturatum sponte non rumpatur, incidatur scalpello, pusque expurgetur melle & succo apii, nec non vitello ovi, linimento nimirum ex eis parato & imposito, vel mundetur ungvento mundificativo, quod ita paratur. Liquescat uncia una mellis super ignem lenem, ne mel aduratur, postea agitando spatula lignea vitellum unum ad duritiem coctum melli commisce, donec absque adustione fiant ungventum, de quo in ruptum abscessum imponatur,

tur, donec probè mundetur, mundificat hoc ungventũ etiam omnia alia ulcera recentia & inveterata, & si nimium impura sint, admiscetur octava vel decima ejus pars mercurii præcipitati vulgaris, præterea notanda quoque est admonitio Amati Lusitani, quod non facilè exulcerata mamma ad sanitatem perducatur, nisi altera sana à lacte exsiccetur, quod fit, si saltem fœmina infanti lac non dederit sugendum. Vel frigefaciendo mammam intinctis linteis in aqua frigida, ac super eam pulticulam ex fabis & aceto paratam imponendo. Ulcus demum ad sanitatem perducitur emplastro oppoteldoch, cujus descriptio infra habebitur.

DE CANCRO MAMMARUM, Germ. der Krebs an den Brüsten.

Cancer mammar. quid?

CAncer vel carcinoma est ex genere tumorum & ulcerum, in multis enim non exulceratur in aliis verò brevi ad exulcerationem vergit, tumor itaque est melancholicus, prædurus, rotundus, turgidus, colore lividus vel ater, his in locis exoriens, ubi complures sunt musculi ac venæ, quas turgere facit sangvine livido, ut quodammodo appareant instar pedum cancrorum, unde hic tumor quoque nomen cancri obtinuit, & si exulceratur, abit in ulcus sordidum, tetrum, mordax, dolorosè punctivum, & valdè corrosivum; frequens est in collo, naso, palato, sede, utero, omnium tamen frequentissimè invadit mammas fœmineas, ob earum laxitatem & glandulositatem, quâ facilè recipiunt vitiosam materiam à capite vel utero eò devolutam, initio hic tumor est exiguus, ac saltem ad pisi magnitudinem accedit, tum verò fabam, postmodum nucem juglandem ac demum ovum magnitudine æquat.

Causæ.

Causa ejus frequentissima est sangvis menstruus vel hæmorrhoidalis obstructus, in his enim viris qui antea hæmorrhidas, & fœminis qui debito tempore fluxum mensium ordinatè habuerunt, & postea ex obstructione vel ætate ingravescente desvescunt frequens est, à crassa quoque ac melancholica diæta, oriri solet, ac præ aliis monachas frequenter infestat, nec rarò etiam quartanam febrim sequitur.

Signa.

Signa cancri sunt, quod ejus tumor non exulceratus durum tumorem exhibet, qui diu gestari potest, si non acribus vel calidis rebus impositis exasperetur vel irritetur, hoc enim si fiat, fit è vestigio ferus & corrosivus, carnemque vicinam & subjacentem corrumpit, horribilemque fœtorem exspirat, ulcus est sordidum, aspectu horridum, labris inversis & duris, ex quo tenuis, nigricans vel fulva sanies profluit, febris assidua & lenta comitatur, animique defectus frequens adest, ob proximam cordi vicinitatem horrendumque fœtorem cordi & cerebro inimicum, si nimirum in mammis cancer hæret, rodendo autem brevi in longum, & latum discurrit, & profundum suffodit, nisi malignitas ocyus mortem accersat.

Prognosis.

Prognosin quod spectat, cancer est ulcus omnibus aliis insanabilius, præsertim in provectiori ætate, non tamen omninò impossibilis sanatio est, sed in juniori ætate, & ubi menses & hæmorrhoides cieri possunt, efficacibus medicamentis interdum domari potest. Si tamen ulcus jam diu duravit, & in profundum rosit, vix aliqua spes superest, cujus signũ est, si ulcus multum profundit sangvinem, ex eo enim cognoscitur, quod profunda erosio facta sit, cordiq; approximetur, ac interitus ægri instantaneè sit timescendus.

Signum cancri desperati

Curationis spes.

Quantum autem auxilii adversus hoc malignissimum ulcus sperari potest, in eo consistit, ut patiens forti curatione morbi gallici tractetur, seu istis remediis utatur, quæ ad inveteratam luem veneream efficacia sunt, ubi imprimis purgatio corporis sangvinem mundificans instituenda est, melior autem purgatio haberi non potest, quàm ex mercurio benè præparato, teste Helmontio, qui suo se mercurio diaphoretico fixo intrò dato cancrum exulceratum brevi tempore sanasse affirmat, quamvis autem mercurius fixus sit rarissimus, necesse tamen est, quod etiam aliter præparatus mercurius in curatione usurpatus non longè ab eodem scopo aberret, prout in puero apparet, quod, licet adeò robustus non sit ac vir, tertiam tamen vel quartam partem ipsius roboris pariter possidet, & reiterando laborem tandem eundem effectum præstare potest, Mercurius autem noster cum auro præcipitatus, juxta nostram institutionem in tractatu de panacæis mineralibus traditam brevi admodum luem veneream eradicat, & perfectè sanat, atque etiam in nostra præsentia lepram Græcorum sive psoram funditus sanavit, quidni ergò etiam in exulcerato cancro aliquid laude dignum præstare posset? mirificè enim resistit omni corruptioni, uti ex eo patet, quod omnes vermes enecat, & expellit, vermes autem ex corruptione & putrefactione nascuntur & generantur, sequitur itaque quod etiam ipsam corruptionem & putrefactionem impediat, cancer autem nihil aliud est quàm ingens corruptio, corrumpendoque ac depascendo idem præstat quod vermes, rodit enim & suffodit sursum & deorsum atque ad latera tanquam vermiculus in nuce vel pomo, indurescere & nigrescere facit quasi vermis in raphano, vermiculosi enim raphani aliis sunt duriores, nigriores & acriores. Non est ergo dubium, quin illud quod vermes abigat, etiam hanc corruptionem sit exterminaturum.

Ad sanandum etiam hoc ulcus aliaq; quæ bubones & tumores concurrentes habent, uti est pestis, luesque Gallica multum juvat radix scrophulariæ, signaturam etiam tuberositatis habens. Debet itaque in cibo & potu toto curationis tempore usurpari.

Remed[illegible]

Cautela.

Ad ulcus ipsum nihil debet applicari quod acre & valdè calidum sit, ulcus enim eo irritaretur, & triplo plus corroderet, sed talia adhibeantur, quæ svaviter refrigerant, quale

est

eſt extractum mineræ plumbi, per acetum deſtillatum factum cum ſucco parthenii ſive radicis lappæ majoris mixtum.

Apprimè etiam notandum quod impoſſibile ſit in ſanatione quicquam proficere, niſi patiens ſi fœmina ſit, habeat fluxum menſium, ſi verò mas, atque antea aſvetus fuerit repurgari per hæmorrhoides, tunc autem eæ ſint obſtructæ, nihil tamen efficitur internis medicaminibus, ea expellentibus, pellerentur enim ſaltim ad ulcus, quibus tantummodò pejoreſceret, ſed ſufficit exterius applicare peſſum, qui optimè poteſt fieri è maſſa pilular. cochiar. minor. vel indatur myrrha in exiguum ſacculum, & loco peſſi adhibeatur. Plura de hoc affectu heîc inſerere ſuperſedebimus, cum ipſe Author infra de cancro plurima habeat.

DE LACTIS DEFECTU,

Germ. Mangel der Milch.

DEus ter optimus max. dedit quidem ſexui fœminino hanc naturæ proprietatem, ut quæ ſunt prolificæ, etiam lac in ſuis mammis contineant, pro fœtus alimento. Attamen reperiuntur interdum, quæ illud non in ſufficienti quantitate profundant, quod infantibus idem eſt, ac adultis annonæ caritas.

Cauſæ. Cauſæ lactis defectus ſunt: vel vitioſitas ſangvinis, vel ejusdem penuria, vel defectus ventriculi ac hepatis malè concoquentium, vel prægreſſus aliquis morbus, ſangvinem & humores depaſtus, vel intemperies corporis calida, corpus valde exiccans, vel vitioſitas mammarum, ſangvinem non ſufficienter recipientium, vel nova imprægnatio, ubi lactis materia ad uterum trahitur ad nutriendum fœtum.

Curatio. Curatio hujus affectus conſiſtit in cognitione & ablatione cauſæ, ſuppeditatione nutrimenti lactifici, uſuq; remediorum lactificationem adjuvantium. Nutrimentum debet inſtitui ex optimis ac concoctu facilibus cibis, uti ſunt hordeum & avena decorticata, lac caprillum & ovillum, juſcula carnis, paſtinacæ radices, nec non petroſelini & fœniculi, ova recentia ſorbilia, caro vitulina, pullorum gallinaceorum, capones. Potus ſit vinum dulce, tenue, album, & pro tenuioribus cerevišia optimè cocta, & defæcata non admodum fortis, multumque juvat ſæpius aſſumere juſcula ex eâ multo butyro impingvata.

Inter alia remedia diverſa habentur experimenta, Hercules Saxonia commendat experimentum mulierum Patavinarum, in quo argentum vivum includatur nucis avellanæ cortici, omni obturato exitu, colloque appenſum geſtetur, alii utuntur ſequenti tragæa:

Tragæa.
℞. rad. cardui Mariæ
fœniculi
piperis longi an. ℥iij.
ſachari cand. ℥j.
m. f. pulvis impalpabilis, cujus manè & ſerò pugillus accipiatur per aliquot dies.

Pulvis.
Vel ℞. ſem. ſeſeleos
aniſi an. ℥j.

 fœnic.

foenic.
lactuc. an. ʒß.
cryſtall. præp. & trit. ℈ij. m. f. pulv. capiat. ʒß. in vino albo manè & ſub noctem.

Alius. Vel ℞. ſem. paſtinacæ ʒß.
foeniculi
aniſi an. ʒiſ.
lactuc. ʒiß.
lini ʒj.
cinam. elect. ʒiß.
ſach. cand. ℥iß.
m. f. pulv. cujus ʒj. manè & tantundem horâ unâ ante coenam in vino albo aſſumatur, lac mirè auget.

DE LACTIS REDUNDANTIA.

QUibusdam lac in mammis nimis copiosè & plusquam infans abſumere poteſt, generatur, unde mammæ non modò inutili ſuperpondio gravantur, verùm etiam tenſione & dolore moleſtantur, ita ut ſic affectæ cogantur ſuperfluæ iſti lactis generationi remediis obviam ire, hoc enim ni fecerint, inflammatione periclitantur.

Cauſæ. Cauſæ ſunt: vel temperamentum ſangvineum corporisque uberior ſucculentia ab humida & calida conſtitutione producta, vel victus nimium nutriens, item potitatio vini dulcis copioſa, quod ſtatim in cruorem ſuccumque nutritivum commutatur.

Prognoſtica. Prognoſis eſt, quod mammæ à nimia lactis gravatione & tenſione facilè dolores, inflammationem, & periculoſam apoſtemationem concipiunt, maturè itaque his antevertendum.

Curationis ſcopus eſt, ut alimentum minuatur, & nonnihil permutetur, abſtinendo à vino, & cibis nimium nutritivis, quales ſunt cremor hordei, ova ſorbilia, & recentes carnes, vena etiam in ſangvineis ſecanda.

Exterius mammis imponenda ſunt, quæ lac extenuant, & exſiccant, hunc in modum:

Primò lac redundans ante externam aliquam applicationem exſugatur, vel emulgeatur, aliàs à topicis facilè coagulatur, poſtea inungatur ungventum populeum, vel ſuccus menthæ. Vel reſinam abietis contempera cum cremore lactis, pannoque inductum tepidè applica. Vel ſolummodò foveantur mammæ aceto calefacto, imbuendo eo ſpongiam & ſuperligando, poſſunt etiam aceto acri prius incoqui mentha, gallæ & cuminum, & poſtea eo foveri. Vel mel, crocum & terebinthinam invicem miſce, ac emplaſtrum inde factum impone.

Experimentum. Altimaro ſequens experimentum in uſu fuit pro matronis nobilibus, exſiccationem lactis expetentibus, quod ſequenti medicamine præſtitit absque metu inflammationis:

℞. althææ totius cum radic.
oreoſelini
apii
malvæ an. p. j.
florum chamæm.
fol. lauri an. m. ß.
coqvantur in ſ. q. aquæ, qua calente mammæ foveantur & abluantur, emulcto

emulcto prius lacte; postea oleo rosac. omphacino inungantur, demum terebinthinæ q. s. vino albo & aq. rosf. ablutæ admisceantur duo vel tria ova, ac croci ℈j. additâque cerâ in s. q. ex eis f. ceratum, quod panno crasso lineo superinducatur, perforando illud ibidem loci, ubi papillis superponitur, ut utraque eminere possit, ac mamillis imponatur, nec non fasciis superligetur, reiterando eundem fotum & ceratum manè & vesperi.

DE LACTIS GRUMOSITATE.

NOn infrequenter contingit, ut lac in grumos vel caseosum coagulum concrescat, ac postmodum alia incommoda pariat, nisi maturè obsistatur.

Causæ.

Causæ sunt: vel nimia lactis copia, vel nimis diutina lactis in mammis retentio, antequam exsugatur vel emulgeatur, non secus enim tandem acescit, ac quodlibet aliud lac foris in vasis repositum, quod videmus brevi spatio acescere, vel etiam instillato aliquo liquore acido mox caseari, ac in serum & grumos separari, idem etiam contingere potest post usum refrigerantium applicatorum, vel nimium calefacientium, quæ tenuiorem seu aquosiorem partem lactis exhalare faciunt, crassiori remanente. Item ab externa contusione, aliisque modis.

Prognosis.

Prognosis est, quod nisi convenientia remedia applicentur, grumefactio & coagulatio ejusmodi tumorem, inflammationem & apostemationem indubiè parit.

Curationis scopus.

Curatio pro varietate causæ aliter atque aliter instituenda venit, si enim redundantia sangvinis in causâ est, adhibenda sunt ea remedia, quæ paulo ante enarrata sunt, exsugendo nimirum vel emulgendo prius lac, & postea decocto menthæ & fœnugræci fovendo: si à nimio calore proveniat, ordinetur victus refrigerans, medicamenta autem ferè eadem conveniunt, imprimis epithema è fœnugræc. sem. lini, & althææ decocto, cum oleo viol. & modico aceto. Imprimis autem sequens ungventum ad lac grumosum potenter dissolvendum in usu est:

Ungventum.

℞. absynthii
semin. anethi
cumin.
styrac. liquid. an. ʒj.
coaguli hœdi ʒvj.
ol. absynth.
pingved. anatis an. ℥iij.

f. ex his ungvent. coqvendo ea in s. q. aquæ ultimoque addendo ℈j. croci, quod calidè applicetur.

Sæpius grumositas dissolvi nequit, sed inflammationem efficit, & suppurationem, & maturativis succurrendum, prout supra de inflammatione dictum est.

Malum pilare.

Quidam medici etiam inter affectus mammarum referunt pilare malum, sic dictum à pilo, qui in mammis invenitur, de quo tamen non conveniunt, quidam enim in mammis pilos post partum interdum innasci volunt, alii dicunt quod unus tantùm sit pilus, qui casu fortuito

fortuito cum potu intret, & postea ingentem dolorem in mammis moveat, qui sedari non possit, donec exprimatur, vel sponte exeat, vel cum lacte exsugatur, exterius simul inunctione facta ex lithargyrio, aceto, & sale, hujus affectus mentionem facit Benedictus Veronensis lib. 11. cap. 12. item Forestus lib. 17. observat. 21. de cordis ac mamillarum affect.

DE FISSURIS PAPILLARUM, Germ. Schrunden der Brustwärtzlein.

PApillæ tenerrimâ obductæ tunicâ non secus ac labia oris interdum finduntur, rimulasque seu fissuras contrahunt, & inter sugendum acerbos dolores patiuntur, ubi aliàs eædem papillæ sanæ existentes potius à suctione infantis titillationem ac voluptatem sentiunt.

Causæ.

Causa est nimia tenuitas cuticulæ, quæ à forti suctione facilè dissilit, item afflatus aëris frigidi & sicci, qualis in Martio & à constitutione aquilonia dominatur, & tunc itidem in his qui teneriori cuticulâ præditi sunt, fissuras in labiis & manibus excitare solet.

Remedia.

Remedia sunt: vel mucilago ex contuso semine cydoniorum in aqua rosarum macerato extracta, & cum oleo violac. in ungv. redacta, & fissuris illita.

Vel imponatur succo plantaginis tragacanthum, & prodiens mucago illiniatur.

Plura remedia pro affectibus mammarum proponit

TEXTUS.

INflammationem mammillarum præcipuè sedant epithemata externa.

Sic epithema ex thure & myrrha coctis cum aceto & vino tepidè applicatum (si dolor vehementior, addantur laudani opiati gran. ij. iij IV.) inflammationes incipientes tollit.

Emplast. diasulphuris.

Sic vernix præparata & emplastri loco applicata inflammationes tollit, & abscessus prohibet: cicuta simpliciter tusa inflammationes à lactis redundantia sedat, & abscessum prohibet.

Internè in ejusmodi inflammationibus subitò auxilium ferunt specula illa pennarum pavonis (die oberste Spiegel-Feder allein/) *ubi signatura mammarum) quorum tria vel quatuor diligenter cultro in minimas partes scissa, & aquâ menthæ exhibita seu absorpta statim prosunt.*

Abscessibus adhibeantur 1. discutientia 2. maturantia. Ulcera facilius non curantur, nisi ab oleo nucis juglandis expresso, & leniter in sartagine inspissato, ac postea cum turundis applicato.

Præstantissimus est balsamus sulphuris Rulandi, qui ita fit:

Balsamus sulphuris Rulandi.

℞. sulphuris vel florum sulphuris ℥ij. olei papaveris expressi ℔j. vini boni ℥iij. macerentur per octo

octo dies leni igne, aliquoties movendo, postea bulliant igne carbonum lentissimo, usque dum vinum consumptum fuerit semper movendo. Tandem cola seu trajice per laciniam & serva. Vid. curat. 29. cent. 1. Rulandi. Item emplastrum diasulphuris: ℞. olei sive balsami sulphuris ℥iij. ceræ ℥ß colophonii ʒiij. myrrhæ ad pondus omnium, cerâ, colophonio, oleoque liquefactis inspergatur myrrha subtilissimè trita, igneque lento coquantur spatula semper agitando, donec permixta fuerint benè, postea nimirum post quartam horæ partem ab igne deponantur, & paulatim frigescant.

Emplast. diasulphuris.

CANCER.

Cancer mammillarum in mulieribus plerunque subsequitur mensium obstructiones, aut si ab alia causa procatarctica suum initium habuerit, sæpè tamen menses subsistunt, & malum fit deterius.

Non exulceratum satius est intactum relinquere, hoc modo nihil proficientibus auxiliis, sed malum exasperantibus. Mitius fit, si menses in pristinum statum vel à natura vel à medicamentis revocati redeant. si per ætatem id licuerit, aut si corpus aliàs cacochymicum, purgantibus & mundificantibus reddatur purius.

In mundificantibus præstat specificum purgans Paracelsi. Item mercurius dulcis & alia melanagoga, cum chymica, tum vulgaria.

Ulceratus firmissimè sanatur 1. aqua fuliginis mundificante, donec nempe fiat eschara. 2. Valet oleum arsenici fixi, in aqua plantaginis distemperatum, donec nempe mundificetur ulcus, & eschara sponte vel axungiis adjuta cadat. Quod si fibrosæ radices per cavitates hinc inde disseminatæ fuerint, volsellis evellantur prudenter.

Sanatio cancri ulcerati.

Internè sæpius magisterium oculorum cancrorum in aqua empetri; aut persicariæ exhibeatur.

Externè mundificato ulcere, & cancro mortificato, consolidantia ex oleo, balsamoque sulphuris ejusque emplastro procurentur.

Hæc autem cura celebris est in ulcere cancroso, vel carcinomate tantùm incipiente. Si esthiomenon accesserit, seu si ulcus sordidum & cavernosum redditum fuerit, præsertim si in thoracem usque propagatum, rarissimè sanatio ulla locum habere potest. Præstat post mundificantia sæpius ulceri aspergere pulverem de cuticulis ovorum internis pullorum exclusorum.

Lactis

Lac imminuentia. *Lactis redundantiam auferunt maximè folia cicutæ vel menthæ apposita. Item caseationem lactis solvunt. Felicius operaberis, si menses simul fluant, itaque vel à naturâ vel arte movendi.*

Lac augentia. *Lac promovet semen fœniculi sæpius comestum. Item radix fœniculi gestata idem præstat. Pulvis crystalli lapidis tenuissimus semel atque iterum pondere ℈ſ. vel etiam ℈j. datus in aqua fœniculi à proprietate quadam lac augere videtur.*

Scissuræ papillarum. *Scissuras mammillarum tollit axungia cochlearium, de quo supra de fissuris labiorum. Item capi. Item pomada.*

Cancer. *Cancer est tumor inæqualis, aspectu teter, aliquando cum dolore. Nomen accepit à cancris. Hoc vitium fit in omnibus humani corporis partibus cum internis tum externis, quæ à naturâ purgationem habent, imprimis autem in mammis, quod raræ & laxæ sint, quæ crassissimam materiam melancholicam promptissimè excipiant. Generatur ex melancholico humore effervescente, qui si sit acrior, exulcerationem efficit.*

Differentiæ. Signa. *Sunt cancrorum differentiæ speciales, nam quidam ulcere carent, quidam exulcerantur, signa sunt tumor, magis phlegmone nigricat, absque tantâ caliditate, venæque in habitu intumescunt, quoniam sangvis inutilis à profundo attrahitur, ideòque varicosæ venæ redduntur.*

Color cancri cineritius sublividus, ad purpureum vergens, tactu durissimus, pungentes interdum dolores inducere solet, & maximè in maxillis & mammillis, in aliquibus autem corporis partibus dolorem infert, in aliquibus non.

Diversificatur tum ratione loci, tum ratione materiæ, cum sunt humores mixti, melancholici atque biliosi simul, ratione loci in facie, in labiis, in naso, in fronte, in manibus, digitis, ut experientia me docuit. Hæ partes immunes sunt ab omni dolore, in mammis autem dolorem pungentem habet; in virili parte quoque dolores habere solet.

Nascuntur aliquando in labiis, naso, in angulis oculorum, in fronte, & in tota faciei parte, ut plurimum quasi verrucæ in forma ciceris, postea dilatantur & crescunt sicut fungi, cum labiis callosis & inversis, solent sangvinem, vel quiddam virulentum emittere. In fronte solent ut plurimum corrodendo se dilatare.

Aliud genus seu species nullo modo ad ulcus pervenit, sed tumor manet scirrhusque durus, lividus,

vidus, & nunquam ulceratur, & quotidiè augetur. Imò ut plurimum in collo, epate, splene, in vulva, in matrice, nasci solent, rarò in aliis corporis partibus, neminem vidi nisi Patavii in naso cujusdam mulieris.

Primum hujus vitii genus si ulceretur, jugiter erodit, & profundum suffodit, saniem putridissimam emittit, & dolorem abominandum creat, qui sufferri vix potest.

Incurabilis est, qui habet radices seu venulas varicosas, quæ sangvinem è profundo attrahunt in partibus thoracis, alius est curabilis.

Diæta.

In curatione cancri 1. instituatur conveniens victus ratio, in qua vitanda, quæ succum melancholicum generant, utendum ptisana, hordeo, malva, atriplice, beta & omnibus, quæ bonum generant sangvinem, & concoctu faciles sunt, bibendum vinum tenue, album, non valdè antiquum.

Vacuatio primum tentanda sangvinis missione, modò vires & ætas permiserint.

Vena in gibbo media secanda, & primò menses provocare, post humorem peccantem evacuare oportet.

Si hæmorrhoides in viris, quibus emanare consvevere, suppressæ sint, recludantur.

Purgantia erunt epithymum, senna, polypodium, serum lactis, & hujusmodi composita, diasena, diabuglossum, pilulæ de lapide lazuli.

Posthæc humorem, qui in partem decubuit, repellere, vel discutere, adhæc particulam, ne quid humorum abundantiæ ad eam confluat, firmare oportet cum aliquo repercussivo circa locum affectum: post imponendus pulvis benedictus ab Altissimo mihi datus ad utilitatem generis humani.

Methodus curationis.

Hunc ordinem servare oportet medicum: manè jejuno Medicus semper cum sputo bombacem apponat. Si cancer est ulceratus, accipiat pulverem absterso prius ulcere ab omni sanie & virulentia, post aspergat pulverem, ut aspergunt farinam super pisces, cum parantur in sartagine, & cum prædicta bombace tegat, ac cum sputo liniat circumcirca, ut adhæreat, cum adhæret, nunquam cadit, nisi unà radices secum eradicet. Solet hoc ut plurimum inferre dolorem interpolatè, quando humor acris & mordax non potest purgari per ulcus (etiam alioquin sit tumor magnus, eo tempore nec removendum medicamentum, nec aliquid supra apponendum, sed circum oleo rosaceo illinendum, usque dum per se cadat) quando ille hu-

mor acru purgatur per ulcus, nullum dolorem infert, postea purgatur sicut alia ulcera. Sed ego semper usus sum pulvere incarnativo mundificativo & digestivo solum ex terebinthina & vitellis ovorum cum ungvento de lithargyrio & mumia, ut infra scribam.

Semper advertendum, ne aliquot radices remaneant, & si remanserint, iterum imponendus pulvis. Extat alioquin, dum absint radices varicosæ unus cancer super alium quasi strumæ, tunc oportet iterare pulverem, usque dum strumæ omnes evelluntur, & isti cancri sunt difficilimæ curationis, cum sunt in thoracis partibus, quia inter thoracem radices habent.

Multas mulieres curavi solo hoc emplastro, dum erat in fieri ulcus: ℞. gummi ammoniaci in aceto soluti, & exquisitissimè purgavi succum illum malignum tali modo, quod non fluebat ad locum affectum (expertus sum in mammillis) & sæpè iteravi ad perfectam usq; curationem. Hoc emplastrum post consolidationem ulceris per aliquot dies apposui, & feliciter curavi nonnullos.

Emplast. ad cancrum.

Pulvis benedictus ad cancrum

Pulveris benedicti conficiendi ratio.

℞. pulveris in signo A. ℥iij.
B. ℥j.
C. ʒiij.

Subtilissimè quantum sufficit impalpabilis reddatur super porphyritem, servetur in loco benè clauso, ne humiditatem recipiat, & quanto magis inveteratur, tanto preciosior est. Ante annum ad usum non erit bonus.

A. Accipe in mense Junio, Julio & Augusto radices dracunculi majoris (quia eo tempore folia siccantur, & tota radix remanet in terra) radicem illam scinde in plures particulas, suspende in loco, ubi spirant venti, cum siccatæ sunt, serva illas ad usum in conficiendo pulvere.

Quando istæ radices haberi non possunt, in earum vicem radices dracunculi minoris, qui dicitur arum, accipe, sed melior major dracunculus, qui dicitur dracontium.

B. Sandaracham ab antiquis à vulgo dictam arsenicum album (a) calcinosum, non splendidum quasi vitrum, non rubeum, quod in se habet quandam malignitatem, sed album calcinosum non habet tantam malignam qualitatem, præpara illud sequenti modo: ℞. illius q. v. subtilissimè pulverisa, per quindecim dies de tertio in tertium appone aquam vitæ in loco calido, ut recipiat illius virtutem, & cooperiat arsenicum, ad illum pulverem post triduum iterum nova aqua vitæ apponatur

ponatur, & illa quæ prius adfuit abjicienda. Miſce ſimul cum aqua, & tunc erit præparatum.

(a) Sandaracha propriè eſt arſenicum rubrum vulgari albo venenatius, uti quidem putatur, ſed ſat venenatum eſt album, adeò ut intro datum homines & beſtias interimat, atque etiam exterius impoſitum horrenda ſymptomata excitet, parumque refert, an ſit calcinoſum vel compactum, eſt enim materia ſalina valdè acris & cauſtica, ſive compactè cohæreat, vel in pulverem concidat, uti etiam vulgaris ſal unam eandemq; operationem præſtat, tam in fruſtis cohærens, quàm in pulvere conſiſtens, arſenicum illud album eſt volatilis ſalina pars minerarum metallicarum imprimis verò argentearum, ita ut principium argenti potiſſimum ex arſenico fieri videatur, in maxima enim copia arſenicum planè niveum ex mineris argenti in igne ſub ſpecie denſiſſimi fumi exhalat, imprimis ex illa minera argentifera rubicunda pellucida, quam rot-gülden Ertz vocant, quæ dimidium ſui ponderis puriſſimi argenti continet, reliquum potiori parte eſt arſenicum niveum ſublimabile tam venenatum, ut, ſi in aliquo laboratorio per ignem tractetur, hi qui tum laboratorium intrant, ſub primo ingreſſu aliquam lancinationem in faucibus ſentiant, idem arſenicum etiam affatim continetur in mineris biſemuthi & cobalti, ita ut nil niſi argentum crudum ſive adhuc planè immaturum videantur.

Præparatio arſenici.

Senſus autem Authoris eſt, ut ejusmodi album arſenicum in ſubtilem pulverem teratur (id verò debet fieri cautè, ne difflabile pollen ejus cum halitu intrò vehatur, nemo enim unquam id impunè hauriret, duplici itaque vel triplici linteo ſæpius madefacto os & nares præligato muniantur, & ſic aër reſpirationis transcolatur, atomi verò arſenicales madido panno agglutinantur) pulvis ille indatur vitro, & ſpiritus vini vulgaris, ſive non rectificatus ad ſupereminentiam aliquam ſuperfundatur, vitrum obturetur, & in loco frigido relinquatur, movendo ſubinde materiam cum ſpatula lignea, ut aqua vitæ ad omnes particulas pervenire poſſit, ſpiritus vini ita ſuper arſenicum relinquatur per tres dies, poſtmodum defundatur, & abjiciatur, continet enim in ſe partem corroſivam arſenici, quæ etiam per deſtillationem à ſpiritu vini ſequeſtrari nequit, ſed ſimul aſcendit, & aſcenſione etiamnum ſubtiliatur, & majus damnum inferret, abjecto hoc impraegnato ſpiritu vini, alius recens in dictum vitrum reinfundatur, & in omnibus ut prius procedatur, usque ad quintam repetitionem, ſive diem decimum quintum, tunc ſatis arſenicum eſt edulcoratum, infundatur tamen etiam adhuc ſemel vel bis aqua communis, eâque etiam ſpiritus vini acredo eluatur, tumque arſenicum exſiccetur, & ritè præparatum eſt.

Alia præparatio.

Poſſet etiã præparari in hunc modum: capias arſenici albiſſimi & ſalis petræ clarificatæ ana partes æquales,

les,& utrunq; prius ſeorſim in ſubtilem pulverem ſuper marmore teras, poſteaque commiſceas, ac tam amplo crucibulo indas, ut ſaltim ad dimidium eis impleatur, tum in furno anemio crucibulum reponas, ac ignem circularem ab initio paucis tantummodò prunis ſubſtruas, & quando materia mixta ſentit calorem, incipit tumultuari & aſcendere, effundenda itaque eſt è crucibulo ſuper lapideam tabulam, denuoque pulveriſanda, & in crucibulo liquanda, tamdiu id repetendo, donec non amplius aſcendant, ſed ſimul figantur, nullumque penitus fumum emittant, tum etiamnum per aliquod temporis ſpacium valido igne igniantur, poſtmodum ſuperfusâ aquâ nitrum exſolvatur, remanens verò fixum arſenicum jam præparatum eſt, atque omnem venenoſitatem & corroſivitatem in fixatione amiſit, quod exſiccatum ad uſum ſervetur.

Fuliginis ſplendentis camini ſelectio.

C. ℞. fuliginem quæ reperitur in caminis (ſupra de confortantibus de oleo fuliginis) non antiquam, neque arenoſam, ſed quæ in ſe habeat ſalſuginem, quia ſolet reperiri quaſi tela aranearum, & hæc non eſt bona, & prudens operator poterit conſiderare ſuâ diligentiâ, & ut ſupra dictum eſt componat pulverem.

Pulvis incarnativus.

Pulvis incarnativus & mundificativus.

℞. Olibani
Sarcocollæ
Maſtichis
Myrrhæ
Aloës
Mumiæ
Ariſtolochiæ utriusque an. ℨiij.
Mercurii præcipitati cum aqua calcinativa (b) *compoſiti ℨiſ.*
f. pulvis.

(b) Aqua illa calcinativa deſtillatur ex albuminibus ovorum, & vocatur corroſivum dulce, de qua vide Helmontium, verùm huc quilibet præcipitatus vulgaris inſervit.

Ego uſus ſum præcipitato facto cum auro amalgamato (c) *in nobilibus cum ungvento ſequenti: ℞. lithargyrii auri ℥iij. mumiæ ℨiſ. ſubtiliter pulveriſatis cum oleo roſaceo & aceto reſaceo f. ungventum in mortario plumbeo.*

(c) Senſus eſt, ſe loco præcipitati vulgaris accepiſſe pro nobilibus, qui ſolvere precium potuerint, præcipitatum aureum, cujus confectionem docuimus in noſtro tractatu de Panacæis mineralibus, commixtum dictis ſpeciebus pulveriſatis, debeatque hic pulvis compoſitus per ſe ulceri cancroſo jam mortificato inſpergi, atque etiam partibus ſex vel octo ungventi heic deſcripti una pars pulveris incarnativi hujus compoſiti immiſceri & ulceri imponi.

Ungventum

Quo uti ſoleo, tale eſt: ℞. lithargyrii, affunde oleum, & agitentur

tentur per quadrantem horæ, postea adde acetum roſaceum, & ſic agitetur, poſtea iterum ſolum, ſemper agitando & fermentando per tres vel quatuor horas, & erit optimè compoſitum.

CAP. XC.

DE AFFECTIBUS VENTRICULI AC PRIMO DE INFLAMMATIONE EJUS.

Deſcriptio anatomica ventriculi.

ANtequam ad deſcriptionem affectuum ventriculi nos accingimus, operæ pretium eſt de naturâ & uſu hujus viſceris nonnulla præmittere. Eſt itaq; ventriculus membrum adeò princeps, ut nulla corporis pars absque eo conſiſtere poſſit, eſt enim omnium culina unica, ac velut radix vitæ, quoniam non ſecus atque arbor à ſua radice viret, ſic omnes reliquæ partes, omnem ſuccum & ſangvinem à ventriculo obtinent. Conſtat præcipuè è ſubſtantiâ membranaceâ, eâque triplici, ſive tribus diſtinctis membranis, quarum exterior communis nuncupatur, & à peritonæo deduci creditur. Media carnoſior eſt, fibrisque carnoſis omnis generis refertiſſima, quæ admirandam varietatem oculis objiciunt, modò ſe orbicantes, nunc obliquantes, jam rectitudinem ſervantes, eum, ut creditur, in finem, ut robur his partibus præſtet, variumque motum exercere queat, præcipuam enim eam edere operationem ex eo deprehenſibile eſt, quod admodum robuſta & valdè incraſſata conſpiciatur. Tertia ſive intima nervoſior eſt palatum quoque obtunicans, rugoſitate inæquali dives, ut cibos eò mordicius arripere & amplecti facilius poſſit, cruſtulâ quoque rubeâ mucilaginoſâ lubricata cernitur, ne exeſionem à ſuccis acribus patiatur.

Vaſorum triplicium communium etiam particeps eſt ventriculus, nimirum arteriarum, venarum & nervorum, venas ſuas habet partim à venæ portæ trunco, partim à ramis ejuſdem tam dextro nempe meſenterico, quàm ſiniſtro videlicet ſplenico, venæ autem atque arteriæ peculiariter ventriculo propriæ vocantur gaſtricæ, communes verò eidem cum omento, gaſtro-epiploicæ, vena itaque gaſtrica dextra, aliàs pylorica nominata ob ejus præcipuum flexum ad inferius ventriculi orificium, oritur à trunco venæ portæ; vena gaſtrica major deducitur à ramo ſplenico, quæ ſuperiorem ventriculi regionem orificiumque ejus ſuperius more coronæ circundans coronaria nuncupatur, & ſurculis aliquot cum pylorica coit; gaſtricæ pariter venæ minores, nec non vas breve ſeu vena brevis, modò intra nunc extra ſplenem à ſplenici rami ſuperiore traduce verſus ventriculi fundum protenſa: ac tandem vena gaſtro-epiploica ſiniſtra ab inferiori ſplenicæ venæ ſurculatu exordiens, partim lævorſum ad ventriculi fundum, partim ad omentum diſtribuitur.

Vena gaſtro-epiploica dextra à ramo meſenterico exſurgens conſimili

mili quoque modo dispartitur, cùm ad ventriculi fundum anterius & poſterius, tum ad omentum, ſiniſtræque gaſtro-epiploicæ itidem inoſculatur.

Comitantur commemoratas has venas quàm proximè arteriæ ventriculi exorſæ à ramo cœliaco arteriæ magnæ, ejusque cum dextrâ tum imprimis ſiniſtrâ propagine, quas nonnulli in gravibus ſangvinis vomitibus reſerari arbitrantur.

Ramus externus tam dexter quàm ſiniſter ſexti paris copiosè ventriculo, præcipuè verò ejus ſuperiori orificio nervos defert, atque etiam aliis partibus in abdomine ſitis, unde non modò ex ſe, ſed etiam ob hos implantatos nervos dictum orificium exquiſitiſſimi & acutiſſimi eſt ſenſus, atque ideò ventriculo maximus cum reliquis viſceribus conſenſus intercedit.

Simplex ſeu unicus tantummodò homini eſt ventriculus, quippe cujus cibi ferè cuncti prius in molis & piſtrinis exactiſſimè comminuuntur, ac in furnis & ollis excoqvuntur, adeò ut poſtmodum parum laboris ventriculus inveniat, ſicque ſimplex ipſi ſufficiat, in ruminantibus verò quadrupedibus quatuor ſunt, nempe venter primus, reticulum, omaſus & abomaſus. Magnitudo ventriculi humani mediocris eſt, videlicet in his, qui voracitati non ſtudent, ingluvioſi enim & plurimo cibo & potu ſeſe infarcientes majorem habent, cum velut corium ſit extenſibilis, ſed quo plus extenditur, eò tenuior & attenuatior fit ſubſtantia ejus, eoque poſtmodum concoctio infirmior. Concoctio illa fit in fundo ventriculi ſeu cavitate, appetentia verò creditur vigere in ſuperiori orificio, quod propriè ſtomachus, inferius autem pylorus vocatur, cujus officium eſt, chylum jam ſufficienter ſubactum & concoctum è ventriculo ad inteſtina emittere.

Situs eſt ventriculus ſub diaphragmate inter duo illa viſcera principalia nempe hepar & lienem, quæ ambo attingit eisque committitur triplici ratione 1. concurrente vicinia, adeò ut lienem ſiniſtrâ, jecur verò dextrâ parte attingat 2. vaſorum communione. 3. ligamentali connexione.

Introitus ſive canalis ventriculi, per quem cibus & potus in illum demittitur vocatur gula, vel œſophagus, cujus principium pharynx dictum tribus movetur paribus muſculorum, nec non ſphinctere, ſive conſtringente particulari. Primum par nominatur cephalopharyngæum, inſerviens ad elevandum, ſecundi nomen eſt ſphenopharyngæi, tertium ſtylopharyngæum appellatur, utriusque hujus paris officium eſt ad magis dilatandum in deglutitione œſophagum, ſphincter autem gulam aſtringit, ac cibum intromiſſum deorſum propellit.

Conſtat œſophagus pariter triplici membranâ uti ventriculus, habetque ſuperius venas & arterias à jugularibus venis, & arteriis carotidibus internis, nervos autem ab externis ramis ſexti paris. In thorace

ramus

ramus azygos venas, intercostales, arterias, dictique rami nervos suppeditant, donec tandem circa ventriculum communium superiori ejus orificii vasorum particeps fiat.

Munus ventriculi à plerisque modernis statuitur esse, ut cibum ac potum in se acceptum exactissimè commisceat, ac concoctione in chylum commutet, quem deinde per pylorum in intestina emittat, ubi venæ lacteæ in mesenterio illum recipiant, glandulisque lacteis committant, à quibus nonnihil præparetur, arteriisque ac venis advehatur, unde breviter præparatus ad thoracicas aliasque partes protrudatur, quâ in levi præparatione & expulsionis conatu serum separatum à dictis glandulis lacteis in adjacentes vel renes exprimatur, vel emulgentes arterias, hancque compendiosam ac brevissimam viam esse, rationemque cur strenui potatores mox à potu urinam emittant.

Verum Galen. lib. 4. de usu part. cap. 1. scribens: *Perniciosa pelli infernè, reliquum verò omne, quod fuerit naturâ utile, utilius adhuc ab ipso ventriculo redditum, venis, quæ tum ad ipsum ventriculum, tum ad intestina perveniunt, distribui*: præ omnibus aliis aliter sentientibus scopum attigisse videtur, nimirum venas ad ipsum ventriculum desinentes, mox optimum succum præparati in ipso chyli in se trahere, & ad jecur deferre, imò mox primo assuctu intra initialia extremitatis venarum in membranis stomachi desinentium orificia sangvificationem in eo exordiri, sangvis enim in eis contentus jam perfectus semper fermentat ulterius in sui simile, non secus ac fermentum panificii mox primo attactu massam farinaceam depsendo jam jam subactam totam in sui simile fermentum fermentat, ea enim vis est fermentorum, ut etiam simplicem aquam statim suo allinctu penitus immutent, & in varia corpora convertant, ut palàm fit in quibuslibet seminibus aquâ madefactis, quod ab aqua brevi intumescant, combibitâ nimirum in se aquâ, & in una parte corpus herbaceum, in alterâ radicosum ex se emittant, quæ excrescentia nihil aliud est quàm aqua in augmentum seminis jam fermentata, & si quis putet semina attrahere terrestreitatem in aquâ latentem, poterit seipsum confestim convincere, si aquam prius per alembicum destillet, & optimè rectificet, deinde hordeum in eâ maceret ad tumefactionem ejus, tum verò illud reponat in loco temperato, videbit enim è quolibet grano excrescere ingentem culmum, qui nil aliud est quàm aqua simplex per fermentum conversum in corpus hordeaceum, & sic fit cum omnibus seminibus & radicibus, quod nimirum aquam pluvialem diversimodè immutent, & in sui simile eam in colore, gustu, odore fermentent, ita ut minutissimum semen raphani in quibusdam locis radicem in longitudine brachium viri & spissitudine caput humanum æquantem ex aqua conficiat, variè etiam fermenta

aquam

aquam colorant, in radice enim betæ rubræ fit ſuccus ſangvineus, in radice rhabarb. flaviſſimus, & ſic conſequenter, quod etiam hæc fermentatio & transmutatio aquæ ſtatim attactu fibrarum radicum fiat, poterit in qualibet minutiſſima fibra guſtando ſeu maſticando obſervari, eundem enim & ſæpè acriorem ſaporem exhibent ac tota radix, certum autem eſt primam attractionem & fermentationem à fibris fieri, ac mox in eis compleri, aliàs ſapor in fibris deberet ſemper eſſe dilutior ſeu inſipidior vel aquoſior, quàm in mediâ radice, ubi tamen contrarium in multis obſervatur, quod ibi ſit ſapor langvidior & ſubſtantia lignoſior. Quanta enim immutatio aquæ in radice fiat, betula verno tempore non adeò procul radice vulnerata edocet, copioſiſſimum enim liquorem longè à proprietate aquæ ſimplicis diſtantem plorat.

Cum ergò tanta transmutatio fiat per nudum ſaltem attactum à fermentatione, tam in regno vegetabili quàm minerali, ubi mineræ metallicæ aſſuctam aquam in metallicam ſubſtantiam in igne incombuſtibilem fermentant, prout in fluviis aurum vehentibus apparet, in quibus nihil continetur præter puram & ſimplicem aquam, quidni idem fieret in regno animali, fermentatioque ſangvificationis pariter inciperet mox in fibris venarum in ſtomachi membranas tanquam primariam radicem animalium protenſis? uti quidem manifeſtè ſentimus, ſi admodum famelici vel debiles cibum & potum optimi nutrimenti ingerimus, quòd ſtatim eis vix ſtomacho illapſis per totum corpus recreatio & confortatio ſentiatur, quod fieri non poſſet, niſi omnia vaſa quaquaverſum optimam partem mox aſſugerent, in ſuccos ſibi ſimiles fermentarent, eosque per totum corpus transveherent, omnesque partes reficerent, quod totum ſolummodò fit virtute fermentationis, cujus ingens poteſtas etiam tali exemplo luculenter demonſtrari poteſt, ſi nimirum varii flores ſvaveolentes decerpuntur, hi enim naturaliter mox flacceſcunt, & exoleſcunt, ſi verò in aliquod vitrum vel vas aqua ſimplici recenti repletum ſuis extremitatibus impendeant, ut ſaltim aquam attingant, diu adhuc floridi & ſvaveolentes permanent, quod fieri non poſſet, niſi exhalantem portionem odoris & ſucculentiæ ex nuda aqua reſarcirent, eamque in ſuccum & odorem ſibi ſimilem fermentarent. Cum Galeno itaque ſtatuimus fermentationem trium ſuccorum principum, nempe ſinoviæ ſive ſucci nervorum, ſangvinei arterialis & venalis mox incipere intra extremitates horum vaſorum in membranas ſtomachi exporrectas, indeque membris principibus nempe cordi, cerebro, jecori &c. advehi, & ibidem perfectionari, unde alioquin tam cita inebriatio à vino generoſo etiamnum in ſtomacho morante fieri poſſet, niſi ſpiritus vini inebriativus ſtatim ab extremitatibus vaſorum in ſtomacho (cujus

(cujus gratia fortè tam notabiles nervi vaſaque ipſi orificio inſeruntur) arriperetur, & in caput veheretur, idque tanta in copia, ut rationem, viſum, loquelam & motum obruant?

Et ſi absque beſtiali ſcandalo fieri poſſet, putamus illud etiam reipſa probari poſſe, ſi quis generoſum vinum deſtillaret, atque exactè notaret quantitatem ſpiritus vini ardentis, poſtea verò aliquam ejusdem vini copiam biberet, quousque nimirum ſpiritum inebriantem in capite ſentiat, tum verò immiſſo in fauces digito ſibi ipſi vomitum proritaret, omneque vinum probè recolligeret, ac itidem deſtillaret per alembicum, pondus enim ordinarium ſpiritus vini iſtius eum non repertum opinamur, ſed valdè ſcandaloſum eſſet experimentum, meliusque fore credimus innocenter neſcire, quàm ſcandaloſè diſcere.

Hisce tamen non negatur reliqua chyli elaboratio in inteſtinis, meſenterio, vaſisque lacteis, videturque ſe res habere in modum farinationis, ubi optima farina levi operâ mox primo frumenti moliti concuſſu per ſpiſſum linteum ſecernitur, reliqua verò craſſior pars ulteriori molitione & per rariora lintea concuſſione opus habet, antequam omnis farinacea pars obtineatur, furfuresque ſegregentur.

Doctrina Helmontii de operatione ſtomachi.

Helmontius tamen non ſolum hæc ſed & pleraque aliorum aſſerta de operatione ventriculi confutare nititur, ſuamque peculiarem econtra ſtabilire de hisce rebus doctrinam, quâ præcipuè ſequentia aſſerit: Digeſtionem in ſtomacho non fieri à calore efficienter ſed tantum excitativè digerente, hoc eſt calorem non efficere digeſtionem, ſed excitare ſaltem fermentum ſtomachi ſpecificum, à quo tota digeſtio, & concoctio perficiatur, illam autem virtutem fermentalem ſpecificam conſiſtere in acore ſive potentiſſima aciditate, à liene ventriculo inſpiratâ, cujus vi canes oſſa conficiant, quæ tamen ipſi igni incombuſtibilia ſint, enim verò ſibimet ipſi (Helmontio) contigiſſe, quod aliquando vitri fragmenta alba & opaca è fornace ſua disjecerit, quorum colore lacteo ſuæ gallinæ deluſæ ea deglutiverint, paucos verò poſt dies aliquot gallinis occiſis compertum eſſe, vitrum circumquaque imminutum punctatim, & acumina amiſiſſe, nec non globoſum fuiſſe effectum, fracturâ alioqui vitri ſemper acuminatâ exiſtente.

Cæteras autem ſuperſtites & convivas mox poſt paucos dies reliquum vitrum contriviſſe, non obſtante, quod etiam exemptos è prioribus mactatis vitri globulos voraſſent. Vitrum tamen reſiſtere aquis fortibus quævis metalla ſolventibus. Pluribus nempe volucribus fermentum adeò potens eſſe, ut niſi ſubinde lateribus, cretâ, argillâve veſcantur, ex multitudine aciditatis malè habeant. Se etiam vidiſſe, quod acidum ſulphuris ſtagma chirothecam ſuam imbuiſſet, eamque in ſuccum parte qua maduerit, ſtatim reſolviſſet. Quo confirmatus fuerit,

trans-

transmutari cibos ab acido, adeòque habitare in ſtomacho fermentum, quod omnia ingeſta licet dulcia, ſtatim in acidum commutaret. Quocirca eſſe quoque acida cuncta, quæ appetitui deſidi propinentur. Nempe omphacium, acetum, ſuccum citri, aurantii, ſynapi, etiam ſalem & ſalem petræ, quatenus ſpiritum eſurinum in ſe habeat, & placidiſſimè acidum. Item berberes, ribes, cerasa, cydonia &c. hactenus arridere ægris apepticis. Hujus itaque fermenti tam neceſſariam eſſe contemplationem, quod vitæ gubernaculo præſit; Et quanquam ſiccitas totius cum ſenectute invaleſcat, non ſeneſcamus tamen niſi fermentorum aliquot penuriâ, pauperie & extinctione. Cum cervus, corvus, aquila &c. primis adoleſcentiæ annis nobis longè ſint aridiores, in aliquot tamen ſecula perennantes, imò aquilæ & cervo ſponte renovetur juventus. Non eſſe autem fermentum illud digeſtivum in ſola aciditate aliquali ſitum. Neque enim acetum vel jus citri farinam fermentare, nec farinam fermentatam proinde eſſe fermentum ſtomachicum. Sed hoc eſſe acidum eſurinum, ſtomachicum, ſpecificum & humanum. Ita quidem per ſingulas brutorum ſpecies ſpecificè diſtinctum, quod ipſis ſit appropriatum, mures namque glires, & ſues citius fame perire, quàm phaſeolum edant. In homine verò plerunque ad generis amplitudinem aſpirare, plures caſeum horrere, vinum, lac, vel alia ſpernere, quia non conficiant, falconem ante mori, quàm panem eſitet. Hoc fermentum autem non eſſe ipſius ſtomachi proprium, ſed aliunde eò affluere & inſpirari, patere exinde, quod ipſi ſubinde deſit, inſpirari autem à liene, hinc palam fieri, quod lien ſtomacho incumbat ſic, ut gallinæ lienem circum ſtomachum unitiſſimè congeſtum habeant, ideòque potentius digerant. Digeſtionem ergò ſtomachi fieri vi hujus fermenti primi manifeſtè acidi à liene mutuati, qua cibi & potus unà pariterque diſſolvantur in cremorem planè diaphanum in cavo ſtomachi, quanquam autem fermentum ſtomachi acorem habeat ſpecificum, nō eſſe tamen acorem ipſum fermentum vitale, ſed ſaltem organum ejus. Habere namque fermentum ſtomachi aciditatem ſibi comitem ſingularem, per proprietates, per genera atque ſpecies quoque diremptam, digeſtionem autem in ſe eſſe opus vitæ ipſius, cujus hac in officina inſtrumentum ſatellitium ſit acor. In aliis verò, quæ deinceps ſint officinis vita, aliam utrobique aſſociare ſibi qualitatem ſecundariam, ſuæ intentionis miniſtram, fermentali atque vitali ſcopo adaptatam.

Hinc nempe in ſtomacho non rarum eſſe peccatum, è gradu aciditatis alienæ oriundum. Quapropter orexin atque ejusmodi ſtomachi perplexitates peccare in acore adultero. Unde puncturæ in ſtomacho, difficiles concoctiones, ructus ac vomitus peracidi. Quamobrem ſi in acido fermentum conſiſteret, acetum,

tum, oleum vitrioli, atque ſimilia fermentatura eſſent panis maſſam, noſtroſque cibos perfecta transmutatione confectura. Nil tamen horum. Fermentum itaque arcanum liberum eſſe, atque vitale, ideòque paſſim ſuis finibus coaptare ſibi clientem qualitatem. Quoniam cum fermenta ſint de claſſe formalium & ſeminalium, ideò quoque ſe è conſortio planè materialium qualitatum ſegregaſſe. Sin autem qualitatem aſſociaverint corpoream miniſtram, quò facilius robur ſuum vitale diſpergant; id factum putandum in adjumentum, ideòque dualitatem non poſſe non cum fermento continere. Atque ideò etiam iſtam qualitatem peccare poſſe tam in exceſſivo quàm imminuto ſui gradu. Quàm mira autem ſit poteſtas fermenti acidi in ſtomacho, non minoris tamen eſſe portenti, quod cremor ille ſpolietur omni prorſus hauſtâ aciditate, ſimul atque labatur è ſtomacho in inteſtinum duodenum, à menſura duodecim digitorum ſic vocatum, atque immediatè ſubter pylorum exiſtens. Equidem anatomen conqueri moleſtiæ, hoc loco propter glandium vaſorumq; numerum, tam ſcilicet exiguo intervallo, tantorum uſuum organis diſtendi: adeòque in tota diſſectione nil æquè occurrere difficile. Etenim nec fruſtra ibidem eſſe tot vaſa & organa, licet illorum uſus neglectus ſteterit. Cum enim conceptum in cremore fermentum acidum ſtomachi tam ipſis inteſtinis, quàm aliis partibus per multa tormina pernicioſum ſit, ſingulas partes ſingula obtinuiſſe fermenta, cum horum ſit in transmutando inexcuſabilis neceſſitas. Mirum dictu, quod acidus cremor in duodeno ſalis ſaporem confeſtim acquirat, ſuumque ſalem acidum in ſalem ſalſum adeò libenter commutet, non ſecus ferè atque acetum acerrimum per minium extemplo priſtinam aciditatem exuat, eamque in dulcedinem aluminoſam confeſtim mutet, prout & acidum ſulphuris extemplo mutetur in ſale tartari. At longè transmutationis excellentiori vigore acidum illum cremorem in nobis fieri ſtatim ſalſum absque ulla corporis alicujus commiſtione, ſolâ fermentali ac immutabili diſpoſitione, manente volatili aciditate iſtius cremoris in priſtina volatilitate, eam cum ſalſedine commutando. Fellis ergò fermento mutari, quicquid fuerit in cremore acidum, in ſalem urinæ. Fellis autem ſtomachum eſſe duodenum, & ſequentem arundinem inteſtini vicini, ac deſinere in principiis venarum meſenterii; fermentum verò à felle inſpirari ad corruptionem & ſeparationem aqueæ partis, mutarique in hac ſecunda digeſtione acidum volatile in ſalſum volatile. Tertiæ tandem digeſtionis, ſtomachum eſſe venas ipſas meſenterii, quorſum jecur fermentum cruentum inſpiret, cujus effectus ſit rubicundus ſalſus cruor. In vaſis ergò meſenterii incipere tertiam digeſtionem, quæ in jecore terminetur. Quamdiu autem cruor in meſenterio ſit, nondum digeſtus, ſit, nondum fibroſus

aut perfectus, ideoque cruorem mesenterii in dysenteria non concrescere, ubi econtra ruptâ in stomacho venâ, cruor protinus grumescat. Cremorem autem per intestina deinceps decurrentem sicciorem evadere, assucto in venas sursum liquido. Inde verò reliqvum magis magisque putrescere, adeò ut cum ad fines ilei deventum sit propemodum, jam non parum liquidioris stercoris sit generatum. Venas autē mesenterii sugere quidem cremorem è stomacho in intestina lapsum, sed non idem munus competere venis stomachi, ut attrahant in se acidum illum cremorem stomacho etiamnum immorantem absque intercessione fermenti fellei, id est sine mutatione acidi in salsum, omnē enim cremorem acidum venis esse hostilem, has verò nil hostile ad se trahere. Unde sequatur, venas stomachi ne quicquam de cremore sub se allicere, & cruorem omnem, antequam à venis mesenterii attrahatur, tolerasse manum fermenti fellei in suo intestinorum stomacho. Imò quanquam arteriæ per stomachum dispersæ sugant spiritum vini: succum tamen nullum haurire. Usum ergò venarum stomachi esse alium, quam qui sit mesaraicarum, nempe saltem pro nutriendo stomacho. Falsum itaque esse illud scholarum: *Quod stomachus sibi primariò coquat: secundariò tantùm pro toto, ideòque verè alatur ipse chylo acidulo. Adeòque si non nutriretur suo chylo, nec velle coctu-ram incipere aut attingere, eò quod ex philautia naturæ unumquodque pro se intentionaliter agat.* Nullam enim partem agere quicquam proprio nutu philautiæ in corpore, multoque minus officinas dicatas ministerio totius, sed naturam parere utrobique destinationibus Creatoris. Stomachum nutriri non aliâ materiâ quàm reliquam membranarum classem, quæ cremore destituatur. Cremorem quoque nōn suscipere vitam, nisi per gradum cruoris, stomachum autem nutriri non posse alimento nondum vitali.

Porro quartam digestionem compleri in corde, ejusque arteria, in qua elaboratione rubens crassiorque venæ cavæ cruor elaboretur, fiatque flavior & planè volatilis.

Quintam autem digestionem transmutare sangvinem arterialem in spiritum vitalem Archei.

Sextam demum atque ultimam digestionem in culinis singulis membrorum perfici, totidémque esse stomachos, quot membra altilia, in hac nimirum innatum cuique loco spiritum suum sibi coquere alimentum. Has sex digestiones vitales naturam constituisse, in septimo autem eam numero sabatizare. Hæc Helmontius.

Verùm, pace perillustris hujus viri, hæc doctrina non in omnibus assensum mereri potest, sed lucidissimâ modernæ anatomes face affulsa una duumviratus columnâ vacillans deprehenditur nimirum lienicâ, more sui Deastri Saturni, cui splen dicatur, pariter uno pede claudican-

dican-

dicantis, innumeris enim canibus hactenus lienes exſecti ſunt, absque ulla eorum voracitatis, curſus velocitatis, aliarumque caninarum qualitatum imminutione, niſi quod vis prolifica illis intercidere videatur, ruit ergò inſpiratio illa in ſtomachum à liene fermenti acidi, ſi enim canes liene carentes poſſunt nihilominus oſſa, aliaque duriuscula conficere, quidni & alia animalia idem poſſent absque lienis interventu? quamvis non ſine fermento acido, iſtud enim conſiſtere poteſt in ſolo ventriculo extra concurrentiam alterius viſceris, aciditas enim jam pridem ineſt omnibus rebus ad nutritionem aptis, adeò ut etiam foris tempore æſtatis in vaſis ligneis eam brevi concipiant, ſi humiditate additâ in macerationem ponantur, manifeſtè enim incipiunt fermentare & aceſcere, dantque in deſtillatione ſpiritum ardentem, multò autem facilius & celerius idem fieri poſſe in vivo, tepente, & cooperante vaſe nimirum ſtomacho, dubium non eſt, aciditas autem illa eſt tantummodo fermentalis, ingeſtos ſaltem cibos arripiens, non autem ipſum corpus ſtomachi membranaceum, quod mactatione in animalibus neutiquam acens reperitur, ſi verò ingens dominium aciditatis in ſtomacho exerceretur, etiam corpus ipſum ventriculi aceſceret, uti fit ab acoribus cunctis oppidò acidis, quod ipſa ſua receptacula aciſcent, nempe dolia, ollas, aliaque vaſa, adeò ut vel in eorum externa ſeu convexa parte odor & ſapor acidus percipiatur, ſi ergò tanta aciditas in ſtomacho eſſet, ut illuſtris Author putat, procul dubio etiam membranas ſtomachi imbueret, imò perſpiraret, adjacentibusque partibus hoſtilis eſſet, quod tamen non fit, unde conſtat, quod aciditas fermentalis potius ex ipſis commanſis cibis prodeat, curſu naturæ proprio aceſcentibus, & fermentationem efficientibus, contentamque in ſe aquam vitæ ſeu ſpiritum ardentem tam in homine quàm pecoribus per iſtam fermentationem ex ſe emittentibus, tanquam præcipuum nutrimentum ſenſuum, decurſâ autem tali fermentatione aciditas illa ſponte & naturali revolutione, in alium ſaporem mutatur, etiam ſi fel nòn adeſſet, quemadmodum fructus arborum atque uvæ ingentem ſuam aciditatem & auſteritatem absque ullo fellis adminiculo in ſvaviſſimam dulcedinem commutant, cur ergò non idem in ſtomacho fieri poſſet, ut abſoluta fermentatione mox ſuccus ſvavis ſeparari, & ab ipſis ventriculi innumeris fibris (quę ſemper ſuctionem denotant) pro ejus ſucco alibili aſſugi, in debitam conſiſtentiam iterum fermentari, venisque ſtomachi exporrigi queat? ſolæne arteriæ in ſtomachum deſinentes eâ ſagacitate præditæ ſunt, ut ſpiritum ardentem, prout Author fatetur, ab acido ſucco diſtingvere, & electivè combibere norint? quid ergò venas & nervos ejusdem tantâ ſtupiditate infatuavit, ut non idem addiſcant, fruſtraque in ſtomachum deſinant? Longè ergò Galeni ſententia

tia probabilior eſt, utiliorem partem ſucci alibilis mox à venis ventriculi attrahi, & in cruorem fermentari. Nunc ad inſtitutum redeamus.

DE INFLAMMATIONE VENTRICULI.

CUm œſophagus ſeu gula ſit pars ventriculi, etiam ejus affectus heîc non reticendi. Obnoxius quidem eſt iisdem ferè morbis cum ventriculo, rarò tamen (ut etiam cenſet Fernelius) eis tentatur, eò quòd ingeſta celeri delapſu eum pervadant, nilque diu in eò moretur, nihilominus ſubinde hisce infeſtari ſolet, nempe deglutiendi difficultate, excoriatione, inflammatione, abſceſſu & ulcere: impedita deglutitio vel fit ab aliqua re inter deglutiendum inhæreſcente, & obſtructionem faciente, vel à defluxione ibi inflammationem & tumorem cauſante. Vel etiam à reſolutione muſculorum œſophagi; interdum à vehementi vomitione vel etiam repletione, quibus inferior pars œſophagi atque os ventriculi adeò relaxantur, ut ſuo munere fungi nequeant. Excoriatio autem, quæ ab ulcere eatenus differt, quod in illa fiat abraſio extimæ partis, in hac verò profundior penetratio, poteſt contingere vel à veneno, vel à re quapiam acri deglutita, vel malè commanſâ, vel aſperâ, vel àdevorato oſſe, vel ab acri defluxione, item à ſqualore & deſiccatione in febribus ardentibus.

Quælibet autem deglutitio impedita periculoſa eſt, una tamen plus aliâ, & pro diverſitate cauſæ curatio inſtituenda. Si eſt à defluxione, conveniunt remedia catarrhi, nempe capitis evacuatio per pilulas de hiera, vel aloëphanginas, & ſimilia, optimus eſt vomitus per aquam benedictam, ſi ſtatim ab initio procuretur, poſtmodum propinentur pectoralia, ut ſyr. de hyſſopo, de ſtœchade, ſi ſimul adſit inflammatio, vena etiam ſecatur, ac ſyrupi adſtringentes ab initio dantur nempe cydoniorum, de agreſta, de roſis ſiccis, de ſucco acetoſæ, granatorum &c. ex. gr.

℞. ſyr. acetoſit. citr.
corallor.
de roſis ſicc. an. ℥j.
aq. plantag.
cichor.
roſar. an. ℥iiſ.
ſpir. vitrioli ad grat. acid. m.
detur ſubinde cochl. 1.

In progreſſu exhibeantur humectantia uti ſunt ſyr. de portulaca, nymphæa &c.

Externè convenit ungventum refrig. Gal. vel roſac.

In excoriatione, quæ cognoſcitur ex ſenſu doloris in deglutitione vini, vel rei calidæ, vel acidiuſculæ, convenit diacodium, mel roſatum, ſyr. de papav. &c. ſi ſimul inflammatio concurrat, ſangvis eſt mittendus. Intrò accipiat mucilag. ſem. cydon. cum aq. roſar. extractam, admixto ſacharo ad dulcedinem.

Si ab aſſumpto veneno, convenit vomitivum, & poſtea potionem lubricantem nempe lac vel cereviſiam calidam cum copioſo butyro propinare,

nare, ſic enim à lubrica pingvedine acredo veneni, ſive ſit arſenicum, vel mercurius ſublimatus, oblinitur, ut erodere nequeat.

Notandum etiam quod in affectibus meri ſeu œſophagi atque oris ventriculi omnia medicamenta acria, acuta, mordicantia, fugienda, nec non acerba, auſtera & pontica, quia hæ partes acutiſſimâ ſenſilitate vigent, & ab acribus valdè irritantur.

Inflammationis ſigna. Inflammatio autem oris ventriculi ſe his indiciis prodit, æger maximo dolore & anxietate conflictatur, febris incenditur continua, cum ſiti, ſiccitate lingvæ, & fervente reſpiratione, urina eſt rubra, ſuccedit ſæpius ob ingentem dolorem virium imbecillitas; ſyncope & delirium.

Curatio. Curatio hujus affectus inſtituitur venæſectione, injecto prius clyſtere, ſi alvus non reſpondeat, emolliente, miſſio tamen ſangvinis debet eſſe modica, & cum cautâ circumſpectione, ne vires debilitentur, cum plerunque etiam à morbo concidere ſoleant, quibus tamen hîc præcipuè opus eſt ad morbum ſuperandum.

Cataplaſma anodynum. A venæſectione ſtatim applicetur cataplaſma anodynum pro dolore ſedando ex. gr.

℞. carnis cydonior. vel micæ panis in lacte cocti & farinæ hordei an. ℥iij.
pulv. roſar, rub.
flor. chamæmel.
melilot. an. p. j.
ſantalor. omn.
ſem. coriandri an. ʒiſ.

ſummitat. abſynth. ʒj.
ſpicæ ʒſ.
pulveriſanda pulveriſentur, & cum ol. anethin.
chamæmelin. ana q. ſ. ad incorporandum, f. cataplaſma frigidè imponendū.

Oretenus aſſumat ea quæ paulò ante ad inflammationem œſophagi enarrata ſunt, item confectiones cordiales ex. gr.

Conditum.

℞. conſerv. roſar.
bugloſſ.
acetoſellæ an. ʒvj.
pulpæ citr. ℥ſ.
condit. rad. cichor. ʒiij.
pulv. diamarg. frig. ʒj.
ſantal. citrin.
diarhod. abb. an. ℈j.
man. Chriſt. perlat. ℥ſ.
cum ſyrup. corallor. f. conditum.

Purgantia per os aſſumpta non conveniunt, quia vires diminuunt, quod hic ſemper nocet, ſufficit aliquod leniens. Plura remedia proponit

TEXTUS.

INflammationes oris ventriculi, ut & ventriculi ipſius citiſſimè perſanantur lapide prunellæ, ſi ejus ſcrupulus unus atque alter diſſolvatur in aquæ menthæ, vel cichorii aut abſynthii quantum ſufficit, & ſæpius pitiſſando abſorbeatur. Idem & quidem certius præſtat ſpiritus Saturni guttâ unâ atque alterâ in aquâ prædicta exhibitus, ſed nota:

Frigido

Frigido Saturno non benè juncta venus.

Ulcera ventriculi difficulter curantur, ideòque providentiâ naturæ rariora occurrunt.

Degluti-endi difficultas.

In Angustia seu difficultate deglutiendi antecellit rob nucum, in cujus ℥j. si salis gemmæ gran. VI. vel VIII. aut ad summum ℈ʃ. distemperentur, & postea per vices lentè deglutiatur, omnem hanc difficultatem tollit, seu ea contingat in morbis, seu extra morbos, hoc est sit morbus ipse vel symptoma. Quod si scirrhus hanc difficultatem causatus fuerit, emplastrum de cicuta (fit de succo cicutæ, oleo chamomillæ & ceræ q. s.) foris ad orificium ventriculi gestatum diutius eum resolvit. Nihilominus manente deglutiendi difficultate rob nucum ita temperatum præstiterit. Vide Cardanum & Wilhelmum Fabricium.

CAP. XCI.

DE CARDIALGIA,

Germ. das Hertzgespann.

Cardialgia quid?

CArdialgia sonat quidem dolorem cordis, ab omnibus tamen per hoc nomen semper intelligitur dolor orificii superioris ventriculi, extra febrem contingens, quando verò idem os stomachi in febre acutâ vehementer dolet, tunc vocatur ea passio morbus cardiacus. Cardiogmus autem dolor est integro stomacho ab Hippocrate attributus, ut videre est lib. 4 aphor. 65. *In febribus circa ventriculum vehemens æstus & cardiogmus, malum*, ubi cardiogmus à quibusdam stomachi, ab aliis cordis morsus vertitur.

Est autem cardialgia dolor acerbus & mordicans sub cartilagine ossis pectoris, interdum cum tumore aliquando citra intumescentiam istius partis, utrobique autem cum tristri doloris sensu lacessens.

Causæ

Causæ hujus affectus internæ sunt: humores acres biliosi, vel à corruptione rodentes facti, atq; ad os ventriculi decumbentes, vel nimia caliditas vel frigiditas ventriculi, externæ sunt: cibi pravi nutrimenti & mox in ventriculo corruptibiles, ubi interdum rodentem malignitatem induunt, ac venenatam qualitatem, cujus indoles sunt fructus arborum immaturi & noxiæ corruptibilitatis, uti sunt: mala persica, cerasa, pruna, item virides cucumeres, melones, item angvillæ, lac & similia.

Signa.

Signa sunt: dolor lancinans, acris, rodens, mordicansque os stomachi, cum amaritie & siccitate oris, adsunt interdum ructus & flatus, mugitusque intra ventriculum percepti.

Huc pertinent quoque sequentia dictitata Hippocratis:

Ventriculi morsus extra febrem est signum quod purgandum sit per vomitum. lib. 4 aphor. 17

Ut & amaritudo oris. 4. 17

Dolores qualescunque supra diaphragma indicant, purgandum

gandum esse per superiora.

Morsus ventriculi in febribus malum. 4. 65

Nec non vehemens æstus ejusdem. 4. 65

Diuturnus dolor partium ventris terminatur in suppurationem. 7. 22

Dolores ventris sublimes leniores, non sublimes fortiores. 6. 7

Cardiogmus in febre non lethali significat bilis vomitum. *lib. 3. præs. 30*

Prognosis. Prognosis de hoc affectu in hunc modum instituenda est, quod hic affectus ætati juvenili biliosæ non infrequens est, atque in ejusmodi ægris facilè à nimio corporis exercitio commovetur seu in actum deducitur, qui etiam proclives sunt in vomitum biliosum rodentem, ac leviter in syncopen labuntur, quidam etiam eodem affectu repentè intereunt, præsertim si sit à lumbricis ad os ventriculi repentibus, ac illud rodentibus, ubi etiam plerunque alia malignitas concurrit, lumbrici enim non facilè in stomachum ascendunt, nisi ab aliqua maligna qualitate è loco suo ordinario pellantur. Extra febres tamen ardentes cardialgia adeò periculosa non est, sed bile per vomitum eductâ cessare solet, at in febribus malum signum præbet. Mortiferum autem, juxta Hippocratem, si cardialgiaco ægro vesicula vel tumor in dextro crure oboriatur.

Curatio. Curatio pro ratione causæ instituitur, extra febrem in ætate juvenili nihil melius vomitu, in paroxysmo conducit aër frigidior, quies in conclavi non valdè lucido, cum fenestris apertis, ut libero aëris perflatu æger fruatur, levi quoque operimento tegatur, motusque omnis ab eo vitetur ac vigiliæ, somnus verò vel sponte vel arte capessendus, eâdemque operâ alvus lenis servanda, si valdè sudant, sudor inhibendus inuncto oleo myrteo vel ungvento astringente, si extrema corporis perfrigerentur, concalfacienda multa frictione, ac calefactorum linteorum applicatione; ventriculus dolens inungatur oleo absynthii, vel mastichino vel eis commixtis, si dolor acerbus urgeat, exhibeatur laudanum opiatum ad gran. iij. vel IV. cum decocto florum chamæmeli. Plura remedia egregia edocet

TEXTUS.

IN cardialgiâ incipiente vel paululum durante curandâ vomitus si promoveri possit, utramque paginam absolvit. Vomitus ergò ab aqua benedicta vel gilla Theophrasti procuratus facilimè morbum solvit.

Inveteratam præsertim apud senes (vomitiones apud senes non satis tutæ) tandem aufert syrupus de chamomilla (melius est arcanum de chamomilla) præsertim Romanâ, si in aquâ menthæ quotidie exhibeatur usque ad declinationem morbi.

Forinsecus applicentur epithe-

mata ex emollientibus & dolorem auferentibus, chamomilla, malvâ (a) *præſtantiſſimum eſt in hoc caſu oleum chamomillæ ſaphiricum Thurnheuſeri (quod fit, ſi floribus chamomillæ addatur aliquid terebinthinæ Cypricæ in aqua diſſolutæ, & poſtea per veſicam deſtilletur) in aqua menthæ vel chamomillæ, aut è floribus ſambuci, aut foliis prunellæ ſylveſtris datum à guttis IV. ad VI.*

(a) Vel impleatur ſacculus è conciſis radic. althæ. flor. melilot. chamomil. roſ. rub. & fol. abſynth. qui in lacte fervefactus ventriculo imponatur. Optimum etiam remedium eſt avena cruda in ſacculos impleta duos, quorum unus in ſartagine calefiat, & protinus maximè calens loco dolenti apponatur, interim & alter ſacculus in eadem ſartagine incaleſcat, & frigidiorato priori in applicatione ſuccedat, & ſic alternatim conſequenter ad doloris usque ſublationem, quod etiam in doloribus ventris apprimè valet. Prodeſt quoque panis jam jam ab igne calens per medium ſectus, & aceto madefactus, ac impoſitus.

CAP. XCII.
DE DILATATIONE ORIS VENTRICULI.

Neſcio à quo ſtupido olim Medicaſtro excogitatum ſit, orificium ſuperius ſtomachi quibusdam continuò patere ac hiare, ex eoque patente vapores aſcendere in caput, ibique colligi in materiam catarrhoſam, atque abinde depluere in fauces, pulmones, aliasque inferiores partes, gravesque catarrhos eis inferre, cui anili fabulæ etiam Author ſubſcribere videtur, dum ejusmodi hianti aperturæ oris ventriculi medicamina applicare docet. At nondum probatum eſt, talem hiationem oris ventriculi vel fieri poſſe, nedum ut frequenter inter morbos occurreret, cum enim metu vacui molles cavitates in quibus nil materialiter continetur, naturaliter concidant, conniveant, ac ſuos parietes committant, etiam canalis oris ventriculi nempe œſophagus huic naturali legi paret, ac ſemper naturaliter dum ab intrante cibo & potu non diſtenditur, connivet, ac in omnibus clauditur, nec etiam hiare poteſt, niſi more arteriæ aſperæ à natura obtinuiſſet duriora orbicularia fulcra ſeu annulos cartilagineos, quibus diſtendatur in perpetuò hiantem canalem teretem, ac rotunda cavitate intus pervium, qui etiam ſemper repletus eſſet futurus aëre ad vitandum vacuum, quoties cibus ac potus cavitatem materialiter non explerent, & ad quemlibet illapſum novi cibi ac potus ructulans murmur à reluctante aëre audiendus foret, uti fit in quibuslibet extenſis cavitatibus aëre oppletis, prout quilibet experitur ſi repentè ac confertim aquam in lagenam infundit, tunc enim aër intus detentus intranti aquæ cedit, ſibique in anguſto orificio obviantes ſtridu-

lum

lum murmur excitant. Non minus ridicula persvasio est, è patente hoc hiatu materiam catarrhorum exhalare, & in alembico capitis in colluviem colligi, ac deorsum demanare. Si enim hoc verum esset, deberent etiam omnes ructus in caput ascendere quos emittimus, imò promptius mucosâ illâ ac tenaci pituita in catarrhis observabili, quæ præ lentore vix deorsum fluere potest, nisi immenso pondere ruere cogatur, multo minus sursum, ructus tamen quamvis nil nisi subtilis aër sint altius non ascendunt quàm ad exitum œsophagi, ibique in faucibus erumpunt ac mox difflantur, quomodo ergò & quâ viâ crassa illa pituita sublimius scandet? Verùm longè aliter se habet collectio catarrhalis in capite, non enim è vaporibus stomachi fit, sed è vero succo alimentario vasis ordinariis nempe arteriis carotidibus, venis jugularibus sursum vecto, majori tamen quantitate quàm ad alendum opus est, necessariò itaque superfluitas respuitur, & tanquam humor rejectitius secernitur, qui postmodum proscriptus lege naturæ deorsum fluit, & partes gravat, nolumus autem de hisce verbosiores esse, sed maneat in suâ existimatione

TEXTUS.

Oris ventriculi dilatatio.

IN oris ventriculi dilatatione seu hiatu à sumpto cibo valent confectio anisi, fœniculi, coriandri, vel ante cibum tabulæ diatrion pipereon, oleum piperis optimum est. Purgantia hîc locum non habent.

Externè adhiberi potest basilicum majus in sacculo gestatum circa orificium.

Fœtor ventriculi.

In fœtore ventriculi valet ambra in vino suspensa. Item oleum vel sal cinamomi.

CAP. XCIII.
DE VENTRICULI INTEMPERIE.

Intemperies ventriculi quid?

INtemperies ventriculi est ejusmodi affectio, in qua ventriculus non à colluvie humorum vitiosorum, sed ab intemperie quadam calida vel frigida vel humida vel sicca debilis est, ita ut munus suum nimirum concoquendi cibos non rectè obeat, concoctio ista propriè consistit in chylosi, sive conversione cibi & potus in chylum sive speciem albicantem cremori hordei similem, uti quidem plerique Authores loqui solent, ac res etiam ita se habet, quatenus assumpta etiam naturaliter sunt albicantis coloris, uti panis, avena & hordeum decorticata, caro ovina & porcina recens, vinumque album & similia, verum si colore viridi, rubro vel fusco sunt saturatè tincta, uti sunt pruna Damasena, spinachia, atriplices, beta rubra & similia, tum iste color nequaquam vertitur in cremorem album, sed usque ad ultimam stercoream excretionem permanet, uti quilibet in suis excrementis experiri poterit. Præterea iidem Authores statuunt, quod cibus & potus alterentur in ventriculo per innatum ejus calorem, cooperantibus naturalibus fa-

cultatibus, fibris ventriculi congenitis, quæ naturales facultates & potentiæ, videlicet attractiva consistat in rectis fibris, retentiva in obliquis, expulsiva in transversis, habeatq; has potentias ventriculus cum omnibus corporis partibus communes. Verùm etiam hæc non omnia ita se habent, nam si concoctio consisteret in fortiori calore, omnes cholerici, qui plus aliis temperamentis abundant calore, semper plus ederent & conficerent, quod tamen falsum, sed potius minus aliis edunt & plus bibunt, econtra frigidiores, uti sunt phlegmatici & melancholici, plus edunt & conficiunt, minus autem bibunt, vixque unquam invenias cholericum, qui appetentiâ caninâ laboret, multos verò melancholicos, si verò dubites de edacitate phlegmaticæ complexionis, eas de domo ad domum & observes fœminas & ancillas, & edacissimas plerasque invenies, adeò ut quater, quinquies vel sexies dietim plenum pastum instituant, inter quas tamen non paucæ sunt, quæ toto die imò interdum triduo unico haustu potus contentæ sunt. Istæ autem duæ complexiones abundant multâ aciditate, atque ita concoctio stomachi potius ascribenda est fermento acido ventriculi, uti etiam appetitus ab acidis insigniter augetur, vulgaribus etiam exemplis illud abundè demonstrari potest, acidi enim liquores, ut sunt acetum, succus citri, limonum, spiritus vitrioli, salis &c. consumunt etiam in frigido coralla, oculos cancri, lapides, cuprum, ferrum aliaque dura, ubi econtra aqua ferventissima ea non attingit, si verò in aquam frigidam saltem manipulum salis communis injicias, & postea ferrum vel cuprum imponas, videbis ea per diutinam temporis moram paulatim in illa salsa aqua consumi.

Non parum itaque concoctioni conferre salem communem largè cibis immixtum verisimile est, qui etiam saporis aciduli est, & procul dubio cibos duriores corrodere juvat, satisque mirari non possumus, quosdam insulsissimos Medicastros illum sæpius ægris interdicere, nimirum in calculo renum, lue Gallicâ, aliisque quibusdam affectibus, cùm potius ejus usum accuratius injungere deberent, sicuti enim saltem vulgari aqua dissolutus adeò dura metalla dissolvit; ita etiam ejus largiorem usum eadem in corpore præstiturum, calculosamque & tartaream materiam, & obstructivam mucilaginem potenter dissolutuRum non dubitandum est, imprimis autem suâ incogitantiâ non parum delinqvunt in febribus acutis, ubi omnis appetitus prosternitur, sal autem culinarius (sine quo homo vivere nequit) vulgari notitia & consvetudine tantummodo cibis, non autem potui miscetur, cum itaque ejusmodi ægri sæpè per multos dies omnem cibum aversentur, etiam saluberrimo hoc aromate carere coguntur, si itaque tales medicastri tantillum naturam intelligerent, salem mox in feriante appetentia in potu, propinaturi essent tamdiu donec

donec appetitus rediret, quod & hoc pacto citius eventurum, & patiens celerius ad sanitatem rediturus esset.

Quæ verò prædicto modo de fibris ventriculi affirmantur, pari modo incerta sunt. Fibræ siquidem in omnibus radicibus propter attractionem sunt, nullæ autem ob expulsionem, quamvis in plurimis radicibus consimiliter obliquæ, rectæ, & orbicantes fibræ numerosè observentur, eundem ergò in finem etiam in ventriculo possunt esse, ut è cremore optimam partem alliciant, fermentare adjuvent in succum venis aptum, ubi postmodum venæ in ventriculũ desinentes ulterius eum assugant, & in cruorem contento intra se similem fermentent.

Sed ut redeamus ad intemperiem ventriculi, ea à practicis statuitur calida, frigida, humida & sicca (è quibus tamen ut plurimum calida & frigida intemperies ventriculum debilitet, perrarò verò sicca, nisi in febre hectica & senectute, humida etiam minus noceat, nisi præcedat hydrops) sintque signa calidæ intemperiei sitis continua, eructatio nidorosa, alimentorum frigidorum desiderium, calidorum aversatio & ab eis offensio. Frigidæ verò sitis rarissima, ructus acidi ac frequentes, appetitus nimius, calidorum cupiditas, frigidorum respuitio. Siccæ oris siccitas, corporis totius macilentia, humidorum delectatio, siccorum repudiatio. Humidæ rugitus ac fluctuatio in ventriculo, oris humiditas & multa exspuitio, siccorum delectamentum, humidorum aversamentum.

Signa calidæ intemperiei.

Signa frigidæ siccæ & humidæ.

Curationem Practici instituunt hoc modo, ut hisce intemperiei speciebus semper contrariæ qualitatis remedia opponant, nempe intemperiei frigidæ calida, nempe aromata & calefacientem diætam, & cum aliis sic consequenter, uti cuilibet ratio dictitat, quæ cum vulgaria sint, eis recensendis supersedebimus, contenti his quæ habet

Curatio

TEXTUS.

INtemperies ventriculi cum humore, sive à causa frigida, sive calida sit, corrigitur leni vomitu præcedente. Sic nimirum saburram ventriculi, ejusmodi intemperiem plerunque comitantem facilius exterminamus, quàm si aliis purgantibus per inferiora utamur. Præterea plicæ ventriculi ab humore congesto quasi obsessæ expediuntur, & postea intemperies, modò nec innata, nec inveterata admodum sit, facilè corrigitur.

Si humor nullus accesserit, non erit quidem absonum vomitivis (in quibus aqua benedicta unicè valet) abstinere, vel etiam, si ferre possunt, vomitum imperare. Tutius tamen progredimur ad laxativa purgantia, qualia sunt pulvis senæ laxativus, extractum mechoacannæ, panchymagogum vegetabile, item mercurius dul-

cis, his præmissis confortantia specifica exhibenda sunt.

Utrobique i. e. in intemperie tam calidâ quàm frigida præstat spiritus vitrioli acidus, imprimis vitrioli veneris, de quo in notis ad Crollium. Elegantior semper deprehensus spiritus vitrioli Philosophicus, in justo vehiculo exhibitus (horis duabus ante pastum sine motu, vel horâ una cum motu) prævalente quidem caliditate cum tinctura rosarum, vel extracto centaurii minoris (NB. imprimis arcanum ejus) prædominante verò frigiditate cum extracto calami aromatici, zedoariæ, vino absynthiaco vel alio generoso.

In senibus præsertim pituitosis & catarrhosis essentia melissæ cum spiritu vini extracta. Item essentia pulegii multum imò plurimum possunt. Utraque tamen essentia interdum fortificanda est in exhibitione cochlearis unius, taleolis vel particulis aliquot calami aromatici conditi, aut olei juniperi guttis duabus aut tribus (sic nimirum pituita egregiè resolvitur.)

Nota: spiritus vitrioli Philosophicus essentiis hisce immixtus guttis aliquot eas feliciores facit.

Correcto ventriculo omnia illa symptomata (cardialgia ex consensu ventriculi, animi defectus, delirium, sopor) nec imminere, nec prævalere possunt.

Corrigitur ventriculus omnium commodissimè per vomitoria. Ablatis ergò impuritatibus, & ventriculo restituto omnia illa symptomata cessant.

Si quod forsan post correctum & confortatum ventriculum ab hisce accidentibus residuum fuerit, θεράπευσις petenda est ex propriis istorum morborum capitibus.

CAP. XCIV.

DE FASTIDIO, ET INAPPETENTIA, Germ. Unlust zum Essen.

VAria nomina obtinuit hic affectus quando appetitus prostratus est, nimirum anorexia, asitia, apositia, inappetentia, cibique fastidium, quibus etiam facilè percipitur, qualisnam sit passio, nempe talis, in qua æger omnem cibum aversatur, adeò ut etiam nomen cibi ipsi nauseam moveat, atque ad ejus aspectum nauseabundus reddatur.

Anorexia, asitia, apositia, inappetentia.

Pars affecta est os ventriculi, in quo suctionis sensus torpet, imminuitur, vel perit.

Causæ.

Causæ hujus affectus sunt: vel intemperies, vel mucositas, vel obstructio venarum mesaraicarum orisque ventriculi, vel colluvies pituitosorum dulciumque recrementorum, quæ satietatem pariunt, sicuti acida famem, & quæcunque suctionem

nem venarum dictarum impediunt, item biliosa collectio semper appetitum minuit, eò quòd valdè calefacit, calor autem excitat sitim, ubi multo potu ventriculus obruitur, unde proverbio dicitur: *Ubi cerevisia coquitur, ibi non potest coqui panis.* Multa quoque pingvia ingesta appetentiam pessundant, quia ventriculum relaxant, & lubricant. Item excessiva ingluvies & voracitas, unde ventriculus tandem debilitatur, multa etiam potatio & crebra ingurgitatio vini meracioris fermentum acidum ventriculi prosternit, potus enim qui multum spiritus vini in se vehit, atque etiam ipse spiritus vini per se copiosè ingurgitatus semper aciditatem minuunt, uti experiri licet, confundendo spiritum vini cum spiritu salis, aquâ forti, alioque acidissimo liquore, & invicem destillando, aciditas enim penè tota perit. Idem ergò à multâ potatione spiritus vini in stomacho fieri, verisimile est, quod nimirum aciditas fermentalis tandem insigniter minuatur, vel penitus aboleatur, ex qua etiam causâ sæpius strenui potatores in hydropem incidunt. Quantam quoque vim in debilitando appetitu animi pathemata, ut ira, terror, amor &c. exerceant, nemini non est notum, ac quotidie experimentis cernitur; pari modo graves affectus cerebri uti sunt amentia, sopores, paralysis, apoplexia, epilepsia appetentiam auferunt, vel torpescere faciunt. Item conspectus & contrectatio rerum abominabilium, nempe putidarum sordium, vel cadaverum, inappetentia etiam succedit in morbis acutis, in quorum initio multum alimenti fuit assumptum, sic inquiente Hippocrate lib. 2. aphor. 32. *Omnes ferè malè se habentes circa initia benè cibati, neque quicquam proficientes, circa finem rursus cibum non appetunt, qui verò circa initia cibum non appetunt, postea bene appetentes, hi melius evadunt.* In omnibus quoque internis inflammationibus, ob sympathicum calorem ventriculi. Item post morbos chronicos propter dejectam vim facultatum naturalium. Nec non in profluviis ventris vel ob imbecillitatem, vel defluxionem colluviei in ventriculum à superioribus partibus. Ob desidem etiam vitam, & intermissum corporis exercitium, quia in desidia calor langvet, parvamque resolutionem præstat; multaque alia.

Prognostica. Prognosin quod attinet, pueri & in juvenili ætate constituti ab inappetentia plus læduntur quàm senes & consistentis ætatis. In principio etiam alicujus ægritudinis inappetentia minus nocet, quàm post diuturnum aliquem morbum, vel vehementem evacuationem, ubi appetitus unicum restaurationis remedium est, atque in ejus defectu tum corpus jam exhaustum etiamnum planè exarescere cogitur.

Curatio. Curatio ferè in plerisque causis potest incipi à vomitorio, sive enim mucositas vel pituitosa vel biliosa colluvies in ventriculo præstò sit, ea commodissimè per vomitum educitur,

citur, educto autem ſuctionis impedimento, appetitus redit.

In exhauſtis verò, ſenibus, debilibus, & his qui vomitioni inaſveti ſunt, ea non convenit, ſed exhibeantur his acidiuſcula ex. gr.

Mixtura ſtomachica.

℞. Syr. de acetoſ. citri
de acetoſella
de limonibus an. ℥iſ.
Syr. de mentha ℥ij.
oxym. ſcillit. ℥j.

m. capiat manè unum vel alterum cochlear cum vino generoſo, ubi ſimul laxandum videtur, addantur ſyrup. roſar. ſolut. ℥iſ. vel ij.

Alia.

Vel ℞. Syr. de limon. ℥ij.
granator. acid.
acetoſit. citr. an. ℥j.
corallor. ʒſ.

m. dentur ij. cochl. ante paſtum.

Utatur quoque ſubinde opiatâ ſequenti ad roborandum ventriculum:

Opiata roborans.

℞. Conſerv. roſar. vitriolat. ℥ij.
acetoſ.
flor. tunic. an. ʒſ.
Condituræ zingib.
cortic. cit. an. ʒſ.
ſem. coriand. præp. ʒij.
ſantal. rub.
corall. rub. præp. an. ℈ij.
ſem. acetoſ. ℈j.

pulveriſanda pulveriſentur ſubtiliſſ. & cum myva cydonior. f. opiata, quantitate caſtaneæ manè & ſerò aſſumenda.

Plura remedia proponit

TEXTUS.

In faſtidio & inappetentia valet ſpiritus vitrioli Philoſophicus, cujus effectus ſatis laudari nequeunt. Exhibendus is eſt in vehiculis convenientibus (in aquâ menthæ, acetoſæ, vino, brodio) faſtidium id ſit ex ſucco vitriolato vitiato in ventriculi fundo, & conſopito, qui iterum excitatur acidis.

Epithema.

Externè cibi faſtidium aufert epithema ex vino malvatico & aceto ana, cum cruſta panis, pulvere caryophyllorum aſperſâ, & aliquoties calidè ſupra ventriculum poſitâ. Idem efficit unguentum ex butyro capræ & oleo caryophyllorum ſtillatitio miſtum, inungendo ventriculum (præſertim in chronicis) vide plura de nauseâ.

Unguentum.

CAP. XCV.

DE BULIMO, Germ. der Kühhunger.

Bulimus quid?

Bulimus vel bulimia eſt ingens & immodica appetentia ciborum, quâ correptus mirum in modum eſurit, & que fames, ſubitò accidens, quâ cor- nisi confeſtim cibum obtineat, in ſyncopen incidit, appetitus quoque perit, faſtiditque tum oblatos cibos, imò nec per vim vel coactus ullum ferre poteſt, debilitatur autem adeò, ut in animi deliquium conjiciatur, differt autem hic affectus à canina appetentia, quod in hac quidem ſimiliter magna fames & voracitas ſit, ſed ingeſti cibi paulò poſt ſupra vel infra redduntur, aliique famelicè appetuntur, vorantur, & pariter mox

mox rejiciuntur, more canibus consveto, ast in bulimo cibus retinetur, atque etiam in quibusdam fames haud difficulter cibis restingvitur, in aliis autem non nisi multo devorato alimento, unde à quibusdam der Kühhunger i.e. fames vaccina nominatur. Est tamen in hisce regionibus rarissimus affectus, & in praxi vix semel atque iterum longo tempore occurrit.

Causæ.

Causa hujus affectus est perfrigeratio oris ventriculi à valido externo frigore, uti his contingit, qui itinera per frigora & nives faciunt, vel aliàs externum frigus tolerant, atque imbecillæ sunt naturæ, debilemque stomachum atque os ventriculi habent; Interdum etiam à vermibus, omne alimentum in stomacho absumentibus affectus excitatur.

Huc etiam pertinent sequentia Hippocratis dictitata:

In fame laborandum non est. lib. 2. aphor. 16
Fames corpora siccat. 7. 59
Imperanda est corporibus humida carne præditis.
Solvitur à potu vini. 7. 59 / 2. 21

Prognosis.

Prognosis ejusmodi institui potest, quod nisi in hac fame cibus citò offeratur, incidit patiens in animi deliquium, eoque facilè extingvi potest, uti quibusdam contigisse scribitur, in locis desertis vel balneis hoc malo correptis, atque ex instanti extinctis ob defectum auxilii, est enim bulimus nil nisi incipiens famelicum animi deliquium. Interdum tamen impingvantur & plethorici fiunt, ventrem opplentes cibariis, ut proturgeat instar panticum vaccinorum.

Curatio.

Curatio instituenda venit per calida & humida tam alimenta quàm medicamenta, exhibendo ægro panem in vino dulci maceratum, ovaque sorbilia & carnem suillam, aliaque pingvia, oleosa & dulcia, ac fugiendo acida & austera, quæ appetitum augent. Medicamenta sunt theriaca, & mithridatium antiqua, diascordium, & si æger deficit viribus, acetum lavendulatum vel aliud naribus ipsius adhibeatur. Præbeatur quoque ipsi singulis horis parum cibi, nec sinatur pati inediam; Rondeletius valdè commendat pro utilissimo cibo lucanicas pipere integro conditas. In reliquis imitandus

TEXTUS:

In bulimo (hic est ex succi vitriolati defectu) os ventriculi maximè cum patiatur, illa quæ in passionibus ejusdem dicta & præscripta sunt, hic maximè locum habent. Itaque cætera si correspondeant, vomitus citissimè curam expedit. Hac nimirum ratione humores maligni facilimè expediuntur, evelluntur, ventriculique villi ut iterum attrahant, ab impedimentis liberantur.

Quòd si vomitus procurari nequeunt, intercidentibus nempe viribus, admodumq; prostratis, vel indicationibus nullis vomitum

ſvadentibus, omnium commodiſſimè recurritur ad acida vitriolata. Hoc modo ſpiritus vitrioli Philoſophicus in vino granatorum, ſyrupo limonum, ſyrupo de acetoſitate citri, vel cum tinctura roſarum propinatus aliquoties ad morbi nempe usque declinationem, perfectiſſimè ſanat.

CAP. XCVI.

DE FAME CANINA,

Germ. der Hundshunger.

QVamvis alii Practici hunc & ſuperioris capitis affectum ſub uno nomine comprehendant, vocantes eos nimiam ciborum appetentiam, attamen quia à diverſis excitantur cauſis, atque etiam in accidentibus variant, ideò cum Authore noſtro famem caninam in peculiari capite tractare voluimus.

Appetentia canina quid?

Affectus ergò hic eſt inſatiabilis famelicoſitas, appetitusque ſemper vorandi, unde tamen fames non expletur vel remittit, utut ſpacium ſeu interna capacitas ventriculi vorando ſit oppleta & infarcta, ſed quando jam tanta copia ingeſta eſt, ut ventriculus inde gravetur, tunc aſſumpta adhuc cruda rurſus per vomitum & reliqua per alvum exturbantur, & ſtatim nova alimenta rurſus inſatiabiliter expetuntur, ſicque alternatim vomitio & voracitas hos ægros infeſtat inſtar canum vel luporum eodem modo cadaveribus ſe opplentium, ac vorata regurgitantium.

Cauſa.

Cauſa hujus affectus à Practicis ſtatuitur humor acidus, ori ventriculi impactus, illudque ſemper ad famem ſtimulans, quod etiam veritati conſonum eſt, communiter enim hoc affectu laborantes melancholici ſunt, & plurimo acido ventriculi abundant, adeò ut interdum à nimio acido ad vomitum irritentur, ac liquamen acidiſſimum vomitione rejiciant, quod præ acore ingenti fermentationem in terram cadens excitat. Appetitum quoque ab acido quodam fermento foveri, inde conſtat, quod acida inſigniter appetentiam augeant, uti ſunt ſpiritus vitrioli & ſulphuris, acetaria &c. quod nemini non notum eſt, ita ut plerique in appetitu proſtrato ad ſpiritum vitrioli tanquam ad ſacram anchoram confugiant, qui etiam plerunque mox ab ejus aſſumptione redire ſolet, apparet ergò, etiam in ventriculo interdum ejusmodi ſuccum acidum abundare, appetitumque nimium proritare, canes quoque & lupos ceu beſtias melancholicas nimiam ſemper ejus abundantiam habere, eâque ad voracitatem ſtimulari, qui etiam tantummodò per ejusmodi ſuccum acidum adeò dura corpora, nempe oſſa & cartilagines conficiunt, cujus gratiâ eadem fortaſsè etiam devorant, ut nimirum aliquandiu aciditati reſiſtant, roſionemque ſuſtineant, nec non acidum in ea reagendo infringant, eandem procul dubio etiam ob cauſam volucres, gallinæ aliaque pennata ſemper arenam & lapillos exiguos deglutire coguntur, ut nimirum ſuperfluus acor in eorum ſtoma-

ſtomachis in ea agendo miteſcat, niſi enim dura hæc corpuſcula comedant, malè habent, & quaſi ægrotant, nimia enim aciditas incipit tunc forſan agere in ipſum corpus ventriculi, ſunt ergò arenulæ, creta & calx præcipuum aroma volucrium, & ſal quaſi culinarius, inſerviuntq; ad mitificandam ſuperfluam earum aciditatem, quâ etiam penitus conſumuntur, ut nil quicquam lapilloſi in earum excrementis ſuperſit, præter particulam albam cretaceam, hoc ergò arenoſum condimentum volucribus tam neceſſarium eſt, ac homini ſal marinus, absque quo vivere non poſſumus, eſt enim ſpecificum noſtri fermenti ſtomachici aroma, roborans debile noſtrum acidum, quod in nobis tam robuſtum non eſt, ut poſſit cibos ſine adjumento ſalis communis conficere, cujus vicem etiam nulla res alia ſubire poteſt, alia enim acida uti acetum &c. appetitum quidem augent interdum cibis admixta, at ſi identidem ea ingerere vellemus, uti ſalem communem, melancholicos & morbidos nos tandem efficerent, imò planè deſtruerent ventriculum ad extremum, ſolum ergò ſvave illud eſurinum ſalis communis noſtro fermento roborando ſpecificum eſt, atque etiam ſatis forte conſumptivum duriorum corporum, conſumit enim etiam duriſſima metalla nempe aurum, chalybem, cuprum, ſi ſaltem manipulus ejus unus vel alter aquæ communi injiciatur, metallumque laminatum tunc eidem aquæ imponatur. Nihil autem hactenus compertum eſt, quod in caſu neceſſitatis à nobis loco ſalis marini vel gemmæ uſurpari poſſit. Scribit quidem Hiſtoricus ille Judaicus Joſephus, quod tempore Regis Jorami in gravi illa obſidione urbis Samariæ fimum columbinum in locum deficientis ſalis communis ſuffectum fuiſſe, at quanta cum miſeria, nemini non eſt conjecturabile. Cauſam etiam Practici ſtatuunt nimis fortem totius corporis digeſtionem, unde inops fiat alimenti, venæque continuò è ventriculo ſugant, gravemque famem pariant, at cum talis fames non ſit vitioſa, ſed à naturali licet fortiori ſuctione contingat, non inſatiabilis cenſenda eſt. A vermibus etiam inſedabilem famem excitari poſſe, quando omné alimenti ſubſtantiam depaſcuntur, ſæpius exempla docuere. Nec novi quid eſt, poſt laborem improbum magnumq; corporis exercitium ingentem appetentiam excitari poſſe.

Prognoſis. Prognoſis hujus affectus in hunc modum inſtituitur, quod hæc fames ubi omnia per vomitum rejiciuntur, nec citò curetur, nil niſi periculum inducere poteſt, nempe cachexiam, hydropem, atrophiam, lienteriam, ſimileſque ad interitum deducentes affectus.

Curatio. Curatio iiſdem remediis perficitur, quæ in antecedente capite enumerata ſunt, niſi quod vomitoria hic locum non habent. Si à lumbricis fames dependeat, bibatur omni manè ſuccus naſturtii, ventrique imponatur fel taurinum cum aloë mixtum. De cætero obſervetur

TEXTUS.

Appetentiam caninam (hujus causa bilis prasina seu succus vitriolatus in ventriculo, non ergò imperandus est vomitus, ne moto humore sequatur cholera, nec dandi sunt succi vitriolati acidi, ne malum augeatur) tollit essentia melissæ cum spiritu vini extracta, cujus dosis cochl. unum, misce cum aliquot gutt. olei carvi, præmittenda tamen sunt universalia, quæ succum vitriolatum seu bilem minuunt, & per inferiora educunt. Sic extractum rhabarbari, mechoacannæ. Item panchymagogum vegetabile maximè hîc laudantur. Vitelli ovorum aquâ indurati sæpius comesti à specifica proprietate κυνορεξίαν *solvunt.*

Specificum.

CAP. XCVII.

DE PICA ET MALACIA,

Germ. das seltzame Gelüsten der schwangern Weiber.

Pica, citta, malacia.

Pica, vel citta & malacia sunt species depravatæ appetentiæ, in quibus varia inusitata appetuntur, nempe caro cruda, terra, pix, calx, creta & alia, estque ejusmodi corruptus appetitus prægnantibus frequens, atque etiam quibusdam puellis; imò teste Fernelio interdum etiam viros & pueros corripit, ut desiderio calcis vivæ, arenæ, cretæ aliorumque edendorum teneantur.

Volunt autem cittam dici à citto, id est hedera, eò quod ea variis plantis occurrentibus se implicet, sicut ergò illa correptitia sit variarum plantarum, ita etiam fieri à pica, quòd erga varia edulia feratur. Picam verò volunt derivari ab ave pico, quæ ut quidam volunt, etiam hoc malo laborat, vel ob ejus varietatem, quam cittâ affecti pariter varia appetendo ostendunt. Malacia autem idem sit ac mollities, malacus enim mollis est, quidam tamen hæc nomina distingvunt, ita ut pica vel citta sit affectus prægnantium, potissimum eis accidens tertio mense à conceptione; malacia verò virginum chlorosi laborantium, quam distinctionem etiam Author noster retinet. Tam fortiter autem depravata & inordinata hæc appetentia imaginationem prægnantis obsessam tenet, ut nisi per manducationem desideratæ rei ipsi satisfiat, aut abortiat, aut similitudinem ejusdem rei sibi per desiderium imaginatæ fœtui imprimat, contingit hoc vitium prægnantibus post quadragesimum diem à conceptionis tempore, duratque ad mensem usque quartum, ac postmodum desinit.

Causæ.

Causæ hujus affectus esse statuuntur varia recrementa in stomacho gravidæ redundantia, eò quod fœtus initio omne, quod ratione alimenti ad ipsum devolvitur, ob imbecillitatẽ suam consumere nequeat, unde superfluitas illa, uti quoque retenta menstrua in corpore moram trahentia corruptionem & vitiosam qualitatem induant, & ad partes

partes superiores delata in ventriculo acrem quendam succum producant, qui imaginationem stimulet, ejusdem succi contrarium devorare, nempe aliquod corpus siccum succo illo in contrarietate oppositum, uti sunt terra, gypsum, carbones, pix navalis, ut habeat, in quod rodendo agat, & consumatur atque etiam eâdem opera suum contrarium destruat, sicque neutrum eorum suam naturam retineat, & corpori nocumentum inferat, uti aliàs in statu sano fieret, ita ut pix navalis, vel calx sine damno devorari non possit, nisi tali succo ipsi contrario consumatur, & in aliud ens corpori innoxium transmutetur, cujus exemplum habemus in oleo vitrioli acerrimo, quod sine perrosione in ventriculo morari planè non posset, superfusum autem sali tartari tanquam suo contrario, tam propriam quàm salis tartari acrimoniam destruit, ut postmodum utrumque in satis larga quantitate absque ulla noxa in ventriculo morari possent. Pro diversitate autem temperamentorum succus ille acris in omnibus fœminis non uno modo se habet, sed juxta cujusvis naturam variè graduatur, unde etiam appetitus earum heteroclitus ad diversa & dissimilia fertur, ita ut una res acidas, alia austeras, frigidas, calidas vel alias appetat, hinc tanta diversitas, ut quædam cineres, gypsum, salem, argillam, aliæ aromata, cinamomum, caryophyllos, nucem moschatam, nonnullæ glaciem, nivem, aquam frigidissimam, acetum, succum limonum, citri, fructus immaturos copiosè, & plerunque sine notabili læsione desideret.

Signa. Signa picæ manifesta sunt, semper enim tales res sibi aliàs insvetas appetunt, atque buccam tenui salivâ oppletum sentiunt, quæ fortis appetitus comes individuus esse solet, unde crebrò exspuunt, morsiones que circa orificium ventriculi, nauseam & anxietates persentiscunt & quandoque etiam vomituriunt.

Prognosis. De prognosi non opus est multa verba facere, est enim affectus ferè naturalis, sponte veniens in gravidis, & suapte sponte etiam circa quartum gestationis mensem iterum cessans, partim quod natura ejus fiat asvetior, partim quod fœtus jam grandior majorem humorum copiam absumat, atque etiam notabilis pars illuviei jam antea per vomitum eliminetur, si tamen diutius protrahatur, atque etiam in virginibus chlorosi laborantibus, quibus hæc affectio pari modo familiaris est, necesse est, manu medicâ subvenire, exhibendo prægnantibus leniora & benigniora educentia, & ventriculum roborantia, ac mittendo sangvinem, à fortioribus autem abstinendum ob periculum abortus, in virginibus autem aperiendæ sunt obstructiones, ac provocandi menses, eis remediis, quæ chlorosi conveniunt.

TEXTUS.

IN pica valet aqua cinamomi (in pica prægnantium vomitus & purgantia non habent locum)

aqua corticum aurantiorum, item sal cinamomi aurantiorum ex corticibus, & citri ex corticibus cum magisterio corallorum & perlarum.

Si res cupita denegetur, ne quid incommodi fœtui detur, convenit aqua pampinorum vitis albi (bryoniæ) quæ statim prægnanti exhibeatur.

De MALACIA infra in capite de cachexia virginum.

CAP. XCVIII.
DE SITI, *Germ.* Durst.

Sitis siticulositas.

SItis, seu siticulositas vario modo contingit, nempe à temperamento cholerico, fervore aëris ambientis, incalescentiâ corporis ab exercitiis, evacuatione, in febribus, ab internis inflammationibus pulmonis, pleuræ, & jecinoris, in hydrope, diabete. Hoc loco autem agitur de siti morbosa à caliditate & siccitate ventriculi inducta.

Causæ. Internæ.

Causæ internæ sitis sunt: temperamentum calidum & siccum, intemperies calida ventriculi ac orificii ejus vel œsophagi, vel humores calidi & salsi. Externæ sunt cibi vehementer saliti, uti sunt haleces, omniaque alia sale condita, & condimenta acria, qualia sunt sinapi, raphanus major & similia, item potus meracior copiosè ingurgitatus, sive sit vinum vel cerevisia spirituosa. Longa moratio in æstuosis locis. Medicamentorum valdè calidorum, vel veneni calidioris inhaustio.

Externæ.

Sitis quoque mentionem facit Divinus senex in sequentibus suis dictitatis aphoristicis:

Quibus in febribus ardentibus siccæ tusses paululum irritantes diu durant, non admodum siticulosi sunt. lib. 4. aph. 54

Lac dare siticulosis, malum. 5. 64

Medicamentis purgati non desinunt purgari, donec sitiant. 4. 19

Noctu bibere appetentibus, admodumque sitientibus, si superdormierint, bonum. 5. 27

In febribus continuis si partes externæ frigent, internæ uruntur, & sitis adest, lethale. 4. 48

In causa sitifera non sitire malum. de morbis

Siti superficiali somnus medela est. 6. de morbis

Prognostica.

Quod ad prognosin spectat, sitis ab externis causis excitata nihil periculi habet, sed potu restingvitur, plurimi tamen ita subitaneè bibentes lethalem morbum accersunt, in magno enim corporis æstu repentè frigidissimum potum affatim infundere idem est, ac candentes silices in aquam conjicere, sicuti enim mox dissiliunt, ita etiam interna æstuantia viscera frigido potu restincta exsolvuntur & hecticam, vel hydropem pariunt indubiè. In quavis ergò corporis æstuatione non protinus bibendum, sed tamdiu à potu abstinendum, donec prius effervescentia sedetur, tumque buccella panis prius comedenda posteaque biben-

bibendum. Sitis autem ab internis causis discriminosior est, præsertim in morbis chronicis, ut hydrope, phthisi, diabete, quorum siticulosorum vix ullus evadit, est enim signum depasti humoris vitalis, quamvis enim hydropici ferè in humore natent, non est tamen humor vitalis, sed mortalis, vitalis verò nimirum laudabilis sangvis in desperato hydrope pariter depascitur ac in tabe fieri solet.

Curatio.

Curatio sitis immodicæ pro diversitate causæ variat, ac primum quidem quod sitim ab externis causis, quales sunt cibi vehementer saliti, vel acribus aromatibus conditi, immoderata potatio, saltatio, & similes concernit, ea si convenienti potu sedabilis non est, medicinam in somno habet, teste in paulò ante citatis aphorismis Hippocrate. Si à bilis copia sitis proveniat, vomitorio exturbanda est, vel exhibito cholagogo per secessum educenda.

Potus ad sitim.

In genere autem siti sequentibus remediis occurritur, pro ditioribus talis parari potest potus:

℞. syrup. de limon.
nymph.
violar. an. ℥j.
spir. vitrioli ʒj. plus minus.
aquar. violar.
bugloss.
nymph.
borrag. an. ℥ij.
aquæ fontan. ℔ij.
m. pro potu ordinario.

Alius.

Vel ℞. lim. C.C. ℥iij.
coque in lib. VIII. aquæ fontan. ad casum duorum digitorum transversorum, adde tum momentum cortic. citri recent. remove ab igne ut frigefiat probè obtectum, tunc adde cochlearia VI. hujus mixturæ.

℞. mivæ cydon. simpl. ℥iij.
syr. flor. tunic.
de rub. idæo an. ℥ij.
rob rib.
succ. citr. an. ℥iß.
aceti de rub. idæo ℥j.

Tinctura rosar.

Vel paretur tinctura rosarum hoc modo:

℞. ros. rub. sicc. ℥j.
aq. tepidæ ℔iij.
spir. vitriol. ʒiß.
infunde per horas 4. frigidè colaturæ adde sachari albi ℥IV.
aq. rosar. ℔ß. f. julep. clarus pro potu ordinario.

Alius potus.

Vel ℞. decoct. hord. & liquirit. ℔ij.
C. C. ad albed. calcinat. ℥j.
spir. vitr. q. s. ad grat. aciditat.

In omnibus febribus continuis pro potu convenit decoctum hordei & liquiritiæ, addi potest radix graminis vel acetosæ, quæ aquam vini colore tingit, in longis autem febribus radix fœniculi, petroselini, sem. anisi, coriandri, fœniculi.

Decoctū hordei ad sitim.

Decoctum hordei simpl.
℞. hordei integr. m. s.
passul. min. ℥ij.
sem. anisi
fœnicul. an. ʒij.
flor. cordial. an. p. j.
aq. fontan. ℔VIII.
coque ad hordei crepaturam, adde sub finem
sach. cand. ℥j.
coletur & cum album. ovi clarificetur.

Vel

Alius modus.

Vel ℞. hord. m. ſ.
rad. ſcorzoner.
acetoſ. an. ℥iſ.
C. C. raſpat.
ſantal. rub. an. ℨſ.
ſem. citr.
fœnic. an. ℨiſ.
coq. in ℔V. aq. fontan. ad caſum transverſi pollicis, colatur. adde
ſyrup. viol.
d. rubo idæo an. ℥ij.
ſpir. vitr. ad grat. acidit.

Aliter etiam atque aliter paratio potus fieri poteſt, prout docet

TEXTUS.

IN ſiti à quacunque causâ proveniente præſertim in febribus lapis prunellæ in aqua frigida fontana diſſolutus, vel julepo roſarum admodum conveniens eſt. Idem omninò præſtat ſpiritus vitrioli aliquot guttis in aqua fontana vel julepis refrigerantibus exhibitus (ſpiritus ſalis in hydropicis tantùm ſitim extingvit) ſic aqua aluminis per B. deſtillata ſitim & fervorem quemvis ſedat.

Peregrinantibus æſtate, ſole fervente ſalutarius eſt non bibere, etiamſi ſitis urgeat, cui tamen reſtinctio eſt adhibenda, præſtat locuſtarum (die oberſten Gipffelgen) *prunellorum ſylveſtrium maſticare, quàm vel quodlibet potionis genus ingerere.*

Sic ſequens pulvis itinerantibus maximè utilis eſt, æſtate præſertim, ſi epatis intemperies calida multum urſerit:

Tragea pro potu.

℞. piperis
ſem. aniſi an. ℈j.
liquiritiæ ℥j.
rad. ireos ℨj.
ſachari puri ℔j.
f. pulvis ſubtiliſſ.

Hujus (a) *℞. tantum quantum bis vel ter mucrone cultri accipi poteſt, miſce cum aqua pura fontana transvaſando è vitro in vitrum (interdum præcipuè in febribus additur de lapide prunellæ aliquid) eſt potus ſuaviſſimus ſitim ſedans & interiora corroborans.*

Pulvis pro ptiſana.

(a) Pulvis pro ptiſana ſeu aquâ coctâ mox paranda ſic conficitur:
℞. radicum chinæ non carioſæ ſelectiſſ.
ligni ſaſſafras an. ℥iſ.
liquirit. raſæ ℥iiſ.
ſem. aniſi mund. ℥iſ.
C. C. uſti albiſſ. ℥ij.
cinamom. elect. ℥iſ.
m. f. pulv. ſubtiliſſ. ad ſcatulam
S. pulvis pro potu.

Hujus ℥j. coque in ℔iiij. aquæ fontanæ, ac poſt colaturam in cellam pone, ut refrigeretur, ſic enim ſubſidentibus ſpeciebus in fundum vaſis aqua ſupernatat clara & utilis.

CAP.

CAP. XCIX.
DE CRUDITATE VENTRICULI, ET ABLATA CONCOCTIONE, *Germ.* Undauung deß Magens.

CHylosis sive concoctio ventriculi legitima cibos nimirum convertens in cremorem non est leve munus ac beneficium, sed velut præcipua materna mamma virium totius corporis, ut quilibet in se ipso experiri poterit, si per integrum diem jejunet, & postmodum cibum optimè nutrientem probèque commansum comedat, ac vinum bonæ notæ superbibat, quamprimum enim in ventriculum descendent, evidentissimè totum corpus recreari & confortari sentiet, cibo & potu etiamnum existentibus in ventriculo, quatenus nimirum probâ ventriculi concoctione gaudeat, pravisque humoribus non scateat, si verò ventriculus impura humorum colluvie sit refertus, ac malè concoquat, tunc gaudiosam illam refectionem ab illapso cibo & potu etiam omnium laudabilissimis nequaquam percipiet, sed potius molestum onus & gravamen, verissimumque confestim deprehendit illud Divini senis: *Impura corpora quanto plus nutris, tanto magis lædis.* Unde etiamnum idem quod supra cap. 90. affirmavimus, constanter asseveramus, mox in ventriculo optimam partem nutrimenti à vasis in eum desinentibus sugi, & statim in talem succum qualem in se continent, nempe sangvinem arterialem, venalem, succumque nervalem, fermentari, non secus ac semen pastinacæ ex humore terræ atque aquâ pluviali radices rubras instar sangvinis fermentat, aliaque species alba ejusdem pastincæ albissimas radices ex eadem aqua per fermentationem profert, tertiaque flavissimas: Si ergò hoc per fermentationem in terra frigida ex aqua simplici potest fieri, quid prohibet, quò minus in calido stomacho, spirituque vivido cooperante è pane & vino jam pridem ruffescentibus, nec non carne, quæ jam ante sangvis fuit, mox pari modo fermentatio sangvifica incipere posset, non expectatâ ultimâ digestione? quæ procul dubio ob crassiorem partem nutrimenti instituta est, quemadmodum repetitio molitionis frumenti non ob purissimam partem, quæ mox prima molitione in puriorem farinam abit, sed reliquam crassiorem, quæ vix tertiâ sui molitione, pollen fit, instituitur. Nullum ergò nobis dubium est, quin commemorata jam refectio toti corpori vires statim è stomacho tribuens nihil aliud sit, quàm suctio optimæ partis commansi nutrimenti, ita ut talis suctio perficiatur à venis, arteriis & nervis in stomachum desinentibus, attractusque succus fermentetur mox in substantiam ei similem quam jam pridem in se vehunt, quæ facilè ulterius fermentare potest, more cujusvis fermenti, ut palam fit in fermento panis, quòd paucis horis totam massam sibi assimilet, quod etiam

hoc in impuro ſtomacho non fiat, itidem argumento eſt, quandam ſangvificationem mox in ſtomacho incipere, impuritas enim nihil aliud eſt quam obſtructio & obmucatio fibrarum ſtomachi, ut ſugere non poſſint, ut unico exhibito vomitorio probari poteſt, quod ſæpius una vice talem impuritatem excutit, ita ut in plurimis illicò proba concoctio & confortatio ſequatur.

Læſio concoctionis triplex.

Juxta Practicos autem concoctio ventriculi tripliciter lædi ſolet, nimirum imminutè, depravatè & abolitè, quarum ſingulæ ſua peculiaria nomina obtinuêre, imminuta enim concoctio vocatur bradypepſia, depravata dyspepſia, & abolita apepſia, omnesque tres ſpecies nomine cruditatis comprehenduntur.

Bradypepſia. Dyspepſia. Apepſia. Cruditas

Hæc tamen cruditas juxta diverſitatem temperamentorum variat, in bilioſis enim naturis ac ſtomachis ſolet eſſe nidoroſa, uſtulatos nimirum ructus odori ovorum, & corruptorum piſcium vel olei frixi perſimilem exhalans, in melancholicis autem acida, & in phlegmaticis inſipida, ita ut ſaltem aqueos ructus mucoſosque halitus & ſcreatus emittant.

Cauſæ internæ.

Cauſæ internæ ſunt: intemperies ventriculi calida vel frigida, vel impura humorum collectio in ventriculo, vel internæ obſtructiones ſuctionem chyli impedientes, uti contingit in obſtructione lienis, hepatis & meſenterii, ſemper enim in ejusmodi obſtructionibus non modò cruditas ventriculi concurrit, verùm etiam proſtratio appetitus, ut minimo ingeſto cibo ſibi planè ſaturati videantur, item abſceſſus in ventriculo.

Externæ.

Externæ ſunt: gravatio ventriculi à nimiâ ciborum copiâ atque immodicâ ingluvie, quâ tandem adeò debilitatur, ut munere concoctionis ritè amplius fungi nequeat, item cibi malæ nutritionis ac duræ concoctionis, quales ſunt carnes fumo exſiccatæ, piſces ſaliti & ſimilia, item cruda aſſumpta viciſſim cruditates pariunt, uti fit, quando fructus arborum crudi, nempe poma, pyra, ceraſa, meſpila, nuces, uvæ, aliaque cruda nempe cæpæ, allium, cucumeres copiosè vorantur, potusque ſimilis generis nempe craſſa cereviſia novella non ſatis defæcata, vel etiam aqua, vinum lentum, vel mucidum. Item multa helnatio, ebrietates & crapulæ, quibus fermentum ventriculi acidum concoctivum planè deſtruitur, præſertim à potu meraciori, qui multum ſpiritus ardentis in ſe vehit, ſpiritus enim ardens ſeu vini omnem aciditatem dulcificat, adeò ut fortiſſima corroſiva nempe aqua fortis, regia, ſpiritus ſalis, nitri, vitrioli aliaque à ſpiritu vini immutentur, ſuamque aciditatem corroſivam in eo amittant, tollit etiam quamlibet fermentationem, uti quilibet experiri poterit, ſi muſto vel cereviſiæ jam validè fermentanti ſpiritum vini infundat, videbit enim mox ceſſare fermentationem, muſtumque ob fermentationem turbidum clareſcere, idem ergò etiam perpetrabit ſpiritus vini in ventriculo, ſi per ſe vel in potibus mera-

meracioribus copiosè hauriatur, ita ut nil certius heluationem sequatur, quàm destructio fermenti acidi ventriculi, postmodumque alii pejores morbi, ut hydrops, tabes vel alii. Immoderatæ etiam lucubrationes, ac intempestivæ vigiliæ semper demum cruditates ac ventriculi langvorem inducunt; Denique immoderata venus hoc peculiare habet, ut serum langvefacti ventriculi planctum post se relinquat.

Signa.

Signa cruditatis hæc esse solent; gravitas ventriculi, ac ferè ordinaria obluctatio ingesti cibi, concoctioni adeò resistens, ut non modò plurimos moveat ructus, sed eos quoque per sat amplum temporis spacium suo sapore & odore imbuat, ita ut dudum post ciborum saporem & odorem in fauces eructatum tam exactè hoc affectu laborans percipiat, ac si jamjam deglutivisset, hæ autem eructationes omnibus cruditate affectis post pastum familiares sunt, sive sint cholerici vel melancholici, vel pituitosi, jejunis autem iisdem non consimiles fiunt sed diversæ, nempe melancholicis acidæ, cholericis nidorosæ & velut calceæ, phlegmaticis flatuosæ & insipidæ, quibus etiam ut & melancholicis perpetuò os salivâ abundat aquosâ, quam crebrò exspuere coguntur, cholericis autem lingva amarum saporem sapit, ac sicca est.

Prognosis.

Prognosis in hoc affectu hæc esse potest: Si vitium sit ab externis causis, occurri ei facilè poterit, si maturè convenientior diæta instituatur colluviesque ventriculi per intemperantiam inducta expurgeretur, si verò nimium inveterascere permittatur, exorbitantia illa convertitur in habitum, ita ut postmodum semper debilis permaneat ventriculus, unde etiam reliqua viscera fiunt langvida, ac per totum corpus cruditates pariunt, imprimis sangvinem aquosum & cachecticum, ubi tandem exitus alius vix esse potest quàm hydrops, vel lienteria, vel tabes, vel alia mortis accersio.

Curatio.

Curatio cruditatis ventriculi molienda est à causæ sublatione, cumque primaria & vulgatissima causa esse soleat colluvies vitiosorum humorum, ea vomitorio optimè debellatur, nempe aquâ benedictâ vel decocto asari, deinde roborandus est ventriculus, quod in frigidis præstat spec. diacinnamom. si ejus drachma pro vice in calido jusculo assumatur, roborat enim ventriculum & ejus concoctionem, nec non capiti & oculis confert. Calidis autem naturis conferunt acida, sed de his fusè tractat

TEXTUS.

Cruditatem ventriculi, si ætas & virium robur svadent, aufert vomitus conciliatus ex aqua nucum & raphano destillata & pauxillo aquæ (a) *benedictæ procuratus, quem excipiant tandem ventriculum corroborantia, partim intra partim extra.*

(*a*) Intelligit vomitorium Plateri, verùm aqua benedicta sola sufficit.

Specifica.

Interna sunt omnia acida, nominatim verò spiritus vitrioli Philosophicus cum conserva rosarum, acetosellæ, menthæ & similibus mixtus (b) *senibus multum prodest essentia melissæ. Item essentia pulegii, quæ omnem coctionem sive ablatam, sive tardam, sive vitiatam in iisdem juvat, oleum masticinum in juvanda coctione præstans est, si ejus guttæ ij. iij. vel IV. in convenienti liquore, vel etiam in vino vel composito exhibeantur.*

(b) Acida conveniunt biliosis & calidis, frigidioribus autem amara ut absynthites &c. prosunt.

Nota: in his affectibus ventriculi balsamus aloëticus, quandoque vesperi ante cœnam vel post mediam noctem dosi ℈j. vel ij. sumptus ventriculo robur conciliat. Sicut etiam pilulæ de aloë vulgari, si cum extracto myrrhæ præsertim fuerint compositæ.

Externè juvant inunctiones, epithemata, & cerota stomachalia, in quibus eminet (c) *cerotum de ladano puro cum ceræ q. s. in formam emplastri redactum, sic sacculus ex mentha, absynthio, pulegio consutus & gestatus idem facit.*

(c) Est ceratum Cratonis, quem hic mirum in modum laudat atque ad concoctionẽ roborandam commendat, Deoque singulares agit gratias, quod se ad ejus notitiam perduxerit, vidimus tamen quod saltem vulgare emplastr. Noribergense idem præstiterit, plusque arrisisset ad supergestandum ventriculo, si gratioris esset odoris, Cratonis autem ceratum ita fit:

Ceratum stomachicum.

℞. gumm. ladani ℥ij.
ceræ ℥IV.
olei nuc. moschat. ʒiij.
f. massa emplastri.

Maximè etiam ad ventriculi cruditates commendatur tanquam specificum appropriatum sal armoniacum purificatum, aqua item sive balsamus ventriculi & balsamus fœniculi, spiritus quoque absynthii multum prodest.

Sal armoniacum purificatum.

Sal armoniacum purificatum ita fit:

℞. Salis armoniaci benè triti & limaturæ martis an. ℔j. misce diligenter, & ex cucurbita, vel etiam retortâ in arena sublima (d) *aucto in fine igne, ut quod purum est, ascendat in collum retortæ vel cucurbitæ, fæces verò cum limatura in fundo remaneant, quod sublimatum est, iterum per se sublima & serva.*

Deinde ℞. salis communis q. v. decrepita in crucibulo, donec fluat. Hujus ℞. & salis armoniaci antea sublimati ana partes æquales, tere invicem & sublima, atque ita perge septies, semper abjiciendo caput mortuum, & addendo

dendo ſublimato parem ſalis decrepitati quantitatem, & erit ſpecificum præparatum, cujus grana iij. vel IV. in vino abſynthiaco vel decocto ſaſſafras per aliquot dies continuos propinata, ita tamen ut ſudor à ſumpto medicamento promoveatur, ventriculum perfectè curant. Eſt præterea hujus uſus expeditus in curandis febribus, de quo infra de ſpecifico febrili.

Optimum autem ut tum ventriculus, tum reliqvum corpus ab omnibus impuritatibus ſit liberum.

(*d*) Qui juxta hoc præſcriptum ſublimationem ſalis armoniaci inſtituit, inanem ferè operam deprehendet, ſal enim armoniacum recentem limaturam martis arrodit, ac planè in eam ingreditur, ita ut vix igne intenſiſſimo aliquid rurſus ab ea exeat, & ſublimetur, at ſi loco limaturæ accipiatur ſcoria ſive batitura martis, tunc facilè ferè totum ſal armoniacum ab ea in ſublimatione aſcendit colore flaveſcens, at noſtro judicio non opus eſt hac operoſa ſublimatione, ſed ſatius eſt chalybem præparatum ſeparatim exhibere, mirabiliter enim ſtomachum confortat, nos eum cum ſulphure cementatum optimèque candefactum & tritum unà cum herbis & radicibus ſtomachicis infundimus in vino generoſo, ejusque omni manè jejuno ſtomacho circiter IV. vel V. uncias bibendas ordinamus cum

jejunio deſuper duarum vel trium horarum, & longè optimum nanciſcimur ſucceſſum.

Aqua ſeu balſamus ventriculi.

Balſamus ventriculi.

℞. *nucis moſchatæ*
caryophyllorum
cubebar. an. ℥iſ.
cinamomi
macis
zedoar.
granor. paradiſi an. ℥j.
galangæ ʒiij.
piperis longi ℥vj.
flor. tunicæ
roſar. rubr.
bugloſſ.
menthæ an. m. j.
herb. menthæ
pulegii
abſynth. utriusque an. m. iſ.

Tritis terendis & confractis confringendis adde medullæ panis tritici ℥x. deinde matracio vitreo exceptis adde vini optimi ad duorum digitorum eminentiam, fiatque infuſio per VIII. dies vaſe clauſo. Deinde proliciatur emulſio ex amygd. dulc. ℔ſ. cum dicto infuſo miſce, additisque mellis optimi ℥iij. fiat deſtillatio in B. ad ſiccitatem. Hujus aquæ cochlearia duo exhibita in quavis ventriculi imbecillitate conveniunt & propinantur.

De Cruditate.

Balſamus fœniculi.

Balſamus fœniculi.

℞. Extracti ſem. fœnic. cum ſp. vin. facti ℥ij.
ceræ albæ aut mannæ calabrinæ ℥ſ.
ſalis fœnic. ʒiſ.
miſce ſuper igne lento ut fiat maſſa, adde olei fœniculi ʒiij. vel IV. m. & ſerva. Doſis à ℈ſ. ad ℈j. cum aqua roſar. aut menthæ.

Quod ſi dicta deficiunt, poterit bis in hebdomade hora una ante prandium offerri ʒſ. pilularum maſſæ ſequentis ℞. Aloës ſepties in ſucco roſarum lotæ & exſiccatæ partes duas, rhabarbari electi & myrobalanorum emblicorum partem unam, f. maſſa.

Exterius inungatur ventriculus oleo maſtiches deſtillato, poſt inunctionem applicetur ceratum ſtomachicum Galeni, vel emplaſt. pro ſtomacho, aut emplaſtr. de maſtiche aut quod omnibus præſtat, tacamahaca ſuper alutam extenſa emplaſtri loco.

Prodeſt etiam in fine paſtus dare hunc pulverem:

Pulvis.

℞. cubebar. ʒiiſ.
nucis moſchat. ℈iiij.
caryophyll. ʒſ.
macis ℈j.
calami aromatici ℈ij.
liquiritiæ raſæ ʒij.
confect. carvi ʒvj.
fœniculi ℥ſ.
rotular. diatrion. ſantal ſ. camph.
diarhodon abbat. an. ℥ſ.
m. f. pulvis groſſus, de quo capiat poſt paſtum pugillum unum.

Scutum ſtomachale:

Inunctio ſtomachalis.

℞. ol. abſynth. ℥ſ.
caſtorei ʒij.
menthæ ʒſ.
ol. maſtichini ʒvj.
juniperi
nucis moſchat. an. ʒj.
caryophyllor. ℈ſ.
zedoariæ g. iij.
m. inungantur præcordia & tegantur aluta hac

Scutum ſtomachale.

℞. Storacis calamitæ ℥iſ.
ambræ griſ. gr j.
ol. macis
menthæ
abſynth. an. ʒj.
pulv. caryophyllor.
macis an ℈j.
diſſolve gummi ſtoracis calam. f. maſſa, ducatur ſuper aluta, & obducatur ſindone rubrâ f. l. a. ſcutum ſtomachale.

Inunctiones fiunt per oleum abſynthinum, maſtichinum menthæ in ditioribus deſtillata, in pauperibus expreſſa præſcribantur, aut cocta.

Si verò, ut ſæpiſſimè & quaſi ſemper fit, epar ſit calidum, & periculum immineat, ne dum uni medeamur, alteri noceamus, tantùm

tum calida medicamenta ventriculo offeramus, epati exterius refrigerantia applicari poterunt, nempe ungventa, epithemata & sacculi cum santalis, trochiscis de camphora & similibus.

Ablata concoctio.

Ablatam concoctionem in morbis chronicis, ubi plerunque concoctio ventriculi perit tota, per analogiam essentia panis, ejusque oleum restituit tandem, si cætera quoque tam intrinsecus quàm extrinsecus rectè administrentur. Sic essentia carnis solâ ebullitione sine aqua adjecta in vase clauso extracta nutritionem (e) *omnem absolvit pedetentim, postliminiò quasi in pristinum statum revocatâ coctione ventriculi.*

(e) Ista essentia paratur è carne bubulâ minutim conscissâ, indendo ejus libras quatuor cum sale quantum sufficit in magnam ollam librarum aquæ circiter quindecim capacem, cujus operculum exiguo foramine perforatur, ut halitibus interdum exitus detur, ne ollam diffringant, ac postmodum super ollam cum pastâ ex farina & albumine ovorum firmiter lutatur, dictum autem foraminulum obturatur lignello, quod subinde extrahatur, & rursus infigatur, tunc olla hæc locatur in B.& per integrum diem in coctione dimittitur, tum caro fortissimè exprimitur, & abjicitur, omnem enim virtutem amisit, jusculum autem sive excoctus succus in cella servatur, cujus pro vice aliquid in parva patina calefit, ac ægro exhibetur, ubi autem per morbum deglutitio est impedita, per mundum siphunculum faucibus ægri svaviter injicitur quotidiè, donec rursus liberè possit deglutire, diu enim efficaci hoc succo solo interea sustentari potest.

Oleum seu sangvis panis signaturâ suâ repræsentat sangvinem, neque frustra factum videtur, inter esculenta omnia quidem nauseam homini sano posse movere, præter panem, tanquam nutricationis nostræ potissimum instrumentum. Ille ergò in dulcissimam essentiam (natura dulcissima maximè essentificata arripit) & oleum chymicè redactus paucissimis guttulis fermè illicò in sangvinis massam beneficio coctionis secundæ conversus diutissimè hominem conservat, & nihilominus tandem coctionem reducit.

CAP. C.
DE RUCTIBUS ET FLATIBUS VENTRICULI.

HIc affectus quidem ad caput præcedens pertinere videtur, ubi etiam de multa eructatione actum est, at cum Author etiam hic peculiarem ejus mentionem faciat, de eo etiamnum nonnulla dicenda sunt. Est autem eructatio naturalis proprietas ventriculi atque ejus orificii superioris, omnibus ferè hominibus,

nibus, etiam optimè valentibus perquam familiaris, mediante enim aëre cibus & potus deglutiuntur & deorſum propelluntur, uti etiam ſubinde ſaliva deglutitur ad humectandum œſophagum, quavis autem deglutitione pars illa aëris, deturbationem promovens, ſimul in ventriculum deſcendit, atque aliquot deglutitionibus coacervata tandem iterum ſurſum cum ructu prorumpit, idque in omnibus ferè ventriculis, & ſi ſuperius non emittitur, ad inteſtina tranſit, ac per inferius guttur ſtrependo exit; Præter hanc autem naturalem eructationem, etiam alia morboſa frequens eſt, nempe acida & nidoroſa, illa melancholicorum propria eſt, (videlicet ſi modum excedit) hæc bilioſorum & febrientium, acida quidem in mediocritate permanens morboſa non eſt, ſed cum melancholia & frigiditate ventriculi invaleſcens, tunc enim nil niſi flatuoſam eructationem ad quævis ferè verba audias tali homini aſtans.

Ructus morboſi quid?

Cauſæ.

Cauſæ igitur flatuoſæ eructationis ſunt: vel frigiditas, atque imminutio calidi innati, uti idem quoque contingit in macrocoſmo, quod tempore autumni, quando calor ſolis inſigniter minuitur, magna ventorum flatuoſitas generetur; vel debilitas ventriculi in concoctione, ubi cibi reſiſtentes flatus pariunt. Cibi etiam duriores licet in robuſtis ventriculis coquantur, multum negotii faceſſunt, & flatuoſitatem, non ſecus ac quilibet labor perdurus ſuum operatorem adeò defatigat, ut longè fortius ſolito reſpiret, & ſuſpiria crebriora ducat. Adhæc quædam eſculenta ex ſua natura flatulenta & ructuoſa ſunt, qualia ſunt: allium, cæpa, raphanus, caſtanea, fabæ, piſa cum pellibus, ficus, ceraſa exſiccata, caro ſuilla, caſeus vetuſtus putris, rapa, haleces, caro fumata, & ſimilia, aliam tamen correctionem vix patiuntur, quàm ut ab eis abſtineatur.

Mentionem etiam ructationis facit Hippocrates in ſequentibus ſuis dictitatis:

Acidum ructantes non admodum pleuritici fiunt. lib. 6. aphor. 33

Ructus acidus in diuturnis lienteriis ſuperveniens, qui prius non extitit, ſignum bonum. 6. 1

Curatio.

Curationis remedia huic affectui competunt, quæ in præcedenti capite ac ſupra de intemperie ventriculi enarrata ſunt; imprimis autem ad frigidum & ructuoſum ſtomachum ſequens valet:

℞. ſem. aniſi ʒj.
mastic.
cinamomi craſſius pulveriſator. an. ℥ſ.
galang.
zedoar. an. ʒij.

radices incidantur, omniaque coquantur in lib. iij. vini albi in cantharo lutato per duas horas, ac de colatura manè & ſerò calefacta bibatur, conveniunt quoque ſpecies diagalanga & diatrion pipereon, aliaque quæ habet

TEX-

TEXTUS.

IN ructibus etiam vulgò commendatur vinum abſynthites; ſic ipſius arcanum. Item ſal & ſpiritus ſalis abſynthii potiora ſunt. Si ructus fuerint fœtidi & nidoroſi, imprimis verò æruginoſi, primum ſubſidium petitur à vomitu procurato (per aquam benedictam cum aqua aniſi, fœniculi, menthæ) qui ſaburram totam ventriculi eliminat, ventriculumque à cruditate liberat: ructus quò deinceps minus moleſti eſſe poſſint, poſt vomitum tandem illa conducunt principaliter, quæ ex abſynthio fieri diximus.

Flatus ventriculi.

Flatuum ventriculi curatio convenit cum curatione ructus. (Hippocrates: venter diu inflatus minatur tympanitidem) aliàs eſſentia coriandri ante paſtum hic laudatur, item oleum cymini & corticum aurantiorum.

CAP. CI.

DE INFLATIONE ET TUMORE VENTRICULI,

Germ. Aufblehung und Geſchwulſt deß Magens.

Inflatio & tumor ventriculi quid?

VEnter diverſo modo intumeſcere & in tumorem attolli ſolet, nimirum in hydrope, tympanitide, hydrope uteri, mola, & quandoq; in diuturna ſuppreſſione menſium; Aſt de his hujus loci ſermo non eſt, ſed de intumeſcentia, quæ ventriculum ac cum eo totum ventrem in tumorem præternaturalem elevat, atque ex congeſtis cumulatisque flatulentis ſpiritibus in capacitate ventriculi, nec non quandoque inteſtinorum excitatur.

Cauſæ internæ.

Cauſæ internæ ſunt: debilitas caloris ventriculi, & fermenti digeſtivi, quæ plurimos flatus generare ſolet, item imbecillitas facultatis ventriculi expulſivæ, ita ut flatulenti ſpiritus inter concoquendum alimentum generati non expellantur, vel per eructationem, vel ventris crepitum, ſed in ventriculo moram faciant, ac inter ejus tunicas ſe colligant.

Externæ.

Externæ ſunt; alimenta flatuoſa ac frigefacientia intemperanter aſſumpta, qualia ſunt cereviſia novella turbida, mel crudum, piſa non detunicata, fabæ, fructus arborum dulces, olera, rapa, cæpæ, porrum & ſimilia.

Signa inflationis ventriculi ſunt: tumor manifeſtus & renitens dolorificusque, qui digitis preſſus ægrè cedit, nec foveas impreſſionis relinquit, ut tumores molles œdematoſi faciunt, ſed ob flatuoſam turgentiam rurſus exſilit, & veſtigia replet, flatus etiam ſupra vel infra erumpentes ferè levamen afferunt.

Prognoſis.

Prognoſis ejus in hunc modum inſtituitur, quod omnis ventris prægrandis inflatio aſthma infert, quia diaphragma tendunt, motumque ventriculi impediunt, unde appetentia dejicitur, multò magis autem id ab ipſo ventriculi tumore fit, quia

ventriculus primariò afficitur, soletque hæc ventriculi intumescentia tandem in verum hydropem degenerare, nisi maturè ei occurratur.

Curatio. Curatio in hoc consistit scopo, ut ventriculus tam per alimenta quàm medicamenta ad calorem & fortiorem concoctionem promoveatur, debent itaque ipsi suggeri cibi euchymi & facilè digestibiles, parca tamen manu, abstinentia enim non minus multum ad curationem confert, parcè ergò edatur & bibatur, quia ex nimio potu generatur hydrops, juvat etiam diuturnior somnus & mora in calido lecto, utrunque enim ventriculum calefacit, & sic materiam flatulentam in halitum resolvit & expellit, nec minoris adjumenti est balneum seu insessus ex decocto herbarum emollientium, calefacientium, & carminantium, quales sunt herba & flores meliloti, chamæmeli, verbasci, radic. levistici, ebuli, semina anethi, cumini & similia, imprimis autem sulphur vulgare simul incoquatur.

Post insessum & fotum aliquod emplastr. calefaciens, ut de baccis lauri tumori imponatur, intrò verò dentur post convenientem corporis evacuationem flatus discutientia, ut theriaca vel electuar. de baccis lauri, aliaque quæ habet

TEXTUS.

IN inflatione ventriculi præmissis præmittendis, de quibus præcedentibus actum est, balsamus, vel olei fœniculi guttæ aliquot exhibitæ prosunt. Sic oleum carvi tum intra tum extra præstat, præsertim si epithemata ex carminativis extra fuerint applicata.

Tumor ventriculi. *In tumore* (a) *ventriculi à flatibus, vel ab alia causâ emergente antimonium diaphoreticum vel flores albi antimonii fixi aliquoties singulis diebus dati in aqua fœniculi specificâ quadam proprietate juvant: idque magis, si aliquantum ab iis sumptis sudor provocetur. Non minoris virtutis est diaphoreticum in peracutis seu mixtura simplex semel atque iterum in vino absynthiaco datum.*

Tumor seu abscessus ventriculi. *(a)* Tumoris ventriculi nomine etiam intelligitur vulgo abscessus particularis ventriculi, cujus cum Authores inter affectus ventriculi pariter quoque faciant mentionem, pariter hic de eo nonnulla simul dicenda veniunt.

Ventriculus itaque non minus ac aliæ partes molles apostemationi obnoxius est, quod tum contingit, vocatur tumor præternaturalis seu abscessus ventriculi, qui interdum in aliqua ejus parte, tum externa tum gibba, tum in interna concavitate exoritur, qui interdum induretscit, nonnunquam autem suppuratur, ac in convexa parte ventriculi existens, ruptione sua pus in abdomen dimittit, in intrinseca autem concavâ in capacitatem ventriculi.

Causæ. Causæ eædem sunt ac aliorum tumorum & apostematum; adhæc quoque

quoque exempla ſunt, quòd à deglutitis rebus acutis, nempe aciculis, cultro, vel ſpinis piſcium, tunicis ventriculi infixis abſceſſus in ventriculo excitati ſint.

Signa.

Signa ejusmodi abſceſſus ſunt: dolor alicubi in ventriculo perceptus, imprimis tangendo & comprimendo affectum locum, appetitus eſt proſtratus, concoctio langvet, poſt aſſumptum cibum præſertim duriorem dolor & angor exacerbantur, ſi nimirum tumor in capacitate ventriculi latet, ſi verò in exteriori parte, tangendo & comprimendo deprehenditur, ſi verò in orificio ventriculi, ſtatim cibus illabens ſummam læſionem affert, adeò ut ſyncopen ægro quoque accerſat.

Prognoſis.

Prognoſis ejus eſſe poteſt, quod ſicuti chirurgi officina non poteſt eſſe culina, ita ventriculus abſceſſu laborans munere concoctionis fungi vix poteſt, raro ergò tales convaleſcunt. Sed plerunque intereunt.

Curatio.

Methodus curationis eſt, quod in calida corporis conſtitutione vena ſecatur, ac diæta parca ex cremore ptiſanæ, avenæ & ſimilibus adminiſtratur, cum potu aquæ hordei, melius autem eſt parare potum ex herbis vulnerariis, ad rumpendum abſceſſum convenit frequenter bibere decoctum ficuum, imprimis ſuccus naſturtii omnes internos abſceſſus rumpit, ſi ita uſurpetur, ut ſupra docuimus, poſtmodum vix aliquid tam potenter ſanat ac panacæa mercurialis alba in principio hujus libri inter cathartica edocta, portentosè quoque conſaneſcere ulcera & vulnera facit herba perſicariæ, ſi solummodò tantillum temporis in aqua frigida maceretur, in qua corrigitur, poſtea ulceri ſuperponatur, demumque in terram humidam defodiatur, ut putreſcere queat, at cum interius non poſſit ſuperponi, coquitur tantummodo in aqua ſolani vel plantaginis, atque iſta decoctionis aqua bibitur, herba autem in fundo remanens ſimiliter in terram defodiatur.

CAP. CII.
DE SINGULTU, Germ. der Kluxen.

Singultus quid?

SIngultus eſt motus violentus & quaſi ſpasmicus oris ventriculi, quo res moleſtas villis ſtomachi impactas excutere nititur, ac juxta Practicos hic motus vehementior eſt ipſo vomitu, qui hunc motum eſſe volunt pugnam quandam inter facultatem expultricem & retentricem, quarum illa rem noxiam in ventriculo perſentiſcat, eamque extrudere conetur, hæc ſibi credita retinere ſataget, ſitque ſingultus orificio ventriculi idem quod convulſio nervis.

Cauſæ.

Cauſæ ferè ſemper externæ ſunt, & quidem ex mente Hippocratis à repletione & inanitione, quibus alii etiam tertium fiendi modum ſive cauſam addunt, nempe materiam acrem, quæ tamen ſub repletionem pertinere videtur, nam ſicut inanitio omnia comprehendit, quæ è corpore exeunt, ſic repletio cuncta illa, quæ per os ingeruntur, qualiacun-

que demum sint sive acria vel salsa, dulcia, nutrimenta vel medicamenta. Si ergò humores vel vapores acres irritando singultum efficiant, non possunt non consimili ratione sub repletionem referri, ab ingestis enim alimentis generantur, alii autem mirè se torquent, ut explicent, quo pacto singultus fiat ab inanitione, cum enim ejus essentia consistat in defectu, nemo dixerit, naturam insurgere ad expellendum defectum, quin potius eam se moturam ad defectum resarciendum, & sic attractricem potius quàm expultricem facultatem impulsuram. Verùm ea scrupulositas adeò necessaria non est, cum tam difficilè non sit, mentem Hippocratis assequi, qui innuere vult, singultum ori ventriculi idem esse, quod convulsio nervis, & utrunque venire ab inanitione vel repletione, sicuti autem nunquam nervi insurgunt in convulsione ad aliquid expellendum, sed contrahendo se testantur suam molestiam, ita etiam os ventriculi in singultu nullo unquam tempore aliquid expulit, sed similiter motu suo, sibi aliquid molestum adesse testatur. Prout etiam cor facit in suspiriis.

Singultus duplex.

Est autem singultus vel idiopathicus vel sympathicus, idiopathicus est, ubi materia eum producens in ipso ventriculo coacervatur, sive sint humores acres, vel lumbrici, vel medicamenta acriora assumpta. Sympathicus est, quando ab aliis partibus, vel hepate, liene, intestinis, renibus, utero vapores acres ad eum transmittuntur, prout etiam hepar inflammatum suo tumore ventriculum comprimit, atque ad singultum irritat.

Si ergò singultus venit ab inanitione, tum præcessit immoderata evacuatio per secessum vel profluvium sangvinis. Si verò à repletione, tum signa præstò sunt, solviturque singultus evestigio per vomitum.

Hujus affectus etiam Hippocrates meminit in sequentibus aphorismis:

Convulsio & singultus à repletione & inanitione fiunt. lib. 6. aph. 39

Jecori inflammato supervenit singultus. 5. 58

Singultus ab inflammato hepate, malum. 7. 17

Ut & à vomitu. 7. 3

Nec non ab ileo. 7. 10

Atque à superflua purgatione. 5. 4

Et in hæmorrhagia. 5. 3

Senibus nimium purgatis singultus malus. 7. 41

Superveniens sternutatio singultum solvit. 6. 13

Singultiens in laboriosa febre, in coactis morbo laborat pessimo.

Prognostica.

Prognosin quod attinet, ea potiorem partem in jam citatis Hippocraticis continetur, quæ etiamnum cuncta brevibus complecti possumus, singultum penè eundem exitum sortiri cum spasmo vel convulsione, uterque enim post repletionem quidem adeò periculosus non est, verùm post exanitionem semper nuncius & prodromus mortis esse solet.

solet. Quod etiam Vallesius testatur, se nullum vidisse servatum, qui extenuatus vel febre ardente vel maligna decumbens singultu correptus fuerit, in omni itaque ardore & inflammatione, nempe cerebri, diaphragmatis, ventriculi, in omni fluxu ut dysenteria, diarrhœa, in omni marcore ut quartana & similibus lethale signum est, singulare tamen Forestus exemplum notavit de quodam, qui post febrem continuam, alvi fluxum ac vomitum in singultum incidit, quem ipse Forestus ab omnibus deploratum curavit decoctis seminibus anethi, carvi, portulacæ & papaveris albi in cerevisia tenuiore, cujus cyathum unicum bibens æger à singultu convaluit. Quando autem singultus in febribus est criticus, non semper est periculosus, sed signis coctionis apparentibus sæpè crisin denunciat per vomitum. In hysterica etiam passione adeò periculosus non est, præterquam in uteri inflammatione, ubi non caret periculo.

Curatio. Curatio variat pro causarum diversitate, ac primò quidem, si singultus à repletione importunus sit, assumendum est vomitorium, nempe aqua benedicta vel sal vitrioli. Si à frigiditate veniat, nempe ab assumptis frigidis, vino nimium lymphato, remedium in calefacientibus est quærendum, qualia sunt castorium, ruta, cuminum, mentha, species aromatici rosati, diacalaminthes, diacinnamomum, à ʒß. ad ʒj. cum vino assumpta, inungendo quoque ventriculum oleo mastichino, absynthii vel alio. Si singultus à calidis & rodentibus humoribus contingat, quod rosione percipitur, vomitorium pari modo convenit, ac postmodum frigefacientia ut syr. de endivia, portulaca & similia.

Si ab acribus medicamentis vel ingestis cibis, laudanum opiatum, vel theriaca recens convenit. Si est ab ardenti febre, vel inflammatione, curatur per refrigerantia, vitando tamen ea quæ actu frigida sunt; Plura habet

TEXTUS:

IN singultu symptomatico præstat oleum cumini internè aliquot guttis.

Externè applicetur hoc epithema: ℞. *cineres quernos, imple scutellam cum iisdem, & imbibe cum vino malvatico, super cineres extende laciniam (ut excidant) & applica ventriculo sapius, si opus, imbibendo (extemporaneum remedium thoracis (a) compressio* (sihe ob die Hosen wol verbunden) *singultus à repletione curatur vomitu.*

Ad singultum accommodata sunt remedia: terra sigillata Silesiaca vera, bolus Armena. Lapis bezoarticus verus Orientalis. Emplastrum extrinsecus de crusta panis, de baccis lauri, & similibus. Specifica.

(a) Plura sunt ejusmodi ridicula remedia, quibus tamen singultus cedit, Experimentum

cedit, cujusmodi etiam est, si jam quis singultire incipit, & saltim quemvis singultus sonum numerat, tunc statim cessat etiam mox in prima singultatione, adeò ut plerunque non opus sit secundam vel tertiam numerare, si verò erratur in numero, uti sæpius fit, quod quis primam non advertit, & secundam vel tertiam putat esse primam, tunc etiam nihil juvat. Estque tam certum hoc experimentum, ut vix unquam fallat.

CAP. CIII.

DE NAUSEA ET VOMITU, *Germ.* Unwillen und Kotzen.

Nausea & vomitus sunt symptomata ventriculi extensione & remissione tantummodo differentia, suntque motus inversus ventriculi, quo contra suam naturalem consvetudinem & innatam qualitatem, quæ consistit in motu descensivo, sive deorsum ad intestina vergente, se convertit ad motum ascensivum sive sursum ad gulam, ita ut necessario hic inversus motus ventriculo laboriosus sit, contingit enim cum violenta expulsione assumptorum difficili ascensu opus habentium, antequam per os rejici queant. Conatus autem ille ad sursum trahendos pellendosque è capacitate ventriculi vocatur nausea, quæ quidem prodromus esse solet vomitionis, sed non vomitus ipse, semper tamen desiderium ad eum excitandum, quamvis non semper vomitus subsequatur, sed tenuis saltem & aquosa humiditas seu copiosa saliva ex ore profluat, quæ à natura instituta videtur, ut gulam lubricet, quò facilius vomitus subsequi possit, unde etiam naturæ humidiores longè facilius & cum minore labore vomunt quàm sicciores.

Causæ internæ horum symptomatum sunt: vel acredo quædam ventriculum mordicans, sive ea in ipso ventriculo generetur, vel aliunde nempe è capite, ab epate, liene vel alio transmittatur. Vel nimia lubricitas & mucositas rugis ventriculi adhærens, suctionemque ac concoctionem impediens, unde is tandem ad violentam ejus exturbationem insurgit, non solùm autem talis acredo vel lubricæ sordes in capacitate ventriculi hæc symptomata excitant, verùm quoque parietibus gulæ adhærentes, vel titillationem in ea efficientes, ut quilibet experiri potest, si saltem immisso digito, vel penna oleo intincta sibi in faucibus titillationem excitet, protinus enim tam nausea quàm vomitus subseqvuntur. *Causæ Internæ.*

Externæ sunt: vel nimia ciborum ingestio, ita ut inde ventriculus gravetur, pondusque superfluum per vomitum exturbet; vel devoratio lubricorum & pingvium in magna copia, quorum lubricitate appetitus, & concoctoria facultas subvertitur, & in nauseam vertitur; item cibi facilè corruptibiles, atque in ventriculo mordacem malignitatem induentes, quales sunt fructus quidam & angvillæ, succus & semen raphani; eaque quæ in bilem facilè mutan- *Externæ.*

mutantur, ut vinum meracum copiosè & ad inebriationem ingurgitatum; aspectus etiam rerum sordidarum & nauseosarum haud difficulter ventriculi subversionem inducit, ob imaginationem quæ singulare domicilium in ore ventriculi habet, ut patet in oscitatione, quod statim in aliis similem imaginationem & effectum producat. Item fumi quidam etiam nauseam pariunt, ut videre est in his qui prima vice fumum tabaci per tubulum hauriunt, quòd horrendâ nauseâ plerunque vexentur, imprimis si non nihil istius fumi deglutiatur; gyratio quoque totius corporis diuturnior motusque in orbem, nec non fluctualis, prout ii ferè omnes, qui prima vice navigant, per aliquot dies gravissima nausea laborant.

Signa. Signa hujus affectus manifesta quidem sunt, quibus autem causis accepta ferenda, pernosci satis non poterit, nisi simul sufficiens relatio ægri, aliæque circumstantiæ perpendantur. Nam si causa in ipso ventriculo idiopathicè hæreat, intemperies ejus, molestia & dolor evidenter præcessêre, si verò sympathicè, tum capitis, lienis, hepatis vel alterius partis præsensum gravamen informationem præbebit.

Huc etiam pertinent sequentia Hippocratis dictitata:

Vomitio est affectus nuper natorum puerulorum lib. 3. aph. 24
Ac morbus æstivus. 3. 21
Æstate etiam vomitus instituendus. 4. 4
Hyeme verò cavendus. 4. 6
Imprimis in laborantibus lienteriâ. 4. 12
Vomitio promovetur motu corporis. 4. 14
Ac motu navigationis. 4. 14
Subitanea vomitio fit à tuberculi inferioris ruptione. 7. 8
Vomitio spontanea confert si purgentur, quæ convenit. 1. 2
Sedatque alvi profluvium. 6. 15
Purgatio per vomitum convenit extra febrem in fastidio cibi. 4. 17
Ac ventriculi morsu. 4. 17
Nec non in vertigine tenebricosa. 4. 17
Atque oris amaritudine. 4. 17
Uno verbo in omni dolore supra diaphragma. 4. 18
In difficulter vomentibus præhumectandum corpus copiosiori alimento & quiete. 4. 13
Vomitio mediocriter carnosis non convenit. 4. 7
In tabidis autem planè caveri debet. 4. 8
Graciles econtra & facilè vomentes per vomitum purgandi. 4. 6
Vomitus ab ileo, malum. 7. 10
Post vomitum singultus, malum. 7. 3
Nec non rubor oculorum. 7. 3
Vomitus biliosus necessariò sequitur divisum cerebrum. 6. 50
Vomitus atræ bilis in quocunque morbo incipiente, lethale. 4. 22
Optimus vomitus est qui bilem pituitæ mixtam habet. lib. 2. præsag. 38

Ac

Ac neque crassitie neque multitudine admodum excedit. *ibid.*

Sinceræ autem pituitæ vel bilis vomitus periculosus. *ibid.*

Viridis verò, lividus vel niger vitiosus. *ibid. 39*

Et si hi colores concurrant, mortis periculum adest. *ibid. 40*

Lividus vomitus cum fœtore, lethalissimum. *ibid. 41*

In quovis vomitu fœtores, mali. *ibid. 42*

Signa instantis biliosi vomitus in non lethali febre sunt: dolor capitis. *lib. 3. præs. 30*

Aut obversantia ante oculos obscura quædam. *ibid.*

Aut cordis dolor. *ibid.*

Item horror & frigus præcordiorum. *ibid. 31*

Atque hæc maximè contingunt in tertianis. *ibid. 34*

Progno-stica.

Prognosin quod attinet, ea majorem partem continetur in citatis jam Hippocraticis, præterea verò notandum, quod qui ad vomitum proclives sunt, commodissimè per vomitionem purgantur vere & autumno, atque tunc temporis conducit ad valetudinem, qui verò nimis crebrò ad vomitum se accingunt, teste Celso & Avicenna ex suo sibi ventriculo cloacam concinnant, suamque senectutem properanter accelerant; Vomitus à naturâ institutus sistendus non est, præsertim initio morbi, & die critico accidens, verùm expulsio naturæ ita sinenda, quamdiu purgantur quæ purgari debent, & facilè tolerant ægri, at si immodica sit vomitio & vires prosternens, cohibitio ejus statim molienda. Vomitus in febribus pestiferis contingens nil boni designat, sed conceptam venenatam labem denotat adeò fortem, ut vomitum proritet, quo tamen venenum non expellitur, nisi valida alexipharmaca etiamnum in subsidium adhibeantur.

Curatio nauseæ & vomitus juxta causæ diversitatem variat, ac primò quidem, si natura ipsa vomitum ad expurgandam impuram humorum congestionem, vel expellenda nocivа assumpta concitaverit, tunc conatus vomitivus reprimendus non est, sed insuper vomitorio aliquo propinato adjuvandus, ita enim nociva colluvies citius extunditur, ac postmodum vomitus sponte cessat.

Si verò obstinata vomitio sit, poterit ea sisti tribus vel quatuor granis laudani opiati assumptis cum ℨj. pilular. cochiar. minor. & vomitus mox definet, ac post horas quatuor evacuatio sequitur per secessum.

Evacuatis sic sufficienter vitiosis humoribus roborandus est ventriculus conservâ rosarum vitriolatâ acceptâ, vel miva cydoniorum addito uno vel altero grano laudani, vel detur uncia succi limonum cum scrupulo salis absynthii. Optimum est sequens:

℞. cinamomi ʒj.
zingib.
nuc. moschat. an. ℈j.
croc. gran. IV.
sachari ℥ij.
vini ℥VI.

ferve-

fervefiant invicem, bibatque patiens ejus manè & sub noctem haustulum calefactum, exterius applicetur stomacho cataplasma è fermento acri, cum aceto & succo menthæ subactum, vel

Cataplasma.

℞. pulv. nucis moschat.
rad. symphyt. maj. an. ʒj.
calami aromat.
zingib. an. ʒj.
baccar. junip. ℥j.
medull. panis siligin. ℥ij.
coquantur in vino ad consistentiam pultis, ac in modum cataplasmatis calidè imponatur.

Plura remedia præscribit

TEXTUS.

In nausea utilia sunt, quæ de debilitate appetitus seu inappetentiâ supra de fastidio enumerata sunt.

Specificum.

Nauseam verò citissimè solvit comesta zedoaria vel ejus extractum, quod totâ proprietate in omnibus ventriculi affectibus valere potest, frequens autem usus radicis zedoariæ, item acetum zedoariæ in juvenibus & senioribus ventriculum malè affectum adeò roborat, ut nihil supra, ideoque ejus usum comprobatum, & commendatum magni facere libet, cum nuspiam non effectus subsequatur speratus.

Salis peregrini compositio.

Ne quis in mari evomat, salis peregrini compositio maximè laudatur, illa talis est:

℞. salis petræ seu lapidis prunellæ (potius nitri fixi)
salis fusi & salis gemmæ an. ʒj.
galangæ
macis
cubeb. an. ʒj.
m. f. pulvis, dosis est à gran. IV. ad VIII. maximè jejuno ventriculo, stomachum enim confortat, digestionem juvat, & à putredine conservat.

Nauseam à sumpto medicamento arcet panis tostus pulvere caryophyllorum & aceto aspersus, orique vel naribus admotus. Itemque cæpa præmorsa.

Vomitus quando sistendus.

Vomitus laudabilis nunquam sistendus: fit nimirum plerunque à malis humoribus ad ventriculum refluentibus, crapula, copiâ ciborum pinguium & insvavium, quæ dum per superiora exitum quærunt, impedienda non sunt.

Cæterum vehementiores non sunt tolerandi, quales sæpius videmus in hypercatharsi.

Specifica.

Vomitus enormes sistit 1. aqua menthæ unciis duabus semel atq; iterum sumta. 2. Emplastr. theriacæ ventriculo impositum. 3 Succus cydonioru͂ crudus miraculosè vomitus sistit, si ejus cochleare unum vel alterum propinetur. 4. Sæpius vomitus vomitu curandus est. Durantibus itaque iisdem

& quidem singulis diebus recurrentibus aquæ benedictæ usus imprimis auxilium affert confortato deinceps ventriculo. 5. Laudanum opiatum egregiè valet, ubi reliqua omnia parum efficiunt. 6. Cæteris annumerantur etiam extractum zedoariæ, absynthii, melissæ, menthæ, pulegii. Cum præsertim epithema ad ventriculum fiat ex decocto absynthii, menthæ, lupuli, in aqua ferrariorum, vel aceto paratum.

CAP. CIV.
DE VOMITU CRUENTO,
Germ. Blutspeyen.

Vomitus & sputum sangvinis differunt

ACtum quidem est supra de sangvinis per os rejectione, verùm istius loci intelligitur sputum sangvinis, quod semper è thorace & pulmonibus prodit, atque cum tussi exscreatur, hic verò de alia sangvinis exspuitione sermo est, in quâ nimirum sangvis non per tussim vel screatum, sed vomitionem rejicitur, talis autem vomitus sangvinolentus educitur è ventriculo, cui vomitio propriè convenit, ita ut is ejusmodi sangvinem evomat, tussitio verò ac screatio actio pulmonum est, ac thoracis, ab eisque sangvis exscreatus prodit.

Eductio autem hæc sangvinis fit vel idiopathicè sive proprio ventriculi vitio, vel sympathicè sive per transmissionem ad ventriculum ab aliis membris, videlicet liene, epate, utero, capite, frequentius tamen à liene & epate, quàm aliis partibus, idque per eorum venas à se ad ventriculum pertingentes.

Causæ internæ.

Causæ internæ cruenti vomitus sunt: vel nimia sangvinis abundantia, ab eoque venarum turgentia, quæ ab aliis partibus ad ventriculum feruntur, adeò ut dictæ venæ ex nimia repletione vel anastomosin, vel rixin, diapedesin vel diabrosin faciant, quæ quomodo contingant, supra cap. 83. explicatum est; vel etiam sangvinis effervescentia, quâ se magis extendit non secus atque aqua super ignem incalescens priori suo spacio amplius contineri nequit, sed ob majorem suam extensionem etiam spacium, quod prius in eodem vase supra aquam vacuum erat, ascendendo implet, quin imò demum quoque hoc non sufficit, sed ad extremum sua extensione nimia penitus marginem vasis transcendit, & ebulliendo ex olla effluit, ignemque extingvens finem coctionis efficit, quod itidem interdum etiam ab effervescentia in sangvine contingere potest, quod ab interna aliqua causa exæstuet, atque effervescat, ita ut in vasis suis amplius contineri nequeat, sed usque ad marginem sive extrema oscula se dilatet, sive extensionem faciat, atque in ignem suæ culinæ, id est in stomachum effluat, atque interitum coctionis procreet, nisi maturè violenta ejusmodi ebullitio impediatur. Quamvis enim ignis actualis in corpore non sit, qui more culinarii ebullitionem causet, à contrariis tamen fermentis idem fieri potest, quando

quando unum vel alterum nimium invaleſcit, ſuumque contrarium obruit, uti videre eſt in parca commixtione mechanica duorum contrariorum, qualia ſunt butyrum antimonii & ſpiritus nitri, oleum vitrioli & ſal tartari, aqua fortis & calx viva, aliaque quod tantummodo parum efferveſcant, & paululum ſtrideant, ſi guttatim ſaltem per vices commiſceantur, verùm ſi quis confertim ea confundat, tantopere exæſtuant, ut velut ab igne in vehementem ebullitionem redigantur, & per totum vas, utut magnum, ſe non modò extendant, verùm etiam marginem vaſis aſcendendo ſuperent & effluant.

Cauſæ externæ. Externæ cauſæ ſunt: heluatio & ingurgitatio vini meracioris, aquæ vitæ & ſimilium potulentorum igneorum; victus nimium ſangvificans: uſus creber aromatum calidiſſimorum, quæ humores fundunt, & ſangvinem in extenſionem & efferveſcentiam redigunt; fortia animi pathemata, præſertim in ira vel venerea occupatione: vehemens corporis exercitatio, violentaque viſcerum commotio; gravioris rei ſublatio: viſcerum colliſio per lapſum, ſaltum, equitationem aliosque violenter commoventes caſus: acriorum & erodentium rerum, vel venenatarum in cibis aſſumptio.

Quo pacto autem internoſcatur an vomitus ejusmodi cruentus ſit idiopathicus vel ſympathicus, atque à quanam parte ſympathica ſangvinis transmiſſio fiat, uberioribus indiciis ſupra in hæmoptiſi indicatum eſt; hujus loci autem erit obſervare, an rejectus ſangvis ſit grumoſus & nigricans, tum enim indubiè concludendum, ex propriâ ventriculi culpâ ſive idiopathicè eum eſſe rejectum, illicò enim ſangvis è propriis vaſis prorumpens congelatur, ac in atros grumos abit, ob ſubitaneam ſui corruptionem.

Huc pertinent quoque ſequentia Divini ſenis veriloquia:

Sangvis ſupra erumpens qualiscunque, malum. lib. 4. aphor. 25
Præſertim cum febre. 7. 37
Extra febrem non adeò malum. 7. 37
Vomitus ſangvinis muliebris ceſſat erumpentibus menſibus. 5. 32
Curetur acerbis & refrigerantibus. 7. 37

Prognoſis. Prognoſin quod ſpectat, vomitio ſangvinis, à quacunque demum parte ea proveniat, nunquam caret periculo, in magna enim copia prorumpens vel in diſcrimen repentinæ mortis conjicit, vel in ventriculo congelaſcens corruptionem & putrefactionem inducit, unde poſtmodum animi deliquia, virium exolutio ac ſuffocatio pertimeſcenda, minus tamen periculi impendet ab eo, qui à menſium ſuppreſſione cauſatur, quàm ſi ſit à ſplene vel hepate, reſeratâ enim menſium obſtructione, quod nonnunquam vel venæ ſectione in inferioribus partibus obtinetur, vomitus ejusmodi cruentus deſinit. Non minus etiam promptè hæc per vomitum ſangvinis profuſio in hydropem conjicit, ac aliæ

qualescunque, talis autem hydrops ab ulla ſangvinis deperditione originem trahens ſemper inſanabilis eſt.

Curatio. Curationis ſcopus adeò ſcrupuloſè opus non habet ut pro innumerâ cauſarum varietate variè inſtitui debeat, plurimæ enim cauſæ ſangvinis vomitionis etiam præter jam ante enumeratas eſſe poſſunt, prout exempla ſunt, quibusdam in ventriculo carunculas inſtar hæmorrhoidum ſuccreviſſe, & per intervalla ſangvinem profudiſſe, aliis ab intermiſſa venæſectione vel venere præſertim in viduis vel religioſis talem vomitum contigiſſe, aliisque modis, verum practici ordinariè curationem inchoant à venæſectione, quocunque modo vomitio contingat, etiam à truncatione alicujus membri, quam pariter vomitus ſangvinis ſequi ſolet, parcè tamen ſangvinem detrahunt, quia jam pridem vires à vomitu debilitatæ ſunt, injecto prius clyſtere, ſi alvus ſponte non reſpondeat; Poſtmodum tam intus quàm extra aſtringentia ordinant ex. gr.

Pulvis ſiſtens.

℞. Lap. hæmatit. impalpabiliter triti
corallor. rubeor. an. ʒj.
terræ ſigillat.
boli armen.
trochiſc. d. carabe an. ʒſ.
acaciæ ℈j.
camphor. ℈ſ.
f. pulv. ſubtiliſſ. cujus ʒj. cum ℥iij. aquæ plantag. additis guttis aliquot ſpiritus vitrioli, vel drachmis aceti acris, vel ſolius camphoræ gr. VIII. ad XII. cum ſucci vel aquæ plantaginis ℥iij. aſſumantur, præſtantiſſimum enim eſt.

Imò ſuccus plantaginis etiam omninò ſolus ad ℥IV. manè & ſerò frigidè aſſumptus nulli remedio ſecundus exiſtit.

Electuarium.

Vel paretur ſequens electuarium:
℞. conſerv. roſar. vitriolat.
papav. errat.
balauſtior.
radic. ſymphyt. maj. an. ʒij.
terræ ſigillat.
boli armen. lot. in aq. roſar. an. ℈ij.
lap. hæmat. præp.
corallor. rub. pp. an. ℈j.
cum miva cydonior. ſimp. f. elect. molle, capiat magnitud. caſtaneæ, jejunando deſuper per tres horas.

Si ſangvinis concreti ſuſpicio ſit, exhibeatur ʒj. coaguli leporis, vel cyathus oxycrati.

Obſervatio. Potentiſſimè autem omnem congelatum ſangvinem internum extravaſatum diſſolvit, & exigit præcipitatus aureus cum extracto rhabarbari aſſumptus.

Debet etiam integra diæta ad refrigerationem dirigi, atq; ex aſtringentibus & emplaſticis inſtitui, potus ſit aqua ferrata, vel vinum rubrum ſtypticum.

Denique huc etiam accerſi posſunt cuncta, quæ ſupra ad curationem hæmoptiſ. tradita ſunt & ſequentia

TEXTUS.

Cruentam vomitionem citò restingvere optimum, alioquin propter spirituum copiosam projectionem lipothymiæ & syncope seqvuntur lethales.

Experimentum

Restrictivum excellens est supra enumeratum de sputo sangvinis, quod ℞. aquæ destillatæ radicis urticæ (non habetur parata in officinis, diligenter tamen paranda spir. & asservanda) major. ℥VI. seu olei vitrioli tantum, quantum ad acetositatem satis largam sufficit; diluantur & satis frigidè potentur.

Cataplasma.

Post hanc ebibitam potionem simul ventriculo applicetur panis tostus cum pulvere caryophyllorum aspersus, & in vino malvatico & aceto madefactus, vel fiat pulticula ex medulla panis se caliniꝗ vino rubello styptico & aceto fortissimo calidè inducẽda ventriculo toti & orificio ejus manè & vesperi renovanda. Hac ratione subitò sistitur vomitus cruentus.

Plethorâ præsente interdum si vires ferant, phlebotomia basilica non omittenda.

Quod si grumosus sangvis in ventriculo congestus fuerit, idq; distensiones circa eundem & excrementa præsignificant nigra, purgationes lenes ex rhabarbari (℈ſ.) & mechoacannæ (℈iſ.) in substantia datis, optimè quod reliqvum est in ventriculo & intestinis excernunt cum leni astrictione. Potest etiam pro potu dari vinum rubrum, in quo infundantur radices urticæ majoris. Vide supra quæ in exspuitione sangvinis & hæmorrhagia dicta sunt.

CAP. CV.

DE CHOLERA VENTRICULI, Germ. die Brechsucht.

Nominis ratio.

VOcula choleræ in duplici sensu apud Medicos notissima est, significat enim flavam bilem, primariamque essentiam temperamenti cholerici ac causam biliosarum affectionum, altero verò denotat morbum quendã ventriculi à cholerâ oriundum ac valdè acutum, in quo qvum cholera sive bilis atrocissima symptomata excitet, integer affectus cholera appellatur, omninò tamen abusivè, si enim hoc ratum debeat esse, ut morbi causæ suæ nomen obtineant, debebat hydrops nominari phlegma, pleuritis sangvis & sic consequenter.

Cholera quid?

Est autem cholera gravissima & peracuta ventriculi passio, in qua humores & contenta ejus ingenti cum perturbatione sursum per vomitionem, & deorsum per copiosam alvi dejectionem violenter excernuntur.

Cur autem huic morbo nomen

choleræ inditum sit, non satis constat, cum non à sola bile excitetur, sed potius à corruptis pravique succi cibis magisque à phlegmaticis quàm biliosis. Quidam ergò existimant hoc nomen ab intestinis derivari, veteres enim intestina choladas appellarunt, verùm hæc nominis ratio non minus inconveniens esset, quamvis enim intestina unà in hoc affectu gravissimè afficiantur, affectus tamen ipse ad stomachum pertinet, & in eo incipit, relinquimus ergò nomen in suâ existimatione, in descriptione ipsius morbi pergentes.

Cholera itaque ut dictum, est passio & vehemens perturbatio ventriculi, qui morsu, pondere, vel gravamine molesto lacessitus furiosè se commovet ad expellendum illud celeriter, eamque expulsionem confertim per superius & inferius orificium instituit, non modo etiam contenta ventriculi impetuosè ejiciuntur, verùm quoque ab aliis locis humores attrahuntur, quocunque enim in loco dolor vel morsus sævit, illorsum humores corporis, & imprimis latex seu lympha confluunt, ad eluendam illam mordacitatem, prout manifestum fit in applicatione vesicatorii cujusdam, quod etiam sua ignea mordicatione lympham seu humorem lympidum attrahit in vesicas, idemque fit in qualibet ambustione, ubi mox ubicunque morsus adustionis percipitur, aquosus ille succus accurrit ad eluendam acritudinem, ac tam copiosè congregatur, ut cuticulam attollat

in vesicas succo illo repletas, è quibus apertis postmodum effluit, à mordicatione ergò in ventriculo percepta succi corporis mox istuc confluunt ad eam eluendam, ventriculus autem furibundus eos violenter supra & infra exterminat, unde copiosa illa excretio, quod etiam fit à violentis purgantibus, nil enim aliud sunt quam interna vesicatoria, unde tam copiosa humorum attractio & ejectio.

Purgantia interna vesicatoria.

Signa.

Agnitio & dignotio choleræ morbi hisce fit signis: æger subitò in vehementem impetuosum, copiosum & continuum vomitum incidit, cui etiam vehemens ventris fluxus copulatur, in quibus sursum deorsumque copiosa materia nunc pituitosa, nunc biliosa, flava, viridisque amara acidave exturbatur, idque continuatim per aliquot horas, unde vires miserè prosternuntur, sequiturque vehemens sitis & sudatio, musculorum in brachiis & pedibus molesta tensio, virium exsolutio & syncope.

Cholera duplex.

Duplicis autem choleræ mentionem facit Hippocrat. 4. de rat. vict. in morbis acutis, nempe siccæ & humidæ, quarum utraque immodicam ventriculi perturbationem sursum deorsumque efficiat, differentes tamen causâ & symptomate, sicca enim generatur ex acri & flatuoso spiritu, qui tam in sui egestione quàm retentione mordicationem & lancinationem infert partibus ventris nervosis, cum inflatione & strepitu ventris, dolore laterum & lumborum, alvique siccitate & astrictione.

ne. Cujus curationem etiam ibidem Hippocrates tradit. Humida verò provenit à pravis alimentis, aliisque cauſis, quas modò recenſebimus. Cum etiam diverſi humores juxta apparentiam dejiciantur, quidam eam diſtingvunt in bilioſam & phlegmaticam, aliique iterum in idiopathicam & per ſe incipientem, atque in ſymptomaticam aliosque morbos ſubſequentem, denique in mitiorem & feriorem, verùm hæc non ſunt ab adeò multiplici differentia morbi, ſed à diverſitate complexionum, cum unus naturam ſeu Archeum habeat tolerantiorem, alius impatientiorem, ac vario modo furentem.

Cauſæ internæ.

Cauſæ internæ ſunt: vel calida intemperies ventriculi, mordaces humores in concoctione progenerans, vel transmiſſi vapores acres ab aliis partibus; vel abſceſſus, tumor, læſio in ventriculo contingens.

Externæ.

Externæ ſunt: varia prava & facilè corruptibilia alimenta, cujusmodi ſunt: melones, pepones, cucurbitæ, cucumeres, ceraſa, mala perſica, armeniaca, piſces carne molli præditæ, angvillæ, nuces juglandes recentes copiosè ingeſtæ. Item crebræ crapulæ; nimia voracitas; motus vehemens mox poſt paſtum; venus ſtatim à cibo frequentata. Immoderata animi pathemata, imprimis triſtitia & ira, vigiliæ immodicæ; mala præparatio ciborum, vel aſſumptio eorum, quæ ſunt malignæ & putrefactivæ qualitatis, ut caro cadaverum, ac plurima alia.

Prognoſtica.

Prognoſis hujus morbi in hunc modum inſtituitur, quòd cholera ſit affectus peracutus, quamvis initio leniter incipiat, illicò enim augetur & ruit in pejus, dolorem magis magisque inferens, nec non punctionem in ventriculo & inteſtinis, primo quidem minus prava excernuntur, nempe cibi corrupti, poſtmodum aquoſi humores, tum flavi, citrini, bilioſi, poſteaque virides, ac tandem nigricantes, paulatim autem deveniunt ad convulſionem & ſingultum, ultimò verò pulſus debileſcit, ſudor frigidus emanat, virium exolutio ſyncopen affert & mortem, totaque tragœdia die quarto vel ſeptimo finitur, feſtinanter itaque ſuccurrendum eſt, aliàs ægrum mors vel tabes expectat.

Curationis ſcopus.

Curationis ſcopus eſt, ut egeſtio pravorum humorum per vomitum & ſeceſſum promoveatur, ab aſtringentibus autem ab initio abſtineatur, largum itaque hauſtum æger aquæ tepidæ bibat, vel decocti hordei communis, addito pauco ſacharo, & ſi non ſponte per vomitum reddatur, immiſſo digito is procuretur, poſtmodum ʒij. theriacæ recentis, quæ miram ſiſtendi vim habet, vel ſequentis electuarii ℥j. vel ij. aſſumantur:

℞. ſyrup. de cichor. c. rhab. ℥j.
rob de ribes
mivæ cydonior. ſ. an. ℥iſ.
ſyr. de mentha ℥ſ. m.

vel paretur decoctum caryophyllorum & maſtich. in vino rubeo addito ſemine aniſi, de quo ante & poſt paſtum bibatur.

Ventri-

Ventriculus etiam roboretur hoc vel ſimili condito:

Conditum.

℞. Conſerv. roſar. vitriolat.
flor. tunic. an. ℥ſ.
rob de ribes
diacydon. ſine ſpeciebus an. ʒVI.
cortic. aurant. condit.
theriac. Androm. an. ʒiij.
ſemin. citr.
acetoſ. pulv.
ſpec. trionſant. an. ʒſ.
cum ſyr. de mentha q. ſ. f. conditum.

cujus quantitas avellanæ una hora ante paſtum manè & veſperi aſſumatur.

Venter verò inungatur quotidiè bis vel ter ſequenti tepefacto unguento:

Ungventum.

℞. ol. maſtich.
abſynth. an. ℥ſ.
cydonior. ʒij.
nucis moſchat. expreſſ. ʒiſ.
ſem. hyoſcyam.
myrtellor. an. ʒij
m. f. linimentum epigaſtrio inungend.

Denique huc etiam trahi poſſunt, quæ ſupra cap. 103. ad vomitum propoſita ſunt, & quæ habet

TEXTUS.

IN cholera valent eadem quæ in vomitu, imprimis aqua menthæ, ſemen roſarum, magiſterium perlarum, corallorum. Tinctura corallorum & eſſentia ſmaragdi. Item his nihil proficientibus laudanum (a) *opiatum doſ. gran. iiij. exhibetur. Item ſpongia ſalicibus adnaſci ſolita in aqua ſtiptica vel vino rubello.*

(a) Laudani opiati doſis integra nempe gran. iij. vel IV. non danda, ſi virium exolutio ſeu proſtratio adſit, verùm in hoc caſu dividenda hæc doſis in duas vel tres partes, unaque ſtatim, altera verò duabus vel tribus horis poſt offerenda.

CAP. CVI.
DE DOLORE VENTRICULI, Germ. Magenſchmertzen.

SUpra cap. 91. actum eſt de dolore oris ventriculi, ſub quo quidam Practici quoque comprehendunt omnem ventriculi dolorem, quidam verò eos disjungunt, & de quolibet ſeorſim tractant, prout & Author hoc peculiare caput de dolore ventriculi in genere conſcripſit. Agitur ergò hic de dolore contingente in cavitate ventriculi ejusque membranis, imò totius ſubſtantiæ ventriculi, ſubintellecto quoque ſimul pyloro, qui quidem peculiarem ſubinde dolorem pati poteſt, at cum difficillimè internoſci ſignis ab alio ventriculi dolore poſſit, atque etiam iisdem remediis curari deprehendatur, ſimul hic comprehenditur.

Omnis autem dolor ventriculi admodum triſtem ſenſationem infert, quamvis in ſuperiori orificio ſemper ſævior multò ſit, ſatis tamen ſævus etiam reliquus eſt dolor, & vocatur communiter ventriculi colica ſive tormenta, hi autem qui diu dolore

dolore hoc affliguntur, diuturna vitâ non fruuntur, pejora enim dolor accerſit, nempe vel inflationem, vel inflam̃ationem cum torſione, morſione vel roſione.

Dolor ventriculi variè afficit,

Omnis enim ventriculi dolor vel ſtomachum diſtendit, atque inflatione attollit, vel mole gravante afficit, vel pungit, vel mordicatione roſioneve torquet, non tamen ſemper eodem loco, quibusdam enim imam, aliis mediam nonnullis ſupremam ventriculi occupat plagam. Interdum continuus eſt, nonnunquam periodicus & interpolatus, jam unum divexat jejunum, nunc alium cibatum, alium cibo jam confecto, & ſic variis varium ſe exhibet.

Cauſæ internæ.

Cauſæ doloris ſtomachi perquam multæ ſunt: præcipuæ ex internis eſſe poſſunt: vel intemperies ventriculi frigida, quæ ſemper flatulenta eſſe ſolet, quemadmodum etiam frigidius temperamentum anni nempe autumnus multos ventorum flatus & procellas generat, plurimosque navigantium violenter interimit, idem itaque etiam in frigidiori corporis temperamento contingere, multamque ab ejusmodi frigiditate flatulentiam excitari poſſe veriſimile eſt, flatus autem distendunt, & dolorem pungentem vel gravantem inferunt; vel etiam doloroſa ſenſatio oriri poteſt à vermibus, tunicas ventriculi vellicantibus. Item à congeſtione humorum acrium, quales ſunt bilis flava, viridisque & ſalſa pituita, in ipſo ventriculo ſe colligentes, vel ab aliis partibus transfluentes: latentes etiam interdum abſceſſus in thorace, vel alibi ruptione ſua ventriculum afficere poſſunt, vel in eo ipſi tumores, durities vel ſcirrhi generari.

Cauſæ externæ.

Externæ ſunt: alimenta acria, flatuoſa, ructuoſa, pravique ſucci, quæ vel copia ſuâ, vel prava qualitate, vel acritudine, vel flatuoſitate ventriculum comprimunt, gravant, pungunt, tenduntve. Item perfrigeratio corporis ſubitanea poſt labores vel ſudores vel calorem. Vel potatio hauſtus frigidiſſimi in multo corporis fervore, unde non rarò dolor brevi necans excitatur. Omnium autem ſæviſſimum dolorem incurrunt potiunculati veneno vel pharmacis deleteriis, idque duplici ex cauſa, priori quidem, quod venena ſunt corroſiva, & ventriculum exulcerant, alterâ verò quod omnia venena cor torquent, ſolutionem autem continui excitant lapſus, percuſſio, alliſio contra ſtomachum, prout etiam acria medicamenta idem præſtant, & ſic de neceſſitate dolorem pariunt.

Signa.

De ſignis diagnoſticis & loco affecto non opus eſt multa diſſerere, manifeſta enim ſunt, & à plebejiſſimis quoque diſcernuntur, qui nimirum dolorem inter umbilicum & foveam cordis ſentientes rectè eum ventriculo aſcribunt.

Prognoſtica.

Prognoſin quod attinet, dolor quidem inferioris ventriculi regionis adeò periculoſus non eſt ac orificii ſuperioris, nec etiam tam violenta ſymptomata infert, attamen ſi intemperies ventriculi frigidior ac flatulenta medicamentis contumaciter

citer resistit, tandem habitualis evadit, ita ut ejusmodi dolores pleni sint periculi, atque in lethalem hydropem siccum sive tympanitidem firmentur. Dolor autem à lumbricis minoris est periculi, facilè enim medicamentis interfici possunt, incauti tamen interdum luunt, dum invalescentes vermes rodendo non modò acerbissimos dolores, verùm etiam quandoque subitaneam mortem inferunt.

Curatio.

Ad curationem autem ordiendam necesse est, ut pro causæ exigentia ea fiat, si itaque ab aliis partibus per consensum videatur dolor derivari, primariò illæ medicandæ sunt, si verò in ipso ventriculo causa hæreat, quod inde colligitur, si nulla alia pars langvet, tunc plerunque malum à bile est, quæ vomitorio expediatur per aquam benedictam vel assumptâ drachmâ pulveris radicis asari in decoctionis hordei haustu tepido.

Post vomitum roboretur ventriculus impotis aliquot guttis spiritus vitrioli in vino absynthite, vel conservâ rosarum vitriolatâ.

Ubi vomitus locum non habet, purgatio fiat per secessum hoc pulvere:

Purgans.

℞. rhabarb. opt. ℈ij.
resin. scammon. gr. IV.
tartari vitriolati ℈ß.
f. pulvis, sumatur totus pro vice in jusculo.

Si admodum dolor sit pertinax, exhibeantur laud. opiat. gran. iij. cum momento sachari rosf. vel in decocto chamomillæ.

In causa doloris frigida vel flatibus conferunt confectiones diacymini, diagalangæ, diatrion pipereon, dianisum, diacinnamomum, vel conficiatur confectio stomachalis in hunc modum:

Confectio stomachalis.

℞. specier. diagalang.
diacinnamom.
diambr. an. ʒj.
sachari ℥VI. dissolvatur in aq. menthæ q. s. f. rotulæ.

Dosis ʒß. consumunt flatus, roborant ventriculum, jecur & concoctionem.

Conducit quoque electuar. de baccis lauri. Forestus in tali casu à frigiditate & flatibus mirum in modum decantat hunc fotum:

Fomentum.

℞. rad. althææ ℥ß.
flor. rosar. rub.
chamomill.
summitat. absynth. an. m. j.
coquantur in aq. chamomillæ & aq. communi q. s. pro ℔ iß. in fine addendo vini albi optimi, aquæ rosar. & aceti parum. f. fotus.

Ardor ventriculi.

Ad dolorem ventriculi etiam pertinet frequens ille affectus, qui vocatur orexis, arsura vel ardor ventriculi, estque fervens & acris mordicatio percepta inter concoctionem cibi in orificio ventriculi ac totâ gulâ, quæ peractâ jam concoctione iterum conquiescit.

Causæ.

Causæ hujus affectus sunt: biliosa constitutio ventriculi ejusque orificii, cibi acres, dulces ac pingves, imprimis caro fumata, cerevisia vel vinum calidè manè assumpta, motus corporis statim à pastu, prout etiam

his

his familiaris est, qui à sumpto cibo equitant vel curru vehuntur.

Remedia.

Remedia sunt: primò evacuatio materiæ biliosæ per vomitum, vel per secessum: postmodum assumantur specifica, quorum multa probata in usu sunt, ex. gr.

℞. nuc. moschat. ʒij.
ocul. cancr.
cretæ an. ʒj.
sach. cand. ʒß. detur ʒj.

Prosunt quoque mucilaginosa & præcipitantia, qualia sunt succus portulac. glycyrrhyz. siliqua sola comesta egregiè prodest, item avena decorticata, quæ specificè omnem ardorem orificii ventriculi commansa aufert, verùm hæc de ardore ventriculi dicta sint in parenthesi, cum Author ejus non faciat mentionem, sed ad dolorem ventriculi sequentia tradit

TEXTUS.

Dolores ventriculi tollit oleum chamomillæ saphirinum (de quo supra de cardialgia in syrupo dialthææ vel in conserva rosarum, oxalidis, acetosellæ, menthæ &c. guttæ aliquot exhibitæ. Idem facit oleum mastichis, si à causa frigida, oleum cinamomi. item Oleum zedoariæ.

Extrinsecus foveatur ventriculus floribus chamomillæ frixis & sæpius applicatis.

NB. *Si ab istis omnibus parum præsidii successerit, vomitu res procuranda est (aliquid nimirum in ventriculo latere suspicio est) postea ventriculus roborandus pilula una vel duabus pro earum magnitudine ex lachryma olibani.*

CAP. CVII.
DE ANIMALCULIS VENTRICULI, Germ. Würme im Magen.

Innumera exempla nota & notata sunt, in plerisque corporis partibus vermes generari posse, & generatos esse, nempe in cerebro, auribus, naribus, pulmonibus, vesica, aliisque, è ventriculo etiam sæpissimè per vomitoria oretenus rejiciuntur, imò sponte interdum dormientibus verminulosis pueris per gulam in os repunt, ibique vel per nares exeunt, quæ quidem ut & vermium generatio in dictis locis rarò contingunt, at evomitio unius vel alterius vermis ferè quotidiè occurrit, verùm gravissimi Authores Practici negant, vermes in ventriculo generari vel diu morari posse, quin fermento stomachi conficerentur, repunt quidem sæpius ex gracilibus intestinis, ubi lumbricorum natalis locus est, per pylorum in stomachum, præsertim dulcibus ingestis cibis allecti, sed celeriter pertranseunt, atque altius ascendunt, suaque reptione in ventriculo mala symptomata excitant, nempe vomitum, dolorem, famem, syncopen.

Lumbricorum nidus.

Causæ.

Causæ & signa vermium inferius in proprio eorum capite tractabuntur, cum convenientibus remediis, subnexis hic saltem quæ habet

TEXTUS.

ANimalcula ventriculi (ex quacunque causa) eadem tollunt, quæ supra de vermibus cordis. Sic arcanum tanaceti, asari. Item vomitus per aquam benedictam.

Specificum. *Secretum est in hoc casu pulvis secundinæ primiparæ, cujus ℨß. vel ℈ij. cum extracto theriacæ, vel cum aqua theriacali Crollii, aut mixtura simplici absorpta, talia vel maleficio vel casu quodam nata animalcula & insecta citissimè enecat, postea cum leni infuso foliorum senæ, rhabarbari, mechoacannæ per alvum exturbanda.*

Spiritus C.C. essentificatus. *Spiritus cornu cervi in hoc affectu multum quoque prodest, imprimis essentificatus, hoc est, in quo sal fixum aqua convenienti prius extractum, & ritè depuratum in spiritu hoc volatili dissolvatur, & cum eo uniatur.*

CAP. CVIII.
DE IMBECILLITATE VENTRICULI, Germ. Schwachheit deß Magens.

OMninò superfluum hoc caput videtur, cum ferè eadem supra cap. 93. de intemperie & cap. 99. de cruditate ventriculi proposita sunt, cum ergò cruditas & imbecillitas una eademque ventriculi passio sint, qua nimirum concoctionis debilitate laborat, non opus est illa heic repetere, quæ in dictis capitibus pro explicatione hujus affectus tradita sunt, referatur itaque istuc sequens

TEXTUS.

IMbecillitas ventriculi si adsit, ante omnia convenit adhibere vomitorium ex vitriolo albo, aut extracto ellebori, à quibus, si æger abhorreat, datur dosis mercurii vitæ, quo facto ventriculus tam intrò assumptis, quàm extra admotis roborandus, repetitâ tamen sæpius ægri evacuatione.

Quæ assumuntur, inter vulgaria imprimis sunt species electuarii aromatici rosati, diarhodon abbatis, rosatæ novellæ cum conserva rosarum & menthæ exhibitæ, aut alio quocunque modo. Pulvis diagalangæ, species de mentha, absynthio, myrobalani, nuces moschatæ conditæ, pulvis aronis Quercetani, & alia apud Practicos.

Pro potu ordinario prodest vinum absynthii, imprimis tempore verno præparatus spir. absynthii, qui ad libitum cum potu misceatur.

Assumatur quoque cremor tartari sæpius, & interdum spiritus vitrioli, aut destilletur aqua vitæ ex vino malvatico. aut alio generoso, in cujus libris duabus macerentur

rentur m. iſ. pulegii exſiccati (a) *ejus cochlearia duo exhibeantur cum olei vitrioli guttis aliquot, quantum videlicet ad gratam aciditatem requiritur, quo aſſumpto aut in loco calido ſe contineat, aut ſe exerceat æger, ut incaleſcat ad ſudorem usque.*

(a) Efficacior fit iſte ſpiritus vini, ſi per octiduum cum pulegio in obturato probè vaſe maceratur, ac poſtmodum per alembicum ab herba abſtrahatur, ac tum tantundem recentis pulegii eidem imponatur, atque tunc demum ad indicatum heic modum uſurpetur, poteſt quogò aliquid ſachari ſimul imponi. Experti etiam ſumus, quod ſpiritus iſte vini pulegiatus ſi quantitate duorum circiter cochlearium miſceatur particulæ ſpiritus ſalis armoniaci ad guttas fortè XX. vel plures, eaque mixtura ſimul hauriatur, eodem inſtanti inter hauriendum per nares totum caput petat, atque inſigniter confortet, ac univerſum corpus recreet.

Obſervatio.

Prodeſt etiam nonnunquam aſſumere cochl. 1. ſyrupi de canella aut caryophyllis præparati modo ſequenti:

℞. *cinamomi (aut caryophyllorum)* ℔iſ *affunde vini malvatici vel Falerni* ℔iij. *infunde in matratio craſſo modo contuſis aromatibus per tres dies in cineribus calidis. Hinc leniter ebulliant & colentur. Colaturæ adde æquales partes ſachari albi, & f. ſ. a. ſyrupus.*

CAP. CIX.

DE AFFECTIBUS INTESTINORUM, AC PRIMO DE OBSTRUCTIONE EORUNDEM.

Opus nutritionis humanæ nil aliud videtur, quàm molendinum non quidem farinale, ſed humorale, quo nimirum alimenta moluntur, & loco farinationis inſuccantur in humidum radicale ſeu humorem vitæ, in plurimis ergò hoc noſtrum molendinum reſpondet molitioni vulgari farinali, quemadmodum enim molæ vulgares motum ſeu rotationem ſuam nanciſcunter ab aëre vel aquâ, quorum alterutrius impulſu lapides molares verſantur, atque interjectum eis frumentum conterunt ac comminuunt in pulverem craſſum, qui derivatur in longam crumenam linteaceam formâ ſuâ inteſtino non multum abſimilem, transverſim per ciſtam farinæ extenſam, ambabusque extremitatibus perviam, quæ per inſtrumentum motivum indeſinenter hinc inde concutitur, ut puriſſimum pollen trans poros lintei pervibretur, quod in ciſta farinæ colligitur, inſerviens pro piſtura panis ſimilacei magnatibus proprii. Albedine enim ſua albicanti cerebro reſpondet, ac fortaſsè pro illo aptius nutrimentum ſuppeditat, quo & magnates virique excellentes plus plebejis indigent, cum potiſſimum cerebro laborent & defatigen-

Nutritio quaſi molendinum eſt.

tigentur. Reliqua frumenti pars iterum molaribus committitur, ac minutius conteritur, denuòque per linteum illud transcutitur, idque toties, donec omnem ſuam farinam deponat, ac ſoli furfures remaneant.

Ita conſimili modo noſtra nutricationis mola ab aëre à pulmonibus tracto verſatur, molares ipſius ſunt ſuperior & inferior ſeries dentium, quibus alimenta operosè prius præparata, nempe in molis, furnis, ollis, torcularibus, cellis &c. denuo conteruntur, atque itidem in longam crumenam membranaceam derivantur, in cujus inſigni cavitate prius invicem macerantur & fermentantur, ubi etiam mox optima pars pro magnatibus corporis nempe membris principalibus ſegregatur, ac transcolatur, craſſior pars non quidem denuò molaribus redditur ut in moletrinis, cum hoc fieri nequeat, acrioribus autem fermentis ulterius quaſi commaſticatur, nempe à ſucco biliario & pancreatico, atque ideoque crumena illa eò longior eſt, ut aliquot vicibus longitudinem crumenarum farinalium ſuperet, ibique craſſior velut farina ſeu ſuccus alibilis pro plebejis ſeu ſequioribus corporis membris ac partibus ſequeſtratur, donec nihil ad nutritionem apti ſuperſit, ſed ſoli furfures excrementorum remaneant.

Sicuti autem in moletrinis non poteſt non ſimul generari farina volatilis per totam domum parietibus ſe affigens, & cum volitantibus perpetuò in aëre atomis terreſtribus ſe commiſcens, quæ proinde farina pulverulenta Germ. Staubmehl nominatur; ita etiam in mola corporis ſemper ſuccus quidam impurus volatilis generatur, qui in ſudorem, mucum & ſordes abit.

Descriptio intestinorum anatomica.

Prædicta longa crumena ſeu manica quædam Hippocratica membranacea *Inteſtina* ſunt, adcaudata pyloro, uti gula ſuperiori orificio quaſi adroſtrata eſt. Conſtant inteſtina pariter ac ventriculus ſubſtantiâ membranaceâ triplici, nempe tunicâ extimâ ſive communi cum peritonæo, pingvedine meſenterii exuberanter ditatâ, idque ut putatur ad conſervandum calorem, mediâ carnosâ, fibrisque variis præcipuè orbicularibus conſpicuâ, intimâ verò nervosâ & rugosâ, quæ rugoſitas inſervire creditur ad promptius complectendum & remorandum chylum, aliàs per planum æquò celerius delapſurum, adhæc mucagine quadam hæc intima intus gaudet ad ſe tutandam adverſus omnem acrimoniam.

Cæterum adnata commemorata extimæ tunicæ pingvedo in venalibus extis ſemper intima conſpicitur, eò quod laniones in repurgandis inteſtinis ea invertunt, ut intimior pars foris à fecibus & fœtore per ablutionem mundari poſſit, inſigniter itaque quidam Scriptores medici decepti ſunt, putantes inteſtina naturaliter intrinſecus pingvedine obduci, eamque in dyſenteria abradi.

Porrò inteſtinis inſerta ſunt vaſa numeroſa, venas enim ſuſcipiunt multi-

multiplices tam à dextro quàm sinistro ramo mesenterico venæ portæ, arterias itidem à mesenterica superiori inferiorique; nervos autem à plexu mesenterico sexti paris, tum etiam venas lacteas propriis valvulis donatas.

Tantæ intestina sunt longitudinis, ut septimam circiter saltem ejus partem corpus proprium suâ longitudine constituat, in plurimos autem gyros plicata sunt, ut eò minus spacium occuparent, chylusque hinc inde migrando diutius remoraretur, exactiusque elaboraretur, ac tota purior succulentia nutrititia eliceretur, illudque diuturniori mora fieri, inde patet, quod si quis stimulantia diutius supprimat, & per unam vel alteram horam intus detineat, postmodum verò deponat, adeò tam parva mora exsuccantur, ut in scibala ferè indurescant, sin autem per balanos vel acriora stimulantia citius quàm par sit, ad exitum irritentur, semper humidiora & fluxilia conspiciantur, eò quod nondum satis exsugi potuerint.

Medium itaque natura in optimè valentibus tenet, & nec nimis citò educit, nec diutius quàm ut aliqualem lubricitatem retineant, intus remoratur.

Amplitudinis intestina sunt diversæ, rotundi tamen omnia ambitus, & quamvis unum quid & à pyloro ad unum usque contiguum sint, ob diversam tamen mutationem formæ, & habitudinem tunicarum in tenuia & crassa dividun-

tur, singulaque rursum tribus distinctis nominibus discriminantur, non secus ac si tot distinctæ partes essent.

1. Duodenum.

Primàm enim à pyloro partem duodenum vocant, à mensura duodecim digitorum, & cum illud nomen antiquissimum sit, atque etiamnum hodie eadem mensura accuratè in ea advertatur, libentius hoc nomen retinetur, ad demonstrandum eandem antiquis corporis staturam & mensuram cum hac nostra moderna fuisse, situatio ejus est in dextro latere sub hepate, ac cum pancreate connexio, crassioris quidem cæteris tenuibus est substantiæ, ast angustioris cavitatis, præsertim versus pylorum, amplioris non nihil versus jejunum, & circa insertionem ductus cholidochi & pancreatici, ubi aliis tenuibus amplius & latius est. Dictus ductus cholidochus extremitate sua porum constituit biliarium, qui eundem in modum ac ureteres intra membranas vesicæ urinariæ, inter duas hujus duodeni membranas aliquantulum deorsum protenditur, antequam foraminulo desinat. Eodem loci quoque ductus Wirsungianus pancreaticus peculiaris sui exitus foramen habet, prope commemoratum porum biliarium, attamen utplurimum ab eo distinctum, quamvis interdum in unum coaluisse osculum deprehendantur.

2. Jejunum.

Secundum tenuium appellatur jejunum, eò quod semper vacuum omni materiali contento advertatur, quin imò accuratè circa tempus delapsum

delapſum chyli è pyloro auſcultantibus in ſeipſis particulam unam poſt aliam adeò celeriter & cum ſuſurro pervolare ſubaudietur, ac ſi ſagittarentur, ſatis largo inter quamlibet pervolationem interjecto ſpacio, & adeò ſine omni hæſitatione, ut vix quantitas capacitatis cochlearis pro vice pervolare fortè queat.

3. Ileum.

Tertium tenuium, ileum vocatum, incipit, ubi prædicti vacuitas juxta quoſdam anatomicos ceſſat, quod tamen aliis non probatur, principiumque hoc exactè ſciri non poſſe affirmatur, deſinit verò propè valvulam coli, hoc multipliciter gyratur, ac reliquis longius eſt, nimirum circiter viginti palmorum, venarum quoque arteriarumque exceptione aliis uberius, nec non anguſtius, unde tam facilè ſuâ anguſtiâ & tricabilitate lethali volvulo anſam dat, ob vaſorum quoque multiplicitatem leviter inflammationem, phlegmonem & gangrænam ſuſcipit, eoque eundem volvulum lethiferum parit.

4. Cœcum.

Craſſorum primum dicitur cœcum, eò quod ingreſſus & exitus idem ſit, in adultis admodum puſillum eſt, & ad initium coli nec non ilei finem proceſſum vermiformem propendulum habet, hoc in fœtu ſemper eſt plenum excrementis, atque in pueris majus quàm in adultis, de uſu ejus variæ Authorum ſunt opiniones, hactenus tamen incertæ.

5. Colon.

Secundum craſſorum colon appellatur, amplius & capacius aliis, in cujus principio valvula extat intercludens excrementorum flatuumque regurgitationem in ileum, ita ut talia quidem ab ileo ad colon ſine impedimento deſcendant, aſcendere verò nihil eorum poſſit, illud verò nonnunquam laxari, teſtatur paſſio iliaca, ubi feces, clyſteres glandesque ſurſum rapiuntur: Adhæc plurimæ cellulæ colo ſunt, ad diutius retardandas feces: connectitur cum meſenterio, rene utroque, liene & ventriculo, etenim circa dextrum renem initium ſumit, ad hepatis cava aſſurgit, unde ſe flectens ductu transverſo ſub ventriculo ad lienem pergit, ab eoque ad renem ſiniſtrum recurvatur, ubi circa os ilium ſiniſtrum ſe iterum flectit ad os ſacrum, ibique ſui finem ac recti initium producit.

6. Rectum.

Rectum hoc inteſtinum craſſorum eſt tertium & ultimum à rectâ ſui extenſione ſic denominatum, propriâ ac mediâ ſuâ tunicâ totum ſe reliquis carnoſius præſtat, fibriſque rectis diſtinctum, poſtremo ſuo exitu peculiaribus robuſtiſque muſculis movetur, nempe ſphinctere & duobus levatoribus, ille eum undique aſtringit, hi ſurſum retrahunt; Inſurculantur huic inteſtino quoque venæ & arteriæ hæmorrhoidales dictæ, tum externæ tum internæ. Interna à vena portæ indeterminato quidem exortu prodit, frequentius tamen à meſenterico ramo portæ ſiniſtro, interdum quoque dextro, aliquando à ramo portæ ſplenico, jamque eodem etiamnum extra lienem exiſtente, nunc cum liene juncto (quamvis id rarò contingat) ab

ab ipso splene ad intestini recti tuni-
cas vena declinante.

Externa hæmorrhoidalis à cavæ
ramo hypogastrico exurgit, atque
ad musculos præcipuè ani motores
concedit.

Venis his sociantur arteriæ, par-
tim ab inferiore mesenterico ramo,
partim ab hypogastrica huc produ-
ctæ. Junguntur quoque his nervuli
exorti ab extremo dorsalis medullæ.
Amplitudine conspicuum est, longi-
tudine verò reliquis cedit.

Officium tenuium intestinorum
esse putatur chylum à pyloro suppe-
ditatum plenius præparare, & ela-
borare, cum planè adhuc imperfe-
ctus in ea illabatur testimonio vul-
nerum abdominis & intestinorum.
Crassorum verò excrementa colli-
gere, recti eadem validè continere,
quod tamen potissimum ope dupli-
cis sphincteris, cutanei nimirum
admodum tenuis in podicis extre-
mo latitudine digiti cuti infixi, & la-
tioris infimo ossi sacri juncti, ano
circumpositi, efficitur, quo etiam re-
soluto, præhumectato, vulnerato,
ulceratove, involuntarius fæcum
effluxus contingit. Helmontii verò
sententia est, in crassis intestinis chy-
lum demum stercorari sive fermen-
to stercoreo imbui, fermentum au-
tem stercoreum præcipuè sedere in
intestino cœco, quod quidem sit exi-
guum, necessarium tamen recepta-
culum omnis stercoris, uti pateat in
lupo, qui infra medium intestini du-
os membraneos utres sive sacculos
rotundos habeat, qui ipsi sint in vi-
cem intestini cœci. Escam enim ipsi
cadere ab intestini longo ductu ad
unum sacculorum, mox verò in al-
terum, ac tandem hinc in sequens
intestinum duci. Imprimis autem
Helmontius irridet spem clysterum
nutritivorum intestinis injectorum
cum intestina nunquam queant di-
gerere lumbricos, ergo multò minus
clysteres.

Clysterum nutritivorum vanitas.

Nunc propositum de affectibus
intestinorum prosequamur, primo
autem Author tractat

DE OBSTRUCTIONE INTESTINORUM.

PRæsens titulus curare docet ob-
structionem intestinorum, at non
explicat, qualem pituitosam obstru-
ctionem velit, an nimirum tota ca-
vitas tenaci muco oppleatur, ut nil
perlabi amplius queat, vel oscula
venarum in intestina desinentium
obglutinentur, ut earum suctio im-
pediatur, quod quidem interdum
contingit, & pro causa cœliacæ pas-
sionis à practicis habetur. De qua
cum inferius tractandum fuerit, no-
lumus hic esse verbosiores.

In altero paragrapho explicatius
loquitur, quod nimirum obstructio-
nem intelligat à fæcibus induratis,
quem affectum alii obstructam al-
vum nominant vel astrictam.

Alvus obstructa.

Alvi itaque obstructio sive obsti-
patio communiter eo sensu accipi-
tur, quod difficilis & tarda fiat fæ-
cum intestinorum egestio vel deje-
ctio, non autem omnimoda alvi sup-
pressio, qualis in iliaca passione ob-
tingit, atque sub hoc caput non per-
tinet, quamvis ista multoties ex hac

fiat, ſi hic affectus vehementius invaleſcat. Hic autem intelligimus ſegnem & difficilem excrementorum depoſitionem, ubi ſæpè per unum vel alterum diem nihil dejicitur, ex quo ſemper fæces, quo diutius intus morantur, eo magis indureſcunt & ſiccantur, eoque poſtea difficilius & laborioſius excernuntur. Venulæ enim & fibræ inteſtinorum non modò tenuibus, ſed & craſſis inteſtinis implantatæ inceſſanter humorem ſugunt & alliciunt, adeò ut diutius detentæ feces neceſſariò in ſcybala indureſcant, & poſtmodum vix vehementi conatu excludi queant.

Cauſæ.

Cauſæ obſtipationis alvi variæ eſſe poſſunt: præcipua autem & communiſſima eſt atrabiliaria ſeu melancholica complexio, tales enim ferè omnes difficulter & tardè alvum deponunt, melancholica enim conſtitutio naturaliter frigida eſt & ſicca, atque inſtar aluminis aſtringit, prout frigus ſemper talem qualitatem exhibet, ac tempore hyemis aquam conſtringit in glaciem, flante quoque aëre boreali alvi pariter aſtringuntur.

Intemperies etiam hepatis calida ſemper viſcerum humiditatem ad ſe trahit non ſecus ac calefacta cucurbitula, unde fecibus inteſtinorum humor decedit. Quidam etiam ſponte vel aliorum conſvetudinem imitando conſveſcunt vel fumum tabaci per tubulum in os trahere, vel ejus folia quotidiè dentibus maſticare, vel alia quæpiam ſalivantia, quibus plurima ſalivæ copia ipſis in os attrahitur, & tam copiosè exſpuitur, ut ſæpè totum pavimentum eorum ſputo madeat, iſta autem humiditas ab inferioribus partibus ſurſum rapitur, ita ut inteſtina tum ſimiliter parum ſucci retineant, ut etiam his accidit, qui conſvetudinem aſſumunt ad quodvis verbum exſpuendi. Alii in ſuis cibis delectantur radicibus ſeminibusve diureticis & diaphoreticis, unde major pars humiditatis quotidiè aſſumptæ ad renes vel poros cutis tranſit, ac per urinam ſudoremve educitur. Nonnulli ob debilitatem ventriculi parum comedunt, atque etiam pauca excrementa generant, quæ poſtmodum quoque parum ſtimulant, & ſic retenta ſcybaleſcunt. Complures etiam reperiuntur, quibus acceleranda negotia incumbunt, ita ut eorum gratia interdum ſtimulantem dejectionem inhibeant, ac differre cupiant, donec prius negotium hoc vel illud ſit expeditum, interim verò feces ſiccantur, & ubi ſemel quis ita faciat, natura mox in conſvetudinem abit. Sunt quoque qui quædam edulia conſtipantia in deliciis habent, ut ſunt amygdalæ dulces, caſtaneæ, glandes, cydonia, panis è frumento Saracenico, tritico &c. in copia comeſta; indurantur & his alvi, qui inſveti trans mare navigant, ac nauſea ex mari vexantur, ſuam enim ob malaciam tum coguntur decumbere, adeò ut ſi vel moveant ſe, majorem nauſeam incurrant, quieſcunt ergò, nec intra dies aliquot ſeceſſum audent perficere, ita ut exempla ſint tales interdum ob diu in-

termiſſam

termiſſam excretionem, & inde contractam conſtipationem ileum & mortem incurriſſe. Procedente quoque tempore naturaliter temperamentum humanum non rarò ſponte mutatur, ita ut qui in juventute ſit alvi laxæ, fiat in ſenectute ſtrictæ & vice verſa. Tandem nonnulli morbi inteſtinorum etiam alvi conſtipationem pariunt, ut tumores, ſcirrhi, obſtructiones, ſtupor ani, paralyſis ac alii.

De hoc affectu quoque loquitur Hippocrates in ſequentibus graviloquiis:

Quibus juvenibus alvi ſunt humidæ, his ſeneſcentibus exſiccantur. lib. 2. aph. 20

Juvenes alvos humidas habentes melius degunt ſiccas habentibus. 2. 53

Alvi ſeneſcentibus utplurimum ſiccantur. 2. 53

Deguntque deterius his qui humidas habent. 2. 53

Prognoſis.

Prognoſin quod attinet, communis alvi durities plus moleſtiæ quàm periculi faceſſit, innumeri enim ſunt, qui absque periculo eâ moleſtantur, videlicet ſi aſtrictio à vulgaribus & levibus ſit cauſis, ſi verò à vitio inteſtinorum nempe tumore vel inflammatione, lethalis periculi plena eſt, à fecibus quoque induratis ſæpè graviora ſymptomata cauſantur nempe tormina & colica, quæ poſtmodum levi negotio ſemper reverti ſolent.

Curatio.

Curatio hujus affectus initium ſuum orditur à cauſæ ſublatione, quæ ex relatione ægri & aliis circumſtantiis percipitur, brevis tamen ſucceſſus vix promitti poteſt, tam enim in melancholicis, quàm calidâ hepatis intemperie laborantibus obſtinatiſſimus affectus eſt, & non niſi longo remediorum uſu expugnatur, initium autem fit à clyſteribus, qui ad emolliendam alvum varii ſunt, facilè tamen in unum vel alterum modum eorum paratio absque præſcripto inſtitui poteſt. Verumenimverò ſi natura clyſteribus aſveſcat, ſemper tunc illis vult irritari, melius ergò eſt eis non aſveſcere, ſed aliis remediis votum obtinere, quorum quidem multa habentur, leniſſimum autem fit è vitellis duobus ovorum recentibus & juris piſorum vel lentium modicè cocti unciis quatuor vel quinque cum pauco ſale & ſacharo. Item hauſtus juris capitis vitulini, in aqua cocti, ſine alterius pingvedinis vel ſalis communis additione. Conveniunt quoque poma cocta, prunave dulcia cum ſacharo horâ unâ præcisè ante prandium vel cœnam aſſumpta; vel detur ʒj. violarum purpurearum è jure piſorum rubrorum, & ſi ab eis vim deſideras auctiorem, adde ſcrupulum vel ſemidrachmam fecum vini albi, ac nonnihil foliorum ſenæ cum cinamomo. Item jus carnis pingve cum pauco ſacharo & ovi vitello crudo ad uncias quatuor vel quinque bibitum. Lenit quoque alvum aqua ſtillatitia è corticibus medianis viridibus ſambuci. Item aqua ſtillatitia, vel ſuccus vel jus primæ decoctionis braſſicæ, vel aqua ſtillatitia ex immaturis cucurbitis

Lenientia alvū varia.

bitis cum sacharo pota. Pro certo quoque laxat, si fol. betæ & mercurialis an. m. j. coquantur in aliquo vulgari jusculo, idque capiatur horâ una ante pastum. Innumera alia habentur ad obstructam alvum à fecibus & pigritie dejectionis, quorum quædam quoque ad obstructionem à pituita inservire possunt, omnium autem optimum est in hoc casu præcipitatus aureus vel turpethum minerale, vel aliud ejusmodi cum phlegmagogo aliquo mistum & propinatum, egregia quoque sunt in hunc finem quæ docet

TEXTUS.

Obstructio intestinorum I. *à pituita solvitur medicamentis tum externis tum internis. Internis nempe vulgaribus undiquaque apud Authores obviis. Mirabilis est essentia melissæ, si ipsius drachma una cum guttis tribus olei seu spiritus juniperi misceatur cum extracto colocynthidis & scammonii (de quo notæ in Crollium) vel cum dosi panchymagogi vegetabilis. Extemplo nimirum pituitam dissolvit, postea per adjectum purgans exterminandam. Item extractum agarici cum aqua cinamomi vel spiritu vini.*

Externa sunt suppositoria & enemata, quæ foris nempe applicantur, ut scilicet pituitam ex intestino recto & colo educant, obstructionemque dissolvant. Ex suppositoriis laudabile est quod fit ex mellis ℥j. & radicis ellebori nigri ℈j. (hoc suppositorium in pueris utile) clyster est ex croci metallorum ʒß. ad ʒiß. (de quo notæ in Crollium) in decocti mercurialis ℔j. & butyri recentis vel olei olivarum ℥ij. dexterè applicatus. Hujus etiam usus est in facum duritie.

Suppositorium. *Clyster.*

II. *A fæcibus induratis enemata valent. Item* ℞. *omentum cum intestinis vituli (Kälberfröse) coque in eum modum, quo aliàs mensis apponi solet cum multo brodio.*

Fæcum induratio.

Eo adhuc fervente ano supposito vapor excipiatur per sellam, & paulo post σκύβαλα *indurata ejiciuntur, & obstructio solvitur, quæ deinceps emollientibus internis ulterius expedienda fuerit.*

Inter emollientia hîc locum habet primarium cremor tartari sæpius in jusculis exhibendus à ʒj. ad ʒiß. 1. 2. 3. 4 diebus.

In summâ obstructione alvi ℞. *plumarum minutissimè incisarum pugill. 1. m. in panem f. pilulæ. Item olei ceræ ℈j. usque ad ʒj. in enemate emolliente: Zibetha umbilico illita: fel tauri potest etiam clysteribus addi ad imitationem naturæ, quæ felle facultatem expultricem irritat.*

Pilulæ.

Tumor intestinorum.

III. *A tumore. Enema specificum:*

℞. lactis, ol. oliv. an. ℔j.

Enterocele.

In astrictione ex enterocele adhibeantur externa emollientia & injiciantur enemata.

Tarda alvi dejectio.

In tardissima alvi dejectione à quâcunque causâ procedente mirabilis est effectus essentia salis tartari cum spiritu vini extracta, & ad consistentiam redacta, cujus gutt. ij. usque ad VI. vel VIII. tandem singulis diebus vesperi horis duabus à cœna in haustulo vini vel alio liquore exhibeantur, donec sponte subsequatur lubricatas alvi. Hoc felicissimè usus sum & in melancholia hypochondriaca, ad virium prope dejectionem (a) *scilicet dysenteriam.*

(a) I. e. administretur hæc salis tartari essentia, donec prodiga alvi solutio sequatur, & quasi dysenteria quædam vires quidem dejicere visa, verùm cum radicali morbi cura tione contingit.

CAP. CX.
DE INFLAMMATIONE ET EXULCERATIONE INTESTINORUM.

Intestina quandoque inflammantur.

Intestina non minus ac aliæ molles corporis partes inflammationi & exulcerationi obnoxia sunt, ut palam fit in volvulo, quo intereuntium cadavera sectione sæpius sua intestina inflammata, exulcerata & gangrænata exhibent, nec non in dysenteria, cujus exulcerationem carunculæ circa finem exeuntes produnt. Hæ affectiones modò in tenuibus, nunc in crassis contingunt.

Causæ.

Causæ earum sunt: flatus tensione dolorem, punctionemque inferentes, omnis autem dolor intensus excitat calorem & accursum humorum, unde necessariò reliqua seqvuntur symptomata doloribus calidis communia, nempe inflammatio, suppuratio & exulceratio loci vel partis affectæ. Item internæ biliosæ defluxiones, vel humores acescentes, tunicas vellicantes.

De affectibus verò intestinorum loquitur quoque Hippocrates in sequentibus aphorismis.

Gracile intestinum dissectum non coalescit. lib. 6. aph. 24
Estque ea dissectio lethalis. 6. 18
Inflammationem recti intestini semper comitatur stranguria. 5. 58

Signa diagnostica sunt: si inflammatio sit in tenuibus intestinis, conjunctam habet febrem continuam, dolor intensissimus & acutissimus circa umbilicum affligit. Crassorum verò in inferiori parte ventris. Utplurimum autem alios affectus conjunctos habet ejusmodi inflammatio, nempe vel ileum vel dysenteriam, vel intestinorum colliquationem, & sic communia cum illis signa & prognostica.

TEXTUS.

Inflammatio, abſceſſus, ulcus, cancer, enemate (a) *curantur, quamvis cancer vix.*

(a) Enemata quidem inferioribus inteſtinis conveniunt, ſuperioribus autem læſis potius potiones,& mediis utriſque à medicis ſuccurritur.

Fiſtula. *De fiſtula infra de affectibus externis.*

CAP. CXI.
DE COLICA ET ILIACA PASSIONE, Germ. Krimmen und Darmgicht.

Quamvis Author duos hos affectus in curatione comprehendat, attamen quia nonnullam inter ſe differentiam conſtituant, atque etiam à pleriſque Authoribus diverſis capitibus & methodo curandi tractentur, conſimiliter operæ pretium eſſe duximus cujusvis peculiarem præmittere deſcriptionem & curandi rationem.

Ileus quid? Ileus ergò eſt affectus tenuium inteſtinorum, qui vulgò quoque iliaca paſſio, nec non volvulus, & à quibusdam miſerere mei appellatur, eſtque morbus peracutus, horribilis & plerunque lethalis, in quo motus inteſtinorum naturalis, periſtalticus ſive à ventriculo verſus anum ordinariè fiens mutatur in præpoſterum ſeu inverſum, ita ut inteſtina ab ano verſus ventriculum ſe moveant, ac nihil amplius per anum dejiciatur. Motus enim naturalis ſeu periſtalticus inteſtinorum fit per fibras orbiculares & transverſas inteſtina (juxta Authores) contrahentes,& contractivè moventes, more lumbricorum terreſtrium, partes ſui corporis ſucceſſiva contractione moventium. Motus iſte naturalis à cauſis præternaturalibus hujus morbi invertitur, ita ut fibræ iſtæ retrorſum ſe contrahant, non ſecus ac retrogradi cancri, pedes ſuos quos legitima ſua proreptione ſemper alternatim antrorſum protendere ſolent, retrorſum moventis, corpusque retroagentis, præpoſtero autem hoc motu ea quæ inteſtinis continentur ſimul violenter retrò ſuguntur, & ſurſum ad ventriculum rapiuntur,cum verò omnem concluſam ſuctionem aër ſequatur, non poteſt non motus iſte retrogradus ab aëre in concluſa cavitate jam à ſuctione retrorſum tracto violenter intendi, concluſus enim aër ſurſum ſuctus etiam ponderoſiſſima ſecum rapit, ut quilibet probare poteſt, ſi tubum aliquem vitreum unâ extremitate in vas cum argento vivo omnium graviſſimo intra argentum vivum condat, alterâ autem ore ſugat, videbit enim mox ſuctione ſimul argentum vivum ſurſum rapi. Hinc tandem omnia quæ inteſtinis continentur invaleſcente morbo ſurſum ad ventriculum rapiuntur, nempe chylus, flatus, ac fæces ipſæ, ac per vomitum rejiciuntur, quam legem quoque injecti clyſteres & ſuppoſitoria ſequi opus habent, idque tam violenter,ut exempla ſint, ſuppoſitoria robuſtis

bustis filis ad coxas alligata, disruptis filis intrò esse tracta & evomita.

Signa.

Agnitio & dignotio iliaci affectus per hæc signa ipsi propria habetur: æger doloribus sævissimis & intolerabilibus in ventre & circa umbilicum cruciatur, hypogastrium tumore duro & eminente inflatur & vehementer distenditur, alvus omnino est suppressa, & nihil penitus fæcum per inferiora excernit, quæ omnimoda inferioris egestionis suppressio proprium, & perpetuum hujus morbi signum est, progressu autem morbi vomitio vehemens subsequitur humoris biliosi ac pituitosi, chylique & quicquid intus continetur, nam stercora quoque seu chylus in stercoris formam corruptione transmutatus vomitu redditur, ultimò verò sudor frigidus copiosè emanat, extrema refrigerantur, cor tremit, anxietate & deliquio deficit, jam jamque mortem imminere denunciat.

Causæ.

Causæ ilei sunt: diuturna fecum retentio, quæ postmodum indurantur, ac intestina obstruunt. Item multa ventris flatuositas intestina inflans & tendens. Inflammatio quoque & intumescentia intestinorum cavitatem eorum alicubi occludens, ut nihil amplius permeare queat. Adhæc intestini complicatio & intricatio, ut quasi in nodum volvatur, quòd quidem in hernia non infrequens est, uti etiam in colica, quæ sæpius in ileum terminatur ob nimiam flatuum copiam, intestina admodum distendentem, unde nonnunquam perplexè complicantur & convolvuntur, ut nodum faciant.

Ilei differentia triplex.

Triplex autem à quibusdam agnoscitur ilei differentia, una quæ veniat ab inflammatione, altera à motu intestinorum inverso, tertia à fæcibus induratis, verùm hæ tantùm sunt diversæ causæ aliæque plures, nam etiam stranguria lethalem parere potest ileum, & à quacunque causa sit, motum tandem intestinorum inversum efficere potest.

De ileo loquitur etiam Hippocrates sequentibus veriloquiis:

Ileus est morbus autumni. lib. 3. aph. 22
Ab ileo vomitus, malum. 7. 10
Nec non singultus. 7. 10
Ut & delirium. 7. 10
Atque convulsio. 7. 10
Ileus à stranguria necat in septem diebus. 6. 44
Accedente tamen febre & urinâ fluente evadunt. 6. 44

Colica passio quid?

Colica verò passio est itidem quidem affectus intestinorum, verùm inferiorum crassorum & imprimis intestini coli, quod ob sui longitudinem & anfractuositatem receptaculum est stercorum, flatuumque: ex multa ergò stercorum & flatuum permixtione dolorosæ tensiones & punctiones in hisce crassis intestinis contingunt, non quidem in omnibus, sed tantummodo in his, qui concurrentibus aliis causis eis occasionem præbent.

Immanis autem cruciatus est affectus colicus, ac præcedente iliaco etiamnum sævior, quanquam non adeò lethale periculum accersat.

Signa.

Agnitio & dignotio hujus affectus

per hæc signa ipsi propria innotescunt: quod nimirum perpetuò acutissimum & ferè intolerabilem dolorem individuum habeat comitem, & si ejusmodi immanis dolor non concurrat, minimè quoque vera colica existit. Adhæc dolor colicus non manet fixus in uno loco, sed vagus circumerrat, & modò circa ventriculi, nunc lienis, modò hepatis, renumve regionem, infraque ac supra umbilicum obrepit, in sinistro autem latere interdum magis moratur, non solùm quod in eâ parte quædam angustia sit, verùm etiam ut opinamur, quod splen pariter sit membrum flatuosum, uti perpetua hypochondriacorum flatulentia luculento argumento est, & sic una flatuositas facilè excitat aliam etiam citra attactum, sicuti chordæ in testudine quædam cum aliis pulsatis sonant, utut non attingantur, hinc dolor colicus cum lienico & nephritico non raró confunditur, & ab eisdem satis difficulter discernitur. Nonnunquam dolor magis in uno loco permanet constans, quem etiam eo acerbius lacessit, non secus ac si sudes acuta intruderetur, vel locus perterebraretur. Alvus plerunque constipatur, adeò ut ne flatus quidem erumpere queant, vel si quid excludatur, ferè flatulentum est, & aquæ immissum supernatat, quod tamen etiam sanorum fæces plerunque faciunt. A sumpto cibo æger pejus & dolorosius habet, eò quod à repletione ventriculi turgida intestina plus coarctentur, at repellendo non raró vicissim ventriculum turbant, ita ut in vomitus pituitosos, biliosos sve solvatur, vel multos protrudat ructus, quibus tamen malum non levatur.

Causæ colicæ passionis cum iliaca communes ferè sunt: præcipuè autem biliosi præ cæteris eâ sæpè corripiuntur, levique iracundia acerrimam ejus recidivam patiuntur, quâ etiam elucet, quantum venenum bilis sit, quod tam immanes cruciatus pariat, brutis enim nihil tale fit, quamvis mera crudissima & durissima suis stomachis conficere cogantur, multumque frigoris perferant, solam fortè eam ob causam, quod affectibus animi non ut homines turbentur, equi verò alicujus scintillulæ eorum participes esse videntur, nempe superbiæ, libidinis, invidiæ, atque etiam facilius & crebrius aliis brutis malè habent. Ita semper animi pathemata plus ullis aliis causis morbos pariunt. Excitatur quoque sæpè colica à perfrigeratione ventriculi alimentisque frigefacientibus, item crassis, stipticis & astringentibus flatulentisve, item his quæ facilè corrumpuntur, atque ad fermentationem suscipiendam apta sunt, qualia sunt uvæ, fructus arborum, mustum, cerevisia novella, aliaque.

Causæ.

Lumbrici quoque vellicando tunicas intestinorum acutissimo sensu præditorum eam excitare possunt; item inflammatio, tumor aliaque propria intestinorum vitia etiam hic in causa esse possunt, eo modo ut supra narratum est. Communissima autem

autem causa est humor acidus, juxta Helmontium à fermento felleo non satis subactus, & postmodum aciditate sua mordicationem in intestinis commovens, eâque ratione biliosi & ad iram præcipites magis in hunc affectum proni videntur, quod sæpè irascentes tam furiosè suam bilem commovent, ut quasi totum eorum corpus præ fervore bilis tremat, unde non potest non bilis eorum per totum corpus vim suam spargendo in vesicula sua deficere, & deinde non sufficere ad saturandam aciditatem succi pancreatici, acor autem insaturatus remanens postea tormina & stranguriam parit. Quidam autem mirantur quo pacto aciditas vel acredo dolorem excitans eum non continuum producat, sed per intervalla quiescentem, cum nihilominus acor intus maneat, & continuo procul dubio vellicare pergat. Ad quæ respondemus, potissimam exacerbationis causam esse archeum sive spiritum corporis, qui certis vicibus contra causam insurgit, ut eam consumat, vel expellat, quâ insurrectione locum gravatum contrahit, quæ contractio nil aliud est quàm motus convulsivus dolorosus.

Huc etiam applicari possunt sequentia Hippocratis graviloquia:

Dolores ventris sublimes leviores. lib.6.aph.7

Non sublimes fortiores. 6. 7

Dolores circa umbilicum ac tormina, quæ neque medicamentis, neque aliter solvuntur, in tympanitidem terminantur. 4. 11

Dolores in quibusvis partibus an multum differant, perdiscendum. 6. 5

A ventris dolore diuturno, suppuratio. 7. 22

Dolores in febribus circa viscera fortes, malum. 4. 66

In forti dolore ventris extremorum frigiditas, malum. 7. 26

Quicunque dolores infra diaphragma molestant, purgatione per inferiora indigent. 4. 18

Prognosis. Prognosis de hisce affectibus eum in modum se habet: Quod ileus periculosior sit colica, & plerunque lethalis, imprimis si ab inflammatione intestinorum sit, quæ verò à fæcibus induratis provenit, ea minus periculosa est, signa autem lethalia in ileo sunt: vomitus, singultus, vel delirium vel convulsio, vel surditas, urinæ verò suppressio, vel frigidus sudor, imminentem jam mortem prænunciant; Verùm si quid assumpti cibi vel medicaminum per inferiora exeat, signum est salutis, indicat enim viam iterum esse apertam.

Quod verò colicam passionem spectat, ea quæ vagum & non adeò atrocem dolorem infert ac diuturnum, facilius curari potest, quæ autem dolore vehementissimo & fixo discruciat, & in qua nihil per alvum redditur, nec somnus conceditur, aliaque symptomata cum ileo communia habet, etiam eodem modo finitur, ut paulò ante dictum est.

Curatio colici doloris incipitur commu-

communiter clystere, nempe si à flatibus est, tali:

Clyster in colica.

℞. rad. althææ mund. ℥iß.
fol. malvæ
parietar.
betæ
mercurial. an. m. j.
flor. melilot.
chamomil. an. m. ß.
sem. anisi
fœniculi
dauci
carvi an. ʒiß.

coque in aqua communi ad ℔j. vel iß. in cujus colatura dissolve cassiæ pro clystere

diacatholici
elect. hieræ picr. an. ℥ß.
sachari rub. ʒvj.
ol. anethin.
chamomelin.
amygd. dulc. an. ℥j.
vitellum unius ovi crudi
salis communis ʒiß.
m. f. clyster statim injiciendus.

Parte dictorum oleorum calefactorum etiam exterius venter inungatur.

Ejusmodi clyster in aliis causis paucis mutatur, nempe si obstructio fit à crassa pituita, additur ruta, in fæcum duritie aliquid salis gemmæ, optimè scybala dissolventis.

Utilissimè quoque interdum clysteri adduntur aquæ benedictæ Rulandi ℥iij. vel IV. in dolore vehementi ℈j. Philonii Romani simul admiscetur.

Venter una fovetur tali fotu calido:

Fomentum.

℞. summitat. aneth.
flor. chamomill.
melilot. an. m. j.
sem. lini
malvæ
fœnugræc. an. ʒij.
dauci
anis. an. ʒj.

coquantur in ℔ij. aquæ communis pro fotu.

In dolore sævissimo dentur gran. IV. V. vel VI. per se in pilulam redacti laudani opiati, vel addatur laudano aliquod purgans, sic non modò dolorem sedat, verùm quoque causam expurgat.

Specificum.

Intestinum lupi exsiccatum specificum est ad ʒj. exhibitum, quo multi sine ullis aliis remediis convaluere.

In ileo si est ab inflammatione, statim vena secatur ad extingvendam inflammationem, & aliquoties repetitur, si vires ferant, clysteres injiciuntur refrigerantes, incoquendo eis semina frigida majora & similia.

A cibo debent ægri primo vel etiam secundo die abstinere, imò per 4. aut 5. dies tria tantùm singulis diebus cochlearia jusculi sumere, ad impediendum vomitum, qui malum valdè auget.

Quoad cætera hæc cura cum præcedenti convenit, fovendo & inungendo ventrem, at si ileus est à flatibus vel circumvolutione intestinorum, tunc per os datur quantitas argenti vivi, qui gravitate sua deorsum fluit, & apertionem promovet, plura proponit

TEX-

TEXTUS.

In omni colica & iliaca passione dextrè curanda (à catharticis fortioribus abstinendum) semper prospiciendum, ut alvus sit libera, quam si natura ita conservat, benè quidem, sin minus, tum externis nempe suppositoriis & clysteribus (vide disputationem meam de colica) tum internis saltem mollificantibus utendum: quale est extractum mercuriale (cum spiritu vini paratum) dos. à ʒj. ad ʒij. cum extracto senæ justa dosi (à gr. X. ad ℈j.) exhibitum.

Quando alvus est libera, & flatus distendunt intestina, ab initio tinctura corticum aurantiorum cum spiritu vini extracta multum valet, dos. cochl. j. hæc essentia semel atque iterum data flatus omnes dissipat; sin minus, exhibeatur in malvatico olei amygdalarum dulcium ℥ß. ad ℥j. quod si ne sic quidem flatus sitientes expediuntur, loco amygdalarum dulcium exhibe spiritus terebinthinæ ʒj. ad summum, postea arctissimè cum fasciis liga ventrem (mit einer Handquelen drey-mal um den Leib gezogen von 2. starcken Personen) & flatus omnes dissipabuntur.

Remedium efficax.

Nota: in colica & iliaca flatulenta, quemadmodum etiam in cæteris, alvo existente libera, remedium specificum (extremum quo usus sum in quæstore quodam) est mixtura spiritus vini & spiritus nitri ana ʒß. vel ℈ij. in aqua commini tepida, sudoribus exinde provocandis data. Illicò nimirum spiritus sitientes colicæ administros potat, ac in vapores resolvit (patiens quiescat, licet id ei difficile: motu nimirum crescit malum) ut reliquum quoque corpus à vaporibus noxiis per medicamentum assumptum liberatum eò melius morbum pereuntem sibi subjicere possit.

Specificum.

In colica ex pituita vitrea valent oleum zedoariæ, chamomillæ saphirinum (à gutt. iij. ad ℈j.) sæpius exhibita.

Specifica in colica à pituita.

In pituita educenda præstat essentia trochiscorum alhandal cum vino malvatico destillato extracta, item spiritus vitæ aureus Rulandi ab ℥ß. ad ℥iß. ad summum.

In colica à bile erodente: extractum rhabarbari. Item panchymagogum vegetabile multum præstant: bilem nimirum educunt, quâ excretâ si nihilominus dolores durarint, malvaticum cum oleo amygdalarum dulcium postea semel atque iterum datum acrimoniam bilis restitantis infringit & dolores sopit.

Ad colicam biliosam.

NB. In his casibus aliquando cæteris paribus laudanum opiatum dextrè paratum & sumptum mira-

mirabilia præstat. Cujus tamen usus, si hæc ipsa prædicta in promptu fuerint, non temere præcipitandus, nisi forsan materia tam fortiter impacta sit, quæ doloribus confertim incrudescentibus nullas inducias permittit. Hoc itaque in casu ut quies ipsi naturæ imperetur, à laudano minus abstinendum erit.

Si ex humore acri, valet etiam mixtura simplex.

In colica ex humoribus æruginosis, vel flatibus inter membranas inclusis nihil melius est, quàm exhibere dosin compositi è spiritu nitri & spiritu vini, citissimè nimirum expedit.

In colica ponatur magnes super umbilicum & statim cessabit dolor.

Colica etsi nonnunquam à biliosis & acribus humoribus ad intestina profluentibus fiat, ab inflationibus item intestinorum, & à duris diu retentis excrementis: tamen nulla frequentior est, quàm quæ à pituita & flatibus oritur. In quibus omnibus notandum, ut alvus semper sit aperta. 2. Ut medicamenta potius per clysterem injiciantur, quàm per os exhibeantur ante alvi apertionem.

Ut igitur alvi obstructio colicos dolores fovens solvatur, injiciatur clyster emolliens & laxans, vel ex solo decocto brancæ ursinæ veræ cum oleo chamomillæ & anethino, aut sequente, quo vel solo cessare dolorem expertum est:

Clyster.

℞. *juris pisorum ℥iij.*
extracti esulæ ʒis.
bulliant simul, ut extractum solvatur, hinc adde
olei lini ℥IV.
salis gemmæ ʒj.
salis communis ℈j. aut ʒs.
m. injiciatur moderatè calide.

Ejectis ventris impuritatibus dolori tanquam magis urgenti succurrendum, ipsum mitigando & sedando anodynis & narcoticis.

Remedia externa.

Extrinsecus fiant inunctiones oleo chamomillæ & amygdalarum dulcium, cum guttis aliquot olei stillatitii anethi, aut olei Philosophici. Hinc imponendi sacculi calidi ex furfure aut milio, aut tantùm tegulâ calefactâ linteo involuta.

Imò si dolor urgeat, applicetur emplastrum ex laudano vel solo vel cum aliis mixto.

Umbilicus inungatur balsamo apoplectico, cui si admisceatur gr. j. vel ij. zibethi, potentius & citius operatur, aut è zibetho cum oleo nucis moschatæ expresso f. balsamus.

Intrinsecus exhibeatur ʒs. theriacæ mediæ ætatis cum laudani

opiati gr. V. extracti castorei gr. IV. aut pulveris castorei ʒſ. atque hoc medicamentum offeratur. Si absit inflammatio, quâ præsente post pilulas laudani deglutitas oleum Saturni per deliquium ad guttas V. vel VI. in vino albo propinare, & ventrem inungere convenit balsamo Saturni, qui duplex. Unus ad inflammationes omnes è partibus duabus olei Saturni per deliquium è sale ejus & parte una olei rosati simul mistis in mortario lapideo. Alter fit cum sali Saturni affunditur in matracio convenienti spiritus terebinthinæ ad eminentiam digiti, donec sal in spiritu terebinthinæ solvatur, & rubicundo tingatur colore. Tinctus spiritus è cineribus destillatur per retortam igne primum lentissimo, donec oleum terebinthinæ prodierit, quod cum amplius non destillat, muta vas recipiens, ignem auge paulatim, donec etiam fortissima habueris, & prodibit oleum præstantissimum in vulneribus, ulceribus, cancro, noli me tangere aliquoties tangendo bombace medetur. Hinc post horam unam si non cessat dolor, sequens potiuncula exhibenda:

Balsamus Saturni.

℞. spir. vini ʒj.
nitri ℈ſ. aut gutt. XV.
aquæ fontanæ ℥iij.

Ægro stragulis benè cooperto sudores aliquandiu provocandi, aut offerri potest dosis ex aqua theriacali, aut spiritus terebinthinæ ʒſ. in vino malvatico.

Prodest etiam si dolor non cessat, dictum clysterem repetere, & ægrum in balneum locare emolliens, & anodynum, quale capite de calculo præscripsimus.

Si magna adsit flatuum copia, id quod ex intestinorum murmure facilè cognoscitur, carminativa admiscenda clysteribus & assumendis intro, ita ut cum aqua theriacali, aut potiuncula dicta guttæ aliquot olei stillatitii carvi, anisi aut fœniculi misceantur.

Exteriùs inungatur venter oleo anethino & chamomillæ, cui dicta olea destillata admixta sint.

Cucurbitula magna umbilico applicanda, & doloribus urgentibus cingulo constringantur partes abdominis.

Quibus præmissis ratione doloris & paroxysmi ad ea, quæ causam ipsam respiciunt, propius accedendum, & si à pituita crassa & viscida, ut plerunque fit, oriatur, ea primum leniter purgantibus expurganda, habito simul respectu ad flatus crassos semper in hoc affectu præsentes. Unde semper decoctum aut aqua stillatitia anisi, fœniculi, dauci, cum infuso agarici, mechoacannæ, & electuarii diacarthami exhibenda,

cavendo ne rhabarbarum aut myrobalanos, ob astringentem, quam possident, facultatem exhibeamus, nec senam & cassiam ob flatulentiam, atque ea quæ injicienda diximus, nonnunquam prætermittantur cum iis quæ per os dantur.

Expurgatâ materiâ calefacientibus, attenuantibus & discutientibus reliquiæ tollendæ, ut: spiritu terebinthinæ, mithridatio, theriaca, aqua theriacali, spiritu nitri, quibus interdum sudor excitetur. Prosunt etiam sequentes rotulæ.

Rotulæ.

℞. spec. diacymini
diacalaminth.
aromatici rosat. an. ʒß.
sachari in aqua fœniculi dissoluti ℥iij.
aquæ cinamomi ʒij.
ol. anisi ℈ß.
succini gutt. VI.
f. rotulæ de quibus sumat æger unam atque alteram ad lubitum.

Quod si à biliosis & acribus humoribus ortum ducat morbus, illi statim post alvi apertionem & anodynorum applicationem detergendi & expurgandi iis, quæ bilem respiciunt, injecto clystere è lactis ℔j. in qua mellis mercurialis ℥IV. aut V. dissolutæ sint, aut potest loco lactis assumi aqua hordei, in qua rosæ, violæ aut malva bullierint cum diapruno aut diasebesten.

Per os datur diaprunum solutivum, syrupus rosarum solutivus cum infuso rhabarbari, item syrupus ex multiplici infusione violarum.

Si ex aliqua inflammatione intestinorum fiat dolor, post fæcum ejectionem secetur vena, & clysteres injiciantur refrigerantes & emollientes: aut si etiam aliqua suspicio sit bilis flavæ, ex lacte, in quo bullierint refrigerantia cum sacharo rubro & oleo violarum.

Per os quæ assumuntur, sint refrigerantia.

Si ex duris & diu retentis fæcibus oriatur, injecto clystere emolliente mirè prodest balneum aquæ dulcis cum herbis emollientibus & humectantibus, & postea propinandum medicamentum validum, quod fæces emollitas exturbet. Quod si non proficiat, folle aut syringa inflentur intestina, ut separentur fæces ab intestinis, statimque injiciatur clyster fortis, cui ʒß. aut ʒj. salis gemmæ admixta sit.

Specifica.

In omnibus autem dictis causis semper cum aliis propinanda, quæ peculiari proprietate contra hunc morbum faciunt, ut sunt exsiccata intestina lupi ad ʒj. in vino epota. stercus ejusdem exsiccatum cruri-

cruribus & pectini alligatum: aqua ſtercorum bubulorum juniorum per alembicum deſtillata.

In ileo ſtatim ſolvendo exhibe mercurium crudum à ℈j. ad ʒj. oleo communi recenti cum ſacharo distemperatum ne agnoſcant patientes, ſtatim ſolvitur alvus & dolores leniuntur, ſi quid reſiduum fuerit, expediendum id eſt cum aliis purgantibus.

Paralyſis (a) *in quam colica interdum deſinere ſolet, univerſalibus præmiſſis purgantibus curatur, ut in paralyſi dictum.*

Imprimis convenit ſpiritus tartari, rotulæ ibidem deſcriptæ, & oleum ſuccini & extractum, balſamus galbani, terebinthinæ cum cataplasmate ex radice ſymphyti.

(a) Paral; ſis ex colica, quam vulgò contracturam vocant, deſcripta eſt ſupra cap. 10.

CAP. CXII.

DE FLUXU INTESTINORUM, *Germ.* Durchbruch.

Fluxus ventris quid?

FLuxus ventris eſt quando non ordinaria ſpiſſa excrementa ex alvo prodeunt, ſed omninò liquida, ita ut inſtar alicujus liquoris effluant, & in plano propter tenuem liquiditatem non in uno loco maneant, ſed declivius decurrant, hæc ſi ita ſe habent, verum ventris fluxum conſtituunt, ea verò excrementa quæ quidem molliora ſunt, at in loco plano non decurrunt, pro fluxu ventris non ſunt habenda, quibusdam enim hoc naturale eſt, ut ſemper molliora excrementa deponant inſtar pultis, nec quicquam inde mali ſentiunt, cum potius ejusmodi laxa alvus ſanitati conducat.

Prædictus autem fluxus non uno modo contingit, ſed nunc albus nunc ruber eſt, modò verum ſtercus, at omnino liquidum, modò chylus ante ſuam concoctionem è ſtomacho præcipitatus; tres ergò veteres conſignarunt modos ejusmodi ventris profluvii, deſumptos à ratione ejus quod excernitur, nimirum quando cibus etiamnum impermutatus prodit, hoc vocarunt lienteriam, ſi verò alii humores albi qualescunque etiam bilioſi & melancholici, modò absque ſangvine, nominarunt talem fluxum diarrhœam. Ubicunque verò ſangvis unà exiret, appellarunt Dyſenteriam.

Fluxus ventris triplex.

Lienteria.

Diarrhœa.

Dyſenteria.

Quamvis autem quidam ex recentioribus adhuc aliam ſubdiviſionem in profluvio ventris fecerint, appellantes eum fluxum, quem vitio cerebri contingere obſervarunt, cerebralem, à ſplene ſpleneticum, hepaticum, oppilativum, lotivum &c. ab aliis tamen hæc nimis ſcrupuloſa diſtinctio rejicitur, ſatis eſſe dictitantibus triplicem illam veterum conſtitutam differentiam.

Eundem ergò morem Author noſter retinet & ſub fluxu inteſtinorum diſtinctos illos tres modos comprehendit, pro meliori autem intellectu tyronum ratio poſtulat, ut quemvis ſeorſim declaremus.

Primò

Primò autem occurrit fluxus ille, in quo chylus impermutatus excretione redditur, quem ideò practici fluxum chylosum appellant, qui iterum duplex in praxi observatur, quibusdam enim chylus omninò impermutatus exit, & tunc affectus nominatur lienteria seu lævitas intestinorum, aliis pars quædam cocta apparet, & quædam cruda, tumque cœliaca passio vocatur, seu affectio ventralis, κοιλίας enim vox ventrem significat, interdum tamen ab Hippocrate in specie ventriculo tribuitur, nonnunquam verò quamlibet insignem cavitatem seu capacitatem denotat, ita ut cœliaca affectio tam stomachalis quàm ventralis verti Latinè possit, nostro etiam judicio utrisque nempe vitioso stomacho & intestinis accepta ferenda. Differunt autem hæ duæ profluvii species tantummodò per magis & minus, in cœliacâ enim concoctio adhuc aliqualis notatur, ita ut in ea actio sit imminuta, in lienteria autem abolita, est ergò cœliaca passio nihil aliud quàm primus gradus lienteriæ, seu principium ejus, ubi concoctio nondum planè abolita est, sed aliquantulum adhuc viget, postmodum verò paulatim desinit, & veram lienteriam producit.

Fluxus chylosus.

Cœliaca passio.

Signa diagnostica cœliacæ passionis sunt: assidua egestio, ac nonnunquam fœtida, quam leviuscula præcedit animi defectio, cibum aversantur, decolores sunt & admodum marcescunt, pulsus est frequens & celer ac si febrilis esset, præcedit hunc affectum prominentia & distensio abdominis, spontaneumque deinde profluvium sequitur, & quia exinde patet, collectionem in ventre fieri, ideò à quibusdam potissimum intestinis malè affectis tribuitur.

Signa cœliacæ.

Causæ cœliacæ passionis à Fernelio recensentur: *Imperfecta malaque chyli distributio, quam mesenterii, lienis aut jecoris obstructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum, maximeque fructuum fugacium, & potus immoderata copia peperit: hæc enim distribui tota nequit, sed maxima ex parte in abdomine persistit.*

Causæ

Lienteria autem pariter Græca vox est, quæ Latinè significat lævitatem intestinorum, eò quod ob lævitatem & lubricitatem suam à pituitosis humoribus contractam chylum celeriter, & ante coctionem ullam perlabi sinat, ita ut cibi eâ qualitate quâ sunt assumpti, per intestina præcipitentur & dejiciantur, sine coloris, odoris & consistentiæ mutatione.

Signa ejus sunt: dejectio ut dictum chyli cruda; excretio assidua cibi, colore subalbida, inæqualis, & aquosa absque sangvinis aut bilis admixtione, ægri admodum malum corporis habitum & intensam cruditatem acquirunt, ita ut in eorum excrementis genus assumpti cibi apertè dignosci queat, si quoque diu duret fluxus, appetentia prosternitur, ac corpus extenuatur, vires dejiciuntur, nonnunquam etiam calor in hypochondriis percipitur. Ut plurimum quoque lienteria absque

Signa lienteriæ.

dolore

dolore eſt, quia plerunque fit à defectu fermenti acidi ſtomachi, interdum tamen à nimia aciditate melancholica oritur, tumque conſimiliter tormina & dolores infert.

Cauſæ lienteriæ.

Cauſæ lienteriæ diverſæ ſunt, præcipuæ autem ſequentes: plurima ingeſtio eorum quæ fermentum ventriculi acidum debilitant, & peſſundant, qualia ſunt alimenta phlegmatica cruda copiosè & jejuno ventriculo devorata, ut fructus arborum, ceraſa, pruna, mora, perſica, poma, pyra, item cucumeres, melones aliaque ejusmodi, quibus ventriculus perfrigeratur, & in peregrinam fermentationem trahitur, iſta enim cruda nondum fermentata etiam in frigido reſervata citiſſimè in propriam fermentationem & corruptionem abeunt, multo magis in tepente & humido ſtomacho, qui ab iſta peregrina fermentatione mox irritatur, & ingeſta inconcocta ejicit, ea verò multam mucoſitatem relinqvunt, qua ſtomachus & pylorus lubricantur, ita ut diu munus ſuum obire rectè non poſſint, & ſic lienteria continuatur, donec per aliquod purgans múcoſitas illa expurgetur, vel ventriculus ſuam aciditatem recuperet, & iſta peregrina corrodere & conficere queat, unde ructus acidi juxta Hippocratem in lienteria boni, qui nimirum antea non extiterint, at ſi ſimul concurrerint, ſignum eſt cauſam eſſe ex nimiâ aciditate melancholica. Sæpius etiam excitatur ab externa perfrigeratione ventriculi, imprimis verò à diutina mora in aqua frigida. Temperamentum quoque phlegmaticum multa ſemper pituita ſcatens ſponte ad hunc affectum propendet, imprimis balbi, humidum enim cerebrum habent, quod ex levi cauſa plurimum pituitæ ad ventriculum tranſmittit, eumque lubricat, & perfrigerat, vel acri defluxione lædit, ut ad tempus à coctione feriari cogatur, ut apparet in dentibus ab ejusmodi defluxione moleſtatis, quod etiam non rarò per aliquot dies cibum mandere planè nequeant. Tandem ſumma naturæ debilitatio in diuturnis lethalibus morbis ad extremum ſæpè hunc affectum parit, ita ut vel omnis facultas retentrix pereat, vel reſolutio & colliquatio humiditatis fiat, prout etiam in his fit, qui cum ſudore moriuntur, colliquatio enim & expreſſio humiditatis in hiſce extrorſum fit, in lientericis verò talibus introrſum.

De hiſce profluviis etiam loquitur Hippocrates in ſequentibus aphoriſmis:

Profluvium ventris eſt affectus virilis ætatis. lib.3.aphor.30

Lienteria eſt morbus autumnalis. 3. 22

In eâ diuturnâ ructus acidus qui prius non extitit, ſignum eſt bonum. 6. 1

Sequitur dyſenteriam. 7. 76

Dyſenteria longa ſpleneticorum terminatur vel in hydropem vel lienteriam. 6. 43

Quâ intereunt. 6. 43

In lienteria hyberna vomitorium exhibere, malum. 4. 12

Lienteria cum difficultate spirandi & laterum puncturâ in tabem transit. *in coacis*

Prognosis in cœliaca.

Prognosis hujus affectus in hunc modum se habet: cœliaca passio nihil aliud est quàm incipiens lienteria, & sic unus & idem morbus est, sanatur autem initio facilè, imò vel solo victu incrassante, at si negligitur, inveterata fit difficilis, imò nimis radicata ferè impossibilis curationis, vel etiam in dysenteriam transmutatur, difficilior quoque ea est, quæ ab intemperie seu habitudine frigidiori oritur, nec non quæ ab exulcerantibus humoribus generatur, itemque à debilitate retentricis facultatis orta, hæc enim in tympanitidem transire solet & mortem; incurabilis quoque est quæ abrasionem villorum ventriculi vel intestinorum excipit, nec non chronicos & acutos morbos.

Diarrhœa quid?

Diarrhœa verò est altera fluxus ventris species, in qua non, ut in jam commemorata cibus vel chylus inconfectus, sed alimentum jam concoctum cum humoribus vitiosis mixtum, absque tamen actuali sangvine vel pure excernitur, quæ si concurrant veram dysenteriam constituunt. Et sic facilè ab aliis quibuscunque speciebus alvi fluxus discernitur, cum in lienteria & cœliaco morbo alimentum saltem in chylum comminutum, at non concoctum vel semiconfectum excluditur, in dysenteria & tenesmo semper admixtio sangvinis cernitur, purulenti tamen aliquantulum, sicuti in fluxu hepatico & hæmorrhoidali purior sangvis immixtus prodit.

Causæ diarrhœæ.

Causæ diarrhœæ sunt: debilis constitutio viscerum concoctioni & nutritioni ministrantium, ut sunt ventriculus, hepar, mesenterium lien, & intestina, quorum imperfecta concoctio defluxiones & superfluas humiditates generat. Quas interdum natura forti excitato profluvio expellit; frequentissimè quoque causa occasionalis defluxionum in capite cumulatur, nimirum per repentinam alternationem caloris & frigoris, uti quotidiè tali modo vehementissimi catarrhi excitantur, qui à dicta subitanea permutatione caloris in frigus & vice versâ salsam acredinem induunt, & postmodum ad inferiores partes decumbunt, ac modò ventris profluvium, nunc exulcerationem pulmonum, anginam, pleuritidem aliumve affectum producunt; tales autem catarrhos erodentem salsedinem in se vehere, sæpius in coryza apparet, ubi tenuis & aquosus mucus à naribus deorsum manans brevi cuticulam excoriat, nec non in ophthalmia, ubi oculi à defluxione ingentem mordicationem, doloremque sentiunt, rubedinemque & lachrymas patiuntur. Pari modo quoque ejusmodi acres defluxiones in corpore acrimoniam suam edere possunt, quælibet autem erodens acredo, instar vesicatorii attrahit ubicunque applicatur, eandem ergò operationem acres defluxiones etiam in corpore præstare verisimile est, multamque humiditatem & humores allicere, unde fluxus ventris conci-

Causæ diarrhœæ.

concitatur. Quemadmodum autem illa materia, quæ in superficie cutis ab applicatis vesicatoriis in vesicas attrahitur, nil aliud est quàm bonus succus & sangvis corporis, quamvis specie cujusdam limpidæ aquæ appareat, nam etiam in longè optimè valentibus eandem aquam attrahunt, ita idem quoque intra corpus contingere rationi consonum est, quod ab acribus defluxionibus etiam bonus cruor & succus corporis attrahatur, & in fluxum albicantem convertatur, ut etiam à purgantibus fit, quæ etiam inculpatissimâ sanitate gaudentes copiosè purgant, & in magna dosi exhibita interdum vel situlam eductâ materiâ replent, cum autem in ejusmodi sanis mali humores non sint, sequitur laudabilem cruorem & succum corporis in talem larvam colluviei converti.

Non rarò quoque ab immaturis vel nimiâ copiâ devoratis arborum fructibus crudis profluvium ventris excitatur partim ob eorum phlegmaticam & mucosam qualitatem, quâ vicissim ventriculum mucosum reddunt, & lubricum, partim verò quod nonnunquam aliquid maligni eis insit, vel etiam ipsis increscat, prout nemo non novit, insecta multoties obreptione sua eos venenositate inficere, quæ interdum postea cum illis devoratur, atque à naturâ tanquam sibi maximè adversa celerrimè iterum, vel per vomitum, vel profluviosum secessum expellitur.

Denique nonnulla infermentata nempe cerevisia novella, mustum, recenter coctæ striblitæ atque alia ejusmodi cupidè assumpta in stomacho fermentationem excitant, ac humores convehunt & sic in turbido fluxu expelluntur. Frequenter etiam in acutis morbis natura per crisin profluvium concitat, causamque morbificam expellere conatur.

Diarrhœa colliquativa.

Præter hanc datur adhuc alia diarrhϾ species, quæ colliquativa nominatur, ab ingenti morbi calore ac malignâ putrefactione orta, contingitque utplurimum in febribus malignis quibusdam ardentibus & pestilentibus ut & hecticâ, aliisque internis viscerum inflammationibus, ubi materia quædam pingvis oleosa vel adiposa per alvum excernitur.

Inter alvi fluxus species etiam recensetur *fluxus stercorosus* sic dictus, quod in eo ingens copia stercoris liquidi sæpius excernitur, is verò alimentis excrementitiis in ventriculo corruptis, vel copiosis excrementis in intestinis congestis generatur.

Signa causarum.

Signa autem causarum quamvis cum difficultate discernantur, sequentia tamen notanda sunt: Si diarrhœa à cerebri transmissione dependeat, ejectiones exhibet spumosas juxta lib. 7. aphor. 30. quod quidem perpetuum non esse quidam contendunt, verùm pituitam quoque absque flatuum admixtione à cerebro defluere posse, quæ unica spumositatis causa sit, sed pace eorum etiam extra flatulentiam spuma excitari potest, nimirum in liquoribus viscosis fortiter agitatis, ut est cerevisia præpingvis & viscosa,

atque acetum ex eo confectum, quæ fortiter agitata plurimam ſpumam excitant, item quando duo liquores contrarii commiſcentur nempe ſpiritus nitri & butyrum antimonii, aquæ fortes & oleum tartari per deliquium, aliaque ſimilia, tunc invicem pugnando multum ſpumæ exhibent, cum itaque in malè affecto capite pariter cerebrum ſuum contrarium experiatur, nempe æſtum ſeu calorem vehementem, vel dolorem vel gravamen, ab iſtis contrariis etiam ſpuma excitatur.

Si verò diarrhœa ſit à vitiato ventriculo, præceſsêre defectus ſtomachi, nempe dejecta appetentia, dolor in ea regione, intemperies ventriculi calida vel frigida.

Si inteſtina ſunt pars mandans, à lumbricis in eis degentibus id ſolet contingere, quorum ſigna ſimul adfuerint.

Si hepar vel lien, id fit ab eorum obſtructione, quæ tenſione, gravitate vel dolore iſtius loci proditur.

Sic & uterus, meſenterium, aliæque partes non obſcurè ſua gravamina præſignant, quæ ſi deinde ejusmodi fluxum habent pediſſequum, non immeritò conjecturari licet, eorum vitio transmiſſione, vel ſympathicâ affectione eum contigiſſe.

De diarrhœâ autem loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus aphoriſmis:

Balbi ſunt proclives ad alvi profluvia. lib. 6. aph. 32
Atque in ipſis ſolent eſſe diuturna. 6. 32
Alvi profluvium eſt morbus æſtivus. 3. 21
Atque in aſſiduis imbribus popularis. 3. 16
Nec non infantibus dentire incipientibus familiaris. 3. 25
Ut & ætati conſiſtenti. 3. 30
Si in eo purgantur, quæ oportet, tunc confert. 1. 2
Solvit in febribus ſurditatem. 4. 60
Ophthalmiâ laborantibus prodeſt. 6. 17
Fortis diarrhœa leucophlegmatiæ ſuperveniens eam ſolvit. 7. 29
Si in diarrhœa excrementa ſunt ſpumoſa, à capite fit defluxio. 7. 30
Diarrhœa bilioſa ceſſat ſuperveniente ſurditate, & vice verſâ. 4. 28
Ut & à ſpontaneo vomitu. 6. 15
In ea excrementorum mutatio bona juvat. 2. 14
Prava non. 2. 14
In diarrhœâ bilioſâ lac malum. 5. 64
Diarrhœâ laborantes interdum in ſomno palpebras non exactè commiſſas habent, ſed album oculorum apparet. 6. 52
Terminatur in dyſenteriam. 7. 75
Diarrhœa prægnantibus abortum minatur. 5. 34
Pleuriticisque & peripneumoniacis perniciem. 6. 16
Phthiſici cum diarrhœa moriuntur. 5. 12
14

Varia

Varia excrementa ſunt lethalia. *lib. 2. præſ. 23*
Ut & ramentoſa. *ibid.*
Atque bilioſa & nigra. *ibid.*
Nec non porri colorem imitantia. *ibid.*

Prognoſtica.

Prognōſin quod attinet, ea in jam citatis aphoriſmis majorem partem continetur, cujus ſumma eſt: Diarrhœa levamen afferens, ſalutaris, at vires dejiciens, mala & ſiſtenda; ſi fluxus jam per aliquot dies duravit, atque excrementa incipiunt mutari & craſſeſcere, illud bonum eſt ſignum, roburque naturæ & probam concoctionem denotat, uti quoque in coryza craſſeſcens mucus inſtantem ejus finem denunciat, at ſi excrementa in pejus mutentur, & etiamnum liquidiora pejoriſque coloris fiant, nempe lividi, oleaginei, æruginoſivè, tunc ſecuturam mortem portendunt. Fluxus quoque alvi qui cum dolore, labore ac frequenti dejectione fit, mali ominis eſt, erodit enim ac vires proſternit, malus etiam eſt, qui cum morbo acuto incipit & cum eo perſtat, multam enim malignitatis copiam denotat, atque etiam vires dejicit, ut morbum malignum debellare nequeant. Fluxus ſponte effluens ægro non ſentiente vel ſignum eſt delirii vel caloris nativi ſenſusque abolitionis. Hydropicis bonus eſt in principio morbi & viribus etiamnum validis, eis autem dejectis tam his quàm phthiſicis mortem infert.

Curatio.

Curatio diverſæ hujus ventris fluxionis ferè eadem eſſe debet, & primò quidem cauſa mali plerunque in ventriculo ſtabulata commodiſſimè in his qui vomere poſſunt, vomitorio educitur, nempe aquâ benedictâ, vel ſale vitrioli, vel aquâ ex raphano & nucibus, vel radice aſari, vulgo quoque leve vomitorium parant ex ℥VI. aquæ tepidæ & ℥iſ. oxymelitis commixtis, ac tepidè mox à cibo propinatis, his verò quibus vomitus non convenit, datur aliquod lene purgans per inferiora, ex. gr.

Purgans lene.

℞. myrobalan. cheb. ℥j.
infunde per noct. in aq. abſynth. ℥VI.
manè ebulliant ad remanent. ℥IV.
℞. colaturæ fortiter expreſſæ quantum eſt, adde
ſyr. roſar. ſolut. ℥j.
pulv. hieræ ſimpl. ℈j.
m. f. potio manè ebibenda.

Evacuato ventriculo detur ad roborandum eum theriaca recens ad ʒij. cum ℥IV. vini rubri. Vel gran. iij. laudani opiati cum momento conſerv. roſar.

Exterius regio ventriculi inungatur oleo maſtic. vel abſynth.

Pauperiores evacuato ventriculo comedant ſaltem dimidium unius nucis moſchatæ ita in ſubſtantia, egregiè enim conſtipat & ventriculum roborat.

Experimentum

Nos in quolibet alvi fluxu etiam dyſenteria damus ʒj. theriac. & ℈j. pulveris ſubtiliſſ. lapid. hæmatit. cum ℥iij. aquæ folior. querc. optimo cum ſucceſſu.

Optima etiam eſt opiata Amati Luſitani hæc:

Opiata eximia.

℞. conserv. rosar. antiq. ℥VI.
theriac. Androm. ʒVI.
mivæ cydonior. q. s. f. opiata
dosis ℥s.
manè nihil superbibendo.

Item hæc opiata Paracelsi:

Alia Paracelsi.

℞. flor. centaur. minor. ℥j.
hyperic. ℥s.
corallor. rub. præp. ʒj.
cum syr. de papav. alb. f. opiata.

Conducit hæc in fluxu exulcerante, nam egregiè incarnat, plura habet

TEXTUS.

OMnes fluxus intestinorum primariò à ventriculo pendent, hujus ergò ut partis mandantis prima habenda ratio fuerit (cachimiæ & plethoræ) nisi fluxus nimius urgeat. Ideò ventriculo corroborato ipsi fluxus quoque cessant, sed tamen præmissis in fluxibus incipientibus vomitibus, adhibitisque epithematibus (de quibus supra de affectibus ventriculi) tandem enematibus abstergendum & consolidandum.

Triplex autem non sine causa statuitur alvi profluvium, diarrhœa, lienteria, & dysenteria.

Ad fluxus ventris omnes detur ter in die de croco martis, singulis vicibus grana X. cum succo prunorum sylvestrium, item sequens: (a)

Mixtura.

℞. *hepatis lupi*
mithridatii an. ℈j.
magisterii corallor.
boli armeni
C. C. usti
mastich. an. ℈s.
aquæ tormentill. ℥iij.
cichor. ℥ij.
mivæ cydonior. ℥j. *m.*

(a) Hæc præscriptio est pro una dosi, at nimis magna & ingrata quibusdam futura esset, nec opus est omnia hæc ingredientia accipere, sed sufficit major dosis mithridatii nimirum ad ʒij. cum corallor. saltem præp. & hepat. lupi an. ℈j. in ℥iij. aq. tormentill. vel plantaginis.

Diarrhœa & dysenteria epidemica.

In diarrhœa & dysenteria epidemica præmisso vomitu ad antidota fugiendum.

Diarrhœa non epidemica.

Diarrhœa non epidemica quia à variis causis pendet, & semper alterius morbi effectus, diligenter videndum, à quanam causa hæc ipsa dependeat, & an critica hæc sit, naturæ consveta, vel symptomatica.

Si ob errorem aliquem externum accidat, an à partis aliqua intemperie, aut humorum copia fiat: quæ omnia, si quis ritè observet, non difficilè erit huic morbo resistere.

In genere notandum, nullam talem subitò reprimendam & retinendam esse nisi fortè in phthisicis & peripneumoniacis, & si quid moliendum, à medicamentis lenioribus & imbecillioribus semper

semper incipiendum est, dato solo diacydonio, aut miva cydoniorum composita. Ventre exterius inuncto oleo cydoniorum, mastichino, nardino, de absynthio, de mentha, prodest etiam lac ebullitione unica coctum & chalybeatum manè & vesperi, horis quatuor ante cibum, ad poculum unum, addito terræ sigillatæ scrupulo uno.

Si verò vires dejiciantur, ad fortiora accedendum, deinde ad clysteres, & medicamenta primum abstergentia, hinc astringentia tam externa quàm interna, de quibus in dysenteria, ita tamen ut semper habeatur respectus ad membrum primò affectum, in externis tamen notandum, ne exterius musculi constringantur, sic nimirum augebitur malum. Constrictio enim à musculis auget excretionem: quare optimum, ut tenuium sint partium, ut penetrent ad intestina. Quod optimè consequeris, si addideris acetum fomentis & cataplasmatis.

Emplastrum.

Maximè in omni alvi fluxu prodest, si regioni ventris calidè imponatur emplastrum de theriaca antiqua, & terrâ sigillatâ ana. Multum quoque in omni alvi profluvio prodest syrupus de rosis siccis, myrtillorum, & imprimis de ribibus, de berberis, de corallis Quercetani, CC. ustum & intestina gallinæ in clibano exsiccata, & in pulverem redacta, lota prius aquâ aliquâ astringente.

Lienteriæ cura.

Iisdem ferè remediis occurritur lienteriæ seu intestinorum lævitati, in qua tamen magis calefaciendus & roborandus ventriculus & intestina. Et nonnunquam si à pituita aquea eas partes lubricante fiat, causa expurgantibus tollenda.

Conveniet hîc super ventriculum cucurbitam parvam ponere, ut diutius cibum retineat.

Si ob affluxum bilis ad intestina, aut ob errorem aliquem externum, iis ablatis & mutatis morbus facilè tollitur.

Si fluxus fiat propter obstructionem venarum mesaraicarum, aut imbecillitatem hepatis attractricem, causa suis medicamentis tollenda. Imprimis in fluxu hepatico prodest sal corallorum. In aqua plantaginis dissolutum à ℈j. ad ʒß. sæpius per vices exhibitum, cæteris necessariis non omissis.

Diarrhœâ correpti creberrimè utantur oryza cum jure carnium seu lacte cocta.

Potus sit aqua (b) chalybeata, in qua coralla, CC. ustum, spodium, tormentilla, bistorta, nux moschata, cortices citri, granatorum, punica mala cocta sint.

(b) Aqua

(*b*) Aqua chalybeata non astringit, sed potius laxat.

CAP. CXIII.
DE DYSENTERIA,
Germ. die rote Ruhr.

DYsenteria est vox Græca, significans difficultatem seu laborem intestinorum, quod nomen tamen quibusdam ineptum videtur, dicentibus in iliaca passione intestina longè graviorem experiri laborem, debeatque huic morbo convenientius nomen imponi, nempe intestinorum ulcus, at quis asseverare ausit semper in hoc affectu adesse ulcus? Est autem dysenteria alvi fluxus cruentus ac nonnunquam quoque purulentus cum ventris torminibus, & interiorum tunicarum intestinalium erosione & exulceratione, tenesmo & febre.

Dysenteria quid?

Dysenteriæ species quatuor.

Quatuor autem veteres dysenteriæ differentias constituerunt. Unam à copia sangvinis per totum corpus redundantis, quo orificia venarum aperiantur, & in intestina superfluus sangvis effundatur, quemadmodum eveniat in consvetis fluxum pati hæmorrhoidum, hisque qui exercitationem intermittant, nec non fœminis quibus menses sint suppressi, talibus enim, ut & qui sangvinem per intervalla è naribus stillantem habuerint, itemque quibus aliquod membrum truncatum sit, certis recursibus ejusmodi dysenteriam contingere cruentam. Alteram cum ex imbecillitate hepatis aquosus sangvis dejiciatur loturæ carnium similis, quæ dysenteria hepatica nominetur. Tertiam cum melancholici splendentis sangvinis dejectio fiat, sangvisque niger pici liquidæ similis excernatur, de qua excretione Hippocrates loquatur, dicens: *Sangvinem supra ferri qualiscunque sit, malum, infra autem bonum, si niger dejiciatur.* Quartam dysenteriam veram ab ulceratione intestinorum dependentem, atque à vitiosis & acribus humoribus ortam, cujus ergò à quibusdã dysenteria rheumatica nominatur (quamvis alii hanc peculiarem etiamnum præter enumeratas speciem esse contendant.) Tres autem iterum dysenteriæ gradus tam veteres quàm neoterici statuunt, primum ubi excrementa sunt pingvia, alba, spumosa, limosa, & viscosa; secundum, ubi unà cum excrementis ramenta quædam, fibræque interioris pelliculæ seu tunicæ superficiariæ abrasa sangvisque & pus excernuntur; Tertium, in quo particulæ ipsius substantiæ membranosæ intestinorum exesa unà cum copioso cruore & pure prodeunt, ac in minutis frustulis seu caruncula conspiciuntur, atque hic gradus ultimus confirmatam & insanabilem dysenteriam ostendit.

Tres gradus dysenteriæ.

Partes affectæ sunt intestina tam tenuia quàm crassa, ventriculus autem simul in consensum rapitur, imò frequentius primaria causa est.

Partes affectæ.

Agnitio & dignotio dysenteriæ hisce signis habetur: patiens frequenter dejicere cogitur, excluditque primo alba & mucosa excrementa ac procedente tempore cum sangvine

Signa.

sangvine tincta, tormina in ventre sæva affligunt, sociata plerunque febre, vigiliis, siticulositate, & appetentiæ prostratione, mucus utplurimum viscidus albus toto morbi decursu excrementis immixtus conspicitur, unà cum aliis humoribus ac cruore, quem alii pingvedinem censent, ab intestinis derasam, alii ordinariam intestinis mucilaginem, lubricationem ipsis & faciliorem excrementorum permeationem conciliantem; Alii defluum è cerebro aliisque locis mucorem quendam existimant. Alii pus abscedens credunt intestinorum exulceratorum.

Quænam autem intestina sint affecta hisce signis discernitur: si affectus est in intestinis tenuibus, dolor est acutissimus, excrementa autem non statim à dolore redduntur, & jam deposita permixta magis cum sangvine ac pure apparent, ast si affectus est in crassis dolor aliquantulum est obtusior, quem mox depositio excrementorum minus cum sangvine & sanie permixtorum insequitur. Utrisque verò intestinis affectis dolor primò acutissimus, ac postmodum obtusior sentitur, pus & sangvis excrementis permixta sunt, atque etiam iisdem supernatant. Cum autem hic morbus sit epidemicus & contagiosus etiam signa ipsum præsagientia observantur: qualia sunt: hyems aquilonia, proximumque ver australe & pluviosum, æstas verò calida & sicca dysenteriam ad finem æstatis prænunciare volunt, præcipuè his qui in

Signa affectum epidemicum præsagientia.

otio & intemperantia vivunt; plerunque etiam dysenteria expectanda venit, quando copiosus fit proventus fructuum arborum, nempe prunorum, cerasorum, pyrorum, imprudens enim plebs ac imprimis puerilis ætas sibi ab eis temperare nequit, unde postea fluxus ventris & dysenteria seqvuntur, atque iterum ad alios transferuntur. Quædam etiam naturæ peculiariter ad eam proclives sunt, quales sunt lentiginosi.

Lentiginosi proclives ad dysenteriam.

Causæ internæ.

Causæ internæ sunt: acres defluxiones ex capite in ventriculum decumbentes, & acredine sua humores instar violenti cathartici attrahentes, donec tandem eductio sangvinea sequatur, uti quoque vehementissima purgantia operantur eodem modo. Item peculiaris quorundam proclivitas ad hunc affectum, quorum oscula venarum in intestinis levi negotio sangvinem emittunt, prout econtra alii ad quemvis attactum sangvinolentas gingivas habent. Sangvinis quoque nimia redundantia vel consvetudo effluvii per hæmorrhoides, nares, menses ve postmodum suppressa alium sibi exitum quærere solet.

Externæ.

Externæ sunt: multa comestio fructuum citò corruptibilium, imprimis uvarum, quæ in corpore in fermentationem abeunt, ac rodentem aciditatem assumunt, melones quoque copiosè ingesti peculiarem ad dysenteriam excitandam qualitatem obtinent, uti quamplurimi morte sua experti sunt. Adhæc fortissima purgantia, ut sunt euphor-

bum, scammonium, colocynthis, mercurius vitæ, esula, mezereon & similia in nimia dosi vel his quibus non conveniunt, exhibita, confertim humores purgando tandem sangvinem educunt, & sic hunc morbum producunt; uno verbo quicquid diarrhœam excitare potest, hujus etiam morbi causa existere valet, cum etiam hic illius prodromus esse soleat. Denique etiam aër per contagium semen hujus morbi ab uno ad alterum transferre solet.

De hoc affectu loquitur etiam Hippocrates in sequentibus aphorismis:

Dysenteria est affectus ætatis virilis. lib. 3. aph. 30
Ac morbus autumnalis. 3. 22
In siccitatibus est popularis. 3. 16
Hyemi siccæ & aquiloniæ, verique pluvioso & australi, proximâ æstate succedit. 3. 11
Sequitur diarrhœam. 7. 75
Terminatur in lienteriam. 7. 76
Fit à tumoribus ulcerum rubicundis in antica corporis parte existentibus, & repentè evanescentibus. 5. 65
In mania superveniens conducit. 7. 5
Nec non spleneticis morbis. 6. 48
His tamen diuturna existens terminatur in hydropem. 6. 45
Vel lienteriam lethalem. 6. 45
Prægnantibus tenesmus parit abortum. 7. 27
In diuturna dysenteria fastidium cibi, malum. 6. 3
Et cum febre pejus. 6. 3
A sincera dejectione dysenteria, malum. 7. 23
Et ab atra bile lethalis. 4. 24
In ea caruncularum excretio, mortiferum. 4. 26
Senibus & pueris dysenteria magis exitiosa, quàm mediæ ætati. 2. progn.
Excrementa ramentosa lethalia. 2. præs. 23

Prognosis.

Prognosin quod attinet, ea majori ex parte in citatis jam aphorismis continetur, præterea tamen etiam hæc prognosticari possunt: quod nimirum malo in superioribus hærente intestinis graviora accersat symptomata, præcipuè autem fastidium cibi ingens nauseamque plerunque febre junctam, insomniam ac immanes dolores, unde vires citò dejiciuntur. Longè etiam insanibilius esse quàm si crassa affecta sint, patet etiam ex Hippocrate dicente: *Si tenue quoddam intestinum fuerit divisum, non coalescit*, ob venarum nimirum copiam, & quod chylum nondum excoctum vehant atque ideò ad ulteriorem corruptionem tendentem, ex quo etiam subjectam sibi continui solutionem simul corrumpit; difficillimæ ergò hæc ulceratio fit sanationis, & imprimis juxta Ætium in jejuno existens, in inferioribus autem curatio facilior est, ac in recto ac colo non adeò difficilis. Temperamentum quoque unum præ altero curam faciliorem vel difficiliorem efficit, sangvineum enim omnium minimam difficultatem facessit, majorem phlegmaticum, atque etiamnum graviorem

bilio-

biliosum & imprimis in ſummo gradu exiſtens, cujus bilis porracea eſt, atrabiliarium verò omnem ſpem adimit, cum dyſenteriam cancroſam, gignat, quod indicare voluit Hippocrates, *ſi ab atra* (inquiens) *bile dyſenteria incipit, lethalis.* In ætatibus etiam ea quæ magis robuſta eſt, minus periclitatur, ut eſt media ætas, at puerilis cum adhuc ſit tenera, ac citò diſſolvatur, adhæc quoque ratione uti ac præceptis obtemperare neſcia, nec non ſenilis cum parum ipſi ſangvinis ſuperſit, & ſi illud paucum etiamnum exhauriatur, neceſſariò brevi intereat, ideò non poſſunt non plus aliis periclitari, magisque fœminæ viris, cum & hæ viribus inferiores ſunt, quod tamen non ſemper eventui reſpondet, non paucæ enim fœminæ licet valdè debiles videantur, diutius vivunt, & è gravioribus morbis evadunt, cujus cauſam eſſe putamus, quod fœmineus ſexus plus morbis aſvetus ſit, & ſucculentior frigidiorque proprium adverſus internas inflammationes (quibus viri calidiores & ſicciores magis quàm ipſo morbo exareſcunt) refrigerium penes ſe geſtet.

Curationis ſcopus.

Curationem moderni practici inſtituunt per purgantia, alterantia & topica, eaque in parva quantitate, eò quod dyſenterici nec copiam cibi nec potus, nec medicaminũ ferant.

Pro purgante utuntur rhabarbaro exhibentes ejus ℈ij. vel iij. ita in ſubſtantiâ pulveratâ, alii verò prius aliquantulum torrent, at melius eſt hoc modo:

Potio ex rhabarbaro.

℞. rhab. opt. ʒij.
aquæ burſæ paſt. ℥iiij.
infundantur ſimul per horas IV.

Poſtea defunde hanc aquam & pulverem rhabarbari aliquantulum exprime, affunde rurſus alias ℥iij. recentis aquæ laudatæ per noctem, manè adde colaturæ expreſſæ ſyr. roſar. ſolut. ʒſ. f. potio.

Angelus Sala unicè commendat hoc vomitorium:

Vomitorium Salæ.

℞. ſalis vitrioli ʒſ. vel ʒj.
ſyr. de betonic.
aquæ beton. an. ℥j.
aq. cinamom. ʒX.
m. pro una doſi.

Expurgata ſic cauſâ materiæ morbificæ progrediendum ad ſpecifica, atque etiam in his qui jam aliquandiu fluxum paſſi ſunt, in his enim ulteriori purgatione non eſt opus, quinimò Keslerus graviter invehit in eos, qui ullo modo dyſentericis purgativa exhibent, dicens hunc morbum eſſe malignum inſtar peſtis, & tantummodò roborantibus indigere, ſvadetque ut ʒſ. theriacæ Andromachi & ʒſ. vitrioli martis invicem ſubacta emplaſtri modo inducantur panno, & umbilico imponantur, toti verò ventri aluta obducta rob ſambucino leniter ſuperligatur & geſtetur, donec ſponte exſiccetur, ab infra quoque per ſellam perforatam fiat ſuffumigatio pulvere ſuccini, ac patientem brevi melius habiturum.

Emplaſtrum.

Nos verò tam ad dyſenteriam quàm reliqua ventris profluvia plerunque felici cum ſucceſſu utimur

mixturâ præcedenti capite laudata ex theriacâ & lap. hæmatit.

Si huic non cedit, adhibemus insuper alias experimentales machinas, quarum hoc non est ultimum:

Experimentum

℞. frustulum ligni vulnerarii seu fraxini, intinge illud excrementis cruentis, ut undique cruore & sanie obducatur, tum infige illud in frustum lardi, & absque extractione in eo infixum maneat, donec æger convalescat, melius fortassè operaretur ungventum armarium, at cum & hoc ex voto operetur, in eo hactenus acquievimus.

Aliud.

Adhæc quoque subinde ordinamus, ut pingvedo è lardo recenti alicujus majalis ad ignem assato exstillans ita per se calens sorbeatur, dosis pro infante est exiguum cochlear plenum, pro adulto duo cochlearia.

Interdum pueri adeò refragarii & immorigeri sunt, ut planè nihil per os illis exhiberi possit, in ejusmodi casu sequens cum salute applicatur:

Aliud.

℞. herbæ persicariæ lingvam gustando instar piperis urentis unum vel alterum manipulum, contunde eam in mortario, affunde simul vini rubri stiptici, in quo ignitus chalybs aliquoties sit restinctus, coque ea in pultem, & in modum cataplasmatis regioni renum calidè superpone, ibi per tres horas relinque, deinde ablatum in fimum humidum sepeli, aliamque partem ejusdem recentis cataplasmatis superpone, & ut prius procede, & brevi dysenteria sanabitur.

Aliud.

Experti etiam cum salute sumus pomum cydonium vel pyrum cum cera alba & mastice assatum, cujus & Author meminit, plura recensere supersedemus, cum egregia multa doceat Authoris

TEXTUS.

IN dysenteria proprietate (cæteris omninò observatis, quæ in cruenta dejectione necessaria sunt) specificâ unicè juvant:

Specifica. Essentia smaragdi.

I. *Essentia seu tinctura smaragdi, quæ fit hoc modo:* ℞. *particulas seu recrementa smaragdi (ʒj. vænit 4. vel 5. baziis) tere (non in mortario nisi ferreo) in pulverem tenuissimum superporphyrio, superfunde urinam puerorum simplici destillatione paratam, & in loco calido tincturam extrahe, quam toties affuso menstruo recenti collige, quoties illa in idem mittitur. Tincturas omnes collectas & filtratas, ablato per destillationem menstruo, reduc in pulverem griseum, quem de novo cum spiritu vini extrahe in summam viriditatem. Spiritu vini denuo ablato ad aliqualem consistentiam relinquitur essentia vel tinctura smaragdi in fundo, cujus gr. ij. iij. IV. ad VIII. vel X. in aqua plantaginis, tormentillæ &c. exhibita omnes dysenterias miraculosè sistit, & ventriculum roborat.*

NB. *Spiritus vitrioli non detur, præcipuè si exulceratio adsit.*

II. *Essentia croci martis* (a) *à Crollio descripta.*

Specificum dysentericum ex marte.

(a) Eximium quoque ex marte dysentericum paratur hoc modo: ℞. spiritum salis communis vel nitri à sale communi decrepitato per destillationem abstractum, solve in eo limaturam chalybis vel communis ferri q. p. solutionem filtra, ac destilla per retortam vel alembicum ad spissitudinem mellis. Facto hoc ℞. sacchari Saturni q. p. solve in aqua communi, vel quod melius in phlegmate aceti destillati vel in aqua communi, cui parum aceti destillati admixtum sit, ita enim sacharum Saturni melius solvitur, in aqua simplici autem solutum magna pars sachari S. præcipitatur ad fundum vasis in cerussam, solutum sacharum Saturni filtra, postea infunde in hanc solutionem nonnihil spiritus salis communis vel nitri rectificati, tunc præcipitatur ad fundum vasis pulvis albus, cujus & supradictæ mellaginis martialis recipe ana partes æquales, inde ea simul in retortam vitream, atque per gradus abinde omnem humiditatem abstrahe, aucto demum igne ad candorem usque, ac circiter per dimidium horæ materiam in igne candente detine, sic omnes spiritus corrosivi expelluntur, & in fundo remanet materia obscuræ rubedinis, seu spadicea, cujus grana VI. vel VIII. per se cum aqua plantaginis contra dysenteriam intrò sumuntur, vel cum aliis antidysentericis miscentur.

Alumen crudum.

III. *Aluminis crudi drachma una in aqua plantaginis ad potandum data dysenteriam solvit.*

Tinctura corallorum.

IV. *Tinctura corallorum grana IV. V. VI.*

Laudanum opiatum.

V. *Laudanum opiatum cæteris paribus.*

Aurum potabile Anglicanum.

VI. *Aurum potabile Anglicanum (item pulvis spongiæ salicis, de quo supra.)*

In dysenteria causa quæ est humor biliosus & fervens infusione ex rhabarbaro & myrobalanis tollenda, facta infusione in aqua hordei, ipsoque rhabarbaro fortiter expresso semel atque iterum factâ repetitione purgantis ad leviter astringentia tam extra quàm intra applicanda accedendum, quale imprimis est sequens:

Experimentum

℞. *succi baccarum sambuci q. v. in eum injice micam* (b) *panis ex furno extracti calidam, ut succum imbibat. Hinc iterum in furnum, ut exsiccetur, inde, quo facto iterum in dictum succum immerge, exsiccaque, idque tertiò & quintò repete. Tandem exsiccetur ut in pulverem redigi possit, dosis ʒj. singulis matutinis.*

(b) Sumatur dictus succus loco aquæ vulgaris ad depsendam pastam è farina tritici, ex eâque massâ coquatur panis, cum pane autem procedatur, ut hic docetur, & longè optimum remedium obtinetur ad dysenteriam.

Prodest etiam hîc nux moschata & myrobalani conditi in quantitate aliqua assumpta, syrupus ribium, berberorum &c. Crollius emplastrum ex theriaca & terra sigillatâ tepidè applicat.

Clyster.

Injiciatur quoque clyster ex decocto anodyno chamomillæ, anethi, & rosarum, in quo dissolve sevum hircinum ab ℥ß. ad ℥j. cum ovi vitello dissolvendum, ne cohærescat.

Quòd si malum ad statum & incrementum pervenerit, convenientissimum remedium est, in principio miscere clysterem sequentem, quem sæpius reiterare convenit. Nam si materia pauca sit, solis interdum id genus enematibus, adhibita jam dictâ purgatione curatur morbus.

Alius clyster.

℞. lactis ustulati seu chalybeati ℔ß.
mellis rosati ℥iij.
vitellorum ovorum n. ij.

f. clyster. quòd si careas lacte, ℞. aquam hordei, in qua folior. chamomillæ & rosarum an. p.ij. in cocta sint, aut loco dicti decocti hordei capiat capitum vervecum, imprimis si dolor magnus adsit: postea ad ea quæ vim habent constringendi, & simul refrigerandi enemata properandum, quale imprimis est sequens:

Enema refrigerans & astringens.

℞. herbæ centinodii
bursæ pastoris
plantaginis an. m. j.
summitat. tapsi barbati
equiseti an. m. ß.
& si fortius desideras, adde
balaust. m. ß.
myrtyillorum ℥ij.
sem. plantag.
portulac. an. ʒij.
flor. rosar. p. ij.

coque in s. q. aquæ hordei ad ℔j. aut ℔iß. in decocto dissolve mellis rosati colati ℥ij. sach. rubei aut rosacei ℥j. f. clyster, qui sæpius injiciendus, & nonnunquam cum præscripto adstringente permutandus.

Interius per os exhibeantur syrupi astringentes, opiata, condita, & conservæ. Præstat conserva radicis symphyti cum terra sigillata & sale corallorum. Præstat etiam post abstersionem sæpius exhibere dosin laudani opiati mei. Hoc nimirum ad omnem alvi fluxum evacuatâ prius materiâ tutò exhibetur, magnoque cum fructu. Aut exhibeatur potio cardiaca, quæ

Potio cardiaca.

℞. theriacæ recentis aut mediæ ætatis
confect. alkermes an. ʒß.
trochisc. de carabe
de terra sigill. an. ʒß. ad ʒj.
syr. rib. aut violar ℥j.
de rosis siccis ℥ß.

m. capiat hora somni aut post meridiem.

℞. con-

℞. confect. alkermes
d. hyacinth. an. ℈j.
trochisc. de carabe ʒj.
aq. plantagin. ℥j.
syr. rosar. ʒiß.
f. potio.

Aut bolus ex confectionis de hyacintho ʒiß.
terræ sigillatæ aut boli armeni aut
trochisc. de carabe ℈iß.
cum sacharo f. bolus.

Exterius inungantur oleo myrtillorum & cydoniorum ana. Aut fiat ex herbis sequentibus decoctio, quâ fomentetur venter & renum regio.

Fomentum.

℞. plantagin.
centinodii an. m. iiij.
fol. symphyti
equiseti an. m. ij.
gallarum
nucum cupressi
glandium quercuum an. ℥ij.
flor. rosarum
verbasci an. p. iij.

Potio cardiaca.

Decoque in aqua pluviali & vino astringente, addito sub finem coctionis pauco aceto, aut inungatur venter inferior ungvento Comitissæ, aut ungvento stiptico Fernelii: applicetur emplastrum de mastiche, ol. cydon. an ℥j. pulvere myrtyllor. ʒiij. prosunt etiam hîc lapidum pretiosorum solutiones & perlarum.

Emplastrum.

Crura laventur decocto sequenti:

Decoctum pro pedilavio.

℞. gallarum immaturar.
nucum cupressi an. ʒiß.
rad. filicis
calcatrippæ an. ℥ij.
fol. plantagin.
tapsi barbati an. m. j.

Coque in vino adstringente, cum decocto laventur crura manè & vesperi.

Cum corpus satis purgatum clysteribus dictis, offeratur infusio rhei cum rheo tosto:

Infusio rhei tosti.

℞. rhabarbari parum tosti ʒj.
infunde cum myrobalanorum citrin. ℥ß.
santali citrin. ℈ß.

In sero lactis aut aquâ endiviæ, exprimantur, expresso adde
rhabarbari torrefacti ℈iß.
syr. capill veneris ℥j.
capiat manè.

Hinc ad ea quæ fluxum planè sedant, accedendum, in quo sequentia medicamenta primas tenent: ℞. gummi Arabici & ceræ albæ an ʒß. includantur in pyro aut malo cydonio alicujus magnitudinis, quod in cineribus vel ad ignem assetur, ut optimè mollescat, exhibe manè & vesperi, quoties visum fuerit. Non incommodum quoque fuerit sæpius cum vino rubro astringente, aut cum vino granatorum exhibere supradictos

Experimentum

dictos panes cum ſucco baccarum ſambuci confectos.

Aliud certum.

Experimentum aliud certum, ſi juſto tempore, præcipuè, ubi exulceratio mundata, & jam conſolidanda eſt: ℞. pomum cydonium vel aliud acidiuſculum, excavetur ſuperiori parte, & ex pleatur cerâ albâ raſâ, & gr. iij. maſtichis, iterumque claudatur & involvatur ſtupæ, & aſſetur in cineribus, pomum aſſatum detur horâ unâ ante cibum, & mira operabitur.

℞. Carnis cydoniorum q. ſ. cum roſis rubris & vino rubro chalybeato, & applica ventri inferiori, ſummum arcanum eſt in hoc affectu.

Crocus martis.

Crocus martis (c) *limatura martis ſeu chalybis primò urina pueri, deinde liquore ſalis, ſeu aquâ dulci, in qua ſal marinus ſit ſolutus, aſperſâ exedatur totâ humectata ſubinde nonnullis infuſionibus aceti tartariſati, acetum evaporet, ejus ſubſtantia reſidua forti calcinatione in pulverem rubicundum impalpabilem convertatur, quem aquâ pluviâ & roſarum ablues & exſiccabis. Hujus ℞. ℈ſ. ſeu ℈j. in dyſenteria & ſangvinis profluviis & obſtructionibus: ab extra in hæmorrhagia deſperata.*

Crocus martis nobiliſſi-

(c) Crocus martis longè optimus fit è vitriolo martis, illud autem vitriolum paratur è limaturâ ferri ſolutâ in unâ parte olei vitrioli & quatuor partibus aquæ communis, fitque ſolutio viridis, quæ calida filtratur, refrigerata enim ægrè per filtrum tranſit, & in calore evaporatur, donec cuticula appareat, tum hæc remanentia in frigore reponitur, & concreſcit vitriolum viride dulce, quod in ſartagine ſuper prunis calcinatur continuè agitando, donec obſcurè rubeat, ſic nobiliſſimus habetur crocus martis, aliiſque modo quocunque confectis multum anteponendus.

Oleum croci martis.

Ejusdem uſus eſt oleum croci martis, cujus proceſſus ſequens eſt: Crocum martis cum urina pueri forma in maſſam, quam per retortam deſtilla more ſpiritus vitrioli, & proveniet oleum rubrum & aliquantulum ſpiſſum, quod ſi per dies aliquot vel ſubſimo digeres, vel in cineribus circulabis, ad intrinſecos morbos egregiam operam præſtiteris. Uſus idem qui croci, doſis minor croco gutt. IV. vel V.

Sulphur Solis.

Sulphur Solis: hoc à proprietate ſuâ fixâ ſulphuri microcosmico diſſoluto maximè confert, & in hunc modum paratur:

Solutio auri.

℞. nitri & ſalis communis ana q. v. (v. gr. ℔iſ.) boli communis ℔VI. deſtilla ex eis ſ. a. oleum, veluti deſtillas oleum ſalis communis. Hoc oleo ſolve aurum prius amalgamatum, & admixtione florum

florum ſulphuris calcinatum (ut infra dicetur) ſeu pulveriſatum in matracio in cineribus poſitum, affuſo oleo deſtillato ad eminentiam duorum digitorum, aut ad ʒj. auri additur ℥ſ. ſpiritus ſalis dicti. Tincturam (d) *ſepara, & ſpiritum usque ad ſiccitatem ſæpius inde evoca per deſtillationem, ipſa auri ſolutio remanebit in fundo rubra. Huic ſuperfunde ſpiritum (oleum) vini, & tincturam ſecundum artem extrahe, ſpiritum tinctum deſtilla ad oleoſitatem. Hujus guttæ V. vel VI. in vehiculis convenientibus datæ fluxum ventris ſiſtunt, & ventriculum corroborant.*

Amalgama & calcinatio auri: ℞. *partem unam auri, & partes ſex mercurii vivi f. ſ.a. amalgama, quod in crucibulum ponatur, & evaporetur omnis mercurius, pulvis relictus cum novo mercurio ejusdem doſis amalgamatur, idemque mercurius exhalet. Eadem amalgamatio repetatur. Hinc adde partes duas florum ſulphuris, in crucibulo detineatur in igne, donec ſulphur omne exhalet & deflagret. Idem labor ſextâ vice repetatur.*

(*d*) Senſus eſt ut ſpiritus ſalis tinctus defundatur, ac deinde aliquoties deſtilletur ſeu cohobetur, tandem ſpiritu ſalis ad ſiccitatem abſtracto, remanentiæ in fundo ſpiritus vini tartariſatus ſuperfundatur, ut tincturam ſeu ſulphur ſolis extrahat, remanente corpore auri griſeo in fundo, ſpiritus vini coloratus usque ad aliqualem ſpiſſitudinem ſeu oleoſitatem abſtrahitur. Diverſa autem menſtrua ita colorem auri extrahunt, atque corpus albicans relinqvunt, quod fuſione in metallum album inſtar argenti reducitur, at ſi per antimonium fundatur, etiam colorem ſuum aureum recuperat, ita ut denuò per ejusmodi menſtruum extrahi poſſet. Menſtruum tale quod ſulphur ſolis extrahit, eſt ipſe ſpiritus ſalis communis, ſi cum æquali parte ſpiritus vini rectificati aliquoties cohobetur. Obſervavimus quoque quod ſpiritus vitrioli Philoſophicus ſi aliquot guttis ſpiritus nitri acuetur, folia auri extrahat, ut planè albicent, & ſi diutius in menſtruo remaneant, tandem penitus liqueſcunt absq; ulla menſtrui actione notabili, uti aliàs menſtrua ſuam operationem bullulis & ſtrepitu oſtendunt, communicatione etiam ſequentem modum pro extractione ſulphuris ſolis accepimus, quem quidem nondum experti ſumus, ſed uti accepimus, viciſſim communicamus:

℞. vitrioli calcinati & nitri ana q. v. deſtilla ex eis more communi aquam fortem, cujus ℔j. ſuperfunde ℥ij. cinabaris pulveriſatæ, atque ab ea deſtilla in arena. Usque ad aſcenſum ſpirituum, ſeu rubedinis, phlegma deſtillatum pende, ac loco ejus tantum ponderis ſpiritus vini rectificati accipe, infunde eum in vas re-

cipiens, injectâ quoque ℥j. salis communis, ac tum spiritus dictæ aquæ fortis lentè in hunc spiritum vini destilla, tunc paratus est ad extrahendum sulphur solis.

Communicator quoque affirmabat se accepisse vitrioli & nitri ana ℔j. & evaporato phlegmate mox addidisse ℥ij. pulveris cinabaris, ac cuncta in pulverem contrivisse, ac deinde leniter ex eis aquam fortem destillasse, eique tantundem spiritus vini rectificati admiscuisse, atque hanc mixturam calci auri superfudisse, ac obturatum vitrum per quatuordecim dies super arena tepente reliquisse, & intra hoc tempus menstruum rubro colore tinctum esse, solutionem hanc coloratam se destillasse, & pulverem coccineum in fundo mansisse. Calcem autem auri, unde rubedo extracta fuisset, mansisse griseam, & post ablutionem lapidi lydio astrictam fricaturam instar argenti fecisse.

Non sine fructu quoque in hoc malo sudor provocetur cum terra sigillata & lapide bezoar.

Afferunt quoque non levem opem cucurbitulæ umbilico & iliis affixæ.

Potus sit aqua hordei, in qua CC. coctum sit.

Dysenteria in superioribus intestinis si fuerit, plerunque lethalis est, simul ob consensum evomente aut singultum patiente ventriculo. Potest tamen iis remediis curatio tentari, exceptis enematibus, quæ aut nulla aut pauca esse debent, assumpto per os lacte cum melle aut sacharo rosaceo ratione abstersionis, & cæteris necessariis supradictis exhibitis.

Quod si ab intemperie calida acres humores generentur ab epate, & dysenteria hoc modo foveatur, ungatur epar cerato santalino ℥iiij. ol. nymphea, rosarum an ℥j. camphoræ ℈ß. assumanturque quæ intemperiem alterant.

Ungventum hepaticum.

CAP. CXIV.

DE TENESMO, Germ. Zwang zum Stulgange.

Tenesmus quid?

TEnesmus vel tenasmus est affectus peculiaris recti intestini, excitans in eo vehementem tensionem & assiduam per secessum excernendi cupiditatem, inanem tamen, cum dolore dicti intestini, nihilque aliud videtur esse quàm species quædam dysenteriæ, ab ea tamen loco affecto differens, semper enim recto tantùm intestino accidit, idque ad dejiciendum lacessit, nihil verò vel perexiguum mucosumque cruentum vel biliosum excernitur, cum econtra dysenteria perpetuò in omnibus intestinis concieatur.

Signa.

Agnitio & dignotio hujus affectus ex hisce signis elucescit: patiens eo correptus assiduâ egerendi cupiditate afficitur, quemadmodum enim stranguriosi sæpè mingere desi-

derant, ita teneſmici excrementa ventris deponere, nihil tamen vel ſaltem exigua, mucoſa, cruenta variè colorata, nempe flava, viridia, albicantia excernunt, ac ferè eadem ſymptomata patiuntur quæ in dyſenteria affligere ſolent, nimirum acerbos dolores, ac vigilias, in ſpecie autem ſtranguriam, quæ ſemper in teneſmo adeſt, ob conſenſum veſicæ recto inteſtino adjacentis, quæ eo inflammato, & ab inflammatione intumeſcente comprimitur, atque etiam à calore vicino ſimul afficitur, vel urinâ repleta etiam inteſtinum premit & dolorem infert, unde deſidendi cupiditas augetur, cum ergò alternatim una pars alteram moleſtiâ afficiat, hinc teneſmus ſtillicidium urinæ, & hoc viciſſim majorem deſidendi cupiditatem, & cum eâ aliquando exitum inteſtini recti ſeu procidentiam ejus excitat, eò quod muſculi, quorum officium eſt ſurſum retrahendi, continuo dolore & retrahendi conamine nimium defatigantur, demumque quarundam fibrarum reſolutionem ſuſcipiunt, & attractionem dimittunt, tum quoque delapſu humiditatis relaxatio fit. Excrementa initio pingvia & pituitoſa ſunt, procedente verò tempore etiam ramenta quæpiam continere videntur.

Cauſæ. Cauſæ eædem ſunt, quæ dyſenteriæ, quatenus exulcerationem in inteſtino recto parere queant, & quicquid expultricem hujus inteſtini nimium proritat, ſive dyſenteriam præcedat ſive ſuccedat; plerunque enim teneſmus dyſenteriam antecedit, ac nonnunquam etiam eam ſequitur, cum aliqua exulceratio relinquitur, ſuppeditans acrem ſaniem, inteſtinum vellicans, quibusdam etiam ab acrioribus purgantibus medicamentis generatur, in aliis à nimium calido jecinore, item ab abſceſſu aliquo in inteſtino naſcente, ſuâq; inflammatione teneſmum cauſante. Hæmorrhoides quoque interiores, vel excrementa nimium indurata, imprimis ſi corpuſcula dura deglutita vehant, qualia ſunt ſemina fructuum, officula ceraſorum, baccarum & ſimilia, vermes, aſcarides, humores acres; item ſi quis ſuper lapide frigido ſedeat, vel aliàs eas partes valdè perfrigeret.

Signa cauſarum. Signa cauſarum tam ex dejectis quàm relatione ægri habentur, ſi enim eſt ab ulcere aliquo, ſanies vel ſangvis in dejectione ſe offert, cum dolore acuto & aliquandiu poſt excretionem morſivo, ſi ab apoſtemate, inflammatio & pondus cum ſævo dolore percipitur, excrementa ſunt ſicciora, ac febris ægrum detinet, ſi ab hæmorrhoidibus, vel propter rhagadias, patiens eis antea obnoxius fuit, præceſſeruntque vel etiamnum adſunt. Si à dyſenteria vel diarrhœa, ea præceſſit, non ipſam tamen dyſenteriam eſſe, præcipuè hoc ſigno dignoſcitur, quod in teneſmo cupiditas egerendi ſit aſſidua, in dyſenteria autem interpolata, & non tam vehemens nixus ut in teneſmo.

De hoc affectu loquitur Hippocrates in ſequentibus aphoriſmis: *Mulieri prægnanti teneſmus*

 ſuper-

ſuperveniens facit abortum lib. 7. aph. 27

Rectum inteſtinum inflammatum facit ſtranguriam. 5. 58

Progno-ſtic.

Prognoſin quod attinet, teneſmus neque inter acutos nec chronicos morbos refertur, nec periculoſus habetur, cum haud difficulter ſanetur, & per ſe mortem non inferat, attamen cum febre vel dyſenteria complicatus periculo & difficultate non vacat, moleſtis enim vigiliis torquet, & quandoque in tabem conjicit. Quando ab acribus humoribus vel bile ortum ducit, facilè in dyſenteriam mutatur, à ventoſitate autem in ileum vel colicam, vel cephalalgiam graviſſimam, ſi quoque ſingultus diutinus coincidat, ægro mortem portendit.

Curatio.

Curatio pro cauſarum diverſitate inſtituenda eſt, in plethoricis & concurrentem inflammationem habentibus vena ſecatur, ac enema refrigerans inflammato inteſtino infunditur hoc modo confectum:

Enema refrigerans.

℞. hordei integri m. j.
fol. plantag.
ſymphyt. maj. an. m. ſ.
roſar. ſiccar. m. j.
aquæ commun. ℔iſ.
coqvantur ad ℥XV.
colatur, expreſſæ ℞. ℔j.
ol. roſac. ℥iij. f. clyſter.

Si inflammatio admodum urgeat, fiat ſic:

Aliud.

℞. decocti hordei ℥VIII.
ſucci nymphææ
plantag. an. ℥iſ.
mucaginis pſyllii aquâ roſar. extr. ℥ij.
ol. roſ. ℥iiſ.
m. f. clyſter.

Conducit quoque valdè parare talem inſeſſum:

Inſeſſus.

℞. rad. althææ cum toto
fol. malv.
verbaſc. an. m. j.
flor. chamomill.
verbaſc. an. m. ſ.
ſem. lini ℥IV.
aniſ.
fœnic. an. ℥j.
coqvantur in ſ. q. aquæ, fiatque inſeſſio umbilicotenus

ungantur quoque pecten, ingvina, interfœmineum & circumjacens regio ani oleis refrigerantibus calefactis tamen, ac nihil actu frigidi applicetur, etiam in cauſa calida, uti ſunt ol. nymphææ, papaveris, roſac, mucag. ſem. pſyll. aquâ roſar. extract.

Clyſter in cauſa frigida.

In cauſa frigida f. clyſter è jure caponis vel gallinæ ad ℔j. caſſiæ extr. ſach. rub. an. ℥j. benedict. laxat. ℥ſ. ol. chamæm. anethin. an. ℥iſ. ſalis gemmæ ʒj.

Convenit ſimul inſeſſus ex herbis calidis, ut ſunt abſynth. rut. puleg. orig. ſem. aniſi, fœnic. anet. fœnugræc. lin. &c.

Si ſit à vitioſis humoribus, leniter purgandum.

Si ab induratis fæcibus, nihil purgantis per os exhibeatur, niſi prius fæces per clyſterem emollientem ſint eductæ, aliàs periculum futurum eſſet, ne purgans ob denegatum tranſitum ab inferioribus partibus ad os traheret, & ægrum interficeret. Vitentur etiam in tali caſu omnia

omnia acria in enematibus, aliàs fæces etiamnum magis indurant.

Conveniunt quoque in hoc affectu ferè cuncta antidysenterica, plura habet

TEXTUS.

IN tenesmo externè valet decoctum foliorum quercus cum furfure in aqua chalybeata vel extinctionis ferrariorum factum & in sacculis vel insidendo vel applicando calidè usurpatum.

Clyster.

Mirabilis quoque est in hoc casu clyster ex jure carnis vervecinæ cum olei ceræ guttis aliquot ad ʒj. injectus.

Oleum mastichis confert.

Ad intra olei mastichis guttæ aliquot exhibentur in aquâ menthæ, plantaginis, pulegii. Subitò tenesmum solvunt; estque ventriculo gratum, intestinis non inimicum: præterea quicquid dysenterias curat, imprimis tenesmum sistit.

In purulentâ excretione dolorificâ enema ex lacte & oleo olivarum ana vel butyro recenti (potest etiam addi radix symphyti) tam ad abstergendum quàm consolidandum præstat. Ubi tamen ad majorem abstersionem aliquid mellis ab initio miscendum esse memineris, (a) *nihilominus interim quæ emolliunt, doloresque sedant, negligenda non sunt, vide infra in morbis mesenterii.*

(a) Tam interno usu quàm in clysteribus etiam apprimè convenit balsamus sulphuris.

CAP. CXV.

DE DYSENTERIA HEPATICA, *Germ.* die Leber-Ruhr.

QVamvis hic fluxus ad dysenteriam non pertineat, quia tamen quamplurimi mox post dysenteriam de eo tractant, Author eos imitari voluit. Vocatur fluxus hepaticus vel dysenteria hepatica, in qua non excernitur cruor seu cruenta & purulenta materia ut in dysenteria, sed merus sangvis dilutus, & velut aqua sangvine tincta, ita ut loturæ recenter mactatarum carnium assimiletur, non etiam continuò durat hic fluxus ut dysenteria, sed interdum per unum vel alterum diem imò per triduum subsistit, ac deinde revertitur, maximâ quoque ex parte in fluxu hepatico dolor ferè nullus vel exiguus saltem in dextro hypochondrio percipitur, nulla etiam ramenta intestinorum prodeunt, sed sangvis aqueus nondum perfectè coctus, qui ob imbecillitatem retentricis facultatis hepatis juxta practicos per venas mesaraicas intestinis transmittitur, ac per alvum evacuatur.

Signa morbi.

Causæ hepaticæ dysenteriæ sunt: imbecillitas hepatis ex calida vel frigida intemperie, vel vitiatum ejus fermentum sangvificum ex inordinatâ diætâ. Magni autem momenti est internoscere, an ex calida vel frigida intemperie morbus adsit,

Causæ.

sit, ut ei convenientia medicamina adhibeantur. Ideò hisce indiciis calida intemperies dignoscitur: conjuncta nimirum ipsi est magna sitis, bilisque vomitus tam flavæ quàm æruginosæ, cum consimilibus dejectionibus. Lingva est scabra, corpus siccum & gracile, jecoris autem succus & sangvis primo colliquescunt quasi, & in cruentum liquamen resolvuntur, procedente verò tempore ex ipsa ejus substantia tandem particulæ in fœdam sorditiem resolutæ abscedunt. Adhæc temperamento calido præditi, sunt tenuis habitus, hirsuti, iracundi animi, curisque dediti. Frigida verò jecoris intemperies neque multam sitim excitat, nec bilis vomitum, nec oris & lingvæ amaritiem, nec alvi dejectiones biliosas, nec fœtoris adeo abominabilis, nec humorum colliquationem, sed sangvinem quasi crassiorem & subnigro similem continent. Reliqvum quoque corporis temperamentum ad frigiditatem accedit.

Prognosis.

Prognosin quod attinet affectus hic semper periculosus est, & plerunque perniciem accersit, cum enim quælibet profusio sangvinis immoderata funesta sit, necessariò multo funestior erit simul principale viscus & officinam sangvinis exhauriens, cujus tunc reparatio in nullo alio loco potest fieri, vita autem sine eo æquè subsistere nequit ac lampas absque oleo flammam ellychnii alere, fluxus ergò hepaticus perdurans perniciei certę nuncius est, imprimis ex calida hepatis intemperie ortus, febrilis enim simul esse solet, suoque æstu citò colliquativus & putrefactivus, ac putredine substantiam hepatis deperdens, viresque ac vitam extingvens, eoque magis si malignitatem pestiferam simul induat. Qui verò à frigida intemperie proficiscitur diuturnior est, & tandem ut plurimum in hydropem insanabilem terminatur, qui quidem alias quoque sangvinis deperditiones seu hæmorrhagias sequi solet.

Fluxus hepaticus spurius.

Datur præterea etiam fluxus hepaticus spurius cum dysenteriâ, signa habens comunia, præterquam, quod torminibus & dolore ventris careat, & absque ramentis & caruncularum dejectione fiat, hic ergò fluxus non est adeò periculosus, ut legitimus, quin imò moderni Practici evincunt, quemlibet fluxum hepaticum in regionibus frigidis vacare periculo, at non in calidioribus, deceptos quoque esse antiquos in ejus causarum cognitione falsoque nomine, cum nihil aliud sit, quàm apertio arteriarum splenicarum sive hæmorrhoidalium superiorum, itaque exeuntem liquorem exhibere speciem loturæ victimarum recenter mactatarum, ac mordicationem non inferre, sed dolorem aliqualem gravativum, palpebrarum inflationem & pedum tumefactionem, cum excrementis crudis, vigiliisque nimiis; Alii volunt esse eductionem seri sangvini permixti, suâque copiâ nimiâ vasa relaxantis, quæ si meraca absque tamen dolore & exulceratione sit, fluxum nothum hepaticum constituat; quicquid sit, est hæmorrha-

morrhagia interna, suâque nimiâ copiâ non potest non eosdem demum effectus parere, quæ aliàs hæmorrhagiis solemnes sunt.

Curatio. Curatio ab omnibus instituitur per antidysenterica, additis semper specificis hepaticis, utiliter ergò statim exhibetur infusum rhabarbari & myrobalanorum citrin. tum parentur apozemata & vinum medicatum cum vino rubro ex radicibus bistortæ, tormentillæ, symphyti majoris, foliis equiseti, bursæ pastoris, plantag. floribus rosarum rub. balaustior. & similibus.

Si est à debilitate hepatis, addantur quæ hepar roborant, ut sunt, salvia, hepatica nobilis, agrimonia, eupatorium &c. utile est sequens electuarium quotidiè usurpandum:

Electua. rium hepaticum.

℞. conserv. cichor.
rubr. ros. antiq. an. ℥ij.
mivæ cydon. simpl. ℥ß.
nucis moschat.
mastic. an. ʒß.
spec. diatrion sant.
trochis. de carabe an. ℈ß.
hæmatit. præp. ℈j.
corall. rub. præp. ℈ij.
vitrioli martis ad rubedinem calcinati ʒß.
cum syr. myrtin. f. electuarium dosis magnitudo castaneæ omni manè.

Egregiæ quoque sunt sequentes tabellæ:

Tabellæ.

℞. balaustior.
flor. rosar. rubr.
sem. plantag. an. ʒß.
spec. diatrionsant.
hæmatit. subtiliss. trit. an. ℈j.
sachar. ros. ℥ij.
aq. cuscutæ q. s. f. confectio in tabulis, dosis ʒiiß. pro vice.

In calida hepatis intemperie usurpentur hepatica refrigerantia in decoctis & infusis, ut sunt rad. symphyti major. cichor. & endiv. cum toto, acetos. fol. dentis leonis, sangvinar. plantag. centumnod. sem. portulac. papav. alb. endiv. & similia, ex. gr.

Julepus.

℞. cichor.
endiv. ana cum toto m. j.
rad. symph. maj. ℥ß.
fol. portulac.
cuscutæ
dentis leon.
absynth. Rom. an. m. ß.
santali citrin.
sem. plantag. an. ʒj.
coque in aq. pluvialis ℔ij. ad tertiæ partis consumptionem, colaturæ expressæ adde
syrup. de ros. sicc.
d. limon.
d. menth. an. ℥j.
syr. corallor. ℥ß. in f. juleb.

Convenit & hic pulvis:

℞. rad. tormentill.
sem. plantag. an. ℈ij.
trochisc. d. spodio
corall. rub. pp.
hæmatit. præp. an. ℈j.
m. f. pulvis subtiliss. capiat ʒß. in ovo sorbili.

In intemperie frigida conveniunt simplicia hepatica calefacientia ut sunt: absynthium, agrimonia, rad. filicis, aristolochia longa, marrub. fumar. chamæpit. sem. dauci, fœnic. anis. & similia, specificum est hepar lupinum

lupinum optimè tritum à ʒß. ad ʒj. in succo cichor. vel endiv. plura habet

TEXTUS.

IN fluxu hepatico seu dysenteria hepatica nec purgantia nec clysteres prosunt: adstringentia autem qualia sunt rhabarbarum à ℈j. sensim progrediendo ad ʒiß. in substantia cum myrobalanis in aquâ plantaginis cum syrupo cydoniorum & melle exhibitum Idem cum sacharo mixtum, & sæpius datum mirabiliter prodest. Tale est extractum rhabarbari cum spiritu vini paratum, cujus dosis ab initio exigua sit, nempe à ℈ß. tandem major usque ad ʒj.

II. *Epar corrigentia in hoc casu studiosè sunt observanda. Sola radix cichorii & graminis in vino infusa, & ad pastum duntaxat semel atque iterum vino hausto, & aliquandiu continuatione factâ œconomiam epatis ab innata quadam proprietate juvant (diæta sit accurata) tandem post usum hujus infusi aliquandiu continuatum additur infusum ulmariæ.*

III. *His præmissis & continuatis tandem ad astringentia jecori & partibus internis amica deveniendum est. Omnem absolvit paginam solutio corallorum* (a) *in aceto destillato forti facta, ut postea menstruo per destillationem ablato relinquantur corallia in forma salis. Hoc sal corallorum sine ulteriori præparatione (ʒß. in aquæ plantaginis ℔j.) quotidiè usq; ad declinationem morbi ituro cubitum exhibitum, cochleari ab initio uno, vel duobus, aut etiam tribus deinceps, fluxum mirabiliter sistit, & viribus paulatim redintegratis restituit.*

(a) Sequentem corallorum præparationem pro longè optima ad sistendos fluxus sangvinolentos accepimus: ℞. sachari purissimi, & corallorum rubicundorum subtilissimè pulverisatorum ana partes æquales, coque in M. B. cum scobe lignea, igne lento, & si fortassis nimium bulliat, adde tunc aliquid cujusdam aquæ cordialis, nimirum rosarum, cinamomi, melissæ, florum citri, atque sic lentè coquendo perge, fitque tinctura ruberrima, pulvis autem corallorum nigricat, filtra & serva, roborat cor & hepar, conducit in morbis uterinis, nimioque fluxu mensium, dosis cochleare unum.

Tinctura ad hepatica.

NB. *Aliquando in hoc casu, præsertim post astringentia vel cum iisdem aurum potabile Anglicum potenter astrictionem juvat & sanat.*

CAP. CXVI.

DE LUMBRICIS, *Germ.* Bauch- oder Spuhlwürme.

VAriis in locis corporis vermes generari posse, ex multis observationibus notum est, nec mirum, quic-

quicquid enim putredinem concipere poteſt, aptum etiam eſt ad generandos vermes, atqui ſubſtantia totius corporis illud eſt, quemadmodum quoque ad extremum totaliter exceptis oſſibus à vermibus exeditur. Verùm nos hîc tantummodò de vermibus inteſtinorum agemus.

Affectus iſte vermicularis majori ex parte puerilis & pueris proprius eſt, quanquam nonnunquam & ſeniores eis infeſtentur, at perraró illud fit, cum econtra pueris nihil ferè conſvetius & communius ſit vermibus ſeu lumbricis, adeò ut Hippocrates vel ſi alius libri 4. de morbis Auctor ſit, non dubitet aſſeverare, lumbricos non modo latos ſed & rotundos in pueris naſci, dum adhuc in utero ſint, eò quod aliquando cum recens natorum excrementis viſi ſint excerni, quin eosdem vermes etiam alios ex ſe parere, quod & alii nonnulli teſtantur, à ſe nimirum in expulſis per medicamina vermibus obſervatum eſſe, quod nonnulli alios in ventre habeant.

Species lumbricorum diverſæ. Lumbrici longi & rotundi.

Sunt autem variæ lumbricorum differentiæ ſeu ſpecies, pro varia materiæ putreſcentis conditione, alii enim ſunt teretes & longi, in ſuperioribus inteſtinis nidulantes, è quibus cibo deſcendenti obnituntur, & non raró ſurſum in ventriculum repunt, eumque moleſtis ſymptomatis afficiunt, è quo interdum aſcendere pergunt, ac per gulam in os ſpatiantur, vel etiam per cavum palati in nares obrepunt. Præter hos etiam ſunt alii, qui lati & breviores ſunt, ſemini cucurbitæ comparati, provenientes vel in inteſtino cœco vel in cellulis coli, atque interdum mirum in modum cohærentes unam ſeriem efficiunt;

Lumbrici cucurbitini.

Alii ſunt perexigui & tenues, itidemque teretes, termitibus putreſcenti carni & caſeis innaſcentibus ferè in omnibus ſimiles, & vocantur aſcarides, habitantes in inteſtino recto ac extremo ſphinctere, ibique ingentem pruritum excitant, atque deponendo alvum copiosè in excrementis ſe moventes viſuntur. Suntque una cum lumbricis longis admodum frequentes, magis tamen in pueris adultioribus, lumbrici verò in minoribus, lati verò ſeu cucurbitini longè rariores.

Aſcarides.

Præter has tres ſpecies adhuc quartum genus vermium ſed admodum raró habetur, qui tæniæ vel teniæ vel tineæ vocantur à ſimilitudine, Græcis enim tenia faſciam ſignificat, qua infantes obvolvuntur, cum ergò hic longus & latus vermis faſciam aliquam repræſentet, illud nomen obtinuit, longitudine enim ſuâ aliquot ulnas interdum æquat, imò extenſus & circumplicatus ſecundum longitudinem inteſtinorum aliquando longior ipſis exiſtit, ſed de eo adhuc inter nonnullos lis eſt, an ejusmodi cohærentia ſit unicus vermis, vel ex innumeris parvis conſtans, ut quidam exiſtimant, eſſe tantummodò ſeriem ſeu conglutinationem quandam plurimorum illorum cucurbitinorum. Aetius verò putat hunc vermem eſſe permutationem pelliculæ intrinſecus

Tæniæ.

inteſtina ambientis ; Hippocrates autem, eum connaſci pueris in utero materno, ac deinde cum eis augeri, de morbis ſcribit.

Hæ itaque quatuor ſortes ſunt ordinarii incolæ inteſtinorum, & ſi interdum etiam in ſtomacho ſe produnt, ex inteſtinis in eum repſiſſe eos autumandum eſt, quanquam Joan. Jacobus Craſtius in ſua epiſtola cent. 2. obſ. chir. Hild. 70. teſtetur, eos quoque generari in ventriculo, plures tamen Anthores graviſſimi id negant, inter quos etiam Helmontius in tract. ſextuplex digeſtio: in hanc ſententiam ſcribit:

Doctrina Helmontii de vermibus.

Lumbricos non generari in duodeno, multoque minus in ſtomacho, imò ſi diutius ibidem perſiſterent, per modum cibi conficerentur, nempe quo fermentum fellis non pertingat, ibi lumbricorum eſſe patriam, fieri enim ex alimento ſemidigeſto, quod dum ad loca ſua delatum ſit, tanquam lac tepidum pelle incruſtetur, palpitetque ac ſenſim vita donetur. Vix enim lumbricos extra vitalem nidum ereptare ſurſum, niſi ob ſibi horridum, ac malæ contagionis obſtaculum, adeòq; vix bonum aliquod præſagire, qui ſponte ſurſum ejiciantur. Lumbricos autem præſupponere fermentum fellis, alioquin enim in cœliaca paſſione continui vermes ſuſcitarentur. Putreret enim ſtatim cremor, niſi fel cremorem ſale ſuo condiret. Aſcarides autem in recto inteſtino circa finem coli provenientes non eſſe lumbricos ex ſubſtantia humana aut cremore genitos, ſed ex putridis quisquiliis, prout in carne, caſeo, piſcibus, atque ulceribus vermes proveniant, cadaveroſos ergò eſſe aſcarides, non item lumbricos. Deniq; lumbricos eſſe in nobis absque prolificatione, aſcarides verò ſua ova parere; hæc Helmontius.

Cauſæ.

De cauſis vermium Practici unanimes non ſunt, ſed multimodè ab invicem ſentiendo recedunt, præcipuè de cauſa efficiente, quam aliqui calori putredinoſo, alii nativo tribuunt: aliique utrique horum concurrenti, qui calorem putredinoſum accuſant, rationibus utuntur, cuncta inſecta oriri è putredine, contraria pars econtra ratiocinatur, calorem putredinoſum igneitate ſuâ potius vermes diſſolvere & deſtruere, quàm ut ſit generationi corporis viventis idoneus. Reliqui concurrentiam utriusque caloris ſtatuentes, argumentantur calorem putredinoſum materiam diſponere ad generationem vermium, & poſtmodum ceſſare, ita ut quandiu duret, generatio vermis non incipiat, ſed quando operatio ipſius peracta ſit, res enim putreſcibiles prius per putredinem reſolvi in liquamen & quando totum per calorem putrefactivum liquatum ſit, tunc eum remittere, ſeu rurſum frigidiorem fieri, ac mutari in gradum caloris naturalis, qui tunc vermiculationem incipiat.

Cauſam autem materialem ſtatuunt eſſe pituitam dulcem, putredinem concipientem, qua putredine interveniente aptitudinem acquirat, ut in lumbricos convertatur,

absque

absque tamen neceſſitate ut prius fiat pituita, verùm alimenta vermibus producendis apta immediatè putreſcendo in vermes abire poſſe, ſicuti in pomis, caſeis, carnibus aliisque rebus per ſolam putredinem vermes generentur. Verùm hæc non in omnibus ita ſe habent, nihil enim in vermem mutari poteſt, niſi prius ſuccus fiat, quamvis in pomis, nucibus, caſeis aliisque rebus vermes creſcant, illis integris manentibus, punctum tamen illud ubi vermis generatur prius in ſuccum reſolvitur, ac poſtmodum ex ſucco vermis figuratur, qui deinde ſolidam ſubſtantiam pomi, nucis &c. depaſcitur, uti hoc luculenter in verminoſis caſeis & carnibus apparet, quod ſemper ibidem loci, ubi vermes ſuum nidum habent, humida mucilago reperiatur. Quæ mucilago ejusmodi pituita eſt, uti Authores volunt, præterquam quod dulcis nequaquam & nunquam ſit, ſed potius ſemper ſubacida, uti palam fit in vino, è quo acetum conficitur, antequam enim in acetum mutetur, prius penitus vermiculeſcit, ita ut per totum vini ſpacium innumerabilis multitudo vermiculorum appareat, idque ſemper fit, quando levis aciditas incipit, quæ ſi poſtmodum ingraveſcat, & veram aceti acorem induat, tunc omnes iſti vermiculi moriuntur, fundum petunt & ſedimentum illud aceti ordinarium conſtituunt, quod vulgo mater aceti nominatur, unde conſtat generationem vermium fieri à leviuscula & jam jam incipiente aciditate, à perfecto autem acore iterum interfici, quod etiam in caſeis probari poteſt, recentes enim facilè putreſcunt, & vermes proferunt, ſuntque ſaporis & odoris ſubacidi, ſi verò perfectam jam aciditatem caſealem nacti ſint, tunc vermes in ipſis amplius locum non habent, quia acor ipſos interficeret, nam & ipſam caſeorum ſubſtantiam exedit, & in mollem putrilaginem valdè acrem redigit. Cum ergò pueri ob nimiam eorum voracitatem varia alimenta & copiosè ſæpius in die comedant, non expectatâ concoctione priorum, neceſſariò quædam adhuc cruda cum coctis per pylorum in inteſtina labi neceſſe eſt, cruda verò nondum corrupta etiamnum in inteſtinis corrumpuntur, & ſubaceſcunt, & ſic in vivum quid mutantur.

Imprimis autem pueri lactentes, unà cum lacte carnibus cibati, vermibus valdè laborant, eò quod eorum debiliſſimus ventriculus carnem conficere nequeat, in corruptionem ergò abit, & vermes generat, quod non fit, ſi lacte ſolo nutriantur, lac enim citò conficitur, antequam vermes proferre queat.

Signa præſentium lumbricorum varia notantur, non tamen in omnibus ægrotantibus omnia ſimul concurrentia, ſed quædam ex illis in uno, & nonnulla in alio, primo autem ſigna rotundorum lumbricorum ceu communiſſimorum recenſenda veniunt. His itaque præſentibus ægri ingenti ventriculi morſu, ventrisque ac inteſtinorum divexantur.

Signa.

Tuſſiculæ ſiccæ ac leviter ſtimulantes eis frequentes ſunt, interdum in ſomno tremunt, vel præter conſvetudinem cum impetu exſurgunt, nec non cum clamore evigilant, ac rurſus indormiſcunt. Nonnulli ſingultiunt, alii lingvam exſerunt, aliis in ſomno ſaliva ex ore profluit, ac per noctem labia habent humida, de die verò ſicca. Nonnulli per ſomnum rixantur, alii clauſis oculis muſſitant, utut non dormiant, ægrèque ferunt ſe excitari. Alii dentibus frendent ac ſtrident, & nunc ſugere, nunc maſticare videntur ſi infantes ſint; quidam interdum pulſu per aliquam moram deſtituuntur, ac perfrigerantur, nec non more ſyncopticorum tenui quodam frigidoque ſudore perfunduntur, modò maxillis liveſcunt, nunc rubeas obtinent, jam iterum vehementer pallent, nonnullis pulſus quoq; eſt inæqualis vel omninò deficiens, & mox recurrens. Quibusdam etiam appetentia perit, ac inordinatè febricitant; quidam continuò dormiunt, vel anguntur, & ab uno loco ad alium ſe volutant, vomunt, nauſeant. Communiſſima autem ſigna ſunt inflatio ventris inſtar tympani, diarrhœa cinerea, ſeu dejectio ſtercori bubulo ſimilis, vel argillam diſſolutam referens, anhelitus ſubacidus, ſitis inexplebilis, frequens ſcalptio narium, oculorum ſplendor, & in quibusdam ſangvinolenta ſuffuſio, gingivarum eroſio, & corporis macilentia, naſique acuties. Latorum verò vermium præſentia indicatur fame inexplebili, continuoque morſu ventriculi, & niſi ſemper cibus ingeratur, vermes inteſtina morſu rodunt, cibus autem citò excernitur, corpus valdè gracileſcit, imbecillum & tardum redditur. Certiſſimum verò & infallibile ſignum eſt, ſi quædam ſemini cucumeris ſeu cucurbitæ ſimilia cum recrementis prodeant, aſcendunt etiam lati facilè in ventriculum, eumque mordicando ſyncopen concitant. Aſcaridum verò ſigna ſunt: ingens pruritus in ano, in ſingulis quoque dejectionibus vermiculi in excrementis conſpiciuntur.

De lumbricis loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus locis:

Lumbrici rotundi ſunt affectus grandiusculorum puerorum. lib. 3. aph. 26

Ut & aſcarides. 3. 26

Lumbrici ſub finem morbi cum excrementis deſcendentes nihil nocent. 2. præſ. 18

Prognoſin quod attinet, quamvis in citatis jam Hippocraticis affirmetur, vermes in declinatione morbi excretos nil nocere, plerique tamen rectè ſtatuunt, nullos vermes boni quid ſimpliciter deſignare, cum perpetuò ex materia putrida in humano corpore generentur, ideòque tam concurrente quàm abſente febre, ſemper malam ſignificationem adducere, & ex ſui natura malos eſſe, ac nec per ſe neque per accidens bonum portendere, multos quoque eorum negligentes ab eis præſertim teretibus exeſos vel in lethalem convulſionem præcipitatos eſſe, quibusdam verò eos ex ingvinibus, aliis per

Prognosis.

per umbilicum prorepsisse, præ aliis autem maximè infantibus, pueris, adolescentulis ad pubertatem accedentibus, ac nonnunquam etiam decrepitis familiares & uberes sint, eò quod hi debilioris sint fellis, media verò ætas felle abundat, cujus & qualicunque amaritie vermes interficiuntur, juxta practicos autem majores minoribus sunt pejores, multi paucis, rubri albis, vivi mortuis, quod tamen alii negant, dicentes hoc signum esse pravæ malignitatis, qua ipsi vermes intereant, vivosque esse meliores mortuis, si cum febribus exeant, at nostro judicio tam vivi quàm mortui in morborum principio malum portendunt, nempe ingentem putrefactionem, præsertim in pestiferis & malignis, in declinatione autem signum sunt roboris naturæ & virtutis expulsivæ, pejores autem sunt cum febribus quàm sine eis, putrefactionem enim febrilem magis accendunt, cibi appetentiores sunt, ac plus morsu infestant, febrem & symptomata maligna augent, viresque & substantiam corporis longè citius atterunt, tam enim febris quàm vermes depascunt, vermes autem defectu alimenti magis ad quærendum ipsum moventur, magisque intestinis infiguntur. Attamen quocunque modo in febribus exeant vel expellantur, si quidem morbus & symptomata minuantur, bonum erit. Omnium autem minus periculosi sunt ascarides, ac vix unquam nocumentam inferunt, præterquam quod molestam in ano pruriginem facessant; lati verò ut vult Avicenna, si non expellantur, fiunt majores, ac tunc cunctis aliis deteriores.

Curatio.

Curationem practici aggrediuntur catharticis, quæ vim habent vermes interficere, expellere, materiamque putridam evacuare, quod præstant medicamenta ex rhabarbaro.

Experimentum

Pulvis jalappæ sine ulla alia additione exhibitus ad gran. XXV. expertum est, cum additione hoc non facit. Pro pueris sequens optimum est;

Mixtura laxans optima contra vermes.

℞. fol. senæ s. s. ℥VI.
agaric.
dictamni alb. an. ʒis.
zingib. ʒj.
pulverisentur crasso modò, & ligentur in nodulo, coque cum ℥ij. prunorum Damascenorum in aqua graminis
hysopi an. ℥VIII.

immisso simul dicto nodulo, donec dimidium supersit, quod coletur, & nodulus fortiter exprimatur, adde sachari ℥is. vel tria cochlearia plena, hujus jusculi patiens 2. vel tria cochlearia sorbeat, ac simul duo vel tria dictorum prunorum comedat, expellit vermes egregiè, & probè pectus ab infarcta crassa pituita liberat.

Alia.

Vel ℞. syrup. de florib. persic.
diasercos
d. absynth. an. ℥j.
spir. vitrioli gutt. XVIII.
m. dividantur in tres doses, & quotidiè manè una exhibeatur.

Forestus hoc à nobili Gallo sibi

communicatum arcanum prædicat summis laudibus:

Arcanũ Foresti.

℞. succi granatorum ℥j.
ol. olivar. ℥ſ.

conmixta exhibe pro una dosi, movet aliquot sedes, multosque vermes simul educit.

Diversa autem olea lumbricos expellunt: nempe olei spicæ gutt. ij. ex vino. ol. de granis citri potum & umbilico illitum. ol. nucleorum persicorum. ol. hyperici. Oleum quoque simplex cum colocynthide decoctum, & toti ventri inunctum efficacissimum est.

Nos hucusque ne semel quidem absque optato successu sequente usi sumus

℞. mercurii dulcis gran. VI. ad XII.
diagrid. vel scammon. sulphurati gran. j. ad iij.

pro ætate pueri, tere invicem subtilissimè, & pro una dosi exhibe.

Ad tænias decantatur pulvis ossium humanorum additis granis tribus florum æris, ad ℈j. vel ʒſ. ossium pro una dosi, occidit etiam omnes alios vermes. Flores æris ad hunc scopum parantur è vitriolo cœruleo, infundendo in illud lixivium salis tartari, & præcipitatur pulvis viridis, qui edulcoratus inservit pro his floribus; plura proponit

TEXTUS.

IN lumbricis è corpore expellendis valent multa, principalia sunt:

Specifica. 1. Extractũ turpethi & rhabarbari.

I. *Extractum turpethi & rhabarbari cum spiritu vini paratum; vulgò rotulæ diaturbith cum rhabarbaro idem faciunt, dosis in adultis ab ʒſ. ad ʒj. in pueris a. ℈j. ij. iij. &c. pro persona, non tantùm nimirum lumbricos necant, sed insuper etiam è corpore educunt.*

2. Essentia florũ persicorum.

II. *Est essentia florum persicorum cum spiritu vini extracta, dos. gran. V. VI. VII. VIII. vel eorundem syrupus. Flores sumantur decerpti, non qui decidunt.*

3. Olei sulphuris per campanam.

III. *Olei sulphuris per campanam gutt. IV. usque ad IX. item oleum coryli per descensum paratum in decocto aliquo, ʒj. vel ʒij. olei ad mensuram 1. decocti. Item cornu cervi ustum sine igne, vel spiritus cornu cervi.*

4. Sal sulphuris.

IV. *Sal sulphuris ex capite mortuo post oleum sulphuris per campanam extractum. Vel aliàs sublimati flores granis tribus vel quatuor in lacte vel aqua absynthii.*

5. Aqua caparum.

V. *Aquæ caparum vel allii aut per se aut cum mercurio crudo per noctem infusa.*

6. Mercurius vivus.

VI. *Præstantissimus est mercurius vivus vel per se crudus à ℈j. ad drachmas aliquot devoratus, vel cum succo limonum prius mortificatus (dosis hujus sit minor, quia mortificatus diutius manet)*

manet) poſtea conſerva roſarum cum aſa dulci, vel floribus ejus mixtus. Compoſitio eſt talis: ℞. *hydrarg.* ℈ſ. *vel* ℈j *alteretur cum ſucco limon. conſerv. roſar.* ℥ſ. *flor. benzoin. ſeu aſæ dulcis gr. ij. m. f. bolus.*

Aſcarides.

Ad Aſcarides expellendos inſerviunt jam dicta, nominatim verò aqua acidula, quæ in confectione florum antimonii alborum exigua progreditur, in decocto CC. uſti data ſemel atque iterum. Spiritus eſſentificatus cornu cervi, de quo ſupra de animalculis ventriculi; omnis generis vermes enecat & expellit.

Tænia.

Tæniæ potiſſimum cauſa eſt obſtructio in cyſta fellis. Purgationibus ſi non cedat, adhibenda ſunt tantùm purgantia ad ſaburram in inteſtinis hoſpitantem, & nutrimentum tæniis ſuppeditantem, explodendam. Deinde venter totus inungendus eſt quotidiè aliquoties, poſt purgantia, fellibus (a) jumentorum, vel etiam unguento de arthanita. Tandem mercurius vivus eſt exhibendus, cujus vires in tænia mortificanda ſunt mirabiles. Extremo loco ad exturbandas tænias vel integras, vel fruſtulatim divulſas laxantia ſunt adhibenda.

(a) Fella ejusmodi adminiſtrata hunc in modum optimè operantur: ℞. ʒſ. colocynthid. tritæ, miſce cum felle bovino vel alio & vino albo, & cum ſtupa ventri impone, ſolvit alvum, & vermes quoscunque necat.

Ad latos vermes etiam conducit decoctum centaurii & abſynthii, item radix filicis pulvere tenus aſſumpta à ʒſ. ad ℈iiij. in melicrato, quæ etiam potenter fœtum expellit, forſan ergò quoque ſabina & alia fortiter expellentia eodem modo juvant, Mizaldus etiam pulverem lumbricorum terreſtrium exſiccatorum ad omnes vermes commendat, valet quoque ſuccus piloſellæ cum cereviſia potus.

CAP. CXVII.

DE ANI VITIIS, UT SUNT INFLAMMATIO, ABSCESSUS, EXULCERATIO, FISTULA.

Anus diverſis quoque affectibus obnoxius eſt, eosque ſubinde experitur, cujusmodi ſunt dolores, inflammatio, aliique qui ſequuntur, primò autem de inflammatione Author agit, quæ incipiens eſt phlegmone & abſceſſus, atque in exulcerationem abit, & quandoque in fiſtulam terminatur. Hæc inflammatio fit cum dolore, tumore & febre, rubedinem loci affecti conſpicuam efficit, idque non ſine pulſatione, æſtuatione & ſiti, adeſt quoque difficilis & valdè doloroſa alvi excretio.

Phlegmone ani.

Cauſæ ſunt: multa equitatio inſveta, vel copioſus ſangvis præſertim hæmorrhoidalis, & ad anum decumbens; item hæmorrhoides reſtrictæ, duræ, cœcæ, inflatæ, vel

Cauſæ.

etiam

etiam resectæ vel cauterisatæ, sive id fiat per cauteria, sive acria medicamenta. Potest id quoque contingere, à lapsu, percussione, sessione prædura, refrigeratione, erysipelate, tumoribusve.

Prognosis.

Prognosis est, quod hæc inflammatio suppuretur, rupto autem abscessu ulcus producit sordidum ac purulentum, quod ob loci humiditatem & excrementorum transitum vix coalescit, sed brevi in fistulam abit, sordium copiâ callosam, perpetuò manantem, & sanationi refragantem, cujus insanabilitatis plures causæ sunt, præcipuè autem hujuscemodi, quod hæc pars sensu vegetissimo prædita sit, & ab acrioribus medicamentis facilimè irritetur, deinde quod locus sit verendus, ac liberam medicamentorũ applicationem non patiatur, tum verò quod alvi exoneratio inopportunè fiat, & sanationem impediat. Humiditas quoque & caliditas loci exsiccationem & refrigerationem exposcens, ex parte tamen ab iisdem læditur, siccantia enim & astringentia simul mordicationem inferunt, sensui vegetissimo hujus loci permolestam, ob humiditatem verò & caliditatem naturaliter ad putrefactionem & apostemationem propendet.

Curatio.

Curatio itaque maturè acceleretur, antequam in suppurationem transeat, cujus auspicatio fit cum clystere emolliente, ut fæçes duriusculæ educantur, nulla autem purgantia per os exhibenda, ne materiam deorsum trahendo affluxum humorum ad partem affectam provehant; eductis fæcibus vena in brachio tundatur, si plethora adsit, loco inflammato applicanda refrigerantia & leviter repercutientia, cujusmodi est vulgare illud lac virginis, cujus confectio supra cap. 89. edocta est, intinctis duplicatis linteis mundis sæpè adhibitis, donec omnis calor elicitus sit, vel coquatur panis triticeus sive medulla ejus in aqua plantaginis, vel solani, postea exprimatur, adde non nihil lactis muliebris, & olei rosacei, & cataplasma ex eis confectum superponatur.

Cataplasma refrigerans.

Vel ℞. succi plantag. ℥ß.
sachari Saturni ℈ß.
resolvantur invicem super calore, adde medullæ panis triticei in lacte caprillo maceratæ, & in mortario contusæ ℥ij.
album ovi unius, f. cataplasma.

Alvus clysteribus semper detineatur aperta, & si prædictis inflammatio non solvatur, sed in suppurationem abeat, maturantia applicanda sunt, ex. gr.

Aliud maturans.

℞. rad. althææ cum toto,
fol. malvæ an. m. j.
sem. lini
fœnugræc. an. ℥j.
coquantur & contundantur in pultem, add. olei amygd. dulc. & axungiæ porcin. ana q. s. f. cataplasma.

Vel radic. lilior. alb. & cæp. alb. coque ad mollitiem, adde ipsis contusis olei ros. q. s. f. cataplasma.

Rupto abscessu & pure educto ulcus mundetur melle rosato in decocto hordei dissoluto, notandum quoque quod non expectanda sit sponta-

ſpontanea ruptio, ſed ſcalpello adjuvanda, aliàs pus diutius retentum adjacentia loca corrumpit, & fiſtulam gignit. Poſt mundificationem conſolidetur emplaſtro triapharmaco, vel apoſtolico, vel hoc ungvento:

Ungventum cōſolidans.

℞. ungv. albi camphorat. ℥ſ.
tutiæ
lithargyr. an. ℈j.
lap. calaminar. ʒſ.
thur.
ſarcocoll.
myrrh.
balauſt. an. ℈ſ.

pulveriſanda pulveriſentur ſubtiliſſimè, & contritis, in mortariolo plumbeo exactiſſimè affundendo ſimul parum poſt parum olei hyperici, donec fiat ungventum fuſcum & juſtæ conſiſtentiæ, quod inungatur, vel panno lineo inductum ſuperimponatur.

Fiſtula.

Interdum ejusmodi ulcus degenerat in fiſtulam ſordidam, omni ſanationi reſiſtentem. Eſt autem fiſtula ani ulcus ſinuoſum ſtricti atque anguſti orificii, intus autem amplæ & ſinuoſæ cavitatis, continuò ichorem ſeu tenuem ſaniem orificio ſuo exſudans, interdum videtur obſtructionem pati, nihil enim tunc emanat, partes autem vicinæ inflantur, ac dolent, ſponte tamen reſeratur, ac rurſum ſaniem elidit.

Cauſæ.

Cauſæ fiſtulæ ani ſunt: vel præcedens abſceſſus à pure non debitè repurgatus, & maturè curatus, vel etiam tenasmus neglectus facilè in fiſtulam tranſit, fit quoque ab hæmorrhoidibus malè curatis vel exulceratis, aliisve ulceribus à pravis humoribus vel defluxione ortis, cacoëthicis, cancroſisve, vel ab ictu, lapſu, aliisve caſibus.

Prognoſis.

Prognoſis ejus eſt, quod interdum inteſtinum perforet, & tunc pars fæcum ventris è fiſtula exit, nonnunquam in veſicam penetrat, ac veræ urinæ quid per fiſtulam exit, quinimò teſte Fernelio hisce micturientibus flatus & crepitus ventris aliquando per fiſtulam emittuntur, ac poſtmodum etiam aliquid urinæ cum ſanie ſequitur, tales autem caſus omninò incurabiles & lethales ſunt, illæ verò fiſtulæ dictis modis non penetrantes, ſunt quidem pariter difficilimæ curationis, curari tamen poſſunt, & ſi quoque non curantur, indies autem mundæ habeantur more fluentium hæmorrhoidum, corpus repurgare creduntur, & ad ſenectutem conſequendam facere, modò relatis modis non penetrent, notum tamen eſt ejusmodi fiſtulas, licet non penetraſſent, hecticam & mortem intuliſſe.

Curatio.

Curatio ſive tractatio fiſtulæ ani à practicis eum in modum fit, quod prius corpus à pravis humoribus repurgent, purgandi autem modus variè inſtituitur, at optimus conſiſtit in medicamentis mercurialibus, quippe quæ ſangvinem mundificant, vix ergò melius quid exhiberi poterit, præcipitato aureo, vel mercurio dulci cum pil. fumariæ, vel alio vulgari purgante admixto.

Utatur quoque talis patiens pro potu ordinario potione vulneraria, quæ intrinſecè ſanationem promoveat,

veat, ac optimum sangvinem conficiat, qualis quidem sequens est:

Potus vulnerarius ad sanandam fistulam.

℞. rad. dictamni alb.
ireos
polypod. quercin. an. ℥ſ.
herb. agrimon.
pilosell.
prunell.
veronic.
ophiogloss.
card. benedict.
stœch. citrin.
stœch. Arab. an. ℥ſ.
cortic. ligni sancti
fraxini an. ℥iij.
sarzæ parill. ℥ij.
liquirit.
fœniculi an. ʒij.

Conscindantur & contundantur omnia crasso modo, ac probè misceantur, hujus mixturæ cape manipulum unum, ac mensuram unam aquæ communis superfunde, coque ea ad casum transversi pollicis, colaturam in cellâ asserva, ac pro ordinario potu utere, admiscendo ipsi dimidium, tertiam vel quartam partem vini, ut eò melioris saporis fiat, & bibi queat, atque hanc potionem continua ad sex, septem vel novem menses, & miraberis ejus effectum in sanatione fistularum, lupi, morbi Gallici, ac insanabilium ulcerum, purgatio tamen corporis sæpius reiterari debet, nec non ulcus ipsum quoque quotidiè decocto hujus potionis commemoratæ elui. Sanatio tamen obtineri ullius pravi ulceris nequit, nisi prius ipsius fundus putridus absumatur, ac probè mundificetur & abstergatur, in quem finem vulgo illitione ungventi Ægyptiaci, aut inspersione pulveris radicis veratri nigri, aut aristolochiæ rotundæ utuntur, sed longè melius operatur butyrum antimonii vel spiritus salis, si alterutrius nonnihil illinatur, excitant quidem nonnullum dolorem, sed brevi rursus cessat, mundificatum ulcus postmodum sanatur emplastro Opoteldoch, cujus confectionem cum pluribus arcanioribus ad fistularum & ulcerum curationem infra invenies.

Intertrigo.

Doloribus ani etiam accenseri potest intertrigo & uredo, qui affectus ab equitatione & pedestri peregrinatione inter femora contingunt, ubi diutino attritu in istis partibus excoriatio fit, sanatur autem illito succo herbæ potentillæ, vel sevo à liquata candela, plura ad ani affectus docet

TEXTUS.

In affectibus ani externis, inflammatione, ulcere, fistula, levioribus ulcerationibus procedendum est communi modo, quo aliàs in cæteris partibus externis similiter affectis progredimur.

Inflammationes ani à proprietate quadam (præmissis universalibus) curat decoctum agrimoniæ & menthæ Saracenicæ (unser lieben Frauen Müntze) cum aqua & aceto paratum, & tepidè applicatum.

Pro apertione, maturatione & consolidatione præstat balsamus sul-

ſulphuris cum oleo papaveris, de quo ſupra de abſceſſibus mammillarum.

CAP. CXVIII.
DE CONDYLOMATIS, *VERRUCIS, FICUBUS, MARISCIS ET MORIS ANI.*

Condylomata.

CONdylomata quid ſint, inter Authores ne convenit quidem, Celſus enim lib. 7. cap. 30. de ani vitiis, condylomata vocat tubercula indurata; Paulus verò Ægineta lib. 6. cap. 80. de condylom. rimis & tuberculis, *Ani* (inquit) *condyloma loco ſolùm ab eo quod muliebres locellos infeſtat, differt, occalleſcens & ipſum ſedis tuberculum, aut inflammatione, aut rimâ, quæ dicitur rhagas, præcedente*. Fernelius vult, condyloma eſſe durum tuberculum, in ani margine ortum, aut grani uvæ, aut verrucæ, aut ficus effigie, tædio potius quàm dolore moleſtum. Aëtius econtra vocat condylomata rugas ani intumeſcentes: *Accidit* (lib. 14. cap. 3. de rhagad. & condyl. ſcribens) *in ſede condyloma, quando replicatis ani corpuſculis ruga quædam præter naturam inſurgit, & intumeſcit, cum enim anus ſinuoſus ſit, rugas annexas habet. Ergò intumeſcente ruga condyloma generatur, quod interdum molle & ſine inflammatione eſt, interdum inflammatum, durum & dolorificum.* Franciſcus Joël autem dicit: condyloma eſſe tumorem in margine ani excitatum, ſimilem pugno digitorum, aut maturis moris, aut ficui, aut grano uvæ nigræ.

Alii verò ex recentioribus per condylomata intelligunt hæmorrhoides ſiccas, & tuberoſitates ani ſparſas ſine pede, è quibus nil ſangvinis emanet, ſed aliquando quæpiam aquoſa humiditas: Alii condylomata tantummodò ſinui muliebri tribuunt, quando autem ſimile tuberculum in ano proveniat, nomen verrucæ ani ipſi competere volunt, à plerisque tamen appellatur tuberculum ſimpliciter in ſui initio, occalleſcens autem condyloma.

A condylomatis autem parum differunt cæteræ ani excreſcentiæ, ut ſunt thymi, ſycoſes ſive ficus, attrices, verrucæ, mariſcæ & mora ani. Thymus eſt protuberans quædam excreſcentia, aſpera, ſubrubra, oblonga & augeſcens, ac in exciſione plurimum ſangvinis profundens, ejus generatio frequens eſt circa ſedem, pudenda & ſemora, & nonnunquam quoque in facie, diverſi autem thymi ſunt generis, quidam enim ſunt exigui, & vocitantur eminentiæ, quidam magni & propriè thymi nominantur, quidam majores, & ſycoſes ſeu ficus appellantur, parvum itaque diſcrimen eſt inter has ſpecies: ficus autem ani deſcribitur, quod ſit excreſcentia quædam circa anum, ejusque circulum vel pudendum, baſin habens ſtrictam ſupernam verò partem latam. In morbo autem Gallico ejusmodi ficus appellitantur mariſcæ. Attrices autem ſunt minores tuberoſitates circa

Thymus.

Sycoſes.

Ficus.

Mariſcæ

Attrices

circa anum, aliquando disparentes, & procedente tempore revertentes. Inter has tamen ſpecies ficus præ cæteris moleſta & doloroſa eſt. Thymorum quoque quidam mites ſunt, alii feri, mites ſunt parvæ quædam carunculæ inæquales, ſcabræ, albicantes vel ſubrubræ & indolentes, feri duriores exiſtunt, ſcabrioresque & majores, coloris lividi ac dolorem pungentem inferentes, imprimis manibus & applicatis medicamentis attacti, atque hi quidem vulgaribus medicaminibus minimè cedunt, ſed inſanabiles ſe exhibent, ceu naturæ cancroſæ, mites verò ſanationem recipiunt. Acrochordon verò ſive verruca ſimiliter turgidula quædam prominentia eſt, nemini non nota; mora de genere ficuum ſunt, ſimilitudinem quandam mororum arboreorum conſtituentia, atque inde illud nomen ſortita. Pleraque horum nihil aliud ſunt, quàm tubercula hæmorrhoidalia, ſive hæmorrhoides cœcæ, quamvis formâ aliquantulum differant, nam & vulgares puſtulæ, variolæ aliaque formâ & apparentiâ multum differunt, quamvis ejusdem ſint eſſentiæ, atque iisdem remediis curentur.

Acrochordon.

Mora.

Fiunt autem hæc cuncta ab impuro ſangvine craſſioreque & melancholico, exitum ſuum quærente in extremitate venarum hæmorrhoidalium, quæ in anum deſinunt. Nec rarò ab infectione luis Gallicæ deveniunt, atque eandem denunciant, de quo in ſuo loco.

Rhagades.

His quoque annumerantur rhagades ſive fiſſuræ ani, quæ ulcuſcula oblonga ſunt, diſcindentia rimas ſive rugas ani, ſuntque ſciſſuræ, his non abſimiles, quæ ſæpius inferius oris labrum, nec non manus & pedes occupant, ibique cutem in rimas dehiſcere faciunt, fiunt autem quandoque in muſculo anum claudente, quem ſphincterem appellant, interdum in ipſo ani circulo, atque etiam interdum in utero, ſuntque nihil aliud quàm ulcuſcula nunc humida & ſanioſa, nunc ſicca & calloſa. Jam cancroſa & acria, admodumque doloroſa.

Cauſæ.

Cauſæ rhagadum ſunt: vel induratæ fæces ventris, aſperitate ſua rugas ani lædentes, vel defluxio acrium humorum, vel inflammatio & extenſio à condylomatibus, cuticulam ani dehiſcere faciens, vel malignus humor ex lue venereâ, vel apoſtemata calida, item fluxus hæmorrhoidum, glandes vel clyſteres acres, & quicquid partes illas ardore inficit vel findit.

Signa.

Signa ſatis manifeſta ſunt, nempe rimæ cum prurigino ſo dolore, tetro odore, ac virulento humore, ita ut nigrum quid, vel viride vel citrinum fœtens effluat, aliquando tamen nihil emanat, ſed ſiccæ tantummodò ſciſſuræ apparent.

Degenerant autem rhagades, ſi negligantur, facilè in ulcus erodens vel fiſtulam, ob dolorem quoque in hecticam deducere poſſunt.

Curatio.

Curatio horum affectuum ferè iisdem medicamentis perficitur, imprimis autem ea quæ luem veneream aliàs curant, in uſum vocanda, quamvis hæc vitia cum iſta lue conjuncta

juncta non ſint, nihilominus enim etiam his conveniunt, ab impuritate enim ſangvinis ſemper contingunt, ſangvinem ergò mundificantibus optimè debellantur, commodè itaque mercurius dulcis vel præcipitatus aureus cum pilulis fumariæ exhibetur, poſtea pro topicis adhibeantur aſtringentia, nempe crocus martis cum ſucco tapſi barbati temperatus. Vel elota terra capitis mortui vitrioli cum terebinthina liquida mixta, dicitur autem caput mortuum illud, quod poſt fortiſſimam deſtillationem ſpiritus & olei vitrioli in fundo retortæ remanet, bullitur autem in aqua communi, donec omnis ſalſedo & vitriolacea acredo in aquam depoſita ſit, aquâ illâ decantatâ remanet terra illa edulcorata ſeu elota capitis mortui, aqua autem edulcorationis ſi evaporatur, reſiduum dat ſalem vitrioli vomitivum. Rhagades inungantur ungvento albo camphorato, vel ceruſſa cum oleo roſac. & aqua roſac. continuo conterantur in mortario plumbeo addito quoque momento camphoræ, donec abeant in ungventum fuſcum ſuperponendum, optimè juvat emplaſtrum oppotel doch hiſce tuberculis, excreſcentiis, verrucis aliisve ejusmodi vitiis ſuperpoſitum, plura docet

Ungventum ad rhagades.

TEXTUS.

Fiſſuræ ſeu rhagades.

IN *fiſſuris valet pingvedo cochlearium, de qua ſupra de fiſſuris labiorum.*

Condylomata, omnisque generis verrucas, ficus, mariscas & mora ani prorſus inſenſibiliter tollunt cineres ſtercoris murium, cum vino cocti & applicati.

Idem faciunt conchylia juxta fluminum littora reperta oblonga, calcinata & cum vino cocta, & applicata.

Sic crocus metallorum cum aqua fœniculi dutemperatus, & in petiis applicatus dolores (a) *primò ſedat, & deinde ipſa condylomata conſumit.*

(*a*) Dolores quoque demulcet emplaſtrum Apoſtolicum, ac deinde tubercula rumpit, & iterum ſanat, habuimus tamen aliquando tuberculum duriusculum in ſpatio quod eſt inter anum & pudendum, cui vulgaria emollientia emplaſtra nempe dyachylon, apoſtolicon, fruſtra imponebamus, donec tandem cataplasma ex cepis aſſis cum axungia & ſapone molli nigro ſuperpoſitum eſſet, quo brevi doloroſitas evanuit, & tuberbulum mox ruptum eſt, & deinde facilè conſolidatum.

CAP. CXIX.

DE DOLORE HÆMORRHOIDUM, ET HÆMORRHOIDIBUS COECIS,

Germ. das Geſeige.

DIverſo ſignificatu nomen hæmorrhoidum ab Auctoribus ſumitur, modò enim ipſas intelligunt venas ad orificium ani terminantes, easque communiter hæmorrhoides appellant, nunc verò inflationem dictarum venarum in

ſuis extremitatibus in anum deſinentibus, quæ interdum à cumulato ſangvine melancholico contingit. Iſtæ autem hæmorrhoides ſive inflationes hæmorrhoidales dividuntur in externas & internas, externæ hæmorrhoides ſunt, quæ foris extra anum vel non profundè intra eum conſpici poſſunt, internæ quæ profundæ in ano ſitæ ſunt & non in conſpectum veniunt, ac proinde hæmorrhoides cœcæ dicuntur, externa verò ex ano ſurgens atro ſangvine melancholico repleta in ſpeciem ficus diſtenditur, atque etiam ficus appellatur à quibusdam, quanquam alii ficum eo ſenſu accipiant, ut in ſuperiori capite declaratum eſt; confuſio ergò quædam de hisce apud Authores occurrit, cum alii tres hæmorrhoidum differentias deſcribant alii quatuor, quidam enim ſimiles eſſe eas volunt verrucis, vel granis uvæ vel moris, nonnulli ipſas confundunt cum deſcriptis in antecedent capite affectibus, ut ſunt rhagades, condylomata, ſycoſes, ficus, thymi, verrucæ, clavi, formicæ, ac reliquæ ani excreſcentiæ; alii tantummodò diſtingvunt in cœcas & fluentes, per cœcas intelligentes ſiccas, & à quibus nunquam aliquid fluit, ſive ſint profundæ ſive foris conſpicuæ, per fluentes verò apertas, & ſangvinem hæmorrhoidalem profundentes. At inutilis eſt tam multiplex diſtinctio, ac ſufficiebat eas diſtingvere in cœcas ſive abditas, prominentes clauſas & fluentes, quamvis clauſæ ab apertis vix differant, facilè enim itidem aperiri poſſunt ut fluant, quod autem ſponte non aperiantur, inde venit, quod clauſæ nimis robuſta ſeu tenaci tunica inveſtitæ ſint, quam ſangvis perrumpere nequit, niſi arte apertio promoveatur.

Hæmorrhoides ſunt externæ & internæ.

Hæmorrhoides cœcæ.

Ficus.

Clauſæ autem plerunque immani & vix perferendo dolore comitantur, duráque protuberantiâ turgent, ac ſympathicè etiam vicinas partes nempe veſicam, colem, teſtes aliosque graviter afficiunt, ita ut interdum urina ſupprimatur, vel teſticuli, ingvinas, colisve inflammentur.

Signa.

Signa hæmorrhoidum externarum manifeſta ſunt, tument enim vel fluunt, de internis verò non ſemper per certa ſigna certi quid conſtat, quod etiam Avicenna. 17. tert. cap. 2. fatetur: *Scias* (inquiens) *quod multoties aliquis exiſtimat, quod habeat hæmorrhoides, & non habet niſi ulcera in recto, & in eis quæ ſunt circa ipſum.*

Debent ergò una cum ſignis demonſtrativis etiam aliæ circumſtantiæ expendi, veteres quidem conſulunt ut everſio ſedis fiat, vel ut Rhaſis vult, ventoſa ſupra anum apponatur, at cum noſtris non tutum cenſeatur, ſusque deque habetur. Notatur autem in latentibus hæmorrhoidibus aliquale pondus, & dolor pruriginoſus, ſi verò fluunt, exiens ſangvis eas declarat, & à dyſenteria hoc modo diſcriminatur, quod absque dolore & torminibus hæmorrhoidalis ſangvis dejiciatur, nec mixtus ſit cum fæcibus vel pure, à teneſmo verò quod non cum

tanta expreſſione & laborioſo nixu
exeat, ut in teneſmo, ſed exſtillat
moderatô effluxu, & nates circa fo-
ramen ani cruentat, ita ut anitergia
papyrina vel lintealia durante illo
effluvio ſemper ſangvine comma-
culata appareant, abſque tamen do-
lore, niſi exeunte duro ſtercore, &
tumentiam hæmorrhoidalem pre-
mente. Singulare quoque ſignum
eſt, quod color faciei hæmorrhoico-
rum teſte Avicenna plerunque ad
viriditatem declinat. Præcipuum
autem eſt, ſi æger jam antea huic af-
fecto obnoxius fuit, & per interval-
la eo laboravit, ut quibusdam quar-
to quoque anno, aliis ſingulis annuis
vel citerioribus ſpaciis contingit, vel
ad eum propendet, ut ſolent ejus-
modi parentibus prognati, vel dis-
poſitionem naturalem membro-
rum ad eum habentes, ut ſunt cali-
do & ſicco hepate, latisque venis
circa anum præditi, ac victu craſſo
atque melancholico vel etiam cale-
faciente & ſiccante (ut à multo uſu
cæparum fieri obſervavimus, & ab
aloë contingere notiſſimum eſt) u-
tentes, præcedente, jam ingruente
malo, gravedine dorſi, dolore & pru-
ritu ani.

Sæviſſimus autem dolor ſemper
hæmorrhoidibus cœcis & non flu-
entibus adeſt, eò quod turgente ſuâ
inflatione etiam inflammationem &
humorum incenſionem excitent, at-
que etiam his partibus tanquam ex-
tremis acutus ſenſus eſt, ex quo a-
cerrimè ſentiunt, & cum periculo
offenduntur, ſicuti in omnibus ex-
tremis partibus contingit, nempe
digitis pedum, & extremis digitis
manuum læſis, oculisque, pudendis
ac ſede, quod ſemper acerbiſſimè
doleant. Tum etiam ſphincter ner-
voſam quandam ſubſtantiam ha-
bet, quæ neque ſectionem nec uſti-
onem fert abſque convulſione.

Causæ

Cauſæ turgentiæ venarum hæ-
morrhoidalium ſunt: ſangvis quan-
titate vel qualitate peccans, & utro-
que modo inflationem & tenſionem
faciens. Denſitas item pelliculæ iſta-
rum venarum, quam ſangvis dis-
rumpere nequit, atque ita intus coa-
cervatur, & majorem tenſionem, in-
flationem, dolorem, & ardorem ex-
citat.

Progno-ſtica.

Prognoſis hæc eſt, quod hæmor-
rhoides cœcæ admodum doloroſæ
& malæ ſint, apparentes tamen mi-
nus malæ, quàm latentes & profun-
dæ, & ſi apparentes etiam aperian-
tur, dolores mox remittunt, quia
ſangvis tendens & acris effluit, in ſe-
xu fœmineo hæmorrhoides ceſſant,
erumpentibus menſibus. Quamvis
autem tumentes hæmorrhoides ra-
rò periculoſæ ſint, interdum tamen
adeò inflammantur, ut acerbo do-
lore æger crucietur, vel etiam gan-
græna inde ſibi metuenda ſit. Non-
nunquam in ſuppurationem & ex-
ulcerationem abeunt, & demum ul-
cus fiſtuloſum efficiunt, plerunque
ſine ſpe curationis, ob rationes ſupra
cap. 107. adductas.

Denique in Italia frequentes &
familiares ſunt carunculæ ani criſta-
ceæ, pullorum gallinaceorum cri-
ſtas referentes, ex infando ac natu-
ram pervertente concubitus abuſu
(cujus

(cujus gratiâ olim Sodomitæ pluviâ ignis & sulphuris concremati nunc tormenta æterna sustinent) nascentes, cujus prognosis eadem est, quæ dictis Sodomitis obtigit, non tantùm pro nefandi hujus sceleris patratoribus, sed & magistratibus, qui in hæc non animadvertunt.

Curatio.

Curatio doloris hæmorrhoidum instituitur primò per aliquod lene purgans conveniens pro educendo humore melancholico, ut est decoctum vel infusum senæ, fortiora tamen omnia omittantur, ne humores ad partem affectam trahant, & humorem exasperent, mirè conveniunt & decantantur ad hæmorrhoides pilulæ de bdellio, si per aliquod tempus hebdomadatim earum dosis assumatur, descriptio ipsarum habetur in dispensatorio Augustano. Est etiam specificum ad dolorem hæmorrhoidum, aliosque affectus, qui cum tuberositatibus duris affligunt, ut est cancer, pestis &c. radix & herba scrophulariæ, quæ etiam signaturam tuberositatis in sua radice ostendit, usurpatur ejus radix & herba pulveretenus, vel decoctum ex eis parando, vel quocunque modo quis eis uti velit. Signaturam quoque hæmorrhoidum exhibet quadantenus radix chelidonii minoris, ac contra hunc dolorem gestatur collo appensa, atque etiam ejus radix contusa applicatur. Item herba millefolium aqua fervente infusa, & aqua ista pro potu usurpata per integrum mensem, omnes ab isto affectu liberare dicitur. Externè millepedes in oleo aliquo anodyno nempe anethino vel alio cocti & oleum inunctum. Item oleum persicorum. Vel ungventum rosaceum. Butyrum quoque recens in mortariolo plumbeo tamdiu agitatum, donec livescat, egregium ad hunc affectum anodynum inungendo præbet. Decantatur quoque chamædris in oleo cocta pro linimento. Item oleum florum verbasci ad solem confectum. Nos pro excellentissimo experti sumus emplastrum Apostolicum tuberositati impositum, sedat enim dolorem, & tuberculum rumpit, ut sangvis hæmorrhoidalis effluere queat, plura docet

Pilulæ de bdellio mirè conveniunt.

Specifica diversa.

Unguentum anodynum.

Observatio.

TEXTUS.

IN doloribus porrò & hæmorrhoidibus cœcis admodum dolorificis specificum est: ℞. *scarabæos pilulares* (Roßkefer) *q. placet, coque in oleo lini ad consumptionem animalculorum, postea cum bombace applica loco dolenti calidè, idque sæpius repete.*

Specificum.

Sic cineres suberis exusti, cum axungia capi, vel oleo myrtino cocti, & ano applicati, dolores intensissimos sistunt. Immoderatissimi & his non cedentes cedunt, si opii gran. j. atque alterum fuerit admixtum. (a)

Ungventum ex linaria: ℞. *herbæ linariæ cum floribus m. j. contundantur, & cum adipe porcina q. s. f. linimentum, cui expresso & parumper refrigerato vitellum ovi permisceatur, & cum*

Unguentum ex linaria.

goſſypio vel lana applicetur parti dolenti, dolores ejusmodi ad miraculum usque ſiſtit. Hoc tanti fecit D. Wolfius amicus meus, ut tanquam ſecretum ſingulare Illuſtriſſimo ſuo Principi Ludovico Seniori, Haſſiæ Landgravio piæ memoriæ toties rogatus, non revelare vellet, priusquam ipſi annuatim bovem ſaginatum promitteret, quâ promiſſione facta non tantùm herbam linariam ipſi monſtravit, ſed etiam addendo verſiculum conſvetum, differentiam hujus ab eſula patefacientem, nimirum quòd

Eſula lacteſcat, ſine lacte linania creſcat.

Hoc poſtquam aſſidens nobilis &c. Joannes Riſodelius ab Eſchenbach hæreditarius Mareſcallus Haſſiæ perciperet, per jocum verſiculum invertit hoc modo:

Eſula nil vobis ſed dat linaria taurum.

(*a*) Amatus cur. 6. cent. 3. mirum hoc topicum tradit:

℞. Pomum arantium, & id cultro excava, in quo oleum roſaceum & lavendulæ ſemina infunde, & ad cineres calidos admove, & calidum applica, & ſæpè innova.

CAP. CXX.
DE PROFLUVIO HÆMORRHOIDUM, *Germ.* der übermässige Gülden-Aderfluß.

QUamplurimis conſvetum, & naturale ordinariumque eſt, quod ſuperfluus ſangvis exundantesque humores à natura ferantur in venas ad extremitatem inteſtini recti decurrentes, atque in ſphinctere & margine ani terminantes, in eisque primum dilatationem & intumeſcentiam, ac paulò poſt apertionem & effluxum concitent, qui fluor hæmorrhoidum appellatur, cujus apud Practicos variæ ſunt diſtinctiones, quod nimirum fluxio modò fiat per anaſtomoſin, nunc diapædeſin vel diabroſin, & quod ſint hæmorrhoides aliæ corporeæ & internæ, quædam verò primitivæ & externæ, quædam antecedentes & quædam conjunctæ. Ex antecedentibus rurſum aliæ complexionales, vel compoſitionales, aliæ humorales, & qui plures ſunt ejusmodi garritus, interdum plus ex arte & fundamento, quàm ægri optant, utpote quibus ſola opitulatio ſine ullis ambagibus in votis eſt.

Fluor hæmorrhoidum diverſæ ſunt diſtinctiones.

Cauſæ hujus apertionis variæ ſunt, primaria cenſetur ſangvis melancholicus ſuâ gravitate deorſum decumbens, quod melancholicis ſolemne eſt, non autem effervеſcentia ſangvinis, quæ ſurſum ad nares fertur, quæ potius ipſis inſvetior eſt & non adeò boni ſigni, ut apparet in quartanariis, quòd ebullitio ſangvinis

Cauſæ apertionis.

 De Profluvio Hæmorrhoidum.

nis per nares ipsis erumpens pravo admodum significatui iisdem cedat; acria quoque ano indita vellicatu suo calorem & attractionem sangvinis excitant, ut interdum fit à clysteribus acribus, vel glandibus nimium salsis. Imò ipsa ægri excrementa aridiora angustum ani transitum lacerare, & fluxum hunc concitare possunt, contingit quoque quibusdam fœminis ex difficultate partus, aliis à cruciatu calculi, ulceribus in intestinis, nixu vehementi reddendorum excrementorum. Temperamentum quoque calidum & humidum nimiam sangvinis progenerans abundantiam, ut quidam volunt, quanquam ejusmodi temperamentum potius effervescentiam per nares vel sputum cruoris efficiat, nisi in tardiori ætate, quando melancholescit, tunc enim etiam deorsum fertur instar fecum vini, quæ tantum in prima vini infantia, quando adhuc recens mustum est, sursum, postmodum verò semper deorsum ad fundum dolii feruntur. Caliditas quoque & siccitas aëris ambientis interdum hunc fluxum concitat, nempe in æstate torrida, item longa equitatio, vel compressio ani per continuam sessionem seu vitam sedentariam; cibi acredinem & fervorem sangvini communicantes, ut fit à multa comestione cæparum, allii, porri & similium, quod etiam medicamenta aloëtica in natura habent. Denique victus crassus alimentaque melancholicum sangvinem generantia, pathemataque animi ad melancholiam disponentia, ut sunt: terror, timor, tristitia, curæ, vigiliæ & similia.

De hoc affectu loquitur etiam Hippocrates sequentibus locis:

Hæmorrhoides sunt affectus ætatis consistentis. lib. 3. aph. 30
Superna sangvinis rejectio omnis mala, inferna verò nigra bona. 4. 25
Insanis hæmorrhoides supervenientes insaniæ solutio. 6. 25
Hæmorrhoides diuturnas curanti opus est unam servare fluentem. 6. 12
Aliàs periculum tabis vel hydropis impendet. 6. 12
Hæmorrhoides bono sunt melancholicis. 6. 11
Ut & nephriticis. 6. 11
Præservant à pleuritide. 6. epid. com. 3.
Nec non à peripneumonia. ibid.
Ut & à phagedæna. ibid.
Atque à furunculis. ibid.
Terminthisque ac aphthis. ibid.
Itemque à lepra. ibid.

Prognostica.

Prognosin quod attinet, ea in jam citatis Hippocraticis majori ex parte continetur, præterea quoque conducit hic fluxus varicibus, arthritidi, indurato lieni, & in suppressione mensium, quibusdam etiam gravidis multa cum alleviatione contigisse observatum est. Interdum tamen nimium invalescit hic fluxus, & tunc eadem incommoda secum adducit, quæ alia sangvinis immoderata profluvia seqvuntur, nempe debilitatem totius corporis, cachexiam & hydropem. Immoderatus (ut enim hæmorrhoidum fluxus verba

verba testantur Aëtii) plurimorum sæpè malorum origo est. Nam deformitatem (i. e. decolorationem) & vitam miseram (i. e. perpetuam imbecillitatem) & interdum mortem (i. e. refrigerationem mortalem & hydropem) affert.

Curatio.

Curatio profluvii hujus instituitur his, quæ fluxum aliò divertunt, quales sunt frictiones dolorificæ & ligaturæ, practici quoque svadent in robustis secare venam, at cum fluxus cohibitio non præsumatur, quàm viribus jam debilitatem ostendentibus, tutum non esset in manifesta debilitatione, per venæsectionem adhuc magis debilitare, fiant ergò tantùm ligaturæ dolorosæ in extremitate digitorum, apponuntur etiam cucurbitulæ supra jecur & lienem, intrò verò dantur refrigerantia & astringentia, ut sunt: coralli rubri præparati, crocus martis, trochisci de carabe, terrâ sigillatâ & similia ex. gr.

Pulvis.

℞. trochisc. de carabe ℈ij.
lap. hæmatit. pp.
corallor. rub. pp. an. ℈j.
croci martis ʒß.
camphoræ ℈ß.
m. f. pulv. subtiliss.
dosis ℈j. ad ℈iß. manè cum vino rubro chalybeato.

Electuarium.

Vel ℞. conserv. rosar. rubr. vitriolat.
symphyt. major.
cichor. an. ℥ß.
diacydon. simpl. ʒX.
lap. hæmatit. præp.
terræ sigillat. an. ʒj.
corall. rub. præp. ℈ij.
vitrioli martis ad rubed. calcinat. ℈j.
laud. opiat. ℈ß.
misce exactissimè, & cum syrup. cydon. q. s. f. elect. dosis ʒij.

Doctor Waibelius piæ memoriæ narrabat nobis aliquando, se in se ipso expertum esse, pilulas suas, quæ vocantur pilulæ Weibelii, fluxum hunc concitare, ac rursus quoque sistere, quæ operatio quoque à quibusdam radici scrophulariæ attribuitur, cujus ratio est, quod talia sangvinem mundificent, & impuritatem melancholicam expellant, quæ ante sui expulsionem naturam ad apertionem stimulat, expurgatâ autem impuritate sponte fluxus sistitur. Sequens est expertum tam in viris quàm fœminis:

Experimentum

℞. radic. tormentill.
bistort. an. ℥ß.
cinamom.
galang.
caryophyll. an. ʒj.
camphor. ʒß.

f. ex omnibus pulvis, crassior coquendus in vini optimi ℥XXX. in cantharo lutato per duas horas, tum colaturæ adde ʒß. camphoræ subtilissimè tritæ, ejusque omni manè & serò ℥iij. vel IV. bibantur.

Decantatæ quoque sunt pilulæ de bdellio, atque etiam suffumigium exceptum de bdellio. Plura docet

TEXTUS.

Profluvio hæmorrhoidum immoderato medentur omnia illa, quæ alioquin sistendo sangvini prosunt. Laudantur tamen:

Specifica 1. Essentia croci martis.

I. *Essentia croci martis (de qua vide Crollium) tamdiu exhibita, quamdiu fluxus severior durat; alioquin si stato tempore & moderatè fiat, nunquam sistendus.*

2. Cingulum ex foliis hellebori.

II. *A proprietate quadam valet cingulum ex foliis hellebori nigri conquassatis recentibus, nudo corpori circundatum (*die Blätter kommen bloß an den Leib*) folia parumper conquassantur (scilicet ut tantùm fibræ duriusculæ emolliantur) postea ad fasciam filo cum acu assuuntur in longum, ut fiat quasi cingulum.*

Experimentum ad profluvium mensium.

Hoc feliciter usus sum. Idem præstat omninò in immoderatis fluxibus mensium, & imprimis sangvinis arteriosi post partum gravissimum sæpè magno conamine profluentis.

3. Mixtura ex mumia & subere.

III. *Mumiæ transmarinæ & suberis ana pulvis tenuissimus factus, quem diligenter applica orificio venarum hæmorrhoidum, subito sistit sangvinem.*

CAP. CXXI.
DE SUPPRESSIS HÆMORRHOIDIBUS, *Germ.* Verstopffung der gülden Ader.

Suppressio hæmorrhoidum quid?

SUppressio hæmorrhoidum est, quando his, quibus antea per periodos commemoratus fluxus hæmorrhoidum fiebat, & à quo multum levaminis percipiebant, subsistit, & per diutinum temporis spatium non amplius revertitur, tum etiam manifestum gravamen in corpore post ejusmodi suppressionem percipitur, cujus signa sunt: gravitas & malus habitus totius corporis, dolor lumborum, intumescentia pedum, color faciei fuscus, obscurè pallidus, vel ad viriditatem inclinans, melancholica animi pathemata, nempe tristitia, timor, solitudo, palpitatio cordis, crebri ructus, vigiliæ circa medium noctis, astricta alvus, crebra exspuitio, tensio & murmur in hypochondriis, proclives quoq; sunt tales ad quartanam, at non necessariò mox eâ corripiuntur.

Signa.

Causæ suppressionis hæmorrhoidum sunt: victus crassus & refrigerans, consimilem sangvinem generans, qui seipsum postea obstruit, & suâ crassitie suppressioni dictæ ansam dat, item refrigeratio ani à rebus externis.

Causa.

Prognosis hujus affectus in hunc se habet modum: quod istam suppressionem graves & desperati sequantur morbi, nempe affectio hypochondriaca, scirrhus lienis, fœdus & lividus color faciei, cachexia, mania, scorbutus, lepra, quartana, aliive, scilicet unus vel alter ex his ægrum tandem corripit, sed non omnes vel complures simul & uno instanti.

Prognosis.

Curatio suppressarum hæmorrhoidum non differenda, sed mox instituenda, quando earum naturam gravantium signa comparuerint, nempe turgentia venarum in

Curatio.

cruribus & circa anum, vel tibiarum gravitas, vel dolor circa lumbos, nec non pruritus in ano. Practici autem secant venas superiores, alii potius applicant sangvisugas, procuratâ prius emollitione turgentiæ hæmorrhoidalis per balnea, inunctiones vel emplastra mollificantia, postea frictionem asperam adhibent cum ejusmodi rebus quæ aperiunt, ut sunt folia ficuum, cum succo ceparum subacta, vel cepas in aceto maceratas contundunt cum oleo quodam calido ut rutaceo, vel pulpam colocynthidis oleo intinctam ano alligant, aliaque ejusmodi; si tamen hæmorrhoides protuberent, optimè aperiuntur imposito recenti emplastro Apostolico; Plura docet

TEXTUS.

Suppressas hæmorrhoides præter modum & tempus aperiunt folia ficus, si sæpius recentia ano applicentur, vel cum iisdem locus fricetur.

Sic succus ceparum cum aloë mistus, & panno asperiori fricando applicatus aperit hæmorrhoides.

Pilulæ aloëphanginæ semel in septimana sumptæ; aloë data hæmorrhoides aperit.

Aperiunt quoque suppressas hæmorrhoides succus cyclaminis, aronis, bryoniæ, emplastrum ex farinâ laterum, felle bovis, staphisagria, ungvento ex medulla colocynthidis & oleo amygdalarum amararum. Item pulvis colocynthidis cum melle tostus.

CAP. CXXII.

DE PROCIDENTIA ANI,

Germ. Ausfallung deß Afters.

Procidentia ani quid? Procidentia ani seu prolapsus sphincteris est ubi musculi rotundi in extremitate longanonis, quibus is podici est colligatus, foras extra anum elabuntur, & invertuntur, nec per se intrò recedunt, vel absque manuum ope rursum queunt sursum retrahi, sed manualem repositionem postulant, affectus autem iste frequens est gravidis, parturientibusque & puerulis, in quo sphincter aut suâ sponte elabitur, aut nixu seu conatu vehementiori inter excernendum protruditur.

Causæ. Causæ hujus procidentiæ sunt: vel temperamentum pituitosum humidumque ligamenta relaxans & resolvens, teneritasque dictorum ligamentorum, quibus sphincter podici est alligatus, ita ut relaxationem facilè suscipiant, quorum utrumque in puerulis contingit. Vel abscessus seu inflammatio in interioribus intestini recti latitans. Vel violenta concussio versus spondylos dorsi, ex lapsu, allisione, vel violenta percussione inducens subsequenter resolutionem. Vel paralysis lacertorum seu musculorum sphincteris, vel fistula in ano.

Signa. Signa prolapsi ani manifesta sunt, à quibus autem causis contigerit, sedulò

ſedulò inquirendum & diſcernendum, cum una prolapſio curabilis ſit, alia verò non, per propria itaque ſigna id perdiſcere oportet.

Si itaque ab humectante qualicunque pituita id eveniat, dolor in ano gravis & moleſtus percipitur, & ſiquidem pituita ex ſalſedine acris fuerit, dolor eſt magis ſtimulans & mordicationem langanoni inferens, cum teneſmo, & excretione albicante, viſcida & mucilaginoſa, reponitur tamen facilè anus ad interiora manibus. Si ex paralytica reſolutione, tum excrementa cum flatibus involuntariè exeunt, atque etiam ſigna paralyſis adſunt, de qua ſupra cap. 9. Si inflammatio vel apoſtema in cauſa ſit, anus non ingreditur, etiam impellendo, calor quoque, tumor, dolorque acutus, ſæpius cum febre junctus ſimul adſunt. Si ob tenſionem ſpasmicam, fæcibus exitus denegatur, atque utplurimum colica ſubſequitur; Si ab ulcere fiſtuloſo, diu jam antea moleſtatus ab eo æger fuit, humorque ſanioſus continuò exſtillat. Si ab externâ violentiâ per caſum, concuſſionemve, vel perfrigeratione relaxante per diutinam moram in aqua frigida, vel aëre gelido, ex relatione ægri id facilè colligitur.

Prognoſis.

Prognoſin quod attinet, procidentia ani, quæ cum forti teneſmo vel fluxu ventris fit, periculoſa, pravum enim & per ſe gravem morbum auget, & applicationem topicorum medicaminum eorumque effectum impedit. Quæ verò ab externa violentia, nempe lapſu, ictu, alliſione fit, pro diverſitate majoris vel minoris læſionis magis vel minus difficilis redditur, utplurimum tamen diuturnam curationem & blanda remedia requirit. Quæ verò à paralyſi, eandem difficultatem inducit, quæ paralyſi ſolemnis eſt, combinatione hujus affectus auctam, tumq; extra limites ſpei conſtitutam, ſi dicta paralyſis à lapſu vel percuſſione vehementi inflicta ſit, vel ſi vulgaris quidem paralyſis ſit, at cum reſolutione pedum concurrat ſubitaneâ, læſionem enim occupaſſe nervos deſignat, ac reparari non poſſe. Quamvis etiam communis procidentia ſit, ac à nulla periculoſa cauſa orta, attamen longè difficilius in ſenioribus, quàm junioribus curatur, in pueris autem indies ſanatur, modò dicti caſus non concurrant, cum verò convenientibus remediis adhibitis ſucceſſus non reſpondet, ſed marcor & extenuatio corporis ſequitur cum diſcoloratione vultus, ſpondylorum dorſi, nervorumque paralyſin ſeu reſolutionem immedicabilem ſignificat, morbumque lethalem.

Curatio.

Curatio juxta enumeratas cauſas variat. Si itaque ægritudo ſit à nimia pituitoſitate humectationem longanoni inferente, per phlegmagoga prius educenda eſt pituita, ac poſtmodum topica applicanda, quibus calefacientibus anus gaudet juxta Hippocratem.

Sedi, pudendo, utero, veſicæ, his calidum amicum & decretorium. *lib. 5. aph. 22*

Frigi-

Frigidum verò inimicum & interimens. 5. 22

Si inflammatio adſit, alvusque durior exiſtat, fiat decoctum emolliens ex malva, althæa, addita caſſia extracta vel diapruno ſimplici, eoque alvus proritetur, atque etiam locus affectus, tumorem, ruborem, caloremque & duritiem oſtendens foveatur, fomento tepido ex decoctis in lacte malvis, althæâ, floribus chamæmeli, meliloti, anethi, ac ſemine cydoniorum, inungendo poſt fotum oleis è vitellis ovorum, roſaceo & anethino ſimul mixtis, ac tum anus in locum ſuum reponatur, atque poſtmodum aſtringentibus adhibitis intus detineatur, ut ſunt cupulæ glandium, balauſtia, gallæ, ſumach, plantago & ſimilia in vino rubro, vel aquâ ferrariorum decocta, in quo æger poſt repoſitionem aliquandiu ſedeat.

Si verò à diuturno profluvio ventris ſive diarrhœa, dyſenteria vel teneſmus ſit, hæc procidentia contingit, ut in talibus fluxibus tandem fieri ſolet, adſtringentia univerſalia ſunt uſurpanda cum corroboratione membrorum, tum verò anus decocto hordei cum melle roſaceo detergendus, ac manibus molliter reponendus, adhibito poſtmodum fotu cum ſacculis ſtypticis, carminantibusve, ſi ſimul flatus adſint & ingreſſum ani prohibeant. Si à reſolutione nervi ex vitio ſpinæ, topica applicantur extremitati ſpinæ circa coxam, eaque adhibentur quæ paralyſi conveniunt; concurrente verò fiſtulâ, ulcere rhagadibusve, manui chirurgicæ affectus relinquitur, jam quoque percipiamus remedia

TEXTUS.

IN procidentia ani primò rectè reponatur inteſtinum, etiam adhibitis mollificantibus decoctis, ſi repoſitionem vel tumor, vel etiam durities accedens impedierit, poſtea ad aſtringentia accedendum, tum interna tum externa.

Inter interna laudabile eſt decoctum radicis prunellæ ſylveſtris (omnes ferè radices alvum ſolvunt propter ſuccum mercurialem, quem in terra hauriunt) in cerevisia vel aqua, quod ſæpius hauſtum in die per aliquod tempus, leniter aſtringit, ſed ita ut alvus quoque ſit libera, quam in ejusmodi caſibus ſemper oportet eſſe talem, alioquin à fortiori conatu egerendi, inteſtino viciſſim remeabili futuro.

Externa ſunt varia, ſed elegans eſt quod fit ab aſſere querno apprimè lævigato, & cum maſtiche, poſtquam ille incaluerit ad ignem, illito, & ſtatim ano ſuppoſito (ſuperſedendo) ad tolerantiam tamen ipſius caloris.

Quòd ſi autem inteſtinum nullo modo antea repoſitum vel arte intus manere aut hærere poſſit, hoc unicum eſt præſens remedium ſupra de procidentia oculi edoctum:

Experimentum

edoctum: &c. *cineres scarabæorum pilularium, sparge super intestinum prolapsum, & quoquo modo poteris, repone, nunquam egredietur amplius, præsertim si deinceps decoctum radicis prunellæ sylvestris ad tempus usurpatum fuerit. Aluminis usus propter nimiam stipticitatem cautè evitandus, corrodit præterea partes earumque venulas.*

Crepitus ventris frequens.

Crepitus ventris frequens curatur ut flatus.

Stercoris incontinentia.

Stercoris incontinentia ex resolutione musculi podicis ut alia paralysis curatur. Ex ventriculi imbecillitate ad eum respiciendo.

CAP. CXXIII.

DE JECORIS AFFECTIBUS, AC PRIMO DE HEPATIS INTEMPERIE.

Descriptio anatomica hepatis.

Accedamus nunc templum Jovis microcosmici & laboratorium sangvinis nempe jecur sive hepar. Dici autem volunt jecur quasi juxta cor, eo quod incaribili seu inevitabili necessitate atque etiam vicinissimo situ cordi propinquissimum sit, intercedente tantummodò solo & unico septi transversi centro inter hepar & cordis mucronem, totoque corpore hepatis officio ferè non minus ac ipso corde indigente, adeò ut cum læso hepate nullum non membrum lædatur & lethaliter marcescat. Nobilissimum & sangvificum hoc viscus constat substantiâ sui generis carnosâ sangvini recenter apposito ac concreto non absimilem, colore in adultis sangvineo, in fœtu autem albicante, ac in sensim adolescentibus magis magisque flavescente, quam legem quoque ipse sangvis servat, ut in sua quasi infantia lactescat, & sensim rutilescat, parenchyma itaque hepatis è concreto constare sangvine videtur, percolatumque succum chyli vicissim in sangvinem fermentat, non secus ac fermentum panificii massam è farina & aqua subactam odore & sapore brevissimâ morâ fermentando sibi planè assimilat, quod autem præcipua pars fermentationis sangvificantis in & ab hepate fiat, mox in ejus obstructione vel læsione patescit, ubi loco sangvinis serum aquosum per totum corpus distribuitur, à membris autem spernitur tanquam inutile liquamen ab hepate non fermentatum, quo etiam demum ipsa vita suffocatur.

Integitur hepar membranâ simplici, ab alterâ venarum tunicâ oriundâ eâdemque cum peritonæo existente, & satis arctè parenchymati adhærente, quam vasa varia permeant à venâ portæ & cavâ, arteriâque magnâ; duplices autem complectitur venas, nempe superiores, quæ venæ cavæ propagines sunt, sangvinemque in amplum ipsius truncum convehunt; Atque inferiores quæ & numerosiores, venæque portæ traduces sunt, à trunco autem ejus in amplitudinem hepatis diducto derivatæ, à quo & tam vena

vena umbilicalis in fœtu prodit, quàm ampli quoque extra jecur rami, nempe ſplenicus ac meſenterici deducuntur, ad lienem, omentum, ventriculum, ac cuncta inteſtina venas diſtribuunt.

Arterias venis intra jecur ſociatis ramus cœliacus dexter arteriæ magnæ depromit, an verò paucas ut hactenus apparuit, vel numeroſas, easque in membrana ambiente ſubſiſtere potius quàm in ſubſtantiam penetrare viſas, ut quibusdam accuratius inſpectantibus placet, nondum ſatis certum eſt. Submittit quoque ſexti paris internus dexter externusque ſiniſter ramus ſtomachicus nervulos duos in ambitum & parenchyma diſſeminatos, quin & moderna ſolertia anatomica quosdam lymphæ ductus præter vaſa commemorata in hepate obſervatos aperuit.

Porrò jecur humanum admodum conſpicuæ eſt magnitudinis, ac rotundæ ferè figuræ, diſtingvitur que in partem convexam reflexâ lævitate ſepto transverſo ſeſe aptantem & concavam, quæ inferior eſt & magis inæqualis, extuberans in lobulum & ſinum bifidum excavatione efformans, quorum alter veſiculam biliariam comprehendit, alter verò ſubſtratam ventriculi partem fovet. Adhæc fiſſurâ ſingulari venam umbilicalem exſerit, quæ demum in adulta ætate in ligamentum velut quodpiam ſolidatur.

Membrum eſt planè ſangvineum, & temperamenti ſangvinei, quod

calidum & humidum eſt in mediocritate.

Situatur in hypochondrio dextro ſub diaphragmate ac cartilaginibus coſtarum.

Superius jungitur ſepto transverſo ac mucronatæ pectoris cartilagini per ligamentum membraneum, at ſatis validum, poſterius lumborum vertebris peritonæum, inferius anteriusque abdomini per ligamentum umbilicale ſeu venam umbilicalem in adultis in ligamenti ſoliditatem tranſeuntem, cui nomen ſuſpenſorii impoſitum eſt, combinatur.

In quibusdam hepar ſupra modum excreſcit, & ventrem in tumorem attollit, ut hydropem mentiatur, quemadmodum Helmontius quendam virum vidit, cujus hepar 16. libras Brabanticas, ac fœminam cujus jecur 21. libras ponderarit, quorum uterque pro hydropico habitus fuerit. Medicamen autem contra hanc hepatis accretionem eſſe mercurium per ſe præcipitatum.

Doctrina Helmontii de ſangvificatione in hepate & corde.

Officium & munus hepatis eſſe ſangvinem conficere & elaborare, tota credidit antiquitas, quam jecinoris ſangvificationem Helmontius quidem approbat, ulteriorem tamen ejus in corde fieri perfectionem ſtatuit, plurimis enim argumentis in ſuo tractatu de ſextuplici digeſtione alimenti humani probare nititur, ſex principalia fermenta in corpore vigere, unumque poſt aliud operari in aſſumptis nutrimentis, antequam perfectam mem-

brorum appositionem & nutritio-
nem præstare queant, primum ho-
rum fermentorum esse acorem sto-
machi, qui cibos duros resolvat in
cremorem liquidum, atque conco-
ctionem in stomacho potissimum
fieri per aciditatem manifestam,
plus quàm per calorem, ut veteres
credidere, nullum enim calorem
dura dissolvere posse, prout acor sto-
machi in canibus ossa, & in volucri-
bus lapillos & arenam dissolvat &
conficiat, atque etiam simile quid
mechanicè institui queat per liquo-
res acidos ut sunt acetum destilla-
tum, succus citri, spiritus salis, aqua
chrysulca & similia, quibus itidem
dura corpora nempe metalla, coral-
la, oculi cancri, multaque alia (quæ
tamen in forti igne integra mane-
ant) dissolvantur. Acidum itaque
stomachi fermentum primum ope-
rari, ac cibos convertere in cremo-
rem acidum, qui per pylorum ela-
bens confestim subeat fermentum
secundum, à felle in duodenum
spiratum, quo dictus cremor confe-
stim è suâ aciditate fermentetur to-
taliter in salsum, quantum nimirum
à fermento acido subactum sit in
diaphanitatem, opacum verò seu
corporeum adhuc persistens non
salsificari, sed intus acidum manere,
exterius tamen flavedine tingi à fel-
le, & cum fæcibus ad anum amanda-
ri, ut palam fiat in furfuribus, qui ob
retentam aliqualem aciditatem in
pane sedem moveant, assumptâ sic
salsedine serosiorem partem fieri se-
gregabilem, secernique, & à renibus
trans hepar attrahi, & per vesicam
expelli. Residuam autem & corpo-
raliorem cremoris substantiam à
fermento hepatis sangvifico vasis
mesenterii ab hepate inspirato in
venis mesenterii fermentari in cru-
orem, in hepate verò terminari &
fieri sangvinem, ita ut tertia digestio
sive fermentatio incipiat in dictis
mesenterii vasis, & in hepate desinat,
differre autem cruorem à sangvine,
eò quod nondum sit fibrosus, suffi-
cienterve digestus & perfectus, ut
appareat in dysenteria, quod nimi-
rum dictus mesenterii cruor non
concrescat, cum tamen in disruptâ
venâ stomachi cruor illicò grume-
scat, fermentationem ergò hanc
tertiam demum in vena cava suam
consequi perfectionem sangvifican-
tem, atque hactenus fermentum
hepatis in tantum inclinari sangvifi-
cationi (ex munere ipsius univoco
& unico) quod venæ etiam jure feu-
di, illam ab hepate proprioque inde
insito Archeo confirmante retine-
ant, ita ut cadaveri dudum à morte
non coaguletur cruor in venis, qui
aliàs effusus illicò grumescat.

Absolutâ ergò hac in venâ cavâ
fermentatione tertiâ, incipere quar-
tam & in corde compleri ejusque
arteriâ, in qua elaboratione rubens
crassiorque venæ cavæ cruor elabo-
retur, fiatque flavior & planè vola-
tilis, differre autem cruorem hepa-
tis à sangvine arteriali per quartam
digestionem colore & consistentiâ
digesti manifestam; Quartam hanc
digestionem perfici in sinistro cor-
dis sinu, remigio arteriæ magnæ,
cruorem trans septum, inter utrum-
que

que cordis ſinum, medium trahente. Sangvinem autem arterialem jam elaboratum ulterius committi fermentationi quintæ in aure cordis dextra, non alio fine inceſſanter operante, quàm ut à ſinu ſiniſtro aliquid ſpiritus vitæ trans ſeptum cordis poroſum tanquam per exile cribrum trahatur, ut cruor in vena cava juxta cor participatione illius ſpiritus vivificari incipiat.

Cum autem ab aure ſiniſtra & inſigni trunco arteriæ fortior ſuctus fiat ad ſiniſtrum ſinum, hinc parum ſpiritus vitalis cruori venali communicari. Cruorem autem jecorarium (licet perfectionis ſuæ gradum acquiſiverit, poſtquam meſenterium ſuperarit) tantùm pro maſſa quadam mumiali & materia ex qua; at nondum pro perfecto vitali ſangvine habendum, ſiquidem ſemper per ſui totum nimio madeat latice, quo orbari debuerit, priusquam fœcundum & dignum ſpiritus fiat ſubſterniculum, cruorem quidem labi intra muſculorum ſtamina, & fieri carnem, ſed ad alenda viſcera & fibras carnis non facilè transſcendere. Infirmum enim longo morbo extenuatum etiam poſt adoleſcentiam convaleſcentem facilè priſtinum carnis ſtatum reſumere, at non proinde, qui vitio cujusdam viſceris emaciatus ſit, ſimiliter ad priorem ſtatum reſurgere. Hancq; eſſe tabis ſanandæ inteſtinorumque ulcerum medelæ difficultatem. Ubi interim ulcera externa longè pejora per pharmaca oretenus ſumpta ſanentur, tametſi ab ore longius diſtent quàm interna, eò quod viſcera atque membranæ internæ alantur ſangvine plusquam cruore.

Hæc eſt Helmontii doctrina de ſangvificatione hepatis, à nobis in ſuo valore relicta, cum recentiorum opinionibus de ſangvificatione in corde, miſtione bilis cum ſangvine in hepate, multiplicibus lobulis hepatis, quibus totum ipſius parenchyma conſtet, ac glanduloſis coagmentetur globulis, ad quos extrema omnium vaſorum tam afferentium quàm efferentium, venarum portæ ac cavæ, arteriæ hepaticæ, nervorum, ductusque biliarii hepatici, quin & radicum ex folliculo fellis propagatarum, terminentur, de quibus cum adhuc incerta omnia ſint, judicium ſuſpendimus, ac interim cum antiquis hepar pro principali ſangvificationis officina agnoſcimus, cui etiam hæc nova obſervata, etiam ſi in plerisque ita ſe habeant, nihil derogare poſſunt, imprimis ejusmodi glanduloſorum globulorum coagmentatio omniumque extremitatum vaſorum ad eos confibratio potius primarium hoc ſangvificationis laboratorium confirmatum irent quàm negatum: Prout quoque plerunq; ſingulæ radicum fibræ proprios habent nodulos, in quos deſinunt, in eisque primariam ſuccificationis fermentationem incipere conjecturandum venit. Nunc inſtitutum proſequamur

DE HEPATIS INTEMPERIE.

NOn temerè divinus ſenex protulit: *Sanitatem magna ex*

parte ex jecoris bona valetudine constare. Instructurus procul dubio imperitos Medicos, ut ante omnia jecoris rationem habeant, ne debilitatem incurrat, hoc enim si fiat, nulla erit complexio vel temperamentum licet naturâ suâ sit omnium optimum & firmissimæ sanitatis, quod non unà cum ægrotante hepate continuò infirmetur, & usque ad interitum simul ægrotet.

Intemperies hepatis quid?

Omnes itaque valetudinarii sunt qui intemperie hepatis laborant. Intemperies autem est, quando innatâ vel etiam acquisitâ qualitate hepar nimium est calidum vel frigidum, siccumve vel humidum, taliterque affecti vocantur à medicis jecinorosi vel hepatici, quo quidem nomine ab antiquis hi appellati sunt, qui jecoris inflammatione laborant, jam verò ab omnibus intelliguntur per illud, quibus citra manifestum aliquem jecoris affectum ex sola intemperie ejus imbecillitas accidit.

Signa intemperiei frigidæ.

Signa intemperiei jecoris frigidæ sunt: corporis universi frigiditas cum quapiam intumescentia, excrementa sunt liquida, ac coloris varii, & quandoque vini rubei feces referentia, vel eis similia, minus tamen fœtida, ea quoque primùm diu in alvo suppressa manent, deinde autem copiosius redduntur cruda, liquida, & aquosa, urinæ sunt tenues & albæ, appetentia non omnino est prostrata. Corpus tactu percipitur frigidum colorisque albi vel pallidi, facies est tumida sæpè, præsertim oculi & crura.

Signa calida.

Signa verò calidæ intemperiei sunt: corporis tactus calidus, & color citrinus admodum, ita ut vel album oculorum quandoque flavescat, urina est pallida, flava & mordax ictericorumque urinæ respondet, præsertim si jejunant, habitus eorum est gracilis, suntque siticulosi ob consensum stomachi, corpus est siccum, macrumque, lingva scabra, dejectiones alvi utplurimum sunt biliosæ, & si admodum excesserint, colliquationes fiunt cum multa bile, crassæ, olidæ, ex sangvinis genitæ adustione, tam contenti in jecore quàm in mesenterio, mox & caro colliquatur ex calore abundante, febres ardentes facilè irruunt, & colliquationes & cruentam egestionem inducunt, vomitusque biliosos vel æruginosos, similesque dejectiones, jecore demum colliquescente, & in cruentas sanies contabescente, ita ut progressu temporis ex ipsa ejus substantia tandem particulæ longè fœtidissimæ decernantur, tales quoque sunt animi iracundi, hirsuti, vigiliosi, & curis dediti, totoque temperamento calidi, certissimum autem intemperiei hepatis calidi signum est, ardor continuus in volis manuum & plantis pedum.

Signa sicca.

Signa discrasiæ siccæ hepatis sunt: habitus corporis siccus & squalidus, excretio pauca & indurata, arefactio & scabrositas lingvæ, labiorumque, siticulositas indesinens.

Signa humida.

Signa humidæ hepatis intemperiei sunt: lingvæ humiditas, sitis carentia, collapsio faciei nulla, dejectio ventris

ventris frequens, eaque liquida vel aquosa.

Prognosis. Prognosis de diversa ejusmodi intemperie hunc in modum institui potest, quod nimirum nulla intemperies negligenda, frigida autem facile in hydropem terminatur, infert etiam plerunque frigida intemperies hepatis hoc malum, ut hæmorrhagiam narium excitet, vel profluvium sangvinis ex utero, interdumque per hæmorrhoides, solet etiam procedente tempore febris supervenire, quæ quidem importuna non videtur, adeò ut etiam ab imperitis non advertatur; Calida verò intemperies vehementiores insultus facit & pro majori vel minori affectus magnitudine majus vel minus periculum creat, & juxta ejusmodi magnitudinem judicatur, & secundum majora vel mitiora symptomata, nec non ex sui diuturnitate, & si convenientibus medicaminibus expugnari nequit, convertitur autem plerunque in tabem vel hydropem, invalescens enim totius hepatis colliquationem affert & corporis consumptionem.

Causæ intemperie calidæ. Causæ autem calidæ intemperiei sunt: usus ciborum & potuum calidorum, acriorum aromatum, similiumque conditurarum, præcipua autem est dispositio biliosa, quæ postmodum facilè ab usu calidorum invalescit, carnique & venarum tunicis intemperiem talem inurit.

Causæ frigidæ. Frigida econtra fit utplurimum ex multo usu rerum frigidarum tam interius quam exterius, ut sunt: victus phlegmaticus & frigefaciens, crebra potatio aquæ, item ex larga profusione sangvinis qualicunque modo factâ sive per nares, uterum, hæmorrhoides vel aliter.

Curatio. Curatio pro causarum diversitate variat, in frigida intemperie convenit, ut tota victus ratio ad calidum dirigatur, *Diæta.* versando in aëre calidiori & ficciori, atque in cubiculo sublimiori degendo, cibi sint calidiusculi, probè nutrientes & concoctu faciles, herbisque conditi calidioribus, ut sunt hysopus, serpillum, satureja, majorana, fœniculum, melissa, salvia, quæ imprimis ad omnes affectus hepatis convenit, item apium, petroselinum, & eorum semina, aliaque aperientia, cum hæc frigida intemperies plerunque concurrat cum obstructione, potest ex his & similibus parari vinum medicatum in hunc modum:

Vinum medicatum.

℞. radic. apii
eryngii
filipendulæ an. ℥ß.
herb. serpilli
saturejæ
majoran.
salviæ
meliss.
absynth.
agrimon.
centaur. minor. an. m. ß.
semin. anisi
fœnic.
apii
petroselin. an. ʒij.

concidantur & conquassentur omnia crasso modo, sacculoque insutis superfundantur vini albi ℔VI. macerentur per triduum, tumque

 ejus

ejus omni manè ℥IV. vel V. bibantur jejunando desuper tres horas.

Utatur quoque ejusmodi opiata:

Opiata.

℞. Conserv. melissæ
salviæ
absynth. Rom. an. ʒß.
cortic. citri condit.
calam. aromat. condit. an. ʒij.
jecoris lupi exsiccat. ʒj.
specier. diagalan.
aromat. rosat. an. ʒß.
cymar. absynt. exsiccat. ℈iiij.
uvarum passular. enucleat. ℥ß.
macis ʒß.
croci ℈j.

cum syr. de absynth. f. opiata. Dosis quantitas castaneæ manè & vesperi.

Ex superius recitatis herbis fiat etiam subinde decoctum, eoque hepar calidè foveatur.

Diæta in calidâ intemperie.

In calida autem intemperie contrario modo diæta & victus ratio ad refrigerationem ordinetur, fugiendo loca æstuosa calidoque aëre perflata, degendo autem in cubiculo inferiori versus occidentem vel septentrionem, vitando quoque multam corporis calefactionem ab igne, pelliceis, solisque radiis, nec non animi pathemata perturbativa ut sunt iracundia, furor, venus, item exercitia corporis, & vigiliæ, conveniunt in diæta herbæ refrigerantes, ut sunt intybus, cichorea, portulaca, acetosa, quæ verò facilè corrumpuntur nullius sint usus, ut cucumeres, melones, cucurbitæ, cerasa dulcia, aliique fructus crudi, item angvillæ & caro pingvis, ova ad duritiem cocta, vinum dulce & multum, ac calida aromata cuncta.

Laudabilis autem usus sunt: hordeum & avena decorticata, jusculа pullorum, ipsique pulli gallinacei, aviculæ, perdices, attagenes, cuniculi, capones, phasiani, alaudæ, turtures, servetur etiam quies & somnus moderatus, pro potu servit cerevisia tenuis vel vinum lymphatum spiritu vitrioli subinde acificatum, vel spiritu salis, interjectis potionibus medicamentosis refrigerantibus & astringentibus, ut est tinctura rosarum, decoctum seridis, vel santalorum, interveniant quoque medicamenta chalybeata, sæpiusque propinetur succus cichorii, cum modico sachari. Regio verò hepatis exterius inungatur illinitione ex cerato santalino, plura proponit

TEXTUS.

In omnibus hepatis intemperiebus extractum agrimoniæ, item radicis graminis mirificè valent, præsertim si exhibeantur mista cum spiritu vitrioli ad gratam acetositatem.

Acidulæ seu aquæ spirituales in hepatis intemperie calida & sicca; item frigida & sicca, si cum extracto centaurii minoris, item cichorii & cum eorum salibus permistæ & exhibitæ fuerint, etiam accedente spiritu vitrioli, aut si minus grata extracta fuerint, si reducantur illa in arcana, vel si saltem in infusis propinentur, effectus suos mirabiliter ostendunt, si præsertim subinde univer-

universalia necessaria, & conveniens victus ratio accesserit.

Inter purgantia prævalet rhabarbarum, cujus usus est salutaris admodum hepati quoquo modo ad intemperiem quandam inclinanti.

Putredo hepatis

Putredo hepatis incurabilis (a) *est, quanquam pulvis alkahest Paracelsi (qui fortè ex mercurio) hîc aliquid posse putatur, sed satius judicium suspendere, quàm multa perperam adducere.*

(a) In putredine hepatis incipiente, salvia sativa atque ejus aqua stillatitia mirè decantatur.

CAP. CXXIV.

DE JECORIS IMBECILLITATE.

Atonia hepatis quid?

ATonia sive imbecillitas hepatis est, quando ipsius facultates naturales langvescunt, & cum debilitate & imperfectione actiones suas obeunt. Facultates autem jecoris naturales sunt attractiva, retentiva, alterativa & expulsiva, uno verbo chyli in cruorem fermentativa, ejusque superfluitatis segregativa, in hoc famulitio si defectus occurrat, purusque ac laudabilis sangvis non generetur, ut in cachecticis & cacochymicis observabile est, tunc hepar imbecillitate laborat, quod morbi genus frequentissimum est, diu tamen misera vita cum ipso comitata etiamnum protrahi potest antequam mors irruat, sangvis tamen in ejusmodi hepaticæ imbecillitatis statu indies crudior & lymphatior redditur, luculento argumento præcipuam sangvinis cocturam fieri in hepate, si enim statuentibus sangvificationem in corde assentiendum sit, deberet tunc defectus sangvificationis cordi ipsi ascribi, cujus tamen vel omnium minima labes vix unquam diuturnitatem ægrotandi concedit, sed brevi mortem accersit.

Signa debilitatis facultatum hepatis.

Signa debilitatis singularum hepatis facultatum naturalium à practicis hæc notantur, in debilitatâ attractivâ excretio alvi est cremori ptisanæ similis, imperceptâ tamen in ventriculo læsione vel offensione. Langvente verò retentivâ, dejectio alvi rubens fit, loturamque mactatarum recenter victimarum refert, frequenter quoque sangvis dilutior & tenuior per nares, aut hæmorrhoides, mensesve, vel exspuitionem prodit. In imbecillâ autem alterativâ sangvis manet crudus & indigestum serum, membris alendis inutile, unde ab ipsis spernitur, decumbit itaque instar rei gravis deorsum, ac primum pedibus postmodumque cæteris partibus intumescentiam affert. In expulsivâ autem labefactatâ excrementitii humores, nempe biliosæ & pituitosæ feculentiæ à sangvine non sequestrantur, sed in hepate retinentur, ejusque temperiem invertunt.

Causæ.

Causæ imbecillitatis hepatis sunt: vel innata quædam intemperies in frigiditate vel caliditate, de qua in antecedenti capite, vel ascititia & interventu inconvenientis diætae intro-

introducta, ut fit per alimenta nimium calefacientia, refrigerantia, humectantia, ſiccantia, craſſa, viſcoſa, obſtructiones parientia, plurimi etiam per repentinum hauſtum frigidum in magno fervore corporis, curſu, labore vel aliis modis percalefacti ingurgitatum jecur ſuum in irreparabilem atonian præcipitant, ſubitanea enim ejusmodi permutatio unius contrarii in alterum absque interpoſito medio planè deſtructiva eſt, ut elucescit in ſilicibus duriſſimis candefactis, & confeſtim in frigidam conjectis, penitus enim in pulverem concidunt & deſtruuntur; huc pertinent quoque reliquæ cauſæ in præcedenti capite enarratæ.

Hepatis quoque mentionem facit Hippocrates in ſequentibus aphorismis.

Dolor vehemens hepatis febre ſuperveniente ſolvitur. lib. 7. aph. 52

Jecori inflammato ſupervenit ſingultus. 5. 58

In jecoris inflammatione ſingultire, malum. 7. 17

Jecur durum in ictero malum. 6. 42

Durities dextri hypochondrii in morbo regio, minimè bonum. 4. 64

Purulentum jecur adurendum. 7. 45

Ex quo pus purum & album effluens eſt ſignum convaleſcentiæ. 7. 45

Pus album in tunica hepatis continetur. 7. 45

Purulentia hepatis inſtar amurcæ, lethale. 7. 45

Pervulneratio hepatis lethalis. 6. 18

Jecur aquâ repletum erumpens in omentum, ventrem aqua replet. 7. 55

Eſtque prodromus mortis. 7. 55

Curatio fit iisdem medicamentis, quæ ſuperiori capite propoſita ſunt, & quæ habet

TEXTUS.

Imbecillitatem (ἀτονίαν) *hepatis emendant, & in ſtatum priſtinum reducunt temperata illa hepatis auxilia, de quibus jam dictum eſt: cichoreum vel per ſe vel in medicamentum conveniens paratum (fortiora hîc evitanda, verbi gratia vomitoria, purgationes.)*

Eſſentia Martis.

Ex chymicis eſſentia martis, præſertim in vinum malvaticum implantata, quando nimirum limatura martis candens (℔ſ.) ſemel atque iterum extingvitur in malvatico (℔. IV.) ſic nimirum martis ipſius eſſentia vitriolata malvatico (a) *communicatur, quod poſtea ab ℥ſ. ad ℥ij. in juſculo vel hauſtu aquæ cichor. aut ipſius infuſo aſſumitur. Svaviſſimum eſt epatis auxilium, id quod etiam ejus obſtructiones antiquas mirabiliter reſolvit. Martis dulcedo facilè communicatur vini dulcedini.*

(a) Melius

(a) Melius esse existimamus è limatura Martis mediante oleo vitrioli tribus vel quatuor partibus aquæ unito parare vitriolum martis viride dulce, ejusque drachmam resolvere in ℔j. vini malvatici, ac postmodum eo vino ita uti, ut hic docetur, à restinctione autem candentis limaturæ optima pars vini resolvitur in vaporem & evanescit, quæ nostro modo retinetur, eadem tamen essentia martis si non melior in ejus vitriolo continetur; Vel etiam chalybs præparari potest, ut in malvatico etiam frigido sensim liquescat, si nimirum chalybs ante follem febrilem ad scintillationem usque candefiat, & tum super patinam aquâ repletam integrum frustum seu magdaleo sulphuris forcipe ad candentem chalybem admoveatur, ut ambo se contingant, sic chalybs luculenter candens à contractu sulphuris liquescit instar ceræ, ac guttatim in patinam cum aqua destillat, in aqua autem iterum induratur in globulos, qui exempti ad ignem exsiccantur, atque in mortario in pulverem tunduntur, qui deinde in ollula terrea inter prunas detinetur, donec omne sulphur conflagret, ac pulvis chalybis spadiceum colorem assumat, ac lingvæ admotus dulcis sit saporis, tunc satis est, chalybs hic præparatus itidem in vino aliisque liquoribus etiam in frigore sensim liquescit, interjecto tamen uno vel altero die.

Præparatio chalybis.

Dejectio alvi cruenta.

Dejectiones alvi cruentas curant eadem, de quibus supra in intestinorum affectibus.

Tumores pedum.

In tumore pedum præstant acidulæ spiritus vitrioli. Item geranium Rupertianum tusum & applicatum. Item ceratum (Durchzug) quod fit ex ceræ partibus duabus sevi hircini parte una, & olei rosacei parte dimidiatâ, liquefiant invicem, linteum in eo madefactum & extensum applicetur calidè.

CAP. CXXV.

DE OBSTRUCTIONE HEPATIS, *Germ.* Verstopffung der Leber.

Obstructio hepatis quid?

Obstructio, obturatio vel oppilatio hepatis synonyma sunt denotantia passionem jecinoris, qua ex infarctu laborat, ita ut in ejus meatibus seu cavitatibus aliquid materialis vel flatulenti hæreat, & obstructionem efficiat. Obstructionem istam volunt Authores fieri in extremis vasorum partibus, non autem in propriâ ejus substantia seu parenchymate, ac instrumentalem esse morbum, non existentem in intemperie, creberrimè autem contingere, eò quod vena portæ per totam jecoris substantiam in ramulos & surculos tenuissimos dispergatur, nec minus tenues ramusculi à venâ cavâ per eam distribuantur, per quos meatulos omne alimentum traducatur & divehatur, eos itaque tenuissimos ramusculos, quos alii venas capillares jecoris appellitant, per cavam & gibbam hepatis partem à vena portæ & cava disseminatos obstructionem pati, & propter suam

suam angustiam à lenta pituita in
temperamento frigidiori obstipari,
vel ejusmodi obstructionem etiam
ipsas radices (quarum dictæ venulæ
capillares veluti fibræ sunt) sive in!-
tia venæ cavæ aut portæ obsidere &
intercludere, ut chymo libera per
ea transmeatio denegetur, idque
modò in cavâ nunc in gibbâ hepatis
parte.

Alii tamen volunt obstruentem
occlusionem non tantum in dictis
propaginibus venæ portæ & cavæ,
verùm etiam in ipso parenchymate
hepatis fieri, nempe in meatibus &
poris ejus insensilibus, quibus per
totam suam substantiam more reli-
quarum partium refertum sit, quo
rum perspirabilitate alicubi impe-
ditâ calorem hepatis non posse ven-
tilari, nec halituosa & tenuia excre-
menta evacuari; quinimò etiam ipsa
vasa & cavitates interdum à vero &
minimè vitioso succo nimis tamen
abundanter coacervato obstrui, vel
in suo transfluxu impediri posse,
quando à nimia ipsius repletione ita
distendantur, ut se non possint con-
trahere ad exclusionem materiæ
contentæ, cujus luculentum sæpius
exemplum detur in nimio vesicæ u
rinariæ infarctu à diuturniori urinæ
retentione, ita ut præ vehementi
distensione se non possit contrahere
ad urinam reddendam, sed gravem
patiatur ejus suppressionem; verùm
hæc ratio tantummodò locum ha-
bet in istis vasis quæ ad certa rece
ptacula destinata sunt, atque per
moram aliquam suum contentum
continere debent, quemadmodum
vasa talia congregatoria sunt vesica
urinaria, mammæ, renes, in quibus
autem celer transcursus & continua
circulatio fit, ejusmodi distensio-
nem vix unquam experientur, sicu-
ti in rapidis fluminibus hyeme non
fit conglaciatio, sed tantùm in con-
sistentibus & tardè fluentibus aquis.

Signa diagnostica.

Agnitio & dignotio obstructionis
hepatis per hæc signa notatur. Fa-
cies ægri pallet, si temperamentum
est biliosum, vel albet si phlegmati-
cum est, respiratio fit difficilis præ-
sertim ad concitatiorem ambulati-
onem vel acclivem motum, si nimi-
rum montes vel scalas ascendat,
quia pars obstructa fit gravioris
ponderis atque diaphragma simul
deorsum trahit, ejusque liberum
motum impedit, urina est alba, te-
nuis & aquosa ob defectum coctio-
nis, velut aqua cruda, quæ cocturam
cum carnibus non sustinuit, in cru-
ditate manet, ac coloratum jus non
exhibet, ita quoque ejusmodi urina
adhuc crudum serum est, alvi ex-
cretio itidem liquidior, chylosa, al-
bida, aquosior, ac nonnunquam
cruenta est ob impeditas hepatis fa-
cultates naturales, pulsus inæqualis
est & in pituitosis langvidus, in bi-
liosis velox, gravitas & tensio in hy-
pochondriis sentitur & quasi opple-
tionis sensus eodem modo atque his
contingit, qui se copiosis infarserunt
alimentis, atque ex eis percipiunt
gravitatem, quam Hippocrates vo-
cat satietatem hypochondriorum,
indigetare volens, quemadmodum
satur ventriculus ciboque distentus
nihil amplius appetat, sic hypo-
chondria

chondria infarctu obstructa, neque attrahere neque expellere, sed velut saturitate quadam oppleta vel obsessa teneri, gravitas tamen ista saltem ab ingesto cibo in obstructis & inflatis hypochondriis sentitur tam gravativè, ac si immodica oppletio facta esset, licet valdè parum cibi ingestum sit, hocque signum adeò infallibiliter obstructionem hepatis & lienis indicat, ut fatente ægro talem satietatem à modico cibo, audacter sine hypochondriorum ejus contrectatione, talis obstructio affirmari possit.

Causæ internæ.

Causæ internæ obstructionis hepatis sunt: vel inordinata animi pathemata, imprimis verò vehemens iracundia, quæ sangvinem repentè effervescere, ac unà tenuiorem ejus partem exhalare facit, ubi crassior pars remanens adhuc magis incrassatur, eâque grossitate subtilissimos meatus opplet, colliguntur quoque in his qui parum exercitationi corporis student, tractu temporis cruditates, quæ lentore suo similiter obstruunt.

Causæ externæ.

Causæ externæ sunt: alimenta crassa mucilaginosa & pituitosa, quæ succum nutrititium præbent viscidum, crassum & tartareum, imprimis si mox à cibo exercitium corporis instituatur vehemens, vel balnea quis ab ejusmodi victu ingrediatur, humor enim crassus ab incalescentia corporis in tenues venulas dictas rapitur, quod utplurimum quoque fit ab usu medicaminum aperientium, dum ventriculus crudis scatet humoribus; item vinum meracius copiosè ingurgitatum à crassis & facilè corruptibilibus cibis, quales sunt caro præpingvis quælibet, imprimis autem porcina, angvillæ, lac, caseus, pisa, fabæ, lentes, vinum enim forte & ejus spiritus mucilaginosum dictarum rerum promptè solvit, secumque ad hepar & renes defert, ubi postea illud adhærescit, & mucilagineum tartarum affigit, tenuesque meatus occludit; hoc etiam præstant copiosè sacharata, mellea & valdè dulcia, difficilimè enim in ventriculo à fermento acido superantur, & in aciditatem rediguntur, ut palam fit tempore autumni, ubi mustum acidiusculum in doliis citissimè suam fermentationem absolvit & clarificatur; dulcissimum verò mustum admodum diu fermentat, nimirum per multas septimanas, antequam dulcedo possit à fermento acificante superari, quamdiu autem non superatur, mustum manet turbidum, idem quoque in ventriculo fieri in valdè sacharatis & dulcibus rationabile est, quod videlicet à fermento acido in ventriculo non satis subacta etiam feculentiam suam turbidam non dimittant, sed secum ad hepar devehant, ubi postmodum obstructionis causa inde emergit.

Prognostica.

Prognosin quod attinet, obstructio diuturna radices agit, & facilè tandem in scirrhosam indurationem abit, ubi postmodum curationem non amplius suscipit, sed utplurimum lethifera est, vel etiam putredinem & febrem accendit, practicorum quoque opinatio est, obstructio-

structionem esse duplicem, nempe à calida & biliosa materia, & à frigida & pituitosa, calidam obstructionem suscitare febrem vel atrophiam, frigidam verò hydropem, at nostro judicio, qualiscunque obstructio sit, in biliosis temperamentis facilè febrem, in frigidis verò cachexiam & hydropem introducet. Sæpè quoque in biliosis icterus obstructionem eam sequitur, vel dolor colicus, nonnunquam obstructio hepatis, si in cava ejus parte existit, solvitur alvi fluxu aquoso vel etiam sangvinolento, si in gibba, sequitur asthma, difficilisque urinæ emissio, quæ etiam aquosa est, cum tumore hypochondrii dextri, alvus supprimitur, vel indurata saltem scybala excernit. Interdum autem malum cum urinâ multâ crassâ emissâ solvitur.

Curatio. Curatio instituenda est cum universali corporis evacuatione juxta ægri naturam, si itaque obstructio sit à causa calida, vel potius æger sit biliosus, quod cognoscitur ex urina rufa, siticulositate, pallore vel citrinitate vultus, pulsu veloci, febricula, ventris stipticitate & aliis hujusmodi signis, primò diæta convenienti est ordinanda, ex refrigerantibus, non tamen obstructivis alimentis, cujusmodi sunt ptisana & cremor hordei, & avenæ decorticatæ aceto rosaceo ad gratam aciditatem attemperata, vel quoque cum incoctione passularum & momenti cinamomi, conveniunt quoque pruna Damascena & acida Ungarica, caro caponum, gallinarum, earumque pullorum & avicularum, item vitulina, absque tamen aromatibus calidis, pro potu inservit decoctum radicum cichorii, imprimis cum sero lactis paratum, longè præstantissimæ quoque sunt hæ radices conditæ ad ℥ß. ante prandium vel cœnam assumptæ.

In statu plethorico vel in non emaciatis mox incidatur vena, statimque bibat ejusmodi potionem: Potio.

℞. syrup. acetos. simpl.
oxymel. scillit. an. ℥ij.
aquæ cichor.
capill. ven.
endiv. an. ℥iij.
tartari vitriolat. ℈ij.
m.f. juleb. pro tribus dosibus.

Postea propinetur purgativum conveniens ex. gr. Purgat.

℞. rhabarb. opt. ʒij.
aquæ cichor.
endiv.
gramin. an. ʒX.

Infundantur simul per noctem, manè expressione factâ adde syr. rosar. solutiv. ℥j. m. pro una vice.

Evacuato corpore nos optatissimo cum successu ordinamus chalybeata, imprimis infusionem chalybis per sulphur præparati, ut supra cap. 124. docuimus, potest autem pro bilioso infusio fieri in vino tenui albo acidiusculo, cum herbis hepaticis hunc in modum: Vinum chalybeatum.

℞. herb. cichor.
endiv.
cuscutæ
lingvæ cervinæ
fumar. an. m.j.
baccar. alkekeng. ℥iß. conquassat.

conci-

concidantur omnia, & insutis sacculo superfundantur in cantharo lapideo vini albi lymphati ℔. VI. tum etiam seorsim in nodulo immittantur ℥ij. chalybis præparati, reponatur cantharus probè obturatus in cellam per quatriduum, postea omni manè jejuno stomacho tribus horis ante cibum bibantur tres vel quatuor unciæ, si alvus non satis deponit simul in hoc vino infundantur rhabarbari monachorum ℥j. vel ʒiſ. ac subinde ad confortandum jecur assumatur diatrionsantal. in tabulis, inungatur etiam regio hepatis unguento santalino.

Obstructio frigida.

Frigida autem & pituitosa si sit obstructio, quod pernoscitur ex albido pallore & tumiditate faciei, tumore pedum, urina tenui & albâ clarâ, gravitate & obtuso dolore dextri hypochondrii, difficultate spirandi, pulsu molli & langvido, sitis carentiâ, salivalitate oris, angustiâ & astrictione venarum, & his similibus signis, tunc in victu vitentur omnia crassa, viscida & mucilaginosa, ut sunt: lac, caseus, caro porcina, & quælibet pingvis, item bubula, vaccina, hircina, pedes quadrupedum, angvillæ, congri, murenæ, cerebrum, viscera, fabæ, oryza, saccharata & mellaria, nec non farina siliginea cum lacte in pultem cocta; conveniunt autem carnes pullorum, gallinarum & caponum, perdicum, turdorum, aliarumque avicularum, caro quoque vitulina, item aromata ut piper, zingiber, cinamomum, crocus, & herbæ culinariæ calidæ ut: pulegium, apium, majorana, satureja, hysopus, asparagus, fœniculum, cappares & similia calida, frigefacientia autem & facilè corruptibilia omninò fugiantur, ut cucumeres, cucurbitæ, melones, caseus recens, & lac quod quo crassius eò deterius est pro hepaticis & calculosis. Potus sit vinum tenue album, à cerevisia autem crassâ abstineatur, aër austrinus, frigidus, pluviosus & ventosus nocet, siccus autem convenit calidiorque, & cubiculi ab eo perflatio, cœlo sereno existente, ac moderata corporis exercitatio ante cibum, post cibum autem nocet, atque tunc quies servanda, absque tamen somno diurno, prodest panis probè fermentatus, imprimis si etiam sit salitus, & cum cumino vel fœniculo vel aniso subactus. Cibus autem concoctu facilis offeratur in parva quantitate pro vice, nec citius quàm priore concocto.

Medicamenta sint incidentia crassamque materiam subtiliantia, concoquentia ac demum purgantia, postmodumque obstructionem auferentia.

Digestiva.

Initium ergò potest fieri usu tartari vitriolati à ℈ſ. ad ℈j. in jusculo incoctionis rad. apii, fœniculi, petroselini & similium, aliquoties repetito, deinde corpus evacuetur exhibito phlegmagogo ex. gr.

Purgans.

℞. flor. cassiæ ℥j.
agar. trochisc. ℈iſ.
stœchad. ℈j.
seri lactis ℥IV.
f. infusio per noctem, colatura detur pro vice.

Aliud.

Vel ℞. cremor. tartari ʒſ.
resin. jalap. ℈ſ.
ol. cinamom. gutt. IV.
f. pulvis in jusculo sumendus.

Aperientia.

Postmodum locum aperientium diversa subire possunt, nempe dialacca, diarhodon, succus fumariæ inspissatus, nec non absynthii, qui excellens est, trochisci de rhabarbaro & similia, chalybeata tamen omnibus palmam præripiunt, potestque chalybs indicato ante modo præparatus cum radicibus & herbis hepaticis calidis summa cum utilitate in vino albo infundi, ut sunt: rad. fœniculi, dauci, filicis, apii, herbæ chamædr. absynth. agrimon. cuscut. fumar. centaur. &c. cum his vino albo & chalybe procedatur, ut paulò ante indicatum est.

Specificum in obstructione hepatis.

Pro admirando specifico ad quamlibet hepatis obstructionem decantatur pulvis hepatis lupini exsiccati ad ʒj. cum decocto centaur. minor. exhibitus, potest quoque misceri opiatæ hoc modo:

Opiata.

℞. conserv. meliss.
flor. beton. an. ℥ſ.
pulv. hepat. lupi ʒVI.
trochisc. de rhabarb.
spec. diatrionsant. an. ʒj.
cum syrup. d. eupator. q. f. f. opiata.
Dos. quantitas nucis moschat.

Utiliter etiam regio hepatis exterius inungitur ejusmodi linimento:

Linimentum.

℞. ol. nardin.
absynth. an. ℥ſ.
succi apii ℥j.
coquantur ad succi consumptionem, adde
ol. mastichin. ʒij.
ceræ q. s. f. ungventum.

Plura egregia proponit Authoris

TEXTUS.

O*Bstructiones hepatis à quacunque causa profectas expediunt universalia illa, de quibus in renum affectibus, quæ alioquin tartarum per universum corpus natum demoliuntur (omnes macrocosmi obstructiones à tartaro, ergo & microcosmi) quibus si illa quoque accesserint, quæ communiter à practicis in hepatis obstructione præcipiuntur, quomodocunque medicamenti vicem suppleant, sunt tamen pro indubitatis vehiculis, quibus medicamenta deobstruentia (i.e. tartarum resolventia) citissimè devehunt, & quasi adoperandum efficaciora reddunt. Itaque infusiones, decocta, apozemata, syrupi tam communes quàm magistrales, item aquæ destillatæ cum aliis multis intrinsecus & extrinsecus quoque adhibendis minimè negligenda sunt.*

I. *In omnibus hepatis obstructionibus dextrè demoliendis principes partes obtinet Mars seu ferrum, cujus scobs cruda (à ℈ſ. ad ʒſ.) sæpius* (a) *ingesta (quotidiè bis terve) mirum quantum valeat in talibus affectibus.*

(a) Scobs ferri seu chalybis bellè in liquidam formam redigitur, si superfusa

perfusa bonâ quantitate spiritus vitrioli Philosophici digeratur in arenâ calidâ, tetro enim cum fœtore solvitur cum separatione copiosâ sulphuris cujusdam rutili, quod ex antimonio videtur proficisci, solutione & filtratione Martis hujus factâ etiamnum nos aliquid recentis spiritus vitrioli Philosophici affundimus, & ita in liquidâ formâ guttatim exhibemus in vino vel alio vehiculo, extractum hoc vel solutio Martis vel ut lubet appellare est coloris ferè crocei, si verò unciis circiter quinq; vini albi ejus guttæ XX. vel plures instillentur, vinumque aliquo bacillo vel cultro probè circumagitetur, lactescit nonnihil vinum, & saporem dulcedinis astringentis in lingva exhibet, hanc autem dosin pro vice exhibemus.

Martis præparationes excogitatæ sunt multiplices: simpliciores verò quò fuerint, eò meliores, simplicitate ipsa natura gaudet.

Specifica hepatica sunt 1. Vinum martis.

Sic igitur I. *vinum martis supra de imbecillitate hepatis descriptum prodest, tanquam ad simplicitatem magis accedens, si detur in convenientibus istis liquoribus, alioquin ad expediendas obstructiones hepatis usitatis. Aut si minus ferre possint patientes, in quotidiano potu, vel etiam cibo, dosis ab initio minor ad evitandam nauseam.*

2. Pulvis cachecticus simplex.

II. *Est pulvis cachecticus simplex elegantis virtutis in omnibus obstructionibus internis. Ille sic fit:*

℞. chalybis præparati part. j.
cassiæ ligneæ partes iij.
sachari albissimi partes iiij.

m. f. pulvis (chalybs in bracteas tusus tantisper tunditur super incudem, donec prorsus in scoriam abeat, postea subtiliter pulverisetur; incus benè mundetur undique) ejus tantum, quantum mucrone cultri arripi potest, detur ter quotidiè manè jejuno ventriculo, horâ tertiâ vespertinâ, & ituro cubitum (eine gute Messerspitze voll à ℈ß ad ℈j) *tamdiu donec omnis obstructio fuerit expedita, etiam ad aliquot septimanas continuando.*

3. Essentia croci martis.

III. *Essentia croci martis quoque laudabilis est, vide de imbecillitate hepatis.*

NB. *Hæc tutius exhibetur in fine post priora aperientia, leniter nimirum aperit & astringit, præsertim cum exhibitione præcedentium, alvus quoque nonnullis cieatur vehementius.*

4. Spiritus tartari.

IV. *Est spiritus tartari cum suo sale spiritualiter prolecto fortificatus, cujus virtutes sunt mirabiles, vide Crollium in digestivo universali.*

5. Spiritus aperitivus Penotj.

V. *Est aqua composita ex vitriolo & tartaro, cujus meminit Penotus tractatu de Medicina Chymica, compositio talis est*

(compo-

(compositio hæc nonnihil immutata est à me, eâ feliciter usus sum in hydrope) ℞. vitrioli Ungarici ad rubedinem calcinati ℔. IV. silicum è fluminibus collectorum & optimè calcinatorum ℔. V. tartari ad albedinem calcinati ℔j. mista inque tenuissimum pulverem tusa reponantur aliquandiu in locum humidum, ut per deliquium in liquorem aliquantum abeant, postea destilla per alembicum in arena ter, singulis vicibus capite mortuo in pulverem redacto, reaffuso humore destillato; Extremo per retortam igne aperto, sed ab initio lento primum phlegma destilla, postea verò spiritum acidum auctioribus ignis gradibus elice. Ex capite mortuo calcinato salem extrahe & cum eo spiritum acidum, ablato prius phlegmate in Balneo circula vel digere. Tandem cum argillâ toto circulato in pastillos redacto, iterum ex retorta igne nudo, gradibus tamen observatis spiritum alkalisatum provoca, quemadmodum alioquin fieri solet cum spiritu tartari, sale proprio fortificato. Dosis est à ℈j. ad ʒij. in vino vel alio convenienti liquore.

Spiritus vini tartarisatus.

VI. *Aqua Philosophica seu spiritus vini tartarisatus (hoc est qui essentiam extraxerit ex tartaro, spiritus vini habeat aliquid phlegmatis* (b) *cujus beneficio salem arripit; tartarus ad cæruleitatem calcinetur) hæc principalia deobstruentia interdum non tantùm obstructiones solvunt, sed liberè etiam per alvum subducunt. Id quod partim fit propter dispositionem corporum, partim propter ipsum medicamentum. Sic mars plerunque etiam per inferiora deturbat. Sic aqua Philosophica tartarisata liberius per alvum movet.*

(b) Etiam in quibusdam aliis operationibus, ubi solutio vel extractio per spiritum vini fieri debet, hoc notandum, ut spiritus vini non sit rectificatus, sed etiamnum phlegma contineat, quo mediante solvit, aliàs vix vel non, quod quidem experti sumus in sulphure antimonii aurato (ut vocant) quod aliquando cum spiritu vini vulgari non rectificato per aliquot septimanas digerendo dulcissimam essentiam in spiritum vini deposuisse advertimus, idem ergò aliâ vice etiam cum spiritu vini rectificato experturi, post satis diutinum temporis spatium nullam spiritus vini colorationem è sulphure factam deprehendimus, imò dum per curiositatem videre vellemus, an non per diuturnitatem demum extractio fieret, vitrum per integrum annum in frigido reliquimus, nulla tamen coloratio secuta est, cum tamen vulgaris spiritus vini intra paucos dies etiam in frigido loco repositus è dicto sulphure coloretur.

Quod

Quod si itaque ejusmodi alvi dejectiones quoquo modo excitatæ, obstructionibus suppetias ferunt, id quidem benè; sin minus, quandoque alvus sollicitanda est; id verò commodius neutiquam fieri potest, quàm per cremorem tartari. Si fortior alvi segnities urgeat, confugiendum ad extractum rhabarbari, & extractum pilularum de ammoniaco (aliàs pilulæ Riverii) quod tale est:

Pilulæ aperientes.

℞. gummi ammoniaci in aceto scillitico soluti ℥iij.
spec. hieræ picræ s. ℥is.
aloès crudæ ℈iiij.
myrrhæ ℈j.
croci gr. VI.
cum syrupo de absynthio f. massa mollis (c) quæ extrahatur cum spiritu vini alkalisato (hoc est tartarisato) ad formam extracti, dosis à ℈s. ad ℈j.

(c) Quorsum opus cum syr. d. absynth. prius parare massam? cum saltim pulverisatas species spiritus vini melius aggrediatur, & si quid conferre absynthium putetur, mox ejus exsiccati manipulus etiam ante extractionem pulveribus adjici posset.

Cautela: *Quamtumvis in obstructionibus hepatis aliàs curandis etiam externa, qualia sunt epithemata, fotus, inunctiones, cerata, emplastra, forinsecus ad regionem hepatis offerantur: hæc tamen minus necessaria sunt in usu prædictorum interno: nisi quod forsan durities renitens ad tactum etiam externa medicamina postulet: tunc nimirum externa resolventia in subsidium accenseri debent.*

In obstructione omni ad duo imprimis respiciendum, ut morbus curetur, causaque continens auferatur, & præcaveatur, quod fit, cum materiæ copia imminuitur, crassa inciditur & attenuatur, viscida detergitur, fluens revellitur, simulque evacuatur, flatus discutiuntur, pars quæ materiam vel generat vel subministrat, corrigitur. Exhibito igitur prius lenitivo, si plethora adsit, aut evacuatio aliqua consueta suppressa, ab initio statim basilicam aperire conveniens est. Hinc corpus purgatione abundanti humori analoga evacuetur, adhibitis in principio lenioribus medicamentis, postmodum ad ea, quæ intemperiem semper quasi obstructionis comitem corrigunt, adduntur, admistis simul astringentibus, quæ principis hujus visceris robur firmitatemque conservant, de quibus omnibus videantur Practici.

Ascribi hic imprimis potest aqua destillata deoppilativa.

Aqua deoppilativa.

℞. rad. amaræ dulcis ℥iij.
summitat. lupuli
cichor.

epaticæ
cuscutæ
scabiosæ
eupatorii an. m. ij.

infundantur in sero lactis ad tres digitos per tres dies hinc in vase destilla. Hujus aquæ ℥iiij. m. cum syrup. de quinque radicibus ℥ij. detur singulis matutinis, interposita singulis binis aut trinis diebus purgatione.

Tabulæ croci Martis.

Fiant quoque tabulæ ex croco martis sequenti modo: ℞. limaturæ chalybis & sulphuris ana, m. & in crucibulum ad ignem lentum primò postmodum fortiorem, & tandem fortissimum pone, ut sulphur omne exhalet & conflagret. De novo misce materiam cum æquali parte sulphuris, quod iterum, ut dictum, in igne exhalet & conflagret, donec materia non amplius sulphuris odorem spiret. Dictam materiam optimè pulverisa, inde sartagini ferreæ, & affunde aceti acerrimi ad eminentiam digiti, super ignem carbonum patentem loca, donec acetum omne exhalet, semper agitando materiam spatulâ. Cum exhalavit totum acetum, adde aliud, & ut prius exhala, dando sub finem ignem fortissimum, ut tota materia optimè rubeat, quæ aliquandiu moveatur adhuc, & ab igne removeatur, & frigescat (d) *hinc in pulverem subtilissimum redigatur. Ex hujus ℥j. sachari albissimi in aqua agrimoniæ soluti ℔ß. f. rotulæ, quibus in fine coctionis addatur gutta una atque altera olei caryophyllorum.*

(d) Melius esse judicamus, si loco hujus croci martis accipiatur vitriolum martis ad aliqualem rubedinem calcinatum, vel aliqua pars ipsius olei & spiritus destilletur per lutatam retortam, ita ut non extremâ ignis torturâ pellatur, sed mediocriter per unum saltem diem, & postea cessando, & invenitur vitriolum ad rubedinem calcinatum, multo adhuc spiritu & oleo turgidum, quod verò egreditur, etiam in vino absynthite per vices guttatim exhiberi post ejus rectificationem in hoc morbo poterit.

Fit quoque conserva ex radicibus cichorii recens lotis, & optimè conquassatis, vel etiam per setaceum trajectis cum s. q. sachari. Eædem etiam radices conditæ prosunt.

Prodest etiam hic maximè tinctura corallorum cum aliis permista, aut syrupus corallorum Quercetani, qui vel unicum in quavis imbecillitate hepatis remedium, quemadmodum & sal corallorum in aqua plantaginis dissolutum à ℈j. ad ʒß ac per vices exhibitum, quod hoc modo in omni fluxu hepatico ab imbecillitate hepatis causato præstantissimum

mum est, si cætera ad diætam & alia pertinentia non negligantur.

CAP. CXXVI.
DE TUMORE ET SCIRRHO HEPATIS, Germ. Leber-Zelten.

Tumore hepatis.

TUmores hepatis & lienis frequentissimi sunt, per tumorem autem apud Practicos intelligitur non tantùm simplex inflatio & elevatio hujus partis, verùm apostema & abscessus, omnisque distensio & divulsio superioris partis à subjecta substantia, cum qua prius unita & continua fuit, interventu alicujus humoris vel flatus divellentis. Cum ergò diversæ materiæ intervenientia advertatur, etiam diversi tumores inter se differentes in hepate notantur.

Diversæ tumorum species. Phlegmone. Erysipelas. Oedema. Scirrhus.

Quando enim è nimia plethorâ & effervescentiâ sangvinis tumor in hepate oritur, tunc phlegmone Germ. ein Blutgeschwer nominatur: si è bilioso sangvine, erysipelas Germ. die Rose vocatur; si è pituitoso & flatulento sangvine, Oedema, Germ. eine weiche wässerige Geschwulst appellatur; si è terrestri & melancholico sangvine, scirrhus, Germ. ein harter Zelten/ dicitur. Hi tumores autem iterum juxta magnitudinem distingvuntur; duplices enim tumores in hepate proveniunt, nempe exigui tumusculi pustulis similes hydatides vocati, seroso humore seu flatulento spiritu plerunq; repleti, nec non alii grandiores, totam obsidentes superficiem, vel nonnullam ejus partem, cavam nimirum ... gibbam.

Hydatides.

Phlegmone autem & erysipelas utplurimum concurrere solent, ut mox describetur.

Scirrhus verò nomen quidem generale est cujuslibet tumoris duri, ubicunque ille subnascatur, frequentior tamen cum in hepate & liene esse soleat, ferè intelligitur alio cognomine non adjecto.

Duplicis autem est sortis, recens enim, atque etiamnum sensilis dolensque tumor scirrhosus vocitatur, diuturnitate verò in lapideam duritiem transiens, sensumq; ac omnem dolorem exuens, scirrhus dicitur exquisitus.

Causæ.

Causæ tumorum & pustularum in hepate sunt: sangvis biliosus, alimenta acria atque multus usus aromatum, ut sunt: porrum, cepæ, sinapi, piper, caryophylli:

Causæ autem scirrhi seu tumoris duri in hepate sunt: vehemens & diuturna hepatis obstructio, humores viscidi, crassi, nimio calore exsiccati, aut frigiditate indurati, ut Practici volunt, quod nimirum victu crasso alimentisque facilè obstruentibus utentes, qualia sunt legumina, pisa, fabæ, lentes & similia, conficiant sibi chylum cruoremque lentum, quo exiles venulæ hepatis, pori & meatus facilè occludantur, idque vel concretione per modum tartari vini à frigiditate indurante, vel exsiccatione per modum tragacanthi aliorumq; gummatum mucilaginosorum, à calore tenuiorem humiditatem evaporante & spissiorem

[illegible]em inspissante & exsiccan-
rem in gummeam duritiem; item medicamenta externa topica impensè adstringentia & refrigerantia, à quibus pori cutis obstruuntur, & transspiratio impeditur, atque obstructio non modò augetur, verùm quoque ab astringentibus induratur; ita ut perpetuò ejusmodi applicatio actu frigidorum in inflammationibus hypochondriorum sit fugienda, ipsa enim quoque nuda frigiditas astringit & indurat, ut videmus flante boreâ, ventres mox astringi, & laxas gingivas habentes, si paululum saltem aluminis tantillum temporis in ore teneant, licet omnem salivam postea cum alumine exspuant, induratas tamen gingivas percipiunt, imò olea expressa licet fluidissima sint, & ipsius ignis pabulum, tamen à nudo frigore hyemis tempore adeò congelantur, ut scindi fermè cultris possint.

Olea verò destillata à frigiditate quidem non congelantur, à calore tamen ambiente progressu temporis demum itidem planè spissescunt, & iterum in gummeam duritiem concrescunt, evaporare nimirum faciente calore partes eorum humidiores, & reliquas exsiccante, ita ut sola olea utrunque modum indurationis hepatis clarè dilucident. Denique quicquid causa est obstructionis hepatis, etiam scirrhum ejus producere potest, atque ita quæ antecedente capite dicta sunt de causis ejus, etiam hic dici possunt, imprimis autem probatio ibi facta de usu dulcium & sacharatorum hepati summè noxio; fieri quoque posse hunc scirrhum ab externa violentia, nempe ictu, casu, compressione versus hypochondria, probabile est, quotidiè enim ab angustis calceis compressis pedum digitis clavos corneam duritiem æmulantes, summèque dolorificos accrescere videmus, semelque factos postea radicari, ita ut sæpius etiam abscissi semper recrescant. Plerunque etiam gibbi ingentes ab illatâ spinæ vi externâ ortum suum trahere videntur; idem ergò quoque in jecore fieri posse non dubitamus, ut à percussione vel contusione, contra regionem ejus vel compressione ab arctis vestibus, vel nimis crebro & diutino recubitu in dextro latere vim compressivam patiatur, ab eaque clavum sui generis seu scirrhum producat.

Prognostica.

Prognosin quod attinet, scirrhosi tumores ubicunque sint, non nisi sui initio curationem suscipiunt, idque satis difficulter, induratio enim cursu naturæ semper inclinat ad majorem indurationem, & quò magis sola emollientia adhibeantur, eò magis tumor augetur, exquisitus autem jecoris scirrhus, qui etiam jam sensilitatem deposuit, penitissimè insanabilis est, eumque curaturus saltem ludibrium reportaret, proinde Medici ab ejus curatione abstinent, eamque Deo & naturæ committunt. Invalescente verò hepatis scirrho totius corporis color defœdatur & ex nigro flavet, pedes & venter deinde intumescunt, partes autem superiores marcescunt, &

graci-

gracileſcunt, ac hydrops ingruit, nonnunquam ob impeditam per obſtructionem hepatis attractioné ex alvo chyli fit profluvium, quod etiam per ſe lethale eſſe ſolet.

Hydatides verò ſeu puſtuloſi tumuſculi ruptione ſua hepar exulcerant, quæ exulceratio ſi aliquantulum intret in ſubſtantiam, etiam inſanabilitatem faciunt. Teſte Hippoc. lib. 6. aph. 18. *Diviſum* (inquit) *hepar lethale eſt.* Molienda itaque eorum ſanatio, dum adhuc ſuperficiales exiſtunt.

Curatio.

Curatio ſcirrhi à Practicis ſtatim in morbi principio antequam in confirmationem abeat tentatur, dum ejus præſentiam per ſigna advertunt, ægro enim dexter decubitus facilis, ſiniſter verò gravis eſt, ac moles quædam velut ſuffocans in ventriculum & præcordia incumbit, accuratè quoque tactu exploranti ſitu & figura jecoris circumſcriptus percipitur tumor ejusmodi durus. Statim itaque talem victum inſtituunt, qualis obſtructioni hepatis convenit, atque etiam iisdem medicamentis utuntur. Unicè aumendantur quæ partim alvum expurgant, partimque urinas movent.

Purgans phlegmagogon.

Si itaque cauſa ſit victus craſſus & pituitoſus, phlegmagogon ipſi propinetur ex. gr.

℞. agar. trochiſc. ℥ij.
galang.
zingib. an. ℈j.
aq. chichor.
fœnic.
abſynth. an. ℥iſ.

f. infuſio per noctem, manè ebullitione & expreſſione factâ

℞. colaturæ ℥IV.
ſyr. roſar. ſolutiv. ℥j.
diaphœnic. ℥ij.
m. detur ſummo manè.

Aperientia.

Poſtmodum uſurpentur in apozemate vel vino medicato, quæ humores viſcidos incidant & obſtructos meatus aperiant, ut ſunt: radices aſparagi, fœniculi, petroſelini, apii, graminis, maceratæ in aceto, folia & ſummitates agrimoniæ, marrubii, ſcolopendr. capill. veneris, cuſcutæ, ceterach, card. benedict. ſemin. petroſelin. viticis alkekeng. aniſi, fœniculi, additis purgantibus, nimirum rhabarb. monachor. ſenâ, agarico & ſimilibus.

Electuarium.

Ad oppilationem hepatis mirè hoc electuar. poſt univerſalia prædicatur.

℞. rhabarb. opt. ℥iſ.
hepat. lupi exſiccat.
diarrhod. abbat. an. ℥j.
cum oxym. ſimp. q. ſ. f. electuar.

Fomentum.

Foveatur quæque regio hepatis ejusmodi fotu:

℞. rad. althææ contuſæ
bryoniæ raſæ
lilior. alb.
ebuli an. ℥j.
herb. abſynth.
malv.
althææ
agrimon.
chamæm. an. m. j.
ſem. lini
fœnugræc.
baccar. junip. an. ℥ſ.

coquantur conciſa in ſ. q. aquæ communis

munis & lib. ſ. aceti vini ad medias, colatura calidâ ſpongiâ munda excipiatur, eâque manè & veſperi ſemper recalefactâ regio hepatis, per ſemihoram fomentetur, poſt fotum inungatur eadem regio ſequenti ungvento calefacto:

Ungventum.

℞. ol. de cappar.
abſynth.
maſtichin. an. ℥ſ.
ſucci rad. bryoniæ
apii an. ℥iſ.

coquantur ad ſuccorum conſumptionem, adde mucag. radic. althææ cum aceto roſac. factæ ℥ſ.

gummi ammoniac. in aceto ſcillit. ſoluti, trajecti & reinſpiſſati ℨij.
ceræ q. ſ. f. ungventum molle.

Poſt inunctionem imponunt Practici emplaſtrum ex ammoniaco & bdellio, quod in hunc modum parari poterit:

Emplaſtrum.

℞. gumm. ammoniaci
bdellii an. ℥ſ.

macerentur in aceto roſac. poſteaque coquantur ac reſolvantur, admiſce tum

ol. abſynth.
maſtichini an. ℨiſ.
ceræ ſtillatit.
ſtyracis liquidæ an. ℨj.
ceræ q. ſ. ad conſiſtentiam cerati.

Ad hydatides autem ſeu puſtulas hepatis curandas parva ſpes eſt, præ omnibus tamen aliis medicamentis pro eis commendatur decoctum radicis chinæ, eodem modo paratum & uſurpatum, ut in morbo Gallico fit, ubicunque tamen illud juvat, ibi eandem operationem longè efficacius præſtat præcipitatus aureus, cujus confectionem alibi docuimus.

Jam quoque in uſum vocemus medicamenta, quæ proponit

TEXTUS.

IN ſcirrho epatis non nimis inveterato dextrè expediendo ſufficiunt omnia, quæ de obſtructionibus ſolvendis dicta ſunt (ſcirrhus eſt tranſitus à mucilaginoſo tartaro in tartarum abſolutum.)

Quòd ſi verò ſcirrhus fuerit contumacior, tandem progrediendum eſt ad externa, in quibus omnem paginam abſolvit emplaſtrum de ſucco cicutæ (& mandragora cum ammoniaco) vide Cardanum, Heurnium & Fabritium Hildanum in obſervationibus Chirurgicis.

Emplaſtrum hoc dolorificum eſt, ante tumoris macerationem, relinquendum tamen nec niſi tertio quovis die innovandum. Hoc feliciter uſus ſum in Teichmanno J. C. Marpurgi. Ab hujus uſu poteſt adhiberi clyſter emolliens & ſubducens ſaburram reſolutam. Vide infra de ſcirrho lienis.

Tumor hepatis.

In tumoribus hepatis ſeu ſcirrho vehementia purgantia & deobſtruentia omninò ſunt vitanda. Tartarus vitriolatus in decocto

cto passularum cinamomo vel etiam foliis agrimoniæ additis, si à cruditate (sangvinis) vel semine anisi, fœniculi, carvi simul coctis, si à flatibus, unicè hic præstat. Sæpè etiam rhabarbari extractum vel ipsius infusum in aqua acetosæ, cichorii, centaurii minoris, endiviæ, debito modo exhibitum tumores crudos resolvit.

In flatibus discutiendis etiam externa fomenta è carminativis facta: Item unguenta & emplastra sæpè profuere.

Tumor musculorum.

Tumor musculorum abdominis in hypochondrio dextro raro occurrit. Hîc tamen præter dicta maximè conferunt externa, oleum amygdalarum amararum, dialthæa, emplastrum de meliloto &c.

CAP. CXXVII.
DE INFLAMMATIONE HEPATIS, Germ. Entzündung der Leber.

Inflammatio hepatis quid?

IN præcedenti capite de diversis tumoribus hepatis mentio facta est, quales sunt: phlegmone, erysipelas, quæ duo concurrere solent, œdema & scirrhus, quæ pariter conjuncta esse consvescunt, scirrhus enim ante sui indurationem œdema est, cum ergò de scirrho jam sufficienter dictum sit, nunc de inflammatione agamus. Inflammatio itaque hepatis est affectus communis ac frequens ejusdem, quemadmodum enim sangvis facilè corrumpitur, ita etiam instrumentum coctorium sangvinis eâdem facilitate corruptioni & inflammationi auscultat, cum etiam substantia ejus sangvis coagulatus videatur, atque in modum sangvinis corruptibilis sit.

Signa.

Agnitio & dignotio inflammationis hepatis in his signis consistunt: percipitur primò gravitas quædam in dextro hypochondrio ad costas nothas, cum calore, dolore & febre, quæ circa noctem magis ingravescit, juxta inæqualitatem tamen temperamentorum in uno magis vel minus quàm in alio, respiratio est difficilis, ac per brevia intervalla trahitur, cum majori inter magnam spirationem molestiâ, identidem quoque æger à singultu vexatur, nec non molestâ tussi siccâ, pulsus est durus & inæqualis, sitis adest vehemens, appetentia verò dejecta, decubitus in utroque latere molestiam creat, si enim in dextro latere patiens quiescere velit, jecur à ventriculo premitur, in sinistro autem, pondus quasi deorsum trahens viscus & diaphragma sentitur, dolor autem magnus non est, si inflammatio sit in profundo, parenchyma enim per se sensum non habet, at si exterior pars nempe membrana patiatur, dolor acerbus & acutus vexat, alvus à calore inflammationis astringitur & exsiccatur, inflammatum enim hepar instar calefactæ cucurbitulæ humiditatem ex intestinis attrahit, & sic excrementa indurantur & exsiccantur, at si quoque magna debilitas & obstructio hepatis

tis adsit, excrementa alvi potius e-runt fluida & interdum loturam recentis carnis æmulantia; hepar enim tunc attrahere & per meatus obstructos percolare nequit; urina est rutilans & mordax; lingva initio rubet, postmodum verò nigrescit & scabrescit: Quibusdam vehemens nausea & vomitio bilis flavæ æruginosæ accidit; color corporis citrinescit, malaque dextra plus rubet alterâ.

Quænam autem hepatis pars laboret, his signis discernendum practici volunt, quod nimirum gibbâ hepatis parte magis affectâ tussicula sicca ægrum invadat, dolorque ad tactum hypochondrii dextri, ad jugulum ascendens magisque punctorius, nec non difficultas respirationis præstò sint. Concavâ verò ejus parte majorem inflammationem patiente dolorem magis esse gravantem, cibi fastidium ingentius, vomitationem crebriorem, sitimque cum singultu vehementiorem.

Monet autem Hippocrates, ne Medicus in dignotione inflammationis hepatis sibimet imponi patiatur, multos enim (inquiens) ex eo quod ignorant, lucrum facere, quod credant se curasse phlegmonas jecinoris, cum tamen sint musculorum abdominis, distingvere itaque oportet has affectiones, & probè notare, tumorem in jecinore inflammato secundum formam hepatis esse circumscriptum rotundum, & ad corporis decubitum simul conformatur, ita ut major appareat corpore ad sinistrum latus reclinato (ex mente Aëtii) minor autem rursum ad dextrum reconverso, cedente hepate sub costas nothas, præterea (ut idem ait) in hepatis inflammatione incumbens cuticula naturali modo se habere advertitur, musculis autem inflammatis cutis circumtenditur, apprehensaque digitis attractione non sequitur, tumores quoque musculorum rectorum oblongi, & per totum ventrem extensi vigi, & per totum ventrem extensi videntur, & umbilicum comprehendunt. A pleuritide verò satis difficulter distingvitur, debet ergò notari locus doloris, ejusque differentia, nam in pleuritide semper est dolor punctorius, pulsusque durus serræ modo tactum vibrans, in hepate inflammato non ita, tussis autem in hoc semper sicca est.

Cautela.

Causæ internæ inflammationis hepatis sunt: sangvinis copia nimia. Jecoris intemperies calida, sangvinis humidiores particulas exsiccans vel evaporare faciens, reliquas autem incrassans, unde postmodum facilimè capillares fibræ obstruuntur, transfluxu autem & motu per obstructionem impedito, corruptio & inflammatio de facili sequitur, ut quotidiè in stagnantibus aquis idem observatur, quod nimirum corrumpantur, viriditatem contrahant, & per putrefactionem ranas, lenticulam palustrem, aliaque zizania lacustria progignant, quod in continuò fluentibus undis non contingit, nisi in ripis, ubi aqua quoque moram facit, idem ergò etiam in obstructione internorum meatuum obtingere, & interceptâ circulatione corruptio-

Causæ internæ.

ruptionem mox accersi, accensionemque febris à putrefactione, rationi consonum est.

Causæ externæ.

Causæ externæ sunt: nimia corporis calefactio, à fervore solis, balneis, exercitatione corporis immoderata, furore ex iracundia, lasciviâ venerisque litatione immodicâ, imprimis superhaustâ mox à calore frigidissimâ potatione, quemadmodum enim candentes silices frigidæ injecti ita percelluntur, ut in fragmenta dissiliant, ita fit quoque summè calefacto sangvini à subitaneo occursu frigoris præcellentis, quod nimirum percellatur, ac veluti spinescat alicubi, atque exinde febrem concipiat & inflammationem, non secus ac digitus inflammatur & apostematur ab infixa spina vel festuca, quod quibusdam in hepate, aliis pleurâ, vel ipso pulmone, prout pars jam pridem naturali constitutione langvidior existit, contingit.

Alii in hunc morbum incidunt à nimia ingurgitatione vini meracioris, vel usu superfluo aromatum calidissimorum, bilis incensione per immoderata animi pathemata, externâ violentâ concussione adversus regionem hepatis, aliisque similibus modis; denique ea omnia quæ jecinori obstructionis causæ sunt, ut præcedentibus capitibus commonstratum est, etiam inflammationem ejus causare possunt.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, inflammatio hepatis morbus est acutus, signaque aliorum acutorum generalia simul implicat, in quibus salutarius vel pejus signum non est quàm

virium robur vel prostratio, quælibet etiam inflammatio, & sic quoque hæc nihil aliud est quàm erysipelas, inducens febrem planè ardentem, æstuosam & siticulosam, atque ita ratione erysipelatis non potest non esse periculosa, præsertim in his, in quibus vires etiam non sunt robustæ, ut sunt graciles, biliosi, senes, vel jam ante exhausti, hi ergò necessario vel intereunt, vel in tabem prolabuntur, valdè etiam in omnibus acutis ut & hîc perniciosum est, si extrema perfrigerantur, nempe manus, pedesque, media verò corporis uruntur, adhæc si pedes crebrius nudant, jam pridem refrigeratos, si nigra vel porracea vomunt, quibus lethalis adustio cognoscitur: instante autem jam morte venter intumescit, abscessu dirupto, sudor frigidus circa collum emanat & in facie, ac animi deliquium patiuntur. Singultus in hoc morbo semper perniciosum est signum, non tamen semper necessariò in quacunque hepatis inflammatione adest, sed in graviori, in qua hepar in magnitudinem attollitur præ inflammatione, quæ tunc ventriculo simul communicatur per sympathiam. Bonam autem spem facit sangvis copiosè per nares effluens, atque etiam si exiguus sit calor febrilis, minutam enim inflammationem denotat, contrario autem modo si febris sit acutissima, magnam inflammationem ostendit, quæ in suppurationem & ulcus transit, quod insanabile omninò existit, præsertim si pus contineat instar

amurcæ ſeu fæcis olei, vel vitello ovi ſimil, vel ſubviride. Album autem pus & non fœtidum, ſignum eſt ſalutis, denotatque abſceſſum non in ſubſtantia ſed exteriori hepatis membrana contineri, verùm hæc obſervatio ſaltem antiquitus valuit, dum uſtio hepatis ſuppurati in uſu fuit.

Curatio.

Curationem Practici mox aggrediuntur venæſectione, ſi vires & ætas ferant, atque unà exquiſitiſſimum victum tenuem præſcribunt, è corroborantibus & refrigerantibus, nec tamen obſtruentibus aut mordicantibus, qualia ſunt ptiſana & cremor hordei, nec non avenæ decorticatæ, carnes caponum, pullorum, gallinarum, perdicum, columbarum, vitulina cum incoctione radic. cichorii, lactucæ, intybi, paſſularum minorum. In potu vinum non convenit ob inflammationem quam auget, conveniens autem eſt aqua hordei, vel decoctum cichorii aut intybi, item emulſio è 4. ſem. frig. major.

Venæſectio præmiſſo clyſtere inſtituatur largiter è directo partis affectæ primo vel ſecundo morbi die.

Poſt venæſectionem lene aliquod purgans exhibendum, quod bilem evacuet, magis tamen leniendo quàm purgando. Eadem quoque medicamenta hic conveniunt, quæ ad inflammatum ventriculum inſerviunt, de quibus vide ſupra cap. 90. Exterius applicentur topica, nempe fotus, cataplaſmata, inunctiones, in quorum applicatione ſemper notandum, ut eis admiſceantur aſtringentia, deinde ut nunquam actu frigida, ſed prius nonnihil calefacta applicentur, ex. gr.

Epithema.

℞. fol. cichor.
plantag.
perſicar. maculat.
endiv.
bugloſſ.
borrag. an. m. ſ.
flor. malv. arbor.
nymphææ
roſar. rub. an. p. ij.
ſantali citrini
rubei an. ℥iſ.
coquantur in aq. com. ℔iſ.
aceti roſac. ℥ij.
ad mollitiem herbarum colaturæ adde camphoræ ʒſ. f. epithema.

Celebrato fotu & abſterſo inungatur locus ejusmodi linimento:

Linimentum.

ol. roſac.
nymphææ an. ℥ſ.
myrthin.
maſtichin, an. ʒij.
ſucci cichor.
plantag. an. ℥iſ.
aceti roſac. ℥ſ.
bulliant ad conſumptionem ſuccorum, tum reſolvatur ad ignem arenæ in his oleis camphoræ tritæ ℈ij.
adde ceræ q. ſ. ut fiat ungventum molle.

Inſerviunt etiam huc, quæ ſupra ad obſtructionem hepatis ſcripta ſunt, jam videamus, quæ proponat

TEXTUS.

INflammationes hepatis purgationes acres non ferunt. Vomitus tamen in otioſis & pituitoſis, ſed certo modo, nimirum ſi vomi-

vomitiones etiam urgeant, prodeſt.

Sola ſangvinis miſſio hepar inflammatum ſæpiſſimè curavit.

Si quid tamen moliendum eſt, præſertim ubi dejectiones alvi ſilent, aut leni clyſtere, aut extracto rhabarbari, vel ejus infuſo in aquâ endiviæ & cichorii res expedienda fuerit.

Deinde ad molliter refrigerantia, ſi neque febris aut inflammatio, neque dolor inflammati hepatis aliquid remiſerit, lapis prunellæ in julepis temperatè refrigerantibus ſumptus, & loco potus imperatus, & febrem & inflammationem, & omnem putredinem aufert: potus verò confertim non ingerendus. Reliqua (ſcilicet in diæta, pharmacia, & chirurgia) adminiſtranda, ne plus noceant, quàm proſint.

Abſceſſus hepatis. *Abſceſſus hepatis non melius curatur, quàm præcavendo inflammationem.*

Ulcus hepatis. *Ulcus hepatis inſanabile eſt.*

CAP. CXXVIII.

DE CISTIS BILIARIS AFFECTIBUS, AC PRIMUM DE OBSTRUCTIONE VESICULÆ FELLIS.

PLerique Authores veſiculam fellis, ejusque affectus ſicco pede transſiliunt, eò quod uſus ejus hactenus non ſatis fuerit cognitus, noſter tamen Author nonnulla accidentium fellis affectibus hepatis inſerere voluit.

Deſcriptio anatomica veſiculæ fellis. Dicitur veſica vel veſicula fellea, folliculus vel cyſtis fellis ſeu biliaria, connexa eſt jecori à natura, & quaſi in ipſius gremium locata, ad recipiendum redundantem in ſangvine ſuccum bilioſum, cujus ſemper notabilem in ſe quantitatem continet, & vix unquam omnino vacua in ſectione animantium reperitur. Contextum cernitur hoc bilis receptaculum è duabus membranis, quarum exterior communis eſt, ſive à peritonæo, ut putatur, oriunda & parti veſiculæ ex tanti ampliori tantùm obtenſa, cum altera pars jecinori immerſa ejus non ſit indiga. Interior veſiculæ propria craſſior eſt, omnique fibrarum carnearum genere intertexta pro exercendo motu, ut putatur ac firmioris roboris causâ, glutinosâ quoque cruſtâ interius delinita, pro tutamento adverſus acerrimi ſucci intra ſe contenti injuriam.

Venas obtinet à venâ portæ, quas cyſticas vocant ac gemellas, eò quòd earum duæ ſint; arterias quoque exiles à cœliaca dextra, nervulumque vix conſpicuum peculiarem à plexu coſtalium. Adhæc meatus in jecur à poſtica parte, ubi hepati adhæret, ſingulares educit, inter venæ portæ ac cavæ radices diffuſos bilem devehentes, inter quos unus conſpicuus eſt circa collum veſicæ evidenti foramine ſe prodens.

Diſtingvitur in geminam partem, nimirum fundum, ubi humilior &

amplior est, & cervicem, ubi strictior existit, à cervice derivatur ductus exilis, membranosis valvulis regurgitationi bilis obluctantibus donatus, qui in porum piliarium explicit, cujus angustia in causa esse putatur, quòd crassior succus biliosus æquò diutius intra suum receptaculum inhibitus, sæpenumerò calculos plurimos progignat tam angulatos quàm rotundos coloris interdum mororum, vel nigricantes.

Sita est vesicula fellea in sinu jecinoris dextro, cui superiori & media sui regione, quâ cervicem constituit, firmiter connectitur. Idque beneficio ductuum biliariorum per jecur sparsorum, nec non communis tunicæ in antica sui parte eam cum hepate amicientis, interventuque peritonæi, varii generis vasis & glandulis inter intestina & jecur locatis.

Amplior paulò est prædicto ductu exili porus biliarius descendens à jecinore ad intestinum duodenum, eòque bilem derivans, cujus exitus duodeno inseritur flexu inter membranas obliquo, & in extremitate sui aliquando geminato, ordinariè tamen simplex est, perraró & nonnisi morbosâ contingentiâ in ipsum pylorum protenditur, ac molestam vitam efficit, eò quod identidem ventriculum acriter lancinet, & concoctionem interturbet, bilisque vomitum sæpius concitet.

Porum biliarium cuncta animantia sangvinea habent, transeuntemque per eum in intestina bilem, quod quidẽ veteres ignorarunt, fel non paucis animantibus deesse arbitrati, bilemque virulentum quid, & damnatum sangvinis recrementum. Modò plerique fel credunt conservare chylum à putredine, excrementisque pro stimulo expulsionis inservire. Helmontius autem vult, fellis officium esse, cremorem à fermento stomachi acido subactum, totumque aciditatum, inspirato in duodenum fermento felleo confestim mutare in salsum, in quibus autem fel debile sit, ita ut totam cremoris aciditatem non possit penitus vincere & in salsedinem fermentare, sed tantillum aciduli remaneat, ac cum lotio in vesicam rapiatur, his mox acerbissimam stranguriam excitari, quæ etiam senibus & pueris frequens ac familiaris sit, ob debilitatem fermenti fellei. Jam institutum prosequamur

Helmontii dogma de officio fellis.

DE OBSTRUCTIONE VESICULÆ FELLIS.

CYstim fellis (inquit Fernelius) occupant obstructio, calculus, repletio, inanitio.

Obstructio fellis.

Obstructio duobus in locis præcipuè à Practicis accusatur, nempe vel in meatu, ubi bilis è jecore transmittitur, vel in eo, ubi bilis è cysti in duodenum derivatur, illam parere icterum, cum nimirum per obstructionem bilis à sangvine in jecore non segregetur, sed intra eum per totum corpus vehatur, atque ad ambitum cutis diffundatur, hanc verò producere distensionem vesiculæ à copiosa bile, variaque exsuperantis ejus symptomata, imprimis autem concretionem calculorum intra di-

ctam cystim, qui plerunque sint nigri & leves, ita ut aquæ immersi supernatent, reliquis è renibus & vesicâ eductis fundum petentibus, illum tamen biliarem pariter subinde indurescere mirum in modum, cum bilis novo influxu non renovata diuque restagnans in proprio conceptaculo coërceatur, prout imprimis obtingat in utriusque ductus obstructione, manifestis autem notis gravibusque accidentibus non prænuncietur, suspicandum tamen in quolibet ictero gravi & diuturno; ejusmodi autem calculi biliares bovibus non infrequentes sunt, & (teste Helmontio) contra tristitiam & atram bilem efficaces, coloris nigri, & nonnunquam virescentis vel subflavi. Bilis autem in proprio folliculo nimium abundans, eum interdum in ingentem distendit magnitudinem, ita ut gravitatis pondus, pressura, suffocatio, ructus, ardor, sitis, iracundia, ægrum lacessant, quinimò aliquando corruptionem suscipiens febres intermittentes inducat, aliosque affectus gravissimos, nec leviores, quàm repentinum bilis effluvium. Totalis autem bilis exinanitio choleram morbum, vomitiones biliosas, diarrhœam vel dysenteriam, aliave gravissima symptomata parit, atque in quampluritmis post mortem sectis unica interitus causa ejusmodi exhaustio bilis inventa est.

Calculus biliaris confert ad tristitiam.

Quibus autem signis commemoratæ jam folliculi fellis affectiones præsciantur, remediisque obviam eatur, nihil certi adhuc constat,

sicuti quoque de usu & officio fellis nihil solidi & sufficienter certiorati hucusque innotuit, Paracelsus enim vult, fel & lienem nil aliud esse quàm corporis zizania, quæ corrumpere & destruere satagent, quicquid reliqua viscera bona boni construant. Carrichterus verò Medicus Cæsareus statuit, fellis officium quadruplex esse, nimirum ut primò in hepate æqualem calorem conservet. Secundò ut ventriculi concoctionem adjuvet. Tertiò ut humor ipsius crassus sulphureus in exitu suo per antipathiam veneris transmutetur in materiam salsam, ac intestina repurget. Quartò ut venis mesenterii apertionem contribuat. Alii demum aliter sentiunt, proinde quoque in hisce nostrum judicium suspendimus, & tantummodò referimus, quæ proponit de hisce

TEXTUS.

Obstructio alterutrius ductus vesiculæ fellis imprimis tollitur iis deobstruentibus, quæ communiter obstructioni hepatis inserviunt, de quibus sufficienter suo loco.

Peculiares itaque curandi modos hîc non habemus, sed ratio & experientia ea tantùm persequuntur, quæ obstructionum momenta requirunt.

Speciatim verò aqua illa composita ex vitriolo & tartaro seu spiritus aperitivus Penoti hic multum prodest.

Bilis in cysti fellis adaucta.

Bilis in cysti fellis adaucta leniter per cholagoga, si molesta fuerit, educenda: rhabarbarum mechoacanna, vel extracti modo parata, vel etiam in substantia data, aut saltem infusa, multa possunt.

Quòd si verò graviora symptomata accesserint, singula illa ex suis titulis prius cognita, deinceps curanda sunt.

Contra omnem bilis redundantiam seu silentem adhuc seu graviter affligentem, spiritus compositus ex sale communi & nitro, de quo egimus in notis ad Crollium, sæpius in convenientibus liquoribus haustus maximoperè profuit.

Inanitio in cholera.

De inanitione in cholera dictum.

Calculus in folliculo fellis.

Prohibitio calculi in folliculo fellis consistit in ipsius apertione, aut si jam generatus est, in ipsius resolutione occultâ, quâ universi corporis tartarus vel impeditur, vel si natus est, insensibiliter resolvitur. Hæc autem medicina tantùm pendet ex ludo humano dextrè in arcanum suum præparato, cujus descriptionem & modum habemus, infra in calculo.

CAP. CXXIX.

DE MORBIS LIENIS, AC PRIMO DE TUMORE EJUS.

Descriptio lienis anatomica.

A Marte microcosmico sive felle
Author ad Saturnum humani
corporis transsilit, cui nimirum splen
sive lien in regno animali, & plum-
bum in minerali dicatur, hoc quem-
admodum metallorum mollissimū
& debilissimum est, ita pariter sub-
stantia splenis carnosa quidem, at o-
mninò laxa & spongiosa existit, apta-
que ad sorbendos humores aquosos,
ex eisque frequentes obstructiones
suscipiendas.

Tunicâ integitur simplici à Peri-
tonæo, ut volunt Authores, dedu-
ctâ.

Venas ipsi suppeditat ramus sple-
nicus venæ portæ, minutulos in sur-
culos dispersas, ac capillarem tenui-
tatem referentes; ramus autem cœ-
liacus sinister plures atque insignio-
res ad eum devehit arterias, nervu-
lis quoque gaudet ab interioris sive
costalis rami sexti paris propagine
sinistrâ, à plexu nerveo mesenterii
visceris exteriora duntaxat percur-
rentibus.

Viscus hoc numero communiter
simplex est, licet rara fuerint exem-
pla, duplum vel etiam triplum illud
fuisse, æquè etiam rarò omnino de-
esse observatur; magnitudinis in
melancholicis semper est conspe-
ctioris, in aliis temperamentis se-
quioris, quinimò à medicaminibus
lienem deobstruentibus imminui
plurimi tradunt, inter quos Paracel-
sus

ſus ex profeſſo methodum præſcribit, quo pacto ſplen per medicamina omninò abſumatur, cum nil ſit aliud quàm corporis zizanium, quod quo magis increſcat, eo plus totum corpus marceſcat.

Temperamenti ſtatuitur ob arterioſi ſangvinis copiam calidi & ſicci, quod rationi conſonum non eſt, omnes enim ſplenetici temperaturæ frigidæ & ſiccæ animadvertuntur, idque potiſſimùm eos ita qualificante liene.

Coloris eſt è fuſco purpurei, & in provectiori ætate plumbei ob frigiditatem & ſiccitatem aſtringentemque qualitatem, prout in conjunctione aſtringentium & vitrioli color ater emergere ſolet.

Figuræ exiſtit triquetræ ſeu oblongæ, interius concavus eſt, exterius more hepatis convexus utut minus, lingvæ ſeu plantæ pedis aſſimilabilis, conſtantem tamen figuræ perpetuitetem non ſervat, ſed eam multimodè mutat.

Situatur in hypochondrio ſiniſtro paululum humilius jecinore.

Parte ſui convexâ colligatur diaphragmati, & cartilaginibus coſtarum, nec non reni ſiniſtro, concava verò ventriculo, omento, pancreati, interventu vaſorum communiumque membranarum.

Actio & officium lienis omninò ignorantur, ac quicquid de eo affirmatur, incertiſſimæ conjecturæ ſunt, quidam eum pro altero jecinore habènt, tam in officio quàm externo ſchemate, & quod in confectione ſangvinis aquoſiori chyli portioni admiſtionem partium terrearum conferat, quæ ſententia tanquam ſagaciſſima contemnenda non eſt, Saturnus enim planetarum ſummus omnis aſtrictionis, terreſtreitatis & ſalificationis Author à Philoſophicis ſtatuitur, non ineptè itaque pro officina ſalificationis & jecore altero ſangvinis arterialis haberi poſſet, numeroſitate arteriarum nulli viſceri cedens; Quibus autem viis materiam conficiendam in ſe recipiat, etiam ignotiſſimum eſt, quidam ſolerter ſtatuunt, eum allicere ſuccum ex annexo ſibi ventriculo, quod ut pro certo non aſſeverari, ita viciſſim multo minus certitudinaliter negari poteſt, cum nihil incongrui nec impoſſibilis eo ſtatuatur, Saturninis enim ſubjectis non difficile eſt etiam inviſibiliter & imperceptibiliter operationes ſuas perficere, ut videre eſt in herbis ſpleneticis, nempe adianto, lingva cervina, ceterach &c. eas abſque ſemine ullo ſolidis rupibus enaſci, ſuique ſuccum incrementi & perpetuæ viriditatis in ſicciſſimis lapidibus facilè invenire, vitriolum calcinatione ab igne ſicciſſimum factum ex ipſo inviſibili aëre iterum incrementum ſui corporis, ſuccumque vitriolaceum attrahit, quidni itaque etiam ſplen per mollem membranam ſtomachi ſuccum ſibi neceſſarium tranſlicere poſſet?

Doctrina Helmontii de ſplene.

Helmontius verò de ſplene ſingularem doctrinam edidit, quâ ſplenem agnoſcit pro primario ſtomachi fermento, ejusque Sole, coctore & directore, omnem enim conco-

ctionem

ctionem in ſtomacho perfici à fermento acido plusquam calore, aciditatem autem ſtomacho à liene inſpirari, & ſic lienem eſſe cauſam principem concoctionis ventriculi, ambo autem hæc membra conſtituere ſimul duumviratum, ſive gubernationem horum duorum in omnes corporis partes, vicinum autem ſplenem ſtomacho foris incumbere, quaſi eundem foveret vitali arteriarum contextu, non quidem quod arteriæ omnem dent vim ſpleni, ſed ſe habeant viſcera per modum aſtrorum, quamvis enim aſtra à ſole lumen mutuent; Ineſſe tamen ſingulis peculiarem ſuam proprietatem & agendi robur, quod in luna ſit longè evidentiſſimum circa maris receſſus, æſtus & exundationes. Eſto ergò quod arteriæ ſplenis vices ſolis habeant, ipſum tamen ſplenem geminam at natalem dignitatem ſibi peculiarem obtinuiſſe, licet cordis famulitio in præparatione ſangvinis & ſpiritus vitalis gaudeat. Splenem itaque ſedem Archei eſſe, qui cum ſit organum immediatum animæ ſenſitivæ, determinet actiones vitales animæ in ſtomacho reſidentis; primos autem conceptus formari in liene, ipſumque ſemper intentum eſſe ſeriis conceptibus, quoties tamen ſuos conceptus alterius alimenti deliciis ſopiat, det ab opere inducias ſive ſomnium, & ſic ſub concoctioné in ventriculo ſomnum plerunque obrepere, eò quod ſplen conceptus ſuos ſerios ſuſpendat tunc & oblectamento concoctionis in ventriculo fruatur. Aliàs verò intra infractuoſam arteriarum tortuoſitatem ſemper ſerios conceptus fovere, quoties autem malè ſe habeat, vel alieni quid in ſuos lares irrepſiſſe ſentiat, excitare mox per ſuas frequentiſſimas & fortè quadringentas arterias fortem pulſationem, ad exoticum hoſpitem excutiendum, non aliter ac in digito ab infixa ſpina durus pulſus concitetur, qui prius latenter & vix perceptus pulſabat, ſicque fortem hypochondrii pulſationem eſſe à liene ſpinoſo, & denunciare amentiam juxta dictum Hippocratis: *Quibus vena fortiter pulſat in hypochondrio, his mox mens ægrotat.* Hæc Helmontius, nunc pergamus diſſerere

DE TUMORE LIENIS,
Germ. Geſchwulſt und Blehung deß Miltzes.

Tumor lienis.

AGitur hic de tumore lienis laxo atque inflatione à multa collectione humiditatis intra ſubſtantiam ſplenis, vel etiam à ventoſa & flatulenta materia, diſtenſionem & intumeſcentiam in liene cauſante; Iſta inflatio vel in ventre oritur, & poſtmodum ad lienem transfertur, vel etiam in ſplene ipſo generatur. Si è ventre aſſurgit flatulentia, à frigidis alimentis vel perfrigeratione ventris excitatur; ubi verò lien totaliter flatibus repletur, fluctuationes, quas clydonas vocant, à paulò liberaliori potu aſſumpto percipiuntur, fluctuatio autem eſt, quando intus ſtridor in ventre auditur velut aqua in utre, ita pariter copioſa potatio in ventre ſonitum efficit,

efficit, quando agitatur. Fit autem frequenter ructus acidus è frigidis cibis seu alimentis refrigerantibus, & post pastum singultus, si verò ejusmodi signa non adsint, seu commemorata jam in ventre non advertantur, verùm splen tensionem patiatur, puncturasque sine aliquo gravitatis sensu, flatuositates in caúsa esse, conjecturandum. Hæc ventosa flatulentia à frigiditate membrorum proficisci solet.

Causæ inflationis & tensionis lienis.

Causæ inflationis ac tensionis lienis sunt; vel alimenta crassa, frigidiora & flatulenta, ut sunt pisa cum pellibus comesta, fabæ, castaneæ, ficus, poma, rapa, bulbi, mel & vinum novum dulce aliaque similia, quæ cuncta largiter & diutino continuato usu flatulentiam lieni inspirant, nonque tantùm lienem sed etiam stomachum, intestina, mesenterium, & reliqua viscera flatibus & distensione replent, & modò tumorem splenis vel tormina coli excitant. Vel etiam temperamentum frigidum & naturalis dispositio ad generandos flatus; quod inde cognoscitur, si prædicta alimenta in multum usum non venerunt, temperamentum enim frigidum etiam ex aliis quibuscunq; eandem passionis continuitatem fabricat, in leniori tamen gradu, at si consimilis quoque victus accedat, tunc morbus & causæ geminantur.

Signa.

Signa sunt: lien flatibus distenditur, & in amplum tumorem insurgit, laxum tamen, & tactui cedentem, & quando manus imponitur, eâque compressio instituatur, flatulentum murmur intus auditur, dolor obtusus adest.

De affectibus autem spleneticis & melancholicis loquitur etiam Hippocrates sequentibus locis:

Autumno fiunt morbi lienares. lib. 3. aph. 22
Melancholia est affectus autumnalis. 3. 22
Inducit timorem & mæstitiam diuturnam. 6. 23
Hæmorrhoides supervenientes ipsi conferunt. 6. 11
Quibus hypochondria elata murmurant, his lac malum. 5. 64
Quibus hypochondria suspensa in febribus murmurant, his superveniente lumborum dolore alvi humectantur. 4. 73
Vel flatus erumpunt. 4. 73
Vel urinæ multitudo. 4. 73
Dolores quicunque infra septum transversum purgatione indigent per inferiora. 4. 18
Melancholici plenius per inferiora purgandi. 4. 9
Splenetici in longam dysenteriam incidentes fiunt hydropici. 6. 43
Aut cum lienteria moriuntur. 6. 43
Lienosis dysenteria superveniens, bonum. 6. 48
In morbis melancholicis fiunt periculosi decubitus. 6. 56
Facientes apoplexiam. 6. 56
Vel convulsionem. 6. 56
Vel maniam. 6. 56
Vel cæcitatem. 6. 56

Repentina lingvæ impotentia est à melancholia. 7. 40

Ut & stupor cujuscunque partis. 7. 40

Crudorum dejectio per inferiora ab atra bile est. 7. 68

Hypochondria in utraque parte æqualiter mollia sensuque doloris carentia, sunt optima in morbis indicia. lib. 1. præsag. 24

Inflammata verò sunt suspecta. ibid.

Ut & dolentia. ibid.

Et tensa. ibid.

Nec non aliter in dextra aliter in sinistra parte affecta. ibid.

Præcordia tumida, dura, dolentia in universum sic affecta, pessimum. ibid. 25

Ex sinistra tamen parte duntaxat laborante, minus periculum est. ibid. 25

Mollis tumor indolens & digitis cedens longiori tempore finitur. ibid. 29

Sed non ita grave periculum ab eo impendet. ibid.

Tumor durus, magnus dolore crucians brevi mortem significat. ibid. 31

Mollis verò, indolens & digitis cedens diuturnus est. ibid.

Hypochondriorum venæ si pulsent, turbationem, aut delirium portendunt. ibid. 25

Prognosis. Prognosin quod attinet, tumor supradictus mollis & inflatio lienis levi de causa ab alimentis adveniens haud difficulter medicamentis vincitur, à gravi autem splenis obstructione excitatus & durus tumor diuturnus est & obstinatè remediis resistit, soletque demum cum suâ obstructione in hydropem vel quartanam vel lienteriam lethalem terminari.

Curatio. Curatio fit per ea quæ obstructionem, si quædam concurrat, reserant, & per emendationem diætæ, si ab ea provenerit, si verò à temperamento frigidiori, per interna & externa calefacientia succurrendum; Institutâ itaque purgatione, si opus videatur, dentur intrò quæ flatus discutiunt, vulgò carminantia dicta, ut sunt quatuor semina calida majora pulverisata, vel decocta cum floribus chamomillæ in vino generoso, inserviunt quoque confectiones calidæ ut sunt diacyminum, diagalanga, dianis. diacalaminthes, diatrion pipereon, ex. gr.

Pulvis.

℞. diacymin. ℥ß.
diagalang. ʒj.
trochisc. d. cappar. ʒiß.
m.f. pulvis. dos. ʒß. ad ʒj.
omni manè & sub noctem.

Electuarium.

Vel ℞. diacymin. ℥j.
dianis.
diaprassii an. ℥ß.
cum syr. d. capill. veneris q. s. f. electuarium, de quo sumat frequenter aliquid.

Fomentum.

Fomentetur etiam regio lienis hoc fotu:

℞. rad. irid.
cyperi an. ℥ß.
filicis ʒij.
summitat. anethi
majoran,

rutæ

rutæ an. m. j.
flor. chamomill.
melilot. an. p. ij.
ſem. apii
cumini an. ʒij.
fœnugræc. ℥ſ.
bacc. lauri. ʒſ.
omnia contuſa coquantur in vini albi & aquæ pluviæ ana partibus æqualibus, addendo aceti vini ℔ſ. donec circiter ℔ij. ſuperſint, quo decocto locus inflatus cum ſpongia calidè foveatur.

Poſt fotum inungatur tali linimento:

℞. ol. de cappar. ℥ſ.
laurin.
rutac.
lil. albor.
amygd. dulc. an. ʒij.
ceræ parum f. ungventum molle.

Valdè quoque conducit ſubinde imponere talem ſacculum:

℞. ſummitat. rutæ exſiccat.
abſynth. an. m. ij.
fol. lauri m. j.
calaminth. m. ſ.
flor. chamomill.
melilot. an. m. ij.
ſem. aniſi
lini an. ℥ſ.
cumini ʒij.
f. ſacculus, calefaciendus in vino albo, & expreſſus quàm calidè poſſit ferre, applicetur.

Plura talia docet

TEXTUS.

SPlenis tumor laxus & diſtendens, ſi à ſucco vitriolato, quẽ

vulgò fæcem melancholicam vocant, propriè melanagogis deturbatur. Talia ſunt extractum hellebori nigri. Item extractum ſenæ aliaque compoſita extracta cum eſſentia epithymi, polypodii, cuſcutæ, capparum, ſcolopendriæ.

Univerſaliter tamen has fæces exturbat mercurius dulcis (qui ad miraculum uſque operationes perficit) item panchymagogum Quercetani, cujus juſta doſis exigente neceſſitate data multum valet, præſertim ſi acuatur cum mercurio vitæ ad gran. XVI. mercurii dulcis gr. ij. mercurii vitæ longâ tritione miſcendo, & poſtea cum extracto ellebori nigri in pilulas formando.

In hoc caſu pilulæ iſtæ exhibendæ ſunt poſt mediam noctem, repetita altera atque etiam tertia nocte, vel eâdem vel aliquantulum imminuta doſi. Præſtat ſimul in hac curâ, quemadmodum in cæteris ſplenis affectibus in vino macerare radices filicis, quæ ab innata proprietate hujus viſceris affectus curat. Item in victu quotidiano admiſceatur galeopſidis ſeu lamii pulvis, propter diſpoſitam proprietatem, quam habet ad morbos lienis; Itali milzadellam vocant (auf dem Haberacker.)

Externè ſi opus fuerit, applicetur tale vel ſimile cataplaſma:

 ℞. *radic.*

Cataplasma.

℞. radic. cucumeris asinini
bryoniæ an. ℥j.
squillæ n. 1.
lilior. albor. bulb. j.
sem. malvæ
althææ
fœnugræc. an. p. j.
lini p. ij.
folior. althææ
malv.
mercurial.
parietariæ an. m j.
rad. betæ albæ m. ß.
decoque omnia in aqua ferrariorum cum sexta parte aceti, & f. cataplasma vel etiam fotus ad regionem splenis. Huc referantur emplastra usualia.

Si distensio sit à flatibus, à purgantibus abstinendum quidem, sed infusum radicis filicis cum pauxillo senæ sufficiunt, præsertim si semina carminativa simul adjecta fuerint.

Extrinsecus valent inunctiones ex oleo rutæ, capparum, liliorum alborum cum pulvere seminis agni casti, ceterach corticibus capparum ad justam consistentiam mistis.

Quod si dolor vehementior urget, cappares contusi, & in forma emplastri exterius applicati, dolorem subitò tollunt.

CAP. CXXX.
DE OBSTRUCTIONE LIENIS, Germ. Verstopffung deß Miltzes.

QUi lienem pro jecore altero habent, non multum à scopo aberrare videntur, in plurimis enim hepar æmulatur, nempe proximâ vicinitate ventriculi, æqualitate ferè morbosarum affectionum eundemque exitum efficiente, utrunque enim viscus quandoque intumescit, dolet, scirrhificatur, cachexiam & hydropem parit, de utroque quoque exempla sunt, quod in quibusdam in ingentem crescant molem, in nullo autem alio membro vel parte simile quid observatur, observati enim sunt, teste Schenkio, Helmontio & aliis, quorum hepar vel lien ultra 20. libr. ponderavit. Quod quidem argumento est, ambo magnam succi partem attrahere, in eoque peculiarem operationem perficere, hepatis quidem laboratio sangvifica paululum notior est, quamvis ea, quæ ab antiquis ipsi assignatur, etiam nunc à quibusdam in dubium vocetur, & potiori ex parte cordi tribuatur, at splenis actio etiamnum planè latet, ac ne viæ quidem notæ sunt, per quas & quid, ac unde materia in qua laboret, submittatur, videtur tamen in operatione quadantenus cum hepate convenire, ac jecur quidem venalem, lienem vero arterialem sangvinem coquere & præparare, in utraque autem officina recrementi segregationem fieri, nempe in hepate

pate ſucci amari billioſi, in liene verò aciduli, & ad ductum pancreaticum transmitti, & deinde utrunque ad inteſtina amandari; Aſt nihil certi nobis itidem in hac re conſtat, neque tamen antiquorum ſententiæ de operatione ſplenis aſſentiri poſſumus, tanquam cum ratione parum convenienti, ſtatuentium ſplenem eſſe receptaculum fæcis ſangvinis craſſæ melancholicæ ſive terreſtrioris partis ſangvineæ maſſæ, quâ plurimum delectetur & nutriatur, ab eâque ſangvinem repurget. Quaſi verò ad hoc vile miniſterium adeò innumerabili cohorte arteriarum, in ſplene continuò ferè clam indefeſsè pulſantium opus foret.

Volunt autem antiquiores Practici, ſplenem eum in modum obſtrui, quod nimirum venoſus meatus ex epate in ſplenem implantatus per ejusdem medietatem ad fundum ventriculi protenſus, vel ipſius lienis cavernulæ (quibus ejus ſubſtantia in modum cavernoſæ ſpongiæ referta ſit) humore terreſtri & melancholico vel ſolitario vel pituitâ craſſa permixto infarciantur, & obſtruantur, idque vel retentrice robuſtâ vel expultrice infirmâ, talem enim ſangvinem ipſius eſſe alimentum, atque in viſceris ſubſtantiam converti, quandoque etiam ita intus inſpiſſari, ut in ſtupendam creſcat magnitudinem.

Cauſa obſtructionis. Cauſas hujus obſtructionis varias aſſignarunt. Nempe vel viarum anguſtiam, vel humoris fæculenti craſſitudinem viſcoſitatemve, vel ipſius ſuperfluitatem; item intemperiem imbecillitatemque facultatis ſegregatricis in hepate; & hæ quidem internæ cauſæ ſunt. Externæ autem ſemper ad hunc morbum producendum efficaciſſimæ deprehenduntur, alimenta craſſa flatulenta & pravi ſucci feracia, ut ſunt: caſtaneæ, fabæ, lentes, braſſica, fungi, caro porcina, leporina, fumata, ſalita, caſeus, piſces fumati, indurati, ſale conditi, mel, vinum novellum ſeu muſtum turbidum, cereviſia craſſa non ſatis defæcata, potus aquæ paluſtris, ſtagnantis, vel putealis, paſtilli farinacei, & placentæ non fermentatæ, exercitationes vel balnea à cibo, menſes vel hæmorrhoides ſuppreſſæ; item infelices caſus, injuriæ, contumeliæ, amiſſio bonorum, amor, zelotypia, aliaque quæ contriſtant, vel timorem, horrorem, terroremve incutiunt, hisce enim facilimè fomes hujus morbi inſinuatur, ægerrimè autem rurſus eradicatur, pathemata autem animi fermè proximum ejus pabulum ſunt, imprimis terror & mœror, ſangvinemque in arteriis incraſſant, ut quilibet in ſeipſo experitur, ſi terrore panico percellitur, ſtatim enim tam fortem pulſationem in ſuo corde percipit, ac ſi ictibus mallei cujusdam feriretur, cujus cauſa eſt, quod à terrore ſangvis arterialis ita incraſſetur, ut mox durioris concuſſionis ventilatione opus habeat.

Signa. Signa communia obſtructionis lienis ſunt: tenſio, punctio & dolor gravans in ſiniſtro hypochondrio, appetentiæ interdum proſtratio, interdum auctio, accedit crebrius tu-

mor initio mollis vel laxior, demum tamen durior in dicto hypochondrio, timor & tristitia animum obsident absque causâ compertâ, respiratio redditur difficilior, somnus & insomnia turbantur, ac crebrius circa medium noctis æger è somno excitatur cum multa turbulentia & cordis palpitatione, uti sæpius observavimus, causamque esse statuimus, quod media nocte tempus est regiminis melancholię, quę regnare incipit horâ nonâ vespertinâ, circa medium verò noctis in summo est vigore, ac tertiâ horâ antelucanâ cessat, ubi tum triplicitas sangvinea incipit, horâ sextâ matutinâ in statu est, & horâ nonâ antemeridianâ desinit, succedente qualitate cholerica, & in meridie vigente, horâ autem tertiâ pomeridianâ cessante, tum verò sequitur complexio phlegmatica, cujus dominium hora sextâ vespertina in vigore est, & horâ nonâ circa initium noctis finitur.

Inter signa commemorata quoque referunt putredinem gingivarum, ac graveolentiam oris, & quod pedes plerumque intumescant.

Functionum autem offensiones ita discerni volunt, quòd obstipatio venæ jecoris ad lienem offendat attractricem, superioris venæ ad os stomachi, expultricem; læsâque vi digerendi in omnibus partibus oppilationem contingere, ex quâ febres compositæ & morbi hepatici, hepate verò simul ægrotante indubiè hydropem oriri.

Obstructio quoque alia est citra febrem, & absque tumore hypochondrii, tumque totius corporis gravitas magis tamen in sinistro latere cum dolore quodam percipitur, ac subinde levi tumore. At si ex febribus oppilatio oriatur, vel diutinam moram jam fecerit, major durities est sub sinistris præcordiis, quæ etiam à pastu intenduntur, pedesque tumescunt, anhelitus abbreviatur, ac tussicula vexat, lienem verò à crassis humoribus obstructum increscere ajunt, majorisque magnitudinis fieri, sed quo plus increscit, eò magis corpus totum marcescit & macie conficitur.

Prognostica.

Prognosin quod attinet, lienis quidem obstructio tam periculosa non est ut hepatis, sed mirum in modum contumax, & vix ullo ingenio, si radices egerit, se vinci patitur, sed tandem duritiem & scirrhum lienis, icterum nigrum & hydropem plerunque accersit, dolorem tamen lienis Hippocrates minus culpat, sed dolenti splenico spem denunciat, eò quod sensus sit à parte sana & non ægra. Idem quoque ipsis dysenteriam decernit salutarem, scilicet si judicialiter eveniat, & saltem cruenta non autem exulcerans sit & brevi cursum absolvat, tunc enim lien ab eâ detumescit & sanatur, at à diuturnâ corpus perfrigeratur nimium, & in lethalem hydropem conjicitur. Catarrhis autem splenici rarò tentantur, ob eorum siccitatem, quæ potius ipsos catarrhos exsiccaret quàm generaret. At si melancholia pituitæ juncta est, tunc trucissimos affectus parit, nimirum vel epilepsiam, vel apoplexiam, vel convulsionem

sionem vel cœcitatem, ut Hippocrates inquit.

Curationis scopus.

Curatio obstructionis splenis, cum hepatis oppilatione remediis convenit, aliique affectus splenetici ferè iisdem medicaminibus auscultant, quæ jecori prosunt, mirè enim conveniunt hæc viscera, ita ut perpetuò vera sint quæ Rondeletius aliique de ipsis pronunciarunt, *quòd nimirum tot & tales morbi fiant in splene, quot & quales in hepate*, intelligens, quod consimili modo fientes etiam pari methodo, eâdemque fermè materia medica oppugnari debeant. Hanc tamen Practici differentiam faciunt, quod validiora morbis splenis medicamina incidentia adhibeant, ac melanogogis seu melancholiam purgantibus pręcipuè utantur, in oppilatione verò hepatis cholagogis, in utriusque autem obstructione phlegmagogis, eò quod plerunque tum à viscida pituita malum sit. Sedulò quoque in hac curatione advertendum, ne dolor colicus ejusque medela cum hac passione confundatur, vel alterum malum pro altero habeatur, hisce autem signis discernuntur: quod nimirum dolor colicus sit acutus distendens, & mobilis, totusque venter à flatibus distentus, splenicus verò est gravans, in unâ parte fixus, solaque pars sinistra laborat.

Diæta.

Primum autem est, ut in curatione conveniens diæta instituatur, captando aërem serenum & temperatum, vitando autem aquilonium, frigidum, austrinumque pluviosum & crassum, abstinendo quoque à curis, animi mœrore, tristitiâque; somnum capessens dextro hypochondrio incubet, nec adeò crebrò supra sinistrum, eò quod lienis obstructionem augeat & humorem, refugiat quoq; alimenta refrigerantia, crassa & viscosa, ut sunt fabæ, lentes, oryza, milium, panicum, cicer, brassica condita, caro suilla, cervina, aprina, hircina, bubula vetus, leporina, anseres, anates, columbæ, turtures, lac quodlibet, caseus vetustior, pastilli farinacei, placentæ, crusta artocreatum, ova dura vel frixa butyro, pisces mollis carnis & palustres, item sale conditi vel indurati; ut & clibano inassata vel craticulæ, castaneæ, veteresque oleosæ nuces, & fructus astringentes stiptici, acerbi ut sunt cydonia, aquæ potus summè nocet, imprimis frigidissima, atque à balneo vel corporis exercitio; Conveniunt autem cibi concoctu faciles, ut sunt; hordeum & avena decorticata, juscula caponum, gallinarum, earumque carnes, perdices, pulli gallinacei, pastinacæ, caro vitulina, ovina non admodum pingvis, cum incoctione radicum apii, petroselini, cichorii, ac præcipuè capparum; potus sit vinum album tenue vel cerevisia clara non fortis.

Institutâ sic victus ratione, ad convenientia medicamina deveniendum, quorum flatus discutientia in frequenti usu sint, ut sunt semen & succus rutæ, apii, seseli, petroselini, agnus castus, cappares tam vulgares quàm genistæ &c.

Solent verò Practici præmittere ejusmodi apozema:

℞. rad.

Apozema.

℞. rad. cichor. cum toto
filicis an. ʒj.
herb. ceterach
cuscutæ
capill. vener.
lingvæ cervinæ an. m. j.
endiv.
summitat. lupuli an. m. ſ.
cortic. tamarisci ℥j.
ſem. anisi
fœniculi
agni casti an. ʒiſ.
baccar. alkekeng. ʒſ.
fol. senæ ℥j.
epithymi ʒſ.
coquantur omnia in ſ. q. aquæ ad lib. iſ. colaturæ adde
oxymell. scillit. ℥ij.
syr. de quinque radic. ℥iſ.
f. apozema pro 4. dosibus.

Observatio.

Solent quoque subinde adjicere aliquot uncias aceti vini idque persvasu ipsius Galeni, qui acetum commendat pro spleneticis, eò quod medicamenta ad lienem ingredi faciat, at nos sedulò observavimus atque etiam ex relatione ipsorum quorundam ægrorum hoc affectu laborantium percepimus, eos ex superfluo usu aceti vini hunc morbum contraxisse, narrarunt autem se olim plurimum delectasse eduliis acidis, & aceto aciditatis, atque ideò si comedissent lactucam aceto & oleo olivæ paratam ut moris est, se crebrius comestâ lactucâ demum quoque remanens brodium sive mixturam ex aceto & oleo penitus exsorpsisse, unde se postmodum serò percepisse, largum hunc usum aceti se planè reddidisse melancholicos, in hoc ergò puncto minimè Galeno neque ipsius sequacibus assentimur, quod acetum acidaque vel acerba in excessivo gradu huic morbo conferant, cum ipse morbus omnesque affectus melancholici ex nimia sint aciditate, & potius ejus superaddito usu augeantur & incrementum sumunt, magis autem cum hisce sentimus, qui salia volatilia & lixivialia ordinant, quæ & ipsimet in melancholicis affectibus efficacia sumus experti, quod & probè intellexit magnus Carichterus, qui ubique in suis scriptis in hisce affectibus melancholicis commendat cineres juniperi, sambuci, caudicum fabarum, palmitum, coryli, & consimiles, ut omni triduo recens eorum manipulus vel quantitas ovi majoris gallinacei linteolo mundo illigatus potui ægri immittatur, & rectè quidem, solvit enim potus salem cineris lixivialem aciditatis cujuscunque mortificatorem, & in se trahit, bibendoque in corpus vehit, & hoc ita se habere unusquisque experiri poterit, si cinerem qualemcunque imprimis autem multo sale lixivioso præditum, quales sunt prædicti, ac recenter ustum accipiat, ac liquorem acidum qualemcunque, nempe vel acetum, vel limonum succum, spiritum vitrioli, salis nitri, aquam fortem, chrysulcam &c. super perfundat, videbit enim mox pugnam inter duo ista contraria nempe aciditatem & alcaleitatem excitari, omneque acidum à magna quantitate alcaleitatis superari & emori, laudandus itaque est Carichterus qui

qui hunc facilem methodum de cineribus commonstravit, quia ubiq; facilè haberi possunt cineres, qui verò occasionem habent ex ipsis parare lixivium, illudque filtratum ad siccitatem evaporant, obtinent ipsum salem cinerum, prædictam operationem mortificandi acidi longè efficacius præstantem, at etiamnum fæculentum, iterum itaque aquam superfundat, & in calore solvi sinat, videbitque multas feces separari, quæ jam in aqua solvi nolint, licet antea solutæ & per filtrum colatæ fuerint, nunc verò in filtro manent, purior autem pars per filtrum sive chartam colatoriam transcolatur, hunc filtratum liquorem iterum evaporet ad omnimodam siccitatem, & puriorem salem inveniet, at si tertia vice eum rursus aquâ solvit, & filtrat, iterum dat fæces, & sic aliquoties repetenda est ista solutio, filtratio & congelatio, donec sal iste satis clarificatus fuerit, qui postmodum in lagenula vitreâ vesicis suillis arctissimè clausâ in loco calido & sicco asservetur, ne aër inspirare possit, quo brevi in liquorem solvitur, quod si eveniat, evacuetur in vitrum evaporatorium, & rursus ad siccitatem salis evaporetur. Hujus salis in curatione quotidiè aliquot grana ægro in convenienti vehiculo exhibeantur.

Spiritus salis armoniaci.

Nec minoris virtutis est spiritus salis armoniaci, qui nimirum ex æqualibus partibus salis Armeniaci & calcinati tartari invicem commixtis, & in vitream cucurbitam conjectis, superfusâ etiam particulâ aquæ ut mediante humore unum in alterum agere possit, destillatus sit, cujus rectificati guttas X. XII. XV. magno cum fructu in hoc affectu aliis in vehiculis exhibemus.

In nullo etiam nos consulente melancholico præterimus chalybem per sulphur præparatum, ut supra cap. 124. doctum est, quem vel solum in vino albo claro non admodum forti infundi jubemus, vel additis simul herbis spleneticis, cujus vini deinde omni manè tribus horis ante pastum ℥IV. vel V. bibuntur.

Usus gummi ammoniaci.

Practici quoque gummi Ammoniacum in aceto dissolvunt, per pannum exprimunt ut feces remaneant in panno, ac rursus ad spissitudinem gummi leniter coqvunt, & vel ex eo solo pilulas conficiunt, vel unà quoque eidem massæ aloën optimam, pulverem senæ, myrrham, & crocum adjiciunt, harumque pilularum bis vel ter in septimana ʒß. vel ℈ij. impasto devorandos curant, servato desuper duarum horarum jejunio.

Quidam tamen saltem aliquot pilularum ex solo ammoniaco ordinant, & statim ab earum deglutitione oxymel. scillitici ℥iß. idque mirè commendant.

Radix filicis eximia est.

Sola quoque radix filicis in vino infusa vel decocta, & in largo usu habita magnoperè confert, at indiscriminatim non est præscribenda, fœminas enim steriles reddere dicitur.

Ungventum.

Pro topicis in celebri usu sunt quædam ungventa & cerata, ex. gr.

℞. succi bryoniæ

cyclamin. an. ℥iij.
ungvent. Agripp.
d. althæ. an. ℥j.
ammoniaci clarificati ʒij.
ol. de cappar. ℥j.
amygd. dulc. ℥ſ.
bulliant ad ſuccor. conſumptionem, adde
ceræ q. ſ. f. ungventum.

Ceratum topicum. Vel redigantur in ceratum addendo
pulv. tamariſci in furno exiccati
rad. filic. an. ʒij.
reſin. pini
terebinth. an. ʒiſ.
reſin. colophon.
ceræ an. q. ſ. f. ceratum.

Plura egregia docet ipſe Authoris

TEXTUS.

IN obſtructione ſplenis ſtatim corpus ab initio leniendum ſequenti ſyrupo:

Syrupus. *℞. rad. ellebori nigri præp. ʒiſ.*
herbæ ſcolopendriæ m. j.
cuſcutæ m. ſ.
fol. ſen. Alex. ſ. ſ. ℥iſ.
galang. ℈iſ.
zingib. ℈j.
ſem. aniſi ʒſ.
medullæ carthami ʒij.
epithymi ℥ſ.
infundantur in decocti aperitivi ſ. q. per noctem: manè coque ad ℥VIII. exprimantur & colentur. In colatura infunde rhabarbari elect. ℥iij.
cinamomi ʒj.
colaturæ adde
ſyrup. de quinque radic.
de abſynth. an. ℥ij.
m. pro tribus doſibus matutinis.

Inungatur & latus ſiniſtrum calidè manè & veſperi ungvento ſequenti:

℞. ungventi Agrippæ ℥j.
ol. de capparibus ℥ſ.
laurini ʒiſ. m.

Quòd ſi fortè ad primam doſin ſyrupi iſtius liquidioris non reſpondeat ſatis alvus, tum ſequens pulvis addi poteſt:

Pulvis. *℞. ſpec. diaturb. cum. rhabarb.*
℈j.
diagrid. gran. iij.

Quibus peractis, ſi vires permittant, & reliqua conſentiant, incidatur vena interna brachii ſiniſtri, & plenitudinis ratione emittatur ſangvis. Hinc per biduum utatur ſeq.

Apozema. *℞. decocti aperitivi majoris ℥VIII.*
oxymel. helleborati ℥iij.
ſyrup. de betonic.
d. quinq; radic. an. ℥iſ.
aq. fœnic.
cinamom an. ℥iij.
ſpir. vitrioli ℈ſ.
ſalis ſcolopendriæ ℈j.
m. pro 4. doſibus. Interim fiat apozema:

℞. radic. fœniculi
petroſelini an. ʒſ.
aſari
ſarzaparill. an. ʒiij.
herb. agrimoniæ
ceterach

ceterach
cuscutæ
scolopendriæ an. m. ſ.
ſem. aniſi
fœniculi
coriandri præp. an. ʒj.
flor. borraginis
buglossæ
betonicæ an. p. ij.
passularum ℥j.
decoque ad ℔j. in ſ. q. aquæ simplicis, colaturæ adde
syrup. de quinque radic. ℥ij.
de cichor. cum rhabarb. ℥iſ.
oxymelitis hellèborati ℥iiij.
f. apozema pro V. dosibus. Singulis verò dosibus horis duabus ante & post cœnam addatur electuarium, quod

Electuarium.

℞. conservæ fumariæ
betonicæ
buglossæ an. ℥iſ.
cortic. aurant. condit. ℥ſ.
extracti scolopendriæ
croci martis nostri an. ʒiij.
oculorum cancrorum præp.
salis corallor. an. ℈j.
cornu cervi usti
spec. aromat. rosat. an. ℈iſ.
cum syrup. de scolopendr. q. ſ. f. electuarium, de quo capiat ad magnitudinem castaneæ.

Vinum chalybeatum.

Potus sit vinum aut aqua hordei chalybeata, v. gr. ℞. vini aut aquæ hordei (a) *℔VI. infunde in cineribus calidis martem, aut croci martis ℔j. cinamomi ℥iij. stent per 8. dies in vase benè clauso, hinc colentur, de colatura capiat ad libitum.*

(*a*) Vinum melius est, omninò purum & impermixtum, est enim morbus planè frigidus & terrestris, aqua autem magis refrigerat, & sic morbum auget, &, teste Hippocrate, à potu aquæ crudæ oritur.

Aut utatur vino vel potu, in quo concocta aut macerata sint sequentia, aut, quod melius est, eadem sequentia sacculo inclusa cum vino novo aut cerevisia deferveant.

℞. radic. polypod. ℥iſ.
herbæ fumariæ
melissæ
rorismarini
cuscutæ an. m. iij.
cortic. radicis capparum
tamarisci an. ʒVI.
fol. linguæ cervinæ m. ij.
vel tartari albissimi ℥j. m.

Prodest quoq; extractum splenis bovis eo modo præparatum, ut infra de suppressione mensium describitur.

Ad scirrhum.

Quod si morbus in scirrhum abiit, iisdem medicamentis addi possunt pilulæ, quæ fiunt sequenti modo:

Pilulæ efficacissimæ.

℞. gummi ammoniaci ℥ij. dissolve in aceto & per pannum rarum trajiciantur, adde aloës succo rosarum intritæ ℥ſ. salis absynthii

thui ʒij. incorporentur omnia, & fiat massa conservanda in aluta madefacta oleo anisi, de qua per intervalla, ℞. ℈ij. ad ʒj. & f. pilul.

Prodest quoque sequens aqua assumpta:

Liquor destillatus.

℞. rad raphani sylvestris ℔iiij.
  polypodii quercin. ℔iß.
  sem. fœniculi ℥j.
  cardamomi ʒij.

radices incidantur & reliqua contundantur, & infundantur in vini veteris ℔. XV. stent in loco calido per tres dies, vase quotidie benè agitato. Deinde adde

  aquæ nasturtii aquatici
  bardanæ
  fumariæ ℔ij.
  seri lactis destillati ℔iß.

destillentur lento igne per cucurbitam, dosis haustus unus vel per se vel cum syrupo aliquo. Item fiat ex nasturtio, bardana & fumaria recentibus in mortario lapideo succus, qui depuratus ad usum servetur cum aliis miscendus, aut ad syrupum coquendus.

Emplastrum.

Ad lienis regionem ubi sentitur tumor, applicetur emplastrum ex ammoniaco in aceto squillitico soluto, prius tamen foveatur locus sequenti fomento:

Fomentum.

℞. herbæ scolopendriæ
  meliloti an. m. iß.
  flor. chamomillæ
  anethi
  genistæ an. m. j.
  radic. filicis ʒß.

decoquantur in s. q. vini albi aquæ & aceti ana, usque ad consumptionem mediæ partis, cum hoc decocto foveatur locus spongiis manè & vesperi.

Electuarium confortans.

Ad confortationem lienis maximè confert electuarium sequens, aliàs electuarium Solenandri dictum:

℞. passularum majorum ℔ß.
coque in vino generoso ad pultis consistentiam, excerne per setaceum, & admisce
  conservæ anthos
  cortic. citri condit.
  pulveris cinam. an. ʒj.
  spec. aromatici rosat.
  diamargarit. calidi
  diacinamom. an. ℈ij.
  ligni aloës odorati ʒß.
  croci orientalis vel essentiæ
    ejusdem ℈ß
m. capiat ad libitum magnitudinis castaneæ.

In pastu sæpius utatur capparibus ex foliis genistæ muriâ conditis.

Potest quoque offerri diacapp. in tabulis.

Tabulæ diacapp.

℞. diacappar. & croci martis
    an. ʒj.
  sachari in aqua scolopendriæ
    solut. ℥iiij.
f. s. a. tabulæ, de quibus sumat manè unam, & tribus horis post pastum.

Non incommodum quoque erit exhibere sæpius tartarum vitriolatum & cremorem tartari, spiritum ejusdem & tincturam, cui succenturiatur vinum martiale, pulvis cachecticus, spiritus vini tartarisatus, adjunctis simul externis, aliàs nihil efficientibus. Imprimis emplastrum de cicuta, de quo supra: tartarus vitriolatus primas tenet, modo præcesserint mitiora aperientia, præsertim in scirrho inveterato.

Fomentum pro hypochondriacis:

Fomentum.

℞. *rad. althææ* ℔ſ. (b)
bryoniæ
cucum. agrest. an ℥iij.
apii
petroselini an ℥ij.
cortic. & rad. capparum
tamarisc. an. ℥j.
fol. hederæ
sambuci an. m. ij.
ceterach m. j.
sem. agni casti
abrotani an ℥ſ.
flor. genistæ
chamomillæ
melilot. an. p. iſ.
f. decoctum.

(*b*) Ad fomentum seu epithema vel sexta pars designatæ hîc quantitatis sufficit, liquet ergò quod debeat intelligi semicupium seu insessus, ubi tanta decocti quantitas requiritur, ut ad umbilicum usque decoctionis liquor insidenti assurgat, necesse igitur est, ut quantitas aquæ ad decoctionem sumenda duo vel tria ahena impleat, talia semicupia per octo vel plures dies continuantur, semper iisdem herbis & brodio reservefactis, æger autem quotidiè per integram vel sesquihoram in eo moratur, herbisq; ad mollitiem coctis locum affectum optimè fomentat, sursumque & deorsum fricat, ut probè emolliatur, egressus demum etiam calido linimento eundem locum ad calorem fornacis inungit, in quem finem Author sequens præscripsit:

Linimentum.

℞. *ol. capparum*
amygdalarum amarar. an. ℥iſ.
tartari (c) ℥j.
gum. bdellii
ammoniaci dissoluti in aceto scillitico an. ʒvj.
ceræ tantillum
f. linimentum.

(*c*) Non se explicat an velit oleum tartari fœtidum vel per deliquium factum, utrunque tamen convenit, nisi quod stillatitium illud crassum, quod fœtidum nominatur, ob odorem gravem non à quolibet tolerari possit.

Inveteratam plerunque dissolvunt deobstruentia hepatis, imprimis quæ à marte suppeditantur specifica; spiritus vitrioli hic multum prodest. Acidulæ ejusmodi obstructiones facilè tollunt.

CAP. CXXXI.
DE SCIRRHO LIENIS,
Germ. ein harter Miltz-Zelten.

Scirrhus.

SCirrhus lienis eſt durities ſive tumor durus, poſt prægreſſam gravem obſtructionem lienem occupans, ſequitur etiam nonnunquam lienis inflammationem.

Signa.

Signa ſcirrhi lienis manifeſta ſunt, ſiniſtrum enim hypochondrium duritie & tumore oblongo eminentique per transverſum hypochondrii laborat, non tamen in quolibet eadem durities occurrit, ſed nunc renitens eſt pertinaxque, nec digitorum impreſſioni cedens, cum gravitate & dolore, quem tumorem ab humoribus melancholicis excitari ajunt; Nunc verò gravitas in dicto hypochondrio non percipitur, nec adeò impreſſioni renitens durities, ſed tenſio tantummodò quædam, huncque tumorem à flatibus in liene collectis oriri volunt, quilibet autem tumor duriuſculus lienis etiam hæc ſymptomata inducit, nempe difficultatem reſpirationis inter ambulandum, eo quod diſtentus ſplen liberum diaphragmatis & muſculorum abdominis motum impedit, procedente quoque tempore fœtor oris & corruptio gingivarum ſequitur, ob affectum ſimul ventriculum putidos halitus in os ſubmittentem, quibus gingivæ putreſcunt, & graviter olent, pedes quibusdam etiam intumeſcunt ob cacochymiam, ex obſtructo viſcere elaborationi ſangvinis inſerviente, color cutis liveſcit, decubitus in ſiniſtro latere moleſtus eſt, eò quod turgidus lien ab incumbente corporis onere premitur, unde decumbentibus dolor usque ad collum in ſiniſtro latere protenſus concitatur.

Cauſæ internæ.

Cauſæ hujus ſcirrhi internæ ſunt: temperamentum melancholicum, quod frigidum eſt & ſiccum & plurimos flatus gignit, ſpongioſamque lienis ſubſtantiam conſtringit & obſtruit, ut vel à flatulentia in tumorem diſtendatur vel propriâ conſtrictione indureſcat; item collectio materiæ tartareæ & fæculentiæ in meatibus lienis, cum enim fontes etiam limpidiſſimi per canales ductі, diuturnitate temporis parietibus canalium aliquam terreſtreitatem vel tartareitatem, vel cretam, vel ut appellare lubet affigant, ita ut demum cavitas anguſtior fiat, vel omnino occludatur, idem etiam in multiplicibus & anguſtiſſimis meatibus lienis à craſſo illo ſucco, quem lien quotidiè attrahit, & nonnunquam ad ingentem magnitudinem ab eo excreſcit & augetur, fieri poſſe & ſubinde contingere, dubium non eſt; à tali obſtructione etiam nonnunquam inflammatio lienis oritur, quæ demum in ſcirrhum terminatur.

Cauſæ externæ.

Externæ cauſæ ſunt: diuturnus uſus alimentorum craſſorum, viſcidorum & terreſtrium, qualia in præcedenti capite diſſvadentur. Vel etiam nimius uſus calidorum ciborum vel medicamentorum, ſangvinis tenuiores partes evaporare facientium, ubi craſſiores remanent, & facilè

facilè obstructiones pariunt. Item inflammatio lienis, applicatioque nimium refrigerantium, quibus pori constringuntur, ut materia vitiosa difflari nequeat, sed congeletur, quin etiam calida intempestivè adhibita tenuiorem materiam resolvunt, crassiorem verò adhuc magis incrassant. Sæpius etiam à febribus, & imprimis quartana hic affectus relinquitur, frequens quoque est his qui aquis palustribus & lutosis in potu vel ciborum coctione utuntur, imò ab ipsa inhabitatione talium regionum, quæ aërem habent humidum & lacunosum, generari solet, & in locis maritimis, ubi usualis est victus crassus, & cerevisia crassa & fæculenta, qualis nautis solemnis est, cum pane biscocto seu navali, carne fumata, lardo rancido, piscibusque siccatis & similibus, quibus proinde hic & alii morbi melancholici, & ut scorbutum populares sunt. Aliquando quoque hic affectus ex crisi fit, naturâ materiam morbificam ad lienem devolvente.

Prognostica.

Prognosin quod attinet, diuturna lienis in tumescentia & durities plerunque in hydropem desinit, ob sympathiam spleni cum jecinore intercedentem, exquisitus quoque scirrhus quilibet, atque ideò quoque lienis incurabilis esse solet.

Curatio.

Curatio incipit à convenienti diæta, uti in præcedenti capite dictum, commendant autem practici ex Galeno hic ut in aliis affectibus melancholicis iterum usum aceti, aliorumque acidorum, sed cum eis non sentimus ob rationes jam antea

productas, neque etiam venæsectionem probamus, est enim morbus frigidus, & à majori perfrigeratione magis increscit, purgatio autem per secessum conveniens est & utilis, præmitti tamen potest tartarus vitriolatus per unum atque alterum diem manè & vesperi.

Deinde purgatio exhibeatur in hunc modum;

Purgans.

℞. diacathol. ℥VI.
diaphœnic.
confect. Hamech. an. ʒij.
aquæ fumariæ ℥iij.
m. f. potio, summo manè ebibenda.

Postmodum per aliquot dies roborantibus lienem utendum, cui usui apprimè inserviunt trochisci de capparibus quotidiè ad ʒj. in vino chalybeato assumpti. Non tamen semper unico medicamini inhærendum, quia natura ei assvesceret, itaque alternatim etiam alia specifica in usum vocentur, qualia sunt spiritus cremoris tartari, spiritus filicis, item vinum medicatum cum infusione chalybis præparati.

Specifica

Exterius in usu sunt varia topica mollificantia nempe emplastr. de melilotho, item diachylon simpl. applicant etiam splenem bovis jamjam recenter exemptum, & etiamnum tepentem.

Topica.

Hæc tam interna quàm externa per aliquod tempus debent continuari, quia non solent in tam obstinato morbo citò opem ferre.

Forestus arcanum Faventini internum, suumque ungventum externum summè commendat ad

omnem

omnem splenis duritiem dissolvendam, quæ ita habent:

Arcanum.

℞. radic. filicis ℥ß.
cuscutæ ʒij.
m. & bulliant in ℥VIII. vini albi generosi ad tertiæ partis consumptionem, colatura bibatur per XV. dies.

Ungventum.

℞. ol. capparum ℥j.
lilior. alb.
amygdalar. dulc.
chamæmeli
butyri recentis an. ℥ß.
succi bryoniæ
cyclaminis an. ℥j.
bulliant olea ad consumptionem succorum, adde ammoniaci in aceto dissoluti ʒiiß.
pingved. gallin.
crurum vituli
œsypi humidæ an. ℥ß.
pulv. cortic. rad. tamarisc.
cappar.
ceterach.
filicis an. ʒj.
pulv. sem. agni casti
genistæ an. ℈j.
ceræ parum f. ungventum.

Conducunt quoque hîc eadem quæ supra cap. 126. ad scirrhum hepatis proposita sunt, plura docet

TEXTUS.

IN scirrho splenis dextrò curando, præsertim si inveteratus fuerit, solers cura maximoperè requiritur. Nihilominus si quæ huic visceri scirrhum passo convenientia adducenda sunt, ante omnia ab initio acquirenda sunt mitiora, imprimis aperientia, tartarus vitriolatus inter omnia talia principes partes obtinet, cui succenturiatur quasi vinum martiale. Item pulvis cachecticus. Postremò omnium spiritus vitrioli tartarisatus mirificè prodest. Item spiritus vini tartarisatus. Hæc autem omnia parum aut nihil proficient, nisi deinceps externa quoque in subsidium eant.

Emplast. de succo cicutæ.

Mirabile est emplastrum de succo cicutæ & de succo mandragoræ (succus mandragoræ ebur dissolvit, hinc à medicis recentioribus in usum introductus) si utrique cum ammoniaco distemperata fuerint. Vide quæ supra de scirrho hepatis dicta sunt.

CAP. CXXXII.
DE INFLAMMATIONE, ABSCESSU ET ULCERE LIENIS.

INflammationem lienis rarum quid esse testantur practici, ratio est quod lien sit pars frigida ad inflammationem minus habilis, apta vel accommoda, nihilominus tamen interdum ei phlegmone seu inflammatio accidit, cum febre totius corporis continuâ, tumore & dolore in sinistro hypochondrio, nonnunquam ad diaphragma & sinistrum humerum pertingente, nec non gravitate & pulsatione in eodem latere & loco affecto, sitis adest & cibi fastidium, lentorque nigricans lingvæ adhærescit, dexter decubitus molestior, eò quod viscus grave

Signa inflammationis lienis.

grave ventriculo incumbens, eum gravat, & si inflammatio & intumescentia ingens sit, decubitus sinister non minus molestat, eò quod tunc incumbens fit ventriculus & hepar, & compressionem affert, non rarò enim ejusmodi tumor totum sinistrum hypochondrium implet, atque infra umbilicum protuberat, inflammatione etiam ad vicinas partes & imprimis umbilicum pergente. Hæc signa tamen subinde variant pro discrimine temperamentorum & diversâ humorum congestione. Ubi enim constitutio phlegmatica vel ejus coacervati humores magis dominantur, in his febris minor est, quotidiè tamen se movens, sitis parva & remissior dolor; prædominante autem bile, febris intensior & tertio die in modum tertianæ ingravescit, oris amarities & siticulositas urgent, cum vigiliis & nonnunquam delirio. Melancholiâ verò præponderante, durities lienis major est, colorque cutis ad fuscedinem declinat. Interdum à solo sangvinis in lienem influxu inflammationem fieri Authores volunt, tuncque tumorem & dolorem urgere vehementius & cum multa gravitate, uti de hisce quoque Hippocrates loquitur: *Sangvinis in liene abundantiâ ventrem indurescere, corpus humoribus vigiliisque extenuari, & faciem emacrescere.*

Causæ.

Causæ inflammationis lienis sunt: vel nimia sangvinis copia in lienem calefactum influens, calefit autem vel ab aliqua externa concussione ex lapsu &c, vel ab aliquâ meatuum lienis obstructione, quia impedita circulatio semper putredinem & inflammationem excitat; Vel naturalis debilitas vel intemperies lienis, munere suo minus rectè fungens, atque sic cruditates, & feces generans, unde postmodum corruptio.

Prognostica.

Prognosis est si die quarto sangvis è sinistrâ nare erumpat, salutare, aliis verò diebus vel è nare dextra prodiens nihil prodesse volunt, nisi autem magna cum diligentiâ lienis inflammatio tempestivè curetur, in scirrhum terminari solet & perniciem afferre.

Curatio.

Curatio instituitur mox cum diæta conveniente, ut superius enarratum, abstinendo in principio à vino, quod tamen circa finem aquosum permittitur; Statim quoque Practici secant venam ad reprimendam & extingvendam inflammationem; & locum affectum exterius vino austero veteri cum oleo olivæ dulci invicem calefactis fomentant; vel aceto & oleo rosaceo itidem calidis, injiciendo post fotum clysterem; ad detrahendum illud quod à fotu resolutum est. Deinde lene purgans exhibent præmissâ præparatione per decoctum fumariæ, melissæ, lupuli & similia, demumque topica applicant, nempe ungventa vel cataplasmata emollientia actu calida, & nequaquam frigida, quippe quæ facilè indurationem scirrhosam efficiunt. Atque sic interdum dolor & inflammatio resolvitur, ut neque in scirrhum nec suppurationem abeat, quod tamen rarò contingit. Sed de his multa verba facere non opus

est, cum eadem medicamenta, quæ inflammationi hepatis conveniunt, etiam hic usurpari queant.

TEXTUS.

INflammatio lienis, abscessus & ulcus eandem requirunt curam, cum hepatis affectibus.

CAP. CXXXIII.

DE MESENTERII MORBIS, NIMIRUM OBSTRUCTIONE ET INFLAMMATIONE MESENTERII.

Descriptio mesenterii anatomica.

MEsenterium est corpus in medio intestinorum constitutum, ea in ordinario multiplicium gyrorum situ suffulciens, ne confundantur.

Membrana est duplex, peritonæo continua, copiosâ pingvedine & innumeris glandulis referta, quarum media omnium maxima pancreas Asellianum nominatur, ad differentiam pancreatis veri.

Numerosissima quoque vasa in mesenterio concurrunt, quæ mesenterica & mesaraica vocantur, nimirum à vena portæ, ramo mesenterico arteriæ magnæ, plexuque sexti paris nervorum internorum, ac lumborum medulla, prout & venæ lacteæ in receptaculum chyli, aut in pancreas prius Asellianum desinunt.

Amplitudinis mesenterium ingentis in obesis fit, ac pingvedinem copiosam generat, describi tamen quoad magnitudinem certo nequit, cum ea in diversis subjectis variet, ac ratione cacochymiæ diversimodè mutetur.

Connectitur circa supremam lumborum tertiamque vertebram eis nexu admodum valido, atque etiam aliis partibus, hæc enim ejus portio, quæ intestinis tenuibus committitur, dictæ vertebræ tertiæ, atque etiam primæ & secundæ adhæret, quæ verò intestino recto, cum osse sacro colligatur. Extremis verò suis intestinorum volumina colligit, eodemque modo cum ipsis intestinis in multas plicaturas circumgyratur, ita ut toti seriei intestinorum tantum non ad 36. pedum longitudinem excurrentium ubique annectatur.

Usus mesenterii.

Usum mesenterii esse Anatomici statuunt, ut intestina firmiter in ordine & situ suo contineat, ac pingvedine sua in calore naturali foveat, glandulis autem varias fissiones vasorum mesenterii fulciat, ac molliter contineat, ne in magnis motibus rumpantur, vel ab incubatu intestinorum premantur, suo quoque madore intestina in humectatione conservet, ne resiccentur, quod omnino probabile videtur, hæ enim partes, quæ in continuo sunt motu, semper madore & quidem lubrico indigent, sicut in ore apparet, ubi ad lingvam ob operosum motum formandarum vocum & loquelæ, nec non madefaciendum inter mandendum cibum uberrima copia hujus madoris affluere debuit, ita ut multa pars, tanquam excrementum excessivum exspuatur sub peculiari salivæ nomine, quanquam idem ille humor

humor sit, qui etiam aliis glandulis familiaris est, mirum quoque humorem istum adeò dulcem & insipidum esse, adeò ut licet homo ferè nil edat vel bibat, quod eundem saporem insipidum referat, sed mera fermentata, salsa, aromatisata, sal quoque maris, quem in omnibus cibis largissimè homo assumit, per omnia filtra & cola cum liquoribus, quibus solvitur, permeet, atque sic etiam iste humor glandularum, cum eæ sine dubio multum porosiores sint omnibus filtris, per quæ tamen sal solutus transit, meritò salsus esse debeat, conjecturabile itaque est, potiorem glandularum usum in eo consistere, ut ipsam salsedinem (quæ in homine adeò potens est, ut licet salem marinum per unum vel alterum diem non assumat, urina tamen ejus non minus salsissima sit, adeò ut præ copiâ salis rutilet instar fortis lixivii, quod itidem ob magnam salis lixivialis copiam rubens apparet) fermentent & transmutent in dulcedinem insipidam, & lubricitatem glarealem, ne ulla salsa acredo relicta motum turbet, ejusdem ergò quoque usus erit magna mesenterii glandula seu pancreas Asellianum, ut semper copiosam sufficientiam humoris lubricantis pro motu intestinorum in procinctu habeat.

Usus pancreatis & succi pancreatici.

Non multum quoque absimilem præstare usum videtur glandulosum illud corpus seu pancreas verum, quod multam aciditatem colligens, eam tam copiosam fermentare in liquorem insipidum haud potuit, canalem itaque in sinu suo obtinuit, ut liquorem acidiusculum fermentationi in insipidum non auscultantem corrivaret, & ad intestina deveheret, novam ibi utilitatem repertu-rum, ut nimirum liquorem acrem felleum, pariter in intestina fluentem contrariâ ipsi aciditate saturaret, & ex utrisque temperatum quid fieret intestinis amicum & conservativum, hanc tamen partem, quam hoc pancreas subegit & in insipidum fermentavit, forsitan per suum corpus transcolat, in eundem pro lubricatione partium adjacentium usum.

Descriptio Pancreatis.

Sortitum enim est pancreas substantiam cum glandulis maxillaribus convenientem, & per totum unum quoddam corpus est glandulare seu glandulosum, excepta membranulâ tenui ipsum exterius succingente, quæ mesenterio continua videtur, permeantibusque ipsum ramo venæ portæ splenico, & arteriâ cœliacâ sinistrâ, nec non nervulis duodeno, jecori ac lieni distribuendis cum poro biliario; item venâ ejus propriâ è trunco venæ portæ, arteriâ è cœliaca sinistrâ.

Mesenterium verò etiam subinde fieri morbosum quorundam exempla docuere, qui istis morbis extincti, ac post mortem secti sunt. Narrat enim Helmontius, in suâ præsentia duorum ictero defunctorum corpora dissecta à fellis obstructione quidem immunia, quæ hactenus icteri causa credita est, at mesenterii venas cruore flavo stercoreo turgidas repertas esse. Fernelius verò asseverare non dubitat, in mesenterio

rio sæpè plurimorum morborum latere causas, nempe choleræ, melancholiæ, diarrhææ, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, langvoris, lentarum, errantiumque febrium, vomitionum, dolorum colicorum, tumorum & abscessuum; Quod & alii Medici approbant, ideòque mesenterium nutriculam vocant.

Præcipuum autem mesenterii affectum putamus ejus obstructionem in venis mesaraicis & lacteis, nec non numerosis glandulis contingentem, idque potissimum ab intemperantia vel mala diæta, qui enim intemperanter vivunt, variisque gulæ illecebris se offarciunt, dulcibus, acidis, aromatisatis, mollibus, duris aliisve multifariis, modò crudis modò coctis, aliisque ingestis antequam priora concocta sint, illi non possunt non vitiosum & planè indebitè præparatum chylum congerere, in quo neque dulcedo sacharacea, neque aciditas plenè subactæ sunt, pars ergò astringit, pars laxat, alia vellicat, & si venæ mesaraicæ hanc saburram assugant, in uno obstruuntur, in alio profluviosè laxantur, & sic quoque fit in glandulis, succum salsum in insipidum fermentare asvetis, quando talem succum non invenerint, sed aliud quoddam variè infectum liquamen, unde ab eo etiam variè afficiuntur, uti os exemplo est, si enim aliquid aluminis ei inditur, adeò constringitur, ut & labra ferè siccescant, & in tota bucca scabrities sentiatur, rationi itaque consonum est, eandem in rationem glandulas variè affici, alterari, & munere suo tum sinistrè fungi, multoties quoque tale quippiam manifestè in glandulis maxillaribus sentitur, nempe à manducatione rerum quarundam lentorem ipsis affigentium, quod nimirum pungens quædam constrictio in utraque maxilla percipiatur, ut in nobis ipsis sæpius tale observavimus, cujus rationem esse putamus, quod lentor ille poros illarum colatorios nonnihil occludit, quod illæ molestè ferentes se aliquantulum dolorificè contrahunt.

Sic quoque pancreas diverso modo morbidum effici pariter quorundam exemplis innotuit, qui sectione ex malè affecto pancreate obiisse deprehensi sunt, uti Thuano historiographo illi Gallico contigit, cujus pancreas à morte ipsius scirrhosum inventum est, in aliis vero ulceratum invenerunt.

Consimili etiam ratione omentum in quibusdam tumidum & scirrhosum inventum est.

Quum verò certa methodus istos affectus discernendi curandique in praxi nondum innotuerit, atque etiam nobis non comperta sit, de hisce in specie plura verba facere noluimus, sed generalia tantùm deobstruentia ad ejusmodi affectus, gravitates & profundas ventris tensiones, quæ tamen harum partium defectus suspicandos docent, commendamus, imprimis autem è mercurio & antimonio parata, quæ omnes corporis latebras pervestigant.

TEX-

TEXTUS.

GRaviores mesenterii obstructiones & inflammationes magnorum malorum authores, cognitu tamen difficiles; nisi quando tumores circa umbilicum in mesenterio & pancreate deprehenduntur, existere solent; prudens itaque medici solertia hic requiritur maximè.

Cognito morbo purgationes qualescunque rarò proficiunt. Videtur nimirum exasperari malum, quod sanè, dum minus ab ipsis Medicis consideraretur, non mirum extitit, quamobrem hos effectus ilias morborum subsequatur.

Doctissimus Fernelius palmam præripuit omnibus, & singulari industria ingeniique dexteritate ea prodidit, quæ Medicum Practicum hac in parte multum juvare possunt.

Tota cura consistit in resolventibus & emollientibus.

Resolventia sunt mitiora illa ex tartaro vitriolato, vino chalybeato, pulvere cachectico & acidulis tum naturalibus, tum artificialibus.

Artificiales vide apud Platerum in observationibus, de discoloratione, hæc nimirum omnia ingluviem istam in ignobiles sedes mesenterii & pancreatis depositam mirabiliter resolvunt.

Quod si segnities alvi tumoribus mesenterii altè sepultis hisce resolventibus non cessent. spiritus vini tartarisatus guttatim exhibitus segnitiem tollit.

Mollificantia sunt ex fortibus externis, quibus si adjiciatur emplastrum de cicuta, res fiet magis expedita, quantumvis observatum sit, dolores sæpè recrudescere ab applicato hoc emplastro, quod certissimum signum est post inflammationem præcedentem putrilaginem illam exarsisse, & in abscessus degenerasse, ut sæpè hoc modo pus sincerum cum muco per alvum redditum fuisse animadversum sit (& tunc hoc emplastrum amovendum & enemata adhibenda.)

Hoc itaque in casu nihil magis proderit, quàm observatâ legitimâ diætâ, & probè consideratis, quæ ventriculum labefactatum, & totam œconomiam corporis insigniter læsam respiciunt, sæpius applicare enemata simplicia ex solo lacte, vel ol. olivarum, vel butyro recente. Hoc nimirum modò alvus ab inquinamentis istis interioribus purgationibus non cedentibus liberatur, & tandem omnia mitiora fiunt.

Sæpius tamen post curam hanc absolutam lenioribus purgantibus quotannis adhibitis semel atque iterum providendum fuerit, ne

ne locus semel istis impuritatibus recipiendis idoneus factus subinde recurrentis mali stabilimenta faciat.

CAP. CXXXIV.

DE JECORIS LIENISQUE SYMPTOMATIS, ET PRIMO DE ICTERO SIMPLICI, Germ. die Gelbsucht.

Icterus quid?

ICterus à Practicis describitur, quod sit effusio bilis per totum corporis ambitum, unde universa cutis malo defædatur colore, dicitur autem icterus ut quidam volunt ab animalculo quodam, quod à Græcis ictis Latinè vivera nominatur, Germanicè ein Iltiß; cur autem de nomine istius bestiolæ vocetur, non satis constat, cum ea non sit coloris citrini sed fusci, intermixtis saltem pilis quibusdam in extremitate subflavis. Alii itaque volunt per illud animalculum intelligi mustelam sylvestrem, quæ auricolores oculos habeat. Aurigo etiam hujus morbi nomen est, eo quod aurei sit coloris, Celsus verò eum vocat morbum arquatum ab arcu cœlesti sive iride, eò quòd ejus colorem imitetur; nec non morbum regium, eò quod ornatus regum præcipuè ex auro constet, hic morbus autem flavedinem auream repræsentet.

Ratio nominis.

Icterus triplex.

Triplicis autem icterus (qui & icteritia vulgò nominatur) est speciei, una flava seu citrina. Altera fusca seu atra. Tertia viridiuscula. Primam volunt oriri à flava bile. Alteram ab atrâ seu melancholia; & tertiam ab utriusque humoris commixtione. Hîc autem de vulgari flavâ seu regio morbo tractatur.

Signa.

Signa icteri manifesta sunt, totius enim corporis cutis flavo tingitur colore, imprimis autem album oculorum in flavum convertitur, adhæc segnities ad motum corporis adest, semperque insequitur difficultas respirationis, urina tam intensè flavescit, ut linteum in eo madefactum croceo colore tingatur, excrementa verò ventris albicant, caput dolet, singultus crebrius insultat, & gravitas quædam in dextro hypochondrio percipitur; hæc autem signa juxta Practicos eveniunt, si icterus est ab obstructione vesiculæ fellis, & regurgitatione bilis in jecur, in hoc etiam febris non adesse solet, verùm si à debilitate segregatricis facultatis & inflammatione hepatis icterus proficiscatur, tunc simul adest ardor dextri hypochondrii, ac febris cum vehemente siti & crebra eruptione sudoris, fæces ventris tum non albicant, sed valdè flavescunt. Icterus autem à febribus ortum habens seu à critica expulsione febris, ex improviso advenit, colorque cutis non sensim sed repentè immutatur, & in tali ictero excretio ventris & vesicæ suum consvetum colorem retinent; qui verò à temperamento bilioso seu cholerico dependet, non repentinam sed paulativam cutis colorationem luteam affert, corporis quoque ambitus totus pruriginosus & aridus redditur.

Causæ

Causæ internæ.

Causæ internæ ſunt: durities, obſtructio vel inflammatio hepatis, vel imbecillitas facultatis ſegregatricis jecoris, vel oppilatio meatuum veſiculæ fellis, indeque bilis regurgitatio, talis autem oppilatio frequens eſt, & modò à calculis in ciſti fellea genitis, nunc à craſſitie & viſciditate quadam humorum provenit. Critica quoque expulſio materiæ febrilis in febribus biliosis ſæpius icterum gignit, item temperamentum cholericum, bilem in toto corpore nimis copioſam generans.

Externæ.

Externæ cauſæ à practicis ſtatuuntur alimenta dulcia facilè in bilem convertibilia, qualia ſint mel & ſacharum, eaque quæ multum bilis progignant, ut vina fortia nimis abundanter hauſta, nec non aromata & medicamenta ejusdem farinæ intempeſtivè & æquo crebrius aſſumpta, item ſerpentum & venenatorum animantium morſus.

Dogma Helmontii de Ictero.

Helmontius tamen cum hac antiquiorum Authorum doctrinâ penitus diſſentit, eique ſuam hanc opponit: Scholas falsò credere, cyſtim fellis in ſui exitu verſus jejunum inteſtinum obſtipatam, bilem ideò quotidiè generatam, moxque à ſui nativitate regurgitari, atque dispergi in totum corpus, quam conſtipationem meatus fellis inferi probare nitantur, quia alvi excrementa ſint felle deſtituta, ideò & cinerei coloris nec flava. Quapropter lotium vicesies plus juſto occurrere tinctum, atque indies meracius.

At ſcholas tam veſicæ quàm alvi excrementorum tincturam à felle deſumentes primò nondum probaſſe ſuperum aliquem introitum fellis ad folliculum: ut neque is hactenus per exquiſitam anatomen ſit repertus. Ergò vel per inferiorem fel excrementoſum quotidiè intraret, vel inſenſibiliter. Non hoc modo, ubi tanta eſſet quotidiani fellis abundantia. Nec etiam priore modo, cum iſthac fruſtra intraret, qua ſtatim egredi deberet. Itemque ſi iſthac ingrederetur, deberet per inteſtinum ſurſum intrare, nec ſic unquam deficeret tinctura ſtercorum fellea, etſi aditus inferior eſſet occluſus. In limine itaque hærere humoriſtas, in probanda quæſtione an ſit. Ac deinde deficere in ductu & ſeparatione fellis à jecore. Tertiò ſaltem ex disproportione facilè colligere potuiſſe, ſe deceptos. Nam ſi ictericus biberit libras octo uno die, tantundem flaviſſimi lotii propemodum eum eſſe redditurum, cujus ſaltem libræ quatuor eſſent meri fellis; & quò infirmiores ægri fuerint mortique viciniores, eò urinas in flavedine fore quoque intenſiores, nequicquam tamen amaras. Dimetiendum itaque foret, quantum flavi quotidiè per lotium, & per cutim expellatur ictericis, an videlicet tantundem fellis quotidiè per alvum pellatur ſanis, præcipuè quibus rarus ſit ſeceſſus. Quod ſi non, ergò non eſſe fel, non bilem, aut de naturalibus humoribus, qui fiat in ictero: ſed planè virus excrementoſum. Et per conſequens icterum non probare ſe è felle oriri. In ſuâ enim præſentiâ duo icterica cadavera diſſecta,

neutrius

neutrius tamen orificium felleum (ſe curioſè omnia luſtrante) obſtipatum fuiſſe, ſed venas meſenterii (infra jecur nempe & procul remotas à felle) cruore flavo ac ſtercoreo ſcatuiſſe, ſtercus ergò liquidum atque flavum, quod infernè deſcendere debuiſſet, in meſenterio detentum, atque aliud virus à cauſis peregrinis ſupernè natum fuiſſe. Stercus illud liquidum eſſe ſecundæ digeſtionis prolem, rapique frequenter ſurſum, mentitum itaque bilis vomitum eſſe peregrinum efficiens, quod virus peregrinum cum multa anxietate in ſtomacho primordialiter, & non è jecore repetitum fel generet; ſtercus illud liquidum nedum digeſtivæ errore multiplicare icterum, ſed & vitio diſpenſativæ, ordine retrogrado rapi in venas, quodque infernè purgari debeat, ſurſum vocari, mittique.

Ex altera inſuper parte ipſum icteri efficiens virus parere, domeſtico vitio, non ſecus atque obſoletâ ſtomachi digeſtione virus naſcatur, quod per vomitum expellatur. Etenim frequenter in ictero ani ſordes pallere, ac penè albicare, cras deinde rurſus flavere, iterumque mox inde pallere cinereè ut pridem, quod fellis obſtructionibus ſic alternatim minimè contingat. Nam ſemel ſolutis & apertis non eſſe recluſionem, aut clauſuram tam facilem, vel imminentem atque interpolatam.

Duo itaque in ictero ſimul concurrere. Unum eſſe alienationem ſecundæ digeſtionis, quo chylus pervertatur, tam qui regulariter bonus eſſet & in cruorem mutandus, quàm qui aliàs naturaliter in ſtercus liquidum intra inteſtina faceſſat. Alterum autem eſſe alienationem diſtributivæ ac digeſtivæ ſtomachi. Sæpè namque à crapula eſſe copioſum vomitum flavum, prout & dejectionem talem à poculo ſolutivo. Stomacho enim & inteſtino propriam eſſe flavedinem, ut ſtercus puerorum & vitulorum oſtendat, quæ ſubinde etiam à digeſtiva errante amaricet. Ubi autem cum errore digeſtivæ adſit vitium diſtributivæ, icterum jam confluere, eò quod præter naturam, quod naſcatur præter naturam, in venas & corpus diſpergatur, quod aliàs nec naſci nec iſthac deferri deberet, ſed per ſua emunctoria urgeri. Quæ diſtributiva à ſcholis hactenus ſit neglecta, cujus tamen errore varii fiant morbi, nimirum fluxus ſymptomatici, apoſtemata, aridura partium, œdemata &c. præſertim in terminis icterus. Stercus enim liquidum, quod naturaliter poſt ſeparationem purioris chyli alioqui circa finem ilei generetur poſtremò, & ante merum ſtercus in inteſtino colo, jam præcociter à jejuno inteſtino incipere, ac præter naturam verti in flavum illud excrementum (non tamen amarum, quale in ſtomacho naſcatur) unde illi fas ſcandendi in venas meſenterii emergat. Excrementa itaque alvi coloris eſſe cinerei, orbata ſtercore liquido ſibi naturali, & tingente flavedine, quam ſcholæ proficiſci à felle autument, ciſtidemque

que fellis in ictero clausam, quà ad intestinum duodenum tendat, atq; idcircò alvi sordes debitâ fellis portione privatas pallescere, felque ideò quod per anum secedere debeat, urinæ supraproportionaliter & immoderatè commisceri solius itineris errore. Constare tamen imprimis, quod stercus humanum, etsi flaveat parum aut multum, non sit amarum tamen proinde, ut nec urina icterica. Canes enim edere flavum stercus infantium, quasi adhuc lactis saporem illis referat. Admixtis autem aliquot guttulis huic flavo stercori alicujus fellis, tunc illud à cane nequaquam lambi. Quòd autem os in ictero amaricet, hoc bilem non arguere. In timore enim os similiter amaricare cum salsedine. Timorem tamen nil quicquam imperii super fel obtinuisse, ut concepto pavore effundatur in os. Etenim si in ictero cystis fellis sit internè sic clausa, ut nil bilis in duodenum fluat, ergò amaritiem oris in ictero à felle non esse, à duodeno sursum tracto, cum non sit alia via, qua fel in os ascendere posset. Sæpè etiam in ictero post cineritia alvi excrementa redire flava, cur ergò icterus non desinat, si ejus causa jam desistat? assumpto quoque rhabarbaro vel alio cholagogo quicquid dejiciatur, flavæ bilis testimonia dare; cur ergò assumpto cholagogo non terminetur icterus, si bilis per intestina ad medentis nutum delabatur? Si etiam à serpentis cujusdam morsu repentè quis ictero succumbat, an proin confestim fellis folliculum clausum iri? ac non potius in omni ictero aliquod consimile virus patrans latere, quod digestivam & distributivam alienet? ideòque excrementa pallescere, flavere, rubere, & nigricare non aliunde quàm ex vitio tam digestivæ quàm distributivæ. Infantium nempe stercus flavius esse adultorum, non tamen censeri à scholis propterea bilisiores. Si ergò icterus non sit ex oppilatione fellis, deoppilativa esse frustranea. Ut enim serpentes aliquot ex proprietate faciant icterum, ita & insecta aliquot eundem vicissim sanent, ut & quædam simplicia foris alligata duntaxat; quatenus nempe virus tollant, quod præfatas facultates alienet, non autem quod ejusmodi vermes aut simplicia statim cystim fellis obstruant aut deoppilent. Efficiens itaque icteri esse fermentum præter naturam virulentum, quod pylorum sic malè affectet, ut digestiva & simul distributiva alienentur; sedeatque virus istud vel in duodeno vel longius ab ileo communicetur. Sic subinde à serpente demorsum confestim ictero affligi. Non autem quòd ictus ille in pelle statim occluserit meatum fellis in jejunum intestinum. Proinde icterum per appositos flores chrysanthemi, dentis leonis, aliorumque multorum similium, non rarò quoque per antidota quædam pyloro congrua sanari. Quales sint millepedes, lumbrici terræ, flavi vermes inter asseres, & quæ valenter abstergant primam corporis regionem. Nec enim rhabarbarum, crocum, curcu-

Specifica icteri.

curcuma, lapathum acutum &c. curare icterum quatenus flava: sed illorum flavedinem potius indicare destinationem sibi esse ad detersionem veneni, signaturas enim prodere crasim internam rei, non autem ipsam crasim rem detegere. Porrò remedia specifica icteri, exiguâ præsertim quantitate ut soleant data, non juvarent si infernum fellis orificium sit adæquatè atque totaliter clausum (quicquid enim non sit totaliter clausum, sat pateat transfluenti felli) emunctoriumque sic obstipatum, ut nullatenus sit expulsivum suarum superfluitatum. Multo minus illud attractivum vel admissivum futurum remedii peregrini, priusque in stomacho transmutati, ideòque ergò planè frustraneum.

Denique si aliquod cystidi sit os superum (quod nullum, nam non reperiri transitum nisi infernè) illud sanè aptum minimè fore ad trahendum bilem, multoque minus in tanta copia bilis, quanta supponatur in ictero. Debeat ergò bilis trahi per jecur, nec tantæ dimitterentur sordes trans ipsum fellis folliculum, qui poris expers censeatur supernè. Adeòque non foret, unde inferus canalis obstrui posset. Tum denuò hinc sequi, si bilis ulla esset, eaque non transmitteretur supernè trans cystim fellis; remedium quoque contra icterum supernè in cystim labi nequeat. Neque infernè pariter admitti cum exactè supponatur occlusum, necessariò quemlibet icterum semper futurum absque spe sanandi, quia citra remedium. Hæc Helmontius. De ictero loquitur etiam Hippocrates in sequentibus:

Icterici non admodum flatulenti sunt. lib. 5. aph. 72

Icterus in febribus die septimo superveniens, bonum. 4. 64

Nec non die nono, undecimo, & decimo quarto. 4. 64

Minimè tamen bonum, si dextrum hypochondrium sit durum. 4. 64

Malum quoque si icterus in febribus ante diem septimum advenerit. 4. 62

In ictero jecur durum, malum. 6. 42

Prognostica.

Prognosin quod attinet, ea partim in citatis jam Hippocraticis continetur, partim verò etiamnum institui potest in hunc modum, quod icterus à calculo in vesicula fellis oriundus, ut & à scirrho hepatis incurabilis habeatur. Et secundum Celsum, si icterus post febrem contingat, plerunque salutaris (si tamen non ante septimum febris diem accidat) si verò ante febrem, febrisque eum sequatur, interimit. Diuturnus icterus hydropem minatur, præsertim urinâ simul diu aquosâ apparente, obstructionem enim hepatis à frigiditate denotat ingentem, secundum enim Avicennam urina in ictero alba parumque tincta semper malum est signum, item si quid simile grano orobi ipsi innatans conspiciatur. Crocea verò & plus tincta salutarior habetnr. At qualiscunque sit, si icterus in confirmationem & diuturnitatem abeat, periculosus esse solet, materiâ enim diu intus commo-

commorante demum cor vel alia pars nobilis ſubitò opprimitur. Ictericus quoque in periculo verſatur, cujus appetentia omninò eſt dejecta, vigiliisque & delirio detinetur, ac cum labore loquelam format, lethiferum icterum portendit plerunque venter turgidus & vehementer intumeſcens: icterus quoque ſenibus pingvibus absque febre accidens raro aut nunquam curatur ob craſſitudinem & viſcoſitatem materiæ. Lethalis etiam eſt icterus cum inflammatione hepatis exiſtens, imprimis verò infectione croceâ juxta Gradum per tranſennam commiſſuræ capitis anterioris ſpectabili. Citrinus autem icterus vulgarior eſt nigro, citiusque ſanatur ac finitur, ſignumque utplurimum ægritudinum jecoris, niger verò ſplenis.

Quidam Authores perſtringunt ſupracitatum Aphorismum Hippocratis, affirmantem quod aurigo ante diem ſeptimum febris eveniens, malum ſignificet. Quam ſententiam tamen Hippoc. 4. de victus rat. in acutis melius explicat his verbis: *In febre bilioſa morbus regius ante ſeptimum diem natus, cum rigore morbum ſolvit, ſine rigore peſtiferum.* Dicuntque per experientiam ſæpiſſimè icterum per criſin ante diem ſeptimum ſalutarem obſervari, criſesque etiam die tertio quarto & quinto per fluxum ventris, urinam & ſudationem contingere. Alii tamen Hippocratis mentem eſſe volunt, quod per diem ſeptimum quivis criticus intelligatur, ſeptimus autem ab ipſo nominetur tanquam nobilior criticus, indigitans eum, quem legitima materię febrilis concoctio præceſſerit.

Curatio pro cauſæ diverſitate varianda eſt, ſi itaque eſt ab obſtructione & calore hepatis, deobſtruentia & confortantia hepatica uſurpantur: ex. gr.

Curatio.

Julepus.

℞. ſyr. de cichor. cum rhab. ʒiſ.
de endiv.
acetoſit. cit. an. ʒj.
aq. cichor.
endiv.
card. bened. an. ℥iij.
m. f. juleb pro tribus doſibus.

Poſtea purgans cholagogum exhibeatur, hoc vel ſimili modo:

Purgans cholagogum.

℞. Elect. lenitiv. ʒſ.
de ſucco roſ. ʒij.
rhabarb. opt. gr. XV.
ſpic. gr. V.
ſyr. diaſereos And. ʒſ.
aq. card. bened.
cichor. an. ℥ij.
m. f. hauſtus, 6. horis ante paſtum ebibendus.

Poſtmodum in potu ægri nodulus pendeat ex ſequentibus:

Nodulus pro potu.

℞. marrubii exſiccati m. j.
rhabarb. opt.
rubiæ tinct. an. ʒj.
ſchœnanthi gr. VI.
croci opt. ℈ſ.
incidantur omnia, & in nodulum ligentur, qui pendeat in vino albo tenui vel cereviſia.

Si verò eſt à febri tertiana, infra in curatione febrium ejus remedia ſimul habebuntur, ille tamen icterus qui eſt criticus, non medicamento ſed beneficio naturæ curatur, eò tamen

Specifica

men melius, si specifica simplicia contra icterum facientia alligentur, vel de collo gestentur, ut sunt: aranea in avellanam inclusa & gestata. Item lacerta in sacculo inclusa; aliquando contra fœdum cutis colorem semicupium è decocto flor. chamomilll. herb. chelidon. & similium paratur.

Experimentum

Plurima autem sunt specifica icteri citrini, eum post cholagoga sanantia: experimentum enim est rubia tinctoria ad ℥j. in ℔iß cerevisiæ ad dimidietatem decocta, bibendo manè aliquot cochlearia. Item decoctum herbæ calendulæ bibitum, vel succus ejus cum aqua marrubii manè assumptus, aliqui ʒj. lumbricorum terrestrium addunt, hæc aliquoties repetantur. Vel ʒj. pulveris lumbricorum terræ in decocto absynthii assumatur, vel contunde lumbricos dictos in mortario, affunde optimum vinum album, macerentur invicem in arena calida per noctem, manè cola per linteum mundum. Ejusque pro vice ℥ij. vel ℥iij. exhibe.

Aliud.

Experimentum D. D. Alsteinii sic se habet:

℞. flor. sulphuris q. v. adde parum contusi croci & misce cum sachari albi æqualibus partibus, sumatur ejus quantum bis apex cultri continet manè & vesperi, intra triduum pellit icterum, idem quoque valet contra putrefactiones febrium. Valent etiam pro non nauseosis infusa stercora, nempe equi comedentis avenam, anserculi vere pascentis herbam & album gallinæ in vino infusa & colatura bibita. Plura egregia docet

TEXTUS.

IN simplici ictero cholagoga imprimis valent, extractum rhabarbari præcipuè commendatur. Quòd si verò obstructiones sint pertinaciores, aperientia sunt minimè negligenda, qualia sunt à tartaro vitriolato, cremore tartari, vino martis &c.

Præcipitatus luteus specificum est.

Mercurius luteus (de quo in notis inCrollium) paratus ex mercurio sublimato in aqua communi bulliendo soluto, cum oleo tartari præcipitatus specificum est aperiens, cujus gran. iij. ad V. cum extracto theriacæ aut ipsa theriacâ ad sudandum, repetitis, si opus est, vicibus exhibita, arquatum simplicem tollunt.

II. Decoctum fragariæ cum passulis minoribus ex aqua fontana præparatum proprietate quadam icterum præsertim in pueris solvit: idem potentius in adultis morbum aggreditur, si marrubii m. s. ad nodulum (præsertim si nulla adsit febris) vel in vino, vel decocto priori maceratus fuerit. Bibenda autem illa usq; ad morbi declinationem.

Si morbus regius fuerit symptomaticus, plerunque obstructiones hepatis fortiores concomitans, soluta causa quoque perire solet: nihilominus obstructiones fortissi-

fortissimas concomitans hepate jam tum in scirrhum desinente, infelicis hydropis prænuncius est, nec cedit, nisi isthæc feliciter expedita fuerit. Raro tamen, imò fermè rarissimè propter mirabilem partium discrasiam, & patientium diætandi libertatem fausta procedit curatio.

NB. Potatores vini meracioris, præsertim adusti, nunquam hoc morbo conflictantes, prognosticis potius quàm salutaribus auxiliis relinquendi.

Cæterum huc referuntur illa, quæ supra in obstructionibus dicta sunt, & quæ deinceps de hydrope morbum regium consequente, vel eundem concomitante dicentur.

CAP. CXXXV.
DE ICTERO NIGRO,
Germ. die schwartze Gelbsucht.

Icterus niger quid?

ICterus niger seu morbus regius ater ad lienem quidem pertinere ab Authoribus judicatur, at cum etiam nominetur vulgò icterus, Author noster mox post jam descriptum flavum de eo hic agere voluit, est autem fœda decoloratio cutis totius corporis colore atro, ita ut universa cutis atrore vel fuscedine inficiatur, quemadmodum in præcedenti citrinum colorem induit.

Hunc affectum practici oriri volunt ab obstructione meatus qui ex epate in lienem, & inde in fundum ventriculi protensus sit, aut ubi meatus & venæ in liene obstruantur, melancholicum humorem in hepar regurgitare, & cum sangvine in totum corpus diffundi, totumque corpus subnigro colore tingi, & sic hunc affectum seu icterum nigrum generari, verùm admodum incerta est hæc doctrina, nusquam enim sectione institutâ atra bilis in conspectum venit, sicuti flava illa semper in sua vesicula præstò est, neoterici verò icterum hunc nigrum à vitiato succo pancreatico provenire volunt, quî autem id fiat, indicare vel comprehendere consimiliter adhuc tum nemo satis eorum potest, quicquid sit, affecti sic plerunque sunt lienares & melancholici, eorumque lienes ferè aliis naturaliter se habentibus grandiores deprehenduntur, ordinarius quoque color cutis spleneticorum est, quòd ad fuscedinem & atrorem quendam tendat, unde conjecturabile est, lienem in sangvificatione, & quidem sangvinis arterialis simul cooperari, & si nimium magnus & fortis lien in homine sit, ut in melancholicis à nativitate esse solet, tunc etiam fortius operari in sangvificatione, ac sangvini inducere majorem crassitudinem, magnũ quoque proventum generare succi melancholici, qui sua austeritate astringit, ipsamque cutem compactiorem, & magis opacam reddit, unde non modò sangvis crassior etiam fuscior est, verùm etiam transparentia cutis magis impedita, quin & copiosa adstrictio plerunque etiam pilos

los occupat, adeò ut nigri appareant, verùm nigredo nihil aliud est quàm confertissima rubedo, qualis etiam in antimonio liquato est, quod pariter nigrum apparet, sed per omnes particulas rubicundum est, & quidem tam copiosæ & confertim cumulatæ & compactæ rubedinis, ut nigredinem mentiatur.

Causæ internæ. Causæ internæ icteri nigri sunt: temperamentum melancholicum; vel congeries humoris melancholici, vel obstructio lienis. **externæ.** Externæ causæ sunt: frequentior usus alimentorum sangvinem crassum generantium, veluti sunt legumina, brassica condita, carnes fumo induratæ, piscesque saliti vel fumati; mœrorosa quoque animi pathemata, item morsus quorundam animantium venenatorum.

Signa. Signa icteri nigri sunt: color fuscus & subnigrior cutis per universi corporis ambitum, qui interdum ob mixturam flavæ bilis vel pituitæ ex nigro virescit, vel livescit. Adest etiam insveta animi tristitia ac mœror sine ulla causâ, hypochondrium sinistrum quoque plerunque dolorem quendam, tensionem vel gravitatem percipiendam præbet, & nonnunquam obstructionem & tumorem ibidem exhibet. Urina autem semper unà subnigra apparet.

Prognostica. Prognosin quod attinet, morbus regius ater longè contumacior & diuturnior est flavo, minus quoque frequens aurigine, & difficilius curatur, si tamen urina naturalem suum colorem servat, salubre est indicium, nimirum lienem non magnoperè esse læsum, ac nondum jecur in consensum pertraxisse, si verò non cedat medicaminibus, sed in diuturnitatem abeat, plerunque hydropem & pedissequum habet mortem.

Curatio. Curationem Practici instituunt per convenientem diætam & venæsectionem, quam tamen in hoc uti & in omnibus morbis frigidis damnandam censemus, quia adhuc magis refrigerat & in statum cachecticum conjicit, commendant quoque frequentum usum aceti, sed quàm benè, facilè ex malo curationis successu hariolari possent, morbus enim à nimiâ aciditate & austeritate melancholica provenit, atque ejus antidoto nempe lixivioso sale & alcaleitate curari debebat, & non auctâ aciditate, quis enim unquam famem fame curavit, aut lethargum somniferis? aliter itaque in hoc morbo procedendum erit, si aliquid laude digni quis efficere voluerit, de quibus supra de obstructione lienis satis dictum.

TEXTUS.

In icteritia nigra plerunque obstructionem splenis consequente feliciter curandâ nulla certiora seu evidentiora acquiri possunt auxilia, quàm quæ jam ante in obstructionibus splenis copiosè sunt proposita.

Hæc nimirum discoloratio tanquam symptomaticum accidens nunquam rectius tollitur, nisi fons mali exhaustus, & splen

imò

imò jecur priſtinæ, quantum fieri poteſt, conſtitutioni reddita fuerint.

Sic itaque res expedienda, ut morbificis cauſis ſublatis, tandem ſubſequatur proſpera medicatio.

CAP. CXXXVI.
DE MELANCHOLIA HYPOCHONDRIACA, Germ. die Miltzſucht.

MElancholia ſeu paſſio hypochondriaca ſeu affectio flatuoſa, Arabibus myrachialis appellata eſt affectus temperamenti ſicci & melancholici, cui ferè genialis & perfamiliaris eſt, humidiori verò temperaturæ planè infrequens, ita ut puerilis & adoleſcentularis ætas ab hoc morbo libera atque ad eum ſuſcipiendum inepta cernatur, donec exuperans ejus humiditas ſeu aquoſior & tenuior ſucculentia ſangvinis exſiccetur, craſſiorque & terreſtrior evadat, & ſic aliquantulum pleniorem ſiccitatem induat, ut fit in ætate virili, provectiori, tunc enim calor naturalis imminuitur, ac ſplen, cui à Medicis melancholia attribuitur, magis dominari incipit, ac corpus ad frigiditatem & ſiccitatem diſponit, ita ut craſſos & melancholicos minusque elaboratos ſeu crudiores ſuccos progignat, ventriculus autem quoque tam per conſenſum quàm imminutam ejus actionem conſvetam plerunque ſimul laborat, ac malè concoquit, unde multæ cruditates generantur, atque ad alia viſcera transmittuntur, imprimis autem ab iſtiusmodi craſſioribus ſuccis ipſius ſplenis meatus, ac numeroſæ arteriolæ ex parte quadam obſtruuntur & occluduntur, & ſic denegato alicubi transfluxu humorum vel ſangvinis arterialis ſplen inſurgit, & ſe commovet ad occluſionem aperiendam, unde æſtus & varia exaſperatio in ſiniſtro hypochondrio percipitur, totum corpus variè perturbans.

Signa.

Agnitio & dignotio mali hypochondriaci non admodum difficilis eſt, ſed per plurima ſigna non tamen in omnibus eodem modo ſe habentia innoteſcit, plerunque tamen ſequentia occurrere facit: imprimis enim in plerisque hypochondriacis ventriculus langvet, ac nimis tardè, vel perversè vel negligenter concoquit, idque utplurimum non tam propriâ quàm ſplenis culpâ, qui ventriculum perfrigerat, & in ſuâ actione alterat, ventriculus autem malè concoquens imperfectum chylum conficit, ac hepati lienique transmittit, qui viciſſim vitioſum ex eo ſangvinem parant, quo conſequenter etiam ventriculus malè nutritur, atque exinde neceſſariò indies langvidior redditur, ac magis magisque defectuosè concoquit, imperfectus autem chylus poſtmodum etiam in vaſis meſenterii obſtructionis cauſa eſt, ac varia ſymptomata excitat, pro majori vel minori obſtructione, plerisque autem actio inteſtinorum etiam alteratur, ut nimis diu fæces in ſe retineant, unde plus æquo exſiccantur, ac demum laborioſè & non niſi vehementiori

mentiori conatu excernuntur, illa autem humiditas, quæ aliàs fæcibus illis fluxiliorem consistentiam conciliabat, jam sursum fertur, unde os continuò aquositate oppletur, & ptyalismum seu crebram oris salivationem & exspuitionem efficit. Ut plurimum quoque propter obstructionem in hypochondriis peregrina quædam fermentatio excitatur, ac plurima inde consurgens flatulentia, uti in qualibet fermentatione fieri solet, quod nimirum ea quæ fermentantur, invicem effervescant atque ebulliant ob ejusmodi in se concitatam flatulentiam, unde crebri flatus & murmura in hypochondriacis audiuntur. Alvus quidem, ut dictum, plerunque astricta est, interdum tamen etiam profluvium ventris sequitur, ob nimiam acredinem humorum intus detentorum, & corruptionem excitantium, quæ corruptio seu putrefactio humorum acris & rodens fieri potest, ita ut instar cujusdam vesicatorii humores attrahat, & ad ventrem deturbet. Cordis quoque palpitatio ferè semper in hoc morbo adesse, ægrumque satis vehementer perturbare solet, imprimis autem circa medium noctis, adeò ut sæpius æger ab eâ è somno excitetur, ac plurimo metu & terrore consternetur, eo quod nox & tenebræ naturaliter metum augeant, mediâ autem nocte melancholia dominium obrinet, atque se tum temporis movere solet, palpitatio verò cordis à vaporibus austeris, acidis & malignis humorum melancholicorum excitatur, quemadmodum idem in operatoribus chymicis observatur, qui aquas fortes destillant, vel flores antimonii aliaque malignitatem quandam in se continentia parant, quòd frequenter palpitatione cordis laborent. Denique respiratio in melancholia hypochondriacâ difficilis esse solet, quia splen ab obstructione inflatur, & diaphragma comprimit; dolor quoque capitis, tensio temporum, vigiliæ, sonitus & tinnitus aurium infestant ob fuligines astringentes caputque petentes.

Causa. Causæ hujus affectus variæ esse possunt, præcipua autem est innata ad eum dispositio, quam Avicenna balbis attribuit, intelligens per eos, hæsitanter loquentes, quos vulgò traulos appellant, qui nimirum eandem syllabam inter loquendum aliquoties balbutiunt vel repetunt, antequam integrum vocabulum pronuntient, cujus rationem esse putamus, quod videlicet ejusmodi homines perpetuò, profundis cogitationibus occupentur, & interdum alia loquantur & alia meditentur, sicque sæpius evenit, ut inter sermocinandum aliis cogitationibus abripiantur, eorumque de quibus sermo est, obliviscantur, atque ita crebrius unius vel alterius vocabuli syllabas repetunt, donec sese recolligant, ast ejusmodi superfluis cogitationibus spiritus digestivus, & concoctivus ventriculi aliorumque viscerum continuò ad cerebrum & officinam rationis retrahitur, atque ab opere concoctionis, chylificationis & sanguificationis, quæ mediante hoc spiritu

ritu ſeu archeo in ſtomacho, hepate & liene perfici debent, avertitur, unde neceſſariò cruditates gignuntur, quibus ſemel generatis, poſtea indies major earum fit proventus, & ab uno viſcere alteri transmittitur, atque ita ſingula debilitantur, totumque corpus ſangvine imperfecto ſuccoque cachectico repletur, ita ut non poſſint non omnes partes malè nutriri, è malo autem nutrimento demum puri laudabilesque ſpiritus ac ſpeculationes, quæ cibus mentis ſunt, generari nequeunt, ſed potius impuri & nubili, quibus mens & ratio turbantur, terrentur, & contriſtantur; præter hanc naturalem melancholiæ cauſam etiam multæ aliæ occurrunt, quarum proxima eſt uſus diuturnus alimentorum craſſorum pravumque nutrimentum generantium, qualia ſunt panis furfuraceus nec non biscoctus ſeu nauticus, item azymus ſeu non fermentatus, ut & cruſta panis identidem comeſta, quemadmodum multi eandem in deliciis habent, quæ tamen copioſam bilem atram ſuppeditat juxta illud:

Ne comedas cruſtam, choleram
quia gignit aduſtam.

Item fabæ, lentes, braſſica, caſeus vetuſtior, ova coctione indurata, caro porcina, ſalita, fumata, lardum & ſimilia.

Quàm valida quoque ſint animi pathemata ad hunc affectum procreandum, ut ſunt vehemens terror, timor & mœſtitia, imprimis autem zelotypia, quotidiana teſtatur experientia, hisce enim ſpiritus diſſipantur, ac concoctionum munia interrumpuntur.

In aliis vita otioſa & ſedentaria in cauſa eſt, per eam enim multa excrementa in corpore retinentur, quæ aliàs mediante corporis exercitatione & laboribus conſumuntur, vel per transſpirationem expelluntur, hinc etiam hic affectus viris doctis familiaris eſt, non modò propter vitam ſedentariam, verùm etiam ob continuas lucubrationes ac meditationes, videmus enim aquas ſtagnantes quæ fluxu continuo non moventur, corrumpi, & totius confiniæ aërem odore putido & lacunoſo inficere, atque etiam per putrefactionem aliam formam induere, ac in ſuperficie viridem cuticulam contrahere, demumque ejus partem in lenticulam paluſtrem aliasque herbas aquaticas mutari, non ergò mirum, ſi etiam in corpore humano in perpetua tranquillitate degente ſimile quid contingat, ejusque œconomia penitus immutetur.

Menſes demum nec non hæmorrhoides antea fluere conſvetas, poſtmodum verò retentas affectum hunc producere poſſe, indies quotidianâ experientiâ pateſcit.

Prognoſtica.

Prognoſin quod attinet, morbus hic juxta experientiam periculoſus quidem non eſt lethalisve, obſtinatiſſimus tamen, & valdè diuturnus deprehenditur, adeò quidem ut in quibusdam per totum vitæ curriculum perduret; Quamobrem etiam vulgò ludibrium, opprobrium & flagellum Medicorum appellatur, eò quod iſtiusmodi ægritudo vix un-

quam remediis perfectè cedat, quin imò licet interdum satis benè curetur, Patientes tamen ferè semper sibi pessima quæque imaginantur, morbumque expugnatum esse credere nequeunt, sed, ut sunt naturâ timoris pleni, semper timent, ne præter affectum quem sentiunt, adhuc aliud periculosius quoddam malum penes eos delitescat, eoque inopinato pereant, ideò Medicos quoslibet consultum adeunt, nullius tamen præscripta remedia tanto, ut jussi sunt, temporis spacio continuatò adhibent, sed brevi iterum desistunt, & nova identidem quærunt, suosque medicos creberrimè mutant, unde quoque curatio ex voto succedere nequit, morbi enim melancholici semper diuturni sunt, & non nisi longo remediorum usu expugnantur, & si demum cedere videantur, levi tamen de causa ni mirum à gravi aliqua iracundia, terrore vel mœrore diætæve errore revertuntur. Accidunt autem ferè semper his ægris metus & tristitia cruditates, ructusque crebri acidi, & olidi, suspiria seu spirationes ex imo pectore ductæ ventosæ, æstus præcordiorum, sputum humidum, flatus & nonnunquam ventriculi vehementes dolores, acerbique præsertim à cibo difficilis concoctionis, quibusdam vomitus crebri erumpunt modò amari, nunc adeò austeri, ut dentibus contactu stuporem inferant. Aliis venter durus & siccus est, alii gravi premuntur siti, vel ad insveta edulia feruntur. Hypochondria sive partes sub costis sitæ sæpius æstuant, & pondere quopiam gravantur, circa inceptionem quidem morbus longè facilius curari potest, inveteratus verò ægerrimè, & in habitum quasi transit, & si nimium ingravescit, facilè in epilepsiam, vel apoplexiam vel furorem permutatur, præsertim si vertigo concurrat vel obstinatus capitis dolor.

Morbus iste ad sicciorem ætatem & temperamentum pertinet, uti sunt in ætate media constituti, apud reliquos autem nempe pueros, adolescentes & fœminas locum non invenit. Alvus constanter laxa bono est, urinaque crassa, fluentes verò hæmorrhoides insigniter juvant, immoderatæ tamen in aliud periculum exhauriendo vires præcipitant, at varices liberationi cedunt.

Curatio

Curationem hujus affectus practici instituunt & dirigunt ad viscerum obstructionem (quæ imprimis in mesenterio vigere solet) referandam, sangvinem à sua terrestri fæculentia mundandum, viscera corrigenda & confortanda, convenientemque diætam observandam, ad quem scopum obtinendum sequentia in usu sunt:

℞. summitat. lupuli
fumar.
capil. veneris
ceterach. an. m. j.
absynth.
chamæd. an. m. ſ.
flor. cordial. p. ij.
cortic. tamar.
cappar. an. ℥ij.
sem. agni cast. foenic.

fœnic. an. ℥iij.
fol. ſenæ Alex. ℥j.
polypod. querc.
epithym. an. ℥ſ.
prun. Damaſc. n. X.
uvar. paſſ. ℥j.
f. omnium decoctio in aqua ad ℥XV.
colaturæ adde
ſyrup. de epithym.
pomis
capill. ven. an. ℥j.
m. pro quatuor doſibus matutinis.

Poſtea purgetur patiens hoc modo:

℞. extract. helleb. nigr. deſcripti cap. 2. ſupra ℈ſ.
ſyr. d. fumar. ℨſ.
ol. caryophyll. g. j.
m. pro una doſi.

Poſtea veniendum ad uſum vini medicati parati ſeu infuſi ex herbis jamjam enarratis & chalybe præparato, ut ſupra de obſtructione hepatis ſufficienter edoctum eſt, propinentur etiam ſæpius ægro gutt. XII. vel XV. ſpiritus ſalis armoniaci in alio vino ſimplici albo, vel infuſione radicis filicis, quæ ad hunc morbum egregia eſt, & ne natura uni rei aſveſcat, etiam alia quædam in crebro uſu ſint, nempe elixir proprietatis, ſolutio ſalis tartari in aqua meliſſæ ad guttas XX. vel XXX. aſſumenda, quidam mirum in modum commendant hoc:

Specificum.

℞. conſerv. bugloſſ. ℨij.
tripheræ magn.
pulv. ſem. dauci an. ℨſ.
capiat pro vice.

Audiendi verò non ſunt qui multis purgationibus morbum hunc eradicare nituntur, vel cum Galeno acetum & acida præſcribunt, eſt enim morbus tartareus, & jam pridem nimiâ ſuâ aciditate & auſteritate hoſtilis, his ergò oppugnari debet, quæ ſangvinem mundant, & aciditatem nimiam extingvunt quod fit per diuretica, & alcalia, cujusmodi ſunt ſal tartari, ſaliaque vegetabilia, conveniunt quoque hic omnia quæ ſupra cap. 130. indicata ſunt.

Oritur nonnunquam à multa lectione vel ſcriptione affectus huic non multum abſimilis, inferendo dolores circa ſtomachum & hypochondria, in eo tamen differt, quod timorem & mœſtitiam non habet conjuncta, pro malo ergò hypochondriaco habendus non eſt, licet neglectus in id tranſeat, ſed angor quidam ventriculi, quem ejusmodi ſcribentes incumbendo ſtomacho, eumque ad menſam ſeu pulpitum premendo ſibi accerſunt, cui ſequens apprimè confert:

℞. ſem. coriandr. præp.
cumin. præp. an. ℨj.
ſpec. diagalang.
aromat. roſat.
diacymin.
diarhod. abbat. an. ℈ſ.
ſachari ad pondus omnium,
m. f. tragea, cujus ſæpius pugillum aſſumat.

Jam etiam conſiderandus venit Authoris

TEXTUS.

Melancholiam hypochondriacam incipientem vel ſimplicem plærumque curat vomitus,

*mitus, nominatim ex aqua bene-
dicta Rulandi procuratus: hac
nimirum ratione saburra ex ven-
triculo & vicinioribus partibus
eliminata faciliorem reddit cu-
ram, quæ tota insumenda est in
obstructionibus, si hæ viguerint,
demoliendis.*

*Aperientia itaque ut sunt: cre-
mor tartari, tartarus vitriola-
tus, vinum chalybeatum, pulvis
cachecticus, vel præmittenda
sunt vomitionibus instituendis,
vel iisdem postponenda. Utrobi-
que prudentia medici hîc deside-
ratur, à qua cum pendeant omni-
um curationum momenta, sæpè
perit omnis felicitas, nisi illa cautè
& religiosè, sed cordatè subsit.*

*Purgantia in hoc primo casu
præter vomitoria sunt chalogoga
& melanagoga. pulvis senæ laxa-
tivus, extractum rhabarbari,
mechoacannæ, panchymagogon
Crollii, extractum ellebori nigri,
item mercurius dulcis hîc mul-
tum possunt, à quibus evacuatio-
nes sæpius, si opus est, institutæ
laudabiliter proficiunt. Sic ex-
tractum pilularum de ammonia-
co (de quibus supra) hîc quoque
unicè præstat.*

*Ad mitiganda symptomata,
quæ plerunq; fiunt à flatibus dis-
tendentibus præcordia, & in ce-
rebro spiritus animales lancinan-
tibus faciunt corroborantia nobi-*

Corro-
borantia.

*les illas partes, si diutius, quàm
par est, & ipsæ obstructiones du-
rant, suntq; magisterium & sal
corallorum & perlarum, lapis be-
zoar, tinctura corallorum, elixir
proprietatis (NB. singulare hoc)
item oleum croci. Hæc nimirum
singula cor & cerebrum robo-
rant; cerebro imprimis tinctura
lunæ in hoc casu utilissima est, de
qua supra de affectibus capitis.*

*In confirmata melancholia hy-
pochondriaca, si leviora ista mi-
nus locum habere possunt, præ-
mittenda tamen sunt, nec vomi-
tus formidandus.*

*Experientiâ deprehensum est,
aperientia ista quandoq; profuis-
se, & acerbatum malum sustulis-
se; recidivam tamen per interval-
la redeuntem, & graviter affli-
gentem radicem ex toto non
averrnncant.*

*Eadem ratio est in acidula-
rum usu quotannis instituendo,
aliqualem viscerum apertionem
causantium, sed morbum ipsum
non penitus tollentium. Operæ
pretium itaq; est, ut in subsidium
melancholiæ hypochondriacæ
confirmatæ curandæ talia accer-
santur remedia, quæ funditus ra-
dicem morbi evellant: Sic primò
aqua philosophica seu spiritus
vini tartarisatus in convenienti
liquore à minima dosi ad maxi-
mam usque (à gutt. 1. 2. 3. 4. ad
8. vel*

8. vel 12. ascendendo quotidiè gutta una, interdum pro ratione circumstantiarum in eadem dosi persistendum) quotidiè exhibitus, præmissis tamen illis lenioribus, & parum proficientibus funditus curat.

Extractum pilular. ammoniacar.

II. *Idem præstat extractum pilularum ammoniacarum de quo supra, cujus si detur quotidiè ℈j. (vel etiam interdum per dies singulos grano uno augeri potest ad ʒj. (si opus est) per dies 12. vel 14. duabus horis ante cœnam, sumpto post horam jusculo, operatio admodùm felix subsequitur.*

NB. *Sæpè usu venire solet, ut ab exhibitione horum, præsertim solutis obstructionibus internis viscerum, alvus ita proritetur, ut quasi dysenteria subsequi videatur. Tunc providendum erit corroborantibus istis supra enumeratis, præsertim tincturâ corallorum & elixire proprietatis.*

Interim respiciendum quoque fuerit in hoc casu ad legitimè directam diætam, sine qua nulla penè potest esse felix curatio.

Venæsectio in morbi statu præsertim salvatellæ magnum adjumentum præstat.

CAP. CXXXVII.

DE ATROPHIA, Germ. das Abnehmen.

Atrophia est alterius morbi productum.

Atrophiæ quidem proprium caput non competit, cum sit alterius morbi productum, pluresque sunt affectus, qui atrophiam producere possunt, interdum enim generatur à langvente ventriculo, modò à corde, liene, hepate malè habentibus, à quolibet etiam horum diversimodè fieri potest, cor enim vesano amori implicatum tandem arescit, totiusque corporis marcorem inducit, sic etiam subinde ex aliis causis cor langvorem contrahit, & parem parit corporis statum.

Atrophia multiplex.

Imprimis verò pocula veneno lento intoxicata, stygiaque afflamina sagarum Deo permittente ipsi hoc modo deleteria sunt; item ventriculus fermento concoctivo destitutus, vel apostemate laborans corpus marcidum efficit, sic lienem graviter obstructum, vel scirrho vallatum ingens corporis tabificatio sequitur; lumbrici quoque intestinorum grandiores omne nutrimentum absumentes eandem passionem progignunt, imprimis verò vermiculi atrophiales (die Miteßer) quos alii dracunculos vocant, infantibus frequenter contabescentiam inducunt, præterea febris hectica diverso modo tabem & marasmum, nec non pulmo exulceratus phthisin & consumptionem afferre solent. Demum obstructiones in vasis mesenterii latentes non raro ariduram corporis secum afferunt, aliaq; quæ circu-

circulationem sangvinis distributionemve succi nutritivi universalem alicubi impediunt, transfluxumque morantur, non possunt non macilentationem partibus in genere vel specie causare.

Quam verò ex hisce Author intelligat, non explicat, ordo quidem postulabat, ut heic de affectibus lienis verba faciens, simul atrophiæ, quæ morbis lienis solemnis est, mentionem faceret, verùm potius generaliter quamlibet corporis aridunam intelligere videtur, suaque universalia earundem experimenta depromere. Nolumus ergò in hisce verbosiores esse, cùm & competentibus in locis de singulis his affectibus specialiter tractemus.

TEXTUS.

ATrophiam evacuationes acres & solutiones non tollunt, sed exasperant quasi, tantùm si colluvies interiora viscera gravat, præsertim ventriculum, vomitus lenes sunt imperandi, præsertim ab aqua benedicta. Ejus nimirum peculiaris vis hæc est, ut non tantùm saburram eliminet, sed etiam ventriculum ad concoquendum instiget. Unde post aquæ benedictæ usum semper videmus appetitum corroborari, augeriq; licet aliquandiu ille sepultus parum aut omninò nihil effecerit.

Hoc itaque auxilium moderatè institutum in principio hujus curationis multum prodest.

Deinde humectantia imperanda sunt, quæ tamen ita imperari possunt, ut simul obstructiones viscerum expediantur. Tartarus ergò vitriolatus cum decocto passularum & syrupis humectantibus, quales sunt syrupus violarum, tussilaginis, betonicæ sumptus illas solvit.

Externa in hoc casu laudabilia sunt in pueris.

Condu-runt 1. Balneum ex decocto vervecino.

I. Balneum ex decocto capitis & pedum vervecis in aqua fluente tamdiu ebulliendo præparatum, ut consumptis omnibus carnibus ossicula tantum possint eximi.

2. Ex decocto salicis rubri.

II. Decoctum corticis salicis rubri in aqua fluminis, hæc balnea præsertin in pueris maximè atrophiæ subjectis eam solvunt laudabiliter, si septies, octies, novies in iis laventur semel atque iterum de novo præparatis.

Innunctio.

A balneis spina dorsi vel oleo oliv. aut ungvento aliquo resumptivo tota inungenda est.

In victu dentur humectantia jusscula & brodia, raro assa. Emulsio amygdalarum dulcium cum aqua tussilaginis & betonicæ. Item quandoq; cum semine papaveris albi & melonum maximè utilis est.

Semicupium.

In adultis balneum aquæ dulcis, in quo cineres corylorum, malvæ, bismalvæ, parietariæ, betæ, lactucæ,

lactucæ, ſemen lini, oſſicula item vervecum contuſa ebullierint, ſæpius inſtitutum membrorum atrophiam pellit. Iisdem utile lac caprillum. Item aqua deſtillata ex ſangvine ſuillo, ex plantis refrigerantibus & humectantibus mirificè prodeſt. Aqua iſta ſic paratur: ℞. ſangvinis ſuilli, frica manibus, ut omnes fibræ auferantur, adde folia betonicæ, tuſſilaginis, roſarum rubrarum, malvæ an. m. j ad ſangvinis ℔ij fol. lactucæ m. ſ. ſem. melonum excortic. ℥j. aquæ tuſſilaginis ℔ij. deſtilla per alemb. ex B. poſtea aromatiſetur cum tabulis manus Chriſti perlatis ad ſingulas libras ℥iij. de hac aqua bibat ſæpius. Sic lac humanum ex uberibus ipſis hauſtum mirificè prodeſt.

Aqua deſtillata ſpecifica.

NB. Iis qui ex ſumpto philtro atrophia laborant, lac equarum auxilium eſt præſtantiſſimum, ſemper tamen cum pauxillo ſachari exhibendum.

Atrophia ex philtro.

Conſumptionem corporis deſperatam, nihil ſcilicet proficientibus aliis mediis, hoc aliquando modo curavi:

Specificum.

℞. mellis virginei quantum placet, inunge eo ollam non vitreatam recentem intrinſecus, poſtea olla plantetur in acervum formicarum, ita ut orificium ollæ tegatur cribro mediocriter laxo & ſic formicæ currunt per cribrum

& cadunt in mel in eodem hæſitantes, nec recurrentes, atque ſic nihil palearum vel aliarum impuritatum intromittitur. Supra collectarum formicarum ſ.q. funde ſpir. vini q. ſ. digere vaſe clauſo in B. per unum atque alterum diem, dein deſtilla per B. primò lentè, donec nimirum ſpir. vini prodeat. Quo ablato reliquum ebulliente balneo deſtilla & reſera.

Hujus aquæ cochl. j. in qualibet ſeptimana ter vel quater jejuno ventriculo cum pane toſto exhibitum atrophiam corporis mirabiliter tollit. Interim vel totum corpus, vel tantùm partes diſtantes aliquoties eodem liquore inungendæ ſunt (manus, brachia, pedes) Quod ſi nec ſic curatio celerior ſuccedat, tandem procede ſequente modo: (hæc cura magnetica etiam in febribus valet, vide infra de aridura)

Cura magnetica.

℞. ovum recens, coq; in urinâ conſumpti (hominis) in ollula nova, ut urina ovum planè contegat, ebulliendo, donec ovum indureſcat. Quod ubi factum fuerit, remove ollulam ab igne, & ovum coctum hinc inde foraminibus perfora ligneolo acuto, ut pertingant ad vitellum, poſtea idem ovum perforatum in eadem urina reliqua coque ſemper vertendo ovum, donec urina planè

conſum-

consumpta fuerit, postremò ovum sic paratum sepeli in acervo formicarum. Quando itaque ovum à formicis consumptum & exesum fuerit, mirabili sympathia consumptio corporis desinit & nutricatio sequitur pristina & elegans. Interim verò superioris liquoris usus non est negligendus.

Dracunculi Mitesser.

In atrophia puerorum à dracunculis (seu vermiculis in cute juxta partes carnosas & musculosas à vitiato nutrimento progenitis si quæ comedunt, nihil tamen apponitur) hæc cura est approbata.

Experimentum

℞. *radicis bryoniæ ℥j. vel ij. coque in lixivio è cineribus quernis parato in pulticulam, qua pueris dracunculis laborantibus (imperatâ ante inediâ) manè in loco calido (balneo) illine totum corpus, & relinque aliquandiu, sic vermiculi per poros exerunt capita nigricantia. Itaque universa cutis statim radenda est novaculis. Amputantur hac ratione capita vermiculis consumptoribus (Mitesser) & causa vitiatæ nutritionis aufertur. Hæc verò operatio semel atque iterum repetenda deinceps fuerit, donec nempe certum extiterit, vermiculos omnes esse sublatos. Exinde pueruli balneentur aliquoties in insessibus illis, de quibus supradictum est, vel ex capitibus & pedibus vervecinis, vel ex corticibus salicum rubeis præparatis.*

CAP. CXXXVIII.
DE CACHEXIA, Germ. der grüne Siechtagen.

Cachexia quid.

Cachexia, quæ & malus corporis habitus dicitur, est depravatio sangvificationis, ac principium hydropicæ constitutionis, in quo universa corporis substantia carnosa fit mollior & laxior, & quasi inflatur, nimirum hæ partes quæ oculis subjacent, musculique & quæ ossa obvelant cum cute, tam in vultu quàm manibus, pedibus, & omni corporis ambitu, inturgescunt enim, ita ut si genis vel alibi digiti impressionem facias, laxa hæc carnosarum particum miscella cedit, & impressionis vestigium relinquit, præterea quoque universa cutis & imprimis faciei fœdo colore deformatur, idque ex suffusione humorum vitiosorum, impurique & crudioris cruoris in partes subcutaneas. Ut fieri solet in deploratis hepatis lienisque obstructionibus, scirrhisve vel intemperie.

Signa.

Agnitio & dignotio hujus affectus difficilis non est, sed per enarrata jam & hæc signa innotescit: perpetuò enim adest sufflata cutis laxitas per universam corporis superficiem, colorisque fœditas ex albo subflava, vel ex virescente pallore ad luridum vergens, facies & genæ inflantur, & præmollia membra ingravescunt, ita ut præ gravitate tardè incedant, & vacillent, eò quod gravans humor ad inferiora fertur,

fertur, unde paulatim incipiunt tumeſcere, interdum etiam ſcrotum & ingvina tument, vires imbecilleſcunt, omniaque membra & artus pigreſcunt, ſegniusque obeunt munus ſuum, unde ſpiritus cum quadam anguſtia ducitur, concoctio alimentorum fatiſcit, appetentia aliquandiu manet, poſtea verò faſtidio cedit, excrementa inæqualiter & diſſoluto modo redduntur, ſudorque ferè nullus erumpit.

Cauſæ internæ.

Cauſæ internæ ſunt: vel frigida intemperies hepatis vel lienis, eorumque in ſangvificatione imbecillitas, cocturæ enim ſangvinis uterque in peculiari laboratorio ſeu officina præeſſe videtur, nimirum hepar foco ſangvinis venalis, lien verò arterialis, quia utriusque læſio ferè ſemper eosdem morbos infert. Prout utriusque gravis obſtructio vel ſcirrhus hunc affectum generat, item alia quæcunque læſio alterutrius, contingit quoque à deperditione ſangvinis ſeu immodica profuſione quâcunque, ſive fiat per nares, vel hæmorrhoides vel menſes, nec non à quolibet profluvio immoderato, ut ſunt lienteria vel cœliaca paſſio, diarrhœaque vel dyſenteria, uti quoque producitur ſæpius ab omnimoda ſuppreſſione dictarum conſvetarum evacuationum præcipuè autem menſium, hæmorrhoidum, & ſudationis per obduratos poros.

Externæ.

Externæ ſunt: alimenta pravi ſucci, vel nimium refrigerantia, craſſaque viſcoſa & tartarea ſubtiliſſimos meatus viſcerum ſangvificantium infarcientia, & obſtructiones cauſantia, item quæcunque calorem nativum debilitant, ut fit per immodicas heluationes & commeſſationes, quibus fermenta primaria tandem ſummè debilitantur, calidumque primigenium ſuperabundanter defatigatum deficit, quod idem etiam fit à nimia lucubratione, ſtudiorumque diutinâ ad multam noctem productione, pariter enim ſpiritus fermentationibus præſidentes perpetuo ſurſum ad cameras ſenſuum retrahit, unde non poteſt non turbatorum viſcerum debilitatio, confectionisque alimentorum imperfecta elaboratio, & ſic neceſſariò multarum cruditatum generatio contingere. Denique toxicatio morſusque venenatorum animalium, hunc morbum inferre poſſunt; imprimis verò juxta Hippocratem lib. 3. aph. 31. *Senibus cachexia familiaris eſt.*

Prognoſis.

Prognoſin quod attinet, cachexia, ſi in confirmationem abeat, hydropem parit, venter enim tandem tumere incipit, & aquam ſtagnantem colligit. At ſicuti ex diverſis cauſis hic affectus generabilis deprehenditur, ita etiam diverſas hydropis ſpecies inde emergere Authores volunt. Nempe ferè leucophlegmatiam à retentione menſium vel immodica eorum profuſione; Si verò à ſtomacho & inteſtinis cachexia ortum ducat, tympanitem proferre; ſi à ſplene, felle aut renibus, aſcitem; ſi à venis aliisque membris malæ nutritionis authoribus hypoſarcam, vel æqualem corporis tumiditatem. Facilè tamen incipiens hic affectus curari poteſt, qui etiam rarò hos qui

in vigore ſunt, invadit, in his autem eſt difficilis & utplurimum immedicabilis, ubi à gravi hepatis vel lienis obſtructione, vel ſcirrho, vel incorrigibili quopiam damno ventriculi dependet.

Curatio. Curatio inſtituitur cum cauſarum ablatione, quarum itaque exacta cognitione opus eſt, pleræque tamen eisdem medicaminibus auſcultant, nam quæ obſtructionem lienis reſerant, etiam hepar obſtructum recludunt, menſes educunt, corpus refrigeratum calefaciunt, ſangvinem mundificant, vique diureticâ & diaphoreticâ ſuffuſionem iſtam ſubcutaneam reſolvunt & expellunt. Rectè itaque practici eandem cum hydrope curationem hîc adhibent. Primò autem conveniens diæta inſtituatur imperando patienti, ut in aëre mediocris caliditatis & ſiccitatis verſetur, humida verò loca ſomnumque diurnum & multam infarctionem cibi & potus refugiat, nec non craſſa alimenta, & obſtructiva, ut ſunt lac, caſeus, caro porcina & ſimilia, vitet quoque venerem, otium & mœrorem, juvant verò ea, quæ corpus calefaciunt, ut exercitium moderatum, deambulationes, frictiones, & thermæ ſulphureæ, item aromata ut cinamomum, caryophylli, crocus & condimenta calefacientia, ut ſinapi, porrum, allium, aniſum & ſimilia. Venæſectio hic planè non convenit, præter quam in obſtructione menſium, & hæmorrhoidum. Maximè in hoc affectu prodeſt uſus chalybis & tartari aliorumque ſupra de obſtructione hepatis & lienis commemoratorum, item ſpiritus aperitivus Penoti, cliſſus, lumbrici præparati, extractum abſynthii ejusque decoctio vel maceratio in vino vel cereviſia. In hisce autem ita procedi poterit: primò evacuatio inſtituatur talis:

Decoctum purgans.

℞. rad. ebuli
cichor.
apii
filicis an. ℥ij.
herb. abſynt.
card. bened. an. m. j.
cortic. median. ſambuc. m. ſ.
ſem. cartam. ℥ſ.
rhabarb.
agar. trochiſ. an. ℥ij.
fol. ſen. ℥ſ.
ſem. aniſ. ℥ij.
maceris ℥j.

Omnia conciſa & conquaſſata macerentur in ſeri lactis caprini vel vini albi ℔iij. per noctem, manè coquantur in cantharo lutato in bulliente balneo per horam, hujus decocti ſachari dulcorati hauſtus quotidiè manè ad ℥iij. vel VI. plus minus, prout operabitur, bibat, jejunando deſuper.

Purgans aliud.

Vel ℞. cryſtall. tartari ℥ij.
reſin. jalapp. ℈ij.
ſyr. roſar. ſolutiv. ℥ij.
ol. fœnic. ſtillatit. ℈ſ.
m. pro tribus doſibus.

Vinum medicatum.

Hisce ſuccedat vinum medicatum ex herbis ſalviæ, abſynth. hyſop. agrimon. ivæ arthet. cuſcut. ceterach. marrub. rad. ebuli, ireos, filic. & ſimilibus, cui ſubindè inſtillet gutt. aliquot ſpir. aperitiv. penot. vel clyſſi, aliâ verò vice ſpir. ſalis armonia-

moniaci; ad hæc quoque utatur dialacca, diacurcuma, diarrhod. & consimilibus, nec theriacam intermittat.

Si vitium eſt ab obſtructis menſibus, conveniunt uterina nimirum elixir uterin. Croll. caſtoreum &c. cum decoct. vel aq. ſtillat. artemiſ. meliſs. matricar. ſabin. plura docet

TEXTUS.

Cachexia quælibet à quibuslibet nempe cauſis procreata requirit reſolventia & corroborantia.

Reſolventia ſunt omnia aperientia internorum viſcerum. Sic nimirum omnis œconomia totius corporis depravata corrigitur.

Aperientia.

Aperientia ſunt tartarus vitriolatus, cremor tartari, vinum martis, acidulæ tum naturales, tum artificiales: quæ tamen omnia adminiſtranda ſunt poſt præmiſſos vomitus, ſi illi commodè fieri & patientes ferre poſſunt.

Purgantia.

Purgantia poſt illa univerſalia habent locum quælibet, modò obſerventur obſervanda. Panchymagogon Crollii. Item ſpecificum purgans Paracelſi & mercurius dulcis hîc præcipuè laudantur ex tractum eſulæ & ellebori nigri in pituitoſis & melancholia hypochondriaca proſunt multum.

Confortantia.

Confortantia deſumuntur ex communioribus quælibet hinc inde, præſtat ſpiritus vitrioli in conſerva roſarum, acetoſæ, florum borraginis, buglоſſæ, violarum &c. ſumptus; it. magiſterium corallorum & perlarum, cæteræq; aquæ analepticæ uſitatæ.

Omnis porrò cachexiæ feliciſſimum auxilium eſt pulvis cachecticus ſupra deſcriptus. Itaque is ſolus præmiſſis ſaltem vel vomitoriis vel præcedentibus in cura aliquando purgantibus ſufficit. Quantumvis nimirum pulveris cachectici uſus alvum moveat, ſæpius nihilominus convenientibus purgantibus interdum res expedienda, ut ſcilicet in corpore collectæ fæces, & ab uſu pulveris cachectici quadantenus ſeparatæ penitus excernantur.

Cachexia ab obſtructione menſium.

In virginibus plerunque defectus menſium ad cachexiæ cauſas accedit, unde fit illa deterior. Solet quidem in vetulis pulvis cachecticus etiam venulas uteri aperire, ſed obſtructio interdum tam pertinax, ut à ſolo illo aperiri nequeat. Dextrè itaque obſervato tempore uſitato fluxus menſium, quod eſt juxta illum vulgatum verſiculum : Luna vetus vetulas, juvenes nova luna repurgat ; *præſertim ubi in curſu adhibitæ curæ dolores circa lumbos & uterum animadverſi fuerint.*

Menſes moventia.

Ut igitur felicius procedatur, menſes moventia ſimul danda ſunt,

sunt, de quibus infra de suppressione mensium. Talia sunt aqua allii destillata, & oleum sabinæ, item aqua asari, raphani, artemisiæ rubræ.

NB. *Si ad pulverem cachecticum addideris æqualem quantitatem chalybis præparati, stercoris anserum juniorum, & dederis priori quantitate, præsertim circa instans mensium tempus, & pallori virginum & obstructioni mensium melius medeberis.*

Specificum ultimum,

Pertinacissimas obstructiones mensium aperit lixivium è scoriis seu recrementis reguli antimonii, ebulliendo tantùm cum aqua (a) *communi præparatum, & super ferrum vel silices candentes fusum, ut vapor per sellam perforatam ad naturalia contingat. Vide infra de suppressione mensium. Mercurialis in aqua cocta & pudendis applicata ciet menses.*

(a) Scoriæ post fusionem reguli antimonii remanentes in pulverem tunduntur & in aqua communi (si regulus cum additione salis petræ copiosi est fusus, si verò absque salibus, in lixivio forti ex calce viva & cinere clavellato) coquitur, donec aqua vel lixivium saturatè tingatur.

His omnibus postea dextrè subjici potest vel addi sectio saphenæ definito tempore fluentium mensium instituta. Antimonium diaphoreticum fixum ad expellendos menses etiam efficax est, si ejus dosis usitata quotidiè cum guttis aliquot essentiæ myrrhæ in aqua artemisiæ rubræ exhibeatur.

Hæc autem omnia moderanda sunt ad præscriptum ipsius naturæ & canones artis.

CAP. CXXXIX.
DE HYDROPE, *Germ.* die Wassersucht.

Hydrops quid?

HYdrops, quæ etiam hydropisis, & aqua intercutanea dicitur, est intumescentia corporis serosa subinde cum flatu permixta, à depravata sangvificatione orta, in qua latex seu lympha corporis modò in solo abdomine, nunc per universam corporis cutem colligitur, ac demum in tantam lacunam stagnat, ut ad ipsum cordis confinium assurgat, hominemque suffocet.

Tres hydropis species. 1. Anasarca seu leucophlegmatica.

Sicut autem tres hydropis species, prima vocatur anasarca, vel hyposarca, vel sarcites vel leucophlegmatica, id est albæ pituitæ per corpus diffusio, eò quod pituitâ liquidâ constet, quæ ex sui naturâ quidem semper in modum aquæ claræ albet, ex admixtione verò alterius cujusvis humoris alio quoque colore tingitur, coloremque mutat. Secundæ nomen ascites est, seu utricularis, eò quòd aqua in peritonæo velut in utre continetur. Tertia tympanites à tympano, quoniam venter in eâ flatu ita distenditur, quasi pellis super tympano, qui etiam percussus sonum edit quasi tympanum, atque hæc species ab Hippocrate hydrops

2. Ascites.

3. Tympanites.

ſiccus nominatur, eò quod non ex humore aqueo, ut priores duæ ſpecies, ſed ex materia flatuoſa conſtet.

Signa.

Agnitio & dignotio hujus morbi in hisce ſignis conſiſtunt: quod nimirum patienti ſi anaſarcam ſeu leucophlegmatiam incurrat, pedes & totum corpus intumeat, ſi verò aſciticus vel tympaniticus ſit, ſolo ventris præturgido tumore, quem aſcites dat laxiorem, tympanites verò longè duriorem, laborat, reſpiratio eſt difficilis & cum anguſtia, imprimis poſt quamlibet corporis commotionem, ſitis irreſtincta premit, & perennis potationis cupiditas, appetentia dejicitur, totiusque corporis cutis decoloratur. Differunt autem hunc in modum inter ſe, quod in anaſarca, ubi tumor per omnem corporis ambitum diffuſus eſt, à prementibus digitis veſtigium ſeu fovea in cute relinquitur. In aſcite verò venter & pedes aquâ turgent, & ſi corpus ab uno latere in alterum convertitur, aqua intra peritonæum contenta velut in utre aquâ ſemipleno hinc inde fluctuat; in tympania autem venter & pedes pariter turgidiſſimi ſunt, at non ab aquoſa ſed flatuoſa materia, ideòque venter à digiti percuſſione in modum tympani reſonat; quamvis verò in hac hydropis ſpecie etiam ſæpius unà flatui materia aquoſa ſit permixta, fluctuans tamen murmur in ea in converſione corporis neutiquam ſtridulat, ut in priori.

Cauſæ.

Cauſæ calamitoſi hujus mali eædem ſunt, quas ſuperiori capite recenſuimus, conſiſtuntque omnes in refrigeratione, debilitatione & exhauſtione viſcerum ſangvificantium nempe hepatis & lienis, ſuntque internæ atque externæ.

Internæ.

Internæ cauſæ ſunt: debilis & frigidior conſtitutio hepatis congenita, vel temporis progreſſu introducta, vel deplorata obſtructio vel ſcirrhus epatis aut lienis, nimia deperditio ſangvinis per hæmorrhagiam narium, hæmorrhoides, menſes, vulnera, vel cruetam rejectionem, egeſtionemque in dyſenteria, fluxu hepatico, diarrhæa, lienteria, ſudorisque liquatione, vel etiam omnimoda intermiſſio conſvetarum eductionum per menſes, hæmorrhoides & ſudores; item morbi acuti vel chronici ut ſunt febres ardentes, quartana.

externæ.

Externæ ſunt: mala diæta, intemperantiaque, multa heluatio, & perpergræcatio, potulentorumque fortium, imprimis aquarum vitæ, ut vocant, ſeu ſpiritus vini immoderata ingurgitatio, ardens enim hic liquor omnem aciditatem infringit, uti quilibet experiri poteſt, ſi eum cum acidiſſimis & planè corroſivis unâ vel alterâ vice conjunctim deſtillarit, manifeſtè enim deprehendet, eorum auſteritatem & corroſivitatem tantùm non auferri & penitus immutari, idem ergò hæc aqua vitæ etiam in ventriculo perpetrabit, & ejus fermentum acidum, ſine quo tamen concoctio fieri nequit, immutabit, præterea hepar incendit, ſiticuloſitatemque parit, quæ poſtmodùm potu vix reſtingvi poteſt, pereunte enim ſimul concoctione per

destructam aciditatem ventriculi, natura nutritionem per potum resarcire studet sitimque excitat, quæ deinde ob conceptam à spiritu vini phlogosin non amplius potu restingvitur, sed potius indies augetur, magnumque aqueitatis proventum gignit, & per corpus diducit, primòque leucophlegmatiam, ac dein ascitem producere consvevit. Creberrimè quoque hydrops gignitur à repentina largaque potatione frigidissima, jamjam æstuante corpore, item à multa nocturna heluatione, intempestivisque vigiliis, gelidatione ex nocturna statione, vel in aquis immoratione & similibus.

Doctrina Helmontii de hydrope.

Helmontius verò in tractatu: ignotus hydrops; hanc scholarum doctrinam penitus repudiat, plurimaque exempla recenset sublatorum hydrope, quorum hepata in sectione nullam tabem ostenderint, imò semetipsum aliquot centenos secuisse, mortisque causam in hepate non invenisse, aliam itaque planè diagnosin hydropis depingit scrutinio proprio observatam, cujus hæc sit summa:

Laticem seu glaream illam insipidam (cujusmodi sunt lachrymæ, aqua pericardii, sudor totaque corporis lympha seu limpida succulentia) cruori permixtam unà in venis & ad glandulas ferri, hoc quamdiu fiat, communi hunc laticem potiri vitâ, nec regulis parere hydraulicis, sursumque ac deorsum nescire, quia non habeat; Semel autem extra vitæ consortium rejectum jam excrementi naturam subire, deorsumque

properare, proprio gravatum pondere, vilis itaque pretii laticem esse. Ideoque quoties unumquodque viscus malè afficiatur, statim laticem negligere, eumque à cruoris sui consortio excludere: satisque sibi negotii in sui tutelam reperire domi.

Laticem ergò semel alibi repudiatum, vitæquæ sodalitio spoliatum excrementi statim indolem suscipere: quia suam sibique nativam.
1. Hanc anasarcæ causam esse, sive præcisè loquendo aquam non esse hydropem, ut neque ipsam anasarcam: nec ventum esse ipsam tympanitidem, sed aquam in abdomine & laticem in anasarca esse producta hydropis, ut ventus in tympania. Hydropem sanè interiore contubernio hospitem recipi, magisque nobis intimum esse, qui vitalia principia facultatesque vitæ aggrediatur ante natam aquam: adeòque omnis morbus per causas occasionales immediatè vitalia alloquatur initia, in quibus tandem materiam & efficiens inveniat. 2. Notasse se, quandoquidem omnibus universim hydropicis pauca sit & saturati coloris urina, laticem ideò esse materiam ut urinæ ita & hydropis, nec enim formaliter urinam, sed hujus materiam, antequam inde lotium per aliorum commistionem & fermenti urinalis susceptionem fieret.
3. Intelligere autem se in hydrope triplicem materiam, primam nempe occasionalem, qualis sit cruor extravenatus. Aleram deinde quæ sit ipsa aqua, ipseque latex in abdomine, qui sit productum quoddam. Et tertiam

tertiam demum materiam habere suum internum efficientem, in internis vitalibus principiis Archei renum ortum. 4. Sicuti deficiente potu nihilominus adhuc renes urinam cruoris eliciant, licet parcam. 5. Ita & in hydrope urina sit cruoris non potus, non laticis. Renes actualiter hydropem concipere, fabricare & continere. Abdomen verò per actionem regiminis renum diversorium præbere, renemque laticem tanquam scenæ productum eò mittere. Non enim quatenus per aliud viscus latex furtim abripiatur, sed solum renem laticem proscribere ad loca sibi subjecta. 6. Laticem autem in œdemate & anasarca minus vitæ consvetudine privum quàm in ascite: etiam rursus sorberi in venas & ad renes labi, ut ultimam lotii determinationem subeat. 7. Ascitem regulariter sanari, si ren multum & affatim minxerit sponte vel per remedium. Recidivam autem patrare, si non penitus sublatus e rene morbus. 8. Aquam inter cutem retrogrado motu laticem ducere in oscula venarum, inde per venas in renes sugi, & lotio tenus excerni, cujus tantillum duntaxat per diaphæresin exhalet. Ideòque abusivè doceri, laticem esse pituitam in œdemate, eamque recoqui in legitimum cruorem. 9. Itaque imperium & actionem regiminis renum se extendere nedum in renes, ureteres & vasa urinaria; verùm insuper in cavitatem ventris, inter peritonæum & musculos abdominis: itemq; in venæ cavæ divaricationes se inferiores, usque & in pedes & tibias. 10. Non ergò renes sinere laticem cadere proprio pondere: sed verè mittere, non secus ac verè iterum trahant eundem trans omnem venarum cruorem, dum scilicet sanetur hydrops per mictiones. 11. Quinimò renem semper cooperari & principaliter operari in fabrica hydropis: de necessitate igitur primariò affici, siquidem devius à finibus agendi. 12. Cumque ren sit principalis effector hydropis, quanquam aliud subindè membrum causam occasionalem contineat. 13. Sanationem idcircò incipientem vel institutam per ablationem aquæ, semper esse subjectam recidivæ, & plerunque frustra tentari. Quia nunquam sanatio condigna instituatur ab ultimato agente. 14. Hydropem itaque ascitem semper esse effectum immediatum renum; Adeòque exigere ejusdem sanationem restaurationem expulsivè renum, sive defectus occasionaliter suscitetur, sive demum in ipso rene consistat. 15. Quapropter se procul recedere à doctrina scholarum, quæ præteritis neglectisque renibus, continuò jecur aspiciat, eòque vota sanandi dirigat. 16. Non esse autem hydropem abusum devium, sive archei exorbitationem in rene, occlusionem ejus per calculum aut mucaginem: sed vim quandam anodynam virulentam, in cruore extravenato, aut simili materia hospitatam: Cujus importunitate ren primò sui muneris obliviscatur, habenas separandi laticis abjicere: mox inde quoque

furorem

furorem arripere, dum laticem in abdomen inordinato motu releget. 17. Perinde ut ob lotium simplex ren quandoque claudat usque in obitum exclusivè. 18. Consimilem scilicet se meditari in hydrope deviam qualitatem cruoris extravenati, cujus contagio occasionali ren sui muneris fiat obliviosus, cujusque veneni tempestiva ademptio renem à ligatura, adeòque abdomen ab aqua liberet. Errorem enim à se commissum dum cernat ren, probèque admonitus per justum medicamen, pœniteat seriò, sorbeatque iterum dimissum ad se laticem, & foras expellat. 19. Verum ergò hydropem ascitem esse in renibus. Sive, solvere pertinacem seram renum, sit solvere hydropem: prout solvere cruorem congelatum, sit solvere causam occasionalem ejus. Id est, causam immediatam tam materialem quàm efficientem veri hydropis esse Archeum renum errantem, quatenus scilicet exorbitet ac in furorem velut percellatur à causa occasionali, ideam gignat, sive speciem, quam ipse insitus renum Archeus contumax foveat atque alat: per quam scilicet non; aut vix separet urinam, aut cura illi incumbat sui officii, suæve destinationis. Imò nec solum sua munia prætereat atque negligat: quin etiam velut furiosus dimittat laticem ad abdomen, ut sui velut internecionem procuret. Solvendum itaque esse pertinaciæ vitium Archei, ita ut mictio sequatur, si speranda sit sanitas. Quibus uterque renum obstipetur à calculo, moriantur que tandem præfocati à lotio, non sint tamen proinde hydropici: quia lotium maneat in venis, quo nimirum ren se exonerare intendat, sed non possit, in hydrope verò valeat, sed non intendat se exonerare. In hydrope ergò furorem virulentum esse Archei: non item in obstructione à calculo. Ideòque uno rene per causam occasionalem virulentam agitato; simul semelque & alterum pariter furere. Quod in occlusione à calculo non item eveniat. Requirere autem hydropis essentiam, ut nedum ren negligat laticis separationem, claudatque seram urinæ: verùm insuper necesse esse, ut simul etiam laticem ad loca abdominis dimittat, imò & poros membranarum arctè claudat, ne scilicet quippiam laticis aut ventorum transpiret ac erumpat. Archeum renum magnâ & stulta solicitudine furere ut hydropem faciat, stultâque pertinaciâ ejus furorem foveri, quòd tum vires naturæ consternatas sentiat, nihilominus tamen nequicquam de concepto furore remittat. Si ergò occlusio à calculo morbum atque mortem inducat, non hydropem; hydrops quoque morbum atque mortem adferat sine totali, imò vel materiali obstructione renum: manifestum fieri, eorundem morborum diversitatem pendere duntaxat à luxu, & intentionali furore Archei veneno cruento suscitati: non item à materiali laticis errore. Axioma esse, quod omne ens esse atque permanere desideret. Quod sanè intelligendum sit de ente gubernato

bernato per Deum per naturam communem, aç ordinatam ſive regularem: non autem de ente ſtulto atque per virus furibundo, quale ſit Archeus à corruptione ſui per peccatum & concitatus per cauſam occaſionalem morbi virulentam. Perinde enim eſſe atq; hominem furioſum, equum aut bovem, qui ſe è ſublimi præcipitet, ſuique finem procuret. Sic namque Archeum in ſuis furoribus velut ſtudio pertinaci ſibi exitium procurare. Quod ſcilicet in multis morbis ſit perpetuum. Scholas autem cauſam unicam & ſolam hujus morbi ſupponentes intemperiem frigidam hepatis, non conſiderare, quod frigida ejusmodi intemperies reſtaurari nequeat, hydropis autem paſſim ſanationem admittant, maximam quoque ſcholarum incuriam eluceſcere, quod inter tot myriades ſcriptorum adhuc primus deſit, qui cogitare auſus fuerit, quâ viâ quove modo poſſibili jecur ſuam aquam inter abdomen & muſculos deponeret. Concedere ſe absq; controverſia, omnem liquorem ab inteſtinis asſugi, rapique in venas meſenterii, tam eum ſcilicet, qui in cruorem deſtinetur quàm qui quomodolibet excrementis quandoque deputetur. Non verò ullam eſſe viam venarum meſenterii, niſi ad venam portæ, quæ ſe in hepar inſinuet. Ergò materiam ex qua hydrops usque in hepar feratur, non ſecus atque omnes fibras radicum tandem deſinere in truncum ipſum qui radix dicatur. Sed non eſſe canales, quibus hepar materiam ſive aquam hydropis deferat ad ſpatium abdominis. Si enim ſint venæ illæ ſobriæ, quibus membrana illa abdominis aut peritonæi nutriatur, cur ſaltem hepar has potius venas delegerit, hæcque loca affligat, cùm longè commodius ejusmodi ſuperfluam aquam, antequam jecur ſuâ importunitate ac pondere gravetur, per hæmorrhoides abigeret? quippe quæ ſublevandis oneribus nuncupatæ videantur. Interim certum eſſe, laticem ſive materiam hydropis natare in venis, quæ infra jecur ſint, cum non ritè ſecernatur tum per lotium. Saltem utut ſumatur, non valere hepar ad abdomen, jam in immenſam molem atque duritiem tenſum (propter aquæ cumulum) vel unicam guttulam amplius ſuperaddere, quin apertis illarum venarum oſculis velut diffracta catarracta aqua hydropica toto ex abdomine retrocederet, regurgitaretque in hepar. Nam imprimis oſcula venarum, deſinentium in abdominis membranam, non habere appoſitas ſingula valvas, inſtar pilarum ventoſarum inſufflatum ventum, ac laticem intus cohibentes. Deinde ſi ejusmodi valvas haberent, jecur ſaltem careret vi expulſiva tanti roboris, quin potius ipſum jecur & venarum canales citius dehiſcerent, creparentqe, quàm quod contentam aquam ſuperaddant abdomini hydropico, in immenſam duritiem tento. Denique ſi quæ ejusmodi venæ ad hydropis carcerem deſinant pro ſui nutritione, ſaltem ſint filiæ venæ cavæ. Adeòque omnis hydor

 De Hydrope.

eſſet in jecore & vena cava antequam in abdomine, eſſentque in immenſam duritiem turgida viſcera. Imò omnis cruor hydropicus nil niſi mera aqua eſſet, quod falſum ſit, concedentibus ultrò ſcholis, quod aqua hydropica per renes eſſet emuncta, priusquam ad abdomen veniret, niſi vitium atque peccatum potius eſſet renum quàm hepatis. Sangvificationem enim eſſe hepatis, ſeparationem autem laticis à cruore priorem eſſe, & alterius opificis quàm hepatis. Ineſſe quippe ab initio laticem cibis ac potibus, ſepararique eſſentialiter per ſel, dum ſalis alicujus naturam aſſumat, mutetque aciditatem ſuam in ſalſedinem, permaneatque localiter permiſtus cruore, donec lotii ultimum nactus ſupplementum à renibus attractus expellatur.

Renes ergò moderatores eſſe laticis, ut jecur cruoris. Dein aquam hydropicam laticem eſſe non item adhuc urinam, cujus fermentum cum ſit ſtercoreum, & à renibus imprimatur, laticem illum nondum urinam eſſe. Laticis igitur expulſionem in abdomen potius eſſe officium renum quàm hepatis. Ideòque renes velut poſtliminiò reſipiſcentes non rarò quoque depoſitam in abdomine aquam repetiviſſe, & ſanitatem ab hydrope ſponte reddidiſſe. Tum quoque non oblædi in hydrope ſangvificationem, nec areſcere hydropicos penuriâ cruoris, quantum laticis copia ſuffocentur. Sin autem in hydrope cruor non abundet, non fieri tamen id, quod jecur cruoris fabricam deneget: ſed quia exotico fure etiam cruor minuatur. Imò nec jecur à ſe factum cruorē vitiare, cum ſint oppoſitæ & incompatibiles actiones, ſangvificatio & cruoris deſtructio. Renem enim aquæ dominium ſuſcepiſſe, adeò ut deficiente potu cruorem vitiet, & in urinam transmutet. Furore autem Archei renem ceſſare & pene obliviſci ſui muneris, atque deſtinationis in ſeparando laticem à cruore, proinde ſe claudere, & velut indignatum exorbitantemque, laticem aliò deponere.

Hunc autem furoris tenorem analogicè ita concipi & exprimi, ſi primò conſideretur cruor extravenatus in rene detentus vel ſuper convexum inteſtini latens, qui cruor dum malignitatem fermentalem induat, mox ren laticis moderator indignabundus ſuſcipiat anodynum virus illius cruoris. Laticis autem deſtinationem eſſe, eluere ſordes, ſi quæ alibi in corpore detentæ ſint. Cumque ren nequeat per laticem eluere extravenatum iſtum cruorem, eò quòd latex eò non deveniat, accumuletur hic in venis, faſtidio ergò, tædioque ren inde adeò afficiatur, quod munus ſibi injunctum nequeat obire. Ideòque mox claudat exitum urinæ, ut quod copia regulari laticis nequeat, per abundantiam ejus perficiat. Mercurium igitur præcipitatum juxta præſcriptum Paracelſi curare omnem hydropem, non quatenus purget, ſed inquantum materialiter tranſiens per inteſtina, reſolvat extravenatum cruo-

cruorem. Sin autem unà vomitum vel alvum cieat, id hydropi esse per accidens. Item si antimonium in liquorem vertatur ac postmodum in pulverem, qui tantum per sudorem purget, haberi remedium, quod omnem hydropem modestè tollat extra metum recidivæ. Siquidem tollat tam causam occasionalem, quàm ipsam furientis archei ametriam. Hydropem itaque morbum esse ex cruenta materia depravata, occasionaliter oriundum velut initio fermentali: ad cujus incitamenta Archeus renum ideam indignationis formet: cujus potestate ureteres venas occludat, affluum laticem corrumpat ac divertat, huncque in abdominis spatium transmittat: abdominis interim membranas harumque poros ita stringat, ut nihil penitus transmittant in mortem usque.

Tympaniam autem plurimum ab hydrope differre causâ occasionali, modo fiendi, materiâ nec non efficiente, non enim generari aquam sed ventum, nec etiam arbitro rene eam fieri, sed solùm præside fermento toxico alimenti spermatici in convexo intestini hærentis atque deturpati. Hepar autem nequaquam ejus causam esse, cum venas vento turgidas hactenus non lustraverit anatome, nec propter tormina intestini piare debeat hepar, licet tam hydrops quàm tympanites tormina sequantur. Si etiam flatus intestini fiant ab hepate, remedium ipsi non autem carminativum intestino dandum. Debere itaque scholas theorematis sui memores esse, quod *ejusdem sit facultatis sana & infirma*, indeque cognoscere, ructus atque flatus ab intestino & stomacho generari. Adeòque convexum intestini non minus aptum generandis flatibus, quàm ejus concavum; Infestare ergò tympaniam ex assimilandis, sed degeneribus liquoribus. Ventositatem enim sive flatus in intestino fieri à quadam indispositione localis Archei, qui tum cibos subinde nequicquam flatulentos in flatum mutet. Cum ergo flatus in tympanitide sit extra sive in convexo intestini, considerandam esse eandem indispositionem flatulentam foris, quæ aliàs intus sit in intestino. Fieri nempe à similari alimento degenerante, quo fermentum stercoreum adveniens, ipse archeus loci indignatus, & malè affectus vertat non quidem præfatam causam occasionalem, sed proprium membranarum alimentum in flatus. Ad hoc autem partem fermenti stercorei à cavo ad convexum intestini migrare. Ideòque flatum illum non esse insipidum aut acidum ructuum, ut neque stercus oleat, quia non fiat à materia stercorea, sed ab alimento degenerato & cadaveroso. Patere ergò vanitatem remediorum, atque imprimis carminantium, quæ convexum intestini non respiciant.

Non autem hic frustra Paracelsum commendare fimos, cum sint salia ciborum putridorum, quibus datum sit resolvere materiam occasionalem hydropis. Eundem quoq; suum præcipiolum sive mercurium

è suâ minera mortuum eductum præ reliquis approbare remediis. Qui & semper obsecundet votis, sitque difficilis quidem ejus acquisitio, sed duorum granorum dosis sufficiat ter quaterve exhibita.

Tandem etiam esse hydropisim notham, cujus nemo alius meminerit, videlicet ex jecoris inordinata accretione ventris tensionem mentiri hydropem, imò & in tabe extinctis summèque macilentis reperiri jecur supra modum excrevisse penitus licet exsangve. Vim ergò crescitivam mercurius ille enecet, non secus atque argentum tremulum in arborem terebrâ usque in medullam foraminatam injectum eandem occidat. De proprietate itaque mercurii esse vim accretricem hepatis extingvere; id autem ut pro voto succedat, oportere mercurium mori absque ullo salium externorum sodalitio, aut spiritum alienorum consortio. Sic tamen moriendum ipsi, ut vivum maneat in plaustro, quod queat in vita media mercurii deferre ad loca destinata. Hæc Helmontius.

De hydrope loquitur etiam Hippocrates in sequentibus:

Aqua intercus est morbus autumnalis. lib. 3. aphor. 22
Lienosisque familiaris. 6. 43
Hisque à longa dysenteria lethalis. 6. 43
Sanati à diuturno fluxu hæmorrhoidum proclives sunt ad hydropem. 6. 12
Nisi una servetur aperta. 6. 12
Ab insania hydrops, bonum. 7. 5
Aqua intercus si ex morbo acuto cœpit, periculosa. lib. 2. præsag. 1
Talis hydrops febrem non solvit, sed cum doloribus interimit. ibid.
Oritur magna ex parte vel ab ilibus & lumbis. ibid.
Atque pedes tumidos ac fluxum diuturnum efficit. ibid. 2
Quo venter non detumescit. ibid.
Vel ortum ducit à jecinore ibid. 1
Inducitque tussem absque screatu, nec non pedum tumorem, dejectionem duram, coactam, tumoresque circa ventrem modò in dextrâ modò in sinistrâ parte. ibid. 3
Leucophlegmatiæ fortis diarrhœa superveniens morbum solvit. lib. 7. aphor. 29
Alvus valdè fluida hydropi superveniens citissimè moritur & sentiens & loquens. lib. 4. de morbis. t. 34
Tormina & circa umbilicum cruciatus & lumborum dolor obstinatus in siccum hydropa firmatur. lib. 4. aph. 11
Si aqua è venis in ventrem confluxerit, hydropis solutio fit. 6. 14
Quibus jecur aqua repletum eruperit in omentum, his venter aqua expletur & moriuntur. 7. 55
Hydropicis tussis superveniens, malum. 6. 35
Hydropicus tusse detentus desperatus est. 7. 47

Hydro-

Hydropicorum ulcera non facilè sanantur. 7. 8

Quicunque hydropici uruntur aut secantur, si aqua universim effluxerit, omninò moriuntur. 6. 27

Albæ pituitæ hydrops supervenit. 7. 74

Hydrope incipiente alvi profluvium sine apepsia superveniens, morbum solvit. in coacis

Hydropici qui remediorum efficaciâ liberantur si in eundem affectum reciderunt, desperati sunt. in coacis

Hydropico febriculoso urina pauca turbataque lethalis. in coacis

Stranguria in hydrope sicco, malum. in coacis

Prognostica.

Prognosin quod attinet, hydrops plerunque cachexiam sequitur, hæc enim pro illius initio habetur, prodromus quoque ipsius esse solet icteris diuturnus, item si color corporis permutetur ad albedinem, citrinitatemve, & facies ac palpebræ inflentur, nec non pedes & testiculi, eoque magis, si quoque inflatio abdominis appareat, verus verò hydrops incipiens fit cum difficultate spirandi, tumore pedum, ingvinum & scroti, gravitate corporis, colore depravato, & ex virore albicante, fastidio cibi, sitique vehementiori, quem Authores humoribus salsis & putrefactis ascribunt, internoque viscerum æstui, plurimi enim hydropicorum etiam febriunt, pedes autem in omnibus hydropis speciebus inflantur & tument, non autem manus, cujus rationes practici esse volunt, quod manus cordi sint viciniores, & facilioris pedibus motus, adhæc humores aquei ob gravitatem perpetuò deorsum ferantur. Facilè autem hydrops incipiens sanari potest, verùm quoque facilè revertitur, omnis tamen hydrops satis curatu difficilis est & periculosus, & quò magis inveteratus sit, eò difficilioris est sanationis, una tamen species magis vel minus difficilis altera est. Anasarca enim cæteris sanabilior est, Ascites verò tympaniâ: verùm hæ duæ species potius inter se ambigunt, ut modò una jam altera difficilior & periculosior sit, pro minori vel exuperantiori causâ, semper tamen ascites à scirrho, vel apostemate hepatis, & tympanites à scirrho ventris vel mesenterii æquè insanabiles & lethales sunt, in reliquis causis sæpenumerò juniores curantur, rarissimè autem senes ob vires eorum debiles, multum quoque curationi confert coactio ad famem & sitim, unde citius servi curationi subjecti evadunt quàm liberi. Fortis quidem diarrhœa hydropi conducit, atque eum solvit juxta Hippocratem, hoc tamen saltem locum habet in principio morbi, viribus nimirum etiamnum constantibus, sin minus, ratum est illud Avicennæ: Constrictio in hydrope anhelitus & solutio ventris in tribus diebus mortem significat, quibusdam etiam brevi ante mortem præcedunt ulcera oris, gingivarum, totiusque corporis vel maculæ crurum

rum lividæ, aliis anthraces seu carbunculi velut pestiferi, nonnullis egestio tanquam sangvis coagulatus.

Curatio.

Curatio hujus periculosi affectus à practicis instituitur sequentem in modum, ut statim causæ, quantum fieri possit, removeantur, ac conveniens victus ratio adhibeatur, studeantque in omni hydropis specie roborare ventriculi & hepatis virtutem digestivam, eum itaque in finem injungantur cibi euchymi, facilisque concoctionis, mixtis aromatibus confortantibus & fragrantibus rebus moderatè stypticis, idque in salubri loco, qui non parum curationem promovet, convenientissima autem sunt loca montana sicciora & aprica, nec non marina, ut quidam volunt, inducti quibusdam exemplis eorum, qui in navibus unà trans mare navigantes à commotione navis vomitionibus correpti, sanatique postmodùm sunt. Quin imò motus quilibet hydropicis conducit, videlicet non modo à navigatione, sed & equitatione, & vectione in lectica, item frictionibus, quia poros recludunt, & ambulatione, si vires constent; maximè verò sitis & inedia probantur. Inter edulia valdè prosunt fabæ (& imprimis panis ex iisdem coctus) lentes, cicera, herbæque omnes, quæ urinam proliciunt, assata verò ob stomachi debilitatem non probantur. Pro potu inservit vinum album, in quo fermentarint lupulus, turbith, aliaque laxantia, præcipuè verò si silices candidi candefacti aliquoties in eo restingvantur. Interdum provocandus est sudor cum ℥ß. theriacæ Andromachi additis aliquot granis euphorbii.

Appropriata.

Sunt autem in communi usu contra hydropem hæc medicamenta: radices 5. aperitiv. asari, rhabarbari, ireos nostrat. vincetoxici, imperatoriæ: herbæ, agrimonia, genista, barbana, absynth. flores & cortex mediæ sambuci, gummi gotte: decoctum sarzæparillæ, guajaci, chinæ, infusum radicis ebuli in vino curationem fecisse vidimus & audivimus; Spiritus salis marini & gemmæ, spiritus aperitivus Penoti, item spiritus salis lacteus ejusdem insignes sunt: lactescens autem hic spiritus ita paratur: primò destillabis è sale communi vel gemmæ igne aperto per retortam spiritum, ut moris est, quod fit, si duæ vel tres partes boli saltem pulveretenus miscentur uni parti salis, & ita satis violento igne destillantur instar spiritus vitrioli, quo impasta flores sulphuris, ut quasi puls inde fiat, atque iterum destilla per retortam, & egregietur liquor lacteus, qui summum est secretum in hydrope, dos. ℈j. cum spiritu anisi. Spiritus aperitivus dictus supra cap. 125. descriptus est. Convenit etiam spiritus antimonialis, quem clyssum vocant, qui ita fit; ℞. antimonii, nitri purificati & sulphuris communis ana sive partes æquales, alii tamen accipiunt nitri duas partes, antimonii unam, & sulphuris quartam, nonnulli etiam aliquid tartari albi crudi addunt, ut eò penetrantiorem spiritum contra obstructiones obtineant, hæc pulverisata invicem

Spiritus salis lacteus.

Clyssus.

invicem miſcent, tum retortam lapideam à tergo tubulatam in furnum locant, & prius candere faciunt, deinde particulam hujus mixturæ per tubum iniiciunt, quæ candentem retortæ fundum attingens inflammatur, & ſpiritum in vas recipiens, quod amplum eſſe debet, efflat, illudque nebuloſo vapore replet, in recipiente autem aliquis liquor ut aqua betulæ vel ſalviæ vel alia debet eſſe, ut ſpiritus nebuloſi in ea colligantur, miſcetur hic ſpiritus cum potu conveniente, donec gratè aceſcat, & ita bibitur. Efficaciſſima quoque ſunt in hoc morbo ſalia lixivialia, imprimis ſal è bufonibus combuſtis eductus, imò exempla ſunt, quod quidam curati ſint alligatis ſibi ad regionem renum bufonibus, quod alii exuviis ſerpentum præſtitere, plura hic addere nolumus, cum admodùm copioſè hanc materiam tractet Authoris

Sal è combuſtis bufonibus præſtat.

TEXTUS.

Hydrops confirmatus difficulter curatur, incipiens facilè.

Nobiliora tamen medicamenta, utendique ratio expedita, prætereaque ſubjectorum diſpoſitio æquabiliter affecta quandoque etiam hydropem confirmatiſſimum tollere viſa ſunt.

In ſingulis hydropis ſpeciebus ſemper ab aperientibus & mundificantibus per alvum, nunquam à diureticis cura incipienda: ſecus nimirum colluvies ventris tota ad renes confertim quaſi coacta ſummam difficultatem parit.

Purgantia univerſalia ſunt:

Purgantia univerſalia ſunt 1. Mercurius vitæ.

I. *Mercurius vitæ ſeu flores butyri antimonii doſi ſua ab initio à granis IV. in extracto hellebori vel colocynthidis, poſtea, ſi vires ferant, auctiori usque ad 10. vel 12. per aliquot dies continuatus: præſertim in hydrope confirmato, ſtante tamen adhuc virtute ventriculi maximè prodeſt. In hoc caſu nullos generat vomitus, ſed tantum per inferiora purgat.*

Nota: in ſenioribus hæc purgatio mercurii vitæ producit procidentiam ani, quæ poſtea raró ſeu potius difficulter ſanatur & curatur.

2. Flores antimonii albi.

II. *Flores antimonii albi in oleum deſtillati (ut dictum eſt ad Crollium) & poſtea illo oleo in aqua frigida repercuſſo, & in pilulas, pulvere dulcificato benè, redacto etiam per inferiora aquam intercutem expellit, ſi ſæpius exhibeatur.*

3. Extractum Crollii. 4. Extractum elaterii.

III. *Extractum compoſitum Crollii ad ſpecificum hydropis.*

IV. *Extractum elaterii cum ſpiritu vini factum. Doſ. à gran. j. ad iij. ad ſummum.*

Poſt purgantia univerſalia deveniendum eſt ad leniter aperientia, & viſcera inferiora corroborantia, ita tamen ut ſemper diure-

diuretica admisceantur partim in cibo & potu, partim etiam cum medicamentis ipsis leniter aperientibus.

Principes hic partes tenet pulvis cachecticus supra descriptus, cujus ʒj. vel ℈iiij. in decocto centaurii minoris macerata per noctem, & postea colatura in duas æquales partes distributa, & duabus auroris sese subsequentibus invicem exhibita, idem quod essentia alhandal efficit.

Extractum esulæ confert.

In ascite laudatur etiam extractum esulæ, item diaturbith cum rhabarbaro, item gummi guttæ, sine omni enim mora materia in abdomine contenta evacuanda, præmissis tamen aperientibus & simul humorem crudum epati impactum præparantibus.

Tympanites.

Notanda in tympanitide.

In tympanitide simplici purgationes rarò proficiunt (exasperatur nimirum malum) in composita verò præsertim cum ascite sæpè purgantia præsertim mercurialia & aquam & flatus excusserunt.

Liquor florum tapsi barbati.

Est autem specificum in tympanitide simplici liquor ex floribus tapsi barbati (tapsi arcanum etiam valet, sed liquor hîc præstat eo modo paratus, quo supra de ophthalmia liquor ex floribus cichorii ad affectus oculorum paratus est) cujus ℈j. aliquoties & quotidiè sumptus in decocto seminis & radicis fœniculi ventositates expellit.

Felicius id exequemur, si simul fiat fomentatio ventris hoc modo:

Fomentum ad ventrem.

℞. urinæ pueri mundæ ℔iiij.
lapidis prunellæ ℥iij.

bulliant invicem ad ignem lentum usque ad casum tertiæ partis urinæ. Hac urinâ calidâ fomentetur venter intinctis petiis, factâ insuper forti frictione cum manu (hoc modo restitui viduam Marpurgi ab omnibus medicis relictam) post benè absolutam curam, expulsis scilicet aquis & tumoribus tum ventris ipsius tum reliquarum partium planè consumptis, colophonem imponant exsiccantia, qualia sunt:

Exsiccantia sunt 1. Essentia croci martis.

1. Essentia croci martis à Crollio in fine specifici hydropis descripta in conserva rosarum antiqua, vel etiam in rob ebulino aliquoties exhibita.

2. Diacubebæ.

2. Diacubebæ Paracelsi quod sic fit:

℞. cubebarum h. e. granorum myrtillorum exsiccatorum.
seminis ocymi,
caryophyllor. an. ʒiiß.
santalor. omnium,
spodii,
sem. 4. frigid. major. excorticat. an. ʒj.
succini albi ℈ij.
sem. endiv.

portulac.
lactuc. an. ℨß.
pulverisentur omnia subtilissimè, & cum sach. ℥IV. *in aqua cichorii soluti f. electuarium, cui adjiciatur syr. granator.* ℥iß. *hujus mixturæ* ℨij. *usque ad* ℥ß. *sæpius exhibeatur.*

3. Spiritus guajaci.

3. Spiritus guajaci cum rob ebulino sumptus ad sudores eliciendos, feliciter exsiccat.

In tympanitide arcanum cumini & carvi philosophicè præparata post primas purgationes leniores, ne malum exasperetur, ejus aliquot guttulæ cum sudoriferis & aliis specificis exhibentur.

Tres hydropis sunt species; ascites, tympanites & anasarca, quarum periculosissima est tympanites, secundum locum obtinet ascites; anasarca cæteris curatu facilior. Commendatur hic lixivium (a) *ex cineribus vitium, & cineribus frondium juniperi cum vino albo factum, cui tamen aromata & sacharum melioris saporis conciliandi gratia imponere licet. Hoc lixivio non pauci mirè ab hydrope liberati sunt.*

Experimentum.

(a) Commendat hoc remedium generaliter contra quamlibet hydropis speciem, quem in finem etiam expertissimum est, si accipiatur cinerum recentium flammulæ Jovis vulgò Zaunreben q. s. vinumque album per eos percoletur more lixivii, hujus vini lixivialis propina hydropico singulo manè unius vitri communis mensarii quantitatem, expelletque affatim per meatus urinarios pituitam hydropicam, dummodò viæ obstructæ prius per convenientem purgationem patefactæ fuerint.

Præparatio martis antihydropica.

Martis quoque hæc præparatio conveniens: dissolve limaturæ Martis ℥j. *in aquæ fortis* ℥viij. *paulatim & successivè affundendo, digere per noctem, deinde aquam fortem per alembicum ex arena abstrahe, habebis* ℥iß. *croci rubicundissimi, super quem in igne leniter prius exsiccatum funde spiritum vini vulgarem & apposito alembico cœco digere in arena, & spiritus vini rubescet, quem à fecibus decantatum destilla in balneo ad oleositatem. Est perutile in hydrope exsiccando & visceribus corroborandis, præmissis enim universalibus ex medendi methodo, si postea ejus guttæ 9. vel 10. hydropico manè & vesperi in simplici granorum juniperi decocto propinentur, facilè morbum tollit & expellit.*

ASCITES.

Ascites.

In ascite quæ omnium communissima, sine omni mora materia in abdomine contenta evacuanda, præmissis tamen aperientibus, & simul humorem crudum epati impactum præparantibus.

Fiat igitur statim decoctum, quod

Apozema.

℞. *rad. ellebori nigri præparat.*
mechoacan. an. ℨi ſ.
galang. ℨj.
fol. ſen. Alexandr. mund. ℥j.
ſem. aniſi
fœnicul. an. ℨſ.
carthami ℥ſ.

infunde in ſ. q. decocti aperitivi per noctem, manè coque ad ℥viij. *addendo ſub finem coctura*
rhabarbari ℨiſ.
ſachari ℥ij. *colentur*

f. apozema non clarificatum pro tribus aut 4. doſibus, addendo ad ultimam doſin ſpecierum diaturbith cum rhabarb. ℈ſ. *aut* ℈j. *poſt tres doſes apozematis exhibeatur doſis mercurii laxativi, aut præcipitati cum auro cum extracto colocynthidos & ſcammonii, aut exhibeatur* ℈j. *ad* ℨſ. *extracti e ſulæ toties à Rulando ad hunc morbum decantati, præparationem vide in notis ad Crollium.*

Huc referri etiam poteſt ſpiritus vitæ aureus Rulandi, qui fit cum ſpiritu vini malvatici ex trochiſcis alhandal extractâ tincturâ, quæ pro quantitate trochiſcorum & ſpiritus vini propinatur. Hinc exhibeatur per tres dies continuos diureticum ſequens:

Diureticum.

℞. *rad. ebuli* ℥ſ.
fœnicul.
polypod.
petroſelin. an. ℨiiſ.
irid. m. j.
ellebori præparat.
mechoacann. an. ℈ij.
fol. ſen. ℥j.
cortic. interior. ſambuc. ℥iſ.
flor. ſambuc.
geniſt. an. p. iij.
lavend. p. ij.
ſem. fœnic.
dauci an. ℥iſ.
zingib.
galang. an. ℈iſ.

Infunde in ſ. q. aquæ gratiolæ & florum ſambuci per noctem, manè leviter coque ad ℥viij. *vel circiter, exprimantur, colaturæ adde*
ſyrup. eupator.
byzantin. an. ℥ij.
aquæ cinamom. ℥ſ.

Adde ſemper, ſi alvus non reſpondeat, extracti trochiſcorum alhandal aut ſpiritus vitæ aurei quoad viſum fuerit: aut addatur ſucci radic. iridis noſtratis, naſturtii & corticis viridis ſambuci ℥ſ. *ad* ℥iiij. *apozematis dicti: imò ſi ſucci dicti ad* ℥ij. *vel* ℥iiſ. *propinentur cum aqua communi tantùm, potenter aquam educunt.*

Debet etiam interdum, ne ſcilicet ſemper purgetur æger, & vires labaſcant, exhiberi cremor tartari, aut magiſterium ejuſdem,

dem, aut ſyrupus de eupatorio, de corticibus citri, & oxymel ſcilliticum cum aqua meliſſæ, fœniculi, agrimoniæ, apii, cinamomi dilutu. Item tabellæ ſequentes:

Tabellæ.

℞. pulv. dialac.
diacurc. an. ℈ij.
ſachar. in aq. halicacabi ſolut. ℥iſ.
tincturæ martis (ſupra in hæmorrhag. traditæ) ℈ij.
ol. nucis moſchat. deſtillat. gr. iij.
f. l. a. rotulæ, de quibus ſumat ʒij. tribus horis ante & poſt paſtum.

Item utatur electuario ſequente, quod

Electuarium.

℞. rob ſambuci ℥iij.
mithridatii ℥ſ.
ſpec. diarhod. Abbat.
ſolut. perlarum
oculor. cancr. pp. an. ℈j.
ſyr. de eupator. q. ſ.
ſpirit. vitriol. ℈ſ.
f. electuarium, de quo manè & veſperi tribus horis ante cibum ſumat ad quantitatem avellanæ.

Poteſt quoque venter foveri decocto, quod fit ex

Fomentum pro ventre.

herb. menthæ
origani an. m. ij.
flor. ſambuci
meliloti an. p. iij.
ſem. carvi ℥iſ.
bacc. lauri ℥iij.

Stercoris capræ ad pondus omnium, coque in lixivio aut ex aqua ſimplici, & cum decocto aut herbis ipſis calidis foveantur partes tumidæ. poſt fomentum applicetur (b) *emplaſtrum de baccis lauri.*

(*b*) Alii parant emplaſtrum ex ſtercoribus videlicet vaccino, caprino & columbino, prius modicè ſiccatis, nec admodùm vetuſtis, addito cumino, ſulphure vivo, & modico aſaro, vel valeriana vel ſpicanardi, & cum ſapa componendo emplaſtrum.

Antiquitus etiam in uſu fuit cataplasma è cochleis prius per aliquot dies ab humore excrementitio repurgatis, & dein cum teſtis contuſis & lævigatis, aſperſo etiam pulvere calamenti & tantilli tutiæ, nec non flore aſii lapidis, cujus vicem ſubire poſſet ſcobs maxillarum lucii, vel muſci arborum. Præſtantiſſimum eſt hoc cataplaſma:

Cataplasma.

℞. radic. cucumeris agreſtis optimè contuſæ & in aceto florum ſambuci vel ſcillitico per 24. horas maceratæ probèque contuſæ ℔j. mellis deſpumati ℔ij. miſce & bulliant ad conſiſtentiam cerati, addendo ſub finem cumini ſubtiliſſimè pulverati ℥iij. rad. ireos tritæ & cribratæ ℥j. f. emplaſtrum alternis diebus renovandum.

Hinc accedatur ad ea, quæ proprietate occulta ad quemlibet hydropem faciunt:

Experimenta.

1. Eſt aqua lumbricorum terreſtrium rubrorum (c) *cujus deſcriptionem vide in notis meis Crollii.*

(c) Lumbrici in vino decocti pro certo pellunt hydropem, si pro ordinario potu istud vinum inserviat per aliquot septimanas.

2. *Aqua sequens:*

Liquor stillatitius.

℞. *vitrioli & tartari an* ℔j.
rad. vincetoxici ℔ſ.
spir. vini pintam unam.

Stent in infusione per tres dies, postea destillentur in arena per alembicum, aquæ destillatæ adde guttas aliquot spiritus vitrioli ad gratam aciditatem, detur singulis diebus tribus vicibus in decocto vincetoxici cochl. j. urinam properanter movet, intemperiem corrigit, & obstructionem tollit.

3. *Pulvis bufonum: vide notas ad Crollium.*

4. *Stercus anserinum, vide ibidem.*

Pro potu utatur sequente julepo.

Julepus pro potu.

℞. *aquæ petroselini*
halicacabi an. ℥v.
florum sambuci ℥iij.
spiritus vitrioli ℈ſ.
aut lap. prunell. ʒſ.
syr. de quinque radic. ℥iiſ.
m. aut utatur vino absynthiaco chalybeato.

Discutientia & roborantia.

Tandem tumore sublato ad ea veniendum, quæ reliquias discutere, & partem affectam roborare valent, qualia sunt aqua theriacalis, decoctum ligni guajaci, sarzæparillæ, chinæ, balnea sulphurea & aluminosa. Aut

Electuarium sudoriferum.

℞. *rob sambuci* ℥ij.
salis carduibenedicti ℈j.
mithridatii ʒj.
syr. de card. bened. q. s.
ad consistentiam electuarii, quod assumat duabus vicibus, & in lecto aut stupha duobus matutinis sudet, aut:

Decoctum.

℞. *rad. sarzæparillæ*
rasuræ guajaci an. ℥ſ.
sassafras ʒij.
infunde in s. q. aquæ communis per horas 24 postea coque ad ℥vj. *colaturæ adde*
syrup. de card. bened.
scabios. an. ʒvj.
salis carduibened. ℈j.
aquæ cinamom. ʒij.
m. pro duabus dosibus ante introitum laconici.

Aut detur dosis bezoartici mineralis aut antimonii fixi diaphoretici cum gran. ij. lapidis bezoartici.

Epar roboratur electuario de scoriis ferri, electuario diambræ ad ejus ℥ij. *adde conservæ rosar. rubr. antiquæ* ℥iſ. *croci martis* ʒj.

Ad tumorem pedum.

Quòd si tumor pedum, ut plerunque fit, simul adsit, tunc fiat lixivium ex cineribus quercus, & in lixivio dicto superius pro fomentatione herbæ adjiciantur, & coquantur usque ad consumptionem mediæ partis. In lixivio intingantur lintea cruda, quæ expri-

exprimantur, & ita calidè applicentur cruribus.

Aut si tumor adhuc aliquis & tibiarum adsit, tunc panis niger in vino & modico aceto coquatur ad consistentiam pultis seu cataplasmatis, & extendatur super pannum lineum, atque superimponatur ventri toti, relinquaturque per 24. horas.

Postquam detumuit, ponatur versus genua semper descendendo usque ad pedes.

Quod si nec his tumor cedat, aut tanta adsit copia, ut resolvi non possit, convenientissimum est tibiis applicare cauteria potentialia, 4. digitis supra malleolum, aut 4. digitis infra genua: quo solo remedio qui ab aliis incurabiles censebantur, tumores crurum & ventris sanari vidimus.

Alii applicant folia bardanæ dictis partibus tumidis, sæpiusq; mutant, & sic aquam contrahi & consumi dicunt.

Ad sitim.

Sitis si adsit magna, ut tolerare nullo modo eam possit, tunc & spiritus salis in vino granatorum exhiberi potest, vel sal absynthii à gran. iij. ad VIII. cujus exhibitionem si continuaveris aliquandiu, amplius non sitiet.

Anasarca.

ANASARCA.

In anasarca, quia semper adjunctus est humor pituitosus, viscosus & crudus ad evacuationem ineptus, ante evacuantia medicamenta præmissis tamen lenientibus, præparantia adhibenda sunt, alterantia & concoquentia, qualia sunt: imprimis syrupus de eupatorio, de absynthio, oxymel compositum, quæ dissolve in aqua agrimoniæ & absynthii.

Præparantia.

Præparato humore evacuatio supradictus instituenda, interposita tamen præparatione & coctione humorum, ut & confortatione viscerum, imprimis epatis & ventriculi: præcipuè vomitum excitare licet vitriolo præparato, aut aquâ benedicta, ut ventriculus crudis humoribus liberetur, hinc ad ea quæ urinam & sudores movent, acedendum, ubi maximè commendatur aqua Jacobi Weckeri tantoperè in hydrope celebrata:

Aqua antihydropica Weckeri.

℞. *liquoris tartari destillati*
aquæ gentianæ (cum aqua simpl. per vesicam factæ)
theriacalis an. ℥j.
spiritus vitrioli,
ol. sulphuris an. g. X.

capiat æger à ʒij. ad ℥j. cum aceto ante ingressum laconici.

Notanda de gratiola.

Maximum quoque arcanum in hoc morbo est gratiola, quæ semper in copia tum purgantibus, tum aliis medicamentis admiscenda: potest etiam ex eâ fieri extractum vel sal, ex quibus componuntur pilulæ hydropicæ:

Pilulæ hydropicæ.

℞. *Extract. gratiolæ*
mechoacannæ an. ℈j.
salis gratiolæ gran. VI.
f. pilulæ, purgant per alvum & urinam, si non satis purgant, adde extracti trochiscorum alhandal cum spiritu vini malvatici factum, quamdiu visum fuerit.

Possunt etiam hîc nonnunquam adhiberi scarificationes in pedibus, femoribus & natibus.

Tympanites.

Tympanitidi, quæ ferè semper serosam materiam habet adjunctam cum flatibus, eadem omnia, quæ in ascite præscripsimus, quoque proderunt, nisi quod carminativa ut cuminum, anethum, carvum, fœniculum, daucus &c. assumantur.

Clysteres in hoc affectu ab initio injiciantur ex decocto carminativo cum ol. anethi & rutæ.

Ad ventriculum frigidum

Ventriculus frigidus, qui semper adest, calidis appropriatis alterandus, ut spec. diacymini, dialaccæ, diarhodon abbatis, diacurcumæ in tabellis cum oleo caryophyllorum, anisi, aut cum conserva menthæ, pulegii, & theriaca ana: prosunt etiam syrupus de canella, oleum caryophyllorum, mastichis, absynthii, cumini & carvi destillata. Quorum guttæ aliquot cum sudoriferis propinantur.

Epar verò calidum refrigerandum extrinsecus appositis succo endiviæ, cichorii cum pauco aceti & ungventi rosati; assumptis intrinsecus nonnunquam appropriatis refrigerantibus.

Ventriculus externè muniendus oleo nardino, mastichino, emplastro aliquo aut sacculo: maximè ut in reliquis hîc prodest Cremor tartari, tinctura tartari, oleum sulphuris & spiritus vitrioli.

Cucurbitæ magnæ cum multa flamma applicentur umbilico, incantamenti instar flatus discutiunt, teste Galeno.

In reliquis progrediendum ut in ascite.

Gummi de Peru.

Commendatur quoque pro insigni hydragogo gummi guttæ à gr. iij. ad VIII. vel etiam ℈j. exhibitum, cum aliis commodè exhibetur, ut cum cremore tartari, stimulique loco reliquis purgantibus additur speciebus diambræ & oleo macis (exhibetur etiam in podagra, cachexia, & aliis morbis serosis) utilis est etiam succus elaterii stimuli loco exhibitus in pilulis appropriatis:

Prodest quoque gelapium, ut

Pilulæ.

℞. *gummi guttæ gr. VIII.*
pulveris rad. gelapii ℈iiss.
spec. diambræ gr. IV.
cum ol. cinamom. f. pilulæ.

Poterit etiam purgari cum turbith solo, aut fieri apozema, quod

Apozema.

℞. fol. senæ ℥ij.
turbith ℥ß.
hermodactylorum ʒiij.
cinamomi
zingib. an. ℈j.
infunde & coque ut dictum in præcedentibus f. apozema.

Si vapores ex humoribus resolutis diaphragma petant, & fiat angustia pectoris, injici potest clyster

Clyster.

℞. florum chamomillæ
soldanellæ
centaurii minor. an. m j.
sem. carthami
baccar. lauri an. ℥ß.
f. decoctum cujus ℞. ℔j.
mellis rosati
ol. chamomillæ an. ℥iij.
f. clyster miscendo.

Diæta.

Diæta in hydrope: panis fiat ex optima farina, quæ misceatur cum radice rusci, itidem in farinam redactâ, it. semine fœniculi, anisi, carvi.

Potus sit vel vinum carduibenedicti, vel absynthii cum rusco chalybeatum, aqua florum sambuci, spiritus sambuci.

NB. *Potus aquarum dulcium nocent hydropicis, sulphurea verò & nitrosa & terebinthinata prosunt.*

Balnea quoque plurimum conveniunt, quibus incocta fuerint absynthium, flores ebuli, sambuci, agrimoniæ, chamomillæ, item parum nitri. Vide observat. 25. Bartholomæi Cabrolii.

CAP. CXL.

DE VITIIS SEU AFFECTIBUS RENUM AC PRIMO DE EORUM INFLAMMATIONE.

Descriptio renum anatomica.

RENES à Græco verbo ῥέω id est fluo denominatos esse quidam volunt, eò quod perpetuò fluxus excrementi serosi ad eos derivetur; sunt autem renes vasa carnea, constantque substantiâ parenchymaticâ densâ & satis firma, quæ tamen forti attritu digitorum in sangvinolentam pulpam friabilis est, investiuntur duabus membranis, nimirum unâ externâ undique eos cingente, satisque crassâ ac densâ, laxè tamen ipsis adhærente, quam renum fasciam appellitant. Alterâ verò internâ tenuiori, carnique firmissimè agglutinatâ; Exterior dicta membrana à peritonæo visceribus reliquis communis est, multâque adipe perluitur, ita ut etiam venæ & arteriæ quas huc porrectas habet, adiposæ vocentur. Uterque renum incumbens sibi glandulosum corpusculum habet, quod glandula renalis vel ren succenturiatus, nec non capsula atræ bilis nominatur, eò quod levis ejus interna cavitas semper atrâ quadam fæculentiâ oblinita imò in ipsa cavitate collectanea deprehendatur, cujus tamen atque etiam ipsius capsulæ hujus genuinus usus adhuc omnino incertus est, solemnem autem eum esse, notabilis ipsarum situatio

Glandula renalis.
Ren succenturiatus.

Capsula atræ bilis.

tuatio ſub diaphragmate ſupraque membranam adipoſam (ubi dextra renalis glandula venæ cavæ jungitur, ſiniſtra verò ventriculo parumper ſubjacet) indicat, magnitudoq; mediocris, quæ in adultis nucem vomicam majuſculam ferè æquat, conſideratis quoque conterminis ipſarum vaſis variis, nempe venis, arteriis, nervulis, nec non tenuiori eas ſuccingente tunica, non ultimam earum neceſsitatem eſſe conjecturare licet.

Verorum autem renum uſum eſſe recipiendi ad ſe ſeroſitatem chyli ſalſam, & à parte ſangvificabili ſegregandi, nemo eſt qui ambigit, verùm & ne hîc quidem certò conſtat, an ſolummodò renes inſerviant ad transcolationem dicti ſeri, an verò in coctione ulteriori ejusdem aliquid contribuant; porrò inſigni cavitate renes intus ſinuoſi ſunt, quæ pelvis vocatur, & à latere carne duriore papilliformi ſtipati, exhibente quaſdam diſtinctas carunculas, quæ ob formæ ſimilitudinem papillares appellantur, acceduntque ferè ad piſi magnitudinem, numero plerunque denæ exiſtentes, certaque intervallari diſtinctione intra gibbam renum partem locatæ.

Pelvis.

Carunculæ papillares.

Connectuntur renibus ureteres, qui canales ſunt teretes membranei, conſtantes membranâ duplici, quarum exterior peritonæo continuata habetur, interior propria eſt nervoſa & valida, fibriſque variis tam rectis quàm obliquis efficta, utriusque capacitas circiter calamum ſcriptorium æquat, ſcilicet in ſanis, in calculoſis autem tormentoſè dilatati ampliores evadunt; incipiunt à pelvi ſeu infundibulo renum, cui ampliato ibi initio contigui ſunt, inſertas quoque exiles habent venulas & arteriolas à vaſis propinquis deſcendentibus deductas, minutuloſque nervos à plexu nervorum coſtalium ſexti paris.

Ureteres.

Cæterùm connectuntur renes mediante membrana adipoſâ lumborum vertebris, incumbuntque muſculis lumborum pſoas dictis, locus autem ſitualis dextri renis ſub jecore eſt, ſiniſtri verò ſub liene, magnitudo eorum ferè quatuor vel quinque transverſos digitos in longitudine, duos in craſſitie, & tres in latitudine asſequitur, figura phaſeolo non multum abſimilis eſt. Adhæc vaſa ampla renes attingunt, venæ nimirum & arteriæ emulgentes, ac nervi à ramis ſexti paris interim ſuppeditati.

Præterea renes à tota antiquitate ac præcipuè Philoſophis Hermeticis dicantur Veneri, ſeminiſq; prolifici productioni præeſſe creduntur, cui etiã ipſæ ſacræ adſtipulari videntur literæ, cum aſſerunt Heb. 7. quod Levi & fratres ejus ex lumbis Abrahami ſint egreſſi. Hanc tamen aſſertionem Helmontius in duumviratu explodit, atque erroris convinci ait à piſcibus & volucribus, ceu renibus & urinâ carentibus, & tamen aves eſſe ſalaciſſimas, turpe igitur exiſtimat venerem in rene, lotii cloacâ ſtatuiſſe, aſtrum poſt ſolem maximum, ſed potius venerem eſſe animæ ſenſitivæ officium, adeòque in parte

Doctrina Hermeticorum & Helmontii de renibus.

parte qua primi motus etiam dormientibus nobis fiant, collocandum, id est in splene, ut enim sangvificatio incipiat in venis mesenterii, tanquam jecoris stomacho; sic spermatis coctionem fieri in testibus à splene; reperiri enim calculosos utroq; rene, & nihilominus salaces. Absurdum autem esset sanam & petulcam potestatem constare sub morbo sui radicalis organi. Cum jecinore malè affecto proba non emergat sangvificatio, nec oculo arenis consito apta sit visio.

Quod autem Abraham Messiam in lumbis gessisse scribatur. Id ineptè à splene ad renes esse abductum, nimirum à viscere maximè vitali ad officinam & cribrũ excrementosum.

Verùm pace perillustris hujus viri renes aliquid augustius præstare, quàm ut solummodò in putidam lotii olidi cloacam inserviant, ex eo elucet, quod ubique in sacris Deus scrutator cordium & renum vocari voluerit, procul dubio eam ob causam, quod in corde primordia omnium cogitationum, in renibus verò intima penetralia originis seminis excudantur, ita ut hujus textus mens sit, Deum à primo ortu imò à mundi ævo has duas omnium divinissimas officinas perlustrare, quid inde boni vel mali proventurum sit. Tantum etiam abest, ut urina ullo pacto aliquid abominabile sit, ut potius ipse Helmontius salem urinæ in suis scriptis extollat super omnia, quæ sint in toto naturæ systemate, inter quæ non habeat sibi simile,

Ne autem de hac re simus prolixiores, convertimus nos ad propositos ab Authore nostro affectus renum, de quibus etiam Hippocrates loquitur in sequentibus aphorismis:

Nephritis est senibus familiaris. lib. 3. aph. 31

Renum vitia in senibus difficulter sanantur. 6. 6

Calculus renum est affectus puerorum grandiusculorũ. 3. 26

Urina crassa & exigua caruncula, aut veluti pili exeuntes à renibus excernuntur. 4. 76

Mictio sangvinis aut puris renum aut vesicæ exulcerationem significat. 4. 75

Mictio sangvinis spontanea venulam in renibus ruptam significant. 4. 78

Bullæ in urina innatantes nephritim eamque longam significat. 7. 34

Adipalis superficies eaq; conferta in urina nephriticum & acutum morbum significat. 7. 35

Dolores circa spinæ musculos cum prædictis signis morbum à renibus significant. 7. 36

Si dolor talis ad loca exteriora sentiatur, extrinsecè abscessus est expectandus. 7. 36

Si verò dolor ad interiora vergat, intrinsecè abscessus fiet. 7. 36

Renes purulenti efficiunt stranguriam. 5. 58

Nephriticis conferunt hæmorrhoides. 6. 11

Renum vitia in senioribus annis

nis quinquaginta non sanantur. 6 *popular sect.* 8.

Author autem noster primò agit:

DE INFLAMMATIONE RENUM, *Germ.* Entzündung der Nieren.

Inflammatio renum.

NOn ex ordine Author videtur procedere, quod primò de renum inflammatione agat, est enim affectus, qui alios prægressos sequi solet, ut sunt: nephritis, calculus, ruptio alicujus venulæ &c. Verùm hæc parvi sunt momenti. Providentiâ quidem divinâ hic affectus frequens non est, eò quod renes ob solidam eorum substantiam densamq; minus ad incensionem apti sint, uti plærique existimant, quod tamen nobis potius hinc fieri verisimilius videtur, nimirum quod ideò ren & vesica rarius inflammentur, quia perpetuò urinâ seu liquore salsissimo irrigentur, caro autem quævis salita non corrumpitur, ut quotidiana experientia evincit, quælibet enim inflammatio nihil aliud est, quàm incipiens corruptio, putrefactio & apostematio, sin autem nihilominus ejusmodi inflammatio contingat, id ex gravi causa fieri necessum est, nimirum à vehementi contusione, lapsu vel allisione, vel venulæ ruptione, quæ ferè semper inflammationem accendunt.

Inflammatio igitur renum est incensio, quâ non modò substantia eorum, verùm etiam partes adjacentes inflammantur & incalescunt, calor autem sangvinem & humores attrahit, quibus attractis & accurrentibus majus spacium requiritur, unde extensio localis sequitur, tumor & dolor vehemens, continuique solutio, ut practici loquuntur. Idque nunc in alterutro rene, nunc in utroque contingit.

Signa.

Agnitionem & dignotionem hujus affectus hæc signa diagnostica præbent: dolor acerbus pulsatilis in lumbis percipitur, & si dexter ren afficitur, dolor iste pulsatorius superius ad nothas costas & jecoris regionem se extendit, inferius ad femur, vesicam, pectinem & pudendum, ac crus ejusdem lateris stupore occupatur, sinister verò ren inflammatus, eadem contingentia in sinistro lumbari confinio patrat, sin autem uterque ægrotet, amborum crurum stupor adest, & reliqua commemorata in utroque latere. Adhæc ægrum miseria dubia divexat, ita ut neque jacere, neque erigi, neque in pedes stare possit, sive enim sternutatio sive alia concussio vel subitanea commotio corporis ingruat, crudeli mox dolore lancinatur, frigentque extrema, suræ ac pedes, urina emittenda hæret, & difficulter redditur, cum mictione assiduâ & laboriosâ, lotium quidem sub initium morbi tenue & aquosum & sine subsidentia apparet: pergente verò in pejus inflammatione magis crassum & rutilat, ac postmodùm crassum & mucosum evadit. Febris admodùm vehemens & acuta flagrat cum vigiliis & nonnunquam delirio, & pro majori sui incremento etiam hæc symptomata auget.

Adhæc nausea & morsus ventriculi nec

nec non biliosa vomitio ægrum torquent, summusque langvor. Alvus est adstricta & inflatur, unde continui ructus excitantur,& ingens fastidium affligit. Non tamen semper eandem vehementiam hæc febris renalis obtinet, sed in nonnullis mitior est,& per intervalla se exasperat, in aliis continuas exacerbationes producit.

Causæ

Causæ hujus affectus sunt: vel nimia incalescentia corporis, vel violenta ejus commotio per repentinam rei alicujus gravis elevationem, saltum, equitationem, incurvationem, luctationem, divaricationem crurum coactam, aliosve motus subitaneæ violentiæ, quibus facilè pellicula quædam his in locis rumpi vel aliquid dislocari potest: item potulenta fortia ac calefactiva, potiones seu pharmaca nimium diuretica; palæstra veneris supra vires exercitata; calida renum constitutio innata, quæ postmodùm facilè bilem attrahit seu biliosas defluxiones; item violenta concussio versus regionem lumbarem per lapsum, vel verbera. Communissima verò causa est calculosa seu nephritica constitutio, quæ à juventute prona est & proclivis ad generandam tartaream collectionem in renibus, nimirum araneam & lithiasin, istæ enim arenulæ sæpenumerò diu sine ullo illato incommodo latent, nec ullo pacto sentiuntur, ex improviso autem per subitaneam corporis comotionem vehementiorem immoventur, ita ut dolorosam attritionem faciant; dolor autem supradicta symptomata adducit.

Prognostica.

Prognosin quod attinet, inflammatio renum semper admodùm periculosa est, sive enim à calculoso attritu, sive bilioso influxu & quocunque modo contingat, facilè erysipelas in renibus per se calidis accendit, doloremque & calorem parit, quibus sangvis & humores attrahuntur, unde postmodùm necessariò suppuratio sequitur, renibus autem suppuratione corruptis vita diu subsistere nequit, sunt enim membra, queis œconomia corporis carere nullo modo dotest. Imprimis autem inflammatio renum lethalis est omninò, si delirium, convulsiones, aliaque gravia symptomata eam comitantur, ut plerunque fit, magna enim renibus sympathia cum cerebro intercedit, unde etiam, teste Paracelso, plerique dolores capitis & obstinatæ hemicraniæ à renibus excitantur; interdum tamen rupto abscessu pus per urinam expurgatur, atque æger liberatur.

Curatio.

Curatio inflammationis renum in eo versatur, ut quàm citissimè calor in sui principio, priusquam pus concipiat, extingvatur, sangvis affluens retrahatur, & qui jam affluxit, iterum dissipetur; pro extinctione caloris practici confugiunt ad liberalem venæsectionem, præmisso clystere emolliente & refrigerante in parva tamen quantitate, ne ex nimia infarctione tumor comprimatur & exasperetur, ejusmodi clyster in hunc modum apparari potest:

Enema. ℞. malv.
althææ an. cum toto m. j.
portulac.
lactuc. an. m. ſ.
flor. nymphææ
violar. an. p. ij.
prunor. n. 7.
coquantur in aqua commun. ad ℥IX.
colaturæ adde caſſiæ extr. ℥j.
ol. viol.
nymphæ. an. ℥iſ.
vitell. n. ij.
m. f. clyſter.

Pro interno uſu parantur potiones refrigerantes, poteritque commodùm mox à venæſectione talis emulſio propinari per aliquot dies:

Emulſio. ℞. ſem. 4. frig. maj. an. ℥ſ.
portulac. ʒij.
abluta contunde optimè, & conterendo eis adde
ſach. cand. ℥ij. affundendo ſimul aquar. portulac.
polygoni an. ℥X.
f. ſ. a. emulſio, cujus omni manè & veſperâ ℥V. ebibantur.

Exterius ſuperimponantur cataplasmata refrigerantia, vel lintea duplicata in aqua roſar. in qua porciuncula ſachari ſaturni ſoluta ſit, humectata, aliaque quæ habet:

TEXTUS.

INflammationem renum cautè oportet tractare; niſi nimirum omnia prudenter fiant, ſæpè graviſſimi morbi ſubſequuntur. Itaque nec purgantia acria, nec digeſtiva intempeſtiva proficiunt.

Paracelſus inflammationes renum vocat febres renum, quæ ſemper comitari ſolent.

Cura conſiſtit tum in externis tum internis medicamentis.

Interna talia ſunt, quæ proprietate quadam humiditatis connatæ inflammationes tales extingvunt; lapis prunellæ citiſſimè expedit hoc negotium, modò alvus ſit libera, alioquin leni extracto mechoacannæ aut infuſo rhabarbari expedienda. Solemus interdum in hoc caſu decoctum prunorum dulcium cum aqua tartari (in qua tartarus puriſſimus decoctus eſt; clyſteres etiam hîc non incommodi) feliciter exhibere.

Alvo itaq; expeditâ lapis prunellæ in aqua ſimplici ſolutus tantum, & ſacharo edulcoratus inflammationem aufert; venus noxia eſt.

Extrinſecus valent ungventa ex roſis, item liquor ex ſemine papaveris, hyoſcyami, ſolani vel ſimilibus. Camphora quoque in oleo amygdalarum amararum ſoluta, & loco dolenti illita valdè inflammationi reſiſtit. Externè etiam valet ungventum roſatum Meſues cum oleo amygdalarum amararum & ſcorpionum temperatum; venus omninò fugienda.

Secretum est succus cancrorum.

Secretum in inflammationibus renum est succus astacorum seu cancrorum fluviatilium crudus, ex contusis nimirum expressus, & cum alio jusculo vel decocto prunorum exhibitus semel vel bis cochl. j. (non tamen neglectis externis.)

CAP. CXLI.
DE OBSTRUCTIONE RENUM, *Germ.* Verstopffung der Nieren.

Obstructio renum fit à causis frigidis.

OBstructio renum quidem sæpius contingit, non tamen opus erat de eâ in peculiari capite agere, pertinet enim sub passionem nephriticam, de qua Author pariter paulò post tractat. Obstruuntur autem renes maximè ex materiâ viscidâ & frigida. Hisque ferè contingit, qui victu utuntur frigido, crasso & glutinoso, ut sunt pisces, caseus, lac, cerevisia crassa, augetur hæc dispositio in regionibus humidis, lacustribus & paludosis.

Signa obstructionis renum.

Signa obstructionis renum sunt: dolor lumbos cruciat, urina nonnunquam supprimitur, reserato autem ejus exitu, spissa seu crassa, limosa turbulenta redditur, quibusdam etiam veluti pili unà exeunt.

Curatio. Diæta.

Curatio instituitur permutatione victus in convenientiorem vitando pisces & imprimis non squamatos, aliaque commemorata, item aër austrinus, ventosus, nimisque calidus vel frigidus, conducunt caro bovina, ovina, ova sorbilia & oluscula ex beta, asparago, chærefolio, spinachia, hysopo, salviâ, majoranâ, jus pisorum & caulium, omnia verò edulia probè condiantur sale, ita ut usus salis sit semper largus, renes enim egregiè mundat, & concoctionem ventriculi confortat, ut studiosè observavimus, eademque monentes Paracelsum & Helmontium vera locutos advertimus. Potus sit vinum album clarum non meracum, vel cerevisia tenuis. Tempore paroxysmi practici injiciunt clysterem anodynum in hanc formam compositum:

Clyster.

℞. fol. betæ
 malvæ
 parietar.
 mercurial. an. m. j.
flor. verbasci
 melilot.
 chamomill.
summitat. anethi an. m. ß.
sem. lini
 fœnic.
 malvæ
 anis. an. ℥j.
coquantur in aq. com. ad ℥XII. adde
 ol. amygd. dulc.
 anethin.
 chamomill. an. ℥ß.
 cass. extrac. ℥j.
 salis gemmæ ʒij.
 m. f. clyster.

Cataplasma.

Exterius potest remanentia dicti clysteris in pultem contusa calidè in modum cataplasmatis applicari adjectis oleis chamæmelin. & anethin.

Extra paroxysmum interdum æger his quæ incidunt & phlegma educunt, purgetur, quod opportunè

 fit

sit tempore solstitiorum, & deinde ad tempus decocto vel vino medicato ex diureticis utatur, cujusmodi sunt:

Species pro vino diuretico.

℞. cortic. rad. apii
foenic.
asparagi an. ℥ſ.
fol. chærefol.
saxifrag. an. m. j.
sem. petroselin.
chærefol. an. ʒij.
baccar. alkekeng. ℥j.
parentur cum vino vel aqua, ut dictum.

Plura longè convenientissima proponit:

TEXTUS.

DEoppilativum renum certius & evidentius nullum est, quàm quod ex vitriolo & tartaro conficitur. Tartarus itaque vitriolatus, item specificum purgans Paracelsi hîc omnem absolvunt paginam, præsertim si sit obstructio recens, nec ab impactis grandioribus calculis facta (alia est cura obstructionis embryonatæ seu incipientis, alia confirmatæ) hæc nimirum curam aliam requirit, de quâ in nephritide propriè sic dicta.

Crystallus tartari illis æquivalet, nam obstructiones & tartarum ipsum solvit expellitque

Quandoquidem autem obstructiones venarum omnes fiant à tartaro, sive illæ recentes sive confirmatæ fuerint; præstat spe-
cificum in medium adducere, cujus vi & proprietate insitâ tartarus in omnibus partibus corporis humani genitus mirabiliter expellitur, adeòque omnes obstructiones maximoperè expelluntur, cum videatur imprimis ejus virtus in renum hac affectione accommodata esse.

Unicè valet ad obstructionem antiquam etiam à calculo grandiori ortam, quem insensibiliter, & penè sine omni dolore in mucilaginem quotidiè cum urina exeuntem solvit, & paulatim absumit.

Paracelsus vocat præparationem ludi humani, quem passim commendat, nuspiam tamen ejus præparationem genuinam reliquit, illa est talis:

Ludi Paracelsi præparatio.

℞. ludum seu calculum ex corpore humano exsectum (a) vel etiam aliis modis deturbatum, hunc pulverisatum leniter primum calcina igne rotæ, postea flammâ reverberii per gradus eò adige, ut videatur planè in salem abiisse.

Notanda de calculo.

(*a*) Cum calculus humanus ex meris arenulis conglomeratis constet, non opus esse arbitramur hinc inde laboriosè & forsan etiam sumptuosè apud lithotomos exsectos conquirere calculos, sed eorum in locum sumi posse sedimenta arenosa matularum eâdem cum efficacia non dubitamus.

Note-

Secreta calcinatio.

Notetur secreta calcinatio alia (hæc nulli hactenus à me communicata) ℞. pulveris ludi part. I pulveris carbonum præsertim faginorum part. ij. misce invicem: postea in tigillo tantum supernè tegulâ seu operculô tecto ure in furno figulino 24. horis, & spiritus carbonum duritiem lapidis omninò beneficio ignis emollit, ipsi verò carbones non absumuntur. Huic mixturæ affunde aquam ferventem, vel coque in aqua fervente, & pulvis ludi solvitur in aquam citrinam, qui color est à fœtido sulphure ipsius ludi. Si quid residuum fuerit ab hac solutione, denuò exsiccetur, & adjecto pulvere carbonum recenti vicissim calcinetur ut antea. Solutiones omnes evaporando redige in salem. Secundò conjunge omnia cum pulvere carbonum & vicissim calcina. Idem solve in communi aquâ ebulliendo, ut sincerior pars post evaporationem repetitam transeat in salem candidum sæpius in crystallos abeuntem, si in loco humido frigido aliquandiu repositus fuerit. Hunc elegantem salem conjunge cum spiritu vini optimo, & ex retorta per multa cohobia tamdiu destillando urge, donec penitus cum spiritu vini transierit: postea spiritum vini in leni balneo aufer, & relinquitur oleum ludi humani, cujus gutt. iij VI. X. ad XII. exhibitæ in liquore convenienti aliquoties, singulis diebus tantùm semel, obstructiones tartareas totius corporis (in cerebro, lingva) nominatim verò renum feliciter solvit, & tartarum expellit, valet etiam in tartaro confirmato.

Adjuvat obstructionem renum solvendum (b) externa inunctio ab ungventis communioribus. Item valent emplastra, insessus, cataplasmata & similia.

Memorabile est in hoc casu oleum terebinthinæ cum oniscis vivis mixtum & loco dolenti illitum. Item Terpentin auf blaw em Papier loco renum imposita, bis es dürre wird / bonum.

(*b*) Author vult ut utens quis præparato hoc ludo etiam unà alia topica extrinsecus adhibeat.

Liquor oculorum cancrorum.

Simile fit ex oculis cancrorum eâdem virtute (licet paulo inferiore) pollens.

Atque hoc modo omnes lapides per alembicum in olea sua redigi, & in usus medicos converti possunt.

Hoc specificum (ex ludo) unicè valet ad obstructionem antiquam, & à calculo grandi causatam, quem insensibiliter, & penè sine omni dolore in mucilaginem quotidiè cum urina excernendam solvit, & paulatim absumit.

Huc

Huc refer salem contra calculum apud Crollium.

Spiritus glomorum cynosbati.

Paracelsus ex callosis istis glomis in cynosbato (rosa canina) nascentibus simile (quod ille vocat : expulsio calculi mei) ad calculum expellendum arcanum præparat, cujus tamen compositio nuspiam extat. Ego sic paravi: Ex copiosa quantitate ipsorum mense Majo & Junio collectorum & incisorum, remotis vermiculis, aut aliis insectis in interioribus aliàs cavitatibus reperibilibus per fermentationem cum aqua & fermento communi ipsis putrefactis elicui spiritum & aquam per vesicam. Ex capite mortuo in cineres converso extraxi sal, quod purificatum cum spiritu conjunxi, & aliquandiu digerendo maceravi, tandem cum argilla miscui, & igne nudo super eosdem glomos in receptaculum majus spiritum unà cum sale destillando prolicui, ut nempe totum sal simul transiret : illa quæ in recipiente erant, expressi, & expressum per retortam igne arenæ in fine non usque quaque forti, ne empyreuma redoleret, destillavi in modum arcani, simili ratione ex vegetabilibus eliciendi. Ejus gr. iij. usque ad XII. in convenientibus liquoribus exhibitæ & sæpius datæ calculum insensibiliter expellunt. Aliàs si pulvis istorum globorum tantùm maceretur in vino, & illud exhibeatur (in forma infusi per colaturam) per aliquod tempus, idem facere experientia docuit, sed remissius.

Observatio.

In obstructione renum, à calculo totali vel etiam, ubi ureteres (ut in ischuria & nephritide) & vesica à calculis in eam regionem detrusis omninò fuerint obstructi, ut ne gutta quidem urinæ prolabi possit, præsentissimum est, si urina hirci recentissima ex vivente adhuc hirco cum vesica extracta potanda detur (calidè cochl. j.) & omentum cum intestinis statim ventri, pubi, & peritonæo fuerit applicatum. Sic nimirum calculus repentè consumitur sine læsione vasorum, & patiens liberatur.

Experimentum.

CAP. CXLII.

DE EXULCERATIONE RENUM; Germ. Erschwerung der Nieren.

Exulceratio.

RENes & ureteres non minus aliis partibus carnosis exulcerationem quandoque patiuntur, quam Practici ἕλκωσιν vocant, nilque aliud esse ajunt, quam solutionem continui in substantia renum carnosa seu parenchymate.

Signa.

Signa diagnostica hujus affectus ejusmodi sunt: dolor cum gravitate in lumbis percipitur, urina tamen liberè, & absque impedimento profluit

fluit cum pure permixta, cui & particulæ carnosæ innatant, seu ramentula carnea cum urina expulsa, & per eam inæqualiter dispersa, pus autem medium commixtionis modum servat & eroso jam ulcere etiam sangvis una excernitur, quod indubium exulcerationis renum vel vesicæ signum est, si nimirum per plures dies urina puris & cruenti admixtionem ostendat, in renibus autem hærere per dolorem in his partibus, nempe circa lumbos & in imâ spinæ ac coxendice intelligitur, nonnunquam etiam admodùm graviter & fœtorosè talis urina olet, & mucosa quæpiam & livida permixta habet, si nimirum exulceratio sit maligna, si autem benigna, talia non eveniunt, sed pus album, lene & æqualiter commixtum absque fœtore cernitur, & in pauca quantitate.

Causæ.

Causæ hujus affectus variæ esse possunt, nempe vel præcedens inflammatio & apostematio renum, quâ suppuratione & vomicâ rupta exulceratio relinquitur, aut attritio à scabro calculo vel sabulo acutim angulato, vel ruptio alicujus venulæ, item abscessus jecoris, cujus effusa purulentia renibus pari modo exulcerationem inducit. Quod idē quoque à morbo pleuritico sed raro fieri observatum est; Similiter & venus salacitasque immodica, atque inde enata gonorrhæa, aliaque quæ supra cap. 140. enarrata sunt, itemq; hæreditaria constitutio, huic passioni ansam dare possunt.

Prognostica.

Prognosis de hoc affectu hæc est: si ex prægressa inflamatione & abscessu renes exulcerentur, nec statim ulcus repurgetur & ad cicatricem perducatur, difficilis est curationis, quin imò ex quacunque sit causa, ægerrimè curatur, præsertim in senioribus, quamvis renum ulcera non adeò difficilia sint, ac vesicæ, nervosæ enim partes adhuc minus sanationi auscultant, quàm carnosæ, attamen utræque non facilè curantur, eò quod ad receptacula excrementorum natura semper pravos succos deponat, quibus sanatio retardatur, morbusque prolongatur, ita ut hi affectus inter morbos longos numerentur, quibus senes juxta aphor. 39. lib. 2. correpti ferè commoriuntur. Solent autem hæc ulcera inveterata gravem odorem emittere, vehementerque cruciare, nonnunquam etiam fistulam efficiunt, per eamque perpetuò pus eructant. Comitatur purulentam cum urina excretionem strangurla seu ardor urinæ, demumque corpus macilentatur.

Curatio. Diæta.

Curationis scopus in eo versatur, ut ante omnia accurata victus ratio habeatur, vitando carnem suillam, anserinam, anatinam, & omnia oleosa, nec non acida seu acetosa, amara, acria, cruda, inflativa, alvum perturbativa, diuretica & quæ venerē excitant, è contra conveniunt ptisana & cremor hordei & avenæ, jusculaque & sorbitiones ex farina hordei, amylo, & incoctionis gallinarum, nec non ova sorbilia, aviculæ montanæ, pulli gallinacei, pedes quadrupedum. Aër procuretur ad siccum inclinans, vitetur autem impensè

calidus vel frigidus, quippe qui juxta Hippocrat. aphor. 22. lib. 5. ulceribus mordax, item humidus, loca paludosa, venus, vectio in curru, & omnes repletiones. Pro potu inservit decoctum malvæ & 4. sem. frig. major. in sero lactis cum portione mellis rosati pro ulceris detersione.

Frequenter autem corpus evacuetur, ut vitiosi succi à parte affecta retrahantur, inservit itaque in hunc finem sequens:

Bolus.

℞. cass. recent. extr. ℥ß.
mann. calab. ʒVI.
terebinthinæ ad duritiem coctæ vel super ferro ignito parum tostæ, ut pulverisari possit hujus pulveris ℈j. optimè cum reliquis misceatur, & cum aspersione sachari & pulveris glycyrrhizæ fiat bolus.

Vel dentur pilulæ mercuriales initio hujus libri inter cathartica mineralia à nobis edoctæ, quæ mirum in modum ad sanationem ulcerum quorumcunque conducunt, uti magna cum laude experti sumus:

His qui vomitioni asveti sunt, vomitus præ quavis evacuatione prodest, vitiosos enim succos à parte infirma abducit, eamque à suo hoste liberat, sed debet crebrius institui nempe bis vel ter intra quartam anni partem.

Singulis etiam septimanis assumat semel ℈j. trochiscor. alkekengi, qui laxativo misceri possunt hoc modo:

Mixtura.

℞. cass. recent. extr. ℥ß.
trochis. d. alkekeng. ℈j.
m. pro una dosi.

Vel cum ejusmodi mixtura.

Pilulæ.

℞. mumiæ
terebinth. exsiccat.
boli armen.
mercur. dulc. sexies sublimat.
trochisc. alkekeng. an. ʒß.
succi liquirit.
gumm. tragac. an. ℈j.
cum melle rosat. f. pilulæ, pro 4. dosibus.

Plura probati juvaminis docet

TEXTUS.

Exulcerationem renum recentem curari posse tum dogmatici, tum Hermetici profitentur.

Inveteratam incurabilem esse conclamatum est apud illos; ab his verò eandem sanari posse, experientia docuit, sic referente Gazia ab Horto: Indi in exulcerationibus renum & vesicæ aloën tusam & cum lacte mixtam propinant iis, talia patientibus, non sine magno successu (aliquot dies continuè) & ægrorum commodo: illicò nimirum curari Garcias affirmat.

Practici solent aliquoties pilulas aloëticas in hoc casu exhibere non sine patientis commodo (ex aloë cum pulvere lumbricorum terrestrium & chalybe præparato) per aliquot septimanas.

Nonnulli terebinthinam claram Venetam ʒj. pondere cum vitello ovi dissolutam, & postea in brodio gallinarum discussam exhibent sæpius.

In aliquot exemplis observatione

tione deprehendi, mercurium dulcem hîc multum posse, si primùm exhibeatur (justâ dosi aliquoties in septimana, ut bis vel ter pro viribus ægrotantis) ut non tantùm impuritates totius corporis, sed imprimis renum eluantur.

Huic si succedit spiritus mercurii dulcis, nulla exulceratio refragatur.

Spiritus mercurii dulcis est talis:

Spiritus mercurii dulcis.

℞. mercurii sublimati crystallini (a) *(non mercurii dulcis) quantum placet, tere in pulverem impalpabilem, superfunde in cucurbita non nimis alta optimum spiritum vini, abstrahe per alembicum ex cineribus, reaffunde destillatum liquorem, ac denuò destilla, perge per cohobia tamdiu, donec tandem destillatus spiritus vini in oleum quodammodo albicans videatur per alembicum transire, quod alio excipulo collige. Super caput mortuum residuum in cucurbita funde alium spiritum vini recentem, procede simili ratione, ut antea, donec nempe omnia in oleum seu spiritum albicantem prodierint. Hîc spiritus mercurii in exulcerationibus renum & vesicæ mirabiliter operatur, si ejus guttæ ij. vel iij. quotidiè semel atque iterum in aqua radicis nymphææ, equiseti, plantaginis &c. exhibeantur.*

Mercurii sublimatio.

(a) Mercurius sublimatus ad hunc spiritum & ad quævis medicamenta ita optimè paratur: Capias mercurii à propriis corporibus mundati (prout in nostro tractatu de panacæa minerali docuimus) libram unam, vitrioli cærulei naturalis non factitii, ad albedinem seu aliqualem flavedinem calcinati, & salis marini decrepitati ana libram unam, hæc proportio sufficit, si vitriolum sit bellè cœruleum, si verò virescens, major ejus quantitas requiratur, nimirum sesquilibra ad minimum, commisce vitriolum & salem probè inter se, tum accipe eorum commixtorum manipulum unum vel duos, impone seu stratifica eos in capacem quandam patinam, mercurium verò in pannum linteum spissum liga, linteumque illud super factum jam stratum vitrioli & salis comprime, sic mercurius seu argentum vivum per poros lintei in minutis granis exsilit, atque undique in straturam vitrioli spargitur, cessa tamen iterum ab illa compressione, si tibi videbitur, unum vel alterum lothonem mercurii exiisse, atque denuo alium manipulum dictæ mixturæ super priorem straturam & mercurium stratifica, expressionemque mercurii è panno ut antea reitera, & sic alternatim procede in omnibus, donec omnia invicem strato super strato, ut loquuntur, sint commixta, sicque brevi mercurius inter ista salia distribui potest, si verò ea velles conterendo super marmore commiscere, admodùm diu conterendum foret, priusquam argen-

tum vivum à salibus comprehende-
retur, & cum illis in particulas divi-
deretur. Mixturam hanc etiamnum
super marmore contritam indas cu-
curbitæ vitreæ satis magnæ, atque
postmodùm quoque eam desuper
aliquantisper irrores aquâ forti vul-
gari, vel spiritu salis marini, talis e-
nim modica alterutrius aspersio
mercurium eò celerius mortificat,
ut niveâ albedine sublimet, præter-
missa verò ejusmodi irroratione,
multæ etiamnum guttæ ejus vivæ, &
in priori currente forma ascendent,
& per totam massam sublimatione
elevatam conspicientur. Hinc cu-
curbitam in capellam seu ollam
cum arena colloces, arenâ undique
ita contectam, ut arena ad tres vel
quatuor digitos transversos altius
ascendat. quàm sit superficies mate-
riæ in vitro. Tum ignem substruas
primò admodùm lenem, donec o-
mnis humiditas evaporaverit, & in-
tra hoc spatium concurbitam relin-
quas apertam, quando autem tibi vi-
debitur, nil amplius humidi evapo-
rare, tum subinde tersum cultrum
orificio cucurbitæ superimponas, &
observes, an etiamnum aliquis sudor
cultro adhæreat, quod quamdiu e-
venerit, cucurbita adhuc aperta
maneat, sin culter siccus conspicia-
tur alboque pulvisculo afflatus, tunc
orificium vitri obtures tantummo-
dò papyro, ignemque parum augeas,
ut mercurius sublimare queat, atque
in tali gradu per duodecim horas
continues, tum verò insigniter au-
geas, ut fundus vitri per quatuor vel
plures horas candere queat, nam ad-
modùm difficulter in fine sublimat,
ob fixativos spiritus, quæ in vitrio-
lo cæruleo continentur, est enim ni-
hil aliud quam purissimum cu-
prum, cui libenter pars mercurii ad-
hæret. Sic statim primâ vice legiti-
mum mercurium sublimatum obti-
nebis, melior tamen erit, si adhuc
denuo sublimationem à pauca sal-
tem mixtura salis & vitrioli reitera-
bis. Poteris etiam argentum vivum
in dupla quantitate aquæ fortis sol-
vere, ac simul æquale cum mercùrio
pondus salis comunis adjicere, tum
omnem humiditatem destillare, de-
mumque sublimare, ut modò do-
ctum est:

Ex hoc mercurio sublimato para-
tur mercurius dulcis hoc modo:
℞. mercurii sublimati purissimi q. p.
contere eum in pulverem, tum per
vices conterendo ei admisce ferè
tantundem argenti vivi currentis, &
tamdiu tritura, donec currens for-
ma in pulverem sit subacta, tum in
vitro arenâ ad altitudinem materiæ
obtecto & obturato sublima, & ela-
psis horis decem vel duodecim sub-
limatio erit peracta, & omnis corro-
sivitas pristina mercurii sublimato
consveta conversa in subdulcem seu
pôtius insipidum saporem; nigredi-
nem & quicquid adhuc vivi super-
est, remove, & per se sublimationem
aliquot vicibus recapesse, & opti-
mum habebis mercurium dulcem.

Mercurii dulcis paratio.

Consolidationem tempestivè absolvit conserva rosarum parti-bus duabus (simplex sine admix-tione spiritus vitrioli propter ex-ulcera-

Consolidativum.

ulcerationem) cum ſeminis hyperici parte unâ mixta, quantitate avellanæ, & in fine curæ per aliquot dies veſperi exhibita. Hoc modo etiam inveteratiſſimæ exulcerationes tolluntur feliciter.

CAP. CXLIII.

DE DOLORE NEPHRITICO ET CALCULO RENUM, *Germ.* Nierenweh/ *item* Lendengrieß/ Sand und Stein der Nieren.

Nephritis quid?

NEphritidis vocabulum non apud quosvis practicos eandem ſignificationem obtinet, quidam enim inflammationem duntaxat renum ita appellitant, præcipui tamen ſub hoc nomine indifferenter quemvis dolorem cruciatumve & quamcunque renum paſſionem comprehendunt; ſive ergò renes vel ureteres dolore afficiantur, & quocunque modo id fiat, nephritis vel dolor nephriticus, & à quibusdam colica nephritica vocatur; affectus hic adeò notus eſt, ut eum multis verbis deſcribere non ſit opus, quotidie enim occurrit, hisque familiaris admodùm eſt, quibus incurvato verſus terram tergo laborandum eſt, quales ſunt paſtinatores vinearum, cæſores lignorum, foſſores, conſimilisque farinæ homines. Noſtro autem judicio nihil aliud eſt, quàm exaſperatio quædam renum ab inhærente materia ſcabra & aſpera nimirum ſabulo, vel calculo, quæ proculdubio diu ferri poteſt, antequam attritionem faciat, per validam verò & repentinam lumborum motionem interdum agitata & in aliam poſitionem detorta ex improviſo fit atterens, & mox ingentem dolorem excitat, adeò ut æger neq; ambulare, nec ſtare, jacere vel ſedere poſſit, ſed die ac nocte crucietur, ac non pauci eo è medio rapiantur, alii verò contracti, ut loquuntur, curvi & claudi efficiantur. Hoc enim cum vera colica commune habet, quod demum poſt immanes dolores interdum paralyſin, quam vulgò contracturam vocant, relinquat, & admodùm difficulter à paſſione colica diſcernatur, differentia autem eſt, quod dolor colicus in uno loco fixus non permaneat, ſed hinc inde circumvagetur, nephritis autem in uno loco immobilis hæreat; adhæc in verâ colicâ urina initio eſt turbida, in nephritide verò clara, tenuis & velut percolata, procedente autem tempore turbidum quoddam ſedimentum exhibet, demumque arenulæ & lapilli unà exeunt. In utroque tamen affectu æger bilem flavam viridemque cum pituita vomit, at in nephritide interdum ſangvis in urina ſimul prodit, quando nimirum à calculo acutæ ſcabritiei vulnerans attritio fit, nonnunquam etiam ſtupor cruris pedisque ejusdem lateris, in quo materia nephritica latitat, ſequitur.

Signa & differentia.

Cauſæ hujus affectus poſſunt eſſe variæ, & quidem eædem, quæ in ſuperioribus tribus capitibus enarratæ ſunt. Communiſſima autem materia quædam eſt arenoſa, ſabuloſa vel calcu-

Cauſæ.

calculosa, quam Paracelsus & Helmontius *Lithiasin & Duelech* vocant, sive ea consistat in tartarea feculentia & limositate, è quâ postea duelech coagulatur, sive in sabulo vel calculo actuali.

Causa verò calculi & arenæ est innata quædam dispositio, vel crassum & viscosum alimentum, cujusmodi sunt: casei, lac, caro porcina, cerevisia crassa & parùm defecata, mustum vel vinum novellum turbidum, caro fumata, pisces, panis recentissimus à furno adhuc calens comestus, usus aquæ in cibo & potu, quæ per loca calcea defluit, quemadmodum in hisce regionibus, quarum fundus tali naturâ calceâ dives est, quam plurimi homines calculo laborant, morbisque arthriticis, quin imò vina talium regionum adeò manifestè ejusmodi calceam vel cretaceam tartareitatem in se vehunt, ut inter potandum, si eorum nonnihil in mensam effundatur, mox post resiccationem loci maculæ albæ relinquantur, & sicuti id ipsum vinis prope Danubium crescentibus, solenne est, Rhenanis autem minimè, ita sedulò observavimus, silices, qui in Danubio reperiuntur, si forti igne uruntur, abire in veram calcem vivam, quod silices ubivis in Rheno reperti etiam diutissimè cremati, nequaquam præstant. Frequentissima etiam hujus affectus causa est nimium fortis digestio in homine, quæ sal armoniacum in nimia abundantia progenerat, id est acrem salsedinem urinæ, quæ nil aliud est quàm sal armoniacum, quod etiam vulgariter ex urina paratur, in biliosis autem temperamentis & acutis febribus uberius generatur quàm reliquis, adeò ut eorum urina præ nimia salsedine rutilet, ruffus autem iste color non est bilis, ut quidam existimant, sed copiosa salsedo, quemadmodum fortiora lixivia vulgaria etiam ob copiosum sal alcali, quod tamen ad siccitatem evaporatum albet, colorem rufum præ se ferunt. Sicuti ergò sal armoniacum quando in liquore aliquo resolvitur, liquorem illum adeò acuit, ut ulterius alia corpora duriora solvat, exempli gratia: spiritus nitri per se aurum minimè solvit, at si quarta ejus pars salis armoniaci in eo prius resolvatur, postmodùm facilè solvit aurum: ita etiam à dicta acri salsedine in liquore potulentorum resolutâ idem intra hominem fieri autumandum est, ita ut alimenta mucilaginosa, nimirum caseum & similia, item scorias excrementorum resolvat, illa autem solutio, quamdiu calida est, in liquore suo extensa manet, at mejendo emissa & frigefacta in virtute solvendi fit langvidior, & particulam ejusdem quod intra se in calore solutum tenebat, dimittit, quod se lateribus vel fundo matulæ agglutinat, & instar arenæ granulescit, arena vera tamen non est, sed sal urinæ, quod à scoriis excrementorum terrestreitatem quandam à se resolutam secum vehit, & cum ea in frigido concrescit, non tamen denuo in urina vel aqua resolvi potest, eò quod scoria resoluta multum pingvedinis contineat,

neat, quæ difficulter ſolvitur, ut videre eſt in tartaro vini, qui pari modo ita concreſcit, & propter ſuam mucoſam pingvedinem difficillimæ eſt ſolutionis, donec illa pingvedo per ignem abſumatur, & tunc illicò in quovis liquore facilè reſolvitur. In urinali autem tartaro ſeu duelech talis concrematio pingvedinis inſtitui nequit, eò quod hoc ſolvens nempe ſal armoniacum omnino eſt volatile, atque in igne comburente avolat ac parum tantummodò terreſtritatis ſcoriarum ſolutarum poſt ſe relinquit; tartarus iſte urinalis quidem in unaquaque urinâ emiſſâ & refrigeratâ concreſcit, ſed non in quolibet homine, aſt ſaltim in diſpoſitis, qui nimirum nimis forti digeſtione ſunt præditi, alimentisque tartareis utuntur.

Modus autem generationis calculi à dogmaticis talis ſtatuitur: renes (ajunt) ad ſe ipſos trahunt ſeroſum, & quicquid tenue cum ſangvine in vaſis permixtum eſt, id verò dum meatibus in renum ventriculos percolatur, etiam aliquid ex craſſioribus ſuccis latius jam patefactis meatibus ſimul illabi volunt, atque in renis cavo caleſcere, tophique conſiſtentiam nanciſci, & areneſcere, & cum lotio ſi virtus expulſiva ſatis vigeat, extrudi, & in matulis ſubſidere (quod tamen in plerisque falſum, quorum urina exactiſſimè filtrata ſeu percolata nil arenoſi exhibet, ſed demum poſt filtrationem concretionem arenularum in eadem fieri obſervatur) Si verò pertinacius renis cavo inhæreſcat, ac

quidpiam aliud ejusdem materiæ ex vena cava ſuſcipiat, ſibi apponendo plus augeri, ita ut id quod recenter influat priori circumponatur. Sicq; coagulationem hanc in renum cavo ad tophi naturam accedere, exuſtoque & arefacto humore viſcido & craſſo conſtare, atque inſigni magnitudine grandeſcere. Cum verò in renum carnibus generentur calculi, eos tophis in morbis articulorum genitis correſpondere.

Dogma Helmontii de calculo.

Helmontius verò in ſuo tractatu de lithiaſi hanc ſcholarum doctrinam planè reijcit tanquam falſam & erroneam, veræque philoſophiæ inconformem, juxta quam calculus increſcat iisdem cauſis, quibus oriatur & viciſſim; appoſitos autem noſtris matulis calculos confirmare, calculum naturaliter fieri, idque absque ullo actuali matulæ aut ambientis calore. Fieri enim & augeri calculum ex urina materialiter, non autem ex mucilagine vitali, nec ad ejus conſtitutionem, nec pro efficiente requiri calorem, multoque minus ejus exceſſum. Si enim quis per denſum mejat linteum, neque in hoc reperiat mucilaginem, tamen poſt paucas inde horas urina transcolata vel filtrata in mundo vitro det tenue & rubens ſabulum æqualiter adhærens, ita ut nec copioſius ad fundum decidat, quam lateratim adhæreat; idque omnino in frigido, imò ſe obſervante etiam in Januario contingere, hocque ſabulum in qualibet ſanorum inculpata urina generari, & urinali, omni abſente mucilaginis materiâ locique calore

appo-

apponi. Iisdem ergò causis sabulum & calculum in nobis calculosis provenire, quibus extra nos sanos urina granulescat. Se autem sperasse urinæ contenta investigari per lotii analysin. Propriam itaque urinam vase ligneo asservatam, donec tandem fermentum sponte conceperit ebullieritque non secus atque vina destillasse, & parum aquæ ardentis stillasse. De residuo autem collegisse salem albissimum acuti & urinacei odoris fœtulenti, quo in tota rerum Natura vix sit aliquid subtilius, nobile ad icterum, aliosque morbos remedium. Qui tamen sal duelech sive calculum in vitro non solvat. Iterum se novam urinam propriam in fimo equino putrefactam destillasse, & quater cohobasse, frequentesque crystallos flavas & acuminatas reperisse, ad veteres quidem excrementorum oppilationes conferentes, nihil tamen adversus lithiasin. Porrò spiritum urinæ se miscuisse aquæ vitæ deplegmatæ, atque in momento simul ambo in offam albam coagulata esse, mirè tamen fugacem & subtilem. Ubi oculus imprimis se docuerit, quod spiritus urinæ impar & ingens esset coagulum, quippe quod aquam vitæ esset coagulando; quodque in coagulando separasset partem segnem & aqueam, quæ supernataret præfatæ offæ albæ non secus fortè, atque in coagulatione duelech à reliquo lotii corpore, adeòque in mediis undis suam perficeret coagulationem. Quodque coagulum sive spiritus urinæ indissolubiliter se nexuisset spiritui vini. Spiritus tamen urinæ non se coagulasset cum altero, vini nempe spiritu. Si igitur obviasset spiritui terrestri, etiam cum eodem conjugium contraxisset, ut ex ambobus spiritibus fecisset corpus lapideum. Unde se dedicisse quomodo spiritus urinæ coagularet alium spiritum intra urinam. Quodque ejusmodi associatio non sit nuda partium quædam commistio, sed unitatis indissolubilis connubium, substantialis quædam transmutatio, entis novi productio ab agente & patiente in corpus neutrum. Hinc igitur concludi, quòd spiritus urinæ apprehendens terram volatilem, procreatam semine ac fermento fracido & putrescente, suscitet occultum adhuc in potentia, vini spiritum, urinæ incolam; quibus tanquam duobus sexubus concurrentibus, terreus quidam præfatus spiritus imbibat prædictum unicum coagulatorem: cujus reciprocationis ergò oriatur in agendo amborum connexio penitissima, quia congrediantur spiritu tenus, per illorum minima. Adeòque coagulator coagulet unico instanti spiritum vini potentialiter excitum, in putrescente fermento, cui cum fracida massa suam tribuat materiam, simul condensentur in verum Duelech, monstrum sanè, novum hoc aliquid, coagulatum in media aqua, nec ideò in aquam resolubile.

In lotio ergò humano etiam sanorum semper esse materiam proximam invisibilem & semen ad Duelech, sive interim erumpat Duelech in actum, quantisper penes nos urina

na moretur, ſive poſtquam extra nos fluxerit, indigere autem iſtud ſemen ſaltem actuante & excitante fermento, quod ſemen germinare procuret. lotii igitur fermentum corruptivum eſſe excitativum ſeminis, noſtro autem balſamo innato benè habente corruptionem inhiberi, urinamque in nobis incontaminatam ſervari, quæ extra nos paucis horis etiam in frigido corruptioni auſcultet, ac ſabulo matulam conſpurcet. Renes ergò quoquo modo pollutos jam fermentum corruptivum urinæ concepiſſe. Quasdam etiam provincias, ciboſque ad crebritatem calculi non ignavam ferre opem, fragilitatem quoque uni præ altero innaſci, ita ut ſæpè gemelli inveniantur, quorum unus calculo laboret, alter verò non, cujus rationem reddat aurum in æquale filum diductum, quod nihilominus in una parte citius frangatur quàm alterâ. Hæc Helmontius.

Prognoſis.

Prognoſin quod concernit, dolor nephriticus quemadmodum & aliæ renum paſſiones, nimirum arena, calculus, cruenta mictio & ſimilia in ſenioribus non facilè cedunt, in junioribus autem & pueris ejusmodi dolor, dummodo absque renum ſit exulceratione, facilius ſanari poteſt, in hoc autem affectu melius eſt, ſi urina eſt ſpiſſa quàm tenuis. Eſt autem dolor nephriticus renumque calculus malum admodum periculoſum, vehementia enim inducit ſymptomata, videlicet inflammationem, exulcerationem, dolores immanes, vigilias, virium proſtrationem, urinæ ſuppreſſionem, febrem, aliaque, & ſi per aliquot dies continuaverit, nec ullis medicamentis cedat, mors metuenda eſt, imprimis ſi cum extremorum perfrigeratione ſudor frigidus in facie erumpat. Si verò urina primò tenuis & poſtmodum ſpiſſior & liberaliori mictu emittatur, arenoſamque hypoſtaſin faciat, morbi ſolutio inſtat: quibus tamen malum eſt hæreditarium, his paroxyſmus reverti ſolet, donec patiens eo intereat.

Curatio.

Curatio doloris nephritici eandem requirit methodum, quæ ſupra cap. 141. propoſita eſt, primòque itaque clyſter anodynus injiciatur, atque etiam ad dolorem demulcendum bibat æger decoctum chamomillæ in vino vel cereviſia factum.

Omnibus etiam renum vitiis apprimè conducit terebinthina hoc modo:

Uſus terebinthinæ.

℞. terebinth. Venet. ʒiſ. vel ij.
vitell. ovi parum, diſſolve hæc ſenſim, affundendo aquæ ſaxifrag. & fragar. an. ℥iſ. ut redigantur in formam cremoris lactis, adde
ſyr. de althæa Fernel. compoſ. ℥j.
f. hauſtus, qui grati eſt ſaporis.

Dolore admodum infeſtante ſubinde injiciatur clyſter prædictus anodynus, aut ſequens qui optimus eſt in calculo:

Clyſter optimus.

℞. lactis recent. ℥xij.
butyri ſaliti ℥iij.
m. f. c.

Infeſſus.

Fiat etiam inſeſſus in decocto braſſicæ capitatæ, foliis & radicibus ra-

parum, malvæ, parietariæ, chamo-
millæ, & aliquot manipulis avenæ,
quæ decoquantur in tribus vel qua-
tuor ahenis aquâ plenis, atque in
hoc decocto patiens quotidiè per
integram horam moretur, egreſſus
autem lumbis, pubi & peritonæo in-
ungat ol. ſcorpionum, vel ſolum vel
cum ol. chamæmelino & anethino
mixtum. Poterit etiam regioni lum-
borum ſupergeſtare tale empla-
ſtrum:

Emplaſtrum nephriticum.

℞. aſell. præp.
ſangv. hirc. præp. an. ʒij.
ſemin. hyperic.
ſuccini alb. præp. an. ʒj.
oculor. cancr. ʒiij.
empl. d. ſperm. cet. ℥j.
terebinth. q. ſ. f. maſſa emplaſtr.

Spiritus ſalis communis vehemen-
ti igne expreſſus magnum nephriti-
cis affectibus ſolatium affert, ſæpè
ad guttas VIII. vel X. in aqua frag.
vel alio convenienti vehiculo aſ-
ſumptus, imò etiam ipſius ſalis hu-
jus liberalis internus uſus, quosdam
teſte Helmontio penitus ab hoc
morbo liberavit, proinde mirari li-
cet, quosdam Authores uſum ſalis
nephriticis interdicere, cum ſit no-
ſter unicus vitæ balſamus à corru-
ptione conſervans, imò etiam con-
cretionem arenularum in matulis
impediens, ſi in urina emiſſa ejus
portio ſolvatur, eò quod putrefa-
ctionem valdè inhibeat, quod etiam
contingit, ſi urina in vaſis cupreis aſ-
ſervetur, obſervavimus enim quod
urina in matula è cupro flavo repo-
ſita ne unicam quidem arenulam
dederit, ſpecificum ergò è cupro
medicamen contra calculum parari
poſſe non dubitamus, prout etiam
excellentiſſ. Archiater Waibelius
nobis retulit, ſeipſum per quin-
quennium calculo veſicæ laboraſſe,
ab eoque convaluiſſe medicamine è
vitriolo cupri per multiplicem ſub-
limationem cum ſale armoniaco
parato.

Sequens autem accepimus pro
ſecreto cujusdam familiæ hæredita-
rio adverſus calculum:

Secretum hæreditarium.

℞ duas nuces moſchatas maſcu-
las, ſcinde in quatuor partes ſingu-
las, ac ipſo plenilunii die pone in ma-
cerationem hæc conſciſſa fruſtula
in ℥ij. olei amygdalarum dulcium
per octiduum, ultimo autem lunæ
quadrante jam apparente cape per
integram ſeptimanam ſingulis die-
bus particulam unam cum cochlea-
ri olei antedicti, jejunando deſuper
duabus horis. Communicatum et-
iam nobis ſequens eſt pro ſecreto:

Accipe ſangvinem & totam pel-
lem leporis (imprimis tempore Ma-
ji, cum herbas vorat diureticas)
combure hæc in nondum cocta olla
in cinerem, cujus cochlear plenum
patiens in aqua calida jejuno aſſu-
mat ſtomacho.

Denique etiam pro certa calcu-
lum curandi ratione traditum nobis
eſt ſequens:

Primò collige bonam quantita-
tem reſtæ bovis, cujus dimidium de-
ſtilla, ut omnis inde liquor egredia-
tur, caput mortuum ſive remanen-
tem in fundo cumulum cum ſerva-
to herbæ dimidio in cinerem com-
bure, quem in duas partes divide, ex
quarum

quarum unâ cum anteſtillatâ aquâ ſalem extrahe & ſerva ; ſuper alteram autem cineris partem funde vinum in ſufficienti quantitate, & relinque in loco tepido, ſæpè agitando, tum deſtilla ad ſiccitatem, quater cohobando, tumque hoc vinum deſtillatum cuſtodi cum ſale extracto.

Porrò pro calculoſo imple ſacculum, ſpithamam longum & latum hiſce herbis:

℞. herb. rapar. m. IV.
malvæ m. iij.
flor. chamomill. m. iij.
furfuris triti m. ij.

conſcinde ſpecies, ſacculus eis repletus coquatur parumper, tum impone eum regioni lumborum vel veſicæ (utrique enim convenit) ibique per horas 6. relinque, quibus elapſis calefactionem & impoſitionem ſacculi repete, donec geſtatus ſit per horas 24. ſic ſatis calculus erit mollitus. Poſtea aſſumat ℈ſ. vel ℈j. dicti ſalis cum cochleari vini commemorati, quieſcatque per horam in lecto absque ſudoris expectatione, atque in hoc uſu perſiſte, donec non amplius ſedimen arenoſum in lotio conſpiciatur. Demum omni manè ſequens capiat:

℞. myrrhæ rub. elect. & groſſo modo contuſæ ℥j.
vini albi clari ℔j.

commixta digere in obturatò vaſe per novem dies, tum vinum decanta, & aliud ſuperfunde.

Proba hujus ſalis & vini:

Si eisdem conſpergatur fruſtulum lapidis molaris, & dimittatur per noctem, reperietur manè rotundius.

Optimè etiam valet oleum ſeminis dauci Cretici ad guttas VIII. cum calente brodio aſſumptum, atque etiam extrinſecus regioni lumbari inunctum.

Plura eximia docet Authoris

TEXTUS.

In doloribus nephriticis ſiſtendis par eſt, ut cauſam removeamus; quòd ſi verò ea tam efficax & immanis fuerit, ut ceſſionem facere recuſet ſæpius per obliquationem quandam viæ tentandæ ſunt, & in ipſo paroxyſmo opera danda, ut dolor ſedetur, & calculus in viis, ureteribus in veſicam deſcendat.

Itaque & emollientia & reſolventia & mitigantia tam externa quàm interna maximo cum fructu accerſenda ſunt, ac interdum induciæ faciendæ (per anodyna) ne cruciatus nimis diuturni periculum creent, hæc igitur relinquuntur ſagacitati ipſius Medici.

Cum plerunque calculus impactus tantos cruciatus progignere ſolet, operæ pretium eſt, ut reſolventia calculum, ſi dolores non urſerint, prius ſæpius adhibeantur, antequam nempe calculus loco ſuo motus, & anguſtioribus meatibus intruſus ejusmodi dolores creat. Non nimirum omninò

tutum eſt, talia reſolventia (emollientia ſemper præmittantur) propinare, niſi & certus fueris de ureterum mollificatione & amplitudine.

Quòd ſi tamen extremo morbo extremum remedium adſciſcendum fuerit, utique ſuperiora ſpecifica locum hîc maximè habere poſſunt, præſertim illud, quod ab urina hirci laudabile eſt.

Mercurius dulcis præſervat.

Convenientius in hoc affectu nihil eſt, quàm ſi mercurius dulcis ſemel atque iterum juſtâ doſi exhibeatur; quin imò nephriticus dolor rarò infeſtare ſolet eos, qui pilulis iſtis mercurialibus ſingulis menſibus utuntur. Hac nimirum ratione ductus amplificantur, & calculi deinceps ſpontè excernuntur.

Quod ſi interim, dum iſta fiunt, ſpecificum ludi humani, vel lapidum aſtacorum certâ ſuâ quantitate aſſumpta fuerint (quod nempe non tantùm calculum renum & veſicæ, ſed univerſi corporis tartarum exterminat) minus deinceps nephritici dolores extimeſcendi fuerint.

Externè applicetur unguentum roſatum Meſues &c.

Calculus Renum.

Curatio calculi.

In cura calculi ab initio clyſter injiciendus leniens & flatus discutiens, ne ſcilicet flatus & excrementa in inteſtinis contenta renes comprimant, & dolores augeant.

Flatus dico, quia calculoſi plerunque generant flatuum copiam, propter ventriculi imbecillitatem.

Fortes autem clyſteres & diuretica, ſolaque ſolutiva ab initio devitanda, quia humores agitant, qui agitati ad renes decumbunt, & dolorem augent.

Diuretica verò ſeroſos humores ad renes dirigunt, unde dolor quoque augetur.

Linimentum.

Statim quoque regio renum inungatur oleo ſequenti:

℞. ol. ſcorpionum part. j.
terebinth. part. ſemiſſ. m.

Emplaſtrum.

Superpoſito emplaſtro, quod
℞. cerati infrigidantis Galeni ℥iiſ.
unguenti roſati camphorati ℥ij.
laudani opiati ℨiſ.
extendatur ſuper alutam, quare-gio renum tegatur.

Intra corpus aſſumat olei amygdalarum dulcium ℥ij. in juſculo aliquo cum eſſentiæ croci g. VI. vel croco ipſo ad ℈ſ. ut viæ laxentur.

His peractis ſi patiens plethoricus fuerit, vena ſecari poteſt, ne ſangvinis multitudo ob dolorem & tenſionem in partem dolentem ruat, ac dolorem augeat.

Offerri etiam poteſt doſis laudani opiati, imò ſi dolor ſit vehe-
mens,

mens, ex eo fieri potest emplastrum renibus applicandum: detur etiam syrupus de mucilaginibus cum emulsione 4. seminum frig. majorum: hinc exhibeatur bolus ex cassia recens extractus.

Et si dolor non remittat, fiat balneum, in quo æger sedeat usque ad brachia:

Balneum.

℞. rad. malvæ
  althææ an. ℥ij.
 flor. chamomillæ
  melilothi an. m. IV.
 restæ bovis m. VI.
 sem. fœniculi ℥VIII.
  lini ℥IV.
 baccar. junip. m. IV.

coque in s. q. aquæ pro balneo, in quo commoretur per horam 1. aut 2. post 2. horas si non remittat dolor, parum se moveat ambulando per cubiculum, & iterum ingrediatur balneum, in eo sedens assumat gr. VI. olei oculorum cancrorum, quod præparatur sequenti modo:

Oleum oculorum cancrorum.

℞. pulveris oculorum canc. ℥V
 olei tartari per deliquium
  facti ℥VI.

mista digerantur in balneo vel fimo equino per XV dies, postea coagula materiam in phiolâ in arenam locatâ, tandem pulverisa, pulverem cum spiritu vini extrahe & in formam olei spississimi, abstrahendo inde spiritum vini redige, dosis à gutt. IV. ad VI. in aqua petroselini vel ononidis; cum syrupi de mucilaginibus ℥iß. aut si careas oleo isto, tunc

Apozema.

℞. oculor. cancr. præp.
 trochisc. de alkekeng. opt.
  pulverisator. an. ℈ß.

detur cum syrupo dicto: potest etiam cataplasmatis loco applicari regioni renum nasturtium in lacte coctum.

Hinc ad ea, quæ proprietate quadam calculum pellunt, accedendum, quæ omnia dolore prius præsente in balneo offerenda, in quo æger, ut dictum, commoretur, præmissa tamen, si inducias patiatur dolor, purgatione leni, quæ fit apozemate, aut syrupo aliquo:

Aqua antinephritica.

℞. fol. senæ Alexandr. s. s. ℥j.
 fruct. alkekeng. ℥ß.
 rhab. elect.
 trochisc. d. agaric. an. ʒj.
 nuc. moschat. ʒß.

decoque in s. q. aquæ commun. ad ℥VI. colaturæ adde
 syrup. de quinque radicib.
  cichor. cum rhabarb.
   an. ℥iß.

f. apozema pro duabus dosibus.

Medicamenta, quæ proprietate quadam contra hunc morbum faciunt, sunt:

I. *Aqua antinephritica* (a) quæ sic fit:

℞. rad. restæ bovis ℔j.

minutim concisæ macerentur in vini generosi ℔ij. per tres dies, deinde

deinde exprimantur & colentur, in colatura macerentur:

rad. petroselini
eryngii
parietar.
herb. herniar.
saxifrag. cum toto an. ℥IV.
fruct alkekengi
gran. juniperi an. conquassator. ℥iij.
sem. fœniculi
urticæ
melonum
milii solis an. ʒij.

Omnia incisa in dicta colatura macerentur per 4. dies, fortiterq; exprimantur, expresso adde succum portulac. ad ℔ij. destillentur per alembicum, dosis cochl. 2. tum præservationis tum curationis ratione.

Aqua saxifraga.

(a) Pro efficacissima aqua saxifraga nobis commendata est sequens:

℞. radic. ononidis & virgæ aureæ ana cum toto q. s. contunde & in M. B. destilla, aliquoties cohobando, residuum calcina, & salem extrahe, cui superfunde aquam destillatam, & aliquoties inde per retortam destilla. Est specificum ad calculum: Hæc aqua melius solvit silices, quàm spiritus salis, nec tamen est corrosiva, propinatur in consvetis vehiculis, & mirè operatur.

Ab alio pro efficacissimo remedio revelatus nobis est hic liquor contra

calculum renum & vesicæ, urinæ suppressionem, obstructionem hepatis & lienis:

Liquor contra calculum.

℞. oculor. cancr.
lapid. lyncis
testarum ovorum quorumlibet, ex quibus pulli exclusi sunt
calculor. human. exsect. vel emict.
conchar. ostreorum, ana partes æquales calcis vivæ parum, pulverisatis superfunde spiritum salis, digere ut solvat quicquid possit, tum evaporando exsicca, siccatum rursus in cella liquefiat in liquorem, quem filtra. Dos. gutt. VIII. ad XV. in aqua fragor. vel simili in vel extra balneum; hunc liquorem quidem non experti sumus sed communicamus, ut accepimus.

II. *Commendatur sequens, quam aquam Fuckerorum aliqui nominant:*

Aqua antinephritica Fuckerorum.

℞. *rad. liquiritiæ ℥ij.*
petroselini
ononidis
pimpinellæ an. ℥iß.
enulæ ℥j.
rasuræ ligni sassafras ℥ij.
fol. hederæ terrest. miiij.
sem. fœniculi
urticæ an. ℥VI.
succi hederæ terrestris ℥V.

Præmissa per tres dies infusione destilla, aqua servetur, cui syrupus de caryophyllis vel de canella pro condimento admisceri potest, dosis ut præcedentis. Huc spectat

oculo-

oculorum cancrorum oleum ſupra deſcriptum.

Ut autem reliquiæ & mucus in renibus & veſica exiſtens expurgetur, & dictæ partes corroborentur, nodulum ſequentem in vino maceret, & ſingulis diebus matutinis hauſtum, nodulo tamen expreſſo, aſſumat:

Nodulus p vino.

Nodulus ſit talis:

℞. *ligni ſaſſafras*
nephritici an. ℈iſ.
rad. polypodii
petroſelini an. ʒij.
reſtæ bovis
pimpinellæ
ſangviſorbæ an. ʒiiſ.
aſparagi
iridis noſtr. an. ℈ij.
Florentinæ ʒſ.
turbith albiſſimi ℈ij.
herb. roriſmarini
fragariæ
ſaxifragiæ
pimpinellæ an. m. ſ.
flor. roſar.
borragin. an. p. j.
ſem. aniſi
fœniculi
ſileris montan. an. ʒſ.
fruct alkekengi n. VI.
cinamomi electi ℥ſ.
macis ℈ij.

contuſa ligentur in ſyndone rubra, fiat nodulus, in ℔iſ. *vini per tres dies macerandus.*

Alternis quoque diebus capiat ʒiſ. *ter. binthinæ lotæ in aqua halicacabi, & interdum ſyr. aperitiv.* ℥j. *cum ſpiritus terebinthinæ* ℈ſ. *item ad libitum tempore matutino in uſu habeat morſulos imperatorios, quibus olei nucis moſchatæ deſtillatæ inſtillet gutt. j. ad iij.*

Syrupus dictus f. ex ſyr. de 2.
radicib. ℥iij.
lupulo ℥ij.
aquæ petroſelini
halicacabi an. ℥iſ.

capiat cochl. j. vel ij. cum ſpiritus terebinthinæ ℈ſ.

Si à potione (dicti jam noduli) alvus non ſit libera, aliquo ex ſuperius dictis ſyrupis aut alio ad placitum purgante leniter purgetur.

Si lignum nephriticum verum haberi poſſit, maceretur ℥ſ. *in vino per ſeptem dies, vinumque bibatur manè: ab eo aſſumpto ſe exerceat æger.*

Ligni nephritici vis.

Ad miraculum, ſi repetatur, renum calculoſam diſpoſitionem emendat, eos confortando, & materiam lapidis ſine moleſtia educendo.

Celebre nephriticum paratur ex capitulis illis calloſis in fructibus cynosbati ſive roſæ caninæ inaſci ſolitis, Germanis Schlaffӧpffel/ Schlaffkuntz/ *capitella illa per medium diſſecta calloſa ſunt, ac in centro eorum plerunque reperiun-*

periuntur vermiculi vivi. Præparatio fit ex exsiccatis & pulverisatis, exemptis tamen vermibus, in modum extracti cum spiritu vini præparatur. Vide prolixius notas meas ad Crollium.

CAP. CXLIV.

DE AFFECTIBUS VESICÆ, AC PRIMO DE EJUS CALCULO.

Descriptio anatomica vesicæ urinariæ.

VEsica urinaria est pars organica membranea, triplici constans membranarum tunicâ, nimirum externâ cum peritonæo communi, mediâque ac intimâ propriâ, media crassior est & carnosa penitus, omnisque generis maximè verò orbiculares fibras continet, ea tamen carnositas minus circa fundum, ac plus circa cervicem conspicua est, ibique musculum constrictorem ex diffusis in ambitum orbicularem fibris seu sphincterem illum efformat, qui constrictione & laxatione sua lotii retentioni & emissioni præest, nec involuntariè illud elabi sinit. Intima autem dictarum tunicarum tenuior planèque nervea est, atque ob id sensu vegetiori prædita, ad hæc mucositate quadam intus lubricatur, ne ab acrimonia urinæ facilè lædatur, arenularumq; affixio in lubrico minus habilis reddatur. Nanciscitur vesica venas & arterias ab hypogastricis, collum verò ejus nervos ab ossis sacri propaginibus, corpus autem ab infimis sexti paris ramis internis plexum mesenterii non attingentibus. Dividitur vesica in partem superiorem & latiorem, quæ fundus dicitur, & inferiorem, angustiorem & carnosiorem, quæ cervix est, à fundo quoque sursum versus umbilicum protenditur tubulus membraneus, qui urachus dicitur ac circa fundum amplior existit, sensimque versus umbilicum fit exilior. Solidatur is in ætate adulta juxtà cum propinquis arteriis umbilicalibus in validum vesicæ ligamentum illud suspensorium, quo nimirum dictus fundus ab incumbentibus intestinis suspensus continetur. Permeatur quoque vesica tribus in locis, binis enim meatibus admodùm obscuris & velut conniventibus ureteres recipit, per quos liquor lotialis instillat, qui per tertium meatum majorem qui urethtra dicitur rursus emittitur. Figura vesicæ ferè pyri similitudinem refert, amplitudo ejus secundum ætatem, diversamque potatorum distensionem variat; Situs ipsius est sub osse pubis in ventris infimi pelvi, fundoque sui per dictum urachum umbilico jungitur, cervice autem in maribus intestino recto, ac prostatis glandulis, in fœmellis verò anterius vaginæ uteri atque ossibus pubis annexa est, Officium quidem vesicæ urinariæ notissimum est, quod nimirum defluum à renibus urinale lixivium recipiat, & per multas horas asservet, quò homo interim negotiis suis fomnoque incumbere queat, nec adeò crebrâ urinæ emissione interturbetur. An tamen sola renum excretrix decursum urinæ ad vesicam faciat, vel etiam hujus attractrix concurrat,

currat, itemque sitne jam descendensè rene urina absoluta, an verò vesica ulterius in ea quid excoquat, non certo constat.

Cæterum vesica etiam diversis ægritudinum affectibus obnoxia est, eisque sæpissimè ægrotat, atque id duplici quidem ratione, nimirum sympathicè & condolendo cum aliis membris, & idiopathicè seu in se ipsa afflicta, ubi vicissim acerbissimè alias partes totumque corpus afficit; præcipua autem ejus accidentia sunt: vitiosa conformatio, sphincteris nimia astrictio urinæque suppressio, vel relaxatio lotiique involuntaria emissio seu incontinentia, arenosa vel calculosa appositio vel â renibus in vesicam deturbata, vel in ipsa generata, exindeque calculi angulosi vel asperi concretio, dolorosaque ab eo affrictio, attritio, & sangvinolenta læsio, sangvinis concreti collectio, & obstructio, inflammatio, intumescentia, exulceratio, urinæ purulentia, fœtor abominabilis, vesicæ scabies, vulneratio, quæ in ejus capacitate juxta Hippocratem & experientiam semper lethifera est.

Morbi vesicæ.

De affectibus vesicæ Hippocrates etiam sequentibus in locis loquitur:

Vesicâ laborante dolor est in imo ventre. lib. 4. aphor. 80
Nec non interfœmineo. 4. 80
Adest etiam urinæ stillicidium. 4. 80
Eadem accidunt mejentibus sangvinem. 4. 80
Vel grumos. 4. 80
Sangvinis aut puris mictio significat vesicæ aut renum exulcerationem. 4. 75
In vesicæ exulceratione mejuntur quoque squamulæ. 4. 81
Adestque simul gravis odor 4. 81
Urina crassa & simul furfureæ quædam emicta denotant vesicæ scabiem. 4. 77
Sedimentum verò sabulosum vesicæ calculum. 4. 79
Vesicæ & pudendo conducunt medicamina calida. 5. 22
Quæ nimirum consistunt in gradu caloris suppuratorii. 5. 22
Frigidum ipsis lethaliter inimicum. 5. 22
Vesicæ vitia in senibus difficulter sanantur. 6. 6
Dolores ventris non sublimes sublimibus fortiores. 6. 7
Vulnera vesicæ sunt lethalia. 6. 18
Vesicæ durities & dolor grave & lethale periculum affert. lib. 2 præsag. 71
Vesicæ dolores validam necandi vim habent. 2. 71
Imprimis febre accedente continuâ. 2. 71
Alvoque durâ existente. 2. 71
Exeunte autem urinâ purulentâ, in qua album & læve residet, periculum minuitur. 2. 72
Manente tamen dolore, duritie & febre talis urina nihil juvat. 2. 73
Sed instantaneam mortem denunciat. 2. 73
Præcipuè in pueris à septimo anno ad decimum quintum. 2. 74

Nunc institutum Authoris prosequamur.

DE CALCULO VESICÆ, *Germ.* der Blasenstein.

QUemadmodum in majori hoc mundo magna est regionum & locorum diversitas, quædam enim loca sunt uda & palustria, dantque piscium, ranarum, vel herbarum aquaticarum proventum, alia inclinant ad generandas arbores, frutices, dumeta, vel sylvas, alia petras, lapides ubertim disseminatos, sabulum vel arenam proferunt, alia aliter, ita pari modo etiam comparatum est cum microcosmo seu homine, vel potius humana natura, varia enim & diversa procreat temperamenta & inclinationes multiplices, ceu tot hujus minoris mundi variantia loca, unius enim complexio ad generandam multam pituitam, defluxiones & catarrhos propendet, alterius inclinat ad flatuum & borborygmorum ventos proferendos, in aliis luxuria pilorum quasi fruticeta & ericeta producit; nonnullis nodorum & tuberculorum monticuli exsurgunt; quidam vermium & insectorum æmulam progeniem fovent; Non pauci calculorum & scirrhorum marmora & rupes, vel arenularum glaream concreant. Cujusque ergò morbosa inclinatio congenita vel per multum diætæ abusum introducta non minima ægritudinis ipsius causa est, uti ubique in praxi medica atque etiam heic in describendo calculo vesicæ patescit, quem Author renum lapidi proximè subjungit, eò quod utriusque eadem sit natura & curandi methodus. Uterque enim calculus ex eadem constat materia, quæ crassior & terrestrior pars est urinæ, ita ut tam sabulum quàm calculus renum & vesicæ nil aliud sint quàm concretum lotii. Quanquam renalis calculus ferè semper sit scabrior, inæqualior, ruffior & friabilior, vesicalis econtra durior, qui & plerunque albidus est, & more lentium rotundescit.

Calculus vesicæ.

Signa.

Diagnosis hujus affectus hisce signis internoscitur: patiens stranguriosus est & cum ardore & stillicidio mejit eum in modum, ut in dysuria fieri solet, à qua etiam difficulter discernitur in sui principio, quin imò sæpè omnes modi vitiosæ lotii emissionis in calculo vesicæ concurrunt, nempe stranguria, ischuria & disuria, semper etiam ferè cum dolore mingit, qui circa mictionis finem sævior sentitur, sensumque penè candentis ferri in collo vesicæ usque ad glandis extremum percipi facit, & quo grandior Duelech seu vesicæ calculus extiterit, eo impensius ejusmodi dolor & ardor infestant, & creberrimè ad micturiendum stimulant, ipso autem mictionis opere adeò acrem arsuram infligunt, tamque difficilem urinæ exstillationem efficiunt, ut vix parturientis dolor & labor acutior esse possit, extra mictionis autem tempus ardor in tantum est benignior, ut saltem pruritus pudendi videatur, admodum tamen molestus, quem identidem æger scalpendo & contre-

contrectando demulcere satagit, perpetuò quoque inter mejendum ex improviso effluxus urinæ intercipitur, ita ut in pleno suo cursu repentè subsistat, eò quod cum effluvio calculus unà ad orificium vesicæ rapiatur, illudque obturet, ut palam fit in corporis resupinatione, calculo enim sic ad fundum vesicæ magis relapso urina liberius effluit, & non ita inter emittendum subsistit. Dolor quoque gravans ponderisque in universa pectinis regione perceptio persentitur, imprimis si calculus sit grandiusculus, & quia urina in calculo vesicæ imò in quavis vehementiori stranguria semper acredinem secum vehit, quæ exeundo ardorem infert, ea extra tempus mejendi aliquantulum mitius lancinat, & tantummodò instar acris diuretici stimulat, unde phlogosis quædam fit, quæ frequentem virgæ erectionem excitat, crebramque mingendi cupiditatem, quam & tenesmus seu crebra egerendi alvumque exonerandi incitatio sequitur, ob consensum sphincteris ani & vesicæ, qui ejusdem nervi ramos recipientes facilè uno eodemque stimulo irritantur. Urina calculosi in pueris est crassa & lactescens, vel virescens, adultorum verò aqueæ tenuitatis & subalbida, & si calculus sit grandiusculus, asper & vesicam affrictione lacessens, multa mucositas indies in fundo matulæ conspicitur, adeò ut interdum dimidium urinæ appareat mucosum, quod solius vesicæ calculi signum proprium existit, quem mucum etiam Hippocrates (teste Zechio) lib. 4. aphor. 79. intellectam vult, dicens: ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίστατε, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ: i. e. Quibus in urina sabulosa (hoc est mucositas cum sabulo crasso mixta) resident, his vesica calculo laborat. Verùm sicut præsentia hujus muci calculum vesicæ indicat, ita econtra ejus absentia non evincit, dictum calculum abesse, compertum enim est, mucum hunc ab his non excerni, quibus calculus in vesica levis aut perparvus est, & parietes vesicæ non vellicat.

Itaque cum triplex generatio calculi in vesica à dogmaticis statuatur, nimirum vel à deturbatis è renibus ureteribusve calculis, vel eorum arenis & sabulo deciduo. Vel ex ipsa lotii in vesica stagnantis fece, eoque magis si lapis etiam jam fecerit exulcerationem, vel cruoris sanieive emictionem, exindeque signa diagnostica confundantur, ideò sub incertitudine istorum signorum (quibus etiam accensetur, si in suppressione urinæ corpus supinum concutiatur, atque urina inde prodeat, occlusionem meatus à prolapso calculo fuisse factam designat) ad immissionem digiti in anum, & explorationem per catheterem tandem confugiunt.

Causæ calculi vesicæ à practicis definiuntur eædem, queis & lapillus renis gignatur, quarum præcipua sit urinæ crassitudo, quæ facilè in vesica fæcem instar musti vel cerevisiæ novellæ deponat, quæ ibi à tepore coëat, cum semel æquo diutius intus detineatur, coagmentetur &

Causæ.

concrescat, facta autem semel ejus-
modi coalitionis initio, postmodum
quicquid amplius crassi in vesicam
delabatur, priori agglutinari, atque
ex superaddita viscidicitate & limosi-
tate crassorum potulentorum velu-
ti corticem quendam supra lapidem
generari, ita ut calculus demum
quasi è pluribus tunicis ceu ostrea-
rum testis conglomeretur, eamque
ob causam difficilis esse fractionis
per ferrum vel pharmacum, hanc-
que esse conflationem tophosi vesi-
calis calculi, cujus etiam exemplar
quotidiè extra & in calidis aquis
sponte nascentibus concrescere cer-
natur. In re autem hac non parum
opus conferre vesicam ipsam, ceu
frigidam, nervosam, paucique san-
gvinis, nec non spatiosa cavitate in-
ferius vacuam. Hinc autem lapil-
lum vesicæ pueris quàm ætate pro-
vectis frequentiorem esse, nimirum
ob eorum voracitatem, motumque
continuum, opplendo enim se cibis
quibuslibet nocivis perpetuò eos
occupari, & absque ullo ordine pri-
oribus nondum concoctis crudos
super semicoctos ingerere, motuque
vehementiori mox à cibo cuncta in-
vicem quatere, unde cruda & cocta
in venas distribui. Cum verò eorum
corpora tenerâ mollitie constent, o-
mnesque meatus ampliabiles sint,
ideò circa renes in eis non fieri ob-
turationem, verùm etiam crassiores
mucaginis ciborum particulas unà
cum sero percolari, & lotium reddi
crassum, quod demum instar aquæ
turbidæ vinive feculenti fundalem
limum præcipitet, qui loci calidita-
te lapillescat. Verumenimverò cum
vix centesimus puer licet pleriq; ei-
dem voracitati, & omnifariæ inge-
stioni indulgeant, in vesica calculo-
sus sit, suspicabile inde fit, hæc non in
omnibus ita se habere, aliàs necessa-
riò in plurimis ex iisdem causis ea-
dem causata sequerentur. Proinde
longè rariores causas calculositatis
specificas esse conjiciendum est, ob
quas pauci saltem hoc malo corripi-
antur, concretio autem in matulis
sabulosa hîc considerandа est, eam
solummodò contingere in frigido,
lotioque jam omninò refrigerato,
urina enim est liquor salinus, seu
menstruum in quo sal communis ci-
balis, qui quotidiè in omnibus cibis
comeditur, solutus est, non tamen
amplius sal communis est, sed jam in
salem armoniacum omninò volati-
lem transmutatus, omnia autem sa-
lia corporaque salina nempe ni-
trum, vitriolum, alumen & qualia-
cunque sint, quæ in liquoribus sol-
vuntur, iisdem evaporatis rursus in
crystallos concrescunt, eaque con-
cretio non in calore, nisi ferè omni-
nò ad siccitatem evaporentur, sed in
frigido acceleratur, ideò quæ in con-
cretionem crystallorum redigere
volumus, prius in calore à superflua
humiditate aquea per evaporatio-
nem liberamus, cujus signum nobis
est, quod satis evaporatus liquor sal-
sus fit ita saturatè spissus, ut ruffus
vel spadiceus videatur, quod contin-
git à multitudine salis, & si tunc in
frigidam cellam reponitur, prompte
crystalli concrescunt. Idem ergò et-
iam in urina fieri verisimile est, nulla
enim

enim urina eſt quæ non, etiam prius per ſpiſſiſſimum pannum vel filtrum colata, in frigido concretionem arenularum faciat, quamvis in pauca quantitate, nec enim in corpore noſtro tanquam apud ignem evaporatio ſuperfluæ aqueitatis locum habet, ut reliquum in copioſorem concretionem abire queat, nihilominus tamen ſatis copioſa ſalſedo in urina concentrata cernitur, adeò ut præ copia plerunque lotium colore tendat ad rubeſcentiam, & quo ruffior ſit urina, eo ditior concentratâ ſalſedine ſit neceſſe eſt; uti & vulgaria fortiſſima lixivia eo ſaturarius tincta ſunt, ſpiſſioraque evadunt, quò autem & quomodò aqueitas in urina ſecernatur, ut reliquum maneat ſalſedo tam meraca, ut prægreſſâ veluti evaporatione aliqualem concretionem in frigido dare poſſit, parum eſt perſpectum, id tamen fieri per peculiarem fermentationem à glandulis & vaſis lymphaticis, ratio dictitat. Satis quoque miratu dignum eſt, quod, licet homo continuò ſalſiſſima comedat, ſalque quilibet liquoribus adeò per minima miſceatur, ut cum eis per omnia filtra transfluat, nihilominus liquor quidam inſipidus, & omni pontica ſalſedine privus in tanta copia per univerſum corpus diffluens inveniatur, imò ipſum os continuò ipſo penitus inſipido ubertim madeat, quamvis identidem ſalſa comedat, per fermentationem ergò dictam lymphaticam procul dubio pars tenuiſſima à ſero ſanguinis ſegregatur, reliqua concentratâ ſalſedine ad renes & veſicam decurrente, ibiq; in plerisq; absque concretione calculoſa permanente, eò quod cõcretio in calore impediatur. Oſtenſum autem eſt præcedente capite, ſalſedinem hanc urinalẽ eſſe ſalem armoniacum ſolutum, is enim vulgò ex urina conficitur, eumque ſi in aliquo liquore ſolvatur, ulteriùs alia reſolvere, ita quidẽ, ut duriſſima metalla ſenſim corrodat, & in ſuam ſolutionem ſorbeat. In hisce ergò temperamentis, quę nimium forti coctione pollent, ſalſedo urinæ ſeu ſal armoniacum in juſto majori quantitate excoquitur, ut eorum rubicundius tincta urina oſtendit, iſta autem nimium acris ſalſedo poſtmodùm porrò ſolvit ſolvendo apta, occurrunt autem ipſi in corpore ſcoriæ ſeu ſquamæ ciborum, imprimis ſi in continuo uſu ſit victus craſſus, mucilaginoſus & feculoſus, horum itaque viſcum arrodit, & in ſuum liquamen combibit, ſolutumque ſecum devehit ad renes, qui ſi exuberanter ſint calidi, uti quàm plurimis vel alteruter vel ambo, teſte experientiâ, ſunt; vel diverſis cauſis occaſionalibus fiunt, ſcilicet duriori labore, venere & ſimilibus, tunc calor ejusmodi exceſſivus facilè partem aliquam aqueitatis evaporare facit, ita ut reliqua ſalſedo magis inſpiſſetur, particulasque terreſtres, quas mediante aqueitate ſolutas tenebat, non omnes amplius continere poſſit, ſed quasdam dimittere cogatur. Quamvis autem, ut antedictum, concretio non facilè fiat in calore, nihilominus tamen quilibet, ſi ſolutum aliquem

salem evaporet, advertere potest, inter evaporandum semper minutissimas particulas lateribus vasis evaporantis apponi, nimium ergò æstuantes renes idem operari possunt; accedit, quod exuperans calor mox debilitet, & corruptionem aliqualem in urina excitet, quâ præcipitatio & concretio sabuli non aliter ac per corruptionem & putrefactionem fœtor & concretio in matulis, eò promptius succedit. Ast si renes in sua legitima temperaturâ degant, ac integrâ valetudine fruantur, facilè suo innato balsamo talem concretionem impediunt, lotiumque cum toto suo contento ad vesicam propellunt, ubi denuò in multis concretio contingere solet, verum ex alio fundamento, nimirùm tantummodò in hisce, quorum vesicæ frigidioris sunt constitutionis, quàm aliorum, salia autem soluta meraca, è calidiori loco in frigidiorem delata mox concretionem meditantur, par ergò etiam in his contingit, qui notabili frigiditate & debilitate vesicæ ab ortu defectuosi sunt, vel decidens à rene lapillus vel sabuli scrupulus in eâ hæreat, minimâ autem concretione jam ibi factâ postea indies plura apponuntur, manente primariâ illâ in meditullio instar nuclei, ast si etiam vesica decenti tepore & virtute expulsiva gaudeat, etiam in ipsa nihil concrescit, sed demum jam post emissionem in urinali, accedente externa aëris corruptiva qualitate, qua omnia mixta putrefactivam aciditatem concipiunt, atque se ab invicem separant, uti etiam in urina emissa fit, pars enim acescit, pars verò manet lixivialis, ac operationem lixivii seu salis tartari præstat, uti quilibet in sua urina vel vulgari sale armoniaco experiri potest. Ex hisce ergò causis pueri magis ad calculum vesicæ ob frigidam eorum constitutionem, adulti autem ad lithiasin renum propter majorem eorum calorem in tali ætate apti sunt, quod etiam intelligere videtur Divinus senex, dum in coacis affirmat, quod ab anno 14. usque ad 60. calculus vesicæ non facilè generetur, ex ea procul dubio ratione, quod renes ante & post hoc tempus à venereo incendio privelegiati minus calent, è converso autem tum temporis vesica plus frigescit. Solum etiam salem armoniacum potissimam lithiasis causam esse, ex eo liquet, quod tantummodò homo calculo laboret, reliqua animantia nequaquàm, isque solus sale communi in victu utatur, qui per fermentationem intra hominem in salem armoniacum seu salsedinem urinæ volatilem convertitur, in hisce autem qui in largo usu salem communem habent, non facilè calculus teste Helmontio succrescit, eò quod hoc modo nimiam abundantiam salis fixi vulgaris natura hominis non potest in volatilitatem fermentare, sed magna pars manet fixa, in quam volatilis salsedo rodendo agit, suamque nimiam acredinem attemperat, nec tantam copiam scorialis visci in se sorbet, adhæc copia illa salis communis in corpore impermutata manens necessariò eandem operatio-

nem

nem intus præſtat, quæ aliàs in vulgari ſua ſubſtantiâ ſalsâ animadvertitur, quâ nimirum putredinem & corruptionem inhibet, & pro conſervante balſamo inſervit; imò etiam in matulis concretionem inhibet, ſi ejus portio emiſſæ urinæ addatur, & ſic quoque concretionem in corpore inhibebit; Quod etiam ſalis armoniaci acredo ſylveſtris per ſalem communem contemperetur, etiam omnes experti Chymici norunt, qui eum in finem ſalem armoniacum à ſale communi ſublimant, ut ad omnes operationes ipſumque uſum Medicum mitior reddatur; graviter ergò peccant inſulſi medicaſtri, qui calculo laborantibus ſalis communis uſum interdicunt, & adhuc gravius, qui in morbis acutis omni proſtrato appetitu ne quidem tantulo pollent judicio, ut cogitarent, hominem absque ſale vivere, aut diu incorruptum manere non poſſe, appetentiæ autem defectu etiam ægrúm ſale carere debere, cum ex more communi ſal tantùm in cibis adminiſtretur, morbum tamen acutum impedire, quò minùs quicquam cibi comedatur, & per conſequens quamdiu appetitus langvet, etiam ſale æger omninò orbetur, atque ideò in potulentis ſal ipſi in ſufficientia propinari debeat.

Notabilissima de sale communi.

Reliqua quæ cauſas concernunt, ſuperiori capite conſignata inveniuntur.

Prognosis.

Prognoſin quod attinet, alia eſſe nequit, quàm quòd juxta omnes Practicos curationis ſpes tota ad chirurgiam tantummodò pertineat, pars enim remotiſſima eſt veſica, ad quam medicamina ore aſſumpta non perveniunt niſi penitus immutata, imò mera urina, quæ adeò compactum corpus ſolvendi nullam vim obtinere poteſt, ſed potius efficaciſſimum aliquod menſtruum ſolvens requireretur, cujus acri ſolutione liqueſceret, ad quod obtinendū nullus alius datur introitus, quàm ut illud per ſyringam injiciatur, verùm cum omnia acria etiam per iſtam viam adeò intolerandum concitatura eſſent dolorem, ut nemo absque deliquii & mortis interventu eum perferre poſſet; pleriq; ſectionem ſeu lithotomiam præferunt. Alii tamen & hanc horrent, & potius omnia alia experiri volunt, prout etiam aliqui millepedibus præparatis, alii aliis curati ſunt, Archiater enim Waibelius nobis ſanctè affirmabat, quod per quinquennium laboraſſet veſicæ calculo, demumque incepiſſet quotidiè aſſumere auriſcalpium plenum medicinæ per plurimas ſublimationes è cupro mediante ſale armoniaco paratæ, qua integrè convaluiſſet. Communicatum tum etiam ſibi eſſe pro certo remedio, ſi bdellium ſubtiliter pulveriſatum ſalivâ jejuni impaſtaretur, & in modum cataplaſmatis ſeu emplaſtri ſub umbilico ventri imponeretur, at cum medicamen è cupro curam abſolverit, alterum non attentavit, nosque pariter communicationem hanc experti non ſumus, ſed ut accepimus, communicamus; plura docet

Notanda de bdellio.

TEX-

TEXTUS.

Lithontripticum famosum ex millepedibus describitur in notis ad Crollium, quo resolvi calculum ovi magnitudinem excedentem.

Methodum medendi calculum tradit Mercatus Tom.3.l.4.c.10. præter ista omnia maximè utile est, ut quolibet anno expurget humores crudos cum cassia & terebinthina.

Post purgationem venæsectio & post urinæ provocationem evacuatio etiam singulis mensibus potest institui.

Usus specifici ex millepedibus.

Hujus (supradicti) specifici administratio est talis: primò purgatur patiens calculum vesicæ purgante conveniente. Præstat in hoc casu specificum purgans Paracelsi, acres purgationes reliquæ hîc minus locum habere possunt.

Secundo: ℞. pulveris oniscorum à ℥j. ad ℈iij. spiritus vini à ℥j. ad ℥ß. (biliosis medetur tantùm spiritus vini) juris cicerum rubeorum ℥j. m. hanc mixturam exhibe totam, & deinceps singulis diebus patienti manè jejuno ventriculo quinque nempe horis ante pastum, ita tamen ut semper ante sumptionem specifici enema molliens & lene, sine acrimonia purgantium capiat (nisi nimirum alvus libera, usum hujus specifici excipit febris) ac deinceps per totius curæ cursum utatur diætâ convenienti & molli, ne uspiam alvus obstruatur (ab initio ne detur vinum ante diem 16.)

Nota:

Post assumptum specificum sequitur calor ferè totius corporis præter naturam item situ molesta & dolores circa pubem sentiuntur.

Medicamentum hoc lapidem vesicæ vi quadam invadere solet, quapropter omnia calida diligenter evitentur, & nonnunquam lapidis prunellæ aliquid in aqua fragorum aut florum fabarum; item julapium ex istis aquis cum syrupo violaceo & guttis iij. vel IV. spiritus vitrioli exhibeatur.

Diebus primis urina imprimis progreditur admodùm crassa & exiguâ, sequentibus verò diebus utpote 9.10.11. &c. copiosius, calor remittit, dolores sistuntur, & universa substantia calculi comminuta in minimas partes progreditur. Urina nimirum toto cursu curæ collecta, si ebulliendo exsiccetur, tandem prodit quantitatem calculi, denuò in lapidem convertibilem, si (a) cum solutione tragacanthi vel ichthyocollæ conformetur.

(a) Quælibet urina etiam sanissimorum arenam & materiam calculosam in se continet, & sic necessariò cum solutione tragacanthi conglu-

conglutinari poterit, unde elucescit, hoc experimentum falsum quid redolere.

NB. *Interdum in hac cura opus est, ut aliquando dies unus atque alter vacuus sit ab hac medicina, & quiescat patiens propter vires colligendas, idque in tenerioribus locum habere potest.*

Hoc tamen hîc observandum, ut medicamenta interdum per catherem in vesicam mittantur, ægerque statim in balneum locetur, inungatur post balneum (b) *calidè pecten & perinæum oleo scorpionum, amygdalarum amararum, axungiæ cuniculi & gallinarum an. ℥iß. succi parietariæ ℥iß.*

(b) Assertum nobis fuit, oleum illud quod supra cap. 10. contra contracturam communicavimus, externâ inunctione post ejusmodi balneum insigniter contra calculum vesicæ operari. Paracelsus autem unà cum internis medicaminibus etiam externâ adhibenda svadet, commendatq; in hunc finem suum acuativum hoc modo parandum: ℞. olei lini & terebinthinæ in substantia ana æquales partes, destilla binis vicibus, tum cohobetur cum sequentibus: ℞. oculorum cancr. lapidum lyncis, spongiæ, ludi, judaici an. ℥iß. saxifragiæ ℥ij. fiat externa inunctio.

Lapis vesicæ si confirmatus jam sit, & ad aliquam magnitudinem pervenit, vix aliâ ratione curari potest, quam sectione.

Poterit tamen tractari supradictus; præsertim in mulieribus, in quibus via latior & recta.

CAP. CXLV.

DE INFLAMMATIONE, ABSCESSU ET EXULCERATIONE VESICÆ; Germ. Entzündung / Geschwür / und Erschwerung der Blasen.

VEsica urinaria quandoque inflammatione corripitur, idque non uno modo, tam enim ab internis causis apostemata proferentibus quàm externis, quæ ad chirurgiam pertinent, ut sunt plaga, ictus contusio & similes, inflammatur. Interna seu spontanea vesicæ inflammatio conjuncta est cum apostematione, sive ea cursum apostematis absolvat, sive rursus discutiatur. Multas enim vesica venas comprehendit & attingit, proinde non mirum est, si inflammetur & phlegmone in ea oriatur, quod juxta Authores tam in vesica quàm ejus collo contingere potest. Practici etiam duplicem ei apostemationem tribuunt, nempe calidam & frigidam, sed parvi hæc esse momenti arbitramur, cum differentia potius consistat in hominis complexione, biliosi enim & sangvinei semper graviores experiuntur inflammationes reliquis.

Signa inflammationis vesicæ hæc notantur: vesica graviter dolet & calet, & circa supraque pectinem intumescit, febris quoque continua exardescit, cum dolore capitis, respira-

Signa inflammationis vesicæ.

spiratione difficili, faciei & oculorum rubore, vigiliis immodicis, bilis vomitu, mentis alienatione, lingvæ ariditate & succedente nigritie, quæ symptomata præcipuè pueros & adolescentes comitantur, fit quoque ipsis pecten durus & pubes, unaque dolore vehementi cruciantur, concurrit & egerendi desiderium tenesmi æmulum, urinaque difficulter redditur & deinde supprimitur, alvus est astricta, eò quod intestinum rectum ab inflammata vesica comprimatur & coardescat. Hæc autem ita contingere solent in junioribus ac biliosis. At in frigidioribus, ea omnia sunt remissiora, sentiuntque dolorem tantummodò gravantem, vomunt quoque pituitam, & salivam ore stagnantem habent, vultu pallent, & somnolenti sunt.

Causæ.

Causæ possunt esse diversæ, nempe vel affluxus humorum catarrhalis, qualis in aliis inflammationibus fieri solet, vel usus vehementium diureticorum, item dolor à calculo, diutina retentio urinæ, plaga, ictus vel allisio adversus vesicam, violenta attritio vel concussio ab equitatione, & similes.

Prognosis.

Prognosin quod spectat, inflammatio vesicæ morbus omninò est lethalis, & ex maximè mortiferis, teste enim Hippocrate: *Dolores vesicæ validam necandi vim habent.* Imprimis si febris admodum acuta, urinæque & alvi suppressio simul adsint, ajuntque si sub ala bubo erumpat, mortem ad diem septimum denunciari, actio enim membri hujus nobilis ad vitam inevitabilis est, ac proinde ejus interceptio dolorq; in parte hac nervosa & acutè sensili vitam rapiunt. In frigidioribus tamen & mitiora symptomata patientibus periculum minus est, ac inflammatio legitimâ suppuratione terminatur, ruptoque abscessu, urina redditur purulenta cum odore gravi, tumor & dolor cessant, cum majori tamen periculo ruptio extrorsum in abdomen fit, tutius in cavum vesicæ.

Curatio.

Curatio huic affectui ferè eadem competit ac inflammatis renibus, minus tamen refrigerantia & astringentia applicanda veniunt ad evitandam ischuriam seu urinæ suppressionem, individuum fermè hujus mali comitem, lethalisque periculi ac molestiæ plenum, magis autem adhibenda sunt dolorem lenientia, emollientia & laxantia, idque potius per linimenta, inunctiones & epithemata quàm emplastra vel cataplasmata, quippe quæ locum tristi sensilitate affectum magis gravent, hæc tamen morbo inclinante tantoque dolore & tensione non amplius affligente aptius applicantur. In principio igitur injiciatur clyster emolliens & refrigerans, ut

Clyster.

℞. fol. mercurial.
lactuc.
malvæ
fragariæ an. m. j.
cucumeris m. ſ. vel ejus loco sedi major. p. j.
prunor. dulc.
sebesten an. n. VI.
semin. cydon.
lini an. ʒiſ.
malv.

malv. ℈j.
f.decoct. in aqua comm.ad ℥X. vel XII.
dissolve in hoc decocto cassiæ extr. ℥j.
mell. viol. ℥iß.
ol. rosac. ℥iij.
salis ʒj.
m.f. clyster statim injiciendus.

Mox à clysteris rejectione vena cubiti ad derivationem, & deinde tali secanda, reiterando etiam clysterem, & si urina non satis benè fluat, fomentetur pecten & vesicæ locus decocto seminis lini & fœnugræci in lacte per irrigationem vel in vesicis eo ad dimidium repletis vel spongiis, æger quoque admonendus ut ipse suaptis manibus pectinem svaviter premat, parcè tamen, ne inde dolor augeatur, inungatur etiam locus dolens tali linimento:

Linim.

℞. ol. anethini
chamomillæ an. ℥j.
lini ʒVI.
amygdalor. dulc. ℥iß.
butyri recentis
pingvedinis porci an. ℥iij.
m. f. linimentum, vel

Aliud.

℞. mucaginis sem. cydon. & psyllii cum aqua malvæ extract. an. ℥j.
ol. chamomill.
anethin. an. ℥ij.
axungiæ suillæ
pingved. capon.
butyri recent. an. ℥j.
farinæ hordei q.s. ut incorporatione fiat linimentum mediocris consistentiæ.

Anodynum.

Optimum quoque anodynum & simul chalasticum est decoctum medullæ panis triticei in lacte ovillo vel caprillo ad pultis consistentiam, cujus ℔j. adde ol. rosac. ℥ij. chamomill. ℥j. vitell. ov. n. ij. misce & lepide applica, poterit quoque ℈ß. croci & in magno dolore gran. j. vel alterum laudani opiati adjici.

Diæta.

Quoad nutrimentum, cibus & potus in parca quantitate conveniunt, & dentur quæ refrigerant, ut cremor decorticatæ avenæ & hordei, lactuca, malva, pruna, sebesten, poma vitando astringentia, potus sit decoctum hordei cum incoctione tantilli cinamomi, & declinante jam morbo emulsio sem 4. frig. maj. cum detergentibus. Restat nunc ut etiam nonnulla addamus.

DE EXULCERATIONE ET SCABIE VESICÆ.

PRædictâ inflamatione per mortem non interruptâ necessariò sequitur ulceratio, seu abscessus apertio, potest tamen vesicæ quoque ulceratio contingere abscessu non prærgesso, nimirum ab attritu asperi calculi, quæ etiam communissima exulcerationis hujus causa est, item ab acribus potionibus diureticis, ut exemplum habemus in cantharidibus, nec non ab erodentibus humoribus ad vesicam decumbentibus, vel violenta quadam disruptione ab ictu, casu, aut percussione; Scabies autem vesicæ est malum levius, & quasi principium exulcerationis, in quam & demum transit, sponte autem & per se à pravis incipit humoribus

Scabies vesicæ.

ribus uredinem quandam vesicæ imprimentibus, qua squamulæ & laminulæ furfuraceæ intus abraduntur, internusque perennis pruritus inducitur. Ambo autem affectus plerunque in collo vesicæ exoriuntur, interdum tamen sed rarius in ejus cavo.

Signa exulcerationis.

Signa exulcerationis sunt hæc: dolor vehemens percipitur in pube, imoque ventre, adestque ad quamvis mictionem ingens urinæ ardor, unaque purulentum quid effluit, & in fundo urinalis subsidet, an verò ulceratio sit in collo vesicæ vel interiori cavitate, hoc modo discernitur: si collum patitur, dolor est circa pubem inferiorem, isque non continuus, sed ad emissionem lotii magis affligit, at si in capacitate vesicæ viget, totam pubem dolor premit ferè incessanter, & ramentula una cum urina prodeunt, utrobique tamen mictio purulenta & interdum cruenta accidit, & vehemens stranguria, cum dolore pectinis & pubis, & graveolentiâ urinæ emissæ concurrit & subinde appetentia quædam egerendi seu stimulus tenesmicus. Quoniam verò & ulcus urethræ urinam cruentam & purulentam efficere soleat, in eo dignoscendo hæc singularia observantur. Quod ulcere in meatu urinario existente pus urinam jamjam mittendam præcedit, atque inter mejendum dolor intus in urethrâ infestat, sin autem collum vesicæ ulceratur, pus lotio est permixtum, simulque febricula quæpiam gliscit cum vigiliarum crebritate, & doloris assiduitate, exulceratio quoque vesicæ modò inflammationem habet comitem, modò citra eam est.

Signa scabiei.

Signa autem scabiosæ vesicæ sunt: quòd pruritum tum in imo ventre tum pectine sustinent, æger quoque assiduè mejit, & in urina graviter olente asperam & furfuraceam hypostasin, seu subsidentiam deprehendit, succedit tandem scabie altiorem penetrationem moliente cruenta mictio, & vesicæ ulceratio, corpusque demum contabescit.

Causæ.

Causæ harum ægritudinum ut plurimum sunt: acuties calculi vel sabuli, vel in ipsa vesica genitorum, vel à renibus delapsorum; item acria pharmaca urinam violenter expellentia, & vesicam hoc modo lædentia, venus quoque tam nimia, quàm omninò intermissa corruptionem in partibus genitalibus vesicam simul afficientibus excitare possunt, nimia enim venus parit gonorrhœam, quæ continuo suo fluxu demum instar coryzæ meatum communem excoriat, qui dein facilè phlogosin concipit, & altius legat. Diuturnæ verò veneris induciæ interdum in retento semine coagulum efficiunt instar indurati albuminis ovorum, ut probè observavimus, crebramque stranguriam & disuriam excitant demumque hæc mala inducere possunt. Denique debilitas fellis obstructi vel alio modo imminuti sæpius in causa est, eò quod acorem deflui succi pancreatici non sufficienter saturare, & in salsedinem urinæ fermentare queat, vel etiam nimia acredo dicti succi æquo abundantius

dantius ab Archeo pancreatis confecti, vel à prægreſsâ obſtructione rurſum nimis copioſè fluentis à fermento fellis utut legitimè valentis ſatis ſubigi nequit, ſed acor quidem inſuperatus remanet, & ſtrangurioſè veſicæ partes oblædere poteſt.

Prognoſtica.

Prognoſis horum affectuum hæc eſt: quod nimirum exulceratio veſicæ eâ, quæ renes torquet, inſanabilior eſt, & plerunque pleroſque eâ decumbentes indeſinente dolore, febrili exaſperatione, inſomni fatigatione & colliquatione ad feretrum ducit, prout & noſter Digbæus magnum illud Anglorum decus eâdem quoque interemptus eſt, alios tamen citius, alios tardius extingvit, cauſa autem inſanabilitatis potiſſimum eſt, quod veſica urinaria pars frigida, & longiſſimè ſeu plus omnibus longinque diſſita exiſtat, ſanabilior tamen in cervice eſt, quàm in cavitate, cum non ſic nervoſa & exſangvis ſit ſed carnoſa, eòque ad ſanationem magis apta, attamen exulceratio ab eroſione orta ſemper exiguam reſtaurationis ſpem relinquit. Imprimis autem in exulceratione à calculo non modò non ſanatio, ſed & ne mitigatio quidem ſperari poteſt, donec ablatus ſit calculus, ſemper enim affrictu ſuo novam exulcerationem, dolorem & ardorem producit.

Quantillum autem ſpei, quod à Medicina dogmatica afferri poteſt, conſiſtit ferè in cura palliativa, & mitigatione doloris; ſolamen autem aliquod affert decoctum malvæ aut aqua ejus ſtillatitia cum ſacharo violac. dulcorata, nec non continuatus uſus lactis ovilli cum ſacharo, utiliter quoque unà parabitur conſerva florum & ſeminis malvæ. Reliqua peti poſſunt è ſupero cap. 140. eadem enim & hic conducunt, plura habet

TEXTUS.

Inflammatio veſicæ.

IN Inflammatione veſicæ valent eadem, quæ in inflammatione renum (cum ſale gemmæ miſce aliquid nitri in clyſtere in inflammatione veſicæ & ani.)

Abſceſſus veſicæ.

Ab abſceſſu pauci evadunt.

Exulceratio veſicæ.

De exulceratione veſicæ, ut & renum vide Platerum pagin. 86. part. 3. curar.

Huc etiam commodè referuntur, quæ de exulceratione renum dicta ſunt, ut ſpiritus mercurii dulcis, quo nihil præſentius mundificat & conſolidat.

Exulcerationes ductus penis curat ſpiritus mercurii dulcis, per ſiphunculum injectus. Vide Paræum & Fabricium.

Pro mundificatione (mundificantia ſemper præcedant conſolidantia) adhibeatur vinum.

Pro conſolidatione ℞. ſtercoris gallinæ lutei q. pl. in butyro recente vel oleo olivarum aſſatum injiciatur in frigidam, ſordibus fundum petentibus ſupernatat liquor oleiformis, per ſiphunculum in ductum penis injiciendus.

CAP. CXLVI.

DE PRIAPISMO ET SATYRIASI; Germ. die stetige Steiffigkeit der Ruten.

Descriptio genitalium anatomica.

SEquuntur nunc affectus genitalium, quos antequam describamus, conveniens nostro instituto erit, aliqualem harum partium delineationem præmittere. Genitalia cum duplicem usum præstent, emittendo nempe urinam & generationis opus efficiendo, varias annexas habent partes utrique usui inservientes, quæ omnes ad pudenda desinunt; sunt autem in masculis præcipuè vasa præparantia, pampiniformia, epididymides, parastatæ variciformes, testiculi, vasa deferentia, asservantia & ejaculantia.

Vasa præparantia.

Præparantia sunt duæ venæ, arteriæque totidem, dextra venarum frequentius at non semper ex venæ cavæ trunco, ramusculo simplici geminore exsurgit, sinistra verò ut plurimum ex emulgente sinistra vena; arteriæ sæpius è trunco arteriæ magnæ deductæ, & cum venis asseclis deorsum profectæ peritonæi processum intrant, inibique plexu multiplici implicatæ ac contortæ, corpora pyramidalia constituunt, sic vocata quod ex angusto initio in latiorem quasi basin se extendentes figuræ talis quid simile efforment.

Corpora pyramidalia.

Vasa pampiniformia.

Appellantur quoque vasa pampiniformia, quòd more pampinorum tortili crispatione deorsum hinc inde contendant. Finiuntur circa epididymides, ita vocatas quod testibus incumbant, suntque corpora glandulosa seu plurimis glandulis per membranas mutuò connexis constantia, exigua, duriuscula, albicantia, teretia, communique vasis spermaticis tunicâ obtecta.

Epididymides.

Sinuosa sunt eâ parte quâ testibus committuntur, & oblonga, tantæque quandoque magnitudinis, ut vel alterutro vel utroque in latere geminatum testem repræsentarint.

Testes.

Conjunguntur his subjecti testes seu testiculi ita denominati, quod virilitatis testimonium primarium in ipsis consistat, mediantibus quamplurimis fibris ac meatibus membranæ ipsorum propriæ, horum substantia mollis & alba est itidemque glandulosa, mittuntur quoque ipsis venæ & arteriolæ à spermaticis, nervuli verò partim è paris sexti ramo interno à plexu mesenterii declinante, partim à medulla spinali. Membranâ vestiuntur propriâ densa ac firma, ob coloris speciem albuginea nominata. Communi fato eorum bini sunt, rarò unus, inveniuntur quoque quibus tres sunt, quemadmodùm & nobis talis notus fuit, sed libidinosissimus, qui & palam jactitabat, se plus rei venereæ exercere quàm alii duo, cæterùm testiculi fermè ovalis sunt figuræ, atq; etiam à quibusdam Germanicè ova vocantur, quemadmodùm & ova quælibet merum spermaticum quid existunt.

Parastatæ variciformes.

Continuantur epididymidibus parastatæ variciformes sic dictæ, quod more varicum flexuosè contorqueantur. Suntque vasa nervosa &

ſa & duriuſcula, ad exactiorem ſeminis elaborationem, ut creditur, inſervientia.

Ab his ſurſum verſus abdomen aſcendunt, indeque ad veſicam reflectuntur vaſa deferentia ſic appellitata, quòd ſemen jam præparatum deferant ad vaſa aſſervantia, prædicta enim vaſa deferentia verſus veſicæ poſteriora reflexa denuò ſenſim in capſulas quaſdam ampliantur veſiculis racematim diſpoſitis adſitas, quæ veſiculæ ſeminales appellantur, intra quas intus in modum cellularum mali punici cavatas ſemen confectum affatim colligitur, aſſervatumque completur.

Vaſa deferentia.

Veſiculæ ſeminales.

Contermina ſunt capſulis ſemen aſſervantibus vaſa ejaculantia, & proſtatæ glanduloſi dicuntur, ab aliis glandoſum corpus & teſtes minores, ſuntque corpora duo duriuſculæ carnoſitatis, in anteriore à veſicæ orâ ad penis radicem ſita firmiterque juncta, ac membrana valida velata, ad nucis ferè juglandis magnitudinem accedentia. Hæ parte una ab adſitis capſulis ſemen aſſervantibus ſemen recipiunt: alterâ collo veſicæ lotialis ſeu radici penis affixa ſemen elaboratum per plurimos minutosque meatus ſeu poros motu venereo laxatiores, in modum argenti vivi, compreſſione poros corii perſudantis in urethram effundunt, cooperantibus vicinis muſculis forſan ſub confrictum libidinoſum inſtar anthliæ trahentibus, exit tamen ſemper legitima ſpermoſitate abſolutum in quamplurimis ca ætate degentibus, qua illud quoti-

Vaſa ejaculantia, Proſtatæ glanduloſi.

diè novum generatur, omninò ſponte & ferè abſque perceptione, ſingulis fermè diebus in ſatis larga quantitate, quando nimirum fortiori conatu alvum deponunt, tunc enim ſemen unà cum urina effluit, nimirum in his qui ſeminoſi ſunt, concubitus tamen abſtemii. Vaſcula hæc tam ſeminis quàm urinæ unico congaudent communi epiſtomio ſcilicet pene, quem & priapum, mentulam, colem & virgam vocant, ideò producto, ut ſemen genitale in intimum uteri thalamum ejaculatione porrigere poſſet.

Penis.

Integitur cute & membranâ carnoſa, abſque ulla pingvedine interjecta, ſubſtantia ejus conflata cernitur è duobus corporibus arundineis teretibus, albicantibus, nervoſis & denſis, molli inſuper quâdam veluti medullâ infarcta, inferto ſimul minuto venarum arteriarumque plexu copioſo. Adſunt utrinque duo muſculi breves, at robuſti craſſique, unus erector virgam erigens, alter ejaculator, urethram dilatans & ſeminis excretionem promovens. Hæc canalis eſt virgæ medius, è duabus membranis conſtructus, quarum interior tenuior eſt exquiſitique ſenſus, exterior denſior & fibroſior.

Urethra.

Extima penis pars glans eſt, tota carnoſa, mollis & ſpongioſa, tenuique & tenerrimi ſenſus membranulâ obvelata, atque inſuper ampliabili tegumento, quod præputium appellatur, cum ſuo in inferiori parte glandis frenulo, præputium affixum tenente.

Glans.

Præputium.

Pendu-

Pendulum quoque penis gestat
sacculum testium domicilium, nem
pe scrotum in medio lineâ quâdam
velut suturatum. Constat cute cum
cuticulâ suâ & membranâ carnosâ,
unà cum cute promptè corrugabili,
quæ dartum dicitur, ob ejus facilem
excoriabilitatem, succedit his ely-
troides seu membrana vaginalis,
propior ille testium amictus, perito-
næique processus expansioque quæ-
dam existens, itidemque ut illud ge-
mina. Hæc parte seu superficie ex-
terna exiguos suscipit musculos, qui
testes suspendunt, ideoque crema-
steres seu suspensorii nominantur;
cum autem exterior dicta pars ru-
bedinem quandam objiciat, ery-
throides seu rubea vocitatur, inte-
rior verò albicans ac instar nervi
splendescens nervea.

Scrotum

Dartum.

Elytroides.

Cremasteres.

Erythroides.

Atque hæc sunt, quæ præmonen-
da erant, nunc pergamus ad exe-
quendum institutum

DE PRIAPISMO ET SA-TYRIASI; Germ. hefftige Erstarrung der Ruten.

Virgæ mirabilis ab opifice indita
est ad generationem necessaria
ac naturalis hæc qualitas, ut per cer-
ta intervalla intendatur, rigidaque
fiat, quo semen in sinum uteri longa
porrectione deferri queat, hacque
operatione peractâ à suâ rigiditate
iterum remittat, mollis & pendula
fiat, ne continua erectio incessui ne-
gotiisque faciat impedimentum.

Accidit tamen quandoque, quam-
vis rarissimè, ut continua virgæ fiat
erectio, idque duplici modo, in uno
virgam continua rigiditas præter
voluntatem appetitumque venere-
um molestat non sine dolore, voca-
turque hic affectus priapismus. In
altero qui satyriasis est, penis pariter
continuò rigidè erectus turget, cum
ingenti salacitate, venerisque furi-
bundo desiderio, per coitum inter-
dum non exsatiabili, ut nomen in-
dicat, capripedes enim satyri ob in-
explebilem salacitatem apud Poëtas
celeberrimi sunt, atque etiam herba
satyrion propterea hoc nomen in-
venit quod libidinem proritet. Quæ
etiam proritata lascivia si omnem
modum excedit, quandoque in sa-
tyriasin quandam terminatur, ita ut
nonnunquam exempla occurrant,
ubi per nimium venerem excitanti-
um usum, qualia sunt: borax vene-
ta, scinci marini, boleti cervini & si-
milia, tantus concitatur salacitatis
pruritus, ut concubitu nō restingva-
tur, sed tamdiu stimulet, donec ex-
haustis brevissimo spacio omnibus
viribus unà cum semine vita pro-
fundatur.

Priapismus. Satyriasis.

Cæterùm tentigo seu satyriasis
non modò maribus accidit, sed non-
nunquam quoque fœminis, quam-
vis pene careant, qui tantummodò
erectioni aptus est, ingens enim mu-
liebrium pruritus cum dolore eas
invadit, ita ut continuò manus ad
pudendum admoveant, atque im-
modico veneris desiderio exarde-
scant, exstillante simul humore salso
acri & mordaci, locaque utero vici-
na inflammationem patiuntur, atq;
obstructionem, adeò ut semen ex-
cerni

Tentigo.

cerni nequeat, hinc ergò partes diſtenduntur,atque appetitus coëundi increſcit, morbumq; magis exaſperat, quanquam hic affectus in fœminis admodùm raro contingat.

Cauſæ. Cauſas horum affectuum Authores volunt eſſe flatus, cavum nervi diſtendentes, vel virgæ arterias calefacientes, & orificia nimis dilatata, contingere quoque interdum his, qui à coitu incaluerint, in aliis à penis ulceribus, vel inflammatione in glandulis paraſtatis exiſtente, vel à ſangvinis & ſpermatis multitudine; Verùm potiſſima cauſa eſt quædam acredo à cibis vel medicamentis iſtuc delata, videmus enim à multo eſu caſei acriter ſaliti mirum veneris ſtimulum oriri, item ab uſu eorum, à quibus aliàs calculus ſuccreſcit, ac ſtranguriam inferre ſolent, ab ipſaque calculoſitate jam factâ, frequentem enim virgæ erectionem ſecum afferunt, proinde ſuſpicabile quoque eſt pari modo talem acredinem tartaream ad loca ſeminalia ab ejusmodi nutritione deferri, talemque ſtimulantem uredinem excitare poſſe.

Prognoſis. Prognoſis eſt, quod tantummodò juniores & ſeminoſi hiſce affectibus obnoxii ſint, eò quod multitudo ſeminis apta eſt fermentationem excitare, concurrente copioſo corporis calore, ad quod ſenes ob exiguum calidum minus apti ſunt. Quanquam & hi validis ſtimulativis interdum pari modo auſcultent ad internecionem usque vitæ. Nil autem aliud videtur eſſe quàm venerea convulſio, eundem denique exitum efficiens, cum aliis convulſionum modis, nempe virium exolutionem, tetanum & mortem.

Curatio. Pro curatione convenit vomitus per aquam benedictam ad divertendam materiam; purgantia enim per inferiora ut & diuretica facilè malum augent, nos quidem talem patientem nondum vidimus, ſed ab alio fide digniſſimo accepimus, quod oleum & ſpiritus Saturni, quæ nimirum è ſale plumbi per acetum deſtillatum parato, transſtillatione proliciuntur, præſentiſſimum dent remedium, quin imò ſe tali libidinoſo cuidam, ſaltem aliquot guttas ipſo inſcio inſtillaſſe ejus potui, & ad miraculum ſalacitatem ſidiſſe, cum verò non ubique talia haberi vel parari queant, imploranda ſunt vulgaria refrigerantia pro intrinſeco & extrinſeco uſu, ut ſunt, nymphæa, lactuca, portulaca, ut & calida, ſpecificè tamen in hiſce operantia, nempe ruta, agnus caſtus, mentha, camphora, imprimis magnum adjumentum affert radix nymphææ decocta & pota, adhæc lumbis itidem ejusmodi frigefactiva adhibeantur, nempe ſolanum, hyoſcyamus, ſedum majus recens contuſa, item

℞ ungvent. è minio camphorat.
ſantalin. an. ℥iſ.
m. f. inunctio lumborum locique inter anum & pudendum.

TEXTUS.

IN priapiſmo (a) *præſentiſſimum eſt oleum rutæ deſtillatum inunctum, & intro ſumptum guttulis aliquot.*

(a) Eadem in satyriasi, & salacitate quavis conducunt.

CAP. CXLVII.

DE VIRILITATE EXTINCTA; *Germ.* Mangel oder Verlust der ehelichen Wercke.

SÆpius in morbis concurrere jurati & æviterni nostri hostis Diaboli maleficam operationem, dubium non est, eumque omnifariam satagere, ut hominibus illudat & noceat, præsertim in his, quæ ad generationem pertinent, ubi procul dubio in cœlibatu salacitatem, in matrimonio verò odium & frigiditatem omni modo insufflat, ut nimirum hîc adulterium ibique scortationem compromoveat, atque utrobique gehennæ reos faciat, probè sciens, omninò eventurum, quod Dei verbum in diversis scripturæ locis prædixit: *Nullos scortatores & adulteros intraturos in Regnum Cœlorum.*

Virilitas extincta quid?

Per extinctam ergò virilitatem hîc intelligitur morbosa impotentia erigendæ virgæ, in ætate florida extra morbum contingens, ægrotantibus enim & decrepitis hoc naturale est, quod exhaustis spiritibus mentula flaccescat, nec ullo pacto erigatur, reliquis verò aliàs in sanitate degentibus, talique ætate, quâ aliis coætaneis vigere venus solet, talis impotentia si accidat imprimis matrimonio junctis, & brevi antea contrario modo alacribus, inconsvetum & morbosum quid est.

Causæ impotentiæ.

Causæ impotentiæ diversæ esse possunt: nempe debilitas virium, cordisque imbecillitas & palpitatio; sangvinis amissio copiosa, ejusque & seminis penuria & frigiditas, item nervorum virgæ resolutio ex refrigeratione nimia per immorationem in aquis, locisve frigidis, vel adhibita intus vel extra remedia refrigerantia, obstructiones nervorum vasorumque spermaticorum, per humores frigidos diætamque crassam & infrigidantem, frequentius autem impotentia procuratur per diabolicas & veneficas operationes artesque magicas, à Satana per instrumenta sua ad noxam corporis & animæ suggestas. Nonnunquam etiam distractio imaginationis in causa est, sicut his evenit, qui totâ suâ intentione ad studia & curiosas occupationes feruntur, vel rebus negotiatoriis impensè occupantur. Vel omni cogitatione & imaginatione ad res Divinas & religiosas amorosè rapiuntur. Quidam etiam in omnibus ad venerem quidem apti & seminosi sunt, sed ita verecundi erga fœminas, ut appropinquantibus veluti incantamento impotentes reddantur, & talis quidem impotentia aliam non habet medicinam, nisi ut prius cum fœmina intercedat frequens consvetudo & familiaritas. Diuturna quoque abstinentia virilia contrahit, semen incrassat, ac fermè congelat eiq; tardum & lentum ad genitalia motum conciliat, & desvetudinem coitus parit, non aliter ac diutina intermissa lactatio lac in mammis exsiccat & aufert. Deni-

Denique debilitas ſtomacho & hepati introducta non ultima hujus affectus cauſa exiſtit, atque etiam mox ex aliis ſignis eluceſcit, fieri enim nequit, quod extenuati cruribus ſurisque, nec non carne muſculosâ exterius inter indicem & pollicem abſumptâ, uti phthiſicis ſolemne eſt, ad venerem validi ſint. Prout etiam crura à nimia ſalacitate veneriſque continuato uſu brevi extenuantur, & oculi interius reſident, libido enim præ omnibus animantibus hominem & equum exſolvit, quia plurimum ſeminis excernunt, quædam etiam paſſiones in ſpecie coitum minuunt, nempe iſchiatica, varicea ſeu ægritudo varicum, & exciſio nupera mariscarum, item profluvium urinæ, eò quod pingvedinem renum ac robur abſumat; adhæc mares æſtate, ſicut fœminæ hyeme minus ad venerem habiles ſunt, pluraque alia, quæ hunc affectum parere poſſunt.

Curatio.

Curationis ſcopus eſt, ut victus calefaciens & ſimul humectans inſtituatur, remediaque calida non exſiccantia, ſed flatuoſum ſpiritum ſemenque augentia adhibeantur:

Diæta.

In victu conveniunt, quæ eximiè nutriunt, & laudabilem ſangvinem procreant, ut ſunt carnes gallinarum, caponum, porcorumque non caſtratorum recenter mactatorum, item paſſerum, perdicum, phaſianorum, turdorum, pullorum columbinorum, omniumque avium montanarum & earum cerebra, & teſticuli, ovaque recentia & dura, item fabæ, cicera, piſa, rapæ quæ napi vocantur, paſtinacæ tam albæ, flavæ quàm rubræ earumque ſemina, radices ari decoctæ & dracunculi, ſemen aniſi, fœniculi & erucæ, cæpæ & porrum, amygdalæ, nuces pineæ, avellanæ, ficus, & uvæ paſſæ, ſatyrium cum lacte coctum, ſeſamum, horminum, eryngii radix inſtar petroſelini cocta, conchæ omnes, & cancri, ea aromatiſentur pipere, cinamomo, zingibere, croco & cardamomo, reliqua aromata ceu nimis exſiccantia vitentur.

Iturus cubitum capiat circiter ℥j. electuarii diaſatyrii vel cochlear plenum ſequentis electuarii cum vino dulci generoſo:

Electuarium.

℞. radicum majorum turgidarum ſatyrii recentiſſimè contuſarum
eryngii recentium vel recenter conditar.
paſtinacæ conditæ
zingib. condit. an. ℥j.
ſemin. erucæ
paſtinac.
napi
fœniculi an. ʒiß.
urtic.
lini an. ʒj.
piperis longi ʒj.
ſcincorum abjectis capitibus & pedib. n. iij.
raſuræ priapi cervin. ʒij.
cum ſyrupi conſerv. cortic. citr. q. ſ. f. electuarium; plura præſcribit

TEXTUS.

EXtinctam virilitatem vel saltem imbecillem restituit I. *essentia satyrionis apud Crollium, cujus mirabiles virtutes ii deprædicant, qui egentes ejusmodi confortativis aliquando usi sunt.*

Essentia satyrionis.

II. *Paracelso tribuitur sequens:*

Tabulæ.

℞. *castorei*
galangæ
macis
caryophyllorum
anisi
piperis longi
Boracis Venet. an. ℨij.
fol. saturejæ
rad. satyrionis
valerianæ an. ℨj.
boleti cervin. ℨis.
carnis scincorum marinorum
radic. aronis
cardamomi an. ℨs.

m. & redige in pulverem, quem cum sacharo in aqua rorismarin. soluto m. & f. tabulæ, dos. a ℨij. *ad* ℨVI. *fortius operatur, si aliquoties in laconico umbilicus & partes vicinæ inungantur cum oleo maceris destillato. Mirabile nimirum est oleum maceris.*

III. *Valet essentia ambræ cum spiritu rosarum extracta, & pilularum formâ exhibita. Hoc verò in senibus præcipuè operatur dos. gr. iij. IV. V.*

Essentia ambræ.

IV. ℞. *Confectionis alkermes* ℨs.
ambræ griseæ ℨij.
zibethi non sophisticati ℨj.
aquæ magnanimitatis ℈ij.

Mixtura confortans.

m. recondantur diligenter (ne evaporet) hujus misturæ à ℈s. *ad* ℈j. *exhibe alternis vesperis, cum aqua cinamomi.*

V. *Pudenda (cujusque sexus) decocto aquilegiæ simplicis diligenter laventur, & dente demortui pulverisato super carbones fumigentur; in sterilitate & impotentia per incantationom (a) factâ hoc valet. Vide etiam infra de sterilitate & de impotentia.*

Ad impotentiam magicam.

(*a*) Hisce qui per magicam delusionem ligati sunt, hoc modo succurrendum: ut nimirum ante omnia Sacri conjugii institutor ardentissimè invocetur, ut sequentibus vel aliis probatis remediis clementer benedicat, quæ talia sunt: imprimis omnium ore nec vano rumore circumfertur, veneficis & hujusmodi Diaboli squamis usitatum esse, veneficia sua sub limine januarum, vel certis in locis, ubi crebris vicibus is homo cui nocere percupiunt, transit, suffossa occultare, sedulò igitur ubivis in ædibus impotentis pervestigandum, an fortè sub liminibus, in vel sub lecto, ejusve stramine. cervicalibus, &c. vel sub ipso pavimento quic-

quicquam abſconditum vel defoſſum jaceat, & ſi quid reperiatur, igni idipſum concremetur, lectus autem ipſiusque ſtratum cum aliis permutentur, nec etiam abs re foret grana aliquot, nempe à IV. ad VI præcipitati aurei noſtri, in tractatu de panacæa minerali edocti naturâ ſuâ veneficiis adverſantis cum ℈ſ. vel ℈j. extracti rhabarbari in pilulas efformare, & pro vice deglutire, præter enim commemoratam virtutem antimagicam etiam totum corpus mundificat. Tum verò in uſum vocentur ſpecifica, quorum non infimum eſt, ſi incantatus accipiat teneros ſurculos betulinos vel alterius arboris calidæ qualitatis, nimirum lauri, buxi, hederæ arboreæ &c. veneficæ enim inſtituunt ſua veneficia per ligna frigida, ut ſunt quercus, rami & ſpinæ acaciæ ſeu pruni ſylveſtris, è quibus clavum ſeu paxillum ſectione conformatum in jam emictam ad terram urinam adhuc tepentem configunt, pedibusq; penitus intra terram calcitrando propellunt, & protinus vir ille, cujus urina ita maleficè tractata eſt, virilitatem amittit, nec amplius virga ipſius erigitur, donec clavus extrahatur, vel ligno priori contrario, nimirum calido operatio frigida annihiletur, quod fit dictis ſurculis in faſciculum ſeu ſcopas ligatis, quarum ramuſculi ſurſum, caudices verò ſeu manubrium dicti faſciculi deorſum recto modo teneantur, tum afflictus emittat ſuam urinam in ſuperiores ramuſculos, ut à ſuperiori parte ad inferiorem defluat, & à faſcino liberatur; ambo autem conjuges unà omni veſpera per aliquot dies quantitatem nucis juglandis electuarii paulo ante deſcripti cum vino generoſo intrò accipiant.

CAP. CXLVIII.

DE GONORRHOEA, Germ. Verflieſſung deß Samens.

Γόνη vel γόνος Græcis ſemen genitale eſt, ῥεῖν autem idem eſt ac fluere, vocabulum ergò gonorrhœa ſeminis genitalis profluvium ſignificat. In hoc affectu ſemen ſeu ſperma ſponte ſineque voluptate & præter voluntatem aſſiduè profluit, ac citra ullam virgæ tentiginem excernitur, idque ex retentricis naturæ imbecillitate, eſtque morbus inſtrumentorum ſeminis, non autem ipſorum pudendorum, quæ tamen demum unà corripiuntur, eſt enim nil aliud quàm coryza ſeminalis procedente tempore tramitem ſui tranſcurſus per pudenda acredine aſſumptâ mordicans, & ſenſim exulcerans.

Ratio nominis.

Gonorrhœa quid?

Agnitionis & dignotionis ſigna in hoc affectu hunc in modum ſe offerunt: patienti continuò tenuis viſciditatis humor ſenſim effluit inſtar crudi albuminis ovi invitâ voluntate, abſque venereo confrictu, ſineque nocturna imaginatione aut virilium extenſione, voluptuoſaque perceptione, quæ aliàs excretionem ſeminis ordinariam conſequitur, quanquam in quibusdam titillatio & per vices veretri erectio, venereaque imaginatio concurrat, adhæc fluxus iſte in exigua quidem fit quan-

Signa.

quantitate in modum fistularum, sed continua duratione materia guttulatim exsudans in satis magnam cumulatur quantitatem, atque in indusiis colligitur & indurescit, adeò ut indusium ea parte obrigeat, ac si solutione tragacanthi imbutum ac reficcatum esset, is affectus utrique sexui est communis, hisque maximè contingens, qui semine stimulante pruriunt, & nimium æstuanter venereis imaginationibus indulgent scortatorioque modo assiduè incalescunt, ita enim partes seminales continuo calentes semen propellunt, aliudque mox attrahunt, ita ut fluxus fiat continuus, adolescentibus scortatoribus, virginibusque adultis, & junioribus viduis prurientibus familiaris, diverso tamen modo, interdum enim fit à renum caliditate, somniisque venereis ac seminis ubertate, & pollutio dicitur; in aliis adeò nimis facilis ad excretionem seminis propensio est, ut cum quavis clysteris infusione fortiorique ad egerendam alvum conatu semen unà emittant.

Pollutio.

In aliis & quidem fœminis humorum phlegmaticorum à capite, spinali medulla & hepate fit concurrens collapsus ad matricem, & vasa spermatica, & cum semine albumen putidum emanat. In aliis virulentum contagium partes has apprehendit, & continuò titillans, & simul putrefaciens gonorrœam fœdam, morbi Gallici consobrinam & prodromum concitat; quælibet autem gonorrhœa ad aliquod temporis spacium protracta fit putida, ac corporis gracilitatem præsertim circa lumbos, vultus pallorem & oculorum cavationem inducit.

Causæ.

Causæ hujus affectus possunt esse variæ, modò enim retentricis imbecillitas in vasis seminariis aut resolutio ejusdem in causa est; modò nimis copiosa seminis abundantia, dicta vasa gravans & ad excernendum proritans, ut his fieri solet, qui veneris usui asveti sunt, & postmodùm aliquandiu eâ carere coguntur, præsertim in temperamentis melancholico sangvineis, quibus semen abundantius & acrius est ob salsedinem; delicata quoque & ociosa victitatio non rarò hunc affectum parit, ideòque prælatis, monachis & monialibus non rarus est. Conversatio item cum pulchrioribus, eorumque amplexus, & contrectatio præcipuè in verendis postea fortem imaginationem & desiderium rei venereæ post se relinquunt, quibus semen attrahitur copiosum, quod etiam fit obscœnis picturis, & lecturis. Alimenta denique calida & humida, quin imò quoque impensè frigida, frigusq; externum per insessionem super lapide vel marmore frigido, vel immorationem in aquis locisve humidis, ictus quoque seu allisio versus ista loca vel originem nervorum aliaque diverso modo in causa esse possunt; de causis verò virulentæ capite de morbo Gallico dicetur.

Prognostica.

Prognosin quod concernit, gonorrhœa impurus & turpis morbus est, eumque patientes etiam olim à lege Divina impuri pronunciati sunt,

ſunt, quem etiamnum ipſa conſcientia adeò obſcœnum & infamem declarat, ut nonnulli ob pudorem eo intereant, non audentes medico rem detegere. Inveteraſcens enim fœdum pallorem, macilentiam & tabem infert, hisque imprimis exitialis habetur, qui ſtomachum habent invalidum & refrigeratum, hepar verò exceſſivè calidum. In fœminis quoque quàm viris difficilioris eſt eradicationis.

Curatio.

Curatio ſecundùm indagatam cauſam inſtituitur diverſo modo, tam victu quàm pharmacis; cum autem plerunque à nimia caliditate & tenuitate ſeminis proveniat, practici refrigerationi & ſiccationi ſtudent imperantes quietem, cibi parcitatem & aquæ potum, nec non aëris ſiccioris procurationem, ſomnum moderatum in cubili frigidiori, decubitum in alterutrum latus, vitando ſupinum, cum ſubſtratione in lecto herbarum frigidarum, nempe ſolani, portulacæ & ſimilium, & abſtinentia ab his quæ ſemen proferunt, ut ſunt fabæ, cicera, aliaque præcedente capite indicata, item vinum, cui ſuccedat aqua ferrata, vel cerevisia tenuis. Quoad medicamina pro evacuatione corporis tale quid præſcribunt.

℞. flor. caſſiæ recent. ℥VI.
terebinth. in aq. plantag. lotæ. ʒj.
rhabarb. pulveriſat. ℈j.
pulv. liquirit. & ſachar. q. ſ.
m. f. bolus pro una vice.

Vel ℞. mercurii dulc. quinquies ſublimat. ℈j.

maſſæ pilular. de fumar. ℈ij.
m. f. pilulæ.

Poſtmodùm omni manè & ſub noctem accipiatur ℈j. vel ʒſ. pulveris ſequentis cum aqua rutæ:

Pulvis.

℞. ſem. lactuc.
agni caſti
papav. alb.
rutæ an. ʒſ.
corallor. rubicundiſſimor. præpar. ℈ij.
hæmatit. præp. ℈j.
camphor. ℈ſ.
ſuccini albi præp.
m. f. pulvis.

Spina quoque dorſi tota inungatur tali ungvento:

Ungventum.

℞. ungv. comitiſſ.
ſantalin. an. ℥ſ.
ſucci folior. hyoſcyami ℥ij.
ol. nymphææ ʒſ.
coquantur ad conſumptionem ſucci, adde
camphoræ ℈j.
m. f. ungventum.

Cæterùm communicavimus ſuperius nobile quoddam oleum, quo incipientem gonorrhœam unica aſſumptione protinus evaneſcere vidimus, verùm cum ejusmodi longè optima remedia tantummodò in abuſum trahantur, citòque curati ſcortationem repetere ſoleant, nolumus locum, ubi extet, cuique digito commonſtrare, ſed emunctioribus relinquimus ſeligendum.

Ad gonorrhœam autem veneream fœdam vix dabitur præſtantius aureo noſtro præcipitato, etiam à nobis alibi clarè edocto, ſufficiant ergò hæc cum his quæ docet

TEX-

TEXTUS.

In gonorrhœa commendatur pulvis sequens:

Pulvis.

℞. fol. menthæ
mumiæ
corallorum rubror.
agni casti
carabes an. ʒj.

m. f. pulvis, de quo accipiat æger aliquid manè jejuno ventriculo cum ovo tremulo.

Vehementius sistit profluvium seminis pulveris ossis sepiæ ℈j. cum conservæ rosarum ʒij. bis vel ter sumptus.

Excellentissimum est magisterium ejusdem cum conservâ rosarum antiquâ à gran VI. ad ℈ß sumptum.

Gonorrhœam tam invetaratam quàm recentem, itemque malignam sistit antimonium album fixum aliquoties cum aqua plantaginis sumptum.

Tinctura corallorum mirabiliter prodest.

Gonorrhœa virulenta,

De Gonorrhœa virulenta tractabimus infra de lue venereâ, ubi imprimis de spiritu mercurii rubro erit dicendum.

Evenit sæpè, ut gonorrhœa virulenta sine aliquo testimonio infectionis se prodat, h. e. ut nullæ aliæ corporis partes extrinsecus videantur affectæ, sed habitus integer & sine aliqua notabili indicatione hoc malum occultet.

Concubitus itaque solus cum scortis publicis hanc ipsam infectionem suspcione contagii auget. Itaque licet hac ratione medici sæpè falli possint, confessio tamen spontanea vel extorta ipsius patientis hic litem dirimere potest.

In hoc itaque casu ubi infectionis nulla sunt signa externa (h. e. totius luis venereæ) si universali cura haud procedendum fuerit, hujus alexipharmacum petendum est ex gummate guajaci, cujus extractum cum spiritu vini tartarisato factum dosi granorum trium vel quatuor in aqua plantaginis, nymphææ, equiseti &c. sæpius exhibitum juvat. Vide practicos.

Interdum in gonorrhœa virulenta inflammantur testes cum maximo tumore. In eo casu præsentissimnm est cataplasma ex foliis rutæ & ebuli aceto coctum & applicatum.

CAP. CXLIX.

DE ULCERIBUS ET CARUNCULA PENIS; Germ. Geschwer und Schäden am Gemecht.

Exulceratio penis duplex.

PEni sæpius exulceratio jam interna nunc externa accidit: interna est, quæ interiores occultasq; partes obsidet, nempe sub cute, interna parte præputii & in meatu urinario, externa in exteriori cute, vel præputio vel glande exoritur; Sicuti

uti autem exulcerationes præcedentem inflammationem arguunt, ita hoc quoque in pene locum habet, incenditur enim in tali casu virga, & inflatur, abscessumque patitur, manente demum ulcere.

Causæ. Causæ diversæ esse possunt, quibusdam enim impuritas humorum istuc à natura proscribitur, eoque procumbens in temperamentis fervidis febrem continuam, tumorem, ruborem & ardorem suscitat, ac deinde suppuratione facta, ulcerosam apertionem. Ut plurimum tamen ejusmodi ulceratio oritur à concubitu cum impuris fœminis saniosam virulentiam ex utero virgæ adspurcantibus, idem tamen contagium etiam innocẽter trahi potest à masculis, lue Gallica infectis conversando cum illis vel in eodem lecto condormiendo. Denique etiam casus vel pertusio versus penem in causa esse possunt.

Prognostica. Prognosis hujus affectus in hunc modum se habet: apertio virgæ qualiscunque sit sive à pustulis vel apostemate, vel contagio ortum trahens, vel ab attritione equitationis, vel scalptione pedicularis pruritus, mala fit, si accedat sanies ulcerans, imprimis in impuris corporibus, seu malis humoribus scatentibus, genitalia enim sunt calidæ partes & humidæ ad putrefactionem proclives, pravorumque succorum seu humorum susceptivæ, ceu in maximè decliviori loco positæ, nisi itaque peritè tractentur, brevique consanescant, diuturnitate depascentiam contrahunt, & cancrosam ulcerationem, qua facilè vel integra virga vel pars ejus amittitur.

Pustulæ autem, quæ tumusculi vel extuberantiolæ sunt in exteriori cute vel pellicula glandis exortæ partim illis quæ in scabie solennes sunt, partim iis, quæ ab adustione excitantur persimiles modòq; molliores & albidæ, modò verò duriores, inæquales, rubescentes vel livescentes & verrucales, soboles solent esse morbi Gallici, in malignam degenerantes ulcerationem.

Imprimis autem ulcera interna penis ob frequentem irritationem ab urina fientem tardæ & difficilis sunt curationis, quia perpetuò madent, & attactu manuali tractari nequeunt, si verò in inferiori penis parte sedem fixerint, urinæ incontinentiam faciunt, vel ad mimimum laboriosam ejus redditionem, interdum etiam spincter ani simul dolet per consensum, ac hæmorrhoides inflantur.

Ganglion penis. Nonnunquam etiam durities scirrhosa in glande oritur, quæ ganglion penis nominatur; est autem ganglion coactio ac tumor nervalis, in aliquo loco nervoso à superfluitate alimenti nervi cujusdam vel frigefactione ejus, vel vi externa ipsi illata per delassationem, ictum, allisionemve vel nimis violentâ rigiditate ut fit in priapismo, ubi nervus dorsum priapi perreptans à vi illa distorquente interdum disrumpitur. Vel etiam à nimia salacitate incalescendo materiam attrahente, quæ deinde perfrigeratione coactionem induit, nervus enim sibi simile allicit,

cit, nempe ſuccum pituitoſum, tenacem & ſuapte natura frigidum, inque naturam nerveam indurabilem, prout talis induratio ſeu ganglii generatio ſæpius manuum radices & palmas plantasque pedum invadit ob loci nervoſitatem, caput autem & cubitum rarius, talis quoque imò & oſſea induratio ſæpè fit à temperamento atrabiliario, datque ganglion cancroſum, qualis etiam in morbo Gallico crebrò occurrit, ubicunque autem ganglion accidat, incurabile exiſtit, exciſionem enim non patitur ob periculum mutilationis iſtius partis, idque eò magis in pudendo, indies enim ibi magis ſcirrheſcit, tandemque cancroſam facit exulcerationem fiſtulasve, miſeramque aliquatenus protractam vitam extingvit.

Caruncula in ductu urinario.

Nec infrequens eſt in ductu urinario increſcens caruncula ſeu excreſcentia carnea in urethra latens, atque à fœda gonorrhœa proficiſcens, modò ſtranguriam, nunc diſuriam, jam iſchuriam inferens, ac medicaminibus depaſcentibus candelulâ cereâ eis imbutâ iſtuc porrectis extirpanda.

Curatio.

Pro curatione ejusmodi exulcerationis nihil melius præcipitato noſtro aureo intrò accepto, aliisque quæ ad curam morbi Gallici faciunt, conveniunt quoque eadem quæ ſupra cap. 145. indicata ſunt. Imprimis autem hic valet aqua divina Fernelii quæ ita paratur: ℞. mercurii ſublimati per vitriolum & ſalem ℥ſ. aquæ plantaginis ℔iij. coque ad conſumptionem circiter octavæ aquæ

Aqua divina Fernelii,

partis, vel ſi fortiorem in mundificatione ulcerum liquorem deſideras, continua coctionem usque ad caſum quartæ partis, tumque adde camphoræ ſubtiliſſimè pulveriſatæ ʒij. & relinque decoctum etiamnum apud ignem, donec camphora probè diſſoluta ſit, tunc frigefactum colabis & ſervatum hisce & mammarum ulceribus adhibebis; nec non ad puſtulas, impetigines & quosvis cutis affectus, adhæc ſi miſceatur ei aqua quædam ophthalmica, ut ſunt: aqua roſarum, euphraſiæ, fœniculi &c. mirè conducit in ophthalmia, &c. ſi rubedine oculorum, epiphora &c. ſi oculi madefactis in hoc liquore linteolis crebrius in die humectentur & abſtergantur. In gutta roſacea adde ſeptimanam vel octavam partem ſulphuris vivi, nimirum ad ℥j. prædicti liquoris ʒj. vel ℈IV. ſulphuris, relinque per aliquot dies in digeſtione, ac deinde calidè filtra & ſerva. In reliquis ſequendus eſt

TEXTUS.

Ulcera penis.

In ulceribus penis ratio eadem curandi, quæ veſicæ exulceratæ.

Caruncula penis.

De caruncula penis vide Paræum.

Pulvis.

In hoc caſu laudabilis eſt pulvis ſequens:

℞. *mercurii dulcis* ℥ſ.
antimonii crudi ℥j.
tutiæ præparatæ ʒij.
m. f. pulvis ſubtiliſſimus.

Uſus hujus pulveris eſt cum candelis cereis (das gelbichte Wachs

Wachs ist das beste) ex cerâ virginea factis, 6. vel 4. lineis filis cerâ obductis. Cereæ verò præparatæ tenuissimis obvolvendæ sunt fasciis ex lineo panno carbasino (Kammertuch) ne nempe fractæ candelæ relinquant ceram, & ut commodius recipiant unguentum. Pulvis itaque ille prius cum oleo amygdalarum distemperatus sit, eoque superiori parte illinatur candela cerea, & immittatur in ductum penis, eò usque ubi caruncula viget. Si volet mingere æger, dematur, & post mictionem nova indatur, idque fiat integro quatriduo. Postea immittatur per siphunculum injectio sequens:

Injectio.

℞. seri lactis caprini ℥VI.
aq. plantaginis
rosar. an. ℥iij.
cerussæ ʒVI.
marmoris candidissimi
spodii pulverisati
crystalli
aluminis rochæ an. ʒß.
camphoræ ℈ß.
pulverisata omnia ebulliant cum sero lactis & serventur ad usum.

CAP. CL.
DE DIABETE, Germ. die Harnruhr.

Ratio nominis.

Diabetes à διαβαίνω i.e. pertranseo, traduco, trajicio, derivatur, ob celerem urinæ transitum, diabetes enim vasis urinariis idem est ac lienteria intestinis, unde etiam à quibusdam diarrhœa nephritica vocatur, quoniam affectus est renum & non vesicæ, in qua potus ut assumitur, rursus sine ullla alteratione per renes ad vesicam labitur, unà cum siti acerrimâ & continuò affligente, neque à potu quantocunq; sedabili, ubi tamen hausta potulenta mox ad renes rapiuntur, atque ad emictionem festinant. Rarissimus hic affectus est, & plerisque practicis vix semel aut bis per totam eorum praxin occurrit, uti & nos eam semel tantummodò vidimus. In hac affectione Authores omnes tres renum facultates laborare volunt, videlicet attractricem esse depravatam, recentricem verò adeò imbecillem, ut vix quicquam ejus supersit, alteratricem autem penitus ablatam. Adhæc calore renes æstuant, cujus vi tam inexplebilis sitis quàm festinata decursio liquidorum causantur, imò & reliqua viscera uri videntur, ægrique anxii redduntur, & prostratarum virium, adeò ut ægra nostra diabetica quam vidimus, non posset paucis gressibus ire, nisi semper parietes tenendo. Lumbi ipsis intumescunt, coxæ verò & testes gracilescunt, & toto corpore contabescunt, ac ferè incurati moriuntur, principium quidem & incrementum morbi paulatim increscunt, ita ut vix percipiantur, postea subitò ad statum devenitur, corpusque ad liquefactionem deducitur.

Diarrhœa nephritica.

Causæ.

Causæ hujus affectus sunt: caliditas

ditas & ſiccitas renum, diverſo autem modo renes incaleſcere poſſunt, nimirum vel potione aliquâ nimium diureticâ & calefactivâ aſſumptâ, vel decumbentibus eò pravis ſuccis ac phlogoſi catarrhali, quali ſemper eryſipelas accenditur. Vel ex febre acutâ renes demum accendente; poteſt quoque percuſſio vel plaga verſus renes venerisque ingens abuſus in cauſa eſſe.

Prognoſis.

Prognoſis eſt, quod juniores haud difficulter curari poſſint, modò mox in principio convenientia adhibeantur, ſeniores autem hoc morbo correpti ferè intereunt, quemadmodum etiam in acuta febre ſuperveniens plerunque exitialis eſt, ubi tamen à critica urinæ expulſione diſtingvi debet, quæ etiam in maximâ copiâ non modò non lædit, ſed potius ſalutaris exiſtit. In quibuscunque autem in confirmationem abierit, immenſa ſiti cruciat, omnem humiditatem corporis ad renes rapit, tabemque & mortem inducit.

Curatio.

Curationem practici aggrediuntur bona victus ratione, ordinantq; quietem & ſomnum longiſſimum, vitando tamen decubitum ſupinum, motumque corporis, & quicquid calefacit, cibos præſcribunt duriores & diutius in ventriculo morantes, ut ſunt pedes quadrupedum, caro ſuilla macrior fumata, oryza & milium cum lacte cocta & ſimilia.

Probant quoque potum aquæ frigidæ chalybeatæ affatim bibitæ, & rurſus per vomitum rejectæ, quia viſcera plurimum refrigeret, non tamen eo modo gravare poſſit. Tum quoque corpus leniter evacuant propinatâ caſſiâ vel rhabarbaró, ac deinde ſuccos & ſyrupos refrigerantes, atque exterius linimenta frigefacientia renibus adhibent ex ol. papav. nymphææ, ungvento popul. &c. quæ & Paracelſus aliàs cum dogmaticis discors ſvadet, atque anodyna renibus applicanda unicè commendat hunc in modum:

Linimentum ſedans.

℞. herbar. hyoſcyami & papaveris ana cum toto, contunde eas probè, & cum ſuccorum earum expreſſorum portione ollæ vel cantharo inde, eamque optimè lutatam in balnei bullientis fervore detine per dies duos vel plures, hinc omnem ſucculentiam exprime, & colatam per pannum leni calore evapora ad ſpiſſitudinem mellis, & ſic quoque cum lolio, ſolano & plantagine procede: facto hoc

℞. inſpiſſatæ mellaginis hyoſcyam. & papav. ʒj.
lolii ʒj.
plantagin.
ſolani
roſar. an. ℈ſ.
camphoræ ʒiſ. m. f. linimentum.

Vel ℞. ſpermatis ranar. ʒiij.
ol. de camphora ʒiſ.
m. f. linimentum.

Alterutro hoc linimento inungere jubet imam dorſi partem manè & ſerò per dies V. vel VI. donec ſitis ceſſet, & ſi tumor in pedibus jam adſit purgandum ſiti jam ceſſante purgatione quâdam hydragogâ ſeu in hydrope conveniente.

Noſtrâ

Nostrâ tamen opinione è sperma-te ranarum tempore martii triduo ante novilunium collecto & in a-quam destillato etiam efficacissi-mum medicamen parari posset, si in dicta aqua sal saturni solveretur, ea-que mixtura intinctis linteis appli-caretur. Egregia etiam communi-cat

TEXTUS.

Specificum.

Diabetis specificum positum est in marte; essentia croci martis à Crollio descripta mul-tum hîc prodest. Felicius opera-tur tinctura smaragdi, de qua su-pra in dysenteria.

Cæterùm mars non tantùm in-trinsecus, sed etiam foris prodest (purgantia hîc non commoda ne-que diaphoretica) itaque balneum ex aqua ferrariorum præpara-tum, & fomentatio ex aqua plantaginis cum aqua chalybeata decocta, & regionibus renum ac vesicæ à singulis balneis quotidiè bis vel ter adhibita profluvium urinæ diabeticum multum ju-vant.

[illegible]

Diæta porrò ex cibis siccanti-bus & semper cum aqua chalybe-ata coctis unicè laudatur.

Potus ne nimium ingeratur, providendum est; ad sitim tan-tùm explendam sufficit aqua cha-lybeata vel decoctum cornu cervi usti (vehementiùs, sic nimirum calidè astringit, nec sudores nisi fortè paucissimi erumpunt) aut a-qua plantaginis tamen nec sola, nec semper, sed cum aliis miscen-da fuerit.

Tinctura corallorum, item sal corallorum mirabiles in diabete habent potestates.

CAP. CLI.
DE URINÆ INCONTI-NENTIA; *Germ.* die Unbehalt-ligkeit deß Harns / *item* wenn einer sein Wasser nicht halten kan.

Urinæ incontinentia.

Urinæ incontinentia sive invo-luntaria effluxio his accidit, qui urinam nullo modo, uti aliàs natura-liter fit, per aliquot horarum spaci-um retinere, & in vesica generali illo & ultimo seri humanæ nutritionis receptaculo asservare possunt, sed inviti ejus continuum effluvium to-lerare coguntur, differt hic affectus à præcedente, quod in illo fiat tan-tus urinæ crudæ accursus, ut vesica, quamvis arbitrium emissionis & re-tentionis ipsi sit integrum, tamen u-rinam quoque diu ob copiam, nisi rumpi velit, servare nequeat, sed pa-ri modo crebrò mingere opus habe-at, in hoc verò lotium à renibus de-bitè maturatum, in vesicam descen-dens culpâ janitoris remorari ne-queat, sed tanquam per januam a-pertam sub ipsa sua è pelvibus rena-libus demanatione per urethram foras pergat, & contra voluntatem patientis, hoc quidem sentientis, sed ob retentricem læsam id impedire impotentis sponte exstillet.

Quidam practici duplicem hujus affectus ſortem faciunt, unam ſcilicet, in qua,ut dictum eſt,urina per ſe tam inter vigilandum quàm dormiendum emanat, alteram verò, quæ non niſi in ſomno per falſam imaginationem committitur, quæ conſimiliter quidem vitium eſt,at nequaquam vera utinæ incontinentia, quando quis vigilans nihil tale patitur, ſed recentrice facultate inſtar omnium aliorum ſanorum pollet,& procul dubio etiam in ſomno ejus incolumitatem retinet, nec ipſi nocturna mictio imputari poteſt, ſed errori imaginationis, cujus imperio tanquam regi per vices deliranti ſemper æqualiter auſcultat, ejusque juſſa tam opportuno quàm importuno tempore exequitur. Mictio hæc indebito tempore obtingens omnibus infantulis naturalis eſt, retinent enim per aliquod ſpacium urinam, donec aliqualis ejus quantitas coacervata ſit, deinde retentrix ad emittendum à gravante pondere ſtimulata fores aperit, idque defectu rationis absque cura honeſti more pecorum. Poſtea aliquantulum emicante ratione, etiam vitium imminuitur, puerisque tantummodò in ſomno rationem ſepeliente accidit, interventu per ſomnium falſa imaginatione, crebra autem objurgatione & caſtigatione tanquam fræno moderante in plærisque alia conſvetudo ceu altera natura introducitur, quâ etiam quædam bruta in quibusdam ad alia duci & inſtitui poſſunt, ita ut iisdem ſomniis non amplius decipiantur, imò quamvis interdum veram urinæ emiſſionem ſomnient,atque etiam omni conatu mingere laborent, tamen ob immutatam conſvetudinem planè in ſomno non poſſint.

Vera itaque urinæ incontinentia eſt, quæ vigilanti invito contingit, nimirum ex reſolutione muſculi cervicem veſicæ ambiente. Eſtque ſympathica ſive aliunde ſphincteri communicata, ut fit in magna debilitate & virium amiſſione, calorisq; naturalis exolutione in confinio mortis, item in paralyſi, partuque difficili, lacerationem aliquam in his partibus cauſante. Vel idiopathica, ubi in ipſo muſculo defectus hæret, quando nimirum per vulnerationem, exulcerationem, perfrigerationem aliisve modis impotens redditur.

Cauſæ. Cauſæ ergò diverſæ eſſe poſſunt, nimirum vehemens læſio per lapſum, concuſſionem, alliſionem, luxationem vertebrarum lumborum oſſisque ſacri, è quibus veſicæ nervi prodeunt, vel etiam eorundem perfrigerationem ab immoratione in aquis frigidis, vel frigidorum applicatione, item per vulnerationem à lithotomis, lacerationemque violentam in partu laborioſo, & quæ ab internis cauſis proficiſcuntur, ut ſunt obſtructio dictorum nervorum à phlegmate viſcido ſpiritibus animalibus tranſitum denegante, deficiente calido nativo à morbis vel ſenio & ſimilibus.

Prognoſis. Prognoſin quod ſpectat, affectus hic in ſenectute provecta plerunque immedicabilis eſt, ob defectum caloris,

loris, ipſamque eo magis exoſam reddit conjugi, hæredibus, liberis & famulitio ob continuam conſpurcationem & fœdum odorem. Neq; etiam in his medicina quicquam proficit, quibus ex caſu vel vulnere aut vertebrarum luxatione morbus accidit, in reliquis ſæpè manus medica vel tempus auxilium affert, ſi verò in febre acutâ urina profluat, malum admodùm eſt ſignum, indicatque vel dilirium, vel exolutionem cunctarum facultatum, calidique nativi extinctionem.

Curatio.

Curatio juxta cauſæ diverſitatem instituenda eſt, & primò quod concernit permictionem in ſomno, ea ſæpè induſtriâ & certis quibusdam ſpecificis aufertur, aſueſcat igitur ſic affectus ante ſomnum urinam emittere, tantoque ſpacio elapſo, quo rurſus aliqualis collectio in veſica facta eſſe poſſit, alius eum iterum excitet, idque aliquandiu continuetur, donec natura ad aliam immutetur conſvetudinem, eoque magis voti compos reddetur, ſi ipſo inſcio tale paretur remedium ſpecificum, quo & alii omninò ab hoc affectu convaluerunt: eum in finem mactetur porcus pro mare maſculus, ſus autem, ſi patiens ſit fœmina, atque inde ejus pudenda capias, ex eisque à lanione conficiendam cures lucanicam (Bratwurſt) ac patienti ejus rei neſcio eam comedendam adhibeas, ac ſi empta eſſet recens è macello, & auxiliante Deo liberabitur. Commendatur quoque caro erinacei, adeps perdicis & alia. Si verò malum ſit ab ictu, percuſſione vel caſu, eveſtigiò ſangvis mittatur ac purgans exhibeatur, ac in potu vulneraria uſurpentur; ſi à refrigeratione vel obſtructione nervorum, calefacientia conveniunt, eaque quæ capite de paralyſi edocta ſunt. Si fortè malum medicamentis non cedat, geſtanda eſt coxis alligata veſica bovina, cui inſertus ſit penis, ut in ea urina effluens excipiatur; ſunt tamen multæ experientiæ hæc & quæ tradit

TEXTUS.

INcontinentia urinæ à paralyſi curatur per ea, quibus alioquin paralyſes particulares curantur, reſtitutis nempe tum principio nervorum, tum nervis è lumbis in muſculos cervicis veſicæ derivatis, de quibus in ſuperioribus egimus.

Pueri itemque adultiores ſeſe in ſomno permejentes, ubi nempe laxitas & mollities ſphincteris, curantur diæta aſtringente.

Specifica.

Specifica ſunt guttur galli crematum (a) *& in vino ſtiptico exhibitum (repentitâ doſi) item veſica capræ (hac multos curavi eſtque gutture galli fermè præſtantior) in clibano exſiccata & pulveriſata pondere ℥j. in vino ſtiptico exhibita, ac ſæpius repetita doſi.*

Item piſcis in ventre lucii inventus, & in clibano exſiccatus, ac eâdem doſi ſæpius exhibitus ſpecifica proprietate ἐνύρησιν *puerorum tollit.*

His

His opitulantur etiam externa balnea, & inunctiones ex adstringentibus parata.

(a) Non crematur, sed fortiter exsiccatur, ut pulverari possit.

Balneum potest esse tale:

Balneum.

℞. balaustiarum
cortic. granatorum
gallarum
gran. myrthi
hypocystid.
acaciæ an. m. j.
spodii ℨiij.
rosar. rubrarum
coriand. præparati an. m. ſ.
capitis mortui ex vitriolo ℔ſ.

ebulliant in ſ. q. aquæ ferrariorum usque ad consumptionem tertiæ partis; balneet bis quotidiè manè & vesperi.

Ungventum potest esse tale vel simile:

Ungventum.

℞. ol. myrtini
cydoniorum
rosarum an. ℥j.
pulv. santali rub. & alb. an. ℨj.
succi sempervivi majoris
plantaginis an. ℥ſ.

pulverisata cum exigua quantitate ceræ conjungantur cum reliquis, & f. ungventum à balneo inungendum regionibus epatis & renum.

Diuretca in initio ne exhibeantur.

CAP. CLII.
DE ISCHURIA SEU URINÆ SUPPRESSIONE; *Germ.* Verhaltung deß Harns.

Urinæ suppressio quid.

PRæcedenti contrarius est hic, de quo nunc agitur, affectus, in quo nimirum urina penitus subsistit & supprimitur, langvente videlicet facultate expultrice, vel meatu urinario obturato ita ut planè nihil, & ne quidem guttula emanare possit, sed in vesica omnis à renibus descendens stagnet, eamque valdè distendat, ac cum toto hypogastrio in tumorem elevet, & nisi exitus reseretur, ipsam vel rumpat vel ad superiora regurgitet.

Ischuria duplex.

Est autem duplex ischuria, una vera seu legitima, vitioque vesicæ ac intra eam contingens, altera verò extra eam, nimirum in renibus, quæ ischuria notha seu spuria est, ubi vesica vacua remanet, ac nil in eam è renibus delabitur.

Signa.

Signa diagnostica hujus passionis manifesta sunt; an autem vera vel spuria sit, hoc modo dignoscitur, quod nimirum in vera gravitas & distensio in hypogastrio sentiatur cum tumore vesicæ figuram repræsentante, in spuria autem nil horum, sed inanitas istarum partium adest absque ullo mingendi desiderio, immisso quoque cathetere nullum in urethra impedimentum deprehenditur, sed penitus aperta via, nihilominus tamen nullus effluxus sequitur.

Causæ.

Causæ diversæ esse possunt, quarum

rum præcipuè tres in legitima occurrunt; prima est sensus abolitio in vesica ab obstructione vel paralysi nervi illius, qui ad vesicam pertingit, aut à defectu spirituum vesicæ sensum elargientium, atque ad expulsionem stimulantium, qui defectus in deliriis & comatosis affectibus se offert.

Altera est perfrigeratio vesicæ ab internis vel externis causis ipsi conciliata, ut ferè fixa intemperies frigida seu habitus remaneat sensum vesicæ obtundens, eaque ratione expultricem suspendens.

Tertia fit per obstructionem, occlusionem vel coangustationem meatus seu ordinariæ viæ urinariæ, per tumorem, callum, calculum exitum in collo vesicæ præcludentem, item tuberculum in urethra enascens, vel caruncula succrescens, vel grumus sangvinis inhærens, crassumve pus vel viscida pituita. Nimis quoque diuturna urinæ retentio eandem occlusionem efficere potest, quando nimirum quis in celebribus conviviis non audet ob pudorem ad exonerandam vesicam assurgere, sed retinendo urinam naturæ vim facit per multas horas, interim tamen affatim potare cogitur, potatoribus autem citius potus vix semiconfectus ad vasa urinaria defluit, & crebriorem emictionem postulat, & nisi hoc fiat, vesica adeò oppletur, ut ex illa turgidissima distensione laterali meatus urethræ omninò coarctetur, neque etiam in tali passu distensa vesica se contrahere potest ad urinam reddendam, & sic periculosa ischuria sequitur, quo genere etiam Ticho Brahe interiit aliique, idemque in itineribus, nave, comitiis, festinandis gravibus negotiis, atque aliis modis contingere potest, differendo nimirum urinæ emissionem, donec necessariissima prius sint expedita.

Nothæ verò ischuriæ causæ in confinio renum indagandæ sunt, quorum obstructio à sabulo, calculo, pure crasso, vel viscido muco, vel ejus facultatum, nempe attractricis, expultricisve læsio urinæ transfluxum impedire possunt, item casus, percussio, aliaque. Denique alimenta crassa, limosa, tartarea, frigida utrobique obstructionem parere non nequeunt.

De urinæ quoque defectibus Hippocrates in sequentibus veriloquiis loquitur:

Urinæ difficultates senibus sunt familiares. lib. 3. aphor. 31
Fiuntque ab austrina constitutione. 3. 5
Nec non siccitatibus dominium obtinentibus. 3. 16
Solvit eas vini meraci potus. 7. 48
Nec non sectio venæ. 7. 48
Secandæ autem sunt venæ interiores. 7. 48
Ileo superveniente necat in septem diebus. 6. 44
Nisi febre accedente urina copiosè prorumpat. 6. 44

Prognosis.

Prognosin quod attinet ischuria affectus est lethalis periculi plenus, initio tamen non adeò difficulter curabilis, si rectè tractetur, neglecta verò & ad diem usque septimum

perdurans plerunque interimit, vesicâ enim oppletâ serum urinarium in superioribus, stagnat, jecur & sangvinem corrumpit, ad altiora refluit, & vel suffocat, vel nonnunquam soporosos affectus producit, vel etiam loca circa vesicam mortificat, putredinem inducit, quâ brevi obeunt; nam si cum oris vel narium halitu odor urinosus simul prodeat, mortiferum omninò est; incurabilis quoque est à luxatione vertebræ, vel ictu lapsuque ortum trahit, lethalem quoque corruptionem inducit, si à grumo sangvinis provenit, nisi concretus sangvis confestim dissolvatur, & si in morbo acuto urina detineatur, mortem utplurimum etiam indicat, in ischuria tenesmus simul accidens mortem ad diem septimum præfinit, at si etiam singultus accedat, instantaneam mortem prænunciat.

Curatio.

Curatio juxta causæ diversitatem variat, si urina ex obstructione meatus urinarii à calculo vel limosa quadam materia subsistat, ut sæpè contingit, stylo argenteo svaviter immisso materia dimovenda est, in hoc conatu patiens supinus decumbat, cruribusque elatis prius concutiendo multumque quatiendo tentandum, an calculus vel impacta materia relabi in vesicam velit, sin minus, etiam fotus seu semicupium ex emollientibus seu talibus quæ supra cap. 143. ad insessum proposita sunt, adhibeantur, propinando etiam interna simul remedia convenientia, quemadmodùm quidam tantummodò convaluere decocto callitrichi & salviæ in vino albo manè & â meridie hausto, alii assumptis aquis vel decocto florum consolidæ regalis & cyani (Kornblum) in vini albi & aquæ pluviæ æqualibus partibus, instillando in quamlibet dosin aliquot guttas solutionis corallorum vel martis, præmisso etiam clystere emolliente.

A fotu vel sine eo inungatur etiam pecten & perinæum tali mixtura:

Mixtura Ungventum.

℞. ol. scorpion. ℥ß.
chamæmelin.
de melilot.
philosophor. an. ʒij. m.

Vel ℞. ol. scorpion.
amygdalar. dulc.
lumbricor.
butyri recent. an. ℥ß. m.

Ab inunctione etiam simile cataplasma pectini applicetur sequenti modo paratum:

Cataplasma.

℞. saxifrag.
puleg.
origani
majoran. an. pij.

concisa coquantur in vinō ad mollitiem, vino consumpto adde axungiæ canis q. s. f. cataplasma.

Experimenta.

Inter plebejos varia versantur ad hunc affectum experimenta, quidam dant adulto novem stercoriola murium seu muscerdas in vehiculo competenti, puero tria vel quinque.

Alii ʒj. florum exsiccatorum urticæ tempore majali collectorum in vino.

Nonnulli in causa frigida parant ejusmodi pilulas:

Pilulæ.

℞. gumm. opopan. ʒj. styrac.

ſtyrac. liquid.
avellanar. enucleat. an. gr. XV.
piper. nigr. gran. ij.

contuſis contundendis miſce omnia ſinde pil. inſtar piſorum, quorum V. vel plures pro vice accipiantur.

In iſchuria notha adhibeantur ea remedia, quæ ad paſſionem nephriticam propoſita ſunt, utrinque conducit balſamus ſalis ſeu ſpiritus è ſale communi ignis torturâ validiſſimâ expreſſus. Hæc ſufficiant cum his quæ docet

TEXTUS.

In iſchuria compendioſius curanda (ab initio diuretica ne exhibeantur) nec nimis properè nec nimis lentè urinæ provocatio inſtituenda eſt. Externa ergò ab inſeſſibus & fomentationibus præmittenda.

Inſeſſiones (alvo tamen ſemper liberâ vel ſponte ſuâ, vel clyſteribus emollientibus provocatâ) ſint è mollificantibus, qualia ſunt malva, bis malva, parietaria, melilotus.

Fomenta.

Fomentationes ſunt decoctum parietariæ vel gallii in vino: præſtat decoctum cæparum in vino extrinſecus ad peritonæum, & regionem veſicæ ſæpius applicatum calidè: hoc modo ſuppreſſio urinæ ſolvitur.

Specifica.

Quod ſi verò nec hoc modo aliquid profeceris, etiam interna accerſenda ſunt. Sic nuclei perſico-

rum 4. vel 5. pulveriſati, & in aqua radicis urticæ vel raphani exhibiti urinam provocant. Sal radicis lupinorum à ℈ſ. ad ℈j. cum vino albo exhibitū potenter provocat. Item ſuccus unius cancri fluviatilis piſtati & per ſetaceum miſſi cum vino albo propinatus urinam ſubitò provocat. Succi item limonum ℥ij. (a) & ſacchari candi ℥IV. vel cum aqua parietariæ & fœniculi an. q. ſ. pro potu identidem data urinam cient.

(a) Alii accipiunt ſucci limonum ℥j.
ſpiritus terebinthinæ ℈ij.
vini albi generoſi ℥IV.
m. pro uno hauſtu.

Experimentum ultimum.

Si omnia deſperata fuerint, urina hirci calidè epota cum toto omento & inteſtinis, ad ventrem applicato ſubitò urinam retentam propellit, & calculum ſimul, ſi ille obſtructiones facit, foras mittit.

CAP. CLIII.

DE STRANGURIA ET DISURIA; Germ. die Harnwinde / *item* die kalte Piſſe und das tröpfflende Harnen.

Stranguria quid?

Stranguria ſeu urinæ ſtillicidium eſt, quando quis ſæpè ad mictionem ſtimulatur, parum tamen & guttatim ſaltem mingit, idque qualibet vice cum mordicatione acerbâ & uſtulatoriâ inter mingendum in

meatu urinario perceptâ, imprimis autem circa finem mictionis, ubi mordacissimus ardor usque ad extremitatem glandis sentitur.

Disuria quid?

Disuria autem seu urinæ difficultas est, quando urina cum laborioso conatu diuturniorique quàm aliàs fieri solebat, occupatione, & quandoque cum hypogastrii dolore vix tandem omnis ea quantitas, quæ pro vice in vesica collecta est, emittitur, interrupto subinde mictionis filo, atque in guttationem converso, imò integram subsistentiam minante, ut proinde patiens opus habeat ducto prius integris pulmonibus spiritu fortius conari, atque unà nonnunquam manibus hypogastrium comprehensare, quò omnis urina foras propelli queat, videtur enim sibi corpuscula quædã simul per urethram fluentia inter urinandum persentiscere, quæ ægrè admodum, & non nisi vehementi spiritus retentione propelli possint, partemque majorem spacii fistulæ urinariæ impleant, ita ut per reliqvum urinæ effluxus saltem guttatim præterlabi valeat.

Causæ.

Affectus hi nominetenus diversi, at re ipsa parum à se invicem distantes, in quibusdam easdem causas agnoscunt, atque etiam iisdem remediis efficacibus auscultant. Præcipua autem causa stranguriæ est aciditas tantilla plerunque à potulentis nondum satis defecatis deveniens, atque à fermento felleo non satis subacta, & in salsedinem lotialem quæ lixivialis est, immutata, sed aliqualem adhuc aciditatem licet vix imaginabilem etiamnum in vesicam deferens, quæ postmodum inter emittendum in collo vesicæ & urethra ineffabilem ardoris dolorem concitat, eò quod hæ partes longè acutioris sensus sunt quàm lingva, quæ gustando talem urinam strangurificam præ alia haud distingvere nosset, uti facilè probari posset, si quis in optima sanitate degens propria & inculpatæ jamjam emissæ suæ urinæ paucas saltem guttulas vini saltim aliquantulum acidiusculi admisceret, eamque per syringam repidè iterum injiceret, mox enim veram sensurus esset stranguriam, lingvæ tamen ejusmodi paucilla aciditate adventaneâ levissimâ nequaquam gustabili existente, sin autem talis stranguria factitia suspicionem motura esset, injectionem sensum adeò dolorificum effecisse, id mox constare posset per repetitam urinæ non acificatæ injectionem, ascititiam duntaxat aciditatem extitisse stranguriosam. Sola ergò aciditas in urina relicta stranguriæ tantoperè mordicantis causa est, & plerunque potum cerevisiæ novellæ, ac quorundam vini generum sequi solet ob eorum turbiditatem, qua adhuc fermentant, atque aliqualem aciditatem usque in vesicam retinent, quæ sæpius quoque à prædominante succo pancreatico contingit, cujus acidiuscula ubertas à debiliori vel pauciori è felle deflua bile sufficienter saturari, & in totalé salsedinem urinalem converti nequit, sed ejus particula, quantulacunque demum sit, insaturata &

insub-

inſubacta remanet, acida verò & auſtera mordicanter conſtringunt, ut quilibet aluminis, vitrioli, acaciæ, vini auſteri &c. guſtatione experiri poterit, collum autem veſicæ, & canalis penis, ut ſupra demonſtratum eſt, acutiſſimo ſenſu lingvam longè ſuperant, atque hinc à tantillâ aciditate ſtranguriali tam acerbè dolent, econtra autem voluptuoſus ſenſus ab ejaculatione æſtuantis ſeminis proveniens, conjecturam dat dulcem ipſi ineſſe ſaporem; potius ergò vox ſtranguria à verbo ϛραγγαλέω i. e. conſtringo derivari videtur quàm à ϛράγξ i. e. gutta, quia auſterâ conſtrictione acerbè lancinat, eòq; partibus hisce ſenſiliſſimis dolorifica eſt. Exinde itaque ratio patet, cur pueri & ſenes adeò obnoxii ſint ſtranguriæ, nimirum ob minorem in illis bilis proventum, defectumque fermenti fellei, ex quo ſæpius ipſorum ſucci pancreatici recrementum non in omnibus particulis ſaturari poteſt. Porrò eandem etiam ob rationem in purulenta mictione ſtranguria ſimul adeſt, quoniam omnis corruptio & putrefactio per acorem contingit, putrefactivus ergò acor eſt in omni ſuppuratione & exulceratione, ideoque unumquodque pus cum urina prodiens acidulæ qualitatis particeps, & ſtranguriferum eſt.

Ratio nominis.

Defectus quoque caloris naturalis tam ſtranguriam quàm diſuriam & quamlibet urinæ difficultatem parere ſolet, uti in omni ſenio palam eſt, cui ſemper lotium ob debileſcens calidum innatum minus prompte exit, nec ullatenus, uti in junioribus cum vi quadam inſtar fontis ſalientis proſilit, ſed admodùm ſegniter effluit, & mox exiens ad pedes ruit. Quælibet igitur refrigeratio uſusque frigefactivorum in cibo, potu & medicaminibus difficultatem urinæ parere poteſt, item diæta victusque craſſus, viſcidus, tartareus, qualem præbent lacticinia aliaque de quibus cap. de calculo ſufficienter actum eſt, iisdem enim parentibus tam is quàm hæc progenerantur. Diutina quoque retentio urinæ ob pudorem poſtea difficilem ejus redditionem parit, item lapſus, percuſſio, plaga & ſimilia.

De hisce affectibus loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus veriloquiis:

Stranguria ſenibus eſt familiaris. lib. 3. aphor. 31
Ut & diſuria. 3. 31
Stranguria eſt morbus autumnalis. 3. 22
Comesque recti inteſtini inflammati 5. 58
Adeſt quoque in inflammatione uteri. 5. 58
Renumque exulceratione. 5. 58
Ac quibuslibet morbis veſicæ. 4. 80
Partiumque ad veſicam pertinentium. 7. 39
Si ſtranguria excitat ileum, necat in ſeptem diebus. 6. 44
Niſi calor febrilis ſuperveniens urinam copioſè fluere faciat. 6. 44
Difficultatem urinæ ſolvit potus vini generoſi 7. 48

Ut & venæſectio. 6. 36
7. 48

Secanda autem vena interiores 6. 36
7. 48

Veſica quoquo modo affecta urinam alterat, ut ex eâ non de univerſo corpore, ſed ad veſicam judicium tantùm referri debeat. lib.2 præſag.37

Prognoſis. Prognoſin quod ſpectat, difficultas urinæ, quæ absque dolore eſt, minoris eſt momenti, quàm quæ doloroſa eſt, neutra tamen extra febrem diuturnamque durationem periculoſa, at valdè tædioſa & moleſta eſt, in acuta autem febre non procul à delirio eſſe ſolet, calorisq; nativi imminutionem deſignat, uti & in ſenio, cui ſe aſſociat, ubi etiam vix amplius abigi poteſt, ſed plerunque ad ſepulchrum usque comitatur; in quacunque etiam ætate ad veniat, ſi diuturna ſit, veſicæ collum demum exulcerat, vel jam exulcerationem ibidem vel in renibus hærere teſtatur, ſi dictæ partes unà doleant, vel purulentum cruentumvè quid in lotio conſpiciatur.

Curatio. Curatio juxta cauſæ diverſitatem inſtituenda eſt, ſi enim ab exulceratione renum vel veſicæ, calculove, uterique vel inteſtini recti inflammatione dependeat, etiam ſub dictarum partium curatione comprehenditur, de quibus ſuis in locis ſufficienter in hoc libro tractatur, hic verò huic urinæ difficultati remedia deſtinamus, quæ à perfrigeratione, vulgaribusque diætæ cauſis proficiſcitur, convenientior itaque, quantum fieri poſſit, diæta inſtituenda, utendo cibis moderatè calefacientibus, ut ſunt: beta, paſtinacæ genera omnia, & eorum ſemina, napi, cariotæ, radices petroſelini, braſſica rubra, pruna damaſcena, juſcula carnium, ipſæque carnes vitulinæ, caponum, gallinarum conditæ raphano majori, majoranâ, ſalviâ, mace, croco, zingibere, cinamomo, ſeminibus carvi, fœniculi, aniſi petroſelini, dauci, aliaque ſimilia juſculis incoquenda, fugienda autem lacticinia, caro porcina & porcellina, anatina, anſerina, in potu convenit vinum album, ſtranguriferâ qualitate non infame, qualia ſunt Hungarica, aliaque albas maculas in menſis relinquentia, item cerevíſia tenuis probè lupulata, ſalis marini uſus ſit largus, poſthabitâ omni medicaſtrorum ejus interdictione, cum & ipſas cerevíſias aliàs ſtranguríficas injectione jam jam bibendas corrigat, ut earum potus ſit innoxius.

Spiritus ſalis præſtat. Quoad medicamina ſpiritus ſalis marini validiſſimo igne extortus ferè ab omnibus aliis excuſat, ſi ejus aliquot guttæ in convenienti vehiculo, ut decocto cicerum, vel vino albo per ſe mictifero impotentur, præſentaneum quoq; remedium in ſtranguria afferunt cortices aurantiorum pulveriſati, & intrò accepti.

Experimentum. Imprimis verò vomitus ab aqua benedicta mirum in modum in omni urinæ difficultate convenit, revellit enim à parte affectâ, & naturam deſarcinat, ut poſtea eò melius contra morbum vires intendat, nec prætereundus in quavis urinæ difficili re-

mora

mora insessus decoctionis chamæmeli, parietariæ, malvæ, pulegii, origani, segmentorum raparum, avenæ & ejus straminis, imprimis si ante ingressum ejus pulvis testarum ovorum in vehiculo diuretico accipiatur, sed de his plura verba facere non est necesse, cum omnia quæ supra cap. 141. & 143. etiam heîc conducant, atque etiam quamplurima longè optima ad hos affectus proponat

TEXTUS.

Stranguriam facilè tollit axungia hirci in umbilicum immissa; subitò eam solvit oleum mastichis guttis aliquot in umbilicum calidè intromissis (à laudano hîc abstine) sal glandium, item stipitum fabarum & melonum, mirabiliter stranguriam solvunt, dosis ℈ſ. olei ceræ gutt. iij. vel IV. in decocto cicerum rubrorum exbibitæ stranguriam solvunt.

Urinæ ardor in principio fit à sola caliditate urinæ ob bilem cum ea permistam, quare ei statim occurrendum; abstinendum principio ab omnibus acidis, & acribus ac diureticis: purgetur itaq; statim extracto rhabarbari, aut panchymagogo aut alio cholagogo: corpore purgato exhibeatur sequens mucilago per biduum:

℞. seminis althææ
malvæ
cydoniorum an. ʒj.
gum. tragacant. ʒj.

macerentur in decocto radicis althææ, seminis papaveris albi, halicacabi. f. mucilago, de qua capiat partem mediam cum ℥iij. decocti. Hinc exhibeatur ℥ſ. vel ʒVI. cassiæ extractæ cum sacharo in bolum formatæ additis si lubet, baccis oxyacanthi, diapruni ʒij. post meridiem bibat emulsionem seminum 4. frigidorum cum aqua oxalydis aut nymphææ factam, manè aut sequenti die deglutiat terebinthinam in oblata (a) ad ʒiſ.

Bolus.

(a) Terebinthina in pluribus affectibus atque etiam in hisce mirè confert, sed obstat acceptioni internæ nauseosa ejus glutinositas, facilè autem hoc modo assumi potest, si in recentem ovi testam ab albumine & vitello jamjam evacuatam, atque etiamnum intus madore lubricam infundatur syrupi violarum vel alterius grati portiuncula quædam, tumq; etiam particula terebinthinæ lotæ, desuperque iterum aliquid dicti syrupi, ut terebinthina eo tegatur, tunc mixtura hæc ex testa in os fundatur, & statim deglutiatur, facilimè enim è lubrica testa labitur, nulloq; negotio interventu grati syrupi deglutitur, tumque cum reliqua terebinthina partitis vicibus eâdem methodo procedi poterit, donec integra dosis sit assumpta, & movebit aliquot sedes, easque & urinam alio odore imbuet, multumque conducet, uti hac methodo in nobis ipsis experti sumus; potest etiam una vel altera drachma ejus in mortariolo dissolvi

Modus gratus intro assumendi terebinthinam.

Alius modus.

dissolvi pistillo, adjecto momento vitelli admiscendo distinctis vicibus aquæ petroselini vel alkekengi ℥ij. eaque subigendo, dum omnia coalescant, & in modum cremoris lactis candescant, talisque potiuncula pro vice hauriatur.

A meridie bibat iterum emulsionem, hinc iterum purgetur sequente bolo:

Bolus purgans.

℞. cassiæ recenter extractæ ʒVI
terebinthinæ in aqua parietariæ lotæ ʒij.
cum sacharo f. bolus, cui addi possunt spec. diaturbith cum rhabarbaro, aut tantùm pulvis rhabarbari; hinc fiat julapium:

Julepus.

℞. aquæ portulacæ
oxalydis
nymphææ an. ℥IV.
cichorii ℥V.
syrup. violarum ℥iis.
spirit. vitrioli ℈s.
sumat per XII. dies manè jejunus, & tribus horis à prandio aut saltem assumat spiritus vitrioli in aqua fontana singulis vicibus guttas V. iterum purgetur cassiâ & terebinthinâ. Si tamen malum diuturnum sit, oportet nonnunquam purgare cum rhabarbaro in substantia, additis myrobalanis citrinis, verbi gratia:

Potio purgans.

℞. myrobalan. citrin. ʒij.
macerentur in decocti passularum & aquæ destillatæ cichorii
salviæ &
oxalydis ana ʒis.
facto horis 12. colaturæ ℥IV.
adde rhabarbari pulverisati ʒis.
syrup. rosar. solutiv. ℥j.
m. f. potio.

Ne quandoque adstringatur alvus, opera diligenter danda, quod si fiat, clysteribus utere emollientibus, & refrigerantibus cum electuarii catholici ℥j. ol. violarum ℥iij.

Possunt etiam, si calor epatis adsit, exterius adhiberi epithemate & sacculus, ungventum & sequens decoctum:

Decoctum diureticum.

℞ rasuræ guajaci ℥ij.
coque in aquæ simplicis s.q. ad ℥VI.
adde trochisc. alkekeng. subtilissimè pulverisator. ʒj.
capiat matutinis tribus.

Post meridiem utatur spiritu vitrioli, ut dictum.

Si dolor vesicæ urgeat, lac tepidum per catheterem infundatur, aut mucilago seminis psyllii cum aquæ portulacæ & plantaginis an. ℥ij. facta.

Cataplasma.

Pudendo quoque in vas lacte tepido plenum immisso ardor & dolor magnus mitigabitur, ut & si applicetur cataplasma ex parietaria & oleo scorpionum paratum. Perinæum & venter inferior inungantur oleo nymphææ & rosarum, perseverante dolore fiat cataplasma ex decocto malva,

væ, althææ, melilothi; potest quoque interdum offerri ſpiritus terebinthinæ, ſed rarius, ne caliditate ſuâ noceat, aut quod melius, fiant pilulæ ex pulvere rhabarbari cum ſpiritus terebinthinæ ſ. q. de quibus ſumat ℈ſ. pro doſi.

CAP. CLIV.
DE CRUENTA MICTIONE; *Germ.* blutiger Harn.

Quamvis urina cruenta à veſicæ partibus ac præcipuè ejus collo ortum ducere poſſit, eamque ob cauſam affectum hunc nonnulli & cùm ipſis etiam Author noſter inter affectus veſicæ referat, attamen à pleriſque aliis morbis renum accenſetur, quoniam utplurimum ſangvinis mictio ab ipſis renibus contingit, ideò etiam à multo tempore vocatur αἱμοῤῥαγία τῶν νεφρῶν i. e. ſangvinis renum profluvium, verùm & hoc nomen inconveniens eſt, cum certum ſit, etiam ab aliis partibus urinam cruentari poſſe, nempe ut dictum eſt à collo veſicæ, item pudendo, ureteribus, imò ab ipſo laborante hepate, venis uteri & ſimiliter, proinde ſimpliciter ſangvinis vel ſangvinolenta mictio nominari debet.

Urina cruenta quid?

Per urinam autem cruentam propriè talis intelligitur, quæ ſangvineo rubore apparet, ac ſi ſangvis eſſet dilutus. At non ſemper eâdem facie cruenta urina conſpicitur, aliquando enim dilutus & ſeroſus quaſi ſangvis mejitur, nonnunquam ſincerus, in aliis lotio ſangvis & purulentia admixta cernuntur. Ubi ergò ſangvis dilutus apparet, is propriè è renibus eſt, illique reſpondet, qui in fluxu hepatico per alvum in ejusmodi diluitione prodit, utrobique enim ſerum cruore dilutum, & exactiſſimè mixtum videtur, loturamque recens mactatarum victimarum refert, quæ per ſeceſſum prodiens debilitatem hepatis, in urina autem ipſiſſimorum renum denunciat, niſi enim emictum liquamen mixtionem lotii & cruoris adeò per omnia exactam oſtendat, ut ſerum cruentum vel cruor ſeroſus appareat, ſed cruor concretus ſeorſim ſidat, non ab ipſis renibus, ſed aliundè venit. Ubi verò ſangvis ſincerus repentè & ſine dolore promeat, eum venula quædam in renibus rupta mittit, ubi autem dolor & purulentia concurrunt, exulcerationem alicubi in partibus ad transmiſſionem urinæ pertinentibus indicat.

Signa.

Excretio autem ſangvinis per viam urinariam ſemper iiſdem modis contingit, ac quælibet alia, undecunque ea veniat, nempe vel per anaſtomoſin ſive apertionem oſculorum venarum, vel per diapedeſin ſeu transſudationem rarefacti ſangvinis per poros tunicarum inſtar argenti vivi per corium compreſſi; vel diabroſin ſeu perroſionem, vel per rixin ſeu disruptionem, & quilibet iſtorum modorum poteſt contingere vel in venis emulgentibus, venulisque renum & ureterum, vel in collo veſicæ, pudendove. Quamvis autem quidam Authores ſcribant, ſangvinem à renibus prodeuntem

tem non inferre dolorem, quod quidem verum est, si recens per anastomosin vel diapedesin emittatur, attamen in rixi violentâ & diabrosi fieri nequit, quin dolor concurrat, imò etiam temporis protractu in reliquis, ubicunque enim sangvis extra propria feratur vasa, diuturnitate temporis putredinem accersit, quæ loca vicina simul accendit, per ardorem autem adjacentes arteriæ mox duriori vibratione dolorem pulsatilem pariunt, & suppurationem, demumque exulcerationem in certo quodam loco, ubicunque ergò dolor se prodit, ibi exulcerationis jam factæ vel futuræ stabulum esse arguit, nempe lumborum dolor, in renibus, ilium seu circa ilia, in ureteribus, pectinis in collo vesicæ, pudendi in ipsa virga.

Quoniam verò Author noster hîc generaliter quamcunque sangvinis in urina apparitionem comprehendat, etiam pluribus de varia sangvinis emictione hic differendum venit:

Hippocrates quidem duorum saltem generum in Divinis suis aphorismis facere mentionem videtur, dum lib. 4. aphor. 75. 78. 80. & 81. ita scribat: *Quicunque spontè* (ut plærique hoc vocabulum ἀπὸ ταυτομάτυ vertunt, at cum subindè ab externa vi oriatur, & tunc spontè non fiat, intelligendum potius: subitò & confertim) *sangvinem mingunt, his à renibus venam esse ruptam significatur.*

Si quis sangvinem aut grumos mejat, stranguriamque habeat, ac dolor in imum ventrem & perinæum seu interfæmineum incidat, ea quæ circa vesicam sunt, laborant.

Sangvis aut pus emicta ulcerationem renum vel vesicæ significant.

Si quis sangvinem vel pus mingat, aut squamulas, & gravis odor adsit, ulcerationem vesicæ denotat.

Verum enim verò Hippocrates hîc saltem de conmmuniori contingentia loquitur, sunt tamen plura genera quamvis rariora. Præter enim jam narrata quidam etiam ob plenitudinem per certa intervalla sangvinem mingunt, alii occasione membri alicujus mutilati, alii ex devolutione ab alto; Nonnulli ob suppressionem hæmorrhoidum antea consvetarum, vel mensium in fœminis; Quidam à debilitate seminalium viarum, vel nimio usu venereo, ubi in nonnullis loco seminis sangvis demum emittitur. Adhæc quorundam & imprimis Cælii Aureliani est sententia, in vesica interdum hæmorrhoides generari, fluoreque sangvinis periodico hæmorrhoides ani, vel sinus fœminarum in utero æmulari.

Diagnosis partis mittentis.

Signa hujus morbi manifesta sunt, at ex quanam parte mittatur, scrupulosius dignoscendum venit, si itaque cruentus fluor fit à renibus, affatim is prorumpit, & repentè, atque urinæ exquisitæ permiscetur, adeò ut tota urinæ substantia nil aliud esse quam tenuis sangvis dilutus videatur, fundum tamen urinalis mox occupat liquidus absq;

concre-

concretione & rubicundus, at quià musculo vesicæ proficiscitur, talem cum urina permixtionem non subit exactam, sed in ea sidit & grumescit, atque etiam pars ejus grumulatim cum urina prodit, ac subinde disuriam & stranguriam excitat, dolorque quispiam circa musculum vesicæ inter mejendum percipitur, præterea si à vesica venit, id dolorificè contingit per causam exulcerantem, ac unà pus & laminulas secum foras rapit, sed parum sangvinis vesica atque etiam ureteres, si fluor ab illis est, fundunt, renes verò prodigè, & repentè, idque si per rixin seu ruptionem venæ sangvis egrediatur, si verò per diapedesin, urina in tenui cruentatione apparet instar loturæ recentium carnium, anastomasis dabit saturatiorem & paulatim, diabrosis purulentam cum dolore.

Causæ.

Causæ possunt esse variæ, nimirum vel facultatis renum retentricis debilitas, vel laxitas venarum emulgentium, plethora seu plenitudo sangvinis, suppressio mensium vel hæmorrhoidum antea familiarium; lapsus vel plaga adversus renes; succussio ab equitatu; arena, sabulum vel calculus, ab eisvè attritio & exulceratio; pharmaca violenter diuretica vel acria, ut sunt canthariides, quæ vi peculiari in renibus vel vesica aliquam apertionem producere possunt; labores immodici & imprimis rerum gravium elevatio; affectus animi præcipuè autem iracundia; venus & salacitas excessiva; potulenta fortia; usus aromatum ca-

lefactivorum immodicus, & consimiles aliæ plures.

Prognosis.

Prognosin quod concernit, mictio cruoris prodiga & diuturna, aliis corporis hæmorrhagiis qualibuscunque nocendo nil cedit, sed eadem mala inferre apta nata est, nempe cachexiam, hydropem, tabem, eaque quâ sangvis meracus, copiosus emingitur, notabilis venæ rupturam denunciat, & nisi quantocius occludetur, inanitionem & perfrigerationem corporis procurat, ex qua lipothymia, syncope ac mors timenda, vel etiam sangvinis in vesica grumefactio, atque exinde ischuria lethifera, pallor, deliquium ac reliqua prava sympomata in urinæ suppressione solemnia. Nil quoque boni designat mictus cruentus in febre acuta vel variolis, sed lethalem plerunque in sangvine sarcinam. Nec multo tutior est tenuis cruenta colatura imbecillitatis renum pedissequa, tales enim, nisi diligenter curentur, demum omnes marcor excipit. Et quamvis per intervalla emictus sangvis è renibus nil doloris inferat in principio, ægroque neutiquam formidabilis videatur, tamen diuturnitate fit habitualis, atque eo ipso quod talis excretio jam sit asvefacta, sui postmodùm curatione nocet, ac cohibita parit gravitatem, materialemque diversorum malorum fomitem, ut sunt arthritis, insania, vertigo, cæcitas, aqua intercus; periodica tamen hæc per urinam sangvinis exclusio, quæ fit cum alleviatione morbi, & in obstinata mensium & hæmorrhoidum suppressione, atque

in his qui in ocio degentes plethorici ſunt, reſtringi non debet, niſi copia peccet. Omnis autem continua quantum fieri poterit, ſiſtatur, protracta enim fit ſanioſa & exulcerans, cujus medela adhuc difficilior quàm ſangvinis.

Curatio.

Curatio hujus affectus pro cauſarum diverſitate variat, & ſecundum earum indicationem medicamina interna & externa applicanda, in omni tamen proba victus ratio habeatur, talis nimirum quæ renibus cedat ad corroborationem, & conſolidationem, eaque omnia quæ affectum iſtum cauſare poſſunt, ac paulò ante in enumeratione cauſarum recitata ſunt, fugiantur, ac imprimis omnia vehementer calida, ut ſunt: fortis exercitatio corporis, venus, ira, aromata, diuretica &c. inter edulia ea conveniunt, quæ temperata ſunt & moderatè refrigerant: ut hordeum & avena decorticata, oryza cum lacte cocta, amygdalæ dulces, portulaca, ſpinachia, blitum, carnes caponum, gallinarum, pullorum, anſerum, leporum, potus ſit cerevifia tenuis vel vinum rubrum, præcipuè ſi ſegmenta & cortices ligni fraxini in eo macerentur, probè etiam conducit lac ebutyratum, ſeu quod in confectione butyri remanet (Buttermilch) ſi ſubindè largus de eo hauſtus potetur, effervefcentiam enim ſangvinis potenter reprimit. Venæſectio non niſi in plethora & in principio convenit, ubi autem liberalis cruenta emictio aliquandiu duravit, ea jam pridem nimia eſt venæſectio, nec etiamnum aliâ vires debilitandæ. Cæterùm præcipui Practici rectè ſvadent corporis evacuationem, maximè autem in omnibus profluviis ſangvineis convenit rhabarbarum, eò quod purgat & unà adſtringit, utiliſſimè itaque ſic propinari poterit:

Potio purgans.

℞. rhabarb. pulv. ℈ij.
ſucci portulac. (qui ſpecificè in cruore à renibus & ureteribus valet) ℥iij.
hæmatit. præp. ℈j. m. pro uno hauſtu.

Notatu digna.

Uſus autem rhabarbari aliquandiu cum fructu continuari poterit, ſi per unam vel alteram horam prius infundatur, ut vis purgans aliquantulum auferatur, ac reſiduum cum ſucco vel aqua portulacæ aſſumatur, primâ autem vice non extrahatur, ſed cum integris viribus accipiatur, ut colluviem corporis educere poſſit.

Facta evacuatione, vel etiam ante eam in caſu neceſſitatis ad ea deveniendum quæ ſangvinis cohibitioni, venarumque glutinationi dicata ſunt, paulatim tamen, ne ſubitanea adſtrictio grumefactionem ſangvinis aliaque incommoda producat.

Præclariores Authores Hippocratem ſeqvuti lac ovillum ad ℥IV. pro hauſtu cum ℈ij. vel tutò & cum ſalute propinant, interdicto poſt aſſumptionem ſomno & exercitio.

Longè itidem efficaciſſimum eſt medicamen in quacunque hæmorrhagia, quod ſupra cap. 103. ex marte & ſaturno edoctum eſt, ſi cum ſucco portulacæ vel plantaginis accipiatur.

Tro-

Trochisci.

Trochisci quoque Gordonii cum dictis succis expertissimi sunt.

Horum trochiscorum compositio hæc est:

℞. Semin. 4. frigidor. maj. mundat.
Papaveris albi,
Malvæ,
Bombacis,
Portulacæ,
Cydoniorum,
Baccar. myrtillorum,
Tragacanthi,
Gummi Arabici,
Pinearum mundatarum,
Pistachiorum
Sachari candi,
Penidii,
Liquiritiæ mundæ,
Hordei mundi,
Mucilaginis psyllii,
Amygdalarum dulcium ana ℥j.
Boli Armenæ,
Sangvinis draconis,
Spodii,
Rosarum,
Myrrhæ ana ℥ß.

Ex his cum hydromelite fiunt vulgò trochisci, quod tamen necesse non est, cum in forma trochiscorum non possunt assumi, sed rursus pulverisari debeant, relinquantur ergò in sui prima compositione in forma pulveris, adhæc sacharum penidiatum nihil peculiaris compositioni infert, aptiusque merum sacharum cand. in duplo pondere sive ℥ij. accipitur.

Linimentum.

Exterius regio lumborum tali linimento inungatur:

℞. ol. rosar.
cydonior.
myrthin. an. ʒVI.
nucis moschat. expr.
boli armen.
sangv. dracon. an. ʒj.
pulverisentur hæc subtiliss. & cum oleis misceantur in linimentum.

In sangvinis mictione ab acribus & malignis diureticis, ut sunt cantharides, convenit vomitio ab aqua benedicta vel sale vitrioli, deinde lac ovillum chalybeatum affatim bibatur, taliaque quæ malignæ qualitati adversantur, ut bolus armen. terra sigillata.

In cæteris casibus eorum propria capita nempe de exulceratione renum & vesicæ &c. evolvenda, cum his quæ tradit

TEXTUS:

Mictionem cruentam à venulis vel in renibus, vel orificio vesicæ ruptis & exesis productam curant illa, quæ aliàs hæmorrhagiis internis destinata sunt, de quibus egimus supra.

Specificum.

Specificum in hoc casu, præsertim si cruenta mictio est à calculo, est arcanum agrimoniæ & quinquefolii (a) *gran. IV. V. VIII. &c. his maximè adjungenda sunt illa, quæ si exulcerationes partium simul vigent, de exulcerationum curis hactenus dicta sunt, præsertim si tabulæ à Platero in istis casibus laudatæ in subsidium veniant.*

Arcana.

(*a*) Harum herbarum arcana ita parantur: primò dictæ herbæ in s.q. colle-

collectæ in fermentationem modo vulgari ponuntur, fermentatione peractâ destillatur ex illis spiritus ardens cum phlegmate, spirituque per rectificationem separato, herbæ in fundo destillatorii residuæ cremantur in cinerem, & cum proprio phlegmate (cujus locum quævis aqua destillata subire potest) sal earum elixiviatur, illudque lixivium ad spissitudinem olei cujusdam evaporatur, tumque abstractus antea spiritus ardens pariter liquori salso jam spissefacto rursus additur, totaq; mixtura tribus vel quatuor partibus argillæ exsiccatæ impastatur, ac rursus ex retorta gradatim aucto igne usque ad vehementissimum ejus candorem in capacissimum vas recipiens, (cui impositæ prius sint ejusdem speciei herbæ paululum saltem exsiccatæ pro superfluo earum phlegmate demendo) destillatur, sic spiritus & sal rursus in spirituosa volatilitate prodeunt, atque etiam virtutem ex herbis in receptaculo simul in se combibunt, ex qua rubor ipsis quidam conciliatur; totum itaque iterum quod in receptaculo est, per retortam ex reverberio clauso destillatur, transitque liquor rubicundus cum fœtore aliquo seu empyreumate ab herbarum superadditarum oleositate adusta. In hoc liquore integra facultas totius mixti continetur, potestque exhiberi per se vel in appropriatis vehiculis à ℈j. ad plures.

Interdum ipsa chirurgia aliquid opis confert, quæ tamen ita moderanda, ne plus obsit quàm prosit.

In mictione porrò cruenta, manifestâ causâ præcedente (præsertim in fœminis, quibus hic affectus familiaris) tinctura corallorum unicè prodest, quâ etiam inveteratissimæ tandem curatæ sunt. Tinctura smaragdi hîc etiam multum prodest.

Capillamentorum excretio.

In capillamentis (b) *urinarum excretis, ut vitium tollatur, & renes purgentur, spiritus terebinthinæ recens facti gutt. IV. V. VIII. in aqua vel syrupo de althæa aliquando exhibitæ optimè sanant.*

(*b*) Capillamenta subindè emingi solent, quæ veri tamen capilli non sunt, sed corpuscula è viscida materia prælongam cohærentiam in modum filorum vel pilorum facientia, quorum etiam Hippocrates lib. 4. aphoris. 78. meminit his verbis: *Quibus cum urina crassa exigua caruncula, aut veluti pili unà excunt, his à renibus excernuntur.* Experientia autem docuit, tales ægrotantes antea usos fuisse victu crasso, & præcipuè multum casei comedisse vetusti, ac diureticis & incidentibus fuisse adjutos: cujusmodi etiam est commendatus hic spiritus terebinthinæ, longè item eximium est in hoc affectu oleum illud balsamicum supra cap. 8. edoctum; hoc vitium autem pertinet ad nephriticam passionem.

CAP.

CAP. CLV.
DE SCROTI ET TESTIUM MORBIS, AC PRIMO DE INFLAMMATIONE EORUNDEM; Germ. Entzündung deß Sackleins und der Gromen.

Dydimi, testes vel testiculi nobilissimæ sunt partes, queis ad generandum careri nequit, constantes substantia glandulosa, albicante & cavernosa, ut supra cap. 146. paulò dilucidius eorum descriptionem dedimus, quemadmodùm autem maximè sunt necessarii & plurimi usus abususque, ita etiam fragilitati & morbositati pariter obnoxii, imprimis autem frequenter occurrit testium inflammatio & intumescentia diversa, nempe calida & frigida, aquosa & sicca. Hîc autem agitur de inflammatione, quæ modò in solo scroto seu capsula testium, nunc in ipsa testiculorum substantia obtingere solet. Inflammatio quæ tantummodò in scroto accidit, levioris causæ est, & exteriorem pelliculam cum subjecta membrana carnosa comprehendit, eique quoad externam apparentiam ruborem inustulat, cum tumore conjunctum, soletque unà leviuscula febricula adesse. At si vehementior inflammationis causa subest, tunc inflammatio simul testes incendit, cum ingenti dolore febrisque incendio, solo tamen testiculo inflammatione laborante, exterior scroti color naturalis est, seu consvetus, testis verò durior, tumidior, & ex levi seu superficiario attactu dolere seu graviori duritie affici non videtur, ast validius impalpando digitis rubor, dolor & durities magis se produnt, febris quoque in graviori casu semper unà flagrat, cum dolore pulsatorio ad renum usque loca se extendente, atque hæc cuncta teste utroque inflammato duplicantur, dolorque magis acutus per totum corpus lancinat, at si unicus inflammatione saltem laboret, dicta symptomata minus, ac velut in profundo sentiuntur, ac melius tactui quàm visui obvia sunt.

Causæ. Causæ sunt eædem, quæ aliàs erysipelas accendere solent, nempe confluxio catarrhalis, ad ea loca procumbens, ubi aliquis stimulus vel caloris vel frigoris, vel succi nutritii turgens superfluitas occurrit, nam sicuti in externa cute; si quid mordicantis vel acris per moram aliquam adhibeatur, mox confluxus & collectio succi lymphatici adest, nempe in puncto exterioris mordicationis, sive ea ab igne, vel aqua fervente, vel vesicatorio excitata sit, ibique sub cuticula in vesicas lympha plenas colligitur. Ita quoque interius intra cutem vel cavitates partium idem, consimili acritudine stimulante, sæpius contingit, nec scrotum vel testiculi ab hac labe eximuntur, cum frequens stimulatio ejusmodi occasionalis ibi occurrat, nimirum vel per nimiam salacitatem, seminisve nimiam & turgentem collectionem, ex qua juxta nostram accuratam observationem alteruter testis & imprimis dexter altero fit turgidior & durior, ac non-

nunquam

nunquam dolet, ubi facilè poſtmodùm tumoroſa attractio & inflammatio ſequi poteſt, quod quidem nõ ita crebrò contingit, eò quod ſagaces in tempore ſibi rebus juvantibus proſpiciant, crebrius autem eadem procurantur per externam violentam injuriam à lapſu, percuſſione, equitationis ſuccuſſione, contuſione, compreſſione & ſimiliter.

Prognoſis.

Prognoſis hujus affectus hunc in modum ſe habet: Si inflammatio in ſcroto duntaxat & exteriori pellicula hæreat, viſu facilè deprehenditur, & haud difficulter curatur, ſi verò in teſtium ſubſtantiâ, affectus eſt admodùm periculoſus, curari tamen in principio poteſt, ſi illicò convenientia medicamina adhibeantur, & nullus error neque à patiente nec medico committatur, ſed per reſolutionem collectio terminetur.

At paulò diutius neglecta inflammatio in ſuppurationem & ſaniei conceptionem tranſit, intolerabilem teſtium dolorem efficit, atque eorundem corruptionem, ac lapideam indureſcentiam, vel etiam gangrænam ipſamque mortem afferre poteſt.

Curatio.

Curatio à Practicis inſtituitur accelerată venæſectione pro extingvenda inflammatione, præſcribendo ſimul convenientem victus rationem, uti in omnibus affectibus calidis conducit, loco verò inflammato confeſtim epithemata & cataplaſmata refrigerantia adhibeantur ex ſuccis ſolani plantaginis, ſempervivi, perſicariæ maculatæ, farina hordei, roſis ſiccis & ſimilibus, ex. gr.

Cataplaſma.

℞. ſucci ſolani ℔ſ.
perſicar. maculat.
plantag. an. ℥iij.
farinæ hordei ℔ſ.
flor. malvæ arbor. exſiccat.
roſar. rubr. an. ℥j.
ol. roſar. ʒiiij. f. cataplaſma.

Si dolor valdè urgeat:

℞. micæ panis ſimilagin. in lacte fervido maceratæ & expreſſæ ℔ſ.
vitell. ovor. crud. conquaſſat. n. iij.
farin. hord. ʒj.
ol. roſar. ʒiij.

Conquaſſando cuncta miſceantur in cataplaſma bis vel ter in die recens imponendum.

Si verò per procraſtinationem jam tendat ad ſuppurationem, tunc humidiora conveniunt, ex. gr.

Cataplaſma.

℞. althææ cum toto
malvæ an. m. j.
farin. tritic. ʒiij.
ſemin. lini
fœnugræc. an. ʒiſ.
flor. chamæm.
melilot. an. p. ij.
decoquantur in jure pingvi ad mollitiem, tum contuſa per cribrum transmittantur, adde
axungiæ porcin. ʒiij.
ol. violac. q. ſ. f. cataplaſma.

Si ſufficienter maturata ſuppuratio per ſe rumpi nolit, ſcalpello inciſdatur, ulcusque empl. Apoſtolico, vel alio perſanetur.

Præterea extra rationem inflammationis ſcrotum etiam nonnunquam in tumorem inflatur, modò œdemetoſum, qui tumor eſt laxus & frigidus,

frigidus, nunc in ſcirrhoſum ſeu durum, irrepreſſivum ſeu digitorum impreſſioni non cedentem.

Oedematoſus.

Oedematicus tumor locum habet in temperamento pituitoſo & frigido, à diæta frigida, craſſisque & pituitoſis alimentis, multa ingurgitatione potulentorum, ſimilibusque cauſis, quibus demum pituitoſa materia copiosè in corpore genita interdum ad crura, nonnunquam in ſcrotum prolabitur, illudque in ejusmodi laxum, indolentem, repreſſivum ſeu preſſioni cedentem tumorem extendit, eſtque duplicis generis, nimirum jam dictus & etiamnum alius merè ſeroſus ſeu aquaticus, qui apoſtema hydatodes apellatur, qualis tumor in hydrope, ac imprimis in aſcite colligi ſolet.

Scirrhoſus.

Scirrhifera intumeſcentia eſt tumor ſiccus, & durus non tantum in aliis corporis partibus, verùm quoq; in ſcroto & teſtibus ſubinde enaſcens, ubi interdum ferè in lapideam duritiem indureſcit, nec digitorum repreſſioni cedit, eſtque in nonnullis planè inſenſilis, in aliis obſcuriuſculè adhuc ſentit, hic tumor in melancholicis provenire ſolet atque à craſſo frigido & melancholico victu.

Curatio- nis ſcopus.

In omnibus hisce caſibus convenit diæta calefaciens, atque interna medicamina obſtructiones in hypochondriis reſerantia & diuretica, quæ tam melancholicis quàm pituitoſis conveniunt, præmiſſâ tamen in pituitoſis corporis evacuatione per ſeceſſum.

Topica.

Exterius locus affectus fomentetur acri lixivio, in quo decoctæ ſint ſulphuris communis, nitri & ſalis an. ʒj. addendo in fine decoctionis partem aceti vini, ac denuò coquendo, ut non nihil ſulphuris, quod ab infuſione aceti præcipitatum eſt, iterum ſolvatur, ac deinde à fotu imponatur emplaſtrum Avicennæ contra tumorem ſcroti, quod ita paratur:

Fomentum.

Emplaſtrum.

℞. gummi ammoniac. in acet. ſoluti bdellii an. ℥j.
ſpumæ maris, cujus locum ſubire poteſt nitri & ſtercoris columbin.
ſulphuris flavi an. ℥ſ.
Ariſtoloch. rotund. ʒV.
ſem. ſtaphis agriæ
urticæ
ſinapi an. ʒij.
ol. veteris vel laurin. ℥ij.
pulveriſatis pulveriſandis cum ceræ q. ſ. f. emplaſtrum.

Tumor aquoſus etiam optimo cum ſucceſſu fomentatur fotu ex cortibus quercus, quibus coriarii utuntur, ventoſus vino decoctionis cumini, rutæ, aniſi, coriandri &c.

Scirrhoſus autem tumor vix amplius emolliri poterit, tentanda tamen duritiei digeſtio per emplaſtrum de ammoniaco, ceroneum, & ſimilia; efficaciora tamen vix dabuntur his quæ in ſequentibus proponit

TEXTUS.

INflammationem ſcroti & teſtium tollunt ea, quæ aliis inflammationibus inſerviunt.

Specifica.

I. *Peculiare eſt decoctum agrimoniæ*

moniæ cum vino & aceto, loco dolenti sæpius in forma cataplasmatis adhibitum. Item radix cucumeris asinini in aceto & vino cocta.

II. *Herba paridis viridis contusa & applicata subitò sistit.*

III. ℞. *Nymphææ & nasturtii aquatici an. m. ij. coque in aceto rosaceo cum vino, in fine adde aliquid olei rosacei, & applicetur tepidiusculè.*

Huc pertinet illud cataplasma, de quo paulò ante monuimus in gonorrhœa virulenta. (a)

Tumor scroti.

Similiter hæc (jam dicta) omnes tumores scroti discutiunt, & feliciter curant, modò omnia tempestivè fiant. Alvus sit aperta & perpetuò libera; si febris adest, eidem prospiciatur. Diæta sit tenuis refrigerans, humectans, abstineat à vino.

Cataplasma expertum.

Tumorem inveteratum, prædurum ex malè curatâ inflammatione sæpè sustuli cum cataplasmate radicis lactucæ ex mulso coctæ, cui interdum adjeci farinam hordei, fœnugræci, lini &c. Sæpè etiam cæpas frustulatim incisas decoctis addidi (hoc modo curavi Timplerum Philosophum) Post sæpius iteratum hoc decoctum, locum affectum illinivi balsamo sulphuris, & tandem emplastrum diasulphuris per aliquot dies superaddidi.

Quod si de tumore aliquid residuum fuerit, hac iteratâ curâ & continuatâ tandem omnis tumor evanuit.

(a) Inflammationi huic cognatus est pruritus & excoriatio scroti, cui affectui hoc apprimè convenit.

Linimentum.

℞. ungventi de minio camphorat. ℥ß.
ceruſſæ subtilissimè tritæ ℨj.
ol. rosac. q. s. ut f. linimentum mediocre, quo imbutum linteolum frequenter loco prurienti & excoriato superponatur.

CAP. CLVI.

DE HERNIIS; Germ. Brüche.

QUum frequentissimum malum sit ramex intestinalis delapsusque intestini in scrotum, opportunum erit, etiam de aliis herniarum generibus hoc loco agere, & quicquid materiam hanc concernit, brevibus pertractare

Hernia quid?

Ramex itaque seu hernia affectus ille est, qui Græcis Cele, nostris etiam ruptura & quibusdam crepatura dicitur, cuncta hæc nomina generalia sunt, quoniam diversis partibus herniæ accidunt, quarum nomina semper adjicienda sunt, si in specie de una vel altera tractetur. Cele autem est communis appellatio quondam inflammationibus arteriæ, umbilici, ingvinis & scroti attributa, usus ergò invaluit, ut per adjectum specialis partis affectæ nomen appropriatam herniæ denominationem

Cele.

nem constituat, ut bubonocele, enterocele &c.

Entero-cele.

Inter hernias autem primò occurrunt, quæ scroto familiares sunt ut enterocele, seu hernia intestinalis, quæ ruptura est peritonæi continentis zirbum seu omentum & intestina, & epiplocele seu omenti ramex barbaris hernia zirbosa dicta; in hisce duabus herniis peritonæum circa ingvina vel relaxatur, vel rumpitur, & rimulam acquirit, per relaxationem ergò vel ruptionem peritonæi & dilatationem didymi omenti particula, vel intestinum ilion, quod solum deorsum labi potest, in scrotum labitur, & alterutrum ex hisce ramicibus efficit, at quando omentum & intestinum simul delabuntur, vocatur iste ramex epiploonterocele, id est omenti & intestini ramex, quando autem tendo membranosus utrinque ab ingvinibus proficiscens, atque in peritonæum productus, suoque rebore peritonæum sustinens cum eoque omentum & intestinum, relaxatur, tunc istam relaxationem peritonæum sequitur, ac omentum cum intestino plus minusve nunc in ingvina, jam in scrotum descendit, si in ingvina, tum ibi excitatur tumor, qui bubonocele nominatur seu hernia ingvinalis vel bubonica, quoniam ilion vel omentum rupto vel relaxato peritonæo in ingvine exit. Ubi verò umbilici ligatura relaxatur, atque umbilicus procidit, vel etiam à rupto ibi peritonæo propellitur, omphalocele est, seu ramex umbilici, vel exomphalos, quæ ruptura in pueris frequens est. Si tumor in aspera arteria fiat, hernia gutturis appellatur, quæ in hisce regionibus popularis est, ubi potus aquæ ex colliquatis nivibus in usu est.

Epiplo-cele.

Epiplo-entero-cele.

Bubono-cele.

Ompha-locele. Exom-phalos.

Hernia gutturis.

Oscheocele autem seu ramex scroti nonnisi in maribus fieri potest, sunt tamen diversæ species scroti herniosi; nam si in temperamento phlegmatico collectio aquosa in scrotum procumbat, ac tumore aquoso turgidum reddat, hydrocele seu hernia aquosa dicitur, cujus & aliam sortem barbari recensent, nempe humorosam vel humoralem, quasi verò quis unquam diversos humores in ejusmodi hernia nudo intuitu distinxerit. Ast si flatu scrotum distendatur, pneumatocele, seu ramex ventosus, herniaque flatuosa generatur, at si excrescentia carnea sacculum occupet, sarcocele seu hernia carnosa audit, cujus & alia species est, nempe cirsocele, seu varicosa, ob venulas multas crassas circa oscheum involutas, quæ varices nuncupantur.

Oscheo-cele.

Hydro-cele.

Pneu-mato-cele.

Sarco-cele. Cirsoce-le.

Præter has fœminis adhuc peculiaris ruptura infesta est, ipsisque solis propria, & à virili sexu planè aliena, quæ ipsis in ligamentis uteri contingit, adeò ut uterus deorsum ad pudendum propendeat, verùm de ea, infra inter affectus uteri plenior commemoratio fiet.

Signa herniarum manifesta sunt, ad dignoscendum tamen eas hæc notanda veniunt, cum plurimùm inter se differant, primò enim magna est differentia inter laxationem & rupturam, sciendum itaque, relaxa-

Signa hernia-rum.

tionem ferè evenire tantùm circa foramen, per quod vasa ac musculi cremasteres descendunt ad testes, ac ultrò in his contingere solere, qui otio & victu pituitoso utuntur, ruptura verò causam violentam agnoscit, fieri enim solet in lateribus ossis ilium, prægresso subitaneo saltu vehementi, vel ictu, vel alio corporis contorquente motu, quo ex improviso peritonæum crepat, ac rimulam acquirit, quæ quum exigua sit, per eam multi perlabi nequit, ideoque tumor initio parvus sequitur, procedente autem tempore rima peritonæi magis finditur, ac tumor magis magisque augetur, donec in immensam magnitudinem accrescat, ac in summa cute emineat, eò, quod intestina extra peritonæum prolabantur, atque tantummodò à cute sola sustineantur, cum dolore punctorio ac veluti lacerativo, nec absq; dolore prolapsa reducuntur, in relaxatione autem reductio fit sine dolore, quantocunque etiam modo contrectatio fiat. In specie autem enterocele hæc signa habet propria, quod ægro in quiete manente, vel supino decubitu intestinum vel sponte in locum suum retrocedat, vel manuum juvamine cum flatulento murmure facilè retrudatur, ramex augetur vel minuitur ratione materiæ collectæ, & à clamore, ambulatione, ponderis sublatione, cibique repletione crescit, frigore contrahitur, scrotum subinde magis in una quàm altera parte nunc in universum distenditur, nunc intestini pars in resupinatione rursum

Signa enteroceles.

retrahitur, ac altera in scroto residet, ac nonnunquam excrementa indurata tactui discernenda præbet. Interdiu tumor motu exercitationis increscit cum dolore, per quietem verò intermittit, ita ut manè detumuisse advertatur, nec doleat. Signa autem bubonoceles sunt, quod affectus in ipso ingvine hæreat, ibiq; tumor remaneat, nec delapsus intestini vel omenti fiat in scrotú. Hernia ista utrique sexui communis est, ac in fœminis à laborioso partu, vel nimis grandi fœtu ruptionem peritonæi causante contingit, rarior tamen ipsis hernia est, eò quod firmiori peritonæo præditæ sunt. In epiplocele tumor magis in osse pubis est, quàm in scroto, & æqualiter perseverat continuò absque diminutione, utcunque & quomodocunque corpus moveatur vel in situ alteretur, retinendo autem spiritum non admodùm increscit, estque mollis, lubricus & inæqualis ad tactum.

Signa bubonoceles.

Signa epiploceles.

Sarcoceles autem dignotio est, quod tumorem objiciat durum, æqualiter ubique coloratum, rotundum, oblongumque, qui sensim incrementum sumit, & testiculi formam refert, cum econtra enterocele repentinum in scroto tumorem efficiat, hoc molliorem, & ab eo hoc modo differt. In Cirsocele venæ testem nutrientes tumidæ fiunt, & veluti conglomeratæ sentiuntur. Hydrocele exploratur in loco obscuro, objecta ardente candelâ vel lampade an pelluceat, cum facilè tactum fallat, & duritie ac plenitudine vel carnosam vel intestinalem mentiatur,

Sarcoceles.

Cirsoceles. Hydroceles.

tur, pellucidate non item, quamvis etiam flatuoſo ramici aliqualis pelluciditas conveniat, at non adeò obſcura ac gravis: Pneumatocele autem levior eſt, tumor non admodùm increſcit, eſtque mollis, repreſſivus, inæqualis, priorique ferè ſimilis exceptâ pelluciditate leviori.

Pneumatocele.

Hernia verò umbilicalis dignoſcitur, quod umbilicus nimium promineat, decumbenteque eò inteſtino tumor & dolor ſocientur, dumque tumor manu premitur, inteſtinum cum murmure retrocedit, aut ſi collectio aquoſæ vel flatuoſæ materiæ tuberantiam cauſarit, tactu vel admotâ candelâ id discernitur.

Herniæ umbilicalis.

Cauſæ rupturæ variæ eſſe poſſunt, nimirum omnia quæ ad fortem propulſionem ſeu expulſionem peritonæi, omenti & inteſtini faciunt, ut ſunt magnus & vehemens conatus efflandi ſpiritum, clamandi, vel vociferandi: hinc tubicines, cantores, concionatores & conſimiles facilè rupturas contrahunt, item ſaltus, nimia crurum divaricatio, luctatio, gravis ponderis ſublatio, curſus, impetuoſa vibratio haſtarum ac lancearum, jactus lapidum, equitatio in equo pernici, ſubitaneaque in eum inſultio, tuſſis fortis & laborioſa, caſus, ictus, percuſſio, alliſio, nimis expulſoria ſpiritus compreſſio, ut fit in difficili alvi excretione, nec non laborioſo partu, coitus exceſſivus & inordinatus, imprimis mox à repletione ſtomachi, quo ſpiritus maximè diſſipantur, omnesque partes fragiliores redduntur, omnes hæ cauſæ ſi pervehementes ac fortes ſint, rupturæ anſam dare poſſunt, ſi debiliores, relaxationi, hæc tamen frequentius à diæta nimium humectante alimentisque phlegmaticis, otio, deſidia, ſomni prolongatione, immoratione in aquis, perfrigeratione & ſimilibus oriri ſolet, hisque qui tali victitationi dediti ſunt, ut monachis & conſimilibus frequens eſt. Aquoſa autem, ventoſaque collectio ac carnoſa coagmentatio in ſcroto cauſas habent temperamentum phlegmaticum, frigidamque corporis conſtitutionem, diætam exceſſivè humectantem & refrigerantem & flatulentam, teſtis frigidi & debiles, ac veluti ſolſtitium calefactivæ ſuæ influentiæ paſſi; ſicuti enim in majori mundo decrementum caloris ſolis triſtem autumnum, procellas, imbres, putresque fungos ordinariè parit, ita quoque tales autumnales teſticuli ætate vel exceſſu venereo exhauſti & frigefacti pluvioſitati hydroceles, ventoſitati pneumatoceles, fungoſitativè ſarcoceles obnoxii ſunt.

Cauſæ.

Prognoſin quod attinet, ramices ac imprimis enterocele peritonæiq; ruptura in pueris haud difficulter ſanari poteſt, in adultis difficilius, in ſenioribus verò neutiquàm vel admodùm difficilè, facilis quoque curationis eſt ruptura recens, exigua, & in qua nulla in ſcrotum fit delapſio, ſed in ingvinibus ſaltem jam jam tumor emerſit, at inveterata, grandis, atque illapſum in ſcrotum teſticulorumque inflationem inferens, difficulter curationem recipit. Ruptura familiaris eſt juvenibus ex

Prognoſis.

varia violenta tensione, relaxatio pueris ob teneram mollitiem, senibusque ex cruditatibus & pituitosa frigiditate, obnoxii quoque sunt laxationi, qui multum in aquis occupantur, ut piscatores & nautæ, suntque facilè curabiles, si mox in principio curationi se subjiciant, exiguus enim tumor instar nucis tum in ingvine apparere solet, ac proinde quod ferè nullam inferat molestiam, plerunque negligitur, nec tanti æstimatur, ut Medici alicujus inspectio vel consilium requireretur, & sic neglecta ejusmodi eminentia paulatim increscit, donec grandis ramex exinde oriatur; negligentia itaque ejusmodi sæpius perniciei causa existit, relaxatione enim vel rupturâ demum invalescente intestinũ in oscheum descendit, & si fæces simul in eo induratæ devolvantur, vix unquam amplius reduci poterit, sed miseram inferet mortem. Inter omnes enim herniarum species enterocele maximè periculosa est, imprimis si intestinum reduci nequeat, vel enim gangrænam concipit, vel lethalem febrem accendit, & utroque modo, sive tum vi reponatur, sive non, mortem accersit. In genere autem ruptura in pueris, fœminis, sangvineis, & humidiori temperatura, nec non carnositate præditis junioribus facilè curatur, provectioribus autem, & siccioris constitutionis contrario modo; una quoque hernia alterâ curatu difficilior est; nam epiplocele difficilis est curationis, omentum enim ob sui tenuitatem & mollitiem reperiri non potest, nec reduci, sed impellenti cedit. Pariter sarcocele grandior exstirpationi tantùm per sectionem & castrationem testis auscultat; prout & cirsocele curari renuit, parum tamen molestat. Hydrocele legem hydropis sequitur, atque ascitem prænuntiat, ac interdum curatur, quandoque minimè. Pneumatocele tympaniticæ prosapiæ est, ac nonnunquam præcurrit tympanitem. De hernia aquosa notandum, quod, si tanta sit, ut testiculi perpetuò madeant, facilè eos stagnans diu aquâ citrina putrefactivam qualitatem nacta corrumpere possit, scroti quidem apertione atque aquæ extractione mox juvantur, brevi tamen aqua redit, nisi per efficacia remedia interna cachochymia ac malus habitus corrigatur, ac serum expurgetur. Quin imò nulla herniarum incisio in vero cacochymo, debili, sene, intemperante, vel guloso succedet, sed potius infamiam pariet.

Curationis scopus.

Curationis scopus in eo consistit, ut ante omnia accurata diætæ ratio instituatur, pars elapsa celeriter reponatur, præmissa alvi emollitione & evacuatione, ne excrementa repositionem remorentur, ac emplastro convenienti & colligatione, nec non quiete in suo loco retineatur, & cooperantibus internis pharmacis sanativis persanetur.

Diæta.

Diætæ ratio omninò necessaria est, ut in quibuslibet herniæ speciebus victus sit tenuis & admodùm parcus, ne ventriculus & intestina cibo turgeant, aliàs pars prolapsa nec reponi,

poni, nec intra corpus retineri posset, parum ergò ad tempus nutrimenti liquidi probè nutrientis exhibeatur, ut ſunt cremor hordei & avenæ, juſcula caponum & pullorum, atque ex vino rubeo cereviſiaque confecta, cum incoctione herbarum vulnerariarum, vitando flatulenta & materioſa multum excrementi proferentia, ut ſunt omnia craſſa, lentes, piſa, olera, piſces, caro ſuilla, ſalita, fumata, item coitum poſt repletionem, exercitia validiora, omnesque cibos emollientes tam rupti quàm relaxati ſtudiosè evitent; ante elapſæ partis reductionem fæces ventris educantur leni clyſtere in hunc modum compoſito:

℞. rad. althææ
lil. alb. an. ℥ſ.
fol. malv.
mercurial.
althææ an. m. j.
flor. melilot.
chamomill. an. p. ij.
ſem. lini.
fœnugræc.
aniſi
fœnic. an. ʒij.
decoquantur in aqua commun. colat. ℔j. diſſolve caſſiæ extr. ℥j.
ol. chamomill.
anethin
amygd. dulc. an. ℥j.
vitell. ovi n. j.
ſalis gemmæ ʒiſ.
f. clyſter mox injiciendus.

Remanentiæ dicti clyſteris affundeiterum circiter ℥XX. aquæ, fiatq; decoctio, qua deinde pars elapſa fomentetur tepidè intinctis ſpongiis, ac dein blandè reducatur, pro læſionis exigentia, diſcernendo relaxationem à ruptione, & cuique ſuum regimen deſtinando.

Si itaque bubonocele ſit jam jam incipiens, in qua ruptura ferè ad magnitudinem nucis juglandis in ingvine ſe viſui objicere ſolet, inteſtinum manu reducitur, quo facto locus inungitur oleo myrthino & lumbricorum, ac poſtmodum vulgare emplaſtrum ex pelle arietina, vel aliud contra rupturam efficax imponitur, ac conveniens ligatura adhibetur, ægro per totum curationis tempus ſupino jacente & quietè, & bis vel ter in die hauſtum aſſumente ex ejusmodi potione:

Potus.

℞. radic. conſolidæ major.
valerian.
ſigilli Mariæ
glycyrrhiz. an. ℥ſ.
herb. piloſellæ
agrimon.
millefol.
burſæ paſtor.
plantag.
tanacet. an. m. j.
flor. roſar. rub. p. ij.
ſem. aniſ.
fœnic. an. ʒij.

f. decoctio in ℔iij. vini rubei ad emollitionem herbarum, tum frigeſiant, adde adhuc ℔iij. vini rubei, vinumque probè obturatum aſſervetur. Pro potu ordinario utatur vino rubeo, pro cibo inſerviant paulò ante commemorata, abſtinendo à cæpis, allio, rapis, leguminibus, frictis in ſartagine, pane azymo, carne porcina, bubala, caſeo & lacte.

In

In enterocele, ubi inteſtinum in ſcrotum eſt prolapſum, exacerbantibus unà torminibus, reductio inteſtini pari modo protinus molienda eſt, eductis prius impedimentoſis per injectum clyſterem fecibus, collocando ægrum in lecto ſupinum ita ut venter paulo altius capite recubet, ſubſtratis ipſius lumbis culcitris, & ſic inteſtina prolapſa, atque ex peritonæo propendentia lentè ac leniter manibus in corpus reducantur, impellanturque, & ſi ob ventoſitatem vel dolorem reduci non poſſint, aut feces inteſtino inhærentes immiſſionem impediant, obſtacula hæc prius removenda ſunt; fæces quod attinet, emolliendæ ſunt oleo communi cum calefactis pecilis, at non medicaminibus per os aſſumptis, nam & ne cibi quidem conceduntur, ne nova ſanationis impedimenta fiant. Si verò durities vel ventoſitas obſtent, eis occurratur tali fotu:

Fotus.

℞. flor. verbaſc.
melilot.
chamomill. an. p. ij.
ſummitat. aneth. m. j.
ſem. lini
fœnugræc.
malv. an. ℥ſ.
decoquantur in aqua comm.
f. fotus cum ſpongiis.

Poſt fotum inungatur ol. lilior. alb. & anethin. tepidè, & intromittatur ſenſim & per intervalla.

Interdum ſcrotum & ingvina locaque adjacentia inflammatione, doloribus, torminibus & flatibus infeſtantur, quibus reductio minus obtemperans redditur, tunc ergò prædicto fotui pro neceſſitatis exigentia alia atque alia incoquenda, nempe carvum, aniſum, cuminum pro flatibus & torminibus, item malva, chamæmelum &c. dolorque lanâ ſuccida vino & oleo imbutâ tepidâ demulcendus.

Emplaſtrum ad Hernias.

Reductione inteſtini jam factâ imponatur ceratum vel emplaſtrum conſtringens & glutinans, ex. gr.

℞. picis navalis ℥j.
colophon.
maſticis an. ʒij.
acaciæ
ſarcocollæ
ſangvin. dracon.
thuris an. ʒiſ.

liqueſcant pix & colophon. tumque reliqua pulveriſata ſenſim liquefactis immiſceantur, jamque mixturâ ferè refrigeratâ adhuc ſubagitando commiſce terebinthinæ & ceræ an. q.ſ. inſpergendo ſimul ſubtiliſſimum pulverem ex

hæmatit. præp.
boli armen.
aloes
rad. ſymphyt.
gallar. an. ʒiſ.

m.f. emplaſtri maſſa alutæ ſuperinducenda, emplaſtrum impoſitum & debitè alligatum ante diem ſeptimum vel decimum non removendum, quo tempore præterlapſo novum admovetur. Interim æger majorem partem ſupinas jaceat, à motu valido, clamore, ira, & cibis nocivis ſibi caveat & per dies triginta potum ſuperius indicatum vel

In alium

alium vulnerarium adstringentem continuet.

Eâdem ferè methodo procedendum in recenti ramice umbilicali.

Cæterum hernia carnosa quidem ad solam chirurgicam manum relegatur, initio tamen absumi potest per ejusmodi emplastr.

Emplastrum ad herniam carnosam.

℞. gum. ammoniac.
galban.
opopan.
sagapen. an. ℥j.

resolvantur per macerationem & lenem coctionem in aceto scillitico, exprimendo tum solutionem per pannum, ut impurum remaneat, colatum rursum leniter coquendo evaporatur ad spissitudinem gummeam, postmodùm etiamnum calenti admiscetur olei Philosophorum seu laterini rectificati tantum, ut fiat mixtura emplastica, quæ in modum tenuioris cataplasmatis vel cerati toti herniæ tamdiu superimponitur, donec in suppurationem trahatur.

Vel ℞. olei hujus bis distillati ℥VI.
oponac.
galbani
bdellii repurgatorum an. ℥ſ.

liquescant invicem, tum subterendo adde

farinæ fabarum ℥ſ.
ficuum recentium in pulticulam contus. n. IV.

coque hæc continuâ subagitatione in massam mollem emplastralem, sub finem interendo camphoræ ʒj. utere hoc emplastro per tres vel quatuor septimanas, vel donec herniosa caro suppuretur, ac in saniem convertatur, quæ demum effluit, ulcusque ut alia sanandum relinquit. In reliquis sequendus

TEXTUS.

In bubonele, enterocele & epiplocele valet balsamus salis gemmæ, arcanum summum in rupturis, qui hoc modo fit. ℞. *salis gemmæ* ℔ij. *fluat in igne (in tigillo) & postea solvatur in aqua pluviali destillata, filtretur & vicissim coaguletur. Has operationes liquefactionis, solutionis, filtrationis & coagulationis tantisper repete, donec sal gemmæ ad summam subtilitatem fuerit perductum, quod inde cognoscitur, quando ejus particula ad candelam admota statim liquescit. Serva in vitro benè clauso: cura sic fit:*

Balsamus salis gemmæ.

I. *Repositis, si opus est (ut in enterocele & epiplocele) partibus prominentibus, locus affectus lavetur cum aceto destillato acerrimo, vel cum spiritu vini quotidiè bis. Post fomentationes statim inungatur locus cum arcano* (a) *salis gemmæ.*

(a) Author non docet quo pacto hoc sal fusibile redigatur in arcanum liquidum, quod hoc modo obtinetur, ℞. hujus salis dimidium, solve illud in spiritu vini, ut saltem resolvatur, impasta eo argillam exsiccatam, vel cum ejus triplo pulveretenus misce, & fac inde globulos,

quos igne aperto gradatim inſtar ſpiritus ſalis deſtilla, inditâ vaſi recipienti alterâ medietate reſervati ſalis fuſibilis, ut transſtillans ſpirituoſus liquor hoc ſal in reptaculo ſolvat, atque ex ambobus arcanum fluidum confiat.

II. *Adintrà exhibe ſingulis diebus manè jejuno ventriculo eſſentiæ conſolidæ majoris* (b) *cochlear. j. cum guttis ij. balſami ſalis gemmæ.*

(b) Paretur per fermentationem ex ſ. q. conſolidæ majoris ſpiritus ardens, quicum rectificato extrahatur radix exſiccata cum parte herbæ conſolidæ majoris, & habebis veram ejus eſſentiam.

III. *Ligaturam adhibebis ab initio decentem, aut imperabis patienti, ut primis octo diebus quieſcat omninò in lecto ſupra dorſum (intra 14 dies convaleſcet æger aut ad ſummum tribus ſeptimanis)*

Nota: *Si in rupturis inteſtina & reliqua prominentia difficulter reponi poſſint, etiamſi emollientia per inſeſſiones & fomentationes fuerint adhibita, ut felicius abſolvatur cura, cæteris non neglectis ſic procede.*

Specificum. *Poſt adhibitas fomentationes quotidianas patienti exhibe per tres vel quatuor dies cor talpæ exſiccatum & pulveriſatum (quotidiè cor unum) menſe majo collectum cum aqua cinamomi, & felicem videbis operationem.*

Aliud. *Aliud:* ℞. *molliuſculam ſubſtantiam de fungis nucum menſe Septembri collectis (fungi ſi juſto tempore collecti, multos annos durant) eamque in pulverem tenuiſſimum redige: pulverem miſce cum ana butyri majalis inſulſi, & media quantitate farinæ lupinorum, ut fiat unguentum (fungi nucis habent ſignaturam rupturæ; reperiuntur fungi illi in antiquis arboribus nucum.)*

Aliud. Nota: *Si poſſet haberi axungia erinacei, hôc nihil felicius eſt (in defectu utriusque præſtat balſamus ſulphuris) fiat primò repoſitio internorum, ſi opus eſt, poſtea formetur ligatura decens, ſupra tuberculum ligaturæ applicetur membranula, quæ circundat omentum porci, ita ut membranula illa tantùm iſtud tuberculum, quo præcisè locus foraminatus, aliàs in applicatione tangitur, contegatur. Locus ille calloſus cum membranula tectus deſuper inungatur quotidiè unguenti particulâ in quantitate trium piſorum, & applicetur dextrè ligatura.*

Intrinſecus, ſi velis iſtam curam abſolvere, quotidiè, vel alternis diebus manè propina farinæ viciorum cochl. ſemiſ. cum aqua fumariæ, & cura citius abſolvetur. Interim patiens ambulet,

let, & faciat quicquid velit, modò exercitia corporis ab omni violentia absint.

Exomphalos.

Exomphalos, sæpius in pueris, rarius in adultis eveniens, facilè curatur, si primum locus foveatur cum decocto usneæ prunellæ (c) *in vino styptico rubeo: postea cataplasma ex plantagine & lentibus, seu potius earum farinâ aliquoties applicetur.*

(c) Intelligit muscum prunorum sylvestrium seu acaciæ Germanicæ, qui mirum in modum astringit. Vidimus enim in mensium profluvio omnia alia restrictiva frustra fuisse applicata, ast cum saltem tibialibus hic muscus inderetur, ut nudis pedum plantis continuò in incessu inhæreret, profluvium sangvineum brevi fuit cohibitum.

Si ruptura est vetus & in adultis, post ejusmodi fomentationes, si ungventum ex fungis nucum cum decenti ligatura forinsecus & essentia consolidæ majoris cum arcano salis gemmæ intrinsecus adhibitum fuerit, perfectè sanatur.

CAP. CLVII.
DE AFFECTIBUS UTERI, ET PRIMO DE EJUS INFLAMMATIONE.

Genitalibus virilibus perlustratis, etiam de verendis differendum venit muliebribus, eorumque partibus & morbosis accidentibus, ast hîc magis obstupescimus quàm uspiam alibi præ rei gravitate, nedum nostros sed omnes humanos conatus exsuperante; vah quantillo spacii continetur respublica rerum publicarum, productrix omnium populorum, armatrix innumerabilium exercituum ab ævo cæsorum, quorum effusus sangvis magnum mare constituere posset, abyssus miseriæ, chaos calamitatum, morbus morborum, officina officinarum, uno verbo: omne malum & bonum humanum, scilicet *uterus muliebris*. Dicitur antiquè etiam uter & uterum, & practicis matrix, eademque hæc pars in brutis vulva est. Nomen ejus ab utre derivari volunt, quia contineat & tanquam uter sit ad fœtum continendum, matricis verò; quod fœtui alendo se matrem præstet, atque etiam per imprægnationem matres efficiat; locorum denique vel locellorum; quòd locus initialis sit hominis, ac præ omnibus aliis jucundis locis juvenibus placeat.

Ratio nominis.

Situs est uterus in inferiore ventris regione in pelvi quasi ossea, quam concursus ossis pubis, sacri, ilium, coxendicisque efformant, eamque ideò in fœminis quàm maribus spaciosiorem.

Descriptio uteri anatomica.

Constat membranâ triplici distensili & ampliabili, ut totus cum increscente fœtu ampliari uterus possit; extima hujus membranæ tunica à peritonæo prorogatur, estque robusta satis, ut non facilè crepet; intima nervosa est, fibrosa & porosa; media omnimodè carnosa, extra præ-

prægnantiæ rationem densâ ac admodum compacta est. Post fœtum autem conceptum humorem appositititium in modum spongiæ tam largiter combibit, ut eo paulatim laxata stupendam gravidæ utero crassitiem adducat. Quinimò per omnes substantiam uteri dimensiones à conceptione ad partum usque augeri, exinde conjecturabile fit, quod per ultimos gestationis tempus crassitudinem transversi pollicis crassitie excedere deprehendatur. Dividitur in fundum, cervicem & collum, seu vaginam, cujus extremum pudendum muliebre est.

Fundus. Fundus est pars uteri summa, in his quæ non gravidæ sunt, crassior & durior, exiguamque tum intus cavitatem actualiter exhibens, ob corrugatam contractionem, adeò ut manus ejus magnitudinem facilè complecti queat, potentialiter autem sufficienter expansilis existit, interius prominulam quandam veluti linearem distinctionem tametsi subobscuram in dextram & sinistram ostendens.

Cervix. Orificium uteri interius. Cervix ea pars est, quæ paulatim à latiori ambitu angustatur, orificiumque uteri internum perexile complectitur, quod suâ exilitate foramini glandis virgæ respondet, at longè exactius connivens, ne attractum semen relabatur, aut nocivi quid inferatur, ad confrictum autem venereum introrsum hiscere pro semine suscipiendo & deglutiendo, fœtumque maturum jamjam veluti vomituriens modo stupendo diduci, rationi consonum est; abhinc in omnibus partum expertis rotundius fit, in cæteris latiusculum existens.

Collum. Ab hoc usque ad pudendum locus colli est, quod parvo cum damno vel errore non pauci Authores cum cervice confundunt, alii accuratiores distingvunt, colli nomine tantum donantes canalem illum seu vaginam uteri mollem, laxioremque ac orbicantibus rugis commeantibus pro congressus virilis usu, partusque exclusione inæqualem.

Cervix vesicæ urinariæ. Inseritur huic anterius circa finem suum vesicæ cervix urinariæ, posterius ipsi firmiter connectitur intestini recti musculus constrictor.

Labia. Extremitas seu terminus vaginæ verendum est fœmineum, margine suo externo duo labia constituens cum intermedio orificio exteriori ob conniventiam inter coarctantia femora instar rimæ apparente, quo diducto molles ac carnosæ productiones occurrunt, nimirum nymphæ & carunculæ myrtiformes, quæ quatuor sunt glandulosa corpuscula, cum clitoride seu mentulâ illâ muliebri, quam & nympham, tentiginemque & œstrum veneris appellitant, propendet enim quibusdam instar penis puerilis ex frequenti & lasciviori contrectatione, aliàs ordinariè corpus est exiguum è duabus constans nervosis ac intus spongiosis corpusculis, principiaque à margine ossium coxendicis distincta ducens, duobus utrinque musculis exiguis tensorum virgæ virilis æmulis dotatur, ob copiosa ejus omnis generis vasa, sensusque acuti-

Nymphæ. Carunculæ myrtiformes. Clitoris.

am,

am, nec non tentiginis promptitudinem membro virili respondere creditur, videtur tamen potius convenire cum glande virilis virgæ, in qua tantummodò sensus voluptatis ex coitu percipitur, ac non in reliqua parte oblonga, sed longitudo solùm inservit ad porrectionem seminis in uterum, ita quoque clitoris procul dubio munere glandis muliebris fungitur. Sub ea foramen est pro emittendo lotio, cujus effluxum alæ seu nymphæ moderantes sunt duæ glandulæ membranaceæ triangulares solidiusculè molles, cristis sub gutture galli pendulis æquabiles.

Cæterum magnitudinis uteri mira est inæqualitas pro diversa ætate, veneris usu ac fœtus gestatione.

Vasa quoque numerosa obtinet, deferuntur enim à vasis semen præparantibus ad ejus regionem superiorem venæ & arteriæ, ab hypogastricis autem ad partes ipsius intermedias, nec non inferiores mittuntur, quæ sursum pergentes dictis vasis inosculantur, eodem modo nervi ad supremas uteri partes à propaginibus extremis sexti paris nervorum costalium, ad medias autem & infimas ab ossis sacri surculis communicantur.

Anterius uterus mediante peritonæo connectitur cum vesica, ossibusque pubis, posterius cum recto intestino.

Superius ipsi ancillantur duo ligamenta robusta, sed laxa, ut incremento augescentis sensim fœtus successivâ expansione spacium relinquatur, quorum primum in lateribus observabile pro expansione quadam peritonæi habetur, estque membranosum penitus, tamque latum, ut cum tubis ac testibus nec non fundo confibulatum, uterum ossibus ilium annectat, vocatur hoc aliforme, ob similitudinem alarum vespertilionum, quam refert. Hoc ipsum subindè à pituita laxatur, vel etiam violenter disrumpitur, ex quo mox uteri fundus suo fulcro privus supra vaginam decidit, ac nonnunquam inverso modo foras ruit, vel lateraliter ad ingvina recidens peritonæo ansam ad herniam præbet.

Ligamentum aliforme.

Alterum teres ac nervosum ab utroque fundi latere profectum antrorsum pergit, peritonæumque ac musculorum abdominis musculos permeans atque ad ossa pubis deveniens bipartitur, unâque medietate clitoridi jungitur, alterâ autem in membranam dilatatum, per musculos femoris spargitur.

Annectuntur latis uteri ligamentis testes muliebres glandulosâ substantiâ præditi, seu ex plurimis constantes glandulis, virilibus subinde ferè majores, præterquam in admodum provectis, quibus sunt minores, durioresque ac plus exsucci, ac in pubescentibus ampliores succoque turgidiores, adeò ut vel secantis improvidi in faciem erumpere sæpè soleat.

Testes.

Vestiti sunt tunicâ saltem simplici, at validâ, non autem ut viriles diversâ, quâ dictis ligamentis affixi, fundo uteri cohærent, ad quem du-

ctus ab eis evidens utut brevis, atq; etiamnum minutior alter frequentiusque delitescens ad uteri cervicem porrigitur. Carent autem testes fœminini epididymidibus, parastatisque variciformibus. Vasa verò præparantia non secus atque in masculis venæ sunt duæ, totidemque arteriæ, dextra venarum ex trunco venæ cavæ producitur, læva è sinistra emulgente. Arteriæ econtra ortum ducunt ab arteria magna, variante tamen naturâ in harum initiis ducendis eodem modo ut in maribus.

Vasa præparantia.

Vasa hæc in progressu copulantur, non tamen per adeò varias anastomoses, uti fit in virili corpore. Neque etiam eodem modo pampiniformem plexum configurant. Permanent autem intra abdomen, partimque ad testes commigrant, partim ad uteri tubas, ejusque fundum & cervicem, ubi vasis hypogastricis sursum porrectis per anastomoses uniuntur; hincque tam ad fœtus generationem materiam, quàm ad nutriendas partes alimentum affatim suppeditari, Authoribus pluribus persvasum est, quod tamen in omnibus rationi non est consonum, succus enim hic à testibus fœmineis elaboratus, verum est sperma fœmininum, ad primam fœtus conformationem necessariò concurrens, nutritio autem, appositio & augmentum ejus postea à generali succo nutritivo attrahitur, qui triplex est, nempe atterialis, venalis & nervalis.

Testes itaque materiam à vasis præparantibus susceptam in albumen quasi seu liquorem lacti aquoso assimilabilem convertunt, qui quò vegetior floridiorque ætas fuerit, eò copiosior per dissectionem in iis reperitur.

Succus hic spermaticus à testibus partim ad tubas defertur per tenues, venisque lacteis similes meatus, partim verò ad fundum ac vaginam. Tubæ hæ seu vasa semen asservantia & excernentia sunt corpora duo teretia, utrinque à fundo uteri recurvâ protensione prodeuntia, à quo flexu nomen impetrarunt. Constantque ex membranis duabus, utero pariter communibus.

Tubæ.

Venas & arterias suas à descendentibus spermaticis obtinent in minutulos ramusculos dispersas, nervi ab iisdem deducti, fundum uteri perreptitant; hinc & tubulus nervosus fundo uteri insertus conspicitur, raro ultra mediam tubæ longitudinem exporrectus.

Porrò quanta morborum cohors muliebrem sexum ex solius uteri stipendio oppugnent, omnes Medici agnoscunt, & cum Democrito fatentur, eum sexcentarum ærumnarum, & innumerabilium calamitatum authorem esse; cujus rationem esse volunt, quod uterus sentina sit, & receptaculum omnium totius corporis humorum pravorum & malignorum, & nihilominus sympathiam, nec non commercium cum nobilioribus principalioribusq; partibus, nimirum corde, cerebro, nervis, diaphragmate, ventriculo, intestinis, dorsali medulla, vesica &c. habeat.

beat. Malè itaque habens per ſympathiam has partes ſimul graviter afficiat, & viciſſim. Hinc proinde mulierculas facilè invadi ab epilepſia, animi deliquio, cordis palpitatione, ſuffocatione, aſthmate, inappetentia, nauſea, vonitu, colico vel dorſi dolore, aliisque; adhæc morbos uterinos etiam per accidens ultra ſui jam antea curationis difficultatem, adhuc magis ingraveſcere, quod hoc genus natura verecundioſum præ pudore non audeat ſuos morbos opportunè medico indicare.

Helmontius verò alias adducit rationes numeroſæ morboſitatis muliebris, ubique enim duumviratum ventriculi & ſplenis urgens, animæ ſenſitivæ thorum in ventriculo ſtatuit, ex quo omnibus vitæ actionibus præſit, ſplenem autem inſpirare ventriculo fermentum acidum, eoque veluti ipſius rectorem exiſtere, ac intra innumerabilem ſuam arteriarum tortuoſitatem poteſtatem imaginativam primorum conceptuum gerere, eamque inde ad ſtomachũ Duumviratus ſocium, etiam & hinc facilè ac primordialiter (in altero ſexu) ad uterum diſtendi. Splenem ergò tam fontem eſſe idearum conceptarum in imaginativa hominis quàm ipſius Archei. Archeum ſuas habere & peculiares imaginationes ſibi proprias, quarum ergo antipathias & philautias continuò ſentiat, atque inde deductos motus ſuſcitet, conceptaque Archei extemplò præfatis locis potentiſſimas aſſequi determinationes; quia locum natalem oleant, hypochondriacæ ſint, primorum, & indiſcretorum motuum monumenta ferant. Et quanquam imaginatio animantata, quæ absque fortitudine impreſſionis, vel alicujus præjudicati inclinatione, ibidem cunctetur, tandem velut ſomnialis, indiſtincta & penè confuſa fiat, quapropter nimirum rarò tempora caneſcant incuriis; attamen quæ in ipſis primorum motuum officinis ſuſcipiant alicujus paſſionis deliberationem, etiam ſpiritus in cerebro antiquatos ad ſe alliciant, contagium loci ſubeant, fiantque ac cudantur judicio orbatæ ideæ, ſeminaliterque pariant affectus ſuis cauſis conformes, amentiæ nimirum hypochondriacæ, confuſionis ac perturbationis ſuſpectos. Ideò nempe ſingulos ſuos pati manes. Archealis tamen jam dicta imaginatio, uti conſenſum animæ nec optet, ita nec expectet. Contingatque ideò inſenſibiliter, ac nobis inſciis.

Idcircò nimirum peſtem, ſive ex terrore in anima concepto fiat, ſive demum proprio Archei vitio, ſemper tamen circa orificium ſtomachi prima tenere conciliabula. Potentiſſimas namque eſſe Archeales ideas, morborum quoque feraciſſimas, quia irrationales, nobis inſciis atque invitis contingant, ideòque & incorrigibiles atque exleges plerunque eſſe, nosque ideo inauſpicato modo invadere. Concepta autem animantata diſtinctiora ac ſenſibilia quidem eſſe, iisdem tamen cauſis debitam pariter ſubire aleam, proinde

de quamplurimos primorum motuum perturbationibus, harumque conceptis ideis, seipsis velut infirmare, infatuare, ac subinde incantare. Ac licet hoc vitii genus etiam viros doctos & judiciosos subinde invadat, morositates atque tetricitates pariat: attamen mulieri esse magis sociale, ob uteri consonantiam & propinquitatem. Uterum nimirum (licet meram membranam) lienem tamen esse alterum. Ideoque velut proprio seminis instinctu statim secundinis fœtus, velut alterum lienem exterius obducere. Mulierem quidem hoc naturæ vitio ideas hypochondriacas non cudere more sagarum in aliorum perniciem; sibi verò esse duntaxat nocuas, seseque tanquam incantare, infatuare, ac infirmare, cudere nempe sibi ideas, quibus sæpè non secus atque desperationis maligno spiritu circumactæ sagæ gubernentur, abripianturve ad ea, quæ aliàs nollent, propriamque & invitam nobis plangant dementiam. Sic namque teste Plutarcho juvenculas omnes abripuisse desiderium mortis per suspendium in insula Chio: nec nisi per verecundiam post mortem minitando sisti potuisse. Cum ergò conceptorum vitium etiam viros tangat, se diutius in hisce morari debuisse, qui primus hunc tonum in medendo tangat. Itaque si mortales impegerint in præsumptionem fidei, abscedant à verbo Dei & ad proprii placiti explicationes velut in speculo complacentię sui ipsius se contue ntur; jam inde sibi cudere ideas vacillantes, & incuriæ religionis, ex uno primum puncto dubii disputare incertos de pluribus, ad atheismum vadere per apisticam irreligionem. Sin verò in superstitiones ceciderint, ideas nigromantiæ conformes cudere, unde in stygias vanitates animam pronam parent. Quibus perfacilè (ut jam dementatis) jam se associet hostis mortalium. Præsertim si superstitio pertinax, fortique desiderio odii, vel alterius peccati sit stipata. Cudere nempe sibi ideas voluntariæ cæcitatis fecundas. Ubi imprimis hoc memorandum: imagines ideales omnes esse seminales ex parte entis realis per imaginàtionem parti. Dein ex parte spirituum (quatenus vitalium, & concepto semini nuptorum) cujus assumant materiam sive tabulam, in quam depingantur, fieri organum exsequendis idearum finibus aptum. Hæc igitur prærogativa utraque penetrare Archeum, eumq; alienare ad peregrinos suarum perturbatiouum scopos. Si ergò fides, confidensque superstitio peccent sola credulitate, jam cudere ideas, per quas se existiment incantatos, incurabiles, & desperatæ amentiæ servi fiant. Prostratis enim viribus emacientur, pallescantque dementes. Sin verò scrupulositas indiscreta atque inordinata angat, ipsa sibi fabricet ideam anxiam timore inferni turbidam, unde ipsis vita horrida, omnium conversatio formidolosa, penè atque si diabolica esset. Fatuitatem enim generare, quam agnoscant, fateantur, plangant; quia non

non ſe ab illa liberare valeant, ac tandem ita ſuccumbant impotentes, ut ideam tanquam animam arripiant. Sin autem ſcrupuloſitas ante totalem victoriam pro deliberatione recurrat ad mentem, & nihilominus interim novas inordinatasque cudat ideas; migret inſtabilis facilè in oppoſitum, quaſi jam prioris ſcrupuli horrens, libertatem ſpiritualem cum præſumptione meriti & aliorum deſpectu aſſumat, quoq; enim ſurgere nitatur altius, mergatur eò profundius. Eſſe namque præſumptionem nil niſi vanam dementiam, alienis ſemper ſuſpenſam arbitriis, attamen plerisque mortalium velut genuinam. Nam propter virtutes, ingenium, doctrinam, genus, divitias, formam, robur, audaciam, artes, loquacitatem, aut, vocem cudere quemque ideas ſibi applaudentes, quæ totum penè mundum dementent. De quibus dicatur: ſtultorum infinitus eſt numerus. Nocentiſſima autem præſumptionum dementia ſit in Politicis, ſitque audaciæ, quippe quæ ſuos non raró ſubſternat tortori. Raram ſanè inſaniam absque præſumptione eſſe, ſi non cognata ſit ſtupiditas. Enimverò ideas fidei, deſperationis, ſcrupuli, irreligionis, arrogantiæ, æſtimationis &c. quia potentias magis abſtractas & intellectuales reſpiciant, gratiamque infuſam magis oppugnent, dementiam plerunque tam occultam patrare, quod à viris ſpiritualibus multumque exercitatis nonniſi tardè deprehendatur. Quas dementantes ideas ſubſequantur ex ordine, quæ turbationum ſint magis corporearum. Duram enim imprimis inſtar inferni eſſe æmulationem zelotypiæ, quæ hominem in ærumnas quamplures præcipitet. Tum dein libidinis atque fornicationis ideas præter dementias etiam complures excitare ægritudines. Omnes autem exorbitationes perturbationum, ſi ſubitæ, fortes, crebræ, aut diuturnæ, cudere ideas & infirmitates ſibi pares, etiam in vitam ideò durabiles. Sint nimirum qui rectè ſapiant, in materiam autem, cujus idea illos dementavit, ſi inciderint, confeſtim occultatam prodere amentiam. Repentinum enim terrorem & mœrorem ſæpè aliquos morte improviſâ extinxiſſe, aliis quoque ſaltem ſyncopem feciſſe; plerisque mulieribus profluvium ſuſcitaſſe in vitam durabile. Sin autem vis ideæ non ferocierit in cruorem, huncque ideò non ut exoſum proſcripſerit, ſed penes ſe in hypochondrio cuſtodiverit, ſigillet ibidem morbum comitialem. Mœrorem lentum verò, quique per intervalla ſolatio tantillo interruptus, ideam cudere, unde melancholia hypochondriaca in mulieribus, in viris autem icterus, ſi in cruore ſigillentur ideæ, ſin autem in viſcere lienis ipſo, aſthma & præfocationem moliri. Sin mœror cum idea deſperationis connectatur, paralyſin aut contracturam parare, præſertim virginibus. Sin mœror lentus cum præmeditata ira vel odio jungatur, ſingultum, cordis tremorem, vel menſtrui ſuppreſſionem contu-

macem edere. Imò si ejusmodi pas-
siones fortes fuerint, caducum face-
re aut abortum, vel præfocare ge-
stantes uterum. Si ira subita sit, quæ-
que tamen coërceri aut dissimulari
debuerit, Ideam cudere, unde ute-
ri decubitus, vagantiæ ad latera, cum
dolore intolerabili; viris autem a-
sthma, apnœam atque febrim, quæ
demum in icterum vel hydropem
transeat. Si violentus terror vel ti
mor irruat, cudi ideas epilepticas,
quæ in vitam perennent. Odium au-
tem & avaritia maciem sive atrophi-
am generare; cudere nempe ideas
suis desideriis respondentes, eòque
fatuitatis declinare, quod propriam
vitam atque suorum fortunas parvi
pendant, credentes turpi vindictæ
satietate, nihil obvenire in vita ju-
cundus. Emaciare enim ejusmodi
ideas, & quia lentis nascantur reso-
lutisque perturbationibus, increscе-
re indies, & in vitam plerunque per-
severare. Nec etiam semen corru-
ptum, detentave menstrua morbos
uterinos suscitare, sed hæc esse pro-
ducta posteriora & defectus super-
venientes ideis alterationum. Ute-
rus namque ut particularem habeat
monarchiam; ita & morbos. Quip-
pe omnem exorbitantem uteri affe-
ctum esse insaniam quandam sive
dementiam Archealem in utero.
Perinde enim atque salivæ canis ra-
bidi insit fermentum furoris de-
mentantis, idea nempe, quæ demor-
sum paulò post dementet: ita non-
nullis simplicibus insit facultas sigil
lifera dementiæ, sigillataque, qui-
busdam excrementis detentis, aut

utero furente genitis amentia furo-
ris insit, quæ conceptam maniam
vel in proles propaget, vel cum ste-
rilitate perseveret in radicalis furo-
ris consummationem. In utero ni-
mirum contemplari lubeat potesta-
tem phantasticæ primorum motu-
um parem, Blas velut stellarum po-
tentissimum, vertens, evertens sus-
que deque omnia. Uterum enim
suum regimen usque habuisse & ser-
vasse in totum integralem, imò ex-
ercuisse crudeliter in miserandi
semper sexus consternationem. Ad
instructionem autem monarchiæ
cujuslibet semper primariò requiri
rectricem quandam facultatem
(qualis in malacia & uterinis affe-
ctibus eluceat prodigiosa) & irasci-
bilem alteram, quæ per varias affe-
ctionum thymoses sub vita mulie-
bri explicetur. Quarum facultatum
perturbationes, indeque natæ exun-
dationes certè nil minus quàm ute-
ri furorem præsupponant. Quid e-
nim dementius fieri possit, quàm
quod uterus collum mulieris strin-
gat, & suum subjectum miserè per-
dat? poros pulmonis contrahat? to-
tum cruorem præcipitanter pro-
fundat? siquidem ad suæ mulieris
internecionem necessariò subsequa-
tur propria uteri mors? ergò hoc
ipsum sit sui excidium per conse-
quens vi deliberata causare. Unde
spectetur saltem duplicis monar-
chiæ argumentum in fœmina. Ex
dualitate nempe uteri cum corpore
mulieris, hoste unitatis, fomite dis-
cordiæ. Quanquam autem plerun-
que ex animi perturbationibus &
inde

inde ſuſcitatis ideis initia ſumat e-
jusmodi ſuffocatio, quæque funeſta
totius ornatum, decus, vitamque
crabronum inſtar excitatorum de-
leat; ſupervivat tamen uterus mu-
lieri, adeò ut defunctâ parturiente
uterus poſt multas quandoque ho-
ras ſuum fœtum expulerit. Thymo-
ſin itaque quendamque furorem u-
tero eſſe à conceptis ideis, ab ente
quodam vicariatum mentis exer-
cente, eſſeque utero pro vita ejus
ſingulari. Morbum ergò omnem
uteri eſſe poteſtativum ab uteri re-
gimine directum, vel in ſe ipſum vel
in corpus mulieris. Undè non in-
eptè integras à corruptis discerni
poſſe. Etenim cum gubernet ſei-
pſum uterus, vivatque è cruore ali-
eno, proprio orbe; ideò vix malè
valeat, niſi infirmatus ab ente con-
ceptorum: imò ſemper quodam-
modo inſaniat, quoties malè valeat.
Nam ſive ſteterint menſes, ſive im-
moderatè fluxerint, decolores ſint,
aquoſi, nigri, grumoſi, paucitate
peccent, gonorrhϾ promanent,
vel uterus ipſe loco motus doleat
immenſum excentricus, ſive de-
mum immotus Blas pariat alterati-
vum, producatve effectus incanta-
mento conſangvineos, ſive tandem
ſuſcitet ens apoplecticum, epilepti-
cum, paralyticum, vertiginoſum,
hemicranicum, cardialgicum, icte-
ricum, hydropicum, ſyncopticum,
aſthmaticum, ſpasmodes, cardia-
cum &c. perinde eſſe. Quoniam
non niſi per ſcenas furor ſuas variet,
quibus ſuâ abutatur poteſtate, lu-
datque uterus libertate monarcha-
li in totum integrale; ſiquidem abs-
que aporrhæis materialibus claves
gerat, quibus pandat venas, hæmor-
rhagias incredibiles ſuſcitet, citra-
que ſui motum ullum poros pulmo-
nis ex voto claudat, imò totius cor-
poris diapnœam tollat ſuo nutu.
Etenim lunæ inſtar præſideat in cor-
pore, ætatem, naturam, maturita-
tem, præcocitatemque ſpernat. I-
temque abortus faciat, & fœcundi-
tatem tollat, atque interim ſuum
furorem voluptuarium compleat
tyrannide deſpoticâ. Jectigationes
artuum, loquelæ privationes, exar-
throſes condylomatum pro furoris
luxu perficiat; & licet mulier tantis
ſub malis non dementet, inſaniat ta-
men uterus in præfatis omnibus ex-
orbitationibus. Miſeram ergò quæ
tali ſubjaceat imperio; ſubeſſe nem-
pe tot morbis, quatenus homo; &
iisdem parere iterum ex ente uteri.
Duplex enim & hodie luere piacu-
lum, quaſi in Eva duplicis peccati
ream. Non eſſe tamen uterum par-
tem hominis, ut homo eſt. Inſit qui-
dem homini vivatque ex ejus cruo-
re, non ſecus ac viſcus ex arbore, to-
tique pars illa ſexualis imperet mul-
to potentius quàm teſtes in gallo
taurove, qui in ſuis caſtratis inſignes
varietates exprimant. Siquidem ne-
dum quælibet pars auſcultet utero:
ſed inſani uteri violenta imperia
corpus muliebre una cum vita lu-
ant. Paſſiones ſcilicet animæ dun-
taxat uterum velut dormientem ca-
nem excitare, & uterum inde ſæviti-
am ſumere, ſuæque inſaniæ mox in-
ſontem mulierem pœnitere cogere.

Quinimò & non raró in ipsas potestates mentales, à quibus pridem fuerit irritatus, suum reflectere furorem, ut absolutum in omnia sibi imperium jactitet. Ideas namque passionum animæ, quoties utero importunæ, si in vim irascibilem uteri introducantur, eamque penetrent, confestim ut peregrinas & exosas illam turbare. Unde impatiens in varios furores seipsum concitet. Quod & Platonem vel inde non latuerit, dum uterum animal furiosum nuncupaverit. Denique quamvis ab uteri furore propria tam ejus coquina laboret, quàm aliarum partium à se apprehensarum, atque inde varia suscitentur excrementa seminalibus furiarum ideis insignita; isthæc tamen duntaxat esse producta. Id est quanquam amentiæ à conceptis ortæ pariant stultas suas ideas, easque depingant in alienis excrementorum tabulis, sui inordinatione partis (prout rabies canum transeat in salivam) attamen per ablationem producti occasionalis, licet morbi allevientur, furorem uteri non sanari; quia istud productum ablatum posterius fuerit, nec priorem in radice insaniam causans, ita nec attingens, sed tantum aggravans. Singulari itaque uterum monarchia potiri, quam dualitas explicet, nec corpori obedire, cui tum leges præscribat; quocirca præter sensationes odoratus, gustus & tactus singulares polleat & quodam brutali intellectu, unde furat, frematque, si cuncta suis non responderint arbitriis; furat nempe sursum, deorsum, antè, post vel ad latera se torquendo indicibili doloris cruciatu. Quamdiu autem is furor suo coërceatur hospitio, dolores locales quidem excitet. Partes enim quas eminus arripiat vel aspiciat, velut crampo stringat & strangulet, non aliàs quàm furore in illas concitatus; strangulata enim ab utero corpora subinde livere, nigricantia iis partibus, quibus doluerint ante mortem. Non ergò à nocuis vaporibus, catarrhis, retentis hæc patrari, sed à sublimiori monarchatu originem trahere, rectoremque harum actionum in utero sedere, qui concussus, vel orbita sua turbatus morbos universum omnes sit producendo. Etenim non raró unicum in pede, guttureve tendinem stringat uterus, vel gulam totam planè comprimat, tanquam si morbus topicus esset, cum interim nulla exhalatio ad istum nervum vel locum mittatur, dirigatur, vel recipiatur; solo enim aspectu pulmonem contrahat, ut anhelitu in totum privet. Alibi quoque guttur ad menti altitudinem surgat, sidatque iterum, nec sit vaporum ista merces: sed dominium, regimen, aspectus, influxusque & præceptum uteri hæc habeat. Partem enim quam velit, afficiat, & totum quandoque perimat, quia subsit. Quamdiu enim à perturbationibus animæ non quatiatur, recto stet pede, imò dormitet uterus. At semel perturbationibus impetitus, de cætero suas pariat exundationes per totum corpus, & subinde in mortem durabiles. Quoniam si uterus suâ monarchia

narchia totam mulierem à viro distingvat, ſitque illius diſtinctionis promiſcuus parens, non mirum quoque eodem regimine omnes, etiam remotiſſimas partes, non ſecus atque propinquas, exagitare, ubi velit, poſſit; hæc Helmontius.

De uteri affectibus loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus aphoriſmis:

Menſibus ſuppreſſis morbi ab utero veniunt. lib. 5. aphor. 57
Utero conveniunt medicamenta calida. 5. 22
Nempe gradum caloris ſuppuratorii habentia. 5. 22
Frigefacientia autem ipſi ſunt pernicioſa. 5. 22
Uterus eâ parte, qua coxæ adjacet ſuppurans linteamentis concerptis curandus. 5. 47
Os uteri durum neceſſariò connivet. 5. 54
Inflammatio uteri ſtranguriam affert. 5. 58
In frigido & denſo utero non fit conceptio. 5. 62
Nec non in nimis humido. 5. 62
In hisce genitura extingvitur. 5. 62
In nimium autem ſicco & adurente ſemen corrumpitur. 5. 62
Idque ex alimenti defectu. 5. 62
Moderatè autem temperatus uterus fœcundus eſt. 5. 62
Uterus ducitur ſuffitu aromatum. 5. 28
In uterina ſuffocatione ſternutatio confert. 5. 35
Uteri eryſipelas in gravida lethiferum. 5. 43

Nunc juxta inſtitutum Authoris in propoſito pergamus.

DE UTERI INFLAMMATIONE; *Germ.* Entzündung der Mutter.

INflamatio cum nil aliud ſit quam corruptionis initium, uterus autē omnis impuritatis fœminei corporis conceptaculum exiſtat, ac pars præhumida, facilè ex impuritatum colluvie putrefactionem concipit, ac alicubi inflammatur. *Inflammatio quid?*

Signa ſunt: febris acuta ſimul cum inflammatione incipit, concurritque ſicut in aliis inflammationibus internis, cum ardente dolore pubis, lumborum & muliebrium, os uteri immiſſione digiti deprehenditur clauſum, durum, æſtuans & retractum, ſi in ipſo vel collo ejus inflammatio hæreat, adeſt dolor capitis, unà ventriculum afficiens, pulſus eſt frequens & parvus, qua parte autem uterus inflammatione laboret, diſcernendum venit ex diverſo doloris ſitu, quod tamen non omnis incertitudinis expers eſt, vix enim ulla vehemens inflammatio aliquo parvo circumſcribitur puncto, ſed ferè ſemper integrum membrum, imò & adjacentes partes comprehendit, ideòque totum corpus febre continuâ accenditur, ſi tamen inflammatio ſit in collo veſicæ, dolor & ardor magis circa lumbos ſentitur, alvusque difficulter excernit, ac urinæ ſtillicidium divexat. Fundi autem uteri inflammatio doloris & ardoris perceptionem paulò infra umbi-

umbilicum efficit cum tumore, adeò, ut ne contactum quidem exterius ferat, unà cum difficili respiratione, & aliquando uteri suffocatione, dolorisque ad jugulum usque extensione, ob uteri connexionem cum diaphragmate, atque hæc omnia pro vehementia affectus magis vel minus affligunt, si enim magna sit ac totum uterum comprehendens inflammatio, dolor fortis & pulsatilis cum febre æstuante continuâ inquietant, synciput dolet, basisque oculorum, magisque aucto ardore sequitur dentium frensio, animi deliquium, exolutio, singultus, suppressio secum ventris & urinæ, torpor pedum, genuum perfrigeratio, extremorumque, & exsudatio, uterus enim ob majores & plurimas venas quas habet, promptitudinemque ad corruptionem, fortem febrem incendere solet.

Causæ.

Causæ hujus inflammationis possunt esse variæ, nempe vel suppressio vel retentio mensium, vel abortus infelixque partus, nimis diu continuata & delassatoria deambulatio, frigus, acrium rerum applicatio, venus immoderata, vel consvetæ coacta intermissio, ex eaque seminis corruptio, lapsus, ictus, percussio, pessus acer, improportionatæ virgæ admissio, obstetrix inepta, affluxus colluviei exulcerantis, contagium ex morbo Gallico, compressio istarum partium per duram sessionem, plethora ac diæta nimis sangvificans, effervescentia sangvinis à variis causis & similiter.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, inflamatio uteri, quę in collo ejus accidit, minus periculi habet, quàm totum uterum comprehendens, quæ semper periculosum erysipelas conjunctum habet, & febrem acutam malignitatisq; non omninò expertem, in qua urina alba & tenuis perniciem minatur, præsertim prædictis accidentibus simul præsentibus, cum inflationе ventris, ac animi defectu, nec non loquelâ silente, ita enim spes omnis præciditur.

Curatio.

Curationis autem scopus methodicus est, ut in flagrante ejusmodi inflammatione mox sangvis mittatur, victusque refrigerans præscribatur & humectans, prout in aliis inflammationibus nimirum renum, cæterisque usitatum est, proritando etiam subinde ventris subsistentes feces clystere leniente, in his tamen qui abortu aut alio cruento profluvio sangvinis jam ante jacturam fecere, venæsectio arceatur, victus sit tenuissimus, potus decoctum cornu cervi, quod suo sale volatili erysipelatis aciditatem corruptivam extingvit, poterit itaque sic parari:

Decoctum cornu c[ervi].

℞. rasur. corn. cerv. crud. ℥iß.
aceti rosar. ℥VI.
aq. fontan. ℔VI.
decoquantur ad ℔IV. colaturæ adde
syr. acetositat. citr. ℥VI.
rubi idæi ℥IV.
aq. card. bened. ℥VIII. f. potus
affatim bibendus.

Experimentum.

Contra omnem internam inflammationem cujuscunque partis eximium est experimentnm, si herba persicaria acris, & non insipida illa quæ maculata dicitur, bulliat in a-

qua

qua solani vel sempervivi, ac decoctionis hujus colatura bibatur, herba autem in fundo residua in terram sub dio humidam defodiatur, ut putrescere possit, ita enim putrens materiam erysipelatis defluxionumque absumit, & dolores sanat.

Topicum.

Inter topica magno cum fructu practicis in usu est radix & folia hyoscyami lentè sub calentibus cineribus assata, & cum aceto rosaceo in mollem pulticulam contusa, imòq; ventri forinsecus in modum cataplasmatis applicata, vel ubi inflammatio se magis percipiendam exhibet.

Injicitur etiam per mentrenchytas lac recens mulsum ad doloris sedationem, sique dolor non cessset, verùm vehementiâ suâ omnem somnum adimat, sumatur ℈ß. vel ℈j. laudani opiati. Mucaginis seminis cydoniorum cum apuâ solani extractæ ℥iij. terantur & subigantur invicem exactè, tum hac mixtura obliniatur pessus, uteroque indatur, diutius tamen stupefacientibus non est immorandum, ne scirrhus utero inducatur, ad quem alioqui ob carnis suæ densitatem, atque hinc defluxionum pertinacissimam retentionem pronus est, scirrhificatio autem uteri hisce signis se prodit: quod febris cum dolore ac symptomatum vehementiâ quidem remittit, renitens tamen tumor permanet, gravitasque crurum ac totius corporis pigrities; cautè itaque in curatione procedendum, ac saltem initio adstringentibus & repercutientibus utendum, qualia sunt: rhus sumach, flores malvæ hortensis seu arboreæ, & rosarum rubrarum bolus Armen. balaust. quæ vel similia bulliant in aqua, fiatqua ex eis fotus, residuum contundatur in pultem, additoque oleo myrtin. & rosac. an. ℥ß. vel q. s. & modico ceræ. fiat ungventum. Deinde uno vel altero die elapso addantur quoq; resolventia in minori tamen quantitate, ita ut adstringentia etiamnum prævaleant, nimirum flores meliloti, chamomillæ, verbasci summitates anethi & similia, ad diem autem tertium vel quartum adstringentia omittantur & mera resolventia succedant, ut sunt: jam jam narrata, farina sem. lin. fœnugræci, fol. artemis. melissæ, matricariæ, horum partes æquales decoquantur in aqua ad fotum. Ac deinde ex similibus quoque fiat ungventum ex. gr.

Ungventum.

℞. pulv. artemis.
matricar. an. ʒj.
ol. anethin.
chamæmelin
lin. alb. an. ℥ß.
medullæ cervin.
axungiæ porcin.
anserin. an. ʒij.
ceræ parum f. ungv.

Ungventum.

Dolore jam sedato corpus leni purgatione evacuetur ac deinde roboretur.

TEXTUS:

Inflammationem uteri innata quadam proprietate sistit decoctum sirpilli cum aqua chalybeata paratum & forinsecus, vel saltem fomentis cum spongiis applicatum.

Specificum.

catum. Eadem aliis quoque ad inflammationes externas facientibus tollitur, modò omnia tempestivè fiant secus facilè in abscessum & ulcus tandem desinit.

CAP. CLVIII.

DE ABSCESSU ET EXULCERATIONE UTERI; *Germ.* Geschwür und Erschwerung der Mutter.

Remediis præcedente capite indicatis aliquando inflammatio resolvitur absque suppuratione, interdum verò discuti nequit, sed ad suppurationem convertitur, certoque in loco pus collectum vel spontè, vel malacticis adjuvantibus erumpit, ulcusque relinquit. Occurrit prætereà & alia uteri exulceratio, ubi abscessus seu apostema indicato jam modo non præcedit, verùm ex aliis causis acribus solutioneve continui læsio exulcerans contingit, ac dein incrementum capiens rodendo pergit, ulcusque suffodiens, nomas, cancrositatem vel aliam cacoëthicam exulcerationem constituit.

Exulceratio uteri diversa.

Cancrositas autem in utero exoriens, eundem servat ordinem, ut in mammillis aliisve locis, videlicet quod nunc ulceretur, tunc citra ulcus persistat, quæ non ulceratur, sed tumor cancrosus permanet, ut plurimum in corpore uteri sedem figit, ulcus verò cancrosum magis in collo seu orificio ejus.

Cancrositas.

Finitima est tumori cancroso scirrhoitas uteri, quæ callosa durities est, quamvis alii distinctionem faciant, inter callum, & scirrhum uteri, callumque vocant, in quo nil omninò sentiatur, scirrhum verò eam duritiem, ubi aliqualis licet obscurus & perexiguus sensus supersit, quæ ab aliis etiam scleroma & scirrhoma appellatur, estque tumor tactui renitens, sed moderatè & sine dolore molestans, ac plerunque in collo uteri obtingens, ubi immissis digitis percipitur, interdum tamen etiam fundum matricis invadit, datque ibi tumorem gravem, tactuique refragantem, cum onerositate, motusque difficultate tam crurum quam universi corporis, segnitiemq; ad omnia vitæ munia.

Scirrhositas.

Signa exulcerati uteri sunt: dolor mordax & punctorius eâ parte, ubi ulcus residet; sanies & pus per intervalla vel per se, vel cum lotio unà exeunt, illudque mordicans reddunt, synciput dolet, initio quidem ubi unà inflammatio adest, paucior sanies dolorificè exit, ubi autem ulcus jam suffodiens evasit, plus saniei cum mitiori dolore effundit. Signa scirrhi sunt: tumor durus & tactui renitens occurrit sine febre, ulloque dolore, inter standum ponderositas quædam velut prolapsura in pudenda, inter sedendum verò vel decumbendum tanquam gravans intestinum rectum premensque sentitur, motui crurum nonnulla difficultas inter incedendum procuratur, cum totius corporis pigritie. Signa tumoris cancrosi non exulcerati sunt: durities tumens circa uteri os tactui reluctans deprehenditur, inæqualis, obscurè

Signa exulcerationis.

Signa scirrhi.

Signa cancrositatis.

obſcurè rubens vel ſublivida, immanem dolorem inferens, ad ingvina, pectinem & lumbos ſemet extendentem, & ad manuum attrectationem, vel medicaminis fervidi applicationem augeſcentem. Exulceratum verò cum eodem dolore ulcus erodens & inæquale comitatur, ſpurcum, labrisque prætumidis, ſaniem tenuem, aquoſam, nigricantem, & urentem eructans, quod medicaminibus repurgantibus & mundificativis adhibitis, fæculentiam rubram & ſangvinolentam emittit.

Cauſa. Cauſæ exulcerationis ſunt: vel prægreſſa inflammatio & apoſtematio, ruptione ſuâ ulcus efficiens, quod neglectum vel pravo victu deterioratum ulterius exulcerativum redditur; item humores acres defluxu ſuo inſt r diuturnæ coryzæ excoriantes, demumque profundius rodentes; partus difficilis læſionem utero inferens, vel per laborioſum conatum, vel violentam fœtus vel ſecundinæ ex utero evulſionem; venus immodica præſertim per improportionatum concubitum, vel Gallici morbi contagioſam uredinem, medicaminum acrium applicatio &c. Cauſa ſcirrhi utplurimum eſt imperitia medici medicamina repercuſſiva intempeſtivè inflammationi adhibentis, item temperamentum melancholicum: Cancri verò nomoſarumq; & cacoëthicorum uteri ulcerum cauſa potiori parte eſt ſtagnans menſtruum: niſi enim ejus obſtructio reſeretur, demum cancrum in utero, vel mamillis parit, vel alia inſanabilia ulcera.

Prognoſis. Prognoſin quod attinet, exulceratio quælibet uteri acceleratâ ſanatione opus habet, aliàs mox deterioratur, eſt enim uterus receptorium & derivatorium proſcripti ſangvinis impuri, menſtrualisque colluviei, ſponteque ad corruptionem pronus; quoties autem pus ab eo prodiens album, paucum, æquale, craſſumque nec fœtidum apparet, minus periculi & difficultatis ſanandi habet. Nigrum verò fœtoroſumque ulcerationem cacoëthicam & eroſivam denotat, ac medelæ inobedientem. Scirrhus quoque ſenſilitatis cujuspiam adhuc particeps curationem non omninò recuſat. Multi tamen negotii eſt, at planè inſenſilis, etiam penitus eſt incurabilis. Denique ulcus cancroſum in utero duplo pravius eſt alio quovis, utpote deterrimâ quisquiliarum menſtrualium, ac loci putidi fæce continuò conſpurcatum.

Curatio. Curatio abſceſſus & exulcerationis uteri conſiſtit præcipuè in hisce, ut victus tenuis & parcus adminiſtretur, corpusque à prava colluvie repurgetur, pro purgatione vix quicquam præſtantius dabitur, pilulis mercurialibus ſupra inter Authoris cathartica à nobis edoctis:

Si itaque prægreſſa inflammatione uteri abſceſſus diſcuti non potuit, ſed ad ſuppurationem vergat, tunc ſuppurationi maturativis ſuccurrendum, ut ſunt: ſemen lini, fœnugræci, ficus, farina hordei, radix althææ & ſimilia in emplaſtrum vel cataplasma parata, ac imo ventri lumbisque impoſita, ex. gr.

Cataplasma.

℞. rad. althææ
lilior. alb. an. ℥ij.
ficuum pingv.
passular. enucleat. an. ℥j.
farinæ tritici ℥iij.
seminis lini
fœnugræc. an. ℥j.
decoquantur & contundantur in pultem, adde ol. liliaç. & anethin. an. q. s. f. cataplasma.

Insessus.

Confert ex similibus in magna quantitate aquæ decoctis etiam insessum parare, ac simul decocto per spongiam sinum pudendi repetitim fovere, promovent quoque ruptionem frequentes insessiones in decoctionis brodio eorum, quæ attractiva sunt uterina, nempe melissa, pulegium, dictamnus, marrubium, artemisia, salvia, centaurium, calamentha.

Rupto abscessu, sanieque exeunte instar loturæ recentis carnis cum gravi odore, tunc trochisci de carabe in potu sumuntur, in uterum verò decocta adstringentia injiciuntur, atque collutiones ex sero caprino & melle despumato, demumque quæ ulcus sanant, de quibus nunc dicemus.

Utero igitur exulcerationem patiente ægra saniem emittit, atque in affecta parte dolorem punctorium persentiscit, ac febricula subinde gliscit ex inflammatione & ardore exulcerati uteri, ex quo & liquamen diversum excernitur, nunc parcè nunc largiter, jam feculentum, modò cruentum, aliave coloris facie.

In hoc casu universalia præmittantur, nempe corporis evacuatio aliquoties repetita, & sangvinis missio si opus sit, pro purgativo etiamnum commendamus pilulas mercuriales paulo ante laudatas, mirandum enim in modum sangvinem mundificant sanationemque ulcerum quorumcunque promovent, imprimis si aliquot grana Panacææ Anwaldinæ adjiciantur, quamvis etiam sine ea ex voto operentur; nos tamen semper simul per totum sanationis tempus potum sanativum ordinamus in hunc modum paratum:

Potus sanativus.

℞. radic. ireos ℥j.
dictamni
vincetox. cum flor. alb.
enulæ
betæ cum flor. rub. an. ℥ß.
beton. cum fol. & flor. ℥iß.
zedoar. ʒij.
herb. veronic.
pilosell.
agrimon.
prunell.
ophiogloss.
card. bened.
artemis.
matricar.
consolid. saracen. an. m. j.
ligni sancti
sarzæparill. an. ℥iij.
stœch. citrin. ℥iß.
polypod. quercin.
sem. fœnic. an. ʒß.
concidantur omnia in particulas, & exactè misceantur, tum ℞. hujus mixturæ plenum seu largum manipulum, superfunde tres vel quatuor libras aquæ comm. coquantur in obtecto vase ad casum transversi pollicis,

pollicis, colatura in cella probè obturata asservetur, admisce tertiam vel quartam partem vini, ut patiens pro potu ordinario bibere possit, quò copiosius eò melius, quò minus etiam vini admiscet, eo celerius sanat, sed continuari debet ejusmodi potus per multos menses, ac crebrò corpus evacuari, commemoratis pilulis, vel aliis purgantibus ex. gr.

Potio purgans.

℞. fol. senæ s. s. ℥ß.
bryon. exsiccat.
rhabarb. an. ʒj.
epithym. ʒiß.
sem. anis. ʒiij.
fœnic. ʒj.
schœnant. ℈ß.
concisa & conquassata infunde in aq. artemis. ℥IV. per noctem, manè parum bulliant, tum colentur & fortiter exprimantur, adde
syr. rosar. solut. ℥ß.
m. f. potio.

Porro utero exulcerato lotiones ex decocto siccantium, cum valdè phlegmatica pars sit, infundi debent in hunc modum:

℞. herb. pilosell.
plantag.
persicar. maculat.
equiset. an. m. j.
flor. rosar. rub.
malv. arbor. an. p. ij.
balaust. p. j.
f. decoct. in aq. q. s. colatura tepidè injiciatur, vel ejus loco serum lactis parum sacharatum. Vel aqua hordei cum melle rosato.

Hisce ulcus abstergitur, postea in decocto equiseti, millefolii & rosar. rubr. dissolvatur ungv. diapompholygos, & injiciatur.

Melius sanatio succedet, si præcipitato aureo vel alio salivatio unâ vel altera vice excitetur.

In scirrho uteri nondum confirmato etiam valent prædicta purgantia, & diæta accurata, abstinendo à pravis crassique & melancholici succi alimentis. Extrinsecus paretur insessus mollificans ex decocto malvæ, althææ, & similium.

Postea fiat linimentum tale:

Linimentum.

℞. ol. anethin. & chamæmelin. an. ℥ß.
succi juvenis seu recenter pullulantis porri ℥ij.
ireos ℥j.
pingvedin. caponis
anseris an. ℥j.
medullæ bovinæ ℥ß.
decoquantur ad succorum consumptionem, adde
mucagin. sem. psyll.
fœnugræc.
lini an. ℥VI.
m. f. linimentum, vel coquatur ulterius & cum ceræ q. s. f. ungventum.

Deinde imponatur emplastrum de ammoniaco.

In cancro uteri remedia ferè frustra adhibentur, nisi quod quædam dolorem leniant, cujusmodi sunt oculi cancrorum, qui convenienti vehiculo assumpti, immanes cancri dolores efficaciter leniunt. Sufficiant ergò hæc cum his, quæ proponit

TEXTUS.

Absc-es-sus uteri.

AD abscessum uteri repetantur ea quæ hactenus sæpius de abscessibus dicta sunt.

Apostema & ulcus.

In apostemate & ulcere uteri sordido eleganter curando (mora hic periculosa) vide curationem ultimam centuriæ 4. Rulandi, quam similem penè curam absolvi aliquando in quadam muliere Kirchamensi, in qua tamen vesica afficiebatur.

Notanda,

Nota: *Exulcerationem uteri nuspiam ad exulcerationis renum & vesicæ modum cum mercurio nempe dulci vel spiritu mercurii dulci curari. Ejus nimirum affectus ad uterum non pertingit, quemadmodum facit in exulcerationibus renum & vesicæ.*

Itaque hic cautè procedendum, & ea tantùm adhibenda, quæ ad orificium uteri forinsecus pertingere possunt, mundificato (per aquam) primò ulcere, situ rundæ vel pessi cum balsamo sulphuris illiti, & intromissi fuerint, & reliqua quoque dextrè fiant, facilis consolidatio subsequitur.

Nomæ.

In nomis uteri nihil præstantius decocto summitatum rubi idæi cum aqua plantaginis. Vide observationes Plateri; cum balsamo sulphuris cura felicior erit.

Scirrhus

Scirrhus uteri rarissimus est, aut si aliquando usu venit; difficilimè aut nunquam curatur.

Resolventia nimirum medicamenta tutò applicari non possunt, aut si applicantur, per totam tamen regionem uteri non pertingunt; possunt quidem nonnulla fieri, sed quâ felicitate & profectu, tandem res ipsa eloquitur.

CAP. CLIX.

DE MOLA, EJUSQUE EXTERMINATIONE;

Germ. ein Mohnkind.

QUemadmodum in communibus hortis agrisque ferè semper zizania crescunt, ac plantata & seminata in eis interdum sterilescunt, vel optato modo non proveniunt; ita quoque evenit in hortulo seu agro humanæ propagationis nimirum utero; interdum enim planè sterilis est, nonnunquam defectuosas plantas profert; aliquando lolium & zizania producit. Præcipuum antem ejus zizanium, seu fœtus zephyrius mola est, in utero loco legitimi fœtus exoriens, falsamq; imprægnationem efficiens. Est itaque mola illegitima conceptio matricis, ex ejus fracido fundo loco veri fœtus fungum carneum effor-mans: nomen ipsi inditum esse volunt à mola frumentaria, similitudine sumptâ à gravitate motusque difficultate, sicuti enim mola gravis ac difficulter mobilis est, ita & hic affectus gravat, ac difficulter movetur; Quamvis autem ab aliis Authoribus antiquis nomen molæ in diverso significatu usurpatum fuerit, ita ut quidam

Mola quid?

quidam omne, quicquid præter naturam in utero generatur, nempe tumor ventoſus, aquoſus, ſcirrhus &c. molam nominarint, attamen hodie per molam ab omnibus intelligitur caro illa informis ſæpius in quarundam utero concreſcens, ſenſimque increſcens & incrementum ſumens, ac ſi vera imprægnatio facta ſit. Quanquam nonnulli ſub nomine molæ etiam comprehenſum velint monſtroſum quoddam animal vivum, quibusdam in locis ac præcipuè in Italia nonnunquam in utero muliebri unà cum fœtu innaſcens, quod ideò à barbaris Scriptoribus modò pecus; nunc harpyia, jam frater Lombardorum appellatur.

Mola itaque eſt conceptus fatuus, ſeu fungus uterinus in forma carnis cujusdam conglobatæ, inanimæ & informis duriuſculæ & intunicatæ ſeu pellicula obductæ, intus ſangvineæ rubentisque, forinſecus verò ſubalbidâ rubeſcentiâ conſpicuus, cujus figura ex rotundo oblonga eſt, & diverſæ magnitudinis, interdum enim tantummodò ad nucis juglandis vel ovi gallinacei magnitudinem accedens brevi nempe ferè tertio geſtationis menſe excluditur, in aliis granditatem ventriculi ovini aſſecuta, pariter utplurimum intra menſem quartum, quintumve proſcribitur. In nonnullis ad magnitudinem embryonis maturi vel majorem increſcit, imò interdum tantam ut miſera ejus portatrix oneri ferendo impar ſuccumbat, talisque mola ſæpe per integrum vel plures annos, ac non raro omni vitâ in utero geſtatur.

Signa. Signa molaris conceptus hæc plerunque ſe offerunt; menſes ſubſiſtunt, appetitus depravatur, nauſeaque & vomitio adſunt, aliaque imprægnationis legitimæ ſigna, intumeſcentibus etiam mammis, concurrunt tamen quoque heterogenia ſigna fatuam hanc conceptionem à vera diſtingventia, in mola enim naturalis motus, ut à fœtu fieri ſolet, non percipitur, ſed in converſione corporis inſtar lapidis ab uno ad alterum latus devolvitur, & progreſſu temporis dolorem punctorium ſeu punctionis ſenſum infert, venterque ita intumeſcit ut hydropem aſciticum mentiatur, dignoſcitur tamen ab eo, quod in mola tumor crurum & pedum non concurrit ut in hydrope, ſed potius gracileſcunt, venter verò duro tumore turget, qui digitorum impreſſioni non cedit nec fluctuat, ut hydropicus, neq; etiam digito percuſſus reſonat ut tympaniticus, licet interdũ alteruter dictorum hydropicorum tumorum ſubſequatur ob hepatis refrigerationem & debilitatem ſangvificationemque à ſarcinâ molæ impeditam, adhæc in mola per manuum compreſſionem pondus ex latere uno in alterum protrudi propellique poteſt, in verâ autem fœtus geſtatione nullatenus, atque etiam fœtus ante menſem quartum nunquam movetur, at in molæ ante tertium menſem vehemens commotio tremula in ventre ſe ſentiendam præbet, inceſſus quoque in mola

gravior redditur, facies pallеſcit, oculi & labia tumeſcunt, ſtomachus ſubvertitur, lumbi gravantur, mammæ quoque turgeſcunt, nil autem lactis ut in vera graviditate exprimi poteſt; interdum tamen molæ geſtatio tam exactè veram prægnationem mentitur, ut & peritiſſimos Medicos & obſtetrices decipiat, uti Gradus ſibi ipſi in propria uxore contigiſſe ad longum fatetur.

Cauſæ.

Cauſas molæ easdem eſſe putamus, quæ & zizaniorum in hortis, nempe peculiarem malignam influentiam, intemperiemque aëris, nimiam luxuriam vel macritudinem fundi, quibus interdum verum ſemen ſuffocatur vel corrumpitur, ejusque loco zizanium vel fungus putris progeneratur, adde & inhibitam, ob peccatum, Dei benedictionem, quâ tardante etiam in optimis agris non rarò ſpinæ & tribuli proveniunt; de cauſis molæ etiam Hippocrates lib. de ſterilibus ita judicat: *Molæ porrò conceptus cauſa hæc eſt; cum multi menſes modicum & morboſum ſemen conceperint, neq; conceptus rectè fit, & venter plenus eſt velut prægnantis.* Ariſtoteles cauſas agnoſcit debilitatem ſeminis, multitudinem menſtrui & affectus uteri (ſubintelligens fortè animi) ut ejus verba habent: *Mola* (inquit *eſt inchoata fœtus formatio, ſed nunquam abſoluta, ut carnis genere deficiat generatio, ad genus verò animalis pervenire nequeat. Hæc ergò aut brevi paritur, aut toto vitæ tempore retinetur, atque interim dureſcit adeò, ut nec ferro*

diſcindi poſſit: Quod verò poſſit
diu durare cauſa eſt, quoniam non
prorſus præter naturam, ut corru-
pta; eſt enim inchoata actio; quod
verò dureſcat, materia cruda eſt in
cauſa. Cauſa autem cur ad per-
fectionem non ducatur, eſt debili-
tas agentis, quâ materia genera-
tionis non benè concoquitur, ſed
ſemicocta remanet, unde & opus
imperfectum facit, rerum inſtar,
quæ ob debilitatem perfici neque-
unt. Cur verò hoc in aliorum ani-
malium fœminis non accidat, in
cauſa eſt, quod mulier plurimum
abundat menſtruis, & afficitur ute-
ro, id eſt patitur affectus, à quibus
impeditur actio concoquendi, unde
maſſa ſemicruda permanet; hæc
illæ. Aëtius autem de mola ſcribit:
Plinthum ſeu molā aliquando præ-
greſſam inflammationem ſuccede-
re, & aliquando poſt locale ulcus,
cui caro ſupercrevit, velut ea quæ
tumor uteri induratus appellatur;
nec non ex ſeminis muliebris, copio-
ſique ſangvinis menſtrui confluxu,
ac in utero retentione, quam calor
exceſſivus cogat, ac in carnis for-
mam transmutet. Adſtipulatur
huic Rondeletius & Fernelius dicen-
tes: *Informem hanc carnem in actu*
quaſi eſſe callum ſeu durum tumo-
rem, fierique primum ex ſemine
veluti duram tunicam, & è ſan-
gvine craſſo ſpiſſoque, calore con-
creto, quæ nullam formam habeat
ac velut quodpiam parenchyma
utero annectatur.

Quantum autem nos obſervare potuimus, advertimus in hiſce quæ molas

molas concepernnt, præcipuè causas hasce adfuisse, nimirum vel nimiam uteri impuritatem circundati ventre obeso; vel continuam imaginationem lasciviæ appetentiamq; coëundi, à marito autem provectiori non expletam, vel affectus animi frigefacientes, ut sunt: luctus (ex quo etiam uxori Gradi molaris conceptus obtigit) mœror, terror, timor, avaritia & tristitia; vel fractio calidi nativi virtutisque conceptivæ à prægressis partubus. Hisce autem causis singulis facilè molam fieri posse arbitramur, in lasciviosa quidem fame, quod continua prurientis venereæ imaginationis intentio cum tardo & frigidiori congressu conjuncta plurimum seminis fœminei attrahat, at non in sufficienti quantitate excernat, retentum autem fit vitiosum, & si deinde virile semen etiam frigidius advenit, tunc in majori copia fœminina colluvies spermatica ei permiscetur, quàm ut sufficeret omnes tantæ copiæ particulas fœcundare, & spirituosa reddere, quemadmodum ergò mustum, cui paucissima materia spiritus ardentis inest, in bonum fermentari vinum nequit, sed brevi admodùm à fermentatione cessat, & in vappam lentam, tartarum vini, & matrem aceti convertirur, ita etiam hæc spermatica mixtura ex inopia spiritus fermentantis in legitimum fœtum non formatur, sed quando que in stipitem & fecem carneam sidit, & in massam informem congelatur; in impura autem & pituitosa matrice plurimum heterogeneæ humiditatis vim genituræ inundatione extingvit, relinquens tantummodò materiam fungo inerti aptam; In calido verò nativo jam debilescente, atque etiam in affectibus frigefacientibus idem fit ac in sero autumno, ubi ob calorem solis declinantem, vel pruinam aliquam decidentem viriditas naturæ cessat, & tantummodò vis crescitiva fungina & boletina remanet; hæc autem in brutis neutiquam contingunt, eò quod in eis animi pathemata non dominentur, ex quo etiam omninò concludendum est, præcipuam molæ causam prædictos esse animi affectus, nam si unquam à menstruo causaretur, debebat vel saltem in simiis aliquando vel minimum tale quippiam deprehendi, utpote quæ menstruali sangvine non carere dicuntur.

Prognostica.

Prognosin quod concernit, ex mola plus vel minus periculi pro majori vel minori materiæ hujus fungosæ copia impendet, & prout matrix magis vel minus robusta est ad eam exturbandam, in quibus enim copiositas ejusmodi præcellit, expulsivaque uteri facultas langvet, in his nonnunquam tantoperè accrescit, ut demum spatium ulterius non supersit, nec miseræ sat roboris ad portandum, ubi & meatus menstruales ita coangustantur, ut menses amplius fluere nequeant, atque etiamnum ex hac suppressione seorsim patienti mortis causa exsurgat. Quarum autem matrix expultrice viget, in hisce circiter septimanâ decimâ quartâ vel vigesimâ elimina-

minatur. Ubi autem semel pedem figit, istibi reverti solet, vel uterum debilitando inhabilem efficit ad ulteriorem imprægnationem, aut si rursus prægnetur, facilè abortit. Nonnullæ verò semel duntaxat molam experiuntur id est per omnem vitam ad mortem usque; si à natura ipsa expellitur, eadem symptomata, nempe dolor & sangvinis fluxus excitantur ac in naturali partu.

Curationis spes.

Curandæ molæ negotium non temerè quis aggrediatur, nisi sponte natura eam expellat, cum certum sit, veram prægnationem interdum eadem signa inferre posse, proinde in tali casu, licet suspicio molæ adsit, tamen plerunque practici ad mensem usque undecimum, vel paulò diutius expectare solent, antequam ad expulsionem vel extractionem se accingant, deinde verò eandem curandi hunc affectum rationem administrant, ac si secundina à partu relicta vel fœtus mortuus medicaminibus extrahi deberet. Quinimò Hippocrates ab omni curatione abstinere svadet, libro. de morb. muliebr. inquiens: *Hanc igitur maximè quidem ne curato, aut certè cum prædictione.* Melius tamen foret, si de mola certò constaret, mox initio medicam manum porrigere, quo grandior enim evadit, eo majorem angustiam doloresque exeundo excitabit; In curatione autem hanc methodum servant, quod patiens decumbat in cubiculo minus lucido, lectoque immobili intermittendo exercitium infernarũ partium, quo fluxus sangvinis concitari posset, animique affectus temperando; tum verò præmissis universalibus nempe corporis evacuatione &c. si opus videatur, student uterum ejusque angustiam emollire insessionibus emollientibus, laxantibus & aperientibus, ex althæa, ficubus, malva, fœnugræco & similibus paratis, emplastrisque & cataplasmatibus ex iisdem confectis, additis adipibus, medullis & mucilaginibus, locos etiam suffumigant sub sella perforata vaporibus decoctorum calefactivorum ex salvia, marrubio, dictamno, pulegio, sabina &c. Quæ tamen cuncta superantur sulphure antimonii per alcalia extracto, & sub ejusmodi sella candentibus silicibus insperso; ventrem quoque pectine & ingvina inungunt ungvento ex oleis liliorum, chamæmeli, anethi, ovorum, additis mucaginibus seminis lini, fœnugræci, butyro insulso recenti, adipe anseris & similibus. Ad extremum propinant ea, quæ validè menses cient, fœtumque mortuum propellunt, non negligenter ergò nobis commendandum videtur in hoc casu remedium Helmontii è felle & hepate angvillæ exsiccatis, de quo nobis Archiater quidam retulit, se eo fœtum, qui per novem dies in utero mortuus existens hæsisset, propulsasse. Adhibitis etiam sternutatoriis, & pessis ex trochiscis de myrrha &c. Qui etiam intrò assumpti in hoc casu valdè conducunt menses ciendo, possuntque propinari in cyatho vini generosi cum pulegio, sabina, & similibus infusi, plura proponit

TEX-

TEXTUS.

Secretum.

IN mola exterminanda (item expellendo fœtu) secretum non datur felicius, quàm pulvis secundinarum, de quo supra de philtris, doses sunt unius modi (NB. pulvis hic datur per se sine theriaca) sæpius tamen sunt repetendæ, si ab initio non præcesserit, exhibetur in aqua gentianæ, artemisiæ, rubiæ tinctorum, radicis urticæ, pulegii &c. quandoque in vino, præsertim malvatico.

Semper tamen memineris aliquid esse addendum de aqua cinamomi.

Hanc curam in multis fœminis generosis absolvi, ubi multi eruditi Medici desperarunt.

CAP. CLX.
DE VENTOSITATE UTERI; *Germ.* die Windsucht der Mutter.

Inflatio uteri, quid?

PNeumatosis hysterica seu inflatio uteri est intumescentia abdominis ab utero flatulentiâ confertissimâ distento, colligitur autem ejusmodi flatuositas vel intra cavum matricis, vel in ejus convexâ parte in interstitio, quod est inter membranam uteri, & eam quam annexam fert à peritonæo, ubi si aura austera colligatur, turget & inflatur subinde cum magno cruciatu, ac sene cum totum ventrem forti distensione in tumorem attollit.

Signa.

Agnitio hujus affectus facilis est, dignotio verò ubi collectus sit spiritus, difficilior, animadvertitur autem per hæc signa: venter renitente tumore expansissimè distenditur, ac si tympanites esset, atque etiam digitorum appulsu similem sonum edit, si nimirum spiritus in uteri cavitate collectus fuerit, qui etiam in flexu corporis murmurante gurgulatione manifestè audibili crepat, uti intestinis aliàs torminibus vexatis contingere solet, pube quoque & imo ventre unà tumidis, dolor pulsatilis ac punctorius atque intolerabilis cruciatus ægrum miserè affligunt à pectine ac imo ventre ad diaphragma & ingvina excurrentes, & nunc alterutrum nunc utraque ingvina seu latera ingvinalia, cum umbilico, stomacho, lumbisque torquentes, quibus & caput in assensum trahitur, adeò quidem ut tantùm non dolor ægram enecet, quæ tamen immota manere cogitur, & ne crus quidem vel ullam corporis partem movere audet, nisi longè immanius cruciari velit, mitior tamen dolor vel vix notabilis est, si flatus interius spatium uteri cavum obsederit, ex quo etiam nonnunquam crepitus per uteri cervicem prorumpit non secus ac ex podiceo gutture. Ast ubi ventositas per cœcos meatus intermembraneum uteri inflaverit, punctiones illas dolorificas commemoratas simul introducit.

Causæ.

Causa præcipua ventositatis uteri est perfrigeratio matricis, quocunque modo contingens, ex qua uterus auram austeram concipit, nam

sicuti calor vehemens semper amarus est, prout omnia, quæ in fundis ollarum adustionem quandam inter coquendum passa sunt, mox saporem amarum acquirunt, ita vicissim ipsa frigiditas austera est & adstringens, uti quilibet in seipso experiri poterit, quod flante borea alvus sibi adstricta fiat, ac supereminente frigiditate aquæ constringantur in glaciem, auræ igitur ejusmodi austeræ uterus tanquam sibi maximè adversæ cedit, & introrsum fugit, verùm eo plus auræ expansum vacuum sequentis attrahit, & ab ea distenditur, frigidum autem juxta Hippocratem utero est peremptoriè inimicum, ergò & dolorificum, nam quodlibet inimicum suum attingens dolore & dolorifica antipathia afficitur, ac impetuosè movetur, ut patet in igne ab attactu aquæ mirum in modum stridente, hinc tantus dolor & inflatio uteri ab ejus perfrigeratione, imò frigus ipsum omnibus partibus sensilissimis mordax est, prout in ulceribus sentitur, uterus autem acutissimo sensu est præditus, & semiulcus quasi perpetuum, nam menstruatim cruorem & putidam saniei proximam materiam emittit, & sic duplici jure à frigido dolorificè mordetur. Variis autem modis uterus jam antea debilis existens perfrigeratur, nempe potando largum haustum frigidissimum tempore mensium fluentium, vel lochiorum paulò post partum, vel exponendo tum temporis ventrem & pedes nudos aëri frigido, vel ambulando per pavimentum frigidum eodem modo & tempore, quod & ab alimentis crudis & frigefacientibus, item inclinante jam ætate calidoque nativo jam gradum autumnalem tempestuosum acquirente contingere potest, aliisque frigefactionum modis.

Prognosis hunc in modum instituitur: ventositas uteri interstitium prædictum occupans dolorificentior est, & curatu difficilor, in cavo verò uteri collecta facilius digeri & discuti potest; ea quæ à partu & paulò post eum incidit, si nimirum edito partu ventrem non comprimant seu constringant, aëremque arceant omnemque perfrigerationem, facilè curari potest, si illicò ab ejus inceptione remedia adhibeantur, at si per negligentiam confirmetur, postea non facilè, imò rarissimè eradicatur, atque etiam deformitatem affert, absque tamen dolore, corporisque notabili læsione, præter inclinationem ad facilè abortiendum.

Prognosis.

Curatio instituenda est ex iis, quæ juxta Hippocratē utero decretoriè amica sunt, id est quæ calida sunt in gradu caloris suppuratorii, qualia sunt althæa, chamomilla, melilot. & similia. Initio ergò cruditates evacuandæ, quæ & multos flatus gignere solent, ventriculusque & calidum nativum roboranda: pro evacuatione convenit hoc:

Curatio.

Pilulæ evacuantes.

℞. extract. sagapen.
rhabarb.
resin. jalapp. an. gr. VI.
ol. menth. gij.
m. f. pil. VII. pro una dosi.

Vel ℞. Agar. troch. pulv.

pulv. jalap. an. ℈j.
diagrid. ſulphurat. gr. iij.
ol. fœnic. gut. iiij.
m. f. pilulæ, poſt mediam noctem aſſumendæ.

Enema.

Vel poterit etiam mox injici ejusmodi clyſter:

℞. ſummitat. aneth.
artemiſ.
matricar.
parietar.
malv. an. mj.
flor. melilot. mſ.
chamomill.
verbaſci an. p. ij.
ſem. aniſi
dauci
carvi
fœnugræc. an. ʒj.
baccar. laur. ℥ſ.
fiat decoctio in aqua pluviali pro ℔j. colaturæ adde caſſiæ extr. ℥iſ. ol. rutæ, & anethin. an. ℥j. ſalis ʒj. f. enema.

Residuum probè contuſum in pultem mollem rurſus decoquatur in ℔ij. aquæ recentis, brodioque regio pectinis & ingvinum calidè fomentetur, ac deinde inungatur tali linimento calefacto:

Linimentum.

℞. ol. nucis moſchat. expr. ℥ſ.
diſſolvatur ſuper calore oleo laterin. rectificat. q. ſ. adde
ol. laurin.
rutac.
anethin. an. ʒij.
ceræ, q. ſ. f. linimentum.

Sacculus.

Subinde quoque imponatur ſacculus in decocto matricariæ & artemiſiæ fervefactus imo ventri ex artemiſia, pulegio, matricaria, floribus chamomillæ, verbaſci, baccis juniperi &c. Vel impleantur duo ſacculi linei avena, unusque poſt alterum alternatim in ſartagine fervidiſſimè calefiat, ventrique imponatur, dumque ejus fervor remittit, alter refervefactus ſuccedat. Ac deinde emplaſtrum de baccis lauri, oleo Philoſophorum ſubactum ſupergeſtetur.

Per os accipiat ſubinde quantitatem caſtaneæ hujus vel ſimilis electuarii:

Electuarium.

℞. elect. de bacc. laur.
cortic. arant. condit. vel ſaltem pulveriſat. an. ʒj.
theriac. Androm. ʒſ.
conſerv. meliſſ. ʒVI.
ſpec. diacimin. ʒij.
ſubigantur omnia in mortario vitreo mundo, inſtillando elixir. uterin. Croll. ʒſ. & cum ſ. q. ſyr. condit. zing. f. elect.

In cauſa à partu purgatio per ſeceſſum omittatur, & ejus loco ea exhibeantur, quæ purgationem per lochia & menſes promovent, omnes autem puerperæ mox à partu ventrem conſtringant, aliàs uterus plenitudini ex geſtatione infantis aſvetus, nunc verò inanitus turbas ciet, quod arctatione conſtrictionis plerunque præcavetur, fugâque omnis frigidi, quoad cætera, iisdem eadem remedia paulò ante enarrata conveniunt, exceptis purgantibus tam in oralibus medicamentis, quàm clyſteribus. Utiliter tamen prædicto emplaſtro ſtercora capræ, ovina vel vaccina pro efficaciori flatuum diſcuſſione admiſcentur, de quibus plura in regimine puerperarum dicentur.

Si à balneo vel alia corporis calefactione, ac subitaneâ dein frigidi aëris successione hic affectus proveniat, aromata in jusculis conducunt, & confectiones diagalang. aromatic. rosat. &c. ventrique affigantur cucurbitulæ vel una magna umbilico cum multa flamma, nisi adsit suffocatio uterina. In omnibus causis utilissimum est conficere instrumentum ligneum teres, ea longitudine, ut in uterum pertingat, in cujus apice sit cavitas cum operculo foraminulato adfirmato, remobili tamen, in hanc cavitatem ponatur nodulus linteus cum æquali parte clarificati salis tartari & armoniaci cum unâ vel alterâ gutta aquæ artemisiæ saltem irroratorum, illicòque operculatum, calefiat instrumentum paululum super thuribulo, & in locellos defigatur, ibique beneficio teporis hæc duo salia in se mutuò agunt, vaporemque spirituosissimum in uterum efflant, gratè calefacientem, & omnem acorem corruptitium extingventem; in reliquis sequendus

TEXTUS.

Ventositati uteri ab allatis ex Fernelio signis rectè dijudicatis dignoscendæ mirabiliter prodest experimentum, quod est à nuce moschata:

Experimentum

℞. nucem moschatam integram non vitiosam, seca in quatuor partes, applica ad orificium uteri tritorium vel infundibulum qualecunque, aut per retortam vitream capitetenus detruncatam, & collô rectà ad cervicem uteri applicatô & directô, imò quantum fieri potest, intromissô, mulierem ita colloca, ac si in sella partui accommodaretur, divaricatis nempe femoribus, & instrumento rectè applicato particulam nucis super carbones projice ardentes, ut fumus rectà per canalem in ipsum uteri fundum quodammodò ferri possit. Id semel atque iterum, imò tertiâ vice experire, si non processerit ab initio, & tandem ventus interclusus cum bombo & motu totius corporis penitus cum impetu prosilit, & mulier sanatur (hoc modo Bennæ mulierem juvenem curavi, aliis omnia frustrà tentantibus.)

CAP. CLXI.

DE HYDROPE MATRICIS; Germ. die Wassersucht der Mutter.

Hydrops uteri quid?

PRæcedenti affectui contrarius est hydrops uteri, estque aquosa collectio iisdem in locis, in quibus ventositas recitato antea modo aliàs in utero coacervatur, eundemque in modum abdomen secum distendit, non tamen ita strictè ut ventositas, sed magis vel minus laxè pro majori vel minori aquositatis copiâ, atque ita ascitem seu hydropem hystericum constituit, cujus etiam Divinus senex lib. de nat. mulierum mentio-

mentionem facit his verbis: *Aqua intercus in utero oboritur, menſes pauciores & deteriores fiunt, id eſt aquoſiores, deinde repentè deficiunt, & venter intumeſcit, & mammæ ſiccæ fiunt, ita ut fætũ utero gerere ſuſpicentur. - - - Succeſſu dolor imum ventriculum, lumbos & ilia occupat.* Similiter Aëtius hunc affectum vocat hydropem uterinum, in quo humor aqueus à ſuppreſſione menſium in uterum confluens in quaſdam veſicas in utero genitas colligatur, & imprægnationem impediat, Hippocrates tamen etiam aqueam collectionem gravidis ſupervenientem innuere videtur. Prout etiam uterque modus etiamnum quandoque occurrit, teſtante quoque Dodonæo: *Utrumque* (inquit) *nobis obſervare contigit, memini enim nonnullis una cum fætu copioſum aquoſum humorem ex utero proceſſiſſe, fætu debili ac non vitali.* Idem aquæ collectionem etiam in vidua quadam obſervavit, quæ marito defuncto, cum ſe gravidam eſſe relictam autumaret, transactis novem menſibus, doloribus partus ſupervenientibus nonniſi humores aquoſos enixa eſt, à quibus libera facta, lacte ubera repleta habuit, pari modo ac ſi fœtum peperiſſet. Alii tamen hunc & præcedentem affectum inter molas referunt, hancque molam aquoſam, illam ventoſam appellant, quicquid enim pondere uterum gravat, & mole extendit, nomine molæ donant, ut videre eſt in Rhaſe cap. de falſa conceptione.

Signa.

Colligitur autem in hoc affectu lympha hydropica vel in ipſa uteri capacitate, vel inter ejus ſubſtantiam & externam tunicam, quam à peritonæo habet, vel ſub interna ejus tunica. Dignoſciturque hisce ſignis: ſi inter externam à peritonæo deductam membranam collectio ſtagnat, tunc facilè in peritonæum per poros aqua transſudat, totumque ventrem tumore aſcitico turgefacit.

Aſt ſi ſub tunica interiori matricis aqua colligatur, tunc nullum tumorem notabilem excitat, niſi fortaſsè circa ventris pectinem, in converſione autem corporis ſonitus quidam inſtar aquæ fluitantis conſtrepit.

Si verò in capacitate uteri confluxus aquæ obtingat, id ſaltem fit à multa cruditate & obſtructione menſium, quorum fluxu reſerato aqua ſimul effluit, ſoloque iſto effluxu curationem affert, nec non epatis ac uteri corroboratione.

Cauſæ.

Cauſæ ſunt: temperamentum frigidum & humidum, imprimis frigiditas uteri imbecillitasque à nativitate contracta, vel diætæ errore introducta; obſtructio venarum uteri, menſiumque ſuppreſſio, imprimis poſt uberiorem eorum fluxionem; diæta perfrigerans & phlegmaticum proventum aſciſcens, eaque omnia quæ verum hydropem generare poſſunt, eſt enim nil aliud quam hydrops particularis.

Prognoſis.

Prognoſis eſt: quod ſi diætæ errore obſtructio menſium uterique aquoſitas contrahitur, facilius cura-

tur, reseratisque mensibus & decenti victu instituto cessat, at si ex nativa intemperie frigida & humida, hepatisque debilitate originali obveniat, parum emolumenti curatoria ars afferet, sed potius impedire non poterit, quin vel tum, vel recidivans hic affectus in universalem hydropem & mortem terminetur.

Curatio.

Curationis scopus est, ut iisdem medicamentis, quæ aliàs ad ascitem usualia sunt, huic affectui occurratur, admixtis tamen hic semper uterinis specificis, uterumque calefacientibus & corroborantibus, reliqua capite de hydrope evolvi possunt, obsecundando simul his quæ docet Authoris

TEXTUS.

Matricis hydrops purgantibus aquam difficulter cedit, nisi ubi vitium est à jecore & splene, imprimis autem pilulæ antimoniales (per superiora hæ non purgant) emeticæ hîc locum habent etiam in ascite.

Ab iis ergò potest initium curæ fieri, si præsertim quoque vitiatorum viscerum signa in promptu fuerint. Quod si verò causa est à stillicidio seri ex vena cava, neque hoc auxilium satisfacit.

In priori causa vitiatorum viscerum pulvis cachecticus post præmissa catapotia antimonialia scopum omnem absolvit, ita tamen, ut diligens consideratio nunquam non reliqua necessaria & perpendat & faciat.

Quod si ergò est à latente stillicidio seri ex vena cava, hoc imprimis age, ut specifico appropriato instructus esse possis (quo nemo Medicorum carere potest & debet) quod solum est vitriolum martis (hermaphroditicum Basilii Valentini) aliàs summum secretum in omnibus uterinis affecticus (imprimis in fluxu mensium inordinato) si quotidiè etiam per mensem integrum continuando ejus datur gj cum gr. ij. sachari albissimi; assumuntur nimirum ad partem unam vitrioli partes duæ sachari, in aqua appropriata, verbi gratiâ melissæ ante somnum, vel etiam fiant rotulæ cum magisterio corallorum, hoc modo illustrem comitissam curavi feliciter.

Specificum.

CAP. CLXII.

DE MARISCIS, SYCOSI, FICUBUS, RHAGADIBUS VERRUCIS SEU CLAVIS, MORIS, THYMIS, FORMICIS, PRURITUQUE UTERI.

Cuncta hæc vitia, aliæque excrescentiæ ut condylomata, item satyriasis seu insatiabilis venerea prurigo, hæmorrhoides &c. concurrere ferè solent in morbo Gallico, quamvis non in una simul ægrâ, at in unicâ morbi naturâ & qualitate, ita ut in una mariscas, in alia rhagodes, & sic consequenter in aliis morbus Gallicus producere soleat, non

non tamen ſemper unà talium quidpiam patiens lue venereâ afficitur, nam ferè ſingula iſtorum etiam extra hanc luem uterum affligere poſſunt, eorumque ab antiquis Medicis facta mentio eſt, antequam morbus Gallicus incepiſſe conſtet.

Mariſcæ ergò uteri, ſycoſisque ſeu ficus, mora, thymi & hœmorrhoides uteri ferè ejusdem generis ſunt, nimirum excreſcentiæ & tubercula ex ſangvine feculento & melancholico enaſcentia, idque tam in ano quam utero muliebri, ubi hæmorrhoidales, & menſtruales venæ terminantur, quæ ſub nomine mariſcarum ab Authore hîc comprehenduntur; mariſcæ ejusmodi ſeu ficus & mora diſtingvuntur in verrucales, veſicales & uvales, talesque excreſcentiæ modò in profundo, nunc in collo uteri exſurgunt, profundæ cum attingi non poſſint, curationi non ſubjiciuntur, apparentes autem pro earum tactu vel viſu, vel potius honeſtâ relatione infirmæ deprehenſâ conditione dijudicantur, verrucæ enim vix aut nunquam ſanantur, reliquæ ſanabiles ſunt, imprimis ubi ſuppreſſi menſes potior cauſa ſunt. Ficus ſeu caricæ communes cum huic morboſo affectui dederint nomen, etiam remedium in ipſis quæritur hoc modo:

℞. foliorum arboris ficus
vitis viniferæ
ficuum immaturarum an. m. j.
viridis æris ℥j.

indantur ollulæ, eaque ponatur in furnum, ut inde fiat pulvis, qui ficubus olei lini prius perunctis inſpergatur.

Aliis in uſu eſt hoc: præmiſſa corporis evacuatione picem in tenuem pulverem comminuunt, tumque in vaſe terreo recens lardum inflammatum & ignitum ſupra pulverem picis ſtillare guttatim faciunt, ut ſic pix liquefacta redigatur in formam ungventi, illinendi ficubus & hæmorrhoidibus, quibus dolorem ſedat, ſi inflammatio doloroſa ſimul adſit, hoc utuntur ungvento:

Ungventum.

Aliud ad dolorem

℞. Ungvent. popul. ℥j.
croci ℈ij.
laudani opiat. ℈j.
vitellum unius ovi
m. ſimul & utere.

Verrucæ.

Verrucæ à quibusdam conſtringuntur filo ſerico, relinquendo filum ita conſtrictum, ut verrucis omne nutrimentum intercipiatur, & decidunt. Ad ejusmodi excreſcentiam verrucalem pertinent etiam condylomata, quæ ab Aëtio vocantur excreſcentiæ rugarum inflammationem patientium, ex qua incurventur, altius protuberent, tumque iudurentur, ac everſionem quandam & craſſitudinem in locellis efficiant, præcipuè in menſium excretionibus; noſtris autem ſunt genus verrucarum ſeu ficuum, excreſcentiæque duplicatæ & complicatæ in vulvæ labiis verſus collum uteri, eodemque modo hi funguli ſeu noduli carnis fungoſæ à quibusdam conſtringuntur filo ſerico ut verrucæ, alii adhibent fomenta aſtringentia ex decocto gallarum, cupularum glandium, malicorii, alumi-

nis,

Specifica.

nis, vel ungventum Ægyptiacum & Apost lorum; optimè convenit aqua Divina Fernelii supra cap. 149. descripta, si eâ sæpè illinantur, donec arrodantur & detergantur; quod etiam prestat emplastrum diachalcitidis in oleo rosaceo dissolutum, aucto chalcitidis pondere, ut arrodere possit, at longè efficacius operatur oleum destillatum chalcitidis seu vitrioli levi attactu saltem applicatum, admiscendo parum laudani opiati ob valdè irritabilem sensilitatem harum partium ab omnibus acrioribus; rarò autem

Condylomata. Rhagades.

condylomata sine rhagadium interventu occurrunt, quæ fissuræ, rimæque sunt oblongæ tenerioris membranulæ in orificio uteri hiscendo laceratæ, prout etiam in labiis, papillisque contingere solet. Hæ curantur, insessu vel fomento decocti mollificantium & humectantium, ut sunt althæa, malva, semen lini, fœnugræc. & postea vaporatione suscitata à candentibus scoriis ferri, aspersis decocto plantaginis in vino rubeo astringente; præter hæc & alia tubercula ab Authoribus recensentur, ut

Scirrhomata miliacea.

scirrhomata miliacea uteri à veneris confrictu exasperationem inferentia, mensesque & conceptum impedientia, ac tactu vel speculo deprehendenda; item scabiosæ pustulæ in ore pudendi provenientes, ac furfuraceas squamulas pruritumq; causantes, ad hæc eadem remedia salutaria sunt, illinendo simul balsamum sulphuris probè confectum.

Empl. oppoteldoch mirè juvat.

Sed instar omnium est emplastrum oppoteldoch Paracelsi legitimè paratum, quod omnes ejusmodi excrescentias fungosas, constantes carne luxuriante sylvestri, qualis etiam in ulceribus malè tractatis supercrescere solet, emollit, suppurat, aperit & sanat. Huc pertinet etiam

Pruritus. Excoriatio.

pruritus & excoriatio vulvæ, quibus

Fomentum.

fomentatio convenit ex decocto plantaginis, scabiosæ, lapathi acuti, bursæ pastoris, caudæ equinæ &c. ac dein illitio lythargyrii in aceto acerrimo ad dulcedinem macerati, &

Linimentum.

cum oleo violarum permixti in linimentum; vel etiam superius in hoc capite enarrata, in cunctis tamen corpus simul semel atque iterum à vitiosis collectionibus est evacuandum, & si graviores sunt hi affectus, applicanda sunt remedia ad morbum Gallicum in proprio capite inferius consignata, quibus & cuncta exstirpari possunt, licet ab hujus luis contagio immunia sciantur.

TEXTUS.

Mariscæ uteri & reliquæ appendices similes, eandem habent curam cum ani appendicibus, quæ itaque de illis supra (a) dicta sunt, accersantur quoque hisce affectibus.

(a) Supra cap. 118. etiam plura de hisce affectibus locuti sumus, quæ huc etiam valent.

CAP. CLXIII.

DE MENSIUM SUPPRESSIONE; Germ. Verhaltung der Monatzeit.

Quum in fœmina officina generationis existat humanæ, materiaque, ex qua corpus homi-

hominis conſtat, præcipua ſangvis ſit, plurimo ſanè ſangvine mulier abundare debuit, ut ſemper primarium ad nutriendum & augmentandum homunculi corpusculum elementum adſit, cum autem non ſemper generatio in hac officina fiat, ſed poſtea extra eam per tempus longum educatio duret, ubi interim tanta ſangvinis copia non opus eſt, ſed fœmina eâdem gravaretur, ideò ſacroſanctus Creator ſuperfluitatis ſegregationem ordinavit, quæ eo tempore, quo fœmella ad prægnationem matura eſt, incipit, tum enim natura focum ſtruit cum omnibus neceſſariis requiſitis, ubi genitura in fœtum excoqui poſſit, ac ſufficientem ſangvinis copiam ad hanc rem neceſſariam præſtò eſſe jubet, ſique non inſumatur (liberrimum enim Deo terreſtri arbitrium indultum eſt in omnibus) per curſum lunæ ſuccos rerum moderante ſuperfluitas educitur, aliaque recens adducitur, in utrisque enim, nempe tam in mare quam fœmina quotidiè multæ unciæ recentis ſangvinis ex alimentis conficiuntur, ut quilibet in ſe ipſo advertere poſſet, ſi exactiſſimè, quæcunque cibi & potus aſſumeret, lancibus ponderaret, eaq; quæ viciſſim per emunctoria excerneret, pari modo libraret, plurimum enim in pondere deeſſe deprehenſurus eſſet, cujus defectus notabilis pars in ſangvinem & ſuccum migravit, non tamen ideò alteruter majori mole turgeſcit, ſed quantum viro novi ſangvinis accedit, tantum prioris reſolvitur in ſudorem, cutisque ſordes & inſenſilem transſpirationem, non enim tantùm mas calidioris temperamenti eſt, verùm quoque laboribus motuque ex domeſtico calorem ſuum multis modis auget, eoque ſucculentiæ corporis ſui quotidiè bonam partem evaporare facit, quæ ſingulis vicibus reſarciri debuit. At fœmina ferè ſemper domi manens longèque frigidior, parum ſucci & ſangvinis diſſlat, ſique ad propagationis opus non impenditur, nempe ad incrementum fœtus vel lactationem, mox ob quotidianum acceſſum recentis exuberanter ſtagnat, & ſic ſtatis periodis per motum naturæ à curſu lunæ directum excludi debet. Sicque cuilibet neceſſitas copioſi ſangvinis crudi & excrementoſi in fœminis conſtare poteſt ejusque exonerationis menſtruæ; quam ideò vocant menſtruum & menſes, Germanicè die Roſen oder Monat-Zeit / oder weibliche Blume; id eſt: roſa, vel flos muliebris, quemadmodum enim arbor non florens fructum ferre nequit, ita fœmina hoc flore ſangvineo deſtituta pari modo ſterilis eſt. Aſt non propterea hic fluor ſemper deeſt, quando non fluit, ſed ſæpè copioſè quidem adeſt, at per obſtructionem emanare non poteſt, de quo affectu hic agitur, quòd autem interim dum fluxus hic feriatur, in utero tanquam ejus & omnis impuritatis conceptaculo coacervetur, ut plerique volunt, veriſimile non eſt, ſed unus idemque ſangvis in venis ferri videtur, eâdem valetudine gaudens, donec moderamine lunæ turgeſcen-

gescentia & effervescentia fiat, & ita superfluum per venas uteri emittatur. Si verò superfluitatis hujus effluvium impediatur, gravissimi morbi inde excitantur, imò tam à retentione quàm immoderatâ profusione vel vitiosâ excretione mensium, pernicies impendet. In quibusdam enim planè menses supprimuntur, totumque inde corpus sangvine obruitur & corrumpitur. In aliis tam exuberanter sangvis tam vitiosus quàm laudabilis per venas uteri profluit, ut exinde vires & vitæ pabulum deficiant; in nonnullis quidem fluunt, at non sufficienter; in aliquibus inordinatè & intempestivè nec ad consvetas lunæ leges & periodos prorivantur. In quibuslibet itaque hisce defectibus auxiliandum est naturæ, aliàs nil nisi morbi & mors expectari possunt.

Quibus menses innoxiè non fluant.

Dantur tamen etiam hic exceptiones quarundam, quibus menses nec fluere possunt nec debent, quæ sunt:

I. Puellæ infra annum decimum quartum, nam licet in calidioribus regionibus etiam possent incipere citius, attamen ejusmodi anticipatio rara non evinceret, ut simile quippiam in aliis quoque esset expectandum vel moliendum, quin imò in frigidioribus regionibus per cursum naturæ vix ante annum decimum sextum menses ordiuntur: ergò ante hoc tempus Medica ars nihil juris habet in hunc fluxum provocandum.

Signa instantis mensium proruptionis primæ.

Spontaneo autem naturæ cursu jamjam mensibus primâ vice erupturis ubera incipiunt intumescere, papillæque prurire, cum dolore capitis, quibus legitima ad matrimonium maturitas designatur, ad conceptionem verò tempus aptissimum est, quando jam fluxus menstrualis cessat, qui in quibusdam per tres dies, in aliis plures durat, inter quos coitum concubitumve cum tali fœmina menstruali Deus Lev. 18. v. 19. & Lev. 20. v. 18. sub pœna mortis prohibuit.

II. Vetulæ ætatis quinquagesimum annum transgressæ, quamvis enim dentur, quæ diutius fluxum hunc patiantur, ab eis tamen nulla est consequentia ad alias, imò in plurimis multò citius mensium fluor desinit, in quibus non est revocandus.

III. Omnes gravidæ & lactentes, in hisce enim ejusmodi superfluitas sangvinis non molestat, sed in lac pro nutriendo infante mutatur.

IV. Viragines, fœminæque calidioris constitutionis, & quæ laboribus & motu ferè virilibus exercentur, pari modo enim ut in masculis temperamentum calidum & labores omnem sangvinis ubertatem absumunt, & difflabilem faciunt. Similiter quæ diu gravi aliquo morbo decubuere, vel magna profluvia, & evacuationes passæ sunt, vel fame diutina maceratæ, non enim tales sangvine exundant, sed potius deficiunt.

In reliquis fluxus earum harmonizare naturaliter debet cum cursu lunæ, ita ut singulis noviluniis virgines & juvenculæ, quibusvis quadraturis primis mulierculæ inferiores annis

annis 28. quibuslibet pleniluniis ætas media, ultimis quadrantibus eæ quæ sunt circa annum 40. per tot fortasse annos, quot dies luna cursu suo absolvit; in quantitate autem hic fluxus admodum variat, nec ulla certa mensura indicari potest, quamvis communiori modo circiter tantum excerni velint, ut spacium ovi anserini eo compleri possit. Durante hoc fluxu arceri debet menstrualis à cadis vinariis, acetariis, ollisque conditariis, quamvis enim florente sanitate fruentes adeò venenata effluvia & corruptiva myasmata non exhalent, ut vulgatus rumor fert, attamen cum sciri ex aspectu vix possit, quænam præ altera plus sit innoxia, satius est cum cujuslibet menstruosæ accessu attactuque prædictorum æquales tamdiu inducias pacisci, donec hostilis cruor sit ejectus.

Doctrina methodica de usu cruoris menstrui

Usum hujus cruoris Authores volunt esse, ut formandus in utero fœtus ex eo materiam corpusculi accipiat, & augmenti ejusdem, natoque jam infante in lac mutetur, & in ubera derivetur pro consimili materia appositionis & nutritionis omnium infantis membrorum.

Helmontii dogma.

Illustris tamen Helmontius cum hac methodica doctrina non consentit, sed eidem in tract. lunare tributum, suam opponit sequentem: Imprimis lunam non accumulare vel expellere hunc cruorem, licet uteri purgatio coincidat cum cursu lunæ. Nam istud coincidere utrique termino esse per accidens. Etenim alioqui si ista muliebris purgatio à luna ipsa esset, saltem quæ in eodem habitaret climate essent menstruæ, vel saltem juvenculæ omnes cum novilunio idem pariter paterentur, quod falsum sit, etenim si aliquot naves Prætoriam aut Tribunitiam unam sequantur, obscurâ nocte laternam pro finali habentem, laternam quidem signum duntaxat sequelæ præbere, sed ventum, clavum clavique rectores fore causam immediatam efficientem insecutionis. Sic lunam instar facis septimanis quatuor & horis sex absolvere pensum circuli; sic etiam mulierem ob rationes mox addendas. Mulierem enim conceptam genituram de suo augere, atque alere debuisse in justam fœtus proceritatem, editumque infantem suo cruore in lac verso pascere; ergò necesse habuerit copiosiore cruore, ideòque dum in in ejusmodi fines non absorberetur, superfluus quoq; fieret, & per consequens excerni. Imò quanquam mulier multò minus edat bibatq; quàm vir, pluri tamen cruore scateat, id est officina cruoris plus sangvinis efficiat in muliere quàm in viris etiam è parciori edulio atque potu. Unde necessariò demum consequatur, plus in muliere in alimentum utile verti; & plus in viro in excrementa mutari. At ut constet quis qualisve sit cruor ille superfluus, sciant omnes, quod cruor humanus renovari debeat dierum spatio, quo luna per zodiacum singulos metiatur cursus. Istud nempe esse spatium, quo cruor suo custodiatur balsamo, & diutius reservatus corrumpatur.

Siquidem qui cruore abundet, necesse sit, ut in vitæ familiam eundem alendo absumat, vel in pingvedinem, phlegmata laticis, scoriasve alias, sudorem vel excrementa morbosa transmutet. Mulier enim poros habeat exiguos, carnosa membrana subter epidermide ipsi multo adipe dives sit, neque ideò possit in alimoniam absumi, quantum superabundantis in se cruoris indies conficiat. Nacta ergò meta cursus cruoris effœtus fiat omnis superfluus, quem proinde ejicere satagat natura, eumpue ad venas uteri tanquam destinata emunctoria sequestret. Ad loca quippe illa propria, nec item aliena cruor recedat, eò quod ob fines jam narratos menstruum solius sit muliebris cruoris superfluitas. Fiatque onerosus ipso titulo, quo superfluus, eòque adhuc magis, quod tum exuat spiritum vitalem, non secus atque vina quædam exacto anno vappa fiant. His igitur finibus & modis cruor fiat excrementum, dein virus, viresque in pejus acquirat eundo. Tandem autem recentis cadaveris proprietates horridas assumat. Propterea nempe menstruum primorum dierum magis esse infectum, quàm quod subsecutivis diebus effluat. Nam tametsi expulsio menstrui sit venarum propriarum munus, attamen ejusdem collectio prout & renovatio ac sequestratio pertineant ad monarchialem uteri Archeum. Ideò nempe exosum maximè celerius foras ejiciatur, quo prius à bono cruore secreverit, & hactenus diutius circa uteri venas detentus, atque ob id virulentior magis.

Denique etsi hoc virus specie cruoris ludat, deposito tamen vitalis balsami favore per gradus ad liquaminis cadaverosi malignitatem adscendens assumat veneni indolem, & à pristinis cruoris natura & proprietatibus degenerarit, quod probet mechanica. Siquidem linteum menstruo tinctum si demergatur in aquam bullientem, maculam contrahat imposterum indelibilem, quæque tertia saltem elotione excidat è linteo foraminato, non secus ac si spiritu sulphuris acido corrosum foret. Id quod cruori humano aliàs sit exoticum, sive per nares, vulnera, hæmorrhoides vel dysenteriam profluxerit, vel demum si lividioris grumi instar ab ulceribus exciderit; unde quoque constet, menstruum habere proprietatem aluminosam tinctoriam, ac prætereà cadaverosum virus acutum erosioni aptum. Quatenus autem semel sigillo vitalis Archei potiretur, quo dein privatum, vim fermentalem, potenti contagio plenam, hostilesq; acerbitates nanciscatur. Cruor enim iste diversis malitiæ gradibus varia intus miseræ mulieri pathemata concitet, nam ubi semel ad venarum uteri hospotia, à cætero cruore sequestratus malignitatis præfatam acrimoniam susceperit, atque inde retrogrado revulsionis motu (qui fiat vel per largas venæsectiones, vel uteri symptomaticas excandescentias profluviorum concitatrices) intra venæ cavæ caudices resorbeatur, synco-

Proprietas aluminosa in menstruo sanguine.

ſyncopes, palpitationes, convulſiones & non raro ſtrangulationes horribiles efficiat.. At ſi cruor menſtruus nondum ad uteri venas deductus, aut planè à reliquo ſecretus, adeòque nec dum ultimam perniciem habuerit, inordinatione quapiam detineatur, variaque ſymptomata paſſim conſpicua excitet. Ex prætatis igitur liqueat, prægnantes, nutrices, infirmas, exſangves emaciatas, impuberes & vetulas carere menſtruis, quia & ſuperfluis. Falſum quoque eſſe, omnem cruorem menſtruum, absque diſtinctione eſſe venenoſum, vel innocuum, itemq; quod in utero nutriamur, grandeſcamusque ex menſtruo. Siquidem cruor muliebris non ante conditionem habeat menſtrui, quàm dum nutritioni ineptus, vitâ effœtus, vinctusque ducatur ad cloacam. Neq; enim qui vinum potet, bibat acetum, licet hoc ex illo fiat: ut neque excrementis veſcatur, qui cibos edat. Imò quod amplius ſit, cruor qui in vel mox à partu excernatut, non ſit menſtruus, defectu conditionis, eò quod non ſit à præcedenti lunæ curſu ſuperfluus. Dein etiam quia non coacervatus, carnoſus, non aluminoſus, non tingens lintea, nec à toto ſegregatus, nec ad loca uteri proſcriptus ad expulſionem. Ille enim qui copioſus ſub & poſt partum excernatur, quoque retento mox dein febris delira interitum minetur, cruor quidem ſit, non tamen matris menſtruum; relictus enim ſit à fœtu, qui cum ab empſychoſi proprio victitaret orbe, culinam haberit extra ſe in vaſis uteri. Quapropter aliam ſibi adſciverit proprietatem quàm matris & quàm menſtrui. Hoſpes enim ille cruoris menſtrui quidem habeat ſpeciem; alienæ tamen familiæ adoptivus & matri factus exoticus ſeriò ſit expellendus, non aliàs ſanè quàm ipſæmet ſecundinæ. Omiſſus verò atque derelictus corrumpatur & mortem inferat.

Cæterùm cum in prægnante nullum prorſus ſit menſtruum, per conſequens nec fœtus illo alatur, ſed puro ſangvine matris, putoque cruore dein prius adhuc ſuis culinis depurato. Falli ergò ſcholas docentes exanthemata, morbillos ſeu variolas unicuique propemodùm mortalium deberi propter tributum alimenti menſtrui. Etenim obſervaſſe, rarò aliquem bis feriri iſto morbo, rariusque fortè ab illo excuſari; quapropter communem indagantes cauſam, effectum unde fœtus nutriretur initio, in menſtruum retuliſſe.

Aſt in omnibus citra rerum cognitionem ſibi mutuò ſubſcripſiſſe in fabulas & conjecturas lapſas eſſe. Imprimis namque non conſideraſſe, impoſſibile fore, iſto morbo immunem fieri quempiam, ſi pariter menſtruo nutriantur indifferenter omnes. Deinde quod certo, uno, ac ſtatuto velut criſeos termino affligerentur.

Fatendum quidem variolas è veneno ſcaturire, virusque ſecum ducere, ſuo fermento cruorem inficere, aliosque aſtantes (præcipuè verò pueros) contaminare, quodque venenorum eſſentia non ſit demon-

 ſtrabi-

ſtrabilis à priori; adeòque per effe-ctas proprietatem veneni metiamur. Prout à fructibus arborem. 1. Ergò venenum variolarum eſſe duntaxat humanæ ſpeciei proprium. 2. Naturam facilè pronam ad fabricandum illud. 3. Accendi autem circa ſtomachum, adeòque in centro corporis. 4. Partes ſemel hoc veneno obſeſſas, illud à ſe repellere ociſſimè verſus ſuperficiem. 5. Officinas illius veneni poſtquam ſemel ejus tyrannidem ſenſerint, hoſtili deinde averſione & horrore edoctus magna præcautione illius generationem vel ab ipſo initio præpedire, ne, uti prius, incautè in illud incidant. Ergò venenum fiat in homine, non autem illi connatum ex menſtruo. Quale autem iſtud ſit, deſcribi nomine nequeat, quia proprium nomen extra effectus non habeat. Sufficere hoc loco, non poſſe menſtruum in cauſam trahi ob antedicta. Peccare ergò primum menſtruum in materia propter ſolam abundantiam, dein gradum ſubire, ut primus ſit, quo cruor ille à præcedenti lunæ curſu ſit ſuperfluus, alter autem ſimulatque ſeparetur à reliquo, tertius verò dum circa uteri vaſa deputatus reſederit. Quartus qui aliquantiſper ibidem hæſerit, & viam mortis intraverit, ultimus tandem, dum jam ut cadaver & in auras elapſus ſit. Peccari ergò à ſcholis per venæſectiones, dum virgines ex parte menſtrui palpitationem ſentientes ſuccurrere ſatagant ſine diſtinctione. Nam quanquum menſtruum primi gradus per phlebotomiam revulſum palpitationes ſedet, in tertio tamen menſtrui gradu exitiale remedium ſe prædixiſſe Archiatris. Eò quod inanitis brachii aut poplitum venis retrotractum menſtruum à viciniis uteri in venas ſe obſervaſſe. Siquidem quæ inaniantur, non maneant inanitæ, ſed communione continuitatis repleantur iterum; ſicque poſt ingentes palpitationes pulſuumque intermiſſorum pauſas, vel poſt ſubſequentes laterum dolores acutiſſimos ex utero (propter nimirum virus aluminoſum tertii gradus) virgines repentè extinctas propter phlebotomiam ſe invito inſtitutam. In primo quidem gradu dematur abundantia cruoris.

At minus malum licet pars effœti cruoris ſuperſtes relinquatur. Malle ſe equidem naturam in ſequeſtratione & expulſione juvare, quàm indiſtinctum cruorem hauriendo naturam debilitaſſe. Iſtud adhuc notabile, quod licet (ipſus Helmontius) morbos per digeſtionum claſſes diſtinxerit, menſtrui tamen mentionem vix feciſſet, eò quod menſtruum nec digeratur, neque digeſtionis ſit recrementum, adeòque alterius ſit conditionis. Nam primò peccet abundantia bona, dein ſuperfluitate onerosâ, mox privetur vitâ & virus evadat; porcos tamen ſanet in lepram vergentes, prout & confeſtim equos ex potu intempeſtivo contractos, ſi tantillum menſtrui potitent. Itemque menſtruum alterius mulieris virulentum atque verum paucis guttis exhibitum confeſtim ſtran-

Menſtruum ſanat lepram porcorum.

strangularit mulierem profluvio laborantem. Cruor autem qui tantùm in profluviis copiosus excernatur, paucis guttis potus profluvia sistat. Porrò quod sola mulier (demtâ fortè simiâ) menstrua patiatur, ac licet menstrua solam accusent abundantiam; vacca tamen ubere arefacto non patiatur menstruum, aliàs plurimo diffluat lacte; denotans quod cruoris abundantia sit quidem causa materialis, at non proinde finalis, quamque ideò inter naturales non redegerit eò; quod solus Omnipotens omnes omnium fines causales intra se claudat, qui cuncta svaviter disponat pro inscrutabili judiciorum suorum abysso. At si lubeat causam hujus inquirere, certum sit, Evam post esum vetiti pomi pruriginì libidinis se subnoxiam fecisse, virum in congressus excitasse & admisisse, hincque conceptam naturam humanam corruptam atque degenerem deinceps perseverantem. Cujus corruptionis ergò posteri incomparabili puritate orbi sint. Unde conjecturæ locus, quod Eva per membrum, quo multis ærumnis subnoxia evaserit, testari debeat apud posteros lapsus sui successivam culpam, & cruentam deturpationem in natura. Etenim pars, qua imago Dei ex sancto spiritu concipi deberet, cloaca sordium evaserit, testeturque abusum & culpam peccati indelebilis, ideòque & toleret. Quia in dolore paries filios brutorum instar, quia deinceps brutorum more concipies. Namque istam maledictionem introivisse in naturam & permansurum. Atque eadem lege etiam menstrui necessitatem. Ante peccatum enim clauso utero egressus fœtus dolorem non causasset. Quocirca ex præmissis argumentari liceat, incomparabilem Dei Genitricem virginem Arcam fœderis corruptionem nullam in se unquam admisisse, & per consequens nunquam menstruo obnoxiam, ut neque muliebres incommoditates passam, quippe quæ meritò lunam, lunæque proprietates Divino nutu pedibus substratam habeat. Hæc Helmontius.

Menstruorum quoque mentionem facit Divinus senex sequentibus locis:

Menstruis abundantibus morbi eveniunt. lib. 5. aphor. 57
Iisdemque subsistentibus morbi accidunt ab utero. 5. 57
Menstruis prima vice erumpentibus prægressi morbi terminari solent. 3. 28
Vel consenescere. 3. 28
Mensibus decoloribus & inordinate fluentibus purgatio est necessaria. 5. 36
Podagra in fœminis fit à defectu menstruorum. 6. 29
Educuntur suffitu aromatum. 5. 28
Sistuntur cucurbitulâ quam maximâ ad mammas appositâ. 5. 50
In defectu mensium lac potest in mammis esse extra prægnationem vel lactationem. 5. 39
In defectu menstruorum hæmorrhagia narium confert. 5. 33

Vomi-

Vomitus sangvinis mensibus erumpentibus cessat. 5. 32

Mensibus in prægnante ordinatè fluentibus fœtus integra valetudo impossibilis est. 5. 60

In mensium profluvio convulsio & animi defectus, malum. 5. 56

Mensibus cessantibus absque horrore ac febre, cum cibi fastidio prægnationem denotat. 5. 61

Sanæ mulieri sangvis menstruus exit victimæ jugulatæ sangvini similis rubens. lib. de morb. muli.

Effluit autem duarum heminarum Atthicarum mensurâ. ibid.

Aquosis mulieribus diu menses durant, & ni crebrò fluant intumescunt quam celerrimè. 6. epid. 1. aph. 7.

Jam ad institutum properemus dicturi.

DE MENSIUM SUPPRESSIONE PRÆTERNATURALI.

E Præmissis patet, quibusnam virginibus & fœminis menses fluere vel vacare debeant, & quonam tempore, nimirum utplurimum ab anno decimo quarto ad annum usque circiter quadragesimum quintum vel paulo diutius juxta vulgarem cursum, sub primam autem eorum collectionem virgines pubescunt, & mammæ ipsis intumescunt, ita ut ad duos digitos ubera ipsis prominеant, vox quoque fit aliquantulum asperior & gravior, stimuloque veneris desiderioqne experimenti matrimonialis maximoperè incitantur, maxima tamen in quamplurimis occurrit diversitas, patientibus quibusdam fluxum copiosum, aliis parcum, aliis velociorem, aliis tardiorem, aquosiorem, meraciorem, pluribusque differentiis interstinctum pro variâ temperamentorum diversitate; abundantes enim sangvine multo & fervido citius & crebrius cruentationem menstruam emittunt, crasso autem modico ac lento sangvine ditatæ tardiorem & parciorem repurgationem experiuntur, quædam mensibus singulis, aliæ alternis, vel majori spatio interjecto, redeunte postmodum fluxu adeò confertim, ut valdè debilitentur, diversa quoque vitæ ratio multum parit discrimen, quæ si plenior sit, otiosa, temperamenti frigidioris, item tenuitas sangvinis vel acrimonia, vasorum amplitudo, hæc & similia copiosius effluvium parant, adhæc in quantitate, & tempore menstrua multum variant, quædam enim per duos saltem tresve dies fluorem habent, aliis ad quintum, imo sextum & septimum diem usque durat, scilicet quibus copiosus est sangvis, cunctæ tamen utplurimum initio & fine tenuiorem & pauciorem emittunt purgationem, intermedio autem spatio abundantiorem & crassiorem; Cruor quoque in fluore suo paulatim usque ad ætatis vigorem augescit, tum verò aliquandiu æqualitatem servat, ita ut neque crescat

ſcat vel minuatur, poſtmodum ite-
rum inclinat ad finem vergendo,
paulatimque rurſum minuitur, do-
nec omninò ceſſet & deſinat. Qui-
bus etiam nimis præmaturè incipit,
in hisce plerunque quoque eò cite-
rius ceſſare, & brevioris vitæ ſignum
eſſe ſolet, in tardiori eruptione con-
trario modo.

Quædam omninò non, vel admo-
dum paucos menſes eliminant, ni-
mirum cantatrices, ſaltatrices, equi-
tatrices, agreſtes vehementibusque
exercitiis & laboribus deditæ, quo-
niam ſuperfluitates in iſtis per labo-
res abſumuntur; hic autem ſermo
eſt de hisce quæ purgationis legi o-
mnino obnoxiæ ſunt, purgatione
tamen menſtruâ vel penitus deſti-
tuuntur, vel non ſufficienter repur-
gantur, quod inde cognoſcitur, quod
manifeſtè ob retentos menſes læ-
duntur, variisq; ſymptomatis mor-
boſis afficiuntur.

Innoteſcit autem præcipuè ejus-
modi læſio hisce ſignis: primò vul-
tus facieique color fœdus eſt, nem-
pe luridus, pallidus, innaturaliter
albus, lividds, vel vireſcens, appeti-
tus langvet, ac in faſtidium ciborum
convertitur, totum corpus grave-
ſcit, ſynciput, lumbi, ac crura dolo-
ribus vexantur, imus venter tormi-
nibus lancinatur, pedes intume-
ſcunt, urina nigricante rubore con-
ſpicitur inſtar lixivii ſpiſſi, acceden-
te ſubinde febricula ardente, ſi cali-
ditatis cauſa ſtagnantium menſium
ſublateat, crebrius tamen pituita
viſcida obſtructioni anſam dedit, &
tunc albens cruditatis color lotium
inficit, concurrente cum ſignis cru-
ditatum plerunque pedum tumo-
re, corporis & imprimis faciei laxi-
tate & palliditate; quibusdam in-
ſtante menſtruationis periodo exi-
guum admodum exeuntis albi vel
rubei ſignum interdum apparet, at
non cum condigno ſucceſſu exone-
rationis, ideò incipiente at non legi-
timè ſuccedente motu magis grava-
tæ partes exaſperantur, ita ut poſt
duos vel tres dies ægrotantes de ca-
pite, pectore, lumbis, ventre & ar-
tubus dolentibus & gravitate tenſio-
neque obſeſſis conquerantur, velli-
cato quoque pectine & ingvine, hy-
pochondria ſubinde vagabundis va-
poribus & dolorifica perreptatione,
vexantur, conturbato unà capite,
cervice, ſpina, pulmonibusque fre-
quentius compreſſis & difficili re-
ſpiratione affectis, hinc à crudis fla-
tibus non infrequentes ſonitus au-
rium, tenebricoſa obfumatio ocu-
lorum, vertigo, rubor, fervor vel
pallor vultus, inflatio uberum, ano-
rexia, muliebrium ſiccitas, impri-
mis inſtante tempore purgationis,
eâ tamen non ſequente, ſed in diu-
tinam ſuppreſſionem abeunte, qui-
busdam tumor accidit in ilibus,
phymaque ſeu panus in extrema eo-
rum parte exoritur in ſuppuratio-
nem abiens, diutinumque & diffi-
culter ſanabilem abſceſſum effici-
ens, horror inæqualis cum febrili
interdum paroxysmo totum corpus
invadit, cum dolore & gravitate re-
gionis uteri & coxæ, fitque ſubinde
febris tam ardens, ut obſcurè urina
rubeat, faciemque præ ſe gerat, ac ſi

lotura recentis carnis fuligine con-
temperata esset, quæ in nonnullis
cum stranguria vel dysuria prodit,
vel omninò supprimitur.

Causæ.

Causæ obstructionis & suppressio-
nis mensium variæ esse possunt, qua-
rum vulgariores plerunque sunt:
vel gulositas, quâ tales ægræ com-
muniter affectæ varias delicatas of-
fulas abligurire percupiunt, & quod-
cunque edulenti aspiciunt, mox sa-
livante appetitu ad illud degustan-
dum feruntur, sæpèque per totum
diem multifaria devoratione occu
pantur, jam vorantes poma, nunc
fraga, lac, caseum, farcimina, arto-
creata, cucumeres, pyra, ficus, con-
dyta, olera, lactucam, fungos, car-
nes, petasiones, rapa, raphanum, nu-
ces, mel, sacharum, innumeraque
alia nunc cruda nunc cocta, ac in
maxima quantitate, adeò ut venter
sæpè instar prægnantis turgeat, bi-
bentes desuper nunc cerevisiam,
nunc vinum, nunc crudam aquam,
nunc serum vel lac ebutyratum, imò
non raro destillata ut aquam cina-
momi, spiritum vini, lilii convallii,
aquas vitæ, pluraque alia, unde à
tanta farragine plerunq; ventricu-
lus debilitatur, vel omnino corrum-
pitur, officioque concoquendi rectè
amplius fungi non potest, gignun-
tur ergò cruditates, muci, viscidita-
tes, amurcæ, mucagines, coagula,
variæque indigestibilitates limosæ,
sebaceæ alteriusve indolis, quibus
meatus viscerum obstruuntur. Vel
etiam animi affectus, quibus pleræ-
que fœminæ sibi nocentissimæ sunt,
imprimis iracundiâ biliosissimâ, ze-
lotypiâ, mœrore, curisve assiduis,
quædam etiam ex terrore repenti-
no, immodico timore à tyrannicis
maritis in hunc affectum incidunt.
Aliæ ex avaritia & parsimonia sei-
psas defraudantes, & nunquam ferè
ad satietatem comedentes, non e-
nim tantùm supra sed & infra mo-
dum ingesta alimenta viscera per-
vertunt, continuatâ enim nimiâ
modicitate spacia fiunt contractio-
ra, donec demum in minutis vascu-
lis penitus conniveant, transitum-
que denegent: item cibi crassi & fri-
gidi, potusque aquæ frigidæ sangvi-
nem incrassant, constringunt, & ca-
lidum nativum infringunt, quod &
fit desidiâ, otio, & exercitiorum in-
termissione, quemadmodum enim
rivi continuò fluentes clari & lym-
pidi manent, torrentium verò sta-
gnantes aquæ inspissantur, & undi-
que villosum muscum, viridem cu-
ticulam, nec non lenticulosam su-
perficiem acquirunt, ita quoque vi-
ta penitus otiosa & desidiosa sangvi-
nem incrassat, caloremque extin-
gvit, & corpus obesat, ubi sangvis
non modò minuitur, sed in pingve-
dinem quoque transit, cessantque
non modò menses, sed & omnis
conceptio.

Similiter & plurima evacuatio
imprimis sangvinis per venæsectio-
nem immodicè largam, hæmorrha-
giam, dysenteriam, venæ ruptio-
nem, fluxum lochiorum in partu ex-
cessivũ, quales plerunq; postmodum
aliquot terminos purgationis men-
struæ vacuos prætermittunt: itẽ ali-
menta vel pharmaca peculiari qua-
litate

litate menses stringentia incogitanter ingesta, vel talia quædam foris in balneis vel aliter adhibita, quod & quęvis externa perfrigeratio efficere potest, unde lotrices, talesq; , quibus pedibus multum in aquâ frigidâ immorandum venit, sæpius hoc malum incurrunt. Denique quibus magnus labor, fortisque corporis motio & exercitatio incumbit, per transpirationem, multamque sudationem superfluitatem sangvinis instar marium difflabilem reddunt, & partim parcè, partim omninò non menstruas periodos experiuntur.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, talium exempla indies obvia sunt, quæ ex suppressione menstruorum cachexiam & hydropem incurrunt, idque paulatim per gradus à Divino sene lib. de morbis mulierum descriptos verbis hisce: *Tertio* (inquit) *mense post suppressa menstrua incipiunt sentire suffocationes & horrores, lumborum gravitatem & quandoque febrem. Quod si suppressio diutius perseveret, jam illis obdurescit venter, urina copiosior mingitur, cibi fastidium & vigiliæ ingravescunt, ita ut inter dormiendum dentibus strideat, & si adhuc retineantur, quinto mense his omnibus, & maximè doloribus urgebitur gravius, sed sexto mense insanabilis morbus redditur, qui antea curari poterat; & cum hoc anxia fit, & animo linquitur, pituitam vomit, siti magnâ vexabitur, dolebunt partes ventris & pectinis, febris accedet, supprimenturque alvi excrementa, atque vesica, spina dorsi dolore vexabitur, & quasi balbutiet. Posthac autem intumescunt crura, pedes, venter, & urina mingitur rubra, sangvineaque, & dolor totum occupat corpus, maximè collum, spinam & ingvina, atque sic moriuntur scilicet ex hydrope.* Quamvis autem hæc non perpetuò ita eveniant, imprimis quod post sextum mensem insanabilis fiat, cum nos ipsi suppressionem mensium triennalem sanaverimus, sciendum tamen est, Hippocratem loqui de communiori contingentia, quod nimirum communiter & plerunque ita soleat contingere, nullatenus subintellectis omnibus, non enim omnes confirmatâ suppressione oppressæ fiunt hydropicæ, sed aliæ aliis malis succumbunt, ut sunt: apoplexia, vomitus sangvinis, melancholica insania, mania, epilepsia, sterilitas, uteri suffocatio, inflammatio, corruptio, exulceratio, cancer, dolores & cruciatus vehementes, asthma, cephalalgia, ophthalmia, suppressio urinæ & fæcum ventris, tristitia, colica, podagra, arthritis, icterus uterinus, seu color universæ cutis fœdus, febris, furunculi, impetigo, cordis palpitatio, deliquium, appetitus & concoctionis subversio, uno verbo: morbus ex morbo, morbosæque sarcinæ gravis ad mortem portatio.

Curatio.

Curationis indicatio est, ut in his quæ ex multa voratione affectus causam sibi fabricarunt, corporis evacuatio instituatur, eaque in pituitosis fortior, præmissa corporis præparatione, in hunc modum ordinata:

Vinum medicatum.

℞. rad. bryon.
dictamn. alb.
imperator. an. ℥ß.
fol. matricar.
artemis.
puleg.
sabin. an. m. j.
sem. fœnic.
dauci
petroselin. an. ʒj.
macis ʒß.
croci ℈ß.

Incisa & crasso modo contusa insuantur sacculo, ac superfundatur vini albi mens. 1. seu circiter lib. III. vel IV. factaque per horas 24. maceratione in obturato canthаro, de hoc vino omni mane circiter ℥IV. bibantur, deinde die tertio vel quarto à bibitionis hujus vini inceptione accipiat ægra circiter gran. XV. pilular. mercurialium initio hujus libri inter cathartica edoctarum, quibus suppressionem trium annorum curavimus, vel sequentes:

Pilulæ.

℞. mass. pil. fœtid. maj.
aloëphangin. an. gr. XV.
resin. jalapp. gran. VI.
tartari vitriolat. gr. V.
ol. menth. stillatit. vel macis gr. ij.
m. f. pil. XV.

Postmodum exhibeatur sequens mixtura probata:

Mixtura probata.

℞. essent. castor. gutt. iij.
ol. aneth. gutt. V.
meliss. g. IV.
succin.
rorismarin. an. g. iij.

m. assumantur omni manè aliquot guttæ in aq. meliss. corpusque ambulatione exerceatur. Vel detur solummodò oleum destillatum sabinæ, fortissimè enim ciet, modò ne suspectis tradatur.

Succi quoque calendulæ ʒj. cum ʒß. vel ʒj. pulv. lumbricor. terrestr. experimentum est.

Quum verò ipse Author propositis remediis ad hunc affectum expertis uberrimus sit, plura heic subjicere necessarium non est, sed convertimus nos ad ea, quæ svadet

TEXTUS:

Menstrua suppressa multorum malorum causæ, quemadmodùm ipsorum excretio naturalis à multis morbis mulieres præservat, quare huic malo citò occurrendum, ne natura asveta desvescat ab excretione.

Suppressorum mensium causæ diligenter sunt investigandæ. Sic nimirum facilius per communia auxilia malum tollitur.

Plerunque totum corpus scatet pravis humoribus: ante omnia igitur illud ab ejusmodi impuritatibus liberandum est.

Purgantia.

Utilia sunt: mercurius dulcis, expanchymagogon vegetabile, extractum senæ, mechoacannæ, rhabarbari, imprimis verò specificum purgans Paracelsi, & extractum ellebori nigri multum quoque prodest præsertim agrestioribus.

Quod si verò obstructiones fuerint evidentes, tartarus vitriolatus, item cremor tartari præmitten-

mittenda sunt, & tandem ad purgationes deveniendum.

Specifica.

Hinc specifica accersenda sunt ut:

1. *Essentia croci martis, de qua notas ad Crollium vide.*
2. *Malvaticum martiale, de quo supra de imbecillitate epatis.*
3. *Pulvis cachecticus ex chalybe præparatus, de quo supra de obstructione epatis.*
4. *Extractum epatis bovini, de quo infra, decoctum splenis bovis, vide in Quercetani Pharmacopœa restituta cap. 9. de decoctis.*
5. *Aqua destillata ex allio, item ex sabina, quæ vel per se exhibetur dosi cochlearis unius vel alterius, vel possunt esse vehicula, quibus reliqua specifica intrò sumi debent.*
6. *Olei sabinæ gutt. IV. vel V. in vehiculo præallegato datum menses movet. Huc faciunt* (a) *decocta alia usitata, item fomentationes, infusiones, pedilavia, phlebotomiæ &c.*

(a) Quæcunque efficacia sunt ad obstructiones hepatis & splenis referandas, etiam potenter suppressum hunc fluxum reducunt, depravatumque sangvinem corrigunt, ad ea ergò in dictis locis recurrendum.

Nota: *Hæc omnia infeliciter successerint, nisi præstitutum tempus optimè observetur; hinc versiculus:*

Luna vetus veteres; juvenes nova luna repurgat.

Quin imò natura ipsa sæpissimè stato tempore nonnulla signa edit fluendorum mensium, quos tamen nisi adjuta promovere nequit; illa sunt: dolor lumborum, ventris, pectinis, item crurum & pedum gravitates & lassitudo, difficultas anhelitus, hypochondriorum tensio, capitis dolor & gravedo, quæ omnia dextrè observanda sunt, alioquin rarò, imò nunquam expectatum effectum adipiscemur.

Quod si omnia concurrant quidem, nec tamen obstructio solvitur, plerumque vitium in ipso utero est, quod impedit. Id quod certissimè deprehenditur, si posteaquam omnia facta fuerint sine effectu subsequente, ut tandem ad tale suffumigium perveniamus.

Suffumigium ultimum.

℞. *scorias reguli antimonii, coque in lixivio cinerum fagi, ut extrahatur rubedo. Hujus partibus quatuor admisce vini malvatici partem unam. Hujus mixturæ cochleare unum atque alterum vel plura funde super silices vel recrementa ferri candentiæ, & patiens excipiat fumum ad lochia. Id quod tamen justo tempore, ut cætera faciendum fuerit, & menses prosiliunt prospero cum successu.*

Plura menses moventia vide supra de cachexia.

Quod si verò etiam post reiteratam hanc suffumigationem menses nunquam fluent, & natura aliter atque aliter conformata, tandem suo tempore meliorabitur.

Suppressorum mensium cura non tentanda est in fœminis, quæ aut steriles, aut nullum inde incommodum sentiunt, aut in gravidis, & quibus nunquam fluxerunt, nec in iis, quæ cachexiâ aliquâ laborant, siquidem ob sangvinis inopiam morbo tentatæ sunt, aut quibus per nares hæmorrhoidesve multum sangvinis evacuatum est: in quibus aut cachexia emendanda, aut vires restaurandæ, aut fluxus d. cti supprimendi, nisi fortè tales accidant ob suppressos menses: quod si fiat, medicamentis hæmagogis malum omninò tollendum: quod si verò ob vasorum obstructionem fiat sangvinis suppressio in iis, quibus fluere convenit, aut per naturam debet, cura aggredienda eo tempore, aut paulò ante, quo menses fluere consvevere.

Curatio autem à pharmaco materiam in primis viis existentem minuente statim inchoanda, & hinc quæ deobstruant, præscribenda:

Apozema.

℞. rad. fœniculi
petroselini
asparagi an. ℥ß.
sarsæparillæ ʒiij.
herb. agrimoniæ
lingvæ cervinæ
ceterach
cuscutæ an. m. ß.
sem. anisi ʒij.
coriandri præparati ʒj.
flor. buglossæ
borraginis
betonicæ an. p. j.
passularum minorum ℥j.
coque in s. q. aquæ ad ℥XII.
colaturæ adde syrupi de quinque radic. ℥iij.
de cichor. c. rhab. ℥ij.
m. f. apozema pro 4. dosibus.

In secunda dosi, si prima non satis deturbat alvum, exhibe specierum diaturb. cum rhabarbaro à ℈ß. ad ℈j. aut ℞. pil. aurear.(b) *cum diagrid. gran IV. f. pilulæ parvæ tres cum apozemate degluttiendæ.*

(b) Author non vult seorsim addendum esse massæ pilularum aurear. diagridium, quippe quod jam pridem compositionem istarum pilular. ingrediatur, sed integræ massæ cum diagridio 4. gran. recipienda asse, sed qualis purgatio à tantilla dosi cieri poterit, cum una dosis apozematis saltem ℥ß. syr. de cichor. c. rhabarb. contineat, cujus vix triplum ad purgandum pro dosi sufficeret, utriusque ergò dosis vel triplo augenda

genda est, si legitimam velis evacuationem instituere.

In ultima dosi dissolve oxymellitis helleborati majoris ℥j. aut utatur dicto apozemate loco digestivi tantùm, & purgetur diacarthamo extracto panchymagogo, mercurio essentificato, aut simili medicamento, aut fiat syrupus magistralis:

℞. rad. polypodii ℥ſ.
ellebori nigri præparat. ʒiiſ.
fol. senæ ℥iſ.
sem. anisi ʒj.
flor. bugloss. ʒiij.
calami aromatici ʒſ.
zingiberis ℈j.

Infunde in s.q. decocti aperitivi in loco tepido per noctem. Manè coque ad ℥VI. exprimantur; colaturæ adde syr. de quinque radic. oxymellitis helleborati majoris an. ℥iſ.

syrup. de succo buglossæ ℥ij.
sach. q.s.f. syrupus liquidus pro 4. dosibus.

Hinc prodest per tres dies exbibere ʒſ. tartari vitriolati in syrupo artemisiæ cum aqua pulegii dissoluti, apposito subinde & sæpius in die cataplasmate ex hedera terrestri cum vino facto regione lienis, & pedes laventur decocto artemisiæ, origani, serpilli, asari.

Utatur hinc singulis matutinis croco martis ad ʒj. in tabulis v.g.

℞. croci martis aperitivi, aut limaturæ chalybis præparatæ sequente modo: ℞. lymaturæ chalybis q.v. irrigetur aquâ simplici purâ, in qua parum salis absynthii dissolutum sit, relinquatur in loco frigido sicco: ubi exsiccata fuerit, teratur, & denuò imbibatur, idq; tamdiu, donec sponte sua postea leni attritu in pulverem subflavum fuerit redacta. Hujus ℞. ℥j. sachari in aqua bugloss. soluti ℔ſ. ol. cinamomi aut charyophyllorum aut succini ℈ſ f tabulæ, quarum singulæ ponderent ʒVI. capiat singulo mane unam & incipiat VIII. diebus ante mensium egressionem solitam. Aut fiat electuarium de scoria ferri, quod

Croci martis præparatio.

Tabulæ.

℞. limaturæ chalybis præparatæ aut croci martis ℥ſ.
pulv. cinamomi
sabinæ an. ʒſ.
cortic. tamarisc. ʒj.
spec. aromat rosat. ʒiſ.
nuc. moschat. condit. ʒiij.
mellis rosati aut anthosati ℥iſ.
sachari ℥ij.

Electuarium de scoria ferri.

m. super lentum ignem & f. electuarium, de quo capiat ad magnitudinem nucis juglandis manè tribus horis ante prandium.

Instante jam tempore fluxus balneum fiat:

Balneum.

℞. herb. meliss.
origani

roris-

rosmarini an. m.ſ.
artemiſ. m.ij.
ſabinæ m.ſ.
malvæ
althææ
ſerpilli an.m.ij.
flor. chamomillæ
hyperici
centaur. min. an.p.iiij.

coque in ſ.q. aquæ pro ſtupha, quam matutino tempore ingrediatur, & commoretur ad horam in ea, herbæ duobus ſacculis includantur, quorum uni ſuperſedeat, altero foveatur venter inferior.

Aperiatur ſaphena pedis utriusque die ſecundo poſt egreſſum è balneo unâ & alterâ die ſequente poſt egreſſum ex eadem.

Efficaciſſimè quoque trahunt inſtante jam jam purgationis tempore peſſi (c) *à practicis hinc inde deſcripti, ut & fumus ſive vapor dictarum herbarum per infundibuluw in vulvam exceptus.*

(c) Ejusmodi peſſi plurimum valentes fiunt ex radice hellebori nigri, excipiendo ejus parum in nodulo ſerico, & indendo, ſæpiusque renovando, non tamen diu relinquatur, ne exulceratio excitetur, tutior eſt myrrha ſaltem pulveretenus ſacculo indita & vice peſſarii ſubdita. Imprimis ſi unà intrò ſumatur, in quem finem longè optimè operatur in ſequenti mixtura:

Mixtura experta.

℞. flor. ſulphuris

myrrh. rub.
croci oriental. an. ʒj.
pulv. liquirit.
hyſopi an. ʒj.
ſachari ad pondus omnium, m.
f. pulv. detur ejus omni ma-
nè & ſub noctem ʒſ. vel ℈ij.
plus minus in vino vel com-
petenti decocto.

Nos quoque cum ſucceſſu ordinamus pulverem fumigatorium in hunc modum:

Pulvis fumigatorius.

℞. myrrh. rub.
gumm. aſphalt.
ſuccin.
caryophyllor. an. q.v.
m. f. pulvis, de quo injiciatur prunis, fumusque ab infra excipiatur.

Proſunt & cucurbitæ perinæo applicatæ.

Potus ſit vinum, in quo cinamomum & chalybis limatura macerata, aut in quo flores borraginis, violarum buglosſæ, & ſabinæ herbæ macerati.

Infuſio chalybis.

Prodeſt quoque ſæpè infuſio, quæ ℞. limaturæ chalyb. acet. non deſtillat. an. ℔j. coque in ſartagine ferrea, donec acetum abſumatur: poſtea teratur in marmore, & adde pulveris caryophyllorum ℥j. affunde deſuper in matracio vini malvatici aut Falerni ℔IV. pone ad ſolem vel fornacem dies XVIII. ſingulis diebus bis vel ter agitando. Vel fiat Hippocras ex infuſione illa. Hujus vini exhibe

menſium

mensium defectu aut inordinato fluxu laborantibus ℥ſ. ad ℥ij. ad libitum, obſervato, quod ſæpius dictum, ſemper tempore, quo menſes fluere conſvevere, præſcriptâ quoque ſemper diæta exquiſitâ.

Tandem & hîc ſummoperè prodeſt extractum ſplenis bovis, de quo & ejus exhibendi modo vide in obſtructione lienis.

Extra-ctum ſplenis bovis.

Extractum ſplenis bovis:

℞. *Splenem bovis caſtrati, ſcinde in laminas tenues, macerentur per aliquot dies in ſpiritu vini cum myrrha eſſentificato, poſtea exſicca in aëre: poſtea cum ſpiritu vini eſſentiam extrahe, & ſapidioris efficaciæ ergò adde aliquot guttas olei angelicæ. Doſ. ℈j. in aqua appropriata eo tempore, quo menſes in ægra fluere conſveverunt, tunc nimirum renum & lumborum dolores adeſſe ſolent.*

Cum menſes apparere incipiunt, dari poteſt ℈j. borrac. Venet. cum gutt. IV. aut V. eſſent. croci in aqua puleg. aut cinamom. aut in vino Hippocratico, aut ſucci ſabinæ ℥ſ. aut ſolum ſabina in vino cocta.

Si è conformationis vitio fiat ſuppreſſio, varia ſunt quidem medicamenta, ſed hic præſtat ſingulis annis quater aut bis pro conſtitutione corporis aperire venam brachii, & ſæpius applicare cucurbitulas ſcarificatas. Spiritus pulegii cum ſale ſuo quoq; valet.

CAP. CLXIV.

DE FLUXU MENSIUM NIMIO; Germ. die allzu hefftig flieſſende Monatzeit.

PRæcedenti capite ſufficienter demonſtratum eſt muliebrem ſexum neceſſariò per fluxum menſtrualem repurgari debere, & ni hoc fiat, cumulari in eo ſarcinam lethiferam, fluxus tamen iſte ſuum habet modum, juxta cujusvis temperamentum & naturam, quem ſi excedit, non jam ſervat ſuæ deſtinationis leges, ſcilicet ut tantummodò ſuperfluum & inutile educatur, ſed ſimul neceſſarium vitæ pabulum effundit, eoque vires minuit, debilitat, & ſi obſtinatè pergat, demum interimit.

Moderati fluxus in ſana & florida ætate temperatoque climate communiter ordinarii quantitatem Hippocrates circiter duarum heminarum Atticarum menſuram eſſe vult, id eſt quantum hujus menſuræ cavitas ſangvinis, non autem ponderis olei, vel alterius rei liquidæ capit; ſed magna in diverſis regionibus eſt differentia, commodiſſimum fluxionis ſpacium eſt, quod biduum vel triduum durat, ac poſtmodùm ceſſat, indicatque plerumque ſecundam valetudinnm & fœcunditatem, longior vel brevior terminus contrarium; diuturnior fluxus utplurimum fit in fœminis mollibus & albis,

bis, brevior in gracilibus, duriuscu-
lis & nigris, hæ enim ut calidiores,
ita etiam agiliorem habent sangvi-
nem citiusque dilabentem, illæ verò
gelidiores, sangvinem tardiorem &
pituitosiorem, atque in elabendo
minus promptum. At quomodo-
cunque fluxus naturalis fiat, si modò
inde allevientur, & benè habeant,
bonum est, si verò debilitentur & in-
firmentur, nimius est & medican-
dus. In nimiâ ergò mensium purga-
tione menses sunt solito plures ac
copiosiores, fluuntque diutius, quàm
par sit, vel etiam tempore non com-
petente, vel competente quidem,
spatioque consveto, sed adeò con-
fertim & impetuosè, ut metuendum
sit periculum, diversus tamen hic
fluxus sub uno nomine mensium
comprehenditur, quamvis modum
excedens, verumque & inculpabi-
lem sangvinem profundens, non
amplius menstruum, sed sangvinis
profluvium ex utero dici debebat.
Post partum quoque sangvinis pur-
gatio aliud nomen acquirit, nimi-
rum lochiorum, quorum non mi-
nus ac mensium inevitabilis est ne-
cessitas, excessu tamen ejusdem pe-
riculi profluvium faciunt sangvine-
um. Atque hi duo fluxionis modi
sub narratis jam diversis nominibus
ordinariaque quantitate semper na-
turales necessariique sunt. Præter
tamen eos adhuc alius frequentissi-
mus datur, ast nequaquam legiti-
mus, sed morbosus, ubi humor cru-
dus, nunc albus, nunc viridis, sanio-
sus, pituitosus, serosusve prodit,
atque iterum aliud nomen nempe
fluoris uterini assumit, de quo infra.

Duplex mensium fluxus.

Hic autem de eo sangvinis pro-
fluvio sermo est, quod tempore
mensium contingit, idque duplici-
ter, vel enim ipsi menses adeò copio-
sè prorumpunt, ut summoperè de-
bilitent, sistendique necessitatem fa-
ciant, vel menses seu sangvis men-
struus excretivus primò excernitur,
ac dein etiam sangvis laudabilis ex-
truditur, naturâ jam impuro excre-
mento finem expulsionis facere ne-
sciâ, unoque filo etiam cruorem pu-
rum excludente; remedia quidem,
quæ hic docebuntur, etiam ad san-
gvinis sinceri profusionem ex utero,
post partum, vel abortum, sæpius
contingentem valent, ista tamen
propriè hunc affectum non consti-
tuit, sed de ea seorsim tractabitur.

Menses ergò immoderati & re-
dundantes sunt, qui evidenter, licet
pauciores essent, fœminam debili-
tant, & intempestivi sunt, quamdiu
autem nullam inferant læsionem,
licet plus justo & solito excernatur,
pro immoderatis non habendi sunt,
victus enim liberalior, longave desi-
dia subinde copiam purgandam effi-
cit majorem.

Signa immodici fluxus.

Signa mensium immodicorum
sunt: mutatio coloris faciei consve-
ti in fœdum, pallescentem vel luri-
dum. Prostratio virium & appeten-
tiæ, corporis lassitudo, gravitasque
coxæ & crurum, concoctio deprava-
ta, laxus tumor pedum, nonnun-
quam & pectinis dolor succedit, imò
in his, quæ ab exorsu talem hæmor-
rhagiam incursuræ sunt, vehemens
pectinis dolor antecedit, nec non
urina

 De Fluxu Mensium Immodico.

urina nigrigantior cum sedimine nigriori.

Causæ.

Causæ possunt esse diversæ; nempe vehemens corporis motus, saltatio chorearumque ductio tempore mensium, aliave corporis calefactio, per validam exercitationem, laborem, vini meracioris plenariam & copiosam ingurgitationem, cursum, lassativam deambulationem, balnea, aromata, affectus animi calefacientes, ut sunt lascivia, iracundia, amor, gaudium excessivum, risus & lætitia ingens, desiderium ardens, hæc enim cuncta sangvinem attenuant, & in effervescentiam redigunt, medicamenta verò acria & diuretica expellunt, & ad uterum calefactione attrahunt, præsertim exterius applicata, ut acriores pessi, vaporesve excepti, confrictus ex venere violenta, & quicquid dolorem infert, ut casus, percussio, allisio, spontaneaque uteri inflammatio: quicquid etiam alios sangvinis fluxus per nares, hæmoptisin, vomitionemve, mictionem cruentam, dysenteriam intestinalem & hepaticam causat, etiam hæmorrhagiam ex utero producere potest, quæ omnes fieri solent vel per anastomosin, diapedesin, diæresin, rixin & diabrosin.

Anastomasis.

Per anastomasin quidem, quando vis expultrix nimium irritatur à quantitate & qualitate sangvinis indecenti, vel à causa procatarctica, ut à pharmaco venarum oscula reserante, quamvis exinde tantus excitari fluxus non facilè queat, attamen extra solitum naturæ tempus & ordinem fiens eam ad profluvium irritat, indigetque correctione apertionis.

Diapedesis.

Diapedesis verò contingit per apertionem minorum vasorum, per quam dein fit sangvinis resudatio seu transsudans ploratio, quæ sensim stillat, non autem confertim ut in anastomasi.

Diæresis.

Diæresis seu solutio continui fit per causam primam procatarcticam, ut venas disrumpentem seu dilacerantem, quod in abortu & laborioso partu evenire solet. Item à re quacunque excedente, nempe exulceratione, arrosione, erosione; sive intus sponte nascatur, sive per applicationem topicorum acrium, excoriativorum, causticorumve, ut sunt pessaria acria & similia excitetur.

Rixis.

Ruptio fit vel per obstractam quasi sangvinis copiam, vi quadam seu cum forti effervescentia vasa distendentem, vel gravioris oneris sublationem, portationemve, grandiorem fœtum, partum seu abortum, molæve excussionem difficilem, imperitam tractationem violentamve ab obstetrice vel chirurgo; item per contusionem à casu, plaga, percussione, reive duræ obviatione violenta; Internæ causæ sunt: facultas expultrix nimis fortis, retentrix verò debilis, locorum calor prævalens, sangvineum temperamentum, sangvinis nimiam redundantiam parans, vasa uteri vastiora, ejusque intemperies sangvinea, humorum vitiosorum decubitus in uterum, molaris vel sinistra conceptio, fœtus grandior, vel perversum situm obtinens & similia.

De hoc affectu loquitur etiam Hippocr. in sequent. verib. quiis:

Vasorum inanitio si talis fiat qualis fieri debet, confert. lib.1.aphor.2
Ut & si benè toleratur. 1. 2
Sin minus, contrario modo. 1. 2
Eductiones non multitudine sunt æstimandæ, sed quod tales sint, quales oportet, & facilè tolerentur. 1. 23
Si talia purgantur, ut oportet, confert & facilè ferunt. 1. 25
Contrario modo difficulter. 1. 25
Nil quicquam modum naturæ excedens bonum. 2. 4
Plurimum repentè evacuare periculosum. 2. 51
Omne nimium est naturæ inimicum. 2. 51
Si menstrua plura fiunt, accidunt morbi. 5. 57
In fluxu muliebri convulsio & animi defectus, malum. 5. 56
Menstrua cohibentur cucurbitulâ quam maximâ ad mammas appositâ. 5. 50
Ad fluxum nimium confert vomitus. 2.de morb.mul.

Prognosis.

Prognosin quod spectat, quemadmodùm sangvis est vitæ & virium pastus, ita ejus amissio, quomodocunque ea eveniat, non potest non juxta proportionem deperditionis debilitare, integralisque omninò interimere, & sic etiam hæmorrhagia uterina excessiva eandem naturam servat, unus tamen effusionis modus præ altero celerius vel tardius, magis vel minus nocet, diapedesis enim, cujus signa sunt rarus corporis mollisque habitus, tenuis & serosus sangvis sensim effluens, omnium minimè periculosa est, quia fit paulatim, concoctionique sic aliquid spatium relinquit, alium interim conficiendi cruorem, est tamen aliis diuturnior ;, ob cruditatem defectuosamque concoctionis apparentiam.

Anastomasis & rixis, quæ cognoscuntur ex multo confertim prodeunte sangvine, causisque calefacientibus suprascriptis prægressis, majus minantur periculum, ob simultaneam & celerem sangvinis amissionem, efficacibus tamen medicamentis sanabiliores aliis esse solent, quia plerunque in corporibus vegetis & plethoricis accidunt. Diabrosis, cujus signa sunt, sangvis sensim cum doloris perceptione, colorumque differentia profluens, cum certa admixtione quadam, nempe saniei, ichoris, ramentorum &c. omnium maximè difficilis est & immedicabilis, quia fit cum organorum destructione. In genere autem quodlibet mensium profluvium enorme & irrestingvibile vires exhaurit, corpus refrigerat, decolorat, emaciat, senificat seu morboso senio opplet, sterilitat, pedes tumefacit seu inflat, in hecticam, cachexiã, hydropem præcipitat, vel si affatim & celeri effluxu fiat, lipothymiam, syncopen & mortem sine dilatione accersit. Si etiam sole vel lunâ eclipsin patiente tale profluvium contingat, planè immedicabile dicitur, similiter inveteratum, seu quod jam diu duravit, quia vasorum oscula occalluerunt, in tali tamen satis diuturna restitutionem vidimus per muscum prunellorum sylvestrium, utpostea dicetur. In febribus

bribus ſubinde fluxus largus confert, præſertim criticus non diu durans. In fœminis autem jam ſeneſcentibus profluvium ut plurimum inſanabile eſt & lethiferum.

Curatio.

Curatio juxta cauſæ diverſitatem aliter atque aliter inſtituenda eſt, in genere tamen omninò neceſſe eſt purgare ventriculum à ſua colluvie, plerunque dein uterum inquinante, & varios affectus uterinos producente, pro purgativo convenit vel vomitorium juxta Hipp. vel dejectivum ſeu purgans per ſeceſſum, ubi imprimis rhabarbarum benefacit, eò quod qualitatem purgantem vehat & aſtringentem, poteritque ejus ʒj. in ſubſtantia aſſumi

Vel ℞. rhab. ʒj.
paſſular. enucleat. ℥ſ.
conſerv. roſar. ʒj.
minutim concidantur, & maſticando deglutiantur.

Factâ evacuatione idem rhabarbarum continuari poterit ad aſtringendum, purgante qualitate ſuâ prius exutum, ſi nimirum infundatur per noctem in aqua plantaginis, vel aliâ, & paululum exprimatur, deinde abjectâ hac aquâ iterum cum aſtringentibus ut radic. tormentill. fol. millefol. quercus, cynogloſſ. &c. infundatur in vino rubeo adſtringente cum forti expreſſione, illud vinum poſtmodùm affatim bibendo.

Sequentia etiam experimento probata ſunt:

℞. pulv. radic. filipend. ʒſ. vel ʒj.
ſolùm vel adde
corallor. rubicundiſſ. ʒj.
ſem. tanacet.
plantag. an. ʒſ.
piper. long.
nucis moſchat. an. ℈ſ.
m. f. pulvis, cujus ℈j. pro vice in ovo tremulo cum modico ſalis menſarii ſorbeatur, ſervando exactè hunc utendi modum, aliàs parum juvat.

Efficax quoque eſt ſequens electuarium:

Electuarium.

℞. mivæ cydonior. ſimp.
conſerv. roſar. antiq. an. ℥iſ.
ſangvin. dracon.
boli Armen.
myrobalan. citrin. parum toſt.
ſem. acetoſ. an. ʒſ.
hæmatit. ſubtiliſſ. trit. ℈ij.
pulveriſanda in ſubtiſſ. pulv. terantur & cum ſyr. de roſ. ſicc. & rob. de rib. ſimp. an. q. ſ. f. ſpiſſum electuar.
capiat quantitatem caſtaneæ pro una vice.

Lumbi & pecten inungantur quoque ejusmodi linimento:

Linimētum.

℞. ſucci ſolan.
plantag. an. ℥iij.
laud. opiat. vel opii crudi ℈j.
ol. myrtin.
cydonior. an. ʒj.
ſem. tanacet.
plantag. an. conquaſſat. ʒj.
aceti roſac. ʒj.
coquantur ad ſuccorum conſumptionem, adde ceræ q. ſ. f. ungventum, quo ſolo vel dimidio ungventi comitiſſæ addito inungatur.

Refugium ultimum.

Pro ultimo refugio habetur usnea ſeu muſcus cranii humani internè & externè uſurpatus, vidimus tamen, quod cum aliis omnibus fruſtra adhiberetur, ſolusque tandem muſcus

Obſervatio.

muſcus prunellorum ſylveſtrium ſeu acaciæ noſtratis ligno ejus adnaſcens & ſub frutice hac in terra creſcens recens collectus, inſtar incantamenti juvaret, imponebatur autem ſoccis recentiſſimus, ut continuò nudis pedum plantis incumberet, dieque ac nocte geſtabatur ſtando, ambulando vel jacendo; Cum autem Author copioſa remedia ſcribat, plura de hac re verba non addimus, contenti verbis

TEXTUS.

Fluxum menſium nimium à qualibet cauſa ortum, exceptâ plethorâ (quæ non niſi convenienti phlebotomia corrigitur, ut nimirum ex ſuperioribus venis brachii per revulſionem ſangvinis ad inferiora prorumpentis effluxus cohibeatur) illa tollunt & corrigunt, quæ alioquin ſiſtendis hæmorrhagiis narium neceſſaria ſunt & utilia.

Specifica.

Sic laudanum opiatum eſſentia crocimartis, magiſterium corallorum & perlarum, item ſal corallorum, ſperniola compoſita Crollii, oſſa hominis fortiter calcinata, & nonnulla alia intrinſecus.

Extrinſecus ſtipites melanthii, bufo exſiccatus multum prodeſt.

Fluxus igitur hic licet multis à cauſis oriri poſſit, nullus tamen frequentior, quàm qui fit ob ſangvinis pallidioris ad partem iſtam fluxum, aut oſculorum venarum apertionem, qui per diapedeſin rarò aut vix accidit, qui per eroſionem à medicamentis in uterum immiſſis erodentibus, aut ob ulcera in eodem exiſtentia, curatur à Practicis ad hos affectus præſcriptis medicamentis.

Quod verò fluxus priores attinet, ii quoniam vires valdè dejiciunt, ſi vocetur Medicus, non incommodè revulſionis gratiâ venam brachii aperiet, indeque per intervalla ſangvinem extrahet, aut ſi eam (ſcilicet venæſectionē) contraindicantia prohibeant, cucurbitulas frequentes regioni epatis & ſplenis imponat.

Interius detur ſyrupus de roſis vel papavere cum aqua plantaginis dilutus, aut fiat ſyrupus è ſucco burſæ paſtoris, aut ſyrupo corallorum cum ſucco berberum, bolus Armen. præparatus ſæpius ad ʒj. cum ſucco vel aqua plantaginis aut burſæ paſtoris offeratur.

Opiata.

Aut fiat opiata:

℞. conſerv. roſar. veteris ℥ſ.
ſymphyti major. aut rad. biſtortæ ℥j.
trochiſc. de carabe ʒij.
boli Armen. præparat. ʒiij.
ſalis corallor. ʒſ.
cum ſyrup. de roſis ſiccis q. ſ.
f. opiata.

Ad ſangvinem ſiſtendum etiam fieri

fieri possunt decocta ex radice tormentillæ coriandro, balaustiis, gallis & similibus.

Quæ si nihil prosint, fiat pessus è stercore suillo, aut asinino cum succo plantaginis, & mucilagine seminis cydoniorum, aut tragacanthæ, aut è laudano opiato cum linteolo.

Interius offerantur, quæ sanguinem incrassandi & refrigerandi potentiam habent.

Exterius inungatur peritonæum ungvento Comitissæ vel sequente:

℞. ol. myrtillorum
cydoniorum an. ℥iß.
succi bursæ pastoris aut plantaginis.
sempervivi maj an. ℥j.
coque ad succorum consumptionem, hinc adde
pulv. boli Armeni
seminis berberorum
myrtillorum an. ℈ij.
rosar. ʒß.
ceræ q. s. f. ungventum.

Aut fiat cataplasma ex astringentibus cum aqua communi & pauxillo aceti coctis, ut de dysenteria dictum, aut fiat ex succis adstringentibus & refrigerantibus addito bolo aut farina orobi aut lupinorum.

Renibus & jecori refrigerantia medicamenta applicentur, ut ceratum infrigidans santalinum; ungventum rosatum camphoratum.

Si biliosus sangvis in corpore redundet & morbum foveat post impetum sangvinis retenti purgetur corpus leniter cum infuso rhabarbari, aut myrobalanis, aut syrupo rosarum solutivo, electuario ex succo rosarum, extracto panchymagogo, aut solo extracto rhabari.

Idem fiat, si adsit serosi humoris copia sangvini permista, si verò adsit fluxus albus, tunc temporis totius corporis imprimis habenda est ratio, ut habitus ejus melius emendetur iis, quæ serosorum & pituitosorum copiam generantium partium vitium emendant, præmissis tamen universalibus purgantibus. Hinc quæ uterum respiciunt, tum confortando, tum adstringendo adhibenda, quale imprimis exterius adhibitum est emplastrum pro matrice (a) *Textoris.*

(*a*) Cum lectori constare non possit, quale emplastrum Author hîc velit, aliud non minus efficax substituendum duximus hoc modo componendum:

Emplastrum pro matrice.

℞. ungvent. comitiss.
massæ empl. contra rupt. an. ℥j.
pulv. rosar. rub. exsiccat.
sang. dracon. an. ʒij.
balaust.
hæmatit. præp.
corall, rubicundiss. an. ʒj.
mastic.

maſtic.
thuris maſc. an. ʒſ.

Diſſolvantur in leni calore ungventum & emplaſtrum, tum ſenſim inſperge mixturæ ſubfrigidæ reliquos pulveres cum continua agitatione, addendo therebintinæ q. ſ. & parum ceræ f. ſ. a. ceratum, infimo ventri & lumbis ſimul imponendum, vel hujus loco maſſa emplaſtri Vigonis alutæ ſuperinducatur, ad hanc rem efficaciſſima & præſtantiſſima.

Specifica tamen hoc loco non nulla ſunt, quæ quemlibet inordinatum fluxum menſium utiliter ſiſtunt, ſic vitellus ovi crudus in vino rubello diſſolutus, & per aliquot dies ſingulis diebus propinatus fluores ſiſtit. Tinctura corallorum (b) *inter cætera unicè præſtat.*

(*b*) Imò ſimplices coralli rubicundiſſimi pulveretenus accepti continuato aliquandiu eorum uſu, etiam juvant.

Pulvis turturis eum in modum paratus, quem docet Foreſtus (c) *obſervatione 10. lib. 28. mirabilis eſt in reſtringendis menſibus. Sal verò ex turturis cineribus collectus & factus à gran. IV. ad VI. felicior eſt in aqua plantaginis vel aliâ compoſitâ cochl. 1. etiam in dyſenteria, aliisque alvi fluxibus.*

Medicamentum ex turture.

(*c*) Medicamentum hoc ex turture ita paratur: cape turturem moderatè pingvem, deplumatum, & exenteratum, lava illum in vino rubro ſtiptico & aquâ roſarum. Tum in ventrem ipſius aſſuendo conclude ʒj. maſticis, aſſaque in veru, irrorando ipſum loco butyri aceto roſaceo, ac omnem pingvedinem collige, & uſui reſerva, pro inunctione imi ventris, ingvinum, pectinis & lumborum quotidianâ. Aſſatus verò turtur lutetur in ollam operculatam devitreatam intus, & in furno calido una cum oſſibus & carne exſiccetur, ut omnia poſſint in pollinem redigi tenuiſſimum, cujus cochleare unum omni manè cum aqua plantaginis vel alio aſtringente vehiculo aſſumitur tam in hoc quàm aliis quibuscunque profluviis tam albis quàm rubris; idem etiam præſtant attagenes eodem modo parati, pluraque alia ita in pulverem aduſta, narrabat enim nobis quiſpiam quod ſemetipſum à deplorata dyſenteria pulvere è lucio per vivicomburium incinerato curaſſet, idque à ſene ruſtico didiciſſet. Ex quo etiam diſcitur, cuncta ejusmodi profluvia ab aciditate contingere, rebusque alcalioſis, quales & hi aduſti pulveres ſunt, eorum corroſivitatem acidam extingvi, & ſanari.

Experimenta.

Sic cuticula pedum anſeris exſiccata, & doſi à ʒſ. ad ℈ij. exhibitâ ſubito ſiſtit.

Externè in hoc caſu mirabiliter & ſingulariter prodeſt cingulum ex foliis ellebori veri conſutum ita præparatum, ut folia ellebori recentia aſſuantur faſciæ, & circa

& circa lumbos nudo corpori applicentur.

A partu laborioso nimis profluentem sangvinem sistit idem sangvis, statim in cochleari ferreo exsiccatus (ad ignem) & V. vel VI granorum pondere cum vitello crudo ovi unius mixtus subitò restingvit. In eodem casu sperniolæ compositum mirificè opitulatur.

CAP. CLXV.

DE UTERI STILLICIDIO, FLUORE ALBO UTERINO ET GONORRHOEA MULIEBRI; *Germ.* der weisse Fluß der Mutter/ und Verfliessung deß weiblichen Samens.

Stillicidium uterinum quibusdam est verum menstruum cruentum, sed non in debita proportione, ast ferè stillatim exiens, at noster Author per illud intelligit spurcum illud profluvium, quod vulgo fluor albus, fluxio muliebris, superfluitas alba, albumque menstruum appellatur, nec non uteri destillatio diuturna; estque recrementi totius corporis per uterum expurgatio, his fœminis maximè familiaris, quæ temperamento pituitoso, habituq; molli & laxo præditæ sunt, non tamen uno eodemque modo temporisque intervallo contingens, sed pro diversa cujusque sic affectæ constitutione & redundante in ipsius corpore humoris colluvie, ita ut modo pituitosa & alba, nunc flavescentia, nunc fusca cinerea & livida promanent, idque in forma mucaginis crassæ albumini ovorum assimilabilis, vel seri lactis, profluitque quibusdam fœminis quotidiè, in aliis post singulas mensium verorum eductiones, in nonnullis inter duas menstruationes legitimas intercedit hoc menstruum spurium, seu ut vocare libet, cuncta enim hactenus enarrata nomina ipsi non omninò exactè competere videntur, cum summi Practici ingenuè fateantur, quod nullius determinatæ corporis partis affectio dici possit, sed modò ab utero solo dependeat, nunc per consensum membrorum aliorum conflat, corpore sese per hanc partem à suis excrementis variis expurgare nitente.

Signa. Signa profluvii muliebris albi hæc notantur: lubricans mador continuò ex utero sudat, qui linteolo exceptus sub diversitate coloris comparet, atque etiam à resiccatione retinet, jam albicans, nunc flavens vel livescens, facies quoque in diuturniori & prodigo hoc fluxu fœdo pallore deformatur, & quandoque ferè omnino luridatur, dolor in spina dorsi, & nonnunquam in aliis quoque artubus & lumbis percipitur, cum dejecta appetentia, intumescentiâ oculorum, pedumque tumore & gravitate, cujus gratia obambulando fatigatur & angusto premitur spiritu, & indicibili tristitiâ; eluvies locellorum prosudans acris est & erodens instar diutinæ stillæ coryzalis narium, atque eodem modo protractu temporis excoriat, estque nunc inodora seu halitum odorabilem

rabilem non exspirans, nunc grave olens seu tetro fœtore molesta. Differt autem fluor muliebris à gonorrhœa fœminea, seu spontanea seminis exstillatioae, quod in gonorrhœa humor effluens paucior sit, semperque candicans, ac nunquam graveolens, breviorique longè tempore totum corpus emacians & destruens, perpetuò quoque à lascivioså & venereå constitutione incipiens, fluxus autem muliebris semper copiosiorem dat emanationem, non semper albicantis coloris, genitale incessanter madet fluore hoc rheumatico, graveolensque & turbida urina seu crasso humore permixta emittitur; Distingvitur præterea hic fluxus ab exulceratione uteri ex dissimili consistentia prodeuntis humoris, nam is quem ulceratio emittit, sanies seu purulentia est albidior, fœtidior, & crassior, in fluxu autem muliebri tenuior ichor seu serum exit, in majori quoque copia quàm pus illud solet, & quæ fluore hoc laborant à coitu non læduntur, ulceratione autem in utero & præsertim collo ejus laborantes, congressum viri non sustinent absque irritatione ulceris. Dubium tamen non est, quin ichor albi menstrui demum acrimoniam exulcerantem assumat, & ex utroque affectu unum efficiat.

Causæ.

Causæ præcipuæ muliebris profluvii esse solent: temperamentum frigidius & pituitosius, imminutioque caloris naturalis, undè ferè fœminæ provectiores, ætatisque consistentis hisce albis, juniores autem & vigorosæ magis mensibus rubris infestantur; frequens quoque fluor albus est his, quæ vitam desidem, otiosam pigramque ducunt, ac habitu molli, laxo & phlegmatico donatæ sunt, ac corporis exercitationem refugiunt, unde non facilè reperibilis est hic affectus inter fœminas agrestes & laboriosas, at solummodò urbanis ac vitæ sedentariæ deditis familiaris est, imprimis autem utentibus frequentius alimentis frigidis & humidis, vel eximiam in spina dorsi, lumbisve vel utero refrigerationem passis, sive id factum sit ex afflatu aëris frigidissimi, sive ab alluvio frequentiori aquæ frigidæ, ut lotricibus, & quæ multum in aqua versantur, contingere solet. Fit etiam ab imbecillitate ventriculi ejusq; concoctione debilitatâ, nec non ab affectibus animi frigefacientibus, ut sunt tristitia, mœror, sollicitudo, timor, terror, avaritia & tenacitas sibi ipsi multum detrahens, & ex parsimonia vili victu se macerans, unde ob defectum necessariæ apparationis, usualiumque ordinatum & similium deinde mala nutritio sequitur, obstructiones pariens, intermissio verò omnis laboriosæ exercitationis, etiam habitum frigidum inducit, sicque duplici modo cruditates & sangvis imperfectus gignuntur, labores è contra ea omnia corrigunt, corpus calefaciunt, superfluitates consumunt, ita ut victus pauperior agrestibus nil noceat. Quibusdam etiam causa ab intemperie uteri frigida provenit, vel imbecillitate ejus in prægnatione, partu, vel ab externa injuria proficiscente.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, profluvium muliebre familiare est declinanti ætati, ab eaque cui obveniat, ægrè remobilis, quamdiu autem utero immoratur, continua eum lubricitate madentem, os ejus semper hiantem, & ad imprægnationem inhabilem reddit, infestatque utplurimum uteros plurimo partu vel coitu exercitatos, hæc enim in humidioribus attractionis lymphæ consvetudinem faciunt, quæ postmodùm attrahere pergit, donec planè in alteram naturam abeat, quemadmodùm & his contingit, qui acrem tabaci fumum per tubulum in buccam attrahunt, huicque continuato aliquandiu usui asvefiunt, postmodùm enim hæc consvetudo in naturam quasi congenitam abit, ita ut semper os salivâ madeat, vera tamen saliva non est, sed lympha corporis à depravatâ consvetudine continuò attracta, ita etiam fit in tali utero, multam affrictionem passo, ut deinde naturam quasi ex consvetudine induat continuò lympham corporis alliciendi, virgines enim rarissimè tale quid experiuntur. Fluxus in aliquibus continuò & indesinenter durat, in aliis per intervalla redit, ac admodum difficulter remediis cedit, invalescens autem os uteri relaxat, ut semen retinere vel concipere impotens fiat, putidum etiam demum reddit uterum, & exulcerationis periculo expositum, cujus usus viris fit ingratus, & virgæ nocivus, totum insuper ægræ corpus refrigerat, & intumescens reddit, ob cessantem in frigore transpirationem, superfluæ humiditatis per poros, quæ in corpore manens tumiditatem affert, imprimis faciei & oculorum, procedente autem tempore patiens fœdè pallet, gracilescit, mœret, fastidit, immensum pigrescit, dolet & lumbis gravatur, tandem autem fit cachectica & hydropica, vel etiam in utero immedicabiliter exulceratur, natura enim penitus asvescit huic effluxui, ut fiat instar alicujus fistulæ. Occurri ergò debet huic fœdo affectui mox in principio, non tamen statim fluxus sistendus est, donec prius vitiosa colluvies sit educta, ventriculus repurgatus, & epar confortatum, aliàs facilè atrox capitis dolor, convulsio, cardialgia vel hydrops intempestivâ fluoris restrictione excitatur.

Gonorrhœam quod attinet, ea ab hac, qui viris contingit, in causis & modo curandi non differt, sufficiat ergò ejus descriptio supra cap. 148. facta.

Curatio.

Curatio fluoris uterini juxta causæ diversitatem variat, in genere autem corpus à superflua pituitositate purgetur per ea quæ aliàs cachexiæ & hydropi conveniunt, factâque ventris purgatione ea propinentur, quæ per urinam educunt, ac dein iterum phlegma per secessum purgetur, rursusque diuretica usurpentur, ut sic natura ad aliam consvetudinem pertrahatur, asvefiat humorem, quem antea ad uterum mittebat, imposterum cum excrementis ventris, & vesicæ expellere pro purgativo optimè conveniunt pilulæ merculiales inter cathartica edoctę.

Purgans. Vel ℞. pulv. jalapp. cremoris tartari an. ʒſ. cinamom. macis an. gr. VI. m. dentur in juſculo caponis.

A corporis purgatione conveniunt urinam moventia, ut ſunt rad. ebuli, aſari & apii, bacc. alkekeng. in vino decocta, ac per aliquot dies manè vinum hoc bibitum.

Sudorifera. Proderit quoque propinare ſudorifica, nimirum decoctum ſarſæparillæ, cujus tamen locum cum eadem efficacia ſubire poteſt radix ebuli in locis petroſis collecta, item electuarium è baccis ipſius, vel theriaca cum pulvere corallorum mixta in hunc modum:

℞. rob. ebulini ℥ſ. vel ejus loco theriac. ʒij.
pulv. rubicundiſſ. corallor.
hæmatit. præp. an. ℈ſ.
m. pro una vice manè 6. horis ante paſtum aſſumenda.

Hiſce alternatim uſurpatis in uſum vocanda ſunt corroborantia ex. gr.

Opiata corroborans. ℞. conſerv. ſalviæ
balauſt.
roſar. antiq. an. ℥j.
betonic.
acori condit. an. ʒVI.
pulv. corallor. rubicundiſſ. ʒij.
hæmatit. præp.
ſuccin. alb. an. ʒj.
cum ſyrup. condituræ zingib. f. opiata ſeu electuarium ſpiſſum, cujus pro vice quantitas nucis moſchatæ aſſumatur.

Pluribus tamen heic addendis non eſt opus, cum efficaciſſima ſint quæ docet

TEXTUS.

STillicidium uteri diuturnum ſine ulcere pulvis cachecticus feliciter ſanat; idem præſtat ſpecificum martis, de quo ſupra de hydrope uteri, quod diuturniori fluxui, præſertim in vetulis alioquin ejusmodi enormibus fluxionibus obnoxiis unicè opitulatur, ſi quotidiè euntibus cubitum gr. j. in aqua plantaginis aut vino rubello detur.

Ulceri, ſi quod fuerit, proſpici poteſt eo modo, quem ante in ulceribus matricis innuimus.

Uteri fluorem qualemcunque tandem ſanat, uterumque reſtituit ſpecificum martis (vitriolum martis) ſimili modo ſemper exhibitum, ut antea de hydrope uteri dictum eſt. Aliàs in quolibet fluore uterino, perpurgato prius corpore, imprimis cum ſpecifico purgante, item panchymagogo vegetabili, extracto mechoacannæ, rhabarbari, ſenæ &c. ſemper cum bono ſucceſſu uſus ſum pulvere & decocto ſequente:

Pulvis. *℞. magiſt. corallor. alborum*
matris perl, an. ʒij.
c. c. uſti ʒiſ.
eboris uſti
terræ ſigillatæ
ſem. papav. albi an. ʒj.
gummi Arabici
maſtich. an. ʒſ.

ſuccini

ſuccini citrini ℈ſ.
laudani opiati gran. VIII.
m f. pulvis tenuiſſimus, hujus exhibeatur quotidiè manè & veſperi tantum, quantum cultri mucrone capi poteſt in decocto ſequente:

Decoctum.

℞. *plantaginis majoris*
centumnodii
tormentillæ an. ℥iij.
rad. nymphææ ℥ij.
f. cum q. ſ. vini decoctum.

Gonorrhœa muliebris.

In gonorrhœa muliebri ſimplici eadem proſunt, quæ ſimiliter in virorum profuere.

De lue venerea peracturi hæc omnia dilucidiora explicabuntur, hoc modo ſanatæ ſex mulierculæ ruſticæ duabus ſeptimanis.

CAP. CLXVI.
DE STRANGULATU UTERI, *Germ.* das Auffſteigen der Mutter.

Suffocatio uterina diverſa nomina.

SUffocatio ſeu præfocatio uterina, privatio ſpirationis ob uterum, ſtrangulatus uteri, paſſio hyſterica unum & eundem affectum denotant miſero ſexui fœmineo frequentiſſimum, ac adeò multiplici affectuum larva eundem torquentem, ut meritò commiſereſcens Hippocrates lib. de morbis virginum exclamet: *Multis & incomprehenſibilibus ferè affectionibus premi miſerrimas mulieres.*

Aſcenſus uteri.

Vocatur hic affectus etiam aſcenſus uteri, eò quod à plurimis Authoribus credatur uterus ſurſum aſcendere, ac ventriculum nec non diaphragma comprimere, cujus ſententiæ etiam Hippocrates fuiſſe videtur lib. de natura muliebri inquiens: *Converſi uteri impetunt hepar, & ad præcordia irruunt; ſurſum enim ad humiditatem feruntur à labore nimium reſiccati, hepar autem grattoſi humoris fons eſt.* Quibus etiam Rudius & Fernelius aſſentiuntur diſertè teſtati, ſe proprio manuum tactu talem uteri aſcenſum frequenter deprehendiſſe, inſtar enim globi alicujus in ventriculum fuiſſe elatum, eumque graviter oppreſſiſſe, ſeque eum inveniſſe aliquando usque ad umbilicum, & nonnunquam ſupra ipſum elevatum, quem ibi manibus ſuaptis contrectatum paulatim in propriam ſedem propellendo reduxiſſent. Alii econtra hoc explodunt appellantes anatomiam, quâ ejusmodi aſcenſus uteri, quatuor firmiſſimis ligamentis alligati, & in ſuo ſede firmati impoſſibilis deprehendatur, alii verò inter hos cum Sennerto mediatores eſſe volunt, ſtatuentes, globatum iſtud corpus tactu deprehenſum non ipſum eſſe uterum, ſed teſtes, vasque illud cœcum à Falloppio Inventore tuba Falloppiana dictum, quod ſubinde ceu laxum, fiſtuloſumque & vagum cum teſtibus uteri pendulis ſemine corrupto vitioſisque humorum ſuccis, vel flatibus repleatur & turgeſcat, ac per hypogaſtrium hinc inde moveatur ad umbilicum usque ſcandens, imprimis cum exempla per diſſectionem inventa ſint, quod teſtes in hy-

stericis magnitudinem majusculæ pilæ pugnoque grandiorem ostenderint, semine seroso, fœtorosoque liquamine croceo turgescentes.

Quin & inter hos mediam sententiam tuentes concors opinio non est. pars enim commemoratum jam testium vasisque tubici motum ascensorium concedunt, uterum autem immotum manere volunt, nonnulli extensionem & contractionem ligamentotum uteri, ob conditionem membranaceam eorum facilè extensilem statuunt, totumq; sic uterum aliqualiter hinc inde moveri posse, ac rursus eadem contractilitate in firmitatem pristinam redire contendunt, sicque utroque modo, sive appendices seu insignis pars uteri, sive totum ipsius corpus sursum moveantur, veracitatem Hippocratis nihil minui, sed ascensum uteri rei veritate evinci. Nec desunt qui his cunctis contradicunt, fundamentalemq; antiquorum hujus affectus descriptionem adeò rejiciunt, ut cum Paulo Barbette ipsum suffocationis uterinæ nomen pro falso habeant, ac potius hypochondriacam nominari debere audacter affirment à loco nimirum primario affecto, quem hypochondria ac non uterum esse, atque antiscorbuticis oppugnari pugnant.

Nos tamen Divini senis antiquorumque doctrinæ inhærere pergemus, donec novi negatores contrariam suam sententiam non modò in omnibus evincant, sed & ocularriis demonstrationibus dilucidâque descriptione rem adeò planam faciant, ut à quolibet tyrone haut difficulter capi queant.

Signa.

Suffocatio igitur uterina est affectus verè suffocatorius & strangulatorius, cujus agnitio & dignotio difficiles non sunt, sed hisce signis mox cuilibet plebeio innotescunt: Ægra nimirum subitò & ex improviso cadit instar epilepticæ vel syncopticæ, non tamen omninò sensus deficiunt, sed plerunque exteriores saltem; respiratio vel penitus vel potiorem partem intercipitur, pectusque & gula constringuntur, genua reflexa cernuntur, manus compressorio modo ventri incumbunt tanquam suppetias allaturæ contra turbulentum uterum, ejusque ascensum inhibituræ, evidenti argumento, causam mali uterum esse, & non hypochondria, juxta tritum: *Ubi manus ibi dolor;* hypochondria tamen pariter inflantur, in eisque dolor lancinans & murmura percipiuntur, & strangulans quippiam fauces & gulam obsidet, venter distenditur, & non nunquam etiam crura & brachia quasi distensione comitiali afficiuntur, pulsus in quibusdam fit debilis & exiguus, in aliis planè non percipitur, neque ulla respiratio vel calor actualis, sed ferè rigidæ & frigidæ jacent instar mortuæ, adeò ut quandoque sepulturæ destinentur, quædam sensu quidem, voce & motu, nec non respiratione privantur, non tamen omni intellectu & memoriâ, sed omnium recordantur penes se factorum ad sese redeuntes, in paroxysmo tamen respondere nequeunt nomine proprio inclamatæ,

tæ, quamvis intelligant, neque se movere, aliæ etiam manifestè in paroxyſmo ſentiunt, intelligunt & moventur, quædam functiones potiori parte integras retinent, & magnam ex affectu hoc reſpirationem obtinent, quædam vomunt, nauſeant, genis rubent vel funeroſè pallent, ructant, ex bolo ſeu buccella quadam grandiori gulæ inhærere viſa vomituriunt, vel ſuffocationis metu anhelant, capite lancinanter dolent, aurium ſonitu, vertigine, oculorum caligine, faſtidio, cardialgia ſalivæ vomitu, & dejectâ appetentiâ afficiuntur; ad extremum inclinante paroxyſmo deliquioſæ & pallentis malæ rubeſcunt, corpus refirmari incipit, oculi ex multa gravitate attolluntur, paroxyſmusque exſudatione humoris cujuſpiam ex locis muliebribus tactu perceptibilis, nec non inteſtinorum murmuratione ſolvitur, uterus paulatim (ut plebecula ex relatione obſtetricum medicaſtrarumque, cervicem nempe uteri inclinatam videri, totumque quaſi uterum nunc ſurſum nunc lateraliter retractum, perſvaſa eſt) paulatim laxatur, ac redintegrato ſenſu intellectuque ægra exſurgit.

Signa verò imminentis hujus paroxyſmi ferè hæc ſunt: ſopor gravis ſeu cataphora præcedit ſeu comitatur, cum torpore mentis, ſenſuumque hebetudine, faciei pallore, corporis ac crurum gravitate, ſummaq; pigritia, defixo obtutu, mœſtitia indicibili irrationabili tamen, ſeu præter cognitam cauſam voce muſſitante, & aſpectu oleoſo. Paroxyſmus autem jam jam inchoaturus paulatim ſymptomata paulò ante declarata inducit, ſed initio leviora, nimirum reſpirationem difficiliorem, boli cujusdam in gula quaſi inhæſionem, pulſus inæqualitatem, cordis palpitationem, capitis dolorem, faciei ruborem ut & oculorum, vertiginem ſcotomaticam, mentis perturbationem, univerſi corporis præſertim verò crurum imbecillitatem, dolorem ab umbilico usque ad muliebria pertingentem.

Habet autem hic morbus convenientiam quandam cum epilepſia & ſyncope, ab eisque his ſignis diſtingvitur, nempe à ſyncope, quod in hoc affectu ſudor frigidus non prorumpat, nec facies tanto pallore & collapſione obruatur, ſed potius ſubtumida, & ſæpius rubidula ſit, odorataque hic non proſint, ſed obſint, pulſus quoque in plerisque non omninò intercidat. Ab epilepſia autem, quod ore non ſpument, actorumq; ut plurimũ à paroxyſmo recordentur, non ſemper etiam motibus convulſivis concutiantur. Ab apoplexia, quod punctæ ſentiant: à lethargo, quod febre careant.

Cauſæ hujus affectus præcipuæ à majori Practicorum parte ad retentum ſemen vel menſtruum referuntur, intemperiemque uteri connatam, unde varia retenta impura coacerventur, ab eisque vapores maligni emittantur, quæ more ſpaſmico uterum & totum corpus variè afficiant, convellant, torqueant, diſtendant turbentve, petendo enim cerebrum efficere ſcotomiam, & quandoque

doque epilepsiam, vel halando ad pulmones, spiritum stringant, cor coangustent; in stomacho efficere nauseam, & stimulum vomituriendi, absque tamen vomitu, si per ructus sylvestres isti halitus emittantur, & sic consequenter in aliis partibus; Quamvis autem in quam plurimis fœminis hæc ita eveniant, attamen non in omnibus, sed his tantùm, quæ a nativitate ita dispositum habeant uterum, adeò intemperatum & imbecillem, ut à quovis odore moveatur, quod sanè ingentis imbecillitatis indicium est, ut idem in graviter vulneratis, aliisque gravibus affectibus insigniter debilitatis elucescit, quod instantes aëris mutationes & tempestates in parte quondam læsa dolorosè præsentiant, quod in aliis robustis non contingit, & sic etiam debilis uterus cujusvis odorati auram mox percipit, à qua tanquam afflatu austri tepido statim nubes & procellæ excitantur, quòd autem primariò uterus afficiatur, ac non hypochondria, uti quidam incogitanter affirmant, vel hinc patet, quod fœminæ saltem talia experiantur, nec unquam vir reperiatur, quem odores moschi, zibethæ aliorumve suaveolentium confestim ita syderent. Imprimis autem in hunc affectum propendet sangvineæ & seminosæ, quibus sangvis per menses semenque per coitum non excernitur, unde frequens est junioribus viduis, antea coitui asvetis, posteaque marito orbatis, & ad continentiam compulsis, item uxoribus vividis nobilium in bella profecto-rum, puellisque otiosis adultioribus delicatè & otiosè viventibus, & quandoque in choreis ab adolescentibus contrectatis, ac dein diu eorum conversatione destitutis. Itemque puerperis paulò post partum ex debilitatione à multo sangvine amisso, vel aëre in uterum ingresso, eumque distendente; promptè etiam sequitur hic affectus vehementes animi commotiones ex zelotypia, terrore, amore, mœrore, irato furore & similibus.

Prognosis. Prognosin quod concernit, suffocatio in venereis & lascivis pro graviori & periculosiori habetur, quàm in his quæ obstructione mensium laborant, quamvis facilè utraque causa concurrere possit, quo graviora habet symptomata, eo pejor est, ideòque omnium maximè periculosa est præfocatio, quæ respirationem & arteriarum pulsationem sistit, interdum enim nunquam ad se redeunt, quædam verò revocantur, & post multas horas se recolligunt, antea pro funerandis habitæ, proinde quæ ex hoc morbo extinctæ jam videantur, non nisi elapsis horis 72. tumulandæ sunt, inveniuntur enim quandoque in refossis monumentis cadavera fœminarum capite erecto talique figura, ut facilè appareat, earum ex hoc morbo fuisse interceptum spiritum & pulsationem, ex eoque pro verè extinctis fuisse habitas & sepultas, in sepulchro autem spiritum reversum, ac se ad exsurgendum accinxisse, at denegato exitu demum verè suffocatas. Secundum communiorem contingentiam

morbus hic rarissimè lethalis est, at valde diuturnus, & difficilis radicalis curationis ob anteà probatam uteri imbecillitatem connatam, vehementibus autem stipatus symptomatis, nimirum convulsione, virium immani jacturâ & similibus interdum pheretralis fit. Si quoque originem debet retentis menstruis & seminositati, difficilius curabilis est eo, quem animi pathemata cudêre. Itemque in annosioribus & multis impuritatum recrementis scatentibus magis est difficilis, quàm in junioribus, quibus plerunque cessat, quando imprægnantur, sin in tali pergat, quod tamen rarissimè fit, periculum abortiendi creat, & in puerperis defetiscendi ex deliquio, quum jam pridem labore & amisso cruore debilitatæ sint; omni quidem tempore hic morbus obtingere potest, at autumno & hyeme magis fit & exacerbatur. In paroxysmo confert sternutatio, teste Hippocr. lib. 5. aph. 35. affectus hic plerunque signum est fœcunditatis, eoque affectæ juvenculæ nubentes quampromptissimè concipiunt, & copiosam prolem gignunt. Juvenculis autem solet contingere ex voracitate imprimis crudorum fructunm, ac ciborum pravi succi, superhanstâ multâ aquâ potuque frigidissimo, senioribus autem à plurima pituitositate putri, colluvieque seminis & mensium non amplius exeuntium, ut fit post annnm quinquagesimum, talibus enim & sexagenariis grandævioribusve familiaris est, ac in sævissimum capitis dolorem dierum trium vel quatuor, vel peripneumoniam, vel spinæ tumorem terminatur. Pituitosæ & melancholicæ hoc morbo perrentatæ minus periclitantur, sangvineæ autem & calidiores magis ipsi obnoxiæ, quas si vehemens invadat, in majori versantur periculo, citiusque eo læduntur, quoniam majori indigent eventatione, eâque ne quidem per parvam moram carere possunt. In quibus sæpius paroxysmus revertitur, diuque durat ac vehemens est, his demum præceps periculum irruit, pulsu primo ab ordinaria sua vibratione ad frequentiam converso, ac deinde inordinatè trepidante, ubi ad extremum frigidula sudatio cutem conspergit, præcursante nonnunquam oris spumatione.

Curatio.

Curationis indicatio duplex requiritur, una in paroxysmo, altera extra eum, in paroxysmo à cunctis graveolentia naribus adhibentur, ut castorium, fumus ex pennis imprimis perdicũ incensis, capillisve & corio vetusto, cornibus & ungulis adustis, flamma sulphuris, asa fœtida & similia, inferius autem svaveolentia, ut moschus zibetha, ambra, caryophylli, alipta moschata, lignum aloës, olea rosarum, aromatum &c. usuales quoque in casu necessitatis sunt sternutatorii pulveres naribus inflati, punctiones & ligationes dolorificæ, inclamationes, frictiones, vellicationes, suppositoria, clysteres, cucurbitularum appositiones, illinitiones calidorum in temporibus, & naribus, umbilico autem imponunt galbanum cum aceto dissolutum ac

alutæ extensum; verrucæ verò in cruribus equorum nascentes jam svasu Paracelsi multis aliis præferuntur, ac mox à paroxysmo liberant, si ex eis carbonibus injectis suffumigatio fiat, & inferius per tritoriū ad loca mittatur, debent autem dictæ verrucæ justo tempore comparari ab his qui ex professo equis negotiantur, à quibus sponte decidentes colliguntur, violenter enim equis abstractæ seu decerptæ hæ verrucæ ipsis causare claudicationem dicuntur. Has verrucas Paracelsus vel solas ad suffumigium accepit, vel cum hac additione:

Suffumigium.

℞. verrucar. cruralium equor. ℥j.
asæ fœtidæ ʒj.
cornuum ungular. capræ ℥ij.
comminuta misce & ℈j. pro vice ineende.

Super ventrem imposuit hunc sacculum prius bullitum:

Sacculus.

℞. herb. artemis.
camomill.
cinerum fagi an. m. V.

Per os dedit diversa, nempe vel laudanum opiatum, vel essentiam stercoris equi, vel solutionem corallorum singulis 6 horis exhibitionem repetendo, at cum hæc rarò ad manus sint, etiam rustico modo extrahi potest evestigio stercus equi hoc modo, probato cum successu:

Experimentum.

℞. recentissimi stercoris equini, vel potius equæ si habetur, avenam vorantis m. ij. vel iij.
vini albi q. s. bulliant parum, dein colaturam calentem propina.

Extra paroxysmum corpus evacuandum est ab impura colluvie, quod optimè fieri potest pilulis mercurialibus initio hujus libri inter cathartica conscriptis: vel hoc modo:

Purgans nodulus.

℞. radic. bryon. exiccat. ʒj.
pulv. jalap.
agar. troch. an. ʒij.
levistic. ʒj.
sem. fœnic. ʒij.
dauc. ʒj.
salis tartari ʒiß.

concisa & parum contusa ligentur in nodulo superfundendo vini albi ℥XXV. macerentur per hor. 24. ac deinde semel atque iterum haustus bibatur, donec sufficiens evacuatio sit facta.

Usus castorei in & extra paroxysmum mirè hic, & in omnibus affectibus uteri convenit, in paroxysmo detur cum laudano opiato, sedabitque brevi hoc modo:

Pilulæ.

℞. castor. ℈ß.
vitriol. martis parum calcinat. gran. j.
asæ fœtid. gr. VII.
laudani opiat. gr. iij.
m. f. pil. iij. vel IV.
exhibeantur una vice.

Extra paroxysmum laudanum omittatur, possuntque alia calefacientia addi, imprimis quæ contra colicam passionem inserviunt, omnia enin & hic prosunt, sed de his noluimus esse prolixiores, cum ipse Author copiosus sit eximiis & probatis remediis, ut habet

TEX-

TEXTUS:

Strangulatus ab utero secundum gradus causarumque evidentiam à Fernelio benè descritus, requirit quoque diligentem considerationem morbique cognitionem. Levia nimirum isthæc difficulter cognoscuntur, & sæpè cum melancholia hypochondriaca, aut cum passione Iliaca, vel cardiaca confunduntur.

Cura omnium horum symptomatum consistit vel in omnimoda causarum ablatione, vel etiam in paroxysmi remotione.

Quia igitur vapores venenati & perniciosi in utero à causis quasi antecedentibus generati solam proximam causam sustinent, uterus est corrigendus, impuritates excernendæ, & ne deinceps talibus offendatur, providendum.

Hoc itaque loco maximè prosunt purgationes hystericæ, quæ sunt à fæcula bryoniæ vel ejus extracto (vide Quercetanum in pharmacopœa restituta) ℈j. vel ℈ij. ad summum in aqua cinamomi, artemisiæ, matricariæ. Item extractum mechoacannæ, specificum purgans, panchymagogon vegetabile:

Multum faciunt in ejusmodi mundificationibus infusiones, qualis hæc est: *Infusio purgans.*

℞. fol. senæ ℥j.
rad. mechoac. non cariosæ ℥ß.
bryoniæ ʒij.
fol. artemis.
matricar.
chamædr. an. mß.
flor. cordial. an. pj.

Hæc omnia incisa & mixta infunde in nodulo in vini ℔ij. ita ut prius fervefactú vinum superfundatur nodulo, & relinquatur in loco frigido per diem. Hujus infusi porrigitur cyathus unus (℥ VI.) vel alter per aliquot dies manè jejuno ventriculo, & vesperi circa tertiam, donec assumptum sit totum. Deinde ne ejusmodi symptomata sæpius recurrant, exploratum planè & experientiâ confirmatum, istis omnibus certissimè mederi specificum ex vitriolo martis, quotidiè tandem à præmissa purgatione vesperi ante cibum in vino vel cum aqua artemis. matricar. &c. vel sine iisdem exhibitum per septimanas 2. 3. 4. vel 6. donec cessat malum vide supra de hydrope & stillicidio uteri. *Specificum certum.*

Paroxysmum multa sunt quæ tollunt, de quibus videantur Practici.

Sic suffumigia fœtida vel etiam odores rerum fœtidarum, quales sunt fumus ex pennis perdicum, capillorum humanorum, ungulæ alcis, asini, item carbonum fossilium, asæ fœtidæ, oleum succini,

ni, tartari, guajaci &c. naribus admotum.

Sal Jovis juvat.

Sal Jovis à Crollio descriptum umbilico calidè inunctum suffocationem subitò sistit.

Zibethi ℈ß. cum ℈j. ol. nucis moschatæ expressi temperatus, & postea in linteolo intra pudenda intrusus maximè prodest.

Fumus è callis equorum per tritorium vel retortam detruncatam immissus (mirum est uterum hunc sustinere fœtorem, cum aliàs ejus sit impatientissimus) subitò sistit.

Internè cum fructu exhiberi possunt seq.

I. *Sal Jovis in aqua singulari hysterica.*

II. *Essentia granorum chamæactes i.e. ebuli, cujus cochl. ß usq; ad j. intro sumptum paulatim erumpentibus sudoribus, & quiescente corpore paroxysmum sistit, & vapores ex ipso corpore per diaphæresin resolutos expellit. Præparatur autem hæc essentia sequente modo: ℞. magnam copiam granorum actes, exsiccentur in umbra, ponantur in matracio colli longi usque ad medium, superinfunde aquam vitæ, ut per quatuor digitos supernatet, adde aliquot guttulas spiritus vitrioli & vase benè obturato fiat digestio in B. M. per V. aut VI. dies, quo usque aqua acquirat tincturam*

Essentiæ granorũ chamæactes præparatio.

rubini instar separa illam per inclinationem, hujus dabis semicochlear in accessione, & illico excitabitur.

His omnibus præfertur laudanum suffocationum specificum (posteaquam quoque indita fuerint in uterum pessaria trahentia, ut si semen corruptum sit, extrahatur, aut si vapor inclusus, absumatur.)

Specifica ad odorandum.

Mulieri suffocatæ statim præstat adhibere ad nares fumum è galbano, asâ fœtidâ, pennarum perdicis; aut inungantur nares oleo gagatis per retortum in modum olei succini, sed igne paululum vehementiori destillato, verbi gratia ℞. gagatis q. v salis communis tantundem, & in cineribus igne primum lento, postmodùm fortiori in subjectum recipiens destilla oleum, quod si lubet, addita aqua simplici rectificari potest per alembicum. Aut ℞. loco olei gagatis oleum rutæ aut succini. Quidam dicto oleo ex oleo succini umbilicum & ventrem totum quoque inungunt.

Umbilicus inungatur balsamo apoplectico, aut applicetur emplastrum rotundum (a) *ex emplastro pro matrice, in cujus medio aliquot grana zibethi ponantur.*

Notanda de emplastris.

(a) Modus talium emplastrorum apud Practicos diversus est, quidam enim emplastrum pro matrice rotun-

tundum in circuitu galbano obducunt, & in medio aliquid moschi vel zibethæ ponunt, alii cū Rondeletio emplastrum pro matrice improbant, eò quod quædam adstringentia intrent (quod nihilominus sæpius juvit) massamque emplastri ceronei ei præferunt, quod digerat, calefaciat & materiam absumat, si conficiatur in modum scuti, cujus pars acuta grato odore imbuta apponatur parti inferiori, ut gratum odorem inspiret in ipsum uterum, eumque retrahat & retineat; Alii hoc emplastro utuntur:

℞. empl. ceronei.
pro matrice an. ℥j.
galliæ moschatæ
aliptæ moschatæ
ladani an. ʒj.

impastentur & subigantur oleo nardino, formeturque emplastrum rotundum, inter umbilicum imponendum.

Alii ita procedunt:

℞. emplastr. contra matricem ℥ſ. ducatur super alutam rotundam instar daleri, & in circuitu obducatur galbano, & umbilico apponatur; obstetrix quoque digitum intingat in hoc oleum:

℞. olei lilior. ℥ſ. zibethæ, moschi an. gran. IV. m. digitus hoc modo intinctus clam vulvæ indatur.

Umbilico imponendæ ligaturæ simul dolorificæ, & applicentur cucurbitæ inguinibus circa pubem cum multa flamma.

Conficiatur pessus ex linteo, qui inungatur balsamo apoplectico, & genitalibus mulieris indatur, quo tempore fœtida naribus adhibeantur.

Intra corpus exhiberi potest dosis laudani ad matricis suffocationes, quod fit sequente modo: ℞. *laudani nostri sine opio* ʒij. *adde extracti lichenum* (b) *seu callorum equarum* ʒij. *m. diligenter, illicò suffocationes matricis sedat ad* ℈ſ. *exhibitum.*

Laudanum ad suffocationes matricis.

(b) Per lichenes intelligit supradictas verrucas equorum crurales, quæ in furno exiccatæ & pulverisatæ etiam prunis injiciuntur, illicò enim fumus exceptus paroxysmum abigit.

Extractum lichenum sic fit:

Extractum lichenum.

℞. *aquæ melissæ cum vini* ℔ *VI. destillatæ super succinum & gagatem an.* ʒij. *destilla* (c) *per retortam ex cineribus igne in fine forti. Aqua destillata ab oleo, quod hac via simul elicitur, separetur. Cum hac aqua collectos lichenes ante exsiccatos in B. digere, & extrahe ad extracti formam. Idem extractum etiam solum exhiberi potest à gran. V. ad VIII.*

(c) Sensus est, ut herbæ melissæ manipuli aliquot nempe VI. vel VIII. minutim concidantur, viniq; optimi libræ 6. superfundantur, ac per sufficiens temporis spacium, scilicet dierum octo vel plurium macerentur, ac deinde destillatiò spiritus ardentis instituatur, ponendo

prius ſuccinum & gagatem pulveriſata in vas recipiens, & ſic ſuppoſito igne ſtillabit ſpiritus vini meliſſatus ſuper dictum pulverem, ſimul ergò poſtmodùm evacuentur in retortam vitream, eaque in capellam cum cineribus locetur, ac igne leni prius circiter ℔ſ. ſpiritus ardentis ſeorſim excipiatur, dui ſatis quaſi rectificatus erit & pro extractione inſerviet, reliquum in retorta pariter in peculiari vitro appoſito excipiatur, deſtillando omne quod ſtillare vult, & augendo in fine calorem, qualis nimirum ad deſtillationem olei ſuccini requiritur, & ita per aliquot horas continuando, ſic prodibit oleum aquæ in receptorio innatans, à qua communi more ſeparari, & inſtar olei ſuccini ad ſuffocationem hyſtericam uſurpari poterit.

Aut aqua theriacalis offeratur in qua ℈ſ extracti caſtorei, aut pulveriſati caſtorei ℈j. aut tantùm exhibeatur theriacæ antiquæ ʒij. aut caſtorei pulveriſati in aqua artemiſiæ, Aut

Mixtura.

℞. extract. caſtor. cum ſpir. vini facti
eſſentiæ croci an. ℈ſ.
ſalis perlar. gran. VI.
ol. ſuccini gutt. ij.
m. & cum aqua artemiſiæ & meliſſæ exhibe.

Commendatur quoque vel maximè oleum Jovis, cujus præparationem vide in ſcholiis ad Crollium.

Experimentum.

Liquor iſte umbilico hyſtericæ immiſſus ſtatim ſuffocationem ſiſtit, internè à guttâ una ad duas vel ad ſummum tres repetitis vicibus exhibeatur in adultis, alveum largiter ciet.

Aſcenſus uteri.

Aſcenſus uteri parum differt à leni ſtrangulatione primi gradus. Fiunt nimirum præcordiorum compreſſiones, dolores & ſpirandi difficultates, interdum deliquia animi ſubſequuntur.

Huic ſymptomati tollendo æquè neceſſaria & utilia ſunt, quæ antea de ſuffotationibus ſunt allata.

Imprimis eſſentia granorum chamæactes multum præſtat, ſi cauſam velis auferre, utere iiſdem, quæ ſuffocationibus tollendis utilia fuerunt.

Convulſio uteri.

Convulſioni uteri alioquin medicamenta convulſiva inſerviunt; vide tamen eaſdem convulſiones ſuffocationum modo curandas eſſe.

Specificum convulſionis uteri.

Specificum in hoc caſu eſt eſſentia granorum chamæactes h. e. ebuli (tinctura granorum actes) cum IV. vel VIII. guttis ſpiritus vitrioli antepileptici. Item tinctura corallorum. Item inſeſſiones, fomentationes.

CAP.

CAP. CLXVII.
DE PROLAPSU UTERI;
Germ. das Ausfallen der Mutter / oder ein Mutterbruch.

Procidentia uteri quid?

AFfectus procidentiæ ſeu prolapſus uteri dicitur, quando aliquid rugoſi & membranei ab interiori colli uterini parte verſus pudendum propendet, iſta pars propendens ſeu prolapſa ab omnibus ferè tam antiquis quàm neotericis pro inverſo vel collo vel fundo uteri habetur, quemadmodùm Paulus Ægineta de hac procidentia lib. 72. ita ſcribit: *Quidam totum prolabi uterum memoriæ produnt, quod à vero longè abeſt. Uterus enim parte inferiore duobus ligatur fortiſſimis ligamentis, quæ illum retinent, ne ſuperiores partes comprimat, & neque in dextram vel ſiniſtram contorqueatur, & meatum vel cornu vel os interius dilatans; quod ſi alterum ligamentorum relaxetur aut contrahatur, trahitur ad partem dextram vel ſiniſtram. Parte ſuperiore uterus firmatur & ligatur vaſis ſpermaticis, & venis in ſuperiorem uteri partem pervenientibus. Et quia venæ & arteriæ facilè rumperentur, niſi firmarentur firmiſſimo aliquo vinculo, natura peritonæo munivit & venas & arterias, & totum uterum. Si peritonæum relaxetur, devolvitur & decidit in partem inferiorem, aliquibus magis, aliquibus minus. Nam quibusdam extra apparet, aliis in collo ſentitur, quod verò procidit, ovo ſtruthiocameli ſimile eſt, majoris tantùm aut minoris ratione differens, prout everſionis violentia coëgerit.* Hunc Paulum omnes poſteriores in ſuis ſcriptis imitati ſunt, procidentiam nimirum uteri contingere ſcribentes, quando vel fundus ejus invertatur, & deorſum in cervicem uteri prolabatur, vel quando ſola ejus cervix per rimam vulvæ extra corpus procedat: ſicuti enim quandoque muſculi ani ſphincteres dicti, & inteſtina, & omentum è ſuo loco deorſum delabantur, ut in ramice contingat; ita & matricem ſæpè deorſum ruere, & è corpore propendere, idque vel per relaxationem vel ruptionem ligamentorum membranarumque, quibus uterus cum peritonæo & inteſtinis, oſſibusque ſacro & ilii colligatus ſit, prout in humidioribus naturis, externamve refrigerationem, vel madidationem per immorationem in aquis vel diutinum muliebrem fluxum paſſis frequenter relaxatio, ruptio autem à violentis cauſis ex partu, caſu, ſaltu & ſimilibus eveniat. Agnoſci quoque & dignoſci an membranæ ac ligamenta relaxata ſaltim aut rupta ſint, ex materia cum prolapſo utero profluente. In relaxatione enim ligamentorum uterum eſſe albâ & mucoſâ materiâ defecatum; In ruptione verò ſangvinem & deinde pus profluere, urinamque cruentam apparere. An autem cervicis vel fundi prolapſio facta ſit, ſciri exinde, quod cervice prolapſa caro rubens virili glandi cum ſuo foramine ſimilis extra corpus ante pudendum

propen-

propendeat; fundo è contra everso & prolapsâ carnem propendulam scroto virili esse persimilem, ovumque anserinum magnitudine æquantem. In omni quoque matricis prolapsione lumborum & pectinis sentiri dolorem, rectique intestini & vesicæ fieri compressionem nec non egerendi difficultatem. De hac uteri procidentia scribit quoque Aëtius lib. 16. cap. 78. *Procidit uterus, quando ita evertitur, ut exterius emineat; neque enim ut imperiti suspicantur à suis solutus propaginibus totus decumbit; nam si ita procideret, restaurari minimè posset. Ab alto enim mulier si in coxarum vertebras deciderit, disruptis membranis quibusdam, quæ vulvam cum vicinis membris connectunt, eo morbo corripitur. Nec minus corripietur ob violentam loculi expulsionem, quod præcipuè in abortibus accidit. Nimia præterea spiritus detentio, aut immensi ponderis elevatio, aut percussio uteri procidentiam inferre solent. Sæpè & ob humoris plurimi ac tenacis defluxum, partuumque frequentias, laxantur solvunturque appendices profundo utero superius inhærentes. Ob vehementes etiam animi affectus, ut si filiorum interitus, vel hostium incursus nuntietur, vel in maximam pelagi tempestatem inciderint, toto corpore mulieres exsolvi solent, ita ut vulva quoque elabatur & procidat. Nonnunquam & sine ullâ istarum causarum debilitantur corpora, ut membranis, musculisque vulvam sustinentibus exsolutis affectus contingat, quod decidente ætate fieri solet.*

Verùm citati jam PAULI aliorumque antiquorum doctrina de hernia uteri clarissimo PAULO moderno nimirum Barbettio minimè probatur, sed graviter eos in sua praxi cap. 10. libri quarti reprehendit his verbis: *Hernia uterina falsissimè ab antiquis est descripta, quod non lubens scribo; Interim bono publico est consulendum. Hoc errore illos notare cogor invitus, quod herniam uteri judicaverint, quod hernia uteri nunquam fuit: hoc enim ferè nunquam, rarissimè certè accidit, quod antehac in chirurgia mea monui. Hernia vulgò vocata uterina nihil aliud est quàm relaxatio anterioris vulvæ tunicæ. Rugosa est hæc tunica, non solùm ut penem amplectatur, & melius semen deferat ad uterum, sed etiam ut partus tempore onere suo citius liberet infantem, quod apprimè notandum. Facilè ab initio curatur adstringentibus, & gangræna si metuatur, exscindi potest sine vitæ periculo, metuve hæmorrhagiæ, en paucis totam ejus curam.* Idem in chirurgiæ suæ prima parte cap. 8. de uteri procidentia sic loquitur: *Uterus haud facilè procidit ob laxitatem, multo minus ob rupturam ligamentorum latorum, quale quid Authores sibi imaginantur. Ex partu laborioso aut violenta extractione secundinæ nobiscum observarunt alii fundum uteri omninò inversum circa pudenda, ita ut interiora ut externa se exhiberent. Imò annotare etiam nobis con-*

tigit

tigit (in iis præſertim, quæ vel alvi ſuppreſſioni, vel doloribus ventris obnoxiæ) pudendi membranas eo usque extendi poſſe, ut imperitis pro utero ipſo habitæ fuerint, & adhuc quotidiè habeantur.

Curatio.

Idem clariſſ. Barbette ſuam curationis methodum dicto loco ſubjicit hanc: *Ægra ſupina collocetur, genubus ſurſum protenſis, & à ſe invicem paulùm diſtantibus, hinc candela cerea, craſſitiei juſtæ, aſſæ fœtidæ aut caſtorei aliquâ quantitate admixtâ ſenſim in uterum immittatur, ibique vinculi commodi beneficio detineatur, non neglecto emplaſtro barbaro ventri imponendo aut ſequenti:*

Emplaſtrum.

℞. rad. cyperi
biſtort. an. ℥j.
gallar.
acaciæ an. ℥ſ.
nuc. cupreſſi
oſſium dactyl.
ſem. myrtill. an. ℥j.
picis
colophon. an. q. ſ.
m. f. emplaſtrum.

Quies hic ſeriò injungenda, caveat ideò ſibi ægra à vociferatione, jurgiis omnibusque illis quæ tuſſim aut ſternutationem cauſare valent, pedes quoque cruciatim collocentur.

Proſpiciendum hîc ſedulò, ne ſi quidem candela dicta major debitò fuerit, ex continuo attritu fluor albus cauſetur, naturaque ad ſeminis ejaculationem irritetur, unde debilitas ſumma, & quandoquidem difficillimum, ne talia eveniant, prævidere, quæcunque etiam adhibeatur cura, benè illos facere judicamus, qui ſecund m longitudinem perforata can a utuntur, quo ſic humoribus affluentibus exitus conveniens concedatur. Hæc ille. Curatio hæc cum chirurgica potiori parte ſit, nolumus de ea eſſe verboſiores, ſed ſufficiat Authoris

TEXTUS.

PRolapſum uteri eadem curant, quæ prolapſum ani. huc itaque repetenda ſunt. Curatio autem operatione chirurgicâ potiſſimum efficitur. Ægram nimirum ſuper dorſum reſupinam coxis altioribus dilatatis & reflexis poplitibus collocando. Hinc uterum prolapſum oleo tepido, aut butyro inſulſo vel etiam decocto malvæ, chamomillæ & aliis emollientibus fomentatum, aſperſo poſt pulvere aſtringente ex acacia, hypocyſtide, pulvere oſſium dactylorum combuſtorrm, aut mumia vel gallis ſubtiliſſimè pulveriſatis in proprium locum reponendo, intrudendo inſuper lanam in ſe convolutam, forma & craſſitudine muliebri ſinui reſpondentem, linteoloque exceptam, ac vino rubro ſtiptico imbutam ſicque absque dolore & violentia in proprium locum devolvendo. Quod ſi uterus prolapſus putredine jam infectus ſit, quod corruptum putridumque eſt, reſcinda-

 tur,

tur, idque citra periculi formidinem, cum etiam universo utero ablato nonnullæ mulieres plures annos supervixerint.

CAP. CLXVIII.

DE STERILITATE, Germ. Unfruchtbarkeit.

STerilitatem infœcunditatemve longo verborum syrmate describere quid sit, opus non est, quum quilibet eam quotidiè observet, idque plerunque apud ditiores sat opum habentes etiam ad numerosam prolem sustentandam, liberis tamen carentes, ideòque se infelices arbitrantes, quod non habeant, quibus suam uberrimam hæreditatem ac splendens nomen hæreditariè relinquant; tales non rarò ingenti pecuniâ fœcunditatem emerent, si fieri posset, ac sæpius etiam optatus convenienter adhibita remedia successus sequitur, quatenus ex naturalibus causis ac impedimentis impedita fœcunditas fuit, interdum enim ex singulari & inscrutabili Dei nutu liberi denegantur, sicuti per totam scripturam sacram exempla occurrunt, talique à Deo peculiariter immissæ sterilitati mederi velle frustraneum arbitramur. In aliis verò sterilibus spem non esse abjiciendam, quotidiana testatur experientia earum quæ diutinam infœcunditatem conquestæ partim ex usu thermarum, partim aliorum remediorum prolificæ evadunt.

Sterilitas quid?

Sterilitas igitur nihil aliud est quàm impedimentum & privatio benedictionis & mandati illius Divini, quod suis creatis hoc verbo: *crescite & multiplicamini*, injunxit, tempore nimirum opportuno jam præsente, quo impleri deberet.

Causæ.

Causæ sterilitatis possunt esse variæ, nunc à viro, modò à muliere provenientes, interdum ab utroque, imò quod mirum est, inveniuntur quandoque conjuges ambo fœcundi, nec tamen ulla ratione generare possunt, eò quod eorum temperamenta ad invicem non sint analoga, exempla enim sunt talium sterilium, ubi maritus curiosulus experturus, an sterilitatis causa in se sit, cum ancilla consveverit, eamque imprægnarit, similiter uxor post obitum prioris conjugis alteri nupta pariter conceperit. Discrasia itaque & inconvenientia temperamentorum quandoque in causa est, ita ut uterque sit nimium humidus, vel siccus, calidus vel frigidus, frigidum enim & calidum, humidum & siccum convenire debent, talia namque contraria spermata invicem mox fermentationem ineunt, pugnandoque causa sunt conceptionis & commembrationis fœtus. Interdum etiam ejusmodi discrasia ad certum tempus tantummodò intercedit, ac postmodùm sponte cessat, quemadmodùm interdum reperiuntur, qui ultra decem vel plures annos steriles in matrimonio cohabitant, ac deinde absque ullis remediis fœcundescunt; sæpius tota causa in fœmina manifestè latet, & corrigibilis est, quando nimirum mensibus caret, vel redundat, vel inordinatos habet,

habet, vel vitioſos, quemadmodùm enim arbor tam non florens quàm tempore florum ſuorum pruinam patiens, vel vitioſum vel intempeſtivum florem edens, qui nimirum ſibi ipſi depaſcentes erucas vel bruchos cantharidesve progignat, vel præcociter pruinoſoque cœlo erumpat, fructum vel planè nullum vel pauciſſimum fert, ita quoque menſtruus flos muliebris penitus abſens, vel intempeſtivè, vel vitiosè præſens, vel imbribus profluvii ſubmerſus, ſemper uterum ſterilem vel abortivum arguit. Sicuti etiam in agro nimium humido vel arido extremè itidem pingvi vel macro ſeminatio fit incaſſum, ita ſimiliter matrix præhumida vel exſucca, vel pingvedine lubrica, vel macritudine ſqualida ad fœtationem inhabilis eſt; Denique vitioſitas inſtrumentorum ut clauſura uteri, nimia virgæ brevitas, indecens ſeminis ejaculatio ſæpius in cauſa eſt, aliaque multa ex parte viri impedimenta, quando videlicet nimia ventricoſitas, vel herniæ legitimum congreſſum impediunt, vel vir ſemiſpado eſt, vel decrepitus ſemen tenue, langvidum, aquoſum, modicum, frigidumve contribuit, vel penem improportionatum habet, nimis enim breves ſemen non poſſunt ad uterum deferre, exceſſivè longi infœcundiores procreare dicuntur, nimium pingves viri duplici modo ad generationem minus habiles ſunt, ſcilicet vaſtâ ventris turgentiâ, mutuam genitalium copulationem debitam impediente, & ſeminis perpaucâ emiſſione, extenuati verò conſimiliter fœcundo ſemine deſtituuntur, ut & luxurioſi, venerisque frequentiâ enervati, valetudinarii, ebrioſi, frigidi, ſemenque crudum, tenue, aquoſum & gonorrhœicum generantes, quod in matrice ſeroſa labilitate citò diffluit & elabitur, ſterilitant quoque teſtes contuſi, frigidi, abſceſſum vel ulcus experti, extractio calculi renum vel veſicæ, indeque ulcus enaſcens, urethralis foraminis obliquitas, virgæ inerigibilitas, ſectio ramicis, ulcus vel convulſio penis, veſicula Gallica, verruca & caruncula in urethra enaſcens & ejaculationem præpediens, potus quoque creber camphoræ, anethi, ruthæ, menthæ & medicaminum è plumbo factorum ut communis rumor fert, item teſtium illinitio ex opio, hyoſcyamo, cicutâ, mandragorâ, ſimilisq; farinæ ſtupefactivis crebrius applicatis. Tandem infirmitas officinarum ſpiritus animalis, vitalis & naturalis, ſeu cerebri, cordis, pulmonis, jecoris renumque facultatem generativam peſſundant, ut & grandæva ſenectus, quæ poſt annum ſexageſimum luxuriare & generare communiter deſinit, quamvis etiam reperiantur qui etiamnum in tali ætate prole beentur, ii tamen rariores ſunt, nec ſemper certo conſtat, neminis alterius interventu id fieri. Ex parte mulieris etiam quam plurima ſunt, quæ conceptionem remorantur, videlicet caliditas & fervor, frigiditas & ſtupor uteri, mador, ſqualor, ariditas, carnoſitas, obeſitas, excarnatio, gracilitas, debilitas, flatuoſitas, anguſtia,

parvitas, obſtructio, cicatrix, cervicis quoque obliquatio, anguſtatio vel ampliatio; ſterilitatio etiam fit à concubitu coacto, deformitate horribili, odioſo conjugio, phthiſi, marcore, hecticâ, macie, pingvedine, craſſitudine, iracundiâ furioſâ, meretriciâ calloſitate, ab attritu multo, uterinis morbis, ut ſunt abſceſſus, procidentia, exulceratio, & quilibet deſcripti ſuperius, item habitu ad virilitatem accedente, ut fit in viraginibus, barbeſcentibus, audacibus, virilibus, voce graveſcentibus, ſemineque fervidis, adeò ut feſtinanter ante virilis admixtionem excernatur. Deniq; quantum diæta inconveniens pharmacaque præpoſtera nocere, atque ad inferendam ſterilitatem conferre poſſint, ſatis notum eſt.

Interdum tamen omnia recto & debito modo ſe habere videntur, & nihilominus conſtans ſterilitas conjuges prolis cupidos contriſtat, cujus cauſam ſcire avent, an nimirum vir vel mulier in culpa ſit; id quod perdiſci poſſe hoc modo ajunt: ſi nimirum uterque ſeorſim manipulum hordei integri non exoleti propria urina per noctem maceret, ac deinde hoc maceratum hordeum in terram ſerat, ſique germinet, eum cujus urinâ maduit à ſuſpicione infœcunditatis vindicat. Præcipuè autem in mare fœcunditatem arguit habitus carnoſus non immodicè pingveſcens, nec ullo ſupradictorum vitiorum affectus, cui venulæ rubræ in albo oculorum ſunt conſpicuæ. In fœmina verò ſtatura corporis moderata, latitudo lumborum & ſuminis, natium eminentia, mediocris ventris protuberantia, pectoris anguſtia, mammillarum amplitudo, menſtruorum ſtata periodus, ſangvineusque inſtar cruoris jugulati pecoris rubor.

Signa cauſarum.

Signa ſterilitatis manifeſta quidem ſunt, quando nempe in vigore ætatis nulla fit conceprio, ex quibus autem cauſis id fiat, certis quibusdam indiciis cognoſcitur, quæ enim admodùm oneroſè, curvè, claudicanter, gibboſè, vel ventricoſè incedunt, cogitandi anſam dant, tales in ſitu & decubitu ad coitum apto impediri, ſeminumque debitum concurſum fieri non poſſe; quæ verò faciem oſtendunt morboſè pallentem, inflatam, laxam, vireſcentem, luridam, fœdèque coloratam, defectum in menſtruis indicant, vel cachexiam, leucophlegmatiam aliumve gravem affectum, & ſic hoc morbo durante non concipiunt, vel alio quovis gravi, nempe gonorrhœâ, lue Gallicâ, leprâ, cancro, hecticâ, calculo veſicæ, ulcere veſicæ vel uteri, ejusque affectu quovis morboſo, quorum indicia partim ex inſpectione lotii, partim exploratione obſtetricis habentur, partim etiam ex moribus & vitæ actionibus fœminæ, continuò enim ſedens, pigra & ſomnolenta, pallida, flaccida, ac carnis laxitate, menſtruisque aquoſis præditа, nec non catarrhis & defluxionibus obnoxia frigidum & humidum habet uterum, parumque coitus appetens eſt, ſive ea talem habitum connatum habeat, vel pravâ diætâ

esu nimirum crudorum fructuum, haustuque multæ aquæ frigidæ aliorumque refrigerantium usu sibi acquisiverit. E contra macra, siticulosa, rubens vultu, nigricans capillis & superciliis, in actionibus prompta, iracunda, asperâ & gravi voce loquens, verruculam unam vel alteram in mento pilis obsitam gestans, vel etiam aliquantulum in circuitu oris pilescere velle visa seu lanuginescens, uti fit in adolescentulis prima circa os lanuginis vestigia ostendentibus, item parcum & obscurè seu ex atro rubentem mensium fluxum patiens, coitusque desiderio flagrans calidum & siccum habet uterum. Signa autem sterilitatis ex fascinatione & diabolicis veneficiis certa parum nota sunt, nisi quod plerunque tales conjuges se invicem implacabili odio prosequantur, neuter tamen ejusce odii causam indicare vel rationem reddere potest. Signa verò ex defectu sangvinis sunt vel nimia obesitas, vel macilentia, utraque enim sangvinis defectum & inopiam arguunt, obesitas quidem quod sangvis in pingvedinem coagulatur, parumque sangvinis in venis remanet, macritudo verò, quod exhaustio & inanitio corporis præcessit, vel per jejunium castigationemve severam, vel prægressi morbi depascentiam, vel hæmorrhagiam, vel profluvia, vel improbos & sudorosos labores, vel vigilias vel ulcera fortiter manantia, cauteriaq; seu vulgò fonticulos multum effluentes, singula enim hæc corpus exhauriunt, cruoremque imminuunt, quem nisi redintegratum ordinarius mensium fluxus indicet, prægnationi locus non est.

Loquitur verò etiam Hippocrates de sterilitate & conceptione in sequentibus locis:

Præter naturam crassæ non concipiunt. lib. 5. aphor. 46
Idque à compressione oris uteri ab omento. 5. 46
Et sterilescunt donec extenuentur. 5. 46
Prætenues verò abortiunt, 5. 44
Frigidos & densos uteros habentes non concipiunt. 5. 62
Nec non præhumidos. 5. 62
In talibus uteris extingvitur genitura. 5. 62
In nimium autem siccis & adurentibus semen alimenti defectu corrumpitur. 5. 62
Utriusque verò temperies fœcundat. 5. 62
Mulier circum tecta vestibus si subtus suffita odor per corpus ad os & nares pertingit, sterilis non est. 5. 59
Mulieribus autumnus aquilonius & siccus commodus est. 3. 14
Mulier mensibus omninò non prodeuntibus non concipit lib. de sterilib.
Vel paucioribus, quam debent. ib.
Vel pluribus quàm oportet. ibid.
Vel ulcerata in utero. ibid.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, frigiditas & sterilitas connata tam in viris quàm fœminis per medicamenta non mutatur, suntque tales viri timidi, muliebrique voce & actionibus plurimis, nec non imberbes & glabri

glab:i circa testes, coitum non appetentes, quibus semen frigidum à fœmina in utero sentitur, tardique exitus cum exigua voluptate, colis vix erigitur, sed flaccet, pili pubis sunt exiles, fugiunt conversationem mulierum, eisque compellatis pudore & vultus rubore pleni sunt subductionem meditantes, hi ferè steriles esse solent, ut & nimium calidi, pilosi nigris pilis in partibus genitalibus abundantes, circumcirca, petulci quidem & libidinosi, ac statim satiabiles. Etiam tales pilosæ fœminæ pilos multos, duriores & rigidos circum pubem habentes, & in circuitu oris paucos vel multos, item plurium virorum amplexus passæ, nec tamen imprægnatæ, audaces, salaces, siccæ, sitibundæ, ad iram frequentis ferociæ, celeris pulsus, menstruorum paucorum, & ex adustione nigricantium. Steriles quoque ad totam vitam fiunt, quibus medicamenta sterilitatem inducentia, vel fœtum in earum imprægnatione ejicientia propinantur; item quæ in tenerâ ætate violenter deflorantur, habentesque hæmorrhoides & excrescentias in utero, vel cicatricem à vulnere uteri, vel si talis conciperet, metuenda ipsi mors esset, ob impeditam in collo dilatationem pro exitu fœtus; Impedit quoque conceptionem os uteri durum, compressum callosumve eò, quod exactè claudi nequeat, vel si conceptione factâ clauderetur, fœtum supprimeret, quod non sit libera dilatatio. Tempus autem ad fœcunditatem & conceptionem maximè opportunum est annus ætatis vigesimus octavus pro masculis, decimusque octavus pro virginibus, si tum matrimonium ineatur; quanquam autem fœcunditas tamdiu duret, quamdiu menses ordinatè fluant, eæ tamen virgines quæ nimium annosæ elocantur, plerunque postea non concipiunt, etiamsi menses earum in cursu ordinario pergant, aut si concipiunt, ut plurimum laboriosissimè pariunt, in cæteris prolem antea expertis spes conceptionis superest ad finem usque mensium, circa annum quadragesimum quintum & nonnullis quinquagesimum desinentium. Terminus verò conceptionis aptissimus est dies secundus vel tertius à menstruâ purgatione. Sterilitas autem nimis inveterata, vel ab innato vitio, ut si ægra sit gibba, hermaphroditica &c. omnino immedicabilis est, ab aliis autem accidentibus profecta nempe suppressione mensium, uteri procidentia, profluvio, lue Gallica &c. ea pro accidentis leviori vel graviori magnitudine magis vel minus curationis induit difficultatem.

Curatio. Curationis spes ex causæ conditione metienda est, & juxta eam aggredienda, cum autem utplurimum conceptionis impedimentum in medicabilibus à superflua pituitositate dependeat, ea est evacuanda, intemperiesque uteri corrigenda hoc vel simili modo: ut ptimò præcedat præparatio humoris pituitosi, quod præstabit hæc potio:

Potio præparans.

℞. rad. ireos
angelic.
scrophu-

ſcrophular.
rubiæ tinct. an. ℥ſ.
fol. artemiſ.
meliſſ.
matricar.
tanacet. an. m. j.
cortic. aurant. ℥ſ. ʒij.
ſem. fœnic.
dauci an. ʒij.
zingib.
macis an. ʒj.

concidantur omnia minutim, & ſuperfuſis vini albi non fortis, vel ſi forte ſit, quarta parte aquæ diluti libris quatuor, in cantharo lapideo vel ſtanneo paſtâ frumentali oblito coquantur in bulliente balneo per horas tres, quibus elapſis, expreſſioni colatæ adde ſachari candi pulveriſati ℥VI. & probè obduratum aſſervabis, cujus ℥V. vel VI. ſingulo mane, merendali & ſerotino tẽpore ebibes, jejunando deſuper per tres horas.

Inſumpta hac potione purgativum ſuccedat, quod tale eſſe poterit.

℞. maſſæ pilular. de hiera.
agar. trochiſc. an. ʒj.
caſtor. ʒſ.
vitriol. martis parum calcinat. gran. V.

m. & cum ſyr. roſ. ſolutiv. q. ſ. f. pilulæ, quarum ʒſ. vel ʒj. bis vel ter in ſeptimana aſſumatur, prout magis vel minus evacuant, temperamenta enim phlegmatica promptè purgantibus auſcultant, ideòq; minori doſi prima vice ſollicitanda ſunt.

Conducunt etiam thermæ naturales, vel ſi deſint, arte paretur talis inſeſſus:

℞. herb. matricar. artemiſ. beton. ſalv. majoran. meliſſ. hyperici, an. m. iij. ſalis commun. manip. ij. ſulphuris ℥IV. alum. ℥ij. concidantur & contundantur omnia quæ oportet, & dividantur in duo vel tria ahena aquæ plena, atque coquantur in ſemicupium, in quo indies recalefacto ægra per horam moretur, die autem quinto recens dictarum ſimplicium paretur, ut ad minimum per octiduum inſeſſus continuari poſſit, parando etiam vinum medicatum ex conſimilibus herbis uterinis.

His & ſimilibus remediis utero præparato accedendum ad ſpecifica contra ſterilitatem, quorum non infimum eſt Elixir Crollii uterinum, cujus ℈j. in omnibus uteri defectibus in aqua meliſſæ pro vice aſſumitur, ſcimus enim diverſa exempla ſterilium, ab uſu hujus elixiris ad fœcunditatem immutatarum.

Elixir uterinum Crollii eſt certum ſpecificum.

Præterea non reticendum nobis eſt ſecretum quoddam hæreditarium à Superintendente quodam, cujus avis & abavis ad hunc uſum ſacratum fuit, revelatum, quamvis experti nondum ſimus, communicamus tamen fideliter uti accepimus:

Secretum hæreditarium.

℞. herbæ roris ſolis maturi & benè rubentis, (quod in canicularibus diebus ſeu intra feſtum B. Virginis viſitationis & aſſumptionis contingit, nam diligenter ejus collectioni inſudandum, aliàs inopinatè diſperit) benè ab omnibus ſordibus, muſco & extraneis mundati q. v. deſtilla in B.M. & aquam prodeuntem citrino colore (quod admodùm miratu dignum, cum herbæ aliæ cryſtallinâ albedine coloratas aquas deſtillatione

lation prǣbeant) novæ herbæ affunde, & pariter destilla, hocque quoties volueris, repete (nota: capita omnia mortua posse in cinerem tenuissimum redigi, liquoremque præfatum desuper adhuc semel destillari, sic enim sale specifico imprægnabitur) destillatum liquorem aureum vase benè clauso serva.

Usus: dentur uxori jam jam menstruum passæ, & ab eo liberæ, cubitum ituræ tria cochlearia ejus, idq; ter vel quater repetatur, vir verò sobriè vivat, cibos boni succi edat, & simili modo ejusdem liquoris bibat. Posset etiam, si abundans herbæ copia suppeteret, per fermentationem spiritus ardens ex ea destillari, eoque ex herba contusa tinctura ad solem vel furnum extrahi, foretque prolificum, cordiale & phthisicum medicamen.

Alias causas indeque profectam sterilitatem quod concernit, eæ pariter resecandæ sunt, ut si qua à nimia voratione, potuque aquæ frigidæ sterilis facta esset, diæta calefaciens probique succi inchoanda, in calida autem causa, quæ tamen rarior est, præfatum regimen in contrarium est mutandum, præparato autem corpore specifica in omnibus casibus & temperamentis conveniunt, suntque plura talia in usu, nempe pulvis secundinæ impotus. Item farina priapi cervini ad ℨß. item olei majoranæ stillatitii & moschi an. gr. j. vel ij cum coagulo leporis exhibita. Contra fascinationem verò Cardanus priapum lupi fœminæ collo gestandum svadet. Plura docet

Specifica.

TEXTUS.

Sterilitas in viris ab occulta causa, sita nempe in partibus generationi dicatis, præsertim si fuerit morbus conformationis, pharmacia haud tollitur. Vide supra de extincta virilitate.

Reliqua vitia quandoque partim legitimâ observatâ diætâ, partim medicamentis auferuntur, de quibus Authores Medici in praxi. Vide Bayrum l. 15.

Si sterilitas ex veneficio est, rarò illa removeri potest, nisi simul removeantur veneficiorum instrumenta, quorum nempe beneficio talia parata sunt.

Supra de impotentia tollenda nonnulla diximus, sæpè verò evenit, ut impressiones ejusmodi diabolicæ tam validæ sint, ut neque bonâ neque malâ arte tolli possint (i.e. repositione simili) vidi tamen semel atque iterum haustum aquæ frigidæ ex ore equi masculi (eines Hengstes der nicht verschnitten) *in præterfluente potantis elapsæ & subitò vasculo collectæ multum profuisse in hoc casu.*

Eadem potatio aquæ multum facit in ariduris particularibus membrorum, sæpius iterata jejuno ventriculo per aliquot septimanas: alioquin in fœminis sterilibus insessus ex formicis & acervo formicarum, cum aqua fluviatili

atili paratus, & aliquoties recens vel de novo factus multum juvat.

Conceptionem juvantia petuntur ex Practicis. Sal satyrionis imprimis utilis est in fœminis (ut citò concipiant, si ejus ℈ſ. post menstruorum fluxum in vino malvatico, vel aqua vitæ mulierum sæpius exhibeatur.

Curavi hoc secreto multas fœminas brevissimè, & essentiâ formicarum viros.

In impotentibus nobilis est essentia satyrionis Crollii, imprimis si illi addatur ambra essentificata, & aurum potabile Anglicum, verbi gratia:

℞. liquoris satyrionis ℥j.
ambræ essentificatæ ʒij.
auri potabilis ℈j.
m. detur à ℈ſ. ad ℈j. pro una dosi.

Hæc & similia interdum materiam tam fortem reddunt, ut simul anima cum vita expulsa fuerit, omne nimirum nimium naturæ inimicum.

Valet quoque diatrion piperæon tabulatum, si illi admisceantur aliquot grana ambræ & olei cinamomi. Vide supra de extincta virilitate.

CAP. CLXIX.
DE CONCEPTIONE, ABORTU, ET REGIMINE GRAVIDARUM; Germ. Empfängnüß und Mißbürtigung.

Capite præcedente actum est de sterilitate, proximè igitur subsequi debebat conceptio, & gravidarum tractatio, quæ Author comprehendit sub nomine Abortus, id est quomodò concepta jam semina seu facta fœtatio regimine medico gubernari debeat, ne rursus annihiletur, sed ordinatum à Deo finem consequatur, scilicet ut omnibus requisitis partibus & membris à spiritu inhabitante efformetur, & increscat, donec vivus & absolutus homunculus in lucem hujus Mundi ordinario partu nascatur, quod fit mense nono, sin autem à primo conceptionis puncto usque ad mensem septimum rursus ex utero elabatur, vel ejiciatur, tunc ea ex utero exclusio non est partus sed abortus vel aborsus, ita enim dicitur in primis mensibus, quando conceptui jam exordium factum est, si rursus excutiatur ante impetratam vitam, postea verò si excludatur factus jam fœtus vita & motu præditus, vocatur abortus q. d. intempestivè ortus vel ab ortu scissus seu succisus vel sublatus. Solent autem mulierculæ aborsum, quando primo aut secundo mense contingit, antequam genuina fœtatio seu fœtus conformatio facta sit, ad primam molæ speciem referre, deinde verò apud omnes nomen

Abortus quid?

abortus retinet, eſtque nihil aliud quàm fœtus vitam & modum conſecuti, immaturi tamen adhuc embryonis præmatura excuſſio ex infortunio contingens, non autem culpâ ceu certâ intentione alienâ, quæ ſi ſceleratè interveniat, ejectio appellatur. Ad abortum ergò præcavendum notanda ſunt ſigna conceptionis, quæ ſecundum Practicos ita ſe habent: Quando viri & mulieris ſemina ambo fœcunda ſunt, tunc injaculato in uterum ſemine virili etiam eodem momento accurrit ſperma fœmininum, fitque utriusque ſpermatis indiviſibilis commixtio adeò uterum recreans, ut exultet quaſi, & à peritioribus fœminis moveri ſentiatur, protinus quoque orificium firmiter & exactè claudit, quo ſvavis ſibi mixtura intus maneat, ab iſto exultatorio matricis motu reliquæ etiam partes unà afficiuntur, ita ut non rarò cordi dolorculus cum voluptuoſa exolutione ſuperveniat, totique corpori ob ſubitaneam alterationem, fitque dorſum ſubfrigidum, collum verò ad tactum plus ſolito calet, idque totum fit in fine coitus, atque os uteri ſiccatur, fœmina quoque aliquo urinæ ſtillicidio per unum vel alterum diem laborare incipit, imprimis ſub primam conceptionem, & quibus menſes nondum integrè purgati ſunt, cunctis tamen etiam reliquis jam jam impprægnatis ejusmodi ardor accidit aliqualiter usque ad diem ſeptimum, deinde etiam alia ſigna conceptionis ſe produnt, nam circa diem à conceptione nonum mucor quidam albus ex utero profluit, ac deinde caput dolet, nauſea adeſt, & vertigo, vomitio, longiſſimi ſomni, pallor, vultus, pica ſeu depravatio appetitus, deſideriumque variorum, crudornm, acidorum, ſalſorumque & abſurdorum anteaque non conſvetorum eduliorum, oculi profundantur, ac albugo in ipſis dilatatur cum venulis ſangvine oppletis, color faciei floridus & antea conſvetus plerunque oppalleſcit, venuſtatemque amittit, rubeasque maculas & papulas hinc inde acquirit, paulò poſt etiam mammillæ intumeſcunt, fiuntque ſolito duriores cum intercurrentibus venulis liveſcentibus, & coronâ ſubnigricante papulas jam magis rubentes cingente, venæ quoque ſub lingva virideſcunt & turgeſcunt. Imprimis autem ſenſim venter inſolitè intumeſcit, & in protuberantiam elevatur, urina menſibus primo & ſecundo pallida eſt, deinde colore aureo & ſubrubro citrineſcit, cum hypoſtaſi alba lanuginea, inſtar lanæ minutiſſimè carptæ vel farinæ tenuis, quæ ſub commotionem urinæ reſolvitur, & per omnem lotii ſubſtantiam diſpergitur.

Signa conceptionis.

Diverſam hæc in membris fieri mutationem, arguunt tam à ſpiritu, virili ſemini inhabitante ſpecifico plaſtico, quam altero illo potenter ſemper ſeorſim in utero dominante, & cum luna cœleſti ſymbolizante, ſtatisque periodis menſtrui impuri ſangvinem à laudabili ſecernente & proſcribente, in imprægnatione autem oſculum uteri claudente,

te, mixturamque ſeminalem diver-
ſis tunicis circumveſtiente. Intra
quas mirabilis illa ſpiritualis pote-
ſtas primo totius corporis epitomen
perexiguam, formicæ forſan majo-
ris granditatem vix excedentem ef-
format, ac mox ſtupenda minutie
corcum arteriis & venis, diſtinctim
cum vitali ſuo motu effingit, aliaque
mox viſcera, queis uſus formativus
& nutritivus carere nequit, uti qui-
dem exercitatiſſimis Anatomicis
placet, & rationi conſonum eſt,
quamvis hæc ſoli Deo nota ſint, cu-
jus incomprehenſibilis potentia im-
primis in minutiſſimis rebus elucet,
dum quotidiè per naturam creet
vermiculos adeò puſillos, ut inter-
dum viſum noſtrum planè effugi-
ant, nec niſi microſcopio diſtingvi
valeant, quo tamen repere & videre
cernuntur, bone Deus quàm imper-
veſtigabilis minutiei demum eorum
erunt ocelli, & pedunculorum ner-
vuli, meatusque ſuccum nutriti-
vum per totum corpuſculum defe-
rentes! Ita pari modo originem cor-
dis omnium primariam in embryo
valdè exiguam ſtatuunt, id eſt quod
cor prius omnibus formari incipiat,
initio valdè minutulum, totumque
albicans, transparentem tamen ru-
bedinem ſangvinis contenti in u-
troque ſuo ventriculo oſtendens ab
aliis partibus facilè diſtingvibilem,
motuque oculis obſervabilem, ita
ut ſimulac in venis fœtuli ulla ſe
ſangvinis indicia prodant, ipſum et-
iam cor ſangvine plenum concitati-
ori quidem, ordinatâ tamen cum
auriculis ſuis pulſatione motitetur,
ſangvine, quotiescunque cor dila-
tetur, ventriculos ingrediente, quo-
ties verò conſtringatur, egregiente,
quæ & evidentius appareant, corcu-
lo jam aliquantulum aucto, etiam-
num tamen albeſcente. Initium
materiale corpuſculi ſemen mater-
num eſt, è tubis ad fundum uteri al-
lectum à calido formali virilis ſemi-
nis, quam ſic fundatam fœtationem
ſucculentia ſangvinis materni ſan-
gvinea aſſucta ſuccenturiata ſuſten-
tat augetque, & procul dubio ſub-
ſtantiam totius ſuppeditat, cujus rei
ſuccus terræ ex aqua pluviali potio-
ri parte conſtans luculentum eſt te-
ſtimonium, admodùm enim exigu-
um punctum ſeu corculum in quo-
libet ſemine vegetabili in terram
projecto exiſtit, quod, madefacto &
humefacto à præfata ſucculentia ſe-
mine mox ſuccum in ſe combibit,
exinde turget, in longum culmum
extenditur, totumque ſui incre-
mentum tam radicis quàm herbæ
ex ſola illa ſucculentia acquirit. Na-
ſcuntur & increſcunt ex hac ſuccu-
lentia ſangvinea partes duplices, ſci-
licet eæ quæ corpuſculum infantis
conſtituunt, & in eo concluduntur,
atque alteræ illæ deciduæ, quæ ipſi
pro involucro & petiolo inſerviunt,
non ſecus ac tegumenta caſtanea-
rum & nucum, quamdiu petiolis ſu-
is arbori adhærent, umbilicus enim
ejusque vaſa & membranæ fœtum
in utero involventes, eisque impoſi-
ta placenta, infantulo in lucem edi-
to, à priori ſuo uſu deſinunt ac ſpon-
te ſequeſtrantur. Eſt autem umbili-
cus ductus membranoſus, venam

unicam ampliorem & arterias duas, nervum autem nullum intra ſe vehens, atque à medio abdominis exoriens elongationem mox ab initio conformationis inſignem, fœtuque jam ad exitum perfecto longitudinem ſpithamarum trium ac digiti craſſitiem attingit, variam tortuoſitatem ſeu varicoſitatem oſtendens, eum in finem, ut Harvejo placet, ut per iſtas quaſi veſiculationes ſangvine repletas ſangvis in fœtum moratim & non confertim refluat, copioſior tamen varicoſitas iſta in una quàm altera eſt, ideòque obſtetrices perſvaſæ ſunt, tot proles quot varices numerantur, etiamnum ſecuturas, cujus, ſi vera ſunt, ratio eſſe poteſt, quod major nodoſitatum copia, copioſum & fœcundum ſangvinem indicet, tam ubertim accurrere volentem, ut per catarractas quaſi affluxus moderandus fuerit. Vena prædicta infra à venæ portæ fundamento initium facit per fiſſuram jecoris ad umbilicum deſcendens, medium inter arterias tenet, & per umbilicum girato flexu aſſurgit, ac demum ſupra membranam chorion ramuſculis & ſurculis quamplurimis diſperſa utero inſeritur pro hauriendo ſangvine ad fœtus alimentum. Binæ autem arteriæ ex internis arteriæ magnæ ramis iliacis exorſæ, atq; ad latera urachi ſurſum delatæ umbilicum intrant, cumque vena pergentes itidem ſupra chorion multiplicem diſperſionem patiuntur, inſtar fibrarum radicum ſucculentiam ſangvineam aſſugendo partibus extra fœtum adducunt.

Urachus conſors umbilicalium vaſorum corpuſculum eſt membraneum geminâ conſtans tunicâ, interiori nempe nervosâ, & ab interiori veſicæ tunica mutuatâ, exteriori verò magis membranosâ ab exteriori ejusdem depromtâ, teres, atque intus poroſum, à veſica tanquam baſi ſenſim verſus umbilicum attenuatur, inſervitque pro transcolatorio ſeri in veſica in amnion tunicam, at poſt infantis nativitatem in ligamentum ſolidatur.

Membranarum fœtum in utero involventium à quibusdam duæ nempe amnios & chorio, ab aliis tres numerantur, nempe hæ duæ præfatæ & allantoides, quos tamen à veteribus deceptos Harvejus putat, à quibus hæc membrana modò à venarum copia chorion, modò à figura allantoides nominetur, Amnios proximius fœtum amiciens tunica eſt permollis lævisque & pellucida, nec non chorio, qua parte placentam ſuſtinet, reliquoque inſuper ambitu ſvaviter nexa. Complectitur hæc liquorem ab initio conformationis ſeorſum, procul dubio ejusdem uſus ac liquor pericardii, rigatura lachrymalis oculorum, ſinovia articulorum &c. Ubicunque enim continuus motus eſt, ibi quoque ſuccus lubricativus adeſſe debet, quo partes invicem motum conficientes intermediis ſpaciis lubricarentur, & continuò madeant, in reſiccatione enim non modò motus impediretur, verùm quoque detritio partium fieret, uti palam fit in axibus rotarum, verſuris horologiorum, pinnis ſerarum,

rum, quæ niſi ungventis lubricentur, motum vel nullum vel difficilem præbent, ita etiam hæc lympha extra dubium ob lubricationem neceſſariam ſvavemque irrigationem tanquam à rore microcoſmico huc rorare debuit, eâdem etiam utilitate exituro jam fœtu anguſtam viam lubricat, pro facilitando exitu.

Chorion ſeu altera fœtum circumveſtiens tunica, eundem pariter totum interveniente amnio circundat. Eſtque præcedente craſſior, forinſecus inæqualis, interius lævior plurimis venis & arteriis umbilicalibus ſubdita, quo loco & placenta ſeu jecur uteri innaſcitur, eſtque rotunda maſſa cum circumferentia inæquali quinque communiter prominentiis juſto ordine diſtantibus notatâ, qua parte uterum aſpicit, aſpera eſt & undoſa, infinitisq; fibris in ſubſtantia perreptata, ob quas Helmontius hanc placentam magis pro ſplene quodam uteri habet. Semper unica eſt, etiam ſi gemelli vel plures fœtus ſimul geſtentur, tum enim uni huic placentæ tot funiculi, quot embriones ſint, diverſis in locis inſerti cernuntur.

Tertia tunica quam allantoiden appellant ſeu farciminalem, non in humano ſed brutorum partu occurrit.

Præfatæ autem partes deciduæ ſunt, & in partu ſecundinas conſtituunt.

Partes verò corporificæ ſeu ipſum embryi corpus conſtituentes eæ ſunt omnes, quæ & in adultorum corporibus occurrunt, pauca tamen ſibi paululum à grandioribus discrepantia ſervant.

Caput enim omnia majora habet, & quo magis fœtus ortus appropinquat, & grandius eſt, & aliquot diſtinctum amplis bullis, cerebrum præ mollitie & humiditate tantùm non diffluit, ingenti cranio at in plures partes diviſo obtectum.

Corculum ſatis eſt magnum, auriculasque ampliores poſſidet præcipuè dextram, & pallidiores.

Pulmones ex flavo rubent, parenchymatisque raritatem non adeò oſtendunt, ob tranquillitatem, nondum enim reſpirationis munus exſequuntur.

Ventriculus ad magnitudinem nucis juglandis accedens nunquam eſt vacuus, ſed mucagine quadam albicante ſemper refertus, ac jecore totus obtectus.

Inteſtina quidem ut adultorum proprii corporis longitudinem aliquoties ſuperant, anguſta tamen cavitate gaudent, in tenuibus excrementa pituitoſa citrina reperiuntur, in craſſioribus nigricantia duriora, in cœco, quod amplius eſt, modòque craſſum, modò oblongum, fæces largæ adſunt.

Jecur mole inſigniter diducta utrunque implet hypochondrium, venasque ſuas ſangvine repletas habet, ſubjacentemque cyſtim felleam bile flava turgidulam.

Lien perparvus eſt, magisque quàm adultorum rutilat.

Renes multipliciter glandulati grandioresque ſunt, ſuccenturiati renes mirè grandeſcunt, aliter-

que situati, quàm in adultis, magisque excavati.

Vasa tria umbilicalia pervia sunt, transitum materno sangvini concedentia, atque post nativitatem in ligamenta transeuntia.

Omenti vix ullum adhuc vestigium, quia nondum ventriculo ex intestinis fotu ejus opus est.

Ossa totius corpusculi mollicula sunt, præcipuè in primis mensibus, dein paulatim unum citius, alterum tardius solidantur.

Loquitur verò etiam Hippocrates de imprægnatione & abortu in sequentibus:

Signa imprægnationis sunt menses cessantes, sine horrore & febris insecutione. lib. 5. aphor. 61
Acciditque cibi fastidium. 5. 61
Imprægnata ex potu aquæ mulsæ sub noctem tormina patitur. 5. 41
Quæ non concepit, ei ex hoc potu talia non accidunt. 5. 41
In imprægnatis os uteri connivet. 5. 51
Gravida marem gestans benè colorata est. 5. 42
Fæmellam verò decolor. 5. 42
Fœtus masculi potissimum in dextra uteri parte gestantur. 5. 48
Fœmelli verò in sinistra. 5. 48
Mammæ firmæ & solidæ fœtum benè valere significant. 5. 52
Sin lac copiosè fluat, imbecillitatem fœtus designat. 5. 52
Extenuatæ concipientes abortiunt, donec fiant habitiores. 5. 44
Abortientibus secundo aut tertio mense sine occasione manifestâ, acetabula uteri plena sunt mucore. 5. 45
Ejusmodi acetabula præ fœtus pondere abrumpuntur. 5. 45
Ver siccum & aquilonium post hyemem australem, pluviosam & clementem, pro partu in ver incidente abortivum est. 3. 12
Abortus causatur à venæsectione. 5. 31
Ut & ab enormi alvi profluvio. 5. 34
Nec non à tenesmo. 7. 27
Itemque à febribus corpus extenuantibus. 5. 55
Subitanea mammarum extenuatio abortum denunciat. 5. 37
Et quidem dextræ mammæ extenuatio in ferente gemellos abortionem maris significat. 5. 38
Sinistræ verò, fœmellæ. 5. 38
Abortum præcedit mammarum extenuatio. 5. 53
Quæ si redurescunt, abortus non sequitur. 5. 53
Sed dolor mammarum. 5. 53
Vel coxarum. 5. 53
Vel genuum. 5. 53
Vel oculorum. 5. 53

Gravidæ ante omnia debitè tractari debent, ne abortus vel alius gravis casus procuretur, consistit autem

REGI-

REGIMEN GRAVIDARUM

IN hisce observationibus & vivendi ratione: quando ex supradictis signis cognoscitur, fœminam esse imprægnatam, sedulò cavendum est, ne vel manibus vel pedibus ulla ipsi vis inferatur, per contusionem, percussionem, protrusionem, conjectionem, vel etiam injuriosis & maledicis verbis lædatur, & ad iram, tristitiam, aliave animi graviora pathemata concitetur, sic enim facilè fœtus graviter lædi vel corrumpi posset: Ex quo corruptionis ejusmodi Authori idem conscientiæ stigma inureretur, ac si reipsâ homicidium commisisset. Imprimis autem gravida quælibet affectibus animi, ut sunt: iracundia, terror, mœror, timor, conceptaque imaginatio, mirum in modum alteratur, & quocunque tunc in forti ejusmodi imaginatione & animi abreptione existens manum in proprio corpore adhibeat, vel se contingat, in eadem fœtus parte imprimitur similitudo rei imaginatæ. Annitendum ergò, ut gravidæ animus semper in tranquillitate & hilaritate conservetur, ejusque aspectui amœna, pulchra, & delectabilia objiciantur, auditus ipsius jucundis & exhilarantibus sermonibus, & musices svavitate, & sic reliqui sensus, nempe olfactus, gustus, tactusque oblectantibus recreentur, ingrata autem quælibet, odiosa & adversaria procul amoveantur. Imprlmis autem inter colloquia evitanda sunt quæ contristare vel percellere ipsam possunt, neu res vel picturæ aspectu detestabiles, monstrosæ, horribiles & insvetæ ipsi offerantur, ipsave ad talia loca deducatur, ubi ex improviso horrifici quid visui occurrat, nempe jugulatio, incendia, decollatio, monstrosa animalia & similia, fieri enim vix posset, quin vel in periculosum abortum præcipitaretur, vel ad minimum rei visæ imago fœtui imprimeretur. Pari modo etiam libri de rebus tristibus, portentosis & peregrinis vel talibus rebus tractantes, quæ mentem & imaginationem ad horrorem vel inusitatam phantasiam abripere possent, omnesque consimiles discursus vitandi sunt & fugiendi. Nec non ea omnia, quæ odores penetrantes graves, uterumque valdè afficientes exspirant, ut sunt moschus, zibetha, ambra, camphora, benzoinum, olea fragrantiosa destillata & præcipuè sabinæ, fumus cinabrii, extinctarum candelarum & quicquid odorē fortem aromaticum exhalat, nam juxta Hippocratem suffitus aromatum muliebria ducit. Talia itaque suffimenta in cubiculis gravidarum ne excitentur, aër tamen in eis purus conservetur & temperatus, aut si frigidior sit aëris constitutio, calefactio per fornacem & vestes hyemales omni corporis prægnantis ac præcipuè ventris refrigerationi occurrat.

Cibum & potum quod attinet, conveniunt quidem gravidis carnes vitulinæ, agninæ, gallinarum, caponum, ex eiisque parata juscula aliaque boni succi & vinum album mediocre, seu cerevisia tenuis clara

pro

pro potu, verùm si quis eas ad regulas diætæ astringere vellet, procul dubio majoris damni quàm utilitatis causam se fuisse animadversurus esset, ad varia enim earum appetitus fertur, quæ si denegentur, inevitabilis nævus fœtui imprimitur rei desideratæ, ista autem vitiosa prægnantium appetentia citta seu malacia vocatur, de qua actum est inter affectus ventriculi cap 97. quam dictam volunt ab hederâ, quæ fortissimè amplectatur quod attingat, & sic etiam hic affectus pari modo tenaciter gravidis inhæreat; incipit autem ipsis plerumque mense secundo nunc citius nunc tardius, duratque in ipsis utplurimum integrum mensem, ac deinde sponte cessat, spacio hoc quædam appetunt haleces, fructus, pisces. Nonnullæ cretam, carnes & angvillas crudas, picem liquidam, carbones & similia, & plerunque sine ullo damno comedunt, nisique sui desiderii compotes fiant, abortiunt vel appetitus sui signum infanti inurunt, per totam ipsius vitam retinendum. Occurri huic affectui per medicamina nequit, prægnantibus enim purgantia, quibus materia peccans è ventriculo educi debebat, exhibere non licet, Practici autem acida cibis miscent, & ventriculum roborantia, ac post cibum ingerenda cydonia, pyra tam cocta quàm condita jubent, convenit quoque acorus conditus, & subinde pulpa tamarindorum & rob cerasorum acidulorum, prunaque sylvestria condita, rob uvarum & de ribibus, Fxterius inungatur regio oris ventriculi oleo cydoniorum & mastichino, superposito deinde emplastro de crusta panis, vel cerato ex pulvere menthæ, corallor. rubror. præparatorum, charyophyll. pulpa cydonior. & similium cum cera confecto. Infestant etiam gravidas alii affectus ut fastidium eo, ut volunt, tempore contingens, quando infantis capilli succrescant, item flatus ex eisque ventriculi dolor, rejectio ciborum, palpitatio cordis seu saltus, syncope, urinæ difficultas, suppressio alvi, intumescentia pedum, & capillorum defluvium. Ad cibi fastidium valent eadem, quæ & cittæ, nempe acidula stiptica, ut cydonia, pruna, sorba, cappares & olivæ conditæ cum aceto & similia; ad flatulentiam semina anisi, fœniculi, cumini, inungendo quoque ventrem & ilia oleo lilino. Ad vomitionem syrupus de acetosit. citr. eademque prædicta acidula præstant, cum vino parata. Ad cordis palpationem aqua & conserva melissæ; in syncope aliquid salis communis & theriacæ in os indatur. Ad urinæ difficultatem & disuriam, à fœtu vesicam comprimente causatam, convenit fomentatio ex decocto althææ. Ad alvi suppressionem in usu sint juscula pingvia, prunaque ungarica jejuno ventriculo comesta, nec non manna in jusculis dissoluta. Ad intumescentiam pedum ℞. ol. chamæmeli, hyperici anethini, lumbricorum, hyperici an. ℥iij. ol. sulphuris per campan. ℥j. m. f. linimentum, inunge post confrictionem cum sale, aceto & oleo rosaceo. Defluvio capillorum conducit

Fastidium.
Flatulentia.
Vomitio.
Cordis saltus.
Disuria.
Alvi suppressio.
Tumor pedum.
Capillor. casus.

Tussis.

ducit oleum ovorum inunctum. Vehementi tussi tantam commotionem interdum causanti, ut fœtus ejiciatur, convenit oxymel scilliticum. Ad diarrhœam, dysenteriam, aliumve ventris fluxum, si superveniret, assumatur pulvis rad. tormentillæ vel solus vel additis coralli, præparatis, & lapide hæmatit.

Ventris profluvium.

Febres.

Interdum gravidæ etiam febribus corripiuntur causatis vel ab impuritate corporis, vel externis accidentibus matri vel fœtui illatis per contusionem, casum & similia, vel ab affectibus animi ut ira, terrore &c. vel nonnunquam per infectionem à grassantibus morbis epidemicis. In tali casu semper exacta diæta instituenda est, pro febris exigentia; conveniunt itaque quæ refrigerant & humectant in cibo & potu, ut hordei & avenæ decorticatorum, ptisana & cremor, acificando ea succo limonum, item cerasa acidula pro more exsiccata & cocta, prunaque & pomatam dulcia quam acidula cum fœniculo cocta, caro & juscula caponum & similia. Pro potu inservit decoctum hordei hujus vel similis parationis: ℞. hordei puri m. j. rad. cichor. sem. fœnic. an. ℥j. passul. minor. rob de rib. an. ℥iß. conquassatis præter hordeum superfunde aq. fontan. ℔VI. coquantur ad casum unius vel alterius transversi digiti, in fine adde pulv. cinamomi ʒß. paque etiamnum bulliant, tumque colatura refrigerata affatim bibatur, præterquam in paroxysmo, ubi à largiori potu abstinendum, prolongat enim febrem, teneantur

Decoctum hordei.

autem tunc in ore tamarindæ, vel aqua frigida aceto parum acificata in os sumatur, & iterum exspuatur, ut semper lingva humecta maneat; Alvus supradictis jusculis mannatis semper teneatur aperta, assumat etiam subinde ℈j. corallorum rubicundissimorum in subtilissimum pulverem tritorum. Si dolor capitis sæviat, tunc ℞. aq. rosar. ℥iij aq. verben. ℥ij aceti flor. samb. ℥iß. album ovor. duorum prius seorsim probè concussi, commisceantur, & cum frusto aluminis digitis prehenso optimè invicem concutiantur, ac stupâ vel linteis hic liquor exceptus sæpius capiti applicetur. Sin verò febris ardens vel endemica gravidam prehenderet, tunc in magno versatur periculo, febres enim ardentes inflammationes, fortia purgantia, & quælibet admodùm calida humorem in corpore dissipant, vel liquant, unde fœtus succulentiâ privatus instar graminis humore privati flaccescit, vel tanquam fructus in arbore valido vento succussus à sua adhærentia decidit, quod etiam Divinus senex innuere voluit sequentibus veriloquiis:

Dolor capitis æstuans.

Gravidam morbo quodam acuto corripi, lethale. lib. 5. aph. 30
Prægnanti fiens in utero erysipelas lethale. 5. 44
Prægnantes febribus correptæ abortiunt. 5. 55
Vel periculosè & difficulter pariunt. 5. 55
Præsertim quæ à febre sine evidente causa extenuantur. 5. 55

Prægnantes materiâ turgente à mense quarto usque ad septimum purgari possunt. §. 29
Septimo tamen appropinquantes minus & cautius. §. 29
Post septimum autem & ante quartum à purgantibus abstinendum. §. 29

Prædicto itaque in tali casu periculo, mox à febris malignæ correptione ipsi ejusmodi potio exhibeatur:

Potio sudorifera.

℞. syrup. de limon. ℥j.
de corall. ʒV.
aq. card. bened.
angelic.
fœnic. an. ℥j.
aceti cum herba & radic. chelidon. major. ad tertiæ partis consumptionem decocti ℥ß.
spec. diamargarit. frig. ʒj.
man. Christi perlat. ʒij.
m. f. potio pro unâ dosi.

Hanc potionem ebibat, & in lecto sudorem expectet, applicato prius umbilico balsamo embryonum cum medulla panis similaginei, quem & durante sudatione retineat. Abhinc tribus horis elapsis pro corroboratione assumat quantitatem castaneæ hujus opiatæ:

Opiata roborans.

℞. conserv. flor. tunic.
rosar. vitriolat.
borag. an. ℥iij.
cortic. citr. condit. ℥ß.
corallor. rubicundiss. subtiliss. trit. ʒiij.
terræ sigillat. ℥ß.
spec. diarrhod. Abbat. ʒij.
theriac. Androm. recent. ℥j.
cum syr. acetos. citr. q. s. f. opiata.

Hoc electuarium spissum seu opiata conducit quoque prægnantibus loco præservativi morbis ejusmodi epidemicis grassantibus.

Altero manè rursus accipiat præfatam potionem, ac deinde opiatam.

Abortus causæ.

Quo autem omni studio abortus præcaveatur, vitandæ sunt omnes ipsius causæ, quæ sunt: Omnia nimia animi pathemata & perturbationes, nempe vehemens excandescentia, terror panicus, ingens metus, expavescentia ex infortunio & tristi nuncio de morte mariti, liberorum & agnatorum, vel displosione tormentorum, bombardarum, fragore vehementium tonitruum & fulgurum, sonitu campanarum convocantium turbam tempore incendiorum, vel incursantium hostium, item ex attactu vel appropinquatione rerum à natura fœminis terrificarum ut sunt mures, glires, bufones, majores araneæ, serpentes; Odores quoque graves, fœdi, & eximiè fragrantes, omnisque corporis violenta & concussiva commotio nempe saltatio, succussio fortis in curribus, casus, ictus, allisio, delapsio, percussio, crebra sternutatio, tussis ferina, balnea percalida vel frigida, venæ sectio larga imprimis ex venis talaribus, imò quæcunque sangvinis vel succulentiæ corporis profusio per fluxum mensium, diarrhœam, dysenteriamve, sive sponte veniant vel purgantibus mensesve moventibus excitentur, item quicquid tenesmum vel stranguriam obstinatam inducit, ut fit à causis anum vel vulvam pruritu vel excoriatione lanci-

nantes

nantes & mordentes, nempe aſcarides, ſcabies, pus &c. Denique internæ defluxiones, catarrhi, fœtus imbecillitas, malaque in utero conformatio, rei deſideratæ denegatio, inſveta etiam temporis mutatio, maligna conſtellatio, eclipſis, pluraque alia in cauſa eſſe poſſunt, nec reticendum illud muliebre venenum, ex quo totum genus humanum ferè langvet, nempe guloſitas, in plurimis tam immanis, ut per totum ferè diem voratione varia occupentur, ſæpè adeò in continua infarctione ventris verſantes, ut vix ſufficiens ſpatium pro extenſione uteri remanere queat, ſed cedere fœtus ex compreſſione vel ob cacochymiam vitioſumque ex voracitate paratum ſagvinem cogatur, interdum uterus ipſe ex callo vel alia cauſa ſatis extenſibilis non eſt, vel vitioſa ſecundina fœtum ſuffocat, vel gemini duplex ſpatium requirunt, & non inveniunt, vel unus alterum enecat, ubi poſtmodum facilè etiam alter excitato menſtruali profluvio unà exturbatur. Tempore quoque annonæ caritatis, vel depopulationis ab hoſtibus, vel inappetentiæ ſtomachi, quædam ex inedia abortiunt; quædam ab immodicâ venereâ compreſſione, vel attritionis calefactione & attractione.

Cum etiam fœtationis deſtructio diverſo tempore fieri ſoleat, quidam Practici diverſa nominatione rei discrimen melius intelligibile reddere volunt, nimirum quando primis ſeptem diebus accidat, vocari debere effluxionem, corruptionem-

ve, deinde autem aborſum, abortum & ejectionem, ut ſupra pluribus indicatum eſt.

Signa futuri abortus.

Signa futuri vel inſtantis abortus ſunt: prægreſſio dictarum cauſarum in ſummo vigore ut ſunt clamor, iracundia, ſaltatio &c. item flacceſcentia uberum repentina, extenuatioque corporis ac imprimis ventris, repentina quoque dolorum in utero invaſio, & quandoque horror, rigor & horripilatio, dolorque capitis & in radice oculorum, hæc & ſimilia ſi mitiora ſunt, precedunt per aliquod ſpacium, ſi verò admodùm intenſa, celeriter ſaltem præcurrunt, moxque copioſum menſtruum inſequitur, quod in quibusdam incipit profluere aqueum. Deinde ſanioſum & cruentum velut lotura recentium ſangvinolentarum carnium, tum verò omnimoda cotyledonum fit ruptio, ſincerusque effluit ſangvis paulatim grumeſcens, & grumos ſimul proferens, demumque fœtus ſeu fœtatum ipſum formatum vel informe adhuc exiſtens exturbatur. Atque hæc plerunque contingunt, ſi cauſa violenta, nempe hauſta medicamenta fortiter expulſiva præceſſerit, ubi verò ſenſim & lentè cauſa in corpore ſuccreſcit, ibi paulatim præter rationem mammæ gracileſcunt, his quoque femorum lumborumque gravitas & refrigeratio ſimul accidunt.

Prognoſis.

Prognoſin quod attinet, abortus his ſecundum Hippocratem minus infeſtus eſt, quæ ſaniores, & naturâ alvo laxiores ſunt, uterique partes humidiores habent, frequenter

quoque sine molestia magnos parere infantes consveverunt. Verùm si (inquit idem lib. de superfœtat.) quæ *concipiat quidem & frequenter, sed fætus bimestres, trimestres aut quadrimestres, & vetustiores stato tempore semper & certo excutit, illud est referendum ad uteri angustiam, quæ augescentem fætum amplius continere non potest.* Si quoque (eodem Hippoc. 2. epid. text. 71. teste) à causis nempe externis valentioribus, casu scilicet, ictu & similibus vehemens dolor & perturbatio in gravida excitetur, statim & eodem die sequitur aborsus, si verò ob minorem causæ vim aborsum ad tertium differri diem contingat, eo elapso aborsus periculum cessat, eò quod die ad summum quarto vulnera ejusmodi recoalescant, magis autem abortientes periclitantur, quàm verè parientes, quia non solum ex aborsu sed & violenta ejus causa corpus injuriosè debilitatur, quemadmodùm enim fructus arborum ante statum suum terminum non nisi violenter & valida concussione, petiolorumque suorum confractione, maturitatem autem consequuti sponte & ferè nullo negotio decidunt, ita idem quoque fœtui fieri solet, magis autem aborsu periclitantur fœminæ admodùm crassæ, propter vasorum nimiam constrictionem, nec non valdè graciles, & extenuatæ ob infirmitatem: Item primiparæ, præsertim tardius elocatæ, quia doloribus sunt inasvetæ, angustioresque vias habentes atrocius & diutius torquentur, difficilior quoque & periculosior est abortus mensibus ultimis, quàm prioribus, quo grandior enim fœtus jam est factus, & tamen præmaturè avulsus, eò laboriosior & periculosior ejus est exclusio. Magnam enim hæmorrhagiam excitare solet, quam facilè animi deliquium, delirium & convulsio sequi potest, quâ superveniente vix ulla unquam ab abortu evadet. Vel etiam deinde inflammationem utplurimum lethalem excitat, vel violenta disruptione & laceratione uterum ita evertit, ut alterius ad conceptionem inhabilis fiat; In his tamen fœminis, quæ laxiorem & humidiorem habent uterum, aborsus sæpius primis mensibus & sine damno contingit. Sunt etiam quædam simplicia, quæ non solùm odore, vel assumptione, sed & sua propinquitate, licet non perceptâ vel attactâ uterum antipathicè afficiunt, sicuti fama est de vipera, quod abortum causet, si prægnans eam transcendat, ut & ovum corvinum eodem modo. Semen verò dracunculi odoratu abortivum fit, filixque assumta non fœtus tantùm ejectiva sed & sterilitativa penitus existat, quæ etiam proinde apud nos Hurenwurtz i.e. radix meretricia vocatur.

Curatio.

Curationis scopus contra abortum tantummodò in præservatione remediisque eam declinantibus consistit, causarumque supra consignatarum amotione. Ne itaque tempore gravidationis tantoperè abortus periculum impendeat, corpus fœminæ, antequam imprægnetur,

tur, à colluvie impura superfluisque succis repurgari, & à supervacua pituitositate resiccari, siccius verò quàm par sit, diœtâ humectante & laudabilem succum generante refici debet, quorsum ea remedia faciunt, quæ superius de sterilitate consignata sunt; sin autem in ipsa graviditate, multa materia cacochymica adsit, quæ abortum procurare possit, non timendum lenissimis laxativis sæpius repetitis sensim eam educere, qualia sunt: rhabarbarum, manna, pruna, tamarindi, à cassia autem abstinendum, quia etiam ad renes trahit.

Si verò symptomata quædam ingruant, nimirum tormina à ventositate, doloresque ventris & lumborum, tunc præp. sem. coriandr. cymini & anisi ana æquales partes subinde assumantur, vel spec. diacymini vel diagalang. in rotulis, exterius intingatur pannus laneus cœruleus in mel calens, & ventri imponatur, tunc dolores spurii sedantur, veri autem partusque prodromi eo remedio augentur.

In gravi vomitione syrupus de ribes, & de agresta, mivaque cydoniorum ac alia astringentia stomachica propinentur. In fluxu ventris pyra immatura comedat, panemque è frumento Saracenico cum butyro frixum, item jecur gallinaceum assatum, nec non alicam in lacte coctam.

In vehementi expavescentia terroreque unum vel alterum cochlear plenum roris majalis destillati sorbeat, vel decocti fœniculi in vino facti, reiterando sæpius ejusmodi sorbitionem, comedat quoque eum in finem sæpius parum seminis fœniculi, imprimis appropinquantibus ultimis mensibus, ubi semen dictum cum amygdalis dulcibus omni manè comedere in parva quantitate conducit, aceti verò crebrum usum studiosè evitet, nec non corporis incurvationem ad tollendum aliquid è terra, vel sursum protensam erectionem ad aliquid deorsum trahendum.

Quod ad remedia specifica contra abortum attinet, coralla rutila in pollinem trita non ultimum sunt, assumpta, atque etiam integra extrinsecus gestata, sunt & plura specifica in hoc casu in usu, nempe grana chermes, radix tormentillæ, semen plantaginis. At hæc sufficere possunt quæ docet heic

Specifica contra abortum.

TEXTUS.

A Bortum impediunt magisterium corallorum & perlarum, si sæpius cum aqua vitæ mulierum, vel aqua liliorum convallium detur. Tinctura corallorum ritè rectèque parata abortum prohibet, si gestationis tempore prægnantes ejus accipiant gutt. iij. vel IV. singulis mensibus bis.

A proprtetate succus astaci unius contusi, & expressi in vino bono datus singulis mensiibus semel vel bis, fœtum nunquam abortivum nasci sinit, nisi externa vi (a) *impellatur. Sic sal astaco-*

Remedium appropriatum.

rum fluviatilium dextrè paratus, & singulis septimanis cum amygdalarum dulcium decocto in vino malvatico maceratus, sumptus mirabiliter fœtum conservat, dos. gran. iij. IV. V. &c. (vinum ne bibant, pellit nimirum fœtum.)

(a) In externis causis violentis non statim despondeant animum, sed decoctum tormentillæ cum lapid. hæmat. bibant, & in lecto per aliquot dies quiescant, utendo simul his, quæ contra abortum valent.

CAP. CLXX.

DE PARTU DIFFICILI,

Germ. schwere Geburt.

OMnem partum fore difficilem & dolorosum à prima Eva usque ad ultimam fœminam, importat immutabile Dei decretum Gen. 3, 16. omni sexui muliebri promulgatum his verbis: *Admodum multiplico dolorem tuum etiam conceptus tui; in dolore paries liberos,* Quod etiam unigenitus Dei repetit Joh. 16, 21. *Mulier* (inquiens) *cum parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus, postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis propter gaudium, quod homo sit natus in Mundum.* Contra hanc ergò difficultatem nemo Medentum quicquam remedii afferre præsumit, sed in hisce casibus, ubi partus communi parientium modo & temporis spatio non absolvitur, sed alio infantis egressu, longiorique tempore & puerperæ labore, angustiâ, gravioribus symptomatis, & majori periculo contingit.

Differt autem partus ab abortu, quod in partu fœtus jam maturatus & perfectus sponte sine concurrente alienâ causâ vel impulsu ad lucem vivus festinet, & cum utriusque nempe fœtus & matricis conamine pariatur, abortus verò immaturè & violenter exturbetur, adeò ut vivus ob sui incompletionem manere nequeat, sed necessariò intereat, ut etiam Jobus lib. 3, 15. ejus mentionem facit his verbis: *Sicut abortus abditus non* amplius *essem; ut infantes qui non viderunt lucem.* A fœtu autem mortuo & molâ grandiore discriminatur, quod isti non pariantur nec sponte exeant, sed manu chirurgica extrahi vel evelli debeant.

Vult autem Hippocrates lib. de natura pueri quod legitimus partus hoc modo contingat: Aucto videlicet jam infante tantoperè, ut alimentum & augmentum, quod à matre descendat, ulterius ipsi sufficiens non sit, copiosiosius alimentum appetens calcitret, & membranas disrumpens initium partus matri afferat, ex tali enim motu vehementi, ac pondere gravante uterum amplius distendi nescium commoveri ad molem hanc mediante facultate expultrice à se propellendam. Quod in quibusdam fiat mense septimo, aliis octavo, in quo tamen nullus partus nasci possit vitalis, aliis nono vel decimo, tuncque pro diverso fœtus

tus situ, vel magnitudine partum aliter atque aliter contingere, nunc cum majori vel minori difficultate tantam autem fœtuum diversitatem quidam tribuunt diversæ in matricibus spatiositati, quemadmodùm enim cucumeres, arbores, aliaque quædam germina angustis locis increscentia ex compressione evadant tortuosa, vel mutila, vel irregularia, ita etiam infans modò amplum nunc non satis capacem locum habens diversam acquirat in habitu crassitudinem, macritudinem, proceritatem, vel pumilitatem, pro locorum nimirum capedine, seminalium recrementorum quantitate, alimentariæ materiæ copiâ vel inopiâ, quæ quidem rationes in quibusdam satisfacere possunt, at non in omnibus. Sæpius enim ex eodem utero & parentali semine liberi in statura, & corpulentia admodùm discrepantes prodeunt, ubi tamen loci & seminis quantitas qualitasve valdè parum sine dubio variarunt, manifestum ergò est, etiam alias diversitatum naturales causas concurrere, nempe variam matris imaginationem, quæ quantum mutare fœtum valeat, innati nævi demonstrant, item diversa regimina, influentias & con stellationes planetarum, ut taceamus distinctas qualitates ventorum, regionum & aliorum, ut probari potest seminatione pisorum & lentium, sub diverso ventorum flatu, austro enim flante si satio fiat, vermiculosa ipsa producit, facilè tamen coctione mollescentia, contrarium fit sub flamine boreæ; in quibusdam regionibns homines fiunt strumosi, gibbi, vasti, in aliis non item.

Commoratus igitur à prima conceptione tot septimanis in utero fœtus, quot annis populus Dei in deserto, atque itidem absque corporali cibo saltem mannæ materni lactis rorali stillatione tam diu sustentatus ex suo tenebroso carcere liberatur, stupendâque & summè admirabili Divinâ providentia & auxilio per viam inter duo ossa pubis ceu scopulos arctissimè sitam in hujus Mundi lucem deducitur, at non sine planctu & lamentabili ingeminatione O. A. si puer sit, quasi diceret: O Adam, vel O. E. si puella sit, ac si clamitet; O Eva, vagiendo nostrorum parentum lapsum omnis nostræ miseriæ causam deplorans.

Nascitur autem proditque ex utero infans juxta communem nativitatem naturalem primò caput supinus exerens, ac postmodùm cervicem & humeros, ac consequenter thoracem, ventrem, femora & pedes, brachiis & manibus deorsum ad genua protensis, & ad latera arctè adactis. Sin autem ab hoc nascendi modo & situ discedat, ullumque aliud membrum vel partem, sive pes sit sive manus, humerus, dorsum, nates vel genua, primò ad exitum porrigat, tunc partus est præternaturalis, puerperæ ut plurimum magnum laborem, cruciatum vitæque periculum facescens, ibique maximè peritâ & industriâ obstetrice opus est, quæ norit manibus mollissimis, oleoque liliaceo tepido inunctis, ac svaviter inser-

insertis perversum infantis si um redigere in communem naturalem, atque ad legitimum exitum com promovere.

Singulariter itaque omnis Magistratus obligatur nullam nisi peritissimam, & ab egregiis Medicis examinatam ad obstetricandum matronam admittere, ob varios casus, quæ in parturientibus, gravidisq;, imò etiam aliis fœminis quotidiè accidunt, & ob pudorem sæpissimè Viris Medicis non revelantur, imprimis in partu, ubi peculiariter virorum inspectionem mulieres pudorosæ horrent, si ergò obstetrix nulla adsit, quæ plurimorum, atque etiam Anatomiæ sit perita, facilè ex imperitia damnum fit, quod postea corrigi nequit, cujus aliquando magistratus rationem est redditurus, cum loco parentum, patrumque patriæ imò ipsius Dei sint, ac in omnibus suorum liberorum curam habere obstricti, imò magis quam parentes, nam vulgares parentes semper suos liberos sustentant, & vix unquam ab eis nisi in summa necessitate sustentationem accipiunt, magistratus verò à suis subditis ditissimè sustentantur.

Selectio obstetricis.

In selectione igitur obstetricis requiritur, ut ante omnia sit perita, nec temulentiæ dedita, imò etiam satis literata, & in libris anatomicis, chirurgicis, ac re herbariâ exercitata, ingenio & memoria valens, munditiei studiosa, sanitate & vegetâ ætate gaudens, pia, impigra, non fraudulenta, morosa, vel avara, sed mitis, compatiens, pudica, prudens, proba, & ab iracundiæ & excandescentiæ furore aliena, non timida quoque sed animosa, ut puerperas præsertim primiparas in conatu parturitionis excitare, & animare, & in difficultate & variâ necessitate expeditè & opportunè subvenire norit. Officium ejus in partu est ingeniosè infantem excipere præternaturaliter prodeuntem in situm naturalem reducere, aptèque ad partum deducere ac dirigere, in præcidendo ac deligando umbilico infantis gnaram esse. Adhæc indiget sellâ seu cathedrâ obstetricali sellæ tonsoriæ non multum absimili, præterquam, quod in anteriori sedis parte, instar semilunæ præcisa sit, ut decidere ibi infans possit, adjunctas præterea habeat tres alias ministras, quarum una ad dextram, altera ad sinistram, tertia verò à tergo locentur, ut parturiens lateralibus incumbat, à dorsali autem teneatur, poterit tamen pariens etiam loco sellæ in sinu robustæ fœminæ sedere, & nunc tertia ad tenendum dorsum non est necessaria, in promtu quoque sit liliaceum oleum, spongia mollis, lana munda, fasciæ, panni lintei, cervicalia, odoramenta et medicamenta roborativa. Obstetrix verò pro se priori humiliorem sellam etiam præstò habeat, ut paulò inferius sedere, & ptomptè manus dirigere possit, sive enim in sella, sive in femoribus alterius fœminæ sedeat, obstetrix humilius sedere debet facie suâ aversâ, & non ad faciem parturientis directâ, ne præ verecundia se concludat, si verò in lecto partus fiat, eodem modo

modo depreſſius obſtetrix ante eam ſedeat.

Signa partus inſtantis.

Signa autem inſtantis partus ordinaria hæc ſunt. Dolores totum corpus maximè verò lumbos, coxendices ac imum ventrem prehendunt, idque atrocius in primiparis ceu inexpertis, mitius verò in his, quæ multoties pepererunt, dolentq; ingvina, pectinis oſſa & crura; Iidem tamen non ſolùm dolores in partu, ſed & abortu molâ & fœtu mortuo percipiuntur, legitimi autem partus ſigna ſunt, quod juſto à conceptione tempore, nempe menſe nono vel decimo dolores ingruunt, cum gravedine uteri, fervore & dolore in natibus, lumbis & ingvinibus, uterique pondus & tumor deorſum vergunt ad partes inferiores, totaque moles ad pudenda decumbit, ſuperiores autem partes graciliores & contractiores fiunt, loca verò ſuper pectinem & ingvina extenduntur, cum apertione & humectatione orificii uterini, cervicisque uteri dilatatione & inflammatione, frequens quoque mejendi cupiditas laceſſit, & immiſſo digito in orificium uteri quidpiam ad magnitudinem ovi in eo perſentitur, & alba quædam colluvies aliquibus primò ex utero profluit lenta & parcè, deinde verò copiosè, & ad ſangvineum roborem accedens, ruptis nimirum tunicis fœtum includentibus, tum enim liquor ſeroſus ſangvine mixtus ſatis largè effluit, effluxuque ſuo vias lubricat, ubi deinde fœtus erumpendo ſequitur, & ſi is non ſtatim dictum liquamen ſequatur, ſed tamdiu tardet, donec omnis liquor effluxerit, difficilis deinde partus ſequitur ob reſiccationem viarum.

His itaque incipientibus parturientium doloribus obſtetrix præſens omnibus ipſius ligamentis nec non capillis ſolutis, ut laxamentum ubique liberrimum habeat, in inferiori ante eam ſellâ ſedens blandis & ſolatoriis verbis eam hortetur, & precetur, ut omni clamore intermiſſo totum ſuum ſpiritum ſuperius compreſſum ad inferiores partes convertat, hoc tamen ne citius quàm par ſit, fiat, aliàs in vanum parturiens laboraret, & ſe debilitaret, ut poſtmodùm, quando opus eſſet, ſufficientibus viribus deſtitueretur, accuratè igitur obſtetrix noſſe debet, quando infans in procinctu exeundi eſt, tunc enim totum parturientis imum ventrem, verendaque optimè oleo liliaceo calido perungat, perunctâ etiam propriâ manu, orificiumque matricis circumagendo aperire & diducere ſtudeat, ut chorion præcidere queat, ſique folliculus iſte ſeu involucrum infantis ob tenacitatem rumpi tardaret, ungvibus vel inſtrumento, ſummâ tamen cum cautione, ne infans lædatur, ruptionem illius adjuvet, immiſſiſque digitis totam viam ſufficienter adhuc magis aperire & lubricare debet, ut infans exire queat, cautelâ tamen adhibitâ, ne fortè ſubitò & præproperè prolabatur, ipſiusque caput vel cervix quaſſatione lædatur, opportuniſſimum autem tempus adjuvandi infantis eſt, quando liquor animalis profluit, eo ipſo enim tempore

pore matrix ſe omnimmodè aperit, tuncque obſtetrix optimè manibus ſuccurrere poteſt, liquore autem penitus elapſo, iterum ſe concludit, & tunc manualis diductio importuna eſt, & facilè ſangvinis fluxum concitat. Quum verò infans exire incipit, obſtetrix eum ſvaviter panno ſuſcipiat, procidentibus unà ſecundis, & quando paululum in terra quieverit, umbilicus quatuor à ventre ejus digitis novaculâ vel alio cultello acutiſſimo præcidatnr, ligato prius funiculo propè abdomen filo forti aliquoties circumacto, duorum vel trium digitorum diſtantiâ ab abdomine, ubi deinde tribus circiter digitis à ligatura funiculus reſecetur, exſiccando ſangvinem in eo remanentem coagulatum, obligandoque ne ſubſequente ſangvinis fluxu infanti periculum cauſetur, exiccatus autem ſponte decidit, citius vel tardius pro conſtitutione nati, ſangvinisque affluentis copia, ex decidentia tamen citeriori à quarto die breviorem vitam, ulteriori ſeu quinto à reſectione die longæviorem obſtetrices hariolantur.

Notandum autem, labore partus jam inſtante parturienti non multum alimentum eſſe obtrudendum, ſed pauco probè tamen nutriente cibo eam eſſe reficiendam, plurimo enim cibo infarcta ſpiritus & calorem diſtrahit & occupat, quo minus laborem partus ſuſtinere queant, omnes quoque lapides precioſi ab ejus digitis ſemoveantur, quidam enim fœtum geſtationis tempore in loco continent, & ſic neceſſariò etiam jam ipſum retracturi eſſent, partumque remoraturi, item omnis perflatio & acceſſus aëris frigidi antè, in & poſt partum arceatur, quodlibet enim frigus adſtringit, & genitalibus partibus inimicum eſt.

Si verò nihilominus partus præternaturalis & difficilis incideret, quod inde cognoſcitur, ſi conatus pariendi ultra viginti quatuor horas duraverit, ſummoque cum cruciatu & vitæ periculo matris & infantis vel alterutrinis labor partus in ſuſpenſo tenetur, tunc præter ordinaria media etiam ad alia, & non rarò inſtrumenta chirurgica confugiendum eſt.

Cauſæ partus difficilis.

Cauſæ partus difficilis & præternaturalis diverſæ ſunt, partim ab utero, partim à fœtu, & partim ab externis provenientes, ab utero poſſunt eſſe, ſi naturali conſtitutione admodùm intemperatus ſit in frigiditate, caliditate, hnmiditate & ſimilibus, vel nimium amplus vel anguſtus, flatulentus, inflammatus, ullove affectu valetudinario afflictus, vel facultate expultrice langvidus, aut retentrice tenax ſit; à fœtu verò, ſi juſto ſit grandior, capitoſiorve, vel platonicus ſeu amplis humeris, cujus gratia quædam filias ſuas ejuſmodi humeratis deſponſare noluere, ne nimirum infantes patribus ſimiles in partu matribus eſſent calamitoſi, vel ſi fœtus ſit debilis, vel omninò extinctus, ab eoque ad exeundum exigua vel nulla fiat cooperatio, vel etiam ſitu præternaturali ad os uteri provolvatur, nempe pedibus, vel manibus, aliâve ullâ parte

præter

præter caput, vel etiam fœtus involucrum ſit adeò ſpiſſum vel tenue, ut ejus ruptio ſpontanea planè non, vel juſto citius contingat, vel idem involucrum ſeu ſecundina præternaturaliter utero adnaſcatur, intusque detineatur, tum enim licet infans legitimè pariatur, attamen niſi eadem felicitate ſecundina quoque tota excluſa ſit, idem periculum & difficultas in partu remanet; ad defectuoſum quoque uterum pariter referri poteſt, ſi partrix ſit adhuc nimium juvencula, vel primipara, imprimis ſerò elocata, tum enim omnia ita firmeſcunt & occalleſcunt, ut non niſi perdifficilè, & multo cum negotio neceſſaria pro excludendo fœtu diductio diſpanſioque fieri queat, vel etiam prægreſſo aliquo profluvio, vel morbo, aliove exhauſtionis modo ita infirmata & viribus orba, ut ſatis laborioſè ad parturiendum fœtumque excludendum niti nequeat. Ab extremis vero cauſari poteſt partus difficilis, ſi ſit inclementia aëris, vel maligna cometarum impreſſio; vel injurioſa tractatio, unde ira, excandeſcentia, zelotypia, triſtitia, terror, & ſimilia animi pathemata incutiantur, vel inconveniens diæta, uſusque refrigerantium & conſtringentium tam internè, quàm extrinſecè per balnea vel topica adhibitorum; item infelix caſus per contuſionem, ictum, occurſum, lapſum, dislocationem & ſimilia.

De difficili partu loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus:

Quæcunque utero gerentes febribus corripiuntur, & vehementer ſine evidenti cauſa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariunt. *lib. 5. aphor. 55.*

Mulieri difficulter parienti ſternutatio ſuperveniens, bonum. *5. 35*

Ad ſecundas deturbandas ſternutatorio immiſſo os & nares comprimito. *5. 49*

Primiparæ difficulter pariunt. *de natur. pueri.*

Et ubi obliquus aut in pedes fœtus prodit. *ibid.*

Prognoſis.

Prognoſin quod attinet, partus fœmellæ difficilior eſt puello, difficilius quoque concipit & parit pingvior graciliori, maximè verò laborāt juxta Hippocraté primiparæ & ſeniores annis 25. quę nunquam pepererunt, dolentq; totum corpus, maximè verò lumbos & coxendices, nam coxendices earum diſparantur, fœtum quoque obliquum vel in pedes prodeuntem juxta eundem Hipp. mulier nedum difficulter parit, ſed multæ vel ipſæ perierunt, vel puer, aut ſimul matres unà cum fœtibus; ſemper etiam difficilis partus cauſatur, ſi vel fœtus, vel mater imbecillis ſit, nec utriusque vigor, & ad enitendum conniſus concurrat. labor parturalis, ſi ad diem usque quartum protrahatur, interitum plerunque vel fœtui vel matri, vel utrique affert. Extinctio autem fœtus ſigna habet dolores ceſſantes, vel ad multas horas deſinentes, ſuperveniente oſcitatione, pandiculatione & horripilatione. Si partrix poſt longum cona-

conatum debilescat, vel soporosa fiat, frigidum sudet, convulsione corripiatur, pulsus celeriores habeat, morti est propinqua.

Curatio.

Curatio difficilis partus instituitur per eadem media paulò ante specificata, præcipuum autem ab ardentissimis ad Deum fusis precibus est, obstetrix perita, & in variis casibus exercitata, quæ norit fœtum irregulari situ prodeuntem molliter suis manibus retroagere, & ad ordinariam positionem convertere, perunctis prius circumcirca intus & foris genitalibus, propriis quoque undique manibus oleis calidis dulcibus & lubricosis, ut sunt ol. amygdal. dulc. recenter expressum, ol. lil. albor. per infusionem paratum, ol. cheirinum, recensque anethinum, chamæmelin. &c. ex. gr.

Mixtura lubricativa.

℞. ol. lilior. alb.
amygdalar. dulc. an. ℥ij.
cheirin.
anethin. an. ℥j.
m. sitque præstò in fictill.

Specificum expertum.

In omni laborioso partu statim propinetur aliquod specificum, quorum plura sunt, inter quæ pro expertissimo commendamus hoc: capias duo vel tria ova recentia gallinacea cruda, coque ea in nova ollula, superfusâ aquâ pluviali vel fontana, donec probè bulliant, hujus aquæ largum haustum parturiens ebibat, & brevi juxta nostram experientiam liberabitur. Retulit etiam nobis eximius quidam Archiater, se fœminam quandam feliciter liberasse à fœtu per novem dies jam in utero mortuo, propinato ipsi remedio partifero Helmontiano ex jecore & felle angvillæ parato, quod ipse decantat in tract. *Jus Duumviratus;* his verbis: *Mulieres quoque observavi in partu difficili aliquot dies periculoso, oblato poculo mox ad summum ante semihoræ spatium enixas. Idque ducenties & amplius probatum, pharmaco nimirum adhuc in stomacho existente apertum sit os pubis, & valvæ ossis sacri in lumbis, fœtusque statim propulsus. Notavi scilicet stomachum claves uteri gerere. Hocque medicamen lubens in bonum proximi evulgavi, ne deinceps parturiens periculum vitæ subeat. Est enim jecur simul cum felle angvillæ siccatum, pulveratumque in vino potum ad magnitudinem avellanæ. Donum Dei in hoc simplici, ut cum mulier jam parere debuerit in dolore, propter serpentis invidiam, Deus, cujus spiritus super aquas latus, eas benedictione replevit. Angvillam sive aquæ serpentem, visceribus potestatis sangvificandi.*

Partiferum experimentum Helmontii.

Fidum quoque experimentum habetur in mercurio vel vino vel in pulverem præparato, teste etiam Matthiolo, se nempe vidisse argenti vivi ℈j. vel ʒß. ab obstetricibus nullo incommodo, sed semper prospero cum successu ægrè parturientibus, prout & nos medicamento mercuriali menses per triennium suppressos in ordinem redegimus, aliosque per eundem præcipitatum idem & ejusdem diuturnitatis obtinuisse novimus.

Experimentum aliud.

Experimentum quoque est, si unus

nus vel alter ſcrupulus radicis liliorum alborum à parturiente commandatur, ſeu unus & alter ab hac radice reſectus orbiculus devoretur per ſe vel cum ſacharo, item olea deſtillata nempe macis, nucis moſchatæ, cinamomi, caryophyllorum, ſuccini &c.

Nimis tamen fortia ut ſabina, filix, niſi in ſumma neceſſitate, in uſum ne veniant, ſterilitatem enim inducunt.

Si dolores ceſſarent, regignendi ſunt fervente lacte cum melle, quibus tormina excitantur expultricem ſtimulantia.

Nec obliviſcendum juxta conſilium Hippocratis inſufflare naribus ſternutatorium, ex. gr.

℞. fol. majoran. exſiccat.
flor. lil. convall. an. ʒß.
rad. helleb. alb. ℈ß.
pyrethr.
ſem. nigell. an. ℈j.
m. f. pulvis ſubtiliſſ.

Excluſo partu bonum eſſet, ſi fieri poſſet, funiculum ante non reſecare, donec prius etiam tota ſecundina ſit extracta, cautè tamen, ne quid diſruptum intus maneat, ſi verò infans ob debilitatem tamdiu expectare nequeat, præcidatur funiculus, ut ſuperius dictum, extremitasque femoribus parturientis interim alligetur, ne introrſum retrahi poſſit.

Propellitur autem ſecunda iiſdem mediis, ut fœtus, fitque arefacta præſertim ex primipara expertiſſimus pulvis ad facilitandum partum: plura docet

TEXTUS.

IN partu difficili item ſecundinarum eductione inter reliqua præſtat ſpecificum ex ſecundina, de quo ſupra. Item oculi leporis in martio capti (valent etiam in molâ, modò de ea conſtet) qui ſtudioſè eximendi, ne comprimantur nimis, cumque pipere in orbe exſiccandi. Horum unus vertici ita alligetur, ut vertex à pupilla tangatur, & fœtum ſive mortuum ſive vivum educet, quo facto mox amoveatur, ne uterum planè propellat.

Specificum efficaciſſimum.

Si oleorum ſucci & carvi ana gutt. iij. IV. V. VI. VII. VIII. in vino exhibitæ fuerint, partum accelerant.

Alia.

Apud pauperes vidi partum ſæpè difficilem ſolvi hauſtu urinæ mariti.

Sic ſtercus equinum in vino expreſſum & percolatum ſubitò fœtum & ſecundinam expellit.

DE FOETU IN UTERO MORTUO.

DIfficilis partus etiam infantulum in utero extinctum comprehendit, quamvis Author ejus heic non expreſſè faciat mentionem. Signa fœtus mortui Hippocrates breviter hiſce recenſet: *Mortuo vel moribundo fœtu venter & mammæ concidunt, frigeſcit pubes, ſinusque pudoris; ore & pudendo*

Signa fœtus mortui.

redditur gravis halitus; cavantur oculi; arteriarum motus langvescit; facies, crura, totumque corpus intumescunt; nullus motus infantis, sed pondus sentitur, & devolvitur cum se mulier convertit; livent labra; summæ nares & auriculæ albicant; gravitas lumborum & femorum adest; sanies cruenta ex utero manat. Certum autem indicium præter hæc comemorata habetur ex plurium dierum prægresso labore parturiali inani, si etiam secundina ante fœtum excludatur, indubium fœtus extincti est signum.

Causæ.

Causæ extinctionis fœtus sunt eædem, quæ & difficilis partus, si admodùm excessivæ fuerint, præcipua & communissima esse solet, si difficillimus partus incidat, fœtusque in via hærens per plures dies nullo modo excludi potest, unde demum extingvitur; id quod etiam ab inepta & imperitâ obstetricis manipulatione non rarò contingit, extrahere fœtum conantis, vel violentis potionibus ante & inter parturiendum eum propellere satagentis, repentimus quoque casus seu lapsus ex alto, consternatio & terror panicus vehementissimus & repentinus, contusio quoque, allisio, item conculcatio pedibus & pugnis facta ab ebriosis & iratis maritis, ut quotidiè fit, vapores venenati & maligni, calorque præternaturaliter æstuans in febribus acutis, fœtus nutrimentum exurens & dissipans; interdum etiam fœtus seipsum motu inordinato implicans in ductum umbilicalem suffocatur.

Prognosis.

Prognosin quod concernit, fœtus mortuus & secundina in utero retenta periculosa sunt, sæpiusque lethalem excitant putredinem, indeque nascentem febrem, lipothymiam, convulsionemque, si partrix in crebra incidat deliquia, soporesve, acclamataque non excitetur, vel oculos aperiat, sæpiusque convellatur, ea extra spem est, interdum tamen tam fortis est uterus, ut licet contenta hæc in putrilaginem abeant, ea tamen demum frustulatim ejiciat, excitatoque menstruali fluxu eluat, & fœminam restituat.

Curatio.

Curatio fœtus mortui & secundinæ instituitur per expulsionem, vel chirurgicam extractionem, expulsio obtinetur per præfata ad partum difficilem conscripta specifica, aliaque fortiter expellentia, imprimis si vires etiamnum tantoperè constent, ut possit collocari in efficax lavacrum seu semicupium hujuscimodi:

Semicupium.

℞. fol. sabinæ
matricar.
salv.
levistic. an. m. IV.
mercurial. m. V.
flor. cheir.
calendul.
hyperic.
camomill. an. m. ij.
rad. gentian.
imperator. an. ℥ij.
concidantur & coquantur in
s.q. aquæ pro insessu.

Fotus.

Sin insessum præ debilitate ferre nequeat, fiat ex prædictis decoctis fotus, sæpius repetitus, & si fieri possit,

ſit, fumum à ſulphure antimonii ſeu rubedine è ſcoriis reguli antimonii extractâ, ut ſupra cap. 163. doctum eſt, ab infra excipiat, vel ſuffitus excitetur ex ungula vel fimo equi vel aſini, & admittatur.

Per os quoque varia medicamenta à Practicis exhibentur ex. gr.

℞. rad. lil. alb. exſiccat.
dictamn. alb. an. ʒſ.
cinamom. acut. ℈ij.
ſem. viol. ʒſ.
raſur. dactylor. nucl. gr. VI.
m. f. pulv. ſubtiliſſ. dividendus in duas partes, quarum unam mox accipiat, & poſt horam, alteram.

Alii accipiunt myrrh. ſabin. rut. aſæ fœt. an. ʒſ. dividuntq; in duas partes ſubtiliter tritas atque in vino decoctionis ſabinæ, unam exhibent, ac deinde & alteram. Supraſcripta tamen tutiora eſſe putamus.

Adhæc etiam totus venter ab umbilico ad pubem usque, & ingvina inungendus eſt ſupraſcriptis oleis calidis, vel hac mixtura:

℞. pingved. capon.
anſeris an. ℥ſ.
butyr. recent.
ol. ſeſamin.
cheirin.
liliac. an. ℥j. m.

Si his nihil efficitur, ad inſtrumenta chirurgica transeundum eſt.

DE FLUXU LOCHIORUM SEU SANGVINIS POST PARTUM IMMODICO; *Germ.* überflüſſige Reinigung nach der Geburt.

Exclusis ſecundinis & hepate uterino acetabulis uteri tempore geſtationis affixo, acetabula dicta ſeu oſcula venarum crudeſcunt, unde ſangvis poſt quemlibet partum effluit, quem fluxum vulgato nomine lochia appellant, qui omnibus puerperis ſtatim à partu ſolemnis & neceſſarius eſt, per eum enim ſangvinis maſſa per totum corpus, purgationem menſtruam jam per novem vel decem menſes non experta repurgatur, non eſt tamen ſangvis menſtrualis, & ut ille venenatus, ſed talis qualem infans in utero pro nutrimento habuit, atque etiam in venis fluitat, & quaſi vulnerarius, abruptio enim dictarum partium à cotyledonibus nil aliud eſt, quàm vulneratio, cruoriſque ex vulnusculis profuſio, quæ ſuperfluo ſangvine elapſo rurſus ſponte conſolidantur. Non autem æqualis per hunc fluxum ſangvinis copia cunctis puerperis emanat, ſed in una plus minus pro cujusvis naturâ, ætate ac vitæ genere; itaque non ex multitudine vel paucitate fluentia lochia æſtimanda vel metienda ſunt, ſed ex facili vel difficili eorum tolerantiâ.

Quibusdam enim in ſatis larga quantitate profluunt, at nihilominus cum earum alleviatione, & facili tolerantia, in aliis non adeò ſuperfluum effluvium videtur, ſummè tamen debilitari incipiunt, & animi deliquio periclitantur.

Signa igitur fluxus lochiorum immodici ſunt: proſtratio virium, effluxus ſangvinis grumoſi, accedente dein cibi faſtidio, tenſione ventris & dolore hypochondriorum, debilitate & frequentiâ pulſus, demumque

Signa fluxus lochiorum immodici.

que visus obtenebratio succedit, cũ aurium tinnitu, ac defectu animi.

Causæ hujus abundantis fluxus sunt, vel sangvinis nimia copia, diu jam non repurgati, vel nimis vehemens disrupta acetabulorum apertio à violenta in difficili partu facta laceratione; Vel sangvinis tenuitas & effervescentia à calore dolorum causata, unius enim Archeus seu natura dolorum impatientior est quàm alterius, ac contra eos furiosè insurgit, quò magis autem furit, eò plus seipsum accendit, & ignescit, qua æstuatione sangvis attenuatur, & effervescit, donec præ extensione priori angusto spatio amplius se continere nequeat, sed per oscula venarum aperta impetuosè prorumpat, quibusdam etiam ad facilitandum partum calefacientia propinantur, quæ etiam expulso fœtu calefactivâ sua operatione sangvinem ad uterum movere pergunt, donec eorum vis expultrix cesset, & sangvis iterum subsistat; Interdum etiam particula manet secundinæ in utero, quam natura fluxu concitato eluere studet.

Progno-sis.

Prognosis in hoc affectu eadem est, quæ de profluvio mensium prolata est.

Curatio.

Curatio circumspectionem poscit, ne fluxus iste citius vel tardius quàm par sit cohibeatur, omninò enim opus est, ut post partum sangvis per lochia repurgetur, & si quis talem fluorem intempestivè cohibeat, sine dubio naturam reddet morbosam, & è contra si profluvium fiat nimium, corpus refrigeratur, amittitque calorem nativum & vires. Attentus ergò sit curationem aggrediens, ut tempestivè remedia adhibeat, eaque initiò, nisi necessitas urgeat, leviora, nempe per cibos incrassantes, ut sunt cydonia cocta & eorum miva simplex, pyra, cerasa acidula siccata & cocta, oryza, pultes ex amylo & flore frumenti Saracenici cum lacte ebutyrato parata, potus sit vinum rubrum stipticum, in quo chalybs candens aliquoties sit restinctus, vel decoct. santali rub. rosar. rubrar. sicc. & similium; intrò quoque accipiant crocum martis.

Fricentur etiam & ligentur partes superiores, ac cucurbitulæ mammis apponantur, & si ex fluxu debilitatio adsit, sæpius assumat quantitatem avellanæ de hac opiata.

Opiata.

℞. conserv. rosar.
mivæ cydonior. s. an. ℥j.
hæmatit. præp.
corall. rubicundiss. an. subtiliss. trit. ʒj.
trochisc. de carabe ℈ij.
theriac. recent. ℥ß.
manus Christ. perlat. ʒiij.
cum syr. de rosis sicc. q. s. f. opiata.

Exterius ungvent. comitissæ instar cerati inferiori ventre applicetur & gestetur; plura videantur supra cap. 164.

DE LOCHIIS SUPPRESSIS; Germ. Verhaltung der Reinigung nach der Geburt.

QUibusdam contrario modo præfatus sangvinis post partum

tum fluxus parcè vel non excernitur, quod morboſum quid eſt, quemadmodùm enim vulnera recenter cæſa ordinariè ſangvinem ſtillant, ita etiam meritò ex hisce recenti laceratura & oſculorum vulneratione cruenta emanatio expectatur, experientia teſtante, talem ſangvinem in utero retentum magnum inferre nocumentum, grumeſcit enim, putreſcit, ac ulcerationem in utero excitat, vel ventris intumeſcentiam, febres, ſtrangulatum uteri, lipothymiã & ſimiles affectus.

Lochiorum ſuppreſſorum damnum.

Cauſæ.

Cauſa plerunque eſt refrigeratio pedum inter pariendum, aëriſque frigidi ad locellos afflatus, frigus enim aſtringit & incraſſat ſangvinem, ne liberè poſtea fluere poſſit, ſed craſſeſcens ſubſiſtat; item debilitatio virtutis expulſivæ; terror, expaveſcentia, aliaque quæ ſangvinem torpidum reddunt, & ab utero retrahunt

Curationis ſcopus eſt, ut, ſi à qua frigiditate admiſſâ ſit, per moderata recalefactiva ſangvis ad fluxum revocetur, circumſpectè tamen, ne fluxus nimius excitetur, initium itaque fiat â lenioribus exhibendo ℈ij. vel ʒj. trochiſc. de myrrha, quibus etiam ab infra ſuffitus fieri poterit, & ſi ne ſic quidem fluxus procedat, viresque ſatis conſtent, vena talaris aperiatur. Plura huc quoque convenient ſupra cap. 163. indicata.

DE DOLORIBUS ET TORMINIBUS A PARTU; Germ. die Nachwehen.

Tormina post partum.

Dolores & tormina mox à partu ferè plæraſque puerperas affligunt, antequam nimirum fluxu lochiorum purgentur, acciduntque eis torſiones enormes in ventre intervallatæ, nimirum ad quamvis ſangvinis excretionem ab utero convectam, & eliminare molientem; diu quoque hi dolores non durant, ſed intra biduum vel triduum ferè evaneſcunt, aliquando tamen diutius infeſtant, easque cogunt acceſſere Medicum.

Cauſæ.

Cauſa horum torminum à ſubitanea venit uteri evacuatione, fœtus enim moli aſvetus eſt, eoque per partum amiſſo deſiderio ejus tenetur, & huc atque illuc, introrſum & extrorſum ſe contrahendo & validè torquendo inſignem dolorem concitat, concitatur etiam à cruore, quem antea hepar uterinum indeſinenter attrahebat pro alimento fœtus, & quamprimum iſta attractio ceſſat, & conſvetus curſus, vel in minimo puncto alteratur, alteratio iſta in ſangvine, qui poteſtate imaginativâ non caret, horrorem quendam concitat, qui ſemper conſtringit & grumificat, ut in omni vehementi terrore apparet, quòd nimirum ſemper cor duris ictibus vehementer pulſet ob rigentem ex terrore ſangvinem, valida pulſatione rurſus attenuandum, grumificatio itaque iſta naturæ eſt hoſtilis, feſtinatque eum proſcribere, unde ex motu iſto contractivo & criſpativo dolores ſentiuntur.

Interdum etiam ab afflatu auræ frigidæ ab evacuato utero in locum priſtini contenti affluctæ dolor & torſio cauſatur.

Prognosis. Periculo quidem plerunque hæc tormina vacant, at non summo tædio & molestia, facilè autem cedunt temperatè calefacientibus, & dulci pingvedine lubricantibus.

Curatio. Curandi igitur ratio est mox à partu ventrem fasciâ fortiter constringere, ut uterus coarctetur, nec se hinc inde movere queat, contra dolorem bibat largum haustum calidum decoctionis camomillæ, vel cumini, in vino vel clara cerevisia factæ; vel decoctum artemisiæ cum ℥ij. vel iij. olei amygd. dulc. recenter expressi, adjecta portione sachari, si lubet; melius adhuc proderit, si residua decoctionis chamomilla fervida super ventrem ponatur, expertum etiam est hoc:

Experimentum. ℞. ol. amygd. dulc. ℥iij. syr. violaci ℥j. detur una vice.

Præservetur autem præcipuè quælibet puerpera statim à partu, & per integrum puerperium ab aëre frigido, & quacunque refrigeratione, imprimis venter & pedes, maneatque in cubiculo tepido clauso subobscuro sine clamore & strepitu, rebusque graviter olentibus, elevato capite quiescens bene obtecta, modicè distantibus pedibus, ut sine re mora purgamentum ex locis proficisci queat, pannique loca probè tegentes sæpius mutentur, obtegendo quoque ventrem lanis mundis.

Inunctio. Si verò venter intumescat, inungatur oleo expresso seminis anethi instillatis simul aliquot guttis olei cumini, idque quotidiè bis vel ter. Post inunctionem imponatur sacculus cum parte cinerum fagi, foliis ebuli, & pulvere baccar. lauri & similibus. Intra corpus verò assumat sublibus. Intra corpus verò assumat sub inde aliquot guttas olei cumini, vel

Pulvis.

℞. rad. zedoar.
galang. an. ℨj.
castor. ℨß.
croci ℈j.
fœniculi
cumin. præp.
oculor. cancr. an. ℈ij.
m f. pulvis dos. ℨß. vel ℈ij.

DE FEBRE PUERPERALI; Germ. das Kindbetterinfieber.

Febres puerperarum duæ. Foeminæ crebrius ante & post partum febre quadam acutâ invaduntur, de qua tamen hic sermo non est, sed de duabus specialibus febribus puerperarum, admodùm ipsis à partu familiaribus, quarum unam vulgò febrem lactis appellant; quæ plerunque oriri solet circa diem à partu tertium vel quartum, idque à majori tuberatione & turgentia uberum, crurorisque recursu ad ea. Quemadmodum enim quilibet exoriens bubo seu tumor in corpore adænarum calorem febrilem protenpore ciet, ita etiam uberum protensio cum alteratione cruoris conjuncta ephemeram hanc lactis producit; Altera est febris quædam putrida ab impura matrice, vel corrupto sangvine lochiali proveniens.

Signa febris lactis. Signa febris lactis sunt: mammæ lacte repleri incipientes duriusculè turgent, duritieque calore ac dolore afficiuntur, gravitas quoque in dorso & scapulis cum rigore ejusque pedisequo calore, & quodam dolore perci-

percipitur, fluentibus adhæc plerunque legitimo modo puerperalibus, quod & ſignum eſt, febrem eam non eſſe putridam, nec magni momenti, nullis enim medicamentis indiget, ſed intra quatriduum ſponte per ſudorem terminatur.

Signa febris putridæ.

Signa verò putridæ ſunt: calor & anxietas, quam in præcedente major, & præternaturalis, pulſus celer & vehemens, urina crocea vel rubea, ſitis & lingvæ ſiccitas continua, capitis dolor, debilitas virium, aliaque ſymptomata febrilia.

Cauſæ.

Cauſæ febris putridæ ſunt: defectus ſeu uon ſufficiens purgatio à partu per fluxum lochiorum, vel remanentia quædam in utero cruoris concreti & putreſcentis, ex eaque ſuſcitatur calor putredinalis totum corpus afficiens; vel inflammatio vulneraria ab inſigni quadam laceratione in difficili partus labore proficiſcens, vel ex diætæ peccato, nimirum hauſtu frigidiſſimo vel craſſæ cereviſiæ, lactis vel aquæ, vel alimentis malæ concoctionis, ut ſunt carnes ſuillæ, piſces, lardum, olera & ſimilia. Graviſſimam etiam ejusmodi febrem excitare ſolent fœtus in utero mortuus vel ſecundina, imò vel particula ejus relicta, ut ſæpius ab hepate uterino matrici adnato contingit, ita ut non integrè excludatur, ſed non nihil abrupti intus remaneat, & computreſcat.

Prognoſis.

Prognoſis juxta vehementiam ſymptomatum inſtituitur pro more conſimilium febrium, ab alia enim febre putrida non differt, niſi quod heic prægreſſo partus labore vires jam ante debilitatæ eò magis à febre dejiciantur.

Curatio

Curationem Practici aggrediuntur ſecundum cauſæ exigentiam; ſi enim ab errore diætæ proveniat, viresque ferant, lenem evacuationem inſtituunt, ut concoctioni inſuperabilis ſarcina educatur, quod fieri poteſt propinato ℥ſ. flor. caſſ. cum ℥j. ſyr. roſ. ſolutiv. vel pulv. jalapp. cum cremor. tartari an. ʒſ. in calido juſculo. Et ſi ex defectu lochiorum ſit, etiam venam talarem ſecant, & ad febrem decoctum hordei potandum injungunt hoc modo paratum.

Decoctum hordei.

℞. hordei mundi integri miſ.
glycyrrhizæ raſ. ℥j.
ſchœnanthi ʒij. vel. iij.

coquantur in aq. com. q. ſ. ad ℔ j. colatura bibatur, poteſt etiam addi ſalis prunell. ʒiſ.

Inſervit hoc decoctum contra calorem febris & ad educendum purgationem lochialem in robuſtioribus, in debilioribus autem ſchœnanthi ʒſ. in ℔j. juris caponis coquunt, & potandum præbent; Pro victu dant cremorem hordei, pro more febrium victum tenuem ſervando, ſpina dorſi cum regione lumborum, ſimul inungatur oleo ſcorpionum. Plura habebuntur infra de febribus.

DE TRACTATIONE PUERPERÆ ET RECENS NATI INFANTIS; Germ. gebürende Wartung der Kindbetterin und deß Kindleins.

PUerpera quælibet ante, in & poſt partum ab omnibus tam actu quàm potentia frigidis, tam intra

quàm extra corpus omni studio custodiatur, nullique frigidæ auræ perflationi, vel ulli gelidæ aspersioni exponatur, sed mox à partu in molli lecto quasi sedens jaceat, scilicet tantoperè exaltatis cervicalibus capite & dorso incumbens, ut ferè sessionis figuram referat, femoribus paulùm distantibus, ut purgatio liberè procedat, ad spontaneam usque ejus cessationem; si verò nimius sangvinis fluxus acciderit, magnaque virium debilitatio inde causaretur, tunc ligentur digiti auriculares utriusque manus ligamentis ex serico rubro, rursusque relaxentur, & iterum fortiter stringantur, & sic consequenter per aliquot vices, si tamen sisti nollet, tum coquantur duo vel tria ova cruda recentia in aqua pluviali vel fontana, donec aliquandiu optimè bullierint, assetur etiam integra nux moschata super flammam candelæ accensæ cereæ, cujus dimidium commansum devoret, superbibito largo haustu dictæ calentis, conducit præterea hæc aqua decoctionis ovorum adversus quodlibet sangvinis profluvium.

NUTRIMENTUM PUERPERÆ.

Constet ex his quæ probè nutriunt, & facilis sint concoctionis, ut sunt avena & hordeum decorticata, pruna, juscula ex jure pullorum, caponumque, ipsaque caro eorum, ut & vitulina, agnina & hœdina, suilla verò, & quævis fumo vel sale condita ut & pisces, olera, ova dura, caseus & lacticinia fugiantur, potus extra febrem vinum sit tenue vel cerevisia clara, semper tamen absque actuali frigiditate assumpta; per novem dies à partu continuos conducit ipsi, si accipiatur pingvedo caponis ad ℥iij liquefiatque super leni prunarum calore, injiciantur tum ʒiij. macis minutim concisæ, maneant simul per semihoram in calore bulliente, deinde pingvedo per linteum exprimatur, ut macis remaneat, hujus colatæ pingvedinis omni mane quantitas nucis moschatæ, ac vesperi tantundem in jure pulli assumat. De cætero tractetur ferè ut vulnerati solent.

Sin autem in partibus verendis aliqua vulneratio, ruptio, laceratio vel læsio contigisset, tunc inspergunt pulverem rad. consolidæ majoris, ac deinde pessos adhibent ex succis arnoglossæ, & portulacæ, & albumine paratos, applicando etiam subinde hoc linimentum: ℞. cortic. granator. ℥j. lythargyr. subtiliss. trit. ʒß. cum ol. rosac. q. s. f. linimentum mediocre, cum linteolis imponendum.

Infans autem ut supradictum est, mox post partum à suo funiculo umbilicali separandus, ligando & constringendo prius dictum funiculum trium digitorum intervallo ab abdomine infantis vinculo lineo vel sericeo, spacioque duorum digitorum exterius à vinculatione funiculum resecando, ubi resecto umbilico cruento subtilissimus pulvis cretæ, vel boli Armeni, vel croci martis inspergitur, butyrumque recens insulsum linteolo exceptum imponitur, ad ejus consolidationem;

Prognosis obstetricum de umbilico infantis talis circumfertur: si ea ejus pars quæ ventrem proximè respicit, rugosa vel nodosa conspiciatur, quamlibet rugam vel nodulum matri portendere infantem etiamnum ex ea pronascendum, nimirum tot pueros quot rugæ rubentes adsint, puellas autem, si ejusmodi rugæ albescant, quoties autem explanatus cõpareat dictus umbilicalis processus, & absque ulla rugositate, toties matrem imposterum sterilem permansurum.

Porrò umbilico obligato (ex cujus retentione etiam magnitndo major vel minor virgæ virilis prædicitur) infantulus balneolo ex aqua dulci moderatè calenti (antiqui tamen Græci aquam salsam ad ejusmodi balneum insumpserunt ad firmationem meliorem cutis infantis) infertur, ita ut corpusculum aquâ mergatur, caput verò emineat, ac optimè abluitur eâ cautione, ne quicquam aquæ auribus illabatur, sinistrâ manu tenetur caput, dextrâ verò figurantur oculorum cavernæ, ac capitis decens figura comprimendo disponitur, & ab omni immunditie optimè mundatur, gingivæ quoque svaviter ac molliter fricantur, brachiola & cruscula itidem decenter configurantur, adhæc digito auriculari præcipuæ excretionum viæ, nempe foramina narium & ani leviter ampliantur & dilatantur, & quantum fieri potest, ad excernendum excrementa disponuntur seu incitantur, immisso etiam ori digito, ad tollendam omnem salivam, inditoque in anum minimo digito primum stercus, quod meconium appellatur, removetur, nec minus aurium meatus ac palpebræ probè aperiuntur & exterguntur, antiquis verò Græcorum Medicis usitatum fuit guttulam olei oculis infantis instillare eum in finem, ut tunicæ, quibus constent, emolliantur, extergatur, & pueruli integrum visum recipiant; ne autem tenelli oculi à luce lædantur, lavacrum in loco obscuriori mediocriter tepente instituatur, manibus quoque pecten leviter comprimatur, ut natura instigetur ad reddendam urinam, & quando sic ubique omni studio lotus & mundatus est infans, tunc ad lenem ignem mediocriter calefactis linteis abstergitur & reficcatur, linteisque pannis involvitur corpus, ac insuper aliud linteolum capiti circumtegitur, supperadditisque demum aliis tegumentis pro cujusvis regionis consvetudine infasciatur, longâque fasciâ seu tænia aliquoties circumactâ colligatur, omnibus membris in rectum situm positis, ne aliquod irregulari positione & colligatione figuram curvam vel intortam acquirat, fasciatus debitè in cunas reponitur, ac tanto intervenien-te spacio obtegitur, ut sine impedimento respirare queat, muscisque nullus relinquatur accessus ad infantem turbandum; Quando autem rursus à somno evigilat, obstetrix nonnihil sachari pulverisati vel mellis cocti & non crudi cum pulpa pomi assati deglutiendum præbeat, hoc enim remedii genere laxabitur,

ac omnis superfluitas per secessum excludetur.

Unâ autem atque alterâ horâ elapsâ, rursus fasciatione solvitur, ab excrementis extergitur, ac denuo omnibus corporis partibus ac coarticulationibus in rectum situm repositis iterum infasciatur, lactatur, ac in cunas reponitur, altero die rursus eodem modo balneatur, artuumque configuratio reiteratur, idque singulis diebus ad minimum semel vel bis, extersio autem sæpius, ne diutius in excrementis & urinæ madidatione jacens exulceretur. Balneatio itaque & membrorũ sedula dispositio omni die per unum vel alterum mensem repetitur, talique configuratione impeditur, ne ulla corporis pars deformis & distorta evadat, qualibet etiam balneatione prius in dorso ac deinde in pectore & anterioribus partibus fomentari, omniaque concava loca nempe sub axillis, ad collum, & in ingvinibus benè mundari, & extergi debent; Adhæc oculi & aures sæpius linteolis tepente aqua vel lacte humectatis extergantur & mundificentur, ingvina quoque ab urinæ aspersione detergenda & ad ignem siccanda crebrius veniunt, ne ab acredine lotii excorientur, quod si fiat, inspergatur pollen hordei, vel farina asserum à vermibus exesorum, vel quod melius est, flores cinci (cincum autem species calaminaris est in igne liquescens, datque in ollis sublimatoriis flores velut antimonium) & brevi iterum exesa cuticula consolidatur. A qualibet autem balneatione uberibus adhibetur, & lactatur, nullum quoque lac ipsi convenientius est materno, quod tamen ante tertium diem nato non detur, sed ab alia interim sugat, donec matris propriæ lac in mammis concretum prius sit emulctum, vel per certum ad hanc rem instrumentum exsuctum, quod ita paratur, ut ipsa puerpera sibi hoc lac vitiosum per illud exsugere valeat. A lactatione cunabulis redditur, eorumque consvetâ agitatione, & cantilenarum modulatione in somnum consopitur.

Lactatio sæpius in die fieri debet, modò ex unâ, nunc ex alterâ mammâ, nutrix verò manu papillam osculo infantis insertam quasi exprimendo teneat, ne infans opus habeat operosâ suctione primam lactis stillam extrahere, at semel stillans facilè instar filtri pergit suctionem levem sequi, sed nunquam in lavacro lac sugendum ipsi præbeatur, prout & adulti in balneis non impunè bibituri essent, ut in nobis ipsis in juventute experti sumus, ita etiam infans in suo balneo sine gravi noxâ non lacteret. Quando autem plorat, aspiciatur fasciæ ligatura, an forsan ex distorsione ejus infans malè habeat, vel aliquid pungitivi adsit, & ipsi molestiam inferat, vel rursus sitiat, vel in nimio æstu jaceat, quod ex rubedine vultus amimadvertitur. Quamvis autem maternum lac infanti præ omni alio optimè conducat, sæpè tamen ob vitium mammarum matres coguntur nutrices substituere, quod si ita eveniat, eligenda est integræ valetudinis, ampli

pecto-

pectoris, grandioris staturæ, mediæ ætatis seu inter vigesimum septimum & quadragesimum ætatis annum, quæ mediocriter sit mammata (nam neque nimis parva nec nimis vasta ubera lac optimum habent) & ad minimum ter pepererit, non salax, potatrix, munditiei negligens, sordida, tristis, vel melancholica, cujus etiam lac prius examinari deber, an inculpati vices gerat: sicuti enim vinum COS tantumodò bonum est seu colore, odore & sapore præstans, ita etiam itidem lac bonum excellere debet colore, nimirum albissimo, odore, nempe svavi, & sapore videlicet dulci, & consistentiam habere mediocrem, id est non nimis spissam vel aquosè tenuem, cujus proba est, si ejus gutta stilletur super ungvem pollicis, vel tersum speculum, in rotunditate persistat nec defluat. Ab hac qualitate si lac deflectat, colorisque sit flavescentis, lividiusculi, odoris injucundi vel subfœtidi, saporis nauseosi, insveti, subamari, vel salsi, & facilè acescat, consistentia promptissimè diffluat, vel casescat, tale lac eandem, ex qua desumptum est, minus prosperè valere arguit, ac infanti noxam parit, nempe caseosum lac astrictam alvum, inappetentiam & vomitiones, aquosum verò tormina & flatus, flavescens fluxum ventris & pustulas ardentes, salsum autem scabiem & pruritum.

Non raro tamen lac inculpatum vitiatur, si nimirum nutrix pravo utitur victu, & inconvenienti diætâ, conveniens enim requirit, ut moderato exercitio corpus moveatur, aliàs instar stagnantium paludum frascescit, & putredinem concipit, item ordinem in cibo, potu & somno servet, talibusque alimentis nutriatur, quæ facilis sint concoctionis, & laudabilem cruorem generent, à contrariis autem, & è stomacho sursum vaporantibus abstineat, præcipuè à cæpis, allio, porro, caseo putrido vetusto, brassicâ doliis conditâ, carne suillâ, fumatâ, salitâ, succidiis, & ab his quæ salacitatem stimulant, quibus mirum in modum infans lactens læditur, imprimis si nutrix iterum concepit, nequaquam ergò talis ulterius lactet, sed vel infantem ablactet, vel alia nutrix substituatur, donec infans sesquiannum vel ad summum biennium ætatis agat, tuncque lacti desvescat, & alimento solidiori asvefiat.

Interim si alii defectus lactis ingruerent, remedia convenientia adhibeantur, pro exemplo: si lac imminuatur, indaganda est causa, & si ab indebito aliquo cibo vel potu dependeat, abdicandi sunt, si ex parciori alimento, liberaliori detur locus, fovendo simul mammas calidis vestibus, quas & sæpius confricare convenit, ac oleo quodam temperatæ calefactionis inungere, nempe oleo irino, anethino vel fœniculi, præmisso fotu ex decoctione ficuum, fœniculi, althææ, malvæ & similium. Intrò assumat ejusmodi pulverem:

Pulvis ad defectum lactis.

℞. sem. fœnic.
anisi
seseli.
apii an. ʒij.
rad. cardui Mar. ʒß.

pip.

pip. long. ʒj.
sachari albiss. ℥iij.
m.f. pulv. subtilissimus.

Alius. Vel ℞. sem. napi
pastinac.
fœnic.
seseli an. ʒiij.
lini ʒiß.
cinamom. acut. ʒij.
sachari ℥ij.
m.f. pulvis, cujus ʒij. vel largum pugillum in vino generoso, horâ unâ ante pastum accipiat.

Si verò lac nimiâ copiâ abundet, minuendus est non nihil cibus ac potus, imprimis in hisce, quæ multum nutrimenti dant, ut sunt ova sorbilia, carnes & vinum, vena quoque est secanda (præterquam mox à partu) antequam verò remedia ad exsiccandum lac in uberibus applicentur, emulgendum prius est lac illud jam in mammis existens, ne à remediis in massam duram coaguletur, seu congeletur, tum verò sequens convenit: ℞. pulv. gallar. & cumini an. q.p. coquantur in aceto vini, & intinctis spongiis vel linteis hic decoctionis liquor calens fomentando mammis applicetur, idem potest fieri decoctione lapidis arenosi albi in aceto, vel herbæ & radicis hyoscyami ita in aceto bullitæ, vel decoquantur lentes in pultem, & ex eis cataplasma mammis superponatur.

Fomentum ad lac exsiccandum.

Cataplasma.

Reliqui lactis defectus diætâ corriguntur, si nimium nutrix alimentis, potuque & aliis rebus convenienter regatur, vitando omnia nimis acria, austera, copiosa aromata, potum inebriativum, pisces, carnem ferinam, & similia, cavendo quoque ab iracundia, lascivia, forti corporis exercitatione, vel labore, balneatione, multa ingurgitatione, imprimis autem ab ebrietate.

Porrò etiam modus in lactatione infantis servetur, nimium enim lac, quo ventriculus ejus obruitur, corrumpitur, gravat, & variam ut intemperantia in adultis morbositatem parit, quia omne nimium etiam rerum optimarum vertitur in vitium.

Interdum etiam iufans alvo astrictâ laborat, tumque suppositorium conveniens parari potest è muscerda seu stercore murino, si temperetur oleo oliv. & ano indatur. Vel ℞. hujus muscerdæ ℈j. misce cum sevo hircino, & fac inde suppositorium. Talia suppositoria formantur etiam ex radice betæ, vel althææ, vel sapone albo, oleo chamæmelino inunctis. Inungi quoque infantis venter poterit oleo chamæmeli, quocum colocynthis cocta est, nutrix verò modicum senæ cum prunis coquat, & intrò accipiat. Adhæc si admodùm inquietus est infans, torminibus afflictari denotat, tumque venter ipsius calente oleo anethino inungatur, sacculusque avenâ integrâ repletus in sartagine calefactus ventri imponatur.

Ad alvum astrictam.

Nutrimentum infantis quod attinet, in hoc lac maternum palmam reliquis omnibus, mensibus prioribus mox à partu præripit, verùm partibus corporis circa mensem quartum augmentum in extensione capien-

capientibus, etiam capitas ventriculi ampliatur, ideò cibus quoque aliquantulum materialia ſenſim ventriculo porrigatur neceſſe eſt, quem in finem pulticulæ è polline triticeo & lacte vaccino addito modico ſachari, vel medullâ ſimilagineâ contritâ cum lacte coctâ parantur.

Tandem juxta præcipuorum Methodicorum veram doctrinam cuilibet infanti propriæ matris lac præ ullo alio convenientiſſimum quidem eſt, verum enim verò ſi mater connatam habeat vitioſitatem, ita ut ſit furtiva, mœchatoria, ſtolida, morbida, vel pravo victu confirmatum habitum morboſum introduxerit, tunc ipſius lacti pariter vitioſo utique aliud ex nutrice optimè conſtituta neceſſario longè præferendum eſt. Imò maritus ipſius id cognoſcens benè facit, ſi in truncum ſylveſtrem, ſi fieri poteſt, ſurculum hortenſem optimæ qualitatis inſerat, id eſt vitioſæ matris infanti ingenitam indolem & morboſitatem, per lactis melioris notæ transplantationem corrigat quantum corrigi poſſit, cætera Deo optimo maximo commendans.

Cæterum omnibus infantibus dentes intra maxillarum alveolos ad menſem usque ſeptimum deliteſcunt, idque Omniſapientis fideli ordinatione, ne ſcilicet, ut Authorum eſt ſententia, inter ſugendum papillæ mordicus præhenſæ dolore afficiantur, ſuntque eorum radices initio molles & mucoſæ, quæ impoſterum magis induratæ menſe ſeptimo, rarò quarto, dentes primores protrudunt, prius ferè ſuperius, & conſequenter inferius, jamque proruptis dentibus infantes admodùm malè habent, cujus etiam Hippocrates meminit his verbis: *Cum dentire cœperint, gingivarum moleſti pruritus, febres, convulſiones, diarrhœæ, maximèque cum dentes edunt caninos, & qui inter pueros craſſiſſimi ſunt, alvoque adſtrictâ.* Non tamen omnes his omnibus tempore dentitionis afficiuntur, ſed quilibet infans modò uno modò altero, nullusque ab eis omnibus immunis dentit, niſi fortè Marcus Curtius (quem ideò dentatum appellatunt) & Cn. Papyrius Carbo, uterque dentibus exſtantibus nati, talia non paſſi ſint.

Ad levanda hæc mala illiniuntur tum temporis gingivæ melle cum butyro ac cerebro leporino commixto, vel adipe caponum; Probatum etiam medicamen exiſtit, ſi criſta galli gallinacei incidatur, ac profluentis ſangvinis tantillum gingivis affricetur.

Ad facilitandam dentitionem.

Hi dentes primores ſingulis radicibus, maxillares binis, aliquando etiam ternis vel quaternis affixi deprehenduntur, à quibus circa annum ſeptimum priores dentes eliduntur, aliique ſuccreſcunt. Primus qui excidit, ſi terram non attingat, armillæ inſitus, ac continuò in brachio geſtatus, muliebrium locorum dolores efficaciter inhibere, alligatusque difficulter dentienti, multum juvare dicitur.

Facilitatur etiam dentitio, ſi circa menſem quintum initium fiat inun-

ctionis gingivarum ex pingvedine gallinacea, vel oleo dulci, aliisque gingivas emollientibus. Si verò infans aphthis ſeu ulcuſculis oris vexetur, tunc illiniatur oris ulceratio melle roſato, ſimplici vel unâ & alterâ guttâ olei vitrioli fortiorato.

CAP. CLXXI.

DE MORBIS ARTHRITICIS; Germ. Gicht und Zipperlein.

O admirandam ſacroſanctiſſimi Numinis omnipræſentiam, & omnes creatarum rerum atomos juſtiſſimo judicio implentem! cujus etiam irrefutabilis & palpabilis teſtis eſt morbus articularis plerunque flagellans ignavos, luxurioſos & voluptuoſos, talesque, qui ſe à verè catholico Dei præcepto: *In ſudore vultus tui comedes panem tuum*, id eſt in manuali laboratione ſudorem exprimente vitam tranſiges; ſubducunt, ingreſſos ſe ideò tantum in hunc Mundum arbitrantes, ut ſine moleſtia, delicatè, molliter & volupè vivant, alienumque à ſe & ſuæ exiſtimationi probroſum & dedecoroſum eſſe putantes juxta reverendum hoc Dei præceptum ſuaptis manibus labores tractare mechanicos, & ad communem vitæ uſum neceſſarios, vel etiam plebejorum more pedibus ire per plateas, ſed ſuum aliis præferendum nomen & ſtatum poſtulare ſibi imaginantur, ut non niſi magnificis equis & carpentis ad loca quæ petunt, licet paucis greſſibus diſtent, vehantur, vectique aliquot equis, pompoſè trahantur, ut evidenter appareat, eos in conſpectu Dei tam graves eſſe peccatorum truncos, ut ad virum unum protrahendum equi duo, vel quatuor vel ſex requirantur, quin imò ne quidem in conſpectu Dei comparituri ſe tantoperè humiliant, ut ad minimum ad templa pedibus proficiſcerentur, ſeriò penſitantes, ejusmodi pompam forſan Deo diſpliciturам, cujus unigenitus, quamvis ſit Rex Regum ac Princeps Principum, nihilominus in hac terra ſemper pedes ivit, talemque ejus vilem ſervum, qui comparatione ad Dominum Chriſtum ne quidem viliſſimi calonis vel lixæ dignitatem aſſequi poſſet, non erubeſcere adeò ſuperbire, uſumque pedum, manuumqne eo modo ut Deus inſtituit, ſibi contumelioſum reputare.

Verùm lepidiſſimè Deus ſuperbos hos ſuos ſervos caſtigat, tradens pleroſque eorum ſuo inviſibili carnifici ſeu tortori, nimirum Podagræ, cujus tormento etiam in molliſſimis lectis ſubjiciuntur, ſæpiusque adeò diſtenduntur, ut vix à corporeo carnifice pejus torqueri poſſent, ipſi tamen tam ſtupidi ſunt, ut neque advertant, neque delicta ſua, uti aliàs in tortura convenit, confiteantur, ſed veluti inficiantur, atque ab equuleo dimiſſi in priſtino vitæ inſtituto pergunt, proptereaque identidem ad tormentum rurſus ludibrioſè rapiuntur, donec tandem in iisdem intereant; quanquam hæc parvi ſint momenti, collata cum his quæ aliquando cum divite epulone plurimis illorum poſt mortem

Podagra eſt carnifex inviſibilis.

tem demum perferenda erunt.

Plerunque autem podagra divites otiosos invadit, ac proinde apud nos die Herren-Kranckheit / id est morbus dominorum appellatur, prout etiam ex antiquissima illa fabula de peregrinatione & colloquio podagræ cum aranea apparet, eodem modo antiquitus podagram divitibus fuisse familiarem, præcipuè autem his frequens est, qui multæ vini meracioris potationi dediti sunt, vel crebrò iracundiâ exardescunt, vel toti in venerem & salacitatem feruntur, & ubi semel pedem figit, ibi deinceps ad liberos transfertur, in quibus latere solet, donec prius ad venerem maturuerint, ubi demum in paroxysmos erumpit; quamvis autem podagra species saltem morbi articularis sit, in qua articuli pedum affliguntur, idemque morbus alias coarticulationes occupans alia nomina habeat, nempe in manibus chiragræ, in genubus gonagræ, attamen jam usus invaluit, ut in aliis articulationibus etiam in ipsis vertebris cervicis ab omnibus podagra vocetur, at si per totius corporis articulationes simul dispersus sit, & sic homo decumbat, arthritis nuncupatur.

Dicitur autem arthritis ab ἄρθρον id est articulus, eò quod semper in articulis & juncturis accidat. Est autem articulus nihil aliud quam cohærentia duorum ossium mobilium, & evidentem motum constituentium, quæ si dolore & defluxione obsidentur, nomen articularis morbi seu arthritidis conficiunt, sin autem in commissura immobilium ossium fiat, ut sunt suturæ cranei, dentes in maxillis, tunc ejusmodi dolor saltem catarrhus, vel defluxio, & nequaquam arthritis nominatur, de mobilibus ergò saltem ossibus & eorum cohærentiis hic sermo est, quæ articuli nominantur, talisque ossium compositio quæ manifestum motum habent, vocatur dearticulatio, quæ verò obscurum & difficilem, coarticulatio, eorumque defluxiones & articulorum motum gravantes vel impedientes, arthritis, à barbaris autem gutta & arthetica, quando nimirum articuli ab internis & spontaneis defluxionibus cruciantur, at si ab externa violentia per casum vel ictum, articulis distorsio & dolor infertur, tunc luxatio, subluxatio, & dislocatio vocitatur, ab interna causa autem neutiquam, licet tantus adesset arthritidis vehementia, ut à creta podagrica pari modo articuli violenter è locis suis distorquerentur.

Triplex autem ossium connexio occurrit, vel enim invicem coalescunt per symphysin nunc sine alicujus materiæ interstructione, ut fit in mollioribus & fungosis, jam cum interventu materiæ, ut in durioribus & siccis: vel per synarthrosin scilicet quando obscurum & difficilem habent motum, vel per diarthrosin, videlicet quum evidentem & manifestum præstant motum; prima constructio dolorum arthriticorum non est susceptiva; secunda raró; tertia proprius eorum nidus & sedes est, nimirum inter ligamenta, &

membranas, quæ membranâ vestiuntur à periostio exortâ, ac exquisitissima sensilitate præditâ, unde si defluxio in has partes incidat, ob exquisitum sensum tantus dolor ibi excitatur.

Talis autem connexio articulorum & exquisitus sensus præcipuè in mobilibus ossibus pedum, genuum, manuum, coxarum, vertebrarum dorsi & scapularum se offert, atque etiam frequentissimè in hisce partibus morbus arthriticus aboritur, & quamvis in singulis diversam appellationem, nempe podagræ in pedibus, gonagræ in genibus, ischiadis seu coxendicæ passionis in coxis, chiragræ in manibus, doloris scapularium, & spinæ dorsi in istis locis nanciscatur, tamen semper unus & idem morbus est.

Signa. Signa diagnostica hujus morbi tam manifesta sunt, ut quivis laicus mox eum agnoscat, vehementer enim articulus cruciatur, & plerunque intumescit & rubescit, isque dolor omnium frequentius in pedibus & præcipuè sinistri pedis pollice sævit, & plerunque cum febricula incipit, præceditque ut plurimum magna animi turbulentia, & ex quavis levi causa ad iram irritabilitas, incepturo autem jam paroxysmo vermiculatio cum torpore & fervore quodam in morboso articulo sentitur.

Causæ. Causæ hujus morbi sunt imprimis: multa & crebra potatio vinorum meraciorum; nimia salacitas, & exercitatio in veneris palæstra; excessiva promtas ad iram & excandescentiam; voracitas, gulositas crapula & abundantia variorum ferculorum quotidiè comestorum; otium & abstinentia ab omni labore; item fundus regionum cretaceus & tophaceus, adeò quidem, ut & ab aqua ejusmodi calcositas combibatur, & à crescentibus simul attrahatur, quæ etiam ex vino in istis regionibus crescente observabilis est, nam si ejus parum in mensam effundatur, & sponte siccessere sinatur, maculam albam cretaceam relinquit, ut vinis Austriacis & Hungaricis solemne est, quanta etiam diversitas sit fundorum, ad oculum mox demonstrari potest, si nimirum silices ad apparentiam omninò æquales & concolores ex Rheno & Danubio colligantur, & in forti igne calcario urantur: Danubiani enim silices in veram calcem vivam ustione abeunt, Rhenani verò nullatenus, uti tales oculari quidem observatione simillimos in igne autem diversos silices ipsi probavimus, & aliquos propriis manibus constructo igne in calcem vivam perussimus, in aliis verò nulla perustio obtineri potuit, licet eos in pulverem tusos magistro furni vitrarii miserimus, isque illum per plures dies in ardentissima furni ignitione detinuerit, talesque fundi calcosi dant arthritidem endemiam. Deses verò gulositas plurimum succi pingvis & pituitosi alimentarii generat, ut in porcis apparet, qui in tranquillitate & multa voratione detenti adeò pingvescunt & axungescunt, ut lardum duos vel tres digitos spissum adipiscantur, quod pi-

tulto-

tuitosum est totum, adeò ut vix incendi possit, flammæ enim candelæ si lardum etiam fumatum adhibeatur, pingvedo quidem juxta naturam ejus flammam vult concipere, copiosa verò pituita admixta secundum aquæ naturam extingvere flammam satagit, & sic ingens strepitus in ista pituitosa pingvedine ab allambente flamma animadvertitur, idem quoque quamvis non in omnibus saltem ex parte in desidioso homine delicatè & opiparè vivente contingere verisimile est, in ipso tamen cum longè calidior sit porcis, atque etiam meris coctis & aromatisatis vivat, superfluitas succi pituitosi ejusmodi rursus per omnia emunctoria expellitur, in articulis autem ceu naturæ frigidæ talis expulsio tam promtè non fit, scilicet in his qui neque laborant, nec multâ ambulatione moventur, diuturnitate itaque temporis in ipsis alicubi collectio quædam fit ob defectum motus paulatim magis spissescens, & sic motui articulorum impedimentosa.

Omnia enim instrumenta in continuo motu versantia incessanter tenui liquore lubrico lubricari debent, ut eò promptius moveri possint; ut apparet in axibus rotarum, versuris horologiorum, pinnis serarum, quæ semper oleo mucagineo vel ungvento tenui lubricantur, alias eorum motus impeditur, tempore enim frigido cum olea etiam obrigeant, horologia difficilius moventur, cum ergò etiam articuli semper hinc inde moventur, consimili humore lubrico opus habent, qui etiam continuò copiosè ipsis adducitur, motuque in laboriosis absumitur, semper alio substituto, in desidibus autem cumulatur indies magis lentescens, donec Archeus gravatæ partis insurgat, contra gravamen excandescat, illudque expellere laboret, unde inflammatio, dolor & tumor loci, idque ferè tantum in his, qui copioso alimento usi nimis abundantem succum alimentarium generant, at qui admodùm parcè & frugaliter vivunt, licet etiam parum moveantur, non multum à paroxysmo podagrico torquentur, uti in magnatibus observavimus, qui jam reipsa podagrici erant, multum autem sibi detrahentes, & ferè non amplius cœnantes paroxysmos penè omninò detruncabant, in hisce autem, qui in otiosa & delicata vita plurimum irascibilitati vel veneris œstro dediti sunt, valdè promptè paroxysmi podagrici accelerantur, eò quod tales sæpius toti æstuant, ubi in tanto æstu sulphureo aliquid acidi in articulos rapi videtur, imò ipsa pingvedo incensa fit acida, ut incensum sulphur indicat, cujus fumus in acidissimum liquorem, quem oleum sulphuris per campanam vocant, colligitur, quilibetque alius incensorum lignorum & cujuscunque ardentis pingvedinis fumus ob suam aciditatem oculos mordet, cum ergò in tanto ardore iræ vel veneris incensio quædam pingvedinis fiat, & exinde fuligo acida vaporetur, & ad articulos rapiatur, acor ibi prælaudatum humorem articulorum lubrica-

bricativum, qui vulgò ſinovia appellatur, vitiat & in qualitate lubricativa alterat, ut quilibet experiri poterit, ſi vulgare aliquod oleum muçaginoſum, ut ſunt oleum olivarum, vel aliud expreſſum, coquat cum liquore valdè acido, nempe aquâ forti, ſpiritu nitri & ſimilibus, videbit enim iſtud oleum omninò mutari in ſpiſſum ungventum, aciditas ergò in ſinoviam delata eam conſimili modo alterat & coagulat, ita ut ſicci- us quid ex ea fiat, & deinceps ſeparetur, unde creta podagrica & nodoſa durities. Ergò tam à venere quàm furente ira fortis aciditas producitur, atque etiam in lue venereâ maniſeſtè apparet, cujus rodentibus ulceribus acorem ineſſe neceſſe eſt, nodique ejus oſſei non aliunde extant quàm à ſucco corporis pingvi ab aciditate alterato & indurato. Denique cum contagio podagra non careat, & ſæpius tibialibus, quibus podagricus indutus fuit, ad alium, qui eadem nudis pedibus induat, transferatur, per fermentum id fieri neceſſe eſt, ſuo odore ad eundem affectum fermentans, omnis autem corruptiva fermentatio acida eſt, ut multis modis demonſtrari poteſt.

Modum autem fiendi morbi articularis Authores volunt eſſe defluxionem vitioſi humoris, per triplicem concurrentiam ſcilicet partis mandantis ſeu à qua oriatur fluxio, partisque recipientis ſeu affectæ, quæ humores vitioſos recipiat, nec non viæ ſeu canalis per quam fluxio ad articulos fiat.

Partem mandantem eſſe cerebrum aut hepar, à qua fluxio tanquam à fonte oriatur. Partem recipientem ſemper ob imbecillitatem talem fieri, aliàs diſcuſſuram & abſumpturam eſſe humorem noxium affluentem, viam autem defluxus ex capite eſſe tunicas nervorum, ex quibus tandem, ubi defluxerint ad imbecilles articulos excrementa pituitoſa, in articulos exudent, quæ per nares & palatum fluere debeant, atque etiam ſecundum Fernelium per ſubcutaneas membranas ad articulos defluere poſſint. Ex epate verò per venas & eiſdem ſubjectas arterias humores vitioſi cum impuro ſangvine deferuntur.

Helmontius è contra nullam in cauſis arthritici morbi defluxionem admittit, ſed de ejus fiendi modo & cauſis in tract. *volupe viventium morbus antiquitus putatus;* ſequentem in modum philoſophatur. Principio poſtquàm character podagricus ſeminalis ſit conſtitutus (quod perinde ſit, ſive à ſemine parentum inoleverit, ſeu demum vivendi ametriâ ſit comparatus) neceſſe eſſe, eum juxta legem fati rerumque viciſſitudini parentium habere præſcriptos durationis ſuæ limites, tam in emergendo, quàm in contiuando, dum itaque inſtet initium hujus motus podagrici, confeſtim ſpiritum vitalem corruptivo characteri obtemperantem clientem, induere aciditatem fermentalem prorſus ſibi hoſtilem atque nobis exoticam. Denique prout aciditas omnis tam in cruore quàm carne putrefactionis initi-

Doctrina Helmontii de generatione podagra

initium inditiumque contineat, hinc fieri, quod natura præsentiens illam aciditatem in ſpiritu, quam conceperit ex ſemine ſive charactere podagrico, confeſtim excitet febrim ephemeram ante podagræ acceſſum. Mox quoque loco, ſive utero proprio (ſcilicet ubi duo ſe ſimul oſſa contingant) perſentiri dolorem primùm leviuſculum, deinde verò quaſi ardentis ſtillæ, qui auctus deinceps dolores, ardores, ac tandem ſæpè tumores excitet. Tum nempe conceptum in ſpiritu acorem ſpirituali fermentatione, activâ nimirum alteratione inquinare gluten ſpermaticum, quod inter ligamenta & oſſium congreſſum ſit. Characterem autem podagricum indole ſua natum inficere & transferri cum ſemine (prout nimirum mercurius inficiat os atque dentes, ſaliva autem canis rabidi, cerebrum) tanquam hoſpitio, in quo per longam ſæpè annorum ſeriem latitet, quapropter vi ſymboli conſonum eſſe, characterem podagricum primordialiter reſpicere ſpermata. Veruntamen cum natura tota ſit ſexu anxia, & conſervandarum ſpecierum ſedula conſervatrix, atque ſalvatrix, peculiariter, quantum poſſit, proſpiciat, ne character ille ſpeciem inficiat, neve in teſtes procumbat. Quocirca non potuiſſe ſaltem præcavere, ne pro ſuâ indole infectet liquorem ſpermatici finitimum, quem Paracelſus ſynoviam appellarit, ubertim inter ligamentorum capſulas, oſſiumque contactus effuſum. At ſub illo momento concubitus podagræ character alioquin obdormiens in ſpiritu Archeo ſub tanta libidinis agitatione excitatus, cum ſpiritu unà ſemini contemperetur anomalo planè modo, quòd natura, tum regendis habenis impotens, non potuerit cohibere, quin venenum characteris libidinoſum ſemen fermentaliter inficiat. Itaque cum regulariter ſemen, ſive character podagræ ſpermatica contaminet; Ideò quampromptiſſimè ſynoviam, quæ nusquam ſolitaria occurrat, quàm ubi duo oſſa ſe mutuò tangant, hinc locus ſive nidus podagræ in articulis, quæ cum jam conſtitutis cauſis ſuccedere debeant, ſaltem natura ſuæ conſervationis indiga, non ſinat characterizatum ſpiritum inficere ſinoviam, niſi procul diſſitis à corde oris, hinc namque podagræ atque chiragræ nomen mutuatum. Sed tandem ubi morbus vires acquiſiverit eundo, & natura ſuas amiſerit; etiam propinquiora loca infeſtet podagra. Conceptum itaque podagræ acorem in ſpiritu eſſe potentialiter atque in ſemine absque actuali acore. Prout nempe ſemen pyri guſtum fructus non exhibeat. Dum verò tempus maturitatis inſtet, actuetur aciditas in ſpiritu, huncque contaminet, qui parvo ſpatio dein contaminet ſuo fermento ſynoviam non ſecus atque odor teſtæ acidæ paulò poſt recens lac infuſum coagulet, interim autem dum hæc intus contingant, totus corporis Archeus in ſe alteretur. Noſſe namque podagricos plures ſibi inſtantem acceſſum prædicere ex mutato excremento intra

pedis

pedis digitos nascente, quod sanè non defluxum tam humoris, quam ipsissimam sudoris laticisque alterationem prodat. Sinoviam ergò ex quo semel acida devenerit, non posse non dolores ciere. Quapropter majoris atque minoris aciditatis ergò tantum distare podagræ dolores, calores, immanitates, proprietatesque.

Sinovia quid?

Esse autem sinoviam mucilaginem quandam pellucidam, qualis vitulo mactato amputatis pedibus è tibiis stillet. At mox conceptâ aciditate sinoviam grumescere, caseiformem & opacam fieri. Adeòque & inde ineptum reddi, ut juxta solitum tenorem sanitatis tota exhalet absque capitis mortui residentia, fierique hinc degenerem morbosum partum, infelicem nodorum matrem; sufferre enim tum aquosarum partium difflationem, retentis ex opaca & indurata sinovia residuis. Hinc illa monstra calx & creta. Esse igitur acorem illum doloris causam, dolorem verò, causam effluxus cruoris vicini boni & insontis. Non esse autem affluxum cruoris defluxum è capite, aut jecinore, eò missum per ambages viarum intellectui impossibiles. Ac licet incautos sensus decipiat, videanturque sentire defluxum supernè; sensuum tamen duntaxat esse fallacia judicia, prout dolente dente in totum capitis latus depluere videatur augmentum causæ dolenti, non secus atque ad dolorem paneritii glans sub axilla appareat. Topico enim remedio odontalgiam abire vel eradicato dente ces-

sare, & glandem evanescere, ubidigitus dolore levetur. Hanc esse origines & radicem podagræ, hunc-
que fiendi modum, qui sanè per ju-
vantia & nocentia confirmetur, non
sanè quod istud axioma in se pudendum approbandum aut inde indi-
cationes curativæ desumendæ sint,
sed quia quandoque admissi errores
errantes instruant judiciosos in charitate sapere volentes, sicut bona re-
media benè operantes confirment.
Ideòque quicquid subtilem acidita-
tem in spiritu principiet, maturet,
augeat, aut promoveat; illud etiam
podagræ accessus stimulare; cujus-
modi sint vina alba, acidula, parum
vini, multum aceti continentia lar-
gius hausta, itemque quæcunque
sint corruptiva laticis, ut asparagus
&c. pariter quoque quæcunque aco-
rem è spiritu vitæ ac latice ante ac-
cessum demant introsumpta, vel fo-
ris apposita, accessum amoveant,
antevertant, vel præservent, saltem
mitigent dolores nodosque inhibe-
ant. Ast in sanando podagram non
esse spectandam aciditatem produ-
ctum (quæ fructus & posterioris vi-
ces habeat) sed meditandum esse,
quomodò è spiritu vitæ character
seminalis podagræ sit abolendus,
quo aliàs perstite nil actum esse ele-
cto Medico dignum. Neque enim
ad intima spiritus vitalis scrinia
quemvis tabellarium accedere, nisi
legatum amicum. Ideòque purgati-
onem per arcanum corallinum, po-
dagram in sui semine interimere.
Non esse autem arcanum istud colo-
rem sive tincturam coralli (ut rerum
chymi-

chymicarum ignara turba irridendo interpretetur) quia apposita verba Paracelsi (quod de essentia auri sit) aliud sonent. Non etiam auri colorem, sulphur aut tincturam alvum subducere; sed arcanum hoc esse materiâ metallicum, colore corallinum, sapore melleum, & essentiâ aureum; Non quidem quod unquam fuerit corpus malleabile, sed esse auri horizon, inconclusum corpus & fixum, cujus sulphur dulce sit, & nostris constitutivis commistibile. In hoc enim sulphure omnes vires solis congregasse omnipotentem, cui soli omnis honor & gloria.

Queri autem imprimis podagricos, se persentire humoris ardentis defluxum. At sat superque à se esse doctum, nullum in natura unquam fuisse humorem nostrum præter cruorem, laticem, & secundarium sive nutritium alimentum; ac præterea degener excrementum; nullumque horum defluere, multoque minus defluxum sentiri posse; humorem nusquam nisi in Galenicis libris existentem, ergò in supposito sensationis necessarium esse errorem. Podagram itaque esse characterem morbidum, seminaliter in spiritum vitæ insertum, qui suæ maturitatis terminis fructum acidum fermentalem gignat, spermaticis partibus confermentabilem. Non ergò existere podagram in cruore, multoque minus in excrementis. Verùm podagricos primum agitari in præcordiis, & tam internas potuum atque ciborum, quàm externas aëris vicissitudines sentire, imò & sæpè has futuras præsagire. Quare patiantur febriles motus primùm circa officinam spiritus vitalis, ac quidem paroxysmi initiis. Etenim primos motus è præcordiis ascendere, sedem animæ sensitivæ adoriri. Conceptum namque in præcordiis characterem lunæ atque mercurii typos explicare, atque deinde in corde perfici. Formatum autem sive maturatum characterem spiritum ibidem febrilem induere, quatenus inficiat, qui simul atque acorem symboli vitæ sive fermentalem conceperit, motu febrili abigatur squallens, & ad loca destinata (crudi videlicet spermatis in sinovia articulorum) febriliter deferatur. Spiritum hunc sic infectum & non humorem (quod notandum) sinoviam in se transparentem aciditate fermenti coagulare in grumum opacum, adeò ut pre ponticitatis conceptæ gradu calores, dolores tumoresque podagræ distingvantur. Laticem verò advocari doloris buccinâ, & per venas dimitti, ad eluendum certum esse, hinc verò in scholis confirmatos esse defluxionum errores, jecur accusatum, caputque immeritam luisse culpam, & sustulisse frustraneas mille medelas. Itaque non quod doleat, quodque tumeat, vel ardeat, podagram esse, sed ejus producta. Neque enim per pilam bombardæ ablato pede ablatam esse podagram sive arthritidem, siquidem in sensatione per organum sensus fiat tantùm consensus partium. Quod fefellerit ægros & medentes illis credentes. Nec interim descen-

ſum humor arguat, qui enim dolo rem ſequatur, illum præcedere debere, ſi humoris deſcenſus ſive tumor doloris cauſa foret; etiam ardentiſſimam podagram absque tumore eſſe. Id enim in odontalgia, in ſpina parti infixa ſpectari ſolere, quod localis dolor mentiatur ſupernarum partium defluxiones. Hæc Helmontius.

Porrò de morbo articulari & podagra loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus:

Articulorum dolor eſt morbus vernalis. lib. 3. aphor. 21

Dolores podagrici ferè moventur vere & autumno. 6. 55

Dolores articulorum fiunt in ſiccitatibus. 3. 16

Ut & à longis febribus. 4. 44

Suntque ſenibus familiares. 3. 31

Nec non his, qui cibariis pluribus utuntur. 4. 45

Eunuchi podagrâ non laborant. 6. 28

Nec mulieres niſi ex defectu menſium. 6. 29

Nec pueri ante uſum venereorum. 6. 30

Morbi podagrici ſedatâ inflammatione intra dies quadraginta conquieſcunt. 6. 49

Articulorum tumores & dolores absque ulcere magnâ ex parte frigidâ largè affusâ levantur & extenuantur. 5. 25

Eodemque modo podagrici. 5. 25

Sentientibus per febres laſſitudinem potiſſimum abſceſſus fiunt ad articulos & maxillas. 4. 31

Imminentes ad articulos abſceſſus aufert urina multa craſſa & alba reddita. 5. 74

Idque eò citius, ſi etiam ſanvis ex naribus profluit. 5. 74

Progno-ſis.

Prognoſin quod attinet, eam idem Hippocr. breviter ac eleganter comprehendit 2. prorrhet. inquiens: *De podagra hoc dico: quicunque aut ſenes ſunt, aut circa articulos callos tophaceos habent, aut ærumnosè vivunt, ſiccum alvum habentes, hi omnes ſani fieri non poſſunt humanâ arte, quantum ego novi. Sanat quidem hos optimè dyſenteria, ſi ſupervenerit; ſed & aliæ eliquationes valdè proſunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui verò juvenis eſt, & circa articulos nondum callos habet concretos, & accuratè vivit, & laboris amans eſt, & alvum bonam habet ad obedienduum pro ſtudiorum ratione, hic ſanè medicum intelligentem nactus ſanari poterit.* In hisce & antecedentibus Hippocraticis ferè omnia continentur, quæ de podagra prædici poſſunt, ſi adjiciatur, quod etiam in juvenibus, licet, ut ſvadet Hipp. prudenti Medico obedire vellent, ſanatio integra ſperari nequeat, quatenus alteruter ægri parens jam ante podagrâ laborarit, atque æger jam pridem paroxyſmum podagricum ſit expertus. Si tamen prognatus à podagrico parente nunquam antea hunc morbum paſſus ſit, tunc bonis remediis interdum effici poſſe putamus, ut de futuro morbus avertatur, non enim neceſſariò per hæreditatem transfertur, vidimus enim

nim diversos fratres Germanos, quorum patres fuerant podagricissimi, filii tamen non item, sed majores natu pariter erant podagrici, minores verò nequaquam, licet annum ætatis trigesimum superassent. At si innata podagra non sit, sanabilem eam esse, sæpius curationes succedentes eorum qui secretam eam curandi methodum norunt, evincunt, quamvis vulgaribus remediis seu viâ methodicâ fieri minimè possit; sæpius podagrici à gravioribus morbis aliis tuti sunt, ipsâ autem podagrâ vix quisquam interimitur, nisi ad extremum, quando multis à sui initio elapsis annis paulatim cordi viciniora loca occupat, tum enim vertebras cervicis invadens diu supervivere non permittit, natura enim demum debilitatur, ut non amplius materiam podagricam ad extremitates nempe pedes & manus propellere possit, sed in visceribus relinquere cogatur, quidam enim brevi ante finem vitæ conqueruntur, se fluxum podagricum in ipso stomacho persentiscere, quo & enecantur.

Prognosis.

Qui in provectiori demum ætate podagrici fiunt, plerunque robustæ sunt constitutionis, & longævi fiunt; ut plurimum autem podagrici mancipia sunt vel veneris, vel biliosissimæ irascibilitatis, vel crapulositatis, sibique temperare nesciunt, sed podagram retinere malunt, quàm latum ungvem à vitiosâ suâ consvetudine discedere, qui verò prudenti Medico morem gerunt, licet non omninò liberentur, sæpius tamen podagrica materia adeò debellatur, ut per multos annos ab ea immunes sint.

Curatio.

Quantùm autem ad curationem spei sit, & qua methodo in eâ procedendum, perbenè Hippocrates in paulò ante citatis indicavit, quod nimirum ad præservationem opus sit probâ diætâ, labore & perenni alvi laxitate, ad curationem verò evacuatione, sub quâ intelligit omnem largam eductionem tam rubram quam albam, sive instinctu Naturæ per hæmorrhagiam narium, hæmorrhoides, menses, dysenteriam vel diarrhœam, sive moderamine artis naturam imitantis per purgationem pituitæ, venæsectionem, sudorificam expulsionem & sangvisugarum applicationem instituatur, debetque artificialis evacuatio ex observatione naturalis satis copiosa esse, dysenteria enim nihil aliud est quàm copiosa purgatio, uti etiam in validis purgantibus exhibitis apparet, quod initio succos albos seu dilutos, deinde verò flavos ex admixtione particulæ veri cruoris, ac tandem ipsum cruorem per secessum expurgent, non tamen eousque eductio vicaria seu pro una vice intenta se extendere debet, ut etiam mox dysenteria sequatur, dysenteria enim spontanea ideò fluxum album insequitur, quia fluxus fit continuò, & sic albo succo exhausto, rubeus sequitur, at in artificiali purgatione potest pro lubitu reiteratio fieri per interposita spatia, donec superfluitas podagrica ab extremis partibus sufficienter sit attracta, &

per ſeceſſum educta, idque per ſatis fortia purgativa, lenia enim tenacem pituitam per totum corpus ex ignavia & alimentorum ubertate cumulatam à diſſitis extremis articulorum cavitatibus attrahere nequeunt, talis autem expurgatio anticipativa in his qui ex connata propenſione ſuperfluitatem in articulis cumulant, opportunè inſtituitur tempore æquinoctiorum, vel etiam ſingulis quadrantibus anni per phlegmagoga, imprimis autem hermodactylum, cui ſingularis eſt proprietas ad trahendum ex articulis, ligamentis ac nervis, quam ob cauſam etiam anima partium nervoſarum appellatur, proſtantque in officinis ad talem purgationem arthriticam pilulæ artheticæ Nicolai, item pil. de hermodactylis, & electuarium caryocoſtinum Bayeri, quod ad ℥ſ. quantitatem hunc in finem propinavit, qui & præcipuè hermodactylum commendat hunc in modum:

Pulvis.

℞. rad. recent. albiſſ. hermodactyl. ab exteriori cortic. mundat.
fol. ſenæ
turbith.
acori
oſſium vetuſtorum
lentium excorticat. an. ʒij.
ſachari ℥ij. m. f pulvis, doſis ʒiij. omni die cum aq. betonicæ, eſt enim (inquit) mirabile contra podagram, dolorem juncturarum, & ventoſitatē.

Alii hoc modo hermodactylum exhibent:

Alius.

℞. hermodact. prædict.
mochoacann.
jalapp. an. ʒij.
ſarzaparill. vel ejus loco rad. ebuli ℥ſ.
fol. ſenæ ʒiij
agar. ʒj.
diagrid. cinamom. an. ℈j. f. pulvis, cujus ʒj. infunditur vino albo per noctem, ac mane cum dicto vino aſſumitur.

Paracelſus verò hanc hermodactyli compoſitionem maximè laudat:

Alius.

℞. hermodact.
turbid diagrid.
ſenæ, oſſium human.
ſachari optimi ana f pulvis.
doſis ʒj. & tantundem veſperi, oſſa (inquit) à proprietate mira operantur, reliqua tanquam ſpecifica materiam reſolvunt.

Nos verò ex communicatione accepimus deſcriptionem ſequentium pilularum podagricarum:

Pilulæ podagricæ.

℞. mercur. dulc. aliquoties ſublimati ℥ſ.
maſſæ pilul. de ſuccino Craton.
extract pilular. cochiar. an. ʒiij.
panchymag. Croll. ʒiſ.
trochiſc. alhand. ℈ij.
ol. aniſ. gutt. XVIII.
ſuccini gutt. XV.
m. f. maſſa pilular. doſ. è ℈j. f. pil. XV. capiantur ſingulis menſibus tribus diebus ante novilunium, in ipſo paroxyſmo ſedant intra 24. horas dolorem.

Quidam etiam convaluerunt uſu aquæ benedictæ Rulandi, atque etiam

iam insigniter ad præservationem conducit aliquoties elapso uno vel altero mense reiterata hæc vomitio.

Factâ evacuatione non omittenda sunt sudorifera & diuretica, quem in finem mirè conveniunt radix ebuli & bardanæ seu lappæ majoris in vino vel cerevisia cocta, & calidè decoctum in lecto assumptum.

Tum demum etiam pro sedando dolore topica applicari possunt, quibus cum dives sit Authoris textus, nolumus esse de hac re prolixiores, sed afferemus verba

TEXTUS:

Arthritis seu articulorum dolor est instar matris plures ex se generans natas, in specie podagram, chiragram & ischiaticam.

In arthritide interdum est universalis omnium articulorum dolor cum summa inquietudine, in cæteris particulares dolores externarum partium, manuum in chiragra, pedum in podagra, coxendicis in ischiade.

Horum omnium universalis cura consistit in consumptione vel etiam expulsione tartari in toto corpore humano stabulãtis. Cujus curæ mentionem fecimus supra in ludi humani præparatione, cujus facultates mirabiles sunt in tartaro expellendo, vel consumendo.

Hæc itaque cura unicè instituenda est, nec tamen quovis tempore aut promiscuè in singulis subjectis, nisi prius omnia probè fuerint considerata. Itaque hæc cura universalis paroxysmos non tollit, nec leviter etiam affectos extra alia medicamenta curat: oportet igitur, ut ante insultus, aut post eosdem (non in paroxysmo) quiescentibus scilicet, & in suis matricibus quasi dormientibus ex allatis antea principiis cura instituatur, & tartarus resolvatur. Sic nimirum felicius successerint omnia.

Ejusdem curæ prophylacticæ simili modo cum lapidibus astacorum in eam formam medicamenti præparatis instituendæ, maximoperè pro corroboratione naturæ succenturiari potest magisterium perlarum, à Riverio Medico Regio olim plurimo cum fructu præparatum & exhibitum hoc modo: perlas reduc in pulverem impalpabilem, quemadmodùm aliàs redigi solent (vulgariter margaritæ præparatæ) his in vitro superfunde de succo citri vel de pomis aurantiis recentibus q. s ut fiant instar pastæ. Relinque aliquandiu, postea solve cum aceto, & remoto aceto per inclinationem à fæcibus aliud affunde, donec nempe perlæ ex toto fuerint solutæ.

Magisterium perlarum.

Collectum acetum misce cum tertia parte aquæ fluviatilis, de-

stilla per retortam ex igne arenæ primum calore lento post fortiori. Destillatum reaffunde capiti mortuo restitanti, & vicissim solve, postea cola per filtrum, evapora admodùm lentè, & restabit perlarum magisterium.

Hujus scrupulus unus ad summum aliquoties jejuno stomacho in vino datus potenter naturam recreat, eamque ut medicamenta antecedentia (arcanum ludi humani & astacorum) felicius operentur, excitat.

Multum ad præcautionem facit cruditates fugere, & si adsint, castigare vomitionibus manè si facile, à prandio si ægrè vomat.

Quod si verò paroxysmi podagrici vel arthritici soleant recurrere, id quod sæpius fit, præcipuè ubi vita non usquequaque conformis fuerit, requisitis tales insultus vel impedientibus vel prorsus rejicientibus hoc unico providendum fuerit, ut quotannis stato tempore æquinoctiorum & solstitiorum (circa eadem nimirum fluxiones podagricæ plerunque vigent) corpus benè mundificetur, & imprimis (a) *ratio victus, quæ alioquin nuspiam negligenda est, solers & recta instituatur, auferendo tum plethoram, si quæ adsit, tum cacochymiam quamcunque suis idoneis medicamentis.*

(a) In victu imprimis noxiam podagricis observavimus carnem porcinam, assatosque porcellos, quos aliqui in deliciis habent, at gratiam oris citerioribus paroxysmis luunt, ut & à potu vini albi gratæ aciduleitatis, quod tamen corrigi potest immaceratione herbæ chamædr. in Majo collectæ.

Hæc etiam evacuatio institui debet in principio morbi, & ubi quædam signa imminentis præsenserit æger.

Potus sit vinum melissæ cum radice caryophyllatæ infusum in mensa pro haustu primo, aut vinum antipodagricum hoc Paracelsi:

Vinum antipodagricum Paracelsi.

℞. *rad. caryophyllatæ*
acori an. ℔ ſ.
fol. majoran. m. iiij.
flor. sambuc. p. iiij.

Infunde in vini mens. iij. stent in infusione per dies VIII. sumatur ex hoc manè & vesperi haustus.

Cum sale humano (b) *misceri possunt ossa humana calcinata in cibo, galreda ex iisdem* (c) *in modum galredæ cranii facta.*

(b) Intelligit salem mensarium, seu communem.

(c) Galredam seu excoctionem succi viscidi ossium non convenire putamus, ideò enim ossa siccissima seu à suo succo privata humana alii sagaces accipere svadent, ut nimirum perditam suam humiditatem resarcire conantia humorem illum

super-

fluum extremitatum ossium seu articulorum alliciant, quodlibet enim sui simile attrahit, & sic etiam ossa humana arefacta consimilem humorem, quali in calcinatione arefactivâ, at non penitus combustivâ spoliata sunt, ab articulis, ubi talis succus merè superfluus sinovialis, & partim à medulla ossium transsudatus stagnat, ad se resorbent.

Post mundificatum corpus corroborantia & diaphoretica usurpentur, diaphoretica scilicet peculiaria, auri transparentis extractio, de qua in notis ad Crollium, & pilulæ antipodagricæ meæ, quæ descriptæ à Rhenano in tractatu Solis è puteo emergentis cum arcano asari aliquot diebus assumptæ.

His omnibus podagra modò non sit nodosa, curari potest. Hoc nimirum modo paroxysmi rarò vel nunquam recurrent: aut si insultus à levi errore externo aliquando coincidunt, tam graves nunquam sunt, nec dolores excitant continuos, aut insolentes, quin externis balsamis facilè cedant.

Ex numero mundificantium seu purgantium est pulvis arthriticus Paracelsi à Crollio descriptus, ubi imprimis notandum, in ejus descriptione pro rasura Cranii humani substituenda esse ossa hominis calcinata juvenis modò violentâ morte perempti, & non humati, manuum ad chiragram, pedum verò ad podagram. Ex hoc pulvere natus est pulvis caryocostinus quem vocant, etiam vulgaribus Medicis usitatus. Ille verò pulvis securè & leniter omnes defluxiones podagricas purgat; Felicius id præstat essentia radicis ellebori nigri vulgari modo cum spiritu vini non ad summum correcto extracta. Cujus si quotidiè cochl. j. manè & vesperi sumatur, donec alvus sponte sua quater vel sexies tandem fuerit soluta quotidiè. Hac nimirum facili lenique purgatione impuritates fluxionesque podagricæ satis commodè repurgantur. Fortificatur essentia ellebori cum arcano filicis totius (NB. arcana hæc nobilia) vel cum arcano asari debita proportione, nempe si admisceatur alterutra cum essentia ellebori.

Præstat alioquin hanc eandem essentiam ante consvetum tempus paroxysmorum podagricorum assumere, quemadmodùm & pulverem arthriticum, sic nimirum facilius ante invasionem corpus integritate adhuc dum constans ab insequentibus influxionibus liberatur. Idque eò magis, si ad hanc evacuationem temperata victus ratio accesserit, & vinum majoranatum cum radice caryophyllatæ & floribus sambuci infusum

fusum ad victum pro primo potu haustum fuerit.

Quidam convenientius utuntur decocto ligni sassafras. Præmissis his purgationibus impuritates crassiores, quæ adhuc restare solent, finaliter exterminandæ sunt cum mercurio laxativo, aut cum auro, aut cum pulvere arthritico sequente:

Pulvis arthriticus.

℞. hermodactylorum,
turbith,
diagridii,
fol. senæ
ossium hominis violentâ morte perempti calcinatorum, si chiragra, manuum, si podagra, pedum,
sachari candi an. ℥j.

m. f. pulvis dos. à ʒß: ad ʒj. manè ex aqua ivæ arthetica per tres aut quatuor dies. Hinc demum ad confortantia, quod est magisterium perlarum Riverii, & ad diaphoretica accedendum, quale est extractum auri transparentis, cujus modum vide in notis bezoartici mineralis.

Prosunt & maximè in his affectibus cauteria.

Nota: qui vomitus ferre possunt, & statis temporibus veris & autumni ante imminentes paroxysmos podagricos aquâ benedictâ utuntur, dosi legitimâ, rarissimè vel etiam nunquam, modò reliqua correspondeant, insultibus podagricis corripiuntur.

Hoc itaque modo, cuicunque sua sanitas curæ est, quilibet à podagricis insultibus tutissimè se præservare potest.

In paroxysmis vigentibus & graviter articulos occupantibus sæpius mitigantibus opus est, ea sunt interna & externa.

Inter interna omnibus modis superat & excellit laudanum opiatum suis proprietatibus maximè vigens (vide Quercetanum in responso ad Aubertum) dolores nimirum sistit, placidum somnum inducit, fluxionibus frænum injicit, fervores consumit, & delassatos spiritus roborat.

In aliis qualibuscunque vulgaribus medicinis haud iisdem viribus pollentibus frustra sperandum est aliquid.

Externa sunt I. Balsamus podagricus primus & secundus apud Crollium, quibus succenturiari potest unguentum anodynum, quod est apud eundem.

Spiritus salis armoniaci.

II. Est spiritus salis armoniaci, qui fit hoc modo: ℞. salem armoniacum, misce pulverisatum cum 4 partibus cinerum (d) & destilla per alembicum ex arena. Prodit spiritus salis armoniaci, qui cum æqualibus partibus spiritus vini mixtus, & plumaceolis loco dolenti (aliquoties, bis terve) illitus, confestim dolores restingvit.

gvit. *Nonnulli aliquid camphoræ adjiciunt, ut prius solvatur in iisdem, postea ad illinendum utuntur. Hujus mirabilem usum sæpè deprehendi.*

(d) Si pulverisatus sal Armoniacus cum æquali parte calcinati tartari misceatur, & confestim destilletur hoc compositum, prius urinâ vel aquâ aspersum, nobilem dat spiritum talem, ut Author hic postulat, qui etiam solus loco dolenti linteolis applicari potest, quamvis etiam vesiculas excitaret, non nocet, sed materiam eò citius discutit, & acorem extingvit.

III. *Est aqua antipodagrica Rulandi:*

℞. florum chamomillæ
melioti an. m. j.
mercurii sublimati ℈ij.
coque in aqua simplici.

hujus aquæ colatæ æqualem portionem misce cum ℔ IV. aquæ mortuæ, quæ est aqua fortis, qua usi sunt aurifabri in separationibus, aquæ fortis recentis ℥ij. succi seu decocti myrtillorum (℥ij.) q. s. ad colorationem. Utere ceu patet ex curationibus Rulandi (durat aliquot annos aqua mortua, ist gebraucht Scheidwasser.)

IV. *Aqua antipodagrica quæ ita fit:*

℞. spermatis ranarum mense Martio collecti circa novilunium ℔ iij. adde stercoris bubuli recentis ℔. totidem, m. diligenter, & relinque per diem unum, postea destilla & serva. Calidiusculè membris affectis applica, confestim sedat dolores: felicius operabitur, si addatur aliquid spiritus vitrioli, aut stercus vaccæ cum mellis ʒij. cataplasmatis loco imponatur, præsertim in podagra frigida.

V. *Oleum petrolei, in quo radices ellebori incoxerint, præsentissimum est in doloribus podagricis sine rubore, & vehementi tumore (alii vocant podagram à causa frigida) subitò sistendis.*

Oleum petrolei.

Ubi induciæ factæ sunt cum morbo, si ita necessitas exigit, purgantia tandem commodius (vomitus hic non est necessarius) locum habere possunt, qualia proposita fuerunt supra; præsertim si pulvere specifico arthritico utendum sit, is per aliquot dies justâ dosi (ʒß) in brodio vel etiam aqua ivæ sumptus impuritates tartareas mobiles causantesque nempe paroxysmos è corpore educit. Sæpè in hoc casu vidi pilulas antimoniales per secessum solum purgantes semel duntaxat sumptas multum profuisse. Ejusdem facultatis est arcanum corallinum per Crollium descriptum. Omnibus his præstat specificum purgans Paracelsi sæpius urgente necessitate datum His omnibus peractis, si quæ impuritates crassio-

res adbuc in corporis habitu resi-
duæ fuerint, eæ deinceps mundifi-
cantibus, si vires & facultates
patiuntur, expellendæ sunt.

Insuper etiam ad diaphoreticā
descendendum, (diaphoretica su-
pra proprio titulo proposuimus)
sunt nimirum in eo genere specifi-
ca tum tinctura antimonii tum
pilulæ antimoniales podagricæ;
descriptionem vide in libello Rhe-
nani Solis è puteo emergentis tra
ctatu postremo p. 18 & 19.

Tinctura antimonii.

Tincturæ præparatio hæc est:
℞. mineræ antimoni ℔iiij. IV. V
(minera Ungarica præstat) in de-
fectu mineræ antimonium cru-
dum locum supplere potest, tere
minutissimè, superfunde aquam
calcis vivæ per simplicem infusio
nem (aquæ ℔ XV. calcis ℔ VI.) à
calce viva colando (aliquoties a
qua infundatur calci donec subsi
det) defæcatam (in alembicum
lati fundi) relinque in loco tepido
insolando, & aliquoties quotidiè
movendo, donec nempe spondilia
& superficies aquæ rubere incipi
at; & quanquàm rubedo nulla
appareat, tamen satis tincturæ
extractum est, si per 8 vel 7 dies
infusio fiat. Habebis autem si
gnum extractionis (extractio
tantisper fiat, donec nihil sit resi-
duum) si in particulam istius in
fusi seorsim in vitrum peculiare
transfnsam guttas aliquot aceti
injeceris, repentè nimirum immu-
tabitur aqua (nihil aliud est
quam antimonii in colorem corti-
cum mali aurantii præcipitabitur
(in mixturam simplicem infusum
præcipitabitur in colorem albi-
cantem propter spiritum vitrioli)
extractionem trajice per filtrum,
& leniter ebulliendo in catillo re-
duc in pulverem rubeum, quem
extrahe cum spiritu vini non us-
que quaque forti (alcohol non ex-
trahit) ad flavedinem (instar ex-
tracti solis) & filtrando decanta.
Ante usum move, (pulvisculus ni-
mirum semper ad fundum præci-
pitabitur) dos. gutt. V. VI. VIII.
X ad summum. Spiritus vini hac
tinctura antimonii impraegnatus
aliquoties (septies) per cohobia ex
alembico destillatur, deinde ex re-
torta vitrea in arena datis ignis
gradibus, vel etiam igne suppres-
sionis pellitur, & prodibit in for-
ma rubicundissima oleum anti-
monii dulce cum striis splendidis-
simis & pulcherrimis. Postea ve-
rò spiritus vini leni B evocatur,
remanet in fundo tinctura anti-
monii rubicundissima (conforta-
tivum summum) dos gr. j. ij. iij.
ad summum. Vide Rogerium Ba-
conem de oleo antimonii dulci.

Tinctura porrò antimonii (ap-
positâ candela lucet noctu instar
carbunculi) vel dicto modo sal-
tem leniter extracta, vel deinceps
per

per multa cohobia cum spiritu vini in nobilissimam essentiam exaltata, contracturam ex podagra in articulis externis causatam feliciter curat, si observatis observandis ad legitimam nempe diætam pertinentibus, & corpus mundificantibus (NB. in hoc casu pilulæ antimoniales per secessum tantùm purgantes maximè commendabiles sunt) quotidiè vel alternis diebus gutt VI. vel VIII. de tincturâ exaltatâ in diaphoretico in peracutis vel mixturâ simplici in aurora exhibeantur, & sudor vel in lecto vel in laconico provocetur (id quod in declinatione contracturæ cum spiritu vini tandem fecisse expedit) & contracturâ nulla resistit arthritica.

Ad externam curam podagræ tophaceæ sed non admodùm inveteratæ præmissis præmittendis alioquin ad podagræ tum diæteticam tum therapeuticam pertinentibus, de quibus hactenus, externa auxilia accersenda sunt, quæ nempe duros istos nodos tanquam morbos compositionis ab internis medicamentis difficulter resolubiles penetratione suâ resolvant, & quod in articulis heterogeneum est, eliminent.

Ubi igitur nodositates admodùm inveteratæ non fuerint, unicè hoc emplastrum commendatur, quod præter sedationem dolorum etiam ex articulis tophaceam materiam seu tartarum coagulatum cute leniter aperta resolvendo extrahit, emplastrum tale est:

Emplastrum.

℞. Vitrioli Romani seu Ungarici
Aluminis rochæ an. ℔ß.
Nitri ℥IV.

Hæc omnia conjunctim calcina in catino terreo evaporando saltem, donec spiritus etiam exhalare inceperint, quibus odore perceptis statim subsiste à calcinatione, & refrigescant, omniaque pulverisentur. Hujus pulveris & farinæ hordei ℞. ana q. pl. misce cum fecibus vini ad instar pultis, quam super laciniam more solito ad spissitudinem cultri extensam applica ad locum affectum & relinque. Exsiccatum denuò cum fecibus vini distempera, & apponendo sic perge, donec primum dolor omnis consumptus, postea etiam ex articulis ipsis contortis omnes tophi absumpti fuerint. Interim fit sæpè ut simul cutis, præsertim ubi verrucæ & scrophulæ in articulis apparuerint, hoc modo aperiatur, id quod formidandum haud fuerit. Vel nimirum sponte sua postea ulcera coëunt, vel cera saltem emplastri loco superimpositâ vicissim consolidantur, ipsis articulis denuo mobilibus & agilibus redditis.

Quòd si denique nimis invete-

rata podagra seu prorsus nodosa & tophacea fuerit, ab illa quidem externa cura dolorum mitigatio speranda est, sed tamen ipsi tophi vix cedunt, nisi chirurgia accedat potentior. Tunc igitur hoc modo procedendum fuerit:

Cauterium.

℞. mercurii sublimati (e) *arsenici albi ana q. pl. m. cum aqua forti, & fiat in modum pultis, deinde apposito prius emplastro Basiliconis majoris (vel alio defensivo, aut etiam sparadrappa) ad locum affectum foraminato, foramini de pulte præscriptâ instar lentis impone, & statim illam particulam emplastri prædicti desuper, ac relinque aliquandiu, donec cutis benè aperta sit, ac non nihil tumoris ac exinde eschara accesserit. Hanc cum butyro vel oleo rosaceo emolliendo remove, & attractivum appone specificum, quod omnes tophos coagulatos in aquas resolvit & extrahit, etiam aliquando sponte casuras instar calcis ad parietas incrustatos; cessantibus postea fluxibus locus vicissim est consolidandus cum consolidantibus & epuloticis vulgaribus.*

Attractivum emplastrum tale est:

Emplastrum attractivum.

℞. lithargyrii
lapidis calaminaris
succini
magnetis an. ℥ij.

pulverisata omnia tenuiter coque in olei lini ℔ iß.
ceræ ℔ j.
terebinthinæ ℔ ß.
vernicis ℥ iiij.

coque inquam aliquandiu, donec inspissentur, adde postea gummata sequentia vulgari modo in aceto soluta & colata, vicissimque coquendo reinspissata nimirum

Opopanacis
Serapini
Galbani
Bdellii
Ammoniaci an ℥ iß.

ebulliant leniter, in fine adde de pulveribus

Mastiches
Thuris
Myrrhæ
Aloës epatica an. ℥ j.

diligenter move spatula, & tandem malaxando in magdaleones redige, prædictoque usui serva.

(e) Hæc est curandi ratio nodosam podagram Paracelsi, ex quo totum jam commemoratum processum mutatâ saltem dosi desumpsit, dolorosa sine dubio valdè est impositio pulticulæ ex pulvere mercurii vulgaris sublimati corrosivi & arsenici, at brevi nodum perrodet, qui postmodum superposito hoc emplastro materiam illam podagricam coagulatam ex se emittit, de successu hujus operationis non est dubitandum, modò patiens aliquem dolorem perferre velit, imò mediante dolo-

dolore etiam prima podagræ invasio ita abscindi posset, ut vix unquam revertatur, uti à familiari quodam accepimus, eum aliquando dolorem ingentem in pedibus sensisse, ita ut aliter conjicere nequierit, quin ejusmodi dolor vera inceptio esset paroxysmi podagrici, deinceps per periodos reversuri, tantæ ergò incommoditatis illationem pedibus suis concedere noluit, sed violenter dolentibus pedibus saltavit, & magno cum impetu eis contra terram calcavit, attuditque, licet dolor exinde fremuisset, ut cerebrum terebrari sit visum, mordicus tamen dolorem sustinere perrexit, donec probè pedes concussi fuissent, & sic nunquam amplius quicquam dolorifici in pedibus perceptum est.

His modis infelix podagra prosperè & facilè curari potest, modò omnia prudenter & legitimè fiant.

In externa cura tophorum sæpius mundificantia doloresque mitigantia sunt usurpanda, insuper sudores à superioribus diaphoreticis provocandi; & hæc est gemina illa cura, qua 24 ægros nobiles & ignobiles nullo alio remedio adhibito me curasse, affirmare certo certius possum.

Articulorum dolorum species:

Articulorum dolor varias in se species includit, podagram, gonagram, chiragram, homoplata dolorem, & ischiadicum, arthritidem item propriè dictam, quæ omnes simplicem scopum habent, symptomatis scilicet mitigationem & causæ ablationem.

Usitatissima sunt podagra & chiragra, in quarum curatione unicè providendum, ut corpus semper mundum sit, & victus ratio observetur exacta, quotannis stato tempore æquinoctiorum & solstitiorum, ubi fluxiones arthriticæ plerunpue fiunt, corpus benè mundificetur, auferendo tum plethoram, si quæ adsit, tum cacochymiam quamcunque suis medicamentis idoneis. Imo hæc ipsa evacuatio institui potest & debet quoque in principio mali, & ubi signa quædam imminentis præsenserit æger.

Podagra & chiragra.

Imprimis extractum asari & essentia ellebori nigri facta secundum artem, atque ad consistentiam mellis seu massæ pilularum redacta. Electuarium item caryocostinum apud Bauderonium, quæ semper ante consvetum podagricorum tempus, ac imprimis circa dicta æquinoctia assumi debent aliquot vicibus quater aut quinquies, semper observata victus ratione.

Pro potu sit vinum melissæ cum rad. caryophyllatæ infusum in mensa pro haustu primo parcè tantùm sumptum. Aut vinum

Paracelsi antipodagricum, de quo supra de arthritide.

Cum sale mensali misceri possunt ossa humana calcinata in cibis.

Hinc statim ad confortantia & diuretica accedendum.

Inter confortantia principale est magisterium perlarum Riverii Regis Galliæ Medici, de quo supra. Maximè quoque in his affectibus prosunt cauteria seu fontanellæ.

Ad præcautionem prodest fugere cruditates, quæ si fiant, castigandæ vomitionibus, manè, si facilè vomat, sin minus longè à prandio.

Nodosa modò non fuerit podagra, his medicamentis curari potest.

Nodosa verò præter hæc requirit etiam curam externam, de qua postea.

Dolor seu paroxysmus si adsit, dictis medicamentis non est fatigandus æger, sed quies imperanda, dolor mitigandus, & ne ad partem affectam affluat materia, præcavendum.

Dolor igitur intra corpus exhibito laudano sedetur, præmisso tamen clystere.

Si adsit magna plethora, vena secetur:

Astringentia paulò altius à loco affecto versus partem inter-
nam adhibeantur, ut pulvis adstrictivus aceto & albumine ovorum exceptus, vel aqua astringente, ut myrtillorum, centinodii, glandularum quercus, vel cataplasmata ex fructibus acerbis, cotoneis, herbis, pyris, prunis, imprimis sylvestribus, sorbis, quibus addi potest farina lentium, cum pulvere balaustiæ, gallarum, rosarum, bistortæ, aut tantùm applicetur bolus Armenus cum lacte & pulvere radicis bistortæ ad formam cataplasmatis.

Supra partem affectam refrænantia & dolorem sedantia imponenda. Communiter nec sine fructu fit cataplasma è mica panis albi, verbi gratia ℔j. temperetur lacte super ignem lentum, ne bulliat, contunditur & reducitur ad formam cataplasmatis addendo vitellorum ovorum n. ij. croci parum, calidè applicetur. (f) Alii tantùm in lacte tepido panem macerant paulisper, & applicant, de quinta in quintam horam renovando.

(f) Ad sedandum dolorem supradictum Authoris cataplasma sufficit si paretur è 4. partibus vitrioli, tribus aluminis, duabus nitri, & una salis tartari, hæc debent calcinari, donec naribus admotis odor aquæ fortis percipiatur, in reliquis procede ut Author docet.

Nos hactenus habuimus in usu car-

carnem bubulam cujus frustum crudum sine pingvedine parti dolenti superligavimus, idque manè & vesperi mutavimus, atque ita feliciter dolorem sedavimus.

Balsamus podagricus:

℞. *vitrioli ad flaredinem calcinati* ℔ ij.
mellis ℔ j.
silicum calcinatorum ℔ ß.
destilletur spiritus igne ab initio lento per alembicum in cineribus (nam facile ebulliunt) postea fortiori. Ab hoc spiritu auferatur phlegma, eum destillando ad tertias usque quæ in cucurbita restitant, misce cum
masticbes
olibani
myrrhæ
axungiæ humanæ
gummi ammoniaci
opopanacis
bdellii an. ℥ij.
destillentur adhuc semel per retortam, cum destillato misce æquales partes spiritus vini, atque ad usus serva.

Non quoque inutile erit in hoc affectu vel totum spiritum salis cum aqua fontana temperatum (g) *tepidè adhibere cum laciniis duplicatis, ut & oleum tartari per deliquium ex sale tartari factum.*

(g) Quidam inungunt spiritum

vitrioli, omnemque eo auferri dolorem sibi persuadent.

Nota: *Tophaceam podagram præter ordinariam curam requirere externa; vide annotata mea in Crollium, quæ huc transfer.*

DE ARTHRITIDE UNIVERSALI, RHEUMATISMO ET ARTHRITIDE VAGA; *Germ.* die allgemeine wie auch die lauffende Gicht.

Quandoquidem dolores arthritici non uno modo corpus affligunt, sed nunc in certâ tantummodo quadam articulari sede scilicet, pedibus, manibus &c. & sic quasi particulariter, nunc per omnes quasi corporis artus dispersi penitus universaliter cruciant, atq; etiam in curatione quadantenus variant, necessariò nominetenus distingvendi sunt, ne confundendo remedia plus damni quàm auxilii afferatur.

Arthritis universalis ejusque signa.

De particulari arthritica curatione satis superque jam dictum est, nunc etiam adhuc quædam de universali arthritide & ejus curatione heic subnectemus. Incipit hæc utplurimum in collo, pergitque in humeros, manusque & consequenter omnes articulos & vertebras cum non mediocri sed ingenti dolore, & vehementi cordis anxietate per intervalla se exasperante: calor nonnunquam incenditur febrilis cum siti immani, vigiliisque pertinacibus appetentiæ defectione, ac tristi

sensi-

sensione in omnibus ferè membris. Hæc autem universalis arthritis fixam ferè solet inferre dolorositatem, seu diu in omnibus artubus pertinaciter permanentem: datur tamen adhuc alia species valdè vagos & hinc inde errantes dolores producens, quam itidem quidam arthritidem universalem, alii rheumatismum appellant, eò quod non tantùm in eâ articuli doleant, verùm etiam media inter articulos spatia totius corporis, ut sunt musculi eorumque membranæ, imprimis autem periostia, ac totus corporis habitus, adeò ut nonnunquam & interiora viscera nempe ventriculus, intestina, pulmo, hypochondria, uterus unà doloribus affligantur. Diversificatur hic affectus à vulgari arthritide, quod in eo dolores sint semper admodum mobiles, & jam hanc nunc illam partem lancinent, & quasi subitò ab uno loco ad alium transsiliant, priori omnino tranquillato, in vulgari autem dolores in istis locis, ubi incipiunt, quasi fixi manent, licet etiam ulterius serpant, id tamen non fit cum derelictione prioris loci, sed in modum incendii, quod in uno ligno incipit, & demum totum rogum æqualiter occupat; in utroque autem continuus est cruciatus, die ac nocte torquens, ac lecto affigens, præsertim in rheumatismo, ubi patiens vix præ dolorositate se movere potest, neque etiam à ministrantibus sine dolorum exacerbatione & molestiâ commovetur. Quando autem dolor remittit & penitus cessat, nulla partium imbecillitas remanet, ut aliàs in arthritide fieri solet.

Rheu-mati-smus.

Causæ.

De causis veræ arthritidis in antecedentibus dictum est, rheumatismi verò causas quod attinet, aliæ non sunt, quàm quæ & vulgaris, nimirum otiosa & desidiosa vita, superfluaque nutritio tam cibo quàm potu, item prægressa exhaustio virtutis seminalis, connata dispositio seu hæreditaria seminalisque impressio ad hunc morbum adipiscendum, cur autem arthritis vulgaris in certo quodam loco sedem figat, vaga verò in corpore passim oberret, rationem hanc esse putamus, quod veri arthritici & podagrici aut sint sangvinei vel cholerici, vagarthritici verò phlegmatici vel melancholici, sicuti ergò temperamentum cholericum & sangvineum semper calidius est reliquis duobus, ita si corripiatur illâ superius descriptâ acescente cruoris seu succi alimentarii qualitate, caliditate suâ eam expellit ad corporis exteriora, ita ut plerisque in locis difflatione consumatur, in articulis verò & sinoviâ, cum etiam frigidæ sint qualitatis, tam cito difflari nequit, sed diu ibi & quidem in maximè dissitis & debilissimi caloris partibus nempe pedibus, imprimis sinistro, qui etiam adhuc paululum minus calet dextro, plerunque hæret, ac suâ aciditate dolorem excitat, donec procedente tempore acor mitescat; tunc enim paroxysmus pro tempore sedatur, ad aliam usque succi alimentarii superflui acescentiam. At complexio phlegmatica & melancholica non solùm longè fri-

gidior

gidior eſt prioribus, verùm quoque ex ſua natura ad aciditatem prona, ſicuti enim omnes fructus arborum, antequam maturuerint, ob ſuam frigiditatem auſteri & acidi ſunt, majori autem æſtatis caliditate adventante dulceſcunt, vinumque frigidioribus annis ſemper fit acidum & ferè vappa, ita temperamenta hæc ex ſua natura quaſi aceſcunt ob frigiditatem, & circa annum quadrageſimum adhuc magis frigeſcunt, facilè ergò errore diætæ & propriâ cooperante naturâ tunc aceſcentia in ſucco alimentario generatur, quàm Archeus ſua conſervandi ſtudioſus quidem ad expellendum movet, at ob bebilitatem caloris ſuccique pituitoſi vel melancholici tenacitatem & craſſionem transſpiratione per poros cutis non poteſt expellere, quemadmodùm enim vinum valdè auſterum & vappoſum vix inebriat, ob defectum ſpiritus ardentis, ita etiam defectu calidi fortis innati Archeus ſuo munere ritè fungi nequit. Aciditas ergò non expulſa, & tamen commota à debili calore intus manet, & vagabundè in corpore oberrat, maximosque dolores & moleſtiam omnibus partibus affert, & per diuturnum tempus vix demum attenuatur & expellitur: ſic eriam iisdem cauſis in diverſis temperamentis unus idemque morbus variè larvatur, in biloſis enim ita generari podagram & chiragram, in ſangvineis verò bile & phlegmate temperatis arthritidem univerſalem fixam, in pituitoſis verò rheumatismum, in melancholicis arthritidem vagam ſcorbuticam rationabile eſt.

Interdum etiam utraque ſpecies nempe podagra & arthritis vaga conjunctim corpus affligit, ut probè obſervavimus: ubi verò hic morbus endemicus eſt, ibi etiam alia temperamenta per fermentationem putrefactivam & corruptivam inficere, & in ſuam naturam convertere poteſt, quemadmodum enim odor cadi valdè fracidi quodlibet vinum, etiam generoſiſſimum in cadum illum infuſum mox corrumpit, fermentumque panificii integram paſtam etiam ſacharatam fermentat & acificat, ita pariter tale ens endemicum facilè corpus etiam integra ſanitate fruens, ac non præſervatum malignitate ſua fermentare poteſt; uti in his locis, quibus hic affectus ſolemnis eſt, fieri conſveſcit; quàm enim corruptivus & putrefactivus talibus in locis ſit, videre eſt ex epiſtola Cl. D. Henrici à Bra d. 20. Aprilis Anno 1594. ad Foreſtum conſcripta, in qua inter alia hæc affert: *Morbus nobis viciniſque Weſtphalis ac Geldris quaſi endemius, pluribus quoque familiis hæreditarius populari lingva* die Varen *dictus, ſe prodit cum vagis doloribus valdè excruciantibus, in omnibus corporis membris, potiſſimùm dorſo & lumbis, primumque unam aliquam ſolet invadere particulam, deinde celeri motu & diſcurſu vicinas quoq; partes occupare. Siquidem videre eſt, ut in hac lue ſopitis doloribus pedum, ilicò ſcapulæ afficiantur; illis tranquillis è veſtigio*

Signa morti.

manus crucientur; ac ita per omnes artus malum ipsum dissiliat. Unde etiam cum epitheto die loopende Varenn *nominant. Plerunque tamen unum aliquod membrum, quod per intervalla excruciat, obsidere comperitur. Doloris speciem statuunt ipsi ægri exedentem, corrodentemque, qui vermiculum musculos & alias partes subitò, ac nonnunquam momento, variis simul locis permeantem depascentemque arguere videtur, ab inseparabili proprietate ipsius morbi etymologiam deducentes: siquidem* Varenn *patria lingua singulare quoddam lumbricorum genus denotat. Morbi hujus duæ statuuntur differentiæ, quarum prima cum tumore circa dearticulationes copulatur, qui ubi diu perseverat, profert tandem plerunque maculas & lituras, scorbuti notis non valdè dissimiles, quæ interdum suppuratæ in ulcus convertuntur malignum, imprimis circa pedes, ex quo vermiculi instar ascaridum educi videntur. Interdum quoque totâ materia unam in partem aliquam decumbit: unde corpore toto æger doloribus liberatur, abscessusque excitatur, qui in fistulæ malitiam desinit. Altera differentia est absque tumore, sed cum priore participat dolore. Hæc interdum peculiarem habet corporis maciem, & quasi marasmodem, cum aliquali articulorum impotentia conjunctam. Utrique commune est, quod dolores noctu magis exacerbantur. Febris aut lenta aut nulla comitatur. Alvus in pluribus astrictior est. Urina non admodùm discrepat ab urinis sanorum, nisi quod interdum vermiculi instar illorum, qui è putridis caseis prorepunt, in fundo matulæ innatare, sicut & alvi excrementis misceri videantur; estque hoc illis certissimum indicium hujus morbi; cibum alii semper benè appetunt, alii eum omninò respuunt. Hæc variant juxta humoris peccantis & corporis affecti diversitatem.*

Causa.

Causam hujus morbi statuunt in non omnium humorum ichoribus, conjunctim, quidem uno in subjecto sed pro cujusque temperamenti varietare. Quicquid sit, id quod hanc luem causare possit, certum est materiam esse tenuem & turgidam, non eam quidem simplicem, sed alicujus virulentiæ malignitatisque participem; mineram morbi statuunt nervosum genus, per quod humor ille subtilis & malignus diffunditur. Idque his potissimùm initiis confirmant: tum quia in dorso ac lumbis propter substratam medullam valdè luxuriat dolor, tum quod facultatis motricis actio læditur; denique quòd à confirmantibus respicientibusque nervos juvantur hac lue infecti.

Curatio.

Ad curationem quod attinet, si simul ac aliquem hac lue affici contigerit, protinus ad certa quædam alexipharmaca seu bezoartica medicamenta, nullâ corporis vel humorum præmissâ præparatione, sine ulla methodo vel ratione præscriptâ, pro regionum diversitate, incolarum observatione & experientia decur-

decurrunt. Inter alia commendant tanquam præsentissimum remedium lumbricos terrestres, maximè quorum collum annulis & cingulis cingitur, quos diversimodè cum superstitione etiam numeri observatione præparant. Alii talpam vivam in ollula comburunt, donec in cinerem convertatur; de hoc pulvere exhibent cum cerevisia aut vino, diebus aliquot, crescente luna; & itidem in ejus defectu. Alii spem totius curationis ponunt in exhibitione venenosi cujusdam vermis, quem patriâ linguâ Meywurm vocant, Itali cantarello nominant. Alii alia hujusmodi vehementia & virulentia remedia propinant, quibus curationem pollicentur, ut sunt ova pavonis, solanum somniferum, ossa sturionis dicti piscis. Novi qui extractis esulæ & ellebori uterentur. Sunt qui ex salvia, ruta, betonica, & aliis hujusmodi herbis nervos respicientibus potiones conficiunt; quibus lumbricos terrestres vino prius ablutos, dein contusos, & per setaceum trajectos admiscent; aut etiam citra eorum admixtionem exhibent septimanas aliquot semper operam dantes, ut ab assumptâ potione sudor provocetur, quod cumprimis in hoc morbo utile prædicant. Rectius faciunt, qui vacuato primum corpore sequenti haustu vel apozemate laxativo potionem infra sriptum propinant. Haustus talis esto: ℞. pulv. senæ solut. ʒij. infunde horis 12. in aquæ beton. ℥IV. à forti expressione adde diacartham. ʒſ. ut fiat haustus.

Haustus laxativus.

Apozema tale esto: ℞. radic. polypod. querc. ℥j. salviæ beton. an. mj. scabios. rutæ, abrotani an. p.j. sem. anisi, citr. an ʒij. passul. inundat ſ. coque in aquæ ij. ad remanentiam medietatis; admiscendo in fine coctionis folior. senæ Alexand. ℥X. stent in infusione per noctem, hinc liquor à forti expressione clarificetur, cumque eo per colum transmittantur lumbrici vino abluti numero novem; sachari quantum placet ad conservationem: ter in die sumat ægrotus.

Apozema.

Potionis forma talis esto: ℞. rad. succisæ ℥j. aristoloch. rot. ʒiij. salviæ nobilis, beton, an. m.j. abrotan. rutæ, vincæ pervincæ, sabinæ an. p.j. coque in aq. flum. ad consumptionem medietatis: cum hujus decocti expressi ℥iiij. pro vice trajiciantur lumbrici terrestres, circulis in collo insigniti, vino prius abluti & triti num. V. deinde misce theriacæ electæ ʒſ. pulv. cinam. ℈j. sachari q.pl. exhibeatur manè calidè, & corpus contegatur ad sudorem. Repetatur potio hæc diebus aliquot continuis.

Potio.

Cura hujus morbi aliquando in septimanas plures extenditur. Quod si unam aliquam in partem virus procumbat, & abscessum excitet: is ut aperiatur, plantaginem cum sale in mortario contusam applicant, abscessu aperto, unguentum ex radicibus cicutæ aquaticæ conficiunt, quas lino vel stuppa madida involutas sub cineribus coquunt, & contusas cum melle miscent in formam unguenti (putantque vermes dulcedine mellis Attici & cicutæ

virulentia interfici) indeque applicant. Alii cataplasma ex radicibus sigilli Salomonis cum aqua velcervisia componunt; cui quandoque radicem filicis quercinæ miscent. Novi nobilem matronam, quæ inspergebat pulverem de talpa combusta, ut supra. Hæc illæ.

Prognosis.

Prognosin quod concernit, arthrititis vulgaris universalis ejusdem est naturæ & diuturnitatis ac podagra aliæque species, de quibus in antecedentibus dictum est, arthritis autem vaga sive sit phlegmatica sive melancholica etiamnum diuturnior est antedictâ ratione frigidioris temperamenti, ita ut ad duos vel tres menses paroysmus ejus continuò durare soleat, non tamen cum vitæ periculo, sed semper magno tædio ob cruciatum & diuturnitatem, initio quoque purgantibus vel sudorem moventibus nihil minuitur sed potius exasperatur, at in declinatione impensè utraque hac evacuationis specie levatur, ut & diureticis, prout & juxta Hipppocratem mictio urinæ spissæ copiosè paroxysmos arthriticos qualescunque solvit.

Curatio arthritidis vulgaris proposita est in antecedentibus, hîc tamen adhuc topica quædam secretiora, nobis communicata in medium afferemus, & primò quidem:

Ungventum præstantissimum ad arthritidem, paralysin & defluxiones durabile per 20. vel 30. annos in pyxide argentea asservatum:

Ungventum.

℞. serpentes majales, resectis capitibus & caudis, eisque abjectis, imple reliquis partibus seu truncis intermediis ollam novam vitreatam, ita ut tertia ollæ pars maneat vacua, adde axungiæ caninæ, ursi & cati, medullæ cervinæ & equinæ ab equo violenter & non sponte mortuo, item pingvedinis hircinæ, anserinæ, anatinæ, gallinaceæ, sevique taurini ana seu partes æquales, dimidiumque ponderis præcedentium butyri majalis aquam nondum experti purè eliquati. ℞. quoque herb. rorismarini manip. ij. salviæ m. j. rutæ m. iij. florum lavendul. & matrisylvæ seu periclymeni an. m. iij. hæc duo ultima ingredientia macerentur prius per noctem in spiritu vini integra, postea cum reliquis minutim concidantur, carnique serpentum & pingvedinibus addantur, adde quoque manip. j. baccarum juniperi contusarum, omnibusque ollæ inditis superlutabis operculum pastâ ex calce, cinere cribrato & albumine ovorum, & prius lutum siccescere sines, tum supposito igne prunarum prius modico ac dein fortiori per duas horas materiam in olla coques, sæpius ollam circumagitando, ne ejus contenta adurantur, & si lutum dehiscat, illud rursus oblinendo, ne evaporare possit, tum sensim refrigerentur, aperi ollam, & effunde materiam in colum, ut pingvedo fluida secernatur, reliquum totum probè confunde in pultem, & fortiter per pannum vel setaceum cribrum pelle, expresso rursus adde colatam pingvedinem, totumque ungven-

ungventum inde pyxidi argenteæ, ac dein optimè obtura ſeu ab attactu aëris communi vindica; uſus eſt ut in dictis affectibus locus eo calefacto absque ulla alia humectatione inungatur.

Aliud:

℞. baccarum juniperi ſeminis ſynapi albi ana ℔iij. raſuræ ſaponis optimi ℥VI. contundantur omnia invicem optimè, ſuperfunde eis in vitro ſpiritum vini, ſtent in digeſtione per dies quatuordecim, tum fortiter totum exprime, eoque totam ſpinam dorſi locusque dolens calidè inungatur; Experimentum quoque eſt, ſi medulla ex oſſibus pernarum cum oleis ovorum & chamomillæ invicem coquantur in ungventum, eoque ut dictum eſt inunctio fiat.

Vel ℞. duas ollas ſupernè æqualiter reſpondentes, imple unam oſſibus contuſæ calvariæ equinæ, tum ſuperpone orbem è lamina ferreâ plenum foraminibus, ac ſuperluta alteram ollam inverſam, & ſicceſcere ſine, poſtea fode foveam in terram tanta profunditate, ut ad commiſſuram marginum usque lutatæ ollæ imponi poſſint, impone ollam vacuam in terram, altera verò in qua ſunt oſſa, emineat, inferiorem probè terrâ undique usque ad dictam marginalem commiſſuram contegito, quo facto ollæ ſuperiori inverſæ ignem circularem primò eminus, & poſtea paulatim propius adſtrue, donec demum omnino carbonibus ardentibus operiatur, & ſic per horam candeat, ſtillabitque ex oſſibus oleum in ollam inferiorem, tempore hoc finito omnem remove ignem, ollisque refrigeratis invenies in inferiori liquorem oleoſum empyreuma ſpirans ob ſalem volatilem pingvedinis aduſtum, qui mox magno emolumento articulis inungi poteſt, vel etiam per retortam addita aqua rectificari, ut eò melius aſcendat.

Arthritidis verò vagæ indicationem curativam omnium optimè innuit Galenus I. de diff febr. cap. 6. ita inquiens: *meritò his curandis ſcopus eſt non evacuatio, ſed totius corporis roboratio;* ſignificaturus curationem ejusmodi non eſſe ſitam in vulgari purgatione per ſeceſſum, ſed in talibus, quæ laudabilem ſangvinem generant, vitiumque prioris per urinam educunt, id quod præſtant ea ſimplicia, quæ ſub triplicitatem ſangvinis pertinent, ut ſunt ſimplicia diuretica ſigni geminorum, nimirum lappa major, cornua cervina juvencula, macis, lumbrici terreſtres, radices valerianæ, ari, iridis correctæ, myrrha, chamædris, ſcorzonera &c. Ordiuntur autem Practici curationem injectione clyſteris, ac deinde in plethoricis venæſectionem aliquoties repetendam inſtituunt, ſibi perſvadentes, Hippocratem id innuere voluiſſe 2. prorrhet. ſcribentem: *Quibus circa articulos dolores fiunt & tumores, & ſedantur non podagrico modo, in iis comperies viſcera magna, & in urina ſubſidentiam albam,* ubi Hippocr. per viſcera magna intelligit ampla vaſa ſangvinea, ſangvinisque ubertatem, cui rei etiam ipſa aſtipu-

puletur experientia, eò quod rheumatiſmo decumbentes à crebra ſangvinis miſſione non debilitentur, ſed longè citius morbus ſolvatur, quàm ſi ſangvis non mittatur, imprimis cum etiam Hipp. dicto loco adjiciat: *fit autem hic morbus iis, quibus in pueritia & juventute ſangvis ex naribus fluere ſolitus deſiit.* Item lib. 4. aphor. 74. *Ab abſceſſu ad articulos liberat urina multa craſſa & alba, ſi verò etiam ex naribus fluxerit ſangvis, brevi admodùm ſolutio fit.* Unum ergò & idem eſſe ſi ſangvis, qui aliàs per nares effluxerit, ingenioſo artis moderamine è vena emittatur, quibus etiam contradici nequit, ſi modo non aberretur judicio, tutius tamen procedi tur, ſi mox ex præfatis ſangvineis ſimplicibus decocta diuretica propinentur, ſemper enim poſtea venæ ſectio ſuccedere poteſt, ſi à diureticis levamen haud ſequitur; tale igitur poteſt parari decoctum:

℞. ſeri caprini vel cerviſiæ tenuis ℔ij.
rad. lappæ maj.
ſcorzoneræ an. ℥j.

Concidantur radices, & decoquantur per ſemihoram, tum adde macis ʒj. bulliant adhuc parùm, tum de colatura affatim bibatur.

Admodùm etiam conducit ſpiritus ſalis communis tam ſimplex quàm cum ſpiritu vini per ſimultaneam deſtillationem repetitam dulcificatus, & guttis aliquot in præfato decocto aſſumptus.

Imprimis autem lumbrici terreſtres genuinum ſpecificum contra arthritidem vagam ſcorbuticam præbent quoquo modo uſurpati: paratur autem præcipuè ex eis pulvis hoc modo: imponuntur lumbrici muſco ſicco, in quo ſorditiem à ſe rejiciunt & mundantur, tum rurſus abluuntur, additoque ſucco iridis in optime lutata nova ollula rediguntur in calido clibano ſeu furno piſtorio in materiam ſiccatã pulverabilem, cujus ʒſ. vel ʒj. pro vice intrò cum vehiculo competenti ſumitur.

Iidem etiam in ſero caprino vel cereviſia decoqvuntur, atque hoc decoctum bibitur, vel in vitrum ſtricti orificii mittuntur, tumq; vitrum illud paſtâ panificiariâ ſpiſſitudine digiti circundata in furnum calidum ponitur, quamdiu panis in furno excoquitur, deinde verò impoſiti lumbrici in liquorem verſi inveniuntur, quem à ʒij. ad ℥ſ. propinant, vel ulterius per alembicum deſtillant, & quod in fundo remanet, incinerant, cineremque in dicto liquore vel alio vehiculo exhibent.

Elixir.

In frequenti etiam uſu eſt elixir frequens decantatum:

℞. radic. ari
ariſtoloch. rotund.
pœoniæ
caryophyllat.
enulæ camp.
zedoar.
vincetox. an. ʒij.
ſummitat. ſalviæ
chamædr.
chamepit.
ſerpill.
abrotan.
roriſmarin.

rutæ
beton. an. ʒiſ.
ſpec. diamoſch. dulc.
dianth.
lætific. Gal. an. ʒſ.
ſem. citr. ℈IV.
theriac. Andr. ʒſ.
pulveriſata extrahe per ſpiritum vini, quo rurſus ad ſpiſſitudinem mellis abſtracto ſuperfunde iterum remanentiæ ʒVI. abſtracti ſpiritus, item ſpirit. cochleariæ & lumbricorum an. ʒij. digerantur invicem circiter per biduum, tumque liquorem filtratum ad uſum reſerva probè obturatum: notandum autem omnia duriora ingredientia dictarum ſpecierum ut ſunt auri & argenti folia, coralla, os de corde cervi omitti poſſe, quia ſpiritus vini ea intrare & extrahere nequit.

In uſu quoque & efficax eſt ſpiritus lumbricorum compoſitus, qui ita paratur:

℞. radic. angelic. ʒſ.
irid.
peucedan. an. ℥j.
fol. chamædr.
ſalv.
puleg.
ſerpill. an. m. j.
flor. anthos
lavend.
hyperici
primulæ veris
chamæmeli an. m. ſ.
ſcobis ligni ſaſſafras ʒij.
baccar. laur. ʒſ.
caſtor. ʒij.
concisis & contuſis, quæ decet, ſuperfunde liquorē paulò ante commemoratum lumbricorum, digere ſimul per unum & alterum diem, deſtilla, paratusque eſt dictus ſpiritus compoſitus, cujus doſis gutt. XXX. ad L. in vehiculis appropriatis.

Exterius ad dolores valet idem ſpiritus compoſitus vel ſimplex liquor lumbricor. in furno paratus, ut paulò ante doctum eſt, illitus.

Vel coquantur lumbrici terreſtres cum lenticula paluſtri & floribus chamæmeli in lacte, adde parum farinæ hordei vel medullæ panis ſimilaginei, fiatque cataplaſma calidum imponendum, ſedatque potentiſſimè dolorem. *Cataplaſma anodynum.*

Inungitur quoque ſaltem ſimplex butyrum majale recens, vel cum dimidiata parte ol. chamæmeli, vel ex abſynth. & ruta recentibus exprimatur ſuccus, in quo decoquantur lumbrici terreſtres, vel ex eis liquor in furno paratus dicto ſucco admiſceatur, eisque locus dolens foveatur.

DE COXENDICA PASSIONE SEU DOLORE, ISCHIADICO; Germ. das Hüfftweh / oder die Hüfftgicht.

QUamvis hic dolor etiam pars ſit arthritidis eademque remedia arthritica ſuperius tradita ipſi conveniant, attamen tam in diagnoſi quàm curatione quædam peculiaria habet, atque ideò breviter de hoc affectu hic ſeorſim tractandum eſt, qui hoc modo contingit: quando nimirum articulus coxæ peculiarem præ reliquis articulis

culis debilitatem vel à nativitate vel ascititiis causis conquirit, tunc facilè defluxio arthritica istuc decumbit, & hanc passionem infert; est autem os coxæ seu ischium latum os in clunibus Germ. das Hüfftbein / in cujus medio paropsis seu cavitas est rotunda, quæ pyxis seu acetabulum vocatur, cui insertum est caput superius ossis femoris, eique validis ligamentis coarticulatum firmatur, ne facilè excidat, quemadmodùm autem axis & modiolus in curru graviter onerato semper ungvento molli lubricari debent, si auriga currum istum ad destinatum locum vehere velit, ita etiam hi duo insignes articuli onus totius corporis continuò sustinentes, & in perpetuo motu inter eundum versantes pariter continua lubricatione opus habent, aliàs motus ambulandi, standi, incurvandi ad terram, iterumque erigendi aliusque corporis varius impeditur, eum itaque in finem sinovia copiosè huc attrahitur, & absumitur, calor enim in his partibus ferè plus viget, quàm uspiam alibi, ut quilibet deprehendet, si aliquandiu lævem aliquem lapidem ibi detineat, & postea manibus tangat, insigniter enim calere eum inveniet, plurimum ergò sinoviæ hic tam à multo motu quàm vivissimo calore absumi, necesse est: nihilominus tamen interdum nimia humoris copia ad hos articulos procumbit, & naturam gravat, quæ ad expellendam istam superfluitatem majorem excitat calorem, calor autem preternaturalis semper aciditatem parit teste experientia, id quod etiam quilibet calor mechanicus valdè excessivus comprobat, quando enim duo ligna prædura diu fortiter ad invicem conteruntur, tandem adeò incalescunt, ut seipsa mutuò accendant, & fumum emittant, qui oculis involans acerbè eos mordicat ob suam aciditatem, ab isto ergò calore acescentia quædam in succo cremabili concitatur, quæ partirulas quasdam in sinovia coagulat, prout omnia acida lac & sangvinem coagulant, & materiam caseosam ex eis præcipitant, quæ à Paracelso tartarus vocatur, hæc itaque ab acido congelata sinovia in partibus istis acutissima sensilitate præditis acerbissimum dolorem excitat, motumque impedit, prout etiam motus currus valdè retardatur, si axungia ejus lentescit, vel omnino indurescit, & si insuper etiam pulvis axi inspergeretur asper vel scaber, nimirum pumicis vel alius consimilis, multo magis motus rotarum inhiberi necessum foret.

Signa. Diagnosis hujus affectus hæc est; dolor ingens præcipuè in ischii regione cruciat, nullus tamen tumor, vel rubescens inflammatio comparet, uti in reliquis arthritidis speciebus fieri solet, eò quod pars dolens profundè sita sit, multaque caro eam obtegat, atque ideò materia influens non ita ad superficiem, suam phlogosin proferre queat.

Causæ. Causæ sunt eædem, quæ & aliarum arthritidis specierum, nonnunquam etiam externa violentia nempe lapsus vel percussio in causa est.

De

De hoc affectu loquitur etiam Hippocrates sequentibus in locis:

A diuturno coxendicum dolore excidit coxa. lib. 6. aphor. 59
Quibus coxa excidit & rursus incidit, his mucores superveniunt. 6. 59
Excidente coxâ crus tabescit. 6. 60
Ac claudicatio sequitur. 6. 60.
Cruris tabes & claudicatio ustione præcaventur. 6. 60.
Lumborum dolor & genuum gravitas extra febrem purgandum esse inferius denotant. 4. 20
Quilibet dolor infra diaphragma purgationem per inferiora requirit. 4. 18

Prognosin quod attinet, dolor ischiadicus facilè luxationem vel subluxationem coxæ affert, quæ quatuor modis contingere potest, nempe ut plurimum antrorsum vel introrsum vel extrorsum, rarò retrorsum; luxatio ad interiora crus longius efficit, extrorsum verò facta illud abbreviat: anterius verò factâ luxatione crus nec longius nec brevius fit, urina autem supprimitur, natesque depressæ fiunt, & in ingvine tumor excitatur. At si posterius fiat, crus admodùm abbreviatur, pesque nec extendi nec flecti potest, nec calx terram attingere. In subluxatione caput femoris non omninò excidit, sed in margine acetabuli hæret. Quicquid tamen horum eveniat, hujus ischiadicæ passionis fructus est, nisi sit ab externa quadam violentia introductum, & nunc aliter atque aliter claudicationem infert, & cruris tabefactionem, eò quod os elapsum arterias, venas & musculos comprimat, spirituumque & sangvinis decursum circulationemque impediat.

Curatio aliquantulum variat à prædictarum specierum arthriticarum modo curandi, quamvis eadem purgantia etiam hîc locum inveniant, eodemque modo satis fortia institui debeant, Practici quidem tam supernam purgationem seu vomitoria, quàm infernam æqualiter commendant, eò quod utraque à loco affecto revellat, nos tamen Hippocratem secuti inferiorem maximè proficuam arbitramur, & experti sumus, imò non diu abhinc solis pilulis mercurialibus inter cathartica descriptis, ac bis vel ter exhibitis in duobus doloren hunc, quorum alter eum ab interna defluxione, alter verò à lapsu contraxerat, penitus auferri vidimus, imposito etiam loco dolenti emplastro ischiadico. Unus quoque eorum ni fallor sine svasu nostro emplastrum à chirurgo petierat, qui dederat ipsi emplastrum contra fracturas Wurzii, at uterq; æquali modo convaluit.

Curatio.

Practici quoque commendant venæsectionem in poplite vel juxta malleolum exteriorem, scilicet illius venæ, quæ ischiadica ab hoc affectu & ejus utilitate, quam afferre creditur, appellatur.

Post sufficientem purgationem deveniendum est ad topica seu dolorem sedantia, quæ non debent esse astringentia vel frigida, poros enim

occludunt & materiæ majorem co-
acervationem cauſare poſſent, cali-
da verò reſolvunt, diffundunt & ad
externam ſuperficiem extrahunt,
talia itaque calefacientia topica ex
ſuperioribus eligi poſſunt, vel ex ali
is calidis, quæ ad manus ſunt: ut
oleum Philoſophorum ſeu lateri-
num, ol. terebinth. ſcorpionum, un-
gvent. d. althæa &c.

In luxatione tam femoris quàm
brachii Carichterus commendat
pro infallibili ſequens: curabis à ve-

Specifi-
cum.

natore capiendam alcem vivam, cui
dimidiatæ ſpithamæ diſtantiâ à ge-
nu ita viventi fiat inciſio, nervusque
integer evellatur, genu integro ma-
nente, ſeu non diſſecto, extractum
hunc nervum ſiccabis in umbra, & in
luxatione vel ſubluxatione coxæ
vel cruris nervum poſterioris alcis
tibiæ, brachii verò, anterioris beſtia
cruris ſuperligabis, brevique redin
tegratio ſanatioque fiet.

CAP. CLXXII.
DE LEPRA; Germ. der Ausſatz / oder die Maltzey.

Lepra
quid?

LEpra eſt affectus cutaneus ſeu
extrinſecus cutem invadens, fo-
risque incipiens & introrſum per-
gens contra naturam aliarum ægri-
tudinum plerarumque, quæ intrin-
ſecè in viſceribus vel ſangvine pri-
mordia figunt, demumque foras ad
ſuperficiem ſerpunt, ita enim ordi-
nario modo natura laborat, ut vitio-
ſos humores vel per ſeceſſum, vel
viam urinarium, vel vomitum, vel
hœmorrhagias, vel tranſpirando
per poros cutis expellat, affectus
autem cutanei, ut ſunt ſcabies, pſora,
lichenes &c. quorum lepra abomi-
nabiliſſima & nociviſſima eſt exteri-
us in cute inchoant, & introrſum
gradiuntur. Duplex autem lepra

Lepra
Græco-
rum.

eſt nempe Græcorum & Arabum,
Græca lepra eſt etiam affectus cuta-
neus valdè pravus, nempe ſcabies
pariter horribilis, & ægerrimè cura-
bilis, ac totam cutem occruſtans ſeu
cruſtâ quaſi unâ contiguâ obdu-
cens, quæ vulgò pſora vocatur; Alii
tamen impetiginem, ſi ſit deterrima
& in ſummo gradu, pro Græcorum
lepra habent, in qua cutis mutetur
in habitum præternaturalem, cum
aſperitate & pruritu continuo, dolo-
roſitate, & ſquamarum decidentia,
cutis fiſſione, pluriumque corporis
partium depaſcentia.

Lepra
Arabum

Arabum verò leproſitas eſt mor-
bus iſte, quem Græci elephantiaſin,
vulgoque morbum Divi LAZARI ap-
pellant, & pro cancro corporis uni-
verſali habent. Dicitur etiam Saty-
riaſis, quia in vultu ſint horrendi
aſpectus reſpondentis deſcriptioni
ſatyrorum, eodemque modo ut de
illis fama eſt, ad coitum vehementi
appetitu & ſtimulo ferantur; Item

Leonti-
ſis.

Leontiſis, eò quod frons in leproſis iſtar
prætumeat, & laxior reddatur iſtar
pellis in fronte leonis; nomen verò
ab elephante ipſi impoſitum eſt ob
colorem, & morbi magnitudinem,
qua alios morbos ſuperet, ut e'e-
phas reliquas beſtias vaſtitate. Ele-

Ele-
phantia
ab ele-
phantiaſi
differt.

phantia autem quando dicitur, non
intelligendus propriè eſt hic mor
bus, ſignificat enim iſtud nomen ſpe-
ciem

ciem varicum ſeu affectum varicibus cognatum, in quo crus in tantam vaſtitatem intumeſcit, ut denſitate, & colore , nec uon difficili flexura crus elephantis æmuletur , de quo alibi.

Vera autem lepra vulgaris ſeu elephantiaſis non eſt illa , de qua multa in ſcriptura ſacra leguntur, illa enim erat plaga Divinitus immiſſa, pariter tamen ut noſtra contagioſa, cujus judices Deus ſacerdotes conſtituit , qui tales ſeparandos à ſanis pronunciarent.

Signa diagnoſtica lepræ plurima ſunt ac varia, nec omnia ſemper in uno concurrentia, præcipua autem talia ſunt : lepra plerunque ac crebrius infectione transfertur ad temperamentum melancholicum, incipitque utplurimum in fronte vel facie, ubi cutis fit inæqualis, & tubercula livida progenerat, quæ poſtmodùm in totam corporis cutem diſſeminantur , color vultus eſt varius, cœruleus tamen ſeu lazurius præcipuè elucet , vel ex rubro liveſcit, omnia foramina & aperturæ corporis aliter figurantur, & contractiora evadunt, ut ſunt nares, aures, oculi, os, vulva & foramen ani, ea omnia fiuni rotundiora, narium enim foramina exterius reſima redduntur, patula & tuberoſa , interius verò arctantur , ita ut reſpiratio difficilius trahatur, & pronunciatio verborum depravetur, naſus valdè acuminatur; labra prætumida apparent, frons tuberoſa, aures retortæ , venæ ſub lingva varicoſæ, nigricantes, & intumeſcentes conſpiciuntur; capilli capitis, barbæ, & ſuperciliorum totiusque corporis excidunt, caro muſculoſa inter indicem & pollicem atque in pedibus disparet & abſumitur, cutis univerſi corporis inæqualem ſcabritiem contrahit, ſubnigreſcit, & maculoſa cernitur , demumque fœdà ſcabioſâ cruſtâ obducitur in modum pellis elephantum , unde prædictum affecto nomen, & ut breviter dicamus, lepra eſt ſcabies melancholica univerſam corporis cutem fœdâ cruſtâ obſerens coloransque in modum bufonum vel herbæ lichenis quercubus innaſcentis, eamque veneno ſtupefactivo adeò inficiens, ut demum nil amplius perſentiſcat; interdum tamen fœdiſſimæ ſcabiei ſpecies occurrunt, quæ lepram abominali aſpectu ementiuntur, & à plebe imò indoctis Medicis pro eâ reputantur, & ſic miſeri tales ſcabioſi à conſortio hominum excluduntur, cum tamen leproſi veri non ſint; proinde moris eſt tales examini expertorum Medicorum ſubjicere, quod præterpropter hunc in modum habetur : Ante omnia is, cujus fidei ſuſpectus committitur, propter chriſtianam charitatem tam ob alios confratres à tali contagio præſervandos, quàm ægrum injuriâ non afficiendum ſufficienti experientiæ certæ innitatur, & ex præſumptione nihil agat, æquum igitur eſt ut alios expertos Medicos & Chirurgos ſimul aſciſcat, à quibus tum, invocato miſericorde Patre Cœleſti, à quo morbi & ſanitas proveniunt, æger imprimis verbis conſolatoriis in ſpem erigitur, hanc paſſio-

nem à Deo sibi ad æternam salutem esse immissam, ideò patienter eam perferat, & ex conscientia obstrictus de omnibus veritatem rogatus indicet, in qua patria sit natus, in quibusdam enim regionibus morbus hic est popularis, an parentes vel eorum fratres vel sorores (quorum mores & morbi interdum plus fratrum & sororum liberis imprimuntur quàm propriorum parentum) unquam leprâ infecti fuerint, vel æger cum ullo leproso conversatus sit, vel hæmorrhoidum fluxui antea asvetus, isque postmodùm restrictus, an crasso malèque nutriente alimento vixerit, indeque passiones melancholicas, nempe quartanam, scorbutum, obstructiones splenis vel hepatis, vel similes contraxerit, vel unquam habuerit, videaturne sibi tristis, melancholicus, tardi & gravati corporis motus, difficilis spiritus, vel horrificis somniis de rebus atris, terrenis, laboriosis, venenatis de nocte perturbetur, vel ex somno excitetur, in die verò summam gravitatem in cruribus tensionem in hypochondriis, vel ardorem puncturamve in carne quasi ab aculeis vel urticis sentiat, cujus etiam sit ætatis, vix enim pueri vel adolescentes propria sponte hunc morbum experiuntur, sed ætas saltem virilis, consistens, & jam siccescens & melancholescens; hinc totum corpus inspicitur imprimis facies & pili, & quæritur an non aliquid in fronte vel facie repere vel pungere videatur instar reptitantis vermiculi, vel pungentium spinarum vel acicularum, vel subinde ullibi jectigatio seu palpitans motitatio intra cutem vel distorsio percipiatur, vel pili capitis leviter defluant; pili quoque considerantur tam in barba quàm superciliis & palpebris, an rarescant, vel evulsi quandam adhærentiam carneam in radice habeant more setarum porci, vel depilentur, vel tumusculus, vel tuberantia, inflatio vel crassities rugosave contractio in superciliis palpebrisve deprehendatur, vel vis stupefactiva jam uspiam carnem obsederit, quod punctione acus perdiscitur. Leprosi enim punctionem violentam non sentiunt; tum quoque color cutis inspicitur, quantum à naturali consveto discedat ad flavescentiam, nigrescentiam vel albescentiam, & an jam sit multùm asperior, durior, densior & decoloratior, in cute quoque detractis vestibus experimentum instituitur aspersione aquæ, an instar guttarum pluviæ super eam aqua aspersa cadat, unctuosaque cutis capitis totiusque corporis appareat. Adhæc oculi inspiciuntur an coloris sint fusci, vel lividi, vel albedo eorum tenebrosa, vel jectigatio distorsiove in eis advertatur, vel lachrymositas & aquositas copiosa, vel in eorum angulis rotundiores fiant, vel oculi è cavitate sua elapsuri videantur, horribilemque cum toto vultu aspectum præbeant, vel casu pilorum superciliorum & ciliorum calvescere incipiant, præsertim prope angulos, an nares multum incrassentur, forisque dilatentur, intus verò arctentur & anhelitum impediant, loquelamque, cujus sonus per

nares auditur, corroſio quoque car-
tilaginis vel ulceratio compareat,
quæ demum in leproſis decidentiam
naſi omnimodam efficit hinc lingva
inſpecta & depreſſa obſervatur, an
verrucas vel granula inſtar milii in
radice ejus animadvertantut, quæ in
hominibus lepram indicant, in por-
cis verò malignitatem leproſam his,
qui tali carne veſcantur, an labia
ulcerentur, vel ſæpè cruententur,
vel incraſſentur, liveſcant vel atre-
ſcant, jectigationem aut distorſio-
nem experiantur, num auriculæ
contrahantur, invertantur, gracile-
ſcant, vel acutiores, foraminaque ro-
tundiora fiant. Numquid genæ &
vultus coloris ſint admodùm rubi-
cundi, vel lividi, vel gutta roſacea
colorve lazurius vel purpureus vel
lividus vel puſtulæ, tuberoſitas, jon-
thive faciem occupent, cum inflati-
one & aſpectu tetro & horribili, an
vox ſit rauca vel ſoni difficilis, quod
injunctione cantationis disquiritur,
raucedo enim vocis & ſtupor ſeu in-
ſenſilitas carnis infallibilia ſunt ſi-
gna lepræ, ſed non incipientis, at
omninò deſperatæ, ſed experimen-
tum tractus ſi inſtituatur, debent
ægri oculi obtegi, ne videat, cum ac-
clamatione, quod caveat, jam pun-
ctum iri eum in pede, non tamen
eum pungendo, & interrogando
ubi punctus ſit. Poſtea autem reve-
ra ſtylo vel acu pungatur & iterum
quæratur an punctus ſit, ſi enim ne-
get, lepram deploratam arguit, hanc
autem punctionem præcipuè inſti-
tuunt in tibia à minimo pedum di-
gito usque ad genu, vel in brachio
ab auriculari usque ad cubitum,
quoniam virtus ſenſitiva in his locis
magis debilis eſt; quæritur etiam an
ſtupor, frigus & dormitatio vel in-
ſenſibilitas ineſſe videatur extremi-
tati digitorum præſertim minimi,
ſed tale ſignum etiam apoplexiam
præcedit, notantur quoque ungves
an findantur, liveſcant, ſcabreſcant-
ve, vel in manibus & pedibus nodoſi-
tates, puſtulæ fœdæ, duræ, maculæ
vel contractio animadvertatur. Ju-
betur etiã ſuſpectus currere, vel ſal-
tare, ut conſpicuum fiat, an ſit robur
in pedibus, vel titubet labaſcatque,
pedes enim ſi adhuc firmi, carnoſi &
calore naturali præditi ſint, bonum
eſt ſignum, nam ingruente leprâ pe-
des dudum ante ſemper ſunt frigidi;
denique quoque excrementa & im-
primis urina examini ſubjicitur, an
alba ſit vel livida, piloſa vel coloris
cineri; Paracelſus autem vas cum
urina in aqua bulliente detineri ju-
bet afferculo lævigato albo obte-
ctum, & ſi à leproſo ſit, pulviſculum
operculo iſto ligneo album adhæſu-
rum ait. Hæc & plura ſigna obſer-
vantur, quæ cuncta incipientem ve-
ram elephantiaſin ſignificant.

Causæ lepræ.

Cauſæ lepræ omniumque mor-
borum contagioſorum præcipua eſt
fermentum transmutativum, quod
cuncta temperamenta in ſui natu-
ram fermentare & transmutare
poteſt non ſecus ac fermentum pa-
nificii quamlibet paſtam etiam dul-
ciſſimam, & multo ſacharo dulcora-
tam ad aciditatem fermentat, ita ut
non modò tota aceſcat, ſed & ulteri-
us aliam paſtam azymam ad ean-

dem qualitatem fermentet; hæc fermentandi potentia etiam in plumbo elucescit, nam si ejus exigua particula magnæ argenti vivi purgatissimi quantitati misceatur, omne illud argentum vivum mox impuratur per cunctas suas particulas, ita ut plus impuritatis in eo jam contineri videatur, quàm ponderare ista particula plumbi possit, quin imò tantoperè à tantillo plumbo alteratur, ut licet plus decies argentum hoc vivum admixtum plumbum pondere superet, omnes tamen ejus particulæ in igne jam crepent instar salis marini igni injecti, quam etiam qualitatem imposterum pertinacissimè retinet, donec per destillationem ab ea iterum liberetur; ita etiam se res habet in hoc morbo, ut nimirum corpus quodlibet sanum à fermento melancholico fermentari queat in naturam frigidam, siccam & stupefactivam, tamdiu inseparabilem ab eo, donec per æquè potens fermentum contrarium alia transmutatio fiat. Talis autem leprosa fermentatio facilè sanis communicari & inspirari potest ab aliis leprosis per conversationem, vel cohabitationem in eadem domo, compotationem ex iisdem cantharis, vel condormitioné in eodem lecto, vel in quo antea leprosus dormierit, vel ullis vestimentis indutus fuerit, talibusque vel aliis utensilibus postmodùm alius inscienter utatur, talia enim vaporem aëreum impressionemque odorativam combibunt, diuque retinent, & dudum post ad alios transferunt, ita ut tali conceptâ aërea qualitate extensivâ alia dispositio affatim fermentari possint, ut apparet ex olla, in qua zibetha asservata fuerit, nam etsi nulla corporalis zibetha amplius in ea sit, adeò tamen aëream qualitatem zibethicam in se combibet, ut non solùm multæ myriades hominum nares suas eodem odore implere, verùm etiam si gossipium postmodùm in eadem asservaretur, iterum tantum vaporis in se tracturum esset, ut denuò eundem odorem ad innumeras nares transportare posset, absque iminutione ejusdem in olla. Transfertur etiam hic morbus hæreditariè non modò per parentes, sed & propinquos ejusdem familiæ, item per specialem dispositionem popularem in certis quibusdam regionibus. Fabricari quoque de novo potest usu continuo & diuturno alimentorum crassi, pravi & melancholici succi, item temperamento melancholico, quod est frigidum, siccum & terrestre, omniaque etiam optima alimenta eodem modo, ut supra de plumbo dictum est, ad eandem qualitatem immutat; fit etiam ab hæmorrhoidum vel mensium purgatione restrictâ; denique usus multus rerum vel medicaminum sangvinem adurentium, & excessivo calore siccantium, ut est sabina, cepæ, larga comestio crustarum, vel laminarum panis tostarum & similia, itemque animi pathemata frigefactiva, ut sunt luctus, terror, mœror, tristitia, pusillanimitas, zelotypia, invidia, partim à multa adversitate venientia, partim ex usu crassorum

ciborum, ut sunt lentes, fabæ, brassica condita, lac & pisces sæpius eadem mensa comesta, caseusque vetus, & carnes leporum, ursorum, vulpium, asinorum, caprarum, porcorum, præsertim jonthicorum (finnicht) nec non salitæ, & fumo induratæ consimiliterque conditi pisces.

Prognosin quod attinet, morbus quàm gravis sit & miserabilis, nemo nescit, cum enim omnium opinione incurabilis, & tamen per longissimum tempus non lethalis, at ipsâ morte calamitosior à plurimis judicetur, ideò tales ægri à quovis etiam proximis amicis & consangvineis fugiuntur, omniumque hominum consortio excluduntur, suntque sibi ipsis longâ corruptione graves, aliisque abominatione intolerabiles, at Deo nequaquam exosi, si patienter & piè suam crucem ferant, uti eâdem miseriâ afflictus Lazarus pertulit, atque à sanctis Angelis in gremium Abrahæ portatus, dives verò hujus miseri spretor, licet in vita omnibus gratus & honoratus, post obitum tamen in gehennam damnatus est. Viros autem magis quàm fœminas hic morbus invadit, quia temperamentum humidum ipsi non est aptum, sed frigidum & siccum. Principia autem ejus omninò occulta sunt, signa enim morbi hujus in visceribus fientis vix sunt, sed mera facti, ut ferè confirmati, quando enim primum in cute ejus aliquid apparet, tum morbus nequaquam incipit, sed ferè in vigore est; exterius tamen in cute eum invisibiliter incipere, & introrsum agere, si à contagii contactu fit, probari potest, ut etiam ab aliis scabiei speciebus evenit.

Morbum autem hunc non omninò incurabilem esse, si in tempore ipsi occurratur, ex quinque historiis Galeni manifestum fit, suntque isti ægri omnes per viperas curati, quamvis satis graviter hoc morbo ægrotarint.

Curatio itaque, quantum in ea sperari potest, præmonstratore Galeno, quærenda est in simplicibus sangvinem renovantibus, qualia sunt lumbrici terrestres, præparatique serpentes & viperæ, imprimis autem magnus ille serpens mercurius, cujus ideò caduceus serpentiger pingitur, ex eo enim præparata medicamina durum hunc morbum nondum penitissiè confirmatum radicitus exstirpare posse, ipsi vidimus, curabat enim 1671. Archiater quidam nobis familiaris affectum leprâ, ut ipse putabat, verâ, at nobis Græcâ seu psorâ visâ, qui tamen undique erat occrustatus, exhibebatque ipsi præcipitatum aureum à nobis in tractatu de panacæa minerali edoctum, cujus 4. vel ad summum 6. grana assumpta semel vel bis aliàs sufficiunt ad excitandam salivationem, sed huic ægro repetitis dosibus integrum lothonem seu quatuor drachmas dare coactus est, antequam salivationem excitare potuerit, adeò succulentia corporis à veneno glaciali procul dubio congelata & astricta fuit, quum autem salivatio procederet, tunc sensim crusta scabietica à tergo, brachiis reliquisque locis sponte decidebat, & ipse conva-

Curatio.

convalescebat. Notavimus ergò curationem ejusmodi sitam esse in degelatione succulentiæ glaciatæ, cujus signum est saliva jam largè ad os ascendens, salivationem quoque in corrupto sangvine esse notam securæ sanitatis, quemadmodùm ploratio sectorum palmitum vernalis signum est fertilitatis, quæcunque enim vitis secta ita non salivat, etiam nec reviréscit nec floret, sed desperatè hyemis frigore corrupta est.

Huc pertinent etiam simplicia sangvinea sub trigonum Jovis & sangvinis pertinentia, cujusmodi sunt omnes species herbæ scabiosæ, cichor. scrophularia, anagallis rubra, scorzonera, sophia, arum, salvia, agrimonia, eupatorium, syderitides, iris & similia, item ejusmodi pingvedines ad externas inunctiones, nempe serpentum, ol. lumbricorum, scorpionum, axungia humana, caponum, equorum, imprimis butyrum ex lacte equarum tempore majali in pascuis nutritarum &c. Hæc si simul cum supradicto præcipitato vel alio optimè parato, qui enim ex ipso auro puro vel antimonio mercurium currentem elicere, atque eundem in pulverem per se rubrum præcipitare posset, uti Paracelsus ad hunc morbum requirit, citius eum profligaret; optima etiam sunt quæ docet

TEXTUS.

AN lepra curari possit, subdubitatum est à multis; elephantiasin quidem, hoc est lepram incipientem, vel aliquatenus progressam, & à squamis, quas subinde in superficie corporis extantes habet, ita dictam, interdum curari posse, & dogmatici profitentur, & exempla seu observationes id testantur.

Lepram autem propriè dictam, omnibusque partibus confirmatam & absolutam sanari posse, id quod pernegant iidem.

Neque verò vel ipsam naturam alicujus deficientiæ accusare licet, quæ nempe potestate Divina ordinata, dum fœta in sese & in mixtis corporibus occultet arcana, quibus dextrè cognitis & in præparationem adductis, omnes morbos corpus humanum infestantes, quatenus tales sunt, nec aliquid extremi in sese continent, curabiles esse & credamus, & ingenuè profiteamur (de examine leprosorum vide Forestum observatione 7. lib. 4. chirurgiæ, de curatione vid. Jul. Palmarium in lapide Philosophico, capite ultimo; it. cap 6. de tinctura Basilii Valentini) sic ita lepra curari posit; quomodo vero curetur, vulgares præceptiones haud docent, neque & vulgaria auxilia, quantumvis in iisdem multum spei & potestatis scientibus positum, multum videntur præstare posse.

Aurum potabile Philosophorum, quod nempe vel in sola illa Medicina universali latet, vel ex

ex ipso auro philosophicè per menstruum Mundi soluto fit, hos & alios morbos simplicissimos perfectè tollit.

Tinctura antimonii supra de podagra descripta præsertim exaltata, & in summam spiritualitatem deducta auro potabili vix quicquam concedit.

Tinctura corallorum vera & genuina iisdem viribus pollet, hæc itaque omnia & singula pro curanda lepra salutaria sunt.

Cognitis itaque omnibus signis, & ex eorum syndrome morbo perfectè cognito, cum iis medicamentis ita procedendum fuerit, ut quia quod unicè desideramus, in promptu non est, aurum nempe philosophicum, ita progrediamur, ne extra oleam ipsius methodi extravagari videamur.

I. Itaque resolventia & mundificantia necessaria sunt.

Resolventia sunt omnia illa, quæ alioquin interiores viscerum obstructiones solvunt (tartarus vitriolatus) de quibus hactenus sæpius.

Mundificantia sunt specificum purgans arcanum corallinum, mercurius dulcis, pilulæ antimoniales per secessum tantùm purgantes.

II. Sunt specifica, inter quæ excellit viridellus vulgaris (vitriolum) cujus quidem præparatio est nulla, sed totum artificium consistit in dextra exhibitione (valet in quavis scabie.)

Mundificatis itaque corporibus sic procede: ℞. viridelli dicti ℥ij. dissolve in ℔x. vini, postea cola, hujus vini cyath. ſ. cum potu ordinario (sæpius in die) qui sit vel vinum vel cervisia (vinum præstat quia est morbus frigidus) vel decoctum ligni sassafras, chinæ (decoctum fragariæ aliquid potest) vel aquæ communis semper exhibe in potu (cura absolvi potest viridelli ℥j.) idque per septimanas tres aut quatuor continua.

Interdum sudores moveantur, qui initio difficulter erumpunt, ergò quacunque ratione provocentur, etiam per laconicum cum spiritu vini (scabies sponte decidit (à diaphoretico in peracutis, vel potius cum tinctura antimonii videbis perfectam sanationem (interdum purgantia repetantur pro ægri & morbi natura.)

Cæterum specificum viridelli crudi non separati, nec in alia essentia medica divulsi hoc præstat, neq; tamen adhuc manifestum est, an ex aliquo principio (vitriolum viride Hungaricũ plurimum habet sulphuris) & ex quonam hæc proprietas dependeat. Verisimile est à sulphure id proficisci, quod in vitriolo excellens est, proximè ac-

cedens ad naturam ſulpuris antimonii, ex quo tinctura illa hactenus ſæpè dicta paratur. Quod ſi vitrioli ſulphur volatile ſeu embryonatum paratum fuerit (vide quæſtionem 8. theorem. tractatu de opio meo) id quod oſtenſum eſt in præparatione ſulphuris vitrioli narcotici (fixi) idque per ſe ſine additamento ſublimatum (in einem niedrigen Kolben) paulatim ſulphur injiciendo, alembico ablato, rurſusque appoſito) ut relinquat omnes ſuas feces, & poſtea cum dimidia parte ſalis tartari puri permixtum, & per retortam igne ſuppreſſionis extremo loco dato, deſtillatum fuerit, in oleum rubrum tranſit cui ſi admiſcueris aliquid aceti deſtillati, deſcendit pulvis ſpadicei coloris, & ſpiritus ſalis tartari ſeſe miſcet cum aceto. Pulvis ille diligenter edulcoratur aquâ frigidâ, poſtea cum ſpiritu vini extrahitur in loco calido (vaſe clauſo) & dulciſſima eſſentia ſulphuris vitrioli tandem (ſi per octo dies ſteterit) ſupernatat in forma olei, quam etiam à ſpiritu vini ſepara & ſerva. Hæc dulciſſima ſulphuris vitrioli eſſentia æquipollet viribus ſuis tincturæ antimonii, & mirabiles affectus vitrioli dulcedo facit doſ. à gr. I ad IV. in aqua meliſſæ, noxios humores totius corporis expellit, venerem ſtimulat, uterum rectificat, ejusque motus inordinatos ſiſtit, & in utroque ſexu prolificam vim ſeminis ad liberorum generationem operatur. In aqua petroſelini idem penè præſtat, ſed inſuper hydropem curat perfectè. Uſus autem illius eſſentiæ aliquandiu continuandus.

Poſt abſolutam curam ſolet quandoque ſcabrities cutis moleſta remanere, ſic enim poſteaquàm ex centro ad peripheriam noxa per nobilia illa medicamenta inſenſibilibus transſpirationibus fuerit extruſa (ex ſale aluminoſo ſtiptico) ſponte quidem ſua tandem omnes ſquamulæ & ſcabies decidunt.

Nihilominus tamen exterior cutis durior ſcabra remanet. Hanc deinceps inſeſſiones ex mollificantibus parata mitigant & emolliunt, perfectiſſimam autem & abſolutiſſimam lævigationem cutis à balneo præſtat inunctio cum oleo viperino vel colubrino (cutis viperæ vel colubri adjiciatur, habet ſignaturam morbi) confirmata eſt hæc curatio in tribus primariis perſonis.

Elephantiaſis.

ELEPHANTIASIS in habitu ſiſit, quia partium ſubſtantia læſa, & quaſi univerſali cancro infecta, curari nullo modo poteſt, ſi verò incipiens ſit, nec cum ſemine à parentibus propagata in filios, omninò curabilis eſt.

Quare

Quare instituta victus ratione humectante purgetur statim æger cholagogis, eccoproticis, cassia, carthamo, diascebesten & aliis, & si indicantia permittant, vena secetur.

Deinde coquatur humor iis medicamentis, quæ ad melancholiam incidendam, & jecoris lienisque obstructiones tollendas præscribuntur. Hinc ea quæ humores tales educere possunt, offerantur, continuatis semper per tres dies purgantibus: tum utatur per alios tres apozemate aperiente, præparante, & iterum purgetur, idque toties, donec corpus optimè purgatum sit, & ab omni cacochymia liberum, sæpius oblato etiam mercurio laxativo, & mercurio cum sole præcipitato; quo facto ad ea quæ epatis intemperiem emendant, accedendum, ad friga scilicet epatica & ad appropriata

Hinc ad ea, quæ in superficie corporis existentem malorum humorum abundantiam, causam mali existentem expellunt, progrediendum.

Viperarum præparatio.

Quibus omnibus palmam præripit præscripta sequens viperarum præparatio, de qua etiam supra de phthisi: ℞. tres vel quatuor viperas abjectis intestinis, reservato corde, epate & capite excoriatas, inde eas ollæ vitreæ (a) *quam superius cum suo operculo claude, relicto exiguo in medio foramine, adhibe ad ignem carbonum lentum ollam, donec humiditas in ipsis excedens exhalet, & exsiccentur, ut in pulverem comminui possint: aut idem commodius fiet in furno vel arena*

(*a*) Melior est modus Zwelferi, quo caro viperarum inditur cucurbitæ vitreæ, & superflua humiditas in balneo per alembicum abstrahitur, jamque penè omni humiditate abstractâ viperæ baculo à fundo cucurbitæ removentur & dislocantur, ne fundo per totalem exsiccationem agglutinentur & adurantur, sed à se invicem dissitæ eo melius exsiccentur, quem in finem sæpius alembicus demitur, viperæ ab uno loco ad alium moventur, alembicusque reponitur, donec viperæ omnino fuerint exsiccatæ, quæ tunc exemptæ pulverisantur: aqua autem abstracta asservari, & pariter cochlear ejus cum dicto pulvere assumi potest.

Usus pulveris serpentum.

℞. hujus pulveris ℥ij.
radic. angelicæ
valerianæ an. ℥ß.
m. f. pulv. dos. ʒß. ad ℈ij. vel ʒj. additis gutt. ij. spir. vitrioli, quo assumpto æger in lecto sudet.

Huic succedere possunt trochisci (b) *de vipera à ℈ß ad ℈j. item præparatio viperina saccharina Quercetani in trochiscos redacta, vel etiam bezoarticum animale.*

(*b*) Pulvis prædictus trochiscis longè est præferendus, ut etiam

Zwelferus evincit, hic pulvis poterit quoque sali mensario admisceri summa cum utilitate hoc modo: capias stipitem juniperi spissitudine pugni, longitudine sesquispithamæ, quem excavandum usque ad extremitatem alteram curabis, non tamen omninò perforando, imple cavitatem sale communi, foramenque iterum impacto ligno claude, tum inter prunas peruratur ita dispositus, ut à perustione torrem hunc cum sale seorsim possis habere, separatis aliis prunis, & quando omnino omne quod cremabile est, ignis perussit, reliquum pulveratur, ejusque ℥j. additur pulveris viperarum ʒj. & loco salis mensarii usurpatur.

Potus sit emulsio seminum melonum & (c) citrulli cum decocto sarsaparillæ, ita ut in ℔ XII. aquæ coquatur ℔ß. sarsæparillæ.

(c) Potum quod concernit, consideratione digna sunt, quæ supra cap. 75. in fine scripsimus.

Sæpius quoque in die assumat alcohol serpentum cum ana sachari mistum. Vel fiat opiata ex illo cum conserva rosarum, corticum citri, & florum nymphee, cui addantur gutt aliquot auri potabilis Anglici, aut sæpius exhibeatur Mithridatium cœleste Quercetani.

Possunt quoque interfici viperæ in vino, & illud vinum propinari, ita ut aliquot viperæ in vitrum capax indantur, & superfundatur spiritus vini, sive vinum ardens, & in ipso relinquantur dies octo: hinc extrahantur. De hoc vino vel per se, vel cum aliis misto capiat sæpè in die, imprimis manè & vesperi.

Toto curationis tempore æger à sale (d) *abstineat.*

(d) Hoc non nititur fundamento, lepra enim plena est putrefactioni, ut & rustici norunt, neque etiam is qui in nostra præsentia curabatur, ut supra dictum, à sale abstinuit.

Aliqui curationem hoc modo promittunt: post evacuationem universalem & particularem totum corpus inungatur sequente ungvento:

Ungventum.

℞. *terebinthtinæ claræ ℥iß.*
vitellorum ovorum n VI.
misce; postea adde cerussæ.
subtiliss. pulverisat. ʒiß.
affunde acet. ℥iß.

m f. ungventum, eo inungatur corpus, ne quid maneat cuti adhærens, cutis abluatur lacte. Hoc ungvento inungatur totum corpus bis vel ter, postea ingrediatur balneum siccum, post priorem inunctionem in balneo apponendæ sunt cucurbitulæ brachiis, humeris, & supra genua. Et cum sequente ungvento inungendum erit totum corpus die unâ, die sequente cum præcedenti, & sic progrediendum donec omnis scabies

bies & furfures sublati, & remanebit cutis humida & arida, & tunc plus olei laurini addendum sequenti ungvento, atque corpus ut antea iterum inungendum, ungventum tale est:

℞. radic. elenii ℥ij.
althææ ℥iiß.
pingvedinis porcinæ ℔iß.
lythargyrii auri
mastichis
olibani
sarcocollæ
myrrhæ
aloes epaticæ an. ʒij.
oleor. chamomillæ
anethi
laurini an. ℥ij.
terebinthinæ ℥j.
styracis liquidæ
butyri recentis an. ℥iij.
mercurii sublimati ʒiij.
ceræ q. s. f. s. a. ungventum.
Postea ℞. hujus ungventi
& ol. laurini an. ℥IV.
styraeis calamitæ ℥j.
m. & cum hoc inunge totum corpus, si minus forte, adde plus olei laurini ad libitum, si adsit tinea, evellendi capilli.

Si morbus est diuturnus, per duos annos sequentes vere & autumno semper optimè purgandum corpus, & si aliquid renascitur in aliquo loco, inungendus est locus ungvento dicto posteriori.

CAP. CLXVIII.

DE LUE VENEREA;

Germ. die Frantzosen oder Spanische Pocken.

Reperto à Christophoro Columbo Anno 1493. novo orbe, etiam novus ejusdem orbis morbus inventus, & in Europam transportatus est, qui primùm sequenti Anno 1494. in obsidione Neapolitana innotuit, ubi Galli, ut scandalosè Renodæus in descriptione pilularum de hydrargyro publicè fatetur, cum fœminis Italicis, quibus Columbi socii vel servi Itali infectionem ex India advexerint, scortati, & ab eis infecti, deinde innumeras alias urbe capta, maritatas per adulterium compressas eadem lue infecerint, à quibus postmodum proprii earum mariti infecti, vindictam meditantes scabiem hanc scortatoriam morbum Gallicum nominarint.

Verùm Leonhardus Fioravanti de origine & occasione hujus morbi longè aliter ratiocinatur, narratque, se rerum causas indagandi avidum aliquando fuisse in urbe Neapoli, cumque variis conversationem instituisse discendi gratia, inter quos senex quidam annorum centum nomine Paschalis Gibolletti sibi narrarit, prædicta belli Neapolitani tempora partim in suam partim patris sui vitam incidisse, ipsumque suum parentem in castris Regis Alphonsi commeatarium, quos vulgo Marcatenteras vocant, fuisse à quo audiverit, magnam tum inter exercitus extitisse annonæ caritatem, præcipuè carnium, utriusque igitur

exercitus commeatores noctu clanculum cadavera cæſorum concidiſſe in fruſta, & diverſa edulia ex eis parata militibus vendidiſſe, qui per cupidè ea inſcii voraſſent aſſata, cocta, & in artocreatibus, idque per diutinum temporis ſpatium, antequam ullus tantum ſcelus reſciverit, ad extremum autem in toto Gallorum exercitu extitiſſe hanc luem adeò quidem, ut vix inventus ſit inter omnes, qui non bubonibus, ulceribus, doloribusve laborarit. Quibus animadverſis Galli cepiſſent dicere, Neapolitanorum technis ſe ita evaſiſſe morboſos, quo autem pacto id factum fuerit, ignoraſſe, & morbum Neapolitanum appellaſſe, ex quo etiam omnino langvidos, coactos fuiſſe in Galliam reverti. Hiſpanos verò & Italos cauſam luis pariter ignorantes morboque eodem univerſim affectos acceptum eum tuliſſe Gallis, ideoq; Gallicum eum nominaſſe. Quibus auditis ſe ſcilicet Fioravantium per experimentum in ſua conjectura voluiſſe certiorari, an nimirum comeſtio carnis humanæ hunc morbum certo & in ſpecie produceret, incepiſſe itaque educare porcellum, omnique ejus pabulo immiſcuiſſe aliquid axungiæ porcinæ, ex quo brevi porcello pili ſeu ſetæ deciderint, ac undique tumores ſeu bubones in ipſo protuberarint. Nondum tamen ſe ſtetiſſe hoc ſpecimine unico, ſed inſuper etiam in cane periculum feciſſe, incluſum peculiari conclavi, ac nil eſcæ ipſi dando præter carnem caninam per menſes duos, idemque in eo deprehendiſſe, qui & die ac nocte dolorem ſuum inſtar hominis ægroti miſero ululatu teſtatus fuerit. Hiſce duabus probationibus ſe etiam tertiam addidiſſe, idemque tentaſſe in ave bubone, eundemque eventum notaſſe, ac certo cognoviſſe, unumquodque animal propriæ ſpeciei carne nutritum demum hunc morbum incurrere, quod etiam hiſtoriis Indorum confirmetur, qui anthropophagi hoc morbo valdè conflictentur.

Verumenimverò agnoſcimus quidem hoc judicium pro incomparandè ingenioſo, attamen nihilominus arbitramur, morbum hunc absque tali paſtu, & ſine ullo ab aliis hauſto contagio, ſed ſaltim à proprio veneris abuſu incipere poſſe, etiam in omnino ſanis & alterius concubitum inexpertis, ita quidem ut ſi jam adoleſcens & juvencula eſſent, uterque adhuc in ſua virginitate, remque veneream inter ſe ſine attactu alterius nimis fervidè & inſatiabiliter exercerent, & ita ſine induciis, etiam tempore menſtruorum pergerent, nonne demum facilè ſine alterius infectione gonorrhœa ſuccedere poſſet? quam ſi mas negligeret, ac absque remediis æſtuans libidinis œſtrum continuaret, numquid non ordinario curſu fluxus iſte ſeminalis tandem aliquam in urethra excoriationem exeſionemque excitaturus eſſet? ſpurcuſque ex frequenti loculorum confrictu quotidiè ſæpius prolectus mador genitalia alluens, annon tandem naturam acrium ſordium indueret, pruri-

pruriginemque induceret, imò in pube pediculos ingvinales progigneret, quos vulgò morpiones & plattulas vocant? pruritum autem semper sequitur scalptio & scabies, fluxum verò tenuem aquosumque exesio & ulceratio, uti quilibet in pueris observare poterit, qui nares non emungunt, sed mucum humoremque coryzalem perpetuò inabstersum effluere sinunt, ut demum infra nares excorientur, & crustulam seu escharam scabidam acquirant, in ulceribus autem naturaliter caro luxurians excrescit, & sic etiam in meatu urinario caruncula seu excrescentia in morbo gallico solemnis sponte sine alterius infectione gonorrhœam sequi potest, variaque intrinseca & extrinseca prurigino sa, & ulcerativa serptio, ita ut non opus sit luem hanc ab India Occidentali vel esu carnis humanæ deducere, quamvis negandum non sit, eam præfatis modis magnoperè deteriorari, & infectiviorem reddi potuisse: neque verò persvaderi possumus, ut credamus, morbum hunc ante orbis novi repertionem nostris in terris penitus non extitisse, quamvis veteres Medici eum non descripserint, cum enim eodem modo homines scortati, & cum impuris meretricibus rem habuerint, non potuerunt non iidem effectus sequi, præsertim, cum etiam in scriptis Hippocratis particulatim quorundam fiat mentio affectuum, qui in hoc morbo conjunctim occurrere solent, nempe nunc exulcerationis & tuberculi in meatu urinario, alibi bubonum, jam gonorrhœæ, dolorum articulorum, & similium, ita ut suspicari fas sit, etiam antiquitus, morbum istum si non ita malignè & contagiosè, saltim mitius & clandestinius turbam fornicatoriam exercuisse. Quinimò ipsa Scriptura Sacra Levit. XV. huic suspicioni ansam dat, quod tam severè gonorrhœâ laborantes ad alios accedere prohibuerit, omneque quod attigerint, pro immundo, & si testaceum quid sit, frangendum, ligneum verò aquæ immergendum mandaverit, eum procul dubio in finem, ne aliquis ab eis inficiatur.

Opinamur itaque luem hanc omnibus seculis etiam in Europa, sicut in China, in lupanaribus clam vagatam & à Medicis non agnitam vel distinctam, multo minus descriptam, nec forsan ab ægris ipsis detectam esse, est enim morbus pudibundus, & in istis locis incipit, quibus à pudore nomen est, & à muliebri sexu etiam in optima eorum constitutione, non nisi in lethali necessitate ulli Medico ostenduntur, multo minus adeò spurcè pustulata, celatus ergò semper fuit hic morbus obscœnus à suis ægris, ad sui usque summam confirmationem, ubi tum forsan ab imperitis Medicis pro specie lepræ leoninæ habitus fuit, donec impudentissimi milites Gallici, quos non pudet etiam turpissima scorta in conspectu publico constuprare, totum suum exercitum inquinarint, & una vice aliquot millia Lazarorum ex ipsis facta fuerint, tunc verò demum necessitas eos

com-

De Lue Venerea.

compulit, Medicorum & Chirurgorumimplorare opem, qui quum nil de hoc morbo sub certo capite in antiquorum scriptis invenerint, obstupuerunt, planè novum morbum arbitrantes, Gallicum eum nominarunt, quod nomen hactenus, reclamantibus viris honestis Gallicis, & horrentibus inustam suæ aliàs gloriosæ nationi labem hanc dedecorosam, retinuit, ita ut jam per totam Europam vocetur lues & scabies Gallica, ab ipsis verò morbus Neapolitanus, at verum & genuinum nomen est: Scabies scortatoria, mentagra vel potius mentulagra lupanaris, caries venerea, vel pustulæ obscœnæ. Morbus hic, ut præcedentis capitis, consistit in fermento corruptivo contagioso, non autem ut lepræ frigido, sed calido, atque ita promptè invadit temperamentum calidum & humidum, & ad corruptionem tam validè fermentat, ut & ipsa ossa ejus corrumpantur & cariosa reddantur, duplici autem modo in homine contingere potest, nimirum vel per infectionem ordinariam per abusum veneris, vel extraordinariam, ubi innocens per halitum vel attactum mentulagrici luem haurit; Ordinaria infectio plerunq; primum circa loca obscæna seu pudenda in utroque sexu incipit, prorumpentibus itidem vel circa ingvina pustulis, tuberculis, jonthisque duriusculis, indeque ad alias partes serpentibus nempe collum, faciem, manus, frontem, capitis cutem, brachia & femora. suntque ejusmodi pustulæ & tubercula tum demum

Nomina genuina morbi Gallici.

Signa luis mentulagricæ.

hujus morbi signa, quando loca oculis obvia occupant, uti solent in præfatis locis, vel etiam circa angulos oris, ubi quibusdam crustulæ prodeunt, aliis insolitæ granditatis verrucæ, vel rimæ in manibus & dig[illegible]tis erumpunt, plerisque tamen malum diu sub vestibus latet, ita ut non facilè per certa signa agnosci p[illegible]ssit, nisi à valdè peritis, vel si sponte indicetur, at si nudi conspicerentur, celari non posset, abominabilis mentulagra cum sua obscænâ bubonatione tuberculisque nunc rubris nunc lividescentibus, vel cinereis, profudatione continuâ gonorrhœicâ, ac sanie ab exulceratione in meatu urinario latente, quæ tamen procedente tempore sequitur, cum sævo urinæ ardore, & gravi incessu, imprimis si etiam insveta hæmorrhoidum eruptio accedat, & peculiaris arthritis venerea, quæ non tantùm ut vulgaris superius descripta, in solis articulis, sed & per omnes artus & internodia, membranasque sævissimos, & noctu magis quam interdiu cruciantes dolores excitat, non tamen in omnibus uno modo, nam alii corripiuntur atroci capitis dolore vel hemicrania solummodò, alii in scapulis, manibus pedibusque vehementer dolent, vel ex coxendice conqueruntur; prorumpunt quoq; protractu temporis tumores in partibus carn[illegible]sis magnitudine seminucis juglandis, ac suppuratione terminantur in ulcera virulenta serpentia, quæ malo invalescente etiam intra corpus serpendo vagantur. fauces que, palatum pinnasque narium exedunt,

exedunt, ac loquelam lædunt, ita ut vox fiat rauca, vel planè ſibiloſa, & omni ſonoritate deſtituta, vel per nares cavatas clangoſa, imò maligna qualitas eſurina & ipſa oſſa apoſtemificat, & tuberculum quaſi oſſeum quibusdam locis inducit, ita ut adhæreſcens ſcirrhus oſſeus pro oſſe adnato habeatur, crudeli dolore nocturno divexans, adhibitisque remediis in ulcus virulentum abiens, & ſubjectum os corrumpens; maligna hæc qualitas etiam invadit radices pilorum, eosque excidere facit à capite, mento, cunctisque locis piloſis, ungves manuum quoque findun-tur vel planè decidunt, cutisq; manuum & pedum dehiſcit in rimas & fiſſuras, alibi verrucæ, calloſitates, tuberoſitates, & nonnunquam ſcrophulæ & ſtrumæ naſcuntur, & ſic in diverſis variè hic morbus ludit, atque etiam juxta mutationem lunæ variationem ſuſcipit, dolores enim morbi Gallici noctu à lunæ aſcenſione in horizontem ingraveſcunt, nec non inſtantibus tempeſtatibus.

Cauſæ hujus morbi ſunt: concubitus cum impuris ſcortis, à quibus mares ex eorum infectis loculis inficiuntur; ad aliasque fœminas vel etiam proprias uxores accedentes iterum eas inficiunt, imò per ſolam converſationem cum perſona infecta contagium hauriri poteſt ab halitu vel compotatione, condormitione in eodem lecto vel uſu veſtium, quibus infectus indutus fuit, vel quocunque modo nuda corporis caro ſana tale quid attingat, quod odore vel tranſpiratione infecti imbutum ſit, uti etiam fit in ſedilibus latrinarum, vel ſcamnis balneorum, quibus Gallicà lue inquinatus nudatis natibus inſedit; propagatur etiam hæreditario jure, atque cum lacte materno imbibitur.

Prognoſtica.

Prognoſin quod attinet, morbus Gallicus recens facilè curari poteſt, nec adeò gravem læſiouem inducit, inveteratus autem, & confirmatus difficilis eſt curationis, pluraque mala ſymptomata, læſionemque partium corporis infert. Promptius autem invadit maſculos quàm fœminas, ac temperamentum calidum quam frigidum, quoniam calidi ampliores habent poros, imprimis verò diſpoſiti ſunt ad hunc morbum plethorici, ſeu ſangvine abundantes ac inordinatè viventes, gravius autē eo laborant, & difficilius curantur, qui jam antea ab eo curati ſunt, ac rurſus eo corripiuntur, à priori enim morbi debilitatione minus ipſi reſiſtere poſſunt.

Curatio.

Curationis ſcopus eſt, ut ſtatim ſine ulla præmiſſa præparatione purgatio corporis inſtituatur, morbus enim eſt malignus, ejusque venenum præparatione potius magis ſubtiliaretur. Purgatio inſtitui poteſt propinata aqua benedicta Rulandi, vel ℥VI. confect. Hamech. vel pilulis mercurialibus inter cathartica deſcriptis, vel dentur gran. X. vel XII. extracti rad. ellebori nigri cum ſyrup. violac. additis aliquot gutt. olei aniſi. Vel ℞. maſſæ pilular. de fumaria ʒſ. vel ℈ij. mercurii dulcis aliquoties ſublimati gr. XV. vel ℈j. ſ. pilulæ pro una doſi.

Purgantia.

A purgatione practici deveniunt ad potiones sudorificas, quarum præcipua ingredientia sunt sarsaparilla & radix chinæ, quarum vices tamen diversæ radices nostrates eodem si non feliciori successu supplere possunt, ut sunt radix ebuli locis petrosis proveniens, tormentillæ, filipendulæ, vincetoxici, caryophyllatæ, filicis, bibinellæ, morsus diaboli, scobs ligni fraxini, & juniperi, quibus adduntur herbæ refrigerantes, vel temperatæ vulnerariæ, ut sunt pilosella, pyrola, sanicula, vincapervinca, scabiosa, anagallis rubra, quinquefolium & similia; ex. gr. ℞. radic. tormentill. bibinell. & vincetoxici an. ℥j. chelidon. cum toto m. ij. rad. caryophyllat. ℥ij. scabios. scrophulariæ an. ℥iſ. anagallidis rubræ & cuscutæ an. m. j. auriculæ muris, vincæpervincæ & saniculæ an. m. j. omnia siccentur in umbra, minutim concidantur & probè misceantur, cujus mixturæ manipulus unus largus, vel duo in libris tribus vel quatuor aquæ vel cerevisiæ vel vini in cantharo lapideo in balneum posito lutato coqvuntur, & de hac potione omni manè haustus bibitur, nec est quod quis vinum vereri vellet, tanquam nimis calidum, interventu enim herbarum & radicum multum recedit à qualitate vulgaris vini, prout etiam Magnus Carrichterus totam hujus morbi curationem cum vino absolvit, ut in ipsius praxi videre est. Cur enim à vino ad hujusmodi intentionem abstinendum foret? ob ejus caliditatem? atqui nobis caliditate opus est, ad ciendum sudorem, quam aptius suppeditat vinum quàm aqua: aut quia vinum nimium concitat defluxiones? atqui intentio nostra est tales defluxiones si adsint, loco movere, & educere, nullæ ergò sunt rationes, cur vinum in hoc morbo sit omnino evitandum, ut nasuti quidam volunt.

Simplicia sudorifera.

Practici verò prædictis extraneis utuntur in hunc modum: accipiunt rad. chinæ vel sarsaparill. ℥ij. minutim concidunt, & post macerationem per horas 24. coqvunt in libris octo aquæ comm. in olla operculata & pastâ farinaceâ oblitâ, hujus decocti omni manè ℥X. vel XII. propinant, & in lecto sudare jubent, in alia olla ℥j. ejusdem radic. in 8. ℔. aquæ comm. coqvunt, & pro potu ordinario contra sitim bibendum injungunt, idque per 4. 5. 6. septimanas continuant, semper cum recenti coctione, prius tamen decoctam radicem rursus exsiccant, minutius concidunt, & secunda vel etiam tertiâ vice decoctum ex ea in majori tamen pondere sumptâ decocta parant, at longè potentius sudoriferum & hujus morbi radicale sanativum paratur ex pulvere vincetoxici, si omni manè & vespera cum theriaca Andromachi accipiatur; sanationem quoque citò & medullitus expetens ne prætereat præcipitatum aureum, eoque cieat semel, bis vel ter salivationem; verùm de his omnibus, quum ditissimus sit Author, sufficiat ipsius

TEX-

TEXTUS.

Lues venerea (frater Basilius Valentinus, qui vixit tempore Maximiliani primi, appellavit: die neue Krieger Kranckheit) *nisi manifestissimè tuberculis & pustulis hinc inde in toto corpore, præsertim verò circa frontem, obscœnas partes & ad femora præsertim versus genua prorumpentibus se prodat, sæpius occulta est, facilèque imponit, ne vel recens rectè curetur, vel inveterata difficulter cedat.*

Accurato igitur judicio opus est, quod unicè dependet ex confessione ipsius patientis (Medicus in interrogando sit πολύτροπος*, ne æger diffidat) præter enim illos manifestos gradus, quos Fernelius in 4. distinxit, plures sunt propter communia cum aliis morbis symptomata, vix in cognitionem pervenientes. Eos omnes & singulos indicabit concubitus contagiosus, vel cum scorto infecto patratus. Ejus itaque si conscius fuerit patiens, utut symptomata fuerint communia, nihilominus si omnia rectè fieri debeant, non aliter, quàm à lue venerea infectus patiens tractandus fuerit.*

Constante itaque hoc canone 1. si quis dolores in coxis, humeris & mediis artubus habuerit, neutiquam aliis externis apparentibus signis, infectus tamen credendus est. 2. Si quis serpiginem, lichenem insuperque mariscas ani, pustulosam scabiem in cute corporis, colli, vel capitis haberet, nec tamen infestaretur doloribus artuum, si canonem generalem fatetur, eâdem censura censendus. 3. Si condylomata, mariscæ, & hæmorrhoides cæcæ anum, vel partes obscœnas possiderent doloribus artuum vel nullis, vel aliquibus præsentibus, modò canonem generalem suppleat, ab infectorum numero non excludendus est. 4. In vivacissimo alioquin corpore si verrucæ informes & grandiores præsertim in manibus, item ad labia & in pedibus prominerent, & canon hic locum haberet, utique ab infectione immunem haud judicabis. 5. Cum quis cambucca laboraret, aut post coitum ductus virgæ tumoribus obstrueretur, cum calore & inflammatione, aut si ulcus penis post priora pateretur, sive doloribus artuum & capitis vexaretur sive secus, non poterit non numero Gallicanorum accenseri. 6. Si quis bubonibus divexatus, prætereaque scabiosus circa pudenda esset, neque tamen dolores artuum pateretur, vel etiam iisdem infestaretur, & canoni priori nomen dedisset suum, haud liber ab infectione pronunciari possit. 7. Quanquam hæc omnia

locum non habent, & corpus absolutè purum apparet, in interluniis verò aërisque & tempestatum vicissitudinibus in extremitatibus corporis, manibus, pedibus, imò etiam in capite doloribus impetitur, nihilominus ubi se semel confessionarium præbuit, hujus morbi primordiis (a) *initiatus habetur.*

(*a*) Canon hic non valet in his qui innocenter & inscii alicubi in diversoriis cubando in lecto, ubi fortè mentulagricus jacuit, contagium suscipiunt.

Ab his signis & certis indiciis aliqualis infectionis multum situm est in probè cognoscendo tempore durationis. Hinc igitur morbus recens aut noviter contractus ab inveterato ritè discernendus fuerit, ille breviorem, prætereaque faciliorem, hic longiorem & artificiosiorem curam requirit. Utraque fundamentum & basin collocat in mercurio seu argento vivo ritè rectèque parato, opus tamen est vehiculis, quæ suppeditabunt decocta ligni guajaci, radicis sarsaparillæ (sarsaparillæ capillamenta ne abjiciantur, sunt nimirum virtutis maximæ) radicis chinæ, ligni sassafras, decoctum scobis ligni querni in his locis pauperibus maximè profuit, interdum plus quàm lignum sanctum.

Nota: *Aqua persicariæ extremo mense Septembri & Octobri collecta & destillata per alembicum ab innata quadam proprietate plurimum prodest (vide Platerum de defœdatione cutis, item medullam destillatoriam de syrupis & spiritibus.)*

Modus curandi luem recentem.

Recentem infectionem unius anni sic curabis: exhibe 1. Mercurium dulcem à gran. XVI. ad XX. vel XXX. idque duobus aut tribus diebus continuò fac, ita tamen, ne ab initio dosis auctior, sed remissior sit: postea in decoctis usualibus hydrotica usurpentur, si opus fuerit.

2. Mercurius dulcis denuo impuritates corporis educat, ac tandem iterum ad hydrotica redeundum.

Hydrotica.

Hydrotica sunt spiritus guajaci, mixtura simplex, aqua theriacalis Crollii, item persicariæ arcanum; diæta, sal est conservator balsami nostri, malè ergò in lue Gallicâ infectis Medici vulgares salis usum prohibent. Æstate horis meridianis scilicet potest se æger aëri committere.

Si morbus inveteratus planè fuerit, hæc leniora locum habere nequeunt, præsertim si symptomata urgentiora valdè molesta sint, ipsumque corpus undiquaque à morbo ipso labefactatum, tamen non prorsus devictum.

Hic

Hic itaque purgationes mercuriales maximè locum habent.

Quinimò sudores non nisi à mercurialibus fixis, vel in spiritum actis excitari debent. Principem locum inter purgantia tenent: *Mercurius præcipitatus Crollii, item Arcanum corallinum* (purgantia ἄνω κ. κάτω, vomitus nimirum omnis necessarius est pro salivatione faciliori.

Nota: *In inveteratâ lue, quemadmodùm in recenti purgationes per mercurium tantùm sunt instituendæ, quæ nempe non semel atque iterum, sed interdum diebus tribus aut quatuor continuis peragendæ (progrediendo quotidiè à dosi minori ad majorem) ita ut ab exhibitione ejusdem salivatio, (quæ instar certissimi signi futuræ sanitatis est habenda, ideoque non inhibenda, in ea enim curæ cardo, ea igitur prudenter observanda) sequatur, sive id fiat sponte, sive ulterius provocetur, (in salivationibus non nunquam ægri se pessimè habent, sed res in vado) promovetur illa, si fiat masticatorium ex mastichis pulveris ℈j. & granis aliquot puta à iij. usque ad VIII. mercurii dulcis cum melle in pastillos formatis & masticatis (vix masticetur ultra octavam partem horæ) quo signo habito purgationes deinceps sunt omittendæ (non tamen ante diem quartum, licet primis diebus pastilli salivationem promoveant) & solum excoriationi oris, gingivarum, & lingvæ prospiciendum (victus sit facilioris deglutitionis, verbi gratia juscula & nutritiva superdata, acria evitentur) cui sanè gargarismus ex solo sale communi & aqua factus inservit, quo identidem & singulis horis os colluendum est calidè, atque ita pergendum. Providè tamen prospiciendum est, ne fluxus ille salivationis citò restingvatur (NB. gargarismi adstringentes in salivatione medentur) quod verendum haud fuerit, si gargarismus prædictus continuò in usum trahatur, qui tantùm abest, ut fluxum illum impediat, ut potius promoveat (ne saliva in somno devoretur, nodulus strophioli in muria tinctus dentibus interseratur, ut ita hiatu oris patente colluvies liberius effluat) ad cujus spontaneam cessationem, si symptomata evidentiora etiam cessarint, probè quidem cura peracta est, sin minus, aut prædicta mercurialis mundificatio repetenda, ac salivatio instauranda, aut ad diaphoretica tantùm sed mercurialia progrediendum.*

Diaphoretica mercurialia sunt duo, spiritus mercurii albus (simplex) & rubeus, uterque fit ex

mercurio sublimato (b) *sed diversis operationibus.*

(*b*) Mercurius sublimatus venalis ad utriusque spiritus confectionem non tutò accipitur, sed ipse eum tibi parare debes ad hanc operationem, id quod optimè fieri potest modo à nobis cap. 142. superius indicato.

Spiritus mercurii albus.

Spiritus seu oleum mercurii album est hujusmodi: ℞. *mercurii sublimati purissimi seu crystallini partem unam, terræ rubræ argillaceæ partes tres, pulverisetur mercurius tenuiter, deinceps misce illum cum prædicta terra, ita tamen, ut cum aqua communi fortiter invicem agitata misceantur, & in unam massam transeant. Ex hac fac globulos, lusoriis non absimiles, & exsicca diligenter in umbra, non in sole. Hinc ex retorta vitrea (recipiente non admodùm magno applicito, spiritus nimirum paucus nec validus egreditur) per arenam & ignem suppressionis horis duabus (sed paulatim) ac deinde igne paulatim fortiori pelle, & prodit elegans spiritus mercurii, in fine sublimabitur quidem nonnihil de mercurio residuo, quod tandem operatione hac finita collige, & cum recenti terra rubea misce, in globulos forma, & exsicca, exindeque destillatione spiritus urge, idque aliquoties repete, donec totus mercurius sublimatus in liquorem (saporis subacidi) abierit, quem in vase probè clauso, mundo serva, nec unquam vires perdit.*

Spiritus seu oleum mercurii rubrum.

Rubeus spiritus vel oleum rubrum mercurii est hujusmodi (c) ℞. *argenti vivi purissimi sublimati q. v. tere super marmor in pulverem impalpabilem, quem cum limaturæ martis ana pone in tabula vitrea* (Solvir-Tafel) *in locum humidum, & aliquot septimanarum spatio (in Majo, Junio & Julio) in cella frigida resolvetur in oleum flavum, quod diligenter collige, ex residuo capite mortuo (ex fecibus non calcinatis) sine igne (aliàs nimirum evaporaret) sal extrahitur, ut ex ferro & mercurio sublimato extrahe salem beneficio aquæ communis, illudque vicissim coagulatum cum oleo junge, & fiet id aurei vel crocei coloris, coaguletur. Hoc oleum cum sale suo destilla ex cucurbita humili* (Flaches Kölbichen / *vasa quò humiliora, eò meliora) in arena, donec aqua clara ascendat, qua protinus declara ascendat, qua protinus destillata ignem auge, & ascendet rubedo in alembicum instar croci, quæ partim per rostrum alembici (hoc non sit nimis longum) colligenda, partim hæret in alembico instar butyri. Urge itaque destilla-*

ſtillationem igne fortiori, donec nihil amplius in alembicum aſcenderit. Vaſis refrigeratis alembicus aufertur, & in cucurbitam phlegma prius deſtillatum funditur, ita ut quicquid rubedinis ad ſpondilia ejusdem fuerit ſublimatum, posſit cum aqua iſta ablui, eique quod in fundo reſtiterit, jungi. Quo facto alembicus denuò apponitur, & repetitur ſeu reſtauratur deſtillatio prior. Vix incaleſcente alembico à ſubtilisſimis vaporibus illud, quod continebatur in alembico, paulatim liqueſcit, & per roſtrum rubicundisſimè exſtillat, ſummo ſtudio colligendum cum prius deſtillato oleo rubro. Quod ſi porrò nihil amplius rubedinis exſtillare poterit, remove excipulum, & in alio phlegma veniens, veluti in prima deſtillatione factum, collige, quo identidem collecto rurſus auctiori ignis gradu rubedo eſt colligenda, quæ partim rurſum exſtillat, partim in alembico detinetur, tot vicibus deinde provocanda, quot opus fuerit.

(c) Quamvis uterque nempe Author & D. Michaëlis in parentheſi hunc proceſſum clarè deſcribere ſtudeant, obſcurior tamen etiamnum eſt, quàm ut à tyronibus ſatis intelligi queat, ſenſus ejus eſt, ut mercurius ſublimatus niveus teratur in pulverem (colligato ore & naribus panno duplici lineo humectato, ne pulvis ſublimati corroſivus volatilis reſpiratione attrahatur) ac deinde cum æquali parte limaturæ ferri vel chalybs puriſſimæ miſceatur, & in tabula vitrea declivi poſita in cellam frigidiſſimam ponatur, & ſolutum iri materiam, ac defluxurum inde liquorem in ſuppoſitum vitrum, uti fit ſpacio dierum 40. reſiduum in tabula, ſcilicet limaturæ & ſublimati debeat ſiccari parvo calore, ne mercurius avolet, rurſusq; imponi vitro, & ſuperfundi aqua pluvialis, ac ſini in calore, donec aqua coloretur. Tunc extrahit aqua ſalem, vel potius ſolvit vitriolum Martis & Mercurii quantum adhuc ſolubile eſt, ſolutio filtratur, & ad ſiccitatem evaporatur, & quod remanet priori liquori filtrato additur, totumque in cucurbita humili evaporatur ad ſiccitatem, vel deſtillatur & humiditas aſcendens per alembicum colligitur, eſt enim aqua communis ab incaleſcente limatura in cella humida attracta, evaporatâ materiâ in cucurbita ad ſiccitatem alembicus ſuperponitur cucurbitæ, & fortiori igne urgetur, & aſcendit rubedo in alembicum, quæ nihil aliud eſt quàm mercurius ſublimatus particulas ferri ſecum rapiens, atq; ideò coloratus colore croceo, quando itaque per calorem ſatis fortem nil amplius rubedinis aſcendit, removetur alembicus, & antedicti phlegmatis aliquid, vel etiam aquæ vulgaris reſiduo in cucurbita aſpergitur, & mox incaleſcit, intumeſcit, & cucurbitam præ turgeſcentia diſtorquet in fruſta, niſi regere noris,

vix

vix tamen fractionem cucurbitæ vitare poteris. Materia enim infusâ aquâ mox turget, & majus spatium requirit, quod cum in arcta cucurbita non detur, nec is sit extensilis, necessariò rumpitur, idque non solùm ab infusa aqua, sed & attractione aëris, nam etsi nihil omnino liquidi infundas, sed saltem cucurbitam apertam per aliquot dies relinquas, pariter materia ab attracto aëre turgescit, & vitrum diffringit, ita ut in aliam humilem cucurbitam evacuare necesse sit: alembicus tunc iterum imponitur, & rubedo in eo contenta ab assurgente ex cucurbita vapore aqueo liquescit in oleum seu liquorem rubeum, & rubeo colore ex rostro alembici stillat, quamdiu aliquid rubri sublimati in eo hæret, deinde sequitur phlegma aqueo colore, quod seorsim capiendum, vel dempto alembico in auras vaporare sinendum, & quando materia in fundo cucurbitæ sicca est, tunc iterum fortiori igne urgendum est ut antea, & rursus rubedo sublimat; hoc tamdiu continuandum; donec omnis rubedo collecta sit.

Compendiosus modus parandi oleum mercurii rubrum.

Hunc diuturnum & tædiosum Authoris modum multùm abbreviare poteris, si processeris in hunc modum: tere mercurium à sale decrepitato & vitriolo cyaneo, at non viridi sublimatum in pulverem subtilem, superfunde ipsi in vase lapideo vel vitreo; non autem testaceo bonam quantitatem aquæ communis, nihil enim etiam in cella attrahere potest, præter vulgarem aquam, immitte quoque frustum ferri non rubiginosi integrum pondere trito mercurio respondens, & aquam ad duas vel tres horas coquere sine, sic corrosivitas salium in mercurio sublimato arrodit ferrum, mercurium verò, quem antea specie pulveris albi tenebat, in forma currente dimittit, non tamen omnem ejus quantitatem, sed pars ejus manet pulvis, & ab aqua cum ferro mediante salina qualitate solvitur, corrosivitas tamé salium à ferro saturatur & dulcescit. Absumptâ omni corrosivitate, quod inde nosse poteris, si non amplius ferrum arrodit, tunc aquam, quæ jam à soluto ferro viridescit, decanta in cucurbitam amplam humilé, vel, quod melius est, in vitrum, cujusmodi pro conservandis conservis in usu sunt, Germ. ein Zuckerglas/ & amplissimum alembicum superpone, quò amplior enim est, eò melius in se ascendentem sublimatum rubrum recipit, & destilla omnem humiditatem, ultimo verò cum jamjam cessatura destillatio phlegmatis videtur, guttas è rostro alembici stillantes subinde degusta, & si acredinem aliquam in guttis sapis, muta vas recipiens, & illas acres guttas seorsim collige, merus enim jam ascendit spiritus salium, guttisque cessantibus ignem insigniter auge, & ita in fortissimo & candenti gradu per horas duodecim, vel diutius serva, & copiosè ascendit sublimatus rubor adeò saturatæ rubedinis, ut ad atrum colorem vergat, quando nihil amplius ascendit, deme alembicum, quamprimùm flores rubri aërem sentiunt, liquescere incipiunt in

in oleum rubicundum, diu tamen durat, antequam omnino ſolvantur ab aëre, nẽpe per duas vel plures ſeptimanas, at ſi affundas collectas illas guttas acres, momento flores in liquorem ſolvuntur, cum odore acerrimo nares feriente; reſiduum in cucurbita per unum & alterum diem aëri expone, & iterum ex ipſo humiditatem attrahit, & ſecunda vice denuo acerrimum odoratui ſpiritum, & etiamnum copioſiorem ſublimatum ſub forma ſquamularum, vel inſtar talci rubri pulveriſati aſcendentem dabit, & ſic etiam tertia vel quarta vice, deinde nil amplius è reſidua terra ſublimari poterit; narravit tamen nobis quidam amicus, mediante reverberatione per ignem etiam ſalem quoad aſpectum niveum, at in ſolutione rubrum adhuc ex hoc capite mortuo extrahi, eoque incredibilia perpetrari poſſe, quod quidem experti non ſumus.

Utriusque diaphoretici magnus eſt uſus, imprimis verò rubei, cujus gj. vel ij. in aqua theriacali, miſtura ſimplici, ſpiritu guajaci, cum debitis vehiculis (decocto chinæ) imprimis verò aqua perſicariæ (ſi placet interdum addatur aqua tabaci) exhibitæ per ſudores omne expediunt, quodcunque in corpore noxium haud cedit aliis medicamentis: puſtulæ ſponte cadunt, tubercula minuuntur, dolores ſopiuntur, ac ulcera fœtida manantia exſiccantur & conſolidantur.

Quod ſi autem contumaciſſima fuerint, leni illinitione ac plumaceolo forinſecus tacta, felicius curantur. Hujus olei uſus eſt alius in putridis & fiſtuloſis ulceribus altis; item in capite valdè infecto. Vix nimirum ſemel atque iterum eodem oleo tacta, & aliquando ſudoribus provocatis per idem paulò poſt curantur feliciſſimè.

Nulla lues adeò firma, quin hisce cedat, modò vires conſtent, quæ ſemper requiruntur ſudori ſufficientes.

Spiritus albi uſus eſt idem, ſed effectus remiſſior, niſi ſubinde continuatione quadam malum ipſum ſuperetur, & tandem omnia miteſcant.

Ab hisce igitur enumeratis lues venerea etiam inveteratiſſima facilè curatur, modò omnia rectè correſponderint, ut exinde Medicus de ſymptomatum moleſtiis haud anxius eſſe poſſit vel debeat.

Nonnunquam verò à morbo Gallico benè curato relictæ reliquiæ tanquam ſymptomatum ſoboles altius infixa etiam ſubſidiarias manus medicas, & quidem non ſegnes ſed curioſas poſtulant. Hic itaque ubi facto opus fuerit, aut prior methodus revocanda, aut alia in auxilium accerſenda.

Ex multitudine nimirum & frequentia τῶν βοηθημάτων *ſæpè*

Medicus partim ut rectè faciat, partim ut patientem honestè fallat, instructior fit, nec posteaquàm vulgaria cespitare visa fuerint, temerè declinandum, sed consultius pergendum; quin imò sæpissimè intromissus inquilinus hostis inducias non fert, quin præsentes manus auxiliares natura desideret, præserim ubi fluxiones malignæ frequenter methodum medendi invertunt, aut nova symptomata pariunt: sic dolores lancinantes, item ulcera præsertim ulcera faucium & colli, tumores quoque & calli seu nodositates, tophique adeò altas radices egerunt, ut à felicissimis Deorumque quasi manibus expugnari non possint; quod ubi usu venerit, præter jam semel atque iterum institutam curam, imò interdum in cursu ipsius curæ & alia sunt accersenda auxilia, de quibus agemus ordine.

Dolor capitis.

Dolor capitis sæpenumerò in inveterata lue à medicamentis haud evincitur. Sic artuum dolores sæpissimè recrudescunt.

Quamvis autem etiam aliud oleum Mercurii in ejusmodi casibus maximoperè prosit, fluxiones venereas ex capite & aliis subjectis partibus tollat, nihilominus externa quoque sunt accersenda.

Oleum mercurii diaphoreticum:

Oleum mercurii diaphoreticum.

Oleum dictum mercurii sic fit: ℞. mercurii sublimati purissimi q. placet, pulverisatus solvatur super tabulas stanneas (zinnern Blech) hoc est ferreas stanno obductas (e) per deliquium, solutio destilletur cum spiritu vini tantisper (scilicet cohobando sæpius) donec spiritus acescat, quem serva dos. à gij. ad VI. in decoctis vel vehiculis appropriatis.

(*e*) Tabulas stanneas vel obstannatas ad hoc oleum, quod tamé prædicto rubro melius esse nequit, sumptibus comparare opus non est, cum per amalgamationem stanni idem vel plus præstari possit in hunc modum: fluat stannum purum leniter, & jam jam per refrigerationem rursus consistere volenti æquale pondus argenti vivi calefacti admisce, & fiet amalgama, quod aqua pura ablue, & tantundem, ac amalgama ponderat, mercurii sublimati pulverisati cum eo contere, & in cella super tabula vitrea solvi sine, & liquor decurret ut in priori operatione cum argento vivo currente, corrosivitas enim sublimati jam arrodit stannum, & mercurium quem antea in pulverem album calcinaverat, iterum dimittit, qui etiam mox revivificatur, pars tamen non revificatur, sed unà cum stanno à corrosivitate solvitur, mediante aqua communi, quæ in cella frigidissima attrahitur, nam si etiam aqua communis

Oleum mercurii diaphoreticum.

nis mox affunditur, & per aliquot dies in vase lapideo vel vitro stare permittitur, eodem modo solvitur ut in cella in liquorem ex flavo virescentem, qui ab argento vivo currente decantatus, & in retorta vitrea destillatus usque ad siccitatem, postea fortiori igne dat copiosos spiritus siccos cum impetu in vas recipiens instar spissæ nebulæ transeuntes, & quamvis nulla aqua in recipiente fit, brevissimo tamen tempore totum quod transiit in illud, in liquorem ponderosum versum reperitur, quem quidem propriis manibus ut antecedentem paravimus, at in usu medico nihil in eo experti sumus.

Externa sunt emplastra, quale est illud magistrale Vigonis de ranis: nobile est illud, cujus mentionem facit Platerus in observationum lib. 3. de defœdatione pag. 679 hoc emplastrum supra alutam extensum capiti raso applicandum est, & gestandum, donec dolores remittant, sæpius tamen renovandum, quandoquidem propter madorem, quem extrahit ex capite, non nihil vitiatur. Similia emplastra videantur apud Practicos. Hæc autem emplastra etiam doloribus artuum ex lue venerea maximè conveniunt.

Balnea quidem apud Rulandum centur. 10. curatione 2. parum juvant.

Cavitates porrò faucium cum excoriatione & uvulæ amissione, quanquam ulcera invadunt maligna, & ad narium usque amplitudinem pertingentia, ea non nisi è fluxionibus perpetuis & malignis redduntur fœtida, cum ardore & magno cruciatu.

Horum curas à medicamentis internis quandoque perfici deprehensum est; sæpè tamen post multa tentata remedia interna nihil perficitur.

Hic maximè commendantur gargarismi & linimenta alia. Præstantissimus est gargarismus ad affectus oris descriptus, qui mundificat & exsiccat.

Quod si ne sic quidem perficitur, aqua viridis eodem loco tradita cum penicillis vel cum gossypio ad faucium cavitates eas madefaciendo & tangendo, exulcerationem funditus mundat, & egregiè sanat.

Interdum tam maligna sunt, ut hisce non cedant, præsertim si profunda sint, & ad ossa palati pervenerint.

Aurum solutum.

Præstantissimum est aurum solutum hoc modo: (f)

℞. *salis fusi,*
nitri purificati,
aluminis rochæ an. ℥j.

adde dimidium libellam auri foliati, tere invicem prudenter imbibendo cum guttis aliquot spiri-

tus vitrioli, & diutius in marmore tere: postea super hanc mixturam in cucurbita parva funde spiritum vini ad supereminentiam duorum digitorum, relinque aliquandiu in cineribus vase probè obturato, postea parumper ebulliat, ut salia solvantur, spiritus verò flavescit. Postea evoca spiritum vini per alembicum ad siccitatem, affunde recentem spiritum vini & vicissim digere in cineribus, atque ita spiritus vini aurum foliatum solvit, & salia relinquit in fundo. Hanc extractionem poteris secundò atque etiam tertiò repetere, donec nempe aurum planè solutum & extractum sit. Extremo destillando evoca spiritum vini ad siccitatem auri, cui affunde spiritum terebinthinæ clarissimum ad supereminentiam unius vel alterius digiti, & relinque per octo dies in loco calido, donec nempe aurum omne solutum sit. Hoc auro soluto tange cum bombace quotidiè bis locum affectum (initio rodere videtur, sed paulatim cessat) ac insuper utere gargarismis, & videbis curationem speratam. Eadem solutio & extractio solis valet in ulceribus externis nullam sanationem recipientibus.

(*f*) Loco spiritus vini prædictis salibus etiam aqua communis affunditur q. s. ad solutionem eorum, atque in hac solutione aurum foliatum in calore arenæ coquitur, donec omnis aqua ad siccitatem salium sit evaporata, & intra hoc tempus salia aurum intra se absorbent & solutum tenent, tunc iterum aquæ q. s. affunditur, & tota solutio filtratur, quæ est aurei coloris, tum in solutionem instillatur oleum tartari per deliquium, donec omne aurum ad fundum sit præcipitatum, aqua per filtrum ab auro decantatur, idque recenti aquæ affusione sæpius edulcoratur, siccatur, & demum leniter per quadrantem horæ calcinatur, abitque hoc modo aurum in excellens diaphoreticum, seu sudoriferum, cujusmodi etiam est aurum fulminans, quod tamen in sui exsiccatione magnam requirit vigilantiam, ne ignem concipiat, fulminandi quidem virtutem in hoc auro fulminante facilè sopiunt, pauco saltem sulphure communi addito, & postea aurum candefaciendo, at ita etiam vis diaphoretica perit, putamus itaque melius esse ab admixto sulphure aurum non ignire, sed saltem leniter siccare, & ita cum theriaca exhibere ad proliciendum in hoc morbo sudorem.

Idem præstat oleum commune, in quo spiritus mercurii sublimati rubeus ebulliendo (g) *fuerit transsumptus (mercurius habet insignem vim incarnativam) & ipsum oleum tandem nigerrimum evaserit.*

(*g*) Ita etiam oleum vulgare vel etiam hyperici ebullitur cum butyro

ro antimonii, vel aqua forti, vel regis, fitque balsamum ad mundanda, & ad sanationem promovenda ulcera eximium.

In tumoribus Gallicanis, tophis, & nodositatibus ossium ingentibus, & acerbis doloribus plerunque noctu vehementer affligentibus, emplastra quidem supra enumerata multum prosunt. Item Platerus parte 3. praxeos p. 505. non nulla recenset elegantia. Est tamen præstantissimum quod sequitur:

℞. ungv. aurei officinalis ℥iij.
mercurii præcipitati ʒj.

m. & cum panno lineo tumoribus superimposito per unum atque alterum diem, locus tamen tophaceus prius cum vino rubeo lavandus est, sic feliciter cedunt. In valdè tamen antiquis tumoribus diutius pergendum, sed tamen non cum applicatione in forma emplastri, sed tantùm inunctione quotidianâ bis vel ter.

Absumptis doloribus & tumoribus locus affectus deinceps fovendus est linteo butyro non salso inuncto, & ex vino loto, sic non tantùm tumor absumitur, sed omnes humiditates vitiosæ ex toto illo membro tuberoso extrahuntur, deinceps vix unquam aut raro recrudescentibus ejusmodi tuberositatibus (si tumor hic non cedit, aperiatur ille, exprimatur, mundificetur) exemplum habui in nobilissimæ fœminæ brachio.

Cutis defœdatio.

Cutis defœdatio externa est multiplex, ut sunt pustulæ, vesiculæ, verrucæ, ficus, scabies, serpigines, lichenes & aliæ species variæ, innumerabilesque, quæ hanc varietatem sortiuntur pro ratione subjectorum.

Extra nimirum controversiam est, luis venereæ in externo habitu corporis tot species reperiri, quot penè sunt individua, veneno nempe sese humoribus corporis seu potius cum sangvine ita distēperante, ut quotquot varietates salium in sangvine dominentur, vel etiam lateant, tot etiam diversitates extrinsecus appareant, efflorescentiâ nempe tanquam fructu dirigente sese ad naturam, & suæ radicis mineram.

Isthæc omnia externa cutis vitia curis internis, præsertim mercurialibus plerunque cedunt, & sanantur. Sæpenumerò tamen contumacia morbi tam altè radices egit, ut internis medicamentis ad peripheriam corporis pertingentibus quidem, nihilominus ex toto mali mineram in habitum corporis transplantatam, ibique radicatam averruncare nequeant. Ut itaque in hisce casibus solertia Medici ubique præsens sit, sic procedendum.

Ad pustulas.

I. *Pustulæ & exanthemata sic curantur:*

℞. mercurii vivi ℥iiij.
argenti ℥ij.

solve utrumque seorsim in aqua forti, solutiones postea confunde, & ex solutis destilla in arena aquam igne valido per retortam vel cucurbitam. Liquorem prolectum destilla in leni balneo, donec nihil amplius progredi videatur, liquorem restitantem serva. Cum hoc liquore tange plumaceolo pustulas, verrucas, vesiculas seorsim quotidiè bis vel semel tantùm; & protinus nigrescunt & emoriuntur talia: relinque ita (non ulterius inungendo) per quatriduum, & sponte cadunt crustulæ, quandoque butyro recenti illinendæ, si sponte cadere nolint: post casum ℞. sachari saturni in aqua rosarum dissoluti, locum relictum illine plumaceolo aliquoties (vix novies antequam sanentur) cum hac solutione etiam sanantur lituræ, evanescentibus simul rubeis maculis.

Oleum.

II. *Idem præstat oleum viridis æris per deliquium, quod ita fit:*

℞. viridis æris part. j.
nitri part. ij.

m & in catillo succende cum carbone vel papyro, donec deflagrarint, postea quod remansit, solve deliquio in cella, aut ingere in vesicā suillam, quam diligenter clausam merge in aquam, & citò dissolvetur (mittatur per bombacē) hujus usus idem est cum superiore.

Scabies serpiginis & fissuræ.

Scabies serpigines, lichenes, item fissuræ in volis manuum & plantis pedum præcedentibus universalibus haud exterminabiles tandem sic curantur optimè: ℞. axungiæ porcinæ quantum placet m. cum oleo tartari per deliquium facto, donec fiat ungventum acre (quod gustu deprehendes) hoc ungvento inunge partes dictas manè & vesperi.

Quod si autem hoc ungvento parum profeceris, loco olei tartari cum axungia porcina misce oleum vitrioli, & fiet acrius. Quod si ne sic quidem profeceris: ℞. mercurii sublimati ℥ß. coque in aquæ persicariæ ℔iß. (h) in vase terreo vitreato (aqua plantaginis etiam prodest) donec mercurius sublimatus planè sit solutus, postea cola & serva.

(*h*) Major aquæ quantitas ad mercurium sublimatum in pulverem tritum accipienda est, aliàs aqua nimium acris fieret, inservit etiam huc Aqua divina Fernelii supra cap. 149. descripta.

Cum hac solutione quotidiè bis locum affectum inunge seu tange, sanabitur. Vide etiam de hac aqua infra.

Hæmorrhoides cæcæ,

Eâdem solutione hemorrhoides cæcæ, mariscæ in ano & obscœnis

scœnis locis illitæ exsiccantur & cadunt.

Nota :. *Mercurius sublimatus cum spiritu vini* (quod à quibusdam Chymicis fieri solet) ne inungatur. Hic nimirum mercurius sanguinem inflammat, & venenum à locis distantissimis ad cor defert, unde sputationes cruentæ, aliaque symptomata gravissima, tandemque ipsa patientis destructio.

Ulcera externa à lue venereâ rectissimè mundificantur cum oleo olivarum (vel oleo papaveris expresso, quod est par vel melius) spiritu mercurii sublimati rubro imprægnato, ut supra: vel mundificantur cum hoc ungvento: ℞. vitellum ovi ad duritiem cocti n. 1. deinde in sartagine mellis optimi ℥j. liquefac leniter, & misce vitellum beneficio pistilli cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum spadiceum seu brunum, quo utere; quod si idem acrius reddendum fuerit, admisce ℈j. vel ℈ij. mercurii præcipitati diligenter. Hoc ungventum in ulceribus putridis item in fistulis Gallicis maximoperè utile est & egregiè mundificat; quo tamen ita utendum fuerit, donec omnes partes putridæ fuerint remotæ.

Quod si verò opus sit ulteriori mundificatione, regrediendum est ad prius. Vulgò utuntur ungvento Ægyptiaco, sed parũ prosperè (propter viride æris) in his nimirum ulceribus potius corrodendo quàm separando operas suas absolvit. Præterea Ægyptiacum ossa nigredine (nota: ubi os cariosum, curatio irrita est, nisi caries avertatur vel chirurgi operâ vel aquâ mercuriali) inficit, quod omninò evitandum fuerit. Hæc verò ungventa talia non patrant.

Posteaquàm ulcera probè fuerint mundificata, consolidatio sequenti emplastro perficitur, quod elegans est, & in aliis ulceribus putridis mundificatis valdè utile. Idem emplastrum sanat vulnera non usquequaque profunda. Est præterea sarcoticum & epuloticum præstantissimum, fit autem hoc modo:

Emplastrum sanativum simplex.

℞. lithargyrii optimè pulverisati ℥iiij.
olei olivarum ℥VIII.

coque lento igne usque ad brunitatem; quo facto liquefac ceram in alio vasculo pondere ℥ij. & liquefactam affunde lithargyrio, cochleari agita, & misce diligenter, & forma magdaleones.

Quod si verò ulcera fuerint admodùm contumacia, ceu sæpè solet fieri, substituatur emplastrum sequens:

℞. li-

Emplastrum sanativum compositum.

℞. *lithargyrii ℥ij.*
ol. olivarum
lini an. ℥iij.
coque denuò ad brunitatem cum ceræ liquefactæ ℥ij admisce tandem
pulv. myrrhæ rubeæ ℥j.
lapidis calaminaris,
tutiæ pulverisatæ (non præpar. vel extinctæ) an. ℥ij
misce extra ignem (i) *& serva.*

(i) Quando prædicta massa brunitatem in igne consequitur, tunc statim ab igne removetur, & hæc ingredientia etiamnum extra ignem subagitando immiscentur.

Fit tamen aliquando nihilominus, ut ulcera Gallica neutiquam ab ejusmodi penitus curari possint, in hoc casu præstantissimum est unguentum sequens:

Ungventum.

℞. *aloës epaticæ ℥ij.*
croci martis ʒs.
thuris ℈ij.
mumiæ ℈is.
mellis ʒj.
terebinthinæ ʒs.
vitell. ovi n j.

m. & contunde omnia, donec fiat ungventum, quod in petiis applicari, item cum turundis in foramina intrudi potest, præcedente semper ungvento mundificante alterutro.

Bubones

Solent porrò in lue venerea bubones circa ingvina apparere, præsertim quando ejusmodi infecta corpora febribus malignis corripiuntur.

De Morbo Gallico.

Licet verò ejusmodi bubones sæpius febrium pestilentialium symptomata sint, veneno nempe exonerante sese ad locum ignobilem emunctorii inferioris: nunquam tamen tales extra infectionis tempus & modum inter pestilentialia symptomata & signa referendi sunt: apparent verò crebrius in sangvineis, alioquin rarò vel nunquam, nisi gravissimæ luis venereæ morbo apparent quasi obnoxiis, occultante scilicet eleganti habitu corporis hostem inquilinum, eumque ad ingvina protrudente.

Hoc itaque modo ejusmodi tumores luis venereæ à peste distingvendi sunt.

Curatio bubonis.

Simplicissimus curandi modus est hujusmodi: I. maturandus est bubo cum emplastro diachyli (nam semper maturatione opus est) oleum tartari quoque nigrum discutiens est præstantissimum, & vel bufo aceto madefactus, buboni impositus, quo intumescente remoto alius applicetur, quo emplastro vel bufone quotidiè bis apposito, ut tandem emollescat: tandem scalpello aperiendus, & sanies cum pure & cruore exprimenda; postea Opoteldoch applicandum, quod nunquam coalescere sinit ulcus, priusquàm omnia

omnia fundamentaliter fuerint sanata.

Cæterum in hac ipsa cura, quemadmodùm in reliquis omnibus luis venereæ symptomatibus, nihil remittendum est de interiore cura. Quinimò deprehensum est sæpè, ejusmodi extuberantias inguinales solo repetito spiritu vel oleo mercurii sublimati rubro tandem disparuisse; minerâ nempe mali per internam mercurialem operationem funditus eliminatâ.

Recentissimum luis venereæ symptoma est vesicula crystallina, ita nempe vocant vesiculam ad glandem membri virilis adnascentem translucidam, indeque nominis ratio nata est.

Est alioquin lethalis, si remediis exquisitè factis non curetur. Ferrum non patitur, nec leviter coalescit locus affectus, etiam remediis alioquin ulcerationibus venereis præsentibus. Solus spiritus tabaci laudem hic invenit, nihilominus internâ curâ subinde administratâ, quæ tandem felicissimè absolvit omnia, ubi hæc ipsa vesicula prius fuerit mortificata (vesicula jam mortificata aliquoties hoc spiritu tacta sponte evanescit) tangatur ergò cum spiritu tabaci quinquies ad summum, & sponte evanescit, idque fiat jacente patiente, alioquin ad levem tactum spiritus tabaci stans procumbit humi bos (hoc est sideratus cadit & convellitur) vide supra de tabaci spiritu. Hac luem venereã curandi methodo lucratum esse confessus est communicator aliquot mille aureos ducatos.

Idemque affirmare possum mihi in tota mea praxi nullam curationem felicius successisse hac ipsa, quam perfectè & candidè jam vobis trado & communico.

Luis venereæ curandæ modi à variis (k) *varii excogitati sunt.*

(*k*) Quidam magni faciunt, si accipiatur ℥ß. mercurii vivi communis, & cum duobus albuminibus ovorum optimè conquassetur, donec redigatur simul in aquam, totaque hæc mixtura inducatur cingulo coriaceo, ac nudo corpori circumponatur per 4. septimanarum spatium.

Curatio per emplastrum

E vulgaribus sequens est probatissimus: I. *Optimè purgetur corpus apozemate aliquo aut opiata; vulgò solum utuntur confectione Hamech cum electuario diacarthami aut è succo rosarum, v. gr. ℥iij. in decocto communi purgante.* II. *Post purgationem si adsit plethora magna, potest aperiri vena, aliter nullo modo.* III. *Hinc f. ungventum ex ℔j. vel pluribus axungiæ porci recentis si haberi potest, aut reservatæ non rancidæ nec salitæ, & argenti*

vivi ℥ij. vel plus (l) *in succo limonum, vel quod melius, in terebinthina extincti.*

(*l*) Quàm noxia sit inunctio argenti vivi articulis, multis demonstrat Paracelsus, quem vide.

Ex hoc ungvento inungantur ad fornacem genua ac tibiæ, & si morbus vehemens est, etiam spina.

Quo facto IV. sensim sudor provocetur, cooperiendo ægrum instrumento ad hunc morbum proprio, cui circa pedes carbones imponantur ardentes, ut eò sudet melius, oportet ut fiat in cubiculo calefacto, vel optimè clauso, ut impediatur perspiratio, & evacuatio integra fiat. Ungatur semel primis diebus tribus tempore matutino, 4. aut 5. matutinâ. Deinde bis in die scilicet tempore matutino, & tertia hora post prandium. Deinde iterum semel hæc inunctio continuetur, donec ptyalismus seu sputatio appareat, qua præsente cessandum ab inunctione.

Potest tamen semel atque iterum inungi, donec videas copiosè sputum ex ore effluere, hinc abstineat ab inunctione, & in lecto semper, seu hypocausto calido conservetur, donec ptyalismus cesset, qui tamen si ultra 8. aut 9. dies duret, fiat gargarisma ex astringentibus, ut pilosella, myrtho, centumnodia, balaustiis &c. cui admiscetur aquæ mortuæ aliquid, cum pauxillo mellis rosacei, aut solùm aquâ mortuâ diluatur cum decocto guajaci, & eo lavetur os.

Atque tum temporis gingivæ & os totum inflatur, ut nihil nisi panem in jure emollitum æger comedere possit.

Ubi cessat ptyalismus, dentes detergendi, & gingivæ, ut dictum.

Interim dum hæc fiunt pro potu semper sit decoctio guajaci secunda.

Abstineat etiam toto curationis tempore à salsis (m) *omnibus, & si fieri potest, à sale communi.*

(*m*) Satis insulsè hîc usum salis iterum rejicit, quem paulò ante commendavit.

Cum fluxus cessavit, à liquidis abstineat, & elixis utatur, & singulis diebus assumat bis decoctum guajaci aut simile:

Decoctum guajaci.

℞. rasuræ ligni sancti ℔j.
cortic. ejusdem ℥iiij.

f. infusio in ℔ XII. aquæ communis per 12. aut 24. horas. Coque ad medietatem, vel ut tertia pars restet, quod commodius, colaturæ sumat singulis vicibus ℥iij. vel etiam ℥V. ex magmate seu residentia fiat decoctio seu bochetum in aliis ℔ XII. aquæ communis, ita ut parum tantùm ebulliant. Huic potes addere aliquid cinamomi,

momi, liquiritiæ & paſſularum. Hoc decocto ſecundario utatur loco potus. Hæc ſudoris provocatio fiat manè, & tribus horis poſt prandium, ſemper in lecto aut ſtupha poſt aſſumptionem decoctionis.

Optimum autem eſt, ut quinto vel ſexto die purgetur per totum curationis tempus cum confectione Hamech, vel de citro, diacarthamo, aut de ſucco roſarum, ſi pauper ſit, ſi verò dives, poteſt fieri ſyrupus magiſtralis aut apozema.

Poterit quoque ab initio paſtus interdum aſſumere fructus laxantes, pruna, ficus, poma cocta.

Si dolor adſit alicujus partis, applicetur parti dolenti emplaſtrum Vigonis cum mercurio, qui pro vehementia ſymptomatis duplicari, aut triplicari, aut quadruplicari poteſt.

Ulcera ſi adſint, ea leniter inungantur aqua forti, aut quod commodius, oleo ſulphuris aut vitrioli, quod ſi verò hac uti non placeat curâ, nec æger ob negotia domi reſidere poſſit, fiat modo ſequente:

℞. rad. acori vulgaris
cichor.
oxylapathi
ſcabioſæ
betonicæ
ſarſaparillæ an. ℥j.
paſſular. major. ʒX.
herb. cichorii
ſcabioſæ
betonicæ
chamæpitis
pimpinellæ an m. j.
adianthi mſ.
ſem. aniſi
melonum an. ʒiſ.
flor. cordialium p. iij.
f. in ſ. q. aquæ decoctio, de colatura
℞. ℔ij. in qua coque
fol. ſenæ orientalis,
ſem. carthami contuſi an. ℥ij.
hermodactyl. ℥iſ.
agarici trochiſcat.
epithymi an. ℥ſ.
In colatura ſolve
ſyrup. roſar. ſolutiv. ℥IV.
violar. ex multiplic.
infuſione ℥iij.
mellis roſati colati ℥ij.
f. apozema pro 8. doſibus matutinis, aut alternis pro operationis ratione.

Aut fiat tantùm decoctum ex foliis ſenæ, & hermodactylis ana cum parte dimidiâ radicis ſarſaparillæ, & pauco roriſmarini.

Tertio quoque die poſt & ante aſſumptionem apozematis deglutiat pilulam parvam cum terebinthina factam ex gr. VI. vel pluribus pro conſtitutione ægri mercurii præcipitati (facti cum aqua forti & aquâ ſalsâ) aut mercurii præcipitati cum auro à

gr. iij. ad V. seu tantùm mercurii præcipitati rubei communis ab acredine omni per edulcoratas ablutiones edulcorati.

Æger sumat apozema quartâ horâ matutinâ, & se contineat usque ad nonam vel decimam horam, vel si fieri potest, usque ad meridiem, cum sumpserit mercurium post dies octo fiat sequens decoctio:

Decoctum.

℞. rad. sarsaparillæ recentis ℔ ß.
scobis ligni sancti ℥ IV.
chinæ non rancidæ ℥ ij.

Infunde in aquæ ℔ X. per horas 24. postea coque ad consumptionem duarum partium. De hac colatura assumat æger ℥ IV. cum olei sulphuris gutt. 6. & sudet in laconico, vel etiam in lecto tempore vel matutino, vel tribus aut quatuor horis post prandium per dies decem, si non admodùm inveteratus morbus sit, sin verò sit inveteratus, per dies XV.

Interdum detur bezoarticum minerale ad sudorem liberius provocandum, si laconicum præstò sit, cum ingressus est, relicto, ut respirare possit, foramine, per quod emineant oculi & nares, fiat suffumigium ex cinabari antimonii, & in defectu ejus ex communi ad ʒ j. & styracis rubr. calamith. ʒ VI. (addi potest sulphuris ʒ ß. ol. ligni sancti ℈ j.) aut cum pauca terebinthina fiant trochisci.

Postquam per horam optimè sudaverit, egrediatur in lectum optimè calefactum, & adhuc per horam dimidiam inibi, aut quantum vires permittunt, sudet. Hinc sudor optimè linteis calidis detergatur, & ipse ad consueta redeat opera.

Utile autem erit, ut portet emplastrum magnum, imprimis si morbus sit inveteratus, ex emplastro Vigonis cum mercurio, ad formam scuti lati, quod homoplatos & sternum usque ad lumbos integat.

Potus sit decoctum ex magmate decocti sudoriferi cum liquiritia, cinamomo & passulis quocunque modo ad ipsius ægri palatum paratum.

Optimum est ut sudet tribus horis post meridiem, & sumat tempore matutino haustum dicti decocti cum ʒ j. alcoholis serpentum, de quo supra in asthmate & elephantiasi: Quinto quovis die purgetur cum panchymagogo nostro, cui gran. IV. mercurii præcipitati addi possunt, aut etiam solo mercurio dulci.

Si ulcera habeat aut tophos, aut erosiones, coque guajacum, donec decoctio tota fiat instar lactis crassa, & exprimatur. Cum expresso lavetur manè & vesperi & superponatur emplastrum Vigonis cum mercurio duplicato aut tripli-

triplicato. Item ea de quibus supra.

Aqua mercurialis.

Aqua mercurialis:

℞. mercurii sublimati minutissimè in mortario triti ℥ſ. affunde aquæ plantaginis ℔jſ. solvatur in B. leniter, in fine ebulliendo, separa à fecibus per filtrum trajiciendo: postea funde in patinam stanneam mundissimam, ac relinque per tempus exiguum, & denigrabitur patina; quo facto eadem aqua in aliam patinam mundam infundatur, quoad prior patina à sua nigredine fuerit vicissim purgata. Dein ubi denigrabitur altera quoque patina, eandem quoque aquam alteri patinæ rursus injice, idque per vices repete, donec nulla amplius nigrescat patina, sed maneant albæ, quod decimâ aut duodecimâ vice fiet. Serva postea ad usum aquam, quæ albi coloris erit, hac utere ad sananda ulcera præsertim à lue venereâ orta, tam in ore quàm in pene. Item ad mundificandum cancrum. Quod si fortiorem desideras, sex infusionis vices in patinas suffecerint, usus ejus est sal tem cum penicillo, ulceribus leniter hinc inde contactis.

Dictam hactenus curam instituere oportet aëre existente calido, aut providendum, ne æger egrediatur in aërem frigidum.

Si incipiens morbus sit, utatur apozemate dicto cum mercurio præcipitato ut diximus; dein dicto sudorifero singulis matutinis, sine tamen sudoris provocatione, tantùm post illud assumptum sese exerceat, & utatur decocto secundo in pastu loco potus.

Purgetur quoque quinto quovis die, ut dictum.

Si adest gonorrhœa, utile erit exhibere præcipitatum viridem, aut gummi guajaci, quibus exhibitis propinetur terebinthina, quæ abluta aquâ violarum cum vitello ovi teratur, ac cum decocto sarsaparillæ potabilis fiat.

Si adest virium imbecillitas, perlæ solvantur in liquore acido guajaci, ea denique solutio sæpius à ℈ſ. ad ℈j. offeratur, quæ destillatio guajaci fit in retorta lutata in igne patente ad modum spiritus salis, primò scilicet apposito recipiente amplo, fiat ignis lentus, & destillat liquor clarus, ignis hoc modo continuetur per 6. aut 8. horas, hinc spiritus apparere incipiunt in forma nubis, quod ubi fit, ignis augeatur per gradus, & continuetur, donec omnes spiritus egressi sunt, hoc est cum non amplius nebulosum existit recipiens, sed clarescere incipit. Liquor hic destillatus affundatur rasuræ ligni recenti, & impastetur, destilleturque per cucurbitam in Bal-

neo ad ſiccitatem. Liquorem hoc modo deſtillatum rectifica, & exibit primò phlegma inſipidum, cum guttæ acidæ ſtillare incipiunt, muta recipiens, & liquorem acidum ſeorſim excipe; hoc ſolve perlas pulveriſatas, quemadmodùm aliàs ſolvuntur aceto.

Præcipitatus ſeu lacerta viridis.

Præcipitatus viridis (lacerta viridis quibusdam dictus) fit hoc modo; ſolve mercurii ℥iij. in aquæ fortis ℥VI. & ſeorſim ſolve ℥j. cupri in aquæ fortis ℥ij. ſolutiones conjunge, deinde ex arena per retortam deſtilla aquam fortem, urgendo ſub finem ignem vehementius, ut maxima pars ſpirituum corroſivorum tollatur, quod in fundo reſtat, tere, & cum aceto deſtillato in cineribus per dies 6. digere, ultimo ebulliendo, ut potiſſima pars mercurii in acetum ſolvatur, acetum imprægnatum decanta, & leni igne deſtilla ad ſiccitatem, & mercurius præcipitatus in fundo reſtabit viridis. Specificum eſt in gonorrhœa virulenta luis Gallicæ à gran IV. ad VIII. in conſerva roſarum exhibitum.

CAP. CLXXIV.

DE SCORBUTO; Germ der Scharbock.

Quemadmodùm capite præcedente rationes adduximus de lue venerea, quod etiam antiquitus graſſari potuerit; Ita ſimiliter & multo magis idem de morbo hoc, quem vulgo *ſcorbutum vel ſcurbutum* appellant, ſuſpicamur, quod nimirum ſit antiquiſſimus, ac procul dubio ferè ejusdem antiquitatis ac navigatio, quatenus nimirum conſimili victu nautico, ut hodie nautæ ſolent, olim navigantes ac diu in mari verſantes uſi fuerint, à quo ordinario curſu ægritudinem talem provenire, aliquando in proprio corpore, licet temperamenti ſangvinei, & in flore ætatis conſtituto experti ſumus, ejusque inſtantaneam meliorationem cum mutatioue nutrimenti & aëris.

Scorbutus eſt morbus antiquiſſimus.

Vocem ergò *Schorbuck & Schuerbuyck*, ut plebs maritima Germanica hunc morbum appellat, compoſitam eſſe putamus ex duabus antiquis vocibus *ſcelotyrbe & ſtomacace*, nam ut plebs mox nomina corrumpit & aliquot ſyllabas in unam contrahit, ut patet ex voce Conſtantinopolis, quam plebs Turcica vocat Stampol; ita procul dubio pro ſcelotyr dixit ſcor vel ſchor, ultimamque prioris vocis be & integrum alterum vocabulum ſtomacace contraxit in back, poſtmodum verò etiam ſcorback aliter depravavit, ſub præfatis enim nominibus, atque etiam oſcedinis & volvuli ſangvinei ſcorbuticum malum veteribus notum fuiſſe, deſcriptiones eorum huic morbo convenientes oſtendunt. Hippocrat. enim lib. de internis affectionibus text. 4. & 39. hæc habet: *Venter inflatur, poſtea verò etiam ſplen intumeſcit, & durus eſt, & do-*

& dolores acuti in ſplenem incidunt, color autem mutatur, & conſpicitur niger, pallidus, malicorii ſpeciem referens, & ex aure malè olet, & gingivæ male olent, & à dentibus diſcedunt, & ex tibiis ulcera erumpunt, velut puſtulæ nocturnæ, membra verò attenuantur, & ſtercus non ſecedit.

Item Celſus qui ſeculo primo à nato Chriſto vixit, lib. 2. cap. 6. *Quibus* (inquit) *lienes magni ſunt, his gingivæ malæ ſunt, & os olet, aut ſangvis aliqua parte prorumpit, è quibus ſi nihil evenit, neceſſe eſt in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant.*

Similiter & Ægineta de ſcirrho ſplenis lib. 3. cap. 49 *Hoc* (ait) *vitio preſſis os fætet, gingivæ exeduntur, ulcera in cruribus cicatricem non recipiunt;* Et Avicenna de ſigni apoſtematum ſeu tumorum ſplenis ita ſcribit: *In duritiis ſplenis quandoque lingva denigratur, & ſentitur durities ejus, absque rugitu cum premitur, niſi aggregetur ei inflatio. Et non eſt cum ea febris inſeparabilis. Imò quandoque eſt ſecundum ordinem, & quandoque cum ea multiplicantur ulcera crurum, & corroduntur dentes & gingivæ propter groſſitudinem ſanguinis, qui deſcendit in ulcera crurum, & propter corruptionem vaporis, qui aſcendit in omnes partes gingivarum & dentium.*

Cum ergò hæ deſcriptiones majori parte cum ſcorbuto conveniant, exinde liquet, hunc morbum etiam tunc temporis licet ſub alio nomine notum fuiſſe, & inter affectus ſpleneticos referendum eſſe. Neoterici verò negant, partem heic affectum eſſe lienem, vel etiam propriè licet in conſenſum tractum hepar, ſed ſolùm affici ventriculum, & glandulas meſenterii, ita ut hic morbus nil aliud ſit, quàm prava totius corporis nutritio, quod quidem verùm eſt, ventriculum nimirum affici, verum enim verò hepar & lienem non per conſenſum ſed mox primariò hoc morbo incipiente affligi, mala indicat ſangvificatio, quæ quod principaliter tribuenda ſit hepati & lieni, utriusque morbi evincunt, quamprimum enim alterutrum horum viſcerum malè habet, confeſtim vitioſus paratur ſangvis, utcunque ventriculus ſuo munere non deſtituatur.

Signa ſcorbuti.

Signa ſcorbuti quamplurima & varia ſunt, at vix unquam omnia in uno aliquo ægro concurrunt, præcipuè autem hæc plerunque obſervantur: æger valdè melancholicus eſt, piger & interdum ſomnolentus, laboratque gravitate corporis, & difficultate reſpirationis, cum præcordiorum anguſtia, cordis palpitatione, ventriculi inflatione, imprimis poſt aſſumptum cibum, ventris & ſiniſtri lateris tenſione, crurum debilitate dolorificâ, gingivarum laxitate & pruriginoſâ rubedine & dolore, ac ex quovis levi attactu cruentatione, nec non faciei colore plumbeo ſeu pallore atreſcente. Hæc autem dudum antea incipere ſolent mitius & cum obſcuro ſenſu, ideòque ab inadvertentibus in principio parùm ſenti-

ſentiuntur, prætérquàm in corporis exercitatione, procedente autem tempore magis atque magis ingraveſcunt, ſequiturque oris graveolentia, laxa & ſangviflua gingivarum intumeſcentia, dentium vacillatio, crurum plumbeæ purpureæque maculæ, lentiginesque innumeræ, quarum macularum proruptio & diffuſio in cruribus interdum tam frequens eſt, ut quaſi una videatur macula, crura quoque invaleſcente ægritudine adeò debileſcunt, ut omnimoda ambulandi impotentia ſuccedat, & deliquioſa anhelitus difficultas, continuòque decumbere æger cogatur, nam ſi aliquantulum ſe moveat, aut erectus aliquandiu maneat, ſemianimis ferè fit præ defectu ſpiritus, ac rurſus decumbens melius habet, & liberius reſpirat, ac plerunque ita decumbens cibum benè appetit, & ferè non ægrotare ſe exiſtimat, at ſub ullo erectionis motu mox animo linquitur, in quo animi deliquio nonnulli inopinato exſpirant; aliquibus crura maculoſa adeò intumeſcunt, ut elephantiaſin pati videantur, aliis econtra tantoperè attenuantur, ut tanquam aridi baculi præter oſſa & cutem nihil habeant; nonnulli ſemper alvo aſtricta afficiuntur, alios continua lubricitas vel diarrhœa moleſtat, quidam vomunt, ſalivant, ructuoſi ſunt, ſingultiunt, tremunt, flatuoſi & laſſi ſunt, cunctis autem ſcorbuticis putredo oris & gingivarum eroſio, & ſangvinolenta exſudatio laxitasque cum nigredine & vacillatione dentium obvenit, halitus graviter fœtet, pulſusque modò fortis modò debilis at ſemper inæqualis eſt, ſalivatio ut plurimum adeſt multa, quidam benè appetunt, alii inappetentes ſunt, dolores quoque in ſcorbuto varii comitantur, ac vehementes, imprimis in cruribus, ſub veſperam & noctem magis lancinantes, ut & in manibus ac pedibus circa talos plantasque non nunquam etiam in nucha, dentibus, maxillis, imò arthritico modo per totum corpus ſed vagantes, atque ita arthritidem vagam ſcorbuticam efficientes, quidam quoque atrophiam, marcoremque corporis incurrunt, præcedentibus ſudoribus copioſis, alii demum hydropici fiunt.

Cauſa.

Cauſam hujus morbi moderni percelebres Practici ſtatuunt pituitam ſeu lympham craſſam, ventriculum, glandulasque meſenterii obſidentem, nec non ſuccum pancreaticum, unde chylus indies depravetur, & proprer iſtam lympham craſſam non poſſit niſi ſeroſiori ſuâ parte glandulas lacteas transire, at ſi hæc ita ſe habeant, omninò neceſſe foret morbum hunc longè communiorem, & non ita ſolummodò accolis maris ſeptentrionalis ſpecificum eſſe, temperamentum enim aëris, victusque per plurimas Germaniæ regiones ferè æqualia ſunt. Debebat ergò etiam innumeris lympha ejusmodi craſſa gigni. Quid ſi quoq; per contagium plurimi integerrimæ conſtitutionis ſcorbuto inficiantur, putredoque prius in ore incipiat, uti obſervavimus, poteritne tam citò incraſſatio lymphæ fieri, & quidem

omnium

omnium primo in ore, salivâ nihilominus aquosâ permanente, & indies magis & fermè aquosiori ad os confluente. Præcipuam ergò causam esse arbitramur pravum victum nauticum, nec non halitum maris zonæ frigidioris crudâ salsedine plenum, in calidioribus enim regionibus hoc non ita contingit, eò quod ob longè majorem Solis calorem salsedo maris ibi possit maturari, ut ipsâ mechanicâ demonstrari potest, mare enim in hisce frigidioribus oris non ita ad coctionem salis marini habile est ut in Hispania & aliis locis calidioribus, sequitur ergò salsedinem maris ob frigiditatem non maturari, sed potiorem partem manere crudam, & volatilem, & unà cum vaporibus aquæ continuò sursum halari, & poris aëris inferri, ubi postmodùm ab accolis maris inter respirandum attrahitur, & in pulmonibus sangvini miscetur, in calidis quidem regionibus, pariter plurimum salis halituosi vaporetenus ascendit, uti in ollis culinariis apparet, è quibus juscula salita odorem salsum spirant, insulsa non item, at ista vaporans salsedo matura est, & homini salutaris, immaturam verò homini insalubrem esse hinc patet, quod omnia cruda etiam longè optima homini nociva sint, & prius per coctionem solis & ignis maturari debeant. Accedit in his oris maritimis victus crassus & pravum succum in corpore gignens, qualis ab antiquo tempore in usu fuit, edunt enim in navibus panem biscoctum aridissimum, carnes & pisces fumatos & sale conditos, lardumque rancidum, butyrum & caseum antiquum, pisa & hordeum in crassam pultem paratum, bibuntque cerevisiam crassam, utuntur etiam multo allio & cæpis, ex hisce ergò crassis & exoletis eduliis parum spiritus ardentis continentibus non nisi vitiosus sangvis generari potest, quæ imprimùm enim alimenta laudabilia & boni succi in ventriculum descendunt, imò in ipsa lingva & palato etiamnum hærent, totum corpus spiritu illo ardente, quem arteriæ assugunt, recreatur, exhilaratur, & à potulentis multum spiritum ardentem vehentibus inebriativam vim sentit, dum adhuc in stomacho morantur, id quod luculento est testimonio, nutritionem statim in ipso ventriculo incipere, ex quo corroborativa & exhilarativa virtus illicò post assumptionem per omnia membra sentitur, ita ut conjecturabile sit, venas, arterias & nervos ad os stomachi pertingentes extemplò optimam partem allicere, & in succum sui similem fermentare, scilicet ex hisce cibis & potibus, qui talem nutritivam substantiam in se continent, at si quis cibos fumatos, sale conditos & hujusmodi edat & bibat, qui talem succum recentem, euchymum, spermaticum & spiritu ardente divitem non vehunt, tunc talis exhilaratio non sentitur, sed potius gravamen, cum enim arteriæ, venæ & nervi commodum succum non inveniunt, quem mox assugant, tunc quasi contristantur, & sic sensim melancholica dispositio introducitur,

 De Scorbuto.

quæ paulatim corpus & sangvinem refrigerat, & fermentum corruptivum scorbuticum efficit, quod postmodùm simili fermento etiam alios in simili aëre versantes fermentare potest.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, scorbutus quidem gravis est morbus, at sanabilis, si opportunè remedia adhibeantur, & congrua diæta, quæ præcipuum est remedii genus, prout quoque victus pravus potissima ejus causa est, conjuncta cum præfata salsedine aëris cruda, ex qua hic morbus accolis maris Septentrionalis adeò familiaris est, ut etiam in aliis morbis ferè semper scorbutici quid admixtum sit, prout etiam Practici sagaces cunctis suis remediis antiscorbutica etiam in aliis affectibus magno cum fructu attemperant, difficilis respiratio & pulsus debilis in hoc morbo non ita periculosa sunt, ut in aliis morbis, maculæ quoque magni momenti non sunt, at si degenerant in ulcera maligna, tunc difficillimæ sunt sanationis, & quandoq; totalem partis corruptionem & sensus abolitionem inducunt; si in hoc morbo diæta negligatur, & opportunè medicamina non administrentur, morbus sensim incurabilis fit, & totum corpus cachecticum efficit, ita ut plerunque ægri diarrhœam vel lienteriam diuturnam incurrant, demumque hydropici, vel hectici, vel inopinatò ex animi deliquio moriantur.

Curatio.

Curatio hujus affectus frigidi & melancholici consistit in ejus contrario, nimirum in calefactione, & attenuatione succi crassi & tenebrosi, quod fit per medicamina calefacientia & diuretica, nec non specificâ proprietate hunc morbum oppugnantia, qualia sunt becabunga, cochlearia, nasturtium aquaticum, sedum minus, raphanus uterque, sinapi, arum, centaurium minus, fumaria, chelidonium minus, carduus benedictus, cunctaque salia volatilia, venæsectio hîc planè nihil valet, quia adhuc magis refrigerat, scorbutici verò jam pridem ex nimia frigiditate laborant, purgantia quoque vehementia plus nocent, quàm prosunt, tam hîc quàm in omni prava corporis succulentia, ubicunque enim sangvis pravus est, ibi quoque vires langvent, & à vehementibus purgantibus adhuc magis dejiciuntur, omnia quoque sacharata hic obsunt, ob commotionem & fermentationem quàm excitant, leniora autem lenientia & laxativa prosunt, quibus proinde ut & injectione clysteris initium faciendum.

Specifica simplicia ad scorbutum.

Præparatio corporis.

Antequam autem lenis evacuatio instituatur, corpus prius præparandum est, quod fit hoc modo: ℞. duas vel tres radices raphani majoris seu armoraciæ mundatas, rade eas cultro in pulmentum, vel etiam omninò contunde, tum superfunde vini albi non usque adeò fortis ℔iij. macerentur in loco frigido per horas 24. vel loco vini serum caprinum superfunde, postea contunde recentem cochleariam vel nasturtium aquaticum, affundendo simul parum hujus vini infusi, & exprime succum, cujus unum vel alterum cochle-

cochlear plenum cum tribus vel quatuor unciis præfati vini manè & tantundem veſperi ebibendum.

Vel ℞. tartari vitriolati ʒj.
ſalis abſynth.
prunell. an. ʒſ.
ocul. cancr. crud. contuſ. ℈j.
m. f. pulvis dividatur in 6. partes, omnique mane & ſero una pars in vino albo accipiatur.

Vel rad. armoraciæ ℥ij. coquantur in ℔j. ſeri caprini, in colaturæ ℥ij. inſtilla gutt. XII. vel XV. ſpiritus ſalis armoniaci pro uno hauſtu manè & veſperi aſſumendo.

Deinde aſſumatur lene purgans, ex. gr.

℞. cremoris tartari ℈ij.
pulv. jalapp. gran. XV.
m. impotetur in cerevisia calida vel juſculo.

Poſt purgationem prædictum armoraciæ decoctum vel infuſum continuabis per aliquod tempus, ſemper cum inſtillatione aliquot guttarum ſpiritus ſalis armoniaci, vel ſalis marini dulcificati, quod fit hoc modo:

Deſtilla ex ſale marino ſpiritum, ut moris eſt, cujus accipe q. pl. & tantundem ſpiritus vini, ex ipſo vino albo generoſo & non fecibus vini deſtillati, deſtillentur ſimul ter vel quater, donec probè uniantur. Si loco ſpiritus vini rectificatus ſpiritus ardens cochleariæ ſumatur, magis proderit.

Sequenti experimento innumeri curati ſunt:

℞. ſummitatum conulorum abietis jam jam pullulantium (die Spitzen der jungen Danzapfen) coquantur in cerevisia, donec craſſiuſcula mellago ſuperſit, cujus cochleare unum pro vice in calida cerevisia bibitur, & in lecto ſudatur, quod per aliquod tempus continuandum; idem etiam præſtat decoctum chinæ, vel ſarſaparillæ vel ebuli, vel lappæ majoris cum tinctura tartari; plura habet

Aliud.

TEXTUS.

Quemadmodùm lues venerea propriam ſedem ſibi epar eligit, totamq; œconomiā ſanguinis exinde inficit; ſic ſcorbutus (vide Reusnerum, Horſtium, Sennertum) pro habitaculo proprio occupat ſplenem.

Uterque morbus videtur veteribus incognitus haud fuiſſe, quantumvis gradibus ſeu accidentibus ſubinde vel acutiores, vel magis eminentes extiterunt.

Familiaris eſt admodùm maritimis, & ultra pelagus vectis.

Cauſæ antecedentes ſunt ſpiritus ſalini, vaporoſi, & à ſulphure ſuo deſtituti, juxta mare ab aſtris elevati, ſed non percocti, quos maritimi & navigantium turba ad ſe trahunt inſpirando & exſpirando.

Ejusmodi ſpiritus primùm inficiunt pulmones, inde ipſum epar & venam portæ, tandem tartareæ feces ad ſplenem & vicinas partes reſidentes tales impurita-

tes eò derivatas homogeneâ quasi salini principii conformitate gaudentes ad sese rapiunt, & non tantùm substantiam splenis, sed omnes venulas & ductus in eadem obstruunt.

Hinc subsequitur melancholia, tristitia, virium imbecillitas, membrorum lassitudo, coloris vividi in lividum & luridum permutatio, cutis elephanticam contrahit duritiem, erumpentibus squamulis tenuibus siccis & perduris. Vertigo infestat caput, somnus imminuitur, nec naturaliter procedit, quin & dormitunt interdum, sed semper cum anxietate & terrore; cor palpitat, & macies totum corpus consumit, sæpè in principio gingivæ contabescunt, cum maculis & lituris cœruleis in ambitu instar aphtarum albescentibus, dentes vacillant & malè olent; viris fit sperma aqueum & tenue; fœminis menses subsistunt, aut in fluorem album degenerant, musculi & carnes in se quasi absumptæ contrahunt cariem, intus subtili & mordaci humiditate pertentatur, œconomiâ ventriculi vel maximè imminutâ, vel prorsus læsâ; corpus exterius, præsertim ubi musculi sunt firmissimi, inficitur maculis cœruleis subinde evanescentibus, pauloque post alibi in cute apparentibus; pedes fiunt œdematosi cum fœtidis ulceribus; fœminæ hunc morbum possunt ferre ad annos XV. vel XX masculi non ultra septennium vel octennium, diutius haud affliguntur.

Quandoquidem in hoc morbo obstructiones interiorum viscerum epatis & splenis maximè vigent, à quibus venæ mesaraicæ haud immunes sunt, ante omnia illæ sunt removendæ.

Tartarus vitriolatus primò digestivi loco sumptus, vel in jusculis aut in decocto, vias primas expedit, secundarias non negligit, quas deinceps specificum purgans elegantissimè liberat, si per aliquot dies continuè in extracto ellebori propinetur.

Notanda.

NB. *Mercurius hîc planè exulat. Nam primò ad superiora ascendit, adeòque fluxiones auget, unde symptomata invalescunt. Secundò non expedit hic obstructiones, quanquam in lue venereâ.*

Antimoniata hic plurimum possunt.

Specifica.

Specifica sunt I. Essentia cochleariæ & becabungæ arcana horum magnoperè laudantur.

II. *Est elixir proprietatis Paracelsi.*

III. *Tinctura corallorum vera.*

His omnibus mirâ efficaciâ tinctura lunæ succenturiatur, præsertim

ſertim ubi caput ſcotomiâ labefactatum fuerit.

Feliciſſimo igitur curam ſcorbuti etiam inveterati abſolveris, ſi præmiſſis mundificantibus tandem ad ſpecifica progreſſus fueris.

Decoctum radicis chinæ hic multum poteſt pro potu ordinario, & demum pro vehiculo, quo nempe ſpecifica exhibeantur: pauperibus ligni ſancti decoctum cum cochlearia proſunt, quibus tamen non deneganda ſunt ſpecifica.

Nota: *Feliciſſimè totum negotium expedieris, ſi deinceps poſt univerſalia ſingulis diebus, ubi matutinis horis ſpecifica fuerint exhibita, veſperi iturus cubitum per aliquot dies aqua philoſophica ſeu ſulphure vel tinctura tartari utatur (gj. vel ij. ad ſummum) quæ parata eſt cum ſpiritu vini, extrahendo nimirum tincturam ſalis tartari (h. e. ſpiritus vini tartariſatus) vide ſupra de alvi ſegnitie, & annotata ad Crollium.*

Dentium prolapſus, & gingivarum exulceratio vel ab hac cura generaliter aut particulariter, quemadmodùm ſupradictum eſt, tollitur. Unicè commendatur aqua illa viridis comperta, ſupra de ozænis deſcripta.

In ulceribus oris (a) *aqua radicis enulæ, item aqua poſt extremam ſpecifici purgantis extractionem incoagulata gr. X. pro una doſi, de qua infra de gangræna.*

(a) Tinctura gummi laccæ cum ſpiritu vini extracta eximiè ad putredinem gingivæ valet. *Tinctura gummi laccæ*

Vel ℞. ſpir. cochlear. q. ſ. extrahe cum eo gummi laccæ flor. aquileg. ſingula ſeorſim, poſtea conjunge, & ſpiritum ſuperfluum abſtrahe, reliquâ tincturâ os colluito.

Maculæ ſponte evaneſcunt poſt benè correctum corpus, ideòque peculiari auxilio non egent.

Ulcera hinc inde præſertim in tibiis manantia curantur eo modo (b) *quem diximus jam antea.* Ulcera tibiarum

(b) Innuit etiam ea quæ ad ulcera oris commendata ſunt, ad alia ulcera inſervire, verùm in tibiis requiruntur fortiora, valet hic decoctum calcis vivæ recentiſſimæ cum ſucco becabungæ temperatum, vel etiam ſola becabunga in cereviſia cocta, ac bis vel ter in die applicata.

Euporiſton eſt, ſi ſummitates rubi idæi decoquantur in vino, quo ulcera eluantur, & poſtea cum decocto foveantur. Euporiſton ad iſta ulcera.

Hic morbus ſæpè recurrere ſolet præſertim in diſpoſitis, ſæpè latenter ſerpit, & clanculùm familiam ducit.

Quod ſi verò corpus ſtatis temporibus mundificetur, optimaque diæta cum legitima ſex rerum non naturalium obſervatione inſtituatur, rariſſimè truculentiam

ſuam promit. Plerunque quos ſemel invaſit, rarò deſerit.

Eſt tamen ab evidenti hac cura ſperandum illud, & certè obtinendum, nullum ſcorbutum tam deformem extitiſſe unquam (ſi cætera ſint paria) qui felici manu, & dextrè adhibitis ſpecificis curari non potuerit (c) *modò ad ſolertiam Medici accedat quoque prudentia, & rectè faciendorum cupiditas.*

(*c*) Medicamenta mercurialia in ſcorbuto non convenire cum Autore ſtatuimus, ſcilicet in paroxyſmo at eo ſublato habitus ferè totus eis poteſt immutari, & ſangvis adeò mundari, ut tam facilè ſcorbutus non revertatur, vidimus enim in melancholia hypochondriaca ſperatam curationem veniſſe à præcipitato aureo, ubi cætera omnia fruſtra fuiſſent adhibita.

Hujus curationis experientia nititur aliquot nobilium Weſtphalorum teſtimonio, qui adhuc quotidiè gratitudinis ſpecimina mihi edunt. Tantum de ſcorbuto, ſequuntur nunc febres cum curis ſuis.

CAP. CLXXV.

DE FEBRIBUS, AC PRIMO DE FEBRE EPHEMERA; Germ. das Fieber ſo nur einen Tag wåhret.

FEbris eſt fervor ſeu effervеſcentia naturæ corporis humani, quam neoterici Philoſophi Archeum vocant, ad expellendum noxium; veteres enim dixerunt quoque februo i. e. ferveo. A Græcis febris dicta fuit πυρετὸς à verbo πυρέττω i. e. febricito, hoc verò verbum deduxerunt à vocula πῦρ i. e. ignis, & ἕξις i.e. habitus vel diſpoſitio, quaſi dicerent: febrientem igneſcere. Definierunt enim antiqui febrem, quod ſit converſio caloris nativi in igneum, qui calor igneus accendatur in corde, & per totum corpus vel maximam ejus partem transmittatur per venas & arterias, niſi impediatur, omnes operationes corporis ac functiones lædens. Calorem autem nativum in omnibus ſpecialibus creatis, qualia ſunt omnia diſtingvibilia ſeu univerſæ ſpecies in regno animali, vegetabili & minerali, ſtatuerunt duplicem ſeu duplicis radicis, nempe ex una parte æthereum & cœleſtem, ex altera verò elementarem; ætherea pars ſit quidpiam ſupra naturam elementorum, nullaque eorum qualitate imbutum, ſcilicet neque calidum vel frigidum, ſed quaſi naturæ eſſentia quinta, quæ nullo ſenſu, ſed ſaltem ratione ac mente comprehendatur, omnibusque creatis ſeminibusque ſpecificis in primo eorum ortu tanquam ens formale ſpecificum inditur, à quo etiam uniuscujusque forma, qualitas, color, odor, ſapor & virtus formetur, vegetetur & conſervetur, atque etiam in his, in quibus calor nunquam ſenſibus deprehendatur, uti ſunt ranæ & piſces in frigidiſſimis aquis, bufones in frigida terra,

ra, herbæque non ſolùm frigidiſſimæ, ſed & calorem vitæ extingventes, ut cicuta, papaverque opiale, æquè ac in calidis potenter dominetur. Hoc calidum æthereum in humido radicali ſeu ſeminali habitans primò cor in animali formare, & quamprimùm hoc fiat, etiam ſimul ex aëre attracto & vapore ſangvinis excitari calorem elementarem tactu perceptibilem, impoſterum cum priori æthereo unum quid conſtituens, ac per arterias in totum corpus distribui, à quo omnes corporis particulæ continuo in vita, motu & nutricatione conſerventur. Hujus caloris elementaris ſubjectum eſſe ſangvinem, à quo & juſto copioſiori vel pauciori continuò obnoxius ſit alterationi, ita ut vel nimium intendatur ſeu extendatur, ex quo febres ac morbi calidi, vel impenſius remittat, ex quo morbi frigidi.

De hoc calore in ſangvine tanquam proprio pabulo vigente loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus:

Qui creſcunt, plurimum habent calidi innati. *lib. 1 aph. 14*
Plurimum calidi innati plurimo indiget alimento. *1. 14*
Aliàs corpus abſumit. *1. 14*
Senibus parum calidi ineſt. *1. 14*
Indigetque pauco nutrimento. *1. 14*
A multo autem extingvitur. *1. 14*
Hyeme & vere corpora majori calido vigent. *1. 15*
Et copioſiori indigent alimento. *1. 15*

Verùm noſtro tempore major ſpes eſt fore, ut vera febrium eſſentia intimius ſcrutando innoteſcat, reperto enim nunc ſucco pancreatico ejusque cum bile in inteſtino efferveſcentiâ, veriſimile videtur, in hisce duobus ſuccis nempe pancreatis & fellis potiorem conſiſtere cauſam febrium, in eisque præcipuum contineri focum ſangvificationis, nempe ſuccum pancreaticum pertinere ad officinam ſangvinis arterialis, quæ procul dubio ſplen eſt, cum ſuo quaſi ceſpite innumerarum arteriolarum inſtar radicum graminis ibi intricatarum, ſuccum verò felleum ſpectare ad laboratorium ſangvinis venalis, quod hepar eſt, forte tot lobulis conſtans, quot lien arteriolis earumque fibris, ita ut lobuli ſint mera initia venarum, fibriolæ verò arteriarum, & ſicuti Mars & Jupiter concurrunt in præparatione ſangvinis venalis, hepar enim ſub Jovem, fel verò ſub Martem pertinet, ita fortaſſe Saturnus, cujus lien eſt, uxorem Martis, nimirum Venerem cum ſuo pancreate in ſociam coctionis ſangvinis arterialis aſcivit, ita ut Mars ſit coquus Jovis, Venus verò coqua Saturni, adminiſtrando ignem frigidum acidum, uti Mars calidum amarum. Multi quidem jam veteres irrident, quod tam multa ſcripſerint de bile atra, iſta tamen nusquam in ſectione corporis in conſpectum prodeat, at neſciunt, atrorem iſtum conſiſtere in potentia & non actu, Saturnus enim & Venus dant ſaporé acidum & auſterum, & volatilia coagulát, eaq;

coagu-

coagulatio & corporificatio dicitur atra, quia opacat, & lumen includit, facilè etiam colorem atrum producere in actum possunt, ut palam fit in gallis, quæ Saturninæ sunt, & vitriolo, quod venereum est, è quibus atramentum aterrimum paratur.

Fermentum ergò acidum, salinum, & austerum ad sangvinem arterialem concurrens bilis illa atra est, cujus succus superfluus per pancreas ad intestinum derivatur, ignoramus quidem vias, per quas hæc omnia fiant, at cum totum corpus sit perspirabile, nonne ubique succi filtratio contingere potest, imò perspiratio voporetenus, uti fit in alembicis, alibique rursus vaporis humidi congelatio & attractio?

Quemadmodùm itaque totum naturæ motum proficisci videmus à pugna elementorum, scilicet quod calidum & frigidum, humidum & siccum invicem pugnent; frigidum enim semper acidum vel austerum est, calidum verò amarum seu alcaliosum, unum ergò attingens alterum mox strepitum & ebullitionem excitat, uti omnia acida & austera alcaliaque confusa semper ostendunt; Ita etiam eandem naturam in hoc acido & amaro corporis esse verisimile est, modum tamen non excedens ista contrarietas non nocet, sed potius ad vitam, excitandumque calorem & motum necessaria est, ast si perversâ diætâ vel vehementibus animi affectibus alterutrum nimium excitetur, tunc exta dubium effervescentia morbifica concitatur, quæ paroxysmis febrilibus corpus quatit.

Hisce tamen nihil certi statuimus, sed hæc ad altiorem indaginem ciendam proponere voluimus; interim in doctrina veterum pergentes.

Hi omnes febres sub triplici differentia comprehendunt juxta tres substantias inter se differentes, quibus universa natura humana constet, quæ sint spiritus, humores, & solidæ partes, voluntque omnem febrem contineri aut in spiritibus, vel in solidis partium substantiis, vel in his omnibus simul. *In spiritibus* accendi ajunt febrem ephemeram seu diariam, atque etiam spacio 24 horarum iterum difflari, seu per insensilem transspirationem sudoremve absumi, quatenus nimirum in victu error non committatur, quod si fiat in cibo, potu ac aliis rebus non naturalibus, tum à spiritu inflammato & sangvinem in arteriis bullire incipere & in synochon non putridam transmutari, & tum intra dies 4. vel ad summum 7. extingvi, sin autem diutius perduret, in synochon putridam degenerare. *In humoribus* verò majorem febrium partem excitari, & febres humorales & putridas nominari. Nimirum quando humores in venis ipsis contenti putrescant, generentur febres continuæ, si verò extra venas putrescant, fieri febres intermittentes seu interpolatas, scilicet quarum paroxysmus cum horrore aut perfrigeratione incipiat, & post certas horas remittat, & vel quotidiè, aut tertio vel quarto die

die revertatur; Et quia 4. sint humores, quatuor ex ipsis putrescentibus enasci febrium genera, nimirum synochon in sangvine putrido; quotidianam in pituita putrida; Tertianam in bile putrida, & quartanam in humore melancholico putrescente.

At si in solidis partium substantiis febres excitentur, fieri febrem hecticam & marasmum, quæ similis sit calci vivæ ad tactum frigidæ, at humoris accessione ignescenti, sic quoque hecticam post cibum assumptum igneum vaporem excitare. Duplicemque existere, nempe hecticam totalem, quæ universam corporis substantiam occupet, & particularem, quæ ex corruptione alicujus visceris, nempe hepatis, vel pulmonis introducatur.

In omnibus autem simul scilicet in spiritibus, humoribus & solidis partibus si febris accendatur, tunc ordinariè, febrem pestilentem fieri, quæ totam naturam devastet.

Perillustris verò Helmontius hanc veterum doctrinam integro tractatu impugnat, cujus præcipua sunt sequentia argumenta: definitionem, scilicet febrem esse calorem accensum in corde, esse ineptam, probari per antecedens frigus intensissimum, quo æger diu prius horrore concutiatur, adeò ut dentes quatiant, & labra pre frigore liveant, quod cum sit febris initium, per accensionem caloris febrem non adæquatè definiri; nam si calor esset febri essentialis, deberet ab ipsa esse inseparabilis, & ejus individuus comes; cum tamen noviter innotuerint febres castrenses, quæ citra sitim & manifestum calorem occidant, eoque ostendant, calorem non esse essentiam, sed accidens febris; adhæc etiam veteres & eorum sequaces scholas sibi mox à dicta definitione contradicere, dum, observato per vehemens corporis exercitium accenso in corde calore consimili necessariò adjungendum esse velint, intelligi nimirum calorem non quemlibet, sed qui suscitetur è putredine, si itaque calor suscitetur è materia putrescente, ea autem in corde non sit, ergò calorem febrilem in corde non accendi, deinde hanc assertionem alteram caloris accensi in materia febrili, quam velint unum ex quatuor humoribus putrefactis, iterum implicare absurda, quia si ex eorum mente omne agens calefactivum per sui species fortius agat in propinquum, quàm in distans, necesse foret, quod centrum sive nidus, quo recipiatur ista materia peccans febrilis, prius torreretur in cremium, quàm quòd inde aliquod distans calefieret; imò si materia peccans sponte caleret, & febris esset, is merus calor præter naturam, omnis febris ut talis deberet esse continua, nec intermitteret, donec omnis materia peccans penitus esset consumpta in cinerem, neque ideò ulla esset ratio repetitionis vel recidivæ, cum materia peccans ad sui usque consumptionem ex generali proprietate semper calefaceret. Quin imò & cadaver tam caleret post mortem, & febri torqueretur ardentius, quàm dum viveret, eò

quòd eadem numero materia, cujus obſequio mors advenit, etiamnum perſtet in cadavere, juxta dictam febris definitionem, quod calor ejus ſit ex putredine, putredo verò poſt mortem major ſit,& potentior, pluresque afficiat partes ſibi conterminas, quàm in vita. Deberet idcirco plus calere ex iſta putredine quàm in vita. At ſanè hunc errorem eſſe manifeſtum; nam febris quæ vivum calefecerit, ſtatim à morte ceſſet, omnisque calor cum vita exſpiret Quod nos inſtruere deberet, calorem febrilem non eſſe materiæ peccanti proprium vel inquilinum; quodque calor materiæ peccantis non efficienter & effectivè calefaciat in febribus. Ergò perpetuò verum eſſe,quod materia peccans tantùm occaſionaliter calefaciat; Archeus verò ſit omnis alterationis opifex & ſpiritus ille, qui vocetur ab Hippocrate impetum faciens, qui & ſolus primariò,immediatè, efficienter, ſemper & ubique corpus calefaciat tam in ſanitate quàm morbis, juxta axioma: *Quicquid in ſanis edat actiones ſanas, idipſum in morbis edat actiones vitiatas*; eundem enim ſpiritum, qui hominem naturaliter calefaciat, etiam in febribus æſtuare. Exemplum haberi in ſpina querna ex ſui natura tam actu quàm potentialiter frigidâ. Hæc ſi in temperamento etiam integerrimo & temperatiſſimo ſit infixa digito, mox in digito excitet calorem præter naturam, non quidem quod calidi humores affluant per ſpinam eò convocati. Siquidem

cruor vulneri proximus primus accurrat, aditumque venienti cruori præripiat. Et ipſe quoque per ſe non caleat, ſed ex gratia vitalis ſpiritus, inflammationem ergò & tumorem cum pulſu duro, dolore & calore à ſolo ſpiritu cauſaliter, ab infixa verò ſpina duntaxat occaſionaliter procedere. Paradigma hoc ad febris poſitionem, modum, cognitioné, & ſanationem ſufficere, nimirum cauſam peccantem in febri non calere ex ſe; calefacere autem tantùm occaſionaliter, & ad ſpinæ ſive cauſæ occaſionalis evulſionem ſequi ſanitatem. Solum itaque archeum ubique febrim effectivè concitare, eoque per mortem abeunte febrem cum eo ceſſare. Ergò calorem eſſe accidens poſterius, & ſubſequens ad febris eſſentiam. Accendere nimirum ſeipſum archeum in niſu, quo cuperet expellere materiam occaſionalem, tanquam ſibi impactam ſpinam. Hanc autem quicunque auferat, ſive id fiat per calida media, ſive per temperata, ſive demum per frigida, is morbum à radice tollat, & ſit naturæ quaſi indifferens, quia eo ipſo ſedetur ceſſetque thymoſis Archei. Calorem idcircò utcunque præter naturam auctum indicium quidem eſſe febris, non autem ipſam febrem, nec ideò ipſi inter medendnm magnoperè eſſe inſudandum. Hinc nempe Hippocratem ſeriò monuiſſe, calorem & frigus non eſſe morbos, ut neque horum cauſas, ſed cauſas (nimirum occaſionales) morborum eſſe amarum, acre, ſalſum, ponticum; ſpiritum verò eſſe eum, qui

qui impetum omnem faciat, ſcilicet tam rigorem quàm æſtum febrium; Archeum namq; intendere per tremul s rigores excutere a hærens parti ſimilari excrementum; perinde quaſi atq; aranea ſuos quatiat casſes, atq; rigore ſuccutiat, ut excutiat peregrinum, quod in illos inciderit. Archeum autem advertendo ſe per rigores parum proficere, blas alterativum excitare; quod conſiſtat in hyeme & æſtate, frigore nempe & calore; quorum nempe alternâ viciſſitudine tandem cuncta ſublunaria dierum currente numero fatiſcant. Ab hyeme ideò in ipſomet univerſo anni initium procedere, per ver & æſtatem in autumnum, in quo fructus tandem maturentur. Quæcunque enim ex natura fiant, hoc principium, incrementum, ſtatum & declinationem ſubire. Sic & ipſum Archeum (quatenus ſemina atque vitalia univerſa generalium naturam imitentur) ciere rigores febriles, frigora & calores; non autem materiam febrilem peccantem. Scholas autem pro recipienda cauſa frigoris & dein caloris ſtupidè confugere ad putredinem, ideòque asſumere fimum equinum, qui actu frigidus ſponte incaleſcat propter putredinem, at quàm ſtolidè, palam fieri in fimo vaccino, qui ex iisdem alimentis melius putruerit, & digeſtus ſit, quàm equinus, non tamen incaleſcat, uti nec fimus equi, qui gramine aut viciis veſcatur, non incaleſcat, prout dum granis veſcatur, non minus tamen illum quàm hunc putruiſſe. Neſciviſſe ergò, quod calor ſequatur manſa grana, non autem naturam putredinis, & quo propinquior ſit fimus equi putredini incipienti, tanto magis orbetur omni calore, nec unquam putreat, ſi ſpargatur, ſed ſaltem in cumulum contractus madidus, non ſecus ac fœnum & flores, ſi comprimantur madida, accendantur ante putredinem. Archeum itaq; ad præſentiam materiæ peccantis inſurgere ad eam excutiendam, & quod unâ vice non posſit, laborem reiterare, ut enim in lucta quis ſuſpirioſus ſuccumbens aliquantiſper quieſcat, & anhelitum recuperet, perque moram vires reſarciat, quibus incumbentem victorem excutiat. Sic naturali ductu univoco Archeum in febribus ſibi quietes per intervalla imperare, ac dein reſumptis viribus ac vicibus hoſtem febrim excutere niti. In quo ſanè pars, cui inſideat materia febrilis, primùm ſe contrahat in rugas, quod ſentiatur facile in præcordiis. Parti verò obſeſſæ totum genus venoſum quodam conſenſu collaborare, ſtrictimque ſe arctare contractis fibris obliquis. Inde namque rarus, durus ac minutus pulſus index atque opifex. Hanc enim corrugantem ſtricturam venarum quemque febrientem, ſi in ſe animadvertat, facilè dignoſcere poſſe, ac penitus naturalem etiam benevalenti, nam etſi ſcrotum laxum propendeat, ſtatim tamen atque ſcoria humana ad ſphinctera delabatur, corrugari ſcrotum ſuapte ſponte. Naturale itaque eſſe venis & partibus primariò affectis ſeſe in rugas contraxiſſe. Cum

igitur venis passim associentur plerunque arteriæ, necesse esse, has pariter obliqua cum venis convulsione contrahi. Quod sanè facilè percipere possint febricitantes, si horum memores seriò attendant ad ea quæ sentiant; atque hanc esse causam frigoris in febribus. Tremor autem is cum sit in ipsis musculis, notandum esse, musculos habere duos motus; unum quidem, quatenus sint clientes voluntatis, ut edant voluntarium motum: Alerum verò, in quantum invitâ voluntate proprio ferantur motu: esseque hunc iterum duplicem, priorem scilicet, qui unico tractu violento contrahatur, prout in spasmo, crampo &c. Alterum verò qni intervalla patiatur qualis sit tremor febrilis, jectigatio, & tremor membri alicujus (puta capitis aut manuum &c.) senio ac potatoribus familiaris. Cum igitur nedum pellis (ut in scroto) verùm etiam membranæ singulæ motu proprio, sibique naturali crispentur, rugentur, contrahanturque, non esse absonum & musculo suum dare motum. Etenim sic & à morte in tetano utrinque tendi musculos dudum ab interitu omnis voluntatis. Duas ergò facultates motrices competere naturaliter musculo; quarum una ferietur quiescatque, quamdiu musculi se benè habeant, moveri autem velut auxiliarem in occursu rerum sibi molestarum. Tandem igitur cum Archeus per venarum & arteriarum obliquam contracturam, perque musculorum trepidationes se nil proficere advertat, indignatum quidlibet motitare, ut peregrinum hostem à se excutiat, prout omnis motus tam in sanis quàm ægris immediatè proficiscatur constitutivè & efficienter ab impetum faciente Archeo, occasionaliter verò à causis occasionalibus; sub talem autem motum Archei ideò turbidas atque confusas excerni urinas, vapores acidos & indigestos, etiam & nidorosos suscitari, euntes in loca impropriata frigoris causam augentes. Fel autem, quod regulariter chylum stomachi acidum commutet in salsum, præpostero negotio insertum in duodeno intestino succum jam convertere in amarum. Archeum interim totum tum expulsioni intentum, hoc amarum recrementum, aliàs dolosè siticulosum, sub frigore febrili non raró excutere, nectamen inde quicquam febrientem proficere, quod noviter contaminatum præstò dejiciat, quia sit productum in febribus excrementum, non autem mali radix occasionalis. Tandem itaque velut iratum Archeum seipsum accendere propria thymosi (non autem à putredine deprompto calore) hostemque adoriri, æstuare olidumque tandem sudorem profundere, non alio fine, quàm ut expellat hostem, sub qua excretione patefaciat, quod isthæc materia febrilis naturaliter pellenda sit, & Medico indicet, naturam ducendam, quà sponte vergat; id est diaphoretica sola esse febrium appropriata atque specifica remedia. Febres autem simplices & solitarias, non autem alienâ passione genitas

talem

talem habere ſedem & materiam febrilem: Diariam ſeu ephemeram ſedere in ſtomachi cavo, & plerunque ex vitiato cibo, quare & à vomitu vel peracta digeſtione ſponte ceſſet. Similiter febrem tabidam ſive hecticam quandam eſſe quotidianam diariam à corrupta cibi parte, mox ſumptis cibis repetentem. Nam etſi appetitus perſtet ſoſpes, edantque ut lubeat, ſaltem corruptorem in pulmone non ceſſare aut feriari, quin continuo transmutet cruorem in flava, dura, ſpiſſa, & quandoque cinerea phlegmata, ſub quo corruptionis labore avocet ſpiritum à muniis digeſtionis, fiatque aliqualis digeſtio ſemidigeſti. Hujus loci notam eſſe pudendam ſcholarum fabulam, quod ſicut calx viva accendatur aſperſione aquæ, eodem pariter modo contingat in febri tabida. Quod nempe poſt unam aut ſeſquialteram horam iſta febris invaleſcat & adoriri videatur poſt cibum, quatenus tum aſpergantur partes ſolidæ alimento è cibis aſſumptis parato. Imprimis his obſtare, quòd infra binas horas in ſtomacho ſano nondum ſit peracta concoctio chyli, multò minus completa ſangvificatio; minimèque cruoris in ſecundarium & ſpermaticum alimentum transmutatio, utpote quod roris modo velint diſpergi in penitiſſima ſolidorum, longiſſimèque ac tardiſſimè pulmo hoc novum alimentum ab hepate mutuet. Ergo nequeant ſolida inſtar calcis aſpergi, & inde accendi, quantiſper in ſtomacho negotium ſit cum chylo. Deinde iſtam calcis ſimilitudinem eſſe meræ inſcitiæ; utpote quæ non accendatur propter aſperſionem per ſe, ſed per accidens, quatenus nulla ſalia operantur quamdiu ſicca, id eſt niſi reſolvantur. In calce viva autem eſſe duplicem ſalem alcalizatum: unum quidem lixivialem, & alterum acidum, & utrumque per ſenſum guſtus diſtingvibilem, quæ duo ſalia reſoluta per aquam, dum in ſe invicem agant, accendantur, quod idem accidat in thermis, ſale acido fontium in marcaſitarum lixivialem materiam primam agente. Quodipſum quoque appareat in ſale tartari, nam ſi ſpiritus vitrioli acidus ſuperfundatur, confeſtim ambo actu frigida æſtuare. Ideòque ex calcinato plumbo in ſpiritu aceti, ſi is totus abſtrahatur, quamprimum atque alcali ejus combibat humidum ex aëre, realiter ignem concipere, etiam in pera. Niſi quoque calx mutua ſpirituum ſalium agitatione accenderetur, nunquam lapideſcere poſſe.

Denique in vivis nihil eſſe, quod ſiccitatem calcis referat, ſed omnia quotidiano rore continuò permadere.

Continuarum autem febrium ſedem non differre ab intermittentium, hactenus proinde occurrere continuas, quæ in intermittentes deſinant & contra; variare itaque febres illas non commigratione locorum, aut ex natura diverſorii, ſed ſolius materiæ occaſionalis ergo. Nidum ergo febrium in primis eſſe officinis, extendi ſcilicet à pyloro per duodenum, & vaſa ibidem multplicia,

Febris continua.

cia, intestina item, venas mesenterii lienem usque ad hepar. Proximiores autem ori ventriculi esse eò molestiores, suisque anxietatibus magis formidandas. Doctrinam hanc de sede febrium confirmet nausea, præcipuè carnium, piscium, & quæ facilè cadaveris instar oleant, per horrescentia, mox à febrium introitu, sitis itē, inappetentia, cephalalgia syncipitis, hemicrania sinistri lateris, deliria, sopor, vigilia, anxietates topicæ circa os stomachi, ructus nidorosi, consternata digestio, vomitus, lingvæ quoque amaror, siccitas, fissuræ, nigredo &c. quæ sanè sint indicia oblæsi duumviratus in actione regiminis: huc accedere superveni-entem ructum acidum, nubeculam urinæ, quæque coctionem stomachi rediisse arguant. Solam autem quartanam in splene ipso, venisque sibi contiguis hospitium delegisse, Malignam verò solam aliquid putridi peculiariter sibi vendicare circa orificium ventriculi. Esse autem tantò pejores, quæ non in ejus concavo, sed in convexo sederint, eò quòd non nisi extraordinarium arcanum ad ista attingat loca. Ideò namque castrenses & endemicas omnes cæteris esse pervicaciores, ac plerunque citra sitim. Quibus vix perceptibilis calor sit, solaque ægros continua anxietas ad feretrum ducat. Hujusmodi namque febres deforis tantùm contaminare, ultimum stomachi nutrimentum afficere, quia revera, dum vivatur, perspirabile atque exspirabile esse totum corpus, juxta Hipp. pulmonem enim & diaphragma undecunque poris pervia in vivis, quà dum endemica transeant, ac stomachi convexum percutiant, non rarò stomachi ultimum alimentum inficere.

Quartana. Maligna

Pestem autem in hoc à cæteris malignis distare, quod cum non sedeat in sordibus febrilibus, ut neque in cruore; afficere tantùm ipsum spiritum vitalem sui odore, ob id quoque intret & exeat necessariò cum aëre per poros diaphragmatis, adeòque tendat sic primariò ad stomachum, nec potens pergere ulterius motu locali, suam ibidem sistat impressionem in nutrimento stomachi. Unde mox vomitus, cephalalgia, sopores, deliria, syncopes, & quæ vitiati oris stomachi consequantur dominium. Hæc Helmontius.

De Febribus autem intermittentibus loquitur etiam Hippocrates in sequentibus:

Febres quocunque modo intermiserint, periculo vacant. lib. 4 aphor. 43

Dijudicandæ per suos paroxysmos, anni tempus, & excreta. 1. 12

Si quacunque hora febris desinat, eâdem postero die repetat, difficilis est judicationis. 4. 30

Febres quotidie rigorem facientes, quotidie solvuntur. 4. 63

In Paroxysmis abstinendum à cibo. 1. 11

Quicunque morbi per periodos paroxysmantur, in ipsis paroxysmis abstinere oportet. 1. 11

Cibum

Cibum in paroxyſmis dare nocet. 1. 11

Frigidum ſeu refrigerantium frequens uſus rigores febriles producit. 5. 17 20

Rigores in viris magis incipiunt poſteriori corporis parte quàm anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. 5. 69

Mulieribus verò magis ex lumbis, & per dorſum perveniunt ad caput. 5. 69

Rigore febri ardenti ſupervenienté ſolutio fit. 4. 58

Rigor ſexto morbi die contingens judicationem difficilem denotat. 4. 29

Rigor frequens in febre non intermittente, ægro jam debili, lethale. 4. 46

Omnes febres ex bubonibus malæ præter ephemeras. 4. 55

Febres tam ſanabiles quàm lethales æquali dierum numero finiuntur. 3. præſag. 1

Febres ſaluberrimæ die quarto vel citius quieſcunt. 3. 2

Nunc deſcriptionem febrium intermittentium aggrediamur tractantes primo

DE FEBRE EPHEMERA.

Febris ephemera ſeu diaria eſt ſubitanea, non tamen usqueadeò vehemens febricitatio, unum tantummodò diem naturalem durans, ac deinde ſponte deſinens.

Signa ſunt: Junior ætas ſangvinei temperamenti de facili hac febre ex improviſo corripitur, nullâ corporis gravitate vel laſſitudine ſpontaneâ, uti inſtantibus aliis morbis fieri ſolet, nulloque cibi faſtidio, gravioreve ſomno vel oſcitatione frequenti præcedente, neque tam vehementi horrore, ut in aliis febribus, concomitante; urina ſubſtantiâ, colore vel ſedimine nihil aut parum à ſalubri recedit, ſed pulſus intenditur, eſtque frequentior, at æqualis.

Cauſæ. Cauſæ quidem diverſæ eſſe poſſunt, contingit tamen hæc febris duplici modo, nempe vel à cauſis procatarcticis, ut ſunt nimia corporis calefactio à radiis ſolis, ferventiorique aëris conſtitutione, vel vehementi exercitio, vel commotione bilis per iram, vel potatione vini meracioris, uſuque calidiorum aromatum, vel ſimilium alimentorum, item impedita vaporum corporis tranſpiratio per objectionem aëris frigidi, vel balnei frigefactivi vel ſliptici, vel inunctionem poros occludentem.

Aut ſymptomaticè à bubone non maligno, quales excitantur ſæpius in pueris, qui creſcunt, atque in his qui tubercula & ulcera patiuntur, ubi ulcera vel tubercula capitis bubones in collo, manuum ſub axillis, pedumque in ingvinibus proferunt, talesque bubones non venenati plerunque cum febrili paroxyſmo diario contingunt, ſeu miti ſangvinis effervescentia, at ſi tempore ſuſpecto bubo prorumpens graviora ſymptomata conjuncta habeat, nequaquam tunc concurrens febris pro ephe-

ephemera est habenda, sed pro pestilenti & mox alexipharmacis diaphoreticis ei obviam eundum.

Curatio.

Curatio hujus febris non est magni momenti, si enim patiens se tranquillè in lecto contineat, & quantum possit, se ad somnum componat, altero die ab omni febre se liberum deprehendet, eò tamen certius liberatur, si mox dosin aquæ benedictæ hauriat, ita enim sordes in ventriculo hærentes, & sæpius febrilem dispositionem inferentes, ejiciuntur & dispositio illa cessat.

Aqua illa benedicta Rulandi, ut & centaurium minerale ordinariè magnam bilis quantitatem per vomitum educunt, præcedente prius aquositate multâ, verisimile igitur est, quod non dissimili modo vitiosus succus pancreaticus in stomachum trahatur, nam sicuti ante vomitum pylorus aperiatur necesse est, ad surripiendam in stomachum bilem; ita etiam cum succo pancreatico fieri potest; cum uterque ad intestina expurgetur, unde ratio patet, cur plurimis incipientibus morbis adeò subitaneum levamen à vomitoriis afferatur, quia proxima via ambos succos vitiosos plurimorum procul dubio morborum authores evacuant.

Synochos non putrida.

Si verò febris diutius protrahatur nimirum ultra horas viginti quatuor, seu in diæta peccetur, tunc diaria in synochon non putridam mutatur, quam veteres dixerunt esse incalescentiam & effervescentiam massæ sangvineæ in venis & arteriis ex inflammatione spirituum vaporumque ex iisdem cum præcedente causis, maximè verò ex obstructione pororum cutis, & errore in diæta, at nostra opinione nil aliud est, quàm idem sangvinis fervor, paulò tamen concitatior, quo nimirum majori & vehementiori incalescentia sangvis in temperamento sangvineo juvenili effervescit, & tam citò rursus sedari & tranquillari nequit, sed ad quartum vel septimum usque diem durat, antequàm effervescentia omnino desinat, nisi interim per medicamentum aliquod præcipitans fervor extingvatur, quemadmodùm aqua bulliens infusione frigidæ mox sidit.

Dicitur hæc febris diaria plurium dierum, vel continens non putris, & à barbaris synocha inflata, cujus nimirum effervescentia paulò impetuosior longiori spatio opus habeat, antequam sedetur.

Curatio.

Curatio ejus à Practicis fit per venæ sectionem, remediaque fervorem sedantia, uti est largissimus haustus aquæ frigidæ instillatis aliquot guttis spiritus vitrioli, vel ʒj. aut ultra, syrupi de limonibus, vel syrup. de acetositate citri cum tribus partibus aquæ cichor.

Synochos putrida.

At si etiam hoc spatium febris excedat, tunc mutatur in synochon putridam, ita appellatam à veteribus, quod massam sangvinis in venis & arteriis contentam putrescere crediderint, eò quod sectâ venâ sangvis corruptus appareat, quam opinionem Helmontius explodit, propriam testatus experientiam, se nimirum fortè ducentis rusticis optimâ

mâ valetudine præditis sangvinem misisse, & in plerisque sangvinem variè corruptum apparuisse, cui tamen nullum vitium infuerit; Veteres autem persvasi sunt, si sangvis intra venas & arterias putrescat, generari inde febrem synochon putridam, si verò extra venas, tumores inflammatos seu phlegmonas symptomaticè unà febrem excitantes, & hæc quidem in temperamento sangvineo, in bilioso verò massam ejusmodi intra venas putrescentem efficere febrem continuam ardentem seu tertianam continuam, extra autem venas; tertianam interpolatam; in phlegmatica complexione, produci à massa sangvinis putrescente intra venas quotidianam continuam, extra eas quotidianam intermittentem; in temperamento verò melancholico, hoc modo fieri quartanam continuam & interpolatam.

Verum enim verò nos cum Helmontio talem sangvinis in venis & arteriis putrescentiam omninò existimamus impossibilem, si enim ulla putredo esset in venis vel arteriis, illa profectò putrefaciendo perrectura esset, donec tota massa sangvinis planè putrefacta, & corrupta esset, vitaque amplius persistere non posset, quod autem corruptum est, nunquam amplius redintegrari vel renovari potest, uti apparet in pomo quolibet, minimâ putredinis labe infecto, putridum enim ejus punctum semper ulterius putrefacit, donec totum pomum sit putrefactum & corruptum; febres ergò quascunque ab effervescentia sangvinis & vitiositate succi pancreatici vel biliarii provenire existimamus, ita quidem, ut si effervescentia fiat in sangvine puro superfluitatem in se non vehente, uti fit interdum à causis superius de ephemera enumeratis, nihil aliud sequatur, quam commotio sangvinis fervescens major vel minor, quæ si minor sit, spatio unius diei sedetur, si major, unum vel alterum diem duret, antequam tranquilletur sangvis iterum, si verò accidat in sangvine impuro, superfluitatem continente, tunc in illa effervescentia fit separatio materiæ heterogeneæ, & pro majori vel minori ejus quantitate & materiæ qualitate, vehementior vel mitior labor separationis à natura adhibetur, donec materiam illam heterogeneam separet, & vel per suppurationem alicubi institutam, vel hæmorrhagiam, vel transsudationem, vel ventris fluxum, vel vomitum, vel urinæ profusionem expellat, & quamdiu iste labor naturæ durat, tamdiu ardet febris continua, fiuntque in ea mutationes per septenarios, qui dies critici sunt, & semiseptenarios, qui sunt dies indicatorii; si verò vitium non sit in sangvine, sed in partibus concoctionis, nempe in ventriculo, vel mesenterio, vel pancreate vel felle, tunc diversæ febres intermittentes excitantur, ubi natura per certos paroxysmos effervescentiam instituit, donec materiam impedientem vel obstruentem paulatim abigat, vel percoquat, quum autem febres intermittentes ut plurimum sint à

 crudi-

cruditatibus, natura hæc, quam Hippocrates vocat ſpiritum impetum facientem, Paracelſus verò Archeum, omni ſtudio conatur iſtas cruditates concoquere, & maturare; quemadmodùm ergò quilibet coquus, qui ollam oleribus plenam percoquere intendit, ſimul in ollam infundit aquam frigidam, quâ mediante coctio fit, & aduſtio inhibetur, poſteaque ollam ad ignem collocat, donec aqua probe bulliat, tum verò ollam iterum igni ſubtrahit, & optimè manibus vehementer commovet, ut id quod in fundo jacet, ſurſum, & quod ſuperius vel ad latera ollæ hæret, ad fundum perveniat, & ſic omnes partes oleris ignem coctionis experiantur, quod aliquoties repetit, donec omnia percocta & maturata ſint; Ita etiam operatur præfatus Archeus in corpore cruditatibus pleno, ipſumque initio quaſi aquâ frigidâ rigoris perfundit, ac optimè hinc inde concutit, ut omnia probè miſceantur. Deinde verò igne æſtus febrilis bullit, concuſſionemque & bullitionem totius repetit, donec omnes cruditates ſint concoctæ.

Cauſæ febrium.

Cauſæ febrium ſunt alimenta multum ſangvinem generantia, imprimis pingviuſculum, ſicuti enim pingvior pars lactis ſe ſeparat in cremorem, ita etiam in ſanvgvine ſic fieri, nos in proprio corpore aliique ſangvinei plus millies experti ſumus, quamprimum enim per tale nutrimentum pingviuſculi quid in ſangvine generatum, imprimis accedentibus calidioribus aromatibus, mox alicubi in facie jonthus parvus percalidus & dolorificus nobis erumpit, quod etiam victu admodùm temporato non poſſumus præcavere, multo magis id eventurum eſſet à copioſis alimentis luxuriantem pingvedine ſangvinem generantibus, ita ut fermentatio febrilis inde ſecutura eſſet. Hoc autem potiſſimum contingit ab alimentis ſangvificis, putrefactioni tamen obnoxiis ut ſunt ova non admodum recentia, item quæ multum ſucci pancreatici vel bilis generant, ut ſunt fructus arborum crudi, facilè putreſcentes, ut ceraſa, pruna, pyra, poma, item cucumeres, melones, & quæ nondum ſatis fermentarunt, ut uvæ recentes, muſtum, cereviſia novella, item quæ poros cutis obſtruunt, & transſpirationem, effluviumque humorum vaporoſum impediunt, ut fit exponendo corpus calefactum & ſudans aëri frigido, vel aquæ gelidæ immergendo; item vigiliæ vel labores immodici, potatio & inebriatio ſtrenua, pathemata animi, & imprimis terror ſubitaneus, venus immoderata; & quicquid circulationem ſangvinis impedit, ut contuſio, compreſſio, ligatura; item aſſumptio rerum corpori contrariam fermentationem inducentia ut ſunt cantharides & ſimilia.

Prognoſis.

Prognoſin febrium quod attinet, facilè enim nulla continua tuta eſt, vel in aliquo malignitatem induunt, vel inflammationem viſcere principe lethalem ex ſuperfluitate ſangvinis excitant, intermittentes rarò periculum inferunt, exceptâ quartanâ autumnali

tumnali in senioribus, necat enim plerunque sequenti Martio.

Curationis methodum cum ipse Author uberrimè tractet, de ea plura verba facere necesse non est, hoc unicum saltem monentes, ut in omnibus intermittentibus, aliqui paroxysmi prætermittantur, antequam specifica administrentur, motus enim ille febrilis concussivus plurimum corpori conducit, quemadmodùm etiam diarrhœa spontè veniens per aliquot dies sistenda non est, donec nociva educta sint, deinde verò apparente in urina aliquo concoctionis signo, licet imperfecto, exhibeatur in quacunque intermittente purgans non violentum ipso die paroxysmi, & quidem horis tribus vel quatuor ante adventum ejus, ita ut cum paroxysmo evacuatio incipere possit, & vix amplius paroxysmus revertetur:

TEXTUS.

IN omnibus febribus propriè ita dictis rectè curandis maximopere respiciendum est eò, ut nec ἀμεθόδως, *nec temerè curam auspicemur.*

Quantumvis nimirum specifica utramque paginam absolvere dicuntur in omnium morborum curatione, illa tamen vel sine ratione, hoc est sine methodo & judicio exhibita parum faciunt, stagnantibus nempe impuritatibus corporis contra specificorum innatas potestates mirabiliter dimicantibus.

Quæ ratio itaque in cæteris morbis omnibus, ea etiam hîc nullo modo negligenda fuerit.

Evacuantia hoc loco esse possunt omnia illa, de quibus supra diximus; ita tamen ut temperamenta, ætas, sexus & vires probè considerentur.

Specificum purgans omnium febrium, exceptâ hecticâ, est antimonium, cujus flores dextrè parati & præparati febriles impuritates è corpore eliminant; flores autem illi redigendi sunt in oleum, quod per præcipitationem redigitur in pulverem emeticum, si basis præcipitationis fuerit aqua simplex: vel redigitur in pulverem purgantem tantùm per inferiora, si basis præcipitationis fuerit oleum tartari.

NB. *An oleum tartari post præcipitationem diu relinquendum cum Crollio, an verò mox auferendum. Affirmatur posterius, alias nimirum nimis figitur antimonium.*

Uterque pulvis justâ suâ dosi intermittentibus & continuis febribus legitimè exhibitus medetur certissimè, præsertim si ab initio administratus fuerit, & mali mineram ex corpore exturbandam ratio ipsa suaserit.

Interdum obstructiones pertinacissimæ in epate, venis mesaraicis, splene, mesenterio, item in re-

nibus fomitem mali propagando fovent, ubi ſanè una vel altera evacuatio ſæpè irrita eſt.

Itaque digeſtiva quæ ſunt è tartaro vitriolato, cremore tartari, ſpiritu tartari, vitrioli, aperiente Penoti, ſalis, maximè ſeligenda ſunt, eaque adminiſtranda in vehiculis convenientibus, & obſtructionibus expediendis nonnihil utilibus.

Hoc modo obſtructionibus reſolutis & mobilibus redditis, mundificantia rectius operantur, febriumque curam magis proſperam reddunt.

Sunt etiam neceſſarii vomitus, præſertim in febribus ventriculi, & quotidianis à phlegmate provenientibus, ubi aqua benedicta ſæpius profuit.

Quinimò in tertianis pilulæ antimoniales emeticæ dextrè procurato vomitu, tandem ſubſequente ſeceſſu rectius profuerunt.

EPHEMERA.

In ephemera, unde ſæpè hectica, poſt ſolutum paroxyſmum eſt excellens miſtura ſimplex, ut morbi reliquiæ ex habitu pellantur.

INTERMITTENS.

Specificum purgans in febribus intermittentibus initio morbi, non in augmento, malo adhuc ſtabulante in ventriculo ex vitro antimonii eſt tale: ℞. vitri antimonii diligentiſſimè & juſto (a) ſi fieri poſſit, tempore facti, præ-tereaque cum ſpiritu vitrioli albificati, & pulveriſati ℥ſ.

ſachari canarii ℥iiij.
farinæ triticeæ ℥IV.
croci ℈j.

coque cum aqua communi lento igne ad ſpiſſitudinem pultis, cavendo tamen, ne in fine aduratur, ſed penè panis formam habeat, fac inde globulos ſeu glomulos, & diligentiſſimè reconde. Servatur in integritate ſua quadriennium, poſtea contrahit ſcabritiem, datur ſub initium paroxyſmi (in intermittentibus) cum prima veſtigia horroris in artubus incipiunt. Datur in adultis ʒj. in fœminis ℈ij. in pueris ℈j. vel ℈ſ. vide etiam infra de methodo curandi febres.

(a) Sole intrante leonem.

TERTIANA INTERMITTENS; das dreytägige Fieber.

Tertiana intermittens eſt febris biliosa in temperamento cholerico, in quo ſemper bilis amara, uti in melancholico bilis atra ſeu ſuccus pancreaticus prædominatur, frequentiſſima. Eſtque duplex, nempe exquiſita & ſpuria.

Tertiana quid?

Duplex.

Signa ſunt: paroxyſmus tertio quolibet die redit, ita ut inter binos paroxyſmos una dies tranquilla ſit, ſubſe-

Signa.

ſubſequente verò febrilis motus revertatur, quod fit cum vehemente rigore,& punctionibus ſubcutaneis, nec non in biliosis cum vomitu bilioſo vel alvi excretione, duratque paroxysmus ſeu tempus rigoris & æſtus, qui vehemens eſt, in exquiſita per horas duodecim, at in ſpuria circiter octodecim, deinde cum ſudore terminatur, nonnunquam admodum olido, præſertim in his qui in paroxysmo multum bibunt. Urina eſt flammea vel crocea, & aliquo modo craſſa, in qua in his quibus quarto paroxysmo febris deſinet, primo vel ſecundo die ſedimen album cernitur; pulſus velox eſt, & validus, cutis tactu percalida ſentitur, vigiliæ & jactatio corporis moleſta ſunt.

Tertianæ etiam meminit Hippocrates in ſequentibus:

Febris tertiana æſtate eſt frequentiſſima. *lib. 3. aph. 21*

Omnis febris tertio die remittens caret periculo. *4. 43*

Tertiana exquiſita ſeptenis ad ſummum circuitibus judicatur. *4. 59*

Tertiana exquiſita in quinque, aut ſeptem, aut ad ſummum novem circuitibus judicatur. *in coacis.*

TEXTUS.

Specifica ad febres tertianas intermittentes extant quàm plurima tum ſimplicia tum compoſita.

Simplicia ſunt: 1. aqua tabaci ſeu nicotianæ, quæ uno atque altero cochleari exhibita tribus vel quatuor horis ante paroxysmum, præmiſſis præmittendis tandem paroxysmum tollit.

Nota: *hæc aqua in febribus plerunque movet vomitus, quos nullos facit aliàs in aliis morbis data.*

2. Radix aſari ℈j. vel ℈ij. in vino malvatico (in quartana) 6. vel 7. horis ante paroxysmum vehementer ſudores movet, & ſæpius vomitum.

3. Alumen crudum cujus ℈j. vel ℈ſ. in aqua vel decocto centaurii minoris 5. horis ante paroxysmum datur, ſudoribus, ſi fieri poteſt, provocatis, quod ſatis laudare in quartanâ nequeo.

4. Sal abſynthii ſeu oſtrutii debito modo paratum, cujus ℈ſ. ad ſummum in aqua centaurii minoris datur ante paroxysmum.

5. Oleum piperis nigri per veſicam deſtillatum (cordiale eximium & refrigerans, & dulce cum grata humiditate) cujus guttæ iij. vel V. in aqua tabaci, vel centaurii minoris horis aliquot ante paroxysmum datæ febrem tollunt.

6. Teſtæ cochlearum docente Crollio in ſpecifico febrili.

7. Spiritus ſalis armoniaci, cujus gutt. iij. usque ad VII in aqua centaurii minoris vel cichorii, horis

ris V. vel VI. ante paroxysmum sudoribus inde profluentibus dantur.

Aqua radicis imperatoriæ.

Composita sunt: 1. *aqua radicis imperatoriæ, quæ fit hoc modo:* ℞. *radicis ostrutii & vini generosi ana, digerantur invicem in B. M. sub alembico cœco, postea destilla ex alembico per arenam, in fine cavendo, ne empyreuma redoleat. Hujus exhibe patienti in die quietis, & postero tribus horis ante paroxysmum, atque ita etiam tertio die jejuno ventriculo cochl. j. ut sudores, si possit, moveat. Rarò post hoc specificum paroxysmus redit.*

2. *Est compositum* Crollii *ex oleo vitrioli & sale absynthii seu spiritu ejus cum aqua cichorii.*

Aqua formicarum.

3. *Est aqua formicarum composita, quæ fit hoc modo:*

℞. *aq. fragorum*
centaurii minoris an. ℔ij.
mellis ℔ij. *vel iij.*

m. in cucurbita detruncata, eamque sine integumento in acervo formicarum sepeli usque ad summitatem, & formicæ confertim admodum irruent in vasculum dulcedine mellis scilicet allectæ. Post collectam harum sufficientem quantitatem exime vas, omnia invicem probè mixta agitando, per alembicum ex cineribus eliciatur aqua, quæ diligenter servanda, dosis ejus est in paroxysmi principio cochlear. j. ad summum.

Nota: *hæc aqua (scilicet in febribus tantùm ut aqua tabaci) interdum vehementius movet vomitus, operæ pretium itaq; est, ut diligentius natura patientis consideretur, an nempe ad vomitiones sufferendas habilis sit, nec ne, & an causa morbifica febris per vomitum aptè expurgari possit, præterea quoque an vires patientis constent.*

Licet nimirum hoc specificum febres intermittentes tollat, quod si tamen ad vomendum minus sit dispositus æger, hoc specificum potius intermittendum, quàm temerè periclitandum.

4. *Sal centaurii minoris in formam compositi hoc modo redactus:*

℞. *salis centaurii minoris probè facti* ʒj.
conserv. rosar. vitriolat.
violarum an. ℥j.

m. de hac mixtura exhibe bis ʒij. *quotidiè, imprimis verò ante paroxysmum 2. vel 3 horis, datur etiam vesperi, atque ita perge, donec declinet febris.*

5. *Mixtura simplex 4. vel 5. horis ante paroxysmum, aliquando etiam intermediis.*

QUAR-

QUARTANA; das viertägige Fieber.

Quartana quid?

FEbris quartana à quarto die ita nominatur, eò quod ſemper ab antecedente paroxysmo dies quartus paroxysmum reducat, interpoſitis binis diebus tranquillis; morbus eſt planè melancholicus, exercens ſuum dominium in ſplene & ſiniſtro hypochondrio, ſicut antecedens in dextro, unde conjecturabile fit, eum à ſucco pancreatico prædominante provenire, prout antecedens à felleo, in quartana quoque non obſcurè tinctura bilis atræ in cute proditur, color enim faciei & oculorum plumbeus eſt.

Eſt autem quartana itidem duplex, nempe exquiſita & ſpuria, adhæc datur quartana ſimplex, duplex & triplex, ſimplex eſt, quæ ut dictum eſt, quarto quolibet die recurrit, duplex eſt, ubi etiam dies poſt ordinarium paroxysmum proximus, peculiarem paroxysmum inducit, tertia verò dies immunis eſt; triplex eſt, in qua nullo die tranquillitas datur, ſed quotidiè novus paroxysmus affligit.

Signa quartanæ ſunt: paroxysmus quarto quolibet die redit, binique dies tranquilli intercedunt, qui tamen à gravitate corporis & mœſtitia non immunes ſunt, rediens verò paroxyſmus comites habet pandiculationem & oſcitationem, ſubſequentemque horrorem primo lenem, ac deinde frigus totum corpus usque ad intima penetralia perfrigerans, ita ut oſſa ſtringi ac confringi videantur, omnesque artus intimè tremant, ac dentes vehementer tremebunda colliſione concutiantur, poſtmodùm ſequitur æſtus febrilis, mitior tamen, quàm in tertiana, inſtante autem fine paroxyſmi ſudor fœtens ac induſia flaveſcente colore tingens prorumpit, urina die paroxyſmi obſcurè flavet, extra eum tenuis eſt & aquosè albicans, appetitus in hoc morbo ut plurimum manet, imò & die paroxyſmi viget, at graviorem paroxyſmum efficit, ſi patiens tum non abſtineat.

Cauſæ.

Cauſæ ſunt: temperamentum atrabiliarium, multum ſucci pancreatici generans, item pathemata animi frigefactiva, ut ſunt mœror, terror, timor, zelotypia, ſuppreſſio hæmorrhoidum antea fluere conſvetarum, ut & menſtruorum, obſtructio lienis, à victu craſſo, arido & parum ſpiritus ardentis continente, qualis venit ex eduliis fumatis, vel ſale conditis, vel areſactis.

Hujus morbi etiam mentionem facit Hippocrates in ſequentibus:

Quartana eſt affectus æſtatis lib. 3. aph. 21.
Nec non autumnalis. 3. 22
Lienes ſeu morbi lienares fiunt autumno. 3. 22
Æſtiva quartana brevis eſt. 2. 25
Autumnalis verò longa. 2. 25
Imprimis quæ ad hyemem pertingit. 2. 25
Quartanarii non admodum convulſione tentantur. 5. 70
Convulſi verò antea, ſupervemente quartana liberantur. 5. 70
Sangvis in quartana è naribus fluens, malum. 8. 3

Progno-

De Febribus.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, hæmorrhagiam narium, ut hic Hipp. asserit, nec non singultum malum imò lethalem esse, ipsi vidimus, diuturnum quoque & contumacissimum morbum esse omnes norunt, uti omnes morbi splenetici, & melancholici esse solent, idque ideò quod omnes proveniant à fermento acido, quod potestate fermentativa admodum potens est, ipsaq; medicamenta potius in suam naturam fermentat, quàm ut ipsis auscultet, seniores autem plerunque ab ea non evadunt, in cæteris ferè cum urina nigricante turbidâ solvitur, vel eruptione hæmorrhoidum, mensiumve, vel lividâ crurum pustulatione & occrustatione.

TEXTUS.

Quartana eadem purgantia requirit, cautè tamen fuerit progrediendum.

Quartana nimirum quasi ludibrium medicorum, nisi convenienter & molliter tractetur, sive jam recens nata fuerit, sive jam adoleverit, aut ad ætatem aliquam pervenerit, rarò sui domitorem exactum relinquit.

Præterea multum situm est in naturis quartanariorum, quæ sæpè medicamenta etiam cum summa mollitie exhibita eludunt.

Extractum ellebori pro purgante vel etiam pilulæ antimoniales (de quibus supra de purgantibus) per secessum tantum moventes blandissimè hujus febris mineram extrudunt, præsertim si recens, aut si post aliquot menses sua sponte ad declinandum inclinata fuerit.

Sæpissimè enormes obstructiones splenis & hypochondrii sinistri derivato subinde malo ad venam cavam, unde dolores dorsi, lumborum, coccygis, plerunque dominantur, sæpè præcedit icterus niger, aut subsequitur, aliaque graviora symptomata morbum vehementiorem faciunt. Ubi sanè aperientia imprimis sunt necessaria, quæ hoc loco nulla sunt alia, quàm quæ antea tradidimus.

Nota: *Vomitus in febre quartana haud prodest. Etsi nimirum primam ventris regionem aliquantulum expurget, & circa loca vicina aliquid hæterogenei depopuletur, nihil tamen attingit, quod proximè febrem continet.*

A vomitu itaque sæpè repetito abstinendum (sufficit una vomitio.)

Specificum etiam Paracelsi purgans, etsi Quartanam non tollat, est tamen insigne aperitivum, si ejus aliquid misceatur cum cæteris digestivis. Sæpius idem specificum purgans cum extracto ellebori (ana vel ultra) justa dosi mixtum exhibitumque paulatim mine-

mineram febrilem consumit, alî quoties sed admodum leniter al vum expediendo: quo sanè nullum aliud purgans in quartana dari potest felicius. Hoc nimirum obstructiones feliciter aperit, alvum subducit, febremque simul tollit. Item extractum lapidis lazuli, de quo supra de purgantibus.

Etsi autem post repetitas hasce evacuationes quandocunque propter profundius impactas mineras febris haud desinat; nihilominus tamen pergendum, & tandem ad specifica proveniendum (vesperi ante exhibitionem specifici abstineat æger à cibo) quæ sunt:

I. Oleum myrrhæ, cujus gutt. IV. ad VIII. in vehiculo convenienti exhibeantur paulò ante paroxysmum.

II. Succus nasturtii aquatici cum ana aceti mixtus, & si ferre possint, cum oleo communi dis temperatus, cujus cochlearia ij. vel iij. cum guttis VI. vel VIII spiritus salis absynthii (in ejus defectu sal absynthii vel spiritus absynthii substituatur) paulò ante paroxysmum exhibeatur, ter vel quater continuando stato paroxysmi tempore, etsi emaneat ille.

III. Pulvis serpentum seu viperarum, de quo supra de asthmate & elephantiasi (ex carne & spina dorsi, non solo corde) curativus, cujus ℈j. ad ℈iß. in convenienti vehiculo ante paroxysmum datur ter vel quater continuando stato paroxysmi tempore, etsi emaneat ille.

Nota: *Quandoque in febribus quartanis tum in statu ipso, tum etiam in declinatione vehementissimi sunt dolores dorsi, causam diximus supra.*

Ad dolorem dorsi.

Huic symptomati medetur sacculus oblongus ex hordeo integro in aqua simplici usque ad crepaturam cocto, calidè spinæ dorsi toti ante paroxysmum vel etiam post eundem doloribus nempe aliquandiu subsistentibus applicatus.

HECTICA; das schwindsüchtige Fieber; die Dörre.

Nominis ratio

HEctica febris dicitur ab ἕξω habeo, eo quòd in habitu corporis consistat; & habitualis ideò quoque appelletur, veteres hanc febrem volunt esse accensionem ipsius solidæ cordis substantiæ, ita ut non tantùm humiditas cordis accendatur, verùm quoque solidæ particulæ, uti fiat in accensione ellychnii lampadis, qua non modò oleum ardeat, sed una paulatim ellychnium, quæ habitualis accensio sit febris hectica, & si jam ardendo omnis non modò substantialis humiditas sit absumpta, sed & ipsa solida substantia torrefacta in modum diu cremati ellychnii, quod demum præ

ariditate penitus friabile fiat, ejusque continuatas perdatur, flammaque diutius in eo persistere nequeat, sed paulatim minuatur & extingvatur, nec reaffuso oleo accendi queat, tunc vocetur febris marasmodes, quæ tamen à marcore differat, ita enim vocari corporis consumptionem sponte per senectutem citra omnem febrem advenientem, scilicet ab extinctione coloris nativi, corporisque naturali exsiccatione, prout & alia species marcescentiæ sit tam senibus quàm pueris subinde contingens, quæ senectus ex morbo dicatur, & sic duplex genus hecticæ quidam ex mente veterum faciunt, unum scilicet citra tabem, alterum cum tabe; Alii non nisi unicam agnoscunt, at in tres gradus distingvendam, quorum primus sit, si carnosa partis similaris substantia incendatur & effervescat, in quo primo gradu nihil aut exiguum adhuc dissipatum sit; in secundo verò gradu, calor etiam carnosam substantiam absumat; In tertio demum omnem pingvedinem cum ipsa ossium medulla colliquet & depopuletur.

Febris marasmodes.

Quantoperè verò hæc distinctio claudicet, facilè ex consideratione nutritionis elucescit, quemadmodùm enim unico instanti omnes corporis partes etiam durissimis ossibus non exceptis nutriuntur, omnique horâ in ipsis restauratur, quod paulatim evaporat, vel continuo attritu defricatur, ut dentes docent, qui longè facilius durissimis gemmis continuo masticationis attritu detererenter, nisi continuo reappositio ex nutritione fieret; Ita etiam pariter unico instanti in omnibus his partibus consumptionem contingere necesse est.

Quamvis autem contabescentia ex ulcere pulmonis etiam vocetur hectica, illa tamen hic non intelligitur, sed tabes illa, quæ primariò à febre inducitur, ac proinde febris hectica nominatur, exulceratione pulmonum carens, quæ si cum tabe concurrat, phthisis dicitur, de qua supra cap. 79. actum est.

Moderni autem Practici omnem ta- corporis consumptionem vocant tabem, quam tamen in tres species dividunt; quarum prima & præcipua sit, quæ proveniat ex mesenterii glandulis lacteis pituita seu lympha crassa obsessis, quâ impediatur, quo minus debita pars ciborum assumptorum ad cor nec non reliquas corporis partes perveniat, sed maxima pars per alvum pereat, secundum esse, quando propter sangvinem & in illo lympham serosiorem tussis excitetur continua, dum circuletur per pulmones cum succo nutritio ad cor. Tertiam speciem esse illam, quam antiqui ulcus pulmonum vocarint, quæ procedat ex lympha crassa, diutius in vesiculis pulmonum orbicularibus & sinuosis Malpigianis hærente, & sangvinis circulationem impediente. Verum & hæc distinctio suam habet difficultatem; nam cum in omni tabe à qualibet cibi assumptione præcipua exasperatio caloris advertatur, dum totus cibus etiamnum in ventriculo hæret,

Hectica triplex.

hæret, quomodò longinquis his partibus aſcribi poterit?

Signa. Signa febris hectices incipientis vix nota eſſe poſſunt, jam verò factæ hæc ſunt: totum corpus macilentatur, imprimis autem caro muſculoſa inter pollicem & indicem evaneſcit, paulatimque & omnis carnoſa pars ut ſuræ, & ubicunque ea ſit perit, ut ſaltem oſſa cute obtecta remaneant. Oculi fiunt concavi, cutis faciei ſquallida, tempora collapſa, color genarum totiusque corporis opacatur, ungves ſunt reſtricti & longi, ſomnus turbatur, & ingentem ſudoris copiam qualibet vice exprimit. Calor cutis levi contactu videtur quidem mitis, at continuato acris & ferè urens ſentitur, ac præcipuè in volis manuum & plantis pedum, quæ magis calent aliis partibus. Volatilis autem caliditas ſemper mox ab aſſumpto cibo per totum corpus incendi videtur; pulſus eſt creber & duriuſculus; incipiente autem colliquatione excrementa videntur pingvia, ac pingvedo quædam urinæ ſuperficiei innatat inſtar telæ aranearum, hæc verò iterum ceſſant abſumpta jam omni corporis pingvedine, ubi tum maraſmus incipit.

Cauſæ. Cauſæ ſunt prægreſſæ febres ardentes, vel ephemera neglecta, præcipuè ſi quis in ea vehementer iraſcatur, vel valdè mœreat. Item alimenta vel medicamenta nimis calida aſſumpta, vel etiam venenata, accepta, vel halitu attracta, & quæcunque ephemeræ & aliarum febrium cauſæ ſunt, præcipuam tamen cauſam latere in ipſo ventriculo, incaleſcentia illa poſt quemlibet cibum aſſumptum arguit; quod etiam noſtram opinionem confirmat, in ſano nimirum ventriculo nutritionem illicò incipere, dum cibus & potus in ſtomachum deſcendunt, in eſurientibus enim per totum corpus ſtatim refocillatio, & receptio virium contingit, in imbecilli autem ventriculo nequaquam, ſequitur ergò quod venæ, arteriæ & nervi in os & fundum ventriculi deſinentes ſtatim optimum cibi & potus (qui etiam inebriat adhuc in ventriculo exiſtens) attrahere, & in ſui ſimilem ſuccum fermentare, uti alibi plenius probavimus, in hecticorum autem ventriculo talem aſſuctionem impediri veriſimile eſt ab obſtructione, archeumque ideò conari reſerationem, unde iſta incaleſcentia.

Prognoſis. Prognoſin quod attinet, hectica confirmata eſt morbus deſperatus & terminatur furfuribus in urina, crurum tumore, capillorum caſu, & fluxu ventris, ad quæ mox mors.

TEXTUS:

IN febre hectica eadem fermè neceſſaria, quæ ſupra in exulcerationibus pulmonum propoſita fuerunt. Hanc nimirum tanquam comes individuus hectica ſequitur, quæ ſæpius majorem Medici operam requirere videtur quàm morbus ipſe.

Humectantia & refrigerantia non quidem accidentaliter, ſed eſſentialiter neceſſaria ſunt.

Sal corallorum & perlarum hîc multum valent.

Quandoque balnea dulcia habitum corporis exsuccum & aridum plurimum juvant.

Lac asininum (calidè) in hectica, præsertim à sumpto menstruo corpus infestante, mirificè restaurat.

Sunt etiam alia quàm plurima ab Autoribus descripta, qui consulendi sunt.

FEBRIS COMPOSITA.

Febres compositæ curantur ad modum simplicium, ita tamen ut purgantia sint leviora.

QUOTIDIANA.

Febres quotidianæ puræ maximè hospitantur in ventriculo, earum ergò cura solâ vomitione absolvitur, quæ aquâ benedicta vel aliis vomitoriis intenditur.

Deinde corroborantia ventriculum sunt varia; imprimis autem confortat conserva acetosellæ, rosarum, menthæ, cum acidulis mineralibus (spiritu vitrioli) distemperatæ.

Reliquum absolvit diæta: quandoque etiam interna ab impuritatibus viscosis & lentis liberanda sunt, cui sanè negotio suppetias ferunt panchymagogum vegetabile, specificum purgans & imprimis antimonium per secessum purgans.

CAP. CLXXVI.
DE FEBRIBUS ACUTIS ET MALIGNIS; Germ. hitzige und ansteckende Fieber.

Febres seu morbi acuti sunt meræ internæ alicujus partis principis inflammationes, uti membranarum cerebri, pleuræ, pulmonum, diaphragmatis & similium, quæ inflammationes sine acuta febre accidere non possunt; dividuntur autem tales in acutos, peracutos, & perperacutos; acuti sunt qui in 14. diebus judicantur, & vocantur exactè acuti, minus verò exactè acuti sunt, qui ad diem vigesimum extenduntur. Peracuti sunt, qui in septem diebus, perperacuti, qui in quatuor diebus judicantur; diversitas hæc inde venit, quod in simpliciter acutis minus principales partes inflammentur, uti fit in febribus putridis & tertiana duplici. In peracutis verò inflammatio accidat in magis principali parte, uti fit in phrenitide vera, ubi in inflammatione membranarum cerebri vita ad diem septimum protrahi potest; in perperacutis autem pars inflammetur, cujus officio vita vix uno & altero die carere possit, ut fit in cynanche, in qua non ob morbum, sed defectum aëris æger tam citò moritur.

Febris acuta quid?

Febris ergò acuta per se nihil aliud est, quàm effervescentia sangvinis, impuritatem in se aliquam vehentis,

hentis, quam natura ſeparare & educere ſtudet, ideòque fervorem concitat non ſecus ac natura muſti turbidi fermentationem inſtituit, donec ejus feces præcipitet & ejiciat. Hæc effervеſcentia ſi contingat in temperamento ſangvineo, efficit febrem ſynochon putridam, de qua ſuperius dictum eſt, in bilioſo verò cauſum ſeu febrem ardentem, quæ etiam tertiana continua dicitur, producit.

Signa febris ardentis ſunt: æſtus febrilis vehementiſſimus, ſitis inſedabilis, ardor ingens lingvæ, quæ etiam neglecta nigredinem contrahit, aſperitatemque, ariditatem & fiſſuras, caput valdè dolet, vigiliæ & inquietudo continuò infeſtat, interdum tamen ſopor profundus ægrum detinet, pulſus celer eſt & parvus, urina craſſa, turbida & rutilans eſt. Accedit quoque febre invaleſcente delirium & paraphrenitis. Hæc febris in uno vehementior vel mitior eſt, quàm in alio pro diverſa temperamentorum, regionum, aëris ambientis & ætatis conſtitutione, utplurimum etiam peculiaris malignitatis particeps eſt.

At præter ejuſmodi febrium ardentium concurrentem malignitatem frequentiorem & ordinariam, non raro etiam extraordinaria malignitas in febribus ardentibus occurrit, quæ in putredine fermentativa conſiſtit, febresque contagioſas & endemicas parit, odore ſuo putrefactivo aërem circumpoſitum inficiens, & cum eo intro hauſta innumeros contagio conſimili corripiens, ac nonnunquam veneno lethali in plurimis civitatibus & provinciis magnam ſtragem edens, prout in morbo Hungarico, febre petechiali, lueque peſtifera ſæpè per experientiam comprobatur.

Quando ergò talis morbus contagioſus graſſatur, atque aliquis ægrotare incipit, tunc expectandum non eſt, donec morbus per certa externa ſigna dignoſci poſſit, ſed ſtatim alexipharmacis ei occurrendum, ſani autem præſervativis utantur antequam decumbant.

Plerunque tamen in febribus malignis ejuſmodi ſigna deprehenduntur, quod nimirum is, qui jam contagium hauſit, magnam corporis, artuum & capitis gravitatem & laſſitudinem ſentiat, caput grave & dolens in alterutrum latus quaſi pendet, oculi turbidi ſunt, & in circuitu citrinitas quædam conſpicua eſt, os amareſcit vel inſipidum eſt cum reſpiratione difficili, cordis anxietate, & anguſtia, ac dolore, lapſu virium ſubitaneo, nauſea & vomitu, adeſt quoque interdum vehemens diarrhœa, ſingultus, lipothymia, inquietudo, aliaque ſymptomata. Imprimis autem in talibus febribus malignis frequentiſſimæ ſunt maculæ purpureæ, in toto corpore ac præcipuè lumbis, dorſo ac pectore prorumpentes inſtar morſuum pulicum, quæ vulgò petechiæ nominantur, ac interdum etiam coloris ſunt violacei, viridis, lividi vel atri, quæ omnes longè pejores ſunt rubeis vel purpureis, verùm non in omnibus malignis hæ maculæ adſunt,

ubicunque autem comparent, febris illa peculiariter petechialis seu purpurata nominatur, in aliis fiunt parotides & tubercula secundùm aures, de quibus etiam Hippocr. loquitur: *secundùm aures* (inquit) *tubercula de gravibus veniunt, maximè in febribus ardentibus, si non decernant, maturescantque, sangvisque de naribus si non fluat, interimunt.* Inferunt enim hæc tubercula auribus dolorem maximum, qui per se etiam mortiferi periculi plenus est, ut idem Hippocr. testatur, *acutus* (inquiens) *dolor in aure cum febre non intermittente & mentem & hominem rapit.* Quando autem in talibus malignis bubones, carbunculi & lenticulæ nigræ, quas vulgò grana piperis nominant, occurrunt, tunc ipsa pestis est, de qua postea.

Causæ.

Causa febrium acutarum præcipua fervor esse solet sangvinis, impuritatem quandam in se vehentis, quam natura cum labore aggreditur, ut eam ex toto sangvine segreget, hinc tantus fervor, plerunque cum malignitate conjunctus, decumbit enim sæpius phlogosis in aliquod princeps viscus, & mortem causat, causæ autem occasionales plerunque sunt: nimia corporis calefactio per exercitia, potationem, squalorem aëris ambientis, quælibet etiam febris acuta ab uno ad alterum transire potest, per fermentationem, non tamen adeò infectivæ sunt ac malignæ endemicæ, quæ peculiari aëris putredine plurima corpora disposita inficiunt.

De acutis etiam loquitur Hippocrates in sequentibus:

Febres continuæ & ardentes fiunt æstate. lib. 3. aph. 21

Nec non autumno. 3. 9

Atque per siccitates. 3. 7

Febres non intermittentes, quæ tertio die vehementiores fiunt, periculosæ. 4. 43

Item. 7. 62

Morbi acuti statim extremos habent labores. 1. 7

Judicantur in quatuordecim diebus. 2. 23

Non possunt in acutis omninò certæ prædictiones institui. 2. 19

Requirunt victum tenuissimum. 1. 7

In quibusdam acutis tenuis victus non convenit. 1. 4

In acutis rarò medicamentis purgantibus utendum. 1. 24

Idque saltem in principio. 1. 24

Et cum magna circumspectione. 1. 24

In acutis febribus lac nocet. 5. 64

Victus verò humidus convenit. 1. 16

Senes & corpora frigida non facile in febrem acutam incidunt. 1. 14

In febribus acutis luctuosa suspiria mala. 6. 54

Nec non extremorum perfrigeratio. 7. 1

Ut & circa ventriculum vehemens æstus & stomachi morsus. 4. 65

Itemque convulsiones & circa viscera vehementes dolores. 4. 66

Atque

Atque pavores in somno. 4. 67
Spiritusque offendens. 4. 68
Frigidi sudores in acuta febre, mortiferum 4. 37
Frigidus sudor semper morbum majorem, calidus minorem significat. 4. 42
Febri ardenti rigore superveniente solutio fit. 4. 58
Sudor absque febris cessatione malum. 4. 56
Icterus in febribus ante diem septimum, malum. 4. 62
Rigor frequens in febre non intermittente, ægro jam debili, mortiferum. 4. 46
Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ, omnes malæ. 4. 47
Nec non aliæ consimiles excretiones non juvantes. 4. 47
In febre non intermittente difficultas spirandi cum delirio, lethale. 4. 50
Ut & si externæ partes frigeant, & internæ urantur. 4. 48
In febri non intermittente perversio labri, supercilii, oculi, defectus visus & auditus, imbecillitasque corporis denunciant mortem instantaneam. 4. 49

Prognosin quod attinet si constantes adhuc vires sint, crisis seu critica evacuatio sperari poterit, scilicet per hæmorrhagiam vel sudorem vel biliosam evomitionem vel alvi fluxum, temperamentum enim sangvineum proclive est ad sangvinis è naribus eruptionem, cholericum ad bilis vomitionem vel alvi fluxum; phlegmaticum ad sudationem, melancholicum ad hæmorrhoidum apertionem, in junioribus tamen potius sangvis erumpere solet, imprimis si antea nares pruriant, ac genæ, aures ac cervix insolitè rubeant; at si vires sint debiles, alvi excrementa fluida & tenuia instar fæcum, vel paucæ guttæ sangvinis è nare stillent, spiritus frigidus ex ore prodeat, vel sudor frigidus in fronte percipiatur, vel crebrò locum æger mutet, hæc & alia satis nota indicia de captione festucarum &c. instantem mortem significant. Perpetuò tamen Hippocratis verba vera sunt, in acutis non esse certas prædictiones.

Curatio malignarum à Practicis incipitur injectione clysteris, vel laxativo, ne fæces ventris operationem medicamenti impediant, altero die diascordium Fracastor. exhibetur hoc modo: *[margin: Curatio.]*

℞. elect. diascord. ʒj. vel ij. pro robustioribus. *[margin: Sudoriferum.]*
aceti rutæ ℥j.
aq. calend.
card. benedict. an. ℥j.
m. & unâ vice assumatur, sudando in lecto per semihoram.

Postea deterso sudore per singulas horas unum vel alterum cochlear hujus vel similis mixturæ cor roborantis assumat:

℞. syr. acetositat. citr. ℥ij. *[margin: Mixtura cor roborans.]*
corallor. ʒj.
de rub. idæo
de agrest.
rob. berb. an ʒX.
confect. alkerm. ʒj. m.

Edat

Edat quoque subinde mala citria sacharo conspersa.

Sudoriferum jam dictum bis vel ter reiteretur, vel detur ℈j. vel ʒß. bezoartici mineralis cum ℈ß. camphoræ, cum aq. card. benedict. Nos vomitoria antimonialia longè optimum esse medicamentum in omnibus acutis & malignis, si saltem sub ipsa febris inceptione exhibeantur, sæpissimè experti sumus, quod etiam confirmat

TEXTUS.

PEr malignas febres intelligimus quascunque affectiones epidemicas, ab initio rigorem, deinde verò calorem intensissimum incutientes, non sine malignitate vel aëris, vel etiam ab esculentis & potulentis aliquando causata: tales sunt petechiales, Hungaricæ, catarrhales febres, item ardentes, quæ magnam partem Europæ hactenus invaserunt, & subinde excutiunt.

In istis curandis feliciorem modum invenire fas non est, quàm qui à vomitione incipit, & per media necessaria tandem in confortantibus desinit.

Vomitorium est aqua benedicta, cujus usus meritò laudatur.

De venæsectione aliquibus formidabili à nobis disputatum est sæpius, necessaria an sit nec ne. Plethora intermissionem non admittit, sæpè in corporibus biliosis venæsectio temeraria fuit.

Nos cum Rulando phlebotomiam ita distemperamus, ut urgente necessitate, & indicationibus satis manifestis nuspiam ab eadem tuto deflecti posse statuamus, vide tractatum de Ungaricis Martini Rulandi filii. Videatur item Balthasar Conradinus de febre Ungarica.

Præstans est aqua cornuum cervi sangvine adhuc rigidorum ad omnes febres ardentes, malignas & epidemicas, supra de diaphoreticis descripta.

METHODUS CURANDI FEBRES.

In curandis febribus sequens potest esse methodus: principio statim, si sit febris continua, præmisso clystere emolliente & refrigerante, vena aperiatur, vel circa quartam vespertinam, vel tempore matutino, cum vespere præcedente clyster injectus.

Hinc singulis diebus offeratur julepus refrigerativus constans ex — *Julepus refrigerans.*

decocti refrigerantis ℥IV.
syrupi violarum aut de cichor. ℥ij.

m. & f. julepus, de quo sumat ad libitum pro potu; aut — *Alius.*

℞. aquæ endiviæ
cichor. an. ℔ß.
rosarum

rosarum ℥IV.
salis prunellæ ℈ij.
syrup. de nymphæa
violarum aut de 5. radicib. an. ℥iß.
m. vel
℞. rasuræ C.C. ℥ij.
coque in aquæ hordei vel papaveris s. q.
℞. hujus decocti ℔iij.
syrup. de tussilagine
de prassio
capillorum veneris an. ℥j.
spiritus scordii sine additione gutt. VIII.
vitrioli gutt. VI.

m. f. potio, qua assumpta aliud præscribatur, cui nonnunquam post purgationes universales sacchari saturni ℈ß. vel gr. VI. admisceri possunt.

Die sequente post venæsectionem detur apozema aliquod aperiens & laxans, aut quod non incommodum, purgetur infusione rhabarbari, aut extracto panchymagogi. Aut fiat syrupus magistralis ad naturam patientis, & humoris peccantis accommodatus.

Hinc per duos dies utatur manè & tribus horis à prandio aperiente & laxante apozemate: quinto die iterum purgetur habito respectu ad dies criticos: si febris non remittat, iterum aperiatur vena die octavo, & ex indicantium ratione detrahatur sanguis, semper interim continuando julepum dictum, cui etiam nonnunquam guttæ aliquot spiritus vitrioli aut sulphuris admisceri poterunt, aut ℥j. succi limonum depurati.

Si vires labascant, interdum detur confect. alkermes aut de hyacintho, aut cum syrupo de limonibus & aqua cordiali destillata, potest etiam fieri opiata, quæ

Opiata.

℞. conserv. nympheæ
rosarum
cichor. an. ℥j.
salis perlarum ℈j.
spiritus vitrioli ℈j.

cum aq. cordialis temperatæ & syrupi de limonibus q. s. f. opiata, de qua capiat ad lubitum.

Item interdum vesperi cum dictis confectionibus, & diebus criticis præsertim offerri possunt gr. VI. lapidis bezoartici aut ℥ß. aquæ è typhis cervorum: Imo si à dicto julapio abhorreat, ptisanæ incoquere licet rasuram C.C. quam si rubeam instar vini desideres, addere radicis oxalidis seu acetosæ ad libitum, sed tunc non oportet addere liquiritiam, sed passulas, jujubas, & radices inibi relinquantur, donec refrigescat.

Interdum magno cum commodo in talibus febribus excitatur sudor aut cum lapide bezoar, aut

cum antimonio fixo diaphoretico, aut cum bezoartico minerali.

Datur post sudorem in copia, imò & ipso sudore julepus cum sale prunellæ, aut aqua hordei cum spiritu vitrioli, vel sulphuris ad aciditatem gratam.

Si linguæ ardor adsit, prodest extrahere mucilaginem è semine cydoniorum, aut malorum granatorum, aut salem prunellæ in aqua dissolvere, ut talia æger in ore teneat. Item sæpius comedat malum granatum.

Si adsit magna linguæ nigredo, convenit aperire venas sublinguales.

Si febris sit intermittens, eadem medicamenta quoque prodesse possunt, variata tamen pro constitutione materiæ & morbi, modò observetur quotidiana si adsit, in qua plerunque de ventriculo conqueruntur, ut offeratur vomitorium semel atque iterum ex infuso florum, aut vitri antimonii, aut vitriolo albo. Hinc sine omni coctione medicamentis paulò fortioribus purgetur, quæ ut in aliis semper eo modo offerenda, ut ante paroxysmi operationem suam perficere possint, verbi gratia, si accessus sit horâ nona matutina, dandum purgans horâ tertia, & sic consequenter.

Notanda in febre quotidiana.

In fine paroxysmi sudor, qui plerunque prorumpere solet sponte, largiter ut fluat, permittatur, ægro benè cooperto, & tum largiter concedatur potus julepi superioris præscripti. Si non purgetur, semper ante paroxysmum horâ una assumat julepum dictum, cui dupla quantitas salis prunellæ addita sit, de quo bibat, quantum voluerit, ad minus ℥VI. aut si abhorreat, fiat emulsio.

Post primam purgationem die sequenti, si vires constant, aut si non, subsequente, vena (a) secetur.

(c) Venæsectio in tertiana nocet, & febrem prolongat.

Si his medicamentis per tempus aliquod continuatis non cedat febris, utile est sub initio paroxysmi, cum prima vestigia horroris in artubus gliscunt, exhibere in adultis ℈ij. in fœminis ʒß. vel ℈j. in pueris ℈j. vel ℈ß. sequentium pilularum, quæ mirificè morbos febriles expellunt, de quibus supra de intermittente febre:

℞. *vitri antimonii per se facti & cum spiritu vitrioli albificati, ac tenuissimè pulverisati ʒß.*
sachari canarii ℥iij.
farinæ tritici ℥IV.
croci ℈j.

Coque in aqua communi, igne lento ad formam pultis, ad plenam spissitudinem, cavendo, ne in fine aduratur; sed ferè panis formam

mam habeat, fac inde globulos &c. aut detur cochl. ſ. aquæ febrifugæ ſequentis:

℞. aquæ centaurii minoris
fragorum an. ℔ij.
mellis ℔ iij.
m. in cucurbita &c. hujus deſcriptionem vide in annotationibus in Crollium & alibi.

Aqua in omnibus febribus:

℞. nitri ℔j.
ſulphuris
ſalis armoniaci an. ℥ſ.
ex ſulphure & nitro fiat lapis prunellæ, in fine addendo ſalem armoniacum.
hujus lapidis ℞. ℥ij.
aquæ cardui benedicti ℔. IV.
olei ſulphuris per camp. ℈ij.
m. & f. aqua cardui benedicti compoſita ſecundùm artem. Hujus aquæ ℥IV. veſperi exhibeantur aliquoties in malignis tertianis &c.

Vidimus quoque alios curatos eſſe ſale abſynthii à ℈j. ad ʒſ. cum ſpiritu vitrioli gutt. VI. aquæ cichorii ℥j. ij. aut iij. ante paroxyſmum tribus horis, expectato ſudore in lecto. Aut detur doſis ex ſpiritu tartari, aut ſalis armoniaci præparati ut diximus in cruditate ventriculi, à gran. VI. ad VII. in aqua centaurii minoris, vel decocto cichorii, tribus horis ante paroxyſmum, expectato in lecto ſudore largius profluente, febrem tollit. Eadem doſis eſt iteranda, ſi primâ vel ſecunda vice non ſatis fecerit.

Multum quoque valet ſpecificum febrile Crollii ex conchis, cujus doſis ℈j. vel ℈ij. in hauſtu vini.

In omnibus dictis febribus non intermittenda epithemata cordi, epati & teſtibus applicanda, de quibus vide apud Practicos.

Tandem notetur, quod in omnibus intermittentibus diuturnis ad antimoniata & mercurialia confugere liceat, eò quod fomes abſconditus ſit in parte aliqua interna, imprimis in meſenterio, unde niſi uno è dictis medicamentis omnia percurrentibus excutiatur, vix fomitem unquam rectè expelles, niſi longo tempore. *Notanda*

In quartana fiat principio ſyrupus magiſtralis liquidior ex aperientibus & ſpleneticis, & melancholiam expurgantibus, de quo ſingulis diebus matutinis aſſumat doſin, excepto die, quo laborat febri; aut fiat apozema aperiens & laxans, de quo capiat ſingulis diebus doſes duas manè, & horis tribus ante cœnam; emplaſtrum lieni applicetur ſemper ex ammoniaco gummate poſt univerſales evacuationes. *Ad quartanam.*

Sublatis obſtructionibus ad antimonialia accedere licet, quibus

bus si malum non cedat, convenit offerre duobus diebus continuis bezoarticum minerale, cujus post assumptionem excitetur sudor in lecto.

Ante paroxysmum cum signa præsentis instant, datur olei caryophyllorum gutt. VI. vel VIII. in conserva aliqua aut syrupo, aut detur succi expressi de sempervivo minori cochlear cum vino, aut offeratur infusum asari, vel imò vomitorium.

CAP. CLXXVII.
DE PESTE; *Germ.* die Pestilentz.

ACutorum morborum, quotquot sunt, acutissimum ac horribilissimum pestem esse, probari hinc potest, quod nullus alius tanto cum impetu hominem invadat. Quamvis apoplexia, angina, catarrhus suffocativus, & hujus farinæ etiam subitò ac inopinatò vitam adoriantur, ac vix unam vel alteram diem supervivere sinant, atque etiam ipsa peste incurabiliores existant, attamen non ita cunctis metuendi sunt, & præservativis declinari possunt. At pestis æquè robustissimos quàm debiles cujuscunque sint ætatis vel sexus pari violentiâ impetit, celerrimèque necat, ac sæpè integra regna vastat, cujus malignitas etiam tanta est, ut ipsa elementa ab ea inficiantur nullo excepto, nam licet hoc falsum videri possit, eò quòd aër pestilens igne corrigatur, notum tamen esse debet, ignem nostrum ardentem nequaquam elementum esse, verum autem elementum ignis esse calidum aëris à sole stellis & motu naturæ proveniens, in quo calido pestis potiorem suam vim, multoq; magis quàm in frigido exercet. Pestis itaque princeps est morborum, ac unum è magnis Dei flagellis, quibus ab ævo ad punienda peccata usus est, cujusmodi sunt: bellum, fames, atque hæc plaga. Quorum etiam brevi post diluvium in sacris mentio fit, ac tempore Abrahami simul sunt grassata, ut legitur Gen. 12. & in sequentibus: scilicet tum temporis magnam extitisse famem, cujus gratia Abrahamus in Ægyptum migrare coactus fuit, ubi cum Rex ejus uxorem rapuisset, magna ideò Ægyptiis Divinitus missa fuit plaga, quæ teste Josepho pestis fuit, deinde etiam tertium flagellum accessit nimirum bellum illud sævum inter novem Reges. Pariter interitus primogenitorum Ægypti procul dubio nil aliud fuit, quàm sævissima pestis ab Angelo ultore excitata, qua procul dubio in tam populoso regno, in cujus sola urbe Alkairo adhuc hodie ultra octo milliones hominum reperiri dicuntur, innumeræ myriades tam hominum quàm jumentorum una nocte interierunt. Quemadmodum etiam sexcenta illa millia Israëlitarum in deserto potissimum peste exspirasse probabile est, quandoquidem singulis vicibus multa millia uno die simul divina plaga sustulit, quæ vera pestis haud dubiè fuit. Similiter dum tempore summi sacer-

dotis Eli arca fœderis flagello martiali ablata fuit, reliqua duo Dei flagra etiam ſimul adfuere, innumeri enim mures perdiderunt fruges, & ita famem cauſarunt, ubi ſimul multa millia ex dolore hæmorrhoidum occubuerunt, quorum mors procul dubio fuit plaga peſtifera, dolor verò ejus ſymptoma. Cumque ideò palæſtini arcam Dei iterum domum miſiſſent, etiam plaga illa ſimul ad Iſraelitas tranſiit, & ſtatim in eorum finibus quinquaginta millia Bethſemitarum extinxit. Pari modo etiam Rex David tria illa flagella ſimul in ſuo Regno expertus eſt, videlicet bellum forſan trium menſium cum rebelli filio Abſolon, famemque trium annorum in pœnam interfectorum Gibeonitarum, nec non peſtem trium dierum, qua 70000. ſublati ſunt. Quum etiam in caſtris Regis Sennacherib in una nocte 185000. ab Angelo Dei cæſa ſint, ſine dubio Angelus peſtem excitavit, qua celeriter tot infecti mortui ſunt.

Eſt autem peſtis pariter febris acutiſſima, quam Dogmatici incendi volunt tam in ſpiritibus quàm humoribus & ſolidis partibus ſimul; Hieronymus verò Fracaſtorius Italus peſtem dicit febrem ſordidæ & profundæ putrefactionis includentem ſemina acutiſſimæ contagionis per ſe, propter quod & lethalis ſit & ad alios contagioſa. In quo & alii plerique conveniunt, peſtem nimirum eſſe quandam putredinem & corruptivæ qualitatis, prout etiam omnem putredinis & corruptionis naturam edit, quemadmodum enim putredo in calore febrili efficax eſt, & carnem recentem mox corrumpit, ita ut fervente æſtate nulla recens caro per unum & alterum diem abſque ſalis copioſi aſperſione aſſervari poſſit, quin fœteat; ita etiam peſtis maſſam carnis hominis vivam putrefactivâ qualitate inficit & corrumpit, & tempore calido potiſſimum ſævit, frigido verò impotens eſt, prout etiam hyberno tempore carnes recentes non adeò corrumpuntur; cur autem putredo peſtifera tam potens ſit ad corpus vivum incendendum, cum aliàs caro non putreat niſi vita & ſangvine prius orbata, & quamobrem tam rarò ſæviat, nec univerſim cunctos ſimul invadat, ſed unum ex altero inficiat, id explicatu difficile eſt. Videtur tamen id contingere per aciditatem volatilem putredinoſam ſpecificam, tempore calido poris aëris à cadaveribus humanis & ſimilibus inſpiratam & inter reſpirandum pulmonibus & conſequenter cordi communicatam, idque imprimis in temperamento calido & humido ſeu ſangvineo, quod veluti dulce eſt, & promptè ab aciditate fermentatur, ut videre licet in omnibus dulcibus aqua diſſolutis, quod nimirum de facili in calore mediocri aceſcant, præſertim ſi non nil ejusdem ſubſtantiæ parum jam antea acificati addatur, ut piſtores & aceti paratores norunt, talis inquam aciditas eſt volatilis, vaporoſa & incipiens, ac proinde corruptiva & putrefactiva, qualis notatur in vino jam jam in acetum mutando, quamprimum enim aceſcentia

scentia in ipso incipit, statim per totam ejus substantiam innumerabiles vermiculi generantur, totumque vinum corrumpitur, & in aliud ens nimirum acetum mutatur, incipiente tamen tantummodò aciditate pollens, quæ si absolvatur, seu absolutam aciditatem fixam aceti induat, tunc vermiculi in ea amplius vivere nequeunt, sed ab acri aciditate interficiuntur, omnesque fundum petunt ac in matrem aceti mutantur; eadem aciditas incipiens tempore calido etiam in caseis, carneque recenti, ac aliis rebus putrescibilibus vim suam mox exercet, earumque substantiam corrumpit, ac in vermiculos seu termites convertit, verisimile ergò est tempore horrendæ pestis etiam talem acescentiam volatilem putrefactivam in aërem ferri, & à corporibus sangvineis & biliosis, quæ calidiora & putredini aptiora sunt (prout etiam calidiores radices, ut zingiber, angelica, raphanus citius vermiculescunt) ducto spiritu attrahi, ab eisque totaliter fermento corruptivo fermentari, & vermiculescere, ex quo totum corpus ab acido prius rigorem contrahit, ac dein ab universali putredine simul inflammatur, incipienti autem corruptioni si mox per efficacissima medicamenta occurratur, ea sudoretenus expellitur & mortificatur, prout etiam in acescente, & jam jam verminculoso vino observavimus, quod injecto argento vivo omnes vermiculi simul mortui ad fundum vasis deciderint, at si jam vinum in verum acre acetum sit mutatum, tunc aciditas fixa non amplius expelli potest, etiamsi mercurius injiciatur.

Signa. Signa pestis varia sunt, imprimis autem hæc notantur: infectus ab initio gravitatem corporis ac capitis sentit, ac tristem temulentiam insvetamque anxietatem, dein horrore corripitur per totum corpus, subsequente vehementi æstu interno, interdum pestis febre caret, sitis non semper adest, sed quandoque in parvo æstu valdè affligit, nonnunquam in magno incendio non comitatur, in omni autem peste magna siccitas lingvæ præstò est, & ingens cordis anxietas, capitisque gravitas sæpius cum summo dolore & calore, adeò ut & album oculorum rutilet, omnisque somnus intercipiatur, ac grave delirium infestet, in aliis insuperabilis soporositas & somnolentia infectum detinet. Cor semper admodum debile & anxium est, viresque illicò primo morbi insultu plus dejiciuntur, quàm in ulla alia febre non maligna, pulsus quoque ideò parvus est, si attentius tangatur. Quidam magnâ nauseâ & continuâ vomitione, nec non ventriculi subversione molestantur, alios insedabilis diarrhœa alvique fluxus exercet, aliis hæmorrhagia narium, hæmorrhoidum, mensium, vel etiam ex auribus, ore, oculis vel urethra prorumpit; quamplurimis bubones rubedinis nitidæ post aures, sub mento, in collo, sub axillis, in ingvinibusve enascuntur, aliis carbunculi lividi vel atri instar picis splendidi, qui certum locum non servant, in omni enim corporis parte carbunculus pro-

prorupisse observatus est, etiam in oculis, in naso, in capite, stomacho, i testinis, vesica urinaria; bubones verò in præfatis locis stabulari solent, carbunculi & furunculi immensum dolent & ardent, non secus ac si locus candenti ferro ustularetur. In aliis lenticulæ nigræ, quæ certum signum pestis sunt, puncta, stigmata, vibices, exanthemata rubra, petechiæ, vesiculæve albicantes erumpunt.

De causis pestis quamvis certi quid statui vel sciri nequeat, in genere tamen omnem pestem esse putredinem, certum est, augetur enim tempore calido, & minuitur frigido, ac sæpissimè causatur à putrescentibus cadaveribus humanis in præliis numerosè occisis, & insepultis, item à maligna qualitate noxiarum constellationum, & influentiarum, qualis excitatur à Saturno trigoni ignei signa nempe sagittarium, arietem & leonem percurrente, nec non à Cometis pallidis, unde maligna ac putredinosa aëris constitutio influit, qualem efficere solet diuturna aura austrina, vel omnimoda ventorum per diutinum temporis spatium tranquillitas, ubi nulla aëris alternatio & purgatio accidit, illudque spacium aëris tranquillum tandem mucescit, non secus ac in vacuo dolio vinario flammâ sulphuris non imbuto conclusus aër demum frascescit, ac omne infusum postea vinum corrumpit. Pari modo etiam talis aër putredinosus respiratione attractus postmodum eos, qui promptè putredinem concipiunt, facilè inficit, qui deinde instar pomi putridi ulterius contagium transmittunt ad alios propinquè accedentes. Item infectuosa veneficia, qualia interdum permittente Deo parantur ad hominum & pecudum perniciem ab impuris magis, quales etiam teste scriptura sacra fuerunt Jannes & Jambres, prout & plurima exempla nota sunt subitanearum infectionum lethiferarum, non prius desinentium, quàm suspectæ sagæ sepultæ sepulcrum sit refossum, ejusque caput à cervice avulsum. Pestis quoque celeriter excitatur in his locis, ubi plurimæ exhalationes humidæ ac frigidæ ex terra congregantur, scilicet in cellis vel castris loco paludoso metatis, si simplicia igneo sulphure referta ibi cremantur, uti sunt: soldanella, cupressus, lavendula, ocymum, thymus, hysopus aquaticus, mentha aquatica, plantago aquatica alba, caryophylli, spica &c. vitanda ergò talia sunt in talibus locis, spiritus enim humidus ex ipsis avolavit, contrarium ergò vaporem fracidum arripiunt, ex qua contrarietate Saturnina & Martiali aura mox pestilens exsurgit, & ab hominibus ad corruptionem pronis respiratione attracta eos celerrimè inficit, ac dein ad alios contagio fermentali transfertur, uti experientia sæpius demonstravit in istis locis, ubi ejusmodi simplicia copiosè crescunt. Ex antris quoque terræ conclusis aëremque mucidum continentibus pestis excitari potest, si terræ motu vel aliis modis aperiantur, item à vestimentis & utensilibus infecta-

fectarum ædium, etiam per multos
annos concluſis, ac dein ſubitò re-
cluſis infectionem novam prodiiſſe,
plura exempla ſunt, uti etiam à forti
meticuloſa imaginatione, infectio-
nem ſibi continuò imaginante,
quemadmodum enim gravida per
fortem imaginationem fœtui næ-
vum imprimit, ita etiam talis imagi-
natio terrore plena proprium cor &
ſangvinem inficere poteſt, in tali
enim vehementi terrore & metu
ſangvis ad interiora refugit, unde
exteriora fiunt frigidiora, & ita ne-
ceſſariò horrorem quendam con-
trahunt, quem meticuloſus putat
eſſe incipientem infectionis paro-
xysmum, & ſic omnem paroxyſmi
qualitatem propria imaginatione
cudit, quantum enim valeat imagi-
natio in corpore afficiendo, quilibet
per ſomnia novit, quando namque
quis ſomniat ſe verberari, eundem
dolorem tam perfectè percipit in
ſomnio, ac ſi revera vapularet, at
cum per evigilationem rediens ra-
tio facilè advertat, hoc reipſa non
contigiſſe, ſtatim imaginatio ejus-
modi iterum ceſſat, ſi verò rationa-
lis apparentia adeſſet verberationis,
etiam imaginatio perrectura eſſet o-
mnem ſenſum doloris corporis im-
primere, in ejusmodi autem terrore
à peſte rationalis apparentia nempe
horror & horripilatio adeſt, unde
facilè ratio conſentit, & è falſa ima-
ginatione verus & contagioſus pa-
roxysmus peſtilens fabricatur. Ut-
plurimum etiam ingentem annonæ
caritatem peſtis vel morbi maligni
ſequuntur, pauperculi enim tum
coguntur contra famem varios pra-
vos cibos comedere, à quibus vitio-
ſus ſangvis generatur, & ſi interdum
ſubitò poſt caritatem copia frumen-
ti ſuppetat, eò majore damno plebs
afficitur, ab una enim extremitate
famis ad alteram plenitudinis non
ſervando intermedium feruntur,
quod idem etiam tempore belli ac-
cidit, ubi non tantùm à cæſis homi-
nibus & equis putredo cadaveroſa
aërem corrumpit, verùm etiam mi-
ſeris agricolis omnis annona adimi-
tur, imò propriis ædibus pulſi in ſyl-
vis latitare, frigusque famem, pluvi-
am, anxietatem, terrorem, mœro-
rem ac omnium rerum neceſſita-
tem perferre coguntur, unde non
mirum eſt eos peſte ac malignis
morbis corripi; accedit, quod ejus-
modi magna bella plerunque ante-
greſſis cometis prænunciantur, qui
cum ſint materia ardens, cum aliis
phænomenis ardentibus in aëre an-
te peſtes apparentibus, ut ſunt dra-
cones ignei volantes, ſtellæ caden-
tes & ſimilia, fortaſſis aëri empyreu-
ma ex ſua conflagratione inſpirant,
cui ſi vapores ex terra fracidi admi-
ſceantur, eandem mixturam peſtife-
ram gignere poſſunt, ac ſupra de
herbis conſimilibus dictum eſt. Ta-
lis quoq; putredinoſitas aëris relin-
quitur ſępius à magnis aquarũ inun-
dationibus, ingentibus turmis locu-
ſtarum, murium, erucarũ, bruchorũ,
ranarumq;, item ex fœtore lacuna-
rum, lacuum, torrentiũ paludum &
ſtagnorũ, tempore calidiori putre-
ſcentiũ, quæ aëris putredinoſa qua-
litas hujus morbi cauſa eſſe poteſt.
Subtili-

Subtiſſimus verò Helmontius cum dogmaticis de cauſis peſtis in plerisque diſſentit, ac ſequentia ſtatuit: Scilicet in Natura duas ſaltem eſſe, nec plures cauſas, materiam nimirum, & efficientem, à ſe in peſte Archeum, vulcanum ſive ſemen appellatum. Materiam autem non eſſe indiſcretam hylen aliquam, quæ nunquam extiterit, nec in natura futura ſit, ſerviatque matheſi, & non ſpeculatori Naturæ. Materiam itaque peſtilentem ſpectari in relatione ad efficiens ſibi internum: materiam ergò peſtis eſſe ſylveſtrem ſpiritum veneno tinctum. Materiam autem iſtam tripliciter ad finem ſibi propoſitum tendere.

Quoniam vel forinſecus adventet, totaliterque ac perfectivè peſtifera à peſtilenti ægroto, vel cadavere, loco que vel utenſili inquinato exhalans; vel cruda adhuc à fracido Gas terræ intrò trahatur, quæ dein intus recipiat fermentum appropriativum, ac gradatim tandem venenum peſtilens in nobis acquirat. Vel etiam totum intus noſtri exitium materialiter & formaliter, absque externo adjutorio ſubinde conficiatur. Quod autem non ſint plures modi, quibus peſtis fiat, patere ex diviſione. Nam vel totam intus generari, ſine exotico auxilio, vel ab extra incidere. Eamque eſſe perfectam in materia & forma veneni, ſolius appropriationis & applicationis indigam. Vel eſſe adhuc crudam, imperfectam, ac veluti embryonem, unde ſaltem imprimis obviam evadat, quod peſtis non primariò ſemper cor invadat. Se enim vidiſſe, qui tangendo peſtiferas chartas, eo ipſo ſenſerit dolorem velut pungentis acus, moxque peſtilentem anthracem in indice digito oſtenderit, & poſt biduum occubuerit.

Porrò triplicem præfatam materiam utut prima ſit planè venenoſa: utrobique tamen ſe tenere intra numerum cauſæ antecedentis. Non ſecus enim atque toxicum oretenus aſſumptum non ſit ipſe morbus, aut mors, ſed tantùm cauſa occaſionalis ejus. Non enim quicquam corporeum agere immediatè in vitam aut vitales, (utpote quæ ſint de natura luminum cœleſtium) quin prius ſit receptum redditumque velut domeſticum. Cumque venenum aliquod jam ſit factum civis noſtri diverſorii, deglutitum nempe, vel attractum: nondum tamen adhuc poſſe ad occulta vitalium ſeminaria ingredi, vel admitti (quia ſit toto ſui eſſe externum) quin prius venenoſa qualitas agendo in vitam ſuſcitet Archeum (omnium alioquin agendorum ſub ſuo imperio Authorem atque opificem) in ſui defenſionem. Etenim non agere alioquin peſtilens venenum inſtar enſis, qui omnes in eodem attactus ſui momento vulneret æqualiter: peſtilens autem virus quosdam ferire non valeat. Archeus itaque, cum ex ſui indole habeat animales perturbationes, paſſiones, confuſiones atque alteritates, ſubitò de ſe proferat imaginem ſuæ alterationis conceptæ: illamque ideam in particula propriæ ſuæ ſubſtantiæ, in qua concipiatur, depingat.

Quæ sic instructa mortis imago sit
ipsamet pestis. Siquidem pestem non
aliquam nudam qualitatem existi-
mandam, tametsi non alibi, quàm in
corpore, tanquam accidentia in sub-
jecto inhærentia existat: sed pestem
esse ens, naturæ virus per se subsi-
stens in nobis, constansque materiâ,
formâ ac proprietatibus suis. Quod
alibi tractatu de morbis penitissimè
à se demonstratum sit, hîc autem
monuisse sat sit, quod vita nil opere-
tur vincendo aut perdendo, nisi per
motus vitales animæ sensitivæ, quæ
non sit solita nisi per ideas operari in
Archeum motuum quorumcunq;
exsecutorem; prout nec Archeus a-
liter operetur in corpus. Quocirca
hoc loco obiter notandum esse,
quod materialis atque immediata
causa morbi interna sit ipse mor-
bus, non aliter quàm causa materia-
lis in homine sit ipsum ejus corpus
à semine in senectutem usque per-
severans: non autem quod aliqua
sit hominis causa materialis conjun-
cta præter ipsam ipsius corpus, quod
sit ipsum generationis productum,
ex causa materiali nempe, & semina-
li efficiente interno. Quæ hactenus
scholis fuerint obtecta, adeoq; cau-
sas morborum occasionales reputa-
rint internas, immediatas atque
conjunctas, planè adhuc distinctas à
producto. Quapropter hoc loco de-
nique repetendum esse etiam, nimi-
rum in nobis esse sex digestiones.
Etenim in tribus prioribus sua reten-
ta suaque esse excrementa. Quæ
cum singula in se suisque regionibus
sint molesta, imò per complicatio-
nem atque extravagationem odiosa
evaserint, in transmissa ac transmu-
tata degenerent, variosque inde in-
ducant morbos occasionaliter. In
quartâ verò ac quintâ digestione se
ostendisse non admitti ullum perce-
ptibile excrementum.

At in sexta, quæ sit transmutato-
rum, plurima occurrere stercora
spontanea, errore vegetativæ: ali-
qua insuper aliunde transmitti, ut
etiam non pauca violento suscepto-
rum imperio degenerare. Quæ ha-
ctenus à scholis nescita, ideòque &
neglecta fuerint, quæque ideò no-
mine proprio caruerint, quorum ef-
fectus morbosi ridiculè in quatuor
fictos humores hepatis fuerint
translati & adjudicati. Has sordes
vocare se tartarum cruoris licet ety-
mo improprio, quia veri nominis
defectu, perindeque esse sive aliun-
de in habitum corporis sint delatæ,
seu demum proprio facultatum er-
rore, sub transmutando factæ, seu
denique externorum violento im-
perio ibidem degeneratæ; tartarum
quidem revera non esse in materia
ac modo tartari vini, sed quia ex bo-
no alimento jam deturpato, quod
antea fœcundum fuerit atque vita-
le, posteaque hostile evaserit. Hunc
tartarum cruoris, illumque facilè fi-
eri à causis efficientibus pestiferis.
Pestem autem esse venenum terro-
ris, ideòque sedem sive nidum ejus
esse in hypochondrio, ubi videlicet
prima terroris humani sit conce-
ptio, sive perturbationibus externis,
seu demum sponte conceptorum
motibus contingat. Quamobrem
adesse

adesse in peste vomitum, delirium, dolorem capitis &c. quæ sint è republica splenis. Itaque si scholæ tartarum hunc cruoris pro causa conjuncta posuissent, tamen adhuc diversitatem ab hoc sensu intercedere. Quatenus quod penes illas causa connexa esset, in hoc sensu pestis productum sit. Nam pestem heteroclito modo nos invadere; nec ejus materiam conjunctam esse aliquod solidum corpus, vel liquorem visibilem, ut neque idcirco conspicuam aliquam putredinem; sed solùm gas separatum ac degeneratum ab Archei substantia. Quicquid autem visibile, vitiatum in peste occurrat, non esse de ipsa materia pestis, sive non materia ex qua: sed esse vel materiam occasionalem, de qua ante, vel esse productum, sive fœtum, in quo pestis sedeat tanquam in nido. Quapropter anthracem, bubonem, aut escharam non esse materiam primitivam pestis, sed effectus ac productum, quod pestis sibi pararit. Nam plerunque esse pestem tam atrocem ac velocem, ut simul atque in archeum sit introducta, nequeat obmittere, quin de humore alimentario partem aliquam non subjiciat suæ tyrannidi, habitetque in ea. Quocirco si putridus humor causa immediata pestis esset, putridus fuisset antequam putruisset. Cum nempe ipsa pestis sibi paret vitiosum illud productum, quod scholæ vocent humores indefinitos. Fernelium enim scholis paulò sagaciorem esse voluisse, ideòque novisse, pestem non nasci, vel consistere è putredine quatuor fictorum humorum, ut neque ex aëris calore aut frigore, sed ex veneno aliquo abditarum causarum alumno. Denique advertendum, quod cum tartarus cruoris sive ultimæ digestionis vitiatæ scoria susceperit fermentum pestilens, non minus quàm cætera transmutata privilegium habeat exhalandi per poros, sine ulla post se residentia, sive residuo capite mortuo, si nempe humores fuerint alimentarii, non autem si ipsa solidorum substantia in escharam aut anthracem sit ambusta. Sic nempe multo duriora luis venereæ tubera ossibus velut æqualia arrepto resolutionis concilio penitus evanescere. Quanquam autem tartarus cruoris præfata quoque gaudeat prærogativa, quoties extra vitæ œconomiam ut infamis sit proscriptus: attamen dum in pus aut virus saniosum transmutatus sit, pellem prius arrodere in escharæ speciem, quàm quod vaporetenus, transsudet. Idque scilicet ob impressam peregrini fermenti labem, quâ degeneraverit in transmutatum formale. At si odorem quidem fermenti hauserit tartarus cruoris, sed nondum sit transmutatus; fieri glandulas, bubones &c. quæ sudoris profluvio citra cutis apertionem non raró terminentur, ubi præfata alia id nequeant, hæcque omnia ferè à scholis in catarrhos esse relegata. Totum ergò tartarum cruoris domesticum quidem partum esse, sed nothum, qui à vi, destructione & errore intrusus. At cum remedia naturæ sint sub-

subnoxia tantis digestionum aulis, & corpora præstantiæ tam eminentis possideant violentiam, atque agendi robur, itemque sordes admistas aut seras difficiles habeant, non sat æstimatam esse pyrotechniam, quæ unum subinde simplex eò altitudinis graduet, ut omnes digestionum sordes in extimas usque oras persequatur cum vindicta. Alioquin in ultima digestione plurimos occurrere langvores, inter incurabilia à scholis relata, ob unicam solius remedii culpam, quæ defectum comitetur & accuset. Non secus atque sagarum opera sanatione destituantur, quod negligantur remedia, quæ in mali radicem eant. Siquidem diabolica ejusmodi incommoda non tam corpus ejusve sordes apprehendere, quàm Archeum ipsum; qui cum sit velut hominis lucida imago, sequatur, quod dum ille spiritus in aliquo sui corporis organo detorqueatur, idem membrum patiatur Archei symptomata, adeòque quicquid patiatur spiritus vitæ sensusque rector, necesse sit, patiatur corpus, non autem contra; neque enim qui uno crure mutilus sit, proinde mutilum generare. Quia spiritus non sit defectuosus. Nam quicquid corpus patiatur, licet hoc idem sentiat spiritus: non tamen hic contrahatur, nisi passio ad extremum vergat. Id est intra vitæ radicem, sive spiritum insitum confermentetur. Non esse ergò mirum si tartarus cruoris ab idea Archeali concitetur; quemlibet enim scire quod indignatio, confusio, triste nuncium, terror &c. statim appetitum edendi tollant, suspiria vel lachrymas concitent, & insolitam sarcinam præcordiis subtendant; quatenus nempe alimentum sextæ digestionis in stomacho degeneret, ubi videlicet ejusmodi passiones proximè fabricentur.

Hunc ergo cruoris tartarum semel degenerem factum hostis mox more infestare. Ac prout canis semel rabidus rabiem suam morte luat: ita tartarum illum semel proscriptum, inque sordium numerum relatum nunquam deinceps in gratiam redire, quia quicquid Archeus semel deserat, confestim moriatur, quodque mortuum sit, non amplius reviviscat, nec pacem cum hoste ineat. Itaque vindictæ cupidinem, & philautiæ indignationem in primo naturæ fonte radicitus connata esse, manifestius quoque insurgere in subjecto perfectiore: adeòque in sensitivis potestatis irascibilis thymosin ac gloriam sibi vindicare. Quare tartarus ille cruoris peste subactus non pareat amplius vitæ legibus, sed pristinæ obedientiæ suæ pœnitens furoris libertatem effrenem sibi arroget, eoque nos truculentius infestet, quo fidentius semel abdita intus archei consilia receperit, quod symbolizare nominent scholæ. Furem ènim tum eum esse domesticum, cui viæ ad thesaurum, promique intestini sint cogniti. Quàm enim celeriter ne[illegible]ent paucæ puris guttæ sub cranio? quamque atrocitatem non minetur cruor extravenatus? quàm crudelis vel unica spina in apostemate? non mirum

itaque

itaque morborum ferocissimam pestem mox parere suum productum, sedemque si non invenerit, sibi statim facere. Restare tamen sanandæ pestis spem, quod tartarus ille suumque pestis diversorium difflentur debito sudoris exterminio. Scilicet quamdiu manserit in specie liquabilis tartari, alioqui namque si partem solidam arripuerit, spem vitæ intercidere, nisi pars arrepta statim sequestrari queat. Ectymata autem, strigibilines nigras, aut vibices Archeum denotare affectum. Pellis namque esse tincturas superficiales; quam si profundius apprehenderint, etiam cauterizare. Cumque Archeum im̃ediatè penetrent, præ cæteris celerrimo indigere remedio. Notatu quoque dignum, insensilem diapnœam in peste differre à sudore, eò quod diaphæresis sive insensilis transspiratio sit materia alimenti, adeòq; etiam tartari cruoris contaminati; sudorem verò esse de substantia laticis. Transspiratio autem cum sit continua, etiam citra sudorem: hinc fieri, quod sudor potissimum abluat, & sicca transspiratio ob id raró ad pestis sanationem sufficiat, abluensque sudor copiosus ideò ciendus, ut tum pestilens tartarus transspiret suâ veneni nequitiâ, sudore partim eluatur, partimque discessus mora acceleretur. Hinc liquere difficultatem à scholis notatam & non diremptam; nimirum cur aliquot defectus stomachici non vomitu aut secessu, sed solo curentur sudore, eò quòd consistant in retentis stomachi transmutatis in sexta digestione, non autem in cremoris residuis. Pestem itaqua plerumque in stomacho incipere, ibique tartarum patrare ac inficere, in quem perturbationes Archei suos fecerint mox impetus; nam omnem imaginationem concupiscibilem ibi suam sedem habere, atque ideam fabricare, maximèque circa stomahi orificium vitales vires celatas esse. Quia autem tartarus cruoris forma sit mucaginis, hinc pestis ideam, lubentem in glandulas protuberare. Stomachus namque ejusque Archeus quia continuam imaginandi societatem in cerebrum mittat, hinc parotides pone aures. Per diaphragma verò in pulmones atque axillas penetrare, oririque spirandi anxietatem. Pestiferos autem odores in stomacho paratos vomitus frequentes cum dolore capitis comitari, prout etiam ab odoribus carbonum sæpius vomitio cum cephalalgia & appetitus dejectione sequatur. Sin autem ad hepar pergant, bubones in ingvine prorumpere. Pestiferum autem odorem esse fracedinem, cui cuncta corpora etiam alexiteriorum, ipsusque aër subjacet, ita ut odorem hunc fracidum venenatum combibere, & transferre possint. Solum autem sulphur inter corpora creata fracedini & pestis contagio resistere, quia instar ignis omnem fracedinem tam in doliis, quam locis ipsis arceat, deleatque cujusvis attactus & odoris vestigia. Sulphur enim sic quoque tollat omnem propemodùm pellis scabiem, quia contagii inimicum, quocirca neque mirum, si pestis in

pellem derivata ab interno initio, per sulphur quoque extrahatur. Etenim cum in universo nil promptius ignem concipiat sulphure, quia merus velut ignis sit; non mirum, quod sulphur demonstret proprietates ignis, quæ sint, omnia comburere, nec contagio infici.

Quamobrem sulphur ab Hippocrate appellatum esse τὸ θεῖον seu divinum, eò quod pestem à Diis immitti creditam profliget.

Jussisse autem Hippocratem primùm domos peste infectas sulphure suffiri, ubi cum sulphure combusto omne ejus semen per flammam destruatur, ac in gas sive spiritum sylvestrem transmutetur, qui pestis sit antidotus, non autem flores, fuligo, oleum vel quicquid corporaliter ab accenso sulphure ascendat, sed solum gas illud, quod etiam vinum ejusque dolium à fracedine præservet, & hystericas recreet. Hippocratem verò omne vinum, quod in peste dederit, suffiisse hoc modo: lychnium sulphuratum accendisse in lagena seu poculo stricti colli, donec flamma à fumo fuerit suffocata, tum vinum ad tertiam partem affudisse, ac poculum arctè conclusum agitasse, dudum conquassando sursum atque deorsum, donec vinum omne gas sulphuris in se combibisset. Myracopa autem supplevisse, ungendo corpus vino Græco, cui tenuissimum pollinem sulphuris incoxerit, sudantibus verò eundem pollinem exsiccatum sole aspersisse, & frictionibus jussisse applicari. Sulphur enim in cote lævigasse cum aqua, & rursus exsiccatum servasse ad usus, dedisse autem cum vino salito & calente grana sulphuris viginti quatuor, ut sudores proliceret. Salem autem olla vitreata primum decrepitasse, mox aucto igne liquasse; nam aliàs salem sordes in se continere, quæ primo crepitu avolent, dehiscente ac subsiliente sale, spiritus hos facilè fracescere, ac salem contagionis metui substernere, ceu sali admodùm peregrinos, qui licet dudum ante salis fusionem fugiant, instituisse tamen salis liquationem, ut per ignem absumatur, quicquid exotici in sale contineretur; observasse enim mox à pestis invasione consternatũ appetitum, dein & impuritates in stomacho succrescere fracidas, ac nidorosas, unde cephalalgia, vomitus, nausea, deliriũ, sopor &c. orirentur, quę sanationem pestis impedirent. Sumpsisse itaque carnium communem balsamum salis, qui fracidum virus atque putredines everteret abstergendo cum viriuм conservatione. Dedisse autem salsum vinum fervidum, non autem tepidum, ut nauseas compesceret, & sudores potenter cieret, sulphur verò addidisse, ut suo velut odore pestem interimeret, quia sal abstergat, à putredine conservet, & sulphur venenum cohibeat. Hunc autem sudorem præscripsisse triduo ad minimum, sæpè tamen in hebdomadam dilatasse. Quotidiè autem sudasse bis, & vice singulâ per diei sextantem si potuerint, primis diebus plus, ac deinceps consequenter minus, sublato inter sudandum omni potu;

peracto

peracto autem ſudoris termino hordei cremore cibaſſe, & pro potu vinum Græcum picatum, cui infuerint pauca grana ſalis præfati & ſulphuris. Folia autem aſari aceto macerata calida ſuperpoſuiſſe buboni, plantis pedum atque manuum, quæ poſt horas duodecim ſepeliri juſſerit, quoniam immenſum fœteant. Factum eſſe deinceps, quod Græcia uvas conſperſerit muria maris aliquoties, priusquam ad torcular deferrentur, ſvaſu Hippocratis, ut una ſic inſectæ ab uvis pellerentur. Hinc vina Græca etiamnum ſalſa hodie, neſcita uſus hujusmodi ratione. Ad grandes bubones & ſtigmata applicaſſe lintea calida generoſo vino intincta, cui ſulphur incoxerit. Præterea ſibi reſervaſſe arcanum, cujus obtuitu ſibi divinos honores acquiſiverit. Fuiſſe autem carnem viperinam vel colubrinam, quas mundaverit, abſciſſis nempe caudæ extremo & capite, pellem excoriasſe, inteſtina cum felle abjiciens, ſolum cor & jecur reſervaſſe: omnem verò cruorem cum vena per ſpinam decurrente extraxiſſe. Carnem verò non bulliviſſe more, quo theriacæ indatur, ſed eandem cum oſſibus & præfatis viſceribus exactè contudisſe, & tepido furno exſiccaſſe, donec pulverari poſſent, quem pulverem deſpumato coctoque ſatis melli inſperſerit, dum ſciverit carnes coquendo virtutem tam in jure quàm vaporibus deponere. Huic autem electuario aroma patrium addidiſſe ad palliandum ſecretum; myſterium autem ſanationi ſubeſſe, quod ſicut mors per ſerpentem irrepſerit, ipſa quoque per ſerpentis mortem vindicari debuerit. Hæc Helmontius.

Curatio.

Curationem quod attinet, ſub eam etiam præſervatio pertinet, multiplici autem experientiâ deprehenſum eſt, ad præſervationem inſigniter valere omnes ejusmodi herbas, quæ perpetuò nempe hyeme & æſtate virent, quales ſunt: chelidonium majus, ruta, ſempervivum, aſarum, erigeron, pyrola, ſabina, ſummitates juniperi, baccæ lauri &c. quibus quoque addantur radices allii & ſcordium, hisce ſuperfunditur optimum acetum vini, ut virtutem bezoarticam extrahat, illudque acetum tam ad præſervandum quàm curandum contra peſtem, & febres malignas uſurpatur, ratio eſt, quod ejusmodi morbi ex mera putredine ſint, præfatæ autem herbæ mirum in modum putredini & corruptioni reſiſtant, ut earum ſignatura perpetuò vireſcens indicat, qua omnipotens Creator eas ſignavit, ut miſer homo eas ſemper diſcernat, noveritque, quod quum adeò potenter adverſus frigus & æſtum, vermiumque arroſionem ſeipſas tueantur, validum contra omnem corruptionem in eis contineri balſamum, tali etiam incorruptâ viriditate Creator ſimplicia illa magna mineralia nempe cuprum & vitriolum ſignavit, quantum etiam præſervativum à corruptione & contra hunc morbum in eis contineatur, hinc conjici poteſt, quod in iſtis locis ubi fodinæ cupri ſunt, nulla unquam peſtis ingruat,

gruat, vel infectionis locum inveniat, imò ſi in viciniis incipiat, fugientes circa tales fodinas ſe tutos deprehendant. Idem etiam circa fodinas cinabaris nativæ ſeu minerarum mercurii obſervatur, quod nimirum talibus in locis nunquam contagium peſtiferum invaleſcere poſſit, ratio eſt, quod vapores mercurii omni vermiculationi & corruptioni reſiſtant; Dubium ergò non eſt, quin medicamenta è cupro & argento vivo parata plurimum adverſus peſtem operentur; hinc non poſſumus non credere, quæ de præcipitato mercurii veneris affirmantur, quod nimirum expertiſſimum ſpecificum ſit ipſius contagii peſtilentis, etiam ſi quis jam lethaliter peſte decumbat. Talis autem mercurius currens paratur è cupro variis modis, nunc ſine, jam cum additione argenti vivi vulgaris, modus vulgariſſimus fit hoc modo:

Præparatio mercurii cupri.

Capias limaturæ puri cupri q. pl. ex. gr. ℥ß. ponatur in crucibulo, ac ſuperimponatur tantundem ſalis armoniaci minutiſſimè triti, nec non ℥j. mercurii ſublimati à ſale communi & vitriolo, pariter pulveriſati, & cum ſale armeniaco prius contriti; crucibulum mox collocetur in medio prunarum leniter accenſarum ſub camino vel in aëre libero, cavendo tamen ne aſſurgens fumus mercurialis halitu attrahatur. Quamprimum autem mercurius ſublimatus & ſal armoniacum calorem prunarum ſentiunt, incipiunt ſublimari, ac paulo poſt fundi & fluere, ſtatim ergò tribus vel quatuor momentis à fluxu præterlapſis crucibulum ex igne auferatur, ac ſponte refrigeſcat: poſtea ſuper patella diffringatur, ac argentum vivum per linteum exigatur, optimè mundetur, & per ſe in vitro præcipitetur, ut moris eſt; doſis hujus præcipitati parva eſſe debet, eſt enim acerrimus ob acredinem cupream, uti quidem ab aliis intelleximus, propriis autem manibus id experti non ſumus, nec operationem in ægris vidimus, noſtrum autem præcipitatum aureum dedimus in febre maligna jam deſperatiſſima, & nihilominus ægri convaluerunt, non dubitamus ergò, etiam in ipſa peſte eum ſummè prodeſſe, ob rationes ſupra allatas. Odorem quoque ſtercorum potius in peſte conducere arbitramur, quàm ut cum aliis damnandum & fugiendum cenſeamus, fuimus enim in quodam oppido, ubi, licet ſæpiſſimè peſtis in circuitu viciniæ graſſetur, nunquam tamen vim ſuam hæc lues exerere poteſt, quamvis ſemper incolæ peſte in vicinis locis ſæviente, infectionem iſtuc transferant, qualibet tamen vice ibi omnem poteſtatem amittit: nullam autem ejus rei rationem reddere poſſunt, quam quod id fiat ob fœtorem ſtercorum porcinorum, multos enim porcos alunt & ſaginant, quorum fœtor ſtercoroſus ſemper totum oppidum opplet. Hinc etiam Paracelſus inquit: *Omne ſtercus in peſte bonum, humanum autem optimum.* Cujus etiam egregia exempla habemus in obſervationibus Riverii, ſimiliaque nobis narravit amicus fide dignus, ſe

ſe nimirum fuiſſe in nave bellica, in qua peſtis atrociter ſæviiſſet, chirurgus autem navis ſibi dixiſſet, ſi ſaltem omni manè particulam proprii ſtercoris deglutire poſſet, ab omni periculo tutum ipſum futurum, abominandum quidem hoc ſibi viſum eſſe, ſed terrorē & periculū lethale effeciſſe, ut demum aliquid deglutiverit, & ſic cum chirurgo omni manè ita perrexerit, & uterque nil mali ſenſerit, cæteris majorem partem peſte ſublatis. Rationem eſſe putamus, quod ſtercora merum ſulphur animale ſint, prout etiam mineræ cupri & vitrioli ſulphure minerali ditiſſimæ ſunt, & ex eo conſtant. In ſulphure enim peſtis antidotum contineri cum Helmontio exiſtimamus, ſalia verò volatilia & valdè calida, niſi aceto corrigantnr, in peſte non probamus, vidimus enim graſſante peſte tales, qui theriacam & conſimiles confectiones calidas pro præſervativo quotidiè devorarent, brevi ſublatos, quod etiam dudum ante egregius quiſpiam Medicus hiſce verbis prædicebat: iſti homines ſtupidi uſu calidorum potius ſangvinem ſuum reddunt volatiliorem, videbis itaque eos peſte correptum iri, & ita eveniebat, ſalia enim volatilia, taliaque calidiſſima etiam extra peſtem propinata peſtem veram cum bubonibus, vel febrem malignam incendere poſſunt, uti etiam bis caſu accidiſſe ſibi D. D. Waibelius narrabat, ſe nimirum adeptum eſſe modum ſalem communem redigere in ſummam volatilitatem, ſeque ſperaſſe, quod ejusmodi ſal volatile egregia ſit medicina, & duobus dediſſe ægris, & in utroque mox incepiſſe febrem ardentiſſimam, ut ſat negotii habuerit febrem rurſus extingvere. De hiſce autem plura proferre nolumus, cum ipſe Author quamplurima remedia optima contra peſtem habeat, & ditiſſimus in hac re ſit ejus

TEXTUS:

Præſervativa peſtis reperiuntur quàm plurima hinc inde apud Medicos deſcripta, ſed quàm certa extraque omne periculum poſita illa ſint, ſatis liquet, cum æquè præſervatos & ſecuros adoriri ſoleat.

Nonnunquam ubi præſertim nulla diſpoſitio eſt ipſius corporis, talia præſervant, ſed ubicunque ſcintilla aliqua depravati in nobis ſulphuris microcosmici mercurio ſuccumbit, rariſſimè ab anhelitu venenoſo tuti eſſe poſſumus.

Uſus rhabarbari continuus, quemadmodum etiam zedoariæ multos ab infectione peſtilentiali tutatus eſt, ſed non omnes.

Nec pretioſiſſima potuerunt defendere cunctos, quantumvis nonnullis ſubſidio fuerunt.

Sic de cæteris quoque idem judicandum fuerit.

Sunt tamen nonnulla in quibus multum ſitum eſt operæ defenſionis & præſervationis, vide ideam

 am

am Leimodeam Johannus Hennemanni Reysingkii.

1. Specificum Elixir pestilentiale Crollii multarum est virium, de quo vide Crollium.

Huc pertinet antimonium diaphoreticum solare. Item aurum transparens & panacæa ex sulphure antimonii ad bezoarticum minerale in notis adCrollium proposita. Item pulvis Ducis Saxoniæ, cujus præparatio in pharmacopœa Augustana; Bezoarticum animale.

2. Est spiritus vini camphoratus, vel aqua pestilentialis meæ descriptionis, quæ sic est:

Aqua pestilentialis.

℞. spiritus vini optimi ℔j.
camphoræ selectæ tempore æstivo ℥VII. ℈j. hyeme verò ℥X. ℈ij.

misce incisâ prius camphorâ, & statim solvetur sine igne, appende in nodulo croci orientalis ℈ſ. & spiritus vini fiet aurei coloris. Hanc aquam serva in vitro capaci benè obturato nec pleno, sed quinta vel sexta parte vacuo, eoque necessitatis tempore utere secundum præscriptum Germanicum Anno 1623. peste grassante editum.

Ejusdem virtutis est oleum camphoræ compositum (a) *ex oleo caryophyllorum, & sale absynthii factum, quod adjunctum est à me ad finem tyrocinii, quod cum reliquis requisitis huc transferri potest.*

(*a*) Camphora est sulphur purissimum apeò inflammabile, ut etiam in aqua ardeat, estque oleum coagulatum & exsiccatum, volatile tamen uti etiam sulphur commune ejusdem est naturæ, & qui ea in oleum fluidum vult redigere, debet ipsa solvere quodam oleo, per se enim in substantia sicca ascendunt, ac in flores abeunt, quibus autem oleis solvantur, perinde est, modò fit oleum pingve, posset quidem solutio institui etiam oleis aromatum, nempe caryophyllorum, cinamomi &c. sed nimis cara sunt, melius ergò est parcere sumptibus, & vulgarem modum retinere, qui fit cum oleo amygdalarum dulcium hoc modo:

Oleum camphorata.

℞. camphoræ ℥iſ.
ſalis absynthii ℥iiſ.
olei amygdalaraum. dulc. ℥iij.

tere invicem in pultem, inde mixturam retortæ vitreæ, digere leni calore per tres dies, postea destilla, transitque oleitas spissa instar butyri, in fine aufer vas recipiens, ne ultimum empyreuma in illud transspiret, ignemque urge, ut sal absynhtii probè percandeat, tunc oleum destillatum rursus superfunde, alii addunt ℥iſ. camphoræ recentis, & destillationem eodem modo ex retorta cum brevi collo, in vas recipiens parvum repete, idque etiam tertiâ vice; tum restingve in eo leviter candefactos silices, confestim vas obtegendo, ne oleum incendatur, atque sic oleum per se rectifica, & clarificatur: hoc oleum pro certissimo curati-

curativo & præservativo pestis habetur, exhibendo ejus gutt. IV. vel V. ad præservandum autem melius servire gas ejus existimamus, quàm vulgaris sulphuris, si eodem modo camphora in lagena vitrea incendatur, ac postea gas illud in vinum infusum concutiatur.

Elixir aliud:

℞. *Boli Armeni,*
Terræ sigillatæ,
Sigilli Salomonis,
Helenii,
Tormentillæ
Pimpinellæ
Angelicæ
Ostrutii
Sem. erucæ an. ℥ſ.
Caryophyllorum
Ligni aloës
Cinamomi an. ʒj.
Santali rubei ℈j.
Theriacæ optimæ ℥ſ.

Pulverisatis affundatur spiritus vini sufficiens quantitas, sive mensura una, destilletur per cucurbitam in balneo. Dosis cochlear semis; ita tamen, ut cum aliis medicamentis fiat permutatio loco præservationis, ita ut jejunent duas horas, post assumptum medicamentum; ratione curationis datur cochlear, & sudor in lecto expectatur, qui continuandus pro virium robore, & repetenda exhibitio dicta de octo in octo horas, donec nullam amplius axietatem cordis sentiat.

Ungventum cordiale:

Ungventum cordiale.

℞. *vini malvatici* ℥j.
succi citri ℥iſ.
succi salviæ expressi ℥ſ.
aceti theriacalis,
olei amygdalarum dulcium an. ℥ij.
stillatitii juniperi ℥ſ.
mithridatii optimi
theriacæ Andromachi an. ℥j.

Contusa imponantur in arenam calidam sine ebullitione in vase vitreo, donec succi in vino & aceto dissolvantur, colaturæ adde
olei scorpionum ℥j.
ceræ parum.

Facta super ignem lentum diligenti agitatione conjunge
olei stillatitii angelicæ ʒj.
citri ℈j.
extracti nostri pestilentialis ʒiſ.
zibethi ℈ſ.

Deducantur omnia in formam linimenti.

Extractum pestilentiale:

Extractum pestilentiale.

℞. *radicis angelicæ*
imperatoriæ
zedoariæ
enulæ
valerianæ
vincetoxici an. ℥ſ.
rad. tormentillæ
diptamni Cretici
gentianæ
petasitidis
morsus diaboli

pimpinellæ an. ℥j.
ſem. leviſtici ʒiij.
angelicæ
meliſſæ an. ʒij.
citri ʒj.
granorum juniperi m. ij.
ſummitatum veronicæ
meliſſæ
ſcordii
ſcabioſæ
carduibened. an. m. iſ.
florum hyperici
verbaſci an. m. j.

Mediocriter confracta in ſ. q. ſpiritus vini infundantur in loco calido vaſe benè clauſo, fiatque lege artis extractum.

3. Inſigne præſervativum paratur ex ſacharo candi albiſſimo, & ſpiritu ſalis cum ſpiritu vini dulcificato, quod fit hoc modo:

Spiritus ſalis dulcis.

℞. ſachari candi albi pulveriſati ℥iiij imbibe cum prædicto ſpiritu ſalis (ſpiritus ſalis ſic fit: ℞. ſpiritus vini & ſpiritus ſalis ana, deſtillentur ter vel quater, unientur inſeparabiliter & dulceſcent) ad formam electuarii, cujus doſis omnibus diebus manè jejuno ventriculo ʒj. omnem putredinem abarcet, & ventriculum cum viſceribus reliquis in optima conſervat diſpoſitione.

Huc refer diuretica illa, de quibus ab initio dictum eſt. Ea nimirum ſimiliter ad curationem & præſervationem peſtis faciunt.

Sunt qui amuletis & periaptis multum tribuunt, neque forſan extra rem, de quibus vide notas in Crollium, & tractatum meum de peſte, ubi plurimas receptularum formulas invenies.

In peſte correptis commendant nonnulli ſalem ex ſarmentis vitium paratum uſitato more (comburantur illa & poſtea per ſulphur &c.) niſi quod ſæpius rectificandum (novies vel decies) hoc eſt ſolvendum & coagulandum fuerit. Hujus exhibent ſtatim ab initio (non eſt ratum eſt tamen commendatum ab aliis) ſi fieri poteſt, aut paulò poſt infectionem, ſcrupulum unum in vino, vel alia aqua peſtilentiali.

Alii poſt horas tres aut quatuor exhibent antidoti colubrini (antidotum colubrinum ſine ſale nullam habet efficaciam) communis ʒſ vel ℈j. ad ſudores proliciendos.

Denique cætera neceſſaria curant, & nullam peſtem tam formidabilem eſſe affirmant, quin hoc antidoto expugnari, aut ſaltem ad emunctoria extrudi poſſit, præſertim ſi poſt operationem debitam confortativa acceſſerint.

Ad apoſtemata porrò ſeu ulcera peſtilentialia ſuâ ſponte vel etiam medicamentis intrinſecus ſumptis ad peripheriam ſcilicet ex centro

centro prorumpentia adhibentur partim dissipantia, seu extrahentia, partim resolventia, quibus tandem subveniunt consolidantia.

Discutientia sunt multa & varia, quæ tamen non sine prudentia cautè adhibenda sunt, ne propter venenum semel ad cutim foras protrusum denuò intrò quasi propellatur, atque posteriora fiant deteriora prioribus; de iis vide Practicos.

Bufones exsiccati, sed per caput saltem (si nimirum per corpus transfigantur, non attrahunt venenum) transfossi, & tumoribus pestilentialibus superimpositi (vētre bufo applicetur) manente cute integra venenum ad se attrahunt, ita ut licet aridissimi sint, & malleo complanentur (ante complanationem ducantur per acetum, vel relinquantur in loco udo) tamen paulatim ita turgescunt, ut quasi rumpi videantur (repete aliquoties) vide Paracelsum de peste ad Sterzingenses.

Sic Elixir pestilentiale Crollii tumoribus illitum insensibiliter venenum extrahit, & dissipat.

Idem facit magma theriacæ post factam extractionem relictum, si nempe tumoribus imponatur. Item extractum sulphuris cum spiritu (oleo) juniperino factum externè illitum. sed fœtet.

Resolventia quoque seu maturantia varia sunt, sed notandum, pesti maturandæ cataplasmata humidiora nihil prodesse, calida nimirum applicantur quidem. sed quia subitò refrigerantur, hoc ipso venenum potius descendit & præcipitatur profundius; itaque ab iis abstinendum.

Via convenientior est hæc: locum affectum illine cum oleo seu butyro antimonii ad latitudinem nummi ternarii (Drever) *relinque donec exsiccetur locus, postea (ungventum ruptorium:)*

Ungventum ruptorium.

℞. *olei lini*
chamomillæ an. ʒij.
croci ʒj.
vitellorum ovorum n. ij.

m. f. ungventum. Hujus ungventi aliquid applica calidè, & sæpè reitera, donec brevi temporis spacio rumpatur ulcus, quod mundificandum est cum ungvento mundificativo composito, de quo supra in lue venerea, & tandem cum emplastro stictico seu opoteldoch consolidandum.

Nota: *Ulcera pestilentialia aperta citò consolidanda nunquā sunt, quandoquidem nisi venenum radicitus fuerit evulsum, maxima damna sequi solent: itaque post mundificationem utere sequente emplastro:*

Emplastrum venenū extrahens.

℞. *ceræ* ℔j.
resinæ albæ ℥iiij.

terebinthinæ laricæ ℥j.
ol. bufonum
scorpionum an. ℥ij.
styracis liquidæ ʒVI.
succi chelidoniæ expressi ℥IV.
aristolochiæ rotundæ ℥ß.
gummi ammoniaci in aceto
dissoluti & inspissati ℥iß.
myrrhæ
sarcocollæ an. ʒj.
f. l. a. emplastrum.

Oleum bufonum.

Oleum bufonum sic fit:
℞. olei olivarum ℔ß. ebulliat in sartagine, postea ℞. bufones transfossos ligno, & aliquantulum suspensos, donec nempe exsiccati fuerint, n. VIII. vel IX. projice in oleum bulliens, atque ita aliquandiu relinque, postea refrigeratum cola & serva.

Emplastrum rumpens.

Est etiam aliud emplastrum rumpens apostemata pestilentialia, quod fit hoc modo:
℞. magnetis ℥ß.
terebinthinæ
ol. scorpionum an. ℥j.
mastichis
succini
myrrhæ rubræ
sarcocollæ
gummi ammoniaci
cantharidum præparatarum an. ʒij.
resinæ ℥iiij.
ceræ ℔j.
m. f. l. a. emplastrum quod super alutam extensum, & ulceri applicatum primò emollit, tandem rumpit illud, deinceps mundificandum cum aliis unguentis, & ad consolidationem deducendum.

Opoteldoch.

Opoteldoch facillimæ præparationis, nec tamen minoris virtutis Crolliano aut Wurziano sic fit:
℞. galbani
opopanacis an. ℥ij.
ammoniaci
bdellii an. ℥j.
macerentur in aceto per 8. aut 14. dies quò diutius, eò melius, postea cola & inspissa ad mellis crassitiem, deinde
℞. lithargyrii pulverisati ℔j.
ebulliant in olei oliv. ℔ij.
lento igne non vehementi semper cum spatula movendo, donec acquirat colorem brunum vel spadiceum; remove ab igne, & paulò post adde ceræ ℔j. liquefactam agita donec liquescat, quibus adjice superiora gummata inspissata, & diligenter misce: quando omnia probè fuerint mista, adde olei laurini ℥iij. & vicissim diligenter misce, tandem exempto ab igne adde pulveres sequentes:
℞. croci martis
mumiæ
magnetis
magisterii corallorum rubrorum & alborum an. ℥ß.
lap calaminaris
myrrhæ rubræ

thuris masculi
mastichis
aristolochiæ rotundæ an. ℥ij.
f. omnium pulvis subtilissimus, quem pedetentim admisce. Quibus diligenter factis postremò adde balsami succini, hoc est olei succini in destillatione postremo loco prodeuntis ℥j. & vicissim super igne lento misce, tandem ubi paulatim refrixerint omnia, forma magdaleones cum oleo hyperici.

Carbunculi seu anthraces pestilentiales diligenter tractandi sunt. Methodus exquisita est talis: 1. circumrotetur halo ipsius carbunculi sapphiro eleganti (saphirus 24. horas à circumrotatione in terra sepultus vires recipit) donec circumferentia aliquoties à sapphiro ducta livere videatur. 2. Apicem illine cum butyro antimonii, & applica unguentum ruptorium (inungendo) & paulò post carbunculus totus cadet. Utere deinceps emplastro attractivo magnetico, vel etiam interdum unguento mundificativo composito, & tandem opoteldoch, ut locus consolidetur.

Est & aliud emplastrum magneticum in peste, cujus potissimum ingrediens seu basis est magnes arsenicalis artificiosè paratus hoc modo:

Emplastrum magneticum.

℞. antimonii crudi
sulphuris flavi
arsenici albi an. ℥ij.
pulverisentur omnia subtilissimè & in matracio seu phiola sepeliantur in arena usque ad aliqualem eminentiam, subministretur ignis, donec omnia colliquescant, id quod stylo ferreo experiri licet, si nimirum eidem adhæserit, & instar terebinthinæ ductilis fuerit coloris rubei subobscuri. Vase refrigerato eximitur materia, quæ est dura instar picis. Hic magnes arsenicalis venenatus amplius non est; sine omni enim noxa animalibus dari potest. Præterea cauterium potentiale est insigne, quod sine ulla inflammatione aut corrosione dolorifica operatur. Usus ejus est in peste in forma periapti de collo pensilis.

Ex hoc itaque construitur emplastrum prædictum, quod
℞. terebinthinæ laricea
ceræ an. ℥ß.
gummi serapini
ammoniaci
galbani
magnetis arsenicalis an. ʒiij.
olei succini ʒij.
terræ vitrioli optimè lotæ ℥j.
dissolve prius gummata in aceto squillitico, solutionem per pannum lineum cola & exprime, eamq; tamdiu bulliendo inspissa, donec

donec acetum fuerit consumptum, & gummata ad priorem consistentiam redierint. Deinde seorsim ceram & terebinthinam illiqua, & extra ignem aliquandiu agita, donec ad spissitudinem ungventi redigantur. Porrò adde gummata purificata, & insuper pulverem arsenicalem cum vitrioli terra & oleo succini (terra vitrioli sic fit: ℞. vitriolum calcinatum, illudque cum sale armoniaco contritum in crucibulo calcina, donec auferantur tria præcipua ejus, sal, sulphur & mercurius, eritque terra residua aliquoties aqua dulci eluenda) postremò forma magdaleones cum oleo scorpionum & serva.

Hoc emplastrum ulceribus (b) *aut carbunculis pestilentialibus more consveto applicatum subitò rumpit eadem, & venenum ex imo instar magnetis potenter attrahit, nec apertum ulcus coire patitur ante perfectam extractionem omnis venenositatis.*

(b) Hoc emplastrum in uno citius, in altero tardius suam operationem perficit, eò quod homines agrestes & laboriosi densiorem cutem habeant., ad accelerandam ergò emplastri operationem conducit primò applicare vesicatorium, excitabitque intra horas septem vel octo vesicam, quam aperi, apertoque loco præfatum emplastrum superimpone.

Quod si mundificanda fuerint, utere mundificantibus toties dictis & consolidantibus, si opus fuerit. Vide anatomiam Angeli Salæ. Item Wurzii emplastrum.

Emplastrum domesticum.

Emplastrum quod aliàs domesticum mihi appellatur, hoc modo fit:

℞. colophonii
ceræ an. ℥IV.
terebinthinæ lariceæ ℥j.
Eliquatis super igne lento adde
ungventi populeonis ℥ij.
diligenter m. hisce omnibus
adde
pulveris succini
thuris
mastichis
myrrhæ
aloës an. ℥j.
rad. dictamni
gentianæ
aristolochiæ rotundæ
an. ʒij.
aluminis usti
salis ʒVI.
camphoræ ʒj.

m. s. a. perfectè & forma in magdaleones. Usus ejus est in carbunculis & mammillis inflammatis & suppuratis calorem & tumorem extrahit, maturando ea quæ suppurata sunt; conducit in omnibus ulceribus & scissuris quibuslibet; in vulneribus ambustis multum facit. Vulnera punctim & cæsim inflicta sine omni pure

pure curat, excrescentiam carnis impedit, ejus quantum saltem opus est, producendo, ulcera etiam antiqua prius mundificata hoc emplastro curantur. Ideòque non alium ad finem idem nominis obtinuit, quia ejus usus intra privatos parietes hactenus invaluit.

Si febris maligna & pestilens adsit, convenit in principio venæsectio, licet in pestilenti nisi in principio vocetur Medicus, eam imperare non sit necessariam, sed ad ea statim, quæ malignitati resistunt, accedendum, inter quæ primas meritò tenet bezoarticum minerale, quo oblato in peste statim ad externa venenum expellitur, apparente post primum aut secundum sudorem, qui de sex in sex horas repetendus, bubone, anthrace aut carbunculo.

Præstat hîc julepos conficere ex aqua carduibenedicti cum sale prunellæ, syrupo de limonibus, aut succo citri.

In cæteris progrediatur medicus secundum practicantium normas.

Prosunt tum curationis, tum præservationis causa rotulæ ex balsamo sulphuris; item fiunt opiata ex conserva scordii, theriaca veteri, aut cum theriaca Germanorum (quæ fit cum coquuntur grana juniperi usque ad mollitiem in aqua simplici, hinc contunduntur & exprimuntur, succus expressus ad formam extracti reducitur) cum liquore è typhis C.C. lapide bezoartico, lachryma cervi, unicornu, terra sigillata, C.C. quæ & per se ad provocandum sudorem offerri possunt cum auro potabili, sale aut solutione perlarum, ex quibus addita confectione alkermes fieri possunt morsuli.

CAP. CLXXVIII.

DE VARIOLIS ET MORBILLIS; Germ. Kinderpocken und Masern.

Quamvis Author horum affectuum nullam faciat mentionem, attamen cum frequentiores sint fermè omnibus aliis, ita ut inter multas hominum myriades vix unus reperiatur, qui per omnem vitam à variolis & morbillis liber maneat, ac plerique alii Authores etiam inter febres pestilentes & morbos epidemicos de istis tractent, non potuimus non hic tractationem de ipsis inserere. Sunt autem variolæ morbus medio modo se habens inter febres pestilentes & non malignas, contagiosus enim est his omnibus, qui eo nondum laborarunt, si tam propè accedant, ut odorem ejus fermentativum possint haurire, non autem ita in distans agit ut pestis, quæ interdum per aliquot milliaria aërem contaminat, & ex eo etiam à longè distantibus attrahitur, pluribusque vicibus sæpissimè in eundem recidit, ubi è contra is, qui semel variolas & morbillos

 De Variolis.

expertus eſt, plerunque impoſterum per omnem vitam ab iisdem tutus eſt, numerantur tamen inter morbos malignos, plurimi enim ab eis intereunt & ſubinde epidemicè graſſantur, peſtemque ſæpius præcedere ſolent.

Quo nomine autem antiqui variolas vocarint, incertum eſt, dubium tamen non eſt, quin tam notæ tum temporis fuerint, quàm nunc, quum eædem cauſæ quæ jam ſunt, etiam antiquitus, imò procul dubio ante diluvium extiterint. Hodiè verò ab omnibus per variolas intelliguntur exanthemata ſeu papulæ illæ varis ſeu jonthis ſimiles, à quibus etiam variolæ dicuntur, Germanicè die Purpeln / Blatern / Urſchlichten / oder Pocken; Morbilli autem ſunt lenticulæ rubræ (quas Germani vocant die Maſern / Röteln) pulicum morſibus reſpondentes, ac ſpecies variolarum bilioſior, quæ ob tenuitatem nihil purulenti gignit, ſed ſola transſpiratione difflatur; ſoletque elapſo uno, duobus vel tribus annis variolis ſuccedere.

Signa præſentium variolarum manifeſta ſunt, & deſcriptione non egent, imminentium verò hæc notantur: quamprimùm quis contagium hauſit, totius corporis & præcipuè capitis ſentit gravitatem, hujusque & dorſi dolorem, cum reſpiratione crebriore & difficiliore, oculi tument, & illachrymâtur, pandiculatio frequens urget, nares pruriunt cum crebra interdum ſternutatione, facies rubet, horror fit in ſomno, & expavefactio velut ob conſpectam coruſcationem ignium, cor palpitat cum magna pectoris anguſtia, pulſu frequenti & pulſatione temporum frontisque, in toto corpore fervor & ardor nec non punctio percipitur, vox rauceſcit, cum dolore in gutture & colli, ſputum redditur craſſum, oris ſiccitas moleſtat cum tuſſi ſicca, adeſt quoque pedum & manuum tremor, urina redditur ſubpallida, ſubtilis, & aliquantulum turbata, febrisque ſatis acuta & ardens comitatur, quæ tamen tertio vel quarto die, quando nimirum ſparſæ quædam maculæ rubræ prorumpunt, ac mox in puſtulas ſimiles varis concreſcunt, miteſcit, puſtulæ autem circa nonum diem ſiccari incipiunt, cum fœdo odore totum cubiculum implente, ut vix ferri poſſit. Signa autem imminentium morbillorum eadem ſunt, ſed omnia mitiora, ac citius exanthemata prorumpunt, quæ maxima ex parte rubent per univerſam cutem diſperſa, veſtigiis morſuum pulicum fermè æqualia, aliquantulum tamen cute eminentiora, ante quorum eruptionem in pluribus ingens corporis pruritus imprimis in manibus & pedibus præcedere conſvevit.

Cauſæ. Cauſæ à plerisque Authoribus ſtatuuntur impuritas ſangvinis, & reliquiæ ex ſangvine menſtruo, quo infans in utero ſit nutritus; quidam totam cauſam in reſectionem funiculi umbilicalis rejiciunt, ſi poſt abſciſſionem ſangvis ante colligationem non exprimatur, certum enim experimentum eſſe, ſi omnis ſangvis ex ea umbilici parte, quæ remanet, digitis

digitis probè extrahatur, & expreſſione eliminetur, ac tum demum colligatio inſtituatur, infantem nunquam variolis, morbillis, ſcabie, vel abſceſſibus laboraturum, ſequi ergò quod præcipua iſtorum affectuum cauſa in prædicto vitioſo ſangvine umbilicali contineatur. Verùm neutri parti poſſumus præbere asſenſum, ſed pro præcipua cauſa fermentationem omnium ſuccorum ordinariam agnoſcimus quotidiè contingentem; videmus enim ſuccum uvarum, frumenti, pomorum, pyrorum & alios quoscunque ſponte effervеſcere, fermentare, & ſuam turbiditatem ſecernere in feces, easque tam ſurſum quàm deorſum, à ſe propellere, & quò dulcior & pingvior ſuccus eſt, eò mitius & diutius fermentationem ſuam peragit, majoremque copiam ſpiritus ardentis gignit, quo macrior verò & auſterior ſuccus eſt, eò impetuoſius fermentat, citius deſinit, paucioremque ſpiritum inflammabilem producit, nullus enim unquam ſuccus eſt, qui ſpiritum ardentem actualiter in ſe contineat, ſed is demum producitur in fermentatione, nullus etiam ſuccus ante fermentationem inebriat, quia ſpiritus ardens, à quo omnis ebrietas proficiſcitur, nondum adeſt. Cum ergò ſangvis humanus ex meris ſuccis inebriativis & fermentationem paſſis nempe vino, cereviſia, pane &c. conſtet, naturam fermentationis retinet, & juxta diverſa temperamenta citius vel tardius turbiditatem ſuam in variolas aliaque tubercula ſegregat & expellit, quod in brutis non fit, quia non paſcuntur rebus fermentatis, ut homines; quemadmodum autẽ quædam muſta inveniuntur, quæ vix ſenſibiliter fermentant, ſed mitiſſimè feces ſuas ſenſim ad fundum dolii cadere ſinunt, præſertim ſi aliquid ſpiritus ardentis infundatur, is enim omnem fermentationem mox ſiſtit, dulcificando aciditatem fermentationis authorem. Ita etiam interdum, quamvis rariſſimè, homines reperiuntur, qui per totam vitam variolas non experiuntur, eò quod ejusmodi temperamentum nacti ſunt, quod inſenſibiliter turbiditatem ſuam ſegregat, vel ab aliquo inſcienter aſſumpto præcipitante ſimplici à manifeſta fermentatione inhibetur. Interdum etiam certa quædam malignitas aëris variolas & morbillos epidemicos producit, quod tunc non fit per fermetationem naturalem, ſed modum corruptivum, qualis fit in ſuccis doliis fracidis infuſis, in quibus feces non deponunt, ſed potius magis ſordeſcunt, mucorem, lentorem, vermes, & ejusmodi corruptivas qualitates contrahunt, præſertim ſi etiam ambientis gradus alius ſit, quàm fermentationi conveniat, uti contingit, ſi non in cella, ſed in calore ſolis tales ſucci aſſervantur, idẽ ergò contingere in variolis epidemicis dubium non eſt, ita ut infectus, impurus & naturalẽ conſtitutionẽ excedens aër, corruptivam & malignam qualitatem in corpore pariat, quamobrem etiam plerunq; peſtis ſequitur.

At ſi veriolæ curſum ſuum ordi-

narium teneant, tunc sangvis & succus corporis per fermentationem suas feces extrudunt, vinumque imitantur, quod per fermentationem spiritum acquirit ardentem, fæculentiâ enim corporis per variolas expulsâ, natura humana paulatim incipit fieri spirituosa, crescit enim sensim ratio, memoria & judicium, ita ut demum fiant habiles ad usum mundanum, prout etiam vinum post fermentationem paulatim clarescit, ac aptum fit pro potu.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, variolæ & morbilli naturalem cursum servantes corpori conducunt, præsertim albidiores, at lividiores sunt periculosiores: lethales verò sunt difficulter erumpentes, vel post eruptionem rursus introrsum meantes, vel fauces & pulmones graviter obsidentes; semper etiam grandiores gravius iisdem quàm pueruli decumbunt.

Curatio.

Curatio variolarum & morbillorum iisdem remediis perficitur, quorum scopus est, ut statim conatus naturæ in expulsione adjuvetur, dando simul operam, ut quædam partes præserventur, ne à variolis lædantur, quamprimum itaque earum imminentium signa, nempe febricula capitisque gravitas & dolor advertuntur, puerulus ab omni accessu aëris frigidi, rebusque refrigerantibus custodiatur, detinendo ipsum in loco tepido, non nimis calido, in lecto molli, rubeo panno obtecto. Nos in quacunque invasione variolarum tam ordinaria quàm epidemica illicò exhibemus centaurium minerale, vel aquam benedictam, ac sarcinâ impuritatis ejectâ variolæ multo levius deinde erumpunt; Aliis Practicis frequenti in usu est decoctum ficuum & liquiritiæ. Eximium est ad expellendum, antimonium diaphoreticum sequentis præparationis. ℞. caput mortuum seu residuum ex destillatione clyssi mineralis supra cap. 139. edocti, redige illud in tenuissimum pulverem, & ad ejus ℔j. accipe ℔iß. nitri clarificati, & similiter triti, tum colloca crucibulum satis magnum interprunas, & optimè candere sine, ac deinde pulveres commixtos per vices injice, donec totam mixturam injeceris, tunc per tres integras horas in continuo fluxu materiam detine, quibus elapsis eam projice in aquam frigidam, cautè tamen, quia magnum edit strepitum, & antimonium diaphoreticum colore albissimo fundum petit, nitrum verò in aquam dissolvitur, exsicca pulverem, & nitrum per evaporationem in crystallos redige; datur pulvis à gran. X. ad XV, adultis ℈j. ad ʒß. in aqua scabiosæ.

Antimonium diaphoreticum.

Vel exhibeatur pueris ℈ß. aut gran. XII. adultioribus autem ℈j. croci in aqua vel decocto fœniculi.

Excellentissimum quoque medicamentum est pulvis viperarum juxta doctrinam cap. 83. & 172. hujus libri præparatus, cujus pariter gran. XII. vel XV. in aq. card. benedict. exhiberi possunt.

Pulvis.

Vel ℞. sem. nasturt.
napi
aquileg. an. ℈ij.
acetos.

acetos.
citri an. ʒß.
scobis C. C. crudi seu calcinationem non experti à cervo in Septemb. capto ʒj.
corallor. ruberrimor. subtiliss. trit. ℈ij.
m. f. pulvis tenuiss. cujus ℈j. infanti, ℈ij. usque ad iij. adulto in hydromel. propinentur, vel in hoc liquore:
℞. aquæ scabios.
scordii an. ℥j.
card. benedict.
acetos. an. ℥ß. m.

Superfunde hunc liquorem totum pro adulto, dimidium verò vel tertiam partem pro puero prædictæ dosi pulveris, & benè agitatum patienti calidè propina, injungendo ipsi jejunium desuper duarum horarum, & ut probè obtegatur.

Optimè etiam theriaca Andromachi variolas expellit, etiam has, quæ semel expulsæ ob refrigerationem vel terrorem rursus disparuerunt, uti experti sumus, sed debet esse auctior dosis quàm vulgò fieri solet, dant enim adultis tantùm ʒj. in qua saltem gran. XV. pulverum continentur, reliquum merum est mel; exhibendæ ergò ʒij. vel iij. imò ℥ß. pro adultis, pueris dimidium vel tertia pars sufficit.

Egressis variolis, ac dolorem inferentibus aliqui imponunt cataplasma ex æqualibus partibus pulpæ pomorum assatorum, & farinæ hordei in aqua ad pultem coctorum, sed ejusmodi humidæ applicationes tutæ non sunt, ut monet etiam Gilbertus Anglicus his verbis: *Postquam variolæ sunt egressæ, oportet ut expectemus maturationem, & consumptionem ad saniem, & non admovere emplastrum aliquod extra positum, ne fortè materia redeat ad cor, & inducat cardiacam & mortem.*

Tendentibus autem jam ad maturationem scilicet circa diem nonum bis in die inungatur oleum amygdalar. dulcium recens sine igne expressum, ad temperandam acrimoniam, & apertis jam oleum ovorum ad explanandas foveas.

Initiò ne etiam pustulæ oculis innascantur, ac cœcitatem inducant, ut sæpè fit, sæpè lavandi oculi sunt liquore oculari astringente, ex. gr.

Collyrium.

℞. aq. rosar. ℥ß.
plantag. ʒij.
sachari Saturni ℈ß. m. f. collyrium.

Morbilli verò cum nil aliud sint quàm continuata fermentatio sanguinis mitior, prægressâ impuriori per variolas, prout mustum prius impetuosè fermentat, & crassiores feces ejicit, deinde verò mitius fermentando pergit, donec fiat vinum clarum, etiam eadem remedia ipsis conveniunt.

CAP. CLXXIX.

DE AFFECTIBUS EXTERNIS, AC PRIMO DE SCABIE; Germ. Krätze und Raude.

Scabies quidem tantummodo cutis vitium est, quia etiam in optima valetudine per contactum ab uno ad alium transferri, atque etiam

iterum sola inunctione curari potest, in hisce tamen, qui sponte absque infectione ab alio scabiosi fiunt, semper impuritas sangvinis concurrit, quam natura ad circumferentiam corporis seu per poros cutis expellere conatur, ubi exeundo acredine suâ mordicat, atque ita pruritum excitat, ita ut à scalptione ac confrictione talis abstinere nequeat, quibus non modò cuticula laceratur, verùm quoque confrictus locus incalescit, atque ita à calore plus materiæ acris in vesiculas attrahitur, & è lacerata cuticula effluit, & effluendo sensim concrescit instar gummi, non enim simplex est aquositas, quamvis aqua limpida videatur, sed succus corporis, qui semper gummeæ est naturæ, & ab externâ aurâ frigida concrescit in crustulas; perfricta verò vulnuscula interdum etiam purulentas pustulas simul producunt, quæ apertæ pus vel aquositatem profundant.

Causæ scabiei. Causæ scabiei sunt otium & vita sedentaria, hinc etiam plerunque studiosi & sartores eâ laborant, nec non pueri ob voracitatem, est etiam affectus contagiosus, & per contactum inficit condormiendo cum scabioso alio in eodem lecto, vel utendo vestimentis ejus. Potest etiam quis scabiosus fieri à contactu acrium salium, vel inunctione liquorum acrium, acidorum vel salsorum, quæ mordicationem in superficie cutis excitant, quæ semel scalpta deinde prurire pergit, & sic veram scabiem gignit.

Curatio. Curatio in hisce, qui per infectionem ab aliis scabiem contraxerunt, facilis est solaque inunctione vulgaris sulphuris cum pingvedine aliqua temperati perfici potest, familiaris nobis est sequens modus, qui paucis diebus scabiem abigit, cutemque lævem & pulchram efficit:

Ungventum. ℞. sulphuris flavi,
baccarum lauri an. q. pl.
f. pulvis subtilissimus, adde olei oliv. q. s. ut fiat ungventum molle, locis scabiosis inungendum.

In his verò qui sponte scabiem absque aliena infectione ex proprio sangvinis vitio contrahunt, purgatio corporis præcedere debet, quod optimè fieri potest pilulis mercurialibus inter cathartica descriptis, vel

Pilulæ. ℞. mass. pilular. de fumar. ʒs.
mercur. dulc. gran. XV.
m. & cum melle rosato fiant pilulæ XXVII. manè assumendæ, plura habet

TEXTUS.

Scabiei cuilibet persanandæ mundificatio sangvinis necessaria est; tale nimirum vitium subcutaneum proximè stabulatur in malè affecto sangvine, impuritatibus salinis, vitriolatis, aluminosis, stipticis scatente.

Absolvitur cura mundificationibus, mercurio dulci, mercurio vitæ, arcano corallino, extracto panchymagogo, & similibus.

Quod si obstructiones supervenisse visæ fuerint, eædem antequam purgationes fiant, expediantur, sine quibus tamen scabies inve-

inveterata vix dum cedit, deinceps mundificato ſangvine, & obſtructionibus demptis ſangvinis correctiva feliciter introducuntur.

Magiſterium corallorum & tinctura maximoperè laudantur. Flores antimonii albi fixi ad ſudandum per 20. dies in decocto vel ſpiritu guajaci ſcabiem contumacem cum pruritu conjunctam feliciter tollunt: (ſic reſtitui ſtudioſum Medicinæ, item Bohemum quendam.)

Requiruntur interdum laconica & ungventa, item inſeſſiones, de quibus vide Practicos.

Aqua mortua, quæ nempe poſt ſolutionem argenti in aqua forti factam, & viciſſim præcipitatam reſidua eſt viridiuſcula, ſcabiem manuum & pedum ſimplici illinitione præcedentibus tamen univerſalibus perfectè curat. Mercurius dulcis in aqua aurantiorum deſtillata per levem ebullitionem ſolutus, ita ut ad ℔j aquæ ℥ſ. (a) mercurii accedat.

(a) Melior fit hæc aqua ſi etiam aliquot grana, nempe V. vel VI. mercurii ſublimati ſimul in ea coquendo ſolvantur.

Idem facit aurum in aqua regis ſolutum & viciſſim in calcem redactum, ſi nempe aqua regis deſtillatione revocetur, & tandem cum ſpiritu terebinthinæ extrahatur, rurſusque ſpiritus terebinthinæ deſtilletur usque ad olei formam, ſeu oleiformem maſſam, hoc externè illitum ſcabiem tollit.

SCABIES VOLATICA.

Eſt ſpecies ſcabiei, quam Falloppius volaticam appellat, propter ſubitam ejus per univerſam cutim diſtributionem, ſic ſæpè per unicam noctem malum hoc ſerpere viſum eſt per univerſum corpus, ita ut volando quaſi illud occuparet.

Dixerunt Medici ſangvinis eſſe effloreſcentiam, alioquin in eryſipelate, ſine tamen ſcabritie uſitatam.

Cæterum hæc volatica neutiquam curari potuit eo modo, quo effloreſcentia ſangvinis alioquin curatur, & ſæpè ad internecionem usque malum invaluit reſpuendo omnes medicinas.

In hoc caſu omnia quidem fieri debent, quæ neceſſaria ſunt (purgando & ſudando) ſed cum malum in peripheriam detruſum externa alia reſpuat, hoc ſecretum optatiſſimum finem imponit. ℞. ſangvinem (recentem) in partu ex utero elapſum cum tota ſecundina, vel aliquota ejus parte, & ablue univerſum locum affectum. Raro ſemel atque iterum repetendum id fuerit, & protinus volatica

Secretum.

tica quasi mortua cadet (inunctiones hîc non prosunt) curavi hoc modo infinitas periculosâ scabie infectas.

CAP. CLXXX.

DE CYRONIBUS; Germ. Reitliesen oder Süren.

Cyrones quid?

AD scabiem etiam pertinent cyrones sive syrones, qui etiam acari & teredines vocantur, suntque minutissimi vermiculi, visum fermè effugientes, & sub cuticula perpetuò latitantes, nec inde prodeuntes; serpunt autem sub epidermide ab uno loco ad alium cutemque exarant, ita ut per albam lineam seu sulculum dignosci possit, quem serpendo sub cuticula efficiunt, quorsum serpserint, in cujus extremitate si apice aciculæ fodiatur, erui potest animalculum, colore albicans cum nigro capitello, quamvis enim vix cerni possit præ minutie, terso tamen speculo impositum manifestum motum edit, ac longè manifestius microscopio considerari potest, de his vermiculis etiam supra cap. 10. actum est.

Curatio hujus affectus præmissâ purgatione optimè fit per sulphur commune, quod omnibus scabiebus medetur, diversis tamen modis, quorum unum vel alterum trademus:

Ungventum.

℞. sulphuris comm. partes duas
sarcocollæ partem unam
axungiæ porcinæ q.s.f. ungventum.

Aliud.

Vel ℞. sulphuris
aloës hepatic. an. ℥ij.
axung. porcin. q.s.
aceti vini fortis parum f. ungv. ad ignem.

Aliud.

Vel ℞. sulphuris ℥iij.
scabiosæ siccat. ℥j.
terebinth. lotæ ℥iß.
ol. semin. hyoscy. express. q.s.f. ungv.

TEXTUS.

AD cyrones ℞. sulphuris & tartari ana, coque in aqua, qua locus affectus à frictione lavetur. Item balsamus sulphuris (assumptus & inunctus.)

CAP. CLXXXI.

DE STRUMIS ET SCROPHULIS; Germ. Wehne/ Kröpffe/und Ferckleins Drüsen.

SUperfluus succus alimentarius secundùm diversa temperamenta varios & diversos excitat tumores, nimirum in sangvineo abscessus, phlegmonas, erysipelas & apostemata, in bilioso bubones, furunculos, & anthraces, in melancholico, cancrosos tumores & scirrhos, in phlegmatico excrescentias multiplices, quarum tres species præcipuè antiqui constituunt, quando enim in se continent materiam quandam instar adipis vel sebi, talem excrescentiam vocarunt steatoma seu nodum adipinum, si contentum verò ejus fuerit instar mellis, tunc vocata fuit meliceris seu nodus mellagineus; si in autem veluti pulticula crassa in ipsa depre-

deprehenſa fuerit, tunc atheroma ſeu nodum pultaceum dixerunt, inveniuntur tamen quæ adhuc aliam materiam, præter jam enarratas concludunt, nempe aliquando ferè oſſeam, vel cartilagineam, tophaceam, cretaceam, calculoſam, arenoſam, cœnoſam, trumboſam, mucoſam, aquoſam, imò in maleficis & incantatis ſæpius pili, ungves, ſpinæ, carbones, panniculi aliaque diabolica inventa ſunt; quomodocunque autem contenta materia diverſimodè variet, ſemper tamen ex unico ſucco alimentario omnes excreſcentiæ fiunt, & ſecundùm diverſa loca ubi enaſcuntur, varia nomina ſortiuntur. Si enim in capite provenit, talparia vel talpa dicitur, ſi juxta juncturas, ganglion, glandula & nodus vocatur, in fronte, palpebris, dorſo manus, locisve nervoſis, duris & ſiccis, lupia appellatur, quod idem eſt cum ganglio, à glandula autem differt, quod hæc è ſolis adenibus fiat, ganglion verò è nervis & articulis, ambo tamen ſunt tumor induratus, tumor autem mollis in locis carnoſis vocatur teſtudo, natta, napta, vel topinaria, in teſticulis hernia, in collo bocium, bronchocele, ſtruma & ſcrophula; omnes autem excreſcentiæ phlegmaticæ propriis membranis panniculisve includi deprehenduntur. Hic autem nobis ſermo eſt de excreſcentiis, quæ in collo emergere ſolent, ubi imprimis occurrunt ſcrophulæ ſic dictæ à ſcrophis ſeu ſuibus matribus cum porcellis ſuis, ſicuti enim ſemper multos pariunt, ita etiam multæ ſcrophulæ ſimul in collo naſcuntur, ſuntque tumores parvi phlegmatici materiam ſteatomaticam propriæ tunicæ incluſam continentes, at ſi tumor eſt magnus ſolitarius magis ad carnis naturam accedens, nunc vocatur ſtruma, quæ à ſcrophula differt, ut fungus arboris induratus à bulla reſinea ejusdem pariter congelata, ambo enim quidem ex unico arboris ſucco naſcuntur, & ab aëre indureſcunt, gummi tamen ſeu reſina è ſucco crudiori conſtat; ſicuti autem ſuccus arboris etiamnum in tertiam arboris excreſcentiam degenerat, ſcilicet in viſcum, ſic etiam adhuc aliud ſtrumæ genus eſt, quod appellatur bocium, bronchocele, ſeu hernia gutturis, adhuc magis ad naturam carnis accedens, & verum colli fungum conſtituens, ut plurimum tamen hæc ſtrumarum diverſa genera ab omnibus inter ſe confunduntur.

Bronchocele. Hernia gutturis.

Cauſa præcipua ſtrumarum eſt ſuperfluitas & nimia abundantia ſucci alimentarii, imprimis ex alimentis phlegmaticis & mucilaginoſis, atque in temperamento phlegmatico, ubi facilè in talem excreſcentiam degenerat, ut videre eſt in porcis, in quibus ob nimiam voracitatem & naturam phlegmaticam ſuccus ſuperfluus mutatur in lardum copioſum, varos & ſcrophulas; hinc etiam ſanè ſemper ſtrumoſi voraciſſimi ſunt, quorum virtus debilis concoctiva ſuccum ſuperfluum phlegmaticum concoctione non ſuperabilem pellit ad partes debiliores, nempe ad ipſos adenes, qui rece-

Cauſæ.

ptacula sunt phlegmatica, ubi ceu materia frigida mucosa ad suppurationem inepta induratur in glandulas scliroticas ut Avicenna loquitur, in locis illis glandulosis nempe in collo, axillis vel ingvinibus, præcipuè tamen in collo, quia magis expositum est aëris frigidi acccessui, à quo talis succus viscidus promptè induratur, ut videre est in omnibus arborum fungis & resinis, quod ab aëre indurescant.

Prognosis. Prognosin quod attinet, omnes strumæ seu scrofulæ difficilis sunt curationis, minus tamen incipientes & in junioribus quàm inveteratæ & in senioribus, difficilius quoque curantur, quæ non dolent, strumæ autem his familiares sunt, qui temperamenti sunt phlegmatici, & brevioris colli, nimiumque voraces, ut pueri & fœminæ ob corporis raritatem, item qui sunt brevi & angusta fronte, compressis temporibus ac maxillis amplis, in conspectum quoque, ut Arnoldus de Villa nova & Riolanus volunt, non prodeunt, nisi prius mesenterium iisdem sit repletum, ideòque topicis non cedunt, nisi etiam intrinsecus medicamina convenientia usurpentur. Avicenna autem putat quod fiant ex casu, vel allisione, ac deinde in corporibus multiplicentur, quod à veritate non alienum videtur; nam & aliæ excrescentiæ à compressione fiunt, ut clavi, calli, gibbi &c. difficillimè autem strumæ radicitus extirpantur, nam sive ferro sive medicamentis curentur, facilè circà cicatrices suas repullulant, ac diuturnæ sunt curationis ob materiæ phlegmticæ frigiditatem, quæ non potest percoqui & maturari, nec periculo vacat earum incisio in collo, ventre & commissuris, ob propinqvitatem venarum & arteriarum, imprimis circa asperam arteriam, ubi incisio & denudatio vocalium instrumentorum facilè per vitam omnem voce privat, strumæ etiam grandiores semper vocem vitiant, atque etiam plerunque auditum, loquela autem ipsa, visus & olfactus ab ipsis raro patitur, ut plurimum quoque intellectus & memoria in strumosis debilitantur.

Curatio. Curatio strumarum instituitur per purgantia & potiones diureticas, cavendo simul ab omnibus alimentis crassi & pravi succi, duræque digestionis, quibus præmissis specifica succedant, experimentum autem est urina propria omni manè pota, at qui eam bibere nequeunt, in usum vocare possunt salem gemmæ, ejusdem enim est virtutis, sal gemmæ enim & sal communis idem sunt, urina autem omnem suam virtutem à sale communi habet; Ast si addatur etiam sali gemmæ sal pumicis nec non tartari, eo citius curatio procedit: paratur autem sal pumicis hunc in modum: capias pumicis pulverati partem unam, sulphuris communis partes duas, conterantur invicem, tum indantur crucibulo, quod optimè lutatum ponatur in igne circulari, in fine probè excandefiat, tum rursus aliquid recentis sulphuris admisceatur, atque iterum in crucibulo lutato mixtura candere sinatur. *Salis pumicis præparatio.* Calcinatum hunc pumicem

cem immitte vitro, superfunde acetum destillatum, ut solvatur, quicquid calcinatum est, quod verò non solvitur, denuò siccetur, & cum sulphure calcinetur, atque eodem modo in aceto destillato sovatur, filtretur & ad siccitatem salis evaporetur. Adhæc etiam tartarus vini in furno figulino ad albedinem calcinatur, cui guttatim spiritus nitri superfunditur, donec ebullitio cesset, tum liquor filtratur, & ad siccitatem evaporatur, quod remanet iterum in aqua pluviali solvitnr, filtratur & congelatur; hujus & præcedentis salis pumicis ana una pars, salis gemmæ duæ vel tres partes solvuntur simul in aqua, filtrantur & congelantur rursus in salem, qui contra strumas specificus est, cujus ℈j. vel ij. in aqua scrophulariæ omni manè tribus vel pluribus horis ante pastum assumuntur, addi etiam potest tertia vel quarta pars radicis scrophulariæ pulverisatæ, hæ enim tuberosa radix signaturam habet strumarum, excrescentiarum & tuberculorum & contra eadem eximiè valet; plura habet

TEXTUS.

Strumæ sine omni incisione curantur facilè, si bibat patiens ex cranio hominis sepulti, non quidem semel sed sæpius.

Idem præstat cinis (a) *spongiarum, qui sic fit: si ℥VI. verbi gratia spongiarum cum ℥iiij. lapidum spongiæ, calcinentur in olla operculata, donec pulverisari possint. Cineris hujus quotidie exhibetur ʒj. in vino manè duabus horis ante pastum. Sic comitis filium novem annorum curavi, item aliquot virgines hujus civitatis, de quibus etiam empirici excellentes desperarunt; feliciter à me curatæ sunt.*

(a) Alii cineri ejusmodi spongiæ etiam alia admiscent, prout & Helmontius etiamnum alias additiones commendat in tractatu: *tartarus non in potu;* ita scribens: *Strumas prægrandes pluries unico mense evanuisse vidi, ac subitò præfocationem à venonoso fungo illatam curari remedio astrictivo, quod sic habet:*

Pulvis Arnoldi de Villa nova ad strumas, qui etiam addidit spongiam rosar. sylvestr. cinamom. & pip. nigr.

℞. spongiæ marinæ in carbonem combustæ ℥iij.
ossis sæpiæ usti
piperis longi
zingiberis
pyrethri
gallarum
salis gemmæ
calcis testarum overum an. ℥j.
misce cum aqua stillata ex præfatis spongiis & exsiccetur paulatim, accipe hujus pulveris semidrachmam cum sachari semuncia decrescente luna, ut paulatim liquatus deglutiatur, vel fac illinctum, & botium disparebit. Alii defectu spongiæ sumebant pilosam excrescentiam sylvestribus rosetis innascentem, exteriori cortici castaneæ persimilem hirtam hispidamque, cujus solius pulvere utebantur feliciter. Item usus sum ungvine in strumis & scirrhis: ℞. olei laurini (per

axungiam suillam non adulterati) ℥VIII. olibani, masticis, gummi Arabici, resinæ abiegnæ an. ℥iij. destilla, tum iterum destilla cum cineribus clavellatis. Hæc Helmontius.

Scrophulæ.

Scrophulæ (b) *latentes perfectissimè curantur (nondum exulcerata dicitur latens) si cineres talpæ quotidiè exhibeantur in vino, vel decocto scrophulariæ.*

Citius evanescunt illitæ oleo lactis (hoc fit per vesicam ex lacte putrefacto) & si deinde caput mortuum post destillationem lactis residuum denuo cum oleo destillato mistum, & in formam emplastri redactum (laß nicht zu viel Fettes darzu kommen) *ac scrophulis impositum fuerit.*

Quod si exulceratæ fuerint, felicissimè curantur inspersis cineribus salamandræ in olla igne circulari exustæ. In calcinatione caveas tibi à fumo salamandræ (dicitur Olm oder Molch) *cineres talpæ nihilominus intrò sumendi sunt à granis VI. usque ad XII.*

(b) Semper præcedat corporis evacuatio, imprimis per vomitum, quam etiam Avicenna hîc summè commendat, deinde specificè mundificantia sangvinem usurpentur, ut fit ab hoc expertissimo pulvere:

Pulvis sangvinem mundificans.

℞. rad. scrophular.
pentaphyll.
filipendul. an. ℥ij.
herb. agrimon.
pilosell. an. m. ſ
omnia exsiccentur in umbra, fiat pulv. subtiliss. adde ℥iij. vel IV. sachari albissimi m. cujus ʒſ. omni manè cum vino assumatur.

Possunt etiam, si duriores sint, applicari mollificantia, quale est hoc cataplasma:

Cataplasma.

℞. cæpar. alb.
rad. lil. alb.
althææ an. q. pl.
involvantur stupæ madidæ, & coquantur sub cineribus ignitis, tum contundantur in pulticulam, adde ol. chamomill. & saponis nigri mollis an. q. s. m. f. cataplasma, calidè applicandum, & per 12. dies continuandum.

Ganglion.

Ad ganglion verò & nodos incipientes valet inunctio olei balsamosi supra cap. 8. descripti, quod si in promptu non est, quotidiè ganglion fricetur oleo amygdalarum dulcium manu calefacta, per integrum mensem, ac deinde superponatur emplastrum de ammoniaco. Nuper autem nos consulebat virgo 16. annorum, cui ganglion œdematosum in dorso manus oriebatur, dedimus ipsi pulverem ex ℈j. rad. jalapp. & ℈ſ. mercurii dulcis, à quo ut referebat, circiter novem vel decem sedes habuit, loco autem affecto jussimus applicare emplastrum ex ℥j. empl. diapalmæ & ʒj. argenti vivi currentis invicem subactis, & intra paucos dies tumor evanuit.

Bronchocele.

Bronchocele (c) *est tumor nervorum in partibus ligamentosis excarnibus sponte facta; curatur balsamo sulphuris, & emplastro diasulphuris.*

(c) Ce-

(c) Cele & hernia ſunt communia nomina tumorum , & ſic bronchocele eſt hernia gutturis, quæ etiam botium dicitur, de ejus curatione paulò ante ſufficienter dictum eſt.

CAP. CLXXXII.
DE CONTRACTURA; Germ. die Contractur oder Lämnüß.

Contractura nihil aliud eſt quàm paralyſis bilioſa , in qua tantùm impotentia motus non autem ſenſus occurrit , eſt enim morbus calidus , at in paralyſi vulgari phlegmatica ceu morbo frigido etiam ſenſus intercipitur, frigus enim ſtupefacit , & narcoticum eſt , cum autem hic affectus ſufficienter deſcriptus ſit ſupra cap. 10. plura hic afferre non eſt neceſſarium.

TEXTUS:

Contractura membrorum à variis cauſis fieri poteſt, proxima eſt conſtrictio ſinoviæ ligamentorum & nervorum in ſe quaſi abruptorum, unde artuum ſeu articulorum contractiones introducuntur.

Cura vulgaribus medicamentis difficulter procuratur.

Extremum refugium quæritur in thermis vi & poteſtate ſua, quam obtinent à mineralibus ſpiritualiter in iſtis aquis vigentibus.

Hoc verò auxilii genus uſitatum quidem eſt, in communi praxi, deficiente verò eodem, aut longius quàm par eſt remotis thermis, poſſunt commodiſſimè ea adhiberi, quæ facilius ſæpenumero domi applicantur.

Mundificetur corpus blandis purgantibus, qualia ſunt: extractum ellebori, rhabarbari, mechoacannæ, item panchymagogon vegetabile, etiam ex mineralibus egregium eſt ſpecificum purgans pilulæ antimoniales ſurſum deorſumque purgantes, vel tantum per inferiora.

Notanda

Nota: *Mercurialia hic commodè adhiberi nequeunt, quemadmodum nec colocynthis, nec elaterium, humiditatibus nimirum ſubſtantificis nonnihil inſidiantur.*

Quod ſi obſtructiones in corpore viguerint, quæ alioquin contracturas & præcedere & ſubſequi ſolent, eædem expediendæ ſunt per deobſtruentia tum vulgaria tum etiam chymica.

Deinde corpus univerſum reducendum eſt ad temperaturam æquabilem neceſſariæ humiditatis. Sic inſeſſiones ſeu cupæ parantur ex plantis mollificantibus & humectantibus.

Nota: *In extenuatis laconica valdè nocent potius quàm proſunt.*

Cæterum in omni inſeſſione aliquid

*quid de tinctura antimonii dan-
dum est justa dosi cum vehiculis
convenientibus, quale est aqua
lilii convallii, ut inter lavandum
etiam aliquid sudoris ex habitu
corporis emanare queat.*

*Hoc præterea modo spiritus
vitæ liberius ad extremitates
membrorum fertur, istiusq; causa
absolvitur.*

*Posthæc omnia tandem exter-
na sunt accersenda. E multis aliis
hoc imprimis omnem absolvit o-
peram, quod sequitur: ℞. radicis
angelicæ ℔V. contusas coque in
diplomate cum vino optimo vase
diligenter clauso; donec radices
in mucilaginem abeant, exprime
& leniter ebulliendo ad casum
mediæ partis coque, dein ℞. vini
ardentis Rhenani vel Hispanici
℔IV. solve in eodem croci optimi
pulverisati ℥iij hoc vinum in va-
se convenienti super cineres cale-
fac; & impone saponis Veneti o-
ptimi tenuiter secti ℔j. & conti-
nuè move cum spatulâ, donec sa-
po planè fuerit solutus. Quo facto
adde olei terebinthinæ & junipe-
ri ana ℔iss. m. diligenter, & cum
mucilagine radicis angelicæ con-
junge, ebulliendo amplius, donec
ad justam consistentiam redactũ
fuerit. Hoc ungvento inunge u-
niversum corpus, & præsertim in
iis locis, ubi contractura fortius
inhæret, semper ab egressu balnei,*

Ungventum specificum.

*idque fac novies, semper alternis
diebus tum insessione tum inun-
ctione repetendo. Hoc modo
astricti nervi & ligamenta re-
stituuntur, & patiens ad pristi-
num vigorem redit. Si cum tin-
ctura antimonii ante insessum
tres vel quatuor guttæ olei ange-
licæ stillatitii, ut dictum est, exhi-
beantur, facilior & brevior fit
tota curatio.*

Nota: *Galbanetum non adhi-
bendum, nisi firmiores fuerint vi-
res, nec corpus emaciatum.*

*In contractura ex mercurii in-
unctionibus valet Laconicum
cum spiritu vini supra traditum
(balneum ex decocto pisorum) ex-
hibito simul balsamo vitæ in a-
qua theriacali, vel misturâ sim-
plici, vel tincturâ antimonii pro
sudore eliciendo, adhibito postea
emplastro magnetico.*

Contractura ex mercurii inunctionibus.

*Ex veneno hausto balsamus
vitæ cum emplastro magnetico,
præsertim latente veneno in cen-
tro corporis, vide supra de filtris;
hoc modo curata Comitis filia.*

Contractura ex veneno hausto.

CAP. CLXXXIII.
DE ARIDURA; Germ. Schwindung.

ARidura, consumptio, atrophia,
tabes, marcor non multum in-
ter se differunt, denotantque corpo-
ris extenuationem, summam maci-
em, & omnem substantiæ deperdi-
tionem,

tionem, quæ contingit, quando corpus non alitur, & de substantia corporis semper aliquid decedit, nihil verò ex alimentis in ejus locum subit vel apponitur, unde demum omnis succulentia carnosaque substantia absumitur, ita ut nil præter cutem & ossa remaneat, quæ absumptio vera est aridura vel atrophia, estque universalis quando nimirum totum corpus ita exarescit, vel particularis, ubi membrum aliquod, nempe brachium, manus vel pes extenuatur.

Causæ ariduræ sunt internæ obstructiones, impeditaque circulatio sangvinis, item perfrigeratio alicujus partis, ex quo postmodum ea nutrimentum non attrahit, pluresque aliæ, de quibus supra cap. 137. & 175. pluribus actum est: sufficiant ergò hæc cum verbis

TEXTUS.

In ariduris particularibus præmissis universalibus, si necessitas efflagitaverit, quædam sunt interna, quædam externa specifica, quantumvis haud negem, fomentationes (ex salicibus) item inunctiones & emplastra ab Autoribus hinc inde descripta, & usu comprobata multum prodesse.

Interna sunt 1. ℞. mellis virginei hoc est sinceri q. s. illine ollam interius, & eandem planta in acervum formicarum, ita tamen ut orificium ollæ tectum sit particulâ aliquâ cribri non planè angusti; hac nimirum ratione formicæ appetentes mel per foramina cadunt sine recrementis; quando itaque sufficiens earum quantitas collecta fuerit, affundatur bonus spiritus vini, & digerantur omnia vase clauso in M. B. per unum atque alterum diem, postea destilla primum lento igne, ut prodeat spiritus vini, tandem fortiori, ut aqua mellis & formicarum simul prodeant, quam serva. Hujus aquæ exhibe cochleare unum singulis triduis manè jejuno stomacho. Interdum etiam vesperi cochlear ſ. cum pane tosto. Membrum verò exuccum & aridum cum spiritu vini primò prolecto aliquoties fortiter frica; vide supra de atrophia.

2. Mirabili potestate valet in restituendis ariduris aqua fluviatilis, quæ inter aquandum ex ore equorum generosorum, postquam biberint, profluere solet, si nempe diligenter colligatur, & potanda manè & vesperi detur.

Externa specifica.

Externum est arcanum aluminis dulcis, cujus mentionem facit Wurzius c. 23. tr. 3. quod explicatum sic habet: decoquatur (hoc est calcinetur) alumen ad consistentiam crassam in olla ut evaporet phlegma. Deinde tritum per retortam destilletur, ut habeatur ipsius spiritus instar aquæ fortis. Hoc caput mortuum exemptum & tritum est terra mollis

lis

lis & lenta de qua loquitur Wurzius, ea ſolvatur in aqua tepida, reſidebit terra mortua inter ſolvendum in fundo, tepida aqua filtratur & poſtea concoquitur. Alumen verò mite ſimul per filtrum tranſit. Coagulatum hoc alumen conjunge cum ſale communi, & procede ulterius, quemadmodum ipſe Author docet. Uſum vide apud ipſum loco dicto.

Eſt & externum aliud in ariduris oleum vitrioli, & ſuccini, vel terebinthinæ. Item axungia humana cum olei vitrioli ana, oleum rubicundum ſive forte, quod ex vitriolo cœruleo fit, invicem paulatim (propter metum aſtantium à diſpoſitione) ſeu guttatim cum oleo ſuccini (a) *aut reliquis ſupradictis mixtum.*

(*a*) Senſus eſt, quod recipi debeant olei vitrioli corroſivi in deſtillatione ſpiritus ejus ſimul prodeuntis & olei ſuccini vel terebinthinæ æquales partes, quodlibet ſeorſim, oleumque vitrioli guttatim in oleum ſuccini inſtilletur, ne tumultuentur, ſunt enim contraria, nam ſi intingatur lana in oleum ſuccini, & poſtea parum olei vitrioli corroſivi dephlegmati ſuper eam lanulam oleo imbutam ſtilletur, illicò concipiunt ignem.

Uſus: locus primùm aſperioribus linteis fricetur, poſtea hæc mixtura illinatur, & quidem aliquoties.

Nota: *Membra aridiora ſemper calidioribus pannis, vel etiam exuviis vulpinis* (ein Fuchsbalg ungearbeitet / das Rauhe hinein gekehret) *foveantur.*

CAP. CLXXXIV.
DE TUMORIBUS; Germ. Geſchwulſt.

VAria ſunt tumorum genera, quicquid enim prçter naturam in corporis ſuperficie prominet, tumor vocatur; præcipuè autem inter tumores à Practicis recenſentur: omnes hydropis ſpecies, œdema, hydrocephalon, hydrocele, tumor flatulentus, herniæ omnes interque ipſas bronchocele, ſtruma, ganglion, lupia, ſcirrhus, item tumores calidi, ut phlegmone, apoſtema, phygethlon, bubo, phyma, eryſipelas, cancer; itemque humores circa vulnera & ulcera ab accurſu ſangvinis & humorum contingentes. Dividuntur autem à quibusdam Practicis in flatuoſos & humorales, per flatuoſos intelligunt collectiones flatulentas, ſeu flatuoſum ſpiritum continentes, & nunc ſub cute, nunc ſub membranis circumoſſalibus, jam inter inteſtina & peritonæum, modò in ipſis inteſtinis ſe colligentes, quæ emphyſemata ſeu apoſtemata flatuoſa vocantur; humorales autem iterum dividunt in ſimplices calidos & frigidos atque in permiſtos ſeu varios, calidos referunt vel ad ſangvinem, ut phlegmonem, bubonem; vel ad bilem ut eryſipelas, frigidos vel ad pituitam ut œdema, vel ad atram bilem

bilem, ut ſcirrhos; permiſtorum autem nomine donant, quando diverſam humoris qualitatem in uno tumore ſimul concurrentem advertunt, unde talis tumor à prædominante humoris qualitate cognominatur, ut phlegmone eryſipelatoſa, œdematoſa, ſcirrhoſa, vel eryſipelas phlegmonoſum, œdematoſum, vel œdema ſcirrhoſum & ſic conſequenter. Sunt etiam tumores interni vel externi; interni ſunt, quæ ad conſpectum non prodeunt, ſed ſolo dolore & gravatione indicium faciunt eos adeſſe, ubicunque enim vehemens dolor eſt, ibi accurſus fit humorum, quibus ſtatim majori ſpacio opus eſt, ſicque dolens locus tumere & turgeſcere incipit, dolorque ac calor ab extenſione membranularum augentur, ut fit in pleuritide, pulmonia, cynanche, dolore hepatis, aliisque internis, externi ferè in omnibus exterioribus partibus contingere poſſunt, nempe in oculis, in ophthalmia, maxillis & genis in dolore dentiũ, collo in angina, manibus, pedibus & reliquis juncturis in arthritide &c. Omnes autem tumores neceſſariò quatuor modis terminantur, nempe vel inſenſili reſolutione, ſive ea fiat per vaporabilem difflationem, ſive per reductionem ad emunctoria ſtercoris, urinæ, ſudoris vel ſputi, vel ſuppuratione, vel partis corruptione, vel induratione, quorum omnium optimus eſt qui fit per inſenſilem ſeu imperceptibilem reſolutionem, & poſt enm per ſuppurationem, omnium autem peſſimus eſt, qui fit per corruptionem

& poſt ipſum, per indurationem.

Cum autem in ſequentibus de quibuslibet prædictorum tumorum Author in ſpecie tractet, non opus eſt, hic plura de iisdem ſubjicere, ſed ſufficiant quæ in genere ad eos proponit

TEXTUS.

In tumoribus œdematoſis ſtercus caprillum cum aqua fabrorum, vel quod præſtat, urinâ propriâ coctum applicetur.

In tumoribus calidis, quos phlegmonas appellant, generaliter proſunt epithemata qualia ſunt:

I. *Aqua ſpermatis ranarum, in qua aliquid myrrhæ ebullierit.*

II. *Lixivium fortè cum oleo lini* (a) *mixtum (ut quaſi lacteſcat) ſiſtit (intra duas, tres vel quatuor horas) herpetas, quibus pueri inficiuntur.*

(a) Ejusmodi fortiſſimum lixivium cum oleo roſac. mixtum, ut lacteſcat, inſigne eſt ad eryſipelas.

III. *Emplaſtrum ex naſturtio aquatico contuſo.*

Nota: *Si ejusmodi tumores ſæpius occurrunt, ſangvinis mundificantia & minuentia ſtatis temporibus negligenda non ſunt.*

CAP. CLXXXV.
DE PHYGETHLIS SEU PANIS; Germ. Schlieren/ oder Beulen.

Panus ſeu phygethlon commune nomen eſt phlegmonum in adenum

 num

num locis oborientium, nempe in cervice, alis, & Ingvinibus, pro loci autem diversitate nomen ejus mutatur, in cervice enim circa aures vocatur parotis, in collo verò circa maxillam panus seu phygethlon, circa alas phyma, in ingvine bubo, verùm hæc nomina ab omnibus fermè inter se maximè confunduntur, nec etiam magni refert, in eo autem omnes conveniunt, quod sint abscessus partium laxarum, quas adenas seu glandulas appellant, diversitas autem nominis inde venit, quod non modò in diversis locis, sed etiam temperamentis; idem absscessus specie paululum aliter atque aliter mutatur, citius vel tardius maturatur, sub alis enim omnium facillimè maturatur, difficilius & tardius in ingvinibus, difficillimè & multo cum dolore ac negotio ponè aures. Quod autem Authores etiam magni inter se non concordent, ex his apparet, quæ de phymate scribunt. Hippocrates enim lib. 7. aphor. 57. ait: *Quibus phymata in meatu urinario fiunt, his suppuratione factâ, & eruptione solvitur dolor*: Idem in aliis locis abscessus articulorum phymata vocat: Celsus autem lib. 5. *Phyma* (inquit) *nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpè etiam majus.* Fernelius autem dicit: *Phyma quoque tumor adenum est, simplici phlegmone atque phygethlo aliquanto minor ac planior, minusque rubens ac dolens; non enim è puro sangvine proficiscitur, sed ex eo,*

Parotis. Panus. Phygethlon. Phyma. Bubo.

cui pituitæ quiddam sit admistum, ut sit phlegmon œdematis particeps. Verùm ut jam dictum, hæc Authorum diversitas parvi est momenti, phyma enim, phygethlon, parotis, panus, & bubo ferè unum & idem sunt, nempe abscessus in locis adenum, in aliis verò locis simpliciter phlegmone nominatur, seu phlegmon, id est inflammatio, à sangvine enim effervescente & superfluo ejusmodi abscessus semper cum inflammatione febrili magnoque dolore prorumpunt, præsertim si quid malignitatis vel putredinis pestilentis haustum sit, tunc enim summo cum impetu & vitæ periculo sangvis effervescit, talesque panos in dictis locis protrudit, qui tunc bubones pestilentes dicuntur, in aliis verò locis furunculi, si summi fervoris participes sint, ita ut in se ipsis veluti concrementur, anthraces, carbones seu carbunculi, sed ut hæc à tyronibus eò melius intelligantur, singula aliquantulum uberius describenda sunt; sciendum itaque quod temperamentum sangvineum, imò ferè quodlibet in juvenili ætate constitutum admodum spirituosum est, & à victu probè nutriente plurimum augetur, unde præcopia de facili effervescit instar spirituosi musti, quod effervescendo suas fæces à se extrudit, ita etiam sangvis à meris succis fermentationem & effervescentiam expertis ortum ducens jus fermentationis & effervescentiæ ferè in quolibet homine retinet, & mox in primâ pueritia crassiores fæces per variolas & morbillos ejicit,

Phlegmone. Bubo pestilens. Furunculus. Anthrax. Carbo. Carbunculus.

ejicit, & ſicuti muſtum poſt craſſiorem fermentationem, etiamnum per aliquot ſeptimanas fermentare pergit, quamvis longè mitius, ita ut vix ullus ſtrepitus percipiatur, nihilominus tamen, quamdiu nondum clarum eſt inſtar cryſtalli, ſed ullam turbiditatem in ſe continet, non ceſſat occultè fermentare, imò interdum unam vel alteram majorem bullam cum aliquali ſtrepitu usque ad ſuperficiem protrudit. Ita etiam ſangvis in juvenili ætate poſt impetuoſam ſuam fæcum variolicarum ejectionem non ceſſat interdùm adhuc unam vel alteram bullam per abſceſſus extrudere, imprimis ad ſua emunctoria in locis adenum, prout etiam muſtum ſemper ſuas bullas ad ſupremum dolii foramen quod ejus veluti emunctorium eſt, emittit.

Protruſæ hæ bullæ effervеſcentis ſangvinis ſunt tumores & tubercula ſangvinea, mediante inflammatione in ſuppurationem abeuntia, quæ communiter phlegmones German. Blutaiſſen oder Blutſchweren nominantur: de quibus Paulus Ægineta lib. 4. c. 17. de inflammatione ita ſcribit: *Omnes ex æquo tumores calidos, quibus dolor fervorque adeſt, noſtri inflammationes, Græci phlegmonas appellare conſueverunt, verùm pro diverſa, quæ ipſos facit, materia hi quoque variant. Cum enim ſangvis probus & craſſitie mediocris in particulam aliquam univerſim confluxerit, ac propter copiam impactus inhæſerit, inflammatio propriè appellata naſcitur. Cum verò flava bilis in parte aliqua ſubſtiterit, herpetem vocant: ubi verò & ſangvis & bilis flava ſimul incubuerint, eryſipelas excitatur. At cum ſangvis, qui influit, calidus impensè & craſſus fuerit, carbunculos movere ſolet. Itaque ab inflammatione, quæ peculiariter phlegmone dicitur, & multis ſemper accidit, incipiendum eſſe judico;* hæc Paulus.

Phlegmone quid? — Phlegmone ergò exquiſita eſt tumor ſangvineus à nimium turgente ſangvine protruſus ad ovi gallinacei magnitudinem prominens rubicundus inſtar ruboris à fervidis balneis, vel igne contracti, magno calore inflammatorio, duritie renitente, diſtenſione, ac dolore acerbo pulſatili moleſtus, præſertim ſi partem exquiſito ſenſu præditam occupet, ut fit in locis nervoſis; hujus ſpecies ſunt: parotis, parulis, ſynanche, & alii abſceſſus ſangvinei; ſi enim ponè aures phlegmone erumpat, vocatur parotis, Germ. Ohrenbeule / Ohrnitzel / in collo phygethlon ein Schlier / ſub alis phyma ein Hagedroß / in ingvine bubo, eine Schlichtbeule / in morbo verò Gallico bubo venereus ein Klapholtz; ſi una vice complures parvi abſceſſus acuminati ſimul erumpant; dothienes & furunculi kleine Blutaiſſen vocantur; de quibus Celſus lib. 5. *furunculus* (inquit) *eſt tuberculum acutum cum inflammatione & dolore, maximèque cum jam in pus vertitur, qui ubi adapertus eſt, & exit, apparet pars carnis in pus verſa, pars corrupta ſubalbida, & ſubrubra.* Tubercula hæc phymate minora ſunt,

Parotis. Phygethlon. Phyma. Bubo.

Furunculi.

ovum columbinum magnitudine non excedentia, acuta, rubentia & dolorifica, suntque etiam phlegmones species, sed ex sangvine magis cacochymico fiunt, phlegmones vero è puriori phethorico; adhæc duplices sunt furunculi, quidam enim minores sunt & duriores, tardiusque maturantur, at febris expertes; aliqui verò majores, & cum febre irruentes, & citius rumpuntur, ambo tamen non admodùm pulsatiles sunt, quia minus profundè sub cute delitescere solent. Suppurantur autem furunculi perinde atque phlegmone, atque in apertione sua, plura parva foraminula efficiunt, sæpiusque malignitatem induunt, & tunc minores carbunculi nominantur, tempore pestis eodem lethali periculo stipati.

Furunculus duplex.

Carbunculus minor.

Adjunxit Autor furunculis epinyctidem die Nachtblatern / quæ est ex genere pustularum, colore sublivida vel nigricans & interdum alba, cum vehementi inflammatione, & dolore nunquam tam parvo ut pustula est, quæ vix fabâ major existit, & quando aperitur, cruenta sanies ex ea sicuti etiam è furunculo effluit, itaque pro specie carbunculi habetur, omniumque pustularum pessimâ.

Epinyctis.

Curatio horum abscessuum fit per imposita malactica, potestque fieri cataplasma ex malva, radice althææ & lilior. alb. & ficubus invicem coctis, addito quoque butyro & farinâ frumenti; vel cepa sub cineribus cocta tunditur in pulticulam, additurque axungia porcina, & sapo mollis; ruptus abscessus persanatur emplastro apostolico vel diachylo composito, parotis verò optimè rumpitur gummi opopanace in aceto dissoluto, colato & coctione reinspissato, iterumque oleo laterino bis destillato resoluto, & imposito.

Curatio.

TEXTUS.

IN phygethlis (Ohrenzwang) *item oleum tartari fœtidum, panus alioleum guajaci valet; qui phleàs dicitur hic tumor, gmone est in adenum & ingvinum locis exortus.*

Phygethla.

De bubonibus supra in peste; hic commendatur balsamus sulphuris, de quo Rulandus cent. 1. cur. 81. emplastrum diasulphuris curatioue sequente apud eundem.

Bubones.

De carbunculo vide supra de peste: huc refer emplastrum ex magnete arsenicali, de quo paulò ante.

Carbunculus.

In epinyctide & furunculo valent eadem, sed cave, ne ferro aperias (præsertim pestis tempore) plerunque nimirum mors sequitur, pustularum pessimæ subnigræ & sublividæ, ita vocantur quod in nocte erumpant.

Epinyctis & furunculus.

Terminthi (die braunen Blatern/) (a) *interdum non absimiles sunt herpeti ulcerato, inungantur oleo nucis expresso & inspissato, de quo suprà* (reiß erstlich das Häutlein hinweg / das umher wächst) *item*

Terminthi.

item balsamus sulphuris. Sunt tumores in quorum summitate pustula nigra apparet.

(a) Terminthus pro specie epinyctidis habetur, cui etiam magnitudine respondet, ab ea autem differt, quod terminthо incumbat pustula nigra & rotunda, qua rupta id quod ipsi subjacet desquamato simile est, quod demum scalpello aperitur, & pus educitur. De his Aëtius lib. 14. c. 63. sic scribit: *Terminthus pani species est, adjacetque supremo ulceri bulla atra, quâ disruptâ quod subjacet hyposyrmati simile apparet, hoc autem dissecto pus invenitur, curatio, quam ad epinyctidas diximus, huic quoque accommodabitur; hæc ille.*

CAP. CLXXXVI.
DE OEDEMATE; Germ. wässerige Geschwulst.

COllectio pituitæ per universum corpus contingens hydropem leucophlegmatiam vel anasarcam parit, in aliquam autem solummodò partem decumbens tumorem excitat, qui œdema vocatur. Est autem œdema tumor frigidus aquosus, laxus, mollisque ac doloris expers, sine calore & rubore; coloris subalbidi; estque duplex, unum est tumor collectus & circumscriptione definitus sæpiusque magnus ac digiti impressioni facilè cedens, atque impressionis vestigia aliquandiu retinens, isque propriè & simpliciter œdema nuncupatur. Alter est diffusus & indeterminatus, ideòque non œdema sed tumor œdematosus appellatur, ac sæpius in cachexia, tabe, leucophlegmatia, & post quasdam febres occurrit, præcipuè in cruribus, atque ob majorem laxitatem impressionis digiti vestigium promptè retinet, constatque ex crudiore pituitoso cruore vitio stomachi aut jecoris generato sensimque cumulato, atque in aliquam partem decumbente, quam suâ copiosâ collectione & aquosâ impletione distendit, & in tumorem attollit.

Causæ sunt vel debilitas ventriculi, vel hepatis, vel fluxiones ex capite, præcipua autem est debilescens calor naturalis, victusque plegmaticus; unde hic affectus frequens est in senibus pituitosis, cachecticis & multam perfrigerationem expertis.

Causæ

Prognosin quod attinet, œdema ob succi phlegmatici frigiditatem rarò in suppurationem abit, sed plerunque terminatur per resolutionem, seu difflationem scilicet œdema serosius, at ex crassiore pituita constans sæpissimè per indurationem, sive conversionem in nodos & excrescentias phlegmaticas, de quibus superius cap. 181. actum est, idque ob majorem frigiditatem, quo duriores enim sunt tumores phlegmatici, eò sunt frigidiores, & vice versa, si etiam exiccantibus remediis & resolventibus diu tractentur, tandem facilè indurescunt, & in materiam nodosam tophaceamve convertuntur; si tumores œdematosi in locis osseis, ut sunt tibiæ, & coxæ vel cavernosis, ut est pectus, existant, interdum fistulam producunt. Si in

Prognosis.

cruribus paulatim augentur, & sensim altius assurgunt, ac in ventre colliguntur, in ascitem terminantur; hi tumores magis hyeme, & tempore verno, atque senibus, nec non victu frigido & phlegmatico utentibus, quàm aliis temporibus & personis contingunt.

Curatio. Curationis scopus Practicis duplex est, alter ut materia influens inhibeatur & restringatur, alter ut fluxio jam facta dissolvatur, vacuando simul corpus à superfluitate phlegmatica: sin autem œdema inveteratum, & non amplius in gignendo est, tunc solummodò incidenda & digerenda est materia, & hæc quidem in œdemate idiopathico seu quod sponte & per se advenit, in symptomatico verò seu alios periculosos affectus sequente, nempe cachexiam, hydropem, tabem vel lienteriem, medendum est ipsi morbo illud causanti, eo enim sublato etiam œdema cessabit.

Ante omnia autem instituenda est optima vitæ ratio, abstinendo ab omnibus succum phlegmaticum gignentibus ut sunt omnes fructus imprimis crudi & recentes, lac, caro porcina, pisces, item potus & cibus nimius, somnus longus, otium & similia, juvat autem admodum abstinentia, labor, sudor & evacuatio. Antiqui autem præmisso victu exiccante, & ad calidum tendente, præparatâ quoque & evacuatâ materiâ pituitosâ locum œdematosum fricarunt pannis asperis, ac deinde exsiccantia applicarunt, imprimis autem spongiam novam etiamnum prægnantem virtute aquæ salsæ marinæ, aceto infusam aquæ commixto, idque calidè & in principio mali adhibuerunt, in augmento autem fortiora resolutiva addiderunt nempe spongiam aliam novam infusam in lixivio acri & modico aceto; in defectu autem spongiæ omnino novæ, aliam exquisitè absterserunt lixivio acri nitro & aphronitro (quibus hodie caremus, substitui autem potest sal urinæ pecorum, imprimis caprarum & ovium, si nimirum ejus magna copia evaporatur, & residuum in fundo candori subjicitur, iterumque in aqua communi solvitur & congelatur) hancque spongiam vel linteum mundum duplicatum imbutam decocto baurach seu nitri & spumæ nitri (quorum succedaneum jam indicavimus) & cinerum, nec non aceti ana q. s. loco œdematoso admoverunt, ac deligarunt ab inferiore sursum versus, ita ut ligatura in infima parte incipiat cum mediocri arctatione, & in altiori desinat, ut moris est in deligatione fracturæ ossis, quæ in sua infima inceptione magis arctatur, ac deinceps paulatim remissius stringitur. Alii hoc applicant: ℞. acaciæ, aloës hepat. myrrhæ, croci, musci quercini, boli Armeni an. q. v. & cum succi brassicæ & aceti rosac. an. æquali parte pulverem prædictorum attempera in cataplasma, quod per aliquot dies applicatur, augendo deinde aceti quantitatem, cum adjectione modici aluminis pulverisati: alii fomentis utuntur ex astringentibus & liquoribus seu aquis naturâ vel

Cataplasma.

vel arte ſalſis & nitroſis, ac deinde emplaſtrum reſolvens toti tumori imponunt, quale eſt ceroneum, diachalciteos, diachylon ireatum, unguentum Agrippæ.

Sin autem tumor reſolvi nolit, ſed ad ſuppurationem tendat, quod tamen raró contingit, tum maturativum eſt imponendum, quale eſt diachylon, & alia præcedente capite indicata, apertum ulcus mundificatur & ſanatur ut alii abſceſſus & ulcera, de quibus ſuo loco.

TEXTUS:

D*E œdemate* (a) *egregiè præcipientem vide Platerum.*

(a) In ulceribus tibiarum inveteratis etiam frequentiſſimè occurrit tumor œdematoſus, qui diuturnitate adeò confirmatur, ut poſtmodum medicamentis non facilè cedat, ſed quibusdam deinde per vitam perennet, ita ut ſemper ipſis unum crus ſit denſius altero, uti nobis in pueritia contigit, diſparuit autem tandem tumor ſuperligando emplaſtro, quo ulcus ſanabatur, laminam plumbi.

CAP. CLXXXVII.

DE HYDROCEPHALO;

Germ. ein Waſſerkopff.

HYdrocephalon pariter eſt aquoſus tumor utplurimum capitibus puerorum à primo ortu innaſcens, idque ut quidam volunt, quatuor modis, nempe vel inter os & cutem, vel intra os & pericranium, vel inter membranas & oſſa, vel inter cerebrum & involucrum ejus.

Signa. Signa hydrocephali ſub cute exiſtentis ſunt, quod illicò puero ex utero erumpente in parte aliqua capitis tumor concolor prominet, niſi ſit à contuſione, tunc enim rubor & dolor ſimul aderunt; tumore autem exiſtente ſeu materiâ ejus contentâ inter corium & pericranium, tumor facilè cedit & recedit, non tamen tam facilè cedit, nec ſine omni dolore eſt, ſi fuerit intra membranam & cranium; at inter os & membranam cerebri collectione morante, non niſi validâ compreſſione cedit, oculi ſunt clauſi & lachrymantes, cum continuo vagitu pueri, & quodam ſtupore & langvore; humore autem ſub calvaria ſeu ſub membrana piâ matre contento oculi prominent rubei & dolorifici, voluntque quidam etiam quaſdam notas delirii obſervari poſſe.

Cauſæ. Cauſas hydrocephali Avicenna ſtatuit eſſe præcipuè malam tractationem & effigiationem capitis ab obſtetrice factam, ita ut ob ſuturarum compreſſioné venarum oſcula reſerentur, ad quæ deinde latex ſub cuticula decurrat; alii volunt hoc contingere ob indebitam infantis poſitionem in utero, ita ut ad caput nimium declive humor plus juſto confluat.

Prognoſis. Prognoſis eſt quod hic tumor extra calvariam exiſtens curatur, intra eam, minimè, interdum etiam ab hydrocephalo epilepſia cauſatur.

Curatio. Curatio fit per reſolutionem adhibitis diaphoreticis in forma linimenti vel emplaſtri, addito aliquo

aſtrin-

astringente, quem in finem illiniunt sæpius oleum anethinum & rosaceum vel myrtinum cum sulphure, vel oleum hyperici cum pulvere myrtillorum, his si non cedit, educitur humor per incisionem, vel puncturam idque paulatim, ne unâ vice materia extrahatur, sed per intervalla, aliàs mors procuraretur; præstat tamen curatio sine incisione, si fieri possit; quæ sic instituenda venit:

Ungventum.

℞. chamomillæ exsiccat.
absinth. an. ℥ß.
sulphuris com. ℥j.
myrtillor. ℥ß. f. pulvis adde
butyri recent.
ol. chamomill. an. ℥iß.
ceræ parum f. ungventum ad ignem.

Hoc locus quotidiè bis inungatur, donec inflatio evanescat.

TEXTUS.

IN hydrocephalo limaces cum suis testis pistentur, & reducantur in formam emplastri, quod capiti applicatum & relictum, donec sponte cadat, mirabiliter resolvit. Vide de his centuriam tert. Observationum Chirurgicarum Fabritii Hildani.

CAP. CLXXXVIII.

DE TUMORE FLATULENTO; Germ. windige Geschwulst.

TUmores flatulenti seu ut alii vocant, apostemata ventosa à præcedentibus aquosis differunt, quod in hisce loco humoris mucilaginosi, qualis in œdematosis dominatur, à qua materia flatuosa continetur, quamvis eorum fit denominatio, quamvis fieri nequeat, ut in corpore nostro ullus flatus detur, qui non partem aliquositatis admixtam habeat, ut quilibet ex suo proprio respirationis halitu addiscere potest, si eum emittat ad speculum ori admotum, mox enim guttæ aqueæ in ipso colliguntur & defluunt, si ergò aër vix momento in cavitate pectoris detentus nihilominus tantoperè humescit, multò magis aquosi erunt ejusmodi flatus diu in corpore morantes, & ex ipso corporis nutrimento, quod ex meris humidis constat; major tamen pars istorum tumorum flatus est, ideòque digitis pressi vestigia impressionis non retinent, quia aër confertim inflatus seu inspiratus amotis digitis mox cum impetu resilit, uti etiam fit in vesicis brutorum confertim inflatis, & cum aëre contento ligatis, quæ compressæ pariter illicò resiliunt, & percussæ sonitum edunt instar tympani, quod omnibus tumoribus ventosis proprium est; tumores hi nullum inferunt dolorem, nisi colligantur intra membranas, easque nimis violenter distendant ac divellant, hæc inflationes fiunt rarò, idque modò sub cute, nunc sub membranis, quæ ossibus circundantur, sæpè etiam colliguntur in ventriculo, intestinis, atque in spatio inter peritonæum & intestina, nec non in utero, ut supra de tympanitide, hernia ventosa &c. dictum est.

Causa

Causa tumorum flatuosorum præcipua est imbecillitas caloris naturalis, ut quotidiè observamus in debilescente calore Macrocosmi, quod fit in autumno, tum enim ferè semper ventorum procellæ, vapores crassi & nebulæ generantur. Idem etiam fit in ejusmodi corpore humano, quod quasi temperamentum autumnale in calore nativo obtinet, unde hic tumor facilè producitur, qui tactui renititur, versus lumen lucidum quendam splendorem efficit, & percussus ut uter vel tympanum sonat, sæpius quoque flatus per totum corpus nunc huc nunc illuc discurrens, doloremque extensivum inferens sentitur.

Prognosin quod attinet, flatuosi tumores ægrè discutiuntur, pluri maque incommoda pariunt, præsertim, qui dolorosè & cum cordis anxietate hinc inde in corpore divagantur, venenatum enim quid in corpore delitescere eosque suscitare arguunt.

Curatio fit per roborationem caloris naturalis, extenuationem crassorum flatuum, & meatuum corporis occlusorum, per quos hi flatus exire debent, apertionem; ad hunc igitur scopum tam alimenta quàm medicamenta dirigenda sunt, ut omnia sint calefactiva & subtiliativa; vitentur ergò omnia crassa, cruda, mucilaginosa, pituitosa, flatuosa ut sunt lac, caseus, fructus crudi, legumina, castaneæ, rapa, caro porcina, cerevisia crassa, aliaque consimilia. In crebro autem usu cuminum, carvum, anisum, fœniculum, petroselinum, calamentha, ruta, galanga, & confectiones aromaticæ, ut diacalaminthes, diacuminum, aromaticum rosatum, diagalanga, præ alio panis genere convenit hordeaceus salitus & cuminatus: potus sit vinum tenue non admodùm austerum, imprimis cum infusione baccar. lauri, dauci, seminis rutæ, aliorumque calidorum, stomachus etiam exterius ungatur oleis calidis ut rutæ, nucistæ, spicæ & similibus.

Ad locum affectum conducunt ea quæ etiam ad præcedentem affectum commendata sunt, item hoc:

Cataplasma.

℞. sem. quatuor calidor. major. an. ℥j.
rutæ
baccar. laur. an. ℥ß.
farinæ fabar. ℥j.
succi ebuli & sambuci.
vini albi opt. an. q. s.

pulverisentur semina subtiliss. & cum liquoribus coquantur in cataplasma, & applicetur, plura vide supra cap. 139.

TEXTUS.

De tympanitide & ramice flatulento supra.

Tumor cutis flatulentus.

In tumoribus cutis flatulentis, applicentur cucurbitulæ sine scarificatione; Item Carminativa semina; radix ebuli recens contusa & emplastri loco applicata valdè omnes ventositates tollit.

CAP. CLXXXIX.

DE SCIRRHO; Germ. verhartete Zelten oder Geschwulsten.

Scirrhus quid?

SCirrhus est tumor melancholicus, qui etiam fieri potest è tumore phlegmatico præposteris medicamentis tractato, ita ut contenta ejus materia induretur & exsiccetur, dicitur hic tumor aliàs apostema durum, item sclirosis & sephiros.

Apostema durum. Sclirosis. Sephiros

Signa.

Signa tumoris scirrhosi sunt; durities, obtusus sensus, & renitentia, colorque subfuscus vel medius inter rubrum & atrum, quando autem initio exurgit, utplurimum exiguus est instar pisi vel fabæ, & sensim augetur, scilicet scirrhus verus & legitimus, qui spontè in temperamento melancholico generatur, at qui ex imperitia Medici è prægresso alio tumore degenerat in scirrhosum, non increscit, sed totus tumor antea mollis induratur, resolutis partibus ejus tenuioribus per medicamina vehementer digerentia, crassioribus verò induratis & exiccatis, ut interdum fit in erysipelate & phlegmone, plerunque etiam scirrhus in uno loco fixus manet, interdum tamen priorem locum relinquit, & ad alium migrat, talisque scirrhus fermos Avicennæ appellatur. Est autem duplex scirrhus, unus veluti incipiens & nondum confirmatus, hic non omninò indolens seu omnis doloris expers est, sed pressus aliquantulum dolet, alter exquisitus & confirmatus, qui omnis doloris sensusque penitus expers est.

Fermos Avicennæ. Scirrhus duplex.

Causæ.

Causæ scirrhi sunt: temperamentum frigidum & melancholicum; item alimenta crassa, pravumque succum generantia, suppressio hæmorrhoidum antea fluere consvetarum vel mensium. Obstructio hepatis & lienis, qua sangvis depravatur, tumoresque præter naturam gignit & plures aliæ.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, scirrhi confirmati, in quo etiam sæpius pili nonnulli increscunt, omninò insanabiles sunt, nec unquam permutantur, suntque magni, admodùm duri, & cum reliqua corporis cute concolores, incipiens autem, & aliquo modo dolorificus adhuc sanationem recipit, scirrhi in temperamento melancholico facilè in cancrum degenerant.

Curationis scopus.

Quantum autem curationis spei superest, in eo consistit, ut ante omnia laudabilis diæta instituatur, è prava enim omnes morbi originem trahunt, vitando omnia succum melancholicum gignentia, ut supra de morbis lienis satis indicatum est; præmissis igitur sangvinem melancholicum purgantibus, & corrigentibus primo talis fotus fiat:

Fotus.

℞. rad. althææ
lapathi acut.
lilior. albor.
ellebori nigri an. ℥j.
fol. malvæ
bismalvæ
melilot.
camomill. an. m. j.
sem. lini
fœnugræc. an. ℥j.
furfuris cribrati m. ij.

coquan-

coquantur omnia in ſ. q. juris pinguis, quo locus calidè foveatur; reſiduum decocti piſtetur in pultem, adde axungiæ gallinæ vel alterius ℥iij.

ol. amygd. dulc.
anethin. an. ℥j.
m. f. cataplasma & calidè imponatur.

Deinde ſupergeſtetur tale ceratum:

℞. axungiæ human. ℥j.
pingved. gallin.
anſeris an. ℥ß.
gumm. ammoniaci
galbani
bdellii
opoponacis in aceto diſſolut. colat. & coctione reinſpiſſat. ℥j.
mucilag. ſem. lini
fœnugræc. an. ℥j.

coquantur ad conſiſtentiam cerati, adde tantundem empl. de meliloth. & de eo imponatur; vide plura cap. 131.

TEXTUS.

DE ſcirrhis præſertim interiorum partium ſupra dictum.

Ubi extra apparent, cataplaſmata ex radice bryoniæ, item ſtercore caprillo & urina proſunt.

NB. *Emplaſtrum ex cicuta de quo ſupra, non usque adeò hic commodum.*

CAP. CXC.
DE CANCRO, Germ. der Krebs.

QVum ſcirrhi ſæpius in cancrum degenerent, ac quilibet cancer incipiens ſit ſcirrhus malignus, Author proximè poſt ſcirrhum de cancro tractare voluit; Eſt autem cancer pariter tumor melancholicus, à ſangvine hæmorrhoidali vel menſtruali, in his quibus talis ſangvinis fluxus antea conſvetus poſtmodum diu ſupprimitur, ſæpè occurrens, nec non in temperamento melancholico, & victu craſſo & pravi ſucci utentibus, de eo autem ſupra cap. 89. de vitiis mammarum plura locuti ſumus.

TEXTUS.

DE cancro vide ſupra de cancro mammillarum (cancer non exulceratus dicitur latens, is ne tangatur.) Sarcomata curantur ut polypus, de quo ſupra.

Sarcoma.

CAP. CXCI.
DE VARICIBUS, Germ. Aderkröpffe/Krampffadern.

Varices quid?

VEnæ in cruribus & teſticulis interdum à nimio ſangvinis craſſi & melancholici influxu dilatantur, turgidæque, groſſæ ac plenæ apparent, nec non diverſimodè curvatæ ac coloratæ, nempe colore viridi, fuſco, livido, atro, tumque ejusmodi venæ vocantur varices, Germ. Aderkröpffe i. e. venæ ſtrumoſæ, eò

quòd ejusmodi venæ ſangvine tur-
geant & protuberent, inſtar ſtruma-
rum.

Signa.

Signa varicum ſunt : venæ cru-
rum ut ſaphæna ac reliquæ implen-
tur multo ac craſſo ſangvine, fiunt-
que lividæ, nigræ ac tumidæ, ita ut
craſſitiem digiti æquent, tumor au
tem impreſſioni digitorum prom-
ptè cedit, eoque amoto protinus re-
turget.

Cauſæ.

Cauſæ ſunt multa fatigatio cru-
rum oneroſa, unde ſangvis accurrit
pro eis reficiendis, ut fit in omnibus
membrorum afflictionibus ſive fiant
fricando, urendo, vel alio modo,
ſemper enim ſangvis & ſuccus cor-
poris ad locum afflictum accurrunt:
hinc varices frequentes ſunt præ-
gnantibus, quia fœtu jam grandiori
crura earum grave onus ferre co-
guntur, quam ob cauſam etiam vul-
go die Kindsadern item der ſchwartze
Auflauf vocantur. Accidunt etiam
varices aliis qui plurimum laboris
pedibus ferunt, ut bajulatoribus,
curſoribus, diu ſtantibus, captivis,
quorum crura diu compedibus con-
ſtringuntur, item ab ictu, contuſio-
ne, aliaque crurum afflictione.

Hujus affectus meminit quoque
Hippocrates in ſequentibus apho-
riſmus:

*Varices ſolvunt melancholi-
am & amentiam. lib. 6. aphor. 21*
Non accidunt calvis. 6. 34
*Sin varices magni calvis ſu-
perveniant, recapillantur. 6. 34*

Progno-
ſis.

Prognoſin quod attinet, varices
neque dolorem inferunt, nec vitæ
impedimentum pariunt, ſed eorum
curatio ſaltem propter decorem, &
non neceſſitatis ergo expetitur. In
teſtibus exiſtentes difficulter ferunt
chirurgiam. Interdum in gravidis
venæ varicoſæ per ſe corroduntur,
plurimumque ſangvinis effluit, &
niſi fluxus ſiſtatur, patientem in pe-
riculum vitæ conjiciunt.

Curatio.

Curatio varicum inſtituitur per
venæſectionem, & ventris evacuati-
onem per medicamina melancholi-
am purgantia; deinde venæ varico-
ſæ aperiuntur foramine lato, ſan-
gvisque in eis contentus vitioſus e-
mittitur, vitando ſimul omnia, quæ
ſangvinem melancholicum gene-
rant, ut ſunt lentes, milium, oryza,

Diæta.

caules, caſeus vetuſtus, caro porcina,
bovina, caprilla, ſalita, & fumo indu-
rata, confectiones ex melle, panis
azymus, cibique aſſi & frixi; conve-
niunt verò hordeum & avena de-
corticata, fœniculum, petroſelinum,
ſpinachia, chærefolium, juſcula pi-
ſorum, caponum, ova ſorbilia, alia-
que euchyma. Vitetur quoque ſta-
tio longa, portatio oneroſa, motus
laborioſus, cogitationes vehemen-
tes, ſolitudo, & ſolicitudo, nec non
habitatio tenebricoſa, conducunt
quoque eadem medicamenta, quæ
ſupra ad melancholiam hypochon-
driacam, melancholicamque inſani-
am conſignata ſunt; apertio autem
venarum fit in inferiori parte circa
malleolum, totusque ſangvis craſſus
è tota vena à ſummo ad imum ver-
ſus ſvaviter exprimitur per foramen
latè factum, ut exire poſſit, non ta-
men unâ vice, ſed pluribus, donec
tumiditas venæ ubique ablata videa-
tur,

tur, adhibendo deinde ligaturam fasciæ quatuor digitos latæ, prius in lixivio juniperino vel querno cum modico aceto mixto infusæ, quæ ligatura in imo ſtrictior eſſe debet, in altiori autem laxior, lixivium autem fiat non cum aqua ſimplici, ſed decocto caulium, additis quoque ſi fieri poſſit, corticibus tamariſci, debetque crus detineri in quiete, & elevatum per dies quatuordecim, repetendo omni triduo levem phlebotomiam, & corporis evacuationem, deinde verò paulatim æger ad temperatum motum redeat; cauterium potentiale hîc non convenit, ſed ſolùm eductio ſangvinis, utendo ſimul quæ ſangvinem mundificant, ut fit à decocto ſarzaparillæ, chinæ, ebuli, rad. lappæ majoris & minoris, ſimiliumque.

TEXTUS.

IN *varicibus* (*hæ puerperis familiares, unde Germanis* Kindesadern) ℞. *butyri majalis, vel in ejus defectu olei roſar. part. j. ſucci ex contuſis cancris expreſſi partes duas vel tres, m. & coque ad formam* (a) *ungventi* (*vel ebulliant leniter, poſtea ſoli exponantur, ſed tum fœtet maximè.*)

(a) Uſus hujus ungventi eſt, ut poſt ſangvinis varicoſi emiſſionem & expreſſionem tota vena, & in ejus circuitu præfatum ungventum probè inungatur, addi quoque poteſt axungia leporina, vel

℞. pingvedinis humanæ q. pl. inunge eam ſolam vel admiſce quoque ol. juniperinum ſtillatitium, & procede ut dictum eſt.

CAP. CXCII.
DE ANEURISMATE;
Germ. ein Schlagader / Kropff / oder Arterien Geschwulst.

ANeuriſma nihil aliud eſt quàm hernia arterialis, fit enim à rupta tunica interiori arteriæ alicujus, quæ cunctæ exceptis his, quæ in cerebro ſunt, duplici tunica conſtant, interior autem interdum à forti pulſatione rumpitur, & tunc exterior ſenſim dilatatur, datque hunc tumorem, qui aneuriſma appellatur, & nonnunquam magnitudinem pugni excedit, rationi ergò conſonum eſt, in tali paſſu etiam exteriorem demum ruptum iri, quomodò enim fieri poſſet, ut tam tenera tunicæ pellicula adeò ſpacioſam ferret extenſionem ſine diſruptione? ſed procul dubio dudum hiſcit, natura autem aliquid fortè membranei iterum obtendit, & fiſſuram ſeu crepaturam reſarcit, ut hic tumor in ſua propria clauſura manere debeat. Alii tamen ejuſmodi ruptionem non admittunt, eò quod ſangvis mox in iſtam cavitatem lapſurus eſſet, ſangvinem autem in aliena cavitate brevi corrumpi & putreſcere, neceſſe ergò eſſet, ut aneuriſma ſangvinem per rupturam interioris tunicæ egreſſum continens brevi temporis ſpacio corruptionem & ſuppurationem accerſeret, quod tamen non contingat, ſed admodùm diu in eodem ſtatu permaneat. Poſſe ta-

Aneuriſma quid?

men aneurisma contingere ex arteriæ vulneratione, in quo quum sangvis sit copiosior spiritu, is in grumos coëat, tumoremque extendat, tale autem aneurisma non ita esse molle, nec etiam diu ferri; putant itaque quod in vulgari aneurismate non contineatur sangvis sed flatus spirituosus, qui alicubi inter utramque tunicam minimâ initio copiâ se colligat, & utramque tunicam paulatim ab invicem divellat, sensimque tumorem quidem turgidum, tactui tamen facilè cedentem, sed eo amoto illicò in pristinam turgentiam resilientem efficiat.

Signa.

Signa aneurismatis sunt: tumor initio parvus sensim augescens, in quibusdam multum in aliis parum, doloris expers (præterquam si est à vulnere, tum enim immensum dolet, & cum vigiliis & convulsionibus conficit) ad tactum mollis & spongiosæ laxitatis, aspectu cum reliqua cute concolor compressioni digitorum promptissimè cedens, adeò ut totus ferè tumor evanescere videatur, sed retractis digitis momentaneè in eandem turgiditatem resultans, perpetuò fortiter pulsans, quod autem à vulneratione fit, non ita molle est, quando etiam aneurisma magnum evasit, tunc non amplius tam fortiter pulsat, compressumque strepitum quasi aqueum intus exaudiri facit.

Causæ.

Causam præcipuam esse nimiam spirituositatem sangvinis arterialis verisimile est, unde etiam ferè semper aneurisma in collo observatur ob arterias carotidas, & in eis facilem spiritus commotionem, sæpè enim causæ occurrunt, ob quas fortissimâ compressione spiritus opus est, ut fit in vehementissimo conatu partus, suppressione ventris, & similibus, ubi potior compressionis vis ad collum fertur, ut quilibet in se ipso observare potest, facilè ergò à tali vi tunica ejusmodi interior divelli & aneurisma excitari potest, excitatur etiam ut dictum est interdum à vulneratione, item ab imperitis chirurgis, qui nonnunquam loco venæ arteriam, vel eam venæ subjacentem secant, vulneratâ enim arteriâ incumbens ei cutis cicatricem quidem contrahit, at tum vulnus incuratum manet neque coalet, nec carne occluditur, aneurisma fieri necessum est.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, aneurismata parva ab imperita venæsectione provenientia cum difficultate curari possunt, magna verò ac sponte venientia nunquam, præsertim in collo existentia, ubi ne unicum exemplum alicujus curati est notum; diu tamen ejusmodi ægri per curam palliativam in vita possunt servari, si verò aneurisma aperiatur, uti interdum imperiti tonsores illud abscessum esse credunt, patiens mox sub manibus exspirat.

Curatio.

Curationis scopus est, ut statim in aneurismatis initio vena secetur, tumorique lamina tenuis plumbea superimponatur, & continuò gestetur, vel applicetur emplastrum contra rupturam, laminaque plumbi superligetur, ita etiam fieri debet cum emplastro, quod docet

TEXTUS.

℞. cineris ficuum ℨß.
ceræ ℥j.
terebinthinæ ℨij.
m.f. emplastrum extendatur, & applicetur sæpius. Aliquando balsamus sulphuris adjiciendus est, nonnunquam terra vitrioli purificata addenda.

CAP. CXCIII.
DE ERYSIPELATE, ET IGNE SACRO; *Germ.* das Rohtlauf/die Rose/oder das heilige Ding.

Erysipelas est fervor sangvinis biliosioris, frequens in temperamento sangvineo biliosiori, cujusmodi sunt ruffi & capillos citrinos habentes, invadit autem hominem cum paroxysmo febrili, ac deinde materiam morbosam ad externam corporis circumferentiam expellit, ubi in aliqua parte nempe in collo, brachiis vel alibi, ut plurimum tamen in tibiis seu spacio illo intermedio inter genu & pedes inflammationem valdè ferventem cum tumore & rubore rutilante ad flavum vergente excitat, qui interdum brevi difflatur & discutitur, nonnunquam verò suppuratur & exulceratur.

Signa sunt: paroxysmus unicus febrilis instar febris tertianæ, sequiturque semper inflammatio rubicunda in aliqua corporis parte, ob colorem suum rutilum sacer ignis vocata.

Causæ. Causæ sunt: abundantia sangvinis biliosioris, præ copia naturam gravans, unde ea effervescit, fervor autem aciditatem quandam parit, uti in qualibet materiâ in se ipsa effervescente apparet, quod nimirum paululum acescat, teste musto, cerevisiâ novellâ, pastâ panis aliisque rebus innumeris effervescentibus, talis ergò aciditas etiam in sangvine biliosiori facilimè concitatur, & à natura ad superficiem cutis expellitur, præsertim biliosâ ejusmodi constitutione auctâ vel commotâ per excandescentiam, usum multum aromatum, potulentorum inebriativorum, aliarumque rerum calefactivarum, huc etiam facit connata talis dispositio translata ad liberos à consimilibus parentibus, item repentina alternatio caloris & frigoris, qua corruptiva qualitas sangvini introducitur, uti semper contingere videmus in repentina concursatione contrariorum, corruptiva autem qualitas pariter aciditatem parit, imò ex sua natura acida est, omnia enim quæ corrumpuntur, eo ipso acescunt, ac[illegible]r autem sangvini est hostilis atque protinus foras expellitur, præ omnibus autem aliis partibus tibiæ ad erysipelas dispositæ sunt, pertinent enim sub signum sangvineum sympathicum Aquarii, ideò sangvis in ipsis peculiariter dominatur, & facilè inflammationem concitat.

De hoc affectu loquitur etiam Hippocrates in sequentibus veriloquiis:

Ery-

Eryſipelas ab interioribus foras converti bonum. lib. 6. aphor. 25

Foris verò intrò, malum. 6. 25

Inflammationes & ardores ruboris ſangvinei recentes medicandi ſunt rebus frigidis. 5. 23

Non autem inveterati, nam à frigidis nigreſcunt. 5. 23

Frigida eryſipelas non exulceratum juvant. 5. 23

Exulceratum verò lædunt. 5. 23

Ab oſſis nudatione eryſipelas ſuperveniens, malum. 7. 19

Ab eryſipelate putredo vel ſuppuratio, malum. 7. 20

Si prægnanti in utero fiat eryſipelas, lethale. 5. 43

Progno-ſis. Prognoſin quod attinet eryſipelas analogiam quandam habet ad febrem tertianam, ac ipſius motum ſequitur, interiora viſcera apprehendens ſemper periculoſum eſt, angina enim, pleuritis, peripneumonia, aliæque internæ inflammationes nil aliud ſunt, quàm eryſipelas, foras autem vergens nihil mali denotat, ſed potius fortem naturæ conſtitutionem, ceditque facilè rebus ſiccis temperatè frigidis, & reſolvitur plerunque per inſenſilem transſpirationem, ſed de facili quoquè recidivat ſeu ſæpius redit, applicatione autem rerum humidarum frigefacientium non lixivialium libenter exulceratur, datque complura foramina eodem loci difficilis ſanationis, è quibus ſerum flavum copioſè emanat, iſtis autem ulceribus legitimè ſanatis impoſterùm vix unquam eryſipelas redit, videtur ergò præfata eluvies citrina eſſe materia eryſipelatis, quâ prædicto modo ubertim excluſâ firmam valetudinem ſecutam eſſe exactè obſervavimus, relinquimus tamen id judicioſioribus ad exactius penſitandum.

Curatio. Curatio à Practicis inſtituitur exhibitione infuſionis rhabarbari vel alterius cholagogi, deinde verò loco inflammato adhibent cum petiis liquores refrigerantes nempe ſuccos ſolani, plantaginis, ſempervivi aliave frigida, aſtrictionem aliquam in ſe habentia, nullo autem modo frigida emollientia, ut eſt lactuca, malva mercurialis &c. ne eryſipelas exulceretur, vulgus autem ſibi ab omni humectatione in eryſipelate cavet, ſibi perſvadens ab eadem exulcerationem accerſi, imponit autem frigida ſicca, nempe farinam ſiliginis cum papyro cœruleâ, alii linteum fricant ſapone duro, donec reſplendeat, idque imponunt, aſſumendo ſimul rob ſambucinum vel theriacam ad evocandum ſudorem, optimum autem remedium in eryſipelate eſt lixivium acre mixtum oleo roſaceo ut lacteſcat, quod intinctis linteis applicatur; ſingulare etiam eſt ad eryſipelas emplaſtrum diſſipativum ſequens: Specificum.

Emplaſtrum diſcutiens.

℞. maſtic.
thuris maſculi an. ℥j.
ſantali rub. ℥ſ.
croci opt. ℈iſ.
flor. roſar. rub.
chamomill. an. m. j.

Omnibus ſubtiliſſimè pulveriſatis adde

ceræ

ceræ ʒſ.
axungiæ cervin. ℥j.
ol. chamomill.
baccar. junip. an. ʒſ.
f. ſ. a. emplaſtrum.

Hoc panno ſuperinductum quotidiè bis applicatur, & omnem inflammationem extingvit, adhæc ſangvinem congelatum ſubcutaneum diſſolvit & exigit, tumores circa pudenda aliosque à fluxionibus ortos tollit, & alia plura præſtat.

TEXTUS.

ERyſipelas recens quamcunque partem invaſerit, externa diſcutientia requirit moderata. Sangvis menſtruus in aceto roſaceo diſſolutus, & calidè applicatus ſubitò ſolvit, præſertim ſi ſudores quoque moveantur ex bezoartico tum ſimplici tum compoſito, vel ſolari vel lunari, in aqua ſenecionis exhibito. Item ex miſtura ſimplici in eodem vehiculo.

Sic decoctum myrrhæ & olibani in vino & aceto factum calidèque applicatum citò diſſolvit.

Folia raphani ſylveſtris conquaſſatis fibris calidiusculè applicata fervorem ſangvinis reprimunt.

Nonnullis aqua ſpermatis ranarum ad extingvendum ignem ſacrum familiaris eſt, ſed ſæpè malo cum ſucceſſu. Eſt nimirum nimis frigidum, hoc eſt, habet in ſe ſe mercurium cum ſaturnina quadam proprietate conjunctum; itaque repercutiens quidem eſt, ſed ſubſequentium gravium ſymptomatum cauſa manifeſta. Mortificantur exinde tum partes nervoſæ tum venoſæ. Ejus tamen particula cum decocto myrrhæ & olibani miſta laudabilior eſt ad inſtitutum.

Tibialia linea imbibita aqua ſpermatis ranarum, & viciſſim exſiccata, ſubindeque eodem opere præparata pedes & crura ab eryſipelate ſæpius recurrente muniunt & præſervant.

Eryſipelatis exulcerati (a) *curam vide apud Rulandum cent. 1. curat. 43. hac cura feliciter uſus ſum in mulierculis (naſturtium aquaticum ſingulare eſt) item eryſipelatis phlegmonoſi cur. 61. cent. 9.*

Ulcera tibiarum.

(a) Eryſipelas exulceratum in tibiis ſi negligenter tractetur, producit ulcera putrida, manantia & difficulter ſanabilia, & ſi in confirmationem diuturnam abeant, natura effluxui ichoroſæ ſaniei per ejusmodi ulcera adeò aſveſcit, ut poſtmodum ne concedat quidē ulceris ſanationem, niſi à prohibitione iſtius effluvii pejora quis expectare certus ſit; per totam ergò vitam perennare ſolent, cum perpetuo ſaniei effluxu, & cruris in circuitu ulcerum turgiditate, ita ut crus exulceratum denſitate alterum ſemper manifeſtè

superet, vocaturque Germanicè ein Oelschenckel i. e. crus oleosum, vel potius olidum. Olent enim hæc ulcera instar casei vetusti putridi, sanantur autem etiam aliquo modo confirmata imponendo ungventum mundificativum ex melle, quod supra cap. 173. descriptum est, donec lardum ulcerum sit absumptum, quo facto ad sanationem perducuntur emplastro sanativo simplici citato loco descripto.

Gangrænæ remedia.

Aliquando incendium ignis sacri tam vehemens est, ut rubor demum in atrorem vertatur, seu gangrænam incipientem; in hoc itaque casu lixivium acre è cineribus quernis paratum coquatur cum radicibus filicis, donec radices mollescant, locus verò nigricans profundè scarificetur, & commemorato jam decocto tamdiu calidè foveatur, donec gangræna sit extincta, est enim initium corruptionis, quæ constat mera aciditate, liquor autem alcaliosus omne acidum combibit & mortificat.

Ne autem erysipelas pro more suo tam facilè recurrat, corpus subinde purgetur rhabarbaro, vinumque medicatum paretur ex his, quæ sangvinem mundificant, qualia sunt: scabiosa, scorzonera, scrophularia, sideritides, macis & similia.

De gangræna (b) *vide curationem ultimam cent. 10. Rulandi. Præstat balsamus sulphuris superimpositus, item emplastrum diasulphuris (sic gangrænam penis in consule Bremensi curavi) vide etiam infra de gangræna & sphacelo incipiente.*

(b) Contra gangrænam incipientem pro secreto communicatum est, si destilletur aqua è foliis teneris jam jam erumpentibus, & adhuc rubentibus arboris orni, (Germ. Hagenbüchen) tepidèque sæpius cum petiis applicetur.

CAP. CXCIV.
DE PHLYCTENIS; Germ. das wilde Feuer oder Nachtbrand.

Phlyctenæ quid?

PHlyctenę vel phlyctides sunt pustulæ repentè emergentes, tenui humore aqueo subflavo plenæ, & quasi distentæ, & instar bullarum aquosarum lucidæ, hisque similes, quæ ab ambustione ignis vel aquæ fervidæ excitantur, vel à vesicatoriis, magnum tamen dolorem non inferunt, dumque rumpuntur, humor aquosus subflavus effluit, & per biduum vel triduum paulatim exsudat. Pustulæ hæ viris rarissimæ sunt, contingunt autem fœminis, quibus menses non debitè purgantur, idque sæpius in cruribus, & nonnunquam infantibus per totam corporis circumferentiam. Videtur hic affectus pariter species quædam erysipelatis, quia consimilem humorem ferè emittit, ut erysipelas exulceratum, qui quum effluere cessat, & pustulæ crustulis obdurescunt, & sanescunt.

Causa.

Causa à practicis statuitur impuritas sangvinis biliosa, eademque quæ erysipelas producere solet, sed mitior

mitior & magis serosioris qualitatis.

Curatio Curatio harum pustularum fit per diuretica & menses moventia, procurando quoq; congruam corporis evacuationem, pustulæ autem ipsæ rumpendæ seu expungendæ sunt acu, sponte enim non facilè rumpuntur, sed graviter dolent, omnisque humor exigatur atque etiam leniter exprimatur, & si ante omnem humoris exclusionem rursus coëant, denuò aperiantur, & etiamnum exprimantur, ante apertionem imponunt lenticulam coctam cum lacte, & in pultem mollem contusam, item succos refrigerantes, nempe solani, plantaginis cum creta; si sint in infante, nutrix ejus bibat affatim serum lactis, victuque refrigerante nutriatur euchymo. Pustulis imponitur cataplasma è farinâ polentæ subactâ succo portulacæ vel plantaginis, ac abluantur decocto rosarum vel lentium, conveniunt quoque remedia præcedente capite consignata.

TEXTUS.

IN phlyctenis vel phlyctidibus quando ad partes carnosas locum figunt, citò tum restinguendis tum curandis nihil potius est epithemate ex lixivio forti cinerum fagi, & oleo lini ana calidè confusis & mixtis facto, ac deinceps cum laciniis loco dolenti applicato sæpius reiterando, si aliquid olei nucis adjeceris, perfectior subsequetur cura. Sunt verò pustulæ similes illis, quæ ex aqua fervente enatæ, liquorem flavum in se continentes.

CAP. CXCV.

DE HERPETE; *Germ.* der Heerbrand/ das lauffende Feuer.

Ratio nominis. EΡπης id est affectio serpens deducitur ab ἕρπω id est serpo, significatque affectum exterius in cute serpentem, cujus duæ sunt species, una quæ simpliciter herpes, & à quibusdam formica appellatur, quæ Formica. species est erysipelatis, & biliosa quędam serpigo, producens minutissimas pustulas instar granorum milii, quam ob causam herpes miliaris appellatur, Herpes miliaris. altera acrior & profundius rodens dicitur herpes esthiomenos Herpes esthiomenus. id est exedens & depascens, utramque speciem Fernelius papulam vocat, herpes enim miliaris ipsi est papula simplex & minor, summam cutem exasperans, & sub una epidermide consistens, exiguasque pustulas excitans, quæ minimum extent & promineant, milio haud absimiles, herpes verò esthiomenos ipsi designat papulam feram, quæ nimirum proferat pustulas cutem veram rodentes, exulcerantes & depascentes.

Affectus hic à plerisque pro specie erysipelatis habetur, discrimen autem inter utrumque esse volunt, quod erysipelas manifesta fluxione derepente irruat, herpes verò paulatim & cum multa temporis protractione, nec cum evidenti fluxionis decubitu, omnisque febrilis accessionis expers, ubi econtra erysipelas

præceps semper febrilem paroxysmum cum dolore & ardore habeat comitem, brevique solvatur, herpes verò tantùm pruritum inducat, & longo cum tempore sanetur.

Causæ

Causa utriusque herpetis existimatur à Practicis bilis sincera, quæ tamen crassior ac glutinosior sit, quam in erysipelate, ac proinde diutius, tenaciusque in cute hæreat atque commoretur, pustulasque moveat exulcerantes, sicque feram herpetis speciem constituat, si verò tenuior sit, cutem penetret, in epidermide verò subsistat, & pustulas mitiores non exulcerantes concitet; at nos casu invenimus modum, quo utriusque herpetis speciei similimus affectus arte produci possit etiam in optima valetudine, & integerrimo temperamento, idque solo levi attactu liquoris acidi, uti in nobis ipsis experti sumus, quo parcius enim cutis dicto acido attacta fuerat, eo minutiores pustulæ erumpebant, à largiori autem grandiores, & profundius serpentes, & quamvis attactus fuisset momentaneus, tamen pustulæ postmodùm satis diu persistebant, absque ullo bilis excessu, cum constitutionis simus sangvineæ temperatæ, ab omnibus ferè morbis per omnem vitam immunis. Multò magis ergò idem in aliis temperamentis minus inculpatis contingere poterit. Potissimum itaque causam hujus affectus cutanei arbitramur esse aciditatem quandam de foris cuti adventantem, & pro temperamenti diversitate affectum diversificantem, & pro hac sententia loquitur Galenus lib. de tumoribus præter naturam his verbis: *herpes quidem vicina depascitur, id est quæ in circuitu sunt, erodens; verùm solius cutis est exulceratio.*

Prognosis.

Prognosis hujus affectus adducitur hæc ab Authoribus, quod plus sit tædiosus quàm periculosus, nisi intempestivè adhibitis repellentibus intro in corpus pellatur, tunc enim idem periculum atque à repulso erysipelate sequi poterit: Si tamen neglecta formica seu herpes tantoperè augetur, ut universum corpus obsideat, mortem juxta Authores infert.

Curatio

Curatio utriusque herpetis ordienda est evacuatione corporis, quod egregiè fieri potest pilulis mercurialibus inter cathartica descriptis. Deinde topica adhibeantur refrigerantia ut sunt: sempervivum, portulaca, sacharum saturni & similia; optimum autem est linimentum è subtilissimo pulvere cretæ & cremore lactis, quo sæpius herpes illiniatur, item si calx viva extingvatur in aqua, eaque decantetur, ac deinde sacharum saturni in eadem solvatur, istoque liquore affectus locus eluatur. At si multum exedens sit herpes, in usum vocentur remedia morbi Gallici, nempe potiones ex sarsaparilla & similibus.

Specificum.

TEXTUS.

H*Erpetem miliarem* den fressenden Wolff/Ameisen/ *veluti & veram aqua calcis vivæ calidè in petiis applicata mitigat; fortius operatur, si alumen dulce vel*

vel sacharum Saturni in eadem ante applicationem dissolvitur.

Optimum verò in his casibus præsertim respicere ad mundificationem corporis. Sæpè nimirum cacochymia in viris, mensium obstructio in fœminis utriusq; causam suppeditare potest.

Utrinque igitur faciendum quod res jubet.

Sudores præterea sunt necessarii, quibus omnibus præmissis ritè, reliqua non erit inutilis cura.

Quod si cutis ipsius & carnis exulcerationes serpentes jam tum malum pertinacius fecerint, mundificantia sunt necessaria, de quibus supra.

Commendatur hîc maximè cremor calcis vivæ cum mundificantibus mistus & applicatus.

Decoctum persicariæ, sic folia rubi idæi in aqua & vino decocta herpetes præsertim tibiarum non tantùm mundificant, sed insuper sanant.

Unguentum Saturninum ex lithargyro auri & oleo olivarum sine igne tantùm in mortario plumbeo diuturnis tritionibus mistum maximè conducit.

Balsamus sulphuris complementum absolvit.

Ad herpetem exedentem pertinet etiam malum, quod vocatur: *Noli me tangere*, & tentigo prava; ita dictum, quod non modò tangentem inficiat, verùm etiam manuali tractatione ferè semper in deterius vergat, appellatur etiam carcinoma narium, & à quibusdam lupus faciei, locus enim ejus natalis in facie est, oriturque plerunque ab erysipelate vel formica corrosiva; ast de hoc malo supra cap. 45. sufficienter actum est.

CAP. CXCVI.

DE IMPETIGINE ET LICHENE; Germ. Zittrüssen und Flechten.

Ex istis affectibus, quæ tantùm cuti exterius adhærent, sunt etiam impetigo & serpigo, quorum nominum rationem inde desumunt, quod impetigo cum impetu lædat, serpigo verò hinc inde serpat, est tamen unus & idem affectus in diversis temperamentis aliquo modo diversum se exhibens, estque nihil aliud quàm scabies sicca, proferens pustulas & squamulas siccas omnis saniei humidę expertes, quemadmodum scabies humida semper pustulas liquorem aliquem & saniem profundentes producit, in excitatione autem pruriginis invicem concordant, quamvis ferè major pruritus scabiem siccam quàm humidam comitari videatur, eò quod nullus humor phlegmaticus, ut in altera concurrat, qui acrimoniam & mordacitatem salsam aliquantulum diluat & leniat.

Impetigo & serpigo quid?

Scabies sicca.

Scabies itaque sicca suos habet gradus, quando enim incipit, levemque pruriginem cutisque tantummodò rubedinem infert, simpliciter

pruritus appellatur, quum verò cum majori cutis desiccatione infestat, ita ut cuticula asperitatem contrahat, & in squamulas minutas instar furfuris hinc inde dehiscat & abscedat, impetigo est, Germ. Zittermahl/ & si tunc negligatur, asperitas & pruritus increscunt, latiusque in superficie se propagant, unde à proserpendo hic affectus serpigo nominatur, nec non lichen, eò quod instar lichenis arborum exteriorem cutis superficiem occupet, & hinc inde serpat, ac cutem scabrificet, imò etiam impetigo idem est quod Græcis lichen; quando autem admodum fera fit scabies sicca, cutemque suffodit, arrodit, findit & squamificat, tum psora & lepra Græcorum inde generantur, de quibus sequenti capite.

Lichen.

Causæ.

Causam hujus affectus Authores statuunt materiam melancholicam, cui mixta sit cholera, diversâ quantitate, at experientia aliud demonstrat, videmus enim hunc affectum plurimum contingere in constitutione aëris valdè siccante, qualis apud nos dominari solet mense Martio, & flante aurâ boreali, tum enim idem quoque terræ contingit à subtili siccitate aëris, quæ humorem terræ superficialem subitò siccat, unde terra fit in superficie pulverulenta, scabra, & hinc inde finditur, ast quis cordatus ideò terræ assignabit melancholiam, choleram adustam & similes ineptias? Sic etiam tum temporis facilè accidit cuti humanæ teneræ, quod ab externa aëris siccitate scabrescat, furfurescat & in varias rimulas dehiscat, præsertim in manibus, quando crebrò aquâ madefiunt, & repentè rursus aëri siccanti frigido exponuntur, pro diversitate autem temperamenti affectus deinde fit mitior vel ferior & obstinatior, communicari etiam hoc malum potest per contagium seu infectionem, uti omnes scabiei species eandem naturam servant.

Prognosis.

Prognosis est, quod impetigo recens & pauca facilè curatur, quanto autem antiquior est, & siccior, eò fit deterior & curatu difficilior, imprimis autem in facie & capite diu persistens facilè tandem in lepram degenerat, præsertim in temperamento melancholico, quando nimirum incipit mutari in majores & fœdas squamas & crustas.

Curatio.

Curatio instituitur mundificando sangvinem quamvis levis, & per infectionem ab alio contracta impetigo saltem topicis sanari possit, mundificatio tamen corporis nemini nocet, præsertim in affectu feriori, quæ in hoc affectu probè obtinetur infundendo per aliquod tempus herbas chamædr. scabios. cichor. &c. in potu, tumque corpus evacuetur tali modo:

℞. fol. sen. Alex s. s. ℥ß.
rhab. elect. ʒj.
salis tartari
sem. anis.
spicæ an. ℈ß.

Infunde per noctem in aq. scabios. & fumariæ an. ℥iß. manè parum bulliant, ac deinde fortiter exprimantur, colaturæ adde syr. de epith. & fumar. an. ʒiij. m. pro una vice.

Locus

Locus verò impetiginosus illiniatur liquore illo, qui in superficie picis navalis (vulgò teer) reperitur in doliis venalibus; juvat etiam pulvis seminis sinapi cum oleo rosac. & sulphure com. trito in linimentum redactum, & illitum.

De liquore autem dicto picis navalis sciendum, quod quidem lichenes certo sanet, sed cutem aliquo modo flaventem relinquit, flavedo tamen iterum aufertur, si locus abluatur lixivio salis tartari, quod vulgò oleum tartari per deliquium vocatur.

TEXTUS.

Impetiginem, lichenemq. (Zittermahl / Flechten im Angesicht) incipientes, præsertim in facie & collo saliva jejuna superillita loco aliquantulum affricto (außgekratzt) tollit; Sin horridior fuerit, & latius serpere perrexerit, præcedentibus corporis mundificationibus alia sunt ascisscenda.

Sic aqua quæ destillando prolicitur ex oleo tartari per deliquium soluto cum mercurio crudo (proportione quadrupla, ut sit olei tartari ℔j. mercurii ℔¼ hoc est ℥IV. ex retorta, mercurius primùm prodit, deinde aqua non corrosiva) impetiginem & lichenes omnes etiam contumacissimos curat.

Sic oleum tartari per deliquium factum, cum ana olei ceræ diligenter mistum, impetigines & mundificat & curat. Ad pruritum — Pruritus.

℞. ungventi infrigidantis Galeni ℥j.
Populeonis ʒß.
Opii gran. iij. vel IV.
dissolvatur opium in oleo amygdalarum dulcium, postea misce & illine.

CAP. CXCVII.
DE PSORA; Germ. die böse Flechten.

Psora etiam impetiginis species est, nempe planè sæva & exedens, quæ si mentum singulariter defœdet, mentagra dicitur, si crustas rubidiores generet, rubrica appellatur, & si admodùm fera evaserit, ipsa est Græcorum lepra; semper autem unus & idem est affectus, nempe scabies sicca, nunc remissius, nunc vehementius infestans. — Psora. Mentagra. Rubrica. Græcorum lepra.

Causæ sunt eædem quæ capite præcedente, item supra de scabie, & cap. 172. de lepra adductæ sunt, eademque etiam hîc remedia conveniunt. — Causæ.

Ad scabiem partim siccam partim verò humidam etiam pertinent hydroa seu sudamina, eò quod cum sudore prorumpant, suntque papulæ rubræ, mordicantes, & cutem pruriginosam reddentes, nec non ulcerum modo exasperantes; solent autem potissimum fervido æstatis tempore contingere, facilisque sunt sanationis, ita ut etiam per se absque interventu medicaminum sanescant, — Hydroa. Sudamina.

ſcant, ac in albicantes ſquamulas terminentur.

Præter has etiam aliæ ſunt puſtulæ parvæ aquoſæ, quæ itidem hydroa vocantur, quarum etiam Fernelius lib. 6. c. 5. de externis affectibus mentionem facit his verbis: *Exiguæ & aquoſæ puſtulæ ſunt hydroa id eſt ſudamina. Emergunt repentè ſparſim toto corpore, ſed frequentius in manibus pedibusque milii magnitudine aquâ plenæ, ſine rubore & ſine ullo dolore: fiunt enim ex ſudoribus ſub epidermide coërcitis, per cujus ſpiracula digeri illi minime poſſunt, unde à quibusdam ſudorum papulæ nuncupantur.*

Omnia autem hæc curatione ſcabiei curantur, pſora autem his, quæ ad lepram ſupra propoſita ſunt.

TEXTUS:

Psora quantumvis à ſcabie videatur diverſa, unas tamen & easdem ſuæ generationis habet cauſas, niſi quod ſemper coincidunt, aut una alteram ſubſequatur; quicquid igitur discriminis ineſt, id ſaltem dependere videtur ex alterutrius parentis nimia, nec admodùm ſana conſtitutione proveniente.

Disquirendum itaque fuerit ſedulò, quando generari, vel etiam dominari in corpore cæperit.

Pſora fœda penè eſt pſora Græcorum, nec multum differt à lepra Græcorum.

Sed hæc poteſt curari, id quod ſupra vidimus, deſumptâ curâ ex viridello.

Qui autem pſoram curare poterit, numquid non & ille ſcabiem ſanare poterit? Exiſtimo, nec tamen experientia longè abeſt. Vide quæ ſupra dicta ſunt de lepra.

CAP. CXCVIII.

DE FAVO, ACHORE, ET CAPITIS ULCERIBUS MANANTIBUS; Germ. der gemeine und böſe Grind deß Haupts.

Scabies capitis cruſtacea porrigo vocatur, quæ in diverſas ſpecies dividitur, nempe in ſiccam & humidam, mitem & feram, ſicca ejusdem eſt naturæ cum vulgari impetigine; humida verò non omninò convenit cum vulgari ſcabie humida, non enim tales puſtulas albas rotundas efficit, ſed meras cruſtas manantes ſubflavi coloris, quæ ungvibus ſcalptæ glutinoſam ſaniem emittunt, à frigido aëre inſtar gummi in cruſtam ulteriorem concreſcentem, ſucculentia enim humani corporis non ſecus ac arborum ſuccus glutinoſus eſt, ac pariter in gummeum quid ab aëre indureſcit; hæc ſpecies admodùm familiaris eſt infantibus ac pueris, ob plurimam eorum humiditatem, & pediculoſitatem, quæ in temperamento calido & humido ut & lumbrici ubertim proveniunt, ſuaque infeſtatione ingentem pruritum excitant, unde ſcalptio & ſcabies augentur. Præter hanc autem etiam-

Porrigo.

etiamnum alia porriginis species quamvis præfatâ multò rarior ac planè fera invenitur, quæ vulgò tinea, Germ. der Erbgrind / oder der böse Grind appellatur, eò quòd instar tinearum in vestibus cutem capitis arrodat, vocatur etiam favus, quoniam humorem instar mellis continet, & cutem foraminosam reddit instar favi; dicitur etiam achor; item Saphatum; nec non ulcera capitis manantia; hujus Haly lib. 8. suæ theoricæ sex species statuit: *unam ex qua nimirum quippiam instar favi emanet. Alteram, in qua quippiam simile granis ficuum contineatur, quæque sit figuræ sphæricæ cum rubore. Tertiam ex quâ cruor effluat instar aquæ, in qua caro sit elota. Quartam quæ similis existat papillis uberum muliebrium cum rubore aspersa, ex qua cruor profluat sangvinolentus. Quintam quæ lupinorum & formam & colorem repræsentet, à qua quidem cortices instar squamarum candidarum & aridarum decidant. Sextam ex qua furfuracea defluant corpuscula interdum minutissima, aliquando verò densiora.* Verùm nos parum movere debet hæc scrupulosa distinctio, semper enim una & eadem est tinea, licet recentior vel diuturnior formam nunc paulo aliter atque aliter mutet. Differt autem tinea à vulgari porrigine in e præcipuè, quod hæc plurimos alat pediculos, tinea autem nullos, sed omnes interimat, eò quod aciditas in hac sit confirmata & fixa, in illa leviter incipiens, & adhuc subdulcis, cujus exemplum etiam in caseis jam putrescere incipientibus habemus, qui eandem ob causam magnam termitum copiam gignunt, toto autem caseo in putrilaginem mollem resoluto, nulli amplius vermiculi in eo inveniuntur, aciditas enim fixa eos interficit. Quomodocunq; ergò porrigo capitis sordida & fœtida sit, si tamen pediculis scateat, pro tinea nullo modo est habenda.

Causæ.

Causa præcipua vulgaris porriginis utplurimum sunt pediculi, imò temperamentum calidum puerorum & humidum pediculos & vermiculos generans, nimiaque voracitas plurimum succi alimentarii gignens, ex quo postmodum scabies, pustulæ, tubercula, aliaque cutis vitia proveniunt. Porrigo verò mitis demum degenerare potest in feram, quæ etiam interdum per infectionem ab alio obtinetur. Item quando quis nudato capite sub camino steterit, in quo succidiæ lardi fumantur, tales enim inter fumandum crebras guttas partim ex superfluâ pingvedine propriâ, partim sale fumi resoluto constantes destillare solent, quæ si cadant in puerorum vel aliorum capita nuda, tineam producere dicuntur.

Prognosis.

Prognosin quod attinet porrigo vulgaris sublatis causis haud difficulter & medicamentis cedit, tinea autem difficillimè, & quo diuturnior fuerit, eò plus negotii curationi facessit, raròque pili in confirmata renascuntur, exedit enim pilorum radices, ophiasinque vel alopeciam post sui curationem relinquit.

Curatio.

Curatio porriginis mitis est eadem cum vulgari scabie humida, evacuatione nimirum corporis, & inunctione topicâ ungventi sulphur commune recipientis: tinea verò majorem sedulitatem requirit, & medicaminum continuationem per duos vel tres menses, varia autem sunt specifica præmissâ corporis evacuatione, sangvinisque mundatione, quorum non ultimum est oleum arsenici, quod omnium ulcerum corrosivorum mors est, eorumque malignitatem & corrosionem extingvit, quod ita paratur: cape nitri clarificati & arsenici albi crystallini ana quantum vis partibus æqualibus, pulverisentur & misceantur exactè, inde ea crucibulo satis capaci, quem colloca in ignem circularem, & quando invicem fluunt & ascendunt, effunde mixturam super marmor, tumque iterum impone crucibulo, idque reiterando ita procede, donec non amplius ascendant, sed in fundo crucibuli fixa maneant, absque fumo; tum materiam probè candefieri sine, & in cella in oleum liquescere, cui tantum aquæ scrophulariæ vel scabiosæ stillatitiæ adde, ut à lingva ejus sapor tolerari possit, vel huic oleo tantundem vel duplum balsami sulphuris admisce, poterisque hoc vel priori miscendi modo tineam sanare, si quotidiè bis eam probè inungas, per tempus aliquod continuando.

Olei arsenici paratio.

Appropriatum.

Alopecia.

Quum verò hic alopeciæ mentio fiat, etiam aliquid de ea dicendum est. Significat autem capillorum defluvium, cujus plures sunt species, nempe ophiasis, area, & calvitium; area est quando in aliqua capitis particula pili penitus excidunt, comprehenditque sub se alopeciam, id est depilationem omnimodam, sive ea fiat in capite, mento, aliisve locis pilosis, & ophiasin, in qua semper pili in capite decidentes certam quandam figuram depilatam constituunt, nimirum ab occipite ad aures frontisque partem anteriorem in modum carinæ. Quando autem pars pilorum undique è capite decidit, pars verò rara remanet, tunc simpliciter capillorum defluvium appellatur.

Area.

Calvitium.

Cæterum sæpè capilli defluunt nempe post febres ardentes, quotidiana pexione, aliisve modis, manentibus autem intus radicibus eorum, facilè recrescunt, at in naturaliter calvis etiam radices pilorum unà excidunt, atque ita vana spes esset eosdem regignendi. Ast in ambustione & cicatricibus radices destruuntur, ut & in qualibet cacoëthica ulceratione, certumque signum erodentis ulcerationis qualitatis est pilorum glabratio, juxta illud Hippocratis: *Ulcera circumglabra prava sunt*. Quod etiam in tinea contingit; in phthisi & senio capilli defluunt humidi radicalis perditione, in lepra, plenaria corruptione tam radicum quàm humidi radicalis, atque in his omnibus nulla eorum generatio speranda est. In morbo autē Gallico sanabili, quum capillorum casus non ipsius humidi radicalis, sed humorū corporis corruptione contingat, sanari potest.

Prognosis.

Cura-

Curatio alopeciæ ſanabilis inſtituitur correctione diætæ, corporis evacuatione, & topicorum applicatione, convenit autem locum affectum prius lavare lixivio, in quo decocta ſint capillus veneris, abrotanum, aſarum, polytrichon, & id genus alia, ac deinde inungere linimentum (loco prius pannis aſperis fortiter donec rubeat fricato) ex oleo myrtino & cinere apum; decantata etiam eſt apud vulgum pingvedo urſina, quod inuncta certò regignat capillos, ſed canos, uti vidimus talem juvenem cujus capilli in vertice erant cani, inferius verò ex nigro ſpadicei, qui hujus cauſam inunctam præfatam pingvedinem accuſabat. Experimentum quoque eſt ad largiter producendos crines axungia ſerpentum inuncta; valet quoque aqua mellis deſtillata, ſi locus depilatus ſæpè eâ lavetur. Item liquamen ſequens ad regignendos capillos famoſum:

℞. carnium limacum
apum
veſparum
ſangviſugarum
ſalis fortiter adufti an. partes æqual.

Inde omnia vitro in fundo multis foraminulis perforato inſtar cribri, ac ſubtus illud aliud colloca vitrum, quod ex ſuperiori liquorem deſtillantem recipiat, qui ſenſim intra multos dies è ſuperiori mixtura reſolvetur, quo locus calvus prius ad rubedinem frictus confricetur.

TEXTUS.

Favum, achores ac reliqua capitis manantia ulcera vel jam confirmata, vel aliis medicamentis perperam adhibitis exaſperata, mundificantia quidem interna, nempe ad ſanationes diſponunt, ſed nullum tam felix eſt mundificans, quod averruncatis cauſis etiam malum ipſum externum tollat protinus. Nec ſemper prodeſt præſertim in pueris ejuſmodi manantia ulcera ad curationes protrahere, præſertim, cum ſæpiſſimè uſu evenerit, multò plus periculi inde eſſe & noxæ, quàm ſalutis & tranquillitatis.

Nonnulli per vittas picatas cum arſenico mixtas eradicare conantur iſta mala, ſed propterea cedendo planè fuerunt noxia.

In omnibus hiſce præſtantiſſima cura, præmiſſis præmittendis petitur à duobus:

I. *Eſt urina aprugna cum veſica ſua exempta, & inverſa addito cerebro aprugno, quæ diligenter munita aliquandiu fovenda in camino, ut fumo indurari queat, cujus medulla remanens illita exulcerato capiti aliquoties repetendo ſolidiſſimum malum tollit.* Specifica

II. *Eſt balſamus ſulphuris qui hæc & ſimilia ulcuſcula citò tutòque tollit.*

CAP. CXCIX.
DE VERRUCIS; Germ. Wartzen.

Verrucæ quid?

VErrucæ sunt parvæ excrescentiæ carneæ fungosæ pueris & adolescentibus familiares. Quemadmodum enim in junioribus arboribus succus, qui tantummodò ad legitimos ramos, frondes, folia & fructus facessere debebat, sæpius superfluos stolones producit, ita etiam luxurians corporis humani juvenilis succulentia ad augmentum saltem necessariarum partium destinata; pari modo crebrius excrescentias inutiles verrucarum, clavorum aliasque profert.

Sunt autem diversæ verrucarum species, ut acrochordon, porrus, thymum, myrmecia. Acrochordon est verruca pensilis, orbicularis, angustæ basis, ita vocata, quod chordæ nexu suspensa videatur, una vel sola vix nascitur, sed ferè semper pluralis magnitudine pisi vel ad summum fabæ, raro major, in summitate latior, in inferiori circa corporis cutem tenuior, ita ut quasi pediculo suffulta appareat, cuti est ferè concolor; prædura & aspera, oriturque maximè in manibus, & subinde etiam pedibus sed rarius, frequentissima est puerili ætati.

Acrochordon.

Porrus dicitur verruca, quæ exterius quasdam radiculas obtinet ad similitudinem porrorum, idque ob majorem siccitatem.

Porrus.

Thymum vel thymion est verruca eminens, pariter ad cutem tenuis ut acrochordon, in summo autem latior, aspera, dura, & colorem floris thymi referens, unde ipsi denominatio, atque ad magnitudinem fabæ excrescens, sæpius minor non autem major; interdum sola, nunc pluraliter proveniens, in palmis, plantisque pedum, vel in talis, interdum in partibus obscœnis, ubi omnium pessimæ sunt, præsertim sanguinem fundentes.

Thymum.

Myrmecia sunt verrucæ humiliores, inferius latiores, superius tenuiores, durioresque quæ radices suas altius figunt, doloremque movent, colore nigricantes, nomen suum inde habent, quod ad contactum dolorem exhibeant, qualis fit à morsu formicæ, magnitudine vix lupinum excedens.

Myrmecia.

Causas verrucarum Authores statuunt humores melancholicos, quibus phlegma sit admixtum, sed cum plerunque pueri plurimis scateant verrucis, vixque unquam alii affectus melancholici in pueris elucеant, verisimile non est, melancholiam tantummodò mediantibus verrucis ad pueros habere accessum, credibilius itaque est verrucas à solis causis externis proficisci, pueri enim omnivaria manibus tractant, eisque ludunt, ut sunt vermes, araneæ, lutum, terra, fimus aliaque innumera, quibus identidem manus inquinant, modò in terra fodientes, nunc in lacunis, rivis, torrentibus fimosis & merdis manus agitantes, unde mirum non est, si aliquid venenati cutem manuum inquinet, talesque excrescentias excitet quemadmodùm à conspurcatione turdi arboribus viscus

Causæ.

viscus innasci dicitur; cum enim experientiâ constet, his, qui manus ex illa aqua, quæ ordinariè in vase quodam gallinis pro potu reponitur, lavant, hinc inde in manibus verrucas enasci, cujuscunque sint temperamenti, rationi consonum est, etiam alia esse, à quorum contactu eædem proficisci queant, quamvis negandum non sit, verrucas deinde in diversis temperamentis paululum mutari posse & diversas fieri.

Prognosin quod attineat, verrucæ vulgares pueris familiares sunt, nilque mali denotant, grandioribus verò grandiores & insvetæ suspicionem faciunt infectionis morbi Gallici, à qua omnes verrucæ impuri & corrupti sangvinis indicia sunt. Cæterum verrucæ communes non magnoperè quidem lædunt vel sanitati obsunt, fœdæ tamen habentur, & molestæ, leviter enim irritatæ sangvinem fundunt, qui decurrendo in aliis locis, quæ commaculat, plures verrucas pullulare facit; raró etiam verrucæ solitariæ, sed plerunque complures proveniunt, imprimis in manibus, idque sæpius inopinatò, & quandoque inadvertenter rursus disparent, præsertim acrochordon & thymion, at myrmecia vix unquam nisi per curationem, quæ difficilius curatur quàm acrochordones, nec etiam excisionem ob latissimas radices, quibus inhæret, sine magna ulceratione patitur, acrochordones verò excisæ non relinquunt radiculas, ideòque non renascuntur, thymio auté exciso in carne radicula remanet, ex qua recrescit.

Curatio. Curatio solis externis adhibitis perficitur, prout etiam saltem externus est affectus, præterquam in morbi Gallici verrucis, quæ non nisi internis luis venereæ remediis eradicantur, disparent autem vulgares verrucæ, si manus una vel altera vice leventur liquore illo salso, qui in doliolis vel vasculis butyri saliti reperitur, exstirpari etiam possunt, si ipsis infigatur acicula, deinde verò caput aciculæ teneatur ad flamam candelę ardentis, ut subcandeat, quo verruca sensim crematur absque notabili dolore, demumque albescit, & tunc facillimo negotio tota digitis detrahi potest, remanente solum parva excoriatione, per se postea sanescente. Eradicat etiam emplastrum oppoteldoch sola impositione omnifarias verrucas; item extirpari possunt illinendo cum plumaceola aquæ fortis communis, vel butyri antimonii; paratur aqua fortis ex æqualibus partibus vitrioli calcinati & nitri purificati, quæ immittuntur in cucurbitam vitream vel terream, cum alembico vitreo ad cucurbitam lutato, & destillantur in receptaculum (in quod tantum aquæ communis prius immittitur, quantum vitriolum calcinatione amisit) pari modo allutatum, primo igne admodum leni, aliàs mixtura in cucurbita ebullit, & corporaliter per alembicum transscendit in receptorium, post horas duodecim ignis augetur, & sic per octo vel decem horas fortiter urgetur, ultimò per horas duas cucurbita candeat, & sic satis erit; totus autem

Experimentum.

Aquæ fortis destillatio.

liquor qui in vase recipiente tunc invenitur, aqua fortis est, quæ solvit argentum, mercurium, aliaque metalla, excepto auro, ideoque eâ aurum & argentum ab invicem separantur, quicquid enim auri argento est commixtum, in solutione argenti, per hanc aquam fundum vitri petit, argentum autem in aquam fortem transit, quæ decantatur, aurum verò ab omni corrosivitate aqua communi dulci eluitur, ac deinde in massam liquatione per ignem reducitur; aqua verò fortis, in qua argentum est, iterum destillatur ex cucurbita vitrea, & sic denuò pro eodem vel alio usu inservire potest, argentum in fundo manens affusione aquæ communis solvitur, cui laminæ cupri & ferri imponuntur, quæ corroduntur, argento fundum petente, quod ab omni corrosivitate sæpius affusâ aquâ communi liberatur, demumque rursus in massam liquatur, sed antequam aqua fortis post primam suam destillationem ex nitro & vitriolo ad solutionem argenti in usum vocari possit, prius clarificanda est, quod hoc modo fit: accipe ejus circiter semunciam & solve in ea parum argenti super arenam calidam, & quando est solutum, infunde hanc solutionem in reliquam aquam fortem, & lactescet in modum lactis, sine tunc eam quiescere per horas viginti quatuor, & omnis albedo instar calcis fundum petet, atque aqua fortis clara reddetur, sed pro extirpatione verrucarum etiam non clarificata satis bona est.

Alia aqua caustica.

Alii destillant hanc aquam ex vitrioli Romani ℔ij. salis nitri ℔j. aluminis rupei quod vulgo roche vocatur ℥VI. & destillant ut jam dictum est, atque aquâ destillata utuntur pro cauterio actuali incomparabili, & ad extirpandas scrophulas, verrucasque magnas & alia dura apostemata, mortificandisque ulceribus malignis caeoëthicis, sed admiscent huic aquæ forti partem dimidiatam aquæ rosarum.

Idem etiam præstat spiritus nitri, ex solo nitro admixtis tribus partibus pulveris tegularum per cucurbitam in receptorium magnum destillatus in eundem modum, ut de aqua forti dictum est.

Butyri antimonii paratio.

Butyrum autem antimonii jam commemoratum ita paratur: accipe mercurii in eundem modum, ut supra cap. 142. doctum est, sublimati duas partes, antimonii subtilissimè pulverisati unam partem, conterantur invicem, & destillentur igne non admodum forti per retortam vitream, & prodibit liquor gummosus in recipiente concrescens instar glaciei, in fine urge ignem, ut omnis mercurius vivus transscendat, & cinabaris in collum retortæ, quod proinde amplum esse debet, sublimari possit: peractâ destillatione receptorium calefac, ut concretum butyrum liquescat, illudque evacua in aliam retortam vitream, atque ex ea rectifica, donec ascendere velit mercurius vivus, ubi cessandum est, & butyrum antimonii ad hunc usum paratum est; cujus parum illinitur verrucis, & eas

penitus

penitus eradicat, ut nunquam eodem loci repullulent.

TEXTUS.

Verrucas cujuscunque generis tollit aqua supernatans truncis quercuum bipenne detruncatarum.

CAP. CC.

DE CLAVO ET CALLO; Germ. Leichdörner/Hüneraugen und Schwülen.

Clavus est dura quædam & callosa excrescentia à compressione orta, colore albicans, rotunda, non absimilis capitello clavi, unde ipsi nomen obtigit, enascitur plerunque in digitis, plantisque pedum, ac subinde quoque manibus, idque semper à compressione vel intertrigine; & quando semel clavus est enatus, vix sponte evanescit, sed duriusculâ ac solida radice semet intrò infigit, ut ex ossea membrana constare videatur, unde post excisionem semper recrescit, dolorem sæpius movet, ac ingressui impedimentum affert.

Causæ ferè unica clavi est compressio à novis & arctis calceis digitis pedum obtingens.

Curatio fit per impositionem rerum emollientium, imprimis galbani, ammoniaci & serapini in aceto solutorum & reinspissatorum, ex quibus paratur emplastrum, excisoque prius duobus vel tribus diebus ante novilunium clavo imponitur. Extirpantur quoque clavi illitione aquæ fortis, circumliniendi tamen sunt in circuitu ungvento albo camphorato, ne inflammatio sequatur.

Callus. Clavo non absimilis est callus, qui est induratio summæ cutis in palmis manuum vel plantis pedum à multa laboriosa compressione exoriens, uti in manibus fit à diutina tractatione instrumentorum laboris, ut sunt aratrum, stiva, bipennis, bidens, grandiores mallei, in pedibus verò multa & diuturna ambulatione, & continuatâ statione.

Curatio. Curatio fit per emollitionem tenendo callosas manus & pedes in aquam calidam simplicem vel decoctam cum herbis emollientibus, ubi deinde callosa cutis novacula subtiliter abscinditur vel abraditur. Cedit quoque iisdem remedis ac clavi.

TEXTUS.

Clavi incisi eluantur urinâ canis, postea emplastro ex cera rubea (melius operaberis si pauxillum mercurii dulcis adjeceris) imposito mollificentur, tandem ut sanentur, particula lardi saliti aliquandiu super locum affectum gestetur.

In clavis eruendis valdè laudatur tanquam secretum à Rulando:

Secretum Rulandi.

℞. *olei sulphuris per campanam* ℥ß.
lapidis corrosivi vel salis alcali ʒij.
sem. hyoscyami ʒj.

opii

opii ℈j.
tere & misce f. magma.
Vel ℞ sangvinem anguillæ & locum affectum lava.

Callus.

In callis, præmissis lavacris ferventioribus, optima est rasura cum cultro (cauteria potentialia hic locum non habent.)

CAP. CCI.

DE MACULIS; Germ. Flecken und Mähler.

Maculæ quid?

SUb nomine macularum comprehenditur, quicquid cutem in aliqua ejus parte fœdat, aliumque colorem inducit, quàm eo ipso aliis in locis ea colorata est ut fit in morphæa, gutta rosacea, vitiliginis speciebus, lenticulis; huc etiam pertinent sugillata, ecchymomata, stigmata & vibices. De hisce autem sigillatim aliquid dicendum venit.

Morphæa.

Morphæa igitur est cutis defœdatio maculosa de natura lepræ, voluntque Authores, quod morphæa idem sit cuti, quod lepra carni, proveniens ex errore virtutis assimilativæ: cujus duæ sunt species, una alba, quæ leuce, item albaras, & vitiligo alba nominatur, quæ coloris est mutatio in albidius quippiam, non tantum in superficie cutis contingens, sed etiam in profundiori carne, adeò ut ipsos pilos mutet.

Leuce. Albaras. Vitiligo alba.

Alphos. Morphæa. Melas.

Altera nigra quæ alphos id est cutis mutatio, & morphæa propriè vocatur. Alii ut Fernelius vitiliginis tres species constituunt, quæ sint: alphus, melas, leuce. Quælibet harum cutem fœdat maculis disseminatis & dispersis, non autem continuatis aut cohærentibus, quæ etiam hinc inde serpunt, & sedem mutant, cum insigni sensus imminutione, adeò ut vel omnino pereat, vel multo stupidior reddatur, unde si cutis scalpatur, vel etiam acu leniter pungatur, vix quicquam percipitur. Alphus & leuce albo colore inficiunt. In hac tamen color albus profundius inhæret, adeò ut ipsi pili excidant, aliique albi ac tenues succrescant in modum lanuginis, & si in confirmationem affectus abeat, cutis ne quidem à perfrictione rubescit, vel acu pertusa sangvinem emittit, sed aquosam tantummodò lympham. Sin autem hæc cum colore nigricante obveniunt, melas est.

Inter vitiliginis species etiam à quibusdam refertur quædam defœdatio livida & nigricans in coxis & tibiis frequens, pustulas magnas crustosas, fœdasque sine sanie producens cum quadam insensilitate, quem affectum vulgò *malum mortuum* appellant: estque chronicus & perdifficilis sanationis.

Malum mortuum.

Gutta rosacea.

Gutta rosacea pariter est morphææ species in facie tantùm contingens, coloremque semper roseum inducens, ideòque pro morphæa sangvinea habetur; de utraque autem actum est supra cap. 52.

Atque hæ quidem maculæ non solùm defœdant, verùm quoque valetudinem lædunt, nihil enim aliud sunt quam flos impuri sangvinis, verùm aliæ sæpius occurrunt nil quicquam sanitatem minuentes, sed tantummodò venustatem, cujus rei gratia

gratia sexus muliebris eas odit, nimirum lentigines & pannos, est autem lentigo macula ex flavo rubescens, magnitudine & colore lentem ferè referens, cujus causa etiam lentigo, Germ. Sprößelen oder Sommerflecken nominatur, emergitque potissimum in facie, manibus, atque interdum etiam in pectore, si nimirum nudè soli tempore æstatis diu objiciatur, à calore enim solis hæ maculæ eliciuntur, ideòque per totam æstatem perennant, tempore autem hyberno iterum disparent, frigore eas intropellente; suntque his familiares, quibus ruffi sunt pili.

Causa earum est materia sangvinis biliosior, cutisque raritas, unde aucto calore hæc materia ad exteriorem circumferentiam per raram cutem evaporat, eademque est, quæ etiam capillos ruffos tingit, unde ruffi etiam sunt biliosi, litigiosi & ad iram proni.

Huc pertinet etiam pannus, qui est macula grandior, palmæ interdum magnitudinis, coloris subflavi, vel rubicundi, vel fusci, vel subnigri in facie sæpius proveniens, & sexum fœmineum deformans: Germanicè vocantur, Honigflecken/ Mähler und Sonnenbrand / causa eadem hujus cum præcedenti habetur, videtur tamen magis mixturâ melancholicâ constare.

Affines sunt his nævi connati, Germ. Muttermähler/ qui infantibus in utero matris ex aspectu rerum horribilium, ut sunt incendia domorum, repentina obviatio murium, aranearum, bufonum, vulnerum cruentorum & similium à prægnantibus imprimuntur, ejusque rei colorem æmulantur, cujus gratia prægnans territa momento terroris manum ad faciem propriam admovit, vel res terrificâ imaginatione impressa in faciem volaverit, ut si scintillæ ignis in faciem insilierint, vel mora, cerasa, fraga, simileve quid in ipsam injiciatur, vel ipsa prægnans in summo desiderio alicujus rei ad vescendum expetitæ faciem contrectet; talis enim fortis imaginatio plerunque consimilem rei imaginatæ infanti imprimit similitudinem, quam per totam vitam retinet utplurimum.

Huc etiam spectant cutis defœdationes ex contusione, ictu vel plaga, ut sunt ecchymomata, peliomata, melasmata. Ecchymoma est sangvinis per cutem effusio atque concretio, quæ fit ex tenuibus & exilibus venulis in cutem sparsis, & per contusionem expressis, ubi sangvis subter cutem effusus coit, nunc cum tumore & dolore, jam demptis his, à suffuso autem & concreto sangvine cutis decoloratur ac livescit, tuncque ejusmodi livor pelioma vocatur, si verò nigrescit, melasma dicitur, verùm ejusmodi lividitates ex contusionibus vel violentâ sangvinis subcutaneâ effusione communi vocabulo sugillata vocamus, quæ verò sponte ab humoribus excitantur, ecchymosis & hypopion (non autem hypopyon, quod puris collectionem sub cornea tunica denotat) si autem ex concussione minuta saltem puncta vel lineæ sangvi-

Ecchymoma.

Pelioma. Melasma.

Sugillatio. Ecchymosis. Hypopion.

nis subcutanei relinquuntur, ut fit à flagris & illapsu alicujus globuli, tunc puncta ista vocantur stigmata, lineæ verò vibices.

Stigma. Vibex.

Curatio.

Curationem macularum cutis quod attinet, petenda remedia sunt ex his simplicibus, quæ à natura maculis signata sunt, ut apparet in horribili illa cutis defœdatione morphææ, ubi certum remedium habetur in maculatis bufonibus, lacertis, & serpentibus, si decoquantur in oleo communi nimirum tres vel quatuor magnæ lacertæ vel bufones in libris duabus olei, donec bestiolæ coctione dissolvantur, oleum coctum tunc infrigidari permittitur, & pingvedo supernatans reservatur, usus ejus est, ut morphæa præmissâ corporis evacuatione, & sangvinis mundatione, prius cum panno aspero paululum humectato, & in pulverem tartari intincto fortiter fricetur, donec sangvis exsudet, ac deinde locus perfrictus præfata pingvedine perungatur.

Arcanum ad morphæam.

Sic aquæ destillatæ ex simplicibus maculatis ut sunt persicaria maculata, satyrion maculosum, singulares sunt ad lentigines: imprimis stillatus liquor è cochleis, lentigini illitus, eòque magis si oleum tartari per deliquium paratum æqualibus partibus cum præfata aqua cochlearum misceatur, in defectu olei tartari accipe tartarum crudum, inde eum crucibulo vel ollæ, & in furno fusorio ad albedinem ure, quod ustum est, solve in aqua persicariæ maculatæ, filtra & in calore paululum evapora, si fortè nimium aquæ affudisti, donec ad consistentiam olei sit redactum; hujus ℞. ℥IV. salis armoniaci clarificati ℥j. digere commixta ad solem vel in loco tepido per dies quatuordecim, ac deinde omni vespera ejus parum lentiginibus affricetur, manè verò aquâ mellis destillatâ rursus abluatur:

Ad lentigines.

Aliud.

Item accipe seminis sinapi albi ℥ij. contunde illud in mortario affundendo tantum acris aceti, ut fiat instar pultis, adde salis communis decrepitati ℥j. albumen unius ovi, atque hæc exactè invicem misce, usus ejus est, ut curandus à lentigine intret balneum siccum seu laconicum, locumque lentigine vel panno affectum hoc linimento perungat, & aliquandiu ibi retineat, deinde verò aqua Sigilli Salomonis iterum abluat.

Ad quælibet sugillata eximium est emplastrum dissipativum supra cap. 193. descriptum si imponatur, item oxycroceum. Vel ungventum de alabastro. Item nucis nucleus contusus cum melle & sale. Aliaque discutientia ut rasura radicis bryoniæ, absynthium &c.

Approbata. Apriata.

TEXTUS.

Maculas, de quibus Fernelius, si quis felicius curare cupiat, corpus primum à pravis humoribus emundet, postea externa adhibeat, de quibus multi Practici sunt.

Pingvedo thymali piscis (Aschenschmaltz) *& oleum cannæ maculis illita eas tollunt.*

Alia.

Sangvis

Sangvis humanus cum æquali parte lactis humani destillatus maculas tollit.

Lentigines (Sommerflecken) *tollit aqua destillata ex foliis satyrionis maculosi collectis in novilunio, qua cutis diligenter in autumno lavetur ad præservationem, ne in vere redeant.*

Sic sal ex cineribus caulium antiquarum in eadem aqua solutus præsens est remedium.

Sugillata optimè tollunt carnes crudæ impositæ.

CAP. CCII.

DE GANGRÆNA ET SPHACELO; *Germ.* der heisse und kalte Brand / oder S. Antonii Feuer.

GAngræna nihil aliud est quàm consummata inflammatio, ac initium corruptionis, vel ut alii eam describunt, quod nimirum sit ea quæ ex magnitudine inflammationis fit mortificatio, nondum tamen integrè facta vel confirmata, sed in eo statu, ut adhuc summa incendii vis restingvi possit, si celerrimè succurratur, at si per negligentiam minima mora intercedat, brevissimè ita invalescit, ut partem in qua gangræna sævit, planè mortificet, omnemque vitalitatem, sensum ac motum extingvat, qui ultimus inflammationum gradus existit. Primus enim gradus est ipsa inflammatio incipiens seu erysipelas, ruborem igneum inducens. Secundus gradus est ruboris mutatio in lividitatem, sensus tamen & motus adhuc majorem partem vigent, vasaque & ossa nondum corruptionem sunt passa, iste gradus propriè vocatur gangræna; tertius gradus est, quando corruptio non tantùm carnem & musculos, sed etiam vasa & ipsa ossa pervadit, & planè destruit, ita ut etiam levi attactu ossa frangantur, tuncque vocatur sphacelus & syderatio, vulgò verò ignis Sancti Antonii.

Sphacelus. Syderatio.

Signa.

Signa gangrænæ & sphaceli hæc habentur: coloris rutilantis flos mutatur in obscurum, & livescere incipit, & si jam sphacelus adsit, locus planè nigrescit, tumet, instar putridi pomi mollis est, ac penitus cadaverosus, omnis arteriarum pulsus cessat, nec ullus doloris sensus superest, si in carnem sphacelatam scindatur, vel pungatur, exhalat autem fœtorem putrilaginosum & cadaveralem, cuticula quoque decedit tanquam à combustione per aquam ferventem, caro digitis compressa facilè instar pastæ cedit, & remotis digitis non resilit, sed scrobificata manet, nec secta etiam usque ad periostium quicquam sentit, quod indubitatum sphaceli signum est.

Causæ.

Causæ possunt esse variæ, nempe vehementes contusiones, quemadmodum enim poma concussa facilè putrescunt, ita etiam membra fortiter contusa tumorem & corruptionem accersunt: item magna seu glaciativa perfrigeratio, sicuti enim vehemens pruina teneras herbas enecat & arificat, ita consimile frigus

etiam carnem mortificat. Idem etiam contingit per intempeſtivam applicationem medicaminum nimis frigefactivorum & ſtuporem inducentium, ſeu opiatorum, quibus non ſecus ac à magno hyemis frigore ſangvis congelatur, & in ſua circulatione impeditur, ita ut interdum corruptio ſequatur. Quod etiam obtingere poteſt à nimis arcta deligatione in membris vulneratis, vel dislocatis, quâ ſpiritus vitales intercipiuntur, motusque & circulatio ſangvinis inhibetur. Item ab internis gravioribus obſtructionibus, meatuumque occluſionibus, quibus ſpirituum tranſitus impeditur, ut & ab aſſumptione rerum venenatarum vel à morſibus venenatis, quibus ſangvis congelatur & ſic neceſſariò putreſcit, item à ruptione vaſorum per caſum, concuſſionem, aliosque modos, ubi ſangvis extravenatus inflammationem & corruptionem concitat.

De gangræna etiam loquitur Hippocrates in ſequentibus:

Mortificatio fit à frigido. lib. 5. aphor. 22

Frigidum inflammationes ruboris ſangvinei inveteratas nigrefacit. 5. 23

Frigidum efficit nigrores. 5. 20

Calidum verò ſuppuratorium his eſt amicum. 5. 22

Syderatio cerebri in tribus diebus interimit. 7. 50

Prognoſis.

Prognoſin quod attinet, gangræna incipiens in corpore juvenili, ubi neque muſculi, nec nervi vel vaſa adhuc læſa ſunt, magnâ adhibitâ diligentiâ & prudentiâ curari haud difficilè poteſt, ſi celerrimè ferantur ſuppetiæ, quod ſi non protinus fiat, gangræna non modò mutatur in inſanabilem ſphacelum, ſed etiam brevi ulterius ſerpit, vicinasque partes itidem mortificat, hominemque necat, ita ut frigido ſudore moriatur, ſi verò ſphacelus jam factus in una tantum particula partis, qua ad vitam careri poteſt, nempe in brachio vel pede adhuc hæſerit, vita ſæpius cum amiſſione iſtius partis ſphacelatæ ſervari poteſt, ſi confeſtim abſcindatur.

Curatio.

In curatione autē illicò ratio cordis habenda eſt, exhibendaque quæ putredini reſiſtunt, Practici quidem conſulunt, ut talibus ægris propinētur acetoſa & condita cum ſuccis acidis corruptionē inhibentibus, nempe citri, limonum & arantiorum; verùm hæc rationi non conſona ſunt, ipſe enim hic morbus ab exceſſu acidi eſt, omnisque corruptio & putredo ab acido exceſſivo eſt, & ab exhibitione acidorum potius ſummè invaleſcit, talesque gangrænici, qui acetum vel ſorbere, vel buccellas in ipſo intinctas comedere appetunt, ultra biduum non ſupervivunt, imprimis ſeniores, ideò omnia acida longè ab ipſis arceri debent, dandaque potius alcalioſa ut oculi cancrorum & ſimilia, prohibendi quoque ægri tales ſunt à ſomno, putredinem enim auget;

Ad extingvendum autem incendium valet aqua ſtillatitia poligoni, cum linteis quadruplicatis impoſita, & ſingulis quatuor horis renovata,

ta, donec omnis æstus extractus sit, imò singulis duabus horis recens applicatio ejusmodi in vehementi incendio reiteretur, sin autem jam nigredo aliqua inciperet, locus profundè scarificetur, ac aqua poligoni cum cinere quercino coquatur, vel in defectu aquæ poligoni aqua communis accipiatur, atque acre lixivium paretur, aquam bis vel ter per recentem cinerem quercinum transcolando, in hoc lixivio radices filicis decoquantur, linteaque quadruplicata in hoc decocto intincta gangrænæ imponantur, donec gangræna sit restincta; vide superius cap. 193. Plura in fine.

TEXTUS.

Gangrænam seu sphacelum incipientem prohibet.

I. *Lixivium forte in quo scordium, radix scorzoneræ & vincetoxici ebulliendo coctæ sunt, locum affectum cum eodem lixivio calidè fovendo.*

II. *Prodest spiritus vini camphoratus, hoc est in cujus ℥iij. camphoræ ʒj. fuerit soluta; hoc pars affecta lavatur, vel cum petiis munitur. Hoc nihil videtur aptius ad siderationem partis impediendam. Vide Fabritii Hildani observationes & libellum* vom kalten und heissen Brande.

III. *Butyrum antimonii, quo pars jam affecta & siderata, ut felicius à viva parte possit separari, nec hæ partes ulterius inquinari, illinenda est vel notanda; discernendæ sunt istæ invicem descripto circulo cum illo butyro, quem syderatio, si cætera convenienter fiant, non transgreditur; pars autem mortua separanda est, vel ope chirurgi, si integrè fuerit siderata; vel ungventis mundificantibus, ut saltem partes mortuæ à vivis separentur.*

Huic inservit oleum olivarum, vel quod melius est, oleum papaveris per expressionem factum, si in ejus ℥iij. mercurii præcipitati seu turpethi mineralis ʒß. usque ad brunitatem olei dissoluta fuerit (balsamus mercurii suprapositus) hoc oleum perfectè mundificat, & omnes exulcerationes fætidas & gangrænas à partibus vivis eleganter separat, putrida absumit, sana non tangit.

CAP. CCIII.

DE ULCERIBUS; Germ. Geschwere und Schäden.

Ulcus quid? — ULcus est cavitas purulenta, à prægresso abscessu vel vulnere perperam curato proveniens, differt à vulnere, quod hoc recens sit continui solutio ab externis causis, cæsim, vel punctim vel ruptim illata, semperque cum sangvinis profusione contingat, ulcus verò ab internis causis erodentibusque humoribus producatur, quibus non instantaneâ violentiâ, ut in vulneratione, sed lentâ vitiosi humoris in tumores &

apoſtemata collectione, eorumque purulenta eroſione ſolutio continui fit, è qua non ſangvis vel cruor ut ex vulneribus, ſed pus, vel ſordidum putridumve liquamen, ſaniesve effluit, vulnera tamen malè tractata non raró etiam in ſordida & putrida ulcera degenerant, quæ tum ab iis, quæ ab internis cauſis proficiſcuntur, non differunt, ut neque ea quæ applicatione medicaminum cauſticorum, vel ictu aut morſu venenatorum animalium excitantur, quin imò talia virulenti quid in ſe habentia majoris corruptionis & putrilaginis participia ſunt vulgaribus, prout exempla ſunt, ab attactu cruoris diſſectorum ſerpentum, lotii glirum & bufonum ulcera valdè corroſiva & depaſcentia fuiſſe excitata.

Differentia. Sunt autem variæ ulcerum differentiæ, aliud enim ulcus eſt magnum, aliud parvum, profundum, breve, anguſtum, latum, æquale, inæquale, transverſum, rectum, quædam ſunt externa, quæ nimirum exterius in quadam molli & carnoſa parte occurrunt, quædam interna, quæ nunquam ſalvâ vitâ oculis cerni, vel manuali curationi ſubmítti poſſunt, ut ſunt: ulcera pulmonum, renum, colli veſicæ &c. de quibus alibi actum eſt.

Signa. Signa ulcerum manifeſta ſunt; occurrit enim alicubi ſolutio continui purulenta vel ſanioſa vel ſordida, nunc aliâ atque aliâ differentiâ ſtipata.

Cauſæ. Cauſæ internæ ſunt: humores vitioſi, à mala diæta, vel congenita temperamenti intemperie congeſti; externæ ſunt: rupta & malè tractata tubercula & abſceſſus, neglecta vulnera, contuſiones, ambuſtiones, corroſiva, morſus vel contactus venenatus, vel infectio à ſcabioſo, ploricoſo, mentulagrico, impetiginoſo, leproſo &c.

Horum & ulcerativorum tuberculorum etiam meminit Hippocrates in ſequentibus:

Puſtulæ ulceroſæ fiunt verè. lib. 3. aph. 20

Puerulis nuper natis familiaria ſunt ſerpentia oris ulcera. 3. 24

Grandiuſculis autem alia tubercula. 3. 26

Poſt febres longas tubercula ad articulos fiunt. 4. 44

Febres longas tubercula in articulis ſuccedunt. 7. 63

Ut & à cibo copioſiori. 4. 45 7. 64

Tubercula interna ruptione ſua exolutionem, vomitionem & animi defectionem pariunt. 7. 8

Tuberculo in meatu urinario rupto, ſolutio. 5. 82 7. 57

Mictio ſangvinis aut puris renum vel veſicæ exulcerationem ſignificat. 5. 75

Ulceribus frigidum mordax. 5. 20

Ulceribus capitis calidum ſuppuratorium maximè prodeſt. 5. 22

Ut & his quæ ulcerantur à frigore. 5. 22

Nec non herpetibus exedentibus. 5. 22

Exul-

Exulcerato eryſipelati frigidum nocet. 5. 23
Ulceribus capitis frigidum eſt lethaliter inimicum. 5. 22
Ut & ulceratis à frigore. 5. 22
Nec non herpetibus exedentibus. 5. 22
Ulcera circumglabra cacoëthica ſunt. 6. 4
Ulcera cum tumoribus conſpicuis præſervant à convulſione & inſania. 5. 65
Tumoribus verò in poſtica parte ſubitò evaneſcentibus convulſiones & tetani accidunt. 5. 65
Si verò in anticâ fuerint, inſaniæ fiunt. 5. 65
Aut lateris dolores acuti. 5. 65
Aut empyema. 5. 65
Aut dyſenteria. 5. 65
Maximè ſi tumores rubicundi fuerint. 5. 65
Hydropicorum ulcera non facile ſanantur. 6. 8
A forti in ulceribus pulſu hæmorrhagia, malum. 7. 21
Ulcera quælibet annua aut diuturniora corruptionem oſſis neceſſariò cauſant. 6. 45

Prognoſin quod attinet, ulcera albicantia & ſubmollia frigiditatem deſignant, calidaque remedia depoſcunt rubicunda verò ac in locis calidioribus exiſtentia medicanda ſunt medicaminibus frigefacientibus, quæcunque autem viriditatem aliquam, lividitatem vel nigredinem præ ſe ferunt, durioribusque labris conſpicua ſunt, inter melancholica referuntur, pravaque ſunt, ac frigiditatem & ſiccitatem atque caloris nativi defectum denotant. Ulcera extremarum partium, nempe manuum, pedum & capitis concitant tumorem glandularum, ut capitis pone aures vel circa collum, manuum ſub alis, pedumque circa ingvina. Ulcera valdè humida, ac in corporibus cacochymicis, item in locis multam humiditatem recipientibus, ut in utero, anoque difficillimæ ac tardiſſimæ ſunt ſanationis, item ea quæ aliis morbis ſuccedunt, vel in ipſis naſcuntur; ſive autem ante morbum vel in morbo ipſo ulcus excitatum ſit, imò quælibet carnis diviſio etiam cauteriis ſeu fonticulis non exceptis, ſi in ipſo morbo aridum fiat, flaveſcat vel liveſcat, eo ipſo morbo ægrum moriturum denunciat; ulcera diu convenientibus medicaminibus tractata, nec tamen ſanationem recipientia, vel ſemel ſanata recrudeſcentia, ſubjecti oſſis corruptionem denunciant, quælibet etiam ulcera valdè diuturna non niſi cum periculo ſanantur, natura enim diutino ſaniei per ulcus effluxui aſvefacta, eoque per occluſionem denegato morbum concitare ſolet, niſi exitus iterum aperiatur, vel corpus ſedulò purgetur. In curatione quoque accuratè ad applicata remedia attendendum eſt, ſi enim majorem quam antea dolorem, humiditatem, vel ſiccitatem, caliditatem vel frigiditatem inducant, ea minimè eſſe idonea vel convenientia ſed mox mutanda eſſe arguunt, idonea enim illicò conferunt, vel ſaltem non nocent.

Ante-

Antequam verò curationem ag-
grediamur, prius etiam de diversis
ulcerum speciebus aliquid dicen-
dum est. Differentia autem impri-
mis sumenda est ab excrementis ul-
cerum, quodcunque enim ulcus pus
album, æquale, ac minimè fœtidum
excernit, est ulcus vulgare sangvi-
neum, omnium facilimè sanabile;
ubi verò serosa humiditas pure te-
nuior & aquosior affatim emanat,
ulcus est rheumaticum, phlegmati-
cum, saniosum vel fistulosum, ad
quod nimirum natura humidita-
tem excrementitiam, quam per
emunctoria convenientia evacuare
debebat, derivat, ulcus tamdiu insa-
nabile reddit, donec prius ejusmodi
fluxio saniosa ab ulcere avertatur &
exiccetur. Ubi autem sordes mixtæ
nempe pus, sanies, atrumque, livi-
dum, cinereum aut variè coloratum
tabum, sordidumve excrementum
glutinosum, crassum, & tenaciter ul-
ceri inhærens in ulcere repetitur,
cum fœtore & profunditate, prædu-
risque & ficcioribus labris, tale ul-
cus est melancholicum, malignum
& depascens, omnem sanationem
respuens, donec prius malignitas &
putredo ex ipso auferatur; ubi au-
tem labra ulceris sunt rubea, ingens-
que ardor & dolor in eo sentitur, at-
que humor subflavus exsudat, tale
ulcus biliosum est, & facilè gangræ-
nam accersit.

Ulcerum diversæ species.

Porrò de ulcere sangvineo non
est quod singularia moneamus, per
sola enim vulgaria emplastra vulne-
raria sanatur. Ulcus autem rheu-
maticum vel fistulosum, Germ. ein
fliessender / rinnender Schaden / viti-
um in stomacho, hepate vel liene la-
tere arguit, vel insigniter in diæta
peccari, quod prius corrigendum
est, affluxioque inhibenda & expur-
ganda, aliàs ulcus sanari nequit, vel
si sanetur, iterum spontè aperitur,
vel humor antea effluere consvetus
jamque in corpore detentus certum
exitium affert; ulcus malignum &
depascens plerunque humori me-
lancholico succoque vitioso pan-
creatico malignitatem suam acce-
ptam fert, & obstructioni mensium
vel hæmorrhoidum, quælibet ta-
men ulcera benigna in maligna mu-
tari possunt, si negligenter & incon-
venienter tractentur; talia depa-
scentia & in profundum ambitum-
que rodentia ulcera à quibusdam
indiscriminatim lupus vocantur,
Germ. ein fressender Wolff; Alii ta-
men per lupum intelligunt ulcus
quoddam specificum plerunque in
carnosa femoris parte sedem figens,
& acerbis cruciatibus affligens, nisi
ulceri quotidiè frustum carnis re-
centis imponant; Alii econtra sæ-
vam illam faciei & narium exulce-
rationem, quæ aliàs: *noli me tange-
re;* appellatur, lupum vocant; aliàs
ejusmodi corrosiva ulcera nuncu-
pantur phagedænæ & nomodes,
Germ. um sich fressende Schäden / id
est quæ non tantùm affectam car-
nem erodunt, suffodiunt & exca-
vant, sed etiam adjacentes & vicinas
partes exedendo & putrefaciendo
depopulantur, talem autem inter
utrumque esse differentiam volunt,
quod nimirum phagedæna sit paulò
mitior

Lupus.

Noli me tangere.

Phagedæna.

mitior nomode, & ſaltem ambulando & ſerpendo cutem erodat, ſitque ſpecies impetiginis & ſerpiginis; Nome verò non tantùm cutem, ſed & carnem excavet; quum autem ulcus cum tumore præduro incipit, ac deinde in maligniſſimum & maximè dolorificum ulcus degenerat, tunc ulcus eſt cancroſum ſeu cancer exulceratus, cujus ſigna ſunt: quod intolerabili dolore cruciet, tetri & horridi ſit aſpectus, inæqualisque ab eroſa carne, è quo continuè virus fulvum aut ſubnigrum ſeu tenuis & erodens humor graviter nares feriens exſudat, de cancroſo autem ulcere ſupra cap. 89. ſufficienter locuti ſumus.

Quodlibet etiam ulcus malignum, exedens & omnem ſanationem reſpuens cacoëthe vocitatur.

Cæterum de ulceribus particularibus nonnulla quoque monenda veniunt, ulcera enim capitis frigida & repellentia, nec non pingvia averſantur. Ulcera aurium ſi non mortem brevi inducunt, auditum plerunque planè auferunt, oculorum verò ulcera utplurimum excœcant, præſertim ſi eroſio corneæ tunicæ fiat, humor enim aqueus effluit, & ſubinde etiam cryſtallinus: adhæc exulceratio oculorum ſemper magnam inflammationem habet comitem cum acerbo dolore, quæ optimè extingvitur ſolutione ſalis plumbi, uti pluribus indicavimus ſupra cap. 26. deinde abſtergendum ulcus & cicatriſandum hoc modo:

℞. Tutiæ præp.
myrrhæ
aloës
thuris an. gran. VIII.
ſachar. cand. ʒj.
antimon. crud. ſubtiliſſ. trit.
corall. rubr. præp. an. ℈ſ.
gumm. tragac. ℈j.
aq. euphraſ.
chelidon. an. ℥ij.
m. f. collyrium abſtergens.

Subinde etiam aliquid mellis roſac. in eo diſſolvatur; demum ejusmodi collyrium cicatriſans applicandum:

Aliud cicatriſans.

℞. Sief albi Rhaſ. ℈j.
Flores zinci vel in eorum defectu tut. præp.
Sarcocoll.
Sachari Saturn. an. ℈ſ.
Aq. euphraſ.
roſar. an. ℥ij.
m. f. collyrium.

Ozæna.

Ulcus narium ozæna vocatum graveolens eſſe ſolet, & difficilimæ ſanationis, nec rarò cartilaginem & oſſa narium depaſcitur, ideoque ſangvinem mundificantia exigit, & exterius ob humiditatem loci ſiccantia, & abſtergentia, ſed de hoc ulcere pluribus actum eſt ſuperius cap. 43. ut & de aliis communioribus ulceribus nempe oris, ani, uteri, ſuo loco.

Ulcera tibiarum & pedũ.

Ulcera pedum ac imprimis tibiarum operoſæ ſunt ſanationis, eò quod humiditates ex natura ſua deorſum ruant, procumbunt ergò defluxiones ad crura, ac ſanationem ulcerum, quæ ſemper exſiccationem poſtulant, impediunt, vel etiam omnino irritam reddunt, nos tamen ejusmodi ulcerum admo-

dum inveteratorum ſanationem acceleravimus exhibitione pilularum mercurialium ſæpius laudatarum, quæ bis vel ter exhibeantur, ac deinde ungvento mundificativo & vulgaribus emplaſtris, nempe griſeo, vel de minio facilè auſcultabunt, vide ſupra cap. 193.

Vermiculi capillares.

Naſcuntur interdum adhuc alia ulcera in cruribus, rarius brachiis, aliisve locis à vermibus ſubcutaneis capillaribus vulgò die Haarwürme/ qui minutiſſimi ſunt vermiculi inſtar pilorum lanæ inter cutem & membranam carnoſam naſcentes, idque potiſſimum in partibus carnoſis tibiarum, in brachiis rarò, quandoque in manibus, vel etiam in dorſi muſculis, ubi ſua mordicatione dolores ſæpius acerbos excitant, carnoſamque membranam perforant, ac deinde tumorem ſuppurationemque in affectâ parte excitant, unde demum ulcus malignum produci poteſt.

Signa.

Signa naſcentium horum vermiculorum ſunt: dolor & lancinatio affectæ partis, ſucceditque demum tumor in ſuppurationem abiens.

Evocant autem tonſores ac vetulæ hos vermiculos fomentatione cum lixivio querno, quotidiè id repetendo donec omnes ſint extracti, quod cognoſcunt impoſitis faſciculis ariſtarum ſiliginis trituratione excuſſarum in liquorem fomenti, quibus prolecti vermiculi inſtar lanæ candidæ adhæreſcunt, omnibusque vermiculis evocatis nil amplius adhæreſcere advertitur, poſt ſingulas verò fomentationes, ceram novam in emplaſtri formam extenſam imponunt. Tumor autem & ſuppuratio ſi ſuccedant, tractantur more aliàs conſveto.

Ulcera autem ſi ab eis relinquantur inveterata, imò quævis tibiarum omnem ſanationem reſpuentia nonnullis ſuſpicionem movent, minutiſſimos in eis latitare vermiculos præ minutie viſum effugientes, ac unicam cauſam exiſtentes ulcerum contumaciæ, qui hunc in modum evocentur: ſi accipiantur manipuli duo foliorum ſabinæ, eaque coquantur in libris octo vini, decoctum hoc effundatur in vaſculum ligneum, quod altitudine ſua usque ad genua pertingat, in quo crus affectum per 4. vel 5. horas teneatur, quo vermiculi eliciantur, & ſuperficiei præfati decocti innatent inſtar termitum. Ubi deinde ulcus ſanari queat inſtar alterius vulgaris.

Curatio ulcerum generalis.

Curatio ulcerum generalis ſecundum noſtram experientiam optimè in hunc modum perficitur. Si æger primò probè evacuetur purgatione mercurium optimè præparatum recipiente: ex. gr.

Purgans.

℞. maſſæ pilular. de fumar.
indar. an. ℈j.
reſin. jalapp. gr. ij.
turpeti mineralis gr. VI.
m. omnia optimè, f. pil. XVII. horis VI. ante prandium deglutiendæ.

Aliud.

Vel ℞. mercurii dulcis aliquoties
per ſe ſublimati ℈j.
reſin. jalapp. gr. VIII. vel ℈ß.
terantur invicem optimè fiatque pulv. ſubtiliſſ. pro una vice in juſculo exhibendus.

Vel

Vel ℞. extracti rhabarb. ℈j.
præcipitati aurei gran. VI.
f. pilulæ pro una vice.

Horum purgantium quodcunque exhibitum fuerit, materiam peccantem, & malignitatem ulcerum causantem ex toto corpore educit, ac sangvinem mundificat, ut sanatio sequi possit. Ab hac purgatione æger per dies aliquot quiescat, quibus elapsis si ulcus valdè pravum videatur, etiam salivatio instituatur, quæ horum ulcerum æquè ac morbi Gallici efficacissimum curativum existit, cujus provocatio optimè fit granis VI. præcipitati aurei, vel in ejus defectu turpeti mineralis cum medulla panis similaginei in pilulas redactis, & una vice exhibitis, sequiturque salivatio, quâ per aliquot dies os seu bucca continuò per diem & noctem salivali humiditate plena est, patiensque indesinenter eam exspuere cogitur, ut plurimum etiam gingivæ intumescunt, & quandoque dentes omnes vacillant, sed absque ullo damno, impuritate enim & malignitate omni eductâ, quam hæc salivatio ex medulla & ossibus extrahit, tumor & laxitas gingivæ spontè iterum cessant, eòque citius, si simul gargarismus astringens in usum vocetur.

Interjecto aliquot dierum spacio præfata mercurialis evacuatio repetatur, idque bis vel ter, prout malignitas ulcerum major videatur, & si opus sit, insuper pro virium robore etiam sudores provocentur, quod fieri potest antimonio diaphoretico recens facto, & probè candefacto, cujus ℈j. cum ℈IV. theriacæ Androm. pro una vice exhibetur, & deinde in lecto vel laconico sudatur.

Potus ægri ordinarius talis esto: *Potus.*

℞. Rad. dictamn. alb.
ireos
scrophular.
scabios. an. ℥ß.
sarsaparill. ℥j.
polypod. querc. ʒVI.
Summit. veronic.
agrimon.
auriculæ muris,
saniculæ,
vincæpervinc.
consolid. saracen.
ophiogloss. an. m.j.
cort. & rasuræ ligni fraxini ℥ij.
liquirit.
sem. fœnic. an. ℥ß.
macis ʒij.

Omnia minutim concidantur, ac invicem probè misceantur, ut æquales omnium fiat distributio, hujus mixturæ manipulus largus in libris quatuor aquæ communis ad casum transversi pollicis bulliat, ac deinde per mundum linteum coletur, atque in cella asservetur, cui demum tertia vel quarta pars vini melioris saporis gratia admiscetur, isque potus per sex vel plures menses continuatur; ita enim quælibet pessima ulcera etiam cancrosa & lupus radicitus sanari possunt; sed putridus fundus ulceris etiam mortificari debet, quod fit oleo vitrioli vel butyro antimonii cum plumaceolis illito, donec fundus ulceris ab omni putre-

putredine sit abstersus, rubensque in modum recentis carnis, sin autem ulcus non admodùm sit vetustum & putridum, solum ungventum mundificativum ex melle & vitello ovi paratum & impositum sufficit, quod etiam fortificari potest octava parte mercurii præcipitati seu pulveris Vigonis admixta, tuncque pariter maligna ulcera mundificat; plura mundificantia supra de morbo Gallico descripta sunt.

Consolidatio demum mundificatorum ulcerum perficitur emplastro oppoteldoch, cujus descriptionem quidem Author de peste tradidit, melior tamen ad inveterata ulcera esse videtur paratio istius emplastri Paracelsica & Wurziana, quæ hæc est:

Emplastri oppoteldoch paratio.

℞. ceræ virgineæ id est novæ & nondum in usum vocatæ ℔j ſ.
terebinth. grossæ purissimæ seu lariceæ ℥IX.
ol. oliv. ℥iij.

liquatis his affunde succorum depuratorum
chelidon.
folior. querc.
potentill.
veronicæ
saniculæ an. ℥j.

coque simul ad aqueæ humiditatis evaporationem, ab igne tum remotis, & non nihil refrigeratis adde gummatum per acetum solutorum, & coctione continua reinspissatorum videlicet
Ammoniaci
Galbani
Opopanacis an. ℥ſ.

Adde porrò pulverum tenuissimorum
Colophonii ℥j.
Succini citrini ℥ſ.
Mastichis
Myrrhæ
Thur.
Sarcocollæ an. ʒij.

misce omnia prioribus, vase durante mixtione in aqua fervida detento, ne materia nimium coëat, perfectè mixtis adjice subtilissimè pulverisatorum
Croci veneris ʒVI.
martis ℥iſ.
Tutiæ præparatæ ℥ij.
Lapidis calaminar. præp. ʒviiſ.

Misce cuncta agitando vase etiamnum in fervida stante, tandem adde
Vitrioli Hungarici ad rubedinem calcinati & edulcorati tantum, ut tota massa mediocriter rubeat, & benè invicem malaxa, formaque magdaleones vel placentulas, prout usus tuus requirit, est durum emplastrum, sed facilè liquescit in calido.

Præparatio magnetis:

Hæc non omnibus est eadem, Wurzius enim destillavit aquam fortem ex ℔j. aluminis & ℔ſ. salis communis, superfundendo eam limaturæ ferri puræ, donec rubedo videatur, hanc affusa aqua, ablutaque limatura separavit per inclinationem, hocque repetiit ad rubedinis sufficientem quantitatem; quam evaporavit, ter edulcoravit, & tum ad mellaginem exhalavit, tuncque paratum est oleum martis, quo pulverem magnetis irroravit, & reficcavit,

cavit, tumque edulcoravit, & denuò exſiccavit, & ſic ipſius magnetis præparatio fuit abſoluta.

Paracelſus verò accepit integri magnet. ℥j. calcis ovorum ℥VI. hæc ſſſ. in crucibulo quarto ignis gradu reverberavit per diem & noctem, tumque remotâ calce ovorum magnetem contudit in pulverem, ejusque uni parti addidit carabe pulverisati tres partes, & hoc fuit ipſius magnes præparatus, quem ingredientibus prædictis vel etiam emplaſtro apoſtolico admiſcuit, & etiamnum ſuperfuſo vino coxit agitando ad conſiſtentiam emplaſtri, à quo extrahi oſſa & plumbeos globulos Paracelſus aſſerit. Sin autem magnes præparatus non ſit, contundendo eum perdere ſuam virtutem.

Calaminaris præparatio:

Igniatur calaminaris ſecundum Wurzium in crucibulo non vitreato, ſingulisque vicibus in acri aceto reſtingvatur, cum ſubitanea vaſis obtectione, ne cum impetu acetum & calaminaris revomantur, poſtea teratur ſuper porphyrio. Paracelſus verò accepit calaminaris abluti (Gallmey der lauter iſt) ℥j. colcotaris, ſulphuris vivi an. ℥iſ. hæc ſſſ. detinuit per horas viginti quatuor in quarto ignis gradu, iterumque abluit.

Tutiæ præparatio.

Præparatur eodem modo ut calaminaris, ſed loco aceti ſumitur aqua fœniculi vel chelidonii majoris.

Croci Martis præparatio:

Paratur hic ſolâ reverberatione, ideòque huc valet ille crocus, qui in coctione cereviſiæ perticis illis magnis ferreis, quibus ahenum innititur, adhæret. Vel limatura ferri pura in fortiſſimum ignem locatur, donec in pulverem croceum vertatur, quem lavabis aqua communi, & quicquid ſubtilioris in aquam tranſit, cum ea effunde, aquam evapora ad ſiccitatem, ſine ulteriori ablutione, ne virtus ſubtilis ſtiptica cum aqua eluatur.

Crocus veneris ita fit:

℞. laminas cupri fac cum ſale com. ſſſ. in nova olla, effunde tunc totum in aquam, ablue laminas ab omni nigredine, iterumque cum recenti ſale fac ſſſ. & aliquoties hoc opus reitera, tunc affunde bonam adhuc quantitatem aquæ communis, ſine crocum reſidere, & aquam ſenſim decanta, crocum in fundo rubeum edulcora & exſicca.

Vires hujus emplaſtri.

Omnia recentia & antiqua vulnera cæſim vel punctim vel ruptim facta tam ſuperficiaria quàm profunda ſine metu ſymptomatum perſanat, carnem putridam & verrucas abſumit, pus è profundo evocat, tumores omnes discutit, abſceſſus maturat, morſus venenatos ſanat calidè impoſitum, item tineam capitis, pilis prius reſectis, infixum evacuat, hernias recentes ſine ſectione juvat, & ſanationem citò ſine dolore perficit.

Ad sananda autem ulcera antiqua emplastrum hoc sequentibus fortificatur:

℞. mercurii per se præcipitati,
sulphuris antimonii elixiviati & aceto præcipitati, & edulcorati,
Vitrioli ad rubedinem calcinati non edulcorati ana partes æquales.

Fiat ex omnibus pulvis subtilissimus optimè mixtus, hujus una pars addatur septem partibus massæ emplastri, liquescant simul leni calore, affundendo simul parum olei terebinthinæ, tumque manibus refrigeratam massam efforma in magdaleonem. Emplastrum hoc nunquam corrumpitur, licet enim valdè jam sit annosum, iterum quasi renovatur, si super calore liquescat, parumque olei camomillæ & terebinthinæ addatur.

In defectu autem jam commemoratorum, quibus emplastrum fortificatur, eadem virtus obtineri potest, sine ulteriori emplastri additione, si nimirum aqua destilletur è pomis putridis, in eaque non nihil pulveris mercurii dulcis & sachari Saturni super calore dissolvatur, hocque liquore ulcera laventur, ac intincta in eo linteola eis superponantur, tunc enim ulcera radicitus mundantur, & præfato emplastro simplici sanantur; hac methodo quælibet ulcera etiam lupus, cancer & fistulæ ad sanationem quasi cogi possunt.

TEXTUS.

IN ulceribus qualibuscunque primò mundificantia, si opus est, postea detergentia, tandem consolidantia requiruntur.

De mundificantibus dictum est antea, consolidantia utilissima peti possunt ex balsamo & emplastro diasulphuris.

In ulceribus phagedænicis præstat oleum commune (a) imprægnatum spiritu mercurii sublimati rubro, de quo supra.

Item balsamus sulphuris, emplastrum diasulphuris, sed ulceribus prius mundificatis (vide mundificantia supra de lue venerea.

(a) Quilibet liquor acriter acidus, ut oleum mercurii sublimati rubrum, aqua fortis, aqua regis, spiritus nitri, butyrum antimonii coctione in vitro cum oleo communi olivarum vel alio in optimum balsamum ulcera mundificans redigi potest. Idem etiam præstat oleum è corticibus tenerioribus medianis arboris betulæ per descessum destillatum, si eo sæpius ulcera corrosiva eluantur.

CAP. CCIV.

DE FISTULIS; Germ. Rohrlöcher/ oder Fisteln.

Fistula quid?

FIstula est ex genere ulcerum malignorum & contumacissimorum, exterius habens orificium seu foraminulum sinuosum, angustum, constrictum & callosum, intus verò se

ſe dilatans,& profundum ſinum efficiens, ex quo humor ſanioſus, ſordidusve quotidiè cum quibusdam tamen intervallis ſine dolore emanat, imò quaſi eructatur, ejus duæ ſunt ſpecies: una quæ unicum tantummodò habet canalem, nunc rectum, modò obliquum, quæ propriè fiſtula dicitur, ob ſimilitudinem quam habet cum fiſtulis arundinaceis. Altera quæ in plures intus cavernulas terminatur, è quibus ſingulis peculiaris meatus ad orificium unicum producitur, & hæc ulcus cavernoſum appellatur.

Signa fiſtularum hæc notantur: foraminulum ulceris eſt plerunque rotundum & arctum, labia habens alba, dura ſive calloſa, absque vel cum exiguo dolore, nunc ſaniem ſeroſam, nunc albam, vel ſpiceam, lividam, atram, ruffam, aut feci ſimilem, modò craſſam, jam tenuem, nunc parcius, modò copioſius eructans, quorſum autem interior cavitas feratur, explorandum eſt immiſſo ſpecillo ſeu ſtylo, vel candelulâ cereâ, quæ in cavitate obliqua convenit, compreſſione quoque innoteſcit, ubi intus ſinus lateant, compreſsâ enim ſupernè cavernâ mox excrementum intus detentum prorumpit, ſed hæc inveſtigatio tantum in obliquis & ſub cute per transverſum productis cuniculis indicium præbet, in his autem, quæ rectè in profundum feruntur, inſtrumento inveſtigatorio opus eſt, nempe ferreo vel argenteo, ſi ad os vel cartilaginem deſinit, cereo autem, ubi ad partes molliores & ſenſiles penetrat, variè enim ſinus fiſtularum procedunt, nunc ad nervos, ligamenta, membranas, venas, & nonnunquam ad interiora viſcera; ſi autem ſolam partem carneam fiſtula occupet, immiſſus ſtylus non admodùm doloriſicus eſt, illudque quod tangitur, molle exiſtit, pusque album æquale & copioſum exſtillat; ſi penetret ad nervum, exploratio valdè doloroſa eſt, ſaniesque oleoſa & pingvis, parcius tamen exit, membrum quoque iſtius nervi domicilium exiſtens in officio ſuo hebetatur; ſi ad venam: ſanies eſt fæculenta, & ſi vena eſt eroſa, cruenta & craſſior; ſi ad arteriam: ſanies tenuior advertitur, & aliquantulum ſaliens ſeu cum ſaltu prodiens; ſi ad os: durum quid exploranti occurrit cum nonnullo dolore, ſi perioſtium nondum eſt corruptum, ſi verò os carioſum evaſit, inæqualitas tangitur, ſanies ſeroſa eſt, nigricans & graveolens.

Fiſtula quid?

Cauſæ fiſtularum ſunt ut plurimum abſceſſus & vulnera malè ſanata, tumores quoque non tempeſtivè aperti, ubi intus humor excrementitius in profundum putrefacit, & poſtea natura per cuniculum ejusmodi effluxum inſtituit. *Cauſæ.*

Prognoſin quod attinet, fiſtulæ plerunque in mollioribus partibus præſertim in adenoſis & articulis ſedem figunt, ſuntque omnes curationis perdifficilis nec ſuâ ſponte unquam ſanantur, neque etiam per artem, niſi calloſitas auferatur, affluxusque ſiſtatur & alio derivetur, nec non fundus putridus mundetur, ut præcedente capite dictum eſt. *Prognoſis.*

est; periculosiores verò & insanabiliores sunt, quæ ad interiora viscera nempe pulmones, hepar, lienem, uterum &c. pertingunt, item quando in guttere fistula fit, ubi neque sectio nec adustio, nec caustica locum inveniunt, item in senibus, cacochymicis & debilibus, in reliquis sanatio promitti potest.

Curatio.

Curatio fistularum eadem est, ac præcedente capite dictum fuit, potestque in ejusmodi ulceribus pravis, depascentibus, cancrosis, phagedænicis, fistulosis & cacoëthicis talis esse methodus: ut statim interna cura, quæ aliàs ad fortem morbum Gallicum solemnis est, instituatur, quamvis nulla istius morbi suspicio adsit, valet enim pari modo ad quævis insanabilia ulcera, & ad ipsum cancrum, ubi enim lividus vel fuscus tumor prorumpit, cum ingenti dolore, qui rupta vomica sedatur, exactisque aliquot diebus aliud consimile tuber emergit, ibi præmissâ purgatione & sudatione ad luem veneream usitatis, audacter tumor incidatur cruciatim, sistendo sangvinem insperso croco martis, vel aliis, fistulæ verò saltem scalpello dilatentur, discindendo earum labia, tum sangvis sistatur, & super sistentia sangvinem applicetur seu illiniatur plumaceolis cruor pavonis Cyprici, qui mordicatione quidem initio satis dolorificus est, sed dolor non diu durat, ubi verò incisione non opus est, dictus cruor cum turundis imponatur, in circuitu autem ulceris circumcirca inungatur ungventum album camphoratum, ad prohibendam inflammationem, & ubicunque cavitas est vel sinus ulceris præfatus cruor immittatur, postea ulcus emplastro sanativo simplici contegatur, & ita per triduum ulcus quiescere sinatur sine apertione, interim impositus cruor impurum exedit, & suppurabile facit, elapso circiter triduo, ulcus aperi & inspice, si per suppurationem impurum abscessit, bonum est, sin adhuc impurum quid advertas, impositionem cruoris reitera, si etiam plures sinus sub cute adverterentur, tum emplastrum oppoteldoch vel Apostolicum liquescat, ac turundas ex linteis immergas, & refrigerentur, hinc eas intingas præfato cruori, & ita undique cruore pavonis obductas cavitatibus immitte, & procede, ut dictum est, item si in ulcere nigredinem ossis conspexeris, eundem cruorem impone vel illine, omnis nigredo ab osse abscedit, ulcusque ubique mundificatur, exigua quoque orificia fistularum ampliantur, quod si non fit unâ vice, impositionem cruoris repete, donec caro & os ulceris bellè rubeant, tunc consolidationem ulceris absolve emplastro sanativo composito, parando pro amplis cavitatibus ex eo turundas, totumque ulcus eo contegendo, donec sanatio integra absolvatur, administrando semper simul internam morbi Gallici curam, potumque superiori capite præscriptum, atque sic cum auxilio Dei efficies, quæ ferè impossibilia videbuntur, uti nobis contigit, qui hac methodo tam desperata sanavimus, ut ea aggredientes nos

tam

tam Archiatri quàm Chirurgi irriderent, tanquam impossibilia conantes, & lateres lavantes, nihilominus tamen optata sanitas Deo auxiliante sequuta est.

TEXTUS.

Fistulæ curantur partim externis, partim internis medicamentis.

Interna sunt potiones vulneraria, de quibus consulantur Authores, imprimis Wurzius c. proprio, tractatu 4.

Nota: *Fistula nunquam curatur, si in os aliquod desinit, illud nigredine aliquâ vel carie infectum fuerit. Os itaque aut radendum* (a) *aut convenientibus medicamentis purgandum.*

(a) Dictus cruor pavonis omnem nigredinem ossium impositus aufert, ut nulla abrasione opus sit.

Sic mercurius dulcis in aqua plantaginis solutus, & illitus nigredinem aufert.

Consolidantia petenda sunt ex magno illo consolidantium cumulo.

Sal aluminis ex capite mortuo extractum, & mundificatum insigne est, si post fistularum elutiones tandem supponatur, præsertim si in succo cancrorum fluviatilium fuerit solutum, & turundis vel aliis instrumentis foraminatis in fistulam ingestum.

Ad consolidandas præterea fistulas præsertim gingivarum, postquam dentes erosi exempti fuerint, citra quam exemptionem nulla fit sanatio, alioquin præsentissimum est liquor, qui post specificum purgans Paracelsi jam terna, vel quaterna vice extractum tandem incoagulabilis manet. Hujus guttæ aliquot sæpius in fistulas immissæ, vel cum turundis applicatæ brevi omnem operam absolvunt.

CAP. CCV.

DE VULNERIBUS;

Germ. Wunden.

Solutio continui violenta in partibus carnosis & mollibus dicitur vulnus, in osseis, & cartilagineis fractura & fissura, in membraneis ruptura, quomodocunque autem integrum, continuum & cohærens in ulla corporis parte ab invicem dividatur, solvatur, vel separetur, semper solutam unitatem secum importat, quæ variis modis contingere potest, nempe per sectionem, incisionem præcisionemve, punctionem, perforationem, morsionem, contusionem, concussionem, impulsionem, fractionem, distensionem, ruptionem, convulsionem [illegible], erosionem, allisionem collisionemve & vasorum apertionem.

Hæc autem fiunt per omnifaria instrumenta acie prædita, ut sunt gladii, enses, secures, bipennes, cultri, & quicquid scindere, secare & cædere potest. Vel acuta & mucro-

nata ut ſunt haſtæ, pugiones, furcæ, clavi, frameæ, ſicæ, ſubulæ, ſagittæ, tela, jacula, aculei, cornua & dentes morſu inflicti, & quicquid pungere, perforare & terebrare poteſt. Vel obtuſa ſumma vi intruſa, ut ſunt globi è bombardis diſploſi, lapides, mallei, fuſtes, baculi, pugni, perticæ, flagra, & quicquid impetuoſa vibratrione lædere poteſt, vel corroſiva, quæ ſumma ſubtiliatione continuum ſolvunt, ignis enim extrema ſua ſubtilitate omnia etiam ſolidiſſima momentaneè penetrat & percoquit, ut fit ab ipſa flamma ignis, metallis candentibus, lapidibus aliisve igni tis, aqua fervente, aquis fortibus, & quibuslibet cauſticis.

Diverſi ergò ſolutionis continui modi etiam diverſas ejusdem denominationes effecere, quando enim fit per inſtrumenta acie donata, nominatur vulnus cæſum, **eine gehauene Wunde** / per mucronata verò vulnus punctum **eine geſtochene Wunde** / ubi autem os diviſum eſt; oſſis fractura **ein Beinbruch** / membranarum ſeu tunicarum disruptio, ruptura, **ein Bruch oder Riß** / vaſorum verò, rixis **eine Zerſpringung der Ader** / apertioque oſculorum eorum ob plenitudinem, anaſtomoſis **eine Eröffnung der Adern** / dilatatio verò pororum, vaſorum, ſangvinisque per eos transſudatio dicitur diapedeſis, **Durchſchwitzung deß Bluts** / arroſio, aduſtio vel attritio, diabroſis **Durchfreſſung** / læſio ſeu diviſio continui per illapſionem rerum gravium, vel ipſius corporis ab alto delapſionem, vel per geſtationem gravioris ponderis vel violentam corporis commotionem appellatur collisio, alliſio & concuſſio, **Zerſchmetterung / Zerwirſung von Fallen oder Heben.**

Verùm hîc potiſſimum ſermo eſt de violenta partium diviſione per arma & inſtrumenta factâ, nempe cædendo, pungendo, trajiciendo, verberando, mordendo, vel icien-do, **ein durchgehender Hieb / Stich / Schuß / Schlag / Biß oder Wurff / ſo in den Leib dringet und eine Oeffnung oder Wunde macht** / id eſt vulnus cæſim, punctim, trajectim (ut ita dicamus) verberatim, morſim, vel ictim factum, quod etiam mox ab omnibus denominationem accipit à parte læsâ, dicendo: vulnus capitis, pectoris, ventris, brachii, femoris, **eine Haupt- Bruſt- Bauchwunde** &c. tum quoque ſtatim altera denominatio vulneris, ſed demum poſt luſtrationem ejus à chirurgis inſtitutam enaſcitur, vocando illud vulnus lethale id eſt à quo neceſſariò moriendum, vel vitale, ſeu quod ſanabile eſt, **eine tödtliche oder lebliche Wunde**: atque hæ denominationes non modò vulgo, ſed & ipſis magiſtratibus & in eorum protocollis ſemper uſuales ſunt, reliqua verò nomina adjectitia, ſcilicet vulnera recta, obliqua, parva, magna, ſuperficialia, profunda, ſimplicia, complicata, truncativa, ſeu in quibus aliquid ſubſtantiæ partis eſt ablatum, cava, venenata minus frequentia, ferèque ſolis chirurgis uſitata ſunt.

Signa vulnerum extrinſecus violenter inflictorum manifeſta ſunt, ſed

ſed quænam partes internæ ſimul læſæ ſint, & an lethale periculum impendeat vel non, id ſolum per chirurgiam & anatomicam peritiam innoteſcit.

Cauſæ cujuscunque vulnerationis continuique ſolutionis quintuplices ſunt. Semper enim contingit vel I. per ſecantia, ut culter, ſerra, falx, gladius, vitrum &c. vel II. pungentia, ut acus, ſpina, ſagitta, dentes &c. vel III. perforantia ut globuli, metalla ignita, cauſtica &c. IV. contundentia ut fuſtis, lapis &c. V. rumpentia ut ictus, lapſus, violenta occurſatio, gravioris ponderis ſublatio &c.

De vulneribus loquitur etiam Hippocrates in ſequentibus locis:

Si in vulneribus fortibus & pravis tumor non appareat, ingens malum. lib. 5. aph. 66
Diſſectum os nec coaleſcit nec augetur. 6. 19
Ut & cartilago. 6. 19
Item nervus. 6. 19
Atque genæ particula tenuis. 6. 19
Nec non præputium. 6. 19
Si os, vel cartilago vel nervus ſectus fuerit, neque augetur neque coaleſcit. 7. 29
In oſſis diviſione deſipientia, ſi invacuum penetraverit. 7. 24
Cerebro concuſſi protinus muteſcunt. 7. 58
A capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia malum. 7. 14
In oſſis nudatione eryſipelas ſuperveniens, malum. 7. 19
A profluvio ſangvinis deſipientia ac convulſio, malum. 7. 9
Ubi ſangvis plurimus fluxerit, ſingultus aut convulſio ſuperveniens, malum. 5. 3
Extenuatis per vulnera ſi atra bilis aut velut ſangvis niger de ſubter exierit, poſtridie moriuntur. 4. 23
Cerebro, nervis, ſpinali medullæ & oſſibus frigida inimica. 5. 18
Ut & ſedi, pudendis, utero, veſicæ & oſſibus fractis. 5. 22
Calida verò his ſunt utilia & amica. 5. 18 22
Nimirum quæ ſunt in gradu caloris ſuppuratorii. 5. 22
Sangvis in ventrem præter naturam effuſus neceſſariò ſuppuratur. 6. 20
Vulnera veſicæ ſunt lethalia. 6. 18
Ut & cerebri. 6. 18
Atque cordis. 6. 18
Itemque ſepti. 6. 18
Tenuiorumque inteſtinorum. 6. 18
Nec non ventriculi. 6. 18
Ac hepatis. 6. 18
Convulſio ex vulnere, lethale. 5. 2

Prognoſis. Prognoſin quod attinet, ea deſumenda ex notitia anatomicâ ſituq; partis læſæ, in genere autem omnia vulnera partibus tantummodò carnoſis inflicta, atque in corporibus puris & ſanis, quæque non admodum ampla vel profunda ſunt, facilè ſanantur ac periculo vaçant, ejusmodi enim vulnera carnis omnium facilimè, oſſium difficilius, nervorum verò omnium difficilimè ſanantur.

In specie autem lethalia sunt: I. vulnera cerebri, non quidem omnia, cum exempla sint sanatorum, quibus particula cerebri abfuit, sed ea, in quibus aliquid sangvinis non supra vel extra sed infra vel intra duram meningem stagnat, concrescit, putrescit febremque accendit, item ubi nervus læditur, vel principium nervorum obstruitur sangvine; vel alio humore.

II. Omnia vulnera cordis, quàm exigua etiam fuerint, unum tamen altero celerius interimit, exempla quidem sunt vitam adhuc per aliquot horas imò dies mansisse, omnes tamen interierunt.

III. Spinalis medullæ, & quò proximiora sunt capiti & cervici, eò celerioris sunt perniciei, quo propinquiora verò ossi sacro, eò minoris sunt discriminis.

IV. Pulmonum profunda & magna, vasorumque ejus & asperæ arteriæ, quando annuli ejus læduntur, at quæ fiunt in postica parte, sanari possunt.

V. Diaphragmatis in ejus parte nervosa, at in carnosâ sanari possunt.

VI. Ventriculi imprimis in ejus orificio superiori, in omnibus enim eodem modo ut vulnera cordis sine ulla exceptione necant, alia verò ventriculi vulnera interdum curantur.

VII. Epatis & lienis, præsertim ubi vasa ipsa simul læduntur, extra verò talem læsionem sanari aliquando queunt.

VIII. Vesiculæ fellis vulnerat semper est lethalis.

IX. Tenuiorum intestinorum vulnera exigua raró, crassorum verò crebrius sanantur.

X. Vesicæ urinariæ vulnera in capacitatem ejus penetrantia ferè lethalia, exigua quidem raró sanantur integrè, sed callum & fistulam efficiunt, ut plurimum autem ex vulnere vesicæ urina effluit, succeditque febris, delirium & mors, at colli vesicæ vulneratio sine difficultate sanatur.

XI. Renum vulnera mortem non inferunt, sed ulcus plerunque renum excitant, si vulnus ad eorum cavitatam penetret, quo totus ren depascitur, vitâ nihilominus adhuc per aliquot annos protelatâ; At si vulnus parenchymati tantum inhæreat, cum difficultate interdum sanari potest.

XII. Lethalia quoque sunt vulnera arteriæ magnæ, venæ cavæ, œsophagi & temporum.

Noscitur autem arteriarum vulneratio, si sangvis subflavus, tenuis, & ad arteriæ pulsationem quasi subsultim prodeat.

At è majoribus venis vulneratis sangvis confertim rubeus & crassiusculus continuatim promanat.

Nervorum vulnerationi torpor partis vulneratæ succedit, ac hebetudo sensus ac motus, puncto verò aliquo nervo vulnus immensum dolet, crebræque convulsiones subsequntur, febrisque ac delirium; Eadem accidentia tendonum & ligamen-

gamentorum vulnera obscurius tamen comitantur.

Vulnera meningum cerebri admodùm vehementes dolores, frequentes vomitiones & singultum inducunt, & si sangvis in vulneribus capitis intra meninges concrescat, æger fit attonitus, febricitat, delirat & extingvitur.

Pertusum pectus spiritum per vulnus exhalat, adeò ut flammam candelæ extingvat, & si ipsi pulmones simul læsi sunt, sangvis spumosus exspuitur, ægerque brevi moritur vel phthisin incurrit.

Gulâ vulneratâ deglutitio cessat, adeò ut nec cibus, nec potus deglutiri queant, sed per vulnus prodeant, aut revomantur.

Jecore & liene vulneratis cruentæ dejectiones & vomitiones succedunt, laterumque punctiones & dolores;

Renum verò vulnera urinam cruentant, & circa ingvina & testes dolores concitant.

Intestinorum vulnera fæces albas vel stercorosam exhalationem emittunt.

Vulnera spinalis medullæ semper impotentiam sensus & motus cunctis infra vulnus existentibus partibus inferunt.

Vulnera articulorum comitem habent vitiosum motum, præsertim si nimis abundanter sinovia seu aqua glarealis Germ. das Gliedwasser profluat, quæ veluti sangvis albus seu succus est nervorum, tendonum & ligamentorum; si itaque exhauriatur in aliquo loco, illi articuli exsiccantur, omnemque motum amittunt.

Ita etiam vulnera musculorum transversaria seu transversim facta, si profunda sint & magna, dolores, motusque & sensus jacturam introducere solent, idque adhuc magis obtingit vulneratis musculorum capitibus, imprimis eis in locis, ubi multâ carne destituuntur, nervique tendones & ligamenta adjacent, quales sunt trium digitorum juncturæ, talia enim vulnera motus & sensus defectum afferunt, promptaque sunt ad inferendum inflammationem, convulsionem & mortem.

Semper quoque ferè lethalia sunt vulnera à venenatis animalibus vel intoxicatis instrumentis.

Adhæc in corporibus cacochymicis impuroque succo & vitiosis humoribus scatentibus etiam parvi momenti vulnera, & quæ aliàs secura esse solent, difficilia, nec rarò insanabilia, imò planè lethalia redduntur; In talibus enim etiam levis scabies indies deteriorescit, donec demum in malignum ulcus evadat, multo magis vulnus periculosum, prout etiam tempore pestilenti omnia vulnera deteriorantur, item appropinquantibus menstruosis, impurisve vetulis ea inspicientibus, & ubi vulneratus venere luxuriat, nec non ab applicatione inconvenientium medicamentorum; tempore etiam valdè fervido existente atque in calidioribus regionibus quælibet vulnera difficilioris fiunt sanationis, quàm temperatioribus, idque multò magis in advenis ex regionibus frigi-

frigidioribus, calorique insvetis, item circa plenilunium vulnera periculosiora fiunt, præsertim in capite, cerebrum enim tunc temporis maximè turget, totumque cranium opplet, ideòque facilius simul læditur, vulnera à causa pungente ferè minoris sunt periculi quàm à contundente, vel profundè secante, quia plures partes læduntur. Quando vulnera livescunt, nigrescunt vel albescunt, gangrænæ periculum imminet, ubi nulla spes sanationis superest, nisi pars gangrænata abscindatur, at in vulneribus à venenatis armis vel bestiis etiam ejusmodi abscissio parum juvat, quia jam pridem toxicum toti corpori per fermentationem est communicatum.

Curatio.

Curationi autem qui se applicare velit, imprimis ipsus abstineat ab ebrietate, comestione crudorum pisorum & cæparum; hæc enim proprium Chirurgi halitum inficiunt, ut postea solo afflatu & odore vulnus reddat vitiosum, & interdum aliquo modò venenatum, unde postmodùm admodùm difficulter sanescit, nullum quoq; cum impuris fœminis commercium habeat, illud enim qualitati naturæ balsamicæ, quæ sanationem omnem sola perficit; penitus est contrarium, uti in multis rebus videre est, quod ab accessione impurarum mulierum omnino corrumpantur, non etiam unumquemque indiscriminatim ad vulnus accedere permittat, ad illud inspiciendum, sicuti enim dolentes in ophthalmia & rubentes oculi etiam alios oculos optimè valentes inficiunt, ut eundem morbum paulò post incurrant; ita pariter quorundam oculi ipsis insciis tam maligni sunt, ut sola inspectione alicujus ulceris vel vulneris, illud longè contumacius reddant, temperamenta enim pravæ constitutionis suam malignitatem præcipuè per oculos emittunt, ut patet in menstruosis tersissimum speculum inspicientibus, quod nimirum illud reddant maculatum solo suo visu, verisimile ergò fit, dari etiam tales oculos, qui lustratione malignam qualitatem in vulnera radiare possint, quemadmodùm radii lunæ, si nudum vulnus irradient, illud valdè depravant, & difficilioris sanationis faciũt. Quanta etiam antipathia & contrarietas inter quasdam temperamentorum constitutiones inveniatur, inde elucescit, quod sæpissimè quidam nobis occurrant etiam planè ignoti, & nunquam antea visi, quos nihilominus statim odio prosequimur, nec tamen ejus odii causam possumus indicare.

Quamprimum autem ad vulneratum quendam requiritur aliquis, ante omnia vulnus est lustrandum, an sit lethale vel non, profundum vel minus, scrutatio autem profunditatis fit instrumento specillo, quod Germ. ein Sucherlein vocatur, illud autem ad vulnera capitis ne adhibeatur, quippe quæ instrumentorum intrusionem non ferunt, sed à multa circumactione instrumentali exasperantur, & pejora redduntur. Deinde si alieni quid etiamnum vulneri inhæreat, nempe globulus,

mucro

mucro cultri vel gladii, ſagitta, aculeus vel ſimilia, extrahendum eſt illud, & tollendum per peculiaria ad hunc uſum confecta inſtrumẽta, quę forcipes & tenacula, Germ. Zangen nominantur, ubi tamen ſingularis peritia requiritur, ne ejusmodi extractione major læſio fiat, quàm antea fuit, arma enim infixa ſecantia interdum tam fortiter inhærent, ut multum huc atque illuc inverti debeant, antequam loco moveri poſſint; iſta ergò circumactio partis ſecantis facilè majorem inciſionem cauſare poterit, niſi perita induſtria accedat, præſertim ſi quid uncinati, ut ſunt ſagittæ, vel inter duos articulos inhæreat; præſtat autem iſtam extractionem moliri mox à vulneris inflictione, dum adhuc recens eſt, & à ſymptomatibus liberum, arma quoque conſpici, manibusque vel inſtrumentis apprehendi poſſint, at ſi jam ſymptomata acceſſerint, infixaque inſuper in profundo deliteſcant, nec niſi cum magna difficultate evelli poſſint, ſatius eſt ea in vulnere usque ad nonum circiter diem relinquere, circumjacens enim caro interim ſuppuratur & putreſcit, atque ita infixa arma laxantur, & extractioni facilius cedunt; nihilominus tamen ſemper accuratè proſpiciendum eſt, ne inter extractionis conatum vel ipſius infixi inſtrumenti acie, vel extrahentium adjumento ulla arteria vena vel nervus læda-tur, vel adhuc magis ſaucietur, ſicq; damnum & pericuum ab auxiliatrice manu augeatur.

Notandum etiam, ſi ejusmodi extrahenda lethiferis partibus inhæreant, nempe ventriculo, cordi, cerebro, diaphragmati, tenuibus inteſtinis, veſicæ urinariæ &c. extractionem non eſſe moliendam, niſi cum proteſtatione, lethalisque periculi denunciatione.

Infixa autem minora in vulnere latentia, ſi jam ultra medium craſſitudinis vulneratæ partis penetrarunt, imprimis imploſi globuli convenientius propelluntur usque ad alteram extremitatem, ibique inciſione factâ evelluntur, quod etiam de his armis intelligendum, quæ utrinque anchoriformes pinnas habent, ut tela & ſpicula, quàm profundè autem deliteſcant, & num in parte carnoſa, oſſeâ, aut coarticulationi inſerviente hæreant, immiſſo ſpecillo argenteo vel ferreo explorandum eſt. Globuli quidem ſi ex longinquo ſunt impulſi, nullamque ferè aliam intulerunt læſionem præter perforationem, ſine periculo, ſi nullo modo extrahi queant, in vulnere manere, illudque nihilominus conſolidari poteſt; utplurimum tamen tales globuli dudum poſt proprio naturæ motu rurſus ad exteriorem corporis circumferentiam propelluntur, ubi plerunque cum abſceſſu prodeunt.

In extractione infixorum ut telorum, ſagittarum & ſimilium, ſi vulnus anguſtius ſit, quàm ut per illud inhærens inſtrumentum regredi queat, dilatandum & ampliandum eſt orificium ejus novaculâ; inſtrumentum autem firmiter inhærens oſſi huc atque illuc leniter commovendum

vendum est, donec ab osse liberatum evelli possit: sin autem in coarticulatione ossium hæreat, utraque pars coarticulata fasciis robustis circumvolvenda, & ab invicem distrahenda est, ut articulus diducatur, & inhærens corpus aptius extrahi possit.

In omni autem profunda alicujus instrumenti inhæsione, præsertim rerum minutarum, quæ manibus vel forcipibus apprehendi nequeant, adjuvanda est natura imposito aliquo emplastro attractivo, quale est sequens:

Emplastrum attractivum.

℞. resinæ abietis ℥iij.
cerasi ʒj.
axungiæ leporinæ ℥iij.
magnetis ℥iß.
sem. cannabis recent.
thuris alb. an. ℥ß.
succini ʒiij.
camphoræ ʒj.
ceræ ℥IV.

cera primò in sartagine liquefiat, tum etiam axungiam immitte, ac demum cætera pulverisata successivè, donec fiat ceratum justæ consistentiæ, quod panno superinductum vulneri impone, donec infixum expellatur, intrinsecè utatur simul tali potu vulnerario:

Potus vulnerarius.

℞. rad. enulæ
irid. an. ℥ß.
betæ cum flore rubro
vincetoxici cum flore albo an. ʒij.
consolidæ Saracen. cum toto ℥VI.
betonicæ cum foliis & floribus ℥j.
fol. artemis. rub. ʒVI
caryophyllor.
cinamom. an. ℥ß.
zedoar.
nucis moschat.
oculor. cancr. an. ʒij.

Omnia minutim conscindantur, ac optimè misceantur, hujus mixturæ ℞. ℥iij. vini albi & aquæ fontanæ an. ℥XXX. coquantur in cantharo lutato in balneo per tres horas, colaturæ omni manè & vesperi ℥IV. assumantur jejunando desuper duabus horis. Hic potus vulnerarius expellit globulos & alia minuta ante foramen vulneris, vulneraque puncta & cæsa radicitus persanat, debet tamen vulnus eodem potus decocto etiam quotidiè elui, & prædictum emplastrum eidem imponi, donec globulus vel res inhærens sit expulsa.

Post extractionem rerum infixarum, omnis intentio sit profluvium sangvinis magnorum vulnerum sistendi, aliàs non modò sanatio vulneris, verùm etiam supervictitatio sauciati sperari nequit.

METHODUS SISTENDI SANGVINEM VULNERATORUM.

LÆsâ aliquâ venâ vel arteriâ sangvis confestim è vulnere profluit, arteriarum quidem vulneratio hæmorrhagiam subsalientem fundit, sangvinemque tenuem & flavescentem, venarum verò obscurius rubentem, & uniformiter crassiusque profluentem, quò uberius autem sangvis emanat, eò majorem alicujus vasis sangvinis nempe arteriæ

De Vulneribus.

riæ vel venæ factam fuiſſe læſionem conjiciendum eſt, eòque celerius ſiſtatur neceſſe, cum ſangvine enim vires & ipſa vita deperduntur.

In ſiſtendo autem ſangvine medium eſt tenendum, ſi enim nimis citò ſiſtatur, plerunque ſequitur inflammatio & eryſipelas, juſto verò tardior cohibitio virium lapſum & lipothymiam affert, ad attingendum autem mediam viam, ſciendum eſt, in ejusmodi hominibus, in quibus parva vaſorum læſio obtigit, quique robuſti, plethorici, vel per excandeſcentiam vehementemve corporis motum ſangvinis fervorem concitarunt, nequaquam ſangvinem confeſtim eſſe cohibendum, ſed largiter fluere ſinendum, imò aliquatenus exprimendum, donec color ſangvinis & vultus alteretur; ubi verò majora vaſa ſunt pertuſa, aut vulneratus admodùm debilis eſt, vel magna habet vulnera, aut animi deliquium minatur, in hisce caſibus nulla in cohibendo ſangvine mora nectatur.

Talis autem ſangvinis cohibitio diverſis mediis perficitur, nempe farinâ moletrinarum volatili (Staubmehl) polline ſiliginis, ſangvine exſiccato, croco martis, pulvere conſolidæ majoris, aliisque mucaginoſis acredinem autem & corroſivitatem in ſe non habentibus, item valdè ſiccantibus & ſtipticis, ut ſunt bolus Armenus, terra ſigillata, terra capitis mortui vitrioli edulcata, gummi Arabicum, goſſipium, pili albi leporis, tela aranearum præſertim è molendinis, creta, mumia, hæmatites, ſangvis draconis, maſtiche, olibanum, ſarcocolla, ranæ exiccatæ & in pulverem redactæ & ſimilia, imprimis autem ſequens in uſu eſt frequenti: accipe ſangvinem ovillum recentem, repone eum donec in ſuperficie aquoſitas colligatur, quam defunde, cruorem verò in fundo concretum ſuper arena calida exicca, donec ſit friabilis, tere tunc in pulverem, qui tunc vel per ſe ad hunc uſum inſervit, vel cum ſequenti additione:

Pulvis ſangvinem ſiſtens.

℞ hujus ſangvinis exſiccati ℥V.
croci martis ſubtiliſſimi
hæmatit. præp.
gumm. tragacant. an. ʒſ.

fiat ex omnibus pulvis impalpabilis probè invicem mixtus in hunc uſum aſſervandus.

In frequentiſſimo quoque ad ſiſtendum ſangvinem in uſu eſt fungus chirurgorum, qui crepitus lupi, Germ. Bubenfiſt / Pofiſt / Wolffsfiſt vocatur, eſtque fungus rotundus terreſtris, pulverulentus, capitis humani interdum magnitudinem æquans, qui hunc in finem ita paratur: Scinde ex hoc fungo fruſtula varia majora & minora pro lubitu, nimirum ad ovi, pollicis digiti &c. magnitudinem, involve quodlibet fruſtulum ſeorſim papyro adeò compreſsè ac fieri poteſt, ut arctiſſimè comprimantur, tum forti filo cannabino ea adhuc arctius & compreſſius conſtringe, ut fruſtum inſtar ovi ad parvitatem minimi digiti redigatur, tum ſubjice ea gravi alicui ponderi vel prælo per aliquot dies continuos, poſtea exempta vin-

culo aliquo adhuc arctius constringe, & ad hunc usum repone.

Probatissimum quoque refugium habent Chirurgi in hoc emplastro:

Empla-
strum.

℞. resinæ albæ selectæ ℥XVI.
succin. ℥ß.
hæmatit. subtiliss. trit. ℥j.
croci martis ℥ij.
terebint. turbidæ ℥IV.
mastich. ʒij.

Succinum & mastiche subtilissimè pulverisentur, tum ℥j. terebinthinæ optimè incalescere sine, & quando jam admodum fervida est, tum pulverem succini & mastiches sensim in ea liquescere permitte, quo facto ea ab igne remove, ac reliquam terebinthinam pariter infunde, resina autem in alio vasculo leniter liquescat, quam tunc itidem his infundendo adde, demumque crocum martis & hæmatitem adjice, & paratum est.

Præfatum autem fungum quod attinet compressione præparatum, is saltem majoribus hæmorrhagiis destinatnr, at in vulgaribus casibus non opus est ita præparato uti, sed sufficit crepitum lupi absque ulla præparatione adhibere vulneribus, quemadmodum aliàs ad venæsectiones adhibetur, vel potest tantummodò crocus martis inspergi, ac super eundem commemoratum jam emplastrum imponi.

Quando verò fortis hæmorrhagia occurrit sistenda, tunc ita procedendum est, sedatâ prius sangvinis effervescentiâ (qualis ab irâ, paroxysmis, aliisq; vehementibus motibus concitatur, in quibus etiam casibus sangvis, priusquam ira penitus tranquilletur, sisti nequit) aliquid prædicti sangvinis ovilli præparati vulneri inspergitur, vel alterius pulveris cohibitorii, tum quoq; frustulum compressi fungi juxta magnitudinem vulneris, ita ut sine laboriosa intrusione foramen vulneris propemodum impleat, imponitur, & si velis, possis insuper adhuc aliud frustulum fungi non compressum priori majus sed tenuius superimponere, constratum pulvere cohibitorio, vel gossipium eodem pulvere mixtum pilosve leporinos & similia, tunc alterâ manu illud quod impositum est, tenendum, ne à vulnere relabatur, alterâ verò ambitus seu circumferentia vulneris mundè & siccè abstergenda spongiâ, interea præfata massa emplastri inducenda est vesicæ bovinæ tantæ latitudinis, ut ejus extremitas circumcirca ultra vulnus promineat, agglutina eam undique circum vulnus, aliisque pulvinis contege & obliga, & si nimis fortiter sangvis prorumperet, adhuc aliud emplastrum majus huic jam imposito superimponi poterit, ut alterutrum eò firmius agglutinetur ab omni parte, quod dum evenerit nullam amplius humiditatem admittit, omnemque sangvinis effluxum ab omni parte denegat, tam à latere quàm superiori parte, & sic à vesica sangvis per vim sistitur, & simul multum coërcetur, pulveres verò adjuvant imbibendo & sorbendo omnem humiditatem, qua inturgescunt in pastam mucagineam sangvini exitum obturantem; simi-

lem

lem operationem quoque præſtat compreſſus fungus, ſuâ enim ſiccitate humiditatem in ſe ſugit, eâque reinturgeſcit, totumque foramen opplet; hic ergò ſiſtendi ſangvinem modus ad omnifaria vulnera etiam capitis convenit, eâ tantummodò cautione adhibitâ, ne in ejusmodi caſu aliquid pulveris nudato cerebro illabatur.

Ranarum verò pulvis ad hanc operationem pari modo eximius ita præparatur: capiantur tempore menſis Maji ranæ illæ virides, quæ ſtagnis inhabitant, tum indantur ollæ vitreatæ, & in calefacto furno piſtorio exſiccentur, atque in pulverem contundantur, ejusdem uſus cum antecedentibus ad ſiſtendum ſangvinem tam in hominibus quàm brutis, adhæc pulvis iſte ranarum etiam intra corpus cum vino vel aceto exhiberi poteſt, hanc enim habet proprietatem, quòd ab ejus aſſumptione ſangvinis profluvium mox conſiſtat & obrigeſcat.

Porrò ad cohibendum ſangvinem valet quoque omnis generis muſcus arboribus innaſcens in aceto coctus, exſiccatus, & in pulverem tritus, præſertim usnea (ita enim vocatur muſcus cranii humani) violentâ morte peremptorum. Item omnia illa quæ intra corpus data dyſenteriam curant, magno cum fructu etiam externè ad ſiſtendum ſangvinem vulnerarium applicari poſſunt, prout etiam ſequens in utroque caſu egregium eſt experimentum: colligantur baccæ maturæ ſambuci vel ebuli, ex eisque ſuccus exprimatur, quo impaſtetur farina triticea in paſtam tanquam ad panificium, ex qua formetur lobus panis pro more conſveto, hunc pro diſtinctione ſignatum, unà cum aliis panificii lobis excoquendum in furno curabis, donec omninò exareſcat, non autem aduratur, & ſi exceptus nondum ſatis aridus eſt, adhuc magis in aëre ſiccari poteſt, donec ſit friabilis, teratur tunc in pulverem, & aſſervetur, dantur ejus ſcrupuli duo vel drachma, vel pugillus in aquâ foliorum quercus, vel vino rubro ſtiptico tribus quotidiè vicibus in omnibus hæmorrhagiis.

Nitri præparatio.

Sin autem ſangvis in ullo vulnere conſiſtere nolit, tunc ultimum ferè refugium quærendum eſt in nitro præparato, ejus autem præparatio ita peragitur: liqueſcat uncia nitri clarificati leniter in crucibulo, & quando jam fluit, injice in illud crucibulum fruſtulum ſulphuris communis inſtar piſi, & quando ſulphur deflagravit, aliud ejusdem fruſtulum injice, & ita perge, donec integram circiter drachmam ſulphuris injeceris, tunc effunde nitrum in mortarium, illudque contunde in pulverem, quem ſolve in aqua roſarum, ſolutionem filtra, & rurſus ad cuticulam evapora, repone in frigidum locum, donec concreſcant cryſtalli, quas exſicca in pulverem & aſſerva, cujus ʒſ. vel ʒj. in aqua carduibenedicti vel fontanâ diſſolvitur, & una vice propinatur, ſiſtitque omnem mox ſangvinis effervescentiam, ita ut poſtea hæmorrhagia facilè externis mediis auſcultet.

DE VULNERUM DE LIGATIONE; Germ. Verbindung der Wunden.

SAngvine cohibito, ac vulnere cum cohibitoriis deligato, altera die exterior fascia removetur, atque applicatum cohibimentum modestissimè remollitur, ne denuò fluxus sangvinis proritetur, hinc labia vulneris, quàm accuratè fieri potest, junguntur & coaptantur; Antiquis autem in usu fuit per consuitionem cum filo & acu labia ejusmodi in majoribus vulneribus constringere, verùm moderni Chirurgi eximii tales vulnerum suturas planè improbant, ajuntque Naturam ipsam ope medicaminum hiscentia vulnerum labra melius & cum minoribus cicatricibus contrahere, quàm per manualem consuitionem fieri possit, exceptis vulneribus auricularum, nasi, genarum, & quicquid cæsim ita à carne dividatur, ut quasi panniculum pendulum constituat, ibi enim opus esse ut pendula auricula vel nasus unâ vel alterâ acus & fili per utraque labia transversali trajectione iterum adsuatur, quam primùm autem agglutinatio vulneris se prodit, quod circa diem quartum contingere solet, tum evestigiò suturæ fila rescindenda & artificiosè eximenda sunt, ne deformes cicatrices gignantur. Coaptatis itaque vulneris labiis talia medicamina applicanda sunt, quibus prava symptomata, nempe inflammatio, convulsio &c. præcaveantur, vulnerisque sanatio acceleretur, quod præ cæteris eximiè præstat emplastrum oppo eldoch magnum supra cap. 203. descriptum, cui proximè accedit emplastrum sticticum Crollii; Cæterùm adhuc alia quædam decantatissima sunt, quod omnia mala accidentia avertant, sanationemque cujuslibet vulneris mira cum celeritate provehant, quorum inter primaria ab ipso Paracelso & Helmontio refertur

I. BALSAMUS SAMECH.

Cujus præparandi modum sequentem pro secreto accepimus, eumque nondum tamen in usum à nobis vocatum, candidè ut obtinuimus, communicamus:

Balsami samech paratio.

Primò parabis salem tartari candidissium, quod fit urendo tartarum vini crudum in furno figulino, donec albescat, affunde tunc aquam communem, ut omne, quod à calcinato tartaro solubile est, solvatur, solutionem cola per chartam emporeticam, & iterum ad siccitatem evapora, affunde iterum aquam claram, solve, filtra & coagula tribus vicibus ad minimum, habebisque salem tartari percandidum, tum ad ignem siccissimo reddito huic sali affunde optimum spiritum vini, eumque destillatione iterum leniter abstrahe, urgendo in fine ad obscurum usque fundi retortæ candorem, tunc affunde recentem optimæ notæ spiritum vini, eoque procede ut antea, idque per novem circiter vices, tum gustando experiundum, num sal tartari astringentem saporem induerit, sin minus, perge abstra-

abstrahendo, donec ejusmodi astrictionem persentiscas, tum exemptum minutissimè tere, & in cella solvi permitte.

II. FAMIGERATISSIMUS PULVIS SYMPATHETICUS:

Accipe vitriolum bonum, sive sit Hungaricum, Cypricum, Romanum, Salisburgicum vel aliud, dummodò bonitatis signa edat, quorum præcipuum est, quod solutum in aqua, tersum cultrum aliquandiu in ista solutione detentum rubedine cuprea obducat, contunde hoc vitriolum in pulverem in mortario lapideo, & non metallico, arrodit enim metalla, imprimis ferrum, & rodendo seipsum debilitat in virtute medica, insperge hunc pulverem vitrioli asseri ligneo cum margine elevato, ne pulvis inter agitandum facilè lateratim decidat, potest tamen præparatio hæc etiam fieri in patinis vel sartaginibus terreis, repone vasa cum hoc pulvere ad radios solis, sub tecto tamen, ne à pluvia humectari possit, sit etiam talis locus, qui non expositus sit validis repercussivis venti flatibus, à quibus multum pulveris difflatione periturum esset, imprimis quando jam in levem pulverem abiisset; calcinatur enim à radiis solis in farinam albam ob levitatem suam facilè difflabilem, relinqui ita poterit in loco radioso per integram æstatem, fortificatur enim hic pulvis potius in sua virtute à diutina calcinatione, quàm ut ullo modo debilitaretur, tempore hyberno reponi poterit prope fornacem in hypocausto, in loco enim tepido in sua virtute conservatur, in frigido autem temporis protractu iterum humiditatem attrahit, eaque intumescit, & colorem album mutat rursum in viridescentem, quod si eveniret, nec hyberno tempore occasio esset pulverem hunc in hypocausto detinendi, sequenti vere iterum radiis solis exponitur, ligneo aliquo bacillo peculiari (præstaret tamen è ligno fraxini) sæpius invertitur, ut undique à nudis radiis solaribus attingatur, pars enim eorum in pulverem concentratur; & sic paratus erit hic pulvis sympatheticus.

Nonnulli eum ita parant: exponunt vitriolum juxta commemoratum jam modum radiis solis, atque insuper seorsim pulverem tragacanthi, ita ut quodlibet separatim ad solem calcinetur, incipiunt autem utrumque soli exponere, quando sol ingreditur leonem, ac stare permittunt per integrum mensem, donec nimirum sol intret virginem, tumque pulverem utrumque invicem miscent, parvam autem hoc modo pulveri accedere meliorationem, inde patet, quod vitriolum quodvis commune etiam non præparatum eandem virtutem præstet, quamvis aliquantulum debilius.

Usus hujus vulneris ad sananda vulnera.

Ejus manipulus vel duo solvuntur in aquæ fontanæ vel fluvialis tanta quantitate, ut si culter in hac solutionis aqua teneatur, colore cupreo probè tingatur.

Occurente igitur vulnerato lin-
teolum aliquod ad vulnus ægri cru-
entatur, atque præfatæ vitrioli ſolu-
tioni injicitur, ſi nimirum ſangvis in
linteolo eſt exiccatus , at ſi recenti
ſangvine etiamnum madet, ſufficit
ut ſaltim aliquid pulveris vitrioli
huic linteolo inſpergatur,utrumque
autem aſſervatur in loco temperato,
qui neque nimis calidus nec frigi-
dus ſit, ſcilicet ſolutio in tali concla-
vi , pulvis verò inſtratus in pyxide
lignea in ſacculo caligarum recon
ditâ.

Quoties autem recens pulvis vi-
trioli in aqua ſolvitur, aliudque lin-
teolum cruentum, gladius, lignum
& ſimilia immittitur, æger quaſi de
novo refocillatur, ſentitque in vul
nere veluti non ſecus ac ſi medica-
mentum refrigerans & leniens ap
plicaretur , idque quotiescunque
linteolorum intinctio vel vitrioliſa
tio renovatur; omni itaque manè &
ſerò eadem deligatio vulneris repe-
titur , quotiescunque etiam velis,
poteris ægro qui hac methodo ejus
ſanationi præes, dolores ciere, & ſi
ipſe ingratus eſt , nec poſt ſanatio-
nem debitum perſolvere memor,
Chirurgus reſervatis quibusdam ad
ſanationem uſurpatis ipſum tamdiu
doloribus vexare poteſt, donec ſui
officii rationem exequatur.

III. VIRTUS ET USUS LIGNI FRAXINI AD VULNERA RECENTIA:

Satis ſuperque jam longè & latè
percrebuit , quanta lignum fraxini
in ſanatione vulnerum recentium
præſtet , innumeri enim ſunt inter
plebejos,qui hoc lignum ſemper pe-
nes ſe ſervant, eoque etiam ingen-
tia vulnera & contuſiones à pravis
accidentibus ſola ligni affrictione
præſervant; ex ejus raſura,ſegmen-
tis & corticibus etiam longè effica-
cius decoctum vel infuſio in vino
paratur ad radicitus perſanandam
luem Gallicam,aliaque ulcera,quàm
ex ligno guajaci fieri poteſt,imò nar-
ravit nobis excellentiſſimus quidam
Archiater , quod germanus ipſius
frater ex multo potu vini Franco-
niani ſibi accerſiviſſet phthiſin de-
ploratam, à qua vetula quædam per
ſingulare experimentum intra anni
ſpacium ipſum curaſſet, ita tamen
ut totâ corporis ſuperficies incruſta-
ta evaſerit, ſcabie cruſtacea, donec
eâ decidente omnino liber & ſanus
à phthiſi ſit factus, ſingulis tamen
annis parvam quandam recidivam
ipſum ſenſiſſe,donec demum vinum
infuſionis ligni fraxini per aliquod
tempus biberit, unde plena ſanitas
eſſet ſecuta. Collectio hujus ligni
eſt, quando Sol & Luna ſunt in tau-
ro: alii illud cædunt ipſo die S. Jo-
hannis Baptiſtæ.

IV. EFFICACIA HERBÆ PERSICARIÆ.

Herba perſicaria quæ dicitur mas,
atque in lingva acerrimum guſtum
exhibet, proptereaque hydropiper
vocatur, mirandam virtutem in ſa-
nandis vulneribus, ulceribus & tu-
moribus tam hominum quàm ju-
mentorum præſtat, conſumit præ-
terea

terea & abigit defluxiones & dolores dentium à defluxionibus oriundos, materiamque defluxionum penitus absumit & annihilat, uti innumeris vicibus experti sumus, colligitur autem lunâ decrescente, ac sole si fieri possit, in libra existente: usus est, ut folia ejus in aquam frigidissimam recenter haustam conjiciantur, & fortè per spacium recitationis orationis Dominicæ vel octavam partem horæ præter propter in eâ relinquantur, aqua enim hanc herbam corrigit, postea imponuntur vulneri vel contusioni, donec super loco intepescere possint, tunc defodiuntur in terram recentem humidiusculam, ut herba putrescere queat, quando enim herba putredine consumpta est, etiam vulnus deprehenditur sanum; atque hoc modo etiam sanat dolores dentium, ad quem nostrum applicandi modum indicavimus supra cap. 62.

V. PARATIO ET APPLICATIO UNGVENTI ARMARII:

Hoc ungventum etiam vocatur sympatheticum & stellatum, item hopliotricum seu armarium nec non traumaticum, de quo hactenus à variis variè & acriter est disputatum, an & quomodo ejus operatio naturaliter fieri possit, quod missum facimus, & solummodò parationem ungventi recensemus: accipe adipis verris aprugni & ursini ana ℥iij. liquescant super leni igne, liquata effunde in aquam frigidam, purumque innatabit superficiei aquæ, impurum verò in aquam transit, purum ab aqua collige, illudque iterum super leni prunarum calore neque nimium excedente nec plus æquo remisso liquescere sine, & quando pingvedo tepidè est soluta, ℞. santali rubri & lapidis hæmatitæ an. ℥j. lumbricorum terrestrium repurgatorum & in pulverem exsiccatorum ℥ij. consolidæ majoris siccatæ & radendo vel limando in scobem redactæ (tundendo enim pulverari nequit) ℥ſ. usneæ seu musci cranii humani violentâ morte enecti drachmas septem, fiat ex his omnibus pulvis subtilissimus, quem paulatim liquatæ pingvedini præfatæ immitte, omniaque invicem cum spatulâ subige in ungventum, quod in pyxide vel vitro mundo ad hunc usum recondatur.

Lumbrici autem ad hoc opus ita præparantur: accipe eorum unum vel alterum manipulum, conjice eos in vasculum ligneum, adjiciendo simul non nihil musci prunorum sylvestrium, cui immixti sint duo vitelli ovorum ad duritiem coctorum, ac lumbrici de hac mixtura aliquid vorant, & purgantur, exemptos deinde injice novæ ollæ, adjectis simul duobus manipulis arenæ, & sine eos ita aliquandiu quiescere, postea ipsos vino ablue, iterumque novæ ollæ impone, lutando desuper operculum, quam immittes furno calido pistorio, in quo panes sint cocti, & jamjam exempti, & ita sine adustione exiccabuntur, qui deinde triti in pulverem parati sunt.

Usus

Usus hujus ungventi:

Delato ad te instrumento, quo vulnus est inflictum, disquirendum est, an vulnus sit cæsum vel punctum, & si hoc ex inspectione instrumenti seu gladii illius sciri nequit, quæri debet ex eo, qui gladium affert, quânam ejus parte vulnus sit factum, ibi enim inungi debet, vel ubi est cruentum, si ergò vulnus est cæsum, cruorque aciei adhæret, tunc gladium ungere incipies ab acie versus dorsum ejus, si verò utraque acies ancipitis gladii vulneravit; tunc ab uturaque acie versus medium gladius perungi debet, ast si penitus sciri nequit, quomodo vulneratio contigerit, securissimum foret totam inungere sicam à mucrone usque ad capulum, ita ut nulla particula ab extremo mucronis usque ad summam partem ab ungvento intacta maneat, nam si quicquam in utraque acie vel medio inunctionem non experiretur, & tamen vulnus intrasset, id gravem noxam inferre posset, quando autem exactè sciri possit, quænam pars vulnus intraverit, tunc sufficit saltem inungere mucronem vel aciem, vel quantum in vulnere fuit, inuncta autem sica tunc reponenda est in locum mundum & temperatum, non pulverulentum, ventosum, percalidum vel frigidum nimis, ac obvolvenda est papyro purâ, quotiescunque etiam Chirurgus istam sicam de novo inungere vult, toties eadem nocte à venere abstineat, nullum etiam aliud emplastrum vel ungventum ad vulnus requiritur, præter solam hanc inunctionem, nec quoque opus est vulnus consuere, sed deligatur tantùm puro linteo in urina ægri humectato, quo etiam pus eluitur; Si vulnera parva sunt vel mediocria, sufficere potest unica inunctio, in magnis verò bina, omniaque hoc modo vulnera melius & citius sanantur, quàm ullis ungventis vel emplastris communibus fieri possit, dummodò, ut dictum est, sica in loco puro & temperato detineatur, nisi enim hoc fiat, sed nimio frigori vel calori exponatur, vel quisquiliis intrudatur, tunc illicò æger magnos dolores persentiscit, qui tamen brevi rursus evanescunt, quamprimùm sica iterum temperatè recalescit. Initio autem inunctionis sangvis vulneris pr[illegible]s sisti debet modo supra indicato, quod tamen etiam ipsum ungventum armarium præstat, si ejus parum vulneri indatur, in vehementi verò hæmorrhagia fortiora sistentia sangvinis in usum vocentur.

Porrò quibus hæc curandi ratio familiaris est, hunc servant ordinem: quod prius totam sicam affricent santalo rubro, ac deinceps digito medio ungventum inungant, in defectu quoque sicæ, qua vulneratio illata fuit, aliam accipiunt juxta proportionem vulneris, eamque per vulnus trahunt tali modo, ut aliqualiter cruentetur, ac postmodùm ungvento perungunt, persvasi quoque sunt, ex sica tali sciri posse, num æger sit convaliturus vel moriturus, hoc nimirum modo, si accipiantur æquales partes hæmatitæ, & santali rubri

rubri in pulverem tritæ, ſicaque teneatur ſuper carbonibus ignitis non fumantibus, adeòque calefiat, ut calefacta pars vix tolerari ad manum poſſit, cui tunc præfati pulveris non nihil inſpergunt, & ſi ſudor ſangvineus conſpiciatur, ſignum id eſſe mortis, ſi non, vulnus eſſe ſanabile.

Cæterùm non modò arma quibus vulnera inflicta ſunt, ut haſtæ, gladii, acinaces, pugiones, cultri &c. hoc ungvento unguntur, verùm etiam alia læſionum ſubjecta, ut trunci, fuſtes, ſtipites, bipennes, ſaxa &c. quibus offendendo, incurſando, allidendo, contundendo vel alio modo aliquid læditur, in tali enim caſu lapis, malleus vel quicquid eſt, eâ parte adverſus quam contuſio facta, obungitur & in omnibus tractatur, ut de ſica dictum eſt. Eſtque in utroque idem modus, atque in uno ſicut in altero requiritur, ut æger exactam obſervet diætam hoc enim niſi fiat, non modò ſanatio retardatur, verùm etiam in ſica cerni poteſt, non tantùm enim rubræ in ea maculæ in conſpectum veniunt, verùm etiam dolores ægrum infeſtant, quatenus in diæta inſigniter peccatum eſt, hoc ſi ita evenerit, inſtrumentum læſorium de novo ungendum, ſimulque exactior diæta inſtituenda eſt; adhæc ſi ante talem inunctionem alius quiſpiam tonſor vulneri quicquam nempe vel emplaſtrum vel ungventum antea applicuiſſet id totum iterum eſt removendum, ac purè abſtergendum, præſtat tamen ab initio nil quicquam applicare, ſi hoc ungvento utendi eſt animus.

Quando etiam parum ſuppetit ungventi, ideòque parſimoniâ ejus opus foret, facilè ipſi parci poteſt, ſi id quod inſtrumentis inungitur, mundè aſſervatur, poſtmodùm enim rurſus corradi & colligi, ac cum recenti temperari poterit, ſervarique in pyxide lapidea vel vitrea, ubi etiam indureſceret protractu temporis, melle & adipe iterum recentiorari valebit, præſertim pingvedine urſi, quæ ad hunc ſcopum ita optimè præparatur, ſi ex interfecto urſo veſica urinaria una cum urina extrahitur, in eamque etiam pingvedo inditur, ac probè colligata veſica in caminum penditur, ita enim pingvedo per macerationem in urina optimè qualificatur ad futurum uſum, poſtmodùm anno elapſo hæc mixtura in vino bullitur per ſpacium, quo caput aliquod vituli pro more ad ſufficientiam coqui poſſet, ac deinde in aquam frigidam effunditur, & poſt refrigerationem pingvedo ſupernatans colligitur.

Verum enim verò in concinnatione hujus ungventi ab Authoribus admodùm diversè proceditur, quemadmodum etiam noſter Author & Crollius eam paulò aliter docent; nempe in hunc modum:

℞. adipis verris aprugni
ursini ana lothones octo
ſeu ℥IV.

Quo annoſiora animalia ſint, eo meliorem fore adipem, dummodò ſeptennium non excedant. Adeps iſte ab utraque fera prius in vino ru-

 bro

bro per horam dimidiatam lento igne bulliat, postea effundatur super aquam frigidam, & cochleari pingvedo colligatur supernatans, abjiciendo quicquid fundum petierit.

Hinc ℞. lumbricorum ex vino vel aqua lotorum sextarios duos, torrefiant in olla tecta in fornaci pistoris, cavendo tamen, ne adurantur, postea terantur in pulverem.

℞. hujus pulveris
Cerebri aprugni in vesica hujus feræ propria cum urina ejusdem aliquandiu macerati & postea siccati
Santali rubri vel potius citrini odoriferi
Mumiæ Ægyptiacæ
Hæmatites an. ℥j.

Demum accipe usneæ è cranio hominis violenta morte perempti, abrasæ, luna crescente & in bona domo existente, Veneris, si fieri possit, non Martis aut Saturni ad pondus duarum avellanarum circiter seu ℨj.

Ex omnibus tritis & invicem mixtis cum adipe secundum artem ungventum fiat, in vitro clauso, vel pyxide diligenter ad suos usus reservandum.

Alii accipiunt musci vulgaris ℥ij.
Mumiæ Ægyptiacæ ℥ß.
Axungiæ humanæ ℥ij.
Sangvinis humani
Ol. lini an. ℨij.
rosacei
Boli an. ℨj.
Parantque ex his ungventum.

Utrum verò una compositio alteram operando æquet vel superet, dicere quidem non possumus, neque enim unum nec alterum modum hactenus experti vel sectati sumus, existimamus tamen, si bona confidentia accedat, quamlibet benè operaturam, idque præter superstitionem, quam multi immeritò huic tribuunt, cum nulli adhibeantur characteres, vel benedictiones, nomenve Dei sanctum, sed tantummodò è diversis simplicibus juxta morem antiquum, quo etiam quamplurima alia è diversissimis & interdum satis ineptis composita parantur, ungventum compositum concinnatur, confidentiam autem bonam post Deum naturalem erga tale compositum non esse illicitum, aut concedendum est, aut pariter omnibus antiquis compositis derogandа, ex mera enim bona confidentia & spe quod diversis morbis opem allatura sint, cuncta officinarum composita præparantur & parata habentur.

Ut autem ingenuè nostram de hoc ungvento sententiam fateamur, majorem ejus partem arbitramur operam supervacaneam, totumque bonitatis negotium consistere in adiposa pingvedine temperatè refrigerante, quæ nimirum atomos sangvinis in instrumento vulneratorio à vulneratione remanentes in refrigeratione & lubricitate balsamica conservat, ne acescant, & sympathicè sangvinem vulneris ex quo sunt, simul afficiant, uti facilè fieri posset, si ejusmodi temperata adipositas instrumento tali non illineretur, præsertim si læsorium ejusmodi

modi ferrum ſervaretur in loco humido, & vaporibus ſalinis referto, à quibus vel aëris aciditare arroſionem & ferruginem pateretur, atomos tales ſimul arrodentes, putamus ergò, quomodocunque hoc ungventum pararetur, ſola autem præfata pingvedo abeſſet, parum adjumenti hinc vulneribus emerſurum; Econtra autem utut etiamnum abſurdiora prædictis adderentur, ſola autem prædicta adipoſitas prædominium retineret, effectus tamen laudabiles non defuturos. Hæc autem omninò ſe ita habere, confirmat nos propria obſervatio; vidimus enim homines ſimplos & plebejos, qui poſt ingentem puncturam cultrum, quo punctum fuerat, manubriotenus in lardum pingviſſimum infixere, atque infixum reliquere, donec vulnus penitus eſſet ſanatum, nullum autem aliud remedium applicuerunt, quàm folia herbæ perfoliatæ, quæ macerabant in vulgari vino aduſto, quo vulnus quotidiè eluebant, foliolumque unicum ex dicto aduſto vulneri imponebant, illudque deligabant, brevique funditus ſanabatur.

Fortè etiam idem ita ſecutum esſet, ſi cultrum prædicto ungvento unxiſſent, & poſito quod aliquantulum citius mediante hoc ungvento ſanatum fuiſſet, (ubi tamen exigua differentia neceſſariò foret, cum vix optatior & celerior ſanatio deſiderari poſſit, prædicto more ruſtico à nobis obſervato) viciſſim etiã multo labori & ſumptibus parcitur, quibus ad ungventũ armariũ opus eſt.

Uterque autem modus quamplurimis in uſu eſt, multique ſunt equites, qui tale ungventum ſecum vehunt eum in finem, ut ſi equi eorum forte clavos impingunt, eosque pedibus infigunt, ipſi ejusmodi clavos ungvento immergere poſſint, & ita fit hominibus & jumentis cum clavis, ſpinis, feſtucis & ſimilibus. Sunt etiam vice verſa innumeri alii, qui ad omnia vulnera, læſionesque emplaſtris & ungventis utuntur, eisque ex voto ſuas ſanationes perficiunt; cuilibet igitur integrum eſt tali ſanandi modo inhærere, qui ſibi magis arridet.

DE UNIVERSALIBUS MEDICAMENTIS VULNERARIIS.

MEdicamina illa, quibus in genere omnia vulnera ſanantur, imprimis ſunt ſimplicia vulneraria, è quibus poſtmodùm fiunt compoſita traumatica, nimirum potiones vulnerariæ, balſama, pulveres, emplaſtra & ungventa.

Inter ſimplicia autem vulneraria, ſequentia ſunt celebriora, omnibusque Chirurgis uſitatiora

I. RADICES.

Ariſtolochiæ rotundæ, Holwurtz.
Caryophyllatæ, Benedicten.
Tormentillæ, Tormentill.
Biſtortæ, Naterwurtz.
Hellebori, Chriſtwurtz.
Rhabarbari. Rabarber.
Conſolidæ majoris, Wallwurtz.
Polypodii, Engelſüß
Diptamni, Eſcherwurtz/Diptam.
Enulæ campanæ, Alant.

Vincetoxici, Schwalbenwurtz.
Scrophulariæ, Braunwurtz.
Bibinellæ, Bibernell.
Chinæ, Pockenwurtz.
Sarsaparillæ.
Scabiosæ.
Rhapontici.
Angelicæ, Engelwurtz.

II. HERBÆ ET FOLIA.

Ophioglossum, Naterzünglein.
Veronica, Ehrenpreiß.
Alchimilla, Sinnau.
Agrimonia Odermennige.
Artemisia, Beyfuß.
Anagallis, Gauchheil.
Pilosella, Mausöhrlein.
Plantago, Wegerich.
Betonica, Betonien.
Calcatrippa / Consolida regalis } Rittersporen.
Consolida Saracenica, Heidnischwundkraut.
Carduus benedictus, gesegnete Distel.
Cynoglossum, Hundszungen.
Centaurium minus, klein Tausendgüldenkraut.
Hypericon Johannskraut.
Pyrola, Wintergrün.
Vinca pervinca, Bärwinckel.
Millefolium, Schafgarben.
Quinquefolium, Fünfffingerkraut.
Sabina, Sevenbaum.
Rosæ albæ & rubræ, weisse und rote Rosen.
Sedum, Hauswurtz.
Scordium, Lackenknoblauch.
Tanacetum, Reinfarn.
Verbena, Eisenkraut.
Scolopendria, Hirschzung.
Bursa pastoris, Teschelkraut
Adiantum, Frauenhaar.
Perfoliata, Durchwachs.
Telephium, Fettehenne.
Polygonum, Wegetritt.
Persicaria, Flöhkraut.
Prunella, Braunellen.
Folia tabaci, Tabackblätter.
Herba Roberti, Gottsgnad.
Virga aurea, gülden Wundkraut.
Barba capræ, Geißbart.
Lilium convallium, Mäyblümlein.
Hedera terrestris, Gundelreben.
Salvia, Salbey.
Cichorea, Wegwart.
Matrisylva, Waldmeister.
Glycyrrhiza, Süßholtz.
Folia tamarisci, Tamarisken Laub.
Baccæ & gummi juniperi, Wacholderbeer und Hartz.
Baccæ alkekengi, Judenkirschen.
Cortices & semen fraxini, Eschenrinden und Samen.
Scobs & cortices ligni sancti, Rinden und klein geraspelt Frantzosen-Holtz.
Sangvis Draconis, Drachenblut.
Olibannm / Thus } Weyrauch.
Macis, Muscatenblut.
Oculi cancrorum, Krebsaugen.
Bolus Armenus, Armenische Erde.
Sarcocolla, Fleischleim.
Mumia, todten Körperbalsam.
Sperma ceti, Wallraht.
Brassica rubra, brauner Köhl.
Sanicula, Sanickel.
Folia rorismarini, Rosmarin.
Mastiche, Mastix &c.

DE POTIONIBUS VULNERARIIS; Germ. Wundträncke.

PRimum, quod ex enumeratis jam ſimplicibus componitur, ſummâque cum utilitate ad ſanationem tam vulnerum quàm ulcerum uſurpatur, eſt potio vulneraria, quæ vario modo paratur pro chirurgi intentione, nimirum ad ſanandum ab intrò extrorſum, præcavenda prava vulnerum ſymptomata, generandam novam carnem & ſangvinem, aliaque præſtanda pro neceſſitatis exigentia.

Diversâ autem ratione ejusmodi potiones parantur, nimirum coquendo ſimplicia in vino, mulſo, vel cerevisiâ ex. gr.

℞. fol. pyrolæ
alchimill.
ſaniculæ an. m. j.
flor. centaur. minor.
hyperic. an. p. ij.
ſummitat. calcatrip. mj.
agrimon. mſ.

Concidantur omnia minutim, & coquantur in lib. VI. vini albi (rubrum ſtipticum nunquam ad potum vulnerarium inſervit) in cantharo lutato in B. per duas vel tres horas, colaturæ manè & veſperi hauſtus bibatur.

Vel ℞. fol. ophiogloſſ.
lingvæ cervin.
vincæ pervinc. an. miſ.
perſicar. mſ.
rhabarb. ʒVI.
rhapont. ʒj.

concidantur & contundantur; quæ oportet, & coquantur in lib. IV. mulſi, vel cereviſiæ vel aquæ.

Alii potiones ſuas vulnerarias coquunt ex herbis & radicibus recentibus & ſucculentis ſine ulla additione, ſaltim ea probè contundendo, & per ſe in cantharo optimè lutato in B. per horas tres vel quatuor bulliendo; ita enim eorum ſucculentia coctione exprimitur, quæ ſacharo dulcorari poteſt, inſerviens his qui in capite vulnerati ſunt, vel etiam vinum ferre non poſſunt.

Poteſt etiam ſuccus herbarum exprimi, ſacharo ſvaviorari, ac præfatum in modum propinari, verùm enim verò tales additione aquea carentes ſucci in multò minori doſi asſumendi ſunt, quàm aliàs potionibus vulgaribus fieri ſolet, ſcilicet unum ſaltem vel alterum cochlearium pro vice.

Inſuper potus vulnerarius parari poteſt ex aquis deſtillatis illis, quæ plerunque pro uſu domeſtico annuatim paratæ habentur, uti ſunt aquæ fœniculi, fumariæ, ſcabioſæ, florum acaciæ, cardui benedicti, lingvæ cervinæ (quæ etiam cunctæ per ſe ad ſanationem vulnerum inſerviunt) ſi nimirum in ipſis alia ſimplicia vulneraria exſiccata coquantur, ex. gr.

Alius modus.

℞. prædictarum aquarum unam vel duas commixtas, in cujus mixturæ lib. iij. vel IV. coque rhabarbari monachorum ℥iſ. radic. conſolidæ major. fol. ſanic. pyrol. perfoliat. an. mj. macis ℈IV. omnibus prius minutim conſciſſis in cantharo lutato per duas vel tres horas, ac de co-

latura duo vel tria cochlearia pro vice exhibe.

Item possunt in hisce aquis stillatitiis pulveres vulnerarii propinari ex. gr. ℞. unius vel duarum vel trium earum commixtarum ℥ij. vel iij. pulveris crudorum oculorum cancrorum ʒß. cardui benedict. & rhabarb. an. ℈ß. m. & pro una vice offer, idque omni manè & serò nimirum tribus ad minimum horis ante & duabus post pastum.

Alius.

Omnium autem optimum & nobilissimum esse arbitramur modum, si ex herbis vulnerariis concisis & contusis aqua per vesicam aheneam destilletur, è quibuscunque quis velit, ipsarum scilicet tribus, quatuor vel pluribus simul junctis, residuum in vesica vel aliæ recentes herbæ exsiccatæ crementur in cinerem, ex eoque sal extrahatur, ac bis vel ter solvendo filtrando & congelando clarificetur, donec candidissimum sit, tumque in vitro mundo optimè vesicis obligato (ne humiditatem aëris attrahat, quâ in liquorem solvitur) pro usu in loco calido & sicco custodiatur, cujus, necessitate requirente ℈j. vel quantum mucrone cultri uno vel duobus caperetur, in duabus vel tribus unciis præfatæ aquæ pro una dosi exhibeatur, & non nisi optimus successus ex tali exhibitione sperandus foret, totum enim negotium præcavendorum pravorum symptomatum in diureticis consistit, meliora autem diuretica non dantur alcalibus, præstantiora verò ad talem usum alcalia esse nequeunt his, quæ ex ipsis herbis vulnerariis educuntur; verùm hæc judicio relinquimus præstantium Chirurgorum.

Circa usum autem potionum vulnerariarum probè notandum est, nequaquam perinde esse, si qualescunque herbæ indifferenter accipiantur ad easdem parandas, nempe pingves & macræ, calefacientes & frigefacientes, sed prout qualitas vulnerati membri exigit, quando enim ingens vulnus carnis, vel majorum musculorum, vel venarum, aut consumptio alicujus partis metuenda occurrit, tunc inserviunt herbæ pingves sangvineæ, multam carnem gignentes, in vulneribus verò articulorum, earumque partium, quibus generatione carnis non opus est, seligendæ sunt herbæ macriores ad coquendas vulnerarias potiones, quarum etiam usus diuturnior esse non debet, quàm usquequò nil amplius vitiosi, nullumque pravum symptoma in vulnere appareat, tum verò ejusmodi potus indies minuatur, ac tandem penitus intermittatur, imò etiam in aliis vulneribus nunquam potus vulnerarius usque ad finem sanationis continuetur, quoniam nimium carnis in vulnere generant, ita ut post sanationem tumiditas eò loci promineat, quæ diu durat, antequam iterum dispareat, melius itaque est tempestivè potionem talem interrumpere, quando nimirum vulnus bona signa edit.

Notandum quoque est, ubicunque vulneri aliquid inhæret, quod illi non est proprium, vel in illud pertinet, ut sunt particulæ ossis dis-fracti,

fracti, ſangvis corruptus, pus vel ſordities contumaciter adhæreſcens, caro luxurians & ſimilia, aſſumenda eſſe in potionem vulnerariam talia ſimplicia, quæ menſes & urinam movere ad exitum ſolent, ut ſunt: aſarum, carduus benedictus, ſabina, ſi verò multa impuritas in vulnere conſpicitur, balſamica cum potione dicta impotanda eſſe, ut ſunt: mumia, ſperma ceti, oleum terebinthinæ, balſamum ſulphuris, oculi cancrorum &c. ſperma tamen ceti ſi veteraſcit & olet, ejus internus uſus eſt nocivus, niſi ſolvatur aceto deſtillato, quod ejus bonam tantummodò partem arripit, ſed tum etiam longè efficacius evadit, atque in minori doſi eſt aſſumendum.

Præter potionem vulnerariam etiam externa medicamina applicanda ſunt, quæ ſanationem vulneris accelerant, quem in finem ab antiquo varia ungventa vulneraria uſitata & decantata ſunt, quorum baſis præcipua butyrum eſt vel mel, majores enim noſtri conſiderarunt, vaccas optimas herbas & gramen vorare, earumque ſuccum in lac convertere, è quo butyrum paratum neceſſariò eſſe optimam herbarum eſſentiam, pari modo mel originem ſuam habere à rore cœli in flores herbarum decidente, ab eisque per apes colligi, unde pariformiter nobiliſſimam florum eſſentiam ſimul in mel transire, fieri ergò non poſſe, quin duobus hisce præſtantiſſima virtus ſanativa ab eorum origine introducta ſit, eaque ideò elegerunt, ut ſint corpus & baſis ungventorum vulnerariorum, quibus ſuccos aliorum efficacium herbarum admiſcuerunt, & virtuoſiſſima ungventa ſanativa inde enata ſunt, poſſunt ergò etiamnum longè optima ungventa vulneraria exinde parari, quorum fundamentum vel baſis alterutrum præfatorum eſt, pro exemplo:

Ungventum vulnerarium.

℞. butyri majalis elegantiſſimi & flaviſſimi non ſaliti ℥VIII. reſinæ albæ ℥IV. ſucci expreſſi betæ, ophioglossi, pyrolæ, ſaniculæ an. ℥iſ. mellis ℥iij. diſſolve mel in ſuccis coquendo, & aliquantulum deſpuma, tum etiam adde butyrum, & coquendo perge, donec ſucci ſint abſumpti, tunc etiam reſinam adjice, & coqui permitte, donec in reliquis liqueſcat, tum totum per pannum exprime, & aſſerva in pyxide lapidea probè obligata, ſi nimium craſſeſcat, temperari poterit momento olei florum hyperici, vel etiam inter coquendum ejus nonnihil admiſceri.

Aliud ungventum vulnerarium.

Aliud.

Accipe unum vel duos ſextarios lumbricorum terreſtrium pingvium rubicundorum, coque eos in aqua pluviali, donec diſſolvantur, tum aquam hanc per pannum exprimendo cola, recipe hujus decocti, & mellis clari recentis ana ℔ij. coque ea & deſpuma diligenter, adde tum ſequentes conſciſſas & in pultem contuſas herbas recentes, nimirum pyrolæ, ſaniculæ, burſæ paſtoris, ſymphyti, vincæ pervincæ & virgæ aureæ ana miſ. vel ℥iſ. repone ea in

locum

locum tepidum ad macerandum per dies octo vel decem, deinde simul coque, donec aquositas exhalando dispereat, ac spissa quædam substantia seu succus remaneat melle aliquantulum crassior, quam per pannnm transpelle, ut substantia herbacea remaneat, adde tum extracti aloë, myrrhæ & olibani cum spiritu vini parati, abstrahendo spiritum vini ad extracti spissitudinem, cujus simul ʒij. admisce, hancque mixturam probè custodi tanquam thesaurum vulnerarium, unit enim se facillimè cum vulnere, influitque in illud instar olei, sanat & præservat à corruptione, estque balsamum etiam intra corpus sumi aptum.

Porrò ex herbis vulnerariis etiam parari possunt balsama & olea vulneraria, quæ nomine tenus quidem inter se differunt, in fundamento autem exiguum est discrimen, olea enim vulneraria non amplius sunt genuina olea, sed balsama liquida, cum econtra balsama vocari possint olea spissiora, talium balsamorũ vulnerariorum fundamentũ est oleum commune olivarum, cum tamen vulnera abhorreant omnia olea non destillata, quoniam eorũ sorditiem ferre nequeunt, verùm longè aliter se res habet cum oleis vulnerariis, macerantur enim in oleo olivarum flores vulnerarii nobilissimi, è quibus eorum sulphur & resinam solvit, & in se combibit, abindeque magis spissescit & abstersivum redditur, nec amplius vulneribus est hostile, sed amicum & balsamicum, talia balsama parari possunt eodem modo ut præcedentia ungventa, si tantummodò loco butyri vel mellis recipitur oleum olivarum, & in vicem earum herbarum vulnerariarum, flores, pro formula: accipe florum spicatorum herbæ persicariæ miij. rosarum rubrarum, florum cichor. & scabiosæ an mj. olei oliv. ℔j. lumbricorum vel cochlearum ℔ß. aquæ pluvialis ℔ij. coque hæc prius optimè contusa, donec aquositas omnis sit absumpta, liquorem oleosum comprime per pannum, eique etiamnum immitte florum hyperici mij. flor. persicar. mj. macera ea simul in calore solis per duos aut tres menses, & erit paratum, usus ejus est, ut vulneri profundo infundatur; vel cum intinctis floccis imponatur; talem autem sanandi vulnera modum esse antiquissimum & præstantissimum, hinc patet, quod etiam Dominus noster Jesus Christus pariter ejusmodi infusionis olei & vini in vulnera mentionem faciat, olea autem vulgaria nullo modo vulneribus conveniunt, sequitur ergò, quod fuerit oleum balsamosum, per artificium ex oleo & vino paratum, uti tale oleum balsamicum Samaritanum præstantissimum parare docuimus supra cap. 68.

Balsamum vulnerarium.

Aliud balsamum vulnerarium pro vulneratis nervis.

Balsamum nervinum.

℞. olei oliv. ℔iiij. colloca illud in vase vitreo obtecto in loco mundo, ac successivè luna crescente collige sequentes herbas, in optima succulentia existentes, quod quum eodem tempore fieri nequeat, tota

æstas

æſtas ad collectionem inſumenda erit, colligendo nimirum:

Rad. conſolidæ majoris, Wallwurtz ℨj.
herb. alſines, Hünerdarm.
plantagin. utriusque, breiter und ſpitziger Wegerich.
millefol. Garbenkraut.
perſicariæ, Flöhkraut.
ſaniculæ, Sanickel.
piloſellæ, Mäußöhrlein.
conſolidæ Saracenicæ, Heidniſch Wundkraut.
alchimillæ, Sinnau.
agrimoniæ, Odermennige.
centaurii minoris, klein Tauſendgülden.
ſerpentariæ, Naterzünglein.
pyrolæ ſylvaticæ, Wintergrün an. mj.

Quodlibet ſtatim poſt ſuam collectionem minutim conſcinde, in pulticulam contunde, ac protinus oleo immitte, & ſi illud non ſufficiat, plus ejus affundendum eſt, ſcilicet, ut ſaltem parumper ſupra herbas transcendat; Quando autem tota collectio & immiſſio herbarum ab ſoluta eſt, tum omnia coquuntur in olla vitreata, donec liquor bellè vireat, & in conſiſtentia ſpiſſiuscula balſamica appareat, ſi ejus guttula cadere ſinatur ſuper marmor lævigatum vel laminam frigidam. Tunc totus liquor fortiter per pannum comprimitur, & dum adhuc calet, etiam ℥iij. vel IV. terebinthinæ liquidæ ſubagitando ei optimè commiſcentur.

Uſus præfati balſami talis eſt: ſi quis vulnerationem cujusdam nervi patitur, isque omninò diſſectus eſt, tunc iſte acu & filo ſerico rubeo conſuatur, poſtea balſamum hoc calidiusculè mediante pluma vulneri & læſo nervo illiniatur, tumque vulnus ſequenti emplaſtro contegatur:

Emplaſtrum

℞. ceræ recentiſſimæ albæ & flavæ ana ℥ij.
reſinæ pini ℨIV.
ſevi cervini ℥j.

Liqueſcat primò reſina, ac deinde reliqua immitte, & quando jam ſunt liquata invicem, ac aliquid ſpiſſi à reſina fundum petit, tunc illud cochleari ferreo exime, ac unà affunde his liquatis prædicti balſami nervini ℥IV. eaque circumagitando commiſce, ut optimè invicem uniantur, quibus ſic peractis inſperge quoque ſequentem pulverem, nimirum olibani, maſtiches, tragacanthi, ſarcocollæ ana ℥ſ. depone tunc mixturam ab igne, circumagitando tamen perge, ut optimè miſceantur, tum inter agitandum etiam infunde terebinthinæ ℥j. ac para inde manibus maſſam emplaſtri.

Porrò à Chirurgis interdum etiam alii pulveres vulneribus inſperguntur, modò ad ea mundanda, nunc profunditatem eorum carne explendam, jam hiscentia labia ipſorum contrahenda, nunc vulnus cicatrice claudendum, in genere autem triplicia medicamina cunctis vulneribus adhibentur, nempe I. Digeſtiva ſeu pus moventia. II. Sarcotica ſeu carnem gignentia. III. Epulotica, ſeu cicatricem inducentia.

Digeſtiva.

Digeſtiva ſunt terebinthina, mel, thus,

thus, mastiche, butyrum majale, farina hordei & similia, verùm quælibet emplastra vulneraria digestiva sunt, imprimis empl. opoteldoch, sticticum Crollii, sanativum simplex & compositum &c. Huc etiam pertinent detergentia, & hypersarcosin seu carnem luxuriantem spongiosamque exedentia, ut sunt alumen ustum, spongia usta, mercurius præcipitatus, nec non dulcis, omnium autem optimè hoc præstat unguentum mundificativum ex melle & vitello ovi, aliaque supra ad mundanda ulcera proposita.

Sarcotica.

Sarcotica sunt: sanicula, scabiosa, rad. aristolochiæ, betonica, imprimis autem potiones vulnerariæ ex herbis pingvibus coctæ.

Epulotica.

Epulotica sunt: plantago, cynoglossum, tormentilla, sanicula, sarcocolla, emplastrum gryseum, sanativum simp. opoteldoch, omnesque herbæ vulnerariæ astringentes, omnibus autem aliis facilè palmam præripit amalgama ex plumbi & mercurii æqualibus partibus in fervore commixtis, quod frigefactum & induratum pulverisatur, ejusque una pars tribus vel pluribus emplastri sanativi vel alterius [illegible]cetur.

DE DIÆTA VULNERATORUM.

MUltam sanationis partem sitam esse in bona diæta & victu laudabili, hinc patet, quod etiam optimâ sanitate fruentes, si diu victu pravi succi nutriantur, in morbos incidant, ac valetudinarii fiant, multò magis ergò infirmi qui jam sunt, malâ diætâ adhuc magis infirmabuntur, imprimis autem graviter sauciati, plurimique sangvinis amissione debilitati restaurari minimè possunt nisi novi sangvinis generatione, hoc autem non nisi victu optimè nutriente ac diætâ conveniente seu regimine vitæ ad normam artis medicæ instituto obtineri potest.

Diæta hæc non tantùm concernit cibum ac potum, sed & reliqua omnia quæ cunctis hominibus in quotidiano sunt usu, quorum sex præcipuè numerantur. Omnes enim mortales quotidiè 1. edunt & bibunt. 2. Excrementa excernunt, assumpta autem usque ad debitam concoctionem in corpore retinent. 3. Laborant seu exercitio corporis utuntur & quiescunt. 4. Ambientem aërem variis exhalationibus & odoribus repletum respiratione indesinenter attrahunt. 5. Affectibus animi dediti sunt, nunc læti, jam tristes, irati, in amorem, odium, avaritiam &c. propendentes. 6. Vigilant vel dormiunt. Horum tamen omnium nimius excessus vel defectus etiam optimam sanitatem corrumpit, & morbosam demum reddit, multò magis ergò jam in morbo & debilitate constitutam, necesse igitur est, ut etiam vulnerati in certa eorum mensura, quæ in mediocritate semper optima est, versentur.

Ut autem de aëre primo dicamus, is imprimis pro sauciatis requiritur temperatus, neque enim nimis calidum nec frigidum ferre possunt, danda ergò opera ut ægri conclave tempore fervidæ æstatis aliquantulum

lum refrigeretur, hyeme verò calefiat. Siccitas verò vel humiditas aëris ambientis juxta necessitatem cujusque temperamenti seu complexionis corrigitur, temperatura enim calida & sicca humectatione & refrigeratione ambientis opus habet, qualis æstate esse solet in fornicibus & conclavibus ædium infimis propè terram existentibus, quæ etiam multâ & quotidianâ pavimenti conspersione per aquam frigidam augeri potest, frigida econtra & humida temperamenta juvantur ambientis caliditate & siccitate, quam in ejus defectu procurare & imitari possumus cubiculi calefactione per fornacem & fumigatione similibus rebus excitata; Ast aër putredinosus, halitibusque fracidis vel acribus refertus cunctis hominibus eòq; magis hisce ægris noxius est, qualis è lacunis, paludibus, lamis fimetorum, cellis vel doliis fracidis, operationibus arsenicalibus vel aquarum stygiarum & similibus rebus exhalat, imprimis autem fumus culinarum perpetuò respirando attractus admodum est nocivus, aliaque omnia, quæ oculos acriter mordicant, talia enim occultâ aciditate scatent, quæ temporis protractu pulmones & internas partes non secus lenta arrosione lædit, ac oculos exterius confestim, ubi etiam citò tolli & curari potest, at in pulmonibus tardè & difficulter, omnia enim mordicantia tussim gravem excitant, quæ semel excitata facilè per se subsistit, & tandem pulmones exulcerat, suoque motu vehementi etiam in vulneratis sanationem impedit.

Cibum & potum quod attinet, talis eorum selectio instituenda est, unde laudabilis sangvis generari possit, sed quum non sit in potestate Chirurgi, ut unicuilibet ægro de victu saluberrimo prospiciat, sed in hisce respicere debeat ad cujuslibet facultatem rei nummariæ, ideò nil certi statui potest, semper tamen è vilioribus, si eis inhærendum sit, talia seligantur, quæ sanationem minimè impediant, ut sunt cariotæ albæ & flavæ coctæ, avena & hordeum decorticata, poma & pyra decocta, tám recentia, quàm siccata, pruna Damascena, varia juscula carnium, caponum, pullorum & similia plura. dummodo noxia pravumque succum generantia devitentur, ut sunt caro porcina & porcellina, anatumque & anserum, nec non fumata & sale condita, lardum, succidiæ, & farcimina siccata, brassica recens & condita, lentes, fabæ, cepæ, sinapi, fructus arborum crudi, nuces, aromata acriora, item omnis generis pisces, præsertim angvillæ, congri & tincæ, hæc enim cuncta sangvinem pravum generant, & sanationem remorantur. Potus esse potest cerevisia minus fortis defæcata, vel vinum lymphatum, præsertim si lymphatio fiat decoctione herbarum vulnerariarum in aqua communi factâ, præterquam in vulneribus capitis, ubi planè nullum vinum convenit, vel ullus potus fortis seu meracus, sed potius aqua hordei refrigerans, in omnibus autem vulnerationibus affatim est bibendũ abs-

que tamen ingurgitatione magnorum hauſtuum confertim & ſubitaneè factâ, talibus enim hepar obruitur & percellitur; de cætero potus bonus & ſpirituoſus largiter aſſumptus ſangvinem probum efficit, hisque imprimis ſvadendus eſt, qui plurimum ſangvinis amiſerunt, ut ita hepar ſuccum recentem obtineat, ac novum ſangvinem generare queat; ideòque neque in fame nec ſiti ægrum verſari oportet, nec ipſi aliquid obtrudendum, quo ipſe abhorreat: uno verbo tractari debet inſtar puerperæ, pro cujusvis regionis conſvetudine, ac ægri facultate.

Ratio ſomni & vigiliæ debet eſſe mediocris & temperata, quoniam tam unum quàm alterum naturæ modum excedens nocet, ut & eorum intempeſtiva permutatio, ita ut æger interdiu dormiat, noctu verò vigilet, præterquam ubi in magnis doloribus, aliisque accidentibus ſomnus prægreſſæ noctis turbatus fuit, isque poſtero die ſi poſſit, reſarciatur.

Labor ſeu exercitium corporis & quies à ſanis quidem & integrè valentibus perpetuò alternari debent, quicunque ſanitatem amant, verùm in vulneratis idem locum non habet, ſed ipſos manere quietos oportet, donec vulnus convaluerit, attamen ſi vulnus in tali extet loco, ut ſine ejus damno vel incommodo reliquæ corporis partes exerceri poſſint, tum illud à chirurgo concedendum erit, ſcilicet exercitia omnino levia: ut ambulatio, ſeſſio & ſtatio, nocere tamen & hæc poſſunt, ſi vulnus ſit in partibus foveâ cordis inferioribus, nihilque tunc conducibilius eſt, quàm omnino quieſcere. In omnibus autem vulneribus violenta exercitatio ac imprimis venus & congreſſus cum fœminis fugienda ſunt tanquam venenum peſſimum; adhæc membrum vulneratum ita eſt reponendum, ut à poſitione hâc ipſi non emergant dolores, vel affluxus humorum attrahatur.

Retentionem & excretionem aſſumptorum quod concernit, non minoris eæ ſunt momenti aliis jam enarratis, ſed omnino neceſſarium eſt, ut vulneratus competentem cibum & potum aſſumat, & usque ad debitam concoctionem retineat, deinde verò excrementoſam ſuperfluitatem excernat. Horum ſi alterutrum in vitio ſit, ita ut vel ventriculus nihil retinere velit, ſed ſurſum vomitione vel deorſum per ventris fluxum expellat, vel excrementa in corpore retineantur, tunc per artem & medicamenta ſuccurrendum, de quibus ſupra inter affectus ventriculi actum eſt.

Affectus autem animi omnes vulneratis nocent, præter patientiam, moderatam hilaritatem, ſpem reconvaleſcentiæ, & gratitudinem erga Medicum; Imprimis autem meticuloſitas, puſillanimitas, ira, triſtitia & ſollicitudo ipſis merum ſunt venenum, quia non tantùm nil quicquam boni ſangvinis generari permittunt, verùm etiam quod ejusdem boni adhuc reliquum eſt, ad extremum usque corrumpunt, uti in omnibus melancholicis & triſtibus

bus testimonium habetur luculentum, evadere enim demum solent in hypochondriacos, qui deinceps vix ullo unquam remedio reconvalescere possunt. Proinde opus est, ut ægri sibi ab istis caveant, alii verò qui circa ipsum sunt, moneantur, ne ipsi per injuriam vel tristem confabulationem autores sint excandescentiæ vel mœroris.

Quemadmodum autem decrepita senectus variæ morbositati obnoxia est, eam tantùm ob causam quod parum ipsi sangvinis, exiguusque calor naturalis qui solùm in abundanti sangvine residet, superest, ita idem quoque vulnerato evenit, qui plurimum sangvinis amisit, quod nimirum variâ debilitate & morbositate affligatur, utplurimum autem tribus in specie, nempe primò insigni ventriculi imbecillitate, adeò ut nil cibi continere possit, sed mox ab ejusdem assumptione eundem vomitu rejiciat, unde ex defectu alimenti vulnus non tantùm sanari non potest, verùm etiam à violentâ vomitionis commotione admodum exasperatur, & dolorificum redditur. Secundò urinæ suppressione, quæ vel planè non vel perdifficulter emittitur, unde facilè æstus, inflammatio, febris & delirium vulnerarium concitantur. Tertiò obstructione alvi, quæ quidem non adeò periculosa existit, nisi nimis diuturna sit, demumque in iliacam passionem terminetur.

Ad ejusmodi ergò ventriculi imbecillitatem valent ea quæ supra cap. 99. & sequentibus consignata sunt; Ad suppressionem autem urinæ superius cap. 152. & sequenti remedia sunt proposita, ventris autem duritiem quod attinet, suppositoria tantummodò & enemata in hoc casu in subsidium vocanda sunt, purgatio enim vulneratis minimè convenit, si verò nil levaminis afferent, supra cap. 109. plura huic usui inservientia consignata habentur.

DE ALIIS VULNERATORUM ACCIDENTIBUS.

QUàm plurima circa graviora vulnera ingruunt symptomata, frequentiora autem sunt sequentia.

I.
DEBILITAS VIRIUM; *Germ.* Schwachheit der Kräffte.

OMnes graviter vulnerati necessariò dejectas habent vires, hæ enim cum spiritibus vitalibus ipsaque vita in sangvine vigent, quo deperdito etiam ipsæ simul concidunt, si autem sangvis gravioris vulneris satis tempestivè sistitur, talis virium debilitas incipiens nil amplius periculi infert, sed demum cum vulneris sanatione cassat paulatim, at si ejusmodi lapsus virium valdè gravis sit, tunc vera est lypothymia, his plerunque contingens, qui ex pusillanimitate à proprio conspecto sangvine terrentur, vel etiam profundè & periculosè, aut instrumentis venenatis vulnerantur.

Vulgatissimum autem & usitatissimum ad præceps animi deliquium,

est remedium, ut èvestigio ægro a-
qua frigida in faciem conspergatur,
tempora, nares, fovea cordis & pul-
suum regio aceto rosaceo, lavendu-
laceo vel alio rigentur, lingva mo-
mento salis confricetur, ligamenta
omnia vestium constricta laxentur,
frigidique aëris afflatus admittatur
& procuretur, extremitas artuum
vinculis dolorificis aliquantulum
constringantur, jamque reviviscenti
buccella panis vino generoso imbu-
ta exhibeatur comedenda, ejusdem-
que vini haustulus propinetur, & si
conjecturabile sit, aliquid veneni
vulneri subesse, illicò electuarium
Orvietanum vel diascordium cum
satis bona quantitate succi citri of-
ferendum erit.

II.
DOLORES VEHEMENTES, *Germ.* hefftige Schmertzen.

VUlneris individuus comes do-
lor est, sicut umbra corporis,
cujus causa est solutio continui, dis-
tractioque vulneratæ partis è sede
propriâ, item mordicatio ab aëre
frigido, qui semper aciditatem &
austeritatem in se continet, intendi-
tur quoque dolor à temperamento
bilioso mirum impatiente & furi-
bundo, itemque ab inconvenienti-
um medicaminum applicatione, in-
debitâque deligatione, illapsuve re-
rum in vulnus non pertinentium,
vel earum quæ à propriâ naturâ pro-
scripta sunt, expulsione, ut sunt par-
ticulæ fracti ossis, pus vel sordes, vel
spontaneâ corruptione incidente,
omnes autem dolores vehementes
periculosi sunt, auferunt enim so-
mnum, accursum sangvinis & hu-
morum ad vulnus trahunt, unde
deinde major corruptio, inflamma-
tio, suppuratio, & cruciatus exci-
tantur, prioraque symptomata plu-
rimum augentur, magnoperè quo-
que à doloribus vires dejiciuntur,
nec ullum iisdem valdè sævienti-
bus vulnus sanari potest, nisi ipsi pri-
us sedentur. Protinus ergò doloris
causa disquirenda & tollenda est,
solvendo indebitam deligationem,
vel removendo acria medicamina,
vel mutando pravum victum, vel
quomodocunque peccatum, dolo-
rique ansa data fuit, quod multis
modis fieri potest, nempe per ex-
candescentiam, diutinam moram in
aura frigida vel radiis solis admo-
dum ferventibus, motum corporis
validum, luxuriam veneream, nimis
tardam deligationem, improportio-
natas vulnerum turundas, violentas
intrusiones linteolorum, flocco-
rumve vel vulneris consuitionem;
quicquid sit, aliquid malè actum es-
se, dolor declarat, si verò dolor sit à
læsione cujusdam nervi, quorum
exigua incisio multò dolorificentior
est, quàm si omnino dissecti sint,
tunc oleum quoddam destillatum,
ut sunt: oleum baccarum juniperi,
laterinum, terebinthinæ, vel aliud
calidè instillandum, calida enim
nervis amica eorumque dolorum
sedativa sunt, tum etiam linteolum
in eodem oleo humectatum vulne-
ri imponatur, ac demum emplastro
stictico Crollii contegatur, contra
dolo-

dolorem à frigore & convulsionem sequens valet:

℞. ol. baccar. junip. ʒj.
lauri stillatit.
succini an. ʒß.
ungvent. d. althæa ℥IV.

liquescant invicem, f. linimentum, quo ambitum vulneris inunge; potest etiam ejusdem aliquid vulneri immitti.

Si verò dolor sit à calore; tum ℞. folia hyoscyami recentia, nec non solani, assa ea simul sub cineribus ignitis, tum contunde in pulticulam, quam cum ol. violaceo attempera in linimentum molliusculum. Sin autem dolores permagni cruciarent, tria vel quatuor grana laudani opiati, dummodò nulla causa vetans adsit, intra corpus sunt exhibenda.

III.
INFLAMMATIO ET FEBRIS, *Germ.* Entzündung und Fieber.

Dolor vehemens ferè semper parit inflammationem & febrilem calorem, attrahit enim ut dictum est, sangvinem & humores ad locum vulneratum, attractione autem factâ copiosus confluxus locum aggravat, & majus spacium requirit, particulæ ergò extensibiles cedunt, & affluentes humores recipiunt, majori tamen cum dolore ob validam extensionem, acerbus itaque ejusmodi motus, ac multitudò attracti sangvinis & humorum necessariò se mutuò accendunt, & inflammationem accersunt, præsertim si simul læsio alicujus nervi adsit, vel acutæ particulæ fracti ossis pungendo dolorificæ sint, vel caput alicujus musculi cæsum sit. In tali itaque inflammatione, quatenus nulla causa vetans concurrat, venæsectio celebranda venit ad minuendam inflammationem & affluxum divertendum, exterius verò applicari possunt epithemata refrigerantia, eaque quæ supra cap. 193. proposita sunt, & si calor febrilis adsit, magno cum fructu intra corpus exhiberi possunt crystalli nitri, ut paulò ante earum confectionem docuimus, spina quoque dorsi inungi potest oleo rosaceo, pauco aceto rosaceo admixto.

IV.
PHRENITIS VULNERARIA; Germ. die Wundsucht.

Periculosè vulneratis præsertim in capite frequens est febris acuta, quæ vulgò die Wundsucht oder Wundfieber id est affectio vulneraria vocatur, ea non secus ac vulgaris phrenitis morbus est peracutus, cursum sequens lunæ, ac crisin faciens, pravaque symptomata nempe vigilias, delirium, convulsionem, multisque mortem inducens.

Febris vulneraria triplex.

Hujus febris tres sunt species, prima vocatur: das Wundfeuer / das Wundfieber oder Wundfrost id est febris acuta vulneraria, quæ cum vehementi frigore vulneratum invadit, ac totum ejus corpus quatit, deinde verò sequitur ingens æstus atque ardor per totum corpus, febrilisque paroxysmus pro more febrium

um acutarum. Altera Germ. dicitur die Wundgalle oder der Schauder id est bulla vel horror vulneris, hæc consimili modo cum frigore vehementi vulneratum adoritur, febrilis autem æstus non insequitur ut in præcedente, sed ad finem frigoris magnus dolor in vulnere sævit, adhæc pustula seu bullula pellucida exigua in ipso vulnere prorumpit, vel etiam prope vulnus, tuncque est spadicea & sangvine plena. Tertia Germ. appellatur das Zacken oder die Unruh/item die Wundsucht in der Wunden id est lancinatio, inquietudo vel furor vulneris, hæc paroxysmum febrilem tantummodò in ipso vulnere excitat, nempe frigoris & æstus febrilis cum magno dolore, reliquæ autem corporis partes iisdem non affliguntur, nisi quod admodùm inquietus sit æger, diuque in uno loco tranquillè jacere non possit, sed eum sæpè mutet, & se hinc inde jactet.

Signa.

Signa phrenitidis vulnerariæ talia notantur; si nimirum post vulnera periculosa notabilis ægri alteratio ingruit, tunc enim hanc ipsam affectionem imminere nemo non prænovisse potest, tum autem æger incessanter vigilat, valdè inquietus est, torvis & trucibus oculis huc illuc conspicit, impatientem & irascibilem se præbet, situm membrorum semper præ inquietudine mutat, facies ejus aut est eximiè rubicunda, aut luridè pallescens, nec tamen idem color antea fuit, sed in ipsa alteratione ita evadit, sudor nullus prorumpit vel admodùm difficulter, quamvis optimè æger contegatur, & in calore detineatur, quin imò corpus ejus sponte fervidè calet, ut ut in facie pallor luridus vigeat, sermo ejus velox est, quando etiam contrectatio vulneris ægro dolorem vix affert, tunc imminentia hujus affectionis in summo gradu metuenda venit.

Caussa.

Causa hujus febris præcipua est, si vulnus ingens & periculosum infligitur, præsertim capiti, item vehemens excandescentia, aliaque animi pathemata mentem nimium alterantia, ut terror panicus vel timor, lascivia & luxuria venerea, diæta inordinata, medicaminum inconvenientium applicatio nempe mordicantium & urentium; fervor aëris ambientis, qualis solet esse diebus canicularibus, tunc enim carnes facilè corrumpuntur, acescunt & verminulescunt, quod etiam vulneri eadem facilitate contingere potest, nil enim aliud est hæc affectio quàm corruptionis initium, accidit quoque à nimia hæmorrhagia sangvinisque profusione, præsertim si ex more demente Italorum & Gallorum insuper etiam venæsectio accedat.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, affectio hæc lethali periculo plena, plurimisque exitiosa est, præsertim in vulneribus capitis, quibus tanquam morbus peracutus supervenire solet circa diem 5. 7. vel 9. quibus, imprimis verò decimo quarto, præterlapsis postea phrenitis hæc vulneraria non facilè metuenda est, præterquam in capitis & meningum cerebri vulneribus,

neribus, quæ ſemper gravibus ſymptomatibus obnoxia ſunt. Tum autem præcipuè pleno paroxyſmo ſe ſiſtit; quando intus in vulnere rubor fuſcus conſpicitur, labia verò ejus luridè pallent, item quum cum lunâ decreſcente æger indies debilior fit, tunc enim cum eadem rurſus creſcente periculoſus hujus affectus paroxyſmus ſequi ſolet, pari modo ſi cum incremento lunæ gravis & uniformis ardor ægrum affligit, affectum hunc indubiè inſtare certum eſt, qui ægrum cum delirio corripit, ubi ni intra biduum vel triduum ad mentem redeat, vel altera tertiave vice paroxyſmus revertatur, mors certa eſt expectanda.

Curatio in his conſiſtit, quæ contra alias febres acutas, & imprimis phrenitidem & pleuritidem valent, in cunctis enim nihil aliud quàm aceſcentia ſangvinis corruptiva præcaveri & expelli debet, quod fit rebus alcalioſis, aciditatem imbibentibus, ſudoremque cientibus, qualia ſunt: antimonium diaphoreticum, bezoarticum minerale, oculi cancrorum, diaſcordium, mixtura ſimplex & ſimilia. Si ergò hic affectus nondum realiter incepit, ſed ſaltem imminet, prædicta in minori doſi exhibeantur, non enim tam forti ſudatione opus eſt, ac ſi jam actualiter paroxyſmus incepiſſet, ſed ſufficit ut aceſcentia, quæ initio exigua eſt, & paulatim ulterius fermentando ſe extendit, imbibatur.

At ubi jam verus paroxyſmus actualiter incepiſſet, tunc omninò neceſſe foret unam è prædictis in tanta exhibere doſi, ut ab ea ſudor benè expelli poſſit, multò verò efficacius operatur ſequens mixtura: primò deſtillandus eſt è tartaro crudo, vel, quod melius, è cremore tartari ſpiritus, qui deinde adhuc ſemel rectificandus eſt. Eodem modo quoque è ligno guajaci ſpiritus deſtilletur. ℞. tunc ſpiritus tartari ℔j. ſpir. ligni guajaci quartam libræ partem, ſpiritus vini rectificati ℔j. deſtillentur ſimul bis vel ter, ut probè uniantur; tunc

Sudoriferum efficaciſſimum.

℞. rad. dictamni
bibinellæ
valerianæ an. ʒV.
vincetoxici ʒiij.
petaſit. ℥j.
elect. diaſcordii ℥ij.

Hiſce contuſis contundendis, ſuperfunde prædictum ſpiritum compoſitum præparatum in cucurbita vitrea, ac ſuperpoſito alembico cæco omnia macerari ſine per aliquot dies, ſæpè vitrum agitando, poſtea omnem liquorem leniter uſque ad ſiccitatem deſtilla, ac rurſus reſiduo ſuperfunde, macera iterum in leni calore ſimul per horas viginti quatuor, poſtmodùm quod clarum eſt, per inclinationem defunde, ac reſiduum per pannum fortiter exprime, liquori huic impone ſpermatis ceti ʒiſ. camphoræ ʒiiſ. myrrhæ ʒV. omnia prius in pulverem terantur, digere hanc mixturam iterum per octiduum, ſæpè vitrum agitando, poſtmodùm denuò deſtilla, deſtillatum reſiduo reaffunde, macera per horas viginti quatuor, ac deinde liquorem cola, qui ab ℥j ad ʒiiſ. pro

virium robore propinatur, ac quantum fieri poteſt, ſudor excitatur, ſi verò ſudor ſpontè exire nollet, uti in hoc affectu ſolenne eſt, tunc lateres calefiant, atque unà ad ægrum in lectum, ubicunque melius convenit, ponantur, eisque ſudatio promoveatur, quamdiu æger id ferre poterit.

Ne autem ab excitato hoc calore jecur lædatur, durante ſudatione cataplasma refrigerans ipſi imponendum eſt, quod ita parari poterit:

Cataplaſma refrigerans.

℞. lactis vaccini vel caprilli ℔j.
fol. ſedi major. p. ij. vel iij.
baccar. alkekeng. ℥ſ.
fœnugræc. contuſi ℥iij.
aquæ plantag. ℥ij.

coquantur in cataplasma, quod hepatis regioni imponatur, pulſibus verò manuum alligetur herba potentilla recens contuſa cum pauco ſale & aceto roſaceo, vel linteola intincta aquæ roſarum, in quo non nil ſachari ſaturni ſolutum ſit.

Vulneri ipſi quidam imponunt acetum hyoſcyami, (quod fit, imponendo aceto vini radicem hyoſcyami contuſam, eaque ſimul aliquandiu macerando in ſole) cum intinctis illi linteolis, donec calor è vulnere ſit extractus; alii inſtillant oleum camphoræ, in quo quarta ejus pars ſachari ſaturni ſit ſoluta (melius tamen operaturum arbitramur oleum hyperici, in cujus ℥j. pauci ſcrupuli ſachari ſaturni cum ℈ſ. camphoræ tritæ ſoluti ſint.) Alii imponunt ungventum fuſcum Wurzii, vulnusque contegunt emplaſtro aliquo ſtictico, in circuitu verò vulneris illiniunt ungventum de althæa, donec affectio hæc omnino ſit extincta, tum enim demum ſanatio juxta vulgarem methodum ad finem perducitur, hæc ergò de prima febris vulnerariæ ſpecie ſufficiant.

Secunda ſpecies febris vulnerariæ.

De ſecunda autem ſpecie, ut pariter aliquid dicamus, ea pari modo admodum periculoſa eſt, plurimisque vitam rapit, facilè tamen ſanari poteſt, dummodo Chirurgus ejus habeat notitiam, cujus ſigna ſunt: Æger frigore & rigore afficitur eodem modo, ac ſi verâ febri laboraret, calor autem non ſequitur ut in antecedente ſpecie, neque etiam dolore capitis affligitur (niſi vulnus in ipſo ſit capite) uti ſimiliter fieri ſolet in præfata affectione vulneraria, verùm quod apprimè eſt notandum, defuncto frigore intolerabilis cruciatus in vulnere ſævire incipit, cum vehementi lancinatione & pulſatione, ut æger præ dolore quò ſe vertat neſciat, cum miſero lamento; quietus tamen etiam contra voluntatem manere cogitur, nam ſi plurimum ſe moveat, dolor inde magnoperè increſcit, quietus ergò & tranquillus permanet vel invitus, dolor tamen nihilominus magis magisque exacerbatur, at ſaltem in aliquo vulneris puncto, ubi magis ſævit, tandem verò in puncto illo dolorifico puſtula pellucida, obſcuriuſcula tamen exoritur, aſt non ſemper in conſpectum prodit, ſed interdum, quando nimirum vulnus eſt profunda punctura, in profundo quoque puſtula latitat, atque oculis neuti-

neutiquam comparet, ſuſpicando autem innoteſcit, quando nimirum prægreſſum rigorem ingens dolor in vulnere ſequitur, aliquando etiam hæc puſtula non intra vulnus, ſed extra & propè illud emergit, magnitudine lentem ſaltim æquans, prædura & ſangvine turgida, vulnus ipſum non eſt mali coloris, in ambitu autem ejus tumiditas prominet.

Cauſa procul dubio eadem eſt, quæ furunculorum & epinyctidum, poſſetque non inconvenienter vocari epinyctis vulneraria, his contingens vulneratis, qui ſangvinem impurum melancholicum habent, qui naturâ eſt frigidior & auſterior, parumque ſpirituoſitatis ſangvineæ poſſidet inſtar vini auſteri, quod ob paucitatem ſpiritus ardentis facilè vappeſcit, & in ſuperficie mucorem contrahit, tales itaque vulnerati in vulnere vel prope iſtud ob defectum ſpiritus ſangvinei punctum vappeſcens contrahunt, quæ puſtula eſt corruptiva, & ob acorem ſuum corruptivum immenſum dolorifica, & de foris introrſum putrefaciens inſtar maculæ in pomo putridæ, tandemque corpus gangrænans.

Prognoſis ex obſervatione talis inſtituitur, quod hæc puſtula, ſi efficacibus medelis in curriculo ſuo non impediatur, ab exteriori verſus interiora putrefacit, ac cavitatem efficit, relinquendo maculam albam cum obſcuro circulo, tumque extemplo ſequuntur maculæ atræ gangrænales, intus verò in corpore ingens ardor & æſtus percipitur cum vehementi capitis dolore, verùm iſte ardor ex mera eſt anguſtia, revera autem frigefactio & extinctio caloris naturalis, mox enim effectus frigoris nempe paralyſis vel apoplexia irruit, ſuccedente brevi totali perfrigefactione, nempe rigificante morte.

Curatio hujus ſpeciei cum ſuperiori convenit, provocando eodem modo ſudorem, quod fieri poteſt medicamento paulò ante deſcripto vel ſolo, vel recipiendo ejus dimidium, addendoque ℈j. antimonii diaphoretici, vel ʒß. pulveris oculorum cancrorum crudorum, vel ℈j. bezoartici mineralis cum granis VI. camphoræ, quod totum pro unâ vice propinetur. *Curatio.*

Efficaciſſimè quoque ſudorem ciet ſpiritus fuliginis, ſi ejus ʒij. vel ʒiij. in ℥iij. aquæ cardui benedicti aſſumantur, in & circum vulnus valet præfatum acetum hyoſcyami, vel prædictus liquor ſaturni & camphoræ, contegendo inſuper vulnus emplaſtro ſanativo ſimplici, vel alio ſtictico, cui tamen nullum gummi attractivum ſit admixtum.

Puſtulam autem in vulnere quod attinet, ea quidem ab excitato ſudore ſimul rumpitur, fundum tamen vulneris ſubinde relinquens frigidâ malignitate infectum coloris ſpadicei cum inflatione, imponendum ergò illi eſt ungventum mundificativum compoſitum, vel Wurzii fuſcum per unum & alterum diem, ad abſtergendum & mundificandum fundum, quo facto ſanatio perficitur emplaſtro oppoteldoch.

Tertia species febris vulnerariæ.

Restat nunc tertia vulnerariæ febris species pertractanda, quæ affectio vulneraria minor, prima autem major vocatur, sæpiusque hæc minor prodromus est majoris, ac nisi remediis convenientibus tempestivè tollatur, in majorem illam permutatur.

Signa.

Signa ejus sunt: æger per totum corpus fit rigorosus, mitius tamen, quàm in præcedentibus, non enim tantoperè rigor invalescit, ut corpus inde quateretur, sed velut obtusè tantum in profundo corporis aliquandiu hinc inde discurrit, demum verò ad vulnus migrat, & intolerabiles dolores modò cum æstu nunc frigore excitat, ægerque simul admodum malè se habet, quid verò vel quomodo sibi sit, definire nequit. Valdè tamen anxius est, & inquietus, adeò ut vulneratum membrum, sive brachium vel crus sit, in uno loco continere non possit, sed incessanter positionem ejus mutet, sperans semper meliorem doloris mitigationem se alibi reperturum, si verò vulnus sit in trunco corporis, tunc sæpè corpus convertit ab uno loco ad alium, & ab uno latere ad alterum, atque ita malam suam conditionem reddit pejorem, sin autem vulnus sit in capite, æger in majori versatur periculo, quandoquidem facilimè convulsio vel apoplexia supervenire solet, ast in quacunque sit corporis parte, semper dolor pulsatilis & lancinans somnum omnem aufert, nam licet aliqualis somnus interdum obrepat, cum terrore tamen mox iterum evigilat, quoniam à lancinatione percellitur, partemque vulneratam ad se trahit, dormire ergò planè non potest, aut præ dolore quiescere, qui etiam ab inquietudine magis invalescit.

Causæ.

Causæ sunt eædem, quæ priorum sed in mitiori gradu, & saltim dispositio quædam ad dictam febrem, frequentior ergò hæc species est primâ illâ majori, & curatu multo facilior.

Prognosis.

Prognosin quod attinet nisi huic speciei minori tempestivè occurratur, brevi invalescit magnumque excitat æstum, quo dolores & symptomata augentur, donec inde major illa affectio vulneraria enascatur, quæ si talem habeat originem, penitus est incurabilis, qualibuscunque etiam remediis tractetur, quia si ambæ hæ species copulentur, tunc cum binis hostibus capitalibus ægro certandum est, effugereque exitium minimè potest, nemo enim unquam ex hoc certamine evasisse adhuc auditus est, sed omnes intra paucas horas moriuntur, antequam præfato modo sudoris prolectio, vel alia salutifera remedia applicari possint, at si protinus ab initio fiant quæ decet, facilè periculum poterit evitari.

Curatio.

Curationis autem integer scopus in eo consistit, ut magnâ cum festinatione sedativa doloris adhibeantur, etiam posthabitis omnibus aliis, sive adsit fluxus sinoviæ, vel pravus vulneris color, vel tumor, vel aliud symptoma quodcunque, pro hisce enim cunctis satis adhuc temporis suppetet, dummodò saltem dolor & inquietudo vulneris prius sublata sint,

sint, corpusque iterum ad quietem perductum, sponte enim tunc reliquorum etiam melioratio succedet.

Præ omnibus autem aliis sedativa conveniunt tam intrinsecè quàm extrinsecè, exterius quidem applicari potest præfatum acetum hyoscyami, vel balsamus è sacharo saturni & camphora vulneri instilletur, vel ungventum fuscum Wurzii cum floccis imponatur, contegendo vulnus emplastro oppoteldoch, quod satis spissè linteo sit inductum, tantumque ut ad 3. vel 4 digitos transversos ultra labia vulneris undique promineat.

Intra corpus dantur laudani opiati optimè præparati grana tria usque ad sex, somnusque in lecto expectetur, qui si intra sesqui horam non succedat, etiamnum duo circiter grana ejusdem exhibeantur, & parvo elapso temporis spacio adhuc unum vel alterum granum, extendi enim dosis poterit ad duodecim usque grana, & subsequentur requies & somnus; paratio autem laudani supra tractatu septimo primæ libri partis descripta est.

V.
PRUNA VULNERARIA,
Germ. Wundbräune.

Vulneribus magnis & periculosis etiam solemne est induere ardorem malignum, qualis in febri ardente lingvam & fauces occupare solet, easque ita incendit ut præ ardore colorem furvum, badium, purpureumve acquirant, siccaque ac scabra fiant, qui affectus vulgò nigredo lingvæ, Germ. die Bräune nominatur, & à plurimis cum angina confunditur, quod Paracelsus apprimè notavit, & fuscedinem hanc lingvæ proprio nomine distinxit, vocando eam prunam & prunellam, eò quod herba prunella Germ. Braunellen optimè ipsi medeatur; cum ergò simile quid interdum ingentibus vulneribus accidat, idem Author ejusmodi vulneris contingentiam prunellam vulnerariam, Germ. die Wundbräune appellavit.

Signa. Signa hujus affectus sunt: sitis magna, lingvæque siccitas & scabrities; æstus subinde volubilis ægrum infestat, alvus utplurimum est astricta, urina tam in hoc quàm præcedente affectu rutilat. Vulnus consimili modo siccum est, & absque pure, nec purulentum vult evadere, sed humiditas aquosa saltem aliquando emanat, vel etiam fortis nonnunquam pulsatio in illo percipitur, atque hæc ambo signa indubii ferè prænuncii sunt subsecuturæ hujus prunæ, labia vulneris subdura sunt, & ad latera prominent, vulnus ipsum rubet instar carnis fumatæ, & in circuitu fit ac si lignesceret. Hoc autem subintelligitur, de ejusmodi vulneribus, quæ in loco sunt periculoso, qualia sunt, si majores dissecti sint musculi, vel articuli graviter vulnerati, talibusque in vulneribus exacto die quarto, sexto, octavo vel nono pus viscidum occurreret instar tenacis muci adhærescens, quod non nisi per vim loco moveri & expurgari potest, vulnusque simul gra-

veolet, quæ omnia certa sunt præsagia prunæ vulnerariæ fortioris, & quandoque etiam phrenitidis paulò ante descriptæ, interdum etiam uterque affectus atque aliquando plures sunt complicati, prout etiam affectus hi inflammatorii inter se mutuo sunt cognati, unusque non rarò ab altero gignitur.

Causæ. Causa hujus prunæ est acescentia vulneris, quod tempore fervido ab ambiente aëre facilè acescit, uti nos quælibet caro recens docet, quæ in fervidâ æstate vix per unicam diem asservari potest, quin acescat & corrumpatur, ita etiam pruna vulneris nil aliud est quàm ejusmodi acescentia corruptiva, quæ per alcalia inhiberi debet.

Prognosis. Prognosin quod spectat, pruna vulneraria promptè in gangrænam degenerat, præsertim in vulneribus brachiorum, crurumque, quum in extremitatibus eorum, scilicet digitis manuum ac pedum dolor lancinans & pulsatilis molestat, secuturam enim ejusdem vulneris gangrænam prænunciat.

Curatio. Curatio hujus prunæ in eo consistit, ut sangvinis calor per interna frigefacientia alcaliosa restingvatur, quod optimè præstat nitrum per sulphur purgatum & crystallisatum, ut superius doctum est, prout etiam idem nitrum per solam gargarisationem prunam lingvæ & faucium efficaciter sistit, idem ergò ab ejusdem interno usu longè efficacius in sangvine & vulnere fieri posse, probabile est, ℞. itaque nitri crystallisati ʒß. camphoræ ʒj. tere hæc invicem in pulverem, quem divide in quatuor partes, unamque statim in ℥ij. vel iij. aquæ cardui benedicti exhibe, elapsisque horis tribus, quatuor vel sex partem alteram, si opus sit, potest quoque simul vena aperiri.

Exterius spiritus salis armoniaci urinosus, cujus confectio supra cap. 171. extat, cum dimidiata ejus parte aceti rosacei vel florum sambuci misceri, eoque cum spongia molli vulnus tepidè foveri & probè elui potest, merum enim hic spiritus est alcali volatile, ac incipientem vulneris aciditatem mortificat; asperitas autem vulneris refractaria mitigatur, si præfati aceti una pars, mellis despumati duæ partes, phlegmatis vitrioli quarta pars commisceantur, & in linimentum coquantur vulneri imponendum; at si jamdum magna inflammatio gangrænalis incepisset, tunc ea lixivio acri quercino, in quo radices filicis decoctæ sint restingvenda, reliquaque sanatio emplastro oppoteldoch perficienda foret, vitando iram, aromata, vinum, luxuriam veneream, & quicquid sangvinem calefacit.

VI.

TITILLATIO ET FORMICATIO VULNERUM; *Germ.* das Kitzlen der Wunden.

INterdum vulneribus titillatio quædam seu quasi vermiculatio supervenit, in qua in vulnere primo ardor & dolor persentiscitur, deinde quasi serptio sequitur, ac si multitudo formicarum in eo reperet, cum puncti-

punctiunculis & dolorculis, uti his contingit, quibus interdum in somno sedentario pes stupescit, vel ut vulgus ait, indormiscit, ac postmodùm ad sensum redit, quemadmodùm etiam sæpè contingit in perfrigeratione manuum & pedum tempore hyberno, earumque recalefactione. Hoc autem nil aliud est quàm affluxus & refluxus sangvinis, in vulnere verò affectio quædam frigida nervorum, medenda oleis destillatis, ut sunt: oleum Philosophorum seu laterinum, laurinum stillatitium, lavendulæ, rubrum terebinthinæ, infundendo ea vulneri, sunt enim nervis amica.

VII.
PROFLUXIO SYNOVIÆ; Germ. das Gliedwasser.

Succulentia corporis albedinis aqueæ, qualis in articulis, pericardio, oculis, glandulisve deprehenditur, nomine proprio specifico aptoque antehac caruit, vocarunt enim eam Authores satis ineptè saniem aquosam, item serum sangvinis; Paracelsus autem pro quibusdam rebus alia nomina excogitavit, vocatque talem succum corporis humani aquam glarealem, specificum autem nomen hujus succi aquosi in articulis existentis ab eodem dicitur sinovia, Germ. das Gliedwasser (succus verò arborum ipsi est Derses, herbarum Leffas, lapidum Enur, metallorum Stannar &c.) Quemadmodùm autem ejusmodi Derses si ex arbore betulæ vulnerata totaliter emanat, in causa est quod dicta arbor penitus exarescat, ita idem quoque in homine accidit, ut si succus hic sinovialis omnimodè ex vulnere quodam effluat, homini desuccato aut sit moriendum, aut si fortunatior sit, illud membrum, è quo sinovia effluxit, contabescat.

Sinovia hæc nihil aliud est, quàm sangvis albus lunaris inserviens vasis albis, ut sunt cerebrum, nervi, medulla spinalis, tendones, ligamenta & cartilago, cum ècontra sangvis solaris in vasis rubris contineatur, ut sunt cor, pulmo, hepar, & lien cum venis & arteriis eorum. Sunt tamen quidam, qui præter hanc sinoviam articulis etiamnum peculiarem succum tribuunt, quem gluten apellant, cujus parvam quantitatem adesse volunt, nempe tantam, ut saltim motus articulorum in lubricitate conservetur, siq; in aliquo membro integra per effluxum ejus deperditio fiat, tunc membrum illud reddi immobile, nec ulla arte restaurari posse. Verùm hoc omni rationi repugnat, nisi enim talis humor articulorum quotidiè regigneretur, aut ad minimum indies tenuiori succo dilueretur, necessariò intra paucas septimanas inspissatio & induratio ipsius secutura esset, ita ut gummesceret in modum mastichis vel tragacanthæ, quoniam non modò corporis calor eum continuò decoquit, verùm etiam indesinens articulorum motus & circumactio de hora in horam ipsum inspissat & conglutinat, uti semper à continuo motu fit, ejusque luculentum habemus testimonium quotidianum in auriga-

rum

rum communi ungvento, quo axes
rotarum ad lubricandum aurigatio-
nis motum indies largiter perun-
gunt, hoc enim ante ſuam inunctio-
nem planè fluidum eſt & ſubtenue,
nihilominus tamen à continuo cir-
cumactionis motu intra breviſſi-
mam moram adeò inſpiſſatur, ut nil
quicquam fluiditatis in eo remane-
at, ſi ergò hoc fit in inſtrumentis o-
mnis actualis caloris expertibus,
quid non futurum eſſet in liquore
lubricativo articulorum die ac no-
cte calente, & ſponte ad induratio-
nem prono, uti quotidiana lachry-
marum & muci narium concretio
oſtendunt, niſi inceſſanter novo at-
tracto humore tenuiori dilueretur?
Quod autem ab effluxu glutinis ali
cujus articuli immobilitas ipſius ſe-
qui ſoleat, procul dubio læſio iſtius
articuli in cauſa eſt, quod nimirum
nullum amplius humorem attrahe-
re queat, alioquin ſi illæſus articulus
permaneat, ſemper recens gluten
à genere venoſo albo ad ipſum mit-
ti, rationabile eſt, ut inde de novo
diluatur, bonam etiam ejus partem
indies atterendo conſumi, & ſordi
tie tenus per poros expelli.

Nunquam autem ſinovia puru
lentatur ſeu in pus mutatur, quoni-
am ob ſui macritudinem ad pus gi
gnendum inhabilis eſt, aſt nonnun-
quam acrem ſalſedinem aſſumit, eâ-
que nervos arrodit, ita ut magna ul-
cera valdèque dolorifica effician-
tur.

Curatio. Curatio profluvii ſinoviæ non fit
rebus ſiccantibus & aſtringentibus,
uti multi falſò ſunt perſvaſi, appli-
cantque crocum martis, bolum Ar-
menum, terram ſigillatam, oſſicula
lucii, calcem putaminum ovorum
aliaque conſimilia fruſtraneo even-
tu, ſed ſolùm ſperanda eſt ab empla-
ſtris & ungventis vulnerariis eximi-
is, prout & ungventum fuſcum
Wurzianum eam brevi ſedat, ſi vul-
neri infundatur, vel ſi profundum
vulnus ſit, ad ſoliditatem coquatur,
ac in turundas formetur, quæ cavi-
tati imponantur, atque os vulneris
emplaſtro ſtictico contegatur.

Non raró etiam effluens ſinovia
alium corporis humorem vitioſum
admixtum habet, quod ex ipſo hu-
moris effluentis colore dignoſcen-
dum eſt, ſinovia enim impermixta
colorata eſt inſtar albuminis ovo-
rum, per admixtionem verò alterius
humoris hic calor immutatur, ita ut
ſi phlegmaticus humor è capite &
cerebro admiſceatur, tunc fluxus
albeſcit inſtar ſeri lactis, à biloſa ac-
ceſſione flaveſcit, ac ſi crocus in eo
eſſet ſolutus, ſi rubeſcit, inſtar lotu-
ræ recentium carnium, tunc admix-
tio ſangvinea è jecore, ſplene, reni-
bus, vel genere venoſo rubro immi-
ſtus eſt; omnium autem periculo-
ſiſſimus eſt color albidus, ſignificat
enim defluxionem frigidam è capi-
te, unde facilè paralyſis alicujus
membri produci ſolet; color verò
rubeus defectum ſangvificationis
denotat, taliſque affectus omnium
maximè diuturnus eſſe conſvevit,
flavus autem ſuperfluitatem bilis
deſignat, proclivitatemque proten-
dit ad phrenitidem vulnerariam &
gangrænam.

Hoc

Hoc si eveniat, tali modo procedendum est, si defluxionis ex capite indicium adsit, purgetur caput pilulis angelicis, vel de succino Cratonis bis vel ter, deinde ad confortandum sequentes morsuli conveniunt:

℞. pulv. succin. albi ʒj.
ol. nuc. moschat. express. ℈ij.
ambræ gris. gran. XV.
pulv. cubeb. ℈j.
moschi gr. VIII.
sachari in succo cydoniorum dissoluti q. s.
f. s. artem morsuli.

Exterius omni vespera suffumigatio fieri potest hoc pulvere:

℞. pulv. succin. alb.
styrac. calamit. an. ʒj.
mastich.
tacamahac. an. ʒß.
ambræ gran. VI.

m. pro suffumigatorio, de quo particula prunis injiciatur, fumusque per infundibulum aperto ori & faucibus immittatur, idque ægro jam cubituro, cum reiteratione per aliquot dies, diætâque debilitati capitis conveniente, vulnus autem ungventis & emplastris tractetur, ut paulò ante dictum est.

In fluxu autem rubido ratio habenda est jecoris & splenis, ut confortentur, & ab obstructione vindicentur, uti supra in eorum capitulis dictum est.

Fluxu verò flavescente ea conveniunt, quæ supra ad icterum proposita sunt.

VIII.
FLUXUS SANGVINIS VULNERUM, *Germ.* Bluten der Wunden.

Hoc loco per fluxum sangvinis neutiquam intelligenda est hæmorrhagia illa cuilibet recenti vulneri solemnis, cujus etiam inhibitio vel suppressio superius tradita est, verùm hîc sermo est de sangvinis eruptione, quæ è vulneribus dudum post eorum inflictionem demum contingit, præter opinionem, ubi potius spes esse debebat, vulnus jam jam sanatum & consolidatum iri; tum autem probè advertendum est, num vulnus sponte & sine ulla data occasione, vel ab immisso aliquo instrumento irritatum sangvinem emittat, idque multum vel parum, si ergò propriâ sponte erumpat, signû est particulam fracti ossis acutam esse solutam, ac foràs tendere, imprimis si intra vulnus etiam punctio & dolor sentiantur, quando quis manu vulnus contrectet, sangvisque emanans purus sit, & bellè rubeat.

In tali autem casu necessum est, ut aliquid subacris, cum turundis imponatur, nimirum balsamum quoddam esurinum, quale paratur ex oleo hyperici vel saltem communi, cum aliquo corrosivo, nempe butyro antimonii, oleo mercurii rubro, vel spiritu nitri cocto, donec in balsamicam consistentiam abeant, vel in ejus defectu saltem ungventum Ægyptiacum vulgare, à tali ergò balsami vel ungventi acredine ossiculum illud stimulatur, ut penitus

ab osse, cui parumper adhuc adhæret, decedat, & foràs pellatur, vel saltem ita solutum appareat, ut apprehendi & extrahi possit, expectandum tamen est, donec sponte ossiculum abscedat, non autem instrumento in profunditate vulneris circumagitandum, ne ossiculum illud contra nervum prematur, ingensque dolor vel convulsio concitetur.

Sin autem confertim sangvis emanaret, sistendus est vulgaribus sangvinem cohibentibus, non autem eluendo sangvis è vulnere tollatur, adjuvat enim apertionem venæ obturare, ita ut sangvis secuturus exire non possit, tum verò quotidiè ungventum vulnerarium vulneri imponatur, apertionem enim venæ carne explet, quâ sangvini exitus denegatur, uno verbo ungventum fuscum & emplastrum oppoteldoch utramque paginam absolvunt, sangvinem enim paulatim inhærescentem educunt, & totam sanationem perficiunt. At si vulnus saltem est cruentum, nil autem sangvinis emanat, tunc signum est, deligationem vulneris nimium compressam esse, ægrumque sangvine abundare, ligatura itaque imposterum debet esse laxior, imò etiam in reliquo corpore, si ullibi à vestibus nimium arctis fiat compressio, ea relaxetur, aliàs ejusmodi compressione facilè sangvis ad vulnus premendo truditur.

IX.

CONVULSIO VULNERATORUM; Germ. Krampff der Verwundeten.

Convulsio & delirium non tantùm in febre acuta vulneraria ordinaria sunt symptomata, sed extra eam etiam convulsio contingere sæpè solet, quando nimirum vulnerati refrigerantur, detinendo ipsos in loco frigido, vel auræ frigidæ concedatur accessus afflatusque in vulnus, item quando nervus aliquis est læsus, vel caput alicujus musculi incisum, in hoc autem casu spasmus præcaveri vix potest, at ille qui à perfrigeratione venit, avertitur arcendo frigus, nervi enim & genus venosum album nullo modo frigus perferre possunt, sed quamprimum per vulnus apertum aëris frigidi afflatum sentiunt, contrahunt se instar hominis algentis, qui humeros præ frigiditate contrahit, demumque convulsionem faciunt.

Cavendum itaque sedulò est, ne in ulla deligatione vulnus diu relinquatur apertum, sed quàm citò fieri possit, deligatio festinetur, curam simul habendo, ne æger per spontaneam incuriam seipsum perfrigeret; Adhæc in deligando oportet punctualem esse, ne sordes diutius quàm par sit, in vulnere relinquantur, causaque sic fiant doloris, quem facilè spasmus sequi posset.

Si quando itaque spasmus in vulnere excitaretur, ubi suspicio esset vulnerati nervi, tunc necessum foret ungvento alicui vulnerario mi-

scere

ſcere bonam quantitatem olei tere-
binthinæ rubri, eamque mixturam
vulneri imponere, in circuitu verò
ejus inungi poteſt oleum Philoſo-
phorum, vel aliud deſtillatum, o-
mnibus autem aliis contra ſpaſmum
nervorum valentibus palmam ferè
præripit oleum lavendulæ ſtillatiti-
um, ſi eo locus ſpaſmicus calidè per-
ungatur, atque etiam ejus parum in-
tra corpus aſſumatur, arcendo ſimul
omnem auræ frigidæ acceſſum. At ſi
ſpaſmus eſſet in manibus vel pedi-
bus, ac ſolvi nollet, tum incoqui de-
bent folia & flores hyperici, camo-
milla & anetum in acri lixivio, eo-
que pars ſpaſmica per ſemihoram
quàm calidè tolerari poſſit, fomen-
tetur, ac deinde vulnus confeſtim
deligetur, ne iterum aëris frigidi af-
flatus admittatur.

Ubi verò ſpaſmus cauſaretur à
vulneribus capitis, vel etiam ad præ-
cavendum illum, ante quamlibet
deligationem cervix & ſpina dorſi
inungantur oleis calefactivis, quale
eſt oleum ſuccini, cui ad corrigen-
dum odorem aliquid olei cinamomi
vel caryophyllorum addi poteſt:

Vel ℞. ol. lumbricor.
de caſtor. an. ʒVI.
axungiæ human.
vulpin.
ol. nucis moſchat. expreſ.
an. ʒij.
ſpiritus vini ℥iſ.

coquantur donec ſpiritus vini eva-
poret, tum adde

ol. roriſmarin.
lavendulæ
ſuccini an. ʒj.
m. f. ungventum.

X.
PERTINACIA VULNERUM; Germ. Widerſpenſtigkeit der Wunden.

Aliquando perſanatio vulne-
rum nullis poteſt mediis obti-
neri, qualiſcunque cura adhibeatur,
vel ſi ad tempus cicatriſentur, brevi
tamen recrudeſcunt; In tali itaque
caſu indaganda eſt occulta cauſa,
quæ plerunque eſt ab internâ ob-
ſtructione alicujus meatus, uti fit ſi
via excretionis menſtruæ in fœmi-
na obſtruatur, eaque interim alicubi
vulneretur, tum enim ejuſmodi
vulnus nullo modo conſtanter cica-
triſari poterit, niſi prius præfata via
reſeretur, menſtruaque purgatio
debito ordine procedat; Nec eſt
quod ſperare quis vellet, internis
exhibitis medicamentis tum obti-
neri poſſe, ut tam obſtructio menſi-
um, quàm vulnus ipſum unâ operâ
curentur, quum potius tunc vulnus
ab his quæ aliàs menſes expellunt,
intrò acceptis, pejoreſceret, virtus
enim eorum expulſiva jam fertur ad
vulnus, potius quàm ad uterum,
majoremque affluxum iſtuc derivat,
& inſanabilius illud redditurum eſ-
ſet. Proinde in hoc caſu ſaltem ex-
terna medicamina applicanda ſunt,
nempe peſſi, in quem uſum inſervit
ſacculus pulvere myrrhæ repletus,
vel peſſarium è radice hellebori ute-
ro inditum, item ſuffumigatio è ſul-
phure antimonii, uti pluribus indi-
catum fuit ſupra cap. 163.

Simili ratione si quis antea passus sit fluxum hæmorrhoidum, isque postmodum penitus subsistat, talis autem interea vulnus accipiat, illud difficillimæ fit sanationis, aut si quis clanculum aliquo modo infectus sit lue Gallicâ, ac insuper vulneretur, tunc infectio sociatur vulneri, unde illud jam aliam curandi rationem requirit, vulnus enim fit corrosivum, & serpendo depascitur, sin autem quis speraret malignitatem ejus applicatione cujusdam ungventi, cui mixtus sit mercurius dulcis vel præcipitatus edomare, ea potius augebitur, totusque ille occultè quiescens morbus in actum, ac æger in periculum deducetur. In tali ergò casu ungventum mundificativum compositum vulneri non est applicandum, quoniam mercurius præcipitatus illud intrat, sed ejus locum subire debet ejusmodi balsamum esurinum ex oleo & spiritu nitri confectum, ut supra edoctum est, vel paretur tale ungventum:

Ungventum.

℞. croci martis ʒß.
 æruginis subtiliss. tritæ ʒij.
 aloë hepaticæ ʒj.
 olibani
 myrrhæ an. ʒj.
 olei oliv. ℔ß.
 terebinthinæ
 ceræ an. ℥iß.
 vernicis ℥ß.

liquescant vernix, cera & terebinthina simul, ac reliqua subtiliter pulverisata sensim subagitando admisce, continuando subagitationem, donec mixtura refrigescat, hoc ungventum tali suspecto vulneri imponatur, contegendo illud emplastro stictico.

XI. TUMOR VULNERUM; Germ. Geschwulst der Wunden.

Vulneribus recentibus naturale & solemne est intumescere, rursusque à sanatione detumescere, verùm de hoc tumoris genere hic sermo non est, sed de eo, qui interdum vulneribus jam integrè & sine defectu sanatis supervenit, illud enim membrum in quo vulnus hæsit, sanatione & cicatrisatione vulneris jam completâ, turgescere & tumere incipit, absque tamen doloris perceptione, colorisve mutatione, imò ne quidem contrectatio loci tumentis dolorifica est, & quamvis nullum penitus medicamen applicetur, tumor tamen tribus circiter vel quatuor elapsis septimanis sponte iterum abit, sed tum paulatim quidam eodem loco exurgit, sensim increscens dolor, quocum substantia istius membri unà cum tumore insensibiliter evanescit, ita ut tumore omni sublato, etiam omnis carnosa & plenaria substantia penitus evanuisse & consumpta videatur.

Ad hunc itaque tumorem emplastrum sequens Chirurgis in usu est:

Emplastrum.

℞. farinæ fabarum ℥iij.
 lupinorum
 rad. ireos Florent. an. ʒj.
 gumm. ammon. ʒVI.
 flor. lupuli ʒij.

pulverisata hæc coquantur in aceto vini ad pulticulam, tum

℞. massæ

℞. massæ empl. diachyl. simpl. ℥V.
ol. anis. ℥iij.

colliquescant invicem, liquata præfatæ pulticulæ agitando admisceantur, de hac mixtura s. q. inducatur linteo, & calidè tumori superimponatur, idemque quotidiè repetatur, & intra pauculos dies tumor evanescet, nec contabescentia membri sequetur, hoc enim cataplasma flatuositates dissipat, expellit & absumit, quæ alioquin, si sponte exhalarent, spiritus sangvineos ejusdem membri secum raperent, facultatemque attractricem perfrigerarent, inhabilemque redderent ad attrahendum spiritus sangvinis ac nutrimentum, unde necessariò membrum illud contabesceret.

Consimilem operationem etiam alia plura præstant, quæ nimirum ventositatem & flatus ex innata proprietate dissipare solent, qualia sunt: cuminum, baccæ lauri, anisum, fœniculum & similia:

Præter hunc adhuc aliud tumoris genus in his sæpius occurrit, qui bus tartarea coagulatio nempe calculus, sabulum, & arena familiaris est, quando fortè fortuna in articulis manuum vel pedum læduntur, talique læsioni symptoma aliquod nimirum biliosa defluxio, febris vulneraria &c. supervenit, tunc enim materia pituitosa à calore felleo ejusque acredine coagulatur in concretionem tartaream, quæ deinceps nullis ungventis vel fomentis resolvi & dissipari potest, nisi prius tartarus per salsa & nitrosa resolvatur, & in succum aqueum redigatur, tum demum enim & non antea expulsioni auscultat.

In hisce autem à chirurgis ita proceditur; accipiunt urinam pecorum præsertim ovium & caprarum, à quibus planè nitrosa provenit, hujus mensuras aliquot destillant è magna cucurbita vitrea ad siccitatem usque, residuum in fundo, quod vulgo caput mortuum appellatur, crucibulo immittunt, & in igne forti percandefaciunt, candefactum in aquam communem conjiciunt, ac solvi sinunt quicquid salsedinis inest, solutionem filtratam ad siccitatem evaporant, sali in fundo remanenti addunt salis gemmæ, vel marini, vel centralis (ita enim vocatur sal in nitri clarificatione recedens, & salis communis saporem referens) libras sex, liquoris è præfata urina destillati libras tres, aquæ pluvialis tantum, ut hæc salia penitus solvi possint, solutio tamen adhuc ita spissa maneat, ut ovum crudum sine submersione ipsi innatet, quod si plus aquæ communis additum sit, partem ejus evaporare permitte; liquore hoc salino, membrum tumidum quotidiè fomentatur, & intra paucos dies materiam tartaream resolvit, sive sit in talis, genubus, vel cubitis, tumorque absque ullo alio auxilio adhibito dissipatur.

XII.
SANGVIS SUBCUTANEUS CONGELATUS, SEU SUGILLATIO; Germ. untergeronnen Blut.

Magnæ plagæ partibus carnosis inflictæ, cute tamen manente

 integrâ

Vulnus cœcum.

integrâ vulnus cœcum efficiunt, quando nimirum ſangvis ſub cutem eſt ſuffuſus, à cute verò non diviſâ concluſus, ſub qua mox congelatur, ac per cutem colore livido apparet, tales itaque lividitates ab ictu vel plaga vocantur peliomata, ecchymoſes, ecchymomata, & ſugillata, & niſi ejusmodi ſangvis ſubcutaneus congelatus iterum ſolvatur & diſſipetur, in ſuppurationem abit, excitatque apoſtema; talis autem ſangvinis concretio in dies duplici modo contingit, nimirum vel exterius ſub cute & carne, vel interius in profundo corporis per lapſum, alliſionem, ictum, ubi colliſione partium durarum adverſus molles poteſt fieri contuſio, vel venæ alicujus ruptio, ita ut hinc ſangvis vel eodem modo in loco contuſo, ut ſæpè fit exterius, ſuffuſus concreſcat, vel per ruptionis aperturam effluat in proximam cavitatem, ibique coaguletur, ac periculoſa producat apoſtemata interna, niſi ſangvis concretus tempeſtivè diſſolvatur & educatur.

Pelio-mata.

Hoc autem optimè præſtat centaurium minerale, vel aqua benedicta Rulandi, diſſolvit enim illud, & per omnia emunctoria evacuat, quod aliàs ab ejusmodi colliſionibus in corpore colligitur, periculoſamque febrem & internam apoſtemationem excitare ſolet; In eundem quoque uſum multa alia inſerviunt, ut ſunt oculi cancrorum, rhabarbarum, mumia, ſperma ceti, carbones tiliæ, terra ſigillata, bezoarticum animale & minerale, & quicquid diaphoreticum vel diureticum eſt, vel obſtructiones hepatis & lienis aperit, quemadmodum etiam ungventum rubrum potabile officinarum egregium uſum præſtat in ejusmodi internis colliſionibus & ſangvine concreto, ſi omni manè & ſerò ejus ʒij. vel ℥ſ. in aqua cherefolii vel ſcabioſæ hauriatur, item pulvis qui in officinis vocatur: Contra caſum.

Ex hisce jam enarratis in uſum vocari poterit, quodcunque lubet, ſi modò ex his quæ purgant, aliquid addatur, vel unà cum illo impotetur, ſcilicet rhabarbarum, ſena, jalappa &c.

Sangvinem autem ſubcutaneum quod attinet, is ab oxycroceo communi optimè diſſolvitur, item ab emplaſtro diſſipativo ſuperius cap. 193. deſcripto; item ab ungvento alabaſtrino. Chirurgis verò in hunc finem in uſu eſt emplaſtrum ex aſtringentibus, ut ſunt: lapis calaminaris, terra ſigillata, bolus Armenus, ſangvis draconis, ceruſſa & ſimilia, eam ob cauſam, quod omnis ex propriis vaſis elapſus ſangvis reſolvatur in aquam, tuncque à talibus externis impoſitis exſiccetur & abſumatur; humectantia autem & ſordida cataplaſmata nociva exiſtimant, quoniam ab eis ejusmodi ſangvis facilè in ſuppurationem & putreſcentiam trahatur, unde difficilia apoſtemata gignantur; verum enim verò ſi ejusmodi applicata humida talis ſint qualitatis, ut ſangvinem ſubcutaneum paucis horis diſſolvant & diſcutiant, cujusmodi eſt bryonia raſa, tunc ejusmodi ſuppuratio metuenda non erit.

At

At si intus alicubi corporis quædam insignis concreti sangvinis copia lateat, nec medicamina convenientia tempestivè propinentur, tunc sangvis ille extravasatus putrescit, & suppurationem efficit, nec amplius internis vel externis medicaminibus dissolvi potest, debiliora enim sunt talia aliaque cuncta officinalia, quàm ut internas vomicas discutere possent, de solo autem mercurio benè præparato exempla sunt, talem nobilem operationem ab ipso propinato præstitam fuisse, uti pluribus indicatum fuit supra cap. 83.

XIII.
CONGESTIO SINOVIALIS; Germ. der Knopff.

Quemadmodùm sangvis rubeus arterialis & venalis à vehementi contusione extravasatur, & in alienis cavitatibus protinus concrescit, ita simile quid contingit sangvini albo nervali, nimirum sinoviæ, ut à valida concussione ictuve adversus aliquem nervum facto sangvis ille seu succus nervalis ad locum concussum confluat, uti imprimis fieri solet in manibus & pedibus, quoniam dictis in locis plurima officula & nervi concurrunt, ideòque si vehemens allisio per ictum vel jactum contra manum vel pedem vibretur, sinovia incipit ad contusi loci juncturam confluere, concursuque suo tumorem ibidem excitare, confluxus enim locum extendit, ut protuberatio sequatur, imperitus verò æger id non advertit, putans istam protuberationem esse tumorem ordinarium, eumque negligit, vel debita medicamina non applicat, suâque imperitiâ ingentis calamitatis causa est, ut sequitur; Quando nimirum nervus aliquis vel tendo violento ictu contunditur vel læditur, tunc suo more succū suum ad locum contusum mittit ad auxilium ferendum parti læsæ, cute autem externa non divisa concurrens sinovia exitum non habet, atque ita intus congregatur, cavitatemque explet, ita ut mox majori spacio pro confluente succo opus sit, succedit ergò loci protuberatio, quumque sinovia sit humor macer & tenuis nunquam suppurabilis, ideò fluxio ejus eò est subtilior, ac facilè salsedinem assumit, qua nervos arrodit, qui acutissimo sensu præditi ad furorem irritantur, exardescunt, aut ob defectum aëris præfocantur, atque sic facilè corruptionem patiuntur, id quod potissimum contingit in manibus & pedibus ut dictum est, ob copiam generis venosi albi, nec non ossiculorum ibi concurrentium, paucitatemque carnis, quamvis interdum etiam alibi corporis contingere possit. Quum ergò sinovia sit coloris aquei, nec in modum sangvinis concreti subcutanei tingere possit, ideò in ejus confluxu suppelleo exigua aut nulla lividitas, qualis in aliis locis à violenta contusione oboriri solet, apparet, ac propterea ab imperito Medicastro vilipenditur, quasi parvi sit momenti, festinatoque ut decebat, auxilio ipsi non succurritur, malum autem interim invalescit, & insanabile evadit.

In

In tali itaque casu vigilanti curâ attendendum est, ut si ulla contusio violenta adversus manus, cubitos, pedes aut genua per ictum, lapsum, jactum allisionemve contingeret, locusque intra paucos dies intumesceret, ac ingentes sensimque magis ac magis augescentes dolores concitaret, absque ullis sangvinis subcutanei concreti aut læsionis articuli alicujus fracturæve notis, tunc procul dubio initium congestionis sinoviæ adest, quæ quidem non concrescit ut sangvis, cui solummodò ut lacti jus concretionis competit, sangvis enim veluti lac rubicundum dici potest, lac verò sangvis albus, & utrique caseositas inest, quæ minima adventante aciditate ad fundum præcipitatur, sinovia verò neque concrescit nec in pus transit, at corruptivam qualitatem habet, quâ nervos corrumpit indubiè, nisi confestim illud avertatur, quod fit, si sub tumore mediante scalpello fiat profunda incisio, usque ad cavitatem, congestaque sinovia emittatur, ac probè exprimatur, quo facto ungventum mundificativum imponatur, vulnusque emplastro sanativo simplici vel alio defensivo contegatur, at non cataplasmate calido, talia enim præfocant nervos, ac corruptionem compromovent.

Sin autem tumor retrorsum pergeret, effluensque humor copiosius procederet, hoc indubium est signum, nervos jam dum arrosionem esse passos, in tali autem casu supra tumorem pari modo molienda est incisio, ibique imponendum ungventum mundificativum compositum supra cap. 173. descriptum, vel oleum arsenici cujus paratio habetur cap. 45. ungvento alicui vulnerario mixtum, turundisque exceptum, continuando alterutrius impositionem quotidiè semel, donec nervorum corruptio & inflammatio cessent, tum verò sanatio perfici potest alio quodam balsamo vulnerario, imprimis autem ungvento fusco Wurzii, quod ab omni ulteriori corruptione præservat.

Prognostica.

Quod si hæc corruptio non inhibeatur, tunc dolor sensim magis magisque increscit, tumorque ulterius versus corpus progreditur, ac magna colluvies purulenta colligitur, & apertione factâ in tenaci & trombosa substantia effluit, cum intermixtis nonnunquam ramentis, quæ de corrupta nervorum & ligamentorum substantia proveniunt, inflammatio verò secundum nervos indies ulterius versus corpus serpit, unumque post alterum incendio destruit in corporis usque truncum, quem & febris acuta invadit, in dicto verò membro gangræna incipit, nec ipsa membri resectione averti potest, licet enim pars gangrænata abscindatur, gangræna tamen jam dum secundùm nervos se corpori communicavit, ac mortem infert, non enim ut alia gangræna communis maturè oculis conspici potest, sed tum demum quando desperata sunt omnia, nec quicquam abscissio vel ullum aliud remedium juvare potest.

XIV. CON-

XIV.
CONTABESCENTIA MEMBRORUM VULNERATORUM; Germ. Schwindung der verwundeten Glieder.

NEutiquam rara, sed plusquam exoptetur, frequens est contabescentia in membris vulneratis, potissimum tamen in brachiis & cruribus, cujus signa sunt, quod non modò color partis illius fuscior & obscurior reliquis partibus integris appareat, verùm etiam omnem suam carnositatem amittat, nec quicquam præter pellem & ossa remaneat.

Causæ hujus accidentis variæ sunt, quantum autem ad rem chirurgicam pertinet, in hisce vulneribus contabescentia sequi solet, ubi articuli, nervi vel musculi sunt sauciati, vel etiam verberatione, contusione, conculcatione, læsione, allisione compressioneve læsi.

Item à nimio sinoviæ per vulnus effluxu, unde omnium pessima contabescentia sequi solet, quæ nimirum ariduram comitem habet, quoniam sinovia membrorum virescens est succus, quem si amittant, æquè exarescunt, ac arbores vel rami, quibus omnes libri deglubuntur, vel nimium durescunt, nullaque amplius ascensio succi inter arborem & libros fieri potest. Item si membrum aliquod nimis profundè vulneratur, pari modo contabescit, quoniam insignis portio spirituum è vulnere dissipatur, unde membrum illud langvescit & flaccescit, cujus rei exemplum habemus in vesicis bubulis & aliis turgidè inflatis & constrictis, ut aër in ipsis conclusus exitum nôn habeat, quamdiu enim aër in ipsis arctè continetur, rigidè turgent, sin autem leviter perforentur, aër expansivus per foramen exhalat, & vesica flaccescit. Ita etiam se res habet cum membro aliquo integro, & intrinsecè non obstructo, quòd nimirum pariter propriis spiritibus & nutrimento turgeat, profundè verò vulneratum & pertusum flacceat, nisi prudens Medicus tale accidens avertere norit.

Curatio. Curatio contabescentiæ ab effluxu sinoviæ profundisve vulneribus proficiscentis hoc modo instituitur: primo paretur decoctum pedum vervecinorum, quod ita fit: *Decoctum.* accipe pedes, caput, pulmonem & hepar recens mactati vervecis vel alterius junioris & integrè valentis parvæ pecudis, mundata probè à pilis inde ollæ magnæ, & coque in æqualibus partibus vini & aquæ, donec caro ab ossibus secedat, ossa abjice, caro verò minutim concidatur, rursumque in priori jure coquatur, donec in modum pultis mollescat, tunc membrum contabescens balneetur hoc decoctionis jure, quàm calidè tolerari possit, puls verò carnea panno inducatur, & calens imponatur, & quando refrigeratur, alia remotâ priore, panno inducta apponatur, remotam verò rursus in olla calefac, & refrigescente priore, rursus calidam accelerando superpone, atque ita alternatim perge, donec ca-

lefactio quædam per totum membrum sentiatur, tunc paratum esse debet ungventum moderatè & non excessivè calefaciens, quod ita parari potest:

Ungventum.

℞. axungiæ human. ℥iiſ.
porcelli in lactatione castrati ℥IV.
ardeæ ℥iij.

Colliquescant invicem, hoc ungvento inunge manibus calefactis membrum tabidum prope ignem statim à præfata carnis applicatione sufficiente, semper deorsum fricando, manibus calentibus, ita ut dum unâ fricatur, altera interim rursus calefiat, donec membrum totaliter sit percalefactum, tunc saltem ceratum è sola cera & axungia porcina confectum superimpone, ægrumque & membrum affectum semper in calido detine, abstinendo tamen ab omni emplastro valdè calefaciente, hanc inunctionis frictionem & cerati applicationem quotidiè reitera, donec membri substantia rursus augescat.

Deinde verò sufficere potest inunctio vulgaris alicujus ungventi, contra consumptionem usitati, semper tamen non nisi manu calefactâ deorsum est ungendum, ac sæpius aliis quoque vicibus versus inferiora fricandum & mulcendum, imò membrum tabidum pari modo deorsum pendere sinendum, tunc sangvis sequitur ductum frictionis non secus ac lac manum deorsum mulgentem.

Ad alias autem tabiditates calidiora hisce usurpantur, de quibus sufficienter dictum est supra cap. 183. & aliis locis.

XV.
IMMOBILITAS ET INFLEXILITAS PARTIUM VULNERATARUM POST SANATIONEM; Germ. Lähmniß der verwundeten Glieder nach der Heilung.

Magnæ vulnerationes articulorum, nervorum & musculorum semper motum illius membri tollunt, omnem simul spem reparationis ejus auferendo, proinde non est, quod de hac immobilitate verba faciamus. Sed alia etiamnum immobilitas interdum occurrit, quæ in se revera non est, sed per inepta medicamina introducitur, ac remedicabilis est, hæc autem frequens contingit in articulis vulneratis manuum, digitorum, cubitorum, axillarum, femorum, genuum, talorum &c. quando nimirum chirurgo in talibus juncturarum vulneribus nimius sarcoticorum usus est, erratque graviter cuicunque talis est methodus utendi in vulneribus articulorum generantibus carnem, caro enim ibi succrescens totam juncturæ cavitatem opplet, obstruitque & perrigidat vertebras, ita ut suam amittant flexilitatem, quamdiu ea generata carnositas inutilis vertebris adnata manet, nam si impostèrum inflecti debeat ejusmodi articulus, oportet ipsum operosè contorquere & vi quadam ob flecti nesciam istam carnositatem, compellere,

lere, quod valdè dolorificum eſt, ideòque articulum iſtum immobilitat, adeò quidem ut ejusmodi inflexilitas neque per ungventa, nec linimenta, nec balnea, nec fomenta curari poſſit, nec ullo modo cedat, niſi carnoſitas rurſus tollatur. Quod tamen etiam neque per uſtionem nec ſectionem fieri poteſt, ſed unicâ tantùm hac viâ, ut vulnus cicatriſatum inciſione per acutam novaculam rurſum ſatis profundè aperiatur, cautè tamen, ne nervus aliquis vel os lædatur, deinde inciſio miti aliquo pulvere cauſtico indies ampliatur, ita tamen ne in medio vulneris carnoſitas illa auferenda à pulvere attingatur, ſed integra maneat, poſtquam ipſam, flectendo hinc inde & contrahendo juncturam, probè diſtinxeris, ad latera autem circumcirca usque ad os ſeparatur, ac quadruplicato filo lineo circumligatur, quod ſenſim fortiter conſtringitur, & ſi uſpiam ad latera ulla etiamnum adhæſio carnoſitatis advertatur, ea ſcalpello penitus ſeparatur, tum verò conſtrictum filum uno impetu momentaneo violenter trahitur, totaque carnoſitas adnata tractionem ſequitur cum innumeris fibris longioribus, quibus tanquam radicibus ſuffulta fuit. Quo facto mox ungventum fuſcum Wurzianum vulneri imponatur, os autem ejus emplaſtro oppoteldoch, vel ſtictico Crollii contegatur, ita quotidiè continuando ad vulneris usque cicatriſationem, vitando omnes alias pingvedines, olea, ungventa, & ſordes.

Præterea adhuc aliæ immobilitatis ſpecies ſæpius obveniunt, quæ pariter vera immobilitas non ſunt, ſed tantùm deſveta flexilitas, non infrequens in genubus, cubitorumque ac manuum juncturis, ita ut hinc inde deflecti nequeant. Huic autem vitio ſubinde mollificantibus ungventis ita occurri poteſt, ut rigiditas unctioni reiteratæ cedat, ſenſimque flexilitas poſtliminiò redeat, prout ſæpius ungventum de althæa laudabilem & optatam præſtat operationem, ſi ſub noctem copiosè & calidè inungatur, deſuperque deligatio fiat, ſequenti autem manè eadem inunctio aliquandiu ſedulò continuatur, ubi inter ungendum membrum rigidum ſenſim pedetentim, & modeſtè ad flectendum dirigitur, id quod indies repetitur, nempe quotidiè paulatim magis ac magis, repentina autem extenſio fugiatur, facilè enim membri conſumptionem producit. Semper autem deligatio ſub ferula ſeu aſſerculo (eine Schindel) adhiberi debet, ne contractio membri ſequatur, poſſunt quoque ſimul fomenta emollientia inſtitui.

Ungventum.

Sequens verò ungventum venis inſignem flexilitatem conciliat: ℞. herb. puleg. recent. mj. ſaponis Veneti albi ℥ij. conquaſſentur invicem optimè, tum adde ℥V. mellis, coquantur ſimul probè, poſtea exprime per pannum, intinge huic mixturæ linteum, ac venis impone, deligando deſuper: vel inunge hoc ungventum:

Aliud.

℞. medullæ cervin. ℥ſ.
ol. terebinth.

 petrol.

petrol. an. ℥j.
liquescant invicem in ungventum.

DE VULNERIBUS VENENATIS.

TRuculentia hostium non rarò tanta est, ut simplici necandi desiderio non sint contenti, sed lethiferam armorum noxam duplicare studeant, intoxicantes ideò globulos bombardarios, sagittas, enses, hastas & alia instrumenta nocitura. Quinimò natura ipsa eandem erga hos quibus vult esse noverca, fovet intentionem, dum non modò talia venena producit, verùm etiam quibusdam animantibus implantat, unà cum odio implacabili erga mortales, quibus ab istis indesinenter læsionis lethalis discrimen imminet, de quo sibi cavere, & adversus illud præservativa parata habere debent, nimirum contra morsus viperarum, serpentum, rabidorum canum, luporumve & similium, qui non tantùm per se perimere possunt, verùm etiam multò magis congenitum illis fomentum venenatum, quod in vulneribus minutissimis ab ipsis inflictis non minus est, quàm in majoribus, ac in defectu antidotorum efficacium semper fermentando exitium affert.

Vulnera venenata quæ?

Signa.

Signa vulnerum venenatorum sunt: dolor valdè sævus & furibundè lancinans, color lividus ad nigredinem tendens, graviora symptomata, quàm à similibus vulneribus aliàs inferri possint vel soleant, uredo per totum corpus æstuans, tremor membrorum, delirium, lapsus virium, lipothymia, syncope & similia.

Causa.

Causa venenatæ hujus malignitatis potissimum in eo consistit, quod homo sit creatura diei vel lucis, cui creaturæ noctis vel tenebrarum sunt contrariæ, proinde venenis semper color noctis & obscuritatis proprius est, nempe lividitas, atror & nigredo, prout etiam ipsa pestis cnm suis carbunculis nigricantibus hujusmodi veneni terrestris bufoneique atri particeps est.

Prognosis.

Prognosin quod attinet, omnis læsio venenata, etiamsi levissima & minutissima sit, periculosa & plerunque exitiosa est, præsertim si cordi est propinqua, vel in loco inevitabilis ad vitam usus, vel applicatio medicaminum tamdiu protrahatur, donec interim venenum per vulnus fermentificè in corpus agere possit.

Curatio.

Curationis scopus, quantum conferare licet, in eo versatur, ut confestim antidota sudorifera interna propinentur, quæ veneno sint contraria & opposita, exterius vulneri applicentur cucurbitulæ, sangvisugæ, aliave medicamina attractiva, fugiendo omnem corporis evacuationem & venæ sectionem.

Attractivum.

Attractivum autem tale applicari potest.

℞. gum. opopanac.
sagapen.
galban. in aceto scillit.
coctione solutor. colat. & reinspissator. an. ℥ij.
rob. baccar. junip.
sulphuris trit. an. ℥iiß.
myrrhæ

sterco-

stercoris columbin. an. ℥j.
asæ fœtidæ
mumiæ nostrat. an. ℥ij.
mithridat. ℥ß.
pulverisatis pulverisandis reliqua adde, omnia ol. scorpion. q.s. ad consistentiam cataplasmatis contempera, bis in die renovandum.

DE VULNERIBUS SPECIALIBUS ET PRIMO DE VULNERIBUS CAPITIS.

Quum diversæ corporis humani partes in quolibet temperamento non unius sint complexionis, sed juxta quatuor elementa varient, ideò una medicaminibus non est tractanda ut altera, sed uni debentur sicca, alteri humida, tertiæ calida, quartæ frigida & sic consequenter, quapropter operæ precium est methodum curationis vulnerum præcipuarum partium in specie & singulatim, cum eorum regimine proponere, & juxta modum vulgatum in capite ordiri. Hoc autem variis modis vulneratur, variisque instrumentis & rebus duris lædentibus, cædendo, pungendo, verberando, jaciendo, allidendo, contundendo, graviter labendo, & similiter, ut & in diversis locis.

Ante omnia ergò in vulnerato capite dispiciendum est, an vulnus sit in syncipite, occipite, temporibus vel vertice, quoniam magnum intercedit discrimen; vulnera enim syncipitis & temporum quamvis sint exigua, periculosiora tamen esse solent etiam majoribus, quæ vertici vel occipitio infliguntur. In temporibus enim musculi sunt nobiles venæque & arteriæ soporales spiritum vitalem & sangvinem isthac ad cerebrum deferentes, nec salvâ vitâ lædi possunt. Pari modo vulnera syncipitis periculosa sunt, eò quod os calvæ ibidem admodùm tenue sit, suturaque coronalis rara ac fragilis, ventriculi quoque cerebri anteriores sensusque communis & spirituum animalium domicilium subsint.

In omni autem capitis vulnere statim inscrutandum est, quænam particulæ & quomodo læsæ sint, constat enim caput variis & compluribus partibus, quarum descriptio tradita fuit supra cap. 1.

Quando ergò caput tantummodò superficialiter vulneratur, ita ut ejus exteriora tegumenta nimirum cutis carnosa & periosteum sint læsa, tunc ejusmodi vulneratio non adeò magni est momenti, sed absque periculo mediis supra traditis facilè sanatur.

Ubi verò ipsum os cranii simul vulneratur, tunc semper magnum vitæ periculum imminet, talia autem vulnera quatuor modis fiunt nimirum vel I. per dissectionem sive incisionem, pertusionem, perforatioremve, ein Durchschnitt oder Zerhauung / Durchbohr- oder Zerstechung / quando nimirum cranium armis & instrumentis cædentibus, acutis, pungentibus & perforantibus dividitur, & nonnunquam aliquid substantiæ ejus demitur, ut fit à gladiis,

diis, hastis, bipennibus, lapidibus acutis & similibus,

II. Per rimam, fissuram & scissuram, ein Spalt/Riß oder Zerspringung / quando videlicet calva violento impetu instrumentis obtusis rebusque duris feritur, ita ut à valido ictu dissiliat & findatur, uti etiam aliis rebus durioribus, nempe ollis, urceis patinisque testaceis sæpius à valida allisione accidit, talis fissura quandoque pili exilitatem refert, aliquando aliquantulum grandior existit, semperq; à violenta impulsione & incussione rerũ durarum causatur, ut sunt fustes, saxa, perticæ &c. idque per ictum, lapsum, jactum aliisque modis. Interdum etiam cute exteriori integra manente talis fissura cranii accidit, imò nonnunquam non in eo loco, ubi concussio facta fuit, sed ex adverso vel alibi, ubi etiam conditio ægri longè deterior est, si planè nesciri possit, an & ubi rimula deliteat, quod etiam in aliis rebus solidis durissimis contingit, nimirum cucurbitis vitreis & terreis ollis, campanis, ut à valida incussione sæpè in opposita vel laterali parte dissiliendo rimulæ oboriantur.

III. Per contusionem, confractionem & comminutionem, eine Zerschmetterung oder Zerschmeissung / quando nimirum calvaria validissimo ictu per instrumentum aliquod grave & durum concutitur, ibi enim in modum aliarum rerum durarum & solidarum, non autem ductilium, ut sunt ollæ, vasa testacea & ova in plures particulas diffringitur.

IV. Per depressionem, inflexionemve, eine Eindruckung oder Bug/ quando videlicet in osse cranii solido vel suturis duarum partium separatio fit, unaque sursum, altera deorsum à violenta concussione detruditur distorqueturve, uti fieri potest à gravi lapsu adversus res duras angulatas, & obtusorum armorum validissima incussione.

Ex his autem fracturæ calvæ speciebus confractio & fissura sæpè citra cutis exterioris divisionem accidunt, neque cerni nec sciri possunt, nisi etiam incisio cutis instituatur, depressio verò & dissectio ut plurimum visui & tactui innotescunt; In omni ergò valida calvæ concussione judiciosa circumspectione opus est, ut quamvis cutis non divisa appareat, nihilominus signis & circumstantiis dignoscatur, an calva sit læsa vel non: pro exemplo, si bombarda nimiâ copiâ pulveris pyrii infarcta inter displodendum (ut sæpè fit) dissiliat, frustumque nonnullum adversus caput jactetur, vel instrumentum mechanicum inter laborandum ac fortiter vibrandum capiti involaret, uti crebra exempla sunt involantium malleorum, securium, cuneorum, saxorum &c. vel ex alto subjectum grave & durum capiti incideret, tunc mox suspicioni locus est, calvam in concusso loco etiam sub cute integra forsan esse fissam vel confractam.

Deinde etiam judicium firmandum est ex relatione & confessione vulnerati, referentis sibi mox à concussione obortam esse vertiginem, oculorum caliginem, aurium ingentem

tem tinnitum diuturnum, ſtrepitum in capite tanquam confractæ ollæ, hæc enim indicia ſunt in calva alicubi deliteſcere rimam vel fracturam. Item ſi quid durioris ipſi commaſticandum ſuggeratur, ſtridorque inde à ſe in capite percipi ſibi videatur.

Signa quoque habentur à ſymptomatibus ſauciati, in violenta enim & calvam confringente vel findente plagâ, ſuccedere mox ſolet obmuteſcentia, vertigo, ſopor, ſtertor, epilepſia, ſi verò æger referat in adverſa vel laterali plagæ parte ſibi excitatum fuiſſe dolorem, conjecturabile fit fiſſuram ibi latere. Adhæc Chirurgis etiam ſignum fracturæ ejusmodi eſt, ſi æger ſpiritum fortisſima buccæ inflatione, orisque & narium obſtructione foras pellat, ita enim è vulnere à forti conatu aliquid ſaniei eliditur, verùm hoc in fractura, ubi cutis ſimul non eſt aperta, non habet locum.

Prognoſin quod attinet, omnis cranii diviſio ſive ſit rima, fractura vel depreſſio conjunctum habet vitæ periculum, quamvis non ſemper mortem inferat, hæc tamen expectanda venit, ſi gravia ſymptomata concurrant, ut febris, delirium, ſopor, inſomnia & ſimilia, quæ imprimis gravioribus capitis vulneribus ſuccedere ſolent, craniique fracturis, idque adhuc magis diviſionibus meningum, omnium autem maximè ſi ad nudum usque cerebrum penetrent.

Ad ſuccurrendum autem miſeris his ægris manu curativa, imprimis celerrima ope opus eſt, primò quidem ſi vehemens ſit ſangvinis fluxus, tunc is ante omnia cohibeatur mediis ſupra indicatis, id quod in mitiori fluxu non opus eſt, ſed tantùm illicò in circuitu vulneris capilli omnes abſcindantur, tanto nimirum ſpacio, quantum impoſitio emplaſtri requirit, tumque ſine ulla mora & ſumma cum feſtinatione emplaſtrum ad cephalica vulnera probatum vulneri imponatur, ut quam citò fieri poſſit omnis frigidi aëris acceſſus ad vulnus arceatur, hincque eum in finem emplaſtri maſſa eſto ſpiſsè extenſa ſeu panno inducta, & majoris ſpacii, ut nimirum bona ejus pars ultra vulnus promineat, ac vulnus undique eo contegatur, aërique acceſſus præcludatur, aura enim frigida imprimis vulneribus capitis maximè eſt noxia & periculoſa, quoniam omne frigus ex ſui natura eſt auſterum inſtar aluminis, ut palam fit in aquilonia conſtitutione, quæ ventrem aſtringit non ſecus, ac ſi medicamina aſtringentia eſſent aſſumpta, imò invaleſcens aquas omnino in glaciem aſtringit, talis autem auſteritas capiti ceu fonti omnis ſenſus acutiſſimè ſentienti vulnerato illico eſt perceptibilis, ac facilè convulſionem excitat;

Emplaſtrum jam vulneri applicatum molliuſculo faſciculo ſeu pulvillo compreſſorio contegitur, atque inſuper deligatur. Eadem cautio ab aëre frigido etiam adhiberi debet in vulneris religatione; conſultiſſimum itaque eſt, ut ſingulis vicibus

vicibus in conclavi temperatè calido deligatio perficiatur, ne ullum frigus vel aëris flatus accedat, & in vulnere sentiatur, aliàs convulsio secutura, ac ægrum interemptura esset, quod ne fiat ante quamlibet deligationem ægri cervix & spina dorsi inungantur oleo calido vel balsamo antispasmico, uti paulò ante de convulsione vulneratorum pluribus indicatum fuit.

Quando itaque prima ad sedandam hæmorrhagiam facta deligatio rursus auferenda est, tunc omnia lenissimè & modestissimè fiant, ne per ullam impetuosam contrectationem sangvinis fluxus novus concitetur, unde tutissimum est priorem applicationem sangvinis cohibitivam ante ipsius remotionem prius remollire, ut incoactè demi possit, unica quotidiè deligatio in vulneribus periculosis sufficit, aut ad summum duæ, quæ semper debent esse strictiores, æger cubet in conclavi obscuriori temperato, capite multum elevato, ut quasi sedens videatur, paucissima loquendo, idque voce submissa & leni, ne fortiori sermonis conatu vulnus irritetur & exasperetur, quando etiam exigua sangvinis profusio è vulnere facta fuerit, postridiè venæ sectio celebretur, at in magna cruoris per vulnus perditione apertio venæ in aliud tempus est reservanda.

Quando autem os vulneratæ calvæ per fracturam contraxit particulas & fragmentula, prout & in ejusmodi casibus fieri vix potest, quin hujusmodi confractio in osse quasdam festucas, & acuminatas particulas comminuti ossis producat, partim penitus ab osse separatas, partim verò etiamnum adhærentes, & interdum acumina sua introrsum vel versus cerebrum dirigentes, vel nonnunquam omnino super illud incidentes, tunc vigilantissimè & cautissimè tale vulnus tractandum est, istæ quidem particulæ quæ non totaliter sunt ab osse avulsæ & sequestratæ, sinuntur intactæ, & operationi naturæ committuntur propinando saltem potionem vulnerariam expulsivam, ut natura eâdem in virtute suâ expulsivâ conforte-tur, illæ autem particulæ quæ integrè sunt abruptæ, modestissimè extrahuntur, sin autem advertatur nonnullas particulas acuminatas cuspidibus suis introrsum esse porrectas, tunc aptis instrumentis, quomodocunque id melius fieri possit, tales eximendæ sunt, & si fortè exemptioni non sufficiens detur aditus, tum cutis prope vulnus incidatur & detrahatur, & si nondum sat spatii adsit, tunc in ipso calvæ vulnere eâ parte quâ jam pridem rimæ & fragmenta sunt, cultro acutissimo portiuncula exscindatur, quò spaciosior obtineatur aditus ad auferendas impedientes particulas, eæque quocunque modo id fieri possit, removeantur ac interior scabrities lævigetur, nisi enim hoc fiat, cerebrum in motu suo proprio adversus acumina introrsum versa impingit, ac seipsum vulnerat, unde certò homini illi intereundum foret, Sin autem nonnullæ harum particula-

ticularum in nudatum cerebrum illapsæ essent, tunc videndum est, ut subtili forcipe apprehendantur & extrahantur, summo cavendo studio ne simul inter apprehendum particula meningũ comprimatur, alioqui convulsio vel apoplexia immineret.

Quando verò calva introrsum depressa est, tunc ejusmodi depressio vix contingere poterit absque concurrente cranii fissura, quæ si non occurrat in exteriori calvæ laminâ, saltim in interiori non deerit, utut externa cutis interdum integra maneat, statuente quoque Hippocrate: depressionem calvæ vix sine interiori fractura contingere posse, quinimò robustam calvam deprimi nequire, quin prius interius findatur, at si nihilo secius talis rarissima depressio sine fissura occurrat, chirurgi non sunt ejusdem sententiæ in omnibus, pars enim vult, in ejusmodi calvæ depressione digitis modestè palpandum & tactu inquirendum esse, num etiam rima vel fissura simul adsit, vel sangvis concretus, tum quoque quærendum ex ægro, numquid & punctionem sentiat, quîque se habeat, & si collectio sangvinis concreti deprehendatur, tunc mox incisionem esse instituendam, ut sangvis effluere possit, vel si aliud quid præter naturam animadvertatur, uti sunt ossicula, & fracti ossis particulæ, eximendum illud esse, citius enim ejusmodi depressionis foveas restitui, si vulnus ipsis sit conjunctum, per quod difflatio & expurgatio fieri possit, quàm si conclusum maneat, venæsectionem tamen non esse prætereundam, cæteroquin verò ab omni humidorum & sordidorum applicatione abstinendum, imprimis verò ab omni instrumentali in vulnere motitatione, & specilli immissione, tali enim modo nil aliud effici, quàm ut calvæ occasio & necessitas injiciatur, ut aliter sanari nequeat, quin prius scalpro seu ferro derasorio radatur, quod tamen si legitimè procedatur, facilè evitari possit.

Quatenus autem præfato modo palpando nihil aliud deprehendatur, quàm solummodo impressa fovea, tunc incisionem non esse moliendam, sed tantummodò resectis capillis depressioni probatum emplastrum vulnerarium cephalicum, præmissâ venæsectione imponendum, interiusque efficacem potionem vulnerariam exhibendam, & facilè à naturâ propriæ sanationi jam pridem intentâ reliqua effectum iri, trepanum verò esse omittendum, ab eo enim cerebrum violenter perturbari, parumque salutiferi obtineri, licet etiam calva aliquantulum depressa maneat, non magnum tamen inde damnum capiti emergere, quum etiam cæteroquin bonum in capite spatium supersit quod non expleatur, sed vacuum maneat, nisi fortè depressio nimis sit profunda, tunc enim locum novaculâ esse aperiendum, & ubi maxima profunditas occurrat, ibi depressam partem per terebellum seu instrumentum commodum, rursus, quantum per artem fieri possit, esse sublevandam.

Major econtra pars chirurgorum cum chirurgis Italis objiciunt, quod licet se res ita habeat, ut nuda depressio, sine ulla concurrente fissura, fragmentis, avulsisve diffracti ossis particulis occurrat (quod tamen rarissimè vel nunquam in adultis eveniat) nihilominus tamen nequaquam totum negotium soli naturæ esse committendum, sed illicò cutem cruciatim sive in modum trianguli incidendam, separando pericranium à cranio, vulnusque hiscens apertum tenendo impositis huic usui inservientibus trochiscis, ut non tantùm certò perdisci possit, utrum calva fissa sit nec ne, verùm etiam si fissura adsit (uti semper expectandum veniat) instrumentum sublevatorium succenturietur. Vulnere itaque aperto detento usque ad diem sequentem, ubi nullis supervenientibus pravis symptomatibus, ocularique inspectione ac immisso specillo adhibitis jam certò constet laminam calvæ interiorem in depressione non esse fissam, tunc in medio depressæ foveæ infigendum esse terebellum, donec ad meditullium usque ossis sit perterebratum, ac deinde valida attractione os depressum sursum trahendum, tum verò os nudatum contactu aëris jam aliquantulum aciditatum, seu nigredine infectum scalpro tamdiu undique esse deradendum, donec color mutetur, vel sangvis ex osse prorumpat. Alii tamen chirurgi hanc derasionem studio omittendam esse contendunt & per experientiam se esse edoctos ajunt, naturam ipsam superficiariam ossium denigrationem separare & desquamare, malumque à bono sequestrare; At præter hos etiamnum alii sunt, qui in omni ossium nigredine ad ingentem virtutem balsamicam cruoris pavonis Cyprici confugiunt, qualiscunque ejusmodi nigredo & ossis corruptio esse possit, ejusque cruoris parum denigrato ossi illiniunt, & sic omnis peregrina aëris corruptio suppurando ab osse abscedit.

In depressione autem calvæ infantis utriusque partis concors est sententia, talem terebrationem nullo modo convenire posse, cujus rei plures dant causas, præcipuè verò nimiam calvæ mollitiem, quæ ab occurrente terebelli vehementiâ adhuc magis introrsum esset recessura, verùm in ejusmodi calvæ infantium depressione, fissurâ ac gravibus symptomatibus non comitatâ à præfata chirurgica operatione omninò esse abstinendum, abscindendo saltem in circuitu depressionis capillos, tumque in promptu esse debere pellem junioris alicujus animantis nempe agni, catuli, gliris vel alterius cujuscunque, adhuc recentem & tepentem (quæ etiam in adultis cuilibet capitis contusioni ubi calva adhuc sit integra, medeatur) statimque dum adhuc caleat, depressioni imponendam & superligandam per spacium 24. horarum, & si tum tumor nondum penitus sit absumptus, iterum recentem pellem per alias viginti quatuor horas superligandam, & omnem tumorem reliquum absumptum iri, quod si adhuc exigua

gua depressio palpando deprehendatur, tunc loco pellis emplastrum diachalciteos linteo extensum superponatur, sub quamlibet autem impositionem oleum aliquod astringens partibus adjacentibus nimirum collo & temporibus esse illiniendum, ut hoc modo affluxus humorum & inflammatio avertatur.

Carrichterus verò ad depressionem calvæ infantium commendat herbas, quarum flores signati sint in modum calceolorum, quas jubet oppositæ parti alligare, exempli gratia si infanti herba vel flores violarum martiarum plantis pedum alligentur, tunc ab eis operationem expulsivam fieri in partem oppositam, nempe in caput, depressamque calvam rursus foras pelli, ut fiat sicut antea fuerit, consimilemque operationem etiam præstari à floribus salviæ, & urticæ mortuæ cum floribus spadiceis &c.

Si quando verò fissura per utramque calvæ laminam satis ampla adsit, tunc non opus est ulteriori apertione, quæ saltem eum in finem instituitur, ut illapsa materia educatur, sin fissura angustior deprehendatur, quàm ut per eam materia eliminetur, tunc ea multo periculosior est latiori, periculosa itaque hæc ægri conditio astantibus denuncianda est, ne fortè si patiens sit occubiturus, culpa chirurgo imputetur, interim illicò curatio tentanda est, vulnusque incisione ampliandum, separando digitis pericranium, imponendoque ossi floccos siccos, labiis verò imbutos his, quæ sangvinem sistunt, proxima verò loca inungantur oleis refrigerantibus & astringentibus tepefactis ad arcendam inflammationem ac superposito emplastro diapalma deligentur. Postridiè vel ante finem diei tertii ab initio vulnerationis computando deveniendum est ad calvæ per trepanum apertionem, quæ cum lethaliter periculosa sit, & utplurimum lethalia inferat symptomata, nonnisi in desperatis casibus celebratur, idque semper cum protestatione de periculo, & quàm citò fieri possit, antequam sangvis sub cranio putrescat, ac pus colligatur, & in his quinque tantum casibus:

1. In angustis ad meninges penetrantibus fissuris, ubi sangvinem aut saniem confluxisse præsumptio est, quæ nullis extrinsecè adhibitis remediis discuti aut elici queant, ubi necessariò ultimum apertio calvæ est refugium ad extergendam saniem, ne ab inflammatione meningum, febris, delirium & mors causentur.

2. In nimis profunda calvæ depressione, adeò ut meninges ab incumbente osse comprimi conjecturabile sit; unde nisi ossis sublevatio procuretur, æger in soporem vel apoplexiam præcipitaretur.

3. In calvæ fractura diffringente ubi particulæ & squamæ fracti ossis acutæ meninges pungunt & vellicant, & nisi lævigentur, perniciem essent acceleraturæ.

4. In fractura comminuente & conterente, ubi plurimæ particulæ à calva omnino sequestrantur, nec

amplius apponi & coaptari possunt, & nisi eximantur, meninges ad lethifera symptomata possent irritare.

5. In inhæsione fragmentorum armorum calvam penetrantium, quæ eodem modo ut acuta officula essent nocitura.

In hac trepanisatione caput ægri supposito cervicali firmo imponitur, & à ministro firmiter tenetur, contegendo simul labia vulneris linteolis, tum verò propè fissuram terebratio instituitur, sæpè mutando terebellum, ne incalescat, ne autem nimium profundè interebretur, sæpius terebra extrahitur, & observatur, quàm profundè terebratio jam sit facta, & quantum etiamnum restet, quando autem sectum officulum jam vacillare videtur, ac terebratio satis profundè penetravit, tunc inter os firmum & mobile instrumentum sublevatorium exiguum inserunt, atque hinc inde movent, officulumque forcipe rostrata eximunt, totam operationem festinatissima acceleratione peragentes, sangvis enim è media calvæ substantia medullari prosudare incipit. Facta autem jam perterebratione, ac officulo exempto, gossipii non nihil latæ parti specilli circumvolvunt, eoque sangvinem meningibus illapsum svavissimè exterunt, tumque è floccis siccis globulum seu nodulum confingunt, eoque foramen terebratum obturant, atque ita sangvinis fluxus cessat, & si unicum foramen non sufficere videatur, tunc interdum adhuc aliud terebrant, scalpro verò scabritiem parietum terebrati foraminis optimè lævigant. Deinde panniculum ex serico rubro filo alligatum oleo rosaceo completo tepido imbibunt, ac duræ matri imponunt, ut materia sub cranio latens conclusaque in pus convertatur, atque unà impactionis læsio mobilium meningum adversus cranium præcaveatur. Foramen verò globulo è floccis siccis contorto obturant, ad inhibendum pus in vulnere genitum, avertendumque ejus illapsum ad meningem.

Detecto verò cranio imponunt floccos siccos, labiisque vulneris linteola ungvento digestivo imbuta, ac desuper emplastrum diapalma in medio foraminatum, quò pus per illud effluere possit, atque ita vulnus deligant, vicina simul loca perungendo oleo refrigerante, ad arcendam omnem inflammationem; Ad singulas autem deligationes ægro injungunt, ut spiritum cohibitum forti conatu quasi ad emittendum propellat ad os & nares obturatas, & ita latens sub cranio materia saniosa protruditur, tali autem modo quotidiè deligationem repetunt, donec pus laudabile appareat, tum verò loco olei rosacei mel rosatum recipiunt, eoque imbutum panniculum duræ matri imponunt, donec ab omni sorde sit mundata, & tum etiam usum mellis omittunt, ac foramen saltim globulo ex siccis floccis contorto obturant. Os verò denigratum vel scalpro deradunt, vel ipsius naturæ desquamationi illud committunt, conspergendo illud pulvere cephalico, floccisque siccis conte-

contegendo. Labiis autem vulneris immittunt floccos ungvento sarcotico imbutos, ac desuper emplastrum diapalma, quod iterum contegunt linteo mundo, madefacto vino rubeo, cui incoctæ sint herbæ caput confortantes, ac rursus expresso, atque ita deligant pergendo, donec calva bona carne sit obducta, eâque vulnus expletum, & cicatrisatum. Idem modus & ordo etiam servatur in vulnere capitis ubi pia mater simul est vulnerata.

Ubi autem pia mater simul est læsa, tunc per istam tenuissimam tunicam etiam substantia cerebri convulneratur, tali itaque in casu nulla oleosa vel pingvia conveniunt, quia in substantia cerebri corruptionem excitatura essent, sed solummodò mel rosatum ac syrupus rosarum in ejusmodi vulneribus in usu sunt, quamvis non facilè ita vulneratus evadat, attamen quum nihilominus antiquorum & nostro tempore exempla sint, quod Dei singulari auxilio, cui totum est acceptum ferendum, aliqui sint sanati, ideò nullus meritò Chirurgus mox penitus desperet, sed exposito adstantibus periculo nihilominus applicando convenientia remedia partibus fidelis Chirurgi fungatur, imprimis ubi signa lethalia non adsint, ut sunt: nigredo & ariditas labiorum vulneris, febris acuta, delirium, convulsio, apoplexia, rubor oculorum sangui neus, vomitus continuus, lingvæ nigrities, alvi obstructio, quibus accedit, si vulnus tempore plenilunii sit inflictum, tum enim cerebrum more ostrearum se dilatat, totumque suum vas opplet, in novilunio verò sidit & contrahitur.

In his itaque capitis vulneribus periculosis ad nudum usque cerebrum & subinde intra ejus substantiam penetrantibus experientissimus Wurzius consulit, ut planè nullum medicamen, sive sit pulvis, ungventum, balsamum, oleum vel aliud quicquam vulneri immittatur sed solum expertum emplastrum vulnerarium cephalicum ipsi superponatur, ab ejus enim superimpositione ægrum non tantùm in capite sed etiam toto corpore statim se benè habere, omnemque æstum, exasperationem, ossicula fracta, & quamlibet immunditiem melius è vulnere extrahi, quàm mediantibus omnibus aliis rebus materialibus impositis, vel instrumentis unquam fieri possit, plusque hoc unico emplastro præstari, quàm ab omnibus antiquorum artibus, pulveribus, oleis, balsamis, ungventis aliisque cunctis in tota Europa reperibilibus fieri possibile sit, propriamque in hac re & sui patris testatur experientiam multiplicem, nec non aliorum Chirurgorum tam Germanorum, quàm Italorum, Gallorum & Hispanorum infelices curationes, quas juxta vulgatam antiquorum methodum in suâ præsentiâ commiserint, ubi etiam sæpissimè, quando jam ægri in vigore febris acutæ & delirio constituti fuissent, applicationemque omnem aliam clysterum, purgationum, potionum, epithematum & cataplasmatum vanam & frustrane-

am deprehendiſſent, à ſe ſolum præfatum emplaſtrum vulneri applicatum fuiſſe, ſtatimque ægros ſolamen ſenſiſſe, ac cuncta ejusmodi mala ſymptomata ſine ullis internis vel aliis medicamentis adhibitis evanuiſſe.

Talia autem emplaſtra vulneraria cephalica ab ipſo ſummoperè commendata ita parare docet:

Emplaſtrum cephalicum.

℞. ceræ novæ & nullum adhuc uſum expertæ ʒVIII.
terebinthinæ turbidæ, ſeu non clarificatæ ʒIV.
ol. roſac. ℥ij.
ſucci betonicæ ℥V.

coquantur hæc omnia in nova ſartagine, donec ſuccus ſit abſumptus, tum removeantur ab igne, ac ſequentia ſubtiliſſimè pulveriſata interendo admiſceantur:

℞. colofonii ℥ſ.
maſtich.
myrrhæ
thuris an. ʒſ.

circumagitatio ſpatulæ continuètur, donec omnia eatenus refrigerentur, ut manibus ſubigi poſſint, tunc etiamnum ʒſ. ſvaviſſimi olei ſtyracis calamitæ manibus ſubmalagmetur optimè & exinde paretur maſſa emplaſtri. Quod mirum in modum cerebro ſit amicum, vulnusque repurget, nec ſordidi quid in ipſo generari ſinat, illudque contegendo occludat, ut nullus vapor, halitus vel aura in illud intret, vel exeat, quod ſummè vulneribus conducat.

Sequens verò emplaſtrum etiamnum prædicat excellentius, quod ita fiat:

Aliud.

℞. ceræ novæ ℔ſ.
terebinthinæ ʒVI.

liqueſcant invicem ſatis fervidè, tum ea effunde in aquam roſarum, & in iſta refrigeſcere ſinantur, poſtmodum exime & iterum liqueſcere ſine, ut omnis aquæ roſaceæ humiditas rurſus recedat, tuncque inſperge hos ſubtiliſſimos pulveres:

℞. fol. alchimillæ ſiccat. ℥j.
thuris
maſtich.
myrrhæ an. ʒj.
lap. calaminar. præparat. ℥ij.
terræ ſigillat. ℥ſ.
ſuccini albi ℈j.

Omnibus his ſubtiliſſimè tritis & inſperſis ſartaginem ab igne depone, mixturamque optimè ſpatulâ ſubige, donec refrigeſcat, tum cum oleo chamomillæ magdaleones forma.

Ungventum.

Ungventum ejus vulnerarium cephalicum hoc eſt:

℞. mellis deſpumati
axungiæ cervin. an. ℥ſ.
aloë hepat. ſubtiliſſ. trit. ʒj.

liqueſcant hæc continuâ ſubagitatione invicem, ac refrigeſcere permittantur, tum hoc ungventum linteo inducatur & circum vulnus applicetur; hæc pauca ad omnia capitis vulnera ſufficere laudatus Wurzius ſanctè affirmat.

DE VULNERIBUS OCULORUM.

De ſtructura oculorum egimus ſupra cap. 19. jam verò de eorum ſpecialibus vulneribus etiam non-

non nulla in medium ſunt afferenda, vulnerari autem oculi poſſunt modis variis, nempe vel armorum inflictione,& virgarum flagrorumve invibratione, vel etiam rerũ acrium inſultione, ut interdum contingit his qui mercurium ſublimatum, vitriolum calcinatum &c. in mortario contundunt, vel etiam per imprudentem intruſionem acus, furculæ, cultri &c. Vulnerantur autem oculi vel ſoli, vel interdum unà cum palpebris, quæ quidem inſtar aliorum vulnerum communium ob earum carnoſitatem facilè ſanari poſſunt remediis vulnerariis vulgaribus, at ubi vulnus aliquantulum ipſos oculos penetret, tunc ſtatim excœcatio ſequitur, perſectâ enim corneâ tunicâ aut uveâ primò humor albugineus, ac poſtmodùm quoque vitreus effluunt, omneſque mox tunicæ corrugantur & flacceſcunt, vulnus tamen ſanari poteſt. Si quando itaque alteruter oculus vulneretur, unàque palpebra diſcindatur, ita ut panniculus quaſi ex ea pendulus fiat, tunc oportet eum iterum filo rubro ſerico adſuere, & ſi ulla particula oculo infixa manſiſſet, ſive ſit feſtuca, fragmentum ſpinæ, vel lapillus acutus, ea confeſtim eximatur, ad vulnus verò ipſum non ſtatim applicanda ſunt valdè refrigerantia ut ſunt albumen ovorum concuſſum &c. ut communis mos eſt, niſi fortè magna adſit inflammatio, quæ talia refrigerantia illicò requirit ex ejuſmodi albumine, aquâ roſarum, ſolani &c. longè verò excellentius eſt ſacharum ſaturni in aqua roſarum ſolutum, & intinctis linteolis oculis impoſitum, ſed multis paraſangis hæc imò ferè omnia alia remedia ſuperat oleum rubrum deſtillatum ex ſacharo ſaturni, ſi unica ſaltem vel altera ejus guttula vulnerato oculo indatur, adeò ut de eo exempla ſint reſtitutorum oculorum vulneratorum, è quibus jam jam aliquid humoris effluxerat; ſiſtit enim eveſtigiò talem effluxum, ac reliquum in tunicis retinet ac cicatriſatione firmat. Illud autem oleum Saturni ita paratur: Accipe minium, vel ceruſſam, vel cinerem plumbi, ſuperfunde acetum deſtillatum, donec in calore acetum dulceſcat, tunc decanta illud à calce plumbi, aliudque affunde, acetum coloratum filtratum evapora ad cuticulam, & reliquum in locum frigidum repone, & cryſtalli concreſcent, quæ ſunt ſacharum hoc ſaturni, hujus ſufficientem quantitatem, nempe dimidiatam vel integram libram inde retortæ vitreæ luto obductæ, & deſtilla primò leni ignis gradu ſenſimque fortiori, donec guttæ rubræ transcendant, quas peculiari vitro excipe, quamdiu quicquam deſtillat, parum quidem olei obtinetur, ſed pauciſſimæ etiam guttæ ejus ſufficiunt: at ſi hoc oleum in promptu haberi nequeat, alia quæ ad manum ſunt, ſubſtituenda veniunt; quando itaque in parte carnoſa, nimirum in palpebris vulneratio facta eſt, illud ſi opus ſit primò conſuitur, tumque emplaſtrum vulnerarium ſuperponitur, & ſuper illud emplaſtrum etiamnum aliud refrigerans applicatur,

Olei Saturni paratio.

tur,

tur, eum in finem, ut omnis inflammatio arceatur; refrigerans ejuſmodi poteſt eſſe vulgare illud ſic dictum lac virginis, vel vinum rubrum ſtipticum, cui mixtum ſit non nihil olei maſtiches, cum intinctis ipſi linteolis, vel albumen ovorum concuſſum, & cum faſciculis è ſtupa impoſitum. Si verò cornea ſit vulnerata, & jam inciperet humor effluere, tunc illicò abſtergendus eſt ſangvis, moxque triplex vel quadruplex folium auri, qualibus aurifabri utuntur, vulnuſculo imponendum, ut effluxus ille, quantum fieri poſſit ſiſtatur, & quod etiamnum intus eſt retineatur.

Aqua verò ſequens vulneratos oculos certò & tutò ſanat, etiamſi exterior tunica conjunctiva eſſet per rupta, vel una pars ſuper alteram de torta, vel à variolis aliquid læſum, vel ullo alio modo oculi cæſim vel punctim vulnerati, ad quam

℞. ſachari Saturni ℥j.
thuris ʒVI.
terræ ſigillat. ʒij.
gumm. tragacant.
ſarcocoll.
camphoræ an. ʒß.
radicis tormentill.
fol. alchimill.
agrimon.
ſanicul.
pyrolæ ſylvat. an. ℥ß.
vini alb. ℔j.
aquæ roſar. ℔ß.

conſcindantur & contundantur hęc craſſo modo, deſtilleturque ex illis, quicquid vult in balneo tranſcendere, deſtillato liquori immitte

tutiæ præp. ʒij.
æruginis clarificatæ
magiſter. perl. an. ʒj.

m. omnia hujusque liquoris quotidiè aliquid bis oculo læſo inſtilla, ſuper oculos verò non opus eſt quicquam ſuperponere præter linteolum aquâ roſar. in qua ſolutum ſit non nil ſachari ſaturni, madefactum, & oculis ſuperimpoſitum, ſed oportet toto curationis tempore in ordinario potu ſequentia infundere, eamque infuſionem tantummodò contra ſitim bibere:

℞. euphraſ.
beton.
valerian.
rutæ
cardui bened.
fœniculi an. mß.

conſcindantur omnia craſſo modo, ac ſacculo incluſa vino immittantur.

Ex hiſce ſimplicibus poteſt etiam fieri pulvis, isque omnibus cibis inſpergi, vel ex eo confici tragea, nec ſolum hæc oculis vulneratis conveniunt, verùm etiam cunctis aliis hebetudine oculorum laborantibus.

At ſi etiam jam commemorata in promtu non ſint, tum oculus vulneratus eluatur lacte muliebri tepente, vel caprillo, & ſi vulnus ſit valdè dolorificum, tum ſequens fiat collyrium:

Collyrium.

℞. Sief albi Rhaſis
tutiæ præp.
hæmatit. præp.
aloës pulveriſ. an. ℈j.
tragacant.
gumm. Arab.
laudan. opiat. an. ℈ß.

Omnia

Omnia diu multumque conterantur, & cum ſ.q. aquæ roſar. & euphraſiæ f. collyr.

DE VULNERIBUS FRONTIS, NASI, GENARUM, AURICULARUM ET MAXILLARUM.

Vulnera frontis tractantur ut alia vulnera capitis, ſanantur tamen facilius vertici inflictis, at utraque iisdem remediis ſupra deſcriptis. Aſt auriculis, naſo, & genis vulneratis neceſſe eſt, ut quatenus cædendo pendula eſſent facta, per conſuitionem iterum adducantur, mediante ſaltem unâ vel alterâ acus transmiſſione, adhibendo artificioſam coaptationem, ne nimium deformes cicatrices cauſentur, & quam primùm ſigna agglutinationis advertuntur, ita ut absque fili interventu jam adhæreſcere poſſe videantur, netura fili rurſus reſcindenda & extrahenda eſt, antequam ſponte putreſcendo exiret, alioquin ingens deformitas ſecutura eſſet. De cætero hæc vulnera facilè remediis vulnerariis cephalicis ſaneſcunt, dummodò ſeduló deligentur, absque omni periculi metu, quatenus non integrè à trunco diviſio ſeu abſciſſio eorum facta fuerit, tum enim nullâ arte vel poſſibilitate humanâ effici poſſet, ut rurſus agglutinentur, niſi jam ante adhuc bona eorum pars trunco capitis adhæreat, imò licet etiamnum adhæreant, aliquo tamen modo particula dependens refrigerata ſit, non tamen agglutinabitur, niſi recentiſſimè & ſangvine adhuc madens foveatur vino mediocriter calido, in quo rad. ſymphyti majoris vel pyrola vel alia quædam efficax herba vulneraria ſit decocta. At ſi in regione ſis, ubi vinum planè nullum haberi poſſit, tunc loco vini accipe urinam puerorum vel virorum, in eaque herbam aliquam vulnerariam decoque vel ſaltem eam calefac, ac madefactis in eâ ſpongiis vulnus fove, donec intepeſcat.

Notandum etiam, ut ſi ex vulneratâ particula ſangvis non amplius profluat, ſed jam ante ſubſtiterit, ante adſuitionem utraque pars ſcarificetur, ita enim interventu cruoris recentis promptior agglutinatio ſequitur.

Aſt maxillarum vulnera ſanatu difficiliora ſunt, & ſi fortè inter feriendum maxilla ſimul exciderit, prius reponenda & vulnerata coaptanda eſt uti antea fuit, & nihilominus longè difficilius ſanatur, quàm vulnera genarum, quoniam articulus maxillæ in continuo verſatur motu, idemque articulus affluxum ſinoviæ concitat, & perpetuò ſalivat, proinde parcus ſit uſus omnium pingvium, ſordidorum ſarcoticorumve, aliàs caro copioſa ibi generaretur, unde non ſolum motus articuli redderetur difficilis, ſed alia quoque noxa accerſeretur, totum ergò ferè negotium potius committendum eſt emplaſtro probatiſſimo vulnerario, quod ſemper tepidum & undique accuratè adhærens imponatur, injungendo ſimul ægro, ut os crebrò colluat & gargarizet, ad accelerandam ſanationem, & carnis ſuperfluæ

fluæ succretionem impediendam, cui usui sequens inservit gargarismus:

Gargarismus.

℞. fol. querc. ℥j.
aluminis usti ʒj.
vitrioli albi
salis armoniaci an. ʒß.
vini ℔j.
aquæ commun. ℔iij.

coquantur hæc ad casum transversi pollicis, eoque decocto aliquoties in die gargarisetur. Melius verò adhuc operatur, si simul præter hunc gargarismum etiam folia quercus & symphytum majus in aqua coquantur, talique decocto os subinde colluatur, ac tepidè in buccâ teneatur, tum verò elapsâ aliquâ morâ superiori decocto gargarizetur, & sic alternatim pergatur, ita enim sanatio citior speranda est.

Quandoquidem verò vulnera faciei relictis post sanationem deformibus cicatricibus ingentem turpitudinem & deformitatem inferant, varium ideò expetitur consilium, quî illud avertatur, vel facto remedium paretur, uti quidem fit in aliis vulneribus mediocribus in locis carnosis existentibus, quibus consuitio non fuit adhibita, in reliquis verò majoribus cicatrices ferè semper remanent, vidimus tamen ab usu spiritus vini, in quo folia perfoliatæ macerata fuerant, non adeò notabilem contigisse cicatricem, eluebatur autem vulnus quotidiè præfato spiritu vini, ac deinde unum è maceratis foliis imponebatur, Wurzius verò ad hunc usum suum experimentum prædicat, ad quod spiritus vini rectificatus accipitur, atque ejus tres partes superfunduntur uni parti florum fabarum, ab eisque lenissimè per alembicum abstrahuntur tamdiu, donec parum phlegmatis in alembico appareat, ubi mox vas recipiens cum spiritu vini aufertur, ac spiritus vini in hunc usum in munito vase asservatur, hoc autem cum priori in fundamento omnino convenit, in utroque enim modo vulnus quotidiè spiritu vini præparato bis eluitur, abstinendo ab omni alio ungvento & emplastro.

Alii ad hunc scopum accipiunt recentem ovi vitellum, ac de eo vulneri indunt, tumque ad manus habent urinam puerorum, cui injiciunt tantum salis communis, ut urina ab eo aliquantulum spissescat, in eaque pannum lineum humectant, ac vulneri superponunt, æqualiterque deligant, ut labia vulneris probè conjungantur, ac intra unam noctem vulnus contrahi ajunt non secus ac duo asseres à glutine, ut ferè distingvi nequeat, qua in parte vulnus fuerit inflictum.

DE VULNERIBUS COLLI.

Quoniam multæ ad vitam inevitabilis usus partes in collo concurrant, nempe gula arteria aspera, musculi, cervicis vertebræ, venæ & arteriæ majores spinalisque medulla, idcircò hæc vulnera non possunt non esse lethaliter periculosa, præsertim si vena grandior, vel arteria aspera, vel nervus, vel gula, vel cervicis vertebræ notabiliter sint

sint vulnerata, quodlibet enim ejusmodi vulnus valdè malum & periculosum est, & magnis doloribus comitatur, ac proinde quibuslibet pravis symptomatibus, quæ vulneri ulli supervenire possunt, obnoxium.

Si quando itaque cervix vulneratur, tunc vulnus illud æquiparatur, vulneri capitis periculoso, per cervicem enim decurrit medulla spinalis, quæ pars est cerebri. Tantam ergò hæc tria ut cerebrum, cervix & medulla dorsalis inter se convenientiam habent, ut eorum vulnera æqualiter sint periculosa, & potiorem partem iisdem remediis tractari possint, ut plurimum tamen vulnus cervicis & spinalis medullæ si profundius penetret, mortiferum est, statim etiam à vulneratione medullæ dorsalis omnes partes infra vulnus sitæ omnem motum ac sensum amittunt, quoniam ipsis spiritus animalis à cerebro per nervos descendens intercipitur, adhæc vulnerata hæc medulla convulsionem lethaliter periculosam excitare solet. Proinde nemini est svadendum, ut ullo modo in ejusmodi vulneribus benè sperare juberet, vel curationem aggredi vellet, nisi cum prædictione lethalis periculi; quumque etiam hinc elucescat, tres has partes nullam apertionem vel divisionem ferre posse, multò minus Chirurgo id licet, ut intrusione specilli vellet profunditatem conditionemve vulneris scrutari, vel tentis & consuitione illud cruciare; nihil enim aliud violenta tali instrumenti circumactione fit, quàm renovatio vulneris, eorundemque symptomatum, quæ talem vulnerationem sequuntur, provocatio, fugienda itaque est talis revulneratio, quæ naturæ tam hostilis est ac ipsum vulnus.

Quantum autem ad curationem spei esse potest, in eo versatur, ut statim sangvis cohibeatur, ac deinde remoto remedio cohibitivo ungvendum vulnerarium liquescat, ac tepidè in vulnus fluere sinatur, desuperque emplastrum oppoteldoch vel sticticum Crollii, nec non super illud emplastrum defensivum, quod urgentibus doloribus sæpius est renovandum, iisque cessantibus etiam defensivum cesset, at cum stictico pergendum, ad præservandum verò à convulsione sæpè spina dorsi inungatur oleo calido nempe lumbricorum, chamæmeli vel alio calefacto, vitando omne frigus aliaque necessaria observando, ut superius est indicatum.

DE VULNERIBUS THORACIS.

Arma pectus ferientia aut à costis inhibentur, ne profundius penetrare possint, aut eas ipsas cum pleurâ perrumpunt, & usque ad pectoris cavitatem penetrant, ubi ergò tantummodò cutis musculiq; thoracis dividuntur, dicitur vulnus thoracis externum, perrumpens verò, internum, idque iterum dupliciter contingit, nimirum cum vel sine læsione interiorum thoracis viscerum. De externis quidem pectoris vulneribus non opus est ut multa dicamus, superiori enim methodo

generali facilè auscultant, & instar aliorum vulnerum partium carnosarum haud admodum difficulter sanescunt. At vulnera cuncta thoracis interna admodum periculosa & curatu difficilia sunt, ob sita in eo viscera maximè principalia, quæ quamvis etiam non lædantur, nihilominus tamen à vicinis partibus læsis facilè per sympathiam simul irritantur, tum quia in interiori pectoris vulneratione sangvis defluit in interiorem pectoris cavitatem, ibique facilè concrescit, putrescit, & periculosa symptomata excitat; tandem quia thorax in continuo existit motu, vulnera autem quælibet requie & tranquillitate ad suam sanationem opus habent, hinc fieri nequit, quin vulnera profundè in pectus penetrantia periculosa sint & difficilimæ sanationis.

Utplurimum autem thoracis vulnera proficiscuntur à punctione mediantibus instrumentis mucronatis, ut sunt gladii, pugiones cultri &c. ad interiorem autem cavitatem ea penetrasse hinc scitur, si inter respirandum spiritus per vulnus efflatur, imprimis si os & nares comprimantur, tam enim fortiter tunc spiritus per vulnus exhalat, ut admota ardens candela ab eo extingvatur, impositæque vulneri turundæ rursus ejiciantur. Sequitur etiam paulò post difficilis respiratio, partim quod vulneratæ partes intumescant, partim ob perforationem, unde anthlia hæc aëris mox in trahendo aëre impedimentum sentit, uti contingere quoque videmus attractoriis vini (Weinheber) quamprimum enim in latere minuto saltem foraminulo perforentur, tunc statim impeditur, quo minus eo vinum è doliis attrahi possit, tum verò imprimis anhelitus redditur difficilis, quando pars sangvinis à vulnere introrsum in corpus ruit, & diaphragma gravat.

Curatio vulnerum thoracis communi viâ methodicâ ita perficitur. Primò reponitur æger statim in illud latus, in quo vulnus est, & si vulnus sit admodum angustum, vel via puncturæ non omnino dignoscatur, oportet ut externum os vulneris per sectionem amplietur, manantique sangvini spaciosior exitus concedatur, ne necesse habeat intrò in corpus fluere, si verò suspicio sit, jam dum partem sangvinis in corpus fluxisse, ut sæpè contingit, ibidemque concrevisse, tunc omni curâ nitendum est, ut talis concretus sangvis iterum resolvatur, & è corpore trahatur, antequam computrescat. Quod si ejusmodi in corpore jam cumulatus & concretus sangvis non posset iterum reduci ad vulnus, quamvis ejus orificium satis sit dilatatum, ac per illud foràs eliminari, tunc non leve periculum impendet, nimirum corruptio istius sangvinis, febrile incendium, aliaque prava symptomata, nisi quis antevertere his norit, id quod secundum normam vulgatam ita fit: instituunt nimirum illicò paulò supra diaphragma inter secundam & tertiam vel tertiam & quartam costam incisionem ab infima costâ computando, sic enim diaphragmatis læsio

non

non est metuenda, dicto autem in loco primò cutis & musculus persecatur, ac deinde pleura seu membrana costas succingens, atque ita per hanc factam apertionem omnis concretus sangvis, pus & sordes evocantur, imponendo simul canaliculum aureum vel argenteum, ut per illum impuritas emanare & educi, eoque mediante vulnus apertum servari possit. Vulnus autem & cavitas pectoris quotidiè bis eluitur convenienti decocto, quale parari potest in hunc modum:

℞. hordei
flor. rosar. rub. an. m ß.
millefol. mj.
radic. tormentill. ℥j.

Conscissa hæc decoquantur in aq. pluv. ℔iij. adde mellis rosat. ℥iij. de colatura f. lavamentum.

Vel ℞. aq. plantag. ℔iij.
mellis rosat. ℥IV.
scordii mj.

decoquantur ad casum transversi pollicis, cujus ℥XII. tepidè per siphonem injiciantur, quo facto æger se convertat in alterum latus, ac injectum liquorem per sex horas in corpore retineat. Hæc operatio quotidiè continuetur, ad vulneris usque sanationem, utendo simul victu laudabili & potu vulnerario, cujus conficiendi modus supra traditus est, sed rarissimè hac methodo ullum vulnus pectoris periculosum ad optatam sanationem perducitur, quin ad minimum fistula pectoris succedat.

Præclarissimus verò Chirurgus Wurzius propriam tractandi hæc vulnera methodum quibusvis aliis præfert, quâ nimirum thoracis vulnus ingens confestim (quatenus id fieri possit) consui debeat idque duplicata netura fortissimâ, ne sponte rursus solvatur & aperiatur, propriâ enim natura semper tendere ad apertionem ob magnam vim anhelitus propulsivam, tam strictè ergò & æqualiter consuendum esse, ut neque spiritus ab intus foras halet, nec aër externus intrò feratur, quod mirum in modum vulneri noceat; à consuitione nullâ aliâ re utendum esse quàm ungvento vulnerario quotidiè imponendo, ac desuper applicandum emplastrum magneticum seu oppoteldoch, quod magnetem præparatum simul recipit, cum celerrima deligatione, ut quantum fieri possit, afflatus aëris evitetur, commendat autem hic in specie suum ungventum vulnerarium viride, quod ita paratur:

℞. pyrolæ
ophioglossi
saniculæ
veronicæ an. ℥j.
flor. hyperic.
centaur. minor. an. ʒVI.

Conscissa omnia minutim contunde optimè, indeque tunc mixturam vitro angusti orificii, superfundendo ol. oliv. clari ℥ij. ac unà adde medullæ taurinæ ℥j. axung. porcin. ℥iij. butyri recentis insulsi ℥IV. vitrum obturatum colloca super arenam calidam vel in aquam ferventem, & per octiduum materiam macerari sine, ita ut axungia & oleum in continua serventur liquatione;

deinde totam mixturam evacua in sartaginem cupream, in eaque tamdiu coque, donec omnis humiditas absumpta sit, tunc per pannum exprimendo cola, abjectis remanentibus fecibus, colato adde terebinthinæ ℥j. & si aliquantulum refrixerit subagitando etiamnum admisce subtilissimos pulveres

mastiches
thuris
myrrhæ an. ʒß.
aloë hepaticæ ℥j.
æruginis clarificatæ subtilissimè tritæ ʒj. vel ℈IV.

Et ita refrigescere sine, & si etiamnum justo liquidius esset hoc ungventum; addi quoque possunt ceræ ℥ij.

Denique immissionem specilli in hoc vulnus ad investigandam ejus profunditatem Wurzius tanquam consvetudinem maledictam penitus damnat, ac ab omni turundarum impositione dehortatur; quoniam ab aëre anhelitus intro trahantur, quibus deinde ægro inevitabiliter sit moriundum, & quamvis etiam ejusmodi turundis alligari possit filum, eoque ipsæ rursus extrahi, nullam tamen unquam hisce vulneribus convenire turundarum vel peciarum impositionem, ut neque nimis calidam deligationem, ab ea enim vulnus facilè in fistulam converti, tenendum ergò esse medium inter frigidum & calidum.

Si verò ob situm vulneris integra consuitio ejus fieri nequeat, tunc consuitionem penitus prætermittendam, & saltem fortem sangvinis cohibitionem adhibendam, quæ antea in promptu esse debeat, ut omnia celerrimè fieri, vulnusque citissimè deligari possit, ne flatui halitus diu concedatur per vulnus exitus, qui ipsi sit valdè noxius, & ad putredinem & corruptionem disponat, cum sit vapor calidus & humidus; deligationem proinde fieri oportere in conclavi temperatè calido obscuroque & prope fortiter ardentem candelam ceream (quæ non adeò facilè ab halitu ex vulnere extingvi possit, ne si extingvatur, deligatio remoretur) summaque cum festinatione, ne multum auræ externæ frigidæ in vulnus trahatur, hoc enim si fieret, æger nullo unquam tempore integrè convalesceret, ac proinde opus esse, ut facilè agglutinabilia & firmissimè adhærentia emplastra in promptu sint, quæ nullum vaporem vel flatum penetrare sinant, vulnusque ab eis semper conclusum maneat.

Quoniam ergò hic deligationis modus aliis insvetus sit, quippe qui omnes non tantùm vulnus apertum servent; verum etiam, si non satis amplum sit, adhuc magis dilatent, ut sangvis probè effluere possit, nec ansa ipsi detur manandi in corpus, ibipue putrescendi, ipse nihilominus in sua perstat sententia, se nimirum de ejusmodi sangvinis concretione & corruptione omnium minimè esse sollicitum, dummodo fortis potio vulneraria simul in usum vocetur, ab ea enim sangvinem extravasatum in aquam resolvi, & per urinam & sudorem expelli, experientiam

entiam quoque loqui pro ſe, quod vulnus aëri expoſitum longè difficilioris ſit ſanationis, quàm præfato modo concluſum; quod autem de pure in vulnere remanente ſcrupulus moveatur, pari modo parvi eſſe momenti, pus enim ab emplaſtro oppoteldoch abſumi & exigi, atque etiam unà cum corporis excrementis quotidiè evacuari. In reliquis ab aliorum placitis non recedit, ſed iisdem cnm ipſis remediis utitur, ex. gr. ſi vehemens tuſſis ægrum moleſtet, tunc ipſi eadem pectoralia tuſſemque lenientia probantur, quæ & ab aliis præſcribuntur, talique in caſu utitur ſequenti potione probata pectorali:

℞. herb. pulmonar.
veronic. an. ʒVI.
hyſopi
ſem. aniſ.
paſſul. minor. an. ℥ſ.
liquirit. raſ. ℥j.

Coquantur hæc in aq. comm. ℔V. donec tertia pars aquæ ſit abſumpta, tunc colentur, colaturæ adde mellis ℔ſ. decoquantur iterum, & deſpumentur optimè, hujus æger largum hauſtum pro vice aſſumat.

Parari etiam poſſe potiones pectorales, quæ urinam moveant, ſimulque pus latens educant, hocque eò melius ſuccedere, ſi ſubinde in ejusmodi potionibus rhabarbarum, vel ſena infundantur, eisque evacuatio procuretur.

DE VULNERIBUS INFIMI VENTRIS.

Tres ſunt in corpore humano inſignes cavitates, quæ vocantur ventres, nimirum 1. Caput ſeu cavitas ſuprema. 2. Thorax ſeu regio media. 3. Abdomen ſeu venter imus, de quo impræſentiarum tantummodò ſermo eſt. Venter hic inſimus ſub ſe comprehendit totum illud ſpacium inter diaphragma & pudenda, cujus pars exterior conſtat cute, muſculis & peritonæo, interior verò tota hæc eſt cavitas, cum partibus ſingulis in ipſa contentis, quæ exterius in tres dividitur partes, quæ ſunt 1. Epigaſtrium ſeu ſumma ventris regio, Germ. der obere Bauch. 2. Regio umbilicalis der Nabelplatz. 3. Hypogaſtrium ſeu infima ventris regio der Unterbauch. Quemadmodùm autem hic venter unicus commemorato hoc loco diverſa nomina ſortitur; ita etiam ambo ipſius latera eodem modo nomina ſua mutant, circa epigaſtrium enim latera hæc vocantur hypochondria, prope regionem umbilicalem ilia. In hypogaſtrio ingvina, quamvis ſemper eadem latera ſint. Infimus autem hypogaſtrii terminus piloſus eſt pubes.

Deſcriptio anatomica ventris.

Muſculi ſub communibus integumentis abdomini ſunt decem, nimirum utroque latere quinque, quorum ad craſſorum excrementorum alvi excretionem ſumma eſt utilitas, ſuntque 1. Obliquè deſcendentes. 2. Obliquè aſcendentes. 3. Recti. 4. Pyramidales. 5. Tranſverſi.

In dextro hypochondrio hepar ſitum eſt ad ſpatium duorum digitorum transverſorum latitudinem ultra coſtas nothas ſe protendens, usque

que ad cartilaginem sterni mucronatam. Ventriculus spacium medium occupat epigastrii statim sub diaphragmate, cujus pars major sinistra in sinistro hypochondrio stabulatur, digitorum quatuor transversorum latitudine ultra nothas costas propendens; lien verò in eodem hypochondrio sub septo transverso inter ventriculum & costas, versus partem dorsalem situatur.

In medio umbilicails regionis intestinum tenue circumgyratur.

Colon verò in latere dextro circa renem inchoans inter umbilicum & ventriculum ductu transverso ad sinistrum renem porrigitur.

In hypogastrii medio collocatur vesica urinaria, atque sub hac in sexu fœmineo uterus, denuòque sub his intestinum rectum.

Vasa spermatica cum glandulis ad latus reclinant.

Quandoquidem autem cunctæ hæ partes unà cum mesenterio & omento undique nimirum anterius & posterius, superius & inferius peritonæo comprehendantur & includantur, nulla utique earum vulnerari potest, quin prius peritonæum ipsum sit perfectum, quod si contingat, dicitur vulnus ventris internum, ubi nimirum peritonæum unà cum omento est divisum, vulnusque ad interiora abdominis penetravit, at si peritonæum integrum manserit, ac tantummodò cutis & musculi abdominis læsa fuerint, vulnus externum vocatur.

Talia externa vulnera quod attinet, referuntur ea inter communia carnosarum partium vulnera, quæ omni periculo vacant, vulgaribusque remediis vulnerariis supra descriptis facilè sanantur; majori autem difficultate stipantur vulnera musculorum circa umbilicum, ob superfluam enim ventris humiditatem facilè corruptionem contrahunt, nec non inflammationem & gangrænam, lethaleque hoc modo periculum accersere possunt, contemnenda itaque talia non sunt, sed his annumeranda, quæ mediocriter periculosa existunt.

At si parumper saltem arma ventrem feriant, haud difficulter tam molles partes ad interiora usque penetrabunt.

DE VULNERIBUS INTESTINORUM ET MESENTERII.

IN abdominis & peritonæi divisione intestina nonnunquam illæsa prolabuntur, hoc si contingat, confestim abluantur calido vino, cui incoctæ sint herbæ vulnerariæ, & in locum suum juxta ordinem reponantur, factâ prius majori vulneris dilatatione, si tam angustum sit, ut per illud repositio fieri nequeat. Verùm si simul læsa sint intestina, præsertim gracilia circa umbilicum sita, æger ferè mori solet. Potest tamen sauciatorum intestinorum curatio tentari hunc in modum, primò si vulnus sit adeò arctum ut manualis opitulatio satis commodè applicari nequeat, per incisionem dilatetur, cautissimè tamen, ne plus intestina lædantur, deinde intestinum suaviter

ter & leniter protrahatur, ut læsio conspici & tractari possit, hinc fex intus detenta leniter digitis comprimendo prolimi-netur & educatur, vinoque vulnerario tepente, mediante spongia vulnus & intestini sordities exterior abstergantur, tum intestina filo serico consuantur, vulnus autem abdominis prius non est consuendum glutinandumve, nisi prius certa spes sit, intestinum esse glutinatum, quod tamen sperare [illegible] licet.

Mesenterium verò in vulneratione intestinorum facilè unà læditur, est autem membrana crassa constans tunica duplici & validâ, inter quam plurimæ recumbunt glandulæ, adeò exiles, ut vix nisi in valetudinariis observentur, præterquam tres, quæ in sua naturali constitutione satis sunt conspicuæ, albicantes, teretes, ac solidæ; redduntque compressæ succum albidum instar lactis, modò crassiorem, nunc tenuiorem, qui nil est nisi chylus nondum in complementum sangvinem digestus; imprimis autem quæ maxima est, & in medio mesenterii reperibilis (reliquis duabus in sinistro ferè latere stabulantibus) Ad glandulas hasce venæ lacteæ multæ feruntur, ac iterum à qualibet earũ ramulus prodit, qui statim sociantur, & venam lacteam thoracicam efformant.

Nullo autem modo deforis mesenterium vulnerari potest, nisi simul intestina vulnerentur, quod si contingat, immensus dolor in toto intestinorum spatio, nec non circa spinam dorsi & in cervice cum contractione nervorum percipitur, unde periculum intestinorum vulneris duplicatur, cui tamen nullis aliis potest succurri remediis, quàm potione vulneraria, atque his quæ vulneri intestinorum dicata sunt, & si illud sanetur, etiam læsum mesenterium simul convalescit.

DE VULNERIBUS VENTRICULI, JECORIS ET LIENIS.

VUlnerato fortiter epigastrio, non facilè illæsus permanet ventriculus, quando autem vulneratur, id fit duplici modo, aut enim vulnus in exteriori saltem ventriculi tunica hæret, quod minus periculosum est, aut ad interiorem ejus cavitatem penetrat, quod semper lethali periculo plenum existit, eoque magis, si superius stomachi orificium vulneretur. In vulneratione igitur exterioris tunicæ necesse est, ut vulnus filo serico rubro consuatur, pulvis vulnerarius inspergatur, balsamusque vulnerarius illiniatur, ac potio vulneraria propinetur, in cæteris verò regimen sit ut intestinorum vulneratorum.

At si vulnus penetret usque ad interiorem ventriculi cavitatem, tunc plerunque mortiferum est, suntque ejus symptomata frequens & violenta vomitio, effluxus chyli per vulnus, crebraque animi defectio; hæc vulnera committuntur operationi naturæ, consuitio tamen cum protestatione adhiberi potest, unàque venæ sectio in hæmorrhagia celebrari; si vulnus in ipsam ventriculi

cavitatem penetraverit, vulnus abdominis consuendum, relinquendo foramen exiguum pro insertione turundæ, quæ tamen ventriculi vulnus haud intret, sed exterius tantùm attingat, applicando simul ea remedia, quæ supra ad vulnera thoracis proposita sunt.

Hepar verò & splen etiam facilè unà vulnerantur, si vulnus dextro vel sinistro abdominis lateri infligitur, vulnerato autem hepate mox omnis in eo contentus sangvis deperditur, unà cum calore naturali in sangvine vigente, sequiturque cachexia & mors; idem etiam periculum & exitus sequitur vulnus splenis, suntque ambo lethalia si in substantiam horum viscerum penetraverint, at si in exteriori tunica hæreant, sanari possunt.

Oportet autem in hisce vulneribus secare venam, alvumque quotidiè, si suppressa sit, proritare clystere, ac potionem vulnerariam ex herbis astringentibus propinare, additis hepaticis, vel spleneticis specificis, qua etiam vulnus eluatur, & pulvis vulnerarius inspergatur, tumque vulnus abdominis consuatur, superponendo simul emplastrum vulnerarium.

DE VULNERIBUS RENUM ET VESICÆ.

RENibus vulneratis loci eorum persentiscitur gravitas, dolor gravans & ponderosus, urina supprimitur, atque nigricans conspicitur, effluitque cruenta per vulnus, quatenus illud penetret, tumque utplurimum est lethale, at superficiarium sanari potest.

Prognosis.

In profundâ autem hypogastrii vulneratione plerunque vesicæ simul vulnus infligetur, quod cognoscitur ex urinæ suppressione, & ejusdem per vulnus promanatione. Vulnus autem vesicæ in fundo ejus semper lethiferum est, in collo verò ipsius facilè sanabile.

Curatio.

Curationem quod attinet, in vulnere renum convenit potio vulneraria cum aliis specificis, ut sunt trochisci de alkekengi, de terra sigillata, de carabe &c. tum vulnus crebrò eluatur decocto hydromel. in quo herbæ vulnerariæ sint decoctæ, hinc immittatur balsamum seu ungventum vulnerarium, sed difficillimæ & tardissimæ læsi renes sunt sanationis. Et si vulnus in cavitatem intret, ren demum totus suppuratione corrumpitur, æger tamen diu adhuc supervivere poterit.

Vesica vulnerata eodem ferè curationis modo tractatur, ejus autem felix eventus fistula esse solet.

DE VULNERIBUS BOMBARDARIIS; geschossene Wunden.

PEr experientiam deprehenditur vulnera bombardarum displosione facta multipliciter esse lethalia, quamvis sæpissimè neque locus, ubi trajectio globuli facta est, lethalis sit, neque cum globulo intoxicato trajectio fiat, econtra etiam innumeri tali modo vulneratorum iterum convalescunt, quatenus experto Medico potiuntur. Potior autem

noxa vulnerum bombardariorum ab uredine seu ustione proficiscitur, quam glandes implosæ carni inferunt, nec non ab impetuosa violentia divisionis continui, quæ unâ operâ contundit, collidit, confringit & disrumpit, non modò eo loci, ubi glans perforat, verùm etiam in circumpositis partibus, quæ hac impetuosa implosionis violentia veluti à fulmine tanguntur. Hanc itaque ob rationem vulnera hæc semper sunt periculosiora aliis ab incidentibus armis facta, quia illa simpliciter sua acie dividunt, hæc verò violenter discerpunt, & integras particulas non rarò avellunt, igneâque suâ calididitate haud levem sæpè concitant inflammationem, febrem acutam, prunam, phrenesin aliaque prava symptomata. Quibus omnibus imprimis autem uredini prudens Medicus occurrere, eamque properè extingvere, & extrahere debet, incendit enim partes adjacentes, carnem nigrefacit, & ad corruptionem disponit.

Curationis horum vulnerum scopus in eo consistit, ut primò probè observetur, quanam corporis parte globulus intraverit, & an penitus pervadendo ex opposito latere rursus eruperit, vel etiamnum intus delitescat, & ubinam, quamque profundè, & annon forcipe rostratâ apprehendi & extrahi possit, quod si reperiri nequeat, operationi naturæ committitur, quæ exacto aliquo tempore ejusmodi latentes in profundo glandes sponte plerunque propellere solet, interim autem multa in vulnere specilli circumactio, profundaque incisio ad obtinendam glandem omittenda, & fugienda est tanquam naturæ hostilis, & valdè dolorifica, qua Archeus facilè ad furorem concitatur, unde nihil boni expectari posset, in usu autem sunt quædam egregiè expellentes potiones vulnerariæ, & quæcunque probè menses movere solent, talia enim glandes quoque in corpore hærentes expellere deprehenduntur; Imprimis autem sequens potio vulneraria decantata est in expulsione globulorum, & grandinum bombardaliũ (Schrot) quæ aliàs ob exiguitatem exigi vix possunt, quum post earum implosionem foraminula carnis mox iterum coalescant, quæ ita fit:

Potio vulneraria expulsiva.

℞. brassicæ rubræ non capitatæ (cujus semen ipso die S. Ulrici ante exortum solis satum sit, & quando jam adolevit, colligantur folia & summitates, luna decrescente paucis diebus ante novilunium, & in umbra siccentur, hujus inquam ℞.) m. ij.

Artemisiæ rubræ,
Saniculæ,
Consolidæ saracen.
Alchimillæ
Sedi major,
Sabinæ an. m. j.

Simplicia hæc pari modo in umbra & aurâ liberâ siccentur, & simul in pulverem terantur.

℞. hujus probè mixti pulveris m. ij. vel iij. superfunde libras quatuor vini albi, coque in nova olla lutata ad sufficientiam, de colatura manè

& vesperi ℥iij. vel IV. bibantur, tum etiam vulnus eodem decocto eluatur, ac sequens emplastrum superponatur:

Emplastrum.

℞. terebinthinæ ℥ij.
Gummi elemi ℥j.
Colofon.
Ceræ flav. an. ℥ß.
Sachari Saturni
Minii
Sangvinis draconis an. ʒiij.
Styracis liquidæ
Magnetis præparat. an. ʒij.
Croci Martis ℥ß.
Aristolochiæ rotund.
Mumiæ an. ʒj.
Aloë hepat.
Aluminis usti an. ʒß.

Pulverisentur quæ decet, primoque liquescat cera, ac tum reliqua successivè immiscendo coagitentur, addendo quoque balsami sulphuris ʒij. & ad justam emplastri consistentiam percoquantur, cujus parum pro vice subcalescere sinitur, linteoque inductum hisce & aliis vulneribus superimponitur.

Fortasse specifica, quæ fœtum ex utero propellunt, etiam alia in profundo corporis infixa foras eliminant, quod tamen experti nondum sumus, talia autem fortiter expulsiva diutius usum ne subeant, quàm quoad jam illud, quod expulsum volumus, sit eductum, tumque statim talis potio omittatur, aliàs nil boni operatura esset, alius tamen mitior potus vulnerarius adhuc aliquandiu continuari poterit, donec nimirum vulnus sanescere videatur, & tunc etiam ejusmodi potus cesset.

Omnium autem primò ardor vulneris bombardarii internus restingvi debet, id quod si nil aliud sit ad manus, obtineri poterit ab ipso pulvere pyrio, si ejus ʒij pro una dosi in haustu aquæ fontanæ decoquantur, tum enim nitrum, quod clarificatum ad compositionem hujus pulveris assumitur, coquendo in aqua solvitur, tumque refrigescat, & uno haustu ebibatur, possunt pro unâ tali decoctione duæ vel tres doses pulveris pyrii accipi, haustusque secundâ vel etiam tertia vice repeti, & eò certius & efficacius ardor restingvetur. Idem etiam præstat nitrum per aquam rosarum clarificatum, & in crystallos redactum, ut supra doctum est, & si fortè nitri sapor sit ingratus, poterit addito sacharo gratior reddi.

Exterius simili modo ardor vulneris restingvi debet, quod optimè efficitur alcaliosis, vehementem enim aciditatem corruptivam vulneri inesse, non est dubium, displosio enim bombardarum fit ab incenso nitro, unde simul corrosivus spiritus nitri exhalat, & particula ejus cum glande in vulnus involat, ut taceamus, omnem ardorem esse corruptivè acidum, uti multis probari potest, optimum ergò hujus aciditatis extinctivum paratur è calce viva hoc modo:

℞. calcem vivam recentem, extingve eam in aquæ fontanæ partibus tribus, ac una vel altera ebullitione simul coque, dein aquam cola, atque in ea æqualem partem mellis coque & despuma, donec mel iterum

rum priorem suam consistentiam obtineat,

℞. hujus mellis ℥ij.
cremoris lactis ℥iiss.
oculor. cancror. pulverisat. ʒij.
m. f. linimentum.

Hoc tenuioribus turindis excipiatur, quæ utrique foramini, si nimirum totalis trajectio ab uno latere intrando & altero rursus exeundo facta sit, imponantur, exactis tribus horis id cum recenti linimento repetendo.

Vel ℞. cancros fluviales recenter captos si haberi possint, vel eorum loco recentes cochleas, & tantundem recentis lenticulæ palustris, contunde hæc optimè, & exprime succum, hujus ℞. q. p. ex. gr. ℥VI. aceti rosar. ℥IVs. phlegmatis vitrioli, vel in ejus locum aquæ rosarum, in qua ʒj. salis prunellæ sit soluta, ℥V. mellis ℔j. coque simul & optimè despuma, donec consistentiam paulò liquidiorem melle obtineat, & utere hoc linimento, eodem modo ut de præcedente dictum est.

Quidam hunc ardorem oleis refrigerantibus extingvere præsumunt, sed nullo cum fructu, imò majori noxa, in tali enim ardore non modò non refrigerant, verùm etiam ceu ignis pabulum ipsa incenduntur & ardorem augent; At quando prima inflammatio ignea prius extracta est & restincta, tum demum ejusmodi olea refrigerantia, nec non venæsectio conveniunt, antea verò minimè, nam si ante incendii restinctionem vena secaretur, ardor potius eò magis invalesceret. Quod si ardor ejusmodi ab his jam dictis remediis non esset sedabilis, sed vulnus potius magis magisque rubesceret, ægri vires paulatim conciderent, signum est, vulnus malignitatem & venenositatem induisse, protinusque talia usurpanda esse, quæ veneno adversantur illudque per sudorem expellunt, qualia sunt diascordium Fracastorii, Orvietanum, Mithridatium, theriaca Andromachi &c. Ex his quodcunque placet, datur larga dosi; longè verò melius operatur medicina diaphoretica superius descripta, si in tanta dosi assumatur, ut æger possit optimè sudare; quod si prima vice non sufficeret, eadem dosis etiam secunda vel tertia vice repetatur.

Cæterùm de deligatione horum vulnerum notandum venit, eam initio semel tantummodò in die fieri sufficienter posse, quoniam vulnera à trajectione glandium raro ante diem quartum pus generant, quo apparente juxta ejus qualitatem judicari potest, sitne legitimum vel malum, & pro necessitatis exigentia deligatio semel bis vel ter in die celebrari.

DE AMBUSTIONE.

Vulnerationi etiam accensentur varia ambustio, per eam enim consimili modo solutio vel divisio fit continui, quemadmodùm autem modis valdè diversis contingere potest, ita semper una ambustionis species alterâ est benignior vel deterior; fervens enim aqua, scintillæ ignis, linum vel stupa stramenve in-

censa omnium mitissimè adurunt, ita ut saltem epidermis in vesiculas aqua repletas abscedere soleat;

Butyrum verò, oleum, pix, sebum, vernix & similia æstuantia, paulò magis urunt, maximè autem metalla ignita, nempe ferrum, chalybs, cuprum, plumbum, stannum, pulvis pyrius, lapides candentes, tonitru, fulgur &c. Omnis autem fortis adustio non tantùm cuticulam lædit, sed in carnem etiam penetrat, unde cutis nigrificatur, sensumque amittit, deinde eschara seu crusta sequitur, quæ decidens profundam ulcerationem relinquit.

Prognosis. Signa & causæ ambustionis manifesta sunt, prognosin verò quod attinet, quælibet vehemens ambustio vix aliter sanatur, quin deformantes cicatrices remaneant; cœlestis verò accrematio à tonitru & fulgure plerunque etiam omnem spem non modò sanationis, sed & supervictionis concremat, quælibet etiam adustio locis pilosis accidens non saltem depilat, sed & ne recrescere quidem pilos permittit, at si oculis vel pudendis contingat, non nisi cum periculo id fieri potest, si usque ad intestina ambustio penetret, nulla sanatio sperabilis est, si majoribus vasis accidat, periculum gangrænæ imminet.

Curatio ambustionis juxta speciem ejus instituitur, cum semper una sit gravior alterâ, in genere autem duplici modo sanatio perficitur, nimirum vel per ardoris restinctionem, vel igneæ qualitatis extractionem. Cavendum tamen, ne initio talia applicentur, quæ frigida & humida qualitate prædita calorem restingvant; repercutiunt enim ardorem, & introrsum in corpus eum repellunt, gravioraque excitant symptomata; consultius itaque est talia adhibere mox ab initio, quæ ardorem extrahant, cujusmodi est sequens:

Experimentum. ℞. lardum vel butyrum, sine illud liquescere & optimè fervere, tum effunde in aquam frigidam, in eaque diu ac multum hinc inde coagita, donec albescat, postea refrigescere & consistere permitte, tumque in linteolo extende instar cerati, & loco læso applica, hoc autem remedium præcipuè valet ad ustionem ab oleo, aqua vel ignis attactu.

Aliud. Vel ℞. sebi hircini eliquati & olei nucum juglandium expressi ana æquales partes, liquescant & effundantur in aquam frigidam, fiatque in omnibus ut in modo præcedente, hoc autem præcipuè inservit contra accremationem à metallis & mineralibus inter fusionem vel candefactionem eorum accidentem.

Specificum. In genere autem contra omnifariam adustionem efficax est hoc: ℞. liquoris salsi qui in doliolis butyri saliti reperitur, madefac in eo linteola, & ambusto loco superpone, idem etiam præstat aqua salsa marina, vel aqua simplex in qua solutus sit sal commun.

Vel ℞. mellis, butyri & saponis mollis nigri ana partes æquales misce & loco adusto applica, ejusdem virtutis etiam est decoctum jus raparum. Cuncta autem hæc extrahunt

hunt ardorem, ſedant dolorem, ſiccant & ſanant læſionem. At ſi ſimul adſit ingens dolor ab ardore, cum inflammatione, uti fieri ſolet, ſi incenſi pulveris pyrii flamma, vel lardi igniti fruſtula in aliquem volaverint, tunc ſtatim applicanda ſunt, quæ ardorem reſtingvunt & frigefaciunt, e.g. ℞. ſedi majoris & cancrorum fluvialium vivorum an. q. pl. contunde ea invicem, exprime ſuccum, vel contuſam lenticulam paluſtrem appone, vel harum rerum expreſſus ſuccus cum ſiphone injiciatur.

Sequens autem ungventum adverſus quamcunque ambuſtionem ſive magna ſive parva ſit, conducit:

℞. plantag. acutæ mij.
fol. ſalviæ recentis mj.
butyri non ſaliti ℥VI.
albi è ſtercore gallinæ ℥iij.

Frigantur hæc ſimul per quartam horæ partem, tumque exprimantur, mixtura expreſſa ad uſum ſervetur, qui talis eſt, liquefac ejus particulam ſuper prunis, eâque locus ambuſtus perungatur, dein verò folium recens plantaginis, vel betæ vel braſſicæ ſuperimpone, hocque ſingulis duabus vel tribus horis reitera.

Ad extrahendum autem calorem è quavis aduſtione ſequens vix ab ullo alio remedio ſuperatur: ℞. aquam colatam, in qua rapæ ſunt decoctæ, extingve in ea fruſtula quædam calcis vivæ recentis, tumque iterum cola, madefac in ea linteola, & ſæpius applica.

Ubi autem à ſanatione ambuſtionis deformes cicatrices & ſtigmata remanerent, tunc conſultum foret ſæpius ea pingvedine angvillæ inungere, vel

℞. ungvent. citrin. ℥j.
pomati
ol. roſac. an. ʒij.
m. f. ungventum.

DE PERNIONIBUS;
Germ. Schrunden.

Pernio-nes.

PErniones annumerari quidem poſſent ſolutioni continui, referuntur tamen vulgò ad impetiginem, de qua actum eſt ſupra cap. 196. at quum per oblivionem ibidem eorum mentio nulla facta ſit, adhuc nonnulla hîc de ipſis inſerere placuit.

Fiſſuræ.

Sunt autem perniones fiſſuræ ſeu ſciſſuræ in manibus & pedibus à diverſis cauſis contingentes, præcipuè verò ab ambientis frigore hiberno, ſuntque frequentes in digitis manuum & pedum, & maximè calcaneo, ubi plurimis ex nimia pedum perfrigeratione ſemel locum figentes, poſtmodùm annuatim redeunt, adeò ut talibus omni hyeme cutis calcanei crepet, & rimas ulcerantes acquirat, quæ etiam chimethla vocantur.

Chime-thla.

De curatione fiſſurarum dictum eſt ſupra cap. 58. quæ etiam huc applicari poſſunt, præterea inſerviunt etiam ſequentia:

℞. rapas in aqua decoctas, contunde eas in pulticulam, quam adhuc probè ferventem loco affecto applica; vel

Ungven-tum.

℞. ſebi cervini
ceræ
ol. violac. an. ℥ſ.

m. f.

m. f. in leni calore ungventum.

Vel imple hoc ungvento rapam excavatam, operculumque ejus abscissum iterum alliga, ac madefactæ stupæ involutam sub calidis cineribus percoque, tumque in pulticulam tunde & applica.

Vel. ℞. ol. violac. q. v. frige in eo allium, & expressum abjice, ad oleum verò ℞. tantundem ceræ, liquescant in ungventum.

DE VULNERE EX GELU; Germ. Erfrörung.

PErniones præfati quidem species sunt læsionis à gelu, verùm adhuc alii quoque modi ejusmodi læsionis à frigore occurrunt, nimirum in frigidissimis regionibus, & trans alpes proficiscentibus, quibus sæpè nasus, & auriculæ nec non interdum manus & pedes penitus pergelantur, & glaciantur, adeò ut si repentè in locum calidum transferantur, particulæ illæ glaciatæ omninò corrumpantur, & gangrænatæ decidant, at qui in talibus frigidissimis locis hujus rei gnari sunt, curant frigus frigore, naso enim glaciato applicant nivem, & frigus extrahitur, pergelatas quoque manus immittunt aquæ frigidæ, eaque gelu in se trahit, sensusque manui redit. Hoc verò nisi fiat, glaciata pars sensum ac motum amittit, atque in gangrænam & sphacelum degenerat, amputarique debet instar alterius partis gangrænatæ & sphacelatæ.

In qualibet itaque vehementi & rigidante perfrigeratione partes glaciatæ nequaquam calori admoveantur, antequam gelu sit extractum, tali modo ut dictum est, quod non modò in corporis humani glaciatis partibus, verùm etiam aliis succedit, nimirum pomis, pyris, ovis, quæ si glaciata sint, & aquæ frigidæ immittantur, vera glacies ex ipsis extrahitur, adeò ut crassitie digiti in exteriori circumferentia adhæreat. Debet ergò pars glaciata foveri nive vel aquæ frigidæ immitti, donec iterum sentiat, postea verò propinetur efficax quoddam diaphoreticum, talia nimirum quæ alioquin contra pestem ciendo sudorem juvare solent, quicquid enim venenum & æstum pestis expellit, & contra malignam inflammationem & ardorem juvat. Idem etiam valet adversus frigiditatem & gelu, & nisi ejusmodi interna calefactio corporis post ingentis frigoris perpessionem instituatur, periculum est ne vel lepra, vel tympanites, vel hydrops anasarca succedat. Tale itaque diaphoreticum internum vel aliud propinari debet:

Electuarium diaphoreticum.

℞. elect. diascord. Fracast. ℥j.
sinapi albi
castor. an. ʒiß.
piperis albi
zingiberis an. ʒj.
croci ℈j.

Pulverisentur omnia. & cum succi citri q. s. temperentur in electuarium, cujus ℥j. vel ʒij. cum aqua cardui benedicti, in qua tertia pars aceti rutacei addita sit, intro sumantur, expectando in lecto sudorem, id quod quotidiè reiteretur, donec urina pallida rursus fiat coloris aurei, vel si

jam

jam antea sit coloris rubicundioris, à sua rursus superflua rubedine, iterum efficiatur pallida; postmodum è loco glaciato adhuc omnis læsro extrahatur, uti fit à sequenti:

Cataplasma.

℞. calcis vivæ ʒiij.
 myrtillorum ℥ij.
 ol. nucum ℥VI.
m. fiat cataplasma, quod imponatur.

Vel ℞. butyri recent. aceto rosac. abluti ʒiij.
 ol. nucum aqua plantag. loti ℥VI.
 pulv. semin. lini ʒij.
 m. & loco læso alliga.

Quod si corruptionem incurreret, tunc ℞. gummi galbani & serapini, ol. succini an. ℥ß. petrolei q. s. pro ungvento, liquescant simul, & linteolis inductum loco læso applica, extrahitque omnem pergelationem & frigus.

Hæc de vulneribus sufficiant cum his quæ proponit.

TEXTUS.

Curationes vulnerum ad Chirurgiam rectè pertinent, administrationem nimirum manualem requirunt, quemadmodum & ulcera.

In horum autem curatione egregiam operam præstitit Felix Wurzius Chirurgus, cujus opera extant, quæ commendatione eleganti dignissima sunt.

Paracelsus Chirurgus eminens videtur operam absolvisse, quæ in tota Chirurgia necessaria & evidens est. Ipsius itaque Chirurgica scripta magno usui sunt, imprimis verò illa Chirurgia parva olim Basileæ succinctè à Vito Amerbachio excerpta, & hactenus non excusa.

Iidem Authores quoque eleganter præcipiunt de omnibus symptomatibus & accidentibus unicuique vulneri sæpius evenientibus, quibus imprimis Felix Wurzius felici manu, quomodo succurrendum, docet tract. 3. suæ Chirurgiæ.

Circumferuntur aliàs balsama vulneraria, itemque potiones consolidandis vulneribus maximè utiles, de quibus consulantur etiam Authores.

Elegans est balsamus vulnerarius Felicis Wurzii, qui ubivis commendatur, multarumque est virium; alioquin usitatiores descriptiones passim habentur, sequentes duæ tantarum sunt virium, ut si omnia cætera legitimè fiant, ab iis vulnerum curationes solerter perfici possint, & inter perbreve temporis spacium.

Balsamus vulnerarius:

Balsamus vulnerarius.

℞. *Galbani*
 Ammoniaci
 Bdellii an. ℥ß.
macerentur in aceto per triduum, tandem colentur, & more usitato inspissentur ad consistentiam mellis, postea

℞. myrrhæ rubeæ finæ
mastichis elect. an. ℥ſ.
olibani ℥j.
pulverisentur tenuissimè, adde
terebinthinæ laricea
olei olivarum an. ℥ij.

Coque invicem igne lentissimo perpetuò agitando, donec gummata illa posteriora probè fuerint eliquata, adde vicissim olei olivarum recentis ℥j. & lento calore denuo coque atque ita perge, semper ℥j. olei olivarum recentis adjiciendo, donec ℔j. integra assumpta fuerit, semper tamen probè agitando.

Tandem gummata in acetum soluta, colata & inspissata admisce simili modo agitando, & deinceps recens oleum olivarum denuò per vices adjiciendo, donec & altera quoque libra ejusdem olei adjecta fuerit, & balsamus aliquid flavedinis contraxerit.

Quod si eundem balsamum viridem fieri desideras, adde ℥j. æruginis pulverisatæ, & insolando relinque per unum mensem vel plures, fæcibus paulatim ad fundum se præcipitantibus, à quibus quod sincerum supereminet, decanta, & vasis mundis reserva.

USUS:

Vulnera recens punctim & cæsim facta citissimè curat, si modo ejus particula moderatè calida, ut scilicet sufferre possit patiens, in vulnus immittatur, ita tamen ut totam cavitatem vulneris rectè adimpleat. Secus nimirum superiores partes consolidantur, relictis inferioribus adhuc crudis, & alia symptomata tum inferentibus. Quod si vena simul fuerit læsa, illa liganda est, & balsamo deinceps infuso spacio quatridui ad minimum, ligaturâ nempe etiam debitè adhibitâ, perfectè vulnus consolidatur.

Balsamus vulnerarius alius.

Nonnulli usurpant in hisce casibus interdum non adhibito balsamo pulverem conglutinatorium, qui fit ex cancro fluviatili:

℞. cancros integros adhuc vivos & recentes ex aquis assumptos mense Junio, quando Sol commoratur in Cancro (cancri sint molliusculi, qui jam pridem exuvias posuerunt) exsicca in clibano in vase terreo, ne tamen comburantur, aut igne tangantur, donec pulverisari possint tenuiter. Hunc pulverem immittunt in vulnera etiam profunda, sed hac cautione, ut omnes cavitates expleantur, alioquin ubi pulvis iste fundum non attigerit, consolidatio quidem vulneris superius fit, sed ad fundum generatio puris impediri nequit. Itaque hoc semper providendum fuerit, alioquin vulnera recenter (a) consolidata sunt secanda.

(a) I.e.

(a) I. e. per sectionem vulnus consolidatum iterum foret aperiendum.

Balsamus vulnerarius alius.

Alter balsamus talis est: ℞. mucum ex auribus, quantum ejus haberi potest, adde olei nucum juglandium expressi, & coque invicem, donec lento calore oleum aliquantulum inspissetur in formam balsami.

Hujus usus est stupendus in omnibus vulneribus citissimè curandis, maximoperè nimirum consolidat, & omnes partes absolvit.

Huc refer balsamum sulphuris, & emplastrum diasulphuris Rulandi, quorum evidentia laudabilis est.

CAP. CCVI.

DE FRACTURA, LUXATIONE ET DISLOCATIONE OSSIUM; Germ. Beinbruch/ Verrenckung und Verstauchung.

QUemadmodum nulla domus vel ædificium existere, nec persistere potest, nisi ubique innitatur fundamento, nec non pilis, columnis, postibus, trabibus erectis & transversariis fulciatur, contineatur & firmetur: ita quoque se res habet cum corpore humano, aliorumque animantium, ad ossa enim propria erectum, explicatum & firmatum est. Ossibus hisce idem contingit quod aliis rebus duris, quæ à violenta occursatione & collisione franguntur, finduntur & dissiliunt, sunt enim prædura & fragilia corpora, quæ non flectuntur & resiliunt instar gladiorum vel virgularum, nec ductilia sunt more metallorum, quæ contusioni cedunt, rursusque complanari possunt, at nostra ossa à validâ rei duræ obviatione omnino diffringuntur, eorumque continuitas solvitur; solutio hæc seu divisio continui in ossibus semper dicitur fractura, quocunque etiam modo contingat, nimirum lapsu gravi, contusione vehementi, incisione vel inflictione per arma vel alio, sive etiam fractio fiat transversim seu per latitudinem, sive rectim per longitudinem, quæ fissuram dat, sive obliquim (ut ita dicamus) seu per obliquitatem, ubi fissura & fractura concurrunt, sive comminutim, seu in particulas confractionem;

Constituuntur autem à Chirurgis quatuor differentiæ ossium fractionis, quarum prima est fractura, qua nimirum os longum instar fustis transversim seu secundum latitudinem diffringitur, ein Beinbruch. 2. Fissura, ubi consimile os secundum longitudinem instar asseris vel ligni diffinditur, Germ. ein Klack oder Spalt. 3. Pertusio & perforatio, in qua ab inflictione per instrumentum mucronatum particula ossis exilit, & pertusioni cedit, Germ. eine Durchlöcherung oder Durchbohrung. 4. Comminutio eine Zerdrümmerung oder Zerschmetterung / quando nimirum os à violento ictu in fragmenta & particulas dissilit, ad quam etiam pertinet fractura reli-

dens ein Schlitzbruch / ubi contusum os in fragmenta acuta diffringitur, quorum acumina extrorsum per carnem pungunt, eamque vulnerant.

Obtinent quoque ossium fracturæ ab his membris, in quibus contingunt, peculiarem denominationem, ita ut ab omnibus dici soleat: fractura calvæ, brachii, costarum &c. item à symptomatibus & circumstantiis, ita ut nunc sit fractura unà cum vulnere, jam sub cute integra, cum luxatione, inflammatione, gangræna, ossis corruptione &c.

Ut autem hæc eò melius à tyronibus capiantur, è re fore arbitramur aliqualem ossium totius corporis humani descriptionem hîc inserere.

Sunt itaque ossa firmamentum, fundamentum & fulcrum corporis, quæ statim in utero materno formantur, scilicet quædam completè ut ossicula auditoria, quædam incompletè ut dentes cunctaque ossa reliqua, in quibus etiamnum aliquid deest, nempe appendix, processus &c.

Materia ex qua generantur Divino Hippocrati *est excrementum terreum cum pingvedine & humiditate adjuncta*, nos tamen absque derogatione tanti Principis statuimus, primordium ossium potiori parte esse pingvedinem & sulphur animale, quemadmodùm enim ferrum & chalybs durissima illa corpora omnium mineralium ex mero constant sulphure, vix enim quicquam argenti vivi in eorum generatione concurrere deprehenditur, ita etiam durissimum nostri corporis nimirum ossa è pingvedine gigni verisimile est. Apparet enim etiam hoc ex arboribus omnifariis, quæ veluti ossa sunt vegetabilium ob suam duritiem, & pari modo ex mera ferè pingvedine constant, tota enim earum substantia ardet, & luculentam flammam edit.

Sunt itaque ossa nil aliud quàm pingvedo coagulata & indurata, & nutriuntur pingvedine, scilicet propriâ medullâ, quæ mera est pingvedo, & pariter pingviori sangvinis parte nutritur, sangvis verò consimili modo ex rebus pingvibus generatur & alitur, quicquid enim ex terra crescit, pingve est, & flammam alit, agri etiam fertiles non sunt, nisi pingvi fimo stercorentur.

Numerus ossium exactè sciri nequit, in pueris enim plura sunt quàm in adultis, in quibus sensim quædam coalescunt, & sic pauciora fiunt, respondent tamen ferè numero dierum unius anni.

Figura eorum varia est & omnibus nota, quilibet enim ferè quotidiè ossa pecorum conspicit mactatorum, & hominum è sepulcris eruta.

Mira eorum in corpore est connexio, adeò ut ne minimum reperiatur, quod non aliis satis firmiter annexum sit, totum autem ædificium osseum dicitur sceleton; connexio verò ipsa unius particulæ ad alteram vocatur arthron id est articulus, & arthrosis articulatio, atque hæc cohærentia & connexio naturalis duplex est, una quæ fit cum motu & flexurâ

xura duorum connexorum ossium, quæ si motus sit obscurior, nominatur synarthrosis, id est coarticulatio, seu articulatio strictior, si verò motus sit evidentior, tunc appellatur diarthrosis id est dearticulatio seu articulatio laxior, estque iterum triplex seu tres species constituens, quæ sunt 1. Enarthrosis seu inarticulatio, in qua unum os cum capite suo cavitati alterius est insertum. 2. Arthrodia in qua cavitati superficiariæ, caput alterius ossis depressum est innexum. 3. Gynglymus, ubi unum os in una parte habet capitellum, in altera verò cavitatem, ita ut ab uno osse excipiatur, & vicissim alterum excipiat, ut fit in connexione vertebrarum. Altera quæ motus manifesti expers est, diciturque symphysis id est coalitus seu coalescentia, in qua modò unum os alteri adhæret sine medio, ut fit in suturis, vel cum interventu medii, quod modò est cartilago, quæ annexio vocatur synchondrosis, nunc ligamentum, & appellatur syneurosis; jam caro vel musculus & nominatur syssarcosis.

Substantia ossea in tres distingvitur species, quarum prima propriè os dicitur, estque pars media durissima & solidissima ossium; secunda apophysis id est processus, vel eminentia seu productio, estque pars ossis continua & legitima, ex osse ipso, in quo est, prorumpens & extra superficiem planam prominens, quales habentur in vertebris dorsi, nec non inferiori maxilla; tertia epiphysis id est appendix seu adnascentia, estque os ossi per simplicem contiguitatem adnatum, saltemque in junioribus deprehensibile, in senioribus verò adeò cum reliquo osse coalescit, ac si os unicum & continuum esset.

Recensentur autem ab Anatomicis à capite ad calcem usque ossa sequentia in tres classes distincta, nimirum in ossa capitis, trunci & artuum seu manuum & pedum.

Ossa capitis dirimuntur in cranium & maxillas.

Cranium componitur communiter octo ossibus, quæ sunt

1. Os frontis (in recenter natis duo sunt.)
2. & 3. Ossa temporum.
4. & 5. Ossa syncipitis.
6. Os occipitis (infantes quatuor habent.)
7. Os sphœnoides, seu cuneiforme, item basilare
8. Os Ethmoides, seu cribriforme.

Adhæc cranium ferè ubique constat tabulato gemino seu duabus laminis, quæ etiam parietes vocantur, ac insuper in medio substantiam quandam pumicosam interjectam habent, quæ meditullium dicitur, vel diploë, sunt tamem quibus tabulatum hoc simplex est, tenue & pellucidum absque meditullio, hisque malè cessurum esset, si in cranii fractura juxta consvetudinem complurium Chirurgorum tamdiu secandum & terebrandum, donec sangvis prodeat.

Ad ossa cranii etiam pertinent ossicula sex alia, quæ in meatibus

auditoriis latent, nimirum utrinque tria exigua, quæ ſunt;

1. Malleus.
2. Incus.
3. Stapes.

Hisque accedit etiam quartum ſcilicet Orbiculare, & ſic univerſa cranii oſſa in 14. vel 16. diſpeſcuntur.

Maxilla ſuperior conſtat oſſibus undecim, quorum in utroque latere quinque ſunt, videlicet

1. & 2. Os zygomaticum.
3. & 4. Lachrymale, ſeu ungvis.
5. & 6. Os maxillare.
7. & 8. Naſi.
9. & 10. Palati, quibus accedit unum impar, nempe
11. Vomer, ſeu aratro ſimile.

Maxilla inferior conſtat in adultis unico ſaltem oſſe in puerulis autem duobus, quæ poſt annum primum, vel ſecundum vel etiam aliquantulum tardius per ſynchondroſin juncta in unum coaleſcunt.

In his duabus maxillis alveolis inhærent dentes ut plurimum numero 32. nempe in qualibet maxilla 4. primores, ſeu inciſores & gelaſini dicti.

2. Canini ſeu oculares, reliqui omnes vocantur molares ſeu maxillares.

Os autem unicum os habet hyoides appellatum.

Hæc ſunt oſſa univerſa capitis, ſequuntur nunc trunci.

Altera pars ſceleti truncus eſt, in quo occurrunt omnes vertebræ ſpinæ, item claviculæ, ſcapulæ, ſternon, coſtæ, & oſſa iſchii.

Spina à poſteriori ejus parte ſpinoſa ſeu acuta ita dicta, eſt tota illa compages oſſea, à prima cervicis vertebra usque ad os coccygis.

Vertebræ hæ ſpinæ ſeu ſpondylià vertendo ita nominantur, ſunt enim antrorſum & retrorſum verſiles, ita ut per eas corpus incurvari & rurſus erigi, varièque verti poſſit.

Dividuntur autem hæc oſſa ſpinæ in vertebras ſeptem colli, duodecim dorſi, quinque lumborum, & quinque vel ſex oſſis ſacri, quibus os coccygis additur. Suntque omnes vertebræ excavatæ pro vehenda medulla dorſali.

Donantur quoque vertebræ exterius ſeu poſterius variis protuberantiis, ſunt enim in qualibet proceſſus triplices, videlicet 1. quatuor obliqui, duo parte ſuperiore aſcendentes, duo inferiore deſcendentes. 2. Duo transverſi, pro ortu & inſertione muſculorum, iſti autem in cervicis vertebris lati ſunt, & foramine pervii, per quod ſurſum vaſa in caput feruntur, nec non in ſui apice diviſi, in dorſo craſſi ſunt, rotundi & ſolidi, præterquam undecima & duodecima. 3. Acutus unus in parte poſtica, quæ propriè ſpina nuncupatur, ac in prima vertebra deficit.

Obtinent inſuper appendices quinque, duas infra & ſupra ad corpus ipſarum, totidemque ad proceſſus transverſos, atque ad ſpinæ extremitatem unam.

Foramina vertebris duo ſunt ſingulis, nimirum unum ampliſſimum & proprium in medio ipſarum, per quod

quod spinalis medulla descendit, alterum ad latera ex duabus simul junctis concinnatum commune, pro nervorum egressu ad adsitas partes, ingressuque venarum & arteriarum ad medullam spinalem.

Adhæc in specie in vertebris cervicis nimirum in ipsarum processibus transversalibus foramen observatur, per quod venæ & arteriæ vertebrales in caput scandunt.

Substantia vertebræ cujuslibet parte interna crassior est & fungosior, cui epiphyses & cartilagines adnascuntur. Extrema enim vertebrarum, exceptâ primâ cervicis appendices habent, quibus pro faciliori motu cartilagines crassæ mollesque interjectæ sunt, ita ut infra supraque cartilagine donentur, eâque in osse sacro duriori & 'sicciori, eò quod immobile hoc os sit.

Connexæ sunt vertebræ per vincula validissima articulariter, nimirum à parte anteriore per symphysin, posteriore verò per gynglymum.

Ligamenta verò earum duplicia sunt, alia eas superius & inferius alligant suntque crassa & mucosa, alia membranea, atque ab epiphysibus tam acutis quam transversis, quibus firmius processus connectuntur.

Sed ut in specie singulas vertebras recenseamus, occurrunt primò earum in cervice communiter septem, in longo collo octo, denotatque pronitatem ad phthisin ob angustius effectum thoracis, defectu unius spatium, bruta autem ut plurimum tantummodò sex habent; vertebræ hæ colli quo sunt superiores, eò substantiæ sunt solidioris, durioris que, quin & tenuioris: vocatur autem ex his

1. Atlas, quod caput sustentare videatur.

2. Epistropheus à vertendo, ex cujus medio corpore procedit appendix seu processus teres instar dentis canini, circa quam caput cum prima vertebra movetur, quam ob causam hæc appendix dens appellatur, quo nomine Hippocrates totam hanc vertebram insignit.

3. Axis; reliquæ propriis nominibus hactenus destituuntur.

Harum duæ primæ occipitio per ligamenta junguntur, ut robustè capiti adfirmentur, hæ duæ quoque potiorem capiti motum conciliare creduntur, ita ut motus capitis in orbem gyrabilis fiat supra primam, antrorsum verò & retrorsum seu annuitionis & renuitionis mediante secunda; flexura verò capitis lateralis seu dextrorsum & sinistrorsum ab omnibus æqualiter proficisci videtur.

Dorsi vertebræ ut plurimum sunt duodecim, quibus costæ totidem à latere quolibet æquè in fœminis ac viris articulantur. Vertebræ hæ crassiores sunt quàm cervicis, nec non ampliores, molliores & rariores, differunt quoque à præfatis, quod spina ferè in omnibus sit longior, simplexque & neutiquam divisa, non omnes tamen eodem modo sunt spinosæ, decima enim, undecima & duodecima obtusiores habent spinas, reliquarum superiorum thoracis spinis; spina quoque decimæ verte-

vertebræ recta magis retrorsum porrigitur, quam superiorum vertebrarum spinæ.

Lumborum vertebræ quinque sunt, rarò sex, crassitudinem & magnitudinem habent insigniorem prædictis, magisque sunt foraminata, sunt etiam processus transversi majores, obliqui verò aliter dispositi, quippe qui sibi invicem non incumbant, sed accumbant potius; spinosi autem magis rectum obtitent situm; motus his vertebris laxior est quàm dorsi, ut facilior inclinatio ad terram fieri possit.

Os sacrum his subjacet, hinc ita dictum, quod omnium in spina sit maximum, & dorsi veluti basis sacraque anchora, est enim latum & immobile, ac totam spinam firmat.

Vertebræ ejus ob similitudinem non usum ita vocatæ, quinque sunt, nonnunquam sex, in pueris haud difficulter sequestrabiles, in adultis verò adeò conglutinatæ, ut os unicum continuum appareant.

Perdurum est hoc os, non tamen solidum, intus succo medullari turgens, foramina hîc non ut in superioribus vertebris in lateribus sed in parte antica & postica se exhibent.

Os coccygis sive cuculi, à figurâ rostri hujus avis ita vocatum huic supponitur, estque os minutissimum, constans ex tribus vel quatuor ossibus, nec non duabus cartilaginibus. Situm est in infima totius spinæ parte, ex ampliore basi in mucronem desinens, eoque rostrum cuculi repræsentans, imprimis in masculis, in quibus magis introrsum vergit pro sustinendo intestino recto, unde etiam pueri propter hujus ossis humiditatem sæpius procidentiam ani experiuntur, in fœminis plus extrorsum tendit ad sustinendum uteri collum, majusque spacium conciliandum.

Os innominatum coxæ vel ilium ad ossis sacri latera jacet, ex tribus constans ossibus, ilio, pubis & ischio interventu cartilaginum copulatis, ita ut ante septimum ætatis annum agglutinatio tribus distingvi lineis queat, in adultis autem in unum coalescat; magnitudo ejus conspicua est, magis tamé in mulieribus quàm viris, ita ut hinc ipsis nates latiores.

Geminum est hoc os, scilicet quovis in latere unum, triplicatum tamen seu tribus partibus constans, quarum prima superior amplissima sacro ossi mediante cartilagine contexta, atque per validissimum membraneum ligamentum alligata, ilium vocatur; secunda pars postica interior os coxendicis, coxæ vel ischium. Tertia denique antica ac pariter loco infimo locata os pubis vel pectinis.

Os ischion amplam & profundam habet cavitatem, quæ pyxis vel acetabulum, (ejus verò processus cartilagineus supercilium) vocatur, cui caput illud insigne ossis femoris inarticulatur, quod subinde ab internis defluxionibus, nimium lubricatum, vel externâ vi propulsum è sua cavitate excidens, luxationem vel subluxationem patitur, unde dolor ischiaticus seu coxendica passio, de qua supra cap. 171. actum est.

Os

Os ilium in muliere quàm viro amplius parte sui superiore semicirculum refert, qui vocatur costa & spina ossis ilium, interius verò excavatum est, diciturque hæc cavitas hujus ossis costa, exterior autem ejus convexitas dorsum ossis ilii audit, os coxæ cum osse pubis circulum fermè efficit, interiores ejus partes magis distant in mulieribus quàm viris, pro liberiori fœtus exclusione.

Ab hoc ossis sacri statumine laterali rursus ascendimus ad trabes laterales vertebrarum dorsi semicirculares, nimirum costas, quarum in utroque latere duodecim sunt, figura arcum referentes, dividunturque in veras extremitatibus suis cartilaginea sternum attingentes, & cum eo unitas, & spurias, os sterni neutiquam contingentes.

Veræ, quæ etiam rotunditati circulari propius accedunt, sunt septem superiores, atque etiam cum sterno habent genuinam articulationem, & cum vertebris gemino tuberculo, spuriæ sunt quinque inferiores sternon ideò non attingere creditæ, ut ventris imi dilatatio melior esse possit.

Sternum hoc est anterius os pectoris thoracem claudens, & cordi pro scuto inserviens, constatque variis partibus, quæ in pueris & juniotibus non facilè certo describi numero possunt, in adultioribus autem ferè in tres distingvuntur, quorum primum seu supremum peramplum est; secundum multò est longius at minus latum; tertium minimum & prioribus longitudine cedens, ut & tenuitate, quo crassius est secundum, eoque primum.

Tribuitur huic ossi figura ensis, seu pugionis antiquorum, cujus suprema pars nodum cum manubrio exprimat, media ipsum ensem, ultima cum sua cartilagine mucronata, ensis mucronem, hinc etiam os gladioli dicitur & ensiforme.

Thoracem claudunt claviculæ, claves vel jugula etiam dictæ, quarum duæ sunt, utrinque una, in pectoris summo transversim sub imo collo sitæ.

Connectuntur cum sterno & scapulæ processu superiore per cartilaginem, cum illo conjunctione simplici, cum hac autem duplici.

Scapulæ os seu omoplata, barbaris spatula dictum, est os tenue & latum, numero utrinque unum, figuram ferè triangularem exhibens; partes ejus variæ sunt, interna pars cava est, externa gibba, quæ testudo nuncupatur, & dorsum scapulæ.

Processus ipsi tres sunt. Primus est summum humeri, quo cum clavicula jungitur. Secundus minor, inferiorque nec non acutus, quo humeri os in sede sua continetur. Tertius brevissimus cervix dictus, in suo extremo cavitatem superficialem obtinens, in quam caput humeri inseritur, hocque processu nec non cavitate mediantibus scapula cum brachio jungitur.

Adhæc epiphyses seu appendices quinque possidet, quarum prima in angulo inferiore scapulæ circa spinas vertebrarum locatur. Secunda

ad spinæ principium; tertia in spinæ veluti medio, aliàs crista vocata. Quarta in acromio. Quinta in scapulæ ipsius basi.

Hisce itaque recensa sunt ossa trunci, restant nunc quæ ad artus pertinent superiores & inferiores, qui à plurimis simpliciter manus & pedes vocantur.

Dividuntur autem in humerum seu brachium, cubitum, & manum extremam.

Humerus est os brachii summum seu primum & maximum, validum, teres, atque inæquale superiore parte appendicem habens seu caput magnum, rotundum, cartilagine vestitum, eâque admodum læve factum, & cum scapula per diarthrosin articulatum, quod caput humeri nuncupatur.

Pars inferior articulatur cubito, ubi duo occurrunt processus, quorum externus minor cartilagine obductus metacarpi nec non digitorum manus extensoribus musculis dat initia; alter verò internus carpi digitorumque flexionibus suum exortum impertiens duos sinus habet, anteriorem minorem, posteriorem verò ampliorem, circa quam tanquam trochleam ulna volvitur.

Cubitus ab incubando ita dictus, quod naturaliter homo sedendo capite cubito innitatur & incumbat, è gemino construitur osse, humero breviore, & utrinque appendicem habente, quorum primum inferius & majus dicitur ulna, eò quòd ubique ferè mos fit in defectu ulnarum civilium mensurationem ad hanc partem instituere, aliàs simpliciter cubitus, barbaris focile majus, alterum superius & minus radius item focile minus appellatur.

Processus supernè duos habet veluti triangulares, cartilagine obvelatos, quorum minor atque acutior anterius situatur, major autem retusiorque Ancon & Olecranon veteribus dictus, posteriori parte.

Advertuntur quoque sinus duo, quorum minor externus caput radii à latere admittit; alter major cavitate sua semicirculum referens, ideòque sigmoides appellatus trochleam humeri excipit.

In capite ulnæ inferiore extrorsum iterum processus occurrit, sub initium manus extremæ nodum efformans seu processum acutum, styloidem seu styliformem propterea appellatum.

Notatur & hoc in capite sinus rotundus, partem excipiens manus, qui pariter ut duo superiores cartilaginis obductione multum ditatur.

Radius seu alterum cubiti os ulnâ multo minus est, imprimis parte superiore, at inferiore multò latius.

Manus extrema tribus constat partibus distinctis, carpo, metacarpo & digitis.

Carpus barbaris rasseta ex octo componitur diversæ magnitudinis & figuræ ossiculis, & hactenus certa denominatione non insignitis, quorum quatuor inferius locantur, totidem ossibus metacarpi per synarthrosin opposita. Quatuor autem superius, è quibus tria cubito ac radio

dio committuntur per diarthrosin, quartum extra ordinem intrinsecus antrorsumque quadantenus à latere tertii ossis positum est.

Metacarpus, qui & metacarpium, postbrachiale, & palma dicitur, constat ossibus quatuor (vel si primum pollicis connumeretur, quinque) oblongis & gracilibus, ossa digitorum magnitudine quidem superantibus, at inter se admodum inæqualibus; quorum maximum est, quod indici substernitur, minus quod digito secundo, & sic ulterius, dimensionis ratione institutâ, respondentque proportione digitis subjacentibus.

Digitorum ossa quindecim sunt, continet enim pollice connumerato quilibet eorum officula tria; præterea quoque circa articulos ossa sesamoidea X.XII. XV. vel etiam XX. reperiuntur, quæ pro ossium, quibus adhærent diversitate, diversæ magnitudinis sunt, majora tamen in pollice quàm aliis digitis.

Artus inferior à plerisque simpliciter pes vocatus pari modo in tres dividitur partes, nempe femur, tibiam & pedem extremum.

Femur à ferendo eò quod animal ferat, ita dictum utrinque unicum est, & unico constat osse, sed totius corporis maximo & longissimo, externa & antica parte magis gibbo, internâ & posticâ plus simo. Descendit enim obliquè inferiora versus ad genu, quod incessus legitimus ita exigit, ac in fractura hujus ossis probè notandum, ne talis situs permutetur.

Conspicuas superius & inferius habet appendices, processibus suis junctas; superior epiphysis magnum globosumque caput femoris efficit, cervice valida suffultum, quod ossis innominati acetabulo inseritur.

Sub cervice femoris duo occurrunt processus, quorum exterior trochanter sive rotator major, interior trochanter minor appellatur.

Inferior femoris appendix duobus capitibus protuberat, quorum internum crassius; externum latius ac depressius tibiæ subjectæ sinibus inarticulantur.

Inter caput utrumque sinus offenditur magnus, tam antè quàm retrò. Anterior, qui & planior & minor, atque admodùm lævis, nec non cartilagine obductus est, ac patellæ tuberculo interius committitur; Posterior autem qui & major & profundior partim tibiæ tuberculum, nec non cum ipso ligamentum, quod à femore proficiscitur, atque huic tuberculo inseritur, admittit, partim verò vasa ad inferiora tendentia ad sua loca deducit.

Apposita sunt inferioribus femoris appendicibus posterius ossa duo sesamoidea ad tutanda musculorum gastrocnemiorum principia in motu validiore.

Mola seu patella imposita est articulationi femoris & tibiæ ad articulum istum firmandum, ne femur labatur ad anteriora, & luxetur, vel homo collabatur, estque os parvum figuræ umbonis circularis, vix duos digitos transversos latitudine adæ-

quans; vocatur etiam ſcutum genu vel ſcutiforme os, item rotula.

Tibia eſt pars cruris inferior inter genu & talum, conſtans duobus oſſibus, quorum majus & interius propriè tibia dicitur, item canna major & focile majus; alterum verò fibula, ſura, canna minor & focile minus.

Oſſa hæc extremis ſibi invicem junguntur, in medio autem ſeparata ſunt; tibia multò major eſt fibulâ & craſſior ſuperiore parte proceſſum in medio habet à femoris cavitate exceptum, duosque ſinus pro capitibus femoris cum tibia articulandis. Inferiore verò multò minor eſt, proceſſus tibiam cum talo conjungens.

Antica ejus pars acuta & longa exiſtens ſpina dicitur, efformans figuram quaſi triangularem & adeò acutam, ut cultri ferè aciem æmuletur, unde ad quamlibet tibiæ in anteriori parte vehementem alliſionem immenſus dolor percipitur, eò quod ab hac acutie cutis & perioſteum quaſi ſcindantur.

Parte inferiore in latere interno proceſſus prominens occurrens malleolus internus nominatur, proceſſus verò fibulæ malleolus externus.

Fibula ſeu os ſuræ eſt alterum tibiæ os longè minus, & tenuius exterius tibiæ attextum, ut radius cubito.

Caput ipſius ſuperum rotundum ad genu non protenditur, ſed citerius deſinit, inferiore autem parte infra tibiam deſcendit, atque ſic cum tibia eandem longitudinem aſſequitur.

Pes extremus eodem modo ut manus in tres diſpeſcitur partes, nimirum in tarſum, metatarſum, & digitos.

Tarſus prima eſt pars, tibiæ ſubjacens, cujus oſſa ſeptem ſunt, magnitudine figurisque permultum diſcrepantia. Primum eorum talus ſeu aſtragalus item os baliſtæ & quatrio nominatur, ad pedis motum plurimum faciens, & baſis inſtar oſſibus tibiæ ſubſtratum, atque ad latera utrinque malleolos ſuſcipiens.

2. Calx calcaneus, os calcis vel calcar dictum.

3. Naviculare ſeu cymbiforme.

4. Cuboides ſeu teſſeræ.

5. 6. 7. Oſſa cuneiformia, ſeu ſphænoidea.

Metatarſi vel plantæ oſſa quinque ſunt oſſibus tarſi cohærentia, ſitumque inter tarſi oſſa digitosque medium habentia.

Oſſa Seſamoidea etiam in internodiis pedum ut manuum reperiuntur XXII. interdum XV. vel XX. ſuntq; oſſicula perexigua ſeſami ſemini reſpondentia forma ex parvitate, unde ipſis nomen. Minora ſunt his quæ in digitis manuum ſunt, niſi in pollice pedis, quippe qui major ſit pollice manus.

Interdum etiam oſſiculum ſeſamoideis ſimile in tarſo pedis reperitur, ad externum ſcilicet latus articulationis quinti oſſis metatarſi.

Digitorum pedum oſſa XIV. ſunt, pollex enim pedis duo tantum oſſa habet.

Nunc ad institutum descriptionis fractorum ossium redeamus.

Signa fracturæ ossis simul vulnere cutis & carnis concomitatæ manifesta sunt, visuque & tactu deprehenduntur.

Ast si fractura sub cute integra facta sit, tactu & auditu discerni potest, pars fracta enim accuratè contrectata inæqualitatem quandam exhibet, & attacta acerbius dolet, nec inflectionem membri sustinet, in quo fractura est. Nec ullo modo sua functione fungi potest, & si pars fracta hinc inde flectatur, aliquis collisionis ossis fracti strepitus subinde obauditur, an verò sit luxatio vel fractura, hoc modo dignoscitur, quod in luxatione adhuc aliqualis functio læsi membri supersit, ex. gr. si luxatum sit os tibiæ, æger aliquantillum licet magno cum dolore luxato ossi inniti potest, fracto autem nullo modo, adhæc luxatio semper fit in articulis, fractio verò diversis in locis.

Loquitur etiam de fractura & luxatione Hippocrates sequentibus aphorismis:

Ossibus fractis plurimum prosunt calefacientia. lib. 5. aph 22
Imprimis si ossa fracta sint nudata. 5. 22
Calida in gradu caloris suppuratorii ossibus fractis sunt amica & decretoria. 5. 22
Frigida verò inimica & interemptoria. 5. 22
Os quodcunque vel cartilago in corpore præcisa non coalescunt neque augentur. 7. 28
Ossis præcisio in vacuum penetrans delirium excitat. 7. 24
Ab ossis nudatione erysipelas superveniens malum. 7. 19
Ex osse ægrotante caro livida, malum. 7. 2
Vertebræ in occipitio introrsum luxatio pueris grandiusculis familiaris. 3. 26

Prognosin quod attinet, fractura simplex, & per transversum contingens omnium facilimæ est curationis, difficilioris verò est fissura seu fractura per longitudinem, vel obliquitatem accidens majoremque dolorem excitat, omnium difficilima est fractura relidens, qua nimirum desissio fit ab osse, desissæque partes acuminatæ extrorsum per carnem & cutem pungunt, easque vulnerant.

Quælibet fractura in medio ossis & per medium contingens imprimis in osse tibiæ femoris, brachii, humeri, digitisque facilioris est curationis, minorisque periculi, at quæ fit circa caput articulumve alicujus ossis, ea difficilior est, & quo propinquior est ejusmodi capiti, eò est difficilior & periculosior. Plus quoque negotii & periculi facessit fractura simplex quàm complicata, imprimis in brachio & crure, ubi duo ossa oblonga concurrunt, si nimirum unum eorum saltem frangatur, alterum verò integrum permaneat, at si utraque simul frangantur, & fracturam duplicem efficiant, majus periculum & difficultatem pariunt, amissionemq; functionis istius membri minantur.

Fracturæ costarum admodùm periculosæ sunt, solent enim concitare febrem, inflammationem & suppurationem.

Curatio ossium fracturæ si differatur ultra diem septimum, syderationes & gangrænæ periculum imminet, præsertim sub stricta nimis deligatione.

Curationis scopus fractorum ossium in quatuor consistit præcipuis operationibus manualibus, quæ sunt:

1. Extensio, debent enim duæ diffractæ partes fortiter à se invicem distrahi, ut in spacium suum quodlibet reponi & coaptari possit.

2. Coaptatio artificiosa, necesse enim est, ut partes jam extensæ accuratè in priorem suum situm reponantur, aptè conformentur, & deligatione in cohærentia detineantur.

3. Decens deligatio, oportet enim repositas & conformatas jam partes ligaturis retineri, ne iterum ab invicé discedant, detorqueanturve.

4. Conveniens situs unà cum applicatione externorum & internorum medicamentorum, opus enim est, ut deligata jam pars molliter & tali positione quiescat, ne ulla ligaturæ ossiumque coaptatorum distortio causetur.

Extensio autem ita celebratur: quando chirurgus in fractâ parte inæqualitatem, protuberantiamve advertit, ita ut una super alteram promineat, aut distorta sit, tunc à duobus robustis utrique parti injicitur mantile seu fascia, vel vinculum robustum, istæque duæ partes à se invicem distrahuntur una sursum, altera deorsum, quod quidem sine dolore fieri nequit, Chirurgus verò inter distrahendum alterâ manu simul membrum tenet, alterâ verò utramque partem iterum accuratè & ad amussim coaptat, & quodlibet in suum locum & situm dirigit, quod ex æqualitate coaptatæ partis & doloris remissione animadvertitur.

Coaptatio hunc in modum instituitur; partes à se invicem distractæ in eundem locum & situm pristinum reponuntur, omnisque inæqualitas & extuberantia volâ manus leniter & svaviter ad æqualitatem comprimitur & reducitur.

Deligatio hac ratione perficitur: quum utraque pars fracti ossis in priorem suum situm est reposita, tunc ferulæ seu asserculi aliquot apponuntur, desuperque duæ fasciæ linteæ circumvolvuntur, & mediocriter astringuntur, ne partes repositæ iterum elabantur, sed ferulis istis & fasciis in loco suo firmiter retineantur.

Situatio partis deligatæ talis observatur, ut membrum fractum planam & mollem positionem obtineat, aliquantulum tamen elevatam sed non nimiùm, aliàs membrum depressionem quandam seu curvaturam nacturum esset, non etiam nimis deorsum pendeat, alioquin membrum tumidum evaderet; proinde in situatione membri medium est tenendum.

Sed de his Chirurgorum fusiora scripta, ipsaque manualis operatio lustranda.

DE

DE LUXATIONE; *Germ.* Verrenckung.

LUxatio vel dislocatio eſt, quando duo oſſa inter ſe coarticulata, atque ligamento connexa è ſede ſua exarticulantur, qua exarticulatione motus iſtius membri voluntarius, uſusque tamdiu depravatur vel ſuspenditur, donec os dislocatum in ſedem ſuam reponatur.

Luxatio iſta non fit niſi in articulis, articulus autem eſt conjunctio duorum oſſium, ubi nimirum unius extremitas, quæ caput ſeu tuber dicitur, alterius extremitati cavæ, quæ acetabulum dicitur, inſeritur, nerveoque vinculo robuſtiſſimo connectitur, quod ex oſſis utriusq; cartilaginibus, quibus extremitates oſſium obductæ ſunt, producitur. Ob laxationem autem iſtius vinculi à diæta perhumida, vel ex violenta commotione interdum caput alicujus oſſis ex ſuo acetabulo extruditur vel excidit, quæ extruſio ſeu elapſio ſi penitiſſimè facta ſit, luxatio vocatur, ſi verò os diſtortum non totaliter elapſum fuerit, ſed in margine acetabuli adhuc hæreat, ſubluxatio appellatur, Germ. die Verſtauchung.

Poteſt autem luxatio contingere in omnibus oſſium coarticulationibus voluntario motui dicatis, in quibusdam tamen facilius & cum minori periculo, in aliis difficilius, & periculoſius. Omnium facilimè & celerrimè imò ſæpius ſpontè luxatur os femoris & coxæ. Item coarticulatio humeri cum ſcapula, humerique cum brachio, nec non brachii cum carpo, digitorumque coarticulationes, ut & femoris & tibiæ in genu.

Rarior verò & difficilior eſt luxatio tali & oſſis calcis, inferioris maxillæ, vertebrarum ſpinæ dorſi, oſſium pectoris, imprimis autem vertebrarum cervicis, quæ citam mortem inferre ſolent, imò quælibet vertebrarum luxatio lethalis periculi plena eſt, ob convulſionem, quâ plerunque magno cum cruciatu ante diem quartum miſerè intereundum eſt.

Omnes autem luxationes fiunt quintuplici modo, ita ut caput oſſis excidens ex acetabulo cadat vel

1. antrorſum, aut
2. retrorſum, aut
3. extrorſum, aut
4. introrſum, aut
5. ſurſum, uti contingere ſolet in capite humeri, quod ſurſum, vel antrorſum, vel deorſum in alas luxatur, vertebræ nonnunquam introrſum, aliquando extrorſum, maxilla ſemper antrorſum, articulus genu ob patellam antrorſum luxari nequit, ſed retrorſum, interdum etiam introrſum vel extrorſum. Quonam autem modo quælibet luxatio facta ſit, ex inſpectione innoteſcit.

Cauſæ luxationum ſunt; vehemens lapſus, ictus, incuſſio, diſtortio, diſtenſio, diſtractio: quædam etiam ab internis defluxionibus proficiſcuntur, imprimis luxatio coxendicis & vertebrarum cervicis. *Cauſæ luxationis.*

Prognoſin quod attinet, vertebrarum luxatio levisque diſtortio, ut *Prognoſis.*

ut & ossium pectoris, gibbum producere solet, quælibet luxatio facilè contingens etiam facilis esse curationis consvescit, & vice versâ, omnis quoque luxatio quantò est propinquior principalioribus membris, tantò est difficilior & periculosior. Sunt autem luxationes in corporibus teneris, puerisque facilioris repositionis, at non cum certa firmitate, in adultisècontra difficilioris sunt sanationis, majorisque firmitudinis & constantiæ sanationis, admodùm autem difficulter sanantur luxationes inveteratæ, quæ verò ab internis defluxionibus proficiscuntur, diuturnam curationem facescunt & facilè recidivant; vetustæ dislocationes, quæ jam callum contraxere, rarò vel nunquam sanantur, sed cum claudicatione perennare solent. Repositiones dislocationum earum in quibus margines acetabulorum defractæ sunt, ferè frustraneæ deprehenduntur, brevi enim reposita ossium capita rursus elabuntur. Articuli genuum & digitorum facilè luxantur & reponuntur, femoris verò & coxæ scapulæ & humeri difficulter, nec à periculo immunes sunt.

Curatio.

Curatio luxationum in eo consistit, ut os dislocatum in sedem suam reponatur, quod fit vel manibus, vel vinculis, vel certis instrumentis, quocunque autem modo id perficiatur, quatuor eodem modo ut in ossium fracturis manuales requiruntur operationes ad quamlibet vehementem luxationem, quæ sunt 1. Extensio. 2. Repositio. 3. Deligatio. 4. Conveniens situatio.

In extensione observandum venit, eam ideò institui, ut inter os elapsum & remanens, spacium quoddam intercedat, ne partes reponendæ ad invicem confricentur, aliàs gravia symptomata, vel incurabilitas causari possent.

In repositione neque os nec musculus perverti debent, sed invigilandum, ut quodlibet ad pristinum situm postliminiò redeat, repositionem autem convenienter esse factam, ex strepitu cognoscitur, quem caput in propriam cavitatem relabens, edere solet, & ex consveta figura membri, quam ut antea habere debet, propriamque præstare functionem.

Repositione facta (quæ mox à luxatione institui debet, antequam tumor & inflammatio partis ingruant) exterius talia medicamina applicantur, quæ inflammationem humorumque affluxum inhibeant, articulumque confortent, ne denuò elabi possit, quem in finem communiter ol. rosac. cum aceto rosac. mixtum applicatur, desuperque deligatio eadem, ut in fracturis ossium dictum est, adhibetur, nec ante diem septimum vel nonum hæc deligatio prima solvitur, nisi forsan aliquod symptoma grave superveniat, cujus gratia fasciæ essent solvendæ, parsque affecta lustranda.

In situatione deligati membri pariter eadem notanda sunt, quæ in ossium fracturis admonita sunt;

Sin autem inflammatio superveniret, tamdiu ab extensione abstinendum,

nendum, donec ea restingvatur; interim verò mollificantibus discutientibusque tali inflammationi occurrendum, cujusmodi est hoc ungventum:

℞. axungiæ porcin. ʒß.
ungvent. d. althæa ʒij.
ol. rosac.
lumbricor.
lilior. alb. an. q. s. ad debitam consistentiam ungventi.

At cum hæc melius intelligantur oculari inspectione, tyrones chirurgicas officinas, nec non eorum pleniora scripta de hac materia sibi habeant commendata.

DE GIBBO; Germ. ein Hofer oder Buckel.

Gibbus seu gibbositas pariter ad luxationem pertinet, est enim productum imperfectæ luxationis vertebrarum dorsi ossisve pectoris, quæ neglecta in pueris sensim plus incrementi capit, unde dorsi interscapilium aut pectus paulatim magis ac magis in extuberantiam elevatur, quæ gibbus seu gibber vocatur.

Signa gibbi sunt manifesta, incipit autem in pueritia primò pronasci tuberculum durum circa dorsi vertebras, aut in sterno, initio quidem instar nucis avellanæ, ac deinde juglandis.

Causæ, ut dictum est, sunt fermè eædem, quæ & luxationis, nimirum externa impactio violenta adversus coarticulationem vertebrarum, quod fieri potest per casum, vel percussionem, unde vertebræ dimoventur vel fortiter comprimuntur, ubi succus vertebras nutriens mox ubertim accurrit, & in loco isto frigidiore in excrescentiam cartilagineam induratur, prout etiam in aliis locis à compressione variæ excrescentiæ enascuntur, uti quotidiè in clavis pedum ferè in quolibet homine mox à compressione orientibus observamus; Non modò quoque violentia externa, sed & interna gibbos producit, præsertim nimis vehemens tussis vel obstructio asthmatica, tunc enim motui isti valido in tenera infantia vertebræ molliores facilè dimoventur, & gibbum producunt, de quo etiam Hippocrates: *Qui* (inquit) *ex asthmate aut tussi ante pubertatem gibbi fiunt, moriuntur.*

Curatio quidem gibbi confirmati nulla est, incipientis autem talis esse debet, ut succus alimentarius ad vertebras concurrens & indurescens partim discutiatur & dissolvatur, partim verò externa repressione à sua excrescentia inhibeatur, quod fieri potest laminis plumbi tenuissimis tuberculo incipiente continuò alligatis, item locum affectum quotidiè inungendo oleis destillatis resolutivis & discussivis, quale commendatur è strobilis cupressi destillandum, nostrum quidem oleum balsamosum supra cap. 8. communicatum mirandum est discutiens, novimus enim excrescentias osseas (Überbein) incipientes eo esse resolutas, & discussas, quid verò hic præstet, nondum sumus experti; sed de his satis.

TEXTUS.

Fracturis ossium, item luxationibus & dislocationibus ritè rectèque curandis & restituendis possunt consuli Chirurgi Practici.

Osteocolla mirabiles effectus in adultis intrò sumpta præstat, sed in juvenibus non item. Vide observationes Fabritii Hildani.

Hoc ab arcano vel magisterio (philosophicè calcinato) ipsius lapidis dextrè parato evitari posse, ut æquè scilicet senibus ac juvenibus prosit, experientia docet.

De universo autem circa ossa magisterio hactenus observationes perpaucæ aut ferè nullæ fuerunt in causa, quo minus de iisdem aliquid veri adhuc dum referre liceat.

In luxatione 1. membrum reponatur. 2. Applicetur decoctum florum chamomillæ, hyperici, verbasci, cum panno cœruleo. 3. Unge locum oleo ceræ.

ZODIA-

ZODIACUS MEDICUS,

Sive

Libellus de concordantia rerum

medicarum cum zodiaco cœlesti, seu duodecim domibus Solis & Lunæ, earumque virtutibus influentialibus multifariis, præcipuè tamen quadruplicibus, juxta quatuor trigonos seu qualitates Elementares, videlicet aëream, igneam, terream & aqueam, totidemque præcipuas hominum complexiones, nimirum sangvineam, cholericam, melancholicam ac phlegmaticam; In quo legitima simplicium collectio, efficax præparatio, specifica mistio, atque opportuna administratio ostenditur, tam pro medicaminibus è mineralibus, animalibus ac vegetabilibus parabilibus, quàm ipsorum vehiculis appropriatis.

Authore

JOHANNE HISKIA CARDILUCIO,

Com. Pal. Phil. & Med. D.

PRÆFATIO.

IN toto hoc creato universo mera contraria cernimus, nimirum lucem & tenebras, pellucidum cœlum, opacamque terram, serenum diem, ac tenebrosam noctem, calorem & frigus, ac cætera sibi invicem opposita, quæ perpetuò quasi belligerando causa sunt rerum orientium denuoque intereuntium, imprimis autem idipsum in nostro corpore incessanter experimur, quod modò dulcissima sanitate gaudet, nunc tristissima ægritudine affligitur, jam calore diffluit, mox frigore tremit, aliarumque contrarietatum vicissitudines identidem persentiscit, benignus tamen noster Creator rationem & intellectum nobis impertivit, quibus contraria oppugnare, vel ad minimum temperare novimus, famemque cibo, sitim potu, frigus calefactione, æstum frigefacientibus, ægritudinem medicinâ, & id genus alia nobis infesta eorum oppositis superare vel infringere didicimus, ad eum usque terminum, quem Deus vitæ nostræ constituit nullo contrario superabilem. Hæc tamen contrariorum superatio non leve superficiariumve est negotium, sed operosi studii & profundi ingenii, adeò ut profundissimus aliisque ferè omnibus ingeniosior Hippocrates meritò exclamet: Artem esse nimis longam & vitam brevem, qui tamen tum temporis, quando hæc scripsit, fortè septuagenario major fuit, & ad minimum quadraginta circiter annos artem exercuit. Attamen cum antecessorum indefessâ indagine, terque mille annorum continuatâ experientiâ longitudo artis nobis multum facilitata & quasi abbreviata sit, quilibet jam sedulus sagaxque indagator non adeò difficulter eò pertingere valet, quò & sibi & aliis magnoperè prodesse, gravesque morborum, atque aliarum nobis contrariantium molestiarum oppositiones invertere potest. De aliis quidem, quæ professionem medicam non concernunt, impræsentiarum solliciti non sumus, sed tantummodò de contrariis vitæ

vitæ ac sanitatis nostræ, quorũ tantus est exercitus, ut nemo ea sufficienter numerare vel describere possit. Quamvis enim plurimi gravissimi Authores, & supra multos alios candidissimus Hartmannus, atque nos in nostra sanitatis officina in eundem descriptionem commentantes sat prolixam morborum quamplurimorum consignaverimus, longè tamen plures, ac magna parte etiamnum planè incogniti revera sunt vitæ adversarii, mortisque satellites nos apertè & clanculum oppugnantes; quantæcunq; autem sunt multitudinis, omnes tamen quaternario quatuor qualitatum Elementarium, nimirum calido, frigido, humido & sicco subesse coguntur, & tot quot sunt, sibi pariter opposita contraria habent, quibus Deo annuente infringi possunt; adhæc innumerabili morborum exercitui Creator sacrosanctissimus quoque opposuit innumeras herbarum & simplicium copias itidem quatuor ducibus subordinatas, nempe trigono aëreo, igneo, terreo & aquatico, nec non sub duodecim vexillis cœlestium capitaneorum seu signorum zodiaci militantes, hi verò suo Regi Soli, ejusque conjugi lunæ, cæterisque quinque astralis regiminis condirectoribus scilicet planetis auscultant, eorumque influentias per singulos menses aliter atque aliter distribuunt. Quinimò non solum hæc in natura se ita habent, sed & in Regno gratiæ, ubi Princeps gloriosus lucis obstat Principi gehennalium tenebrarum, bonumque malo, justitia peccato, virtus vitiis, & sic consequenter, nec dissimili modo Sol justitiæ, ejusque luna videlicet Ecclesia mediante ter sancto zodiaco duodecim Apostolorum, quaternarioque Evangelistarum influentias gratiales nobis peccatoribus dispensant; prout & cætera gratialia cum naturalibus miram convenientiam habent. Hæc autem ut eò melius à tyronibus capiantur, in eorum gratiam libellum hunc scribere, eumque Zodiacum medicum vocare volumus, explicaturi in eo qualitates influentiales duodecim signorum zodiaci, quibus cuncta sublunaria, imprimis autem herbas, arbores, frutices ac cætera simplicia medica opulentant, omnia enim in terra marique provenientia, sive calida vel frigida, sicca vel humida sint, sub eorum dominium pertinent, eorundemque qualitates imitantur, atque ab ipsis gubernantur, prout etiam singulæ partes nostri corporis alicui è commemoratis signis subditæ sunt, nimirum caput Arieti, collum & fauces Tauro, brachia Geminis &c. & si qua ex ipsis laborat, juvanda est qualitate

 sibi

ſibi ſimili, morbus verò ſuo contrario depellendus, utrunque verò uno inſtanti applicando nimirum ſimplex ejusdem qualitatis cujus eſt pars ægra, & ſub idem zodiaci ſignum pertinens cujus ſympathica virtute membrum laborans roboretur, atque ſimul alterum, quod morboſo affectui ſit contrarium, tum verò etiamnum tertium his addatur, quod morboſæ materiæ ſit ſimile, eamque attrahat & ſecum educat; verbi gratia: ſi quis laborat paſſione colicâ, quæ nil aliud eſt quàm humor melancholicus à vitioſo ſucco pancreatico proficiſcens, & mordicatione acidâ crucians, tunc accipe ſimplex cum inteſtinis ſymbolizans, ſeu ex eadem triplicitate phlegmatica deſumptum, valdè tamen ſiccatum, eò quod inteſtina peregrina humiditate depravatâ laborent, cujusmodi ſunt ſpinæ & oſſicula muſtelæ fluviatilis ad ignem aridiſſima facta, quorum cape tres partes, & adhuc aliud quod morbo frigido contrarium ſit, nimirum ſimplex calefaciens, at nequaquam bilioſum, aliàs contractura & mors ſequeretur, cujusmodi eſt ſemen aniſi, cumini, carvi, mentha, criſpa & ſimilia, horum alicujus ſume duas partes, atque inſuper aliud ſimplex quod materiæ morboſæ ſit analogum ſcilicet è melancholica triplicitate depromptum atque itidem ſiccum & ob ſiccitatem ſuæ naturæ humores tumultuantes non aliter ac ſpongia expreſſa aquam avidè in ſe combibens, & ſecum educens, cujusmodi eſt ſemen carduibenedicti, radix roſeti ſylveſtris & ſimilia, cujus adde unam partem, ex hisce commixtis fiat pulvis per vices pugilli vel drachmæ quantitate in vino, vel quocunque modo aſſumi queat, impotandus. Aliud exemplum ſit: ſi ſangvis venarum vel ipſum hepar calore inflammatorio ſeu febrili æſtuet, tunc prehende ſimplicis ſangvinei ex Aquario tres partes, è Cancro ſimplicis reſtinctorii (phlegmatica enim triplicitas cholericæ eſt contraria & inflammationes reſtingvit ut aqua ignem) duas partes, & tertii cujusdam affectui inflammatorio conformis, & ardorem ſangvinis allicientis & ſecum educentis, videlicet è Sagittario unam partem, ex hisce fiat potio. Ex hac ergò methodo tam veritas aphoriſmi Hippocratici: Contraria contrariorum ſunt remedia, *quam Hermetici:* Similia ſimilibus curantur, *eluceſcit. Quum autem hæc utiliſſima ſcientia, in tenebris ferè penitus ſit ſepulta, conabimur eam pro noſtro modulo paulò illuſtriorem reddere, ſimpliciaque cuique ſignorum zodiaci propria, eorundemque legitimam collectionem, miſtionem & applica-*

plicationem, nec non compoſitorum vehiculationem ex ordine recenſere, ad aliis excellentioribus ingeniis dandam occaſionem, ut nobiscum ſatagant rariorem hanc methodum nobis ab incomparabili Carichtero, ipſi verò, ut fatetur, à Johanne Wimnero præmonſtratam, reddere excultiorem. Tu verò lector æqui bonique conſulte his fruere & vale.

TRACTATUS PRIMUS,

De ſignis trigoni aërei ſeu triplicitatis ſangvineæ, ſcilicet Libra, Aquario & Geminis, ac primo de ſigno Libræ, ejusque natura, qualitate, dominio, & diſtinctis gradibus.

Um nihil æquè Medico conducat ac cognitio Naturæ, uti fideliter admonet Divinus ſenex de vet. medic. II. *Naturæ* (inquiens) *ſcientia omni Medico neceſſaria; eſt enim* (inquit id. de arte III.) *corporum ſapientiſſima*, ordiendum ducimus noſtrum ſcriptum à primis naturæ principiis nempe Elementis; Quanquam autem perilluſtris Helmontius antiquiſſimam de quatuor Elementis doctrinam impugnet, ac tria tantùm Elementa ſtatuat, nimirum duo primigenia aërem & aquam, tertiumque terram virginem ſeu arenam quellem ex aqua productum, ignem verò ex Elementorum numero excludat, nos tamen antiquorum Philoſophorum veſtigiis inſiſtentes quatuor Elementa agnoſcimus, ſcilicet Aërem, Ignem, Terram & Aquam, per ignem tamen non intelligentes ignem noſtrum culinarium ſeu ardentem flammam, ſed ipſum calorem lucis ceu veram omnis vitæ animam ac radicem ex unico Sole ſcaturientem, niſi enim lux & calor ſolis omnia reliqua aſtra, cunctaque alia hujus creati Mundi illuminaret, & calefaceret, profectò omnia rigerent in ſtipitem immobilem, nec ullum Elementum moveretur, luce autem ſolis manifeſtè calidâ, ſolâque per ſpeculum concavum incendente triplicem ſuam virtutem ſcilicet illuminandi, ſeſe movendi & calefaciendi in totum ambitum creati orbis eradiante, omnia reliqua calefiunt & moventur, calor enim rarefacit & diffundit, datque fluxum humiditatis, flatum ſpirantem, inſpiſſationem craſſioris partis, & teporem ex motu, & ſic quatuor Elementa neceſſariò in motu ſuo à fervore Solis conſervantur: Quodlibet autem Elementum peculiarem ſuæ naturæ qualitatem edit, nempe ignis calidam & ſiccam, aër calidam & humidam ſeu potius temperatam, aër enim ex ſua natura temperatè ſiccus eſt, vapor verò aqueus ipſi perpetuò admiſtus temperatam

peratam humectationem ipsi conciliat; terra frigidam & siccam; aqua frigidam & humidam; & quoniam cuncta materialia ex Elementis constant, harum qualitatum Elementarium participia sunt, una tamen præ reliquis dominatur, redditque suum subjectum, si ignea qualitas præcellit, cholericum seu fervidum & siccum, si aërea, temperatū seu calidum & humidum, si terrea, frigidum atq; siccum, si aquea frigidum & humidum, prout etiam in humana natura notissimum est, ac quilibet in se ipso prædominium alicujus qualitatis elementaris, nimirum aëreæ seu sangvineæ, igneæ seu cholericæ, terrestris seu melancholicæ, aqueæ seu phlegmaticæ deprehendit. Præsident hisce qualitatibus Elementaribus duodecim signa cœlestia ejusdem naturæ, ideòque in quatuor trigonos distincta, Libra enim Aquarius & Gemini sunt aëreæ qualitatis; Sagittarius, Aries & Leo igneæ; Taurus, Virgo & Capricornus terreæ: Cancer, Scorpius & Pisces aquaticæ.

Gubernatur trigonus aëreus præcipuè à Planeta Jove, partimque à Sole, & peculiariter dominium exercet in auroram & matutinum tempus incipiendo hora tertia antelucana, elapsisque horis sex, nempe circa horam nonam præmeridianam desinendo; sicque ipsi quoque dicatur Oriens & ortus solis, plagaque orientalis cum vento cardinali euro, tempusque anni vernum, atque hominis infantia, unà cum omnibus simplicibus Jovialibus, gratè vel amaricanter dulcibus & temperatis cum colore albo, cœruleo, aureaque flavedine.

Trigonus verò igneus regitur à Planeta Marte, cujus partem etiam Sol vendicat, & sub se comprehendit tempus meridianum, cujus initium est à dicta paulò ante hora nona, medium seu status horâ duodecimâ meridianâ, finis tertiâ pomeridianâ. Adhæc accensetur ipsi plaga meridionalis tempusque anni æstivum, imprimis autem dies caniculares, nec non ventus cardinalis auster ipsiusque collaterales, item ætas hominis juvenilis ab anno decimo octavo usque ad trigesimum quintum, ut & cuncta simplicia valdè calida, amara & pontica, unà cum colore ruffo & spadiceo.

Excipit hunc trigonus phlegmaticus, cujus director est Planeta Mercurius, partimque luna, ac sibi vendicat tempus vespertinum ab hora tertia pomeridiana usque ad nonam vespertinam, intra quod spatium collectio simplicium phlegmaticorum commodissimè instituitur, ejus juris quoque est occasus, plagaque occidentalis, nec non ventus cardinalis zephyrus, item ætas humana virilis ab anno trigesimo quinto usque ad sexagesimum, ut & omnia simplicia admodùm humida, frigida, insipida, cum colore pallido, niveo & violaceo.

Succedit huic trigonus melancholicus, cujus gubernator est Saturnus partimque Venus, & dominatum potissimum gerit tempore nocturno, ab hora nona vespertina usque ad mediam noctem, ubi summus

mus vigor ejus eſt, poſtmodum verò declinat & poſt horam ſecundam antelucanam finitur, ejus quoque vendicationis eſt ſeptentrio plagaque ſeptentrionalis, ut & ventus cardinalis aquilo, nec non ultima ſenectus hominis ab anno ſexageſimo ad ejus usque mortem, item quælibet ſimplicia aſtringentia auſtera & ſicciora, una cum colore viridi, livido & atro.

Porrò cujuslibet triplicitatis primum ſignum eſt ſpirituale harmoniacum, uti ſunt Libra, Sagittarius, Cancer & Virgo; ſecundum eorum eſt ſympathicum, nimirum Aquarius, Aries, Scorpius, Virgo; tertium verò antipathicum, videlicet Gemini, Leo, Piſces & Capricornus, ut in ſequenti cujuslibet ſigni deſcriptione pluribus patebit.

De proprietate generali ſigni Libræ, ſimpliciumque illi ſubjectorum.

Libra eſt ſignum primum triplicitatis ſangvineæ, in quo Sol menſe Septembri curſu ſuo moratur, atque æquinoctium autumnale conſtituit; eſt autem ſignum ſpirituoſum, harmoniacum, Joviale, ſangvineum, calidum & humidum ſeu potius æqualiter temperatum, adeò ut neque caliditas nec frigiditas excedat, ſequiturque temperaturam aëris, qualis is ab ortu ſpirans eſſe ſolet, ſignatura ipſius eſt amabilis color cœruleus, qualis in floribus cichorii, ſalviæ, ſcabioſæ conſpicitur, ut & albus, cujusmodi eſt flos lilii convallii, ſapor ipſius eſt dulcis cum aliquali amaritie mixtus. Dominatur præterea Libra in tractum orientalem, qui eſt inter cæciam & ſubſolanum, & in tempus matutinum, incipiens ab hora tertia antelucana, & elapſo bihorio deſinens, quo tempore Divus Petrus à cantu galli reſipuit, Dominus verò ipſius & noſter damnatus, ac decretum ſancitum eſt, ipſum tradendi Judici Romano, quorum uterque nimirum Pontifices & Judex totumque judicium & ſacerdotium ſub Jovem pertinent, prout integrum judicium de Domino noſtro Jeſu Chriſto durante dominio Joviali eſt abſolutum. Porrò herbæ hujus ſigni ſunt ſpirituoſæ in exceſſu, at in materia ſeu materialitate deficientes, odorem plerunque ſpirantes gravem ſeu fœtori quam ſvavitati viciniorem, quem acceptum ferunt ſulphuri cuidam etiamnum crudo, ſemiputrido & fœculento, admixto ipſis in primateriali earum compoſitione, à ſulphuribus enim omnis odor proficiſcitur, & ubi non eſt ſulphureitas, ibi etiam fortis odor exhalari nequit.

De partibus corporis Libræ ſubjectis, ejusque antipathia.

Signo Libræ quoad harmoniam cœleſtem ſubjicitur hepar cum venis omnibus totius corporis, ut & regio lumborum, in hisce partibus harmoniacè operatur, per ſympathiam verò etiam aliis locis triplicitati ſangvineæ addictis ſubvenit, nimirum his quibus Aquarius & Gemini præſunt, & ſic ex propria ſua natura per omnem ſangvinem to-

tius corporis ut & in arteriis, nervis, carne & ossibus brachiorum, manuum, tibiarum, mamillarum, omnibusque partibus sub Aquarium & Geminos pertinentibus operatur, ad reliqua autem corporis membra simplicia Libræ additione opus habent.

Antipathiam verò Jovis Jovialiumque seu sangvinearum partium & simplicium quod concernit, ea consistit in Saturnina qualitate, nimirum in triplicitate melancholica, quæ in singulis signis & gradibus prædictæ sangvineæ contrariatur, nimirum Taurus Libræ, Virgo Aquario, ac Capricornus Geminis, eaque contraria qualitate depravant & lædunt.

De simplicibus primi gradus Libræ, atque eorum operatione speciali.

SUb primum Libræ gradum pertinent pleræque herbæ Joviales in prima ac tenera sua pullulatione collectæ, imprimis autem sequentes: nempe tragopogon seu barbula hirci, Bocksbart / Gauchbroht / cum radice ac floribus flavis; item primula veris cum suis speciebus, Schlüsselblume / quæ etiam herba paralysis vel arthritica nominatur, & à quibusdam betonica alba; item herba bellis, Maßlieblein / Marienblümlein / cum omnibus suis speciebus, quarum cum hortensibus circiter viginti numerantur; item herba parthenium, quæ species est chamomillæ ejusdemque cum illa formæ, at svavioris odoris, alii quidem ita vocant lappam majorem, cujus quoque radix insignes proprietates Joviales possidet, mirumque in modum sangvinem mundat; ast verum parthenium species chamomillæ est, quæ chamomilla vera, Germ. edel Camillen nominatur. Item tanacetum Reinfarn in prima sua teneritudine collectum, antequam flores proferat, ita enim in umbra exiccatũ ad mundanda & carne explenda ulcera optimè inservit in vino & aqua coctum, at si internum usum subire debet, collectio aliter institui poterit. Item aparine primum pullulans jung Klebkraut; sesamum Leindotter; flos ericæ Heidenblüt; sperma ceti, Wallraht. Item herba sion, Wassermerck; consolida media, Güldengünsel; meliotus, Steinklee; item chamomilla primum exoriens, junge zarte Camillen; linum ejusque semen, Leinsamen; fœnum græcum, Bockshorn; mucilago psyllii, Flöhesamen Schleim; oleum olivæ recens, frisch Baumöhl; butyrum majale, May-Butter.

Differunt autem hæ herbæ aliquantulum inter se, unaque alterâ non nihil est calidior, at pro re nata alterius additione temperari potest, barba enim hirci parumper caliditate excedit, verùm admistione jam pullulantium foliorum quercus tempore Aprilis decerptorum, vel albuminis ovorum, vel alterius rei infrigidantis, nobilem operationem præstat in sanatione ulcerum vel abscessuum, singulari enim virtute pollet cicatrisandi seu sanationi generando cutem finem imponendi,

nendi, quod tamen absque additione alicujus rei frigidioris non facit, sed potius sua caliditate sanationem retardat, ulceraque fluidiora efficit, colligitur commodissimè principio Junii post occasum solis. Idem quoque notandum venit de primula veris, quod ob suam calidiorem oleositatem, quam vehit, temperari debeat æquali sui parte he bæ bellidis, ita enim insigniter operatur in restinctione inflammationis, maturandis & sanandis abscessibus, colligitur cum radice ac floribus in sua prima teneritudine, mense Aprilis, sole & luna si fieri possit in signo Tauri morantibus, ante exortum solis, siccaturque in umbra, atque ad usum per annum asservatur, tam enim interno quàm externo usui inservit, & quomodocunque in usum veniat, singulariter sedat dolores arthriticos; quibusdam in locis flores ejus exsiccati & minutim concisi admiscentur coagulo lactis, sic enim casei exinde formati meliorem saporem acquirunt. Herba Sium colligitur Sole adhuc in Geminis existente circa novilunium Junii sub exortum solis, & cum ipso proceditur ut jam dictum, usus ejus est pariter internus & externus, mirandam enim virtutem jovialem harmoniacam ad ea loca quæ signo Libræ subjiciuntur, possidet ad sanandum eorum læsionem qualemcunque, motuque harmoniaco omnem ex ipsis contrarietatem & nocumentum ejiciendum, item ad succurrendum sympathicè locis Aquarii, ac Geminorum, nimirum thoraci, brachiis, manibus, digitis, tibiis, regioni lumborum ac renum, imò universo sangvini venali. Bellis colligi poterit eodem modo ad eundem usum, imò per totum ferè annum virescens invenitur, suâque continuâ viriditate singularem in eam à Deo reconditam & quolibet tempore præsentaneam virtutem testari videtur, quemadmodum etiam vix potentius remedium notum est eo quod ex foliolis hujus herbæ contra perniciosam ex haustu frigidissimo procuratam læsionem, qua innumeri sibi interitum adsciscunt, paratur; In hoc ergò casu, quando nimirum quispiam maximè æstuante corpore largum haustum frigidissimum assumpsit, è vestigio ad hanc herbam confugiendum, colligendo ipsius recentissima foliola, è quibus aquâ mundâ ablutis paretur cum aceto, oleo olivæ & pauco sale olusculum instar lactucæ, quod protinus à læso comedatur, illicòque Deo annuente in integrum restituetur; eximium quoque est contra corporis consumptionem quotidiè manè jejuno stomacho per tempus aliquod comesta.

Vires bellidis insignes.

Præparatio & *Usus* singulorum simplicium primi Libræ gradus in eo consistit, ut collectæ indicato modo herbæ, radices & flores mundentur, in umbra tenuiter explicatæ, ne putrescant, siccentur, & per annum asserventur, pro usu autem eorum manipulus largus in una libra vini albi, ac duabus aquæ pluvialis coquitur, donec mollescant, tumque tunduntur in pulticulam,

quæ abſceſſui dictis in locis imponitur, nequaquam autem melancholicis ulceribus vel partibus, ipſis enim venenum eſſet futurum.

Ulcera ſubjectum os rodentia.

Quælibet autem ſimplicia primi gradus peculiariter ulceribus rodentibus partium ſangvineæ triplicitati dicatarum conferunt, quæ nimirum ſubjectum os rodunt & putrefaciunt, cum enim ejusmodi herbæ ſuperfluam ſpirituoſitatem nactæ ſint, in materia verò deficiant, oſſa verò fixa ſint & ſuperfluâ materiâ ſeu corporalitate abundent, ideò dictæ herbæ materialitatem promptè arripiunt, & ſic corruptionem oſſium abſtergunt, eaque mundant atque ita ejusmodi ulcera ad ſanationem protrahunt plusquam ullæ aliæ in rerum Natura.

De ſimplicibus ſecundi gradus Libræ, atque eorum operatione ſpeciali.

SEcundo gradui accenſentur ſequentia: nimirum chamomilla jam florens imprimis autem flores ejus, Camillenkraut und Blumen; herba alcæa ſeu bismalva, Sigmarswurtz oder Fellriß / cum floribus ac radice; item althæa antequam caulem proferat, jung Eibiſchkraut; Verbena flore citrino, gelb Eiſenkraut / videlicet verbena fœmina, ſeu eryſimum, cujus herba huc pertinet, ſemen verò ſub Arietem; Item herba ſpecierum malvæ omnium, excepta malva arboreſcente, Haſenpappelkraut; ſtœchas citrina Reinblumen; viſcus arbori tiliæ innaſcens, Lindenmiſtel; Oculi cancrorum Krebsaugen; gemma turcois Türckiſſtein; Item hemerocallis rote Goldlilien; Lymartagum Goldwurtzelkraut; Lychnis coronaria Marienröslein oder Gliedweich; amaranthus purpureus Tauſendſchön; Branca urſina, acanthus, Welſcher und Teutſcher Bärnklau; populago Goldwieſenblum.

Vires harum herbarum ſunt, quod eodem modo ut præcedentis gradus emolliant, leniant, in profundum penetrent, malignamque ac corruptivam qualitatem à parte ſana ſegregent; magis tamen ſpecificam ſuam operationem exerunt ad genus venoſum album, nimirum ad ligamenta, tendones, ac nervos in locis ſangvineæ triplicitati ſubditis, quemadmodum ſuperiorum ſpecifica operatio magis ad oſſa propendet, quæ corruptionem patiuntur, de cætero autem utraque conveniunt in emolliendo, abſtergendo, ſeparando, ac radicitus abigendo omnem contrarietatem, ſive per vulnera, ulcera vel abſceſſus eveniat, eaque ad conſtantem ſanationem & incarnationem perducendo.

Collectio horum ſimplicium inſtituitur primo die, vel ſequentibus usque ad nonum menſis Maji manè ante Solem exorientem, quæ poſtmodum in loco mundo tenuiter explicata in umbra exſiccantur, atque ad uſum aſſervantur tam externum quàm internum, pro externa tamen uſurpatione teneriora deſiderantur, ſcilicet quando primum pullulant, pro interna autem adultiora, tum enim in potionibus robuſtius operantur; aſt in qualibet triplicitate primi

primi duo gradus usualiores sunt ad usum externum, tertius verò & quartus ad internum.

Præparatio & *usus* cujuslibet hujus gradus herbæ in eo versatur, ut vel recens vel exiccata in vino & aqua coquatur, capiendo nimirum ad manipulum vel unciam herbæ libram vini & tres libras aquæ, quibus herba optimè percoquitur, deinde jure decoctionis abscessus vel ulcus tepidè eluitur & mundatur, ac postmodum herba cocta in pulticulam tusa superligatur, idque quotidiè bis reiteratur ad integram usque sanationem.

Additionem autem quod attinet, simplicia quidem hujus gradus nullo additamento indigent, sed per se prædictam operationem efficacissimè præstant, nihilominus tamen magno cum emolumento sequenti cum additione adhiberi poterunt; ℞. herbæ unius vel plurium hujus gradus partes sex, è gradu secundo Sagittarii duas partes, atque è gradu secundo signi Cancri quatuor partes, & cum eisdem commistis procede ut docuimus; nil verò è triplicitate melancholica simplicibus Jovialibus ad externum usum addi debet, sunt enim invicem hæ triplicitates contrariæ, earumque simplicia combinata & exterius applicita etiam in parte sana cutem putrefaciunt, multò magis in jam exulcerata ingentem corruptionem essent concitatura.

De simplicibus tertii gradus Libræ, eorundemque selectiori virtute.

SUb gradum hunc peculiariter pertinent ea quæ singulari virtute contra veneficia & incantamenta prædita sunt, imprimis autem rubicundissima coralla, splendentis nimirum rubedinis die schöne liechtrote Corallen / nequaquam tamen quæ obscuri & quasi coccinei sunt ruboris; item lapis gemmarius topasius der Chrysolith oder Topasierstein; minera cinabarina pura & selecta rutilantissima, qualem cinabaris antimonii aliquoties sublimata & subtilissimè trita colorem edere solet, quę etiam nativæ cinabaris in ejus defectu succedanea esse potest, auserlesenes Zinobererts/oder an dessen Statt der fleissig præparirte Spießglas-Zinober. Item viscus corylinus & tilianinus Haseln- und Lindenmistel / item victorialis, Allermannsharnisch; catanance Stärckkraut; adeps ciconiarum, Storchenschmaltz/ herba althæa caulescens arborique tiliæ innascens, Eibischstengel auf Lindenbäumen wachsend; Bellis major seu flos sancti Johannis, aliàs buphthalmon in agris crescens, Johannsblume oder Gänsblume; artemisia alba weisser Beyfuß; omnes species antirrhini, Daurant oder Hundskopff; polytrichum Wiederton; ruta muraria Maurraute; medulla pullorum equorum, nec non butyrum equinum seu ex lacte juniorum equarum tempore Maji ebutyratum, Pferdsfüllenmarck und Butter aus junger Stuten Milch / so im Mäyen

gekernet worden: Sangvis canum nigrorum præſertim catellorum adhuc lactentium, ſchwartzer Hunde Blut/ und ſonderlich von ſaugenden Hündlein. Adhæc gradus hic etiam ex aliis triplicitatibus quædam ſimplicia ſibi vendicat, quæ nimirum contra veneficia compertiſſima ſunt; uti ſunt perforata ſeu fuga Dæmonum Sanct Johannskraut; plantago acuta ſpitziger Wegerich; abrotanum Stabwurtz; filix Farnkraut; fungi ſub arbore betulæ enaſcentes rubi, rote Erdſchwämme ſo unter den Bircken wachſen/ ſed ea tantùm pars valet quæ intra terram latet, quæ verò extra terram protuberat, nil valet, ſed abjicienda, effodi autem debet acuminato ligno tilianino, lunâ creſcente, ac perprobè tundi in ungven molle; item pingvedo caponum Kapaunenſchmaltz; ſangvis ex vivis talpis collectus, Maulwurffsblut lebendig von ihnen genommen; aliaque plura.

Vires horum ſimplicium præcipuæ tales ſunt, quod naturali & ingenita proprietate in ſangvinem venalem, ejusque vaſa nempe venas totius corporis operentur, potiſſimum tamen in mamillas, in quibus omnem malignitatem ipſis contrariam ſpiritualiter expellunt, ſangvinem & cruorem corporis univerſum mundificant, ejus côagulationem & obſtructionem iterum diſſolvunt & aperiunt, abſceſſus, bubones, phymata & id genus ab efferveſcenti ſangvine proficiſcentes ſuppurationes ante earum apertionem exteriori applicatione mirum in modum leniunt, furentem ex ipſis malignitatem evocant, duritiem emolliunt, ſuppuratum educunt atque expurgunt; Præterea omnem ſangvinis incraſſationem & impeditam circulationem ſive ea à veneficiis, incantamentis, terrore panico, hauſtu frigidiſſimo viſceribus maximè fervefactis repentè ſuperingurgitato, aſſumpto toxico, aliisve modis procurata ſit, denuo removent, ſangvinem ſubtiliant, obſtructionesq; tollunt, nec non veneficia annihilant.

Collectio iſtorum quorumlibet ordienda eſt circiter die decimo ſeptimo curſus Solis in ſigno Geminorum ſub primam auroram, antequam Sol exoriatur, ſique forſan incantamentis iisdem mederi quis vellet, collector prægreſſa nocte à coitu abſtineat, ſimplicia ſolus absque inſtrumentis ferreis colligat, nullius aſpectui ea objiciat, ſed in locum ſecretiorem ab omni alterius frequentatione immunem deportet, & ſiccari in umbra permittat, ad alium verò uſum hæc non adeò ſtrictè obſervari neceſſum eſt.

Præparationem & *Uſum* quod concernit, ea quæ ad internum uſum petuntur, quantum fieri poteſt optimè mundentur, ſine tamen herbæ conciſione vel vulneratione, quemadmodum enim uvæ vulneratæ vix ſine corruptione aſſervari queunt, eò quod mox per locum apertum aër intret, ſuccumque acificet & in fermentationem trahat, quod non fit, ſi uvæ integræ maneant, ſed phlegma ſuperfluum per in-

tegram cuticulam exhalat, ubi postmodum uva exiccata seu passa diu sine corruptione durare potest. Ita etiam herbæ conquassatæ fermentationem meditantur, & sic optimam virium partem exhalant. Mundatæ itaque sic herbæ probè in umbra exsiccentur, & à muribus & felibus custodiantur, ne eorum venenatâ urinâ commingantur, poscente autem usu ex eis pulveres, vina medicata, decocta & insessus parari possunt, uti aliàs fieri consvevit, ast si suspicio maleficii cujusdam foret, alia præparatio & applicatio cum ipsis instituenda venit, scilicet ut exsiccatio nunquam fiat ad solem vel ignem, neque pulverisatio mediante ferro, ære, aliove metallo vel lapide, sed herbæ arefactæ digitis in pulverem farinentur, vitando præcedente nocte omnem venerem, vel in mortario ligneo tiliano vel fraxineo contundantur; pingvedines hujus gradus ad ignem eliquantur, atque dein aquæ frigidæ fontanæ injiciuntur, ita enim superius purior pars aquæ superinnatans permanet, indeq; colligitur, impurior autem in aquam & ad fundum transit, uti talem eliquationem imprimis axungia ursina, adepsque catellorum, caponumque deposcunt; ex his verò pingvedinibus & herbarum pollinibus balsama seu ungventa pro affectibus maleficio suspectis apparantur; sangvines verò excipiuntur linteis illotis atque iisdem postmodùm imbuta lintea resiccantur, quorum deinde segmenta vel collo appensa, nudamque cutem attingentia gestantur, vel ordinario potui immacerantur, vel denique locis læsis superligantur; Porrò ex integris simplicibus etiam semicupia & insessus coquuntur, ubi notandum, aquam ad decoctionem necessariam hauriendam esse ante Solis exortum è quodam fluente rivo, secundo & nequaquam adverso aquæ fluxu, omne enim maleficium saganicum contra ordinarium naturæ cursum fit, iterumque contrario modo curari debet, in ejusmodi balneo vel semicupio patiens omni manè per duas si vires permittant, vesperi verò unam horam moretur, reiterando id quotidiè refervefacto eodem balneo per quatuor dies, quinto autem aliud recens cum recentibus seu nondum usitatis herbis paretur, præusitatum verò in eundem rivum evacuetur, & quicquid insuper lavandum venit, sive sint lintea, sive alia curationi necessaria, ex eadem saltim aqua fluviatili simplici lavanda sunt, & nequaquam ex ullo lixivio, nisi forsan è cinere corylino paratum sit. Præterea Edelphi seu arcanorum Naturæ periti, quemadmodum magnus Carrichterus hoc studiosè inculcat, etiam peculiarem ignem ad quamlibet præparationem antisaganicam struunt, exquirendo nimirum aliquam arborem durioris ligni fulmine tactam, è cujus ligno serram confici curant, qua super aliquo januæ limine multorum hominum in- & egressu frequentari solito tamdiu serrant seu fricant, donec lignum à motu incalescens ignem concipiat, quem fungo betulino in

fomi-

fomitem parato excipiunt, eumque in foco ad finem usque curationis continuò gliscentem servant, quia difficillimæ est acquisitionis, quo omnem suam coctionem, destillationem, & præparationem antimagicam instituunt. Talem autem ignis structuram supervacaneam esse ex Helmontio videre est, qui libro de lithiasi cerevisiam describit, cui saltim vulgari modo surculi conquassati arboris betulæ incocti fuerant, efficacissimam tamen & probatissimam ad tollendam impotentiam à maleficio profectam. Liberum tamen esto cuilibet sequi quemcunque velit, nos enim Edelphorum placita heic tantummodò recensemus, de cætero haud soliciti an placeant cuiquam vel displiceant, imò ne curantes quidem ullum malefici um, satis superque nimirum experti benedictissimum & gloriosissimum nomen JESU sufficientissimam esse omniscunque affectus morbifici panacæam, si nimirum ardenti fide invocatur, absque tamen neglectione mediorum à Deo adversus infirmitates ordinatorum.

Additionem quod attinet, hujus quidem gradus simplicia eâ non magnoperè opus habent, sunt enim per se satis ad dictos affectus virtuosa, attamen sequenti admixtione eò efficaciora & penetrantiora evadunt, si unius vel plurium hujus tertii gradus simplicium capiantur partes sex, atq; è tertio gradu Cancrino quatuor partes, duæ verò è tertio gradu Sagittarii. Verum enim verò in casu maleficii cujusdam accipi poterunt omnium partes æquales, procedendo cæteroquin ut dictum est.

De simplicibus quarti gradus signi Libræ, eorundemque virtuositate specifica.

SUb hunc gradum pertinent, quę spirituosissimæ ac temperatissimæ sunt Jovialis & Solaris qualitatis; Imprimis autem aurum ipsum purgatissimum convenienter solutum, vel saltem multoties candefactum, atque in vino vel aliquo liquore restinctum, sæpiusque propinatum, mirum enim in modum sangvinem clarificat, cor recreat, & melancholiam abigit, quod simplicium hujus gradus proprium est. Item lapis rubinus, sardius, & saphyrus, nec non margaritæ orientales; item lapis bezoar orientalis & occidentalis; item sal armoniacum à sale communi sublimatum, ejusque flores ac spiritus volatilissimus; quamvis talia quoque sub signum Sagittarii pertineant, ob spiritum tamen eorum jovialem ac sangvinis mundificativum etiam hic locum habent; item radix & herba scrophulariæ, Braunwurtz; scabiosa flore purpureo nodoso, Scabiosen mit den knöpffichten braunen Blumen; anagallis flore rubro, Gauchheil mit roten Blumen; alyssum Alissenkraut; galeopsis seu milzadella, taube Nessel mit weissen Blumen; ros solis seu rorella, Sonnentau; eryngium, Mannstreu; antirrhinum minus klein Daurant; chelidonium majus & minus groß und klein Schölkraut; flos & gummi coryli, Haselnußbaumblüt und Gummi;

gummi

gummi è radice scabiosæ collectum, der verhartete gummichte Safft aus Scabiosenwurtz: prope enim herbam scabiosæ fovea in terram foditur, donec radix scabiosæ in latere appareat, quæ tum inciditur, tunc succus lentus emanat, atque ab aëre indurescit in gummi, quod omni vespere per totum Majum & Junium colligi poterit, excellens enim est ad abscessus in locis sangvineæ triplicitatis.

Vires eorum sunt: quod spiritu præpotenti Joviali & Solari donata sint, quo efficacissimè operantur in arterias & musculos, crassumque ac vitiosum sangvinem arterialem subtiliant ac clarificant, spiritumque arteriarum purum & subtilem reddunt, omnem quoque venenositatem infringunt atque annihilant, ac cuivis palpitationi cordis medentur, attenuando nimirum crassitudinem ac tartareitatem sangvinis, qualis à febre quartana, aliisque passionibus spleneticis proficisci ac melancholiam hypochondriacam indomitam hactenus gignere solet, nec non cæteros affectos atrabiliarios, nempe scorbutum, icterum nigrum, hæmorrhoides, ficus, verrucas, varices, morphæam, lepram Arabum &c. vulgari methodo non auscultantes. At qui efficaciam commemoratorum hujus gradus simplicium probè perspectam habet, is revera quoslibet ejusmodi affectus melancholicos laudatis jam simplicibus exstirpare poterit, non modò enim sangvinem optimè dupurant, sed & ipsum novum ac laudabilem producunt, carnemque & substantiam corporis amissam abundè reparant, ac insuper eadem efficiunt, quæ præcedenti gradui tertio attributa sunt.

Collectio istorum variat pro diversi usus intentione; si enim spirituosa interna operatio ab ipsis desideratur, colligenda sunt circa Festum ascensionis tempore novilunii, si verò ad externum usum expetuntur ad leniendum, emolliendum, laxandam & penetrandum, collectioni invigilandam est ultimo lunæ quadrante, quando nimirum Sol & Luna in signo Geminorum sunt, in summo diluculo, antequam Sol oriatur, tumque eò potentius leniunt & emolliunt, collecta quoque circa medium Junii admodum sunt lenitiva & emollitiva.

Præparatio hunc in modum peragitur: capiendus est ejusmodi herbæ manipulus largus cum radice, cui superfundantur libræ tres vini albi, ac tantundem aquæ, ita ut commixtorum sint circiter libræ sex ad majusculum herbæ manipulum; hæc optimè simul coqvuntur, donec dimidium supersit, quod decoctum externè applicatur; ad internum autem usum exsiccatæ herbæ in pulverem fricantur, vel cum radicibus in particulas discinduntur, ac sacculo insuta vino immacerantur, pro vino medicato; flores minutissimè cum purissimo sacharo conciduntur ac subiguntur in conservam, prout è floribus calendulæ longè efficacissima conserva ad palpitationem cordis paratur; Quæ

verò curandis veneficiis præstigiisque magicis adhiberi debent, ea colliguntur & præparantur eodem modo, ut de præcedente gradu indicatum est. Cætera autem quæ non sunt vegetabilis indolis, quodlibet suam habet peculiarem præparationem, imò multiplices, quilibet enim pro suo captu peculiares manipulationes, modò meliores, ingeniosioresque, nunc stupidiores effingit & effingere cogitur, selectiores enim præparationes vix in ullo libro in omnibus apertè deteguntur, sed ab omnibus earum gnaris paucis saltem & obscuris verbis delineantur ne indigni eis abutantur, ob incredibilem potiusque divinam quàm naturalem istarum rerum, imprimis autem Solis terrestris seu obryzi potestatem in ipso latentem, nec nisi radicali ejus solutione & præparatione impetrabilem, de qua plurimi Hermetici Philosophi scripserunt, at meras ferè obscuritates: Quamvis autem rarissima aurum Philosophicè solvendi via adhuc hodiè occultissima sit, nihilominus tamen etiam aliæ vulgariores auri solutiones, imò creberrima ejus candefactio & in liquore aliquo restinctio magnas vires medicas ex ipso producunt, tanta enim harmonia homini cum auro intercedit ut & ipsum aurũ veluti gestiat licet compactissimum & reclusissimum, hominem etiam magnetismicè & vel solo aspectu recreare. Unde minimè gentium noster æternum honorandus Dictator Hippocrates sibi reticendum putavit genuinum præparationis auri modum, eum procul dubio in finem, ut suos discipulos alliciat plenius de hac re inquirendi, scribit enim lib. 1. de diæta text. 47. in hunc modum: *Qui aurum ad opus adhibent, tundunt, lavant, blando igne liquant (igne enim vehementi coit) quod ubi elaboraverunt, ad omnia utuntur*, quæ verba etiamnum hoc tempore magnam tyronibus Hippocraticis lucem ritè aurum ad opus medicum præparandi præferunt, exercitatus enim hic facilè videt, Hippocratem non loqui de auro vulgari ductili fuso, sed de ipsius minerâ ignem fusionis nondum expertâ, ut verba: *tundunt, lavant*, evincunt, quæ ad aurum jam fusum & repurgatum minimè quadrant, sed tantummodò ad ejus æs seu mineram crudam & pulverabilem; hæc quando è fodinis eruitur, admixtum habere solet silicem, sabulum, montisque terrestrietatem, nec non inflammabile sulphur & arsenicum, quæ cunctis mineris adhærent, tunduntur itaque in pulverem, ac aqua simplici ubertim superfusâ agitantur & eluuntur, ita enim purior pars metallica, ceu omnibus aliis rebus ponderosior in aqua fundum petit, pulvis verò siliceus terreusve utpote levior supra scobem metallicam fertur, atque agitatione aquæ sensim deluviatur, calce remanente metallicâ puriori: eadem itaque etiam observanda veniunt in minera auri, quæ prius tundi debet in farinam, undisque à leviori arenositate & terrestreitate defluviari, deinde siccari & sensim modicè igne-

Hippocratis descriptio auri potabilis.

ignescere & percandere, ut vaporabilis sulphureitas fumusque arsenicalis exhalet, vitando tamen ignitionem nimiam, ne scobs jam porosa & solutioni apta igne coëat, & in corpus colliquescat, ita enim aurum vulgi compactum inde fieret, laborque vel frustraneus vel longè difficilior; Calci huic auri mineralis dispositæ affunditur menstruum solvens, quorum diversa in usu sunt, præsertim spiritus salis marini, vel gemmæ, vel salis centralis (ita enim vocatur sal communis in clarificatione salis petræ centro mundi seu terræ innascentis remanens) elaboratissimus, eoque homogeneum aureum extrahitur, ulteriorique circulatione subtiliatur, quo ritè elaborato *ad omnia* seu ad morbos quoscunque tam calidos quàm frigidos, siccos vel humidos tanquam panacæâ universali Hermetici cum nostro Divino suasore utuntur, irrisis omnibus Galenicis, præ ignavia tantùm hæc contra ipsum Hippocratem negantibus, ne nimirum altius indagare & insudare cogantur; plura de præparatione auri afferre opus non est, sed remittimus lectorem ad hujus libri indicem.

Lapides autem pretiosos solares quod concernit, eorum tincturæ quidem pariter quoque menstruis extrahuntur, at cum solummodò orientales gemmæ præstent, nimisque caræ pro extractionibus forent, eorum sympathicâ per gestationem operatione contenti esse poterimus.

De *usu* prædictorum ut non nulla quoque subjiciamus, oportet ea quæ non sunt vegetabilia, semper cum specificis vehiculis assumenda porrigere; quæ optimè è præfatis hujus gradus simplicibus parari possunt, immacerando, vel etiam decoquendo ea in vino albo vel cerevisia, atque in colaturæ unciis quatuor vel quinque aliquot guttas ejusmodi essentiarum liquidarum è mineralibus vel animalibus Jovialibus paratarum, vel pauca grana si sunt in forma sicca propinando.

Additionem quod attinet, quamvis singulæ herbæ hujus gradus neque ulla correctione nec additione egeant, convenientissima tamen nec non efficacissima earum administratio in hunc modum concinnari potest; accipe simplicis unius vel plurium ex hoc gradu tres partes, è quarto gradu Cancri duas, atque unam è tertio vel quarto gradu Sagittarii, his crasso modo concisis ac commixtis superfunde in canthara lapideo tot libras vini albi non admodum meraci, quot uncias herbæ ponderant, cantharoque probè obturato macerentur in cella per horas viginti quatuor, deinde omni manè & sub ingressum lecti instilla hujus vini unciis quatuor in mundum vitrum mensarium evacuatis guttas XII. XV. vel XX. spiritus salis armoniaci rectificati, vel injice grana decem plurave florum ejusdem salis à rubicundissimis corallis, vel lapide hæmatite toties sublimatorum, donec tincturam secum evehant (qui flores optimè in vitro obturati servandi sunt, ne aërem attrahant, ejusque humiditate solvantur)

agita mixturam cultro vel calamo, ut optimè misceantur, atque uno haustu assume ad supradictum internum usum, nimirum sangvinem mundandum &c. quod si externus affectus morbidus infestet in ullo loco huic triplicitati dicato, utpote in mammis, collo, brachiis, lumbis, vel cruribus, sive sint bubones, phymata, abscessus, cancer mammarum, morsus canis rabidi, qui peculiariter quoque huc pertinet, sive alia à sangvine plethorico oriunda, tunc herbæ hæ in vino & aqua decoquuntur, ut paulò ante dictum est, eoque decocto loca affecta fomentantur, ac deinde herbæ ad mollitiem coctæ & in pulticulam tusæ superponuntur, repetendo id quotidiè bis vel ter, nec est quod quis sibi à nimio usu commemoratorum simplicium metuere vellet, nullam enim in se noxam continent; sed quò plus intrò assumuntur, eò magis prosunt.

Morsus canis rabiosi.

In medendis autem tam internis quàm externis veneficiis horum miscendorum simplicium possunt sumi partes æquales tam in tertio quàm quarto gradu Libræ, exempli gratia, si absque ulla causa manifesta vel deprehensibili quispiam toto corpore extabescat, tunc sæpius causa diabolica subest ab occulto hoste venefico illata, in ejusmodi casu talis homo exarescens vel occultos dolores imperscrutabiles patiens ad præfatum modum simplicia tertii vel quarti gradus ad convalescentiam usque potui suo immittat, perque novem dies continuos quotidiè bis balneetur ex iisdem herbis, singulis diebus recens decoctis, effuso unà prægressi diei balneò cum usitatis herbis in fluentem aquam, peracta quoque qualibet balneatione totum corpus arescens vel locus dolens hujusmodi ungvento perungatur: ℞. axungiæ catellorum eliquatæ uncias quatuor, pingvedinis ursi uncias octo, adipis caponum uncias duodecim, recentis visci corylini cum foliis & baccis collecti ut superius doctum est, florum hyperici recentium ana manipulos duos, contunde omnia in mortario cum pistillo è ligno tilianino ad succulentam mollitiem, expone postmodum mixturam calori solis per septimanas novem, & paratum est hoc nobile ungventum, quo ejusmodi læsiones, dolores, ariduræ, contracturæ ac ulcera à veneficiis profecta curari possunt.

Ungventum contra læsionem ab incantamentis.

TRACTATUS II.

De signo Aquarii, ejus qualitate, & dominio generali.

Aquarius est signum secundum triplicitatis sangvineæ, quod Sol mense Januario percurrit, estque calidum & humidum in perfectione, in quo nimirum spiritus & materia Jovialis perfectè & æqualiter temperata sunt, primum enim signum plus spiritus Jovialis minusque materiæ particeps est, tertium verò materiam præcellentem & spiritum deficientem habet, at in medio horum perfecta contemperatio materiæ & spiritus sangvineæ qualitatis deprehenditur; Dominatur hoc

ſignum in tempus matutinum medium, incipiens circa horam quintam matutinam, & hora ſeptima deſinens, quo tempore Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad Pilatum perductus & ipſi traditus fuit; Adhæc plaga orientalis lineæ æquinoctialis præcisè Aquario competit, unde ſubſolanus ſpirat, & ubi Sol tempore æquinoctiorum oritur, unà cum colore perfectè cœruleo, & ſapore perdulci. Proprietas generalis Aquarii eſt, quod ſit ſignum maſculum perfectè aëreum, & ſympathicum, cujus ſimplicia ob perfectam mixtionem & compactionem ſpiritus cum materia parcum vel nullum odorem ſpirant, quod idem etiam cæterorum ſignorum ſympathicorum ſimplicibus ſolemne eſt, eò quod ejusmodi herbæ compactam & perfectam materiam triplicitatis ſuæ nactæ ſint.

De corporis partibus Aquario ſubjectis, ejusque antipathia.

PRæſidet Aquarius venæ cavæ disperſisque per totum corpus ramis ejusdem, exterius utrunque crus à genubus usque ad pedes ipſi ſubjicitur; herbæ igitur hujus ſigni ſympathicam operationem exercent in hepar & ſangvinem univerſi corporis, nec non in arterias pulmonum, defluxionibus bilioſis turbatas, quales in peripneumonia occurrunt, item in utramque tibiam, ſalſis ſangvineis deſtillationibus, cujusmodi eſt eryſipelas & ſimilia afflictam. Partes Aquario propriæ antipathiam experiuntur à ſigno Virginis, cujus ſpiritus frigidus & ſiccus ſangvinem in venis incraſſat, ſpiſſioremque ac ſalſiorem reddit; externus autem Aquarii locus facilè à ſpiritu Arietis ſpurio læditur, ſidente illuc perpromptè defluxione bilioſa, atque eryſipelas vel inflammationem conſimilem incendente.

De ſimplicibus primi gradus Aquarii, atque eorundem operatione ſpeciali.

SUb primum Aquarii gradum pertinent etiam quædam antecedentis ſigni ſimplicia adultiora jam facta, atq; inſuper ſequentia, nimirum herba ferula, ſic vocata, quod olim ferulæ puerorum caſtigatoriæ ex hujus herbæ caulibus pararentur, quæ apud nos in hortis colitur, Germ. Gertenkraut; Item ſphondilium ſeu branca urſina, Teutſcher Bårenklau; Verbena flore cœruleo Eiſenkraut Månlein; Seſeli, ſeu elaphoboſcum Hirſchwurtz oder Bårwurtz; Diapenſia ſeu ſanicula mas, Sanickel; bellis flore rubro rote Maßlieben; Alchimilla ſeu pes leonis, Sinnau; herba tenera pullulantis angelicæ, jung zart Angelickraut; naſturtium aquaticum, Brunnenkreß; hedera terreſtris Gundelreben; melilotus florens, Steinklee ſo er blůet; Trifolium pratenſe gemeiner Wieſenklee; gramen ſaxatile, Gras ſo auf felſichten und ſteinichten Orten wåchſt; Coralla alba weiſſe Corallen; unicornu foſſile gegraben Einhorn; ſantalum album & citrinum weiſſer und gelber Sandel; flores tiliæ Lindenblůt; tilia ſaxatilis cum omnibus,

Steinlinden mit aller Substantz als Wurtzel und Laub; Flos populi nigræ, Aspenblüt; item gummi ejus succinum populinum vocatum, Aspengummi so auch Agtstein genennet wird; flores platani Maßholderblüt; caricæ recentes frische Feigen; Virga aurea, gülden Wundkraut; Bifolium Zweyblat; chærefolium Körfelkraut; Myrrhis Buschmören; Perfoliata Durchwachs; Anagallis aquatica Bachbungen; Cytisus, Geißklee; Asparagus, Spargen; Siliqua Johannsbrod; Myxa Sebesten; Jujubæ Brustbeerlein; Glycyrrhiza Süßholtz; Nuces juglandes recentes, frische Baumnüsse; Uvæ passæ majores & minores grosse und kleine Rosinen; Sacharum Zucker; Mel Honig; Amygdalæ dulces, süsse Mandeln; triticum Weitzen; Zea Speltz; frumentum Indicum, Türckisch Korn.

Vires quorumlibet hujus gradus simplicium præcipuè à sale quodam purissimo & subtilissimo Joviali ipsis naturaliter indito proficiscuntur, at valdè tenero ac fugaci, atque in hoc differunt à præcedentis signi simplicibus, quod illa magis turgent spirituosa virtute partimque sulphureâ crudiori, jam verò in secundo triplicitatis Jovialis signo virtus illa spirituosa & sulphurea paulatim figitur & salsescit, datque simplicia compactiora minusque odorata, non obstante quod nihilominus etiam quædam in hoc gradu, ut flores tiliæ &c. satis fragrent; hoc enim fit quod serò proveniant, videlicet sub Geminis, signo nimirum calido & rarefaciente, virtute igitur prædicti salis ejusmodi herbæ insigniter conducunt sangvineis tuberculis, & suppurationibus, inflammationibusve in prædictis sangvineæ triplicitatis existentibus locis, fervorem in ipsis restingvendo, dolorem leniendo, discutiendoque apostemationem vel emolliendo & maturando, si ex ipsis fiant decocta, fomenta, & cataplasmata: Interius quoque assumpta catarrhis biliosis in pulmones ruentibus medentur, & purgando eos retrahunt, atque ita causam occasionalem tabis removent, phthisinque inde fieri prohibent, prout etiam externâ applicatione quamlibet inflammatoriam cholericamq; malignitatem & sulphureitatem ex ulceribus evocant, fundumque ulcerum radicitus purgant, ita ut constans sanatio sequi possit.

Collectio eorum oportuna prædictæ operationis cardo est, nisi enim justo tempore colligantur, radii Solis propriumque herbarum sulphur, commemoratam salinam & balsamicam virtutem invertunt, colligi ergò debent herbæ imprimis autem flores, antequam plenè aperiantur seu floreant, summo manè ante solis ortum, siccarique in umbra, atque ad usum per integrum annum servari.

Præparatio alia non requiritur quàm ut singulis manipulis largis libræ quatuor aquæ ac duæ vini affundantur, atque ad mollitiem herbarum dimidiique liquorum remanentiam decoqvantur. Si nimirum usus externus mollificandi, leniendi vel similis ea requirat, pro interno verò

verò ſimplicia præter Solis irradiationem ſiccata in pulverem teruntur, vel pari modo in vino vel cereviſia vaſis probè lutatis coqvuntur, vel tempore fermentationis iisdem immittuntur & confermentari ſinuntur.

Uſus talis eſt ut decocto tali ad tolerantiam refrigerato loca affecta fomententur, ac dein ad emolliendum vel leniendum, herbæ in cataplasma molle tuſæ applicentur bis vel ter in die; pro intrinſeco autem uſu earum pulvis in vino vel cereviſia aſſumitur, vel etiam in aqua ſtillatitia ex iisdem herbis tempore collectionis ſedulò paratâ & aſſervatâ, potus verò, cui eadem ſimplicia incocta vel confermentata ſunt, quibuslibet paſtibus contra ſitim in ſat liberali quantitate bibuntur.

Additio convenientiſſima erit, ſi ante decoctionem pro externo uſu herbarum hujus gradus partibus ſex addantur partes quatuor è primo gradu Scorpionis, nec non binæ partes è primo gradu Tauri, ac de reliquo procedatur ut dictum eſt, pro interno autem uſu ex hisce gradibus poterunt omnium accipi partes æquales, vel etiam ex ſequentibus hujus ſigni gradibus nempe ſecundo, tertio vel quarto, ſed ſi in hoc ſigno ex altiori gradu quid capis, etiam addendum ex pari altitudine gradus Tauri vel etiam Virginis itemque Scorpii eſto; exempli gratia ſi vehemens catarrhus è capite ad pectus vel pulmones decumberet, futuramque phthiſin minaretur, capies ex hoc gradu naſturtii aquatici vel florum tiliæ manipulum unum, ſummitatum recens pullulantium foliorum quercus junioris è gradu primo Tauri tantundem, atque ex gradu primo Scorpionis violæ trinitatis itidem manipulum unum, ex his parabis pulverem, cujus commixti dimidiatam vel integram drachmam omni manè & veſpere pro una vice in vino vel cereviſia vel aqua ex eisdem herbis deſtillata propinabis, turbasque bilis & ſangvinis ſedabit, catarrhumque eradicabit, imò ſolus naſturtii aquatici expresſus ſuccus quarta vel quinta ſui parte aceti vini vel ſcilliciti, modicoque oleo olivæ & tantillo ſalis menſarii contemperatus, & cochleatim per vices bibitus catarrhos pectoris bilioſos infringit, apoſtemata pleuritica rumpit, æſtum febrilem extingvit, ut multoties experti ſumus.

De ſecundo gradu Aquarii, ejusque ſimplicibus.

HUjus gradus præcipua ſimplicia ſtipendiaria ſunt ſequentia: ſcilicet ſpecies omnes geranii exceptâ unâ odoris fœtidi puteis innaſcente, Storchenſchnabel; item ſideritis, wilde Salbey oder Gliedkraut; cum omnibus ſpeciebus quarum multæ ſunt, partim floribus flavis, partim albis, cœruleis vel rubeis; item urticarum ſpecies omnes urentes, brennende Neſſeln; nec non urtica mortua flore rubeo, taube rote Neſſel; Item cuſcuta tam vulgaris quàm thymo adnaſcens, quæ epithymum vocatur, Seiden oder Filtzkraut; item conſolida regalis ſylveſtris

vestris flore luteo wilde Rittersporen mit gelben Blumen cum omnibus speciebus; item salvia hortensis major & minor seu acuta, grosse und spitzige Salbey; Item Rhabarbarum monachorum Münchrabarber; Lapathum rubens roter Ampfer; Verbascum nigrum, schwartz Wullkraut; Item ruta saxatilis seu moly Homericum, Steinraute; Aparine, Klebkraut; Enula campana, Alandwurtz; Parietaria, Tag- und Nachtkraut / Glaskraut; Manna optima, die beste Manna.

Vires harum herbarum speciales sunt, quod peculiariter hepati quocunque modo ægrotanti subveniant, ejusque impuritates expurgent, intemperiem calidam corrigant, heparque quasi renovent, quem in finem parandæ sunt ex ipsis potiones, aliaque medicamina introassumenda, interno enim usui maximè conveniunt, possunt tamen etiam extrinsecus applicari, iisdem enim viribus cum præcedentibus pollent, at in omnibus, fortioribus, adeò ut etiam ordinem tertii gradus mereantur, nimirum quoad exteriorem applicationem ad restingvendas biliosas inflammationes, leniendos & sanandos abscessûs sangvineos, tubercula, phymata, furunculos, & quæcunq; ingruendo paroxysmum ferè tertianæ consimilem excitant, uti bubonibus & erysipelati solemne est, horum insultum inflammatorium extingvunt, fervorem biliosum ex locis affectis extrahunt, duritiem emolliunt, suppurationem citò expediunt, ulcera ab omni pravitate repurgant, atque ad sanationem perducunt.

Collectionis tempus commodissimum est Sole morante in Geminis, Lunâ verò in Cancro, primo diluculo, dum nobilissimo rore majali etiamnum madent, cujus cum madore quoque, antequam Sol affulgens eum abliguriat, mox domum deportentur, & in conclavi perflabili umbroso tamen, & à pulverulentia, murium ac felium permerdatione & amictione tuto exsiccentur, quin imò ne ab insectis campestribus impuritatem quandam retineant, longè melius esset etiam quantitatem aliquam ipsius roris majalis colligere, quod fit magnis lodicibus vel mappis mundissimis, segetibus tritici superexplicatis, & expressis, ex eoque herbas & flores abluere, ac deinde in umbra exsiccare, longissimè enim præstaret eas abluere humore cœlesti quàm terrestri. Verum hæc observanda tantummodò veniunt ad usum internum, ad externum verò non magni refert, an tanta cum scrupulositate seligantur.

Præparatio ferè eadem esse potest cum superius commemoratâ in decoctione & applicatione externa, pro interno autem usu diversa cum ipsis præparatio institui potest, parando nimirum ex recentibus floribus conservas, ex arefactis verò pulveres, possunt quoque vino immacerari, vel tempore vindemiæ cum musto fermentari, & sic excellens vinum medicatum obtineri ad præcipuos hepatis affectus morbosos; è quibusdã etiam extracta & essentiæ per

per artem ſpagyricam concinnari queunt.

Uſum quod attinet, inſtituatur is ad normam de antecedenti gradu indicatam, cæterùm quoque notandum venit, in ejusmodi jam præſcriptis præparationibus non modo efficaciſſima medicamina haberi ad quoslibet affectus hepaticos, verùm hæc ſimplicia nimirum ex ipſis parata decocta vel vina medicata, aquasve ſtillatitias etiam inſervire pro convenientiſſimis vehiculis aliorum medicaminum ſpagyricorum nimirum tincturæ corallorum, elixiris proprietatis, eſſentiæ chalybis & ſimilium.

Additio pari modo conſiſtit in ſecundo gradu Virginis & Scorpionis eodem modo ut in præcedentis gradus explicatione eſt monſtratum.

De ſimplicibus tertii gradus Aquarii.

HUic gradui præcipuè ſubdita ſunt quæ ſingularem inditam habent qualitatem confortandi hepar ut ſunt omnia eupatoria ſeu potius hepatoria, quorum tria ſunt, quæ ab aliquot retro ſeculis hoc nomine nota ac decantata ſunt, nimirum 1. eupatorium Græcorum ſeu agrimonia Odermennige / oder Heil aller Welt; 2. eupatorium Meſuæ ſeu ageratum, Leberbalſam; 3. eupatorium Avicennæ ſeu herba Kunigundis, Kunigundiskraut; item matriſylva, herba ſtellaris, cordialis Sternleberkraut / Waldmeiſter / Hertzfreud; item trifolium magnum vel aureum edel Leberkraut; item omnes ſpecies hormini, alle Scharlachkräuter / præſertim illa quæ vulgo gallitricum ſeu centrum galli, à Matthiolo autem matriſalvia nominatur, wilder Scharlach oder wolriechende wilde Salbey; item nuces Indicæ, Indianiſche Nüſſe; item glycypicron Bitterſüß / Je länger je lieber; rhodia radix Roſenwurtz; cichorium ſylveſtre Feldwegwart; mentha ſaracenica tenera junge Frauenmüntz; alchimilla argentina weiſſer Sinnau; omnes ſpecies ſcabioſæ alle Scabioſengeſchlecht; item trifolium flore purpureo, brauner Klee; item omnes ſpecies loti ſylveſtris flore luteo, alle Kleearten mit gelben Blumen; item ſalix vitellina dulcamara, gele bitterſüſſe Weiden / oder Flachsweiden; item humor ille roridus perpetuò herbæ roris ſolis adhærens; item vitriolum martis, cunctaque ſimplicia vel etiam compoſita quæ dulcedinem cum amaritie aliqua conjunctam habent, ut conſerva abſynthii, cortices aurantiorum conditi & ſimilia: item lumbrici terreſtres, Regenwürme / formicæ ruffæ, rote Ameiſen.

Vires horum ſimplicium ſunt, quod mirandum in modum hepar debile confortent, atque ad quamvis ejus ægritudinem & ſangvificationis defectum valeant, hepar enim langvens reſtituunt, novum ſangvinem fabricant, ſpiritum arteriarum ſubtiliant, corporis extabeſcentiam auferunt, ac deperditam carnis & ſangvinis ſubſtantiam tam in corpore quàm vulneribus & ulceribus potenter regignunt, adeò ut nequa-

quam, is qui legitimè illis utitur, ullo pacto extabescere vel tabe interire queat, quicunque igitur corporis tabiditatem à catarrho ullo bilioso oriundam incurrit, is ad præfata simplicia tantummodò confugiat, ipsisque largiter tam per se quam in cibis ac potulentis utatur, brevique eorum vim in progignenda nova corporis carnositate & massa sangvinea experietur abundè; adhæc respirationem facilitant ac pectus purgant, omnemque respirandi difficultatem à catarrho bilioso vel splene flatuoso proficiscentem, vel etiam in fœminis à tumultuante utero causatam abigunt, & in singulis hisce casibus ad miraculum opitulantur, cuilibet quoque incipienti hydropi, nec non vertigini ab effervescentia sangvinis ortæ medentur. Pari modo etiam externas inflammationes extrinsecus applicata extingvunt, abscessus leniunt, maturant, emolliunt, aperiunt, mundificant ac sanant, & ut summatim dicamus, nullæ sunt herbæ aliæ in toto universo sale puriori præditæ ad generandum carnem & sangvinem abundantiorem, quæve tam innoxiæ ad usum internum externumque essent, atque heic commemoratæ.

Contra corporis extenuationem.

Collectio in hoc gradu pro intentionis diversitate variat, si enim ex ipsis interna medicamina paranda sunt, commodissimè colliguntur sub novilunium Junii ejusque primum incrementum, si verò ad externam restinctionem & emollitionem expetantur, sub ejusdem decrementum, horis ut superius dictum diluculanis.

Præparandi norma è superiori descriptione patescit, possunt enim ex ipsis fieri pulveres, succi expressi, vina medicata, conservæ ac condita, singulæ enim ex hisce salutaribus herbis institutæ præparationes ad desideratum scopum deducunt, est tamen adhuc secretior methodus ad curandam tabem ex hisce hepaticis simplicibus instituendá nobis multum commendata, quod nimirum sub æquinoctium vernum colligi debeat sufficiens quantitas aquæ pluvialis tum temporis sive in Martio depluentis, asservarique donec etiam prædictæ herbæ recens è terra progerminent, quæ tum collectæ asservatæ aquæ pluviali immittantur, ut invicem fermententur, quo facto aqua decantata loco potus ordinarii inserviat cum tabe luctanti, quem hæc prima naturæ viriditas sangvinea penitissimè in integrum restituat.

Vitriolum Martis.

Vitriolum autem martis ita præparatur; accipe stagmatis vitrioli vel sulphuris communis quorum illud oleum vitrioli, hoc verò sulphuris per campanam vulgò nominantur, partem unam, aquæ pluvialis vel quod melius foret cichorii vel alterius simplicis hepatici stillatitiæ partes quatuor, hisce commixtis infice limaturam martis in vitro, ac super arenam calidam solvi sine, peracta solutione liquorem per chartam filtra, antequam perfrigeretur, aliàs chartam non facilè pertransit, filtratam solutionem ad cuti-

culam evapora, & reliquum in frigido in crystallos subdulces concrescere permitte, quæ mirum in modum cunctis defectibus hepatis atque etiam splenis conducunt, imprimis autem contra utriusque obstructiones.

Lumbri. terr. Lumbrici terrestres verò abluuntur vino, atque in furno pistorio non excessivè calente exsiccantur, ut teri possint in pulverem, vel etiam in vino vel cerevisia coquuntur donec crepent, illudque jus lumbricium per aliquot septimanas jecinorosis, præsertim hydropicis atque ictericis ingenti cum emolumento propinatur.

Formi. Formicæ colliguntur ollâ intus melle vel sacharo in liquorem melliformem dissoluto obductâ, imò ipsum mel injectâ particula panis in meras formicas transmutatur, quæ deinde in vino malvatico vel alio dulci generoso macerantur & destillantur unà cum vino in liquorem contra corporis consumptionem valdè efficacem & decantatum.

Usum & *additionem* quod attinet, quanquam hujus gradus herbæ per se & sine ulla alterius rei additione sat virium habeant, longè tamen efficacius & desideratius operantur, si ad sesqui manipulum hujus gradus, manipulus ex tertio gradu Cancri ac tantundem è tertio vel quarto gradu Tauri accedat; ita enim pro interno quàm externo usu aptum præbent compositum, ex quo potiones vulnerariæ, atque externa lavamenta, ac cataplasmata emollitiva & sanativa coqui possunt, veruntamen si occurrat ullum vulnus vel ulcus diaphragmate superius, tunc etiamnum cum salute præsentiori additio è gradu quarto signorum spiritualium ordinatur, accipiendo nimirum ex hoc vel subsequente gradu Aquarii sesquimanipulum, è quarto gradu Libræ semimanipulum, ex quarto gradu Cancri manipulum, ac dimidiatum manipulum è tertio vel quarto gradu Sagittarii, atque ex his commixtis coquatur potulentum vulnerarium, quo nullum aliud sublimioris efficaciæ esse potest, designatæ verò heic herbarum concisarum quantitati affunduntur libræ quatuor vini albi non admodum meraci, totidemque aquæ fontanæ, ac totum hoc bullitur in cantharo lapideo pastâ farinaceâ oblito, atque in balneum locato per duas vel tres horas, ac deinde colatura largiter propinatur, quin imò etiam cum mera cerevisia vel aqua talis potio parari potest, quæ non modò omnem noxam è vulnere vel ulcere, sed toto quoque corpore eliminat, suamque virtutem sanativam celerrimè in vulnere præsentem demonstrat, ubicunque illud in corpore existat, illudque mundificat, carne explet, atque ad sanitatem constantem radicitus perducit.

De cæterorum autem *usu* notabibitur, scilicet quæ non sunt indolis vegetabilis, ea magis convenire in morbis hepatis internis ac diuturnis, ac propinanda esse in decoctis indicato jam modo paratis, vel vinis medicatis, ceu in appropriatissimis vehiculis, dissolvendo nimirum gra-

Affectus hepatici.

na ſex ad decem vitrioli martis vel ſemidrachmam pulveris lumbricorum in unciis quatuor ejusmodi decocti vel vini medicati, totumque jejuno ſtomacho ebibendo, & deſuper per tres horas jejunando. Talique uſu per aliquot hebdomadas continuando, interjecta ſingulis octiduis corporis modeſta evacuatione, quam affectibus hepaticis ſpecificam præbet ſuccus iridis, cujus uſus eſt, ut recens ovum gallinaceum perforetur, albumen ex eo extrahatur, vitellus autem intus relinquatur, atque inſuper ſucci irini quantitas ejusdem vitelli intromittatur, & cum vitello probè permiſceatur, deinde ovum in cineres ignitos collocetur, ut mixtura parum torreatur, ac poſtmodum una vice hauriatur; hoc modo obſtructio hepatis, cachexia & ſimiles affectus feliciter tolluntur.

De ſimplicibus quarti gradus Aquarii.

SUb gradum hunc pertinent ſequentia ſimplicia: videlicet cardiaca Hertzgeſpann; ſcorzonera Schlangenmord; galega ſeu ruta capraria Geißraute; echium wilde Ochſenzunge; pulmonaria aurea gülden Lungenkraut; conſolida media, gülden Günſel; ſpecies ſaniculæ quæ vocatur auricula urſi Bärſanickel; poma cydonia matura zeitige Quittenäpfel; poma citria Zitronen; mala aurantia Pomerantzen; ſcordium Lackenknoblauch; gummi maſtiche Maſtix; radix lappæ majoris groſſe Klettenwurtz; radix dipſaci ſeu labri veneris Kartendiſtelwurtzel; item mumia, præparirtes Menſchenfleiſch von einem jugentlichen juſtificirten oder erſchlagenen Menſchen; ſperma ceti aceto deſtillato ſolutum & clarificatum, Wallraht ſo mit diſtillirtem Eſſig aufgelöſet / filtrirt und wieder congelirt worden; folia coryli nec non viſcus ejusdem, Haſelbaumlaub und Miſtel / ſed hæc duo ad externa lavamenta ſaltem veniunt.

Vires horum ſimplicium conſtant ſale efficaciſſimo & penetrantiſſimo, quo venenoſitatem quamlibet calidam & ſiccam debellant, atque ex parte etiam venenum frigidum & ſiccum deſtruunt. Adhæc cuilibet conſumptioni medentur, hepar mirum in modum roborant, cerebroque ſangvini & arteriis conducunt, vapores malignos & putridos abſumunt, nec non catarrhos bilioſos, carnem & ſangvinem abundè generant, dantque potiones peroptimas vulnerarias & decocta emollientia, lenientia, mundificantia, & ſanativa, denique ulcera manantia & fiſtulas virtute ſiccandi pollent, atque ad firmam ſanationem perducendi, educendique ex ipſis omnem pravitatem, quæ ejusmodi manationis cauſa exiſtere ſolet.

Collectionis tempus diverſum eſt, ſi enim ad emolliendum expetuntur, colligantur menſe Majo ſub primam auroram, & in pleno roris madore, vel etiam ultimo quadrante Septembris; At ſi pulveres ſiccantes ex ipſis parandi ſint, acquirantur circa novilunium Juniale vel Juliale,

seu

ſeu lunâ in alterutro hoc menſe jam noviter creſcente, ita enim maxi mam ſiccandi vim præſtant, poſſunt quoque ad eosdem pulviſculos ſiccatorios ex ipſis parando? biduo vel triduo ante plenilunium Junii vel Auguſti decerpi, Sole in Virgine vel etiam in Cancro exiſtente.

Præparatio eorum varia eſſe poteſt, vel enim neceſſitate efflagitante mox à recenti decerptione ad uſum adhibentur, vel pro futura requiſitione in umbra exiccantur, ac deinde vel minutim conſcinduntur, vel in pulverem comminuuntur, ac per cribrum transmittuntur in impalpabile pollen, vel etiam mox in ſua recentia veſicæ vel cucurbitæ deſtillatoriæ immittuntur,& per deſtillationem ex ipſis aqua ſtillatitia prolícitur, quam viribus mediocrem exſudant ſatisque copioſam, at non itidem oleum, ſunt enim compactæ & ſalinoſæ naturæ, quæ inepta eſt ad oleoſitatem, quippe quæ in ſulphurea & fragranti pingvedine conſiſtat, at melíus ſtillamen ex illis obtinetur, ſi pars recentium herbarum in pultem ſucculentam prius tundatur, omnisque ſuccus prælo extorculetur, cujus tantum alii herbæ non tuſæ ſuperfundatur, ut in eo quaſi in jure coqui & macerari queat, atque ita decenti maceratione peractâ deſtillatio abſolvatur.

Additio ex ſignis ſpiritualibus mirè eorum operationem adauget, ac veluti longè potentius ſpecificat, ſi nimirum ſex partibus ex hoc gradu addantur partes quatuor è quarto gradu Cancri, partesque binæ è tertio vel quarto gradu Sagittarii, poterit tamen additamentum etiam ex tertio vel quarto gradu Scorpii, primoque vel ſecundo Arietis deſumi.

Uſus pari modo diverſus eſt, vel enim herbæ cum ſua convenienti additione pulveriſatæ matutino, merendino & veſpertino tempore cum vino, cereviſia, vel earum propria aqua ſtillatitia ſacharo parum dulcorata pondere ſcrupuli, vel dimidiatæ vel etiam integræ drachmæ aſſumuntur, vel ex ipſis potui immaceratis vel tempore fermentationis unà dolio injectis vinum vel cereviſia medicata concinnatur, talisque potus pro potione vulneraria, vel ſangvinis mundificativâ præſatis horis bibitur, vel etiam in eundem finem decocta & apozemata ex iisdem adornantur, nec non ipſarum pollen ferculis inſpergitur, vel ſubinde in ovo tremulo ſorbetur, vel quocunque modo introvehantur, modò earum vis peregrina adulteratione non infirmetur. *Pro exemplo:* ſi quis laboret palpitatione cordis, ex terrore panico, vel gravi mœrore, vel diæta pravorum craſſorumve eduliorum, vel ingurgitato potu frigidiſſimo corpore æſtuante ſibi introducta, tunc ex hoc gradu capiantur radices ſcorzoneræ vel herbæ ſcordii vel contrariiervæ unciæ tres è quarto gradu Cancri radicis p-o-niæ maris, vel linariæ vel o-orum cancri unciæ duæ, at-ue è tertio gradu Sagittarii r-dicis filicis, vel herbæ aſarinæ quæ ſpecies eſt hede-

ræ terrestris sylvestris montibus increscens, uncia una, hæc possunt minutim conscindi, parsque in subtilem pulverem teri, pars verò vino immacerari, cum eoque postmodum etiam pulvis assumi. Eadem etiam observari possunt in expellendo veneno, medenda corporis consumptione, subtiliando sangvine crasso melancholico, sanandis ulceribus pravis, in talibus enim & similibus casibus accipi poterunt radicis lappæ majoris, vel optimæ mumiæ, vel galegæ sex partes, vincetoxici vel asari vel croci duæ partes, atque è Cancro matricis perlarum, vel radicis seminisve apii vel petroselini & similium quatuor partes, & de reliquo procedi ut dictum est. Cæterum in præfatorum decocto vel infuso tanquam vehiculo appropriato etiam alia composita huc facientia propinari queunt, nimirum elæosacharum cinamomi, conserva florum calendulæ (quæ efficacissimum specificum est in palpitatione cordis) essentia ambræ, bezoarticum animale seu pulvis viperarum, mixtura simplex, balsamus tartari, spiritus cremoris tartari rectificatus &c.

TRACTATUS III.

De signo Geminorum, ejusque proprietate & dominio generali.

Gemini sunt signum tertium & ultimum triplicitatis sangvineæ, in quo Sol mense Majo usque ad medium fere Junium moratur; signum hoc calidum & humidum existit in declinatione, in ipso enim complexio calida & humida retrograda fit, ac paulatim in Martialem, cholericam, fervidam & siccam immutatur, hinc simplicia hujus signi quò proximiora sunt ultimo seu quarto gradui, eò magis fiunt participia caloris fundentis, & per secessum laxantis, qui demum in signis cholericis plenè purgat & violenter deorsum trahit, calori enim proprium est liquare & fundere, suaque vi calefaciente instar cucurbitulæ scarificatoriæ attrahere, uti hoc in qualibet ignis adustione palam fit, urens enim calor mox attrahit lympham & succulentiam corporis, quæ etiam promtpè accurrit ad uredinem eluendam, ac cuticulam exteriorem attollit in vesicas lymphâ attractâ repletas; idem ergò etiam intus in corpore à valdè calefactivis rebus patrari ratio dictitat, eò quod vehementia purgantia nihil aliud sint quàm vesicatoria interna, ad quorum uredinem succi corporis accurrunt, ac deinde per secessum deturbantur. Signum itaque Geminorum est aëreum, masculum & antipathicum, in quo spiritus Jovialis antea in Aquario perfectè calidus & humidus atque in spiritu & materia æqualiter temperatus, paulatim remittit & retrograditur, fitque materialior & salsior, suisque simplicibus ejusmodi proprietatem imprimit, quæ materialis, salinea, tartarea & declinanter sulphurea existit, & sponte naturali deorsum fertur, eò quod spiritus Jovis pedetentim in hoc signo ex suis simplicibus recedit,

dit, eaque dimittit, quælibet autem materia quantumcunque sit subtilis, si spiritu privatur, ad inferiora tendit; deficiunt ergò herbæ Geminorum in spirituositate, verùm hic defectus ex superioribus Libræ simplicibus superfluo spiritu abundantibus facilè redintegrari, talique compositione plurimum ad hominis sanitatem præstari potest. Porrò herbæ hujus signi ut plurimum svavem, sed non adeò fortem odorem spirant ob earum materialitatem prædominantem, signatura coloris earum consimili modo à cœruleo & albo in declinatione est, tenditque ad colorem sardii. Dominatur hoc signum in spatium temporis matutini proximè meridiem præcedens, scilicet ab hora septima matutina usque ad nonam præmeridianam, quo tempore summus Judex vivorum & mortuorum à Judice injusto Joviali examinatus, ad Herodem missus, & ab utroque innocens inventus, & nihilominus in gratiam plebis ad mortem damnatus est, ita ut circa finem dominii Jovialis etiam judicium sangvinarium sit absolutum, ac sententia mortis Christi prolata, quo etiam Judas pretium sangvinis retulit ad Pontifices, qui eo agrum sangvinis emerunt, sub hoc dominio finali sangvineo etiam Judas injustus sui ipsius Judex factus est, & se ad strangulationem condemnavit, & sic utrunque judicium sub Præside judiciorum Jove est finitum. Ubi postmodum carnificina mortifera eodem puncto sequuta est, quando trigonus igneus dominari incipit. Denique orientalis quoque plaga, quæ est inter vulturnum & austrum seu ubi Sol tempore hyberno oritur, Geminis dicatur, unà cum dulcedine obtusâ.

De partibus corporis humani signo Geminornm subjectis, ejusque antipathia.

DOminium tertiæ materiæ Jovialis seu Geminorum præcipuè agnoscunt venæ hæmorrhoidales nec non menstruales cum omnibus meatibus purgationis menstruæ; exterius verò utrunque brachium ab axilla usque ad carpum manus; partes hæ Geminis dicatæ per antipathiam læduntur à tertia materia Saturni, nimirum Capricorno, qui sua frigida & sicca contrarietate sangvinem harum partium incrassat ac depravat, talisque ægritudo ex viridi rutilat, datque in venis flavedinem seu ictericam passionem.

De simplicibus primi gradus Geminorum, eorundemque operatione speciali.

GRadui huic subsunt sequentia: videlicet herba alsine, Hüner-darmkraut oder Vogelkraut; Herba & semen althææ, Eibischkraut und Samen; malva in prima sua teneritudine, junge Pappeln; Borrago, Borrichkraut mit Blumen und allem; Buglossa cum toto, Ochsenzungen mit allem; cochleæ nigricantes, schwartze Schnecken; fungi teneriores sub betula nascentes, Birckenschwämme; Viola trinitatis Freisamkraut/Denck-

blümlein oder Stieffmütterleinblumen; Petroselinum Petersilien; herba & radix alceæ Sigmarskraut und Wurtzel.

Vires horum simplicium admodum debiles sunt, imò omnibus aliis sub hoc signum pertinentibus debiliores, eò quod sal ipsorum valdè sit inefficax & debilescens, atque ipsorum sulphur omni spirituositate destituatur, qua ex causa quoque odore carent, exiguam itaque virtutem exerunt, nisi per aliorum additionem acuantur, ubi nihilominus tantummodò pro externa applicatione inserviunt, nimirum ad restingvendum inflammationem, nec non ad emolliendum, atque à superioribus ad inferiora trahendum, quod naturæ eorum proprium est, parum autem extergunt & purgant imò ad internum usum vix valent, non obstante quod vulgo pleraque eorum imprimis autem borrago & buglossa ad internum usum commendatissima sint, & inter flores cordiales referantur, hoc enim non nisi ab errore crasso proficiscitur, & si quis sedulò adverteret, frustraneam horum in debilitate cordis præscriptionem ut plurimum si non semper esset deprehensurus, certum enim est cuncta heîc consignata pro interno usu parum servire, nisi aliis efficacioribus additis habilitentur.

Notanda de borragine & buglossa.

Collectio ipsorum molienda est in universum tempore Majali, lunâ decrementum patiente.

Præparatio & *Additio* talis observari vult, quod harum herbarum recens collectarum accipiantur tres partes, è gradu primo Cancri vel Piscium binæ partes, atque è primo gradu Sagittarii vel Leonis una pars; vel dispensentur in hunc modum: cape ex hoc gradu sesquimanipulum, & tantundem ex primo gradu Libræ, unam verò partem è primo gradu Cancri, paremque quantitatem alterius herbæ ejusdem signi, ita ut duæ diversæ herbæ è Cancro petantur, consimilique modo bina diversa simplicia è primo gradu Sagittarii in pari quantitate (scilicet singulorum manipulus) sumantur; tumque cunctis his superfundantur vini & aquæ fontanæ libræ sex, in eisque optimè coquantur.

Usum quod attinet, mediante hac additione maturant, emolliunt, mundificant & sanant in brachiis iisque locis huic triplicitati subjectis atque externis affectibus laborantibus, si tali decocto fomententur, ac postmodum herbæ decoctæ & ad mollitiem tusæ tepidè superligentur, idque quotidiè bis vel ter repetatur. At si quis ex hoc gradu internum usum concinnare vellet, addenda desumat è tertio vel quarto gradu Cancri & Sagittarii, tumque pro interno refrigerio bilisque restinctione operam præstabunt non contemnendam.

De simplicibus secundi gradus Geminorum.

Congruunt huic gradui præcipuè hæc: nempe species omnes satyrii alle Geschlecht der Knabenkräuter; polypodium Engelsüß; ornithogalum Feldzwiebel; anchusa rote

rote Ochsenzunge; asphodelus, hastula regia Affodillen; clinopodium Wirbeldost; herba filicis fœminæ Farnkrautweiblein; grana chermes Scharlachkörner; cichorium verrucarium Wartzenkraut; herba lappæ majoris adhuc tenera existens jung Klettenwurtzelkraut; cornua cervi primum pullulantia junge Hirschkolben; folia liliorum alborum weisse Lilienblätter; urina catellorum lactentium junger Hündlein Urin; liquor salsus butyro salito innatans frische Saltzlacke von eingesaltzener Butter.

Vires harum rerum sunt, quod præcedentibus sint aliquantulum salsiores, & materiosiores, comitatæ tamen nonnullâ spirituosâ flatulentiâ, quam ob causam prioribus potentius agunt, majoremque restingvendi & æstum sedandi potestatem sursum & lateraliter ex se edunt, in partes circumjacentes, quoniam verò in spirituositate Joviali deficiunt, & ejus saltem parum possident, ideò defectum suum attrahendo ad se quamlibet peregrinam spirituositatem resarcire satagunt, propinatæ igitur hisce, qui aurâ maligna volatili vexantur, eaque valdè anguntur & debilitantur, sylvestrem auram ad se attrahunt, suaque salsedine secum deorsum trahunt & educunt, obrutæ autem antea partes ac vires ab ea liberantur ac natura confortatur, modicumque spiritus Jovialis, quo etiamnum vigent, unà partes sangvineæ triplicitati addictas adjuvat & corroborat, unde duplici causa naturæ humanæ hæ simplicia accepta sunt, ac cordi vires communicant, adhæc pernobiles potiones vulnerarias præbent, atque externa applicatione vim optimè emolliendi & sanandi præstant.

Collectio pro obtinenda jam dicta spirituosa operatione potionisque vulnerariæ paratione præsumenda est die prima, secunda vel tertia mensis Maji Sole jamjam exorturo; pro intentione verò persanandorum ulcerum antiquorum, abscessuumque sangvineorum studendum est collectioni à die octava usque ad duodecimam crescentis lunæ Junialis.

Præparationem & *additionem* quod attinet, pro interno usu sumantur ex hoc gradu partes tres, ex secundo gradu Cancri partes binæ, atque ex primo vel secundo gradu Sagittarii pars una, eaque sive sint recentia vel in annuam asservationem legitimè exsiccata in vino vel cerevisia decoquuntur vel infunduntur, colaturaq; ad præfatum desiderium propinatur, pro externa verò applicatione ad tres partes hujus gradus addantur duæ partes è secundo gradu Leonis, unaque è secundo Piscium, atque hæc invicem mixta decoquuntur in vino & aqua.

Usus si sit internus, decoctio semper debet fieri in vasis clausis, scilicet in cantharo lapideo pasta farinacea in commissura operculi sui oblito atque in balneum bulliens collocatô, vel in olla eodem modo firmiter operculata, & substructis prunis superlocata, coctione autem peracta jus colatum in cella asservatur, aliquotiesque in die de eo bibitur; ex-

terni verò usus decoctum in aqua & vino factum applicatur ut superius doctum est.

De simplicibus tertii gradus Geminorum.

Huic gradui simplicia sequentia stipendiantur: nempe species omnes valerianæ Baldrian mit seinen Geschlechten; barba caprina seu regina prati Geißbart; rhaponticum verum, & rhaponticum vulgare seu centaurium majus, Rapontic wurtz/ und groß Tausendgülden; mechoacanna Mechackanwurtzel / weisse Rabarber; Alisma Engeltranck; urtica mortua flore rubro todte Nesseln mit roten Blumen; mentha Saracenica Frauenmüntze; Arum Aronwurtz; Myrrha Mirren; dracontium cum omnibus speciebus Drachenwurtz mit allen Geschlechten; ruta muraria Maurraute; plantago alba arnoglossa vocata weisser-oder Schafzungen wegerich; chelidonium minus klein Schölkraut/Feigwartzenkraut; ornithogali species omnes alle Feldzwiebeln Geschlecht; macis Muscatenblüt; thus, seu olibanum Weyrauch; styrax liquida flüssiger Storax; terebinthina Cyprica Cyprischer Terpentin; cheiri, leucoium luteum gelbe Veyeln.

Vires horum simplicium præcipuæ sunt, quod operationem suam maximè exercent in venas & sangvinem, ubi omnem peregrinam noxam sangvini venali venisque vaporetenus communicatam resolvunt, deorsum trahunt, & è corpore expurgant, suntqne præcedentibus efficaciora in resuscitandis viribus debilitatis, nec non medendis deliquiis, revocandis menstruis suppressis & corrigendis, natisque inde vitiis, nimirum cachexiâ, tumore hydropico aliisque remedendis; Insuper dant eximias potiones vulnerarias, restaurativas & corroborativas, nec non dejectarum virium resuscitativas, confortantque cor & naturam; uno verbo conducunt ad quamlibet internam morbositatem, in ipsis enim prorsus nulla malignitas qualitasve venenata reperitur, quemadmodum in aliis duobus gradibus ultimis signorum antipathicorum, nimirum Leonis, Capricorni & Piscium semper malignum & venenatum quid offenditur, ac propterea necessariò correctionem adhibere oportet.

Collectio pro diversa intentione diversa est, ad curationem enim internorum affectuum singula colligantur Sole existente in Geminis, die circiter novilunii tertio, quarto vel usque ad sextum; ad potiones vulnerarias itidem acquiruntur luna crescente mensis Maji, si nimirum ejusmodi potio pro sanandis ulceribus inveteratis parari debeat, recentibus autem vulneribus, secundo vel tertio die à plenilunio, post occasum Solis. Si verò decoctum emollitivum ex ipsis parandum esset, carpantur quadrante lunæ ultimo Majali, vel circa novilunium Juniale, eodemque modo etiam decerpantur ad purgandnm, ulceraque eluenda & mundificanda.

Præparationem & additionem quod concernit, quandoquidem herbæ hujus gradus quoad spirituositatem Jovialem defectuosæ sunt, convenientissimè è propria triplicitate, nimirum ex Libra & Aquario fortiorari queunt, è quibus super fluo spiritu abundantibus spiritum Jovis denuò assumunt, & in sua proprietate quasi reviviscunt, capiendo nimirum ex hoc gradu alicujus herbæ manipulum unum, ac tantundem è tertio vel quarto gradu Libræ, atque è tertio gradu Aquarii itidem manipulum, vini & aquæ ana libras tres, vel accipiantur ex hoc gradu tres partes, duæ è quarto Cancri, atque una è tertio vel quarto gradu Sagittarii, vinumque & aqua ut dictum est, ex eisque per decoctionem paretur potio, cujus haustus aliquoties in die sorbeatur; fiat quoque ex hisce in umbra arefactis pulvis in ejusmodi decocto vel eorundem aqua stillatitia assumendus, ulceribusque inspergendus; At pro decoctis emollificativis, ulcerumque mundificativis additamentum esse poterit è tertio gradu Scorpii vel Cancri, atque è secundo vel tertio Arietis vel Sagittarii.

Usus talium decoctorum internus est pro sanandis ulceribus inveteratis recentibusque vulneribus, confortatione cordis, mundificando sangvine à catarrhali effervescentia aliaque depravatione, eâque per inferiora expurgandâ, item in corrigendo quolibet vitio mensium inordinatè fluentium vel planè suppressorum; Adhæc etiam talium herbarum pulvis in iisdem decoctis vel etiam aliis vehiculis ad eundem finem intrò accipitur; de usu autem eorum quæ sunt in substantia resinosa liquida, uti est terebinthina, notandum venit, ea ante internam assumptionem vel liquidiora, vel sicciora facienda, alias assumptioni minus apta sunt; dissolvenda itaque est terebinthina pistillo in mortario, adjecta particula vitelli ovi, & pro intentionis diversitate aquâ stillatitiâ conveniente, scilicet scabiosæ ad pectus, artemisiæ ad uterum, apii ad vesicam, partitim & per vices affusâ in sextupla ad terebinthinam proportione, misturam continuo subagitando, donec omnia in liquorem cadentem lactis cremori similabilem abiverint, cujus uncia una vel altera pro vice bibitur; vel etiam talis resina liquida prius in calore exsiccatur, donec friari possit in pulverem, ejusque scrupulus vel semidrachma pro dosi accipitur; verum enim verò cum in ejusmodi exiccatione optima pars nimirum oleum fragrans balsamicum inutiliter exhalet & pereat, quod tamen in experientia omnem intentionem huic gradui assignatam fermè solum adimplet, melius utique est tales resinas prius legitimè destillare in oleum, ubi postmodum quodlibet, nimirum oleum destillatum, & residuum colofonium indicato hic modo usurpari queunt, quæ verò ab ipsa natura in resinam aridam redacta sunt, ut myrrha & thus, ea tantummodò selecta tam intus quàm exte-

rius cum suo convenienti addita-
mento administrabuntur..

De simplicibus quarti gradus Geminorum.

HUjus gradus simplicia subgre-
garia sunt hæc : scilicet rhabar-
barum verum die rechte grosse Ra-
barber ; chamædris cum omnibus
speciebus Gamanderlein mit allen
Geschlechten ; cassia ejusque pulpa
Cassien und ihr ausgezogenes Marck ;
chamæpitys, iva arthetica Schlaf-
kräutlein / Je länger je lieber ; Teucri-
um Batengel ; viola sine odore Hor-
nungsveyeln ; resta bovis Stallkraut /
Hauhechel ; ruscus Mäusdorn ; trochi-
lus, passer troglotites, regulus Zaun-
Schneekönig ; partheniũ edel Camil-
len ; chamomilla minor kleine Camil-
len ; semen urticæ majoris grosser Nes-
selsamen ; sal gemmæ Steinsaltz ; semen
cynosbati, Hagenbuttelnkern ; onisci
exsiccati gedörrete Kelleresel zen ; tere-
binthina exiccata, gedörreter Ter-
pentin ; herba caucalis wilde Peter-
silgen ; crithamum marinum, Ba-
cillenkraut / Meerfenchel ; pecten ve-
neris Hechelkamm ; gingidium Sy-
rischer Körfel ; myrobalani citrinæ
gelbe Myrobalanen ; Lapathum ru-
brum roter Ampffer ; stercus equi-
num Majale à pastu meri graminis
collectum, Roßkoht gesamlet im An-
fang deß Meyen / wenn sie eitel Gras
fressen ; semen lappæ majoris & mi-
noris grosser und kleiner Klettensa-
me &c.

Vires harum rerum sunt, quod
maximè abundent sale Joviali subti-
lissimo, penetrantissimo, omnibus-
que sangvineæ triplicitatis partibus
promptissimè communicabili, tri-
plicitas enim sangvinea, in signo Li-
bræ præcipuè se exhibet spirituosam
seu mercurialem, in Aquario anima-
lem seu sulphuream, id est sulphure
sive animâ divitem, sulphur enim &
anima idem sunt, atque in Geminis
corpoream seu salsam, corpus enim
& sal unum & idem sunt, hæc autem
virtus Jovialis salsa in quarto hoc
gradu maximè dominatur, suâque
vi resolvente & penetrante agit in
hepar sangvinemque venalem & ar-
terialem totius corporis, & ubicun-
que lentus mucus, fœculentia &
tartarea coagulatio latet, & permea-
bilitatem sangvinis & succorum cor-
poris impedit, salina hæc virtus ta-
lia incidit, resolvit, ac partim per se-
cessum, partim per vias urinarias,
partim verò per transspirationem
educit, atque ita radicem podagræ,
arthritidis & calculi tam renum
quàm vesicæ averruncat, si rectè &
debito tempore hisce uti quis norit.
Hoc pacto quoque hæc simplicia
cor confortant, ac palpitationi ejus
medentur, cum enim palpitatio ut
plurimum à tartarea feculentia san-
gvinis, rarius à superfluo succo peri-
cardii proveniat, simplicia hæc u-
trinque causam tollunt, purgando
nimirum & subtiliando sangvinem,
trahendoque simul superfluam cor-
poris lympham ad receptacula uri-
naria, denique convenientissima
sunt ad potiones vulnerarias, salse-
dine enim suâ actificationem vulne-
rum & ulcerum inhibent, & factam
mortificant, & sic sanationem sine
pravis

pravis accidentibus, quæ ab unico acido corruptivo resultant, expediunt.

Collectio eorum peragitur initio mensis Maji, Sole etiamnum in Tauro hospitante & jam jam exortum parante, in pleno madore rorali. Melius tamen nostro judicio foret ipsis dominii hujus signi horis collectione defungi scilicet inter septimam & nonam præmeridianam, ros verò seorsim tempore diluculano colligendus foret, eoque herbæ reinsuccandæ, seu iterum humectandæ, ac demum in umbra resiccandæ.

Præparatio fit per exiccationem in umbra, nisi necessitas urgeat eis recentibus uti, hacque ratione quædam sine ulla alia additione tantummodò potui ordinario seu vino immittuntur, cujus immacerationis colatura deinde continuò per aliquot hebdomadas bibitur, imprimis autem ita inservit chamædris, ut nimirum ejus manipulus mediocris pro vice vini mensuræ uni seu duabus libris imponatur, illudque vinum potui inserviat, donec herba viribus exhauriatur, quod fiet intra biduum vel triduum, sicque opus erit ut semper die tertio vel quarto prior herba probè exprimatur & abjiciatur, alteriusque recentis manipulus denuo indatur, ac reaffuso vino alio ejusmodi potus continuetur, purgabitque ex omnibus corporis partibus omnem impuritatem tartaream, podagricam & calculosam; quod idem etiam præstat viola sine odore, item parthenium, recensque arthritica iva; quædam verò in hoc gradu sylvestrem quandam cruditatem in se vehunt, quæ pari quidem modo etiam purgat, sed plus lædit quàm juvat, ideòque extrahi debet, antequam ita vino imponantur, è quorum classe est rhabarbarum & lapathum rubrum, quæ parum extrahi debent superfusâ æquali parte vini albi haud meraci & aquæ, & ubi intra paucas horas ejusmodi feritatem in vinum lymphatum deposuerint, optimè erunt correcta ad hunc usum cum ipsis instituendum.

Stercoris equini dotes.

Ejusdem indolis est etiam stercus equorum primâ graminis genitura pastorum, collectum in pascuis circa finem Aprilis, initiumve Maji & jam recens per noctem in vino albo dulciculo maceratum, cujus vini colatura quantitate unius vel alterius cochlearis pro vice hauriatur, ab his qui vulnerati vel ulcerati sunt, & mox in vulnere operatur, multumque solatur phthisicos, si ejusmodi maceratio præfati stercoris cum vino malvatico instituatur, & si post macerationem etiam destillatio accedat, liquor prolicitur, qui crassum sangvinem mundificat, palpitationem cordis tollit, & tartaream impuritatem è corpore educit.

Passerculus troglotites.

Quædam etiam in hoc gradu mirâ virtute pollent calculum vesicæ & renum atterendi, imprimis autem passerculus troglotites, qui adeò subtilis est substantiæ, ut brevi admodum quemvis calculum absumat, modò quis ipsius debitam præparationem non ignoret; quæ sine ullo igne vel Solis calore perfici debet,

nimirum cum aceto & herbis diureticis, cujusmodi in hoc & tertio Cancri gradibus habentur, vulgò autem dictum passerem incinerant vel etiam crudum evulsis pennis sale conditum devorant, ad hanc verò præparationem capiendus, & unà cum herbis & aceto imponendus est circa primam diem Maji, præparatæque essentiæ omni manè jejuno stomacho aliquid assumendum, & atteretur calculus sine ulla vesicæ læsione & absque ullo membrorum periculo vel dolore.

Cæterum ex hisce herbis etiam eximia parantur lavamenta ad vulnera & ulcera, at pulveres sarcotici vulneribusque inspergendi ex hisce non fiunt, sed tantummodò è signis sympathicis.

Inservire hæc etiam possunt pro vehiculis aliorum compositorum ad eosdem affectus efficacissimorum, cujusmodi est spiritus cremoris tartari rectificatus, mercurius dulcis, præcipitatus aureus, quæ mirum in modum sangvinem mundificant, & sanationem ulcerum promovent, uti sæpissimè experti sumus, ad corrigendos autem menses inordinatè fluentes eximium est vitriolum Martis, granis aliquot in vino medicato ex hoc gradu concinnato quotidiè assumptum; item pulvis lumbricorum terrestrium à ʒſ. ad ʒj. cum succi calendulæ ℥j. acceptus; ad calculum atterendum eximiè valet spiritus salis marini vel gemmæ magno igne extortus & rectificatus, qui nomine balsami salis Helmontii nobis ad hunc affectum multum commendatus fuit, unà cum sequenti communicatione secreta sub nomine *liquoris calcis vivæ* tanquam certissima adversus calculum, chiragram & podagram, quam quidem nondum experiri licuit, communicamus tamen candidè ut accepimus, nec de ejus successu dubitamus, ceu verò fundamento innitentis: ita autem se res habet:

Liquor calcis vivæ.

Accipe calcem vivam recentem, cui tritæ superfunde in vitro paulatim acetum vini acerrimum ad superеminentiam trium vel quatuor digitorum, & substructo igne coquantur ad unam vel alteram ebullitionem, postmodum frigefiant, & quiescant, donec calcea farina ad fundum resederit, acetum decantatum filtra, & omnem humiditatem evapora, residuum in crucibulo perure, ut omnis acor aceti exspiret, ossam remanentem vitro infer, ac superfuso spiritu vini materiam in arena calida fove, donec essentia extracta sit, filtra tum spiritum vini liquore calcis imprægnatum, & si non promptè per filtrum mearet, plus spiritus vini affunde, vel etiam vini Hispanici vel Rhenani, ut dilutum chartam filtri perfluere queat, deinde partem superflui humoris evapora, vel per alembicum abstrahe, ad justam tincturæ vel essentiæ consistentiam, quam obturatam serva ad *usum*, qui talis est: in calculo propinantur hujus liquoris guttæ 7. in vino optimo (vel potius in vehiculo indigitato jam modo è quarto hoc gradu Geminorum adornato) manè & vesperi. In chiragra & podagra accipia-

cipiatur hujus liquoris ℥j. vini albi (vel potius jam edocti medicati) libram, urinæ propriæ ℥VIII. quibus mistis locum affectum manè, meridiè & vesperi lava, & intinctis linteolis fove, tamen vomitorio, vel purgativo, vel sudorifero, vel omnibus his simul prægressis.

Communicationem hanc ab alio amico paulo aliter parandam accepimus, quam itidem non reticebimus, ut videat lector nostrum candorem, & bono publico inserviendi amorem; in hoc autem modo, quando acetum calci vivæ superfusum est, mixtura debet agitari baculo continuò, deinde verò bona copia aquæ pluvialis consimiliter affundenda, ac totum probè coquendum & bulliendum est, ut aqua salem calcis vivæ & aceti in se possit transsolvere omnem, tum coctura refrigescat & resideat, ac postmodum decantetur, filtretur atque ad siccitatem evaporetur, residuum alii ollæ devitreatæ credatur, & ignis calori adhibeatur, & quando materia à calore funditur instar butyri, accendatur adhibita flamma, ardebitque instar spiritus vini, protinus tamen flammam superinjecto operculo suffoca seu extingve, ac deinde materiam subagita, donec refrigescat, tum affunde spiritum vini, ac macera per diem & noctem, & spiritus vini colore flavo tingetur, quem defunde & alio affuso extractionem continua, donec omnis essentia fuerit extracta, quam in vitro obturato asserva, ac contra calculum ejus guttas XX. vel XXX. in aqua hederæ terrestris pro vice exhibe, eum enim atterit, ulcera miraculosè sanat, carnem putridam absumit, sanam verò neutiquam lædit seu cauterizat, gangrænam restingvit, additione mercurii dulcis maculas, facieique ruborem delet, quid autem in calculo, podagra & chiragra hactenus præstiterit, dici nequit.

TRACTATUS IV.

De triplicitate secunda nimirum Cholerica, ejusque signis videlicet Sagittario, Ariete & Leone.

ABsolutis jam signis vernalibus, orientalibus, matutinis, aërique sangvini & juventuti puerili respondentibus, accedimus ad æstiva, meridionalia, fervida, meridieique, choleræ & virilicati juvenili æquata, quibus cum omnia simplicia valdè calida, sulpurea, amara, urentia & pontica, ut & morbi calidi, nempe sangvinis spuitio, hæmorrhagia narium, febres acutæ, phrenitis, pleuritis, bubones, anthraces & similes harmonizant, suamque qualitatem Elemento ignis acceptam ferunt; quemadmodum autem ignis ab aqua extingvitur, ita etiam simplicia calida, morbique æstuosi ab ipsis oppositis rebus frigidis & humidis infringuntur & superantur; habet autem trigonus igneus pari modo signa tria nempe Sagittarium, Arietem & Leonem, quibus omnia totius mundi calida, scilicet regiones squalidæ, meridionales, æstas & æstus, fulgura & tonitrua, cunctaque

que ſimplicia calefactiva ſubjiciuntur, de quibus jam ex ordine agemus.

De primo ſigno cholerico, nempe Sagittario, ejusque proprietate & dominio generali.

SAgittarius eſt ſignum primum triplicitatis cholericæ, in quo Sol menſe Novembri curſu ſuo occupatur usque ad Solſtitium hyemale, eſtque ſignum ſpirituoſum, harmoniacum Martiale cholericum, calidum & ſiccum juxta naturam ignis, præſidetque tempori meridiano initiali, tractuique meridionali, unde euronotus ſpirare ſolet, ac dominari incipit ab hora nona præmeridiana, usque ad undecimam meridionalem, quo tempore Salvator noſter crudeliter flagellatus, coronæ ſpineæ violenta adactione laceratus, & ſic per totum corpus undique vulneratus & perſauciatus, deindeque ad ſupplicium raptus & propriam crucem bajulare coactus eſt. Quemadmodum autem trigonus igneus ignem æmulatur, atque ita ipſi color rubeus, rutilus & flammeus, ſaporque amarus & felleus competit, ita viciſſim Sagittarius in hisce ſibi primitias vendicat, ſcilicet ruborem initialem, qualis in chryſolitho, croco & ſimilibus conſpicitur, nec non inceptionem amaritiei, dulcedine ac ponticitate aromatica mixtam, qualem guſtata angelica, raphanus, ligusticum, aliaque ſimplicia Sagittario ſubjecta lingvæ ſentiendam præbent; & ſicuti in omnibus creatis tria diſtincta principalia notantur, nimirum ſpiritus, anima & corpus, ſeu mercurius, ſulphur & ſal; ita triplicitas cholerica, hanc legem pariter ſervat, & juxta hæc tria magna rerum Principia tria quoque ſigna habet, quorum primum repræſentat ſpiritum, medium ſulphur, & ultimum ſalem; & ſic Sagittarius ſpirituoſitati cholericæ præſidens mera ſimplicia ſpirituoſa, ſudorifera & tota peragentia profert, quæ & pleraque odorifera ſunt ſeu odorem exhalant, eò quod Sagittarius eſt ſignum apertum, ſpirituale & calidum, in materialitate deficiens, in ſpiritualitate verò abundans.

De partibus humani corporis Sagittario ſubjectis, ejusque antipathia.

SAgittarius harmoniacum dominium exercet in ipſam fellis ſubſtantiam ejusque veſiculam bil'ariam, item in calorem hepatis, ejusque virtutem balſamicam, quorum utrunque à felle conſervatur, adhæc virtus perſpirativa fellis per omnes arterias, membranas & poros cutis in univerſo corpore ſe extendit, ſine qua earum facultas motiva & expulſiva conſiſtere nequit; Exterius Sagitttarius præeſt coxis & utrique femori ab ingvinibus usque ad genua, ut & ſuris ambabus. Antipathia autem cholericæ triplicitatis quemadmodum ſemper in phlegmatica conſiſtit, ita primum illius ſignum Sagittarius primum ſignum phlegmaticum nimirum Cancrum ſibi oppoſitum habet perpetuumque antago-

antagoniſtam perſentiſcit, Aries verò Scorpionem & Leo Piſces, & ſic identidem unum alteri contrariatur, qua contrariatione ſibi invicem obviante ſal rodens naſcitur, unde varia ulcera corroſiva ſubinde generantur.

De ſimplicibus primi gradus Sagittarii, eorundemque operatione ſpeciali.

SUb hunc gradum principaliter pertinent ſequentia, ſcilicet urtica nigra ſchwartze Neſſel; lampſana, raphanus ſylveſtris Heiderich; raphanus Rettich; armoracia, raphanus major, Meerrettich / Krǻen; turiones lupuli junger Hopffen; ſmirnium wilder Liebſtǒckel; cochlearia Lǒffelkraut; naſturtium hortenſe & aquaticum teneriora junger Garten- und Brunnenkreß; erucula Miſtſenff-kraut; ephemeron colchicum Wieſenzeitloſen; clematis tertia jam pronaſcens & ejus flores unzeitige Leinen und ihre Blůt; item ejus florum aqua ſtillatitia ausgebranntes Leinenblůtwaſſer; ſuccus allii Knoblochſafft; Imperatoria ſylveſtris Buchholder; aſa dulcis Benzoin; nuces juglandes veteres earumq; oleum alte Baumnůſſe und ihr Oel; oleum olivæ vetuſtum altes Baumǒl; oleum momordicæ Balſamǻpffelǒl; ſtercus anſerinum & vaccinum Gǟnſe- und Kůh-koht.

Vires harum rerum ſunt, quod quidem in earum ortu ſpiritualitas Sagittarii ipſis introducta ſit, at materialitas ipſarum etiamnum eſt cruda & Saturnina, nec à Sagittario plenè ſubacta, conſtant itaque ferè tali mixtura, quæ ſpirituoſitate calefaciente & ſiccante abundat, materiâ verò ſeu corpore adhuc humida ſunt & frigida, hinc eximiè conveniunt hisce partibus, quæ à bile læduntur, nimirum pulmonibus, ſtomacho, femoribus, & ſuris, & quoniam miſtura in ipſis concurrit volatilis ſpiritualitatis & materialitatis, ideò ſale volatili ditiſſima ſunt, eoque ſalſedinem fixam ſcorbuticam ab alimentis ſalitis, fumatis, plurimoque ſale fixo refertis & ſpiritu ardente carentibus profectam oppugnant, reſolvunt, ſangvinique ſuam circulatoriam meabilitatem reddunt, atque ita genuinum ſcorbuti ſunt antidotum;

Porrò hæc quoque primi gradus ſimplicia innata qualitate contra hydropem à bile, ictero vel tertiana provenientem valent, ſi nimirum recentiſſima & ſucculenta nudis pedum plantis ſupponantur, atque ita in ſoccis geſtentur, ita ut inceſſanter cutem attingant, ſic enim aquam biliosam hydropicam per cutem eliciunt, & hydropem curant, extrahunt quoque cauſam materialem tumorum, & humorum malignorum, apoſtemataque aperiunt, quæ aliàs omnem apertionem recuſant, abſceſſus cholericos emolliunt, apertos mundificant, carne abundè explent, omnemque affluxionem bilioſam, calorem & malignitatem extrahunt, & ulcera ad conſtantem ſanationem perducunt.

Collectio eorum inſtituitur principio menſis Junii, aut Sole morante

in Geminis, lunâ verò in Cancro, aut luna in Leone existente, Sole autem in Cancro, instante jam Solis ortu, dum quælibet adhuc rorida sunt, & ita in optima ipsorum succulentia pro usu externo convenientissima sunt, at pro interno meliora sunt, si colligantur in pleno Sagittarii dominio, scilicet circa horam decimam meridionalem, ita enim salsedo eorum volatilis contra scorbutum efficacissima est.

Præparatio & *additio* talis esto: exsiccentur hæ herbæ in umbra, & ad usum serventur, urgente tamen necessitate etiam in sua recentia & succulentia mox adhibentur, ubi ad externam emollitionem in pultem tunduntur, cui non nihil olei, vel butyri majalis, vel axungiæ vel lardi, vel aquæ mellis, vel succi expressi submiscetur, atque ita applicatur, observata prius convenienti additione, ita ut ad tres partes hujus gradus accipiantur duæ è primo gradu Libræ, unaque è primo Tauri, si verò cuncta sint siccata, coquuntur prius simul in vino ad mollitiem, ac tum præfata pingvedine contemperantur.

Usum quod concernit, superligatur hæc puls seu mixtura tumori vel abscessui à bile profecto, instar cataplasmatis, donec emolliatur vel rumpatur, vel ad extrahendum calorem, tumiditatem, vel humoris affluxum, ulcerationem leniendam, maturandam & sanandam; ad medicandum verò hydropem saltem herbæ teneræ recentes soccis & calceis imponuntur, ut nudis pedum plantis iis superincedatur, & tam eundo, quàm stando, sedendo vel jacendo earum usus per aliquod tempus continuetur, ac omni manè & vesperi recentium herbarum impositione repetatur. Clematis tamen ejusque flos vesicant, ac proinde vim ejus vesicatoriam mitigari prius ante impositionem convenit, admixto succo raphani vel armoraciæ.

Possunt etiam hæc simplicia cremari in cinerem, cujus manipulus largus vel quantitas duorum ovorum gallinaceorum in mundum linteolum ligetur, ac filo in cantharo ordinarii potus pendens continuò servetur, vinum autem illud seu potus, cui impendet nodulus, contra sitim affatim bibatur, replendo cantharum post quamlibet potationem, & singulis quatriduis nodulum recenti cinere renovando; Imprimis autem ad talem incinerationem præstans est flammula Jovis, & quædam alia è Libra si ita incinerentur, scilicet chamomilla, tanacetum, barba capri, imò ferè cuncta cinerem sale alcali divitem præbentia, cujusmodi præcipuum est ipsum vitis lignum & folia incinerata; attamen cineres è simplicibus Jovialibus magis conveniunt hydropi à palpitatione cordis seu vitioso sangvine oriundo, è simplicibus autem Martialibus illi, qui ictero vel tertianæ bilisve redundantiæ acceptus fertur.

Pro curando autem scorbuto accipi poterunt ex hoc gradu armoraciæ, vel cochleariæ, vel ex sequenti gradu sinapi vel absynthii, tres partes,

partes, è Libra tanaceti, vel herbæ ſii, vel ex Aquario naſturtii aquatici, vel hederæ terreſtris, vel è Geminis ari vel chelidonii minoris duæ partes, atque è Tauro corticis tamariſci, vel è Virgine fumariæ, vel centaurii minoris, vel cardui benedicti una pars, coquantur hæc in lacte vel ſero caprino, ac de colatura affatim bibatur, vel etiam immacerari poſſunt vino, una cum impenſione particulæ ſtercoris anſerini, ac de vino hoc dietim hauriri, eò etiam melius ac citius curatio ſuccedet, ſi manè & veſperi in hauſtu ejusmodi vini gutti decem vel duodecim ſpiritus ſalis armoniaci vel ſalis marini, dulcificatæ vel alterius ſalis volatilis aliquot grana ſorbeantur.

De ſimplicibus ſecundi gradus Sagittarii, ac ſpeciali eorum operatione.

Huic gradui ſubſunt peculiariter hæc ſimplicia nempe radix ſeu bulbus allii in ſua prima teneritudine junge zarte Knoblochwurtzel oder Häuptlein; porri radix & herba Lauch mit Wurtzel und Kraut; ſinapi cum herba & ſemine gemeiner Senff mit Kraut und Samen; liguſticum Liebſtöckel und deſſen Safft; baccæ juniperi & earum ſuccus Wachholderbeer und ihr ausgepreſſter Safft; Imperatoria Meiſterwurtz und deren Safft und Waſſer; bibinella, pimpinella, ſaxifraga major & minor Bibernell / Steinpeterlein groß und klein; larix Lerchenbaum; fungi albi & ruffi ſub betula naſcentes Schwämme unter den Birckenbäumen; gummata ammoniacum, galbanum, opopanax & ſagapenum gummiſche Säffte alſo genannt; item angelica rubra rote Angelic; abſynthium juvenculum junge Wermutſchüßlinge.

Vires harum rerum ſunt, quod conſimili virtute emolliendi cum antecedentibus præditæ ſint, iisque etiamnum majoribus & efficacioribus, adeò ut ab hisce omnes bubones, durities & ſcirrhi, qualescunque etiam ſint, remolliri, reſolvi & discuti queant, imprimis autem Deo annuente contumaciſſimis aliàs affectibus ſpleneticis pro certo medentur, quamlibet enim ſplenis inflationem, indurationem & ſcirrhificationem diſſolvunt, attenuant diſſipantque, unâque operâ febrem quartanam harum paſſionum productricem ſine ulla alterius viſceris noxa perfectè curant., & fibricitùs eradicant, quantascunque radices & fibras profundas egerit tam in maribus quàm fœminis, qua in operatione infandæ ſunt virtutis, idque ſolummodò per externam inunctionem; Quædam etiam intrò hauſta paris ſunt cum ſuperioribus efficaciæ in evellendo ſcorbuto.

Collectio quorumlibet inſtituitur menſe Junio, Sole & Luna in Cancro currentibus, tempore auroræ, dum etiamnum madent rore, ita enim in ſua ſucculentia mollefactiva præfato uſui externo accommodatiſſima ſunt, ad internam verò efficaciam ſalinam volatilem præſtandam ſatius colligerentur ſub dominium hujus ſigni meridianum.

Præparationem ad commemoratum usum externum hanc subeunt: contunduntur herbæ ac radices in sua recenti succulentia, tumque cum sua legitima additione usui adhibentur, vel etiam earum succus validè extorculatur, qui herbarum loco intentioni servit, atque etiam pro futura necessitate reponi & asservari potest, dummodo prius paululum coquatur, & postmodum residentiam feculentiæ facere permittatur, ubi clarior pars in aliud vitrum stricti colli decantatur, ac deinde aliquid olei olivæ superfunditur, quod superinnatans succo exspirationem ejus inhibet, & sic à corruptione eum præservat; è quibusdam etiam loco ejusmodi succi aqua per destillationem evocatur, scilicet è ligustico, imperatoria & bibinella; quædam per coctionem efficaciora redduntur, ut baccæ juniperi, quæ in aqua levistici vel alterius hujus gradus coquuntur, donec omnis aquositas evanuerit, ac deinde oleagineus succus exprimitur; quædam spiritu vini solvuntur, & in essentiam rediguntur externæ inunctioni aptam ut fungi sub betula crescentes, quibus mense Majo collectis spiritus vini superfunditur, eoque solvuntur, talisque solutio obturata asservatur.

Additio petenda est è secundo gradu Libræ & Tauri hac nimirum ratione ut contusi ex his herbis pulpamenti vel expressi succi accipiantur tres partes, è Libra duæ partes atque è Tauro una pars, quorum mixturæ molliter tusæ attemperatur aliqua pingvedo, nimirum vetustus adeps porcinus, vel oleum momordicæ, vel pingvedo ciconiæ, vel alia, & ex omnibus commixtis concinnatur ungventum, quod ad emolliendum prominentes externas durities & scirrhos sat efficax est, ad penetrandum verò in profundum, nidumque febris quartanæ dissolvendum fortiorari ejusmodi ungventum debet præfato succo baccarum juniperi oleagineo per excoctionem & extorculationem parato, vel etiam oleo earundem stillatitio; notandum tamen non modo hujus gradus simplicia sed & reliqua addenda in prima sua teneritudine seu infantia lactea ad ejusmodi ungventa accipi debere, ita enim omnium optimè mollificant, & per poros ad profundum penetrant.

Usus persistit in sedula duritierum adunctione, quem in finem ungventum in scutella vel calore prunarum, vel suppositæ ardentis candelæ calefieri parumper sinitur, eoque liquefacto scirrhus, nodus, vel bubo gallicanus optimè & sæpius perlinitur, in profliganda verò quartana ejusmodi perunctio debet fieri edocto jam ungvine fortiorato, inungendo nimirum eo ad calefactam fornacem totam spinam dorsi, regionemq; lumborũ & lienis, nec non circa foveam præcordialem, & ubicunque in latere sinistro tensio, inflatio, punctio vel durities sentitur; imprimis autem ad eandem perunctionem eximius est liquor præfatus ex fungis betulinis unà cum spiritu vini toti dorsi

Quartanæ curatio.

dorſi ſpinæ illinendo ſtudioſè infrictus; adhibitis tamen etiam internis medicamentis contra quartanam facientibus, quæ tamen aptius è ſignis ſympathicis parabuntur, nimirum Ariete, Aquario & Virgine, capiendo nimirum ſummitatum abſynthii tres partes, rutæ murariæ vel ſcorzoneræ duas partes, carduibenedicti unam partem, (carduus tamen benedictus & abſynthium prius corrigi debent ſuperfuſo per duas horas aceto vini, & poſtmodum herbæ exemptæ reſiccari) ex hisce arefactis & invicem miſtis fiat pulvis, cujus quotidiè manè & veſperi drachma dimidiata vel integra in vino per aliquot dies impotetur, vel quod melius eſt ex iisdem herbis incineratis ſal extrahatur, capianturq; ſalis abſynthii gran. XV. ſalis carduibenedicti gran. X. ſalisque urticæ vel alterius ex Aquario gran. V. tartari vitriolati gran. VI. aſſumantur hæc una vice immediatè ante paroxysmum, vel ex hisce recentibus herbis deſtillentur ſingulæ ſeorſim earum aquæ, tumque recipiantur aquæ abſynth. ℥VI. rutæ murar. ℥V. card. bened. ℥ſ. ſalium jam commemoratorum & ſpir. ſalis armoniaci an. gran. XVIII. ſyr. papaveris errat. ℥ſ. theriacæ Androm. ℈IV. miſce & exhibe una vice paroxysmo jam inſtantaneo; & ſi poſt primam hanc exhibitionem febris non deſinat, eam etiam ſecundò & tertiò repete, interjecta quoque corporis evacuatione per infuſum rhabarbari, radicis polypodii, ſeminisque aniſi.

De ſimplicibus tertii gradus Sagittarii, atque ipſorummet virtute ſpecialiori.

GRadui huic accenſentur: chelidonium majus, Großſchölkraut; petaſites Peſtilentzwurtz; aſarum Haſelwurtz; Carlina, chamæleon, cardopatium Eberwurtz; Vincetoxicum Schwalbenwurtz; Lignum guajacum Frantzoſenholtz; Saſſafras Fenchelholtz; fraxinus Eſchernholtz; lignum juglandinum Welſchnußbaumholtz; beta rubra, roter Mangold / Ranwurtz / rubia tinctoria Ferberröte; auricula muris major, groß Mäusöhrlein; ſucciſa, morſus diaboli, Abbißkraut; lappa rubra rote Klettenwurtz; aſarina wilde Gundelreben; filix mas Farnkraut und Wurtzel; radix curcuma Gelbſuchtwurtz; crocus Safran; coris Erdkiefer; item lapis bezoar Gifftſtein; antimonium fixatum ſeu diaphoreticum Schweiß-treibendes Spießglaspulver.

Vires ſimplicium jam recenſorum ſpeciales ſunt, quod ſpirituoſiſſima qualitate expulſivâ prædita ſunt, quemadmodum enim igne ſubtilius nihil eſt, quippe qui calore ſuo omnia licet ſolidiſſima, ipſumque vitrum penetret, quod tamen cæteris Elementis permeationem denegat, ita hoc ſignum ſpirituoſum igneum etiam cæterarum triplicitatum ſigna ſpiritualia ſubtilitate ſpirituoſa multis paraſangis ſuperare neceſſum eſt, in hoc verò tertio & ſubſequente quarto gradu hoc ipſum ſummè ſpirituoſum exiſtit, ita ut

nihil melius in toto Mundo reperiri queat hisce simplicibus ad expellendam è toto corpore malignitatem qualemcunque, sive ex pestilenti, seu gallicano contagio inspirata sit sive ab ictero, febribusve epidemicis vel alia quacunque causa ortum ducat, omnes enim malignos, venenatos & noxios humores, & quicquid inter pellem & carnem depravati & naturæ corporis contrarii hæret, idipsum per poros expellunt, totum enim corpus subtili & spirituosa sua facultate pervadunt, bonumque à malo segregant, adhæc quoque insignia sunt ad potiones vulnerarias, ac celerrimè efficaciam suam sanativam in vulnere ostendunt, sinoviam quoque seu fluxum humoris glarealis ubivis in corpore perpromptè sistunt.

Collectio eorum ordienda est mense Majo, Sole & Luna in Tauro, ceu signo in virtute sanativâ maximè spirituali existentibus, seu circa finem Martii, inter horam nonam & decimam præmeridianam, circa quod tempus hujus signi influxio potentissima est.

Præparatio & *additio* hoc modo observandæ veniunt: siccantur hæ herbæ imprimis in umbra, ut peregrinum phlegma, quod ad expellendum sudorem inutile est, absumatur, tumque ex hoc gradu accipiuntur partes tres, ex tertio vel quarto Libræ gradu binæ, atque una pars è tertio gradu Tauri, quibus vel singulis seorsim, vel prius inter se commixtis pulverisatis dimidiata vel integra drachma in convenienti vehiculo assumitur, vel etiam commixtarum istarum herbarum singulis manipulis superfunditur circiter sesquilibra vini vel cerevisiæ, ita ut pro quatuor manipulis sex libræ ad minimum vini accedant, quibus ex herbis decoctum paratur, vel etiam per simplicem in vino infusionem ex ipsis vinum medicatum concinnatur; possent etiam tempore vindemiarum manipuli harum herbarum circiter viginti vel plures doliolo immitti, ac reliquum dolioli spacium recenti musto impleri, atque invicem fermentationem subire permitti. Ita enim efficacissimus potus ad præfatam intentionem obtineretur. Veruntamen ad pestem alia præparatio requiritur, videlicet ut ejusmodi herbæ in aceto vini coquantur vel infundantur, illudque acetum tam ad præservationem quàm curationem pestis & epidemicorum morborum bibatur; pestilens enim infectio in putredine & corruptione universali humorum & spirituum corporis humani consistit, omnis autem putredo & corruptio est incipiens aciditas volatilis, ut manifestissimum fit in vino jam jam incipiente acescere seu in acetum transmutari, nullum enim vinum est, quod non priusquam acetum fit, per totam suam substantiam vermiculescat, quamprimum enim leviuscula aciditas in vino, imò etiam in caseo, carnibus, aliisque rebus putrescibilibus incipit, totam vini substantiam immutat in innumerabilem multitudinem vermiculorum, adeò ut in toto vini

concavo

concavo mera motitatio, vivaque sursum & deorsum se movens reptitatio conspiciatur; quando autem vinum jam verè acescit & in acre acetum permutatur, tunc vermiculi in ipso amplius vivere nequeunt, sed ab acri aciditate interficiuntur, & ad unum omnes ad fundum vasis sidunt specie fecum, quæ mater aceti vocantur, uti hæc omnia accuratè observavimus, & manibus nostris experti sumus; statuimus ergò etiam pestem esse corruptionem acificantem, & per aërem ab uno ad alium transportabilem, quæ respirando leviter intrò trahitur, & per vasa pulmonum sangvini inspiratur, ac cordi & stomacho communicatur, ubi duplici causa protinus hominem prosternit, unâ quidem quod vel omnium levissima acescentia sangvinem ingrumet seu coagulet, cujus coagulatio, ni illicò expellatur, confestim ejus circulationem impedit, ac tandem planè sistit atque sic necessario jugulat, alterâ verò quod hujuscemodi acescentia statim in sangvine & succis corporis putredinem vermicularem producat, uti idipsum quilibet acescens caseus vel caro manifestum facit, quâ habitaculum vitæ brevi corrumpitur; utrumque autem acre acetum inhibet, non quidem quod acor ipsius in sangvinem feratur, ita enim ipsa peste citius interfecturus esset, quia omne acidum momentaneè sangvinem coagulat, & volatilitatem salis animalis, sine qua animantium vita persistere nequit, figat, sed propterea quod aciditas principalissimus stomachi balsamus sit, omnemque contagii corruptionem, quæ grassante peste mox in stomacho incipere, omnia morbi initialia symptomata evincunt, extemplò corrigat, morbi phlogosin inflammatoriam in ipso potenter restingvat, & efficacissima aciditate, in qua præcipua concoctionis ejus vis consistit, ipsum roboret, roborato itaque tam insigniter stomacho omnia mox membra novum robur ab ipso mutuantur, suumque hostem aggrediuntur & expellunt, imprimis autem facultas Saturnina ab isto stomachi acore in sua virtute stiptica roboratur, eâdemque reliqua membra denuo confortat, ne ab infectione corruptiva & dissolutiva destruantur, Saturnus enim omni corporeitati præsidet, & quamdiu in aliquo subjecto, virtus Saturnina stiptica prædominatur, tamdiu illud neque à vermibus nec alio modo facilè corrumpitur, quamprimum autem illa remittit, subjectum illud fit cariosum & à contraria qualitate in atomos & prioris formæ corruptionem dissolvitur; omnino itaque adversus pestem & febres malignas necessum est, ut tum harum herbarum præparatio cum acerrimo vini aceto instituatur, efficacissimæ autem istæ herbæ contra omnem corruptionem deprehenduntur, quæ semper seu tam hyeme quàm æstate virent, tota enim talium signatura peculiarem in hac re virtutem indicat, nam nec frigus, nec æstus, nec vermes eas lædunt, nec pecora iis vescuntur, nec ariditas

Egregium acetum bezoarticum.

loci

loci natalis ſuccum ipſis denegat, licet ipſis rupibus innaſcantur; tales autem in omnibus triplicitatibus habentur, nimirum in ſangvineâ, ruta muraria, bellis, viſcus corylinus, naſturtium aquaticum; In cholerica chelidonium majus, ruta hortenſis, juniperus, aſarum, laurus ejusque baccæ; In melancholica pyrolis, vincapervinca, erigeron, lingva cervina, hedera arborea, viſcus quercinus; In phlegmatica ſedum majus & minus, viſcus pininus, pinique folia, anagallis aquatica, buxus: ex his ſelectiora aceto imponantur aliaque contra peſtem decantata ut allium, ſcordium, ſabinæ folia, neque etiam magnoperè refert proportionem herbarum ad invicem adeò ſtrictè obſervare, acetum enim omnia corrigit, atque ex iisdem optimam partem extrahit, imò ſolum ſimplex vini acetum in ejusmodi caſibus plurimos ſervavit.

Uſus harum rerum internus ad omnia convenit, ubi diaphæreſi vel etiam inſenſili transſpiratione opus eſt, imprimis autem in febribus, pleuritide, eryſipelate, œdematicâ, cachectica & hydropica conſtitutione, menſium retentione &c. ubi ex hisce pulveres, vina medicata, & ſimilia parantur, pulverisque ſcrupuli duo vel tres pro vice in conſimili vino medicato, vel ſimplici vel in aqua ex iisdem deſtillata, vel in earundem decocto impotantur, idque manè jejuno ſtomacho, atque in lecto vel laconico ſudor expectatur, idemque omni die per aliquod temporis ſpatium continuatur, notandum etiam, ſi morbus ſit lentus vel diuturnus ut icterus, lues venerea & ſimiles, etiam lentè in ipſo ſanando eſt procedendum, doſisque minor pro una vice accipienda, ita enim hæc ſimplicia pedetentim ex fundamento ſanant. At ſi morbus ſit præceps celer, venenatus, & peracutus, ibi mox prima vice ingenti doſi ipſi occurrendum, ut ſtatim omne venenum debelletur, aliàs diutius in corpore manens ipſum immedicabiliter lædit & deſtruit. Potiones verò vulnerariæ ex iisdem herbis concinnatæ crebrius in die, parcis tamen hauſtibus ſorbentur; ex. gr. ℞. pro potione vulneraria rad. filicis, vel betæ rubræ, vel vincetoxici tres partes ex hoc gradu, è tertio gradu Libræ ſcabioſæ, vel ſcrophulariæ, vel oculorum cancri duas partes, atque è Tauro vincæpervincæ, vel quinquefolii unam partem, coque hæc in vino, vel cereviſia vel aqua, & nobilem edet operationem. Eadem etiam ad morbum Gallicum valent, ſed patiens ſubinde quoque purgari debet, ipſique mercurio præcipitato ſalivatio excitari. In peſte exhibeatur ʒj. vel ij. elect. diaſcordii, vel ℈j. pulveris viperarum in ℥iſ. vel ij. prædicti aceti bezoartici, ſingulisque horis decem vel duodecim eadem aſſumptio repetatur, tribus vel quatuor diſtinctis vicibus, quò malignitas probè expellatur & expugnetur.

De simplicibus quarti gradus Sagittarii, atque eorundem speciali operatione.

GRadui huic adjudicantur sequentia: scilicet nux vomica seu metella Kräenäuglein; euphorbium ein Gummi oder Safft also genannt; scilla Meerzwiebel; ruta sylvestris wilde Rauten; vitis alba seu bryonia Baumwinden oder Zaunrübe; locustæ betulinæ junge Bircken-schößlinge; nasturtium in hortis siccis pronascens Kresse so in truckenen Gärten wächst; semen thlaspi Bauernsenff; cyclamen Schweinsbroht; antimonii flores, crocus & vitrum allerhand præparirte Pulver aus Spießglas/als flores, Glas und crocus, oder Saffran-färbiges Brech-pulver; sulphur viride seu calx vitrioli per lixivium præcipitatum der grüne Schwefel oder Pulver so durch eine Lauge aus blauem Vitriol præcipitirt wird.

Vires harum rerum sunt, quod ad eosdem affectus ac superiores valeant, sed in omnibus longè potentius operentur, eò quod superfluo spiritu abundent, minus tamen cum sua materia proportionato; hinc substantia earum alicujus corrosivitatis particeps est, nec usquequaque tuto intrò sumitur, sed potius necesse habet, ut prius in essentiam seu extractum redigatur, ac tum demùm cum sua legitima additione usum internum subeat: imprimis autem hæc simplicia mirum in modum adversus pestem conducunt, tam ad præservandum quàm curandum; adhæc etiam purgativam qualitatem in se vehunt, magis tamen sursum quam deorsum pellentem, imprimis autem antimonium & alia mineralia hujus sortis existentia ob sibi connatum sulphur ponticum semper sursum vellicant.

Collectio eorum ut antecedentium fit mense Majo vel sub finem Martii, quicquid autem in suo exortu seu prima pullulatione ejusmodi virtutem sulphuream urentem edit, eodem etiam tempore acquirendum est, quæ verò sunt è sorte mineralium & metallorum, ea semper æqualem præstant operationem, nec uno tempore quàm alio melioris sunt collectionis, nisi quod antimonii præparationes optatius succedere tempore sereno quàm nubilo credantur, ac vitrum ex eo longè optimum parari eo ipso die, quando Sol ingreditur Leonem, possumus tamen testari, nos hactenus in nostris præparationibus antimonialibus planè nullum observasse tempus, semper tamen æqualiter efficaces deprehendisse in virtute sanativa, atque adversus febres malignas tam potentes, ut plerunque eas paucis horis profligent, modò mox in morbi principio exhibeantur, verùm in vegetabilibus res longè aliter se habet, cum ferè indies aliam mutationem in viribus patiantur, ac proinde sedulò eorum collectioni attendendum.

Præparationem & additionem quod attinet, herbæ hujus gradus in umbra perspirabili, à felium tamen accessu haud inquinabili siccantur,

& ad uſum reſervantur, neceſſitate autem flagitante harum herbarum largus manipulus in libra acris aceti vini operculato vaſe tamdiu coquitur, donec aceti dimidium abſumatur; quo facto ex hoc gradu accipiuntur partes tres, exempli gratia gummi euphorbii tres drachmæ, è quarto gradu Libræ ſcrophulariæ vel ſcabioſæ duæ drachmæ, atque è quarto gradu Tauri lappæ minoris, vel terræ ſigillatæ pars una, hæc pulveriſata probè invicem miſcentur, hujus mixturæ grana X.XII.vel XV. prout patiens magis vel minus robuſtus eſt, in ſesqui uncia vel duabus laudati jam aceti decocti vel ſuperius commendati bezoartici ægro infecto propinantur, ac tum is ſudare jubetur; vel accipiantur euphorbii ʒVI. maſtic. ʒiij. florum millefolli ℥iiiſ. croci optlmi gran. VI. vel omiſſo croco aſſignatæ hic quantitati euphorbii addantur ſcordii & ſummitatum millefolii an. ℥ſ. fiat ex omnibus pulvis, cujus ℈j. vel ʒſ. in laudato aceto ægro robuſtiori exhibeatur, exhibitioque hæc aliquoties repetatur, & ipſum verè liberabit, ſive ab acceptione hujus mixturæ ſudet vel non, parum refert, nihilominus enim omnem venenoſitatem in homine mortificat, ac per inſenſilem transſpirationem exturbat.

Antidotum pestis.

Præparatio verò antimonii in eo conſiſtit, ut redigatur in ſubtiliſſimos atomos, quod fit per ſublimationem, vel per coctionem in acerrimo lixivio, donec lixivium rubedine tingatur, in quod tum colatum infunditur acre acetum, & flores antimonii ruffi ſeu crocei præcipitantur, qui exſiccati huic uſui inſerviunt, ſed parum pro doſi ſufficit, nimirum grana V. vel VI. quibus è Libra oculi cancri, vel è Geminis myrrhæ ℈j. & è Tauro terræ ſigillatæ ℈ſ. addantur, totumque in hauſtu dicti aceti impotetur, imò ſoli illi flores antimonii ad gran. VI. vel vitrioli albi ʒſ. in vino accepti omnibus ferè ſatisfaciunt.

Antimonii præparatio.

Uſus internus eſt quod tempore peſtilenti pro præſervatione quotidiè manè jejuno ſtomacho unum vel alterum cochlear plenum commemorati aceti vel ſolum, vel particulâ deſignatæ hic miſturæ unà cum illo bibatur; pro curatione autem indicato jam modo procedatur.

Porrò loco harum rerum etiam alia efficaciſſima in eodem aceto bibi poſſunt, nimirum ſpiritus rectificati cremoris tartari unum cochlear, hujus aceti bezoartici tria cochlearia, vel ſulphuris communis flavi ʒſ. ad ʒj. ſubtiliſſimè triti vel florum ejus cum ℥iſ. dicti aceti, vel ʒſ. pulveris viperarum, vel ʒij. electuar. diaſcordii, vel ℈ſ. præcipitati aurei, vel etiam mercurii per ſe præcipitati, non nulli quidem pluris faciunt præcipitatum mercurium veneris, & ipſum ferè pro ſpecifico peſtis habent, uti idem etiam affirmat Author diſquiſitionis Helianæ, ſcribens mercurium veneris cum oleo vitrioli & ſpiritu vini præcipitatum fore præſtantiſſimum turbit minerale, quod ſaltem cum ſacharo roſarum ſumptum in quantitate piſi eximium

Turbith minerale è mercurio Veneris paratum eſt ſpecificum peſtis.

um & expertum eſſe contra peſtem remedium, etiam poſt infectionem, & quidem citra omne periculum, priusquam elabantur 24. horæ, teſte propria in ſuis, cogente periculo ac cæteris omnibus deficientibus, inſtitutâ experientiâ; Verùm cum quilibet mercurius præcipitatus potentiſſimè reſiſtat omni putredini, peſtis verò mera putredo ſit, non poteſt non quilibet præcipitatus peſtilenti infectioni mirum in modum adverſari; negandum quidem non eſt, in cupro vim peculiarem contra peſtem & putredinem latere, nunquam enim in viciniis fodinarum cupri peſtis graſſata ſcitur; at idem etiam de fodinarum cinabaris & mercurii circuitibus certo conſtat, nullum unquam contagium peſtilens ad minimum ibi ſævire potuiſſe, eam ſolum ob rationem quod putredinem non patitur, eandem verò virtutem quemlibet præcipitatum præſtare notiſſimum eſt; nihil enim potentius omnes in corpore humano vermes, lumbricos & aſcarides exterminat mercurio quocunque ferèmodo parato, quid ni ergò mercurius quoque domitor ſit virus peſtiferi tam præſervando quàm curando? ſi tamen quis pluris æſtimet præcipitatum è mercurio veneris currente paratum, eo fortè argumento inductus, quod in tali præcipitato non modò omnis virtus argenti vivi, ſed præterea quoque ea quæ peculiariter in cupro latet, congregatæ ſint, is non adeò difficulter talem veneris mercurium obtinere, ac deinde præcipitare poterit modo ſuprà pag. 912. à nobis fideliter, uti ex comunicatione accepimus, conſignato, quem etiam dignum judicamus hic denuò & paulò circumſtantioſius deſcribere: Prehende igitur limaturæ cupri & pulveriſati ſalis armoniaci ana ℥j. mercurii ſublimati à ſale communi & vitriolo ℥ij. permiſceantur & ſubtiliter invicem terantur mercurius ſublimatus & ſal armoniacum, ac prius limatura ponatur in crucibulum, ac tum reliqua miſtura ſuperimponatur, collocando mox crucibulum in medio prunarum mediocriter gliſcentium in foco, vel aëre libero, (cautis tamen naribus, ne ab iſta venenata miſtura noxius fumus intrò trahatur) Quum ergò mixta hæc calorem ignis ſenſerint, ſal armoniacum cum ſublimato incipient aſſurgere in fumum, ac paulò poſt etiam cum cupro fundi & fluere, tumque indulto ſaltim iſtiusmodi fuſioni quinque vel ſex momentorum ſpatio, crucibulum illico ex igne ſurripiatur, & ſponte refrigeſcere ſinatur, tandem verò ſuper patina crucibulo diffracto mercurius currens exceptus per pannum exigendus, ulteriusque moré conſveto mundandus, & demum vel per ſe vel beneficio minorum ſiliculorum præcipitandus venit; contradictum quidem dudum eſt huic mercurio, quod non ex ſimplici cupro producatur, atque ita immeritò mercurius veneris nuncupetur, at ſi modò in operatione ſui teſtimonii prærogativam adimpleat, de cætero facilè contenti eſſe poſſumus; quum autem cuprum in tota ſua ſubſtantia

valdè ſit auſterum & mordax, & ſic etiam acrem qualitatem huic mercurio imprimat, isque in præcipitatione etiamnum ponticior evadat, conſultum foret eundem ante ipſius uſum ſpiritu vini (qui omnia acida & corroſiva infringit & dulcificat) edulcorare, ſuperfundendo ipſum bis vel ter & poſt viginti quatuor horarum macerationem iterum decantando, ac demum præcipitatum exiccando. Dantur ejus vel alterius grana ſex in conſerva roſarum, vel theriaca, vel rob ebulino, ſambucinove, ac deinde ejus operatio in lecto expectatur, quæ fit in quibusdam per vomitum, in aliis per ſudorem, in aliis per ſalivationem, in omnibus tamen putrilaginem febrilem & verminoſam disturbat, coagulationem & impeditam ſangvinis circulationem diſſolvit, contagium luis venereæ & lepræ incipiens omni alio citius expungit, & multa alia præſtat vix antea ſperata, præſtabitq; Deo annuente hac methodo accedente etiamnum inſperatiora.

Ruptiva bubonum.

Exterius bubonibus & anthracibus peſtiferis duo contraria, ex oppoſitis nimirum ſibi invicem duabus triplicitatibus deſumpta ſuperponi poſſunt, quæ contrarietate mutuâ effervescendo citam putrefactionem excitant, qua bubo mox corrumpitur & rumpitur; talia contraria petuntur vel ex triplicitate cholerica & phlegmatica ſimul, vel ex ſangvinea & melancholica, quæ ſemper ſibi invicem adverſantur; exempligratia ſi ex Aquario accipiuntur caricæ, & ex Tauro baccæ recentes halicacabi, & in pari quantitate contunduntur in pulticulam, bubo ab ejus applicatione mox aperitur; idem præſtant eſula vel colocynthis ex Ariete, & mercurialis, vel atriplex ex Scorpio; vel ex Sagittario ſuccus vel raſura raphani, & è Cancro anagallis aquatica; vel ex Capricorno napellus vel uva inverſa & ex Libra althæa vel malva aliave (Capricorni tamen ſimplicia ultimi gradus ut napellus prius corrigi debent à ſuo venenato frigido terreſtri ſulphure, coquendo ea prius parum in aceto vinoque modico ſimul adjecto ſale, & abjecto liquore ipſa ſunt correcta) hæc vel conſimilia contraria ſucculenter contuſa anthraci nudo parum calefacta ſuperligantur, & brevi omnem venenoſitatem extrahunt; idipſum quoque potentiſſimè efficit emplaſtrum magneticum ſuperius de peſte deſcriptum; Conſimilis contrarietas etiam intercedit inter ipſum carbunculum peſtilentialem, qui igneus, cholericus & Martialis eſt, & ſaphirum qui aqueus & lunaris eſt, ideòque ſi genuinus ſaphirus lentè admodùm carbunculo aliquoties circumducitur, carbunculus hac circumductione planè mortificatur, & è ſuo loco excidit, ulcus relinquendo ſanandum ut aliud; in defectu ſaphiri eandem operationem ſupplet lapis cryſtallus pari modo aqueus & Mercurialis exiſtens, ſed ita circumduci debet anthraci, ut radii ſolis eum perlucentes unà carbunculum circumſcribant; porrò venenum bubonum

Saphiri virtus.

bonum

bonum & carbunculorum etiam extrahitur à rebus consimilibus, nempe ab exsiccatis bufonibus prius aceto madefactis, sed bufones in exsiccatione transfigantur per medium caput, aliàs minus efficaces sunt ad venenum pestilens (quod terreum & frigidum esset consimilis cum bufonibus naturæ) attrahendum.

TRACTATUS V.

De signo sympathico Arietis, ejusque proprietate & dominio generali.

ARies est signum secundum & medium triplicitatis cholericæ, in quo Sol mense Martio volvitur, & eundem ingrediens longitudinem diei & noctis per totum terrarum Orbem æqualiter dividit, ac sic æquinoctium vernum constituit; signum hoc calidum & siccum est in perfectione, ita ut spiritus & materia æquali proportione mista sint, & in summo utriusque vigore constituta; quamvis autem in aliis signis sympathicis herbæ ipsorum parvi vel nullius sint odoris ob perfectam earum coadunationem & compactionem materiæ & spiritus, salisque prædominium, qui sulphur in se conclusum tenet, ita ut parum odoris ex se spargere queat, ubicunque autem sulphur abest, ibi odor adesse nequit; nihilominus tamen in hoc signo cholerico sympathico se res ita non habet, eò quod hæc triplicitas sulphurea est, quum ergò in Ariete sulphur prædominetur, herbæ ipsius fortem odorem emittunt, eò quod oleo sulpureo abundent; Dominatur Aries in meridiem seu plagam meridionalem, ipsumque ventum cardinalem austrum, nec non in tempus punctuale meridiei, incipiens hora meridiana undecima, & exacto bihorio desinens, quo tempore agnus Dei ipso puncto summi dominii cholerici scilicet horâ nostrâ duodecima in loco calvariæ id est Arieti capitis præsidi proprio aræ crucis affixus est, Sole in Arietem ingresso, & jam in medio cœlo verticaliter existente, qui tamen horrendo spectaculo exhorruit quasi, & suum lumen per tres horas amisit, quibus finitis nimirum circa finem Dominii cholerici Salvator noster mortuus est, cujus tum pretiosissimi sangvinis profusi color ruberrimus huic signo proprius nos semper commonefacere debet; etenim in colore rutilo ipsi pariter competit fastigium, nimirum rubedo lapidis granati & rubini, unà cum amaritie primùm aromaticâ, ac demum felleâ, qualis in aromatibus stomachicis, ac denique absynthio, colocynthideque gustabilis est, quâ etiam amaritudine, seu ipso felle Dominus noster hoc Arietis dominio durante fuit potatus.

De corporis partibus Arieti subjectis, ejusque antipathia.

PEr sympathiam Arieti subjicitur fundus ventriculi, ipsiusque facultas concoctiva, itemque fellis pars salescere incipiens & porracea, nec non choleræ admistio per venas

nas & arterias delata, unà cum facultate stimulatoria, cui venæ mesenterii suam operationem acceptam ferunt, imò tota fellis acredo, imprimis autem quæ in vasis & meatibus urinariis dominatur, qua mediante Aries humores serosos deorsum trahit propellitque ad vesicam lotialem, quin & quælibet vis expulsiva Arietis sympathica operatione opus habet, imprimis autem ipsius quoque sunt meatuli, per quos sordes illæ amaricantes ad aures vaporant; exterius dicatur ipsi caput, facies & aures. E converso singulæ partes Arieti subditæ per antipathiam læduntur à secunda materia phlegmatis, nimirum ab humore Scorpionico pituitoso, coloris hyacinthini, hisce partibus viscositatem angustantem & obstruentem semper minitans, & à contrariante Arietis operatione vapores phlegmaticos suscitans, unde caput sæpius gravatur, & catarrhis obruitur.

De simplicibus primi gradus Arietis, eorundemque operatione speciali.

SUbarietica primi gradus simplicia præcipua sunt: betonica Betonien; Veronica Ehrenpreiß; menthæ species omnes, scilicet mentha sativa, crispa, calamintha, mentastrum alle Geschlecht der Müntzkräuter als Gartenmüntze/krause Müntze/ Ackermüntze / Roßmüntze; astrion Blausternkraut; tussilago Huflattich; anisum Aniß; hæc magis inserviunt masculis; fœminino autem sexui hæc: artemisia alba & rubra weisser und roter Beyfuß; castorium Bibergeil; matricaria Meterkraut; melissa Melissen; serpillum Quendel; urtica mortua taube Nesseln; fœniculum Fenchel; radix rhodia Rosenwurtz; meum Berwurtz/Mutterwurtz; Promiscua sunt: cuminum Kümmel; carum Mattenkümmel; seseli, siler montanum Roßkümmel; caprifolium, periclymenon Geißblat/ Waldwinde; doronicum Gemsenwurtz; lilium convallium Meyblümlein; hysopus Isop; vitex Schafmülle und dessen Same; anethum Dill; ruta hortensis Weinrauten; camphora Camfer; zedoaria Zitwer; galanga Galgan; calamus aromaticus Calmuß; cyperus wilder Galgan; angelica Brustwurtz; agallochum Paradißholtz; grana paradisi Paradißkörner; cardomomi Ladanum ein Safft also genannt; zingiber Ingber; nux moschata, Muscatnüsse.

Vires istarum rerum sunt, quod quidem perfectionem spiritus cholerici nactæ sunt, attamen salsedo eorum præpungit ac proprium sulphur uno gradu superat, ita ut sulphureitas tantum simplex seu unius partis, salsedo verò duplex seu in bina parte censeri possit, hancque ob salis prærogativam etiam secundo Virginis gradui adnumerandæ sint, ob odorem verò sulphuris nuntium huc referuntur; dupliciter itaque stomachum mirum in modum roborant, ratione enim sulphuris salsi pingvedine oleosa non abundant, quippe quæ ventriculi concoctioni plurimum obluctetur, atque ita ventriculo grata sunt, eundem svaviter

Stomachica insignia.

viter calefaciunt, ratione verò salsedinis non completæ facilè propria sponte in ventriculo acescunt, prout idem in acetificio probari potest, si enim vino in acetum transmutando ejusmodi aromata simul injiciantur, citius in acerrimum acetum id mutatur, eò quod eorum salsedo connata jam ante ad acescendum propendeat: idem ergò cum etiam in acificante ventriculo fiat, non possunt non insigniter concoctionem locupletare, ea enim potiori parte à fermento stomachi acido peragitur, quæ plus ullo calore alimenta arrodit, incidit & in cremorem dissolvit; peracta autem ventriculi concoctione eadem salsedo ex acido remigrat in salsum cholericum seu lixiviale, eoque omnem obstructionem venarum mesenterii, viarumque urinæ deobstruit; ob siccantem verò virtutem etiam spleni valdè conducunt, humiditatem ejus superfluam & inflativam exsiccando & absumendo; præterea pectoris saburram pituitosam sua salsedine & virtute antipathica diffundunt, & expectorationi obedientem reddunt, uterum calefaciunt & purgant, fellis & hepatis æstum sedant, catarrhos capitis deorsum trahunt, denique saluberrimas potiones vulnerarias præbent, præsertim in vulneribus capitis, oppidò enim mundificant, carnem puram & subtilem producunt, internaque viscera confortant.

Collectio omnium peragenda est circa finem canicularium, biduo vel triduo à plenilunio sub ipsum tempus meridionale.

Præparatio & *additio* hunc in modum se habent; abluuntur herbæ absque contusione vel vulneratione, ac tum in umbra siccantur, tumq; tribus earum partibus adduntur partes duæ è primo gradu Aquarii, atque una pars è primo Virginis, quæ itidem justo tempore collectæ sint, uti suo in loco indicatur, ex his invicem mixtis paratur pulvis, cujus dimidiata vel integra drachma omni manè & vesperi modo quocunque assumitur, sive in tragea, vel jusculo, vel vino id fiat, poterunt etiam herbæ siccatæ in vino vel cerevisia decoqui, & de colatura bibi.

Usus per exemplum magis innotescet: ut si quis laboret debilitate stomachi vel inappetentiâ, tunc accipiet zedoariæ vel calami vel utriusque simul drachmas sex, foliorum angelicæ vel hederæ terrestris vel seseli drachmas quatuor, ex Virgine quinquefolii, vel conservæ rosarum vitriolatæ drachmas duas, infundantur crasso modo concisæ in vino, vel pulveretenus cum vino assumantur. Vel ℞. sisymbrii seu menthæ aquaticæ tres partes, saniculæ duas partes, radicis lappæ majoris unam partem, fiat ex his arefactis concisis pulvis, qui manè & vesperi comestus ulceribus sanandis confert, stomachum mundificat, ejus concoctionem adjuvat, atque insuper etiam alios cibos sanationi ulcerum salutares efficit.

Vel si fœmina esset vulnerata, tunc ℞. artemisiæ rubræ manipulos tres,

tres, florum tiliæ mij. sideritidis mj. ad hystericam passionem cape serpilli vel radicis rhodiæ tres partes, hederæ terrestris duas, consolidæ mediæ unam partem, & procede ut dictum est.

Notandum etiam, si vulnus sit in capite, semper ex Arietis primo vel secundo gradu basin esse ordiendam, additionem verò vel ex Libra & Tauro vel Aquario & Virgine seligi posse.

De simplicibus secundi gradus Arietis, eorundemque operatione speciali.

HUic gradui attribuuntur sequentia: scilicet solidago Saracenica Heidnisch Wundkraut; ebulus Attichkraut und Wurtz; millefolium Schafgarbe; hypericon, perforata, fuga dæmonum Johannskraut; diptamnus albus vulgaris & Creticus gemeiner und Cretischer Diptam; origanum Dosten; seriphium Wellsamen / Wurmkraut; piper album & nigrum weisser und schwartzer Pfeffer; succinum album & flavum weisser und gelber Agtstein; marrubium nigrum schwartzer Andorn; absynthium vulgare gemeiner Wermuth; lysimachia flore luteo Weiderich mit gelben Blumen; Huc pertinent etiam liquores balsamosi & eximiè consolidativi, quales sunt: balsamus de Mecha seu verus peruvianus, de Tolu, factitius sulphuris, item folia perfoliatæ in spiritu vini infusæ seu maceratæ, quæ ita integra ex spiritu vini accepta & vulneribus imposita mirandum in modum vulnera sanant, ut vix cicatrices remaneant.

Vires istorum simplicium sunt, quod salis saltem unam, sulphuris verò duplam partem habeant, sal tamen eorum miræ est subtilitatis, adeò ut ejus virtute omnem ulcerum biliositatem ad se protrahant & annihilent, scilicet quicquid inflammatoria caliditate igneo istarum rerum sulphuri consimile existit, idipsum tanquam sui simile ad se alliciunt, quemadmodùm aqua glacialiter frigida vel nix gelu è pergelatis membris, spiritus autem vini vel alia ignea ignis ambustionem ceu sui simile è membris extrahunt; præterea ex hoc gradu insignes potiones vulnerariæ & ulcerariæ coqui possunt, præsertim ad ulcera pestilentialia; quædam etiam infectionem pestiferam jam haustam iterum expellunt, præsertim millefolium, si ejus partes tres, chelidonii minoris vel scrophulariæ partes duæ, & chelidonii majoris pars una coquantur in aceti vini & aquæ chelidonii æqualibus partibus, donec dimidium vel tertia pars liquoris superfit, ejusque haustulus bibatur, ac bis vel ter reiteretur, tunc omnis noxa pestilens expellitur, ac homo à periculo liberatur. Idem etiam præstat lysimachia in tripla, cum scrophulariæ vel scorzoneræ dupla, & florum cydoniorum vel seminis eorum una parte in aceto & scrophulariæ aqua cocta & bibita. Peculiare quoque ad pestem est succinum, atque etiam gestatum ab ipsa præservat, si eo omni manè septem princi-

Pestis remedia.

principaliora loca pulsuum, nimirum ad utraque tempora, carpos, malleolos, & sinistram mammam fricentur ad calorem, nec minus potenter præservat ipsius oleum destillatum, si ejus gutta quotidiè manè & vesperi naribus affricetur; & si peste jam correptus quis sit, ejus integer scrupulus in aqua carduibenedicti exhibeatur.

Collectio omnium fieri debet circa finem mensis Julii vel principium Augusti, ferventibus nimirum diebus canicularibus, hæc enim salamandrina qualitas huic signo propria est, quod in fervore potissimum vigeat, dominando imprimis mense Julii ac tempore meridionali, hinc etiam eodem collectio observanda.

Præparatio & *additio* talis ipsis debentur; siccantur nimirum in umbra perflabili, ut proprio phlegmate exuantur, ita enim tam intrinsecè quàm forinsecus magis attractiva fiunt, præsertim ad externa ulcera æstuatoria, ablato enim exsiccatione eorum spiritu phlegmatico, suum defectum resarcire percupiunt, ac sui simile nimirum inflammatoriam qualitatem ulceri insper sa ex eo attrahunt ac demoliuntur, adduntur autem tribus eorum partibus, duæ è secundo gradu Aquarii, atque una è secundo Virginis, quæ tum decoquuntur in vino & aqua, atque ulcera maligna iisdem fomentantur & eluuntur, ac deinde pulvis inspergitur, qui tamen paululum plus æquo ad ignem siccari, & parumper ustulari debet, absque tamen adustione vel combustione, sed ut tantùm particula proprii spiritus exhalet, quam deperditionem postmodum redintegrare volens alienum æstum ex ulcere elicit, & id malignitate privat.

Usus ex jam indicatis constat, quod nimirum harum herbarum ariditatio ad externum usum fortius & cum quadam ustulatione substantiæ instituenda sit, ad usum verò internum illa fiat communi modo, ut saltem phlegma superfluum exsudet, sic enim activiora evadunt ad operandum per sudorem.

De simplicibus tertii gradus Arietis, ac speciali ipsorum operatione.

SUb hunc gradum pertinent, quæ sulphur Martiale adeò fervidum obtinuere, ut intrò accepta mox in stomacho violenter attrahant, & confertim affluentes humores sursum & deorsum ejiciant, qualia sunt: sambucus gemeiner Holder; sambucus cervinus Wald- oder Hirschholder; sambucus palustris Schwelcken; esulæ species omnes alle Wolffsmilchgeschlechter; ricinus, cataputia major Wunderbaum; lathyris, cataputia minor Springkörner; gratiola, gratia Dei wild Aurin; laureola, daphnoides, mezereum, chamelæa, coccum gnidium Kellershals; agaricus Lerchenschwamm; colocynthis Coloquinten; cucumis asininus, ejusque succus elaterium Eselkürbs; hermodactylus Zeitlosen; ligustrum Beinholtzblumen; scammonium ejusque succus diagridium Scammonien; smilacis species die Windengeschlechter;

schlechter; sarsaparilla so auch ein Smilax; peucedanum Harstrang/ Säufechel; rhamnus solutivus, spina infectoria Kreutzbeer/Wegdorn; nerion Oleander; cartamus, cnicus wilder Saffran; cannabis cum tota substantia Hanff mit aller Substantz; anagyris Stinckendbaum; staphisagria Leusekörner.

Vires istarum rerum sunt, quod præcedentibus sint fervidiora, tres enim partes seu triplum sulphuris habent, & unam solummodò salis, ferviditate itaque sua validè attrahunt juxta naturam calidorum, quæ semper attractiva sunt, frigida verò repercussiva, uti etiam idipsum aër ambiens quotidiè demonstrat, valdè enim calidus existens qualis est hypocaustorum vel balneorum cutem attrahendo rubificat, frigidus verò hyemis repercutiendo pallorem & tremorem inducit, quum ergò hæc simplicia impota ventriculum præcipiti uredine afficiant, & instar cucurbitulæ calefactæ fortiter attrahant, non potest non celer humorum accursus mox meditari exitum, & partim sursum partim verò deorsum ferri, accedit, quod etiam sapore nauseoso prædita sint, quem ventriculus abhorrens se motu convulsivo contrahit ad ea celeriter expellendum, & allicita corporis lymphâ copiosâ ingrati saporis stigma eluendum, constant enim mixturâ partim sulphurea, partim salsa, partim olida, partim fragrante, partim acida, partim alcalica, atque ita naturæ adversâ, cujus exemplum habemus in aqua communi, quæ quamvis ventriculo sit familiarissima, attamen in statu existens quo nec calida nec frigida est, nimirum tepida mox fit nauseabilis. Naturæ ergò nostræ hæc simplicia valdè sunt adversa, noxia & quodammodo venenata, nisi prius à sua furente fervididitate & nauseositate corrigantur, correcta autem fiunt saluberrima ad expurgandum è corpore humores catarrhales, podagricos & hydropicos; pro externo verò usu vix ullis aliis cedunt in celeri ruptione bubonum ac phymatum pestilentialium, quorum furorem pravitatemq; omnem sopiunt, leniunt, emolliunt, & ulcera optatè persanant.

Collectio eorum instituenda est eodem modo ac tempore, ut de antecedentibus est edoctum.

Præparatio & *correctio* pro interno usu hoc modo peragitur; collecta hæc simplicia convenienti tempore minutim conscinduntur, ac vitreæ cucurbitæ immittuntur, tumque optimi vini albi spirituosi vel ipsius spiritus vini non correcti tantum superfunditur, ut ad aliquot digitorum transversorum altitudinem emineat, quo facto cucurbita clauditur alembico cœco adlutato, ne quid exspiret, & in locum tepidum locatur per septimanas tres, quatuor vel quinque, at nequaquam diutius, ut probè invicem macerentur, & elapso hoc tempore alius alembicus apponitur, omnisque liquor per destillationem evocatur, qui secum veram istarum rerum essentiam purgativam per alembicum vehit, quæ sine ullo damno vel periculo

riculo intra corpus datur, corrigi tamen etiamnum ulterius debet è tertio gradu Aquarii & Virginis: exempli gratia ℞. ſcammonii, vel lactis eſulæ, vel alterius ſimplicis hujus gradus partes tres, ſucci expreſſi malorum cydoniorum maturorum partes duas ſucci herbæ prunellæ vel conſolidæ mediæ partem unam, mixta pone in vitro in arenam, quotidiè movendo, donec humiditas aquoſa evaporet, tunc affunde vinum malvaticum, vel ſpiritum vini non rectificatum; digere vel macera hæc invicem per tres vel quatuor ſeptimanas, ac deinde ſpiritum in appoſitum vas recipiens deſtilla; vel ℞. turbit minutim conciſi duas uncias, agarici drachmas quatuor, hermodactyli ʒij. myrrhæ ℥iſ. radicis ariſtolochiæ longæ unciam, hisce conciſis vel craſſo modo contuſis ſuperfunde vini malvatici vel ſpiritus vini non rectificati, q. ſ. digere & procede ut dictum eſt; obtinebis eſſentiam ſpirituoſam ſine ullo periculo vel moleſtia purgantem, & convenientem in apoplexia, epilepſia, aliisque gravibus affectibus, accipi poteſt ad dimidiatum vel integrum cochlear plenum in aqua ſcorzoneræ & carduibenedicti, vel aliis ex indicatis paulò ante gradibus huic ſigno aptis. Quædam verò in hoc gradu aliam præparationem habent, nimirum ſambucus comunis & cervinus, liguſtrũ, ſalix lutea, anagyris & ejusmodi lignoſa hujus gradus deſtillantur per deſcenſum in liquoré vel oleum, vel etiam cortices radicum eorum arefacti in pulveré teruntur.

Purgativum egregium.

Additionem & *uſum* quod attinet, hæc ſimplicia ſemper adjunctionem requirunt ex Aquario & Virgine, ſumendo ex hoc gradu novem partes, è tertio gradu Aquarii ſex partes, ac tres partes è tertio gradu Virginis, è quibus invicem mixtis ſubtiliſſimus fit pulvis ulceribus inſpergendus, vel etiam emplaſtris ſubmiſcendus; commemorata verò olea per deſcenſum deſtillata pro ulceribus contumacibus & rodentibus inſerviunt, ut iisdem intus & in ambitu ſæpius colliniantur, ipſorum enim ſale volatili oleoſo acor ulcerum rodens ceu ſuo contrario mortificatur, malignitasque edomatur, ita ut deinceps libenter ſanationi auſcultent. Pro aperiendo verò bubone peſtifero accipitur ſimplex quoddam ex hoc gradu, nempe eſulæ, vel colocynthidis vel bulbi hermodactyli pratenſis quantum placet vel ſufficiens videtur, è tertio gradu Scorpii avenæ decorticatæ, vel ipſius farinæ, vel foliorum buxi, vel etiam foliorum braſſicæ, vel lenticulæ paluſtris, vel è ſecundo gradu gummi tragacanthi, vel axungiæ piſcium vel albuminis ovi, ſingulorum partes æquales, hæc ita recentia contunduntur invicem in cataplasma, quod buboni applicatur, brevique ipſum putrefaciendo perforat; nec minus quoque pro aliis abſceſſibus & phymatibus difficilis ruptionis inſignia mollitiva & aperitiva ex hisce ſimplicibus concinnari poſſunt, ſi è primo vel ſecundo Libræ & Tauri gradibus additio petatur.

De simplicibus quarti gradus Arietis, eorumque operatione speciali.

GRadui huic subtenentur sequentia: videlicet majorana Majoran; rosmarinus Roßmarin; satureja Sadaney/Fischkraut; helleborus albus weisse Nießwurtz; marrubium album weisser Andorn; capparis cortices Kapernrinden; turbith eine Wurtzel also genannt; ranunculus urens brennender Hanenfuß; cinamonum recens frische scharffe Zimmetrinde; nasturtium sylvestre Ackerkresse; spica Spicnarden; abrotanum Stabwurtz / Abrauden; calamenthum, mentha arvensis Kornmüntze; pulegium agreste Kornpoley; polium wilder Roßmarin; thlaspi Baurensenff / Besenkraut; alliaria Knoblochkraut / Leuchel; ameos Ammeysamen; pyrethrum Bertram.

Vires horum simplicium sunt, quod tantoperè sulphure abundent ut vix quintam respectu ejus salis partem contineant, neutiquum ergò externus eorum usus ulceribus convenit ob nimiam eorum ferviditatem, quæ non nisi inflammationem in ipsis concitatura & biliositatem meram attractura esset, internum verò usum quædam ex ipsis subire possunt, si debito tempore colligantur, & convenientem additionem nanciscantur, nimirum marrubium, rosmarinus, majorana, spica, satureja, cinamomum, abrotanum, reliqua non nisi correcta & in essentiam redacta intrò sunt sumenda; essentia verò ipsorum caput, & reliqua huic triplicitati subjecta membra purgat, & pituitam, mucum, ac catarrhosam collectionem deorsum trahit, & sic causam præcipuam apoplexiæ, epilepsiæ, aurium tinnitus, vertiginis, destillationis in thoracem aliorumque defalcat.

Collectio istorum quæ in substantia interno usui apta sunt, molienda est mense Aprili, antequam flores eorum aperiuntur, ita enim paulo teneriora & minus ferventia sunt, quamvis etiam hoc parum juvet, mox enim in prima progerminatione valdè fervida sunt, nihilominus colligenda tamen sunt in prima teneritudine, at si in essentiam per destillationem redigenda sint, colligantur ut præcedentia diebus canicularibus, vel circa diem Bartholomæi, tum enim sulphure ditissima sunt, & penetrantiorem præbebunt essentiam, commodè etiam quæ interno usui in substantia destinantur, decerpi possunt Sole currente in Virgine, & Lunâ in Libra, triduo vel quatriduo à plenilunio, sub primam auroram, & in plena roriditate, tum enim sulphur in salem commutatur, sed quocunque modo pro essentia eorum educenda petuntur, magis convenit genuina hujus signi constellatio, scilicet tempore ferventissimo, & sole verticali existente seu ipsa meridie, ita enim maximè sulphurea sunt & oleosa.

Præparatio eorum, quæ non in substantia interius exhiberi apta sunt, eadem est ac præcedentium, scilicet ut cum generosissimo vino vel spiritu vini per septimanas tres vel

vel quatuor digerantur, ac deinde in essentiam destillentur; istorum verò quæ etiam substantialiter intro sumuntur, ut marrubium &c. nulla alia est, nisi ut post collectionem (quæ etiam celebrari potest Sole in Tauro & Luna in Geminis moranti-bus) in umbra exsiccentur, & vel pulverisentur, vel decoquantur; singula quoque ad internum usum substantialiter valentia, per destillationem svavissimum ac fragrantissimum oleum exsudant, nempe majorana, rosmarinus &c. in quibus præparandis sic procedendum est; primò acquiritur herba circa ejus maturationem, seu quando jam maturum habere semen videtur, & si sufficiens herbæ quantitas haberi possit, capiantur saltem ejus summitates cum semine, & conscindantur vel conquassentur, vasique sat capaci imponantur, affundendo unà quantitatem aquæ communis (quidam etiam aliquid salis mensarii aspergunt, alii non) atque ita commixta per aliquot dies scilicet octo, decem vel quatuordecim macerari sinantur; deinde totum vesicæ indatur, ac lutatis commissuris destillatio instituatur, & transcendit aqua stillatitia cum supranatante oleo svavi, quod per tritorium ab aqua separetur, destillatio recentis herbæ in vesicam impositione continuari, priorisque destillationis aqua, à qua oleum separatum jam est, loco vulgaris aquæ denuo superfundi potest, donec sufficiens olei quantitas elaborata sit, quæ seorsim asservetur, aqua verò destillata pari modo custodiatur, inservit enim pro optima istius herbæ aqua stillatitia. Virtutes horum oleorum generales sunt, quod partibus Arieti propriis mirè conveniant, præsertim capiti affectibus frigidis divexato, si aliquot guttæ vertici instillentur, idque per aliquod tempus quotidiè manè & vesperi continuetur, ita enim caput frigidum calefaciunt, valentque ad vertiginem, dispositionem apoplecticam, epilecticam, & paralyticam, tremorem membrorum, aliaque à frigiditate cerebri provenientia præservanda, intrò accepta sudorifera sunt, & putredini venenoque pestis resistunt.

Additio eorum est ex iisdem signis ac superiorum, nimirum ad tres partes hujus gradus adduntur è quarto gradu Libræ pariter tres, & è quarto gradu Tauri totidem, atque ex his coqvuntur potiones sudoriferæ & vulnerariæ, possunt quoque ex ipsis parari pulveres pro interno usu, pro externo autem parum valent, & pauca tantummodò ex iis, cur autem hic æquales partes ex aliis gradibus addi debeant, ratio est, quod hæc simplicia nimis sulphurea ac fervida sunt, ideoque majori additione, & quidem merarum herbarum vulnerariarum compesci debent, nimirum quoad externum usum, ubi quantum nimis calida noceant, cancer apertus seu ulcus cancrosum docet, qui rebus fervidis applicitis adeò irritatur, ut tantum uno die erodat & putrefaciat, quantum alias quatuor diebus.

Usus destillatæ cum spiritu vini

essentiæ est, quod totum corpus evacuet absque ullo periculo vel tormine, convenit itaque ad morbos graves, nempe epilepsiam, apoplexiam & consimiles, olea verò ex ipsis destillata pariter securè impotari, & exterius magno cum emolumento adungi possunt; Denique decocta bibuntur ad expellendum sudorem, calefaciendum pectus, uterum, aliosque affectus remedendos.

TRACTATUS VI.

De signo antipathico Leonis, ejusque proprietate & dominio generali.

LEo est signum tertium & ultimum triplicitatis cholericæ, in quo Sol mense Julio fungitur cursu, tumque temporis æstum arefactivum graminis & frugum in hoc signo igneo concitat, ita ut meti opus habeant, & quoniam canes à tanto æstu mirè afficiantur, mensi illi Leonico nomen dierum canicularium inditum est; Signum ergò hoc calidum & siccum est in declinatione spiritu nimirum cholerico, qui antecedente in signo cum materia æqualiter dominabatur, decrementum patiente & retrogradiente, hinc signi hujus simplicia quò altioris sunt gradus, seu quarto & ultimo gradui propinquiora, eò minus spiritus cholerici ac tanto plus materiæ continent, quæ materia sulpur crassum & aqueo-terrestre existit, in gradu ultimo tantopere excedens, ut nil præter ejusmodi sulphur vesicans & causticum relinqui deprehendatur. Dominatur Leo in plagam meridionalem, quæ est inter austrum & africum, ventumque collateralem ab isto tractu flantem, nec non in finem temporis meridiani, scilicet ab hora prima usque ad tertiam pomeridianam, quo spatio Rex gloriæ septem verba in cruce locutus & circa finem dominii cholerici cum magno clamore mortuus est, ubi ad ejus mortem terra tremuit, rupes dissiluerunt, sepulchra se aperuerunt, Solque amissam lucem recuperavit. In colore rubeo Leoni pari modo ruffedo remittens convenit, in bipartito tamen decursu constituta, nimirum in rubigine obscura seu fuscedine, ubi pars exusta ex atro rubet, atque in rubore pallescente, ubi tinctura rubicunda paulatim remittit & pallorem rufum excocti lateris repræsentat, prout ejusmodi colores in gagate & amethysto conspicui sunt; sapor ipsius consimiliter est amarities adustoria, qualem edunt offæ in fundis ollarum adustæ, gentiana, fel porraceum, cinis tartari & calx viva recens.

De partibus humani corporis Leoni subjectis, ejusque antipathia.

LEoni subjicitur fellis pars salsa & tartarea ab archeo peculiari canali destinata ipsusque ejus canalis seu meatus ad duodenum porrectus, unà cum fermento felleo salsificante, quo demum humores crassi biliosi omnisque acor per antipathiam commutantur in salem salsum sulphureum, intestina abstergentem,

tem, excrementa colorantem, & ad excretionem ſtimulantem; item os ſternum, coſtæ & membrana eas obcingens pleura. Exterius ipſius cliens eſt utrumque hypochondrium unà cum temporibus. Antipathia Leonis conſiſtit in tertio ſigno phlegmatico, ſcilicet Piſcibus, cum quo in perpetua contrarietate verſatur, ita ut à tali colluctatione partibus comemoratis humor quidam pſeudophlegmaticus colorem chalcedonii mentiens producatur, eas obruens & lædens, prout etiam alimenta ſub Scorpium pertinentia nimirum dulcia craſſa & viſcoſa, uti ſunt lac, caſeus &c. nimis diu & copioſè devorata meatus fellis facilè obſtipant, imò in ipſa ejus ſubſtantia concretionem lapillorum ſubatrorum generant, unde icterus, tertiana, aliique affectus bilioſi gignuntur.

De ſimplicibus primi gradus Leonis, eorundemque operatione ſpeciali.

SUbtribuuntur huic gradui ſequentia: nimirum thymus Welſcher Quendel/Thymian; lavendula Lavendel; baſilicum, ocimum Baſilien; nardus Celtica Celtiſch Nardenkraut; ſpica domeſtica Spicnarden/groſſer oder Mänlein Lavendel; lignum colobrinum Grießholtz; cypreſſus Stabwurtzweiblein; ſoldanella Meerköhl; ſtachys riechender Andorn; caryophylli Würtznägelein; ſaponaria, herba lanaria Seifenkraut; plantago aquatica alba weiſſer Waſſerwegerich; hyſopus aquaticus Waſſeriſop; ſchænanthum Kamelheu/Kamelſtroh; herba kali, Saltzkraut/Glaskraut; capparis, Kapernkraut und Wurtzel; item calamentum, pulegium agreſte, ſpica, turbith, ſmilax, & ſimilia propriè huc pertinent, at quia leviter corrigi poſſunt, ſub quarto gradu Arietis ea recenſuimus.

Vires iſtarum rerum ſunt, quod ſulphure quodam inflammatorio refertæ ſint, quod præter earum naturam in prima earundem compoſitione accidentaliter ipſis impreſſum & tantoperè conſubſtantificatum eſt, ut etiam in prima earum pullulatione & progerminatione mox accidentalis hujus ſulphuris uredinem guſtui manifeſtam faciant, naturæ tamen & proprietati ipſarum alienam, & per primum compoſitionis motum introductam, & quamvis in aliis herbis opportuna collectio ipſas multum corrigat, in hisce tamen ea nihil juvat, ſed citius omnino corrumpuntur vel emoriuntur, quàm ut quicquam per collectionem ullam correctivè alterarentur; ſemper itaque maligna quædam uredo, ſeu inflammatoria venenoſitas in ipſis concurrit, quâ plurimo ipſarum interno uſu demum valdè lædunt, prout hi qui nimis crebrò & largius caryophyllorum comeſtioni dediti ſunt, facilè demum lethalem tabem incurrunt, niſi peculiaris quædam concordantia humoris radicalis cum caryophyllis intercedat, quod etiam de ſpica, lavendula, ocimo & aliis judicandum; quædam earum etiam ſubſtantiam aqueam, & malignam groſſitiem habent,

bent, ita ut non possint non interno largo usu nocere, quin imò etiam plurimus externus earum usus promiscuus nequaquam tutus est, qvum enim spiritus cholericus in ipsis sit in declinatione, & paulatim has herbas relinquat, promptissimè alium spiritum spurium venenatum arripiunt, imprimis si plurimum tractentur in istis locis ubi copiosi vapores terrestres humidi elevantur, uti fit in cellis, fornicibus non stratis, castris uliginosis, & tractibus cœnosis, ubi si herbæ fortè multum crementur vel tractentur, ab istis limosis vaporibus facillimè spiritum spurium fracidum combibunt, & veram pestem citò pariunt, mox feraliter grassantem, ut multoties ingenti cum calamitate experientia inter exercitus docuit, qui in regionibus harum rerum fertilibus rem militarem fecere. Studiosè itaque cavendum est ne dictis in locis, aliisve lacunosis, antris, vel recentibus terræ udæ fossis vel copiosè incendantur, concrementur, vel tractatione odorabiles reddantur, sed potius in omni aura terreo halitu vaporosâ sollicitè evitentur. Absit etiam usus earum ad ullum ulcus, nisi prius probè corrigantur, neque etiam interno usui aptæ sunt absque prægressa correctione.

Pestis à vaporibus terræ.

Collectio ut dictum parum quidem hæc simplicia meliorat, colligi tamen possunt morante sole in Piscibus & lunâ in Cancro.

Præparatio talis adhibenda est; superfundatur ipsis vinum album spirituosum seu forte, ut aliquot digitis transversis supereemineat, & ita relinquantur per noctem, sequenti manè vinum decantetur, quod jam sulphur præfatum inflammatorium in se traxit, estque abjiciendum, vel alii usui impendendum; herba autem vino exempta lentè exsiccetur, & jam præparata seu correcta est, atque hoc modo quælibet simplicia superabundanter calida vino forti corrigenda sunt, neutiquam verò debili vel lymphato, quippe in quo calor furens talium herbarum saltem eò magis invalesceret, possent tamen ejusmodi herbæ pari quoque ratione corrigi propria superfusâ aquâ stillatitia, in qua & vino forti earum furor mitescit, in debili vero liquore vel ex contraria triplicitate petito adhuc magis ferocit, & in sua contrarietate obfirmatur.

Additio desumenda est ex Aquario & Tauro hoc modo: ℞. herbæ indicata jam ratione correctæ partes sex, è primo gradu Aquarii vel Libræ quatuor, atque è primo gradu Tauri vel Virginis partes binas, atque ex his para decoctum, vel pulverem, vel prout usus postulabit.

Usus est ad partes huic triplicitati subditas, suisque contrariis, videlicet triplici materia phlegmatica gravatas & infirmatas, uti capiti fit per catarrhos pituitosos, vertiginem, lethargum, constitutionem apoplecticam, doloresve, meatibus fellis & urinæ per obstructionem, lithiasin & similia, in hisce casibus harum herbarum decocta, vel aquæ destillatæ, essentiæ & extractæ sæpius bibuntur, earùmque pulveres in

in dictis liquoribus invehiculantur.

De ſimplicibus ſecundi gradus Leonis, eorundemque operatione ſpeciali.

GRadui huic ſubjiciuntur ſequentia: ſcilicet centaurium minus klein Tauſendgülden / Fieberkraut; gentiana major & minor groß und kleiner Entzian; cruciata Model-geer; angelica montana Berg-Angelic; bibinella ſylveſtris ſaxatilis flore albo wild Steinbibernell mit weiſſen Blumen; aſa fœtida Teuffelsdreck; herba venti Kuchenſchell; anemome alſo genannt; aloëpatica ein Safft alſo genannt; perſicaria Flöhkraut; pſyllium Flöhſamen; helleborus Nießwurtz; uva inverſa Einbeer; bifolium Zweyblat.

Vires iſtarum rerum ſunt inſignes, ſunt enim commemorata hæc ſymplicia permixtæ ſubſtantiæ, quæ nimirum non modò huc ſed & ſub ſecundum gradum Sagittarii pertinent, conſtantque ex aquoſa terreſtritate & amariſſimo felle terræ, invicem à ſpiritu Sagittarii conflatis in unum corpus, quod in ſale & ſulphure commixtum eſt, ſed nullum ferè ſpiritum reliquum habet, redintegrari tamen poſſunt ſpiritu alieno addito, ubi ergò talis ingenioſa ſpiritus reparatio acceſſerit, admirandam hæ herbæ edunt virtutem in quibusvis morbis tartareis, nimirum in atterenda calculoſa concretione, reſerandisque meatibus urinariis obſeſſis, incidendo & expectorando muco pulmonum, causâque tuſſis & aſthmatis removenda; obſtructiones hepatis, lienis & fellis quoque efficaciſſimè deobſtruunt, natumque inde icterum, æſtum, tertianam, & ſimiles affectus tollunt, febrem quartanam potenter abigunt, & ad ipſam curandam maximè valent, ventriculum mirè roborant, & ad parandas potiones ſudoriferas & vulnerarias apprimè inſerviunt, ex connata natura multam & laudabilem in vulneribus carnem ex fundamento progignendo.

Collectio oportuna fit Sole exiſtente in Tauro & Lunâ in Geminis, tempore matutino ante Solis exortum, tunc enim in integerrima ſunt ſucculentia & potentia, colligi tamen quoque poſſunt in principio menſis Maji, vel fine Auguſti, hoc tamen perpetuò in triplicitate cholerica notandum, quod ſi intentio ſit corpus intrinſecè calefaciendi, pituitam craſſam fundendi, malignitatem expellendi & ſudorem ciendi, collectionem inſtituendam eſſe termino hisce ſignis proprio, ſcilicet paulò ante meridiem, in meridie, & proximè poſt meridiem, tum enim vis ignea in ipſis in ſummo eſt vigore.

Præparatio & *additio* ita ſe habent; ſiccantur hæc ſimplicia in umbra: tumque ex hoc gradu accipiuntur partes tres, è quarto gradu Libræ vel primo Aquarii partes duæ, è quarto vel tertio gradu Tauri vel Virginis una pars, ex his conciſis fiunt decocta, pulveres, pedilavia &c. exempli gratia: ſi quis laboret quartanâ, tum cape ex hoc gradu centau-

rii minoris, vel herbæ hellebori nigri, at non radicis manipulos tres, è quarto gradu Libræ chelidonii minoris, vel anagallidis flore rubro, vel ex Aquario saniculæ, vel nasturtii aquatici manipulos duos, è quarto gradu Tauri auriculæ muris, vel ex Virgine cardui benedicti manipulum unum, ex his concisis & commixtis manipulus unus vel duo decoquantur in vino, ejusque haustum largum fervidum propina ante paroxysmum, reliquum herbarum in alio vino albo infundatur vel maceretur ut fiat vinum medicatum, loco potus ordinarii bibendum; potest quoque pars infundi in spiritu vini, & ubi is essentiam herbaceam in se combiberit, hoc liquore essentiali tota spina dorsi nec non regio lienis probè allini & confricari; continuato autem quotidiè per aliquot dies horum usu corpus deinde evacuetur infuso rhabarbari, observata simul legitimâ diætâ.

Usum quod attinet, pulveres præscripto jam modo compositi ferculis insperguntur, atque ita cum cibis & potu intrò vehiculantur, decocta ex ipsis concinnata & refrigerata contra sitim bibuntur, atque etiam iisdem loca, ubi æstuositas evocari, & biliosa ulcera cicurari debent, fomentantur & eluuntur, parantur quoque ex ipsis eundem in modum, ut de gradu secundo Sagittarii affatim doctum est, ungvina & linimenta ad emolliendas durities, & edomandam febrem quartanam, per crebram nimirum ad calorem fornacis externam adunctionem, dicto in loco superius indicatam, quædam verò magis ob externam sanandi virtutem huic gradui accensentur, ut radix hellebori, uva inversa, bifolium, quæ mirè carnem generant & sanant.

De simplicibus tertii gradus Leonis, atque ipsorummet virtute specialiori.

ADjudicantur huic gradui sequentia: nempe nasturtium hortense Gartenkreß; vitis sylvestris seu nigra Waldreben; iberis Besenkraut; pulegium Poley; cotula fœtida Hundscamillen; calamenthum Kornmüntze; piperitis, lepidion Pfefferkraut; siliquastrum Spanischer Pfeffer; urtica acuta Heiternesseln; cantharides Spanische Mücken; pastinaca sylvestris wilde Pestnachen; nasturtii semen Kreßsamen; ranunculus urens brennender Hanenfuß; flammula Jovis Brennkraut; vermicularis Maurpfeffer; & quicquid vesicat, ut cyclamen, dracunculus, scylla, pyrethrum, cortex arboris juglandis, staphisagria, lac tithymalli & cataputiæ, sapo niger, item magnes arsenicalis.

Vires harum rerum sunt, quod spiritus cholericus ex ipsis majorem partem recesserit, ipsasque destituerit; quo fit, ut perpaucæ earum ultra Julium perennent, pleræque verò brevi intereant, ferè enim nil quicquam in ipsis restat præter substantiam ustulatoriam, ad vesicandum & cauterisandum usualem, omnia quoque vesicantia sub hunc gradum pertinent, cunctaque huc pertinentia

tia vesicant, quædam tamen ex hic commemoratis si tempore primæ eorum infantiæ, quando nimirum jam pridem progerminant, atque etiamnum tenerrima & succosa sunt colligantur, & debitè corrigantur, nec non alieno spiritui copulentur, cum in sua propria substantia ferè omni spirituositate priva sint, tunc inserviunt ad exsiccandam superfluam humiditatem, & restingvendam caliditatem, succus quoque recens ex ipsis expressus vel herba ad mollitiem contusa affluxum ulcerum biliosum attrahit & evocat; quædam etiam internum usum subire possunt, devitatis tamen his, quæ validè vesicant, potenter enim urinam trahunt & menses, partumque educunt, expectorationem promovent, catarrhalem collectionem ac pituitam lentam dissolvunt & plura talia præstant.

Collectio ad jam laudatam operationem præstandam scilicet restingvendi & biliositatem evocandi pertractanda est Sole morante in Tauro, lunâ verò in Geminis vel Cancro atque in ejus quadratura ultima, antequam floreant vel flores omnino absolvant, ante Solis exortum. At si ad vesicandum & cauterisandum expetantur, colligantur currente Sole in Cancro & lunâ in Leone, vel si vehementius rodere debeant, Sole Leoni & lunâ Virgini immorantibus paulò ante plenilunium, ac sub ipsam meridiei tostionem.

Præparatio hæc in his quæ interno usui apta sunt, observetur, quod prius ipsorum sylvestris uredo extrahi & corrigi debeat, quod fit superfuso ipsis vino meraco, & quo uredinosior ejusmodi herba sit, eò meracius & fortius vinum sit necesse est, vel loco vini ex consimili herba prius aqua destilletur, & alteri herbæ pro tali correctione superfundatur, ac per noctem eadem in illa maceretur, vel si festinandum foret unâ vel alterâ ebullitione coquantur, tumque illud vinum vel aqua stillatitia decantetur, atque aliud reaffundatur, ac tum demum cum sua convenienti additione decoctum ex ipsis paretur.

Additionem quod concernit, sumuntur ex hoc gradu jam præparatorum partes tres, atque è quarto gradu Libræ vel Aquarii partes binæ, nec non una è tertio gradu Tauri vel Virginis, quæ commixta usui accommodantur.

Usus pro re nata varius est, ea enim, quæ in vino dicto modo correctionem suscipiunt, salutariter intrò dantur ad ciendos menses, discutienda vel rumpenda interna apostemata, vel cruorem extravasatum & in alienis cavitatibus congelatum, mundandas vias urinarias, & similia, in hisce casibus decocta eorum bibuntur, pulveresque ex ipsis parati in cibis & potu assumuntur, qui tamen semper è correctis his simplicibus parari debent, ut prius suam acredinem adventitiam in vinum affusum deponant, vinum autem abjiciendum non est, sed ad eosdem usus destillari poterit, in destillatione enim plerunque omnis ejusmodi acredo evanescit, vel in fundo vasis

destillatorii remanet, ita ut tale vinum destillatum vel aquæ ipsorum stillatitiæ sine metu bibi possint; quæ verò exterius ad vesicandum vel cauterisandum usualia sunt, etiam diverso modo adhibentur, cantharides enim fermento prius miscentur, nasturtium verò ejusque semen spiritu vini impastantur, ranunculus unà cum radice, herba verò venti & reliquæ absque radice usum causticum subeunt.

De simplicibus quarti gradus Leonis, eorundemque operatione speciali.

Sub hunc gradum pertinent sequentia: scilicet spartium cum omnibus Pfrimen mit aller Substantz; arbor betulæ cum tota substantia, der Birckenbaum mit Allem; laurus cum toto Lorbeerbaum mit gantzer Substantz; salix major viminalis die grossen Bandweiden; calx viva recentissima frischausgebrennter lebendiger Kalck so nicht gelöscht ist; buxus Buchsbaumholtz; radices vitis annosæ alte Weinstockswurtzeln vom weissen Wein; hederæ arboreæ lignum Epheuholtz; clematis Lehnen oder Waldreben; caules cannabis Hanffstengel; lignum agrifolii Stechpalmholtz.

Vires harum rerum sunt, quod spiritu cholerico omninò sint exutæ, ac mera crassa substantia materialis supersit naturæ alcaliosæ & causticæ, proinde hæc simplicia nullatenus valent pro interno usu, ob nimiam eorum corrosivitatem & biliosam substantiam, at si pro externo usu per descensum in olea destillentur, quemadmodum more communi è ligno juniperi oleum destillatur, tunc miræ sunt efficaciæ ad persananda ulcera obstinata; pleraque etiam eorum omnibus aliis citius corrumpuntur, eam ob rationem, quod admodum sint porosa, & naturæ igneæ, quum autem aër frigidus per apertos eorum poros facilè in substantiam ingrediatur, frigiditate sua eorum caliditati contrariatur, eaque ad corruptionem perducit, sive herbæ sint, sive arbores. Cæterum quum omnia sint calidæ & igneæ naturæ, suâ igneitate veneficiis, præsertim autem ligatæ virilitati seu impotentiæ per incantamenta introductæ adversum eunt, eamque dissipant, dissolvunt & annihilant, omnia enim maleficia & opera Sathanica non nisi à tenebris & Saturnina frigiditate proficisci possunt, quemadmodum ergò ignis flammans tenebras illuminat & dissolvit, ita ut oculi ferè ac in die in ipsis videre possint, ita ejusdem proprietatis esse simplicia ignea necessum est, ut nimirum ejusmodi præstigias & ligationes Saturninas fundant & dissolvant. Ajunt enim maleferiatos attendere, ubi is quem impotentem reddere percupiunt, suam urinam in aliquo angulo emittere soleat, reddito ergò lotio ipsos mox adesse, & illo in loco, ubi urina in terra stagnet, confectum è ligno Saturnino scilicet quercino, vel prunellino seu de prunellis sylvestribus paleolum seu clavum in urinam etiamnum tepentem ipsamque terram

Destillandi modus per descensum antiquus.

ram intrudere, pedibusque penitus inculcare, donec paleolus non amplius cerni poſſit, unde protinus is, cujus urina ſit, ad exercendam venerem planè fieri impotentem; ligna autem ſeu arbores & frutices prioribus contrariantes ſeu calidiſſimæ naturæ exiſtentes, uti ſunt, betula, laurus, ſpartium, &c. hæc ludibria iterum diſſolvere, ſi nimirum æger ex tenerioribus earum ramusculis, viminibusve faſciculum colliget in modum ſcoparum in eumque inverſum, ſeu ramuſculorum apices ſurſum verſos urinam ſuam emittat, ut per dictos ramuſculos & caudicem ſcoparum ad terram defluat, ita enim uno inſtanti faſcinum fore diſſolutum.

Collectio ad exurendum oleum quidem parum refert quo tempore inſtituatur, ſemper enim igne exprimente ferè æquale oleum ſtillant, colligi tamen poterunt, ut jam dicetur; ad abigendum verò faſcinum commodiſſimum fore exiſtimamus tempus matutinum aurorale, tum enim ſumma virtus Jovialis veneficiorum præcipuus antiluctator condominatur, & ita virtutem antiſaganicam neceſſariò augebit.

Destillandi modus per deſcenſum antiquus.

Præparatio vulgaris & ipſis ruſticis uſitata eſt, quod interiores & ſucculentiores harum rerum cortices menſe Januario ad finem tendente, vel principio Februarii, vel tempore Aprilis deglubantur, atque in umbra exſiccentur; quo facto ingens olla duodecim circiter menſurarum Auguſtanarum capax iisdem impletur ad ſupremum usque, deinde rotunda lamina ferrea ad magnitudinem ollæ parata, & undique foraminibus magnitudinem lentium æquantibus pertuſa margini ollæ inaptatur, & luto ſapientiæ firmiter agglutinatur, & ſiccari permittitur, poſtmodum alia olla priori magnitudine reſpondens, & in cujus marginem prior intret, in terram usque ad marginem infoditur, priorque olla inverſa margini poſterioris inoſculatur, ut ambo margines conjungantur, ubi tum pari modo luto combinantur, commiſſuraque optimè oblinitur, & ſicceſcere permittitur; tandem verò circum ollam ſuperiorem ignis circularis eminus ſtruitur, ita ut circumcirca ignis tribus ſpithamis ab olla diſtet, elapſo autem horæ ſpatio ignis propius admoveatur, nondum tamen ollam attingens, tertiâ verò hora ab ignis ſtructura is demum ollam omnino contingat, & per horam dimidiatam modicè percandefaciat, ut omnis oleoſitas è corticibus exprimatur, quæ per foraminula laminæ interjectæ in ollam inferiorem vacuam ſtillat; tum denique omnem remove ignem, ac ollam prorſus refrigerari ſinito, demumque lutum cautè ſepara, ne quid ejus in inferiorem ollam in oleum decidat; oleum hoc nobile in vitrum mundum evacua, & in ſole aliquandiu ſtare permitte, ut ferior ignis impreſſio exſpirare queat.

Ad hanc normam exuritur oleum è corticibus betulæ, ramorum & radicum lauri, ex integris ſe-

gmentis ligni buxi, & salicis majoris viminalis, pluribusque aliis.

Recentiorum destillatio per descensum.

Chymici verò neglecto hoc modo destillationis antiquo & laico aliam viam compendiosiorem excogitarunt; accipiunt enim duas retortas vitreas ampla colla habentes, ut segmenta corticum & ligneolorum promptè indi possint, quibus luto undique loricatis & resiccatis lignum in meras particulas scissum vel raspatum injiciunt, alterutramque retortam in capellam vacuam furni destillatorii super margine fractæ cujusdam ollæ collocant, ac capellam operculo tegunt, ut calor intus maneat, & undique retortam feriat, & sic brevi omne oleum exspirat in appositum vas recipiens, & ubi nil amplius exstillat, retortam è capella tollunt, & alteram impletam reimponunt, & destillationem continuant, priorem interim ab exustis ligneolis evacuantes, & recentibus denuo implentes, donec sufficientem olei quantitatem nacti sint, stillantq; hoc modo lignum corylinum, buxinum, guajacum & alia, item olea communia expressa, nimirum lini & alia, addito tamen pulvere quodam sicco ebullitionem olei impediente, cujusmodi est caput mortuum vitrioli, lateres triti, cineres elixiviati, sal culinarius & similia, eodem quoque modo destillari potest sulphur commune in oleo lini vel alio prius per coctionem dissolutum, & capiti vitrioli mortuo imbibitum, sed ingentem spirat fœtorem, & aliquoties rectificandum est, antequam è sua substantia butyracea in oleiformem redigatur; item cera, ac oleum olivæ, in quo lateres igniti restingvuntur, ut in suam porositatem oleum sorbeant, qui deinde comminuuntur, & hac ratione è retorta capellæ vacuæ illocatâ destillantur, plurimaque alia pingvia & oleosa consimili methodo destillari possunt, ubi ferè semper exstillans oleum planè igneum fit & alcaliosum ab affusis enim acidis tumultuatur instar calcis vivæ vel cineris tartari, & adnumerandum est quarto gradui Leonis.

Huic quoque loco assignari possunt liquores è quibuslibet salibus destillati, qualia sunt sal petræ, vitriolum, alumen, sal communis, sal gemmæ, sal armoniacum, quamvis enim talia corpora salina nil verè oleosi & pingvis habeant, neque etiam in sua substantia huc pertineant, spiritus tamen ex illis proliciti maximè ignei sunt, & urendo operationem ipsius ignis flammantis quodammodò præstant, imò quidam ex hisce liquoribus reipsa incendunt, & flammam actualem producunt, oleo enim ut vocant vitrioli superfuso rectificato spiritu vini, illicò spiritus vini concipit flammam, ardetque usque ad consumptionem, item si particula lanæ imbuatur una vel altera gutta olei succini, ac postmodum etiam aliquid dicti olei vitrioli adstilletur eidem lanæ imbutæ, momentaneè flammaliter ardet; at diverso modo præfata salia destillationi subjiciuntur, salipetræ enim æqualis portio calcinati vitrioli additur, vel triplum ali-

cujus ſicci pulveris, ſcilicet laterum, vel terræ figulinæ, vel dimidium aluminis calcinati, & ita ſenſim ex retorta laricata deſtillatur, datque ſpiritum omnium acerrimum, qui vocatur ſpiritus nitri, & colore ex atro rubicundo transcendit, additione tamen vitrioli vel aluminis calcinatorum transſtillans ſpiritus aqua fortis nuncupatur, ſolvitque argentum, cuprum, argentum vivum, ferrum, chalybem, & ſtannum, plumbum verò ſi ſolvere debeat, neceſſe eſt dimidium vel plus aquæ fontanæ adjicere, ſolum autem aurum non attingit, aſt ſi quarta ejus pars ſalis communis vel ſalis armoniaci in eâ ſolvatur, vel à ſale communi vel gemmæ ſaltem ſemel deſtilletur, tunc aurum promptè ſolvit, & argentum illæſum relinquit, vocaturque tum aqua regis & chryſulca. *Sal maris* verò vel *gemmæ* miſcetur tribus, quatuor, quinque vel ſex partibus boli armeni ſaltem ita in ſicca forma eadem conterendo, & deſtillatur ex ipſo ſpiritus igneus percupidè ſolvens aurum, argentum verò integrum relinquens, alii tamen ſalem prius ſolvunt taleolis raphani adjectis, & poſtea alicui terræ liquorem impaſtant, formantque inde globulos, quos in umbra ſiccatos ex retorta ignis tortura pellunt. Vitriolum tam viride quàm cœruleum prius evaporatur ad ignem vel calorem ſolis, donec ſuperflua humiditas evaporarit, tuncque duplici modo deſtillatur, uno, addendo ipſi æqualem partem ſalis petræ, & deſtillando tum ſpiritum geminum

Aqua fortis.

Aqua regis.

Spiritus ſalis marini & gemmæ.

Spiritus & oleum vitrioli.

in appoſitum vas recipiens, in quo tantum ſit aquæ communis, quantum vitriolum in calcinatione humiditatis amiſit, ubi ſpiritus is duplex prodiens aqua fortis appellatur; altero ſine ulla additione, indendo nimirum ſaltim vitriolum calcinatum retortæ Waldenburgicæ, vel alii ignem tolerantis, atque per plures dies fortiſſimo igne ſpiritum in receptorium magnum adlutatum urgendo, qui ſpecie nebulæ lacteæ confertim transit, una cum guttis rubris, quæ ſeorſim colligi, vel demum abſtracto ſpiritu albo in fundo in forma olei ponderoſi ex nigro punicei obtineri poſſunt, oleum tamen commemorato ſpiritu longè acrius eſt; ejusdem ferè cum illo virtutis ſpiritus ex incenſo ſulphure communi confit, quando nimirum fumus ipſius flammæ ardentis excipitur, qui in liquorem acerrimum reſolvitur, atque oleum ſulphuris per campanam vulgò vocitatur. *Alumen* quum ſit ſpecies quædam vitrioli, per ſe deſtillatum quoque ſpiritum edit cum ſpiritu vitrioli convenientem, & ad urendum ignavum, at ſi alumini calcinato portio nitri addatur, vera aqua cauſtica ſeu fortis metalla ſolvens inde emergit. *Sal armoniacum* duplicem in ſe ſpiritum vehit, alterum acidum, alterum urinoſum, acidus difficilius paratur impaſtatione ſoluti in aqua ſalis armoniaci cum argilla, inde faciendo globulos, vel immerſione laterum ignitorum, ac per retortam deſtillando, urinoſus verò admiſtione calcis vivæ recentis, vel

Oleum ſulphuris per campanam.

Spiritus aluminis.

Spiritus ſalis armoniaci.

ſalis

salis tartari, alteriusve rei lixivialis, qua aciditas salis armoniaci saturari possit, unà cum aspersione humiditatis cujusdam, ut salia suscitentur, & destillando leni calore per alembicum, proditque copiosus spiritus lixivialis fugacissimus, uterque spiritus igneus est, acidus quidem igneitate flammarum ignis, quæ semper acidæ sunt, alter igneitate salis cinerum, quæ semper lixivialis existit.

Butyrum antimonii.

Huc etiam referri potest *butyrum antimonii*, seu liquor spissus & ponderosus, ex mercurio sublimato & antimonio invicem tritis destillatus, qui in frigore concrescit instar glaciei, in calore funditur & oleosus aspectui apparet, sed pari modo nil veræ pingvedinis ipsi inest, at igneitatem suam spiritui salis & vitrioli acceptam fert, quando enim mercurius à sale communi & vitriolo calcinato sublimatur, eorum spiritus salinos volatiles secum sursum rapit, & ab ipsis calcinatur in pulverem niveum adeò igneum seu corrosivum, ut ferrum & chalybem citissimè penitus dissolvat, in commixtione verò cum pulvere antimonii isti spiritus salini mercurium dimittunt, & antimonium naturæ salinæ propinquius arrodunt, & secum in destillatione transvehunt in liquorem spissum planè igneum, ita ut carnem & cutem perurat, & loco potentis cauterii inserviat. Liquores hi cuncti planè ignei sunt, & per se absque pernicie intrò dari nequeunt, ast in aliis vehiculis ferè cujuslibet guttæ aliquot pro vice assumi queunt, tumque stomachum mirè roborant, langventem appetitum excitant, æstum febrilem restingvunt, putredini resistunt, obstructiones reserant, calculosam accretionem sensim atterunt, vias urinarias abstergunt, stranguriam atque alia urinæ incommoda tollunt, exterius ad cauterisandũ & escharas inurendum inserviunt, bubones mox perscindunt, verrucas & clavos absumunt, cariem ossium celerrimè abradunt, gangrænam sistunt, & plurimi usus sunt, modò quis legitimè adhibere ea norit

Mercurius sublimatus.

Additionem superioris per descensum parati olei quod attinet, ea hoc modo concinnanda est: ℞. præfati olei è corticibus betulinis vel alterius destillati tres partes seu tres lothones, è tertio vel quarto gradu Aquarii herbæ consolidæ mediæ, vel agrimoniæ, vel alchimillæ, vel mumiæ pulverisatæ duos lothones, è tertio vel quarto gradu Virginis aristolochiæ longæ, vel tormentillæ, vel nicotianæ unam partem seu lothonem, fac ex hisce addendis pulverem, eumque oleo immerge, habesque nobilissimum balsamum siccativum & consolidativum.

Destillatio brevissima spiritus nitri.

In defectu autem superiorum oleorum herbarumve non minori cum fructu consimile quid parari potest ex liquoribus igneis salinis paulò ante commemoratis, qualiscunque eorum ad manus sit, exempli gratia: cape ex hoc gradu spiritus nitri, vel aquæ fortis vel chrysulcæ, vel butyri antimonii, partes tres verbi gratia uncias duodecim probè rectificatas, ex Aquario olei chamo-

millæ partes duas ſeu uncias octo, & ex Virgine olei roſati partem unam ſeu uncias quatuor, infunde liquorem igneum vitro anguſti oris, ac deinde mixta olea modeſtè ſuperfunde, ut liquori igneo ſupernatent, impone vitrum cum oleis & ſpiritu igneo arenæ calidæ, augendo furni calorem, ut vitrum cum liquoribus ſenſim magis ac magis incaleſcat, demumque aliquantulum ebulliat, vel jam jam ebullitionem minetur, & ſpiritus igneus ſurſum à calore vectus à ſupernatantibus oleis capitur, eaque ab ipſo incraſſantur, & in rubeam ſubſtantiam balſamicam percoqvuntur, quam ab aqua ignea ſepara; in defectu præfatorum oleorum, locum eorum alia quævis nempe papaveris, nymphææ vel aliud, imo vel ſaltem oleum commune ſuppleant, nihilo ſecius enim laudabile balſamum ulcerarium exinde fiet, at liquor igneus benè rectificatus nempe ſpiritus nitri, qui reliquis præſtat, vel alius prædictorum ſemper adeſſe debet, quibus tamen deficientibus intra duas horas ſpiritum nitri deſtillare poteris, modo vas recipiens ſat magnum tibi ſuppetat, in quo ſic procedendum; Habeas in promptu retortam terream in tergo tubulatam, vel ſi deſit tubulus, ipſus eam pertundas aliquo inſtrumento ferreo, ut acquirat in tergo foramen exiguum; retortæ huic immitte duas vel tres libras puriſſimi nitri, ac retortam unà cum nitro furno deſtillatorio incamera, ita tamen ut tubulus à tergo promineat, & injectioni per illum locus ſit, tum ſtrue ignem tam validum, ut nitrum ſaltem liqueſcere poſſit, vas recipiens cum particula alicujus aquæ quidem collo retortæ firmè adlutetur, parvum tamen foraminulum apertum relinquatur, ipſique ligneolum inaptetur, quo foraminulum poſſit obturari claudique, & extracto ligneolo rurſus aperiri, ante ſingulas autem injectiones ligneolum extrahe, & ſedatis ſpiritibus importunis foraminulum iterum claude; quum ergo nitrum jam fluere in retorta conjecturandum fuerit, injice per tubulum fruſtulum ſulphuris communis inſtar piſi majoris vel dimidiatæ fabæ, ardebitque in retorta, & ſpiritus nitri copioſos in receptorium propulſabit, ita ut per apertum foraminulum aura ſibilans efflaverit, qua reticente foraminulum claude, & etiamnum expecta, donec major pars transgreſſorum ſpirituum ſedata fuerit, tum iterum aperi foraminulum, & denuò fruſtulum ſulphuris injice, idque continua, donec nil amplius ſpirituum egrediatur, tunc ſpiritum nitri habes adhuc ſemel tamen deſtillandum ſeu rectificandum, quod autem in retorta manſit, pro lapide prunellæ inſervire poterit.

Deſtillatio breviſſima ſpiritus nitri.

Uſus ſuperioris olei correcti eſt ad ulcera obſtinata, ut impoſitione hujus olei mundentur & detergeantur à putrefactiva malignitate, imponitur ergo iſtud intinctis in illud panniculis lineis, accipiuntur etiam corticum arborum hujus gradus 6. partes, herbæ alicujus è quarto gradu Aquarii 4. partes, & cujuſdam è

quarto gradu Virginis 2. partes, ex his commixtis fit pulvis inspergendus ulceribus manantibus, inspersoque pulveri intinctum prædicto oleo linteolum superimponatur.

Pari modo quoque balsamus ulcerarius linteolis ulceribus pravis imponitur, omnemque corrosivitatem abstergit mundificat & sanat. Utrobique enim par ratio est abstergendi & mundificandi, in oleo enim per descensum parato una cum pingvedine etiam acredo ignea à vi ignis introducitur, quæ postea ulcera mundificat, in altero balsamo ulcerario ejusmodi acredo à spiritu igneo inspiratur, in utroque ergo æqualem virtutem abstergendi & sanandi esse necessum est.

TRACTATUS VII.

De triplicitate tertia scilicet phlegmatica, ejusque signis nimirum Cancro, Scorpione ac Piscibus.

DEcursis jam signis meridionalibus sudoriferis & urentibus, conferimus nos ad vespertina refrigerativa & humectativa & nostræ siticulositatis à squalore meridiano illatæ restinctiva, signa hæc respondent tertiæ diei parti videlicet vesperæ & ætati hominis consistenti, competit quoque ipsis tractus mundi occidentalis, unà cum vento cardinali ab occasu spirante, scilicet zephyro, item Elementum aquæ, & tertia anni pars, nempe autumnus nec non temperamentum phlegmaticum, omnesque morbi & affectus pituitosi & humidi, præsertim autem hydropis species omnes, excepta tympanitide, item inflationes, œdemata, asthma humidum, catarrhi, præsertim suffocativus, febris quotidiana, lienteria, diarrhœa, cæliaca passio, gonorrhœa, sterilitas, fluor uterinus, rupturæ, uteri procidentia, cachexia, suffocatio uterina, fistulæ & ulcera manantia, item herbæ & simplicia frigida & humida, & quæ saporem aquosum, dulcedinem dilutam, acidulam, vel insipidam edunt. Præsidet autem triplicitati phlegmaticæ Luna, atque etiam Mercurius, qui omni humiditati & rerum succis dominantur, ac perpetuò inclinant excitare ventorum occidentalium procellosos flatus, turbines, inundationes, imbres, pluvias, agrorum & pratorum submersiones, aliaque, quæ istis planetis humidis & turbulentis prædominium exercentibus, ventisque occiduis diu flantibus, sequi solent, scilicet merus humiditatis excessus, qui ferè semper flatum diutinum zephyri ejusque collateralium comitem habet, ita ut fas sit suspicari diluvium olim ab occasu, ejus discussionem verò ab euro provenisse.

De primo signo phlegmatico, scilicet Cancro, ejusque proprietate & dominio generali.

CAncer est signum triplicitatis phlegmaticæ primum, harmoniacum & spirituosum, in quo Sol mense Junio currit, illudque ingrediens Solstitium æstivum efficit, metamque extremam curriculi sui latitudina-

tudinalis, quæ vulgò tropicus Cancri nominatur, estque signum Mercuriale phlegmaticum, frigidum & humidum juxta naturam aquæ, præsidens tempori vespertino initiali, quo tempore latus Domini nostri jam mortui lanceâ perfossum est, & effluxit sangvis & aqua, scilicet sub dominio hujus signi aquatici, quo fortassis spatio etiam die præcedente Apostolis cœnam paschatis paraturis amphora aquæ prælata est ad ædes usque quas quærebant; Præest Cancer quoque tractui occidentali, unde africo favonius flare solet, nec non colori hyacinthino, atque ex flavo pallido, sapor ipsius dulcedo est phlegmatica aliquantulum salsa & mucosa, phlegma enim ubique pituitam lentam & lubricam succis phlegmaticis indit, cujus ergò plerunque alvum laxant, ob lubricam eorum substantiam, qua ventriculum & intestina relaxant, oleosa verò & sulphurea ejusmodi simplicia non sunt, sed mercurialia, seu plurimo succo phlegmatico unà cum pauco sale turgida, ac proinde odorifera & fortiter fragrantia esse nequeunt, fortis enim odor ab oleositate sulphurea venit, non tamen odoris omninò expertia sunt, eo quod Cancer est signum spirituosum apertum, ubi aura facilè exhalare potest. Frigiditas tamen hic prædominans odorem plerunque captivum tenet, nisi calore Solis vel artificiali exhalatio ejus magis excitetur. Cæterum cum Cancer sit signum frigidum & humidum in spiritu, idcircò simplicia ejus plus spiritualiter quàm materialiter refrigerant & humectant, ac simul prædita sunt salsedine subtili & penetrante, quæ sua penetratione humiditatem lubricantem eorum introrsum in profundum vehit, ubi ratione salsedinis latitantes durities & coagulationes incidunt, ratione verò humiditatis lubricantis mollificant, & ita demum penitus eas dissolvunt, mirè ergò valent ad emolliendum, & dissolvendum quemlibet calculum, arenam, coagulationem tartaream, nodos, tenacesque lentores & viscitates.

De partibus corporis Cancro subjectis, ejusque antipathia.

SPiritui Cancri subest ipsum cerebrum, & quicquid ab eo originem trahit, scilicet spinalis medulla, nervi, tendones, ligamenta, cartilagines, totumque genus venosum album, cum suo succo glareali; item pulmones, thoraxque nec non orificium stomachi superius, itemque oculi, ut & vasa lymphatica, glandulæque totius corporis phlegmaticæ, quas moderni anatomici distingvunt in conglomeratas, & conglobatas intusque cavatas, quarum præcipuum usum esse existimamus, ut per totius corporis succum lymphalem omnem saporem salsum & acrem fermentent in dulcedinem insipidam, nam etsi homo quilibet salem cibarium quotidiè in omnibus cibis liberaliter comedat, atque is quoque in omnibus liquoribus adeò penitissimè solvatur, ut per

omnia filtra cum iisdem percoletur, nihilominus tamen ne tantillũ saporis salsi in saliva oris, per quod tamen quotidiè ingeritur, deprehendi potest, ubi interim urina salsissima est, probabile itaque est, glandulas in succo corporis lymphali omnem salsedinem per fermentationem transmutare in saporem insulsum, aliàs enim fieri non posset, quin sal in tam tenui & claro liquore solutus per totum corpus cum illo feratur, at planè nil salsi nec gustu nec evaporatione lymphæ advertitur, sequitur ergò quod fuerit in dulcedinem transmutatum, id quod etiam maximè necessarium erat, cuncta enim organa in continuo motu versantia liquore quodam vel tenui ungvento lubrico, lubricanda sunt, ne motus ob ariditatem inhibeatur, cum ergò lingva, oculi, articuli, cordis pulsus incessanter moveantur, perpetua lubricatione opus habent, cui usui ista lympha glarealis, seu sinovia apprimè inservit, debetque omni carere acredine, ne mordendo calorem attrahat, eoque lympham acificet, & grumescere faciat, quo motus impeditur, prout in podagra videre est.

Antipathia verò Cancri consistit in Sagittario, qui tam partium commemoratarum, quàm herbarum Cancro dicatarum adversarius est, istasque herbas tempore sui regiminis scilicet mense Novembri vel ex parte, vel omnimodè flaccidas reddit, his exceptis, quæ in frigiditate perfectæ sunt ut sempervivum &c. quas lædere nequit, sed in viriditate sua tam æstate quàm hyeme perennant; nec minus is dictas partes lædit Cancro subjectas, resolvens eas ardore cholerico, unde sal rodens nascitur, à quo fistulæ & ulcera suscitantur. Hisce itaque partibus abscessus vel ulcera patientibus adhibendum nil est, quod sub Sagittarium pertineat, contrarium enim ipsis est, easque trahit ad putrefactionem, id quod in singulis triplicitatibus quoque observandum venit, ne nimirum quicquam ulli ulceri applicetur, quod è gradibus signi parti illi, in qua ulcus est, contrarii desumptum sit.

De simplicibus primi gradus Cancri, atque eorundem operatione speciali.

PRimo gradui accensentur: alsine, morsus gallinæ, Hünerdarm; gallion Megerkraut; flores salviæ, Salbeyblüt; brassica Köhlkraut; brassica capitata, Kappeskraut; anagallis flore albo & cœruleo, weiß und blau Gauchheilkraut; rapa adhuc tenera, junge weisse Rüben; fabæ herba tenera, jung Bonenkraut und Blätter; ranunculus insipidus süsser Hanenfuß; gramen vulgare dumetis increscens, gemein Heckengras; carduus mariæ seu spina alba in prima teneritudine, junge Vehedistel; scrophularia alba fluminibus innascens, weisse Braunwürtz so in fliessenden Wassern wächst; herba tenera lentium, antequam floreant, junges Linsenkraut vor ihrer Blüt; lenticula palustris, collecta ante Junium, Meerlinsen vor dem Brachmonat gesamlet; cinara

cinara seu scolymus in prima ejus teneritudine jung Strobildorn oder Artischock; lactuca adhuc tenera junger Lattich; folia nymphææ ante Junium collecta, Sehblumenblätter vor dem Brachmonat gesamlet; blitum in prima teneritudine decerptum junger Meyer.

Vires istarum rerum sunt, quod mirâ virtute harmoniaca & sympathica polleant ad succurrendum partibus Cancro attributis, nimirum pectori, pulmonibus, atque orificio ventriculi, si istis locis inflammatio vel apostematio exorietar, tum enim omnem æstum potenter restingvunt, suppurationem promptè expediunt & læsionem sanant; adhæc etiam panaritium seu digitorum abscessum quem paronychiam vocant, & intus vermiculum alere credunt, mortificant, insigniterque emolliunt, Cancro quoque mammarum subveniunt; verum enim verò exterius tantummodò ista simplicia adhibere convenit, interno enim usui minus apta sunt, eò quod materia eorum nimis sit imperfecta.

Collectionis eorum convenientissimum tempus est in prima teneritudine & succulentiâ ipsorum, inter finem Aprilis & principium Junii, Sole nimirum in Tauro, Luna verò in Geminis, aut Sole in Geminis & Lunâ in Cancro existentibus, tempore dominii signorum phlegmaticorum, scilicet inter horam tertiam pomeridianam usque ad horam octavam vespertinam, at non serius, hisce enim horis quando Sol choleram superavit, spiritus Cancri suis simplicibus potentem influentiam inspirat ad præfatam operationẽ efficiendam. Eadem verò hæc Cancri simplicia, quando post mensem Junium colliguntur, non amplius ad Cancrum pertinent, sed tum primum gradum Scorpii constituunt, seu istius gradus operationem adimplent.

Præparatio eorum consistit in correctione superflui phlegmatis, quo cuncta hæc abundant, quæ hujusmodi est, ut statim injiciantur aquæ fontanæ recentissimè haustæ, in eaque una vel altera ebullitione coquantur, modestè tamen, ne eorum substantia lædatur, seu per nimiam coctionem penitus exhauriatur, quo facto confestim ab addita aqua prorsus exprimantur, jam enim superfluum phlegma in istam aquam deposuerunt, & externæ applicationi inserviunt, brassicæ quoque species in hunc modum paratæ ut & aliæ hujus gradus herbæ oleraceæ nunc salutare olus exhibent, si abjecta hac prima aqua correctoria, alia recens reaffundatur, coctioque ulterius compleatur; ad usum autem medicum externum etiam hac correctione non egent, si maturè ante Junium colligantur, sed tantummodò sequenti

Additione hac ulterius ad præfatam operationem habilitantur, si accipiantur præfatæ massæ herbaceæ parumper excoctæ partes tres, è primo gradu Tauri, qui salem attractivum ipsis impertit, partes binæ, atque è primo gradu Libræ penetrationem & temperaturam ipsis largi-

entis, impedientisque ne fortè venis sangvinis noxa quædam inde exurgut, pars una, hæc invicem commixta in succulentam pulticulam contunduntur.

Usum quod attinet, applicatur hoc cataplasma tepidè cancro mammarum, vel si orificium ventriculi æstu affligeretur, supra foveam cordis absque alia adjectione, at si abscessns vel suppuratio quædam emollienda foret, tum etiam pingvedo quædam huic mixturæ attemperari debet, scilicet butyrum Majale, vel oleum vetustum, pro panaritio verò massa hæc albumine ovi impastatur.

Panaritii remedium.

De simplicibus secundi gradus Cancri, eorundemque operatione speciali.

SUb hunc gradum pertinent sequentia: nempe folia mali tenera, nec non flores & viscus ejus jung Apffelbaumlaub / Blüt und Mistel; item folia tenera pyri, flosque ac viscus jung Birnbaumlaub / Blüt und Mistel; folia populi nigræ tenera ac flores nec non viscum jung Aspenlaub Blüt und Mistel; folia juvencula nec non viscus salicis jung Weidenlaub und Mistel; item quicquid pinus profert, scilicet gummi cum conis, visco & succo ex ipsis expresso Alles was am Fichtenbaum zu finden / als Laub / Zapffen / Hartz / Safft / Mistel; item viscus abietis ejusque resina Tannemistel und weisses Hartz; oxyacanthæ folia juvencula, flores, viscus & quicquid in ipsa immaturum est Hagdornblüt / junges Laub / Mistel und all sein Unzeitiges; trifolium acetosum, alleluja Saurklee; gummi tragacanthum ein Hartz also genannt; omnes pisces fluviatiles & piscinales, cum carne axungia & tota substantia alle Fische die in Flüssen und Bächen sich enthalten / mit allem Zugehör / als Schmaltz und Fleisch; albumen ovorum Eyerklar; medulla taurina & bovina recens frisches rindern Marck.

Vires istarum rerum sunt, quod plus aliis simplicicibus, quæ in triplicitate phlegmatica habentur, emolliunt & resolvunt, possuntque ex ipsis concinnari balsama & composita remollitiva in supremo gradu, quæ exterius applicata vel illita in profundum penetrant, omnemque membris vel juncturis quibuslibet impactam duritiem vel congelationem resolvunt, emolliunt, perterebrant, & discontinuant, sive sit calculus, vel arena, nodus, scirrhus vel qualiscunque induratio, idque tam potenter, ut à nullis aliis rebus superari queant, at non nisi pro externo usu valent, nec intrò dari debent.

Collectio viscorum commodissima est Sole morante in Piscibus, Lunâ verò in Ariete, tempore matutino, quæ verò tum temporis nondum progerminarunt, captanda sunt ut superiora.

Præparatio & additio tales præmittantur: accipiantur ex hoc gradu tres partes, atque ex secundo gradu Tauri binæ partes, & una portio è secundo Libræ, hæc in recenti succulentia sumpta optimè invicem contun-

contunduntur in pulticulam mollem, addendo simul nonnihil axungiosi uti sunt butyrum Majale, adeps porcinus, oleum commune vetustum & similia, quatenus affectus pingvedinem suffert, quibusdam enim omnia pingvia sunt inimica, scilicet abscessibus phlegmaticis & sangvineis, quo in casu pingvedini alius succus est substituendus, ex. gr. vinum & aqua æqualibus partibus, vel quod melius est, visca hujus gradus quæcunque placent colligantur quatuordecim diebus ante solstitiũ hyemale vel æstivum, quibus conquassatis vel contusis mox à collectione, & cucurbitæ vitreæ immissis superfundatur vinum album rhenanum vel aliud generosum ad eminentiam aliquot digitorum transversorum, tumque cucurbita alembico cæco muniatur, & undique in commissura claudatur, ne materia respiret, & factæ foveæ in fimo equino imponatur, in eaque servetur ad minimum per integrum mensem, ut per digestionem materia recludatur, quæ ideò si occasio permittat, continuari potest à solstitio collectionis usque ad alterum, scilicet per semestre spatium, deinde verò vinum hoc imprægnatum destillatione transvocetur, talisque essentia stillatitia postmodum loco pingvedinis recentibus contusis simplicibus impastetur, & obtinebitur mixtura indicibilis virtutis ad resolutiones jam laudatas expediendas.

Usus est ad leniendum, maturandum, emolliendum & mundificandum abscessus & ulcera, in summo gradu, si indies ejusmodi cataplasma renovetur, omnem enim immunditiem, & accidentalem peregrinam pravitatem extrahit, possunt quoque ex iisdem simplicibus & eorum corticibus pulveres parari & inspergi, inserviunt etiã decoctioni in vino & aqua pro fomentatione & eluitione ulcerum, internus autem eorum usus evitetur. Exempli gratia capias ex hoc gradu visci oxyacanthini, vel populini seu populi nigræ partes tres, baccarum halicacabi partes duas, è Libra herbæ juvenculæ althææ vel malvæ unam partem, contunde hæc succulentur, & si natura ulceris fert, adde non nil adipis, & commisce ea in cataplasma indies bis renovandum, purgabitque ulcus, mollificabit & mitigabit ut nihil supra, quod si ulcus inde vel minimum fœteret, tunc omitte pingvedinem, non enim eam ferre potest, & ejus loco misturam laudatam vino & aqua vel expresso horum simplicium succo contempera, vel si obstinata durities scirrhosa adsit vel nodus, præfatam destillationem institue, vel vinum cum ipsis per sex menses digestum absque destillatione solummodò decanta, eoque cataplasmata insucca.

De simplicibus tertii gradus Cancri eorundemque operatione speciali.

SImplicia hujus gradus in tres classes distingvuntur, quarum una ad potiones internas expulsivas, & vulnerarias servit; altera ad externam conglutinationem & consolida-

ſolidationem vulnerum venarum & nervorũ, nec non aquas ophthalmicas, item ad extractionem rerum infixarum, nempe ſpinarum, aculeorum & feſtucarum, refirmationem articulorum dislocatorum &c. tertia ſuperfluè humida & aquoſa continet, quorum uſus eſt ad ſedandam ſitim, reſtingvendum æſtum & ſimilia.

Primæ claſſis ſimplicia ſunt: apium Epſich oder Waſſerepſich; petroſelinum ejusque ſemen Peterſilien oder Gartenepſich und deſſen Samen; folia pini eorumque ſuccus Forenbaumlaub und Safft; gramen paluſtre Waſſergras; naſturtium vulgare juvenculum gemeiner junger Brunnkreß; anagallis aquatica Waſſerbungen; ſalix ſaxatilis Steinweiden; ſalix rubra rote Weiden; ſalix rubea viminalis rote Bandweiden; fragum Erdbeer; berberis ejusque folia & fructus Erbſelenſtrauch / Laub und Beer; ſaxifraga alba & rubra weiſſer und roter Steinbrech; digitalis major & minor groß und klein Fingerhütleinkraut/oder Waldglöcklein; milium ſolis Meerhirſen; hæc dant ſpirituoſas internas potiones.

Secundæ claſſis ſunt: oſſicula lucii pulveriſata gepulvert Hechtbein; fungi ſambuci pulveriſati Holderſchwämme gepulvert; pulvis viſci pini Fichtenmiſtelpulver; pulvis ardeæ combuſtæ Reyer zu Pulver gebrannt; cannæ ſpecies omnes alle Rohrkräuter und Wurtzel; gladiolus ſegetalis braun Schwertel; junci ſpecies omnes alle Binſengeſchlecht; gnaphalium Ruhrkraut; ſpatula fœtida Wantzenkraut; euphraſia Augentroſt; narciſſus Narciſſenblumen; oculi cancrorum nempe menſe Junio ſpontè exeuntes die Krebsaugen/ ſo im Brachmonat von ſelbſten herauskommen; margaritæ pretioſæ quò vetuſtiores, eo efficaciores die edlen Perlen je älter je beſſer; ſubſtantia alba pellucida matris perlarum die weiſſe durchſcheinige Subſtantz der Perlenmutter; pars alba ſplendida concharum das weiſſe Glitzende der Muſcheln und Meerſchneckenhäuslein; vitriolum album Galitzenſtein; vitriolum viridiſſimum Hungaricum der grasgrüne Ungariſche Vitriol; tutia, cadmia præparata Augennicht; flores zinci, ſublimirte Blumen von Zinck; ceruſſa, Bleyweiß; lithargyrium Glette; item nervi ex ipſis animantibus vivis exciſi & in umbra exſiccati, die Sehnen der Thiere lebendig aus ihnen ausgeſchnitten und im Schatten gedörret; item ipſum cranium humanum ſiccatum & pulveretenus intrò ſumptum, quod valdè vitioſos caput gravantes humores in ſe ſorbet, partesque phlegmaticas iisdem liberat, gedrucknetes Hirnſchalenpulver eines Juſtificirten / ſo die fremden ſcharffen Feuchten ſo epilepſiam, aſthma &c. machen / an ſich ziehet; hæc ſuppeditant collyria, attractiva vitioſi humoris.

Tertiæ claſſis ſunt: portulaca Portzelkraut; rapunculi ſpecies omnes Rapuntzel mit allen ſeinen Geſchlechten; ſedum minus Mauerpfeffer; craſſula Fettehenne; folia nymphææ Seeblumenblätter.

Vires

Vires primanorum sunt, quod salsedine purissima nitrosa & diuretica scateant, quæ harmonicè & sympathicè omnibus partibus phlegmaticæ triplicitati subjectis scilicet cerebro, nervis, spinali medullæ, glandulis, stomacho, pulmonibus, omento, intestinis, renibus, vesicæ, cartilaginibus, ligamentis, omnibusque articulis præsertim manuum & pedum spirituali virtute succurrit, succum eorum, qui quasi sangvis nervalis seu generis venosi albi est, & vulgo aqua glarealis, ab Edelphis verò sinovia appellatur, à peregrina salsedine seu acri admistione per urinam repurgat, semper enim succus generis venosi albi insipidè dulcis esse debet, cujusmodi saporis est album en ovorum, quamprimum enim saporem acrem assumit, totus inde motus generis venosi albi graviter afficitur, acredo enim in ventriculis cerebri suscitat passiones epilepticas, in principio nervorum apoplecticas, in cerebello lethargicas, in spinali medulla vehementissimam succussionem febrilem instar quartanæ (ut in proprio corpore experti sumus) in pulmonibus asthma siccum, hanc autem salsedinem acrem hæc simplicia deorsum trahunt ad meatus urinarios, & glandulas corroborant, ut suo munere rectè fungi possint, scilicet fermentandi omnem in sinovia salsedinem acrem in dulcedinem insipidam, adhæc virtute sua diuretica & nitrosa aperiunt quoque obstructiones hepatis & lienis, ac sangvinem à superfluo sero mundant, coagulationes tartareas, nephriticas & scorbuticas dissolvunt, & ad sanationem omnium vulnerum totius corporis miram vim contribuunt, idque potissimum per rectificationem sinoviæ, quæ eodem modo ut gummi arborum incisionem corticum sua succulentia gummea ogglutinat, & demum novis libris obducit, dissectam pellem sua propria lachryma implet, ac brevi in crustam gummeam indurescit, novamque sub ista cutem generat, ita ut magna arte chirurgica ad ulla vulnera sananda haud opus sit, modò sinovia vitio non laboret, uti in vulneratis facilè contingit, tam enim à turbulento splene admistione acerbâ quàm felle ponticâ levissimè depravari potest, quam hæc simplicia inhibent, bilis fervorem imprimis restingvendo, & omnem peregrinam acredinem ad vias urinarias anthliando.

Vires secundanorum sunt, quod tota eorum substantia constet salsedine mercuriali seu phlegmatica exsiccatâ atque ideò attractivâ, quemadmodum aqua in spongiam siccata, aquam humidam attrahit, & in se combibit; hæc simplicia eâdem cum glandulis nostris virtute prædita sunt, scilicet fermentandi acredinem in dulcedinem aqueam seu insipidam, idque tam potenter, ut si istorum plerisque tritis liquor acidus superfundatur, eum planè transmutent in insipidè dulcem, trahunt enim ad se acredinem, eamque annihilant, hanc ergò ob causam generi venoso albo, imò & rubro diviso validissimè subveniunt, scilicet vul-

 De Tertio Gradu Cancri.

neratis nervis, juncturis & venis, cum enim in omni ſolutione continui aër externus confeſtim intret, & ſemper acerbitatem in ſe vehat, quâ ſangvinem grumificat, & genus venoſum albũ ſpasmicat, iſta autem ſimplicia auſteritatem & aciditatem ad ſe trahant & annihilent, idcircò dictis partibus læſis potenter opem ferunt, quæ & ſuum amicum ſibi harmoniacum ſequentes, in puncto ejus attractivo iterum cohærent & combinantur; ex eodem quoque fundamento membris luxatis & dislocatis ſubveniunt, & repoſitionem eorum promovent, cum enim in omni luxatione mox ſinovia acrimoniam concipiat, ut ingens dolor teſtatur, ipſa autem acredinem ad ſe trahant, partes luxatæ recreantur, & tractione harmoniaca ſublevatæ pari modo ſe movent ad repoſitionem in priſtinam ſedem capeſſendam. Ex conſimili ratione etiam infixas ſpinas & intruſas feſtucas rurſus extrahunt, eò quod iſta pariter mox acredinem ab aura auſtera ſimul illabente ſuſcitent, quam hæc ſimplicia ad ſe trahendo, unà rem infixam exoticam extrahunt. Iisdem quoque de cauſis ad quoslibet oculorum affectus valent, eò quod omnem acredinem ex ipſis abigant, quæ oculis tam hoſtilis eſt, ut ne minimum peregrinum pulviſculum eam ob cauſam ferre queant, quod ſtatim liquori motum oculorum continuum lubricanti ſit impedimento, ac proinde acrimoniam pariat, cum ergò ferè nihil ſit, quod oculis involans non moleſtet, ideò in proverbium abiit: *Nihil oculis conducit*, cum autem laudata ſimplicia & imprimis cadmia præparata ſeu tutia mirè oculos juvet, dudum nomen nihili ipſi eſt impoſitum. Ob mirandam ergo ipſis cum oculis intercedentem harmoniam non modò longè optima ad omnes oculorum affectus præbent collyria, ſed & eminus ipſorum aſpectui objecta viſui conferunt. Denique in eſſentiam liquidam redacta affectus cerebri graves videlicet epilepſiam, apoplexiam, vertiginem, lethargum curant, cauſam eorum ſcilicet acredinem annihilando.

Tertianorum vires ſunt quod exuberent humiditate mercuriali, atque ideò potenter reſtingvant omnem internum æſtum & ſiticuloſitatem, ſanentque præterea læſionem renum, urinamque cruentam.

Collectio eorum, quæ ad internas potiones petuntur, convenientiſſima eſt menſibus Junium præcedentibus, tempore matutino rorido, ita enim à dominio joviali eò magis in ſua operatione ſpirituali roborantur, ſi verò ſuccurrere debeant oculis, nervis & curationi vertiginis, tunc decerpi volunt circa ingreſſum ſolis è Cancro in Leonem, vel biduo poſt, tempore pomeridiano, Sole jam ad occaſum vergente, tum enim ipſo phlegmate dominante ad præfatas operationes efficaciſſima ſunt.

Præparatio & additio primanorum ſunt, ut pro interno uſu in umbra ſiccentur, tumque ex hoc gradu capiantur tres partes exempli gratia

ſesqui-

sesquimanipulus, è tertio gradu Tauri duæ partes seu unus manipulus, atque è tertio gradu Libræ una pars seu dimidiatus manipulus, quibus concisis superfundantur duæ libræ vini albi, ac tantundem aquæ, vel integra hæc quantitas cerevisiæ, vel prout placuerit, & coquantur in potionem; pro externo verò usu subtilissimè pulverisantur, vel etiam decocta ex ipsis concinnantur pro fomentis insessibusque, fiunt quoque ex ipsis cataplasmata.

Secundanorum verò, ut ea quæ succosa sunt nimirum herbæ recentes & radices, destillentur è cucurbita in humorem aqueum, ex reliquis parentur subtilissimi pulveres, & aquis stillatitiis hisce injiciantur, quædam etiam integra asservantur, ut aspectu oculis ægris subveniant, vertiginem tollant, luxationem restituant, exempli gratia destilletur ex recenti euphrasia vel narcisso aqua, cujus recipe tres uncias, è tertio gradu Tauri aquæ stillatitiæ rosarum uncias duas, atque è Libra aquæ lunariæ, vel roris solis vel victorialis vel florum scabiosæ unciam unam, quibus commixtis injice vitrioli albi drachmam, tutiæ & lapidis calaminaris ana ʒß. salis communis ℈ij. hæc commixta bulliant paululum, ac deinde aqua filtrata asservetur, pro aqua ophthalmica, potest quoque ante coctionem albumen unius vel alterius ovi simul infundi, & unà coqui ac post coctionem validè in aquam exprimi.

Collyrium egregium.

Tertianorum verò, ut eorum tres partes, ac duæ è tertio gradu Tauri, unaque è Libra coquantur in aqua, exempli gratia ad mictionem sanguinis cape recentis portulacæ sesquimanipulum, saniculæ albæ, vel foliorum rosarum manipulum, scabiosæ semimanipulum, coque hæc in aqua fontana, de quo affatim bibatur; ad sedandam sitim & internum æstum adde potionem aceti.

Usus primanorum est, ut eorum decocta ad supradictos affectus sæpius in die bibantur, ac subinde etiam pulveris eorum drachma semis vel integra assumatur.

Secundanorum verò est, ut in subtilissimum & impalpabilem pulvisculum cribrata inspergantur ulceribus rodentibus mitigandis & mundandis, item dissectis nervis & venis, posteaquam ambæ partes divisæ ad invicem rejunctæ fuerint, ut se mutuò contingant, tunc enim inspersus pulvis divisionem iterum contrahit & combinat, ut dennò coalescant, ad partes luxatas usus est, ut in integra substantia superligentur, exempli gratia in luxatione alterutrius brachii vel coxæ exscindantur vivæ alci nervi crurum anteriorum & posteriorum spithamæ distantia infra genua, & ita extracti integri in umbra exarescant, & ubi luxatum fuerit femur, alligetur integer nervus aridus posterioris cruris, anterioris verò ossi humeri vel cubiti luxato, & tractione harum rerum harmoniaca brevi reponentur. In debilitate visus & vertigine dicta simplicia ad spondam lecti suspendantur, & crebrò aspiciantur; in ophthalmia & quibuslibet oculorũ

affectibus manè & serò una vel altera guttula paulò ante descriptæ aquæ ophthalmicæ angulis ocularibus instilletur. Reliquus utendi modus ex adductis facilè innotescit.

De simplicibus quarti gradus Cancri, atque eorundem speciali operatione.

SImplicia hujus gradus consimiliter in classes tres dispescuntur, quarum prima talia continet, quæ itidem ob internas potiones vulnerarias & ulcerarias, nec non deobstructivas, & resolutivas tartareæ concretionis inserviunt; ex secunda medela laborantium nervorum, juncturarum, læsarumque venarum, ut & pro defalcando spasmo, vertigine & visus obstaculis removendis depromitur; tertia ejusmodi simplicia suppeditat, quæ nimia humiditate aquea turgent, exponuntur itaque ignis tostioni non tamen adurenti, sed tantummodò ariditanti, qua in aridissimum pulverem redacta postmodum ulceribus præhumidis ac fistulis manantibus insperguntur, ubi amissam suam per ignem humiditatem resarcire conantia, fistularum humiditatem in se sorbent, & ita palustrem ulcerum pravitatem avertunt.

Primæ classis simplicia sunt: linaria Harnkraut/Krebskraut; consolida regalis Rittersporn; equisetum, cauda equina Roßschwantz/Katzenschwantzkraut; umbilicus veneris, cotyledon Nabelkraut; parietaria, herba muraria, urceolaris Tag und Nacht oder Glaskraut; asparagi species omnes alle Geschlecht der Spargen; radix junci Bintzenwurtz; radix gnaphalii Ruhrkrautwurtz; herba pœoniæ Peonienkraut; radix cannæ Rohrwurtz; hæc sunt apta pro parandis potionibus, ante omnia verò huic summo spirituositatis phlegmaticæ gradui accensendus venit ipse mercurius seu argentum vivum, ut & corpus lunæ seu purissimi argenti, quippe quæ legitimè præparata omnes hujus gradus vires præstent.

Secundæ classis sunt: radix tribuli aquatici Wassernüssewurtz; radix omnium specierum nymphææ aller Sehblumenwurtzel; filix aquatica Wasserfarn; radix typhæ Lischkolbenwurtzel; gnaphalium albâ radice Mattenflachs mit der weissen Wurtzel; item quælibet herbæ sub aquis crescentes alle Kräuter so unter dem Wasser wachsen; lapis percarum in capite repertus Bersichstein; lapilli carpionum Karpensteinlein; ossicula & spina gobii seu mustelæ fluviatilis Ahlraupenbein und Gräten; ossicula circa os truttæ Fohrenbeinlein von ihren Mäulern; interior alba pars ostrearum das innerliche Weisse in den Austernschalen; lapilli cancrorum ac tota crusta Krebssteine und Schalen; hæc inserviunt oculis, læsisque venis & nervis.

Tertiæ classis sunt: gluten de aquatico seu mucilago ranæ, quando frigidissimâ hyeme rana effoditur, & sub plenilunium palo affixa per noctem radiis lunæ objicitur, mutatur in mucilaginem ad sanandum cancrum efficacem Froschleim so den offenen

fenen Krebs heilet; heliotropium, herba cancri Krebsblume; sempervivum majus & minus groß und kleine Hauswurtz; umbilicus veneris minor klein Nabelkraut; radix arundinis Rohrwurtz; pellis & tota substantia leporis in pulverem usta das Fell und Alles was am Hasen ist zu Pulver gebrannt; pulvis cancrorum, qui vivi in cinerem sunt combusti Krebspulver aus lebendig zu Pulver gebrannten Krebsen; sperma ranarum Froschleich; pulvis ex vivis ranis in cinerem combustis Froschpulver aus lebendig zu Pulver gebrannten Fröschen; testæ concharum & cochlearum Muscheln- und Schnecken-häuslein; hæc dant pulveres ad siccandas fistulas.

Vires primanorum sunt: quod easdem operationes ac de præcedentibus primæ classis indicatum est, etiamnum fortius præstent, possuntque ex ipsis longè efficacissimæ potiones ad inveterata ulcera in locis triplicitati phlegmaticæ subjectis existentia parari, præsertim verò ad fistulas, in quibus scaturiginem humiditatis emanantis exsiccant, taliaque ulcera & fistulas radicitus sanant, ast eorum usus per aliquot menses continuari debet, atque exterius pulvis sequentis tertiæ classis quotidiè ulceribus inspergi, non modò enim humiditatem ulcerum in se sugit & ulcera exsiccat, sed & rodentem acredinem putrefactivam extingvit & annihilat; præterea hæc simplicia primaria justo tempore collecta & in umbra aridissima reddita si deinde pulveretenus intra corpus sumantur, pluribus de causis pituitosas defluxiones exhauriunt, primo enim id faciunt ob connatam sibi purissimam salsedinem, qua superfluum corporis serum deorsum trahunt ad vias urinarias, secundò ob suam exiccationem, cum enim propriam humiditatem amiserint, alienam jam & quidem sui similem jam appetunt, & sic spiritus eorum siticulosus fortiter eam attrahens & in se sorbens eo ipso partes humore & spiritu alieno phlegmatico gravatas liberat, usu nimirum ejusdem pulveris per sufficiens temporis spatium continuato, unà cum horum simplicium decoctis vel potibus medicatis, quod etiam de præcedenti gradu in omnibus notandum, ejusdem enim ambo operationis sunt, hæc tamen aliquantulum fortioris & spirituosioris.

Secundanorum verò sunt, quod eodem planè modo, ut de præcedentibus secundanis dictum fuit, valeant ad quælibet oculorum vitia amolienda, item ad insultus spasmi præcidendos, vertiginisque, nec non ad sanationem nervorum, juncturarum & venarum incisarum.

Tertianorum autem sunt, quod humiditate aquosa exuberante turgeant, qua si per fortem neutiquam tamen adustivam exiccationem orbantur, siticulosa tunc fiunt alienæ humiditatis, eamque instar siccæ spongiæ promptè combibunt, & sic apta sunt ad exiccandas fistulas & ulcera putrida manantia, si per aliquod tempus quotidiè ipsis pollinetenus inspergantur, ac simul prima-

norum largus interior usus accedat.

Collectionem quod attinet, ea in omnibus observetur ut de præcedentibus secundanis dictum fuit.

Præparatio & additio primanorum sunt: ut in aura libera umbratili aridissima fiant, tumque accipiantur ex hoc gradu tres partes exempli gratia equiseti vel radicis & herbæ pœoniæ tres unciæ, è quarto gradu Libræ scabiosæ vel anagallidis rubræ, vel chelidonii minoris uncia una, seu una pars; atque è quarto graduTauri auriculæ muris, vel senecionis, vel vincæpervincæ duæ partes seu unciæ binæ, hæc decoquantur vel parentur, ut superius traditum fuit.

Mercurii verò seu primarii ducis omnium rerum phlegmaticarum præparationes variæ sunt, & ferè omni tempore æqualiter operantur, nec magnoperè refert quocunque modo sit præparatus, modò vertatur in pulverem, qui tamen si menstrua vel liquores acres accesserint optimè edulcorari debet, præcipitatur enim spiritu nitri rectificato, nec non oleo vitrioli veneris & Martis, imò proprii sulphuris acredine vitriolacea ab externo igne excitatâ, qua per se sine ulla alia additione, tempore tamen longo præcipitatur in pulverem rubrum, quod etiam fit si prius auro vel argento amalgametur, ita enim dat præcipitatum efficacissimum, at sæpius ejusmodi amalgama vitro eximi & denuò conteri debet, aliàs difficillimè præcipitatur, manentque granula metalli diu integra, nec per se in pulverem impalpabilem converti volunt, nisi crebra trituratione eò promoveantur. Sublimatur quoque mercurius à vitrioli cœruleo parum calcinato, & sale marino vel gemmeo, à quibus semper recentibus bis vel ter in cucurbita vitrea vel lapidea vi ignis elevatus fit massa nivea, at valde corrosiva, & ab interno usu prorsum exulare jubenda, donec prius corrosiva ejus qualitas semoveatur, quod & diverso modo facilè fit, si enim conteritur cum pari ferè quantitate argenti vivi currentis purgati, & denuò aliquoties sublimantur, ambo mutantur in massam crystallinam planè insipidam, quæ vulgò mercurius dulcis vocatur, & propriissimis hujus triplicitatis virtutibus & proprietatibus scilicet fermentandi acredinem corporis lymphalem in dulcedinem insipidam ditissima est, imò proprio exemplo talem acredinis dulcificationem præmonstrat, antea enim tanta acredine pollebat, ut non modò pellem & carnem perroderet, sed & durissima metalla scilicet ferrum & chalybem penitus dissolveret, solo autem mercurio vivo addito talis acredo mitescit, & commutatur in dulcedinem insipidam, id quod etiam aliis mediis haud difficulter obtinetur, scilicet spiritu vini, sale tartari, ferro & chalybe, aliisve rebus acrimoniam salsam combibendi & attrahendi facultate præditis, ita ut hoc modo mercurius sublimatus exhiberi possit tam in forma sicca quam humida, modò albus nunc citrinus jam rubeus apparens, prout tales præparationes

tiones abunde in indice hujus libri evolvi poſſunt.

Argentum autem ſeu Luna metallica pari modo variè præparatur, ut ipſius tinctura cœrulea in forma potabili ſeu liquida obtineatur, cujus præparationis unus vel alter modus haud poſtremus itidem in indice hujus libri indicatur; hujus tamen loci non reticebimus præparationem quandam argenti huc maximè facientem, nobisque plurimum commendatam, quamvis nondum in uſum à nobis vocatam, ſcilicet parandi ex argento pilulas hydropicas hunc in modum: cape ſpiritus nitri rectificati uncias tres, argenti cupellati ſeu puriſſimi in lamellas diducti vel granulati unciam unam, ſolve argentum in fiola vel cucurbitula, & quando jam omninò eſt diſſolutum, effunde ſolutionem in aliud vitrum, ad evaporationem aptum, vel per alembicum omnem humorem abſtrahe ad ſiccitatem uſque, perinde enim eſt an evaporetur vel deſtillatione abſtrahatur; quo facto reſiduo ſuperfunde tantum aquæ roſarum ſtillatitiæ, ut eo poſſit rurſum penitus diſſolvi, ſolutionem filtra per chartam emporeticam, ac tum iterato ad ſiccitatem evapora vel deſtilla. Tum accipe binas uncias nitri clarificati, easque in aqua roſarum diſſolve, ac filtra, deinde aquam per alembicum deſtilla, uſque ad ſiccitatem ſalis, nitro reſiduo adde evaporatum argentum, & deſtillatam à nitro humiditatem roſaceam huic mixturæ reaffunde, vel quodlibet prius ſeorſim reſolve, ac dein ſolutiones filtratas conjunge, atque ad ſiccitatem ſalis totum iterum evapora, cavendo tamen ſub finem evaporationis, ne nimium incaleſcat, alioquin fulminando periret. Denique omninò perfrigerari ſine, maſſamque evaporatam inde mortariolo vitreo vel marmoreo, nequaquam autem metallico, additisque duabus unciis optimæ farinæ triticeæ aſperge tantum aquæ roſarum, ut ſaltim ex utroque fieri poſſit paſta, quam piſtillo optimè ſubige, ut æqualiter miſceantur, maſſamque pilularem conſtituant, è qua pilulas magnitudine piſi efforma, easque inter duas chartas lentè in umbra exicca, atque in pyxide lignea reconde. *Uſus* harum pilularum lunarium eſt ad expellendum è corpore lympham ſtagnantem, uti fit in obſtructionibus hepatis, lienis & glandularum, nec non conſtitutione cachectica & hydropica, imò ipſa lacuna anaſarcica vel aſcitica jam præſente, in ejusmodi caſibus ſaltem unica harum pilularum manè jejuno ſtomacho deglutitur, atque elapſo bihorio juſculum carnis calidum ſorbetur, cui inſtillatæ ſint guttæ decem ſpiritus ſalis marini vel gem[illegible]ctificati, & evacuabit ſtagnantem laticem per dejectiones ſeroſas & crebram mictionem, altero die idem in omnibus repetatur, & ita ad convaleſcentiam uſque continuetur, ſi nimirum ſtagnatio lymphæ multa adſit, in minori verò, vel debiliori ægri ſtatu ſingulis biduis vel triduis reiteratio ſufficit. Toto autem curationis tempore potus ordina-

Pilulæ hydropicæ.

ordinarius paretur ex incoctione vel infusione simplicium *primæ classis* hujus vel antecedentis gradus, & si non sat copiosa mictio adesse videatur, in quolibet haustu etiam guttæ aliquot rectificati spiritus salis propinentur, additis subinde aliquot granis salis absynthii prius recenter in crucibulo candefacti.

Usus primanorum hujus gradus est, ut eorum decocta & pulveres quotidiè assumantur ab ægris, in locis huic triplicitati subjectis vulneratis vel exulceratis, item in affectibus pulmonum, splenis, fellis, articulorum, renum & vesicæ, ubi notandum, quod, si etiam alia arcaniora ad eosdem affectus suppetant, hæc decocta vel vina medicata pro illorum appropriatis vehiculis inserviant, quibus impotentur, exempli gratia si quis laboret calculo, tunc idem laudatus spiritus salis summa vi ignis extusus tanquam insigne specificum in ejusmodi vehiculis quotidiè imò in omnibus ferè hic mentionatis affectibus (excepta pulmonum læsione, ubi optimus balsamus sulphuris succedat) exhiberi potest vel purus putus ad guttas X. pro vice, vel magis in hunc modum specificatus: ℞. calculi humani exsecti vel ejus loco sedimenti matularum arenosi abrasi & exsiccati, lapidis spongiæ, Judaici, lyncis, oculorum cancrorum ana q. pl. superfunde spiritum salis q. s. & solvi sine in calore quantum velit, solutiones filtra, & ad siccitatem destilla, abstractum liquorem residuo reaffunde, & solutionem claram decanta, cujus quotidiè aliquot guttæ in præfatis decoctis exhibeantur.

Specificum contra calculum.

Reliquarum classium reliquus usus idem est ac præcedentis gradus descriptio docuit.

TRACTATUS VIII.

De signo Scorpionis, secundo nimirum phlegmaticæ triplicitatis & sympathico, ejusque proprietate & dominio generali.

SCorpius est signum medium trigoni phlegmatici, in quo Sol mense Octobri volvitur, qui autumni medium & quasi cacumen est, & extrema vegetabilium vespera, quâ viriditas naturæ veluti dormitum it, folia & fructus arborum, ac uvæ si non vindemiantur, decidunt sponte, & cum plerisque vegetabilibus exarescunt; signum hoc est frigidum & humidum in perfectione, in quo nimirum spiritus & materia mercurialis seu phlegmatica perfectè & æqualiter mixta sunt, hujusq; triplicitatis simplicia tam spiritualiter quàm materialiter in summo gradu frigefaciunt & humectant, atque ita tam interno quàm externo usui perapta sunt, scilicet priores duo gradus, quorum usus internus potissimum valet ad restingvendum internum æstum febrium acutarum, atque alium quemvis, verùm ad potiones vulnerarias non sat efficaces sunt hæ herbæ, nisi præcedentium spirituosarum additione fortiorentur, reliqui duo gradus posteriores suppeditant externa tantummodò

modò medicamina ad tumores, ulcera & abscessus medicandos, in hisce locis, qui huic triplicitati subsunt; Dominatur autem Scorpius in tempus vespertinum medianum, quod incipit hora quinta pomeridiana, desinitque bihorio elapso, nempe hora septima, quo tempore Salvator noster linteis involutus & sepultus est; dicatur Scorpio quoque tractus occidentalis punctualis lineæ æquinoctialis, ubi Sol mense Septembri occidit, & unde ipse ventus cardinalis occiduus videlicet zephyrus flare solet, qui apud nos qualitatem hujus signi sat benè explicat, semper enim ejus flatum aura frigida pluviosa & plerunque tempestuosa comitatur, color ipsius est albedo pallida, qualis in lapide crystallo elucet, sapor est dulcedo aquatica sensim austerescens, qualis in pomis, atriplicibus & similibus simplicibus Scorpionicis gustabilis est, pleraque enim aquosè & insipidè dulcescunt, vel sensim acidulescunt, more hujus triplicitatis, quæ exacto hoc signo declinat, & sensim in acerbam melancholicam transit. Odor hisce rebus parcus vel nullus est, eò quod non modo signa perfecta suâ simplia reddant compacta, atque ita parum exspirabilia, verùm etiam ob frigiditatem, quæ hic dominatur, & odorem captivum tenet, imò ferè nullum concedit, fortis enim & fragrans odor sulphuri competit, mercurio verò hujus triplicitatis directori, nequaquam.

De partibus corporis Scorpio subjectis, ejusque antipathia.

SUbjicitur Scorpioni membrana ventriculi alba, ut & peritonæum, mesenterium & omentum, partimque pulmo, item pylorus seu inferius ventriculi orificium; exterius pudenda utriusque sexus totaque eorum regio; antipathia autem Scorpii partiumque phlegmaticarum dependet ab Ariete ejusque humore bilioso, à quo ipsa facilè inflammantur, præsertim verenda, quæ ejusmodi bilioso Arietis affluxu promptè incenduntur, ulceraque erodentia & putrefactiva Gallicana contrahunt, ubi perpetuò notandum, his in locis exulceratis nunquam aliquid esse applicandum, quod sub Arietem pertineat, omnia enim talia antipathica adhuc majorem & maligniorem putrefactionem in illis concitant, & ad totalem corruptionem ea trahunt; hujusmodi verò ulcerum Scorpionicorum color viridiusculus est, tenditque ad virorem smaragdi.

De simplicibus primi gradus Scorpii, ac eorum operatione speciali.

SUb hunc gradum pertinent sequentia: scilicet sorbus sylvestris major & minor groß und kleiner Mehlbaum; oxyacantha, acuta spina Hagdorn; item pleraque simplicia primi gradus Cancri post Junium collecta ut sunt: gallion Megerkraut; anagallis flore cœruleo blaues

Gauchheilkraut; brassicæ species omnes alle Kabskohlkräuter; alsine Hünerdarm; carduus Mariæ Vehedistel; lenticula palustris Meerlinsen; blitum Meyer; atriplex canina (quæ appensa vermiculos ex ulceribus putridis ejicit) Hundsmelten / guter Heinrich; ranunculus insipidus süsser Hanenfuß; hæc exterius valent, posfuntque applicari ulceribus, & pulveretenus inspergi, è sequentibus verò parantur internæ potiones: uti sunt petroselini species omnes alle Petersiliengeschlechter mit Allem; cruciata minor klein Modelgeer; folia vitis viniferæ albæ Laub von weissen Weinstöcken; succus cancrorum contusorum expressus Safft von zerstossenen ausgedruckten Krebsen; serum lactis caprini & ovilli Molcken von Geiß- und Schafmilch; fungi teneriores salicibus adnascentes zarte Weidenschwämme.

Vires istarum rerum sunt, quod ea quæ internis potionibus inserviunt, singulari excellant virtute omnem inflammati pulmonis æstum restingvendi, & biliosas in illum incumbentes fluxiones sistendi & removendi; ubicunque ergò phthisis ex tali occasione incipit, ibi hæc propinata labem corrigunt, & sedato fervore periculum avertunt; cætera verò quæ ad potiones inepta sunt, proficua exterius deprehenduntur ad ulcera in istis locis existentia, ubi plurimæ venæ concurrunt.

Collectio eorum commodissima est inter Julium & Octobrim circa vesperam seu horam sextam vespertinam, prout etiam simplicia primi gradus Cancri hoc modo collecta pari modo ad hujus gradus vexillum referenda sunt.

Præparatio & *additio* aptorum interno usui sunt, ut eorum in umbra arefactorum vel etiam recentium accipiantur partes sex, è primo gradu Virginis partes quatuor, nempe plantaginis acutæ, vel lappæ majoris, & è primo gradu Aquarii saniculæ albæ vel hederæ terrestris partes binæ, hæc commixta & concisa coquantur vel in vino & aqua, vel mera cerevisia, fiatque justum decoctum ad bibendum contra sitim idoneum, paretur quoque ex iisdem pulvis cribratus; ex reliquis verò itidem fit pulvis præsertim ex radicibus arborum huc pertinentium ulceribus inspergendus.

Usus est ut si quis malè habeat pulmonibus, mordacemque catarrhum vasa respirationis angustantem, tussimque, phthisin & carnosæ corporis substantiæ contabescentiam jam molientem persentisceret, bibat is heic edocta decocta sedulò, laudatosque pulveres eorundem in aqua scabiosæ vel è contusis vivis cancris recentissimè è rivis captis destillata dietim impotet. Nec sanè opus est additionem melancholicæ herbæ solummodò è primo Virginis gradu seligere, verùm quoque non minus virtuosæ sunt ex reliquis Virginis vel etiam Tauri gradibus, unaque alterà in hac operatione fortior, & pro majori vel minori pulmonum læsione accommodatior vel inhabilior est; tria enim in ejusmodi casu necessaria sunt, primò ut

Remedia contra phthisin.

è Scor-

è Scorpio vel Cancro inflammatio restingvatur, secundò ut è Virgine vel Tauro conglutinatio quæ frigida & sicca esse debet, petatur. Saturnus enim astringens præ cunctis aliis consolidationis & conglutinationis author est; tertiò ut addantur quæ pulmoni grata sunt, cujusmodi sunt dulcia, scilicet sacharum, mel manna, passulæ, liquiritia & similia ex Aquario desumenda, pulmo enim unicè dulcibus delectatur; huic fundamento omnia vulgaria experimenta innituntur, & iisdem interdum fortuitò in affectibus pulmoniacis egregia præstantur, ita ut unus decocto brassicæ rubræ, alter santali rubei, tertius summitatum quercus, quartus conservâ rosarum & similibus ex hoc fundamento casualiter depromptis incipientem phthisin profligarit. At cum postmodum imitatores idem tentantes, nullum harum rerum fundamentum vel talia parandi, miscendi vel administrandi ordinem sciverint, ideò quamplurimi iisdem experimentis parum vel nihil profecerunt.

Remedia contra phthisin.

Reliquorum pulverum, præsertim è corticibus arborum paratorum *Usus* est, ut inspergantur locis Scorpii exulceratis, obscœnisque vulvæ, ani & pudendorum rhagadibus, quibus mundantur, siccantur & sanantur.

De simplicibus secundi gradus Scorpii, atque eorundem operatione speciali.

HUic gradui adjudicantur sequentia: videlicet prunus cum tota substantia & fructibus, Pflaumenbaum mit aller Substantz und Frucht; pomus sylvestris, ejusque folia & flores, Holtzapffelbaum/Blüt und Blätter; imò quorumlibet pomorum tam acidulorum quàm dulcium arbores, flores & folia, aller Aepffel Geschlecht süß und sauer/nebst Holtz/Blüt und Blättern; fraxini pars intra terram existens, reliqua enim extans Sagittario subest, das Theil am Eschernbaum so in der Erden stehet/das aussenstehende aber gehöret unter den Schützen; cerasorum dulcium arbor, flores & folia, süsser Kirschen Holtz/Blüt und Blätter; pastinaca alba & flava weisse und gelbe Möhren; Ostreæ Austern; quælibet concharum species, alle See- und andere Muscheln; cochleæ rubræ, & quarumlibet testæ, rote Schnecken und allerley Schneckenhäuser; creta albissima, schöne weisse Kreiden.

Vires harum rerum sunt, quod propter earum substantiam nimis crassam parum interno usui valeant, nisi quod radices & fructus prius per coctionem parata satis laudabile corpori impertiant nutrimentum, idque adhuc in quibusdam melius, si prius à superfluo phlegmate corrigantur, poma enim quælibet in segmenta conscissa & ab omni humiditate sensim exsiccata, postmodum per coctionem salubriora & sapidiora abeunt in fercula, quàm si mox ab arbore cruda, & proprio phlegmate turgida coquantur, quod etiam ruricolæ norunt, & magnam pomorum copiam ita pro cibo exic-

cant, nec dubium est quin etiam ex iisdem per coctionem & fermentationem melius potulentum parari possit, quàm vulgo fit ex crudo eorum succo expresso & in doliis fermentato, ex incorrecto enim phlegmate etiam ejusmodi potus utplurimum flatulentus & torminifera pravitate refertus existit, ob nimis phlegmaticam ejus cruditatem & spiritus ardentis penuriam. Reliqua crassiora magis usui externo conveniunt, dantque emollitiva & maturativa in externis affectibus verendalibus tam hominum quàm jumentorum, testaceorum quoque pollen pollet in affectibus oculorum, eorumque consumit incipientem sensim ungvem per aliquod tempus ipsis ex canaliculo pennæ quotidiè inflatus, uti ipsi talem operationem in equo vidimus, retinent quoque ex parte qualitates Cancri, scilicet fermentandi acredinem in dulcedinem insipidam, & reliquas superius consignatas, segnius tamen nisi interventu præparationis habilitentur, quâ mediante etiam redigi possunt in febrifugum, abiguntque febres per sudorem, tollunt orexin & similia.

Collectio vegetabilium hujus gradus capessitur circa initium & medium autumni horis vespertinis ante occasum Solis, testacea verò semper eandem operationem præstant quocunque tempore colligantur.

Præparatio horum quæ sunt vegetabilis sortis, præcipua est, ut eorum tribus partibus *addantur* duæ partes è secundo vel tertio gradu Virginis, atque una pars è secundo vel tertio gradu Aquarii, ac in sufficienti aquæ quantitate coquantur pro fomentis ac balneis, è fructibus & radicibus coctis vel assatis possunt etiam fieri cataplasmata emollientia & maturantia, additione ipsis facta è primo vel secundo gradu Tauri & Aquarii, lignea verò hujus gradus cum eorum corticibus, foliis ac floribus inserviunt ad balnea, & fomenta malignitatis extractiva. Testacea autem teruntur in subtilissimos pulveres, putridis ulceribus inseminandos pro mortificanda eorum acredine rodente & putrefactiva, pro interno autem usu parùm efficacia sunt, nisi ulteriori præparatione plus subtilientur, scilicet in hunc modum: ℞. testacea concharum vel cochlearum, imprimis autem longiusculas illas concharum testas, quæ prope lacus & piscinas frequentes sunt, & frusto vitri acuto, vel cultro omnem nigredinem & mucum abrade, donec testæ mundissimæ & quodammodo transparentes fiant, tunc contunde & cribra eas in pulvisculum præ subtilitate difflabilem, vel si citius & fortius operari debeat calcina eas in crucibulo, donec sint niveæ, absque tamen extrema ignis perustione, qua abituræ essent in veram calcem vivam, ad externum tamen usum pariter non contemnendam, aqua enim restinctionis ejus imò & cujuslibet recentis calcis jam jam restinctæ, acredinem ulcerum rodentem præ omnibus hisce efficaciter mortificat, ambustionem ignis sanat & plura

Febrifugum.

plura alia commoda præstat; è calcinatis hisce testis fac subtilem pulverem, in obligato vitro asservandum, ne aërem attrahat, qua in sua virtute minueretur.

Usus hujus pollinis testacei non tantùm est ad mundanda ulcera putrida, verùm etiam inservit pro febrifugo egregio exhibendo paulò ante paroxysmum febris cujuslibet intermittentis, ut ejus actio unà cum paroxysmo agere incipiat, ita enim invicem pugnando febris annihilatur, præcedere tamen debet corporis evacuatio per vomitum vel secessum, ne impuritate corporis actio remedii inhibeatur. Dantur hujus pulveris scrupuli duo in decocto præcedentis gradus simplicium, vel cerevisia saltim fervida, vel cum rob sambucino, expectato desuper in lecto sudore.

De simplicibus tertii gradus Scorpii, ac speciali ipsorum operatione.

ACcensentur huic gradui sequentia: nimirum favus mellis communis Honigwaben; item favus crabronum & fucorum Honigroß von Hornissen und Hummeln; berberis domestica Saurachbaum; berberis sylvestris Erbselenstrauch; radix & cortex buxi Buchsbaumwurtzel und Rinden; buphthalmus Rindsauge/Sterckkraut; bubonium, aster atticus Sternkraut/Schartenblum; item omnia sub secundum gradum Cancri pertinentia, si Junio prælapso colligantur, ut folia, & viscum mali Apffelbaumlaub und Mistel; folia & viscum pyri Birnbaumlaub und Mistel; folia populi nigræ nec non viscum Aspenlaub und Mistel; folia & viscum salicis Weidenlaub und Mistel; folia, coni, gummi & viscum pini Fichtenlaub / Zapffen/ Safft/Hartz und Mistel; viscus & resina abietis Tannenmistel und Hartz; folia & viscum oxyacanthæ Hagendornlaub und Mistel; omniaque reliqua sub secundum Cancri gradum superius relata. Item parthenium mense Octobri collecta edel Camillen im Weinmonat gesamlet; sabina Sevenbaum auch also gesamlet; verùm folia sabinæ prius per extractionem corrigi debent; item avena viridis in Junio collecta grüner Habern.

Vires harum rerum sunt valdè insignes ad inflammationes, tumores, abscessus & ulcera pudendorum, mammarum & pedum, eadem enim restingvunt, emolliunt, maturant, aperta mundant & sanant, herbæ hujus gradus etiam intrò sumi possunt, verùm antea à superfluo phlegmate corrigi debent, tumque orexin seu ardorem ventriculi sedant.

Collectio instituenda est mense Octobri, Sole Scorpium percurrente, cuncta quoque simplicia secundi gradus Cancri eodem hoc tempore vel saltim Junio jam præterlapso collecta hujus gradus municipia fiunt.

Præparatio & *additio* eorum quæ etiam internum usum subire possunt, ita instuantur, ut prius à mucilagine phlegmatica sibi semper con-

nata corrigantur, quod fit, si in recentissima aqua fontana paululum una vel altera ebullitione coquantur, tum mox aquâ incoctionis decantatâ substantia herbacea ab imbibita etiamnum aqua probè exprimatur, id quod ferè in omnibus herbis phlegmaticis sive cibo vel usui interno medico inservire debeant, advertendum, ut semper prius superfluo phlegmate liberentur, inhæret enim ipsis lubrica quædam mucilago, quæ ventriculum & imprimis pylorum atque intestina nimium perfrigerat & relaxat, ut suo munere haud rectè fungi possint, & facilè in profluviosam ægritudinem prolabantur, at hoc modo ista lubricante mucilagine detractâ, reliqua substantia si cibaria sit, aliâ aquâ vel carnis jusculo ad sufficientiam usque percoquitur, fitque cibus suavis & salubris, ad internas autem potiones ejusmodi substantiæ, à qua jam phlegma per excoctionem detractum est, capiuntur tres partes seu sesqui manipulus, è tertio gradu Virginis aristolochiæ longæ, vel rotundæ vel consolidæ mediæ duæ partes seu manipulus, & è tertio Aquarii alchimillæ vel scabiosæ una pars, & additis his cantharo lapideo superfunduntur aquæ recentis & vini albi æquales partes, atque in balneo coquuntur etiamnum per duas vel tres horas, cantharo oblito pastâ farinaceâ, atque deinde in cellam locantur ad refrigerandum. Ad externum verò usum non opus est abstractione phlegmatis, verùm hæ herbæ cum commemorata additione mox in vino & aqua ad mollitiem decoquuntur.

Ast ligna hujus gradus eorumque cortices in duabus ollis per descensum, vel in retortis per lateralem destillationem in oleum destillantur, eodem planè modo, ut supra de quarto gradu Leonis sufficienter præmonstratum est. Lignum denique exustum vel à destillatione residuum, vel etiam aliud recens etiam igne aperto uritur in cinerem, probè ab accessu omnis humiditatis custodiendum, quippe qui etiamnum peculiaris sit utilitatis.

Remedia contra orexin.

Usus decocti correcti internus esse potest, ad sedandum æstum interiorum viscerum phlegmaticorum, scilicet pulmonum & ventriculi, imprimis autem contra orexin valet, idque vel maximè si basis decoctionis avena virens & adhuc florens sit, collecta nimirum mense Junio, & eodem modo prius dephlegmata, tantoperè enim contra hunc affectum conducit, ut etiam cruda simplex avena decorticata, si ejus viginti granula per se comedantur, omnem ardorem seu orexin stomachi tollat, eadem avena cum sua legitima additione etiam quibuslibet affectibus externis mammarum, pudendorum, & pedum potenter succurrit, scilicet ardorem restingvendo, duritiem emolliendo, maturando & persanando, maximè autem hæc decocta valent ad bubones obscœnos Gallicanos, cambuccas, omnemque exulcerationem mentulagricam, talia enim jure ejusmodi decocti tepido eluuntur, fomentantur,

tur, & cataplasmate decocti foventur, idque quotidie bis vel ter, & ſi ulcera pudendorum vel mammarum contumacia adſint, præfatum oleum per deſcenſum paratum intinctis in illud linteolis dietim imponitur, inſeritur quoque dictus cinis apertis ulceribus omnifariis phlegmaticis, ut pravitas & ulginoſitas eorum edometur. Verumenimverò ſi talia ulcera à vera lue venerea eſſent, tunc ſupradictus potus non convenit, ſed debet concinnari è tertio gradu Sagittarii vel primo Arietis, ſummisque gradibus Libræ & Tauri, ac per aliquot ſeptimanas continuo bibi, interjecta ſubinde corporis evacuatione, per mercurium præcipitatum vel ſequentem aquam vitæ purgativam: ℞. ſarſæparillæ ℥iij. hermodact. ℥iſ. diagrid. granor. ſambuci an. ℥j. contunde hæc invicem, inditisque vitro ſuperfunde vini albi generoſi libras quatuor, obtura vitrum optimè, ſine in loco tepido vel radiis ſolis mixturam macerari per tres hebdomadas vel quatuor, ac deinde deſtilla per alembicum, & obtinebis eſſentiam radicaliter purgativam, cujus omni manè & veſperi cochlearium plus minus exhibe per tres vel quatuor dies, prout operabitur, ac deinde ad tempus purgationem intermitte, ac potum ſudorificum continua, de quibus ſuo in loco plura.

De ſimplicibus quarti gradus Scorpii, atque eorundem operatione ſpeciali.

GRadui huic ſubſunt ſequentia: ſcilicet atriplex hortenſis Gartenmilten/ weiß und rot; atriplex ſylveſtris, wilde Milten; atriplex marina, Meermilten; atriplex canina Hundsmiltē/omnesq; atriplicis ſpecies; item ſpinachia, Binetſch; mercurialis ſpecies omnes Bingelkraut mit allen Gattungen; Sena Senetkraut mit allem; chryſanthemum Stårckkraut; poma aurea Goldåpffel; favus apum ſylveſtrium Roß von Erdweſpen; ribes alba & rubea, weiſſe und rote Johannsbeer; pruna damaſcena Zwetſchken; radix & flos ephemeri colchici Zeitloſenblumen; flos croci ſylveſtris wild Safranblůt.

Vires harum rerum ſunt, quod in ſumma ſpiritus & materiæ phlegmaticæ perfectione conſtitutæ deprehendantur, omnesq; ſupra modum virtute conſolidativa præditæ ſint, refrigerant enim, láxant & emolliunt, leniunt, concoquunt, & maturant incredibili modo, mundantque & conſolidant ulcera in locis Cancri, Scorpii, Aquarii & Piſcium exiſtentia, ſcilicet in mammis, pudendis, tibiis & pedibus, cuncta quoque ventrem laxant, & in majori copia exhibita plenè purgant, idque non modò in hoc ſed & aliis phlegmaticorum ſignorum gradibus, plurimi enim ſine ullis peregrinis purgantibus integram corporis evacuationem mediantibus ejusmodi ſimplicibus phlegmaticis, ſcilicet ſucco vel jure braſſicæ vel mercurialis, vel cucurbitæ & ſimilibus inſtituere norunt, non aliter ac ſi infuſum ſenæ, vel aliud exoticum purgans propinaſſent, hæc tamen planè

alio-

alio modo ventrem ſubducunt, quàm rhabarbarum, jalappa & ſimilia, illa enim ſua ignea qualitate ſuccos corporis fundunt, inſtar veſicatorii attrahunt, & ab omnibus locis convocant, imò ipſi ſucci corporis accurrunt ad uredinem reſtingvendam, & nauſeoſum purgantium ſaporem eluendum, hæc verò phlegmatica non tantùm ferè penitus per coctionem in liquamen liquidum abeunt, verùm etiam ſuâ frigida & humida qualitate vapores halituoſos aliàs copioſè per inſenſilem transſpirationem per poros cutis difflabiles reſolvunt in humorē liquidum, non aliter ac frigidum ſpeculum ori objectum, halitum reſpirationis, alioquin inviſibiliter evaneſcentem, condenſat & in viſibilem aquam reſolvit, guttatim in ſpeculo decurrentem, & ut ventus occidentalis frigidus & humidus exiſtens vapores inviſibiliter in aëre hærentes propediem condenſat in nebulas & craſſas nubes mox pluvioſè depluentes; præterea phlegmatica ſimplicia ferè tota conſtant ſucco mucilagineo lubricante, qui ventriculum & inteſtina relaxat & lubrica reddit, ut ingeſta rectè conficere nequeant, ſed ſemicrudè eemittere cogantur, velut in cœliaca paſſione, adeò ut hinc talia ſimplicia plus uno modo evacuativa ſint, inter quæ & ſenam referimus, more enim aliorum phlegmaticorum planè nullum frigus perferre poteſt, ac ſymptomata frigida excitat, nimirum tormina & flatus præſertim in frigidioribus ſcilicet fœminis, per coctionem quoque ejus vis purgans minuitur, non quod evaneſcat & vaporetenus exhalet, ſed quia cruditas phlegmatica lubricans & relaxans coquendo aliquantulum maturatur, ut etiam in aliis phlegmaticis ſolemne eſt, braſſica enim aliàs ſat fortiter laxans per diutinam coctionem adeò cicuratur, ut poſtmodum ventrem ſiſtat. Non tamen ideò rejicimus uſum rerum phlegmaticarum internum, ſed diſtinctionem faciendam volumus inter rem medicam & nutrimentalem, ita ut ſi pro nutritione hæc ſimplicia expetantur, eorum vis laxativa ipſis prius dematur; eſt enim ad nutriendum inutilis, imò noxia, cum concoctioni legitimum tempus haud concedat, ſed ingeſta præmaturè ejiciat, ſi verò ad uſum medicum pro corpore evacuando, in iſtis nimirum hominibus, quorum vaſa nimiâ infarctione turgent, vel ſucci ex limoſis meatuum obturationibus ſtagnant, tunc ipſorum virtus evacuativa multa coctione neutiquam caſtretur, ſed potius pro re nata fortioretur, ut largum ventris fluxum concitare queant, nam ſi ipſa natura ſæpiſſimè diarrhœam excitat cum magna ſalute, quidni & arti ſagaci naturam ſequi juſſæ in ſimilibus caſibus, ubi è re eſſe conjiciendum eſt, idem liceret?

Collectio ad uſum medicum aptiſſima eſt Sole exiſtente in Scorpione, inter horam quartam & octavam veſpertinas, ad nutritionem verò quando in optima ſunt viriditatis ſubſtantia.

Præpa-

Præparatio & *additio* tales adhibendæ sunt: capiantur ex hoc gradu tres partes exempli gratia herbæ mercurialis manipuli tres, è quarto gradu Virginis serpentariæ majoris, vel centaurii minoris vel ophioglossi manipuli duo, atque è quarto gradu Aquarii foliorum coryli vel malvæ manipulus, coquantur hæc in æqualibus partibus vini & aquæ fontanæ, vel duabus vini albi & tribus aquæ usque ad herbarum mollitiem, quo facto jus decantetur, at si ullum ulcus vel fistula in tibiis, mammis, pudendis vel pedibus existeret, illud hoc jure ad tolerantiam calente sedulo eluatur, & sine modestia sursum deorsumque confricetur, ac demum coctæ herbæ in modum cataplasmatis in ipsum ulcus desuper applicentur, & tepefacto linteo alligentur, idem omni manè & vesperi repetendo.

Ad internum autem usum semper ea quæ intrò sumi valent, prius paululum in recentissima aqua fontana paululum coquantur, non diu tamen, ne etiam essentialis virtus eliciatur, sed saltim superfluum phlegma deponatur, tumque herba mox exempta in altera recenti aqua vel jusculo in legitimum ferculum coquatur, quod pro laudabili nutrimento tutò comedi potest, decantata verò primæ ebullitionis aqua inservire posset in ventris astrictione, si ejus subinde haustus bibatur, laxat enim instar decocti senæ, præsertim si decoctio in sero caprino fiat, suntque qui in obstinata ventris inobedientia ad mercurialem tanquam ad sacram anchoram confugiunt, acceptantes ejus circiter manipulum, ac foliorum betæ tantundem. Coquuntque hæc in jusculo communi, ejusque horæ intervallo ante pastum haustum bibunt, quo non tantum pro ista vice sed & de futuro laxioris alvi fiunt.

Usus prædicti decocti est, ut ulcera phlegmatica eo per aliquod tempus quotidiè laventur & cataplasmate herbaceæ substantiæ percoctæ tepidè obligentur ad sanationem usque, quæ brevi sequi solet, expurgant enim omnem pravitatem funditus, & cavitatem nova carne explent mirabiliter, at si simul fistula dictis in locis adsit, tunc qualibet ulceris elotione etiam aliquid pulveris è quarto gradu Cancri, scilicet torrefacti sempervivi, vel fungi sambucini, vel exustarum ranarum, vel officulorum piscium, vel combustarum halcyonum (gebrannt Eisvogelpulver) vel ardearum, vel similium in quarto gradu Cancri consignatorum inspergatur; hæc autem inspersio pulveris succedat impositioni cataplasmatis herbacei horæ spatio ab impositione elapso, quando nimirum cataplasma siccescit.

Fistularum curatio.

At si fistula alio in loco existeret videlicet in genu; tunc pulvis inspergendus aliter parari deberet, eò quod genua sub Capicornum pertinent, ideoque inspergendo pulveri aliquid addendum foret ex triplicitate melancholica desumptum, uti sunt: pulvis combustæ talpæ, vel corticum quercus, vel telæ aranearum & similia, quæ tamen nullatenus

nus prorſum incinerari ſeu exuri debent, ita enim omnis virtus periret, & ſaltem alcali cinerum remaneret, ſed torreantur tantummodò & parùm adurantur, ut ſpiritu humido priventur, & friari poſſint in pulverem, qui injectus ulceri fluido humiditatem deperditam reſarcire cupiens ſuperfluum ulceris humorem in ſe ſorbet, & ſanationem expedit, hujuſcemodi itaque pulveris ſcilicet talpæ vel viſci querni cape unam partem, & ſeſqui partem è Cancro, nempe pulveris ſempervivi vel herbæ cancri, commiſce, tum etiam lavamentum aliter para, capiendo ex hoc gradu ſcilicet mercurialis tres partes, morſus diaboli duas partes, coque hæc in tribus partibus aquæ fontanæ & duabus vini albi, decocto elue fiſtulam, ac deinde herbam contuſam ſuperliga, & ubi cataplasma ſiccescit, prædictum pulverem inſperge, atque idem in omnibus quotidie bis vel ter reitera.

Sin autem alterutrum femur foret fiſtulatum, quacunque parte inter ingvina & genua fiſtula extaret, tunc iterum pulvis injiciendus aliter conſtare deberet, exempli gratia cape viſci betulini unam partem, herbæ cancri toſtæ duas partes, miſce & inſperge. Interea quoque opus eſt ut evacuatio corporis hanc externam applicationem ſemel atque iterum præcedat, ubi mercuriales purgationes, ſeu ex argento vivo legitimè præparato baſin purgationis fundantes omnia alia ſuperant, uti nos ſumus affatim experti, atque etiam aliorum Archiatrorum multiplici experientiâ certiorati.

TRACTATUS IX.

De ſigno antipathico Piſcium, ejusque proprietate & dominio generali.

PIſces ſunt ſignum tertium & ultimum triplicitatis phlegmaticæ, in quo Sol menſe Februario usque ad ingreſſum ſuum in Arietem volutione ſua occupatur, atque ita in hoc ſigno curſum per duodecim ſigna abſolvit, ac jure merito anni finem facit atque novi anni initium in Martio, eſtque planè inordinatum & contra curſum Naturæ à Julio Cæſare inſtitutum Calendarium Romanum, quod novum annum incipiat, antequam prior ſit elapſus vel verè finitus, ſed potus dies ultimus curſus ſolis per duodecim ſigna debebat etiam eſſe ultimus anni & menſis Februarii; Is autem ipſe dies, quo fit ingreſſus Solis in primum ſignum zodiaci ſeu Arietem, primus dies ſequentis novi anni & Martii haberi conveniebat; ſignum hoc eſt frigidum & humidum in declinatione, ſcilicet in quo ſpiritus phlegmaticus ſenſim ceſſat, materialitas verò ſuperflua & exceſſiva eſt, & paulatim in terreſtrem ſeu frigidam & ſiccam mutatur; hujus itaque ſigni ſimplicia absque valida correctione pro interno uſu parum valent, imò in duobus gradibus poſterioribus ſulphur terreſtre narcoticum & frigidum aſſumunt, homini internâ acceptione noxium & in gradu hujus

jus ſigni extremo omnino lethiferum. Præſidet hoc ſignum tempori veſpertino finali, incipienti hora ſeptima, nonâque veſpertinis deſinenti, quo tempore Salvator noſter cœnam paſchatis cum Apoſtolis cœnavit, ac Sacramentum Cœnæ Dominicæ inſtituit, diſcipulorum ſuorum pedes lavit, & à Juda proditus eſt: Denique ultimum hujus trigoni terminum laude & gratiarum actione Divina nobis in exemplum concluſit canendo cum Apoſtolis hymnum; Dominium itaque ſigni Piſcium verus terminus veſperæ Europæorum eſſe debebat & noctis principium; competit quoque ipſi tractus occidentalis qui eſt inter corum & favonium, item pallor verſicuior, qualis in lapide opalo, floribus papaveris & ſimilibus elucet, ſapor ipſius eſt dulcedo aquoſa ſtupida & ſenſim acerbeſcens, qualem papaver, cucurbita, aliaque hujus gradus ſimplicia lingvæ guſtabilem faciunt, qui demum in narcoticis abit in amarorem ſylveſtrem nauſeabilem, imò furentem ſaporum pugnam, ſumma enim frigiditas tandem omnia congelare ſatagens, & obluctantem rerum medullam vitalem ſentiens, quæ congelari non vult, eam violentâ frigiditate adoritur, cui illa ſe pro viribus opponit, & ex iſta lucta furens ſapor frigidus emergit, & abominabilis amarities, calidam nimirum rerum ignearum amaritudinem mentiens, & tamen extrema perfrigeratione ſtupefaciens.

De partibus corporis Piſcibus ſubjectis, antipathiaque eorum.

SIgno Piſcium ſubjiciuntur inteſtina tam tenuia quàm craſſa, itê uterus ipſiusque collum, & veſica urinaria; exterius verò pedes, una cum nervis tibiarum. Antipathia autem Piſcibus intercedit cum ſigno Leonis, cujus acredo fellea hiſce partibus inimica, atque ad eas delata roſionem ulcerantem excitat, & defluxiones phlegmaticas ad loca ulcerata convocat; facile etiam hæc loca læduntur à frigore glaciante, præſertim pedes, eò quod iſta quæ huic ſigno ſubſunt, defectum habeant ſpiritus phlegmatici, & ob paucitatem ſpirituoſitatis debilia ſint, nec glaciationi reſiſtere queant, quemadmodum aqua communis ſimplex faciliimè glaciatur, ſalſa verò & ſpirituoſa non facilè, ob fortem reſiſtentiam ſpiritus. Nec minus promptè hæ partes quoque inflammationem ſuſcipiunt, præſertim tibiæ, eò quod in ipſis Aquarii ſedes ſit, cujus adverſarius eſt Saturnus ſeu Virgo, & per antipathiam loca Aquarii ex levi occaſione afficit, imprimis in tibiis, quæ ex ea adverſitate facilè inflammantur, ubi nervi ſimul patientes ab inflammatione haud difficulter corrumpuntur, ſunt enim frigidiores & perpaucæ ſpirituoſitatis, nec magnoperè incendio reſiſtere poſſunt, hinc fit quod inflammationes crurum leviter in gangrænam terminentur.

De simplicibus primi gradus Piscium, eorundemque operatione speciali.

SUb hunc gradum pertinent sequentia: nimirum potamogeton Samkraut; flos frumenti, cyanus blaue Kornblumen; lentes Linsen mit aller Substantz; mala persica absque nucleis Pfersingäpffel ohne die Kerne; carduus esculentus, cinara, scolymus Strobildorn / Artischock; mala insana, poma amoris Melantzen; lenticula palustris Meerlinsen; piscis perca Bersichfisch; cucumeres Gurcken; citrulli, anguriæ Angurien; melones Melonen.

Vires harum rerum sunt, quod interno usui medico parum idonea sint ob nimis abundantem earum materialitatem, exterius verò refrigerant, & inflammationes sedant, aquæ earum destillatæ abstersivâ qualitate præditæ sunt, qua cutem mundant, dentes dealbant, atque eorum dolorem tranquillant, quædam ex hisce vulgò etiam comeduntur, at cum exigua utilitate, lubricante enim & nimium perfrigerante phlegmate scatent, qua interiora viscera relaxant, & alvum ista lubricatione proritant, præsertim si crudè devorantur, uti solent cucumeres & melones, nec non mala persica, merâ enim cruditate aqueâ mucilaginosâ constant, quæ non modò concoctionem respuit, sed & aliorum meliorum alimentorum digestionem turbat, eaque præmaturè exturbat, pravos succos in corpore gignit, ad putrescendum proclives, febriumque incensionem, quibus multi eorum immodico usu interierunt, at si aliquandiu in aceto prius macerantur, insigniter corriguntur, ut jam vulgò notissimum est; optima autem omnium phlegmaticorum, quæ coctioni culinariæ usitata sunt, correctio in eo consistit, ut prius in aqua purissima parum bulliant, ut suum phlegma deponant, tum priori aquâ abjectâ, recenti reaffuso jure demum percoquantur.

Collectio horum simplicium, pro externa refrigeratione fieri debet post mensem Junium, ante ipsum enim collecta potius sub Cancrum pertinent, prout vicissim Cancri genuina simplicia huc referenda sunt, si Junio jam prætergresso, vel florendi eorum termino præterlapso decerpantur, conquirenda tamen sunt ante maturationem, quando etiamnum viridia & succulenta sunt, pisces verò hujus gradus per totum ferè annum huic usui inserviunt. *Præparatio* recentium herbarum est, ut in succulentum cataplasma contundantur, unà cum *additione* è Geminis & Tauro petitâ, ut hoc modo alieno spiritu habilitentur, cum proprio spiritu ferè careant, & ne nimia sua frigiditate per se noceant; capiantur itaque ex hoc gradu tres partes, ex secundo Geminorum una pars, & è tertio Tauri duæ partes, hæc in pulticulam tusa æstuantibus locis applicentur, recentes quoque & succulentæ herbæ prælo possunt exprimi, succusque expressus recenti herbarum quantitati affundi, atque

que ſic ex ipſis aqua deſtillari poteſt.

Piſcium verò hujus gradus oſſicula & ſpinæ mundantur vel coquendo in aqua vel abluendo, tumque exſiccantur, atque in pulverem teruntur pro uſu aſſervandum.

Uſus hujus pulveris eſt ad dealbandos dentes, qui eo mediante linteolo probè ſurſum deorſumque fricantur, donec flava, vel atra eorum ſpurcities probè defricetur, & ſi radicibus dentium ſemioſſea cruſta aduata ſit, uti plurimis ſolet, ea cultro abradenda, hic enim pulvis ipſam tardè admodum defricaret, at deraſioni cultri vel alterius metallici durioris inſtrumenti mox cedit, tumque demum decruſtatæ dentium radices pulvere conſimiliter probè & diu confricentur, deinde verò os præfata hujus gradus aqua quadam ſtillatitia optimè colluatur, hæc autem dentium frictio & collutio aliquoties repetendæ ſunt, & brevi dentes bellè dealbabuntur, poteſt quidem etiam ex aliis rebus ſcabris ſcilicet pumice, tartaro vini crudo, lateribus, oſſe ſepiæ, corallis & ſimilibus in pulverem tritis ejusmodi dentifricium parari, eoque itidem dentes dealbari, at jam laudatum melius eſt, non modò enim dentes mundat & dealbat, ſed & peculiariter ipſis conducit, & eorum dolores demulcet.

Ad ſedandas verò inflammationes præfatum cataplasma tepidè applicatur, & exactis aliquot horis reiteratur, efficacius quoque evadit, ſi parte cremoris lactis (Milchraam) contemperetur, idem etiam præſtat mitius tamen commemorata aqua, quadruplicatis linteolis in eam tepefactam intinctis ſæpius locis inflammatis applicata. Ad abſtergendam verò & nitidam reddendam cutem prædictarum rerum aquæ bis vel ter deſtillari debent. Ita enim eò abſterſiviores redduntur, præ reliquis tamen præſtat aqua cyani & lentium tam ad nitorem cuticulæ quàm dentium alborem conciliandum.

Commemoratæ aquæ hujus gradus ſtillatitiæ adhuc longè potentiores fiunt ad reſtingvendas inflammationes, ſi prius per propriarum herbarum combuſtarum cineres, vel alios lixiviali ſale divites, quales ſunt cineres fagini, querni, palmitum vitis, ſalicis, vel etiam per calcem vivam colentur, ita enim præter connatam ſibi frigefaciendi qualitatem etiam igneam arripiunt, quæ quamvis ſit calidiſſima, tamen non minus potenter frigefacit & inflammationes reſtingvit quàm altera illa frigefaciens, extrahit enim à loco inflammato ſui ſimile nimirum uredinem, eâque locum liberat, non aliter ac aqua frigida ex ovis vel pomis glaciatis frigus, & ſpiritus vini ex ambuſtis incendium ceu ſui ſimilia eliciunt & annihilant, hac igitur ratione præfatæ aquæ dupliciter reſtinctioni inflammationis aptæ fiunt; qualitate enim frigidâ & humidâ ardorem oppugnant & extingvunt ut aqua flammam, igneâ verò eum penitus extrahunt tanquam ſui ſimilem, valentque mirum in mo-

dum ad ignem persicum, erysipelas, ipsamque gangrænam incipientem, sed quò vehementior inflammatio adest, eò plus ditandæ sunt istæ aquæ salsedine ignea lixiviali, percolando nimirum eas aliquoties per præfatos cineres, in defectu autem cinerum accipe salis petræ & tartari vini crudi æquales partes, tere eas invicem in pulverem, quem admotâ prunâ vel ferro ignito super laminâ quadam vel marmore plano incende, & sic confestim detonatione abeunt in massam seu salsedinem igneam lixivialem, quam contunde ejusque manipulum in libram circiter hujusmodi aquæ, vel si nulla earum ad manus sit, saltem in vulgarem fontanam conjice, ac parum invicem coque, ut saltem salsedo in aqua liquescere possit, tumq; aquam cola, & intinctis linteis loco inflammato applica, intinctionem sæpius reiterando, si tamen ad gangrænam adhibere eam velis, oportet prius locum ipsius profundè scarificare, ut liquor eò citius ingredi possit, & tunc eam potenter sistet, eò quod salsedo lixivialis per flammam ignis omni pingvedine inflammabili ac spiritu proprio evaporabili orbata sit, ideò spiritum alienum inflammationem facientem è loco inflammato scarificato avidè attrahit, ac loco amissi proprii in se sorbet, quo absorpto inflammatio cessat, hoc autem ita se habere, quilibet mox experiri potest, si ulli cineri, vel salsedini lixiviali superfundat spiritum quemcunque vehementi igne destillatum, scilicet vitrioli, nitri, salis, vel alium, tanto enim appetitu is à salsedine exusta combibitur, ut magnum stridorem excitent, imò quamlibet aciditatem lixivialia cum ebullitione arripiunt, eò quod aciditas sitim restingvat, omnia autem exusta siticulosa sint, idcircò acida confestim cum stridore combibunt; idem ergò etiam in loco inflammato faciunt, sorbendo in se spiritum alienum inflammabilem, qui semper acidus & mordax est, uti hoc quilibet vapor fumosus ab igne ascendens docet, nunquam enim non oculos mordet, & si capi potest, saporem acidum præbet, more flammæ sulphuris communis per campanam exceptæ, qua nil sapit acidius. Laudatus ergò liquor lixivialis ejusmodi inflammationes optimè restingvit, sive solis linteis applicetur, sive prius oleo rosaceo contemperetur, donec invicem lactescant, quæ mixtura lac aureum nominatur, ac mirè ardorem erysipelatis linteis apposita sistit, præsertim in tibiis Aquario quidem subjectis, at propter nervos hujus signi clientes, ut plurimum etiam hisce simplicibus auscultantibus; Cæterum præfatis hujus gradus aquis destillatis etiam urina nostra accenseri potest, tanquam vesicæ urinariæ huc pertinentis excrementum, per calcem vivam enim colata prædictis aquis non cedit, & peculiariter pedibus inflammatione podagrica laborantibus levamen affert.

Gangrænæ curatio.

De

De ſimplicibus ſecundi gradus Piſcium, ac eorum operatione ſpeciali.

HUc pertinent: geranium puteis innaſcens Storckenſchnabel ſo in Brunnen wächſt; rapa majora groſſe weiſſe Rüben lang und rund; napi Steckrüben; cucurbita Kürbs; cucumeres majores groſſe Gurcken; braſſica capitata Kappeskohl; fagus cum tota ſubſtantia Buchenbaum mit Blättern/Frucht und allem/ angvillæ caro & ſpina Ahlfleiſch und Gräten; barbonum piſcium oſſicula, der Barbenfiſche Beinlein und Gräten; momortica, balſamina, viticella Balſamäpffel; atriplex ſylveſtris Schoßmalten.

Vires harum rerum ſunt, quod inſigniter conducant pedibus inflammatis, dolentibus & tumore calido turgidis, in hisce caſibus virtute his affectibus contraria agunt, quemadmodum aqua extingvit ignem, nec minus potenter ſuccurrunt pedibus à frigore læſis & pergelatis, ubi gelu tanquam ſui ſimile extrahunt, quod etiam alia frigida præſtant, ſi enim pergelato atrociſſimâ hyeme naſo, vel alii parti nix applicatur, vel aquæ frigidiſſimæ pars gelu enecta immergatur, gelu ab applicato hoc frigore extrahitur, internusque partis calor ſenſim multa cum punctione regliſcit, & ſi poma, ova, rapa & ſimilia pergelata injiciuntur aquæ frigidiſſimæ, gelu adeò fortiter ab aqua frigida extrahitur, ut circumcirca denſa glacies exteriorem injectæ rei partem circundet; econtra ſi quis alicubi corporis ambuſtionem ab igne patiatur, & locum ambuſtum mox igni cominus adhibeat, ita ut calor ignis in parte ambuſta probè ſentiatur, tunc fervor ignis extraneus læſionem ab igne illatam ceu quid ſui ſimile iterum evocat non tamen absque dolore ingenti, non modò enim ignis propè admotus de novo urere videtur, verùm etiam æſtus inflictus retroceſſione ſuâ dolorificè uſtulat, at ſi patiens aliquandiu id ſuſtinet, omnis ſenſim dolor & læſio evaneſcit.

Collectio fit menſe Octobri, ſeu quando hæc matura ſunt, ubi per hyemem aſſervata virtutem hanc retinent.

Additio & Uſus tales ſunt: quandoquidem hæc ſimplicia omnis ſpirituoſitatis expertia ſunt, habilitanda veniunt è tertio gradu Tauri & ſecundo Geminorum, vel primo ſecundove Aquarii, exempli gratia, ſi inflammatio billioſa in alterutro pede, eorumve digitis exoriretur, qualis eſt paronychia ſeu apoſtematio ungvium in pedibus, tunc ex hoc gradu accipe foliorum cucurbitæ, vel quod melius eſt, atriplicis, ſesquimanipulum, ex Aquario mellis duo vel tria cochlearia, atque è Tauro piloſellæ minoris dimidiatum manipulum, coque hæc in ſufficienti aqua ad pulticulam, quam molliter contuſam tepidè applica, extrahit ardorem & dolorem, mel enim naturæ calidæ exiſtens ſui ſimile attrahit, hæc verò ſimplicia contrario modo igneam caliditatem extingvunt.

Si verò dolor à causa frigida adesset, tunc ex hoc gradu cape integram cucurbitam majorem recentem & benè maturam, perfora eam stylo ferreo vel ligneo duobus vel tribus in locis, postea suspende eam in aëre libero umbratili, ut probè siccetur, tum eam in minutissimas partes conscinde, quarum accipe tres partes seu uncias sex, è tertio gradu Tauri succi potentillæ, vel foliorum rosarum sylvestrium quatuor uncias, è secundo gradu Geminorum succi lappæ majoris duas uncias, olei lini uncias octo, coque hæc simul, donec succi consumantur, reliquum fortiter exprime, hoc oleo locum dolentem sæpius calidè perunge, extrahit omnem dolorositatem non solum è pedibus sed & cruribus & femoribus.

Si verò tempore hyberno ab atroci frigore pedibus pergelatio accidat, tunc locus ultra modum perfrigeratus exulceratur pravis ulceribus, in hoc casu accipe ex hoc gradu bonam quantitatem raporum majorum in frustula concisorum, coque ea in tribus partibus aquæ & una parte vini albi, ad mollitiem, decoctione factâ crura & pedes super vaporem istius decocti colloca, ut ejus halitu tepido afflentur, & teporem remissum, at nequaquam fortem initio suscipiant, donec paulatim intepescant, tunc crura penitus decocto immergantur ad genua usque, quod ideò in majori quantitate apparandum est, demumque rapa decocta loco affecto applicentur, idque sæpius reiteretur, quousque cruribus sensatio redeat, tum cape è Geminis liquoris in ollis butyri majalis saliti fluctitantis, quantum ad manus sit, raporum ex hoc gradu tres manipulos, è Tauro vincæpervincæ duos manipulos, mercurialis quatuor manipulos, aquæ tres partes, vini albi unam partem, coque ea ad mollitiem, eoque decocto crura quotidiè calidè fomenta, & si crura aperta foramina ulcerata acquirant, ea elue aqua foliorum quercus, ac deinde pulverem è combusta siligine insperge (siligo in ollulis obtectis aduratur tantum ut humiditatem aliquam emittat, non autem omnino in cinerem concremetur) cape quoque pulverem olibani, farinam siliginis, & herbam mercurialis, coque ea in duabus partibus aquæ & una vini in cataplasma, quod superpositum ulcus ad sanitatem perducit.

De simplicibus tertii gradus Piscium, atque eorundem operatione speciali.

Huic gradui subsunt sequentia: nempe Coriandrum, gemeiner Coriander; melanthium, nigella cum speciebus omnibus schwartzer Coriander mit allen Geschlechten; papaver album & nigrum weisser und schwartzer Magsamen; papaver erraticum, Klapperrosen / rote Kornblumen.

Vires istorum simplicium sunt, quod præcedentibus etiamnum sint frigidiores & materialiores, pro intrinseco itaque usu nequaquam tuta sunt, sed aliquo modo venenata,

abundant enim ſulphure terreſtri frigido, quod intrò acceptum vivificatur, ſuperiora petit, cerebrum gravat, ſangvinem incraſſat, ejusque circulationem hebetat, atque arterias inficit, abſtinendum igitur eſt ab incorrecta eorum interna aſſumptione, imò etiam à vulgatam correctionem paſſis, qua nimirum Pharmacopœi papavera ſaltem ſacharo ſarcinant, atque ita ſua diacodia ſtupida parant, quæ quàm noxia ſint, ipſimet etiam optima valetudine fruentes brevi adverſuri eſſent, ſi per aliquot dies iſta largiter aſſumerent, at ſi prius debita correctio hisce accedat, tunc ſine damno propinari poſſunt, roborantque ſtomachum, internum æſtum reſtingvunt ac ſomnum placidum conciliant, absque tali autem correctione tantummodò exterius valent pro repercuſſivis, incipientem enim inflammationem & apoſtemationem validè ſua ingenti frigefactione extingvunt & repercutiunt, dolorem capitis ſedant æſtuatorium, interius verò incorrecta accepta ſtupefaciunt, inſaniam pariunt, ſomnumque lethiferum perfacilè conciliant.

Collectio eorum pro externa refrigeratione inſtituenda eſt menſe Majo & Junio, quando in optima ſunt ſucculentia, ſemina verò, quando maturuerunt, Sole jam jam occubituro.

Correctio horum ſimplicium præſertim verò uſualium hujus gradus ſeminum pro interno uſu talis nunquam non adhiberi debet: imponantur vaſi ſat capaci lapideo vel devitreato, at nequaquam metallico ipſisque ſuperfundatur acetum vini acre, & aqua limpidiſſima fontana frigida æqualibus partibus, ut aliquot digitorum transverſorum altitudine ſupereemineant, & ita relinquantur in maceratione per horas viginti quatuor, quibus elapſis ſemina, decantato liquore, in loco calido, at non in radiis ſolis ſenſim reſiccentur, & ad omnia verè ſunt correcta, herbæ quoque eodem modo correctæ, & reſiccatæ ad uſum aſſervari poſſunt, vel mox pro decoctis, aliisque ulterioribus præparationibus adhiberi: ſemen coriandri & nigellæ hoc modo correctum fit calidum & ſtomachicum, ſemina papaverum evadunt tuta & tranquillativa, poſſuntque lacti incoqui vel aliis modis aſſumi, ſedantque tuſſim & raucedinem, arteriam aſperam lævigant, expectorationem expediunt, defluxiones acres à pulmonibus depellunt, catarrhos ſiſtunt, quietem & ſomnum inducunt.

Pro externo autem uſu ſufficit, ut herbæ teneræ & virides additione aliarum convenientium herbarum corrigantur, ſcilicet tribus ex hoc gradu partibus addantur duæ partes è tertio gradu Tauri vel Capricorni, & una è tertio Geminorum; exempli gratia ſi quis æſtuante capitis dolore laboret cum immodicis vigiliis, tunc capiantur ex hoc gradu herbæ cum tenellis capitibus papaveris manipuli tres, herbæ potentillæ vel arnogloſſæ vel virgæ paſtoreæ manipuli duo, chelidonii minoris manipulus, coque hæc in aqua fontana,

tana, & refrigerato decocto patientis pedes immergantur per unam vel alteram horam, potest quoque portio herbarum istarum in pulticulam tusa, & aceto parum irrorata pulsibus & temporibus applicari, at si somnus exinde sequatur, ab hoc usu desistendum, pergente autem defectu somni accipe semen nigellæ, contunde in pulverem, cui affunde tantum olei rosacei, ut fieri queat pulticula justæ consistentiæ, quam in modum emplastri vertici applica, ut ipsam ejus cavitatem suturamque coronalem subintret, & somnum conciliabit, quo adventante mox hoc cataplasma removeatur. Veruntamen in ejusmodi casu, flagrante nimirum simul vehementi interno incendio febrique acuta, etiam interna restinctoria in usum vocentur, de quibus alibi egimus.

Possunt quoque ex hisce herbis succulentis aquæ destillari absque præfata additione, quæ simili modo exterius potenter refrigerant, æstum & dolorem capitis sopiunt & soporant, saltem linteis applicata, possunt quoque modicè bibi, admixtâ tamen prius portione aceti, vel aliquot guttis spiritus vitrioli, & potenter restingvent.

De simplicibus quarti gradus Piscium, atque eorundem operatione speciali.

Gradui huic adjudicantur sequentia: scilicet omnes species serpentum præsertim viperæ, alle Schlangen Geschlecht/ und sonderlich die Naterschlangen; torpedo piscis, ein Fisch also genannt; solanum album, weisser Nachtschatten/ solanum hypnoticum Dollkraut; papaver cornutum gehörnter Magsamen; Opium fremde ausgedrucknete Magsamenmilch; mala insana Dollåpffel; stramonia Stechåpffel; pes anserinus Gansfuß / Sautod; cicuta, Schierling/ Wůterich; semen hyoscyami Pilsensamen; napellus Eisenhůtlein; uva inversa, Wolffsbeer.

Vires harum rerum sunt, quod ad unam omnes venenum vehant, quod in sulphure terrestri aquoso consistit, atque ingentem & excessivam frigiditatem inducit caloris nostri nativi suffocativam, atque ideò neque pro interno nec externo usu conveniunt, ubi tamen legitimè correctæ fuerint, magnarum sunt virium extrahendi externâ applicatione venenum, quando nimirum bubonibus & anthracibus pestilentibus, stigmatibusque & furunculis malignis adhibeantur, tunc sorpto ad se veneno pestifero hominem alioqui eo procul dubio interiturum liberant, ac toxicum tanquam sui simile vi magnetica ad se trahunt, nilque maligni in ejusmodi ulcere pestilenti relinquunt. Quædam etiam partim per hominum audaciam, partim per fortuitam inde seqvutam salutem dudum intrò dari cœpta sunt, scilicet caro viperarum præparatarum, opium correctum & semen hyoscyami album, quę hactenus sæpè spe majora ad reconvalescentiam fecere, nec dubium est quin etiam reliqua, si summa correctio eorum innotesceret, adeò mitigari

Bubonum ruptivum.

gari possint, ut incredibili cum fructu tutoque intra corpus queant exhiberi.

Correctio eorum ad quemlibet usum externum hæc est, imponantur vasi lapideo vel devitreato, ac superfundantur ipsis partes tres aquæ fontanæ limpidissimæ, duæ partes aceti vini acerrimi, & una pars vini albi non fortis, ad eminentiam aliquot digitorum transversalium, & ita relinquantur in infusione, sicque sulphur eorum stupefactivum partim extrahitur, & in superfusum liquorem secedit, partim verò mitigatur, ut per externam applicationem haud noceat.

Usus est, ut ipsis additio fiat è triplicitate contraria scilicet cholerica, imò pleraque etiam ob sulphur eorum terrestre sub Capricornum pertinent, atque ita pari modo sangvineam triplicitatem contrariam habent, possuntque tam sangvineis quàm cholericis simplicibus additis huic usui inservire, exempli gratia napello hoc modo correcto potest addi pars æqualis ficuum recentium vel teneriorum foliorum malvæ aliorumve ex Aquario, vel etiam ranunculi viridis & succosi, vel alterius ex Leone, vel addantur ficus ex Aquario, & è cholericis succus raphani simul, hæc probè contundantur in pulticulam, quæ buboni superimponatur, & à duobus contrariis sibi invicem nuptiis mox excitatur putredo bubonem resolvens, & virus evocans.

Bubonum ruptivum.

Serpentes & viperas quod attinet, quamvis ultra bis mille annos celeberrimus sit eorum usus internus, attamen perpetuò de ipsis notandum, non temerè & quavis levi de causa quicquam viperei intrò accipiendum, non tantum ob contrariam eorum qualitatem cum temperamento humano, & veneficam frigiditatem, verum adhuc magis ex respectu reverendissimæ divinæ ordinationis, & immutabilis ipsius decreti expressis verbis in sacris literis Gen. 3. promulgati: *Pono inimicitias* inter serpentem & mulierem, interque semen serpentis & semen mulieris &c. cum ergò meritò pro hoste habeamus quem noster Augustissimus Imperator hostem declarat, cur non multò magis per omnem vitam omnem serpentum prolem ceu nobis irreconciliabiliter hostilem devitemus, quandoquidem ipse sacrosanctissimus Creator serpentem nostrum inimicum declaravit, & maledictum pronunciavit? nescimusne quid noster Imperator in hos statuat, qui posthabito ipsius promulgato decreto cum inimicis colludunt? an fortè Deus Deorum terribilissimus, qui hunc ordinem tam strenuè in hisce inferioribus servat, & cujus comparatione etiam Rex totius Orbis maximus lixâ vilior est, expresè à se interdictorum nullam rationem habebit? attamen cum vicissim quoque æquum sit inimicorum spoliis uti, utique non absonum erit, captos & interemptos hos inimicos dono singulari, quod intra se reconditum habent, spoliare, & in nostrum usumfructum convertere; donum istud consistit in

virtute alexipharmacâ & venenorum frigidorum attractiva, qua serpentes tanto magis pollent, quanto venenatiores sunt, attrahunt enim venenum frigidum in se, ceu sui simile, qui ergò rectè eos applicare norit, magna ipsis præstare potest in curatione pestis, febrium malignarum, lepræ, & similium à veneno frigido oriundorum affectuum, decantatur quoque in hydrope, pleuritide, phthisi incipiente, ut & intoxicatione à bufonibus, araneis & gliribus.

Præparatio serpentum & viperarum vulgata hæc est, quod ipsas capiant in Martio, antequam ova pariant, degentes nimirum in locis montanis, at non palustribus, captas non diu supervivere sinentes, sed mox capitibus & caudis cum intestinis & felle, quæ vulgo venenum creduntur, resectis & abjectis, reliquum corpus excoriatum in clibano non vehementer calido, vel superpositâ prunis leniter gliscentibus patellâ hinc inde bacillo vertendo & de loco ad locum agitando paulatim exsiccantes, donec friari possint in pulverem; Ista autem rejectitia interanea si aliis carnibus involuta canibus & felibus projiciantur, devorantur ab illis absque ullo vitæ detrimento, similiterque si seorsim exsiccentur, & aliis pecoribus, lue pecuinâ grassante cum sale certis vicibus pulveretenus lambenda dentur, iisdem non modò non læduntur, sed & à lue præservantur & curantur, sequitur ergò hæc reliquis haud venenatiora, nec venenum, quo demorsi à viperis læduntur, propriè hisce partibus scilicet capiti caudæ ac felli tribuendum esse, sed potissimum ab idea irascibili, ejusque spiritu furibundo in iratis viperis effervescente proficisci; probatur idem quoque suffocatione integrarum viperarum in vino, si enim venenatius quid inesset, bibitum æquè noceret, ac illud vinum cui alia venena, ut sunt arsenicum, napellus &c. immacerata sunt, quod tamen non fit, palam itaque est opinionem vulgatam in hac re esse falsam.

Verùm enim verò sunt nihilominus omnes serpentes & eorum species seriò à Deo maledictæ, & in signum maledictionis serpere jussæ, magna ergò benedictio à rebus maledictis expectari nequit, ac nostro judicio utendum hisce non est, nisi in casibus desperatis, aliisque remediis denegatis.

Objicietur hic fortassis theriaca, quæ tantas suas vires potissimum viperis acceptas ferat, atque à tyro seu serpente nomen acceperit, quibus respondemus, etiam hoc falsum esse; trochisci enim viperini quas theriacæ admiscent, constant pauca carne viperarum cocta, quæ optimas suas vires in jusculum decoctionis deponit, quemadmodum vulgaria carnis juscula meliores ejus vires continent, & plus ægris commendantur ipsâ decocta carne, hæc excocta caro viperea optima parte spoliata cum magna quantitate micæ panis formatur in trochiscos, qui postmodum theriacæ adduntur, theriacam autem inde nil quicquam melio-

meliorari; inde constat quod Mithridatium istis trochiscis omninò carens theriacæ viribus haud cedat, & utrumque ferè ab omnibus æqualium earundemque virium æstimetur.

Pergentibus autem iisdem inferre, nostram quidem theriacam antiquissimâ esse inferiorem, eò quod olim viperæ aliter præparatæ & admixtæ fuerint, equidem non contradicimus, sed potius id ipsum constanter affirmamus, veteres theriacam aliter præparasse, laudant enim mirum in modum sua salia theriacalia, quorum præparatio sequens fuisse fertur: accepere viperas quatuor recentissimè captas, eisque ollæ sat capaci novæ ex optima terra confictæ impositis superinjecere salis Ammoniaci, aut loco ejus vulgaris albissimi libras viginti, quibus injectis addiderunt quoque trochiscos ex gentiana, aristolochia rotunda, centaurio minore, cardamomo, marrubio, scordio, apio, chamædry nec non semine rutæ domesticæ cum melle confictos, additis etiamnum quinque scillis permagnis minutim concisis, quibus omnibus denuò libras salis viginti superadjecerunt; tumque ollam operculo undique foraminulato contectam luto munivere, commissurasque clausere, luto autem probè siccato ignem substruxerunt initio lentum, ac sensim intensiorem, donec fumus per vasis spiracula elevatus, viperarum comburium denunciaret, cujus afflatum à naribus arcebant, ne veneficam noxam haurirent, flammâ autem jam undique luculentâ factâ noverunt partes volatiles nunc esse absumptas; siverunt itaque ignem spontè decedere, ac vas per horas viginti quatuor refrigeſieri, quibus elapsis & aperto fictili materiam evacuatam tenuissimèque tritam cribro transcussere, subtritis ipsi denuo semine rutæ, fœniculi, coriandri, granis juniperi, menthâ & pipere longo, nec non aliis simplicibus quæ alioquin theriacæ compositionem ingrediuntur, fuitque hoc sal theriacale antiquorum, uti hæc omnia ex ipso Galeno & Aëtio demonstrari possunt; quibus apertissimè liquet sal Ammoniacum antiquorum nil aliud fuisse quàm speciem optimam salis communis, cum in hac præparatione ambo pro uno & eodem habeantur, optimum verò apportatum fuit ex illis oris, ubi templum Jovis Ammonii cultum fuit, à quo etiam gummi Ammoniacum nomen sortitum est, quod istæ regiones Jovi Ammonio sacræ optimam suppeditarent, nec non salem communem aliis fortibus præstantiorem, uti hodie sal Hispanicus Gallico aliisque multis præstat, expetitus ergò iste sal Ammonicus fuit ad medicamina, quia maximè acris, nimirum in arena Lybiæ à fervidissimo sole excoctus, in ejus autem defectu substituebant salem alium communem quemvis candidissimum, prout iste processus clarè indicat; hæc præparatio salis theriacalis â quibusdam neotericis præsertim Zwelfero exploditur tanquam stupida & ineptissima veterum inscitiam ridiculo spe-

ctaculo depingens, sed quàm immeritò, tam liquebit jam ex hisce ut palpari possit; prælaudati enim Authores vires hujus salis & ejus usum ad longum describentes præcipuè eum commendant contra corruptionem humorum, unde phthiriasis oriatur, nec non lepra, impetigo fera, aliaque corruptiva cutis vitia, item contra virus bestiarum & pestiferum, lithiasin, vertiginem, morbum comitialem, icterum, hydropem, colicam, febres, tabem & similia ex corruptis humoribus provenientia mala, quid autem magis confert adversus quamlibet corruptionem & putrefactionem sale communi? hinc eo carnes ad tempus aliquod asservandæ undique consperguntnr, fiuntque ipso tutæ contra putredinem & vermiculationem, præfati autem affectus præsertimque pestis quid sunt aliud quam putredo & humorum corruptio, optimè ergò ipsis occurritur sale communi, hoc cum probè veteres cognorint, acceperunt ad hanc operationem salem communem optimè candefactum, ne sordes alienæ corruptioni itidem obnoxiæ ipsi adhærerent, huic candefactioni quoque quædam alia adjecerunt, si fortè ex ipsis sal viribus augeretur, at præcipuus scopus consistit in sale candefacto, licet cætera cuncta omitterentur, per libras autem non præcisè libras civiles intellectas volunt, sed quod ad singulas aliarum rerum partes accipiantur partes salis quadraginta, quid ergò reprehendendum est in hac ingeniosissima præparatione? aut quid efficacius contra omnem putredinem substituendum, an fortè novorum irrisorum salia neoterica theriacalia? ah utinam sub pœna capitali ipsorum authoribus injunctum fuisset carnem recentem iisdem per aliquod tempus conservare, & procul dubio mox ipsis innotuisset propria insulsa stupiditas, ubi è contra sale hic edocto in omni recenti carne conservationem etiam ad aliquot annos præstare potuissent; nonne ergò quod carnem extra nos conservat à corruptione, idem etiam in nobis faciet? quod autem ipsum vocarint salem theriacalem, atque expressis verbis scripserint sali huic jam candefacto addi debere eadem simplicia, quæ alioquin theriacam ingrediantur, quid aliud quæso designat, quam quod iste sal theriacalis basis ac fundamentum esse debeat theriacæ decantatissimæ, cum sal istam intentionem dimicandi nempe contra pestiferam, venenatam & morbosam putredinem omnem plus impleat cæteris omnibus adjunctis, & quod præcipuus scopus sit ægris exhibendi salem purissimum tam cum quàm sine theriaca, in morbis enim acutis solet esse dejecta appetentia, adeò ut ægri plerunque intra aliquot dies parum vel nihil comedant, mos autem fermè ubique invaluit, ut sal saltem in cibis, non autem in potu assumatur, at quum quis diu comedere nequeat, homo autem absque sale vivere non possit, cordati veteres id probè considerarunt, ac salem una cum medica-

Theriacæ Andromachi defectus ingens.

Opii correctio.

medicamentis propinarunt; Idcircò in constanti sumus sententia, principalissimum theriacæ ingrediens scilicet salem marinum vel gemmæ optimè candefactum per aliquot secula per inscitiam è theriaca fuisse omissum, eamque ideò esse pigram & defectuosam instar insulsi ferculi, quod licet longè optima aromata & alia quælibet svavia recipiat, solus autem si ipsi sal desit, semper est ingratum imò planè insalubre; redintegrari ergò debebat hic defectus in theriaca, tantumque salis marini vel gemmæ optimè & ad aliqualem usque fusionem igniti ipsi immisceri, ut quælibet dosis quæ pro adulto minor duabus drachmis non sit, quindecim vel viginti grana salis complectatur. Plura de theriaca Andromachi selectius & more hactenus servato efficacius paranda scripsimus in tomo tertio officinæ nostræ ruralis Germanicæ, quò lectorem remittimus.

Theriacæ Andromachi defectus ingens.

Cæterum quoque de opio simplicium hujus gradus haud infimo non nulla dicenda ducimus, præter enim magnificas ejus virtutes alias multiplices etiam theriaca eo carere nequit, verùm ejus additione videmur antiquis palmam præripere posse, si modò velimus, ipsi enim tantummodò crudum & malignum opium admiscuere, jam verò plures modi comperti sunt longè optimè opium corrigendi, & tam interius quàm exterius magna cum salute adhibendi, præcipua autem correctio ejus versatur in remotione sulphuris ipsius graveolentis stupefactivi & narcotici, quod aliter atque aliter ab Authoribus instituitur, optimè quidem corrigi posset nostra ad hunc gradum indicata corrigendi ratione, si etiamnum integrum simplex esset, at cum succus sit inspissatus, non potest commodum superfusis hisce liquoribus solummodò sulphur malignum extrahi, sed etiam magna pars genuinæ essentiæ simul solveretur, & vel abjiceretur, vel iterum bonum cum malo reinspissaretur, proinde alia ineunda ratio est, scilicet ut istud sulphur intensiori ignis calore, absq; tamen substantiæ combustione exigatur, donec reliquum melioris odoris & digitis friabile deprehendatur, concidatur ergo opium in frustula, & vel per se in patella vitrea vel lapidea in fervida arena detineatur, donec sit friabile & ferè odoris violacei, vel etiam commemorata frustula dimidiatæ circiter libræ conspergantur una vel altera uncia aceti rosacei, atque in sartagine ferrea moderato igni exponantur, continuò agitando, ut liquescant, atque demum unà cum exhalante aceto sulphur graveolens ex opio rapiatur in auras, illæsâ à mediocri tostione substantia opii, & pulverabili remanente, quæ deinde à diversis diversè ulterius in essentiam redigitur, quidam enim hoc opium pulverisatum solvuut aceto rosaceo, alii spiritu vini tartarisato, nostro tamem judicio melius foret spiritum aceti & vini combinatum pro solvente menstruo adhibere, ut omnes particulæ opii scilicet tam sulphureæ quàm salsæ solvantur. Solutio

Opii correctio.

lutio hæc filtratur & inspissatur, additis cordialibus & alexipharmacis, & sic evadit in laudanum opiatum, cujus integra concinnatio alibi à nobis indicatur.

TRACTATUS X.

De triplicitate melancholica, ejusque signo primo scilicet Tauro, ipsiusque proprietate & dominio generali.

A Signis aquaticis convertimus nos ad terrestria magni Saturni mancipia, qui quamvis sit planetarum altissimus, tamen virtute sua quoque est infimus & reliquorum basis, & nil aliud quàm vis illa totius Naturæ frigida & sicca, quæ omnia creata visibilia constringit & corporificat, ut in sua propria sphæra persistant, per hanc enim vim totus terræ globus congelatus est in corpus siccum, qui antea chaos aquosum fuit, imò etiam aquas in vapore existentes iterum congelat, ut redeant in corpus palpabile fluidum, verùm ob calorem Solis aquam non facilè penitùs in massam rigidam constringere potest, nisi calore Solis tempore hyemis procul remoto, tunc enim ingentia flumina imò magnam partem maris hyperborei penitus stringit in glaciem, vaporesque aqueos in nives, verùm sulphure Martis unà copiosè concurrente etiam calore Solis propinquo succos aquosos constringit in corpora lignea, lapidea, metallica, carnea & ossea, & quo magis hæc duo nempe vis Saturni & Martis concurrunt, eò duriora corpora producunt, videlicet inter arbores quercum, ornum & alia ligna compacta, inter lapides adamantes & silices, qui concussi mox Patronos suos produnt odore sulphureo, inter metalla, ferrum & chalybem, attactu frigidissima, at concussione cum lapidibus Saturninis mox scintillantia, & in igne plus omnibus aliis incandentia. Causam verò, quod hi duo contrarii penitus sibi invicem planetæ adeò indurata subjecta producant, esse putamus, quod Saturnus semper munere coagulativo fungi percupiat, vis autem ignea Martialis constringi nolit, unde Saturnus excandescens eò majores constringendi vires intendit, & multo fortius & compactius rebellem vincit, est enim Saturnus magnus Dei carciger, non modò omnia visibilia creata commassans, & in propriam materialitatē includens, verùm etiam in futuro seculo spiritus & homines Creatori suo rebelles catena caliginis æternæ vinciens, & æternos Dei captivos eos efficiens, non intelligimus autem per Saturnum peculiare aliquod numen quondam ab ethnicis adoratum, sed qualitatem illam frigidam & siccam ex voluntate Dei toti Naturæ immissam, & à principio creationis ad finem usque Mundi omnibus creatis naturaliter dominantem, nullum enim uspiam spatium vel locus est, ubi non vel frigiditas vel caliditas ipso actu adsint, modòque hæc, modò altera prædominetur, nec quicquam est, quod hæc duo arcere vel impedire possit, omnia enim pervadunt

dunt etiam solidissima, & quo solidius vel compactius quid sit, eò citius & fortius ab ipsis penetratur, vitrum enim & metalla sunt solidissima, at quàm citò incalescant & refrigerentur, quilibet novit, imò vitrum tam solidum est, ut ne aër quidem illud perspiret, ut quilibet suctione fortissima in vitro, orificio suo colliquato experiri potest, perfluxum autem frigiditatis & caliditatis impedire minimè potest; frigiditas tamen semper potentius ferè in hoc Mundo dominatur, per se enim subsistit, caliditas verò nisi à Sole accendatur, nulla uspiam esset, sed frigiditas adeò sæviret, ut totus Mundus fortassis glaciaretur. Frigida hæc & sicca triplicitas Saturnina & melancholica comprehendit quoque sub se tria signa, scilicet Taurum, Virginem & Capricornum, quæ respondent quartæ diei parti, nimirum nocti intempestæ, & senectuti hominis decrepitæ, nec non rigidæ hyemi, competit quoque ipsis tractus Septentrionalis, & ventus cardinalis borealis aquilo cum suis collateralibus, ut & elementum terræ, ac temperamentũ melancholicum, unà cum morbis frigidis & siccis, cujusmodi sunt: melancholia hypochondriaca, ventris astrictio, palpitatio cordis, anxietas, mœstitia, timor, desperatio, inflatio hypochondriorum, tumor & scirrhus lienis, hemicrania, asthma siccum, quartana, tympanites, psora, lepra, vertigo, epilepsia, cataphora, paralysis, tremor, apoplexia, syncope, lipothymia, aphonia, lethargus, gangræna, sphacelus, macies, cancer, lupus, atrophia &c. item omnia simplicia frigida, & sicca, & quæ saporem austerum, acerbum & acidum edunt; præsidet huic triplicitati Saturnus, & partim quoque Venus.

Cæterum Taurus est signum triplicitatis melancholicæ primum, harmoniacum, fœmineum, magneticum & spirituosum, in quo Sol mense Aprili moratur, hujus signi dominium sub se comprehendit primam noctis partem, scilicet ab hora nona, usque ad undecimam, quo tempore Dominus noster Jesus Christus cum suis discipulis in hortum virescentem & ob viriditatem suam imprimis huc pertinentem profectus est, ibique ardentissimè pro Ecclesia oravit, & circa summum hujus signi dominium è toto corpore sudorem sangvineum sudavit; porrò huic signo etiam tractus Septentrionalis competit, unde corus spirare solet, & coro-boreas, nec non color viridis smaragdinus, sapor ipsius est ex insipido austerescens, qualis in scolopendrio, plantagine, foliis quercus, hedera arborea & similibus simplicibus advertitur, quamvis etiam Taurus signum sit spirituosum & apertum, simplicia tamen ipsius nec odora nec oleosa sunt ob frigiditatem, exceptis quibusdam floribus, scilicet rosarum, violarum & similibus, quibus à præcedente signo calido nempe Ariete, sub quo flores protruduntur, sulphureitas quædam fugax imprimitur, at parum vel nihil oleosa ob frigiditatem, singula autem Tauri sim-

plicia sunt frigida & ſicca in ſpiritu, abundantque ſpirituoſitate, at in materialitate deficiunt, ac propter ſuam defectuoſam materiam plus ſpiritualiter quàm materialiter operantur, attrahuntque & loco movent ubique in corpore humores ſalſos & melancholicas ſuperfluitates, partesque huic triplicitati ſubjectas ab ipſis liberant, ſcilicet fauces, arterias, cor &c. ita ut ſi in fauces defluxiones, vel inflammatio decumbat, vel arteriæ auram depravatam & malignam in ſe ſuſcepiſſent, uti in peſte & morbis contagioſis fieri ſolet, tunc ſimplicia hæc eam commovent, & iterum foras propellunt, tam exterius appenſa & applicata, quàm interius aſſumpta, id quod ſua potenti ſpirituoſitate efficiunt, appenſa quoque oſcula arteriarum occludunt, nec ulli inſpirationi infectivæ & contagioſæ quales ſunt peſtis, lepra, lues venerea, ſcabies, &c. ingreſſum concedunt.

De partibus corporis Tauro ſubjectis, ipſiusque antipathia.

SUb Taurum primariò pertinet cor cum omnibus arteriis totius corporis, imprimis autem arteria magna ſeu aorta, cujus primarius motus radices ſangvini elargitur, item diaphragma, præſertim ejus nervea pars, ac facultas ipſius motiva, adhæc totum collum cum omni ipſius appendice, ut ſunt fauces, lingva, guttur, tonſillæ, epiglottis, arteria aſpera, pulmonumque arteriæ ſcilicet arteria venoſa, & vena arterioſa. Uno verbo quemadmodum Jupiter ſeu jecur & Mars ſeu fel flavum in dextro latere concurrunt in elaborando ſucco venoſo, ita Saturno ſeu ſpleni, & Veneri ſeu pancreati condominium ſiniſtri hypochondrii & collaboratio in conficiendo ſangvine arteriali tribui poterit, præthereà quicquid de ſigno ſpirituali cholerico ſcilicet Sagittario dictum, idem etiam de hoc ſigno ſpirituali atrabiliario contrario modo affirmari poſſe arbitramur, ſunt enim ſibi invicem oppoſita, illud nimirum eſt calidum & bilis amaræ productivum, hoc verò frigidum & bilis atræ acidæ fabricativum, quamvis autem nec adhuc dum ſedes bilis ejusmodi atræ conſtet, vel quicquam ipſius per anatomen inveniri poſſit, non fruſtra tamen talia ad unum omnes protuliſſe antiqui Philoſophi cenſendi ſunt, & imprimis noſter Phœbus Hippocrates, qui pluribus in locis bilis atræ meminit, nec opus eſt ut color ater in conſpectum veniat, ſufficit ut in potentia adſit, quemadmodum in gallis aterrimus color in potentia adeſt, licet non appareat, qui etiam nil aliud eſt quàm qualitas Saturnina ſtiptica, quæ & in partibus melancholicæ triplicitati ſubjectis ſemper in potentia adeſſe ſtatuenda eſt, in aſpectum autem non venire ſanitate vigente, at iſtis partibus malè habentibus ſenſim ſe prodit per icterum nigrum & alios morbos melancholicos, nunquam autem cum bona ſignificatione, quemadmodum enim gallæ non niſi ſucco acerbiſſimo vitriola-

triolaceo addito atramentum dant, ita quoque atrificatio partium harum Saturninarum non nisi austerissimo quodam succo venenato arrepto in conspectum prodire autumanda est, & quò atriora appareant, eò viciniorem morti statum designari certum est, prout innumera exempla sunt eorum qui brevi ante mortem quasi atramentum vomuerunt. Statuimus itaque bilem atram seu qualitatem Saturninam in omnibus splenibus imprimis autem pancreate & succo pancreatico præsentem, & inevitabiliter non minus ac bilem amaram ad vitam necessariam, Taurum autem ipsius principalem gubernatorem, nec non facultatis pulsativæ arteriarum, & sangvinis circulativæ.

Antipathia autem harum partium consistit in Libra, à cujus spiritu sangvifico depravato ejusque caliditate & humiditate, hæ partes in sua frigiditate & siccitate alterantur & læduntur, quâ antipathia sangvis arteriarum plus salsescit, ejusque ordinaria pulsatio depravatur.

De simplicibus primi gradus Tauri, ac eorum operatione speciali.

Gradui huic subsunt sequentia: scilicet viola sine odore todte oder unriechliche Hornungsveyeln; juvenculæ summitates quercus junge Schößlinge der Eichen; gallæ teneræ junge Galläpffel; carduus sylvestris Haber-oder Eseldistel; lingva cervina juvencula kleine Hirschzunge; chamædrys flore rubro roter Gamanderlein; chondrilla klein Sonnenwirbel; tilia saxatilis sylvestris wilde Steinlinden; polypodium purpureum brauner Engelsüß; flos tiliæ saxatilis Steinlindenblüt; gramen vulgare gemein Gras; seges seu granum siliginis in prima sua teneritudine jung Roggengras; item frumentum seu grana secalina ac panis ex ipsis confectus Rockensamen und dessen Brodbrosamen; folia albarum rosarum weisse Rosenblätter.

Vires harum rerum sunt, quod præ reliquis omnibus, quæ in tota triplicitate melancholica continentur, aptissimæ sint ad emollienda & mitiganda tam nova quàm inveterata melancholica ulcera, durities & scirrhos, idque ex tali fundamento, quod constent substantiâ molliusculâ, tenera ac veluti lactea, intus spiritu perfecto & potenti turgidâ, quandocunque itaque ejusmodi ulceribus callosis & contumacibus, scirrhosisque tumoribus adhibentur, spirituositate suâ potenter per poros se profunditati loci affecti insinuant, eosque aperiunt, ubi deinde materia herbarum tenera & laxa pariter laxatis poris invehitur, ac mollificando, laxando, putrefaciendoque omne id resolvit, quod membro seu loco affecto impertinens & noxium est, ulceraque mundat, lenit & sanat.

Scirrhorum remedia.

Collectio eorum maximè idonea aggredienda est, quando primùm pronascuntur, atque etiamnum tenerrima sunt, scilicet Sole se volvente in Piscibus, Lunâ verò in Tauro, Ariete vel Piscibus, seu in fine Februa-

bruarii vel principio Martii, uno verbo in optima eorum ſucculentia & teneritudine.

Præparatio & *additio* ſunt hujusmodi: capiuntur horum recentiſſimè collectorum partes novem, è gradu primo Sagittarii ſex partes, itidem recentiſſimæ viriditatis & teneritudinis, atque è primo gradu Cancri (cujus tamen ſimplicia prius in aquâ jam jam à fonte ſaliente deſumptâ coquenda parum ſunt unica vel altera ebullitione, & mox ab omni adjectitia humiditate exprimenda) tres partes, hæc invicem mixta eodem tempore optimè contunduntur in pultem cataplasmaticam. Pro exemplo: prenſa ex hoc gradu violarum inodorarum, vel granorum ſiliginis, ipſiusve farinæ vel micæ panis, vel decerptorum à roſis albis nondum plenè apertis foliorum novem partes ſeu ſesquimanipulum, è primo gradu Sagittarii, juvenculi raphani, vel pullulaturæ cæparum, vel eryſimi, vel radicis ephemeri, manipulum, atque è primo gradu Cancri ſcrophulariæ flore albo, vel foliorum braſſicæ, vel anagallidis flore cœruleo, vel ranunculi inſipidi dimidiatum manipulum, hæc invicem contunde, ut dictum eſt.

Uſus iſtiusmodi cataplasmatis eſt, ut locis mollificatione egentibus, videlicet tumoribus melancholicis, ſcirrhis, & apoſtematibus induratis, item ulceribus ſalſis contumacibus & calloſis, cujusmodi eſt lupus, & inveteratæ nomæ, ſuperimponatur, & linteo alligetur, idque quotidiè mane & veſperi, vel etiam citerioribus intervallis recenti applicatione reiteretur, donec tumex vel ſcirrhoſa durities aut discutiatur, aut in ſuppurationem trahatur, hæc verò applicatio tantummodò valet tumoribus melancholicis, nec adjungi debent ulla ſimplicia Jovialia, ſunt enim his affectibus hoſtilia, prout viciſſim hæc melancholica ſimplicia non conveniunt tumoribus ſangvineis, cujusmodi eſt cancer non apertus, ingentem enim ſua contrarietate corruptionem in talibus eſſent concitatura.

De ſimplicibus ſecundi gradus Tauri, atque eorundem operatione ſpeciali.

ATtribuuntur huic gradui cynogloſſum vulgare gemeine Hundszunge; lichen Steinleberkraut; hedera arborea Epheu/Eppichbaum; viſcum quercinum Eichenmiſtel; viſcum roſetinum Roſenmiſtel; aquilegiæ herba & flos Agglenenkraut und Blüt; adiantum, capillus veneris Frauenhaar; halicacabum Judenkirſchen mit ihrem Samen; gramen ſaxatile Steingras; polygonum majus & minus, centumnodia groß und klein Wegtritt/Säugras; carduus montanus Bergdiſtel; tamariſci lignum, cortex & cinis Tamariſcenholtz/Rinde und Aſche; viola martia cum tota ſubſtantia & ſucco Mertzveyeln mit Safft und aller Subſtantz.

Vires iſtorum ſimplicium ſunt, quod materia ipſorum præcedentibus aliquantulum melius cum proprio

prio ſpiritu adunata & contemperata ſit, atque hinc etiamnum præſtantius eadem præſtent, quæ de ſuperioribus conſignata ſunt, nec enim ſolùm mirandum in modum mollificāt, & coquunt; verùm etiam inſigniter conſolidant, ac virtute balſamica ditata ſunt, poſſuntque ex ipſis ulcera inveterata melàncholica ex voto mundari, mitigari, & funditus ſanari, dummodò prius fundus ipſorum putridus & corroſivus mortificatus ſit, eo modo, quem ſupra de quarto gradu Leonis indicavimus. Præterea poſſunt quoque hisce ſimplicibus bubones maligni per vim citò rumpi & aperiri, ſi ipſis ſimul adjungatur aliud è contraria triplicitate, ſcilicet ſangvinea, exempli gratia ſi ex hoc gradu capiantur baccę vel herbæ halicacabi atq; è ſecundo Aquarii caricæ recentes, vel naſturtium aquaticum vel ex Libra malva, vel althæa æqualibus partibus, atque hæc duo contraria recentia & in optima ſucculentia invicem contundantur in pulticulam, eaque ſuperimponatur buboni, contrariante ſibi invicem actione excitant putredinem buboni adverſantem, eumque reſolventem.

Collectio eorum eſt ut antecedentium in ipſorum prima teneritudine, vel decerpantur tempore quocunque per integrum annum iſtorum tenerrimæ ſummitates, Luna ſi fieri poſſit in Tauro curſante.

Præparatio & *additio* hujuscemodi ſunt: accipiatur ex hoc gradu quantum placeat, vel ſufficiens videatur, exempli gratia tres manipuli ſucculentiſſimorum foliorum viſci quercini, vel halicacabi, vel hederæ arboreæ, vel violariæ, è primo vel ſecundo gradu Sagittarii duo manipuli juvenculi porri, vel allii, vel cæparum juvencularum, vel ſi grandiores ſint ſub cinere aſſatarum, at è ſecundo gradu Cancri exiguus manipulus florum pomorum, vel foliorùm recentium viſci pinini, vel medullæ taurinæ, vel axungiæ piſcium, hæc tam molliter invicem piſtentur ac fieri poſſit.

Uſus hujus mixturæ eſt, ut pro vice ſufficiens portio de ea ſumatnr, reliquum verò in locum frigidum recondatur, per aliquod enim tempus in frigido vires retinet; nec opus eſt, niſi quis ſuapte ſponte velit, quotidiè recentem ejus parationem remoliri, dicta particula prius nonnihil tepefieri ſinitur ad ignem, ac tum loco affecto applicatur, & ſuperligato linteo adfirmatur, ne decidat, & ſic per horas octo, vel decem geſtatur; quibus elapſis recens impoſitio reiteratur, idque tamdiu continuatur donec optatus effectus inſequatur. Ubi verò ulcera aperta refractaria iiſdem edomari quis velit, oportet prius eorum fundum eroſivum extirpare illito oleo arſenici, vel betulino, quod ſcilicet per deſcenſum è corticibus betulæ pulſum eſt, vel alio modo, uti ſuperius de quarto gradu Leonis & alibi à nobis indigetatum eſt, quo facto ex hisce ſimplicibus parato ejusmodi balſamo ſanativo talia ulcera demum ad optatam poterunt deduci perſanationem.

De simplicibus tertii gradus Tauri, eorundemque operatione speciali.

SUb hunc gradum pertinent sequentia: nempe herba potentilla Genserichkraut; vinca pervinca, clematis daphnoides Singrün; limonium Wiesenmangold / Biberklee; pyrola, limonium sylvestre Wintergrün; sanicula Sanickel; botrys Traubenkraut; ambrosia klein Traubenkraut; omnes species roseti, seu virgulti rosarum, imprimis cynosbati seu rosæ sylvestris cum tota substantia, nimirum foliis, cortice, radice & fructu alle Geschlecht der Rosenstauden sonderlich der wilde Rosenstrauch mit gantzer Substantz; verbena mas tam huc quam sub primum gradum Aquarii pertinet gemein Eisenkraut; tragoriganum, seu origanum minus kleiner Dosten; arnoglossa Schafszungenwegerich; heptaphyllon Siebenfingerkraut; quinquefolium Fünfffingerkraut; fragaria Erdbeerkraut; apium petræum Steinpeterlein mit rötlichten Blättern grösser als gemeiner Petersilgen; flos sancti Jacobi Jacobsblume; uvularia Zapffenkraut; nummularia, serpentaria minor Egelkraut / kleine Naterzung; scolopendrium, lingva cervina Hirschzunge; ceterach Miltzkraut; hedera arborea quercubus accrescens Epheu so an Eichbäumen wächst; tilia saxatilis Steinlinden; virga pastorea Kartendistel; cynoglossum saxatile Steinhundszungenkraut; buglossa saxatilis wilde Ochsenzunge; folia vitis vinum rubrum ferentis Laub von roten Weinstöcken; digitalis major & minor groß und klein Fingerhütlein; cor cervi Hirschenhertz 2c.

Vires harum rerum sunt, quod in ipsis spiritus melancholicus sit perfectus, & cum materia melius unitus, atque simul abundent sale ultra modum subtili & penetrativo, inserviatque ideò hic & sequens gradus ad internas potiones & pulveres impotabiles vulnerarios & ulcerarios, intra corpus enim assumpta virtutem suam spiritualiter per totum corpus diffundunt, atque operationem expulsivam, locomotivam, & magneticam per omnes arterias evidenter exerunt, nec ullam inspiratam auram malignam & infectivam in ipsis relinquunt, sed per transspirationem & magneticam protractionem ex iis exigunt, venena quoque calida & toxica acria suâ frigefactivâ spirituositate ipsis contraria, & sale balsamico oppugnant, visceribusque contra eorum noxam succurrunt, adhæc potiones vulnerarias omnium nobilissimas suppeditant tam ad vulnera quam ulcera, eorumque persanationem & consolidationem funditus expediunt, nec ullam inflammationem aliaque prava accidentia supervenire permittunt, aut defluxiones in locum affectum decumbere, reserant quoque in fœminis omnem obstructionem meatuum repurgationis menstrualis, atque inde devenientes affectus morbosos externaque vitia avertunt, & remedentur, denique quibuslibet passionibus faucium, oris &

lingvæ

lingvæ conducunt, uti sunt angina, pruna, lingvæ, oris & gingivarum exulceratio, inflammatio tonsillarum, laxitas columellæ & similia, conservantque apoplecticis infusa loquelam; in operatione demum externa chirurgica vulneraria & ulceraria sanativa tantis pollent viribus, ut omnia reliqua usualia ungventa & emplastra chirurgica antecellant.

Collectio florum hujus gradus defungenda est mense Aprili antequam deflorescant, imò priusquam penitus hient seu omninò plenè aperiantur ungves florituri, herbæ verò circa finem Augusti.

Præparatio & *additio* tales adhibendæ sunt: accipiuntur ex his recens collectis herbis vel floribus etiamnum viridibus & recentibus (possunt tamen etiam in umbra siccari & per annum asservari) partes tres, è tertio gradu Sagittarii vel primo Arietis partes binæ, atque è tertio vel quarto gradu Cancri pars una, hæc vel in vino, vel cerevisia vel etiam vino & aqua mixtis vel sola aqua decoquuntur, vel etiam in propriis ipsorum aquis stillatitiis, per vesicam ex ipsis elicitis, possunt quoque ex ipsis in liberali quantitate collectis & pistis succi ipsorum prælo exprimi, & quilibet seorsim superfuso oleo asservari, teruntur quoque herbæ aridæ in pulverem, qui in præfatis decoctis vel aliis liquoribus assumitur, pulverisatio tamen non fiat nisi brevi ante assumptionem, è discontinuatis enim atomis vires facilius & citius exhalant, quàm ex integra asservata substantia, quæ sat citò teri poterit necessitate jam id requirente.

Usum quod concernit, bibuntur hæc decocta vel infusio in frigido facta quotidiè sæpius ad sananda vulnera & ulcera, ut & ad mundificandum sangvinem, ciendos menses & similia, ubi ejusmodi decocta concinnari poterunt ex æqualibus partibus vini & aquæ, ita ut pro quolibet manipulo decoquendo libra vini & tantundem aquæ insumatur, ac in balneo bulliente in cantharo lapideo pasta farinacea oblito decoctio per duas vel tres horas instituatur, decoctum ejusmodi decantatum seu colatum bibitur ad reconvalescentiam usque &, si interim absumatur, mox aliud recens apparetur; potest quoque expres[illegible]s succus ad easdem intentiones cochleatim sorberi, sique ejus ingratitudo obstaret, dulcorandus erit sacharo, vel alterius rei svavis intercessione palato commendandus. In defectibus verò faucium & loquelâ conservandâ in catarrhis apoplecticis decoquuntur in vino rubro stiptico, & patientis ori infunduntur vel hauriuntur, atque etiam ex eadem decoctionis colatura vel succo expresso oris collutio, & affecti gutturis gargarisatio obeunda est. Eadem decoctio in vino albo & aqua facta inservit etiam ad vulnerum & ulcerum lavamenta & fomenta, quibus peractis reliqua substantia herbacea in pultem pista loco cataplasmatis imponetur.

Exemplum potionis vulnerariæ sit sequens: si quis in locis huic tri- *Potio vulneraria.*

plicitati

plicitati subjectis vulneretur, nimirum in ulla parte colli, spina dorsi, regione umbilici, vel genubus, tunc ℞. vincæpervincæ manipulos tres, è tertio gradu Sagittarii vincetoxici, vel betæ rubræ vel pilosellæ majoris manipulos duos, è tertio gradu Cancri foliorum salicis rubræ, vel berberis manipulum, vini albi & aquæ fontanæ ana libras tres, coquantur ut dictum est, habebisque ad prædicta loca potionem vulnerariam summam, quâ melior haberi nequit, & si loco prædictorum è Sagittario folia asari vel lysimachia atque è Cancro equisetum sumantur, tunc excellentissima potio erit ad ea ulcera quæ fœminis sæpè obveniunt in dorso, vel mammis, vel axillis brachiisve à mensibus retentis.

In catarrhis verò apoplecticis & paralyticis accipe florum vincæpervincæ mense Aprili collectorum partes tres, florum lavendulæ duas partes, equiseti unam partem, coque hæc in veteri vino rubro stiptico non lymphato, & de hoc potu ægro infunde vel propina, & retinebit suam loquelam tam in apoplexia quàm aliis casibus, imo solus vincæpervincæ succus expressus sine ulla alia re addita idem quoque efficaciter præstat; admirandam enim virtutem possidet affectibus qualibuscunque faucium ac lingvæ succurrendi, hasque partes suo subtilissimo & penetrantissimo sale conservandi, quo etiam suam propriam substantiam tam potenter conservat, ut neque ab ullo hyemis frigore, nec æstatis fervore lædatur, & si ex hac herba aqua destilletur, ac laxata columella eâ gargarisetur, vel tantummodò ejus decocto, pulverisve immissione, columella brevi iterum erigetur & refirmabitur, imprimis polline piperis longi addito, cujus acredo tamen eo ita captivatur, ut miratu dignum sit.

Cynorrhodi dotes.

Sed quid de cynorrhodo dicamus, cum ipsimet ambigamus, an laudatæ jam herbæ viribus æquale an superius sit, præsertim in affectibus faucium, quibus succurrendi incredibili virtute fructus cynorrhodi Germ. Hagebutteln pollet, uti aliquoties in adolescentia in proprio corpore experti sumus, idque ex communicatione simplicis & pauperculi cujusdam ruricolæ, qui nobis referebat, se tam vehementer acuta febri decubuisse, ut per sex hebdomadas nil quicquam cibi deglutire potuerit, imò fauces demum adeò coaluisse, ut ad omnem deglutitionem inhabiles factæ fuerint, suos autem ab aliis edoctos fuisse sibi horum fructuum decoctum propinare, qui etiam circa festum nativitatis ad dumeta profecti quæsivissent quantum eorum reperire potuerint, è quibus quanquam paucis saltem affusa aquâ paraverint decoctum, & decantatum brodium deglutiendum porrexissent, à quo brevi fauces omnino in pristinam integritatem fuerint restitutæ. Hoc experimentum nos tum probè notantes quoties imposterum faucium dolor vel inflammatio oboriebatur, uti quidem sæpius accidit, sorpto eodem decocto celerrimè talia

Experimentum.

Potentillæ vires.

talia iterum evanuere, quamvis rei medicæ tum imperitissimi, nec rationem nec modum utendi genuinum vel minimum sciremus. Jam verò quilibet nosse poterit, rosas & imprimis sylvestres virtutem harmoniacam, & planè spirituosam à signo Tauri totius colli rectoris nactas esse, atque ad omnes ipsius ægritudines cæterarumque partium huic triplicitati subditarum insigniter valere, uti sunt affectus laryngis, pharyngis, humerorum, dorsi, splenis, renum, & genuum, præfatosque cynosbati fructus plus ad sananda prædictarum partium, ac quælibet alia vulnera præstare, quàm reliqua omnia Chirurgorum ungvina & emplastra, excellentissimum quoque indurationum remollificativum ex ipsis concinnari potest hoc modo: ℞. præfatorum cynorrhodi fructuum novem partes, allii juvenculi sex partes, fructuum oxyacanthæ tres partes, contunde hæc invicem optimè in massam, cujus virtus ad emollienda & mitiganda ulcera est indicibilis. Præterea cynorrhodus quoque efficacissimas dat potiones vulnerarias, si sumantur foliorum vel corticum ejus tres partes, vincetoxici duæ partes, & è Cancro foliorum salicis saxatilis una pars, coquantur hæc in vino vel cerevisia, hæc potio permeat totum corpus, purgat arterias, subtiliat sangvinem, restingvit bilem, conducit spleni & hepati, sanat renes, servitque pro gargarismo ad omnia vitia faucium.

Potentillæ vires.

Ita etiam herba potentilla non inferiores his virtutes præstat tam intrinseco quàm extrinseco usu, pro potu vulnerario tribus ipsius partibus addi possunt ex Sagittario duæ partes filicis, atque è Cancro anagallidis aquaticæ una pars, atque ex hisce in vino & aqua decoctum parari, quod ad vulnera & ulcera prædictorum locorum eximium est; imò sola decocta in vino rubro vel cerevisia vetusta, & ulceribus imposita, ipsa repurgat, mundat & sanat, atque omnem æstum ex ipsis extrahit. In febribus quoque acutis scilicet tertiana continua, phrenitide, comate bilioso, & ubicunque ingens fervor internus sangvinisque advertitur, magna cum salute carpis manuum, plantis pedum, temporibusque applicatur, hoc modo: prehende foliorum potentillæ recentissimæ manipulos quatuor, aceti rosacei libram, aluminis in pulverem triti lothonem, albuminis ovorum q. s. contunde herbam in pultem, & reliquis additis para cataplasma, dictis locis imponendum, & ubi resiccatum fuerit, recens applica, hujus tamen herbæ defectum in hisce casibus etiam multæ aliæ consimili virtute præditæ supplere possunt, scilicet geranium, folia quercina, herba conyzæ, ruta muraria, beta, salvia, folia raphani majoris, hederæ arboreæ & similia. Adhæc herba recens potentillæ etiam tumorem pedum hydropicum & melancholicum evocat, tibialibus imposita, ut inter eundum, standum vel cubandum nudis pedum plantis incessanter adhæreant.

De simplicibus quarti gradus Tauri, atque eorundem operatione speciali.

SUb quartum gradum pertinent: fraxinus Eschenbaum; xanthium vel lappa minor kleine Kletten; elatine Klettenkraut; herba alisma Engeltranckkraut; pilosella, auricula muris major & minor groß und klein Mäusöhrlein; chamæcissus major grosse Gundelreben; chelidonium majus groß Schölkraut; senecio, erigeron Grindkraut; lapathum, rumex Menwelwurtz; betonica sylvestris wilde Betonien; malus cydonia Quittenbaum; urtica mortua vulgaris gemeine taube Nesseln; terra sigillata gesiegelte Erden; trifolium humile, pes leporinus Katzenklee/Hasenpfötlein; lapis magnetis Magnetstein; succinum flavum ad rubedinem tendens hochgelber Agtstein; carduus angelicus Engelwurtz; oleum corylinum Haselnholtzöhl; item ipse smaragdus der edle Schmaragtstein.

Altera classis hujus gradus etiam magnetica simplicia continet, verum ista plus attrahunt materialiter quàm spiritualiter saburram crassam melancholicam, obstuctiones & indurationes facientem, tam intus assumpta, quàm exterius applicata, intus enim suâ magnetica & attractivâ vi tam fortiter ad se trahunt, ut postmodum deorsum attracta colluvies ruat, & per secessum expurgetur, exterius verò materiam impactam forti attractione discontinuant & evocant, ideòque ex his emplastra attractiva & resolutiva concinnantur; talia autem sunt: gummi ammoniacum, serapinum vel sagapenum, opopanacum, sarcocolla, solvuntur hæc coctione lenta in vino vel aceto, per pannum exprimuntur, & reinspissantur, ut ita feces segregentur, purificata & reinspissata substantia nobile purgativum & mollificativum magneticum est, fiuntque ex ipsa pillulæ & emplastra.

Vires harum rerum sunt, quod materiam fermè perfectam habeant, spiritum verò omni modo absolutum & superabundantem, nec non salem admiranda penetratione insignem, su tque ideò hæc simplicia omnium nobilissima, quæ unquam intro dari possunt ad exturbandam omnem melancholiam spiritualem, passionesque ex ea oriundas, omnesque biliosos decubitus partibus spiritualibus melancholicis insultantes, & extremo impetu cor impetentes, qualis est pestis, morbique contagiosi maligni, & putredinosi, refrigerant enim & refocillant cor & omnes totius corporis arterias in supremo gradu spirituositatis, at non materialitatis, præservant, conservant ac tuentur cor in suo pericardio ab omni corruptione, & malignitate putrefactiva, suâque virtute conservativa & magnetica etiam exterius nulli auræ infectivæ & malignæ accessum ad cor concedunt extrinsecus enim oscula omnium arteriarum constringunt & occludunt, ut nil quicquam contagiosi, quale est virus pestilens, Gallicum, lepro-

lepr[illegible]m, psoricum, cancrinum, aliive affectus infectivi auratenus inspirari queant, purgant quoque arterias ac venas ab omni impuritate melancholica, fluxionibusque bilio sis, dantque potiones vulnerarias excellentissimas, atque etiam extrinsecus applicata mirum in modum non modò sunt sanativa, verùm quoque omnis pravitatis ex alto extractiva, extrahendo nimirum impuritatem vi magnetica è profundo corporis ad exteriora, eamque in saniem ac crustam pustularem convertendo, donec integra spurcities melancholica sit evocata.

Collectio deproperanda est mense Aprili, Sole & Luna in Tauro existentibus, post occasum Solis, tum enim majorum sunt virium quam ullo alio tempore, colligi quoque poterunt mense Augusto Sole & Luna in Virgine currentibus, at si quis ea expetat ad præservationem cordis, tunc omninò necessum est eâ præcisè decerpere in puncto summi dominii melancholici, quando Sol antipodibus verticalis est, scilicet media nocte curriculi Taurini utriusque luminaris.

Præparatio & additio eorum sunt hujusmodi; ad potiones medicas captantur viridium vel in umbra siccatorum hujus gradus tres partes, alicujus è tertio vel quarto gradu Sagittarii duæ partes, alicujus è tertio vel quarto gradu Cancri una pars, hæc coqvuntur in vino albo vel cerevisia pro potione vulneraria, vel in æqualibus partibus vini & aquæ ad aliam præfatam intentionem, secundum proportionem superius declaratam, parantur quoque ex ipsis pulveres pro interna assumptione, atque etiam ulceribus inspergendi, nec non olea, ungvina & emplastra.

Usus est, ut decoctæ hæ potiones ad præfatos effectus consequendos sæpius in die bibantur, atque unà ex hoc gradu simplex quoddam maximè magneticum, qualis est lappa minor tam herbâ quàm radice, chamæcissus major in tota substantia, fraxinus &c. mense Aprili mediâ nocte collectum, de collo appensum & nudam cutem attingens gestetur, vel pulsibus manuum superalligetur, & sic eorum vi spirituali magnetica efficitur, ut omnis noxa ex arteriis foras propellatur, adeò quidem, ut si horum usus aliquandiu continuetur, corporis constitutio tantoperè exaltetur & roboretur, ut imposterum ne quidem opus sit quicquam amplius interius assumere, sed sola externa gestatio vel applicatio sufficiat ad talem præservationem præstandam, occludunt enim oscula arteriarum, & contraria lateraliter à corpore propellunt, nec appropinquare permittunt. Exterius succus eorum incorporatur alicui pingvedini, cujus deinde inunctione interna humoris melancholici depravatio foràs è profundo eliminatur.

Pro exemplo, grassante peste vel necessitate incumbente cum personis lepra, psorâ, tineâ, cancro, vel lue venerea infectis negotiandi colligantur hæc simplicia nocte media,

Luna & Sole in Tauro currentibus, ex eisque lappa minor, vel chelidonium majus & minus, vel fraxini semen, vel auricula muris de collo ad nudam cutem vel pulsibus alligata gestetur, præterea accipiantur ejusdem vel foliorum, corticum, vel seminis fraxini, vel chamæcissi majoris, vel angelicæ sesqui manipulus, è Sagittario vinceroxici, vel asari, vel chelidonii majoris manipulus, è Cancro foliorum berberis vel equiseti dimidiatus manipulus, coquantur hæc in duabus libris aquæ & tantundem vini albi, ac de colatura bibatur, talique usu continuato iste homo ab infectione præservabitur, at si jam infectus quis sit scabie Gallicâ, vel psora, vel fera serpigine, vel morphea & consimilibus vitiis melancholicis, is utatur sequenti potione per sex septimanas idque quotidiè ter, accipiendo nimirum foliorum erigeri manipulos tres, vincetoxici, manipulos binos, foliorum salicis rubræ manipulum, hæc coquantur ut dictum est, adhæc capiantur recentissimorum foliorum senecionis manipuli sex, pistentur perquam optimè, tum accipiatur quoque adeps majalis juvenculi in lacta tione castrati, liquescat leni igne, ac deinde aquæ frigidæ superfundatur, & impuritas in aquam transit, pura verò pingvedo aquæ supernatat, cujus collectæ accipe libram, atque iterum liquatam & eo usque refrigeratam, ut saltim adhuc effundi queat herbæ succulenter contusæ superfunde, & utrunque in loco moderatè calido per tres dies macera,

Ungventum ad quævis cutis vitia.

quarto die mixturam plus incalescere sine, & inditam sacculo setaceo ex ea omnem liquorem fortissimè exprime, ut nil succi in substantia herbacea remaneat, quam tunc abjice, atque alios sex manipulos ejusdem herbæ recentes denuo in pultem contunde, expressumque liquorem priorem iterum ipsi admisce, totum etiamnum in loco tepido vel radiis fervidis Solis digere, ac elapso triduo vel quatriduo fervefactum fortiter exprime, & sic quater vel quinquies in omnibus procede ut prima vice. Tandem mixtam cum succo pingvedinem ad futurum usum reserva, quæ jam dives est dictæ herbæ salsedine ac præstans ungventum; quo singulis quatriduis hominem præfatis scabiebus pustulosum iisdem in locis ubi serpiginosus vel crustosus est, sive ætatis sit juvenilis seu provectioris probè ad fornacem perunge, & si feriori modo iisdem malis laboret, inunctio singulis triduis reiteretur, & ubique ipsius pellis in rimas & foramina dehiscet, tantaque spurcities ex istis prosudabit, ut totum ipsius corpus resolvi in ichorem purulentum videri possit, donec omnis impuritas è toto corpore educta sit, mundat hoc ungventum etiam ulcera inveterata & immunda, si in circuitu & intus in cavitate eodem modo probè perungantur, omnemque eorum pravitatem & malignitatem extrahit.

E ligneis quoque substantiis hujus gradus nempe è ligno & corticibus mali cydoniæ, ligno & corticibus fraxini, lignoque coryli per sup-

preſſionem olea deſtillari poſſunt, quæ hujuſcemodi inveteratis ulceribus impoſita putridum eorum fundum corrigunt, corroſivitatem mortificant, & ſanabilitatem ipſis conciliant.

Terra ſigillata interno & externo uſui maximè valet, eſt enim ſudorifera, reſiſtit putredini & venenis calidis, convenitque in peſte, febribus malignis, dyſenteria, diarrhœa, morſibus venenatis ictibusve, inſervit quoque vulneribus & ulceribus pravis mundandis & mitigandis, exiccat, aſtringit & conſolidat; ſed variorum generum eſt, imò ferè quælibet terra pingviuscula principales horum ſimplicium vires adimplet, ſunt enim pleræque terræ ſpecies totaliter Saturninæ, qualia quoque hæc ſimplicia ſunt, ſcilicet facultatis Saturninæ, terreſtris & aſtringentis, qua ſpiritus malignos, & ferocientes ſua ſiccitate mox in ſe ſorbent & annihilant, qua in re etiam quælibet terra arvenſis plus præſtat, quàm milleſimus fortè credit, reminiſcimur enim quod ipſi nos in pueritia cum aliis pueris ludentes captarimus araneas, easque genis affricuerimus, deinde verò eisdem locos affectos mox terræ communis glebulâ confricuerimus, & nemini noſtrum quicquam nocuit affrictio tam venenata, ut multa exempla ſint eorum qui ab accepto tantillo aranearum veneno interierunt, imò nos aliquando tum temporis ſenſimus acerrimam puncturam in cervice, dum verò loco dolenti manum admoveremus, comprehendimus araneam ferè avellanæ quantitatem æquantem, memores ergò prægreſſi noſtri luſus commemorati affricuimus illico loco ab aranea puncto terram recentem, & nil quicquam mali ſecutum eſt. Statuimus ergò quamlibet terram pingviuſculam eſſe ejusdem cum terra ſigillata indolis & virtutis, nec opus eſſe eandem carè emere, imprimis autem terræ ſigillatæ undecunque apportatæ æquiparanda eſt terra Sileſiaca vulgò Strigenſis appellata & axungia Solis quando rubea eſt, alba verò vel cinerea, axungia Lunæ, de quibus experientia comprobavit, quod à ʒſ. ad ʒij. aſſumpta epilepſiam & philtra curarint, ſua nimirum ſiccitate ſpiritus ſylveſtres tumultuantes in ſe ſorbendo. Additio terræ ſigillatæ eodem modo eſſe poterit è tertio vel quarto gradu Sagittarii, & tertio Cancri hoc modo: accipe terræ ſigillatæ dimidiatam drachmam, è quarto gradu Sagittarii euphorbii vel ſulphuris antimonii aurati grana quinque (hæc ſpirituoſiſſima enim longè minori aliis doſi addenda ſunt) & è Cancro oculorum cancri pulveriſatorum grana decem, miſce, impotentur una vice in hauſtulo ſeu ſesquiuncia aceti chelidoniati, ſeu cum chelidonia cocti contra contagium peſtis jam ſuſceptum, bis vel ter idem reiterando.

Smaragdi virtutes.

Denique univerſalem Saturni & Veneris operationem præſtat ſmaragdus, medetur enim peſti febribusque malignis, nec non venenatis morſibus, omnique ſangvinis fluxui, imprimis autem dyſenteriæ tam al-

terius quàm venenatæ originis, confert quoque in cordis & capitis affectibus, palpitatione, syncope, paraphrenitide, melancholia, sed redigendus prius est in tincturam, cujus paratio in indice hujus libri evolvatur, substantia enim ejus ob duritiem parum conferre potest nisi per modum amuleti, quo ventri applicatus fluxui hæmorrhoidum confert, at ejus tinctura in hisce decoctis ad guttas X. vel XII. pota omnes hic consignatas vires mirè locupletabit.

Lapidis magnetis vires.

Sed ut magnetem quoque non reticeamus, is adeò Saturninus est, ut toto corpore & viribus punctualem plagam septentrionalem sequatur, ad quam se convertendo toti Mundo prodest, nautis in Oceano viam die ac nocte commonstrando, immensarum quoque ipsum virium pro re medica esse, vivacior & luculentior omnibus aliis ejus natura indicat, imprimis autem partibus huic triplicitati subjectis succurrit præsertim ventri omniaque ejus profluvia tam alba quàm rubra, imò etquælibet matricis inhibet, colicam & contracturam sistit, epilepsiæ, spasmo, hydropi aliisque affectibus medetur, idque solùm virtute magnetica, qua fluxiones biliosas attrahit, debet ergò in integra substantia ibidem loci corporis, ubi morbi origo est sui parte qua trahit, & in opposita parte alia ejus pars, qua à se propellit alligari, exempli gratia in colica & dysenteria ad umbilicum, & altera parte in dorso, & sic morbum retinet in suo loco, ne ex ipso per corpus sævire possit, deinde aliis medicamentis morbus is ulterius est oppugnandus & expellendus, magnes enim tantummmodò magneticè succurrit in integra substantia, at si sale armoniaco aperiatur, etiam essentialiter eadem præstat, quæ alias lapis hæmatites in essentiam redactus.

Succini qualitas.

Magneticam hanc naturam etiam imitatur succinum, quod & ambra citrina, item carabe & electrum nominatur, pari enim modo accessum contagii exterius abarcet, si gestetur, ac quotidie septem pulsibus affricetur, donec incalescat, divertit quoque sua vi magnetica sylvestres spiritus tumultuantes, & ad se trahit exterius gestatum vel ex adverso applicatum, frustum enim recentis succini occipitio annexum dictos spiritus ad oculos ruentes atque ipsis ophthalmiam & defluxiones concitantes avocat, & oculos tuetur, si vero faucibus insultent præsertim columellæ, quæ sæpius ab ipsis relaxatur & flaccescit, tunc vertici applicetur, vel pulveretenus in cavitatem verticis spargatur, atque simul fermento pistorio subactum superimponatur, & brevi gargareon rursus erigetur; quo pacto etiam instar magnetis res leves ut paleas, festucas & similia attrahat, quilibet novit; Interno usu confortat cor & arterias, ac consimiliter sylvestres spiritus attrahit & expellit, quæ alias caput petunt, & vertiginem, apoplexiam, epilepsiam, lethargum, & in fœminis profluvia uterina causare solent, nec non in ventre tormina ac fluxus alvi albos & rubeos, in corde anxie-

anxietatem, palpitationem, & effervescentiam ſangvinis arterialis; his ergò ſuccinum intrò hauſtum atque etiam extrinſecus geſtatum occurrit, multo magis tamen in puriſſimum oleum deſtillatum, & paucis guttis pro vice imbibitum, & exterius ſubinde tantillo naribus allitum, quod ſi unà cum hujus gradus decoctis intus & extra admininiſtretur, Deo volente mirè omnia ſuccedent.

TRACTATUS XI.

De ſigno ſympathico Virginis, ejusque qualitate & dominio generali.

VIrgo eſt ſignum ſecundum ac medium trigoni melancholici, in quo Sol menſe Auguſto usque ad ſuum ingreſſum in ſignum æquinoctiale Libræ moratur, eſtque frigidum & ſiccum in perfectione, in quo videlicet ſpiritus & materia melancholica ſeu ſalſa perfectè atque æqualiter mixta & temperata ſunt, unde hujus ſigni ſimplicia tam ſpiritualiter quàm materialiter ſiccant & refrigerant in ſummo gradu, atque ad uſum tam internum quàm externum idonea ſunt, in omnibus nimirum affectibus, ubi aſtrictione, refrigeratione, ſiccatione, & aſſuctione humorum acrium & tumultuantium opus eſt, ſcilicet in profluviis quibuslibet tam albis quàm rubris, qualia ſunt diarrhœa, dyſenteria menſes & lochia immodica, aliaque hæmorrhagia ſuperna & inferna, itemque tormina & rolio ventris & uteri à tumultuantibus acribus & flatuoſis humoribus, quos hæc ſimplicia aſſugunt, ſtringunt & annihilant, doloresque ab ipſis illatos dedolere faciunt, lienem præhumidum & tumidum ſiccant, arteriolarum ejus & meatuum infarctionem reſerant, exterguntque & ſic lienem, pancreas, muſculos, renes omniaque vaſa melancholica ab obſtructionibus liberant, curantque quartanam, calculum, aliosque affectus ab obſtructione & coagulatione tartarea proficiſcentes, roborant quoque hepar, dantque efficaciſſimas potiones vulnerarias, prout etiam exterius applicata mirè vulnera ſanant & conſolidant, idque ob ſiccantem qualitatem Saturninam, Saturnus enim corporificationi & incorticationi rerum præeſt, & ubicunque exterior alicujus rei cortex vel pellis dividitur & vulneratur, is profluentem ſuccum lachrymalem iterum conſtringit in novam cruſtam; dominatur autem Virgo in tempus nocturnum præcisè medianum, quod incipit horâ noctis undecima, ac bihorio poſt deſinit, quando nox media eſt, & ſummum dominium tenebrarum in noſtro horizonte, quo tempore magnes ſanctiſſimus animarum noſtrarum à nequiſſimo Juda oſculo proditus, violenter tanquam latro captus, & ad Pontificem maximum abductus, huc illuc raptus, falſis teſtimoniis accuſatus, & circa finem hujus dominii etiam à S. Petro abnegatus fuit. Præterea Virgo poteſtatem exercet in tractum punctualem ſeptentrionalē polarem, quem lapis magnetis inceſſanter indigitat,

&

& unde rigidissimus ventus cardinalis aquilo spirare & aquas glaciare solet; color ipsius est viriditas atra, qualem lapis ophites in se spectabilem facit, sapor acerbitas amarescens, juxta gallas, cortices quercus, aristolochias, vitriolum cœruleum, alumen & similia Saturnina degustata; odor ferè nullus in his simplicibus deprehenditur, eò quod non modò signa sympathica perfectam compactionem suis herbis imperti- ant, verùm etiam frigida & astringens qualitas odorem incarceratum teneat, cuncta hujus signi simplicia eò sunt efficaciora, quò umbrosioribus locis increscunt, propinquiorique mediæ nocti spatio decerpuntur, quantæ enim tum temporis dominium Saturni sit potentiæ, inde palam fit, quod cunctis ferè melancholicis circa mediam noctem passio melancholica manifestè moveatur, timorque, horror, & palpitatio cordis plus solito ipsos divexent, in plurimis etiam vastis ædibus, cœnobiis & spatiosis cellis tumultuantia & variis sonis strepera spectra audiantur, imò subindè cernantur, quæ tamen semper circa finem hujus dominii omnino cessant & conquiescunt.

De partibus corporis Virgini subjectis, ejusque antipathia.

Subjiciuntur Virgini arteria aspera, mediastinum & arteriæ pulmonum, item substantia parenchymatica lienis & pancreatis ipsumque diaphragma & cuncti totius corporis musculi, item renes cum suis capsulis atrabilariis; exterius umbilicus cum ejus regione. Antipathia hujus signi frigidi &, sicci commemoratarumque partium consistit in Aquario calido & humido, à quo horum sicca salsedo contrariâ ipsis humiditate dulci resolvitur, & ob contrarietatem unum ab altero effervescit, unde ipsis gravitas, obstructio, punctiones & dolores causantur.

De simplicibus primi gradus Virginis, eorundemque operatione speciali.

Sub hunc gradum pertinent: acetosa, oxalis, lapathum grosser Ampfer; hippolapathum, Saurampfer; acetosa petralis, Steinampfer; plantago latifolia & acutifolia breiter und spitziger Wegerich; lappa major grosse Kletten; pirus hortensis & sylvestris zahm- und wilder Birnbaum mit allen Geschlechten; salvia sylvestris flore rubro wilde Salbey mit roten Blumen; taraxacon Münchsköpff- leinkraut/Pfaffenröhrlein; mandibula lucii Hechtkiefer und Zähne; ranunculus vulgaris insipidus gemeiner süsser Hanenfuß; intybus Endivien; cichorium sativum Garten-Wegwart; coronopus Rabenfuß; hieracium Habichkraut; lactuca sylvestris wilder Lattich.

Vires istarum rerum sunt, quod pauco sale eoque valdè aquoso in tota sua substantia refertæ sint, hinc ipsarum multus usus internus tam stomachum quàm hepar lædit, lieni que parum prodest, si tamen admodum

modum serò colligantur, plus salis procedente tempore acquirunt, dantque potiones internas refrigerativas, possuntque tum ex arefactis pulveres concinnari, qui ulceribus inspersi ea siccant & sanant, ulterius verò collectæ pro interno usu parum aptæ sunt, at pro externo dant cum sua legitima additione insignia remollitiva & consolidativa ad varia ulcera contumacia in locis huic triplicitati subjectis existentia, plura qui ab ipsis sperant, præsertim qui pro eximiis herbis hepaticis intrinseco usu hepar valdè confortantibus eas habent, plurimum hallucinantur.

Collectio ipsarum omni tempore fieri potest, si ad externa refrigerativa, mollificativa & sanativa expetuntur, talem enim operationem in sua recenti succulentia semper præstant, verùm si interius aliquid laude digni operari debeant, admodum tardè colligendæ erunt, ut prius cursus naturæ earum aquositatem superfluam exsiccet, & ipsarum substantiam reddat salsiorem, quod demum fit circa finem Augusti, quo tempore plantago acuta, radix lappæ majoris & salvia sylvestris collectæ etiam ad potionem vulnerariam satis efficaces sunt.

Præparationem, *additionem* & *usum* quod concernit, hæc jam commemorata tria possunt, ut dictum, ferè satis bonam potionem vulnerariam constituere, si tribus eorum partibus addantur partes binæ è primo gradu Arietis, nimirum veronicæ vel alterius, atque una pars è quarto gradu Cancri, & tum simul in vino albo decoquantur; eorum aquæ stillatitiæ etiam eximiæ sunt in sputo sangvinis è pulmonibus prodeunte subitò sistendo, si ex iisdem jam citatis gradibus itidem aquæ destillatæ ipsis addantur, exempli gratia: accipe ex hoc gradu aquæ plantaginis lothones tres, è primo gradu Arietis aquæ urticæ mortuæ vel veronicæ duos lothones, è Cancro spiritus vitrioli Hungarici vividissimi tantum quantum ad aciditatem hisce aquis conciliandam largiusculam sat sit, misce hæc agitatione in vitro optimè, ac deinde uno haustu ebibantur satis frigidè, imponendo simul ventriculi orificio seu cordis foveæ pulticulam è mica panis secalini, aceto vini fortissimo & vino rubro stiptico subactâ paratam & calefactam, idemque manè & vespere renovando. Ad externum autem hujus gradus usum addantur tribus horum partibus è primo vel secundo gradu Sagittarii duæ partes, atque una è quarto gradu Cancri, & ita recens collecta invicem contunduntur, ac prædicto modo ad emolliendum bis vel ter in die iterato imponuntur.

Experimentum ad sputum sangvinis.

De simplicibus secundi gradus Virginis, atque eorundem operatione speciali.

ACcensentur huic gradui sequentia videlicet acer, Maßholder/Ahorn; ornus cum tota substantia, Hagenbüchen mit Blüt/Blättern und aller Substantz; alnus Erlenbaum; omnes species rhamni,

alle Arten von Stechdorn; cornus, Hornkirschen zahm und wild; castanea Kestenbaum mit Frucht und allem; mespilus cum fructu & omnibus, Mespelnbaum mit Frucht und allem; spina alba infectoria, Wegdorn/ Kreutzbeerbaum ohn die Frucht; sorbus cum fructu & omnibus Speyerlingbaum mit Frucht und allem; vitis vini rubri cum radice & toto, roter Weinstock mit Wurtzel und allem; barba caprina, seu angelica equina, Bocksbart oder Roß-Angelic; beta alba, weisser Mangold; verbascum majus groß Wullkraut; Omnes species sigilli Salomonis, Weißwurtz mit allen Geschlechten; Osmunda, Eichfarn.

Vires horum simplicium sunt, quod præcedentibus meliori sale abundent, atque sanandi vulnera & ulcera virtute insigni prædita sint, & tam ad internum quàm externum usum magno cum fructu inserviant, quocunque modo quis ipsis uti velit vel possit, quædam etiam ex his contusa & expressa succum fundunt vel cum vino rubro cocta ipsi essentiam largiuntur ad conservandam loquelam utilem, atque in paralysi lingvæ specificè propinabilem.

Contra paralysin lingvæ.

Collectio eorum oportuna est ut antecedentium mense Augusto, Sole nimirum Virgini immorante, florum verò hujus gradus tempore Aprilis, quando partim gemmis suis hiscere incipiunt, partim aperti jam sunt, quo tempore carpti & in umbra siccati servant præcipuam vim astringendi, & salsedinem siccantem, possunt quoque necessitate urgente quovis alio tempore in sua recentiâ conquiri, atque ad usum adhiberi, dummodo propria hujus triplicitatis præcipua constellatio observetur, quæ incipit post occasum solis, cessatque brevi ante ipsius exortum, & quò proximius tempus sit mediæ nocti, eò melancholicior seu virtuosior in operatione Saturninâ & melancholica istarum herbarum potestas deprehendetur.

Zachari Saturni vis & qualitates.

Præparatio, additio & usus hujuscemodi sunt: accipiantur ex hoc gradu partes tres exempli gratia florum orni vel foliorum sigilli Salomonis sesquimanipulus, è secundo gradu Arietis florum hyperici vel foliorum ebuli binæ partes seu manipulus, è quarto gradu Cancri herbæ pœoniæ vel equiseti una pars seu dimidiatus manipulus, hæc coquuntur in vino albo vel cerevisia, & obtinetur excellentissima potio vulneraria & ulceraria non modò vulnera & ulcera omnifaria mirum in modum sanans, verùm etiam cunctis partibus huic triplicitati subjectis valdè proficua, ipsas enim corroborat, in integra functione & constanti sospitate conservat, vel si infirmatæ fuerint, in integrum restituit, purgatque cerebrum, nervos, vias respirationis, splenem, renes &c. à mucosa appositione, defluxionibus, obstructionibus, æstu, arena, calculove, ac per vias urinarias educit; exterius possunt earundem rerum decocto, vel expresso succo, vel aquis stillatitiis vulnera & ulcera elui, mundari & fomentari, earumque arefactarum pulvis vel crematarum

cinis

cinis inspergi, sic enim ulcera humida mundant & exsiccant.

Sachari Saturni vis & qualitates.

Huc ante omnia quoque pertinet ipse Saturnus seu plumbum ipsiusque sal seu, ut vocant, sacharum ob aluminosam ejus dulcedinem, qualitates enim Saturninas scilicet astringendi, refrigerandi, corrosiva infringendi, ulcera mundandi, sanandi & consolidandi tantoperè præstat, ut à nulla alia re superetur, verùm intrinsecus ejus usus non sat tutus est, quamvis à quibusdam intrò detur ad compescendam libidinem veneream, probandi tamen non sunt, est enim sal Saturni admodum nauseosum & aliquid maligni in se continet, at si destilletur in spiritum & oleum, tunc tutò intrò sumitur, mirè tamen refrigerat, & venereum stimulum ferè omninò sepelit, sed externa sachari applicatio semper tutissima & saluberrima est, & admiranda præstat in ulceribus rodentibus, putrefactivis, cancrosis, quorum acredinem corrosivam mitigat & dulcificat, non aliter atque acerrimum acetum plumbo superfusum omnem suam acredinem amittit & dulcificatur, optimè conducit in impetiginibus, ambustis, & qualicunque inflammatione rubentibus & inflammatis oculis solatium & auxilium affert in instanti, sæpius intinctis solutioni ejus in aqua rosarum linteolis oculis impositum, purgat, mitigat & mundificat ulcera inveterata, foramina apostematica, vulneraque ita, ut vix dici queat, quantum his conducat. Ita autem solemus hoc sal facili methodo præparare: accipe cerussam, vel minium vel calcem plumbi qualemcunque, vel ipsum plumbum redige in cinerem, quod fit si fluat in sartagine, & quando liquidum est, inspergatur ipsi sal communis seu marinus, & ambo moveantur ferreo instrumento, sensim continuata adjectione salis, donec ex utroque fiat pulvis, tunc aqua affusa salem solvi sine, salsam aquam decanta, aliaque reaffusa reliquam salsedinem extrahe, & defunde, calcem edulcoratam deinde exsicca, & vitro inditam superfuso aceto destillato solve in loco calido vitrum cum calce & aceto detinendo, donec acetum sit satis dulce ac flavedine tinctum, uti uno vel altero die interjecto contingit, sæpius quoque materia seu calx in fundo baculo agitanda est, aliàs consolidatur ferè in unam massam, & fundo vitri fortissimè adhæret, quidam vitrum hoc in hypocausto ad fornacem hyeme detinent, at non sine hominum in hypocausto degentium, noxâ capiti nocente; itaque melius est ut super proprio huic rei dicato furno destillatorio in digestione servetur, solutio hæc calcis plumbi non nisi in vitris vel vasis in lapideam soliditatem coctis nimirum Siburgicis, Waldenburgicis & similibus peragi potest, vulgaria enim fictilia argillacea utut probè cocta & undique devitreata perfluit, si per aliquot dies in ipsis servetur, at per celerem coctionem & bullitionem ejusmodi solutio pari modo in hisce fieri potest, scilicet in olla quadam devitreata & operculo obtecta, calor enim

Salis Saturni paratio.

bulliens longè citius imò paucis horis calcem Saturni in aceto liquescere facit, nec metuendum est ne optima aceti pars per exhalationem evanescat, nil enim evaporat præter phlegma inutile, spiritus verò aceti omnes à plumbo attrahuntur, & cum ipso in succum fusibilem abeunt, constantem è vitriolo Saturni & sale aceti; notandum quoque solutionem istam fieri non posse nisi in aceto destillato, vulgare enim quamvis ferè acrius sit destillato, attamen quia spissam mellaginem & crassas feces in se continet, solutum plumbum ipsis permiscetur, & nil nisi spissum & glutinosum gummi peracta solutione & evaporatione obtinetur emplastris & epithematibus tantummodò utile, non autem in corpus vitriolaceum clarum crystallabile. Aceto itaque destillato per digestionem præfatam dulci facto & flavedine aurea colorato solutionem claram decanta, & aliud acetum destillatum superfunde, & sic perge defundendo & reaffundendo, donec omnis salsedo vitriolacea è plumbo extracta sit, & nullum amplius acetum superfusum dulcescat, semper autem secundum nostram advertentiam prima vice omnium optima pars in acetum transit, non secus ac in molitura frumenti, ubi prima mox vice optimus farinæ flos obtinetur, reiterataque farinatione qualibet vice viliorescit farina, donec tandem meri furfures remaneant, ita planè eodem modo se res habet in hac extractione, ut primò optima pars in plumbo solvatur, ac deinde semper vilior, donec tandem mera scoria insolubilis supersit, qui ergò boni quid desiderat, contentus sit prima calcis plumbi extractione & decantatione, vel ad minimum reiterate secundâ, decantatas solutiones omnes per filtrum cola, & ad spissitudinem oleiformem evapora, quæ in frigido loco concrescit in ejusmodi corpus vitriolaceum album, vulgò saccharum Saturni appellatum, quod ulteriori solutione, filtratione & congelatione in phlegmate aceti (at non aqua communi destillata, quia qualibet vice multum præcipitat) clarificari poterit, & paratum est.

Usus ipsius insignis & varius est ad omnes affectus inflammatorios, & morticativos externos, in igne enim persico solvitur in aqua plantaginis vel polygoni, & madefactis in solutione tepefacta linteolis, vel pannis cœruleis crebrius igni persico applicatur, ad tumores cum oleo chamæmeli & aqua rosacea redigitur in ungventum, ad ulcera, vulnera & membra contracta solvitur in oleo terebinthinæ in balsamum præstantissimum in ungendum & imponendum, valet quoque contra cancrum, fistulas, ulceraque mammarum, tumores & dolores, colicam, inflationem lienis, quartanam & punctiones circa umbilicum; si destillare quis velit ejus spiritum & oleum, cautè procedatur, facilè enim fulminat & nonnunquam integrum furnum in rudera disturbat, quî autem cum illo procedendum, docuimus in

in tertio tomo nostræ officinæ urbano ruralis.

De simplicibus tertii gradus Virginis, eorumque operatione speciali.

SUb hunc gradum pertinent sequentia: scilicet aristolochia longa & rotunda lange und runde Osterlucey; quercus cum tota substantia, nimirum corticibus, glandibus, cupulis & gallis der Eichbaum mit aller Substantz was daran ist; consolida media gemeine gülden Güntzel; prunella Braunellenkraut; conyza major & minor grosse und kleine Dürrwurtz; balaustia Granatenblüt; isatis Weid; lentiscus Mastixbaum; cupressus Cipressenbaum; santalum rubrum roter Sandel; sabina sylvestris Waldsevenbaum; fumaria bulbosa Holwurtzigerdrauch; fumaria communis gemein Erdrauch oder Taubenkropff; fumaria Sclavonica seu corydalis ein fremd Erdrauchsgeschlecht; lupulus Hopfen; intestinum & stercus lupi Wolffsdarm und Koth; muscus terrestris Berlap; benedicta caryophyllata Benedictenkraut und Wurtz.

Vires harum rerum sunt, quod virtute siccante & abstergente præcedentium graduum simplicia etiamnum superent, iisdemque viribus polleant, at fortioribus in omnibus, imprimis autem ex hoc gradu potiones insignes diureticæ parari possunt, quæ mirum in modum sabulum & calculum renum atterunt, dissolvunt, & eluunt, morbosque splenis, quartanam & melancholicos curant, & ab ipsis præservant, sistunt quoque externa inspersione sangvinem vulnerum, eaque glutinant; & si debito tempore colligantur, efficacissimas potiones dant vulnerarias, sanantque affectiones faucium, tormina ventris, dolores umbilici, corrigunt fœminarum vitiosos menses, aliaque præstant quæ superius in tertio gradu Tauri consignata sunt.

Collectio eorum pari modo instituenda est Sole existente in Virgine & Lunâ in Libra, ad inveterata verò ulcera oportunissimè colliguntur Sole & Luna in Cancro currentibus, triduo vel quatriduo à plenilunio, ast si valdè spiritualis & totum corpus pervestigantis operationis esse debeant, tunc carpenda sunt in sua prima teneritudine nempe mense Aprili, inter novilunium & primum lunæ quadrantem, Sole & Luna morantibus in Tauro, nocte jam omnino caliginante, & rore in herbas decidente; ita enim ejusdem cum simplicibus tertii gradus Tauri sunt efficaciæ.

Præparatio, additioque tales accedant: accipiantur ex hoc gradu tres partes, è secundo gradu Arietis duæ partes, atque una pars è tertio gradu Scorpii, hæc si recentia sint, coquantur in solo vino albo non forti, si verò arida, in æqualibus partibus vini & aquæ, ac colatura frigefacta ad præfatam intentionem bibatur, ea tamen, quæ qualitatem laxantem seu purgantem habent, ut fumaria, aristolochia, macerentur prius per aliquot horas in aceto, &

tum demum exempta ad hanc compositionem & decoctionem assumantur pro interno usu, pro externo verò id non opus est, sed statim adhiberi possunt; destillantur etiam ex ipsis recentibus aquæ sine alia additione, nec non ex herbis in umbra siccatis pulveres parantur, expressi quoque eorum succi per annum asservari possunt, si prius parum coquantur, & quiescere permittantur, donec feces fundum petierint, ac deinde vitrum stricti orificii isto succo impleatur, & demum non nil olei superfundatur, ut in stricto vasis collo oleum supernatet, & succi exspirationem impediat, & sic absque corruptione diu asservari potest.

Usus horum præparatorum varius est, si enim interna sanatio ulcerum vel vulnerum hisce perfici debeat, bibendum est de tali decocto bis vel ter in die, atque in eodem vel etiam alio quopiam jusculo subinde pugillus præfati herbarum pulveris assumendus, si verò sputum cruentum vel fluores rubri vel albi inferiores stringendi forent, tunc omnino opus est, ut hæc simplicia ante commemoratam decoctionem prius in aceto per aliquot horas sint infusa, vel etiam unica saltem ebullitione paulum cum aceto cocta, ac mox exempta, ne etiam reliquam virtutem in acetum deponant, ac tum denique decoctum ex ipsis cum præfata additione concinnetur. Si tormina & dolores ventris vel matricis demulcendi essent, impotentur etiam simul in decocto hujus vel sequentis gradus pulveres, præsertim intestinum lupi exsiccatum, quod etiam ventri alligari potest; sorbent enim tales exsiccati pulveres tumultuantes sylvestres spiritus & rodentes humores in suam substantiam siccissimam, partesque eis afflictas liberant impotati, nec minus potenter biliosas defluxiones qualitate sua frigida restingvunt, easque combibunt & educunt, exempli gratia si catarrhus vehemens biliosus in pectus rueret, ibiq; apostema excitaret, tunc ex hoc gradu cape à juniori quercu densitatem brachii vel cruris non excedente interiores seu medianos cortices sive libros, non procul à terra degluptos quantitate unius vel alterius manipuli, è Scorpio florum berberis, vel è Cancro florum salviæ tertiam partem manipuli, ex Ariete menthæ crispæ dimidiatum manipulum, aquæ duas libras, vini libram, aceti dimidiatam libram, mellis duas uncias, ex his fac decoctum, ejusque sæpius unum vel alterum cochlearium sorbe, si hisce non cedat, sorbeat æger subinde cochlearium olei lini vel scorpionum, & apostema rumpetur, postea prædictam potionem continua, donec convalescas.

Contra sputum cruentum & menses nimios.

Contra dolores ventris.

Aquæ verò stillatitiæ hujus gradus valent ad gangrænam incipientem, si quadruplicata ipsis immersa lintea singulis quatuor horis applicentur, donec omnis uredo extracta sit.

De

De simplicibus quarti gradus Virginis, atque eorum operatione speciali.

HUic gradui subsunt sequentia: olea sylvestris wilder Oelbaum; ilex Steineiche mit Allem; imprimis viscum ilicis ad epilepsiam valens Steineichẽmistel; viburnum Schlingenbaum; suber Pantoffelholtz; frangula seu alnus nigra Faulbaum mit Allem was dran ist; item oleum frangulæ per descensum destillatum & cinis ejus das Oel aus Faulbaumholtz per descensum gebrannt/und dessen Asche; frutex rhus, seu sumach Gerberbaum; frutex prunorum sylvestrium seu acaciæ nostræ cum tota substantia ut & musco ipsius der Schleenstrauch mit Blůt/Wurtzeln/Rinde/Laub/Frucht und Moß; acacia nostra ausgetruckneter Schlehensafft; carduus benedictus gesegnete Distel mit Kraut und Samen; tormentillæ radix & herba Tormentillkraut und Wurtzel; dracontium majus groß Schlangenkraut; bistorta Naterwurtz; centaurium minus klein Tausendgůlden; ophioglossum Schlangenzůnglein; muscus omnifarius præsertim ex cranio humano allerley Moß/sonderlich von eines justificirten Hirnschedel; hæmatites Blutstein; sangvis draconis Drachenblut ein Gummi; chimolea Schleifschleim; alumen Allaun; bolus Armena Armenische Erde; ochra Ockergeel; rubrica Rötelstein; marga Steinmarck; crocus martis gebranntes zartes Eisenpulver; tripolis Trippelerde; spodium gebrannt Elfenbein/so auch aus gebrannten Oelbaumblättern gemacht wird; rubedo capitis mortui vitrioli edulcata ausgebrannte und ausgesůsste Röte aus Vitriol.

Vires horum simplicium sunt, quod in summo perfectionis materiæ & spiritus gradu sint constituta, adeò ut quoad virtutem refrigerantem & siccantem in sublimius quid provehi haud potuissent, nil ergò uspiam nobilius esse potest ad emplastra sanativa & consolidativa, quàm in hoc gradu habetur, nec non in præcedenti, ut & ad ulcera inveterata melancholica, perpetuò manantia, & depascentia, talia enim ex hoc gradu mitigari, funditus siccari, & ad consanescentiam perduci queunt, depromptis nimirum ex eo præstantissimis emplastris, & efficacissimis potionibus vulnerariis & ulcerariis, tam pro juniori quàm provectiori ætate, præterea sunt eximia & singularia ad quoslibet affectus spleneticos, reserant enim splenis obstructiones, curantque quartanam qualemcunque, suâ quoque qualitate immensum siccante & astringente quælibet profluvia nec non dysenteriam cohibent, combibuntque humores frigidos acerbos, flatusque impetuosos tormina & dolores ventris & matricis progignentes, eosque exsiccant & sic præfatas partes ab ipsis liberant; denique etiam hæmorrhagiam vulnerum externam necnon sinoviam sistunt.

Ulcera rodentia.

Contra quartanam.

Collectio eorum ad potiones medicas factitanda est mense Aprili vel Maji, tum enim ad istam operationem

nem

nem meliora ſunt, ad ſiccationem verò ulcerum convenientiſſimum tempus tam collectionis quàm curationis Junius eſt, Sole & Luna currentibus in Cancro, aliquot diebus ante & poſt ferias S. Johannis, ad internam autem aſtrictionem magis convenit Auguſtus.

Præparatio & additio hujuscemodi ſunt: ſiccantur tam herbæ & flores quàm cortices arborum & radicum hujus gradus in umbra, & partim ſubtiliſſimè pulveriſantur, ut pulvis vendibilis croci eſſe ſolet, partim verò radices & cortices per deſcenſum in oleum deſtillantur eodem modo, ac ſupra de quarto gradu Leonis doctum eſt, ex herbis & floribus deſtillantur etiam excellentes aquæ ſcilicet è floribus prunorum ſylveſtrium, carduo benedicto, tormentillâ & reliquis herbis, quarum aquæ ſtillatitiæ etiam dudum decantato in uſu ſunt, pulveres autem quibus interiores arborum cortices adduntur, potiſſimum externo uſui inſerviunt ad ſiccanda & mitiganda ulcera, debentque adeo ſiccari, ut etiam notabilem partem propriæ humiditatis exuant, & omnino ſiticuloſi fiant, ſubſtantia tamen eorum non comburatur, ſpontanea ergò eorum ſiccatio in aura libera non ſufficit, ſed calor ferè deſtillatorius requiritur, & aliquo modo uſtulatorius, non modò in hoc gradu, ſed etiam hiſce è quibus additio deſumitur, verùm pulveres, qui interno uſui deſtinantur, oportet integras ſuas ſpiririituales vires retinere, atque ita tantummodò in aura umbroſa ſiccari, niſi ubi validæ dyſenteriæ ſiſtendæ ſint, ibi enim quoque tales pulveres conveniunt, qui aliquo modo per validam exſiccationem pertoſti ſunt; ad pulveres itaque externos ſiccatorios captantur ex hoc gradu tres partes, è ſecundò gradu Leonis binæ partes, atque è primo vel ſecundo gradu Cancri una pars; hæc ſimul areſiant calore aliquatenus uſtulatorio, qualem cruſta panis in clibano experitur, ad internum verò potionalem uſum additio ſit in eâdem proportione è primo gradu Arietis & quarto Cancri. Quædam etiam ex hoc gradu prius ante internum uſum infundi ſeu macerari debent per aliquot horas in aceto vini, ut craſſior & acrior pars extrahatur, ſcilicet frangula, dracontium, carduus benedictus, centaurium minus, ſi nimirum potionibus vulnerariis deſtinantur, exterius verò ejusmodi acredo non admodum impedimento eſt, præſertim ad ulcera eroſiva, quippe quorum fundus putrefactivus & corroſivus omninò prius rebus acribus mortificari debeat, nil itaque nocet dracontii acredinem in tali caſu ita relinquere, imò etiam à Leone pulverem acriuſculum ſcilicet perſicariam & è Cancro mercurium præcipitatum addere, donec putrefactiva pravitas in ulcere ſit edomita; in hunc finem etiam non opus eſt terram rubram vitrioli edulcorare, ſed ſaltem ſubtiliter trita & cribrata ulceribus inſpergatur, ita enim optimè putrilaginem abſumit, & mox incarnat; conſimili etiam modo alumen

men acrius reddendum est, quod fit per ustionem; ast pro interno usu quælibet quantum fieri possit, prius ab acredine liberentur, nihilominus insensibiliter corpus purgant, sanguinem mundificant, & sanationem vulnerum & ulcerum accelerant.

Usum quod attinet, is pro cujusvis intentione varius est, in affectibus enim spleneticis, quartana, nephritide vel stagnante urina hæc decocta affatim bibuntur, atque unà horum pulveres in hisce tanquam specificis vehiculis impotantur, item ad compescendos dolores & tormina ventris vel uteri, quibus insigniter conducunt in hunc modum exhibita, si nimirum ex hoc gradu capiantur herbæ carduibenedicti sub initium noctis collectæ vel seminis ipsius lothones tres, menthæ crispæ vel è Sagittario asari duo lothones, atque è Cancro ossiculorum mustelæ fluviatilis, vel truttæ, vel oculorum cancri pulverisatorum semuncia, atque ex hisce subtilissimus pulvis fiat, cujus pro vice scrupuli duo vel tres in consimili decocto vel etiam in simplici vino assumantur, sistit tormina quæcunque tam ventris quàm uteri, ea enim tantummodo à frigidis defluxionibus causantur, ab hisce verò combibuntur & annihilantur, at si fœmina gravida pateretur tormina, tunc opus est talia exhibere quæ non sunt diuretica, exempli gratia, ℞. seminis carduibenedicti tres lothones, seminis fœniculi duos lothones, herbæ equiseti unum lothonem, fiat ex hisce pulvis mixtus, cujus drachmã ægra pro dosi in vino assumat, idque per horam adhuc semel vel bis reiteret.

Contra tormina qualibet.

Contra quartanam accipiantur foliorum carduibenedicti sesquimanipulus, asari vel origani manipulus, equiseti vel parietariæ dimidiatus manipulus, vel etiam omnium partes æquales, coquantur hæc in mero vino vel æqualibus partibus vini & aquæ vel cerevisiâ, tollunt enim quartanam omnino. Ad sistendos autem quoslibet alvi fluxus nec non uteri, bibantur similiter eadem decocta, sed unà cum ipsis etiam hujus gradus astringentes pulveres hauriantur, exempli gratia acaciæ seu succi prunorum sylvestrium exsiccati, vel gallarum, vel lapidis hæmatit. vel boli Armen. vel sangvinis dracon. tribus drachmis addantur diptamni Cretici, vel vincetoxici drachmæ duæ, vel etiam nucis moscatæ (quæ & sola sine ulla alia re comesta nostrum in hoc casu expertissimum remedium est) atque è Cancro ossiculorum lucii drachma, fiatque ex his pulvis subtilissimus, cujus drachma in haustu prædicti decocti impotetur. Nos verò accipimus in hoc casu è triplicitate cholerica theriacæ Andromachi scrupulos quatuor, quinque vel sex (cujus vicem rob sambuci vel ebulini in duplo pondere adimplet) hæmat. subtilissimè triti scrupulum vel dimidiatam drachmam, aquæ foliorum quercus vel plantaginis lothones tres vel duas uncias hæc pro una dosi propinata plerunq; prima vice quodlibet alvi profluvium sistunt. Præfatus pulvis etiam ad

Profluvia quævis.

profluvium mensium valet, supponendo simul plantis pedum in tibialibus recentem muscum pruni sylvestris ab ejus frutice, imò saltem sub ipsa à terra collectum, cujus sola quoque gestatione recenti in tibialibus sine ulla alia re desperatum & nulli alii remedio auscultans mensium profluvium cessare vidimus.

Adhæc herbæ & radices hujus gradus cum præfata additione etiam exterius applicata ad tormina ventris quælibet eximia sunt, si in vino ad omnimodam mollitiem decoquantur, ac deinde cum stercore pullorum columbarum vel aliis è primo gradu Leonis in pultem contundantur & ventri superimponantur, exempli gratia accipe radicis dracontii exsiccatæ libram, coque eam concisam in æqualibus partibus vini albi & aquæ ad totalem mollitiem, postea pista eam in mortario marmoreo, donec instar axungiæ mollis fiat, tunc istam pastam iterum cum vino coque, & rursus ab omni humiditate exprime, adde prædicti stercoris columbini æqualem partem, contunde simul in cataplasma, quod tam calidè quàm ferri possit umbilico superponatur, confert brevi in omnibus ventris doloribus, cujuscunque sint qualitatis. Sin autem isti ventris dolores in hydropem siccum seu tympanitem abirent, tunc ex hoc vel præcedenti gradu prehende aristolochiæ rotundæ vel fumariæ bulbosæ manipulos tres, ex Ariete vel Leone florum lavendulæ itidem tres manipulos, & foliorum raphani duos manipulos,

Tympanites.

ex his siccatis fiat pulvis, quem sacculo inditum coque in vino albo rhenano, atque exemptum tam fervidè quàm tolerari possit umbilico appone, frigefactum recalefac, & impositionem hanc toties reitera, quoad morbus desinat, impotando simul quotidiè sequentem pulverem: accipe lapidis spongiæ uncias sex, seminis plantaginis acutæ lothones tres, cornu cervi circa finem Augusti capti, & limando pulverisati semunciam, ex his paretur pulvis, cujus omni manè dimidiata drachma cum aqua vel oleo lavendulæ jejuno stomacho assumatur, jejunando desuper usque ad prandium. Potus ordinarius sit talis: cape cardamomi drachmas decem, dictamni albi drachmas octo, radicis iridis drachmas sex, vini albi libras tres vel quatuor, coquantur in vase lutato, & colatura frigefacta bibatur. Ad rupturam umbilici recipe margæ duas uncias, boli Armeni drachmas decem, aloe hepatici unciam, aristolochiæ longæ duas drachmas, gummi Arabici drachmam, fiat ex hisce omnibus pulvis, tum liquescant ceræ drachmæ duodecim seu quantum satis, admisce præfatum pulverem, & hoc ceratum superpone ita siccum, quod per octiduum continuò gestetur, quo elapso recens substituatur, adhibitâ simul firma ligaturâ & reprimente scuto, ne ramex egredi queat. Toto autem gestationis emplastri tempore potus vulnerarius ex hoc gradu simul bibatur, donec æger convalescat.

Ramex umbilici.

Ad siccanda autem ulcera ichorosa

Fluxus sinoviæ.

rosa & cohibitionem sinoviæ hujus gradus pulveres astringentes insperguntur, concurrente simul potione ex hoc vel antecedente gradu ulceraria, & ungvento egregio vulnerario quotidiè vulneri immisso, sine quibus emanans sinovia vix pulveribus astringentibus, scilicet croco martis & reliquis supra consignatis auscultabit, ulcera verò manantia istis optimè siccabuntur, præsertim supradictis lignorum & corticum oleis descensualibus sæpius linteolis intinctis impositis, quibus mediis etiam quasi violenter ad persanationem coguntur.

TRACTATUS XII.

De signo antipathico Capricorni, ejusque qualitate & dominio generali.

Capricornus est signum tertium & ultimum trigoni melancholici, in quo Sol mense Decembri volvitur, ipsumque ingrediens solstitium hybernum efficit, metamque extimam sui curriculi latitudinalis antarctici hemisphærii, quæ vulgo tropicus Capricorni nuncupatur, nec non diem totius anni brevissimam scilicet habitatoribus hemisphærii arctici, antarcticis verò longissimam, & æstatis, at nobis hyemis initium, quamvis apud nos dies ab isto brumali solstitio indies incrementum suscipiant, signum enim hoc omnibus reliquis est frigidius & siccius, eandemque influentiam tempestati anni imprimit, estque frigidum & siccum in declinatione, in quo nimirum spiritus melancholicus sensim declinat, & tandem omnino desinit, ita ut hujus signi simplicia, quò propinquiora sint gradui quarto, eò pauciorem habeant spiritum, & copiosiorem materiam, eòque magis ad internum usum inepta fiant, eò quod quò materialiores sint, eò crassioris deprehendantur substantiæ, vehantque in se vaporem terrenum frigidum venenatum, qui in quarto demum gradu tam crassus & veneficus est, ut homini intrò acceptus lethalis sit, exterius tamen tales venenatæ herbæ leviter correctæ non modò non nocent, sed mirandæ virtutis sunt ad evocandam inspiratam venenositatem seu malignitatem è profundo ad superficiem, eòque pacto hominem liberant.

Præest signum hoc tempori nocturno finali, inchoanti quando apud nos horologia primam sonant, ista hora autem horologiorum prima an initium noctis vel diei denotare debeat, nemo facilè dixerit, cum revera neutrius vel initium vel finis sit, sed potius verissima hora noctis quarta, durantis ab hoc spatio etiamnum per duas horas, quo intervallo Capricorni est dominium, ita ut integra nox sit sex horarum, tempus matutinum etiam sex, dies seu meridies pariter sex, & vesper consimiliter sex, at cum serena lux diei omni tempore diuturnioris sit spatii, ipsa scriptura sacra medium spatium vesperæ & temporis matutini adhuc diei tribuit, & alteram utriusque medietatem nocti; dicitur hoc spa-

tium dominii Capricorni ab antiquo noctis Gallicinium, quo sanctus Petrus Dominum nostrum abnegavit, & audita voce galli acerbissimè resipuit, reliqua verò corda Saturnina rigida ab ave hac lucis prænuncia minimè tacta vel ad resipiscentiam commota sunt, sed à potestate tenebrarum magis magisque indurata, à quibus benignissimus Salvator durante hoc regimine Saturni maximè rigido omni injuriarum genere crudeliter tractatus, tusus, illusus, verberatus, spurco sputo conspurcatus & deniq; circa aurorã damnatus, atq; ad extremũ flagellatus, crucifixus clavisque & lancea transfixus est. O horrenda vis Saturnina, quæ cunctis ferè tuæ triplicitatis simplicibus adeò sanativam vulnerum virtutem imprimis, erga benignum verò tuum Creatorem tam atrox & crudelis fuisti, ipsique lethalia vulnera inflixisti, è vulneribus tamen ipsius lethiferis nobis balsamum vivificantem vulnerarium animæ nostræ parasti, imò tu Deus unice bone cuncta hæc nostri causa condidisti miracula, tibi pro omnibus inenarrabilibus beneficiis sit irrequieta laudum litatio in omnem æternitatem. Sed ut redeamus ad punctuale spatium dominii Capricorni, illud ut dictum incipit horologiis nostris horam sonantibus primam nocturnam, & bihorio elapso cessat, congruit ipsi quoque tractus septentrionalis, qui est inter cæciam & aquilonem, item nigredo livida, seu livor cœruleus, qualis in obscuriori lapide lazuli, fructibus mori, myrtilli, rubi, pruni sylvestris spectabilis est, ac sensim in cœrulei tatem cyaneam vergit, quæ demum circa finem hujus signi in herbarum orientalium floribus plenè emergit, idque tam accurata partitione, ut in ultimo ex hoc signo discessu natura napellum distinxisse videatur in species quoad cœruleitatem florum sibi invicem planè consimiles, in operatione verò penitus contrarias, adeò quidem ut altera species thora vocata venenositatis Saturninæ acutissimæ, altera verò antithora appellata qualitatis salutiferæ Jovialis particeps deprehendatur. Sapor hujus signi est acerbitas stupida, tam extremè frigida, astringens, & proprium saporem congelans, ut in se ipso furorem quasi suscitet, & amarorem ex acerbitate nauseosum, extremum enim frigus glaciando adeò furit, ut vehementissimo isto motu iterum calidi quid enascatur, & unà cum frigore etiam urat, ita quidem ut incolarum Gronlandiæ color vultus penè nigricet instar Æthiopum, ac pisces in Islandia ab extremo frigore tam torridi reddantur, ac si id factum fuisset à fervidissimo calore Solis, Saturnus tamen in suis subjectis & regionibus frigiditatis prædominium gerit, nec amaritiem in ipsis gustabilem finit denotare præcellentem caliditatem, sed potius frigiditatem furibundè lethalem.

De partibus corporis Capricorno subjectis, ipsiusque antipathia.

SUbjiciuntur Capricorno arteriæ lienis, item ductus pancreatis cum suo succo austerulo pancreatico, tanquam præcipuo humore atrabilario, quemadmodum enim Jupiter & Mars conspirant in præparando succo cholerico amaro seu separando è sangvine venali, ita vicissim in sinistro latere Saturnum & Venerem concurrere in pancreate ceu Veneris officina in procreando succo atrabilario austero seu segregando è sangvine arteriali, rationabile est, & utrunque succum postea in poro biliario commisceri, atque è duobus contrariis concurrentibus tertium quid nimirum salsedinem quandam intestinis & meatibus urinariis summè utilem conflari, quemadmodum ex oleo vitrioli & sale tartari tertium quid scilicet tartarus vitriolatus conflatur; ad hoc signum quoque spectat fermentum acidum ventriculi, item vas breve, & quicquid ad vim concoctivam & digestivam facere potest, ut & ex parte quadam renes; exterius verò genua, & totius corporis ossa compactissima & solida; antipathia autem harum partium consistit in signo antipathico Joviali nimirum Geminis, qui salsedine sua calida & humida substantiam frigidam & siccam istarum partium corrumpere & resolvere satagunt, & defluxiones contrarias & putredinosas ipsis advolvunt, à quibus istæ partes lancinantur, obstruuntur, inflantur ac variè afficiuntur.

De simplicibus primi gradus Capricorni, eorumq; operatione speciali.

GRadui huic subsunt sequentia: nimirum morus cum fructu Maulbeerbaum und dessen Beer; rubus idæus Himbeer; myrtillus, seu vitis idæa Heidelbeer; calendula Ringelblume; rubus major grosse Brombeer; cerasa nigra sylvestria wilde schwartze Kirschen; milium Hirsen; panicum sativum & sylvestre zahmer und wilder Fenchel; sorgum Welscher Hirsen.

Vires istarum rerum sunt, quod perpaucum habeant spiritum, materiam verò superfluam, ac præterea vaporem terreum frigidum nimium, pro ulceribus itaque & vulneribus non conveniunt, sed potius ipsis damnosa forent, neque etiam ad internum usum valent, in his nimirum qui laboribus non dediti sunt, sed vitam sedentariam & otiosam degunt, tales enim materiâ seu corporalitate abundant, & spirituositate deficiunt, atque ab harum rerum multo interno usu insigniter læduntur, ast quiècontra multum & continuò laborant, parum materiæ & plurimum spiritus habent, atque ab hisce rebus non modò detrimentum nullum incurrunt, verùm quoque multum commodi inde reportant, & in sua valetudine sana firmantur, ex abundantia enim spirituum nimium intrinsecè calescunt, ab hisce verò caloris æstuantis re-

stinctionem, & copiosum nutrimentum accipiunt, cum tamen otiosis contrariam contingentiam afferant, impertiendo ipsis non saltim nutritionem parcam, sed tormina quoque artuumque dolores iisdem progignendo, ac viscera relaxando. Virtus autem ipsarum medica præcipua est, quod pro parte ex ipsis concinnari possint gargarismi & oris collutiones ad amissam vel infirmatam loquelam, inflammationes & exulcerationes oris, gingivarum & faucium, adhæc si ante plenam maturitatem acquirantur & arida reddantur, tunc ipsarum pulvis etiam fluxus alvi & dysenteriam curat.

Collectionis optimum tempus est mense Augusto circa plenilunium, at si ad strictionem internam expeterentur, colligendæ essent ante integram maturitatem.

Correctione autem ob pravam ipsis insitam noxam tali opus habent, ut tribus harum rerum partibus addantur duæ partes ex Leonis secundo gradu, ut frigiditas & humiditas ipsarum virtute Leonis ignea absumatur, itemque una pars è quarto gradu Cancri, hæc invicem coquantur in vino rubro, & colatura egregium gargarismum ad præfatos affectus suppeditabit.

Usus est ut in prædictis affectibus commemorato decocto æger sæpius in die pro gargarismo utatur, ejusque non nil in buccam accipiat, atque hinc inde moveat, nec non guttur & fauces gargarizet, & post aliquam moram iterum exspuat, atque aliam ejus portionem iterum ingerat, & ita pergat donec melius habeat. Tale autem decoctum valet ad inflammationes faucium, columellæ, gulæ, tonsillarum, & anginæ principium, item ad serpentia oris ulcera, quæ tamen melius & citius sanantur, si è fructibus hujus gradus præsertim moris, quæ ideò Maulbeer/id est baccæ oris vocantur, succus exprimatur, & cum melle rosato temperetur, instillatis quoque è Leone paucis guttis olei vitrioli, & hujus mixturæ contactu aliquoties repetito ulcera brevi consanescent; ad externa verò ulcera hæc simplicia parum valent, & præcedentibus in ejusmodi virtute longè superantur, proinde hæc sufficiant.

Ulcera oris.

De simplicibus secundi gradus Capricorni, eorumque operatione speciali.

SUb hunc gradum pertinent sequentia: scilicet cynocrambe Hundskôhl; lolium Dorte/Unkraut; narcissi Hornungsblumen; rubus schwartzer Brombeerstrauch; chamæcerasus Erdkirschen; boleti muscarii Fliegenschwâme; horminum Scharlach; verbascum Himmelbrand.

Vires istarum rerum sunt, quod superfluo vapore terreo repletæ sint, nec sine correctione in usum vocandæ, præsertim ad vulnera & ulcera, quæ ab ipsis applicatis venefica qualitate inficerentur, probè autem correctæ quædam etiam ex his intro dari possunt, nimirum verbascum & horminum, non tamen sine legitima additione, qua accedente multam in corpore & vulneribus carnem

carnem generant, reliqua autem tantummodò extrinſecus applicantur pro ſarcoticis & refrigerantibus, at nunquam ſine optima correctione atque ex aliis convenientibus gradibus deſumpta additione.

Collectio & *correctio* ſunt hujusmodi, quando Sole in Virgine morante collectæ fuerint, tunc ipſis aceti vini vel ex cerevifia confecti ſatis acris duæ partes, atque una pars vini albi non fortis ſuperfundantur, adjecto quoque momento ſalis, atque ita per noctem relinquantur in infuſione, ſequenti manè decantato liquore duabus alicujus herbæ partibus addantur itidem duæ partes è ſecundo gradu Leonis, atque una pars è quarto gradu Cancri primanæ claſſis ſi intrò dare lubeat, ad ulcera verò tertianæ, illa coquuntur in vino & colatura bibitur, hæc verò exſiccantur & in pulverem teruntur ulceribus inſpergendum, quorum prius repurgatorum cavitatem carne nova & bona explent.

De ſimplicibus tertii gradus Capricorni, eorumque operatione ſpeciali.

TRibuuntur huic gradui ſequentia: videlicet ſymphitum Wallwurtz; verbaſcum majus groſſer Himmelbrand; burſa paſtoris ſeu pera paſtorea Hirtentäſchlein / Täſchelkraut; ſangviſorba Hergottsbärtlein; phœnix Mäuſekorn; acorus gladiolus luteus gelbe Schwertel / Ackerwurtz; taraxacon Münchsköpfflein-kraut; ſemẽ cardui ſylveſtris Haberndiſtelſamen; malva domeſtica ſeu arborea wilde Pappeln oder Erndroſen; lactuca leporina Haſenköhl; ſonchus ſylveſtris Gänsdiſtel / Säumelck; & omnes ſpecies ſon hi alle Sonchenkräuter; externa ſunt pili leporis Haſenhaar; crepitus lupi Wolffsfiſt.

Vires harum rerum ſunt ferè conſimiles cum hiſce, quæ aliàs ſub gradum ſecundum Virginis referuntur, hæc tamen ſimplicia illis ſalem infirmiorem & debiliorem poſſident, adeò quidem ut unicâ noctis pruinâ conſeſtim pereant, conſvetum quoque huic ſigno vaporem terreum frigidum ſibi inſitum habent; levi tamen negotio corrigi poſſunt, ut tutò intrò dari queant, tumque ſiſtunt vomitum cruentum, dyſenteriam, menſium & lochiorum profluvium, gonorrhœam, & lienteriam, econtra autem provocant urinam, id quod aliter fieri nequit, humiditas enim quæ antea in lubricatione ventris feces alvi ita diluebat, ut tenuia & fluida excrementa inde fierent, poſtmodum quando alvus ſtringitur, neceſſariò alium exitum quærere tenetur, colatur itaque à dictis fecibus & per viam urinariam educitur, virtute autem aſtringente & ſtiptica hæ herbæ tam forti pollent, ut etiam hæmorrhagiam è naribus, aliasque præfatas curent ſaltim in manu retentæ vel de collo geſtatæ, mirè quoque ſanant & conſolidant quælibet vulnera tam in- quam externa.

Proflu-via quælibet.

Collectio eorum fit menſibus Junii, Julii & Auguſti ſtatim à plenilunio, tum enim in virtute ſtiptica longè optima ſunt.

Corre-

Correctio eorum pro interno usu hæc est, superfundatur ipsis recentibus & integris acetum vini vel cerevisiarium satis acre, atque in ipso macerentur per noctem, sequenti manè exempta absque ablutione ulla, nisi si cuiquam sapor aceti valdè adversus sit, & tali in casu ablui prius possent, contundantur, ac succus exprimatur, cujus unciæ duæ vel tres pro vice bibantur in vomitu sangvinis, aliisque internis eductionibus cruentis, possunt etiam ita correcta decoqui in vino rubro, atque ad eosdem affectus colatura bibi, vel etiam absque maceratione in aceto in sua recenti succulentia decerpta destillationi per vesicam subjici, atque aquæ destillatæ loco succi vel decocti hauriri queunt in iisdem affectibus, præsertim si ad vomitum sangvinis cuilibet haustui hujus aquæ guttæ XV. vel XX. spiritus vitrioli & circiter scrupulus lapidis hæmat. subtilissimè triti admisceantur, & sic simul impotentur. Ad externum autem usum non opus habent immacerari aceto, sed saltem colligantur circa plenilunium, & recentia in manibus vel de collo nudam cutem attingentia gestentur, ad vulnera verò additionem requirunt è secundo gradu Arietis & quarto Cancri, quæ probè invicem pista in cataplasma loco vulnerato superponuntur.

Hæmorrhagia narium.

Exempli gratia si quis nimium propendeat ad hæmorrhagiam narium, vel æquo sæpius istum vel ex aliis partibus prodeuntem sangvinis fluxum experiatur, tunc gladiolum luteum præfatis mensibus, imprimis autem Augusto statim à plenilunio, & si fieri possit inter horam noctis primam & tertiam seu sub ipsum noctis gallicinium, quando Capricorni dominium est, colligat, atque mundatam hanc radicem de collo pendulam gestet, & præservabitur ab omni sangvinis fluxu & spasmo, hæc enim radix destituta spiritu melancholico, eundem in corpore humano depravatum, & tumultum in sangvine vel nervis excitantem attrahit & in se combibit, atque etiam in aliis affectibus ubi attractione opus est, plurimum valet, præsertim in attrahendis rebus frigidis & siccis, uti sunt infixæ spinæ, spicula & similia, tunc enim radix contusa & applicata rem infixam extrahit, verùm ad externam vulnerum sanationem non confert uti reliqua hujus gradus, scilicet pro externo usu, at pro intrinseco, confortat enim ventriculi fermentum acidum & lienem ipsiusque arterias valdè roborat, quibus partibus roboratis etiam proba concoctio & chylificatio sequitur, atque ita sanatio vulnerum ejus interno usu acceleratur, sed corrigi prius debet immaceratione aceti, atque additione è secundo gradu Arietis & quarto gradu Cancri hoc modo: prehende radicis mundatæ acori uncias tres, superfunde ipsi acetum vinarium per noctem, manè decantato aceto adde solidaginis Saracenicæ, vel radicis ebuli duas uncias, atque è Cancro consolidæ regalis vel equiseti manipulum seu unciam, hæc concisa coque in vino albo solo vel æquali parte aquæ adje-

adjectâ, eritque potio vulneraria inſignis. Vulgò autem radices acori conſciſſas diutius macerant in aceti acris duabus partibus ad unam radicum, ſcilicet per triduum, ac deinde ſimul coquunt, donec dimidium aceti ſuperſit, quod colant, additoque mellis dimidio iterum coquunt & deſpumant, donec mellaginis ſpiſſitudinem mixtura reinduat, atque hujus ſucci omni manè non nihil lambunt ad lienem obſtructum.

Reliqua hujus gradus eodem modo poſſunt colligi ad externa periapta curandæ & præſervandæ cujuslibet hæmorrhagiæ, ſuntque præterea inſignia vulneraria extrinſecus vulneribus applicanda, atque etiam intrò ad eundem finem exhibenda præſertim cum additione ſequenti:

Symphytum, quæ etiam conſolida major, inula ruſtica, oſteocollon, unctuoſa & alum Gallicum nominatur, gaudet additione conſolidæ Saracenicæ vel bibinellæ & herbæ mercurialis. Radix hæc ſuum nomen mirè adimplet, conſolidat enim potentiſſimè quælibet interna & externa vulnera, ſolutiones continui, rupturas, contuſiones & oſſium fracturas, ſiſtitque ſangvinis profluvia quacunque parte prodeant nimirum unà cum ſputo, excrementis, lotio, vel purgatione uterina. Expurgat quoque purulentum pulmonem & pectus, refrigeratque & ſitim ſedat, exterius ſua glutinoſitate prorumpentem è vulneribus ſangvinem mox conſtringit, ſi pulvis ejus ad uſum aſſervatus tempore neceſſitatis aquâ calida humectatur, & cum ſtupa cannabina vulneri applicatur, concreſcit enim ſangvis ab iſto refrigerante glutine & ſtatim conſiſtit.

Burſa paſtoris, quæ ob ſingularem ſiſtendi ſangvinem virtutem etiam ſangvinaria & criſpula appellatur, addi ſibi poſcit mentham aquaticam, & chryſanthemum ſeu buphthalmum; herba hæc ad ſiſtendum ſangvinem vix ulli alii cedit, tam intra corpus data quàm exterius applicata, vulgò enim decoquitur in vino, vel pulvis ſaltem ipſius vino injicitur, & ſic impotatur vel etiam expreſſus ejus ſuccus per ſe bibitur contra quælibet alba vel cruenta profluvia, item contra gonorrhœam, ad quam qualibet vice pauca quoque grana camphoræ cum prædicto decocto vel potione pulveris vel ſucci aſſumuntur; exterius iſtis locis, ubi ſangvis emanat, contuſam herbam applicant, nimirum in hæmorrhagia narium in fronte, in dyſenteria regioni renum & umbilici, quidam etiam ſi ſangvis è dextra nare fluat herbam tenent in dextra manu, ſi è ſiniſtra, in lævâ, lavant quoq; ejus expreſſo ſucco vulnera, & pulverem inſpergunt.

Carduus ſylveſtris avenarius ſemini ſuo eandem virtutem vulnerariam, & ſimul doloribus acutis juxta ſignaturam pungentium ſpinarum medentem imprimit, ad vulnera ipſi ſcilicet ſemini addi debet hypericon ſeu perforata, & herba pœoniæ, ad demulcendos verò dolores pungentes, quales in pleuritide & iſchiatica

passione sæviunt, conveniunt veronica, vel hysopus, vel tussilago ex Ariete, vel adhuc melius è Sagittario pauca grana præparati antimonii, & è Piscibus flores papaveris erratici.

Taraxacon, quæ etiam ambubeia, rostrum porcinum, caput monachi, aphaca, & dens leonis vocatur, amat additionem marrubii albi & equisetum, valetque ad præfata profluvia alba & rubra sistenda, item ad gonorrhœam, pleuritidem, tussim, æstum internum & dolorem arthriticum, quibus in affectibus tam intrinsecè quàm extrinsecè crebro in usu est, præsertim in dolore pleuritico, ad quem exprimitur ex recentibus foliis succus, cujus tribus partibus addi possunt duæ partes succi hysopi vel veronicæ, atque una succi berberis vel nasturtii aquatici, admixta simul particula aceti scillitici, & pauco sale decrepitato, hæc mixtura per intervalla cochleatim sorpta mirè insultum pleuriticum infringet, præsertim si prima vice aliquot grana antimonii præparati in uno vel altero ejusdem cochleario impotentur, loco succi etiam aqua hujus herbæ stillatitia accipi potest, quæ etiam insignis est ad clarificandos oculos, & maculas in ipsis extergendas, quin imò radix à plenilunio effossa & incipiente oculorum pterygio vel suffusione de collo per mensem gestata suffusionem tollit, & oculos clarificat.

Malva arborea, quæ etiam malva hortensis & rosa transmarina nuncupatur cum prædicta correctione & additione ejusdem cum præcedentibus est operationis, imò ipsius flores præsertim purpurei in umbra siccati tantæ sunt ad omnes affectus faucium nempe inflammationem tonsillarum, columellæ, orisque putredinem efficaciæ, ut Germanicæ Mundrosen / id est rosæ oris nominentur, quibus in casibus ipsis saltem aqua fontana in vitro ad eminentiam duorum vel trium transversorum digitorum superfunditur, donec aqua à floribus coloretur, quod brevissimè fit, tumque istâ aquâ tincta os & fauces gargarisantur; ex hisce floribus & subsequente semine etiam utilissima conserva ad tussim, ac incipientem phthisin corporisque consumptionem concinnari poterit.

Sangvisorba seu pimpinella Italica quantæ demum sit potestatis ad sistendum sangvinem, ipsius nomen indicat, quod nimirum sangvinis fluxum quasi sorbendo compescat, estque præstantissima tam ad alba quàm rubra profluvia, in potulentis decocta & pota, exterius admota sanat vulnera, ulcera & fistulas, addi ipsi poterit ex Ariete dictamnus, vel consolida Saracenica, atque è Cancro linaria; reliquorum usus ex hisce facilè subintelligetur.

De simplicibus quarti gradus Capricorni, atque eorum operatione speciali.

Dicantur huic gradui sequentia, nempe hyoscyamus cum omnibus speciebus Bilsenkraut mit allen Geschlechten; solanum, vel solatrum

trum Nachtschatten; aconitum cum omnibus speciebus Wolffswurtz mit allen Gattungen; uva inversa vel lupina, herba paris Einbeer; tabacum, nicotiana Toback; helleborus niger schwartze Nießwurtz; consiligo wilde Christwurtz/Schlangenwurtz; mandragora Alraun; taxus Eibenbaum; solanum furiosum doller Nachtschatten; bufones Kröten; cerebrum felis Katzenhirn; napellus Eisenhütlein; opium & meconium der fremde ausgetrucknete Magsamensafft; flos Tunetanus seu Indicus Indianische Nägelein mit Kraut und Blumen; aranei Spinnen; sangvis menstruus weibliche Gerechtigkeit; tela araneæ Spinnenweb; sabina Sevenbaum; agaricum nigrum schwartzer Tannenschwamm; chamæleon niger schwartze Eberwurtz.

Vires harum rerum sunt, quod merâ corporalitate constent, omni exutâ spiritualitate, superfluam igitur habent materiam vapore terreo ac sulphure frigido refertissimam, suntque ideò omnia sub hunc gradum pertinentia valdè venenata, unum tamen altero venenatius, ac magis deleteriæ qualitatis, quum que nullus ipsis amplius spiritus insit, sed mera meterialitas, idcirco incredibilem in modum attractiva & spiritualitatis siticulosa sunt, attrahuntque corpori applicata spiritualitatem essentialitatemque bonam & malam simul non secus atque spongia expressa attingentem aquam, ac corpus humanum eâdem privando vel lædunt vel destruunt, at si prius per correctionem vapor iste terreus & sulphur algidum extrahatur, tunc solummodò spiritualitatem peregrinam malignam auramque à fermentatione putrefactiva & pestilenti contagio inspiratam attrahunt, hominemque etiam lethaliter ipsâ oppressum insperato liberant, atque insuper virtute sanativa indicibilem utilitatem afferunt; conferunt quoque istarum herbarum decocta peculiariter ad dolorem dentium fervidè in ore detenta; item affectus inflammatorios renum præsertim diabeticam passionem in modum cataplasmatis regioni lumbari applicata.

Collectio eorum fieri potest Aprili, Majo, Junio, Julio, Augusto, uno verbo quandocunque quis ipsorum indigus sit, semper tamen efficaciora sunt tempore plenilunii inter noctis initium & finem collecta.

Correctio veneficæ qualitatis hoc pacto obtinetur: imponantur ita recenter decerpta vitro vel vasi devitreato, ipsisque superfundatur aceti acerrimi vinarii gemina ac vini veteris albi simpla portio, utriusque verò tantum ut aliquot digitorum transversalium altitudine supereminent, adjecto simul modico sale decrepitato, & ita macerentur per noctem, vel si festinatione opus sit, bulliant mox in eodem liquore aliquantulum salito saltem una vel altera ebullitione, brevissima tamen, ne substantia herbarum simul lædatur, sed ut acetum saltem vaporem terreum algidum, & vinum sulphur venenatum exsugere queant, quo facto liquor decantatur, ac herbæ pau-

lulum expressæ tantundem juxta quantitatem ocularem alicujus herbæ recentis è sangvinea triplicitate desumptæ, scilicet malvæ, althææ, recentium ficuum, vel alterius additur, atque hæc duo peroptimè invicem contunduntur in pulticulam succulentam mollemque cataplasmicam, quæ pestifera lue correpto ubicunque corporis lubeat applicatur, ac mox ibidem loci hæ duæ herbæ sibi invicem contrariantes & ex oppositis triplicitatibus, nempe dulci sangvinea & acerba melancholicâ deprompta in se mutuò agunt & effervescunt, ac subjectam cutem putrefaciunt, ita ut aperiatur, omnisque venenata pravitas è corpore istuc trahatur & foras feratur; at si quis in votis haberet istud cataplasma etiamnum reddere fortius, ita ut bubones pestiferi celerrimè eo perrodantur, tunc alicujus ex præfatis indicato modo correcti simplicis capiuntur tres partes, atque è quarto gradu Leonis duæ partes, nec non è quarto gradu Virginis una pars, hæc simul pistantur dictâ ratione in cataplasma, ac buboni apponuntur, & ipsum brevi perforat, & omnem venenositatem evocat expurgatque. Verùm quum hæc simplicia multum inter se differant, nonnulla notabiliora de singulis præcipuis adhuc differenda veniunt.

Primò bufones quod attinet, isti quidem commemorata maceratione in aceto non indigent, sed tantummodò baculo cuspidato per medium caput transfiguntur, nec per ullum alium corporis locum, aliàs ad hunc usum non valent, transfixi siccatur de baculo penduli in Sole, donec omninò aridi sint, & asservantur in loco sicco, quamprimum autem grassante peste alicubi corporis tumor vel bubo pestilens prorumpat, accipiatur bufo, & malleo complanetur, nec non aceto rosaceo vel alio humectetur, ac non nil calefactus buboni superligetur, & extrahit venenum per integram hominis cutem, & ab eo turgescit, at si non per medium caput transfossus sit, allicit quidem pariter venenum, sed non inturgescit, bufo ergò ita tumefactus abjiciatur, & alius complanatus & aceto irrigatus apponatur, donec omne venenum sit evocatum, quod certò fit, pestis enim est venenum fracidum, frigidum & Saturninum, bufo verò itidem tale quid est, & sic simile à simili extrahitur. Porrò bufo etiam ad alia in usu est, scilicet ad hæmorrhagiam narium vel alias, & tenetur tunc sub alterutra axilla, vel in manu conclusus, vel collo appensus, donec natura ob præsentem venenatam bestiolam sibi ex tota proprietate horridam expavefacta sui horroris frigus effervescenti sangvini communicet, unde is sidit & tranquillus fit.

Napellus, seu thora incorrecta quidem venenatissima est, sed correcta fit efficacissima ad venenum pestiferum è corpore alliciendum, postestque tum sine omni metu applicari, at non nisi pedibus juxta signaturam ejus non frustra ipsi impositam, quæ designat, quod ab inferis in caput usq; operetur, & ex eo ob morbum

bum lividum venenatum cucullato omnem malignitatem deorſum trahat.

Aconitum, iconitum, luparia cum omnibus ſpeciebus pari modo ante correctionem ejus valdè venenata eſt tam hominibus quàm beſtiis, adeò ut inde nomen ſortitum ſit, quod eodem lupi, canes, porci & alia animantia necentur, edoctâ autem hic methodo correctum externâ applicatione itidem fit inſigniter ſalutiferum, præſertim iſta ſpecies quæ dicitur uva verſa, cujus baccæ applicari debent carpis manuum, quando quis peſte correptus ſit, & in brachiis ipſius rubea linea appareat, deſignans venenum peſtilens rectà è brachiis verſus cor ferri, tunc inquam baccarum uvæ verſæ tres vel quatuor pluresve vel etiam herbæ folia recentia contundantur in paſtulam mollem, & circa manum in brachio, ubi præfata linea incipit, & ſurſum ad corpus tendit, applicetur, ſingulisque horis vel bihoriis recens applicatio reiteretur, retrahitque venenum & ex corpore evocat, etiamſi tam vehementer æger eo decumbat, ut jam agere animam videatur, nihilominus tamen ipſum in integrum reſtituit, quemadmodum autem napelli locus applicationis pedes ſunt, ita aconiti ſignatura indicat, ipſum non niſi manibus applicari debere.

Hyoſciamus, jusquiamus ſimiliter venenatæ qualitatis non expers eſt, quamvis non ita vehementer ut priora necet, nihilominus tamen interno uſui minimè valet, ſed tam hominibus quàm beſtiis valdè nocet, imò mortem inferre poteſt; verùm eâdem correctione adeò cicurari poteſt, ut nobiliſſimam virtutem externa applicatione exſerat, ſervitque juxta ſignaturam potiſſimum pudendis, ita ut ſi quis maligno quodam tumore vel inflammatione in extremitate virgæ laboraret, tunc herbæ huic correctæ flores geniſtæ & atriplex addantur, eaque contuſa applicentur, & omnis ardor reſtingvitur, tumorque mollificatur, maturatur, pravitas expurgatur & locus affectus ſanatur; ad quaslibet tamen quoque alias vulnerum inflammationes radix hyoſcyami apud Chirurgos in ſecretiori uſu eſt, recentem enim hanc radicem contuſam aceto roſaceo per aliquod tempus ad calorem ſolis immacerant, ac deinde in hoc aceto fervefacto linteola humectata quibuslibet vulnerum inflamationibus & phrenitidem vulnerariam minantibus ſuperponunt, qua impoſitione aliquoties repetita vulnerum ardor, & imminentia prava ſymptomata ſedantur, & perfectè præcaventur.

Hyoſcyamus Indicus, ſeu tabacum eandem malignitatem narcoticam ſibi incluſam vehit, quâ per correctionem cicuratâ mirabiles virtutes vulnerarias edit, quam tamen correctionem vix ullus hactenus attentavit, ſed quilibet herbam incorrectam tam intus quàm exterius uſurpavit, & nihilominus multa præclara per hanc herbam præſtita ſunt, imprimis ſucco expreſſo & in ſyrupum redacto, quem lamben-

dum exhibent in pleuritide, phthisi, asthmate, tussi, hydrope & contra vermes, sed quam gravia sæpissimè excitet symptomata, nemo nunc non novit, ideòque vulgò student expressum hunc succum prius aliquot dierum digestione mitigare, & per residentiam depurare, exterius folia calefacta vel cruda vel in aliquo oleo prius aliquantulum frixa apponuntur partibus à frigida causa dolentibus, scilicet capiti, ventriculo, ventri contra vermes & tormina, ut & in nephritide & podagra, item locis serpiginosis, exulceratis, vulneratis, anthracem vel cancrum patientibus, in quibus affectibus etiam aquam ex ipsis recentibus destillant, eâque talia loca eluunt; verùm enim verò etiam externa foliorum impositione experiuntur, quod ægri inde soporosi reddanturr. Omninò itaque opus est genuinam antea correctionem hic præmonstratam præmittere.

Sangvis menstruus hac correctione etiam insigniter mitescit, imò saltem aceto rosaceo dissolutus & erysipelati exterius applicatus subitò illud restingvit.

Solani species singulæ pariter huic correctioni auscultant, aqua tamen solani communis stillatitia etiam absque prægressa correctione alia bibi potest ad vehementem internum æstum, verùm nos in tali casu ordinamus, ut prius herba persicariæ urentis seu hydropiperis in ipsa coquatur, ac tum demum aqua ista bibatur, ita enim mirè confert ad internas inflammationes, sputum sangvinis, & incipientem phthisin, herba tamen incocta debet in terram humidam sepeliri, ut putrefactione annihiletur; vulgò solani somnifici cortices radicum in vino exhibent pondere drachmæ, ad inducendum somnum, putantque eum hisce mitiorem quàm à propinato opio procurari, dant quoque baccarum ejus duodecim & non plures contra hydropem, verùm ejusmodi venefica medicatio probanda non est, quamvis enim pro tempore juvet, ferâ tamen stuporositate intus semen futuri alterius morbi pejoris plantant.

Mandragora & sabina salem venenatum phlegmaticum intra se reconditum habent, eodem modo ut antea doctum est extrahendum, debentque ulterius corrigi additione gentianæ vel bibinellæ & equiseti, vel radicis cannæ, vel cancrorum è Cancro. Ad ulcera tamen sananda sabina exterius non convenit, ob nimis attractivum ipsius salem, biliosas defluxiones attrahentem.

Helleborus vel veratrum nigrum corrigendum est vitriolo Hungarico purificato, & tunc quamlibet epilepsiam eradicat, extrinsecè cum sua additione scilicet pulveris corticum betulæ vel spartii & herbæ cancri vel similium eximiè sarcoticum est ulceribus inspersum; herba autem ipsius nulla correctione indiget, sed tantummodò in umbra siccari & in pulverem tundi & teri debet, est tamen difficillimæ pulverisationis, at incredibilis virtutis ad præservandum corpus humanum ab omni ægri-

ægritudine, ſi cum dimidiata parte ſachari pulveriſati miſceatur, & ejus quotidiè manè jejuno ſtomacho pugillus devoretur ab eo qui jam quinquageſimum ætatis annum attigit.

Tela aranearum per ſe excellentiſſima eſt ad ulcera melancholica & eorum malignitatem, vulneraria quoque eſt & ſangvinem cohibens & inflammationem præpediens, nec non febriles inſultus pulſibus alligata infringens, ex ipſis araneis per infuſionem etiam paratur oleum eodem modo ac oleum ſcorpionum, quod & in omnibus cum illo convenire, & ejusdem uſus eſſe, unumque alteri ſubſtitui poſſe non dubitamus; certum autem eſt, oleum ſcorpionum miram virtutem præſtare uno, duobus vel tribus cochleariis ita frigidè intra corpus datum ad rumpenda interna apoſtemata à nimia potatione oriunda, & ad ipſam peſtem in dextro latere anthracem vel bubonem protrudentem, in quo caſu dimidiatum cochlearium hujus olei cum pugillo ſequentis pulveris intrò ſumitur; pulvis autem ſic fit: ℞. ſcordii tres partes, ſcrophulariæ duas partes, pulveris ſiccatorum cydoniorum unam partem m. f. pulvis.

Ad curandum autem ardorem renum & imprimis diabeticam paſſionem ſupradictæ herbæ ſucculentæ præſertim hyoſcyamus, ſolanum, mandragora coqui debent in propriis expreſſis ſuccis, vel etiam affuſâ aqua communi in balneo bulliente per dies plures leniter, ac deinde omnis humiditas exprimi & colari, quæ poſtmodum per ſe evaporatur ad mellaginem, quæ cum pannis regioni lumbari continuò per aliquot dies applicetur; prout de hujus affectus curatione ſupra pag. 652. plura ſumus locuti.

Denique omnia & ſingula, etiam venenatiſſima hujus ſigni ad internum quoque uſum apta & planè tuta fiunt, ſi omninò comburantur in cinerem, ejusque manipulus linteolo illigatus potui ordinario impendeat, ac ſingulis quatriduis renovetur, vel ex ipſis ſal extrahatur, ejusque ſcrupulus pro vice in potu accipiatur, hoc enim modo potenter obſtructiones lienis reſerant, atque ad calculum renum & hydropem valent.

Hæc ſunt amice lector, quæ de duodecim ſignis cœleſtibus, eorumque virtutibus influentialibus in ſubjecta medica conſcribere voluimus, ſtabat quoque noſtra firma ſententia etiamnum de aliis arcanioribus tractare, at quum jamdum hic liber major factus fuerit, quàm intenderimus, neceſſum eſt ipſi finem imponere, & reliqua in aliud volumen differre. Interea quæ hic deſunt, majorem partem quoque in noſtro tractatu de panacæa minerali tomo primo officinæ noſtræ urbano ruralis annexo candidè docentur.

INDEX

Alphabeticus copiosissimus tam ægritudinum & affe-ctuum, quàm medicaminum præcipuarumque præparationum in hoc libro cum omnibus manipulationibus edoctarum.

Amule-

C.

Dia-

F.

Impe-

Lauda-

Pilulæ

Ventri-

Vitel-

Teutsches Register derer Kranckheiten und Zustände/ so in diesem Buch Officinæ Sanitatis gedacht werden.

M.

N.

O.

W. Wach-

Errata crassiora; a. significat priorem fissi seu intersecti lateris cujuslibet paginæ columnam, b. posteriorem.

PAg. 54. a. lin. 10. lege: spatula. p. 56. b. l. 39. l. hyoscyamus. p. 66. a. l. 10. pro generativus lege gravativus. p. 69. b. l. 16. l. debellandum. p. 71. b. l. 38. l. odoratis. p. 107. b. l. 22. l. allisio. p. 122. b. l. 22. l. peculiares. p. 125. b. l. 11. l. immisso. p. 133. a. l. 30. pro in l. ni. ibid. l. 31. pro nî l. in. p. 161. b. l. 14. l. mobilitatem. p. 180. b. l. 2. pro fugit l. figit ibid. l. 16. post consistat dele o. p. 184. a. l. 11. post vocatur, l. atque. p. 238 a. l. 2. l. exprimunt. p. 245. b. l. 6. pro funum l. fimum. p. 286. b. l. 11. l. dormiat. p. 292. b. l. 15. l. circumcostatis. p. 302. b. l. 13. l. allatura. p. 326. a. l. 4. pro cum l. quem. p. 344. b. l. 36. post exuperantem dele, in. p. 356. a. l. 11. l. deleteriis. p. 357. b. l. 7. l. sumi. p. 392. b. l. 12. l. tristi. p. 405. b. l. 7. l. oppletam. p. 406. a. l. 8. l. vitis albæ. p. 411. b. l. 1. l. expurgetur. p. 423. b. l. 7. l. interioris. p. 429. a. l. 12. post paranda, dele; spir. ibid. post. ℥VI. l. spir. p. 440. a. l. 1. l. delapsus. p. 494. a. l. 26. l. antecedente. ibid. b. l. 12. l. aliasque. ibid. l. 37. discriminantur. p. 495. a. l. 14. pro affecto l. affectui. p. 497. b. in margine l. 1. pro fluor. l. fluoris. p. 505. b. l. 10. post, vertebris, l. per. p. 41[illegible]. a. l. 23. l. contractu. p. 525. b. l. 27. pro quæque l. quoque. p. 535. b. l. 7. pro Philosophicis l. Philosophis. p. 547. b. l. ult. l. nutritæ. p. 549. b. l. 6. l. refervefactis. p. 575. b. l. 11. l. reserva. p. 578. b. l. 26. l. sacharo. p. 580. b. l. 22. pro sicut l. sunt. ibid. l. 24. l. leucophlegmatia. p. 581. b. l. 13. l. cruentam. p. 582. a. l. 23. pro tabem l. labem. ibid. b. l. 9. l. vitæque. p. 588. a. l. 24. l. spirituum. p. 589. a. l. 14. l. reciderint. ibid. l. 36. l. quam. p. 603. a. l. 34. pro araneam l. arenam. p. 611. b. l. 13. l. requiritur. p. 616. b. l. 7. l. didicisse. p. 620. b. l. 23. l. laud. opiat. ʒiss. p. 638. a. l. 24. l. geminove. p. 650. b. l. 20. septimam. p. 651. a. l. 6. dele frape. p. 654. a. l. 11. l. retentrice. p. 655. b. l. 27. l. repetita. p. 668. b. l. 33. l. ℈ij. vel ʒj. boli Armeni veri. p. 790. a. l. 14. l. avaritiam. ibid. l. 20. l. jucundius. p. 695. b. l. 27. l. lilior. alb. p. 696. a. l. 23. pro tunc l. nunc. p. 705. a. l. 9. l. processerit. p. 716. b. l. 13. l. indelebilem. p. 718. a. l. 15. l. edoctas. p. 719. b. l. 1. l. permansuram. p. 744. a. l. 24. l. propendent. p. 758. a. l. 13. pro ac l. at. p. 777. a. l. 34. l. ruborem. p. 778. b. l. 13. pro alterutrinis l. alterutrius. p. 780. b. l. 29. pro vino l. vivo. p. 781. b. l. 16. l. succini. p. 782. b. l. 25. l. hujuscemodi. p. 785. a. l. 25. dele qua. p. 789. a. l. 13. l. permansuram. p. 793. a. l. 1. l. capacitas. ibid. l. ult. l. promptitas. p. 798. b. l. 33. l. continuando. p. 799. a. l. 37. pro spermatici l. spermati. p. 800. a. l. 39. l. panaritii. p. 810. a. l. 15. pro iiij. l. III. ibid. b. l. 2. post antimonii l. sulphur) & tinctura. p. 815. a. l. 7. l. flavedinem. p. 817. a. l. 20. pro crassionem l. crassitudinem. p. 820. b. l. 38. l. contunde. p. 824. b. l. 11. l. particulas. p. 827. b. l. 20. l. abominabili. p. 829. a. l. 30. pro tractus l. tactus. p. 831. a. l. 36. pro ut l. &. p. 835. a. l. 24. pro friga l. frigida. p. 837. b. l. 32. l. Paschalis. p. 847. b. l. 4. l. chalybis. p. 848. b. l. 3[illegible]. l. ruber. l. 872. a. l. 2. pro arra l. atra. p. 876. b. l. 34. pro isthæc l. isthac. p. 890. a. l. 2. l. continuitas. p. 936. b. l. 21. l. tumores. p. 937. a. l. 12. l. qui. p. 945. a. l. 40. l. sint usu. p. 965. b. l. 8. l. laventur. p. 984. a. l. 5. l. gutture. p. 997. b. l. 34. pro vulneris l. pulveris. p. 1002. b. l. 18. l. illicitam. p. 1013. b. l. 30. pro cassat l. cessat. p. 1076. b. l. 30. pro ex l. &. p. 1090. b. l. 2. l. melilotus. p. 1097. a. l. 40. l. depurant. p. 1107. b. l. 34. l. notabitur. p. 1109. b. l. 36. l. contraijervæ. p. 1115. b. l. 20. pro cadentem l. candentem. p. 1116. a. l. 17. l. Zaun- oder Sonnee[illegible]. ibid. b. l. 39. l. acificationem. p. 112[illegible]. a. l. 15. l. guttæ. ib. l. 17. l. dulcificati. p. 1133. b. l. 12. l. ingressio. p. 1134. b. l. 20. l. Paradißkörner/Cardamom. p. 1140. b. l. 28. l. roriditate. p. 1152. a. l. 39. pro cujuslibet l. quibuslibet. p. 1157. a. l. 15. l. exoriatur. p. 1159. b. l. 16. l. succulenter. p. 1163. b. l. 9. l. portionem. p. 1178. b. l. 20 pro potus l. potius. p. 1179. a. l. 19. l. versicolor. p. 1181. a. l. 14. l. adnata. p. 1221. b. l. 15 pro Fenchel l. Fench. p. 1226. b. l. 7. pro Germanicæ l. Germanicè. p. 1229. b. l. 2. l. verùm.

FINIS.

